VICIT VIM VIRTVS

Amstelodami ---- } Apud { JANSSONIO-WAESBERGIOS } MDCCXXXIII.
Trajecti Batavorum } { JACOBUM À POOLSUM ----- }

SEXTI AURELII VICTORIS
HISTORIA ROMANA,

CUM

NOTIS INTEGRIS

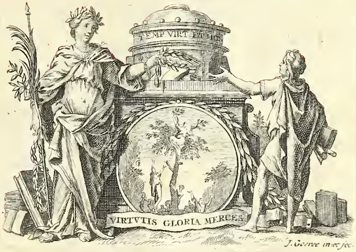
DOMINICI MACHANEI, ELIAE VINETI, ANDREAE SCHOTTI, JANI GRUTERI,

NEC NON EXCERPTIS

FRID. SYLBURGII & ANNAE FABRI Filiae.

CURANTE

JOANNE ARNTZENIO, JCto.

AMSTELODAMI } Apud { JANSSONIO-WAESBERGIOS.
TRAJECTI BATAV. } Apud { JACOBUM à POOLSUM.

M. DCC. XXXIII.

VIRIS ILLUSTRIBUS

AMPLISSIMIS, NOBILISSIMIS

URBIS NOVIOMAGENSIS,

PRIMI BATAVORUM OPPIDI,

CONSULIBUS,

OMNIS RECTI ET AEQUI

ARBITRIS.

MATTHIAE LAMBERTO SINGENDONCK, JCto, Domino in Dieden, &c. &c.

JOANNI SINGENDONCK, JCto.

Penes quos cum maxime fasces sunt,

FRANCISCO VAN DER LYNDEN.

PETRO VERSTEGEN, JCto.

CONRADO PIECK, JCto.

ARNOLDO KELFFKEN, JCto.

Ut

Ut &

Graviſſimis ejusdem Civitatis

SENATORIBUS & SCABINIS,

GULIELMO TYELER.

ADAMO JACOBO SMITS.

NICOLAO HOEUFTS.

CHRISTIANO GULIELMO VAN BENTHEM, JCto.

PETRO BEECKMAN, Med. Doct.

JOANNI SWAEN, JCto.

Nec non,

Qui illis ab actis ſunt,

Viris ſumma integritate & fide conſpicuis,

ANTONIO VOS, JCto.

HENRICO PIECK, JCto.

STE-

STEPHANO VAN HERWAERDEN, JCto.

JOANNI ENGELEN, JCto.

Amicis, Fautoribus atque Patronis

S. Pl. D.

JOANNES ARNTZENIUS.

AEneas bifidi post longa pericula ponti
Condidit in Latio moenia prima solo.
Ascanius, signis securior Alba secundis,
Transtulit Iliacos ad tua templa Deos.
Tandem felici male felix Silvia partu
Protulit Ausonios Marte favente Duces.

Hinc

Jamque insueta sibi miratus moenia dixit,
Surgeret e placidis cum Tiberinus aquis:
Ergo Agamemnonias cernam trepidare catervas,
Cum novus hic Priamus, cum novus Hector erit.
Non Ithacus, non hoc saevus sperarat Achilles,
Tutior est alio Troja renata loco.
Surgite felices, mea gloria, surgite muri,
Haec, sic fata jubent, Urbs caput Orbis erit.
Illa Numae faciet Pietas, Virtusque Quirini,
Et qui de falso nomine Brutus erit.
Huic castas mentes, libertatemque tueri
Cura erit, & Populi jura sacrata sui.
Instituet primus rigidos frenare Tyrannos,
Ut gravibus damnis facta superba luant.
Mox liber populus certos habitura triumphos
Fortior invicto milite bella geret.
Romanas acies atque aurea signa videbis,
Qua Phoebus roseos flectere gaudet equos.

Hic

Hic dum Scipiadae ſternent Carthaginis arces,
Sub juga demittet bellua victa caput.
Illic quadrijugo procedet laurea curru,
Quam ſequitur laceris Gallia capta comis.
Nec minus ingenium cultaeque potentia linguae
Plurima, laudatos tollet ad aſtra Senes.
Verus erat Vates, nam tantis ſerior aetas
Lumina promiſſis nobiliora dedit.
Ne numerem fruſtra varios longo ordine teſtes,
Sit ſatis, e multis hoc breve dicat opus;
Cum Sextus, *laeto ſibi qui tenet omine nomen,*
Exigua dites pelle coartet opes.
Moenia Dardaniae quae ſint ab origine Romae
Narrat, & invictos, Martia corda, Duces.
Extorris patria, peregrinis hoſpes in oris,
Adtulit ad noſtros naufraga membra lares.
Ut vidi tabulas, paupertatemque fatentes,
Et male dirupta vulnera tecta toga.

Quo potui ſtudio (ſed nullis uſus ab annis,
Et tenue ingenium ferre negabat opem)
Attamen ut potui, neque enim tam dura gerebam
Pectora, tentavi triſte levare malum.
Si non ſuſtulerim corruptis ulcera venis,
Hac ſaltem poterit veſte redire novus.
Porticus excipiat maleſanum, ut turba Medentum
Praeteriens liquidis vulnera purget aquis.
Jamque, VIRI ILLUSTRES, *tendit ſua brachia, poſſit*
Ut patrocinio tutior eſſe pio.
Accipite, & grati VOBIS *munuſcula teſtes*
Sint, precor, haec animi qualiacunque mei.
Vilia dona fero, ſed nec tus Numina ſpernunt,
Quod manus in calidos mittit egena focos.
Maxima nec niveis ſemper cadit hoſtia vittis,
Ponitur ad meritos pauper & agna Deos.
VESTER *amor nimium cogunt & amica voluntas,*
Ut ponam ad VESTROS *dona puſilla pedes.*

Pro

Pro multis meritis, breviori carmine, templi
Scribantur medio Nomina VESTRA *tholo.*
Quamvis ambiguis graviora negotia curis,
Et teneant queruli jura regenda fori;
Auris ubi ſtrepitu vel mens defeſſa quieſcent,
Non duros aditus mollior hora dabit.
Lumina quae fuerint Pacis, quae Fulmina Belli
Dicet, & inſignes Marte vel Arte Viros.
Occurret Patriae per VOS *florentis Imago,*
Jactata ut variis haec ſit & illa malis.
Non ego (nam quis erit modus?) hic antiqua revolvo,
Quae poterunt atavis faſtibus acta legi.
Ardua cum noſter rapidis Dux moenia flammis,
Inque fugam Batavas ureret actus opes.
Scilicet injecta Civilis *perdere taeda*
Maluit, ut majus ſurgeret inde decus.
Non referam domitos proſtrato milite faſtus
Hiſpanûm, & ſervo libera colla jugo.

Tempora, ſic fas eſt, melius propiora loquantur,
Perpetuum feſto condecoranda die.
Si Latii veteres timuerunt ſigna Parentes,
Gallorum repulit fortior arma Nepos.
Cum valido noſtros quateret gravis ariete muros
Hoſtis & infeſtas ſpargeret ore minas.
En dulci raptis pro libertate ſub armis
Belligera ſtabat promta Juventa manu.
Haud alia patriam texit virtute Camillus,
Et qui ſervata nomen ab arce tulit.
Galle retro propera, nam quae conatibus obſtent,
Cernes in placidis corda ſagata togis.
Haec VESTRO, PROCERES, *debetur gloria ſeclo,*
Aetas quo priſcos poſtera vincit avos.
Cum ſint conſiliis ſervata haec moenia VESTRIS,
Cingat lauriferas Civica laeta comas.
Creſcite felices, pariter pietate vel armis
Egregii, Clario praeſidiumque choro.

Tollat

Tollat conſpicuum longis ſuper aſtra tropaeis
Auſpiciis VESTRIS *Urbs Neomaga caput.*
Quaſque domus paries vel ſic bene coctilis ornat,
Civibus (at ſero!) linquite marmoreas.

Noviomagi
v. Non. Januarii
MDCCXXXIII.

PRAEFATIO.

CANDIDO ET BENEVOLO LECTORI.

PRodit tandem poſt longas moras, inſperatosque caſus Epitome & Hiſtoriae Romanae quaſi continuata ſeries, quae a Jano & Saturno usque ad Conſtantii decimum Conſulatum perducitur, niſi auctiorem ſequamur alterum, qui in ipſius Theodoſii mortem proceſſit. Inter omnes ingeniorum fœtus, quos ad Nos priſca tranſmiſit Antiquitas, vix ullum alium reperire licebit, de cujus vero Auctore aut incertior res ſit, aut diverſae magis Eruditorum ſententiae, ut in tanta varietate conſtituto vix decernere liceat, cui potiſſimum calculum adjicias. Si enim bene animo peregeris, quid quisque pro ſua ſententia loquatur, quaeve argumenta ad opinionem ſtabiliendam adferat, huc tandem evades, ut incertior ſaepe ſis, quam antea. Quare & horum librorum, & aliarum etiam Epitomarum conditionem eandem eſſe exiſtimo, ut verum ſcriptoris nomen ignoretur. Quod merito iis eveniſſe facile mecum adfirmabunt cordatiores, cum ipſi in cauſſa fuerint, quod tam multae praeclarorum ingeniorum reliquiae primum neglectae, mox perditae, perierint. Quid aliud Nobis *Livium* eripuit, niſi obſcura male ſeduli Epitomatoris diligentia? Et haec eſt quotidiana Doctorum querela. Quid de *Juſtino*, quid de aliorum perpero ſtudio ſentiat Doctiſſimus *Reineſius* videri me-

meretur in Epistola ad Rupertum XLVI. Sed ne iniqui habeamur Censores, non incommodum visum fuit, per saturam sententiam nostram exponere, quid de hisce libellis videatur.

Primo loco sese offert ORIGO GENTIS ROMANAE, utilissimus sane libellus, qui multa continet, unde antiqua Italia, & obscura ante conditam Urbem tempora egregie illustrari possint. Rerum namque gestarum seriem perduxit ordine continuo ad Romulum. Hujus libelli Auctorem plerique faciunt *Asconium Pedianum*, inter quos praecipui sunt *Joannes Metellus* (eum huic Editioni adjectum videbis) & *Ausonius Popma*, cujus judicium reperies apud *Fabricium* in Bibliotheca. Hic adductus in eam opinionem, *primum, quia de Virgilio & Livio ut aequalibus & familiaribus suis loquitur, quod ipsum & facit Pedianus in commentariis ad Orationes Ciceronis.* De *Livio* quod scribit respicit locum Cap. XXIII. §. 7. ex quo & alii confecerunt, aequales hos Scriptores fuisse, sed nemo illic ullam familiaritatis notam reperit. Et verba illa: *nostrae memoriae proclamans Historia Liviana*, si sana sunt, alium sane sensum admittunt, uti tum diximus; neque facile crediderim aevo Augustaeo ita quemquam voluisse loqui. Haud firmius est argumentum, quod de *Virgilio* addit Vir Eruditus, non enim eum vel aequalem vel familiarem appellavit unquam. Deceptus sine dubio est, quod illum [1] alibi *Nostrum Maronem* dixerit, quomodo appellare consuevimus tales, quorum adsiduo usu & amicitia delectamur. sed alio sensu *Noster* iis locis erit, quem frequenter lectitare solebat, & in cujus scripta commentationem ediderat, ut ipse testatur cap. I. De adsidua hujus Poëtae lectione facile confici poterit, si perpetuam ejus imitationem intueamur, adeo omnia Virgilii sibi in succum & sanguinem vertit, exempla in notis [2] abunde dedimus, & qui modo leviter versatus erit in Principe Poëta facillime id ipse deprehendet. Neque unquam, si bene memini, *Asconius suum Virgilium* vocavit, vel alio modo sibi familiarem fuisse ostendit, ut dici non possit Auctor noster idem fecisse, quod in Commentariis fecerit *Asconius*. Cum vero is *Livium Nostrum* dicat, alia res est, si communem Patriam respicias. Addit deinde Popma: *Dicit se fecisse*

1. Cap III. §. 7. & cap. VII. §. 4.
2. Cap. III. §. 2. cap. VIII. §. 5. cap. IX. §. I. &c.

ciſſe librum inſcriptum de Origine Patavina, at Pedianus fuit Patavinus. Sed qua demum lege cautum fuit, ut ſoli *Pediano* liceret de Origine Patavina ſcribere? Si illis argumentis pugnare permiſſum ſit, Romana Civitate noſtrum Auctorem poſſem donare, quia ſcripſit *de Origine Romana*, adeoque fuit Romanus, & longe alius, ac *Pedianus*, qui Patavinus erat. An *Livius*, *Florus*, reliqui ideo Romani erunt, quia res Romanas litteris conſignarunt? nimis infirma talia ſunt, & eadem facilitate, qua adfirmantur, corruunt. Tertio loco adfertur ſtyli convenientia; ſed non multo majus diſcrimen inter eos eſt, quam *Ciceronem* inter & *Appulejum*, aut quemvis alium poſterioris aevi Scriptorem, cum multa habeat vocabula, de quibus cogitare ne quidem potuiſſet *Pedianus.* Ut mittam, in eo non apparere *Maronianas* illas imitationes, quae in Noſtro ſingulis paginis occurrunt. Has aliasque ob cauſſas factum eſt, ut non multos adſeclas nacta ſit ea ſententia, quare *Schottus* ceterique deinceps hoc quodcunque eſt libelli *Aurelio Victori* vindicarunt, eorumque auctoritati creditum eſt. Verum ut mittam titulum, & reliqua, quae contra hanc opinionem movere in promtu eſſet, nemini ea ſententia perſuaderi poterit, qui Auctorem de Viris Illuſtribus & Caeſaribus cum hoc ſcripto conferre velit, ita toto coelo diverſitate ſtyli differunt. Praeterea utrumque non eſſe *Aurelii* opus vel ſatis patet ex primo capite Virorum Illuſtrium de Proca Rege, quod cum convenienter ſuae narrationi adnectere non poſſet, quisquis demum ſit, Originis Scriptor, integrum omiſit, quia illa, quae eo continentur, latius in ſuo commentario jam pertractaſſet. Haec res, ni omnia fallunt, indicio eſt, alium eſſe Auctorem Virorum Illuſtrium, qui more ſuo breviter caput primum abſolverat, alium eum, qui latius Romuli Remique originem repetiit, & deinde, ne repetita crambe offenderet, & praecedentia melius connecterentur, illud ipſum caput omiſit. Interim omnes Manuſcripti, ſi ab uno, quo uſus *Schottus*, diſceſſeris, a Proca Rege auſpicantur. Si dicere liceat, quid ſentiam, crediderim poſterioris quidem aevi, ſed tamen non ignobilem Grammaticum fuiſſe, qui cum junctos de Viris Illuſtribus & Caeſaribus Libellos cerneret, non paſſus eſt tantarum rerum ignorari origines, quare ex variis undique Auctoribus, & praecipue *Virgilio* collegit, quae ad tempora Romanam-Rempublicam praecedentia

cedentia pertinere videbantur. Hinc est, quod contra Historicorum morem ipsa Auctorum, unde res petitae sunt, verba adponat, ut potiori jure inter Grammaticos quam Historicos locum tueatur. Hinc expositiones illae vocis (1) *primus*, *tutus*, &c. inde quod in *Virgilium* commentaria se scripsisse commemoret. Nec ab hoc judicio valde diversa est sententia *Barthii* (2). *Qui* (sic is de Auctore nostro) *si* Victor *est*, *si etiam* Aurelius Victor *est*, *minime tamen is putandus est*, *cujus gravi & afro plane sermone ad nos Caesares pervenerunt. Nihil enim simile illi cum Grammatico hoc collectore*, *qui quidem neminem potiorem Censorino scriptorem praeferre videatur*. Tutius itaque fecisse putandi sunt illi, qui dubitarunt ἀνώνυμον vocarent an ipsum *Aurelium Victorem* (3).

Neque certiora sunt, quae de Auctore VIRORUM ILLUSTRIUM a doctis hominibus adlata sunt. Dubitanter olim suam sententiam proposuerunt etiam illi, qui in Veterum scriptis dignoscendis habebantur versatissimi, quidam *Plinium* (4), quidam *Nepotem* (5), alii alium dixerunt. Atque ideo res adeo nova non est, ut eo nomine reprehendi debuerit *Hottomannus* (6), quod alio loco *Probum* de Viris Illustribus, alio *Auctorem* simpliciter nominasset. Quod enim *Probum* dixerit, si peccavit, certe non sine exemplo id fecit, nam ita & alii (7), illudque minime mirum videri debet, nam & eo nomine reliqua *Nepotis*, quae iniquitatem temporis effugerunt, vulgo circumferri solebant. *Nepotis* vel *Plinii* stilum ignorare oportet, qui talia hodie auderet credere. Argumentum, quod ex *Plinii* epistolis (8) profertur, mihi semper satis ridiculum fuit visum, nec ei refellendo inmorabor: Majorem verosimilitudinis speciem inesse crede-

(1) Vide O. G. Rom. cap. I.

(2) Ad *Statium*. lib. XII. Theb. vers. 664.

(3) *Bartholdus* de Ara cap. XI. *Aurelius Victor*, *seu quisquis ille tandem fuerit*, *qui Romanae Gentis Originem brevi quidem*, *sed eleganti stylo*, *contexuit*. *Merula* ad *Ennium* lib. I. Ann. p. 77. *Valguarnera* Antiq. Panormitanae tom. XI. Thes. Sicil. p. 123. *Rycquius* de Capit. p. 15. &c

(4) *Lipsius* lib. III. de Magn. Rom. cap. X. p. 795. *Dion. Vossius* ad *Caesarem* lib. III. Bell. Civ. cap, XLVI. §. 5.

(5) *Vossius* Etymol. voce *Tribus*. *Jac. Nic. Loënsis* Miscell. lib. I. cap. XX. *Machaneus* ad Vir. Illustr. cap. XLVII. §. 7.

(6) A *Schotto* ad Vir. Illustr. cap. XXXIII.

(7) *Zamoscius* de Senatu Romano lib. I. cap. VIII.

(8) Lib. VI. Epist. XX.

crederes, si *Cornelium Nepotem* intueamur, eum namque libellum de Viris Illustribus reliquisse nemo dubitat. Obstat tamen gravissime, quod ex illo apud priscos Grammaticos proferantur talia, quae apud Nostrum vel frustra quaesiveris, vel contraria reperies. (1) Praeterea cum multis erroribus abundet hic Scriptor, quis eo crimine reum agere auderet *Nepotem*, Historicum in rebus exteris etiam diligentissimum, & in ea Reipublicae tempora incidentem, quibus Viros principes & versatissimos in Historia Patriae sibi haberet familiares, adeoque abeat tam enormis suspicio, quae cadere in eum Historicum non debebat. De erroribus passim in Annalibus suis videatur *Pighius*. Tandem verum se Auctorem invenisse existimavit Eruditissimus *Schottus*, qui sub *Aurelii Victoris* nomine in lucem emisit, ea inductus ratione, quod in *Pulmanni* exemplo hanc reperisset inscriptionem: *Aurelii Victoris Historiae abbreviatae ab Augusto Octaviano, id est, a fine Titi Livii usque ad Consulatum decimum Constantii Augusti & Juliani Caesaris tertium.* Ego, si quid video, exinde contrarium efficerem, omnino horum libellorum de Origine Gentis Romanae, & de Viris Illustribus Auctorem non esse *Aurelium Victorem.* Quomodo enim tum dicere potuisset, principium duci ab Augusto, cum certe a Jano vel Proca dicere debuisset. Porro si idem sit Scriptor de Viris Illustribus & Caesaribus, cur in eodem libello in tantulo spatio bis repetit vitam Augusti. Praeterea quid est tam dissimile, quam utriusque stilus. Ille satis tersus, facilis, non intricata utitur oratione, hic durus est & adfectatus & Afrorum obscuritate deformis. Ut mittam, interseri ab eo passim utilissima & cuivis Principi, & qui ad Rempublicam accessurus est, haud spernenda monita, propter quae vel magni est faciendus, qualia in Viris Illustribus non inveniuntur. Adde, rationem consilii utriusque longe esse diversam, cum prior admodum concise Illustrium vitas pertractet, alter satis ample Caesarum Historiam persequatur. Tandem omnes MSS. tituli *Plinium* Auctorem clamant, & ita septem, quibus usus sum, sine ulla haesitatione Codices, neque quemquam offendi, qui aliter se reperisse testatus fuit. Qui enim id adfirmarunt, nimis secure *Schottum* secuti sunt, qui non dicit in manu exaratis se nomen *Victoris* invenisse, sed admodum dubie,

(1) *Gellius* lib. XI. cap. VIII. & lib. XVII. cap. XXI. *Servius* ad lib. I. Aen. vers. 372.

dubie, quinque se libris calamo exaratis usum esse, in quorum uno haec, quam supra adtuli, habebatur ἐπιγραφή. Illa male ita deinceps pro certo accepta sunt, quasi de quinque MSS. locutus fuisset Vir doctus. Malim igitur judicio *Barthii* subscribere, cujus verba quid vetat addere lib. LVI. Adverf. cap. XII. *Auctor de Viris Illustribus, Sexto Victori vulgo possessionem suam cedens, licet, ut ego existimo, non admodum volenti animo.* Non alienus essem, si quis ita sentiat, eum, qui in Epitomen contraxit Caesares, vel alium denique quemcunque, *Nepotem* præcipue mutilasse, & in breviores tabulas artasse, ita tamen, ut in plerisque ipsissima verba, quantum id fieri potuit (uti factum videmus in Caesaribus) retinuerit, cum non eandem servando ordini curam adhibuerit, ex aliis etiam interferuerit nonnulla, unde haud raro factum, ut turpissimi errores in serie Historiae fuerint commissi.

Succedit tertio loco Auctor de Caesaribus, quem esse verum *Sextum Aurelium Victorem* non invitus Viris Doctis (1) adsentior, neque eorum argumenta repetere vel conjecturis firmare brevitatis studium permittit.

Agmen horum libellorum claudunt *Excerpta ex libris Sexti Aurelii Victoris de Vita & Moribus Imperatorum &c.* Et de hoc libello nova intervenit disceptatio, cui ille foetus debeatur. *Victorem* an *Victorinum* parentem agnoscant, dubitant Eruditi. (2) Ego neutrum credo, quod mihi ex ipsis MSS. luce clarius adparere persuadeo. Omnes enim Codicum inscriptiones præ se ferunt: *Epitome Victor.*, *Victoris*, vel *Victorini.* Jam autem si ex *Victore* vel *Victorino* in angustiores tabulas contractae fuerint hae vitae, neque *Victor* neque *Victorinus* potest esse libelli illius Epitomator. Quam absurdum enim esset dicere? *Victor contractus ex Victore.* Nisi conjicias & ipsum Scriptorem & Breviarii Auctorem *Victores* fuisse dictos, quod arripiant, quibus talia placent; vel malis credere, hunc Scriptorem sese *Victorinum* dixisse quasi *parvum Victorem*, sed tunc aliter constituendus esset titulus hoc vel alio modo: *Victorinus ex Victore*

(1) Cum aliis *Lindenb.* ad *Ammianum* lib. XXI. cap. X. *Spanhem.* ad *Julianum.* Orat. I. p. 59. & 220. & quae notantur ad Caesar. cap. XIII. §. 6.

(2) *Schottus*, *Vossius*, alii. *Barthius* lib. XLVIII. Adverf. cap. VI. lib. LI. cap. IV. lib. LV. cap. VI. lib. LVI. cap. IX. lib. LXV. cap. VI.

ctore contractus. Non autem, uti in Manuſcriptis fit: *Excerpta ex Sexto Aurelio Victorino.* Malim credere, quod *Victorinus* in nonnullis Codicibus occurrat, cauſſam dediſſe ſcripturae compendium, quod & hodie fieri ſolet, cum pro integro *Victoris* poneretur *Vict.* vel *Victor*: quomodo adhuc in Codice Guelfelbyt. occurrit, unde alii fecerunt *Victorini*, quod nomen in gente Aurelia notum ex Inſcriptionibus, quas paſſim apud *Gruterum* (1) reperies. Interim conferenti illud facile patebit, pleraque ex *Aurelio Victore*, de quo antea egimus, deſumta eſſe, ſed non ex eo ſolo conflatam fuiſſe hanc Epitomen ſtatim conſtitues, quod in hoc libello reperiantur talia, quae apud alterum fruſtra quaeſiveris. Quam multa de Coccejo Nerva Epitomator, quae leviſſima manu percurrit alter, immo vix attingit. Si Hadriani vitam conferas in utroque omnia erunt diverſa, immo diſſentiunt, cum Numae Hadrianum comparet *Victor Schotti*, contra Antoninum Epitome. (2) Legit etiam & uſus eſt *Suetonio* (3), *Spartiano* (4), *Eutropio.* (5) Quare in eam deſcendo ſententiam, verum hujus libelli Auctorem hodie ignorari, & accedo illis, qui ad tempora vel Theodoſii vel mox inſequentia referunt.

Hi libelli, cum diu in tenebris jacuiſſent, variis temporibus in lucem protracti ſunt, vel ſeparatim, vel quod poſtea factum eſt, conjunctim editi, quarum Editionum longam ſeriem hic non recenſeo, poſt diligentiſſimum Fabricium, qui in hoc ſtudiorum genere facile ſibi palmam vindicat, & videri poſſunt in indice, quem ex *Pitiſci* Editione praemiſimus. Nulla earum majorem laudem meruit, quam quae apud *Gaesbeeckios*, Lugduni & Amſtelodami prodiit Anno MDCLXX. repetita alioque ordine diſpoſita cura *Samuelis Pitiſci* Trajecti ad Rhenum MDCXCVI. qui etiam ſub Auſpiciis

(1) P. LXXXIV. n. 5. p. CCCLXXII. n. 9. p. DCCXXII. n. 1. p. DCCLXII. n. 8.

(2) *Salmaſius* videndus ad *Capitolinum* Antonino Pio in fine. Confer. in Caeſar. cap. XV. §. 4. cum Epitome cap. XV. §. 1. & in utroque libello cap. XXXII ubi alter *foede laniatum periiſſe*, alter *conſenuiſſe* refert. Quamvis haec poſſent conciliari, ſi opus eſſet. Adde *Schottum* ad Caeſar. cap. XXXI.

(3) *Schottus* ad Epitomen cap. IX. §. 14.

(4) *Caſaubonus* ad *Spartianum* Hadr. cap. I. & XIV.

(5) *Schottus* ad Epit. cap. XXXV. §. 8.

(6) Vide *Voſſium*, & quae notantur ad Epitomen cap. ult. §. 8.

ſpiciis Sereniſſimi Delphini edita commentaria *Annae Tanaquilli Fabri* filiae adjecit; quamvis non peccaſſet, ſi ſibi retinuiſſet vulgares & nullius hodie momenti notas *Machanei* & pleraque belliſſimae Feminae, & pro iis, ſi non aliorum, certe integras *Schotti* notas repraeſentaſſet, qua in re quam frequenter peccatum ſit, cognoſcent illi, qui eas multis locis, praeſertim prioribus capitibus Virorum Illuſtrium, longe copioſiores & auctiores reperient, cum neglexerit ſuo loco inſerere ea, quae in addendis interſeri mandaverat Vir Doctus. Praeterea haud raro peſſimo exemplo, ubi Viri illius notas deſcripſerat ſexus tenerioris Decus, quo conſilio divinare nolim, rejectis atque relegatis prioribus notis, tantum poſteriora *Annae* excerpta Lectori obſtruſit. Si ita tractemus Virorum Eruditorum ante nos commentaria, primas brevi tempore partes illi tenebunt Interpretes, qui per vim direptis aliorum obſervationibus eas inprudentioribus, quibus ad elegantiores dapes aditus non patet, pro ſuis adponunt. Nos ea mutavimus, quod nemo melior vitio vertet. Si hoc modo gratiam a cultiſſima Femina inire voluiſſet *Pitiſcus*, eam alibi inſigniter corrumpere non debuiſſet, ubi *Schotti* obſervationibus illius notas ſubjungit, cum ſic facile cognoſci liceat, unde ea petita & furto ſurrepta, vel, ut mitiori verbo utar, deſcripta ſunt. Sed propria haec familiae eſt calamitas, cum nuperi Editores male de *Dacerio* meruerint, quod in *Feſto* eum *Scaligero* addiderint comitem. Hinc inde adjecimus nonnullas minores *Schotti* notas, quae in majori editione textui ſubjectae erant; quamvis ſaepe non maximi eſſent momenti, negligere tamen nolui illis in locis, ubi aliquid adderent, quod in majoribus non inveniretur. Eadem cura tractavimus *Sylburgium*, qui cum nihil fere contineat praeter excerpta ex *Schotto*, integer adſcribi non debuit. Ubi alia nobis narrat, vel a ducis ſui ſententia decedit, ea adpoſuimus. Hujus editio cum rarior eſſet, & fruſtra a me quaeſita diu, notarum deſcribendarum laborem ſane taedio pleniſſimum in ſe ſuſcepit, qui tum temporis ſtudiorum cauſſa Lugduni Batavorum (nam ibi ſervatur ea editio in Bibliotheca publica) agebat Vir Eruditiſſimus *David Franzius*, cum maxime Scholae Thilanae Moderator digniſſimus. Quo beneficio adfectus omni tempore & memor eſſe & gratus conabor. Haec ſunt, quae ex aliorum notis huic Editioni nova potiſſimum acceſſere, in reliquis obſecutus voluntati Typographorum,

qui, ne quidquam ex jure ſuo periret, nihil reſecari maluerunt, cum ſi res mei fuiſſet judicii magna parte *Machanei* & *Annae* caruiſſet hic liber, non enim tales Editiones *Farnabios Minellioſque* deſiderant, qui ad inferiora ſubſellia detrudi debent, neque haec tempora poſtulant, quibus clariori lumine fruimur, quod ſaepe magis obſcuratur quam illuſtratur inficetis Grammaticorum expoſitionibus. Quid *Vinetus*, *Gruterus* ceterique praeſtiterint, facile judicabunt Lectores; monere tamen liceat, non ea cura videri perſcripta eorum commentaria, qua a talibus Viris exſpectari debebat, ita plerumque levi manu aliud agentes hos Scriptores tractarunt.

Nobis in recenſendo de Viris Illuſtribus Auctore, nam Origenes & Caeſarum Vitae unico debentur *Schotti* Codici, ad manus fuerunt Manuſcripti ſex, quorum primus codex fuit membranaceus, olim pars bibliothecae *Boendermakerianae.* Scriptus erat forma, quam quartam vocant, non quidem vetuſtus, tamen is, cui maximam potui habere fidem. Alter ſimiliter in membrana exaratus, qui in Academiae Franequeranae Bibliotheca reperitur. Hunc littera F. vel Fran. deſignare ſoleo, uti ſuperiorem B vel *Boend.* Utrumque adcuratiſſima, qua in conferendis Auctoribus uti ſolet, diligentia cum Editis olim compoſuit & pro eo, quo eſt in me, ſtudio communicavit, cui praeter hoc & multa alia lubentiſſime debeo Cel. *Car. Andr. Dukerus*, ſub cujus in ſtudiis ductu quod mihi creſcere licuerit, gratulor ſaepe & gaudeo. Hiſce ſubſidiis non contentus alia circumſpicere coepi, neque defuit meis votis Vir Magnus, & ad recreandas & reficiendas, in quibus facile principatum obtinet, litteras unice natus *Petrus Burmannus*, ſeculi noſtri decus, conceſſis duobus Leidenſis Bibliothecae Manuſcriptis. Utiliſſimam hac in parte operam mihi navavit Frater mei amantiſſimus, & qui tum, ut ſtudiis obſequeretur ſuis, Leidae morabatur *Otto Arntzenius*, qui omne conferendi onus in ſe ſuſcepit, & ſumma cura perfecit. Poſtea eorumdem Codicum diſcrepantes Lectiones ad me transmiſit Erudiſſimus Scholae Harlemenſis Moderator *Oudendorpius*, cui eo nomine multum debeo, paria relaturus, ſi ulla dabitur beneficii remunerandi copia. Hoſce Codices adpello *Voſſianum* ſeu Leid. primum & ſecundum. Longe etiam jucundiſſimum mihi accidit & acceptiſſimum, quod Vir huma-

manissimus & Clarissimum Academiae Hauniensis lumen *Joannes Grammius*, Graecae Linguae Professor, ad me deferri curaverit duas itidem collationes. De quibus codicibus rectissime me facturum credidi, si ipsius Viri optimi verba & judicium adposuerim. De primo itaque, cujus ipse est possessor, ita refert: *Codex, unde hae variae excerptae, in charta crassiore nitida manu scriptus est in forma quarta seculi XV. circa exitum aut paulo ante. ea certe scriptura, quali multa Pii II. & Alexandri VI. Pontificum temporibus exarata vidi. In eodem habentur* Suetonii *liber de Claris Grammaticis & Rhetoribus*, & Modestus *de Re Militari.* De altero ita scribit: *Variae lectiones ad Scriptorem de Viris Illustribus excerptae ex Cod. MS. Bibliothecae b. m.* Olai Borrichii *V. Cl. quam legavit Collegio Mediceo a se fundato, in Acad. Hauniensi Danorum.* In fine addebatur: Caji Plinii Secundi Oratoris eximii de Viris Illustribus clarissimum opusculum feliciter explicit. Patavii per me Fratrem Jacobum Marinum Siculum scriptum 1468. ultimo mensis Septembris indict. prima. Τελως.

Saccensis Jacobus Siculus frater ac Heremita
  Illustres Viros Plinio pinxit opus.
Trecentis lustris (septem minus) atque duobus
  Annis Verbigenae lapsis: adesto finis.

(*Haec clausula Codicis, haud sane inter meliores habendi, quod facile ex lectionibus ejus, maximam partem vitiosis ac spernendis, judicabitur.*) Ita Vir. Cl. Hos distinguo *G.* vel *Gramm.* & H. seu Haun. Pro ipso hoc beneficio multas gratias ago, nec minores Cl. *Havercampo*, qui mihi illius Viri benevolentiam conciliavit, illudque meritum pro suo in litteras amore auxit transmittendo Editionem Agrippinensem Anni MDVIII. & Argentinensem MDX. Utraque antiquiorem sed sine anno communicavit Cl. *Cannegiterus*, qui eum, quem puerum optimis artibus erudiit, juvenem factum amicitia non indignum judicavit. De reliquis Editionibus quidquam monere nihil necesse est, cum ex indice cognosci queant. Sed jam maximam partem de Caesaribus absolverant operae, cum Codicem chartaceum mihi inspiciendum atque utendum commiserit Vir & ingenio & eruditione, & vitae elegantia praesignis *Jacobus Philippus d Or-*

d'Orvillius, qui liber, quamvis non multa contineat, quibus juvari hic Auctor possit, meriti tamen illud gratiam non minuit. Cum vero notis interseri jam non possent variantes Lectiones in addendis de nonnullis iisque praecipuis monuimus.

Epitomen *Victoris* meliorem reddere conati sumus ope trium Codicum. Unius copiam nobis fecit, sive potius variantium lectionum excerpta descripsit Cel. *Gottlieb Cortius*, quem cum inmatura mors nobis praeripuerit, grato tamen animo Viri bene de me & de omni humanitate meriti memoriam colo. Excerpta erant ex Manuscripto *Gudiano*, qui nunc Guelfelbyti (& inde Guelf. adpello) servatur num. 82. Duos reliquos debemus Bibliothecæ Lugduno Batavae. Eosque benevola summi *Burmanni* voluntate pari studio cum editis contulit idem, quem dixi, Frater meus, quod & hic publice profiteor libenter. Ad manus fuerunt Editio *Aldina* MDXVI. *Gryphianae* Lugd. MDXXXVIII. & MDLI. & aliae, sed quibus non multum juvari potui, cum altera alteram tueatur.

In textu exprimendo *Schotti* Editionem dari curavimus, sed non dubito fore plerosque, qui consilium meum culpent, quod multis in locis non secutus sim eas, quas jam in contextum receperat Vir Doctus, conjecturas, verosimiles licet & fidei historiae maxime convenientes. Haec enim multis sedet sententia, si quidquam in priscis Scriptoribus occurrat, quod vel veritati repugnet, vel etiam elegantiae & puritati minus respondeat, urendum potius & secandum esse illum, quam quid relinqueretur, quod Lectorem morari vel acutioribus displicere posset. Hinc fit, ut tales sive Historici seu Poëtae non suo, sed Editoris, quem nacti sunt, cujusque judicio loquantur, cum suum cuique commentum placeat. Ea si procedat agendi ratio, felicia cum tempore ea exorientur secula, ut priscos Scriptores & gentium sacris addictos Christiano ore loqui audiamus, si modo in hunc vel illum Christianae religionis doctorem inciderit, qui egregie curabit, ne tam turpes maculae eos dehonestent Scriptores, qui teneris puerorum animis ad imitandum proponuntur. Quid hac re effecerint, vel potius efficere conati sint ii, qui se de Societate Jesu profitentur Pontifices, quotidianis conviciis queruntur cordatiores, & meliores promovendae religioni Antistites. Sed hoc loco mittamus querelas. Interim admisimus vulgares capitum distinctiones, quas ipse *Schottus* instituerat, quamvis ali-

aliquando non fatis adcurate, ut patebit ex cap. XII. init. & XXVI. init. & illuftrius exemplum eft in fine fectionis XXXI. quae fi non cum XXXII. conjungatur, truncatus eft fenfus & mutilus. Sed hoc modo maluit peccare Vir doctus, potius quam non diftinctos fuo quemque capite Imperatores lectori offerre. Melius me facturum credidi, fi eodem, quo ante me factum erat, ordine procederem. Nunquam enim probavi aliorum confilium, qui pro lubitu tales diftinctiones mutant, intempeftiva diligentia efficientes, ut fruftra faepe & non fine taedio cogamur quaerere, quae ab aliis ex antiqua divifione laudata reperimus. Neque neglexi, quamvis aliter vifum fuerat *Pitifco*, quos fuae Editioni adjecerat *Schottus*, *Nannium* de Claris Corneliis & *Sigonium* de Vita Scipionis. In Monumento Ancyrano, quod habetur pag. 458. hujus Editionis, nihil mutavi, neque id tum agebam, & omnium manibus teritur *Gronovii* Memoria Cofsoniana, cui annexa eft nova hujus monumenti Editio. Quem additum vides ampliffimum in *Victorem* indicem fummo ftudio & ftupenda diligentia in mei gratiam contexuit Vir doctiffimus noftrique amantiffimus *Philippus Ludovicus Lotichius*, Scholae Noviomagenfis Praeceptor optime meritus, qui ea adfiduitate ftudiis infervit, ut quotidie majora mereatur, & fuo tempore proferat talia, quibus ornari noftrae litterae, & delectari poffit eruditior Orbis. Si qua autem utilitas ex additis Numifmatibus, Lector Benevole, ad Te perveniat, id omne optimis Typographis adfcribas velim, qui eorum renovandorum fufceperunt curam. Si de novo exfculpi debuiffent, multo & elegantiores & meliores dari potuiffent; fed nunc alia ineunda fuit ratio. Vale &, fi quid meruerim, fave. In Orthographia nonnullis locis variari aegre tuli, fed non omnia videmus. Praefertim cum hic *Imperator*, illic *Inperator* fcribant. Ultimum illud tum praeferebam, nunc mutata fententia aliter fentio. neque ingenue pudet confiteri, hominem me effe. Interim, fi ita videbitur, in textu haec errata emendes velim.

P. 70. lin. 4. *folo*. p. 119. l. 4. *legem*. p. 166. l. 5. *magnifice*. p. 238. l. 1. *mentiebatur*. p. 250. l. 4. *liberalitatis*. p. 281. l. 1. *fudit & oppreffit*, *& potuit capere*, *nifi adv.* p. 320. l. 4. in fine *re* deleatur. p. 333. l. 13. *pertractus*. p. 343. l. 3. *profpexit*, *nifi a.* p. 353. l. 4. *viginti*. p. 354. l. 6. *ad legendos*. p. 412. l. 2. *res adtolli*. p. 430. l. 4. *tenebatur*. p. 442. l. 4. *legionum*. p. 481. init. abundat *num fe gerens ipfius domi*. p. 489. l. 1. a fine *ifte tumens cru*. p. 512. l. 2. *Piceni*.

Et haec fequentia in notis vel addi vel emendari poffent.

* * * *

P. 28.

Pag. 28. b. lin. 23. lege: *praestinguerentur.*

P. 47. b. lin. 14. post *erat* sequatur: sed haec ratio non maximi erit momenti, cum brevem vocalem longam reddere potuerit vel per caesuram, vel Graecorum more, cum sequens vox a duabus consonantibus incipiat.

P. 48. b. lin. 34. post *altero* adde: Quomodo apud *Justinum* lib. x. cap. II. §. 4. *Mox poenitentia ductus Solis eam sacerdotio praefecit.*

P. 67. a. l. 22. lege: *Schottus* in majore Editione, sed aliter est in illa *Plantini. Tergeminorum bello* legit codex *d'Orvil.* Ex *Schotto* etiam *Gaesb.* post vocem *finivit* &c.

P. 71. a. l. 15. Quibus accedit Auctoritas Codicis *d'Orvil.* Nec *fortunam experiretur* dicere potuit, cum, ea locutio tribuatur his, qui ipsi instructa acie hostibus se opponunt, non qui otiose eventum certaminis, quod committitur inter alios, intuentur. *Caesar* lib. II. Bell. Gall. cap. XVI. §. 3. *His utrisque persuaserant, ut eandem belli* fortunam experirentur: *Curtius* lib. v. cap. VIII. §. II. lib. VIII. cap. XII. §. 13. *Belli* fortunam, *quisquis arma ferret*, experiri *decreverat.* & cap. XIV. §. 41. Porro apud Nostrum hoc capite §. 10. nonnulla mutatione legebat Codex *d'Orvil: Metius Suffetius, cum se invidiosum apud Cives videret, erat enim is Albanorum Rex, & quod* &c.

P. 79. a. lin. 3. a fin. lege: *Corniculana.* Tamen *Ocriculana* vocatur a Scholiaste *Juvenalis* Sat. VIII. vers. 259. *Ancilla natus, Ocriculana captiva, Servius Tullius.* Sed & eum locum corruptum esse pro *Corniculana* mihi persuadeo. Nisi potius, quod nunc non refugio, dissensum ex ignoratione veteris historiae agnoscamus. Eadem opera emendabis *Porphyrium* ad *Horatium* lib. I. Sat. VI. vers. 9. *Tullum autem nominavit, quia serva captiva fornicularia fuit natus.* Ipse litterarum ductus & rei veritas *Corniculana* scribendum monent. *Fornicariam*, meretricem in latinitate sequiore novimus. Sed nemo tale quid de Matre Servii dixit, &, si admitteretur, menti *Porphyrii* adversatur.

P. 95. a. b. 28. Nonnulla loca hic me adtulisse video, quae etiam ab Erud. *Oudend.* producta sunt ad *Frontinum* lib. III. cap. VI. §. 7. Sed eosdem legimus Scriptores, neque ulla hic in me plagii suspicio, licet eam non metuam, potest cadere. Illo enim tempore, cum is liber exiret, jam operas occupabat Epitome. Et res ipsa levioris momenti est.

P. 97. a. lin. 14. Scio me primo olim intuitu conjecisse: *cum equo in Tiberim desiluit*, quod tamen ut male natum mox abdicavi eo nomine, quia peditem fuisse Coclitem ceteri reliquerint Historici, attamen dissensu Veterum aliqua coloris specie defendi ea Conjectura posset, si vera est sententia *Begeri*, qui transnatantem equoque insidentem in tabulá exhibet ad *Florum* lib. I. cap. x. Eadem varietas observatur in Cloelia Virgine, quam alii nando, ceteri equo transiisse flumen testantur, de ea re Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. x. vers. 498. Sed de statua illa infirma satis sunt omnia, cum notum sit, antiquitatum ignaros sculptores quotidie falli, quod tam facile in historico cogitari nequit; atque utinam hoc de Auctore nostro semper adfirmare liceret. Praeterea & pictura illa ad aliam historiam referri potest, ut nihil tutum pronunciari queat. Similis in lectione discrepantia est apud *Appulejum* lib. VIII. init. *Natalibus praenobilis, equo clarus* &c. ubi codex MS. *qui clarus.*

P. 98. b. lin. 41. & *Begerum* ad *Florum* lib. I. cap. x.

P. 102. a. l. 14. post *muto*, adde: *d'Orvilii* Codex, *ex diverso pecora in conspectu eorum contulerunt*, quod & lectionem apud nos receptam pro parte confirmat. Ita in versione vulgata *Jobi* cap. XIII. §. 16. *Non veniet in conspectu ejus omnis Hypocrita.* Libro Sapientiae cap. XII. §. 12. *Quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum.* Apud *Suetonium* in excerptis *Vossianis* reperio vita Tiberii cap. IV. §. 5. *In conspectu Sexti Pompeji admissum.* & nuper Erud. *Oudend.* ad *Frontinum* lib. I. cap. x. §. 1. Contra Codex Manuscriptus apud *Orosium* lib. IV. cap. XIX. *In conspectum Civitatis incensae sunt.* Ubi *conspectu* maluerunt edere.

P. 106.

P. 106. b. l. 5. debentur *Eutropio* lib. I. cap. XI. ex quo *collatis* pro *collectis* legendum est. Vide quae dicta sunt cap. XVIII. §. 7. (ubi male etiam *collectis d'Orvil.*) & doctissimum *Marklandum* ad *Statium* lib. III. Silv. III. vers. 134. Desunt & haec verba in *d'Orvil.*

P. 111. a. lin. 10. lege: *die* mutarunt.

P. 115. a. l. 19. scribe: plagiariorum.

P. 118. a. l. 15. lege: *Vossius* lib. II. de Anal. cap. IV. *Hirtius* Bell. Alex. cap. XXXIII. §. 2. *Majorique ex duabus filiis Cleopatrae, quae manserat in fide praesidiisque ejus.* & *Tennulius* ad *Frontinum* lib. IV. Strat. cap. III. §. 5. In Nostro *d'Orvilianus* Codex servat *filiabus.*

P. 129. b. l. 30. post. §. 4. adde: & prae ceteris Celeb. *Burmannum* ad *Ovidium* lib. XIII. Met. vers. 216. In exprimendo textu secutus sum priscos Editores, verum si integra jam res foret, non dubitarem reponere: *decenni hieme obsidione.* Codex *d'Orvilii*: *Vejos hieme obsidione domuit*, qui mox etiam: *Quod ex Albanis & equos & praedam.* corrupte.

P. 135. a. l. 8. post: ad *Veget.* l. l. adde: & ad *Frontinum* lib. III. Strat. cap. XIV. §. 1. *Excitatus* & hic retinet *d'Orvil.*

P. 140. a. l. 31. post 674. adde: quare in simili historia *moratus hostem* dixit *Florus* lib. II. cap. II. §. 13.

P. 141. a. lin. 7. post aurea: nec melius *d'Orvil. obsidionali sive laurea.* De duabus Decii coronis agit & *Plinius* lib. XXII. Hist. Nat. cap. V.

P. 145. b. l. 28. pro *scripsimus* repone, scribendum judicavimus.

P. 158. a. l. 13. lege: confirmari. *Cadum ligneum* quoque est in *d'Orvil.*

Ibid. l. 38. repone: *cum praepositione.*

P. 169. b. l. 44. post 461. adde: Quare non inmerito Nostri fidem suspectam habet *Thomas Dempsterus* in Etruria Regali lib. IV. cap. XVI.

P. 171. a. l. 25. lege: *furtim.*

P. 179. b. l. 10. scribe: *lectionem.*

P. 191. a. l. 10. post monuerat, adde: si *Marsum* voluisset Auctor, credo scripsisset *Statilium patria Marsum*, aut certe simpliciter *Statilium Marsum*, ne scilicet tanquam praenomen adhiberet, neque enim hoc fieri solet ab Historicis, ut nomen Gentis vel Patriae ipsi nomini proprio praemittant. Longe alia ratio est nominum Romanorum, alia reliquorum Italorum, neque ad illorum normam talia refingenda sunt. Vide *Vossium* ad *Vellejum* lib. II. cap. XVI. & *Gronovium* Patrem ad *Livium* lib. I. cap. XLIX.

P. 193. b. lin. 32. Nescio qua incuria hanc *Schotti* notam mutilaverit Typographus, in integrum restitues hoc modo: de *Corculo* vide *Pomponium* ICtum l. 2. de Origine Juris. *Ciceronem* in Bruto & Tusculanis Disputationibus. Confundit autem historiam rursum Scipionum Patris & Filii, ut & *Valer. Maxim.* lib. VII. cap. V. quod admonendum ne quis erraret duximus. Quoniam vero erravit in stemmate Scipionum Scriptor hic Noster, &, ut dixi, *Valerius Maximus* ac *Liviana* Epitome, idcirco apponam integre e Doctissimi *Sigonii* Emendat. lib. II. &c.

P. 196. a. lin. 19. In eadem historia voculam *posse* addit *Valerius Maximus* lib. IV. cap. I. ex. 7. *Marcellus, qui primus & Hannibalem vinci, & Syracusas capi posse docuit.* Unde alicui in mentem veniret. Illud verbi & hoc loco periisse & illius locutionis alia exempla protulit Cl. *Withof* Specim. *Gunther.* p. 77. Sed nil tentandum invitis codicibus. *Florus* lib. II. cap. XVII. §. 8. *Qui ferocissimas & ad id temporis liberas gentes servire docuerunt.*

P. 205. a. fine adde: Et hoc probatur Doct. *Oudendorpio* ad *Frontinum* lib. I. cap. I. §. 9. Ego *electis* apud solum *Schottum* reperi.

P. 209. a. l. 44. scribe *Boeuderm.* pro Fran. Cum plerisque aliis facit *d'Orvilianus* Codex: *sponsor adstitit.* Et hanc Scripturam ex Leidensibus protulit quoque in nupera ejus Auctoris Editione Erud. *Oudend.* ad *Frontinum* lib. II. cap. XI. §. 5. Ex usu eo vocis *vetare*, quem diximus, exponendus est divus *Paullus* Epist. I. ad Timoth. cap. IV. §. 3. Κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων. *Vetantium nubere, abstinere cibis.* Ubi in ultimo membro vox contrariae notionis subintelligenda est.

P. 223. b. lin. 7. post *Vellejum* lib. I.

**** 2 cap.

cap. IX. §. 3. adde: Quare hoc loco legendum esse *ex primo Consulatu* conjicit *Oudend.* ad *Frontinum.* lib. III. cap. XVII. §. 2.

P. 226. b. l. 30. pro *occaparant* scribe *occuparant.*

P. 228. a. l. 18. in fine adde: *Scipione Africani filio* etiam *d'Orvil.* quod non vitupero. Ita enim neque erravit Auctor, uti putabat *Simsonius* in Chron. ad Ann. M. DCVIII. neque necesse est, ut expositione ei succurratur, quod tentavit, neque infeliciter, Clarissimus illius Chronologi Editor *Wesselingius.*

Ibid. b. 28. post *perierunt* insere: Et sic certe putabatur, cum haec scriberem. Postea hae notae salutari fato in manus pervenerunt summi *Burmanni,* cui non satis est eruditum orbem suis tantum sibi devinxisse meritis, neque etiam alius erat dignior, qui & has Nobilissimi *Heinsii* reliquias ab internecione miserrima servaret.

P. 235. b. lin. 18. Mox *intulit* ex Leidensi altero recipit Erud. *Oudend.* ad *Frontinum,* lib. IV. Strateg. cap. III. §. 15. cui accedit manus secunda in *Grammiano* Codice, ceteri antiquum servant, ut & *d'Orvil.* supra cap. XXXIII. *Juravitque se nihil amplius de praeda hostili in domum suam convertisse. Consulit* habet prima manus in Fran. quod in margine mutatum in *contulit.*

P. 236. b. l. 11. lege, miratur, & eandem in *Keuchenio* negligentiam, si mitiori voce uti liceat, carpit Erud. *Oudend.* ad l. l.

P. 238. b. lin. 32. Immo & Codex Cl. *d'Orvilii,* qui *Callidia.* Nec tantum peccatum est, quod consonantem geminaverit. Hoc enim in multis vocibus accidit, ubi *l* vel duplicatum dederunt Librarii, vel simplici fuerunt usi. Confer Cl. *Cannegieterum* ad *Avianum* fab. X. vers. 9.

P. 240. a. l. 35. legitur confuso ordine pro *Vocibus adsiduis.*

P. 244. b. lin. 13. lege: *pecuniae* & lin. 24. βασιλικά.

P. 250. a. fine repone: *Magulfum.* Leid. Pr.

Ibid. b. lin. 2. a fine, repone: *Philippo Consuli* est in MSS. Porro in fine hujus notae addi potest: *Ait se saxo Tarpejo praecipitaturum.* Codex *d'Orvil* neglecta particula *de,* quam ab Amanuensi aliquo inutiliter interjectam fuisse suspicari licet. Aliter Franeq. qui *ait de saxo* praetulit. *Ovidius* Epist. XV. Her. vers. 192.

Quam poterant saxis praecipitanda *dari.*

in Ibide vers. 286.

Tu quoque saxoso praecipitere *jugo.*

Valerius Maximus lib. I. cap. VIII. ex. ext. 8. *Ejusque jussu* saxo, *cui nomen erat equi,* praecipitatus. lib. VI. cap. V. ex. 7. Praecipitari *protinus* saxo *Tarpejo jussit.* Sic & ibi antiquam lectionem reduxit consensus Manuscriptorum.

P. 269. a. l. 7. post *adducti,* adde: infra cap. LXXX. *Nec pretio nec minis potuit adduci a Q. Popedio.* ceteroquin eadem facilitate ex corrupta scriptura posset fieri *adigi.*

P. 271. b. lin. 1. post *armare:* propius ad rem eadem oratione cap. XXVI. *Ut videret, ne quid resp. detrimenti caperet, quo uno versiculo satis armati semper Consules fuerunt.*

P. 276. b. lin. 4. pro *vocat* repone *vacat.*

P. 282. a. lin. 35. post *pestis* adde: ex sacris Litteris tuenda & haec locutio *Jobi* cap. VI. §. 4. *Quarum virus ebibit spiritum* (vel *sanguinem*) *meum.* Quomodo omnino vox חמת vertenda erit, repugnantibus licet LXX. & Vulgata versione cum nonnullis Interpretibus. Addas *Nonium* in voce *Bibere.*

P. 288. a. lin. 22. leg. *recensebatur.*

P. 291. b. l. 30. scribe: *legamus.*

P. 296. a. l. 39. Post SCHOTTUS adde: Ceterum *Marklandus* ad *Statium* lib. III. Silv. IV. vers. 13. Malebat: *Molonem Graecorum Rhetorum tum disertissimum* &c.

P. 312. b. l. 33. post *Auctor,* insere: Et *Ammianus Marcellinus* lib. XXX. cap. VI. *Adhaec Inperator ira vehementi perculsus, & inter exordia respondendi tumidior.*

P. 314.

P. 314. a. l. 23. post § 13. sequatur: *Virgilius* lib. IV. Aeneid. vers. 696.

> *Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,*
> *Sed misera ante diem, subitoque accensa furore.*

Sic domum Plutonis ingredi ὑπὲρ μοῖραν, *praeter fatum* dixit *Homerus* Iliad. υ. vers. 336. Addas & *Aristotelem* de Respir. cap. XVII. Longam disputationem hac de re instituit *Abramus* ad *Ciceronem* Orat. I. Phil. cap. IV. *Spondanus* ad *Homerum* Iliad. α. vers. 3. & *Cellarius* ad *Eutropium* lib. I cap. XI. Hoc est, quod *Florus* lib. III. cap. IX. dixit *praecipere fata veneno.*

P. 322. b. l. 24. lege: *quasi*, ut abjiciatur vocula.

P. 327. b. l. 22. lege: *satietas.*

P. 338. b. l. 7. scribe: mox malim *committeret.*

P. 345. a. l. 10. lege: fuit. Et mihi.

P. 350. b. in fine post 45. adde: Ita *beati locupletes* conjungerentur eodem modo ac *humiles egentes.* Si quis tamen interserere voluerit copulativam particulam, non vehementer pugnabo, & tueri se poterit Auctoribus Viris Eruditis, qui centies id esse factum docuerunt, inter quos Cl. *Gronovius*, ad *Melam* prooem. *Perizonius* ad *Valerium Maximum.* lib. II. cap. X. §. 2. & egregie *Burmannus* ad *Phaedrum* lib. IV. fab. V. vers. 44. quaeque nos infra cap. XX. §. 5. Eadem opera restitue ex scripto Codice apud *Orosium* lib. VI. cap. XIII. *Quod contra foedus Luculli & Pompeji, avaritia inductus, Euphratem transierit. Fabricius*, cujus sola editio ad manus est, dederat nobis: *Luculli, Pompeji avaritia*, apertissimo vitio

P. 351. b. l. 17. scribe: *ut genitoris.*

P. 358. b. lin 5. a fine confusam incuria hypothetae notam ita restitue: Hadriani, Antonini Pii, Antonini Philosophi.

P. 378. b. l. 8. post milites: Vel quod jam magis placet, minorem distinctionem tolle post *quibus*, & sic apertior evadet sententia, si tertium casum referas ad *desiderium erat.*

P. 384. b. lin. 15. in fine adde: Quare etiam ediderat *Schottus*: *Nomine* [*Cajus Julius Maximinus*] *Caesar*, ut illa tria nomina uncis includerentur, quod tamen cur sequerer, nullam vidi necessitatem.

P. 393. a. l. 2. post ANNA: Vide an mox non melius sententiae satisfaciat, si pro *laetiorque* transpositis litteris *elatiorque* refingamus. de Vir. Illustr. cap. XXIV. §. 5. *Pricaeus* ad Epist. II. ad Timoth. cap. III. §. 2. *Valerius Maximus.* lib IX. cap. V. ex ext. 3. *Cannensis pugnae successu elatus.*

P. 397. a. lin. 14. Neglexi Lectorem monere, me pro *aetate*, quod alias Editiones foedabat, facillime admisisse *aestate*, nec de veritate ne tyro quidem dubitabit. *Tacitus* lib. II. Ann. cap XXIII. *Aestate jam adulta Legionum aliae in hibernacula remissae.* Ubi eam dictionem recte ex *Servio* exponit *Lipsius*, cui adde alium ejusdem Grammatici locum ad lib. III. Aen. vers. 8. *Aut prima pars aestatis, quia est & adulta & praeceps.* Ceterum nonnihil conferet *Savaro* ad *Sidonium Apollinarem.* lib. IV. Epist. VIII. & *Zinzerlingius* Prom. Crit. cap. IX. Nec abludit *Longus* in Pastor. lib. II. init. τῆ ὀπώρας ἀκμαζούσης.

P. 417. b. l. 10. Omissum in fine ANNA.

P. 422. a. l. 27. lege: ad *Numinis.* Porro ad ea, quae de *Bagaudis* §. praec. diximus, adde *Lipsium* ad *Tacitum* lib III. Ann exc. H. qui ibi egregie rem gerit, nec hodie quisquam sanior dubitabit, quin apud *Eumenium* pro Rest. Scholis cap. IV *Latrocinio Bagaudicae rebellionis*, pro corrupta lectione *Batavicae* erit reducendum. Ad eum locum docti Commentatores adeundi, & ad Panegyricum Flaviens. nom. cap. IV. §. 2. nec non *Jac. Nicol. Loënsis* lib. V. Miscell. cap. XXIV.

P. 427. a. l. 24. SYLB.

P. 435. b. l. 11. *teterrimum* scribe, quomodo & hic reponendum judicabat *Gulielmus Cave* Introd. ad Antiquit. Eccles. cap. I. §. 6.

P. 455. b. l. 16. lege *somnii.*

P. 476. a. l. 30. dictis factisque.

P. 485. a. lin. 24. Immo retine potius *servatus.* Servabatur enim in ea tempora, cum ut Antichristus in terras esset rediturus. Ad ea, quae praecedenti pagina de duplici constructione vocis *egredi* dixi, ad-

de Erud. *Cortium* ad *Plinii* Lib. VII. Epist. XXVII. & XXXIII. fine.

P. 523. a. lin. 14. *fulmina* scribe. In fine notae adde: Nunc aliter sentio & antiquam scripturam tueor. *Caelius Aurelianus* de Morb. Acutis lib. III. cap. V. *Apoplexia dicta est, quod tanquam ex letali percussu repentinum faciat casum.*

P. 529 a. l. 9. completo.

P. 542 b. l. 19. Interim opportune Clar. *d'Orvillius* monuit *Rittershusium* lib. VI. Sacrar. Lection. cap. XVIII. rescribendum censere *ut Lipsana, quamvis* &c. Λείψανα apud Ecclesiae praesertim Patres sunt reliquiae mortuorum, quas ex caeca superstitione divina veneratione prosequebantur. Vide in utroque Gloss. *du Cange.* Sed de reliquiis coenarum eam me vocem legere non memini, an ejus notionis. exempla attulerit Vir Erud. ignoro, cum ipse liber non sit ad manus. Si vel hoc maxime verum esset, evertitur tamen illa conjectura sequentibus verbis: *si coenae superessent*, quorum alterum abundaret, si ita scripsisset Auctor. Ego in expositione adquiesco, ceteroquin & fieri posset *illaesa*. Sed abstineo.

P. 548. a l. 1. lege: eadem.

P. 574 a. l. 33. post *placet* insere: cum non diversa ratione Sejanus vocetur *tutor* Tiberii a *Juvenale* Sat. X. vers. 93.

Visne salutari sicut Sejanus, habere
Tantundem, atque illi summas donare curules?
Illum exercitibus praeponere, tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis.

Adde & *Du Cange* Gloss. Graecit. voce Τραχαλᾶς. Melius feceris, si in contextu post vocem *Trachala* minorem distinctionem seu comma posueris, separari enim debet a sequentibus. Hac eadem columna lin. 6. a fine scribe: *decem novissimis*

P. 591. b. l. 30. scribe *feris.*

P. 597. b. l. 9. repone. *libertatique.*

VI-

VIRORUM ERUDITORUM JUDICIA
DE
SEXTO AURELIO VICTORE.
JOANNES METELLUS
SEQUANUS STEPHANO PYCHIO
S. D.

ACCEPI *a Clarissimo Viro Cornelio Vaeto Gandavo antiquissimum scriptum Codicem. Continet* Illustrium Virorum vitas, *quae Plinii titulo circumferuntur, &* Victoris Aurelii Historiae abbreviatae, *inquit*, ab Augusto Octaviano; id est, a fine T. Livii usque ad consulatum decimum Constantii Augusti & Juliani tertium; *de Caesaribus libellum. Ille Plinii, nullius adscriptum nomen habet: unde & in suspicionem venio, cum de eo quidam dubitent, (non desunt enim, qui eum Suetonio tribuant) ut* Asconii Pediani *esse censeam, non* Cornelii, *ut alii volunt*, Nepotis. *Est editio tertia parte completior. Initium facit ab origine urbis Romanae & finis sic habet.* Expliciunt nomina Principum Romanorum. *Quamobrem hanc inscriptionem indidit*: Q. ASCONI PEDIANI PATAVINI, DE ORIGINE PRINCIPIBUSQUE GENTIS LIBER. *Dicitur in ejus anonymo titulo collectus & digestus, a quo vero, non scribitur :* nimirum ex Verrio Flacco, Veratio, Fabio Pictore, Licinio, Varrone, Caesare, Tuberone, & omni priscorum historia. Proinde, *inquit*, ut quisque Neotericorum asseveravit, hoc est Livius, & Victor Afer. *Victorem addit, non propter hunc librum : sed propter* Aurelium Victorem, *de quo diximus, qui hujus historiam, quae desinit in Antonio & Cleopatra continuavit, inde in Juliani Consulatum tertium. Hi auctores laudantur hoc libro omnes, praeter Varronem, Flaccum, Veratiumque, nec non Victorem Afrum. At ultra illos, etiam nominatim afferuntur, Ennius, Cassius, Pontificalium libri, Alexander Ephesius de bello Marsico, Lutatius, Vulcatius, Acilius Piso, Sempronius, Domitius, Octavius, nec non Cato de origine generis humani, Aulus Postumius de adventu Aeneae, Aufidii epitome, Vennonius, Annius, Sextus Gellius in origine gentis Romanae. Qui libri non exstant. Ex his quos habemus, adducuntur, Virgilius saepenumero, Sallustius, Plautus, Homerus, ac Livius. Nullus autem horum omnium (ni fallor) post Asconium vixit. Atque haec tantum priore libri parte, hoc est, ea, quae originem urbis Romae, sive auctores & principes, Romani generis conditores, qui ante constitutam remp. fuere, describit. Nam ea parte libri, quae edita est, quae habet principes generis Romani qui post remp. fundatam extiterunt, nullius omnino liber, neque in Victoris epitoma refertur. Cur vero credam, hunc de Viris Illustribus librum esse* Asconii, *moveor, quod paulo post ejus initium sic scribit.* Quare autem addidit TUTUS *(de Virgilio nimirum loquitur)* suo loco plenissime adnotavimus in commentatione, quam occoepimus scribere, cognita ex eo libro, qui inscriptus est, de Origine Patavina. *Erat enim Patavinus Asconius, ita ut conjectura sit eum potius, quam alium suae gentis originem scripsisse, quo eam illustraret, & suis gratum faceret. At vero quae* de Origine Urbis, *sic quoque commentationem edidisse. quod & antiquitatis perscrutandae non solum esset studiosissimus, verumetiam scientissimus. Id quod ex ejus in Ciceronem fragmentis luce clarius est. Quae si quis, cum hoc libro conferet: equidem, agnoscet par in ea emendanda studium, & similis quaedam scribendi, illi & huic consuetudo, sive dictionem spectes, sive quid excutiendi rationem, inest & elucet.*

Eadem

Eadem & inscriptio. Commentationes *enim, appellat suas in Ciceronem explicationes. Efficitur praeterea ut Asconium hujus* de Viris Illustribus *libri auctorem esse putem, quod Livium in eo aequalem scribit.* Sed horum, *inquit*, opinionibus omnium diversis repugnat nostrae memoriae proclamans historia Liviana, quae testatur, quod auspicato Romulus ex suo nomine Romam vocavit. *Et pro Cornelio.* Sunt, *inquit*, tamen qui eundem illum duorum numerum, quem Cicero, ponant. Inter quos Tuditanus & Pomponius Atticus, Liviusque noster. *Tum etiam quod in hoc* de origine, principibusque Rom. *libello, quemadmodum & illis, quae supersunt, in Ciceronem fragmentis frequenter admodum Virgilii testimoniis utitur cum quid adstruit, & utrobique nonnunquam* nostrum *appellat. Fuit enim* Asconius *adeo Virgilii studiosus, ut librum contra Virgilii obtrectatores, quemadmodum in vita ejusdem Virgilii Tit. Claudius Donatus adfert, ediderit. Nam Octavium Avitum & Poetilium Faustinum furta Virgilii, unde videlicet quaeque carmina surriperentur, notasse, Servius refert.* Asconium *itaque Neronis tempore, vixisse Eusebius ait. eique Fabius Latinæ Linguæ cultum & auctoritatem attribuit. Plinius vero inter auctores suos eum enumerat. Ætatem ad annum octogesimum quintum perduxit, adeo ut Virgilio notus esse potuerit & Livio. Quæ cum ita sint, his fere conjecturis quinque, quas summatim repeto, adducor, ut auctorem hujus libri* de Viris illustribus & origine urbis *Asconium faciam. Primo quia sub initium capitis* I. *auctor libri scribit in hæc verba:* Quare autem addidit TUTUS (*de Virgilio* loquitur) suo loco plenissime adnotavimus in commentatione, quam occœpimus scribere, cognita ex eo libro qui inscriptus est de origine Patavina. *Ita cum eum librum* de origine Patavina *scripserit, potuit, & dum eam scriberet, una scribere de Origine gentis Romanæ quod sit prope ejusdem argumenti. Saltem affinis propter Æneam, a quo urbs initium duxit suum, vel non dissimilis quidem. De Patavina vero origine* Asconium *potius, quam alium quemvis, scripsisse ideo fit verisimile, quia Patavinus esset, quo suæ gentis historiam illustrans, gratum iis faceret. At si* Asconius *ejus* de origine Patavina *libri est auctor, necessarium est fateri ex his proximis superioribus verbis eum hujus auctorem esse libri. Secundo probatur a pari in genere eodem scribendi diligentia.* Asconio *enim consuetum fuit antiquitatis historiam perscrutari potissimum, uti ex ejus in Ciceronem fragmentis constat. In aliis ejus libris generalis argumenti particulares commentationes historicas discutiendi tractandique persimili cum libro nostro consuetudine ac diligentia: neque leviter, sed expensis variis auctorum de iis, ut his sententiis. Cujus antiquitatis fuit omnium sui temporis & doctissimus & diligentissimus: ita ut loca obscura propter ignorantiam antiquitatis abstrusa difficillima explicaret. Id enim ipsius est præcipuum, nempe summa diligentia ex variis auctoribus reconditas historias eruere intelligendo Ciceroni, quod ex parte in Virgilio fecisse, ut in Cicerone ex hoc superiore loco, quo clara faceret duo Latinæ linguæ lumina, credendum; indicatis in iis illis historiis, quæ incognitæ illos aliquibus locis redderent non intellectos, imo impeditos tot etiam, ut historiæ veritas elucesceret. Atque uti his* commentationem *suam illam ille nominat, & illa quoque in Ciceronem sua Commentaria, ipse* Commentationes (*sic enim in vetustis libris legitur*) *vocat. Tertio non solum antiquitatem in specie enodandi studium & consuetudo,* Asconium *hujus auctorem esse libri verisimiliter probat; sed etiam par ejus scribendi cum hoc libro stylus, si quis diligenter attenderit. Quamquam necesse est dissimilitudinem esse quandam in nonnullis propter generis scribendi diversitatem. Nam in fragmentis in Ciceronem etiam Grammaticum agere cogitur: hic vero Historicum praecipue, quia vitas breviter ex professo describit, non autem aliquem auctorem, puta poetam vel oratorem exponit. Sed tamen animadverti hoc libro clausulas eum non recte incipere ab his particulis.* At vero, Igitur, *id quod in fragmentis illis non observavi fieri, nisi illud tribuatur historiae diverso generi. At certe uti brevis illic est, & nihil in illis fragmentis, in dicendo redundat; ita hic quoque & quaedam verba, quae Ciceronianis forte non placerent, ut hic usurpat veluti* neotericus, *&c. atque quosdam loquendi modos, qui delicatis auribus duri videri possint. Quarto, verisimile fit Asconium libri auctorem esse, quia hoc libro nullus citatur auctor poste-*

posterior aetate Asconii; sed omnes ab eo citati, vel ejus aetatem praecesserunt, vel ei certe contemporanei fuerunt Eum praecesserunt, quos supra enumeravimus, ei vero aequalis fuit Livius, & ejus quoque civis nimirum Patavinus. forte etiam Virgilium videre potuit. Atqui de Livio constant. Nam hoc libro, capite *de Roma condita:* Sed horum, *inquit*, opinionibus omnium diversis repugnat nostrae memoriae proclamans historia Liviana, quae testatur, *&c. At idem in Ciceronis fragmentis Livium appellat* nostrum, *uti hic. Unde merito conjicere liceat Asconium & hic esse, qui suum & hic Livium vel memoria sua historiam conscripsisse. Porro eo tempore & Livium & Virgilium vixisse, quo floruit Asconius, docere poterunt Fabius & Eusebius, qui Asconii mentionem faciunt. Cum igitur Livio is quamfamiliarissimus fuerit, idque hoc libro ostendat supra scriptis verbis, credi par est eum hujus libri & alterius* de Origine Patavina *auctorem existere. Et quod ad Virgilium attinet, & hoc libro, & in Cicerone* nostrum *etiam adpellat: videlicet cap. de Herculе Recarano:* Quam opinionem, *inquit*, sequi metuit noster Maro. *& capite de Saturno.* Usque eo, *inquit*, ut etiam, cum aliis diis sacrificium, dato thure in altaria Jovis, prior nominetur, cognomento quoque addito Pater, secundum quod noster sic intulit:

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem.

Quinto, auctorum quos hic liber citat, in testimonium rei quam probare velit, quosdam Asconius etiam laudat in fragmentis in Ciceronem faciendae fidei, maxime Livium, quem nostrum *adpellat. Et Virgilium, quem saepissime citat, ac* nostrum *quoque vocat: Ergo haec ejus utrumque, sic & hoc loco, & fragmentis compellandi tanquam familiares & amicos non infrequens consuetudo, propemodum evincat ipsum auctorem hujus libri credi debere. Citat & Sallustium, Plautumque, ut libet,* nostri *tamen omisso pronomine, adeo ut eo pronomine sibi Livium ac Virgilium familiares amicitia cum iis contracta, & contemporaneos fuisse satis indicet: Non autem* nostros *eos dixerit ratione communionis studiorum, vel alias amoris quo eos non visos complecteretur.*

ANDREAS SCHOTTUS

DE AUCTORIBUS ANTIQUIS VIRORUM ILLUSTRIUM.

LIBET illustres aliquot de Viris domi militiaeque illustribus scriptores, quos Victor imitandos proposuit, recensere, eos potissimum quorum libri interciderunt. De Plutarcho igitur, qui Graecos & Latinos Imperatores comparavit, non necesse habeo dicere, quod ipsius libros vere Philosophicos in bibliothecis desiderari nefas putem. Julium Higinum de claris viris, seu de vita rebusque Illustrium virorum laudat Agellius lib. I. cap. XIV. Noct. & Asconius in Pisonianam, qui *Lucium* appellat, commutata fortasse J litera in L, librariorum audacia; nisi forte *L. Julium Higinum* dictum videri placet. Suetonius C. Julium Higinum in Illustribus Grammaticis nominat; ejusdem exemplorum libros, forte eosdem, idem citat Agellius lib. X. cap. XVIII. Alphaeus Avitus Excellentium virorum libros reliquit Jambico dimetro,

ut ex fragmentis quae a Priſciano IIX. XII. & XIIX. libris Gramm. adferuntur, apparet: De quo aequalis ejus Terentianus Maurus:

Ut pridem Avitus Alphius
Conſcripſit Excellentium.

T. quoque Pomponium Atticum de Viris illuſtribus carmine ſcripſiſſe; in ejus vita auctor eſt Nepos & Plinius Nat. Hiſt. lib. XXXV. cap. II. atque verſibus non amplius quaternis quiniſque ſub ſingulorum imaginibus facta, & magiſtratus eorum deſcripſiſſe. Plinii junioris aequalis Titinius Capito exitus Illuſtrium virorum tradidit, in iis quorundam ſibi cariſſimorum: auctor Plinius lib. VIII. epiſt. XII. D. quoque Hieronymus in Catalogo eorum qui de ſcripturis ſanctis memoriae aliquid prodiderunt, ad Dextrum Praetorio Praefectum aliquot enumerat; quorum nomina tantum, eaque vix integra, ad noſtram uſque aetatem pervenerunt: *Fecerunt*, inquit, *hoc idem apud Graecos Hermippus Peripateticus, Antigonus Cariſtius, Satyrus doctus vir, & longe omnium doctiſſimus Ariſtoxenus Muſicus. Apud Latinos Varro, Santra, Nepos, Hyginius, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.* De Varronis autem ſeptingentis Illuſtribus, quos primos nominaſſe oportuit, videndus Plin. Natur. Hiſtor. lib. XXXV. cap. II. Lactantius quoque, Chriſtianorum Cicero, Divinar. Inſtit. lib. I. cap. X. Tarquitium quendam de Viris illuſtribus laudat auctorem, ubi quis *Tranquillum* eſſe legendum conjiciat, niſi aliud locus ipſe ſuaderet. Memini legere apud Trithemium, Proſperum Aquitanicum de Viris quoque illuſtribus ſcripſiſſe, ſed ſacrisne, an profanis, non liquet; neque enim videre contigit.

Caeterum de ratione conſilii noſtri paucis ſic accipe: menda, quamvis libellus ſit, ſupra quam cuiquam credibile ſit, librorum veterum ope ſuſtulimus; nihil tamen temere immutavimus: quod illis judicandum relinquo, qui haec noſtra cum vulgatis comparabunt. Ut vero lucem hiſtoriae darem, annos Conſulares ad oram adſcripſi, ſecutus fere Capitolinos Faſtos, quos Carolus Sigonius, ac nuper Stephanus Pighius, & Hubertus Goltzius noſtrates digeſſerunt; in Auguſta vero hiſtoria Faſtorum libros ſecundum Onufrii Panvini, hortatu Joannis Olivarii Juriſconſultorum diſertiſſimi: quo Eloquentiae Profeſſore Duacenates merito ſuperbiunt. Notas, quibus emendationum noſtrarum ratio explicatur, ne libri moles nimium excreſceret, non addimus: & recens eae editae Duaci, in gratiam nobiliſſimi juvenis Philippi La-Noy, Domini Tourconii, mihi ſane multis nominibus cariſſimi. Vale mi Lector, & haec ſi ſtudia tua juvabunt; abunde magnum laboris mei praemium conſecutum me eſſe exiſtimabo.

DE

DE AUCTORE VIRORUM ILLUSTRIUM.

SOLET in Methodo pertractanda haec primo Quaestio agitari; An sit, qua de rei natura, an subsistat, quaerunt differendi artifices: Eadem nos via prius, quam ad rem ipsam veniamus, de auctore hujus libelli Plinius ne, an Cornelius Nepos, an neuter potius sit, breviter sumus disputaturi: de quo variae sunt doctissimorum hominum, & discrepantes sententiae: Quidam enim C. Plinio Caecilio, alii Cornelio Nepoti: nonnulli Suetonio Tranquillo inscripsere; nec defuere qui Aemilio Probo. Nam qui C. Cornelium Tacitum auctorem faciunt, toto coelo errare mihi videntur: stylus enim, dicendique ratio reclamat, falsi fortasse, quod de Oratoribus illustribus scripsisse Tacitum audivissent: sed eum, qui vulgo circumfertur, libellum Fabio Quinctiliano vero auctori nuper restituit in his literis doctissimus Justus Lipsius noster. Qui Suetonium patrem legitimum affirmare non dubitant, nae illi iniqui familiarum Censores sunt, digni quibus ignominiae causa non equus adimatur, sed a Catonibus censura ipsa abrogetur. Quod enim D. Hieronymum in eo libro quem & ipse de Viris illustribus conscripsit, auctorem laudant, dicam libere, vere tamen, errant: nec sensum adsequuntur. verba ipsa apponam; *Hortaris, Dexter, ut Tranquillum sequens Ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram: Et quot ille in enumerandis Gentilium literarum viris fecit illustribus; id ego in nostris faciam.* Quibus ipsis, qui haec objiciunt, refelli & tamquam suo gladio confodi, quis ita caecus est, ut non videat? Illustres enim Suetonii Grammaticos, qui hodieque in manibus sunt, intelligit. Non infitior tamen Stemma illustrium Virorum Romanorum scripsisse Tranquillum, ut ex Suidae collectaneis apparet: & de Ventidio Basso Suetonium scripsisse Agellius auctor est.

Qui Cornelio Nepoti attribuunt plures, iique doctiores; sed vereor ne fallantur, quod bona eorum venia dixerim. Sed age rationes dispiciamus: In primis Catulli illo carmine pugnant, quo Cornelio Nepoti Veronensi poëma suum dedicat, utpote civi suo & municipi, vel, ut cum Plinio majori castrense vocabulum usurpem, conterraneo:

> *Quoi dono lepidum, novum libellum,*
> *Arida modo pumice expolitum?*
> *Corneli, tibi: namque tu solebas*
> *Meas esse aliquid putare nugas,*
> *Jam tum, cum ausus es unus Italorum*
> *Omne aevum tribus explicare chartis,*
> *Doctis, Jupiter, & laboriosis.*

Fateor equidem de Viris illustribus scripsisse Nepotem: Nam & Agellius, magna scriptorum laverna, lib. XI. cap. IIX. integrum inde caput transscripsit: & Flavius Sosipater librum XV. & XVI. Virorum illustrium citat: aliique quos in eo libro in quem Cornelii Nepotis librorum omnium, qui desiderantur, fragmenta conjecimus, & Corn. Valerio praeceptori nuper dicavimus, recenseo. Nunc si quis inferat, libelli istius auctorem esse Nepotem, constanter negabo: nec enim magis consequitur, quam vel Suetonium, vel Aemilium Probum, vel Hyginum, vel alium quemvis. Huc acce-

accedit; capita ipſa, quae Agellius, Soſipater, Servius, caeterique ex Nepotis Illuſtribus recitant, ne veſtigium quidem libelli noſtri praeferre. Unum de multis exemplum, quoniam ad rem facit, adferam. Agellius (vel ſi veterum librorum auctoritatem negligis, A. Gellius) Noct. Attic. lib. XVII. cap. XXI. non obſcure hunc eſſe Nepotis partum negat. *M.* inquit, *Manlius Romae, qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniiſſe: damnatuſque capitis e ſaxo Tarpejo, ut M. Varro ait, praeceps datus; ut Corn. autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt.* Noſter vero diſertim de ſaxo Tarpejo praecipitatum ſcribit. Sed nihil agit Catellianus Cotta, qui haec ad Chronica Nepotis detorquet: nec enim ſimile vero, tam praeſtantem hiſtoricum tam repugnantia in Viris illuſtribus dixiſſe. Verum ut ſymbolam quoque Graecus auctor conferat, non levis, ſed κώμικος μάρτυς Plutarchus, ut ipſi obſervavimus, de Lucullo longe aliter ſcripſiſſe Nepotem refert, atque adulterinus iſte Nepos: ſic enim ait: *Poſt cum alienata mente deſipere coepiſſet, tutela ejus M. Lucullo fratri permiſſa eſt.* Plutarchus vero: Νέπως δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν, οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Quae ſic vertebamus: *Cornelius Nepos neque ſenio, neque morbo, ait, alienata mente fuiſſe, ſed a Calliſthene liberto venenis corruptum.* Calliſthenis nulla apud auctorem noſtrum mentio, neque ſenii, morbi, aut veneni: Neceſſe eſt igitur alio Nepote uſum Plutarchum. Idem quoque in Tiberio & Cajo Gracchis: Νέπως ὁ Κορνήλιός φησιν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον. i. *Cornelius Nepos non Craſſi, ſed Bruti ejus qui de Luſitanis triumphaverat, filiam in matrimonio Cajum habuiſſe ſcribit.* In Nepote vero iſto ſubdititio filiae, neque Craſſi, neque Bruti ulla mentio exſtat, niſi caecutiunt oculi. Rurſus in Noctibus Atticis eſt lib. XI. cap. VIII. & Macrobio praefat. Saturn. Plutarcho in Catone M. Catonem juſte A. Albinum reprehendiſſe, quod homo Romanus Graeca oratione res geſtas Romanorum cum componeret, veniam ante imperitiae praefatus eſſet. Porcii quidem Catonis noſter meminit; de Albino vero verbum nullum. Unde relinquitur falli eos qui Nepoti hunc foetum attribuunt. Porro ad ſtylum quod attinet, Nepoti is abjudicat, quod illuſtres viros copioſius ſcripſiſſe Nepotem apparet ex T. Pomponii Attici vita, & M. Porcii Catonis, quae dumtaxat ab injuria temporis reliquae ſunt. Quod & libro, ſi modo illius eſt, de Vita Excellentium (vel ut MSS. quidam legunt, *Externorum*) Impp. probari poſſet. Noſter vero ita conciſus auctor eſt, ut Elogia potius Illuſtrium, quam vitas ſcripſiſſe videatur: qualia verſibus quaternis Atticum contexuiſſe teſtis eſt Nepos ipſe, & Plinius. Plura argumenta ex fragmentis noſtris Nepotianis ingenioſo cuique facile ſuppeditabunt: ſed haec facient; niſi vehementer fallor, ſatis ei, qui non omnino pertinax falſi patronus defenſorque eſſe voluerit.

Nunc ordine de Plinio Nepote videamus, a quo etiam haec removenda injuria eſt, ne auctor ejus eſſe videatur, quem, ſi reviviſcat, pro ſuo agnoſcere, ſat ſcio, nollet. Non enim cadit in tam foecundum ingenium, tam exile, & pluſquam ſordidum aliunde mutuandi ſtudium. Verba illius adſcribere non pigebit ex epiſtola xx. lib. VI. ad Corn. Tacitum, quibus hujus libelli auctorem quidam facere ſe poſſe confidunt, quod annos natus duodeviginti, hiſtoriam ſe ſcribere coepiſſe affirmet: *Agebam*, inquit, *duodeviceſimum annum: Poſco librum T. Livii & quaſi per otium lego, atque etiam, ut coeperam, excerpo.* Vultiſne igitur dari vobis, res geſtas breviter e Livio decerpſiſſe Plinium, eas, inquam, quae nunc in manibus ſunt? cur amabo, totiens, a Livio diverſus abit, & pugnantia commemorat; Graecos in pleriſque potius ſecutus, ut Dionyſium, ut Dionem, ut Appianum, ut Plutarchum? His igitur illud Epicharmi occino, μέμνασο ἀπιστεῖν. Quemadmodum ex lineamentis de legitimis liberis & ſpuriis filiis εἰκότως judicare ſolemus; idem hic ſentio faciendum. Certe ſi quod in his judicium meum eſt, non ſapit Plinium Caecilium ſtylus. Ad haec veriſimile fit, ſi is verus auctor eſſet, cum aliorum maxime virtute bellica, togave Illuſtrium vitas perſequatur;

eorum

eorum qui Auguſtum ſunt inſecuti, ad Trajanum uſque, Imperatorum hominumque illuſtrium non omiſſurum fuiſſe: propterea quod in epiſtolis viri, qui caeteris laude antiſtabant, omnes paene paginas impleant. Venit in mentem conjectura fortaſſis vera, cur Nepoti aut Plinio inſcripſerint quidam: cum enim in MSS. forte vidiſſent C. Plinii Nepotis (fuit enim C. Plinius Caecilius alterius ex ſorore nepos) obliteratis nonnihil prioribus, parvaque facta immutatione, Cornelii Nepotis legi coeptum: aut vice verſa, accidiſſe non admodum a vero abhorret. Sed libros, inquies, calamo exaratos, arbitros controverſiae depoſco. Quinque nos quidem uſi ſumus, demptis antiquitus excuſis quamplurimis, qui etiam vehementer nos adjuverunt: Quod a Theodoro Pulmanno, erudito viro, accepi, longe optimum: Lectionum vero varietates aliquot ex Joannis Metelli Sequani doctiſſimi viri, codicibus duobus, quorum alter ↄↄccc. abhinc annis, vel pluribus, ſcriptus eſt, communicavit nobiſcum P. Silvius juvenis Graece Latineque doctus. Lutetiae vero Franciſci Pithoei MSS. & Bibliothecae D. Victoris in ſuburbiis ſitae uſus ſum. Pulmanni exemplum hanc ἐπιγραφὴν praefert: *Aurelii Victoris Hiſtoriae abbreviatae ab Auguſto Octaviano, id eſt, a fine T. Livii uſque ad Conſulatum decimum Conſtantii Auguſti, & Juliani Caeſaris tertium:* Eratque in duos Tomos ſectus liber, prior de urbis Romae origine fragmentum, & Viros hoſce illuſtres continebat: alter Caeſarum vitas hinc uſque ab Auguſto; qui tamen ab edito mire variat, quemadmodum nunc ſi cum vulgata Epitoma conferat, ſtudioſus Lector cognoſcet. Deſinent igitur docti dubitare cujus Viri illuſtres ſint, reperto vero auctore Sexto Aurelio Victore. Priore enim parte, tanquam Prolegomena ſunt, quibus ea quae a Livio dicta prolixius, ſummatim repetit prius, quam Impp. vitas aggrediatur.

GERARDUS JOANNES VOSSIUS

DE HISTORICIS LATINIS.

Lib. II. Cap. VIII.

Aurelii Victoris aetas, dignitas, tenuis origo, libri duo genuini. Sed liber de origine gentis Romanae alterius eſt, qui & de origine gentis Patavinae egerit. Religione prior ille gentilis. Duo alii Aurelii Victores, unus hoc antiquior, alter eo junior.

Sextus Aurelius Victor, qui beneficio Clariſſimi Viri, Andreae Schotti, prodiit in lucem, aetate vixit Conſtantii & Juliani Imperatorum. Siquidem in Marco Antonino Philoſopho ait, *Conſtrata terrae motu noſtra aetate Nicomedia, Cereali conſule.* At Neratius Cerealis poſt IX. Conſtantii conſulatum conſul fuit. Ad haec in Julio Philippo inquit, *Noſtra quoque aetate, poſt mille, centeſimus, conſule Philippo,*

lippo, *excessit*, *nullis*, *uti solet*, *solennibus frequentatus*. Denique in Constantino ait, *Ac memoria mea Constantinum* (malim cum Schotto *Constantium*) *quamquam caeteris promptum virtutibus*, *ad usque astra votis omnium subvexere*. Quare nec dubium, quin hic sit ille Aurelius Victor, qui cum Valentiniano consul fuit anno Urbis CIↃCXXII. Ac longe minus ambigo, quin idem sit Victor, de quo sic Ammianus Marcellinus lib. XXI. *Imperator* (Constantius) *revertitur Nessum*, *copiosum opidum: quo inde expedite cuncta disponeret suis utilitatibus profutura*: *ubi Victorem apud Sirmium visum*, *scriptorem historicum*, *exinde venire praeceptum*, *Pannoniae secundae Consularem praefecit*, *&* *honoravit aenea statua*, *virum sobrietatis gratia multilaudum*, *multo post Urbi praefectum*. Atque ex eo loco simul cognoscimus, quo virtute, & honestarum artium studiis, pertigerit, licet *rure ortus*, *tenuique & indocto patre*, ut ipse de se Victor in Severo scribit. Exstant hujus Victoris libri duo. Prior est de Viris Illustribus a Proca usque ad Julium Caesarem, qui vel Cornelio Nepoti, vel Plinio Novocomensi, vel Suetonio etiam falso tribui solet. Alter continet vitas Caesarum usque ad Juliani tertium consulatum. His libellis praemittitur *Origo gentis Romanae*. Sed cur commentatiuncula istaec minus credatur ejusdem esse Victoris, verisimile facit titulus ejus: quando istic legas, ex fontibus illis petitum esse, ex quibus sua hausere juniores ipsi, Livius, & Victor Afer. Quis enim sit Victor ille Afer, si non est historicus ille Ammiano memoratus, ac cujus duo sunt libelli, quos dicebamus? Nec obstat Afri cognomen. Nam Aurelium Victorem natione fuisse Afrum, a vero non abhorret, quandoquidem multus est in ea laudanda, ac alicubi appellat *terrarum decus*. Quamobrem ita colligimus, libellum illum de Origine gentis Romanae congestum esse ab aliquo, qui fuerit post Aurelium Victorem. Atque idem scripsit *de Origine gentis Patavinae*: ut ipse initio libelli de origine gentis Romanae testatur. Victorem fuisse hominem gentilem, vel inde constat, quod in Hadriani vita eo inclinat, ut Antinoi sacrificium res fuerit pia, religiosaque. Alius ab hoc scriptore est Aurelius Victor, cognomento Primus, de quo sic Julius Capitolinus in Opilio Macrino. *Verba denique Aurelii Victoris*, *cui Primo cognomen erat*, *haec fuerant*: *Macrinum*, *libertinum hominem*, *prostibulum servilibus officiis occupatum*, &c. Nam Julius Capitolinus misit eam Macrini vitam ad Diocletianum Augustum: ut historicum istum laudare non potuerit, qui breviarium suum perduxit usque ad tempora Juliani. Adde quod ea de Macrino neutiquam in hoc Victoris breviario legantur. Alius quoque est Sextus Aurelius Victor, cujus exstat opusculum de vita & moribus Imperatorum Romanorum usque ad Theodosii excessum: de quo postea dicemus. Imo nec semper satis convenit inter hosce Victores historicos: ut cum ille Schotti duos tantum; alter autem tres agnoscit Gordianos.

MAR-

MARTINUS HANKIUS

De Romanarum Rerum Scriptoribus I. 29.

I. SEXTUS AURELIUS VICTOR, ille, qui Caesarum vitas scripsit, haec cap. xx. de se tradit: *Quo bonis omnibus ac mihi fidendum magis, qui rure ortus tenuique indocto patre, in haec tempora vitam praestiti, studiis tantis honestiorem. Quod equidem gentis nostrae reor, quo fato quodam bonorum parte foecunda: quos eduxit, tamen, quemque ad celsa suos habet.*

II. Constantio, Constantini Magni filio, imperante, claruit. Nam cap. XXVIII. cum a Julio Philippo Imperatore annum Urbis millesimum ludis omnium generum celebratum commemorasset, subjungit: *Nostra quoque aetate post mille centesimus, Consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, sollennibus frequentatus.* At Urbis annus 1100. est Constantii duodecimus, Christi 348. Et cap. XVI. ait: *Asiae Ephesus ac Bithyniae Nicomedia, constratae terrae motu aeque ac nostra aetate Nicomedia, Cereali consule.* Neratius autem Cerealis, post nonum Imperatoris Constantii, consulatum gessit, anno Urbis 1110. Christi 358. cap. ultimo: *At Julius Constantius annos tres atque viginti Augustum imperium regens, cum externis motibus, modo civilibus exercetur, aegre ab armis abest.* quae cum praecedentibus bene conveniunt. Nam XXIII. annus Constantii, est Urbis 1111. Christi 359.

III. Inde colligas, eundem Victorem esse, de quo Ammianus Marcellinus lib. XXI. cap. XVIII. loquitur. Nam rebus, quae Flavio Florentio, & Flavio Tauro Coss. anno Urbis 1113. qui est Constantii ultimus, Christi 361. contigerunt, adjicit. *Imperator revertitur Naessum, copiosum oppidum, quo inde expedite cuncta disponeret suis utilitatibus profutura. Ubi Victorem apud Sirmium visum, scriptorem historicum, exinde venire praeceptum, Pannoniae secundae consularem praefecit, & honoravit aenea statua, virum sobrietatis gratia multilaudum, multo post Urbi praefectum.*

I. Sexti Aurelii Victoris de Romanae gentis origine libellus exstat. Qui tamen, an ejusdem Victoris sit, de quo egimus, ideo, quantum observare licuit, dubitari solet, quod in praescripto titulo dicatur, inter alios, ex Victore Afro desumptus: iste autem Victor Afer non alius videatur, quam qui Caesarum vitas scripsit, quippe qui in Africae laudibus copiosior, se Afrum esse subinnuat.

II. De eo quicquid sit; in codicibus ad antiqua MSC. expressis, & huic, & duobus, de quibus mox dicemus, libellis, generalis praemittitur epigraphe: *Origo gentis Romanae a Jano & Saturno conditoribus, per succedentes sibimet Reges, usque ad consulatum decimum Constantii.* Quod uni, de Romanorum origine, libello nequaquam convenit. Nam hic a Jani, Aboriginum Regis in Italiam adventu, sive ab anno Mundi 2621. ante Romam conditam 577. C. N. 1327. incipit: definit autem in anno Urbis primo, qui est Mundi 3198. ante C. N. 750.

III. Deinde Sexti Aurelii Victoris de Urbis Romae viris illustribus liber reperitur. Cujus auctorem, aut Cornelium Nepotem, aut Plinium Novocomensem, aut Suetonium Tranquillum, multi constituunt: meris conjecturis, nullo alicujus momenti argumento, quo fidem prudentioribus quidem lectoribus faciant, instructi.

IV. Certe omnes illos, quibus adscribitur, de viris illustribus aliquid reliquisse contendunt. Id Nepotem A. Gellius lib. XI. cap. VIII. Suetonium fecisse, Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 1. tradit. De Plinio, ne istud quidem, unde

de possint ostendere, video. Neque enim, cum lib. VI. epist. XX. ad Cornelium Tacitum scribit: *Posco librum Titi Livii, & quasi per otium lego, atque etiam, ut coeperam, excerpo*: inde quisquam paullo solertior collegerit, illustrium virorum vitas illum excerpsisse.

V. Sed demus, a Plinio perinde, ut a Nepote Suetonioque compositas clarorum virorum vitas; an propterea de simili materia liber, cujus auctor non satis certus sit, illorum uni tribuendus erit? Ut nihil de styli differentia, quae inter nostrum, & laudatos auctores intercedit, dicam; Nepotis cur hoc opusculum habendum non sit, subjiciam. De M. Manlio A. Gellius lib. XVII. cap. XXI. *Qui Gallos*, inquit, *in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est, consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, e saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, praeceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum relinquit, verberando necatus est.* At Victor ait cap. XXIV. *Damnatus & de saxo Tarpejo praecipitatus.* Haec inter se pugnantia Nepotem, nobilem Historicum, asseruisse, non est vero simile.

VI. Quae cum ita sint; praestiterit, meliorum codicum, praesertim ex ipsis MSC. publicatorum, in quibus liber hic Aurelii Victoris nomen praefixum habet, auctoritatem sequi. Solicitos vero cujus Aurelii Victoris hoc de viris illustribus opusculum sit, certiores facit, qui de Caesaribus sequenti libro praemittitur titulus: *Aurelii Victoris historiae abbreviatae pars altera.* Nam inde probabiliter colligere licet, cujus posterior est, ejusdem Victoris priorem esse partem.

VII. Caeterum, primus inter illos illustres viros est Proca, Rex Albanorum, qui regnum suum filiis Amulio & Numitori, annuis vicibus habendum reliquit, anno Mundi 3155. ante Romam conditam 43. ante C. N. 793. Ultimus est Cn. Pompejus, cujus mors in annum Urbis 705. Mundi 3902. ante C. N. 46. incidit.

VIII. Ad hos illustres viros additamentum, in quibusdam antiquis libris MSC. repertum (quod ejusdem videtur auctoris esse) incipit a Julio Caesare, qui Praetor in Lusitaniam anno Urbis 693. Mundi 3980. ante C. N. 58. abiit. Definit in Cleopatra, Aegypti Regina, quae victo M. Antonio marito, ipsa mortem sibi acceleravit anno Urbis 723. Mundi 3920. ante C. N. 28.

IX. Praeterea Sexti Aurelii Victoris de Caesaribus librum habemus. Horum primus est Octavianus Augustus, a cujus principatu, quem ad annum Urbis 722. id est, ante C. N. 29. refert, incipit. Ultimus est Constantius, Constantini Magni filius, in cujus anno XXIII. qui est Urbis IIII. Christi 359. definit.

AN-

ANDREAS SCHOTTUS

Justo Lipsio εὖ πράττειν.

UNAS dumtaxat literas tuas vidi, amicissime Lipsi, quamdiu Gallia me habuit, magna & negligentia tua & dolore meo. Scaliger Europae ocellus instigante me has ad te dedit, fuitque hic mensibus aliquot. Editus Manilius, quem D. Busbequius meus, vel potius noster, dono ad te mittit, ut boni consulas rogat. Literasque tuas avet videre vir tui studiosissimus Plautum Scaliger de manibus deposuit, tibi lampada tradit, pollicitus etiam exemplar missurum se, si volet, collatum, ex Bibliotheca Duareni. Hippocratis ille libellus magnam illi invidiam peperit apud medicos nostros, mendicos paene exciderat mihi. Grammaticum (sic enim tantum virum appellant) medica tractare clamant in cathedra, falcem in alienam messem jacere. Circumfertur calumniis plena oratio Jo. Martini, quam etiam ad te mitto, ut videas ineptias, quîs oppedere nititur Thraso ille. Huic alii duo erudite respondent e Pictavis & Biturigibus. Nec defuere Manilio calumniatores inepti, & indigni qui nominentur: quos egregie refellit vir extra omnem ingenii aleam positus, non tamen extra invidiam. Henricus Stephanus quoque hic menses aliquot haesit. Plinii epistolas cum Panegyristis edidit, suo more scholiis suis implens; Theocritum quoque, in quibus auctoribus Graecis magnus est, in Latinis hospes. Ciceronem molitur cum scholiis, qualia in Horatium edita ab illo. Taceo inepta de lingua vernacula suppresso tamen nomine nuper edita, qualia molitur adhuc in gratiam regis Gallorum; qui Scaligeri Manilium grate accepit, & annuam pensionem bis mille Francicorum dedit. Bene res habet si solvitur fide non Gallica, sed Graeca, vel oculata manu. En tibi de altero si videre vacat. Meministi legere Apologiam illius in Herodotum, πάρεργα, ut solet, nimis multa. Etiam Plautini sectores zonarii in scenam veniunt. Nuper etiam edito illo Gallico libello, in aulicos, qui Italorum simiae videri volunt, calamum strinxerat; at quamvis fraudes illorum praecognitas detexisset, evitare tamen ipse non potuit; Crumena enim ab hujus ordinis homine furtim surrepta ducentis coronatis, ut ipse affirmat, referta. Vera narro. Hinc illi lacrymae & suspiria in mundo: aliis doctis jocus & ludibrium. Ille ringere. Materia profecto novi libri. Invisit me his diebus, sed facile perspexi hominis ingenium illiberale & sordidum. De Panegyricis, quos Cl. Puteanus molitur, scripsi ad Plantinum & Pulmannum. Brevi Biturigas cogito, ut quemadmodum hic Graecis me doctoribus dedi, ita Cujacium posthac audiam: quare fac quam maturrime literas tuas accipiam, quas Plantinus, ut mihi reddantur, curabit. Salvebis a Busbequio, Scaligero, Puteano, Passeratio, Pithoeis duobus. Habes quoque a P. Daniele fragmentum T. Livii una cum literis familiaris mei & illius Jac. Bodaei. De Servio illo praestantissimo excudendo cum Henrico Stephano stipulari coepit: nihil credo effectum. Et illum & Servium vidi. Cassiodorum quoque credo abs te visum recens editum. Cujacii Paratitla Codicis & Observationum libri aliquot sub praelo madent, Legesque Visigothorum ex Pithoei Bibliotheca, quas Metellus Sequanus moliebatur. Salutem a me Douzae, caeteris literatis, apud quos nostrum in Victorem Aurelium conatum ut tuearis a calumniis, etiam atque etiam oro obtestorque: quem fetum tamquam abortivum cur festinarim, justae causae sunt, quas tu spero, probabis; de Metello enim nota res tibi, & Cujacius praesens, cui negare nihil nec possum, nec debeo, a me ut transcribendi potestatem facerem, extorserat: unde plagiarios metuebam: & certe publice interest tam praestantem auctorem non diutius latere. Plantinus ut spero in Majo absolutum dabit. Vale & nos ama. Lutetiae Parisior. a. d. III. Non. April. Anni cIↃ. IↃ. LXXIX.

B A R T H I U S

Lib. XLVIII. Adverf. Cap. VI.

Sextus Victor, cui Scriptori bona apud Prifcos Auctoritas.

Lib. LIV. Cap. XIII.

Ex eodem Scriptore prudente & optimo multa difci poffunt.

WASSE ad *Salluftium* Jug. cap. XLVI. p. 352.

A. Victor, qui *Salluftium* fere fequitur.

BOECLERUS de Compar. L. L. Facultate cap. I. §. XIV.

Aurelius Victor in Viris Illuftribus (nam Caefares ejus & Epitome diverfiffimo flyli genere utuntur) non quidem *Nepotis* & fimilium politae venuftati comparari poteft, fed eft tamen candidus, & prae ceteris fimplex, quippe primas orationis formandae lineas ftudiofo Latinitatis formare poffit.

IDEM de Auf. Regio. cap. I. Tom I. p. 138.

Victori Taciti veftigia legere mos eft.

LIPSIUS Tom. I. Syll. *Burm.* Epift. XXV.

Victor non ufque quaque placebit tibi, brevis, concifus in re, in verbis fciolus & adfectator. Quid agas? folus tamen ille reliquus ex antiquis.

IDEM de Amphith. cap. VI.

Durum hoc mihi ipfi videretur, nifi *Victorem* cogitarem & reliquam ejus adfectatae novitatis phrafin.

GUTHERIUS Off. Dom. Aug. lib. III. cap. I.

Victor Scriptor Africanus.

BARTHIUS lib. LIV. Adverf. cap. XIII.

Scriptor praeclari judicii *Aurelius Victor*, qui charactere cuique fere Principi affingendo paucos omnino pares habet, modo fit emendatus. *& paullo poft:* funt in eodem Scriptore fingulis paginis aliqua caftiganda & animadvertenda, fed actum egerit, qui tale quid tentarit, nifi plane adfuetus dictioni ejus, & poftquam totum aliquoties perlegerit; eft enim Afrum in eo acumen & denfitas fententiarum nodofa & fummo affectatoque ftudio difficilis. Quae & cauffa fuit, quare faciliori ftylo non tam in Epitome redacti fuerint Caefares ejus, quam prorfus explicati, & aliter loqui ipfe juffus. Id quod veterem & cordatum etiam fcriptorem feciffe alibi oftendimus.

GE-

GERARDUS JOHANNES VOSSIUS

De Historicis Latinis Lib. II. Cap. 15.

SEXTUS AURELIUS VICTOR itidem vixit temporibus Arcadii, & Honorii, ac de vitis Imperatorum Romanorum epitomen fecit: eamque ad Theodosii usque excessum perduxit. Contexta haec epitome est, cum ex Tranquillo, Eutropio, Ammiano, aliis: tum etiam Sexto illo Aurelio Victore, de quo superius dictum. At non audiendus doctissimus Gesnerus, cum in priori Bibliothecae suae tomo ait, Eutropium ex hoc scriptore potissimum hausisse, quae refert. Nam Eutropius claruit tempore Juliani; ut Victore hoc sit vetustior. Suspicor autem historicum nostrum eum esse, cujus inter inscriptiones veteres hoc fragmentum habemus:

—— IERUM. PRINCIPUM. CLEMENTIAM.
—— ANCTITUDINEM. MUNIFICENTIAM.
SUPERGRESSO.
D. N. FLAVIO THEODOSIO PIO. VICTORI.
SEMPER AUGUSTO.
SEXT. AURELIUS VICTOR V. C. URBI PRAEF.
JUDEX SACRARUM COGNITIONUM.
D. N. M. Q. E.

Sane tempora conveniunt; cum Theodosii aetate vixerit; nec multo post Theodosium & ipse vita excesserit; ut qui in Theodosii morte desinat, ut diximus. Alius tamen fuerit, si historicus noster non Victor dicebatur: sed Victorius, aut Victorinus. Quod posterius in tribus Aurelii hujus codicibus MSS. se reperisse scribit V. Cl. Andreas Schottus. Sane in Aurelia gente fuisse non Victores modo, sed & Victorios, liquet ex antiquo lapide, quem Romae J. Lipsius exscripsit, ubi legas, M. AURELIUS VICTORIV.... Mentio hujus historici fit apud Paullum Diaconum de gestis Longobardorum lib. II. cap. 18. his verbis: *Sunt qui Alpes Cottias & Apenninas, unam dicunt esse provinciam: sed hos Victoris revincit Historia, quae Alpes Cottias per se provinciam appellat.* Locus Victoris, quem signat, est iste in Nerone: *Pontum in jus provinciae, Polemonis Reguli permissu, redegit, a quo Polemoniacus Pontus appellatus est: itemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo.* Sed veteres editiones in Paulli loco pro *Victoris*, ut est in MSS. habent *Victorini.* Ut nec ex hoc loco liqueat de vero ejus Historici nomine.

MARTINUS HANKIUS,

De Romanarum rerum Scriptoribus II. 5.

I. SEXTUM AURELIUM VICTOREM, cujus epitomen de vitis Imperatorum habemus, non eundem esse, de quo parte priori, cap. 29. egimus, satis liquet. Nam & dispari scripserunt stylo, & contrariis interdum sententiis pugnant.

II. Praeterea noster Aurelius, utrum *Victor*, an *Victorius*, an *Victorinus* cognomine audiat, est cur dubitetur. Ejus enim *de Imperatorum vitis* opusculum, epigraphe in Petri Pithaei MSC. quod Andreas Schottus habuit, non expressis ultimis lite-

 ris,

ris, *Sex. Aur. Victor.* at Petri Danielis & Jacobi Cujacii codices, *Sex. Aur. Victorini,* docuerunt esse.

III. Imo quid si prorsus alii, quam aut *Victori*, aut *Victorio*, aut *Victorino*, suam debeat originem? Inscriptio est: *De vita & moribus Imperatorum Romanorum, excerpta ex libris Sexti Aurelii Victoris, a Caesare Augusto usque ad Theodosium Imperatorem.* Suspicari possis, reliquorum Auctorum Suetonii, Eutropii, aliorumque (forsan signo quodam addito) omissis nominibus innui *Sextum Aurelium Victorem*, non per quem sed ex cujus aliorumque libris excerpta sint, quae subsequuntur. Nam hunc *Victorem* ex illo, de quo supra diximus, plura desumpsisse, conferentibus inter se libros utriusque patet. Ita, ut huic conjecturae nihil obstent, quae ex hoc scriptore, sub *Victoris* nomine ab antiquioribus quidem citata inveniuntur, quando in altero etiam *Victore* leguntur.

IV. Quemadmodum vero istius Epitomes Auctor incertus est: sic, qua vixerit aetate, non repertum nobis, quo demonstremus. Gerardo Joanni Vossio ad Theodosii, Arcadii & Honorii tempora lib. II. de Histor. Latinis cap. 15. refertur. Nos eundem propterea, quod historiam suam in Theodosii morte finiat, sub eodem ejusque successoribus filiis, Arcadio & Honorio, vixisse, (alio argumento destituti) non sustinemus asserere.

V. Saepius commemoratus liber incipit a Caesare Octaviano Augusto, cujus principatum ad Annum Urbis 722. qui est mundi 3919. ante C. N. 29. refert: definit in Theodosii primi excessu, qui in annum Urbis 1146. Christi 394. incidit.

INDEX EDITIONUM.

SEXTUS AURELIUS VICTOR
DE
ORIGINE GENTIS ROMANAE
PRODIIT

Antverpiae cum commentario Andreae Schotti ex officina Christophori Plantini 1579. *in* 8.

Francofurti ad Moenum Dionysii Halicarnassensis operibus insertus 1586. *in fol.*

Parisiis Onuphrii Panvinii de Republica Romana commentariis subjunctus 1588. *in* 8.

Francofurti ad Moenum cum Friderici Sylburgii diversis locorum scripturis, Tomo primo Historiae Romanae scriptorum 1588. *in fol.*

Lugduni inter antiquae historiae auctores, quos Dionysius Gothofredus conjunxit 1591. *in* 16.

Francofurti ad Moenum cum commentario Andreae Schotti, Cornelio Nepoti subjunctus, apud Claudium Marnium & haeredes Johannis Aubrii 1608. *in fol.*

Hanoviae cum Jani Gruteri Notis Tomo secundo historiae Augustae scriptorum 1610. *in fol.*

Lugduni Batavorum & Amstelodami cum commentario Andreae Schotti apud Danielem, Abrahamum, & Adrianum a Gaasbeek 1670. *in* 8.

Parisiis cum interpretatione & notis Annae Tanaquili Fabri filiae in usum Delphini 1681. *in* 4.

Trajecti cura Pitisci 1699. *in* 8.

SEX-

SEXTUS AURELIUS VICTOR
DE
VIRIS ILLUSTRIBUS
PRODIIT

M*Ediolani* 1509.
Lipsiae cum scholiis Dominici Machanaei 1516. *in* 4.
Basileae a multis mendis repurgatus, & novis commentariis illustratus sub Plinii minoris nomine, per Conradum Lycosthenem 1547. *in* 8. *&* 1563. *in fol.*
Antverpiae 1579. *in* 8.
Francofurti ad Moenum cum Friderici Sylburgii diversis locorum scripturis, Tomo primo historiae Romanae scriptorum 1588. *in fol.*
Francofurti ad Moenum cum commentario Andreae Schotti, Cornelio Nepoti sub ejusdem nomine subjunctus apud Claudium Marnium & haeredes Johannes Aubrii 1608. *in fol.*
Hanoviae cum Jani Gruteri notis Tomo secundo historiae Augustae scriptorum 1610. *in fol.*
Parisiis Floro & Rufi breviario junctus apud Johannem Libert 1626. *in* 24.
Lugduni Batavorum & Amstelodami cum commentariis Andreae Schotti, Dominici Machanaei, & Jani Gruteri apud Danielem, Abrahamum, & Adrianum a Gaasbeek 1670. *in* 8.
Parisiis cum interpretatione & notis Annae Tanaquili Fabri filiae in usum Delphini 1681. *in* 4.
Trajecti cura Pitisci 1699. 8.

SEXTUS AURELIUS VICTOR
DE
CAESARIBUS
PRODIIT

A*Ntverpiae cum commentario Andreae Schotti ex officina Christophori Plantini* 1579. *in* 8.
Francofurti ad Moenum cum Friderici Sylburgii diversis locorum scripturis Tomo primo historiae Romanae scriptorum 1588. *in fol.*
Hanoviae cum Jani Gruteri notis Tomo secundo historiae Augustae scriptorum 1610. *in fol.*
Lugduni Batavorum & Amstelodami cum commentariis Andreae Schotti, & Jani Gruteri apud Danielem, Abrahamum, & Adrianum a Gaasbeek 1670. *in* 8.
Parisiis cum interpretatione & notis Annae Tanaquili Fabri filiae in usum Delphini 1681. *in* 4.
Trajecti cura Pitisci 1699.

SEXTUS AURELIUS VICTOR

DE

VITA ET MORIBUS

IMPERATORUM ROMANORUM

PRODIIT

Argentorati apud Matthiam Schurerum 1505.
Venetiis Suetonio subjectus apud Aldum 1516. 8.
Venetiis in corpore historico a Johanne Baptista Egnatio recognito apud Aldum 1519. *in fol.*
Basileae apud Frobenium 1530. *in* 8.
Basileae in corpore historico a Johanne Baptista Egnatio recognito apud Frobenium 1533. *in fol.*
Lugduni apud Gryphium 1542.
Lutetiae Parisiorum apud Robertum Stephanum 1543. *in* 8.
Parisiis Justino subjectus 1558. *in* 16.
Pictavii ex recensione Æliae Vineti 1564. *in* 4.
Lutetiae Parisiorum Tomo secundo Historiae Romanae scriptorum apud Henricum Stephanum 1568. *in* 8.
Antverpiae cum commentario Andreae Schotti ex officina Christophori Plantini 1579. & 1582. *in* 8.
Lugduni cum Vineti castigationibus 1585. *in* 16.
Francofurti ad Moenum cum Friderici Sylburgii diversis locorum scripturis Tomo primo Historiae Romanae scriptorum 1588. *in fol.*
Heidelbergae apud Commelinum 1596. *in* 24.
Hanoviae cum Jani Gruteri notis Tomo secundo Historiae Augustae scriptorum 1610. *in fol.*
Lugduni Batavorum & Amstelodami cum commentariis Andreae Schotti, Æliae Vineti, & Jani Gruteri apud Danielem, Abrahamum, & Adrianum a Gaasbeek 1670. *in* 8.
Parisiis cum interpretatione & notis Annae Tanaquili Fabri filiae in usum Delphini 1681. *in* 4.
Trajecti cura Pitisci 1699. 8.

SEXTUS AURELIUS VICTOR

DE

ORIGINE GENTIS ROMANAE.

TR·POT· COS·II·
S· C·
ΗΡΑΚΛΕΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ
ET·IMPERIO ROMAE
COS VIIII
ROMA
ORIGINI· AVG
XXII
TR· POT· COS·III·
ROMVLO CONDITORI

SEXTI AURELII VICTORIS

ORIGO

GENTIS ROMANAE,

A Jano & Saturno conditoribus, per succedentes sibimet Reges, usque ad consulatum decimum Constantii, digesta ex auctoribus Verrio Flacco, Antiate (ut quidem idem Verrius maluit dicere

Non dubito fore plerosque, qui haec *Aurelii Victoris* esse negabunt, ejus qui concise Viros illustreis, copiosius vero atque elegantius Augustos pertractavit. Stylus enim, non malus auctorum index, repugnare videtur. Quoniam tamen in veteri codice MSC. eidem tribuuntur, quod Aurelii nomen & ἐπιγραφὴ, quod in Prolegomenis posui, libelli titulum praecederet, eademque manu scripta omnia essent, & ante Historiam Augustam, *Secunda pars Aurelii Victoris;* fidem meam liberare volui, & integrum, ut reperi, Victorem repraesentare. Illud forte movebit, quod initio *T. Livium* vocet recentiorem; & *memoriae nostrae proclamans historia*, inquit extremo. Atqui Constantii & Juliani aequalis *Victor*, qui aliquot seculis a *Livio* absunt. Dein, quem *Victorem Afrum* nominet, quaero. an seipsum, more Graecorum? ut *Herodotus* initio Historiae. Sed de his docti judicabunt. Cujus cujus tamen est fragmentum, visum est non indignum, quod in manus hominum veniret, propter & veterum, qui interciderunt, auctorum reliquias hic inspersas, & Annalium Pontificum fragmenta: quae omnia temporis injuria deperdita quotidianis paene conviciis efflagitant homines eruditi. Tum quia *Virgilio* illustrando erit: quare cum illo & *Dionysii Halicarnassei* & *Livii* libro 1. diligens lector componet. Nihilo certe meliora sunt, quae falso *Messallae Corvini* nomine circumferuntur de progenie Octaviani Augusti & *Donati* titulo, vita *Virgilii*, *Terentii*, & de Comoedia Rhapsodiae. SCHOTT. Quaecumque ad hujus auctoris potissimam emendationem illustrationemque faciunt, petenda omnino ab amicissimo nostro *Andrea Schotto*. adeo enim uberrimis notis *Victorem* egregie adornavit, ut nihil mihi fere reliquerit, nisi ut industriae ipsius faveam atque adplaudam: tanto quidem magis quod bina modo haberem ad manum hujus scriptoris exemplaria, eaque notae non nimium electae; certe scripturae recentis: quaeque solummodo continerent *Viros illustres*, non etiam *Caesares*, aut istud de *Origine urbis*. GRUT.

Usque ad consulatum decimum Constantii.] Ergo titulus iste non pertinet tantum ad hunc libellum, qui inscribitur *Origo Gentis Romanae*, sed etiam ad duos illos sequentes, qui de *Viris Illustribus*, & de *Caesaribus* inscripti sunt. Quorum posterior usque ad consulatum decimum Constantii Augusti & Juliani Caesaris tertium perducitur. Unde liquet quartum illum *de vita & moribus Imperatorum Romanorum*, qui *Epitomes* nomine circumfertur, ab alio Victore scriptum fuisse, quippe qui in Theodosii morte desinat. Sed de hoc postea dicetur, cum ad eum ventum erit. ANNA.

Antiate.] *P. Valerium* forte intelligit, quem nescio quamobrem *Antiam* non *Antiatem* cognominari voluit. Meminit illius *C. Plinius* in praefatione Naturalis Historiae (tametsi *Turnebus* aliud subjiciat) *Livius*, caeteri. Nam de patria *Verrii Flacci*, Antiasne fuerit mihi N. L. SCHOTT.

Verrio Flacco Antiate.] Si mendo caret locus, *Verrii Flacci* patria fuit Antium. Sed cum *Suetonius* in ejus vita nullam patriae mentionem faciat; nec alii quoque vel historici vel grammatici; (quod ego quidem sciam) non absurde forsan aliquis legendum existimarit, *Verrio Flacco*, *Va-*

re quam Antia) tum ex Annalibus Pontificum; dein Cnaeo Egnatio Veratio, Fabio Pictore, Licinio Macro, Varrone, Caesare, Tuberone, atque ex omni priscorum historia; proinde ut quisque neotericorum

lerio Antiate. nam *Valerii Antiatis* crebra fit mentio, non tantum apud alios cum Latinos tum Graecos Scriptores, sed etiam in hoc ipso libello infra, cap. XIX. SYLBURG. Quid? an *Verrium* Antiatem vocat? dubito. Neque satis liquet Antiasne fuerit *Verrius.* Forsan sic distinguendum: *Verrio Flacco*, *Antiate.* Ita ut per *Antiatem Q. Valerius* intelligendus sit, qui Antias fuit, & Annales reliquit, quorum librum LXXIV. citat *Priscianus* in IX. & LXXV. *Gellius* lib. VII. cap. IX. ex quo etiam multa *Livius.* ANNA. Sic recte haec distinguit doctissima Femina *Sylburgii* & *Schotti* secuta sententiam, cum separat duos, quos pro uno male acceperunt Editores. Atque ita melius editum apud *Plinium* in Catal. libr. XXXIII. *L. Pisone*, *Antiate*, *Verrio.* libr. XXXIV. & alibi. Erit hic *Q. Valerius Antias*, cujus mentionem etiam facit *Gellius* libr. I. Noct. Att. cap. VII. & III. VI. & alii, de quibus conferendus *Vossius* in Hist. Lat. ARNTZ.

Ut quidem idem Verrius maluit.] *Verrius Antiatem* maluit dicere quam *Antiam:* utinam ad nos pervenisset locus ille *Verrii*, ubi de hoc disputabat: neque enim apud ullum usquam scriptorem me *Antias*, *ae*, legisse memini, sed semper *Antias*, *Antiatis.* *Livio* & aliis ab Antium, quae urbs est in Latio, est *Antias Antiatis*, ut ab Arpinum Hirpinorum urbe, est *Arpinas*, *atis*, *Ciceroni*, *Plinio*, &c. ANNA.

Annalibus Pontificum.] Annales Pontificum monumenta erant, quae dierum, & totius anni rerumque in eo gestarum descriptionem continebant, a Pontifice Maximo scripta, quae & ideo Annales maximi nominantur. *Cic.* de Oratore: *Erat initio historia nihil aliud nisi Annalium confectio. Cujus rei memoriaeque publicae retinendae causa, ab initio rerum Romanarum, usque ad P. Mucium Pontificem Maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, referebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi, ii qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Dicebantur etiam ii Annales, *Pontificalium libri*, & *indigitamenta* & *Commentarii Pontificum.* ANNA.

Cnaeo Egnatio Veratio.] Aliis *Cnaeus Egnatius Verrinus;* hic semel tantum in hujusce operis fine laudatur. *Contra*, inquit, *Egnatius libro primo*, *in ea contentione non modo Remum non esse occisum, sed etiam*, &c. Quare male *Joannes Metellus* asseveravit *Veratium* in hoc opere non laudari, qui non vidit ibi *Egnatium* eum esse, qui hic *Cnaeus Egnatius Veratius* dicitur. ANNA.

Fabio Pictore.] Historico, qui *Quinctus Fabius Pictor* dictus est. Annales scripsit & historiam, sed ejus Annales tantum laudat *Victor.* Hunc & *Livius* & *Dionysius Halicarnasseus* sequuti sunt. ANNA.

Licinio.] Qui *C. Licinius Macer* dictus est. Annales scripsit, ex quibus multa *Livius.* Quaedam etiam *Nonius* in voce *lues*, *luculentum*, *patibulum.* In veteri libro scriptum erat *Licinio*, *Marco Varrone*, sed melius aliter. ANNA.

Marco Varrone.] Sic vetus liber, sed ego *Licinio Macro* legendum putabam. SCHOTT. Vet. Lib. *Licinio*, *Marco Varrone.* Sed *Schotti* lectio procul dubio verior est. meminit autem *Licinii Macri* & hic Libellus infra cap. XIX. & *Dionysius Halicarnasseus* aliquoties. SYLBURG. Is est *M. Terentius Varro*, cujus libri sex de lingua Latina, & de re rustica libri tres ad nos pervenerunt. Multa alia scripserat; sed hic ejus Annales tantum, vel etiam librum de gente Populi Romani a *Victore* signari verisimile est. ANNA.

Caesare.] Quis sit iste *Caesar* incertum videri queat, quippe qui in totius operis serie nunc *Caesar*, nunc *Julius Caesar*, nunc *Lucius Caesar* dicitur. Dubitavit doctissimus *Vossius*, utrum pro *Lucio*, *Cajus*, an pro *Cajo*, *Lucius* debeat reponi: Nam multi fuere Lucii Caesares. Ut Lucius Caesar Augusti ex Julia nepos; Item atavus Caesaris dictatoris, & atavi hujus pronepos, & pronepotis ejus filius, & alii quos a *Victore* signari non puto. Sed potius *C. Julium Caesarem* dictatorem, quem, cum tam multa scripserit, ut vel ex *Suetonio* certum est, non mirum videri debet quaedam etiam de *Origine gentis Romanae* edidisse, quando Julia gens ortum suum ducere credita est ab eodem Julo, sive Ascanio, a quo urbis conditor Romulus genus traxit. Pro hac sententia facit, quod hic modo Cajus Caesar, modo Julius Caesar dicitur. Nam de locis, ubi *Lucius* scriptum est, in iis *Julius* rescribendum esse me doctis probaturam puto, cum tam proclivis sit corruptio i. in l. & vice versa l. in i. ANNA.

Tuberone.] Hic est *Q. Aelius Tubero* qui historiam conscripsit, quam hic signat, qui haec scripsit. Ex ea quaedam etiam *Livius*, lib. IV. & X. *Charisius*, *Gellius*, *Nonius*, &c. ANNA.

Atque

corum asseveravit, hoc est, & Livius & Victor Afer.

Atque ex omni priscorum historia.] Velut ex *Ennio*, *Cassio Alexandro*, *Ephesio*, *Lutatio*, *Vulcatio*, *Acilio Pisone*, *Sempronio*, *Domitio*, *Octavio Catone*, *A. Postumio*, *Aufidio*, *Vennonio*, *Annio*, *Gellio*, qui omnes in hoc opere laudantur. ANNA.

Neotericorum.] Id est *recentiorum*, vox Graeca *Neotericus*, sed hanc in veteribus frustra quaeras. ANNA. *Ascon. Pedian.* ad *Cic.* divin in Verr. p. 22. *Hoc quidem leviter a Cicerone dictum & neoterice putant.* In sequenti nota quid de *Asconio* cogitet, qui post *Aurelium Victorem* fuisset, nescio, cum ille aetate longe praecesserit. ARNTZ.

Victor Afer.] Quaerunt viri docti an ista scripserit *Victor* ille *Afer*, qui sequentes duos libellos *de Viris Illustribus*, & *de Caesaribus* exaravit, qui se ipsum *Victorem Afrum* vocet, more Graecorum; sed multa repugnant: quare cum doctissimo *Vossio* cogitandum est argumentum istud & libellum de *Origine gentis Romanae* ab aliquo congestum fuisse, qui post *Aurelium Victorem* fuerit, sive is sit *Asconius Pedianus*, sive alius quis. ANNA.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Saturnum primum credi in Italiam venisse: quantaque antiquorum hominum simplicitas fuerit. Certum tamen esse, Janum in Italiam priorem advenisse. Virgilii locus illustratus. Primus *apud Poëtam aliquoties pro principe.*

1 Primus in Italiam creditur venisse Saturnus, ut etiam Maronis Musa testatur illis versibus:

> *Primus ab aetherio venit Saturnus Olympo,*
> *Arma Jovis fugiens, & regnis exsul ademtis.* &c.

2 Tanta autem usque id tempus antiquorum hominum traditur fuisse simplicitas, ut venientes ad se advenas, qui modo consilio ac sapientia praediti, ad instruendam vitam, formandosque mores aliquid conferrent, quod eorum parentes, atque originem ignorabant, coelo &

1 *Arma Jovis.*] Qui eum regno fugaverat. ANNA. *Virgilii* locus exstat Aen. VIII. vers. 319. SYLBURG.

2 *Consilio.*] Pro judicio, quomodo hanc vocem hic esse exponendam monuit *Barthius* XIII. Adv. XVI. & XXI. II. cui adde *Scalig.* ad *Manil.* libr. IV. vers. 889. ARNTZ.

Coelo & terra editos.] Qui illustre aliquod beneficium primo mortalium generi praestitissent, ut Cererem repertis & frugibus & agricultura, ἀποθεώσει quadam homines illi consecrarunt, coeloque donarunt: quod inde originem traxisse, & tanquam Numina coelo delapsa mortalium bono, stulte crederent, eorumque parentes ignorarent; aut ex inopinato ipsi apparuissent. *Tertull.* Apologetico. Sed ne aliorum scrinia compilare videar, lege *Erasmum* Chiliasten & *Cael. Rhodig.* lib. XX. cap. XXIIX. Illud addam ex eodem *Tertulliani* libro: *Saturnum*, inquit, *quantum literae docent*, *neque Diodorus Graecus* (sic enim leg. alii docuerunt, non *Theodorus*) *aut Thallus: neque Cassius Severus*, *aut Corn. Nepos*, *neque ullus commentator hujusmodi Antiquitatum*, *aliud quam hominem promulgarunt.* Quod *Minutius Felix* in Octavio exscripsit, & *Lactantius* lib. I. cap. XIII. Divinar. Institut. ut in Fragmentis

& terra editos, non ſolum ipſi crederent, verum etiam poſteris affirmarent, veluti hunc ipſum Saturnum, quem Coeli & Terrae filium eſſe dixerunt. 3 Quod cum ita exiſtimetur, certum tamen eſt, priorem Janum in Italiam deveniſſe, ab eoque poſtea venientem exceptum eſſe Saturnum. 4 Unde intelligendum eſt, Virgilium quoque non ignoratione veteris hiſtoriae, ſed ſuo more, *primum* dixiſſe Saturnum, non ante quem nemo, ſed *principem:* ut

- - - *Trojae qui primus ab oris.*

5 Cum procul dubio conſtet ante Aeneam priorem Antenorem in Italiam eſſe pervectum, eumque non in ora litori proxima, ſed in interioribus locis, id eſt, Illyrico urbem Patavium condidiſſe, ut quidem

Corn. Nepotis diximus. SCHOTT. De Coelo & Terra genitis notavit idem *Schottus* ſcitu non indigna. propterea vero talibus Coelum patrem tribuit antiqua ſuperſtitio, quia coeleſte illis, non terreſtre nec craſſum ingenium, ut ceteris hominibus, ineſſe vidit. SYLBURG. Quos tantum Deos tunc noverant homines. Caeterum non tantum apud antiquos illos homines rudes & agreſtes invaluit mos iſte, ut eos, quorum originem ignorarent, quique grande aliquod beneficium hominibus praeſtitiſſent, Deos & a Diis ortos eſſe crederent: nam idem Lyſtreni de D. Paulo & Barnaba; Idem & alii credidere, ut ex ſacris literis notum eſt. ANNA.

Veluti hunc ipſum Saturnum.] Qui cum homo eſſet & a Creta veniret, ob vitae integritatem & a Diis ortus, & a Coelo lapſus creditus eſt. ANNA.

Coeli & Terrae filium.] *Orpheus* de Saturno.

Γαίης τε βλάστημα καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Id eſt, *terraeque incrementum & coeli lucidi.* Quamvis eum alii Oceani & Tethyos filium dicant. ANNA.

3 *Priorem Janum in Italiam deveniſſe.*] Imo & ante Saturni adventum Janiculum condiderat. Vid. *Ovid.* lib. I. Faſt. ANNA.

Ab eoque poſtea, &c.] *Ovidius* loco ſupra laudato ſic Janum loquentem inducit.

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Coelitibus regnis ab Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen:
Dicta quoque eſt Latium terra, latente Deo.
Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima laevum
Radit arenoſi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma eſt, incaedua ſylva virebat.
Tantaque res paucis paſcua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem vulgus nomine noſtro
Nuncupat, haec aetas Janiculumque vocat.

ANNA.

4 *Non ignoratione veteris hiſtoriae.*] Nam & veterem hiſtoriam non ignoraſſe *Virgilium* teſtatur locus ille VII. Aeneid. verſ. 178. de Regia Pici, ubi veterum avorum effigies e cedro ſtabant ex ordine.

- - - *Italusque, paterque Sabinus,*
Vitiſator, curvam ſervans ſub imagine falcem,
Saturnusque ſenex, Janique bifrontis imago
Veſtibulo aſtabant, aliique ab origine reges, &c.

ANNA.

Sed principem.] Hoc eſt, inter primos, eodem modo Graeci dicunt Δῖα θεάων, πρώτιστα θεάων, divina Dearum, prima Dearum, id eſt, inter primas Deas. ANNA.

Trojae qui primus.] Initio lib. I. Aeneid. quanquam ibi *Primus* ad *Lavinaque littora*, referri poſſe videatur, ut *Virgilius* dicat Aeneam primum veniſſe Lavina littora. Nam alio alii appulere. Sed melius primus, *princeps* inter primos, ut ſupra, ſic eodem lib. verſ. 27.

Id metuens, veteriſque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Trojam pro caris geſſerat Argis.

Prima, id eſt, in primis, nam ante Junonem primus ad Trojam bellum geſſerat Hercules. Sic ſemper *Virgilius*, & optime noſter ſupra dixit *more ſuo.* ANNA. *Primum* vero pro principe dici non admodum tritum eſſe cenſet *Barth.* XXXIII. Adv. 21. & XXXIX. 10. *Virgil.* tamen ita paſſim. Vide ad eum *Serv.* libr. I. Aeneid. verſ. 24. & libr. II. verſ. 636. Eleg. *Broukh.* ad *Prop.* I. VII. 3. *Ovid.* IV. Her. 117.

Prima ſecurigeras inter Virtute Puellas
Te peperit.

adde ib. verſ. 39. & XVI. 257. *Terent.* Eun. I. II. 10. & *Stat.* IV. Theb. 810. ARNTZ.

5. *Priorem Antenorem.*] Neque tantum Antenorem, ſed Capyn, Politem, &c. ANNA.

Urbem Patavium.] Quam de ſuo nomine *Anteno-*

dem idem Virgilius illis verſibus ex perſona Veneris, apud Jovem de aerumnis Aeneae ſui conquerentis:

Antenor potuit mediis elapſus Achivis
Illyricos penetrare ſinus, atque intima tutus. &c.

Quare autem addiderit *tutus*, ſuo loco pleniſſime annotavimus in 6 commentatione, quam hoc ſcribere coepimus, cognita ex eo libro, qui inſcriptus eſt, De origine Patavina. Itaque nunc, *Primus*, ex 7 ea quoque ſignificatione eſt, e qua illud in ſecundo Aeneidos, de enumeratione eorum, qui equo Durio digrediebantur. Nam cum 8 nominaſſet Theſſandrum, Sthenelum, Ulyxem, Acamanta, Thoanta, Neoptolemum; poſt intulit, *Primusque Machaon*. De quo 9 quaeri poteſt, Quomodo poteſt *primus* dici, poſt tantos qui ſupra dicti

tenoriam vocavit, civesque *Antenoridas;* ſed mox *Patavium* & poſtremo *Padua* fuit appellata. ANNA.

Antenor.] Lib. 1. Aeneid. verſ. 246. locum adi. ANNA.

Illyricos penetrare ſinus.] In mari Adriatico. Sinus autem pluraliter, quia mare illud ob diverſa promontoria in plures diſtribuitur ſinus. ANN.

6 *Quam hoc ſcribere coepimus.*] Mihi hic locus corruptus videtur: neque enim ita quemquam loquutum arbitror, *quam hoc ſcribere coepimus* pro *antequam hoc*, &c. Fuere qui legerent *quam ſcribere occepimus.* Id eſt, *quam commentationem.* Sed quomodo cognitam commentationem diceret, quae tantum ſcribi coepta ſit? Dicet quis eam in plures partes dividi & primam vulgari potuiſſe, id vero nil aliud eſt, quam ſe argutum facere. Suſpicor ſcriptum fuiſſe: *Quum hoc ſcribere coepimus*, &c. in commentatione illa cognita, quum libellum hunc ſcribere coepimus, ex eo libro, &c. ANNA.

De origine Patavina.] Ex hoc loco conjecit *Joannes Metellus* hujus libelli auctorem eſſe *Aſconium Pedianum.* Erat enim Patavinus *Aſconius*, quo nomine eum potius quam alium ſuae gentis originem ſcripſiſſe veriſimile eſt. Sed de his judicium ſuum ferre nimis periculoſum eſt. Hoc unum dicam non ſatis liquere Patavinum *Aſconium* fuiſſe. Nunc ut ad librum de origine Patavina revertamur, eum jam olim periiſſe neceſſe eſt, cum nullam ejus ullibi mentionem factam reperias, ne apud Commentatores quidem *Virgilii:* qui ſi librum illum vidiſſent nihil equidem de Commentatione illa, quae ad vocem *tutus* ſcripta fuerat, tacuiſſent. Nihilominus tamen cuivis in aperto eſt, cur *Virgilius* addiderit *tutus*, ſcilicet ad augendam invidiam, quaſi diceret: Antenor proditor ille patriae, non modo ſinus Illyricos & intima regna Liburnorum penetravit, ſed & *tuto* penetravit. Aeneas vero, ille pius Aeneas non modo Italis longe disjungitur oris, ſed infandum, navibus amiſſis tempeſtati obnoxius huc & illuc miſere vagatur. His ſimilia in Commentatione illa ſcripta fuiſſe certum eſt. ANNA.

7 *Equo Durio.*] *Durio*, id eſt, *ligneo.* δούριος *ligneus*, δόρυ enim *lignum*. ANNA.

Digrediebantur.] Malim *degrediebantur*. ARNTZENIUS.

8 *Nam cum nominaſſet.*] Lib. 11. Aeneid.

- - - *Letique cavo ſe robore promunt*
Tiſandrus, Sthenelusque duces & dirus Uliſſes,
Demiſſum lapſi per funem: Athamasque, Thoasque,
Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
Et Menelaus, & ipſe doli fabricator Epeus.

ANNA.

Theſſandrum] *Tiſandrum* in margine repoſuerat *Schott.* & *Sylburgius* ejus veſtigiis inſiſtens ex *Virg.* 11. Aen. 261. Sed vide ibi *Pierium.* & *Theſſandrum* quoque exhibent ſcripti Codices *Virgilii*, quos vel ego vel alii inſpexerunt. ARNTZ.

Athamanta.] Et hic & apud *Virg.* legendum *Acamas* non *Athamas* recte vidit Nobil. *Heinſius* ad *Sabin.* Ep. 11. verſ. 23. Fuit ille Demophoontis frater, quocum ad bellum Trojanum fuit profectus, quare hos duos jungit *Dict. Cret.* de Bell. Troj. libr. 1. cap. XIV. *Poſtremo omnium Demophoon atque Acamas fuere.* Adde Erud. *Muncker.* ad *Hygin.* fab. CVIII. Quare hanc vocem *Pierii* auctoritate ſuffultus merito in *Virgilii* contextum admiſit *Maasvicius*, id quod hoc loco imitari maluimus. ARNTZ.

 9 *Ad*

dicti ſunt? Verum intelligemus *primum* pro principe, vel quia is ad perfectum illis temporibus circa peritiam medicae artis praecipuus fuiſſe traditur.

9 *Ad perfectum.*] Incluſa haec *Schotto* videntur redundare. SYLBURG. Quid hoc? *Praecipuus ad perfectum circa peritiam medicae artis?* dele modo *ad perfectum.* ANNA. Quae ita ſentit ex conjectura *Schotti* margini appoſita, ſed *ad perfectum praecipuus* recte exponi poteſt, pro omnino praecipuus, qui ſine dubio, illis temporibus, reliquis omnibus palmam praeriperet. Sic *Auguſt.* libr. XI. de Civ. Dei c. 28. *Iſte deficiat, quo male vivimus, donec ad perfectum ſanetur.* nec multum abit *Livius* XXIII. 2. *Improbus homo, ſed non ad extremum perditus*, id eſt, qui nondum ad ſummum inprobitatis & ſcelerum gradum adſcenderat. Ceterum de Machaone, & quid in arte medendi valuerit confer *Celſum* init. praef. libr. I. ARNTZ.

Praecipuus fuiſſe traditur.] Nam & Aeſculapii filius erat. ANNA.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Jani nativitas, & in Italiam adventus. Janiculum urbs ab eo condita.

1 Sed ut ad propoſitum revertamur, ferunt Creuſam Erechthei Regis Athenienſium filiam ſpecioſiſſimam, ſtupratam ab Apolline enixam puerum, eumque Delphos olim educandum eſſe miſſum, ipſam vero a patre, iſtarum rerum neſcio, Xipheo cuidam comiti colloca- 2 tam. Ex qua cum ille pater non poſſet exſiſtere, Delphos eum petiiſſe ad conſulendum oraculum, quomodo pater fieri poſſet. Tum illi

1 *Ferunt Creuſam.*] Neſcio ſane unde hanc fabulam hauſit Scriptor noſter. Ea certe perquam ridicula eſt. Quis enim Erechtheum Athenienſium regem & Apollinem ante Janum. Imo & Janum Apollinis filium ferat. Quid ergo Janus apud *Ovid.* I. Faſt.

Me Chaos antiqui, nam res ſum priſca, vocabant.

ANNA.

Xipheo.] q. e. *Xutho*: & mox, *copulatam.* Creuſae Erechtheidis ab Apolline vitiatae, meminit etiam *Pauſanias* in Atticis, 26, 37. meminit item *Xuthi* ab Erechtheo ad filiae connubium adſciti, in Achaicis, 205, 28. Sed hujus hiſtoriae non meminit. non multum abſimilis hiſtoria narratur ab eodem in Arcadicis 239 17. de Auge Alei filia ab Hercule compreſſa. SYLBURG. Si libri ulli ſunt in quibus reſtat *Xutho*, utique ſequendi. Fabula autem iſthaec, non tam enucleatur ex *Pauſaniae* Atticis atque Achaicis, quam ex *Euripidis* Ione; quae neceſſario conſulenda. GRUT. Lege *Xutho.* Xuthus enim Hellenis & Orſeidos Nymphae filius, Creuſam Erechthei filiam duxit. *Apollod.* lib. I. Ἕλληνος δὲ καὶ νύμφης Ὀρσηΐδος, Δῶρος, Ξοῦθος, Αἴολος. Αὐτὸς μὲν οὖν ἀφ' αὑτοῦ, τοὺς καλουμένους Γραικοὺς προσηγόρευσεν Ἕλληνας τοῖς δὲ παισὶν ἐμέρισε τὴν χώραν, καὶ Ξοῦθος μὲν λαβὼν τὴν Πελοπόννησον, ἐκ Κρεούσης τῆς Ἐρεχθέως Ἀχαιὸν ἐγέννησε, καὶ Ἴωνα, ἀφ' ὧν Ἀχαιοὶ καὶ Ἴωνες καλοῦνται. Id eſt. *Ex Hellene autem & Orſeide Nympha nati ſunt Dorus, Xuthus & Aeolus. Is quidem de ſe Hellenas, qui poſtea Graeci vocati ſunt, nominavit: filiis vero loca partitus eſt. Xuthus adeptus Peloponneſum ex Creuſa Erechthei filia Achaeum genuit & Ionem, a quibus Achivi & Jones nuncupantur.* ANNA.

Collocatam.] Al. *copulatam* legere, monuit in margine *Schottus.*

4 *Jani-*

illi Deum respondisse, ut quem postero die obviam habuisset, eum sibi adoptaret. Itaque supra dictum puerum, qui ex Apolline geni- 3 tus erat, obviam illi fuisse, eumque adoptatum. Cum adolevisset 4 non contentum patrio regno, cum magna classe in Italiam devenisse, occupatoque monte, urbem ibidem constituisse, eamque ex suo nomine Janiculum cognominasse.

4 *Janiculum.*] In regione Transtiberina, ad laevum latus Tiberis. ANNA.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Saturni profugi in Italiam adventus. Saturnia arx condita. Agriculturae inventio, ferique homines ad vitam compositam reducti a Saturno. Usus signandi aeris, & monetae cudendae repertus: ejusque prima forma. Caput, *aut* navem, *aleatorum optio unde exorta. Aerarium Saturni. Saturno tam bene merito de priscis Italis, cur tamen Jano in sacris omnibus primus locus delatus.*

Igitur Jano regnante apud indigenas rudes, incultosque, Saturnus 1 regno profugus, cum in Italiam venisset, benigne exceptus hospitio est, ibique haud procul a Janiculo arcem suo nomine Saturniam constituit. Isque primus agriculturam edocuit, ferosque homines & 2 rapto vivere assuetos, ad compositam vitam eduxit. unde Virgilius in octavo sic ait:

> *Haec nemora indigenae Fauni, Nymphaeque tenebant,*
> *Gensque virum truncis, & duro robore nata:*

Queis

1 *Saturniam.*] In regione Cistiberina, in monte Tarpejo, *Varr.* lib. IV. de L. L. *Antiquum oppidum in hoc monte Tarpejo fuisse Saturniam scribitur.* Hic mons *Saturnius* etiam dictus fuit. ANNA. Minus tamen accurate *arcem* a nostro vocari, cum reliqui *urbem* dicant, putat *Rycquius* de Capit. cap. II. p. 15. *Minuc. Fel.* Octav. cap. XXII. *Urbem Saturniam dedit* (an *condidit*) *de suo nomine.* Sed eo respectu *arx* dici potest, quod posita fuit in & ad montem illum, in quo postea stetit Capitolium, ut magis arcis quam urbis speciem praeberet. & imitatur *Virgilium* suum VIII. Aen. 358.

> *Hanc Janus Pater, hanc Saturnus condidit arcem,*
> *Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.*

Adde *Varronem* loco ab *Anna* laud. ARNTZ.

2 *Rapto Vivere.*] Recte, quod alii *ex* seu *de rapto. Liv.* VII. 25. *Quos rapto vivere necessitas cogeret.* XXII. 39. *In diem rapto vivit.* XXVII. 12. *Pars maxima rapto vivere hominum adsuetorum. Silius Ital.* libr. II. vers. 501.

> - - - *More ferarum*
> *Viventes rapto populos.*

Just. XLI. 4. 7. *Curt.* III. 10. 9. & alibi. pro *eduxit* forte *traduxit* reponendum in margine monuerat *Schottus*. vide *Virg.* l. l. vers. 314. ARNTZ.

Haec nemora.] Vet. Cod. *haec loca* contra metri legem. Petitus autem locus est ex Aen. I. vers. 314. SYLBURG.

Indigenae.] αὐθιγενεῖς, id est, Ibi nati, geniti, nec aliunde advecti. ANNA.

Truncis

Queis neque mos, neque cultus erat: nec jungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami atque asper victu venatus alebat.

3 Omissoque Jano, qui nihil aliud quam ritum colendorum Deorum religionesque induxerat, se Saturno maluit annectere, qui vitam moresque feris etiam tum mentibus insinuans ad communem utilitatem, ut supra diximus, disciplinam colendi ruris edocuit; ut quidem indicant illi versus:

Is genus indocile, ac dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit; Latiumque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

4 Istum etiam usum signandi aeris ac monetae in formam incutiendae ostendisse traditur, in qua ab una parte caput ejus imprimeretur, 5 altera navis, qua vectus illo erat. Unde hodieque aleatores posito nummo opertoque, optionem collusoribus ponunt enuntiandi quid putent

Truncis & duro robore.] Quod homines primum in cavis arboribus & speluncis habitarent. *Lucret.* lib. v.

Necdum res igni scibant tractare, nec uti
Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum:
Sed nemora, atque cavos montes, silvasque colebant;
Et frutices inter condebant squalida membra.

Inde eos Poëtae arborum truncis & duris quercubus natos fabulati sunt. ANNA.

Queis neque mos, neque cultus.] *Lucret.* Ibid.

Nec commune bonum poterant spectare, nec ullis
Moribus inter se scibant, nec legibus uti.

ANNA.

Sed rami.] *Lucret.* Ibid.

Quod sol atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte sua, satis id placabat pectora donum.

ANNA.

Atque asper victu.] Junge *victu* cum *alebat:* & *alebat victu* nil aliud est, quam *alebat.* ANNA.

3 *Se Saturno maluit annectere.*] Quis se maluit annectere? Gens illa virum truncis & duro robore nata? vix hanc scribendi rationem probabunt eruditi. ANNA.

Insinuans ad.] Lego: *mentibus insinuans ad comm.* vulgo legitur *insinuasse*, sensu imperfecto, cui supplendo *Schottus* addidit, quod in MS. deest: *dicitur &.* minus abit nostra emendatio. SCRIVERIUS & ANNA. Et certe multo felicior & ad litterarum ductum accommodatior est conjectura *Scriverii*, quam ideo in contextum recipere malui, cum certum sit, Manuscriptum hoc loco fuisse corruptum. ARNTZ.

Latiumque vocari.] *Ovid.* I. Fast.

Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.

ANNA.

4 *Istum.*] Ex hac voce binae faciendae videntur. *Is tum.* GRUT. *Istum*, Saturnum scilicet. al. legunt *is tum.* ANNA. Sed liberemus auctorem ab errore, cum *istum* referendum sit ad *usum* non enim indicare vult *Saturnum*, sed *Janum* hanc formam excutiendi aeris invenisse: *Serv.* ad *Virg.* VIII. Aen. 357. Si Saturnum vel Janum voluisset intelligi, *iste* dixisset. ARNTZ.

Caput ejus.] *Jani*, non Saturni. De hoc aere, ubi ab una parte forma Jani biceps, & ab altera ratis erat impressa, *Ovid.* I. Fast.

- - - Sed cur navalis in aere
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit;
Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
Causa ratis superest. Tuscum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
At bona posteritas puppim formavit in aere
Hospitis adventum testificata Dei.

ANNA.

5 *Posito nummo opertoque.*] Non solum posito & operto, sed & in altum jacto. Utroque modo hodieque fit. ANNA.

Navi-

tent ſubeſſe, caput aut navem, quod nunc vulgo corrumpentes naviandi dicunt. Aedes quoque ſub clivo Capitolino, in quo pecuniam 6 conditam habebat, Aerarium Saturni hodieque dicitur. Verum quia, 7 ut ſupra diximus, prior illuc Janus advenerat, cum eos poſt obitum divinis honoribus cumulandos cenſuiſſent, in ſacris omnibus primum locum Jano detulerunt; usque eo, ut etiam, cum aliis Diis ſacrificium fit, dato ture in altaria, Janus prior nominetur, cognomento quoque addito Pater, ſecundum quod noſter cognomento ſic intulit:

Hanc Janus Pater, hanc Saturnus condidit arcem.

Ac ſubindit:

Janiculum huic; illi fuerat Saturnia nomen.

Eique (eo quod mire praeteritorum memor, tum etiam futuri) dixerit:

Rex arva Latinus, & urbes
Jam ſenior longa placidas in pace regebat.

Naviandi dicunt.] Aut deeſt vox, aut *naviam* legendum, qua de *Feſtus Pompejus*: *Navia ex uno ligno exſculpto; ut navis, quo utuntur alveo in vindemia.* & *Macrob.* lib. I. Saturn. cap. 7. his gemina refert. *Janus*, inquit, *cum Saturnum claſſe pervectum excepiſſet hoſpitio, & ab eo edoctus peritiam ruris, ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegiſſet, regni eum ſocietate muneravit. Cum primus quoque aera ſignaret, ſervavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte ſui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur, quo Saturni memoriam etiam in poſteros propagaret. Aes ita fuiſſe ſignatum hodieque intelligitur in aleae luſu, cum pueri denarios in ſublime jactantes, capita aut naviam, luſu teſte vetuſtatis, exclamant.* Sic enim in MSS. quatuor integre legi, non *navim*, teſtantur *Pithoei* fratres doctiſſimi. Hodieque in uſu eſt ille luſus: Galli vocant *jover a croix ou pile.* Ceterum de ſignato aere primum a Jano, vel, ut alii, a Saturno, *Athenaeus* lib. XV. *Plutarchus* Problematis: *Plinius* lib. XXXIII. cap. 3. *Ovid.* I. Faſtor. & *Lactantius* lib. I. Divin. Inſtit. De Quadrante Ratito *M. Terent. Varro* lib. IV. de LL. & *Feſtus Pompejus.* SCHOTT. Aut deeſt quidpiam, aut legendum *naviam.* de quo vocabulo viſe quae *Schottus* ex *Feſto* & *Macrob.* adnotat. SYLB:

6 *Aerarium Saturni.*] Cave credas aerarium fuiſſe Saturni tempore, nam ejus aedem primus aerarium fecit Valerius Publicola. ANNA.

7 *Janus prior nominatur.*] *Horat.* Epiſt. lib. I. 16.

Quandocumque Deos vel porco vel bove placat,
Jane Pater, clare, clare cum dixit, Apollo,
Labra movet metuens audiri.

Vide *Ovid.* I. Faſt. & *Macrob.* Saturn. lib. I. cap. 9. ANNA.

Cognomento quoque addito Pater.] Ut & Deos omnes PATRES appellabant. Quamvis Janum propria appellatione, non honoris tantum gratia, *Patrem* appellatum veriſimile eſt, cum ab eo omnia initium duxiſſe crederentur. Imo & innuit *Athenaeus* lib. ult. Ἰανὸς, ὁ παρ᾽ ἡμῶν θεὸς, ὃν πατέρα προσαγορεύομεν, id eſt, *Janus, qui nobis Deus eſt, quem Patrem vocamus.* ANNA. Vid. *Torrent.* ad *Horat.* II. Sat. VI. 20. & *Scriver.* ad *Martial.* VIII. Epigr. 8. ARNTZ.

Noſter cognomento.] Forſan leg. *noſter Maro ſic intulit.* exſtat autem *Maronis* locus Aen. VIII. verſ. 357. SYLBURG.

Eique, eo quod, &c.] Poſt parentheſin non pauca deeſſe videntur. aut certe verbum *dixerit*, cum iis quae ſequuntur, usque ad *quaeritur*, pro aliis ſunt inſerta. ut fortaſſe talis quaepiam requiratur lectio: *eique (eo quod mire praeteritorum memor, tum etiam futuri) gemina ſeu biceps affingitur facies: ut idem Maro teſtatur his verbis, Saturnusque Senex, Janique bifrontis imago quaeritur q.* porro *Salluſtii* locus, quem citat auctor, exſtat initio Catilinariae. SYLBURG. Quorſum haec pertineant non video, nil tamen vel corruptum, vel deperditum auſim pronuntiare, cum de iis nihil Interpretes, quibus opinor prona omnia & facilia viſa ſunt. Videant acutiores. ANNA.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Aborigines. Unde appellati. Picus Rex Italiae. Post eum Faunus. Versus Saturnii. Faunus & Silvanus dictus, & Inuus, & Pan.

1 Quo regnante, Trojanos refert in Italiam devenisse. Quaeritur quomodo Sallustius dicat, *Cumque his Aborigines, genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio liberum atque solutum.* 2 Quidam autem tradunt terris diluvio coopertis, passim multos diversarum regionum in montibus, ad quos confugerant, constitisse: ex quibus quosdam sedem quaerentes, pervectos in Italiam, Aborigines appellatos, Graeca scilicet appellatione, a cacuminibus montium, qui 3 illi orae faciunt. Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines, post mutata una littera, altera ademta, Aborigines 4 cognominatos. Eos advenientes Picus excepit, permissos vivere ut 5 vellent. Post Picum regnavit in Italia Faunus, quem a fando dictum volunt, quod is solet futura praecinere versibus, quos Saturnios dici-

1 *Quo regnante.*] Latino. ANNA.

Trojanos.] Aenea duce. ANNA.

Quaeritur quomodo Sallustius dicat: Cumque his.] Hoc est: quo tempore Aeneas cum profugis Trojanis Italiam appulit, tum Aboriginum Rex erat Latinus. Quomodo igitur *Sallustius* dicere potuit, Aborigines sine imperio fuisse? Solutionem hanc dedit *Zanchius*: Quia, inquit, tunc Latinus praelio adversus finitimos Rutulos collato decesserat. Sed vix huic objectioni ita occurrendum esse judico: Aborigines enim sine legibus, sine imperio, quippe genus agreste, nulli obtemperare suetum, sed quod pro libidine se cuicumque vellet addiceret. ANNA.

2 *Graeca scil. appellatione.*] Ἀπὸ τοῦ ὄρεος, a monte, quod montes ipsi incolerent. *Dion. Halicarn.* l. 1. Lege igitur, *quae illi ὄρη vocant*: vel, *qui illis oras faciunt.* SCHOTT. Facile assentior *Schotto*, qui conjicit legendum, *a cacuminibus montium, quae illi ὄρη vocant.* Ejus vero Aboriginum etymologiae meminit etiam *Dionysius Hal.* lib. I. p. 11. dum eos ex quorundam sententia denominatos tradit ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσιν οἰκήσεως, *ex eo quod in montibus habitarint.* Sed affert tamen idem *Dionysius* & alias duas rationes nominis, pag. 8. alteram ab errore, alteram ab origine; quarum prioris hic quoque fit mentio. SYLBURG. Vere *Schottus quae illi ὄρη vocant.* Ὄρη sunt montes. Sed ridiculum *Aborigines ἀπὸ τοῦ ὄρεος.* ANNA.

3 *Quod errantes.*] Ridiculum; idem tamen *Festus Pompejus* & *Dionysius Halicarnasseus.* Aborigines, qui ab origine ibi fuerunt, non ex stirpe adventitia. ANNA.

4 *Picus.*] Saturni filius, Fauni pater. *Virg.* VII. Aeneid.

> - - - *Fauno Picus pater, isque parentem*
> *Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus auctor.*

ANNA. Eandem Genealogiam recenset *Servius* ad *Virg.* X. Aen. 76. *Stercutii Picus, Pici Faunus, Fauni Latinus est filius. Lactant.* lib. I. Div. Inst. c. 22. *Sic ante Pompilium Faunus in Latio, qui & Saturno avo nefaria sacra constituit & Picum patrem inter Deos honoravit.* & sic ex Membr. Flor. recte *A. Gronovius* supplevit *Justinum* XLIII. I. 6. *Post hunc Picus, tertio loco regnasse Faunum ferunt.* ARNTZ.

5 *Quem a fando dictum volunt.*] *Varro* lib. VI. de LL. *Fauni Dei Latinorum, ita ut Faunus & Fauna sint in versibus quos vocant Saturnios; in silvestribus traditum est solitos fari, a quo fando Faunos dictos.* ANNA.

Quos Saturnios.] A Saturno versus Saturnii dicti sunt: eorum lex adeo soluta fuit, ut non metrum,

dicimus, quod genus metri in vaticinatione Saturniae primum proditum est. Sed urbem Saturnus, cum in Italiam venisset, condidisse 6 traditur. Ejus rei Ennius testis est, cum ait:

Versibus, quos olim Fauni vatesque canebant.

Hunc Faunum plerique eundem Silvanum a silvis, Inuum Deum; 7 Quidam etiam Pana, vel Pan esse dixerunt.

trum, sed simplex cum rythmo cantus fuerint. ANNA.

6 *Sed urbem Saturnus.*] Pro *urbem Schottus* mavult *versus.* vulgata lectio retineri potest, si haec periodus sequenti postponatur. SYLBURG. Nihil certius est, quam verba perperam digesta sic ordinanda: *proditum est. Ejus rei Ennius testis, cum ait:*

Versibus, quos olim Fauni vatesque canebant.

Sed & urbem Saturnus, &c. GRUT. Nostrum Auctorem eo nomine, quasi non testaretur *Ennius* hoc versu Urbem a Saturno esse conditam, reprehendit *Merula* ad *Enn.* p. 77. Sed malim ego sequi *Gruterum.* In margine per conjecturam reponebatur loco *urbem, versus*, quod neque sic satisfacit. ARNTZ.

Versibus, quos olim.] Laudat Cicero haec Enniana.

- - - Scripsere alii rem
Versibus, quos olim Fauni vatesque canebant,
Cum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat - - -

in Bruto, Oratore, & lib. de Divinatione, & *Varro* lib. VI. de L. Lat. SCHOTT.

7 *Invium deum.*] Corruptum pro *Inuum Deum. T. Livius* lib. I. *Pana Romani post Inuum vocarunt.* & *Servius* ad illud *Virg.* VI. Aen.

Pometios, Castrumque Inui, Bolanique, Coramque.

Inuus, inquit, *Latine appellatur*, *Graece* Πᾶν. *Item* Ἐφιάλτης *Graece*, *Latine Incubus. Idem Faunus: Item Fatuus Fatuelis. Dicitur autem Inuus ab ineundo passim cum omnibus animalibus; unde & Incubus dicitur.* Male quoque in vulgatis *Servii* exemplis *Inus* pro *Inuus* excusum. SCHOTT. & SYLBURG. Adi *Serv.* ad *Virg.* lib. VI. Aen. vers. 776. Illud *Invium* nihil est, neque quidquam certius hac emendatione *Schotti*, nisi velimus Auctorem nostrum monstra fingere. *Livius* libr. I. cap. 5. *Quem Romani deinde vocarunt Inuum.* Hunc *Inuum* & *Pana* eundem fecit *Macrob.* libr. I. Sat. c. 22. *Pan ipse, quem vocant Inuum.* Quomodo non inelegans sequioris licet seculi Poëta *Rutilius* lib. I. Itin. vers. 232.

Hoc Inui Castrum fama fuisse putat:
Seu Pan Tyrrhenis mutavit Maenala silvis
Sive sinus patrios incola Faunus init.

Armentis *Inuum* praeesse scribit *Arnob.* lib. III. adv. Gent. pag. 113. *Armentorum & pecorum gregibus Pales praesunt, Inuusque custodes.* de Inui castro confer nitidae Litteraturae Virum *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* VIII. 361. Confirmat hanc rem *Gyrald.* in Syntagm. Hist. Deor. in *Pane* p. 451. Quare hanc conjecturam in ipsum textum admittere non dubitavi, praesertim cum nobiscum faciat Erud. *Salmasius* ad *Solin.* p. 294. a. ARNTZ.

CAPUT V.

Argumentum.

Euandri Arcadis cum Carmenti matre in Italiam adventus. Carmenta a carminibus, vel haec ab illa dicta potius. Euander ob eruditionem facile se apud Faunum insinuat. Pallanteum mons post Palatium dictus. Ibi Pani fanum ab Euandro dedicatum. Pan Deus Arcadiae. Litteras Itali primum ab Euandro edocti, & alia ad terrae cultum.

Igitur regnante Fauno, ante annos circiter sexaginta, quam Aeneas 1 in Italiam deferretur, Euander Arcas Mercurii & Carmentis Nym-

2 phae filius, ſimul cum matre eodem venit, quam quidam memoriae prodiderunt, primo Carmentim dictam, poſt Nicoſtraten de carminibus, eo quod videlicet omnium litterarum peritiſſima, futurorumque prudens, verſibus canere ſit ſolita. Adeo ut plerique velint, non tam ipſam a carmine Carmentam; quam carmina, a qua dicta eſſent,
3 appellata. Hujus admonitu transvectus in Italiam Euander, ob ſingularem eruditionem atque ſcientiam litterarum, brevi tempore in familiaritatem Fauni ſe inſinuavit, atque ab eo hoſpitaliter benigneque exceptus, non parvum agri modum ad incolendum accepit, quem ſuis comitibus diſtribuit, exaedificatis domiciliis in eo monte, quem primo tum illi a Pallante Pallanteum, poſtea nos Palatium diximus: Ibique Pani Deo fanum dedicavit: quippe is familiaris Arcadiae Deus eſt, teſte etiam Marone, qui ait:

Pan Deus Arcadiae captam te Luna feſellit.

Et item:

Pan etiam Arcadia mecum ſi judice cantet.

4 Primus itaque omnium Euander Italicos homines legere & ſcribere edocuit, litteris, partim quas ipſe antea didicerat; Idemque fruges in

1 *Ante annos circiter ſexaginta.*] Si vere rationem putes, anni ſunt 67. Euander enim colonos in Latium deduxit anno mundi 2698. Aeneas vero Laurentum venit anno 2769. ANNA. Haec *Annae* computatio facillat, niſi Typographis vitium hoc tribuatur.

Euander Arcas.] Arcades ſe indigenas eſſe, non advenas, gloriari ſolebant: eaque cauſa lunulas in calceis geſtabant, antiquitatis inſignia, quod ſe cum luna natos jactarent, homines lunatici: *Plutarchus* ἐν αἰτίοις. *Cicero* pro Fundanio, quem *Servius* in II. Georgicorum teſtem advocat. *Arcades ſe eſſe* προσελήνους *aſſerunt*, & *Apollonius* lib. IV. Argonaut.

Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Ovidius I. Faſt.

Orta prior Luna (de ſe ſi creditur ipſi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Euander, &c.

SCHOTT.

2 *De carminibus.*] Carmentam dictam de carminibus. *Ovid.* I. Faſt.

Ipſa mone, quae nomen habes a carmine ductum. ANNA.

A qua dicta.] Graeca brachylogia, pro, quod ab ea dicta eſſent. SYLB.

3 *Hujus admonitu.*] Vid. *Ovid.* I. Faſt. v. 475. qui hanc hiſtoriam fuſe perſequitur. ANNA.

A Pallante.] Euandri filio. ANNA.

Pallanteum.] *Virg.*

- - - Et nobile Pallanteum.

Item:

Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

ANNA.

Poſtea nos Palatium.] *Solin.* cap. I. *Palatium nemo dubitaverit quin Arcadas habeat auctores, a quibus primum Pallanteum oppidum*, &c. *Sunt qui velint a balatibus ovium, mutata littera, vel a Pale paſtorali Dea; aut, ut Silenus probat, a Palanthe Hyperborei filio.* Vide *Feſtum* in voce *Palatium.* ANNA. Hoc loco in margine repoſuerat *Schottus* & *Sylburgius*: *alii Palatinum*, qui fortaſſe exiſtimarunt *Palatium* non recte dici pro monte Palatino. Sed pro recepta lectione ſtat *Juſt.* lib. XLIII. cap. I. §. 6. *Montem, quem ille poſtea Palatium appellavit.* Ex Poëtis *Prop.* IV. IX. 3.

Venit ad invictos, nemoroſa Palatia, montes.

Et *Tibull.* II. V. 25.

Sed tunc paſcebant herboſa Palatia vaccae.

Vid. *Salm.* Exerc. *Plin.* p. 10. b. *Gron.* ad *Liv.* lib. I. cap. 5. Comment. ad *Juſt.* XLIII. I. 6. & noſt. inf. cap. XXIII. §. I & 2. ARNTZ.

Ibique Pani fanum.] Fuit & ſilva eidem Pani conſecrata. ANNA.

Marone.] Prior *Virgilii* locus exſtat Georg. III. verſ. 392. alter, Bucolic. ecloga IV. ubi *certet* legitur pro *cantet*. SYLBURG.

4 *Litteris partim quas ipſe.*] Requiri videtur talis

in Graecia primum inventas ostendit, serendique usum edocuit, terraeque excolendae gratia primus boves in Italia junxit.

talis quaepiam lectio, *partim quas ipse invenerat, partim quas a Veteribus ante didicerat. Plin.* lib. VII. cap. 56. litteras in Graeciam e Phoenice per Cadmum, e Graecia vero in Italiam per Pelasgos illatas refert. SYLBURG. Partim, quia & ipse quasdam invenisse traditur. ANNA.

In Graecia.] Athenis. Ideo eas *frugum parentem* vocat *Florus*. ANNA.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Recarani, qui & Hercules, in Italiam adventus: cui Cacus, servus Euandri, boves subripit, ideoque ei noxae datur ab Euandro. Ara maxima ab Hercule consecrata. Unde mos Herculi profanandi decimam tractus sit. Plautus explicatus. Cur feminae ab ara maxima arceantur.

EO regnante, forte Recaranus quidam, Graecae originis, ingentis [1] corporis, & magnarum virium pastor, quia erat forma & virtute ceteris antecellens, Hercules appellatus, eodem venit. Cumque [2] armenta ejus circa flumen Albulam pascerentur, Cacus Euandri servus, nequitiae versutus, & praeter cetera furacissimus, Recarani hospi-

1 *Recaranus quidam.*] De Carano Heraclida, id est, posteritate Herculis, Alexandri Macedonis genere paterno, *Livius* lib. XLV. *Plutarchus* Alexandro, *Solinus* 15. cap. Polyhistoris, *Justinus* lib. VII. *M. Vellejus Paterculus* lib. I. & *Suidas*. De *Recarano* vero nihil adhuc compertum habeo. SCHOTT. De Recarano ut *Schottus*, ita nec ego quidquam compertum habeo. SYLB. Adde *Salm.* ad *Solin.* p. 7. a. *Garanum* eum appellat *Verrius Flaccus* apud *Serv.* ad *Virg.* VIII. Aen. 203. & *Voss.* lib. I. de Idolol. cap. 12. ARNTZ.

2 *Albulam.*] Qui *Tibris* postea dictus est. ANNA.

Nequitiae versutus.] Graecismo excusari potest. Sed legi potest etiam ablativo casu *nequitia* vel *nequitie*. SYLB. Mira locutio. Nequitiae, in dandi casu. ANNA. Immo gignendi. *Plinius* lib. VII. Hist. cap. XII. *Respondit versutus ingenii mango. Vechnerus* lib. I. Hell. cap. XVIII. ARNTZ.

Praeter cetera.] Erud. *Munckerus* ad *Anton. Liber.* c. XXXIII. p. 193. haerens, quid sibi vellent hae voces, rescribit *praeter ceteros* sc. homines, quod reliquos omnes furandi arte post se relinqueret, quod reliquos hac arte vinceret. *Cic.* II. de Orat. c. 54. *Praeter ceteros Attici excellunt. Just.* lib. XI. cap. X. §. 8. *Insignis praeter ceteros fuit Abdolonimus.* lib. XXI. cap. VI. §. I. *Virum solertia facundiaque praeter ceteros insignem. Dict. Cret.* lib. IV. de Bell. Troj. cap. 13. *Quem dilectum praeter ceteros percoluerat. Nazarii* Paneg. Constant. cap. XV. §. 4. *Quia in dimicando praeter ceteros insignes fuissent. Lactant.* de Mort. Pers. cap. XVI. *Qui praeter ceteros tempestatem expertus es.* Alia *Pricaeus* ad Euang. *Lucae* cap. XIII. §. 4. & *Taubm.* ad *Plaut.* Asin. Act. V. sc. II. vers. 6. Quare miror, cur similem locutionem non admiserit idem *Munckerus* ad *Hyginum* fab. XCII. *Divitem praeter ceteros praestaturum*, ubi substituit *praeterea ceteros*, infelici conatu, cum sensus sit planus, se divitem opibus reliquos superaturum: sic alibi *Hyginus* fab. LXVII. *Fortissimus praeter ceteros erat.* & fab. CII. *Solus praeter ceteros ausus fuit.* Neque tamen vulgatam in hoc *Victoris* loco scripturam velim condemnare, cum *praeter cetera* sit praeter ceteras animi dotes, praeter ceteras nequitias & versutias, praeter ceteras res

hoſpitis boves ſubripuit, ac ne quod eſſet indicium, averſas in ſpe-
3 luncam adtraxit. Cumque Recaranus vicinis regionibus peragratis, ſcrutatisque omnibus ejusmodi latebris, deſperaſſet inventurum utcumque aequo animo diſpendium ferens, excedere his finibus con-
4 ſtituerat. At vero Euander excellentiſſimae juſtitiae vir, poſtquam rem, uti acta erat, comperit, ſervum noxae dedit, bovesque reſtitui
5 fecit. Tum Recaranus ſub Aventino Inventori Patri aram dedicavit, appellavitque Maximam, & apud eam decimam ſui pecoris profana-
6 vit. Cumque ante moris eſſet, uti homines decimam fructuum regibus ſuis praeſtarent, aequius ſibi ait videri Deos potius illo honore impartiendos eſſe, quam reges; inde videlicet tractum, ut Herculi decimam profanari mos eſſet, ſecundum quod Plautus *In partem*,
7 inquit, *Herculaneam*, id eſt, decimam. Conſecrata igitur ara Maxima, profanataque apud eam decima, Recaranus, eo quod Carmentis invitata, ad id ſacrum non adfuiſſet, ſanxit, ne cui feminae fas eſſet veſci ex eo, quod eidem arae ſacratum eſſet, atque ab ea re divina feminae in totum remotae.

C A-

vel artes. *Terent.* in Andr. Act. I. Sc. I. verſ. 31.

> *Horum ille nihil egregie praeter cetera*
> *Studebat.*

Nec multum abit ab hac locutione *Plautus* Amph. II. II. 140.

> *Enim vero illud praeter alia mira miror maxime.*

ARNTZ.

4 *Noxae dedit.*] Noxae dedere, eſt in delicti poenam dare. ANNA.

5 *Inventori Patri.*] Jovi. ANNA.

Appellavitque maximam.] Sive quod ingens eſſet, ſive quod maximae dignationis. *Serv.* VIII. Aeneid. *Ingens enim eſt ara Herculis, ſicut videmus hodieque poſt januas Circi Maximi. Alii maximam ideo dicunt quia illo tempore omnibus erat honore potior.* ANNA. Varie tradunt id Veteres, quidam Jovi Inventori eam dedicaſſe Herculem, quidam ſuo Numini ſeu ſibi, id enim voluit *Solinus* in Polyh. cap. I *Suo quoque Numini idem Hercules inſtituit aram, quae maxima apud Pontifices habetur.* ibi *ſuo Numini* eſt *ſibi*, quia jam tum divinitatis ſuae erat certior. *Prop.* lib. IV. El. VII. verſ. 82.

> *Et nunquam Herculeo Numine pallet ebur.*

Epithal. Incerti Maxim. & Conſt. dict. c. XI. §. 3. *Cujus tot aras, tot templa, tot Numina colo, Hercules dedit.* Sic enim legendum videtur, non *nomina.* Singuli enim dii plura habebant Numina. Ceterum de Ara ipſa inſpice Nob. *Heinſ.* ad *Ovid.* I. Faſt. 580. *Donat.* de Urb. Rom. II. XXV. *Gron.* ad *Liv.* lib. I. cap. 7. *Cerda* ad *Virg.* VIII. Aen. 271. *Salm.* in Exerc. *Plin.* p. 7. & *Bertald.* de Ara cap. XI. tom. VI. Theſ. *Graev.* ARNTZ.

Profanavit.] Id eſt, polluxit, propalam expoſuit. *Varr.* lib. V. de LL. *Profanatum quod in ſacrario pollutum.* ANNA.

6 *In partem*, inquit, *Hercul.*] In Sticho. ubi tamen legitur *detraxi partem Hercul.* & in Truculento Act. II. SCHOTT. & SYLB. Nullibi apud *Plautum* legitur *in partem Hercul.* Sed in Trucul.

> - - - *Mihi partem detraxi Herculaneam.*

ANNA.

7 *Atque ab ea re.*] Forte, *atque eam rem*, &c. ſed praeſtaret notari tempus, ex quo remotae mulieres ab Herculaneo ſacrificio. itaque videſis num legendum, *atque ab eo*, ut ſubintelligatur, *tempore.* GRUT. Falli Gruterum puto. Nihil enim mutandum. Ait *Victor* ab ea ara Maxima ſcilicet, remotas mulieres re divina. Quippe cum duae eſſent arae Herculis, altera in foro Boario, altera ad portam trigeminam in regione Circi Maximi, ab iſta tantum mulieres prohibebantur. *Plutarch.* in Quaeſt. Rom. *διὰ τί δυοῖν βωμῶν Ἡρακλέους ὄντων, οὐ μεταλαμβάνουσι γυναῖκες οὐδὲ γεύονται*

τοῦ

τῶν ἐπὶ τῷ μείζονος θυομένων; *Cum duae sint Arae Herculis cur mulieres prohibentur participes eorum fieri quae apud majorem sacrificantur?* Et inde fortasse error eorum, qui duas aras maximas esse contendunt, &c. ANNA. *Ob ea*, vel, *itaque ab ea* in margine conjecerat *Schottus*, sed nihil mutandum recte monuit *Anna*. ARNTZ.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Alia e libris Pontificalium de Hercule, ejusque boum grege, & caede latronis Caci.

Haec Cassius lib. I. At vero in libris Pontificalium traditur Hercules, Jove atque Alcmena genitus, superato Geryone, agens nobile armentum, cupidus ejus generis boves in Graecia instituendi, forte in ea loca venisse, & ubertate pabuli delectatus, ut ex longo itinere homines sui & pecora reficerentur, aliquamdiu sedem ibi constituisse. [1] Quae cum in valle, ubi nunc est Circus Maximus, pascerentur, neglecta custodia, quod nemo credebatur ausurus violare Herculis praedam, latronem quendam regionis ejusdem magnitudine corporis & virtute ceteris praevalentem, octo boves in speluncam, quo minus furtum vestigiis colligi posset, caudis abstraxisse. [2] Cumque inde Hercules proficiscens, reliquum armentum casu praeter eandem speluncam ageret, forte quadam inclusas boves transeuntibus admugisse, atque ita furtum detectum: [3] Interfectoque Caco, Euandrum, re comperta, hospiti obviam ivisse, gratantem, quod tanto [4] malo

1 *In libris Pontificalium.*] Quos sequuntur *Virg.* lib. VIII. *Ovid.* I. Fast. *Liv.* lib. I. aliique. ANNA.

Geryone.] Chrysaoris & Callirrhoes filius fuit Geryon trium hominum corpore praeditus. Habitabat Erytheam Insulam non procul ab Oceano, quam nunc Gadera nominant. *Apollod.* lib. II. ANNA.

Nobile armentum.] Quod fuit coloris punicei. ANNA.

2 *Ubi nunc est Circus.*] Palatini latere meridionali, quod Aventino oppositum est, non longe a Tiberi. ANNA.

Violare.] Recte haec vox de tali armento, quod Diis est consecratum, & ad eos pertinet. *Hygin.* fab. CXXV. p. 188. *Sed ira Solis, quod pecus ejus erat violatum, cum in insulam ejus venisset, & monitu Tiresiae vetuerat violari.* ARNTZ.

Latronem quendam.] *Virgil.* VIII. Aen. nunc semiferum, nunc semihominem appellat, qui hic legendus. SCHOTT.

Abstraxisse.] Conveniens huic rei vox, quae de furtis boum adhibetur. hac eadem in historia *Virg.* VIII. Aen. 263.

Abstractaeque boves, abjurataeque rapinae.

Statius lib. I. Achill. 153.

- - - *Raptasque domos, abstractaque coram Armenta.*

Ovid. I. Fast. 550.

Traxerat aversos Cacus in antra feros.

Quae adduco, ne hoc loco temere *adtraxisse* reponatur. Latine enim etiam dicitur *abstrahere* in speluncam, in aliquem locum. *Sall.* Jug. XXIX. 2. *A bono honestoque in pravum abstractus est.* & cap. XLI. §. 5. *In duas partes abstracta sunt.* & cet. ARNTZ.

4 Quam

malo fines suos liberâsset, compertoque, quibus parentibus ortus esset Hercules, rem ita, uti erat gesta, ad Faunum pertulisse. Tum eum quoque amicitiam Herculis cupidissime appetisse. Quam opinionem sequi metuit noster Maro.

4 *Quam opinionem sequi metuit.*] Metuo ne & Harpyjarum ungues hunc locum contaminarint, cum prius *maluit* legeretur: recte, nam *Virgiliana* lib. VIII. Aeneid. versu 193. cum iis, quae ex Annalibus Pontificum hic leguntur, gemina sunt. SCHOTT. Bene ab aliis monitum reponendum vel, *sequi maluit*, vel, *haud sequi metuit*. Nisi si fuit, *sequi meruit*, pro non est dedignatus sequi, dignam duxit quam sequeretur, satis nove. SYLBURG. & GRUT. Imo *maluit*, & ita omnino legendum, ut optime *Schottus*. His enim gemina sunt, quae apud *Virg.* leguntur lib. VIII. vers. 193. ANNA. Vel *non metuit*, ut prima littera hujus vocis corruptioni caussam dederit, cum *non* particula per compendium a Librariis scribi soleat. Certe elegans est locutio, *metuo aliquid facere* cum infinitivo, pro non audeo, nolo. *Val. Flacc.* VII. Argon. 177.

- - - Jam foedera faxo
Aesonii petat ipsa Viri, metuatque morari.

Ovid. XVI. Her. 183.

An pudet & metuis Venerem temerare maritam.

Liv. lib. XXXII. cap. XXXI. *Ut tentare spem certaminis metuerent.* ubi Cl. *Gron.* Haec autem particula *non* saepius a Librariis fuit neglecta, praesertim apud JCros, quibus unicum soler esse in desperatis locis perfugium. Ex multis Vide *Hotom.* I. Amic. Resp. cap. XX. *Cujac.* lib. I. Obs. cap. I. & XII. cap. XVIII. *Gothofr.* ad §. 9. Inst. de Rer. Divis. & ad l. 57. pr. ff. de Contrah. Emt. *Schultingium*, nunquam sine honoris praefatione mihi nominandum, ad ff. si quis jus dic. §. I. adde Comment. ad *Cicer.* pro Marc. c. IV. ARNTZ.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

De Potitiis & Pinariis.

1 Cum ergo Recaranus, sive Hercules, Patri Inventori aram Maximam consecrasset, duos ex Italia, quos eadem sacra certo ritu 2 administranda edoceret, adscivit, Potitium & Pinarium. Sed eorum Potitio, qui prior venerat, ad comedenda exta admisso, Pinarius, eo quod tardius venisset, posterique ejus submoti; unde hodieque servatur. Nemini Potitio pinariae gentis in eis sacris vesci licet,

1 *Sive Hercules.*] Quidam tamen non ipsum Herculem, sed Euandrum aram dicasse contendunt. Alii aliter. Neque convenit inter auctores. ANNA.

Adscivit Potitium & Pinarium.] *Sacrum Herculi, adhibitis ad ministerium dapemque Potitiis ac Pinariis, quae tum familiae maxime inclytae ea loca incolebant, factum.* *Liv.* lib. I. Sect. 7. ANN.

2 *Qui prior venerat.*] Idem *Livius* ibidem. *Forte ita evenit, ut Potitii ad tempus praesto essent, iisque exta apponerentur. Pinarii extis adesis ad ceteram venirent dapem. Inde institutum mansit, donec Pinarium genus fuit, ne extis sollennium vescerentur.* ANNA.

Potitio Pinariae.] *Patricio Pinariae* conjiciebat in margine *Schottus* plaudente *Sylburgio* quod tamen minus commodum videtur. Fortasse a mala manu inserta est prior vox vel transposita, cum legeb-

licet: Eosque alio vocabulo prius appellatos nonnulli volunt. Poſt 3 vero Pinarios dictos ἀπὸ τῦ πεινᾶν, quod videlicet jejuni, ac per hoc eſurientes ab ejusmodi ſacrificiis diſcedant. Isque mos permanſit u- 4 ſque Appium Claudium Cenſorem, ut Potitiis ſacra facientibus, veſcentibusque de eo bove, quem immolaverant, poſtquam inde nihil reliquiſſent, Pinarii deinde admitterentur. Verum poſtea Appius 5 Claudius accepta pecunia Potitios illexit, ut adminiſtrationem ſacrorum Herculis ſervos publicos edocerent, nec non etiam mulieres admitterent. Quo facto ajunt intra dies triginta omnem famili- 6 am Potitiorum, quae prior in ſacris habebatur, exſtinctam: atque ita ſacra penes Pinarios reſediſſe, eosque tam religione, quam etiam pietate edoctos, myſteria ejusmodi fideliter cuſtodiſſe.

legendum eſſet: *Unde hodieque ſervantur Potitio; nemini pinariae* &c. de ipſa hiſtoria agit *Vorſtius* ad *Val. Max.* lib. I. cap. I. ex. 17. ARNTZ.

3 *Pinarios dictos.*] Mirum vocis *Potitiorum* originem non attuliſſe. Dubitari enim poteſt, an a potiendo, an a potando, ἀπὸ τῦ ποτίζειν, dicti. Illa enim familia huic miniſtrare debebat. Vide *Pet. Nannium* Συμμίκτων lib. V. & de Appio Claudio *Livium* lib. IX. *Valerium Maximum* lib. I. cap. I. & *Victorem* noſtrum de Viris Illuſtribus cap. XXXIV. SCHOTT.

'Ἀπὸ τῦ πεινᾶν.] Id eſt: a verbo πεινᾶν, *eſurire:* ſed ridiculum: illis enim & *Potitiis* & *Pinariis* nomen fuit ante Herculis ſacrum inſtitutum. ANNA.

5 *Potitios illexit.*] Infra in libello de Viris Illuſtribus c. XXXIV. *Potitios Herculis ſacerdotes pretio corrupit, ut ſacra Herculea ſervos publicos edocerent: unde caecatus eſt: gens Potitiorum funditus periit.* ANNA.

Nec non etiam.] Hunc pleonasmum non ſapere purae latinitatis genium pronunciat, qui nuper in Germania auctorem noſtrum vulgavit, *Junckerus* in Praef. Sed ſi verum eſt, quod ipſe loco illo ſtatuit, *Virgilium* optimo L. L. tempore vixiſſe, non erit rejicienda haec locutio, cum noſter eam ex ipſius Poëtae lectione, in quo verſatum fuiſſe vel primo adſpectu apparet, hauſiſſe videatur, ſic enim ille lib. II. Georg. verſ. 413.

> - - - *Nec non etiam aſpera ruſci*
> *Vimina per ſilvam.*

Capit. in Pertin. cap. V. *Patris patriae nomen recepit, nec non ſimul etiam imperium proconſulare.* & *Spartian.* in Sev. cap. IX. *Parthis etiam in ditionem redactis, nec non etiam Adiabenis.* ARNTZ.

6 *Intra dies triginta.*] *Livius* lib. IX. Sect. XXIX. intra annum omnes cum ſtirpe exſtinctos dicit. ANNA. Vide *Coler.* ad *Valer. Max.* lib. I. cap. I. ex. 17. & *Serv.* ad *Virg.* VIII. Aen. 269. Eodem autem libro ad verſ. 179. male ſcribitur *familia Pinariorum*, cum eſſe deberet *Potitiorum.*

Reſediſſe.] Putat *Sch.* fortaſſe legendum, *penes Pinarios rediiſſe.* mox ibidem potius Accuſ. caſu legendum videtur *religionem & pietatem.* SYLB. *Rediſſe* in marg. volebat *Schott.* Ego nullam video rationem, quare *reſediſſe* retineo, quod idem eſt, ac remanſiſſe, Pinarios deinceps retinuiſſe curam horum Sacrorum. *Martial.* lib. IV. Epigr. XIII.

> *Candida perpetuo reſide concordia lecto.*

Tacit. lib. IV. Ann. c. LV. *Lydum patriis in terris reſediſſe.* ARNTZ.

Etiam pietate.] Conjiciebat Doct. *Waſſe* ad *Salluſtium* Jugurt. cap. XCVIII. *etiam impietate*, quod nempe Potitii propter ſcelus poenas luerant. Ego nihil muto, cum praecedens *religione* receptae lectioni faveat. Religio enim eſt juſtus metus Numinis, qui debitas a peccantibus exigit poenas, adeoque vox haec in ſe timorem continet. Hinc *per timorem religionem naſci* ſcribit *Servius* ad *Virg.* lib. VII. Aen. verſ. 60. & lib. VIII. verſ. 349. contra *pietas* amorem paternum, nullo metu aut timore conjunctum, deſignat. Senſus igitur hujus loci erit, Pinarios haec ſacra cuſtodiſſe, non tam quod exemplo Potitiorum edocti praeſentem irati Dei vindictam ob violata ſacra timerent, (hoc enim per *religionem* exprimere videtur Noſter) quam quod pio cultu Herculis Numen proſequerentur. Forte pro *edoctos* haud abſurde reponeres *adductos.* ARNTZ.

Cuſtodiſſe.] Unde haec Familia audit *Cuſtos Herculei Sacri* apud *Virg.* VIII. Aen. 270. & *Mamert.* in Paneg. Maxim. Herc. cap. I. §. 3. *Herculei Sacri Cuſtos Familia Pinaria.*

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Aeneae, Ilio ab Antenore prodito, in Italiam adventus. Aeneae pietas. Aenus condita. Lavinia Aeneae uxor. Misenos urbs appellata ab interitu Miseni, gubernatoris, an tubicinis Aeneae.

1 Post Faunum Latino ejus filio in Italia regnante, Aeneas, Ilio Achivis prodito ab Antenore, aliisque Principibus, cum prae se Deos Penates, patremque Anchisen humeris gestans, nec non & parvulum filium manu trahens, noctu excederet, orta luce cognitus ab hostibus, eo quod tanta onustus pietatis sarcina erat, non modo a nullo interpellatus, sed etiam a rege Agamemnone, quo vellet, ire permissus, Idam petit: ibique navibus fabricatis, cum multis diversi sexus, oraculi admonitu Italiam petit. ut docet Alexan-2 der Ephesius lib. I. belli Marsici. At vero Lutatius non modo Anteno-

1 *Ab Antenore.*] *Antenorem* patriae proditorem fuisse scribunt *Cornelius Sisenna* & *Servius*. Sed contra *Liv.* lib. I. Sect. I. ANNA.

Nec non &.] Neque hunc pleonasmum admittit in Praefatione sua Editor Germanus, uti nec superius illud: *nec non etiam.* habet etiam hunc ex lectione *Virgilii* sui, qui in ea locutione frequens est. ut lib. I. Aen. 752.

Nec non & vario noctem sermone trahebat.

Et VIII. 461.

Nec non & gemini custodes limine ab alto.

Adde I. Georg. 212. II. G. 53. & 451. VII. Aen. 521. IX. 310. & passim alibi. Quin etiam perpetuus *Virgilii* sui Imitator *Silius Ital.* lib. II. vers. 432.

Nec non & laevum clypei latus aspera signis
Implebat Spartana cohors.

Consule praesidium & dulce decus nostrum *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* XIV. 203. Judicium igitur de hac locutione nimis severum, si Poëticam esse dictionem voluisset, non magnopere repugnarem, quamvis ab ea tamen non abstinuerunt prosae, sed sequioris aevi, scriptores. *Suet.* in Vespas. XVIII. 3. *Praestantes Poëtas, nec non & Artifices coëmit. Flor.* III. V. 29. *Nec non & in meridiem verso agmine. Just.* IV. I. 3. VI. III. 2. & XXIX. IV. 8. *Arnob.* IV. Adv. Gent. p. 151. *Nec non & illa proles Jovis. Celsus* de Vit. Caes. p. 209. *Nec non & minori ejus fratri sceptrum dedit.* ita enim & ibi legi posset, cum ita loquatur idem scriptor p. 199. ARNTZ.

Trahens.] Phrasin hanc *Virgilio* debet II. Aen. 321.

- - - Parvumque Nepotem
Ipse trahit.

Et 457.

Ad soceros & avo puerum Astyanacta trahebat.

Ad quem locum recte observat *Servius*, dici de puero, qui non aequis passibus Parentem manu ducentem sequitur. *Silius Italicus* lib. IV. vers. 30.

- - - Dextra laevaque trahuntur
Parvi, non aequo comitantes ordine, nati.

Et VI. Pun. 403.

Ecce trahens geminum natorum Marcia pignus.

Senec. Troad. 1089.

- - - Parvulum dextra trahens
Priami nepotem.

Val. Max. V. IV. I. *Liberos secum trahens castra Volscorum petiit.* Inspice *Vorst.* ad *Just.* XVI. V. 5. & ad *Val. Max.* III. II. ext. 8. ARNTZ.

Tanta onustus pietatis sarcina.] Vix quemquam ita loquutum puto de eo, qui propter *pietatem* suum patrem humeris ferat. ANNA.

Idam petit.] *Virg.* lib. III. vers. 5.

- - - Classemque sub ipsa
Antandro, & Phrygiae molimur montibus Idae.

ANNA.

Alexander Ephesius.] Qui *Lycnus* fuit cognominatus. Historiam scripsit & carmina. *Ovidius, Strab.* lib. XIV. ANNA.

2 *At*

tenorem, ſed etiam ipſum Aeneam proditorem patriae fuiſſe tradit: Cui cum a rege Agamemnone permiſſum eſſet ire quo vellet, & humeris ſuis, quod potiſſimum putaret, hoc ferret; nihil illum praeter Deos Penates, & patrem, duosque parvulos filios, ut quidam tradunt, ut vero alii, unum, cui Julo cognomen, poſt etiam Aſcanio fuerit, ſecum extuliſſe. Qua pietate motos Achivorum principes remiſiſſe, ut reverteretur domum, atque inde omnia ſecum quae vellet, auferret. Itaque eum magnis cum opibus, pluribusque ſociis utriusque ſexus a Troja digreſſum, longo mari emenſo per diverſas terrarum oras in Italiam deveniſſe, ac primum Thraciam appulſum, Aenum ex ſuo nomine condidiſſe. Dein cognita Polymneſtoris

3 4 5

2 *At vero Lutatius.*] Puto *Lutatius* per *t* legendum. Nihil tamen affirmo. Hoc tantum: videri corruptum hoc nomen in *Servio*, qui *Livium* falſo citat auctorem proditae patriae ab Aenea & Antenore: cum ille diſerte in iis, quae vulgo exſtant, libris affirmet, in neutrum vetuſto jure hoſpitii, & quia pacis, reddendaeque Helenae ſemper auctores fuerant, ſaevitum. Ea enim librariorum audacia ſemper fuit, ut quae ipſi ignorarent, in notiora perverterent, ut *Lutatium* in *Livium*, quod de illo ne fando quidem audiviſſent. SCHOTT. *Lucatius* citatur etiam c. x. & rurſum c. XIII. *Schottus* dubitat an ſcribendum ſit *Lutatius* per *t*. Sed quid ſi potius *Vulgatius*? ut infra. SYLBURG. In membranis fuiſſe *Lucatius* innuit *Schottus* noſter, inclinatque in *Vulgatius* Sylburgiana conjectura; cujus hominis mentio iterum infra capite decimo. quod ſi admittimus, idem nomen rurſus mutandum capite undecimo. ſed locum ſuum utrobique tueri poſſet *Lutatius*, ut ſit Grammaticus ille de familia Q. Catuli, cujus meminit *Suetonius*, libello de Illuſtribus Grammaticis. GRUT. *Sylburgius* abunde refellitur ab iis ſcriptoribus, qui *Lutatii* non minus quam *Vulcatii* meminerunt. Hic autem Q. *Lutatius* diverſus eſt ab illo Q. *Lutatio*, cui cognomen fuit *Catulus*, de quo *Cicero* in Bruto. Hujus opus *communes hiſtorias* vocat *Servius* IX. Aeneid. ANNA. Haec repetita ſunt ex *Voſſio* lib. I. de Hiſt. Lat. cui non inmerito placet *Schotti* conjectura apud *Serv.* ad *Virg.* I. Aen. 246.

Ipſum Aeneam.] Hoc refellit *Livius* primulo initio lib. I. ut ſupra dictum eſt. ANNA.

3 *Cui Julo cognomen.*] *Livium* & *Virgilium* ſequutus eundem Aſcanium, & Julum fuiſſe dicit, ſic enim Poëta:

Aſcaniusque puer, cui nunc cognomen Julo.

Ovidius quoque binominem vocat Aſcanium. *Dionyſius* tamen, *Euſebius*, alii rectius Julum Aſcanii filium faciunt. Male *Livius* Silvium Aſcanii filium appellat, cum eſſet Aeneae poſtuma proles, ut *Virgilius* VI. Aeneid. ait & *Servius*. Inf. tamen *Victor* tanquam ſui oblitus, Julum Aſcanii filium nominat. SCHOTT. & ANNA. Unde in nummis, Aeneae ſacra patremque portanti unus etiam additur comes filius. *Meurſ.* ad *Lycophr.* Alex. verſ. 1268. & Cl. *Perizon.* ad *Aelian.* lib. III. Hiſt. cap. XXII. ARNTZ.

4 *Remiſiſſe.*] Divinant alii, *permiſiſſe*; at idem omnino notat vox altera, ut pluribus exemplis notificavi in Suſpicionibus. GRUT. Plura habent Viri Docti ad *Juſt.* I. IX. 12. *Cujacius* lib. XXI. Obſ. c. XXIX. Cl. *Burm.* ad *Quintil.* decl. II. cap. I. & *Schulting.* ad decl. IX. cap. X. & ad *Senecae* Suaſor. I. cap. V. *Gron.* Epiſt. ad *Salm.* in Syll. Epiſt. *Burm.* tom. II. p. 612. & Cel. *Drak.* ad *Sil. Ital.* XVII. 367.

- - - Tranare pericla
Magnanimum patiare ducem, vitamque remittas.

ut *Seneca* in Herc. Oet. 900.

Multis remiſſa eſt vita, quorum error nocens,
Non dextra, fuerat.

ARNTZEN.

Aenum ex ſuo nomine.] Quam Auctor hic *Aenum*, *Dionyſius Hal.* & *Stephanus Byz.* vocant *Aeneam.* SYLBURG. *Aenum* oppidum litorale Thraciae. Ubi ſepultus Polydorus. Sed falſum eſt Aeneam *Aenum* urbem condidiſſe. Nec ſi condidiſſet, ab Aenea *Aenus* umquam vocata fuiſſet. Aeneas non *Aenum*, ſed *Ainejan* condidit. Quae diverſa eſt ab *Aeno*. Sed utramque Veteres confuderunt. *Aenus* contra Cherroneſon Thracicam in Melane ſinu ad oſtia Hebri fluminis, longe ante Aeneam condita, utpote quae auxilia ad Trojam miſerit, *Homero* teſte. *Callimachus* & *Eupho-*

ſtoris perfidia ex Polydori nece, inde digreſſum, perveƈtumque ad inſulam Delum, atque illinc ab eo Laviniam Anii ſacerdotis Apollinis filiam in matrimonium adſcitam, ex cujus nomine *Lavinia litora* 6 appellata. Poſtquam is, multa maria permenſus, appulſus ſit ad Italiae promontorium, quod eſt in Bajano, circa Averni lacum, ibique gubernatorem Miſenum morbo abſumptum, ſepultum ab eo, ex cujus nomine urbem Miſenon appellatam, ut etiam ſcribit Caeſar Pontificalium libro I. qui tamen hunc Miſenum 7 non gubernatorem, ſed tubicinem fuiſſe tradit. Inde non inmerito utramque opinionem ſequutus Maro ſic intulit:

> *At pius Aeneas ingenti mole ſepulcrum*
> *Imponit, ſuaque arma viro, remumque, tubamque.*

8 Quamvis auƈtore Homero quidam aſſerant, tubae uſum Trojanis temporibus etiam tunc ignoratum.

phorion a ſocio Ulyſſis diƈtam ſcripſere illic ſepulto eo tempore, quo miſſus eſt ad frumenta portanda, ut refert *Servius*. Haec *Aenos* in propinquo Polydori tumulum habuit. *Aenea* vero urbs ab Aenea nominata, & ab eodem exſtruƈta in Cherroneſo, quae Pallene vocatur ad Thermaeum ſinum, haud longe a Theſſalonica, ut luculenter teſtatur gravis auƈtor *Dionyſius*. Graeci ſcriptores diſertim diſtinguunt Αἶνον & Αἴνειαν, ut & duas illas peninſulas Thracicas, quarum una ad Melana ſinum; altera ad Thermaeum, quae & Macedonica. Haec diſcrimina Latini auƈtores ſtrenue confundunt. Nam *Virgilius Aineadas*, vel *Aeneam*, in eo loco condi facit ab Aenea profugo, ubi erat *Aenus*. Et *Mela*: *Eximia eſt Aenos ab Aenea profugo condita*. Perperam: diverſa enim oppida *Aenus* & *Aenea*. Sed *Aenejae* apud Geographos nulla mentio, quia, ut *Dionyſius* & *Strabo* teſtantur, cum aliis oppidis vicinis contributa eſt a Caſſandro in nomen Theſſalonicae, cum ab eo conderetur. *Aenus* vero usque ad extrema Graeciae tempora permanſit. Plura vide apud *Salmaſium* Exercitationibus Plinianis p. 114. ANN. Adde *Potterum* ad *Lycoph*. Alex. verſ. 1236.

5 *Polymneſtoris perfidia.*] *Polymneſtor* Thraciae rex fuit, apud quem Priamus, periclitante Troja, Polydorum filium miſit cum magna auri copia, ut ad meliora fata ſervaretur. Sed capto Ilio *Polymneſtor* eum auri cupiditate trucidavit. ANN.

Laviniam Anii Sacerdotis.] Neſcio quos hic auƈtores noſter ſequutus ſit, qui Laviniam non Latini regis, ſed Anii Sacerdotis filiam facit, eamque in Delo, non in Italia ab Aenea duƈtam. ANNA.

Lavinia litora appellata.] Quidam tamen ea hoc nomen ante Aeneae adventum habuiſſe contendunt. Vide quae de ea re *Erythraeus*. ANNA.

6 *Morbo abſumptum.*] Imo: *Indigna morte peremptum*, qui ſcilicet ſub aquis merſus fuit. ANN.

Urbem Miſenon.] Montem etiam, *Virgilius*:

Monte ſub aërio, qui nunc Miſenus ab illo, &c.

Miſeni urbis meminit *Joſeph*. XIX. Antiquitatum. ANNA.

7 *At pius.*] Lib. VI. Aen. verſ. 233. ANNA.

Remumque, tubamque.] Quod remex & tubicen fuerat. Male qui per *remum* lorum intelligunt, quod continet tubam. ANNA. De *tuba* etiam *Prop*. III. XVI. 3.

Qua jacet & Trojae tubicen Miſenus arena.

Solin. Polyh. cap. II. p. 10. *A gubernatore Aeneae appellatum Palinurum, a Tubicine Miſenum.* *Servius* ad *Virg*. III. Aen. 239. Ceterum pro *etiam tunc*, quod ſequitur, *etiam tum* in margine poſuerat *Schottus*, quod eodem redit. ARNTZ.

8 *Auƈtore Homero quidam aſſerant.*] Tubam priſcis ignotam fuiſſe argumento eſt, quod cum eam *Homerus* noverit, nunquam tamen Heroibus tribuat. *Euſtath*. Iliad. VI. p. 1139. editionis Romanae. Φασὶ δὲ οἱ παλαιοὶ ὡς οἶδε μὲν ὁ ποιητὴς σάλπιγγα· ἥρωας δὲ οὐκ εἰσάγει χρωμένους αὐτῇ, οὐδὲ εἰδότας. Id eſt. *Ajunt autem veteres tubam noviſſe quidem Homerum, Heroas vero neque ea utentes, neque ejus uſus peritos inducere.* ANNA.

C A-

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Euxinii ſinus appellatio. Aeneas Sibyllam adit, deque futuris conſulit. Prochytae inſulae appellatio; & portus Cajetae. Laurens ora: ubi Aeneas cum ſuis egreſſus accubuit, conſumptoque cetero jam cibo, cruſtam de farreis menſis ſacratis comedit.

Addunt praeterea quidam Aeneam in eo litore Euxini cujusdam [1] comitis matrem, ultimo aetatis affectam, circa ſtagnum, quod eſt inter Miſenon Avernumque extuliſſe, atque inde loco nomen inditum, qui etiam nunc Euxinius ſinus dicitur: cumque comperiſſet ibidem Sibyllam mortalibus futura praecinere, in oppido quod vocatur Cimbarionis, veniſſe eo ſciſcitatum de ſtatu fortunarum ſuarum: aditisque

1 *Euxini cujusdam.*] De *Euxino* Aeneae comite nil compertum habeo, de eo enim alii ſcriptores tacent. ANNA. Quem *Euxinum* noſter, eum *Eximum* vocat *Servius* ad *Virg.* IX. Aen. 710. *Bojam Euximi Comitis Aeneae nutricem, & ab ejus nomine bojas vocatas dicunt.* qui locus ex ſententia noſtri Auctoris ita poſſet diſtingui: *Bojam Euximi Comitis, Aeneae* &c. ut more antiquo *Matrem* intelligat. Haec igitur Mater Euxini vocabatur *Boja*, quare fortaſſe infra *Euboïcus ſinus* pro *Euxinius* erit ſcribendum, ut a *Boja* & *Euxino* hic locus nomen acceperit, quaſi *Boja Euxini* ſcil. Mater, vel, quod malim, a Graeca voce εὖ ob amoenitatem & elegantiam locorum, qua re ſemper celebres fuere Bajae. Sic ipſe locus ab hac muliere primum dictus erit *Boja* ſ. *Baja*, dein adjacens litus ſeu ſinus ob amoenitatem *Euboïcus*. Et ſic cum noſtro conſentient reliqui ſcriptores, qui ad Cumas ſ. Bajas Euboïcum ſinum ſeu litus collocant. *Serv.* ad *Virg.* I. I. & VI. Aen. 2.

Et tandem Euboïcis Cumarum adlabimur oris.

Lucan. V. Pharſ. 183.

Talis in Euboïco vates Cumana receſſu.

Martial. IX. Epigr. 30.

Euboïcae nondum numerabas longa Sibyllae
Tempora.

Adde *Virg.* VI. Aen. 42. & *Cellar.* lib. II. Geogr. c. IX. p. 519. Scio de origine vocis *Euboïcae* alia ſentire & veteres & recentiores Geographos, ſed nos de noſtro Auctore loquimur, & notum eſt, quantopere in hiſce rebus variet antiquitas. Si vero quis ab hoc *Euxino* ſ. *Euximo* velit fingere ſinum *Euxinium*, per me licet; ſed tum mirari non deſinam, Noſtrum tanquam notum ſua aetate locum adferre, cujus tamen nullam priſci faciant mentionem, praeſertim cum tam multa datur huic rei occaſio, quid enim in Italia notius, quid Bajis praelucet amoenis? Et quae ratio eſſet, cur ille ſinus a filio denominaretur Euxinius, cum a Matre potius nomen trahere oporteret. Cetera enim loca non a filio, ſed ab ipſis hominibus, qui perierunt, acceperunt nomen, ut *Miſenum*, *Prochyta*, *Cajeta*, &c. ARNTZEN.

Ultimo aetatis affectam.] Id eſt. *Ultima aetate domitam*, ſenectute affectam dixiſſet *Cicero*. ANNA. *Senec.* de Otio Sap. cap. XXXII. p. 579. *Usque in ultimae aetatis humanae terminos procedat.* ubi malim legere *ultimos*. ARNTZ.

Circa ſtagnum quod.] An Lucrinum lacum intelligit? ANNA.

Extuliſſe.] Ad ſepulturam, proprie. ANNA.

Etiam nunc Euxinius ſinus.] Tamen de *Euxinio ſinu* nil usquam reperias. Dubitavit *Ortelius*, num legendum ſit, *Auſonius:* quod fieri nequit, niſi etiam ſupra pro *Euxini* legatur *Auſonii.* Quod nemini probabitur. ANNA.

Cimbarionis.] Nomen iſtud nullibi apud alios auctores legitur, quare corruptum putavit *Ortelius*, legendumque *Cimmerium*, quod oppidum juxta lacum Avernum agnoſcit *Plinius.* ANNA. Monſtrum certe vocis, ex qua nihil ſani elicio. Latere poſſet *Cumarum Urbs*, vel *Cumaea Urbs* ex *Virg.* III. Aen. 441.

Huc ubi delatus Cumaeam acceſſeris Urbem
Divinosque lacus, & Averna ſilentia ſilvis,

tisque fatis, vetitum ne is cognitam in Italia ſepeliret Prochytam, 2 cognatione ſibi conjunctam, quam incolumem reliquerat. Et poſtquam ad claſſem rediit, reperitque mortuam, in inſula proxima ſepeliſſe, quae nunc quoque eodem eſt nomine, ut ſcribunt Vulcatius, & Acilius Piſo. 3 Inde profectum perveniſſe in eum locum, qui nunc portus Cajetae appellatur, ex nomine nutricis ejus, quam ibidem amiſſam ſepeliit. 4 At vero Caeſar & Sempronius ajunt, Cajetae cognomen fuiſſe, non nomen, ex eo ſcilicet inditum, quod ejus conſilio impulſuque matres Trojanae taedio longi navigii claſſem ibidem incenderint, Graeca ſcilicet appellatione ἀπὸ τȣ̃ καίειν, quod eſt incendere. 5 Inde ad eam Italiae oram, quae ab arbuſto ejusdem generis Laurens appellata eſt, Latino regnante, perve&tum cum patre Anchiſe, filioque & ceteris ſuorum, navibus egreſſum, in li-

Inſanam vatem adſpicies.
Ubi conſulendus *Servius*. Collocantur autem fere *Cumae* inter *Avernum* lacum & *Miſenum* promontorium, quo in loco Oracula reddebat Sibylla Cumaea. *Cellar*. Geogr. Ant. lib. II. cap. IX. p. 529. Conjecturae *Ortelii*, quas adfert *Anna*, videri poſſunt in ejus Theſ. Geogr. voc. *Cimbarionis & Euxinium*. Id quod ante *Annam* jam monuerat *Sylburgius*. ARNTZ.

Prochytam.] De *Prochyta* muliere, Aeneae cognatione conjuncta nil reperire potui. ANNA. Hunc etiam locum miſere vitio librariorum habitum eſſe exiſtimo, quare pro *cognitam*, ſubſtituo *cognatam*, ut ſequentia verba *cognatione ſibi conjunctam* a mala manu irrepſerint, cum prius in margine exponendi cauſſa eſſent appoſita. Cognatam hanc Aeneae fuiſſe ex *Naevio* etiam tradit *Servius* ad *Virg*. IX. Aen. 715. *Prochyta ergo alta, quondam ſcilicet. Hanc Naevius in primo belli punici de cognata Aeneae nomen accepiſſe dicit.* Confer, quae de hac muliere collegere *Grang*. ad *Juven*. Sat. III. verſ. 5. & *Caſaub*. ad *Strab*. lib. V. p. 379. Ed. *Almel*. Vel ipſa vox *cognitam* ſ. *cognatam* ex margine in textu potuit irrepſiſſe. Verum hiſce in rebus ſine MSS. Codicibus aliquid certi ſtatuere non licet. ARNTZ.

2 *In inſula proxima.*] In ſinu Puteolano. ANNA.

Quae nunc quoque.] Prochyta, melius alii Prochytam ab effuſione dictam volunt, quippe quae ab Aenaria ſit profuſa. Graecis προχύτη a προχύω *profundo*, *effundo*. Vide *Plin*. lib. III. cap. VI. ANNA.

Vulcatius.] Neſcio an is ſit *Vulcatius Terentianus*. ANNA.

3 *Portus Cajetae.*] Hodie *Gajeta*. ANNA.

Ex nomine nutricis.] *Virgil*. lib. VII. Aeneidos initio.

Tu quoque litoribus noſtris Aeneïa nutrix
Aeternam moriens famam, Cajeta, dediſti.

SYLB. & ANNA.

4 *Sempronius.*] *Sempronius Aſellio*, ut puto, qui rerum Romanarum libros ſcripſit. Fuit & alter Sempronius; C. Sempronius Tuditanus dictus, quem hic ſignari non puto. ANNA.

Navigii.] Pro navigationis longae. Vid. *Virg*. V. Aen. SCHOTT. SYLB. & GRUT. Et ſic recte ſummus *Gronovius* Obſ. ad Script. Eccl. c. XXV. Sequioribus namque temporibus *navigium* pro navigatione poſuerunt. *Dict. Cret*. de Bell. Troj. lib. VI. cap. IX. *In ſpelunca fatigatum navigio ſomnoque jacere.* Atque ita in jure noſtro l. 1. §. 2. ff. de Rip. Mun. *quae navigio non eſt impedimento*. ut praeferunt pandectae florentini, male vulgo *navigationi*. adde *Munck*. ad *Hyg*. Aſtron. Poët. cap. XXV. ARNTZ.

Claſſem ibidem incenderint.] *Virgilius* tamen in Sicilia claſſem incenſam dicit, non in Italia, & hortatu Iridis, non Cajetae. ANNA.

5 *Ab arbuſto ejusdem generis Laurens.*] Laurens, vel Laurentum a laurea ſilva. *Varr*. lib. IV. de L. L. *Laurentum ab eo quod ibi ſepultus eſt T. Tatius rex, qui a Laurentibus interfectus eſt, ab ſilva laurea, quod ea ibi exciſa, & aedificatus vicus.* ANNA.

Cum patre Anchiſe.] Quem longe ante vita functum tradit *Virgilius*. ANNA. Vid. tamen *La Cerda* ad *Virg*. lib. III. Aen. verſ. 709. & Erud. *Munckerum* ad *Hyg*. f. 260. quibus adde *Serv*. ad *Virg*. lib. 1. Aen. 271. 574. & III. 711.

litore accubuisse, consumptoque quod fuerat cibi, crustam etiam de farreis mensis, quas sacratas secum habebat, comedisse.

711. aliter *Tzetzes* ad *Lycoph.* Alex. vers. 1263. *Crustam etiam de farreis mensis, quas sacratas.*] Mensas intellige, quae ex frumento confectae Diis Penatibus consecrabantur. Vide *Virg.* Aeneid. lib. III. vers. 257. & lib. VII. vers. 114. ANN.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Anchises inde erroris finem conjicit. Aliud portentum. Lavinium conditum. Aliter de mensis devoratis ex Domitio narratum. Posteris unde traditus mos velandi inter sacrificandum.

Tum Anchisa conjiciente illam esse miseriarum errorisque finem; 1 quippe meminerat, Venerem sibi aliquando praedixisse, cum in externo litore esurie compulsi, sacratasque mensas invasissent, illum condendae sedis fatalem locum fore: Scrofam etiam incientem, 2 quam cum e navi produxissent, ut eam immolarent, & se ministrorum manibus eripuisset, recordatum Aeneam, quod aliquando ei responsum esset, urbi condendae quadrupedem futuram ducem: Tum 3 simu-

1 *Venerem sibi aliquando.*] Apud *Virgilium* harpyarum una, *Celaeno* nomine, hanc famem praedicit lib. III. ANNA. Et *Tzetzes* ad *Lycoph.* Alexan. vs. 1250. ubi adde ad illum locum *Meursium.*

Sacratasque.] Legendum videtur: *Sacratas quoque mensas.* SYLB.

Fatalem locum.] *Fatis* destinatum. ANNA.

2 *Scrofam incientem.*] Sic emendavi, pro partui vicinam. In veteri codice *intimentem*, unde *enitentem* primo divinaram. Sed *Festus Pompejus* libro de verborum significatione VII. extremo nos manu duxit. *Gravida est*, inquit, *quae jam gravatur conceptu: Praegnans velut occupata in generando, quod conceperit: Inciens propinqua partui, quod incitatus sit foetus ejus.* SCHOTT. Vet. Cod. *intimentem. Schottus; incientem* ex *Festo* reposuit: cui *inciens* est propinqua partui; quod incitatus sit foetus ejus. SYLBURG. Ad hanc rem alludit *Juven.* Sat. XII. vers. 72.

- - - *Cui candida nomen*
Scrofa dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen.

Et Vet. Schol. ad Sat. VI. vers. 177. de *Scrofa* *Hygin.* fab. CCLVII. p. 311. Pessime vero hanc κελαινὴν porcam appellat *Lycophr.* Alex. vers. 1256. ut recte vidit *Tzetzes* & ibi & ad vers. 1232. ARNTZ.

3 *Tum simulacris Deorum Penatium.*] Hic certe aliquid videtur desiderari. Saltem horum verborum non alius esse sensus potest quam hic: Porcam etiam parturientem quam cum e navi eduxissent ut eam mactarent, & *ea* se ministrorum manibus subtraxisset, insequutum *esse* Aeneam repetentem quod illi quandoque responsum esset quadrupedem ducem fore urbi condendae, tum *etiam monitum* simulacris Deorum Penatium, atque eum, ubi illa jacuit, peperitque porculos triginta, ibidem incepisse *urbem*, postque eam Lavinium vocavisse. ANNA. Bene vidit *Anna* haec non cohaerere, neque tamen quidquam deesse existimem, modo levi immutatione ita legas: *ducem, cum simulacris Deorum Penatium profecutum.* ut sensus sit, Aeneam profecutum esse cum simulacris scrofam. inf. cap. XIII. §. 3. *Cum simulacris Deorum errantes.* Quam facile autem *cum* & *tum* inter se confundantur, norunt, qui unquam vete-

ſimulacris Deorum Penatium, proſequutum, atque illum, ubi illa procubuit, enixaque eſt porculos triginta, ibidem auſpicatum, poſtquam Lavinium dixit. ut ſcribit Caeſar lib. I. & Lutatius lib. II.

res Codices inſpexerunt. Vid. *Stat.* ad *Tibull.* I. IX. 42. p. 318. Cl. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* lib. I. verſ. 40. & *Duker.* ad *Flor.* II. XVI. 3. & III. X. 26. ARNTZ.

Lavinium dixit.] Fortaſſe legendum, *ibidem urbem auſpicatum, quam poſt Lavinium dixit.* qua de re viſe & *Meſſallam Corvinum* 375. SYLB. Aliquid deſit; & legendum, *ibidem urbem auſpicatum, poſtque eam Lavinium*, vel ſimili modo, ut jamdudum annotatum aliis. GRUT. *Poſtque Lavinium* in margine *Schott.* vel: *ibidem auſpicatum poſt, quam* (ſc. urbem) *Lavinium.*

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Quaenam referat ſuper his portentis Domitius, quaenam Cato, traditum.

1 At vero Domitius non orbes farreos, ut ſupra dictum eſt, ſed menſarum vice ſumendi cibi gratia apium, cujus maxima erat ibidem copia, fuiſſe ſubſtratum, quod ipſum conſumptis aliis eduliis eos comediſſe, ac poſt ſubinde intellexiſſe illas eſſe menſas, quas illos comeſturos praedictum eſſet. 2 Cum interim immolata ſue in litore ſacrificium perageret, traditur forte advertiſſe Argivam claſſem, in qua Ulyxes erat. Cumque vereretur ne ab hoſte cognitus periculum ſubiret, itemque rem divinam interrumpere ſummum nefas duceret, caput velamento obduxiſſe, atque ita pleno ritu ſacra perfeciſſe, inde poſteris traditum morem ita ſacrificandi, ut ſcribit Marcus Octavius libro I. 3 At vero Domitius libro I. docet forte Apollinis Delphici monitum Aeneam, ut Italiam peteret, ubi duo maria inveniſſet,

1 *Domitius.*] Hiſtoriam ſcripſit. Grammatici cujusdam *Domitii* meminit *Gellius* lib. XVIII. cap. VII. Sed dubitari poteſt an idem ſit qui hic laudatur. ANNA.

2 *Caput velamento obduxiſſe.*] Ex praecepto Heleni *Virg.* III. Aeneid. verſ. 405. ANNA.

Traditum morem ita ſacrificandi.] Capite velato Diis omnibus ſacrificabant excepto Saturno & Hercule, quibus capite aperto. ANNA.

Marcus Octavius.] Hujus *Octavii* nemo, quod ſciam, meminit praeter hujus libelli auctorem, niſi idem ſit *Octavius Herſennius*, qui innotuit libro de Saliaribus Tiburtium ſacris. Quem memorat *Macrob.* lib. III. Saturnal. cap. ult. Eo ſane inclinare videtur *Voſſius.* ANNA.

3 *Sorte.*] Reſpicit ad id, quod oracula, ut notum eſt, ſortibus dari ſolerent. *Sen.* Oedip. verſ. 288.

In tempore ipſo ſorte Phoebea excitus.

Apulejus Metam. lib. IV. p. 157. Ed. *Elm.* *Sed Apollo ſic latina ſorte reſpondit.* Atque ita felici ſorte hanc vocem *Juſtino* reddidit Cl. *Graevius* lib. XII. cap. II. §. 14. *Morienſque non in patria fuiſſe ſibi periculoſam ſortem.* quomodo ubique *ſortes* oraculo Delphico Apollinis tribuuntur. *Hygin.* fab. 32. 102. 109. 120. 136. 179. 190. *Livius* lib. V. cap. 15. 16. 23. &c. Adde *Spanhem.* ad *Callim.* Hymn. in Apoll. verſ. 45. ARNTZ.

4 In

ſet, prandiumque cum menſis comeſſet, ibi urbem uti conderet. Itaque egreſſum in agrum Laurentem, cum paullulum e litore pro- 4 ceſſiſſet, perveniſſe ad duo ſtagna aquae ſalſae, vicina inter ſe. ibique cum ſe laviſſet, ac refectum cibo cum apium quoque, quod tunc vice menſae ſubſtratum fuerat, conſumſiſſet, exiſtimantem procul dubio illa eſſe duo maria, quod in illis ſtagnis aquae marinae ſpecies eſſet, menſasque, quae erant ex ſtramine apii, comeſtas, urbem in eo loco condidiſſe, eamque, quod in ſtagno laverit, Lavinium cognominaſſe. Tum deinde a Latino rege Aboriginum, data ei, quae incoleret, jugera quingenta. At Cato in Origine generis Romani 5 ita docet: Suem triginta porculos peperiſſe in eo loco, ubi nunc eſt Lavinium. cumque Aeneas ibi urbem condere conſtituiſſet, propterque agri ſterilitatem metueret, per quietem ei viſa Deorum Penatum ſimulacra, adhortantium ut perſeveraret in condenda urbe quam coeperat, nam poſt annos totidem, quot foetus illius ſuis eſſent, Trojanos in loca fertilia atque uberiorem agrum transmigraturos, & urbem clariſſimi nominis in Italia condituros.

4 *In agrum Laurentem.*] Vide ſupra. ANNA.
Ac refectum:] Vel deeſt quidpiam, vel conjunctio *ac* delenda eſt. SYLB.
Quod in ſtagno laverit.] Supra: *Ibique cum ſe laviſſet.* ANNA.
5 *Suem* XXX. *porcos.*] Libet elegans Caſſii fragmentum e *Diomede* I. Grammat. proferre: *Grundiles Lares a grundio antiquo verbo dictos accepimus, quos Romulus conſtituiſſe dicitur in honorem Scrofae, quae triginta pepererat porcos. Hoc ita eſſe affirmat Caſſius Hiſt.* II. *Paſtorum vulgus ſine contentione conſentiendo praefecerant aequaliter imperio Remum & Romulum, ita ut de regno pares inter ſe eſſent, monſtrum fit ſus: parit porcos triginta, cui rei fecerunt Laribus grundiles.* Vide & *Nonium Marcellum* Grundire. SCHOTT.
Per quietem ei viſa Deorum Penatum.] Haec ſuperioribus lucem dabunt *Tum ſimulacris Deorum Penatium.* Ubi vocem *monitum*, vel aliam ſimilem deeſſe non temere ſum ſuſpicata. ANNA.
Nam poſt annos totidem.] Poſt annos triginta, nam trigeſimo anno exacto poſt conditum Lavinium Albam longam condidit Aſcanius. ANNA.
In loca fertilia.] Ubi Alba condita. ANNA.
Urbem.] Albam. ANNA.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Latinus adverſus Trojanos ſuas copias educit: ſed mox cum eis foedere contracto Laviniam, Turno antea deſponſatam, Aeneae in uxorem dat. Amatae Reginae interitus. Aeneae & Latini cum Turno bellum, in quo Latinus cadit: Turnus mox vero ab Aenea interemtus.

Igitur Latinum Aboriginum regem, cum ei nuntiatum eſſet, mul- 1 titudinem advenarum claſſe advectam, occupaviſſe agrum Lau-

ren-

rentem, adverſum ſubitos inopinatosque hoſtes incunctanter ſuas 2 copias eduxiſſe; Ac prius, quam ſignum dimicandi daret, animadvertiſſe Trojanos militariter inſtructos, cum ſui lapidibus ac ſudibus armati, tum etiam veſte aut pellibus, quae eis integumento erant, ſiniſtris manibus involutis, proceſſiſſent. itaque ſuſpenſo certamine, per colloquium inquiſito, qui eſſent, quidve peterent, utpote qui in hoc conſilium auctoritate numinum cogebatur, namque extis ac ſomniis ſaepe admonitus erat, tutiorem ſe adverſum hoſtes fore, ſi 3 copias ſuas cum advenis conjunxiſſet. Cumque cognoviſſet Aeneam & Anchiſen bello patria pulſos, cum ſimulacris Deorum errantes ſedem quaerere, amicitiam foedere iniſſe, dato invicem jurejurando, 4 ut communes quoque hoſtes, amicosve haberent. Itaque coeptum a Trojanis muniri locum, quem Aeneas ex nomine uxoris ſuae, Latini Regis filiae, quae jam ante deſponſata Turno Herdonio fue- 5 rat, Lavinium cognominavit. At vero Amatam Latini Regis uxorem,

2 *Siniſtris manibus involutis.*] Scilicet ut pelles illae ſibi eſſent pro clypeis. ANNA.

Per colloquium inquiſito.] Malim *inquiſiſſe*, *qui eſſent.* SYLB. Sic recte habet locus, ut ſit ablativus abſolutus; cum *inquiſiſſet per colloquium.* itaque minime opus aliorum *inquiſiſſe.* GRUT. Male quidam legendum contendunt *inquiſiviſſe*, eſt enim *inquiſito* ablativus abſolutus, id eſt, quum inquiſiviſſet. Sic infra: *traditur autem non proviſo, quod propinquus flumini eſſet.* ANNA. Saepe haec participia ſimpliciter ponuntur, cum nihil adſit, unde pendeant. *Juſtinus* XVI. V. I. *Cognito deinde, quod bellum ſibi ab iis pararetur.* & XLIII. V. 6. *Petitoque ut intrare illi Urbem liceret.* frequens praeſertim hac in locutione *Tacitus.* Vid. *Gunther.* Latin. Reſt. Tom. II. p. 9. quocum tamen confer Cl. *Periz.* ad *Sanct.* Min. lib. III. c. IX. & quos laudat Erud. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* lib. XVI. verſ. 97. ARNTZEN.

Qui eſſent.] Nota formulam, qua in peregrinos & advenas inquirerent. Flor. IV. XII. 14. *Poſtulato ſilentio, qui vos, inquit, eſtis.* *Virgil.* lib. I. Aen. 373.

Sed vos qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris?

Ubi *Serv.* *Eſt naturalis interrogatio, qui eſtis? unde vel quo itur?* *Hygin.* fab. CXXVI. *Eumenes eum rogavit, unde eſſet. Et ille ait: ſe naufragio huc perveniſſe.* *Cebes* in Tab. prope init. Συμβαλεῖν τίνες καὶ πόθεν ἦσαν. *Conjicere, quae & unde eſſent.* & *Lucianus* Philop. p. 776. ARNTZ.

Namque extis ac ſomniis.] Fauni patris oraculis & augurum reſponſis. Vide *Virg.* lib. VII. verſ. 254.

Et veteris Fauni volvit ſub pectore ſortem.
ANNA.

3 *Patria.*] Praefero, quod in margine conjecerat *Schott.* *Patria*, cum in editis haberetur *Patrio.* Patrium enim bellum erit proprie, quod in patria inter cives geritur. Firmat hanc conjecturam *Ovidius* lib. I. ex Pont. Ep. III. verſ. 71.

Pulſus Ariſtides patria Lacedaemona fugit.

Juſt. XXI. VI. 5. *Profugiſſe ſe ad regem expulſum patria fingit.* *Val. Max.* lib. VIII. cap. VII. Ex. ext. 15. *Per ſummam iniquitatem patria pulſus.* *Virgil.* I. Aen. 624.

Finibus expulſum patriis nova regna petentem.

Nepos Ariſt. cap. I. §. 3. *Quendam ſcribentem, ut patria pelleretur.* *Seneca* Octav. verſ. 242.

- - - Templis expulit ſuperos ſuis
Civesque patria.

ARNTZEN.

Communes.] Fortaſſe rectius, *communes utrique hoſtes amicosque hab.* SYLB. Nec heic quidquam mutandum cum *Sylb.* vox enim *communes* ſatis indicat de utraque parte intelligendum. Sic & *Livius* lib. XXIX. c. XXIII. *Societas inter populum Carthaginenſium Regemque, data ultro citroque fide, eoſdem amicos inimicoſque habituros, jurejurando adfirmatur.* GRUT. *Juſt.* IX. III. 6. *Communem hoſtem putant communibus Viribus ſubmovendum.* *Cicer.* lib. II. de Off. cap. XVIII. *Communem hoſtem tenuiorum putant.* Confer Erud. *Cortium* ad *Sall.* Jug. cap. LXXXI. §. I. ARNTZ.

4 *Turno Herdonio.*] Ab *Herdonia* Apuliae urbe. ANNA.

5 *At vero Amatam.*] Sic & Virgo Veſtalis a Pon-

rem, cum indigne ferret, Laviniam, repudiato Turno consobrino suo, Trojano advenae collocatam, Turnum ad arma concitavisse, eumque mox coacto Rutulorum exercitu, tetendisse in agrum Laurentem, & adversus eum Latinum pariter cum Aenea progressum, inter praeliantes circumventum occisumque. Nec tamen amisso so- 6 cero Aeneas Rutulis obsistere desiit, namque & Turnum interemit. Hostibus fusis fugatisque victor Lavinium se cum suis recepit, con- 7 sensuque omnium Latinorum Rex declaratus est: ut scribit Lutatius lib. III. Piso quidem Turnum matruelem Amatae fuisse tradit, in- 8 terfectoque Latino, mortem ipsam sibimet consciviße.

Pontifice Maximo capta appellari solet, quoniam, quae prima capta est, hoc nomine fuisse traditum est. *Agellius* lib. I. cap. XII. Noctium Atticarum. SCHOTT. Vide *Virg.* VII. Aen. 241. ANNA.

Consobrino suo.] Hoc est sororis suae filio: Turnus enim Veniliae, quae Amatae soror erat, filius fuit. ANNA. Confer. *Serv.* ad *Virg.* VI. Aen. 90. VII. 366. XII. 29. & alios.

Rutulorum.] *Rutuli* populi in Latio, qui & Dauni dicti. ANNA.

6 *Et Turnum.*] *Et* pro *etiam* accipienda est: vel bimembri periodo legendum, *namque & Rutulos devicit, & Turnum interemit.* SYLB.

7 *Lucatius.*] Qui & *Lutatius* supra. ANNA. Sed & hic, & supra IX. 2. *Lutatium* non *Lucatium* legendum esse jam monuerunt Viri Docti.

8 *Matruelem.*] *Matruelis* ex matris fratre natus. ANNA.

Mortem ipsam sibimet.] Laqueo vitam finivit. *Virg.* XII. ANNA.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Aeneas rerum potitus Rutulos bello persequi instituit, qui sibi auxilium Regis adsciscunt Mezentii. Aeneae apotheosis. Post eum Rex appellatus filius ejus Ascanius, qui & Euryleo.

Igitur Aeneam, occiso Turno rerum potitum, cum adhuc irarum 1 memor Rutulos bello persequi instituisset, illos sibi ex Etruria auxilium Mezentii Regis Agillaeorum adscivisse, ac imploravisse, pollicitos, si victoria parta foret, omnia, quae Latinorum essent, Mezen-

1 *Igitur Aeneam.*] Accusativus *Aeneam*, cum suo comitatu, absolute accipiendus est: quippe quod structurae lex requirat nominativum. SYLB.

Mezentii Regis Agillaeorum.] *Livius*: *Ad Mezentium Etruscorum Regem confugiunt, qui Caere opulento tum oppido imperitans*, &c. Urbs enim eadem *Agilla* a *Catone* & *Caere*, facta voce de χαῖρε appellabatur, teste *Servio* in VIII. Aeneidos, qui historiam narrat, ut & *Strabo*. Hinc Caeritum tabulae, de quibus *Agellius* lib. XVI. 13. & *Asconius* in Divinationem. Unde colligere est, aut aliter olim diphthongum *Ai* pronuntiari solitam; aut non recte hodie Graecae linguae pronuntiationem restitui, ut litterae, quae scribuntur, eaedem omnes clare distincteque efferantur: quod tamen probo: non recte enim αι cum ε sono

2 zentio cessura. Tunc Aeneam, quod copiis inferior erat, multis rebus, quae necessario tuendae erant, in urbem comportatis, castra sub Lavinio collocasse, praepositoque his filio Euryleone, ipsum electo ad dimicandum tempore, copias in aciem produxisse, circa Numici fluminis stagnum. ubi cum acerrime dimicaretur, subitis turbinibus infuscato aëre, repente coelo tantum imbrium effusum tonitrubus etiam consequutis, flammarumque fulgoribus, ut omnium non oculi modo praestringerentur, verum etiam mentes quoque confusae

sono confunditur. SCHOTT.

2 *Euryleone.*] Ascanio, qui & *Euryleon* dicebatur. Infra *Ascanius* idem *qui Euryleo*; quamquam hujus Ascanii nominis nemo quod sciam meminit. ANNA. Nimis secure haec scribit Doct. Femina, cum hoc ei nomen etiam tribuat *Dion. Halicarn.* lib. I. Ant. Rom. cap. XL. p. 52. Ed. *Sylb.*

Circa Numici.] *Numicii* scribendum hic, & post paullo videtur. *Numicius* enim a *Plinio* libro III. cap. V. & *Ovid.* Metamorph. fluvius ille vocatur. Ab *Halicarnasseo* ποταμὸς Νομίκιος, cujus mediam syllabam *mi Horatius* Epist. I. XVIII. 20. praeter Grammaticorum legem corripuit, quam alibi idem extendit.

Brundisium Numici melius via ducat an Appi.
SCHOTT. Pro *Numici* & hic & mox rectius scribemus *Numicii.* SYLB. *Virg.*

Fontis stagna Numici.

Numicus vel *Numicius* fluvius non longe a Lavinio. ANNA. Eodem modo uti hic emendarunt Viri Eruditi, etiam apud *Livium* lib. I. cap. II. *Numicium* pro *Numicum* reposuerunt *Glarean.* & *Sigonius.* Quod in illo Auctore possem ferre, sed apud Nostrum cur mutem, caussae nil video, qui fere sequi Poëtas solet. Hi enim secundum casum formant *Numici* vel a Nominativo *Numicus* vel certe contracte pro *Numicii.* Vide talia loca apud *Sil. Ital.* lib. I. vers. 666. *Emmen.* ad *Virg.* lib. VII. Aen. vers. 150. & *Cellarium* in Geogr. Vet. lib. II. cap. IX. p. 503. *Numicum* tamen sine interposito *i* hunc fluvium nominat *Solinus* in Polyh. cap. II. p. 10. *Apud Numicum parere desivit.* Sic servant Editiones, quas vidi, & excerpta Cod. MS. Apud *Vibium* quoque *Seq.* p. 60. *Numicus in agro Laurenti.* nec recedit *Servius*, qui licet alibi *Numicium*, tamen etiam *Numicum* scribit ad *Virg.* IV. Aen. 620. VI. 88. & 332. VII. 797. XII. 794. & aliis locis. *Arnobius* adv. Gentes lib. I. p. 20. *In alveis Numici cum ranis & pisciculis degunt.* Ex Poëtis eum *Numicum* vocat *Silius Ital.* lib. VIII. vers. 180.

Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus.

Conf. *Const. Fann.* ad *Ovid.* lib. XIV. Met. vers. 328. *Turnebus* lib. XI. Adv. cap. XVII. *Torrent.* ad *Horat.* lib. I. Ep. VI. init. & Doct. *Vossius* de Idolol. lib. I. cap. XII. Pari igitur jure & *Numicium* & *Numicum* dicere potuit, quisquis fuerit, hujus libelli Auctor, neque etiam apud *Livium*, nisi addixerint Codices, quidquam mutarim temere. ARNTZ.

Praestringerentur.] *Praestinguentur* malo quam *perstringerentur*, tametsi hanc vocem cum illa frequenter scioli commutarint; proprietatis credo ignoratione exsulavit hactenus, nunc a variis in Veterem possessionem ex *Asconio* restituta. *Lucret.*

Perstrinxit stellas exortus uti aetherius sol.
SCHOTT. & SYLBURG. Hoc est, obscurarentur a *prae* & *stinguo.* male vero, qui *praestinguere* confundunt, cum *perstringere.* istud enim longe aliud notat. ANNA. Dedimus hic *Schotti* notam ex Editione ejus ultima, in priori enim locus *Lucretii* lib. III. vers. 1057. *praestinxit* citatur. Apud Nostrum autem *praestinguentur* edidit *Schottus*, *praestringerentur* aliquot posteriores, de quibus vocibus non eadem sentiunt Homines Elegantiores. *Praestinguere* enim ubique in *Plauto*, *Nonio*, *Cicerone* & aliis restituere voluit *Lambinus* ad *Lucret.* l. l. ad *Plaut.* Mil. Glor. Act. I. sc. I. vers. 4. *Acidal.* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XVIII. §. 4. & *Fabricius* ad *Ascon. Pedian.* p. m. 221. Contra *praestringere* scribendum esse urguet *Giphanius* in Collect. ad *Lucretium*, *Davisius* ad *Minuc. Felic.* Octav. cap. XXIII. Cl. *Burm.* ad *Quintil.* lib. X. Inst. Orat. cap. I. p. 886. & Erud. *Oudend.* ad *Lucan.* lib. I. vers. 154. ceterique, quos sequor. Male autem negat Doctissima *Anna* (quod venia illius sexus dictum velim) *perstringere* hoc sensu recte dici, quam in rem testimonia attulit Clar. *Drakenborchius*, cujus me fidelissimis monitis ab Adolescentia formatum esse, est quod mihi saepe gratulor, ad *Sil. Ital.* lib. I. vers. 358. *Val. Max.* lib. IX. cap. I. ex. 5. Roma-

fuſae eſſent, cumque univerſos utriusque partis dirimendi praelia cupiditas ineſſet, nihilominus in illa tempeſtatis ſubitae confuſione interceptum Aeneam, nusquam deinde comparuiſſe. 3 Traditur autem non proviſo, quod propinquus flumini eſſet, ripa depulſus, forte in fluvium decidiſſe, atque ita praelium diremtum, dein poſt apertis fugatisque nubibus cum ſerena facies effulſiſſet, creditum eſt vivum eum coelo adſumtum. 4 Idemque tamen poſt ab Aſcanio, & quibusdam aliis viſus affirmatur ſuper Numici ripam, eo habitu armisque, quibus in praelium proceſſerat. Quae res immortalitatis ejus famam confirmavit. Itaque illi eo loco templum conſecratum, appellarique placuit Patrem Indigetem. 5 Dein filius ejus Aſcanius, idem

Romanorum exercituum oculos Luſitanis telis perſtringeret. *Quintil.* Decl. CCLII. p. 457. *Ingens pondo argenti perſtringet oculos.* Quem locum tentare non debuerat Erud. *Francius*, nimis ſaepe ad emendandum pronus. *Seneca* ad *Helviam* cap. IX. *Igne fuſo perſtringentes oculos.* Neque ibi quidquam mutarim, niſi voluerint Codices. Ceterum quod *Lambinus* ſtatuat *praeſtinguere* dicendum, non *praeſtringere* ex eo, quod Latini dicant *praeſtigiae*, parvi eſt momenti, cum aeque *praeſtrigium*, quam *praeſtigiae* reperiantur. *Prudent.* Cathem. Hymn. VI. verſ. 139.

Procul eſto praevicaci
Praeſtrigiator aſtu.

Ubi *Iſonis* gloſſae. *Praeſtrigium* (ita enim videtur eſſe reponendum) *dicitur monſtrum a praeſtringendo.* Confer easdem gloſſas ad Hymn. III. Periſteph. verſ. 86. Atque ita in uno Codice apud *Valer. Max.* lib. VII. cap. III. ex. 4. invenerat Doctiſſ. *Torrenius.* ARNTZ.

Univerſos utriusque.] Legendum videtur interpoſita littera *inceſſet* aut *inceſſiſſet.* uti etiam monitum a *Sylburgio.* GRUT. & SYLB. Certe legendum *univerſis:* neque enim dicitur *me ineſt.* Quod ſi *univerſos* retineas, neceſſario legendum *inceſſet*, quod eſt *inceſſiſſet*, quod *Sylburgio* & *Grutero* video placuiſſe. Tamen cum veteres dixerint *illum inſtat magnum exitium*, amplius deliberandum eſt, num etiam *univerſos ineſt cupiditas*, &c. dicere potuerunt. ANNA.

3 *Non proviſo.*] Ablativus abſolutus, ut ſupra *per colloquium inquiſito.* ANNA.

Apertis fugatisque.] *Apertis*, quia dum *fugantur* nubes, eae quodammodo videntur *aperiri.* ANNA. Hinc *coelum apertum* apud *Ovidium* lib. I. Art. 247.

Luce Deas coeloque Paris ſpectavit aperto.

Et lib. I. Faſt. verſ. 681.

Cum ſerimus, coelum ventis aperite ſerenis.

Appoſite magis ad hunc locum *Virgil.* I. Aen. 586.

- - - Cum circumfuſa repente
Scindit ſe nubes & in Aethera purgat apertum.

Serenam autem *faciem* ſtatim dicit pari modo ac *Phaedrus* lib. IV. Fab. XVI.

Faciem ad ſerenam ſubito mutato die.

Pro *abſumtum* vero, quod ediderat *Schottus*, nos *adſumtum* repoſuimus, id quod volebat etiam Erud. *Munckerus* ad *Hygin.* fab. XV. ubi eam locutionem *coelo* pro *ad coelum* pluribus confirmat. *Sil. Ital.* lib. I. verſ. 370.

Mugitum ingentem coelo dedit.

Ubi *Drakenb.* & eod. lib. verſ. 508.

- - - Coeloque attollit lumina ſupplex.

Adde librum III. verſ. 342. & eundem *Drakenb.* ad lib. XIII. verſ. 708. & *Vorſt.* ad *Juſt.* lib. VIII. cap. VI. §. I. ARNTZEN.

4 *Patrem indigetem.*] Qui *indigetes* Dii dicantur, *Servius* in duodecimo Aeneidos & *Sext. Pompejus.* SCHOTT. *Indigetes Dii* qui vocentur, *Sextus Pompejus* tradit, & *Servius* in Aeneid. XII. *Dionyſius Hal.* 52, 15. χθονίυς interpretatur, dum Heroicum Aeneae monumentum inſcriptum ait πατρὸς Θεῦ χθονίυ. SYLB. *Solin: patrisque Indigetis ei nomen datum.* *Indigetes*, qui ex hominibus Dii facti ſunt ab *indigitando*, hoc eſt, invocando, quod cum ceteris Diis invocentur. Vel *Indigetes* ſunt, qui certum aliquem locum colunt, ab *indu*, hoc eſt, in, & *ago*, dego, maneo. Idque verum eſt. Aeneas enim non ſolum *Pater indiges*, ſed Pater Deus *indiges* dictus. Quod probat τὸ *indiges* eſſe adjectivum, & *indigetem* eſſe quaſi incolam. Quare *Dionyſius* nomen iſtud Aeneae ita Graece interpretatus eſt, πατὴρ θεὸς χθόνιος. Eſt ergo *indiges*, χθόνιος, ἐπιχώριος, indigena. *Indigetes* Dii topici & locales, qui ad

alias

idem qui Euryleo, omnium Latinorum judicio Rex appellatus.

alias regiones numquam transeunt. ANNA.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Mezentius a Latinis fugatus, Lauso filio ejus interfecto. Cum Mezentio dein societas inita. Ascanii insignis virtus: unde Jobus, & postea Julus appellatus.

1 Igitur summam imperii Latinorum adeptus Ascanius, cum continuis praeliis Mezentium persequi instituisset, filius ejus Lausus 2 collem Laviniae arcis occupavit. Cumque id oppidum circumfusis omnibus copiis Regis teneretur, Latini legatos ad Mezentium miserunt sciscitatum, qua conditione in deditionem eos accipere vellet; cumque ille inter alia onerosa illud quoque adjiceret, ut omne vinum agri Latini aliquot annis sibi inferretur; consilio atque auctoritate Ascanii placuit ob libertatem mori potius, quam illo mo- 3 do servitutem subire. Itaque vino ex omni vindemia Jovi publice voto, consecratoque, Latini urbe eruperunt, fusoque praesidio, 4 interfectoque Lauso, Mezentium fugam facere coëgerunt. Is postea per legatos amicitiam societatemque Latinorum impetravit. ut docet Lucius Caesar lib. I. Itemque Aulus Postumius in eo volumi- 5 ne, quod de adventu Aeneae conscripsit atque edidit. Igitur Latini Ascanium ob insignem virtutem non solum Jove ortum crediderunt,

3 *Itaque vino ex omni vindemia Jovi.*] Hinc *Festus Pompejus*: *Rustica vinalia appellantur mense Augusto quarto decimo Kalendas Septembris Jovis dies festus, quia Latini bellum gerentes adversus Mezentium omnis vini libationem ei Deo dedicarunt.* ANNA.

4 *Lucius Caesar.*] Post paullo *Cajus Caesar*, & infra *Julius* nominatur: quare vereor, ut recte habeat scripta lectio, legendumque sit *Julius Caesar*. Certe proclivis error, traductis nonnihil litteris paene iisdem. Et vero *C. Julium Caesarem* Auguralium libros scripsisse inter doctos convenit, laudatos a *Prisciano* lib. VI. & VIII. Gram. Auspiciorum sextum decimum *Macrobius* I. Saturn. citat, & Pontificalium libros Auctor noster sup. quos, licet non nominet, perpetuo citari puto. SCOTT. & SYLB. Legendum puto Julius Caesar. Vide quae ad libelli argumentum notavimus. ANNA.

Aulus Postumius.] *A. Posthumius Albinus*, qui Consul fuit cum L. Licinio Lucullo. Historiam Graecam scripsit, & Annales Latinos, quos laudat *Macrob.* lib. II. Saturnal. cap. XVI. ANNA.

Edidit.] Ita recepi ex conjectura *Schotti*, quam in margine adposuerat. Vulgatum *dedit* nemini credo satisfaciet. Sic *Tacitus* lib. IV. Ann. cap. XXXIV. *Quod editis Annalibus C. Cassium Romanorum ultimum dixisset.* & *Valer. Max.* VIII. XIV. ext. 3. *Discipulo oratoriae artis libros, quos ederet, donaverat.* Sic aliquoties *Cicero* & alii. Errori caussam dedit ultima littera praecedentis vocis, qualia librariorum errata passim observarunt Viri Docti. Ex multis Vide *Ciofan.* ad *Ovid.* lib. XIV. Met. vers. 484.

5 *Dein*

runt, sed etiam per diminutionem, declinato paullulum nomine, primo Jobum, dein postea Julum appellarunt, a quo Julia familia manavit. ut scribunt Caesar libro II. & Cato in Originibus.

5 *Dein postea Julum.*] Alii a prima barbae lanugine *Julum* dictum tradunt, quae Graece ἴυλος, cum is Mezentium in singulari certamine occidisset. *Cato* apud *Servium*. ANNA.

Julia filia.] Procul dubio pro *filia* reponendum, *Julia familia*. GRUT. & ANNA. Sic & *Schottus* in marg. qua lectione nihil potest esse certius. Ab Julo enim genus suum deducebant Julii. Ipse Caesar apud *Suet*. in Ejus Vita cap. VI. *A Venere Julii, cujus gentis Familia nostra est*. *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XLI. §. I. *Hic Nobilissima Juliorum genitus familia, & quod inter omnes antiquissimos constabat, ab Anchise & Venere deducens genus.* *Livius* lib. I. cap. III. *Quem Julum eundem Julia gens auctorem nominis sui nuncupat.* & sic *Servius* ad *Virg*. lib. I. Aen. vers. 271. *Sed magis ad familiam respexit, quia omnis gens Julia inde originem ducit.* Facilis hic est Librariorum lapsus, & sic *familia* nobis obtrudi, ubi *filia* esset legendum vidit magnus ille *Ciceronis* sospitator *Victorius* ad lib. XIII. Epist. ad Famil. Ep. VIII. quamvis hujus inventionis laudem ei eripere conetur ad eundem locum *Manutius*. ARNTZEN.

CAPUT XVI.

Argumentum.

Lavinia metu Ascanii in silvam profugit, ubi parit Silvium. Ascanii apud Latinos invidia, quasi Laviniam necasset: cujus tandem reditu, populo reconciliatur. Paullo aliter de his ex aliis narratum.

Interim Lavinia ab Aenea gravida relicta, metu, veluti insequuturi se Ascanii, in silvam profugit, ad magistrum patrii pecoris, Tyrrhum, ibique enixa est puerum, qui a loci qualitate Silvius est dictus. (1) At vero vulgus Latinorum existimans clam ab Ascanio interfectam, magnam ei invidiam conflaverat, usque eo, ut armis quoque ei vim denuntiaret. (2) Tum Ascanius jurejurando se purgans, cum nihil apud eos proficeret, petita dilatione ad inquirendum, iram praesentem vulgi aliquantulum fregit; pollicitusque est, se ingentibus praemiis cumulaturum eum, qui sibi Laviniam investigasset. mox recuperatam cum filio in urbem Lavinium reduxit, dilexitque honore materno. (3) Quae res rursum ei magnum favorem populi conciliavit, (4)

1 *Tyrrhum.*] Hic nominatur *Tityrus* a *Dionysio Halic.* p. 376: 16. *Tyrrhenus* p. 56: 23. Sed *Tyrrhum* agnoscit etiam *Virgilius*. & quidem tribus in locis. SYLBURG. *Tyrrhenum* vocat *Dionysius*, qui hanc historiam narrat. ANNA. Atque ita legendum esse in marg. conjecerat *Schottus*.

A loci qualitate Silvius.] *Liv.* lib. I. *Silvius deinde regnat Ascanii filius, casu quodam in silvis natus.* Ubi *Silvium* Ascanii, non Aeneae filium facit. Cum nostro consentiunt *Dionysius*, *Eusebius*, *Servius*, qui Aeneae filium dicunt. ANNA.

4 Sextus

vit, ut ſcribunt Cajus Caeſar, & Sextus Gellius in Origine
5 Gentis Romanae. At vero alii tradunt, quod cum Aſcanius ab univerſo populo ad reſtituendam Laviniam cogeretur, juraretque ſe neque interemiſſe, neque ſcire ubi eſſet, Tyrrhum petito ſilentio in illa concionis frequentia profeſſum indicium, ſi ſibi, Laviniaeque, pueroque ex ea nato fides incolumitatis daretur; tumque eum accepta fide Laviniam in urbem cum filio reduxiſſe.

4 *Sextus Gellius.*] Hujus nemo alius meminit: forſan non *Sextus*, ſed *Cnaeus Gellius* legendum ſit, qui annales ſcripſit, & memoratur *Gellio*, *Dionyſio*, *Vopiſco*, *Macrobio*, *Priſciano.* ANNA.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Alba Longa condita. Aſcanii obitus. Contentio inter Julum ejus filium, & Silvium poſtumum Aeneae filium, de imperio, quod obtinet Silvius. Cujus poſteros Silvios Albae regnaſſe, usque ad conditam Romam. Coloniae deductae regnante Latino Silvio.

1 Poſt haec Aſcanius completis in Lavinio triginta annis, recordatus novae urbis condendae tempus adveniſſe ex numero porcorum, quos pepererat ſus alba, circumſpectis diligenter finitimis regionibus, ſpeculatus montem editum, qui nunc ab ea urbe, quae in eo condita eſt, Albanus nuncupatur, civitatem communit, eamque ex forma, quod ita in longum porrecta eſt, Longam, ex colore
2 ſuis, Albam cognominavit. Cumque illuc ſimulacra Deorum Penatium tranſtuliſſet, poſtridie apud Lavinium apparuerunt. Rurſusque relata Albam, appoſitisque cuſtodibus, neſcio quantis, ſe Lavinium in

1 *Albanus nuncupatur.*] *Liv.* lib. I. *Novam ipſe aliam* (urbem) *ſub Albano monte condidit, quae ab ſitu porrectae in dorſo urbis Longa Alba appellata.* ANNA.

2 *Neſcio quantis.*] Pro *quantis* in Vet. l. eſt *quat's*, ſuperſcripta ad *t* deſuper apoſtropho. unde *Schottus* conjicit legendum *quatenus*. hiſtoriam eandem narrat etiam *Dionyſ. Hal.* 54: 13. SYLB. Malim *neſcio quomodo*, ſed id nimis divertit a characteribus & pronuntiatione vocis alterius. quare verius *Schottus* in marg., *neſcio quatenus*, ex veteri ſcriptura, quae habebat, *quat's*. verum neque id ſatis adhuc facit. GRUT. Puerile eſt. Forſan *neſcio queis.* ANNA. Sed omnes hae conjecturae non meliorem efficiunt ſententiam, quam in vulgata lectione habetur. Certe neſcio, cur minus ridiculum ſit hic legere *queis*, quam *quantis.* Quis enim hoc ab Hiſtorico poſtularet, ut ſemper obſcura illa cuſtodum nomina adderet, quae res legenti taedium potius conciliaret, quam inter hiſtorici Virtutes recenſeri poſſet. *Neſcio quatenus* ſcribere non potuit Noſter, ſiquidem Gentium ſacris addictus, qui non ſolum cuſtodiis, verum vel vinculis retinere ſolebant Deos. de quo more *Freinshem.* ad *Curtium* lib. IV. cap. III. §. 22. & *Lactantius* lib. II. Divin. Inſt. cap. IV. Igitur

in priſtinam ſedem identidem receperunt. Itaque tertio nemo auſus 3 eſt amovere ea, ut ſcriptum eſt in Annali Pontificum lib. IV. Cincii & Caeſaris II. Tuberonis I. At Aſcanius poſtquam exceſſiſſet e 4 vita, inter Julum filium ejus, & Silvium Poſtumum, qui ex Lavinia genitus erat, de obtinendo imperio orta contentio eſt, cum dubitaretur an Aeneae filius, an nepos potior eſſet. Permiſſa diſceptatione ejus rei ab univerſis Rex Silvius declaratus eſt. Ejuſdem poſteri 5 omnes cognomento Silvii, usque ad conditam Romam, Albae regnaverunt, ut eſt ſcriptum Annalium Pontificalium lib. IV. Igitur 6 regnante Latino Silvio coloniae deductae ſunt Praeneſte, Tibur, Gabii, Tuſculum, Cora, Pometia, Locri, Cruſtumium, Camena, Ro-

tur niſi a poſteriori manu hae duae voces profectae ſint, *quantis* poſitum erit pro *quam multis.* ut infra Epit. cap. XV. §. 6. *Ne ſi plures reperirentur, quantis odio eſſet, intelligeretur.* Quomodo & alii. *Vegetius* lib. III. de Re Milit. cap. V. *Signorum militarium quanta ſunt genera.* Sic enim eſt in MS. *Stewechii*, & eod. lib. cap. IX. *Integris ſuis quantos poſſint hoſtes interimant. Dictys Cret.* de Bell. Troj. lib. I. cap. VI. *Quantis mortalibus tam atrox facinus indignationem incuteret.* Ubi hanc vocis ſignificationem non capiebat Feminarum decus, cum omnino *quantam* legendum eſſe pronunciaret. *Latinus Pacatus* in Paneg. cap. XLVII. §. 5. *Quantis ſtupentium populis, quam multo circumdabor auditore.* & *Manilius* lib. III. Aſtr. verſ. 285.

Tertiaque in quantas partes inducitur ejus.

Conſulendus Doct. *Barthius* ad *Claudian.* III. Conſ. Honor. verſ. 116. *Waſſe* ad *Salluſt.* Bell. Jug. cap. XLIV. p. 347. *Weitzius* ad *Salvian.* lib. III. de Gub. Dei p. m. 194. & Eleg. *Broukh.* ad *Prop.* lib. I. El. V. verſ. 10. & El. XII. verſ. 4. Quare non debemus ad infimam cum *Junckero* latinitatem hujus vocabuli uſum detrudere. Vid. ejus Praefat. in *Aurel.* Si tamen aliquis malit legere *neſcio quatenus* per me licet, ſed tum vix dubito, quin a Gloſſatoris manu, qui has hominum ineptias ridebat, ex margine in textum irrepſerint. ARNTZ.

4 *Inter Julum.*] Idem *Dionyſius.* ANNA. Et *Feſtus* in v. *Silvii.*

Poſtumum.] *Poſtumi* dicuntur, qui mortuo patre naſcuntur, & qui poſt factum teſtamentum. Item *poſtumus*, qui poſt alios omnes liberos ultimus natus eſt. ANNA.

Ejus rei.] Deeſſe dativum *plebi*, vel *nobilibus*, adnotat *Schottus* in marg. *Dionyſius Hal.* 56, 42. τοῦ δήμου (i. *populi* ſeu *plebis*) ſuffragiis deciſam litem refert. SYLBURG. Quid ſi legeres: *permiſſa diſceptatione ejus plebi.*

5 *Ejuſdem poſteri.*] *Liv.* lib. I. *Manſit Silviis poſtea omnibus cognomen, qui Albae regnarunt.* ANNA.

6 *Latino Silvio.*] *Ab eo* (Latino Silvio) *coloniae aliquot deductae. Liv.* lib. I. ANNA.

Coloniae deductae.] qui *priſci Latini* dicti ſunt, inquit *Livius.* de *Praeneſte* & *Pometia* dixi in Notis Illuſtrium. SCHOTT.

Praeneſte.] Latii urbs mediterranea, hodie *Pilaſtrina.* ANNA.

Tibur.] Latii urbs ad Anienem, hodie *Triveli.* EAD.

Gabii.] Inter Romam & Praeneſte. EAD.

Tuſculum.] Latii urbs. EAD.

Cora.] Volſcorum urbs. EAD.

Pometia.] Latii urbs non longe a foro Appii. EAD.

Locri.] In Bruttiis. EAD.

Cruſtumium.] Vel *Cruſtumerium* in Latio. EAD.

Camena.] *Camenam* urbem ignorant Geographi: legebat *Ortelius Capena*, quae Tuſciae urbs eſt. EAD. Vide *Ortelium* Theſ. Geogr. hac voce. Sed cum hic praeſertim urbes *Latii* memorentur, leviori mutatione ego ſcriberem *Cameria*, quam urbem *Veteris Latii* fuiſſe teſtis eſt *Livius* lib. I. cap. XXXVIII. *Inde Priſcis Latinis bellum fecit. Ad ſingula Oppida circumferendo arma nomen omne Latinum domuit, Corniculum, Finulcea Vetus, Cameria, Cruſtumerium.* Ubi cum eadem urbe, quacum hoc in loco, jungitur. Cui rei accedit, urbem *Cameriam*, ut dixi, fuiſſe *Priſci Latii*; jam omnes Colonias ab illo Silvio deductas *Priſcos Latinos* eſſe appellatas prodit idem *Livius* lib. I. cap. III. *Is Aeneam Silvium creat; is deinde Latinum Silvium. Ab eo Coloniae aliquot deductae & Priſci Latini appellati.*

Ronillae, ceteraque oppida circumquaque.

Ronillae.] Pro *Ronillae* scribendum potius *Bovillae*: cujus opidi passim inter Latina fit mentio. *Rusellanos* inter Etruriae populos recenset *Dionysius Hal.* 189, 10. SYLBURG. Potius locum heic habuerit, *Bovillae*, ut jam indicavit optimus virorum *Sylburgius*. GRUT. & ANN. Neque ego dubito scribere *Bovillae*. Sed malim aliquando, praesertim in nominibus propriis, esse nimis timidus. Haec quoque urbs est Latii, non procul a Roma. *Propert.* lib. IV. El. I. vers. 31.

Quippe suburbanae parva minus urbe Bovillae,
Et, qui nunc nulli, maxima turba Gabii.

Plura *Freinsh.* ad *Flor.* lib. I. cap. XI. §. 6. & Nobil. *Heinsius* ad *Ovid.* lib. III. Fast. vers. 667. In eandem, nihil enim facilius, conjecturam incidit *Ortelius* in *Ronillae.*

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

Post hunc Rex Tiberius Silvius. Tiberis appellatio. Inde Aremulus Silvius, ejusque superbia & poena. Post quem Rex Aventinus Silvius: a cujus sepultura Aventinus mons appellatus.

1 Post eum regnavit Tiberius Silvius, Silvii filius. Qui cum adversus finitimos bellum inferentes copias eduxisset, inter praeliantes depulsus in Albulam flumen, deperiit, mutandique nominis ex-2 stitit caussa, ut scribunt Lucius Cincius lib. I. Lutatius lib. III. Post eum

1 *Tiberius Silvius.*] Pro *Tiberio* supra *Tiberinus* est 376, 25. & apud *Dionys. Hal.* 57, 14. itemque apud *Cassiodorum* infra 591, 46. & apud *Euseb.* in Chronicis. SYLB. Lege *Tiberinus Silvius.* Is autem *Calpeti* filius fuit. ANNA. Ita etiam reponendum esse censuerat in margine *Schottus.* Sed peccatum non esse Librariorum, cum alii etiam eum *Tiberium* appellent, opportune notarunt *Salvagn.* ad *Ovidium* in Ibide vers. 516. & *Berkelius* ad *Steph.* de Urb. voce Ἄλβα. Aliter tamen *Merula* ad *Ennium* lib. I. Ann. p. 170. Qui eundem errorem esse apud *Festum* scribit, scilicet ita ille in voce *Albula: Tiberis autem a Tiberio Silvio Rege Albanorum.* Nam aliter vel ipse vel ejus Epitomator *Paullus* in voce *Tiberis: Tiberis fluvius dictus a Tiberino Rege Albanorum. Varro* lib. IV. *de L. L. p.* 13. *Sunt, qui Tiberis priscum nomen latinum Albulam vocitatum litteris tradunt, posterius propter Tiberinum Regem Latinorum mutatum.* Ubi ab aliis male itidem legi *Tiberium* testantur notae marginales. Sed receptam lectionem veriorem esse constat ex *Servio* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 330. qui teste ipso *Varrone* Tiberim a *Tiberino* dictum tradit. Confer Eundem ad lib. III. Aen. vers. 500. VIII. 72. & X. 145. *Cerdam* ad *Virg.* lib. VIII. vers. 331. *Turnebum* lib. XI. Advers. cap. XVII. & Cel. *Gron.* ad *Livium* lib. I. cap. III. *Gunther. Ligur.* lib. IV. de Gest. Fred. Barb. vers. 149.

Te placido transmissa (sic enim malim pro *transmisse*) *vado vetus Albula transit,*
Albula, cujus aquis Tiberinus nomina fecit.

Rectius igitur *Tiberinum*, quam *Tiberium* dici statuo, praesertim cum deinde etiam a Tiberi deductum sit Epitheton *Tiberinus.* Inf. Epitom. cap. XXIII. §. 7. & Deus *Tiberinus*, quod notum; non tamen omnibus locis pro *Tiberio* statim reponendum esse *Tiberinum*, cum *Eustatius* ad *Dionys. Perieg.* vers. 350. *Festus*, hic locus, & alii eam lectionem tueantur. Ceterum in notis *Sylburgii* observari velim, secutos nos esse in *Dionysio* ceterisque numeros paginarum ejus editionis, quam ipse fuerat secutus. Sed hoc semel hic monuisse sufficiat. ARNTZEN.

Mutandique nominis.] Nam postea *Tiberis* vocatus fuit. *Liv.* lib. I. *Ovid.* IV. Fastorum & XIV. Metamorphoseon, & alii. ANNA.

Lucius Cincius.] *L. Cincius Alimentus.* Cujus saepe

eum regnavit Aremulus Silvius, qui tantae superbiae non adversum homines modo, sed etiam Deos fuisse traditur, ut praedicaret se superiorem esse ipso Jove, ac tonante coelo militibus imperaret, ut telis clypeos quaterent, dictaretque clariorem sonum se facere. Qui 3 tamen praesenti affectus est poena, nam fulmine ictus, raptusque turbine in Albanum lacum praecipitatus est, ut scriptum est Annalium lib.

saepe meminit *Livius*. Eumque *maximum auctorem* vocat. Multa scripsit. Historias, libros de Re Militari, Fastos. Quos hic signari suspicor. ANNA.

2 *Aremulus Silvius.*] *Aremulum* agnoscit cum *Eusebio* etiam *Cassiodorus*. Sunt qui *Remulum* vocent: *Liviani* libri *Romulum*, itidemque *Messalla* supra 376, 26. A *Dionysio Hal.* 57, 20. dicitur *Allades*: non sine mendi suspicione. SYLBURG. Hunc *Livius* & *Messala Corvinus Romulum* appellant, *Remulum Ovidius*, *Cassiodorus* & *Orosius Aremulum*. Is Agrippae Silvii filius fuit, *Alladius* vocatur *Dionysio*, quem Fasti sequuntur. ANN. Ita variant in hoc nomine ipsi veteres. *Euseb.* in Chron. ad Ann. MCXLII. Et *Orosius* lib. I. c. XX. Confer *Merulam* ad *Ennium* lib. I. Ann. p. 171. *Ciofan.* ad *Ovidium* lib. XIV. Met. vers. 614. Et Nob. *Heinsium* ad lib. IV. Fast. vers. 49. si quidquam mutandum, quod non credo, posset legi: *post eum regnavit Albae Remulus.*

3 *Nam fulmine ictus.*] *Ovidius*, *Dionysius*, *Eusebius*, *Cassiodorus* anno captae Trojae CCCXXX. regni sui XIX. ANNA.

Raptusque turbine.] In omnibus Editionibus, quas consului, antea *ruptus* legebatur, nullo sensu. Quomodo enim vento rumperetur corpus. Quare levi mutatione *raptus* reposui. *Rapi* enim *turbine* dicuntur, quae vento vehementiori de loco suo moventur, & in aliam partem transferuntur. *Mamert.* Paneg. Maxim. Hercul. cap. XII. §. 2. *Nisi si haustu terrae devoretur, aut turbine aliquo in devia saxa rapiatur.* *Claudian.* lib. I. de Rapt. Pros. vers. 69.

> - - - *Ceu* turbine *rauco*
> *Cum gravis armatur boreas, glaciesque nivali*
> *Hispidus & Getica concretus grandine pennas*
> *Bella cupit, pelagus, silvas, camposque sonoro*
> *Flamine* rapturus.

Florus lib. III. cap. XI. §. 3. *Rapta subitis signa turbinibus hausit Euphrates.* Uti hunc locum Cl. *Dukerus* recte exposuit. *Silius Ital.* lib. III. vers. 523.

> *Interdum adverso glomeratur* turbine *corus*
> *In media ora nives fuscis agit horridus alis,*
> *Aut rursus inmani stridens avulsa procella*
> *Nudatis* rapit *arma Viris.*

Seneca de Vita Beata cap. XXVIII. *Nonne nunc quoque* turbo *quidam animos vestros rotat & involvit, fugientes petentesque eadem, & nunc in sublime allevatos, nunc in infima allisos* rapit. *Valer. Flaccus* lib. I. Argon. vers. 620.

> *Vela super tremulum subitus volitantia malum*
> *Turbo rapit.*

Atque ita in Vulgata versione *Jobi* cap. XXVII. §. 21. *Tollet eum ventus urens & turbo rapiet eum de loco.* *Lucanus* lib. III. vers. 46.

> *Caesar ut emissas venti rapuere carinas.*

Livius lib. I. cap. XVI. *Sublimem raptum procella.* lib. XXIV. cap. VIII. *Turbato mari rapitur vento navis.* lib. XL. cap. II. & cet. *Iscanius* lib. I. Bell. Troj. vers. 87.

> *Sed rapit aura ratem.*

Virgil. Culic. vers. 210.

> - - - *Rapior per inania ventis.*

Hygin. fab. XIV. p. 45. *Vento rapta navi deserti sunt.* *Propert.* lib. II. El. XXI. vers. 10. & El. XXIII. vers. 57. Hinc *rapax* & *rapidus* Epitheta sunt, quae *turbini* adjungunt Poëtae. *Lucanus* lib. V. vers. 595. *Statius* lib. VII. Theb. vers. 133.

> *Turbine praevectus rapido.*

Ita enim ibi legendum, non *rabido*. *Ovid.* Epist. VII. Her. vers. 67. *Valer. Flaccus* lib. IV. Arg. vers. 262. & 510. Neque novum est voces hasce *raptus* & *ruptus* inter se confundi. Vide Nob. *Heinsium* ad *Claudian.* lib. I. de Rapt. Pros. vers. 145. ad *Ovidium* Ep. VI. Her. vers. 27. *Vossium* ad *Caesar.* lib. I. Bell. Civ. cap. V. §. I. Cl. *Burm.* ad *Ovid.* lib. I. Am. El. VII. vers. 49. & lib. I. Art. vers. 329. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* lib. I. vers. 177. & 569. & lib. III. vers. 196. eadem est varietas apud *Senec.* in *Thyest.* vers. 777. Atque hanc vocem corruptam puto apud *Nazar.* in Paneg. Constant. cap. XXXIII. §. 5. *Facilior quidem & multo proclivior laedendi, quam commodandi semper est via, vulnerare integrum, quam sauciato mederi, dissipare rupta, quam divulsa componere.* Circumfertur hodie *rapta*, sed sequens *divulsa* hanc emendationem exigit. Postea tamen video, in hoc *Victoris* loco etiam *raptus* edidisse *Sylburgium*. ARNTZEN.

4 lib. VI. & Epitomarum Pisonis II. Aufidius sane in Epitomis, & Domitius lib. I. non fulmine ictum, sed terrae motu prolapsum, si-5 mul cum eo regiam in Albanum lacum tradunt. Post illum regnavit Aventinus Silvius, isque finitimis bellum inferentibus in dimicando circumventus, ab hostibus prostratus est, ac sepultus circa radices montis, cui ex se nomen dedit, ut scribit Julius Caesar lib. II.

Pisonis.] Is fuit *L. Calpurnius Piso*, qui *Frugi* dictus est. Annales reliquit, quos *exiliter scriptos* dicit *Cicero*. ANNA.

4 *Aufidius.*] An *Bassus Aufidius*, vel *Aufidius Modestus?* dubito. Hic inter Grammaticos, ille vero inter Historicos refertur. EAD.

Domitius.] Jam supra. EAD.

5 *Aventinus Silvius.*] Decimus tertius Latinorum Rex. Monti, quo sepultus, *Aventino* nomen imposuit. *Livius*, *Ovidius*, *Varro*, & alii. Regnavit annis XXXVII. EAD.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Ab hoc Silvius Procas Rex. Filii ejus Numitor, & Amulius. Amulius regnum obtinet. De Rea Silvia, natisque Romulo & Remo.

1 Post eum Silvius Procas Rex Albanorum, duos filios Numitorem & 2 Amulium aequis partibus haeredes instituit. Tum Amulius in una parte regnum tantummodo, in altera totius patrimonii summam, atque omnem paternorum bonorum substantiam posuit, fratrique Numitori, qui major natu erat, optionem dedit, ut ex his, 3 utrum mallet, eligeret. Numitor cum privatum omne cum faculta-4 tibus regno praetulisset, Amulius regnum obtinuit. Quod ut firmissime possideret, Numitoris fratris sui filium in venando interimendum curavit. Tum etiam Ream Silviam ejus sororem sacerdotem Vestae fieri jussit, simulato somnio, quo admonitus ab eadem Dea esset, ut id fieret, cum re vera ita faciundum sibi existimaret, periculosum ducens, ne quis ex ea nasceretur, qui avitas persequeretur injurias, ut scribit Valerius Antias lib. I. At

1 *Silvius Procas.*] Regnavit annis XXIII. ANNA.

4 *Fratris sui filium.*] *Egestum Halicarnasseus*, *Plutarchus Aenitum* in parall. num. 69. *Eutropius Sergestum* appellat, alii etiam *Lausum*. SCHOTT. & SYLB.

Sacerdotem Vestae fieri jussit.] Non tantum sacerdotem Vestae fieri jussit, sed & Vestae sacerdotio praefecit, ut optime infra in Viris Illustribus in Proca. Locum adi. ANNA.

Valerius Antias.] Vide notata in argumento. ANNA.

5 *Mar-*

1. At vero Marcus Octavius, & Licinius Macer tradunt Amulium 5 patruum Reae sacerdotis, amore ejus captum, nubilo coelo obscuroque aëre, cum primum illucescere coepisset, in usum sacrorum aquam petenti insidiatum, in luco Martis compressisse eam, tum exactis mensibus geminos editos. Quod cum comperisset, celandi fa- 6 cti gratia per scelus concepti, necari jussit sacerdotem, partum sibi exhiberi. Tumque Numitorem spe futurorum, quod hi, si adole- 7 vissent, injuriarum suarum quandoque ultores futuri essent, alios pro eis subdidisse, illosque suos veros nepotes Faustulo pastorum magistro dedisse nutriendos.

5 *Marcus Octavius, & Licinius Macer.*] Jam supra. ANNA.

6 *Necari jussit sacerdotem.*] Quidam vivam humi defossam ajunt, ut Vestales delinquentes solent. Vide *Plutarch.* probl. 96. SCHOTT.

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

Alia ex aliis de Romuli & Remi nativitate & educatione narratio. Lupus & picus unde in tutela Martis. Arbor Ruminalis.

At vero Fabius Pictor lib. I. & Vennonius solito institutoque e- 1 gressam virginem, in usum sacrorum aquam petitum ex eo fonte, qui erat in luco Martis, subito imbribus tonitrubusque, quae cum illa erant, disjectis, a Marte compressam, conturbatamque, mox

1 *Fabius Pictor.*] De quo supra. ANNA.

Vennonius.] Male *Vennonius*, qui *Venonius* dicendus est. Est enim id nomen a *Venox* factum, ut optime *Vossius*: hujus non semel meminit *Cicero*. ANNA.

Solito institutoque.] Non solum *solito egressam* Vestalem dicit, sed etiam *instituto*. Ubi morem & ritum notat. Vid. *Plutarchum*. *Ovid.* III. Fast.

Sacra lavaturas mane petebat aquas.

De Silvia. ANNA. *Solito* autem simpliciter pro *solito more*, ut apud *Ovidium* lib. V. Fast. vers. 547.

Quid solito citius liquido jubar aequore tollit
Candida, Lucifero praeveniente, dies.

Senecam in Agam. vers. 715. & Doct. *Obrecht.* ad *Dict. Cretensem* lib. V. de B. Troj. cap. V. Plene tamen dixit *Martial.* lib. V. Epigr. LXVIII.

Hibernos peterent solito cum more recessus.

Addatur Nobil. *Heinsius* ad *Ovid.* lib. III. ex Pont. Ep. I. vers. 165.

Disjectis.] Sensus est, disjectis, quae cum illa erant, Virginibus seu Comitibus. SYLB.

Conturbatamque.] Nolim quidem hanc lectionem damnare, cum ei favere videantur sequentes voces: *mox recreatam*. Non male tamen legi posset, *constupratamque*. *Suetonius* Vitell. c. XII. *Adolescentulum mutua libidine constupratum.* in Tiber. cap. XLIV. §. 4. *Ibidem statim seductum constupraret.* & *Curtius* lib. X. cap. I. §. 5. *Qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat.*

mox recreatam consolatione Dei, nomen suum indicantis, affirmantisque ex ea natos dignos patre evasuros. 2 Primum igitur Amulius Rex, ut comperit Ream Silviam sacerdotem peperisse geminos, protinus imperavit deportari ad aquam profluentem, atque eo abjici. 3 Tum illi, quibus id imperatum erat, inpositos alveo pueros, circa radices montis Palatii in Tiberim, qui tum magnis imbribus stagnaverat, abjecerunt. ejusque regionis subulcus Faustulus, speculatus exponentes, ut vidit relabente flumine alveum, in quo pueri erant, obhaesisse ad arborem fici, puerorumque vagitu lupam excitam, quae repente exierat, primo lambitu eos detersisse, dein levandorum uberum gratia mammas praebuisse, descendit ac sustulit, nutriendosque Accae Larentiae uxori suae dedit, ut scribunt Ennius lib. I. &

2 *Ad aquam profluentem.*] *Pueros in profluentem aquam mitti jubet. Liv.* lib. I. *In profluentem Florus.* ANNA.

3 *Inpositos alveo pueros.*] *Livius fluitante alveo expositos* pueros dicit, quem pro navigio rudi capit *Gyraldus*, nam *Plutarch.* in *Romulo* scapham vocat. SCHOTT. Et *Scheff.* de Mil. Nav. l. I. c. III. *Celsus* de Vita Caes. p. 217. fin. *Aut alveo obruto demersus in pelagus.* ita enim ibi lego. Vid. *Cort.* ad *Sall.* Jug. cap. XVIII.

Magnis imbribus stagnaverat.] Hoc est, propter *magnos imbres* quietus factus erat & placidus, ut solet. Et hoc explicat *Liv.* lib. I. *Forte quadam divinitus super ripas Tiberis effusus lenibus stagnis, nec adiri usquam ad justi cursum poterat amnis: & posse quamvis languida mergi aqua infantes, spem ferentibus dabat.* ANNA.

Repente exierat.] Friget haec oratio, cui enim utilitati vocula *repente*. Sensu commodiori olim forte lectum fuit *raptum ierat* vel *exierat*. Supina enim in *um*, ut loquuntur Grammatici, finem notant, propter quem aliquid fit, pro *exierat*, *ut raperet*. Vid. Cel. *Periz.* ad *Sanct.* Min. lib. III. cap. IX. p. 463. Et hoc modo *ire* & *exire* eleganter secum habet hoc supinum. *Lucretius* lib. I. vers. 792.

Nam quodcunque suis mutatum finibus exit.

Virgil. lib. IV. Aen. vers. 117.

Venatum Aeneas unaque miserrima Dido
In nemus ire parant.

Horat. lib. I. Od. II. vers. 15.

Ire dejectum monumenta regis.

Tacitus lib. IV. Ann. cap. I. *Quo facinore dominationem raptum ierit.* ut recte ibi magnus *Lipsius.* & lib. II. Hist. cap. VI. *Scelestis armis res Romanas raptum ire. Victor* infra de Caesar. c. XXXIII. §. 8. *Imperium ereptum ierat* *Varro* lib. III. de Re Rust. cap. VI. *Habere locum ante se, quo pastum exeant diebus apricis.* Conferri meretur Cl. *Cortius* ad *Sallust.* B. Catil. cap. XXXVI. §. 4. *Rapere* autem proprie *lupis* tribuitur. *Phaedr.* lib. I. fab. XVI. §. 5.

Rapere atque abire semper adsuevit lupus.

Virgil. lib. IX. Aen. vers. 566.

Martius e stabulis rapuit lupus.

Hinc *raptores* suo nomine appellantur *Avianus* fab. I. & *Emmen.* ad *Virg.* lib. II. Aen. vers. 356. Et *rapidi rapacisque* iis Epitheton additur a Poëtis, ex quibus *Ovidius* lib. IV. Tr. El. I. vers. 79. *Seneca* Oedipo vers. 149. *Horat.* lib. IV. Od. IV. vers. 50. & Epod. XVI. vers. 20. & sic quidam Codd. ap. *Statium* lib. X. Theb. vers. 42. quamvis ibi nil mutem. Λύκοι ἅρπαγες apud *Matth.* Euang. cap. VI. §. 15. ubi evolve Erud. *Pricaeum.* Λύκους ἁρπακτῆρας memorat *Lycophron* in Alex. vers. 147. ubi conf. Doct. *Potterum.* idem *Lycoph.* vers. 1309.

Καὶ δευτέρους ἔπεμψαν ἅρπαγας λύκους.
Et secundos miserunt rapaces lupos.

Adde *Tzetzem* ad Eum vers. 102. & *Jungerm.* ad *Pollucem* lib. X. segm. 31. Sic *Hirpini* dicti sunt, quod *lupos imitarentur*, *id est*, *rapto viverent*, Lupi enim lingua Sabinorum *Hirpi* vocantur, ut voluit *Servius* ad *Virg.* lib. XI. Aen. vers. 785. ARNTZEN.

3 *Accae Larentiae.*] In MSS. constanter *Accelerantiae*: emendavi *Accae Larentiae* transpositis litteris, quod propius abest a scripta lectione, quam quod in vulgatis fere *Accae Laurentiae*. SCHOTT. In S. lib. & hic & in sequentibus constanter habet *accelerantiae*. *Schottus* transpositis litteris scripsit *Accae Larentiae*, ut apud *Plutarchum* quoque legitur in Romulo: apud *Livium* vero, & apud *Dionysium Hal.* diphthongo *Laurentia* est; itemque

I. & Caesar II. Addunt quidam Faustulo inspectante, picum quoque advolasse, & ore pleno cibum pueris ingessisse, inde videlicet lupum picumque Martiae tutelae esse, arborem quoque illam Ruminalem dictam, circa quam pueri abjecti erant, quod ejus sub umbra pecus acquiescens meridie ruminare sit solitum. 4

que supra 376, 34. & infra 489, 20. SYLBURG. Optime. Nam Fasti ELAR. NP. *Laurentinalia Nefastus primo*. ANNA. Et Nob. *Heinsium* ad *Ovid*. lib. III. Fast. vers. 55. & nos infr. Vir. Ill. c. I. de fastis adi *Gron*. ad *Liv*. lib. I. cap. IV.

Ennius lib. I.] *Quinctus Ennius* Poëta celebris, qui Annales scripsit & Satyras, quorum fragmenta tantum supersunt. Periere etiam quae huc pertinebant. In serie tamen ejus Annalium ex hoc loco *Paullus Merula* hoc quasi genuinum *Ennii* fragmentum reponit. *Acca Larentia*. ANNA.

4 *Addunt quidam.*] *Ovid*. III. Fast.

Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,
Et picum expositis saepe tulisse cibos.

Vide *Plutarchum* in vita *Romuli*. ANNA. De locutione *tutelae esse* confer summum *Gronovium* ad *Liv*. lib. I. cap. VI.

Ruminalem dictam.] Hujus fici meminit *Corn. Tacitus* XIII. Annali extremo. De Lupa eadem in *Eusebii* Chronicis leguntur. SCHOTT.

Ruminare sit solitum.] Melius *Varro* apud *Festum*. *Ruminalis ficus dicta, quod sub ea arbore lupa mammam dedit Remo & Romulo. Mamma autem rumis dicitur, unde & rustici appellant hoedos subrumos, qui adhuc sub mammis habentur.* ANN. *Salm*. ad *Solin*. p. 800.

CAPUT XXI.

ARGUMENTUM.

Aliter iterum de Romulo & Remo relatum. Lupanaria unde dicta. Amulii caedes. Romulus & Remus unde dicti.

At vero Valerius tradit, pueros ex Rea Silvia natos Amulium Regem Faustulo servo necandos dedisse. sed eum a Numitore exoratum ne pueri necarentur, Accae Larentiae amicae suae nutriendos dedisse, quam mulierem, eo quod pretio corpus esset vulgare solita, lupam dictam. Notum quippe ita appellari mulieres quaestum corpore facientes; unde & ejusmodi loci, in quibus hae consistunt, lupanaria dicta. Cum vero pueri liberalis disciplinae capaces facti essent, 1 2 3

1 *Valerius.*] *Valerius Antias*, supra. ANNA.

Lupam dictam.] *Liv*. lib. I. *Sunt qui Larentiam vulgato corpore lupam inter pastores vocatam putent, inde locum fabulae ac miraculo datum.* ANNA.

2 *Hae consistunt.*] *Servius* ad *Virg*. lib. I. Aen. vers. 277. & lib. III. vers. 647. Quid si hic pro *hae*, legeretur *nudae consistunt*, ut respiciat morem meretricibus in lupanari proprium, ut nudum corpus prostituerent, quo facilius petulantium libidinem excitarent. *Juven*. Sat. VI. vers. 122.

- - - Tunc nuda papillis
Constitit auratis.

Petron. Sat. cap. VII. *Video quosdam inter titulos nudasque meretrices furtim conspatiantes.* Ubi alia *Wouwer*. *Brisson*. de Jur. Conn. p. m. 146. *Lips*. ad *Tacit*. lib. XV. Ann. cap. XXXVII. & *Colerus* in Parer. Juris cap. VIII. Sed recepta lectio sententiae videtur esse adcommodatior. ARNTZ.

3 *Gras-*

essent, Gabiis Graecarum Latinarumque litterarum ediscendarum 4 gratia commoratos, Numitore avo clam omnia subministrante. Itaque ut primum adolevissent, Romulum indicio educatoris Faustuli comperto, qui sibi avus, quae mater fuisset, quidque de ea factum esset, cum armatis pastoribus Albam protinus perrexisse, interfectoque Amulio Numitorem avum in regnum restitutum. Romulum autem a virium magnitudine appellatum, nam Graeca lingua ῥώμην virtutem dici certum est. Alterum vero Remum dictum, videlicet a tarditate, quippe talis naturae homines ab antiquis remores dicti.

3 *Graecarum Latinarumque litterarum.*] Contra alii scriptores eos in montibus educatos tradunt. Vid. *Liv.* lib. I. cap. IV. ANNA. *Falsterus* de Urbibus Stud. Laude Clar. p 232.

4 *Qui sibi.*] Vellet aliquis ex sequenti littera restituere *quis sibi*. Sed aliud suadet linguae genius, & ita recte constituit *Virgilium* diligentissimus magni Poëtae emendator *Pierius* ad Ecl. II. vers. 19.

Nec qui sim, quaeris Alexi.

Sic *qui* etiam sequente littera *s* est loco τῦ *quis*. ut apud Eund. Ecl. I. vers. 19.

Sed tamen iste Deus, qui sit, da Tityre nobis.

Ubi Erud. *Emmen. Ovid.* lib. IV. Ex Pont. Ep. III. vers. 2.

An notum, qui sis, omnibus esse velim.

Adde tres studiis quondam meis moderandis Triumviros, quos sine grata mentis testatione praeterire nequeo, *Burman.* ad *Ovid* lib XV. Met. vers. I. & plena manu ad *Phaedr.* lib I. fab. XIII. vers. 6. *Drakenb* ad *Sil. Ital.* lib. IX. vers. 651. & *Duker.* ad *Florum* lib I cap. XVIII §. 20.

Remores dicti.] A remorando. Inde & aves *remores* dictae, quae impediebant, remorabantur. ANNA. *Festus* in *Remores.*

CAPUT XXII.

ARGUMENTUM.

Lupercal. Fabii. Quintilii. Quomodo Amulius fuerit oppressus, ex libro Pontificalium. Manipulares unde dicti.

1 Igitur actis, quae supra diximus, re divina facta eo in loco, qui nunc Lupercal dicitur, ludibundi discurrerant, pellibus hostiarum occursantes quosque sibimet verberantes, utque solenne sacrificium sibi,

1 *Lupercal dicitur.*] In colle Palatino. ANNA.

Ludibundi discurrerant.] Luperci nudi per jocum & lasciviam discurrentes obvios quosque caprinis pellibus terrebant. ANNA.

Pellibus hostiarum.] Caprarum, nam iis Fauno faciebant. ANNA.

Sollemne.] Scribo *Sollenne*, id est, annuum. *Tibullus.*

Hoc sollenne sacrum, cunctos hoc sumet in annos.

ANNA. Sic *solennia vota* per *anniversaria sacra* exponit *Servius* ad *Virg.* Ecl. V. vers. 74. *Propert.* lib. III. El. VIII. vers 31.

Annua solvamus thalamo solennia nostro.

Ovid. lib. II. Fast. vers. 247.

Forte Jovi festum Phoebus solenne parabat.

Lucan. lib. V. vers. 401.

Haud meritum Latio solennia sacra subacto.

Plura Cl. *Gronov.* ad *Livium* lib. I. c. VII. *Claud. Das-*

ſibi, poſterisque id eſſet, ſanxerunt, ſeparatimque ſuos appellaverunt Remus Fabios, Romulus Quintilios, quorum utrumque nomen etiamnum in ſacris manet. At vero lib. II. Pontificalium proditur, 2 miſſos ab Amulio, qui Remum pecorum paſtorem attraherent, cum non auderent ei vim adferre, opportunum tempus ſibi ad inſidiandum nactos, quod tum Romulus aberat, genus luſus ſimulaſſe, quinam eorum manibus poſt terga ligatis lapidem, quo lana penſitari ſolebat, mordicus ſublatum, quam longiſſime perferret. Tum Re- 3 mum fiducia virium in Aventinum usque ſe perlaturum ſpopondiſſe, dein poſtquam vinciri ſe paſſus eſt, Albam abſtractum. quod poſtquam Romulus comperiſſet, coacta paſtorum manu, eaque in centenos homines diſtributa, perticas manipulis foeni varie formatis in ſummo junctas, dediſſe, quo facilius eo ſigno ſuum quisque ducem ſequeretur. Unde inſtitutum, ut poſtea milites, qui ejusdem 4 ſigni eſſent, manipulares dicerentur. Itaque ab eo oppreſſo Amulio, fratrem vinculis liberatum, avum regno reſtitutum.

Dausqueus de Ortogr. part. II. p. 292. & *Junius* ad *Tertull.* de Pallio p. 4.

Remus Fabios; Romulus Quintilios.] Vid. *Ovid.* lib. II. 3. *Julios* de ſuo nomine addidit Julius Caeſar. *Dio* lib. XLIV. ANNA.

In ſacris manet.] Romani enim in ſacris nomina quaedam dicis cauſa ſolebant proferre, in nuptiis *Cajam Caeciliam* & *Talaſſionem*, in Veſtali capienda *Amatam*, in Saliari carmine *Luciam Volumniam* & *Mamurium Veturium*, ſic in Lupercalibus *Fabios* & *Quintilios*. EAD.

2 *Lapidem.*] *Lapidibus* enim Veteres ad ponderandum utebantur, ut ex libris ſacris notum eſt, & ita hodieque quibusdam in locis ruſtici. EAD.

3 *Dein poſtquam vinciri.*] *Livius* narrat Remo & Romulo Lupercalibus deditis latrones ob iram praedae amiſſae inſidiatos, Romulum ſe vi defendiſſe, Remum captum & Amulio Regi traditum. EAD.

Eaque in centenos homines.] Contra *Livius: Non cum globo juvenum (nec enim erat ad vim apertamque par) ſed alii alio itinere juſſis certo tempore ad regiam venire paſtoribus.* SCHOTT.

Perticas manipulis foeni.] Nota *manipulorum* originem ante urbem conditam. *Ovid.* III. Faſt.

> *Illaque de foeno, ſed erat reverentia foeno,*
> *Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.*
> *Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos:*
> *Unde maniplaris nomina miles habet.*

ANNA.

Eo ſigno.] Non multum abludit *Phaedrus* lib. IV. fab. V. verſ. 6.

> - - - *Ut conſpicuum in praelio*
> *Haberent ſignum, quod ſequerentur milites.*

Et *Lucan.* lib. II. verſ. 329.

> - - - *Quo publica ſigna Ducemque*
> *Pompejum ſequimur.*

CAPUT XXIII.

ARGUMENTUM.

Romuli & Remi contentio de urbis appellatione. Ea augurio cur empta. Remi caedes.

1 Cum igitur inter se Romulus & Remus de condenda urbe tractarent, in qua ipsi pariter regnarent, Romulusque locum, qui sibi idoneus videretur, in monte Palatino designaret, Romamque appellari vellet. contraque item Remus in alio colle, qui aberat a Palatio millibus quinque, eundemque locum ex suo nomine Remuriam appellaret, neque ea inter eos finiretur contentio, avo Numitore arbitro adscito, placuit disceptatores ejus controversiae inmortales Deos sumere; ita ut utri eorum priori secunda auspicia obvenissent, urbem conderet, eamque ex suo nomine nuncuparet, atque 2 in ea regni summam teneret. Cumque auspicaretur Romulus in Palatio, Remus in Aventino, sex vultures pariter volantes, a sinistra Remo prius visos, tumque ab eo missos qui Romulo nuntiarent, sibi jam data auspicia, quibus condere urbem juberetur, itaque matura- 3 ret ad se venire. Cumque ad eum Romulus venisset, quaesissetque quaenam illa auspicia fuissent, dixissetque ille, sibi auspicanti sex vulturios simul apparuisse: at ego, inquit Romulus, jam tibi duode-

1 *Romamque appellaret.*] Non solum *Romam* appellari voluit; Sed & *Romam quadratam* vocavit. Vide *Festum* in *Quadrata Roma.* ANNA.

In alio colle.] Aventino. Infra. EAD.

Remuriam appellaret.] *Ennius* apud *Cicer.* I. de Divinat.

> *Certabant, urbem Romam, Remoramne vocarent:*
> *Omnis cura viris, uter esset Induperator.*

SCHOTT. *Remuriam* seu *Remoriam* agnoscunt etiam alii Scriptores, cum Graeci, tum Latini: ut apud *Dionys. Hal.* docui, ad 73, 3. *Ennius* apud *Ciceronem* de Divin. lib. I. trib. syllabis *Remuram* vocat, hoc versu,

> *Certabant urbem Romam Remuramve vocarent.*

Ut *Schott.* notat. SYLB. *Festus* in voce *Remurinus*: *Sed & locus*, inquit, *in summo Aventino Remoria dicitur, ubi Remus de urbe condenda fuerat auspicatus.* Unde patet aetate *Festi Remuriam* extitisse. ANNA.

2 *Romulus in Palatio.*] *Ennius* tamen in Aventino Romulum de coelo servasse dicit lib. I.

> - - - *At Romulus polcer in alto*
> *Quaerit Aventino, servans genus altivolantum.*

Quem videtur sequutus *Ovid.* IV. Fast.

> - - - *Alter init nemorosi saxa Palati:*
> *Alter Aventinum mane cacumen adit.*
> *Sex Remus; hic volucres bis sex videt ordine,* &c.

Sed Historici omnes cum nostro consentiunt. EAD.

Sex vultures.] Avem tantum commemorat *Ennius* lib. I.

> *Hinc Remus auspicio se devovet, atque secundam*

Solus

decim demonſtrabo, ac repente duodecim vultures apparuiſſe, ſubſequuto coeli fulgore pariter tonitruque. Tum Romulus, Quid, 4 inquit, Reme affirmas priora, cum praeſentia intuearis? Remus poſtquam intellexit ſeſe regno fraudatum, multa, inquit, in hac urbe temere ſperata atque praeſumta feliciſſime proventura ſunt. At 5 vero Licinius Macer lib. I. docet contentionis illius pernicioſum exitum fuiſſe, namque ibidem obſiſtentes Remum & Fauſtulum interfectos. Contra Egnatius lib. I in ea contentione non modo Remum 6 non eſſe occiſum, ſed etiam ulterius a Romulo vixiſſe tradit. Sed 7 horum omnium opinionibus diverſis repugnat noſtrae memoriae proclamans hiſtoria Liviana, quae teſtatur, quod auſpicato Romulus ex ſuo nomine Romam vocavit. cumque muniret moenibus, edixit, ne quis vallum tranſiliret, quod Remus irridens tranſiluit, & a Ce-

Solus avem ſervat.
Sed ibi avem pro avium auſpicio, niſi ea avis fuerit *ſex vulturum* praenuntia, ut infra de Romulo. EAD.

3 *Duodecim.*] *Ennius* lib. I.

Et ſimul ex alto longe polcerrima praepes
Laeva volavit avis; ſimul aureus exoritur ſol.
Cedunt ter quatuor de coelo corpora ſancta
Avium, praepetibus ſeſe, polcrisque locis dant.

EAD.

4 *Intellexit ſeſe.*] Ex ſerie praecedentis orationis poſſet legi: *intellexiſſet ſe*, quia haec praeterita praecedunt. Verum talis Enallage non eſt infrequens. ſupr. cap. XXII §. 3. *Vinciri ſe paſſus eſt*, pro, *eſſet.* Vide de hac diligentiſſime agentes *Munckerum* ad *Hyg.* fab. CXLVIII. *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XII. §. I. ARNTZ.

5 *Ibidem obſiſtentes Remum.*] De Remo *Liv.* lib. I. *Inde cum altercatione congreſſi, certamine irarum ad caedem vertuntur, ibi in turba ictus Remus cecidit.* ANNA.

6 *Egnatius lib.* I.] De *Egnatio* ſupra dictum eſt, *Ennius* etiam Remum a Romulo non fuiſſe occiſum videtur innuere, quum ait:

Nec pol homo quisquam faciet inpune animatus
Hoc, niſi tu, nam mi calido dabi ſanguine poenas.

Quare *Paullus Merula* pro *Egnatius* ſupra legebat *Ennius*, fruſtra quidem, cum neque de *Ennii* vera ſcriptura, neque quo pertineat ejus fragmentum, ſatis conſtet. ANNA. Sic *Merula* ad *Ennium* p. 201. & 220.

7 *Noſtrae memoriae proclamans.*] Mallet fortaſſe aliquis abl. caſu *noſtra memoria.* Sed ferri & genitivus poteſt, ſi referatur ad nomin. *hiſtoria.* SYLBURG. An ad *memoriam noſtram* pertinens? Imo potius quae *memoria noſtra*, noſtro tempore ſcripta eſt, *qui a eſté écrite de nos jours.* Auctor enim hujus libelli aequalis fuit *Livio*: unde non temere conjecit doctiſſimus *Joannes Metellus*, eum eſſe Aſconium, qui *Livium* ſuum dixit in fragmentis *Ciceronis.* Sed de hoc jam ſupra. ANNA. Sed ex hoc loco vel admodum difficili vel certe corrupto nihil de aetate hujus Scriptoris ſtatui poteſt. Nec qui Genium purioris Latinitatis cognitum habet, Livii eum aevo tribuet. *Proclamare* proprie eſt alte, clara voce clamare, ut *proclamans* hic forte erit clare aperiens, in media luce collocans ad noſtram usque memoriam. Sed ex hac me difficultate non expedio. Ubi in ultimo capite a recepta lectione receſſum eſt, confer quae notantur ad Viros Illuſtres infra.

Hiſtoria Liviana.] *Livii* verba ſunt: *Vulgatior fama eſt ludibrio Fratris Remum novos tranſiluiſſe muros, unde ab irato Romulo (quum verbis quoque increpitans adjeciſſet, ſic deinde quicunque alius tranſiliet moenia mea) interfectum.* ANNA.

Ne quis vallum tranſiliret.] *Livii* verba ſunt: *Vulgatior fama eſt, ludibrio fratris Remum novos tranſiluiſſe muros: inde ab irato Romulo interfectum.* quomodo melius legi quam *tranſiliviſſe Diomedes* Gramm. I. admonuit. Muros tamen non recte appellat, cum Tarquinius Priſcus primus urbem muro lapideo cinxerit; niſi muri fundamentum & deſignationem aratro factam intelligas. Illud non praetermittendum primum Virorum Illuſtrium caput

Celere Centurione rutro fertur occiſus. Romulus aſylum convenis &c.

caput de Proca in MSS. afuiſſe; ſequebatur enim perpetua ſerie *Romulus aſylum convenis.* nam vulgatae editionis illa de origine urbis hinc concinnata. SCHOTT. Sed hoc caput agnoſcunt omnes noſtri, nullo excepto.

A Celere.] A Fabio, qui poſtea *Celer* dictus. ANNA.

Rutro vel Raſtro.] Imo *rutro*, non *raſtro*. *Rutrum* a ruendo, quod eo terram ruerent. Et longe aliud *raſtrum*. ANNA.

Romulus aſylum convenis &c.] Hic definit hujus libelli Auctor, ubi Viri Illuſtres exordium ſumunt, is tantum quae de Proca & Silvia infra leguntur, repetit, quippe quae ad Remum & Romulum pertinerent. Unde augetur ſuſpicio libellum hunc ab alio ſcriptore profectum. Quidni enim hic una ſerie pergeret, ſi idem ambos ſcripſiſſet. Sed notarunt viri docti, primum Virorum Illuſtrium caput de Proca a MSS. afuiſſe, ſequebatur enim perpetua ſerie, *Romulus aſylum convenis patefecit*, &c. ANNA.

SEXTUS AURELIUS VICTOR

DE

VIRIS ILLUSTRIBUS

URBIS ROMAE.

SEXTUS AURELIUS VICTOR

DE

VIRIS ILLUSTRIBUS

URBIS ROMAE.

CAPUT I.

Argumentum.

Filiis regnum relinquit Proca. Fratri illud non dat, fratris filiam Vestae sacerdotem praeficit, Vestalis compressae liberos in Tiberim abjicit Amulius. Amulium interficiunt, Numitori avo regnum restituunt, civitatem condunt Romulus & Remus. Civitatis conditae vallum transilit, & occiditur Remus.

Procas Rex Albanorum Amulium, & Numitorem filios habuit, [1] quibus regnum annuis vicibus habendum reliquit, & ut alternis

1 *Proca* in frontispicio legendum, ut *Virgilius* in VI Aeneidos,

Proximus ille Proca Trojanae gloria gentis.

Praepostere in aliquibus codicibus *Procas* legitur: nam jambus est in tertio, nec Latinum nomen in *as* primae invenitur. *Eusebius* etiam, Divo *Hieronymo* interprete, in serie Regum Latinorum ita scribit, *Janus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus, Aventinus, Ascanius, Silvius, Aeneas Silvius, Latinus Silvius, Tiberinus Silvius, Agrippa Silvius, Romulus Silvius, Proca Silvius, Amulius, qui regnavit annis quadraginta quatuor.* Hanc autem historiam etiam *Ovidius* poëtice in Fastis auspicatus est, ut dulcedini quoque poëtarum aliquid in hoc opusculo tribuamus:

Silvia Vestalis, quid enim vetat inde moveri?
Sacra lavaturas mane petebat aquas.

MACHAN. Nec titulus hic, nec primum hujus libelli caput *De Proca, seu de Romuli & Remi ortu*, in *Schotti* libro manuscripto exstant: sed, ut modo dixi, cum extremo superioris libri, qui est de Origine Gentis Romanae, continuatur caput secundum hujus libelli De Viris Illustribus. attamen etiam alii Scriptores historiam Romanam a Proca auspicantur; ut *Orosius* lib. II. cap. II. & lib. I. cap. I. teste *Schotto* SYLBURG. *Procas* alter Lugd. & Haun. *Machanei* sententia *Livii* I. 3. *Ovid.* XIV. Met. 622. aliorumque auctoritate munitur. Neque tamen posterius omnino est damnandum, cum in *Virgilii* Codd. VI. Aen. 767. constanter legatur *Procas*, quod etiam oportebat, ut syllaba produceretur, quae natura sua brevis erat. Apud *Euseb* Chron. Anno 1198. non *Proca*, sed *Procas Silvius* exprimitur, ut apud *Serv* ad *Virg* VII. Aen. 657. & IX. 387. Neque scio, quo jure struatur, *Proca* magis esse nomen latinum seu Romanum, quam alia nomina propria primae flexionis, quae deinde a Romanis

nis imperarent. sed Amulius fratri imperium non dedit, &c., ut eum sobole privaret, Ream Silviam filiam ejus, Vestae sacerdotem praefecit, ut virginitate perpetua teneretur, quae a Marte compressa 2 Romulum & Remum edidit. Amulius ipsam in vincula compegit, par-

manis recepta utraque terminatione inveniuntur. Horum seriem enumerat *Dausq.* in Orthogr. part. I. pag. 59.

Annuis.] Non agnoscit hanc vocem Fran. *Seneca* tamen Herc. Fur. vers. 540.

Stat pontus vicibus mobilis annuis.

Si cui placeret *annuis* ejicere, posset hanc loquendi rationem firmare ex *Just* lib. II. cap. IV. §. 12. *Vicibus gerebant bella, solae terminos alternis defendentes.*

Et ut alternis.] Uterque Lugd. Haun. & Ed. Mach. & delent. nec male. Pejus Fran. pro *alternis* substituit *alteris*, quod non ferendum. *Liv.* lib. II. cap. II. *Rogando alternis suadendoque coepit.* & lib. XXII. cap XLI. *Cujus eo die (nam alternis imperitabant) imperium erat.* *Seneca* de Vita Beata cap. V. *Incertissimaque dominia inpotentissimaque alternis possidebant.* *Martial.* lib. V. Epigr. XXXIX.

- - - *Aut cum fratre sedere*
Non potes, alternis Calliodore sede.

Fortasse haec vox corrupta apud *Lactant.* lib. V. Div. Inst. cap. XV. *Quoniam brevia & caduca sunt omnia, & praeferunt se alteris homines.* Si reponatur *alternis*, ut de mutabilitate fortunae, quae brevis est & caduca, loquatur Auctor, qua hic jam extollitur, ille deprimitur. Adde *Cerd.* & *Emmen.* ad *Virg.* Ecl. III. vers. 59. & *Abram. Gron.* ad *Just.* lib. II. cap. IV. §. 12. Auctior est Lugd. 2. & Haun. *alternis vicibus.* ut *Lucan.* lib. I. Pharf. vers. 409.

- - - *Quod terra fretumque*
Vindicat alternis vicibus.

Senec. Herc. Fur. vers. 377. Hipp. vers. 1028. & alii. Sed haec vox male repetitur ex superioribus. ARNTZ.

Imperium non dedit.] *Plutarchus* Amulio pecunias, & aurum Troja advectum forte contigisse refert, quibus opibus fretus ipsum fratrem, cui regnum evenerat relictum a patre haereditarium, expulit. Tacet *Cornelius* de morte fratris Silviae, de qua *Livius*: *addit sceleri scelus, stirpem fratris virilem interfecit.* Quem *Halicarnasseus* Egestum appellat. MACH.

Ream Silviam.] *Plutarchus.* Hanc alii *Iliam*, alii *Ream*, alii *Silviam* appellant. MACH. Constanter in antiquis *Rea Silvia* scribitur, more Latino, qui fere adspirationes auferunt, unde *Cicero* in Orat. se more majorum diu *Triumpos*, non *Triumphos*, & fortasse *Tropaea*, non *Trophaea* pronuntiare solitum affirmat. Cur etiam *Silvia* & *suboles* a subolesco scripserim, ne quis forte calumnietur, studio a me factum sciat, sequutumque veterum librorum auctoritatem & analogiam: quod ubique facturum me semel monuisse sufficiat. De Martis stupro vide *Prudent.* I. adv. Symmachum & *Orosium* lib. VI. cap. I. qui ad nomen alludens *Ream matrem stupri ream* appellat. SCHOTT. Admodum turbant has voces F. & B. *Illius filiam Rheam* (Ream legit sine adspiratione B.) *Silviam.* Lugd. I. *Silviam ejus Rheam filiam.* Lugd. 2. *Filiam e. R. S.* atque ita *Just.* lib. XLIII. cap. II. §. 2. *Filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem demersit.* *Filiam illius R. S.* praeferunt H. & Ed. Mach. Ceterum Ream sine adspiratione veram scripturam esse existimat *Pigh.* ad *Val. Max.* fragm. de Nom. Rat. init. Et sic reperi in Cod. scripto *Orosii* lib. VI. cap. I. cum tamen aliter edatur.

Vestae.] Abest in MSC. nostro *L. Annaei Flori* initio: & certe *Justinus* lib. XLIII. in Martis luco sacerdotem fuisse ait. & *Plutarchus* in Parallelis extremo Junonis diserte ex Aristide Milesio. Et infra Noster ad Numam referre videtur. SCHOTT. & ANNA.

Sacerdotem praefecit.] Non dicit *Vestae sacerdotem fecit*, *Vestae sacerdotem fieri jussit*, ut Auctor libelli superioris; sed, *Vestae sacerdotem praefecit.* Intelligit ergo ipsam fuisse virginem *maximam*, quam hodie dicimus *une Abesse*, & sic virginem regiam decebat. ANNA. *Sacerdotio* in Lugd. altero.

Romulum & Remum.] Inverso ordine tres scripti, *Remum & Romulum.* quo modo & alii ordinem neglexerunt. *Just.* lib. XLIII. cap. II. §. 7. *Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuere.* *Cassius* in fragm. lib. II. Ann. p. 48. Ed. *Cort.* *Praefecerat aequaliter imperio Remum & Romulum.* *Spartian.* in Severo cap. I. *Lupae se uberibus ut Remum inhaerere vel Romulum.* *Serv.* ad *Virg.* lib. I. Aen. vers. 277. *Unde nati sunt Remus & Romulus.* *Festus* in *Ruminalis*: *Lupa mammam dedit Remo & Romulo.* *Tzetzes* ad *Lycophr.* Alex. vers. 1226. Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον ἀπὸ Κρείσης γεννηθῆναι. ARNTZ.

2 *In vincula compegit.*] Sic *Justinus* lib. XVI. *Igitur*

parvulos in Tiberim abjecit, quos aqua in ſicco reliquit. Ad vagi- 3 tum lupa accurrit, eosque uberibus ſuis aluit. Mox Fauſtulus paſtor collectos Accae Larentiae conjugi educandos dedit. Qui po- 4 ſtea, Amulio interfecto, Numitori avo regnum reſtituerunt. ipſi paſtoribus adunatis civitatem condiderunt, quam Romulus augurio victor,

Igitur Clearchus LX. *Senatores comprehenſos (nam ceteri in fugam dilapſi erant) in vincula compegit. Plautus* Amphitruone. *Quid faciam nunc ſi Tresviri me in carcerem compegerint.* Sic idem in Menaechmis & Rudente loquitur. Similes dicendi formas in melioris notae Auctoribus obſervare licet. *In catenas conjecit Caeſar* I. Comm. Gallico. *In compedes conjecit Suetonius* in Vitell. cap. XIII. ut in *Ammiano Marcellino* lib. XVII. *Vivosque captos compegit in vincula.* & lib. XXV. *Ut deditum noxae mancipium in cuſtodiam compegerunt.* SCHOTTUS. *Conjecit.* Codex H. *Cic.* p. Dejot. c. VII. *Fratres meos, inquit, quod erant conſcii in vincula conjecit. Hygin.* fab. CXC. *In vincula eſt conjectus ibi.* & *Lamprid.* in Alex. Sev. cap. LIII. *Comprehendi juſſit & in vincula conjici.* Sed ex ſequenti verbo *abjecit* hic error ortus. 2. Lugd. *compedit.* Sed & hoc falſum.

In Tiberim abjecit.] Boend. *projecit*, nil muta. *Quintil.* Arg. Decl. VI. *Abjectus in mare.* Decl. VI. cap. XXII. *Cum exanime corpus in fluctus eſſet abjectum. Juſt.* lib. XLIV. cap. IV. §. 6. *Ad ultimum in oceanum abjici juſſit. Hygin.* fab. LIII. *Eamque in mare abjecit. Spartian.* in Severo cap. XI. *Cadaver in Rhodanum abjici praecepit. Lamprid.* in Heliog. cap. XVII. *in Tiberim abjectum eſt, ne unquam ſepeliri poſſet. Ammian. Marcell.* lib. XIV. c. VII. p. 41. *Velut exſaturati mox abjecerunt in flumen. Lactant.* lib. VI. Div. Inſt. cap. XII. *Largitio hominum patrimonia ſua in mare abjicientium.* & ſic de Morte Perſec. cap. LI. p. 301. *Capit.* in Clod. Alb. c. XI. *Celſus* de Vit. Caeſ. p. 213. Ed. Dav. ſupra Orig. Gent. Rom. cap. XX. §. 3. & ceteri. quare nihil temere unius Codicis voluntate mutandum, quamvis & *projicere in aquam* Latinis non ſit ignotum. *Livii* Epit. LVIII. *Inſepultus in flumen projectus. Quintil.* Decl. V. cap. XX. *Projectus in fluctus exitum faciam hominis.* & *Oroſius* lib. IV. cap. XVI. fine. *In mare projectus eſt.* pro *accurrit* autem in ſequentibus *decurrit* praefert Lugd. I.

3 *Lupa accurrit.*] *Euſebius* Fauſtulum regii armenti paſtorem ad Accam Laurentiam uxorem ſuam detuliſſe refert, quae propter pulchritudinem, & rapacitatem corporis quaeſtuoſi *lupa* a vicinis appellabatur: unde ad noſtram usque aetatem, & memoriam meretricum cellulae *lupanaria* appellantur. De capto *Remo*, & *Romulo* vi ſe defendente, notanda etiam inter *Plutarchum* & *Livium* nonnulla diſcrepantia; alter enim ad *Numitorem* ptimum, alter ad *Amulium* ductum ſcribit. MACHAN.

Accae Larentiae.] De qua *Agell.* Noct. Attic. lib. V. cap. VII. ubi *Larentiae* legitur, ut in veteribus libris omnibus. *Lactantius* lib. I. cap. XX. Hujus ſepulchrum in via nova Romae in Velabro fuit, teſte *Varrone* lib. V. de ling. Lat. SCHOTT. & ANNA. Melius legitur *Larentiae* & ita ediderat Aldus. Confer Comm. ad *Minuc. Felic.* Octav. cap. XXV. *Neap.* ad *Ovid.* lib. III. Faſt. verſ. 57. Clar. *Gron.* ad *Livium* lib. I. cap. IV. *Voſſ.* de Idolol. lib. I. cap. XII. *Plut.* in Romulo p. 19. 20. &c. Atque ſic paſſim optimi Codices. ARNTZ.

Dedit.] Pariſinus Codex *tradit* habet. SCHOTT. quod etiam eſt in Haun.

4 *Amulio interfecto.*] Patruo, inquit *L. Annaeus Seneca*: is enim Auctor potius eſt, quam *L. Florus*: quod ex declamatorio ſtylo, & *Lactantio* Divin. Inſtitut. lib. VII. cap. XV. facile doceri poteſt. Patruum magnum Juriſconſultorum filii appellarent. Sic *Tacitus* Annal. II. *Avunculum* dixit pro Avunculo magno. *Paulus* vero *Oroſius* lib. II. cap. IV. Numitorem avum interfectum ait, falſo. Aliter lib. VI. cap. I. nam in regnum reſtituerunt Numitorem & Patruum Amulium interfecerunt. SCHOTT.

Ipſi] Melius Pariſinus *Ibi*, non *Ipſi* praefert. SCHOTT.

Paſtoribus adunatis.] Mediolanenſis codex *adunatis paſtoribus. Cicero* lib I. de Oratore: *Romulus paſtores & convenas congregavit.* De paſtoribus vide infra in Flaminio, & *Juſtin.* lib. XXXVIII. SCHOTT. Id eſt, in unum congregatis, in quibusdam legitur *coadunatis.* ANNA. *Adunatis* omnes noſtri, niſi quod H *adjutatis.* Sed Ald. Gryph. & Editt. *coadunatis*, qua voce utitur *Dict. Cret.* lib. IV. de Bell. Troj. cap. XIII. & verſio vulgata *Joël.* cap. II. verſ. 16. Sed alteram cum ſcriptis praefero, cum *Aurelio* dignior ſit. *Juſt.* lib. V. cap. IX. §. 6. *Adunatis exſulibus Caſtellum Phylen Atticorum finium occupat.* quomodo & alibi

victor, quod ipſe XII. Remus VI. vultures viderat, Romam vocavit; & ut eam prius legibus muniret quam moenibus, edixit ne quis vallum tranſiliret, quod Remus irridens, tranſiluit, & a Celere

alibi loquitur ſaepius. *Lactant.* de Mort. Perſ. cap. XXIII. *Urbanae & ruſticae plebes adunatae.* Quem locum minus bene tentat *Gale.* Sic enim & cap. XLV. fin. *Adunari omnes anguſtiae temporis non ſinebant.* Quibus locis videndus *Bauldry* cum *Cellario* Lat. Reſt. p. 107. & *Borrichio* Cogit. p. 40. ubi inter alia ſimul vera hujus loci lectio vindicatur. ARNTZ.

Civitatem condiderunt.] In monte Aventino, de quo *Agell.* lib. XIII. c. XIV. Noct. Attic. ex a. d. XI. Cal. Majas, qui dies conſecratus Palilia dictus: Olympiadis VII. anno I. ante Chriſtum natum IↃCCL, ab orbe condito MMMCCXII, ab everſa Troja CCCCXXXII. ſed de his in fragmentis *Nepotis* diximus. Ideo autem hic repetere placuit, quod aliorum calculus fallat, & commentatores hic turpiter alucinentur, & tanquam in limine impingant: abſit verbo invidia. SCHOTT. Hoc mihi ſuſpectum, nam falſum eſt, Romulum, antequam de coelo ſervaſſet, civitatem condidiſſe quam poſtea Romam vocaverit. ANNA. Non adſequor acumen doctiſſimae feminae, cum verba ſequentia de augurio non inducant abſolutam neceſſitatem, Romam conditam fuiſſe ante, quam Victor exſiſteret Romulus, ſed rationem tantummodo dat, cur Romulus potiſſimum huic urbi nomen inpoſuerit. Et quid ſi error eſſet *Aurelii*, pro eo cauſſam dicit *Servius* ad *Virg.* lib. VII. Aen. verſ. 678. Ubi de incerta hujus urbis origine agens ſcribit: *Unde nec Hiſtoricos, nec Commentatores varia dicentes imperitiae condemnare debemus; nam antiquitas ipſa creavit errorem.* ARNTZ.

Augurio victor.] *Ennius* in Annalibus:

Auguſto augurio poſtquam inclita condita Roma eſt,
Certabant urbem Romam Remuramve vocarent.

Idem apud *Iſidorum* lib. XV. cap. I.

Hujus nata eſt auſpiciis illa inclita Roma.

Rurſus idem:

Omnia cura viris uter eſſet Induperator.

Hinc lege cautum a Romulo: *ne quid inauſpicato publice gerunto. Cicero* lib. III. de Nat. Deorum. SCHOTT. Nota *augurio* pro auſpicio. Idem *Florus*: *ſic victor augurio urbem excitat.* ANNA. De Romulo *Livius* lib. I. c. VI. *Ut Dii, quorum tutelae ea loca eſſent, auguriis legerent.* & cap. VIII. *Ab numero avium, quae augurio regnum portenderant. Cenſor.* de Die Natali cap. XVII. fine. *Si ita eſſet de Romuli urbis condendae auguriis ac duodecim vulturibus.* de hac vocis ſignificatione *Livius* lib. VII. cap. XXVI. *Virg.* I. Aen. 396. *Serv.* ad lib. I. Aen. verſ. 402. & XII. 869.

Vultures.] In augurandi ſcientia ſacri teſte *Suet.* Aug. c. XCV. & *Plut.* in Quaeſt. Rom. *Jul. Obſequens* anno V. C. DCCX. *Caeſar*, inquit, *cum in campum Martium exercitum deduceret, ſex vultures apparuerunt. Conſcendenti deinde roſtra creato Conſuli iterum* VI. *vultures conſpecti, veluti Romuli auſpiciis novam urbem condituro ſignum dederunt.* SCHOTT.

Ut eam prius legibus.] Inter alias legem tulerat: *Moenia ſancta exiſtimanto.* Cujus *Cic.* II. Nat. Deor. meminit: *Plutarchus* in problem. *Zonaras* tom. II. quam etiam facto ipſo Romulus ſanxit interfecto fratre Remo. Portas ſanctas negat *Plutarchus*, quod alioqui cadavera per eas efferri non potuiſſent. Vid. *Theophilum* lib. II. Inſtit. tit. de Rerum Diviſione §. *ſanctae quoque.* ubi fabula de Diis. SCHOTT. Pro *legibus, quam moenibus muniret* conſenſu plerorumque Codicum & Edit. repoſui *legibus muniret, quam moenibus.* Verbum ſcilicet, quod ſpectat ad duo membra, ſaepe ad primum refertur. Sic ex Codice ſcripto apud *Cicer.* lego Orat. pro Ligar. cap. IX. *Magni cujusdam animi eſt atque ejus viri.* Sed talia ſunt obvia. pro eo quod ſequitur, *tranſiliret*, in pr. Lugd. eſt *tranſiret*, ut videatur Librarius voluiſſe, legem tuliſſe Romulum, ne quis quacunque etiam ratione muros tranſſcenderet, ſed hoc non convenit narrationi *Livianae* lib. I. cap. VII. Ceterum hanc ob cauſſam ſanctos deinde muros habitos eſſe non ſine cauſſa ſtatuunt Eruditi. V. *Marcil.* ad §. 10. Inſt. de Rer. Div. *Aleand.* ad *Caji* Inſt. lib. II. tit. I. §. I. & *Salmuth.* ad *Panciroll.* Reb. Deperd. tit. XXXII. p. 112. ARNTZ.

Tranſiluit.] Agrippinenſis l. *tranſiluit.* Quomodo Veteres potius dixiſſe auctor *Diomedes* lib. I. Gramm. ex *Livio* lib. I. cap. VII. *Ludibrio fratris Remum novos tranſiluiſſe muros. Virg. Saluere per utres.* Idem: *diſſiluit Turnus bijugis.* SCHOTT. *Tranſiluit* etiam optimus Lugd. & Ed. *Schotti*, ut priſci Scriptores loquuntur, quamvis poſterioribus ſaepe diſplicuerit. *Ovid.* lib. III. Faſt. verſ. 70.

Non tamen expediit tranſiluiſſe Remo

lib. IV. Faſt. verſ. 727.

Certe ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas:

Et

re centurione rutro fertur occisus.

Et lib. I. ex Pont. Ep. v. vers. 76.
Indicium studii transiluisse mei.
Silius lib. IV. Pun. vers. 70.
En age, qui sacros montes rupesque profundas Transiluit.
Nobil. *Heins.* alia ad *Ovid.* IV. Fast. 805. IV. Trist. III. 8. *Gron.* ad *Senec.* Thyest. vers. 768. *Voss.* lib. III. de Anal. cap. XXXIII. Cl. *Burm.* ad *Quintil.* Decl. II. cap. XXI. & Decl. VI. cap. V. & nos inf. cap. XXII. *transiliit* est in H. reliqui *transilivit.*

Celere.] *Fabio* abest in melioribus libris & MSS. O. ceterum unde *Celer* dictus sit, ridicule *Philippus Poncherius* Interpres explicat, quasi funebres ludos & visceratione, quae tum nulla erant, *celeriter* curaverit: unde dictum constat multis post seculis Q. Caecilium Metellum anno IↃCXCIII. ejusque Nepotem IↃCXCVI. *Plutarchus* hunc a *celeri* ex agro Latino in Etruriam fuga sic appellatum ait. Vide & in Vita Coriolani, ubi de Rom. nominibus. SCHOTT. In aliis Editionibus est *Fabio Celere*, sed priorem vocem cum *Schotto*, delent omnes nostri.

Rutro.] De Rastro verba ipsa *Varronis* ponam de Lingua Lat. *Hirpices regula cum pluribus dentibus, quam, item ut plaustrum, boves trahunt, ut eruant, quae in terra sunt. Sirpices postea detritas a quibusdam dicti. Rastelli, ut hirpices, serrae laeves. Itaque homo in pratis per foenisecia eo festucas abradit: quo abrasu rastelli dicti. Rastri, quibus dentalibus penitus eradunt terram, atque eruunt, a quo rutabra dicti: Virgil.* in Georgicis.
Multum adeo rastris glebas qui frangit inertes, Vimineasque trahit crates, juvat arva, neque illum, &c.
Alii Remum in contentione augurii a Romuleis satellitibus occisum volunt. MACHAN. Pro *rastro* quidam libri *rutro* habent: de quo *Varro* lib. IV. de Ling. Latina, *Festus* & *Nonius*, Graece σκάπτειν dicitur. *Varr.* περὶ ἀρχῆς. *Cui Celer Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.* Ad quem locum Vide Doct. *Turnebum* lib. XVII. c. XXIII. Advers. & *Victorium* lib. XXIII. cap. V. *Eusebii* quoque Interpres D. *Hieronymus* Remum fuisse a Fabio Romuli duce occisum ait *rutro pastorali.* Libet hic ἐν παρέργῳ *Nasonis* adferre locum quarto Fastorum, ut emendandum vidit *Valerius Andreas* Belga eruditus:
Nec mora transiluit, retro Celer occupat ausum.
Repone *rutro Celer.* Vide *Dionys.* lib. II. qui σκαφίον παρὰ τὸ σκάπτειν appellat. SCHOTT. Vulg. l. *rastro.* Sed *rutro* habent etiam membranae *Eusebii*: eandemque lectionem sequi videtur etiam *Sex. Pompejus*, dum scribit, rutrum tenentis juvenis effigiem esse in Capitolio: ac *Rutrum* idem *Festus* denominatum significat ab eruenda humo seu arena: sicut & *Dionysius Hal.* σκαφίον appellat, 74, 42. παρὰ τὸ σκάπτειν, a fodiendo. Verumtamen rastro quoque humum effodi solitam, docet in Nerone *Suetonius* cap. XIX. Supra utrumque per dubitationem ponitur, *rutro vel rastro fertur occisus.* SYLB. Sic recte hunc locum emendarunt Viri Docti, licet omnes nostri repugnent. Confer *Salmas.* ad *Solin.* p. 365. *Merulam* ad *Ennium* p. 219. & Nobil. *Heinsium* ad *Ovid.* lib. IV. Fast. vers. 843. Rutrum est instrumentum rusticum & militare. Rastrum vero hic locum habere non potest. *Nonius* cap. I. n. 66. *Liv.* lib. XXXVIII. cap. XLV. *Secures, rutra, falces, alveolos, molas, quantum in* XL. *longas naves opus esset.* Quo loco inter instrumenta militaria enumerat *rutra*, quod fecit etiam *Veget.* lib. I. de Re Milit. cap. XXIV. *Ad quod opus Ligones, Rutra, Qualos aliaque utensilium genera habere convenit.* ut quidem *Stewechium* secutus malim ibi, quam *rastra*, quo modo eandem vocem corruptam esse disces apud eundem ex notis *Scriv.* & *Stewechii* ad lib. II. cap. XXV.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Asylum patefacit; conjugia a civitatibus petit & Consualibus rapit, Acrone devicto Jovi spolia opima consecrat, adversus Tatium Tarpejam virginem, cum exercitum ejus in Capitolium produxisset, scutis obruentem procedit, & pugnam conferit, cum Sabinis foedus percutit, senatores patres appellat, equitum centurias instituit,

plebem

plebem in curias diſtribuit, ad Deos abit & Quirinus appellatur Romulus primus Romanorum Rex.

1 Romulus aſylum convenis patefecit, & magno exercitu facto, cum videret conjugia deeſſe, per legatos a finitimis civitatibus pe- 2 tiit. Quibus negatis, ludos Conſualia ſimulavit, ad quos cum utriusque ſexus multitudo veniſſet, dato ſuis ſigno virgines raptae ſunt. ex

1 *Aſylum.*] Locus erat ſacer, ut *Dionyſius* ait; inter duos lucos, ſaxo circumdatus, ut *Ovidii* carmen indicat:

Romulus ut ſaxo lucum circumdedit alto.

Latine *confugium* dici valet, dicitur ab α ſine, & συλάω, *trabo*, quia inde aliquem abſtrahi nefas fuerat. Ut nunc fit in ſacris noſtris delubris. Per andiſtincon autem *rho* & *lambda* mutantur, ut Palladae diſtichon indicat.

Ῥῶ καὶ λάμβδα μόνον κόρακας κόλακάς τε διΐστᾶ:
Οὐκοῦν ταυτὸ κόραξ, βωμολόχος τε κόλαξ;

Id eſt,

Rho & Lambda ſolum adulatores & corvos diſcernunt:
Nempe idem corvus & ſcurra aſſentator.

Et proprie βωμολόχος aris inſidians exponitur, ut apud *Ariſtotelem* in Ethicis deprehendimus. *Aſilus* autem cum Latino *i* ſignificat tabanum, vulgo dictum a Graecis oeſtrum. *Virg.* in Georgicis.

- - - Cui nomen aſilo
Romanum eſt: oeſtrum Graji vertere vocantes:
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſilvis.

Aſylum autem illud primi Athenienſes ſtatuerunt. MACH. De Aſylo Romuli ejusque origine *Conradus* hoc loco multa, pluraque ad *Aemilium Probum Magius*, quae non deſcribo. Vide & *Jac. Durantium* lib. I. Variarum cap. I. Et *Ferrandum Adduenſem* lib. II. SCHOTT. Male aliquot ſcripti *aſilum*, cum hae voces deberent diſtingui. Evolve Comm. ad *Lucan.* lib. I. verſ. 97. *Weitz.* ad *Valer. Flacc.* lib. III. verſ. 581. & Doctiſſ. *Dausq.* de Ortogr. part. II. p. 45.

Magno exercitu facto.] *Mox exercitu facto*, in Manuſſ. eſt. Sic in Mario loquitur, & *Salluſtius* libris Hiſtoriarum, quod & *Seneca* lib. XX. Epiſt. CXV. adnotavit. SCHOTT.

2 *Ludos Conſualia.*] *Varroni dicta a* Conſo, *quod tum feriae publicae ei Deo, & in circo ad aram ejus a ſacerdotibus fiunt ludi illi; quibus virgines Sabinae raptae. Titus Livius* Conſum *Neptunum equeſtrem* appellat. *Plutarchus.* Fama eſt Romulum aram conditam ſub terra inveniſſe, & a *conſilio* nomen inditum, quod conſiliarius foret, ſive quod, &c. de quibus plura apud *Dionyſium* & eundem *Plutarchum* lege. MACH. *Conſalia* vocat *Plut.* Quaeſt. Rom. de his legendus *Tertullianus* libro de Spectaculis & idem *Plut.* in Romulo. Hi Magni ludi etiam appellati: *Virgilius*, *magnis Circenſibus actis.* nam & Circenſes iidem vocantur. *Aſcon.* Verr. II. *Dionyſius* Ἀρχ. Ῥωμ. I. ait: *his ludis immunes ab opere equos & mulos fuiſſe, coronerique floribus ſolitos.* Exſtat veteris poetae carmen apud *Nonium Marcellum Cernuus.*

Ibi paſtores ludos faciunt cernui Conſualia.

Vulgo male, *Sibi paſtores* pro *ibi.* & *Scaliger coriis Cernualia* reponit ad *Feſtum* in *coïnquire.* SCHOTT. Proprie loquutus eſt, malim me ita loqui quam dicere *ludos Conſuales.* Pater meus. ANNA. Vid. Cl. *Gron.* ad *Liv.* lib. I. cap. IX. lib. XXX. cap. XXXIX. & *Burm.* ad *Quintil.* lib. I. Inſt. Orat. cap. V. p. 65. minus recte igitur *Conſuales* eſt in H.

Virgines raptae ſunt.] Pariſinus *captae.* *Feſtus* auctor eſt virgines inde tanquam ex gremio matris rapi ſolitas. *Catullus:*

Qui rapis teneram ad virum
Virginem.

Qua

ex quibus cum una pulcerrima cum magna omnium admiratione duceretur, Talassio eam duci responsum. Quae nuptiae quia feliciter 3 cesserunt, institutum est, ut omnibus nuptiis Talassii nomen invocaretur. Cum feminas finitimorum Romani vi rapuissent, primi Caeninen-

Qua de re docte *Jacobus Raevardus*, vir illustrandae Jurisprudentiae natus, & immatura morte praereptus, ad legem XII. tab. c. XXI. SCHOTT. & ANNA.

Talassio.] Simplici *s* antiqui Libri & Manuscripti praeferunt, quomodo & Graeci scribunt: Ταλασίαν, *Plutarchus* in Romulo. *Martialis* Epigr. I. XXXVI.

Quid si me jubeas Thalassionem
Verbis dicere non Thalassionis?

Et lib. XII. XLII.

Nec tua defuerint verba Thalasse tibi.

Vide *Plutarchum* in Pompejo & problemate XXX. Graeci vero *Hymen*, *o Hymenaee* nuptialem vocem habebant. SCHOTT. Non *Thalassius* scribendum, tamquam ἀπὸ τῆς θαλάσσης, a mari: sed *Talasius*, a lanificio, quam ταλασίαν Graeci nominant: ut praeter *Pompejum Festum* tradit etiam *Plutarchus* in Quaest. Rom. pag. 484. SYLB. Qui dubio procul certo militum numero praeerat. *Liv.* lib. I. *Unam longe ante alias specie ac pulcritudine insignem a globo Thalassii cujusdam raptam ferunt, multisque sciscitantibus cuinam eam ferrent, identidem, ne quis violaret, Thalassio ferri clamitatum. Catullus.*

Lubet jam servire Thalassio.

ANNA. Varie haec vox scribitur. *Talasio.* Lugd. I. & Franeq. *Talassio.* B. *Thalascio.* H. malim abjicere adspirationem, ut *Dausq.* in Orthogr. part. II. p. 307. & *Turn.* lib. XI. Advers. cap. XVII.

Duci.] *Ducendi* vox in matrimoniis hinc usurpari coepta. D. *August.* lib. VI. de Civit. Dei c. IX. *Domum ducenda est, quae nubit: adhibetur Deus Domiducus.* Sic & *Martianus Capella* lib. II. de Nuptiis Philologiae. SCHOTT.

3 *Cesserant.*] Non *cesserunt* legunt Manuscripti cum Mediolanensi. SCHOTT.

Omnibus nuptiis.] Inclusa, *in* & *ergo*, absunt a Vulg. libris. contra ex iisdem seq. v. additum *vi.* SYLB. Contra voluntatem & Manusc. & Editionum veterum hic excudebatur *in nuptiis.* Sed hanc praepositionem sine ulla necessitate saepissime inculcati a Librariis docuerunt *Sciopp.* lib. IV. Verisc. cap. VIII. V. D. ad *Just.* lib. XXII. c. VI. §. 9. *Gronov.* ad *Liv.* lib. VII. c. XXXVIII. Doct. *Torren.* ad *Val. Max.* lib. I. cap. V. ex. 2. *Var. Lect.* ad *Plin.* lib. IX. Epist. IV. & ad *Cicer.* lib. VI. ad Famil. Epist. VI. & nos infra ad Epit. cap. XXXV. §. 2. ita in Codice scripto inveni apud *Virg.* V. Aen. 220.

Et primum scopulo luctantem deserit alto.

Pro vulgato *in scopulo.* ARNTZ.

Invocaretur.] In MSS. melius *iteretur.* SCHOTT. Si exstat in aliorum libris MSS. *nomen iteraretur.* quemadmodum id apparet in uno Palatino, in altero autem margini allinitur, habetque textus *vocaretur;* melius est sine dubio scriptura vulgata, quamvis neque ipsa absurda. GRUT. *Iterabatur* ergo, *Thalassie*, *Thalassie*, ut *Hymen*, *O Hymenaee.* ANNA. *Uteretur* Lugd. 2. *vocaretur* L. I. & H.

Cum feminas.] *Cum feminas ergo.* Gaesb. eumque secuti posteriores, ut haec vocula connectioni inserviret, sed cum nec in antiquis Editt. nec Manusc. nostris appareat, merito ejecimus, cum vel sic liquida satis procedat oratio.

Vi rapuissent.] Sic vulgati, quos quidem viderim, omnes: nos ex antiquo Libro *vi* vocem superfluam vi exturbavimus, & ut otiosam expunximus. Est enim *Rapiendi* ea notio, teste *Donato*, ut significet per *vim*, aut cum festinatione, aut furore capere: Unde *Rapina*, quae palam & *vi* fit: *Furtum* fere clam & occulte. SCHOTT. Nota est ea vocis *rapiendi* significatio, de qua Schol. *Juven.* ad Sat. I. vers. 34. & Eleg. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. I. El. II. vers. 26. Sed cum & olim editi & scripti constanter servent *vi rapuissent*, illam vocem cum *Schotto* vi exturbandam esse non censeo. Distinguendum enim est inter raptum, qui fit injecta manu, & illum, qui fit volente & consentiente Virgine. Priori modo non raro vocula *vis* huic verbo additur, qua indignitas rei exprimitur, cum invitae illata sit injuria. *Ovidius* Epist. V. Her. vers. 131.

Vim *licet appelles, & culpam nomine veles,*
Quae toties rapta *est, praebuit ipsa* rapi.

Et Epist. XVII. vers. 21.

An, quia vim *nobis Neptunius attulit Heros,*
Rapta *semel, videor bis quoque digna* rapi.

Iscanius Arg. lib. III. de Bell. Troj.

- - - *Repetant qui pace sororem*
Hesionem, magna vi *nuper ab Hercule* raptam.

Just. lib. XXVIII. cap. II. §. 9. *Qui uxores cum propter originis dehonestamenta non invenirent, vi publica rapuerint.* *Dictys Cret.* lib. VI. cap. V. *Inter-*

4 ninenses contra eos bellum sumserunt. Adversus quos Romulus processit, & exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari praelio 5 vicit. Spolia opima Jovi Feretrio in Capitolio consecravit. [Antem-

Interventu parentis puella ablata per vim. & sic in tali re *Arnob.* lib. v. Adv. Gent. p. 162. *Quum rapere voluptatem insidiosa fraude nequivit, vi matrem aggressus est.* Adde eod. lib. p. 158. *Et ex utroque sexu vi rapta devastare.* Conjungit haec duo *rapere vi* etiam *Suet.* in Caes. cap. XXVI. §. 7. & *August.* lib. I. de Civ. Dei cap. XXVIII. *Vi* autem *rapere* idem est, quod dixit *Flor.* lib. I. cap. I. §. 10. *Manu capta sunt.* ubi *Duk.* & *Cort.* ad *Sall.* Jug. cap. V. §. 4. vel quod *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 635. ex q. *Minuc. Felix* c. XXV.

- - - *Raptas sine more Sabinas.*

Quod non erit, ut plerique exponunt, *sine exemplo*, sed, ut recte *Servius*, *sine ullo bono more, vel raptas, stupratas, id est, per vim.* Adde Cl. *Burm.* ad *Ovid.* I. Art. 119. *Ovidius* etiam lib. VI. Met. vers. 524.

- - - *Et Virginem, & unam*
Vi superat.

De ipso Raptu Romuli *August.* lib. II. de Civ. Dei cap. XVII. *Filias alienas fraude spectaculi inductas, non a Parentibus accipi, sed vi ut quisque poterat auferri.* Certior autem mihi semper visa est emendandi ratio, si ex scriptis aliquid quasi postliminio reducatur, quam si ejiciatur, nam facilius indocti Librarii ipsi voces potuerunt omittere, quam de suo addere, cum raro talium rerum sibi haberent copiam. Haec etiam vox nonnihil turbarum excitavit apud *Corn. Nepot.* in *Hamilc.* cap. I. ubi quidam legunt: *aut vi certe vicissent aut victi manus dedissent.* alii ibi *vi* omittunt, alii *virtute*, alii *vere* conjiciunt. Verum quamvis abesse posset haec vocula, nulla tamen est ratio, cur cum Erud. *Bosio* locum non temere sine ope melioris codicis sanandum existimemus, cum *vi vincere*, sit fortitudine, virtute vincere: adi Comment. ad *Justin.* lib. V. cap. I. §. 10. & *Graev.* ad lib. I. cap. VI. §. 12. *Gronov.* ad *Livium* lib. VII. cap. XXXII. & *Cortium* ad *Cic.* lib. V. ad Fam. Epist. X. Sed ut dicam quod sentio, abesse poterat, & simpliciter scribi: *aut certe vicissent.* cum *vi* nec in Codd. MSS. nec antiquis Editt. appareat, inducta forte ex praecedenti syllaba, cum *ut* & *vi* centies commutentur. Sed hoc *Aurelii* loco nulla esse potest suspicio, *vi* in contextum ex marginalibus glossis irrepsisse, cum talis expositio vocis *rapere* necessaria non esset in hac re, nam passim ita simpliciter occurrit, ut ap. *Prop.* lib. II. El. VII. vers. 15.

Tu rapere intactas docuisti inpune Sabinas.

Erud. *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. LI. §. 9. & cet. Confer *Muretum* ad tit. Inst. *De bonis vi raptis.* princ.

Caeninenses.] *Gryphii* Codices *Cenienses*, quomodo & in vulgatis *Livii* editionibus. Nos *Caeninenses* per diphthongum scripsimus ex MSS. *Plinium* etiam lib. III. cap. V. *Halicarnasseum* & *Stephanum* de Urbibus sequuti. Hi enim Καινίνην urbem appellant. SCHOTT. Populi in Latio, qui Caeninam urbem colunt. ANNA. *Caeninenses* vera est scriptura, quam variis modis corrumpere aggressi sunt indocti scribae, & sic recte legitur apud *Serv.* ad *Virg.* VIII. Aen. 638. cum in plerisque ejus editionibus tantum per simplex *e* exprimatur. Inspice *Sigon.* ad *Liv.* lib. I. cap. IX. *Salmas.* ad *Flor.* lib. I. cap. I. §. II. Eleg. *Broukh.* ad *Prop.* lib. I. El. X. vers. 7. Et Cel. *Burm.* ad *Ovid.* II. Fast. vers. 135.

Bellum sumserunt.] *Bella* Lugd. I. Sed hoc perinde est, nota interim phrasin minus vulgarem. inf. cap. LXXI. §. I. *Bellum adversum Romanos sumsit. Tacit.* lib. II. Ann. cap. XLV. *Cherusci sociique eorum sumsere bellum.* & lib. IV. Hist. cap. LXVI. *Non ideo, inquit, bellum sumsimus.* Qualia plura adduxit Illust. *Heinsius* ad *Ovid.* Ep. XVII. Her. vers. 371. Cl. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* l. I. vers. 272. *Duker.* ad *Flor.* lib. IV. cap. XII. §. 24. & *Cortius* ad *Sall.* Jug. cap. LXXXIII. §. I.

4 *Vicit.*] Sic pro *devicit* legunt H. B. uterque Lugd. & Ed. Antiq. quod mihi quidem magis placet. *Vincere* enim certamine, praelio, armis &c. apud veteres pro devincere invenies. *Lactant.* lib. V. Div. Inst. cap. VI. *Excellentem viribus gentem bello vicerat.* *Ovid.* XVI. Her. 359.

Pene puer vario juvenes certamine vici.

Quod & alibi saepius obviam. ita inf. cap. XXIX. in scriptis est: *hoste victo Valerius Corvinus dictus.* Pro *praelio* hoc loco *certamine* reperitur in H.

Spolia opima.] De *spoliis opimis* vide quae in *Corn. Cossum* infra adnotavi. SCHOTT. Sic dicebantur *spolia*, quae dux hostium duci a se interfecto detraxerat. ANNA. *Freinsh.* ad *Flor.* lib. II. cap. XVII. §. II. & Cel. *Periz.* Anim. Hist. cap. VII.

Feretrio.] Sic dicto, quia ex voto (auctoribus *Plutarcho* & *Livio*) propriis humeris tulit Romulus, *fabricato ad id apte ferculo;* ut *Livianis* verbis

temnates, Crustumini, Fidenates, Vejentes,] Sabini [etiam] ob raptas bellum adversus Romanos sumserunt. Et cum Romae ap- 6 propinquarent, Tarpejam virginem nacti, quae aquae, caussa sacrorum, hauriendae descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in Capitolium perduxisset. Illa petiit quod illi in sinistris manibus gerebant, videlicet annulos & armillas, quibus

bis utar: & haec palma duobus tantum contigit postmodum, *Cornelio Cosso*, & *Marco Marcello*. MACH. *Feretrium* cur potius quam *Pheretrium* ediderim, in promptu ratio est, quod ita analogia exposcat, sive ea a *ferendo*, sive a *feriendo*, sive etiam a *ferculo*, aut *feretro* ducta sit. SCHOTT.

In Capitolio.] Nota *Capitolio* pro *Capitolino* monte. Tunc enim nondum erat *Capitolium*. Sic *Livius* lib. I. *Spolia ducis hostium caesi suspensa, fabricato ad id apte ferculo gerens in Capitolium ascendit.* ANNA.

5 *Antemnates.*] Pleniores sunt Libri MSS. quos non sequi religio propemodum fuisset in tanto omnium consensu, & *Eutropii* auctoritate lib. I. init. *Antenates* autem scriptum habebant, alii *Antemnates* praeferebant. SCHOTT. Inclusa, *Antemnates*, *Crustumini*, *Fidenates*, *Veientes*, a Vulg. l. absunt: *Schottus* e Vet. Cod. inseruit. eosdemque recenset etiam *Sigonius* supra, 9, 6. & *Eutropius* infra 559, 18. SYLB. Antemnates in Sabinis XL. Stad. ab urbe Roma. ANNA. Haec quatuor verba in omnibus nostris desiderantur, fidem tamen *Schotti* secutus ejicere nolui, eo contentus, si parenthesi includantur, quo facilius ab aliis secerni possint. Vid. *Liv.* I. X. *Serv.* ad *Virg.* VIII. 638. & *Solini* Polyh. cap. I. p. 2. D. De Orthographia adde *Dausq.* part. II. p. 34.

Crustumini.] *Crustumerium* appellat *Plinius* lib. III. cap. V. agens de his oppidis in Latio deletis, & *Dionysius* lib. I. nunc *Crustuminum*, nunc *Crustumerium*. SCHOTT. *Silius Ital.* VIII. 367.

- - - *Antemnaque Prisco*
Crustumio prior.

Fidenates.] In Latio sexto ab urbe milliario. ANNA.

Vejentes.] In Latio XIIX. milliario ab urbe. ANNA.

Sabini.] Inter Umbriam & Latium. ANNA. Ceterum sequentem vocem *etiam* non agnoscunt nostri. Sed si priores voces admittantur, ad connectendam orationem inserenda est.

Ob raptas.] In MSS. *ob raptas Virgines.* Sed *Virgines* superat. SCHOTT.

6 *Sacrorum gratia.*] Vox *gratia* in MSS. abest, & recte, mea quidem sententia: irrepsit enim ex ora in contextum. Solent enim Latini, teste *Prisciano*, eleganter hac praetermissione in generandi casu uti, ut intelligatur, *caussa*, vel *gratia*, unde hic ab aliis adscriptum fuisse suspicor. *Sallustius* Jugurthino: *belli patrandi cognovit.* Sic alii, *Reipublicae defendendae laborat. Livius* etiam lib. V. & *Hirtius* de bello Alexandrino, aliique sic loquuntur, quod alii ante me monuerunt. In insulam igitur glossema deportetur. SCHOTT. & SYLB. Optimo jure *gratia* ejecit *Schott.* quam vocem alii olim editi hic intrudunt, a quo tamen peccato abhorrent nostri manu exarati. Solitum hunc esse Libatiorum hanc constructionem ignorantium errorem docuit Clar. *Burm.* ad *Petron.* cap. XLIX. *Davis.* ad *Cicer.* lib. I. de Nat. Deor. c. XXII. *Torren.* ad *Val. Max.* lib. III. cap. VII. ex. 2. *Cortius* ad *Sall.* Catil. c. VI. §. 7. & Jugurt. cap. LXXXVIII. §. 4. *Orosius* lib. V. cap. XII. *Cum saepe populum Romanum largitionibus promissisque nimiis in acerbissimas seditiones excitavisset, maxime legis agrariae, pro qua etiam frater ejus fuerat occisus.* ita legi potest ex MS. cum hodie in editis conspiciatur: *legis agrariae caussa. Virg.* lib. XI. Aen. vers. 126.

Justitiaene prius mirer belline laborum.

Ubi Comm. & *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* lib. XVI. vers. 166. ex quibus patet, quam accurate scribat *Rupertus* in Ench. p. 293. Scriptores inferioris aevi sic tantum loqui solitos. Meliora docent infinita prisci etiam seculi testimonia. Nec incognita fuit Graecis haec loquendi ratio. *Palaeph.* de Incred. cap. XXXI. Ο δὲ ἴδωκε τῆς ἑαυτῦ θυγατρός. *Lucae* Euang. XXIV. 29. *Munck.* ad *Anton. Liber.* cap. IV. & *Hoepel.* Can. de Dial. c. II.

Ei T. Tatius.] Ad hunc strenarum, quae Kalendis Januariis mitti ultro citroque solent, originem refert *Symmachus* Urbi Praefectus Epist. X. XXVIII. *Ab exortu*, inquit, *paene urbis Martiae strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii Regis: qui verbenas felicis arboris ex luco Streniae anni novi auspices primus accepit. Nomen indicio est viris strenuis haec convenire ob virtutem.* SCHOTT.

In arcem produxisset.] Sic Manusc. in vulgatis legitur: *in Capitolium perduxisset* ut sit πρόληψις. Pro-

bus dolose repromissis, Sabinos in arcem perduxit, ubi Tatius scutis eam obrui praecepit, nam & ea in laevis habuerant. 7 Romulus adversus Tatium, qui montem Tarpejum tenebat, processit, & in eo loco, ubi nunc Romanum forum est, pugnam conseruit. ibi Hostus

Producere autem elegantius quam *perducere*, quasi porro ducere, auctore *Nonio Marcello*. SCHOTT. Vulgo legitur *produxisset*, sed rectius *perduxisset*, ut mox. SYLBURG. Malim cum Palatino uno & *Schotti* membranis *in arcem*. *Sylburgius* quidem pugnat pro retro vulgatis *perduxisset*; sed frustra. etiam producere heic proprie locum habet; quemadmodum exemplis aliquot ostendit *Brissonius* lib. XIV. de Verborum, quae ad jus pertinent, significatione. GRUT. Verum ego cum MSS. plerisque & Edit. vetust. aliter sentio, & *perduxisset* retinere malui. Adhibetur enim haec vox de talibus, qui copias in destinatum sibi locum ducunt. Sic Virgo haec Viae dux Sabinos in certum & praescriptum locum Sc. Capitolium perduceret. *Vell. Paterc.* lib. II. cap. LIV. §. 3. *Ingenti cum difficultate itinerum locorumque inopia perductis ad eos legionibus.* cap. CVI. §. 2. *Romanus cum signis perductus exercitus.* & cap CXI. §. 3. *Partem exercitus ab Urbe perduxi ad filium ejus.* Quo modo fortasse reponendum ap. eundem eod. lib. cap. LXXVIII. §. 1. *Perducto eorum exercitu in Syriam.* Noster inf. cap. XLIX. §. 6. *Reliquias incolumes per media Hostium castra Canusium perduxit. Livius* lib. XXII. cap. XXII. *In castra Romana perducti. Valer. Max.* lib. VI. cap. V. ex. 1. *In castra Romanorum perduxit. Frontinus* lib. II. Strat. cap. III. ex. 20. *Perduceret hostes in confragosa loca.* & cap. V. ex. 35. *In praeparatas insidias perduxit exercitum. Producere* autem proprie de eo duce dici existimo, qui milites ex castris educit, ut hostibus faciat pugnandi copiam. Sic *Caesar* lib. I. B. Civ. cap. XLII. §. 2. *Copias suas ad infimas montis radices producunt. Livius.* lib. XXVI. cap. III. *Eos ferociter pugnam poscentes productos in aciem. Corn. Nepos* in Milt. cap. V. §. 4. *In aciem Equitum decem millia produxit.* Inf. in Caesar. cap. XXXV. §. 4. *Producta in speciem acie.* Sed hae voces ita passim permutantur. Cl. *Gron.* ad *Livium* lib. XXX. cap. XII. *Drak.* ad *Silium* lib. XV. vers. 100. *Torren.* ad *Valer. Max.* lib. VI. cap. II. ex. 3. *Oudend.* ad *Lucan.* lib. III. vers. 384. & lib. IX. vers 389. V. D. ad *Petron.* Sat. cap. VIII. init. & ad *Corn. Nep.* in Annib. cap. V. §. 3. ARNTZ.

Armillas.] Ornamenta vocitata sunt, quae viri militares ex auro ab Imperatoribus donati gerunt. *Armillum* autem urceoli vinarii genus, ut *Nonius* inquit: utrumque ab *armo*, id est, humero dictum. MACH. Vide notata ad *Florum* pag. 6. Not. 26. ANNA. Scilicet solebant *scutum*, *armillas* & *annulos* laeva manu gestare viri militares, ut est in *Ovid.* lib. III. Am. El. VIII. vers. 15.

> *Laeva manus, cui nunc serum male convenit aurum*
> *Scuta tulit. dextram tange, cruenta fuit.*

Dolose repromissis.] Mediolanensis *promissis*, a quo stat vetus Liber calamo exaratus: nihil tamen muto, quod sic *Suetonium* frequenter loqui meminerim: tametsi promissio relationem (ut cum dialecticis loquar) sua vi significet. Loca piget huc congerere. Utitur & in Scaevola Auctor noster. SCHOTT.

Ubi Titus.] Pro *Titus* malim *Tatius* ut §. seq. in Vulg. lib. utrumque nomen exprimitur *Titus Tatius.* ut paullo ante & inf. §. 11. SYLBURG. *Tatius* est in Leid. 1. & B. *Tatius Titus* Leid. 2. & F. non male, cum certum sit praenomina ipsis non raro nominibus postponi. *Livii* Epit. lib. II. *Virtute Coclitis Horatii prohibitus est. Vell. Pat* lib. II. c. XXXIII. fine. *Haud infacete Magnus Pompejus Xerxen togatum vocare adsueverat.* Vid. Cl. *Duker.* ad *Flor* lib. III. cap. XXI. § 18 & *Periz.* Epist. ad *Heins.* XXXII. tom. IV. Syll. *Burm.* p. 786. ARNTZ.

Habuerant.] *Habuerunt.* B. & T.

7 *Montem Tarpejum.*] Id est, Capitolinum: nam & *Tarpejus* dictus est ANNA.

Tenebant.] Codex Fran. *tendebat* forte pro *in montem Tarpejum tendebat.* Sed recte se habet vulgata lectio. Tenere namque locum aliquem dicuntur duces, in quo castra posuerunt. *Eumenii* Paneg. Const. Caes. dict. cap. XV. §. 5. *Signifer nefariae factionis, cum ab eo litore, quod tenebat, abscessit. Hirtius* B. Alex. cap. VI. *Urbis partibus exclusis, quae ab ipso tenebantur.* Plura Cel. *Gronov.* ad *Livium* lib. XXIV. cap. III. & lib. XXVII. cap. XVII.

In eo loco, ubi nunc Romanum forum.] *Florus* cap. I. *Ita admissis intra moenia hostibus, atrox in ipso foro pugna.* Per *forum* autem *forum Romanum* intellige, quod inter Palatinum & Capitolinum collem fuit. ANNA.

Hostus.] Scripsi, non *Hostius*, sequutus lapides Capitolinos, *Valerium Maximum* & *Macrobium*,

ftus Hostilius fortissime dimicans cecidit, cujus interitu consternati Romani fugere coeperunt. Tunc Romulus Jovi Statori aedem vo- 8 vit, & exercitus seu forte, seu divinitus restitit. Tunc raptae in 9 medium processerunt, & hinc patres, inde conjuges deprecatae, pacem

um, qui hoc praenomen sic efferunt. SCHOTT. *Liv.* lib. 1 *Principes utrinque pugnam ciebant: ab Sabinis Mettius Curtius, ab Romanis Hostus Hostilius. Hic rem Romanam iniquo loco ad prima signa animo atque audacia sustinebat. Ut Hostus cecidit, confestim Romana inclinatur acies: fusaque est ad veterem portam Palatii.* Hic *Hostus Hostilius* Tulli Hostilii tertii Romanorum Regis avus fuit. ANNA. *Hostus* agnoscunt quoque Nostri tantum non omnes. adde *Sigonium* ad *Liv.* lib. I. cap. XII. & de Nomin. Rom. cap. III. & *Pigh.* ad *Val. Max.* fragm de Nomin. p. 878.

Dimicans cecidit.] Leid. 2. & Ed. Ant. *dimicando.* Cave quidquam mutes, est enim elegans locutio, cum participia illa *dimicans* & *pugnans* exprimant, tales non inultos periisse. *Livius* lib. II. cap. XLVI. *Aut prope te hic Q. Fabi dimicans cadam.* lib. III. cap. V. *Acriter dimicans cecidit. Justinus* lib. IV. c. V. §. 7. *In prima acie fortissime dimicans primus cadit.* lib. VIII. cap. I. §. 13. *Primus inter confertissimos dimicans cecidit.* & lib. XXXV. cap. I. §. 11. *Invicto animo inter confertissimos fortissime dimicans cecidit. Caesar* lib. V. B. Gall. cap. XXXV. §. 7. *Fortissime pugnans, dum circumvento filio subvenit, interficitur.* c. XXXVII. §. 4 & 5. lib. VI. B. G. cap. XL. §. 7. & lib. VII. cap. L. §. 6. *Nepos* Hamilc. cap. III. *In praelio pugnans adversus Vettones occisus est. Livius* lib. XXVI. cap. XXV. *Pro patria pugnantes mortem occubuerunt.* Sic lib. XXVII. cap. XVI. & XLIX. lib. XXXVII. cap. XI. & alibi. ARNTZ.

Fugere coeperunt.] Nonnemo mutat, *fugam coeperunt.* SCHOTT. Quem ut sequamur, nulla est ratio. *Hirtius* Bell. Alex. cap. XX. *Temere in naves refugere coeperunt.* & *Phaedr.* lib. I. fab. XII. vers. 7.

Venantum subito vocibus conterritus
Per campum fugere coepit.

8 *Statori.*] Quia fecit *stare* aciem Romanam contra Sabinos, in qua pugna etiam vulneratus Romulus fertur. MACH.

Et exercitus seu forte.] Sic ex Mediolanensi & MSS. optimis restitui. *Simonis Colinaei*, aliorumque Editiones *& exercitui seu forte.* Parisinus Codex antiquus *& exercitum seu forte, seu divinitus restituit*, eximie. *Forte* autem, non *sorte* legendum hic & in antiquis Scriptoribus, ut in Tulliis infra cap. VII. admonuimus. SCHOTT. *Exercitui* legit B. F. & aliquot vetustae Editiones, ceteri Codices nihil mutant, nisi quod eaedem Editt. & F. pro *forte* habeant *sorte.* Omnino male. Veteres enim Philosophi, ut erant in rebus de Providentia Divina admodum diffidentes, putabant, res humanas duobus modis evenire vel casu aliquo fortuito, vel consilio & administratione Deorum. *Plinius* in Paneg. cap. I. *Ac si adhuc dubium fuisset, forte casuque Rectores terris, an aliquo Numine darentur. Cicero* lib. VII. ad Famil. Ep. V. *Ut illud nescio quod non fortuitum, sed divinum videretur. Valer. Max.* lib. VII. cap. II. ex. 5. *Directum est autem sive casu sive etiam coelestis Numinis providentia. Tacitus* lib. VI. Ann. cap. XXII. *Sed mihi haec ac talia audienti in incerto judicium est, fatone res humanae ac necessitate inmutabili, an forte volvantur. Caesar.* lib. I. B. Gall. cap. XII. §. 6. Inspiciatur *Servius* ad *Virg.* lib. IV. Aen. vers. 620. *J. Fred. Gronovius* ad *Livium* lib. I. cap. IV. *Wass.* & *Cortius* ad *Sall.* Jugurt. cap. I. & *Lactant.* lib. I. Div. Inst. cap. II. Has vero voces a Librariis passim inter se confundi multis exemplis ostendi posset, quod agemus inf. cap. VII. & XIII. ARNTZEN.

9 *Tunc raptae.*] Non ita Parisinus. Sed *tum captae.* SCHOTT. Sed male, *rapere* enim propria hac in re vox. *Val. Max.* lib. II. cap. IV. ex. 4. *Romulus raptis virginibus Sabinis. Ascon. Pedian.* Prooem. Act. in Verr. p. 57. *Quibus ajunt raptas Sabinas esse. Ovidius* Ep. XVII. Her. vers. 22.

Rapta semel, videor bis quoque digna rapi.

Seneca Herc. Oet. vers. 419.

- - - Virginum thalamos petit,
Si qua est negata, rapitur.

Ubi eodem modo peccant duo Codd. Traj. qui legunt *capitur.* Error ceteris Librariis non infrequens, uti notarunt *Sciopp.* lib. I. Verif. cap. IX. *Gron.* ad *Liv.* lib. VI. cap. XXIII. Comm. ad *Petron.* Sat. cap. XXIX. & ad *Flor.* lib. I cap. I. §. 10. cap. XII. §. 4. & lib. II. cap. VI. §. 2. Nob. *Heins.* ad *Ovid.* Ep. XIX. Her. vers. 74. *Burm.* ad lib. II. Met. vers. 603. & *Drak.* ad *Sil. Ital.* lib. XV. vers. 659. ARNTZ.

Hinc patres, inde conjuges.] MSS. *matres* habent, non recte. dixit enim accusandi casu *patres*, ut totidem paene verbis *Livius: hinc patres, hinc viros orantes.* De virginibus enim sermo est, qua-rum

10 pacem conciliarunt. Romulus foedus percussit, & Sabinos in urbem recepit, populum a Curibus oppido Sabinorum Quirites voca-
11 vit. Centum Senatores a pietate Patres appellavit. Tres equitum cen-

rum oratio querelis plena a *Livio* & *Ovidio*: ac de Graecis *Plutarcho* effingitur. Parisinus verbis decurtatis legit, *& hinc patres, inde conjuges conciliarunt.* SCHOTT. *Hinc patres, deinde* Leid. 2. Sed frustra. *Martial.* lib. III. Ep. LVIII.

Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.

Et lib. IX. Ep. LV.

Inde salutatus picae respondit arator,
Hinc prope summa rapax milvus in astra volat.

Vid. etiam lib. I. Ep. CXVIII. & *Petron.* in fragm p. 687. Porro voculam *pacem* non admittunt G. B. & F. ut *conciliarunt* ad *patres* & *conjuges* referretur, sed melius receptam tuebimur. *Just.* lib. XXII. cap. II. §. 7. *Non pax tantum Agathocli conciliatur. Cicer.* lib. X. ad Fam. Ep. XXVII. *Pacis inter Cives conciliandae te cupidum esse laetor.* & *Dares Phryg.* de Excid. Troj. cap. XXXVII. *Postquam multa verba de pace concilianda dixerunt.* ARNTZ.

10 *Foedus.*] Unde comitium a *con* & *eundo* dictum, quia ibi Tatius cum Rege Romano pacta iniit. MACHAN.

A Curibus.] *A Quiritibus* in MSS. *Pulmanni* est, qui, vulgatis plenior, legit: *Centumque ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret: quos pro senectute Senatores; Patres a pietate nominavit. Tris Equitum*, &c. nec dubito quin germana sint, quare in contextum recipienda. SCHOTT. *Liv.* lib. I. *Ita geminata urbe, ut Sabinis tamen aliquid daretur, Quirites a Curibus appellati.* ANNA.

11 *Centum Senatores a pietate Patres.*] Patres certe a pietate vel ab honore dicti. MACH. *MSS. Pulmanni*; *quos pro senectute Senatores, Patres a pietate nominavit.* Itaque *a pietate* lego, ubi vulgati *ab aetate* proclivi errore, cum idem paene sonus sit. *Ab aetate* enim Senatores, *a pietate*, vel, ut *Livius*, *ab honore* Patres dicti. Cum haec ita emendassem, vidi sententiam a Mediolanensi codice confirmari, & a *Dominico Machaneo*, quem ita legisse ex scholiis apparet. Putavi ergo hunc locum sic interpungendum: *Centum Senatores ab aetate*; *a pietate Patres appellavit*, nec muto sententiam, praesertim cum amicis quibusdam eam probavero: tametsi *Sallustius* Catilinaria vulgatam lectionem tueatur. *Delecti*, inquit, *quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, Reipublicae consultabant. Hi vel aetate, vel curae similitudine, Patres appellabantur.* Nobiscum vero facit *Eutropius*, *L. Annaeus Florus* & *Messalla Corvinus*: *centum*, inquit, *Senatores creavit, quos Patres ab auctoritate nuncupavit.* Sic enim legendum vel *ex auctoritate* e *L. Floro* lib. I. c. I. SCHOTT. & SYLBURG. *A pietate* constanter omnes MSS. Antiq. Edit. & *Mach.* in aliis posterioribus est *ab aetate.* Hoc si recipiamus dicendum erit, Patres dictos esse quod reliquos aetate praeirent. Dubitanter *Sallust.* B. Catil. cap. VI. §. 6. & ex eo *Serv.* ad *Virg.* lib. V. Aen. vers. 758. *Vel aetate vel curae similitudine Patres appellabantur.* Quod dicit *ab aetate* ego non credo; sic enim nulla justa esset differentia inter *Senatores*, qui a senectute, & inter *Patres*, qui ab aetate dicerentur, cum utraque appellatio eodem rediret. Quare praefero alteram sententiam *a curae similitudine*, seu, ut Noster dicit, *a pietate*, id est, cura illa paterna, qua cives prosequerentur. *Pius* enim & *pietas* proprie Parentibus tribuitur, qui summa cura salutem filiorum suorum quaerunt, & eorum commodis inserviunt. *Claudian.* de Nupt. Honor. & Mar. vers. 41.

Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans.

Iscanius de B. Troj. lib. I. vers. 322.

Haec inter medios enses timet, illa Charybdin
Incurrit, pietas nunquam secura quiescit.

Ovid. Ep. XV. Her. vers. 115.

Non aliter quam si gnati pia mater ademti
Portet ad exstructos corpus inane rogos.

Epist. XIX. Her. vers. 123. & lib. VI. Fast. vers. 559. Alia *Manut.* ad *Cicer.* lib I. ad Fam. Ep. I. & *Knatchbull* ad Ep. I. *Timoth.* cap. V. §. 4. Hinc Principibus, Magistratibus & omnibus illis, qui in imperio positi sunt, *Pietas* tribuitur. Sic Imperatoribus in Paneg. *Eumenii* pro Rest. Schol. cap. XX. §. 2. *Quidquid invictissimi Principes urbium, gentium, nationum aut pietate restituunt, aut virtute devincunt.* & Paneg. *Nazarii* Constant. dict. cap. VI. §. 5. *Itaque non plus ex eo laudis fortitudini tuae datum, quam pietati tributum est.* Adde *Eumenii* Paneg. Constantio Caes. cap. I. §. 4. & Constantino dict. Flav. Nom. cap. VII. §. 4. Et, ut propius ad rem veniamus, ipsi *Senatui* tribuitur *Pietas* apud *Suet* in *Domit.* cap. XI. §. 5. *Permittite, Patres Conscripti, a pietate vestra inpetrari.* ut & apud *Lampr.* in Alex. Sev. cap. XI. Sic hujus vocis significatione altius repetita, ducibus MSS. & derivationis verisimilitudine

centurias instituit, quas a suo nomine Ramnenses, a Tito Tatio Tatienses, a Lucumone Luceres appellavit. Plebem in triginta cu- 12 rias distribuit, easque raptarum nominibus appellavit. Cum ad Ca- 13 prae paludem exercitum lustraret, nusquam comparuit. unde inter Pa-

dine *a pietate* hoc loco omnino esse retinendum duxi. Adde *Freinsh.* ad *Flor.* lib. I. cap. I. §. 15. ARNTZ.

Quas a suo nomine.] In quibusdam Libris afuit praepositio. SCHOTT. Neque eam agnoscunt G. B. F. Lugd. I. & plerique ex Editis. verum rectius additur. *Hyginus* fab. CXCII. *Quae a Fratris nomine appellantur Hyades. Ovid.* Epist. XIX. vers. 125.

- - - *Ab inviso privignae nomine dictum.*

Et lib. V. Fast. vers. 78. Sine praepositione tamen etiam Noster paullo post & *Hyg.* fab. CXLV. *Suo nomine Argos oppidum cognominavit.* & fab. CLXXVIII. *Cilix suo nomine Ciliciae nomen indidit.* ubi tamen malim *a* vel *ex suo nomine.* ut cap. CLXXVI. *Qui ex suo* nomine *terrae* nomen *indidit. Ovidius* lib. III. Fast. vers. 733.

Nomine *ab Auctoris ducunt Libamina* nomen.

Et lib. VI. vers. 26.

Junius a nostro nomine nomen *habet.*

Ramnenses.] Alii *Rhamnenses* scribunt. MSS. concisius *Ramnes*, Parisinus *Romnes*, quam lectionem parum abest quin praeferam, ut Romulo magis affinem. Utitur & Auctor Pervigilii Veneris, quod a *P. Pithoeo Lipsius* noster lib. I. Electorum publicavit:

Unde Ramnes & Quirites proque prole posterum
Romuli matrem crearet & Nepotem Caesarem.

SCHOTT. Et ego malim *Romnes*, ut in aliis. Romulus, *Romnulus*, *Romnus*, *Romnis.* Sic cum de nomine suo urbem vocavit Romulus, eam *Romam*, non *Ramam* dixit. ANNA. *Ramnes* G. & F. Adi *Weitz.* ad Pervig. Ven. vers. 72. & *Serv.* ad *Virg.* lib. V. Aen. vers. 560. Eadem varietas est apud *Varr.* lib. IV. de L. L. p. 16. ubi quidam: *Ramnes a Romulo, Luceres, ut ait Junius, a Lucumone.*

Tatienses.] Ita scripsi, ut praeter MSS. *Aldinus*, Parisinus & Mediolanensis Codices suaserunt: suasit & *M. Varro* & *Plutarchus.* Accedit & ratio, ne *Titiensis* a *Tatio* dicam prohibens, quamquam *Sextus Pompejus* ita derivet. SCHOTT. *Titienses* vel *Ticienses* habent F. B. G. & Lugd. I. fortasse illi a *Tito* non a *Tatio* hoc nomen deduxerunt, cum utrumque huic regi competat.

A Lucumone.] *A luci communione Luceres* omnes scripti legunt: fortasse non male, quia in *luco* asylum, civiumque coitio fuit: faceturque *Livius* se hujus centuriae originem in tanta narrantium varietate referre non posse, an a *Lucumone*, an a *luco*, an *Lucero* Ardeae Rege appellata. Suspicari libet ab Hosto Hostilio dictam, quem *Dionysius Halicarnasseus Luconem* (*Ausonius* fortasse *Lucumonem*) Tuscum appellare videtur, & Romulo laboranti suppetias tulisse ait. SCHOTT. Tres MSS. pro *Lucumone* habent *Luci communione* SYLB. *A Luci communione* quoque G. F. B. retinui vulgatum, praesertim cum in Tuscia *singulis curiis singulos Lucumones imperasse* prodat *Servius* ad *Virg.* lib. X. Aen. vers. 202. Ut novum non erit Lucumonem etiam apud Romanos praefuisse, & ab eo nomen centuriis fuisse inditum. *Ascon. Ped.* ad *Cic.* in Verr. de Praet. Urb. p. 72. *Luceres altera a Lucumone, sive Lucretino sive a luco, quem lucum Asylum vocaverat Romulus.*

12 *Raptarum nomine.*] Veteres Libri *nominibus.* rectius. Hinc quidam tantum XXX. raptas fuisse putant: Verisimilius *Juba* & *Dionysius* IↃCXXCII. raptas ajunt. SCHOTT. Sed totam hanc paragraphum delent quatuor nostri.

13 *Cum apud Capreae paludem.*] Ita vulgati: nos antiquos libros expressimus *ad Caprae paludem.* Utrumque dici *Plutarchus* auctor est. SCHOTT. *Capreae* tres MSS. & omnes, si a *Machaneo* decesseris, Veteres Editiones. Utrumque quidem recte dici existimant Viri docti, verum hoc observandum erit, quamvis utrumque in MSS. Codicibus occurrat, optimos tamen ex iis & praestantissimos fere *Caprae* praeferre. Sic apud *Florum* lib. I. cap. I. §. 16. *Cum concionem haberet ante urbem apud Caprae paludem.* Sic esse in melioribus & antiquioribus libris notat *Salmasius* & Ill. *Heinsius* ad *Ovid.* lib. II. Fast. vers. 491. ad quem locum etiam opportune monet Cel. *Burmannus* & ibi quosdam Codd. habere:

Antiqui Caprae dixere paludem.

Solin. Polyh. cap. I. pag. 2. *Apud Caprae paludem nonis Quintilibus apparere desiit*, ut est in *Gryph.* Editione & excerptis Var. Lect. *Capreae* in Editione *Salmasii. Liv.* lib. I. cap. XVI. *Concionem in campo ad Caprae paludem haberet.*

Nusquam comparuit.] De morte Romuli ita varia a *Plutarcho* & *Dionysio* referuntur, ut satius sit de illa tacere, quam varias opiniones referre.

Patres & populum seditione orta, Julius Proculus vir nobilis, in concionem processit, & jurejurando firmavit, Romulum a se in colle Quirinali visum augustiore forma, cum ad Deos abiret, eundemque

MACH. *Nusquam comparuit* malim. *Nunquam* quidam Libri, male. SCHOTT. Posteriori tamen modo Fran. & Leid. 2. & magna pars Editorum, minus bene. hoc *Lamprid.* in Vita Comm. cap. II. dicit: *Nonarum Juliarum die, quo in terris Romulus non apparuit.* ut quoque *August.* lib. III. de Civ. Dei cap. XV. *Terent.* in Eun. Act. IV. sc. III. vers. 18.

Ille autem bonus Vir nusquam apparet.

Lactant. de Mort. Pers. cap. II. p. 42. *Nusquam repente comparuit, ut ne sepulturae quidem locus in terra tam malae bestiae appareret.* & *August.* lib. XVIII. de Civit. Dei cap. XXIV. *Mortuum Romulum, cum & ipse nusquam comparuisset, in Deos retulere Romani.* Recte itaque hanc formulam defendet summus *Scaliger* ad *Euseb.* Chron. p. 77. a. Haec ita confunduntur quoque inf. in Epit. cap. XLII. §. 4. & apud *Virg.* lib. II. Aen. vers. 620.

Nusquam abero & tutum patrio te limine sistam.

Nunquam habent a prima manu excerpta *Voss.* ARNTZ.

In concionem processit.] In MSS. perpetuo per *t* scriptum *Contio* reperi quasi *Coitio*: alioqui a *Conciere* non male per *c* scribitur, quasi convocatio. Haec eo pertinent, ne quis damnet, ubi a vulgi scriptura sciens volensque recessero, analogiae & Librorum scriptorum auctoritati innixus. SCHOTT. Per *t* solus Leid. sec. & sic depravare alii alibi Codices, a quibus recte a Viris doctis discessum est. V. *Dausq.* de Ortogr. tom. II. p. 91.

Jurejurando.] *Jurando.* Lugd. 2.

In colle Quirinali.] Sic dicto ab aede *Quirini* *Ovid.* II. Sed falsum est. Nam illa aedes post Romuli mortem dicata, mons autem antea *Quirinalis* dictus. Melius qui a Curibus Sabinis dictum tradunt. Idem & Agonius, vel agonalis dictus. ANNA.

Augustiore.] *Augustus* adjectivum, sacrum significat ab avium gestu, vel gustatu, quod *Ovidius* innuit:

Templa vocant augusta patres, augusta senatus:
Templa sacerdotum rite dicata manu.

Ennius:

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

MACH. *Augustiore*, quippe Deus jam factus. Sic *Florus* lib. I. cap. I. *Visum a se Romulum affirmans augustiore forma quam fuisset.* ANNA. *Augustiorem forma* Lugd. I. quomodo etiam mutant apud *Florum* lib. I. cap. I. §. 18. & alii ita loquuntur. *Virg.* lib. I. Aen. vers. 72.

Quarum quae forma pulcherrima.

Et lib. V. Aen. 295.

Euryalus forma insignis.

Confer tamen Cel. *Gron.* ad *Liv.* lib. I. cap. IX. & *Suet.* in Ner. cap. I. *Juvenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse.* Ut autem Deos suos, si apparent, humano habitu ampliores fingebat antiquitas, qua de re agit *Turn.* lib. XXX. Adv. cap. XXXIX. *Lips.* ad *Tacit.* lib. XI. Ann. cap. XXI. & Eleg. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. III. El. VI. vers. 22. Sic etiam eis, qui in Deos recepti erant, hoc idem accidisse credebant, unde *augustus* proprie tribuitur illis, qui ex hominibus in Deorum numerum relati sunt. *Lactantius* lib. I. Div. Inst. cap. XV. *Vidisse se regem humano habitu augustiorem.* *Florus* lib. IV. cap. XII. fine: *Reverentius visum est nomen Augusti, ut scilicet jam tum, cum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.* ubi Erud *Dukerus.* ac de reliquis Diis *Livius* lib. V. cap. XLI. *Praeter ornatum habitumque humano augustiorem.* lib. VIII. cap. VI. *Visa species Viri majoris, quam pro humano habitu augustiorisque.* Adde lib. I. cap. VII. & lib. VIII. cap. IX. *Val. Max.* lib. I. cap. VIII. ex. 8 *Vidit humano habitu augustiorem.* *Arnobius* adv. Gent. lib. I. p. 10. *Augustissimos illos adseveratis Deos.* *Pomp. Mela* lib. I. cap XIII. & reliqui, quare pessime *angustiore* Fran. obtrudit.

Ad Deos abiret.] Pro *abiret*, *Aldus obiret* excudit. SCHOTT. Ex qua *Aldi* Editione hoc petierit, ignoro, cum mea *Aldina abiret* exprimat. *Adiret* legitur in Lugd. 2. quod etiam vanum est. *Adire* namque *ad Deos* proprie dicuntur illi, qui supplicibus precibus ad Deorum templa accedunt. *Lactant.* de Mort. Pers. cap. XV. *Sic ergo ad Judices, tanquam ad Deos adiretur.* quod firmat *Herald.* ad *Arnob.* adv. Gent. lib. I. p. 30. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. I. El. V. vers 39. & Cel. *Burm.* ad *Ovid.* lib. II. Fast. vers. 191. *Abeunt* vero *ad Deos*, qui post mortem in Deorum numerum recipiuntur. *Cic.* lib. I. Tusc. Quaest. cap. XIV. *Abiit ad Deos Hercules, nunquam abiisset, nisi, cum inter homines esset, eam sibi viam munivisset.* *Lactant.* purissimae latinitatis imitator lib. I. Div. Inst. cap. XV. *Ipsi populo persuasit*

que praecipere, ut seditionibus abstinerent, virtutem colerent, futurum ut omnium gentium domini exsisterent. Hujus auctoritati 14 creditum est. Aedes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro Deo cultus, & Quirinus est appellatus.

suasit Romulum ad Deos abiisse. & lib. III. cap. XVIII. *Ut cum repente non apparuisset, abiisse ad Deos crederetur.* Hoc *ire ad Deos* dixit *Seneca* Lud. Claud. p. 845. *Ire in Coelum Suet.* Aug. cap. CI. Similia peccata in *abire* & *adire* observat *Sciopp.* lib. II. Verif. cap. XIV. & lib. IV. cap. VI. Cel. *Burm.* ad *Quintil.* Decl. IX. cap. V. & cum *Servio Pierius* ad *Virg.* lib. VI. Aen. vers. 375. Pro sequenti *eundemque* habet B. *eum denique.* ARNTZEN.

Ut a seditione abstinerent.] Sic quidam libri, sed nostram lectionem retineo, cum sic in Lutatio Catulo loquatur. SCHOTT. *A seditionibus* edidit *Mach.* Sed reliqui Scripti (excepto H.) & inpressi in *Schotti* lectionem consentiunt. *Tibull.* lib. I. El. II. vers. 57.

Tu tamen abstineas aliis.

Just. lib. I. cap. I. §. 7. lib. XII. cap. II. §. II. & *Burm.* ad *Ovid.* lib. X. Met. vers. 539.

14 *Auctoritati.*] Quidam Libri *auctoritate* legunt. SCHOTT. Sed tamen nullus ex nostris, & ita oportebat. Quo fere modo perperam tentabat *Justinum* Erud. *Scheff.* qui pluribus in locis illi Scriptori non satis felicem videtur operam navasse, ad lib. I. cap. VII. §. 17. *Affirmatione sua creditum est*, cum ceteri rectius *affirmationi suae.* Pro *hujus* tres Codices *cujus.*

Quirinus est appellatus.] Hinc & *Quirinalia* instituta, alio nomine stultorum festa XIII. Kal. Mart. in veteri Calendario Romano & *Ovidio* lib. II. Fast. item *Quirites* inde Cives Romani appellati. In Apotheosi quoque nomina mutari solita *Lactantius* hinc docet lib. I. cap. XV. SCHOTT. & ANNA.

Appellatus.] Non celabo lectorem hic eadem manu adscriptum in Manuscriptis omnibus *Regnavit annos* XXXVII. SCHOTT.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Romam venit, sacra instituit, aedem Vestae facit, Vestales legit, Flamines & Salios instituit, Pontificem Maximum creat, Jano portas aedificat, annum distribuit, leges fert, morbo solvitur & sepelitur Numa Pompilius secundus Romanorum Rex.

Post consecrationem Romuli, cum diu interregnum esset, & sedi- 1 tiones orirentur, Numa Pompilius Pomponis filius, Curibus oppi-

1 *Interregnum.*] Interregno legendum; ut tota sit una dictio, teste *T. Livio* ita scribente & *Plutar-*

oppido Sabinorum accitus, cum addicentibus avibus Romam venisset,

Plutarcho. Nam, ut Patavinus Historicus asserit, *quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat, annuumque intervallum regni fuit, id abs re (quod nunc quoque tenet nomen) interregnum appellatur*. Graecus vero Auctor scribit, cum ipsi patres centum & quinquaginta essent, in parte cuilibet contigisse, cum regalibus insignibus & legitima Diis sacra persolveret, imperaretque facienda sex horas noctis, & sex diei loco Quirini: hanc formam imperii Romani interregnum vocant. MACH. Locus mihi semper de mendo suspectus: videbam enim deesse aliquid aut *diuturno* legendum. Fuit enim annuum interregnum, aut latine dicendum: *cum multae interregno seditiones orirentur*. Post cum MSS. nactus essem, ita, ut excudendum curavi, legendum didici, placetque plenior ea lectio. SCHOTT. Locus variis modis corruptus. Quinque Scripti & ant. Ed. *Diu interregnum* (vel *inter regnum*) *seditiones orirentur*. Leid. 2. *cum divinitus regnum* O. S. olim editi: *interregno seditiones orirentur*. Erudit. vero *Scheff.* in Epist. ad *Heins.* quas hodie beneficio Cel. *Burmanni* habemus tom. V. Syll. Ep. V. p. 6. maluit scribere: *cum de interregno*. Sed cum Codices scripti non *interregno*, verum *interregnum* omnes agnoscant, non dubitavi *Schotti* fidem secutus ita edere, ut ille in MSS. se invenisse testatur.

Seditiones.] Mediolanensis *dissensiones*, non *seditiones* legebat. SCHOTT. *Seditiones* vocat dissensiones plebis & Patrum de novo Rege creando. ANNA.

Numa Pompilius.] Qui *Numa Pompellius* etiam appellabatur, quae vox in *Festo*, cum de opimis spoliis agit, corrupta est, in *compelli*. SCHOTT.

Pomponis F.] Sic scripsi antiquis Libris Auctoribus, quomodo & *Livius* & *Dionysius*: quidam & *Pomponi* habebat. Parisinus *Pompilii*, vulgatus *Pomponii* ponit. SCHOTT. *Pomponii* priscae Editt. & Scripti quinque. Franeq. *Pomponi*. *Pomponis* est apud *Livium*. lib. XL. cap. XLII. Filium etiam *Pomponem* habuisse Numam tradit *Plut.* in Numa p. 73. *Pompum Pompilium* Patrem Numae appellat *Val. Max.* fragm. de Nom. Rat. p. 876. ubi confer *Pigh.* & *Sigon.* de Nomin. cap. III. p. 1956. tom. II. Thes. *Graev.* qui receptam lectionem tuentur.

Curibus.] Nonnulli *a Curibus legunt*. SCHOTT. Nulla in nostris varietas, nisi quod Lugd. 2. *Curribus*. *Accitus* eodem modo de Numa adhibet *Liv.* lib. I. cap. XVIII. *Numae Pompilio Regnum aeferendum decernunt, accitus - - - - - regnum adeptus est*. & lib. IV. cap. III. *Numam Pompilium, non modo non Patricium, sed ne civem quidem Romanum, ex Sabino agro accitum*. Et hoc factum *per Legatos* scribit *Servius* ad *Virg.* lib. VI. Aen. vers. 809.

Adducentibus civibus.] Sic Editi Libri, quasi comitantibus civibus, quibus & patre fratreque deprecantibus Romam venit. *Dionysius* lib. II. MSS. omnes *addicentibus avibus*, eximie: nam *Livius* lib. I. c. XVIII. eam tamquam germanam lectionem comprobare videtur, ait enim auspicato Numam Regem creatum. *Accitus*, inquit, *sicut Romulus augurato in urbe condenda regnum adeptus est, de se quoque Deos consuli jussit: inde ab augure*, &c. Sic & *Plutarch.* in Numa, quamquam ille, postquam jam Romam venisset, aves consuluisse scribat. Nec verisimile virum religioni deditum, domo profectum ad res tantas inconsultis avibus. Sic contra in Hostilio Mancino Auctor noster dixit *vetantibus avibus*, alibi, *adversis ominibus*, & *adversus auspicia*. *Addicere* autem *aves* dicuntur in auguriis, cum aliquid volatu aut garritu approbant & ratum faciunt. *Livius* lib. I. cap. XXXVI. *Negare Attius Navius inclytus ea tempestate augur, neque mutari, neque novum constitui, nisi aves addixissent, posse*. Ibidem: lib. I. cap. LV. *Cum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere*. Ibidem: *Fabio auspicanti aves semel atque iterum non addixere*. *Tacitus* lib. I. Historiarum. *Auctus omnino addicentibus auspiciis, vocat contionem*. *Apulejus* de Deo Socratis *adjicere auguria* dixit, ut & *Plautus* Asinaria *Admittere aves* eadem elegantia, de qua *Sextus Pompejus*. *Livius* lib. I. *Concilia populi, exercitus vocati, summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimerentur*. *Julius Obsequens* de Prodigiis anno U. C. 703. *C. Cornelius Augur Patavii eo die cum aves admitterent, proclamavit rem geri & Caesarem vincere*. Locus igitur in *Seneca* corruptus, etiam emendandus lib. de Vitae Brevitate cap. XIV. *Hoc scire magis prodest, quam Aventinum montem extra pomerium esse, ut ille affirmabat, propter alteram ex duabus caussis, aut quod plebs eo secessisset: aut quod Remo auspicante illo loco, aves non adduxissent*. Sic Libri vulgati omnes: lege me Auctore, *addixissent*. Cui sententiae facile accedit, qui *Agellii* lib. XIII. cap. XIV. Noctium Atticarum cum istis *Senecae* componet. *Messallam* enim laudat Auctorem, qui eam caussam maxime probet, *quod in eo monte Remus urbis condendae gratia auspicaverit, avesque irritas habuerit, superatusque in auspicio a Romulo sit*. Porro

ſet, ut populum ferum religione molliret, ſacra plurima inſtituit. aedem Veſtae fecit, virgines Veſtales legit. Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem, Salios Martis ſacerdotes, quorum primus Praeſul vocatur, XII. inſtituit. Pontificem Maximum creavit. Por-

Porro de *addicendi* altera notione in Virginio Centurione diximus. SCHOTT. *Addicentibus avibus* etiam F. & B. in reliquis nihil ſani: nec tamen quisquam dubitabit, quin vera ſit *Schotti* & Codicum noſtrorum emendatio, niſi vellet inventis frugibus veſci glandibus. Senſu hoc frequens verbum eſt *Livio*. Praeter ea, quae *Schottus*, occurrit lib. XXII. cap. XLII. *Quum ei ſua ſponte cunctanti pulli quoque auſpicio non addixiſſent.* & lib. XXVII. cap. XVI. *Aves ſemel atque iterum non addixerunt.* *Tacit.* lib. II. Ann. cap. XIV. *Auctus omine, addicentibus auſpiciis, vocat concionem.* Ille erit locus, qui male a *Schotto* adducitur. Vide *Muretum* ad *Tibull.* lib. I. El. IV. fin. p. m. 115. Et Cl. *Burm.* ad *Ovid.* lib. XV. Met. verſ. 647. ARNTZ.

Populum ferum.] *Barbaros* vocat *Florus* lib. I. cap. II. *Multitudinem imperitam & rudem Livius* lib. I. ANNA. *Salvian.* Epiſt. IV. p. m. 177. *Ut nec Romanus memor eſſet belli nec Sabinus poſſet injuriae & illi paullo ante feri & ſemibarbari.*

Aedem Veſtae.] Inter Capitolium & Palatium medio ferme ſpatio extra Romam quadratam. Forma rotunda. ANNA.

Fecit.] Codices quidam, *confecit.* SCHOTT.

Virgines Veſtales.] De quibus floſculos aliquos e *Livio*, *Plutarcho*, *Gellio*, & *Dionyſio*, habeto: a Numa Pompilio primo inſtitutas perpetui ignis cuſtodes quatuor. quae primo decennio facienda diſcunt: ſecundo faciunt: reliquo autem decennio alias edocent, poſt id tempus nubere poſſunt. Honoribus quoque multis venerantur: inter quos, ſi caſu in quenquam inciderint ad capitale ſupplicium ductum, eum necari non licet; ſi autem aliqua virginitatem perdiderit, viva ad portam, quam Collinam vocant, defodiebatur ibi moritura, *Juvenale* teſte,

Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos.

Erat ſacerdotium Alba oriundum, habens de publico ſtipendium, eligebatur *Veſtalis* patrima & matrima, inter capiendum a Pontifice Maximo *Amata* appellabatur. MACHAN.

Flamines.] Quaſi *filamines* a *filo* lanae in pilei cacumine lato. MACH. Quidam primam *Flaminum* inſtitutionem ad Romulum referunt. Sed reclamat *Livius* lib. I. Ubi de Numa. *Flaminem*, inquit, *Jovi aſſiduum ſacerdotem creavit: inſignique eum veſte & curuli regia ſella adornavit, huic duos flamines adjecit: Marti unum, alterum Quirino.* Idem & *Dionyſius*. *Flamines* autem quaſi *filaminos*, quod caput cinctum habebant *filo*, vel *flamines* a *flameo*, quod tegminis capitis genus eſt. ANNA.

Dialem.] Et Martialem a Romulo, in honorem patris: Quirinalem ſolum a Numa inſtitutum *Plutarchus* refert: reclamant *Livius* & *Dionyſius*. Duos vero Martiales, non ut Noſter unum, fuiſſe auctor eſt *Andreas Dominicus Floccus* in libello de Magiſtratibus Romanis, qui falſo hodie *L. Feneſtellae* inſcribitur. SCHOTT. Fruſtra eſt Leid. 2. *Diales* numero plurali ſubſtituens, cum unum tantum inſtitutum fuiſſe ſatis conſtet. *Arnob.* adv. Gent. lib. I. p. 31. *Dialem, quod ejus erat, Flaminem iſto jure donavit.* *Auguſt.* de Civ. Dei lib. II. cap. XV. *Ut tres ſolos Flamines haberent tribus Numinibus inſtitutos, Dialem Jovi, Martialem Marti, Quirinalem Romulo.*

Salios.] A *ſaliendo* dictos ipſa etymologia oſtendit. (noſter autem Martinus Salius ad verum Chriſtum ſalit.) ferebant autem tunicae pictae inſigne, & ſuper tunicam aeneum tegmen circumferentes ancilia ſcuta cum ſollenni cantu & tripudiis. MACH. Illos Herculis Sacerdotes fingit *Virgil.* VIII. Aen. verſ. 285.

Tum Salii ad cantus, incenſa altaria circum,
Populeis ibant evincti tempora ramis.

Livius, a quo Noſter ſtat, Martis Gradivi facit. SCHOTT. *Almel.* ad *Quintil.* lib. I. Inſt. Orat. cap. X. p. 107.

Martis.] *Arcis* Codices quidam legunt. Sed fruſtra ſunt. SCHOTT.

Praeſul vocatur.] *Lucilius* de Saliorum exultationibus.

Praeſul ut amptruat, & inde volgus redamptruat olli.

ANNA.

Pontificem Maximum.] *Varro* lib. IV. de L. L. *Pontifices a ponte, nam ab iis ſublicius eſt factus primum & reſtitutus ſaepe.* non recte: tametſi & ita *Dionyſius* in Numa, ridetque *Plutarchus*. Pons enim ſublicius mere ligneus ab Anco primum Tiberi impoſitus. Idem *Halicarn.* lib. III. Atqui hic annos fere 30. poſt Numam imperium arripuit, a quo Pontifices creatos hic diſerte affirmat, aliique uno ore omnes. Quanto rectius Qu. *Scaevola* Pontifex Maximus a *poſſe* & *facere* deducit, ut

Portas Jano gemino aedificavit. Annum in XII. menses distribuit, 2 additis Januario & Februario. Leges quoque plures & utiles [tulit.] omnia, [quae gerebat,] jussu Egeriae nymphae, conjugis suae, se

ut *Pontifex* sit quasi *Potifex*, a potis & facio. quo & *Lucanus* allusit lib. I.

Pontifices, sacri quibus est permissa potestas.

Facere enim sacrificare est. SCHOTT. *Pontificem deinde Numam Marcium, Marci filium, ex Patribus legit, eique sacra omnia exscripta exsignataque attribuit, quibus hostiis, quibus diebus, ad quae templa sacra fierent, atque unde in eos sumtus pecunia erogaretur. Livius* lib. I. *Pontifex*, quasi *Potifex*, quia penes eum sacrorum potestas. ANN.

Portas.] De *porta* Jani, quam Numa condidit, & ad finem vitae regnique clausam habuit, *Plutarchus* in Numa, & de fortuna Romana, ubi πύλην pro τύχην *Scaliger* recte corrigit, item *Varro* lib. IV. de L. L. *Tertia*, inquit, *est Janualis, dicta ab Jano; & ideo ibi positum Jani signum, & jus institutum a Numa Pompilio, ut scribit in Annalibus L. Piso, ut sit clausa semper, nisi cum bellum sit.* &c. SCHOTT.

Jano gemino.] *Ovidius* primo Fastorum:

Nomina ridebis; modo namque Patulcius idem,
Et modo sacrifico Clusius ore vocor.

MACH. *Jano geminio* Codex parisinus pro *Jano gemino*, id est, bifronte. SCHOTT. Qui clausus pacem, apertus bellum significabat. Geminus a gemina facie, hac ortum, illa occidentem spectante. ANNA. *Jano geminas* est in H. & Leid. 2. nec melius quatuor hae voces: *portas Jano gemino aedificavit* non apparent in *Boend.*

Annos.] Non *annum* quidam. Nihil tamen muto. SCHOTT.

In duodecim menses.] Nam prius a Romulo constitutus est decem tantum: de hac autem ordinatione a *Livio* & *Plutarcho* eliciendum. MACHAN. Hanc rem alii etiam tradunt Historici, sed videtur in diversa abire *Eutropius* lib. I. cap. III. *Annum descripsit in* X. *menses, prius sine aliqua computatione confusum.* Sed puto, locum mala interpunctatione laborare, & legendum esse: *A. descripsit, in decem menses p.* &c. ut illud *in decem menses* non ad priorem partem, sed ad posteriorem referatur. V. *Lindenbr.* ad *Censor.* de Die Nat. c. XX. & *Freinsh.* ad *Flor.* lib. I. cap. II. ARNTZ.

Additis.] *Addito* quidam legunt. Nihil tamen muto. SCHOTT. Atque ita Cod. *Boend.* & *Mach.*

2 *Plurimas & utiles.*] Vet. Cod. *plures & utiles.* rectius. SCHOTT. Inde *Virgilius* de illo:

- - - Primus qui legibus Urbem
Fundabat, curibus parvis & paupere terra
Missus in imperium magnum.

ANNA. *Plures* amplectuntur uterque Leid. *Boend.* Fran. Haun. & antiquissimae Editt. quorum omnium consensui repugnare nefas duxi. Ignorabant scilicet Librarii, comparativum hunc saepe apud antiquos in usu esse, ubi superlativus videretur requiri. inf. de Caesar. cap. III. §. 6. *Sapientium plures caruisse liberis utilius duxere.* & in Epit. cap. XLV. §. 9. *Saturitate, qua artus diffuderat, accidisse plures retulere. Livius* lib. XLII. c. LVIII. *Delecta plurium gentium auxilia.* Alia dabit Doct. *Scheff.* ad *Justinum* lib. XI. cap. XV. §. 5. ARNTZ.

Omnia quae gerebat.] Locus mutilus a nobis restitutus ope Veterum & MSS. librorum, quos religiose sequuti sumus. SCHOTT. Favent quoque pro parte Nostri.

Egeriae.] Scribebant recte, non *Aegeriae*, nam ab egerendo partu dictam monuit *Festus*. Graeci Scriptores nunc Ἠγέριαν, nunc Ἐγέριαν scribunt. SCHOTT. *Mire* (verba sunt *Paganini Gaudentii* in Additam. Crit. cap. XXVIII. tom. III. Thes. Jur.) *eandem vocat & uxorem & Nympham, quasi Nymphae possint esse mortalium conjuges.* Nimia, ni fallor, erga Deos, ut illis erant temporibus, superstitio. Nam posse esse & fuisse etiam Nymphas Mortalium conjuges declarat *Ovidius* Epist. V. Her. vers. 9. ubi Oenone Nympha Paridem alloquitur:

Nondum tantus eras, cum te contenta marito
Edita de magno flumine Nympha fui.
Qui nunc Priamides, adsit reverentia vero,
Servus eras, Servo nubere Nympha tuli.

Neque debuerat Nostrum prae ceteris reprehendere Vir doct. quod eandem & *Nympham* & *Uxorem* vocet, cum *Livius* aliique eam tantum *Conjugem* non *Nympham* appellent. Nam eadem Nostro scribit *August.* lib. VII. de Civ. Dei cap. XXXV. *Igitur Nympham Egeriam Conjugem habuisse dicitur. Lactant.* lib. I. Div. Inst. cap. XXII. *Monitu Deae Conjugis ea sacra populo se tradere. Ovid.* lib. III. Fast. vers. 261.

Nympha, mone nemori stagnoque operata Dianae,
Nympha, Numae Conjux, ad tua festa veni.

Et eod. lib. vers. 275.

Egeria est, quae praebet aquas, Dea grata Camoenis,

Illa

ſe facere ſimulans. Ob hanc tantam juſtitiam bellum ei nemo intulit. Morbo ſolutus in Janiculo ſepultus eſt, ubi poſt multos annos 3 arcula cum libris a Terentio quodam exarata, qui libri, quia leves quasdam ſacrorum cauſſas continebant, ex auctoritate Patrum cremati ſunt.

C A-

Illa Numae conjux conſiliumque fuit. *Martial.* lib. VI. Epigr. XLVII.
Nympha mei Stellae quae fonte domeſtica puro
Laberis & domini gemmea tecta ſubis.
Sive Numae conjux Triviae te miſit ab antro. Adde Schol. *Juven.* Sat. III. verſ. 17. ARNTZEN.

Nymphae.] Lympha quaſi nympha, per mutationem conſonantis. Sanctus *Auguſtinus* libro ſeptimo capite trigeſimo quinto de Civitate Dei, ait, fontem fuiſſe, ac Numam hydromantiae, id eſt, aquae divinationis peritiſſimum fuiſſe. MACHAN.

Conjugis.] MSS. *conjugis* pro *uxoris* legunt. SCHOTT. *Conjugis* quinque Scripti, & Ed. *Machan.*

Se facere ſimulans.] Nec primum fuiſſe Numam, nec ultimum, qui hujusmodi techna populum naſo duxerit, abunde oſtendimus in diſſertationibus noſtris *Livianis*. GRUT.

3 *Poſt multos annos.*] Poſt annos CCCCXC. ANN.

Arcula cum libris.] Illud paene praeterieram pro *arcula* Mediolanenſem longe optimum formis excuſum, quem *Jo. Livinejus* & *And. Papius* eruditiſſimi juvenes ad me miſerunt, *ſcrinia* habere. *Ita duo deinceps Reges*, inquit *Livius*, *alius alia via*, *ille bello*, *hic pace civitatem auxerunt.* SCHOTT Imo duae lapideae *arcae* octonos ferme pedes longae, quaternos latae, inventae ſunt. Literis Latinis Graecisque utraque *arca* inſcripta erat, in altera Numam Pompilium ſepultum eſſe, in altera libros Numae Pompilii ineſſe. Quae titulum ſepulti Regis habuerat, inanis inventa, ſine ullo veſtigio corporis humani, aut ullius rei; per tabem tot annorum omnibus abſumptis. In altera duo faſces candelis involutis, ſeptenos habuere libros, non integros modo, ſed recentiſſima ſpecie. Septem Latini de Jure Pontificio erant: ſeptem Graeci de diſciplina ſapientiae, quae illius aetatis eſſe potuit. Vide *Liv.* lib. XL. cap. XXIX. *Plin.* lib. XIII. cap. XIII. *Val. Max.* lib. I. cap. I. ANNA. *Fercula* Fran. Leid. 2. *Gram.* & Haun. *Scrinia* Lugd. I. quod ſine dubio erit melius, ſi certum ſit, duas inventas arcas, ut plurimi volunt, praeſertim cum etiam vox ea huic rei ſit accommodatiſſima. *Scrinia* enim dicebantur loculi, in quibus acta Principum &c. adſervabantur. inf. de Caeſar. cap. XX. §. 34. & de quibusvis libris ex *Martiale* aliisque eſt notiſſimum. Sed cum hac in re *Livius* XL. XXIX. *arcae* vocabulum adhibeat, & alii de una tantum arca teſtentur nihil mutare volui. Ita certe *Plinius* lib. XIII. Hiſt. Nat. cap. XIII. & *Nonius* cap. III. V. *Scrobes*. ARNTZ.

A Terentio quodam.] Mire variant Libri veteres: alii *Terrentio* ſcribunt, alii *Tarentino*, ut praeter Pariſinum & Agrippinenſis codex habet. Qui ſummo conſenſu *extracta* legunt, quod non probo. Exſtat enim in lege Numae apud *Feſtum*, ut alibi monuimus Conſtat autem repertos libros in agro, dum paſtinaretur, L. Petilii Scribae ſub Janiculo. Vide *Livium* lib. XL. ab U. C. *Plinium* lib. XIII. cap. XIII. *Val. Max.* lib. I. cap. I. *Lactant.* lib. I. cap. XXII. Numero autem annum U. C. IↃLXXII. *Goltzii* Faſtos ſecutus, nam P. Cornelio Cethego, M. Baebio Tamphilo Coſſ. effoſſos *Plinius* & *Lactantius* prodidere. Itemque *Plutarch.* in Numa, paullo aliter, quam *Livius*. Meminit & hujus rei *Varro* Manio apud *Nonium* v. *Scrobs*: *Qui dum adminiſtrant in ſcrobe fodiendo invenerunt arcam.* SCHOTT. *Tarentio.* Haun. Codex.

Exarata.] MS. *extracta.* nihil muto. Significat enim arando effoſſam erutamque arcam. Sic in lege Numae apud *Feſtum*: *ſi quis terminum exaraſſet*, *ipſus & boves ſacri ſunto.* Utitur & *Cicero* II. de Legibus, *Plinius*, alii. Vide *Plinium* lib. XIII. cap. XI. & *Auguſt.* lib. XVII. cap. XXXIV. Civitatis Dei, ex *Varrone* lib. V. Rerum Romanarum. SCHOTT. *not. min.*

Leves.] Agrippinus codex *leges* pro *leves* praefert, non recte, niſi *cauſſas* redundare dicamus. Quid ſi *laevas*, id eſt, ſiniſtras? SCHOTT. Fruſtra, nam *leves* retinendum. Ideo autem cremati fuere, quia *leves* quaſdam, & futiles ſacrorum cauſſas continebant, quae ad diſſolvendas religiones facere poſſe videbantur. *Liv.* lib. XL. cap. XXIX. *Lectis rerum ſummis quum animadvertiſſet* (Q. Petilius praetor) *pleraque diſſolvendarum religionum eſſe*, *L. Petilio dixit ſeſe eos libros in ignem conjecturum eſſe.* ANNA.

Cremati ſunt.] Igne abolere libros pernicioſos, uſi-

usitatum fuisse, non uni genti, non uni aevo; pluribus exemplis palam feci in Discursibus meis Cornelianis, Libro IV. Annal. cap. XXXV. f. GRUT. Septem Latini tantum combusti: septem Graeci magna cura asservati: quippe de Disciplina tantum Sapientiae tractabant. ANNA.

CAPUT IV.

Argumentum.

Rex creatur, Albanis bellum indicit, Albam diruit, Albanos Romam transire jubet, curiam constituit, Coelium urbi addit, fulmine icitur & conflagrat Tullus Hostilius tertius Romanorum Rex.

1 Tullus Hostilius, quia bonam operam adversum Sabinos navave-
2 rat, Rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum certa-

1 *Tullus Hostilius.*] Nepos erat, *Livio* teste, ejus Hostilii, qui adversus Sabinos naviter pugnando occubuit. MACHAN. *Tullius* duo Codices.

Bonam operam.] Nisi me animi fallit, lacuna subest, legendumque, *quia avus ejus bonam operam*, ut *Livius* ait: nam Tullum bene de R. P. Romana recens nata meritum esse legere non memini, & temporum ratio repugnat. de Hosto Hostilio recordor. Et *Plinius* lib. XVI. cap. IV. Romulum frondea coronasse Hostum Hostilium ait, quod Fidenas primus irrupisset, qui avus Tulli Hostilii fuit. Versatur & in eodem errore *L. Florus*, qui & alterum erratum addidit, ultro imperium esse adeptum, oblatumque, ut Numae, sic enim ait: *cui in honorem virtutis regnum ultro datum.* Prius hic restitui potest, ut legas *virtutis avitae;* alterum excusari non potest, etenim variant Libri MSS. SCHOTT. Futuram heic ἀνιστορησίαν, nisi reponamus, *quia avus ejus bonam*, haud frivole adnotatum Viris doctis GRUT. & SYLB. Optime Viris doctis annotatum hic legendum, *quia avus ejus bonam* &c. Neque enim de Tullo Hostilio loqui potest *Victor*, sed de Avo ejus Hosto Hostilio, qui contra Sabinos fortissime dimicans cecidit. *Liv.* lib. I. cap. XXII. *Numae morte ad interregnum res rediit. Inde Tullum Hostilium Nepotem Hostilii, cujus in infima arce clara pugna adversus Sabinos fuerat, regem populus jussit.* ANNA. Errorem hunc ad *Florum* lib. I. cap. III. §. I. etiam notarat *Freinshemius.* Nec tamen quidquam mutavi, praesertim cum nihil mutent Codices, nisi quod duo pro *quia* legant *qui.* Non enim nostrum est, invitis Codicibus, Scriptorum errores tollere, qui & ipsi fuerunt homines.

Navaverat.] *Navarat* Mediolanensis legit. SCHOTT.

Indixit.] De *indicendo* bello Historicos evolve, uti praeferrata hasta in fines hostium mittebatur. MACH.

2 *Trigeminorum.*] Horatiorum Romanorum & Curiatiorum Albanorum, qui singulari certamine pugnarunt, ita ut Albani Romanis succubuerint. MACH. Mediolanensis legit *tergeminorum.* Nihil interest. Verum quomodo gemini & trigemini nascantur vide variorum Philosophorum sententias apud *Plutarchum* de Placitis Phil. lib. V. cap. V. Lex de Trigeminis a Tullo lata his paene verbis concepta: *Nati trigemini, donicum puberes esunt, de publico aluntor.* SCHOTT. *Tergeminorum* etiam Leid. I. Sed admittenda est aliqua inter hasce voces differentia, aliter, ac fecit *Schottus.* Vide de his diligentissime agentem Cl. *Duker.* ad *Flor.* lib. I. cap. III. §. 3. *Trigeminus* enim de uno partu editis, *tergeminus* de aliis rebus dicitur. Verum hac in parte non raro peccant Librarii, ut apud *Senec.* Oedipo vers. 279.

Trigemina qua se spargit in campos via.

Sic editi, rectius Codex Traj. *tergemina:* qua voce utitur in Herc. Fur. vers. 563. & Agam. vers. 14 Et suspectus mihi *Apulejus* lib. III. Met. p. 137. Ed. *Elmenh. Trigemino corpori Geryonis vel triplici formae Cerberi.* vellem *tergemini*, cum aperta sit imitatio *Virgilii* lib. VIII. Aen. vers. 202. & *Lucret.* lib. V. vers. 28. Similia peccata vide apud *Torren.* ad *Val. Max.* lib. IV cap. VII. ex. 2. & *Gron.* ad *Livium* lib. XXII. cap. XII. Editur

certamine finivit. Albam propter perfidiam ducis Metii Fufetii diruit. Albanos Romam transire jussit. Curiam Hostiliam constituit. 3 Montem Coelium urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacri- 4 ficiis imitatur, Jovi Elicio litare non potuit, fulmine ictus cum regia conflagravit.

tur tamen hodie apud *Orosium* lib. II. cap. IV. *Compendiosa Tergeminorum congressione.* Quamvis fortasse non ita sit in omnibus Scriptis. ut & apud *August.* de Civ. Dei lib. III. cap. XIV. & in l. 3. ff. Si pars Hered. pet. quam legem pluribus illustrat exponendis legibus unice natus *Bynkersh.* lib. III. Obs. cap. VIII. qui in hac historia omnino conferri meretur. ARNTZ.

Certamine.] *Certatione* perpetuo MSS. & typis excusi paullo antiquiores: quod nescio quomodo magis arridet, quam *certamine*, quod numeros poëticos sonat. Haec videntur perturbata *Johanni Grejonio* eruditissimo viro, itaque e *Livio* concipienda: *certamine finivit*: *nam cum apud Romanos Horatii, apud Albanos trigemini essent Curiatii, ducibus Hostilio & Fufetio placuit*, &c. usque ad finem capitis, *in diversa distractus est. Albam propter perfidiam ducis Metii diruit. Albanos*, &c. *cum regia conflagravit.* Lector arbitrabitur. SCHOTTUS. *Certatione* etiam est in Lugd. 2. & Ant. Edit. reliqui Scripti & Editi *certamine*, quod mihi quidem magis placet. *Certamine* etiam edidit *Schottus*, sed hoc princeps mutavit Editio Gaesb., quae etiam post vocem finivit contra omnes Manusc. & Editt. voculam *&* intrusit, eamque retinuit more suo *Pitiscus*, nimis uterque de suo liberalis.

Perfidiam.] *Proditionem* habet Parisinus & Agrippinensis. Sed quae isthaec commutandi audacia? veterem scripturam retineo: *Varro* de Vita Pop. Rom. lib. I. *Metium Fufetium propter perfidiam interfecit paene imperiosius quam humanius. Nam equis ad curriculum ex utraque parte deligatum distraxit. Ovidius* lib. I. Trist. Eleg. III.

Sic doluit Metius, tunc cum in contraria versos
Ultores habuit proditionis equos.

Atque huc respexisse in Ibin existimo:

Vel tua, ne poenae genus hoc cognoverit unus,
Viscera diversis scissa ferantur equis.

SCHOTT. *Grammii* Cod. *proditionem.*

Metii Fufetii.] Qui in Bello Fidenati desertor Romanorum, ut proditor a quadrigis laceratus fuit. MACH. *Metii Fufetii* scribo ex Fastis Capitolinis, Graeca consuetudine, & Mediolanensi codice, tametsi MSS. varient. *Suffetii Manutius* ediderat, quem reliqui sunt sequuti. Metelli scriptus Codex *Metti Suffetti*, fortassis, quod veteres I longum scriberent, cum geminaretur, nam & *Curiat*I & *Horat*I iidem scribunt. SCHOTT. Primam hujus nominis litteram *F.* esse, non *S.* prolixe docet *Sigon.* Emendationum lib. I. cap. LII. SYLBURG. Nulli Codices in hac sibi voce constant, & mire in omnibus Manusc. turbatum. Non placet omnes Librariorum errores repetere, plerique *Suffetii* malunt. Sed *Fuffetii* vel *Fufetii* (quod malim) scribendum esse docuerunt Eruditiores. *Dausq.* Orthogr. part. II. p. 137. Cl. *Duker.* ad *Flor.* lib. I. cap. III. §. 8. Doct. *Torren.* ad *Val. Max.* lib. VII. cap. IV. ex. I. & *Fabric.* ad *Orosium* lib. II. cap. IV. ARNTZ.

3 *Albanos Romam transire.*] *Flor.* lib. I. cap. III. *Albamque ipsam, quamvis parentem, aemulam tamen diruit, quum prius omnes opes urbis, ipsumque populum Romam transtulisset.* ANNA.

Curiam Hostiliam.] Templum erat, ubi Senatus ab eo Rege auctus congregabatur. MACH. *Varr.* lib. IV. de L. L. *Curia duorum generum. Nam & ubi curarent sacerdotes res divinas; ut Curiae Veteres: & ubi Senatus humanas; ut Curia Hostilia, quod primus aedificavit Hostilius Rex. Ante hanc rostra*, &c. ANNA.

Montem Coelium.] Alii *Caelium*: & absque diphthongo MSS. nostri. Vetus tamen inscriptio Lugdunensis eam agnoscit, quam in Servio Tullio expressimus. Verum haec de monte *Coelio*, Anco Marcio *Strabo* tribuit: Tarquinio Prisco *Corn. Tacitus* Annali IV. *Livius* a nobis stat. SCHOTT.

4 *Dum Numam Pompilium.*] *Liv.* lib. I. cap. XXXI. *Ipsum Regem tradunt, volventem commentarios Numae, quum ibi quaedam occulta sollennia sacrificia Jovi Elicio facta invenisset, operatum his sacris se abdidisse: Sed non rite initum aut curatum id sacrum esse; nec solum nullam ei oblatam coelestium speciem, sed ira Jovis, sollicitati prava religione, fulmine ictum cum domo conflagrasse.* ANNA.

Sacrificiis.] *Sacrificii* Parisinus, antique. SCHOTTUS.

Jovi Elicio.] Jupiter *Elicius* ab *eliciendo* dictus, quia occultis sacris ratio eliciebatur ab eo fulminum mittendorum, cujus aram Romae erectam scimus in Aventino. MACH. Ab *eliciendo* dictum *Livius* & *Ovidius* III. Fastorum existimant: quamquam a Graeca voce homo Graecus *Plutarchus* ἱλάω. i. *propitio* derivet. Non dissimulabo

in veteribus nostris schidis *Delicio* legi, in Agrippinensi *Cilicio*. De Jove autem *Elicio Varro* lib. v. extremo, & *Arnobius* lib. v. initio. Graecis καταβάτης dictus. *Pollux* lib. ix. & *Turn.* lib. xxv. cap. xiv. Adversariorum. SCHOTT. B. F. Lugd. 2. & H. *Delitio* vel *Delicio*, vitiose. Vid. *Godel.* ad *Liv.* lib i. cap. xx. & Cel. *Burm.* de Jove Fulgur. cap. ix.

Fulmine ictus.] Recte *Sigonius* hic *Livium* emendat, qui Hostilio extremo *ipsum* pro *ictum* habet contra fidem veterum. Adscripsit & similes loquendi formas ex *Livio* lib. xxxiv. *Lactant.* lib. iii. & *Cicerone* ii. Offic. Pro *regia*, ut ante, *curia* in iisdem est MSS. qui, ut hoc caput in plura diducerem, auctores exstitere, & certe sejungenda esse res ipsa loquitur, neque enim particulis cohaerent, & titulus ita monebat, quem saepe inspiciendum suadet *Plinius* junior: sunt enim & Viri illustres, tametsi capita nunc plura excurrant. SCHOTT.

Argumentum.

Rem paucorum certatione finituri concurrunt trigemini Horatii & Curiatii. Fugam duobus Horatiis caesis simulat, Curiatios vulneratos insequentes singulos interficit, sororem sponsi paludamento viso flentem occidit, apud duumviros condemnatur, ad populum provocat, patriis lacrymis condonatur, & expiatur Horatius.

5 Quum inter Romanos & Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio & Fufetio, placuit rem paucorum certamine finire. 6 Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos Curiatii, quibus foedere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. 7 Unus Horatius quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, & singulos per intervalla, ut

5 *Hostilio.*] Tullo *Hostilio* Romanorum Rege. ANNA.

Fufetio] *Metio Fufetio* Albanorum duce. ANN.

6 *Erant apud Romanos.*] *Livius* lib. i. c. xxiv. *Horatios Curiatiosque fuisse satis constat, nec ferme res antiqua alia est nobilior. Tamen in re tam clara nominum error manet; utrius populi Horatii, utrius Curiatii fuerint. auctores utroque trahunt: Plures tamen invenio qui Romanos Horatios vocent. Hos ut sequar inclinat animus.* ANNA.

Foedere icto.] Reponit *foedere inito* Cod. Haun. melior tamen lectio loco movenda non est, quam ceteri Codices & ipsa Antiquitas tuentur. *Livius* lib. xxiii. cap. xxxiv. *In has fere leges inter Poenum Ducem Legatosque Macedonum ictum foedus.* *Lucan.* lib. x vers. 371.

- - - Perque ictum sanguine Magni
Foedus, ades.

Seneca in Phoen. vers. 281.

Jus ille & icti foederis testes Deos
Invocat.

Florus lib. iii. cap. v. §. 12. *Ictum cum Ponticis foedus.* Vide inf. cap. xxx. & *Gudium* ad *Phaedr.* lib. i. fab. xxxi. ARNTZ.

Ceciderunt.] Agrippinense exemplum *ceciderant* legit. SCHOTT. *Occiderunt.* pr. Leid.

7 *Horatius.*] *Oratius* perpetuo sine spiritu Agrippinense exemplum. SCHOTT. Quo modo ex nostris G. B. & Leid. 2.

Singulos per intervalla.] Hinc intelligendus *Florus* lib. i. cap. iii. *Qui supererat Horatius, addito ad virtutem dolo, ut distraheret hostem, simulat fugam, singulosque, prout sequi poterant, adortus exsuperat.* Idem *Livius* infra §. 7. ANNA.

Ut vulnerum erat dolor, interfecit.] Mendum haud dubie latet. Reposui igitur consentientibus Scriptis omnibus vocem hactenus exsulantem, quomodo plenior & concinnior lectio est: *ut vulnerum dolor patiebatur, insequentes interfecit.* Vox una alteram sua sede deturbavit, quod utraque ab eadem praepositione inchoaretur; & vero τὸ *insequentes* omnino ad sensum facit. *Livius* denique, unde haec tralata sunt, iisdem paene verbis: *Ergo, ut segregaret pugnam eorum, capessit fugam ita ratus sequuturos, ut quodque vulnere affectum corpus sineret.* SCHOTT. A quo tamen in diversa abeunt omnes Nostri, qui retinent: *ut vulnerum erat dolor.* *Et vulnerum dolores int.* Edit. Ant. Ut

ut vulnerum dolor patiebatur, insequentes interfecit. Et cum spo- 8 liis onustus rediret, sororem obviam habuit, quae viso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere coepit. Frater eam occidit. Qua re apud Duumviros condemnatus, ad populum provo- 9 cavit, ubi patris lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub tigil-

Ut tamen sensus huic loco constaret, *Schottum* sum secutus. Simili modo *Dict. Cret.* de Bell. Troj. lib. II. cap. I. *Uti quisque fugientem comprehenderat, obtruncare* & cap. II. *Dein uti quisquis in manus venerat interficitur. Dolor vulnerum* est, qui ex vulneribus oriebatur. *Eumenii* Paneg. Const. Caes. cap. XVI. §. 4. *In diversos situs tracta, sicuti dolorem vulnerum fuerant secuta, jacuerunt. Just.* lib. XXIV. cap. VIII. §. II. *Cum dolorem vulnerum ferre non posset.*

Paludamento.] *Paludamentum* vestis Imperatoria colore croceo, interdum etiam albo, cujus duo extrema longitudinis utrinque angusta erant imis latioribus. Aliquando etiam *paludamentum* milites gerebant. *Sallustius.* ANNA.

Sponsi sui.] Ita etiam *Florus* lib. I. cap. III. §. 5 *Valer. Maximus* lib. VI. cap. III. ex. 6. *Sponsum* vocat & *futurum Virum.* Atque ita alii. Boend. tamen & Cod. Haun. habent *Viri sui*, quomodo non dissimiliter *Augustin.* lib. III. de Civ. Dei cap. XIV. *Quem Virum jam fide media retinebat.* In prioribus *sponsum* dixerat. Solent quidem praesertim poëtae nonnunquam ita loqui, ut *Virum* seu *Maritum* appellent, ubi tantum sponsalia intercesserunt. Quomodo *Virgilius* lib. IV. Aen. vers. 536.

Quos ego sum toties jam dedignata Maritos.

Ubi vide *Servium* & *Emmen.* Erud. *Pricaeum* ad Euang. *Matth.* cap. I. §. 16. Eleg. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. II. El. II. vers. 11. & *Schott.* inf. ad Epit. cap. X. §. 4. Verum non existimo, *Aurelium* in hac voce quaesisse elegantiam, neque etiam in historica narratione hoc fieri debet, ut vocabula a communi notione detorta adhibeantur, nisi ex subjecta materia pateat, quid dicere voluerit Scriptor. ARNTZ.

9 *Quare.*] Vel *Qua re*, Libri omnes MSS. quod probo. Non itaque *Qui.* SCHOTT. Id est, qua de caussa. Sic multae Editiones apud *Corn. Nepot.* Them. cap. VI. §. 2. *Caussam idoneam nacti propter excursiones Barbarorum, qua re negarent.* Alii illud *re* ejiciunt, fortasse, quoniam *caussam* praecedat, quod tamen turbare non potest. Vid. *Gronov.* ad *Gellium* lib. IV. cap. I. *Dousae* Praec. in *Tibull.* cap. X *Gudius* ad *Phaedr.* lib. I. fab. XI. & Cl. *Burm.* ad lib. IV. fab IX. *Giphan.* Obs. L. L. p. m. 31. & Erud. *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. LII. §. 7. Quatuor Codd. pro *qua re* hic legunt *quo*

Duumviros.] Subaudi capitalium rerum. MACHAN. Quos ea causa tunc primum Tullus creavit. ANNA.

Condemnatus.] Condemnatus Horatius parricidii est, ut *Festus* ait: vel caedis reus fuit, ut *Halicarnasseus*, non perduellionis, ut *Patavinus*: quem multi ingeniose excusant, *Turnebus* lib. XVII. cap. VII. & cap. XXIV. Advers. *Jacobus Raevardus* ad leges XII. cap. XXVII. & *Paullus Manutius* lib. de Legibus. *Sigonius* lib. III. de Judiciis cap. IV. Et vero *Ulpianus* ad l. Jul. Mai: *perduellionis reum appellat, qui hostili animo adversus R. P. vel principem animatur. Catellianus Cotta* vir doctissimus perduellionis reos dictos putat, quia a duorum judicio judicabantur hi, qui majora crimina perpetrabant. Quod Horatii nostri demonstratur exemplo, qui ad II. Viros ea caussa primum creatos a Rege remittitur, a quibus rursus provocare licebat. declarat hoc *Cicero* oratione pro Rabirio perduellionis reo. SCHOTT. Hac de re videndus *Franc. Ramos* Err. *Trib.* de Poenis Parr l. IV. p. 115. & aliis locis eodem libro. *Ranchini* Var. Lect. lib. I. cap. VIII. & *Sigon.* de J. C. R. lib. I. cap. XX.

Populum provocavit.] Sine praepositione habent Libri MSS. sed haud scio an ferri debeat. Certe in Poplicola, *ad populum* diserte ait. *Cicero* I. de Republ. apud *Senecam* lib. XIX. Epist. provocationem ait ad populum etiam a Regibus fuisse. SCHOTT.

Patris lacrymis.] Venustius Mediolanensis *patriis.* SCHOTT. Eorum, quibus veniam delictorum impetrarunt sui *parentes*, exempla multa cumulavi ad illa *Taciti* lib. XVI. Annal. c. XXXIII. *Montanus patri concessus est.* GRUT. *Patris* malunt nostri Codices, quod ego quidem praetulerim. *Livius* lib. I. cap. XXVI. *Non tulit populus nec Patris lacrymas.* & lib. XXIII. cap. VIII. *Victus Patris precibus lacrymisque. Ovidius* Rem. Am. vers. 689.

Neve Puellarum lacrymis moveare caveto.

Quamvis & alterum posset admitti, si addicerent Codices. *Propertius* lib. IV. El. XI. vers. 57.

Maternis laudor lacrymis urbisque querelis.

Valer. Flacc. lib. I. Arg. 341.

tigillum missus, quod nunc quoque viae suppositum, Sororium appellatur.

Sed Patriae valuere preces.

Seneca lib. II. de Clem. cap. VI. *Donabit lacrymis maternis filium, & catenas solvi jubebit.* Quo loco, uti & hic notanda elegantia est locutionis *donare* seu *condonare alicui*, pro, *alicujus caussa veniam dare. Solinus* Polyh. cap. I. sub fin. *Donatus filiae in memoriam tanti praeconii reservatus est. Caesar* lib. I. Bell. Gall. cap. XX. §. 5. *Reip. injuriam & suum dolorem ejus voluntati ac precibus condonet. Livius* lib. III. cap. LVIII. *Unum tot Claudiis deprecantibus condonaret.* Confer Cel. *Gron.* lib. IV. de Pec. Vet. cap. IX. p. 320. & ad *Senecam* Phoen. vers. 232. *Munckerum* Epist. ad *Heins.* tom. V. Syll. *Burm.* Ep. CCCLVIII. & Comment. ad *Sil. Ital.* lib. XV. vers. 603. ARNTZEN.

Ab eo.] *Liv.* I. XXVI. *Ut caedes manifesta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri, filium expiaret pecunia publica. Is quibusdam piacularibus sacrificiis factis, quae deinde genti Horatiae tradita sunt, transmisso per viam tigillo, capite adoperto, velut sub jugum misit juvenem. Id hodie quoque publice semper refectum manet: sororium tigillum vocant.* ANNA.

Expiandi.] Nota passive positum, ut apud *Virgilium, Penuria edendi.* ANNA.

Tigillum.] Jugum erat, scribente *Dionysio*, quo duo *tigilla* recta desigebant, & tertium super duobus illis transversum imponebant. Sub illo capite adoperto, velut sub jugo juvenem misit: ut a caede sororia expiaretur. MACH. *Consecratisque ibi aris Junoni Sororiae & Jano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est, auguriis approbantibus. Ex quo sororium id tigillum est appellatum. Festus.* In regione IV. ponit *P. Victor.* ANNA.

Suppositum.] Apographon *Pulmanni suprapositum* praefert. Nihil tamen demuto, judicent Aristarchi. SCHOTT. Rectius *viae superpositum.* ut *Dionys. Hal.* 160, 8. Τοῖς ἐξιοῦσιν ὑπὲρ κεφαλῆς, *super capite intrantibus & exeuntibus.* SYLBURG. Lege *superpositum*, ratio & auctoritas probant. ANNA. *Subsitum* Lugd. alter. *Val. Max.* lib. IX. cap. II. ex. ext. 6. *Suppositoque tigno prominente.* Ubi *superposito* multi Codd. Quam mutationem & hoc loco sensus requirit, sed nihil in textu facile novare soleo contra MSS.

ARGUMENTUM.

Vejentes & Fidenates adversum Romanos incitat, belli fortunam sequuturus aciem in collem subducit, quadrigis religatur, & in diversa distrahitur Metius Fufetius.

10 Metius Fufetius Dux Albanorum, cum se invidiosum apud cives videret, quod bellum sola trigeminorum certamine finisset, ut rem corrigeret, Vejentes & Fidenates adversum Romanos incitavit. 11 Ipse ab Tullo in auxilium arcessitus, aciem in collem subduxit, ut for-

10 *Ut rem corrigeret.*] Abest a Libris nostris antiquis. SCHOTT. *Ut re corrig.* Leid. 2. in ceteris nulla est varietas, nisi quod Fran. & pro *ut* habeat.

11 *Ipse ab Tullo in auxilium.*] Ex foedere, quod cum Albanis ictum fuerat, cum trigemini pugnavere. Hinc *Florus* lib. I. cap. III. *Nec diu in fide Albanus, nam Fidenate bello missi in auxilium ex foedere, medii inter duos expectavere fortunam.* ANNA.

Arcessitus.] Scripsi ex MSC. meo, & est ab *arcio* deflexum, quod *accio* antiquitus significabat, teste *Prisciano. Diomedes* vero lib. I. cap. IV. ab *arceo* deducit, quod alium accusare a molestiis *arcere* sit. *Dionysius Lambinus* tamen non veretur Latinum esse negare, *Accerso* pro evoco, contra *Diomedem* lib. I. *Sosipatrem* lib. III. & *Scaurum* ceterosque litteratores antiquos. SCHOTT. *Accersitus* quinque MSS. sed vel pueris nota est haec scripturae varietas, cum Eruditiores receptam facile adprobabunt. Ex multis Vide *Munckerum* ad *Hyg.* fab. LXXXVIII. Vir. doct. ad *Val. Max.* lib. II. cap. III. ex. 2. & Erud. *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XL.

For-

fortunam sequeretur. Qua re Tullus intellecta, magna voce ait, 12 suo illud jussu Metium facere. Qua re hostes territi & victi sunt. Postera die Metius, cum ad gratulandum Tullo venisset, jussu ipsius 13 quadrigis religatus, & in diversa distractus est.

Fortunam.] *Fortunam* (*belli experiretur ac*) *sequeretur*, parenthesi inclusa redundant ex libris omnibus Manusc. Parisiensi & Coloniensi. Nec dubito, quin aliunde inculcata sint. *Livius* enim totidem paene verbis: *Consilium*, inquit, *erat*, *qua Fortuna rem daret ea inclinare Vires.* & *L. Florus*: *Albani medii inter duos exspectavere fortunam.* SCHOTT. & SYLB. Plane redundant, ideoque expungantur, Manuscriptis volentibus quos consuluit *Schottus*, item Palatinis nostris duobus, quorum alter destituitur praeterea illo *belli*. GRUT. & ANNA. Neque nostri Scripti, neque Antiqua Editio agnoscunt has voces: *belli experiretur ac.* Quare *Victori* obtrudere noluimus id, quod omnes MSS. ejus esse negarent.

12 *Magna voce ait.*] Scilicet ut suorum animos tolleret. ANNA.

Qua re.] Forte, *Eaque re.* SCHOTT.

Et victi.] Pro *victique* MSS. & *victi sunt.* Mediolanensis: *victi & territi sunt.* SCHOTT. Quomodo etiam in quinque nostris. *Victi & territi* Ed. *Mach.*

13 *Postera.*] Haec Paragrap. non apparet in Fran.

Jussu.] Mediol. *Jussu ejus.* sed haec non sunt tanti. Simile de Datami & Mithribarzane stratagema est apud *Corn. Nepotem*, *Frontinum* lib. II. cap. VII. *Polyaenum* lib. VII. *Diodorum Siculum* lib. XV. qui tamen diverse narrant omnes. SCHOTT.

Quadrigis.] Duabus admotis *quadrigis*, in currus earum illigatum Metium, equis in diversum concitatis distraxit. ANNA.

Distractus.] *Varro* de Vita Populi Romani lib. I. *Metium Fufetium propter perfidiam interfecit paene imperiosius quam humanius: Nam equis ad curriculum ex utraque parte deligatum distraxit.* *Virg.* VI. Aeneid. *Turbatis distraxit equis*, &c. SCHOTT. Ad hunc locum, ubi agitur de favore, qui se fortuna partium vel huc vel illuc inclinat, non incommode addi possunt haec *Claudiani* Bell. Gild. vers. 249.

Restitit in speculis fati, turbaque reductus
Libravit geminas eventu judice vires
Ad rerum momenta cliens, seseque daturus
Victori: Fortuna simul cum marte pependit.
Et si non cupidis essem praereptus ab astris
Exemplum sequerer Tulli, laniandaque dumis
Inpia diversis raptarem membra quadrigis.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Latinos bello domat, urbi montes addit, oppido moenia circumdat, silvas publicat, vectigal instituit, carcerem aedificat, Ostiam coloniam deducit, jus feciale Romam transfert, & inmatura morte praeripitur Ancus Martius quartus Romanorum Rex.

Ancus

1 Ancus Marcius Numae Pompilii ex filia nepos, aequitate & reli-
2 gione avo ſimilis, Latinos bello domuit. Aventinum & Jani-
culum montes urbi addidit. Nova moenia oppido circumdedit. Sil-
vas

1 *Ancus.*] *Cneus* male ſcribitur in quibusdam Libris. *Ancus* enim dictus ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος. i. incurvo cubito. *Servius* in Aeneid. VI. Natus autem error, quod initio capitum litera prima omitti ſolet, vacuumque ſpatium habere, in quo minio depingi poſſet: hinc & c in ſecundam vocalem affinem commigravit, ut vocem literis daret. SCHOTT.

Marcius.] Per c non per Tau ſcribi plurimi ante me jampridem docuerunt. SCHOTT. Scribit etiam *Martius* Boend. ſed male. Vide *Sigon.* ad *Livium* lib. I. cap. XXXII. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. VI. verſ. 403. & lib. XIII. verſ. 700. & *Torren.* ad *Val. Max.* lib. IV. cap. III. ex. 4.

Pompilii.] In MSS. quibusdam *Pomponii*, in aliis *Pomponis* eſt. Apud *Senecam* XIX. lib. Epiſtolarum exſtat illud *Ciceron.* de Repub. I. *Duos Romanos Reges eſſe, quorum alter patrem non habet, alter matrem: nam de Servii matre dubitatur: Anci pater, Marcius Numae nepos dicitur.* Andreas *Patricius* lacunam haerere in his Tullii verbis putat, quam ſic replere conatur: *Anci pater etiam ignoratur, niſi quod is Rex Ancus Marcius Numae nepos dicitur.* Ex *Livio* lib. I. & *Plutarcho* initio Coriolani, ubi *Sigonius* & *Hottomannus* Graecam ſimiliter lectionem reſtituerunt. Haec igitur genealogia ex *Plutarcho* elicitur.

M. Marcius Sabinus Numae comes, dum Romam commigravit: ab eodem in Senatum lectus, & a Tullo Hoſtilio Rege III. de regno contendens victus mortem ſibi conſcivit. Hujus filius.

Numa Marcius, Numae gener, primus pontifex maximus ab eo factus, a Tullo Rege Urbi praefectus. *Corn. Tacitus* lib. V. Uxorem habuit Pompiliam, *Plutarchus* in Numa. Idem tamen diſerte in libello de Fortuna Romana ſorore Numae natum ait quartum a Romulo Regem. Ergo legendum eſſet *ex ſorore nepos.*

Ancus Marcius Rex IV. Numae Regis ex filia Pompilia nepos. SCHOTT. Vide omnino *Perizonii* Anim. Hiſt. cap. III. p. 157.

Ex filia.] *Plutarchus ex ſorore*, ſed *Livius*, *Florus* aliique, *ex filia.* ANNA.

2 *Aventinum & Janiculum.*] V. C. Metelli & Mediolanenſis addit, *& Murcium*, quamvis alter per *t* ſcripſerit. Agrippinenſis corrupte, *& Curſium*: quare addendum exiſtimo, auctore *Livio.* Suſpicari tamen ſubit ſcripſiſſe Auctorem *Murcium & Janiculum*, ut *Aventinum* collem intelligar, qui a Veneris Murciae ſacello nomen accepit. Quam conjecturam meam a *Sexto Pompejo* lib. XI. de Verborum Significatione comprobari, poſt magna voluptate legi. SCHOTT. Tres MSS. *Aventinum & Murtium*, quae lectio ſtare nequit, ſi verum eſt, quod *Feſtus Pompejus* tradit, *Aventinum* montem olim appellatum fuiſſe *Murcium*, & *Murciae* Deae ſacellum ſub Aventino. SYLB. *Aventinum & Murtium* legit Cod. *Grammii* & Franeq. *Aventinum & Marcium* ſeu *Martium* reliqui & Ant. Editio. Aliquid vitii latere ex varietate Librorum certum eſt, ſed quid, divinare non poſſum, niſi illud ipſum, quod jam occupavit *Schottus.* Interim Vulgata, quam profitentur editi, ex aliis etiam ſcriptoribus defenditur. *Eutropius* lib. I. cap. V. *Aventinum montem Civitati adjecit & Janiculum.* Plura *Nardinus* in Roma Vet. lib. I. cap. V. tom. IV. Theſ. *Graev.* ARNTZ.

Urbi.] In Pariſino vetuſtiſſimo Codice amplius eſt, *Romanae.* SCHOTT.

Nova moenia oppido.] Urbi nimirum quadratae a Romulo in Palatio exſtructae. *Ennius* apud *Feſtum.*

Et quis exſtiterat Romae regnare quadratae.

SCHOTT. Fruſtra equidem. Ancus Marcius muros,

vas ad uſum navium publicavit. Salinarum vectigal inſtituit. Carcerem primus aedificavit. Oſtiam coloniam, maritimis commeatibus opportunam, in oſtia Tiberis deduxit. Jus Feciale, quo legati ad res repetendas uterentur, ab Aequiculis tranſtulit, quod primus fertur Rheſus excogitaſſe. His rebus intra paucos dies confectis, in-

3 4 5

muros, quos Romulus aratro deſignaverat, urbi circumduxit. ANNA.

Silvas.] Ut Meſiam, quam Vejentibus ademit. MACH.

Publicavit.] In *publicum* redegit, confiſcavit. ANNA.

Salina.] Taberna eſt ſalis. Salinator exigens vectigal ſalis, unde Livio cognomentum, ut mox dicetur: hinc Salaria via, ac ipſum Salarium. MACH. *Salinarium Vaſcoſanus* excudit. Vide *Plinium* libro XXXI. cap. VII. Sed hoc vectigal exactis Regibus ſublatum, auctor *Livius* lib. II. ab U. C. Plura infra cap. L. in *Selinatore.* SCHOTT. V. Cl. *Burmannum* de Vectig. cap. VI.

Carcerem.] *Carcer ad terrorem increſcentis audaciae media urbe, imminens foro, aedificatur. Livius.* ANNA

3 *Oſtiam*] Scribo abſque ſpiritu. *Livius* enim: *Et in ore Tiberis Oſtia urbs condita*; & *Dionyſius* lib. III. dictam eſſe ait quaſi θύραν. & mox veteres aliquot Libri. *In Oſtia Tiberis eduxit. Oſtiam Strabo* libro quinto Geographiae urbis Romae navale appellat, quo Tiberis erumpit eam praeterlabens. Ejus autem ſitum & Tiberis curſum ab urbe Roma usque in mare eleganter deſcribit *Procopius* lib. I. de Bello Gothico. SCHOTT. Cum adſpiratione tamen quinque Codd. & ſic editur in plerisque, etiam noviſſimis, *Juſtini* Editionibus lib. XXXIV. cap. III. §. 8. Sed vide *Dausq.* de Orthogr. part. II. pag. 224. Confer *Joan. Fred. Gron.* ad *Livium* lib. IX. cap. XIX. *Jac. Gron.* ad *Melam* lib. II. cap. IV. p. m. 179. & Cel. *Duker.* ad *Flor.* lib. I cap. IV. in fine.

Coloniam.] Id eſt, novos habitatores in eam colendam miſit. MACH.

In oſtia] *In oſtio* quinque Codd. uti in quibusdam Libris eſſe monet *Sylburg.* Solus vero *Grammii* Scriptus *eduxit*, quod etiam in aliis ſe reperiſſe teſtatur *Schottus*, qui tamen recte vulgatam praetulit. *Livius* lib. IV. cap. XI. *Triumviri ad coloniam Ardeam deducendam creati.* & c. XLVII. *Cenſuit ſi equens coloniam Lavicos deducendam.* lib. VIII. cap. XXII. *Praeterquam quod Fregellas colonia deducta.* lib. X. cap. I. *Soram atque Albam coloniae deductae.* lib. XXXIV. cap. XLIV. *Coloniae Civium Romanorum eo anno deductae ſunt.* & lib. XXXIX. cap. XLIV. *Eodem anno coloniae duae deductae ſunt. Vell. Paterc.* lib. I. cap. XIV. *Deducta eſt colonia juſſu Senatus.* Supra Orig. Gent. Rom. cap. XVII. §. 6. & alibi. Eodem modo hae voces apud alios confunduntur. *Lipſius* ad *Tacit.* lib. IV. Hiſt. cap. LXV. *Gron.* ad *Livium* lib. XXXII. cap. XI. & ad *Quintil.* Decl. CCCXLVIII. p. 735. ARNTZ.

4 *Jus Feciale.*] De rebus repetundis belloque indicendo: ad Numam refert *Plutarchus* Camillo. SCHOTT. *Not. Min. Jus Feciale*, quo *Feciales* utebantur ad res repetundas & bellum indicendum. Cum enim bellum indicere volebant Romani, *Fecialis* ad fines eorum, unde res repetebantur, ibat, & inde res repetebat: quod ſi non dederentur, poſt tertium & trigeſimum diem, bellum indicebat & haſtam ferratam aut ſanguineam in fines eorum emittebat. Vide *Liv.* lib. I. cap. XXXII. ANNA.

Repetendas.] *Repetundas* audacter ſcripſi MSP. Librorum fidem conſenſumque ſequutus. SCHOTTUS. Sed Noſter non adeo antiquitatis ſtudioſus, & repugnant omnes Scripti.

Aequiculis.] Etiam audacter ſcripſi eorundem MSS. Librorum fidem ſequutus. SCHOTT. Quidam Libri, *Aequiculis*, more antiquo. Apud *Plinium Aequiculani* ſunt, apud alios *Aequi*, *Aequani*, & *Aecani.* Apud Graecos duplex tantum eſt diverſitas. *Diodoro* enim & *Ptolemaeo* ſunt Αἰκικλοι, *Dionyſio Hal.* Αἰκανοί. SYLB. *Aequiculi* in Latio, qui *Aequi* etiam dicti ſunt. *Antiquam gentem* vocat *Livius.* ANNA.

Tranſtulit.] Uſitatiſſima res Romanis, aliorum bona imitari. unde de eis *Polybius* libro VI. cap. XXIII. f. Ἀγαθοὶ γὰρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη, καὶ ζηλῶσαι τὸ βέλτιον Ῥωμαῖοι. de quo more non pauca nobis dicta ad illa Claudii Imp. apud *Tacitum* lib. XI. cap. XXIV. *Majores mei hortantur, ut paribus conſiliis Rempublicam capeſſam, transferendo huc quod usquam egregium fuerit.* GRUT.

Primus.] *Prius* tres Codices. *primo* Ant. Ed. perperam. *Val. Max.* Epit. de Nom. Rat. p. 876. *Qui primus jus Feciale inſtituit.*

Rheſus.] *Rheſum* ex *Metelli* archetypo appello, quem

inmatura morte praereptus, non potuit praestare, qualem promiserat Regem.

quem vulgati *Hesum*. *Titius Probus*, vel potius *Julius Paris* in Epitoma *Valerii* de Praenominibus *Sertorem Resium* nuncupat. Periculosa imprimis in peregrinis nominibus conjectura, quia incerta: idcirco MSS. Codices nostros sequor, dum certiora adferantur. Nec enim me fugit, quo in numero Auctor ille esse debeat. SCHOTT. *Rhesus* temporibus trojanis. Sed nescio unde haec Noster. *Rhesus* Strymonis fluvii & Terpsichorae Musae filius fuit. Vulgati habent *Hesus*. ANNA. *Hessus* Cod. G. & F. *Hesus* B. & Lugd. sec. *Hexus* H. *Bessus* Leid. 1. Sed quis in tantis Antiquitatis tenebris verum eruet? Vulnus agnovit, sed Medicinam non adtulit *Pighius* tom. I. Ann. p. 30. neque ego ullam medendi rationem perspicio, nisi quod hoc mihi certum sit, non respicere Nostrum tempora Trojanorum, is enim Rhesus ad Trojam periit, neque illi quidquam negotii cum Aequicolis fuit. Latet sine dubio nomen Principis seu Regis illius Gentis, a qua haec jura esse translata prodit quoque *Servius* ad *Virg.* lib. x. Aen. vers. 14. ARNTZ.

5 *Paucos dies.*] *Annos* potius. *Ennius:*

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Idem II. Annal. de Ostia colonia, apud *Festum* in *Quaeso*. SCHOTT.

Praereptus.] *Peremtus* est in *Boend. praeceptus* in Lugd. sec. quod monuit etiam Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. II. vers. 106. *Curtius* lib. IX. cap. VI. §. 26. *Si me praeceperit fatum, vos mandasse mementote.* Sed a consensu reliquorum Codicum & Editt. non recedo. *Rapere* siquidem & *praeripere* recte dicitur mors. *Val. Flaccus*. lib. VI. vers. 570.

Inmoritur primaevus Helix (nec reddita caro
Nutrimenta Patri) brevibus praereptus in annis.

Orosius lib. V. cap. XIX. prope fin. *In exordio Consularis Imperii sera tandem morte praereptus est.* *Martial.* lib. VI. Epigr. LII.

Hic jacet in tumulo raptus puerilibus annis.

Et lib. X. Epig LIII. *Seneca* in Oedipo vers. 125.

Labimur saevo rapiente fato.

Vell. Paterc. lib. II. cap. CVII. §. 3. *Fatorum iniquitas Consulem agentem annum tricesimum rapuit.* *Plinius* lib. IX. Epist. IX. *Illam, qua est raptus, aetatem posse restitui.* *Suet.* Calig. cap. VII. *Infantes adhuc rapti.* *Justinus* lib. VII. cap. II. §. 5. *Qui inmatura morte raptus.* Catal. *Pithoei.* p. 114.

Florus ego hic jaceo, raptus bigarius infans.

Similiter *Horatius* lib. II. Od. XIII. vers. 20. & Od. XVII. vers. 5. *Augustin.* lib. I. de Civ. Dei cap. XXVIII. & *Cerda* ad *Virg.* lib. VI. Aen. vers. 428. *Lactant.* lib. III. Div. Inst. cap. XVII. *Alios ad senectutem pervenire, alios infantes rapi.* Quam facile autem *praereptus* & *praeceptus* confundantur patet ex notis *Heins.* & *Burm.* ad *Val. Flacc.* lib. III. vers. 543. *Davisii* ad *Caesar.* lib. III. B. Civ. 1. fine. *Heins.* ad *Sil. Ital.* lib. IV. vers. 804. Cl. *Dukeri* ad *Flor.* lib. IV. cap. XII. §. 50. & Cel. *Burm.* ad *Ovid.* lib. I. Am. El. II. vers. 7. & lib. IV. Fast. vers. 940. ARNTZ.

Praestare Regem.] Parisinus, nisi mendosus Codex est, *patrare* habet, quod an recte habeat, aliorum esto judicium. SCHOTT.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

In Etruriam commigrat, Romam petit, regnum, quod aquila portenderat, intercipit, Patres legit, equitum centurias duplicat, bello Latinos domat, circum aedificat, ludos instituit, de Sabinis & Latinis triumphat, Urbi murum circumdat, filium praetexta & bulla donat, ab Anci liberis interficitur Lucius Tarquinius Priscus quintus Romanorum Rex.

1 Lucius Tarquinius Priscus, Damarati Corinthii filius, ejus, qui
2 Cypseli tyrannidem fugiens, in Etruriam commigravit. Ipse Lu-

Lucumo dictus, urbe Tarquiniis profectus Romam petiit. Adveni- 3 enti aquila pileum sustulit, &, cum alte subvolasset, reposuit. Ta- 4 naquil conjux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tar-

1 *Lucius Tarquinius.*] Tarquinius profugus suasu uxoris primo Romam migravit. MACH.

Graeci Damarati filius, Corinthi tyrannidem fugiens.] Haec ea lectio, quam *Colinaeus* & *Aldus* ipse in vulgus ediderunt. *Vascosanus* melius, *Demarathi Corinthii filius tyrannidem fugiens.* Nondum vere tamen. MSS. nos ad germanam lectionem manu duxerunt, *Demarati Corinthii filius ejus qui Cypseli tyrannidem fugiens.* A quibus Parisinus nihil evariat, nisi quod *Damarati* rectius scribat. Mediolanensis non admodum diversus abit: *Demarati filius qui Corintho tyrannidem fugiens.* Labor igitur ut *Lucumo*, & *Graeci* ex ora in contextum importune irrepsisse certe credam. nam mox ait Lucumonem dictum: & si Corinthii filius, ergo & Graeci: nisi forte in Africam terrae motu Corinthus tralata est: *Livius* nobiscum facit: *Damarati*, inquit, *Corinthii filius erat, qui ob seditiones domo profugus*, &c. Et *Plinius* lib. XXXV. cap. III. unde quidam falso *Nepotem Cornelium* hujus libelli auctorem facere conantur, ut alibi admonui. *Cleophantum*, inquit, *Corinthium tradit Cornelius Nepos sequutum in Italiam Damaratum Tarquinii Romani Regis patrem, fugientem a Corintho injurias Cypseli tyranni.* Vulgata sane lectio ferri non potest, tum quia mutilum, tum quia falsum sensum habet: *Damaratum* enim Lacedaemoniorum ducem etiam significare videtur, qui Athenis exsulans in patriam impius fuit. *Herodotus* lib. v. *Paullus Orosius* lib. II. cap. IX. SCHOTT. Lugdun. primus: *Priscus Lucinio Greci Demorati filius, qui Corynthi tyr.* Lugdun. secundus: *Lucumo Graeci Demarathi filius qui Corinthi. Boenderm.*: *Lucumo Graeci Demarathi filius qui Corinthi cipselli.* Franeq. *Lucumo Graeci Demarati filius qui cipli.* in margine *cipri. Gramm.* Codex: *Lucumo Graeci Demarati filius. Qui Cypseli.* Hauniens. *Lucunio Graeci Demarti filius, qui Corinthi.* Eodem plane modo variant etiam Editi, quae tamen omnia pro parte receptam a *Schotto* lectionem confirmant. Adde Doct. Interpr. ad l. 2. §. 2. ff. de O. J. & praesertim Ampl. *Bynkersh.* in Praeterm. p. 17.

Cypselus.] A κυψέλη dictus: in cistula enim, cum de ejus morte ageretur, delituit. Vide *Pausaniam* in Corinthiacis, *Lucianum* in Lexiphane & *Suidam.* Eundem, nisi fallor, *Eusebius* in Chronicis Byzantium condidisse ait, Olympiadis XXX. anno quarto, post Romam conditam 96. SCHOTT.

Tyrannidem.] Hanc invasit Cypselus, circa Olympiadem 32. id est, ante Christum natum 653. Damaratus autem Corintho abiit anno ante Christum natum 630. ANNA.

2 *Lucumo.*] De hujus notione nominis *e Festo Pompejo Turn.* lib. II. Advers. cap. XXIII. & *Ausoniarum* Lectionum lib. II. cap. XII. *Jos. Scaliger.* SCHOTT.

Tarquiniis.] Urbe Tusciae ad Laertem fluvium juxta Aruntes Veteres. Vide *Justinum.* ANNA.

Profectus.] MSS. nostri summo consensu, quod placet; de filio enim, non de patre Demarato sermo. *Valer.* lib. III. cap. VI. legendus, qui a *Stephano Pighio* est emendatus. Vulgati male *profugus*, vel, ut *Gryphius*, *profugit*, praeter historiae veritatem: nam in malam fere partem accipitur. SCHOTT. *Profectus* omnes Scripti. De cujus lectionis veritate dubitari non debet. *Corn. Nepos* in *Milt.* cap. II. §. 4. *Cum vento borea domo profectus eo pervenisset.* & cap. I. §. 5. Vide Erud. *Cortium* ad *Sallust.* Jug. cap. CII §. I. Ceterum *Tarquinis* pro *Tarquiniis* est in Haun. male. ARNTZ.

3 *Aquila.*] De *aquila* Regina avium augurium faciente plura apud *Plinium* libro X. invenies. MACH. Simile de *aquila* prodigium refert *Aelius Lampridius* in vita Antonini Diadumeni cap. IV. & V. SCHOTT. Atque ita *Aquilae* futuri imperii omen fuerunt Clodio Albino apud *Capitol.* in ejus Vita cap. V. quare in Sacris Litt. *aquila* Regem designat, ut *Ezech.* cap. XVII. vers. 3. *Sidon. Apollin.* carm. II. vers. 127.

> *Multos cinxerunt aquilae, subitumque per orbem*
> *Lusit venturas famulatrix penna coronas.*

Ubi alia doct. *Savaro.* Βασίλειον σημεῖον *aquilam* appellat *Xenophon* lib. I. Exp. Cyri p. 160. Ed. *Steph.* Inde Sceptris Regum *aquilae* superinpositae erant, signum Majestatis & summi Imperii. Confer Illust. *Spanhemium* de Praest. & Usu Num. diss. IV. p. 171. ARNTZEN.

Sustulit.] In *sustulit* varia scriptura in veteribus Libris. Parisinus *subtulit.* Mediolanensis & Coloniensis *substulit.* SCHOTT. *Boend.* etiam *subtulit.*

4 *Conjux.*] *Colinaeus* excudit, non male: sic & lapides frequenter, nam *conjugis* obliqui habent. SCHOTT.

Auguriorum perita.] Ut vulgo Etrusci. *Livius* Etru-

5 Tarquinius pecunia & induſtria dignitatem, atque etiam Anci Regis familiaritatem conſequutus eſt. A quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, & ita adminiſtravit, quaſi jure adeptus fuiſſet. 6 Centum Patres in Curiam legit, qui Minorum Gentium ſunt appellati. 7 Equitum centurias numero duplicavit, nomina mutare non po-

Etruſca enim erat Tanaquil. ANNA. Teſtatur hoc *Arnobius* adv. Gentes lib. v. p. 169. *Quem cum Tanaquil dimoveret Etruriae diſciplinarum perita.*

5 *Pecunia & induſtria.*] *Eum enim*, ait *Livius*, *Romanis conſpicuum novitas divitiaeque faciebant, & ipſe quoque fortunam benigno alloquio, comitate invitandi, beneficiisque, quos poterat, ſibi conciliando adjuvabat*, &c. *Notitiamque eam brevi apud Regem, liberaliter dextreque obeundo officia, in familiaris amicitiae adduxerat jura.* ANNA.

Conſecutus eſt.] Poſteriorem vocem non agnoſcunt quinque Scripti. Unus etiam perpetua ſerie legit: *conſecutus tutor liberis relictus, regnum intercepit.*

Regnum intercepit.] Imo eum ingenti conſenſu populus Romanus regnare juſſit. ANNA. Mox *miniſtravit* habet *Boend.*

Jure.] Sic de Servio Tullio *L. Annaeus Florus*, ſive is *Seneca* eſt. Atqui Priſcus populi juſſu, & Patrum auctoritate, & auſpicato Rex creatus eſt; nec erat regnum Romanum haereditarium, quamvis *Dionyſius* ſic ſaepe vocet. SCHOTT. Ita de Servio Tullio *Florus* lib. I. cap. VI. *Subſtitutus in locum Regis quaſi ad tempus, regnum dolo partum ſic egit induſtrie, ut jure adeptus videretur.* Neuter autem *jure* adeptus regnum, quamvis uterque demum juſſu populi, Patrumque voluntate regnaverit; quod alter clam irrepſerit in regnum; & Patres eum non tam ultro videri queant elegiſſe, quam coacti: prior vero & ambitioſe regnum petiit, & ab eo fraudulenter excluſit liberos Anci, pupillos ſuos; qui certe Tarquinio praeferri debebant (etiamſi regnum Romanum minime erat haereditarium) ob merita parentis ſui M. Anci; quemadmodum & ipſe Ancus Tullo Regi ſucceſſit, non tam meritis propriis ſpectatus, quam ſubnixus memoria avi ſui Numae. Egregie *Seneca* lib. IV. de Benef. c. XXX. *Non ſine ratione ſacra eſt magnarum virtutum memoria: & eſſe plures bonos juvat, ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat*, &c. Verum nos de hac praerogativa non protrita ad *Taciti* lib III. Hiſtor. cap. LXXXVI. *L. Vitellius conſulatum, ſacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla ſua induſtria, ſed cuncta patris claritudine adeptus.* GRUT.

Fuiſſet.] Mediolanenſis *foret*. SCHOTT. *Foret* etiam Editio *Mach.*

6 *Centum Patres.*] *Livius* lib. I. cap. XXXV. *Priſcus centum in Patres legit, qui deinde Minorum Gentium ſunt appellati. Deinde*, id eſt, a L. Bruto, ex *Tacito* libro XI. *P. Pithoeus* lib. II. Subſeciv. Lect. cap. VII. SCHOTT. Sic trecentos Senatores Roma habuit. ANNA. Scilicet ſi verum eſt quod ſcribit *Plutarchus* in Rom. p. 30. Recepto in Urbem Tito Tatio centum novos Senatores ex Sabinis fuiſſe adlectos. Sed de hac ſecunda lectione tacent reliqui Scriptores, immo aperte contrariatur *Livius* lib. I. cap. XVII. ubi poſt mortem Romuli tantum *centum Senatores* memorat. Vide *Servium* ad *Virg.* lib. VIII. verſ. 105.

Minorum Gentium.] A Bruto quoque hoc nomine appellatos, & adlectos ferunt, ut *Tacitus* lib. XI. Annalium, niſi mutilum locum cum *Ludovico Vive* dicamus, apud *G. Canterum* lib. II. c. XXIV. Novarum. Vide *Pet. Pithoei* Subſ. lib. II. cap. VII. & *Val. Max.* lib. III. cap. IV. *Onuphrius Panvinus* in Roma ſua, patreis iſtos Dialecticorum ſpeciei ſubalternae ſeu intermediae comparare videtur, quem adi Commentariis in Faſtos. SCHOTT. Nam ducentos priores Majorum Gentium Romulus appellavit. ANNA. Unde *Minorum Gentium* mentio jam occurrit ſub Servio Tullio apud *Livium* lib. I. cap. XLVII. Cujus ſententiam ſequi malim, quam *Tacitum* lib. XI. Ann. cap. XXV. quamvis dubium non ſit, quin & hic ſuos habuerit Auctores, quorum auctoritate hanc de Patriciis Minorum Gentium ſententiam protulerit. Supplet tamen eum hoc modo *Vives: Quas Romulus Majorum Gentium, L. Tarquinius Minorum, Brutus Conſcriptorum appellaverant.* Sed ſi eo modo in Veterum ſcriptis omnia pro ingenii ſententia fingere licuerit, nihil brevi tempore ſupererit, de quo poſſit dubitari. Obſcurius, ita ut facile intelligas aquam Viro Litteratiſſimo haeſiſſe, hanc rem proponit *Auguſtinus* de Legibus cap. VII. Quidquid ſit, hoc ſaltem conſtat, eos, qui in Patricium ordinem recepti ſunt ſub Conſulibus, fuiſſe *Minorum Gentium*, quod confirmat *Cicero* lib. IX. ad Fam. Ep. XXI. *Fuerunt enim Patricii Minorum Gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui Conſul cum L. Sempronio Atratino fuit.* ARNTZ.

7 *Equitum.*] Perturbata haec, quae ſic e *Livio* con-

potuit, Attii Navii auguris auctoritate deterritus, qui fidem artis suae novacula & cote firmavit. Latinos bello domuit. Circum ma- 8 ximum aedificavit. Ludos magnos instituit. De Sabinis & Priscis Latinis triumphavit. Murum lapideum urbi circumdedit. Filium XIII. an- 9 norum,

concinnanda. *Latinos bello domuit. Circum maximum aedificavit. Ludos magnos instituit. Muro lapideo urbem circumdare paranti bellum Sabinum intervenit. Equitum centurias*, &c. *de Sabinis & Priscis Latinis triumphavit. Filium* XIII. *annorum* &c. SCHOTT.

Numero duplicavit.] *Livius* lib. I. *Numero* (centuriarum) *alterum tantum adjecit, ut mille & octingenti equites in tribus centuriis essent. Posteriores modo sub iisdem nominibus, qui additi erant, appellati sunt: quas nunc, quia geminatae sunt, sex vocant centurias.* Optime igitur Noster, *centurias numero duplicavit.* Ut & *Florus*: *centuriis tribus auxit.* Ibi enim *Florus* tribus vocat quas Noster centurias; quem locum minus bene olim sum interpretata, ut nunc tandem percipio ex notis, quas eruditissimus omnique politiori doctrina cumulatissimus *Joannes Georgius Graevius* in *Florum* edidit, mihi earum exemplar benigne transmisit. Notavit enim vir doctissimus *Florum* centuriis tribuum nomen dedisse; quia cum Romulus omnem populum descripsisset in tres tribus, & ex singula tribu selegisset centuriam equitum, sequenti tempestate nomina tribuum centuriis adhaeserunt, & Luceres, Ramnenses, Tatienses dictae sunt equitum centuriae. Cum autem dicit *Victor* Tarquinium Priscum centurias *numero duplicasse*, illud ita intelligendum non est, ut tribus illis centuriis a Romulo institutis tres alteras addiderit, illud enim tantum cogitavit; sed relicto trium veterum centuriarum *numero*, capita tantum duplicasse, ut singulae, quae trecentorum hominum essent, sexcentorum hominum fierent. Et ita pro nongentis, mille & octingenti equites in tribus centuriis essent. Ut supra *Livius*. ANNA.

Nomina mutare non potuit.] Centurias enim suas suo insignes *nomine* relinquere decreverat Tarquinius. ANNA.

Mutare.] *Duplicare* Parisinus. non improbo SCHOTT. Atque ita Cod. *Grammii*, cujus Vir. erga me humanitatem summo opere veneror.

Attii Navii.] Omnes paene Libri veteres hic variant: Manuss. *Attii Nevii*. Excusi quidam *Accii Nevii*, alii *Actii Naevii*. *Plinius* lib. XXXIV. cap. V. Nat. Hist. *Accium Navium* vocat. *Val. Max.* lib. I. cap. IV. *Decium Accium Navum.* Quare legendum *Atium Navum*. *Dionysius* vero libro III. *Naevium Accium* appellat, ut illud nomen, hoc cognomen sit. SCHOTT. Sic de vera scriptura in varias partes abeunt & Codicum & Virorum Eruditorum sententiae *Gramm.* Haun. & Leid. 2. *Accii Nevii.* Atque ita Editi. Leid. I. *Atii Nevii.* Fran. & *Boend. Attii.* Quae scriptura hodie hominibus Elegantioribus probatur. Inspice, quae notantur ad *Valer. Max.* lib. I. c. IV. ex. I. & *Elmenh.* ad *Apulej.* de Deo Socr. p. 48. ARNTZ.

Novacula.] Quia interrogatus a Rege, *fieri-ne posset quod ipse mente conceperat; ille rem expertus augurio, posse respondit.* Cui Accius fortiter contradixit, hoc colore, quod cum omnia Romulus auspicato gesserit, neque mutari, neque novum constitui, nisi aves addixissent, posse. *Atqui hoc, inquit, agitabam an cotem illam secare novacula possem, tum ille, potes ergo, inquit, & secuit.* ANN.

8 *Circum maximum.*] Dictus est *circus*, quod in *circum* spectaculis aedificatus est, quod ibi ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt in circum. *Horatius*:

- - - *Metaque fervidis*
Evitata rotis.

MACH. *Tunc primum Circo, qui nunc Maximus dicitur, designatus locus est. Livius.* ANNA.

Ludos magnos.] *Magnos* in Parisiensi male desideratur. SCHOTT. Sunt & *Romani* dicti. *Livius*: *Ludicrum fuit, equi pugilesque ex Etruria maxime acciti, sollennes deinde annui mansere ludi, Romani magnique varie appellati. Magni* autem, quod *magnis* Diis Jovi, Junoni, & Minervae fierent. ANNA. Aliter *Asconius* apud *La Cerdam* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 636. & *Donatum* de Urbe Rom. lib. III. cap. XIV. init.

Priscis Latinis.] Nam triplex fuit Latium. *Prisci* autem *Latini* appellati, qui in colonias a Latino Silvio deducti sunt. ANNA.

Murum lapideum.] Cujus exordium bello Sabino turbatum fuerat, devictis Sabinis perfectus fuit. ANNA.

Urbi.] *Romanae*, plenius Parisinus, ut in Anco Marcio. SCHOTT. Sed simpliciter omnes Nostri *Urbi* scribunt, neque enim necesse est, & abhorret a brevitate Victoris vocem *Romanae* interponere. Quamvis sciam recte aeque dici *Urbs Romana*, quam *Urbs Roma*. Ut apud *Livium* lib. III. cap. VI. *Urbem Romanam subita Deorum ira morbo populari.* lib. XXIII. cap. XVIII. *Quod* non

norum, quod in praelio hostem percussisset, praetexta bullaque donavit, unde haec ingenuorum puerorum insignia esse coeperunt. 10 Post ab Anci liberis, inmissis percussoribus, per dolum regno exutus & interfectus est.

non ex Cannensi acie protinus ad Urbem Romanam duxisset. Eod. lib. cap. XXIX. *Pro Italia atque Urbe Romana eos pugnare.* lib. XXVII. cap. IX. *Ad prodendam Annibali Urbem Romanam.* & lib. XXXVIII. cap. LIX. *Quam Urbi Romanae fore erubescendum.* *Justinus* lib. XLIII. cap. III. §. 1. *Urbs Romana ab Adolescentibus conditur.* *Corn. Nepos* Att. cap. XX. *Non solum Urbis Romanae sed orbis terrarum esse cuperet.* Ubi tamen in Codice Lugd. habetur *Urbis Romae.* Qualis etiam varietas est apud *Val. Max.* lib. V. cap. III. ex. 2. & *Vell. Paterc.* lib. II. cap. CXI. §. 1. monentibus id Viris Doctis. & Erud. *Cortio* ad *Sall.* Catil. cap. XVIII. §. 8. ARNTZ.

In praelio.] Recedunt a Grammaticorum regulis *Boend.* Fran. & Leid. 1. substituentes *in praelium*, quod, quamvis veram *Victoris* manum esse certo adfirmare non audeam, multo tamen minus rejicere omnino sustineo, cum priscos saepe ita loqui norunt omnes. Conferant Juniores praeter *Vossium* lib. VII. de Arte Gramm. cap. LXV. *Scheff.* ad *Justinum* lib. III. cap. IV. §. 3. *Muncker.* ad *Hygin.* fab. XLI. Comment. ad *Petron.* Sat. cap. XV. pag. 53. *Coler.* ad *Val. Maxim.* lib. VII. cap. VII. ex. 3. &, qui alios indicabit, *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XIX. §. 3. ARNTZ.

Praetexta.] Toga erat, quae limbo purpureo praetexebatur puerorum. *Juvenalis*,

Et praetextatos referunt Artaxata mores.

Etsi etiam magistratuum esset. MACH.

Bullaque.] Insigne erat impendens rotundum, ad similitudinem ejus *bullae*, quae spiritu in aqua excitatur: Graeci ἀλεξίκακον nominant, Latine *amuletum:* nam ferebatur ad amoliendas artes magicas: quale tempestate nostra euangelium & coralium dicunt. Notum est verum illud adagium, *Homo bulla est.* MACH. Sic reposui pro *& bulla* praeeuntibus & Scriptis & quibusdam Editis.

10 *Inmissis percussoribus.*] Parisiensis pro *percussoribus* legit *percussionibus.* SCHOTT. Duobus pastoribus, qui in regiae vestibulo, specie rixae, & ad Regem introducti, dum intentus Rex in alterum audiendum se totus averteret, alter elatam securim in capite dejecit, moribundumque Regem reliquit. ANNA.

Regno exutus & interfectus est.] Haec lectio non ab Auctore profecta, sed primum a correctore, si Dis placet, cusa, deinde excusa, veteri occupatione locum tenuit. Tu corrige ex fide MSS. *Regia excitus & interfectus est*, neque enim prius regno exutus, quam interfectus est: nec duo pastores regno exuere potuerunt: excire aula jurgiis suis & pugna potuerunt. Credo igitur ad dirimendam litem forte exiisse: quamquam aliter nonnihil *Livius.* SCHOTT. Omnes Scripti & Editi agnoscunt id, quod exprimi curavimus, nisi quod in Haun. sit *regno exactus.* Neque enim sequimur *Schottum*, cum ex *Livio* lib. 1. cap. XL. pateat, in ipsa regia vulneratum esse Tarquinium. Quis praeterea non videt a Majestate Regia alienum fore ipsum Regem ex regia proripere se ad dirimendam pugnam inter duos pastores, vilioris conditionis, de plebe homines. Neque illud *exutus* referendum ad *percussores*, sed ad *Anci Liberos. Interfectus* autem *est* expone, per effecerunt, ut interficeretur, jussu eorum interfectus est. Saepe enim quis ipse aliquid facere dicitur, quod tantum jussu suo fit. Videatur Erud. *Alberti*, Vir, qui nuper Theologiae Studiosos exemplo suo docuit, quid sit sapere supra vulgus, ad Acta Apost. cap. XVI. §. 22. *Justinus* lib. XXXIX. cap. III. §. 12. *Tryphaenam, quae paullo ante sororem interfecerat.* Atqui non ipsam, sed ejus jussu id milites fecisse patet ex §. 10. praec. Nost. inf. Epit. cap. XLI. §. 2. *Publica jumenta, quaqua iter ageret, interficiens.* ARNTZ.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

In Tarquinii domo educatur, imperium, quod ei flammae species caput ejus amplexa portenderat, recte administrat, Etruscos domat, colles - - - urbi addit, aggerem fossasque facit, populum in tribus, plebi annonam distribuit, mensuras - - - constituit, Dianae Ephesiae aedem aedificat Servius Tullius sextus Romanorum Rex, & bovem immolat quidam Latinus.

Servius Tullius Publii Corniculani, & Ocresiae captivae filius, cum 1 in domo Tarquinii Prisci educaretur, flammae species caput ejus

1 *Servius Tullius.*] Quasi *serviens* eum peperit. MACH. MSS. *Tullus* perpetuo scribunt, sed corrupte: fuit enim tertii Regis praenomen, & *Dionysius* lib. IV. hoc nomen a patre tulisse Servium auctor est. SCHOTT. *Tullus* solus Lugd. prim.

Publii Corniculani.] Omnes paene, quis usus sum, Libri mire variant; pro *Publii* Mediolanensis praefert *Tullii*. Nec desunt qui *T.*, hoc est, *Titi*, scribendum putarint. Scripta vero lectio *Spuri Cornicularii*. SCHOTT. *Corniculani* ab urbe *Corniculo*, in qua princeps fuit. ANNA. Nugantur mire in his vocibus Librarii: Leid. pr. *Spurii Cornicularii*. Alter. *Puri Commencularii*. Fran. & *Gramm. Puri Cornicularii. Boend. Publii Cornicularii*. Haun. *Spurius Cornicularii ac Retiae c. filius*. Certe *Spurium* fuisse jam quidam apud Veteres crediderunt, ut patet ex *Festo* in voce *Nothum*: *Quod Ser. Tullius, qui Romae regnavit, natus est ex concubina spurius Tulli tributis* (malim *Tribuni*) *nisi forte maluimus credere Oclisia Corniculana captiva eum susceptum matre serviente*. Attamen hoc loco *spurius* recipi non debet, ne confundat Auctor duas sententias, vel ex concubina, vel ex Ocresia natum fuisse. Scripsi igitur ex vestigiis Codicum & *Boend.* diserto testimonio *Publii*, quamvis libentius viderem, *Tullii* agnoscere Nostros, quomodo ediderat *Machaneus*, nescio an ex MSS. an auctoritate ductus *Livii* lib. I. cap. XXXIX. *Corniculani* vero contra eos, quos vidi, Codices defendunt omnes Editi, & Prisci Scriptores, qui parentes, vel ma[trem] certe Servii Corniculo capta Romam transd[uc]tos prodiderun[t], unde *Ocresia* etiam *Corticulana* dicta apud *Ovidium* lib. VI. Fast. vers. 627.

Namque Pater Tulli Vulcanus, Ocresia Mater,
Praesignis facie, Corniculana fuit.

Et *Festum* loc. laud. Atque ita lege apud *Arnob.* lib. V. adv. Gent. p. 169. *Corniculanae inde imperavisse captivae*. & *Servium* ad *Virg.* lib. II. Aen. vers. 683. *Nam quum Tarquinius Priscus cepisset Ocriculanam civitatem ex captiva quadam in domo ejus natus est Servius Tullius.* Si veritatem ducem sequamur, ibi erit legendum, *Corniculanam civitatem*, quae capta est a Tarquinio Prisco. *Livius* lib. I cap. XXXVIII. *Ocriculum* demum a Tarquinio Superbo. *Florus* lib. I. c. VII. ARNTZEN.

Ocresiae.] Scripta lectio *Ocreatiae*, a quo Parisinus nihil evariat, nisi quod *Ocretiae* scribat, ut & Mediolanensis. Verum Lugdunensis *Ocresiae*, & Inscriptio vetus, quae illic visitur; *Occrisiae* Coloniensis. Vidi qui & *Ocratiae* scriberent. Sed hanc a Librariis pro arbitratu cujusque factam mutationem minime mirandum, praesertim in nomine aliunde in urbem advecto, & servae mulieris, unde Rex nomen acceperit. *Festus* etiam in *Nothum*, *Oclisiam Corniculanam captivam* vocat. ad quem locum consulendi docti interpretes. Exstat hodieque Lugduni tabula aerea, cujus exemplum amicissimus *Lipsius* mecum communicavi[t]: quamobrem, quod illustrandae rei sit, non pigebit adscribere.

SERVIUS. TULLIUS. SI. NOSTROS. SEQUIMUR. CAPTIVA. NATUS. OCRESIA. SI. TUSCOS. CAELI QUONDAM. VIVENNAE. SODALIS. FIDELISSIMUS. OMNIS. Q. EJUS CASUS. COMES. POSTQUAM. VARIA FORTUNA. EXACTUS. CUM. OMNIBUS RELIQUIS CAELIANI EXERCITUS. ETRURIA. EXCESSIT. MONTEM. CAELIUM OCCUPAVIT. ET. A. DUCE. SUO. CAELIO. [IT]A. APPELLATUS. EST. MUTATO Q NOMINE. [N]AM. TUSCE MASTARNA EI. NOMEN. ERAT. ITA APPELLATUS. EST UT. DIXI. SCHOTT.

2 jus amplexa eſt. Hoc viſu Tanaquil ſummam dignitatem portendi
3 intellexit. Conjugi ſuaſit ut ita eum, ut liberos ſuos, educaret.
4 Qui cum adoleviſſet, gener a Tarquinio adſumtus eſt. Et cum
Rex occiſus eſſet, Tanaquil ex altiori loco ad populum deſpiciens,
ait

SCHOTT. *Ocreſiae* Fran. *Ocreciae Boend. Et Retiae* Haun. *Ocretiae Gramm.* & nonnulli ex Editis. *Occentiae* Leid. pr. *Ac Retiae* Leid. poſt. Ex quibus, quamvis admodum corrupta ſint, hoc colligitur mediam ſyllabam per *e* non per *i* eſſe ſcribendam, cum omnes illam vocalem agnoſcant. Quare ita edidimus ex Oratione Claudii, quae hodie conſpicitur apud *Gruterum.* Inſcr. p. 1011. atque ita voluerat Nob. *Heinſius* ad *Ovid.* lib. VI. Faſt verſ. 627. ARNTZ.

Captivae.] *Servam* vocat etiam *Florus* cap. VI. Vide quae apud eum notavimus. ANNA.

Flammae.] Quae illo experrecto cum ſomno evanuit: Ita faſtigium vidit futurum oſtendens, ut ignis pyramidalis eſſe ſolet. MACH. Talia apud *Maronem* prodigia. De Julo II. Aen. verſ. 681.

> *Ecce levis ſummo de vertice viſus Juli*
> *Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli*
> *Lambere flamma comas, & circum tempora paſci.*

De Lavinia lib. VII. Aen. verſ. 73.

> *Viſa (nefas) longis comprendere crinibus ignem,*
> *Atque omnem ornatum flamma crepitante cremati;*
> *Regaleſque accenſa comas, accenſa coronam*
> *Inſignem gemmis,* &c.

SCHOTT. Vide quae apud *Florum* dicta ſunt cap. VI. ANNA.

2 *Viſo.*] *Viſu* Mediolanenſis. SCHOTT. Vet. Cod. *hoc viſu.* SYLB. *Viſu* ex Noſtris Leid. pr. & Fran. quorum lectionem amplector, quae a ſciolis fruſtra ſublata eſt. *Viſus* enim eſt quodcunque monſtrum, prodigium, omen & tale quid, quod futurum praemonſtrat. *Virgil.* lib. III. Aen. verſ. 36.

> *Rite ſecundarent viſus, omenque levarent.*

lib. V. verſ. 90.

> *Obſtupuit viſu Aeneas.*

Confer lib. II. verſ. 212. *Apulej.* lib. XI. Metam. p. 266. *Nec fuit nox una vel quies aliqua, viſu Deae monituque jejuna.* Praeſertim tamen de nocturnis ſomniis, ut notum, & apparitionibus dicitur. *Tibull.* lib. III. El. IV. verſ. 3.

> *Ite procul, vanum falſumque avertite viſum.*

Vell. Paterc. lib. II. cap. LVII. §. 2. *Uxor Calpurnia territa nocturno viſu. Tacitus* lib. IV. Hiſt. cap. LXXXIII. *Sacerdotibus Aegyptiorum nocturnos viſus aperit. Juſtinus* lib. I. cap. VII. §. 1. *Quem juxta nocturnum viſum ergaſtulo liberaverat.* Adde lib. XV. cap. IV. §. 5. Cetera Cl. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* lib. I. verſ. 64. & *Vignoli* in Sel. Inſcr. Cl. I. pag. 188. Quod autem ante legebatur *ſummam ei dign.* pronomen delevimus, volentibus ita MSS. & praecedit *ejus* & ſequitur *eum*, ita ut ſine ullo damno τῷ *ei* carere liceat. ARNTZ.

Intellexit.] *Intelligit* Agrippinenſis Codex. SCHOTT.

3 *Ut liberos ſuos educaret.*] Id uno verbo Latine dicitur *liberaliter educare.* ANNA.

4 *Qui cum.*] Ita recepimus, cum in poſterioribus quibusdam Editt. haberetur *cumque*, contra auctoritatem Codicum & olim Editorum.

Gener a Tarquinio adſumtus.] Ob ejus virtutes bellicas. MACH.

Tanaquil.] Regiam claudi jubet, arbitros ejecit, ſimulat Regem vivere, interim generum adhortatur, ut capeſſat regnum. MACH.

Ex altiori loco.] Deſunt haec Pariſino & recte fortaſſe, nam *deſpicere* deorſum videre eſt, conſtatque e feneſtra apud concionem verba feciſſe; ubi quidam *reſpiciens* legit male. Non diſſimulabo MS. quendam *ex altiori* ſimpliciter legiſſe, & vox *Tarquinium* ex eodem ſuperat. SCHOTT. *Ex ſuperiore parte aedium per feneſtras in novam viam verſas (habitabat enim Rex ad Jovis Statoris) populum Tanaquil alloquitur. Livius.* ANNA. Delet haſce voces *ex altiori loco Gramm.* ſolus. contra *ex altiori* habet Leid. pr. *Boend.* & Fran. cum vetuſtis Editionibus, quare omnino hae voces delendae non ſunt. Et licet verum ſit *deſpicere* natura ſua notare deorſim videre, tamen hoc non inpedit, quo minus non adderetur *ex loco altiori* id fieri. Sic *Ovidius* lib. XI. Met. verſ. 503.

> *Et modo ſublimis, veluti de vertice montis*
> *Deſpicere in valles.*

lib. IV. Met. verſ. 622.

> *- - - Ex alto ſeductas Aethere longo*
> *Deſpectat terras.*

Silius Ital. lib. XIII. verſ. 281.

> *- - - Deſpectat ab alto*
> *Sacra fides, agitatque Virum fallacia corda.*

Seneca Herc. Oet. verſ. 1695.

> *Quaeſivit oculis, arce an ex aliqua Pater*
> *Deſpiceret illum.*

Apulejus lib. IV. Metam. p. 143. Edit. *Elmenh.*
Pro-

ait Priscum gravi quidem, sed non letali vulnere accepto, petere ut interim, dum convalescit, Servio Tullio dicto audientes essent. Ser- 5 vius Tullius quasi precario regnare coepit, sed recte imperium administravit. Etruscos saepe domuit. Collem Quirinalem & Vimi- 6 nalem & Esquilias urbi addidit, aggerem, fossasque fecit. Popu- 7 lum

Prostratum & semianimem ex edito despexit. Confer Clar. *Bentlejum* ad *Phaedr.* lib. II. fab. V. vers. 10. Quibus locis facile adducerer, ut simplex illud *ex altiori* praeferrem, nisi durius quid sonaret. ARNTZ.

Priscum Tarquinium.] Tarquinium delevi secutus *Schotti* Codices, quibus adstipulantur Fran. *Boend.* & Lugd. sec. cum Ant. Edit.

Servio Tullio.] Antiqua lectio *dicto audientes essent* auctior & verior. Alius MS. *dicto obaudientes essent.* In *T. Livio* lib. I. cap. XLI. corrupte est *Servii Tullii dicto audientes essent* pro *Servio Tullio*, ut & *B. Rhenanus* admonuit. SCHOTTUS. *Dicto*, id est, *imperio.* Inde *Dictator.* Et *Virgil.* Aeneid. VI.

Hic ego, namque tuas sortes arcanaque fata
Dicta meae genti ponam.

Ubi *dicta* nihil aliud significant quam summum imperium. ANNA. Male illud *dicto* non agnoscunt unus & alter e Nostris; Lugd. vero pr. *Servio Tullio dicto obedientes*, melius reliqui, ut excudi curavimus, quae lectio nullo modo mutari debuerat. Nec scio, quid moverit librarios, ut elegantissimam dictionem, neque raro obviam, & hic & apud alios saepe corruperint. *Caesar* Bell. Gall. lib. I. cap. XXXIX. §. 7. *Caesari renunciabant non fore dicto audientes milites.* & cap. XL. §. 12. *Livius* lib. V. cap. III. *Plebs nobis dicto audiens atque obediens sit.* lib. XLI. cap. X. *Cum milites Consulis imperio dicto audientes futuros sese dicerent.* *Coelius* ad *Cicer.* lib. VIII. Fam. Ep. VIII. prope fin. *Caesar Senatui dicto audiens futurus non esset.* *Hyginus* fab. CXX. *Rex Sacerdoti dicto audiens fuit.* & *Quintil.* lib. VII. Inst. cap. I. p. 583. *Minus dicto audientem filium liceat abdicare.* Plura *Gron.* ad *Livium* lib. XXIX. cap. XX. *Gebhard.* ad *Corn. Nep.* in Lysandro cap. I. *Lamb.* & alii ad Datamem cap. II. Quae *Lambini* emendatio latuit olim Magnum *Gronovium*, ut patet ex Epistola ejus ad Nob. *Heins.* in Syll. *Burm.* tom. IV. Ep. CXXI. quare monuit eum *Heins.* Ib. Ep. CXXIII. *Dicto obedientes* ferri posset, & ita loquitur *Dares Phryg.* de Exc. Trojae cap. II. *Et si non dicto obedissent.* & cap. XIX. *Monet diligenter, ut dicto obedientes essent.* *Gron.* ad *Livium* lib. XXII. cap. XXV. ARNTZ.

5 *Servius.*] *Schottus* mavult in margine *Ita Servius Tullius.* SYLBURG.

Quasi precario.] Nam alia ipse decernebat, de aliquibus Regem consulturum se fingebat. MACH.

Administravit.] Eodem modo, ut supra cap. praec. §. 5. *ministravit* repraesentant *Boend.* Fran. & uterque Lugd. quo modo apud *Suet.* in Caes. cap. XVI. §. I. exhibent excerpta *Vossiana*: *Ab ministratione Reipublicae decreto Patrum submoverentur.* Hoc quidem sensu *ministerium* usitatior vox est pro munere publico in Republica, praesertim autem in rebus bellicis. *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XXXVIII. §. 6. *Quippe S. C. ministerio Catonis, Regis morte, quam ille conscientia acciverat, facta provincia est.* *Valer. Max.* lib. IV. cap. III. ex. 9. *In publico scilicet ministerio nihil cuiquam, praeter laudem bene administrati officii, accedere debere judicantes.* & lib. VIII. cap. XIII. ex. I. *Non solum speciosissimis Reip. ministeriis.* Adde *Popmam.* ad *Vell. Pat.* lib. II. cap. XLV. §. 4.

6 *Etruscos.*] Rursum perturbatus ordo, quem *Johannes Grejonius* sic reponendum putavit, *Livii* auctoritatem sequutus. *Etruscos saepe domuit: populum in quatuor tribus distribuit, classes centuriasque, mensuras, & pondera constituit. Collem Quirinalem & Viminalem, & Esquilias urbi addidit. Aggerem fossasque fecit, ac post plebi distribuit annonam. Latinorum populis*, &c. Nihil tamen muto fretus MSS. Libris. SCHOTT.

Collem.] *Livius* lib. I. cap. XLIV. *Addit duos colles, Quirinalem Viminalemque. Inde deinceps auget Esquilias. Ibique ipse, ut loco dignitas fieret, habitat.* Ubi legendum videtur. *Inde deinceps auget Esquiliis*, id ratio & auctoritas suadent. *Addit*, inquit, *urbi collem Viminalem & Quirinalem, Inde deinceps* urbem *auget Esquiliis.* ANNA.

Quirinalem.] *Varro. Collis Quirinalis, ubi Curi Quirini fanum, est a Quiritibus, qui cum Tatio Curibus venerunt Romam, quod ibi castra habuerunt. Hoc vocabulo cunctarum regionum nomen, ni fallor, obtinuit.* MACH.

Viminalem.] *Varro*: *Viminalis, a Jove Viminio, quod ibi arae sunt, ubi vimina nata fuerunt.* MACH. *Et Viminalem* delet *Boend.* *Eutropius* tamen lib. I. cap. VII. *Montes tres Quirinalem, Viminalem, Esquilinum urbi adjunxit.* *Livius* & alii.

Esquilias.] Quae sunt dictae ab *excubiis*, quae ibi

lum in quatuor tribus distribuit, ac post plebi distribuit annonam. 8 Mensuras, pondera, classes, centuriasque constituit. [Primus omnium censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incogni-9 tus erat.] Latinorum populis persuasit, uti exemplo eorum, qui Dianae Ephesiae aedem fecissent, & ipsi aedem Dianae in Aventino aedi-

ibi fiebant: Constat post eum, (*Dionysio* teste) urbem non amplius auctam. MACH. Haec in Parisino aberant. Scribendum autem per s. tametsi ab *excubiis* vox ipsa defluxerit, quod melioris soni gratia x. in s. migraverit. Sic & Mediolanensis impresserat. SCHOTT. *Excubinus*, primum dictus postea mutata pronuntiatione *Exquilinus*: Et melioris soni gratia *Esquilinus*, & a Poëtis *Esquilius*. ANNA. Neque agnoscit has duas voces *&* *Esquilias Gramm.* Codex. Tres vero scribunt *Exquilias*. Vid. *Dausq.* de Orthogr. part. II. pag. 126.

Urbi.] Hunc ambitum Libri quidam varie legebant: MSC. unus: *& Esquilias urbi distribuit*, *annonam*, *mensuras*, *pondera*, &c. reliquis omissis: non placet. Agrippinensis nihil hic praetermittebat. SCHOTT.

Aggerem.] Mediolanensis legit: *aggeremque ac fossas*. SCHOTT. *Aggere & fossis & muro circumdat urbem*, *ita pomoerium profert. Livius.* ANNA.

7 *Tribus.*] A tributo solvendo. MACH. *Tribus* urbanas intellige: quadrifariam enim urbe divisa regionibus collibusque, quae habitabantur partes, *tribus* eas appellavit. Fuere autem *Palatina*, *Esquilina*, *Suburrana*, *Collina*. Idem etiam totum agrum divisit in partes viginti sex, quas & *tribus* rusticas appellavit, ita ut quatuor superioribus urbanis additis, omnes numerum triginta *tribuum* efficerent. ANNA.

Ac post.] *Ac primo* Haun. legit, ut velit fortasse, primum fuisse Servium, qui populo frumentum distribuerat, ut legeretur *primus*.

Plebi.] Agrippinensis *plebem*, non *plebi* legit, ut populum a *plebe* distinxisse videatur, ut apud *Agellium Capito* lib. x. cap. xx. *Populum in quatuor tribus distribuit ac post plebem. Annonam*, *mensuras* &c. Nihil tamen demuto, quod recepta scriptura sententiam idoneam habeat. SCHOTT.

Classes centuriasque.] Sex *classes* fuere, quibus continebantur *centuriae* centum nonaginta tres. Prima quidem *classe* conflata ex equitibus & peditibus, nonaginta octo *centuriae*: Secunda *classe* viginti & duae una cum opificibus. Tertia, viginti & duae *centuriae* adjunctis tubicinibus & cornicinibus: Quarta *classe* viginti *centuriae*; Quinta *classe* triginta *centuriae*: Sexta & ultima tota constante ex civibus egenis unica *centuria*. Vid. *Halicarnass.* lib. IV. cap. II. qui haec omnia distinctissime tradidit. Sic igitur singulas *classes* in *centurias* digessit. Hinc *centuriata* comitia, in quibus populus *centuriatim* conveniebat, & suffragia ferebat. ANNA.

8 *Primus omnium.*] Periodum hanc ex MSS. tribus adjeci; & vero omissus *Census* in vulgatis temere videbatur. *Censa* sunt autem civium capita millia LXXX. eorum, qui arma ferre poterant. *Fabius Pictor* apud *Livium*. SCHOTT. Hanc periodum *Schotti*, qui fere ubique largiores, quam Nostri sunt, proferunt Codices, sed rejiciunt & Inpressi & Scripti omnes. Reddenda est *Eutropio* lib. I. cap. VII. apud quem totidem verbis exstat. Sic infra integrum caput ex tribus etiam MSS. inseruit *Schottus* cap. XXXV. §. 12. de Pyrrho & Fabricio, quod desumtum est eodem modo ex *Eutropio* lib. II. cap. XIV. Scio aliter ibi sentire *Schottum*, sed pro me pugnant & *Eutropii* & *Victoris* Nostri Manuscripti, cum apud *Victorem* haec tanquam spuria rejiciant, apud *Eutropium* unanimi consensu ut genuina admittant, ut pateat invito Auctore ab aliis huc esse translata. ARNTZ.

9 *Latinorum populis.*] Qui duodecim fuere. ANNA.

Eorum qui.] Possumus etiam specialius legere, *exemplo Jonum* ex *Dionys. Hal.* 229. 36. SYLB. Asianorum. Nam *Dianae* templum communiter a civitatibus Asiae factum fuit. ANNA. Scripsi *uti exemplo* faventibus antiquis Editt. & MSS.

Ephesiae.] Quod, *Plinio* teste, constructum fuit in *Ephe so* urbe. *Martialis:*

Nec triviae templo molles laudenter honores.

MACH. *Plinius* lib. VII. Natur. Histor. cap. XXXVII. *Laudatus est Ctesiphon Gnosius*, *aede Ephesiae Dianae admirabiliter fabricata.* Ubi *Chersiphron* leg. ex *Strabonis* lib. XIV. ut & in *Vitruvio* lib. III. & VII. Vidit id *Ferd. Pincianus*, quem honoris caussa libens nomino; Cujus in omnes *Plinii* Libros Observationes jam pridem excusae in Eruditorum Hominum manus venerunt. SCHOTT.

Aventinus.] Vel ab *avibus*, vel ab *adventu* hominum, vel *Aventino* Rege dictus: varie enim dantur etymologiae. MACH.

10 *Effecto*

aedificarent. Quo effecto, bos cuidam Latino mirae magnitudinis 10 nata, & responsum somno datum, eum populum summam imperii habiturum, cujus civis bovem illam inmolasset. Latinus bovem in 11 Aven-

10 *Effecto.*] Malim *facto*, ut MSS. omnes. SCHOTT. Et ego malim *effecto* cum MSS. Nostris omnibus (si a *Boend.* discesseris, in quo nulla varietas notatur) & Inpressis. *Efficere* enim erit conficere, perficere, opus ad finem perducere, quo sensu apud *Caesar.* lib. IV. Bell. Gall. c. XVIII. §. 1. *Diebus* X, *quibus materia coepta erat comportari, omni opere effecto. Florus* lib. IV. cap. II. §. 85. *Congestis cadaveribus agger effectus est. Efficere urbem* pro condere apud *Cicer.* lib. II. de Divin. cap. XLVII. Hanc vocem egregie vindicavit Cl. *Burm.* ad *Quintil.* lib. V. Inst. cap. XII. p. 456. & *Colom.* lib. XII. cap. X. p. 1087. ARNTZ.

Cuidam.] MSS. *quaedam* praeferunt. *Livius* autem lib. I. & *Plutarchus* Problem. V. *Sabinum*, non *Latinum* faciunt: hic etiam *Antronem Curatium* ex *Varrone* & *Juba* Rege appellat: Ille vero antea *Latinos* semel iterumque nominat, qui templum exstruxerunt. Verum nihil haec pugnant, quod *Sabinos* inter *Latinos* numerent. SCHOTT. *Quaedam* etiam volunt quinque Codd. sed ab alia parte stant Editi.

Responsum somnio.] Fortasse Rectius: *Responsum domino datum.* SYLB. Sed a quo igitur responsum datum, quod addi oportuerat. Igitur nil muto, nisi quod sequor duorum Codicum scripturam *responsum somno. Somnus* namque idem saepe est, quod *somnium. Livius* lib. VIII. cap. VI. *Si extis eadem, quae somno visa fuerant. Virgil.* lib. I. Aen. 353. & *Serv.* ad lib. II. vers. 794. & lib. VI. vers. 894. *Ovid.* Rem. Am. vers. 555.

- - - Dubito, verusne Cupido
An somnus fuerit, sed puto somnus erat.

Et vers. 575.

- - - Placidum puerilis imago
Destituit somnum, si modo somnus erat.

Sic Epist. XIII. Her. vers. 107. *Gruter.* Insc. p. LXII. num. 9. *Justin.* lib. I. cap. IV. §. 2. *Hic per somnum vidit. Valer. Max.* lib. I. cap. VIII. init. *Perinde ac tenebrarum somnique nube involuta.* Ita ibi aliquot Scripti, quo modo & apud *Plinium* invenimus lib. I. Epist. XVIII. *Scribis te perterritum somno*, pro quo hodie non multo melius editur *somnio.* Ceterum recte *somnium* dicitur *respondere*, ex cujus interpretatione aliquid futurum conjicitur. *Ovid.* lib. IV. Fast. vers. 651.

Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus.

Et quae collegit Erud. *Munck.* ad *Lact. Placidi* Narr. Fab. p. 208. ARNTZ.

Summam imperii.] Hoc est, penes eum populum summam fore potestatem, eum populum in reliquos imperium habiturum. Nulla igitur hic fides habenda Codicibus illis, qui *summum imperii* agnoscunt. Aliter loquebantur Latini. *Caesar* lib. II. Bell. Gall. cap. XXIII. §. 4. *Duce Boguognato, qui summam imperii tenebat.* lib. III. cap. XVII. §. 7. *Praesertim eo absente, qui summam imperii teneret.* eod. lib. cap. XXII. init. lib. V. cap. XI. §. 9. lib. VII. cap. XX. §. 9. *Summam imperii se consulto nulli discedentem tradidisse.* adde eod. lib. cap. LVII. §. 3. & cap. LXIII. §. 5. *Livius* lib. XXII. cap. XV. *Penes quem summa equestris imperii erat. Vell. Paterc.* lib. I. cap. VI. §. 6. *Summa imperii ad Populum Romanum pervenit. Suet.* Claud. cap. III. *Delatam sibi summam imperii.* Vid. *Brant.* ad *Caesar.* lib. I. Civ. cap. XXXVI. *Cortium* ad *Cicer.* lib. XIII. ad Fam. Ep. LXVIII. & ceteros. Ferri potuisset, si fuisset scriptum *summum imperium*, ut ap. *Corn. Nepot.* Phoc. cap. II. *Apud eum summum esset imperium Populi.* In Eumene cap. VII. & Agesil. cap. II. Quo pacto legi ex Scriptis posset apud *Suet.* in Ner. cap. XLII. *Qui summum imperium vivus amitteret.* Vulgo *suum* circumfertur. ARNTZ.

Cujus civis.] *Qui prius* vulgati omnes: sed magis est ut *cujus civis* legatur, cum ex MSS. auctoritate, tum quod *Livius*, quem Noster religiose transcribit, iisdem his verbis usus sit, sitque sensus integrior & castior. Corrumpendi loci ansam dedere *cujus* & *civis* inter se linearum ductu affines voces. SCHOTT.

Bovem illam.] Ratio & auctoritas probant legendum *bovem illam Dianae immolasset.* Audi *Livium: Et cecinere vates, cujus civitatis eam (bovem) civis Dianae immolasset, ibi fore imperium.* ANNA. *Bovem illam Dianae* Leid. pr. Non videtur recte posse abesse, cum sententia requirat. Atque ita hanc fuisse oraculi mentem, ut *Dianae* inmolaretur, scribit etiam *Val. Max.* lib. VII. c. III. ex. I. *Ut quisquis eam Aventiniensi Dianae inmolasset.* Haec est, quae *Diana Aventina* dicitur *Martial.* lib. VI. Epigr. LXIV.

Laudat Aventinae vicinus Sura Dianae.

Et *Propert.* lib. IV. El. VIII. vers. 29.

Phyllis Aventinae quaedam est vicina Dianae.

 11 Caus-

12 Aventinum egit, & cauffam facerdoti Romano expofuit. Ille calli-
13 dus, dixit prius eum vivo flumine manus abluere debere. Latinus
14 dum ad Tiberim defcendit, facerdos bovem inmolavit. Ita imperium civibus, fibi gloriam facto confilioque quaefivit.

11 *Cauffam.*] MSS. *omnia* legunt. SCHOTT.

12 *Callidus.*] Aftutus, a callo. MACH. MSS. legunt: *Ille callide dixit*, *prius vivo eum flumine.* SCHOTT.

13 *Latinus dum.*] MSS. Libri *Dum Latinus.* SCHOTT. Et fic Leid. pr.

14 *Quaefivit.*] *Vindicavit Aldinus* & melioris notae Codices: alii *vendicavit.* MSS. vero diverfe legunt, *quaefivit*, adduntque *Regnavit annis* XLIV. Deinde novum caput Tulliis infcribunt. Miror tamen MSS. Extremo Tarquinio Superbo adfcribere: *imperavit annis* XXXIV, cum *Livius*, *Dionyfius*, alii XXV. duntaxat numerent. Forte librariorum familiari audacia addendi detruncandi accidit. Fateor *Eufebium* & *Caffiodorum* XXXIV. illi tribuere, verum iidem decem annos *Servio Tullio* ademerant, quod Nofter nec hic nec alibi fecifle videtur. In Romulo autem adfcripferat: *imperavit annis* XXXVIII. In Tarquinio Prifco: *Regnavit annis* XXXVII. In aliis vero Regibus, Numa, Hoftilio, & Anco nulli regnorum numeri comparent. SCHOTT. Cum dicatur exftare in membranaccis, *confilioque quaefivit*, non debebat fane excludi vox genuina; ejecta ab eis, a quibus minus intelligeretur. fic fane etiam legitur in MSS. Palatino uno, nam alter fcribit, *petivit.* GRUT. *Boend.* Fran. & *Gramm. Quaefivit.* Uterque Leid. vero *petivit.* Prius confenfu Codicum placet pro *adquifivit*, quo modo frequenter *quaerere imperium*, *quaerere gloriam.* Jungit pari ratione haec duo *Juftinus* lib. I. cap. I. §. 7. *Nec imperium fibi*, *fed populis fuis gloriam quaerebant.* lib. VI. cap. III. §. 8. *Tot bellis ac feculis quaefitum imperium.* & lib. VIII. cap. II. §. 11. *Tantum imperium terra marique quaefierant. Salluft.* Bell. Jug. cap. LXXXVII. §. 2. *Gloriam atque divitias quaeri.* & *Ovidius* lib. II. ex Ponto Ep. VII. verf. 47.

Artibus ingenuis quaefita eft gloria multis.

Adde *Bernecc.* ad *Juft.* lib. II. cap. III. §. I. *Acidal.* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XVIII. §. 5. & Erud. *Cortium* ad *Sall.* Jug. cap. IV. §. 3. Cui *vindicavit* placet, poffet & id fuis rationibus defendere, fed melius me facturum judicavi, fi MSS. fequerer. ARNTZ.

ARGUMENTUM.

Tarquinii Prifci filiis filias fuas in matrimonium dat, Superbo regnum paternum repetente interficitur Servius Tullius. In forum properat, conjugem Regem falutat, fuper patris corpus carpentum agit, & cum conjuge in exfilium agitur Tullia.

15 Servius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cum Tarquinii filios pari animo videret, ut omnium mentes morum diver-

15 *Tarquinii.*] *Prifci*, non *Superbi.* MACH. Monftrum hoc a *Dominico Machaneo* olim & *Conrado Lycofthene* expugnatum, mirum eft in Libris repullulare potuiffe. Monuerunt enim *Prifci* legendum, ut hiftoriae veritas conftaret; certe in antiquis duobus, nec in MSS. reperi nomen *Superbi.* Eos nepotes Prifci fuiffe magis adducor, ut credam, *Dionyfio* potius, quam *Livio* accedens. Sed *Laurentii Vallae* longa de hac re difputatio ad Alphonfum Regem exftat, quae ab *Halicarnaffeo* fumpta, an ab ingenio fit, pronuntiare non aufim. SCHOTT. Nos auctoritate quinque Codicum neque *Prifci* neque *Superbi* agnovimus, hoc per fe falfum erat, nec ullo colore poterat defendi. Nam dicere *Tarquinium Superbum* faepe pro *Prifco* poni, ut fecerunt nonnulli JCti ad l. 2. §. 2. ff. de O. J. nihil eft; illud vero neceffarium non erat, cur enim *Prifcus* diceretur Tarquinius ante, quam Junior ille feu *Superbus* exftiterat. Hoc enim cognomen pofterioribus demum temporibus

diversitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites, seu forte, seu fraude perierunt, feroces mo- 16 rum similitudo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus a Tullia 17 incitatus, advocato Senatu regnum paternum repetere coepit. Qua re audita Servius, dum ad Curiam properat, jussu Tarquinii 18 gradibus dejectus, & domum refugiens, interfectus est. Tullia sta- 19 tim in forum properavit, & prima conjugem Regem salutavit, a quo

ribus illi fuit tributum, ut ab altero, cui e factis nomen *Superbi* fuit inditum, distingueretur. Vid. *Sigonium* ad *Livium* lib. I. cap. XXXIV. ARNTZ.

Filios.] Legendum est *Nepotes* ex auctoritate historici *Halicarnassei*: non enim potuerunt esse *filii* rationibus ab eo copiose adductis. MACH. *Livius* tamen *pluribus auctoribus filios* vocavit. ANNA. Sed hic agnoscendus est inter ipsos Veteres dissensus. Vide Comment. ad *Florum* lib. I. cap. VII. §. 2. *Strabonem* lib. V. p. 353. qui *Superbum* quoque *Prisci* filium facit, Interpr. ad l. 2. §. 2. ff. de O. J. & prae ceteris Ampl. *Bynkershoekium.* Neque *filium* hic per *Nepotem* exponimus, cui enim inponi posset, plures Scriptores eadem voce, insolita significatione, uti saepius in eadem historia. Aliud exigit stilus historicus, qui nomina significatione propria adhibet. Et tamen fuerunt, qui hoc crederent. Confer *Rupertum* Ench. Juris p. 63. & *Noldii* Hist. Idum. p. 104. & 217. ARNTZ.

Pari animo.] Eodem *animo*, quo filiae Servii scilicet, mitis alter, alter ferox. ANNA.

Ferocem miti.] *Ferocem morum simplici* MSS. quidam, forte quod ejusdem vocis repetitionem odiosam fore putarent scribae illi semidocti, & belle operam ponentes. SCHOTT. MSS. pro *miti* habent *morum simplici*. Eo scilicet loquendi genere, quo apud *Horatium: integer vitae, felix animi* & similia, more graeco. SYLB.

In matrimonium dedit.] *Platonis* hoc praeceptum, ut morum ingeniorumque fervor alterius modestia temperetur. Memini illud in *Apulejo* extremo Libro de Dogmate *Platonis* legere, sed quoniam neque *Plato*, neque Asini Aurei Scriptor ad manum est, verba describere non potui. Legendus & *Sextus Aurelius Victor* in Juliano Imperatore de Plotina uxore Trajani. SCHOTT.

16 *Forte.*] *Forte* legendum a nominativo *fors*. Vox in optimis quibusque auctoribus corrupta, qua de in Cloelia. *Dionysius* veneno sublatos putat: miror igitur dubitare quosdam. SCHOTT. Plerique tamen MSS. male *forte* retinent. Melius apud *Livium* lib. XXII. cap. XLIX. *Seu forte seu consilio nulli fugientium infestus agmini.* Sed solennis hic est error librariorum, qui has voces inter se commutarunt. Inspice *Vossium* ad *Caesar.* lib. II. Bell. Gall. cap. XXI. §. I. *Heinsium* ad *Claud.* Bell. Get. vers. 370. *Cortium* ad *Sallust.* Jug. cap. I. init. & nos pluribus inf. ad cap. XIII. ARNTZ.

Feroces morum similitudo conjunxit.] Ita Rege secundas volente nuptias. MACH. Hujusmodi matrimonia Sacrae Literae prohibent per Johannem Baptistam *Matth.* XIV. & Imperatoriis constitutionibus cavetur eam, quae in manum fratris convenit, etiam dissolutis, seu morte, seu repudio nuptiis, duci citra incesti crimen non posse. l. *Nemini* C. de Nupt. l. *Fratris.* C. de Incest. Nupt. SCHOTT. Confer *Heineccium* ad Leg. Jul. & Pap. lib. II. cap. XVII. p. 312.

17 *Paternum.*] Libri veteres *patrium*. In Mediolanensi abest: mox *repente cepit* habet *G. Cassandri* Editio pro *repetere coepit*. SCHOTT. Quod *Victor paternum regnum*, *L. Florus avitum* vocat lib. I. cap. VII. SCHOTT. *In not. min.* *Patrium* Uterque Lugd. *Patris* Haun.

18 *Dum ad curiam properat.*] Inquit enim *Servius: quid hoc, Tarquini, rei est? qua tu audacia me vivo vocare ausus es Patres, aut in sede considere mea?* unde a Tarquinio minaciter respondente interfectus est. MACH.

Jussu Tarquinii.] Imo ab ipso Tarquinio. ANNA.

Gradibus.] Codex antiquus calamo exaratus *in gradus*. Cujus auctoritatem secutus τὸ *statim*, ut superantem vocem stylo confodi, & hinc furcis expuli. SCHOTT. *Gradibus ejectus* praefert Lugd. sec. & Haun. *rejectus Gramm.* Neuter bene. *Dejicere* est de loco alto jacere. *Ovidius* lib. I. Met. vers. 718.

> - - - *Saxoque cruentum*
> *Dejicit, & maculat praeruptam sanguine cautem.*

In sequentibus autem illud *statim* reperitur in omnibus MSS. & Editis, quare & huic voci etiam hic locum dedimus. Pro *in forum* tres MSS. praepositionem abjicientes simpliciter *forum* scribunt. ARNTZ.

quo juſſa turba decedere, cum domum rediret, viſo patris corpore, mulionem evitantem ſuper ipſum corpus carpentum agere praecepit, unde vicus ille Sceleratus dictus. Poſtea Tullia cum conjuge in exſilium acta eſt.

19 *A qua juſſa turba recedere.*] Sic Excuſi omnes. Libri ſcripti propius veritatem, *a quo juſſa turba diſcedere.* Mediolanenſis tamen *decedere. Livius* totidem paene verbis: *a quo faceſſere juſſa ex tanto tumultu, cum ſe domum reciperet,* &c. unde in ſcripta lectione praepoſitionem deeſſe video, *e* vel, *a turba.* Neque enim turbam cedere, ſed uxorem tumultum effugere jubet. SCHOTT. Unanimi tamen conſenſu omnes Scripti praepoſitionem illam non admittunt, & genuinam ſcripturam exhibent: *a quo juſſa turba decedere.* Quibus verbis noluit Tarquinius, ut ipſa turba decederet, verum ut uxor ejus e publico abiret & domum ſe conferret. Eodem enim modo adhibent Latini hoc verbum cum vel ſine praepoſitione. *Livius* lib. XXXI. cap. V. *Ne obſidionis quidem metu fide deceſſiſſent. Val. Flaccus* lib. II. Arg. verſ. 297.

- - - *Patria liceat decedere terra.*

Et lib. IV. verſ. 522.

Nunc quoque Achenoreis idem decedere tectis
Imperat.

Vell. Paterculus lib. I. cap. I. §. 4. *Uter cum parte multitudinis patria decederet. Tacitus* lib. XIV. Ann. cap. XLIX. *Aut Thraſea deceſſit ſententia. Curtius* lib. V. cap. XIII. §. 23. *Nullo regente deceſſerant militari via.* Quin etiam vitioſe dici *decedere ab aliqua re,* cum ſcribendum eſſet *de aliqua re* recte monuit ſummus *Gronovius* ad *Livium* lib. XXVII. cap. X. ARNTZ.

Cum domum rediret.] Ita fere omnes Hiſtorici. *Florus* tamen ait Tulliam carpentum ſupra patrem egiſſe, cum virum ſuum Regem ſalutatum iret. Niſi potius, ut olim monui ibi, pro *ſalutaret*, reſcribendum *ſalutarat.* neque enim adhuc ejus me poenitet. Sed de hoc pluribus apud *Eutropium.* ANNA.

Evitantem.] Nulla hic eſſe poſſet vitii ſuſpicio, niſi alter Lugd. *cunctantem* pro *evitantem* oſtenderet. Quam quidem ego lectionem non inelegantem judico. *Cunctari* dicuntur illi, qui ea, quae praecipiuntur, aut non libenter faciunt, aut facere omnino nolunt. *Tacitus* lib. III. Hiſt. cap. I. *Undecima legio ſeſe adjunxerat initio cunctata.* Juſt. lib. I. cap. VI. §. 14. *Cunctantibus ſublata veſte obſcoena corporis oſtendunt.* lib. XXIV. cap. VIII. §. 7. *Proinde ne cunctarentur, Diis Anteſignanis, hoſtem cedere.* lib. XXVI. cap. I. §. 9. & *Caeſar* lib. I. Bell. Civ. cap. I. §. 4. Simile ſcelus narrat *Juſtinus* lib. XLI. cap. VI. §. 5. Pro *praecepit* habet *coëgit* Leid. pr. ARNTZ.

Sceleratus.] Antea *Cyprius* dictus: ſed, quia filia aurigam cunctantem ſcabello percutiens juſſit, coëgitque ſuper cadaver paternum currum ducere, inde *Scelerato* nomen fuit. MACH. Nihil aliud eſt quam *infelix. Florus, Plautus, Terentius.* Ita inferius legas, *porta, qua profecti fuerant, Scelerata eſt appellata.* Sic *ſcelus* pro infelicitas apud *Terentium.* ANNA. Immo, aliam ob cauſſam *porta* dicta eſt *Scelerata,* quia infelici ſucceſſu exierant Fabii, aliam ob cauſſam *vicus Sceleratus,* propter nefandum in Patrem ſcelus, neque enim hoc factum infelicitatis nomine excuſari poteſt. Sic eas enumerans, quae inpiae erga Parentes fuerant, *Hyginus* fab. CCLV. ſcribit: *Tullia Romanorum ſupra Parentis corpus currum duxit, unde* vicus Sceleratus *eſt dictus. Valer. Maximus* lib. IX. cap. XI. ex. I. *Vicum cognomine ſceleris commaculavit.* & Clar. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. XII. §. 2. Videtur etiam diverſas has origines confundere *Salvagn.* ad *Ovidium* in Ibide verſ. 365. ARNTZ.

Cum conjuge.] Arunte, inquit *Poncherius*, male: alioqui non incurioſus interpres. Oblitus forte Tarquinium Superbum maritum Tulliae junioris ſecundis nuptiis factum, &, quod aliquot verſibus anteceſſit, ab ea inſtigatum ad regnum capeſſendum, Regemque ab ea primo conſalutatum. *Livium* enim Noſter auctorem, non *Dionyſium* ſequitur. De hoc Tulliae facto ſic *Varro* lib. IV. de L. L. *Prope hunc vicus Sceleratus dictus a Tullia Tarquinii Superbi uxore, quod ibi, cum jaceret Pater occiſus, ſupra eum ut mitteret carpentum mulio, juſſit.* SCHOTT. Auctoribus MSS. & priſcis Editis verbum *eſt* poſt *dictus* delevimus, & in finem capitis rejecimus. Haun. legit: *Poſtea cum conjuge Tullia in exſilium actus eſt,* ut ad Tarquinium referatur.

C A-

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Cognomen moribus meretur, regno occupato Latinos & Sabinos domat, Sueſſam Pometiam rapit, Gabios in poteſtatem redigit, ferias Latinas inſtituit, in Circo foros, & cloacam facit, cum filio Lucretiae ſtuprum inferente in exſilium agitur, & Cumis reliquum vitae tempus exigit Tarquinius Superbus ſeptimus Romanorum Rex.

Tarquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiſo Servio [1] Tullio regnum ſceleſte occupavit. Tamen bello ſtrenuus, Latinos [2] Sabinosque domuit, Sueſſam Pometiam Volſcis eripuit, Gabios per

1 *Superbus.*] Quia ſocerum gener ſepultura prohibuit. MACH. Verba ſunt *Livii* lib. I. cap. XLIX. Attamen ob multa alia hoc nomen meruiſſe conſtat ex iis, quae attulerunt Viri docti ad *Florum* lib. I. cap. VII. §. I. *Propertius* lib. III. El. IX. verſ. 47.

Quid nunc Tarquinii fractas juvat eſſe ſecures,
Nomine quem ſimili vita ſuperba notat.

Et *Servius* ad *Virg.* lib. VI. Aen. verſ. 819. *Superbus* ſolet eſſe Epitheton illorum Regum, qui inpotenti dominatione in ſuos ſaeviunt, & conceſſa ſibi poteſtate abutuntur. *Livius* lib. IV. cap. XV. *Capite multatos ob ſuperbiam regiam.* lib. XXIII. cap. VII. *Phyrrhi ſuperbam dominationem, miſerabilemque Tarentinorum ſervitutem, exempla referens.* lib. XXIV. cap. V. & XXVIII. c. XLII. *Salluſtius* Bell. Catil. cap. VI. §. 7. *Apulejus* lib. IX. Met. p. 234. *Fruſtra eum ſuis opibus confiſum Tyrannica ſuperbia comminari.* *Juſtinus* lib. XXXIX. cap. I. §. 5. *Nec Syris quemlibet Regem adſpernantibus, ne Demetrii paterentur ſuperbiam.* lib. etiam XXXV. cap. II. §. 3. *Lactantius* lib. VII. Div. Inſt. cap. XV. prope fin. *Sulpitius Severus* lib. I. Hiſt. Sacrae cap. XXXII. §. 5. *Dominationem Regiam & ſuperba imperia exponere.* & *Dict. Cretenſis* lib. IV. de Bell. Troj. cap. XXII. *Ceterum Priamum cuncta jura affinitatis proculcantem magis in ſuos ſuperbiam atque odium exercuiſſe.* Confer Celeb. *Burmannum* ad *Petronium* in Sat. cap. XVIII. *Cognomine* legit Leid. . ARNTZ.

Moribus.] MSS. *ex moribus* legunt, alii, *a moribus.* SCHOTT. *Florus: Cui cognomen Superbo ex moribus datum.* ANNA.

2 *Regnum ſceleſte.*] Nam per amicos peſſimos in capitales cauſas plures illuſtres viros adduxit. Primum quidem nuntios, qui Tullium regno excipere voluiſſent, deinde etiam ex caeteris, unde nihil aliud, quam praedam ſperare poſſet. MACH. *Sceleſte* regnum occupat, qui ſublato legitimo Rege vel regni herede, ſummam poteſtatem invadit. *Livius* lib. XL. cap. LVII. *Oppreſſit igitur nec opinantes, & regnum ſcelere partum invaſit.*

Latinos.] Facile eos ſibi conciliavit auctore Mamilio, ac Turno Herdonio feroci eorum duce e medio ſublato. MACH.

Sueſſam.] Pariſinus *Sceam Pom.* MSS. *Deam Pom.* Neſcio quid velint. Et pro *Etruſcis* Mediolanenſis *Volſcis*, cui emendatum jam locum referre acceptum convenit: non enim in *Etruria*, ſed in *Volſcis* urbs ea fuit, auctor *Plinius* lib. III. c. V. *Livius* quoque lib. I. cap. LIII. *Is primus Volſcis bellum in ducentos amplius poſt ſuam aetatem annos movit, Sueſſamque Pometiam ex his vi cepit.* Et *Strabo* lib. V. Σύεσσαν (ita enim Graeci nominant) *Volſcarum* urbium matrem fuiſſe memorat. *Lycoſthenes* etiam ſic legendum cenſet: textus tamen nullam varietatem praefert. SCHOTT. Vulgati Libri *Pometiam Hetruſcis eripuit*, ſed *Volſcis* cum veteribus Libris probat etiam *Corvinus* ſup. 378, 26. & *Livius* lib. I. SYLB. *Sceam* Haun. *Gramm.* & Lugd. ſec. *Sueſam Boend.* Male de Noſtro ſunt meriti, qui has voces diſtinctione a ſe ſepararunt *Sueſſam*, *Pometiam*, cum conjuncte legendae eſſent. Vide *Gruterum* ad *Florum* lib. I. cap. VII. & *Cellarium* in Geogr. Ant. lib. II. c. IX. Ceterum *Etruſcis* retinent ſine ulla varietate omnes Noſtri. Fortaſſe *Victor* hanc Sueſſae deſcriptionem hauſit ex antiquiori Scriptore, qui Volſcos & per conſequens Sueſſam inter Etruſcos numerabat, cum Volſcos olim ſubjectos fuiſſe imperio

per Sextum filium, ſimulato transfugio, in poteſtatem redegit, & ferias Latinas primus inſtituit. Foros in Circo, & cloacam maximam fecit, ubi totius populi viribus uſus eſt. unde illae foſſae, Quiriti-

perio Etruſcorum ſcribit *Servius* ad *Virgilium* lib. XI. Aen. verſ. 567. Sed cum jam ante *Schottum Volſcis* ſine dubio ex MSS. in contextum receperit *Machanaeus*, malui eos ſequi, quod poſteriores etiam fecerant Editores. ARNTZ.

Gabios.] A ſiniſtro Latinae viae latere, inter eam & Valeriam ſunt *Gabii* in via Praeneſtina. Ea urbs latomias habet, quae Romanis uſu ceteris praeſtant: diſtat aequali a Roma & Praeneſte intervallo. *Strab.* lib. V. ANNA.

Simulato transfugio.] Nam filius conſilio cum patre communicato *transfugit* ſaucius, verberatuſque virgis, ſanguine plenus, *ſimulavit* ſe a patre verberatum: benigne acceptus demum dux belli legitur. duxerat autem multos equites Romanos exſules tyrannidem fugere ſimulans, tandem re Gabinia in poteſtate habita nuntium ſecreto cum literis miſit, cui nihil pater reſpondit, ſed cacumina papaverum disjecit: quo ſigno intellexit capita primorum civium truncanda. MACH.

Ferias Latinas.] Has *Dionyſius Halicarnaſſeus* lib. IV. omnium optime explicavit. *Tarquinius*, inquit, *propoſuit deſignare commune fanum Romanorum, Latinorum, Hernicorum, Volſcorum, quo ad mercatum convenientes quotannis una epularentur, fruerenturque ſacris communibus. Locus conventui praeſtitutus eſt in meditullio fere harum gentium mons altus Albanis imminens, ubi ſingulis annis feriae celebrarentur, & eo temporis ſpatio propter loci religionem legemque de hoc latam ab omni vi temperarent omnes: Sacraque communiter Jovi Latiali facerent, & vacarent epulis, conſtituto prius, quantum quisque populus in ea ſacra praebere, quantamve portionem recipere debeat. Earum feriarum atque ſacrificii participes fuerunt tribus minus quinquaginta populi, quas noſtra quoque aetate Romani agitant, Latinas vocatas: conferuntque in eas populi ſacrorum participes quidam agnos, quidam caſeos, quidam lactis certum modum, quidam liba lactaria. Victima eſt taurus unus communis omnium, de cujus viſceribus cuique populo ſua certa portio tribuitur, ſacrificatur autem pro omnibus, & Romani praeſunt ſacrificio.* ANNA.

3 *Locos.*] Emendatio haec a Mediolanenſi Libro eſt: locus enim foede ab Emendatoribus contaminatus circumferebatur, cum praeter rei veritatem *lacus* legerent Vulg. Libri omnes. Melius MSS. *Ludos.* *Locos* autem puto appellaſſe, quos *Livius* ipſe *foros*, id eſt, loca ſpectandis ludis fabricata. *Lacus* in circo fuerunt quidem alter major, alter minor; ſed longo poſt tempore effoſſi. *Dionyſ.* lib. III. SCHOTT. Pro *Locos* vulgati Libri habent *Lacus.* Duo Manuſcripti *Ludos.* Ad *locos* magis accedit, quod *Dionyſius Hal.* 246, 24. ſcribit Tarquinium *τὸν ἱππόδρομον παστάσιν ὑποστέγοις περιλαβεῖν*, id eſt, *circumtectis porticibus circumplexum eſſe.* SYLBURG. Nec Noſtri conveniunt. *Lacum Boend. Latus* Fran. *Lacus* Leid. ſec. *Foros in Lacus circo* Leid. pr. Ex more Librariorum, qui ſaepe variantes lectiones ſolent geminare, & utramque adponere, ut habeat Lector eligendi copiam. Vide *Salmaſ.* ad *Florum* lib. I. cap. XIII. §. 2. & cap. XXII. §. I. *Dukerum* ad lib. II. cap. XVI. §. 3. *Victor.* ad *Ciceronem* lib. III. ad Fam. Ep. VIII. & paſſim. Neque dubium erit, quid potiſſimum ex hiſce duobus eligendum, cum *foros* facile praeferet is, qui *Livium* lib. I. cap. LVI. unquam inſpexerit: *Foros*, dicit, *in Circo faciendos, cloacamque maximam receptaculum omnium purgamentorum Urbis ſub terram agendam. Feſtus* in *forum*: *Fori ſignificant Circenſia ſpectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus.* Adeundus *Chimentellus* de Honore Bis. cap. XX. p. 2104. ARNTZ.

Cloacam maximam.] *Livius*, *Foros in Circo faciendos, cloacamque maximam receptaculum omnium purgamentorum urbis ſub terram agendam: quibus duobus operibus vix nova hac magnificentia quidquam adaequare potuit.* Erat haec *cloaca* ad Jovis Statoris in tres ductus diviſa, quorum duo poſtmodum clauſi ſunt: tertius per lacum Curtium ſub foro Romano, per Palatini montis radices in Velabrum aqua limpidiſſima fluebat, & inde canali e ſaxis quadratis exſtructo in Tiberim effluebat. Aliae fuere item *cloacae* a Tarquinio Priſco ſtructae, in quibus naves grandiores ultro citroque libero curſu commeare poterant. Bene illas deſcripſit *Vigener.* ad *Livium.* ANNA. De *Cloaca Maxima Gronovius* ad *Senecam* Exc. Controv. lib. III. Praefat. p. 428. Ed. Maj.

Quiritium.] Ad ſimilitudinem foſſae illius *Quiritium*, quae Anci Regis opus fuit. ANNA. *Quiritum* eſt in tribus Codicibus, nempe utroque modo hic formatur genitivus, verum optimi paſſim MSS. *Quiritium* malunt, nec fallunt hac in parte Poëtae: *Horatius* lib. I. Od. I.

Hunc, ſi mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus.

Er

ritium sunt dictae. Cum Capitolium inciperet, caput hominis in- 4
venit, unde cognitum est, eam urbem caput gentium futuram. Et 5
cum in obsidione Ardeae filius ejus Lucretiae stuprum intulisset, cum
eo in exsilium actus, ad Porsenam Etruriae Regem confugit, cujus

Et alibi. Conferatur *Sigon.* ad *Livium* lib. I. cap. XXXIII. Sic *jus Quiritium* notum praesertim ex JCtorum libris. *Cicero* pro Caec. cap. XXXIII. *Qui enim potest jure Quiritium liber esse is, qui in numero Quiritium non est.* Plures laudat Celeb. *Schultingius* ad *Ulpian.* tit. III. §. I. & aliis eodem in libro locis, cujus operis laudes, cum praedicatione nostra non indigeat, seri etiam nobiscum extollent Nepotes. ARNTZ.

4 *Cum Capitolium.*] Male Franeq. *dum.* sequente enim subjunctivo *cum* retinere oportet. Patet id ex iis, quae attulit Magnus *Gronovius* ad *Livium* lib. II. cap. XLVII. Clar. *Burmannus* ad *Phaedr.* lib. III. fab. X. vers. 13. Eodem modo cap. praec. §. 19. peccarat idem Codex scribens: *dum domum rediret.* Hanc ob caussam faveo clarissimis Viris *Ryckio* & *Dukero* apud *Florum* lib. III. cap. XII. §. 10. restituentibus: *dum spectaculis indulget.* Sed haec leviora videbuntur illis, qui aberrare, quam minutias tales observare malunt. ARNTZ.

Caput hominis.] Idem *Livius* ac *Dionysius* asserunt. Recens videbatur *integra facie*, ac e consulto Haruspicum, Etruscorumque responsum ibi caput mundi fore. MACH. *Toli* nomine: unde *Capitolium* dici coepit, quod ab *Arnobio* tantum proditum memini. ridicule sane. est enim vocis productio *tolium*, ut *mentum* in testamento, teste *Cicerone*. De Capitolii autem origine *Tacitus* lib. III. Histor. Aug. extr. qui ad Tarquinium Priscum refert. SCHOTT.

5 *Obsidio.*] Vulgo *obsidione*. Ego de MSS. omnibus reposui *obsidio*. Sic enim sine litura scripserant auferendi casu, ab *obsidium* generis neutrius. quo veteres Scriptores usos frequenter *Festum* & *Nonium* testes habeo: quorum ille *Sallustium* I. Historiarum laudat auctorem: *Magnis operibus perfectis* (sic enim legendum) *obsidium cepit per L. Catilinam legatum.* Et *C. Laelium* in Orat. pro se ad populum. *Ut nobis terra marique simul obsidium facerent.* Hic vero *Ennium*:

Cum saevo obsidio magnus Titana premebat.

Sed de his vide, quae in Quinctium Cincinnatum notavimus copiosius. SCHOTT. Nec aliter *Plautus* in Bacchid. Act. IV. Sc. IX. vers. 24.

Is Helenam abduxit, cuja caussa nunc facio obsidium Ilio.

Florus lib. II. cap. VI. §. 5. *Itaque ad auditum sociae Civitatis obsidium.* Notarunt alia *Keuchen.* ad *Frontinum* lib. III. Strat. cap. V. ex. 2. *Ryckius* ad *Tacitum* lib. XIII. Ann. cap. XLI. Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 21. Et Erud. *Cortius* ad *Sallust.* Fragm. lib. IV. p. 986. Ita & hoc loco in prima Editione textum mutaverat *Schottus* & *Sylburgius*, quem sequitur *Gaesbekiana* & illa *Pitisci.* in posteriore autem *Schotti* est *obsidione*, quod tuentur Editi olim & omnes Scripti, quamobrem nihil mutavimus. ARNTZ.

Ardeae.] Urbs Etruriae fuit ab augurio avis *ardeae* dicta, si credimus *Virgilio* in VII. Aeneid. scribenti.

- - - *Quam dicitur urbem*
Acrisioneis Danaë fundasse colonis,
Praecipiti delata noto: locus Ardea quondam
Dictus avis, & nunc magnum tenet Ardea nomen.

Refert autem Turnum in ea regnasse. Inde Ardeliones dicti, multa incipientes, nihil perficientes, & volantes in scientiarum apices, ignotis principiis. *Martialis*:

Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.

MACH.

Lucretiae stuprum.] De hac narratione nonnullam inter *Dionysium* ac *Livium*, & talem quidem observavimus differentiam. Graecus auctor sentit Lucretiam acerbissime casum suum ferentem, quam celerrime ascendentem vehicula, Romam venisse, ubi se interfecit. Latinus pudicissimae matronae internecionem Collatiae factam scribit. De modo quoque aliquid interesse, solers considerabit Lector. *Ovidius* graphice II. Fastorum describit:

Cingitur interea Romanis Ardea signis,
Et patitur lentas obsidione moras.
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam,
Luditur in castris, otia miles agit.
Tarquinius juvenes socios dapibusque meroque
Accipit: ex illis Rege creatus ait. & reliqua.

MACH.

Ad Porsennam.] Scriptura est MSS. omnium. *Silius*, *Martialis*, caeterique Poëtae corripiunt metri fortassis caussa.

Hanc spectare manum Porsena non potuit.

Virgil. VIII. Aeneid. produxit: ubi *Servius* uno n. Per-

6 jus ope regnum retinere tentavit. Pulsus, Cumas concessit, ubi per summam ignominiam reliquum vitae tempus exegit.

n. *Porsenam* semper dictum ait. SCHOTT. Ex Nostris tamen multi *Porsenam*, & sic solere optimos Codices scribere dudum monuerunt Viri docti. *Pierius* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 646. *Vorstius* ad *Val. Max.* lib. III. cap. III. exemp. I. & Cel. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. X. §. I. Exempla ex Poëtis, ubi media corripitur, habet *Dausquius* de Orthogr. part. II. p. 246. Hoc loco quoque *Porsenam* ediderat *Machaneus*, *Aldus*, *Gryphius* & ceteri. ARNTZ.

Retinere.] Melius Libri veteres *recuperare.* SCHOTT. *Obtinere Boend.*

6 *Cumae.*] *Strabo:* sunt vetustissimum Calcidensium, & Cumaeorum aedificium. antiquitate enim cunctas, & Siciliae & Italiae, urbes antecellit. MACH. *Livius* de eo, *Mortuus est Cumis, quo se post fractas opes Latinorum ad Aristodemum Tyrannum contulerat.* ANNA.

Per summam ignominiam.] Vetus Codex non male *cum summa ignominia.* SCHOTT. Et sic ediderat *Machaneus*, quod facile admitti posset, cum eleganter ita loquantur *Sallustius* Jug. cap. XIV. §. 15. *Clausi in tenebris cum moerore & luctu morte graviorem vitam exigunt.* *Justinus* lib. XVI. cap. II. §. 7. *Cum magna rerum gestarum gloria moritur.* Adde, quae ad *Sall.* notavit Cel. *Cortius.* Attamen mutare nihil nolui, cum Scripti non mutent (de Nostris loquor) nec locutio haec alteri elegantia cedat, vel eodem illo *Sallustio* teste in Jug. cap. II. §. 4. *Per luxum atque ignaviam aetatem agunt.* ARNTZ.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Regiis nuribus in convivio & luxu deprehensis in lanificio offenditur, a Tarquinio Sexto corrumpitur, seipsam occidit, & vindicatur Lucretia L. Tarquinii Collatini uxor.

1 Tarquinius Collatinus sorore Tarquinii Superbi genitus, in contubernio juvenum regiorum Ardeae erat; ubi cum forte in liberiore convivio conjugem suam unusquisque laudaret, placuit experiri,

1 *Tarquinius.*] Hoc & aliis locis, ubi haec vox occurrit, satis constanter Lugd. I. nonnunquam etiam sec. & alii *Tarquinus* scribunt. Vitiose. Confer, quae attulit *Pierius* ad *Virgilium* lib. VI. Aen. vers. 818. & lib. VIII. vers. 646. *Dausq.* Orthogr. part. II. pag. 308. Sed id verbo monuisse sufficiat.

Sorore.] MSS. *ex sorore.* Hic *Livio* repugnat, qui Egerii filium facit Tarquinium Collatinum, & nepotem tantum Tarquinii Prisci ex fratre. Vide *Alex. Neapol.* lib. V. cap. XXVII. Genialium Dierum. SCHOTT.

Contubernium.] Nomen est militare, *Vegetio* auctore scribente. *contubernium autem manipulum vocabatur ab eo, quod conjunctis manibus pariter dimicabant.* Inde ad pacem translatum, quasi sub iisdem *tabernis* ac domibus comessales vivere soleant. MACH.

Ubi cum forte.] Parisinus & Agrippinensis. *Unde cum forte liberiore convivio.* SCHOTT. *In* non reperitur in Codice *Grammii* & Edit. *Annae.*

Conjugem suam.] *Ovidius.*

Quisque suam laudant: studiis certamina crescunt.

MACH. Non potuerat eo tempore consulere *Nasonem*, qui tutius praecepisset lib. I. Art. vers. 741.

Hei mihi non tutum est, quod ames, laudare sodali,
Cum tibi laudanti credidit, ipse subit.

Exem-

ri. Itaque equis Romam petunt. Regias nurus in convivio & luxu 2 deprehendunt, & inde Collatiam petunt. Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt, itaque ea pudicissima judicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit, & jure propinquitatis in domum Collatini venit, & cubiculum Lucretiae irrupit, 3

Exempla enumerare non est mei instituti. Notissimus est *Justini* locus lib. I. cap. VII.

2 *In convivio.*] *Ovid.* II. Fastorum.

Ecce nurum Regis fusis per colla coronis
Inveniunt posito pervigilare mero.

ANNA.

Et luxu.] Corrupti hic erant & interpolati Libri scripti, nisi quod *vel lusu comprehendunt* legisse videntur. SCHOTT. *Vel lusu* Fran. & *Gramm.* Non incommode sane haec vox *lusu* retineri posset, quomodo & apud *Livium* lib. I. cap. LVII. (unde haec videntur petita) conjecit magnus ejus Emendator *Gronovius*: *In convivio lusuque cum aequalibus viderant.* cum hodie habeatur *luxuque.* similiter *Hyginus* fab. CVIII. *Ipsi noctu lusu atque vino lassi obdormissent.* Nec ideo tamen *luxu* rejiciendum erit. Recte etenim *luxus* adhibetur de hilarioribus conviviis, in quibus ultra modum Baccho & Genio indulgetur, de conviviis, quae immodicis sumtibus instructa sunt. *Tacitus* lib. XV. Ann. cap. XXXVII. *Celeberrimae luxu famaque epulae fuere. Claudianus* Bell. Get. vers. 367.

Nuncius in luxum falso rumore resolvit
Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque
Persultat vacuis effrena licentia tectis.

Sulpitius Severus Hist. Sacr. lib. II. cap. VI. §. 3. *Cum his per luxum & licentiam regalis convivii promiscue uxores concubinaeque uterentur. Suetonius* Tito cap. VII. init. *Suspecta in eo etiam luxuria erat, quod ad mediam noctem etiam comessationes extenderet. Claudian.* Rapt. Pros. lib. II. vers. 326.

- - - Gentesque sepultae
Luxuriant, epulisque vacant genialibus umbrae.

Cum *mensis luxum* jungit etiam *Lucanus* lib. I. vers. 162.

Praedaque & hostiles luxum suasere rapinae,
Non auro tectisque modus, mensasque priores
Adspernata fames.

Quo loco pro *tectis* malim legere *textis*, ut de instrumentis aureis stratisque tricliniorum loquatur, adeoque de conviviis, quae omni genere luxus abundabant, quo vitio maxime laborabant posteriora Reip. Romanae tempora. Sic *luxum*, *aurum* & *texta* seu strata triclinii jungit *Virgilius* lib. I. Aen. 641.

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, mediisque parant convivia tectis;
Arte laboratae vestes, ostroque superba,
Ingens argentum mensis.

Et lib. VI. Aen. vers. 603.

- - - Lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulaeque ante ora paratae
Regifico luxu.

Claudianus lib. I. in Ruf. vers. 206. & seqq. Sed ne aberremus. pari significatione apud Graecos occurrit τρυφή. *Aelianus* lib. I. Var. Hist. cap. XIX. *Herodianus* lib. I. cap. VIII. §. 2. lib. II. cap. VII. init. & cap. XI. §. 3. Porro non novum est, voces *lusus* & *luxus* inter se confundi. Exempla vide apud *Gronov.* ad *Senecam* Hipp. vers. 449. & ad *Livium* lib. I. cap. V. *Colerum* ad *Valer. Max.* lib. VI. cap. IX. §. 5. ARNTZ.

Collatiam.] *Conlatiam* & *Conlatini* perpetuo MSS. habebant: Parisinus & Coloniensis *Collatium.* SCHOTT. *Collatiam* Latii oppidum in via Tiburtina. ANNA. *Collatium* Fran. & *Boend.* *Collatina* Lugd. sec. *Et inde* pro *exinde* scripsimus, volentibus ita omnibus Exaratis manu.

In lanificio.] Quod castae matronae argumentum. *Varro* de vita P. R. lib. I. *Cum interea in lucubrando faceret juxta ancillas lanam. Terent.* in Andria.

Primum haec pudice vitam parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quaeritans.

SCHOTT. De Lucretia inter ancillas lanam faciente sic *Enn.* lib. III.

Deducunt habiles radios filo gracilento.

ANNA.

3 *Collatiam.*] Simulavit negotium habere militare. MACH. Pro *rediit*, *petit* habet Lugd. pr. *petiit* Lugd. sec. & Haun.

Et in cubiculum.] Sic vulgati, & Mediolanensis, praeterquam quod praepositionem tolleret. Brevius MSS. omnes *& pudicitiam cubiculi expugnavit.* SCHOTT. Gemmam orationis abjecerunt inepti Librarii, admisso scabro lapide. Monuit enim *Schottus* noster pro his omnibus haerere tantum in MSS. suis: *& pudicitiam cubiculi expugnavit*, qua scriptura nihil excogitari queat venustius. *Impudicum* quidem deinde esse coepit *cubiculum*

4 rupit, pudicitiam expugnavit. Illa poſtero die advocatis patre & conjuge, rem expoſuit, & ſe cultro, quem veſte texerat, occidit. 5 Illi in exitium Regum conjurarunt, eorumque exſilio necem Lucretiae vindicaverunt.

lum Lucretiae; ipſa vero neutiquam. Haec tam elegans lectio adeo ineptiit oculis *Sylburgianis*, ut vulgariſſima alioquin variantis ſcripturae diſcrimina annotare ſolitus, ne hujus quidem verbulo meminerit. GRUT. Receptam tuentur Noſtri, niſi quod quinque & Ed. *Mach.* particulam delent. Sic ſcilicet optimo ſeculo Poëtae, & poſt etiam Proſae ſcriptores conſtruebant *irrumpere* cum quarto caſu ſine praepoſitione. *Ovidius* lib. XV. Met. verſ. 598.

Ille quidem potuit portas irrumpere apertas.

Cl. *Drakenborchius* ad *Silium* lib. II. verſ. 378. *Lucanus* lib. II. verſ. 327.

Pulſatae ſonuere fores, quas ſancta relicto
Hortenſi moerens irrupit Marcia buſto.

Tacitus lib. I. Hiſt. cap. LXXXIII. *Imperatoris ſui tentorium irrumpet.* Apud quem nihil eſt frequentius. Similia vide apud Nob. *Heinſium* ad *Claud.* Praef. lib. I. Rapt. Proſ. verſ. 11. Cl. *Burmannum* ad *Valer. Flaccum* lib. II. verſ. 211. & *Torren.* ad *Valer. Maximum* lib. III. cap. II. §. 8. ſupra *jure propinquitatis domum* omiſſo *in* legit Lugd. prim. ARNTZ.

Pudicitiam expugnavit.] Poſtquam nec precario, nec pretio obtinuit, dixit, te occidam, famulumque unum mactans ponam ſimul corpora veſtra, dicam quod indecenter te in complexu deprehendens ſervi ſupplicio vos affecerim, injuriam cognati perſequens. Ita ut turpem finem probrique plenum ſubeas, nec honore ſepulturae corpus tuum dignetur. *Ovidius,*

Interimam famulum, cum quo deprenſa fereris,
Succubuit famae victa puella metu.

MACH.

4 *Rem expoſuit.*] His fere verbis, quae e Bruto *Caſſii* (vel ut *Scaliger* emendat *Attii*) *Varro* profert lib. VI. de L. L.

Nocte intempeſta noſtram devenit domum.

SCHOTT. *Convocato* Leid. pr.

Texerat.] *Geſſerat* MSS. noſter. Nihil muto. *Virgilius,*

Aperit ramum quem veſte tegebat.

SCHOTT. *Texerat* conſtanter retinent Scripti, & ita oportebat. Certe *Valerius Maximus* hanc hiſtoriam referens ſcribit lib. VI. cap. I. exemp. I. *Ferro ſe, quod veſte tectum adtulerat, interemit. Livius* lib. XXVI. cap. XV. *Atque ita gladio, quem veſte texerat, per adverſum pectus transfixus. Apulejus* lib. II. Met. p. 129. *Statim denique gladium, quem veſte mea contectum ad hos uſus extuleram. Arnobius* lib. V. adv. Gentes p. 166. *Priusquam veſte velaret & tegeret. Virgilius* Ciri verſ. 280.

- - - Aperit ferrum, quod veſte latebat.

Pro ſcripta tamen lectione ſtat *Juſtinus* lib. VII. cap. III. §. 6. *Ferro, quod ſub veſte gerebant, compeſcere jubet.* & lib. XXXVIII. cap. I. §. 9. *Cum ferrum occultatum inter faſcias gereret.* ARNTZEN.

5 *Illi in exitium Regum.*] Brutus Collatinus & Lucretius. MACH. *Reges* hic ſunt Rex cum filiis. Notum enim eſt *Rex* vel *Regina* dici de Regis filiis, uti *Ovidius* Ep. XII. Her. verſ. I.

At tibi Colchorum, memini, Regina vacavi.

Livius lib. XLII. cap. XXIV. in fine de Guluſſa filio Maſiniſſae: *Ita Regulus Carthaginienſesque dimiſſi. Virg.* lib. I. Aen. verſ. 273. *Servius* ad *Virg.* Ecl. III. verſ. 106. Erud. *Abrahamus Gronovius* ad *Juſtinum* lib. VI. cap. I. §. 5. Cl. *Burm.* ad *Val. Flacc.* lib. I. verſ. 174. & lib. VI. verſ. 657. ARNTZ.

Vindicaverunt.] Vindictam fecerunt. nam *vindicare* ad ſe trahere ſignificat. MACH.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Stultitiam fingit, terram matrem oſculatur, in Regum exitium conjurat, ſuos fratrisque

trisque filios securi percutit, cum Arunte congressus cadit, laudatur, & lugetur L. Junius Brutus Romanorum consul primus.

L. Junius Brutus sorore Tarquinii Superbi genitus, cum eandem 1 fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob divitias & prudentiam fuerat ab avunculo occisus, stultitiam finxit, unde Brutus dictus. Juvenibus regiis Delphos euntibus deridiculi gratia 2 comes

1 *L. Junius.*] Vulgati Libri, *Junius Brutus*, sine praenomine. SYLB. Atque ita *Boend.* & Leid. uterque.

Brutus.] Quasi *brutorum* vitam imitans: *Ovidius*,

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.

Unde a Graecis *Elithius* dictus, id est, stultus. MACH. Nihil aliud est quam tardus, seu gravis, *qui a l'esprit pesant, lourd*, Graece βραδὺς, *Terentius*: *Hoi tardus es. Horatius: Bruta tellus.* ANNA.

Sorore.] Rursus *ex sorore* quidam legunt: sequiturque suo more *Livium*. *Dionysius* enim amitam Superbi Tarquiniam facit, unde Brutum natu grandiorem, cum Tarquiniis, liberis regiis Delphos profectum colligi potest. Non me fugit, incertam esse & multis retro saeculis controversam genealogiam Regum Romanorum. *Livius* enim Superbum Prisci filium facit, *Dionysius* ex filio nepotem fuisse argumentis, ac temporum ratione astruit, quem plerique omnes sunt sequuti. *Laurentii* tamen *Vallae* longam pro *Dionysii* sententia adversus Patavinum Scriptorem disputationem *Andreas Alciatus* J. C. insignis oppugnat lib. Παρέργων cap. VIII. Nam *Pomponii* D. l. 2. de Origine Juris, Tarquinium Superbum Damarati Corinthii filium affirmantis jampridem explosa sententia est, cum nepos tantum fuerit, si *Livium* sequimur: sin *Dionysium*, abnepos. Quidam igitur sic legerunt: *illis temporibus, quibus Tarquinius Damarati Corinthii filius.* quam ego, nisi a MSS. est, non temere recipio. vulgatam tueor parva immutatione facta: *quibus Superbus Damarati Corinthii filii F.* Sic enim unica litera filium MSS. fere repraesentant, quod cum Librarius ignoraret, audaciter omisit. *Zazii* enim, aliorumque nimis coacta purgatio est. Filii verbo hic nepotem contineri, quod ll. permittunt. l. *Filii* appell. & l. *Justa.* D. de Verb. Signific. Nam historica hic narratio est, quae vocum proprietatem sibi vindicat, non alio vi quadam detorta verba. Vide *Erici Glareani* viri optime de historia Romana meriti tabulam familiae hujus regiae in *T. Livio*. SCHOTT. Paullo post, *cum fortunam timeret, quam frater*, habet Fran. & *Boend.*

Prudentiam.] *De imprudentia* constanter in MSS. SCHOTT.

2 *Delphos euntibus.*] Causa potissima eundi fuit, quia anguis e lignea columna lapsus adeo Regem terruerat, ut legatos miserit *Delphos* ad oraculum Apollineum consulendum, quibuscum Brutus ludibrii causa profectus est. *Delphi* urbs est in radicibus Parnassi, ubi pendebat umbilicus, signum eam urbem in medio conditam Graeciae, auctore *Strabone* nono Cosmographiae suae. MACH.

Deridiculi.] In MSS. est, ubi vulgo *ridiculi. Deridiculi gratia* uti *Plautus* loquitur in Amphitrione:

Quid obsecro tu me deridiculi gratia sic salutas?

Ibidem etiam *ridiculi causa* dixit. Et in Pseudolo, *verba per deridiculum dare.* SCHOTT. *Ridiculi Boend.* Lugd. pr. Haun. & *Gramm.* & cum his vetustae Editiones. *deridiculis* Leid. sec. Porro pro *comes adscitus* Leid. sec. legit *omnis accius.* Leid. pr. *Boend.* & Haun. *comes accitus.* Fran. *Actitus.* unde fortasse refingendum *comes additus.* Hic enim sequitur *Livium* lib. I. cap. LVI. *Comes his additus L. Junius Brutus. Claudianus* lib. I. de Rapt. Prof. vers. 229.

Pallas & inflexo quae terret Maenala cornu
Addunt se comites.

Virgilius lib. II. Aen. vers. 339.

comes adſcitus, baculo ſambuceo aurum infuſum Deo donum tulit.
3 Ubi reſponſum eſt, eum Romae ſummam poteſtatem habiturum, qui
4 primus matrem oſcularetur; ipſe terram oſculatus eſt. Deinde propter Lucretiae ſtuprum, cum Tricipitino & Collatino in exitium
5 Regum conjuravit. Quibus in exſilium actis, primus Conſul creatus, filios ſuos, quod cum Aquiliis & Vitelliis ad recipiendum in urbem

Addunt ſe ſocios Ripheus & maximus armis
Aepytus.

Seneca Herc. Oet. verſ. 952.

- - - *Adde me comitem tuis,*
Threicia Conjux, ſceleribus.

Quamvis & vulgata defendi poſſit, ut *Apulejus* lib. VI. Met. p. 184. *Comitibus adſcitis, qui vulnerati remanſerant, actutum recurrunt.* Et hoc jam malim, quam quidquam mutare. Vide eodem modo in hac voce variantes Librarios apud *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XLVII. §. 1. & *Schefferum* ad *Juſtinum* lib. XXII. cap. 1. §. 6. *Eumenii* Paneg. in Nat. Urbis Trevir. cap. XV. §. 6. *Qui ab illo fuerat frater adſcitus.* & *Auſonius* Paneg. cap. III. *Inſtar filii ad imperium frater adſcitus.* pro *infuſum* legit Haun. *infixum.* Vitioſe. Confer *Stephanium* ad *Saxonem Grammaticum* Hiſt. Dan. lib. III. in fine. *Quod poſtmodum igni liquatum clam cavatis baculis infundendum curavit. Incluſum* dixit *Valer. Max.* lib. VII. cap. III. ex. 2. ARNTZ.

Sambuceo.] Aliter *Livius. Aureum baculum incluſum corneo cavato ad id baculo tuliſſe donum Apollini dicitur, per ambages effigiem ingenii.* ANN.

Deo.] Apollini. ANNA.

Donum tulit.] Sic impreſſi. MSS. vero *dono intulit.* & infra *dignitatem*, alii *poteſtatem* praeferunt. SCHOTT. Alios longe Codices vidit & ad partes ſaepe vocat *Schottus*, quam Noſtri ſunt. unanimi enim conſenſu omnes: *donum tulit*, & *ſummam poteſtatem*, quod etiam praefero, licet non multum interſit. Haec eadem oraculi verba referens *Val. Max.* lib. VII. cap. III. exemp. 2. *Penes eum ſummam urbis noſtrae poteſtatem futuram. Livius* lib. XXXVI. cap. XI. *Penes quem tum ſumma poteſtas erat, in ſuam ſententiam adduxerat.* & ſaepius alibi.

3 *Ipſe terram oſculatus.*] Ut communem omnium Parentem. *Virg.* XI. Aen. initio:

Non jam mater alit tellus.

Homerus & *Pindarus* ſaepius γῆ μήτηρ. *Suet.* Caeſare cap. VII. *Quando Mater, quam ſubjectam ſibi vidiſſet, non alia eſſet, quam terra, quae omnium parens haberetur.* & Tiberio LXXV. *Pars terram matrem Deosque Manes orarent.* Vide *Plinium* lib. II. cap. LXIII. Sed quam terram audito oraculo oſculatus ſit, quaeri video. Delphicam *Plinius* ait lib. XV. cap. ult. Italicam *Livius* lib. I. & *Dion. Halicarnaſſ.* lib. IV. & *Ovidius* lib. II. Faſt. Plerique non explicant. SCHOTT. De Italia, id quod rei etiam convenientius eſſe videtur, intellexit hoc *Servius* quoque ad *Virg.* lib. III. Aen. verſ. 96. cum ſcribit: *qui primus matrem reverſus oſcularetur.* Utique hoc intelligendum eſt, cum iterum Italiam perveniſſent. Et nota ſunt, quae paſſim de *Terra Matre* tradidere Veteres. Ex multis evolve *Dict. Cretenſem* lib. V. de Bell. Troj. cap. X. *Servium* ad *Virg.* lib. II. Georg. verſ. II. & lib. IV. Aen. verſ. 178. & Comment. ad *Petronium* Sat. c. XXXIX. ARNTZ.

5 *Filios ſuos, fratrisque.*] Vox *fratrisque* non ſolum in MSS. ſed & in Pariſino afuit, pro quo illi, *eo quod*, legebant. SCHOTT. Cum non agnoſcatur vox *fratrisque* a *Schotto* tribus Codicibus calamo exaratis, neque ejus ullum ſit veſtigium in Palatinis, injurie nimis adhuc retinetur. Eat ergo deinceps Morboniam. falſa enim eſt, nedum ſupervacanea. GRUT. Cum Erud. *Gruterus* quatuor Codicum teſtimonio *Fratrisque* relegare non dubitaverit, potiori & ego jure in eandem ei ſententiam ire poſſum, cum ſex Scripti, quibus uſi ſumus, quatuor iſtis accedant. Neque *filios* fratris ab eo eſſe interfectos apud alios proditur, qui Bruti liberorum tantum meminerunt. *Servius* ad *Virgilium* lib. VI. Aen. verſ. 819. & quos laudat *Camers* ad *Florum* lib. I. cap. IX. §. 5. Si retinenda fuiſſet haec vox, non *fratrisque*, ſed *fratresque* ſcribendum fuiſſet. Id enim etiam alii teſtantur, non ſolum filios ſuos, ſed duos praeterea uxoris ſuae fratres juſſu ejus eſſe necatos. *Auguſtinus* lib. III. de Civ. Dei c. XVI. *Occiſis a ſe ipſo primitus filiis ſuis, & uxoris ſuae fratribus.* Ubi adeundus *Leon. Coqueus.* Sed neque *Fratresque* ferendum, quum illi fratres erant ii ipſi, qui ſtatim ſequuntur, *Vitellii.* Confer *Livium* lib. II. cap. IV. ARNTZ.

Aquiliis.] *Aquilii* erant filii ſororis Collatini collegae. MACH.

Vitelliis.] *Vitellii* ſororii erant Bruti. MACH.

Ad recipiendum.] E bona illa veteri latinitate. ANNA.

urbem Tarquinios conjuraverant, virgis caesos securi percussit. De- 6 inde in praelio, quod adversus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinii congressus se ambo mutuis vulneribus occiderunt. Cujus corpus in foro positum, a collega laudatum, ma- 7 tronae anno luxerunt.

ANNA. *Recipiendos* habet Lugd. pr. haud dubie a Librario, cui durior haec videbatur constructio. Mira enim saepe Librarios invasit libido mutandi, detruncandi ea omnia, quae a vulgaribus Grammaticorum regulis paullulum recedebant. Sed sic optimos quosque locutos esse Scriptores, innumera exhibent exempla. *Manilius* lib. I. vers. 10.

Das animum viresque facis ad tanta canendum. *Cicero* Orat. III. in Catil. cap. VIII. *Neque res ulla, quae ad placandum Deos pertineret, praetermissa est.* *Livius* lib. VII. cap. V. *Nullis domi militiaeque ad conciliandum gratiam meritis.* & lib. XXVI. cap. XLIII. *Ad urbem unam oppugnandum si quis vos adductos credit.* *Caesar* lib. I. Bell. Civ. cap. XXXIV. §. 2. *Profectum item Domitium ad occupandum Massiliam.* *Seneca* lib. I. de Benef. cap. I. *Quia non opus est ad liberandum fidem facultatibus.* *Suetonius* in Galba cap. XVIII. §. 5. *Ad ornandum fortunam suam Tusculanam.* Ubi non sequor Excerpta *Vossiana*, quae *ornandam* praeferunt, praeterquam quod sonum auribus ingratiorem efficiant. *Frontinus* lib. IV. Strateg. cap. V. ex. XXI. *Cohortati ad patiendum fortiter mortem.* Ubi eodem errore MSS. *patiendam* nobis obtrudunt. Adde *Fabrum* ad *Justinum* lib. XII. cap. II. §. 3. *Stephan.* ad *Saxonem Gramm.* Hist. Dan. lib. V. p. 116. & Erud. Comment. ad *Florum* lib. I. cap. IX. §. 4. *in urbe* uterque Lugdunensis, quod non negligendum fortasse. ARNTZ.

Conjuraverunt.] Ut altius intelligatur hoc facinus: coenati forte apud Vitellios *conspirati* fuerant, ut *Livius*, sed, ut *Dionysius*, apud Aquilios. Interim vero servorum quidam vini praebitor ex urbe Caenina captivus, cujus nomen erat *Vindex*, suspicatus hos viros aliquid moliri pravi ob ministrorum ablegationem, solus foris restitit ad ostium, Sermonesque eorum percipiens, & literas ab omnibus scriptas vidit, ad compaginem quandam ostii perspicuam visum adhibens, ac egressus rem detulit ad consules, ut Patavinus Scriptor ait: ut *Halicarnasseus*, ad Valerium, qui postea Poplicola dictus: quo facto; & per magistratus, maxime a Bruto sumpto de reis supplicio, tandem ejecti legati Tarquinii, Collatinusque in exsilium missus, atque Regibus penitus amplius redeundi desperatio facta. MACH. Sequenti paragrapho *Aronte* Leid. sec. *Boend.* & Haun.

6 *Se ambo.*] Lego: *congressus est, ubi ambo mutuis vulneribus ceciderunt.* Levis in speciem emendatio, quae Libris antiquis debetur, lucem & venustatem addens orationi, cum antea legeretur: *se ambo mutuis vulneribus occiderunt.* Ceterum de Origine funebrium laudationum *Plutarchus* differit in Poplicola, & nuper summae Vir accurationis *Jo. Kirchmannus* lib. II. de Funeribus Rom. cap. XVIII. SCHOTT. Et hoc loco a *Schotto* discessimus, cum expressam lectionem defendant omnes Scripti & Editi, cum *Eutropio* lib. I. cap. X. *In prima pugna Brutus & Aruns Tarquinii filius invicem se occiderunt.* & *Floro* lib. I. cap. X. *Donec Aruntem filium Regis manu sua Brutus occidit, superque ipsum mutuo vulnere exspiravit.*

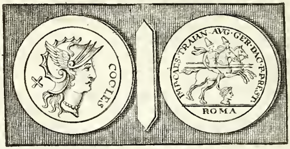
7 *A collega laudatum.*] Constat apud Romanos hanc primam orationem funebrem recitatam, inde exordium fuit orationem post mortem clarissimorum virorum factam in exsequiis praedicare, etsi prius Athenienses laudem funeream legi praeposuerant his, qui novissime pugnando in Artemisio, Salamine, Marathone, Plateis pro patria occubuerant. MACH.

Luxerunt.] Pullis ac atris vestibus indutae fuerunt. MACH. Non recte *anno* desideratur in Lugd. pr. quod adesse debet. *Eutropius* lib. I. c. X. *Quasi communem Patrem per annum luxerunt.* & cap. XI. *Quem Matronae, sicut Brutum, annum luxerunt.* Adde *Grang.* ad *Juven.* Sat. VIII. vers. 267. *Livium*, alios.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Porsena Tarquinios restituere tentante pro ponte sublicio stat, cumque illo interrupto in Tiberim decidit, ad suos transnat, & statua posita donatur Horatius Cocles.

1 Porsena Rex Etruscorum, cum Tarquinios in urbem restituere tentaret, & primo impetu Janiculum cepisset, Horatius Cocles [illo cognomine, quod in alio praelio oculum amiserat] pro ponte sublicio stetit, & aciem hostium solus sustinuit, donec pons a tergo interrumperetur, cum quo in Tiberim decidit, & armatus ad suos

1 *Porsena.*] Post bellum a Romana libertate gestum contra Vejentes ac Tarquinienses arma Regibus restituendis capessentes. In quo haud dubie Romani superiores exstitere, potentissimus Etruriae Rex defensionem atque proelium pro Tarquiniis suscepit, & illico infesto exercitu Romam accelerat, non impetratis a senatu Romano per legatos quae volebat. MACH.

Janiculum.] A *Jano* dictum, ut Janualis porta, de qua ita Janus primo Fastorum:

Arx mea collis erat, quam vulgus nomine nostro
Nuncupat; haec aetas Janiculumque vocat.

MACH.

Cocles.] De *Coclitis* nomine vide *Plinium* lib. XI. cap. XXXVII. *Varro* lib. VI. de LL. *Ab oculo Cocles, quasi Ocles dictus, qui unum haberet oculum. Scaliger* tamen a κύκλωψ sic dictum putat. SCHOTT.

Pro.] Id est, ante. MACH. Uti *pro rostris, pro tribunali* & alia. Confer. Cl. *Gronov.* ad *Justinum* lib. III. cap. V. §. 9. Nobil. *Heinsius* ad *Albin.* Eleg. de Morte Drusi vers. 288. Cel. *Burmannus* ad *Val. Flaccum* lib. IV. vers. 110. & Erud. *Cortius* ad *Sallustium* Catil. cap. XVIII. §. 8.

Ponte.] *Pons* pedes 600. a Palatino distans. Omnium Tiberinorum *pontium* primus, quippe ab Anco exstructus, hodie nullus. ANNA.

Sublicio.] MSS. hic variant. unus *Sulpitio* habebat, & supra adscriptum *subfilicio Tiberis*: alter *Sublicio.* Dicitur autem a *sublicibus*, id est, trabibus magnis inter se connexis. *Licio* enim antiquis connectere significabat. & *sublicas* trabes illas dixerunt quae invicem colligantur. Graeci Romanarum rerum scriptores ξυλίνην γέφυραν, id est, ligneum pontem appellant. SCHOTT.

Solus.] Ita pleniores Libri veteres. SCHOTT. Imo cum Spurio Lartio ac Tito Herminio: sed *eos* Horatius *post primam periculi procellam exigua pontis parte relicta, in tutum cedere coegit.* ANN. Ut inutilem tamen hanc vocem rejecerant aliquot Nostri. Addit *Horat.* lib. II. Ep. I. vers. I.

Cum tot sustineas & tanta negotia solus.

Servius ad *Virgilium* lib. VIII. Aen. vers. 646. *Solus Cocles hostilem impetum sustinuit. Florus* lib. I. c. X. §. 4.

Sustinuit.] Mediolanensis *substinuit*, ut fere in Tarquinio Prisco. Iidem mox illud *statim* adjiciunt. SCHOTT. *Substinuit* uterque Leid. & *Boend.*

Cum quo statim.] *Tum quo Gramm.* illud *statim*

ſuos transnavit. Ob hoc ei tantum agri publice datum, quantum 2 uno die arari potuiſſet. Statua quoque ei in Vulcanali poſita.

tim nullus agnoſcit, quare neque nos recepimus. At nemo, quod ſciam, e Veteribus tradidit, eum in Tiberim *decidiſſe*, verum omnes in fluvium *deſiluiſſe* reliquerunt, quare mallem: *Tum in Tiberim deſiluit*, vel, *tum ſe in Tiberim dejecit*. Illud potuit habere a *Livio* lib. II. cap. x. *Ita ſic armatus in Tiberim deſiluit.* Hac vero ratione *Frontinus* lib. II. Strat. cap. XIII. ex. 5. *Audito deinde fragore pontis abrupti, dejecit ſe in alveum. Se in Tiberim miſit* dixit *Valerius Maximus* lib. III. c. II. exem. I. Tuetur tamen ſe vulgata hoc *Sidonii Apoll.* loco carm. V. verſ. 72.

- - - *Nec ponte ſoluto*

Cum caderet, cecidit.

ARNTZ.

Transnavit.] Scribo auctoribus libris Scriptis, cujus praepoſitionis elegantiam Librarii multis in locis corruperunt. Non longe abiero: In *Suetonii* Caeſare cap. XX. in antiquis libris *transduxit* reperi, & in Octavio cap. II. Apud *Caeſarem* I. Bell. Gall. *Multitudinem Germanorum in Galliam transducat.* Ibidem &, *transdidiſſet*, *transdere* ſaepe pro tradere. Sed exemplis congerendis ſuperſedeo. Apud *Plinium* Nat. Hiſt. lib. VIII. cap. XXXII. quod propius ad rem facit, in MSS. de cervis, *maria transnatant*, *gregatim natantes*, ubi vulgati *tranant.* SCHOTT. Aliter tamen ſentit *Pierius* ad *Virg.* lib. IV. Aen. verſ. 245. *Tranavit* hoc loco uterque Leid. *Transmeavit* Fran. *Transnatavit* Haun. Eodem modo & in hac & in aliis vocibus diſſentiunt Codices, ut tutius credam utrumque admittere. *Guntherus Ligur.* de Geſt. Barbar. lib. II. verſ. 431.

Non tam flumineas tranſit, quam transnatat undas.

Vide *Gronovium* ad *Livium* lib. XXVII. cap. XXIX. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. IV. verſ. 489. & *Torren.* ad *Valerium Max.* lib. I. cap. VIII. exem. 2. ARNTZ.

2 *Ob hoc ei.*] *Grata erga tantam virtutem civitas fuit: ſtatua in comitio poſita; agri quantum uno die circumaravit, datum. Livius* lib. II. ubi obiter dicam pro *circumaravit* legendum *circumararet.* ANNA.

Circumarari.] *Ambire* MSS. omnes: Pariſinus & Agrippinenſis *arari.* SCHOTT. *Arari* Leid. 2. *Boend.* Haun. & *Gramm. arare vel arata* Fran. *circum arari* Leid. pr. Vicit apud me plurimorum Codicum conſenſus. Ceterum poſt *datum* delevimus verbum ſubſtantivum *eſt* faventibus Scriptis & *Machanei* Editione. ARNTZ.

Vulcanali.] Videlicet, teſte *Livio*, in Comitio. *Vulcanalia Varro a Vulcano, quod ei tum feriae, & quod eo die populus pro ſe in ignem animalia mittit.* MACH.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Purpuratum pro Rege, cujus necem repromiſerat, deceptus occidit, dexteram aris imponit, pratis & ſtatua donatur C. Mutius Scaevola.

Cum Porſena Rex urbem obſideret, Mutius Cordus, vir Roma- 1 nae conſtantiae, Senatum adiit, & veniam transfugiendi petiit, necem

1 *Obſideret.*] Fran. *poſſideret*, quomodo *Mamertinus* Paneg. Julian. cap. IV. §. I. *Antiquiſſimasque urbes barbari poſſidebant. Claudianus* lib. III. Conſ. Honor. verſ. 66.

Barbarus Heſperias exſul poſſederat urbes.

Lucanus lib. VII. verſ. 710.

Adſpice poſſeſſas urbes.

Caeſar lib. I. Bell. Gall. cap. XXXIV. §. 3. *Livius* lib. XXXI. cap. XXXI. *Urbem, ad quam defendendam miſſa erat, per ſcelus poſſedit.* Sed tamen nondum Porſena urbem occupaverat, ſed ejus tantum faucibus imminebat, niſi *poſſideret* ſumas pro ita clauſam tenebat, ut poſſidere videretur, cum nulla fere in armis ſpes ſupereſſet. Sed nihil erit inno-

2 necem Regis repromittens. Accepta poteſtate, in caſtra Porſenae 3 venit, ibique purpuratum pro Rege deceptus occidit. Apprehenſus, & ad Regem pertractus, dextram aris inpoſuit, hoc ſupplicii 4 a rea exigens, quod in caede peccaſſet. Unde cum miſericordia Regis abſtraheretur, quaſi beneficium referens, ait, trecentos adver- 5 ſus eum ſimiles conjuraſſe. Qua re ille territus, bellum acceptis ob- 6 ſidibus depoſuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia ap- 7 pellata. Statua quoque ei honoris gratia conſtituta eſt.

innovandum. In praecedentibus poſt *Porſena* vocem *Rex* delevimus cum omnibus Scriptis. Editi legunt *Porſena Rex cum*. ARNTZ.

Mutius Cordus.] Poſt uſtam enim manum dictus eſt *Scaevola*, quaſi a *ſcaevâ*, id eſt, ſiniſtra, & *vola*, id eſt, concavitate: nam dextra inhabilis erat. *Scaevi* enim, *Ulpiano* Juriſconſulto auctore, *dicuntur*, *qui ſiniſtra manu pro dextra utuntur*. MACH. *Scaevola* vel, ut lapides Capitolini, *Scaevula*, in Libris antiquis non comparet. Poſt enim *Scaevula* appellatus ἀπὸ τῦ σκαιῦ, id eſt, ſiniſtro & laevo. Qui hic *Codrus* fecerunt (*rumpantur ut ilia Codro*) imperite & audacter, ſomniarunt ducem Athenienſem: qui ſe quoque pro patria devovit. SCHOTT. *Scaevola* occurrit tantum in Haun. quinque autem pro *Cordus corde*, ut ſit ablativus pro animo. Male. *Cordus* non inauditum eſt in Rep. Romana nomen. *Voſſius* in Etym. hac voce. *Harduinus* Numm. Popul. p. 532. & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. VIII. verſ. 715. *A. Cremutius Cordus* e *Seneca* eſt hodie notiſſimus. Facit ejus mentionem in Conſol. ad Marc. cap. I. cap. XXII. & alibi eodem in libello. *Valerius Cordus* apud *Lampridium* Alex. Sev. cap. III. *Cordes* edidit *Machaneus*. *Codrus Aldina* Editio, quod monuit etiam loco laudato *Voſſius*. Sic Editiones variant apud *Martial.* lib. V. Epigr. XXIV.

Aut meus ante omnes Cordus haberet Equum.

Alii *Codrus*, quod ibi etiam rectius videtur ex lib. II. Ep. LVII. & lib. V. Epigr. XXVII. Nec tamen omnes eadem ſentiunt inter ipſos Antiquos de variis nominibus noſtri *Scaevolae*. Vide *Plutarchum* in Poplic. p. 106. ARNTZ.

Senatum adiit.] *Metuens*, *ne ſi conſulum injuſſu & ignaris omnibus iret*, *forte deprehenſus a cuſtodibus Romanis retraheretur ut transfuga*, *fortuna tum urbis crimen affirmante*, *Senatum adiit. Livius.* ANNA.

Repromittens.] Pro ſimplici *promittens*: vel potius valet, *pro impetrata venia promittens*. EAD.

2 *Purpuratum.*] Scribam, qui cum Rege pari ornatu ſedebat. EAD.

3 *Aris.*] Nam *arae* in principiis caſtrorum, ubi Aquilae, &c. EAD.

Ab ea.] Repone, *a rea*, quae germana lectio eſt: manum enim puniendam, quod erraſſet, cenſuit, quo forte pertinet illud *Martialis:*

Hanc ſpectare manum Porſena non potuit.

Plura *Seneca* Epiſt. XXIV. *Lactantius* Inſtitut. lib. V. cap. XIII. SCHOTT. Vulgati Libri *ab ea*, ſed MSS. rectius *a rea*, id eſt, culpae obnoxia. SYLB. *Ab ea* vulgo Editi, melius *Machaneus* & Scripti, ut volebat *Schottus*, non paullo elegantius, quare verſu ſequenti ad hanc rem reſpiciens, dicitur *peccaſſe* manus, propter quod ipſe *ſupplicium exigeret. Sidonius Apollinaris* Carm. V. verſ. 76.

- - - *Nam corde gelato*
Scaevola, *& oppoſito dextram* damnaverat *igni*
Plus felix peccante *manu.*

Seneca de Provid. cap. III. *Dextra ignes hoſtium premit*, *& ipſe a ſe* exigit *erroris ſui* poenas. Et Epiſt. XXIV. Poenas *a ſe irriti conatus* exigentem *ſpectator diſtillantis in hoſtili foculo dextrae ſtetit*. Solus Haun. apud *Victorem* alio ſenſu, ſed tamen corrupte legebat: *hoc ſupplicii exigens ara.* ARNTZEN.

4 *Abſtraheretur.*] Quidam libri, *diſtraheretur*. SYLB. Et ita editio *Machanei*, male.

Trecentos - - - *conjuraſſe.*] Quod falſum erat, ſed ad incutiendum terrorem talia dicebat. MACH.

Acceptis obſidibus.] Primo *Halicarnaſſeus* adfirmat eum conſultaſſe, quomodo inſidias vitaret, Aruntemque ejus filium juſſiſſe, ut amicos pro hoſtibus ſibi Romanos faceret. MACH.

Mutio prata.] *Patres C. Mutio virtutis cauſa trans Tiberim agrum dono dedere*, *quae poſtea ſunt Mutia prata appellata. Livius.* ANNA. *Prata omnia ſunt illi* Codex Haun. *Mucio Proca trans* Leid. ſec. Porro Mutium propter errorem de ſe poenas inperterrito vultu ſumentem vide apud *Auguſtinum* in Gemmis Ant. part I. Gemm. 156.

C A-

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Porsenae castris obses egreditur, equum arripit, Tiberim trajicit, a Porsena repetita redditur, cum virginibus puerisque in patriam dimissa redit, & statua posita ornatur virgo Cloelia.

Porsena Cloeliam virginem nobilem inter obsides accepit, quae de- 1 ceptis custodibus, noctu castris ejus egressa, equum, quem fors dede-

1 *Cloeliam.*] *Coeliam* Veteres quidam scribunt, quomodo & *Nonius* in dictione *Nare*. *Virg*. lib. VIII. Aen.

Et fluvium vinclis innaret Cloelia ruptis.

SCHOTT. *Coeliam* etiam Leid. sec. & *Aldus*. *Clodiam* Fran. *Cocliam Boend.* & *Gramm.* Verum hodie de veritate scripturae non dubitatur, cum omnes norint *Cloeliam* esse scribendum.

Inter obsides.] Absurdum, & a pudore virgineo alienum videri queat, *obsides* puellas datas, nisi *Cornelius Tacitus* idem scriberet libro de Germaniae Populis, efficacius obligari animos civitatum, quibus inter *obsides* puellae quoque nobiles imperantur. SCHOTT. Sequiorem etiam sexum oppignerari solitum, constat ex *Athenaei* libro XII. Deipnosoph. *Polybii* Histor. lib. X. *Diodori* libro XX. Bibliothecae, *Taciti* Germania cap. XX. aliisque; quorum auctoritates produxi ad illa *Livii* libro. XXVI. cap. XLIX. *Inter haec, e media turba obsidum mulier magno natu Mandonii uxor, &c.* GRUT.

Equum.] Hinc *Florus* lib. I. cap. X. *Cloelia per patrium flumen equitabat.* ANNA. Aliter *Silius*, qui natando sine equo transisse refert lib. X. vers. 498. Ubi conferendus Cel. *Drakenborchius*. *Egressa est* habet Haun. & uterque Leid.

Quem fors dederat.] Insedit hic error Libris plurimis, ut *sors* scribant pro *fors*. *Virg*. VII. Aen.

Quae fors prima dedit, sanguis novus imbuit arma.

Vulgo *sors*, male. *Terent.* Phormione.

Quod fors feret, feremus aequo animo.

Idem Hecyra.

Quia illis fors obtulerat, &c.

Sed hanc vocem in antiquis auctoribus, *Lucretio*, *Cicerone*, *Sallustio*, *Livio*, aliisque ab antiquariis nunc reponi, video. SCHOTT. Vulgati Libri *sors*. minus apte. SYLB. Hoc vitio laborant omnes nostri qua Scripti, qua Editi, supina Librariorum negligentia, nisi potius Monachorum inscitiae tribuendum, qui vocem *fors* ignorabant. Idem hic error apud *Dict. Cretensem* lib. II. cap. XLVI. *Uti quidque fors dederat, praeripiunt.* Sic enim ibi lego, ut eod. lib. cap. LII. *Pluresve, uti fors evenerat.* lib. VI. cap. I. *Passim uti fors tulerat.* Quibus omnibus locis hodie male *sors* exprimitur. Alia hujus Scriptoris loca, in quibus eodem modo peccarant scribae, emendavit Cel. *Perizonius* in Dissert. de *Dictye Cret.* §. 39. ad lib. II. cap. XLVI. *Guntherus Ligur.* lib. I. de Gest. Barb. vers. 722.

Quas jam fors dederat, sed quas praesaga futuri
Spondebant mens alta Viro.

Sic & ibi reponendum loco *sors*, quod est in Editis. Latina enim loquendi ratio, *fors dedit*, *fors tulit*. &c. *Livius* lib. XXV. cap. XXIX. *Quosque fors obtulit.* lib. XXXVI. cap. IX. *Quidquid fors belli tulisset, paterentur.* *Quinctilianus* Decl. III. cap. II. *Si fors ita tulerit.* Ubi eodem modo peccato Librarii in MS. *sors* reperi. *Spartianus* in Anton. Geta fin. *Inimicos occideret, quos fors obtulisset.* *Hirtius* Bell. Alex. cap. XXII. *quandocunque fors obtulerat.* Male ibi aliae Editiones *sors*. *Celsus* de Vita Caes. p. 214. *In se idem, si fors tulisset, ausurum.* Ex nostra conjectura, in Editione *Davisii fors* legitur. *Ammianus Marcell.* lib. XXV. cap. III. p. 454. *Meri, si tulisset fors, obstinatus.* Neque aliter hanc vocem a mala manu ablatam esse semper duxi apud *Senecam* in Phoen. vers. 239. ubi malim:

- - - Cuncta fors mihi infesta abstulit,
Lacrymae supererant, has quoque eripui mihi.

Sors enim nihil ipsa potest auferre, sed quidem *Fortuna* sive aliquis alius Deus, qui fata inter homines sorte dividit. Sed ne nimii simus, de his locutionibus conferatur summus *Gronovius* ad *Livium* lib. I. cap. IX. *Cerda* & *Taubm.* ad *Virgi-*

2 dederat, arripuit, & Tiberim trajecit. A Porsena per legatos re-
3 petita, reddita est. Cujus ille virtutem admiratus, cum quibus o-
4 ptasset in patriam redire, permisit. Illa virgines puerosque elegit,
5 quorum aetatem injuriae obnoxiam sciebat. Huic statua equestris in foro posita.

lium lib. II. Aen. vers. 94. *Lambinus* ad *Lucretium* lib. III. vers. 996. *Davisius* ad *Caesar.* lib. VII. Bell. Gall. cap. LXXXVII. §. 5. & *Vossius* ad lib. VIII. cap. XIX. §. 7. Nobil. *Heinsius* ad *Ovidium* lib. I. Met. vers. 297. Cel. *Graevius* ad *Justinum* lib. V. cap. XI. §. 8. & Var. Lect. Cl. *Burm.* ad Ejusdem lib. XXXV. cap. II. §. I. Doct. *Torren.* ad *Val. Maximum* lib. II. cap. IV. exem. 5. & quos collegit indefessa Cl. *Drakenborchii* diligentia ad *Silium* lib. XV. vers. 105. ARNTZ.

3 *Admiratus.*] Est *admirans* in Parisiensi & Coloniensi. SCHOTT. *Admirans Gramm.* & *Boend.* paullo supra ante *reddita* neque Scripti neque olim Editi conjunctivam vocem & admittebant, quare cum Libris edidimus *repetita, reddita est.* postea *ad patriam* scribit *Boend.*

4 *Illa Virgines puerosque.*] *Productis omnibus elegisse impuberes dicitur: quod & virginitati decorum, & consensu obsidium ipsorum probabile erat, eam aetatem potissimum liberari ab hoste, quae maxime opportuna injuriae esset. Livius.* ANNA.

Elegit.] MSS. *delegit.* SYLB.

Injuriae obnoxiam.] Male in quibusdam deletur *injuriae*, indecoro Librariorum lapsu, sed vindicat veritatis lectionem *Servius* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 646. ubi hanc historiam tantum non iisdem verbis profert: *Illa elegit Virgines, quae injuriae poterant esse obnoxiae. Seneca* de Const. Sap. cap. III. *Hujusmodi igitur sapientem nulli esse injuriae obnoxium. Livius* lib. XLV. cap. XIX. *Ambo infirmos distractis viribus & omnibus injuriis obnoxios fore. Suetonius* in Claudio cap. VIII. *Livius* lib. IX. cap. XVIII. *Gronov.* ad *Senecam* lib. III. de Ira cap. VIII. & Doct. Comment. ad *Florum* lib. IV. cap. IV. §. 2. Neque aptiorem vocem adhibere potuerat Noster, cum *injuria* proprie dicatur de Virginibus & Mulieribus, quibus ab hominibus libidinosis vis infertur. *Livius* lib. III. cap. XLIV. *Quod Pater puellae abesset, locum injuriae esse ratus.* lib. XXVI. cap. XLIX. *Ipsa jam extra periculum injuriae muliebris sum.* lib. XXIX. cap. XVII. lib. XXXVIII. cap. XXIV. *Deinde ad leniendam indignitatem injuriae spem reditus ad suos mulieri facit. Quinctilianus* Decl. III. cap. IX. *Neget tamen & ultionem injuriae suae differet. Calpurn.* Decl. V. *Injuriam, inquit, faciebant mancipiis meis.* *Plautus* Cistell. Act. I. Sc. III. vers. 32.

> - - - *Ejus se ex injuria*
> *Peperisse gnatam.*

Petronius Sat. cap. CIX. *Justinus* lib. IX. cap. VI. §. 5. Noster inf. cap. LV. §. 2. *A quo vi stuprata, de injuria tacuit.* & ceteri. ARNTZ.

5 *Statua equestris.*] Donaverat autem Porsenna eam *equo* bellico decentibus phaleris armato. MACH. *Aldus Manutius* hos apud *Cic.* Offic. lib. I. versus statuae equestri insculptos fuisse putat:

> *Vos etenim juvenes, animum geritis muliebrem,*
> *Illa virago viri.*

Idque colligit ex his *Senecae* Libro de Consolat. ad Marciam verbis: *Equestri insidens statuae in Sacra via celeberrimo loco Cloelia exprobat juvenibus nostris pulvinum ascendentibus in ea illos urbe sic ingredi, in qua etiam feminas equo donavimus.* SCHOTT. *Pace redintegrata, Romani novam in femina virtutem novo genere honoris, statua equestri, donavere. In summa Sacra via fuit posita virgo insidens equo. Livius.* ANNA. *Lipsius* ad *Senec.* Consol. ad Marc. cap. XVI.

In foro.] *Forum* Romanum intellige, quod juxta summam Sacram viam fuit. ANNA.

CAPUT XIV.

Argumentum.

Vejentes ſibi hoſtes depoſcunt, victores ſaepe exiſtunt, in inſidias delapſi ad unum occiduntur trecenti Fabii.

Romani cum adverſum Vejentes bellarent, eos ſibi hoſtes familia Fabiorum privato nomine depoſcit, & profecti trecenti ſex, duce Fabio Conſule, fuerunt. [1] Cum ſaepe victores exſtitiſſent, apud Cremeram fluvium caſtra poſuerunt. [2] Vejentes ad dolos converſi, pecora ex diverſo in conſpectu eorum protulerunt, ad quae progreſſi [3]

1 *Vejentes.*] In Tuſcia ad laevum latus Tiberis. ANNA.

Fabiorum.] *Ovidius* in Faſtis:

Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes.

MACH.

Privato nomine.] Ac expenſa *privata*, ut *Livius* refert. MACH.

Depoſcit.] *Depopoſcit*, Colinaeus. Alii *depoſcit.* SCHOTT. *Depoſcit* tamen Noſtri omnes, *Machaneus*, & Editi, niſi quod Haun. *eosque ſibi H. F. F. P. N. depoſceret.* Prius retinui, neque quidquam notius, quam particulas copulativas non ubique eadem tempora connectere.

Fabio Conſule.] *Fabio* Caeſone cum Tito Virginio. ANNA.

Fuerunt] *Fuerunt* afuit in MSS. SCHOTT. Pro eo Franeq. *exiverunt*, quae mihi lectio non diſplicet, immo elegantior videtur, cum ſaepe Latini participia verbis junxerint, quae ejusdem eſſent notionis, ut *delapſa cecidit* apud *Petronium* Sat. cap. XVI. *Senecam* in Phoen. verſ. 430

--- *Aut qualis cadit*
Delapſa coelo ſtella.

Virgilium lib. II. Aen. verſ. 397.

Multaque per caecam congreſſi praelia noctem
Conſerimus.

Propius ad hunc locum accedit *Salluſtius* Bell. Jug. cap. CII. §. I. *Pervenit in oppidum Cirtam, quo initio profectus intenderat.* Ubi operae pretium Doct. *Cortium* conſulere. Pari modo hoc loco conjungi poſſet *profecti exiverunt*, cum utraque vox de exercitu vel belli duce dicatur, qui in hoſtem tendunt. *Livius* lib. IV. cap. LV. *Aequos praedatum extra fines exiſſe.* & lib. XLII. c. XXI. *Conſules ad id tempus in provincias non exierant.* *Seneca* Herc. Fur. verſ. 210.

--- *Antequam laetam domum*
Contingat, aliud juſſus ad bellum exeat.

Sic Codices, quos ego vidi, & quos alii, Cel. *Gronovius* ex Etruſco praetulit *meat*, nimium ſaepe illi libro tribuens. *Valer. Maximus* lib. II. cap. VII. ex. ext. 2. *Quae exituros eos ad praelium monebant.* Eadem ſignificatione *profecti* eſt apud *Livium* lib. II. cap. XVI. *Conſules infeſto exercitu in agrum Sabinum profecti.* *Quinctilianus* decl. XI. cap. III. *Neque ego rem melioris ducis facere potui, quam quod ſine liberis meis profectus ſum.* *Juſtinus* lib. I. cap. VI. §. 14. *Contractis undique auxiliis ipſe in Perſas proficiſcitur.* Peſſime igitur pro *profecti* ſubſtituunt *praefecit* Codex Gramm. *Perfecit Boend.* & Fran. *profecit* uterque Lugd. ARNTZ.

2 *Cremeram.*] Soranos a Vejentibus diſterminat. ANNA.

Pecora ex adverſo.] Adſcribam Librorum Veterum ſcripturam: *Pecora ex diverſo in conſpectum eorum protulerunt, atque progreſſi Fabii in inſidias del. & occiſi ad unum perierunt.* Nonnulli Codices *occidione* habebant. SCHOTT. Olim excudebatur: *Pecora ex adverſo in conſpectu illorum poſuerunt.* Sed ridiculum hoc loco eſt conſenſui Codicum repugnare. Nam pro *ex adverſo* cum *Schotto* Fran. *Boen.* & Uterque Leid. habent *ex diverſo*, fortaſſe & ita reliqui duo, ſed nulla varietas adnotatur. Idem erit, ſed ultimum cum ſcripſerit *Victor*, in prius mutarunt Librarii, quia non ita notum. *Juſtinus* lib. XXX. cap. IV. §. 6. *Cum in aciem exercitum inſtructis e diverſo hoſtibus produxiſſet.* *Tacitus* lib. IV. Hiſt. cap. XVI. *Directa ex diverſo acies.* Deinde loco *in conſpectu illorum poſuerunt* habet Lugd. pr. Fran. & *Boend*: *In conſpectu eorum protulerunt.* Lugd. ſec. Haun. & *Macha-*

4 si Fabii, in insidias delapsi, ad unum occidione perierunt. Dies, 5 quo id factum est, inter nefastos relatus. Porta, qua profecti erant, 6 Scelerata est appellata. Unus ex ea gente propter inpuberem aetatem

Machaneus: in conspectum eorum protulerunt. Priorem lectionem libenter amplector, cum doctior sit, quam ut ab inepto Librario potuerit proficisci. Et amare Veteres hanc loquendi rationem passim a descriptoribus corruptam docuit nuper unicus *Phaedri* Vindex *Burmannus* ad lib. v. fab. I. vers. 15.

Quinam Cinaedus ille in conspectu meo
Audet venire.

Contra quartum casum habent, ubi quies designatur. *Orosius* lib. IV. cap. VI. *Velut a singulis membris poena exigeretur, in conspectum populi necatus est.* Ut in MS. reperi, cum *in conspectu* sit in Editis. Adde Cl. *Gron.* ad *Livium.* lib. IX. cap. XXVII. ubi tamen nihil muto. *Posuerunt* hic intrudebatur ex praecedentibus *castra posuerunt*, in quod verbum oculos conjecerant, vel quod recenti memoriae obveniebat, error scribis frequentissimus. ARNTZ.

Ad unum.] Ut *ad verbum*, neque est dicendum de *uno ad unum*, neque de verbo ad verbum observatione auctorum de his. MACH. Hoc, etiamsi ab aliis omnibus saepius positum fuerit, falsum est tamen. ANNA. Epitome *Liviana* II. in fine: *Qui ad Cremeram ad unum ab Hostibus caesi sunt.*

Occidione.] Quidam legunt *occidione perierunt.* SYLB. Ex praecedenti nota *Schotti* constat veteres Libros praeferre: *occisi ad unum perierunt.* Nonnullos tamen *occidione*, quae etiam vera est lectio, quamvis paullo aliter Nostri, ex quibus potissima pars *occisione*, Lugd. pr. *occissione*, unde ego feci cum *Schotti* Codicibus *occidione.* Scio quidem Viros Eruditos existimare eodem modo recte dici *occisione* quam *occidione occidere*, tamen cum illud auctoritate scriptorum non confirmetur, hoc retinui, donec meliora sim doctus. Neque tamen *occisionem* latine dici negem, verum aliquam agnosco differentiam. Ut *occisio* dicatur de caede quacunque extra bellum, *occidio* autem, cum hostiles copiae interficiuntur, ipsique gravissima clade afficiuntur. Ita prior vox de vi publice illata apud *Ciceronem* pro Caecina cap. XIV. de caede inter latrones *Apulejus* lib. VI. Metam. p. 184. init. Edit. *Elmenh.* qua soleo uti. De nece unius hominis *Quinctilianus* decl. VI. cap. X. *Vera clementia occisione contenta est*; ut recte ibi restituit Cl. *Burmannus*, & confirmatur alio, quem inspexi, codice. de servo interfecto JCtus in l. 23. §. 2. ff. ad Leg. Aquil. Alia res est in *occidione occidere* cum semper haec vox per litteram *d.* sit efferenda. *Livius.* lib. III. cap. X. Occidione *prope* occisos *Volscos.* lib. IV. cap. LVIII. *Modo duo praesidia* occidione occisa lib. IX. cap. XXXVIII. *Palatis per agros nemo obvius fuit*, *quum* occidione occidi *possent.* lib. XXII. cap. LIV. *Sed* occidione occisos *cum duobus exercitibus Consules.* & lib. XXVIII. cap. XLIII. *Quum duo exercitus eorum prope* occidione occisi *essent.* *Justinus* lib. XXVIII. cap. II. §. I. *a quibus tot bellis* occidione caesi *sunt.* Plura talia collegerunr ad eum Scriptorem lib. II. c. XIV. §. 8. docti Commentatores. Neque fugit me aliter hodie edi apud *Ciceronem* Orat. XIV. Phil. cap. XIV. *Ejusque copias* occisione occiderit, *suo exercitu ita incolumi.* Verum ita Editi, cum *occidione* retineant Scripti, quomodo & ibi edendum fuerat, vel ipso *Cicerone* auctore lib. XV. ad Famil. Epist. IV. *Magnumque eorum equitatum* occcidione occisum. ARNTZ.

4 *Dies.*] A. d. XV. Kalend. Augusti, quo *die* & Alliensis pugna pugnata. *Plutarchus* Camillo. *Livius* libro sexto. Porta autem *Carmentalis* est *Dionysio Halicarnasseo* & *Ovidio* secundo Fastorum. SCHOTT.

Inter nefastos relatus] De quibus *Ovidius*:

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur.

Quando scilicet justitia tacet. MACH. *Delatus* in MSS. non probo. Fuit, cum male habere locum credidi, legendumque *in fastos*: sicque opinionem confirmabam meam, quod *Verrius Flaccus* apud *Agellium* lib. V. cap. XVII. *Atros dies* appellandos istos censuerit, non *nefastos*: sed nunc sententiam muto, quod omneis paene auctores ita loqui observarim: & Nostrum, de Alliensi die in Camillo. SCHOTT. *Elmenh.* ad *Minucium* c. VII.

5 *Profecti erant.*] *Fuerant* afuit in MSS. SCHOTTUS. Nos ex omnibus Codicibus *erant* praetulimus.

Scelerata.] *Malheureuse*; Vide supra in Tullia. ANNA.

6 *Ex ea gente.*] Sic oportuit scribere, non *familia*, quod factum in *Eutropio* in hac ipsa historia, & ab aliis quoque. ANNA. Sed haec permisceri norunt doctiores. Vide Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. IV. cap. I. §. 8.

Impuberem aetatem.] *Impuberes* appellantur, qui nondum primam barbam emisere, nec adhuc hirquitalli dicuntur. A pube (lanuginem hic illa circum pudibunda significat) nascenti maribus decimo quarto anno; feminis duodecimo. substantivum *pubis* facit adjectivum *puberis.* MACH.

Genus

tatem domi relictus, genus propagavit ad Q. Fabium Maximum, qui Hannibalem mora fregit, Cunctator ab obtrectatoribus dictus.

Genus propagavit.] Ducta uxore filia Numerii Otacilii Maleventani, ea lege, ut quem primum filium sustulisset, ei *Numerii* praenomen daret, & obtemperavit. *Probus* de praenominibus Romanorum. SCHOTT.

Ad Q. Fabium.] MSS. conspirant, leguntque: *At Q. Fabius qui Annibalem morans fregit.* nihil mutandum puto. SCHOTT. Constantiores in hac scriptura Nostri, qui ita ad unum omnes. *Hannibalem* mox exprimi curavimus secuti optimos passim Codices. Confer doct. *Bosium* ad *Cornelium Nepotem* in Hann. cap. I. init. & Clar. *Drakenborchium* ad *Silium* lib. I. vers. 39. Cujus auctoritatem merito secuti sunt Viri Erud. *Cortius* ad *Sall.* Jug. cap. V. §. 4. & *Oudend.* ad *Lucanum* lib. I. vers. 305. *Hanibal* inveni in Scripto *Orosii* lib. IV. cap. VII.

Cunctator.] quia *cunctando*, id est, mora Poenum delassavit ducem: *Virgilius* sexto Aeneidos:

Unus qui nobis cunctando restituit rem.

MACH.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

De Vejentibus & Sabinis triumphat, in regni affectati suspicionem venit, de eo apud populum queritur, diem obit, publice sepelitur, & annuo luctu honoratur L. Valerius Poplicola.

Lucius Valerius, Volesi filius, primum de Vejentibus, iterum de [1] Sabinis, tertio de utrisque gentibus triumphavit. Hic, quia in [2] locum

1 *L. Valerius Volesi Filius.*] *Lucii* etiam praenomen ei tribuit *Plinius* lib. XXXVI. cap. XV. In *Livio*, *Dionysio*, & fragmentis Capitolinorum Fastorum praenomen *Publii* est, & in eisdem marmoribus aereisque nummis *Volusi filius* scribitur. Est tamen Romae lapis hac inscriptione:

P. VALESIUS VOLESI
F. POPLICOLA.

Quare libera cuique per me esto sententia: utrum malit praeferat. Porro *Valesius* antique pro *Valerius*, & *Fusius* pro *Furius*, & *Papisius* pro *Papirius*, teste *Livio* lib. III. U. C. *Cic.* IX. epistol. ad Papirium. *Varr.* VI. de L. L. & *Quintiliano.* Additur in Libris scriptis, *ille Bruti collega* ἐμφατικῶς. SCHOTT. Cognomen etiam *Publii* ei tribuit *Plutarchus* initio vitae ejus, Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. II. vers. 8. Sed quinque hic Scripti & olim Editi *Lucium* defendunt, quod faciunt alii quoque, ut agnoscendus sit dissensus auctorum. Nec aliter est in multis Codicibus apud *Eutropium* lib. I. cap. IX. *Et loco ipsius factus est Lucius Valerius Poplicola Consul.* Quamvis *Publii* verum esse praenomen, ego facile crediderim, cum hic Valerius patrem & avum habuerit *Publium*, ut est in Fast. Triump. apud *Gruterum* Insc. p. CCXCVI. Confer *Pighium* tom. I. Annal. p. 69. Nec minor est difficultas in sequentibus vocibus *Volesi Filius*, uti constanter quinque Scripti (solus Haun. *Volsci*) & olim Editi, pro quo *Volusi* nobis dedit *Schottus*, & qui eum sequuntur religiose non minus quam secure, posteriores Editores. Fateor, non adeo in proclivi est hanc litem dirimere, cum gravissimi auctores utramque sententiam tueantur. Si tamen dicendum sit, quod sentiam, hic admitto temporum distinctionem, ut primis temporibus *Volesus* dictus fuerit Poplicolae pater, sed sequentibus seculis, cum hoc praenomen vel si mavis cognomen (nam utroque modo occurrit) in familia Valeriorum permanserit, mutato *e* in *u* in *Volusum* transiisse. Hoc ut credam, inducor, quod in prima Rep. semper *Volesos* reperiam. *Asconius Ped.* ad *Cicer.* contra Pis. p. m. 164. *P. Valerio Volesi filio Publicolae.* *Juvenalis* Sat. VIII. vers. 181.

--- *Et*

locum Tricipitini collegae Conſulem non ſubrogaverat, & domum in

- - - *Et quae*
Turpia Cerdoni, Voleſos Brutumque decebunt.
Ibi reſpicit ad Poplicolam Brutumque primos Coſſ. *Ovidius* lib. III. ex Pont. Ep. II. verſ. 105.
Quos Voleſus patrii cognoſcat nominis auctor.
Nec me ab hac ſententia abducunt antiqui lapides, qui patrem Poplicolae *Voluſum* faciunt. Hi enim ſecuti ſunt morem ſuorum temporum, cum non amplius *Voleſum* ſed *Voluſum* dicerent homines. Recte enim (licet non raro indocti fuerint ſculptores) ex lapidibus judicari poteſt de ſcriptura illius temporis, quo talis lapis ſit ſculptus, non autem ſi agatur de ſeculis longe praecedentibus. Vide tales inſcriptiones apud Cl. *Drak.* ad *Silium* loc. laud. & de *Voleſo Periz.* ad *Val. Maximum* Frag. de Nomin. p. 876. Sed jam, ſi ad poſteriora tempora veniamus, certior eſt ſcribendi ratio, cum in gente Valeria *Voluſi* nomen reperiatur. Vide Nobil. *Heinſium* ad *Ovid.* loc. dict. Illuſt. *Spanhemium* de Numiſm. Diſſ. X. p. 35. & *Dauſquium* de Orthogr. part. II. p. 336. Tamen *Voleſus* eſt apud *Senecam* lib. II. de Ira cap. V. Ubi nihil etiam de varietate ſcripturae monuerunt Editores. Inſpice *Ryckium ad Tacitum* lib. III. Ann. cap. LXVIII. Ad hoc autem nomen non pertinebit locus *Virgilii* lib. XI. Aen. verſ. 463.
Tu, Voluſe, armari Volſcorum edice maniplis.
Ita conſtanter omnes, niſi quod in uno *Voloſe* repererim, ſed, ut dixi, hic locus ad noſtrum nil pertinet, cum ibi de Volſcis agatur, & Valerii pater originem e Sabinis duxerit, teſte *Plutarcho* in Popl. init. Potius reſpexit *Virgilius* ad antiquum nomen Volſcorum. confer *La Cerdam*. ARNTZ.

Primum de Vejentibus.] Celare lectorem non debeo, *Livium* hic & *Dionyſium* ſequutum me numerare annum U. C. CCXLV. Non enim ignorabam antecedere anno uno Capitolinos Faſtos nuper effoſſos: qui triumphaſſe Poplicolam de *Vejentibus* & *Tarquinienſibus* notant A. U. C. CCXLIV. Iterum de *Sabinis* & *Vejentibus* CCXLIX. *Sigonius* enim & in Annalibus Magiſtratuum *Steph. Pighius Livium*, *Dionyſium*, & Capitolinos Lapides auctores laudans, bis tantum triumphaſſe arbitratur. Impoſuit forte Auctori noſtro, quod M. Valerium Poplicolam fratrem ejus iidem Faſti anno poſt Romam conditam CCXLVIII. triumphaſſe de *Sabinis* ſignent, affirmetque *Plinius* lib. XXXVI. cap. XV. Conjecturam meam attuli tantum. Tentabam itaque ex hiſtoriae fide Librariorum flagitium ſic corrigere, *primum de Vejentibus, iterum de Sabinis, ac de iisdem gentibus.* Vel ſic, *iterum de Sabinis ac Vejentibus*, ſequutus extremae dictionis utriuſque veſtigia, & vox *tertio* ex numeris nata appareт. SCHOTT. Errare Auctorem noſtrum, ex nominum ſimilitudine, & praenominibus corruptis, egregie oſtendit in Faſtis ſuis *Pighius* noſter, anno CCXLIX. GRUT.

Triumphavit.] *Plutarchus* collegam illius T. Lucretium iterum Conſulem bonam operam navaſſe in eo bello ſcribit: ſolum tamen Poplicolam IV. Coſ. *triumphaſſe*. SCHOTT.

Conſulem ſubrogaverat] MSS. *Conſ. alium ſubrogabat.* Verum hiſtoriae repugnat utraque lectio, quod hoc populus voluiſſe videtur, binos quotannis hunc magiſtratum gerere, ut alter alterum in officio contineret, nec veriſimile eſſet duos contra R. P. facturos, quin id palam fieret. Niſi forte ita explices, ideo in ſuſpicionem regni affectati veniſſe Poplicolam, quod ipſe, iniuſſu plebis, collegam creaſſet. Verum confecta res eſt, quod antiquiſſ. ille Pariſinus codex *conſ. non ſubrogaverat* aperte praeferat, & *Bruti* non *Tricipitini*. Qua ratione cum *Livio* gemina dicit: ſic enim ait; *Regnum eum affectare fama ferebat, quia nec collegam ſubrogaverat in locum Bruti & aedificabat in ſumma Velia.* Noſter vero ait, *domum habuiſſe in Velia* &c. Cum haec ſcripſiſſem, comperi & *Lycoſthenem* ita emendaſſe: gaudeo itaque eadem in mentem illi veniſſe, noſtraque confirmari. Reddit ille rationem, quod plures, anno CCXLV. ab exactis regibus primo, Conſulatum geſſerunt, cur in vulg. hactenus inſederit mendum *Tricipitini* pro *Bruti*: ut non neceſſe habeam a capite arceſſere. SCHOTT. Suſpectum de mendo, vereor, ne legendum ſit: *in locum Bruti collegae.* Hujusmodi multa μνημονικὰ ἁμαρτήματα huic Auctori cum aliis Racematoribus communia. Non propterea tamen rejiciendus. SCHOTT. *not. min.* Vulgati libri. *In locum Tricipitini*, ſed *Bruti* legendum eſſe non *Tricipitini*, cum ex aliis manifeſtum eſt, tum ex *Sigonio* 15, 15. & mox duo MSS. *Conſulem alium ſubrogaverat*, perperam omiſſa negatione. SYLB. Sic omnes ut edi curavimus. Niſi quod in quinque Codicibus particula negativa deſideretur, quam tamen interpoſuimus fide *Schotti* & auctoritate Lugd. pr. Et neceſſario haec vocula requiritur, cum ea ſi abeſſet, vel ipſe Auctor idoneum ſenſum ex verbis ſuis elicere non potuiſſet. Nam exponere cum *Schotto* nihil eſt, ea enim non eſt vis vocis *ſubrogare*, quae adhibetur de Conſule in comitiis agente cum populo, non de eo, qui propria auctoritate aliquid conſtituit. *Valerius Maximus* lib. VI. cap. III. exemp. 2. *Cicero* Epiſt. ad Brutum. V. *Tacitus* lib. II. cap. LI. Hac eadem in Hiſtoria *Livius*

in Velia tutiſſimo loco habebat, in ſuſpicionem regni affectati venit. Quo cognito, apud populum queſtus, quod de ſe tale aliquid ti- 3 muiſſent, inmiſit, qui domum ſuam diruerent. Secures etiam fa- 4 ſcibus demſit, eosque in populi concione ſubmiſit. Legem de pro- 5 voca-

vius lib. II. cap. VII. *Cortius* ad *Sall*. Jug. cap. XXIX. fin. (ubi non invenuſte *ad rogandos magiſtratus*, ſi Dis placet, exponit *Minellius*, *ſcilicet an eorum conſenſu facta deditio eſſet confirmanda*. Quantum eſt bona ingenia corrumpere!) Hanc ob cauſſam negatio retinenda fuit. Sed *Tricipitini* non auſus ſum abjicere, quis enim ſtatuet, errare non potuiſſe *Victorem*. Si veritas ubique Scriptoribus vindicari deberet, *Tricipitini* hic certe locum habere non poſſet, cum ipſe Poplicola in locum Tricipitini adſumtus ſit Conſul. *Servius* ad *Virg*. lib. VI. Aen. verſ. 819. Sed errare Noſtro non eſt infrequens. ARNTZ.

Velia.] Dicta, *Varrone* teſtante, *quod ibi vellere lanam ſoliti ſunt paſtores*, antiquitus enim vellebant, non tondebant oves. MACH.

3 *Queſtus*.] Oratione a *Tito Livio* ſcripta. MACH.

Inmiſit qui domum ſuam.] *L. Higinius* libro priore de Viris Claris: *P. Valerio Voleſi filio Poplicolae aedes publicas ſub Velia, ubi nunc aedes victoriae eſt, populus ex lege, quam ipſe tulerat, conceſſit*. citat *Aſconius* in Piſoniana. SCHOTT.

4. *Secures etiam faſcibus*.] Inſtituit enim, ut Conſules, cum extra urbem eſſent, uterentur *ſecuribus*, intus vero tantum *faſcibus* ornarentur. MACH. *Securibus & faſcibus depoſitis*. Haun.

Concione] *Concionem* orationem, locum, & multitudinem dicimus, *Gellio* ſcribente, qualis a Graecis ἀγορὰ nominatur. MACH. *Summiſſis faſcibus in concionem aſcendit. Gratum id multitudini ſpectaculum fuit: ſummiſſa ſibi eſſe Imperii inſignia, confeſſionemque factam, populi quam Conſulis majeſtatem vimque majorem eſſe. Livius*. ANN. *In concionem*. Leid. pr.

Submiſit.] *Feſtus* conventionem *contionem* interpretatur, quaſi *coitio*, unde Veteres libri per Tau ſcribunt. Vulgati *Concio* a *concieo*. *Cicero* I. de Republica apud *Nonium Marcellum*: *Tum inſtituti annui Conſules, tum demiſſi populi faſces*. Eſt autem faſceis *ſummittere* ſeu *demittere*, ea inſignia non erecta ſed *demiſſa* ferri jubere, ut patet ex *Plinii* exemplo lib. VII. cap. XXX. de Cn. Pompejo: licet *I. Alex. Braſſicanus* locum ſic interpretetur, ut lictores, dum concionaretur, abire juſſerit, in Proverbiorum Symmictis. *Conradus* vero hic, quaſi ſolos faſces abſque ſecuribus illi praetulerint, cui repugnat *Symmachus* Praefectus urbi Theod. Aug. *Summiſit Poplicola contioni civium Conſularem ſecurim: & honoris ſui culmen infregit, ut libertatem civibus erigeret: ergo moribus potius quam inſignibus aeſtimemur*. Et *Prudentius* (ut poëta quoque ſymbolam conferat) lib. I. contra Symmachum.

> *Martyris ante fores Bruti ſummittere faſceis*
> *Ambit, & Auſoniam Chriſto inclinare ſecurim*.

Nec mihi fraudi ſit ſacros poëtas citare, quod *Prudentius* apud me alter *Pindarus*, ut *Sidonio Apollinari*, ſit: & *Paullinus* quaſi *Propertius* alter ob ſingularem pietatem ametur, & in ſinu feratur. SCHOTT.

5 *De provocatione*.] Si magiſtratus aliquis Romanum quemquam interficere, verberibusve caedere, aut mulctare vellet pecuniis, licere utique privato illi a *magiſtratu ad populum provocare*, patique eum interim a magiſtratu nihil, donec populus ſuffragia de illo ferret. MACH. De provocatione & libertate. Capita illius apud *Livium* lib. II. *Dionyſ*. lib. IV. *Plutarchum* in Poplicola. *Valer*. cap. I. lib. IV. exſtant. Hinc Poplicolam dictum & hi & *Livius* lib. III. teſtes ſunt. *Dionyſio* etiam quaſi δημοκηδὴς dictus. Idcirco *Poplicola* non *Publicola* ſcripſi aſſentientibus & MSS. idque eo fidentius, quod *Quinctilianus o* pro *u* pronuntiari ſolitum affirmet, & *p*, mutam tenuem, cum media, *b*, ſaepe commutari, ut *poblicus* dicerent & ſcriberent, &c. Hinc quidam *Poblicolam* edunt. *Livius* lib. II. *Latae deinde leges, quae regni ſuſpicione Conſulem abſolverent, ſed quae adeo in contrarium verterent ut popularem facerent: inde cognomen factum Poplicolae eſt*. Libro III. in eandem ſententiam. *Plutarchus* quaſi *publica edens*, non *populum colens* interpretatur. SCHOTT. *De provocatione & Magiſtratibus* Leid. ſec. *Publicola* vero agnoſcunt omnes & Scripti & Editi, niſi qui ex *Schotti* emendatione prodierunt, nec in vera hujus vocis ſcriptura ipſa ſibi conſtant antiqua Monumenta, quaedam *Poplicola*, quaedam *Poblicola* exhibent. Illud hodie ab Eruditis paſſim recipitur. *Dausquium* de Orthogr. parte II. p. 246. Cel. *Drakenb*. ad *Silium* lib. II. verſ. 8. Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. IX. §. 4. Erud. *Torren*. ad *Val. Maximum* lib. I. cap. IV. exem. 5. & cet. Ita editur apud *Ammian. Marcell*. lib. XIV. cap. VI. p. m. 27. *Ex collaticia ſtipe Valerius humatur ille Poplicola*. Et quidem, quod putant hanc vocem deducendam eſſe a *colendo populo*, non quidem,

vocatione a magiſtratibus ad populum tulit. Hinc Poplicola dictus. 6 [Qui] cum [quater Conſul] diem obiiſſet, [adeo pauper exſtitit, ut collectis a populo nummis] publice ſepultus ſit, & annuo matronarum luctu honoratus.

dem, ut alii volunt, a *publico*. Quae ſententia & hinc confirmatur, quod eodem modo & *Plebicola* uſurpent Latini, non a *colendo plebejo* ſed a *colenda plebe*. unde eadem ratione *poplicola* vox a *populo* deducenda videtur. *Livius* lib. III. cap. XXXIII. *Favore* plebis, *adeoque novum ſibi ingenium induerat*, *ut* plebicola *repente*, *omnisque aurae popularis captator evaderet*. Et cap. LXVIII. *Niſi forte aſſentatores publicos*, *plebicolas iſtos*. *Seneca* lib. V. de Benef. cap. XVI. *Et ille plebicola*, *ille popularis*. Porro lege hac de provocatione non videtur novum aliquid conſtituiſſe Valerius, ſed tantum illud, quod priorum Regum vel Tarquinii ſuperbia abrogatum erat, in uſum priſtinum revocaſſe, cum ſub Regibus ipſis conceſſa fuerit ad populum provocatio. *Livius* lib. I. cap. XXVI. *Sigonius* lib. I. de Jure Civ. Rom. cap. XX. *Ranchinus* lib. I. Var. Lect. cap. VIII. & Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. IX. §. 4. Poſtea hanc legem tempore Decemvirum ſublatam, reduxerunt iterum L. Valerius & M. Horatius Coſſ. apud *Livium* lib. III. cap. LV. Renovata etiam eſt tertio ab alio Valerio apud Eundem lib. X. cap. IX. Adeo ut tres ex eadem fuerint familia, qui commoda Plebis hac in re auxerunt. ARNTZ.

6 *Qui cum quater Conſul.*] Ex MSS. noſtris ea explevimus, quae hic deſiderata hactenus fuere. *Conſul* enim fuit anno U. C. CCXLV. cum Bruto: iterum anno inſequenti cum T. Lucretio Tricipitino: tertium CCLVII. cum P. Lucretio, vel, ut alii, M. Horatio Pulvillo II. *Coſ.* quartum CCL. cum T. Lucretio II. *Val. Max.* lib. IV. *Plutarchus* in Poplicola *tertii* tantum *conſulatus* meminere. SCHOTT. Quae *Schottus* ſupplevit, nullus ex Noſtris agnoſcit, neque genuina eſſe facile mihi inponi patiar.

Ut collectis a populo nummis.] *Eutropius*. *Ut collatis a populo nummis ſumptum habuerit ſepulturae*. Hujusmodi exempla in veteribus hiſtoriis paene infinita ſunt, verum id non inopiae, ut omnes putant; ſed honoris cauſa factum fuiſſe arbitror, ut ſcilicet viri magni de publico tumularentur, quaſi patriae parentes. ANNA.

Publice.] Id eſt, Reipublicae ſumptu, collectis e *publico* quadrantibus. Conceſſum hoc amplius honoris ergo, quod antea nemini, ut in urbe ipſe poſterique ejus *ſepelirentur*. Itaque prope forum in Velia publico elatus funere eſt, teſte *Halicarnaſſeo*: & *ſepulcro*, in quod gens poſtea Valeria inferri conſuevit. Conditus fuit anno V. C. CCLI. Poſtumio Tuberto, Agrippa Menenio Coſſ. *Val. Max.* lib. IV. c. IV. *Cicero* Acad. lib. IV. *Livius* lib. II. ſic ait: *Moritur gloria ingenti*, *copiis familiaribus adeo exiguis*, *ut funeri ſumptus deeſſet*: *de publico eſt elatus*. *Luxere matronae ut Brutum*. Vide *Ammianum Marcellinum* lib. XIV. SCHOTT.

Sepultus.] Locum, in quo combuſtus, atque *ſepultus* fuit, ei ſoli uſque ad aetatem meam clarorum in urbe civium, propinquum foro aſſignavit ſenatus miſeratione ductus; hoc *Dionyſii Halicarnaſſei* Interpres tradit. MACH.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Apud Regilli lacum cum Latinis confligit, *illorumque aciem fundit & caſtra capit*, *Caſtorique & Polluci aedem dedicat A. Poſtumius Dictator.*

1 Tarquinius ejectus, ad Mamilium Tuſculanum generum ſuum confugit, qui cum Latio concitato Romanos graviter urgueret, A. Poſtu-

1 *Ejectus.*] *Ejicimus* viliter. *Ovidius*:
Turpius ejicitur quam non admittitur hoſpes.
MACH.

Ad Mamilium.] Sic MSS. *Dionyſius* & *Annaeus* Sene-

Postumius Dictator dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit. Ubi cum victoria nutaret, Magister equitum equis frenos de- 2 trahi

Seneca scribunt: *Mamilium Vascosanus* recte excudit. *Livius Octavium Mamilium* appellat. *Manilii* vero plebei Romae fuere. SCHOTT. Vulgati & potissima Scriptorum Codicum pars *Manilium*, in quos etiam libros incidit Erud. *Wasseus* ad *Sallustium* Bell. Jug. cap. XLIV. p. 346. Nec melius alii *Manlium*. Laudabili exemplo solus Franeq. *Mamilium*. Videndus *Vorstius* ad *Valer. Maximum* lib. I. cap. VIII. exem. I. *Cortius* ad *Sallustium* Jug. cap. XL. §. I. cap. LV. §. 5. & cap. LXXIII. §. 7. ARNTZ.

Tusculanum.] A *Tusculo* qui *Tusculanus* dictus. ANNA.

Latio.] Concitavit populos contra imperium Romanum: unde bene *Latio* ait. MACH.

A. Postumius.] Scribo absque aspiratione, auctoribus libris MSS. Nummis aereis & Lapidibus. Huc accedit & analogia: a *Postea* enim *Postimus*, *Postimius*, inde *Postumius* derivatur: & antiqui *umus* sine spiritu scribebant. SCHOTT. *Dausquius* Orthogr. part. II. p. 247. & Cel. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. XI. §. 2.

Dictator dictus.] Hunc primum reperio Romae *Dictatorem*, qui *dictus* est, quia a Consule deberet *dici*, vel quod daret *dictata* populo. Fuit autem virtus *dictatoria* semestris, nonnisi in summa rerum necessitate constituta: qui eam obtinebat, merum & mixtum in omnes habebat imperium: Sylla eam perpetuam sibi primus adrogavit. MACHANEUS.

Apud Regilli lacum.] *Colinaeus Rigilli* impressit. MSS. sic: *apud Regillum*: nam & urbs ejus nominis fuit. Lacus in agro Tusculano siti, ad quem pugna facta est, meminit *Livius* lib. II. *Dionysius* lib. VI. *Plinius* lib. XXXIII. cap. II. Urbis vero in Sabinis sitae idem *Halicarnasseus* lib. XI. non ita longe a principio, & *Stephanus* de Urbibus. SCHOTT. *Regilli lacus* eodem modo dictum, ut flumen Rheni, herba lapathi, flos rosae, &c. *Regillus lacus* Graecis Ῥηγίλλη λίμνη. ANNA. Unus Haun. *Regelli*, ceteri nil variant, quare hanc lectionem melius defendit, quam inpugnat Cel. *Graevius* ad *Florum* lib. I. cap. XI. §. I. cum malebat *Regillum Lacum*, ut *Livius* lib. VIII. cap. V. & VII. atque alibi; sed tamen quae vis adegit Nostrum ubique ore *Liviano* loqui, *Cicero* lib. I. Tusc. Quaest. cap. XVI. dixit *Lacus Averni*, quod reliqui *Avernus lacus*. De ipsa Historia Cultissimus *Davisius* ad *Cicer*. lib. II. de Nat. Deor. cap. II. qui tamen eo loco male cum *Lactantio* duas historias confundit, cum bello Latino ad *Regillum*, bello Macedonico ad *Juturnae lacum* apparuerint Castores. Vide *Florum* lib. II. cap. XII. §. 15. ARNTZ.

2 *Victoria nutaret.*] Parisinus *mutaret*, forte antiqua forma pro *mutaretur*. Sic *Varro* de L. Lat. & VII. Divin. apud *Agellium* lib. XVIII. c. XII. Similiter *vertit*, *convertit*, *Sallustio*, *Tacito*, caeteris. *Livius* in Tullo Hostilio: *Fossa Cluilia ab nomine ducis per aliquot saecula appellata est: donec cum re nomen quoque vetustate abolevit*, pro, *vetustas abolevit*, forma neutra. MSC. Codex hic longe a vulgata lectione recedit, legitque *cum victoriam naviter peteret*. SCHOTT. Vetus Cod. *cum Victoriam naviter peteret.* Falli autem hic Auctorem *Sigonius* ostendit Emendationum lib. II. cap. XXII. & sup. XXII. 18. SYLB. *Mutaret* etiam primus Leid., quod tamen colore aliquo non debuerat defendere Erud. *Schottus*, cum *nutaret* sit in aliam partem inclinaret. *Tacitus* lib. III. Hist. cap. XVIII. *Nutantem aciem victor equitatus incursat. Florus* lib. III. cap. X. §. 4. *Nutante in fugam exercitu.* ad quem locum conferendus Cl. *Dukerus. Dict. Cretensis* de Bello Troj. lib. III. cap. VIII. *Et ubi acies nutaverat, praesidiis accurrentibus.* Quare non audiendi statim Librarii, cum nobis *mutare* pro *nutare* obtrudunt, quod illis familiare est. Nobil. *Heinsius* ad *Claudianum* Bell. Gildon. vers. 281. *Bersm.* ad *Lucanum* lib. VIII. vers. 47. Doct. *Wasse* ad *Sallustium* Jug. cap. XLII. fine. *Davisius* ad *Minuc. Felicem* Octav. cap. XVI. & Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. VI. vers. 234. Non aliter optimae Editiones apud *Plinium* in Paneg. cap. V. *Nisi periculo Patriae &* nutatione *Reip.* Vulgati *mutatione*. Sed *nutans Respublica* est apud *Suetonium* in Vesp. cap. VIII. §. 2. & *nutare* dicitur *imperium* apud *Eutropium* lib. X. cap. XIV. De significatione illa verbi *mutare*, de qua *Schottus*, adde Cel. *Burmannum* ad *Ovidium* Epist. XIX. Her. vers. 77. ARNTZ.

Magister Equitum.] Talis erat, qualis erat sub Regibus Tribunus Celerum: dictus autem, quia *magisterium* ac regimen in *equites* & accensos haberet. MACH. T. Aebutius T. F. Elba, ut *Dionysius* recte vocat, qui tamen Strategema hoc Dictatori Postumio adscribit. *L.* vero *Annaeus Seneca* in Epitoma Reip. Rom. ad Magistrum Equitum quoque refert, sed A. Cornelium Cossum male nominat. *Livius* etiam lib. IV. ad annum CCXXVII. A. Cor. Cosso tribuit, M. Aemilio Mamercino Dictatore. Vide *Carolum Sigonium* lib.

trahi juſſit, ut irrevocabili impetu ferrentur, ubi & aciem Latino-
3 rum fuderunt, & caſtra ceperunt. Sed inter eos duo juvenes candidis equis inſigni virtute apparuerunt, quos Dictator quaeſitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit, Caſtorem & Pollucem ratus, communi titulo dedicavit.

lib. II. Emend. cap. XXII. SCHOTT. Comment. ad *Florum* lib. I. cap. XI. §. 3.

Equis frenos.] Simile illud Caeſaris apud *Suetonium* in Julio cap. LX. Qui *ancipiti praelio equos dimittebat, & in primis ſuum, quo major permanendi neceſſitas imponeretur auxilio fugae erepto.* SCHOTT. Haud ſemel bene ſucceſſit ejusmodi mandatum ducis, quemadmodum non parce oſtendimus ad *Livii* librum octavum, capite triceſimo. GRUT.

Fuderunt.] Pariſinus *fregerunt* habet. SCHOTTUS. Et Codex *Grammii.* nil muto.

3 *Virtute.*] Id eſt, robore. ſic Graecis ἀρετή. ANNA. Candidos enim Equos Caſtoribus attribuit fabuloſa Antiquitas. *Pacatus* Paneg. c. XXXIX. §. 4. *Caſtoras geminos albentibus equis & ſtellatis apicibus inſignes.*

Aedem dedicavit.] Ita, ni fallor, omnino legendum. exſtructa vero fuit *aedes* ſuper foro, ubi viſa ſunt ſimulacra, & juxta eam fons ſacer. his Diis Poſthumius filius Dictatoris eam dedicavit. Titulus inſcriptionem, honorem, militem rem publicam defendentem indicat. MACH. Vidit *Machaneus*, vidit & *Lycoſthenes* deeſſe aliquid. nos ex Agrippinenſi codice excuſo admodum vetuſto *aedem* addidimus: aut ſi MSC. unum ſequi lubet, adſcribe, *aras eis* - - - per me enim licet: in aliis ſane abeſt ſupplementum: Forſitan non male. Huc pertinet illud in Julio *Suetonii* cap. X. *Venationes ludosque cum collega & ſeparatim edidit: quo factum eſt, ut communium quoque impenſarum ſolus gratiam caperet; nec diſſimularet collega ejus M. Bibulus eveniſſe ſibi, quod Polluci. Ut enim geminis fratribus aedes in foro conſtituta, tantum Caſtoris vocaretur; ita ſuam Caeſarisque munificentiam unius Caeſaris dici.* Adde & Julio & Caeſare Coſſ. aliquid actum ſcribi ſolitum, tametſi Bibulum collegam haberet. Vide ibidem cap. XX. De Dioſcuris vero parta Victoria apparentibus ad Regillum narrat in gente domitia Ahenobarborum *Tranquillus* in Nerone cap. I. ibidemque Nummus T. Albini apud *Torrentium.* SCHOTT. Nam cum Caſtori & Polluci dedicata eſſet, *Caſtoris* tantum communi nomine dicebatur. Et inde natus jocus M. Bibuli apud *Sueton.* in Julio cap. X. ANNA. *Aedem* hoc loco ſupplebant contra omnes omnino Codices Viri docti, ſed ego hanc vocem non magnopere deſidero, cum ſciam recte dici, *dedicare* aliquem, pro *dedicare aedem* alicui & ſtatuas Diis erigere. *Cicero* lib. II. de Nat. Deor. cap. XXXI. *Fides, Virtus, Concordia conſecratae & publice dedicatae ſunt. Ovidius* lib. VI. Faſt. verſ. 637.

Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede.

Quamvis autem haec aedes communi titulo dedicata fuerit, ſolo tamen *Caſtoris* nomine inſigniebatur. *Seneca* de Conſt. Sap. cap. XIII. *Qui ad Caſtoris negotiantur. Cicero* pro Milone cap. VII. Cl. *Graevius* ad Orat. pro Quintio cap. IV. & *Servius* ad *Virgil.* lib. III. Georg. verſ. 89. Caſtor enim dignitate quaſi praecedebat, unde uterque uno nomine *Caſtores* appellantur. *Minuc. Felix* Octav. cap. XXVII. *Arnobius* adv. Gentes lib. I. cap. XX. *Tertullianus* de Spect. cap. VIII. In Actis Apoſt. cap. XXVIII. §. II. *Cui erat inſigne Caſtorum.* Ita verſio vulgata, in textu Graeco habentur Διόσκουροι. ARNTZ.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Filium Caeſonem abdicat, Dictator dictus Minucium Conſulem in Algido obſeſſum liberat, obſidionali corona donatur, hoſtium ducem triumphi die ante currum agit, dicta-

dictatura deposita ad agriculturam revertitur: iterum Dictator dictus Spurium Moelium occidit, ejusque domum solo aequat L. Quinctius Cincinnatus.

Lucius Quinctius Cincinnatus filium Caesonem petulantissimum abdicavit, qui & a Censoribus notatus, ad Volscos & Sabinos confugit, qui duce Cloelio Graccho, bellum adversum Romanos gere-

1 *Quinctius.*] *Quintus* quidam, non probo. Cur autem *c* addiderim ex MSS. annotatum ab aliis est, qui mihi repetendi laborem ademerunt. SCHOTT. *Quinctus* Lugd. pr.

Cincinnatus.] Dictus a *cincinnis*, id est, a prolixis & intortis capillis, quos ferebat. *Hieronymus: Cincinnatulos pueros, & calamistratulos, & peregrina unguenta olentes, semper devita.* MACH.

Caesonem.] Veteres per *K.* vocem *Kaesonis* notabant, estque in Fastis frequens in praenominibus. Vidi Codicem, in quo *Censorem* legebatur. ut in vulgatis *Ciceronis* editionibus Orationis pro domo sua, ubi *Antonius Augustinus* apud *Fulvium Ursinum*, *Kaeso ille Quinctius* legendum vidit. SCHOTT. *Censorem Gramm.* Ceteri per *C* efferunt.

Petulantissimum.] Nam *illo duce saepe pulsi foro Tribuni, fusa ac fugata plebs est. Qui obvius fuerat, mulctatus nudatusque abibat. Livius.* Qui & *ferocem juvenem* vocat. ANNA.

Abdicavit.] *Livius* libro tertio ab urbe condita. *Caeso erat Quinctius ferox juvenis, qua nobilitate gentis, qua corporis magnitudine ac viribus. Ad ea munera data a Diis & ipse addiderat multa belli decora, facundiamque in foro, ut nemo, non lingua, non manu promptior in civitate haberetur.* Huic a Virginio capitis dies dicta quum esset, sex millibus aeris mulctatus est, ac dimissus, e foro nocte proxima jussu Consulum in Etruscos in exsilium abiit. Dissentiunt in hoc igitur Historici. MACH. Abdicatio moribus Romanis & Legibus incognita L. *Abdicatio.* Cod. de Patr. Potest. Neque abdicavit filium Quinctius, neque Censores ea tempestate in Rep. erant. Creati enim primo sunt A. U. C. cccx. Abiit vero in exsilium anno ccxcii. post U. C. *Livius* lib. iii. *Dionysius* x. SCHOTT. & SYLB. *Abdicare* verbum forense, & familia abjicere significat. Sed *abdicatio* moribus Romanis & legibus incognita, neque *abdicavit* filium Quinctius. Dicendum est igitur verbo juris abusum esse *Victorem*, ita ut per *abdicavit* e conspectu suo removit intellexerit. Neque enim inscio patre in exsilium profectus est Caeso. ANNA. Sed lex illa 6. Cod. de Patr. Pot. non declarat, omnino Abdicationem Romanis in usu non fuisse, immo contrarium statuit, aliquando etiam apud eos fuisse adhibitam. Dicit enim: *quae graeco more usurpabatur.* Ex quibus verbis constat, abdicasse quidem Romanos, quamvis nullae quidem leges essent, quibus tale quid Parentibus permitteretur. Et quis crederet, cum jus Vitae & Necis Patribus fuerit concessum, minorem animadversionem iis ereptam fuisse. Quare ridiculum est dicere, abusum Nostrum verbo Juris, quasi solus esset *Victor* & non longa serie alii, qui abdicationis apud Romanos meminerunt. *Livii* Epitome liv. *Domi caussa cognita filium condemnavit, abdicavitque. Lactantius* lib. vi. Div. Inst. cap. xxiv. initio. *Abdicatos ab jectosque rursus tamen suscipimus.* Nihil notius apud *Quinctilianum*, neque enim loca enumero, & otium hic nobis fecit laudabilis illa quidem, sed rarius obvia Viri Consultissimi, Studiorum quondam socii nunc Amici conjunctissimi *J. Regn. Pronckii* diligentia in Elegantissima Dissertatione *de Abdicatione Liberorum.* Confer *Savaronem* ad *Sidonium Apoll.* lib. iv. Ep. xxiii. & *Rittersh.* ad *Salvianum* lib. iii. cont. Avar. p. m. 154. ARNTZ.

Volscos & Sabinos.] *Aequos* & *Volscos* ponit *Florus* cap. xi. ANNA. *Et Sabinos* non agnoscebat Leid. sec.

Duce Coelio.] Sic & *Aldus* scripserat. *Colinaeus*, & alii per *ae* diphthongum, qualis varietas & in monte *Coelio*, de quo supra dicere memini. Parisinus liber *Clodio*, nescio quid de P. Clodio & Graccho nimis rempestive somnians. MSS. *Cloelio* praeferebant, & *Halicarnassei* Codex Graecus Κοιλιος edit. *Livius* vero *Cluilius* errore ex *o* & *u* affinibus nato, pro *Cloilius* vel *Cloelius*. SCHOTT. Vulgati libri, *Duce Caelio.* sed *Claelium* cum *Dionysio* & aliis vocat etiam *Sigonius* 33. 20. & sic habent etiam MSS. *Schotti.* SYLB. *Clodio Gramm.* & Fran. *Clodio Celio* Leid. pr. *Celio* Leid. sec. & Haun. *Cloelio Boend.* Vere. Sed haec vox variis corruptionibus semper fuit exposita. Vide ad *Valerium Maximum* fragm. de Nomin. p. 876.

Bellum.] Rupto foedere, quod cum Romanis priori anno egerat, scripti sunt Romae duo magni exercitus contra illos. MACH.

gerebant, & Q. Minucium Consulem in Algido monte obsidebant. Quinctius Dictator dictus, ad quem missi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt, qui insignibus sumtis Consulem 2 obsidione liberavit. Quare a Minucio & ejus exercitu corona au- 3 rea & obsidionali donatus est. Vicit hostes, ducem eorum in deditio-

Q. Minucium.] *Marci* praenomen est in *Floro* & *Zonara*, male, cum *L. Minucius* a *Livio*, *Dionysio*, & Capitolinis Tabulis appelletur, ut observat *Pighius* in Annalibus. SCHOTT. & ANNA.

Algido.] *Algidum* Aequorum oppidum in Latio. ANNA. *Cum exercitu obsidebant*, *Schottus* edidit in minori Edit. Sed priores voces exsulant ex omnibus Scriptis & Editis ante. Quare non necessarium duxi, quo carere possemus absque damno cum MSS. id sine ratione admittere.

Dictus] A Nautio Consule. Quinque enim equites inter stationes hostium emissi Romam pertulere, Consulem, exercitumque in Algido obsideri. MACH.

Nudum eum arantem.] Ex praecepto *Virg.* I. Georg.

Nudus ara, sere nudus.

Ex illo *Hesiodi*:

Γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βοωτεῖν,
Γυμνὸν δ' ἀμᾶσθαι.

Nudum serere, nudum arare,
Nudum metere.

Vide *Persium* Sat. I. SCHOTT. & ANNA. Adde Elegantissimum *Elsnerum* ad Euang. *Matth.* cap. XXIV. §. 18. & Illustr. *Cuperum* lib. I. Obs. cap. VII.

Trans Tiberim.] *L. Quinctius trans Tiberim, contra eum ipsum locum, ubi nunc navalia sunt, quatuor jugerum colebat agrum, quae prata Quinctia vocantur. Liv.* lib. III. cap. XXVI. ANNA.

Consulem obsidio liberavit.] Sic rursum emendo ex MSS. adjuvante ratione, de qua in Superbo. Quibus haec adde, antiquitus *obsidio*, post *obsidium* dici coepisse: auctor *Marius Victorinus* antiquus Grammaticus *Donati* æqualis in Orthographia: ut vice versa *consortio*, *onis* apud *Vellejum Paterculum* & *Cic.* III. Officiorum: & *contagium* apud *Marcellum* pro *contagione*: sic *debitio dotis* apud *Cicer.* ad Attic. libro XIV. epistola XIII. pro *debito dotis*. Imperiti ergo Librarii, quod inauditum suis auribus non satis purgatis & eruditis accideret *obsidio liberare*, *ne*, adjecerunt, ne non Latina phrasis esset. *Plautus* tamen Milit:

Coge in obsidium perduelles, nostris praesidium para.

Ubi vulgati non ita recte, *Curre in obsidium* legunt. *L. Annaeus Seneca* in Hist. Rom. lib. II. *Ipsam caput belli Karthaginem urgebat obsidio, ipsisque portis inhaerebat.* de Regulo auferendi casu. Sic *Tacitus* saepissime. Et *Carisius contagium* veteres magis usurpasse ait, *Sallustium tamen contagio dixisse primum.* Sic enim lego, non *primo.* Neque enim ex libro primo Historiarum, sed ex Catilinario desumptum est. Sed ne quis de fide in exprimendis libris dubitet; Musas mihi parum propitias opto, nisi ita constanter scriptum reperi, ut & amicis ostendi. SCHOTT. Vide supra ad cap. VIII. §. 5.

2 *Corona.*] Superare credo, quod in Mediolanensi afuisse comperi: & certe sic loquuntur auctores frequenter, ut *Tranquillus* in Julio cap. II. & in Claudio cap. XVII. MSS. & Parisinus haec invertebat: *corona aurea obsidionali donatus est.* Perspicue verum ex *Livii* lib. III. qui unius librae pondo fuisse ait: *aurea* itaque addi jussimus. Sed *coronarum* in P. Decio & Scipione Aemiliano Noster mentionem habet. Videndus & *Agellius* lib. V. cap. VII. & inf. ad cap. XXVI. in Publio Decio. SCHOTT. Addendum suadentibus MSS. *Corona aurea obsidionali don.* nisi potius rescribendum cum uno Manuscripto *Schotti*: *obsidionali aurea donatus est*, omissa voce *corona*. GRUT. *Corona* tolli non debet contra MSS. Inspice magnum *Casaubonum* ad *Suetonium* Caes. cap. II. Sed ut *aurea* reciperem coëgerunt consensus MSS. non tamen sine aliqua haesitatione. Sciebam enim coronas obsidionales fuisse *gramineas*, quin etiam ipsis coronis *aureis* opponi apud *Valerium Maximum* lib. III. cap. II. exemp. 24. sed facile sustulit hanc difficultatem Fran. scribens. *Corona aurea & obsidionali*, quo modo quoque Decio & *aurea* & *obsidionalis corona* fuit data apud *Livium* lib. VII. cap. XXXVII. *praeter militaria dona* aurea corona *eum & centum bobus donat - - - secundum Consulis donationem Legionem* gramineam coronam obsidionalem *Decio inponunt.* & *Festum* in voce *Obsidionalis*: *P. Decio datae duae sunt, una ab exercitu universo, una ab iis, qui fuerant in praesidio obsessi.* Confer *Godelev.* ad *Livium* lib. III. cap. XXIX. & *Paschal.* de Coron. lib. VII. cap. XVI. quare haec scriptura admittenda erit. ARNTZ.

3 *Ducem.*] Gracchum, pluresque alios junctos. MACH.

Trium-

ditionem accepit, & triumphi die ante currum egit. Sextodecimo 4 die dictaturam, quam acceperat, depofuit, & ad agriculturam rever-

Triumphi die.] in qua *militaria figna praelata, fequutus exercitus praeda onuftus, epulae inftructae dicuntur fuiffe ante omnium domos, epulantefque cum triumphali carmine: & follennibus jocis comeffantium modo currum fequuti funt. Livius.* MACH. Venufte in quibusdam afuit praepofitio: alii *triumphali.* Adde & fub jugum hoftes fubactos mififfe: cujus formam *Livius* lib. III. defcribit. SCHOTT. Vera eft & genuina Auctoris manus, *triumphi die* quam alii *in triumphi die mutarunt. Gramm. triumphali die.* Leid. pr. & Fran. *Triumphi diem.* Leid. fec. deleto *die* fimpliciter *triumphi.* Sed, ut dixi, haec vera Scriptura, quam ceteri omnes agnofcunt. Nobiliffimus quidem *Nicolaus Heinfius* ad *Silium* lib. IX. verf. 635. legit *in triumphi fidem.* Sed vereor, ut aliis hanc conjecturam probet Vir Illuftriffimus. Si enim talis emendatio hic locum habere potuiffet, fcribere debuerat Auctor *in Victoriae fidem.* Romani enim faepe triumpharunt, quamvis dux hoftium non effet debellatus, adeoque dux captivus fidem Triumpho dare non poteft, cum Triumphus juftiffimus & magnificus effe poffit etiam fine duce capto. Sic Metellus de Jugurtha Rege triumphavit infra cap. LXII. cum tamen bellum demum poftea confecerit, & Jugurtham captum ante currum egerit Marius, infra cap. LXVII. adde *Salluftium* Jug. & *Ciceronem* pro Lege Man. cap. III. Praeterea noftam lectionem tuentur auctoritates Veterum Scriptorum. *Suetonius* Caef. cap. XXXVII. *Gallici* triumphi die *Velabrum praetervehens paene curru excuffus eft.* in Vefpaf. cap. XII. *Ut* triumphi die *fatigatus tarditate non reticuerit. Valer. Maximus* lib. IV. cap. I. exem. 8. *Scipio* die triumphi *fui ante currum actos hoftium duces in carcerem conjecerit. Capitolinus* in Vero cap. VIII. *Nomina, quae fibi delata fuerant, cum fratre communicaret* die triumphi. *Livius* lib. XXXVI. cap. XXXIX. *Exercitum dimifit, & adeffe Romae ad* diem triumphi *juffit.* & lib. XXXIX. cap. V. *Ne plus in triumpho certaminum, quam in bello haberet, praetulit* triumphi diem. *Velleius Paterc.* lib. I. cap. X. §. 4. *Ante* triumphi diem *ordinem actorum fuorum commemorat. Triumphi* enim *dies*, eft dies, in quo Triumphus ducebatur, ut *dies Comitiorum*, quo Comitia habentur apud *Livium* lib. III. cap. XXXIV. lib. XXVI. cap. XVIII. lib. XXVII. cap. XXI. *Dies Nuptiarum. Juftinum* lib. XXXVIII. cap. VIII. §. 4. Gloriofiffimum autem erat Imperatori, populo ante currum captos bello Reges oftendere, eosque in pompa triumphali circumducere. *Claudian.* Bell. Get. verf. 109.

- - - *Currus Regumque catervae*
Inter abundantis fati ludibria ductae.

& verf. 126. *Livius* lib. III. cap. XIX. *Ducti ante currum hoftium duces, militaria figna praelata.* lib. IV. cap. X. *Vellejus Paterc.* lib. I. cap. IX. §. 5. & lib. II. cap. XL. §. 5. *Ornamentum triumphi ejus captivos duces Pompejus fubduxerat. Orofius* lib. IV. cap. XX. & lib. V. cap. I. *Celebres Victoriae, divites praedae, nobiles pompae, magni ante currum Reges.* Infpice *Freinfh.* ad *Florum* lib. IV. cap. II. §. 9. Quare omnino male hic *currum* delet Leid. pr. ARNTZ.

4 *Sexto decimo die.*] Idem *Livius. Florus: Intra quindecim dies coeptum peractumque bellum.* ANNA.

Quam acceperat.] *Quam accepit* Haun. & Leid. pr. Sed folet vocula *quam*, fi tempus defignet, pro poftquam, requirere plerumque praeteritum (ut vocant Grammatici) plusquam perfectum, quod tempus & hic fenfui eft adcommodatius. *Livius* lib. IV. cap. VII. *Anno trecentefimo decimo, quam Urbs Roma condita erat.* & cap. XLVII. *Die octavo, quam creatus erat, magiftratu fe abdicavit. Livii* Epitome XXV. *Anno octavo, quam in Hifpaniam iverant.* Epit. XLIX. *Intra quintum annum, quam erat coeptum, confummati.* & Epit. LI. *Expugnavit feptingentefimo anno, quam erat condita. Eutropius* lib. II. cap. XXVIII. *Ambo Confules intra fex dies, quam venerat, tranfegerunt. Orofius* lib. IV. cap. II. *Pyrrhus quinto demum anno, quam venerat, ab Italia victus aufugit.* Ut recte legitur, non *quo.* Confulendus Clar. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 7. & Doct. *Cortius* ad *Salluftium* Jug. cap. LXXVI. §. 5. ARNTZ.

Et ad agriculturam.] Minutum hoc eft, tamen monendum, in veteribus Libris effe *agricultum*: & aliter interpungi caefum illud: *Dictaturam fexto decimo die quam acceperat, depofuit: Et ad agricultum reverfus iterum poft*, &c. Vulgata haec diftinctio, quam non fequor: fed MSS. Codices & *ad agriculturam reverfus eft. Iterum poft*, &c. eximie. De dictatura illa vide infra Cornelium Coffum. Porro frugalitatis & continentiae Romanae memorabile exemplum, de quo vide *Salvianum* Maffilienfium Epifcopum lib. I. de Providentia Dei. SCHOTT. *Flor.* cap. II. *Sic expeditione finita, rediit ad boves rurfus triumphalis Agricola.* ANNA. *Agricultum* Leid. fec. poft *reverfus* omittunt *eft* quatuor. Leid. pr. *reverfus. ipfe item poft.* Leid. fec. *reverfus. ipfe interim poft.*

5 Spu-

5 reversus est. Iterum post viginti annos Dictator dictus, Spurium Moelium regnum affectantem, a Servilio Ahala Magistro equitum occidi jussit. Domum ejus solo aequavit, unde locus ille Aequimelium dictus.

5 *Spurium Moelium.*] Qui frumenti, ex Etruria privata pecunia coempti, largitiones faciebat. Vid. *Liv.* lib. IV. cap. XIII. ANNA.

Servilio Hala.] Sic vulgati omnes. MSS. sine ulla veritate *Ab Servilio Ahala*, quomodo & *Aldus Manutius* P. F. olim scribendum monuit. *Ciceroni* tamen magis placet *Ala* dici. *Verba*, inquit in Oratore, *saepe contrahuntur non usus causa, sed aurium: quomodo enim vester Axilla Ala factus est, nisi fuga literae vastioris? quam literam etiam e maxillis, taxillis, vexilla, paxillo, consuetudo elegans Latini sermonis evellit.* Haec ille; videtur igitur *Ala* ab *Axilla* eadem ratione defluxisse, qua *velum* ex *vexillo* factum. *Alexand.* vero *Neapol.* lib. I. Genial. cap. IX. putat a faedo oris halitu *Halam* cognominatum. Judicent Eruditiores. SCHOTT. At hodie non dubitant illi, qui antiquis Monumentis suum pretium statuunt, horum auctoritate *Ahala* praeferre: ab his si destituti essemus, manu exarati Codices nos redderent incertissimos. *Acha* Leid. pr. *Hala Boend.* Fran. & *Gramm.* *Ahala* Leid. sec. & Haun. *Dausquii* Orthogr. part. II. p. 24. & Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. XXVII. §. 7. ARNTZ.

Aequimelium.] *Domum deinde dirui extemplo jussit, id Aequimelium appellatum est. Livius.* Fuit autem *Aequimelium* inter Velabrum & Capitolium ad tabernas laneas. ANNA. *Ille* non admittunt quatuor Scripti, & pro *dictus*, *dicitur* Fran. & Leid. uterque.

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

De Sabinis triumphat, populum, a patribus qui secesserat, revocat, tribunos plebis creat, pauper decedit, & collatis quadrantibus sepelitur Menenius Agrippa Lanatus.

1 Menenius Agrippa cognomento Lanatus, dux electus adversum 2 Sabinos, de his triumphavit. Et cum populus a patribus secessis-

1 *Menenius*] In MSS. est geminata liquida. *Plutarchus Menemius* scribit. Unde autem *Agrippae* (vel potius *Agripae* ab aegro partu) dicti *Plinius* docet lib. VII. cap. VIII. *Solinus* cap. IV. & *Agell.* lib. XVI. ex *Varrone*. SCHOTT. *Menevius Boend.* *Menius* Codex *Gramm.* paullo post *de his* pro *de iis* scripsimus, volentibus ita Codicibus & Edit. *Machanei*. *Brouk.* ad *Propertium* lib. IV. El. VII. vers. 7. sed nihil Librariis familiarius.

Lanatus.] A *lanugine* enascente cana cognomentum fuit Capitolini, auctore *Calepino* Lexico. Itidem *Columella* secundo de Agricolatione *uvas amineas lanatas enascente lanugine* nuncupat. MACH.

Sabinos.] *Dionysius* libro VI. *Livius* vero adversus *Auruncos* dicit. SCHOTT.

De his triumphavit.] Postquam P. Postumius Tubertus Collega magna clade repulsus fuit. Anno U. C. CCLI. Vide *Dionys.* lib. VI. ANNA.

2 *Secessisset.*] Auctore & duce Sicinio, iratus in sacrum montem se contulit, quod a foeneratoribus nimium vexaretur. MACH. *Cessisset* in Antiquis reperio: alterum malo, inde enim *secessio* dicta. *Sallust.* in Catilin. *Saepe ipsa plebs aut dominandi studio permota, aut superbia magistratuum armata, a patribus secessit.* Et lib. III. Hist. in Orat. M. Lepidi: *quoties a patribus armata plebs secessisset.* SCHOTT. Ego de hac lectione ne dubitare quidem audeo. *Ovidius* lib. I. Fast. vers. 643.

Caussa

cessisset, quod tributum & militiam toleraret, nec revocari posset; Agrippa apud eum, *Olim*, inquit, *humani artus, cum ventrem* 2 *otiosum cernerent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negaverunt. Cum eo pacto & ipsi deficerent, intellexerunt ventrem acceptos cibos per* 3 *omnia membra disserere, & cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus &* 4 *populus quasi unum corpus discordia pereunt, concordia valent.* Hac fa- 5 bula

Caussa quod a Patribus sumtis secesserat armis. *Suetonius* Tiber. cap. II. *Caussa fuit plebi secedendi rursum a Patribus. Ampel.* Libr. Mem. cap. XXV. *August.* lib. III. de Civ. Dei cap. XVII. *Plebs in Janiculum hostili diremtione secesserat.* Apud *Livium* nihil frequentius. Vide lib. II. cap. XXXII. & cet. lib. III. cap. XXXIX. lib. VI. cap. XXXVIII. lib. VII. cap. XL. lib. XLV. cap. XXIII. & pluribus locis. *Quinctilianus* Decl. III. cap. XI. *Quem tamen populus secessione a Patribus in vincula duci coëgit.*

Tributum & militiam toleraret.] Fuit, cum negationem addendam putarem, sed utraque lectio, si commode interpretaris, ferri potest, idque *Sallustii Crispi* auctoritate. Sic enim lib. V. Histor. apud *Augustinum* lib. II. cap. XVIII. *Quibus saevitiis, & maxime foenoris onere oppressa plebes, cum assiduis bellis tributum simul & militiam toleraret, armata montem sacrum atque Aventinum insedit.* Quem vide & lib. V. de Civitate cap. XII. Itaque frequenter absque negatione *Sallustius*, quam si addas, pro non aequo animo perferre accipio. SCHOTT. Antiquae Editiones, & omnes Scripti illam negandi particulam ignorant, sed est in *Plantiniana* Editione *Schotti*, quam reverenter secuti, sic enim illis est mos, Collectores Variarum Notarum & *Anna*. Illustre exemplum, quanta cura ab Eruditis veterum scripta tractari optandum foret, cum si ipsi a regia via decesserint, coecum vulgus statim sequatur, & sic corruptissimi Juvenum manibus terantur Scriptores. Et quid hoc loco necessarium contra MSS. negationem per vim intrudere. ideo querebatur plebs, quod tributa pendere, & onera militiae subire teneretur. Cicero lib. VII. ad Fam. Ep. XVIII. *Forti animo istam tolera militiam. Curtius* lib. X. cap. III. §. 9. *Munia militiae hoc animorum corporumque robore aeque inpigre toleratis. Tacitus* lib. I. Hist. cap. LI. *Diuque infructuosam & asperam militiam toleraverat.* lib. IV. cap. LXXI. *Recepta juventute facilius tributa toleravere.* & lib. IV. Ann. cap. VI. *Utque vetera* (onera seu tributa) *sine avaritia aut crudelitate magistratuum tolerarent. Symmachus* lib. V. Epist. LXII. *Tolerantibus onera senatoriae dignitatis.* Similiter *tolerare pericula* apud *Valerium Max.* lib. VII. cap. VII. exem. I. *Tolerare famem* apud *Caesarem* lib. I. Bell. Gall. cap. XVIII. §. 3. *Tolerare obsidionem* apud *Frontinum* lib. III. cap. XV. ex. I. *Tolerare dura* apud *Senecam* Hipp. vers. 464. Confer Erud. *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. X. §. 2. & cap. XXXVII. §. 7. Porro veritatem hujus scripturae, quod statim monere neglexeram, confirmat etiam *Abstemius* in Praef. Fabul. p. 534. (Editio haec est a *Neveleto* procurata inter Fabulas Variorum) qui eadem iisdem narrat verbis: *Ab Senatu secessisset, quod tributum & militiam toleraret.* ARNTZ.

2 *Otiosum cernerent.*] In veteribus est, *crederent otiosum.* varietas forte nata, quod *crevi* praeteritum formet. SCHOTT. Mox cum olim Editis, *Schotto* & Scriptis a *Pitisci* editione discessimus, *negaverunt* scribentes. Ille *negarunt.*

3 *Disserere.*] Quidam subjiciunt pro *digerere* auctoribus Libris veteribus & *Livio*: *Reddentem*, inquit, *in omnes corporis partes hunc, quo vivimus vigemusque, divisum pariter in venas maturum confecto cibo sanguinem.* Sic *Seneca*, *Corpus*, inquit, *nostrum & sanguine irrigatur, & spiritu, qui per sua itinera discurrit. Corn. Severus* in Aetna:

Ad vitam sanguis omnis qua commeat idem.

Tametsi Medici *digestionem* semper in ore habeant, sitque *digerere* suo quidque loco componere. *Virgil.*

Digerit in numerum, &c.

Ovidius.

- - - *Latium digesta per annum.*

Alias, *dividere.* SCHOTT. *Discurre*, *Boend. Celsus* in Praef. p. m. 6. *In omnes membrorum partes digeruntur.* & passim Medici. *Arnobius* adv. Gentes lib. VII. p. 225. *Lactentium lenitatem, quo digerat expeditius, sumit.* Alii dicunt *dividere. Davisius* ad *Cic.* lib. II. de Nat. Deor. c. LIV. Maluissem equidem *digerere* praeferre, sed cum quinque Scripti receptam tueantur, illis nolui repugnare. In ultima tamen *Schotti* est *digerere.* ARNTZ.

5 *Fabula haec.*] Aesopeo more conficta; est ea nec vera, nec verosimilis. Vocatur autem alia, Sybarica, & Cilix, & Cypria, secundum inventores nomina mutans. Vicit autem caeteras magis Aesopica: ut nos late in traductione *Aphthonii* e Graeco Latini facti diximus. MACH.

6 bula populus regressus est. Creavit tamen Tribunos plebis, qui li-
7 bertatem suam adversum nobilitatis superbiam defenderent. Mene-
nius

Populus regressus est.] Antiqui *repressus est*, nihil tamen muto. SCHOTT. *Egressus* Leid. pr. *Repressus Gramm.*

6 *Tribunos plebis.*] Primos duos, *C. Licinium & L. Albinum*, ut *Livius* vocat. *Asconius S. Licinium Bellutium & L. Junium Paterculum* appellat. *Dionysius C. Sicinium Bellutium & L. Junium Brutum. Plutarchus* in Poplicola, & Coriolano *Junium Brutum & Sicinium Bellutum. Suidas* in voce δήμαρχοι, *Sicinium & Brutum.* SCHOTT.

Adversum nobilitatis superbiam.] In MSS. est, *adversum nobilitatem*, rectius. nam e suo corpore contra Patriciorum potentiam, vim, ac injuriam magistratum creari populus volebat, non ob *superbiam* solum, sed vim praecipue *nobilium* foeneratorum, qui plebem aere alieno obstrictam in vinculis habebant. SCHOTT. Si in nullis calamo exaratis Codicibus isthaec restaret lectio, sed magis *adversus nobilitatem defenderent*, non esset profecto causa, cur eam deinde excluderemus. Sed enim cum palam haereat in Autographis Palatinis, non est quod nimis eam exagitemus, aut adeo *nobilitatem* exuamus sua sibi *superbia*. ei sane passim adfigitur; tanquam nota propria. Unde de Metello *Sallustius* Jugurth. cap. LXIV. *Cui quamquam virtus, gloria, atque alia optanda bonis superabant, tamen inerat contemptor animus, & superbia, commune nobilitatis malum.* Addantur & *Aurelii Victoris* Caesares cap. XXXIX. ubi loquitur de Diocletiano. GRUT. Expressimus omnium Codicum & Editionum scripturam *adversum*, seu *adversus superbiam Nobilitatis. Sallustius* Jug. cap. V. §. 1. *Quia tum primum* superbiae Nobilitatis *obviam itum est.* & cap. XXXI. §. 2. *Quam ludibrio fueritis* superbiae paucorum (per *pauci*, ut notum est, in *Sallustio* intelliguntur Nobiles) & cap. LXXXV. §. 38. *Ceterum homines* superbissimi *procul errant. Livius* lib. VI. cap. XVIII. *A superbis defenderem civibus.* Verba ex Oratione Manliana, qua iram plebis contra Nobilitatem accenderet. *Vell. Paterculus* lib. II.. cap. XI. §. 1. *Naturalem* Nobilitatis superbiam, *morandique in imperiis cupiditatem.* Et *superbia* continet illa omnia vitia, quae memorat *Schottus*, potentiam, vim, injuriam & cet. Vide supra ad cap. VIII. Dicitur igitur *superbus* is, qui publicae libertati gravis est, qui calcatis legibus aliorum Civium cervicibus imminet. *Livius* lib. XXIII. cap. XII. *Aut superbus aut obnoxius videar, quorum alterum est hominis alienae libertatis obliti, alterum suae. Seneca* de Const. Sapientis cap. XI. *Cum magnam partem contumeliarum superbi insolentesque faciant, & male felicitatem ferentes. Claudian.* Sec. Cons. Stil. vers. 218.

> - - - *Cives nec fronte superba*
> *Despicit.*

Quod igitur Noster *Nobilitatis superbiam* dicit, hoc *Cicero* fragm. Orat. pro C. Cornelio p. m. 138. Edit. *Asconii*, *nimiam dominationem potentium* appellat. quare, cum contra hanc superbiam Nobilitatis instituti sint, *auxilium plebis* vocantur Tribuni. *Livius* lib. VI. cap. XXVII. XXXVII. & XXXVIII. *Gunther. Ligur.* de Gest. Barb. lib. III. vers. 379.

> - - - *Praetoris honos & Consul uterque*
> *Annuus, & gemini Plebis tutela Tribuni.*

Ubi videndus *Rittershusius*. Et eodem modo *Vindices*, quomodo pene puer legendum conjeceram apud *Eutropium* lib. I. cap. XIII. *Tribunos plebis, quasi proprios vindices & defensores.* Vide Diss. nostram de Civit. Paulli cap. VII. §. 4. Sed haec conjectura placere non potuit Viro Clar. cujus ego humanitati multum debeo, *Sig. Havercampo*, Praefatione in nuperrimam illius Auctoris Editionem, qui omnino receptam lectionem *Judices* tuetur. Verum ego utens concessa mihi libertate, simulque Viri Cel. desiderio satisfaciens (cui unicum hoc est consilium efficere, ne Juvenes discant jurare in verba Magistri) nullo modo sententiam mutare possum. Esse contra MSS. scivi, ceteroquin conjectura non fuisset opus, nec tamen Graecum paraphrastem mihi adversari antea intellexi, neque etiam nunc intelligo, nullum enim alium ἄρχοντας δικαίους quam *plebejum magistratum* expono, ut apud *Livium* lib. II. cap. LVI. qui pro plebe sola, non vero pro Nobilitate, curam gererent, eamque vindicarent. Sed propius urguet Vir Erud. *Si* vindices & defensores *dixisset* Eutropius, *bis idem dixisset.* Sed hoc si peccatum esset, peccavit etiam *Cicero*, qui *custodem* & *defensorem* dixit Tribunum pro C. Rabirio cap. IV. & provocationem ipsam, *Patronam Civitatis ac Vindicem Libertatis*; ubi eandem rem duobus verbis exponit. Quomodo *custodem & Vindicem* conjungit Idem Orat. II. Agrar. cont. Rullum cap. IX. & *Vell. Paterculus* lib. II. cap. CIV. §. 4. Neque tamen idem designat *Vindex & Defensor*, ille erit, qui illatam jam injuriam vindicat, hic, qui, injuria ne fiat, defendat. Pergit Vir Cl. *Judex* Eutropio *idem est quod* magistratus, idque firmat ex *Eutrop.* lib. VII. cap. VII. *Praepositusque ei Cn. Cornelius Gallus. Hunc primum Aegyptus Romanum Judicem habuit.* Verum hic locus nihil probat. agitur enim de pro-
vinciis,

nius autem tanta paupertate deceſſit, ut eum populus collatis quadrantibus ſepeliret, locum ſepulcro Senatus publice daret.

vinciis, in quibus Praeſides etiam habebant *juriſdictionem*, ut recte *judices* dicantur, & praeſertim poſterioribus temporibus. Sic de aliis praefectis vide *Gutherium* Off. Dom. Aug. lib. I. cap. VIII. Gallus iſte erat Praefectus Aegypti. Vide *Sueton.* in Aug. cap. LXVI. An igitur in Act. Apoſt. cap. XVIII. §. 15. Κριτὴς ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι, haec verba vertenda erunt; *magiſtratus ego illorum eſſe nolo*, an non praeſtaret, *Judex*. Sic Praeſidem Provinciae in judicio vocat Paullus κριτὴν *judicem* Act. Apoſt. cap. XXIV. §. 10. Quis Judicem ignorat Pilatum? Adeatur *Briſſonius* de Verb. Sign. voce *Judex*. *Oroſius* multo minus hoc evincit lib. III. cap. XIV. *Ex quibus CCC. Exſules Judices Rectoreſque praefecit.* Nolo jam dicere minori jure hic ferri poſſe *Magiſtratus* & *Rectores*, quam illud *Vindices* & *defenſores*. Sed *Juſtinus*, ex quo vel fortaſſe ex ipſo *Trogo* ſua haec ad verbum tranſtulit *Oroſius* plagiorum nulli ſecundus, ſtatim addit illos Rectores revera *Judices* fuiſſe, cum enim lib. IX. cap. IV. §. 8. eadem habeat verba, quae *Oroſius* §. ſeq. addit. *Apud quos cum potentiſſimi quique rei poſtularentur* &c. quod ſatis ſuperque declarat Judicia ipſos exercuiſſe. Sic itaque judico nullos magiſtratus dici judices, niſi penes quos ſimul fuit jurisdictio, quod cum non obtinuerit in Tribunis Plebis, illi etiam nullo modo *Judices* appellari poſſunt. Et hoc ita verum eſt, ut etiam Conſules, qui antea *Judices* dicebantur, illud nomen mutarint tum, cum Praetor fuit inſtitutus, quia a ſe Jurisdictio in illum tranſiret. Sed video, me fuiſſe longiorem, quam putaram. ARNTZ.

Tanta paupertate deceſſit.] Vide notata in P. Valerio Poplicola cap. XV. ANNA.

Collatis] *Collectis* Pariſinus legit: *Livius*, *extulit eum plebes ſextantibus collatis in capita*, quomodo & *Valerius Maximus* lib. IV. SCHOTT. *Collectis Gramm.* Melius *Eutropius* lib. I. cap. XI. *Adeo pauper, ut collatis a populo nummis ſumtum habuerit ſepulturae.* *Quinctilianus* Decl. V. cap. VI. *Date ſtipes, indulgete, conferte.* *Seneca* Conſ. ad Helviam cap. XII. *Menenius Agrippa aere collato funeratus eſt.* Et hinc *collatio* apud *Livium* lib. IV. cap. LX. ARNTZ.

Quadrantibus.] *Extulit eum plebs ſextantibus collatis in capita*: *Livius*. Fuit autem *quadrans* aereus nummulus, Romani aſſis pars quarta. *Un denier tournois.* Sextans, ſexta pars aſſis Romani, *les deux tiers d'un denier tournois.* ANNA. Non facile aliquid unius Codicis auctoritate mutare ſoleo, non rejiciendum tamen, quod Fran. *ſepelirent.* (*ſepelire* Leid. ſec.) *Ovidius* lib. XII. Met. verſ. 499.

- - - *Populus ſuperamur ab uno.*

& lib. II. Am. El. IX. verſ. II.

Nos tua ſentimus populus tibi deditus arma.

Gronovius ad *Livium* lib. IX. cap. VI. & lib. XXXVI. cap. XVI. *Cortius* ad *Sall.* Jug. cap. XXII. §. 4. & alibi. ARNTZ.

Publicum.] MSS. legunt. *publice* alii: quomodo loquitur in Curio Dentato, & *Corn. Nepos* in Ariſtide: *In tanta paupertate deceſſit, ut qui efferretur vix reliquerit. Quo factum eſt, ut filiae ejus publice alerentur, & de communi aerario dotibus datis collocarentur.* SCHOTT.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

A Poſtumio optionem munerum accipiens equum & hoſpitem ſumit, frumentum magno pretio populo dat, die ſibi dicta ad Volſcos concedit, eoſque adverſus Romanos concitat, a matre & uxore motus bellum omittit, & ut proditor occiditur Cn. Marcius Coriolanus.

Cneus Marcius, captis Coriolis urbe Volſcorum Coriolanus dictus, ob egregia militiae facinora a Poſtumio optionem mune-

rum accipiens, equum tantum & hospitem sumsit, virtutis & pie-
2 tatis exemplum. Hic Consul gravi annona, advectum e Sicilia frumentum, magno pretio populo dandum curavit, ut hac injuria plebs
agros,

1 *Cneus Marcius.*] Sic in vulgatis omnibus legitur: Scribo *Cajus Marcius*, quemadmodum Libri veteres praecipiunt: in uno tamen, ne quid dissimulem, supra adscriptum habebatur *Quinctus*. SCHOTT. *Cajus* ediderat in minori Editione *Schottus* cum suis sectatoribus, sed ceterae Editiones *Cneus*, quo modo & omnes Scripti, quos sum secutus. Cum enim ubique varient MSS. ego cum plurimis & optimis sentio. Vide Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XI. §. 9. *Torren.* ad *Val. Maximum* lib. IV. cap. III. exem. 4. *Glar.* & *Sylb.* ad *Eutrop.* lib. I. cap. XV. ubi *Quintus* vel *Quintius* editur. ARNTZ.

Captis.] Sine praepositione. *Schottus Sigonium* sequi maluit 24: 10. & 25: 17. SYLB. Praepositio deletur quoque a plerisque Nostris.

Coriolanus.] ut Creticus a Creta: Africanus ab Africa. MACH.

Militiae.] Vocabulum hoc abest a quibusdam MSS. SYLB. Abest & a *Boend.* & Fran.

Postumio.] *Plutarcho Postumus* est, non *Postumius*. SCHOTT. Vulgati libri *Posthumio* itemque *Dionys. Hal.* 414. & 415. Sed *Postumi Cominii* non *Sp. Postumii* ductu gestum esse hoc bellum manifestum est e *Sigonii* commentario 24: 4. SYLB. *Postumo Schottus* in Edit. min. aliter in majore *Posthumio*. Variant eodem modo Scripti apud *Valerium Max.* lib. IV. cap. III. exem. 4. Sed hic constanter *Postumio* Scripti & Editi, quod ego, qui non libenter ab MSS. abeo, contra Doctorum Virorum sententiam recepi, praesertim cum ita sit editum apud *Ciceronem* pro Balbo cap. XXIII. *Sp. Cassio*, *Postumio Cominio Coss.* sic *Graevius*, ceteraeque, quas inspexi, Editiones, neque ulla varietatis fit mentio. ARNTZ.

Equum.] Cum phaleris. ANNA. Loco *optionem* exhibent *optationem* Leid. sec. & Haun.

Hospitem.] *Hospitam* Parisinus habet. SCHOTT. Captivum unum, qui *hospes* fuerat. ANNA.

Virtutis.] Exemplum equum. EAD.

Pietatis.] Exemplum hospitem. EAD.

2 *Hic Consul.*] *Consulem* non fuisse existimo, nec Capitolini Fasti a *Verrio Flacco*, ut putatur, conscripti eum agnoscunt: Senatorem ut credam, facit *T. Livii* auctoritas. Verum in petitione *Consulatus* repulsam passus est: hac injuria plebi infestus, gravissime eam sua sententia afflixit. *Dionysius Halicarnassens* & *Plutarchus*. SCHOTT. & SYLB.

Advectum.] *Addictum* Parisinus habet, Coloniensis *adductum*, pro quo vulgo *advectum*, quod nescio quomodo magis adlubescit animo meo. SCHOTT. *Adductum* solus *Gramm.* ceteri *advectum*, quod etiam tuentur Editi, & sine dubio vere. *Advehi* enim dicuntur res illae, quae navibus adportantur. *Ovidius* Ep. XVI. Her. vers. 17.

Namque ego divino monitu, ne nescia pecces,
Advehor.

Cicero lib. III. de Off. cap. XII. *Alexandria Rhodum magnum frumenti numerum advexerit.* *Seneca* Medea vers. 197.

I querere Colchis. M. Redeo. qui advexit, ferat.

Avexit Codex Trajectinus, non male. *Ovidius*: *Phrygiis avecta carinis.* *Hyginus* fab. XLII. XCVIII. & CXCVIII. *Terent.* Andr. Act. IV. sc. V. vers. 19.

Is venit, ut secum avehat.

Ibi male Codex noster & alter Leid. *advehat.* & tunc versu seq. pro vulgato.

Hem, Virginem ut secum avehat.

Reponit idem MSS. meus: *adducat*; Leid. vero in errore persistens *advehat.* Apud *Justinum* lib. II. cap. VI. §. II. *Ad Regem Thessaliae Deucalionem ratibus advecti sunt.* Cod. Bodl. Sed praefero vulgatum *evecti*, quasi ad altiorem locum vecti, quomodo *Ovidius* lib. XIV. Met. vers. 127.

Aërias meritis evectus ad auras.

Valer. Flaccus lib. V. Argon. vers. 386.

- - - *Nos hospita pubes*
Advehimur, Grajum Proceres.

Symmachus lib. X. Epist. XXVI. *Omne navigium scenicos artifices advexisse jactatur.* Non novum autem est Librarios verba *advehere* & *adducere* confudisse. *Davisius* ad *Caesar.* lib. I. Bell. Gall. cap. XXIII. §. 4. Cel. *Burmannus* ad *Ovidium* lib. I. Am. El. X. vers. I. Quamobrem Eruditissimi Viri nonnunquam haesitarunt, quam potissimum vocem praeferrent. Ita sibi non constat vel ipse *Gronovius*, qui ad *Livium* lib. XXVII. c. XXXVIII. praefert, *navibus adduxisse*, contra *advexisset* pro *adduxisset* reponit lib. XLIV. cap. XXVI. Nec aliter Eruditissimus *Cortius* apud *Suet.* Gramm. cap. XX. *A Caesare puerum Romam advectam*, cum aliis mavult *adductum.* ad *Sallustium* Jug. cap. LXXXVI. §. 4. Confer *Torren.* ad *Val. Max.* lib. VII. cap. III. exem. 3. ARNTZ.

Sicilia.] Quam *annonae pignus* vocat *Florus*. ANNA.

Magno pretio.] Nam ratus tempus venisse ex ore

agros, non seditiones coleret. Ergo a Tribuno plebis Decio die di- 3 cta, ad Volscos concessit, eosque duce Attio Tullo adversus Romanos concitavit, & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Cumque nullis civium legationibus flecteretur, a Veturia matre, & 4 Volumnia uxore matronarum numero comitata motus, omisso bello, ut proditor occisus est. Ibi templum Fortunae muliebri constitutum 5 est.

C A-

ore pauperum frumentum rapiendi, unde damnatus. MACH.

Dandum populo curavit.] Locus foeda falsaque interpunctione contaminatus. Lego alioqui *negavit*, ne cum *Livio*, *Dionysio*, & *Plutarcho* pugnet: hoc amplius, a se ipse dissentiat: *injuriam* enim mox appellat. Quam, amabo, injuriam plebi volenti facturus videbatur, si frumentum distribuendum curasset? Quamobrem sic olim sine libris audacter legendum censebam: *Dandum populo negavit, ut hac injuria.* sicque explicabam, ideo impediisse ne Tribuni plebis frumentum populo darent, ut rei rusticae & agricolationi, non vero intestinis seditionibus vacarent. Cupiebat enim hostis Tribunitiae potestatis acerrimus, jura civili illa secessione atque discidio Patribus adempta atque extorta recuperare. Equidem ita judicabam: sed vulgata retineatur, sitque comma post *frumentum: advectum e Sicilia frumentum, magno pretio dandum populo curavit*: advectum partim vili pretio, partim gratis ex liberalitate Regis acceptum fuerat, id quod Patricii plerique, imprimisque hic Marcius vendendum plebi censuerat. SCHOTT. Ita bene *Schottus*: sed jam antea eo modo ediderat *Machaneus*, & sine distinctione *Gryphius*: *Advectum e S. frumentum magno pretio danaum populo* &c.

3 *Decio.*] *Sicinio Livius* & *Plutarchus*. SCHOTTUS. Pro *Decio* duo MSS. habent *Decimo*. Sed Δέκιον Tribunum Plebis, praenomine *Marcum*, agnoscit hic etiam *Dionysius*. SYLB. *Decimo* Fran.

Duce Attio Tullo.] MSS. duo *Tito Tatio*, gentili ejus, qui cum Romulo regnavit annos quinque, unde & tribus quaedam Tatiensis cognominata. Tertius vero *Actio Tullo*, sed *Tullus Attius* appellatus, ut illud praenomen sit, hoc gentis nomen, ut in Tullo Hostilio: Sed de hoc nomine in *Ciceronis* vita quaedam. SCHOTT. *Longe is tum princeps Volsci nominis erat. Livius.* Ejus hospitio utebatur Marcius. ANNA. Vulg. *Accio Tullio* vel *Actio Tullio*. Quatuor Manuscripti *Tito Tatio*. Sed *Attium Tullum.* seu *Tullum Attium* vocat cum *Dionysio* etiam *Sigonius* xxv. 40. SYLB. *Tito Tatio* seu *Tacio* Scripti, *Actio Tullio* Editiones. Aperte falsum. Inspice Nob. *Heinsium* ad *Silium* lib. VIII. vers. 407. *Sigonium* ad *Livium* lib. II. cap. XXXV. & *Fabricium* in Hist. *Cicer.* init. pro *concessit* legit *Boend. confugit.* ARNTZ.

Concitavit.] Nam quum ludi magni Romae agerentur, simulavit Tullus cum Consulibus esse metuendum a Volscis; ne seditiones in urbe fererent: unde praeconis voce ejecti sunt Volsci extra urbem; ac ex illa indignatione arma sumpsere. MACH.

Ad quartum ab urbe lapidem.] Imo ad quintum; nam *ad fossas Cluilias quinque ab urbe millia passuum castra posuit. Livius.* ANNA.

4 *Cumque.*] Pulmanni apographon legit: *Isque cum.* SCHOTT.

Nullis civium legationibus.] Ter *legati* missi. Primum atrox responsum tulere. Iterum iidem missi in castra non recepti sunt. Sacerdotes deinde suis insignibus velati nihilo magis profecere. ANNA.

A Veturia matre & Volumnia uxore.] Parisinus *Vetruria* & vetus Liber meus *Volusia* edunt. Caeterum *Plutarchus* in Coriolano contra, *Veturiam* uxorem, *Volumniam* matrem fuisse ait. SCHOTTUS. *Vetruria Gramm. Vecturia* Leid. sec. & Haun. post pro *Volumnia* legit *Volumina* Leid. pr. & *Boend. Volumia* Leid. sec. Fran. & Haun. Confer Cel. *Periz.* ad *Val. Max.* lib. V. cap. II. exem. I. & *Eutropium* lib. I. cap. XV.

Matronarum.] Principe Valeria. MACH.

Comitata.] Passive: nam antiqui etiam *comito* dixere. *Propertius:*

Atque utinam nostrae comitarent castra puellae.

Praeterea apud antiquos omnia deponentia erant communia. *Virgilius:*

Atque uno graditur comitatus Achate.

MACH. Ita major pars MSS. & Editt. non *comitatis*, uti posteriores ediderunt.

Motus.] Dixit enim, *vicisti mater.* MACH.

Ut proditor.] *Pulmanni* apographon legit: *ut proditur*, non *ut proditor*, nec improbo. Varie enim de morte illius disceptant auctores, qui haec literis monumentisque prodiderunt. *Fabius Pictor*, quem *Livius* laudat auctorem antiquissimum, usque ad senectutem vixisse refert, non vero interfectum; & hanc vocem usurpare solitum, *Mul-*

to miserius seni exsilium esse. SCHOTT. Liber MS. *ut proditur*, sed verior lectio vulgata *ut proditor*. Nam & *Dionys.* 527.44. proditionis eum a Tulli factione insimulatum testatur. SYLB. Nostri nihil variant.

5 *Fortunae muliebri.*] Senatus populusque decrevere: quia e *mulieribus* salus urbi fuerat. MACHAN. Videndus *Plutarchus* extremo Coriolano, & de Fortuna Romana. *Dion. Halicarn. Plinius* lib. XXXIV. cap. VIII. & alibi. *Valer. Max.* lib. I. cap. IX. & lib. V. cap. II. SCHOTT.

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

Fasces lictorios sororis mariti Patricii foribus appositos expavescit, & a sorore irridetur Ambusti filia altera plebejo nupta. Plebis tribunatum aggreditur, e plebe primus consul fit, in judicium, quia plebejus plus quingenta agri jugera habebat, vocatur, & sua lege punitur C. Licinius Stolo.

1 Fabius Ambustus ex duabus filiabus alteram Licinio Stoloni plebejo, alteram Aulo Sulpicio patricio conjugem dedit. Quarum plebeja cum sororem salutaret, cujus vir Tribunus militaris consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos indecenter expavit.

1 *Fabius Ambustus.*] *M. Fabius Ambustus. Ambusti* autem proprie dicebantur, qui fulgure contacti, nec interfecti fuerant, ut hic *M. Fabius*; qui fulmine ictus in natibus. Quare & Jovis pullus dictus, *Ambusti* cognomen habuit, & toti familiae dedit. ANNA.

Duabus Filiabus.] Vulgati libri *duabus filiis*, contra morem. SYLB. *Filiis Aldus, Gryphius* &c. ut *Gramm.* Codex cum Fran. *Vossius* lib. IV. de Anal. cap. IV.

Alteram.] Minorem. ANNA.

Stoloni.] *Stolo* rusticanum vocabulum, quod Liciniae genti insitum, quia primus inutiles radices ex arboribus eradicabat, quae a *stolida* fruticatione *stolones* nominantur. MACH. *Lucinio* Leid. sec. & Fran. *Scoloni* Leid. pr. & Fran. utrumque minus recte.

Plebejo.] Adde *plebejo* secutus auctoritatem MSS. & certe desiderabatur, quod mox patricio, (quem *Ser. Sulpicium Livius* secus ac Noster appellat) alteram in matrimonium filiam datam affirmet. SCHOTT. Invitis Codicibus & Editt. recepimus fide *Schotti* vocem *plebejo*, quae sensum quidem multum juvat, sed tamen, nisi ille ex MSS. hausisset, non magnopere desideratem. Satis enim ex sequentibus colligitur eum *plebejum* fuisse. Addit in hac oppositione *Florus* lib. I. c. XXVI. §. 2. *Alteram Sulpitio patricii sanguinis dederat, alteram plebejo Stoloni.* Pro *Aulo Sulpitio* substituit Fran. *Septinio Sulpitio.*

Alteram.] Majorem. ANNA.

Quarum plebeja.] Vide quae ad *Florum* dicta sunt lib. I. cap. XXVI. Vide & *Liv.* lib. VI. cap. XXXIV. ANNA.

Tribunus militum.] Ea per plures annos dignitas quotannis pro consulari viguit, ut *Livius* refert. MACH. MSS. *Tribunus militaris* praeferunt, non *militum.* SCHOTT. *Militaris* quatuor Nostri. notior enim locutio minus notam de loco movit. *Livius* lib. III. cap. LI. *Decem numero Tribunos militares creant.* & lib. VI. cap. XXXII. *Tribunos etiam militares patricios omnes coacta Principum opibus fecit. Eutropius* lib. II. cap. I. *Pro duobus Coss. facti Tribuni Militares consulari potestate.* & cap. III. *Dignitas Tribunorum militarium non diu perseveravit.* & paullo post. *resumserunt tamen Tribuni militares Consulari potestate.* ARNTZ.

Fasces lictorios.] Nam moris fuit ingressuro domum aliquam magistratui per lictores ad dignitatem ostendendam percutere fores: quod *Plinius* lib. VII. c. XXX. his verbis ostendit. *Cn. Pompejus*

vit. A forore irrifa, marito quefta eft: qui adjuvante focero, ut primum tribunatum plebis adgreffus eft, legem tulit, ut alter Conful ex plebe crearetur. Lex, refiftente Appio Claudio, lata tamen, 2 & primus Licinius Stolo Conful factus. Idem lege fcivit, ne cui 3 plebejo plus centum jugera agri habere liceret. Et ipfe cum juge- 4 ra

jus confecto Mithridatico bello intraturus Pofidonii fapientiae profeffione clari domum, fores percuti de more a lictore vetuit: & fafces lictorios januae fummifit. MACH. Alii fonum lictoriae virgae expaviffe minorem Fabiam dicunt. ANNA. Confer *Lipfium* lib. I. Elect. cap. XXIII. *Lictoris Gramm.* & *Boend.*

Marito.] Patri. *Livius.* ANNA.

Socero.] Fabio Ambufto. ANNA.

Ut primum.] Pro fimulatque, vel poftquam primum. Conftat vero jam decimum Tribunum plebis cum L. Sextio refectum, quando lex ifta Senatum pervicit. quid fi ergo legas: *Ut primum Tribunatum plebis rurfum adeptus eft?* Nihil tamen pronuntio, aut immuto. SCHOTT. Sed primum hic non eft adjectivum, neque referendum ad Tribunatum, verum conjungendum cum *ut*, *ut primum* pro fimul ac, ftatim ac. *Cicero* lib. V. ad Fam. Ep. VIII. *Ut primum forum attigerim.* lib. X. Epift. XIII. *Ut primum poteftas data eft augendae dignitatis tuae. Suetonius* Ner. cap. XXII. §. 8. *Ut primum Caffiopen trajecit.* & *Virgilius* lib. VI. Aen. verf. 102.

Ut primum ceffit furor.

Quare duas hafce voces conjunctas fignificantiores effe recte judicavit *Turfell.* de Part. pag. m. 149. ARNTZ.

Adgreffus eft.] Lege *ingreffus eft.* Pater meus. ANNA. *Egreffus* Leid. pr. ceteri nihil variant. *Virgilius* Ecl. IV. verf. 48.

Adgredere o magnos (aderit jam tempus) honores.

Seneca Thyefte verf. 341.

Et fceptrum fcelere adgredi.

Legem tulit.] Tulit idem, *ut deducto eo de capite, quod ufuris pernumeratum effet, id quod fupereffet, triennio aequis portionibus perfolveretur.* *Livius* extremo lib. VI. SCHOTT.

2 *Lex.*] Paullo aliter MSS. *Lex, refiftente tamen Appio Claudio lata*, vide infra XXXIV. 4. ID.

Refiftente.] *Reftitit* & Furius Camillus quartum Dictator. *Plutarchus* Camillo extremo. ID. *Not. Min.*

Et primus Licinius Stolo.] Sic Nofter. *Livius* tamen, *Plutarchus* in Camillo extremo, & Fafti Capitolini L. Sextium *primum de plebe Confulem factum* ajunt. Viriofe *Dominicus Floccus*, five is *Jacobus Borragius* eft, ut *Robortellus* exiftimat, auctor de magiftratibus Romanorum, non *Feneftella*, *L. Sequarium* nominat. ID. Errorem Noftri notat etiam *Pighius* tom. I. Ann. p. 262.

3 *Lege fancivit.*] Sic locum interpungendum putavi, a quo diffentire liberum cuique facimus. Porro in MSS. *Lege cavit:* Parifinus vero, *Legem fcivit*, venufte admodum. SCHOTT. Uterque Leid. *lege cavit.* Haun. corrupte *lege creavit. Gramm.* Fran. & *Boend. legem fcivit.* probe & eleganter. *Cicero* de Prov. Conful. cap. XV. *Simul oftendit, eam fe fcifcere legem.* Pro Plancio cap. XIV. *Nam quod primus fcivit legem de publicanis. Tacit.* lib. III. Ann. cap. XXVII. *Quin multa & diverfa fcifcerentur. Livius* lib. VII. cap. XVI. *Rogatio eft perlata, & plebs eam aliquanto cupidius fcivit.* Adde Nob. *Heinfium* ad *Phaedr.* lib. IV. fab. XXV. verf. 42. Si tamen alicui magis placeat *lege cavit*, per me licet, & eandem efficit fententiam. ARNTZ.

Plebejo.] Delendum videtur. Legendum ex Hiftoriae veritate, *ne cui plus quinquaginta.* SCHOTT. *Not. Min.*

Plus centum jugera.] Sic vulgati hactenus; in quibus mendum ineft. Libri MSS. nihil hic nos adjuverunt: nam in uno lacuna erat, quafi Librarius haefiffet aut lituram in autographo vidiffet, alter nihil variabat: Nos & *Livio* & *Valerio* auctoribus, *quingenta* fecimus, exigente ita Hiftoriae veritate: Et mox: *cum jugera quingenta altera hab.* ubi vulg. *cum jugera centum quinquaginta haberet.* Manifefte falfum. Lycofthenes *mille* reponebat, nos, nifi me amo, dexterius *quingenta altera* reftituimus: praefertim cum *Varro*, *Plautus*, ceteri fic loquantur, & in uno fcriptum repperiffem, *cum jugera quingenta haberet, & altera.* ut *altera* accipiamus pro alterum tantum, vel totidem: Bis enim quingenta millenarium efficiunt, fi non fallunt Pythagorici numeri. Forte vox *altera* omiffa, quod ftatim repeteretur. Simile vulnus in Tib. Graccho fanavimus. Ceterum legis hujus meminere praeter *Livium*, *Varro* lib. I. de Re Ruftica, *Appianus* lib. I. Bell. Civil. *Agellius* lib. XX. cap. I. *Valer.* lib. VIII. cap. VI. *Plinius* lib.

ra quinquaginta centum haberet, & altera emancipati filii nomine possideret, in judicium vocatus, & primus omnium sua lege punitus est.

lib. XVIII. cap. III. *Vell. Paterculus* lib. II. *Plutarchus* in Camillo & in Gracchis. SCHOTT. *Centum* habent omnes Scr. & Ed. Scio contra testimonium aliorum Veterum: sed vellem, me docuisset *Schottus*, cur omnes tales errores Librariis tribuendi sint, ego puto, & errare potuisse ipsos Scriptores, quare ea non statim erunt tollenda, quae nobis peccata esse videntur Librariorum. Nec enim sequor eorum judicium, qui eos Auctores, quorum edendorum curam susceperunt, adeo puros, adeo veraces & certos esse aliis persuadere cupiunt, quasi ex tripode sua hausissent, ut falli non potuissent. Quare postea *quinquaginta centum* cum Codd. retinuimus. ARNTZ.

4 *Emancipati.*] Exhaeredati. *Manceps* vocatur, qui a populo aliquid emebat, conducebatve: *mancipia* appellata servi, ancillaeve emtitiae, quia in bello capiantur: unde *emancipare*. Priusquam sequens caput de legum origine interpreter, obiter studiosos juvenes, maxime juris peritos admoneo, ne *Accursii* scriptis quibusdam, commentitiisque nugis primo Libro Digestorum de Juris Origine fidem habeant. MACH. *Valerius Maximus* lib. VIII. cap. VI. *Dimidiam partem filio emancipavit*, pro *vendidit*, quomodo Jurisconsulti saepe usurpant. *Justin.* lib. II. Tit. X. de Testamentis, *Plautus* Curculione, & *Cicero* Philipp. III. SCHOTT. *Emancipati liberi* sunt, ut norunt hodie tirones, qui ex potestate patris sunt dimissi, non autem *exhaeredati*: cum, si vel testamento essent praeteriti, haberent possessionem contra Tabulas. Fiebat talis emancipatio per imaginariam venditionem. *Brissonius* lib. I. Ant. cap. XI. ad quem morem respicit *Machaneus*.

Filii nomine.] Nam quos pater emancipaverat, ii sibi habebant, sibi quaerebant, &c. ANNA.

In judicium vocatus.] Accusante M. Popillio Laenate, ut ait *Valerius*. SCHOTT.

Primus omnium - - - .] Ac docuit, *nihil aliud praecipi debere, nisi quod prius quisque sibi impetraverit*, inquit *Val. Maximus* lib. VIII. cap. VI. cui titulus: *Qui quae in aliis vindicarant, ipsi commiserunt.* GRUT. Quem vide etiam ad *Livium* lib. VII. cap. XVI.

Punitus est.] Damnatus decem millibus aeris teste *Paullo Orosio*. SCHOTT.

CAPUT XXI.

ARGUMENTUM.

Virginiam adamat, per clientem in servitutem deposcit legibus scribendis Decemvir factus Appius Claudius. Filiam jam addictam in secretum abducit, occidit, humeris ad exercitum fert, Decemviros puniri & Appium Claudium in carcere necari curat L. Virginius Centurio.

1 Populus Romanus cum seditiosos magistratus ferre non posset, Decem-viros legibus scribendis creavit, qui eas ex libris Solonis trans-

1 *Seditiosos magistratus.*] Tribunos plebis violentissimos: hoc autem fuit anno tercentesimo altero, quam condita Roma fuit. MACH. Citat hunc locum absque Auctoris nomine *Isidorus* lib. V. Etymol. cap. I. ubi recte in MSS. *Cum populus seditiosus* legitur. Nam eo tempore, ut ait *Cicero* III. de Legibus, seditiosi Magistratus nondum fuerant. SCHOTT.

Creavit.] *Curavit* MSS. Nihil muto. ID.

Solonis.] Atheniensis, quem constat e septem sapientibus primarium fuisse, cujus exquisita dicta circumferuntur, ut:

- - - *Di*

translatas, duodecim Tabulis exposuerunt. Sed cum pacto domina- 2 tionis magistratum sibi prorogarent, unus ex his Appius Claudius Virginiam, Virginii Centurionis filiam, in Algido militantis, adamavit. Quam cum corrumpere non posset, clientem subornavit, qui eam in servitium deposceret, facile victurus, cum ipse esset & accusator, & judex. Pater re cognita, cum ipso die judicii superve- 3 nisset, & filiam jam addictam videret, ultimo ejus adloquio inpetrato,

--- *Dicique beatus*
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.
Sententia ejus omnino fuit ab *Ovidio* repetita. MACH. *Translatas* edidimus jubentibus MSS.

Duodecim tabulis.] Primo latae fuere decem confirmante populo, ac in bases aeneas inscriptae. *Livius*: *Centuriatis Comitiis* x. *tabularum leges perlatae sunt, qui nunc quoque in hoc immenso aliarum super alias acervatarum legum cumulo fons omnis publici, privatique juris est.* Idem paullo inferius: *Jam & processerat pars major anni, & duae tabulae legum ad prioris anni* x. *tabulas adjectae erant.* MACH.

2 *Pacto dominationis.*] Hoc est, *dominatione pacta*, hoc est, inito consilio de *dominatione* in perpetuum retinenda. *Flor.* lib. I. cap. XXIV. *Traditos fasces regio quodam furore retinebant.* ANNA. Paullo post pro *prorogarent* legit *propagaverunt* Haun. frustra.

Virginiam.] In MSS. *Vergineam* scribitur per secundam vocalem. *Pierius* vero prolixe *Virgilius* scribendum asseruit. SCHOTT. Vide *Livium* lib. III. cap. XLIV. ANNA. *Virginem* Leid. sec. & Haun. quomodo *Eutropius* lib. I. cap. XVIII. *Unus ex iis Appius Claudius Virginii cujusdam filiam Virginem corrumpere voluit.* Leid. pr. *Virginam. Ex his* pro *ex ipsis* edidimus e MSS. ARNTZ.

Corrumpere non posset.] *Neque spe, neque pretio. Livius.* MACH.

Clientem.] M. Claudium. MACH.

Qui eam in servitium deposceret.] Mediolan. longe evariat: *qui eam vindex posceret*, quomodo etiam legendum mihi videtur, quod JCti vindicias secundum libertatem aut servitutem dare dixerint. Locus hic apud *Livium* obscurus satis: *M. Claudio clienti*, inquit, *negotium dedit ut virginem in servitutem assereret, neque cederet secundum libertatem postulantibus vindicias*: *quod pater puellae abesset, locum injuriae esse ratus*; de quo vide *Raevardum* ad Leges XII. cap. VI. & in Variis. *Ad. Turnebum* lib. XIII. Adversar. cap. XXVII. *Fr. Hottomann.* lib. I. Observat. cap. XXXII. *Alexand. Neapolit.* lib. VI. cap. X. *Caelium Rodig.* lib. XVII. cap. XXIX. Denique *Asconium Pedianum* Verr. III. SCHOTT. Sed quomodo aliquis *vindex* erit, qui hominem talem conatur abstrahere in servitutem. Vindex enim est, qui aliquem ex servitute liberat, non qui aliquem in servitutem abducit. *Festus* in voce *Vindex*: *Vindex ab eo, quod vindicat, quo minus is, qui prensus est, ab aliquo teneatur.* Virginia libera erat, & a nemine prensa, adeoque necessarius non erat Vindex. Omnino igitur retinenda erit recepta lectio, nisi quod pro *servitutem* ex nostris Codicibus scripsimus *servitium.* ARNTZ.

Deposceret.] Dicendo eam e *serva* sua natam, demum Virginii furto abreptam fuisse. ANNA.

3 *Cum ipso die judiciis supervenisset.*] Ita MSS. Quidam Codices: *Cum ipse judicii dies supervenisset.* non placet. SCHOTT. Malim abjecta litera, *judicii*, volente exemplari Palatino utroque. GRUT. Praetuli scripturam quinque Codicum, qui *Judicii* exhibent. *Livius* lib. II. cap. LIV. *Igitur judicii die, cum plebs in foro erecta exspectatione staret.* lib. III. cap. LVIII. *ante Judicii diem finem ibi vitae fecit. Plinius* lib. V. Epist. I. *Appetebat Judicii dies.* Eodem modo supra vidimus cap. XVII. §. 3. *Triumphi die.* Apud *Livium* lib. XXX. cap. XXXVIII. *Dies ludorum. Tempus Judicii* dixit *Livius* lib. IV. cap. XLIV. uti *Rutilius* lib. I. vers. 541.

Tempora navigii clarus reparaverat Eurus.

ubi male *Onuphrius navigiis.* Hoc autem loco illud *s* adhaesit ex sequenti voce. Quamvis illa littera a Librariis haud raro addita fuerit, ubi necesse non erat. *Sigonius* ad *Livium* lib. XLII. cap. XXV. *Gronov.* ad *Senecam* Thyest. vers. 302. & 571. *Pierius* ad *Virg.* lib. IV. Aen. vers. 167. & nos infra ad cap. XLII. §. I. In Codice Haun. reperitur: *quum in rem judicii sup.* ARNTZ.

Supervenisset.] A duobus impigris juvenibus arcessitus e castris, antequam literae Appii *supervenissent* scribentis collegis, *ne illi darent commeatum, sed in custodia haberent.* MACH.

Addictam.] Obligatam. *Propertius*:

trato, cum eam in secretum abduxisset, occidit, & corpus ejus humero

Et trahit addictum sub sua jura virum.
Jam Appius, *I*, inquit, *lictor*, *summove turbam*, *& da viam domino ad prehendendum mancipium.* MACH. Male, qui *additam* ediderunt, ignorantes vocis vim. *Addicti* enim ii dicebantur, qui Praetoris pronuntiatione, cum solvendo non essent, creditoribus vendebantur, ut in eos vitae necisque potestatem haberent: Est enim ex tribus verbis Praetoriis, quae sunt: *Do*, *Dico*, *Addico*. Auctor noster infra in Manlio Capitolino: *Et addictos propria pecunia liberaret.* Sic enim primi legendum docuimus. Quid in augurali scientia, *Aves addicunt;* in Numa dicere memini. SCHOTT. Non admodum ignotam vocem variis quoque modis corruperunt Nostri. *Adjectam* Leid. pr. *Additam* Leid. sec. *ductam* Fran. & *Boend.* Unde fieri posset *abductam*, ut apud *Caesarem* lib. I. Bell. Civ. cap. XI. §. 3. *Liberi eorum in servitutem abduci.* Verum recepta scriptura mutari non debet, quae est verissima. *Livius* lib. VI. cap. XIV. *Judicatum addictumque duci patiar.* ut eodem libro cap. XV. XX. XXXIV. XXXVI. & cet. *Quinctil.* Decl. III. cap. XVII. *Flagitium conatus in addicto ac pene servo.* Vide *Savaronem* ad *Sidonium Apoll.* lib. I. Epist. VII. p. 57. lib. II. Epist. VII. & lib. V. Epist. VII. p. 329. *Justinus* lib. XXII. cap. III. §. 4. *Civitates sociorum eidem titulo pacis addictas.* & Cel. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XV. vers. 247. Solent autem haec ita confundi Vide Comment. ad *Tacit.* lib. XII. Ann. cap. VII. ad *Valer. Maximum* lib. IV. cap. VIII. exem. I. lib. VII. cap. VI. exemp. I. & *Heins.* ad *Claudian.* lib. I. in Eutrop. vers. 513. ARNTZ.

Ejus adloquio inpetrato.] Tanquam nutricem coram virgine percontari vellet, quid hoc rei esset. ANNA. *Eloquio Boend.* Fran. Leid. pr. & *Gramm.*

In secretum.] *Seducit filiam ac nutricem prope Cloacinae ad tabernas, quibus nunc Novis est nomen. Livius.* ANNA.

Abduxit &] Vulgati ex eo *abduxisset* contra fidem Veterum fecerant, & *cum* de suo adjecerant: sed qua fronte? Unus calamo Exaratus in *secreta* legebat. Accidit autem sexagesimo ab exactis Regibus anno. *Cicero* de Finibus: *L. Virginius sexagesimo anno post libertatem receptam, Virginiam filiam sua manu occidit potius, quam ea Appii Claudii libidini, qui tum erat summo in imperio, dederetur.* Exstat & *Libanii* Sophistae declamatio de patre filium occidente, cum Tyrannus rapere eum vellet. SCHOTT. *Cum eam in secretum adduxisset* Haun. *Gramm.* Fran. & *Boend.* *cum eam in secretum abduxisset* uterque Leid. deleta in omnibus particula *&*, quam lectionem non video cur vitiosam censeat *Schottus*, praesertim cum in antiquis Editionibus ita jam fuerit editum. Ceterum quatuor priores non recte *adduxisset* scribunt, melius reliqui *abduxisset*. *Livius* lib. XXX. cap. XIV. *Abductum in secretum Masinissam sic adloquitur.* Quod ita recte emendavit summus *Gronovius*, cum alii *adductum* legerent. *Justinus* lib. XVIII. cap. VII. §. 9. *Tum in secretum abducto Pater ait.* Ubi nonnulli male *adducto*. Eodem modo haec vox confunditur apud *Vegetium* lib. I. de Re Mil. cap. V. *Civilis pars florentiorem adduxerat juventutem.* Ubi in Variis Lectionibus *Scriverii* est *abduxerat*; melius, ni fallor. Sed talia sunt obvia, & observavit exempla *Gudius* ad *Phaedrum* lib. V. fab. VII. vers. 17. Cel. *Graevius* ad *Cicer.* lib. II. ad Fam. Ep. X. *Bongars.* ad *Justinum* lib. XVIII. cap. I. §. 3. *Munckerus* ad *Hyginum* fab. VIII. CXXII. & alibi. *Gronovius* ad *Livium* lib. XXVII. cap. XXIX. Cel. *Burm.* ad *Quinctil.* Decl. XIV. cap. X. & Decl. CCCXXXV. p. 691. Var. Lect. ad *Curtium* lib. VI. cap. VIII. §. 22. & Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. X. vers. 18. Deinde cum iisdem MSS. & Edit. reposuimus *& corpus.* ARNTZ.

Occidit.] *Arrepto cultro ab lanio. Livius.* MACH.

Corpus gerens] Discrepant alii Historici ab hujus sententia, asserentes cadaver Romae relictum, ipsum vero ad exercitum iratum rediisse. IDEM. *Humero* singulari numero habebant Editi & quinque MSS. Corrupte ex contractione Leid. sec. *humo.* hoc in *humeris* mutavit primus *Schottus*, nescio an ex Scriptis. Solent quidem fere antiqui numero plurali uti. *Ovidius* Ibid. vers. 149.

Quaeque gerunt humeris perituras Belides undas.

Apulejus lib. XI. Met. p. 269. *Et humeris dependebat.* Ubi malim scribere *ex humeris*. *Quinctil.* Decl. IV. cap. VIII. *Reportatus humeris laetitiam Civitatis inplevi. Propertius* lib. IV. El. X. vers. 47.

Seu quia victa suis humeris huc arma ferebant.

Noster sup. de Orig. Gent. Rom. cap. IX. §. 1. & passim. Sed cum numerum singularem praeferant & Scripti & Editi, contra eorum consensum nihil volui committere, praesertim cum & sic loquantur alii. *Horatius* lib. I. Sat. I. vers. 48.

Forte vehas humero.

Auctor Moreti vers. 79.

- - - *Nonisque diebus*
Venales humero fasces portabat in urbem.

quomodo recte & *Scaliger* & Excerpta *Vossiana.* *Cicero* Orat. IV. in Verr. cap. XXXIV. *Sagittae pendebant ab humero.* ARNTZ.

Vindi

ro gerens, ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit, qui creatis decem Tribunis Aventinum occuparunt, Decem-viros abdicare se magistratu praeceperunt, eosque omnes aut morte aut exsilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est. 4

Vindicandum.] *Judicandum* Leid. sec. & Fran.

Decem Tribunis.] Militaribus intelligendum est, *Livio* teste, ad vindicandum facinus, *Respersus cruore & telum cruentum tenens.* MACH.

Aventinum occuparunt.] Inde in *sacrum montem transierunt. Livius.* MACH. Secunda haec secessio plebis, quae non prius in urbem redire voluit, quam Tribuni pl. restituerentur, & Decemviris abdicatis Consularis potestas revocaretur: auctor *Livius* lib. III. ab U. C. Subit igitur vereri, ne perturbatus hic ordo sit, falsoque locus a Scribis interpolatus, quem sic in integrum restituere tentabam: *qui Aventinum occuparunt, creatisque decem Tribunis Decemviros abdicare se magistratu coëgerunt.* Conjecturam hanc meam de ordine inverso historia confirmat. SCHOTT. Perturbatus erit ordo, si respicias exercitum, qui militabat in monte Vecilio. Hic enim decem Tribunos creavit, postquam in Aventinum venisset. Sed recte procedet oratio de illo exercitu, qui in Sabinis erat, a quo decem Tribuni fuerunt constituti prius, quam in Aventinum processissent. *Livius* lib. III. cap. LI. *Aventinum collem* Haun. ARNTZ.

Se magistratu.] Illud *se magistratu* glossam olet, aliundeque furtim irrepsit, quod Librarii desiderari aliquid putarent, nescirentque veteres sic nude loquutos, *Consules abdicarunt*: quod eo lubentius credo, cum in uno *magistratu abire coëgerunt* repererim. Ineptius illi, qui *a magistratu* infarserunt.. Nihil tamen a Libris antiquis defectus mutare ausim. SCHOTT. Non video, cur hanc locutionem damnet *Schottus*, cum non solum *abdicare* simpliciter, sed etiam *abdicare se magistratu* recte dicatur. *Cicero* lib. II. de Legibus cap. XII. *Ut magistratu se abdicent Consules. Caesar* lib. III. Bell. Civ. cap. II. §. 1. *Dictaturaque se abdicat, & ab urbe proficiscitur. Livius* lib. II. cap. II. *Abdicavit se consulatu.* lib. III. cap. XXIX. *Ita se Minucius abdicat Consulatu.* cap. LIV. *Decem viri se primo quoque tempore magistratu abdicarent.* lib. IV. c. XV. *Abdicare se magistratu atque exsulare jussum.* lib. XXXIX. cap. XXXIX. *Extemplo Aedilitate se abdicaturum.* lib. XL. cap. XLII. *Magistratu sese abdicare jubebat. Capitolinus* in Anton. Phil. cap. XII. *Non abdicare se Praetura jussit.* Quare rectius hanc lectionem tuentur etiam Nostri, nisi quod solus Hauniensis *se* omittat, ut *Livius* lib. II. cap. XXVIII. *Abdicare Consulatu jubentes.* Confer Cl. *Burmannum* ad *Vellejum* lib. II. cap. XXII. §. 2. Sed unus consensui reliquorum nihil poterit obesse. ARNTZ.

Praeceperunt.] Erat in editis Libris. Ego Scriptos libenter sequor, suadente praesertim ratione, cui in omnibus fidem integritatemque sartam tectam servaturum me polliceor. SCHOTT. Judicio *Schotti* mallem accedere, quia ita *Suetonius* Claud. cap. XXIX. §. 4. *Silanus abdicare se Praetura coactus.* & *Florus* lib. III. cap. XIV. §. 5. *Ut abdicare se magistratu cogeretur.* Vide Doct. *Cortium* ad *Sallust.* Catil. cap. XLVII. §. 3. Sed cum illud tueantur & Editi & Scripti omnes, cur reciperem aliquid, quod invitis Codicibus obtruderetur, praesertim cum eadem maneat sententia. ARNTZ.

Aut morte aut exsilio.] Mutilus hic *Pomponii* J. C. locus D. de Orig. Jur. l. 2. *Populique consensu partim in carcere necati*, addendumque, *partim in exsilium acti*, tum ex historiae veritate, tum quod *partim* geminate fere proferri solet: tametsi non ignorem solum aliquando poni, ut apud *Agell.* lib. X. cap. XIII. ex *Catone* & *Claudio Quadrigario*, & in Institutionibus Justinianeis titulo de Testamentis, apud *Ciceronem* II. de Legibus, Tusc. IV. initio: ubi *Lambinus partim* male addidit, & I. Offic. in extremo, & *Sallustium* in oratione Cottae. SCHOTTUS Ita haec verba leg. 2. §. 24. emendarunt multi, sed cautius fecisse videntur hi, qui antiquarunt. Videatur Vir non amplitudine quam eruditione clarior *Bynkershoekius* Praeterm. p. 46. & in aureo libello *Rupertus* Ench. p. 232. Eodem exemplo male conatur supplere *Hyginum* Erud. *Munckerus* fab. CXXI. *Ob id Apollo exercitum ejus partim fame prope totum consumsit.* Ubi addit, *partim pestilentia.* ARNTZ.

4 *In carcere necatus.*] Alii ipsummet sibi ipsi mortem conscivisse autumant. MACH.

CAPUT XXII.

ARGUMENTUM.

Epidauro arceſſitur, ad Romanorum navem pergit, Tiberi adverſo ſubvectus in proximam inſulam deſilit, & templo conſtituto donatur anguis imaginem ſibi ſumens Aeſculapius.

1 Romani ob peſtilentiam reſponſo monente, ad Aeſculapium Epidauro arceſſendum decem legatos principe Q. Ogulnio miſerunt.

1 *Romani.*] Hanc hiſtoriam *Valerius Maximus*, *Lucius Florus*, *Ovidius* in Faſtis illuſtrant. MACHAN.

Ob peſtilentiam.] *Livius* in fine lib. x. *Multis rebus laetus annus, vix ad ſolatium unius mali, peſtilentiae urentis ſimul urbem atque agros ſuffecit; portentoque jam ſimilis clades erat: & libri aditi, quinam finis, aut quod remedium ejus mali ab Diis daretur. Inventum in libris, Aeſculapium ab Epidauro Romam arceſſendum. Neque eo anno, quia bello occupati Conſules erant, quidquam de ea re actum.* Loquitur *Livius* de anno U. C. 461. Miſſus Ogulnius anno ſequenti. ANNA.

Reſponſo.] Apollinis, *Ovid.* Metam. xv. *Lactantius.* ANNA.

Monente.] Antiqua lectio *manante.* Verum capitis hujus emendatio partim a MSS. eſt, partim *Valerio Maximo* debetur. *Livii* enim lib. xi. & alii aliquot, magno malo interciderunt: quam jacturam eo levius ferimus, quod ab injuria temporis *Florus* abbreviator illius reliquus ſit. SCHOTT. Volebat *manante* Fran. & *Boend.* ſed alterum melius. Vox enim propria oraculis & Vatibus, qui futura praenunciant. Eleg. *Broukhuſius* ad *Tibullum* lib. I. El. VII. verſ. 56. Idem Poëta lib. III. El. IV. verſ. 5.

Divi vera monent. Venturae nuncia ſortis
Vera monent Thuſcis exta probata Viris.

Sed in notiſſima ſignificatione multa conferre non eſt opus.

Aeſculapium.] *Aeſculapius* Apollinis filius, a Graecis Aſclepius dictus, de quo *Plinius* lib. XXIX. *Auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Aeſculapium fabulata, quoniam Tyndaridem revocaviſſet ad vitam. Nec tamen ceſſavit narrare alios revixiſſe opera ſua, clara Trojanis temporibus.* MACH.

Epidauro.] Urbs eſt Epiri. *Quinctus Serenus:*

Qui colis Aegeas, qui Pergama: quique Epidaurum.

MACH.

Arceſſendum.] Sic ſcripſi ex fide veterum, de qua ſcribendi ratione ſupra in Fuffetio dixi. SCHOTT. Atque ita volunt nonnulli e Noſtris. *Arceſcendum* Fran. Vid. ſup. c. IV. §. II. & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. I. verſ. 166. ita conſtitue *Lactantium* lib. II. Div. Inſt. cap. XVI. *Quod ſerpens Urbem Romam peſtilentia liberavit Epidauro*

runt. Qui cum eo venissent, & simulacrum ingens mirarentur, an- 2
guis e sedibus ejus elapsus, venerabilis, non horribilis, per mediam
urbem cum admiratione omnium ad navem Romanam perrexit, &
se

pidauro arcessitus. ARNTZ.

Decem legatos.] Ex more Romanorum, qui in amplissima legatione decem adhibebant Viros. *Livius* lib. XXXVII. cap. LV. *Decem legatos more majorum Senatum missurum ad res Asiae disceptandas. Orosius* lib. IV. cap. XII. *Sallustius* in Jug. cap. XVI. §. 2. *Uti decem legati regnum, quod Micipsa obtinuerat, dividerent.* Inter illos autem, qui ordine primus erat, & praecipue verba faciebat, *Princeps Legationis* dicebatur. *Caesar* lib. I. Bell. Gall. cap. XIII. §. 2. *Cujus* Legationis *Divico* Princeps *fuit. Livius* lib. XXV. cap. XXIX. *Missi Oratores ad Marcellum, quorum* Princeps *inquit.* lib. XXXVI. cap. XXVIII. *Phaeneas* Legationis Princeps *longam orationem ita ad extremum finivit.* lib. XXXVII. cap. VII. *Secuti & Athenienses sunt &* Princeps Legationis *eorum Echedemus.* & cap. LV. & lib. XXXIX. cap. XXXIII. Hoc ipsis jam Trojanis temporibus in usu fuisse constat ex *Homero* lib. IX. Iliad. vers. 168. Talem *ducem Legationis* appellat *Florus* lib. II. cap. VI. §. 7. ARNTZ.

Q. Ogulnio.] De libris MSS. hunc locum restitui, in quibus & *Oculino* & *Otulino* pingitur, quorum consensum confirmat *Val. Max.* lib. I. c. VIII. ubi *Ogulino* quidam Libri scripti. *Stephanus Pighius* ex Fastis Capitolinis *Ogulnio* emendat. In quibus est *Q. Ogulnius Gallus.* SCHOTT. Hoc in nomine corrupti sunt omnes Libri. *Volumio* Leid. sec. *Boend.* & Haun. *Volunio* Fran. & *Gramm. Voluminio* Lugd. pr. quomodo *Gryphius*. ceterae Editiones *Volumnio*. In tanta confusione malui *Schottum* sequi.

E sedibus suis.] *Colinaeus*, ceterique impresserunt *e sedibus ejus*. *Suis* tamen dictum oportuit, ut Literati de reciprocis praecipiunt. SCHOTT. *Suis* quidem dictum oportuit, si semper coacti fuissent Veteres sequi regulas Grammaticorum, sed illi haud raro *ejus* pro *suus*, & *suus* pro *ejus* posuerunt. Quare *ejus* retinemus consensu MSS. & Editt. Similiter *Frontinus* lib. II. Strat. cap. IV. ex. 8. *Marcellus cum vereretur, ne paucitatem ejus militum clamor detegeret.* Sed talia obvia sunt. Alia *Marcilius* ad §. 6. Inst. de Jure Nat. *Scheff.* ad *Phaedrum* lib. IV. Fab. IV. vers. 31. *Davisius* ad *Caesar.* lib. VIII. Bell. Gall. cap. LI. §. 2. *Cortius* ad *Cicer.* lib. XI. ad Fam. Ep. XI. & Cel. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XII. vers. 33. Male *Justinum* lib. XLII. cap. I. §. 2. tentat Erud. *Faber*, cum pro *Tantum iis itineris frustra emensum*, reponat *sibi.* frustra. Adde *Freinsh.* ad *Florum* lib. I. cap. XII. §. 5. ARNTZ.

Horribilis.] *Horrendus* MSS. praeferunt. SCHOTT. *Horridus* Haun. & Leid. sec. *Horrere* & *Horror* de serpentibus adhibetur. *Virg.* lib. VI. Aen. vers. 419.

> - - - *Horrere videns jam colla colubris.*

Arnobius lib. VII. adv. Gentes p. 250. in hac historia, *quod fieri beluam, horrentisque animalis in similitudinem verti. Ovidius* Epist. XII. Her. vers. 101.

> *Pervigil ecce draco, squammis crepitantibus horrens.*

Silius lib. II. vers. 584.

> *Excitus sede (horrendum) prorumpit ab ima.*

Ceterum Leid. sec. non agnoscit praecedentem vocem *elapsus*, cum sine ea sensum putaret constare. Verum male. Vox enim haec itidem serpentibus propria. *Livius* lib. I. cap. LVI. *Anguis ex columna lignea elapsus. Silius* lib. III. vers. 193.

> *Et geminum lapsu sidus circumligat anguis.*

Conferatur *Servius* ad *Virg.* lib. II. Aen. vers. 225. *Valer. Flaccus* lib. V. vers. 254.

> *Caucaseis cum lapsus montibus anguis.*

Scheff. ad *Obsequentem* de Prodig. cap. LXXXVII. ARNTZ.

Per mediam urbem.] *Ovidius:*

> - - - *Mediamque per urbem*
> *Tendit ab incurvo munitos aggere portus.*

ANNA. *Silius* lib. II. vers. 588.

> *Isque inter trepidos coetus, mediamque per urbem*
> *Volvitur, & muris propere delabitur altis.*

Romanorum.] MSS. & Mediolanensis *Romanam.* SCHOTT. *Romanam* quatuor etiam Nostri.

Perrexit.] Docta est lectio, quam nobis servavit solus *Grammii* Codex, *perrepsit.* quod verbum proprie serpentibus tribuitur. *Arnobius* lib. VII. adv. Gentes p. 249. *Serpentis est forma & circumscriptione finitus, per terram reptans.* Sed nihil unius Codicis auctoritate ausus sum inmutare, cum & recepta lectio non incommoda sit, & firmetur a *Valerio Maximo* lib. I. c. VIII. exemp. 2. Ubi hanc historiam narrat: *Ad Triremem Romanam perrexit.* Neque ibi quidquam de Scripturae varietate notavit Diligentissimus earum observator *Torrenius*, & loco laudato *Arnobius* addit: *Et ut pergere prorsus posset.* ARNTZ.

3 se in Ogulnii tabernaculo conspiravit. Legati Deum vehentes, Antium provecti sunt. ubi per mollitiam maris, anguis proximum Aescula-

Volumnii.] Antiqui scripti Libri partim *Q. Burgoni*, partim *Volguini* legebant, unde *Ogulnii* parva immutatione faciebam: de quo alii viderint. SCHOTT. Hic in Nostris etiam eodem modo ac supra variatur.

Tabernaculum.] Proprie hospitium Imperatoris in castris, quia e *tabulis* fiebat: hic pro tentorio capitur. MACH.

Conspiravit.] Hoc est, in *spiras*, & revolutiones se fecit. Inde *conspirare* metaphorice unionem facere. MACH. Antiqui Libri *constipavit*, & parum abest, quin hoc pro illo reponam, nam conspiravit pro in spiram & gyrum se collegit, nescio an alibi legerint interpretes. Similis error in *Caesare* emendandus lib. III. Belli Civilis; *Subito conspicati pilarii*, lege *constipati*. SCHOTT. Nihil hac lectione (*conspiravit*) oculis meis venustius; & tantum abest, patiar ultimam vocem mutari in *constipavit*, ut eandem adhuc inferendam putem *Caesari* lib. III. Belli Civilis cap. XLVI. ubi est; *milites legionis nonae subito conspicati pila conjecerunt*; legendum, inquam, & ibi, *conspirati*, volentibus MSS. tam *Cujaciano*, quam eo, quem mihi subministravit Amplissimus vir *Paullus Petavius*. Certe hanc scripturam proprie heic locum habere, arguunt membranae *Caesaris* Palatinae, in quibus, *complicati*; eae scilicet, omisso vocabulo genuino, arripuerunt glossam. at MSS. Palatini *Victoris* plane propugnant illud *conspiravit*. GRUTERUS. Ita solent serpentes. *Virgil.* Georg. II.

Squameus in spiram tractum se colligit anguis.

Quidam habent *constipavit*. Non ita bene. ANNA. *Spirae* sunt proprie flexus, quos faciunt serpentes. *Ovidius* lib. III. Metam. vers. 77.

Quae modo immensum spiris *facientibus orbem Cingitur.*

Valer. Flaccus lib. VII. Argon. vers. 168.

Vellera tot spiris *circum, tot ductibus inplet.*

Idem lib. V. vers. 255. & lib. VII. vers. 527. *Silius* lib. VI. vers. 194. & Cl. *Drakenb.* ad vers. 276. ejusdem libri. Ita lego apud *Avienum* in *Arat.* Phaenom. vers. 140.

Squameus agmen agens Draco volvitur, atque obit ambas.

Spirarum *curvis anfractibus.*

Hodie invenio *spinarum*, quae hic locum habere non possunt, cum *spina* in serpentibus sit aculeus, quo pungunt. *Silius* lib. VI. vers. 271. de *Spira* autem adde *Servium* ad *Virg.* lib. II. Georg. vers. 153. *Arnob.* adv. Gentes lib. VII. p. 171. *Ingentibus spiris pavefactam colligat virginem.* *Cerda* ad *Virg.* lib. II. Aen. vers. 208. Hinc *conspirare* erit in orbem convolvere, caput caudamque in circulos connectere. Vox igitur, si ejus origo inspiciatur, serpentibus propria, quam ideo in dubium vocare non debuerat *Schottus*. Nam verum sit, vocem hanc hac significatione apud alios non occurrere, ideo tamen damnanda non est, nam analogia eam tuetur, & tot aliae voces, quae a Criticis non rejiciuntur, quod semel tantum occurrant. Et si eo modo procedere voluisset Vir Doct., debuisset prius ostendere, ubinam verbum *constipare* hoc sensu de *serpentibus* inveniatur. Defendunt receptam lectionem omnes Editiones & MSS. & omnino restituenda *Caesari* loc. laud. ut recte etiam judicarunt *Vossius* & *Davisius*. ARNTZ.

3 *Antium.*] Urbs maritima, regius secessus. MACH. In Parisino *Anxium*. SCHOTT. *Actium* Leid. sec. & Haun. Vide omnino Comment. Erud. ad *Ovidium* lib. XV. Met. 718. Similiter variatur apud *Val. Maximum* lib. I. cap. VIII. exem. 2.

Provecti sunt.] In MSS. *Pervecti sunt*. In Mediolanensi vetere, unde lectionem erui, est *provecti*, quod hic magis quadrat. SCHOTTUS. *Profecti* quaedam Editt. sed melius *provecti*, ut volunt MSS. *Virgilius* lib. II. Aen. vers. 24.

Huc se provecti deserto in litore condunt.

Et eod. lib. vers. 506.

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta.

Lucanus lib. IX. vers. 1011.

Regis dona ferens, medium provectus in aequor.

Cicero Orat. V. in Verrem cap. XXXIII. *Posteaquam paullum provecta classis est.* ARNTZ.

Per mollitiam maris.] Vox *maris* male in quibusdam afuit. Parisinus *per sevicinam maris*. qui nescio quid de maris *saevitia* somniabat, cui numquam molle mare visum fuit. Intelligit autem maris tranquillitatem. Reperi in uno Codice *maliciam*: Labor igitur, ut eam vocem corruptam credam, cum antea scripsisset Auctor *malaciam maris*, quod & tranquillitatem significat Graecis: quamquam, si quis *mollitiem* Latine potius scripsisse contendat, quia in MSS. est *ibi per mollitiam*, cum eo non admodum pugnavero: Sic enim *Ammianus* lib. XIX. *tranquillitas mare mollivit.* *Malacia* tamen veteribus auctoribus familiarior. *Caesar* lib. III. Bell. Gallici, *Fuga salutem petere contenderunt: ac jam conversis in eam partem navibus, quo ventus ferebat, tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent.* ubi

ſculapii fanum petiit, & poſt paucos dies ad navem rediit, & cum adverſo Tiberi ſubveheretur, in proximam inſulam deſiluit, ubi tem-

ubi *malaciam Caeſar* tranquillitatem maris interpretari videtur: amplius tamen ſignificat, quod patet ex illo *Senecae* lib. IX. Epiſt. *Sed in otio inconcuſſo jacere non eſt tranquillitas, malacia eſt.* Eſt autem vocabulum nauticum tractum, ut apparet, ἀπὸ τῆς μαλακίας, quae Graecis animi mollitiem & remiſſionem ſignificat: unde apud *Plautum* μαλακὰς molles dictos obſervavi: & *malacum pallium*, pro molli: & *malaciſſandus es*, pro molliendus, ut Graeci μαλακίζειν. Et,

Ne tibi lectus apud me malaciam ſuadeat.

Quamquam in vulgatis Libris male *malitiam*. Quae omnia apud *Plautum* occurrunt Bacchid. Act. I. Eadem comoedia:

Hic noſtra agetur aetas in malacum modum.

Lucretius vero *pellaciam maris* appellat, quam *malaciam* alii, a *pelliciendo*: quod aequoris tranquillitas ad navigandum invitet, fallatque non raro, cum poſt paullo in horrendas tempeſtates vertit. *Sextus* enim *Pompejus* lib. X. de Verb. Signific. *Lacit* interpretatur *decipiendo in fraudem inducit*, hincque alia derivat. Sic igitur ille lib. II. de Rerum Natura:

Inſidi maris inſidias, vireſque, dolumque
Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti.

& lib. V.

Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.

Arnobius quoque adverſus Gentes lib. IV. *pellacia* pro fallacia utitur. *Per omnes libidinum formas inceſtarum cupiditatum circumegiſſe pellaciam.* SCHOTT. Perplacet *Schotti malacia*; hactenus tamen, ut videatur etiam lepida reſtare metaphora in voce vulgata. Palatini accedunt emendatori, habentque *mollitiam*. GRUT. *Saevitiam* ex codicis Pariſini *per ſevicinam* manifeſto legendum. Et forſan haec ſit vera lectio. Ex *Ovid.*

- - - Et ſpiſſi littoris Antium.
Huc ubi veliferam nautae advertere carinam
(Aſper enim jam pontus erat.) Deus explicat orbes,
Perque ſinus crebros & magna volumina labens
Templa parentis init, flavum tangentia littus.

Cauſam enim reddit, cur legati portum Antii ſubierunt, nimirum jam mare *ſaeviebat*. ANNA. *Malitiem* Fran. quod juvat emendationem *Schotti*. quomodo olim jam ediderat *Machaneus*. *Molitiem Boend*. *Mollitiam* Reliqui. Quomodo vocem transferre, quam graeco ore loqui maluit *Aurelius*, uti *Sulp. Severus* Dial. I. cap. IV. §. 2. *Ne ſtatim repetere curſum poſſimus, maris mollitie adtineri.* Hunc locum ad partes adtulit, repudiata tamen noſtra lectione *Buchnerus* in Theſ. *Fabri* voce *malacia*, & *Daviſius* ad *Caeſar*. lib. III. Bell. Gall. cap. XV. §. 3. ARNTZ.

Aeſculapii fanum.] Imo *Apollinis* ex *Ovidio* ſupra:

Templa parentis init, flavum tangentia littus. ANNA.

Paucos dies.] Tres. MACH.

Ad navem.] Pleniores ſunt MSS. *dehinc ad navem redit*. ut *dehinc* ſit quaſi illinc, ſeu ex illo loco templi Aeſculapii, vel denuo. SCHOTT.

Adverſo Tiberi.] Colonienſe exemplum *adverſus Tiberim*, non ita venuſte. SCHOTT. Quia Romam petebat. *Per adverſas undas. Ovidius.* ANNA.

Inſulam.] *Silvam* ſcilicet in veſtibulo Templi myrto frequentibus Ramis diffuſam. MACH. Locus haud dubie inquinatus, quem ex *Valerio*, & *L. Floro* repurgavi: accedebat & Pariſienſis antiqui Libri ſcriptura, quae me ad veram lectionem manu duxit; nam MSS. evariant: alii *in proximam inde ſilivit*, quidam *inde ſiluit*. ſcribe *in proximam inſulam deſilivit*. Quare male ſit audacibus illis emendatoribus, qui pro libito quidvis demutant. *L. Florus* in Epit. lib. XI. de ſerpente: *Eoque in inſulam Tiberis egreſſo; eodem loco ſedes Aeſculapii conſtituta eſt.* Ubi *Sigonius* recte *aedes Aeſculapii conſecrata* ex antiquis Schidis repoſuit. *Feſt. Pomp.* lib. IX. *In inſula Aeſculapio facta aedes fuit, quod aegroti a medicis aqua maxime ſuſtententur.* Et *Val.* lib. I. *At in ripam Tiberis egreſſus legatus in inſulam, ubi templum dicatum eſt, tranſnavit.* *Plutarchus* quoque in Problematis quaerens, cur extra urbem Aeſculapii fanum ſit: & *Plin.* lib. XXXIX. cap. I. pro hac lectione faciunt. *Victor* etiam in regione XIV. urbis, & *Ovid.* XV. Metamorphoſeon, *Suetonius* in Claudio c. XX. & *Plautus* in Curculione. SCHOTT. *Inſulam* intellige, quae in Tiberi Romae de ſegete agri Tarquiniorum a Romanis in Tiberim fuſa, facta eſt, de qua vide *Liv.* lib. II. cap. V. Hanc ita *Ovidius*:

Scinditur in geminas partes circumfluus amnis.
Inſula nomen habet: laterumque a parte duorum.
Porrigit aequales media tellure lacertos.

ANNA. *ſilvam* ſolus Leid. ſec. Nec melius *Gramm*. *deſilivit*, cum alii rectius *deſiluit*, ut *Livius* lib. II. cap. XXXI. *Relictis caſtris in adverſas valles deſi-*

templum ei constitutum, & pestilentia mira celeritate sedata est.

desiluere. & lib. VII. cap. XXXIII. *Revectus ad antesignanos Legionis, quum desiluisset ex equo. Orosius* lib. V. cap. XII. *Per aedem Lunae in domum privatam desiluit. Avianus* Fab. XXV. vers. 6.
Atque auri queritur desiluisse cadum.
Nisi mavis ibi *delituisse*, cum duriori locutione *cadus* dicatur *desilire.* Sic *insiluit* apud *Hyginum* fab. XCI. *exsiluit* fab. CLXXI. & *Silium* lib. III. vers. 689. Vide nos supra ad cap. I. & *Bauldri* ad *Lactantium* de Mort. Pers. cap. XXVI. ARNTZ.

CAPUT XXIII.

ARGUMENTUM.

Ludi litterarii magistrum - - - verberandum tradit, Faliscos in deditionem recipit, Vejos domat, die ab Appulejo sibi dicta damnatus Ardeam concedit, Gallos Senones urbem occupantes Dictator dictus internecione occidit, & populum Romanum migrare Vejos volentem retinet M. Furius Camillus.

1 Furius Camillus cum Faliscos obsideret, ac ludi litterarii magister, Principum filios ad eum adduxisset, vinctum eum iisdem pueris 2 in urbem redigendum & verberandum tradidit. Statim Falisci se ei ob

1 *Furius Camillus.*] Si temporis ratio habeatur, sic concinnanda: *Furius Camillus Vejos decenni obsidio domuit, deque iis triumphavit. Cum Faliscos obsideret, dediderunt. Postmodum.* SCHOTT.

Faliscos.] Falisci Populi sunt Etruriae, ubi optimi botelli fiebant. MACH. Quidquid dicant quidam e veteribus, *Falisci* non urbem significat, sed populum. Urbs dicebatur *Faleji* seu *Falerii*, unde *Falerisci*, *Falisci*. ANNA.

Ac ludi litterarii.] Sic MSS. Vulgati codices *literarum.* At quod hoc magistri genus? an linguae Latinae, quae tum vernacula facta erat? sed doceri primum Grammatica sub secundum Punicum bellum coepit, teste *Suetonio*: an potius morum inspector & formator, exercitiis corpora firmans? aut qualis ludus apud *T. Livium* lib. III. quem Virginia frequentabat? *ibi namque in vernaculis literarum ludi erant.* Ea enim verior lectio, quam quae *in tabernis* vel *tabernaculis* habet. Porro hanc historiam *Alpheus Avitus* in II. Excellentium Virorum dimetro sic extulit:

Tum literator creditus
Ludo Faliscum liberos,
Causatus in campi patens,
Extraque muri ducere,
Spatiando paullatim trahit
Hostilis ad valli latus.

Quod fragmentum cum nuper *Priscianum* perlegens reperissem lib. VIII. & XIIX. repetitum non dubitavi huc, quo pertinet, transferre: idque libentius, partim quod ejus poëtae reliqua desiderari doleam, quibus juvari possem: partim quod mendum subesse videam. Consului igitur olim MSS. codices Bibliothecae D. Martini apud Lovanium, sed nodum non solverunt: divino igitur legendum, *Tum literator creditos.* ut sensus planior sit. Illud vero *campi patens* Graeca forma dictum, ut a *Sallustio dubia belli*, & *Floro* lib. I. *subita belli*, a *Tacito offensarum operta*, &, quod huic geminum est, *Ammiano* lib. XXVII. *aperta camporum* dicitur. Idem *Priscian.* lib. XII. haec paedagogi verba adfert:

Seu tute malis hospites:
Seu tute captivos, habes.

Verum, ut illud praeter rem admoneam, *Valer. Max.* lib. VI. cap. V. a Camillo Consule hoc gestum tradit A. U. CCCLIX. cum *Livius* Tribunum militarem consulari potestate fuisse dicat, & *Plutarchus* eum numquam Consulem fuisse tradat. SCHOTT. *Ludi magistrum* vocat *Florus* lib. I. cap. XII. Vide *Liv.* V. cap. XXVII. ANNA. *Litterarii* solus Leid. sec. Vide Comment. ad *Florum* lib. I. cap. XII. §. 5.

Redigendum.] Ideo dixit *redigere*, quod pueri

ob tantam juſtitiam dediderunt. Vejos decenni obſidione do-3 muit, deque his triumphavit. Poſtmodum eſt crimini datum, 4 quod albis equis triumphaſſet, & praedam inique diviſiſſet; die di-cta

ri magiſtrum prae ſe *agebant*, ut paſtores ſolent pecora. ANNA.

2 *Dediderunt.*] Si recte ductus litterarum adſequor in Fran. ſcriptum fuit *rediderunt* forte pro *crediderunt*, ut *Caeſar* lib. VI. Bell. Gall. c. XXXI. §. 4. *Se ſuaque omnia alieniſſimis crediderunt.* Sed nihil mutandum. Sequitur enim *Frontinum* ſeu eos ipſos, ex quibus ille ſua hauſit, lib. IV. Strateg. cap. IV. ex. I. *Faliſci ob hanc juſtitiam ſponte ſe ei dediderunt.* Leid. pr. *diderunt.* Haun. *dederunt.* male. Ipſi enim Homines, qui in fidem Romanorum perveniunt, dicuntur ſe *dedere*, contra *dare*, ſi tradant arma, obſides &c. *Caeſar* lib. II. Bell. Gall. cap. XV. §. 5. *Incuſare reliquos Belgas, qui ſe Populo Romano dedidiſſent.* & cap. XXXII. §. 1. *Si prius, quam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent.* *Livius* lib. XXIII. cap. XLI. ex quo loco clarius haec diſtinctio apparet: *Aliae quoque Civitates, quae ad Hampſicoram Poenosque defecerant, obſidibus* datis, dediderunt *ſe*. & lib. XXIV. cap. I. *Velut obſidibus* datis, *haud dubio in ſpeciem conſenſu fit ad Poenos* deditio. Fortaſſe plura infra cap. LXXI. ARNTZ.

3 *Vejos.*] *Veji* urbs, *Vejens* populus: unde, *Vejentanumque rubellum.* MACH. *Veji* Tuſciae urbs ad Laronem fluvium. ANNA.

Obſidione.] *Obſidio* conſtanter MSS. Unus vero, *hieme obſidio domuit*, quomodo fere & Pariſinus Codex vetuſtiſſimus: unde legendum colligo, *decenni hieme obſidio domuit*, pro hiemali. *L. Annaeus Florus* lib. I. meam conjecturam confirmat: *Vejentium*, inquit, *quantae res fuerint indicat decennis obſidio. Tunc primum hiematum ſub pellibus, taxata ſtipendio hiberna: adactus miles ſua ſponte jurejurando niſi capta urbe non remeare.* judicent Eruditiores. SCHOTT. *Obſidione* iterum omnes Noſtri, vide quae notavimus ſupra. Sed turbantur haec admodum in MSS. Leid. ſec. *Vejos decenni obſidione hieme domuit.* Leid. pr. *Vehios hieme obſidione.* Franeq. *Gramm.* & Haun. *Vehios hieme & obſidione domuit. Boenderm. Vehios hieme*, poſt quam vocem deſiderantur ſequentia uſque ad §. 9. *Cum Manlio* &c. *Schottus* in majori Editione dedit *decennii obſidione domuit.* Ego veſtigiis MSS. inſiſtens, cum *Schotto* non dubitarem forte reſcribere *decenni hieme obſidione domuit*, id eſt, decimum annum poſt., quam obſeſſa eſſet. Solent enim praeſertim Poëtae partem anni pro integro anno ponere. *Ovidius* Epiſt. VII. Her. verſ. 87.

Nec mihi mens dubia eſt, quin te tua Numina damnent,
Per mare, per terras ſeptima jactat hiems.

Aeſtatem de iiſdem Aeneae erroribus dixit *Virgilius* lib. I. Aen. in fin.

- - - Jam ſeptima portat
Omnibus errantem terris & fluctibus aeſtas.

Ubi adeundus *Serv.* & lib. I. Aen. verſ. 269. *Val. Flacc.* lib. VI. verſ. 115. *Martialis* lib. V. Epigr. XXXVIII.

Sexta peregit hieme nec tamen tota.

lib. X. Epigr. LXI.

Crimine quem fati ſexta peremit hiems.

Poëtica quamvis haec magis videatur locutio, eam adhibuit ideo, quia illud potiſſimum ſingulare ſit in hac hiſtoria, quod tum primum hieme in caſtris ſub pellibus ſeu tentoriis manſerint Romani, cum antea aeſtivo ſolummodo tempore bella gererent, hieme domum repetentes. Atque hinc eſt, quod *hiemem* etiam pro anno poſuerit *Ovidius*, quia ipſe praecipue vi hiemis & frigore vexabatur lib. I. ex Pont. Epiſt. II. verſ. 27.

Hic me pugnantem cum frigore cumque ſagittis
Cumque meo fato quarta fatigat hiems.

Certe non ſola hieme *cum fato ſuo pugnabat*, ſed omni tempore, adeoque *hiems* pro toto anno accipienda, cum *aeſtas* illic locorum hiemi potius quam aeſtati eſſet ſimilior. Nec inpedit, quod hac in lectione duo ablativi conjuncti reperiantur *hieme* & *obſidione*, quod ſaepius accidere docebit Erud. *Cortius* ad *Salluſtium* Catil. cap. XI. §. 4. Mallem tamen legi *decima*, ſed Noſter non ſemper accurate loquitur. ARNTZ.

4 *Quod albis equis triumphaſſet.*] *Plutarchus*: Τά τ' ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ τέθριππον ὑποζευξάμενος λευκόπωλον ἐπέβη, καὶ διεξήλασε τῆς Ῥώμης, οὐδενὸς τοῦτο ποιήσαντος ἡγεμόνος πρότερον, οὐδ' ὕστερον. Hinc *Symmachus* urbis Praefectus (quem *Mart. Lipſio* acceptum referre convenit) Theodoſio Imperatori ſuaſit vehiculorum uſum in urbe ſummoveret, non enim e Republica eſſe urbis Moderatorem tanquam Salmoneum quendam ſuperbe invehi. *Irritamentum*, inquit, *ſuperbiae Roma veſtra non patitur: memor ſcilicet bonorum parentum, quos Tarquinii faſtus & ipſius Camilli currus offendit. Nam tanto illi viro albentes quadrigae exſilium triſte pepererunt. Summiſit Poplicola concioni civium Conſularem ſecurim, & honoris ſui culmen infregit, ut libertatem civitatis erigeret. Ergo moribus potius quam inſignibus aeſtimemur.* Sic ille

cta ab Appulejo Tribuno plebis, damnatus, Ardeam concessit. 5 Mox cum Galli Senones relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium Italiae oppidum obsiderent, missi sunt Roma tres Fabii, qui Gallos 6 monerent, ut ab oppugnatione desisterent. Ex his unus contra 7 jus gentium in aciem processit, & ducem Senonum interfecit. Quo commoti Galli, petitis in deditionem legatis, nec inpetratis, Romam petierunt, & exercitum Romanum apud Alliam fluvium ceciderunt,

le a Christianismo alienus, quae utinam a nobilibus intelligantur, qui mirum, quam lunatis calceis, non veris animi bonis placere studeant. SCHOTT. Nam *parum id, non civile modo; sed humanum etiam visum. Jovis Solisque equis aequiparari Dictatorem in religionem etiam trahebant: triumphusque ob eam unam maxime rem clarior quam gratior fuit. Livius.* ANNA. Ampl. *Cuperus* ad *Lactant.* de Mort. Perf. cap. XVI.

Et praedam inique.] *Praedam Vejentanam quam publicando sacrandoque ad nihilum redegit. Livius.* ANNA.

Ab Appulejo.] Mediolanensis & MSC. quidam *Saturnino* adjecit: Parisinus vero *Saturnio*, falso uterque, neque enim is erat, de quo infra. SCHOTTUS. *Pulejo Saturnio* uterque Leid. *Apulejo Saturnino* Fran. & *Gramm. Epulejo Trib.* Haun. Nullus autem agnoscebat praenomen *Lucii*, quod addiderant posteriores. Vid. *Livium* lib. V. cap. XXXII.

Ardeam.] *Ardeam civitatem* praeferebat Parisinus. SCHOTT.

5 *Galli.*] Vox haec in Parisino afuit, & certe superare videtur. SCHOTT. Delet & *Gramm.* & Fran.

Senones.] *Ab Utente flumine usque ad Aesim fines habuere. Livius.* ANNA.

Relictis agris.] Inter varias rationes, de quibus *Cortius* ad *Sall.* Jug. cap. XIX. §. I. cur Coloni in alias regiones transirent, etiam recensetur sterilitas agrorum. *Seneca* ad Helviam cap. VI. & cap. VII. in fin. *Ad hanc commutationem libenter nomina dabant, & relictis agris suis trans maria sequebatur colonus senex.* Sic quidem ibi legendum existimo, male circumferri solet *aris suis*, quae vox cum voce *colonus* minime convenit. Neque enim illi, qui novam Coloniam quaerebant, relinquebant sacra sua, quod notum ex Historia Aeneae, Tyri &c. *Virgilius* Ecl. I. init.

Nos dulcia linquimus arva.

Hoc *relinquere Penates* dixit *Livius* lib. XL. cap. III. Sic enim ibi ea vox de aedibus, non de Diis est exponenda. Confunduntur autem *aris* & *agris* ap. Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. XIII. §. 4. & Cel. *Burmannum* lib. XI. Met. vers. 546. ARNTZ.

Clusium.] *Clusium* vetus intellige, mediterraneum Tusciae opidum ad Glanum fluvium, qui non longe ab lacu Trasimeno. ANNA.

Italiae oppidum.] *Etruriae opidum* Mediolanensis legit. MSS. vero *Italiae.* Vulgata tamen lectio ferri potest. Causas autem, cur in Italiam Galli Senones duce Brenno irruperint, varias colligunt *Polybius*, *Livius*, *Dionysius*, & ex his *Hieron. Magius* lib. III. Miscell. cap. XII. & *Alciatus* lib. IV. Dispunctionum cap. XI. SCHOTT. Tamen *Italiae* profitentur apud nos omnes MSS.

Missi sunt Romani tres legati.] Concinnior lectio veterum Codicum *missi a Romanis tres Fabii.* Mediolanensis *missi Roma tres Fabii.* *Livius* enim Qu. Fabium Ambustum & fratres duos M. Ambusti filios legatos a Senatu missos fuisse ad Gallos Clusium obsidentes refert. A. U. C. CCCLXII. A *Diodoro Quinctus*, *Kaeso*, & *Cajus Fabii* dicti, qui anno insequenti Tribuni militum Consulari potestate fuere. SCHOTT. Et mihi quoque magis arridet lectio Exemplarium calamo exaratorum: *missi Roma tres Fabii;* quae & in Palatt. GRUT. *Roma tres Fabii* Leid. pr. & Fran. multo elegantius. *Romani tres Fabii* Haun. *Roma tres Legati Gramm.* Ubique hos etiam legatos *Fabios* appellat *Livius* lib. V. cap. XXXV. & XXXVI.

6 *Ex his unus.*] Vide *Liv.* lib. V. cap. XXXVI. ANNA.

7 *Inpetratis.*] Imo hi, quorum de poena agebatur, Tribuni militum consulari potestate creati sunt. MACH.

Alliam fluvium.] Hic XII. miliaribus Roma distans est, montibus Crustumiis affluens in Tiberim. MACH.

Ceciderunt.] Sic etiam Omnes MSS. olim tamen Editi *occiderunt*, quod princeps mutavit *Schottus*, quamvis nullam mutationis addat caussam. Certior ejus est lectio, quia ita volunt Scripti, sed prius tamen non rejiciendum, si modo addicerent Codices. *Frontinus* lib. I. Strat. cap. I. ex. 9. *Copiasque*

derunt, die XVI. Kal. Augusti, qui dies inter nefastos relatus, Alliensis dictus. Victores Galli urbem intraverunt, ubi nobilissi- 8 mos senum in curulibus & honorum insignibus, primo ut Deos venerati, deinde ut homines despicati interfecere. Reliqua juventus 9 cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obsessa, Camilli virtute est servata. Qui absens Dictator dictus, collectis reliquiis, Gallos improvi-

Copiasque ejus, antequam Hannibali fratri jungerentur, occidere. Livius lib. XXVII. cap. LI. *Exercitum hostium Imperatoremque occisum.* Eod. lib. cap. XLII. & XLIX. *Frontinus* iterum lib. III. Strat. cap. XVI. ex. 2. *Qui Romanos excipiendorum caussa eorum progressos occiderunt.* Alii reponunt etiam ibi *ceciderunt*. Eodem modo *interficere exercitum Eutropius* lib. III. cap. XX. *Exercitum ejus interfecit. Corn. Nepos* Dat. cap. VI. §. 4. *Quo facilius receptus interficeret hostes. Frontin.* lib. I. Strat. cap. I. ex. 6. & lib. II. cap. VII. ex. 3. Haec & alibi ita commutantur. Vide *Lipsium* ad *Tacit.* lib. I. de Clem. cap. XIV. Nos sup. cap. X. init. & fortasse infra ad c. LIX. ARNTZEN.

Die XVI. *Kal. August.*] XVII. die Julii. MACH. De die nefasto, vel atro, quo pugna Aliensis pugnata est, video inter auctores non convenire. *Livius* & *Plutarchus*, a. d. XV. k. Sextil. *Tacitus* XV. Annali quartum decimum numerat. Vide doctissimum *Scaligerum* de Emendatione Temporum. SCHOTT. *Servius* ad *Virg.* lib. VII. Aen. vers. 717. & *Lipsius* ad *Tacitum* lib. XV. Ann. exc. A.

Alliensis.] *Aliensis* cur simplici liquida scripserim, si quis rationem a me quaerat, sequutus veteres Libros sum, & Graecam consuetudinem. Hi enim Ἀλίαν ποταμὸν & Ἀλίαδα ἡμέραν vocant. Adhaec *Servius* in VII. Aen. 717.

Quosque secans infaustum interluit Alliæ nomen.

Affirmat Poëtas duplici *ll* metri causa efferre. *Lucanus* lib. VII.

Et damnata diu Romanis Allia fastis.

Verum circa Idus Februarias a Camillo Roma expulsi sunt Galli, quos inter pendendum aurum adortus erat. Auctor *Plutarchus*: unde recte *Sigonius* Camillum anno insequenti CCCLXIV. dictaturam continuasse colligit. SCHOTT. Sed de ratione scribendi non idem sentiunt Docti, cum quorum magna parte ego duplex *ll* praefero. Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. XIII. §. 7. & Var. Lect. Erud. *Oudend.* ad *Lucan.* lib. VII. vers. 409. Et *Allia* semper est apud Poëtas cum duplex *ll*, nunquam vero *Alia*. Aliter enim intelligendus *Lucanus*, quam exposuit *Servius* ad *Virg.* lib. VII. Aen. vers. 717. eumque secutus *Dausquius* Orthogr. tom. II. p. 26. *Haliensis* & *Haliam* unico *l.* solus *Gramm.* ARNTZ.

8 *Ubi nobilissimos senum.*] Pro *senes nobilissimos.* Male *Senonum* quidam. In Scipione Africano *nobilissimos juvenes* dixit. SCHOTT. *Senium* Fran. & Leid. sec. quam quidem lectionem genuinam esse adfirmare non audeo, tamen negligere nolim. Similes voces, ut ex. gr. *Judicium* & *judicum* a *judex*, *meretricium* & *meretricum* a *meretrix*, uti *senium* a *senex*, collegit Erud. *Vossius* lib. II. de Anal. cap. XIV. Unde *Judicium* pro *Judicum* in Variis Lectionibus habetur apud *Symmachum* lib. X. Epist. XXIII. fine. *Radix* facit *radicum* & *radicium*. *Aldus Manutius* ad *Cicer.* lib. I. de Off. c. XLIV. adde ad lib. III. de Off. cap. XVIII. fin. *Dausquium* part. I. Orthogr. p. 105. & *Stewechium* ad *Veget.* lib. II. de Re Mil. cap. XIX. p. 119. Idem *Vegetius* lib. V. de Re Mil. cap. VII. *Interdum quinos sortiuntur remigium gradus.* Sic ibi Codd. *Scriverii.* & lib. V. cap. XIII. ex iisdem: *Lacerti remigium & ars clavum regentis. Senonum* edidit *Mach.* ARNTZ.

Primo ut Deos venerati.] *Florus* lib. I. c. XIII. *Sedentes in curulibus suis praetextatos senes, velut Deos geniosque venerati; mox eosdem postquam esse homines liquebat, alioqui nihil respondere dignantes, pari vecordia mactant.* &c. ANNA.

Interfecere.] Initio orto a Papirio, qui dicitur Gallo barbam suam promissam permulcenti, scipione eburneo in caput incusso, iram movisse. MACH. *Despectati* Fran.

9 *Manlio.*] Qui clangore crepituve anserum noctu excitus Gallicos jam in arcem ascendentes deturbavit. MACH.

Obsessa.] A Gallis qui omnia flammis in urbe vastarant. ID.

Servata.] Pro *liberata* est *servata* in MSS. SCHOTT. *Servata* etiam *Machaneus*. Sed *liberata* apud *Aldum*, *Gryphium*, ceteros. Nos Scripturam omnium Codicum praetulimus.

Dictator dictus.] A Caeditio: consensu omnium in arce existentium. Dictus autem fuerat per Pontium Comminium impigrum juvenem, qui iacu-

10 provisos internecione occidit. Populum Romanum migrare Vejos volen-

incubans cortici, secundo Tiberi labens Vejos usque ad Camillum mandata deferens deceptis custodibus in Capitolium repedabat. MACH.

Reliquiis.] Reliquias exercitus Romani sparsi. *Virgilius. Reliquias Danaum.* MACH. Vulgati *reliquiis. Aldus* vero *reliquis*, ut & Libri Scripti. SCHOTT. Revocandum, quod haeret in aliis Libris, etiam Palatinis, *reliquiis.* Neque enim adhaerendum Codicibus scriptis, ubi abeunt a ratione, aut vero, quamquam heic, veteri modo scribendi, litera una pro gemina posita videri queat. GRUT. Neque recepta lectio repugnat Codicibus manu exaratis, cum ita in Nostris omnibus reperiatur, & in altera Editione *Aldi* & sequentibus, qui fere ejus textum expresserunt. *Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. X. *Legiones inter Galliam deleverunt, quarum reliquias cum C. Marius suscepisset.* Epit. *Livii* CVI. *Cum reliquias exercitus in collem recepisset.* Et sic fuerat reponendum apud *Frontinum* lib. II. Strat. cap. VII. ex. 13. *Et hac adsimulatione reliquiis Pompejanarum partium fiduciam fecit.* In Editionibus hodie apparet *reliquis*, quamvis saniorem scripturam in Variis Lectionibus adnotarant Viri Eruditi. Nost. inf. cap. XXIX. init. *Justinus* lib. XXII. cap. VIII. §. 15. *Ad persequendum belli reliquias. Seneca* Consol. ad Marciam cap. XX. *Et ex eo praelio, in quo prima acies Senatus fuit, quam infelices reliquiae sunt. Eutrop.* lib. V. cap. IV. *Ut belli socialis reliquiae tollerentur. Livius* lib. XXII. cap. LVI. *Reliquias tantae cladis velut ex naufragio colligentem. Justinus* lib. XIX. cap. III. §. 9. Var. Lect. ad *Curtium* lib. IV. cap. XVI. §. 7. & *Salmasius* ad *Spart.* Hadr. cap. VII. ubi haec eodem modo permiscentur. ARNTZ.

Inprovisos.] Inter Quintum Sulpitium, & Brennum Regulum Gallorum, & colloquio interveniente, & auro mille pondo pacto Tribuno recusante pondera, quae Galli pensuri supra ponebant, Camillus forte intervenit, auferrique aurum, & Gallos de medio summoveri jussit; illis vociferantibus conventum cum hostibus, respondit a Sulpitio Tribuno minori magistratu jussionem nullius loci esse, cumque ad manus ventum fuit, tanta strages Gallorum Gabinia via facta, ut ne quidem nuntius cladis superfuerit. MACH. Legendum: *improvisus*, id est, *ipse improvisus Gallos*, &c. Pater meus. ANNA. Profert Eruditissima *Anna* conjecturam Parentis, *inprovisus*, quomodo hic etiam rescribebat Eleg. *Munckerus* ad *Fulgent.* Mythol. lib. I. p. 9. quo loco hanc locutionem pluribus illustrat, quibus adde *Virgilium* lib. I. Aen. 598.

- - - Cunctisque repente
Inprovisus *ait.*

Et lib. IX. Aen. vers. 48.

Viginti lectis Equitum comitatus, & Urbi
Inprovisus *adest.*

Mamert. Paneg. dict. Julian. cap. VI. §. 3. *In medio Illyrici sinu* inprovisus *apparuit. Apulejum* lib. IX. Met. p. 226. *Captata noctis opportunitate* inprovisus *maritus adsistit. Arnobium* lib. V. adv. Gent. p. 183. Inprovisus *Proserpinam rapuit. Celsum* Vit. Caes. p. 216. Inprovisus *Pharon peninsulam occupavit.* & p. 223. *Venit igitur* inprovisus. *Cortium* ad *Sall.* Jug. cap. LXXXVIII. §. 6. Sed fortasse *inprovisi* possent dici hostes, qui vel omnia ad bellum necessaria non habent instructa, vel ad insidias non satis attenti sunt, ut *Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. XX. *Ut ex utroque cornu* inprovisos *hostes vertas in fugam.* Confer *Wasse* ad *Sallustium* Jug. cap. LIII. Tamen ut dicam id, quod sentiam, & hic (quamvis repugnent omnes Scripti nostri) & apud *Veget.* l. l. praeferrem *inprovisus.* Codex autem *Boend.* legit *inprovidos.* ARNTZ.

Internecione.] *Internitione* Libri scripti, Coloniensis *interitione.* Vidi qui & *internectione* legerent, ut in antiquo *Suetonii* Libro in Othone c. XII. Narrat eadem *Annaeus Florus* lib. I. & *Polyaenus* lib. VIII. Strategematum. SCHOTT. Corrupte *incenucione* Fran. *Internitione Boend.* & *Gramm. In dormitione* Haun. *Interemptione* uterque Leid. Sed malim ego receptam tueri cum Erud. *Munckero* ad *Fulgent.* Myth. lib. I. p. 9. Paneg. *Mamert.* Maxim. Hercul. dict. cap. V. §. 4. *Cuncti Chaibones, Erulique cuncti tanta internecione caesi interfectique sunt. Frontinus* lib. II. Strat. cap. V. exemp. 32. *Conversos & in fronte & utrisque lateribus ad internecionem cecidit.* & eod. cap. ex. 24. *Ad internecionem cum Exercitu cederetur.* ubi eodem modo variant Codices, monente cum aliis *Keuchenio. Eutropius* lib. IV. cap. XIII. *P. Juventium contra se missum ad internecionem vicit.* Ubi alii *internicionem* teste *Vineto.* Confer *Brantium* in Not. Crit. ad *Caesarem* lib. I. Bell. Gall. cap. XIII. Cel. *Dukerum* ad *Florum* lib. II. cap. XVII. §. 16. & cap. XVIII. §. 6. & Cl. *Cortium* ad *Sallustium* lib. III. Hist. p. 965. ARNTZ.

10 *Populum.*] *Romanum* simpliciter Leid. sec. ut *Romanus* pro Populo Romano ponatur, quod vix verisimile. Vid. *Gron.* ad *Livium* lib. III. cap. II. Ad hanc historiam adluditur apud *Sueto-*

volentem retinuit. Sic & oppidum civibus, & cives oppido reddidit.

Suetonium Nerone cap. XXXIX. §. 5.
Roma domus fiet, Vejos migrate Quirites.
Volentes Leid. pr.

Retinuit.] Facunda oratione, in qua ostendit tercentum, & unum & sexagesimum annum praeteriisse, quibus fortuna recte steterat; ne expertis inexperta praeferrent. Praeterea firmavit populum vox audita: *signifer statue signum; hic optime manebimus.* Ad illud *Juvenalis* respexit:

Vejos migrate Quirites.

MACH. Ejus orationem facundissimam vide apud *Liv.* lib. v. cap. LI. ANNA.

Oppidum civibus.] Vellem *urbem* dixisset: quomodo Romam potissimum appellatam pueri norunt, & si ignorent, vapulant plagosis Orbiliis. Hinc autem alter Romulus dictus Camillus, ut & Marius tertius de victis Cimbris. Auctor *Plutarchus.* SCHOTT.

CAPUT XXIV.

ARGUMENTUM.

Voluntarium militem se offert, militaribus donis ornatur, in pectore cicatrices habet, Gallos Capitolium conscendentes dejicit, regni affectati suspicione in carcerem conjicitur, liberatur, rursus reus fit, & de saxo Tarpejo praecipitatur M. Manlius Capitolinus.

Manlius ob defensum Capitolium Capitolinus dictus, sexdecim [1] annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta septem [2] militaribus donis a suis ducibus ornatus, viginti tres cicatrices in pecto-

1 *Manlius.*] Hunc *M. Manlium Livius: Dionysius* vero *T. Manlium* vocat: *Diodorus A. Manlium.* SCHOTT.

Ob defensum Capitolium.] A Gallis, clangore anseris excitus: ut dicitur inferius. MACH.

Capitolinus.] *Capitolini* cognomen in gente Manlia fuit, antequam hic Gallos a *Capitolio* depelleret, propterea quod in *Capitolio* habitarent: quod ne cui Patricio liceret, damnato M. Manlio decreto cautum est. *Plutarch.* in Camillo & de Fortuna Romanorum, in fine. Ubi C. Pontii Corvini Strategema & industriam natando narrat, quale exemplum alibi hic ex *Orosio* notavi. Ubi & *Polybium* lib. II. citat aliter haec narrantem, Gallos obsidionem deseruisse Capitolii, accepto nuntio suos agros vastari. In Camillo ait *Plutarchus* peste coactos obsidionem solvere & commeatus inopia. SCHOTT.

Voluntarium militem.] Tales ἐθελοντῆρας vocat *Homerus* Odyss. β. Vide *Macrob.* I. Saturn. cap. XI. de Augusto, & cap. VI. versus *Ennii* de Manlio, & infra Capitolinum in M. Antonini vita. SCHOTT. *Not. Min.*

2 *Militaribus donis.*] Id est, armillis, phalerisque. *Plinius* libro VII. cap. XXVIII. de illo fato: *ante decimum septimum annum bina ceperat spolia, primus omnium eques coronam muralem acceperat, sex civicas, septem & triginta dona, tres & triginta cicatrices.* MACH. Mox *a suis Civibus.* De militaribus donis confer *Senecam* lib. II. de Benef. cap. IX. *Justinum* lib. XXIII. cap. IV. §. 13. *Solinum* Polyh. cap. I. p. 7. *Vignoli* Insc. Sel. Class. III. p. 321. Talia memorat *hastas, vexilla, phaleras Sallustius* Jugurtha cap. LXXXV. §. 29. Ubi videndus *Cortius* & *Sigonius* lib. I. de Jur. Civ. Rom. cap. XV. ARNTZ.

Viginti tres.] Lege *triginta tres.* Non de Libris haec emendatio est, sed a veritate historiae. *Plinius* enim lib. VII. Natural. Hist. cap. XXVIII. sic legi jubet, non *viginti tres.* SCHOTT. Sed nihil muto contra MSS. qui omnes *viginti tres*, nisi quod Haun. & Lugd. sec. XXIV. exhibeant.

3 pectore habuit. Capta urbe auctor in Capitolium confugiendi fuit. 4 Quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos adscendentes dejecit.

In pectore.] Melius, quam quidam, qui *in corpore* habent, nam adverso corpore, quod *pectus* appellamus, cicatrices accepisse, idem *Plinius* refert. SCHOTT. Variatur & in Nostris, sed mihi vix dubium est, quin verissimum sit *in pectore.* Est enim *pectus* anterior pars corporis, in qua vulnera excipere decorum habebatur, cum contra turpitudini esset, si quis aversis vulneribus caderet. *Livius* lib. II. cap. XXIV. *Ipse testes honestarum aliquot locis pugnarum cicatrices adverso* pectore *ostentabat.* lib. VI. cap. XX. *Nudasse* pectus *insigne cicatricibus bello acceptis. Ausonius* Epigr. XXIV.

Excipis adverso qui pectore *vulnera septem.*

Pacati Paneg. cap. XXX. §. 5. *Qui obtulerant mortibus* pectora, *darent terga vulneribus.* & c. XXXIV. §. 2. *Vix* pectora *viderat*, *jam terga caedebat. Seneca* lib. I. de Clem. cap. IV. *Adversa vulneribus* pectora *ferunt. Seneca* Hippol. vers. 616.

Cuncter paratis ensibus pectus *dare.*

Quinctil. Decl. IX. cap. XXII. *Recepit* pectore *adverso ferrum.* Non negarim facile in hac re exprimenda aliquando *corpus* adhiberi, sed tum additur fere epitheton, unde appareat, ipso pectore accepta fuisse vulnera. *Sallustius* Jug. c. LXXXV. §. 29. *Praeterea cicatrices* adverso corpore. *Livius* lib. XXVI. cap. XLVI. *Ut latera infestiora subeuntibus*, *quam* adversa corpora, *essent.* & lib. XLV. cap. XXXIX. *Insigne corpus honestis cicatricibus omnibus* adverso corpore *exceptis habeo. Valer. Maximus* lib. VII. cap. VII. exem. I. Adverso corpore *exceptas ostendebat cicatrices.* Sed hae duae voces *pectus* & *corpus* saepe a Librariis confundi solent. Vide Nobil. *Heinsium* ad *Ovid.* lib. V. Fast. vers. 71. Cl. *Burmannum* ad lib. II. Trist. vers. 213. ad *Quinctil.* Decl. X. cap. XVII. & Decl. CCLVIII. Cel. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XVI. vers. 479. Laudabilia enim habebantur maxime vulnera adversa, quae indicabant a pugnantibus, non vero a fugientibus esse accepta, unde illa adhortatio ad milites apud *Silium Ital.* lib. X. vers. 6.

Pectoribus *ferrum accipite*, *ac sine vulnere terga*
Ad manes deferte Viri.

Jamblichus Vit. Pyth. cap. XVIII. p. 70. *Ovidius* lib. XIII. Met. vers. 262.

- - - *Sunt & mihi vulnera Cives*
Ipso pulcra loco, *nec vanis credite verbis*
Adspicite en. (*vestemque manu diducit*) *& haec sunt*

Pectora *semper*, *ait*, *vestris exercita rebus.*

Comment. ad *Justinum* lib. IX. cap. III. §. 10. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. II. vers. 42. & *Cortius* ad *Sallust.* Catil. cap. LXI. §. 3. ARNTZ.

3 *Capta urbe.*] A Gallis. ANNA.

4 *Quadam nocte.*] *Qua de nocte.* Parisinus. SCHOTT. Sed hoc nihil est, multo elegantior & tersior ea lectio, quam nobis proponit Leid. sec. *in quadam nocte.* Praepositio enim illa *in* additur saepe substantivis illis, quae tempus indicant, quamvis abesse potuisset. Unde haud rato accidit, ut Librarii eam particulam, quasi minus necessariam, neglexerint. *Plinius* Paneg. cap. VI. *Exspectatum est tempus*, *in quo liqueret.* & cap. XXVII. *Nae ille in tam brevi tempore effecerit.* Quibus locis non abjicienda est cum Viris doctis ea praepositio. *Terentius* Heaut. Act. V. Sc. II. vers. 2.

Ut Pater tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum.

Justinus Praef. *Sufficit enim mihi in hoc tempore judicium tuum. Gellius* lib. III. cap. XVIII. *In veterum aetate. Dictys Cret.* lib. I. cap. VI. *Cujus maxime in ea tempestate domi bellique consilium valuit.* Adde Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. I. §. 15. & lib. IV. cap. II. §. 71. & *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XLIII. §. 5. ARNTZ.

Anseris.] *Lucretius* lib. IV. de Rerum Natura.

- - - *Humanum longe praesentit odorem*
Romulidarum arcis servator candidus anser.

Videndus *Cicero* pro Roscio, *Plinius* lib. X. cap. XXII. & de sacris *D. Basilius* Homil. VIII. in Hexaëmeron. *Plutarchus* ἐν αἰτίοις ait alimenta publice anserum a Censoribus Romanis locata fuisse, ob diligentiorem quam canum custodiam. SCHOTT.

Excitatus.] *Excitus* Parisinus. Vulgati *excitatus*, quod etsi non improbo, illud tamen malo. SCHOTT. Quod habeant alii Codices *excitatus* damnat *Schottus.* Ego consensui omnium Script. & Editt. resistere nolui, praesertim cum hanc lectionem firmet *Vegetius* lib. IV. de Re Mil. cap. XXVI. *Nisi clamore anseris* excitatus *Manlius restitisset. Florus* lib. I. cap. XIII. §. 15. *Manlius clangore anseris* excitatus. *Servius* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 652. *Gallos detrusit ex arce clangore anseris* excitatus. *Livius* lib. I. cap. LI. *Turnum ex somno* excitatum *circumsistunt custodes.* lib. VII. cap. XII. *Terrorem repente ex somno* excitatis *subita res praebuit.* lib. XXIV. cap. XLVII. *Tum demum hostes* excitati *sunt.* lib. XXV. cap. IX. *Familiare jam signum cum* excitasset *vigilem.* & c. X.

cit. Patronus a civibus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cum Se- 5 natum suppressisse Gallicos thesauros argueret, & addictos propria pecunia liberaret, regni adfectati suspicione in carcerem conjectus,

x. *Praefectus primo* excitatus *tumultu*. *Justinus* lib. XI. cap. XIII. §. 2. *A Parmenione aegre* excitatus. *Quinctil.* Decl. II. cap. XX. *Fragor, quo familia excitata est.* *Plinius* Paneg. cap. LIX. §. 2. *Ex illo felicitatis somno velut* excitatos. *Obsequens* de Prod. cap. CXXVII. *Ita ut Lunae fulgore Calpurnia* excitaretur. Sed tamen *Schotto* adsensum praebet Doctiss. *Stewechius* ad *Veget.* l. l. ibi, apud *Florum* & hoc etiam loco legens *excitus*, quod eo colore defendit, quasi verisimile non esset custodes Capitolii adeo somnolentos fuisse, ut excitandi forent. Sed si somno non oppressi fuissent Vigiles, clangor anserum necessarius non fuisset, cum ipsi insidias potuissent praesentire. Et praeterea nonne *excitus* idem est, quod *excitatus*. *Livius* lib. I. cap. VII. *Hercules ad primam auroram somno* excitus. lib. V. cap. XLVII. *Alarumque crepitu* excitus *M. Manlius*. lib. XXIV. c. XL. *Ipse Rex sicut somno* excitus *erat*. *Claudianus* Epith. Pall. & Celer. vers. 26.

- - - Strepituque excita *resedit*
Et reliquum nitido detersit pollice somnum.

Ammian. Marcell. lib. XXV. cap. II. p. 451. *Adulta jam* excitus *nocte*. Adde Cel. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. XIII. Adeoque in hisce vocibus nihil erit ex ingenio mutandum, cum eandem efficiant sententiam. ARNTZ.

Farre donatus est.] *Liv.* lib. V. cap. XLVII. *Manlius primum ob virtutem laudatus donatusque, non ab Tribunis solum militum, sed consensu etiam militari, cui universi selibras farris, & quartarios vini, ad aedes ejus, quae in arce erant, contulerunt. Rem dictu parvam, caeterum inopia fecerat eam argumentum ingens caritatis, cum se quisque victu suo fraudans, detractum corpori atque usibus necessariis ad honorem unius viri conferret.* ANN.

Domum.] *Donum* quidam Editi pro *domum*, sed hoc retineo *Livii* auctoritate; *domum* enim habuit in Capitolio, antequam obsideretur a Gallis. SCHOTT. Apud me nulla est varietas. Sic eodem modo hae duae voces confunduntur in notis *Scriverii* ad *Frontinum* lib. II. Strat. cap. XI. ex. 5. Apud *Suetonium* in Neron. cap. XLI. §. 7. *Quosdam e primoribus Viris demum evocavit.* Excerpta *Voss. donum*, unde nullo negotio fit *domum*, quae sine dubio est vera lectio. ARNTZ.

Capitolio.] MSS. *Capitolino.* quod probo. *Capitolinus* ut *Palatinus* saepe pro montibus usurpantur: quae ignorantes quidam *Livium* aliosque contaminarunt, Harpyis unguibus omnia suo more foedantes, quae non assequuntur, aut intelligunt. SCHOTT. *In Capitolium* Leid. sec. reliqui nil variant.

Publice.] Id est, ex aerario. Jam supra. ANN.

5 *Cum a Senatu.*] Aut abit a recepta Historicorum fabula Auctor, aut restituendum, *cum Senatum suppressisse Gallicos thesauros argueret.* GRUTER. Legendum ita omnino. Ipse enim Manlius aurum Gallicum a Patribus occultari jaciebat. *Liv.* lib. VI. cap. XIV. *Ad hoc domi, concionantis in modum, sermones pleni criminum in Patres: inter quos, cum omisso discrimine, vera an vana jacerent, thesauros Gallici auri occultari a Patribus jecit.* ANNA. Ita certius Leid. pr. ceteri *cum a Senatu g. t. s. argueretur.*

Suppressisse.] Parisinus *sumpsisse* habet. SCHOTTUS. *Sumpsisse* Haun. *Gramm.* Leid. sec. & Edit. *Mach.*

Gallicos thesauros.] *Thesauros* intellige, qui pro redemptione Capitolii a Romanis fuerant collati, sive potius aurum omne *Gallis* ademptum & reportatum. ANNA.

Addictos.] Parisinus habet *additos*. SCHOTT. Qui, cum solvendo non essent, creditoribus *addicebantur*, ut eis pro servis essent. ANNA. Nos supra cap. XXI. §. 3.

Pecunia.] *Pecunia* pro *manu* in MSS. omnibus. *Manu* tamen ferri potest. Constat enim ex *Plutarchi* extremo Camillo ac *Livio*, vi aperta *addictos* exemisse creditoribus. SCHOTT. Sed contra consensum omnium Codd. nihil temere est admittendum. Vide *Livium* lib. VI. cap. XIV.

Regni adfectati suspicione.] Pro quibus Libri quidam veteres legunt: *Regem affectati suspectus*, antiqua, ut apparet, forma. SCHOTT. *Regni adfectati suspectus* Leid. pr. & *Gramm.* *suspicione* delet Leid. sec. & Fran. ad eam formam, qua *Tacitus* lib. VI. Ann. cap. XXIX. *Male administratae provinciae, aliorumque criminum urguebatur.* Sed cum Haun. & ceteris *suspicione* retineo, quomodo *suspicionibus arguere* apud *Tacit.* lib. III. Hist. cap. LXXVIII. *Servius* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 652. *Adductus in suspicionem regni appetiti.* *Crimine* habet *Boend.* Porro *in carcere* scribit idem Codex, sed tamen aliter loquuntur Latini. *Livius* lib. XLV. cap. XLIII. *Ceteri captivi*

6 jectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, & gravius perseveraret, reus factus, & ob conspectum Capitolii 7 ampliatus est. Alio deinde loco damnatus, & de saxo Tarpejo 8 praecipitatus est. domus diruta. bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cognomen ejuravit, ne quis postea Capitolinus vocaretur.

C A-

vi Romae in carcerem conjecti. Sallust. Catil. cap. XLII. §. 3. *Caussa cognita in vincula conjecerat.* Nos supra cap. I. §. 2. *Val. Maximus* lib. I. c. VIII. exem. I. *Vano sermone contemtor in carcerem conjectus.* lib. IV. cap. I. exem. 8. *Actos hostium duces in carcerem conjecerit. Corn. Nepos* Milt. cap. VII. *In vincula publica conjectus est.* & Conone cap. IX. *Hujus nuncio parens cum venisset in vincula conjectus est.* Tamen *conjicere se in flammis* reperi in Scripto *Orosii* lib. V. cap. XIV. in fin. ARNTZ.

6 *Et ab conspectu Capitolii.*] Sic censeo legendum auctoribus Libris paullo antiquioribus. Nam *ob conspectum* patiendi notione dictum, dure ferit aureis meas; nescio quid aliis usu veniat. Locus, ut interpungendum putamus, habet. SCHOTT. Non magis dure ferit aures meas nova isthaec lectio, quam aliorum ferit retro vulgatum, *& ob conspectum Capitolii*: quomodo item restat in MSS. Palatinis, nisi quod alter omiserit voculam *ob.* vultque in causa fuisse Capitolium, quod ampliatus fuerit, neque statim etiam damnatus. GRUT. Venuste, *conspectus Capitolii* Manlium ampliavit. Nam *in campo Martio cum centuriatim populus citaretur, & reus ad Capitolium manus tendens, ab hominibus ad Deos preces avertisset; apparuit Tribunis, nisi oculos quoque hominum liberassent ab tanti memoria decoris, nunquam fore in praeoccupatis beneficio animis vero crimini locum. Ita prodicta die, in Petelinum lucum extra portam Flumentanam, unde conspectus in Capitolium non esset, concilium populi indictum est. Livius.* ANNA. *Ob conspectum* Scripti omnes & olim Editi, quod recte exponit *Gruterus.* Ego tamen ita nollem loqui.

Ampliatus.] *Ampliare* est, ut *Asconius Pedianus* in Divinatione inquit, *cum de alicujus capite agebatur, & scribebatur N. L. qua significabant, non liquere: neque condemnabant, neque absolvebant, sed differebant causam, nam signum condemnationis erat C. absolutionis A.* MACH. *Ampliatus*, id est, nec condemnatus fuit, nec absolutus. Id cum fiebat, hanc vocem *amplius* pronuntiabant: intelligebant autem *amplius* deliberatum iri super illo aut illo negotio. ANNA.

7 *Alio deinde loco.*] In Campo Viminali *ad Petelinum lucum extra portam Flumentanam.* ANN.

De saxo Tarpejo.] Unde dictum vide *Festum* in *Saturno.* SCHOTT.

Domus diruta.] *Et latum ad populum est, ne quis Patricius in arce, aut Capitolio habitaret. Livius.* ANNA.

8 *Gentilitas.*] Proprie *gens* plures familias amplectitur. ANNA.

Manlii.] Gentis Manliae decreto cautum est, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. MACH. *Cognomen* MS. praefert, unde amicus quidam meus legi volebat, *Manlii cognomen ejuravit.* Colon. vero exemplum *Manlii cognomine vitavit.* Verum locus male habet, quamobrem repugnantibus Lib. omn. lego: *Gentilitas ejus Manlii praenomen ejuravit*, vel potius, *nomen ejur.* Praenomina enim propria mihi esse videntur, quibus gens & familia quaeque distinguitur, sed haec alibi. Quid si legas *Marci praenomen.* sed longius abit a vestigiis Librorum omnium. *Florus* quoque *Livii* abbreviator lib. VI. qui nos sanare potuisset, & ipse aegrotat. *Cum obstrictos*, inquit, *aere alieno liberaret, nexos exsolveret, crimine affectati regni damnatus de saxo Tarpejo dejectus est: In cujus notam S. C. factum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset.* Syllaba *co* repetita locum corrupit. Recte igitur *Sigonius praenomen* ex *Quinctiliani* lib. III. reponendum docuit. Quod *Livius* & *Plutarchus* in lib. τῶν κεφαλαίων confirmat: & illud *Festi* seu *Paulli Diaconi* lib. XI. de Verb. Signif. *Manliae gentis Patriciae decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, cum regnum affectasset damnatus necatusque est.* Vide *T. Livium* lib. VI. ab V. C. Illud extrem. cap. (*ne quis p. Capit. vocar.*) glossema est ejus, qui illud *Manlii cognomen* interpretandum putavit. Sic fere a fungis illis audaciter vett. quibusque auctoribus, ut ille ait, *unus & alter assuitur pannus.* Constat autem *Marci* praenomen postea in gente Manlia tulisse neminem; Capitolini vero cognomen post eam diem plurimos. SCHOTT. Nihil hujus periodi sincerum est, nisi forte vox princeps. Consulantur notae *Schotti* nostri, nam & Palatinus *cognomine juravit.* GRUT. Et sic quoque Nostri omnes, qui nihil auxilii hic adferunt. pro

vocare-

vocaretur Leid. pr. *nominaretur*. Fortasse Noster *cognomen* posuit pro praenomine, quae res glossatorem inscium in errorem abduxit, ut de suo liberalior, quam par erat, adderet *ne quis postea Capitolinus vocaretur*. Porro hoc praenomen repudiatum esse a familia Manliorum Patricia, non vero a Plebeja, in qua etiam postea *Marci* exstiterunt, voluit Illustr. *Spanhemius* de Praest. Num. diss. x. p. 33. ARNTZ.

CAPUT XXV.

Argumentum.

Fidenatium legatos ad se missos interficientium ducem Lartem Tolumnium interficit, & Jovi Feretrio spolia opima consecrat A. Cornelius Cossus.

Fidenates Fidei Romanorum hostes, ut sine spe veniae fortius dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt; ad quos Quinctius Cin- 1

1 *Fidenates.*] In Latio sexto ab urbe milliario. ANNA.

Fidei.] Credo ex similitudine vocis Fidenatium fictum esse, quod quasi conjugata sint Dialecticorum, sed Fidena primam extendit syllabam contra atque *Fides*. Auctor *Carisius* lib. IV. & *Diomedes* lib. II. Gram. qui in hoc *Virgilii* hemistichio *urbemque Fidenam* fieri συστολὴν in prima syllaba ajunt. Certe in MSS. constanter lego: *Fidenates veteres Romanorum hostes*. recte. Nam annos amplius 324. assidue, jam septimum rebellando victi sunt, ut apud *Livium* lib. IV. *Mamercus Aemilius* Dictator in oratione sua testatur. Quidam Vulg. *fidei Romanae hostes*. SCHOTT. Scriptum fortasse fuerat *rei Romanorum hostes*. Sed non abeundum a MSS. ANNA. Ego in nullis meorum illud *veteres* reperi, nec doctissimae *Annae* conjectura placere mihi potest, cum non sciam alibi Nostrum ita loqui, ut *rem* ponat pro *Republica*, & insolentior sit locutio, *res Romanorum*, cum alii *res Romana* dicant, ut:

Moribus antiquis stat res Romana virisque.

Neque tamen ex illo *fidei* commodus sensus exsculpi potest, quare, si conjectura sanandus sit locus, ego quidem vellem: *assidui Romanorum hostes*; ut prima syllaba a praecedentibus litteris *ates* sit absorpta. *Assiduus hostis* est, qui frequenter bella movet; *Livius* lib. II. cap. XLVIII. *Vejens hostis assiduus magis, quam gravis*. lib. XXXII. cap. XIX. *Terrebat eos Lacedaemonius, gravis & assiduus hostis*. *Florus* lib. I. cap. XII. §. 1. *Assidui vero & anniversarii hostes ab Etruria fuere Vejentes*. *Ovidius* lib. I. ex Pont. Epist. VIII. vers. 5.

Vivimus assiduis expertes pacis in armis,
Dura pharetrato bella movente Geta.

Sic *assidua bella* apud *Livium* lib. VI. cap. XII. *Justinum* lib. VI. cap. VI. §. 2. *Assidua certamina* ibid. lib. XVII. cap. III. §. 16. Si tamen admitterent Codices, non repudiarem illud *veteres*. ut *Livius* lib. VI. cap. VII. *Itaque novus hostis veteri adjunctus*. & cap. II. ejusdem libri: *Volsci veteres hostes arma ceperant*. Sed, ut saepius dixi, non libenter aliquid muto, ubi nihil mutant Codices. Neque enim nostrum est efficere, ut Lectores nostra legant. ARNTZ.

Legatos.] C. Fulcinium, Cloelium Tullum, Sp. Ancium & L. Roscium. ANNA.

Interfecerunt.] Jussu Lartis Tolumnii Vejentium Regis, ad quem confugerant. MACHAN. Contra jus gentium. Legationis enim jus apud omneis gentes sanctum esse & inviolatum consuevit, ut inquit *Cornelius Nepos* in Pelopida (ubi tamen vulgati Codices non recte *factum* habent pro *sanctum*) & *Cicero* lib. I. Accusat. Supra in Camillo legisti ea caussa post Aliensem cladem acceptam urbem Gallos cepisse, & magnam partem incendisse, contrucidatis Senatoribus. SCHOTT. Confer quae *Grotius* habet & ad Eum Viri docti lib. II. de Jur. Belli & Pacis cap. XVII. *Barthius* ad *Statium* lib. II. Theb. vers. 373. Hoc ita jure gentium fuit constitutum. *Seneca* lib. III. de Ira cap. II. *Violavit Legationes rupto jure gentium, rabiesque infanda civitatem tulit*. & passim.

Quinctius Cincinnatus.] *Livius* quarto ait Marcum Aemilium fuisse Dictatorem. Q. Cincinnatum filium Magistrum equitum. MACH. Pugnant

Cincinnatus Dictator missus Magistrum equitum habuit Cornelium 2 Cossum, qui Lartem Tolumnium ducem sua manu interfecit. De eo spolia opima Jovi Feretrio secundus ab Romulo consecravit.

C A-

gnant haec ut alias saepius cum *Livio*, ut vehementer hallucinentur ii, qui hunc libellum a *Plinio Caecilio* & *Livio* exscriptum esse autumant. Alioqui sic ad sensum *T. Livii* concinnanda erant: *ad quos Mamercus Aemilius Dictator missus, Magistrum equitum habuit L. Quinctium Cincinnatum dignum parente juvenem: ac tum A. Cornelius Cossus inter equites Tribunus militum Lartem Tolumnium*, &c. SCHOTT. *Not. Min. dictus* loco τοῦ *missus Boend.* Vox hac in re, ut norunt pueri, propria, sed tamen huic loco minus conveniens.

Magistrum equitum.] Nos Cossum anno CCCXXV. Consulem fecimus Fastos sequuti: quo in magistratu haec ab illo gesta esse, *Livio* auctore, propius a vero abest; quod ea opima spolia sint, quae dux duci detraxerit, nec dux sit nisi cujus ductu & auspicio bellum geritur. Nec desunt qui *Lar* dignitatis nomen sonare affirment. Mihi tamen magis praenomen esse videtur: tum quia semper *Livius Larte Tolumnio Rege*, & Auctor Epitomae de Praenominibus *Lartem Porsenam* vocat quendam, & Etruscum praenomen facit. Verum *M. Varro* apud *Festum* ait opima spolia etiam esse, si manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium detraxerit. SCHOTT. Comment. ad *Florum* lib. I. cap. XII. §. 9.

Cornelium Cossum.] Is a Romulo secundus spolia opima tulit. Tertius M. Marcellus exstitit, victo Gallorum duce Viridomaro. MACH.

Lartem.] Alii *Larten*, MSS. quidam & Editi *Laertem* mendose. *Priscian.* libro quinto: *Lar, quod significat* κατοικίδιον θεὸν, *Laris facit genitivum: Sin autem Imperatorem Vejentorum, Lartis, quem mactavit Cossus, ut testis est* Ovidius *in Epigrammatis.*

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Livius *lib.* IV. *Ab urbe condita Larte Tolumnio Rege Vejentorum.* Sic ille, adde & *Ciceronem* Philipp. IX. unde colligi non obscure potest cum Vejentibus, non Fidenatibus bellum Populo Romano fuisse. *Lycosthenes* sic conciliare conatur, quod ad Vejentes Fidenates defecissent, teste *Livio*, anno CCCXVI. post Romam conditam. SCHOTT. *Laertem Boend.* Fran. & *Gramm. Labantem* Haun. *Labentem* Leid. sec. Omnes vitiose.

Interfecit.] Anno ab urbe C. 318. ANNA.

2 *Jovi Feretrio.*] *Marti* dixisse oportuit, nam lex Numae erat pro primis spoliis opimis bovem Jovi immolari oportere: pro secundis Solitaurilibus Marti fieri: pro tertiis vero agnum caedi debere. Cui quidem legi, quoniam hactenus ab omnibus non intellecta jacuit, unus *Josephus Scaliger* ingenium supra humanum, & Patre docto doctior Filius, medicam manum adhibuit, dum mutilum *Festum* restituit, ut nihil ille nisi ab aliis deploratum magno animo aggreditur. Sic igitur Numa apud *Festum* scripserat:

QUOIUS. AUSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA. CAPIUNTUR. JOVEI. FERETRIO. BOVEM. CAEDITO. QUEI. CEPIT. AERIS. DUCENTA. DARIER. OPORTETO.

SECUNDA. SPOLIA. IN. MARTIS. ARAM. IN. CAMPO. SOLITAURILIA. UTRA. VOLUERIT. CAEDITO.

TERTIA. SPOLIA. JANO. QUIRINO. AGNUM. MAREM. CAEDITO. CENTUM. QUEI. CEPERIT. EX. AERE. DATO.

Idem *Plutarchus* in Marcello affirmat, & *Servius* ad illud VI. Aeneid.

Tertiaque arma Patri suspendet capta Quirino.

Virg. III. Aeneid. vers. 222.

- - - Divos ipsumque vocamus
In praedam partesque Jovem, tunc littore curvo
Exstruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.

Ubi Solonis legem explicat erudite *Germanus Valens*, rectius quam *Pratejus* inter Solonis Legem LXXV. Ex Annalibus vero Pontificum apparet, uni *Jovi* suspendi spolia ea solere, si integra ejusdem Pompeji lectio est. *Ad aedem*, inquit, *Jovis Feretrii poni, testimonio sunt Libri Pontificum, in quibus sit, pro primis spoliis bove, pro secundis suovetaurilibus: pro tertiis agno publice fieri debere.* Nec me fugit, *Sigonium*, cui plurimum historia Romana & *Livius* ipse debet, ingeniose lacunam hanc supplere conatum, itaque in Fastis legere: *M. Varro ait, opima spolia etiam esse, si manipularis miles detraxerit, dummodo duci hostium detraxerit. Quod autem omnia solita non sint ad aedem Jovis Feretrii poni &c.* Sed cum nullius Libri Scripti auctoritate nitatur, nihil in Auctore nostro demutare ausim. SCHOTT.

Ab Romulo.] Ita scribo praeeuntibus plerisque Scriptis, contra Grammaticorum regulas, qui *a* volunt sequente consona. *Sallustius* Catil. cap. XL. §. 5. *Nam tum Brutus ab Roma aberat. Terent.* Heaut.

Heaut. Act. I. Sc. I. verf. 23.
Tantumne ab re tua est otii tibi.
Et Adelph. Act. v. Sc. III. verf. 44.
At enim metuas, ne ab re fint tamen
Omiffiores paullo.
Et fic ante alias confonantes, cujus rei multa exempla congeffit *Guntherus* Latin. Reft. parte fec. Init.

CAPUT XXVI.

ARGUMENTUM.

Bello Samnitico Tribunus militum per medias cuftodias incolumis evadit, & corona donatur: Latino Diis fe Manibus devovet, & fuis victoriam relinquit P. Decius Mus Pater.

P. Decius Mus bello Samnitico fub Valerio Maximo & Cornelio [1] Coffo Confulibus Tribunus militum, exercitu in anguftiis Gauri montis infidiis hoftium claufo, accepto, quod poftulaverat, praefidio, in fuperiorem locum evafit; hoftes terruit. Ipfe intempefta nocte

1 *P. Decius Mus.*] Sic eft in melioris notae Libris antiquis, tametfi in quibusdam Vulgatis *Mus* abeffet, indeque ne beftiam facerent, inepti quidam emendatores *Decimus* repofuerant. Res triduano rifu digna. In *Lactantio* vero lib. III. Divin. Inftitut. cap. XII. *Qui propter falutem civium voluntariae fe neci obtulerunt: ficut Thebis Moeneceus, Athenis Codrus, Romae Curtius, & Mures duo Decii, numquam mortem vitae commodis praetuliffent, nifi fe immortalitatem opinione civium confequi putaviffent.* Ubi quidam pro *Mures Mutius* audacter fubftituit, quafi aut *Decios Mures* cognominatos, aut cognomina venufte nomini aliquando praemitti ignoraffet. Sed non vacat aliorum errores recitare & refellere. SCHOTT. In plerisque MSS. hoc caput fuperiori adnectebatur, his verbis *hic bello* &c. Sic certe Fran. *Boend.* Haun. & *Gramm.* Sed aperte falfum; cum haec hiftoria ad Decium, non vero ad Coffum pertineat.

Bello Samnitico.] Anno mundi 3611. ante C. N. 367. ab U. C. 414. Vide *Florum* lib. I. cap. XVI. ANNA. *Sannitico* Leid. pr. & *Boend.*, quae Scripturae varietas jam aliis obfervata fuit. Vide Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XVI. §. 1. & *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. LI. §. 38. ARNTZ.

Maximo.] *Maximo* Vulgati, quod retineri poteft. Parifinum illud exemplar longe optimum *Corvino*. *Livius* & *Caffiodorus* anno CDX. Marcum Valerium Corvinum III. Aulum Cornelium Coffum Confules edit. *Diodorus* fimiliter & *Cicero* de Divinatione. Fuit autem ille M. Val. Maxim. filius, & Corvinus fimiliter appellatus. Integrum enim nomen in Faftis eft M. VALERIUS MAXIMUS CORVINUS (five Corvus) M. F. M. N. Porro Valeriae gentis cognomen *Maximus* jam tum ab anno CCLIX. quo in montem Sacrum plebes fecefft, operaque M. Valerii Volufi Patribus conciliata eft: Unde & *Maximus* appellatus. SCHOTT. *Corvino* praefert etiam *Gramm.* Reliqui nihil variant, nifi quod in Leid. pr. non appareat. Nihil igitur mutavi, cum certe aliquod cognomen habuerit Valerius, antequam *Corvus* ex eventu bene geftae rei diceretur. Vide *Pighium* tom. I. Ann. p. 303. & multis Gentibus, inter quas *Valerii* numerantur, hoc cognomen in ufu fuiffe notavit *Urfatus* de Notis Rom. p. 852. tom. XI. Thef. *Graeviani*. ARNTZ.

Gauri.] Mons eft propinquus Maffico. MACHAN. Pro *Gauri montis*, *Scauri* habent MSS. occurrebat *M. Aimilius Scaurus* fortaffe, de quo infra. SCHOTT. In Campania. ANNA.

Accepto, quod poftulaverat, praefidio.] Unius legionis principes haftatosque petierat. Vide *Liv.* lib. VII. cap. XXXIV. ANNA.

Hoftes terruit.] Haec & quae fequuntur, usque ad voces *incolumis evafit* non agnofcit Leid. pr., deceptus hac re, quod duae paragraphi una eademque voce claudantur. *Terrere hoftem* proprie eft

3 nocte per medias custodias somno oppressas incolumis evasit. Ob hoc ab exercitu civica corona [de quercu, quae dabatur ei qui cives

erit hostem invadere, eumque adgredi, adeo ut terrore stupefactus fugam meditetur. *Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. IX. *Quantos possint hostes interimant certe aut terreant.* *Frontinus* lib. I. Strateg. cap. V. ex. 21. *Verum etiam ex alio latere Clodium ita terruit.* Sed neque hostes invasit Decius, neque ullum paucitas ejus copiarum terrorem potuit afferre, cum nullo modo illis militibus par esset Samnitibus. Verum maxima gestae rei gloria in eo constitit, quod hostes retinuerit & inpedierit, ne Consulis exercitum insequi possent atque includere, quod latius persequitur *Livius* lib. VII. cap. XXXIV. Quare fortasse non male legeretur: *hostes tenuit*, id est, inpedivit, retinuit, ne Romanum exercitum invaderent. *Lucanus* lib. III. vers. 390.

- - - *Tenuit flagrantis in omnia belli*
Praecipitem cursum.

Et lib. VI. vers. 201.

- - - *Stat non fragilis pro Caesare murus*
Pompejumque tenet.

Tacitus lib. IV. Hist. cap. XIX. *Aliisque litteris Gallum monuit, ne teneret abeuntes.* Quae se lectio mihi admodum probat, quamvis rejiciant alii, *terreret* reponentes. Alia Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XI. vers. 450. & *Graevius* ad *Justinum* lib. IX. cap. I. §. 7. De simili harum vocum confusione confer Comment. ad *Justinum* lib. XIV. cap. I. §. 13. & Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. IV. cap. II. §. 42. Hinc *tenere* per *morari* exposuit *Servius* ad *Virgilium* lib. I. Aen. vers. 674. *teruit Boend.* ARNTZ.

2 *Intempesta.*] *Intempesta nox dicta ab tempestate. Tempestas ab tempore: Intempesta nox, quo tempore nil agitur. Varr.* L. L. lib. VI. ANNA.

Somno.] Non debuerat hoc loco praepositionem *a* addere Haun. cum melius ita simpliciter constituatur. *Horat.* lib. II. Sat. III. vers. 145.

Quondam lethargo grandi est oppressus.

Incolumis.] Afuit in Parisino, quod *evadere* hoc illi significare videretur. Nihil tamen expungo. SCHOTT. *Incolumis* omittit etiam *Grammii* Codex. Neque tamen quidquam hic expungendum. *Frontinus*, ex quo saepe Auctori nostro lux accedit lib. I. cap. V. ex. 14. &, ubi eadem referuntur, quod apud eum Scriptorem non est infrequens, lib. IV. cap. V. ex. 9. *Decius incolumis cum militibus Consuli accessit.* *Livius* hanc historiam referens lib. VII. cap. XXXVI. *Tessera data, incolumes reverti, qui sua corpora pro salute omnium haud dubio periculo objecissent.* Licet enim verbum *evadere* vi significationis includat salvos esse reversos, tamen haud raro *incolumis* additur iis verbis, quae per se salutem satis & incolumitatem indicant. *Livius* lib. XXXI. cap. XXXVII. *In castra tandem, jam desperantibus plerisque incolumem evasurum, pervenit.* *Caesar* lib. III. Bell. Gall. cap. VI. §. 5. *Incolumem legionem in Nantuates perduxit.* lib. VI. Bell. Gall. cap. XL. §. 4. *Incolumesque ad unum in castra pervenerant omnes.* lib. VII. cap. XXVIII. §. 5. *Incolumes ad Vercingetorigem pervenerunt.* Adde lib. VII. cap. LIX. §. 4. & lib. III. Bell. Civ. cap. XXVIII. §. 6. Ita *Incolumes perduxit* apud *Frontinum* lib. I. Strat. cap. XV. ex. 17. *Millia Graecorum incolumia reversa sunt* apud Eund. lib. IV. cap. II. ex. 8. & *incolumes Canusium pervenerunt* lib. IV. cap. VII. ex. 7. ARNTZ.

Civica corona.] Quae lineis inclusa sunt absunt in MSS. & vero glossema apparet. Parisinus tamen ea habebat addebatque *obsidionali scilicet aurea.* Sed res digna non est, ob quam vadimonium deferatur. De *corona* autem *civica* videndus *Agellius* lib. V. cap. VI. *Plinius* lib. XVI. cap. IV. *Sueton.* in August. cap. XXV. *Tacitus* lib. II. & XII. Annal. civicam *servati civis decus* vocat. SCHOTT. Haud invitus accesserim eis membranis, quibus tantum adest: *Ob hoc ab exercitu civica corona donatus est.* Nam cetera profecto resipiunt nauteam Librariorum; & alioquin post coronam civicam accipere obsidionalem, ordo fuerit praeposterus; cum civica coronarum omnium sit honestissima, agnoscunt tamen MSS. Palatini. GRUT. *Civicam coronam civis salutis suae causa servatus in proelio dabat quae erat ilignea, frondem habens perennem. Festus.* *Aurea* tamen *corona* donatum fuisse Decium testatur *Liv.* lib. VII. cap. XXXVII. *Consul advocata concione, P. Decii non coeptas solum ante, sed cumulatas nova virtute laudes peragit: & praeter militaria alia dona, aurea corona eum, & centum bobus, eximioque uno albo opimo auratis cornibus donat.* ANNA. Omnes quidem Editiones, quas vidi, & quatuor MSS. integram servant orationem. Solus Leid. sec. & Haun. delent sequentia: *quae dabatur ei, qui cives in bello servasset, obsidionali.* Errori caussam dedit vocula *quae*, cum neglecto priori *quae* in sequentem paragraphum oculos conjicerent Librarii, quo errore ab illis peccatur quam saepissime. Leid. pr. *Gramm.* Fran. & *Boend.* eodem modo ut in Parisino se invenisse testatur *Schottus*: *obsidionali scilicet aurea.* Quod additamentum sicuti

ves in bello servasset; obsidionali, quae dabatur ei qui obsidione cives liberasset] donatus est. Consul bello Latino, collega Man- 4 lio Torquato, positis apud Veserim fluvium castris, cum utrique Consuli somnio obvenisset, eos victores futuros, quorum dux in praelio cecidisset. Tum collato cum collega somnio, cum convenis- 5 set, ut cujus cornu in acie laboraret, Diis se Manibus voveret, inclinante sua parte, se & hostes per Valerium Pontificem Diis Manibus devovit. Inpetu in hostes facto, victoriam suis reliquit.

C A-

ti nemini placere potest, cum obsidionalis corona non fuerit aurea, sic non dubito, quin illae voces, quas suspectas habent Viri docti, omnino veram efficiant lectionem. duas enim Coronas accepit Decius, unam a toto exercitu, *civicam*, quia tot cives servasset, alteram ab his, qui cum eo in superiori loco fuerant obsessi, *obsidionalem*. *Festus* in *obsidionalis*. *Nam & P. Decio datae duae sunt*, *una ab exercitu universo*, *altera ab iis*, *qui fuerunt in praesidio obsessi*. & tum paucis interpositis distinguit: *Inter obsidionalem & civicam hoc interest*, *quod alterum singularis signum salutis est*, *altera diversorum Civium servatorum*. Duas etiam Coronas Decio tribuit *Livius* lib. VII. cap. XXXVII. Sed ille loco coronae civicae ei auream inponit, unde ortum fortasse, quod MSS. hoc loco addant, *scilicet aurea*. Vide quae dixi ad cap. XVII. §. 2. ARNTZ.

De quercu.] *Lucanus.*

Servati civis referentem praemia quercum:

Querna autem fiebat ad ostendendum victum glandium antiquorum. MACH. *Claudianus* in II. Cons. Stil. vers. 72.

Mos erat in Veterum castris, *ut tempora* quercu
Velaret, *validis fuso qui viribus hoste*
Casurum potuit morti subducere civem.

Et in Laude Serenae vers. 182.

Hunc cingit muralis honos, *hunc* civica quercus
Nexuit, *hunc domitis ambit rostrata carinis.*

Obsidionalis.] Graminea dabatur, quia in locis obsessis & desertis nascitur. MACH. A legionibus. *Livius* eodem loco. *Secundum Consulis donationem legiones gramineam coronam obsidionalem*, *clamore donum approbantes*, *Decio imponunt*. ANN.

4 *Consul.*] *Decius Consul* Libri veteres. SCHOTTUS *Not. Min.* Et ita nonnulli ex Nostris scripsere.

Bello Latino.] Anno mundi 3614. ab urbe C. 417. ante C. N. 334. Vide *Florum* lib. I. cap. XIV. ANNA.

Veserim.] Prope montem Vesuvium. *Liv.* lib. VIII. cap. VIII. *Pugnatum est haud procul radicibus Vesuvii montis*, *qua via ad Veserim ferebat.* ANNA. Ut propria nomina ab insciis Librariis praecipue in veteribus Scriptis sunt corrupta, ita & hic varie balbutiunt. *Boend. Verseirum.* Fran. *Versem.* Haun. *Veresim.* Omnes corrupti. *Veseris* fluvius sub monte Vesuvio, licet dubitet, an oppidum, vicus an flumen fuerit, Erudit. *Cellarius* Geogr. lib. II. cap. IX. p. 546. Sed oppidum non fuisse ex eo colligo, quod perpetuo huic nomini praepositionem addant Scriptores, & ex apertis Nostri *Aurelii* testimoniis hic & c. XXVIII. Confer *Camerarium* ad *Cicer.* lib. I. de Fin. cap. VII. & *Torrenium* ad *Val. Maximum* lib. VI. c. IV. exemp. I. ARNTZ.

Somnio.] Afuit a Parisino, quod *obvenire* hoc illi significare videretur. Nihil tamen expungo. SCHOTT. Leid. sec. *somno*. Vide ad cap. VII. §. 10.

Quorum dux in praelio cecidisset. Tum, &c.] Haec propter interpunctionem laborant. Removendum est punctum integrum, quod post *cecidisset* positum est. Nam quae sequuntur pendent ab antecedentibus, hoc modo: *Consul bello Latino*, &c. *Inclinante sua parte*, *se & hostes per Valerium Pontificem devovit.* Quod ni ita sit quid fiet τῷ Consul? ANNA.

5 *In acie.*] *In aciem Boend.*

Inclinante.] Quidam Codices: *inclinata parte sua*. SYLB.

Sua parte.] Laevo cornu. ANNA.

Se & hostes.] MSS. *ad hostes*. Manifesto falsum, neque enim transfugit exercitus Romanus. Parisinus *inclinante sua parte secum hostes*, rectius. SCHOTT. *Secum* Fran. & *Gramm.* Sed receptam retineo.

Per Valerium Pontificem.] Nam Pontifex verba praeibat, & qui se devovebat, ea ipsa respondebat. Unde infra in Decio filio. *Sollennia verba respondens.* Vide *Liv.* lib. VIII. c. IX. ANN.

Devovit.] Praeeunte patre patrato, & verba quae-

quaedam in signum vetustatis latentia canente, quae libro VIII. *T. Livii* leges, etiam canente *Juvenale*:

Esse aliquos manes, & subterranea regna. MACH.

CAPUT XXVII.

ARGUMENTUM.

De Samnitibus triumphat, & Cereri spolia consecrat, multa domi militiaeque gerit, bello Gallico se & hostes Diis Manibus devovet, suis victoriam relinquit, laudatur & magnifice sepelitur P. Decius filius.

1 Publius Decius Decii filius, primo Consul de Samnitibus trium-
2 phans, spolia ex his Cereri consecravit. Iterum & tertio Consul,

1 *Primo Consul.*] Cum M. Valerio Maximo anno mundi 3640. ab U. Cond. 443. ante C.N. 308. ANNA.

Triumphans.] Vulgo *triumphavit.* Ex veteribus Libris MSS. & ex Lapide, quem Romae vidit *Magius* lib. III. cap. IX. Miscell. scripsi *triumphans.* Decium aegrotasse scribit *Livius*, sine ulla *triumphi* mentione. Collegam quidem reliquias belli in Samnio persequutum esse & *triumphasse* Capitolini Lapides notant: qui tamen nullum Decianum *triumphum* agnoscunt: Suspicor hunc *triumphum* Decio IV. & Q. Fabio V. Consule accidisse anno CDLVIII. quo tempore cum Samnitibus ab utroque Consule prospere pugnatum esse memoriae proditum: quod tamen affirmem nihil habeo. SCHOTT. Consul uterque, & in Tabulis Capitolinis & in Inscriptionibus *triumphasse* dicitur. Quanquam *Livius* Decium ait aegrum Romae mansisse, dum Valerius Samnitici belli reliquias persequebatur. Illum vide lib. IX. ANNA. Plerique ex antiquioribus Editionibus & Manuscriptis: *triumphavit.* Sic certe *Gramm.*, uterque Leid. & *Boend.* Sed nulla est necessitas, quae adduceret, ut hanc potius praeferrem lectionem. Offendebat scilicet Librarios conjungi hoc loco *Samnitibus* & *de his.* Verum solent haec pronomina substantivis suis & nominibus propriis ita jungi, ut abundare videantur. Auctor lib. VIII. de Bell. Gall. cap. XVIII. §. 1. *Hostes in insidiis positi, cum sibi delegissent campum, hunc insidiis circumsederunt. Caesar* lib. I. Bell. Gall. c. XLI. §. 1. *Pons, qui fuerat tempestate interruptus, neque erat refectus, hunc noctu perfici jussit. Livius* lib. XXVI. cap. XXIV. *Laevinus Zacynthum* (*parva insula est propinqua Aetoliae*) *eam praeter arcem vi cepit. Terentius* Eunucho Act. V. Sc. IV. vers. 5.

- - - Virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia.

Sallustius Jug. cap. VII. §. 1. *Jugurtha, quod erat manu promtus, statuit, eum objectare periclis.* ubi conferatur Doct. *Cortius* & ad Catil. cap. XXXVII. §. 4. *Suetonius* Domit. cap. III. §. 2. *Uxorem suam Domitiam, eandem Paridis Histrionis amore deperditam, repudiavit.* Quo loco *eandem* ejicere malebat *Torrentius*, utpote minus necessariam. Judicium ejus non sequor. *Plinius* Paneg. cap. V. *Omnis turba quae limen insederat, illa quidem ut tunc arbitrabatur Deum, ceterum, ut docuit eventus, te consalutavit.* Sed & ibi pro *illa quidem*, *Hearne* edidit *jam quidem*, quomodo aliquot veteres Editiones. Melius sententiae consulunt, qui *illa* defendant. Noster inf. cap. L. *Cum Claudio Nerone inimico suo Consul, ne Resp. discordia male administraretur, amicitiam cum eo junxit.* & quae notantur ad cap. XLIII. Sic l. 9. §. ult. ff. de Poenis. *Statuliberum, quasi liberum eum jam puniendum.* Pro *eum* substituit *Raevardus* lib. II. Varior. cap. XI. *esse*; si quid foret mutandum, posset legi *tum jam*, ut *Virg.* Ecl. VIII. vers. 39.

Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus.

Dict. Cretensis de Bell. Troj. lib. II. cap. XLIII. *Tum jam cedentibus acrior insistens. Terent.* Andr. Act. I. Sc. I. vers. 68. *Cicero* pro *Arch.* cap. V. & cet. Verum praestat nihil mutare. *Livius* lib. I. cap. XIX. *Urbem novam conditam vi & armis, jure eam legibusque condere parat.* In similibus igitur

ſul, multa domi militiaeque geſſit. Quarto conſulatu cum Fabio 3 Maximo, cum Galli, Samnites, Umbri, Tuſci contra Romanos conſpiraſſent, ibi exercitu in aciem ducto, & cornu inclinante, exemplum patris imitatus, advocato M. Livio Pontifice, haſtae inſiſtens, & ſollennia verba reſpondens, ſe & hoſtes Diis Manibus devovit. Inpetu in hoſtes facto, victoriam ſuis reliquit. Corpus a 4 5 collega laudatum, magnifice ſepultum eſt.

igitur loquendi generibus emendandis non debemus eſſe nimis faciles. ARNTZ.

Spolia ex his.] Scripſi ex eodem Lapide, & veteribus Libris MSS. SCHOTT. *De his Boend.* Fran. & *Gramm. de iis* aliquot Editi.

Cereri.] *Cererem* terram *Varro*, ac alii Philoſophi interpretantur, quia gerat omnia, id eſt, procreet: inde multus fabulae locus datus eſt. MACHAN.

2 *Iterum.*] Tertio anno poſt primum Conſulatum. Tunc Tarquinienſes ſubegit, & Hetruſcos coëgit pacem petere. ANNA.

Tertio.] Decimo anno poſt primum Conſulatum, Apulos devicit, & inde Samnium profectus. ANNA.

3 *Quarto conſulatu.*] *Varronis* ſententia, qua *Quartum Conſul* tempus adſignificare, & ter ante factum: & *Quarto Conſul* locum, ac tres ante factos, fruſtra eſt: ut his confirmari poteſt. Vide *Agellium* lib. X. cap. I. Sane *Hieron. Magius* lib. III. cap. IX. Miſcell. antiquiſſimam Lapidis inſcriptionem Romae vidiſſe ſe affirmat, in quo capitis hujus initium ita, ut edendum curavimus, inſculptum erat. SCHOTT. Anno mundi 3655. ab U. C. 458. ante C. N. 293. ANNA.

Fabio Maximo.] *Q. Fabio Maximo* Rulliano. ANNA. Praenomen *Quinto* addit Leid. pr.

Cum Galli.] *Cicer.* II. de Finibus & in Catone. In Tuſculanis vero ait cum *Etruſcis* decertaſſe: alii cum *Gallis*. *Oroſius* lib. III. c. XXI. SCHOTT.

Cornu inclinante.] Vide *Liv.* lib. X. c. XXVIII. ANNA.

Marco Livio Pontifice.] *M. Livium Pontificem, quem deſcendens in aciem digredi vetuerat ab ſe, praeire juſſit verba, quibus ſe legionesque hoſtium pro exercitu populi Romani Quiritium devoveret.* *Livius* loco ſupra laudato. EAD.

Haſtae inſiſtens.] *Livius* ubi de Decio Patre, lib. VIII. cap. IX. *Pontifex eum* (Decium) *togam praetextam ſumere juſſit, & velato capite manu ſubter togam ad mentum exerta, ſuper telum ſubjectum pedibus ſtantem ſic dicere*, &c. EAD.

Sollennia verba reſpondens.] Quae apud *Livium* lib. VIII. *Macrob.* lib. III. cap. IX. SCHOTT. *Not. Min.* Vide quae ſupra in Decio Patre notata ſunt. *Sollennia verba* ſic *Livius* lib. VIII. cap. IX. *Jane Jupiter, Mars Pater, Quirine, Bellona, Lares, Divi Novenſiles, Dii Indigetes, Divi, quorum eſt poteſtas noſtrorum, hoſtiumque, Diique Manes, vos precor, veneror, veniam peto feroque, uti Populo Romano Quiritium vim victoriamque proſperetis, hoſtesque populi Romani Quiritium terrore, formidine, morteque afficiatis. Sicut verbis nuncupavi, ita pro Republica Quiritium, exercitu, legionibus, auxiliis Populi Romani Quiritium, legiones, auxiliaque hoſtium mecum Diis Manibus, Tellurique devoveo.* ANNA. *Taubman.* ad *Virgilii* Culicem verſ. 357. Et *Gruter.* ad *Senecam* Epiſt. LXVII.

CAPUT XXVIII.

ARGUMENTUM.

Audito patri diem a Pomponio dictam dimittere eum accusationem a patre rus relegatus, nocte urbem petens stricto gladio compellit, Gallum provocatorem occidit, bello Latino filium securi percutit, & hostes superat T. Manlius Torquatus.

1 Titus Manlius Torquatus ob ingenii & linguae tarditatem a patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam a Pomponio Trib. 2 pleb. nocte urbem petiit. Secretum colloquium a Tribuno inpetravit, & gladio stricto dimittere eum accusationem terrore multo 3 compulit. Sulpicio Dictatore Tribunus militum Gallum provoca- 4 torem occidit. Torquem ei detractam, cervici suae induit. Consul

1 *Torquatus.*] Primus in ea familia agnomen hoc a *torque* adepto habuit. MACH. De *Torquatis* vide *Agellium* lib. IX. cap. XIII. *Stephanum Pighium* in *Val. Max.* lib. VI. cap. IV. & Fastos. SCHOTT.

Ob ingenii & linguae tarditatem.] *Quia infacundior esset & lingua impromptus. Liv.* lib. VII. cap. IV. ANNA. Et *Gruterus* ad *Senecam* lib. III. de Benef. cap. XXXVII. loco *rus*, *ruri* est in Leid. sec.

A patre.] Quidam Codex *a patribus* scripserat. Manifesto falsum. Pater enim fuit L. Manlius Imperiosus. *Cic.* III. Officiorum. SCHOTT.

Ei.] Planius Mediolanensis *patri*. ID.

Diem dictam.] *Diem* alicui *dicere*, id est, aliquem accusare; quia tunc accusatores reis certum *diem* denuntiabant, quo se ii coram populo sisterent, ut criminibus diluendis vacarent. ANNA.

Pomponio.] Qui *Pompejo* pro *Pomponio* legerunt errant. SCHOTT. Lege *Pomponio. Livius* lib. VII. cap. IV. *Q. Servilio Ahala, L. Genucio secundum Consulibus dies Manlio dicitur a M. Pomponio Tribuno plebis.* ANNA. Sine dubio scribendum *Pomponio*, & ita Codices Nostri tantum non omnes, *Aldus*, *Gryphius* & ceteri, quibus adstipulantur auctoritates Veterum, qui Manlium a *Pomponio*, non vero a *Pompejo* in jus vocatum tradant. *Cicero* lib. III. de Off. cap. XXXI. *Val. Maximus* lib. V. cap. IV. exemp. 3.

Dimittere.] Ac jurare coëgit *se patris ejus accusandi caussa consilium plebis nunquam habiturum, aliter extemplo eum transfixurum.* MACH. In MSS. est *omittere.* SCHOTT. Imo *prae se deinde tulit ea vi subactum se incepto destitisse. Nec perinde ut maluisset plebes, sibi suffragii ferendi de tam crudeli & superbo reo potestatem fieri. Livius.* ANNA.

3 *Sulpicio Dictatore.*] Fasti Capitolini Consulem fuisse loquuntur hoc bello Gallico *C. Sulpicium Peticum* cum C. Licinio Stolone Calvo II. qui & anno CCCXXCIX. collega ejus fuerat: *Dictatorem* non item nisi anno post tertio CCCXCV. *Dictator* autem erat T. Quinctius Pennus Cincinnatus, ut *Livius:* vel T. Quinctius Barbatus Capitolinus Crispinus, ut eadem Capitolina monumenta signant, non *Sulpicius.* SCHOTT. Vide tamen *Fabricium* ad *Orosium* lib. III. cap. VI.

Gallum.] Bello Gallico de quo *Flor.* lib. I. cap. XIII. ANNA.

Provocatorem.] *Quem nunc*, maxima voce inquit, *Roma fortissimum virum habet, procedat agedum ad pugnam, ut noster duorum eventus ostendat, utra gens bello sit melior.* MACH. Caeterum de Torquati μονομαχίᾳ, & Corvini cum *provocatoribus* Gallis, vide *Agell.* lib. IX. Noct. Attic. quibus lucem attulit doctiss. *Lipsius* III. & IV. lib. Epistolic. Quaest. ex optimis membranis *Vict. Giselini* Medici: & *Lud. Carrio* lib. II. Antiq. Lect. cap. I. SCHOTT.

Detractum.] Vulgatos libros *detractam* scribere monuit in margine *Schottus* & ita quoque Leid. pr. Quod ferri potest, cum *torques* etiam genere feminino efferatur. *Gellius* seu potius apud eum *Claudius* Historicus lib. IX. Noct. cap. XIII. *Torquem detraxit, eamque sanguinolentam sibi in collum inponit.* Adde *Vossium* de Art. Gramm. lib. III.

ſul bello Latino filium ſuum, quod contra imperium pugnaſſet, ſecuri percuſſit. Latinos apud Veſerim fluvium, Decii collegae devotione ſuperavit. Conſulatum recuſavit, quod diceret, neque ſe 5 populi vitia, neque illum ſeveritatem ſuam poſſe ſufferre.

C A-

III. cap. XXIX. in fine. & Nob. *Heinſium* cum Cl. *Burmanno* in add. ad *Ovidium* lib. I. Faſt. verſ. 599. *Aureum detractum* Fran. ARNTZ.

Cervix.] Pars ea colli dicta, quia inde a *cerebro* canale oritur. MACH.

Induit.] *Indidit* MSS. Libri. Rectius. SCHOTTUS. Receptam tamen tuentur quatuor Scripti, & priores, quas inſpexi, Editiones, quas deſerere nolui, cum nulla ſit ratio, cur *indidit* rectius praeferri cenſerem. Immo potius ſequor ipſum *Ciceronem* lib. II. de Fin. cap. XXII. *Ex ejus ſpoliis ſibi & torquem & cognomen induit. Ovidius* Epiſt. XXI. Her. verſ. 90.

Et veſtes humeris induit ipſa meis.

Et lib. II. Amor. Eleg. XV. verſ. 4.

Protinus articulis induat illa ſuis.

Livius lib. XXX. cap. XIII. *Sibi arma adverſus hoſpitem atque amicum induerit.* ARNTZ.

4 *Latino.*] *Plutarchus* in Parallelis bellum *Albanum* vocat. Idem & in bello adverſus Samnites creatum Manlium Conſulem ait & Ἐπιτάκτην, id eſt, *Imperioſum* appellatum, quod de filio, qui injuſſu ſuo in hoſtem pugnaverat, ſupplicium ſumpſiſſet, licet victor rediret. Sed errat, tunc enim foederati erant, verum cum *Latinis* bellum erat. *Cato* apud *Salluſtium* Catilinaria bellum Gallicum nominat & Auli praenomen tribuit: *Apud majores noſtros*, inquit, *A. Manlius Torquatus bello Gallico filium ſuum, quod is contra imperium in hoſtem pugnaverat, necari juſſit, atque ille egregius adoleſcens immoderatae fortitudinis morte poenas dedit.* Et non longe ab initio: *In bello ſaepius vindicatum eſt in eos, qui contra imperium in hoſtem pugnaverant, quique tardius revocati praelio exceſſerant, quam qui ſigna relinquere, aut pulſi loco cedere auſi erant.* Vide *Cicer.* I. de Divinat. de Deciis, qui ſe vitamque ſuam Reip. condonavere. Idem III. Offic. non longe ab extremo: *T. Manlius ad Anienem Galli, quem ab eo provocatus occiderat, torque detracto, cognomen invenit: cujus tertio Conſulatu Latini ad Veſerim fuſi & fugati: magnus vir inprimis, & qui perindulgens in patrem, idem acerbe ſeverus in filium.* Quem locum attuli libentius, cum quia hiſtoriam breviter explicat, tum quia varie legitur: *Nonius* enim, ubi de torque, *Anienum* ſcribit, quomodo & Hiſtorici aliquot MSS. & *Verſerim* alium fluvium appellant. Noſtri vero ſcripti Libri, *qui nuper indulgens* praeferunt, & vulgati *idem acerbus & ſeverus*, ſecus longe atque *Nonius*. SCHOTTUS. Confer Commentatores ad *Salluſtium* Catil. cap. LV. p. 179. Edit. *Waſſ.*

Pugnaſſet.] Licet victor inde. unde *Imperia Manliana* ſuperba dicta fuere. MACH.

Securi percuſſit.] Vide *Liv.* lib. VIII. cap. VII. ANNA.

Veſerim.] Supra in Decio Patre. ANNA.

5 *Conſulatum recuſavit.*] Recedit ab hiſtoriae veritate, recedit a tempore: ſaepe enim Conſulatum geſſit, ſed poſteriorum quidam, & gentilis, T. Manlius T. F. T. N. Torquatus, bis Conſul IↃXVIII & IↃXXIX. qui anno U. C. IↃXLIII. magiſtratum ob valetudinem oculorum detrectavit. Q. Fabius quoque Conſulatum ſibi non petenti oblatum recuſavit anno CDLIV. SCHOTTUS. Totum iſtud male heic adtextum, & ad alium ſpectare Manlium, bene monitum *Schotto* noſtro. GRUT. Fuit hic *T. Manlius Torquatus* alius longo poſt tempore, bello ſcilicet punico ſecundo, creatus Conſul cum T. Otacilio. Ejus verba apud *Livium* lib. XXVI. cap. XXII. ſunt: *Neque ego veſtros mores Conſul ferre potero, neque vos imperium meum.* Hanc tamen paragraphum apud nos retinent omnes Scripti & Editi, ut ſine dubio error ab ipſo Auctore ſit profectus. ARNTZ.

Nec illum.] Ita ſcripſimus cum Leid. ſec. Editur vulgo, *neque illum.* Non quidem, quod putem minus recte dici, *neque*, *neque* vel *nec*, *nec*: Vid. Erud. *Cuningamium* Anim. in *Bentl.* cap. IV. p. 43. Sed quod exiſtimem varietatem hanc admodum captaſſe Veteres, quorum elegantiam corrupit poſteriorum temporum negligentia. *Lucretius* lib. II. verſ. 38.

- - - Neque *nobilitas* nec *gloria regni.*

Sic eſt in Editione principe, quod poſtea mutatum, ſic in eadem lib. III. verſ. 468.

Unde neque *exaudit voces*, nec *noſcere vultus.*

Lib. V. verſ. 37.

Quo neque *noſter adit quiſquam*, nec *barbarus audet.*

Lib. III. verſ. 439.

Nec *creſcit*, neque *poſt mortem durare videtur.*

Sic omnibus illis locis, & aliis, quae praetereo, expreſſit antiquiſſima *Lucretii* editio, quod deinde mutatum in *neque neque*, vel *nec nec. Plinius* in

in Paneg. cap. XXXIII. *Inde non enerve*, neque *fluxum*, nec *quod animos Virorum molliret*. Ita praeferunt excerpta *Vossiana*. *Cicero* pro Milone cap. XIX. *Cur* neque *ante occurrit*, *ne ille in villa resideret*, nec *eo in loco subsedit*. Adde Cl. *Graevii* Var. Lect. ad eandem Orat. cap. X. *Cicero* iterum lib. III. ad Fam. Epist. V. Neque *enim obscuris personis* nec *parvis in caussis res agetur*. *Tibullus* lib. I. El. I. vers. 65.

Nam neque *tum plumae*, nec *stragula picta soporem*.

Ubi alii etiam *neque stragula*. *Justinus* lib. VI. c. IV. §. 12. Nec *animus* neque *vires pares fuere*. *Ovidius* Epist. II. Her. vers. 89.

Sed neque *consului*, nec *te mea regia tanget*.

Caesar lib. I. Bell. Civ. cap. V. §. I. Neque *docendi Caesaris propinquis ejus spatium datur*, nec *Tribunis* &c. Sed ne in re non maximi momenti longior sim, adeatur *La Cerda* ad *Virgilium* Ecl. V. vers. 26. *Rivius* & *Graevius* ad *Cicer*. lib. X. ad Fam. Epist XI. *Cortius* ad *Sall*. Catil. cap. XXX. §. 2. & *Oudend*. ad *Lucanum* lib. I. vers. 349. & lib. X. vers. 38. ARNTZ.

CAPUT XXIX.

ARGUMENTUM.

Senonum reliquias Camillo persequente, adversum Gallum provocatorem procedit, illumque a corvo adjutus devincit, & multitudinis aere alieno oppressae seditionem comprimit M. Valerius Corvinus.

1 Reliquias Senonum Camillus persequebatur. Adversum ingentem Gallum provocatorem solus Valerius Tribunus militum, omnibus territis, processit. 2 Corvus ab ortu solis galeae ejus insedit, & inter pugnandum ora oculosque Galli verberavit. Hoste devicto, Valerius Corvinus dictus. 3 Hic, cum ingens multitudo aere alieno op-

1 *Reliquias Senonum*.] Hanc historiam *Titus Livius* septimo ab urbe condita, *Gellius* lib. VIII. cap. XI. eleganter tradidere: hoc autem fuit L. Furio, Cl. Appio Consulibus. MACH.

Camillus.] Vide *Florum* lib. I. cap. XIII. ANNA. Melius cohaeret oratio, si legas: *cum Camillus persequebatur*, *adversum*.

Valerius.] Praenomen a *L. Annaeo Seneca* Epitomae *T. Livii* auctore, *Lucii*: a Fastis Capitol. *Marci* tribuitur. SCHOTT. *Florus* lib. I. cap. XIII. & *Liv*. lib. VII. cap. XXVI. ANNA. *Valerius Corvinus* Leid. sec. & *Boend*.

Et inter pugnandum ora.] Sic noctua Turni cum Aenea dimicantis & ora & clypeum verberavit. *Virgil*. XII. Aeneid.

- - - *Turni se pestis ad ora*
Fertque, refertque sonans; clypeumque everberat.

ANNA.

Corvinus.] De *Corvini* agnomine, seu cognomine pugnant docti. *Sigonius Corvus* scribi vult ex Capitolinis Marmoribus, & ratione assentiente. Quemadmodum, inquit, *Albus*, *Rufus*, *Crassus*, *Luscus*, *Longus* cognomina primum inventa sunt, post autem *Albinus*, *Rufinus*, *Crassinus*, *Luscinus*, *Longinus*, subsequuta sunt: Sic qui primus cognomen hoc tulit *Corvus*, posteri *Corvini* dicti. Tamen MSS. hoc loco & in P. Decio constanter *Corvinus* scribunt, nec enim commode *Corvus* appellari videtur. Assentior igitur *M. Antonio Mureto*, qui in his rebus non magnopere contendendum censet. Quod enim praeter *Eustathium* illud *Propertii* advocent, non me movet:

Et cui cognomen Corvus habere dedit.

Nihil enim convincit. *Claudiani* auctoritatem opponam, qui sic in Eutropium:

Agmina Brutorum Corvinorumque caterva.

Ubi & Brutum, qui Reges ejecit, respicit, & *Corvinum*, qui primus hoc cognomen tulit. Et *Manilius* Augusti aequalis *Corvinum* diserte vocat: Et

oppressa, Capuam occupare tentasset, & ducem sibi Quinctium necessitate compulsum fecisset, sublato aere alieno, seditionem compressit.

Et cum militia volueris Corvinus adeptus,
Et spolia, & nomen, qui gestat in alite Phoebum.

SCHOTT. Quotquot tamen hodie inveniuntur Eruditi, omnes *Sigonii* & Fastorum sequuntur auctoritatem. *Hearne* ad *Eutropium* lib. II. cap. VI. *Valesius* ad *Gellium* lib. IX. cap. XI. *Torrenius* ad *Val. Maximum* lib. III. cap. II. exem. 6. & quos laudavit Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. c. XIII. §. 20. *Corvinum* ex sententia *Mureti* ad *Propertium* lib. III. El. IX. hic tuetur *Schottus*, *Ciofanus* ad *Ovidium* lib. I. Fast. vers. 602. & *Britann.* ad *Juven.* Sat. I. vers. 108. quorum ego opinioni calculum adjicio. Movent me aperta Poëtarum testimonia, quae fallere non possunt. Illis addo *Juvenalem* Sat. VIII. vers. 4.

Et Curios jam dimidios, humerosque minorem Corvinum.

Et hinc fortasse erit, quod *Corvinos* & *Torquatos* junxerit *Lucanus* lib. VII. vers. 584.

Corvinosque simul, Torquataque nomina, Regum
Saepe duces.

Secundo loco hac in parte me confirmat unanimis MSS. consensus. Apud *Gellium* lib. IX. cap. XI. *Censorinum* de Die Natali cap. XVII. *M. Valerio Corvino, C. Petilio Coss.* & sic in Chronico suo *Cassiodorus*, & lib. X. Variarum Epist. XI. *Atque nobis Marios vel Corvinos annosior vita servasset.* *Tacitus* lib. I. Ann. cap. IX. *Numerus etiam Consulatuum celebrabatur, quo Valerium Corvinum & C. Marium simul aequaverat.* Neque apud *Eutropium* ulla varietatis ex MSS. mentio, & sic apud *Val. Maximum*, *Florum*, *Ciceronem* Orat. V. Phil. cap. XVII. *Orosium* lib. III. cap. VI. *Auxiliante corvo alite, unde postea Corvinus est dictus.* Quo loco *Corvinum* ex *Manilio* etiam tuetur *Fabricius*. *Plinium* lib. VII. Hist. Nat. cap. XLVIII. & *Ausonium* in Paneg. cap. XI. §. 2. Ubi omnia exemplaria *Corvinum* retinere testatur *Vinetus*. Apud Nostrum autem Leid. pr. *Corvinius*. Fran. *Corvius*: & sic κόρβιος dicitur apud *Suidam* in Αμόσσειν. Pro *devicto* habet *victo* Haun. Leid. pr. & *Boend.* ARNTZ.

Dictus.] Et una a Consule centum bobus & corona aurea donatus est. MACH.

3 *Hic.*] Ita scripsimus cum O. S. & Editt. nescio unde in minore *Schotti* & aliis sequentibus irrepserit *hinc*.

Capuam occupare tentasset.] Hanc historiam fuse, sed paullo aliter *Liv.* lib. VII. cap. XXXVIII. XXXIX. & sequentibus. ANNA.

Necessitate compulsum.] Scribunt antiqui Libri *compulsa*, ut ad multitudinem referatur. Constat enim ducem desideratum a transfugis. Alterum aeque quadrat, quod animadvertenti facile persuasero: vi enim & minis coactus Quinctius imperium accepit. SCHOTT.

Sublato.] Unde haec? nil enim *Livius*. ANN.

Aere alieno.] *Aes alienum* dicitur quod nos aliis debemus, vulgo debitum vocant. MACH.

CAPUT XXX.

ARGUMENTUM.

Bello Samnitico in insidias inducitur, exercitu sub jugum misso foedus a Romanis postea improbatum icit, Samnitibus deditur, & non recipitur Spurius Postumius.

Cajus Veturius & Spurius Postumius Consules bellum adversum [1] Samnites gerentes, a Pontio Thelesino duce hostium in insidias

1 *Titus Veturius.*] *Cajus* erat in *Aldino*, Mediol. ceterisque antiquis, sed *Titus* in Fastis Capitolinis. *Postumius* vero a *Plutarcho*, ubi de clade caudina scribit, *Albinus* vocatur. Fuere primo

2 dias deducti sunt. Nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanis dicerent, Luceriam Apulam a Samnitibus obsideri, quo duo itinera ducebant, aliud longius & tutius, aliud brevius & periculosius. 3 Festinantibus itaque cum insidias statuisset (qui locus Furculae

Coss. simul anno CDXIX. iterumque hoc bello CDXXXII. SCHOTT. Anno mundi 3631. ante C. N. 317. ab U. Cond. 434. Vide *Flor.* lib. I. cap. XVI. & *Liv.* lib. IX. initio. ANNA. *Titi* praenomen huic quoque Consuli tribuit *Cicero* lib. III. de Officiis cap. XXX. & de Senectute cap. XII. *Eutropius* lib. II. cap. IX. *Livius* lib. IX. cap. I. & alii: quod recte etiam vidit, & errorem *Aurelii* agnovit *Pighius* tom. I. Ann. p. 348. Nam Librariis adscribere hoc vitium non audeo, cum *Schotti* Codices, Nostri & Editiones *Cajum* exhibeant. ARNTZ.

In insidias deducti.] *Per insidias seducti* hactenus lectum, sincerior lectio, *in insidias inducti*, quam posui ex vetustis Codicibus depromtam. SCHOTT. *Per insidias seducti* Editiones priscae. *In insidias seducti.* quinque Scripti. Multo melius est, quod intulit *Schottus* ex vetustis, ut dicit, Codicibus. *Nepos* sic in Annib. cap. V. *Iterum Consulem in Lucanis absens* in insidias inductum *sustulit.* & *Orosius* lib. IV. cap. XVI. *Ab hospite suo Lucano quodam* inductus in insidias. Leviori & longe faciliori mutatione ego cum Leid. sec. praefero *deducti.* Inf. Epit. cap. XLIII. §. 2. *Illic a transfuga quodam* in insidias deductus. *Justinus* lib. XLIV. cap. V. §. 4. In insidias deductus *occiditur.* & *Orosius* lib. V. cap. XVIII. *A Marsis* deductus in insidias *cum exercitu trucidatus est.* ARNTZ.

2 *Simulatos transfugas.*] *Milites decem pastorum habitu misit, pecoraque diversos alium alibi haud procul Romanis pascere jussit praesidiis: ubi inciderint in praedatores, ut idem omnibus sermo constet, legiones Samnitium in Apulia esse: Luceriam omnibus copiis circumsedere.* *Liv.* lib. IX. c. II. ANN.

Romanos docerent.] Venustius magisque ex usu Historicorum, quam *Romanis dicerent*, quod glossarium est. SCHOTT. *Docere* proprie dicuntur, qui per Legatos vel litteras aliquid alteri indicant, ut simul pateat, eam ob caussam tales legatos vel epistolas esse missos. *Corn. Nepos* Dat. cap. V. §. 3. *Haec Pandates, amicus Datami, perscripta ei mittit, in quibus docet.* & *Caesar* lib. V. Bell. Gall. cap. I. §. 7. *Piruste Legatos ad illum mittunt, qui doceant.* Sed transfugae non eam ob caussam mittuntur, ut publice aliquid annuncient, & palam profiteantur, sese ideo venisse, ut hoc vel illud efficerent. Quare non repudianda est omnium Codicum & Editionum scriptura *Romanis dicerent*, pro narrarent, ut solent transfugae, ea indicare, quae in suis castris agantur. *Romanis* solus Fran. scilicet singularis pro plurali Historicis etiam non infrequens. Sed nihil tamen mutandum. ARNTZ.

Apulam.] Sic praeter MSS. Parisinus ille Codex elegantius, quam in vulgatis *in Apulia*, quod & aliunde hic delatum. SCHOTT. Ad distinctionem: erat enim & Luceria in Picentinis. Erat & apud Umbros: quin & alia etiam alibi fuit. ANNA. Nostri *apud Lamiam* seu *Lamam.* Olim Editi *in apulia*, quod defendi posset ex *Livio* lib. IX. cap. II. *Schotti* emendationem, donec certiores obserantur Libri, secutus sum, &, ut puto recte, eam etiam receperat *Cellar.* Geogr. lib. II. cap. IX. p. 563. ARNTZ.

Aliud longius & tutius.] *Livius* ibidem. *Duae ad Luceriam ferebant viae, altera praeter oram superi maris patens apertaque, sed quanto tutior, tanto fere longior: altera per furculas Caudinas brevior* &c. ANNA. Propius ad hunc locum, quamvis in alia re, scribit *Livius* lib. XXII. cap. II. *Quum aliud longius, ceterum commodius ostenderetur iter, propiorem viam per paludem petit.*

3 *Festinantibus itaque cum insidias statuisset.*] Vulgata ea lectio est, quae ad Pontium refertur: quam dum quidam impeditam & perturbatam videret, sic immutavit: *Festinantibus cum insidias statuisset Pontius ad eum locum qui Furculae Caudinae vocatur, accitum*, &c. Praeclare Liber optimae notae *Pulmanni* & *Sequani*, scriptus uterque, quibus loci restitutionem acceptum refero. In Mediolanensi certe *Festinantibus* afuit, legebatque: *Itaque cum.* Et *eligi* MSC. habebat, ego *elegit* scripsi, quod propter vocem sequentem ab iisdem litteris inchoatam, *t*, literam omissam crederem: si quis alteram tueatur, non repugnabo. Ellipsis enim frequens Scriptoribus antiquis; intelligaturque *praecipit*, *monet*, aut simile verbum. SCHOTT. *Schotti* lectionem, cum duobus Codicibus confirmetur, praeferre vellem, ut scribatur: *Festinatio brevius eligit. Itaque cum in insidias venissent* (*qui* &c. Substantiva enim talia saepe ponuntur pro ipsis hominibus, qui res perficiunt, *festinatio*, pro festinantes. *Quinctil.* Decl. V. cap. VI. *Insepultum quodlibet corpus nulla festinatio tam rapida transcurrit.* *Livius* lib. XXII. cap. XXXIX. *Omnia non properanti*

culae Caudinae vocabatur) Pontius, accitum patrem Herennium rogavit, quid fieri placeret. Ille ait, aut omnes occidendos, ut vi- 4 res frangerentur; aut omnes dimittendos, ut beneficio obligarentur. utroque inprobato conſilio, omnes ſub jugum miſit ex foedere, quod a Romanis poſtea inprobatum eſt. Poſtumius Samnitibus de- 5 ditus, nec receptus eſt.

C A-

ti *clara certaque erunt*, feſtinatio *inprovida eſt & caeca*. *Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. XXI. *Et cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido*. *Seneca* de Tranq. Animi cap. III. init. *Ejus libertatem libertas non tulit*. *Horatius* Art. Poët. verſ. 184.

- - - *Quae mox narret facundia praeſens*.

Livius lib. XLV. cap. XXXV. *Paullum, cui ipſi quoque ſe comparare erubuiſſent, obtrectatio carpſit*. Sic *Ira fecit* apud Eundem lib. XXI. cap. XV. Similia apud *Cortium* ad *Salluſtium* Catil. cap. XIV. §. I. & cap. XXXIII. §. 5. Jugurt. cap. XV. fin. Sed vulgata *Victoris* ſcriptura unanimi conſenſu ab omnibus Codicibus recipitur, eamque expreſſerunt Editi, ut religio mihi fuerit, eorum conſenſui quidquam opponere, praeſertim cum eadem maneat ſententia. Ante *ſtatuiſſet* intellige *Pontius*, vel ſic diſtingue: *Inſidias ſtatuiſſet* (q. l. F. C. v.) *Pontius*, *accitum*. Nec male tamen *ſtatuiſſent* retineri poſſet cum Fran. ARNTZ.

Qui locus Furculae Caudinae.] Circa Aufidum fluvium, ubi Caudium urbs. ANNA.

Accitum Patrem.] Antequam patrem acciret Pontius, bis eum per nuntium conſuluerat. Vide *Liv*. lib. IX. c. III. ANNA. *C. Pontius* addito praenomine ediderunt poſteriores, ſed Priſci ſimpliciter *Pontius* cum omnibus MSS. & ſic *Florus* lib. I. cap. XVI. §. I. *Oroſius* lib. III. cap. XV. Pro *Herennium* ſcribit *Heremum* Leid. ſec. *Herenium* Boend.

4 *Ex foedere.*] *Icto foedere* repoſui ex vetuſtis Libris, nam *ex foedere* ferri non poteſt. *Florus* in Epit. lib. IX. *foedere cum Samnitibus facto*. *Claudius* quoque *Quadrigarius foedus* appellat, a quo *Livius* nominis Romani perſtudioſus diſſentit, qui *ſponſionem* interpretatur. Videſis *Sigonium* lib. I. de Antiquo Jure Civium Romanorum copioſe de his diſſertantem. SCHOTTUS. *Livius* cap. V. *Conſules*, inquit, *profecti ad Pontium in colloquium, quum de foedere Victor agitaret, negarunt injuſſu populi foedus fieri poſſe: nec ſine fecialibus ceremoniaque alia ſollenni. Itaque, non ut vulgo credunt, Claudiusque etiam ſcribit, foedere pax Caudina, ſed per ſponſionem facta eſt*. ANNA. *Ex foedere* tamen omnes & Editi & Scripti, quod quo minus ferri non poſſit, nullus video. Certe illi, qui ad ſummas anguſtias redacti ſe hoſti dedere deberent, & eam contumeliam ſubire, ut ſub jugum mitterentur, prius *ſponſionem* aliquam faciebant, ut incolumes abirent; qualis *ſponſio* apud optimos quosque Scriptores etiam *foedus* appellatur. Voces quidem hae, ſi proprie loqui velimus, diſtinguendae erunt, cum *foedus* componatur S. P. Q. R. conſenſu, *ſponſio* vero neque Populo jubente nec auctore Senatu. Quam tamen differentiam non ubique obſervari notarat jam *Sigonius* lib. I. de Jure Italiae cap. I. & *Duker*. ad *Florum* lib. I. cap. XVI. §. 12. De Mancini deditione, qui pacem cum Numantinis fecerat injuſſu S. P. Q. R. *Cicero* lib. III. Off. cap. XXX. *Ut Numantinis, quibuscum ſine Senatus auctoritate* foedus *fecerat, dederetur*. & *Eutropius* lib. IV. cap. XVII. *Ut in illo, quem auctorem* foederis *habebant, injuriam ſoluti* foederis *vindicarent*. *Auguſtinus* lib. III. de Civ. Dei cap. XXI. *Numantinum* foedus *horrenda ignominia maculoſum*. *Val. Maximus* lib. I. cap. VI. exem. 7. *Turpi* foedere, *deditione funeſta*. & lib. II. cap. VII. exem. I. Eodem modo apud *Salluſt*. Jug. cap. XXXVIII. §. 9. *Si ſecum* foedus *faceret, incolumes omnes ſub jugum miſſurum*. & cap. XLIII. §. I. *Poſt Auli* foedus *exercitusque noſtri foedam fugam*. Confer *Livium* lib. XXI. cap. XVIII & XIX. Et ut propius accedamus, ipſa illa pactio cum Samnitibus inita *foedus* appellatur. *Florus* lib. II. c. XVIII. §. 7. *Non minus Numantini, quam* Caudini *illius* foederis *flagrans ignominia*. *Rutilius* lib. I. Itin. verſ. 126.

Samnis *ſervitio* foedera *ſaeva luit*.

Auguſtinus lib. III. de Civ. Dei cap. XVII. *Quando in Caudinas furcas a* Samnitibus *obſeſſi ambo cum exercitu Coſſ*. foedus *cum iis foedum facere coacti ſunt*. Adeoque *ex foedere* idem erit ac ſi dixiſſet *ex ſponſione*, ex legibus pacis, quae convenerat inter eos. Et quid, ſi vulgarem opinionem ſecutus ſit *Aurelius*, cum tradat *Livius* lib. IX. cap. V. vulgo credi & a *Claudio* affirmari *foedere* pacem Caudinam eſſe factam. Si ita accurate omnia vellemus examinare, & excutere, multo minus *Schotti* haec emendatio poſſet ferri, cum ut foedus *iceretur* adhiberi deberent Feciales, qui porcum ferirent. Atqui ſine Fecialibus hanc rem

pera-

peractam fuisse patet ex eodem *Livio* loco laud. ARNTZ.

5 *Postumius Samnitibus deditus.*] Ut hac deditione turpitudinem foederis dirimeret, populumque Romanum religione exsolveret, ne quid divini humanive obstaret, quo minus justum piumque de integro bellum susciperetur. Vid. *Liv.* c. VIII. ANNA.

Nec receptus.] A Pontio scilicet. EAD. *Est* in fine addunt omnes Scripti & Editi.

CAPUT XXXI.

ARGUMENTUM.

Ominibus adversis profectus ad auspicia repetenda Romam regreditur, Fabium Rullianum contra imperium pugnantem, & securi feriendum patriis lacrimis & populi precibus condonat, de Samnitibus triumphat, & radicem ambulantibus incommodam jocorum studiosus exscindi jubet L. Papirius Cursor.

1 Lucius Papirius, a velocitate Cursor, cum Consulem se adversis ominibus adversum Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia

1 *Lucius Papirius.*] Is est, quem *Livius* Alexandro Magno comparat, si is in Italiam venisset. MACH.

A velocitate Cursor.] Idem *Liv.* lib. IX. cap. XVI. *Praecipua pedum pernicitas inerat, quae cognomen etiam dedit, victoremque cursu omnium aetatis suae fuisse ferunt.* Quasi vero hic Papirius primus *Cursoris* nomen habuerit, & non ante eum multi. ANNA. Praepositionem ignorant potissima pars MSS.

Consulem.] Fuit cum *Consularem*, aut *Dictatorem* ex historiae fide reposuerim, neque enim *Consules* eo anno CDXXIX. fuisse *Sigonius* observat: *Consulem* tamen facit Papirium *Orosius* lib. III. cap. XV. & *Eutropius* lib. I. *Livius* quoque ambigi dicit, magister ne equitum an *Consul* tunc fuerit. SCHOTT. *Dictatorem* hic nobis exhibebat, vetantibus Scriptis & Editis, *Schottus*, quod non erat committendum, cum ipsi dissenserint Veteres. Vide *Fabricium* ad *Orosium* lib. III. cap. XV.

Adversis.] Non *adversis:* sed *incertis. Livius* lib. VIII. cap. XXX. *In Samnium incertis itum auspiciis est: cujus rei vitium, non in belli eventum, quod prospere gestum est, sed in rabiem atque iras Imperatorum vertit. Namque Papirius Dictator a pullario monitus, quum ad auspicium repetendum Romam proficisceretur,* &c. ANNA.

Ominibus.] *Adversis ominibus contra Samnites profectum*, antiqua lectio est, vulgo, *adversis omnibus adversum Samnites progressum.* Illud concinnius. *Omina* saepe in veteribus Auctoribus corrupta esse in *omnia* olim admonuit *Guil. Canterus* vir doctissimus in Novis Lectionibus; qui magno sui relicto desiderio fatis ereptus est. SCHOTTUS. Multo est concinnius, ut edidit *Schottus.* Sed non audeo concinnos reddere Scriptores contra auctoritatem MSS. & Editt. quae hic omnia *adversum* seu *adversus. Ominibus* probant & nostri Codices & sollennis est ille Librariorum lapsus, qualia innumera exempla notarunt Viri docti, quae addere non est operae pretium, cum omnes sciant. Neque *profectum* ferunt Nostri vel Scripti vel Editi, qui omnes *progressum.* Prius quidem mallem, vide sup. cap. XIV. §. I. sed posterius tamen non damno. *Brutus* apud *Cicer.* lib. XI. ad Fam. Ep. IV. *Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu.*

Adversus Samnites.] Anno mundi 3628. ante C. N. 320. ab U. C. 431. ANNA.

Sensisset.] A pullario monitus. EAD.

Ad auspicia repetenda.] Nihil enim *inauspicato* gerebant Romani. Quare si egressi male pugnassent, vel etiam si ante pugnam vitiose capta omina meminissent, Romam revertebantur ad captanda rursus *auguria.* Idque dicebant, *redauspicare* & *repetere omina. Virg.* II. Aeneid.

Omina ni repetant Argis.

Et hoc servatum a ducibus Romanis, donec ab his in Italia pugnatum est propter vicinitatem. Postquam vero ministerium longius prolatum est, ne dux ab exercitu diutius abesset, si Romam ad reno-

ſpicia repetenda Romam regreſſus, edixit Fabio Rutilio, quem exercitui inponebat, nê manum cum hoſte confereret. Sed ille opportunitate ductus pugnavit. Reverſus ſecuri eum ferire voluit; ille in 2 urbem confugit, nec ſupplicem Tribuni tuebantur. Dein pater la- 3 crymis, populus precibus veniam inpetrarunt. Papirius de Samni- 4 tibus triumphavit. Item cum Praeneſtinum Praetorem graviſſime 5 incre-

renovanda auſpicia de longinquo revertiſſet, conſtitutum ut unus locus de captivo agro Romanus fieret in ea provincia, in qua bellabatur, ad quem, ſi renovari opus eſſet *auſpicia*, dux rediret. EAD. In hac Elegantiſſimae *Annae* nota pro *miniſterium* rectius leges *imperium*. Vitioſis utebatur *Servii* Editionibus, poſtea melius de eo loco meritus *Masvicius*. Vide *Servium* ad *Virgilium* lib. II. Aen. verſ. 178. & ad eundem locum *La Cerdam*. *Val. Max.* lib. II. cap. VII. exem. 4. Ad auſpicia repetenda *Meſſanam tranſiturus.* lib. III. cap. II. exem. 9. *Propter* auſpicia repetenda *in Urbem proficiſcente. Livius* lib. VIII. cap. XXX. *Quum* ad auſpicium repetendum *Romam proficiſceretur.* & c. XXXII. *An* auſpicia repetenda, *ne quid dubiis Diis agerem.* ARNTZ.

Rutilio.] *Rutilio* Pariſinus. *Rullo* MSS. omnes hic & ſequenti capite, & *Livius*: quomodo & *Plutarchus* in Pompejo vocat, quanquam in *Fabio* nomen corruptum ſit. *Q. Fabium Maximum Rullianum* nominant *Val. Max.* lib. V. & qui Capitolinos Conſules digeſſerunt. SCHOTT. Maxime Librarii, niſi ab ipſis Scriptoribus haec varietas proficiſcatur, ſuis mutationibus hanc vocem agitarunt. Fran. *Rullo.* Leid. uterque *Rutilano.* *Gramm.* & *Boend. Rutilio.* omnes antiquae Editiones *Rutiliano.* *Rullianus* eſt in Faſtis Capitolinis, ex quibus alia Auctorum loca, in quibus varie legitur, emendanda eſſe cenſet *Pighius* tom. I. Ann. p. 342. Quem hic ſecutus eſt *Schottus*. Sed cum nullus MS. ita habeat, tutiſſimum putavi exprimere, quod in optimo Pariſino noſtrisque duobus exſtat *Rutilio*, quomodo etiam appellatur apud *Frontinum* lib. IV. Strat. cap. I. ex. 39. Confer *Sigonium* ad *Livium* lib. VIII. cap. XXIX. & *Vorſtium* ad *Val. Maximum* lib. III. c. II. exem. 9. ARNTZ.

Inponebat.] MSS. iidem legunt venuſtius quam *praeponebat*. Reliqua quae mutavimus a MSS. ſunt. SCHOTT. Recte nobis videtur *Schottus* reduxiſſe genuinam lectionem, pro qua *praeponebat* habebant alii, quia ſcilicet haec vox ea ſignificatione magis eſſet obvia. Et id velle etiam videntur omnes Noſtri, & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. III. verſ. 393. Hae duae voces ejusdem ſunt notionis, adeo ut perinde ſit, quid eligas. Malo tamen adſenſum *Schotto* praebere, cum ignotam vocem multo facilius corruperint Scribae. *Livius* lib. XXV. cap. XXV. *Praeerat huic arci Philodemus Archivus ab Epidyce inpoſitus.* lib. XL. cap. XII. *Ut quem vellent, inponerent Macedoniae Regem.* & lib. XLII. cap. XLI. *Praefectum a me inpoſitum ita occiderunt.* Ex uno *Tacito* vel centum talia loca dari poſſent, ut norunt, qui eum unquam inſpexerunt. *Spartianus* Hadr. cap. XXI. & XXIII. *Quem Praetura honoravit, & ſtatim Pannoniis inpoſuit.* & in *Aelio Vero* cap. III. *Pannoniis dux & rector inpoſitus. Capitol.* in Pertin. cap. II. *Primae Legioni regendae inpoſuit.* adde cap. VI. & XIII. *Dictys Cret.* lib. IV. de Bell. Troj. c. XXII. *Expers omnium, quae geſta erant, petitu Heſionae, regno inpoſitus eſt.* Plura collegit Cl. *Cortius* ad *Salluſt.* Catil. cap. LI. §. 28. & Jugurtha cap. C. §. 3. ARNTZ.

Ne manum cum hoſte confereret.] Sic *Livius*: *Ut ſeſe loco teneret, neu abſente ſe cum hoſte manum confereret.* ANNA.

2 *Reverſus.*] Primus *Schottus* edidit: *Reverſus Papirius ſecuri.* Nomen ignorant antea Editi & MSS. omnes. Melius videtur abeſſe, cum ex praecedentibus per ſe commode procedat oratio. *Feriri* malebat Leid. ſec. ARNTZ.

Nec ſupplicem Tribuni tuebantur.] Imo *tuebantur*, ſed precarium, non juſtum auxilium ferebant, ut patet ex *Livio*. ANNA.

3 *Pater lacrymis.*] Nam adoleſcens, & pater M. Fabius contentionis die prorupere ad genua, & deprecati, dictatoriaeque dignitatis obliti ſunt, & multa alia, quae Libro octavo Hiſtoriae *Livianae* eleganter videbis. MACH.

5 *Item.*] Scripſimus: *Idem comis & jocorum ſtudioſus.* Sed tota haec linea in vulgatis deſiderata hactenus, verum in MSS. paullo aliter. In *Pulmanni* Apographo: *Idem comes Etruſcorum & jocorum cum praeſtudioſus Neſtinum Praetorem.* Sed τὸ *Etruſcorum* in *Metelli Sequani* Schidis abeſt, unde eam, quam excudendam curavi, lectionem erui: vidi enim praepoſitionem ſede motam ab eo, qui Preneſtinam urbem ignorabat, quod teſte *Volaterrano* lib. VI. Geographiae diruta hodie ſit,

6 increpuisset, expedi, inquit, lictor secures. Et cum eum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulantibus radicem excidi jussit.

sit. Caeterum ingenii laudes, morum facilitatem, bellicamque virtutem *Livius* lib. IX. copiose praedicat, adeoque Alexandro Magno Papirium comparat. *Plinius* quoque lib. XVII. cap. XI. hujus rei gestae meminit & *Ammianus* Hist. lib. XXX. SCHOTT. Neque hujus paragraphi ulla apud Scriptos vel Editos exstant vestigia, quare in textum admittere nolui, cum non ex MS. sed a solo ingenio profecta sit, & ita etiam, ut ne verba quidem sensui satisfaciant. Quae enim haec est *comitas*, aliquem timore mortis attonitum reddere. Est enim *comis*, qui verbis & factis blandus, mitis est, non qui asperiora jubet. *Item* habent MSS. sed editum semper *Idem*. prius tamen mallem, ut inserviat connectioni in narrandis duobus factis, ex quibus pateat, quam diligenter imperia curarit Papirius, quamvis jussa severiora deinde clementia mitigarit. ARNTZ.

Cum Praenestinum.] Ne quem offendat sine diphthongo urbem prima syllaba pingi. sic enim jussi; *Servius* enim in VII. Aen. ἀπὸ τῶν πρίνων, ab ilicibus, quibus ager ille abundabat, deflectit. SCHOTT. Ex *Liv.* lib. IX. cap. XVI. *Praenestinus Praetor per timorem segnius ex subsidiis suos duxerat in primam aciem. Quem quum inambulans ante tabernaculum vocari jussisset; lictorem expedire securim jussit. Ad quam vocem exanimi stante Prenestino, age dum lictor, exscinde radicem hanc*, inquit, *incommodam ambulantibus*; *Perfusumque ultimi supplicii metu, mulcta dicta dimisit.* ANNA. Sed Graeci semper scribunt Πραίνεστος. *Stephanus* hac voce. *Strabo* Geogr. p. 364. &c. V. *Grang.* ad *Juven.* Sat. III. vers. 190. & *Dausquium* part. II. Orthogr. p. 250. ARNTZ.

6 *Excidi.*] Malui *exscindi* auctoritate Codicis antiqui, tametsi alter *excindi* haberet. Hinc enim *exscidium* apud *Plautum* Curculione scriptum observavi: *discidium* apud *Terentium Gabriel Faërnus: obscidium* apud *Varronem* lib. IV. de L. L. *Ad. Turnebus.* Porro *exscidium* a *scindo* deduco: *Festi* Collectanea a *caedendo*, non recte; poëtae enim secundam corripiunt. A *cadendo* vulgus Grammaticorum derivat *excidium.* SCHOTT. In hoc jocus est, quod cum lictorem securim expedire jusserit, quasi in reum animadversurus, praeter exspectationem ei radicem *exscindendam* objecerit. ANNA. *Excidi* & MSS. & antiquae Editiones servant, & recte quidem, cum *caedere*, & quod ab eo deducitur, *excidere* proprie de arboribus adhibeatur, quae securibus eruuntur. *Varro* de L. L. lib. IV. p. 36. *Ab silva laurea, quod ea ibi* excisa, *& aedificatus vicus. Lucretius* lib. V. vers. 1265.

Ut sibi tela parent, silvasque excidere *possint.*

Cicero lib. XV. ad Att. Epist. IV. Excisa *enim est arbor, non evulsa.* Et hanc elegantiam servat Versio Vulgata apud *Matthaeum* cap. III. vers. 10. *Omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum*, excidetur. *Seneca* Herc. Fur. vers. 1285.

Aut omne Pindi Thracis excidam *nemus*
Bacchique lucos.

Sic ibi Codex Etruscus, & firmant duo Nostri, quibus omnino habenda est fides. *Sidon. Apollinaris* Carm. II. vers. 131.

Protulit excisus *jam non sua germina palmes.*

Sed haec verba ita solent saepe confundi. Conf. Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 37. *Gronovius* ad *Senecam* lib. I. de Clem. cap. I. & nos infra cap. LXXVII. fine. ARNTZ.

C A-

CAPUT XXXII.

ARGUMENTUM.

Maximus dicitur, ob Samnitem victoriam securi paene percutitur, de Apulis, Nucerinis, Samnitibus, Gallis, Umbris, Marsis, Tuscis triumphat, libertinos tribu amovet, ut equites ab aede Honoris in Capitolium transeant instituit, & mortuus publice sepelitur Q. Fabius Rutilius.

Quinctus Fabius Rutilius, primus ex ea familia ob virtutem Maximus; Magister equitum a Papirio [Cursore ob Samnitem victoriam] securi paene percussus, primum de Apulis & Nucerinis; iterum de Samnitibus; tertio de Gallis, Umbris, Marsis, atque Tuscis triumphavit. Censor libertinos tribubus amovit. Iterum Cen-

1 *Ob virtutem.*] Quod forensem turbam in quatuor tribus conjecit, ideo ei *Maximi* cognomen datum dicit *Livius* extremo lib. IX. infr. §. 8. ANNA. *Maximus appellatus* Leid. pr. Paullo post verba: *Cursore ob Samnitem victoriam* delent omnes Scripti & Editi, nisi quod hi *Cursore* admittant. Nos ne cuiquam haec fraudi essent, & ut a genuinis distinguerentur, adpositis signis indicavimus, in aliis desiderari.

Securi paene percussus.] Superiori capite. ANN.

Nucerinis.] Pro *Lucerinis*, *Nucerinis* alii. *Livius* Fabium III. Conf. Anno U. CDXLV. subegisse ait *Nuceriam Alphaternam*. Sic enim ex *Diodoro* legendum docuit *Sigonius*. *Glareanus* vero *Luceriam* scribit, cujus & *Horatius* in Odis meminit: *Sigonius* contra *Nuceriam* tuetur. Haec in Picentibus seu Campania est IX. millium passuum distans a mari, ut & Alphaterni, auctore *Plinio*: illa in Apulia est. Lubricus profecto locus, & in quo mihi aqua haereat, nec pudet fateri, cum nihil eversorum locorum veritate incertius. *Ptolemaeus* enim tres *Nucerias* facit. Paulo ante *ob Samnitem Victoriam* e MSS. duobus exscripsi, & infra *albis equis*. SCHOTT. *Lucerinis* tuetur etiam *Pighius* tom. I. Annal. p. 343. Sed quamvis admodum difficile sit in hisce rebus certi aliquid statuere, non dubito tamen, quin vera sit omnium Codicum scriptura, *Nucerinis*. Patet hoc ex ipsa historiae veritate & situ locorum. Evenerat enim Fabio Provincia Samnium. Is antequam cum illis bellum gereret prius exercitum duxit in agros Nucerinos, ut est apud *Livium* lib. IX. cap. XLI. Ubi dicitur Fabius ad Nuceriam profectus, mox cum Samnitibus (quibus se junxerant Apuli. *Pigh.* tom. I. Ann. p. 347.) dimicasse. Hoc in urbe *Nuceria* verum esse potest, quae a parte Orientali propinqua est Samnio, non vero procedit in *Luceria*, quae ad partem Septentrionalem Italiae jacet, ita ut Samnium intermedia sit, quare ad *Luceriam* non poterat ducere exercitum, nisi Samnites prius debellasset. Huic rationi accedit etiam hoc, quod *Livius* loc. laud. hanc urbem appellet *Nuceriam Alphaternam*. Jam nulla unquam fuit *Luceria Alphaterna*, sed quidem *Nuceria* ad distinctionem alterius Nuceriae, ut indicaretur urbem illam esse Campaniae. *Servius* ad *Virgil.* lib. VII. Aen. vers. 738. *Populi Campaniae sunt a Sarno fluvio - - - - - Hi inter multa oppida Nuceriam condiderunt. Livius* lib. IX. cap. XXXVIII. *In Campaniam acta, cum appulsa Pompejos esset, socii inde navales ad depopulandum agrum Nucerinum profecti.* Hinc *Pompejos* & *Nuceriam* conjungit *Cicero* Orat. II. in Rullum cap. XXXI. & XXXV. Adde *Silium* lib. VIII. vers. 534. &, quem ibi adnotat Cl. *Drakenb.* inter Geographos Principem *Cluverium* lib. IV. Ital. Ant. cap. V. *Harduin.* in *Numm.* Popul. p. 363. *Cellarium* Geogr. Ant. lib. II. cap. IX. Hae voces ita confunduntur, quia & *Luceria* & *Nuceria* notae erant Urbes in Italia: vide *Salmas.* ad *Florum* lib. II. cap. XVIII. §. 11. & *Oudendorp.* ad *Lucanum* lib. II. vers. 473. Ad cujus loci veram lectionem fortasse facit *Celsus* in Vita Caes. p. 186. ARNTZ.

Marsis.] *Marsi* populi Campaniae a *Marso* Circes & Ulyssis filio, qui etiam excantare venena dicebantur. MACH.

Triumphasse.] Fabium tantum bis in Tabulis invenio,

Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu Reipublicae eosdem Cen-3 sores saepius fieri. Hic primus instituit, uti Equites Romani Idibus Quinctilibus ab aede Honoris, equis insidentes in Capitolium trans-4 irent. Mortuo huic tantum aeris populi liberalitate congestum est, ut inde filius visccerationem & epulas publice daret.

C A-

venio, semel cum primum Consul esset, Collega L. Furio Curvo An. Mundi 3630. ante C.N. 318. ab U. C. 433. Iterum de Hetruscis secundum Consul C. Martio Rutilio Censorio, duodecimo anno post priorem Consulatum: Apulos quidem vicit Fabius quartum Consul cum Publio Decio Mure; Anno Mundi 3653. Idem etiam Gallos, Tuscos, Marsos, Umbros devicit V Consul Anno Mundi 3655. Sed *triumphasse* non legitur. ANNA. Non accurate Fastos Triumphales inspexit Doct. Femina, in iis enim Fabii tres Triumphi celebrantur. Anno U. C. CCCCXXXI. CCCCXLI. & tandem CCCCLVIII.

2 *Censor.*] Collega P. Decio, P. Decii filio Anno CDXLIX. quo in Magistratu ob feliciter rem gestam *Maximi* cognomen sortitus est, non ob res militiae gestas. Lustrum etiam hoc tempore conditum XXVIII. SCHOTT.

Libertinos.] Hos *forensem turbam* vocat *Liv.* lib. IX. in fine. *Fabius simul concordiae causa, simul ne humillimorum in manu comitia essent, omnem forensem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, urbanasque eas appellavit. Adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt, ut Maximi cognomen, quod tot victoriis non pepererat, hac ordinum temperatione pareret.* ANNA.

Tribu.] *Tribus* Vulgati habent inepte & rustice. alii *Trib.* scribunt, *tribu amovit.* Parisinus MS. & Mediolanenses *tribubus. Senatu amovit* legendum videtur ex *Livio. Valerius Maximus* libro secundo, capite secundo legendus. SCHOTTUS. Non perspicio, quo modo ex *Livio* lib. IX. cap. ult. hic malit *Senatu amovit* legere Erud. *Schottus*; ille enim cum Nostro facit. Appius namque forensem turbam per tribus diviserat, in cujus manu, abundabant enim multitudine, comitia essent, sed eos iterum *aliis tribubus amotos* in quatuor urbanas descripsit Fabius. Malim igitur cum Fran. legere *tribubus.* Confirmatur hoc *Schotti* Codicibus & Veteribus aliquot Editionibus.

Iterum Censor fieri noluit.] Vide *Valer. Max.* lib. IV. cap. I. ANNA.

Ex usu Reipublicae.] *Populi Romani* Mediolanensis impresserat: hinc forte quod P.R. *Populum Romanum* signet: quas litteras si invertas R. P. *Rempublicam* notant. sin conjungas P. R. Praetorem in antiquis Schidis significant. Ex qua quidem ignorantia, seu oscitantia errores infiniti in Libros irrepsere. *Plutarchus* in Coriolano refert, Manlium Censorinum legem tulisse, ne cui bis Censuram gerere liceret: & in Catone inter ejus scite dicta, *Livius* libro quarto & nono de C. Marcio Rutilo Censore secundum CDXXCVIII. & CCCXIX. qui populum increpavit, quod bis Censorem fecissent, quam dignitatem majores coartassent. *Valer. Max.* lib. IV. cap. I. initio, & simile ibidem de hoc ipso Q. Fabio Maximo Rulliano. SCHOTT. *Populi Romani* expressit Editio Machanei.

3 *Uti Equites Romani.*] Quod *transvectio* dictum fuit. *Livius* de eodem. *Ab eodem institutum dicitur, ut Equites Idibus Quinctilibus transveherentur.* ANNA.

Equis.] *Albis Equis* Libri veteres scribunt. Transvectio autem antiquitus dicebatur, qua de *Livius* lib. nono, *Dionysius* sexto, *Plinius* XV. capite quarto, *Valerius* lib. secundo, & *Sueton.* Augusto cap. LVIII. SCHOTT. *Not. Min.* & SYLBURG. Ediderat ex duobus Scriptis *albis equis Schottus*, quod miratur *Lipsius* de Mil. Rom. lib. I. Dial. V. Quis credat, inquir, tot unius coloris fuisse? rescribit ergo: *alti equis. Ovidius* Epist. IX. Her. vers. 28.

- - - *Rapidis qui tonat altus equis.*

Sed hoc paullo aliter intelligendum. Nec requiritur in Historico, ut narret equo sedentes alte sedere; de eo enim nemo dubitaret. Sed intrusit *Schottus* hanc vocem contra rei veritatem, contra antiquas Editiones, & manu exaratos Codices: Sanus igitur erit locus, si Scriptor suis verbis restituatur. ARNTZ.

4 *Liberalitate.*] In MSS. tribus est, *ubertate*, quod & in Parisino postea reperi, non *liberalitate.* SCHOTT. *Ubertate Gramm. libertate* uterque Leid.

Filius.] Parisinus, *filius ejus.* SCHOTT.

Visccerationem.] *Visceratio*, largitio carnaria, qua pecudes integrae populo dabantur. *Viscera* enim non solum intestina; sed quidquid sub corio est. *Servius.* ANNA.

Epulas.] Lego *epulum* ex MSS. tribus, quibus usus sum, rectius, ni fallor. *Symmachus* Ausonio: *Quasi ego*

ego coenas dapales & Saliare convivium, tum visce-rationem atque epulum postulassem. Quid autem haec differant, docet e Glossario *Isaacus Casaubo-nus* ad *Suetonii* Caesarem cap. XXXVIII. ubi & haec conjungit. SCHOTT. Secutus est Vir Erud. vulgarem Grammaticorum distinctionem, qui *Epulum* ad publica, *Epulas* ad privata referunt con-vivia. Vera est haec differentia, & ab optimo quoque observata. *Horatius* lib. II. Sat. III. vers. 85.

- - - Gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum arbitrio
Arri.

Livius lib. XXXIX. cap. XLVI. *Post ludos epulum.* & Epit. CXV. *Seneca* lib. I. de Benef. cap. XIV. *Nec convivam dantis Epulum, ubi dici potest. Vell. Paterculus* lib. II. cap. LVI. §. I. *Suetonius* Caes. cap. XXVI. §. 6. *Sulp. Severus* lib. II. Hist. Sacr. cap. VI. l. 22. pr. ff. de Legat. pr. & l. 17. §. 4. de Cond. & Dem. Haec tamen observatio adeo vera non est, ut non aliter loquantur Veteres, & *epulas* de publicis etiam coenis adhibeant. *Cicero* de Harusp. Resp. cap. X. *Ludi, libationes Epulae-que ludorum publicorum.* & *Justinus* lib. XXI. cap. IV. §. 3. *Itaque plebi Epulas in publicis porticibus, Senatui in domo sua parat.* Non itaque statim rejicienda sunt, quae nobis usui vulgari repugna-re videntur, talia enim a Librariis facilius cor-rupta quam in ignotiorem sensum detorta sunt. Secutus igitur MSS. & Editiones *epulas* expressi. ARNTZ.

CAPUT XXXIII.

ARGUMENTUM.

De Samnitibus, Sabinis, Lucanis triumphat, Pyrrhum Italia expellit, populo viri-tim & sibi agri quaterna dena jugera dividit, Samnitum legatos aurum offerentes rejicit, pecuniae interversae frustra arguitur, patres comitiis, quibus plebejus ma-gistratus creabatur, auctores fieri cogit, & domo, agrique jugeribus quingentis pu-blice donatur Marcus Curius Dentatus.

Marcus Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphavit, quos [1] usque ad mare superum perpacavit. Regressus, in concione ait: [2] Tan-

1 *Marcus.*] Vitiose hactenus, ut & in *Valerio Maximo* scripserant scioli quidam, qui *Manius* est. Non viderant lippis oculis supra virgula, vel se-milunula M'. in MSS. notari. *Frontinus* male *Ca-jum* vocat Strateg. IV. 3. SCHOTT. In Vul-gatis libris perperam est M. pro M'. ut docet *Sigonius* 345: 10. SYLB. *Manium* verum esse praenomen constat hodie ex Fastis, quibus cer-tior haberi potest fides. Adde *Cicer.* de Senect. cap. XIII. & XVI. & *Pighium* tom. I. Ann. p. 403. Sed in Editionibus Auctorum admodum variatur. Apud *Frontinum* lib. I. cap. VIII. ex. 4. & lib. IV. cap. III. ex. 12. *Manium Curium* pro vulgato *Cajo* edidit *Scriverius*, *Marcum* vero lib. II. cap. II. ex. I. Apud *Gellium* lib. X. c. XVI. Noct. Att. *Depugnavit adversus M. Curium.* Ubi *Manium* esse in Vett. Editt. monuit Cl. *Gro-novius*. *Manius* etiam editur apud Eundem lib. XIV. cap. I. pag. 638. eadem varietas est apud *Plinium* lib. XVI. Hist. Nat. cap. XXXVIII. *Mar-cus* est in omnibus Scriptis *Eutropii* lib. II. cap. IX. quorum magnum numerum adfert Cl. *Haver-campus* in Var. Lect. & sic Metaphrastes eodem lib. cap. XIV. Μάρκος Κούριος. nec aliter editur a-pud *Vellejum Paterc* lib. I. cap. XIV. §. 6. & ita in MSS. suis invenerat Doct. *Torrenius* apud *Val. Maximum* lib. IV. cap. III. exem. 5. & lib. VI. cap. III. exem. 4. Nostri etiam omnes *Marcus* cum Editionibus, quae ante *Schottum* prodiere. ARNTZ.

Dentatus.] Non celabo Lectorem, Codicem unum scriptum *Dematum* legisse. Non probo. *Plinius* enim avunculus lib. VII. cap. XVI. diserte inde appellatum tradit, quod cum *dentibus* natus esset. *Varro*, *L. Sicinium Dentatum* quendam celebrat apud *Fulgentium Nefrendes*, & *Plinius* lib. VII. cap.

Tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum 3 cepissem; tantum porro hominum cepi, ut fame perituri fuissent, 4 nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphavit. Tertio 5 de Lucanis ovans urbem introivit. Pyrrhum Epirotam Italia expulit.

cap. XXVII. & alibi, qui *Siccium* nominat. Mirum profecto eodem anno Consulem tertium triumphasse, & semel ovantem urbem inivisse, quae Auctor noster ordine recenset. SCHOTT. *Dentatus* recte omnes Scripti. *Seneca* de Brevit. Vitae cap. XIII. *Livius* in Epitoma XI. & *Freinsh.* ad *Florum* lib. I. cap. XV. §. 2.

De Samnitibus.] Triumphi hujus meminit *Cicero* in Catone, *Orosius* lib. III. cap. XXII. & *Florus* lib. I. cap. XV. rei tantum in Sabinis gestae meminerunt. *Eutropius* collegam ejus in Consulatu Anni CCCCLXIII. P. Cornelium Rufinum *Samnites* simul vicisse ait. Idemque quatuor Elephantos primum Romam induxisse Lucanis devictis refert, indeque *Lucas boves* dictos. Vide *Plinium* & *Varronem*. SCHOTT. De Samnitibus triumphavit Anno Mundi 3660. ante C. N. 288. ab U. C. 563. ANNA.

Superum mare.] Dictum, quod tendit *supra* polum arcticum versus. *Virgilius:*

An mare quod supra, memorem, quodque alluit infra.

Hadriaticum & Venetum aliter dicunt. MACH. *L. Annaeus Seneca* in Epitoma *Livii* lib. I. cap. XV. *Omnem eum tractum, qua Nar ambit, fontesque Velini Adriatico tenus mari igne ferroque vastavit, qua victoria tantum hominum, tantum agrorum redactum in potestatem, ut in utro plus esset nec ipse posset affirmare qui vicerat.* Hinc *Cicero* lib. IV. Epist. XV. ad Atticum Lacum Velinum ait a M'. Curio monte interciso in Nar emissum, & *Varro* apud *Servium* in VII. Aen. ad illum versum,

Sulphurea Nar albus aqua, fontesque Velini.

Sed triumphorum quatuor meminere *Cicero* in Catone, *L. Florus Livii* Abbreviator lib. XI. *Apulejus* Apologia I. *Orosius* lib. III. cap. XXII. *Frontinus* lib. I. SCHOTT. Post pro *regressus*, *reversus* est in Leid. sec.

2 *Tantum.*] Ex frequenti errore Librariorum, qui per incuriam oculos conjicientes in easdem voces, quae eadem paragrapho occurrunt, aliquam orationis partem omittunt, hic varie peccatum est, quia variae earumdem vocum repetitiones occurrunt. *Grammii* Codex non agnoscit: *Hominum cepissem, tantum porro hominum cepi, ut fame perituri fuissent, nisi tantum.* Franeq. omittit: *tantum porro h. c. ut f. p. f. n. t. agri cepissem.* in Leid. sec. desiderantur tantum haec verba: *tantum hominum cepissem.* Qualia exempla passim sunt obvia; sed haec adscripsi, ut videant Theologi caussam, cur in plerisque exemplaribus Sacri Codicis Epist. I. Joan. cap. V. intercepta sit paragraphus septima, quia scilicet par. 8. eadem verba habeat: Τρεῖς εἰσιν &c. Apud nos talia multa sunt exempla, propter convenientiam vocis aliquid esse omissum, nulla autem propter talem convenientiam suppletam esse sententiam. Quare illum locum merito tueantur illi, quibus veritas cordi est. Similia collegit Erudit. *Clericus* in Arte Crit. part. III. Sect. I. cap. V. Pro *fuerint*, cum Haun. utroque Leid. & *Boend.* scripsi *fuissent*. Alii hoc dictum de capto agro non ad bellum *Samniticum*, sed ad *Sabinum* referunt, quod jam viderant Viri Docti ad *Florum* lib. I. cap. XV. Utrumque enim eodem Anno CCCCLXIII. fuit gestum, uti recte observat in Annalibus suis *Pighius*. ARNTZ.

3 *Iterum de Sabinis.*] Eodem Anno quo de Samnitibus. ANNA. *De Sannitibus* Fran.

4 *Tertio de Lucanis.*] Hujus triumphi Annales non meminere: Inciderit forsan An. Mundi 3666. ante C. N. 282. ab U. C. 469. quo Curius Gallos, Lucanos, Brutios, Samnites vicit. Quanquam dubito cum de iisdem anno post hunc secundo Fabricium triumphasse Tabulae notent. De *Lucanis* quidem & de Pyrrho triumphavit Curius Anno Mundi 3675. ANNA. Male *Schottus* ad §. I. existimat tres triumphos egisse & semel ovasse uno anno Curium, cum duorum & unius ovationis tantum mentionem facit Noster. Neque Erud. *Anna* hic litat. Sequor potius *Pighium*, qui tom. I. Ann. p. 405. duos triumphos de Sabinis & Samnitibus refert ad Annum CCCCLXIII. Ovationem ad Annum CCCCLXIV. p. 406. fine: unde in Fast. Triumph. ad eum Annum *M'. Curius Dentatus* III. *Pro Cos. ovans de Lucaneis.* Anno autem CCCCLXXVIII. Triumphum duxit de Pyrrho ib. p. 441. Neque obest mihi, quod ceteri ovationem omittant, & tres tantum triumphos numerent, illi enim Ovationem Triumphum esse non putarunt. ARNTZ.

Ovans.] i. minori triumpho utens. Nam in *ovatione* magnum a triumpho discrimen fiebat; incedebat namque *ovans* equo albo, corona myrtea coronatus: sed triumphans in curru, laurea insignitus. MACH. Sed nullus temere pulcrior in

ſit. Quaterna dena agri jugera viritim populo diviſit. Sibi deinde 6 totidem conſtituit, dicens neminem eſſe debere, cui non tantum ſufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipſe in fo- 7 co rapas torreret: Malo, inquit, haec in fictilibus meis eſſe, & aurum habentibus inperare. Cum interverſae pecuniae argueretur, 8 cadum ligneum, quo uti ad ſacrificia conſueverat, in medium protulit,

in urbem aut ſpecioſior triumphus intravit. Tantum abeſt ut *ovatio* triumphus ille fuerit. ANN.

Introivit.] Mediolanenſis legit *introiit*. SCHOTTUS.

5 *Pyrrhum.*] Qui arceſſitus a Tarentinis ſtipendio, dux primus ductu elephantorum Romanum terruit imperium. MACH.

Epirotam.] Sequutus ſum veteres Libros & Pariſinum. Vulgati enim *Regem Epirotarum*, quaſi hoc cuiquam eſſet ignotum. SCHOTT. Et ſic Noſtri.

Italia expulit.] Mediolanenſis ſic, *ex Italia pepulit*. SCHOTT. *Ex Italia pepulit* uterque Leid. Haun. & *Machanei* Editio.

6 *Quaterna dena.*] Brevius MSS. *quaterdena*: vulgati partim *ſeptena dena*, partim *ſeptemdena*: unde colligi poſſet, *ſeptena* legi oportere, tot enim *Plinius* lib. VIII. cap. III. attribuit. vide *Columellam* non ſemel, & *Ciceronem* II. de Legibus, ibidemque *Turnebum*. *Valerius* vero *ſeptena* ait diviſa populo lib. IV. cap. III. SCHOTT. *Quater dena* Leid. pr. *dena* omittit *Gramm.* & Editio Vet.

Deinde totidem.] MSS. ſimul omnes: *ſibi idem conſtituit*. Acceſſit vox *civem* ex *Pulmanniano*. *Eſſe* pro *edere Machaneus* ridicule exponit. SCHOTTUS. *Totidem* non recipiunt uterque Leid. *Boend.* & Fran. cum *Mach.* Edit. Sed ſervat Editio Veneta, *Aldus*, *Gryph.*, & ceteri cum duobus Scriptis, & requirit ſententia. *Eſſe debere civem* expreſſerat *Schottus* contra omnes MSS. & Editt. quare vocem minime neceſſariam rejeci. ARNTZ.

Dicens neminem.] Refert idem *Frontinus* lib. IV. cap. III. Strateg. Non diſſimile Pittaci apud *Probum* in Thraſybulo, *Plutarchum* & *Laërtium* abſtinentiae exemplum. SCHOTT.

Eſſe.] Comedere. In Xeniis *Martialis: Romulus eſſe ſolet.* MACH.

7 *Samnitum.*] Abſtinentiae Romanae exemplum, quod apud *Cic.* in Catone, *Plin.* lib. X. cap. V. *Plutarch.* in Cat. Majore & Apophtheg. aliosque juſte laudatur. Verum ne illud ſilentio involvam, *Athenaeus* lib. X. Δειπνοσοφ. e *Megacle* libro de Viris Illuſtribus aurum a *Sabinis* oblatum tradit: & *Agellius* Fabricio *Samnites* detuliſſe grandem pecuniam ſcribit lib. I. cap. XIV. Noct. Attic. ex *Julii Higini* libro de Vita Virorum Illuſtrium & *Seneca* patre Controverſiarum IX. SCHOTTUS. Confer *Rutilium* lib. I. Itin. verſ. 558. Verbo monendum in Fran. legi *Samnitium*, quae ſolennis eſt varietas, ut duobis hiſce modis terminetur genitivus Pluralis. vide Notas ad *Val. Maximum* lib. IV. cap. III. exem. 5. Vocalem frequentius videntur interponere Proſae Scriptores, ut *Frontinus* lib. I. Strat. cap. VIII. ex. 3. & cap. XI. ex. 2. *Plinius* lib. VII. Hiſt. cap. XX. *Vellejus* lib. II. cap. XXVII. fine. *Oroſius* lib. V. cap. XVIII. *Millia Samnitium eo praelio caeſa ſunt.* ut editur, in MS. inveni *Samnitum*. quomodo ap. *Cicer.* lib. II. de Orat. cap. LXXX. *Silius* lib. I. verſ. 664.

Moenia depulſo Samnitum robore.

Pro *offerentibus*, *afferentibus*, eſt in Leid. ſec. & Haun. ARNTZ.

Torreret.] Non inficeta lectio Haun. *coqueret*. ſic enim *coquere lapides* apud *Juſtinum* lib. I. cap. II. §. 5. *Coquere liba Ovidius* lib. VI. Faſt. verſ. 532. Sed cum reliquis MSS. & Editionibus receptam tuentur alii Scriptores, qui in narranda hac hiſtoria *torrere* dicunt. Ad ipſum vero reſponſum reſpicit *Gunth. Ligurinus* lib. III. de Geſt. Barb. verſ. 469.

Non ſibi quaerit opes, ſed pulcrae laudis honores,
Nec habet ille ſuum, ſed habentibus inperat aurum.

Et *Frontinus* lib. IV. Strat. cap. III. exem. 2. ARNTZ.

8 *Guttum ligneum.*] Sic arbitror legendum de MSS. tribus & *Plinio* lib. XVI. cap. XXXVIII. qui *guttum faginum* appellat. *Valerius*, *ligneo catino*, vel melius catillo coenantem facit lib. IV. *Plinius* lib. XXX. cap. VI. *aquam bibere catillo* dixit. Et *Appulejus* Apologia I. *Diis immortalibus ſympulo & catino fictili ſacrificat.* Simile de Auguſto refert *Suetonius* cap. LXXI. qui Alexandria capta nihil ſibi praeter unum myrrhinum calicem ex inſtrumento regio retinuerat. Vulgati hic *cadum ligneum* habebant, unde & *fagum* cudi queat. *Ovidius* quinto Faſtorum:

Terra rubens crater, pocula fagus erant.

tulit, juravitque se nihil amplius de praeda hostili in domum suam 9 convertisse. Aquam deinde Anienem de manubiis hostium in urbem

Verior tamen scripta lectio. *Guttum* enim inter sacrificii vasa numerat *Varro* libro primo de Vita Populi Romani apud *Nonium* in *Cymbia*. Alii rursum *rapa*, alii *rapam* legunt, qua de re disceptent, qui eas in deliciis habent, & qui cum Romulo apud Superos possint *ferventia rapa vorare*, ut ait ille. SCHOTT. Quidam Codices *rapas*. alii sing. Num. *rapam*. *Schottus rapa* maluit, ut *Seneca* in Apocol. *ferventia rapa vorare*. & *Martial*. lib. XIII.

- - - *Gaudentia frigore rapa*.

SYLBURG. Equidem mallem lectionem illam *guttum ligneum* a Codicibus nostris affirmari, cum veritati videatur convenientior. Adi Eleg. *Broukhus*. ad *Tibullum* lib. I. El. XI. vers. 8. & *Cerdam* ad *Virgil*. Ecl. III. vers. 37. Sed cum omnes *Cadum* unanimi consensu recipiunt, non audeo his repugnare, praesertim cum ita olim etiam Editi omnes. Atque defendi posset, quod *cadus* fuerit inter vasa vinaria, ut centum testimoniis posset ostendi. Inspice modo *Plautum* Amph. Act. I. Sc. I. vers. 273. Aulul. Act. III. Sc. VI. vers. 35. *Ovid*. lib. V. Fast. vers. 518. *Martial*. lib. I. Ep. XIX. lib. XII. Ep. XLVIII. & lib. XIII. Ep. CXVIII. *Apulej*. lib. II. Met. p. 119. lib. VIII. p. 215. lib. IX. p. 232. & alios. Jam ad Sacrificia vinum adhibebatur in honorem Deorum, ut cuilibet notissimum est, ad quem usum etiam hunc cadum destinare potuit Curius. Quare factum, ut Noster *cadum* posuerit, cum *guttum* seu *catillum* ponere debuisset. Et quid si *cadum* acceperit in genere pro quocunque instrumento, quo liquida conduntur vel infunduntur, quod nunc potissimum crediderim, cum proprii cadi non ita e ligno fierent. *Rapas* cum Editt. & MSS. praetulimus, cum utrumque dicatur. ARNTZ.

In Domum.] Quasi hoc substantivum sine praepositione construi non posset, illam abjiciunt Fran. & Leid. sec. sed manifestum produnt errorem. *Livii* Epit. LII. *Nec quidquam ex iis opibus ornamentisque in domum ejus pervenit*. *Apulejus* lib. III. Met. p. 134. *Ad domum suam perduxit*. *Plaut*. Capt. Act. IV. Sc. IV. vers. 3.

Intemperies modo in nostram advenit domum.

Terent. Eun. Act. II. Sc. III. vers. 90.

Si in domum meretriciam deducar.

Attulit ad domum apud *Ascon*. ad Arg. *Cicer*. pro Mil. p. 776. Ed. *Graev*. *Livius* lib. XXVI. cap. L. *Sponsoque ab domo accitis*. & lib. XLIV. cap. XLV. *Rex in domum se recepit*. *Tacitus* lib. XII. Ann. cap. V. & lib. XIV. cap. LXIII. *Capitol*. Anton. Phil. cap. III. *Tamen ad domum Apollonii veniret*. Ceterum *suam* omittunt Haun. & uterque Leid. Infra tamen cap. LX. fin. *In domum suam nihil contulit*. & *Cortius* ad *Sallustium* Jug. cap. LXXVI. §. 6. ARNTZ.

9 *Anien*.] Sive *Anio*, fluvius est, quem vulgo *Fiveronum* dicunt: oritur autem ex Trebanorum montibus. Insignis est victoria Tulli Hostilii Regis. MACH. De *Anione Plinius* videndus lib. III. cap. XXI. *Anio in monte Trebanorum*. Ubi legendum *Trebulanorum* antiquis Libris auctoribus. SCHOTT. *Anienis* Haun.

Manibus hostium.] Insigne hic mendum, monstrumque horrendum ingens a nobis confectum. Vulgata enim lectio recedit a libris MSS. recedit ab historia. Conjecturam meam proponam, deinde confirmabo. Credebant quidam majestate Romana dignum, si *hostium* opera aquam deductam dicerent, praesertim cum jam tam multos a Curio captos legissent: meminerant ad haec in Superbo cloacam maximam populi viribus factam, unde fossae Quiritium dictae sint. Cum ergo *de manubiis* reperissent, emendarunt bardi homines; *deinde manibus*. Nos lectionem sarcivimus, quam miror a Commentatoribus, doctis quidem & copiosis, non observatam. Eant nunc qui antiquorum Librorum opem contemnunt, vulgatosque non immutandos barbare jactant. Sed longius provehor. *Frontinus* libro de Aquaeductibus: *Vetus Anio post annos* 40. *quam Appia perducta est, Anno ab* U. C. CCCCLXXXI. *M'. Curius Dentatus, qui Censuram cum L. Papirio Cos. gessit* (Anno CDLXIV. ut *Sigonius* conjectat) *Anionis, qui nunc dicitur Vetus, aquam perducendam in urbem ex manubiis de Pyrrho captis curavit, Sp. Carvilio, L. Papirio Coss.* Hos autem Consules iterum fuisse Anno CDXXCI. ex *Livii* XXIV. libro & Capitolinis Tabulis discere licet. Similem locum nuper in *Cornelio Nepote* corruptum vidi in iis quidem Libris, quibus usus sum: Is est in Cimonis Vita: *His ex navibus*. Lege *His e manubiis Plutarcho* auctore. Itemque in *Sidonio Apollinare* sic olim *manubiis* pro *manibus* de veteribus Membranis reposui libro septimo epist. VII. initio. SCHOTT. Eadem fere reperies apud *Keuchenium*, neque hoc illi homini novum, ad *Frontinum* de Aquaed. p. 375. nisi quod ille: *aquam deinde Anienem manubiis*. Ceterum eandem sibi de emendatione *Nepotis* vindicat gloriam. Vide *Pighium* tom. II. Ann. p. 20. Et ita hoc loco textum immu-

bem induxit. Tribunus plebis Patres auctores fieri coëgit comitiis, 10 quibus plebejus magistratus creabatur. Ob haec merita domus ei apud Tiphatam; & agri jugera quingenta publice data.

inmutavit *Sylburg*. Viros itaque Eruditos secutus sum licet invitis Scriptis, ex quibus seu historiae fidem seu miraculum auget *Boend*. *Anienem manibus haustum in Urbem induxit.* Solenne hoc erat, ut publica opera extruerent ea pecunia, quam ex hostibus ceperant, quod dicebant *de manubiis* fieri, qualia loca vide apud Comment. ad *Florum* lib. I. cap. VII. §. 8. *Asconium* ad *Cicer.* in Verr. de Praet. p. m. 108. & *Cicer.* Orat. II. Agrar. in Rullum cap. XXIII. *Livium* lib. XLIII. cap. IV. *Ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinae duceret. Deinde* tamen contra sententiam *Schotti* retinui, quia nulla necessitas eam ejiceret. ARNTZEN.

Induxit.] *Introduxit* alii. *Induxit* autem non ipse Curius, sed Fulvius Flaccus alter Duumvirum aquae perducendae: Curio mortuo intra quintum diem quam esset Duumvir creatus anno U. C. CDXXCIX. SCHOTT. *Eutropius* lib. II. cap. IX. *Appius Claudius Censor aquam Claudiam induxit. Lampridius* in Alex. Sev. cap. XXV. *In his thermas nominis sui juxta eas, quae Neronianae fuerunt, aqua inducta.* l. 2. §. 36. ff. de O. J. *Aquam Claudiam induxit.*

10 *Tribunus plebis.*] In MSS. longe aliter periodus habet: *Tribunos plebi patres se auctore fieri coegit comitiis, quibus plebei mag. creabantur.* Nihil tamen demuto. *Cicero* enim de Claris Oratoribus & *Livius* lib. X. Anno CDLIV. M. Fulvio Paeto, T. Manlio Torquato Coss. tulisse M'. Curium Dentatum Tribunum plebis ait, ut ante curiata comitia magistratuum Patres auctores fierent. Miror equidem quid *Francisco Hottomanno* viro alioqui doctissimo, & in antiquitate diu multumque cum laude versato in mentem venerit, quod in Catalogo Legum Romanarum ad hanc legem Curiam, *Probum* de Viris Illustribus Libelli nostri laudarit Auctorem, cum in lege Sempronia agraria, tanquam sui oblitus, Auctorem de Viris Illustribus, ut plerique omnes docti, appellet. An quia de externis Imperatoribus scripsisse quidam putant, & de Romanis quoque extremo libro ipse fateatur? Video *Eliam Vinetum* eruditissimum virum hunc foetum ad *Plinium* Nepotem perpetuo referre: semel vero ad *Suetonium Carolum Sigonium* lib. II. de Jure Provinciarum, forte Librariorum incuria. SCHOTT. *Plebei M. creabantur Gramm.* & Ed. Ven.

Patres auctores.] Nam antea Plebejo Magistratui decretum suum non interponebant. MACH. Legem tulit ut Patres ante comitia auctores fierent, hoc est, ut decreto suo eos Magistratus se probare dicerent, quos populus creasset. Ea lex a Curio, Curia dicta. *Cic.* de Claris Oratoribus, *Liv.* lib. X. ANNA.

Tiphatam.] *Tifatam* Veteres scribebant, quod *f* cum *ph* Graecorum gemina sit, atque ita & *Georgius Fabricius* in Roma, sed genere neutro *Tifata*, montesque juxta Capuam veterem locat. Juxta hunc *Tifata* montem pugnasse Syllam cum C. Norbano auctor *Vellejus* lib. II. SCHOTT. Propius vero *Tifata*. Item *quinquaginta*, quemadmodum indicarunt dudum Viri docti. Et vero illud *quinquaginta* visitur etiam in Palatino altero. GRUT. *Tiphata* locus in urbe fuit. quod de Campania dicunt viri docti, nugae sunt ad hunc quidem locum. ANNA. Cum *ph* tamen omnes, qua Scripti, qua Editi.

Quingenta.] Vetus lectio *quiquaginta*, quae lectio propius a vero abest. SCHOTT. *Quinquaginta* quatuor Codd.

CAPUT XXXIV.

ARGUMENTUM.

Libertinos in Senatum legit, tibicinibus epulandi - - - - jus in publico adimit, Potitiis pretio corruptis - - - caecatur, ne consulatus cum plebejis communicaretur resistit, ne Fabius solus ad bellum mitteretur contradicit, Sabinos, Samnites, Etruscos domat, viam usque Brundisium sternit, Anienem in urbem inducit, censuram

ram solus obtinet, conditiones pacis cum Pyrrho ineundae oratione discutit Appius Claudius Caecus.

1 Appius Claudius Caecus in censura libertinos quoque in Senatum legit. Epulandi decantandique jus tibicinibus in publico ade-2 mit. Duae familiae ad Herculis sacra sunt destinatae, Potitiorum 3 & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrupit, ut sacra Herculea servos publicos edocerent, unde caecatus est; gens 4 Potitiorum funditus periit. Ne consulatus cum plebejis communicaretur,

1 *Claudius.*] Constat, *Livio*, *Suetonioque* testibus, *Clausios* a Sabinis Romam migrasse, inde *Claudios* dictos, quorum familia duplex exstitit, *altera patritia*, *altera plebeja*. MACH.

In censura.] Quam gessit anno ab U. C. 443. ANNA.

Quoque in Senatum.] MSS. partim *quosque in Senatum*, partim *quoque e Senatu*. Vulgatam praefero. *Suet.* in Claudio cap. XXIV. *Appium Caecum Censorem generis sui proauctorem libertinorum filios in Senatum allegisse docuit*, *ignarus temporibus Appii & deinceps aliquamdiu*, *libertinos dictos*, *non ipsos qui manu mitterentur*, *sed ingenuos ex his procreatos*. Ad quem locum plura *Laevinus Torrentius* noster. *Justinianus* tamen lib. I. titul. IV. dictos ait *libertinos*, qui ex justa servitute manumissi sunt. Q. Fabius Rullus Censor *libertinos* omneis tribu amovit, ut supra cap. XXXII. dixit: & Nero eosdem quoque curia amovit, *Suetonius* cap. XV. SCHOTT.

Epulandi.] In aede Jovis. Tibicinibus enim antiquitus traditum erat, ut in ea vescerentur. Et paullo post idem iis jus restitutum. ANNA. *In publicum Boend.*

2 *Duae familiae.*] Vidi qui haec, ut falsa, spongia obducta delenda putarent, scribendumque praeter Librorum fidem: *Una familia ad Herculis sacra erat destinata. scilicet Potitiorum*; *Potitios Herculis* &c. vel *quos Herculis sacerdotes*. Cum ignorarent utramque *familiam* destinatam quidem, at alteram Pinariorum, quod serius ad rem divinam venissent, post ab Hercule repudiatam. De quo copiosius quam *Livius* lib. IX. in Commentario de Origine Urbis Romae quem ex MSC. nostro edendum curavimus. Ego sic tentabam: *Quae familiae ad Herculis sacra sunt destinatae Potitiorum*, *pretio corrupit*. Nam XII. ea tempestate Potitiorum *familiae* erant. *Livius* lib. I. & IX *Val. Max.* lib. I. cap. II. Et illud, *Pinariorum & Potitios Herculis sacerdotes* glossema olet. SCHOTT. Sed nihil est mutandum, nam Pinarii, licet non eodem jure ad haec sacra accesserint, ministri tamen fuerunt, ut pluribus est apud *Servium* ad illa *Virgilii* lib. VIII. vers. 269.

- - - Primusque Potitius auctor
Et domus Herculei custos Pinaria sacri.

Quare post exstinctos Potitios sacrorum curam etiam *penes solos Pinarios resedisse* est sup. de Orig. Gent. Rom. cap. VIII. ARNTZ.

Potitiorum.] *Potitii* namque ab Euandro edocti, antistites ejus sacri per multas aetates fuerant, quia invitati ad sollenne Herculeum convivium, praesto adfuere. MACH. *Si Potitiorum Boend.* & Fran. quod erit *scilicet*. Et sic expresserat magna pars Editorum.

Pinariorum.] *Pinarii* extis adesis ad caeteram dapem venere, unde non vescebantur extis sollennibus. *Virgilius.*

Et domus Herculei custos Pinaria sacri.

MACH.

3 *Pretio.*] *Pecunia* est in Haun. & Leid. sec. Glossatoris culpa, qui hanc vocem exponere voluit. *Cicero* pro Caec. cap. XXV. *Ne* pretio *quidem* corrumpi *judex potest*. & lib. III. in Verr. cap. LXVIII. *Apronius ipsum Metellum non* pretio *posset* corrumpere. *Valer. Maximus* lib. VIII. cap. I. damn. I. *Non puto*, *quod* pretio corruptus *erat*. l. 8. ff. de Cust. & Exhib. Reor. *Carceri praepositus*, *si* pretio corruptus. ARNTZ.

Sacra Herculea.] *Herculanea* MSS. *Herculana* Parisinus & Coloniensis. SCHOTT. *Herculana Gramm.* & Fr.

Unde caecatus est.] *Liv.* lib. IX. cap. XXIX. ANNA.

Gens.] Bene *gens*. Duodecim enim ea tempestate erant Potitiorum familiae. Inde tamen, quam hic *gentem* dicit, supra familiam vocat, *duae familiae*, &c. Auctor libelli de Origine Urbis Romae *familiam* dixit. ANNA.

4 *Ne consulatus.*] Hoc ad Appium Claudium Regillanum Decemvirum referendum videtur, nam abhinc annis prope C. illud factum fuisse memoriae

retur, acerrime reſtitit. Ne Fabius ſolus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnitas, Etruſcos bello domuit. Viam usque Brunduſium lapidibus ſtravit, unde illa Appia dicta. Aquam Anienem 5 6 7 8

riae proditum. Legendum ex *Livio* libro decimo, *Ne Pontificatus & Auguratus*. vel potius, *Ne Sacerdotia cum*. SCHOTT. Et Cl. *Gronovius* lib. I. Obſerv. cap. XXV.

Cum plebejis.] Pariſinus & Colonienſis *cum plebe*. SCHOTT.

Acerrime reſtitit.] Quamvis obtinere non potuit. Creber autem eſt hic Hiſtoricus in exornatione rhetorica ſimiliter deſinenti dicta, quando in eandem terminationem verba deſinunt, de qua vide abunde *Ciceronem* libro ultimo ad Herennium. MACH.

5 *Ne Fabius ſolus.*] Sed cum Decio Mure. ANNA.

Ad bellum.] Samniticum, quo ſe Decius devovit. EAD.

Sabinos.] An. ab U. C. 456. quo Appius ſecundum Conſul fuit. EAD.

Samnites.] Pariſinus & Colonienſis *Sampnitas* ſcribunt. SCHOTT. *Samnitas* Scripti etiam meliotes. Utramque lectionem complectitur Ed. Veneta *Samniteas*.

Bello domuit.] Hic iterum breviori ſtilo Haun. & Leid. ſec. *bello* omittunt. Fortaſſe, quod praecedens *bellum* Libtarios offenderet. Sed tales repetitiones in hoc Scripto ſunt frequentiſſimae, uti & ipſa phraſis apud alios. *Ovidius* Epiſt. II. Her. verſ. 72.

Et domitae bello Thebae, fuſique bimembres.

Noſter ſup. cap. V. *Latinos bello domuit.* & cap. VI. ARNTZ.

7 *Brundiſium.*] Urbs Apuliae habens portum a Lucano in formam cervinam deſcriptum, inde Meſapiorum lingua urbi nomen. MACH. Immo, *Capuam usque lapide ſtravit Diodorus Siculus* libro vigeſimo, & *Frontinus*. MSS. tamen cum tertia vocali in ſecunda ſyllaba *Brundiſium lapide ſtravit*. SCHOTT. *Not. Min.* Falſum eſt. Nam ea tempeſtate ex veteris hiſtoriae fide, ea via ad *Brundiſium* uſque perduci non potuit. *Pater meus.* A porta Capena usque ad Capuam ſtravit Appius. ANNA. *Brunduſium* omnes Noſtri; ſed ſibi in certa hujus vocis ſcriptura non conſtant Veteres. Vid. Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XX. *Keuchenium* ad *Frontinum* lib. I. cap. V. ex. 5. *Nic. Heinſium* ad *Silium Italicum* lib. VIII. verſ. 576. & *Columnam* ad *Ennium* p. m. 120. Ceterum *ad Brunduſium* volunt Leid. pr. & *Gramm.* Sed hoc iterum a Librariis profectum, qui ignorabant, *usque* etiam ſine praepoſitione poni. *Cicero* Orat. IV. In Verr. c. XLIX. *Tamen usque Ennam profecti ſunt.* & in Piſon. c. XXII. *A Brunduſio usque Romam agmen perpetuum totius Italiae viderem.* *Juſtinus* lib. I. c. I. §. 6. *Alter usque Aegyptum exceſſit.* lib. II. c. V. §. 8. *Usque tempora Jancyri Regis.* *Acidalius* ad *Curtium* lib. IV. c. III. fine. *Cort.* ad *Sall.* Jug. c. XIX. §. 7. & *Berneccerus* ad *Juſtinum* lib. XVII. c. III. §. 21. Neque quidquam certius eſt, quam errare hoc loco Noſtrum, cum non ab Appio usque *Brunduſium* haec via munita ſit, non enim tam longe tum temporis propagati erant imperii fines, quamvis a quo potiſſimum hoc factum ſit, pro certo dici non poſſit. Confer Erud. *Lipſium* lib. III. de Magn. Rom. cap. X. & *Keuchenium* ad *Frontinum* p. 374. ARNTZ.

Lapide.] Quod *lithoſtratum* dicitur, ingrediente & latina dictione. MACH. *Lapidibus* quatuor Scripti, verum *Boend.* & Fran. expungunt.

Stravit.] An. ab U. C. 443. ANNA.

Appia dicta.] Viarum omnium maxima fuit. De hac ita *Sextus Julius Frontinus* libro primo de Aquaeductibus: *Aqua Appia M. Valerio Maximo, P. Decio Mure Coſſ. Anno* XX. (lege ex Faſtis Capitolinis An. XXXI. & CDXLI. U. conditae) *poſt initium Samnitici belli inducta eſt ab Appio Claudio Craſſo Cenſore: cui poſtea Caeco fuit cognomen, qui & viam Appiam a porta Capena, uſque ad urbem Capuam muniendam curavit.* Inde Brundiſium usque munita eſt, ut docet *Strabo* Libro quinto Geographiae: ἐστρωμένης μὲν ἀπὸ τῆς Ῥώμης μέχρι Βρεντησίου. Libet in *Pontii Paullini* carmine ad Cytherium numeros etiam in Antverpienſi editione longe optima corruptos reſtituere:

Poſt haec & ad nos pergere incoeptat viam,
Qua ſternit aggerem ſilex,
Cui munitor Appius nomen dedit.

Scribe

Munitor Appius cui nomen dedit.

SCHOTT. Fran. & *Boend.* *Unde via appia.* ſed non opus eſt, ineptas vocum repetitiones admittere, ubi aliud ſuadent major MSS. pars & Veteres Editiones. Praeſertim cum apud alios etiam ſimpliciter haec via dicatur *Appia*. *Propertius* lib. IV. El. VIII. verſ. 17.

Appia, dic, quaeſo, quantum te teſte triumphum
Egerit.

Et *Livius* lib. XXII. cap. XV. *Ne immunito Appiae limite*

9 enem in urbem induxit. Censuram solus omni quinquennio obti-
10 nuit. Cum de pace Pyrrhi ageretur, & gratia potentum per legatum Cineam pretio quaereretur, senex & caecus lectica in Senatum latus, turpissimas conditiones magnifica oratione discussit.

limite Poenus pervenire in agrum Romanum posset. Vide de hoc Appii facto *Almelov.* in Fast. Consl. p. 46. & *Keuchen.* ad *Frontinum* de Aquaed. p. 374. ubi tamen sui similis *Schottum* describit.

8 *Anienem.*] *Appiam* libenter legerem ex *Frontino* de Aquaeductibus, & veritate, vel *Claudiam*, si Libri paterentur, qui *aquam Anienis* constanter scribunt. Vetus enim *Anio* in urbem deductus fuit primum anno quadragesimo nono post, quam Appia perducta est, a Curio & Fulvio Flacco Duumviris. Censor autem fuit Anno CDXLI. Appius Claudius, Crassus in Capitolinis Tabulis dictus, cum C. Plautio, quem Venocem appellatum scribit *Frontinus* lib. I. ob inquisitas aquae venas. Aqua vero ab *Appio* collega in urbem perducta Claudia nominata est. Incidit in manus meas, cum haec scripsissem, *Aldi Manutii P.* F. Libellus de Quaesitis per Epistolam, percurri obiter & de aquis in urbem Romam olim influentibus caeterisque antiquitatis monumentis non poenitenda legi. Utinam *Frontinum*, ut pollicetur, nobis det emendatiorem. SCHOTT. Quam inanem gloriolam ex aliorum conjecturis sibi vindicandis famae suae saepe captent homines, videbis in *Keuchenio* ad *Frontinum* de Aquaeduct. p. 373. Potius putarem, per oscitantiam Librarii hanc periodum ex praecedenti capite huc esse translatam, cum ibi eadem verba reperiantur. Qua in sententia confirmat me id, quod plenius *Boend.* Codex habeat: *Aquam Anienem deinde manibus hostium in urbem induxit.* Plane eodem modo, ut superiori loco praeferebant Codices. ARNTZ.

9 *Censuram solus.*] *Liv.* lib. IX. cap. XXIX. *Appius jam inde antiquitus insitam pertinaciam familiae gerendo, solus Censuram obtinuit.* ANNA.

Omni.] Parisinus & Coloniensis *omnium.* SCHOTT. Et ita quatuor Scripti cum Editione Veneta. Sed nulla est necessitas, cur quidquam mutemus; *omnis* enim hic idem est quod *totus.* *Cicero* pro Sulla cap. V. *Ut eo tempore omni Neapoli fuerit.* *Ovidius* lib. I. Met. vers. 261.

- - - *Ex omni nimbos dimittere coelo.*

Pomponius Mela lib. I. cap. I. *Haec ergo ab ortu porrecta ad occasum ambitur omnis oceano.* *Florus* lib. III. cap. III. §. 14. *Per omnem diem conciditur Barbarus.* Ubi confer Cl. *Dukerum*, & ita lib. III. cap. XVIII. §. 5. *Corn. Nepos* Annib. cap. III. §. I. *Equitatui omni praefuit.* *Curtius* lib. III. cap. I. §. 23. *Omnisque haec regio paruit Regi.* *Servius* ad *Virgilium* lib. IV. vers. 122. *Ciofan.* ad *Ovidium* lib. IV. Met. vers. 660. & Erud. *Cortius* ad *Sallustium* Jug. c. XIII. §. 2. ubi recte addit, vice versa, *totum* pro omni poni. *Apulejus* lib. VII. p. 193. *Totos istos tuos hostes statim captivos habebis.* & paullo post: *Totis ergo prolatis erutisque rebus.* qui ita saepius. ARNTZ.

10 *Ageretur.*] Iidem *tractaretur*, non *ageretur.* Vulgata tamen lectio in his servanda. SCHOTT.

Cineam.] Per ἰῶτα Graeci scribunt. Munera autem non accipiebant continentes Romani. *Plutarchus.* SCHOTT. Hanc scripturam praefert quoque *Salmasius* Lect. *Plin.* p. 36. a. & *Dausq.* de Orthogr. tom. II. p. 84. Quatuor tamen hoc loco Scripti *Cyneam*, rectius duo reliqui & vetustae Editiones, uti exprimi curavimus. Tamen nulla notatur varietas apud *Valer. Maximum* lib. IV. cap. III. exem. 6. ARNTZ.

Pretio quaereretur.] Affectabat Cineas, ut Rex Pyrrhus componendae pacis caussa in urbem reciperetur, quo dissuadente noluit. MACH.

Oratione.] Quae exstat apud *Plutarchum* in Pyrrho, meminitque *Cicero* Philipp. I. & ipse Appius Oratione pro Coelio, *Pacem*, inquit, *Pyrrhi diremi.* Versibus vero *Ennius* apud *Ciceronem* expressit,

Quo vobis mentes, rectae quae stare solebant
Antehac, dementes, sese flexere viai.

Sic enim legendum censeo. Vulgati enim: *dementi sese flexere ruina.* Dicitur autem *mentes dementes* venuste, ut nuptiae innuptae, & Graecis *γάμοι ἄγαμοι*, &c. *quo viai* dictum, ut *Terentii* illud *huic viciniae*: & *eo loco* alii dixere. Caeterum de Appii eloquentia *Cicero* in Bruto, & *Livius* lib. X. *consultum Juris & Eloquentiae* vocat. SCHOTT.

CAPUT XXXV.

ARGUMENTUM.

Orbis imperium agitans Romanis bellum infert, Laevinum Consulem elephantorum novitate turbat, captivos gratis reddit, superatus Tarentum refugit, in Siciliam trajicit, Locros regressus Proserpinae pecuniam avehere tentat, Argos oppugnans tegulae ictu prosternitur, & ab Antigono magnifice sepelitur Pyrrhus Epirotarum Rex.

Pyrrhus Rex Epirotarum materno genere ab Achille, paterno ab 1 Hercule oriundus, cum imperium orbis agitaret & Romanos potentes videret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue re- 2 spondit:

Ajo

1 *Paterno genere.*] Praeposterus ordo narrandi quem ipsi immutavimus. Vide *Plutarchum* in Pyrrho. *Justinus* lib. XVII. Achillis filium facit. Sed de his statuere melius liceret, si exstaret Commentarius Timaei Siculi, quem Pyrrhi bellis praecipue dicavit, teste *Halicarnasseo* Antiquitatum Romanarum lib. I. SCHOTT. Qui ediderat: *paterno genere ab A. materno.* contra omnes omnino MSS. & vetustas Editiones, quare merito revocavi pristinam lectionem, licet conjuncta sit cum errore Auctoris. Non enim id agitur, ut quaeramus, quid scribere debuerit, sed potius, quid scripserit. Satis erit Lectorem monuisse. Respicit huc *Virgilius* lib. VI. Aen. vers. 839.

Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas
Ipsumque Aeaciden, genus armipotentis Achilli.

Uti voluit *Servius*, quamvis alii rectius ad *Persen* retulerint. ARNTZ.

Agitaret & Romanos.] Sic Lib. MSS. SCHOTTUS. Tres tamen apud me Codices antiquum *Agitans Romanos* retinent.

Apollinem.] Delphicum. MACH.

2 *Ambigue respondit.*] Quia incertum est, ab Aeacida Romanos vinci posse, an ab Romanis Aeacidam. Id Graecis ἀμφιβολογία dicitur, *Ambiguus sermo.* Cum vitio compositionis in *ambiguo* posita est sententia: *Sed aptissimum maxime fuit responso* (*Priscian.* lib. XVIII.) *etiam confusione ordinis propriam oraculi obliquitatem servare.* ANNA. *Arnobius* adv. Gentes lib. IV. p. 143. *Numquid Apollinem ditem factum* ambiguitate *fefellisse responsi.* Ubi alia *Elmenhorst. Seneca* Oedipo vers. 214.

Ambage nexa Delphico mos est Deo
Arcana tegere. Oed. *Fare, sit dubium licet*
Ambigua *soli noscere Oedipo datur.*

Tertullianus Apol. cap. XXII. *In Oraculis autem quo ingenio* ambiguitates *temperent in eventus.* Adde illic Cel. *Havercampium. Lucanus* lib. V. vers. 225.

Terreat ambiguis *frustratum sortibus, Appi.*

In Leid. pr. est *ambiguo.* ARNTZ.

 Ajo

Ajo te Aeacida Romanos vincere posse,

3 Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio Tarentinorum bellum Romanis intulit. Laevinum Consulem apud Heracleam elephantorum 4 novitate turbavit. Cumque Romanos adversis vulneribus occisos vide-

Ajo te Aeacida.] *Cicero* de Divin. II. Et inde *Arnobius* Libro ultimo adversus Gentes *Ennii* versum esse docet, & falsum, quod nunquam Latine Pythius oracula reddiderit. Vide & *Priscianum* lib. XVIII. qui ὑπέρβατον appellat, Dialectici ἀμφιβολίαν. SCHOTT. Hoc de Pyrrho finxisse *Ennium* probat *Cicero* lib. II. de Divinatione, ut & *Herodotum* istud de Craeso.

Craesus Halim penetrans magnam pervertet opum vim.

Cur autem, inquit, *hoc credam unquam editum Craeso? aut* Herodotum *cur veraciorem ducam* Ennio? *Num minus ille potuit de Craeso, quam de Pyrrho fingere* Ennius? *Quis enim est qui credat, Apollini ex oraculo Pyrrho esse responsum?*

Ajo te, Aeacida, Romanos vincere posse.

Primum Latine Apollo nunquam loquutus est. Deinde ista sors inaudita Graecis est. Praeterea Pyrrhi temporibus jam Apollo versus facere desierat. Postremo, quanquam semper fuit, ut apud Ennium *est,*

- - - Stolidum genus Aeacidarum
Bellipotentes sunt magis quam sapientipotentes.

Tamen hanc amphiboliam versus intelligere potuisset. Vincere te Romanos, *nihilo magis in se, quam in Romanos valere. Nam illa amphibolia, quae Craesum decepit, vel Crysippum potuisset fallere, haec vero ne Epicurum quidem.* ANNA. Confer cum hac nota *Merulam* ad *Ennium* lib. VI. p. 366.

Aeacida.] Ab *Aeaco* Jovis & Europae filio, Achillis avo. ANNA.

3 *Hoc dicto.*] Proprie *dicto*, hoc est, *dictione*, quae propria Apollinis oraculi vox est. *Pacuvius* in Armorum Judicio.

Apertae fatur dictio, si intelligas.

Dictio Apertae oraculum Apollinis qui *Aperta* dicebatur. Idem in Dulorefte:

Sed incertat me dictio, quin rem expedi.

ANNA. Quae habet *Anna* forte ab hoc loco alieniora esse censebit is, qui ignoret haec sublata *Merulae* ad *Ennium* p. 367. qui *hac dictione* restituebat, eaque loca firmandae sententiae attulerat. Sed *dictum* erit retinendum, cum eodem modo de Oraculo & praedictionibus dicatur. *Ovidius* lib. V. Fast. vers. 626.

Talia fatidici dicta fuere Dei.

Et lib. IV. vers. 664. de responso a Deo in somnis dato:

Edidit a dextro talia dicta toro.

Et lib. III. Met. vers. 527.

Dicta fides sequitur, responsaque vatis aguntur.

ARNTZ.

Tarentinis.] Quibus indictum erat bellum, quia spoliaverant mercatores Romanos, atque legatos lotio asperserant. MACH. Quidam *Tarentis*. Vulgata haec scriptura est MSS. concisior, *auxilio Tarentinorum bellum Romanis.* SCHOTTUS. *Auxilio Tarentinis bellum* Haun. *Gramm. Boend.* & Fran. *Auxilio Tarentinis venit bellum* uterque Leid.

Laevinum.] MSS. *Laevinium* scribunt, *Plutarchus* in Pyrrho Ἀλβῖνον corrupte haud dubie pro Λαβῖνον vocat. Annales enim Consulares Romae effossi P. Valerium Laevinum & T. Coruncanium Consules ejus Anni CDLXXIII. faciunt. SCHOTT. Anno Mundi 3670. ante C. N. 278. ab U. C. 473. ANNA. *Laevinium* solus Leid. pr.

Heracleam.] Urbs inter Apuliam & Metapontum & Siciliam, ab ipso Hercule dicta, qui Graece Ἡρακλῆς dicitur. MACH. *Heream* MSS. *Plutarchus Heracleam* & Pandosiam ad flumen Sirim in Campania collocat, & *Frontinus* lib. IV. *Orosius* vero lib. IV. cap. I. *Lyrim* fluvium appellat, qui per i scribi debet. *Ptolemaeus* enim, *Strabo*, & *Dionysius* Λεῖρις aut Λῖρις semper, nunquam Λῦρις efferunt: Poëtae adhaec producunt. SCHOTTUS.

Elephantorum.] *Elephantos Plinius boves Lucas* VIII. VI. appellat, & *Varro* libro sexto de L. Latina, quod in *Lucania* primum visi Romanis. & *Ausonius* Tetradio:

Cur me propinquum Santonorum moenibus
Declinas, ut Lucas boves,
Olim resumpto praeferoces praelio
Fugit juventus Romula?

Lactantius de Opificio, capite tertio: *Potest ne igitur aliquis, cum videat etiam boves Lucas cum immanissimis corporibus servire homini, queri de opifice rerum Deo?* ubi de vetere Codice glossema *vaccas* primus sustulit *Erasmus.* Meminit & *Claudianus Mamertus* lib. II. de Statu Animae cap. XVIII. SCHOTT. Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. XVIII. §. 6. & *Stewech.* ad *Vegetium* lib. III. de Re Mil. cap. XXIV.

Turbavit.] Quia Romanos contriverunt Equos. MACH.

videret, Ego, inquit, talibus militibus brevi orbem terrarum subigere potuissem. 5 Amicis gratulantibus, quid mihi cum tali victoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? 6 Ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuit. Captivos Fabricio gratis reddidit. 7 Viso Laevini exercitu, eandem sibi ait adversus Romanos, quam Herculi adversus hydram, fuisse fortunam. 8 A Curio & Fabricio superatus, Taren-

MACHANEUS. *Plinius* lib. VIII. cap. VI. *Vegetius* lib. III. cap. XXIV. Alii *fugavit*. Verum modestius *turbavit* dixit, quod terrorem injicere & perterrefacere significat. *L. Annaeus Seneca* lib. I. de hac Tarentina pugna: *Tam atrox fuit, ut Ferentanae turmae praefectus Obsidius invectus in Regem turbaverit, coëgeritque projectis insignibus praelio excedere.* SCHOTT. Talia in bellis maximi saepe solent esse momenti. *Curtius* lib. VIII. cap. XIV. §. 23. *Magnum belluae injecere terrorem, insolitusque stridor non equos modo, sed viros quoque ordinesque* turbaverat. *Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. XXIV. *Elephanti in praeliis formae ipsius* novitate *homines equosque* conturbant. & *Frontinus* lib. II. Strateg. cap. IV. ex. 12. *Camelorum gregem opposuit, quorum* novitate *& horrore consternati equi.* ARNTZ.

4 *Talibus Viris.*] Veteres libri signanter *militibus*. & *subire* non *subigere*. *Plutarchus* secunda pugna ad Asculum dixisse hoc refert. SCHOTT. Praestat, quod ait signanter exstare in veteribus Libris *Schottus*, *Talibus militibus*, invenioque item in membranis Palatinis. haud tamen ita inepta scriptura prior. imo ne quid dissimulem, praeposuerim fere secundae. GRUT. *Militibus* recepimus ex Editione Ven. & MSS. omnibus. *Viris* expresserant reliquae Editiones, quae vox eleganter saepe pro militibus ponitur. *Silius* lib. X. vers. 7.

> - - - *Ac sine vulnere terga*
> *Ad manes deferte, Viri.*

Sallustius Jug. cap. LXXXVII. §. I. *Castella & oppida natura & Viris parum munita.* & cap. LXXXVIII. §. 4. *Ovidius* Epist. XVI. Her. vers. 329.

> *Troïa classis adest, armis instructa Virisque.*

Sic & ἄνδρες apud Graecos. *Herodian.* lib. VI. cap. III. §. 5. *Homerum* Il. Γ vers. 241. & apud eum centies. Potius tamen cum MSS. sentio. *Machaneus* pejus ediderat *vulneribus*. Pro *subigere* antiqua scriptura *subicere* pro *subjicere* est in Leid. pr. Confer *Drakenb.* ad *Silium* lib. XIII. vers. 298. & Comment. ad *Lucan.* lib. VII. vers. 574. Sed receptam tuentur illa *Cortii* ad *Sallust.* Catil. cap. II. §. 2. & c. X. §. I. ARNTZ.

5 *Quid mihi cum tali.*] *Orosius* respondisse ait: *Nae ego, si iterum eodem modo vicero, sine ullo milite i evertar.* Mox *gratus reddidit* pro *gratis*. SCHOTT. Elegantiam corrupit Leid. sec. *quia mihi* scribens, quasi non solennis illa esset formula. *Ovidius* Epist. XIV. Her. vers. 65.

> *Quid mihi cum ferro? quo bellica tela puellae?*

Plinius lib. I. Epist. V. *Quid tibi cum meis mortuis.* ARNTZ.

Exercitus robur.] Nam optimos certe ex amicis, & ex ducibus, & quibus maxime fidebat, amisit. MACH.

6 *Ad vicesimum.*] *Eutropius* lib. II. ac *Plutarchus* Preneste milliari ab urbe octavo decimo venisse scribit. *Florus* a nobis stat. SCHOTT.

Gratis dedit.] Cognita magnanimitate illius, quando pecuniam a Rege capere noluit; hoc tamen pacto dati sunt, ut si pax non fieret, postquam cum parentibus & domesticis Saturnalia peregissent, ad eum reverterentur. MACH.

7 *Laevini exercitu.*] Immo vel *Fabricii*, vel *Curii Dentati*. *Laevinus* enim semel cum Pyrrho manum conseruit. ANNA.

Eandem sibi ait.] Cineae oratori ad Pyrrhum tribuit dictum hoc *Plutarch.* in Pyrrho. SCHOTTUS. *Flor.* I. XVIII. *Video me, inquit, plane Herculis sydere procreatum, cui quasi ab angue Lernaeo tot caesa hostium capita de sanguine suo renascuntur.* ANNA.

Ait.] *Ut* Leid. pr. *aut* Leid. sec. & omnino delet Fran. Adi, quae dicemus infra ad cap. LXXIII.

Hydra.] Eadem & *excedra* est, quae secundum fabulas, diversa gerebat capita, historice aqua fuit: cum Hercules occlusisset rivum, enascebantur alii, nam ὕδωρ, ατος, aquam significat: ita Pyrrhus finito uno praelio Romano alia experiri cogebatur. MACH.

8 *A Curio & Fabricio.*] *L. Annaeus* hos quoque male conjunxit: constat tamen ex Magistratuum Triumphorumque Romanorum Tabulis in foro Romae erutis, collegas minime fuisse. *C.* enim *Fabricius* Luscinus cum Q. Aimilio Papo annis duobus post Laevinum manum cum Pyrrho conseruit, victorque rediit Anno U. C. CDLXXV. M'. *Curius* Dentatus III. cum L. Cornelio

9 Tarentum refugit; in Siciliam trajecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinae avehere tentavit. Sed ea naufragio 10 relata est. Tum in Graeciam regressus, cum Argos oppugnaret, 11 ictu tegulae prostratus est. Corpus ad Antigonum Regem Macedoniae relatum manifice sepultum.

ARGU-

nelio Lentulo Consul Anno post quinto, (secundum *Orosium* lib. IV. cap. II. sexto, ut *Plutarchus:* quarto, ut *L. Florus* est auctor) de Pyrrho triumphavit CDLXXVIII. Cum vero Tarentum pulsus est, P. Sulpicius & P. Decius Coss. fuere Anno CDLXXIV. SCHOTT. Vid. Cel. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XVIII. §. 9.

Tarentum.] Urbs est Apuliae a *Tara* Neptuni filio dicta. MACH.

Refugit.] *Confugit* legitur in aliis. SCHOTT. *Profugit* Leid. sec. & Haun.

In Siciliam.] Legendum videtur: *inde in Siciliam.* SYLB. Postquam cum Fabricio pugnatum est, & antequam cum Curio pugnaret. ANNA.

Trajecit.] *Trajicit* legitur in aliis. SCHOTT.

9 *Mox in Italiam.*] Credidi aliquando legendum, *Mox in Italiae*, quod sint & in Sicilia & alibi Locrenses, teste *Strabone* lib. IX. & *Servio* in II. & III. Aeneidos. SCHOTT. *Aggressus Boend.* ut legi posset: *In Italia Locros aggressus.* sed nihil mutandum.

Proserpinae.] De *Proserpina* Locrensi *Lactantius* lib. II. cap. VIII. SCHOTT.

Avehere tentavit.] *Valerius Max.* de Neglecta Religione: *cum onustus nefaria praeda navigaret, vi subitae tempestatis tota cum classe vicinis Deae littoribus elisus est, in quibus pecunia incolumis reperta, sanctissimi thesauri custodiae restituta est.* MACHAN. Leid. sec. *auferre*. Fran. *habere*. Boend. *ducere*. omnes perperam. *Caesar* lib. VII. Bell. Gall. cap. LV. §. 8. *Frumenti quod subito potuerunt, navibus avexerunt. Livius* lib. XLV. cap. XXXIII. *Non in usum modo praesentem, sed etiam quod domos aveherent. Virgilius* lib. II. Aen. vers. 43.

Creditis avectos hostes.

Et vers. 179.

Quod pelago & curvis secum avexere quadrigis.

Ubi male alii *advexere*. *Lucanus* lib. VI. vers. 362.

- - - Nec fortior undis
Labitur avectae pater Isidis.

Ibi eodem modo peccatur in MSS. v. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. IV. vers. 318. *Seneca* Medea vers. 975.

Tuum quoque ipsa corpus hinc mecum aveham. Vitio Librariorum uterque Trajectinus, *adveham*. *Justinus* lib. XX. cap. II. §. 14. *Haud secus laeti, quam si Deos ipsos secum avecturi essent, pulvinaria iis in navi componunt.* Ita recte hunc etiam locum constituerunt Viri docti, vulgo circumferebatur *advecturi*. Conferantur, quae notavimus supra ad cap. XIX. §. 2. ARNTZ.

Relata est.] Eximie. Vulgati *elata est.* SCHOTTUS. *Data* Haun. *electa* Leid. sec. *Elata* Fran. *Gramm.* & Editt. sed vera lectio sollicitanda non est, quam etiam recte judicio suo comprobavit *Schottus*. Hac in historia *Livius* lib. XXIX. cap. XVIII. *Pecuniam omnem conquisitam in thesauros Proserpinae* referri *jussit*. ARNTZ.

10 *Argos.*] Vitiose quidam repetita eadem litera *m. Marsos*. Recte *Argos*. *Polyaenus* enim l. VIII. Strategematum virtutes mulierum laudans *Argivam* Pyrrhum interfecisse ait. SCHOTTUS. In Peloponeso. Vide *Justin.* lib. XXV. cap. V. ANNA. Corrupte *agros* transpositis litteris Fran. & uterque Leid. hic autem & versu praecedenti pro *regressus* in Haun. est, *reversus*. Ex Scriptis vero & Veteribus Editionibus recepimus *oppugnaret*, pro quo *Schottus* in prima Editione *oppugnat* receperat, quem secuti ceteri Editores, nescio quo jure, neque enim quidquam de mutationis ratione monuerat Vir Eruditissimus. Ideo fortasse id fecit, quod sciebat, *dum* in significatione temporis praesentis requirere indicativum, ut diximus sup. cap. VIII. §. 4. Nos leviori mutatione scripsimus: *cum Argos oppugnaret. Servius* ad *Virgilium* lib. VI. Aen. vers. 840. *Nam cum Argos obsideret ictu tegulae periit.* Habet passim multa *Servius*, quae a Nostro, vel saltem ex eodem Auctore, desumta sunt. Interpres tamen *Ovidii* ad Ibid. vers. 303. *Pyrrhus Rex Epirotarum, dum Argos oppugnaret, tegula percussus interiit.* ARNTZEN.

Tegula.] Hasta percussus per thoracem, cum in percussorem telum adegisset, mater forte desuper cum caeteris feminis pugnam spectabat, quae cognito filii periculo, & ob id formidans ambabus manibus sublatam tegulam in caput Pyrrhi dimisit. Plura a *Plutarcho* in vita ejus excerpe. MACHAN. *Justinus saxo* interfectum narrat: *Plutarchus*

marchus tegula de muro jacta, ut Noster, quam *κεραμίδα* nominat & *Strabo* lib. VIII. SCHOTTUS.

11 *Delatum.*] *MSS. relatum, non delatum.* SCHOTT. Et sic Editio Ven. & omnes Scripti excepto Fran. qui simpliciter *latum*. Pejus etiam idem Codex vocem *magnifice* extrudit, quod non erat committendum, cum adhibeatur saepe de exsequiis splendidioribus & illustriori funeris pompa. Noster sup. cap. XXVII. §. 5. *Corpus a collega laudatum* magnifice *sepultum est*. & infra cap. XLIV. magnifice *sepultus, ossa Romam remissa. Caesar* lib. VI. Bell. Gall. cap. XIX. §. 4. *Funera sunt pro cultu Gallorum* magnifica *& sumtuosa. Livius* lib. XLI. cap. XVI. *Funere* magnifico *elatus sepultusque est. Cicero* lib. II. de Legibus cap. XXVI. *Eam funerum sepulcrorumque* magnificentiam. *Sallustius* Jug. cap. XI. §. 2. *Micipsa paucis diebus moritur. Postquam illi more regio justa* magnifice *fecerant. Curtius* lib. IV. cap. VIII. §. 9. *Repertumque corpus* magnifico *extulit funere. Lactantius* lib. V. Div. Inst. cap. III. *Cur sibi homines sepulcra* magnifica *comparant.* & *Sulpitius Severus* lib. I. cap. XII. §. 7. *Funus* magnifice *curatum, corpus in sepulcro majorum Joseph condidit.* Ceterum *Justinus* lib. XXV. cap. V. §. 2. scribit Antigonum *filio* insepulti *Patris ossa in patriam referenda tradidisse.* Sed nil pugnat cum Nostro, si apud *Justinum insepultum* interpretamur, nondum terra conditum nondum humatum & hoc loco per *sepultum* intelligamus, crematum, rogo inustum. *Sepelire* enim, quod notum est, significat omnem illum modum, quo cadaver post mortem tractatur. Vide *Meursium* ad *Lycophronem* Cass. vers. 154. Sic Hebraeam vocem קבר *sepulcrum* per *crucem* expone *Jesaiae* cap. LIII. §. 9. Etenim generis humani Servator cum homicidis cruci est affixus. Atque ita *crucem, sepulcrum* appellat *Plautus* Mil. Glor. Act. II. Sc. IV. vers. 19.

Scio crucem mihi futuram sepulcrum.

Septuaginta per *ταφὴν* vertunt. Quia autem Romanis usitata fere erat crematio, hinc pro cremare frequenter occurrit, cujus rei multa exempla attulit Amplissimus *Cuperus* lib. I. Obs. cap. VII. Quibus addi potest *Livius* lib. XXVII. c. XXVIII. *Ibi inventum Marcelli corpus* sepelit. & cap. XLII. *Suorum corpora collata in unum* sepeliri *jussit. Seneca* Thyeste vers. 1028.

Sepelire *liceat, redde quod oernas statim*
Uri.

Quinctilianus Decl. VI. cap. I. *Etiam si nemo interpellasset, sero* sepelirem. id quod exponit cap. seq. *Mater ignem ultimum filio negat.* Idem Decl. XII. cap. XIV. *Circumdati sunt quidam flammis, ipsa tamen poena habuit* sepulturam. Adde ibidem cap. XII. & cap. XIII. *Lucanus* lib. VI. vers. 526.

- - - *Et accenso rapuit quae tura* sepulcro.

Florus lib. III. cap. XXI. §. 21. & 26. & multis locis *Justinus. Tacitus* lib. II. Ann. c. LXXIII. *Corpus antequam cremaretur nudatum in foro Antiochensium, qui locus sepulturae destinabatur.* Atque hinc *tumulum* & *sepulcrum* distinguit *Quinctilian.* Decl II. c. XIII. *Cum maxime inferimus in* tumulos *ossa* insepulta, id est, non cremata. ARNTZ.

ARGUMENTUM.

Contra Pyrrhum missus, quarta regni parte frustra sollicitatur, Pyrrhi medicum Pyrrhum veneno occisurum ad Pyrrhum vinctum reduci jubet, & a Pyrrho illum admirante laudatur Fabricius.

Pyrrhus cum secundo praelio a Romanis esset pulsus Tarentum, [12] interjecto anno contra Pyrrhum Fabricius missus est, qui prius inter

12 *Pyrrhus.*] Caput hoc integrum a MSS. est, in quis eadem litera scriptum inveni. In tertio ad oram erat adjectum tanquam praetermissum. Certe mihi non fit verisimile praeteritum ab Auctore tantum virum, praesertim cum proxime illius meminisset, & suo more vitas subjicere soleat. Non ignorabam in *Eutropio* eadem fere legi, verum hic ne a Nostro mutuatus sit, an contra, quis ausit pronuntiare? *Paullus* enim *Diaconus*, ut *Festum Pompejum* transcribendo corruperat, ita & *Eutropium* augendo contaminarat, ut quae *Eutropii* essent dijudicare vix posses: immo *Eutropium* amplius appellandum esse negares. Notabimus quaedam. SCHOTT. Haec a Librario postea ex *Eutropio*

inter legatos ſolicitari non poterat quarta regni parte promiſſa.
13 Cum vicina caſtra ipſe, & Rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens ſe Pyrrhum veneno occiſurum, ſi ſibi quid-
14 quam pollicitaretur; Quem Fabricius vinctum reduci juſſit ad dominum, Pyrrhoque dici, quae contra caput ejus medicus ſpopondiſſet.
15 Tum Rex admiratus eum, dixiſſe fertur: Ille eſt Fabricius, qui difficilius ab honeſtate, quam ſol a ſuo curſu averti poſſet.

Eutropio lib. II. cap. XIV. inſerta eſſe, & falſo *Aurelio* adſcripta, colligi poſſet ex hiſce verbis: *Qui prius inter Legatos ſollicitari non poterat, quarta regni parte promiſſa.* Narrarat hoc antea *Eutropius* cap. II. ſed apud Noſtrum nihil tale exſtat, nec de ullis muneribus Fabricio oblatis mentio fit, ut facile conficiatur, haec non eſſe ab *Aurelio* profecta. Certe in omnibus Noſtris deſideratur, & ſic oportebat. ARNTZ.

Secundo praelio.] Anno U. C. CDLXXIV. Ducibus P. Sulpitio Saverrione, P. Decio Phyrrhico Coſſ. quorum hic in pugna cecidit, teſte *Cicer.* II. de Finibus. Rex vero ex altera parte vulneratus eſt: de XL. millibus dimidia pars exercitus amiſſa: apud Romanos quinque millia deſiderata, *Frontinus* lib. II. & *Eutropius.* SCHOTT. Illud *Plutarchus.* Et alii verius in ſequentem conſulatum rejiciunt. ANNA.

Interjecto Anno.] Immo Anno ſequenti. EAD.

Qui prius inter legatos.] Ait Fabricium, cum inter *legatos* a Populo Romano ad Pyrrhum ipſe *legatus* etiam intereſſet, non potuiſſe moveri quarta regni parte illi a Pyrrho promiſſa. EAD.

Solicitari non potuit.] Vide *Val. Max.* lib. IV. cap. III. *Agellium* lib. I. cap. XIV. *Juſtinum* lib. XVIII. & *Frontinum* lib. IV. cap. III. SCHOTT. *Lucanus* lib. III. verſ. 160.

Quo te Fabricius regi non vendidit auro.

Claudianus Bell. Get. verſ. 131.

- - - Et nulli pervia culpae
Pectora Fabricii donis invicta vel armis.

Et lib. IV. de Conſ. Honorii verſ. 414.

Pauper Fabricius, Pyrrhi cum ſperneret aurum.

14 *Vinctum reduci.*] *Val. Antias Timocharem* Regis amicum veniſſe dicit: *Quadrigarius Niciam* familiarem non medicum: quem Niciam corrupte opinor appellat *Aelianus Cineam* lib. XII. Ποικιλ. Ἱϛορ. Vide *Agellium* lib. III. cap. VIII. *Plutarchum* in Pyrrho & Apophthegmatibus. *Valerium* lib. VI. *Cicer.* Offic. I. *Juſtinum* lib. XXIII. *Senecam* Ep. CXX. & *Ammianum* lib. XXX. SCHOTTUS. Adi Cl. *Perizonium* ad *Aelianum* lib. XII. Var. Hiſt. cap. XXXIII. *Barthium* ad *Claudian.* Bell. Gild. verſ. 272. & *Frontinum* lib. IV. Strat. cap. IV. ex. 2.

CAPUT XXXVI.

ARGUMENTUM.

Servos a Volſiniis manumiſſos, in curiam lectos, & dominos opprimentes ſuperat, in carcere necat, aut dominis in ſervitutem reſtituit Decius Mus.

1 Volſinii, Etruriae nobile oppidum, luxuria paene perierunt. Nam cum temere ſervos manumitterent, dein in curiam legerent, conſen-

1 *Volſinii.*] Variant in ſcribendo Libri omnes. Ex Impreſſis quidam *Volſini.* MSS. *Vulſinia*, ut hoc opidi, *Vulſinii* populi nomen ſit, unde *Annaeus Florus*, *Volſinii opulentiſſimi Etruriae populi.* *Vulſinii* autem tetraſyllabum in Marmoribus Romanis, inde *Vulſinienſes.* *Strabo* & *Ptolemaeus* Οὐολσίνιοι

consensu eorum oppressi. Cum multa indigna paterentur, clam 2 Roma auxilium petierunt. Missusque Decius Mus mox libertinos omnes

Ὀυελσίνιον oppidum appellant quinque syllabis. Nec defuere, qui *Volscinios* nominarent, quasi a *Volscis* oriundos. SCHOTT. Varie hic turbant Manuscripti Codices. *Vulsini* Fran. & *Boend. Volsini Gramm. Volschini* Haun. *Voluscini* Leid. pr. *Romeni*. Leid. sec. In tanta varietate secutus sum *Schottum* & Cl. *Graevii* judicium ad *Florum* lib. I. cap. XXI. ut *Haverc*. ad *Tertullianum* Apol. c. XL. p. 346. ARNTZ.

Luxuria.] Omnium rerum superfluitas dicitur. Quod ille indicavit signate:

Luxuriam fugito simul & vitare memento.

MACH. *Silius Italicus* lib. XV. vers. 92.

- - - *Idem adspice, late*
Florentes quondam luxus quas verterit urbes.

Justinus lib. XX. cap. IV. §. 6. *Vitia luxuriae, casusque civitatium ea peste perditarum enumerabat.* & *Kuhnius* ad *Aelianum* lib. I. Var. Hist. cap. XIX. ARNTZ.

Perierunt] MSS. *periit*. SCHOTT. *Orosius* lib. IV. cap. V. *Vulsinienses Etruscorum florentissimi luxuria pene perierunt.* ibi in MS. est *luxuriae poena.*

Manumitterent.] i. liberarent, quasi extra *manum* i. potestatem *emitterent*. MACH.

Dum in curiam.] Antiqua lectio, *dein curiam*, unde feci *dein in curiam*. Praepositio omissa quod repeteretur. Si quis tamen legat, *dum temere servos manumitterent, dum in Curiam*, facile patior. Mox *consensu eorum* ex iisdem scripsimus, addidimusque *superavit*, unde *aut* factum erat. Sic enim habent MSS. *decius lib. o. superavit, necavit in carcere, aut dom.* SCHOTT. Retinere malo cum *Schotto dein*, quamvis ut ingenue fatear, omnes vel Scripti vel Editi: *dum in cur.* Eam vero quam proponit Lectionem amplecti non possum, *dum* enim hoc in loco indicativum requireret, ut diximus sup. cap. VIII. §. 4. Praeterea pro *eorum* retinuimus nos *servorum*, volentibus omnibus Scriptis & Editis, quibus sine necessitate non libenter me oppono. Et fortasse, si quis *servorum* retinere mallet, cum Leid. pr. superius *servos* non male deleretur. ARNTZ.

2 *Indigna.*] Optime hanc vocem suo hic loco adhibet, summa enim indignitas censeri debet, si servi se nostri nobis praeponere audeant. *Livius* lib. XXI. cap. XLI. *Sed cum* indignatione *quadam atque ira, velut si servos videatis vestros arma repente contra vos ferentes. Seneca* lib. III. de Benef. cap. XXVIII. *Ut beneficia a servis* indignemur *accipere. Justinus* lib. III. cap. V. §. 3. *Quod adversus servos dimicandum videbatur. Itaque cum hinc injuria, inde indignitas animos acueret.* & lib. XVIII. cap. III. §. 6. *A servis suis multitudine abundantibus* indigna *supplicia perpessi sunt.* & *Orosius* lib. II. cap. XII. Indignam *de servis victoriam desuper etiam sua morte foedaverit.* Male Leid. pr. *indigne*. postea *Romae* expressimus ex MSS. & Editione Veneta & *Mach*. ARNTZ.

Decius Murena.] A vivariis *murenarum* piscium primus in ea familia cognomen meruit. *Martialis*:

Quae natat in Siculo grandis murena profundo.

MACH. Mediolanensis *Decius Mus* impresserat, nam vulgati male *Murena*, vel *Muraena*, ut *Gryphius*. In uno scripto *Mus* afuit, in altero *Decimus* erat, & ἐπιγραφὴ talis. At annales Capitolini hoc Anno CLXXCVIII. Cons. hoc nomine negant fuisse. *L. Annaeus* lib. I. cap. XXI. & de Graecis *Zonaras*, Q. Fabium Maximum Gurgitem tertium Consulem L. Mamilii Vituli collegam ei bello praeficiunt, in quo vulnere accepto periit. Insequenti vero Anno finem ei imposuit, & triumphavit de Volsiniensibus M. Fulvius Flaccus. Labor itaque, ut in occisi Fabii locum missum, aut utriusque Consulis legatum in eo bello multa praeclare gessisse cum *Vineto* credam. *Zonaras* enim Consulem alterum mortuo Fabio supplicium de servis sumpsisse & opidum evertisse ait, quem *Decium* fuisse liceat divinare. *Cicero* tamen Tuscul. III. *P. Decium Murem* exemplo patris avito se bello Tarentino devovisse. Vide aliam belli istius caussam apud *Plinium* libro XXXIV. cap. VII. Notandum & illud Tiberium Coruncanum quindecim ante annos de iisdem populis Triumphasse testibus Capitolinis Triumphis. SCHOTT. Vulgati *L. Decius Murena*: Itemque *Valerius, Tacitus, Frontinus*; alii *Decimus*, ut notat *Schottus*. *Sigonius* M. Fulvio Flacco haec adscribit 110: 22. SYLB. *Cicero* lib. I. Tusc. Quaest. c. XXXVII. tradit tertium *Decium* Pyrrhi Bello se hostium telis objecisse. Quare cum haec uno fere eodemque tempore acciderint, crederem Auctorem confudisse has historias, & Decio tribuisse, quod uni e Coss. illius anni tribuendum esset, Vide *Pighium* tom. I. Ann. p. 461. *Murena* tamen retinent quatuor Scripti & Editi, delet vero *Gramm.* & Veneta. Solus Fran. *Decius Mus.* Sed & alibi haec ita confundi docuit Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. XIV. §. I. ARNTZ.

Libertinos.] Posuit *libertinos* pro *libertis*, sic & alicubi *Plautus*. ANNA.

Omnes.] Quinque Codd. & omnes Editi. *omnes* ...

omnes aut in carcere necavit, aut dominis in ſervitutem reſtituit.

aut in carcere. Leid. ſec. *aut in arce omnes aut in carcere*, ex cujus veſtigiis fortaſſe fieri poſſet: *omnes aut in acie*, *aut in carcere necavit aut dominis* &c. Ediderat in Minori Editione *Schottus* & ejus Aſſeclae: *Omneis ſuperavit*, *in carcere* &c. Nec tamen mutationis addit cauſſam, neque ego eam video. Reſtituit aut ideo in ſervitutem, quia antiquis moribus liberti ingrati iterum ſervi fierent, quoniam liberi eſſe neſciſſent. l. 4. Cod. de Libert. & eor. lib. *Savaro* ad *Sidonium Apoll.* lib. IX. Epiſt. X. Comment. ad *Val. Maximum* lib. VI. cap. II. exem. 2. & *Samuelem Petitum* in Ampliſſimo Commentario ad Leg. Att. p. 181. ARNTZ.

CAPUT XXXVII.

ARGUMENTUM.

Ad Mamertinos liberandos miſſus, Carthaginienſes Meſſana expellit, & Hieronem praelio in deditionem accipit Appius Claudius Caudex.

1 Appius Claudius victis Volſinienſibus, cognomento Caudex dictus, 2 frater Caeci fuit. Conſul ad Mamertinos liberandos miſſus eſt, quorum

1 *Victis.*] *Johannes* vero *Grejonius* ſic locum tentabat: *Appius Claudius cognomento Caudex. Is victis a M. Fulvio collega Volſinienſibus conſul ad Mamertinos liberandos* &c. SCHOTT. Hic transpoſitione peccatum eſt: lego ex *Victoris* genio & hiſtoriae veritate. *Appius Claudius cognomento Caudex dictus*, *frater Caeci victis Volſinienſibus Conſul ad Mamertinos liberandos miſſus eſt*. ANNA. *Vulſinenſibus* vel *Vulſcinenſibus* MSS. non inuſitata varietate. Vide Cel. *Havercampum* ad *Tertull.* Apolog. cap. XXIV. p. 240. Poſſet fieri ut hae duae voces *Victis Volſinienſibus* culpa Librariorum irrepſerint, & hoc voluiſſe videtur etiam *Lipſius* ad *Senecam* de Brev. Vit. cap. XIII. cum ita haec verba proferat: *App. Claudius Caudex Caeci frater fuit.* Video etiam jam, haec non apparere in Editione *Machanei*, ſi ex MSS. laudo, ſed monitum oportuerat. Sed vix hoc veroſimile ex nota ſequenti. ARNTZ.

Volſinienſibus.] Debet legi *Carthaginienſibus*, teſtimonio *Senecae* in Epiſtolis ſcribentis eum primo Punico bello victis *Carthaginienſibus* claſſe id meruiſſe cognomen; quod & *Lucius Florus* in *Livii* epitomis iis verbis innuit: *Origo Carthaginienſium, & primordia urbis referuntur: contra quos, & Hieronem Regem Syracuſanorum auxilium Mamertinis ferendum cenſuit ſenatus. Tum primum mare equitibus Romanis transgreſſis adverſus Hieronem ſaepius bene pugnatum.* MACH. *Volſinienſes* retineo ex *Zonara*. *Volſinenſes* a *Volſinis* quidam ſcripſerunt. SCHOTT.

Caudex.] Vel *Codex* utrumque, ut *plauſtrum ploſtrum*. Eſt autem id dictum lignum craſſioris materiae: inde *caudicariae naves* dictae. *Salluſtius: Quaedam ibi naves codicariae per hyemem fabricatae occulte aderant.* MACH. MSS. librorum ea ſcriptura eſt, & *Caudicis* format. *Colinaeus* & vulgati *Caudax Caudacis*, non recte. liber antiquus *Caudex dictus*. Unde autem *Caudex* dictus, vide *Senecam* Philoſophum de Brevitate Vitae cap. XIII. Et *codicariae*, vel *caudicariae naves* apud *Nonium* e *Varrone* & *Salluſtio*. SCHOTTUS. Comm. ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 5. Omnes tamen Scripti & pleraeque Editiones vitioſe *audax*.

Frater Caeci.] Alii *frater dicti Caeci*, quod ante ejus meminiſſet. SCHOTT.

2 *Mamertinos.*] *Polybius*: Claudius Conſul traducere copias in Siciliam & *Mamertinis* opem ferre juſſus profectionem parabat: *Mamertini* autem de populi Romani decreto certiores facti, Carthaginienſem praefectum, qui in arce poſitus erat, circumſiſtunt, una cum praeſidio dejiciunt, poſt liberius Conſulem Romanum per literas vocant *Mamertini*. De quorum vino *Martialem* in diſtichis lege:

Amphora Neſtorea Mamertinaque ſenecta.

MACH.

quorum arcem Carthaginienses & Hiero Rex Syracusanus obside- 3 bant. Primo ad explorandos hostes fretum piscatoria navi trajecit, & cum duce Carthaginiensium egit, ut praesidium arce deduceret. Rhegium regressus, quinqueremem hostium copiis pedestribus cepit; 4 ea legionem in Siciliam transduxit. Carthaginienses Messana expulit. Hieronem praelio apud Syracusas in deditionem accepit, qui 5 eo

MACH. Et *Sext. Pompejum* lib. XI. de Verborum Significatione ex *Alfio* lib. I. belli Carthaginiensis. SCHOTT. In Sicilia urbem Messanam incolentes. Vide *Florum* lib. II. cap. II. ANNA.

Carthaginienses.] *Carthaginenses* quinque Scripti & Veneta, solus Haun. & ceterae Edirt. *Carthaginienses*, quae vera est scriptura. Haec varietas solet esse in omnibus exemplaribus, sed nobiscum sentiunt Summus *Gronovius* ad *Livium* lib. XXVIII. cap. XXVI. *Bosius* ad *Corn. Nepotem* Hamilc. cap. I. & Cl. *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. LI. §. 6. Atque ita variari monetur etiam ad *Val. Max.* lib. I. cap. VII. exem. ext. 8. & ad *Curtium* lib. IV. cap. II. §. 10. Leid. autem sec. *Karthaginenses* per *K.* scribebat, quomodo Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. vers. 3. & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. II. vers. 92. sed libentius sequor receptam scripturam, quae in antiquissimis monumentis occurrit, quamque amplectitur etiam Cel. *Cortius* ad *Sallustium* Catil. cap. X. §. I. Vide *Schottum* ad cap. seq. §. I. ARNTZ.

3 *Primo.*] MSS. *primus* legunt non *primo.* SCHOTT. Omnes Nostri *primo.* Pro *fretum* non inconcinne Haun. *furtum.*

Navi.] Lembo. MACH.

Deduceret.] Quatuor Codd. *deducerent.*

4 *Rhegium.*] Urbs est Siciliae dicta a ῥηγνύναι. i. frangere auctore *Strabone*, nam quondam Italia conjuncta existente Siciliae inde convulsa fuit, ac remansit haec urbs in Sicilia. *Virgilius*:

Haec loca vi quondam, & vasta convulsa ruina
(Tantum aevi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret, venit medio vi pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscidit; arvaque, & urbes
Littore diductas angusto interluit aestu.

Et reliqua. MACH.

Quinqueremem.] A *quinto* ordine sedilium, in quibus remi ducebantur, ut *biremes*. IDEM. *Copiis praetestibus* corrupte Leid. sec. *Copiae pedestres* hic navalibus & maritimis opponuntur. *Frontinus* lib. IV. Strat. cap. VII. ex. 45. *Eodem die & navali & pedestri praelio victi sunt.* & *Frontin.* lib. II. cap. V. ex. 42. *Nepos* Ages. cap. II. §. I. & Conon. cap. I. *Caesar* lib. III. Bell. Gall. cap. XI. §. 5. *Suet.* Claud. cap. XVII. §. 3. *Pomp. Mela* lib. II. cap. II. *Just.* lib. II. cap. XIII. §. II. *Claudian.* lib. II. in Ruf. vers. 122.

- - - Cum classibus iret
Per scopulos, tectumque pedes contemneret aequor.

Huberus Diss. lib. I. diss. V. cap. III. & in Sylloge Epist. *Burmanni* tom. III. Epist. *Gronov.* ad *Heins.* CXXII. CXXIII. & CXXIV. *Davies* ad *Hirtii* Bell. Alex. cap. XXVI. §. 2. & cap. XXXIII. §. 6. ARNTZ.

Ea legionem.] *Phalangem* vulgata ea lectio, Scripta & Mediolanensis *legionem*. Corrupte vero nonnulli *legationem*. Forte supra adscriptum erat *phalangem*, quae quoniam vox rarior, utpote Macedonica, teste *Q. Curtio*, in contextum potius recepta. Hoc autem differunt quod *phalanx* octo hominum millia contineret: *legio* non amplius quam sex millibus constaret, florente maxime Republica a Mario primum conscripta. SCHOTTUS. Omnes Scripti *cepit salagionem* vel *flagionem*, sine dubio corrupte ex *ea legionem*. Editio *Mach. eam legionem.*

Messana.] A quibus *Messalae*. *Martialis*:

Hunc Numidae faciunt, illum Messana superbum.

MACH. Confer magnum *Lipsium* ad *Senecam* de Brev. Vitae cap. XIII.

5 *Hieronem praelio.*] *Polybius*: nec *Hieron* quidem detrectavit certamen, sed obviam Consuli egressus acie structa dimicavit: pugnatum est aliquamdiu aequo Marte, tandem vero praelii exitus fuit, ut Romani victores magna parte hostium caesa Regem nudatum paene omnibus copiis usque in castra prosequerentur. MACH. Sic MSS. ad unum omnes, vulgari *Hierona Regem*. Jam enim obliti erant prioribus aliquot versibus *Regem* appellatum. Lege *Polybium* belli Punici scriptorem prudentissimum, qui ab his diversa nonnihil narrat. SCHOTT.

Syracusa.] Metropolis Siciliae, urbs quidem amoenissima exstitit. MACH. *Syracusas victum*. Leid. pr.

eo periculo territus, Romanorum amicitiam petiit, iisque poſtea fidelissimus fuit.

Fideliſſimus fuit.] Haec confirmat *Florus* & *Polybius* Hieronis exitu: Ita tandem vero pax Hieroni iis ferme conditionibus data eſt, & poſt eam pacem Hiero in populi Romani tutela usque ad finem permanſit, felix omnium Graecorum, fortunatusque regnavit. MACH.

CAPUT XXXVIII.

ARGUMENTUM.

Contra Carthaginienſes dux miſſus claſſem validam fabrefacit, manus ferreas inſtituit, hoſtes vincit & capit, & praelucente funali, praecinenteque tibicine a coena publice redit C. Duilius.

1 Cajus Duilius primo Punico bello dux contra Carthaginienſes miſſus, cum videret eos multum mari poſſe, claſſem magis validam quam

Duillus.] *Lucius Florus* libro decimo ſeptimo ita infit: *Duellius Conſul adverſus claſſem Poenorum proſpere pugnavit, primusque omnium Romanorum ducum navalis victoriae duxit triumphum. Ob quam cauſam ei perpetuus honor habitus eſt, ut revertenti a coena tibicines canerent, & funale praeferretur.* MACH. De nomine rurſum diſſerendum, tametſi quidam ſtolide haec rideant, aut ſupervacanea jactent, homines neſcio quibus occupati. Video itaque cum Lernaeo angui rem eſſe, ut Herculi, quod reſecto uno alterum mendum repullulet. *Cn. Duellium* qui vocant, contra librorum, lapidum, Faſtorumque Romanorum fidem faciunt. *Duillio* ſcribunt Codices Antverpiae olim excuſi, propius veritatem. Pariſinus neſcio quamobrem *Duillo* tribus ſyllabis, idque perpetuo, ut non operarum injuria accidiſſe putem. Scribe *C. Duilius* ſimplici lambda, ſequens Capitolinos illos Faſtos Romae magno Antiquitatis, Hiſtoriarumque bono repertos: & *Pet. Ciaconium Toletanum*, notis ad Roſtratam *C. Duilii* Columnam quae in Capitolio hodieque ſpectatur, & ab illo inſtaurata eſt. SCHOTT. Graeci auctores ſemper Δυίλιοι vocant, & Columnae Roſtrata aperte BILIOS per contractionem, ſcilicet qua *bis* dixere pro *duis*; *bidentem* pro *duidentem*, & *bigas* pro *duigas*, & *bonum* pro *duonum*. ANNA. *Duellius* Leid. pr. & Haun. *Duillius* Fran. & *Gramm. Duillus* Leid. ſec. & Ven. *Duilius Boend.* Quod ſententiam Erud. *Schotti* confirmat. aliae Editiones omnes *Duillius*. Scripturam Columnae Roſtratae nobiſcum etiam amplectuntur *Sigonius* ad *Livium* lib. II. cap. LVIII. & lib. VIII. cap. XVI. *Pighius* tom. II. Ann. p. 21. *Urſinus* ad *Cicer.* pro Plancio cap. XXV. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. VI. verſ. 665. Adde *Colerum* ad *Valer. Maximum* lib. III. cap. VI. exem. 4. Cel. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 7. & *Hearne* ad *Eutrop.* lib. I. c. XXV. In quinque etiam MSS. & Editt. eſt *Cneus*, contra rei veritatem, cum melius *Caji* praenomen ei tribuant alii, & ita eſt in Columna Roſtrata. Eundem errorem ex *Frontino* lib. I. cap. V. ex. 6. ſuſtulit politiſſimus *Scriverius*. Eodem modo in antiquioribus *Livii* Editionibus Epiſt. XVII. quod tamen recte inmutarunt Poſteriores. Quare accedo *Manutio* ad *Cicer.* pro Planc. cap. XXV. pro *P.* reſtituenti *C. Duilio*. Adde *Oroſium* lib. IV. cap. VII. ARNTZ.

Dux contra.] Anno ab U. C. 493. ANNA.

Carthaginienſes.] Ex Faſtis Capitolinis ſex ſyllabis a dandi caſu, ut & *Priſcianus* lib. IV. monet & *Ennii* auctoritate confirmatur. *Servius* autem in I. Aeneid. *Virgilii* a *Charta* derivat. quomodo *Chartago* ſcribendum. Non ſequor. *Solinus* enim Polyhiſt. cap. XXX. *Carthada*, inquit, *Phoenicum lingua ſonat novam civitatem: mox verſo ſermone Carthago appellata urbs, & Dido Eliſſa.* SCHOTT.

Claſſem.

quam decoram fabricavit, &, [quas corvos vocavere] manus ferreas

Classem validam.] Sic autem locum emendandum amicus quidam meus ope Librorum veterum putabat: Correctio enim illa, quae in vulgatis legitur, in scriptis abest. *classem* (*magis*) *validam* (*quam decoram.*) Quis enim, inquit, in re bellica, classe, aut pugna pulcritudinem requirat? nisi forte armis fulgidis exercitum, navibus, aplustris, caeterisque rebus ornatis potius quam confirmatis victoriam metiatur; ut Antiochus ille, cui Annibal illa Romanis, etsi avarissimi sint, satisfactura lepide respondit. *Agell.* etiam lib. v. Noct. Attic. Mihi tamen correctio illa non inanis videtur, quod classis Romana rudis erat ac impolita, & firmitate trabium gravis & tarda: argumento est celeritas comparatae classis, cum intra sexagesimum diem, quam arbores caesae erant, CLX. navium classis in ancoris stetit. *Ann. Seneca* lib. II. Rom. Hist. Naves autem erant rostratae, quas Liburnas vocant. *Eutropius. Vegetius* tamen lib. IV. cap. XXXIII. post Augusti ad Actium victoriam, primum a Romanis usurpatas Liburnicas ait. SCHOTT. Nescio quomodo mihi arrideat correctio eorum Librorum, qui exhibent, *classem magis validam quam decoram.* Ita sane omnibus litteris codex Bibliothecae Palatinae uterque. Etsi enim non admodum desideretur in re bellica ornatus pulcritudo; eam tamen minime dedecet. Plane armorum elegantiam militibus suis mire laudabat Philopoemen; uti videre licet apud *Polybium* lib. XI. Histor. capitulo septimo; apud *Plutarchum* in vita ejusdem. Verum de hac aptitudine sumptuosiore, & cultu concinniore, non pauca disserimus ad illud *Taciti* in vita Agricolae cap. XXXII. *Ne terreat vanus adspectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit neque vulnerat.* GRUT. Scripturam illam unice probavit *Gruterus.* Ea tamen mihi, meo forsan vitio, vehementer displicet. Fuit illa classis centum sexaginta navium & intra sexagesimum diem quam caesa sylva fuit, in ancoris stetit. Columna Rostrata: REMEGESQUE. CLASSESQUE. NAVALES. PRIMUS. ORNAVET. PARAVETQUE. DIEBOS. LX. ANNA. Lectionem, quam dedimus, exhibent omnes MSS. & Veteres etiam expressi. Neque rationem video, cur ea displicere queat Viris Eruditis. Quis enim negabit decore factas naves, majori facilitate agitari, & hostes ludificare posse. ut patet ex *Frontino* lib. II. Strateg. c. III. ex. 24. Vide *Stewechium* ad *Vegetium* lib. I. de Re Mil. cap. V. ARNTZ.

Fabrefecit.] Mediolanensis *fabricavit.* SCHOTT. Quod in Mediolanensi se invenisse testatur, Nostri quoque tantum non omnes comprobant, eamque vocem reduxerat jam olim *Machaneus*, quos secuti sumus. Supra Orig. Gent. Rom. cap. IX. §. I. *Ibique navibus* fabricatis *oraculi admonitu Italiam petit. Livius* lib. XXI. cap. XXVI. *Simul perlicit donis ad naves undique contrahendas* fabricandasque. lib. XXVIII. cap. XLV. *Quae ab sociis darentur ad novas* fabricandas *naves.* & paullo post *Rusellani abietem in* fabricandas *naves. Vellejus* lib. II. cap. LXXIX. §. 2. *In Averno ac Lucrino lacu speciosissima classe* fabricata. *Suetonius* in Aug. cap. XVI. §. I. *Donec navibus ex integro* fabricatis. *Justinus* lib. II. cap. XII. §. 12. *Namque Athenienses post pugnam Marathoniam ducentas naves* fabricaverant. *Lactantius* lib. VII. Div. Inst. cap. IV. *Qui navem* fabricat, *non ideo insumit operam.* ARNTZ.

Quas.] Quae parenthesi inclusi in quibusdam Libris absunt. SCHOTT. Ut in omnibus Nostris & Editione Veneta, & hoc rectius esse judicabat etiam *Schefferus* de Milit. Nav. lib. II. cap. VII. & *Keuchen.* ad *Frontin.* lib. II. cap. III. ex. 24. Nam *corvos* & *ferreas manus* distingunt Scriptores, ut hoc loco male pro iisdem habeantur. *Curtius* lib. IV. cap. III. §. 24. *Validis asseribus,* corvos *&* ferreas manus, *alligaverunt.* & §. 26. Corvi *vero &* ferreae manus *tormentis emissae plerosque rapiebant.* Add. lib. IV. cap. II. §. 12. Fortasse huc pertinet *Hieronymus* lib. III. Epist. III. init. *Remos trahunt*, ferreas manus *&* uncos *praeparant, dispositumque per tabulata militem stare firmiter consuescunt.* ARNTZ.

Corvus.] *Polybius.* Huic igitur parti metuentes Romani, quo ludificandi facultatem praeripiant hosti, *corvos*, quos possent revocare, singulis aptant navibus. Ea fuit machina in hunc modum structa. ligneum robur in prora destinabatur, longitudine quatuor ulnarum, latitudine vero trium palmorum. Super id robur tabulae inhaerentes scalas conficiebant, quarum erat latitudo pedum quatuor: longitudo ulnarum sex: hae rursus ab utroque latere genua adusque munitae erant, in harum vero extremo ferrum erat in mallei formam acutum, annulusque insuper fune illigatus imminentem machinam sustentabat: ut ergo adhaerebat hostium navis, laxato fune scalae dimittebantur, ferrum pondere ac vi roboris super hostilem navem delapsum figebatur. Adagium vetus, *hic corvus est.* i. impudicus. nam vulgus *corvos* ore coire putat. *Mart.*

Corve salutator, quare fellator haberis?

Et, nec minus, trahi posset hoc proverbium pro-

reas cum irrisu hostium primus instituit, quibus inter pugnandum
2 hostium naves apprehendit, qui victi & capti sunt. Hannibal dux classis Carthaginem fugit, & a Senatu quaesivit, quid faciendum cen-
3 serent. Omnibus, ut pugnaret, acclamantibus: Feci, inquit, & victus sum; sic poenam crucis effugit. Nam apud Poenos dux male re

rapaci homine, secundum illud Graecum, βωμολόχος τε κόλαξ. *corvus aris* (de quo superius in Romulo diximus) *insidians*. Profecto illud, nullum animal *corvo* obliviosius, verum habetur. MACH.

Manus ferreas.] Vide *Frontinum* lib. II. cap. III. Strategem. & *Polybium* lib. I. Variis enim nominibus a veteribus appellantur ferramenta, quae in proximam navem retinendi caussa injiciuntur. *Manus ferreas* quoque appellat *Caesar* de Bello Civili II. *Livius* lib. XXVI. & XXXVII. ab U. C. *Plinius* lib. VII. cap. LVI. & *Qu. Curtius* lib. IV. *Livius* lib. XXX. sic: *Postremo asseres ferreo unco praefixi (harpagones vocant milites) ex Punicis navibus injici in Romanas coepti.* Vide *Joan. Brodaeum* lib. II. cap. XXX. Miscell. & *Gyraldum* ac *Baysium* in Navigiis. SCHOTT. Confundit Vir Erud. *manus ferreas* & *Harpagones*, quod fecerat & *Livius* & *Curtius*, ut monuerunt recte *Schefferus* de Mil. Nav. lib. II. cap. VII. & *Stewech.* ad *Veget.* lib. V. de Re Mil. cap. XIV. Hisce autem si navem comprehenderant super tabulata quasi terrestri praelio decertabant. *Livius* lib. XXVI. cap. XXXIX. *Quam quis indeptus navem erat, ferrea injecta manu, ita conserebant ex propinquo pugnam. Cellar.* ad *Curt.* lib. IV. cap. II. §. 12. *Caesar* lib. I. Bell. Gall. cap. LVIII. §. 4. ARNTZ.

Cum irrisu.] Illud, *cum irrisu*, alii *risu*, sic in Mediolanensi conceptum erat, *primus omnium cum irrisu hostium instituit. Sic inter* &c. SCHOTTUS. *Flor.* lib. II. cap. II. *Injectae enim ferreae manus machinaeque aliae, ante certamen multum ab hoste derisae: coactique hostes quasi in solido decernere.* ANNA. *Instituit*, *sic* Leid. pr. *sicque* Haun. *qui* Fran. *Boend.* & Veneta. ceteri nihil evariant, atque receptam etiam tuentur Editi.

Naves.] *Triginta* accessit ex MSS. tribus, ut illud: XIII. *mersit*, quod & *Eutropius* confirmat, & *Orosius* libro quarto, capite septimo: nisi quod unam & triginta naves numeret. In quibusdam MSS. XIV. est: *Polybius* lib. I. Poenos in hoc praelio L. naves amisisse tradit. SCHOTT. Ex *Eutropio* hostium naves XXXI. apprehendit, XIV. mersit. Columna Rostrata a *Ciaconio* suppleta: XXXQUE. NAVES. CEPIT. CUM. SOCIIS. SEPTEMRESMOSQUE. DUCIS. QUINRESMOSQUE. TRIRESMOSQUE. NAVES. XX. DEPRESSET. Ita edidit *Ciaconius Polybium* sequutus, qui omnes naves, quas hoc praelio Carthaginienses amiserunt, quinquaginta fuisse atque ex ipsis XXX. captas tradit. Unde etiam suspicabatur vir doctissimus & hic, & apud *Eutropium* pro XIII. sive XIV. scriptum fuisse XIX. ANNA. Quae hic ex suis adjecit *Schottus*, non reperiuntur vel in Scriptis nostris vel Editionibus. Et ego abesse debere existimo, praesertim cum hic numerus cum *Polybio* & aliis non conveniat. Quare antiquavimus. Expresserat ille, & cum eo Variorum Collectores: *naveis* XXX. *apprehendit*, XIII. *mersit*, *qui.* Vide quae notantur ad *Eutropium* lib. II. cap. XX. ARNTZ.

Qui victi & capti sunt.] Addit *Eutropius*: VII. *millia hostium cepit, tria occidit*; quomodo illud, *qui victi & capti sunt*, explicari de hostibus debet. SCHOTT. Non male Haun. *Naves adprehendit, quo Carthaginenses* &c.

2 *Hamilco dux.*] Lego *Annibal* ex Mediolanensi illo vetustissimo & *Val. Max.* lib. VII. cap. III. ex. ext. 7. tametsi rem aliter paullo narret. Fuit autem Gisgonis filius, ut *Polybius* & *Zonaras* appellant, *Orosius* seniorem *Annibalem* vocat. Poenus & ipse, sed dux infelix pr. Punico bello. *Himilconis* nulla hic mentio. Judicent docti. SCHOTTUS. *Schottus* & *Sigonius* 112. 14. sequuntur *Polybium*, qui lib. I. p. 9. Ἀννίβαν nominat. SYLBURG. Historiae veritas hanc lectionem requirit, quam fide *Schotti* retinuimus, praesertim cum Codices omnes hic varient, *Homilco*, *Himiclo*, *Aimilico* praeferentes. Haun. etiam *Amilcar.* Adde *Glareanum* ad *Valer. Maximum* lib. VII. cap. III. ex. ext. 8. ARNTZ.

Classis Carthaginem.] Parisinus *Classis Carthaginiensium.* Non satis placet. SCHOTT.

Censerent.] *Censeret* Leid. pr. & *Boend.*

3 *Poenam crucis effugit.*] Aliter paullo haec narrat *Orosius* libro quarto, capite octavo: qui quod infeliciter pugnasset a suis lapidibus coopertum interiisse scribit. *Polybius* vero & Epitome *Liviana* lib. XVII. a suis militibus in crucem suffixum referunt. Vide *Marcellinum* lib. XVIII. de more Burgundionum in puniendis regibus, qui non satis

re gesta puniebatur. Duilio concessum est, ut praelucente funali, 4 & praecinente tibicine, a coena publice rediret.

tis prospere pugnassent. SCHOTT. Anno sequenti a Scipione victus in crucem actus est. ANNA. Ad hunc morem respicit *Livius* lib. XX. cap. ult. *Cui, si Carthaginiensium ductor fuisset, nihil recusandum supplici foret.* Sed haec agendi ratio minime est laudanda, cum eo modo optimis saepe ducibus destituatur Resp., qui, si res infeliciter cecidit, potius ad alios transire quam in Patriam reverti malunt. Praeterea saepe eripitur bene gerendae rei occasio, cum illi se periculo exponere non audeant, timentes cum calamitate conjunctam ignominiam. Laudabilius est eorundem institutum, cujus meminit *Liv.* lib. XXXVIII. cap. XLVIII. *Ut in crucem tollerent Imperatores, si prospero eventu pravo consilio rem gessissent.* & *Valer. Maximus* lib. II. cap. VII. ex. ext. I. Porro de interfectis Carthaginiensium Ducibus, qui infeliciter pugnaverant *Orosius* lib. IV. cap. IX. *Asdrubal cum paucis Lilybaeum profugit, atque absens a Poenis capitis damnatus est.* & *Justinus* lib. XVIII. cap. VII. §. 2. ARNTZ.

4 *Praelucente.*] *Cicero* Cat. majore: *C. Duilium M. F. qui Poenos classe primus devicerat, redeuntem a coena saepe videbam puer: delectabatur crebro funali & tibicine, quae sibi nullo exemplo privatus sumpserat.* Sic enim rectius legi quam *cereo funali*, quod ex *Val. Max.* lib. III. cap. VI. quidam reposuerant, *Carolus Langius* docuit, vir si qui alius, emendandis auctoribus natus, nuper immatura morte praereptus: numquam enim matura mors eorum qui bene de R. P. mereri student. Idem autem refert de Duilio *L. Annaeus Florus* historiae Romanae lib. II. & Epitomarum T. *Livii* auctor lib. XVII. aliique. *Plinius* lib. XXXI. cap. I. SCHOTT. Hujusmodi aberrationes non indecore eis indulgeri, qui Reipublicae haud tralatitiam navarunt operam, abunde ostendi ad Asinii verba apud *Tacitum* libro II. Annal. cap. XXXIII. *Distinctos Senatus & Equitum census; non quia diversi natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus antistent, taleque ad requiem animi, aut salubritatem corporum parentur, nisi forte clarissimo cuique plures curas, majora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum esse.* GRUT. *Casaubonus* ad *Suetonium* Caes. cap. XXXVII. & *Barthius* lib. XXXIV. Adv. cap. IX. *perlucente* solito errore Leid. pr.

Funali.] i. cereo e *funibus* contexto. MACH.

Publice.] *Publica* libri vetusti. Non satis placet. SCHOTT.

CAPUT XXXIX.

ARGUMENTUM.

Adversus Carthaginienses dux missus ex civitatibus - - - - hostilia praesidia dejicit, Panormum capit, hostium classem superat, a Poenis in angustiis clausus a Calpurnio Flamma liberatur & triumphat A. Atilius Calatinus.

Atilius Calatinus dux adversus Carthaginienses missus, maximis 1 & munitissimis civitatibus, Enna, Drepano, Lilybaeo, hostilia

1 *Atilius.*] Variatur in Scriptis, aliis *Attilius*, aliis *Atilius* praeferentibus, sed hoc verius est, cum ita in Marmoribus & Nummis exprimatur, quorum Auctoritatem secuti sunt Viri Litteratissimi. Vide Cl. *Jac. Gronov.* ad *Livium* lib. XXX. cap. XLIII. Viros doct: ad *Val. Maximum* lib. IV. c. IV. exem. 6. Celeb. *Burmannum* ad *Quinctil.* lib. IV. Inst. Orat. cap. II. p. 317. *Schultingium* ad *Ulpian.* tit. XI. §. 18. & *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XX. & lib. II. cap. II. §. 17. Atque hanc Scripturam hodie sequuntur optimae Editiones, ut apud *Cicer.* lib. II. de Nat. Deor. cap. XXIII. Ubi male *Lambinus*, *Attilio.* Orat pro Plancio cap. XXV. de Senect. cap. XVII. *Livii*

2 lia praeſidia dejecit. Panormum cepit. Totam Siciliam pervagatus, paucis navibus magnam hoſtium claſſem, duce Hamilcare, ſuperavit.

vii Epiſt. XVII. & XIX. *Gell.* lib. IV. cap. III. *Vell. Paterc.* lib. II. cap. LIII. fine. & *Gruteri* Inſc. p. 1043. num. 1. *Oroſium* lib. IV. cap. X. ubi MS. tamen *Attilius*, quomodo hodie etiam editur apud *Eutropium* lib. II. cap. XXI. *Frontin.* lib. I. cap. V. ex. 15. & lib. IV. cap. V. ex. 10. *Juſtinum*, ceterosque quamvis minus accurate. Unde apparet peccare JCtos, qui *Attilianum tutorum* dicunt, qui *Atilianus* appellandus erat. Porro quod pleraeque Editiones expreſſerant *dux Romanorum* vocem hanc ſecundam ignorant omnes Scripti & Veneta. ARNTZ.

Calatinos.] A calando dictos docet *Fulvius Urſinus* Romanus Notis ad Orat. *Cic.* pro P. Sextio. SCHOTT.

Dux Romanorum.] Forte ex Faſtis videatur *Conſul* legendum. *L. Ann. Florus* male *Dictatorem* ait fuiſſe. IDEM.

Miſſus.] Anno ab U. C. 494. ANNA.

Ex maximis.] Vulgati ſine praepoſitione. *L. Ann. Florus: Fere omnia praeſidia Poenorum Agrigento, Drepano, Panormo, Eryce, Lilybaeo detraxit.* SCHOTT. Sic legere jubent Codd. manu exarati & vetuſtae Editiones, neſcio unde, receperat *Schottus* & poſteriores *ex maximis*, quaſi verbum *dejicere* ſemper praepoſitionem requireret. *Cicero* Orat. VIII. Phil. cap. II. *Cujus praeſidium Claterna dejecit Hirtius.* & Act. I. in Verrem cap. VIII. *Si me Aedilitate dejeciſſent.* *Symmachus* lib. X. Epiſt. LVIII. *Qui ſe dejectum poſſeſſione quaeſtus eſt.* *Valer. Flaccus* lib. III. verſ. 594.

- - - *Nunc ad ripas, dejectaque ſaxis*
Flumina.

Seneca Thyeſt. verſ. 803. *Vellejus* lib. II. cap. XXIV. §. 2. & l. 15. §. 23. ff. de Damno infect. ARNTZ.

Aena.] Urbs eſt Siciliae ad differentiam *Aetnae* montis. *Valerius Maximus* de cultu deorum, *Aenam, quoniam ejus ſacra inde orta credebant, quindecim viros ad eam propitiandam miſerant.* licet alii etiam *Aethnam* legant. MACH. Vulgati *Aetna* quaſi *Aena* ſubjiciunt: In uno MSC. *Herna*, in Mediolanenſi *Aenna* ſcriptum reperi. *Strabo* lib. VI. & *Stephanus* ſine diphthongo. *Aetna* autem etiam urbs in Sicilia eſt *Plinio* tertio & quarto libris. SCHOTT. Propoſitio *ex* abeſt a vulg. libris in iisdem ſeq. verſu *Aetna* eſt pro *Enna.* quae cum ambae inter mediterranea Siciliae opida numerentur a *Ptolomaeo*, ac potius maritimum opidum hic cum Drepano & Lilybaeo requiri videatur, fortaſſe *Catina* vel aliud opidum maritimum pro illis ab Auctore ſcriptum fuit. *Florus* ſane illorum loco numerat *Agrigentum*, *Panormum*, *Erycem*, 390, 50. *Ennam* tamen legit hic etiam *Sigonius* ſupra 113, 30. in incluſis, quae ſequuntur, ἀνιστορησίαν eſſe, notat idem *Sigonius* ibidem, verſ. 45. SYLB. *Ennam* recepimus, invitis etiam, quod tamen non libenter facio, omnibus Scriptis & Editionibus antiquioribus, qui *Etnam* vel *Ethnam* ſcribebant. Sed Atilium Calatinum *Ennam* urbem cepiſſe ex *Polybio* tradit Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 12. *Aetna* autem nullo modo etiam inter *maximas & munitiſſimas* Siciliae *Civitates* recenſeri poteſt. Et tanto excuſatius hic me *Ennam* ſcribere exiſtimo, cum nihil frequentius ſit apud Librarios, quam *Ennam*, talem enim urbem illi ignorabant, in *Aetnam* transmutare. Apud *Solinum* cap. V. *Ibidem campus Aetnenſis in floribus ſemper.* & non multo poſt: *Purpureum Aetna mittit.* Sic edidit *Gryphius*, ſed rectius *Salmaſius*, *Ennenſis* & *Enna*, vel potius, ut excerpta MS. Codicis apud me, *Hennenſis* & *Henna.* quod etiam praefert in notis *Salmaſius.* Vid. *Torrent.* ad *Val. Maximum* lib. I. cap. I. exem. I. Similia apud *Schottum* ad *Melam* lib. II. cap. VII. *Bernecc.* ad *Juſtinum.* lib. XXII. cap. I. §. II. *Ciofanum* ad *Ovid.* lib. II. ex Ponto Ep. X. verſ. 25. Nob. *Heinſium* ad *Claudian.* lib. II. de Rapt. Proſ. verſ. 72. & lib. III. verſ. 220. *Munckerum* ad *Hyginum* fab. CXLVI. Et, qui alia collegere *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. verſ. 93. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. XIX. §. 8. & *Oudend.* ad *Lucanum* lib. VI. verſ. 740. ARNTZ.

Drepanum.] Urbs in modum falcis (nam δρέπανον Graeci falcem dicunt) famoſa eſt Anchiſae morte. MACH. *Drepanum* Siciliae promontorium, & urbs verſus Occidentem. ANNA.

Lilybaeum.] Triquetra Sicilia habet Pelorum Italiam verſus. Pachynum Graeciam, *Lilybaeum* Africam. MACH. Promontorium & urbs non longe a Drepano meridiem verſus. ANNA.

Panormum.] Oppidum, unde *Panormitano* Juriſconſultiſſimo perductio. MACH.

2 *Totam Siciliam.*] Μνημονικὸν ἁμάρτημα priſcis ſcriptoribus familiare. non enim ab A. Atilio Conſule, ſed inſequentis Anni CDXVI. C. Atilio Regulo praelium navale pugnatum eſt. Fefellit auctorem & nominis, & temporum affinitas. SCHOTT.

Magnam hoſtium claſſem.] *Polybius.* Nactique in medio hoſtes frequentes, eorum naves plenas capiunt, reliquae in littus adactae franguntur. Romani

vit. Sed cum ad Camarinam ab hostibus obsessam festinaret, a Poe- 3 nis in angustiis clausus est, ubi Tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis sociis in superiorem locum evasit, Consulem libe-

mani tribus maximis praeliis hostibus superatis ubique victoria potiti fuerunt; fractae sunt in his praeliis Romanorum naves quatuor & viginti, Carthaginiensium vero supra triginta, plena autem nulla a Carthaginiensibus capta, ipsorum vero quatuor & sexaginta Romani plenas cepere. MACH.

3 *Ad Camarinam.*] MSS. fere *Cathynam*, vel *Catinam*. Parisinus inde scribit, *ad Cecinam hostibus obsessam*. *Camarinam* libri veteres scribunt prima vocali in secunda syllaba, & Graeci *Strabo*, *Stephanus*, *Polybius*: Vide *Servium* in III. Aeneidos: *Apparet Camerina procul* &c. *Erasmi* Chiliades. SCHOTT. Duo MSS. *ad Catinam*. Sed *Camerinam* seu *Camerinensem saltum* agnoscit hic etiam *Florus* lib. II. cap. II. cur autem *Camerina* per *e* latine scribi soleat, cum Graeci Καμαρῖναν vocent, ibidem exposui. De *Calpurnio Flamma* meminit praeter *Livium* etiam *Plinius* lib. XXII. cap. VI. *Agell.* lib. III. cap. VII. & *Frontinus* Strat. lib. I. cap. V. SYLBURG. Variis modis haec corrumpere aggressi sunt Librarii. *Cum Cecinnam* Leid. sec. *Gramm.* & *Boend.* *Cum Catetinam.* Fran. *Cum Cecinam* Leid. pr. *Cumam* vero Haun. Mira varietas, in urbe praesertim non ignobili, & in quam consentiunt reliqui Auctores, qui hanc Historiam tradidere. Ceterum *Schottus* scribere maluit *Camarinam*, Graecorum morem secutus, & sic cum Nob. *Heinsio* ad *Silium* lib. XIV. vers. 198. Cel. *Drakenborchius*. Verum *Camerina* constanter editur apud *Ovidium* lib. IV. Fast. vers. 477. *Orosium* lib. IV. cap. VIII. atque alios, ut facile inducar, utroque modo extulisse Latinos. Vide *Dausquium* Orthogr. part. II. p. 73. & Cl. *Graevium* ad *Cicer.* lib. VIII. ad Att. Epist. XII. Apud *Virg.* lib. III. Aen. vers. 701. in Codice scripto inveni *Cimarinam*. In similibus vocibus promiscue *a* & *e* adhibere Veteres ut in *camara* & *camera* observat ad *Sallustii* Catilinam cap. LV. §. 4. Eruditissimus *Cortius*. ARNTZ.

Tribunus militum.] *Florus* lib. II. c. II. *Trepidatum est semel circa Camariniensium saltum: sed eximia virtute Calpurnii Flammae Tribuni militum evasimus, qui lecta trecentorum manu infestum & infessum ab hostibus tumulum occupavit, adeoque moratus hostem, dum exercitus omnis evaderet.* ANN.

Calpurnius Flamma.] Sic a *Livio* quoque lib. XXI. Tribunus nuncupatur. *M.* praenomen in *Liviana* Epitoma & in *Plinio* lib. XXII. cap. VI. *M. Cato* in Originibus *Q. Ceditium* vocat. Cl. *Quadrigarius* Annal. III. *Laberium*. Tu lege *Agell.* lib. III. cap. VII. ubi cum quadringentis militibus in hostem pugnasse Tribunum refert ex Catone illo. Vide & *Frontinum* lib. I. SCHOTTUS. Eadem *Fabricius* ad *Orosium* lib. IV. cap. VIII. & *Freinsh.* ad *Florum* lib. I. cap. II. §. 13.

Sociis.] Ex MSS. est, & qui sequitur orationis ambitus aliter paullo a nobis interpolatus ex libris antiquis. SCHOTT. Contra consensum tamen omnium apud nos Codicum & Editionum. Sed hac in voce facile *Schotti* Emendationem, quam ex Scriptis esse profitetur, potuimus admittere, in sequentibus non item. Ibi enim reposuerat *inventus est. Senatus*, cum antea ederetur *inventus & sanatus*. Quod ideo non videtur tolerasse, quia in praecedentibus scriptum erat, Calpurnium *cecidisse* cum suis, adeoque, ut putabat, in praelio eum occubuisse. Sed fallitur Vir Eruditissimus, cum *cadere* etiam alibi dicatur de illis, qui in pugna gravi vulnere affliguntur, quamvis vivi in castra referantur. *Livius* lib. XXI. cap. VII. *Hannibal ipse, dum murum incautius subit, adversum femur tragula graviter ictus* cecidit. Hannibalem tamen eo vulnere non periisse tristia Romanae Reip. fata docuerunt. Idem *Livius* lib. XXXVIII. cap. XLVII. *Q. Minucius Thermus cum multis Viris fortibus* cecidit. Quem tamen in ipso praelio mortuum non fuisse, sed grave vulnus accepisse patet ex cap. seq. XLIX. *Ne ex vulnere Vir fortis ac strenuus Q. Minucius moreretur.* *Corn. Nepos* in Eumene cap. IV. Cadit *Craterus dux & Neoptolemus, qui secundum locum imperii tenebat.* Atqui in ipsa pugna non fuisse interfectum constat ex sequentibus ejusdem capitis: *Eumenes Craterum, ex acie semivivum elatum, recreare studuit.* *Justinus* lib. VI. cap. VIII. §. 11. *Nam ut relatus in castra* semianimis *vocem spiritumque collegit, id unum a circumstantibus quaesivit, num* cadenti *sibi scutum ademisset hostis.* Hoc cap. praec. §. 11. *Graviter vulnerari* dixerat. *Ammianus Marcellinus* lib. XXV. cap. III. p. 454. Ubi de Juliano letali vulnere accepto: *quod percunctando Phrygiam appellari locum, ubi* ceciderat, *comperit.* *Iscanius* lib. IV. de Bello Troj. vers. 402.

> - - - *Tunc bis ullum*
> *Percuties hostem? quisquis vel sentit Achillem,*
> *Sufficiat* cecidisse *semel: tua fulmina passus*
> *Alterius non mortis eget.*

 Quo

liberavit; ipse cum trecentis pugnans cecidit. Postea ab Atilio semianimis inventus & sanatus magno postea terrori hostibus fuit. 4 Atilius gloriose triumphavit.

Quo loco vellem legere: *vulnera passus*, id est, vulnera a te illata. *Vulnera pati Ovidius* Epist. II. Her. vers. 48. lib. II. Am. El. XIV. vers. 3. & alibi. Similiter alia verba, quae vulgari significatione mortem designant, de gravioribus vulneribus & plagis exponenda sunt. *Seneca* lib. I. de Clem. cap. XIV. *Equitem Romanum memoria nostra, quia filium suum flagellis occiderat, Populus in foro graphiis* confodit. illum autem non interfectum sed a Caesare morti ereptum esse ibidem sequitur. Adi ad illum locum *Lipsium*. *Caesar* lib. III. Bell. Gall. cap. V. §. 2. *Quem Nervico praelio compluribus* confectum *vulneribus diximus*. Ille tamen postea & vixit & res fortiter gessit, ut sequentia *Caesaris* verba indicant. Non debuerat igitur hoc loco quidquam mutare *Schottus*, praesertim cum nemo sanior Historicus unquam dixerit de Rep. Romana: *Senatus terrori hostibus fuit*. Talia offendunt aures & ineptias produnt. Neque verum est Calpurnium periisse, cum unanimis sit Historicorum consensus, eum amissis ceteris evasisse. Nec offendere debet repetitio vocis *postea*, cum multa talia apud Nostrum sunt obvia. Sic hac paragrapho bis *trecentis* scripsit. Vid. ad cap. XXXIV. Hasce ob caussas non dubitavimus exprimere ut est in omnibus MSS. & Editionibus *inventus & sanatus*. Solus *Machaneus*: *inventus est & sanatus*. ARNTZ.

4 *Triumphavit.*] De *triumpho* quod extremo hoc capite dicitur, ad Cajum Atilium Regulum puto pertinere. Navalem enim egisse in Fastis Capitolinis scalptum video, probaturque auctoritate *P. Orosii*, *Zonarae*, & *Polybii*. Hinc *Plinius triumphalem aratorem* appellat, *Valerius triumphalis currus habenas* eum tractasse tradit. Primus in sua gente *Serranus* dictus, quod serentem in agro lictores, qui ad magistratus vocabant, invenissent. *Cicero* pro Roscio. *Val.* lib. IV. *Plinius* lib. XVIII. *Appulejus* in Apologia. *Triumphi* tamen iidem Capitolini, etiam de Calatini *triumpho* ejusdem Anni de Poenis loquuntur. SCHOTT. Triumphavit anno sequenti post Consulatum. ANNA. Quae hic de triumpho scribit *Schottus*, satis refelluntur e nummo apud Illustr. *Spanhemium* de Usu Num. Diss. X. p. 215. In quo junctae Elephantis quadrigae occurrunt cum hac inscriptione A. ATIL. A. F. C. N. Inde praeterea confirmatur non *Attilium* sed *Atilium* scribi oportere. De illo triumpho & aliis in hoc capite locis agit quoque *Pighius* tom. II. Ann. p. 33. ARNTZ.

CAPUT XL.

Argumentum.

Sallentinis fusis triumphat, classem in Africam trajicit, naves, oppidaque & homines capit, capitur, conditionem de permutandis captivis Romam missus in Senatu dissuadet, Carthaginem regreditur, & in arcam ligneam conjicitur M. Atilius Regulus.

1 Marcus Atilius Regulus Consul, fusis Sallentinis triumphavit; primusque Romanorum ducum in Africam classem trajecit. Ea quas-

1 *Atilius.*] Simplici tau Fasti. SCHOTT. *Not. Min.*

Regulus.] De quo *Florus* epitome decima septima plura scribit: *conquestum esse in Senatu Regulum per literas, quod agellus ejus a mercenariis devastaretur*. MACH.

Consul

quassata de Hamilcare naves longas tres & sexaginta accepit. Op- 2 pida ducenta, & hominum ducenta millia cepit. Absente eo, conjugi

Consul.] Secundum Anno Mundi 3694. ANN.
Fusis.] Ann. Mundi 3683. ante C. N. 265. ab U. C. 486. Vid. *Flor.* lib. I. cap. XX. EAD.
Sallentinis.] Populi sunt Apuliae. *Virgilius:*
Et Sallentinos obsedit milite campos
Lyctius Idomeneus.
Addit *Polybius:* per hoc tempus apud Bagradam fluvium castra habens Marcus Atilius serpentem horrendae magnitudinis apud ripas ejus fluminis stabulantem balistis, & catapultis oppugnatum occidit, cujus postea corium Romam delatum viginti pedum longitudinem habuisse quidam memoriae prodiderunt. MACH. Liquida repetita scribunt Fasti Capitolini & MSS. omnes. SCHOTTUS. Simplici *l* tamen plerique ex Nostris, sed melius geminatur, qua in re cum aliis sequor Clar. *Drakenb.* ad *Silium* lib. VIII. vers. 575. cum ita in antiquis monumentis occurrat. Hujus triumphi & alii meminere apud *Pighium* tom. I. Ann. p. 457.. ARNTZ.
Primus Romanorum.] *C. Tacitus* C. Duilium *primum* facit, qui in Africam trajecerit. SCHOTTUS.
Classem trajecit.] *Classe traicit* MSS. quomodo nono ab hinc capite loquutus est. SCHOTTUS. Melius, *classe trajecit*, ut in MSS. ANNA. *Classe* quoque quatuor Scripti, sed melius veterem lectionem tuentur duo reliqui & Editiones omnes. Facilis est lapsus, cum littera *m* in MSS. fere scripta lineola notari soleat, quae saepissime a properantibus fuit neglecta, praesertim ubi nescirent recte etiam dici *trajicere classem*, pro quo ipsi saepius audierant *classe* trajicere. Sed hujus locutionis vel solus *Livius* satis magnam dabit exemplorum copiam lib. XXI. cap. XLI. *Licuit* classem *victricem in Africam* trajicere. lib. XXII. cap. XXVII. Classem *in Africam* trajiceret. lib. XXVIII. cap. VI. Classemque *inde ad Cynum Locridis* trajecit. cap. XXXVI. *Jubere Senatum, ut* classem, *quam Gadibus haberet, in Italiam* trajiceret. lib. XXX. cap. XXVII. *Ut quinquaginta navium* classem *in Africam* trajiceret. & lib. XXXVII. cap. IX. *Mox abydum* trajecta classis. *Tacitus* lib. II. Ann. cap. LXXVIII. Trajectisque *in continentem* navibus. Eadem locutio restituenda inf. cap. XLIX. *Concedente Collega in Africam* classem trajecit. Sic volunt MSS. ARNTZ.
Ea quassata.] Ita ex MSS. corrige. Vulgata enim *quassatas duce Hamilcare* falsum sensum continet, si ipse Latine intelligo. *Eutropius* enim, & de Graecis *Polybius* Romanos XXII. naveis amisisse, hostium vero LXIV. depressisse, partim cepisse, diserte ait. SCHOTT. Variis modis haec a descriptoribus sunt corrupta, quarum ineptias adscribere non pigebit, si quis forte melius quid conjiciat. Fran. *aquassatas de. Boend. aquassata de*, Leid. pr. *aquata de.* Hauniensis: *cum qua de.* Leid. vero sec. & *Gramm.* neglectis duobus prioribus tantum habet *de Amilcare.* Editio Ven. *Quassatas de*, reliquae *quassatas duce.* Ego satis firmiter mihi persuadeo, veram lectionem vidisse *Schottum*. *Quassari* namque dicitur classis, quae saevis jactatur tempestatibus. *Livius* lib. XXX. cap. XXXIX. *Multae quassatae armamentisque spoliatae naves.* *Virg.* lib. I. Aen. vers. 555.
Quassatam liceat ventis subducere classem.
Seneca Otio Sap. cap. XXX. *Quomodo navem quassam non deduceret in mare.* *Claudianus* Bell. Gild. vers. 491.
Quassatis cupio tellurem figere rostris.
Apulejus lib. II. Metam. p. 220. *Navis ipsa, in qua vehebamur, variis turbinibus procellarum quassata.* *Iscanius* lib. VI. de Bell. Troj. vers. 905.
In scopulos projecta perit; quin fulmine quassa
Regia, qua vectus Ajax, ratis.
Eo loco *flamine* legendum erit, *quati* enim *fulmine* non potest navis, quomodo peccatum apud Pseudo *Catonem* lib. II. dist. 7.
Tuta mage est puppis, modico quae flamine fertur.
Hodie circumfertur *flumine.* Eodem, uti nos apud *Iscanium* modo, *Silium* nescio an e MS. emendat docta manus, quae apparet in Editione principe, quam moriens Academiae Leidensi legavit Cl. *Perizonius* lib. IV. vers. 325.
Nunc huc alterno, nunc illuc flamine quassant.
Est in Editis *gestant.* Sed illud non absurdum. *Orosius* lib. VI. cap. II. fine. *Ipse cum quassata jam navi mergeretur.* *Dict. Cretensis* lib. VI. cap. VII. *Apud Molossos naves quassatas tempestatibus reficit.* Adde *Gronov.* ad *Senec.* de Brev. Vitae cap. X. *Ciof.* ad *Ovidium* lib. IV. Trist. El. VIII. vers. 17. & alios. ARNTZ.
Sexaginta.] XL. Leid. sec. & Haun.
Accepit.] Lege: *cepit.* ANNA.
2 *Oppida.*] Simplici *p* scribo, juxta analogiam ab *ope*, & *Varronem*, *Ciceronem* lib. II. de Gloria, alios denique libros veteres. SCHOTT. *Not. Min.*
Ducenta.] Hoc ἀδύνατον videtur. *Eutropius* enim *septuaginta treis* duntaxat urbes *in fidem Romanorum*

3 jugi ejus & liberis ob paupertatem sumptus publice dati. Mox arte Xanthippi Lacedaemonii mercenarii militis captus in carcerem 4 missus. Legatus de permutandis captivis Romam missus, dato jurejurando, ut si non inpetrasset, ita demum rediret, in Senatu conditionem dissuasit, rejectisque a se conjuge & liberis, Carthaginem

rum acceptas refert. *Orosius* vero lib. IV. cap. VIII. *opida octoginta duo in deditionem cessere Romanis*, *Carthaginiensium sunt caesa* XVII. M, *capta* V. M, *elephanti* XVIII. *abducti*. & *L. Ann. Florus* lib. II. *trecenta & amplius castella vastata*. Fides sit penes auctores: nec mirum victos eos & captos, qui vincendo defatigarentur. SCHOTT.

Ducenta millia.] In vestigiis veteris scripturae mendum, aut potius mendacium prodigiosum odoratus sum: Ego *vicena millia hominum* aut *tricena* scripsisse credo. unde *ducenta millia* rotundo numero facta, quod totidem opida capta fuisse diceret. *Eutropius quinque* tantum *millia cum octodecim elephantis cepisse* ait, *octodecim millia ad internecionem cecidisse*: Collegam vero Romam revocatum *L. Manlium Vulsonem*, victorem in triumphum duxisse septem & viginti millia captivorum, anno post R. C. CDXVII. IDEM. Numerus satis amplus, sed si maximas Carthaginiensium clades, quas a Regulo acceperunt, cogitemus, non est, ut quidquam contra MSS. fidem inmutemus. Omnes enim testantur ad internecionem caesos & ad ultima redactos fuisse Carthaginienses. *August.* lib. III. de Civ. Dei c. XVIII. *Qui etiam ipsum primum bellum punicum cum fecisset* (lege *confecisset.*) *nisi aviditate nimia laudis & gloriae duriores conditiones fessis Carthaginiensibus inperasset*. ARNTZ.

Conjugi ejus.] *Ejus* iterum in pristinum locum reduximus, quod rejecerat *Schottus*, invitis nostris Codd. & Editt.

3 *Mox.*] Anno sequenti. ANNA.

Xanthippi.] Libri veteres *Xantippi* praeferunt. De *Xanthippo* V. *Vegetium* initio lib. III. SCHOTTUS. Nonnulli quidem MSS. sine adspiratione, sed derivationis ratio aliter postulat. Confer *Dausquium* Orthogr. part. II. p. 339.

Mercenarii.] Libri veteres *mercennarii* duplici *n* praeferunt. SCHOTT. Torquent hic se Viri docti, quomodo *Mercenarium militem* potuerit dicere quem alii *ducem* faciunt. Offendebat hoc *Stewech.* ad *Vegetium* prol. lib. III. Sed illa non videntur pugnare, nam potuit esse ille mercenariorum dux, ita ut non fuerit quidem gregarius miles sed tamen mercede conductus. Carthaginienses enim inter suas copias habere solebant magnam mercenariorum manum. *Corn. Nepos* Hamilc. cap. II. *Primo mercenarii milites*, *qui adversus Romanos fuerant*, *desciverunt*. *Livius* lib. XXVI. cap. XLIII. de Carthaginiensibus: *Hic pecunia omnis hostium*, *sine qua neque illi gerere bellum possunt*, *quippe qui mercenarios exercitus alunt*. lib. XXVII. cap. V. lib. XXVIII. cap. XXX. & XLIV. Rarius hoc Romani fecerunt & quidem primum bello punico secundo. Epit. *Livii* XXIV. Porro de Xanthippo quid fuerit non convenit inter Scriptores. Vide *Fabricium* ad *Orosium* lib. IV. cap. IX. & Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 23. ARNTZ.

4 *Legatus.*] Alii scribunt duos *legatos* de permutandis captivis missos. MACH.

De permutandis captivis.] Videndus *Cicero* in extre. III. Offic. in paradoxis & in Pisonem, *Livius* lib. XVIII. *Eutropius* lib. II. *Val. Max.* lib. I. cap. I. *Appianus* & *Agellius* lib. VI. cap. IV. diverse tamen ex *Tuberone* & *Tuditano*. de Poëtis *Silius* lib. VI. & *Horatius* eleganti Oda V. lib. III. Carm. & ibi pluribus *Laev. Torrentius*. SCHOTT. *Cicero* lib. I. de Off. cap. XII. & *Claudian.* Bell. Gild. vers. 78.

Romam missus.] Bene habet, quod deperdito *T. Livii* Punico bello, *Polybius* scriptor gravissimus nobis relictus: Is lib. I. ante Metelli victoriam, Regulum *Romam missum* ait. idem libri XVIII. *Livii* Epitome confirmare videtur; quod moneo propter eos qui Fastos Consulares digesserunt. Hi enim victos Poenos id fecisse affirmant, Anno 1011. IDEM.

Ut si non impetrasset, ita demum - - - -.] In MSS. paullo aliter. *Ut si impetrasset, ita demum non rediret.* Nihil interest. IDEM.

Ita.] Hujus vocis frequens usus in jurejurando. ANNA.

Conditionem dissuasit.] Asserens venenum temporarium a Carthaginiensibus sibi datum, ut permutatio nulla fieret. MACH. *Permutationem* Leid. pr.

Rejectis.] *Rejicere* est morbosum aliquid, ac displicens ablegare. Inde oves *reiculae* dictae. MACH. Vid. *Cicer.* Offic. III. Et *Horat.* Od. III. lib. V. ANNA.

A se.] MSS. *ab amplexu* habent. SCHOTT. *Regres-*

nem regreſſus; ubi in arcam ligneam injectus, clavis introrſum adactis, vigiliis ac dolore punitus eſt.

Regreſſus.] Non ignarus ad quos crudeles hoſtes reverteretur. MACH. Haec verba ſunt *Val. Maximi* lib. I. cap. I. exem. 14. ubi tamen varie legitur. *infeſtos hoſtes*, *infeſtos Deos*, *infeſtos poenos*. Quid ſi ſcripſeris *infeſtas poenas?* ARNTZEN.

Arcam ligneam.] Hiſtoriae *Gellii*, *Valerii* & *Ciceronis* hujus patientiam miris laudibus ac praeconiis extollunt, ubi *Gellianum* illud non tacebo, poſitum eſſe in vaſe muricibus i. lapillis, acutis, ſeu ferreis ſtimulis, quales ſunt ſpinae muricum piſcium: cogebaturque interdiu aciem oculorum defatigare in radiis ſolaribus perpendiculariter inſpiciendis, noctu vero ne dormiret, pervigilio exagitabatur. MACH. *Seneca* de Tranq. Animi cap. XV. *Aut regulum, quod tot clavis configitur.* Et quae plura de diſſenſu auctorum poenam illam Reguli narrantium collegere Viri, quibus mecum multa debent litterae, *Drakenb.* ad *Silium* lib. VI. verſ. 539. & *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 23. cum *Coqueo* ad *Auguſt.* lib. I. de Civ. Dei cap. XV. *injectus* Leid. uterque, *Boend.* & Haun. *ejectus* Fran. Editi vero *conjectus.* ARNTZ.

Actis.] Vulgati *adactis.* SCHOTT. *Adactis* tamen omnes Scripti & Editi, nec ulla mutatione opus eſt. *Seneca* de Vita Beata cap. XIX. *In quas unusquisque Veſtrum* clavos *ſuos ipſe* adigit. ARNTZEN.

CAPUT XLI.

ARGUMENTUM.

Adverſum Poenos profectus Poenorum naves deprimit aut capit, & Poenis pacem petentibus concedit Qu. Lutatius Catulus.

Quinctus Lutatius Catulus primo Punico bello trecentis navibus I. adverſum Poenos profectus, ſexcentas eorum naves commeatibus

I *Cajus.*] Hactenus *Qu.* praenomen fuit, quo nomine frater *Caji* appellatus, qui inſequenti Anno fratris Conſulatum excepit, Anno IↃXII. Mirum ergo non eſt, ſi aut temporum, aut literarum *C.* & *Q.* cognatione falſi ſint vel librarii: vel potius auctor ipſe, quod uni omnia tribuat, cum tamen plerique Romanae rei ſcriptores victoriam & triumphum navalem *Cajo*: pacem vero Poeno datam *Quincto* adſcribant, qui & de Faliſcis triumphavit, ut Triumphales tabulae prodiderunt. *Cornelius Nepos* etiam in Amilcaris vita *Cajum* nominat, quo confidentius ita Scripſi. SCHOTT. *Quinctus* tamen retinent omnes ſcripti cum Editt. Facilius eſt conjicere errorem eſſe ipſius Auctoris, qui duos inſequentes Conſules confuderit. Anno enim U. C. DXI. *C. Lutatius* fuit Conſul, Anno DXII. *Quinctius.*

Lutatius.] Eaedem tabulae & MSS. libri ſine c ſcribunt, uti & *Amilcar*, *Anno*, *Annibal*, absque aſpiratione, quos libenter ſequor. In Mediolanenſi & uno MSC. praenomina afuerunt, quae in Romana hiſtoria fere corrupta ſunt. SCHOTT. *Lucatius* vel *Luctatius* MSS. Sed veram ſcripturam ſuo jure vindicavit doct. *Boſius* ad *Nepotem* Hamilc. cap. I. & *Pighius* tom. II. Ann. p. 63. Quamvis ille *Luctatium* admitti etiam poſſe cenſeat. ARNTZ.

Catulus.] Coſſ. cum A. Poſtumio Albino, Ann. Mundi 3707. ante C. N. 241. ab U. C. 510. belli Punici 23. ANNA.

Primo Punico bello.] De quo ſic *Polybius*. Quamobrem ubi pugnari coeptum eſt, confeſtim, ut par erat, a Romanis ſuperantur, centum viginti naves in ea pugna Carthaginienſes amiſere: harum duaedequinquaginta ſummerſae, fractaeque ſunt, reliquae vero captae; fugientibus ex praelio plurimum opitulata eſt venti ſubita mutatio: qui ſtatim poſt fugam contrario, quam prius impetu flare coepit: itaque velis ſublatis, curſum ſequentium antevenere, & ad Hieroneſum, unde prius ſolve-

tibus & aliis oneribus inpeditas, duce Hamilcare apud Aegates; insulas inter Siciliam & Africam, depressit, aut cepit, finemque 2 bello inposuit. Pacem petentibus hac conditione concessit, Sicilia, Sardinia, & ceteris insulis intra Italiam Africamque decederent, Hispania citra Hiberum abstinerent.

C A-

solverant, se ex fuga receperunt, Consul post praelium cum tota classe Lilybaeum rediit, ibi laudatis, donatisque militibus, caetera intento studio persequebatur. Carthaginienses, ubi superatum Hannonem, profligatamque classem intellexere, praeter spem tanta clade percussi, quo se verterent, nesciebant. de quo ita *Lucius Florus* nono decimo lib. *Luctatius Consul victa ad Aegates insulas classe Poenorum finem bello posuit: petentibus Carthaginiensibus pax data.* MACH.

Trecentis.] cc. *Polybius* & pro *sexcentis*, *quadringentis Eutropius: Orosius trecentis.* Suspicatus igitur aliquando sum mendum subesse, quod omnes paene classem & hostium & Romanorum tantum DCLXXX. navium fuisse affirment, indeque errorem natum credebam, quod, cum notis olim numeri exprimerentur, earum transpositione infinitas mendas in libros antiquos irrepsisse didicissem. Forte scriptum reperit librarius CD. exscripsit alius parva immutatione DC. nec enim major pestis optimos auctores invasit, quam notarum frequens usus in numeris exprimendis. Nec muto sententiam, post enim incidi in librum calamo exaratum, in quo supra adscriptum erat CCCC. *naveis*, quae res conjecturam meam confirmat. *Annone* pro *Himilcone* habebat idem exemplum, ut & *Orosius*, & placet. SCHOTT. *Himilcone* vel *Hamilcare* reperimus in Nostris. Quare licet veritas historiae *Hannone* ut scribamus exigat, non tamen ausus sum omnia contra MSS. rejicere, quae historiae adversari videbantur. Multi enim *Hannonem* hic ducem faciunt. V. *Lambinum* ad *Nepotem* Hamilc. cap. I. Sed praestat *Hamilcare* scribere cum duobus MSS. ex *Livio* lib. XXI. cap. X. *Aegates insulas Erycemque ante oculos proponite, nec puer hic Dux erat sed pater ipse Hamilcar.* Hac ratione dissensus Scriptorum erit admittendus. ARNTZ.

Commeatus.] Annonam castrensem & libertatem significare notius est quam ut declaratione indigeat. MACH.

Aegathes.] Sic vulgati pingunt. *Gryphius Egates.* MSS. partim *Aegadas*, partim *Egadas*. *Polybio* Αἰγοῦσαι appellantur insulae inter Lilybaeum Siciliae promontorium & Carthaginem. Vide *Pomp. Melam* lib. II. & *Silium Italicum* extremo sexto. & lib. I.

- - - *Avet aegates abolere Parentum*
Dedecus.

SCHOTT. Fuerunt, qui *Aegadas* semper scribendum esse contenderent, sed horum sententia non aeque omnibus placuit, & recte repugnarunt *Is. Vossius* ad *Melam* lib. II. cap. VII. p. m. 509. *Bosius* ad *Nepot.* Hamilc. cap. I. & Cel. *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. vers. 61. ARNTZ.

Insulas.] *Insulam* forte melius. SCHOTT. *Not. Min.* Immo vide, quae attulit laudatus modo *Bosius* ad *Nepotem*.

Depressit.] Demersit naves CXXV. cepit. LXXIII. *Eutropius.* ANNA.

Aut cepit.] Adde ex MSS. Aliud enim *deprimere*, vel demergere naveis cum pugnatoribus, aliud *capere*. *Tacitus* libro quarto Histor. Aug. *Major pars navium depressa, aut capta.* Sic & *Orosius* loquitur libro quarto, capite decimo quinto, & capite XVIII. Vide *Petri Victorii* variar. lect. libros utilissimos. SCHOTT.

Bello.] Quod duravit annis XXIV. ANNA.

2 *Sicilia.*] Sunt scripti, qui addunt *Ut sic.* sine ulla necessitate.

Intra Italiam Africamque.] *Plinius* lib. III. c. VIII. *Insulas in Africam versus Gaurum Melitamque*, & alias commemorat, *citra vero Siciliam ex adverso Metauri amnis* XXV. *ferme millia passuum ab Italiâ, septem Aeoliae appellatae.* Notum autem est non solum *insulas* poni pro locis undique ab aquis circumfluis, sed etiam pro aedibus vicinitatem aliarum nequaquam habentibus, ut *Suetonius dominos* ait *insularum*. MACH.

Hispania.] Immo hujus foederis caput erat, quod iisdem paene verbis *Orosius* lib. IV. capite undecimo concepit, additumque, *ut pro impensis bellicis argenti pure tria millia talentorum Euboicorum aequis pensionibus per annos* XX. *penderent.* Eadem *Polybius* libro tertio, quia tamen in talentis mire variat, & *Livius* libro vigesimo primo. Nam XXII. millia & ducenta talenta Euboica stipendii loco imposita ait, & subjicit decem legatos tempus stipendii mutasse, ac mille talenta adjecisse. SCHOTT.

Hiberum.] Fluvius Hispaniae, a quo dicta *Hiberia*. Et *Lucanus* inquit:

- - - *Profugique a gente vetusta*
Gallorum Celtae nomen miscentis Hiberis.

MACHAN. Mediolanensis scribebat *Hiberium*. SCHOTT.

SCHOTT. *Hiberum* cum adſpiratione faventibus ſcriptis repoſuimus. Vide *Dausq.* Orthogr. part. II. p. 154. & *Oudend.* ad *Lucan.* lib. II. verſ. 50. ARNTZ.

Fluvium.] Ex MSS. ſuperat: ſic enim legunt: *ab Hiſpania citra Iberum ut abſtinerent.* SCHOTT. Olim edebatur: *Hiberum fluvium abſtinerent*, vel, *ut abſtinerent.* Sed illa ex MSS. rejecimus.

CAPUT XLII.

Argumentum.

Aris a Patre admovetur, odium in Romanos jurat, Saguntum evertit, in Italiam trajicit, P. Scipionem, Sempronium Longum, Flaminium, Paullum & Varronem ſuperat, Campaniae deliciis elangueſcit, fractus, repulſus, fugatus, ſuperatus ad Antiochum, & deinde ad Pruſiam confugit, veneno abſumitur & in arca lapidea ponitur Hannibal.

Hannibal Hamilcaris filius novem annos natus, a Patre aris ad- 1 motus, odium in Romanos perenne juravit. Exinde ſocius & miles in caſtris Patri fuit. Mortuo eo cauſſam belli quaerens, Sa- 2 gun-

1 *Hannibal.*] Hoc caput totum bellum Punicum ſecundum complectitur, de quo vide *Flor.* lib. II. cap. VI. ANNA.

IX. *annos natus.*] Sic omnino ſcribendum cenſeo, non XI. Rurſus, ut fit, notae in numeris tranſpoſitae: itaque legendum monent *Livius* lib. XXI. *Oroſius* lib. IV. caeterique hiſtoriae Romanae racematores, & *Cornelius Nepos* in Vitis Externorum Imperatorum. Anno dehinc aetatis XXVI. Imperator belli electus eſt: nam duce patre Amilcare IX. annos in Hiſpania militavit, VIII. ſub ejus genero Aſdrubale. Mendoſe igitur *Eutropius* XX. ſcribit. SCHOTT. *Liv.* lib. XXI. *Fama etiam eſt, Annibalem annorum ferme novem, pueriliter blandientem patri Amilcari ut duceretur in Hiſpaniam, quum perfecto Africo bello exercitum eo trajecturus ſacrificaret, altaribus admotum tactis ſacris jurejurando adactum, ſe, quum primum poſſet, hoſtem fore populo Romano.* Juravit Annibal anno mundi 3713. ante C. N. 235. ab U. C. 516. ANNA. *Undecim* Fran. XII. *Grammii* Codex, ubi tamen alia manus ſupernotavit: *alter* IX. *annos*, & ſic reliqui omnes. Olim Editi ad unum *undecim.* Plura hanc in rem collegit Erud. *Boſius* ad *Nepot.* Hann. cap. II. §. 3. Quo in loco praeſtitum ſit illud jusjurandum examinat Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. verſ. 81.

Juravit.] De hoc intellexit *Juvenalis*:

Hoc puer ad Libycas juraverat Hannibal aras.

MACH. Vitio memoriae *Martialem* voluit ſcribere lib. IX. Epigr. XLIV.

Patri.] Ita ſcripſimus ex Sententia quatuor Codicum & Editionis Venetae, cum reliquae *Patris* habent. Tales dativi eleganter ponuntur pro caſu ſecundo. *Martial.* lib. XII. Epigr. XXV.

Exſilio comitem quaeris, agellus erat.

Ita enim ibi melioris notae Codices. *Seneca* Phoen. verſ. 52.

- - - Nemo me comitem tibi
Eripiet unquam.

Ubi peccant duo MSS. Traj. *tui* ſcribentes. Haec loquendi elegantia corrupta etiam eſſe videtur apud *Senecam* lib. II. de Benef. cap. XVI. *Sed cum ubique ſit virtutis modus.* Malim *virtuti. Virgilius* Ecl. II. verſ. 68.

- - - Quis enim modus adſit amori.

Seneca Hippol. verſ. 359.

Saevis ecquis eſt flammis modus.

Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. VI. cap. XLVIII. apud *Suetonium* Veſpaſ. cap. VII. §. 5. *Sedentem pro Tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudini.* Ita lego ex *Voſſianis* excerptis probatae fidei. Alia *Cortius* ad *Salluſt.* Catil. cap. XI. §. 4. & Jug. cap. VII. §. 4. *Cicero* pro domo. cap. XX. *Cujus majores huic populo ſocii atque amici ſemper fuerunt.* Similia Cl. *Burmannus* ad *Ovidium* lib.

3 guntum Romanis foederatum intra ſex menſes evertit. Tum Alpibus

lib. XIV. Met. verſ. 678. ubi in addendis recte etiam hunc locum vindicavit. Hanc locutionem cum graecis habuere communem Latini, unde videtur profecta. Confer Cl. *Perizon.* ad *Aelianum* lib. III. Var. Hiſt. cap. III. *Scheff.* ad Eundem lib. III. cap. IV. & *Homberg.* in Parerg. Sacr. ad Euang. *Lucae* cap. VII. §. 12. ARNTZEN.

2 *Eo.*] Tacet *Cornelius* Hannibalem defuncto patre militaſſe per octo annos ſub ſororio Hasdrubale. MACH. Pronomen *eo* abeſt ab uno ſcripto. *Asdrubale* autem exaudiendum ex *Corn. Nepote*, unde haec forte ſarcienda, *octo poſt ejus mortem annis*, *mortuo Asdrubale*, &c. SCHOTT. *Not. Min.* Nec tamen neceſſe eſt, ut intelligamus, id eum feciſſe ſtatim, ſimulac Pater eſſet mortuus, ſed his verbis indicat tantum Noſter Patre mortuo fidem praeſtitiſſe Hannibalem, adeoque *eo* ad Hamilcarem, non ad Hasdrubalem erit referendum Vid. *Nep.* Hann. cap. III. ARNTZEN.

Saguntum.] Non referam ſingula, quae a *Tito Livio* lib. I. ſecundi belli Punici, & a *Plutarcho* in vita Hannibalis referuntur, neque enim officii mei eſt tranſcribere, verum interpretari. Eſt autem *Saguntum* urbs Hiſpaniae ab Herculis ſocio *Saguntino* dicta. *Silius Italicus* primo:

Haud procul Herculei tollant ſe littore muri,
Clementer creſcente jugo, quis nobile nomen
Conditus excelſo ſacravit colle Zacynthus.

MACH. Libri veteres *Zagunthus* ſcribunt, de qua ſcriptura vide *Priſcianum*. De *Saguntina* fame illud memorabile extremo Satyrico *Petronii Arbitri*, quod *Pythoei* beneficio amplius eſt; humanas ediſſe carneis. SCHOTT. *Civitas ea longe opulentiſſima ultra Iberum fuit, ſita paſſus mille ferme a mari. Oriundi a Zacyntho inſula dicuntur, miſtique etiam ab Ardea Rutulorum quidam generis.* *Liv.* lib. XXI. cap. VII. ANNA. *Schotti* Scripturam merito rejicit Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. verſ. 271. Ceterum tres ſcripti & Editio Veneta habent *foederatum*, docta lectio, Veteres enim caſu recto etiam *Saguntum* dixere, ut *Livius* lib. XXVIII. cap. XXXIX. *Ut illa gente incolumi ſtare Saguntum non poſſet.* & paullo poſt: *Et dirutum & reſtitutum Saguntum fidei ſocialis utrimque ſervatae documentum omnibus gentibus fore.* lib. XXXI. cap. VII. *Sicut Sagunto expugnando Hannibalem paſſi ſumus.* *Silius Italicus* lib. XVIII. verſ. 329.

Quid vos, quis claro deletum eſt marte Saguntum,
Exhorter.

Ubi plura Nob. *Heinſius* & *Drakenb.* *Pintianus* ad *Pomp. Melam* lib. II. cap. VI. & *Dausq.* de Orthogr. part. I. p. 90. Latini enim Graecorum terminationem *ον*, in *us* & *um* genere neutro mutare ſolent, quod de aliis urbibus adnotat *Voſſius* ad *Melam* lib. I. cap. XIX. init. Et hinc fortaſſe, quod in optimo *P. Danielis* Codice apud *Corn. Nepotem* Miltiad. cap. II. *Cherſoneſo tali modo conſtituto Lemnum revertitur.* ARNTZ.

Intra ſex menſes.] *Livius*, *Plutarchus*, *Oroſius*, *Eutropius*: *Intra octo menſes.* *Florus menſe* demum *nono*. Illum vide. ANNA.

Evertit.] Dum ultro citroque tempus legationibus teritur, dum a Carthaginienſibus Romanae legationes deluduntur, ſera tandem poenitentia ſuccurrendi Romanos cepit. MACH.

3 *Alpibus patefactis.*] Antea ſoli Herculi perviis: inde Grajae dictae. Conſtat autem veniſſe per montem Jovis, quem vulgo Ciniſum appellant Gebennas verſus tendentem, partem ejus Rupiolae, & Durandum vocitant, qui ex altero latere flumen Druentiam, ex altero exitum in Taurinos habet: id *Plutarchus* ſentire videtur. Deſinant igitur garrire *ἀμφοτέρως* de cavata via, atque manu facta ad ſaltus Auguſtae Caeſareae: nam quomodo opidum Taurinum expugnaſſet? vetuſtiſſima namque etiam inclyta hac in urbe plura venerandae antiquitatis monumenta profecto ſpectaremus, quae, aſſerente *Euſtathio*, *Homerico* interprete, ab Eridano eodemque Phaëthonte binomini condita fuit, qui Solis Aegyptii filius per Nilum magna claſſe in mare navigans, cum Genuino ſocio, Genuae Liguſticae deinde fundatore, poſt longas peregrinationes, tandem in hanc ampliſſimam atque fertilem planiciem devenit, homineſque rudes & agreſtes, feroces tamen, comperiens, ratus ſe ingenio proprio eorum ſuperaturum ferociam, penes Padum conſedit, Eridanumque condidit, Taurinum dictum: ab armentoſo loco, a copia taurorum, ſeu boum ferunt originem vocabuli: circumferuntque pictum noſtri concives palam tauri vexillum. Non deſunt ſcribentes a ripis Padi cornua taurina referentibus, vel a murmure aquae mugitum hujusce animalis imitante, quia pluribus hic augetur fluminibus, Taurinum nuncupatum exſtitiſſe. Foribus domus mei gymnaſii ſcholaſtici adſtat currus Phaëthonteus marmoreus. Romani certe hic, utpote in commune totius Galliae Ciſalpinae ac Transalpinae diverſorium divertere ſolebant, uti epitaphium a me inventum in marmoreo conditorio ſacelli

bus patefactis, in Italiam trajecit. P. Scipionem apud Ticinum; 4 Sempronium Longum apud Trebiam; Flaminium apud Trasymenum; Paullum & Varronem apud Cannas superavit. Cumque Ur- 5 ·bem

sacelli D. Viri ultra Padum indicat hac inscriptione: C. RUTILIO GALLICO CONSULI. De quo praefecto Romae sub Domitiano *Juvenalis:*

Et custos Gallicus urbis.

Marmoreum hunc lapidem sacrum, Canonicorum collegium D. Joannis tutelaris nostri Sancti mihi dono munificentissime dedit. Licet etiam pro urbis hujus priscis, & sacris moenibus memoriosas antiquitates cognoscere, quarum portiunculam fideliter, ut reperi, hic subscribam. In parietibus magnifici Scipionis Charae: ANNEO. M. F. SENECAE. Aliud affixum turri divi Salvatoris: P. CORNELIO. L. F. T. N. DECURIONI. A. P. JUDICI. DEC. IV. CORNELIA. P. FIL. PRISCA. T. F. Aliud in ejusdem coemeterio: PETRONIA. M. F. MARCELLINA. T. F. Aliud in templo ejusdem: V. F. P. ALBUTIUS. SABINUS. C. F. ET C. ALBUTIUS. C. F. ET C. N. ALBUTIUS. SABINUS. FRATRES. SIBI. ET. C. ALBUTIO. C. F. RUFO PATRI. Aliud ibidem: PLANCUS CURATOR VETERANORUM. LEG. IV. MACEDONICE. DECURIE. T. F. I. Aliud ibidem: L. COETIUS. M. F. S. TEL. QUARTUS. VETERANUS. Aliud ibidem: STATIUS. ALBUTIUS. ET P. ALBUTIO. ADJUTORI. S. C. O. S. Aliud in antiquo pariete: Q. S. LITIO. P. F. ATTILIO. AGGRICO. COS. VII. VIR. EPUL. LEGATO. PROPRAI. IMP. NERVAE. CAESAR. PROVINCIAE. BE - - -. LEG. VI. FERRAT. LEG. CITERIORIS. HISP. PRAETORI. AEDILI. CUR. JUL. VESPASIANO. TRIB. M. LICE. X. VIRO. S. LIT. Aliud in templo divae Virginis: V. F. C. PUBLITIUS PRIMOGENITUS SIBI ET TURRIANAE. Aliud ibidem: P. AEBUTIUS. P. LIB. MEMNIO. AUG. SIBI. ET. AEBUTIAE. LIBERE DELICATE. SUE. T. F. M. L. L. E. IO. INFERMO. Utinam his omissis antiquitatibus, Hannibal in Taurinos veniens pulcerrimum illud amphitheatrum extra portam marmoream, evanescens, ac obsoletum minime solo aequasset. MACH. Hae inscriptiones, quae facile optimam omnium notarum partem efficiunt, a posterioribus Editoribus erant interpolatae. Nos edidimus ita ut voluerat edi *Machaneus.*

3 *Patefactis.*] De *Alpibus* superatis *Plinius* lib. XXXVI. cap. I. *Ammianus Marcellinus* libro XV. SCHOTT. *Servius* ad *Virg.* lib. X. Aen. vers. 13.

4 *P. Scipionem.*] De quo erat actum, ni eum filius periclitantem servasset. MACHAN. Anno Mundi 3732. secundi belli Punici anno primo. ANNA.

Ticinum.] *Rhodanum*, inquit, *Nepos* in Annibale. SCHOTT. *Ticinum* in Gallia Transpadana. ANNA.

Sempronium.] Qui ex Sicilia arcessitus fuerat, ut duo exercitus jungerentur. MACH. Qui cum Pub. Scipione Consul fuit eodem anno quo supra. ANNA.

Longum.] *Longinum* Paris. Et Scripti vitiose: *Semper longum apud Cremeram fl. apud Thrasumenum. Paullum & Varr. apud Cannas superavit.* Quod adscribendum duxi, ne quis semper in auctoritatem librorum veterum & consensum jurandum putet. SCHOTT.

Trebiam.] Ex Appennino in Padum fluit, vulgo *Treviam* accolae vocitant. MACH. In Gallia Cisalpina ad placentiam. ANNA.

Flaminium.] *Q. Flaminium* secundum Cos. anno belli secundo. ANNA.

Trasymenum.] Est penes Perusiam. *Ovidius* in Fastis,

Sint tibi Flaminii, Trasimenaque littora testes,
Per volucres aequos multa monere deos.

De quo praelio lege *Titum Livium* secundo belli Punici, in quo ipse dux ab equite, cui Ducario nomen erat, interfectus fuit. MACH. Lacum in Hetruria intra Clavim fluvium & Tiberim Umbriam a Tuscia dividentem. ANNA. Quatuor scripti & Editio Veneta *Transimenum*, quomodo etiam variatur apud *Val. Maximum* lib. I. cap. VI. exem. 6. sed est contra aperta Poëtarum testimonia, qui primam Syllabam corripiunt. *Silius* lib. IV. vers. 740.

Tmolo missa manus, stagnis Trasymenus opacis. ARNTZ.

Paullum.] Aemilium, cordatum sagacissimumque Consulem, qui pro patria occubuit. MACH.

Varronem.] C. Terentium, qui e laniaria taberna fortunae ludibrio ad fastigium consulatus pervenerat. Jamque magis indignandum. Obviam itum superstiti, actaeque gratiae, quia de republica non desperasset, scribunt, qui si Carthaginiensis fuisset, malo consilio atque ductu suo in crucem haud dubie elevatus fuisset. IDEM.

Cannas.] Ignobilem Apuliae vicum juxta Aufidum amnem. ANNA.

Superavit.] Non prolixus in his historiis ero, quia

bem capere posset, in Campaniam devertit, cujus deliciis elanguit. 6 Et cum ad tertium ab Urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus, primum a Fabio Maximo frustratus, deinde a Valerio Flacco

quia *Plutarchus* & *Silius Italicus* nocturna diurnaque manu evolvendi. Illud constat tres modios anulorum aureorum ab Hannibale collectos; ea autem tempestate soli equites anulos ferebant. *Juvenalis:*

Cannarum vindex, & tanti sanguinis ultor
Anulus.

MACH.

5 *Cujus deliciis.*] Ob Capuam & Salapiam, ubi amore etiam puellae captus, tantus imperator est mollitus: nam post Feroniae opulentissimum templum depopulatum, in Brutios Lucanosque contendit. IDEM.

6 *Ad tertium.*] Usque ad IV. miliarium, inquit *Eutropius:* quicum consentit *Appianus* libro de rebus Annibalis; ait enim ipsum XXXII. ab Urbe stadio ad Anienem castra posuisse, id est, IV. ab Urbe milliari. *Polybius* vero lib. IX. XL. stadia sive millia passuum quinque numerat. *Livius* autem & *Plinius* lib. XV. nobiscum faciunt. SCHOTT. *Barthius* ad *Claudian.* Bell. Gild. vers. 83.

Castra posuisset.] Cum duobus millibus equitum Romam speculatus, ac per triduum conserto certamine semper praelio incepto vi tempestatis distractus est: adeo ut dixerit Hannibal *potiundae sibi Urbis Romanae, modo mentem non dari, modo fortunam.* MACH.

Tempestatibus repulsus.] *Tanta enim ad singulos illius motus vis imbrium effusa, tanta ventorum violentia coorta est, ut divinitus hostem summoveri: neque coelo; sed ab Urbis ipsius moenibus, & Capitolio ferri videretur. Florus* lib. II. cap. VI. Accidit id an. ab U. C. 542. ANNA. *Propertius* lib. III. El. II. vers. II. & *Claudian.* Bell. Get. vers. 508.

A Fabio Maximo.] Cunctatore. An. ab U. C. 536. ANNA.

Frustratus.] Quando Hannibalem lassando mora vicit, ut inferius leges. MACH. Corrige *fractus*, rectius: ut patet capite sequenti proxime & supra XIV. adjuvantibus & libris antiquis. *In Campaniam devertit* iidem eleganter. De Campania alibi dicemus. Elanguisse & Antiochum deliciis infra cognoscere licebit. SCHOTT. Omnes Codices & Editiones *frustratus* firmiter retinent, quam tamen vocem damnare voluit *Schottus* ideo, quod sequenti capite, & superius *frangere* posuerit Noster. Sed non necesse est, ut Scriptor, si semel aliquam vocem adhibuerit, ea semper uti cogatur. Neque admittit gradatio, quae in hisce verbis reperitur, *frustratus*, *repulsus* & *fugatus*. Utique *frangere* majorem habet Emphasin quam *repellere* & *fugare*, cum illud de talibus potissimum dicatur, qui ad ultimas angustias sunt redacti, quorumque opes fere prostratae jacent. *Quinctil.* decl. III. cap. III. *Subnixum Numidia fregimus Jugurtham. Claudianus* Bell. Gild. vers. 92.

--- *Fractumque Metello*
Traximus inmanem Marii sub vincla Jugurtham.

Eutropius lib. II. cap. XXV. *Fractos tot casibus spem nullam habere.* ubi malim equidem *cladibus*. *Claudian.* Bell. Gild. vers. 414.

--- *Fregit quem clade, tremiscat.*

Et Bell. Get. vers. 602.

--- *Tanta nec clade superbum*
Contudimus Tanaim, vel cornua fregimus Istri.

Orosius lib. IV. cap. IX. *Carthaginienses fracti bellis & cladibus, opibusque exinaniti.* Ita enim ibi ex MS. reponimus. Aliis igitur locis, cum de Fabio solo loqueretur, potuit hoc verbum adhibere, hic autem nullo modo, cum per gradationem a primis quasi principiis adscendat ad altiora, *frustrando* enim effecit Fabius, ut a Flacco *repelli* & a Marcello *fugari* Poenus posset. Hostium enim vires frustrando deterere, magni in bellis est momenti. Et sic certe frustrando, nec hostibus copiam pugnae faciendo superior evasit Fabius, quare de eo *Valerius Maximus* lib. III. cap. VIII. exem. 2. *Itaque frustrari & eludere Poenorum impetus: quam manum cum his tota acie conserere melius ratus.* Eandem rem aliis verbis exprimit *Servius* ad *Virgilium.* lib. VI. Aen. vers. 846. *Cum Hannibalis inpetum ferre non posset, mora eum elusit.* Dux namque *frustrari* dicitur hostem, qui belli artibus eum ludificat, vel remoratur. *Livius* lib. XXII. cap. XVI. *Ad frustrandum hostem commentus principio noctis furtim succedere ad montes statuit.* & cap. XLI. fine. *Sicut Fabium priore anno frustratus esset.* lib. XXVII. cap. XLII. *Frustratique aliquamdiu hostes citatis equis agmen suorum adsequuntur. Frontinus* lib. II. Strat. cap. III. ex. 3. *Ut ad primum inpetum eorum sibi fuga consulerent & in silvestria confragosaque loca reciperent: Ita frustrato robore exercitus.* Eodem libro cap. V. ex. 34. *Praecepit L. Quinctio partem Sparta-

co repulſus, a Gracco & Marcello fugatus, in Africam revocatus, a Scipione ſuperatus, ad Antiochum Regem Syriae confugit, eumque hoſtem Romanis fecit. Quo victo, ad Pruſiam Bithyniae Regem conceſſit; unde Romana legatione [per T. Flaminium] repetitus; [ne Romanis traderetur,] hauſto, quod ſub annuli gemma habe-

taco objiceret, *pugnaque eum fruſtraretur* & cap. XI. ex. 5. *Lacedaemonios*, *quaſi maneret*, *fruſtratus*. *Eumenius* Paneg. in Nat. Urb. Trev. cap. XII. §. 2. *Natio perfugiis ſilvarum & paludium bellum ſolita fruſtrari*. Caeterum ſi hoc loco non talis eſſet κλίμαξ, & Codices Scripti admitterent, Viri Eruditi judicio nullus obeſſem, cum tam magna non ſit differentia, & eandam vocem alibi de Hannibale adhibeat Noſter, ut etiam *Eutropius* lib. III. cap. IX. *Is eum differendo pugnam ab inpetu fregit* & *Claudianus* Bell. Get. verſ. 143.

Tres potuit ſuperare duces, *fregitque furentem*

Cunctando.

Meliori jure, licet invitis plerisque Noſtris, *devertit* repoſuit. *Val. Maximus* lib. I. cap. VII. ext. 10. *Alter in tabernam meritoriam devertit*. *Cicero*. lib. I. de Divin. cap. XXVII. *Alterum ad Cauponem devertiſſe; ad hoſpitem*, *alterum*, uti eſt in curatioribus Editionibus, vulgo *divertiſſe*. Quomodo Orat. pro Dejot. cap. VI. *Et domum regis*, *Hoſpitis tui*, *devertiſſes*. edidit *Graevius*, male reliqui. Latius agit de hoc verbo Cel. *Burmannus* ad *Petronium* Sat. cap. IX. p. 40. ARNTZEN.

A Valerio Flacco.] Capuam cepit, quae ad Hannibalem deſciverat, Senatumque Campanum ad palum deligatum ſecuri percuſſit, abſconſis in ſinu literis Roma miſſis, quibus eis parcere jubebatur. MACH. Si per libros liceret, legerem *a Fulvio Flacco*, qui anno IↃXLI. poſt Romam conditam Conſul, Appio Claudio Pulcro collega ad Capuam feliciter pugnavit, tametſi frater Q. Fulvius Flaccus praetor ad Herdoneam infeliciter. ANN.

Repulſus.] Anno ab U. C. 541. ANNA.

Graccho.] *Tiberium Sempronium Gracchum* intellige, & refer ad annum ab U. C. 538. & ſuſcepti belli quartum. Gtacchus, ſi *Floro* fides eſt, per Lucaniam Hannibalem vadentem ſequutus eſt. *Florum* adi lib. II. cap. VI. EAD.

Marcello.] Marcum Claudium *Marcellum* intellige. Hannibalem ab obſidione Nolae hic excuſſit. EAD.

A Scipione.] Apud Zammam urbem, auctore *Plutarcho*, ubi ſecundiſſimum praelium Romanis fuit, maxime Laelio & Maſiniſſa adjuvantibus, elephantosque perturbantibus, conſtat ſupra viginti millia hoſtium eo die a Romanis caeſa, tantundem prope capta: ipſe Hannibal dux ad ultimum eventum pugnae moratus e media caede cum paucis effugit: arceſſitus deinde Carthaginem perſuaſit, ut pacis conditiones a Romanis reciperent, quibus captis, & poenitentia affectis, a popularibus exſilio mulctatus. MACH.

Superatus.] An. ab U. C. 551. ſuſcepti belli 17. ANNA.

Ad Antiochum Regem.] *Nepos Cornelius* ſexto poſt anno accidiſſe refert, M. Claudio Marcello, L. Furio Purpureone Coſſ. qui eſt urbis IↃLVII. Alii inſequenti anno id accidiſſe memoriae prodiderunt. SCHOTT.

Quo victo.] A Scipione, an. ab U. C. 563. ANNA.

Pruſiam.] Nicomedis magni filium. EAD.

Bithyniae.] Ad Pontum Euxinum & Propontidem. EAD.

Conceſſit.] Quia inter conditiones pacis de Hannibale Romanis dedendo agebatur. MACH.

Legatione.] Legatione Titi Flaminini miſſi ad conciliandos Reges Eumenem ac Pruſiam, impetravit Romanus legatus magna contentione, ut ei omnino Hannibal dederetur; itaque a militibus Regis frequentibus, obſeſſo undique ejus diverſorio, quum ſe evadere non poſſe cognoviſſet, quidam epoto ſanguine taurino: fideliores ſcriptores, quod ſub gemma ſuberat, veneno mortem ſibi ipſe conſciviſſe aſſerunt, prius effatum: *Solvamus ingenti cura populum Romanum*. IDEM. Vulgo *Romana legatione repetitus hauſto*. MSS. vero pleniores, quae ad ſenſum neceſſario ſupplevimus. SCHOTT. Quinque tamen Scripti haec non agnoſcunt, neque ſententia requirit, quare facile his & poſſem & vellem carere. Itaque ſignis, ut diſcerni poſſent, includi juſſimus.

Per T. Flamininum.] Miſſus *T. Quinctius Flamininus* infra cap. LI. SCHOTT.

Hauſto veneno.] Sic *Livius* Annali XXXIX. *Appianus* vero Συριακῇ tradit Flaminium per Pruſiam Annibalem veneno necaſſe, nihilque ei a Senatu nominatim de Annibale mandatum. *Varro* περὶ ἐξαγωγῆς apud *Nonium Medicamentum*: *Quaerit ibidem ab Hannibale*, *cur biberit medicamentum*.

habebat, veneno, absumptus est, positus apud Libyssam in arca lapidea, in qua hodieque inscriptum est: HANNIBAL HIC SITUS EST.

quia Romanis inquit me Prusiades tradere volebat. SCHOTT. De veneno etiam *Savaro* ad *Nepot.* Hann. cap. XII. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XIII. vers. 892. & *Scheff.* ad *Obseq.* cap. LIX. & *Schott.* ad *Senec.* lib. III. Controv. XVIII.

Absumptus est.] An. mundi 3767. ante C. N. 181. ab. U. C. 670. ANNA.

Libyssa.] In Bithynia vicus est juxta littus, de quo vulgatum carmen erat:

Corpus Hannibalis Libyssa tumulabit terra.

MACH. *In fine Nicomediensium* quasi alluvione accrevit ex MSS. plenioribus. Vide *Plinium* lib. v. cap. XXXII. & *Nicolai Sophiani* Tabulam Graeciae, & in eandem *Nicolai Gerbelii* commentarium. SCHOTT. Respicit *Machaneus* oraculum, quod de Hannibalis morte reperitur apud *Appian.* Bell. Syr. p. 150.

Λίβυσσα κρύψει βῶλος Αννίβου δέμας.

Quo oraculo, ut ibidem traditur deceptus, se in Libya moriturum existimarat, cum Λίβυς faem. faciat Λίβυσσα. Vid. *Stephan. Byzant.* in Λιβύη & Λίβυς. *Lucanus* lib. IX. vers. 666.

- - - *Terraeque in fine Libyssae*
Persea Phoebeos converti jussit ad ortus.

Ex hisce praeterea constat per *y.* media syllaba esse scribendum, non ut multi MSS. qui *Labissam* vel *Libissam*. Vide *Salmasium* Lect. *Plin.* p. 617. & Eruditos Commentatores ad *Steph. Byzant.* hac voce. Quod addit Erud. *Schottus: in fine Nicomediensium* contra omnes omnino est MSS. & glossam sapit. ARNTZ.

Cui inscriptum est.] Sic alter MSC. Alter vero *hodieque* non *hodie quoque* legebat. SCHOTT. *Hodie quoque* solenni & usitato errore magna pars librariorum, alii simpliciter *hodie*, sed rectum est, quod *Schottus* intulit, idque ab uno & altero e Nostris confirmatur. *Seneca* lib. I. de Clem. cap. X. *Haec* hodieque *praestat illi famam.* *Val. Maximus* lib. II. cap. II. exem. 6. *Qui hodieque Senaculum appellatur.* Ubi eodem modo evariant Codices. *Spartianus* Hadr. cap. III. *Unde* hodieque *Imperatores sine penulis a togatis videntur.* & in Aelio Vero cap. IV. *Quae* hodieque *legitur Minuc. Felix.* Oct. cap. XXIII. *Cur etiam, si nati sunt, non* hodieque *nascuntur.* & cap. XXX. Hodieque *ab ipsis Latiaris Jupiter homicidio colitur.* Et hanc vocem aliquoties *Livio* reddere conatus fuit Acutissimus *Gronovius*, vide *Cellar.* Cur. Poster. ARNTZ.

Inscriptum.] Uterque Leid. simpliciter *scriptum*, quod quamvis ferri posset, praefero tamen compositum. *Inscribere* enim saepe pro *insculpere* ponitur, & praesertim adhibetur de monumentis sepulcrorum, quae titulis erant insignita. *Ovidius* Ep. II. Her. 145.

Inscribere *meo caussa invidiosa sepulcro*

Et Epist. VII. vers. 193.

Nec consumta rogis inscribar: *Elissa Sichaei.*

Cicero lib. V. Tusc. Quaest. cap. XXXV. *Quid aliud in bovis, non in Regis sepulcro* inscriberes. *Plinius* lib. IX. Epist. XIX. *Jussisse Virginium Rufum* inscribi *sepulcro suo.* *Lucanus* lib. VIII. vers. 792.

Inscripsit *sacrum semiusto stipite nomen.*

Unde Noster inf. cap. LXXVII. Inscribente *sepulcro: hic situs est magnus.* *Valer. Maximus* lib. V. cap. III. exem. 2. *Sepulcro suo* inscribi *jubendo.* Ubi eodem modo confunditur. *Tibullus* lib. I. El. III. vers. 54.

Fac lapis inscriptis *stet super ossa notis.*

Quamvis id loco suo moverit Eleg. *Broukhusius*, cui non admodum repugno, ferri tamen potest. ARNTZ.

C A-

CAPUT XLIII.

ARGUMENTUM.

De Liguribus triumphat, Hannibalem mora frangit, & in agro Falerno includit, Minucium ad hostes transfugere volentem retinet, Lucano mulierem emptam dono dat, Tarentum recipit, & de captivorum redemptione cum hostibus pangit Q. Fabius Maximus.

Quinctus Fabius Maximus Cunctator, ut Verrucosus a verruca in 1 labris, ita Ovicula a clementia morum. Consul de Liguribus trium-

1 *Maximus.*] *Maximi* cognomen idem principium habuit, teste *Livio* in hac familia, ab eo primum, qui omnem turbam excretam in quatuor tribus conjecit, easque urbanas appellavit, & instituit equites idibus quinctilibus transvehi. MACH.

Cunctator.] A mora, qua Hannibalem vicit. *Virg.* VI. Aenidos:

Cunctando restituit rem.

IDEM. Cognomen quidem hoc primis temporibus contumeliae caussa inditum videtur fuisse, unde Minucius Fabium increpans apud *Livium* lib. XXII. cap. XIV. *Vereor ne, sic cunctantibus nobis, Hannibali ac Poenis toties servaverint majores nostri.* Postea tamen Gloriae adscriptum, neque enim raro *cunctatio* in laude ponitur. Incerti Paneg. Constant. cap. XV. fine: *Sapientis enim est Imperatoris, fractis rebus, cunctando consulere.* & Cel. *Duker.* ad *Flor.* lib. II. cap. VI. §. 27. ARNTZ.

Verrucosus.] Quod parvam elationis carnem innatam in superiori labri extremitate habebat: *verruca* enim id significat, & omnem summitatem. Ut apud *Gellium*: *In montis verruca.* MACHAN. Scribitur autem in Capitolinis marmoribus *Verrucossus*, sic dictus, ait *Plutarchus*, ὅτι ἀκροχορδόνα μικρὰν ἐπάνω τοῦ χείλους ἐπιπεφυκυῖαν haberet. Vide ἀκροχορδὼν apud *Galenum* in definitionibus Medicinae. De *verruca Serenus* Poëta:

Interdum existit turpi verruca papilla:
Hinc quondam Fabio verum cognomen adhaesit,
Qui solus patriae cunctando restituit rem.
Id poterit vitium sanguis curare lacertae.

M. Cato verrucam locum editum & asperum in Originibus etiam appellat, teste *Agellio* lib. III. cap. VII. Noct. SCHOTT. De *Verruca* etiam *Suetonius.* Domit. cap. XVI. §. 3. & *Seneca* de Vita Beata cap. XXVII. Ab hoc corporis Vitio *Verrucosus* dictus est Fabius, idque ei cognomen tribuit *Senec* lib. II. de Benef. cap. VII. & *Corrad.* ad *Cicer.* in Bruto cap. XIV. Undo apparet minus bene quatuor MSS. & aliquot vetustas Editt. scribere *verucosus* & *veruca*, quomodo & a Librario peccatum inveni in scripto Codice *Persei* Sat. I. vers. 77.

- - - Et veracosa moretur
Antiopa.

ARNTZ.

In labris ita.] Emendavi locum de MSS. nam depravatus haud dubie circumfertur. Scripserat auctor *in labris sita*: Ex literae ejusdem repetitione sigma omissum, adjectum *ut*, cui *ita* responderet. *ut verrucosus ita.* O corruptores servum pecus! Observavi *Plinium* eodem verbo corruptum lib. III. Nat. hist. cap. V. *Stoechades*, inquit, *a vicinis Massiliensibus dictae propter ordinem: quas item nominant singulis vocabulis Prote, Mese,* &c. legit *Pintianus* ex antiquo Codice, *dictae propter ordinem quo sitae sunt. Nomina singulis Prote, Mese.* In MSS. *Hieronymi Suritae* Hispani sic reperi: *propter ordinem erunt. Nomina singulis* &c. unde legendum *propter ordinem earum.* SCHOTTUS. Non video cur adeo vulgata lectio Viro Eruditissimo displicere potuerit, ipse potius Librariorum errori tribuerim, quod ultimum *s* vocis praecedentis ad sequentem, *ita*, transtulerint. Insolentior praeterea videtur locutio: *Verruca sita.* Et tamen rectam esse hanc *Schotti* emendationem pronunciavit ille, alienae semper sententiae Accessio, *Keuchenius* ad *Sammonicum* p. 294. Vellem adfirmationis suae addidisset rationem, non enim in Rep. litteraria res pro inperio tractanda est. Ego a vulgata lectione non recessi, quod eam tueantur omnes MSS. & impressi,

[2] triumphavit. [3] Hannibalem mora fregit. Minucium Magiſtrum equitum inperio ſibi aequari paſſus eſt; nihilominus periclitanti ſubvenit. [4] Annibalem in agro Falerno incluſit. [5] Marium Statilium transfugere

preſſi, niſi quod ſolus Haun. *& Verr. a V. in l. item.* Et quis neſcit, *ut* recte eleganterque poni ſequente *ita* vel *ſic. Cicero* lib. II. de Off. cap. XIV. *Nec tamen*, ut *hoc fugiendum eſt*, ita *habendum eſt religioni.* & Orat. IX. Phil. cap. I. Ut *igitur alia*, ſic *hoc C. Panſa praeclare. Corn. Nepos* Hann. cap. VII. §. 4. Ut *enim Romae Conſules*, ſic *Carthagine quotannis Annui bini Reges creabantur.* & *Symmachus* lib. I. Epiſt. XVIII. *Sed* ut *hoc meae verecundiae competit*, ita *tuae humanitatis eſt.* ut volunt MSS. cum in Editis quoque exprimatur *item*, quod apud Noſtrum malebat Haun. ARNTZ.

Ovicula a clementia morum.] *Plutarchus.* Ὁ δὲ ὀϊκύλας σημαίνει τὸ πρόβατον: ἐτέθη δὲ πρὸς τὴν πραότητα τοῦ ἤθους ἔτι παιδὸς ὄντος. *Ovicula ovem ſignificat. Illud autem ei nomen impoſitum propter morum clementiam, cum adhuc puer eſſet. Ovis* enim ſymbolum πραότητος, ut & e ſacris literis diſcimus. SCHOTT. & ANNA.

Conſul.] Cum M. Pomponio Mathone Anno Mundi 3717. ante C. N. 231. ab U. C. 520. ANNA.

Ligures.] Populi ab Alpibus ad mare usque inferum, alias Liguſticum & Thyrrhenum, dicuntur, vel a *Ligure* Rege, vel a *leguminum* copia. MACH. MSC. unus *Lyginibus*, quos populos, ut verum fatear, ignoro: *Ligures* de meliori nota novi, propter Genuam, quae *Jacobum Mariam Cervettum* juvenem patricium, mei olim Lovanii in ſtudiorum ratione obſervantiſſimum, produxit [*Haec poſtrema auctor poſtea deleri voluit.*] SCHOTT.

2 *Mora fregit.*] Unde *Cunctator* dictus. ANN.

3 *Minucium.*] Libri, Faſti, Lapides & Graeci per *c*. SCHOTT. *Not. Min.* Vide *Liv.* lib. XXII. cap. XXVII. ANNA. *Dausq.* Orth. part. II. p. 199. & *Oudend.* ad *Lucanum* lib. VI. verſ. 126.

Aequari ſibi paſſus.] Ob querelas crebras Romae de ipſius negligentia jactatas maxime a Metello Tribuno plebis perſuadente. MACH. Corrupte Fran. *Magiſtrum Equitum in praelio aequari. Cornel. Nepos* Hann. cap. V. *Pari ac Dictatorem imperio.*

Periclitanti.] Actum de illo erat, niſi ſuccurriſſet adverſus Hannibalis vaframenta, ob quod beneficium acceptum patrem optimum eum Minucius nominavit depoſita imperii dignitate, ut conſtanti ac experto duci parentiſſimus foret. MACH.

Periclitanti ſubvenit.] Nimirum ea eſt generoſae animae honeſtas, ut non modo nihil noceat inimicis ſuis, ſed etiam proſit, ut prolixa diduxi diatriba, ad *Taciti* librum II. Annal. cap. LV. ubi Germanicus tanta dicitur egiſſe manſuetudine, *ut cum orta tempeſtas raperet in abrupta Cn. Piſonem, poſſetque interitus inimici ad caſum referri, miſerit triremes, quarum ſubſidio diſcrimini eximeretur.* Bene ergo Lactantius lib. VI. cap. XVIII. *Non minus mali eſt, referre injuriam, quam inferre.* GRUT. Adi *Liv.* lib. XXII. cap. XXVIII, XXIX, XXX. ANNA.

4 *Falernum.*] Opidum Campaniae vini generoſitate celebre. MACH.

Incluſit.] Haun. uterque Leid. & Fran. *induxit*, ſed nihil muto. *Livius* lib. XXII. cap. XVI. Incluſus *inde videri Hannibal.* & paucis interpoſitis: *Nec ubi Romanus* incluſum *vallibus agmen adgrederetur. Nepos* Hann. cap. V. *Q. Fabius Maximus dictator Rom. in agro Falerno ſe ei objecit. Hic* clauſus *locorum anguſtiis. Silius* lib. VII. verſ. 309.

> *Et vallet* clauſo *collectos miles in orbe.*

Et verſ. 389.

> *Vidiſti* clauſum *Hannibalem. nil miles & alae*
> *Juvere, aut denſis legio conferta maniplis,*
> *Teſtor te, ſolus* clauſi, *nec deinde morabor.*

Et ληφθεὶς dicitur Annibal apud *Appianum* Bell. Hann. p. 556. Omnia autem haec loca de clauſo in anguſtiis Hannibale loquuntur, cum per errorem fauces intraſſet, ut latius narrat *Livius.* Notandus eſt ille deſcriptorum error, quibus facile erat *cl.* commutare in *d* vel *d* iterum reſolvere in *cl* propter ductuum ſimilitudinem. Ex hac regula multa loca ſanavit ὁ πάνυ *Salmaſius* Exerc. *Plin.* p. 296. & 297. *Gronov.* ad *Melam.* lib. I. cap. VII. p. 39. *Carrio* ad *Val. Flaccum* lib. VI. verſ. 66. *Burmann.* ad *Ovidium* lib. IV. Tr. El. IX. verſ. 3. *Drakenb.* ad *Silium* lib. II. verſ. 52. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. XXVI. §. 2. & *Cortius* ad *Salluſt.* Jug. cap. XXII. §. I. ARNTZ.

5 *Manlium.*] MSS. *Marium.* Forte *Marſum* legerat ſcriba, quomodo a *Plutarcho* in Fabio appellatur. *Valerius* lib. VII. nomen omittit. SCHOTT. Alter Palatinus & MSS. omnes *Schotti*, *Marium*, unde ipſe faciebat *Marſum*; non male. Nam *Plutarchus* in Fabio, quamvis nomen reticeat nominat tamen a patria *Marſum*, at enim *Val. Max.* lib. VII. cap. III. videtur facere *Nolanum*, & ve-

ro

fugere ad hostes volentem, equo & armis donatis retinuit, & Lucano cuidam fortissimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. 6 Tarentum ab hostibus recepit; Herculis signum inde translatum in Capitolio dedicavit. 7 De redemptione captivorum cum hostibus pepigit, quod pactum cum a Senatu inprobaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, & fidei satisfecit.

C A-

ro eadem indulgentia L. Bantium sibi conciliavit Marcellus, apud *Livium* libro XXIII. cap. XIV. GRUTERUS. Sed cur quidquam mutemus contra consensum MSS. quae omnes *Marium* volunt, licet dissentiant Editi, &, ut conjicio, codex *Grammii*, cum nulla varietatis mentio fiat, eo loco, ubi *Schottus*, *Manlium* expresserat.. Nos exemplum secuti summi *Gronovii* ad *Livium* lib. XXII. cap. XLII. *Marium* admisimus, uti ibi hoc loco scribendum esse in notis monuerat. ARNTZ.

Statilium.] *Statillum* Parisinus appellat. SCHOTTUS. *Frontinus* lib. IV. Strat. cap. VII. ex. 36. *Q. Maximus transfugere ad hostes volentem statilium vocari ad se jussit.*

Donatis.] Scribit Leid. sec. *Donatum.* ut *Virg.* lib. V. Aen. vers. 305.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Et *Val. Max.* lib. II. cap. X. exem. 2. *Regiis muneribus donatum.* sed vulgatum tueor vel hoc *Frontini*, qui saepe Nostro eadem scribit, lib. IV. cap. VII. ex. 36. *Tum donato ei equo, pecuniam insuper largitus.* ARNTZ.

Ob amorem mulieris infrequenti.] *Infrequens* militare vocabulum *Livio*, *Ausonio*, *Plauto* & aliis. *Cornificius* ad Herennium lib. IV. *Praetereo, quod militiae te infrequentem tradidisti. Agellius* lib. XVI. cap. IV. *Miles, cum die, qui praedictus est, aberat, neque excusatus erat, infrequens appellatur miles, qui abest, afuitque a signis.* Plura doctissimus *Lipsius* Noster Antiq. Lect. lib. V. cap. VI. & lib. V. de Militia Romana dialogo VIII. SCHOTT.

Eandem.] Codex Haun. corruptissime *infrequenti, dolore stanti emtam*, quae verba quid velint, non video, nisi forte reponendum foret: *dolore absenti*, ut antea ad expositionem vocis *infrequenti* a Glossatore in margine sint adposita. Leid. autem pr. pronomen delet; offendebat scilicet haec vox, quae sine necessitate videbatur interposita. Sed aliter putasset, si scivisset, Optimos Scriptores eis pronominibus uti sic, ut abundare videantur. *Livius* lib. XLV. cap. II. *Quod Missum Corcyrae, Brundusii, ad mare superum, aut in agro Larinati esset - - - hos omnes milites dimitti placuit.* In Apologia sua *Apulejus* p. 274. *Calumniam Magiae, quae facilius infamatur, quam probatur, eam solam sibi delegit ad accusandum.* Confer ibi magnum *Casaub.* Celeberr. *Duker.* ad *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 28. *Cort.* ad *Cicer.* Epist. ad Fam. lib. VII. Ep. IX. & XXVI. & nos supra ad cap. XXVII. §. I. ARNTZ.

6 *Tarentum.*] In magna Graecia. ANNA.

Ab hostibus.] Carthaginiensibus. MACH.

Recepit.] Per caussam cujusdam adolescentis Tarentini, qui habebat, militans sub Fabio, sororem in urbe sibi amantissimam, fidelissimamque amatam a Bruttio juvene, urbi ab Hannibale praeposito, pellicente congressu nocturno muliere ad se amatorem, occasio data fuit Fabio prodendi, volenteque Brutio, immo signum exhibente, contra Tarentinorum spem (inquam) opportunitas commoda fuit duci Romano scalis appositis urbem ingredi. IDEM. Anno ab U. C. 544. ANNA.

Herculis.] Alias deorum imagines dimisit inquiens: *Deos iratos Tarentinis relinquamus.* MACHAN. E captis enim opidis signa Deorum transferebant, eisque vel eundem, vel ampliorem, quam habuerant, locum dicabant. ANNA.

7 *De redemptione captivorum.*] Fabium inter & Hannibalem convenerat, *ut quae pars plures captivos acciperet quam daret; argenti pondo bina & selibras in militem praestaret. Ducentos quadraginta septem quum plures quam Poenus recepisset, argentumque pro eis debitum, saepe jactata in Senatu re, quoniam non consuluisset patres, tardius erogaretur, inviolatum ab hoste agrum misso Romam Quinctio filio vendidit, fidemque publicam impendio privato exsolvit.* Vid. *Liv.* lib. XXII. cap. XXIII. EADEM.

Quod pactum.] Tertia inflexione MSS. *quae pactio.* SCHOTT. Factum id ante Cannensem cladem, & prius quam aequaretur Minucius dignitate, *Plutarchus.* Non igitur hic habita in narrando accurata ratio temporis. SCHOTT. *Not. Min.*

Ducentis millibus.] Sestertium scilicet. Quae librarum nostratum quatuordecim millia efficiunt. ANNA. Ex veteri Scriptura Leid. pr. *milibus*, quod

quod eſt tralatitium. Eleg. *Broukh.* ad *Prop.* lib. I. El. V. verſ. 10.

Vendidit.] Per filium, nec unquam acceptavit pecuniam, volentibus reddere Romanis. MACH.

Fidei ſuae.] Ut ſit, pronomen *ſuae* MSS. adjiciunt. SCHOTT. Aliter tamen apud me & Editi & Scripti, & ſine damno ſententiae abeſſe poteſt.

CAPUT XLIV.

ARGUMENTUM.

Matrem Deum hoſpitio recipit, Magiſtratu adverſum auſpicia nominatus ſe abdicat, ſtatuas ſibi poſitas tollit, Delminium expugnat, Imperatoris nomen & triumphum oblatum recuſat, & Corculum dicitur P. Scipio Naſica.

1 Publius Scipio Naſica, a Senatu vir optimus judicatus, Matrem 2 Deum hoſpitio recepit. Is cum adverſum auſpicia Conſulem ſe

1 *Publius Scipio Naſica.*] Ut ſupra ſaepe ἀνιστορήτως hiſtorias duorum confudit hic Scriptor, ita & iſto loco non ſemel Patris & Filii geſta, ambiguitate nominum deceptus, permiſcuit. Quod cum *Schottus*, *Sigonius*, *Sylburgius* perpetuo fere annotarint, nemo mihi vitio vertet, ſi taceo neque id etiam repeto. Malim enim ab ipſis peti, quam fungi perſona Actuarii. GRUT. Ejus filius qui in Hiſpania perierat. ANNA.

Matrem Deum.] Hinc quidam colligunt Scipionem Naſicam non ſolum Megalenſes ludos inſtituiſſe, ſed & templum Matris Idaeae dedicaſſe, etſi id neget *Ovidius* lib. IV. Faſtorum:

Naſica excepit, templi non exſtitit auctor;
Auguſtus nunc eſt, ante Metellus erat.

Quare priorem *Naſonis* verſum ſic tentabat *Pomp. Laetus*:

- - - *Templi tunc exſtitit auctor.*

SCHOTT. Cybelem. Lapis erat, quem coelitus ferunt demiſſum in quendam Phrygiae agrum, cui Peſſinunti nomen eſt. Eum Romani ab Attalo Aſiae Rege acceperunt. Vid. *Liv.* lib. XXIX. & *Ovid.* Faſt. IV. Romam advecta Cybele an. ab U. C. 549. ANNA. Scholiaſt. *Juven.* ad Sat. III. verſ. 137.

Hoſpitio recepit.] Secundum dictionem Apollinis, qua Romanos monebat: *curarent ut Deam, qui vir optimus Romae eſſet, hoſpitio exciperet.* ANNA.

2 *Is cum adverſum.*] Ad Filium haec pertinent, ſuperiora ad Patrem. SCHOTT. Prima narratio de Scipione Naſica, pertinet ad Patrem; ſequentes ad filium, itaque ſequenti verſu pro relativo *is*, quod a vulg. libris abeſt, reponi poſſet *ejus filius.* error autem hic cum aliis auctorum teſtimoniis convincitur, tum eo *Ciceronis* loco, qui a *Sigonio* citatur 170, 6. *Valerium* quoque hujus confuſionis notat idem *Sigonius* 198, 17. idem Naſicarum ſtirpem luculenter exponit 305, 15. SYLB. Reprehendit hunc quoque errorem *Pighius* tom. II. Ann. p. 406. Stemma Scipionum, quod in ultimo capite e *Sigonio* lib. II. Emend. cap. XLII. adtulit *Schottus*, latius expoſuit *Rupertus* ad l. 2. §. 37. ff. de Orig. Jur.

Conſulem ſe.] *Se* ex MSS. abundat. Mox *in foro proponebat* Pariſ. praefert. SCHOTT.

Magiſtratu

se a Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicavit. Cen- 3
sor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminum urbem Dalmatarum expugnavit. Impe- 4
ratoris nomen a militibus; & ab senatu triumphum oblatum recu- 5
savit. Eloquentia primus, Juris scientia consultissimus, ingenio sa- 6
pientissimus, unde vulgo Corculum dictus.

C A-

Magistratu se abdicavit.] Ut & Collega ejus C. Marcius Figulus an. U. C. 591. ANNA.

3 *Censor.*] An. U. C. 594. quo Romae clepsydras fieri jussit. Hoc anno mortuus Terentius. EADEM.

Ambitio.] Est nimia honorum affectatio: Ambitus vero pecuniae corruptio. MACH.

4 *Consul Delminum.*] Iterum Consulem fuisse Anno IↃXCVIII. *Cicero* in Bruto auctor est. *Delminium* scribunt MSS. & Agrippinense exemplum. *Deliminum* Parisinum & *Delmatorum* idem Coloniense *Delmatarum Gryphius.* SCHOTT. *Delminium* in ea Illyridis parte quae ad Macedoniam vergit. ANNA. Variis modis uti solent nomina propria, hanc urbem expresserunt Scribae: *Dilumium* Fran. *Delimnium* Leid. pr. *Delmum* Haun. Ceteri & Editio Ven. *Delminum* quod consensu plurimorum recepi nixus Auctoritate *Eustathii* ad *Dionysii* Orb. Desc. vers. 97. Η δὲ πόλις αὐτῶν Δάλμιον, ἢ Δελμίνιον, ἢ Δέλμινον. Scio quidem hanc Scripturam rejici a *Modio*, &, cui Eruditorum vestigia legere mos est, *Keuchenio* ad *Frontinum* lib. III. cap. VI. ex. II. Sed cum judicii sui nullam addant rationem, nondum sola auctoritate persuadent. Et certe Δάλμιον ab aliis esse dictam, ut tradit *Eustat.* constat ex *Stephano* in illa voce, ubi quem laudat *Appiani* locum qui *Delminium* dixerat, hodie non exstat, nisi latina Interpretis versione p. 1200. Ed. *Tollii.* Porro de vocis *Dalmatiae* seu *Delmatiae* scriptura etiam non eadem sentiunt omnes, & certum *Delmatia* recte etiam scribi, cum ita Nummi & lapides antiqui. Vide *Harduinum.* de Numm. Ant. p. 132. *Dausq.* Orthogr. part. II. p. 104. *Pighium* tom. II. Ann. p. 428. Atque ita editum apud *Vellejum* lib. II. cap. XXXIX. §. 3. & aliis ibidem locis. Sed Codices Manuscripti, uti Nostri omnes & Editiones, & illa ipsa, quam possidemus *Gryphii*, *Dalmatae* & *Dalmatia* praeferre solent. Idem de aliis testantur Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 3. & *Oudend.* ad *Lucanum* lib. II. vers. 402. nec aliter infra Epit. cap. I. §. 7. & cap. IV. §. 4. &c. ARNTZ.

5 *Imperator.*] Nomen est militare. Nemo illud assequebatur, nisi cujus exercitus, victoria parta, X. millia hominum internecioni dedisset. MACH. Quod de *Imperatoris* nomine hic dicitur, P. Scipioni Africano *Plutarchus* adscribit, ut in nomine Scipionum falsum credam auctorem nostrum. SCHOTT.

Triumphum oblatum recusavit.] Recte enim Octavianum Augustum triumphalem lauream folia infructuosa appellare solitum refert *Sextus Aurelius Victor.* IDEM.

Sapientissimus.] Quid si *Sagacissimus* legas? quod ingenii proprium. Nihil tamen muto. In corde *sapientiam* quidam collocarunt. Animam alii vocarunt. Hinc Cordati & excordes vecordesque. *Cic.* I. Tusculana. IDEM. *Not. Min.*

Corculum.] Apud physicos lego animalia habentia minimum *cor*, esse prudentiora, inde homini est pusillum, virtute unita fortiore se ipsa dispersa: e contrario videmus boves, cervos & alia bruta, habentia magnum *cor. Homerus* I. Iliad.

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο.

Id conviciatus Achilles iratus Agamemnoni. Latine: *Vino gravis*, *ocule canine*, *cor cervinum.* MACH. De *Corculo* vide *Pomponium* I. C. l. II. de Origine Juris. *Ciceronem* in Bruto, & Tusculanis Disputationibus. SCHOTT. Confundit autem historiam rursum Scipionum patris & Filii, ut & *Val. Maximus* libro VII. cap. V. quod admonendum, nequis erraret, duximus.

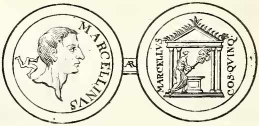
P. Scipio Nasica, qui adoptatus a Q. Metello Pio, Q. Metellus Pius Scipio dictus est: Cos. IↃCCI. Cicero VI. ad Attic. Pro domo sua & in Bruto.	Pater P. Scipio Nasica.	Auus P. Scipio Nasica orator, Cos. IↃXLII. Uxor Caecilia Macedonici filia.	Proauus P. Scipio Nasica Serapio Cos. IↃCI.	Abauus	Paternus C. Laelius Cos. IↃCXIII.
	Mater Licinia filia C. Laelii.	Auus maternus L. Licinius Crassus orator Cos. IↃCLVIII. Ejus uxor Mucia filia C. Laelii.	Proauus maternus Q. Mutius Scaeuula Augur. Cos. IↃCXXXVI. Ejus uxor Laelia filia C. Laelii.		Maternus P. Scipio Nasica Corculum Cos. IↃXCI & IↃXCVIII.

SCHOTT.

CAPUT XLV.

ARGUMENTUM.

Viridomarum singulari praelio fundit, opima spolia Jovi consecrat, Hannibalem vinci docet, Syracusas expugnat, in Albano monte triumphat, Hannibalis insidiis deceptus occumbit, & magnifice sepelitur M. Claudius Marcellus.

1 2 Marcus Marcellus Viridomarum Gallorum ducem singulari praelio fudit. [Spolia opima Jovi Feretrio tertius a Romulo consecra-

1 *Marcellus.*] De hac pugna egregie *Petrarcha* in triumphis inquit: *Vide el bono Marco Marcello che supra la riva di po apresso gia stesso occiso con de sue mani el gran ribello. Virg.* VI. Aneid.

- - - Gallumque rebellem
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.

Tertius autem a Romulo spolia opima Jovi Feretrio tulit. MACH.

Viridomarum.] Ita vulgati omnes. Veteres libri & Fasti Romani *Virdumarus* quatuor syllabis scribunt, & quincta vocali. Quidam calamo exarati *Viriodomarus* sex syllabis. *Propertius* lib. IV.

secravit. Primus docuit quomodo milites cederent, nec terga prae- 3
berent. Hannibalem] apud Nolam, locorum angustia adjutus, vin- 4
ci

IV. tetrasyllabum facit.

Virdomari genus hic Rheno jactabat ab ipso,
Nobilis erectis fundere gesa rotis.

Plutarchus hoc nomen ignorasse videtur, in Romulo enim & Marcello *Britomartum* & *Briomarum* nominat. *Josephus Scaliger* in quibusdam libris *Virdumani* reperit apud *Propertium*. SCHOTT. Ita ex Codice *Grammii* & omnibus Edit. quibus cum consentit *Florus* lib. II. cap. IV. §. 5. & *Servius* ad *Virg.* lib. VIII. Aen. vers. 856. Ex similitudine vocis natus error in Fran. & Leid. sec. *Marcellus Vir Romanus Gall.* Haun. *Marc. Vir Romanus Brennum Gall.* Audierat ille, Brennum olim Romam incendio delevisse, sed omnes Gallorum duces ideo *Brenni* appellandi non erant. *Viridumarum* exprimunt alii apud *Caesar.* lib. VII. Bell. Gall. cap. XXXVIII. & LV. Alii *Virdumarum.* Confer *Pighium* tom. II. Ann. p. 130. *Vinetum* ad *Eutrop.* lib. III. cap. VI. & ad *Florum* loc. laud. *Fabric.* ad *Orosium* lib. IV. cap. XIII. & alios. *Briomartum* seu *Briomarum* quod eum appellet *Plutarchus* in Marc. p. 302. inde fortasse factum est, quoniam confuderit duorum ducum nomina, *Britomaro* enim duce Galli ab Aemilio fuerunt victi. *Florus* lib. II. cap. IV. §. 3. & sic *Briomatum* hic legit Leid. pr. & *Boend.* Sed nihil incertius est in historia Romana, quam nomina propria Germanorum, cum Germanica latino ore durum quid sonarent, praesertim illis temporibus, cum veteri sua lingua loquebantur, ex qua derivanda sunt omnia illa vocabula, quod recte dudum monitum Viris Eruditis. ARNTZ.

Gallorum.] Insubrium. ANNA.

Praelio fudit.] An. U. C. 531. ANNA.

2 *Spolia legit apud Nolam. Hannibalem primus.*] Praeclare locum hunc mutilum restitui ex membraneis codicibus, nisi vehementer fallor. Nec enim consentaneum vero, cum & Romuli & Cossi opima spolia tam diligenter referat, tertia ab illo studio esse praeterita, nec enim plura fuisse leguntur. SCHOTT. Absunt tamen ab omnibus & Scriptis & Editis, quare uncis inclusimus.

Jovi Feretrio.] *Virgilius* tamen VI. Aeneid. Quirino suspensa canit.

Aspice ut insignis spoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros supereminet omnes:
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques, sternet Poenos, Gallumque rebellum,
Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.

De qua controversia *Servius*, & *Sex. Pompejus* lib. XIII. de Verborum Significatione & nos in Cornelio Cosso quaedam. SCHOTT. *Johannes Grejonius* ab antiqua scriptura manu ductus sic tentabat: *Spolia opima Jovi, &c. Primus docuit, &c. praeberent. Spolia etiam legit apud Nolam, ubi Hannibalem primus locorum angustia.* Ego MSS. religiose sequor. IDEM. *Not. Min.*

3 *Cederent.*] Ambiguum, an, quod mihi videtur, diphthongo hic scribendum, hoc est, Hannibalem vinci posse, ut de Poenicis militibus intelligatur. Sed *Ne quomodo milites cederent* non nemo legendum putabit ex *Plutarcho* in vita & comparatione Marcelli cum Pelopida. SCHOTT. *Not. Min.* Pro *cederent*, *Schottus* legendum putat, *incederent.* vel *milites ejus caederent.* Editam scripturam si retineamus, sensus erit: docuit milites, quomodo cederent, sed ita tamen, ut non praeberent terga. SYLB. Annotant viri doctissimi: forte legendum, *incederent*; vel, *milites ejus caederent.* non est profecto. aliud enim adverso vultu gradu lento turmatim retrocedere, aliud perturbatis ordinibus aufugere. qui urgente vi adversariorum pedem proferre nequeunt, eum sensim & restitantes referunt; more leonis, qui in campo deprehensus, canum venantiumque impetum haud tolerat, cujus mentio apud *Plinium* lib. VIII. Nat. Hist. cap. XVI. qui terga praebent, passim in fugam effunduntur, & omnes quidem acerrimo cursu; nonnulli etiam abjectis armis: uti pluribus ostendi in dissertationum *Livianarum* farragine. Allusit pulcre imagini illi *Seneca* lib. de Tranq. animi cap. III. *Nec ego negaverim, aliquando cedendum; sed sensim relato gradu, & salvis signis, salva militari dignitate. Sanctiores tutioresque sunt hostibus suis, qui in fidem cum armis veniunt. Hoc puto virtuti faciendum, studiosoque virtutis: si praevalebit fortuna, & praecidet agendi facultatem, non statim aversus inermisque fugiat, latebras quaerens, &c.* GRUT. *Cederent*, id est, retrocederent. ANNA. Et oppositum illud: *nec terga praeberent* satis verum sensum indicat, quem recte exposuit *Gruterus.*

4 *Apud Nolam.*] Lego *Hannibalem apud Nolam primus* &c. ex *Valerio Max.* lib. I. cap. VII. SCHOTT. Supra in Hannibale. *Nola* in Picentinis non longe a Neapoli. ANNA.

Locorum angustia.] Nam tertia porta reclusus est Nolae. MACH.

Vinci docuit.] De quo *Plutarchus* his verbis meminit: Hic primum Hannibal terga Romanis ostendit. Poeni itaque terrore, ac vulneribus confecti

5 ci docuit. 6 Syracuſas per tres annos expugnavit. Et cum per calumniam triumphus ei a ſenatu negaretur, de ſua ſententia in Albano monte triumphavit. 7 Quinquies Conſul, inſidiis Hannibalis deceptus occubuit, & magnifice ſepultus. 8 Oſſa Romam remiſſa, a praedonibus intercepta perierunt.

fecti in caſtra compulſi ſunt: in ea pugna plura quinque millibus hoſtium deſiderata feruntur, ex Romanis vero non plures quingentis. *Livius* tantam hoſtium ſtragem fuiſſe nequaquam aſſerit. MACH. Haec duo verba non ferunt *Gramm.* Cod. & Ven. *vindicavit* praeferentes, hic ſcilicet uſus verbi *docere* ignotior videbatur. *Claudianus* Bell. Get. verſ. 138.

Primus fulmineum lento luctamine Poenum
Compreſſit Fabius; campo poſt auſus aperto
Marcellus vinci docuit.

Seneca Herc. Fur. verſ. 241.

- - - *Saeva Lernae monſtra, numeroſum malum*
Non igne demum vicit & docuit mori.

Similiter *Claud.* Bell. Get. verſ. 10.

- - - *Cunctis faciles jam puppibus haerent*
Ut vinci didicere ſemel.

ARNTZ.

5 *Syracuſae.*] Urbs eſt metropolis, Siciliae quidem amoeniſſima. MACH.

Per tres annos.] Nam Archimedis Geometrae machinis diu in obſidione laboravit, tandemque cepit. Syracuſanis Dianae feſtum inter jocos, ac delicias celebrantibus triumphavit: Romae autem ovavit minore triumpho, *Plutarcho* teſte. MACH. Syracuſas obſedit Marcellus anno U. C. 538. expugnavit an. 541. ANNA. Praepoſitio eadem notione qua apud *Ovidium* Epiſt. XVI. Her. verſ. 91.

Laeta domus nato per tempora longa recepto.

6 *Triumphus ei.*] Sed minor ei *triumphus* conceſſus eſt, nam ovans urbem intravit. Vide *Liv.* lib. XXVI. cap. XXI. ANNA. *Ei* non agnoſcunt tres Codd.

De ſua ſententia.] Prius *de ſua ſententia*, ſine Senatus conſulto in Albano monte, cum ei honos Romae negaretur, triumphavit C. Papirius Maſo, quem multi alii poſtea ſequuti ſunt. ANNA. *Ex ſua* Haun.

7 *Quinquies Conſul.*] Cum T. Quintio Criſpino. an. U. C. 545. ANNA.

Inſidiis.] Dum cum Criſpino iviſſet ſpeculatum collem, qui mediaſtinus erat inter utriusque caſtra hoſtis, a Carthaginienſibus circumventus occidit, magnifice ſepultus. MACH.

Oſſa.] *Plutarchus.* Corpus ſplendide ac magnifice ornatum cremavit Hannibal, poſtmodum reliquiis in argentea urna conditis coronam imponens auream, filio mitti curavit, quae dum feruntur, intervenere Numidae, qui, ut vas corriperent, portantes adorti ſunt: parte alia dum obſiſtitur, vique pugna committitur, oſſa diſperguntur. Id cum audiſſet Hannibal, adſtantibus dixiſſe fertur: *Profecto nil fieri Deo licet invito*, & affectis poena Numidis amplius legendas, transmittendasque neglexit reliquias. Unum addam in umbilico hujus capitis. In fine vitae Marcelli a *Plutarcho* conſcriptae pedibus quoque me in ſententiam fateor ire eruditi *Catellani Cottae* Mediolanenſis, qui ad perdoctum condiſcipulum Noſtrum *Triſtanum Calchum* Regium nunc auricularium in Senatu Inſubrio judicio deſiderati *Hermolai Barbari*, atque viventis *Parrhaſii* ſcribit, opuſculum iſtud, quod commentamur, *Cornelio Nepoti* addici, ita ſcribentis. *Plutarchus:* haec a *Cornelio Nepote*, atque *Valerio Max.* ſcripta traduntur. [Scilicet interceptas reliquias Marcelli.] IDEM. De his vide quae ex *Plutarcho* annotavimus in fragmentis *Nepotianis.* SCHOTTUS. *Praedonibus*, id eſt, Numidis. ANNA. De more remittendorum oſſium in patriam vide *Herodian.* lib. IV. cap. I. *Juſtin.* lib. XXV. cap. V. §. 2. & *Servium* ad *Virgil.* lib. I. Aen. verſ. 623.

CAPUT XLVI.

Argumentum.

Matrem Deum repente in alto ſtantem zona impoſita movet inceſtus falſo ſuſpecta Claudia virgo Veſtalis.

Hannibale Italiam devaſtante, ex reſponſo librorum Sibyllinorum 1 Mater Deum a Peſſinunte arceſſita, cum adverſo Tiberi veheretur, repente in alto ſtetit. Et cum moveri nullis viribus poſſet, ex libris cognitum, caſtiſſimae demum feminae manu moveri poſſe. Tum Claudia, virgo Veſtalis, falſo inceſti ſuſpecta, Deam oravit, 2 ut,

1 *Librorum Sibyllinorum.*] De qua re lege *Livium*, *Gellium*, *Macrobium.* Libros vetula quaedam Deo plena Tarquinio Priſco vendidit, in quibus de Hannibale pellendo talis fuerat ſententia: *Romani, ſi unquam vomicam illam, quae longe terrarum venit, pellere vultis a vobis, magnam Deum Matrem arceſſendam puto.* MACH. De iis apud *Florum*, quae vide ne actum agam. Repertum fuit in iis hoc carmen; *Quandoque hoſtis alienigena terrae Italiae bellum intuliſſet, eum pelli Italia vincique poſſe, ſi mater Idaea a Peſſinunte Romam advecta foret.* ANNA.

Mater.] Alii *Matre.* SCHOTT. Ita *Boend.* & Leid. uterque minus concinne.

Peſſinunte.] Phrygiae oppido. ANNA. In praepoſitione hic ſibi non conſtant libri. *E Peſſinunte* expreſſerat *Aldus* eumque ſecuti, quomodo eſt in Leid. pr. &, ut videtur, *Gramm.* & Haun. *ex* Fran. *Tertull.* Apol. cap. xv. *Atyn illum deum ex Peſſinunte. a Peſſinunte*, *Boend.* Edit. Ven. & *Mach.* Quo modo *Livius* lib. xxix. cap. x. *Mater Idaea a Peſſinunte Romam advecta foret.* Ita ex optimis MSS. praetulit magnus *Gronovius*, uti & apud Eundem lib. xxxiv. cap. iii. *Matrem Idaeam a Peſſinunte ex Phrygia venientem excepturae ſunt.* Praepoſitionem vero ignorat Leid. ſec. uti *Val. Maximus* lib. viii. cap. xv. exem. 3. *Apollinis monitu Peſſinunte arceſſitam Deam excipi voluit.* & *Solinus* Polyh. cap. i. p. 8. *Arceſſi ſacra Deum Matris Peſſinunte.* Ita reſtituit *Salmaſius*, cui adſtipulantur Excerpta Codicis ſcripti. *Livius* lib. xxxv. cap. x. *Quia Matrem Idaeam Peſſinunte venientem in urbem acciperet.* Perinde igitur in tanta varietate, quid eligas nobis media lectio placuit, ſi alicui aliter videatur, praeferat id, quod optimum judicet. ARNTZ.

In alto.] *In alveo* libri ſcripti & Agrippinenſis, & *vado Tiberino extraxit*, inquit *Sueton.* in Tiberio cap. 11. Mihi tamen miraculum augere videtur vox *alto.* i. profundo ſatis loco. Quid enim mirum ſi in vado ſteterit? *Herodianus* lib. 1. in oſtio Tiberis accidiſſe refert, ubi vadum fuiſſe quis credat? Adde adverſo flumine id accidiſſe. SCHOTT. Non memini *altum* legere circa fluvios. ſi tamen alibi reperitur; belle & heic locum ſuum tuebitur: ſin minus, reſcribendum cum MSS. *in alveo ſtetit.* Palatina tamen exemplaria alterum exhibent. GRUT. *Ovidius* tamen iv. Faſt. limoſo vado preſſam dicit.

> *Sicca diu fuerat tellus: ſitis uſſerat herbas:*
> *Sedit limoſo preſſa carina vado.*

ANNA. *Adverſum Tiberim. Gramm. Altus* vero dicitur fluvius ab *Ovidio* lib. ii. Faſt. verſ. 166.

> *In medio gelidae fons erat altus aquae.*

De ipſo Tiberi idem lib. iii. Am. El. vi. verſ. 69.

> *Ter molita fugam, ter ad altas reſtitit undas.*

Tritiſſimum illud ejuſdem:

> *In caput alta ſuum labuntur ab aequore retro*
> *Flumina.*

Adeoque hic *alto* eſſe poſſet *alto loco*, ubi ad navigandum profundus ſatis eſſet fluvius. Vel per *altum* hic intelligatur caput fluvii, ubi in mare exit, eo enim loco navem conſtitiſſe ſcribit *Ovidius* lib. iv. Faſt. verſ. 291.

> *Oſtia contigerat, qua ſe Tiberinus* in altum
> *Dividit.*

ARNTZ.

Ex libris.] Simpliciter, pro libris Sibyllinis, ita ſaepe *Livius.* ANNA.

 2 Clau-

ut, si pudicam sciret, sequeretur; & zona inposita navem movit. 3 Simulacrum Matris Deum adduxit, templum aedificavit Nasica, qui vir optimus judicabatur.

C A-

2 *Claudia.*] Ego *Q. Claudiam* esse puto, cujus statua in vestibulo templi matris Deum posita, bis ea aede incendio consumpta, in sua basi flammis intacta stetit. *Val.* lib. I. cap. VIII. *Quinctam* etiam appellat *Cicero* pro M. Coelio, & de Aruspicum responsis, & *Lipsius* noster libro de Vestalibus. SCHOTT.

Virgo.] Hae enim prae ceteris debebant pudicitiae & sanctitatis laude esse insignes & ab omni delibatae castitatis suspicione longissime remotae. Elegantissimus quidem *Broukhusius* ad *Propert.* lib. IV. El. XI. vers. 52. Claudiam hanc ab omnibus *Matronam* appellari, adeoque non Virginem, sed nuptam feminam fuisse existimat, ideoque *Statii* locum, qui eam *Virginem* dixerat, in aliam sententiam detorquet, quasi *Virgo* etiam de Nupta diceretur. Sed si hoc faciant Latini, tum fere ex subjecta materia intelligi potest, ita eam vocem esse exponendam, quod apud *Papinium* tamen longe aliter se habet. Sed fugerat Virum in Poëtis versatissimum, tum hic locus, tum alius *Sidonii Apollinaris* carm. XXIV. vers. 41.

Qualis nec Phrygiae dicata Vestae
Quae contra satis Albulam tumentem
Duxit Virgineo *ratem capillo.*

Ad quem locum alia adfert Erud. *Savaro.* Quare etiam eam Vestalem sacerdotem, quam ἔδει παρθενεύεσθαι, *virginitatem servare decebat*, facit *Herodian.* lib. I. cap. XI. §. II. ARNTZ.

Falso.] *Ovidius:*

Claudia Quinta genus Clauso referebat ab Atta,
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem: sed non credita, rumor iniquus
Laeserat, & falsi criminis acta rea est.

ANNA.

Incestus.] Dicitur hoc vocabulum ab *in*, i. non *casto*, literae mutatione: vel *in* & *cesto*, baltheo Venereo. MACH. Correxere emendatores tot fere modis, quot literarores illi veteres dici permisere; alii enim *incestu suspecta*, alii *incesti*, secunda inflexione, alii *de incestu*. SCHOTT. Malim *incestus suspecta*. IDEM. *Not. Min.* *Inceste* Leid. pr. *incestui* Fran. ceteri *incesti*, & sic Veneta editio, quamvis *incestus Mach.* *incestu Aldus* & qui eum sequuntur. quod videtur malle Cel. *Burmannus* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XXXV. §. 3. sed cum hoc non admittant Scripti, malui *incesti* exprimere. Quomodo *Livius* lib. II. cap. XLII. fin. *Ut Appia Virgo Vestalis damnata incesti poenas dederit.* Epit. *Liviana* XX. *Tutia Virgo Vestalis incesti damnata est. Val. Max.* lib. IV. cap. II. exem. 2. *Qui incesti crimine a tribus Lentulis accusatus. Obsequens* de Prod. cap. XCVII. *Tres uno tempore Virgines Vestales nobilissimae cum aliquot Equitibus Romanis* incesti *poenas subierunt. Orosius* lib. IV. cap. II. *Virgo Vestalis convicta damnataque* incesti. & eodem lib. cap. V. *Capparonia Virgo Vestalis* incesti *rea.* lib. V. cap. XV. *Virgines Vestales eadem Aemilia ad participationem* incesti *solicitatas.* & lib. VI. cap. III. *Catilina* incesti *accusatus*, *quod cum Fabia Virgine Vestali commisisse arguebatur.* Paullo post corrupte *clam* pro *Deam* Leid. pr. ARNTZ.

Ut si pudicam.] *Lactantius* lib. II. cap. VIII. *Ut si se sanctam judicaret, suum cingulum sequeretur.* Alii legunt: & *pudicam se sciret, sequeretur.* SCHOTT. In mea Editione *Lactantii* quae cura Thysii prodiit, nec alia jam est ad manus lib. II. cap. VII. pro *sanctam* legitur *castam*, sed praeferenda erit *Schotti* lectio, si MSS. innitatur, cum ignotiore significatione idem indicet, monente jam olim *Servio* ad *Virg.* lib. XI. Aen. vers. 158. *Spanhem.* ad *Callim.* Lavacro Pall. vers. 53. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. I. El. V. vers. 14. Cel. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. VI. §. 40. *Torren.* ad *Val. Max.* lib. VIII. cap. XV. exem. 12. *Ovidio* lib. IV. Fast. vers. 296. Ubi tamen *castos* praefert Nob. *Heins.* in quatuor codd. *sacros*, esse monuit Cel. *Burm.*, quomodo variatur apud *Senec.* Troad. vers. 698.

Si te revisat conjugis sanctae torus.

Sacrae duo MSS. Traj. Posset & haec vox corrupta esse apud *Propert.* lib. II. Eleg. VII. vers. 41.

Penelope poterat bis denos salva *per annos*
Vivere, tam multis femina digna procis.

Siquidem putarem rectius *Sancta* scribi, pudicitia posset *salva* dici, non autem ipsa mulier. Ex his igitur patet, falsum esse Erud. *Clericum* ad Epist. II. *Sulpitii Severi* cap. XXXII. ubi haec habentur: *Praecede & in actu, quos in* sanctitatis *sanctificatione praecurris.* Praestaret, inquit, *sanctimonialis* scribere. Sed non cogitavit Vir Doctiss. *Sulpitium* ab elegantia Linguae non esse omnino alienum. *Sanctitas* hoc loco est *castitas*. Sed cum alter locus alterum trahit sum in illis, quae ad *Aurelium* non spectant, longior quam par est. ARNTZ.

3 *Simu-*

3 *Simulacrum.*] Pleniores membranae noſtrae quas bona fide expreſſi, ſenſu & pleniore & veriore id requirente. Vulgati enim hactenus: *Simulacrum matris Deum advexit*, alii *adduxit. Templum aedificavit Naſica, qui vir optimus judicabatur.* Supra vero cap. XLIV. ait matrem Deum, ſeu matrem Idaeam ab Attalo Aſiae Rege Romanis legatis traditam a Naſica hoſpitio acceptam & conſecratam, reſponſo ita monente. Vide *Plinium* lib. XVIII. cap. III. Nec templum aedificaſſe Naſicam verum eſt, ſed a Livio & Cajo Claudio Cenſoribus auſpicatum, & a Junio Bruto dedicatum, teſte *Livio* Annal XXXVI. SCHOTT. *Johannes Grejonius* ita cum *Livio* comparabat: *Simulacrum Matris Deum adduxit, quod, dum templum aedificatur, a Naſica, qui vir optimus judicabatur, exceptum eſt, & in aedem Victoriae latum*, lib. XXIX. & XXXVI. IDEM. *Not. Min.* Erud. *Schottus* in prima Editione expreſſerat: *Simulacrum Matris Deum, dum templum aedificatur, Naſicae, qui vir optimus judicabatur, quaſi hoſpiti datum.* Non nego, & hanc mihi lectionem prae Editis placere, ſi modo conſtaret, ab Aurelio eſſe. Sed tam magnae varietates ſemper mihi Gloſſae injiciunt ſuſpicionem, cum non veriſimile fiat, Librarios talia ſtudio omiſiſſe, & in aliam ſententiam detorſiſſe. Si cui ita videbitur, ſequatur *Schottum.* dedi Lectionem omnium Codicum & Editionum, niſi malis *Matris Deum domum adduxit*, ut ob ſimilitudinem ſequens vox ſit abſorpta. Aedificatorem templi Naſicam etiam facit *Ovidius*, ſi ſana eſt ſcriptura lib. IV. Faſt. verſ. 347.

Naſica accepit: templi tunc exſtitit auctor,
Auguſtus nunc eſt, ante Metellus erat.

Alii legunt *non*, quod tamen minus apte, quare melius ipſam hanc lectionem videtur amplecti *Schottus* ſupra ad cap XLIV. §. I. ARNTZ.

CAPUT XLVII.

ARGUMENTUM.

Sardiniam ſubigit, Celtiberos domat, occupatis Thermopylarum jugis praeſidium hoſtium depellit, L. Flamininum ſenatu movet, baſilicam ſuo nomine facit, matronis ornamenta repetentibus reſtitit, Galbam accuſat, ipſe accuſatus abſolvitur, Carthaginem delendam cenſet, & poſt octoginta annos filium gignit M. Porcius Cato Cenſorius.

Marcus Porcius Cato, genere Tuſculanus, a Valerio Flacco Romam ſolicitatus; Tribunus militum in Sicilia; Quaeſtor ſub Scipione fortiſſimus; Praetor juſtiſſimus fuit; in Praetura Sardiniam ſubegit, 1

1 *Porcius.*] *Porciorum* certe familia ruſtica a porcis paſcendis dicta. MACH. *Portius* vitioſe ſcribunt aliquot Editiones cum tribus MSS. Vid. *Boſium* ad *Nepot.* Cat. init. *Dauſq.* Orthogr. part. II. p. 246. & *Keuchen.* ad *Frontin.* lib. I. cap. I. ex. I. deinde *Tuſculano* eſt in Fran.

A Valerio Flacco.] Hic Catonem induxit, animavitque, ut rem Romanam attingeret, morus maxime Catonis vita ac morum modeſtia. MACHAN.

Solicitatus.] *Ductus*, ſcriptum habet unus Codex perantiquus. Non male. SCHOTT.

Tribunus militum.] *Factus* adjicit vetus liber. IDEM. Fuit An. ab U. C. 545. *Cornelius Nepos* in vita Catonis. ANNA.

Quaeſtor.] Aerarii ſubaudi, quia etiam erat criminum. MACH. *Quaeſtores* qui pecunias conquirebant & reponebant Graecis ταμίας, vulgo dicimus *Treſoriers.* fuit *Quaeſtor* anno ab U. C. 549. ANNA.

Fortiſſimus.] *Fortitudo* eſt, qua auſus increpare Scipionem, quod prodigalitate continentiam corrumpi permitteret, cui Scipio, ſe quaeſtore nimium diligenti non egere reſpondit. MACH.

Praetor.] An. U. 555. ANNA.

In praetura.] Aliter in MSS. eſt: *Ex praetura Sardi-*

2 git, ubi ab Ennio Graecis litteris institutus. Consul Celtiberos domuit,

Sardiniam subegit, unde legendum ratiocinabar: olim *obtinuit*, aut sic; *sortitus est*, aut *rexit*. vel *subegit* retinendum, & pro *tenuit*, aut *rexit* interpretandum: vel potius *delegit* reponerem, ut affine magis, exigente id rei veritate. nam Hispaniam citeriorem provinciam, hoc est Celtiberiam, quam Consul sortitus erat, pacasse, deque ea triumphum duxisse refert *Polybius*, *Appianus* in Hispanicis, & Latini Romanae Historiae racematores. *Sardiniam* quidem provinciam sortitum Catonem Praetorem *Liv.* lib. XXXII. & *Plutarchus* Catone commemorat: *subegisse* vero nemo, quod equidem meminerim. Judicium tamen amplio. Forte hinc error natus, quod sive *Cornelius Nepos*, sive *Aemilius Probus* ita haec prior extulisset. *Ex Sardinia Q. Ennium poëtam deduxerat, quod non minoris aestimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.* Quae tamen non triumphasse Catonem de *Sardis* loquuntur, neque *subegisse*: nondum enim rebellasse eo tempore *Sardos* legi. SCHOTT. Restat in *Schotti* omnibus MSS. *ex praetura;* ut videatur vox ultima mutanda in aliam, quae innuat *obtinuisse* aut *sortitum* Sardiniam; non autem vi subegisse tanquam rebellem, quod nemo scripsit. Videantur notae *Schotti* nostri. Nam Palat. alter habet: *fuit: In Sicilia praetura Sardiniam subegit.* GRUT. Ego puto delendam tantum vocem *subegit*, quam e glossemate natam suspicor. Nempe scripserat *Victor: In praetura Sardiniam* Elleipticῶs, subintellecto *obtinuit*, *egit*, *habuit*, &c. Quod ut moneret studiosus aliquis margini adscripsit *sup. egit.* Quod postea in textum receptum in *subegit* immutatum est. ANNA. *Ex praetura* hic locum habere haud potest, cum eo tempore nondum provinciae *ex praetura* darentur, sed tantum quatuor legerentur praetores, qui inter se sortirentur praeturam *Urbanam*, *Peregrinam*, *Siciliam* & *Sardiniam*. Ut patet ex *Pomponio* Jurisconsulto l. 2. §. 32. ff. de O. J. Epitoma *Liviana* XX. & *Solino* in Polyhist. cap. V. Postea demum, cum inductae sunt quaestiones perpetuae, *ex Praetura* in provincia missi sunt Romani magistratus. Neque etiam ferri potest *in Siciliae praetura*, quod & habet Leid. pr. & facile ex *Gruteri* lectione effici potest. Cum Sicilia & Sardinia eodem tempore factae sint provinciae, quae a Praetoribus regebantur, (ut patet ex locis modo allegatis) adeoque Sardinia non potuit subigi a Praetore Siciliae. sed quod vox *Siciliae* interposita sit, ex superiori versu duxit originem, cujus corruptionis vestigia exstant in *Boend.* in quo erat: *In Sardiniam praetura.* Hunc corrector errorem intelligens, & alio eum vitio cumulans *Siciliae* fecerat, unde patet ex praecedentibus repetitam a Librario fuisse, qui & ibi *in Siciliam* scripserat. Leid. sec. habet: *Quaestor S. S. fortissimus fuit. In praetura Sardiniam* &c. & ita Haun. nisi quod ille *fuit* simul omittat. Haec lectio quamvis tersior sit, &, ut mihi quidem videtur, multo elegantior. (Nam ex repetitione *Praetor* & *Praetura* facile aliquis duos Magistratus efficeret, primumque ad Jurisdictionem civilem, alterum provincialem referret, cum saltem semel praetor fuerit, & in ea praetura sorte obtinuerit Sardiniam Cato.) Licet, inquam, haec lectio tersior sit, non tamen tollit difficultatem, quae oritur ex voce *subegit. Obtinuit*, *sortitus est*, *rexit* si scripsisset, vere scripsisset *Aurelius*. sed quis hoc dicet, cum tam multum differant ductus litterarum. Neque *subegit* per *rexit* audeo exponere, cum Noster non Philosophum, sed Historicum agit, cujus verba capienda sunt de domita regione, non de vitiis animi & inprobis moribus, in quibus coërcendis asperiorem eum in hac praetura fuisse notat *Livius* lib. XXXII. cap. XXVII. *delegit* autem scribere non potuit, cum *forte* eam acceperit, teste *Livio* lib. XXXII. cap. VIII. Quod autem vocem hanc delendam censeat Elegantioris sexus Decus, adsentire nequeo, non enim intelligo, quomodo Gallicis auribus talis constructio placere potuerit, quae certe apud Belgas, licet crassiori, quod illis objicitur, coelo adsueti, vitio verteretur. Durius fortasse quis existimet, si vitium hoc ignorantiae seu ineptiae Auctoris nostri tribuam, praesertim cum illud Librariorum culpae etiam adscribere maluerit *Pighius* tom. II. Ann. p. 251. Quare & conjecturam meam adscribere, quam periturae chartae parcere, satius duxi. Reponerem itaque ego: *Sardiniam forte egit. Sorte* namque divisas fuisse provincias nemo ignorat. Qui dubitat, praeter innumera loca conferre potest *Livium* lib. IV. cap. XXXVII. & XLIII. lib. VI. cap. XXX. lib. VII. cap. VI. & XXXVIII. *Senec.* lib. I. de Ira cap. XVI. fine. *Spartian.* Sev. cap. II. & IV. Erud. *Munckerum* ad *Lactant. Plac.* Narr. Fab. II. p. 275. Cl. *Schulting.* ad ff. de Off. Proc. §. 3. *Val. Max.* lib. VI. c. IX. exem. 6. Quod idem de hac Catonis praetura testantur *Livius* & *Plutarchus*. *Egit* vero erit *administravit*, *rexit*, ut *agere regnum*, de qua locutione confer Cel. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. VI. §. 2. *Liv.* lib. I. cap. XXXII. *Inter sacella & aras acturum esse regnum rati. Potestatem agere* apud eundem

muit, & ne rebellare possent, litteras ad civitates singulas misit, ut muros diruerent. Cum unaquaeque sibi soli inperari putaret, fecerunt. Syriaco bello Tribunus militum sub M' Acilio Glabrione 3 occupatis Thermopylarum jugis, praesidium hostium depulit. Cen- 4 sor

eundem *Flor.* lib. I. cap. VII. §. 2. *Imperium agere. Plinius* lib. VII. Hist. Nat. c. XXVIII. *Virgilius* lib. I. Aen. vers. 574.

Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.

Ubi *Servius: regetur.* Unde *agere* aliquid dicitur Proconsul seu Propraetor in Provinciis pro *curare.* l. I. pr. ff. de Alien. Jud. mut. caussa. l. I. §. I. ff. Ubi pupill. educ. & l. I. §. 10. ff. de oper. novi nunc. Si res igitur mei esset judicii, praeferrem, partim MSS. partim adjutus ingenio: *Quaestor sub Scipione fortissimus fuit; in Praetura, Sardiniam sorte egit.* Videant Eruditores. Si quis quid melius adferat, inter primos me reperiet felicioris ingenii aestimatores. ARNTZ.

Ennio.] Poëta ingenio maximus, arte carens: de quo ita *Cicero* in Archia: *Quare suo jure ille noster Ennius sanctos appellat poëtas.* Ibi etiam: *Charus fuit Africano superiori noster Ennius: itaque etiam in sepulcro Scipionum is putatur esse constitutus.* MACH.

Graecis litteris institutus.] Imo Ennium Poëtam inde deduxit, a quo multo post *Graecis litteris* senex admodum *institutus.* ANNA.

2 *Consul.*] Ann. U. C. 558. EAD.

Celtiberos.] De illis etiam *Lucanus:*

- - - *Profugique a gente vetusta*
Gallorum Celtae nomen miscentis Hiberis.

MACH. Hispaniae Tarraconensis populos. *Flor.* lib. II. cap. XVII. *Cato ille Censorius Celtiberos, id est, robur Hispaniae, aliquot praeliis fregit.* ANNA.

Fecerunt.] Omnium urbium muros, quae intra Baetim sunt amnem, a Catone uno die solo aequatos fuisse, *Livius* auctor est. MACH. *Putarent* a prima manu erat in Fran. ut *Livius* lib. VI. cap. III. *cum pro se quisque tenderent ad portas. Apulej.* lib. VIII. Metam. p. 214. *Sua quisque brachia dissicant.* & lib. X. p. 240. *Varie quisque praesentium auctores insimulabant. Dict. Cretensis* lib. II. cap. XXXII. *Cohortati suos quisque acie conflixere.* De hac constructione alia summus *Gronovius* ad *Livium* lib. V. cap. XXXIX. & lib. VII. cap. XIX. Cl. *Burm.* ad *Quinctil.* Decl. XII. cap. V. ad *Ovidium* lib. I. Met. vers. 59. & lib. V. vers. 212. & Erud. *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. VII. §. I. Tamen nulla est necessitas ut quidquam mutes, ceteri enim codices nihil variant, & haec ipsa verba, quod & alibi observavimus, exstant apud *Frontinum* lib. I. Strat. cap. I. ex. I. *Unaquaeque urbium sibi soli credidit imperatum.* Neque offendere debet, quod sequens verbum in plurali legatur, nam sic eleganter & alii eos numeros variare solent. *Apulejus* lib. IV. Metam. p. 147. *Sic* unusquisque *proximi periculi confinio* territus *suppetiatum* decurrunt. *Livius* lib. VII. cap. XXXIII. *Hoc spectaculo* accensi *dextra laevaque ante se* quisque *memorandum praelium* ciet, ubi tamen *cient* conjecit ὁ πάνυ *Gronovius*, cum recepta lectio facile locum suum tueatur. *Hygini* Poët. Astr. cap. VII. p. 373. *Ita sibi* quisque appeteret, *ut membra ejus* discerperent. ubi etiam *appeterent* omnino praeferendum ducebat Erud. *Munckerus.* Idem *Hyginus* fab. CX. Vellent *in Patriam suam* quisque *reverti, & praedam* quisque *sibi* duceret. Vide omnino diligentissime more suo de tali variatione agentem *Cortium* ad *Sallust.* Catil. cap. XXIII. §. 6. ARNTZ.

3 *Syriaco bello.*] Quod contra Antiochum gerebatur. Vide *Florum* lib. II. cap. VIII. ANN. *Boend.* & Leid. sec. *Syriatico.*

Tribunus militum.] Idem *Appianus, Plutarchus, Cicero, Livius* vero *Consularem legatum* vocat. ANNA.

M' Acilio Glabrione.] *Manius Acilius Glabrio* scribendum ex Capitolinis Tabulis, nam apud *Appianum* mendose legitur Ἀκίνιος pro Ἀκίλιος. SCHOTT. Fuit Consul cum P. Cornelio Scipione Nasica an. U. C. 562. ANNA. Aliquot scripti *Attilio.* Venet. *Atilio.* Sed nihil hac varietate frequentius. Adi *Bongars.* ad *Justin.* lib. XXXI. cap. VI. §. 4. *Lindenb.* ad *Ammian. Marcell.* lib. XIV. cap. VI. p. 24. *Keuchen.* ad *Frontin.* lib. II. Strat. cap. IV. ex. 4. & Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. VIII. §. 10. ARNTZ.

Thermopylarum jugis.] Thermopylae Oetae montis angustiae juxta Maliacum sinum. *In iis iter est non latius quam sexaginta passus, haec una militaris via est, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint, ideo Pylae (id est, portae) & ab aliis quia calidae aquae in ipsis faucibus sunt, Thermopylae locus appellatur. Liv.* lib. XXXVI. cap. XV. ANNA.

Praesidium hostium depulit.] Callidromi historiae referunt. Cato missis militibus suis Firmianis, quibus praeerat, speculatorias custodias Regis propalavit, qui universum exercitum pavore fugaque

sor L. Flamininum Consularem senatu movit, quod ille in Gallia, ad cujusdam scorti spectaculum, eductum quendam e carcere, in 5 convivio jugulari jussisset. 6 Basilicam suo nomine primus fecit. Ma- 7 tronis, ornamenta erepta Oppia lege, repetentibus restitit. Accusa-

fugaque consternavere, unde Antiocho lapide icto, excussisque dentibus, ac doloris acerbitate equum avertente, exercitus regius nulla ex parte impetum Romanorum sustinere potuit. MACH. Vide *Liv.* lib. XXXVI. cap. XV. XVI, XVII. &c. ANNA.

4 *Censor.*] Cum L. Valerio an. U. 569. aetatis suae 49. EADEM.

Flamininum.] Patriciae gentis nomen, non *Flaminium*, ut vulgati. SCHOTT. *L. Quintium Flaminium*, *Livius.* ANNA. Corrupti hoc loco sunt Codices, quorum pars *Flaminium*, *Flamineum* & *Flaminum*, praeferunt. Editt. *Flaminium.* Certum tamen est, hunc hominem *Flamininum* fuisse appellatum. Vid. *Gron.* & *Schulting.* ad *Senec.* Contr. XXV. init. Neque novum est has voces ita confundi a librariis, exempla dabimus infra ad cap. LI. ARNTZ.

Consularem.] Quem liber unus *Consulem* facit, non *Consularem.* Hoc tamen verum. Nam apud *Ciceronem* Cato septem annis postquam Cos. fuisset, senatu illum ejecisse narrat. SCHOTT. Nihil in nostris variatur. Tamen *Consulem* eum vocat *Livius* lib. XXXII. cap. XLII. *Praetorem. Senec.* Contr. XXV. p. 303. & alibi. Post male *e Senatu* profert Leid. pr. cum addenda omnino non fuisset praepositio. *Livius* lib. XLII. cap. X. *Omnes quos senatu moverunt.* lib. XXXIX. cap. XLII. Epitoma XIV. XVIII. & XCVIII. *Val. Maximus* lib. II. cap. VII. exem. 5. & eodem libro cap. IX. saepius. ARNTZ.

Quod ille in Gallia.] Placentiae, inquit, apud *Livium Valerius Antias* famosam mulierem fuisse. Porro *Livius* habet, ab Roma in *Galliam* perductum Philippum Poenum, nobile scortum. MSS. *in Galliam* accusandi casu. Sic enim habent: *quod ille in Galliam cujusdam scorti spectaculum ejectum quemdam e carcere jugulandum jussisset.* SCHOTT. *In Galliam* etiam Leid. sec.

Ad cujusdam scorti spectaculum.] De hoc auctores variant historiam. *scortum* autem de utroque sexu dicitur, quia, ut corium, subigatur: σκύτος corium Graece. MACH. *Livius* ad *spectaculum scorti procacis:* id est, ut spectaculum scorto fieret. Hanc historiam fuse *Liv.* lib. XXXIX. cap. XLII. & XLIII. ANNA.

Scortum.] Pro puero meritorio, ut *Sueton.* Vitellio cap. III. SCHOTT.

Eductum.] Parisinus antiquus codex *vectum* legit, Agrippinensis *vinctum.* Quid si legas, *e Gallia ejectum*, vel *vectum quemdam, a carcere &c.* nam Gallum transfugam fuisse, aut e Galliis profugum *Livius* diserte ait libro XXXIX. SCHOTT. *Vectum* Gramm. & Ed. Ven. *ejectum.* quinque reliqui, in mea Agrippinensi Editione *victum* legitur. sed receptam lectionem tuentur reliquae Editiones, quae sensum etiam efficit planum. *Seneca* Consol. ad Marciam cap. XX. prope init: *Haec e carcere educit, quos exire inperium inpotens vetuerat.*

In convivio.] *Inter pocula atque epulas, ubi libare Diis dapes, ubi bene precari mos esset, ad spectaculum scorti procacis in sinu Consulis recubantis mactatam humanam victimam esse, & cruore mensam respersam. Livius.* ANNA.

Jussisset.] *Livius sua manu hominem interfecisse:* non per lictorem, ut *Valerius Antias* & *Plutarchus* in Catone & in T. Quinctio Flaminino. SCHOTTUS.

5 *Basilica.*] Regium aedificium, nam βασιλεὺς rex appellatur. Porcia vocitabatur, cujus adhuc vestigia exstant, si famae credimus. MACH. E quatuor tabernis, quas emerat, erat facta. ANN.

6 *Matronis.*] Locus mendosus, recte nunc habet felici interpunctione: sic antea distinctus: *Matronis ornamenta erepta, Oppia lege repetentibus*, quasi dicas, *matronas* per Oppiam legem repetiisse jus cultus, mundumque muliebrem nimis sumptuosum. SCHOTT.

Oppia lege.] De matronarum cultu tulit C. *Oppius* Tribunus plebis Q. Fabio, Tito Sempronio Coss. anno U. C. 540. *ne qua mulier plus semuncia auri haberet, neu vestimento versicolori uteretur, neu juncto vehiculo in urbe, opidove, aut propius inde mille passus, nisi sacrorum publicorum caussa, veheretur. Liv.* XXXIV. *Tacit.* lib. III. ANN.

Repetentibus.] Sic legendum, non *petentibus.* MACH.

Restitit.] Bene ait, quia usus oratione gravi scripta a *Livio* IV. libro belli Macedonici in principio aeque respondente L. Valerio. MACHAN. Ineptius qui pro *restitit, restituit* restituerunt praeter ipsam historiae veritatem. SCHOTT. Quidam libri: *Oppia lege petentibus restituit.* Historiae namque sensus est, eum restitisse Matronis, quae cultum Oppia lege sibi ereptum repeterent, qua de re sup. 153, 15. SYLB. Restitit frustra, nam

cusator adsiduus malorum, Galbam octogenarius accusavit; ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus. Carthaginem delendam censuit. 8 Post octoginta annos filium genuit. Imago hujus, 9 funeris gratia produci solet.

C A-

nam Oppii lex abrogata & matronis ornatus concessus. ANNA.

7 *Galbae.*] Unde dicti sunt, lege *Suetonium* in principio vitae *Galbae* Imperatoris late dicentem. MACH. Fuit hic *Servius Sulpitius Galba*, qui praetor Lusitanos diripuit, Cujus gentis praenomen male in antiquis scriptoribus *Cicerone*, *Livio*, *Suetonio*, *Nepote*, aliis, in *Sergius* est commutatum: & in *Tacito* quoque, ut *Justus Lipsius* admonuit, qui propter ingenii doctrinaeque praestantiam nemini est paullum modo humaniori incognitus, ut *Varronis* usurpem. Cum enim *Ser.* scriberetur, *Sergius* inde formarunt, quod est Catilinarum gentile nomen. Graeci scriptores Σέργιος Γάλβας: tametsi in *Plutarcho* Σερούλιος hic reperi inemendate scriptum. SCHOTT.

Octogenarius.] *Livius* XXXIX. & *Plutarchus nonagenarium* perorasse scribunt: falso, nam 85. annos natus mortuus est, auctor *Cicero* libro de Claris Orator. & *Plinius* lib. IX. c. I. SCHOTTUS.

Quadragies quater.] Idem Plinius lib. VII. de Catone affirmat. MACH. Et *Solinus* Polyh. cap. I. p. I. medio.

8 *Carthaginem delendam censuit.*] Africanas subinde ficus ostentans, quas de industria sub toga tulerat, inquiens: *Fundum, ex quo haec lecta poma, trium dierum navigatione ab urbe Romana distare: unde e republica mihi Carthago delenda videtur.* Licet Scipione Nasica contradicente, decretum est a Senatu, eam everti. MACH.

9 *Post octoginta.*] *Aldinus* Codex eumque sequuti reliqui: *octuaginta.* Septuagenarii viri generant, inquit *Aristoteles* lib. VII. Animal. & in Politicis lib. VII. cap. XV. Cato tamen *octogenarius* filium e Salonii clientis sui filia. *Plinius* lib. VII. cap. XIII. & *Solinus.* *Plutarchus* idcirco nuptias eum contraxisse ait οὐ καθ' ἡλικίαν. Et Massanissa post *octogesimum sextum* annum filium, qui *Methymnus* appellatus sit. *Valerius* lib. VIII. cap. XIV. SCHOTT. *Octoginta* tamen ex editis etiam *Gryphius.*

Imago hujus, funeris gratia.] *Aldinus* codex *imago cujus* &c. Malo tamen *solius*, aut *unius.* *Uni* enim hoc honoris gratia tributum, ut ejus e curia *imago* in *funus* produceretur, ut auctor est *Val. Max.* lib. VIII. cap. XVI. Unde hunc locum ut mutilum instaurare doctissimus *Pighius* tentavit, *imago ejus funeris gratia e curia produci solet.* Caeterum de *imaginibus*, quae comitabantur gentilitia funera, lege *Plinium* lib. XXXV. cap. II. & *Corn. Tacitum* lib. III. Annal. extremo. Visum autem fuit non abs re fore Catonis dignitates, quas multas gessit, & aetatem per annos Consulares diligenter a nobis digestam subjicere, ut facilius *Plutarchus*, *Livius*, *Cicero*, & *Cornelius Nepos* intelligantur. Nam Porciae gentis stemma texuit egregie *Agellius* lib. XIII. cap. XVIII.

M. PORCIUS M. F. CATO CENSORIUS.

DXXI. Natus M. Aimilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud *Ciceronem* in libro de Senectute: *Anno postquam primum Consul fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum recepit, ego natus sum &c.* Alii DXIX. anno natum putant L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. in iis *Karolus Langius*, legitque: *Anno post, Consul primum fuerat, quam ego natus sum.* quae & in veteribus se reperisse libris *Aldus Manutius* testatur.

DXXXIX. Annos natus XVII. primum stipendium meruit, & militavit ad Capuam sub eodem Fabio quartum Consule. *Cor. Nepos.* XIX. alii numerant, ut altero a primo Consulatu Fabii anno natus sit Cato.

DXLIV. Aetatis XXIV. ad Tarentum stipendia fecit, Fabio quinctum Consule, ut ipse apud *Ciceronem* de Senectute.

DXLV. Aetatis XXV. Tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello V. T. Quinctio Crispino Coss. *Cor. Nepos*, vel *Aemilius Probus* in vita Catonis.

DXLVI. C. Claudii Neronis Cos. castra sequitur: strenuus habitus & laudatus in praelio Senensi, quo cecidit Asdrubal, exercitu Alpeis trajiciens, ut copias cum Hannibale fratre conjungeret. *Corn. Nepos* & *Livius* lib. XXVII.

DXLVIII. Quaestor P. Scipioni Africano, in Africa Proconsuli, cum quo perpetuo dissensit, & Augur, annos natus XXIIX. P. Cornel. Scipione Africano, P. Licinio Crasso Coss. *Livius* XXIX. Annal. & *Nepos*, *Cicero* vero in Bruto & Catone anno insequenti, Cethego & Tuditano Coss. Quem locum recta interpunctione & collo-

collocatione sanat *And. Patricius* in lib. II. M. Tullii de Rep. *Fabio quartum Cos. adolescentulus miles profectus sum ad Capuam, decimoque anno post ad Tarentum quaestor, quem magistratum gessi Coss. Tuditano & Cethego. Deinde aedilis, quadriennio post factus sum praetor, cum quidem ille admodum senex suasor Legis Cinciae de donis & muneribus fuit. Lambinus* in Probum bis quaestorem fuisse existimat: non sequor, quem & in *Ciceronis* Catonem vide.

DLI. Quadriennio post Aedilis plebis factus cum Cajo Aelio, qui male in *Nepotis* fragmento *C. Helvius* appellatur. *Livius* libro XXXII. & ipse apud *Ciceronem* Senectute. Agebat tum annum aetatis trigesimum primum.

DLV. Praetor quadriennio post Sardiniam provinciam obtinuit: Q. Ennium poëtam inde deduxit, a quo & post Graecas senex admodum literas didicit. *Val. Max.* lib. VIII. cap. VII. *Plinius* lib. VII. cap. XXX. D. *Hieron.* Epist. ad Nepotianum. *Liv.* XXXII. Annal. *Plutarchus* & *Nepos Cornelius* in ejus vita. *Cicero* in Catone.

DLVIII. Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam e Sabinis commigrarat. *Veget.* lib. II. cap. III. (ut *Modius* quidem legit) & lib. I. cap. VIII. Hic ejus abstinentia eluxit, & frugalitas. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam, quae rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato, adjuvante P. Manlio Praetore. Matronis cultum repetentibus, Oppia lege ademptum, restitit. *Plutarchus*, *Livius* XXXIII. Annal. *Nepos*, alii *Val. Max.* lib. IX.

DLIX. Hoc anno pro Consule ex eadem provincia de Senatus sententia triumphavit. Fasti Capitolini, *Appianus* Ibericis, *Frontinus*, *Florus*, & *Zonaras*.

DLXII. Legatus (ut *Cicero* memoriae vitio, Tribunus militum) Manii Acilii Glabrionis Consulis, occupatis Thermopylarum jugis praesidium hostium depulit. *Cicero* in Catone Majore. *Livius* lib. XXXVI. *Appianus*, *Plutarchus*, *Justinus* lib. XXXI. *Festus* in *Ordinarium*, & *Sosipater* ex oratione dierum dictarum de Consulatu suo: *Item uti a Thermopylis atque ex Asia maximos tumultus maturissime disjeci atque consedavi.* Idemque *Cato* in ea, quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: *M. Fulvio Consuli legatus sum in Aetoliam: propterea quod ex Aetolia complures venerant, Aetolos pacem velle. Festus* in *Oratores. Auctor hic de Viris Illustribus.*

DLXIX. Aetatis XLIX. Censor gravissimus cum L. Valerio Flacco rursum. L. Quinctium Flamininum, Titi fratrem Senatu movit, & in aerarium redegit. Luxuriam hominum repressit, quae incipiebat pullulare. In quo honore quod tam severe praefuisset, *Censorius* est appellatus. *Livius* XXXIX. lib. ab U. C. *Plutarchus* in Catone, Capitolini lapides, *Val. Max.* lib. II. cap. IX. & lib. IV. cap. IV. *Corn. Nepos* & *Cicero* in Bruto & Catone. *Seneca* Rhetor. Controvers. XXV.

DC. Octogenarius jam Servium Sulpitium Galbam, qui Lusitanos Praetor diripuit, vehementi oratione accusavit. *Livius* lib. XXXIX. *Plutarchus* & Auctor noster de Viris Illustribus. *Val. Max.* lib. VIII. cap. VII. non ut *Livius* lib. XXXIX. & *Plutarchus* nonagenarius.

DCIV. Initio tertii belli Punici Karthaginem nova molientem delendam censet, certatque in ea sententia de Reip. salute & commodo cum Scipione Nasica, qui servandam urbem censebat, ne otio in luxum juventus Romana dilaberetur. Pervicit tamen sententia Catonis. *Livius*, *Florus*, Auctor hic de Viris Illustribus.

DCV. Hoc anno mortuum suspicor, octoginta quinque annos natum: Coss. P. Censorino & M. Manlio. *Vell. Paterculus. Cicero* de Claris Oratoribus & *Plin.* lib. XIV. cap. IV. Natur. Hist. *Plutarchus* vero & *Livius* nonagenario majorem faciunt, sed falluntur: pace eorum dixerim. SCHOTT.

CAPUT XLVIII.

ARGUMENTUM.

In Italiam trajicit Hasdrubal. Hasdrubalem cum Livio collega vincit, Hasdrubalisque caput ante vallum Hannibalis projicit, & ovans urbem introit C. Claudius Nero.

1 Hasdrubal frater Hannibalis, ingentibus copiis in Italiam transjecit, actumque de Romano imperio erat, si jungere se Hannibali.

bali potuiſſet. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Hannibale 2 caſtra conjunxerat, relicta in caſtris parte, cum delectis ad Hasdrubalem properavit, & ſe Livio collegae apud Senam oppidum & Metaurum flumen conjunxit, amboque Hasdrubalem vicerunt. Nero 3 regreſſus pari celeritate, qua venerat, caput Hasdrubalis ante vallum

1 *Copiis.*] Exercitu. nam in ſingulari abundantiam & facultatem indicat, licet *Salluſtius* dixerit profecto: *Ex omni copia Catilinae.* MACH.

In Italiam trajecit.] Alpes tranſierat ann. U.C. 546. ANNA.

Actumque.] Idem *Florus* lib. II. cap. VI. p. 3. *Actum erat procul dubio, ſi vir ille ſe cum fratre junxiſſet.* EADEM. Ordo hic verborum, quem recepi, eſt ex omnibus ſctiptis & Edit. *Mach.*

Si conjungere Hannibali copias potuiſſet.] Repoſui quod non ſolum in MSS. omnibus eſt, verum etiam Antiq. Pariſ. & Colon. ſuadente & ratione, ne eadem vox inutiliter repetatur. SCHOTTUS. Variis correctorum Gloſſis hic locus eſt inquinatus. *Jungere Annibali copias* Leid. pr. *Jung. Hann. caſtra.* Leid. ſec. *conjungere Hann. copias Ald.* & Vulg. ſimpliciter *jungere Hann.* Fran. verum antiquam ſcripturam reſervarunt reliqui ſcripti *jungere ſe* vel *ſeſe*, quomodo etiam Editio Ven. & Agripp. ſine dubio hiſce mutationibus cauſſam dedit, quod ignorabant, recte etiam dici de duce, *jungere ſe*, ut totus etiam exercitus ſimul intelligatur. Ita tamen *Livius* lib. XXIII. cap. XI. *Ea occaſio Hampſicorae data Poeno* ſe jungendi. lib. XXVII. cap. V. *In Italiam transgreſſus* jungeret ſe *Hannibali.* lib. XXIX. cap. V. *Lucretium* ſe *cum M. Livio* juncturum. & *Vell. Paterculus* lib. II. cap. LXIII. §. 2. *Ne* ſe *cum Antonio, hoſte judicato*, jungeret. ARNTZ.

2 *In Apulia.*] Imo in *Lucania* ad urbem Grumentum. ANNA. Abſunt hae duae voces a Leid. pr.

Relicta parte.] Cum Q. Catio legato. MACH.

Delectis.] Sex millibus peditum, & mille equitibus. MACH. Sic hactenus editi, quos mihi videre contigit. MSS. *electis.* Scribe *dilectis* tertia vocali, ut docet *Feſtus* lib. IV. de Verb. Signific. SCHOTT. Scio, quid de varia ſcriptura *dilectus* & *delectus* ſcribant Eruditi, & inter alios tria illa Patriae noſtrae Lumina *Burmannus* ad *Ovidium* lib. X. Met. verſ. 324. *Drakenborchius* ad *Silium* lib. VII. verſ. 43. & *Dukerus* ad *Florum* lib. IV. cap. II. §. 5. Utrumque recte dici exiſtimo, certe ſubſtantivum *dilectus* confirmat *Feſti* auctoritas, adjectivum ſi ſit, mallem *delectus* praeferre. *Delectis* hic Scripti & Editi. ARNTZ.

Livio.] M. Livio Salinatori. ANNA.

Apud Senam opidum.] In Brutiis juxta mare Adriaticum, a Gallis *Senonibus* conditum, unde & *Sena Gallica* dictum. EAD.

Et Metaurum.] Deſcendit in Adriaticum ſinum, haud longe a Faneſtri colonia. MACH. MSS. *Metaurumque fluvium* Mediol. *Methaurum* ſcribit cum ſpiritu. Eſt autem flumen in Umbria non longe ob opido Sena, quod *Senogalliam Plinius* lib. III. cap. XXIV. Nat. Hiſt. appellat. Eſt vero a Gallis *Senonibus* urbs condita, quos conſtat juxta Adriaticum mare ſedes habuiſſe: auctor *Polybius* lib. II. Unde *M. Tullius* in Bruto hoc praelium *Senenſe* vocat; *Ludis*, inquit, *Juventutis, quos Salinator Senenſi praelio voverat.* SCHOTTUS. De *Metauro* Nob. *Heinſius* ad *Silium* lib. VII. verſ. 486. Adſpirationem hic quoque addit Leid. pr. Dicitur autem utroque modo *Metaurus* & *Metaurum* Horat. lib. IV. Od. IV. verſ. 38:

Teſtis Metaurum flumen.

Quod male negabat & *Metaurus* reſtituebat ad *Pomp. Melam* lib. II. cap. IV. verſ. 77. *Pintianus.* Simile utriusque terminationis exemplum ſupra vidimus in *Saguntus* & *Saguntum* cap. XLII. §. 2. ARNTZ.

Hasdrubalem.] Qui, ut patre Hamilcare, & Hannibale fratre dignum erat, pugnans cecidit, redditaque eſt clades Cannenſis per caput Hasdrubalis. *Petrarcha: Claudio Nerone che el capo de Hasdrubale preſento al fratello aſpero & feroce ſi che de doglia gli fece voltar le ſpalle.* Cauſa ruinae Hasdrubalis fuere legati cum literis a fratre ad Hannibalem miſſi, qui incertis itineribus Tarentum delati, & capti, ad Claudium Neronem perducti fuere, unde Conſul, admonito Senatu, nocturno profectus tempore & diurno, quantis maximis potuit itineribus, tacite ad Senam Galliam, ubi caſtra M. Livii erant, properavit: qui ſilentio egreſſi, a ſuis quisque ordinis hominibus ad tentoria adducti cum ſumma omnium laetitia hoſpitaliter excipiuntur. MACH.

3 *Pari celeritate.*] Nam die ſexta poſt pugnam in caſtra rediit. ANNA.

Venerat.] Pro *Venerat* in antiquis ſcriptis *iverat*, melius. SCHOTT. Quos ſcriptos hic in-

4 lum Hannibalis projecit. Quo ille viso, vinci se Fortuna Carthagi-
5 nis confessus. Ob haec Livius triumphans, Nero ovans, urbem introierunt.

nuat *Schottus*, equidem nescio, & perinde est, cum hoc certum sit, eos peccare, & errorem hunc abesse ab omnibus nostris, & Scriptis & Editis, qui omnes *venerat*. Sola Editio *Schotti*, & qui ejus vestigiis tam firmiter inhaeserunt, ut religionem duxissent, ipsa etiam peccata non admittere. Scio *ire* recte tribui exercitui iter facienti, nec minus tamen his proprium verbum *venire*. Sed si accuratius haec verba inspiciamus, facile apparebit, diversa notione esse adhibenda. *It* enim agmen, si ad locum aliquem contendit, *venire* tum dicitur, si ex illo loco verso itinere rursus ad priorem redit, adeoque haec vox adhibenda est respectu praeteriti temporis. Exemplis res fiet clarior. *Caesar* lib. I. Bell. Gall. cap. VI. §. 3. *Vel vi coacturos, si per suos fines eos* ire *paterentur.* & cap. X. §. 3. *Cum his quinque Legionibus* ire *contendit.* lib. V. cap. XVIII. §. 5. *Eo impetu milites* ierunt. lib. VII. cap. LXII. §. 8. *Cum proelium commissum audissent, subsidio suis* ierunt. *Livius* lib. XXII. cap. V. *Demigrarent omnes regionis ejus, qua* iturus *Hannibal esset.* lib. XXIII. cap. XLIII. *Profectus cum cetero exercitu* ire *Nolam pergit.* Epitom. *Liviana* XXV. *Anno octavo quam in Hispaniam* iverant. Ipse iterum *Livius* lib. XXVI. cap. V. *Secuti tamen tam raptim* euntem *tres & triginta Elephanti* lib. XXVIII. cap. I. *Bina castra circa viam, qua* irent, *esse.* lib. XXVIII. cap. XXIX. *Miserum & indignum exsilium, ut* iret *ad oppugnandam patriam, impulit. Frontinus* lib. III. Strat. cap. XXII. *Multi, cum ab hoste discedunt, si per silvas* ituri *sunt.* Haec omnia loca agunt de tali profectione ad aliquem locum, ubi antea non fuerant. Jam usus verbi *venire*, quem diximus, patet ex *Livio* lib. XXVII. cap. L. *Nero ea nocte, quae secuta est pugnam, citatiore, quam inde* venerat, *agmine, ad hostem pervenit.* lib. XXV. cap. XXXVIII. *Postquam rem omissam a sociis vidit, Thronium, unde* venerat, *repetit.* lib. XL. cap. LVIII. *Cetera multitudo retro, qua* venerat, *transdanubianam regionem repetiit.* & lib. XLI. cap. X. *Nave eadem, qua* venerat, *aquilejam rediit. Justinus* lib. XXXII. cap. III. §. 7. *Inde per eadem vestigia, qua* venerant, *antiquam patriam repetivere.* Et eadem diligentia haec verba distinguit *Livius*, cum ea conjungit lib. XXXV. cap. XXVIII. *Utrum pergere, qua coepissent* ire *via, an ea, qua* venissent, *repetere melius esset.* & lib. XXXVIII. cap. II. Euntibus *extemplo apparuere Athamanes.* mox paucis interjectis: *Eadem, qua* venerat, *via referre coëgit signa.* Ex hisce eadem locutio mihi suspecta est apud eundem *Livium* lib. XXXVII. cap. VII. *Haec referens eadem, qua* ierat, *celeritate Thaumacis occurrit Consuli.* Utique malim, *venerat*. Sed de hac re melius judicabit Cel. *Drakenborchius*, a cujus manu meliorem videre *Livium* jam diu ardentissimis votis expetit Eruditior orbis. ARNTZ.

Caput Hasdrubalis.] Exemplum hujus ferociae & animi aliquo modo insultantis hostibus apud *Homerum* de Ajace Oilei F. caput imbrii abscissum conjiciente in mediam aciem Trojanorum, quod forte cecidit ante pedes Hectoris. Iliad. I. *Pet. Victorius* Variarum Lectionum lib. XXVII. cap. XXII. MACH.

4 *Quo ille viso.*] *Florus* loco supra, pag. 64. *Certe Hannibal re cognita, quum projectum fratris caput ad sua castra vidisset: agnosco*, inquit, *infelicitatem Carthaginis.* ANNA.

Fortuna.] Nota in malam partem, *Le malheur.* EAD. Post *confessus* delevimus cum MSS. verbum substantivum *est.*

5 *Lucius.*] Appellatur in Consularibus Fastis *M. Livius Salinator* II. Consul cum C. Claudio Nerone. Tametsi vero Neronis opera & industria victoria parta erat; quia in provincia Salinatoris, illi triumphum a senatu decretum libens volensque reliquit. M. igitur Livium quadrigis urbem invectum milites sequebantur: Claudius equo sine militibus ingrediebatur. *T. Livius* lib. XXVII. *Val. Max.* lib. V. cap. I. *Horatius* quoque lib. IV. Oda, IV. ut poëtarum suavitas haec temperet.

Quid debeas o Roma Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Hasdrubal
Devictus, & pulcer fugatis
Ille dies Latio tenebris.

Sequitur ad extremum.

Nil Claudiae non perficiunt manus,
Quas & benigno nomine Jupiter
Defendit, & curae fugaces
Expediunt per acuta belli.

SCHOTT.

Triumphans.] Triumphus quasi θρίαμβος: exercitus carmine jambico sequebatur, cantans vero lingua Sabina fortem indicat. MACH.

Ovans.] Equo albo insidens, myrteaque corona insignitus, caesis ovibus, nam triumphante aliquo tauri mactabantur. inde vocabulum, licet alii a voce, ovationem dictam ajunt, de quibus alias. IDEM.

CAPUT XLIX.

ARGUMENTUM.

Jovis filius creditur, patrem servat, juvenes Italiam deserere cupientes compescit, Carthaginem novam capit, virginem pulcerrimam patri ac sponso restituit, Hasdrubalem Magonemque Hispania expellit, amicitiam cum Syphace conjungit, Massanissam in societatem recipit, in Africam classe trajicit, Hasdrubalis & Syphacis castra perrumpit, Hannibalem superat, repetundarum accusatur, in voluntarium exsilium concedit, & moriens corpus suum Romam referri non vult P. Cornelius Scipio Africanus.

Publius Scipio ex virtutibus nominatus Africanus, Jovis filius creditus; nam antequam conciperetur, serpens in lecto matris ejus apparuit. & ipsi parvulo draco circumfusus, nihil nocuit. In Capitolium intempesta nocte euntem numquam canes latraverunt. Nec 1 2

1 *Ex virtutibus cognominatus.*] *Agnominatus* a-lii. MSS. ex virture Africanus dictus. Primus vero a devicta provincia nomen retulit. SCHOTT. *Nominatus* quinque Codices, Edit. Ven. & Agripp.

Africanus.] A devicta *Africa*. ANNA.

Creditur.] MSS. *creditus*: Jovis autem filium *creditum* fuisse auctor *Plin.* lib. XVI. cap. XLIII. *Livius* lib. XXVI. *Val. Max.* lib. I. cap. II. vide & *Agellium* lib. VII. cap. I. SCHOTT. *Creditus* manu exarati & Editiones omnes, scilicet saepe verbum substantivum omittitur. ita e MSS. cap. praec. §. 4. inf. cap. LVIII. §. I. *duci in carcerem non passus.* & eod. cap. §. 3. *Collega ejus Claudius reus factus*, ita illis locis habent libri exarati. *Celsus* Vita Caes. p. 214. *Quae tunc casu in terram subducta exureretur.* Ubi male emendatores addunt *erat*. Conf. Cl. *Perizon.* Epist. ad *Heins.* tom. IV. Syll. *Burm.* p. 771. fin. ARNTZEN.

Serpens.] Quem genium Jovis esse putabant. Vid. *Gell.* lib. VII. cap. I. *Valer. Max.* lib. I. cap. II. ANNA. Et *Bernecc.* ad *Justinum* lib. XI. §. 3.

Draco.] Sacrorum peculiariter a δέρκομαι, id est, aspicio, quia visus est acuti. MACH. De *draconibus* istis innoxiis, qui *nec fugiunt homines, nec vulnere laedunt*, diximus nimium multa libro I. Suspicionum cap. XVIII. ubi adsertores veniebamus veritati historiae *Suetonianae*, ubi inquiebat Tiberii capite LXXII. *Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cum consumptum a formicis invenisset; monitus est, ut vim multitudinis caveret.* GRUT.

2 *Euntem.*] *Euntem* Paris. MSS. *nocte eunte latraverunt. Varronem* etiam *Allatro* cum dandi casu conjunxisse scio. Et *Plautus* etiam Poenulo accusandi casu:

Etiam me meae allatrant canes.

SCHOTT. Hoc loco *Aldus* & *Schottus* cum plerisque aliis *eunti allatraverunt* dederant, qua scriptura deceptus fuit magnus etiam *Vossius* in Art. Gramm. lib. VII. cap. XXXIX. eumque adeo haec constructio offendit, ut putaret, fortasse *eunte* scripsisse *Victorem*. Hanc difficultatem sustulit *Machaneus*, reponens *eunti latraverunt*, quod ferri posset, (Vid. Nob. *Heins.* ad *Ovidium* lib. II. Am. El. XIX. vers. 40.) si manu exaratis Codicibus niteretur, verum cum illi omnes, cum Editione Agrip. & Ven. *euntem latraverunt*, praeferant, ab his non erit discedendum, cum *latraverunt* idem erit, quod *allatraverunt*, & quidem cum casu quarto. Hac eadem in historia *Gellius* lib. VII. Noct. Att. cap. I. *Neque* latrarent eum, *neque incurrerent. Statius* lib. II. Silv. I. vers. 184.

Illum *nec terno* latrabit *Cerberus ore.*

Conferatur, qui hunc etiam ex MSS. locum recte constituit, *Nicol. Heinsius* ad *Ovidium* lib. II. Tr. vers. 489. & in Ibide vers. 14. *Barthius* ad *Statium* lib. I. Thebaid. vers. 551. Erud. *Bentlejus* ad *Horat.* lib. II. Sat. I. vers. 85. & Cel. *Burmannus* ad *Petron.* Sat. cap. CIV. ARNTZ.

Canes.] Qui ei nimirum templo custodes, uti non

3 Nec hic quidquam prius coepit, quam in cella Jovis diutissime se-4 disset, quasi divinam mentem accepisset. Decem & octo annorum 5 patrem apud Ticinum singulari virtute servavit. Clade Cannensi nobilissimos juvenes, Italiam deserere cupientes, sua auctoritate 6 compescuit. Reliquias incolumes per media hostium castra Canusi-7 um perduxit. Viginti quatuor annorum Praetor in Hispaniam missus,

non uno exemplo ostendi in Suspicionibus. GRUTER. *Cicero* pro Roscio Amer. cap. xx. *Canes aluntur in Capitolio, ut significent, si fures venerunt. Livius* lib. v. cap. XLVII. & *Hemsterh.* ad *Luciani* Timona p. 98.

Latraverunt.] Quasi in belluis ratio aliqua divinitus infusa sit, vel providentia divina: omne enim bonum datum descendens a patre luminum, licet verum bonum ethnici illi ignorarent. MACHAN.

3 *Nec hic quidquam.*] *Liv.* lib. XXVI. cap. XIX. *Ex quo togam virilem sumpsit, nullo die prius ullam publicam privatamque rem egit, quam in Capitolium iret, ingressusque aedem consideret, & plerumque tempus solus in secreto ibi tereret.* Ubi *aedem* vocat *Livius* quam noster *cellam.* ANNA.

In cella Jovis.] Ἐν Διὸς σηκοῖς *Anacreon* diceret. σηκὸς proprie *septum ovium*; sed quia apud veteres simulacrum Dei, cui templum sacratum erat, in medio collocabatur, non autem ut hodie fit, in remotiori seu interiori aedium sacrarum parte; Et quia ille locus paullo editior erat & undique circumseptus, ideo σηκὸν, quod per se nihil aliud est quam *septum ovium*, pro ea parte templi sumebant, in qua Dei simulacrum collocabatur, & hoc est quod *cellam Jovis* vocat *Victor.* Deorum autem simulacra in medio templorum fuisse illud *Virgilii* satis probat:

In foribus Divae media testudine templi;

Quo enim modo *in media testudine templi* fuisset Dido, si *in foribus Divae.* Sed fores Divae, hoc loco sunt fores τῦ σηκῦ, fores cellae. loci nempe ejus in quo Divae simulacrum. Inde etiam est quod alibi legas,

In medio mihi Caesar erit.

Eo enim loco de templo struendo agitur. Sed res argumentis & exemplis non eget. Pater meus suis in *Anacreontem* notis. EAD. *In sella* Haun. *in cellani* Leid. pr.

Accepisset.] *Acciperet* MSS. melius. SCHOTT. Pro *mentem* Leid. sec. & Haun. *legem. Accepisset* vero tuentur Scripti & Editi ante *Schottum* omnes.

4 *Patrem.*] Vide superius in Hannibale. MACHAN.

Apud Ticinum.] Supra in Hannibale. Vide *Liv.* lib. XXI. cap. XLVI. ANNA.

5 *Clade Cannensi.*] Ὕστερον πρότερον. Sic concinnanda videntur: *Clade Cannensi reliquias incolumes per m. h. c. Can. perduxit. Nobilissimos juvenes.* cetera. SCHOTT. Sed Canusii erat Scipio cum juvenes illos compescuit. Sic igitur ordinanda verba sunt, ut & optime *Schottus* monuit: *Clade Cannensi reliquias incolumes per media hostium castra Canusium produxit. Nobilissimos juvenes Italiam deserere cupientes, sua auctoritute compescuit.* Vide *Liv.* lib. XXII. cap. LII. & LIII. Ubi reliquias non a Scipione, sed a Sempronio Tuditano perductas dicit. ANNA. Sed haec transpositio necessaria non est, nam ablativus hic absolutus per *post* est exponendus. Vide *Broukhus.* ad *Tibull.* lib. I. cap. I. vers. 86. & *Sanct.* Min. lib. IV. cap. VI. In Epitome *Liviana* XXII. ideo est: *post quam cladem.*

Sua auctoritate compescuit.] Immo, *Livio* teste, stricto super capita deliberantium ferro, juravit pro hoste habiturum eum, qui in verba sua non jurasset, effecitque uti omnes minime relictum iri a se Italiam jurejurando adstringerentur. MACH.

6 *Reliquias.*] *Reliquos* MSS. non *reliquias*, ut *Juvenes* ἀπὸ κοινοῦ intelligas. SCHOTT. *Reliquos* solus Haun. & male, cum *juvenes* ex praecedentibus non sint repetendi, nam novam hic incipit sententiam. Sed *reliquiae* pars illa exercitus dicuntur, quae post cladem superest. *Frontinus* lib. II. Strat. cap. IX. ex. I. *Victis praelio Teutonis reliquias eorum circumsedens.* & cap. X. ex. 2. *Qui reliquiis exercitus duorum Scipionum praefuit.* lib. IV. cap. VII. ex 39. de hac eadem clade: *Ut pars magna reliquiarum nobilissimis auctoribus deserendae Italiae iniret consilium. Justin.* lib XLII. cap. IV. §. 5. *Ad persequendas Romani belli reliquias. Capitol.* in Anton. cap. XXII. *Petiit ut belli reliquias non contemneret.* & quae nos sup. cap. XXIII. §. 9. ARNTZ.

Canusium.] Oppidum paullo infra Cannas, juxta Aufidum fluvium. ANNA.

Viginti quatuor annorum.] Primoribus talem provinciam aspernantibus, ipse prosiliens ingenti voce professus est libenter iturum. MACH. Idem *Livius* lib. XXVI. ANNA.

Prae-

sus; Carthaginem, qua die venit, cepit. Virginem pulcherri- 8 mam, ad cujus adspectum concurrebatur, ad se vetuit adduci, patrique ejus ac sponso restitui jussit. Hasdrubalem Magonemque, 9 fratres Hannibalis, Hispania expulit. Amicitiam cum Syphace 10 Maurorum Rege conjunxit. Masinissam in societatem recepit. 11 Victor

Praetor.] Pro consule in castris: namque praetor imperator dicitur. MACH.

Carthaginem.] *Novam* amplius veteres libri, ut ab Africana distinguatur. Illa Σπαρτάγένη est *Appiano Alexandrino*, qui eam turpi errore cum Sagunto confundit. Vide Geographos. SCHOTT. Ad maris interni littus. ANNA. Ex nostris omnibus, qua Scriptis qua Editis, *novam*, quod in textum receperat *Schottus*, rejecimus, neque enim aliquis aliam Carthaginem in Hispania quaereret.

* *Qua die venit.*] Compertum habens stagnum maris alluens Carthaginem aestu maritimo decrescere: & vado transiri posse, unde ad murum facilius esset accessus; itaque captata occasione in urbem per eam partem minime suspectam ascenderunt Romani, duobus militibus corona murali donatis. Igitur opidani, ac auxiliares re inopinata consternati moenia deseruere. MACH.

Cepit.] *Eodem quo obsessa est die, capta est. Florus.* Vid. *Liv.* lib. XXVI. ANNA.

8 *Virginem pulcerrimam.*] Quam custodiri fecit, & Lucio principi Celtiberorum desponsatam, eo accito, integram inviolatamque restituit. MACHAN.

Aspectum.] *Conspectum* Coloniensis. SCHOTT. & Leid. pr.

Concurrebatur.] *Accurrebatur* Mediolanensis. SCHOTT. & *Machanei* editio.

Ad se vetuit adduci.] Imo ad eum adducta. *Liv.* lib. XXVI. cap. L. *Captiva deinde a militibus adducitur ad eum adulta Virgo, adeo eximia forma, ut quacumque incedebat, converteret omnium oculos. Scipio percunctatus patriam, parentesque*, &c. ANNA.

Ac sponso.] Bene habet lectio: fit tamen nescio quomodo, ut non calamo solum sed & typis scripti codices antiqui constanter legant: *Patrique ejus sponsor astitit. Sponsi* & *Plutarchus* & *Livius* meminere, hic *Albucium*, ille *Lucejum*: ut & *Front.* lib. II. cap. XI. Celtiberorum principem nominat *Valerius Maximus Indibilem* lib. IV. c. III. SCHOTT. Quatuor Codices & Ed. Agripp. *Patrique ejus sponsor astitit Gramm. P. e. sponso. a.* optime tamen Fran. *Patrique ejus & sponso restituit.* quare ego quidem malim scribere: *Patrique ejus ac sponso restitui*, ut *jussit*, quod in nullis MSS. invenitur, abjiciatur. Tralatitium enim est, Veteres saepe verbum contrariae significationis omittere. *Phaedr.* lib. IV. fab. XVII. vers. 31.

Non veto dimitti, verum cruciari fame.

Ubi Comment. Cl. *Burman.* & ad *Quinctil.* Decl. X. cap. XVI. *Graevius* ad *Heinsium* Epistola in Syll. *Burm.* tom. IV. p. 704. Cel. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XII. vers. 64. *Davisius* ad *Cicer.* de Nat. Deor. lib. I. cap. XVII. & tandem Eruditissimus *Cortius* ad *Sallust.* Jugurtha cap. XIV. exc. 2. Cum tamen in ceteris Editionibus recepta lectio inveniatur, eam loco movere nolui, praesertim cum hae duae voces *veto* & *jubeo* ab aliis quoque ita jungantur. *Caesar* lib. I. Bell. Civ. cap. XLI. §. 4. *Vallo muniri* vetuit, *quod emineri & procul videri necesse erat; sed a fronte contra hostem pedum* XV. *fossam fieri* jussit. *Hyginus* fab. VIII. Vetuit *eos Mercurius, & simul* jussit *Lycum concedere regnum Apollini.* & *Lamprid.* Alex. Sev. cap. XXVI. *Usuras accipere primo* vetuit, *nisi aliquid muneris caussa acciperent, postea tamen* jussit &c. ARNTZ.

9 *Expulit.*] Captis etiamnum Hasdrubalis castris, eoque fugiente paucis cum militibus. MACHAN. Hasdrubalem fugavit, Magonem cepit an. U. C. 546. ANNA.

10 *Maurorum.*] Masaesulorum Rex fuit Syphax, tenuit tamen Mauritaniam, eam quae nova dicta est, a Mulucha ad Ampsagum: cum vetus a freto ad Mulucham protenderetur, quae Bocchi imperio paruit, cujus in Druso mentio. SCHOTT. Confer. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XVI. vers. 171.

Conjunxit.] Nam quum Hasdrubal Gisgonis filius & Scipio ad eum hospitaliter venisset pro re publica sua petitum: praetulit amicitiam Romanorum Punicae. MACH.

11 *Masinissam.*] Hic nepote ipsius adolescente in Hispania jure belli capto liberaliter ad Regem gratis cum donis misso ab ipso Scipione, usque ad extremum senium amicitiam cum populo Romano servavit. MACH. *Masinissa* scriptura vulgata. In *Sallustii* MSS. varie pingi observavi, alii *Massinissam*, alii *Masinisam.* quidam *Maxinissam.* quod *x* tantundem valeat. Scribo *Massanisa.* SCHOTT. Galae Numidarum Regis filium.

12 Victor domum regressus, Consul ante annos factus, concedente
13 collega in Africam classem trajecit. Hasdrubalis & Syphacis castra
14 una nocte perrupit.* Revocatum ex Italia Hannibalem superavit.
15 Victis Carthaginiensibus leges inposuit. Bello Antiochi legatus
16 fratri fuit. Captum filium gratis recepit. A Petillio Actaeo Tribuno
17 plebis

lium. ANNA. *Masinissam, Maxinissam* vel *Massinissam* scripti. *Masinissam* etiam Agripp. & optimae Editiones, quod secuti sumus. Vide post alios multos Erud. *Cortium* ad *Sall.* Jug. cap. v. §. 4. *In societate* tres Codices. ARNTZ.

12 *Victor domum regressus.*] Datus est ei senatus extra urbem in aede Bellonae, inde ingressus cum Licinio Crasso Consul creatus est. MACH.

Consul ante annos.] Consularis annus erat XLIII. vel certe XL [illegible]. quem satis erat attigisse. *Ante annos* igi[tu]r *Consul* fuit Scipio, quia vix tunc ad trigesim[u]m annum pervenerat. ANNA. *Classem* dedimus ex scriptis. vide ad cap. XL.

13 *Hasdrubalis.*] *Hannibalis* & *Syphacis* quidam codices, quod ideo immutarunt quidam, quod anno IↃXLVI. *Hasdrubalem* fratrem Hannibalis capite truncatum vidissent. At hic alius *Hasdrubal*, qui filiam Syphaci uxorem dederat, qua caussa hic Scipionis amicitiae nuntium remisit. SCHOTT.

Castra.] Noctu utriusque castris injecto igni, quae, altera e lignis, altera ex harundinibus confecta erant, Syphaxque captus a Cajo Laelio, & Massanisa ad eum perducitur. MACH.

Perrupit.] Quidam codices *prorupit*, alii *praerupit*. utraque castra uno die Scipio incendit & delevit: caesa, flammisque absumpta ad XL. millia hominum: capti supra sex millia. SCHOTT. *Praecepit* Leid. sec.

14 *Revocatum ex Italia Hannibalem.*] Vide supra in Hannibale. ANNA.

Superavit.] Apud Zamam urbem, apud quam victores Romani hostium elephantes equites in fugam verterunt: deinde acrius inferentes pedem totam aciem in fugam verterunt. Caesa e Carthaginiensibus quatuor millia feruntur. MACH.

15 *Leges inposuit.*] Jussis cremari quingentis navibus, utque centum talenta arbitratu Scipionis tunc solverent: & ut in annos sexaginta millia talentorum argenti aequis pensionibus solverent: & multa alia: Pacis autem formulam lib. x. secundi belli Punici curiose apud *Livium* perleges. ID.

16 *Bello Antiochi.*] Quod scilicet cum Antiocho gerebatur. Videtur quidem hasce locutiones *bello Philippi, bello Latinorum* &c. damnare Eruditissimus *Davisius* ad *Cicer.* lib. II. de Nat. Deor. cap. II. ubi pro *bello Latinorum* legendum conjicit *bello latino*. Dura emendatio, praesertim cum usus Veterum talem medelam non requirat. *Caesar* lib. I. Bell. Gall. cap. XXX. §. I. *Bello Helvetiorum confecto* lib. III. cap. XVI. §. I. *Quo praelio bellum Venetorum confectum est*. lib. V. cap. LV. §. 2. *Se bis expertos dicerent Ariovisti bello*. *Livius* lib. XXXIV. cap. XXXI. *Nuper Philippi bello renovata*. *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XVII. §. 2. *Qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces*. *Justinus* lib. XIII. cap. V. §. 9. *In ejusdem Alexandri bellum inpelleret*. Adde *Livium* lib. XXVIII. cap. VII. lib. XXXVII. cap. XLIX. LIII. & LIV. lib. XLII. cap. XLV. *Justinum* lib. I. cap. VII. §. 10. lib. XXVII. cap. I. §. 3. & lib. XXVIII. cap. I. §. 4. *Sallust.* Fragm. Hist. lib. III. p. 966: *Frontinum* lib. II. Strateg. cap. IV. ex. 2. & cap. V. ex. 34. *Caesar* lib. I. cap. XL. §. 13. & cap. XLIV. §. 17. lib. VI. Bell. Gall. c. XXIX. §. 4. ARNTZ.

Legatus fratri.] Cum senatus magis inclinaret, ut alteri Consuli Cajo Laelio negotium Antiochi daret; Publius Africanus surgens & in fratre suo summam virtutem esse, summumque consilium, neque se ei legatum defuturum affirmavit. MACHAN. Publius Cornelius Scipio Africanus fratris sui Lucii Cornelii Scipionis Asiatici, cui bellum Syriacum mandatum, legatus esse voluit. *Florus* lib. II. cap. VIII. *Tum Consule Scipione, cui frater, ille modo Victor Carthaginis Africanus, voluntaria legatione aderat*. ANNA.

Filium gratis accepit captum.] Ab hostibus: patri infirmo misit, animum ejus solicitum, & corpus aegrum magnopere recreavit. MACH. Et hoc postea ei quasi crimen inimici objecere. ANN.

17 *A Petilio.*] *Plutarchus*, duo Quinti *Petilii* Tribuni plebis Porcii Catonis, ut quidam suspicantur, opera concitati diem Africano dixere insimulantes pecuniae a Rege Antiocho acceptae; & non in publicum redactae. MACH. Singulari numero tamen omnes scripti & vetustae Editiones.

Actaeo.] Locus mendosus. vidit id ante nos *Lycosthenes*, ne quem sua laude fraudemus. Corrige *A Petilliis ac Naevio*. Scidae n. membraneae nihil hic nos adjuverunt, corruptae, & ipsae legentes *A Petilio Atejo*. Parisinus *a Petilio Alteјo*.

plebis repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit: Hac die, inquit, Carthaginem vici: Quasi bonum factum, in Capitolium eamus & Diis supplicemus. Inde in voluntarium exsilium concessit, ubi reliquam egit aetatem. Moriens ab uxore petiit, ne corpus suum Romam referretur. 18 19

C A-

jo. Vascosanus *A Petilio Teo.* *Livius* vero XXXVIII. Annali & *Agell.* lib. IV. cap. XVIII. Attic. Lucubrationum ex *Valerio Antiate* bis accusatum fuisse referunt. *Plutarchus* item in Catone & Apophtegmatis Πετιλλίους numero multitudinis vocat, & duos fuisse, auctor in Syriaca *Appianus*. O iniquam sortem bene de R. P. merentium! quam & expectare & experiri solent, qui scriptis in vulgus editis prodesse student quam plurimis, dum quisque de aliorum laboribus temere pronuntiat, vellicat, pro nihilo ducit ipse silentio inscientiam suam caute tegens. Praestet alioqui majora: aut si id non potest, aliorum conatus cur ingrate traducit? Mirum profecto, ut ad rem redeam, & Porcium Catonem gravissimum alioqui censorem, Scipione Africano tam infestum fuisse: quibus narrandis a *Livio* diversus abit *Nepos Cornelius* in Vita Catonis, quod libri secundi de Viris Illustribus fragmentum reliquum est. Caeterum, ne quem offendat, *Petilliis* liquida geminata scripsi ex consuetudine Graeca, *Appiani* in Syriaca, *Plutarchi* in Catone & Apophegmatis. SCHOTT. Anno U. *566*. *Livius* lib. XXXVIII. cap. L. *P. Scipioni Africano, ut Valerius Antias Auctor est, duo Q. Petillii diem dixerant.* & deinde cap. LVI. *Non de accusatore convenit. Alii Naevium, alii Petillios diem dixisse scribunt.* Quare fortasse scripserat *Victor*: *a Petilliis an Naevio.* ANNA. Latere mendum certum est, quod vel ex varietate scripturae patet. *Accio*, *Actio*, *Atejo*, *Attio*, *Achio* legunt MSS. *Altejo* Edit. Agripp. & Ven. *Actaeo.* *Aldus* & reliqui. Fortasse latet cognomen Petilii aliquod, sed in hisce aliquid sine ope melioris codicis tentare, esset bonas horas perdere. *Tribuno* etiam MSS. omnes.

Repetundarum.] Accusari dicebatur is a quo socii pecunias sibi contra leges ereptas repetebant. ANNA.

Accusatus.] Anno U. C. *566*. EAD.

In conspectu populi.] *Livius* hoc in senatu, non in conspectu populi a Scipione factum dicit lib. XXXVIII. cap. LV. EAD.

Hac die inquit.] Haec dixit Scipio, cum citatus reus ad rostra subiisset. *Hoc*, inquit, *die Tribuni plebis, vosque Quirites, cum Hannibale & Carthaginiensibus signis collatis in Africa bene ac feliciter pugnavi. Ego hinc extemplo in Capitolium ad Jovem Opt. Max. Junonemque & Minervam, caeterosque Deos qui Capitolio atque arci praesident, salutandos ibo*, &c. Vide *Liv.* cap. LI. EAD.

Quasi bonum factum.] In MSS. Compendio scriptum erat *quam*, quod forte valet *quoniam.* alter codex *quare.* Ego vero illud abjudico, tamquam glossarion, ab iis adjectum, qui hanc formulam hactenus ignorarunt, & QUARE repono ex Valerii Probi Notis Q. B. F. i. QUARE BONUM FACTUM. probaturque *T. Livii* lib. XXXVIII. verbis & *Valer. Max.* lib. III. cap. VII. Est autem bene precantis in judiciis usurpari & edictis fere boni ominis causa proponi solita. *Sueton.* in Caesare, cap. LXXX. *Peregrinis in Senatum adlectis, libellus propositus est: Bonum factum, ne quis Senatori novo Curiam monstrare velit.* In Vitellio cap. XIV. *Bonum factum, ne Vitellius Germanicus intra eundem Calendarum diem usquam esset.* Ubi *fatum* quidam legunt, quod de Genethliacis & Chaldaeis sermo sit: non probo. *Plautus* quoque Poenulo:

> *Bonum factum est, edicta ut servetis mea.*

Et:

> *Bonum Hercle factum, pro se quisque ut meminerit.*

Eodem pertinet illud *Tertulliani*: *O edictum, cui adscribi non poterit, Bonum factum.* Vide *Isidorum* Etymol. lib. I. cap. XXII. Fuit qui legendum putaret *Bonum faustum*, ut *purus putus*, *utor fruor*, *velit nolit*, *factis dictis*, *terra mari*, similiaque infinita sine copula efferimus. Est enim formula bene precandi & auspicandi aliquid, *Quod felix, seu bonum, faustumque sit Reipublicae* &c. *Sueton.* in Octaviano cap. LVIII. & in Nerone cap. XXXVII. *Quod bene vertat* &c. Nihil tamen demuto. SCHOTT. Eadem plane habet *Brissonius* de Form. lib. III. p. 274. adde *Schottum* lib. III. Obs. cap. XL. Eorum emendationem valde laudo, sed contra scriptos Codd. non sum ausus in contextum recipere.

Eamus.] Concio universa relictis solis magistratibus eum per omnia templa consequuta est. MACHAN.

18 *Concessit.*] Liternum. Ruri enim a strepitu vulgi vivere maluit. Sic *Plutarchus* & *Strabo.* *Livius*

Livius vero lib. XXXVIII. Romae mortuum ait. At lib. XLV. Literni domum ejus fuisse. SCHOTTUS. Liternum littoralis urbs Campaniae. ANNA. Mire variatur in morte Scipionis. Vide *Livium* lib. XXXVIII. cap. LIII. lib. XXXIX. cap. LII. LV. & LVI. & lib. XLV. cap. XXXVIII. *Orosium* lib. IV. cap. V.

19 *Moriens.*] Elogium testamenti fuit vetantis, ne in patriam ingratam ossa referrentur, de quo *Seneca* lib. de Benef. V. cap. XVII. & *Val. Max.* lib. V. cap. III. SCHOTT. An. U. C. 569. ANNA.

Romam referretur.] Eum tamen quidam Romae mortuum credidere. Et incertum ubi mortuus sit ait *Liv.* lib. XXXVIII. *Non de anno*, inquit, *quo mortuus sit: non ubi mortuus, aut elatus sit, alii Romae, alii Literni & mortuum & sepultum: Utrobique monumenta ostenduntur, & statuae. Namque & Literni monumentum, monumentoque statua superimposita fuit; quam tempestate disjectam nuper vidimus, & Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt: quarum duae Pub. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia Poëtae Q. Ennii.* Sane illi *Q. Ennius* Epitaphium posuit.

Hic est ille situs, cui nemo, civi' neque hostis
Quivit pro factis reddere operae pretium.

EADEM.

CAPUT L.

ARGUMENTUM.

De Illyriis Consul triumphat, peculatus reus condemnatur, cum collega Claudio Nerone inimico suo iterum consul amicitiam jungit, Hasdrubale victo triumphat, tribus censor aerarias facit, & stipendio privat M. Livius Salinator.

1 Livius Salinator primo Consul de Illyriis triumphavit; deinde ex invidia peculatus reus, ab omnibus tribubus, excepta Metia, condemnatus. 2 Iterum cum Claudio Nerone inimico suo Consul, ne Respublica discordia male administraretur, amicitiam cum eo junxit,

1 *Salinator.*] Dictus quia auxit vectigal salis, cum prius sextante venderetur. Id fecit, quia a populo condemnatus erat. MACH. *Salinatoris* cognomen illi datum, quod Censor vectigal novum ex annona *salaria* populo Romano imposuerit. *Livius* lib. XXIX. cap. XXXVII. *Salinas* primum instituisse, & populo *salis* modia sex millia in congiario dedisse Ancum Martium, auctor *Plinius* libro XXXI. cap. VII. & supra cap. V. Post exactis Regibus, vectigal illud sublatum. *Livius* lib. II. ab U. C. Sed *Salinator* in Censura iterum imposuit: ut dixi. SCHOTT.

Primo Consul.] An. U. C. 534. ANNA.

Illyriis.] Dicti sunt, auctore *Appiano*, ab *Illyrio* filio Polyphemi, quos nunc Sclavonos vocant. MACH. *Illyricis*, non *Illyriis* quidam, ut in MSS. fere *Philippii campi* pro *Philippicis*, ut infra in M. Bruto admonui. SCHOTT. Sub extremis Alpium radicibus inter Arsiam Titiumque flumen per totum Adriani maris littus effusi: iis imperabat Demetrius Pharius. ANNA.

Deinde ex.] In MSS. erat *tamen*, unde *tandem* scribendum vidi, quod error ille ex compendiis literarum sit natus. SCHOTT. Non video quid moverit Virum doctissimum hic *tandem* reponere, quod certe corrumpit sensum, & *deinde* omnes MSS. & Editiones. Pro *ex* vero unus & alter *ut* vel *&*.

Peculatus.] Publicae pecuniae subreptae, nam id *peculari* & *depeculari* signant; inde *depeculatores*. MACH. *Peculatus*, ut ait *Festus*, *furtum publicum dici coeptum est a pecore, quia ab eo initium ejus fraudis esse coepit, siquidem arte aes aut argentum signatum ob delicta poena gravissima erat duarum ovium & triginta boum.* ANNA

Reus.] *Fabio* teste, de cujus *re* agitur, dicitur. MACH.

Tribubus.] De quibus superius in Romulo. IDEM.

Metia.] *Livius Moeciam* vocat & *Festus*: *Moecia tribus a quodam Castro sic appellata.* ANNA.

2. *Iterum Consul.*] An. U. C. 546. EAD.

Injun-

xit, & de Hasdrubale triumphavit. Censor cum eodem collega 3 omnes tribus, excepta Metia, aerarias fecit, stipendio privavit, eo crimine, quod aut prius se injuste condemnassent; aut postea tantos honores non recte tribuissent.

Injunxit.] Sincera lectio MSS. *junxit. injungere* enim aliud significat. Exemplum, me Hercle, memorabile, quod utinam imitarentur nostri Principes in R. P. administranda, ut privata odia publicis utilitatibus remittant, uti lib. I. Annal. *Tacitus* ait. Vide *Plutarchum* in Politicis de his praecipientem. Simile de P. Popillio apud *Justinum* lib. XXXV. quem C. Popillium vocat *Livius*. SCHOTT. Et *Gron.* ad *Tacitum* lib. I. Ann. c. X. Porro *conjunxit* Leid. pr. Reliqui quinque *junxit*, ut & Agripp. Ven. & *Mach.* quam lectionem merito praetulit *Schottus*. *Livius* lib. XXIII. cap. XXXIII. *Foedus cum eo atque amicitiam junxit legibus his*. *Justin.* lib. IX. cap. IV. §. 5. *Qui pacem cum his amicitiamque jungerent.* & lib. XLII. cap. IV. §. 6. *Et propter amicitiam cum Pompejo bello mithridatico junctam.* Epit. *Livii* XXVIII. & Ipse lib. XXX. cap. XIII. *Gronov.* ad Eundem lib. XXXV. cap. XII. ARNTZ.

Et de victo Hasdrubale.] *Victo* addidi auctoritate librorum veterum: alii *& victo Hasdrubale.* SCHOTT. Et ego auctoritate MSS. omnium & Editt. iterum rejeci, nec sententia requirit, cum utique facile intelligatur, eum non triumphasse de victore Hasdrubale.

Triumphavit.] Vide in capite Hasdrubalis.

3 *Censor.*] *Liv.* lib. XXIX. cap. XXXVII. *Deinde M. Livius* (Salinator) *in aerarium venit & praeter Moeciam tribum, quae se nec condemnasset, neque condemnatum aut Consulem aut Censorem fecisset, populum Romanum omnem, quatuor & triginta tribus ararias reliquit. Quod & innocentem se condemnassent & condemnatum Consulem & Censorem fecissent, neque infitiari possent, aut judicio semel, aut comitiis bis ab se peccatum esse.* ANNA.

Aerarias fecit.] Condemnavit, ut denarios solverent. MACH. *Aerarium* aliquem facere vel relinquere dicebatur censor, cum eum referebat in numerum capite censorum, ut pro capite statutam pecuniam solveret. ANNA.

Stipendio privavit.] *Livium* libro nono secundi belli Punici apte hanc materiam scribentem percurre. MACH. *Stipendiis privavit* libri veteres. *Suetonius* in Tiberio initio refert universas tribus levitatis notatas in Censura *Livii*. SCHOTT.

Eo crimine.] Monet Vir Cel. *Dukerus* videri fuisse in *Boend.* Codice *omire*, sed mutatum in *crimine*, quid si legendum foret, *nomine*. Neque enim recordor, alibi legere aliquem *crimine* esse accusatum, vel ob *crimen* condemnatum a Censoribus, qui tantum levi ignominia seu nota aliquem poterant afficere. *Eo nomine* erit, pro *eam ob caussam*. *Caesar.* lib. III. Bell. Civ. cap. XXI. §. 4. *Eo nomine erat damnatus*. *Livii* Epit. XLVII. *A Provinciis avaritiae nomine accusati*. *Val. Maximus* lib. VIII. cap. IV. exem. I. *Eo nomine tortus a domino.* & lib. IX. cap. XV. §. I. *Quo nomine jussu patris necatus in carcere.* Confer lib. VIII. cap. I. damn. 8. & abs. 13. lib. VI. cap. II. exem. II. *Emmen.* ad *Virgil.* lib. I. Aen. vers. 8. & *Manut.* ad *Cicer.* lib. II. ad Fam. Ep. I. Nost. inf. cap. LIII. ARNTZ.

CAPUT LI.

ARGUMENTUM.

Macedoniam Consul sortitur, Philippum Regem fundit, castrisque exuit, Graecos liberos pronuntiat, ad Prusiam, Hannibalem repetiturus, mittitur Quintus Flaminius.

Quintus Flaminius, Flaminii, qui apud Trasimenum periit, filius, Consul Macedoniam sortitus, ducibus Charopae princi- 1

pis pastoribus, provinciam ingressus, Regem Philippum praelio
2 fudit, castris exuit. Filium ejus Demetrium obsidem accepit, quem
3 pecunia multatum in regnum restituit. A Nabide quoque Lacedae-
monio

1 *Flaminii qui apud.*] Quae parenthesi inclusi non huc pertinent, adeoque inculcata esse ab aliquo credo. Si id non impetro, non possum ab errore vindicare auctorem. *Flamininus* enim quo de hic agitur, e gente Quinctia patricia fuit, cujus *Flaminini* cognomen est, *C.* vero *Flaminius*, e Flaminia plebeja. Hoc amplius, quidam codex male *Q.* praenomen adscripserat, officiose nimis, cum *Caji* fuerit ejus, qui ad Trasimenum interfectus est. *Plutarchus* etiam ubique corrupte Φλαμίνιον vocat, nisi operarum error. SCHOTT. Omnibus fere locis, ubi *Flamininum*, cognomen familiae Quinctiae Patriciorum, legi oportebat, occurrit *Flaminium*, nomen plebejum. Vid. *Bosius* ad *Nepotem* Hann. cap. XII. §. 1. Comm. ad *Eutrop.* lib. IV. cap. II. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. VII. §. 10. & *Torren.* ad *Valer. Max.* lib. V. cap. II. exem. 6. & de eodem errore etiam confer *Viviani* Epistolam ad *Lipsium* CCCCXXX. tom. I. Syll. *Burm.* p. 460. Sed cum omnibus illis locis in MSS. fere reperiatur *Flaminii*, non adeo in Librarios injurius sum, ut semper illis tribuam, quod ipsi scriptores peccare potuerunt. & hoc loco sum secutus consensum MSS. & impressorum, atque ita scripsisse ipsum *Victorem*, patet, quia eum *Flaminii* faciat filium, si enim *Flamininus* scripsisset, non in eum errorem incidere potuisset, ut eum *Flaminii* filium diceret. Atque ita subscripsi judicio Erud. *Pighii* tom. II. Ann. p. 249. & *Bongarsii* ad *Justinum* lib. XXX. cap. III. §. 6. ARNTZ.

Consul.] An. U. C. 555. decimo sexto post inceptum bellum. Vide *Flor.* lib. II. cap. VII. ANNA.

Caropis.] Reliqua, solers lector, in vita Titi Flaminini evolvere poteris. MACH. Varie scribitur in antiquis libris. *Charopae* MSS. prima inflexione, alii *Charopes* & *Carope*, *Gryphius*, *Charopis* cum spiritu. Assentior *Vascosano*, qui *Caropi* excudit secunda declinatione. *Plutarchus* enim sic, nisi me fallit memoria, appellat. Nec mirum in peregrinis ita variatum, cum in domesticis & Romanis nominibus ita libri pugnent. SCHOTT. Secunda inflexione *Charopus*, *Charopi.* Si locus mendo caret. Verum & sic recte *Charops*, *Charopis.* Χάροπα *Plutarchus* & *Polybius:* imo & sic melius, quidquid *Schottus* & alii. ANNA. *Charopae* dedimus ex omnibus Scriptis, Edit. Agripp. Ven. & *Mach.* Χάροπα tertia flectione eum appellat *Plut.* Flam. p. 370. F. *Charopum.* *Livius* lib. XXXII. cap. XI. Terminationem quamvis non admodum morer, malim tamen adspirationem retinere, cum ita ceteri. Vide *Suidam* in Χάρωψ. Similiter inter Reges Atheniensium *Charops* memoratur, de quo *Scaliger* ad *Eusebii* Chron. ad Ann. MCCLXIV. *Charops* Trojanus apud *Ovidium* lib. XIII. Met. vers. 260. Et inter Graecos occurrit Nireus *Charopi* filius *Homer.* Il. B. in Catal. vers. 179. *Hygin.* fab. XCVII. & *Munck.* ad Eund. fab. CCLXX. *Charopinus* apud *Herodotum* lib. V. cap. XCIX. & *Martial.* lib. V. Epigr. LI. Hac igitur in parte secutus sum *Aldum* ceterosque. ARNTZ.

Praelio fudit.] Ante annos triginta sexto die Regem Philippum praelio fudit. *Plutarchus* scribit, siquidem Philippus, cum teneret cacumina phalange, undique missilium atque sagittarum ictibus Romanos petebat: accedunt inter pastores quidam indigenae, qui per quosdam neglectos ab hostibus anfractus exercitum sese ducturos & tertio demum die in summis constituere montibus pollicentur, fidei vero cognitionem, infirmationemque praestitere. MACH. Vide *Livium* lib. XXXII. & XXXIII. ANNA. A prima manu fuerat in *Boend. expugnavit*, sed emendatum postea.

2 *Demetrium.*] *Plutarchus*: verum Titus eum regno Macedoniae restituto, a Graecia jussit abstinere, mille talentis tributi nomine, & praeter decem naves, universa classe mulctatum: alterum ex liberis ejus *Demetrium* pro obside susceptum, Romam misit. MACH.

Multatum.] *Mulctatum* codices paullo vetustiotes. Tu scribe *mulcatum:* quae vox, ut pleraeque rarae & elegantes, a bonis libris hactenus exsulat: Reponatur & in integrum restituatur in *Terentio*, *Cicerone*, *Livio*, *Nepote*, caeterisque ab aliis reposita. SCHOTT. Restitue, inquit *Schottus*, *mulcatum*, quae vox male apud *Terentium*, *Ciceronem*, *Livium* & alios in *multatum* mutata est. *Multare* quidem & *mulcare* non idem sunt. Illud de poena pecuniaria, istud de verberibus, illud a Sabinis ortum, istud a *mulcendo* deducitur. Sed & *mulcare aliquem pecunia* venustius dicitur, nam & *tangere aliquem pecunia*, apud Comicos reperias. ANNA. Immo, si *mulcatum* legeretur, ego substituerem *multatum.* Etenim (quamvis fortasse non injuria proprium
sibi

monio filium obfidem accepit. Liberos etiam Graecos Nemeae per 4 praeconem pronuntiavit. Legatus etiam ad Prufiam, ut Hanniba- 5 lem repeteret, miffus.

fibi vindicet de Venuftate judicium femineum genus) non video, cur *venuftius* poffit effe illud, quod ufui & omnium auctoritati adverfetur. Videantur quae ipfa monet *Anna* in notis ad *Terent.* Eun. Act. IV. fc. VIII. verf. 4. & in Adelp. Act. I. fc. II. verf. 11. *Lipfius* ad *Tacitum* lib. I. Ann. cap. XXXII. *Tollius* ad *Aufon.* Idyll. VI. verf. 90. Cl. *Burman.* ad *Phaeder.* lib. I. fab. III. verf. 9. *Mulcare* igitur eft, qui privato confilio aliquem male tractat. *Multare*, fi a Magiftratibus poena inponatur. *Cicero* lib. I. de Orat. cap. XLIII. *Fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exfiliis, morte multantur.* *Nepos* Milt. cap. VII. §. 6. *Capitis abfolutus, pecunia multatus eft.* in Cimon. cap. I. §. I. & Pelop. cap. I. §. 3. *Curtius* lib. IV. cap. I. §. 37. *Infulas praefidio occupat*, pecunia multat. l. 27. ff. de Cond. & Dem. *Heredes magna* pecunia multare. Minus bene *mulcata morte* apud *Virgilium* lib. XI. verf. 839. edidit Nobil. *Heinfius*:

Profpexit trifti mulcatam morte *Camillam.*

Nec debuerat hoc exemplum fequi Doctiff. *Emmen.* *Multata* nos in duobus MSS. invenimus & recepit *Masvicius*. Latine enim dicitur *multare morte*, non *mulcare*. *Cicer.* lib. I. Tufc. Quaeft. cap. XXII. Orat. I. in Catil. cap. XI. & Orat. II. Catil. cap. II. *Florus* lib. I. cap. XXVI. §. 7. *Val. Max.* lib. VI. cap. IV. ext. 2. *Apulej.* lib. III. Met. p. 140. *Ne morte multata Fotide.* apud Noftrum, *pecuniarum mulcta* erat in Agripp. ARNTZ.

3 *Nabide Lacedaemonio.*] Contra quem legimus perniciofiffimum flagitiofiffimumque *Lacedaemoniorum* tyrannum Quintum longe pulcerrimum atque juftiffimum bellum inchoaffe: Graecos ad extremum fua fpe fefellit, quod, cum eum capturus exiftimaretur, haud voluit. MACH. *A Nabidi.* quatuor fcripti.

4 *Liberos.*] Hoc fuit, dum Ifthmia agerentur, & frequens hominum conventus adeffet: juffo per tubae fonum filentio praeco ita proclamavit: Senatus populusque Romanus, ac Titus Quinctius Imperator & proconful Rege Philippo ac Macedonibus debellatis Graecos fine cuftodiis, liberos, immunes, fuo jure viventes fore permittunt. MACH. Longe aliter fcripti libri: *Ludos Junonis Samiae* (alii *Junoni Samiae*) Mediolanenfis *Liberos effe Graecos.* Unde amicus quidam meus faciebat *Ludos Junoni Samiae*, *liberos etiam Graecos Nemeae per praeconem pronuntiavit.* Bis Graeciae reddidit libertatem, five duobus locis Flamininus, ludis Ifthmiis, & Nemeae, qui genitivus loci eft. *Val. Max.* lib. IV. cap. VIII. *Livius* XXXIII. & XXXIV. Annali Argis exhibitos *ludos* ait. *Plutarchus* in Flaminino in Ifthmiis. Quatuor vero Graeciae certamina a *Pindaro*, Archia poëta, aliisque decantata, quae illi ἀγῶνας vocant, Ifthmia, Pythia, Nemea, Olympia. SCHOTT. Ita cum *Schotto* recepi, quod tantum in quibufdam reperi antiquis Editt., inter quas non incommodius: *Liberos effe Graecos* legit illa *Machanei.* ceterum Scripti, Ed. Agrip. & Ven. *Ludos Junoni Samiae per.* Porro *pronunciavit* male in *nunciavit* mutat Leid. fec. & Haun. nec melius alii *praenunciavit.* Propria enim illa vox de iis rebus, quae in publico concilio & conventibus populi voce praeconis indicantur. *Cicero* lib. V. ad Fam. Ep. IV. *Verecundiores effe praecones ludorum gymnicorum, qui cum ceteris coronas inpofuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarint.* *Livius* lib. XXIII. cap. XXXII. *Proceffit, & tuba filentio facto, ita pronunciat.* *Val. Max.* lib. IV. cap. VIII. exem. 5. *Iterata deinde pronunciatione Praeconis.* *Florus* lib. II. cap. VII. §. 15. *Livius* lib. IV. cap. LIX. lib. XLV. cap. XXIX. & XXX. Eodem modo haec vox erat corrupta apud *Livium* lib. XLV. cap. XL. ubi adeundus Cl. *Gronovius.* ARNTZ.

Nemeae.] In Peloponefo prope Argos. ANN. Vid. Cl. *Duker.* ad *Flor.* lib. II. cap. VII. §. 14.

Miffus.] Nefcio unde haec in MSS. addita: *Idem poftea proconful Philippum bellum renovantem, & cum eo Thracas, Macedones, Illyrios, multasque gentes partium ipfius, bello fubegit.* quae cum prioribus gemina effe videntur. SCHOTT.

CAPUT LII.

ARGUMENTUM.

Hispanos Praetor superat, & ovans urbem introit, Aetolos, Ambraciotasque victos in deditionem accipit & triumphat M. Fulvius Nobilior.

1 Marcus Fulvius Nobilior Consul Oretanos superavit, unde ovans 2 urbem introiit. Consul Aetolos, qui bello Macedonico interfuerant;

1 *Marcus.*] Praenomen in vulgatis corruptum; *Quinctus* enim appellabatur. Tantum sibi audaces illi emendatores permiserunt. *Quinctus* Nobilior filius ejus dictus, auctor *Cicero* in Bruto. SCHOTT. *Quintus* tamen MSS. quinque, & omnes fere Editt.

Nobilior.] Cognomine. MACH. *Liv.* lib. XXXVI. cap. XXI. *Per eosdem dies & Fulvius Nobilior, qui biennio ante* (An. U. C. 560. ut ex *Livio* conjicio) *Praetor in ulteriorem Hispaniam erat profectus, ovans urbem est ingressus.* ANNA.

Consul.] *Consul Hispanos superavit*, ita emendandum *Sigonio* videbatur, in Mediol. perantiquo Codice *Consul* afuit. In MSS. quoque longe aliud scriptum erat: Partim, *Consul Ettanos*, *Vritonosque*. partim *Surnitanosque*. alius *Suritanosque*. Parisinus vero & Mediolanensis *Orethanosque* & mox *introivit*. Coloniensis *Octanosque*. Monstra verborum, ex quibus veram lectionem, ni fallor, elicio: *Vettonas*, *Oretanosque superavit*. Nam de *Vettonibus* diserte *T. Livius* lib. XXXV. scriptum reliquit a Fulvio Nobiliore fusos fuisse apud Carpetanos. Ex *Ettanos*, quod in MSS. erat, *Vettonas* exsculpo, *Oretanos* retineo. quamvis nulla de his apud *Livium* mentio, quod verisimile, quia non longe a Carpetanis abessent, cum illis dimicatum. Suntque Geographis omnibus & Historicis noti *Oretani*. Vulgata lectio: *Consul Aetolos Ambraciotasque superavit*, quomodo proximo versu legendum monuerunt libri calamo exarati. *Consul Aetolos qui* &c. pro quo tamen Parif. & Colon. *Conatheos* habebant corrupta voce ex *Con. Achaeos*. Et aliquanto post, *Romanis adfuerant*. lege ex MSS. ut proxime in Manlio Vulsone. Phrasis Auctori nostro familiaris. Praetura autem in Ann. U. C. IↃLXII. cadit, Consulatus IↃLXIV. legendus *Orosius* lib. IV. cap. XX. SCHOTTUS. Corrupti hic erant omnes MSS. quorum tamen varietatem, si quid alii melius conjiciant, adscribam: *Consul Aetolos Oretanosque* (ita *Gramm.* & Fran. *Orchanos* Haun. *Orethinos* Leid. pr. *Conretanos* Leid. sec. delet vero vocem hanc *Boend.*) *superavit*, *unde ovans urbem introiit* (*introivit. Boend.* & Fran.) *Conatheas* (ita Leid. sec. *Canatheas* Leid. pr. *Conateos. Gramm.* Fran. & Ed. Agripp. *Conaceos. Boend. Corinthios* Haun.) *qui bello* &c. Antiquae Editiones hic exhibent. *Consul Aetolos Ambraciotasque superavit*, *unde urbem introiit* (*introivit Mach.* & Agripp.) *Consul Achaeos*, *qui bello.* In *Schotti* vero Editione & illis Variorum: *Praetor Hispanos superavit*, *unde ovans urbem introiit. Consul Aetolos Ambraciotasque*, *qui.* Ex hisce optime veram lectionem conjecerit, qui minime a MSS. recesserit. Eruditissimus *Pighius* tom. II. Ann. p. 284. haec ita refingit. *Praetor Vectores Oretanosque superavit*, *unde ovans urbem introiit. Consul Aetolos qui bello Macedonico interfuerant*, *post ad Antiochum defecerant.* Proxime ad MSS. me editurum credidi, si scriberem secutus vestigia antiquae lectionis: *Consul Oretanos superavit*, *unde ovans urbem introiit. Consul Aetolos*, *qui.* De Oretanis vide *Livium* lib. XXXV. cap. VII. lib. XXXVI. cap. XXI. & XXIX. de Aetolis autem *Florum* lib. II. cap. IX. &c. Offendet certe repetitio vocis *Consul*, sed tamen ita omnes MSS. & Editt. sine ulla varietate, quare puto, hic minus accuratum esse Nostrum, qui *Consul* posuerit pro *Praetore* seu *Propraetore*. vide Cel. *Dukerum* ad *Florum* lib. II. cap. XIV. §. 5. cap. XVI. §. 3. cap. XX. §. 5. & lib. IV. cap. XII. §. 38. ARNTZ.

Ovans.] Id est, minori triumpho, de quo superius vide. MACH.

2 *Consul.*] An. U. C. 565. Vide *Flor.* lib. II. cap. IX. ANNA.

Aetolos.] Inter Ambracium & Corinthiacum sinum. EADEM.

Interfuerant.] Hic quoque contra omnes Editt. & MSS. *Romanis adfuerant* ediderat. Erud. *Schottus*, cum recte utique dicatur *interesse bello*, pro bellum simul gerere. *Justinus* lib. XV. cap. II. §. 16. *Bellumque communibus viribus instruunt; cui* cum

fuerant; post ad Antiochum defecerant; praeliis frequentibus victos, & in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit; tamen signis tabulisque pictis spoliavit, de quibus triumphavit. Quam victoriam per se magnificam, Quinctus Ennius amicus ejus, insigni laude celebravit. 3

cum Cassander interesse non posset. Curtius lib. IV. cap. V. §. 9. *Bello quod supererat interfuturus. Valer. Maximus* lib. IV. cap. III. exem. 12. *Cum bellis Civilibus interesset.* & lib. I. cap. VII. exemp. I. ut in MSS. esse testantur Viri docti: *Proximo bello non interesset.* ARNTZ.

Ambraciam.] *Plinius* lib. III. *Maximeque nobilitatus Ambracius sinus faucibus spatiosum aequor accipiens & in sinu opidum Ambraci.* MACH. *Ambrachium* Leid. pr. & *Boend. Ambraciam* Fran. & Leid. sec.

Tamen signis.] Vulgati *tamen*, MSS. *tum* praeferunt. Agrippinense exemplar *Tm.* unde *tantum* scribo: ex notis rursum natum mendum. SCHOTTUS. Est a *Schotti* conjectura; cum invenisset in exemplari Agrippinensi *tm.* Vulgati prius *tamen signis.* MSS. ejus & Palatinus unus, *tum signis*; quod malim. GRUT. Ex emendatione *Schotti* hic habebamus *tantum* & sic erat in Codice Haun. solenni Librariorum errore ex compendiis scribentium Cl. *Duker.* ad *Flor.* lib. I. cap. XIII. §. 15. & lib. III. cap. V. §. 25. Cel. *Burman.* ad *Ovidium* Epist IX. Her. vers. 119. & comm. ad *Valer. Maximum.* lib. V. cap. IX. §. 4. Malui ego recipere *tamen* quamvis enim in deditionem receperat, tamen graviores iis conditiones inposuit, ut etiam signa tabulasque debuerint tradere. Illa enim publice de victis gentibus circumferri & in Triumpho ostentari solebant. *Eutropius* lib. IV. cap. XIV. *Antequam signa aenea & pictae tabulae, & alia Urbis clarissimae ornamenta, praelata sunt. Livius* lib. XXV. c. IV. *Ornamenta Urbis signa tabulasque, quibus abundabant Syracusae, Romam devexit.* lib. XXVII. cap. XVI. *Signa tabulaeque prope, ut Syracusarum ornamenta aequaverint.* & Epit. LII. fin. *Signa aerea marmoreaque & tabulas pictas in triumpho tulit. Livius* lib. XXVI. cap. XXXIV. *Signa, statuas aeneas, quae capta de hostibus dicerentur. Florus* lib. II. cap. XII. §. 13. *Primus dies signa tabulasque.* Confer *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XI. §. 6. ARNTZ.

Signis.] Statuis. Ex Ambracia novem *signa* omnium Camoenarum ab eo Romam translata. ANNA.

Tabulis.] Picturis. MACH.

De quibus.] Lege: *Deque iis.* ANNA.

3 *Quinctius Ennius.*] *Ennii* praenomen in MSS. afuit. in Parisino & Coloniensi *Quinctus Ennius* diserte. Caeterum *Q. Ennius*, poëta ille insignis, nascente lingua Latina, post *Livium Andronicum* fuit, cujus scripta intercidisse dolent omnes. *Cicero* Tusculana prima principio. *Cato objecit probrum Marco Nobiliori, quod is in provinciam poëtas duxisset. Duxerat autem Consul in Aetoliam, ut scimus, Ennium.* Quae tamen pugnant cum iis, quae de Porcio Catone dixit Auctor noster cap. XLVII. Idem pro Archia poëta: *Jam vero ille, qui cum Aetolis Ennio comite bellavit Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.* Et in Bruto: *Dicunt etiam Qu. Nobiliorem M. filium jam patrio instituto deditum fuisse studio literarum: qui etiam Q. Ennium, qui cum patre ejus in Aetolia militaverat, civitate donavit, cum Triumvir coloniam deduxisset.* Plinius lib. XXXV. Nat. Hist. *Zeuxis fecit figulina opera, quae sola in Ambracia relicta sunt, cum inde Musas Fulvius Nobilior transferret.* Haec ideo copiosius, ut *Aetolos* leg. ex antiquis scidis confirmem, non *Achaeos.* SCHOTT. *Marcus* Fran. & *Boend.* non agnoscit uterque Leid. & Haun. *Quintus Gram.* Edit. Agripp. & Ven. ceterae *Marcus.* Adde *Eumenii* Paneg. pro Rest. Schol. cap. VII. §. 3. ARNTZEN.

Insigni laude celebravit.] Lib. XV. Annalium, cujus fragmenta quaedam ad nos pervenere. In his:

> *Fulvius Nobilior stravit certamine crebro*
> *Aitolos.*

ANNA.

CAPUT LIII.

ARGUMENTUM.

Antiochum Syriae Regem vincit, pecuniae interceptae reus in carcerem non ducitur, sed ignominiae caussa equo privatur L. Scipio Asiaticus.

1 Scipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa virtutis nomine a fratre laudatus, Consul, Antiochum Regem Syriae, legato fratre, apud Sipylum montem, cum arcus hostium pluvia hebetati fuissent, vicit, & regni relicti a patre parte privavit; hinc Asiaticus dictus. 2 Post reus pecuniae interceptae, ne in carcerem duceretur, Gracchus pater Tribunus plebis intercessit. M. Cato Censor equum ei ignominiae caussa ademit.

C A-

1 *A fratre.*] Qui dixit se iturum legatum, si fratri suo provinciam Graeciam decrevissent. MACHAN. Afuit a MSS. aliquot. SCHOTTUS. *Not. Min.*

Consul.] Anno U. C. 563. & anno superiore *Consul* fuerat Scipio Africanus. ANNA.

Legato.] *Regem sine Legato*, Franeq. *Regem Syriae sine Legato*, Leid. sec. *Regem Syriae sim. Legato.* Haun. Forte reponendum *simul.*

Apud Sipylum montem.] In Asia. Libro VII. belli Macedonici circa medium eam pugnam *Livius* non minus eleganter, quam aperte declarat. *Sipylus* notus est fabula illius decantatae Niobes, ut hemistichium poëtae elegiographi indicat:

Lacrymas defluit a Sipylo.

MACH. *Siphylum* alii. Pugna facta circa *Sipylum* montem ad Magnesiam Asiae urbem. *Livius*, *Eutropius*, alii. SCHOTT. Veteres adspirare mediam Syllabam hujus vocis monuit etiam *Ciofan.* ad *Ovid.* lib. VI. Met. vers. 149. & 231. Fran. *Sipillum* Boend. *Sepillum.*

Arcus.] MSS. *artus* dicunt hebetatos, non *arcus.* SCHOTT.

Pluvia hebetati fuissent.] *Flor.* lib. II. c. VIII. *Sed haec omnia praepedita magnitudine sua; ad hoc imbre, qui subito superfusus mira felicitate Persicos arcus corruperat, primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt.* ANNA.

Asiaticus dictus.] MSS. plenius legunt: *Hic cum Bojorum gente conflixit, in quo praelio* XX. *hostium millia interemit* (alius *interfecit* habet.) Sed vereor ne ad Scipionem Nasicam sit referendum, qui cum Bojis pugnavit. Eadem autem ad verbum legas apud *Orosium* lib. IV. c. XX. SCHOTTUS. Admisi versum istum, suadentibus duobus MSS. *Schotti.* ut enim forte minus heic spectet, & referendus magis sit ad Scipionem Nasicam, cui cum *Bojis* istis negotium: quid tum? non insolens est scriptori isti, quae duorum fuerunt, attribuere uni. abest tamen periodus isthaec Palatinis codicibus. GRUT. Sed nihil tale est in Nostris, quare glossema esse existimo, ex *Orosio* aliove, unde ille sua habeat, scriptore, huc translatum.

2 *Reus pecuniae interceptae.*] Petiliis accusantibus; vel, ut alii censent, Marco Naevio: qui Africano quoque fratri institerat. *Livii* verba haec sunt: *Scipio cum contenderet omnem, quam accepisset, pecuniam in aerario esse, nec se quidquam publici habere; in vincula duci coeptus est.* MACH.

Gracchus pater Tribunus plebei licet inimicus ejus.] Eximie. memorabile profecto, *Tib. Sempronium Gracchum* patrem *Gracchorum*, in caussa publica privatas inimicitias deposuisse: Alienum enim a Reipublicae dignitate videri ajebat Imperatorem populi Romani triumphatorem in carcerem duci, in quem hostium duces victos conjecisset. Testis Auctor Noster cap. LVII. & *Livius* XXXVIII. Annali extremo. *Agellius* lib. VII. cap. XXI. & *Val.* lib. IV. cap. I. Tametsi hic pro *Lucio* non *Publio Scipione*, *Tib. Gracchum* intercessisse nobiscum sentiat, ut & *Valerius Antias.* Ille vero cum *Livio* scribat pro *Publico Africano* non pro *Lucio Asiatico*, cum quo tamen inimicitiae intercedebant, haec gessisse: vel Pub. Corn. Africanum pro fratre L. Asiatico rogasse Tribunos, verbaque fecisse: intercedente tandem Tib. Sempronio, cui tamen cum Publio Scipione inimicitiae erant. *Livius* hoc sensu: pro P. Scipione & frater Asiaticus praedes postulatus se in judicio sistit, excu-

excusat: Tandem Tribunis appellatis intercedit Gracchus, licet inimicus Publii gravis ob plerasque in Republica dissensiones esset: juravitque in amicitiam ejus. SCHOTT. *Pater* in nonnullis codicibus exsulat, sed admittunt *Gramm.* & Fran. cum Editionibus Agripp. & Ven. Quod in sequentibus scripserat *Schottus: Plebis, licet inimicus ejus*, tria ultima verba in nullis vel inpressis vel scriptis inveni, contra quorum auctoritatem admittendum non fuit, quod sine damno etiam sententiae abesse posset. Inimicitiae tamen inter eos fuerunt, ut patet ex *Livio* lib. XXXVIII. cap. LII. nec tamen exinde statim sequitur, harum meminisse debere brevioris compendii Epitomatorem. ARNTZ.

Intercessit.] *Livius* ab hoc Africani quoque filiam uxorem ductam narrat: Quod ad Asiaticum, haec ad verbum refert: *Tiberius Gracchus ita decrevit: quominus ex bonis Lucii Scipionis, quod judicatum sit, redigatur, se non intercedere praetori, Lucium Scipionem, qui Regem opulentissimum orbis terrarum devicerit, imperium populi Romani prorogaverit in ultimos terrarum fines, non passurum eum, qui tot plurimos duces hostium in triumphum ductos incluserit, in carcere & vinculis esse, mittique eum jubere.* MACH.

M. Cato Censor.] *Livius* lib. XLVII. Scipionem a *Catone* allatrari solitum refert, & ex illo *Fabius* lib. VIII. cap. VI. SCHOTT.

Equum ademit.] Non mirum, quia mirifico (alioqui gravissimus vir) livore in omnes Scipiones exardebat. MACH. In transvectione Censores equum ignominiae caussa equitibus adimebant. Transvectio, vulgo *reveue.* ANNA.

CAPUT LIV.

Argumentum.

Romanis bellum infert, Graeciam ejusque insulas occupat, in Euboea elanguescit, inde excitatus Thermopylas occupat, sed ejectus in Asiam refugit, navali praelio superatur, Scipionis Africani filium captum patri remittit, cum L. Scipione confligit, vincitur, ultra Taurum relegatur, & a sodalibus occiditur Antiochus Syriae Rex.

Antiochus, Syriae Rex, nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, specie Lysimachiae repetundae, quam a Majoribus suis in Thra- 1

1 *Nimia.*] V. L. *nimius.* SCHOTT.

Specie.] V. L. *in specie.* alii, *in spem.* Ex compendiis nata varietas. IDEM. *Spem* legit *Boend.* & uterque Leid. *spe.* Fran. corrupte. *species* enim hic notat *praetextum* vel caussam, quam huic bello praetenderet. *Justinus* lib. IV. cap. III. §. 5. *Ut sub specie ferendi Catiniensibus auxilii tentarent Siciliae imperium.* lib. XXVII. cap. III. §. 5. *Sub specie Sororiae ultionis Asiae inhiabat. Sulpitius Severus* Hist. Sacr. lib. I. cap. XXXIV. §. 6. *Sub specie honoris objectare eum periculis statuit.* Sed non novum est, has voces a Librariis per scribendi compendium esse confusas. Exempla habebis apud *Freinshem.* ad *Curtium* lib. X. cap. VIII,

Thracia conditam Romani possidebant, statimque Graeciam insu-2 lasque ejus occupavit. In Euboea luxuria elanguit. Adventu Aci-3 lii Glabrionis excitus, Thermopylas occupavit; unde industria Mar-4 ci Catonis ejectus, in Asiam refugit. Navali praelio, cui Hannibalem

VIII. §. 21. & in Variis Lectionibus ad lib. IX. cap. I. §. 10. Summum *Gronovium* ad *Livium* lib. XXII. cap. XXIV. *Davisium* ad *Caesarem* lib. VIII. Bell. Gall. cap. XLIX. §. I. Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. XIII. §. 15. *Torren.* ad *Val. Maximum* lib. VIII. cap. II. exem. I. & *Cortium* ad *Porcii Latronis* Decl. cap. VIII. ARNTZ.

Lysimachiae.] A *Lysimacho* Rege dicta, qui eam condi jussit. MACH. Juxta Propontida ad fauces Isthmi quem Hellespontus ab Asia dividit. ANNA.

A Majoribus suis.] *Florus* lib. II. cap. VIII. *Hic Lysimachiam urbem, in littore Thracio positam a majoribus suis, Antiochus ut haereditario jure reposcebat.* EAD.

Conditam.] MSS. fere *quondam* legunt. SCHOTTUS. *Not. Min.* Tamen omnes Scripti & Editi plerique *quondam*.

Graeciam.] Accitus est ab Aetolis contra Romanos dimicantibus, maxime ad Graeciam liberandam, Thoante eorum duce id decernente. MACH. *Regiam* Fran. *Regiam insulam* Agripp.

2 *In Euboea luxuria elanguit.*] Nimirum verba id *Liviana* significant: *Rex a Chalcide Demetriadem profectus amore captus virginis Chalcidensis omissa omnium rerum cura in conviviis & vinum sequentibus voluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis quam ex satietate eorum in somno traduxit.* MACH. *Euboeam insulam continenti adhaerentem tenui freto reciprocantibus aquis, Euripus abscidit. Hic ille positis aureis sericisque tentoriis, sub ipso freti murmure, quum inter fluenta tibiis fidibusque concineret, collatis undique, quamvis per hyemem, rosis, ne non aliquo ducem agere videretur, virginum puerorumque delectus habebat. Florus* loco supra laudato. Vide *Liv.* lib. XXXVI. cap. II. ANN. *Languit* Leid. sec. & Haun.

3 *Attilii.*] De quo, & Thermopylis superius abunde lege in Catone. MACH. MSS. *Acinii* proxime veritatem & Capitolinas Tabulas, quae *Manium Acilium Glabrionem* nuncupant, ut in Censorio diximus. SCHOTT. *Attilii* uterque Leid. & *Boend.* & Editt. *Actilii Gram.* Vid. tamen Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. VIII. §. 10.

Excitatus.] Scripta lectio. Potest etiam *exercitus* participium esse pro vexatus. Illud tamen malo. SCHOTT. *Not. Min.* Sic optimi Manuscriptorum *Schotti*, neque abeunt Palatini, quam quod ii *excitus*. Prius Impressi, *exercitus*. minus recte: neque opus refingere id in *exercitu Thermopylarum;* nam illud *excitatus* respicit illud prius: *In Euboea luxuria elanguit;* tanquam nimirum ex deside somno Antiochum *excitaverit* Acilius. GRUT. Nescio cur haec scriptura Viros doctos potuerit turbare, cum sine dubio *excitatus*, si a MSS. foret, posset ferri. Haec vox enim de eo dicitur, qui socordiae quasi somno oppressus, interveniente aliqua re ad alacritatem & studium bene merendi erigitur. *Livius* lib. I. cap. XLVIII. *Trepido nuncio excitatus, extemplo a vestibulo Curiae magna voce, quid hoc, inquit. Valer. Max.* lib. II. cap. IX. ex. 9. *Rumore enim ejus excitati omnibus viribus incubuerunt.* Confer Cl. *Burm.* ad *Vell. Paterc.* lib. I. cap. VIII. §. I. Praefero tamen *excitus*, quod est in quatuor Codicibus, in duobus sc. Fran. & *Boend. exercitus*, quomodo reliquae etiam Editiones, si ab Agripp. & Ven. discesseris, qui *excitus* tuentur, quam vocem etiam sibi commodiorem videri monuerat in Variis Lectionibus Eruditissimus atque Humanissimus *Grammius.* Ita *Justinus* lib. II. cap. IV. §. 22. *Qua re effectum est, ut paucae repentino tumultu excitae arma caperent.* ARNTZ.

4 *Navali praelio.*] Incisum hoc male in Vulgatis interpungitur, leguntque: *in Asiam refugit navali praelio:* neque enim haec cum illis cohaerere debent. SCHOTT. Non inficete *Boend. navali bello;* τὸ *praelio* potest esse expositio vocis *belli*, quia *bellum* saepe pro *praelio* ponitur, quod fugit indoctos Librarios. *Justinus* lib. V. cap. IV. §. 2. *Praelio commisso victoria penes Athenienses fuit. Eo* bello *major pars exercitus caesi. Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. XIV. *Prima autem & secunda acies totum sustinet* bellum. *Frontinus* lib. I. cap. XI. ex. 2. *Praeclara victoria commisso statim* bello *peracta est. Dict. Cretensis* lib. II. cap. IV. *De sepeliendis qui* bello *ceciderant.* & c. XLI. *Ancipiti fortuna* bellum *ad occasum solis producunt. Dares Phrygius* de Exc. Trojae cap. XXIV. *Hector ut audivit tumultum in* bello. Adde *Bernecc.* ad *Justin.* lib. IX. cap. IV. §. 4. Var. Lect. ad *Curtium* lib. III. cap. X. §. 3. Duo MSS. apud *Valer. Max.* lib. I. cap. VII. §. I. *Proximo* bello *interesset.* reliqui *praelio.* quomodo apud *Sallustium* variatur teste *Cortio* ad Catil. cap. IX. §. 4. &c.

balem praefecerat, a L. Aemilio Regillo, superatus, filium Scipionis Africani, quem inter navigandum ceperat, patri remisit, qui ei, quasi pro reddenda gratia, suasit, ut amicitiam Romanam peteret; Antiochus spreto consilio apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit. 5 Victus, & ultra Taurum montem relegatus, a sodalibus, quos temulentus in convivio pulsaverat, occisus est.

4. & Jugurt. cap. LXIII. §. 3. A. Graecis transumta significatio, apud quos πόλεμος hac significatione frequentissimum, praesertim apud *Homerum* Il. Γ. vers. 133. Il. M. vers. 123. & passim. *Aelianus* lib. III. Var. Hist. cap. IX: *Raphelius* in Epist. I. ad Corinth. cap. XIV. §. 8. & ad Apocal. *Joannis* cap. XII. §. 7. ARNTZ.

Cui Annibalem praefecerat.] *Florus* lib. II. cap. VIII. *Classis regia Polyxenidae, Annibalique commissa. Nam Rex praelium nec spectare poterat. Igitur duce Aemilio Regillo, adremigantibus Rhodiis tota laceratur.* Hoc factum puto anno sequenti, postquam ad Thermopylas pugnatum est. Vide *Liv.* lib. XXXVII. ANNA.

A. L. Aemilio Regillo.] De quo *Lucius Florus*: *Aemilius Regillus adversus regiam classem Antiochi feliciter pugnavit ad Mionnessum Rhodiis adjuvantibus, & idem navalem duxit triumphum.* MACH.

Scipionis Africani.] De Antiocho, qui *Scipioni Africano* minori dona miserat, *Cicero* pro Dejotaro, ubi tamen *Attalum* pro *Antiocho* μνημονικῷ ἁμαρτήματι nominat. SCHOTT. Ita *Ursinus* ad *Cicer.* pro Dejot. cap. VII.

Quasi.] Deest in MSS. & certe a glossa est. SCHOTT. *Not. Min.* Invitis & omnibus scriptis & Editionibus hic ejecta fuerat vox *quasi*, quae hic nihil minus quam glossam sapit, nisi totam paragraphum ejiceres. *Livius* certe tuetur lib. II. cap. XII. *Tum Mucius, quasi remunerans meritum, quandoquidem, inquit, est apud te virtuti honos.*

5 *Apud Sipylum montem.*] Vide supra in L. Scipione Asiatico. Vide & *Liv.* lib. XXXVII. cap. XXXVIII. &c. ANNA.

Ultra Taurum montem.] Idem *Florus* scribit: *Victo deinde Antiocho a Lucio Cornelio Scipione, adjuvante Eumene Rege Attali Pergameni filio, pax data ea conditione, ut omnibus provinciis citra Taurum montem cederet.* MACH.

A sodalibus.] *Sodales* proprie in rebus levioribus & fere in conviviis & compotationibus. Quidam inde deducunt, quasi *simul edales*, vel quod *sederent simul* in mensa, vel una essent, vel quod e *suo datis* vesci solerent. *Cicero* in Catone Majore: *Epulabar modice cum sodalibus. Catullus*:

Mei sodales quaerunt in trivio vocationes.

Graece σύσσιτοι dicuntur. *Cajus* l. ultim. D. de Collegiis illicitis: Hinc *Syssitia* erant apud Lacedaemonios a Lycurgo instituta, hoc est, comissationes & socialia convivia, teste *Plutarcho*, & *Strabone* libro X. SCHOTT.

Pulsaverat.] Quod *Offutius* JCtus ait *Pulsare* esse sine dolore, *Verberare* cum dolore, claudicat. IDEM.

Occisus est.] *Strabo* lib. XVI. interfectum a Barbaris cum templum Beli spoliare conaretur: D. *Hieronymus* in XI. Danielis, cum adversus Elimaeos pugnaret cum omni exercitu deletum ait. Aliter *Justinus* lib. XXXII. adhibito exercitu nocte templum Didymaei Jovis aggressum, concursu insulanorum cum omni militia interfectum. IDEM. *Occisus* fuit an. U. C. 567. ANNA.

CAPUT LV.

ARGUMENTUM.

Pisidis & Gallograecis bellum infert Cn. Manlius Vulso. Centurionem, a quo stuprata fuerat, marito interficiendum tradit captiva, sed redemptione impetrata Regis Ortiagontis uxor.

Cnaeus Manlius Vulso [Consul] missus ad ordinandam Scipionis Asiatici provinciam, cupidine triumphi bellum Pisidis & 1 Gallo-

2 Gallograecis, qui Antiocho adfuerant, intulit. His facile victis, inter captivos uxor Regis Ortiagontis Centurioni cuidam in custodiam

1 *Vulso.*] MSS. & Romana marmora, non *Volso.* Iidem tamen libri *Cajum Manilium Vulsonem* vocant. SCHOTT.

Consul.] Addunt MSS. SCHOTT. *Not. Min. Consul* fuit cum M. Fulvio Nobiliori An. U. C. 564. ANNA. In nullis tamen nostris apparet.

Ordinandam.] Leid. sec. *ornandam.* *Ornare* milites, exercitum, classem quid sit sciunt omnes. *Cicero* pro Lege Manil. cap. VIII. & lib. V. in Verrem. cap. XVII. *Livius* lib. XXI. cap. L. *Tacitus* lib. III. Hist. cap. LXIII. *Justinus* lib. V. cap. VI. §. 1. *Gellius* lib. V. cap. II. *Manut.* ad *Cicer.* lib. X. ad Famil. Epist. XXIII. *Heins.* & *Burm.* ad *Ovidium* Epist. IX. Her. vers. 103. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. XVI. §. 7. & *Vorstius* & *Torren.* ad *Val. Maximum* lib. IV. cap. III. exem. 4. & lib. V. cap. I. ex. ext. 3. *Ornari* igitur Provincia dicitur tum, si Romae omnia ea praeparantur, quae ad gerendum bellum & administrationem Provinciae censentur necessaria. *Livius* lib. XL. cap. XXXVI. *Qui suas ornari provincias, priusquam de Praetoris exercitu quaereretur, aequum censebant.* & *Sueton.* in Caesare cap. XVIII. *Neque more neque jure, antequam Provinciae ornarentur, profectus est.* Confer *Sigonium* lib. II. de Jure Prov. cap. I. Verum aliud quid notat *ordinare Provinciam.* Illud enim de ornatu pertinebat ad Senatum. *Ordinare* autem de ipso duce dicitur, qui rebus gerendis praeest, vel qui mittitur ad res inspiciendas, seu constituendam regiminis formam. *Florus* lib. II. cap. XVI. §. 3. *Igitur Metello* ordinanti *tum maxime* Macedoniam *mandata est ultio.* lib. IV. cap. II. §. 22. *Pulso fugatoque Pompejo maluit prius* ordinare Provincias. *Vellej. Paterc.* lib. II. cap. XCII. §. 2. *Aberat in* ordinandis *Asiae Orientisque* rebus *Caesar.* & lib eodem cap. XCIV. §. 4. *Missus cum exercitu ad visendas* ordinandasque, *quae sub Oriente sunt*, Provincias. *Livius* lib. XL. cap. XXXIX. & *Gronov.* ad *Justinum* lib. XL. cap. XXXIX. Sed hae voces passim solent a Librariis confundi. Adi *Gruter.* ad *Cicer.* lib. II. ad Quint. Fratr. Ep. III. *Bosium* ad *Nepotem* Attico cap. XVIII. §. 1. & Commentatores ad *Valerium Maximum* lib. IX. cap. I. ex. ext. 2. ARNTZ.

Provinciam.] Universam Asiam. MACH.

Cupiditate triumphi.] MSS. libri *cupidine triumphandi* praeferunt. SCHOTT. Etiam MSS. Palatini: Nihilo pejus. GRUT. Quare ita nostris MSS. faventibus edidimus, quibus accedit Editio *Mach.* & *Ovidius* lib. VI. Met. vers. 50.

- - - Stolidaeque cupidine *palmae*
In sua fata ruit.

Sallustius Jug. cap. XIX. §. 1. *Alii multitudinis domi minuendae gratia, pars imperii* cupidine. *Livius* lib. XXI. cap. X. *Juvenem flagrantem* cupidine *regni.* *Dict. Cretensis* lib. III. de Bell. Troj. cap. XV. *An bellandi* cupidine *auxiliatum.* & lib. IV. cap. IV. *An* cupidine *deripiendarum rerum, quas secum advexerant.* *Vell. Paterc.* lib. II. c. XXXIII. §. 1. *Bello pene invictus pecuniae expellebatur* cupidine. *Sulpitius Severus* lib. II. Hist. Sacrae cap. XVII. §. 5. *Adfectantes summum sacerdotium libidine, avaritia & dominandi* cupidine. Infra Epit. cap. XLI. §. 22. *Constans vero venandi* cupidine, *dum per silvas saltusque erraret.* Vide Erud. *Wasse* ad *Sallust.* Jug. cap. VI. p. 240. Porro *triumphandi* recipiunt tres Codd. quod perinde est. ARNTZ.

Pisidis.] Ii consentientibus cunctis cosmographis prope Pamphylios ac Lycios existunt. MACHAN. MSS. *Pisidiis* praeferunt. SCHOTT. *Not. Min.* *Pisidiis* Leid. pr. & *Boend.* *Persicis* Haun. corruptus uterque. *Mela* lib. I. cap. II. *Cappadoces*, Gallograeci, *Lycaones*, *Phryges*, Pisidae. *Cicero* lib. I. de Divin. cap. XV. *A Cilicibus, Pamphyliis*, Pisidis, *Lyciis tenentur.* *Plinius* lib. V. Hist. Nat. cap. XXVII. & *Strabo* lib. XII. Geogr. p. 854. &c. ARNTZ.

Gallograecis.] Qui duce Brenno in *Graeciam* se effuderant, auctore *Trogo Pompejo* lib. XXIII. ut & nomine ipso patet. MACH. Qui & *Galata*, in Asia minori ad Alim fluvium. Vide omnino *Florum* lib. II. cap. XI. Vide & *Liv.* lib. XXXXIII. ANNA.

2 *His facile victis.*] *Lucius Florus* XXXVIII. Epitome ita scribit: *Cneus Manlius Consul collega ejus Gallograecos, Tholistobojos, Tectosagos & Troemos, qui Brenno duce in Asiam transierant, cum soli citra Taurum minime parerent, vicit.* MACHAN.

Orgiagontis.] Vetus lectio excusorum librorum: *Oriaguntis.* *Plutarchus* aliique *Origontem*, *T. Livius Orisgontem* nominat, vidi qui *Ortiagontis.* Uxor apud *Plutarchum* de Claris Mulieribus *Chiomera* appellatur, de qua *Valerius* lib. VI. cap. I. SCHOTT. Nec in certa scriptura sibi constant Nostri. *Orgiaguntis* habet *Boend.* *Oriaguntis Gramm.* *Orientis* Haun. *Oriaguntis* Agripp. & Ven. *Ortragontis Ald.* & *Gryph.* quos secuti sunt multi. Adi Cel. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XI. §. 6. ARNTZ.

Centu-

diam data, à quo vi ſtuprata, de injuria tacuit. & poſt inpetrata redemtione, marito adulterum interficiendum tradidit.

Centurioni.] *Plutarcho* raptor *Tribunus militum* eſt, non *centurio*. SCHOTT.

Adulterum.] In Vulgatis: *Adulterum Centurionem.* Centurio ἀπὸ κοινοῦ repetitur. In MSS. omnibus afuit. Recte. SCHOTT. Delevimus igitur addicentibus MSS. Edit. Agripp. & Ven.

Interficiendum tradidit.] *Livius* ac *Florus* inquiunt ipſammet centurionem occidiſſe. MACH.

CAPUT LVI.

ARGUMENTUM.

De Liguribus triumphat, Perſen Regem capit, victum flet, aſſidere ſibi jubet, & in triumphum ducit, duos filios amittit, Circenſibus veſte triumphali utitur, ſed poſt mortem uxori dotem exſolvere non poteſt L. Paullus Aemilius.

Lucius Paullus Aemilius, filius ejus, qui apud Cannas cecidit, primo conſulatu, quem poſt tres repulſas adeptus erat, de Liguribus triumphavit. Rerum geſtarum ordinem in tabula pictum publice poſuit. Iterum Conſul Perſen Philippi filium, Regem Macedonum,

1 *Paullus.*] Duplici liquida ſcribo monente *Scauro* veteri Grammatico. SCHOTT.

Aemilius.] In ea familia primus a ſuavitate ſermonis dictus, quam Graece αἱμυλίαν vocant, a Pythagorae filio nomen habente, alii ab Aſcanii filio *Aemilio* dicunt. MACH.

Primo Conſulatu.] An. U. C. 571. Collega Cnaeo Baebio Tamphilo. Sed tunc de Liguribus non triumphavit, ſed anno ſequenti proconſul. ANNA.

Adeptus erat.] *Egerat* MSS. Nihil tamen demuto. SCHOTT. Nulla eſt ratio, cur hic ut infra cap. LXI. *aegre adeptus erat* ſcribamus cum *Pighio* tom. II. Ann. p. 325. quod unde hauſerit niſi ex ingenio ignorare me fateor, vel ex eo, quod *egerat* in aliis eſſe teſtetur *Schottus*, unde facile negotio *aegre* refingi poſſet. Attamen hoc ſi verum eſſet, tunc *adeptus erat* foret omittendum, ut in *Schotti* MSS. Noſtri vel Editiones vel ſcripti nihil quidquam variant. ARNTZ.

Liguribus.] Qui ei naves, & pida reddiderunt, ipſe autem dirutis moenibus omnes naves praeter tres & quinquaginta eis reliquit. MACH.

Triumphavit.] Sicuti de Illyriis primo conſulatu pater hujus triumphavit. De hoc ſic *Vellejus Paterculus* libro poſteriori. *Qui Praetor & Conſul triumphaverat.* Forte mendum; pro *qui priore conſulatu triumphaverat.* SCHOTT. Sic & conjecere ante *Schottum* alii, rectius tamen receptam tuentur *Pighius* tom. II. Ann. p. 387. & *Lipſius* ad *Vellejum* lib. I. cap. IX. §. 3.

2 *Publice poſuit.*] Malim *propoſuit*. SCHOTT. *In tabulam* Fran.

3 *Iterum Conſul.*] An. ab U. C. 585. Collega C. Licinius Craſſus. Vide *Florum* lib. II. cap. XII. & *Liv.* lib. XL. ANNA.

Perſen.] Regem Macedoniae, qui & *Perſeus* dicitur, quem conſtat pugnantem exercitum deſeruiſſe, ut Herculi deo ſacra facturum; qui ignava ſacra ab ignavis non recipit. Tandem ad templum confugit, M. Octavio Aemilii legato inſequente, pactus cum Oroande Cretenſi lembum habente, ut aſportaretur. Cui cum aurum tradidiſſet, & argentum; & Perſeus ad litus perveniſſet: Oroandes arte Cretica fretus, pecuniam quidem ſuſcepit, ipſum vero Perſeum cum liberis, conjuge ac neceſſariis noctu ad mare certa hora venire juſſit, ac anticipata navigatione reliquit, unde per Anthonem proditorem filiis Romanis traditis coactus eſt a Romanis ſe tradere; ut avis captis ejus pullis ſe victum flevit: per Octavium ad Aemilium ductus eſt, (ut per dominum Lignici Maurus ad Regem) qui utpote viro ex alto dignitatis gradu prolapſo aſſurrexit, & obviam cum amicis proceſſit; ad illius caſum illacrymatus eſt: Perſeus vero, Plutarcho ſcriben-

donum, apud Samothracas cepit, quem victum flevit, & adsidere 4 sibi jussit; tamen in triumphum duxit. In hac laetitia duos filios amisit, & progressus ad populum, gratias fortunae egit, quod si 5 quid adversi Reipub. imminebat, sua esset calamitate decisum. Ob haec omnia, ei a populo & a Senatu concessum est, ut ludis Cir- 6 censibus triumphali veste uteretur. Ob hujus licentiam & paupertatem,

scribente, turpiter in terram procubuit, & genua Aemilii amplectens, voces emisit degeneres, quas non tulit Imperator Romanus, nec audire preces sustinuit, sed tristi vultu illum intuens: *Quid fortunam*, inquit, *crimine liberas*, & reliqua. MACHAN. *Persen* melius scribes, quam *Perseum*, & sic omnes Scripti & Editt. nisi quod Fran. *Presem*. Confer *Gronovium* ad *Gellium* lib. VII. Noct. Att. cap. III. p. 379. Nobil. *Heinsium* ad *Vellejum* lib. I. cap. IX. §. 4. *Graevium* ad *Justin.* lib. XXXII. cap. II. §. 10. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. XII. §. 2. & *Torren.* ad *Val. Maximum* lib. I. cap. V. exem. 3. ARNTZ.

Apud Samothracas.] Parisinus non numero multitudinis legit *Samothracam*. MSS. partim *Samothracas Deos cepit*, partim *Samothracas decepit* praeferunt. SCHOTT. *Samothracia* insula in summo mari Aegeo Thraciae opposita. ANNA.

Quem.] Relativum abest in MSS. SCHOTT. In *Plantiniana* Editione induxerat hoc relativum *Schottus*, sed agnoscunt antiquiores Editiones & MSS. *Vinctum. Mach.* & *Ald.*

Adsidere sibi iussit.] *Florus: Sed nec reverentior captae majestatis alius Paullo fuit. Quum in conspectum venisset hostis, in sellam recepit & conviviis adhibuit, librosque admonuit suos, ut fortunam, cui tantum liceret, revererentur.* ANNA.

4 *Duos filios amisit.*] Horum alter quinque diebus ante triumphum mortuus est: alter tertia die post triumphum decessit. MACH.

Esset calamitate.] MSC. unus eximie *sua calamitate erat depulsum*. Tale dictum Camilli. *Val. Max.* lib. I. cap. VI. & de Paullo Aemilio ibidem. SCHOTT. Et *Seneca* Consol. ad Marc. cap. XIII.

Decisum.] Alii *depulsum*. Averruncare Deus mala dicitur. SCHOTT. *Not. Min. Decisum* Ita & duo Palatini nostri, videturque melius, quam id quod alii laudant e membranis suis. GRUT. *Decidere* est verbum juris quod significat *transigere*, *dirimere*. ANNA. *Decidi* dicitur caussa vel quaestio, quae pactione, transactione vel Judicis sententia ad finem perducitur. *Cicero* pro Roscio Amer. cap. XXXIX. *Ut cum Chrysogono transigeret atque decideret.* & de Harusp. Resp. cap. XX. *Recenti adventu suo cum propinquis suis decidit. Martial.* lib. IX. Epigr. IV.

Decidat *tecum qua Pater ipse Deum.*

Symmachus lib. VI. Epist. XI. *Pretium scripseram cum venditore decisum.* Apud JCtos frequentissimum. Vide Clar. *Noodt* de Pactis cap III. & XXVII. *Gronovium* ad *Senecae* Controv. II. fine & Cl. *Burmann.* ad *Quinctil.* Decl. XII. cap. XII. & XXIII. ARNTZ.

5 *Ludis Circensibus.*] In quibus equi currebant ad missus, de quibus alias diximus affatim. MACHAN.

6 *Licentiam.*] Sic vulgati paullum modo vetustiores, quae lectio cum *Colinaeum* offendisset, in *abstinentiam* mutavit. Nos *continentiam* in calamo exaratis reperimus, quare nihil caussae visum est, cur non eos potius quam vulgatos sequeremur. Est enim *Continentia* virtus, qua quis ab alienis temperat: nihil quaerit, cupit, appetit amplius. Hanc in duce plurimum commendat *Cicero* in Maniliana, & II. Offic. *Laudat*, inquit, *Africanum Panaetius, quod fuerit abstinens:* Post non longe: *Nulla re conciliare facilius benevolentiam multitudinis possunt ii, qui R. P. praesunt, quam abstinentia & continentia.* Sic alibi saepius. *Corn. Nepos* in vita Attici. *Non intemperanter concupiscere, quod a pluribus videas, continentis debet duci: & potius diligentia quam praelio parare, non mediocris est industriae. Continentia* certe & *abstinentia* in eadem fere usurpantur re a *Cicerone* & *Val. Max.* qui lib. I. cap. III. titulum habet *De continentia & abstinentia.* & *Valla* Elegant. lib. IV. cap. XLI. *Continentiam* pro ea virtute, quae libidinem avaritiamque coërcet, *Cicero* usurpat lib. I. Epist. ad Q. fratrem: *Quid est*, inquit, *negotii continere eos quibus praesis, si te ipse contineas.* Nam paullo post, *Tu tum pecuniarum voluptati, tum omnium rerum cupiditati resistes, ut facies.* In Manliana vero pro ea, quae avaritiae inimica esset: *Neque enim potest exercitum continere is Imp. qui seipsum non continet.* Mox de *Temperantia*, quae voluptates reprimit, agit. Alias *continentia* generalius est & *abstinentiam* comprehendit. *Temperantia* ab alienis; *continentia* a libidine & voluptate abstinet. *Plutarchus* autem

tatem, post mortem ejus dos uxori, nisi venditis possessionibus, non potuit exsolvi.

autem Aemilium pecuniarum minime studiosum fuisse diserte scribit, & haereditatis parum habuisse. Si quis tamen *Licentiam* prodigalitatem significare exemplis doceat, facile patiar ita legi: sed cur addit *paupertatem*: an *pauper* prodigus esse possit? qui nihil quod det habet? Incontinentes & oculos & manus habuerunt, qui *continentiam* hic, quam aut non intelligebant, aut non servabant, contaminarunt, subjeceruntque licenter nimis *licentiam*. Facessant corruptores illi. Memini ego, *Johanni Olivario* viro disertissimo hanc meam emendationem vehementer probatam, cujus vel singulare judicium atque doctrina instar omnium erat futurum. SCHOTT. *Continentia* quidem ea est virtus Inperatorum & Magistratuum, qua se opibus publicis ditare nolunt, nec aliorum possessiones ad se trahere, sed res Civium sociorumque sancte tractant. *Justinus* lib. XVIII. cap. II. §. 8. *Huic continentiae Romanorum simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit.* & lib. XLIV. cap. II. §. 8. *Cujus ea virtus continentiaque fuit. Frontinus* lib. IV. Strateg. cap. III. ex. 13. *Universi quoque exercitus notabilis saepe fuit continentia.* Et recte *Schottus* exponit per eam virtutem, quae libidinem avaritiamque coërcet, quibus vitiis eam opponit *Lactantius* lib. V. Div. Inst. cap. II. *Ut continentiae magister non magis avaritia, quam libidinibus arderet.* Adeo ut haec vox sensui quidem recte satisfaciat, praesertim cum hujus Paulli *abstinentia* quoque laudetur in Epitoma *Livii* XLVI. Verum ego id mihi non sumo, ut contra MSS. Codices, & antiquas omnes Editiones (princeps enim id mutavit *Schottus* in *Plantiniana*) talia audeam intrudere. Potius errorem hunc Auctoris puto, qui existimabat, quamvis falso, intemperantem vitam egisse Paullum, nec inmodicis sumtibus modum statuisse. Nec aliter *Pighius*, quamvis dubius, an non potius hoc vitium Librariis esset tribuendum, tom. II. Ann. p. 412. *Licentiam* igitur ei tribuit, qui liberius atque luxuriosius vivebat, qui omnia, quae libebant, licita putabat. *Cicero* lib. III. in Verr. cap. I. *Nunquam ipsimet nobis praeciderémus istam licentiam libertatemque vivendi.* & lib. II. cap. XXII. *Luxuriae licentiam pollicetur.* Rogabit hoc loco *Schottus: Cur igitur addit* paupertatem, *an* pauper *prodigus esse possit*? respondeo, sine dubio *posse*. *Pauper* enim, non, ut multi prave putant *egenum* notat, sed eum, qui mediocri est fortuna, qui ea possidet, quibus facile vitam sustentare & quiete potest vivere. Confer *Passer.* & *Broukh.* ad *Tibull.* lib. I. El. I. vers. 3. Eo itaque modo haec lectio ferri potest, sed tamen multo prius praeferam *continentiam*, si ita voluerint MSS. ARNTZ.

Dos.] Ut soluto matrimonio *dos* redderetur jam heroïcis temporibus obtinuit, de quibus *Feithius* Ant. Hom. lib. II. cap. XIII. Quod postea ad Romanos transiisse constat ex *Cicer.* lib. VI. ad Fam. Epist. XVIII. & *Capitol.* in Anton. Philos. cap. XIX. Apud JCtos nemo hac de re dubitat. Vide Cel. *Noodt* & ceteros ad tit. ff. *Soluto matrimonio dos quemadmodum repetatur.* ARNTZ.

CAPUT LVII.

ARGUMENTUM.

Scipionem Asiaticum inimicum in carcerem duci non patitur, Galliam, Hispaniam, Sardiniam domat, libertinos in urbanas tribus dividit, & anguem marem domino interitum, si occideretur, portendentem interfici jubet T. Sempronius Gracchus.

Tiberius Sempronius Gracchus, nobilissima familia ortus, Scipionem Asiaticum, quamvis inimicum, duci in carcerem non passus. 1

1 *Tiberius.*] Praenomen est, non *Titus* auctoribus libris antiquis & Capitolinis Fastis. Natus error quod *Ti.* compendio scriberetur. SCHOTT.

Duci in carcerem.] Vide supra in Scipione Asiatico.

2 sus. Praetor Galliam domuit, Consul Hispaniam; altero Consulatu Sardiniam; tantumque captivorum adduxit, ut longa venditione 3 res in proverbium veniret: *Sardi venales*. Censor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas divisit, ob quod a populo

atico. ANNA. Post ante *passus* cum plerisque Codd. & Editt. delevimus verbum substantivum *est*. de quo sup. ad cap. XLIX. §. 1. & Cl. *Burman.* praefat. ad *Valer. Flacc.* pag. 7.

2 *Praetor Galliam domuit, Consul Hispaniam, altero Consulatu Sardiniam: tantumque captivorum.*] Ita vulgati omnes quos quidem videre contigit, nec variant MSS. Repugnat historiae veritas: Ordinem perturbatum sic restituere ex *Livio* tentabam, nescio an feliciter: *Praetor* a *Hispaniam obtinuit*, a DLXXIII. *& altero* b *Consulatu Sardidiam*, b DXC. *quam* c *primum Consul domuerat*: c DLXXVI. *tantumque* d *captivorum adduxerat*, d DLXXVII. & cetera. MSS. iidem addebant, *tantumque numerum captivorum adduxerat*, & cetera. Vel pro *Gallia* affini voce *Gallaeciam obtinuit* quis substituat, quod in *Galliam* depravatum. Lege & *Sebast. Corradum* in Brutum *Ciceronis* & *Appianum* in Ibericis, *Orosium* lib. IV. cap. XX. SCHOTT. Praestat auctorem notare ἀνιστορησίας cum *Sigonio*, quam ei invitis omnibus MSS. facere medicinam. non admittunt eam loci tam desperati. oleum tantum & opera perditur. GRUT. Consule *Pighium* tom. II. Ann. p. 354.

Tantumque.] MSS. addebant *numerum*. SCHOTTUS. Sed hoc non opus est. *Capitol.* in Maximinis cap. XIII. *Tantum captivorum adduxi, ut vix sola Romana sufficiant.* Quid *sola* hic? an igitur relictis sedibus captivis habitationes suas concederent Cives Romani, an per *sola* intelligit agrum Romanorum publicum? non crediderim. Malim *fora*, in quibus scilicet sub corona vendebantur. ARNTZ.

Sardi venales.] *Plutarcho* in Problematibus & in libello Proverbiorum exponitur, uti si dicamus; copiam esse rerum vilium, ac nihil valentium. MACH. Vide *Plutarchum* in Problematibus & in vita Romuli. & *Erasmi* Chiliades Adagiorum. Libet autem ex *Sex. Pompeii* lib. XVII. de Verb. Signific. adscribere locum antehac mutilum: nunc a *Josepho Scaligero*, Julii filio summo ingenio integrum factum. *Sardi venales, hoc est, alius alio nequior. Ex hoc natum proverbium videtur, quod ludis Capitolinis, qui fiunt a vicanis praetextatis, auctio Vejentium fieri solet, in qua novissimus is, qui omnium deterrimus, producitur a praecone in medium senex, cum toga praetexta, bullaque aurea: quo cultu Reges soliti sunt esse Etruscorum, qui Sardi appellantur, quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrhenus enim inde profectus cum magna manu eorum occupavit eam partem Italiae quae nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait Tib. Gracchum Consulem, collegam P. Valerii Faltonis Sardiniam Corsicamque subegisse: nec praedae quidquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit.* Huc *Cicero* allusit Epistola ad Fabium Gallum lib. VII. Epistolar. ad Famil. *Habes Sardos venales alium alio nequiorem.* Quo modo fere *Syros venales* explicat *Caesar* apud *Ciceronem* II. de Oratore. Verum fallitur *Capito*, qui Faltonem Sempronii nostri collegam facit: Hi enim anno U. IↃXV. Coss. fuere, quorum & *Tacitus* lib. III. Histor. meminit. Lubricus error, hinc forte natus, quod eo anno ab illo Graccho *Sardi* sint debellati, teste *Zonara*. Sed demus alienis erratis veniam, ut nostris impetremus. SCHOTTUS. Et Magnus Gronovius lib. IV. de Pec. Vet. cap. X.

3 *Censor.*] Idem *Cicero* I. de Oratore refert. *Livius* vero XLIII. extremo, quod *in recensendis Equitibus tristis admodum & aspera eorum Censura fuisset, multisque equum ademissent, equestrem ordinem offendisse, P. Rutilium Tribunum pl. patronum caussae suae nactos.* SCHOTT.

Rusticas.] Nam *Urbanae* minoris erant dignitatis quam *rusticae*. ANNA.

Qui occuparent.] *Occaparant* repone ex veteribus libris, nisi *quod* legere mavis. SCHOTT.

Quatuor.] Tribus Urbanae erant Suburana, Palatina, Collina, Exquilina. MACH.

Urbanas.] In quas transferri ignominia esset desidiae. MACH. Ex *Livio* tamen lib. XLV. c. XV. apparet libertinos, qui jam inde usque a Servio Tullio Rege in quatuor tribus *Urbanas* conjecti fuerant, & postea, cum sese in omnes tribus diffunderent, iterum in easdem quatuor a C. Flaminio & L. Aemilio Censoribus redacti, nunc a Tib. Sempronio Graccho in unam *Urbanam*, Esquilinam scilicet, fuisse conjectos. Verum & auctori nostro favere videtur *Cicero* lib. I. de Oratore. Sect. IX. *Sed ut reliqua praetermittam, omnium mihi videor, exceptis, Crasse, vobis duobus eloquentissimos audisse Ti. & C. Sempronios, quorum pater homo prudens, & gravis haudquaquam eloquens, & saepe alias, & maxime Censor, saluti*

populo collega ejus Claudius [nam ipsum auctoritas tuebatur] reus factus, & cum eum duae classes condemnassent, Tiberius juravit se cum illo in exsilium iturum; ita reus absolutus est. Cum in domo 4 Tiberii duo angues e geniali toro repsissent; responso dato, eum de dominis periturum, cujus sexus anguis fuisset occisus, amore Corneliae conjugis marem jussit interfici.

ti reipub. fuit, atque verbo libertinos in Urbanas tribus transtulit: quod nisi fecisset, rempublicam, quam nunc vix tenemus, jamdiu nullam haberemus. ANNA. Inspice *Sigonium* lib. II. de Jur. Civ. Rom. cap. XIV. & *Pighium* tom. II. Ann. p. 374.

Populo.] *Popillio* repono. Nam M. Popillius ex *Livio* lib. XLIII. & *Val. Max.* lib. VI. cap. V. etsi in *Stephani Pighii* editione hodie *Rutilius* legatur. De quo *Tacitus* lib. III. Annalium & in Oratorum Dialogo. De re autem sic *M. Tullius* VI. de Rep. apud *Agellium* lib. VI. cap. XVII. *Quod quidem eo fuit majus, quia cum in causa pari collegae essent, non modo invidia pari non erant, sed etiam Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.* SCHOTT. Sed unanimi consensu omnes *a populo*, & *Rutilius* editur apud *Livium* lib. XLIII. cap. XVI. & *Val. Max.* lib. VI. cap. V. exem. 3. ubi confer Erud. *Torrenium.*

Collega ejus Claudius.] *Appianus* primo belli civilis: nec non Appius Claudius Tyberii socer consona totius populi voce declaratur. MACH.

Cum eum duae classes condemnassent.] Mediolanensis, *cum Claudium condemnassent* ἀπὸ κοινοῦ, SCHOTT. Ita edidimus ex MSS. omnibus & priscis Editionibus, dederat *Schottus: factus est: & cum.* In Editione vero *Pitisci* haud dubie incuria librariorum exsulabat particula *&*. Vid. *Gronov.* ad *Melam.* lib. I. prooem. In sequentibus truncavit Auctorem Leid. pr. cum deleat: *in exsilium. Val. Maximus* lib. III. cap. VIII. exem. 4. In exsilium *quam in legem ejus* ire *maluit.* ARNTZEN.

4 *Geniali e toro.*] Ubi fit generatio. MACH. Ante *cum* parr. *&* neglexerat *Schottus*, aliter ac MSS. & Editt.

Repsissent.] Libri veteres *serpsissent* legunt, SCHOTT. *Not. Min.* Ita solus Leid. sec. & Edit. *Mach.* Sed vide, quae ad cap. XXII. §. 2. notavimus supra. *Erepsissent* Haun.

De dominis.] *De duobus* legunt libri veteres. SCHOTT. *Not. Min.* Vel Tiberium Gracchum, vel Corneliam uxorem. ANNA. *De divinis.* Fran.

Marem interfici.] Paullo post jussit: subsequuta morte, relictisque XII. liberis superstitibus. MACH.

CAPUT LVIII.

ARGUMENTUM.

Persen victum persequitur, provocatorem singulari praelio vincit, hostium muros ascendit, cohortes obsidione vallatas servat & corona obsidionali donatur, Aedilitatem petit, Consul fit, Carthaginem delet, Numantiam fame vincit & Numantinus dicitur, ob res gestas superbit, domi repente exanimis invenitur, & obvoluto capite effertur P. Scipio Aemilianus.

Publius Scipio Aemilianus, Paulli Macedonici filius, a Scipione 1 Africano adoptatus, in Macedonia cum patre agens, victum Persen

1 *Aemilianus.*] Dictus, quia ipse Paulli *Aemilii* fuit filius: e quatuor n. liberis duo in adoptionem dati: duo autem retenti a Scipione Africano filio majoris Africani, qui ob imbecillitatem gignere

ſen tam pertinaciter perſequutus eſt, ut media nocte in caſtra re-
2 dierit. Lucullo in Hiſpania legatus, apud Intercatiam oppidum
3 provocatorem ſingulari praelio vicit. Muros hoſtilis civitatis pri-
4 mus adſcendit. Tribunus in Africa ſub M' Manilio Inperatore, co-
hortes

gnere non potuit. MACH.

Scipione Africano.] Non patre, ſed filio valetudinario: nam *Africanus* major huic avus fuit ex adoptione filii. Hic enim apud *Ciceronem* in Somnio, ait, ſibi *Africanum* avum magis ex imagine, quam ex ipſo notum fuiſſe. Vide *L. Ann. Florum* lib. II. cap. XV. SCHOTT. *Flor.* lib. II. cap. XV. *Hunc* (Scipionem) *Paullo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius, in decus gentis aſſumpſerat, hoc ſcilicet fato, ut quam urbem concuſſerat avus, nepos ejus everteret.* Et *Liv.* XLIV. cap. XLIV. *Publius Scipio is erat, Africanus & ipſe poſtea, deleta Carthagine appellatus, naturalis Conſulis Paulli, adoptione Africani nepos.* ANNA. Quare Leid. ſec. hic legit *a Scipionis Africani filio* & Haun. *a Scipione Africani filio.* Leid. autem prior: *a Scipione Africano pro filio adoptatus.*

Perſequutus eſt.] Septimum decimum tunc annum agens. Vide *Livium* loco ſupra laudato. ANNA. *Secutus* alter Leid.

2 *In Hiſpania.*] Alii accuſandi caſu *Hiſpaniam*, non recte. Vide *Appianum* in Ibericis, *Eutropium* lib. IV. aliosque. SCHOTT. *In Hiſpaniam* Leid. pr. Haun. & Ed. *Mach.* Vide ad cap. VI. §. 9. & Vir. Doct. ad *Curtium* lib. I. cap. V. §. 10.

Legatus.] An. U. C. 602. Coſſ. L. Licinio Lucullo, A. Poſtumio Albino. ANNA.

Apud Intercatiam oppidum.] *Livii* Epitom. XLVIII. *P. Cornelius Africanus Scipio Aemilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, ſed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: & in oppugnatione Intercatiae urbis majus multo etiam periculum adiit; nam murum primus omnium tranſcendit. Intercatia* Vaccaeorum opidum. EAD. Et *Ampelius* Lib. Memor. cap. XXII.

3 *Hoſtilis civitatis.*] *Hoſtiles* antiqui libri edunt. SCHOTT. Quomodo Ed. Agripp. & aliquot MSS.

Adſcendit.] MSS. alter aperte, *eſcendit*, quomodo *Cornelius Fronto* Grammaticus in litera E Latine dici ex *Salluſtii* Jugurthina docuit. Unde antiquos admodum aut ex antiquiſſimis deſcriptos colligo codices noſtros. SCHOTT. Exemplum unum *Schotti: eſcendit*, forma antiqua. GRUT. Pariter apud *Caeſarem* lib. VII. Bell. Gall. cap. XXVII. §. 2. reſtituit *Gronov.* ad *Livium* lib. II. cap. XXVIII. & *Davis: Iis, qui primum murum eſcendiſſent.* & ſic paſſim *eſcenacre* pro *adſcendere* e MSS. praetulere Eruditi. *Gebhardus* lib. III. Crepund. cap. XXIII. & ad *Cicer.* lib. V. Tuſc. Diſp. cap. IX. *Graevius* ad *Cicer.* lib. III. de Off. cap. XX. *Taubman.* ad *Plauti* Trin. Act. IV. Sc. II. verſ. 100. *Gronov.* ad *Senec.* Herc. Furent. verſ. 21. *Perizon.* ad *Val. Maximum* lib. I. cap. I. exem. 10. *Snakenb.* ad *Curtium* lib. III. cap. VIII. §. 22. *Cortius* ad *Salluſt.* Catil. cap. LV. §. 3. & Jug. cap. XXV. §. 5. *Burm.* ad *Ovidium* lib. XI. Met. verſ. 394. & *Bentlejus* ad *Terentii* Andr. Act. II. Sc. II. verſ. 19. Sed Noſter non adeo eſt antiquitatis ſtudioſus, & aliter volunt ſcripti cum omnibus Editionibus, quare talia non ſemper cuivis Auctori ſunt inculcanda, praeſertim cum *adſcendere* hoc modo recte dici nemo negaverit. *Virgilius* lib. IX. verſ. 507.

> *Quaerunt pars aditum, & ſcalis* adſcendere muros.

Et eod. lib. verſ. 37.

> *Ferte citi ferrum, date tela,* adſcendite muros.

Sic Codex oblongus apud *Pierium* & Excerpta *Voſſiana*, quamvis & eo loco *eſcendite* maluiſſe Nobil. *Heinſium* ex eo colligo, quod pluribus de hac voce ſe acturum eo loco promittat ad *Val. Flaccum* lib. I. verſ. 206. quae tamen notae iniqua conditione perierunt. ARNTZ.

4 *Tribunus in Africa.*] Anno quo tertium bellum Punicum initum eſt, de quo *Flor.* lib. II. cap. XV. tunc *tribunum* fuiſſe Scipionem declarat *Cicero* in Somnio Scipionis, ubi ipſum ſic loquentem inducit. *Cum in Africam veniſſem M. Manilio Conſuli ad quartam legionem tribunus, ut ſcitis, militum,* &c. ANNA.

M' Manlio.] Ita reſtitui. Male vulgati *Tito Manilio.* MSS. *Mallio:* excuſi antiqui Pariſinus & Colonienſis *Manlio*, Mediolanenſis vero, *cum Tito Manlio.* Fuit autem L. Marcii Cenſorini collega, anno DCIV. *M' Manilius.* Sic enim Faſti Capitolini, *Cicero* VI. de Republ. & lib. XII. ad Attic. & *Appianus* nominant. SCHOTT. Quinque ſcripti & antiq. Editt. *Tito Manlio.* Haun. *Tito Mallio.* Primus *Aldus* eumque ſecuti *Gryph.* & alii edidere *Tito Manilio.* Sed tales aberrationes & faciles & frequentiſſimae ſunt. *Sigonius* ad *Livii* Epiſt. XC. *Gronov.* ad *Plinium* lib. XXII. Hiſt. Nat. cap. VI. Comment. ad *Florum* lib. I.
cap.

hortes octo obſidione vallatas conſilio & virtute ſervavit, a quibus corona obſidionali aurea donatus. Cum Aedilitatem peteret, Con- 5 ſul ante annos ultro factus, Carthaginem intra ſex menſes delevit. Numantiam in Hiſpania, correcta prius militum diſciplina, fame vi- 6 cit. hinc Numantinus. Cajo Laelio plurimum uſus. Ad Reges ad- 7 eundos

cap. XI. §. I. *Oudend.* ad *Obſeq.* de Prod. cap. CII. & nos ſup. ad cap. XVI. §. I. ARNTZ.

Cohortes.] Acies. nam aliud *cortes* ſignificat, pullorum enim ſunt. MACH. Hoc ſic narrat Epitome *Liv.* XLIX. *Obſideri oppugnarique coepta eſt Carthago, ab L. Martio, Manio Manilio Conſulibus. In qua oppugnatione, quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupiſſent, & ab oppidanis graviter caederentur, a Scipione Africano expliciti ſunt, per quem & caſtellum Romanorum, quod nocte oppugnabant, paucis equitibus juvantibus liberatum eſt: caſtrorumque, quae Carthaginienſes omnibus copiis ab urbe pariter egreſſi oppugnabant, liberatorum is ipſe praecipuam gloriam tulit.* ANNA.

Obſidionali.] *Gellius* ſcribit ſolitam dari talem coronam gramineam his qui *obſeſſum* locum primi aſcendebant. nam ea in deſertis locis naſcitur. MACH. *Aurea.* Vox haec ope veterum codicum accrevit. de coronis vide ſupra in Decio & *Agell.* quinto. SCHOTT. Illud *aurea* non legitur in antiquitus editis: ſed exſtat tamen in Palatinis, ut etiam in tribus MSS. *Schotti* noſtri. GRUT. Et in omnibus noſtris, Edit. Agripp. & Veneta.

5 *Conſul.*] Ann. U. C. 605. ANNA.

Ante annos.] *Florus* Epitomes *Livii* capite quadrageſimo nono: *Cato vir promptioris ad vituperandum linguae in ſenatu ſic proſequutus eſt: ut diceret, reliquos, qui in Africa militarant, umbris militare, Scipionem vigere; Et Po. Ro. eo favore illum complexus eſt: ut communiter eum tribus conſulem ſcriberent, quum hoc per aetatem minime liceret.* MACH. Aetatis trigeſimo ſexto anno, *M. Vellejo Paterculo* auctore. SCHOTT. *Not. Min.*

6 *Numantiam in Hiſpania.*] Ad flumen Durium ſitam. Vide *Flor.* lib. II. cap. XVIII. ANNA.

Correcta prius diſciplina.] Per Pompejum, quae per Mancinum corrupta erat: omnia enim deliciarum inſtrumenta rejecit; duo millia ſcortorum e caſtris ejecit; militem omni die in opere habuit. MACH. Alii *Correpta.* SCHOTT. Ridicule quidam Librarii *correpta*, quaſi *corrigere* non eſſet vox hac in re propria. *Cicero* lib. X. ad Fam. Epiſt. XV. *Quod exercitus Lepidi eam partem, quae corrupta eſt & ab Rep. alienata & corrigere & coërcere praeſentia mei exercitus poſſem.* *Suetonius* Veſpaſ. cap. IV. §. II. *Correcta ſtatim caſtrorum diſciplina.* & cap. VIII. §. 7. *Ne quam occaſionem corrigendi diſciplinam praetermitteret.* *Plinius* Paneg. cap. VI. §. 2. *Corrupta eſt diſciplina Caſtrorum, ut tu corrector emendatorque contingeres.* *Quinctilianus* Decl. III. cap. XV. *Delicta militum coërcebit? Tribuni corpus & peccatum corriget?* *Vulcat. Gallic.* in Avidio Caſſio cap. VI. *Ergo correcta diſciplina res optime geſſit.* *Capitolinus* in Maxim. cap. VIII. *Cum videretur diſciplinam velle regere militarem, cujus exemplo civilia etiam corrigere voluit.* *Frontinus* lib. IV. Strat. cap. I. ex. I. *Corruptum ſuperiorum ducum ſocordia exercitum correxit.* ubi alia *Kuchenius.* *Eutropius* lib. IV. cap. XXVII. *Exercitum ingenti ſeveritate & moderatione correctum.* Noſter cap. ſeq. §. I. *Exercitum Popilii acceptum prius corrigere decrevit.* Eadem eſt varietas apud Eruditiſſimum *Cortium* ad *Salluſtium* Jug. cap. XCIV. §. 7. ARNTZ.

Numantinus.] *Ovidius:*

Ille Numantina victor ab urbe redit.

MACH. MSS. uno conſenſu: *Panaetio philoſopho*, non male. Utroque enim familiariter uſum non difficile mihi eſſet ex *Ciceronis* Lucullo & VI. de Rep. & *Plutarchi* non ſolum Vitis, ſed & Ethicis ſcriptis, ac *Suida* ac *Vellejo* lib. I. & II. extr. comprobare. Sic ille I. Offic. *Panaetius auditorem Africanum, & familiarem ſuum ſolitum ait dicere: ut equos propter crebras &c.* Poſt: *In C. Laelio multa hilaritas: in ejus familiari Scipione ambitio major.* *Horat.* lib. II. Sat. I.

Virtus Scipiadae, & mitis ſapientia Laeli.

Auſonius Paullino:

Nos documenta magis felicia, qualia magnus
Scipio, longaevique dedit ſapientia Laeli.

Uſus & *Polybio* familiariter hiſtoricorum Graecorum principe. *Suidas & Vellejus* lib. I. SCHOTTUS. Palatini non agnoſcunt voculam *dictus*, neque admodum requiritur. At enim MSS. *Schotti* uno conſenſu: *Hic Numantinus Panaetio Philoſopho plurimum uſus.* Adeo ut videatur reſcribendum: *Hinc Numantinus. Panaetio Philoſopho plurimum uſus.* Alludit huic ſcripturae alter Palatinus, in quo: *Hinc Numantinus, & eo plurimum* &c. Certe *Laelius* heic intruſus eſt ab iis, qui

8 eundos missus, duos secum, praeter eum, servos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchum jure caesum videri respondit, obstrepente populo: Taceant, inquit, quibus Italia noverca, non mater 9 est; & addidit: Quos ego sub corona vendidi. Censor, Mummio collega

non meminerant de Panaetio unquam locutum *Plinium*, saepius vero meminisse Laelii. hancque lectionem alioquin propugnat sequens versus; *ad reges adeundos missus, duos secum praeter eum servos duxit.* Consulatur *Vellejus* lib. I. cap. XIII. GRUT. *Numantinus & eo plurimum.* Haun. & Leid. pr. *Num. & C. Laelio eo. Boend.* ceteri *Num. C. Laelio plurimum.* & omnes Editiones, nisi quod *dictus* interponant, excepta Agrippin. Forte utriusque fecerat mentionem, ut scriptum fuerit: *Panaetio & Laelio plurimum.* De *Panaetio* inspiciatur *Menagius* ad *Diogenem Laërtium* lib. VII. Segm. 41. Alia non addo, scribentem enim & nonnulla de hoc loco meditantem interrumpit & valde conturbat tristissimus nuncius de morte carissimi Fratris *Arnoldi Arntzenii*, de cujus mihi ingenio atque industria multa promittebam. Commendationem jam primae aetatis adquisiverat Elegantissima dissertatione de *Lamina aurea Pontificis Maximi.* Et plura ei debuisset Eruditior Orbis, nisi inmatura morte praereptus spem nostram destituisset.

Ille jacet gelido praeceptus funere, quondam
Qui mihi deliciae, qui mihi Frater erat.
Quid raptum flemus Juvenem, qui Numine tutus
Maluit aethereas laetus adire domus.
Ut vivat, moritur, Matrem Fratresque reliquit,
Quo celebret placidum per pia secla Deum.

Non aegre feret hunc excursum ingenuus Lector, qui intelligit, quid debita fraternis Manibus pietas, quid Litterarum amor queat efficere apud eos, quorum studia ab Humanitate sibi vindicant nomen. ARNTZ.

7 *Duos servos.*] Quinque refert *Athenaeus* lib. VI. Δειπνοσοφ. his verbis: Σώφρονες δ' ἦσαν καὶ πάντα ἄριστοι οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι. Σκιπίων γοῦν ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίκλην, ἐκπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ συγκλήτου ἐπὶ τὸ καταστήσασθαι τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην βασιλείας, ἵνα τοῖς προσήκουσιν ἐγχειρισθῶσιν, πέντε μόνους ἐπήγετο οἰκέτας, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος καὶ Ποσειδώνιος. Plura de his *Johannes Alexander Brassicanus* Adagione *Sannione relicto.* Caeterum de simili Romanorum veterum continentia, *Cicero* in Maniliana, pro Flacco, & Verrina VI. *Val. Max.* lib. IV. cap. III. & nos alibi ex *M. Porcio Catone* & *Plinio* majore lib. VII. SCHOTT.

Superbus.] *Superbe* malo. SCHOTT. Duo Codices Fran. & Haun. *Superbum*, ut ad Gracchum referatur; male. neque melius quod *Schottus* mavult *superbe*. Quorsum enim tum referas voces: *ob res gestas*. Sed *superbus* hoc loco est is, qui propter res praeclare gestas se super alios extollit. *Lucanus* lib. II. vers. 508.

Capitivum traxere Ducem, civisque superbi
Constitit ante pedes.

Conferantur quae supra notavimus largiori manu ad cap. VIII. & XVIII. de Vir. Ill. ARNTZ.

Gracchum.] *Tiberium Gracchum* intelligo, de quo vide *Flor.* lib. III. cap. XIV. ANNA.

Caesum.] Non *occisum* habent scripti libri. Idem *Cicero* II. Offic. *Ti. Gracchus P. F. tamdiu laudabitur, dum memoria rerum Romanarum manebit: at ejus filii nec vivi probabantur bonis, & mortui nomen obtinent jure caesorum.* Ubi codices nostri MSS. *numerum obtinent.* SCHOTT. Veterem etiam formulam defendunt MSS. quae originem suam debet jam legibus XII. Tabb. Ita ex his *Macrobius* lib. I. Sat. cap. IV. *Sei im occisit, joure caisus estod.* l. 4. Cod. ad leg. Corn. de Sicar. *Jure caesum videri.* Alia *Savaro* ad *Sidon. Apoll.* lib. III. Ep. XII. p. 210. *Brissonius* de Form. lib. V. p. 483. ARNTZ.

Quibus Italia noverca est.] Ergo peregrini sunt, non Romani, non Itali. ANNA.

Quos.] Codices nostri MSS. legunt. Et *quos ego* ἐμφατικῶς. SCHOTT. *Quos ego* uterque Leid. *Boend.* & Haun. (*Gramm.* enim verba *obstrepente* usque ad *vendidi* cum antiquissimis Editionibus omittit.) Particula *ego* magnam saepe orationi addit energian, quam passim neglexerunt Librarii. Vide *Pierium* ad *Virgil.* lib. III. Aen. vers. 252. Eleg. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. I. El. IV. vers. 29. *Drakenb.* ad *Silium* lib. II. vers. 340. & lib. X. vers. 440. *Burman.* ad *Ovidium* Epist. III. Her. vers. 47. & *Cort.* ad *Sall.* Catil. cap. LII. §. 24. ARNTZ.

Sub corona vendidi.] *Caesar* III. Bell. Gall. *Omni Senatu necato, reliquos sub corona vendidit.* Utitur & *Livius* lib. XXXI. *Tacitus* XIII. Annali, *Florus* lib. IV. cap. XXII. Videnda *Agell.* Noct. Att. lib. VII. cap. IV. SCHOTT. Itaque non sunt Romani; sed captivi, sed servi. Vide *Gellium* lib. VII. cap. IV. Servi venales *coronam* gestabant. ANNA. De tali venditione Servorum *sub*

collega fegniore, in Senatu ait, Utinam mihi collegam aut dedisfetis, aut non dedissetis. Suscepta Agrariorum caussa domi repente 10 exanimis inventus, obvoluto capite elatus, ne livor in ore adpareret. Hujus patrimonium tam exiguum fuit, ut XXXII. libras 11 argenti, duas & semilibram auri reliquerit.

sub corona vide *Livium* lib. II. cap. XVII. lib. IV. cap. XXXIV. lib. XXXIV. cap. XVI. lib. XXXV. cap. XXXVI. lib. XXXVIII. cap. XXIX. & XLI. cap. XI. *Curtium* lib. IX. cap. VIII. §. 15. *Orosium* lib. IV. cap. VII. & XVIII. lib. V. cap. III. & ex recentioribus longo ordine. ARNTZ.

9 *Censor.*] Exprimam lectionem scriptam, ut liberum suum cuique sit judicium & censura integra. *Censore Nummio collega seniore. Nummio* vero perpetuo scribit per N. forte, ex soni affinitate. SCHOTT. Censor fuit A. U. C. IↃCXI. Collega L. Mummio Achaico. ANNA. *Numio Boend. Nummio* Agripp. *Munio* Leid. sec. *Mumio* Leid. pr.

10 *Suscepta caussa.*] *Appianus* ait, ipsum maxime legi Agrariae restitisse, ne ferretur, ubi haec subdit: animadvertentes hi, qui Scipioni adversabantur, palam eum criminari coeperunt, quasi Gracchi legem omnino soluturum. Ne cuncta transcribam: Vicit, ac de illo triumphavit. MACHAN.

Agrariorum.] Per agrarios, Fulvium Flaccum, C. Gracchum, & C. Carbonem intellige, qui leges agrarias ferebant, ut agri a privatis occupati plebi dividerentur. Contra hos caussam suscepit Scipio, qui cum pridie fortis ac validus domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est; suspecta fuit, tanquam ei venenum dedisset Sempronia uxor, hinc maxime quod soror esset Gracchorum, cum quibus simultas Africano fuerat. ANNA.

Livor in ore.] Corrupte *levior more.* Nam ideo solebant Romani tales, qui foeda tabe seu morte perierant, operto funere efferre, ne distorta defuncti facies posset videri. *Quinctilianus* Decl. XII. cap. XIII. *Cum maxime inferimus in tumulos ossa insepulta, ducimus opertas exsequias.* Egit hac de re *Boeclerus* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. IV. §. 6. & *Vignoli* de Columna Antonini Pii cap. VIII. p. 128. Ceterum post *elatus*, *est* delevimus cum MSS. & priscis Editionibus. ARNTZEN.

11 *Argenti, duas & semilibram auri.*] MSS. hic variant: XXXII. *libras, & semis libram auri.* alii: XXXII. *libras & selibram auri*, in quibus hae voces, *argenti duas* superfluunt. *Plinius* tamen *librarum argenti* meminit lib. XXXIII. cap. II. Nat. Hist. SCHOTT. Quae trecentos & viginti circiter nummos nostros argenteos efficiunt. ANNA. XXII. quatuor Codices.

Semilibram.] *Ut triginta duas libras argenti, duas & semilibram auri reliquerit*, omnes omnino Palatini, *Schotti* enim Codices non agnoscunt, *argenti duas.* GRUT. Libra auri valet nummos nostros circiter 112. cum dimidio. Duae igitur & *selibra* efficiunt nummos 281. ANNA. *Semilibram* quinque MSS. & olim editi. *Argenti duas* exhibent etiam omnes.

Reliquerit.] Mediolanensis *relinqueret.* SCHOTTUS.

CAPUT LIX.

ARGUMENTUM.

Avibus vetantibus adversus Numantinos proficiscitur, caeditur, in hostium leges foedus consul percutit, foedere per senatum improbato hostibus deditur, sed non recipitur, & postea praeturam consequitur A. Hostilius Mancinus.

Aulus Hostilius Mancinus Praetor adversum Numantinos vetantibus avibus, & nescio qua voce revocante profectus, cum ad 1 Numan-

1 *Aulus Hostilius.*] *Caji* praenomen fecimus, tametsi libri quidam *Aulum* appellent, & *Plinius* lib. XXXV. cap. IV. *Lucium.* In Mediolanensi erat *Tullus* praenomen Regis Romani III. sed faces-sans

Numantiam venisset, exercitum Pompeji acceptum prius corrigere 2 decrevit, & solitudinem petiit. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant, & unam speciosam duobus conpetentibus, pater puellae

sant somnia. SCHOTT. *Hostilius* hic in vulgatis libris *Aulus* praenomine dicitur, apud *Plinium Lucius.* Praeterea pro *Consul* vulgati libri habent, *praetor Pompeji. Schotti* lectio consentit cum *Sigonio* 198: 50. & 199: 5. SYLB. Praenomen quidem huic Mancino fuit *Cajus* quod praeter memoratos auctores confirmant *Cicero* lib. I. de Orat. cap. XL. & LVI. lib. III. de Off. cap. XXX. de Harusp. Resp. cap. XX. *Plutarchus* in Gracch. p. 826. *Eutropius* lib. IV. cap. XVII. & reliqui, sed veritati contrariantur omnes Scripti Haun. uterque Leid. *Tullius. Boend. Tullus.* Fran. & *Gramm.* cum ceteris Editt. *Aulus.* Potius dixerim ipsius auctoris esse errorem, qui duos Mancinos confuderit, cum utique etiam Auli Hostilii Mancini fuerint, ut apud *Pighium* tom. II. Ann. p. 369. Et quam facilis his in rebus sit lapsus patet ex nota *Schotti*, qui confundit *Lucium*, de quo *Plinius* agit, & hunc *Cajum* Mancinos, qui certe diversi fuerunt, de quo consule eundem *Pighium* tom. II. Ann. p. 462. ARNTZ.

Praetor.] *Praetor* quod in vulgatis est, afuit in MSS. nos *Consul* reposuimus ex *Val. Max.* lib. I. cap. VII. *Floro* abbreviatore, *Orosio* lib. V. cap. VII. *Obsequente*, caeterisque, qui *Consulem* diserte nominant. Fuit autem *Consul* anno DCXVI. Praetor vero DLXXIII. Quare nescio quo illud extremo hoc capite pertineat: *praeturam postea consecutus est.* SCHOTT. Palatinus uterque stat a vulgatis olim, habetque *Praetor adversum Numantinos.* an dicemus auctorem casca significatione usum voce *Praetoris*, & intellexisse *Consulem?* GRUT. Simile quid vidimus supra ad cap. LII. §. I. Et sic *Praetor* non raro ponitur pro *Consule* seu *Proconsule* summoque belli duce. Adi Comment. ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. IV. §. I. & Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. II. cap. XX. §. 4. ARNTZ.

Vetantibus avibus.] De hac historia ita *Lucius Florus* Epit. LV. refert: *Cajo Hostilio Mancino Consule sacrificante, pulli ex cavea evolaverunt.* MACHAN.

Nescio qua voce.] *Florus* Epit. LV. *Conscendenti in navim, ut in Hispaniam proficisceretur, accidit audiri: mane Mancine. Auspicia tristia fuisse probatum est. Victus enim a Numantinis & castris exutus est.* idem *Valerius Maximus* asserit. IDEM. Vox quam se ignorare fingit, daemonis ludibrium est: *Mane, Mancine.* SCHOTT.

Pompeji.] *Popilii* lego parva facta immutatione. Vulgati *Pompeji* proclivi errore, vel *Pompilii.* Dictus autem *M. Popilius Laenas. Appianus* & *Orosius* lib. V. cap. IV. SCHOTT. *Pompeji* tamen omnes MSS. & priscae Editiones qualem varietatem apud *Orosium* lib. V. cap. IV. notat etiam *Fabricius.* Sed tamen error potuit esse auctoris, cum & *Pompejum* paullo ante infame foedus cum Numantinis pepigisse scribat *Orosius* loco laudato, & statim post *Pompejum*, *Mancinum* collocat *Eutropius* lib IV. cap. XVII. *Q. Pompejus deinde Consul a Numantinis superatus, pacem ignobilem fecit. Post eum C. Hostilius Mancinus Cos.* &c. & sic *Florus* lib. II. cap. XVIII. ubi *Dukerus*, & *Vell.* lib. II. cap. XC. §. 3. Adeoque *Victor* omisit, ut ceteri, quos adtuli, *Popilium*, qui medius fuit inter *Pompejum & Mancinum.* Popilius enim successor fuit Pompeji, Mancinus autem Popilii. sic recte *Appianus* de Bell. Hisp. p. 510. Edit. *Tollii.* ARNTZ.

Inde solitudinem petit.] MSS. *& solitudinem petiit.* SCHOTT. Quo modo scripti & Editiones apud me, qui etiam *petiit* habent.

2 *Nuptu.*] Vox *Puellae* abest in MSS. & *Nuptum* nonnemo legit. Et haec aliter distinguunt MSS. *Eo die Numantinis forte sollenni; nuptum filias locabant.* SCHOTTUS. Palatini, *Nuptui. Schotti* MSS. lectio melior videtur hactenus recepta. GRUT. Sed recepta lectio magis placet. Et omnia plana. Eo die, inquit, forte sollenni Numantini nuptu filias locabant. *Nuptu* autem pro *nuptui.* ANNA. *Nuptui* quatuor Codices. *Solennis nuptiis* Haun. sed *nuptu* hic erit ablativus, a quo pendet *solenni*, quae vox neque jungenda erat τῷ *forte* neque *nuptu* pro *nuptui* exponendum. Confer Cl. *Gronov.* ad *Gellium* lib. II. Noct. Att. cap. XXIV. & de phrasi *dare* seu *locare nuptui* Comment. ad *Valer. Max.* lib. IV cap. IV. exem. 9. ARNTZ.

Speciosam.] In Fran. *sponsam* est. *Ovidius* lib. III. Art. vers. 421.

Se quoque det populo mulier speciosa *videndam.*

Horatius lib. I. Epist. XVI. vers. 45.

Introrsus turpem, speciosum *pelle decora.*

Appetentibus mox Leid. sec. & Haun. Porro haec ita facta sunt ex more Veterum, apud quos antea debebant gloriosum aliquod facinus perpetrare, quam virginem domum possent ducere; exem-

puellae conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram retulisset. Profecti juvenes, abscessum Romanorum in modum fugae properantium cognoscunt; rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus suorum viginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus, auctore Tiberio Graccho Quaestore suo, in leges hostium foedus percussit; quo per Senatum inprobato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus, Praeturam postea consequutus est.

C A-

exempla sunt in Sacris Litteris, de quibus *Dougtaeus* in Anal. Sacr. part. I. exc. LXXX. & *Sulpitius Severus* lib. I. Hist. Sacr. cap. XXXIV. §. 7. Ex aliis *Ovidius* Epist. XVI. Her. vers. 261.

Di facerent, magni pretium certaminis esses,
Teque suo Victor posset habere sinu.

Et *Apollod.* lib. I. Bibl. cap. IX. §. 15. ARNTZEN.

3 *Abscessum Romanorum.*] Quia Mancinus solitudinem petebat, supra. ANNA.

Rem ad suos referunt.] MSS. habent, *& ad suos deferunt.* SCHOTT.

4 *Quatuor millibus.*] Palatini, ut & aliae editiones, *quatuor millibus suorum.* Neque video cur abjici debeat. GRUT. Neque ego, nisi si offendat repetitio vocis, quae mox praecesserat. Sed nemini tale quid in Auctore nostro mirum videri debet. Quare cum *Grutero*, MSS. & nonnullis Editt. reduximus fugientem vocem.

Viginti millia.] *Triginta millia* Epitoma *Livii* LV. numerat. In compendiis, quae singulis literis notantur, litera decussatim scripta, vel illic omissa, vel hic addita. SCHOTT. *Not. Min.*

Ceciderunt.] Non minus bene Haun. & Leid. sec. *occiderunt*, cujus locutionis exempla pluscula adtulimus jam sup. ad cap. XXIII. §. 7. *Livius* lib. XXIII. cap. XXXVII. *Supra duo millia hominum occidit.* & lib. XXVII. cap. XXX. *Mille admodum hostium utraque pugna occidit. Caesar* lib. I. Bell. Gall. cap. ult. *Magnum ex his numerum occiderunt.* Sed cum reliqui codices nihil varient, neque Editt., receptam lectionem servare tutissimum credidi. ARNTZ.

Tiberio Graccho.] Vide infra in Tib. Graccho. ANNA.

Quaestore suo.] MSS. amplius. SCHOTTUS. *Not. Min.*

Quo per Senatum inprobato.] Pacem cum Numantinis fecit ignominiosam, quam ratam esse Senatus vetuit. MACH.

Deditus nec receptus.] MSS. aliter. *redditus nec repetitus a genero in castra ductus.* Sed recte legitur: tantum illud de auspicato in urbem deducto alibi collocandum videtur ex *Orosio* lib. V. c. IV. & V. *Plautus* Epidico:

Virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra redeo.

SCHOTT. De hoc more supra in Spurio Postumio. Mancinus hostibus *deditus*, neque ab iis *receptus*, suis etiam desertus, castra repetere non audebat; sed tandem favente *augurio in ea deductus* est. ANNA. *A genero* etiam Leid. pr. *Augurio a genero*, Fran. forte ex illo more Librariorum, quod variantes lectiones bis ponant. *deditus, a genero receptus, augurio* Haun. Inspice praeterea *Pighium* tom. II. Ann. p. 504. Neque mutanda est formula illa, *deditus nec receptus*, quae voces sunt hac in re propriae. *Cicero* lib. I. de Orat. cap. XL. *Pater Patratus ex S. C. Numantinis dedidisset, eumque illi non* recepissent. & lib. II. de Orat. cap. XXXII. *Quotiescunque is, quem Pater Patratus* dediderit, receptus *non erit.* Idem in Topicis cap. VIII. *Mancini caussa defendi potest postliminio rediisse:* deditum *non esse, quoniam non sit* receptus. *Livii* Epit. LVI. *Quum hujus rei Auctor fuisset*, deditus *Numantinis, non est* receptus. *Vellejus Paterculus* lib. II. cap. I. §. 5. *Per Feciales nudus, ac post tergum religatis manibus* dederetur *hostibus, quem illi* recipere *se negaverunt.* l. 17. ff. de Legationibus. *Quintus Mucius* dedi *hostibus, quorum erant legati, solitus est respondere, quem hostes si non* recepissent. ARNTZEN.

Praeturam postea consequutus est.] Anne Consularis *Praetor* fit? Nimirum probri caussa ordine motus, ut eum recuperaret, praeturam alteram gerebat, ut ab integro honorum gradus faceret sublato probro, uti apud *Sallustium* Catilinario Cornelius Lentulus Sura, & *Cic.* III. Catilinaria de secunda praetura. Simile in *Livio* exemplum extremo lib. X. de Papirio Cursore. Vide notas nostras ad *Metellum Pium* & L. IV. D. de Captivis & Postliminio reversis, & l. fin. D. de Legationibus, & *Cic.* in Topicis. SCHOTTUS.

His exemplis patet Consulares viros probri caussa ordine motos praeturam alteram gessisse, ut iterum omnes honorum gradus implendo, ad alterum quasi novum Consulatum pervenirent. Et sic non iidem omnino, sed alii fere & novi homines viderentur; sed infra in Metello Pio non ita te facile expedias, de quo *Victor*. *Adolescens*, inquit, *petitione praeturae & pontificatus consularibus praelatus est*. Vides consulares in petitione *Praeturae*. Quid igitur, an hic vocem *praeturae* suspectam habeamus? at eam & MSS. omnes & editiones constanter agnoscunt. Videant eruditi; neque enim satis mihi perspecta est tota haec magistratuum ratio, ut de ea quidquam pronuntiare audeam. ANNA. Vide omnino quae adtulit *Valesius* ad *Ammianum Marcellinum* lib. XIV. cap. XI. prope finem & *Cortius* ad *Sallustii* Catilinam cap. XVII.

CAPUT LX.

ARGUMENTUM.

Adversus Corinthios missus, sed victoriam alieno labore quaesitam intercipit, Corinthum signis tabulisque spoliat, & illis totam Italiam replet consul L. Mummius Achaicus.

1 Lucius Mummius, devicta Achaja, Achaicus, adversus Corinthios missus, victoriam alieno labore quaesitam intercepit. Nam 2 cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, & duce Critolao privasset; cum lictoribus & paucis equitibus in Metelli castra properavit, & Corinthios ad Leucopetram vicit duce Diaeo, qui

1 *Mummius*.] Monui ante in MSS. fere omnibus *Nummius* per *N*. scribi, forte ex soni in liquidis cognatione. Vide *Suidam*: ex MSS. τὸ *Consul* accrevit. SCHOTT.

Devicta.] Melius est in iisdem quam *deleta*. Neque enim *delevit*. IDEM. Vulg. *deleta Achaja*. Synecdochice pro deletis Achajae copiis, seu profligato Achajae bello. Sed rectius fortasse *domita Achaja*, ut paullo post. SYLB. *Dictus ab Achaia* Leid. sec. Post *Achaicus* invitis MSS. & Editionibus absque ulla necessitate *Consul* interposuerat *Schottus*.

Achaja.] Est Graeciae pars ab *Achaeis* dicta. De *Achaico* bello ita *Florus*: *Diaeus Achaici motus primus auctor ab Achaeis dux creatus ad Isthmon Mummio consule, victus est: qui Achaja in deditionem accepta, Corinthum ex senatus consulto diruit. Mummius ipse abstinentissimum virum egit: nec quidquam ex his opibus ornamentisque, quae praedives Corinthus habuit, in domum ejus pervenit*. MACH.

2 *Heracleam*.] Ab *Hercule* nomen sortita est: de qua vide *Diodorum Siculum*. MACH. Urbs Elidis supra Olympiam in Peloponneso. ANNA. *Praetor apud Her*. Haun. Confer. Comm. ad *Florum* lib. II. cap. XVI. §. 3.

In Metelli Castra.] *Florus*: *Sed, fata rerum! quum Metellus dimicasset, ad victoriam Mummius venit*. ANNA.

Lucopetra.] Alba petra exponitur: ut λευκόφαιον album pannum dicimus. MACH. *Sub Isthmi faucibus* Corinthiacum inter & Saronicum sinum. ANNA. Erroris hoc loco Scriptorem nostrum arguit Erud. *Pighius* tom. II. Ann. p. 457. cum *Leucopetra* Promontorium sit Brutiorum in Italia, & haec pugna facta sit sub ipsis Isthmi faucibus; confundit haec *Anna*. Porro reposui cum duobus Codicibus *Bond*. & Leid. pr. *ad Leucopetram*, cum ceteri *apud*. *Virgil*. lib. I. Aen. vers. 24.

Prima quod ad Trojam pro charis gesserat Argis.

Cornelius Nepos in Hann. cap. IV. *Tertio idem Scipio cum Collega Ti. Longo ad Trebiam adversus eum venit*. Sic ibi est in Vet. Edit. *Ampelius* Libr. Mem. cap. XXVIII. *Scipionem ad Ticinum superavit*. *Lucanus* lib. VII. Pharf. 254.

- - - *Mihi quam Rubiconis ad undas Promissam memini*.

Plura reperies apud Nob. *Heinsium* ad *Ovidium* lib. IV. Fast. vers. 310. Clarissimum *Graevium* ad *Justinum* lib. XVII. cap. II. §. I. *Burmannum* ad

qui domum refugit, eamque incendit, conjugem interfecit, & in ignem praecipitavit; ipse veneno periit. Mummius Corinthum 3 signis tabulisque spoliavit, quibus cum totam replesset Italiam, in domum suam nihil contulit.

ad *Quinctilianum* lib. II. Inst. cap. XVI. p. 188. *Drakenborchium* ad *Silium* lib. XIII. vers. 606. Commentatores ad *Valerium Maximum* lib. III. cap. VII. ex ext. 5. & *Cortium* ad *Sallustium* Jug. cap. XX. §. I. Nec aliter infra in uno Codice Epitome cap. XL. §. 8. *Maximinus ad Tarsum morte simplici periit.* Recte tamen *apud* hoc sensu & multo frequentius adhibetur, quae caussa est, cur facilius corruptelae praebeat suspicionem. ARNTZ.

Diaeo.] Sic scribendum. *Pausanias* enim in Achaicis, Διαῖος ὁ Κριτολάȣ διάδοχος: tametsi libri antiqui varient, in quibus est *Dineo*, pro *Diaeo*, *a* in *n* migrante. Unde Parisinus fecerat *Clineo*, quod *c* & *l* in *d* saepe commutetur: & contra. Vulgati ineptissime *Dioneo*. SCHOTT. Hunc sibi post Critolaum Achaei praetorem elegerant. ANNA. *Dinao*, *Clinaeo*, *Drumeo*, *Dioneo*, *Cancio*, est in MSS. & Editionibus, sed vide *Sigon.* ad *Livium* Epit. LII. *Fabric.* ad *Orosium* lib. V. cap. III. & *Pighium* tom. II. Ann. p. 457.

Eamque incendit.] Unde conflatis & currentibus per vias liquefactis metallis nobilis illa mistura auro carior effecta: e qua candelabra, & alia vasaria fiebant, *Plinio* testante. MACH.

Ipse veneno interiit.] Sic emendo, partim ab ingenio, partim ex librorum vestigiis odoratus veram scripturam: nam illud *excepto* afuit. Corrector quidam, vel corruptor potius ex *veneno* fecit *nemo*, &, quod necessarium videbatur, adjecit *excepto*: ut breviter dicam, excepto cerebro, caetera sanus. *Joannes Grejonius* Professor Parisinus conjecerat, *accepto ipse veneno interiit.* Nec displicet. SCHOTT. Olim legebatur *excepto ipse nemo interiit*, sed *Schotti* emendationem confirmant omnes nostri, nisi quod quinque *periit* habeant pro *interiit.* ARNTZ.

CAPUT LXI.

ARGUMENTUM.

Pseudophilippum praetor vincit, Achaeos praelio fundit, Arbachos Consul domat, cohortes loco pulsas locum recipere jubet, filios tres consulares, unum triumphantem videt, & illorum humeris ad sepulturam effertur Q. Caecilius Metellus Macedonicus.

Quinctus Caecilius Metellus a domita Macedonia, Macedonicus, 1 Praetor Pseudophilippum, qui idem Andriscus dictus est, vicit. Achaeos bis praelio fudit, triumphandos Mummio tradidit. 2 Invisus

1 *Praetor.*] An. U. C. 605. Male hunc Consulem *Florus* lib. II. cap. XIV. & hinc firmabis quae apud illum diximus. ANNA.

Pseudophilippum.] Id est, *falsum Philippum*, qui se jactabat Macedoniae Regem, nam ψευδὴς, ψευδὴ, ψευδὸν, idem est quod falsus, falsa, falsum. MACH.

Andriscus.] MSS. *Andariscus*, vel *Andricus.* Nihil muto. SCHOTT.

Achaeos.] Ab *Achaeo*, qui invitus caedem patrans in oram Lacedaemoniam profugus se recepit: & ejus loci accolas *Achaeos* vocari constituit. *Strabo* libro VIII. auctor est. MACH.

Bis.] Imo semel ad Heracleam. *Florus. Et uno praelio peractum erat bellum.* ANNA.

Triumphandos.] Patiendi significatione, ut *Prudentius* Christianus *Pindarus* in Ἁμαρτιγενείᾳ.

- - - *Quanto ferrata satellite ductor*

 Bella

3 Invisus plebi ob nimiam severitatem, & ideo post duas repulsas Con-
4 sul aegre factus, Arbacos in Hispania domuit. Apud Contrebiam
5 oppidum cohortes loco pulsas, redire & locum recipere jussit. Cum
omnia proprio & subito consilio ageret, amico cuidam quid actu-
rus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam con-
6 silium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supre-
mo

Bella gerit: quanta victos ditione triumphat? SCHOTT. Et idem ad *Senecae* Suasor. VII. p. Edit. *Gron.* 560.

3 *Tertio post duas repulsas.*] Superat *tertio* ex MSS. nisi forte alius a secundo numerus est in sciolorum Arithmetica: credo supra adscriptam vocem, *post*, ut sit, seriem orationis invasisse, & vi locum tenuisse. SCHOTT. Eadem vox abest in nostris omnibus.

Consul.] An. U. C. 610. ANNA.

Arbactos.] In MSS. in vulgatis *Arbachos.* Restitue *Arevacos.* quod opidum hodie una litera mutata *Arevalo* nomen retinuit, meminitque *Plinius* lib. IV. cap. XX. SCHOTT. In Celtiberia, iidem qui *Arcuaci.* ANNA. Tamen receptam tuentur vel Scripti vel Editi, nisi quod nonnulli ex illis *Arbacos* sine adspiratione, quomodo *Arbace* Civitas est Celtiberiae apud *Stephanum* de Urb. hac voce.

4 *Contrebiam.*] Pro *Cantabriae*, *Contrebiam Colinaeus*, quam lectionem retineo. Sic enim *L. Annaeus Florus*, *Vellejus Paterculus* & *Frontinus* opidum appellant. *Valerius Maximus* plerumque *Trebium.* Male itaque operae *Contebriam* per oscitantiam evulgarant, ut in Thesauro Geographico diligens *Ortelius* noster in dictione *Centobria* notarat, qua etiam *Val.* utitur lib. V. cap. I. SCHOTT. Celtiberorum urbem, alii vocant *Centobriam.* ANNA. *Corebiam Boend. Cotebriam* Fran. *Chorebriam* Leid. pr. *Contream* Leid. sec. *Cetebriam Gramm.. Corembiam* Haun. *Cethebriam* Ed. Agripp. Reliquae *Cantabriae.* Ego Eruditiorum secutus sum judicium, ut *Sigonii* ad *Livium* lib. XL. cap. XXXIII. & *Vossii* ad *Vellejum* lib. II. cap. V. §. 2. ARNTZ.

5 *Proprio.*] *Propero* MSS. *Valerius* lib. II. c. II. Nihil demuto. SCHOTT. Sic etiam Palatini, non *propero*, quod in aliis; sed male, vult enim similem fuisse Tiberio Imperatori, quem ait *Suetonius* cap. XVIII. *sui arbitrii, & contentum se uno*, ante cladem Varianam. quem morem examinavimus in *Livianis* Dissertationibus: ubi voluimus, Imperatorium esse, quid fieri debeat, tractare quidem cum multis; quid vero facturus sit, cum paucissimis, ac fidelissimis, vel potius cum nullo, nisi ipso se. GRUT. *Proprio* omnes nostri Scripti & Editi, de cujus lectionis veritate nemo debet dubitare.

Exurerem.] MSC. *exuerem.* Nihil demuto. SCHOTT. *Not. Min.* Et sic aliquot etiam exemplaria, sed error est Librarii. *Frontinus*, qui tamen hoc Metello Pio tribuit, lib. I. cap. I. ex. 12. *Tunicam meam, si id eloqui posset, inquit, comburerem.* Ubi eodem modo ac *Schottus* hunc locum emendat *Keuchenius*, admirantur interim talia a *Schotto* intacta esse. ARNTZ.

6 *Quatuor filiorum pater.*] *Plinius* lib. VII. c. XLIV. *Nam praeter honores amplissimos cognomen Macedoniae. A quatuor filiis illatus est rogo, uno praetore, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censore.* MACH.

Latus est.] *Elatus* repono. *Efferri* enim funera dicuntur, quod vel pueris notum. SCHOTTUS. Verum est, solere hac in re compositum *efferri* plerumque adhiberi, ut apud *Livium* lib. XXVIII. cap. XXVIII. *Melam.* lib. II. cap. II. *Juven.* Sat. I. vers. 72.

Per famam & populum nigros efferre maritos.

Quinctil. Decl. IV. cap. XXII. Decl. VI. cap. I. & XI. *Capitol.* in Anton. Phil. cap. XIII. *Spartian.* Severo cap. XIV. Nost. sup. cap. LVIII. & alios, sed tamen non debemus omnium aliorum Scriptorum loca ad hanc formulam detorquere, praesertim si aliud jubeant omnes MSS. & Editiones, nec ipse Linguae Genius simplicem vocem respuat. Hac eadem namque in historia *Valerius Maximus* lib. VII. cap. I. exem. I. *Filii & generi humeris suis per urbem* latum *rogo inposuerunt.* *Ovidius* lib. III. Art. vers. 20.

Proque sui est uxor funere lata *viri.*

Cicero Orat. II. Phil. in Anton. cap. XLI. *Iste operta lectica* latus *est per oppidum ut mortuus.* Iterum *Ovidius* lib. II. Amor. El. XIV. vers. 39.

Ipsa perit, ferturque *toro resoluta capillos.*

lib. I. Art. vers. 587.

Interea sive illa toro resupina feretur.

lib. XIII. Met. vers. 695.

- - - *Pulcrisque per Urbem*
Funeribus ferri, *celebrique in parte cremari.*

Et

mo tempore humeris eorum ad sepulcrum latus est, ex quibus tres Consulares, unum etiam triumphantem vidit.

Et lib. I. Trist. El. III. vers. 89.

Egredior, sive illud erat sine funere ferri.
Deinde *ad sepulturam* haud dubio properantis calami vitio hic citat Amplissimus *Cuperus* lib. I. Obs. cap. VII. sed recte exponit, de qua etiam significatione vocis *sepulcri* pro *rogo* & nos pauca adtulimus sup. cap. XXXV. §. II. *summo tempore* pro *supremo* est in *Boend.* ARNTZ.

Tres Consulares.] Ita reposui ex MSS. tribus, Parisino, & Mediolanensi. Vulgati *Consules* faciunt, male, quod vel unus *Paterculi* locus volumine priore, qui hunc valde illustrat, docebit: *Quatuor filios sustulit: omnes adultae aetatis vidit: omnes reliquit superstites & honoratissimos. Mortui ejus lectum pro rostris sustulerunt quatuor filii: unus Consularis & Censorius: alter Consularis, tertius Consul, quartus candidatus Consulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis feliciter de vita migrare, quam mori.* D. quoque *Augustinus* II. de Civit. Dei cap. XXIII. tametsi quinque filios attribuat, *Consulares* omneis fuisse ait, non *Consules:* bini enim quotannis, nec plures simul *Consulatum* inibant. *Plutarchus* de Fortuna Romanorum senem ait Caecilium Metellum Macedonicum elatum a quatuor filiis *Consularibus*, qui fuerunt.

I. Q. Caecilius Metellus Balearicus, Consularis, triumphalis & Censorius.

II. L. Caecilius Metellus Delmaticus Consularis & triumphalis.

III. M. Caecilius Metellus Consularis.

IV. C. Caecilius Metellus Caprarius, Praetorius.

Nisi quod quidam M. Caecilio Consule mortuum putent, alii sequenti anno. Sunt qui plures liberos numerant. *Valerius* lib. VII. septem illi tribuit: viros quatuor, feminas treis. *Plinius* lib. VII. Natur. Hist. cap. XIII. sex liberos reliquisse tradit, undecim vero nepotes, nurus, &c. & cap. XLIV. *Quatuor filiis elatus rogo, uno praetore, tribus Consularibus, duobus triumphalibus: uno Censorio.* Quo loco, *uno praetorio* legendum ex *Val. Max.* Magna est igitur inter Metelli liberos dissensio. Quod autem L. Caecilium Metellum Delmaticum supra agnominavi, doceor ab hujus aevi eruditis Diadematum potius cognominandum videri, *Turnebo* in jocos Ciceronis, *Lambino* ad *Aemilium Probum*, *Stephano Pighio* in *Val. Max.* lib. VII. cap. I. *Fulvio Ursino* in orationem *Ciceronis* ad Quirites post reditum. Idque auctoritate *Plutarchi* in Coriolano, ubi hoc ipsum *Xylander* observavit, itaque *Plinium* emendat. lib. VII. idem *Turnebus*. SCHOTT. Idem *Cicer.* lib. V. de Fin. Bon. & Mal. cap. XXVII. *Ergo, inquit, tibi Q. Metellus, qui tres filios Consules vidit, e quibus unum etiam & Censorem & triumphantem, quartum autem Praetorem, eosque salvos reliquit, & tres filias nuptas; cum ipse consul, Censor etiam, augurque fuisset, & triumphasset*, &c. Ii quatuor filii sunt.

I. Q. Caecilius Metellus Balearicus Cos. an U. C. 630. Triumphavit an. 631. Censor an. 633.

II. L. Metellus Dalmaticus Cos. an. U. C. 636. quo anno etiam, si *Eutropio* fides, triumphavit.

III. M. Caecilius Metellus Cos. an. 638.

IV. C. Caecilius Metellus. Hunc sub Consulatu Metelli Dalmatici Praetorem fuisse conjicio. Cos. fuit an. 640. Sed anno superiori mortuus Metellus Macedonicus. Quare tres tantum filios *Consulares*, quartum tantum Praetorem vidit. ANNA.

CAPUT LXII.

ARGUMENTUM.

De Jugurtha Consul triumphat, Quinctium in censum non recipit, in exsilium agitur & revocatur, sororis virum laudare non vult Q. Caecilius Metellus Numidicus.

Quinctus Caecilius Metellus, Numidicus, qui Consul de Jugurtha Rege Numidiae triumphavit. Censor Quinctium, qui se Tiberii 1

1 *Quinctus Caecilius.*] Nomen in MSS. reperi *Q. Fabius Caecilius Metellus.* SCHOTT.

Numidicus.] Quia Jugurtham duobus praeliis fudit: vide *Sallustium* in Jugurthino. MACH.

2 Tiberii Gracchi filium mentiedatur, in censum non recepit. Idem in legem Appulejam per vim latam jurare noluit, quare in exsilium 3 actus, Smyrnae exsulavit. Calidia deinde rogatione revocatus, cum ludis forte litteras in theatro accepisset, non prius eas legere 4 dignatus est quam spectaculum finiretur. Metellae sororis suae virum,

Qui Consul.] Haec lectio à libris antiquis est. SCHOTT. An. U. C. 644. Vid. *Flor.* lib. III. cap. I. ANNA. In quinque MSS. & ceteris priscis editionibus est, *qui de Jugurtha rege triumphavit.* Solus tamen Franequeranus ita, ut cum *Schotto* edi jussimus, nisi quod ille *qui* tueatur. ARNTZ.

Censor.] De *Censura* ejus *Cicero* pro Sextio. *Q. Metellus Censor florentem hominem in populari ratione L. Saturninum Censor notavit, & institutum Gracchum, contra vim multitudinis incitatae, censu probibuit.* Sic *Valerius* libro nono. Vulgati quidam *in censu* hic legunt, auferendi casu. SCHOTT. Cum C. Caecilio Metello patruele suo an. U. 651. ANNA.

Quinctium.] Hunc a *Valerio Maximo L. Equitium* Firmo Piceno oriundum lib. IX. cap. VII. de Seditionibus, & XV. rursus lib. III. c. VIII. de Constantia: a *Cicerone* in oratione pro Sextio *supr.* §. 4. *insititium Gracchum:* ab *Annaeo Floro C.* praenominari video lib. III. cap. XVI. ut sit. *C. Quinctius Gracchus.* SCHOTT. *Flor.* lib. III. cap. XVI. *Hominem sine tribu, sine nomine,* qui *subdito titulo in Gracchorum familiam ipse se adoptabat.* Vide infra in Apul. Saturnino. ANNA. Eruditissimus *Pighius* tom. III. Ann. p. 161. legebat: *Equitium. Quintum* quinque MSS. Haun. vero & Editi nihil variant.

2 *Legem Appulejam.*] Quam ferebat Appulejus Saturninus, qui Gracchorum leges afferebat. Vide *Flor.* lib. III. cap. XVI. ANNA. Pro *per vim* reponit Leid. pr. *proinde*, frustra. *Cicero* Orat. pro Sextio cap. XVI. *Cum unus in legem per vim latam jurare noluerat. Livii* Epit. LXIX. *Cum legem agrariam per vim tulisset.* ARNTZ.

In exsilium actus.] *Appianus:* Metellus, quum censuram gereret, Glauciam virum Senatorium, & Appulejum Saturninum, qui Tribunatum ceperat, ob vitae turpitudinem dignitate summovere conatus est, adversante collega repulsus: jurare autem non solum jusjurandum renuit; sed, ut prius juraverat, constanti animo, & intrepido perstitit. Inibi scribit: Consules per praeconem adnuntiare jubentes, Metello igni & aqua tectoque ab omnibus interdicendum esse; conquerentibus autem maxime de his civibus, & Metellum continue armis circumseptum praemittentibus, Metellus eos complexu, & electionem plurimum commendans dixit; haud aequum sibi videri ejus caussa aliquod discrimen inferri patriae: his dictis, civitate egressus est. *Florus* quoque: Saturninus Metello Numidico, quod in legem Agrariam minime jurasset, diem dixit: qui a bonis civibus defensus, in voluntarium exsilium abiit. MACH.

Smyrnam.] Asiae urbem, *Homeri* patriam. Id versus probat:

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Cos, Argos, Athenae,
Certant de Homero.

IDEM. Haec inter caetera auctoris hujus ἁμαρτήματα numeranda. Rhodum enim in voluntarium exsilium secessit. Epitoma *Livii* LXIX. & *Plutarchus.* Deceptus fortasse nominis affinitate, quod P. Rutilius, non Q. Caecilius *Smyrnae* exsulavit. *Cicero* pro Cor. Balbo & in Bruto. SCHOTT. *Pighius* ad *Val. Maximum* lib. IV. cap. I. exem. 13.

3 *Claudia.*] *Calidia* legendum: siquidem *Q. Calidius* Tribunus plebis legem hanc, qua in civitatem Numidicus restitueretur, tulit. *Val.* lib. V. cap. VII. de Gratitudine, *Cicero* pro Planico. & Claudii patricii, quamquam non omnes. Observatum hoc postea comperi a *Sebastiano Corrado* in Brutum *Ciceronis*, ut sua illi laus reddatur, & a *Martiali Rogerio* in Laelium *Ciceronis.* SCHOTTUS. Tulit hanc Q. Calidius tribunus plebis an U. 654. ANNA. Pro *Claudia* pugnant MSS. & Editiones omnes, contra quos tamen stat rei veritas & tot Eruditorum consensus. Adde *Pighium* tom. III. Ann. p. 180.

Rogatione.] Lege; namque erat promulganda & *rogabatur* populus, an in civitatem eum accipere vellet: inde nomen *rogationi* inditum. MACHAN. *Legatione* Haun. *rogatum* Leid. pr.

Non prius eas legere dignatus est, quam spectaculum finiretur.] Ita & de Rustico scribit *Plutarchus* fine libri περὶ πολυπραγμοσύνης, cum adesset ipsi *Plutarcho* declamanti, & miles Rustico epistolam a Caesare missam traderet, & intermittere vellet *Plutarchus* orationem, eique concedere spatium legendi literas; renuit ille, neque ante epistolam solvit, quam *Plutarchus* perorasset. GRUTERUS.

4 *Metellae sororis suae virum.*] Sic legendum videri

rum laudare noluit, quod is solus judicium contra leges detractarat.

videri admonuerat me *Johannes Olivarius* vir doctissimus, quod Metellarum sororum Numidici filios Lucullos, Servilios, & Scipiones fuisse constet. *Cicero* Orationibus post reditum, pro Domo, pro Sextio, & *Plutarchus* Lucullo. Nec enim verisimile est sororis maritum Metellum appellatum, nisi incestas nuptias fuisse putemus. Sed sororum Metelli mentio in eadem oratione *Ciceronis* pro Sextio. Ex *Ciceronis* Actione VI. in Verrem, lege *L. Lucullum sororis suae.* Fuit, quum scribendum putarem *Metellum sororis suae filium.* at *ex sorore nepotem* dixisset. (Is autem esset P. Cornelius Scipio, qui in Fastis dicitur Q. Caecilius Metellus Pius Scipio; erat enim a Pio, Numidici filio, adoptatus. Itaque hanc lectionem tuerer, nisi tempora refragarentur. Venio tamen in eam sententiam, ut rescribendum ita existimem: *Metellus L. Lucullum sororis suae (Caeciliae) virum. L.* enim *Lucullum*, patrem illius Luculli, qui cum Mithridate bellum gessit, sororis Metelli Numidici virum fuisse & furti condemnatum auctor *Plutarchus* in Lucullo, ut vidit idem *Corradus* in Brutum. Vulgarem tamen in auctore nostro lectionem retinere *Pighius* videtur *Valerii* sui auctoritate lib. I. cap. VI. ubi *Caeciliam Metelli uxorem* accipit, ut in via Appia vetus spectatur inscriptio alterius Caeciliae hoc modo:

CAECILIAE.
Q. CRETICAE. F.
METELLAE. CRASSI.

SCHOTT. *Metellum* tamen omnes vel Scripti vel Editi, nisi quod solus Leid. pr. *Metellum sororis suae filium.* Leid. vero sec. videtur praeferre illam, quae nunc vulgo circumfertur lectio, *Metellae sor. suae Virum*, cum nulla varietatis fiat mentio. Vulgatum veritati repugnat, nec verosimile est hunc errorem ipsum auctorem potuisse admittere in eo capite ubi de ipso *Metello* agat. *Cicer.* Act. IV. in Verr. cap. LXVI. & *Metellae Virum* laudat, locutionemque eam exemplis confirmat *Savaro* ad *Sidon. Apoll.* Carm. XX. ARNTZEN.

Laudare noluit.] Intellige de laudatione funebri. ANNA.

Solus.] Ita in MSS. in vulgatis vero *olim.* SCHOTT. *Solum* Fran. *Boend. Gramm.* & Leid. sec. *olim* Leid. pr. & Edit. *solus* Haun.

Suum judicium & leges.] Sic vulgati libri veteres: *judicium contra leges.*] Parisinus, quomodo excudendum curavi, quae lectio non longe a libris antiquis recedit, & vetus est, nam *Raphael Volaterranus*, qui hunc libellum paene in opere suo transcripsit, ita fere legit libro XVII. SCHOTTUS.

Detractarat.] Exemplum Agrippinense *detrectaret* praefert. IDEM. *Detractaret* est in Agrippinensi. *detractarat* in MSS. esse monebat *Schottus* in Not. Min. ita est quoque in *Boend.* & Fran. *detractavit* Leid. sec., sed totam vocem ignorat Leid. pr. Antiquam hic secutus sum Scripturam, quae in multis exstat MSS., sed rarius ab Editoribus recipitur. Ego sic existimo, facilius Librarios *detractare*, quod ignotius erat, corrupisse, quam *detrectare*. Hac ratione *Ovidius* lib. II. Trist. vers. 337.

Et tamen ausus eram, sed detractare videbar.

Cornelius Nepos Arist. cap. I. §. I. *Namque obtractarunt inter se.* Ita est in Codice MS. Leidensi. *Valerius Maximus* lib. V. cap. IV. exem. I. *Verecundia detractandi ministerii.* sic aliquot scriptos Codices habere testatur diligentissimus *Torrenius. Seneca* Thyeste vers. 693.

Stat ipse ad Aras. ipse devotus neci
Contractat.

In Phoeniss. vers. 222.

Nefandus, incestificus, execrabilis
Attracto.

Et Her. Oetaeo vers. 1307.

Vel, si piget, manusque detractat nefas.

Hoc modo tribus illis locis inveni in exemplari scripto. *Curtius* lib. III. cap. VIII. §. II. *Sed non amplius ipsum esse passurum detractare certamen.* & lib. VIII. cap. XI. §. 8. *Secutus est nullo detractante munus.* Vide illis locis variantes Lectiones, quas textui suae Editionis subjecit doctissimus *Snakenburgius. Quinctilianus* Decl. VIII. cap. XIX. *Dum deliberas, dum unumquemque detractas.* Ita esse in aliis monuit Cl. *Burmannus*, & ipse postea in Codice scripto inveni. *Lactantius* de Mort. Pers. cap. X. *In eos, si detractassent, verberibus animadverti.* Ubi *Bauldri*, *Wasse* & *Cortius* ad *Sallust.* Jug. cap. LIII. fine & Cel. *Burmannus* ad *Ovidium* lib. V. Met. vers. 246. ARNTZ.

CAPUT LXIII.

ARGUMENTUM.

Q. Popedium praetor interficit, Herculejos fratres Consul opprimit, Hispania Sertorium expellit, & in petitione - - - Consularibus adolescens praefertur Q. Metellus Pius.

1 Quinctus Metellus Pius, Numidici filius; Pius, quia patrem lacrimis & precibus adsidue ab exsilio revocavit, Praetor bello sociali Q. Popedium, Marsorum ducem, interfecit. Consul in Hispania
2

1 *Pius.*] *Appianus* inquit: Publius Furius Tribunus plebis non liberto, sed libertino patre genitus, audaciter admodum & constanter illis resistebat. Ut neque Metelli filii precibus in conspectu populi suppliciter eum deprecantis, & ad pedes ejus provoluti lacrymisque flecti potuerit, qua ex caussa puer idem ab hujusmodi prospectu *Pius* subinde cognominatus est. MACH. Nam & amor in parentes proprie *pietas* dicitur. ANN.

Adsidue.] Mallem hoc loco *adsiduis*, ut ad *lacrymas precesque* referatur, quomodo *adsiduus* talibus substantivis recte jungitur. *Cicero* pro Cluentio cap. VI. *Augebatur ejus molestia quotidianis querimoniis*, & adsiduo fletu *sororis*. *Ovidius* lib. II. Met. vers. 486.

Adsiduoque *suos* gemitu *testata dolores.*

Et lib. III. ex Pont. Epist. IV. vers. 45.

Adde, quod adsiduam *domini meditata* querelam.

Propertius lib. II. El. XIV. vers. I.

Adsiduae *multis odium peperere* quaerelae.

Plinius lib. II. Epist. XV. *Habent hunc finem* adsiduae querelae. *Seneca* lib. I. de Clem. cap. XVI. *Quod* adsiduis plagis *pueros compescet*. *Seneca* Hippol. vers. 381.

Lacrymae cadunt per ora, & adsiduo *genae* Rore *irrigantur.*

Quinctilianus Decl. V. cap. XXII. *Brevi te genitus mei liberabunt*, adsiduis planctibus *everberata vitalia.* & Decl. VI. cap. VI. *Cum* adsiduos planctus, *& irrequietas diceret lacrymas.* *Appulejus* lib. II. Metam. p. 126. *Voce contenta quidem, sed* adsiduis singultibus *impedita*. *Sedulius* Presbyter lib. IV. Carm. p. m. 189.

Adsiduis vocibus *precibusque extorsit anhelis.*

Vel ita exponi posset, *adsidue lacrymando* ab exsilio revocare conatus fuit, & tandem, ut revocaretur, effecit. Eum enim sensum vox *revocavit* hic sibi vindicat. *Ausonii* Paneg. cap. XVI. §. 2. *Neque enim justius Metellus cognomento Pius, patre revocato.* Hoc sensu *restituit* dixit *Vellejus Paterc.* lib. II. cap. XV. §. 5. *Pietate sua, auctoritate Senatus, consensu Reip. restituit patrem.* Contra *damnare* dicitur accusator, qui damnationis exsistit caussa. Scholiastes Vetus *Juvenalis* ad Sat. I. vers. 33. *Qui ipsum apud Neronem detulit & damnavit. Vellejus* lib. II. cap. XLVII. §. 4. *Milonem reum non magis invidia facti, quam Pompeji damnavit voluntas. Suetonius* Vitell. cap. II. §. 4. *Pisonem inimicum & interfectorem ejus accusavit condemnavitque.* & Noster inf. c. LXXXI. §. 3. Ceterum voces *ab exsilio* ejiciunt quinque Codices, Edit. Agripp. & Ven. & possent abesse cum vel ex subjecta materia & capite praecedenti pateat hoc loco agi de exsilio. *Cicer.* pro domo cap. LVII. *Vosque qui maxime me repetistis atque revocastis. Plinius* lib. VII. Hist. cap. XXX. *In exsilium egere, rerum conditorem revocavere. Suetonius* Claud. cap. VII. *Potentia revocatae restitutaeque matris usque eo floruit.* Integre tamen in Calig. cap. XXVIII. *Revocatum quendam a veteri exsilio.* ARNTZ.

Praetor.] Imperator. In bello idem *praetorium*, & porta *praetoria*. MACH.

Bello sociali.] Alias Italico, quia Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Maruzini, Lucani, Samnites, initio belli a Picentibus moto, hi omnes [inquam) defecerunt, & arma sociarunt; nam hi omnes legatos ad Romanos misere, apud eos conquerentes, quod omnia ad praecipitatum illorum meditati, haud digni eorum republica habiti essent. Quibus Senatus acerbe respondit; si eorum, quae egissent, illos poeniteret, legatos ad se mitterent, sin minus, mittere desisterent: illi desperatis rebus, ad bellandum se praeparant, quibus exercitus ex urbibus in commune affuere. IDEM. De illo vide *Flor.* lib. III. cap. XVIII. ANNA.

Q. Pe-

nia Herculejos fratres oppreſſit; Sertorium Hiſpania expulit. A-3 dole-

Q. Popedium.] Audi *Appianum* ita ſcribentem: Caecilius Metellus ſucceſſor illi ſubſtitutus, ad bellum cum veniſſet, in Japygas deſcendit, eoſque bello devicit: & Popedius alter ex ducibus, qui in bello defecerant, interim occubuit: reliqui per partes ad Caecilium venere: & haec quidem per Italiam Sociali in bello geſta ſunt. MACH. *Q. Popedium* in veteribus libris eſt. *Silio Popedius* dicitur, *Vellejo* lib. II. & *Floro* Epit. lib. LXXVI. In Mediolanenſi & *Gryphio* erat *Q. Pompedium*, quomodo & *Strabo* libro quincto Geog. ſcribit Πομπίδιος. apud *Diodorum Siculum* lib. XXXVII. Πομπαίδιος cum diphthongo, *Pompaedius*, apud *Plutarchum* in Apophth. Πομπίου Σίλωνος. In Mario Ποπλίου Σίλωνος, corrupte utrobique. Atque non ignoro Graecos nomina Romanorum ſaepe corrupiſſe ſcribendo, quod hodieque in Barbaris vocibus fieri ab exteris ſolet. Romanos autem Barbaros a Graecis appellatos etiam in vulgus notum eſt. In editis diu hoc mendum inſedit, ut *Q. Pompejum* ſcribant: ſed ferri non poteſt. Errori anſam praebuit, quantum conjicio, quod eo bello Marſico, Italico, ſeu ſociali *Cn. Pompejus Strabo*, pater Cn. Pompeji Magni, Conſul cum C. Porcio Catone feliciter depugnarit. SCHOTT. *Pompedium* etiam Fran. *Compendium* Haun. & Leid. ſec. Sed ubique hac in voce variatur. Vide *Torren.* ad *Val. Max.* lib. III. cap. I. exem. 2. ARNTZ.

Marſorum ducem.] *Popedius Marſos ſub ſuis ſignis habebat. Florus. Marſi* ad lacum Fucinum. ANNA.

2 *Conſul.*] Non *Conſul* ſed *pro Conſule*, anno poſtquam fuerat *Conſul* quarto, DCLXXVII. SCHOTT. Immo *Conſul* vel *Praetor* ſaepe idem eſt, qui *Proconſul* vel *Propraetor* qui harum vocum uſus ſaepe in errorem abduxit Viros etiam eruditiſſimos. *Cornelius Nepos* in Caton. cap. I. §. 3. *Quaeſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, Conſuli.* Non debuerat ibi reſcribere Doct. *Boſius*, *Proconſuli. Valerius Maximus* lib. V. cap. VIII. exem. 4. *Romani Equites pulſi, deſerto Conſule Catulo, urbem pavidi repeterent.* Ubi contra MSS. *Proconſ.* non edendum fuerat. *Florus* lib. II. cap. VI. §. 43. *Sed parte exercitus ſub Appio Conſule relicta.* & lib. II. cap. VII. §. 12 *Et illi quidem Conſul pacem dedit.* Neque hanc ſignificationem cogitavit Vir ſolidae Eruditionis *Schultingius* ad ff. tit. de Juriſd. th. 35. cum in Actis *Pionii* pro *Conſulis*, legeret *Proconſulis*. Iterum *Corn. Nepos* Hann. cap. IV. *Centenium Praetorem cum delecta manu ſaltus occupantem.* Et illic *Propraetorem* in textu reponere non debuerat *Boſius* & *Hoogſtr. Cicero* Act. V. in Verr. cap. IX. *Quaeret, quamobrem Faſces Praetoribus praeferantur, cur ſecures datae.* Atqui Praetores Urbani non habebant ſecures, ſed hi quidem, qui Propraetores mittebantur in Provincias. Adde *Sigonium* ad *Livium* lib. XXVIII. cap. XXXVIII. & Virum variae doctrinae atque elegantiſſimae lectionis, inter reliqua Urbis noſtrae decora non ultimo loco nominandum, *Noodtium* lib. I. Probab. cap. VI. ARNTZEN.

Herculejos fratres.] Ut puto, vim fortitudinemque referentes, atque nomen. MACH. *Hirtulejos fratres* non nemo appellat, quos alii *Herculejos*. SCHOTT. Sertorii legatos. ANNA. *Herculeos* quatuor Codd. Edit. Agripp. & Ven. Vide Cel. *Dukerum* ad *Florum* lib. III. cap. XXII. §. 6. ARNTZ.

Sertorium.] De quo inferius in Pompejo plura. MACH.

Praeturae.] Vox *Praeturae* ſuſpecta, cum Praetoria aetas fuerit quadrageſimus annus. Nam ſacerdotia admodum adoleſcentibus committebantur: quod vel ex Julio Caeſare clarum eſt apud *Suetonium* cap. XIII. Sed eodem plane modo loquitur de Caeſare *Salluſtius* Catilinario. *Catulus ex petitione Pontificatus odio incenſus: quod extrema aetate maximis honoribus uſus, ab adoleſcentulo Caeſare victus diſceſſerat.* Atqui tum aedilitate functus, Praeturam petebat Caeſar: *Suetonius* cap. XIII. & noſter Pius biennio poſt factus eſt Conſul: cum Scaevulae interfecto Pontifex Maximus anno DCLXXI. Pius ſucceſſerit, idemque DCLXXIII. cum Sulla Conſulatum geſſit. Sic apud *Cornelium Nepotem* Marcus Brutus, quo tempore Caeſarem praetor, hoc eſt, quadragenarius interfecit, non ſemel adoleſcens vocatur, in vita Attici. Illud autem, quod ſequitur, *Conſularibus Viris*, magis etiam ſuſpectam vocem *Praeturae* reddit, niſi dicamus a Conſularibus Praeturam iterum ambiri ſolere, quod ex hiſtoria Mancini probabile videri poſſit, qui Conſularis iterum Praetor factus eſt, de quo ſupra cap. LIX. Alteri id accidiſſe non memini: Praetorios vero, iterum Praetores fieri interdum ſolere ſcio, quod de Mario Gratidiano memoriae proditum eſt ab *Aſconio Pediano* in orationem *Ciceronis* in Toga Candida. Exſtat lex Genutia anno CCCCXI. lata, ne quis eundem magiſtratum intra decem annos caperet &c. apud *Livium* lib VII. Certe locus iſte diu nos torſit, miratusque ſum Praeturam poſt *Conſulatum* peti: conabarque facere *Conſularibus filiis*: quemadmo-

dolescens in petitione Praeturae & Pontificatus Consularibus viris praelatus est.

dum *Patricios* dicimus, qui patribus, id est, Senatoribus nati erant, non solum, qui patrem ciere possent, essentque ingenui. Sed ipse mihi non satisfacio. libri scripti nihil opis tulerunt: lector consideret. SCHOTT. Vox *Praeturae* falsa est. quomodo enim heic consistat: cum sequatur *consularibus viris praelatus est*. visitur tamen in omnibus manuscriptis, & quidem cunctis perscriptum literis. quod si admittimus, primum admittamus necesse est, ad praeturam admissos esse adolescentes, deinde consulares iterum de gradu suo descendisse, uti ambirent praeturam; quod de Mancinio supra cap. LIX. Noster hic pronuntiare visus. verum consulatur amicus noster *Schottus*: nam ego festino, neque aliud succurrit, quam id quod supra posui. GRUTERUS. Vide quae supra in Hostilio Mancino dicta sunt. Locus sane difficilis: Tentabat *Schottus*: *consularibus filiis*, pro *consularibus viris*, ut *consulares filii*, de *consulum filiis* intelligatur. Neque tamen ita sibi ipse satisfacit vir doctissimus. ANNA. Recte hoc loco observat Erud. *Schottus*, sacerdotia adolescentibus etiam fuisse commissa. Id patet ex *Seneca* lib. I. de Ira cap. IX. Sacerdotium *tibi petenti*, *praeteritis conpluribus*, *quorum parentes mecum militaverant*, *dedi*. Sunt verba Augusti Cinnam increpantis, quem eodem capite vocarat, *adolescentem nobilem*; & certe illi etiam adolescentes fuerunt, quorum Patres ipsi Augusto in bellis Civilibus adfuerant. *Cicero* lib. II. ad Famil. Epist. VII. *De* Sacerdotio *tuo quantam adhibuerim curam*, & tum paucis interpositis: *A Senatore nobilissimo &* Adolescente *gratissimo*. *Vell. Paterculus* lib. II. cap. LIX. §. 3. *Pontificatusque* sacerdotio puerum *honoravit*. *Livius* lib. XXVII. cap. VIII. *Ob* adolescentiam *negligentem luxuriosamque C. Flaccus* Flamen *captus erat*. lib. XXXIII. cap. XLII. *Q. Fabius Maximus* Augur *mortuus est admodum* adolescens, *priusquam ullum magistratum caperet*. Quod tamen rarius olim accidisse constat ex Eodem lib. XXIX. cap. ult. Augur *Tiberius Sempronius Gracchus admodum* adolescens, *quod tunc perrarum in mandandis* sacerdotiis *erat*. Adde Erud. *Cortium* ad *Sallustium* Catil. cap. XLIX. §. 2. Sed majores difficultates Viris Eruditis excitavit vox *Praeturae*, quae tamen etiam in omnibus nostris & Editionibus exstat. Quidam eam vocem omittunt, quod durum est, vel reponunt *Consularibus filiis*, quae lectio, ut de ratione hujus locutionis nihil dicamus, verosimilis non est, nam ipse Pius filius erat Viri Consularis, & quid mirum tum, illum etiam adolescentibus praeferri talibus, qui Patrem habebant consularem. Ipse etiam tentabam hoc modo: *In petitione Pontificatus Praetoriis & Consularibus*. Ut ex compendiis vocis PRAET. natum sit vitium. Sed invitis Exemplaribus, & sine necessitate. Nam quod Virum Eruditissimum offendat addi *Consularibus*, & ab his *Praeturam* ambiri non solere, nisi quod hoc factum sit in solo Mancino, memoria ei inponit, cum Consulares, praesertim qui Senatu moti erant, iterum deberent praeturam petere. *Vellejus Paterculus* lib. II. cap. XXXIV. §. 4. *Lentulus Consularis & Praetor iterum*. ubi consulendus *Schegkius*. Adeoque hoc offendere non debet, neque etiam illud, quod urguet *Gruterus*, ad Praeturam non admissos fuisse *Adolescentes*. Sed hic Metellus vocatur adolescens respectu Seniorum, qui jam consulatum gesserant. Et sic *adolescens* in tali oppositione de aetate etiam provectiori adhiberi multis exemplis illustravit diligentissimus *Cortius* ad *Sallust.* Cat. cap. XXXVIII. §. I. Quare patet *Consularem* petere & *Adolescentem* hoc sensu gerere potuisse *Praeturam*. Tandem quid hic intelligendum sit per *petitionem* vide de hoc loco dissentientes *Jac. Gutherium* de Jure Pont. lib. I. cap. IX. & *Bosium* de Pontif. Max. Romae veteris cap. III. Quos tu expende, Lector, ne nimii simus. ARNTZ.

C A-

CAPUT LXIV.

Argumentum.

Mancini foedus quaestor probat, leges tribunus plebis fert, potestatem sibi prorogari vult, Capitolium petit, diadema poscere videtur & opprimitur Tiberius Gracchus.

Tiberius Gracchus, Africani ex filia nepos, Quaestor Mancino 1 in Hispania, foedus ejus flagitiosum probavit. Periculum dedi- 2 tionis eloquentiae gratia effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne 3 quis plus mille agri jugera haberet. Octavio collega intercedente, 4 novo

1 *Gracchus.*] Per aspirationem scripsi semper, *Flavii Sosipatri* auctoritatem sequutus & Graecam consuetudinem, tametsi *Graccus* in antiquis sit, vel a *gerendo*, ut *Varro*, vel a *gracilitate*, ut *Sosipater*, derivant, itaque scribit *Scaurus*. SCHOTTUS.

Africani.] *Scipionis* addit MSC. IDEM.

Filia.] Cornelia quae Gracchorum mater fuit. ANNA.

Nepos.] Ratione avi, patrui, avunculique dicitur, a quo omnis posterior. ut illud *Virgilianum:*

Carpent tua poma nepotes.

Nec minus ganeonem signat a *nepa* voracissimo animali. *Manilius* mathematicus:

Ardentemque nepam.

Inde *nepotiae*, & *Suetonius: nepotinis sumptibus;* in Nerone. MACH.

Quaestor Mancino.] Vide supra in Hostilio Mancino. ANNA.

Probavit.] *Plutarchus* inquit: Missus igitur ad hostes, in hybernis, partim suadendo, partim recipiendo, foedus firmavit, ac per eum modum viginti millia Romanorum absque auxiliariis, & aliis, qui extra ordinem sequuti erant, servavit. MACH. Inepte codices quidam *putavit:* legendum *probavit*, ut in Hostilio Mancino videre licet. Gracchanae seditionis caussam vide apud *Plutarchum*, *Livium*, *Vellejum* lib. II. *Appianum* & *Orosium* lib. V. cap. VIII. *Cicero* de Aruspicum Responsis. *Tiberio Graccho invidia Numantini foederis, cui feriendo Quaestor C. Mancini Consulis cum esset, interfuerat, & in eo foedere improbando Senatui severitas dolori & timori fuit, istaque res illum a gravitate Patrum desciscere coëgit.* SCHOTT.

2 *Periculum deditionis.*] Ne cum Mancino hostibus dederetur. ANNA.

Eloquentia.] Qua facile princeps. *Florus*. EAD.

Effugit.] Nam ingressus urbem Numantinam, utpote amicus, liberali convivio exceptus, memoria paterna, qui pacem cum Numantinis servaverat, eamque semper apud populum recte justeque defenderat. MACH. *Fugit* quatuor Scripti cum Editione Agripp. & Veneta.

Tribunus plebis.] Anno U. C. 620. ANNA. In margine testabatur *Schottus*, et ex eo *Sylburgius* vocem *legem* abesse a MSS. adeoque parenthesi incluserat, sed eam defendunt quinque MSS. cum *Schotto* enim facit Fran. & omnes Editiones. Suspectam fortasse habuerunt vocem ex nota distinctione JCtorum inter leges & plebiscita, cum haec plebejo, illae Senatorio Magistratu rogante constituantur. Sed tales distinctiones non esse perpetuas, & *legem* pro *Plebiscito* dici patet ex *Cicer.* Bruto cap. XXVII. *L. Piso Tribunus plebis* legem *de pecuniis repetundis* tulit. & post reditum in Sen. cap. V. *Quo inspectante ac sedente* legem *Tribunus Plebis* tulit. *Lucan.* lib. IV. vers. 690.

Lege Tribunitia *solio depellere avorum*
Curio tentarat.

Vellejus Paterculus lib. II. cap. XVIII. §. 5 & 6. *P. Sulpitius Tribunus pl.* legem *ad populum* tulit. & cap. XXXI. §. 2. *Post biennium A. Gabinius Tribunus* legem tulit. Noster inf. cap. LXV. *Tribunus Plebis agrarias & frumentarias* leges tulit. Et in ipso jure passim haec vox latiori significatione adhibetur. ARNTZ.

Plus mille.] Corrupte haud dubie. Corrige *plus quingenta*. Suspicor hinc natum mendum, quod notis numeros signarent antiquitus librarii, cujus hodie vestigia exstant in IↃ. & CIↃ. *Quingenta* enim omnes habenr. *Appianus* lib. Emphyl. I. μηδένα τῶν πεντακοσίων πλέθρων πλέον ἔχειν. Sic & *Plutarchus* in Gracchis. *Florus* tamen abbreviator

5 novo exemplo magiſtratum abrogavit. Dein tulit, ut de familia, quae ex Attali haereditate erat, ageretur, & populo divideretur. Dein-

Livii Epit. LVIII. *decem* habet dumtaxat; & *Siculus Flaccus* in libro de Conditione Agrorum *ducenta* male: Manavit error rurſus e corruptis numerorum notis. SCHOTT. Attamen omnes unanimi conſenſu *mille* retinent, ut ipſius auctoris poſſit eſſe error. Vide de diſſenſu in numero horum jugerum apud *Sigon.* ad *Livii* Epit. LVIII. & *Pigh.* tom. III. Ann. p. 5.

4 *Intercedente.*] Impediente, namque multitudine rogantium victus interceſſit. de Octavio *Appianus: Octavius*, inquit, *quamprimum tribunatu ejectus clanculum effugit.* MACH. Melius alii, *intercedenti*, dandi caſu. *Cicero* de legibus: *Tib. Gracchum nihil aliud perculit, niſi quod poteſtatem intercedendi collegae abrogavit.* SCHOTT. *Flor.* lib. III. cap. XIV. *Sed ubi intercedentem legibus ſuis Cnaeum Octavium videt Gracchus, contra fas collegii, jus poteſtatis, injecta manu depulit roſtris: adeoque praeſenti metu mortis exterruit, ut abdicare ſe magiſtratu cogeretur.* Vide quae ibi notata ſunt. ANNA. Quos alios hic innuat *Schottus* ego quidem ignoro, ſed hoc certum eſt mihi, melius hic non eſſe dandi caſu. Non minus enim eleganter ablativus abſolutus ponitur, ubi dativus requirebatur. *Juvenalis* Sat. I. verſ. 70.

- - - Miſcet viro ſitiente rubetam.

Vide, quae eo loco adduxit *Britannicus. Salluſt.* Jug. cap. LXIII. §. I. *Mario per hoſtias dis ſupplicante magna atque mirabilia portendi haruſpex dixerat.* Sic ex ſuis Codicibus receperat Erud. *Cortius*, aliorumque ſcriptorum teſtimoniis munivit. Junge Comment. ad *Juſt.* lib. II. cap. III. §. 16. & Cel. *Dukerum* ad *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 28. Infra Epit. cap. XII. §. 5. *Dicente Nerva, quid nunc faceret, ſi Domitiano ſupervixiſſet, nobiſcum, inquit Mauricus, coenaret.* Ubi fortaſſe plura. Ideoque hoc loco nihil temere fuerat mutandum, praeſertim invitis Editt. & Scriptis. ARNTZEN.

Abrogavit.] Sic libri antiqui. Unus ſcribit *abdicavit.* Falſo. nam inſequenti anno Tribunus plebis refici voluit Gracchus. SCHOTT. *Obrogavit* manus recentior in *Boend.*

5 *Ut ea familia, quae de Attali haereditate.*] Aliter in MSS. noſtris: *ut ex ea pecúnia, quae de &c.* praepoſtere collocatis praepoſitionibus. Forte legendum: *ut de ea familia, quae ex Attali.* Vide infra cap. LXXX. *familia* enim I.C. illis veteribus uſitata vox, ut & in XII. *Ulpianus* enim tit. de Verb. Signif. duplicem facit, rerum & perſonarum. Rerum, ut in legum XII. Tabulis. Significat enim bona & haereditates defuncti. Verba attuli:

PATERFAMILIAS. SI. INTESTATUS. MORITUR. CUI. SUUS. HAERES. NEC. ESCIT. ADGNATUS. PROXIMUS. FAMILIAM. HABETO. SI. ADGNATUS. NEC. ESCIT. GENTILES. FAMILIAM. ERCISCUNTO.

Unde *Cajus* l. I. D. Familiae Erciſcundae, actionem familiae erciſcundae proficiſci ait a XII. *Suet. Tranq.* in Nerone cap. IV. *Familiam* ea ſignificatione uſurpat, additque *pecuniam* explicandi cauſſa. Suſpicor igitur *Familiae* potius, quam *Pecuniae* voce uſum in lege roganda Gracchum eloquentiſſimum, & verborum ſtudioſiſſimum, qui a Cornelia matre eductus cum fratre liberaliter, eloquentiam cum lacte nutricis imbiberat. *Cicero* in Bruto & Oratore. *Quinctil.* lib. I. Hic autem ſenſus eſt: legem promulgavit, ut iis qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia, quae Regis Attali fuiſſet, divideretur. Haeredem autem reliquerat populum Romanum Attalus Pergami Rex, Eumeni filius, paullo ante mortuus. *Plutarchus* in Gracchis βασιλικὰ χρήματα appellat, quae hic *familia* eſt. SCHOTT. Bene hoc a viris doctiſſimis notatum. Ita & apud *Terent.* Heautontim. Act. V. Sect. I.

Decem dierum vix mihi eſt familia.

ANNA.

Ex Attali haereditate erat.] *Plutarchum* lege haec ſcribentem: poſthaec Attali Philopatris defuncti teſtamento a Pergamenis Romam tranſmiſſo, quo populus Romanus haeres ſcriptus fuerat, ſtatim Tiberius ad populum tulit, ut regia pecunia civibus Romanis, quibus agri dabantur, pro cultura aſſignaretur. MACH.

Ageretur.] Sic *caput agi* dicimus eleganter. *Cicero* in Laelio: *Minus juſtae amicorum voluntates adjuvandae ſunt, in quibus eorum aut caput agitur aut fama.* Quam etiam lectionem confirmat *Agellius* lib. I. cap. III. Vulgati *de capite* ſubſtituerunt. *Terent.* Heautont.

Non nunc pecunia agitur.

Quomodo & in Phorm. legendum videtur Actu IV. *Cicero* pro Caecina: *Agitur jus civitatis, bona, fortunae omnium civium.* *Cato* VII. Originum: *Multa me dehortata ſunt huc venire, anni, aetas, vox, vires, ſenectus: Verum cum tantum Rempublicam agi arbitrarer.* SCHOTTUS. *Ea familia ageretur*, eleganter. Fruſtra igitur doctiſſimus *Gronovius de ea familia* legere jubet

Deinde cum prorogare sibi potestatem vellet, adversis auspiciis in 6 publicum processit, statimque Capitolium petiit, manum ad caput referens, quo salutem suam populo commendabat. Hoc nobilitas 7 ita accepit, quasi diadema posceret; segniterque cessante Mucio Consule, Scipio Nasica sequi se jussis, qui salvam Rempublicam vellent, Gracchum in Capitolium persequutus oppressit. Cujus 8 corpus Lucretii Aedilis manu in Tiberim missum, unde ille Vespil-lo

jubet in notis ad *Senecae* controversiam XI. ANNA. Verum in hisce exemplis *agi* idem est, quod periclitari, ut *agitur caput*, pro ejus vita in discrimen adducitur. *Cicer.* pro Lege Man. cap. II. Cl. *Gronov.* ad *Livium* lib. XXVII. c. XXXIV. & lib. XXVIII. cap. XIX. Sed *agere* alia significatione est quaerere, judicium exercere. Leid. sec. *de familia quae ex Att.* Haun. vero, *Gramm. Boend.* & Fran. *Ut ex familia, quae de Attali*, transpositis sine dubio praepositionibus. Deinde etiam priscam cum omnibus Editt. & MSS. lectionem reduximus *& populo* quod in *ut* mutaverat *Schottus*. ARNTZ.

6 *Prorogare.*] *Sequenti anno vellet* in MSS. est, sed non videtur necessarium. Nam hoc est *prorogare* in sequentem annum continuare. *Cicero* in Catilinam: *Tib. Gracchus, quod iterum Tribunus pl. fieri vellet occisus.* SCHOTT.

Potestatem.] Tribunatum. *Tib. Gracchus, quod iterum tribunus plebis fieri vellet, occisus. Cicero* in Catilinariis. ANNA.

Adversis auspiciis.] Mediolanensis *adversus auspicia*, quomodo in Scipione Nasica loquutus est. Vide *Obsequentem*. SCHOTT.

Manum ad caput referens.] *Florus* ibidem. *Inde quum in Capitolium profugisset, plebemque ad defensionem salutis suae, manu caput tangens, hortaretur, praebuit speciem regnum sibi & diadema poscentis, atque ita duce Scipione Nasica, concitato in arma populo, quasi jure oppressus est.* ANNA. *Qua salutem* minus recte Editio *Mach.* & *Aldi.*

7 *Diadema.*] A διαδέω ligo, quasi Regum ligamen. *Plutarchus* attestatur per eum demum *diadema*, & purpuram e regia gaza a Graccho allata. MACH. Quae signis potius indicamus quam verbis, perperam saepe recipiunt interpretationem. *Tranquillus* in Caesare cap. XXXIII. *Cum in alloquendo exhortandoque, saepius digitum laevae manus ostentans, adfirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque aequo animo detracturum sibi; extrema concio, cui facilius erat videre concionantem quam audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur, promissumque jus anulorum cum millibus* CCCC. *distulit.* GRUTERUS.

Mucio.] Pub. Mucio Scaevola. ANNA.

Scipio Nasica.] Privatus hoc egit. *Cicero* I. Officiorum, pro Plancio, & pro Domo sua: *P. Scipionis factum statim P. Mucius Consul, qui in gerenda repub. putabatur fuisse segnior, multis Senatusconsultis, non modo defendit, sed etiam ornavit.* SCHOTT.

Qui salvam R. P. vellent.] Formula est, qua civium evocatio fiebat ad Rempublicam juvandam opprimendosque seditiosos. *Servius* in illud *Virgil.* Aeneid. VIII. versu. I.

Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit.

Et *Isidorus* lib. IX. Etymolog. cap. III. *Cicero* vero Orat. I. pro Cornelio apud *Asconium*: *At enim extremi ac difficillimi temporis vocem illam, C. Corneli, Consulem mittere coëgisti, qui R. P. salvam esse vellent, ut ad legem accipiendam adessent.* Videndi *Caesar* lib. VI. Belli Gall. & *Valerius* lib. III. cap. II. Simile apud *Livium* lib. XXXIV. cap. XXV. *Clamitans, ut qui salvam Rempublicam vellent, auctorem & ducem libertatis sequerentur.* Et Marcus Aemilius Lepidus consul oratione ad populum Romanum, ut arma contra Sullam Dictatorem capiant, lib. I. Historiarum *Sallustii*, *Adeste*, inquit, *Quirites, & bene juvantibus Diis M. Aemilium Consulem ducem & auctorem sequimini ad accipiendam libertatem.* SCHOTT. Haec tamen formula corrupta est in Leid. sec. ubi exstat: *salutem Reip.* Melius veram Scripturam tuentur testimonia a *Schotto* prolata, & *Livius* lib. IV. cap. XXXVIII. *Ut Equites, qui salvam Remp. vellent esse, ex Equis desilierent.* lib. XXII. cap. I. *Itaque ite mecum, qui & vosmetipsos &* Remp. salvam vultis. Eodem etiam lib. cap. LIII. *Irent secum extemplo armati, qui* Remp. salvam vellent. *Vellejus Paterculus* lib. II. cap. III. §. I. *Hortatus est, qui* salvam vellent Remp. *se sequerentur.* Ad quem locum vide quae notavit doctissimus *Boeclerus* & *Brissonius* lib. II. Form. p. 213. Mox *prosecutus* vitiose uterque Leid. ARNTZ.

Oppressit.] Lucio Saturnino & Rufo interfectoribus. MACH.

9 lo dictus. Nasica ut invidiae subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

Vespillo.] Quia *vespertino* tempore cadavera sepeliebantur. *Martialis:*

Nuper erat medicus, nunc est vespillio Paullus.

Ita enim in codicibus veteribus legitur. MACH. *Vespilio*, in aliis est. Caeterum monet *Julius Obsequens* extremo libro Prodigiorum neminem, qui magistratum collegae ademerit, annum vixisse: exemplisque declarat. SCHOTT. Nam *vespillones* dicebantur, quibus corporum sepeliendorum cura. ANNA. *Vispillio* Uterque Leid. & *Boend. in spilio* Fran.

In Asiam.] Pergamum inquit *Valer.* lib. v. c. III. In MSC. meo haec eadem manu adscripta reperi. *Cum Comitiorum die Gracchus seditiones populi accenderet, auctore Nasica inflammata nobilitas, fragmentis subselliorum plebem fugavit. Gracchus per gradus, qui sunt super Calpurnium fornicem; detracto amminiculo fugiens, ictus fragmento subsellii corruit, rursusque assurgens alio ictu clavae cerebro impactae occubuit. Ducenti ea seditione interfecti, quorum corpora in Tiberim projecta.* SCHOTT. Sed ea ego *Victoris* esse non puto. ANNA.

CAPUT LXV.

ARGUMENTUM.

Sardiniam quaestor sortitus sponte decedit, defectionis invidiam sustinet, leges fert, Minucio legibus obrogante in Capitolium venit, in forum descendit, Aventinum occupat, ab Opimio victus in lucum Furinae pervenit & interficitur C. Gracchus.

1 Cajus Gracchus pestilentem Sardiniam Quaestor sortitus, non ve-2 niente successore, sua sponte decessit. Asculanae & Fregellanae

1 *Cajus Gracchus.*] Hac de re Gracchus ipse apud *Agellium* lib. xv. cap. XII. *Cum rediret ex Sardinia*, inquit *Agellius*, *de sua parsimonia & continentia haec protulit: Cum Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli.* Meminit & *Symmachus* lib. IX. Epist. XXXIX. SCHOTT.

Pestilentem Sardiniam.] De Sardinia aëris insalubris ac pestilentis, sic *Martialis* lib. II. ut omittam *Claudianum* lib. II. de Bello Gildonico fine.

Nullo fata loco possis excludere, cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

Cicero lib. VII. Epist. XXIV. ad Fabium Gallum: *Id ego in lucro pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua.* Habita tamen est pinguis, & soli uberis Sardinia. *Horatius* Od. XXXI. lib. I.

Sardiniae segetes feraces.

Vide *Strabonem* lib. V. IDEM.

Sua sponte discessit.] Contra leges: successorem enim expectare debebat, antequam e Provincia exiret. ANNA. Fran. & uterque Leid. habent *decessit. Discedere* dicitur multitudo, quae in varias partes abit. *Donatus* ad *Terent.* Andria Act. IV. Sc. II. vers. 24. Quare hoc verbum recte tribuitur exercitibus, qui vel ex hibernis se movent, vel militia confecta domum repetunt. *Caesar* lib. V. Bell. Gall. cap. I. §. I. cap. VII. §. 5. cap. XXVIII. §. 3. cap. XLI. §. 6. lib. I. Bell. Civ. cap. IX. §. 3. *Livius* lib. XXV. cap. XX. *Valerius Maximus* lib. III. cap. II. exem. 8. *Frontinus* lib. III. Strat. cap. XXII. & alibi. Sed haec significatio locum habere hic non potest, cum non de Militibus, sed de ipso Belli Duce agatur. Quare *decedere* proprie est Proconsulis & Magistratus, qui ex Provinciis abeunt, & praesertim eorum, qui successorem nondum habent. *Cicero* lib. II. ad Famil. Epist. XV. *Ego de provincia decedens Quaestorem Coelium praeposui provinciae.* & eod. libro Epist. XIX. *Ne ante, quam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem.* Idem lib. III. Epist. VI. *Te antea, quam Tibi successum esset, decessurum fuisse. Livius* lib. XXIII. cap. XXXII. *Veterem praetorem inde A. Cornelium provinciae*

nae defectionis invidiam sustinuit. Tribunus plebis agrarias & fru- 3 mentarias leges tulit. colonos etiam Capuam & Tarentum mittendos censuit. Triumviros agris dividendis se, & Fulvium Flaccum, 4 & C. Crassum constituit. Minucio Rufo Tribuno plebis legibus 5 suis abrogante in Capitolium venit; ubi cum Antilius, praeco Opimii

vinciae peritum decedere, novum exspectari. lib. XXVIII. cap. IX. *Consulem satis praesidii Galliae provinciae credere, L. Porcium cum suis legionibus esse, decedere se inde ac deduci exercitum consularem posse.* & cap. XXXII. *Ideo se priusquam provincia decedat, opprimendos Illergetes duxisse.* Adde lib. XXIX. cap. XIX. lib. XXXII. cap. VII. lib. XXXIV. cap. X. lib. XXXV. cap. X. lib. XXXVI. cap. XXXIX. & lib. XLV. cap. III. *Suetonius* Caes. cap. XVIII. §. 2. *Non exspectato successore ad triumphum simul Consulatumque decessit. Valerius Maximus* lib. II. cap. VII. exem. 3. *Generum suum provincia jussit decedere. Vell. Paterc.* lib. II. cap. LIX. §. 2. *Sortitus Macedoniam, appellatusque in ea Imperator, decedens ad petitionem Consulatus.* Conf. *Manut.* ad *Cicer.* lib. VIII. Fam. Epist. I. & *Zitsman.* ad *Rutilii* Itin. lib. I. vers. 474. Reducenda igitur videbatur Vetus lectio, praesertim cum hae voces etiam a Librariis alibi fuerint confusae, cujus rei exempla reperies apud *Pierium* ad *Virgilium* Ecl. II. vers. 67. *Lipsium* ad *Senec.* Consol. ad Helviam cap. XII. *Gronovium* ad *Livium* lib. III. cap. XXXIII. lib. IV. cap. XXIX. & cap. LII. & lib. XXVII. cap. X. cum *Oudend.* ad *Lucanum* lib. I. vers. 335. ARNTZ.

2 *Asculanae.*] Quod Asculum ejus causa defecerat in bello sociali. MACH. *Asculum* aliud est in Picenis, aliud in Apulis; de priore hic sermo est. ANNA.

Fregellanae.] Quod Fregellae etiam ejus caussa defecerant in bello sociali. MACH. Mediolanensis *Fragellanae.* MSS. fere *Fregedanae.* SCHOTT. *Fregellae* in Latio. ANNA. *Fragelanae* Leid. pr. *Fragellanae Gramm.* & Haun.

Invidiam sustinuit.] *Invidia* est odium, crimen, exprobatio. Gallice verteres, *il fut accusé seul de la revolte d'Asculum & de Fregelle.* ANNA.

3 *Agrarias & frumentarias.*] Vid. *Flor.* lib. III. cap. XV. EAD.

Colonos etiam.] Epitome *Livii*, *Effecit, ut complures coloniae in Italia deducerentur.* Vide *Plutarchum:* hac mente puto ut *colonis* sibi delegatis & Italiam & Provincias repleret. EAD. *Colonos & Capuam Boend. Colonos etiam & Cap.* Leid. pr.

4 *Triumviros.*] MSS. pro *Triumviros* habent *Tribuum viros* vitiose. *Sallust.* Jugurthino: *C. Gracchum triumvirum coloniis deducendis occidit Opimius.* SCHOTTUS.

C. Crassum.] Mendum subest, nullum enim in antiquis libris *Crassi* vestigium. Parisinus codex *C. Orosum.* Coloniensis *Corsum*: alii *C. Papirium Carbonem* nuncupant, & recte. SCHOTTUS. *C. Orosium* Cod. *Gramm. Corsium* Agripp. ceteri nihil variant, nisi quod *Gajum Crassum* nominet Fran. Ego de hoc homine nihil compertum habeo, & non una est sententia Veterum de his, qui agris dividundis creati fuerunt. Vide *Schegk.* ad *Vellejum* lib. II. cap. VI. §. 4. ARNTZEN.

5 *Minucio Rufo.*] *Florus. Obrogare auso legibus suis Minucio tribuno.* &c. ANNA.

Abrogante.] *Abrogatur* lex in totum, *derogatur* in partem. MACH. *Abrogante*, malim *obrogante*, ut hic MSS. legunt, & infra in Appulejo Saturnino. Quid sit autem *obrogare*, *abrogare*, *derogare*, &c. docebit te *Ulpianus* J. C. Quid si *leges ejus abrogante* reponas ex *Orosii* lib. V. cap. I. Dandi tamen casu dixit *Ovidius* lib. II. Trist.

Et nimium scriptis abrogat ille meis.

Nisi quis *obrogat* legendum ibi censeat, ut apud *Livium* in MSS. doctissimus *Petrus Pithoeus* observavit libro IX. Annal. *Ubi duae leges sunt, semper antiquae obrogat nova.* Et *Cicero* apud *Lactantium* lib. VI. Divin. Instit. *Huic*, inquit, *legi neque obrogari fas est, neque derogari ex ea aliquid licet, neque tota abrogari potest.* SCHOTT. Tamen receptam lectionem cum antiquis Editionibus tuentur omnes scripti, quare eam exprimere malui, praesertim cum Noster non sit adeo proprietatis studiosus, & dativum huic verbo addi docuerit vir de omni posteritate egregie meritus *Pithoeus* ad Coll. Legum Mosaic. & Roman. tit. IV. §. 2. & Cel. *Dukerus* ad *Florum* lib. I. cap. IX. §. 3. lib. III. cap. XV. §. 4. & cap. XVII. §. 8. ARNTZ.

Antilius.] In MSS. longe aliud nomen, partim *Anicullius*, partim *Anitullius*, qui *Plutarcho Anticyllius* est: *y*, autem ut, *u*, Gallicum pronunciari solitum *Verrius Flaccus*, caeterique Literatores tradidere. SCHOTT. Turbant & nostri Palatini, in quorum uno *Antilius*, minus longe a publicatis quam ii, in quibus *Anicullius*, aut *Anitullius.* alter Palatinus *Antullius.* GRUT. *Attilius* antiquae Editt. *Antilius* Leid. pr. & *Gramm.* *Anci-*

pimii Consulis, in turba fuisset occisus, in forum descendit, & imprudens concionem a Tribuno plebis avocavit; qua re arcessitus, cum in Senatum non venisset, armata familia Aventinum occupavit. ubi ab Opimio victus, dum a templo Lunae disilit, talum intorsit, & Pontino amico apud portam Trigeminam, P. Laetorio in Ponte Sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinae pervenit.

Ancilius Haun. *Antilus* Leid. sec. *Antillius* Fran. *Amulius Boend.* Ἀντύλλιον hunc praeconem appellat *Plutarchus* in Gracch. p. 840. & sic *Fabric.* ad *Orosium* lib. v. cap. XII. ARNTZ.

Praeco.] Tubicen a praecinendo. *Plutarchus* vult fuisse ministrum intestina ferentem: & quia dixit: *cedite bonis civibus mali:* brachiumque in obscoenum modum intorsit, a fautoribus Gracchi interfectum. MACH.

Concionem avocavit.] Cupiebat se de caede purgare, verum a nemine audientiam habens abiit. MACH. Non ferunt vocem *avocavit* Fran. & Leid. sec. quorum hic *advocavit*, ille *annotavit* nobis obtrudunt. Quid sit *avocare concionem* dudum docuerunt Viri Docti. Confer *Turnebum* lib. XVI. Advers. cap. XXI. & *Gronovium* ad *Livium* lib. I. cap. VI. ARNTZ.

Tribuno plebis.] Minucio Rufo. ANNA.

Quare arcessitus.] Recte in MSS. *qua re arcessitus:* illa enim vox sive conjunctim, sive separatim scribatur, nihil interest: haec vero propria est hujus loci, & rei, qua de agitur. Vide supra in Fufetio. SCHOTT.

Familia.] De servis proprie dicitur. ANNA.

Lunae.] Alii *Dianae* scribunt. Nam Luna in coelo: Dianae in nemoribus: Proserpina in inferno. MACH. Veteres *Lunae*. SCHOTT. Templum *Dianae* Aventinae intellige. ANNA. Nescio cur *Lunae* mutare voluerit *Aldus* eumque secuti, certe ita omnes ante eum Editiones, scripti nostri & *Orosius* lib. v. cap. XII. *Cum per aedem Lunae in domum privatam desiluissent.* Et *Lunae* aedem seu templum erectum fuisse in Aventino ostendit *Lipsius* ad *Tacitum* lib. XV. Ann. cap. XLI. & *Neapol.* ad *Ovidium* lib. III. Fast. vers. 884. *Publ. Victor* quoque de Region. Urb. Reg. XIII. *Templum Lunae in Aventino* collocat & *Appian.* lib. I. Bell. Civ. p. 622. *desiliit* habent priscae Editiones & omnes Scripti. ARNTZ.

Talum.] *Telum* autem etiam depravatum in auctore de Bello Hispaniensi, pro quo reponendum *talum*. SCHOTT. *Telum* Leid. pr. *bellum* Leid. sec. & Haun.

Pontino.] *Pomponio* vulgari. Veteres *Pontino*. *Volaterranus* lib. XVI. *Pontinium* quoque exscripsit. SCHOTT. Accedunt Palatina exemplaria eis, qui praeferunt *Pontinio*. GRUT. *Pontino* Leid. pr. *Boend. Gramm.* & olim Editi. *Pontio.* Fran. *Ponticinio* Leid. sec. *Postumio Haun.* *Pomponio* primus dedit *Aldus*, & sic alii eum appellant. Vid. *Fabric.* ad *Orosium* lib. v. cap. XII. Fortasse posset esse, utrumque hoc nomen viro illi fuisse inditum, ut *Pomponius Pontinus* diceretur.

Apud portam Trigeminam.] Per quam Horatii trigemini ad bellum contra Albanos exierant. MACH. Hunc non apud *portam trigeminam*, sed in ponte sublicio Gracchum persequentibus restitisse innuit *Vellejus* lib. II. cap. VI. *Quo die*, inquit, *singularis Pomponii equitis Rom. in Gracchum fides fuit, qui more Coclitis, sustentatis in ponte hostibus, ejus gladio se transfixit.* ANNA.

P. Lectorio.] In MSS. est. Non placet. Recte vero *P. Laetorium* vocant. *Valerius* enim *Maximus Pomponium* & *Laetorium* agnoscit lib. IV. cap. VII. de Amicitia. SCHOTTUS. *Lectorio* Cod. *Gramm.* uterque Leid. & Fran. *Lectore* Haun. & *Boend.* Sed facile hic apparet manifestus error Librariorum.

Resistente in lucum.] In MSS. est *resistens in locum.* Non placet. SCHOTT. *Locum* tamen firmiter retinent sex scripti, Agripp. & Ven. ceteri *Lucum* & ita laudat *Turnebus* lib. VI. Advers. cap. V. *Nardinus* de Roma Vet. lib. VII. cap. XI. p. 1413. in Thes. *Graev.* & *Borrichius* de Ant. Urb. Facie cap. XVI. p. 1609. in eodem Thesauro. Adde *Donatum* de Urbe Roma lib. III. cap. XXI.

Furinae.] *Varro* de Lingua Latina: *Furinalia a Furina, quod ei deae feriae publicae dies is, cujus deae honos apud antiquos. Nam ei sacra instituta annua: & flamen attributus; nunc vix nomen notum paucis.* Et alibi. *obscura est eorum origo. Volturnus, diva Palatua, Furina.* MACH. Libri veteres *Furrianae.* quod abnuo. De *Furina* Dea *M. Terentius Varro* lib. IV. & V. de Ling. Lat. *Ful. Ursinus* Notis in librum III. *Cic.* de Nat. Deorum *Forinae* legi vult, ex antiquo lapide. SCHOTTUS. *Furianae* Uterque Leid. Fran. *Gramm.* Agripp. & Ven. *Funalem* Haun. *Furiante Boend.*

nit. Ibi vel sua, vel servi Eupori manu interfectus, caput a Septi- 6 mulejo amico Gracchi, ad Opimium relatum, auro expensum fertur, propter avaritiam infuso plumbo gravius effectum.

6 *Eupori.*] *Euporus* vocatur a *Paterculo*, & *Macrob.* lib. I. cap. XI. *Philocrates* a *Plutarcho* in Gracchis & *Val. Max.* libro VI. cap. VIII. qui & *Euporum* nominatum ab aliis refert. SCHOTTUS. *Anaefori servi*, Leid. sec. *Eufori* Fran. & *Boend. Euferi Gramm.* Agripp. & Ven.

A Septimulejo.] Omnes paene libri variant. MSS. *a Septimio Atejo*, Parisinus *Septimio Attelo*, Coloniensis *Septimio Attilio*, Mediolanensis *Septimio Atello.* Vide *Plin.* lib. XXXIII. Natur. Hist. cap. III. & *Plutarchum* in Gracchis. SCHOTT. *Septimio Atello* omnes MSS. Edit. Ven. & *Mach. Septimio Attilio* Agripp. *Septumulejo* princeps *Aldus*, *Gryph.* & sequentes.

Gracchi.] Familiarem faciunt etiam *Plin.* lib. XXXIII. cap. III. & *Val. Max.* lib. IX. cap. IV. *Plutarchus* vero Opimii. SCHOTT.

Auro expensum fertur.] *Florus. Et illud sacrosanctum caput Tribuni plebis auro pensatum est.* ANNA. *Expressum* Leid. sec. *Impressum* Haun. Uterque ridicule nugax. *Cicero* lib. II. de Orat. cap. LXVII. *Scaevola septumulejo illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum.* *Valerius Maximus* lib. IX. cap. IV. exem. 3. *Quia Opimius Consul auro id se repensurum edixerat.* & Eruditissimus *Munckerus* ad *Hyginum* fab. CVI. Mox *effuso* Leid. sec. & pro *effectum*, Leid. pr. *esse factum.* ARNTZ.

CAPUT LXVI.

ARGUMENTUM.

Munus Aedilis dat, in Asia quaestor insignibus non utitur, Latinis civitatem - - - Tribunus plebis permittit, nimiae libertatis quia fuit, multa contra dignitatem facit, ex gratia in invidiam venit, & immisso inter turbam percussore corruit M. Livius Drusus.

Marcus Livius Drusus, genere & eloquentia magnus, sed ambi- 1 tiosus & superbus, Aedilis munus magnificentissimum dedit; Et ibi Remmio collegae, quaedam de utilitate Reipublicae suggeren- 2 ti,

1 *Drusus.*] Primus a Druso Duce hostium victo. De hoc *Suetonius* in Tiberio meminit. MACHAN. Vide *Flor.* lib. III. cap. XVII. ANN. Ante *Drusus*, *nomine* interserit Leid. pr.

Genere & eloquentia magnus.] Nobilissimum, eloquentissimum, & sanctissimum vocat *Vellejus* lib. II. cap. XIII. ANNA.

2 *Rubrio.*] In quibusdam *Rubrico.* verum antiquorum librorum tantus consensus, ut paene religio sit ab iis discedere. Parisinus *Remimio*, Coloniensis *Reminio*, MSS. vero, *Remmio.* SCHOTTUS. *Reminio* Leid. sec. *Boend.* & Fran. *Renimio Gramm. Remimio* Agripp. & Ven. aperto errore, cum nihil facilius librariis quam *m* & *in* vel *ni* inter se permutare. Eleg. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. I. El. VIII. vers. 42. & lib. IV. El. I. vers. 73. *Scioppius* lib. II. Verisi. cap. IX. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. IV. vers. 16. Et ex hac regula feliciter rentabat *Plinium* in Paneg. cap. XVI. *Is. Vossius*, nam cum in duobus MSS. pro *non inanes currus*, repererat *non inimicos currus*, recte reponit *mimicos.* Ut apud *Senec.* lib. II. de Ira cap. II. Magnus *Lipsius.* Sed de illo loco latius spero ad ipsum *Plinium* agemus. *Remmio* hic habent Leid. pr. & Haun. *Rubrio Mach. Ald.* & cet. Ceterum vitam duorum Drusorum Patris & Filii permiscere Nostrum monuit Erud. *Pighius* tom. III. Ann. p. 82. 100. & 194. ARNTZ.

Suggerente.] *Suggerenti*, dandi casu. Sic antiquissima exempla MSS. SCHOTT. *Not. Min.*

 Mox

3 ti, Quid tibi, inquit, cum republica nostra? Quaestor in Asia nul-
4 lis insignibus uti voluit, ne quid ipso esset insignius. Tribunus plebis Latinis civitatem, plebi agros, Equitibus curiam, Senatui judi-
5 cia permisit. Nimiae libertatis fuit; ipse etiam professus, nemini se ad largiendum praeter coelum & coenum reliquisse, ideoque cum
6 pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsam Mauritaniae principem ob Regis simultatem profugum, accepta pecunia
7 Boccho prodidit, quem ille elephanto objecit. Adherbalem filium Regis Numidarum obsidem domi suae sumsit, redemtionem ejus
8 occultam a patre sperans. Caepionem inimicum actionibus suis re-
9 sistentem, ait se de saxo Tarpejo praecipitaturum. Consuli legibus Agra-

Mox pro *voluit* est in *Boend: noluit.*

3 *Nullis insignibus.*] Habent singuli magistratus insignia sua, de quibus lege *Fenestellam* de Romanorum Magistratibus. MACH.

4 *Civitatum.*] *Appianus: Drusus vir illustris rogantibus Italis legem de civitate illis danda laturum se promiserat.* IDEM. Imo jus civitatis iis tantum promisit Drusus. ANNA.

Plebi agros.] *Inde populo subblandiens, plures colonias in Italia & Sicilia, quae jampridem decretae, nondum tamen conditae erant, deducere suasit.* MACH.

Senatui judicia.] Quae penes Equites erant. ANNA.

Liberalitatis.] Ita omnes Editi, nisi quod *Pitiscus libertatis*, vitio haud dubio Typothetarum. tamen ita Leid. sec. & Fran. nisi velit quis de *libertate loquendi* intelligi, de qua *Cicero* lib. IX. ad Fam. Epist. XXII. Sed illud huic loco minus esset adcommodatum. ARNTZ.

5 *Praeter coelum & coenum.*] Qui *terram* hic scripsere, dicam audaciter, venustatem orationis corrupere, & glossemata dederunt, legunt quidam *praeter coelum & solum*, rectius. SCHOTTUS. *Florus. Extat vox ipsius, nihil se ad largitionem ulli reliquisse, nisi si quis aut coenum dividere vellet, aut coelum.* *Cicero* pro Rabirio: *execranda illa vox in libera Rep. M. Drusi: Nihil se ad largitionem ulli reliquisse, nisi si quis aut coenum dividere vellet, aut coelum.* ANNA. *Et terram* Agripp. pejus has voces non agnoscit Haun. mutandum est nihil, nam usitatam esse hanc paronomasiam docet *Dausquius* Orthogr. tom. II. p. 88. *liquisse* uterque Lugd.

6 *Magulsam.*] *Magudulsam* libri veteres. SCHOTT. Hoc in historia me legisse non memini. ANNA. *Magulsum Gramm. Magulsum* Leid. pr.

Boccho.] Is *Sallustio* auctore fuit Rex Mauritaniae. MACH.

Elephanto.] Elephas & elephantus utrumque declinatur: de quo animali *Plin.* lib. VIII. Naturalis Historiae perquire. IDEM.

7 *Adherbalem.*] Micipsae filium, de quo Jugurthinum *Sallustii* consule, is enim hunc & legitimos, Jugurtham vero nothum reliquit. ID. Regis Numidarum, quod mihi etiam suspectum est. ANNA.

Domi suae sumsit.] Agripp. excusus: *domum suam sumsit.* MSS. verius: *domi suae suppressit, redemtionem ejus occultam sperans.* vulg. *occulte.* SCHOTT. *Suppressit* defendi potest ex illis, quae adtulit magnus *Gronovius* ad *Senec.* lib. III. de Ira cap. VIII. p. 108. Sed *sumsit* praeferunt omnes MSS. & Editiones, nec sensus requirit, ut contra eorum auctoritatem quidquam intrudamus. Sumsit enim domi suae, quia, ut notum, obsides in libera custodia darentur principibus Viris. *occulte* Fran. *Gramm.* & Editiones. ARNTZ.

8 *Caepionem.*] Servilium *Caepionem*, qui equites asserebat. ANNA.

9 *Consuli.*] Intelligo Metello; salvo semper meliori (ut ajunt) judicio. Nimirum variant saepe historici in nominibus, etsi in re conveniant. Quod his attribuit Druso, *Plinius* lib. VII. Naturalis Historiae cap. XLIV. C. Atinio Labeoni transscribit his verbis: *In ipso tamen flore dignationis suae a C. Atinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, Tribuno plebis, quem e Senatu Censor ejecerat, revortens e campo meridiano tempore, vacuo foro & Capitolio ad Tarpejum a damnato suo, raptus, ut praecipitaretur.* Paullo inferius, *bonis inde etiam consecratis; tanquam parum esset, faucium certe intortarum, expressique per aures sanguinis poena exacta est.* MACH. Est in MSS. quibus si vel *Dominicus Machaneus*, vel *Philippus Poncherius*

Agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis effluεret e naribus, quam ille, luxuriam exprobrans, muriam de turdis esse dicebat. Deinde ex gratia nimia in invidiam venit. 10 nam

cherius usi fuissent, non ita turpiter hic hallucinati essent. Fuere enim Consules, ut puto, anno DCLXII. post *U. C. L. Marcius Philippus & Sex. Julius Caesar*. SCHOTT. Sed *Philippo* abest ab omnibus Script. & Editt. In contextum receperat *Schottus*. Sed ejus Editio hic & alibi saepe mihi videtur liberalior, quam par est.

Obtorsit.] Per Viatorem hoc factum fuisse ait *Florus*: alii per Drusi clientem. ANNA. *Intorsit* Gramm. & Edit. Agripp. & Ven. Vide *Turnebum* lib. XXVIII. Adv. cap. XXXIV.

Effluεret.] Pro *effluεret* scripti codices *effunderetur*. Nihil tamen demuto. SCHOTT. *Not. Min. Effunderetur* Fran. reliqui nihil variant, nisi quod *de naribus* scribant Haun. & Leid. sec. *Ovidius* lib. VI. Met. vers. 669.

- - - *Neque adhuc de pectore caedis*
Effluxere notae.

ARNTZ.

Morti jam detrudi se dicebat.] Consonant huic & *Pliniana* haec verba: *aegre* [illegible] *ibuno*, *qui intercederet*, *reperto*, *a limine ipso mortis revocatus*, *alieno postea vixit beneficio.* MACH. Egregie hunc locum restitui, nisi fallor, e vestigiis MSS. Veram lectionem odoratus, in quibus repperi: *quem ille luxuriam exprobrans* (alii *opprobrans*) *muriam de turdis esse dicebat.* &c. Ubi fortasse, *ad quem ille* legendum videatur. Parisinus Codex vetus: *quae illa luxuria exprobrans morti autem detur dixisse dicebat.* Si quis ductus litterarum sequatur, dicet me veram lectionem eruisse, sensumque assequutum. Hoc enim vult. Cum multus e naribus sanguis effluεret, *exprobrasse* Philippo Consuli Livium, non a se, sed *a turdorum sanguine suffocatum* esse: erat enim *luxuriae* deditus. *Turdos* autem in deliciis ponunt popinae artifices, ut *Apicii*, & *Martialis*. De *Muria* nos pluribus in Observationum libris. Nam quae hic interpretes de divinatione, morte jam imminente, & Cygnea cantione sunt commenti, meri λῆροι videntur. SCHOTT. Contaminatus locus si quis alius foedis Harpijarum unguibus. MSS. duo D. *Victoris* & *Franc. Pithoei*: *quae illa luxuria exprobrans mori aut detur dixisse dicebat.* Corrupte, propius tamen ad veram lectionem, quam in optimo exemplari *Theodori Pulmanni* reperi: *quem* (vel *quam*) *ille luxuriam opprobans muriam de turdis esse dicebat*; Quam ego germanam lectionem esse Jovem lapidem jurare ausim. Vulgata certe ferri non potest. Et injuriam fecere *Schotti* Duacensis Typographi operae, quae *injuriam* excuderunt; pro *muriam*. De muria & Garo Sociorum, *Plinius*, *Columella*, *Athenaeus*, *Pollux*, alii. de turdis *Martialis* & popinae Professores *Apicii*. Mox *ex gratia nimia in invid. Pithoei* vero: *deinde ex gratia invidia. Nam.* De his judicet S. P. Q. litteratus. SCHOTT. *Not. Min.* Utramque notam adponere maluimus, cum altera alteram illustrat, nec poenitebit inspexisse eundem *Schottum*, ut pateat quantopere sibi hac in emendatione placuerit, lib. III. Observ. cap. V. Omnes corrupti hic erant libri, quorum tamen varietatem, si quis melius quid queat adferre, adscribam. *Exprobans mori autem detur dixisse dicebat.* Fran. *Gramm.* uterque Leid. & Haun. nisi quod pro *mori*, in *Grammii* Codice *morti* supposuerat alia manus. *mōi aūt detur dixisse dicebat Boend.* sed Correctores primam vocem in *mōti* mutaverant. *Illa luxuria exprobans morti cum detrudi se dicebat.* Agripp. & Ven. *Ille luxuria comprobans morti jam detrudi se dicebat* reliquae Editiones. Ego lubentissime amplector, quam ex suis Codicibus lectionem protulit Erud. *Schottus*. Haec enim muria rubro & sanguineo erat colore, quoniam ex sanguine conficeretur. *Martialis* lib. IV. Epigr. LXXXIX.

Antipolitano nec quae de sanguine *thynni*
Testa rubet, *nec quae coctana parva gerit.*

Et *Manilius* lib. V. vers. 671.

Hinc sanies pretiosa fluit, floremque cruoris
Evomit, & mixto gustum sale temperat oris.

Sed movere posset aliquem testimonium *Persii*, qui *muriam* inter viliorum cibos recenset, & *turdis* opponit, ut adeo luxuriae indicium esse nequeat Sat. VI. vers. 20.

Tinguat olus siccum muria *vafer in calice emta*,
Ipse sacrum irrorans patinae piper: hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer: utar ego, utar.
Nec Rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem solers turdorum *nosse salivam.*

Verum recte monuit ad eum locum Eruditorum princeps *Casaubonus* duplicem esse *Muriam*, unam tenuiorum, aquam sc. salsam, in qua cibus servabatur vel macerabatur, alteram beatorum hominum, quae fiebat ex sanie Thynnorum. Qua-

nam plebs acceptis agris gaudebat; expulsi dolebant. Equites in Senatu lecti laetabantur; [sed praeteriti quaerebantur] Senatus permissis judiciis exsultabat; sed societatem cum Equitibus aegre fere-
11 bat. Unde Livius anxius, ut Latinorum postulata differret, qui promissam civitatem flagitabant, repente in publico concidit, sive morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine semianimis domum re-
12 latus. Vota pro illo per Italiam publice suscepta sunt. Et cum Latini

re fortasse apud *Persium* per *Salivam* intelligenda est *muria*, qua conditi erat *turdi*. Alia ratione exponit *Casaub.* cujus sententiam non rejicio, notum tamen est, *salivam* de omni humore & succo dici. Porro de *Muria* vide *Turnebum* lib. XVII. cap. XVI. *Cujacium* lib. IX. Obs. cap. IX. *Gothofredum* ad l. 3. §. 1. ff. de Penu Leg. *Taubmannum* ad *Plautum* Poen. Act. 1. Sc. II. vers. 32. & *Vossium* Etym. voce *Muriatica*. Mox *idem ex gratia* ediderat *Schottus* contra omnes MSS. & Editt. nos veterem lectionem revocavimus. ARNTZEN.

10 *Plebs gaudebat.*] Solus populus coloniarum deductione laetabatur, in hac tum colonis agri dividebantur. MACH.

Equites lecti.] Aptior vetus lectio: *Equites in Senatum lecti laetabantur, sed praeteriti quaerebantur.* Eximie. Sunt enim, si animadvertas, quasi opposita: *gaudebant*, *dolebant*: *laetari*, *queri*: *exsultare*, *aegre ferre*. Ergo in vulgatis male desideratur comma. SCHOTT. Hoc certe valde suspectum est, neque adduci possum, ut credam, *equites*, quae judicia ipsi possidebant, ea ad *senatum* aequa parte transmissa libenter vidisse. ANN. *In Senatum* rejicit Fran. & *Gramm.* cum Editis. *in Senatum* Haun. *in Senatu* uterque Leid. & *Boend.* quomodo locutus & *Cicero* lib. VI. ad Famil. Epist. XVIII. *Qui hodie Haruspicinam facerent, in Senatu Romae legerentur.* Neque enim ibi *Lambinum* hanc lectionem loco movere conantem sequor. *Festus* in *Praeteriti*: *Optimum quemque curiatim in Senatu legerent.* sup. cap. XXXIV. *Libertinos quoque in Senatum legit.* ubi monet *Schottus* in suis esse *e Senatu*. fuerat fortasse *in Senatu*. ARNTZ.

Praeteriti.] Dicebantur ii, quorum nomina Censores in recitando *praeterierant*. ANN. Hae voces a MSS. & Editt. absunt, quare his uncis includi jussimus.

Societatem cum Equitibus.] *Appianus* de Bellis Civilibus: *Senatum vero & equites judiciorum caussa, jampridem inter se diffidentes communi lege conjungere tentavit.* MACH. *Societatem Equites.* Leid. sec.

11 *Repente in publico concidit.*] De ejus morte ita *Appianus*. *Cum igitur circa vesperam multitudinem emitteret, subito se percussum esse conclamavit, vixque finito clamore, in terram decidit, repertus deinde sutoris gladius femori ejus infixus: eoque modo Drusus, & ipse Tribunus, occiditur.* MACHAN. Paullo supra *deferret* Fran. Mox *decidit* Leid. pr. & Fran. *cecidit* Haun. & Leid. sec.

Morbo comitiali.] Caduco, dicto quia comitia impediebat: si quis enim cecidisset, ea dirimebantur. MACH. De illo *Plinius* lib. XXV. cap. V. & *Agellius* lib. XVII. cap. XV. *Sueton.* de Caesare cap. XLV. SCHOTT. Librarius in *Boend.* & Editio *Machanei* non ferebat illud *seu*, pro quo *sive* reposuerat, cum sine dubio existimarit, minus recte has particulas *sive* & *seu* conjungi. Sed deceptus fuit. *Tibull.* lib. III. El. V. vers. 32.

Sive *erimus*, seu *nos fata fuisse velint*.

Eruditissimus quidem *Gatakerus* de Stylo N. Inst. cap. XIX. hic legit *sev erimus*. verum frustra. Ita enim idem Poëta lib. IV. El. I. vers. 66.

Sive *supra terras Phoebus* seu *curreret infra*.

Propertius lib. III. El. IX. vers. 71.

At tu sive *petes portus*, seu, *navita*, *linques*.

Catullus Carm. LXVIII. vers. 25.

Sive *quod impia mens caeco flagrabat amore*,
Seu *quod iners sterili semine natus erat*.

Virgilius lib. II. Aen. vers. 32.

Sive *dolo*, seu *jam Trojae sic fata manebant*.

Martialis lib. VI. Epigr. XCIV.

Sive *foris*, seu *cum coenat in urbe domi*.

Suetonius in Caes. cap. LXXIX. *Dolens* seu *parum prospere motam regni mentionem*, sive *ereptam sibi gloriam recusandi*. *Plinius* in Paneg. cap. XVI. Sive *interfuso mari*, seu *fluminibus immensis defenditur*. *Dictys Cret.* lib. VI. de Bell. Troj. cap. X. & alii. Vide diligentissimum *Cortium* ad *Sallustium* Catil. cap. XXXI. §. 6. ARNTZ.

Caprino sanguine.] De illo *Plinius* lib. XXVIII. cap. IX. extremo. Taurino extinctus Themistocles, auctor *Cornelius Nepos* Mox *in Albano monte*, *monte* ex antiquis redundat. SCHOTT.

12 *Suscepta.*] Corrupte *accepta* Fran. *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XLVIII. §. 2. *Universa Italia* vota

tini Consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippum admonuit ut caveret, unde in Senatu accusatus, cum domum se reciperet, inmisso inter turbam percussore, corruit. Invidia caedis a- 13 pud Philippum, & Caepionem fuit.

vota *pro salute ejus, primo omnium civium*, suscepit. ad quem locum de talibus votis egere Viri Eruditi & Eleg. *Broukhusius* ad *Tibullum* lib. I. El. V. vers. 10. *Plinius* in Paneg. cap. LXVII. §. 8. *Quaeso, immo & obtestor, ne unquam pro me* vota *invita* suscipiat. Adde *Lipsium* eod. loco §. 5. ARNTZ.

Latini Consulem interfecturi essent.] *Flor.* lib. III. c. XVIII. *Primum fuit belli in Albano monte consilium, ut festo die Latinarum Julius Caesar & Martius Philippus Consules inter sacra & aras immolarentur. Postquam id nefas proditione discussum est*, &c. Sed tunc Philippum admonere non potuit Drusus, quem anno superiori mortuum tabulae notant. ANNA.

13 *Caepionem.*] *Scipionem* Leid. pr. *Capionem* sec. Pro *corruit*, *torruit* Fran. ipsamque vocem delet Leid. sec.

CAPUT LXVII.

Argumentum.

Humili loco nascitur, consulatum adipiscitur, Jugurtham ante currum agit, Teutones & Cimbros vincit, deque illis triumphat, Appulejum Saturninum & Glauciam interimit, armis a Sulla victus in palude delitescit, inventus in carcerem conjicitur, navicula in Africam trajicit & exsulat, revocatus exercitum facit, & caesis inimicis injuriam ultus voluntaria morte decedit C. Marius Pater.

Cajus Marius septies Consul, Arpinas, humili loco natus, primis 1 honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando eum Consulatum adeptus, Jugurtham captum ante currum egit. In proximum annum Consul ultro factus, Cimbros in 2 Gal-

1 *Septies Consul.*] Hoc, auguriis apparentibus, consulti respondere: ob nidum *septem* pullorum aquilae, quos in veste Marius detulerat. MACH.

Arpinas.] *Juvenalis:*

Arpinas alius Volscorum in monte solebat.

Fuit enim conterraneus *Tullianus*. IDEM. *Sed is natus & omnem pueritiam Arpini altus. Sallustius* in Jugurthino. *Arpinum* in Volscis. ANNA.

Legatus.] Primo militavit sub Scipione apud Numantiam, inde Tribunus militum sub Metello, in cujus domo ipse a pueritia, paterque ejus ministri fuerant, inde *legatus* in Africa. MACH. *Legatus* fuit A. U. C. 644. ANNA.

Criminando eum.] Nuntiabant enim milites Romanis per literas, nunquam finem habitura bella contra barbaros, nisi C. Marium Consulem crearent. His rebus vehementer Metellus angebatur. MACH. Criminose de bello, quod Metello commissum erat, loquebatur. *Si dimidia pars exercitus sibi permitteretur, paucis diebus Jugurtham in catenis habiturum: ab Imperatore consulto trahi, quod homo inanis & superbiae regiae, imperio nimis gauderet. Sallustius.* ANNA. *Eum* delent omnes excepto Leid. pr. transpositis vocibus legente: *eum criminando*, quae res fortasse caussam dederit, ut haec vocula in aliis desideretur.

Consulatum adeptus.] An. U. 646. ANNA. *Est* addunt Leid. pr. & Haun.

Captum.] Per Bocchum Mauritaniae Regem & socerum, a quo gener Jugurtha traditus est Sullae Quaestori in eo bello, ac per eum ad Marium ductus est. MACH.

Ante currum egit.] An. U. C. 648. ANNA.

2 *Cimbros in Gallia.*] Malim ex historiae veritate,

Gallia apud Aquas Sextias, Teutonas in Italia, in campo Raudio 3 vicit, deque his triumphavit. Usque sextum Consulatum per ordinem factus, Apulejum Saturninum Trib. plebis, & Glauciam Prae-4 torem seditiosos ex Senatusconsulto interemit. Et cum Sulpicia rogatio-

tate, ita legere: *Teutones in Gallia a. A. S. Cimbros in Italia in c. C. vicit. Teutones* vulgati; MSS. fere *Teutonos*, quo modo & in *Caesaris* Commentariis Gallicis scriptum repperi. SCHOTT. Populi sunt ad mare Germanicum. ANN. Neque dubitavit hujus etiam emendationis Gloriolam, quae est hominis vanitas, sibi vindicare *Keuchenius* ad *Frontinum* lib. I. Strat. cap. II. ex. 6. Recte ita conjecit *Schottus* ex historiae fide, tamen aliud volunt & Editiones omnes & Scripti, quos sequor. Pro se ipse caussam dicat *Aurelius*, cujus errores emendare & boni veracisque Historici laudem adsignare non meum judico. Videtur hos quoque populos confundere *Eutrop.* lib. v. cap. I. ubi confer *Glareanum.* Prius *Cimbros*, deinde *Teutonos* devictos memorat *Suetonius* Caes. cap. XI. *Lucanus* lib. I. vers. 254. & *Vegetius* lib. III. de Re Mil. cap. x. *Teutones* uterque Leid. *Theutones* Fran. *Teutonas* Haun. *Gramm.* & Ant. Editiones. *Centorias Boend.* alii *Tentoni.* Utrumque rectum est. Confer *Vossium* ad *Caes.* lib. II. Bell. Gall. cap. IV. §. 2. *Davis.* ad Eundem lib. I. Bell. Gall. cap. XXXIII. §. 4. *Dausq.* in Orthogr. part. II. p. 311. *Ciacconium* ad *Melam* lib. III. cap. III. & *Torren.* ad *Val. Max.* lib. VI. cap. I. ex. ext. 3. ARNTZ.

Aquas Sextias.] Alii *Sextiles* scribunt, coloniam Romanorum, ut *Ptolemaeus* scribit. MACHAN. *Aquas Sestias* Coloniensis habet, itaque dictas a *Sestio*, ait *Robortellus*, quem refellit *Sigonius* lib. I. Emendat. cap. VI. SCHOTTUS. In Gallia Narbonensi ad mare. *Flor.* lib. III. cap. III. *Prioresque Theutonios sub ipsis Alpium radicibus assequutus Marius, in locum quem Aquas Sextias vocant, quo fidem Numinum! praelio oppressit.* ANNA.

Campo Raudio.] *Campo Claudio* quidam: *Gryphius Caudio.* Est enim ad Athesim Veronae fluvium pugna facta. *Plutarchus* aliter appellat. In MSS. nostris *Rhaudio* est, ut & *Paterculus* scribit. & in Hercule Prodicio omnis antiquitatis peritissimus *Stephanus Pighius.* In Mediolanensi, Parisino & Coloniensi *Savidio.* Utramque lectionem in *Annaei Flori* MSS. reperit *Vinetus.* SCHOTT. *Savidio* Haun. *Gramm.* *Boend.* (a manu secunda, cum antiqua lectio esset *Savido.*) & Priscae Editiones. *Sanidio* levi corruptela Fran. *Sanido* Leid. pr. *Claudio* *Aldus*, *Gryphius*, &c. In *Raudio* hodie cum *Schotto* consentiunt Viri Litterati inter quos *Cellarius* Geogr. Ant. lib. II. c. IX. p. 429. *Vossius* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. XII. §. 5. & Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. III. c. III. §. 14. ARNTZ.

Triumphavit.] An. U. C. 652. ANNA.

3 *Sexies Consul.*] Sic scripsi, ut paullo ante, *septies Consul*, cum in quibusdam reperissem, *usque ad sexies Consul.* rustice & barbare: quod rursum ex numerorum compendiis enatum mendum: forte legerunt, *usque sexies Consul*, id est, assidue & ordine. vel sic: *usque ad* VI. *Consul.* pro *sextum consulatum*, quomodo melius alii habebant. In manuscriptis vero, *usque sextum Consulatum.* SCHOTT. Quinque ultimos consulatus per ordinem gessit ab anno U. 649. usque ad an. 653. inter primum & secundum tres anni intercesserunt. ANNA. *Usque sextum* (vel *ad sextum*) *Consulatum per* omnes scripti & Editiones, nec video caussam cur his invitis eam lectionem rejiciamus.

Appulejum tribunum plebis & Glauciam praetorem.] Nam ambos in Capitolium fugientes prosequutus fuit, fatigatos in potestatem suam redegit, illi fidei Marianae se tradidere; postquam multa calliditate illorum saluti favere simulasset, nullo auxilio fuit: illi in forum profecti trucidantur. Ita *Appianus*, & *Plutarchus.* MACH. Per simplex *p* quatuor Codices, Haun. & Ven. Vide Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. XII. §. 8. ibidemque addenda. & Dilig. *Fabric.* in Bibl. Lat. tom. I. p. 514. & tom. III. p. 34. *Saturninum* delebant quinque Scripti. *Saturnium* volebat *Gramm.* sed expressam lectionem admittunt omnes Edit. ARNTZ.

Ex Senatusconsulto.] Nam *Senatusconsultum* factum fuit, *viderent Consules ne quid detrimenti Respublica caperet.* ANNA.

4 *Sulpitia rogatione.*] *Plutarchus: Sulpicius homo temerarius Marium proconsulem contra Mithridatem declaravit. populus in duas partes divisus, partim Marium, partim Sullam ad principatum vocitabat.* MACH. Hanc tulit *Sulpicius* Tribunus plebis an. U. 665. ut exsules revocarentur & Marius adversus Mithridatem dux crearetur. ANN. Mox *Syllae* Leid pr. *Gramm.* & *Boena.* *Sillam* Fran. male uterque. *Cortius* ad *Sallust.* Catil. cap. V. §. 6. & *Dausquius* Orthogr. part. II. p. 303.

Provin-

gatione provinciam Sullae eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude latuit. Inventus, & in carcerem conjectus, inmissum 5 percussorem Gallum vultus auctoritate deterruit, acceptaque navicula in Africam trajecit. ibi diu exsulavit. Mox Cinnana domina- 6 tione revocatus, ruptis ergastulis exercitum fecit, caesisque inimicis injuriam ultus, septimo consulatu, ut quidam ferunt, voluntaria morte decessit.

Provinciam.] Bellum adversus Mithridatem intellige, quod Syllae demandatum fuerat. ANNA.

Armis ab eo victus.] Vide *Florum* lib. III. c. XXI. EAD.

Minturnis.] *Juvenalis:*

Exsilium, carcer, Minturnarumque paludes.

MACH. *Minturnae* in Latio non longe a Formiis in ipso maris littore. ANNA. *Delituit* est in *Schotti* Editione *Plantiniana*, quomodo *Gellius* lib. XV. cap. XXII. *In fugam se prorupit, atque in palude proxima delituit.* & *Virgilius* lib. II. Aen. vers. 135.

Limosoque lacu per noctem obscurus in umbra
Delitui.

Quem locum verisimile fieri posset ante oculos habuisse Nostrum, cum *Servius* noter, *Virgilium* his verbis retigisse historiam Marii. Non tamen recedendum putavi a consensu MSS. & Editt. qui *latuit* expressere. *Ovidius* lib. IV. ex Pont. Epist. III. vers. 47.

In coeno latuit Marius, cannaque palustri.

Et *Lucanus* lib. I. vers. 654.

Totaque diffuso latuisset in aequore tellus.

Seneca Contr. XVII. p. 242. *Minturnensis palus Exsulem Marium non hausit. Val. Max.* lib. VIII. cap. II. exem. 3. & *Fabric.* ad *Orosium* lib. V. cap. XIX. *in paludem* Fran. ARNTZ.

5 *In carcerem conjectus.*] Vide *Vellej.* lib. II. cap. XIX. ANNA.

Vultus auctoritate.] Qui exclamavit (vultus auctoritate deterritus) Marium occidere non possum. MACH.

Navicula.] Julii cujusdam. ID.

In Africam trajecit.] *Satiricus:*

Et mendicatus victa Carthagine panis.

ID. *Cursum in Africam direxit, inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginiensium toleravit. Vellejus.* ANNA.

6 *Cinnana dominatione.*] Exercitum contra patriam armavit, Octavium collegam interfecit. Principio igitur seditionum cum audisset Marius e Libya seditiones Consulum, Cinnam ab Octavio ejectum, & loco ejus Cornelium Merulam suffectum, sumptis quibusdam equitibus Africanis, & ex Italicis, Telamonem opidum venit; servos ad pileum vocavit: quadraginta naves armavit, sociumque se Octavio fecit. MACH. *Cinnana dominatione.* Hoc est *Cinnae consulatu.* Nam Cornelius Cinna Consul Marium revocavit. Vide quae apud *Florum* dicta sunt. ANNA. *Proscriptione* Leid. pr.

Ergastulis.] Ἐργάζομαι Latine est operor. Eadem loca *catastae* dicuntur. *Tibullus.*

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

MACH. *Ergastula* ubi servi vincti operabantur. ANNA.

Caesisque inimicis.] Longum esset referre crudelitatem Marianam, maxime in Lucio Crasso, & M. Antonio Oratoribus. MACH. Vide omnino *Florum* lib. III. cap. XXI. ANNA.

Voluntaria morte.] Historicus tradit Marium post coenam cum amicis deambulantem in sermonem de rebus gestis venisse: & a rerum primordiis incipieniem, semperque de fortuna disputantem, dixisse, non sanae mentis hominem esse, qui fortunae se committeret. post haec appellatis laeto vultu, qui aderant: cum per septem dies paullatim deficeret, diem suum obiit. MACH.

Decessit.] An. U. 666. Idibus Januariis. ANN.

CAPUT LXVIII.

ARGUMENTUM.

Consulatum invadit, inimicos trucidat & in Tiberim praecipitat, a Sulla absens victus Preneste refugit, & Pontio Telesino se jugulandum praebet C. Marius filius.

1 Cajus Marius filius viginti septem annorum Consulatum invasit; 2 quem honorem tam inmaturum mater flevit. Hic patri saevitia similis, curiam armatus obsedit, inimicos trucidavit, quorum 3 corpora in Tiberim praecipitavit. In apparatu belli, quod contra Sullam parabatur, apud Sacriportum vigiliis & labore defessus, sub divo requievit; & absens victus, fugae, non pugnae interfuit. Prae-

1 *Filius.*] *Appianus* non illius septies Consulis Marii *filium*, sed ex fratre nepotem facit. SCHOTTUS. *Marii filius. Boend.*

Viginti quinque annorum.] MSS. codices XXVII. quomodo & *Appianus*, veriorque ea lectio: immutassem igitur vulgatam, nisi & *Liviani* breviarii auctor lib. LXXXVI. ante vicesimum aetatis annum per vim creatum Consulem affirmaret: *Vellejus* vero XXVI. propius veritatem. SCHOTT. Palatini nostri firmant codices, in quibus XXVII. quomodo & *Appianus*. GRUT. *Vigenti septem* uterque Leid. *Boend.* Fran. & *Mach.* Editio *quatuordecim.* Haun. *annorum vigenti quinque Boend.* Confer quae adferuntur ad *Vellejum* lib. II. cap. XXVI. §. I.

Invasit.] An. U. 671. ANNA.

Inmaturum.] Non enim ante XXX. annos sumebatur apud Romanos. *Appianus* tradit: *sequenti anno consules creati Papirius Carbo iterum, & Marius illius clarioris Marii affinis atque cognatus, septimum & vigesimum nondum egressus annum.* MACH.

Mater flevit.] Quia mortem filio peperit. ANN.

2 *Curiam armatus.*] *Tum Marius juvenis & Carbo consules, quasi desperata victoria, ne inulti perirent, in antecessum sanguine Senatus sibi parentabant, obsessaque curia, sic de Senatu quasi de carcere, qui jugularentur, educti. Flor.* lib. III. cap. XXI. EAD.

3 *Belli.*] Hic *bellum* praelium interpretor. EAD. Deinde *parabat* Leid. pr.

Sacriportum.] Opidum est prope Preneste: de quo *Lucanus*:

Jam quot apud Sacri cecidere cadavera portum.

Ubi a Sulla Marius hic fugatus fuit, antequam Sulla urbem occuparet: *Varro* quoque scribit *Sacriportum* locum esse intra urbem juxta Palatium. Ex auctore Bellorum Civilium: *juxta civitatem Marius castra metatus propius paullatim cessit: cum ad Sacriportum pervenisset, copias in praelium educit, acriterque ab eisdem pugnatur: sinistra acie inclinante, quinque peditum cohortes, duae equitum, non expectata aliorum conversione, abjectis signis ad Sullam confugerunt, ac tum primum origo cladis emersit: interfectis quippe plurimis reliqui Preneste fuga contendere, Sulla cum cursu insequente. Prenestini primos receperunt, appropinquante deinde Sulla e diversa porta, & occlusa, Marium per fenestram funibus sustulerunt.* MACH.

Sub dio.] Ἀπὸ τοῦ Διος, id est, aëre: ὁ Ζεὺς, τοῦ Διὸς aërem significat. IDEM. *Sub dio.* Hoc est, sub coelo. *Ascon. Ped.* Verr. III. Vide *Festum* lib. IV. *sub divo* antiqui scripti libri. Jupiter pro aëre a veteribus usurpatus. *Horatius* I. Oda:

- - - Manet sub Jove frigido
Venator, tenerae conjugis inmemor.

Veteres subjungebant & dicebant *sub dio coelo*, ut *Caper* annotat in Orthographia. SCHOTT. *Sub divo* etiam MSS. nostri, nisi quod solito errore Leid. pr. *clivo* & sec. *clivio.* Atque hanc lectionem ex optimis Codicibus solent praeferre Eruditi. *Torrentius* ad *Horat.* lib. II. Od. III. vers. 23. Comment. ad *Nepot.* Paus. cap. V. §. 2. *Gebhard.* ad Vitam Eumenis cap. V. §. 7. & Viri Docti ad *Suet.* Aug. cap. LXXXII. ubi eam lectionem confirmant excerpta *Vossiana.* Nuper ab hac sententia recessit & *sub dio* praetulit Doct. *Verburgius* ad *Cicer.* lib. I. in Verr. cap. XIX. sed iis rationibus, ut vel eodem modo tota vox *divus* e civitate Romana relegari posset. Et ibi tamen

etiam

Praenefte confugit, ubi per Lucretium Ofellam obfeffus, tentata 4 per cuniculum fuga, cum omnia fepta intelligeret, jugulandum fe Pontio Telefino praebuit.

etiam contra ac in notis juflerat Vir Erud. *fub divo* in textu retinuerunt Librarii, nam ita legebatur in *Graeviano*. Ego utrumque poflem admittere. Apud *Apulejum* reperio lib. IX. Met. p. 232. *Sub dio & in contecto conclufus ftabulo.* ARNTZ.

Abfens victus.] Immo pugnae interfuit, fed a Sulla fugatus. ANNA.

4 *Praenefte.*] Dicitur ἀπὸ τῶν πρίνων, id eft, ilicibus & lenticis, ibi copiofis. MACH. *Praenefte confugit.* Ant. libri fcripti. Dixi in Papirio Cenfore cur fine diphthongo urbem fcripferim. SCHOTT. Prenefte, quod ante praefidiis firmaverat. ANNA. Ex MSS. hic nihil peti poteft, quae dipthongos paffim negligunt, quamvis infra cap. LXXV. §. 9. *Praenefte* cum *ae* reperiatur in Leid. fec. attamen *praeneften* fcribendum effe vidimus ad cap. XXXI. *confugit* uterque Leid. Haun. Fran. & Editio *Machan.* alii *refugit* edidere. *Cicero* pro Sext. Rofc. cap. X. *De Amicorum cognatorumque fententia Romam confugit.* & *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII. exem. 7. *Caffius, qui partes ejus fecutus fuerat, Athenas confugit.* ARNTZ.

Offellam.] Alii *Ofellam*, verum *Afellam* eft in libris paene omnibus vel *Affellam*. Graeci tamen rerum Romanarum fcriptores Ὀφέλλαν, ut *Plutarchus* in Sulla, & *Appianus* lib. I. fcribunt: & quidam libri MSS. quare nihil muto. SCHOTTUS. *Oppugnationi autem Preneftis ac Marii praefuerat Offella Lucretius; qui cum ante Marianarum fuiffet partium, praetor ad Sullam transfugerat. Vellejus.* ANNA. Sic hodie malunt Viri Eruditi, & cognomen hoc effe Lucretiorum apparet in Faftis variis locis. Apud nos *Affellam* Edit. Ven. Leid. pr. *Boend.* Fran. & *Gramm.* ubi tamen fuperfcriptum erat *Afellam*, uti erat in Leid. fec. Haun. & Edit. *Mach. Affellam* Agripp. Quam varie hac in voce lapfi fuerint Librarii vide ad *Vell. Paterculum* lib. II. c. XXVII. §. 6. & *Sigon.* ad *Livium* Epit. LXXXVIII. ARNTZ.

Cuniculus.] Eft via fubterranea, & animal habitationi huic folitum. *Martialis:*

> *Gaudet in effoffis habitare cuniculus antris:*
> *Monftravit tacitas hoftibus ille vias.*

MACH. Leid. fec. *per clanculum* adeo ut omiffa praepofitione legi poffet *clanculum* fed nihil eft mutandum ex *Appian.* lib. I. Bell. Civ. p. 681. &c.

Cum omnia.] Pro, *cum omnia fepta intelligeret,* libri quidam MSS. *omnia fepta intelligens.* SCHOTTUS.

Jugulandum.] *Appianus: Mario aggerem per cuniculos ingreffo, nec multo poft interempto manu propria, Lucretius abfcidit caput, & ad Sullam mittit.* Reliqua *Plutarchus:* quum in Preneftina urbe obfideretur a Sulla, extrema omnia tentatus, ut evaderet, quum nullo modo effugere poffet: fe ipfum necavit. MACH. Paullo aliter haec *Livii* Abbreviator; & *Orof.* lib. V. cap. XXI. Marium nimirum cum Pontio Thelefino fugae comite ftricto utrimque gladio concurriffe, quem cum occidiffet, faucium a fervo impetraffe, ut fe occideret. Vide & *Vellejum* lib. I. & *Junium Hadrianum* Animadv. lib. III cap. XII. SCHOTTUS.

Thelefino.] Scripti libri abfque fpiritu *Telefino.* SCHOTT. *Not. Min.* Minorem *Telefinum* intellige. *Vellejus. Sunt qui fua manu; funt qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Telefino, una obfeffo, & erumpente, occubuiffe prodiderint.* ANNA.

Praebuit.] Leid. pr. *tradidit.* Eadem eft varietas apud *Orofium* in Codice MS. lib. V. cap. XII. *Ibique ne vivus caperetur, cervicem fervo fuo praebuit.* Illic namque in eo codice *tradidit* reperitur. Sed recepta lectio loco movenda non eft. *Praebere fe* dicuntur hi, qui fua fponte fe morti obferunt. Idem *Orofius* lib. V. cap. XXI. *Ipfe leviter vulneratus cervicem fervo fuo praebuit.* Epit. *Livii* LXXXIII. *Praebens cervicem, ut fe interficeret. Seneca* Suas. VII. p. 43. *Praebentique inmotam cervicem, caput praecifum eft.* lib. IV. contr. XXV. p. 304. *Miferum ftare ad praebendas cervices inmotum.* Declamatio, quae falfo *Ciceroni* tribuitur, Anteq. iret in Exfil. cap. VIII. *Ore oppreffo praebendas effe cervices. Valer. Max.* lib. V. cap. IX. exem. 4. *Ac jugulum feriendum praebuit.* & lib. VI. cap. VIII. exem. 3. *Servo fuo cervices incidendas praebuit. Quinctil.* Decl. XI. cap. V. *Graffatus aliquis eft ferro, praebeat & ipfe cervices.* inf. Nofter cap. LXXXII. §. 7. Hoc *dare cervices* dixit aliquoties *Cicero* & *Vellejus* lib. II. cap. LXIX. §. 2. Confer *Abramum* ad *Cicer.* pro Mil. cap. XI. *Juvenalis* Sat. V. fine

> *Praebebis quandoque caput, nec dura timebis*
> *Flagra pati, his Epulis & tali dignus amico.*

ARNTZ.

CAPUT LXIX.

ARGUMENTUM.

Rempublicam vastat, lege lata - - - urbe profugit, vocatis ad pileum servis adversarios vincit, saepius se consulem facit, & ab exercitu lapidibus occiditur L. Cornelius Cinna.

1 Lucius Cornelius Cinna flagitiosissimus, Rempublicam summa cru-
2 delitate vastavit. Primo consulatu legem de exsulibus revocandis ferens, ab Octavio collega prohibitus, & honore privatus, urbe profugit, vocatisque ad pileum servis, adversarios vicit; Octa-
3 vium interfecit; Janiculum occupavit. Iterum & tertium Consu-
4 lem se ipse fecit. Quarto consulatu cum bellum contra Sullam pararet,

1 *Cinna.*] Abit a vulgata Leid. sec. & Haun. *Cornelius omnium flagitiosissimus* exprimentes, ut apud *Sallustium* Jugurtha cap. XIV. §. 2. *Homo omnium, quos terra sustinet, sceleratissimus.* & *Justinum* lib. XLII. cap. IV. §. 16. *Ut sceleratissimus omnium, & ipse Phrahates nomine rex statueretur.* Sed *Cinna* omitti non debet, cum soleat Noster nomina integra exprimere in inirio capitum, quare posses supplere *Cornelius Cinna omnium flagitiosissimus.* At recepta lectio satis amplum per se huic homini exhibet testimonium. ARNTZ.

Rempublicam.] MSS. *rem publicam* duabus dictionibus, & mox pro *ferens*, *dedit* legunt. Collega autem Cinnae Cn. Octavius. SCHOTT.

Vestavit.] Cum novis civibus consentiens, veteribus conspirantibus cum Octavio. MACH.

2 *Primo consulatu.*] An. U. C. *666*. ANNA.

Ad pileum.] Libertatis signum *Martialis*:

Dumque decent nostrum pilea sumpta Jovem.

Flamen dialis institutus Lucius Merula. MACH. Id est, ad libertatem. Erat enim libertatis insigne *pileus*, quem manumissi capitibus rasis induebant, teste *Nonio Marcello*, *Plautus* Amphitruone extrema Scena 1.

- - - *Quod ille faciat Juppiter.*
Ut ego hic hodie raso capite calvus capiam pileum.

Utitur *Suetonius* in Tiberio cap IV. in Nerone c. LVII. & *Sex. Aurelius Victor* similiter in vita Neronis. *Val. Max.* lib. V. cap. XXI. de Q. Terentio Culeone. & lib. VIII. cap. VI. de C. Mario. *Livius* lib. XXXIV. Annalium. *Praebuerunt speciem triumphi capitibus rasis qui servitute exempti fuerant.* Videndus *Plutarchus* in Tito Flaminino, & *Appianus* in Mithradatico de Prusia loquens, & *Jacobus Raevardus* libro de Auctoritate Prudentum. Est apud me nummus aereus, in quo *pilei* forma apparet, cum hac inscriptione, LIBERTAS AUREA. Quin & Castorem & Pollucem Helenae fratres *pileatos* olim fingebant, quasi Graeciae liberatores. *Sextus* tamen *Pompejus* iis tanquam Laconibus, quibus *pileatis* pugnare mos erat, attribui *pileum* putat. SCHOTT.

Octavium interfecit.] Veniens Romam victor cum Mario, Carbone, Sertorio, praemissis ejus equitibus maxime Censorino, jussit Octavium interimi, qui caput abscissum detulit in forum & Rostris affixit. MACH.

Janiculum.] E septem collibus urbis, a Jano, de quo *Varro*. IDEM.

Occupavit.] Fugatis inde Octavii copiis. ANN.

3 *Iterum & tertium Consulem.*] *Et tertium* MSS. elegantius. SCHOTT. *Not. Min.* An. U. C. *667*. & *668*. ANNA.

4 *Quarto Consulatu.*] An. U. C. *669*. EAD.

Contra Sullam.] Qui in Graeciam profectus erat. EAD.

Anconae.] In ejus formam habet portum. Cubitum Graeci ἀγκῶνα vocant. MACH. Quidam *Ancone* absque diphthongo scribunt: MSS. *Anchone.* Dicta autem a cubiti figura, qua jacet, auctor *Mela* lib. II. & *Plinius* lib. III. cap. XIII. SCHOTTUS. In Picenis ad mare Adriaticum. ANNA. *Ancone* quatuor etiam Scripti & Ed. Agripp. Non minus enim *Ancona*, quam Graecos imitati *Ancon* dicunt Latini, verum hoc magis poëticum. *Catull.* Carm. XXXVII. *Juvenalis* Sat. IV. vers. 40. Tamen ita *Cicero* lib. VII. ad Att.

raret, Anconae ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

Att. Ep. XI. & XVIII. Ἀνκὼν exprimunt Graeci, sed Noster solet esse rarissimus Graecorum imitator. ARNTZ.

Lapidibus.] *Appianus. Intelligentes milites eum Liburniam transire velle, recusabant. Cinna id moleste ferens, in concione eos veluti reprehensurus, advocavit. Illi ira accensi, mutuo auxilio futuri ad eum pervenere: lictorem etiam, quum per iter quoddam graderetur, & obvium verberibus affici juberet, miles quispiam adempta virga graviter percussit. Cinna comprehendi illum imperante omnium clamor adsequutus est: lapides enim in eum emissi; qui vero propiores aderant, exertis ensibus, Cinnam invasere: eoque modo, Consulatum adhuc gerens, interfectus est.* MACH.

CAPUT LXX.

ARGUMENTUM.

Consulem interficiendum legatus curat, Mithridatem Pergamo expellit, Ilium incendi jubet, militiae principes securi percutit, & semet occidit C. Flavius Fimbria.

Cajus Flavius Fimbria [saevissimus quippe Cinnae satelles] Valerio Flacco Consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curavit. Ipse correptis inperii insignibus, provinciam ingressus, Mithridatem Perga-

1 *C. Flavius.*] *Flavium Fimbriam* omneis paene libri, quos vidi, (vidi autem plurimos) paullo antiquiores appellant: adscribere igitur placuit assentientibus tabulis Capitolinis. SCHOTT. *P. Lavius.* Leid. pr. *C. Lavius.* sec. praenomen omittunt *Gramm. Boend.* & Fran. nil mutat Haun.

Saevissimus Q. C. satelles.] In Parisino haec afuerunt. In MSS. *saevissimus quippe satelles.* Lictores enim & *satellites* crudeli fere & agresti sunt ingenio. SCHOTT.

Consuli.] Anno U. C. 667. ANNA.

Simultas.] Odium latens dicitur. MACHAN. Nam ambo diversas partes sequebantur. ANNA.

Dimissus.] Male in Parisino abest. Thermus enim illi suffectus a L. Valerio Flacco, qui, Cinna jubente, Sullae ad bellum Mithradaticum successit. SCHOTT. Nullo hic jure *demisit* voluit Leid. sec. cum *dimittere* vox propria sit militiae. *Livius* lib. IV. cap. XXIX. lib. XXXIV. cap. XLIII. lib. XXXVI. cap. XXXIX. lib. XXXVIII. cap. XLIV. lib. XL. cap. XXVIII. *Suetonius* Caes. cap. XXVIII. §. 1. *Donatus* ad *Terent.* Eun. Act. IV. Sc. VII. vers. 44. & passim. Quare harum vocum usus non est confundendus, quem tamen saepius neglexere properantes Librarii, teste *Pierio* ad *Virg.* lib. III. Aen. vers. 535. *Gronov.* ad *Livium* lib. III. cap. XXXV. *Heins.* ad *Curt.* lib. V. cap. 11. §. 2. *Cort.* ad *Sall.* Catil. cap. LV. §. 5. Vir doct. ad *Florum* lib. I. cap. XIII. §. 16. *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. vers. 439. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. I. vers. 448. & lib. III. vers. 648. In Editionibus minus curatis *Cornelii Nepotis* Them. cap. VII. *demitterent* legitur loco *dimitterent*. Abest tamen hic *dimissus* a Codice *Gramm.* ARNTZ.

Ducem interficiendum.] *Plutarchus* in vita Sullae: Fimbria potissimum in caussa erat, qui quum alterius facinoris principem Flaccum obtruncasset, Mithradatis duces superans adversus eum tendebat. MACH.

2 *Insignibus.*] Lictoribus, & facibus. IDEM. *Signis* Leid. sec.

Provinciam.] Asiam. ANNA.

Mithridatem.] Vide *Livium* Epitome. LXXXIII. EAD. *Mithradatem* scripserat *Schottus*, cujus rei caussam reddit inf. cap. LXXVI. quod ita in nummis hoc nomen exprimatur. Verum illud est. Vi-

3 Pergamo expulit. Ilium, ubi tardius portae patuerunt, incendi jussit, ubi Minervae templum inviolatum stetit, quod divina majestate 4 servatum nemo dubitavit. Ibidem Fimbria militiae principes securi percussit, mox a Sulla Pergami obsessus, corrupto exercitu desertus semet occidit.

de Illustr. *Spanhem.* de Usu Num. Diss. VIII. p. 483. & *Harduinum.* Num. Urb. & Pop. p. 103. Sed hi omnes in Graecis urbibus sunt cusi, cum in omnibus scriptoribus Latinis aliam lectionem malunt Codices, quam etiam Nostri confirmant. Confer *Keuchen.* ad *Frontinum* lib. III. Strat. c. I. ex 7. Cel. *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XXXIX. §. I. Μιθριδάτης editur apud *Polyaenum* Strat. lib. VIII. cap. IX. ex. 2. ARNTZ.

Pergamo.] In Phrygia majore e regione Lesbi. ANNA.

Expulit.] An. U. C. 669. EAD.

3 *Ilium.*] Trojam ter captam Historici scribunt, primo per Herculem, denegatis a Laomedonte equis, ob liberatam Hesionem: secundo per equum, machinam ab Epeo Graeco fabricatam. *Virgilius*:

Ipse doli fabricator Epeus.

Tertio per Fimbriam: ut *Plutarchus* scribit in Vita Sertorii: quia in tumultu cadentibus equis porta claudi non valuit. Instauratum autem esse Ilium post urbem a Graecis deletam *Strabo* ac nonnulli alii attestantur. MACH. Intra undecimum ab obsidio diem Ilium occupavit. *Strabo.* lib. XIV. SCHOTT. *Ilium tardius belli ubi portae.* Fran. ceterum volentibus scriptis & Edit. *patuerunt* dedimus, pro quo *patuerant Schottus*, quomodo frequenter peccatum in antiquis exemplaribus, sed haec varietas in emendandis poëtis praesertim usu venit, quod serie exemplorum docuerat Nobil. *Heinsius* ad *Ovid.* Epist. VII. Her. vers. 166. *Donatus* ad *Terent.* Eun. Prol. vers. 20. *Pier.* & *Emmen.* ad *Virg.* Ecl. IV. vers. 61. *Faber* ad *Phaedr.* lib. IV. fab. XIX. vers. 16. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. V. vers. 264. ARNTZ.

4 *Idem Fimbria militiae Principes.*] *Ibidem Fimbria militum pr.* est in antiquis. & mox *Pergami obsessus*, non *oppressus*, quod probo ex *Orosio* lib. VI. cap. II. SCHOTT. *Oppressus* uterque Leid. Fran. & ut videtur *Gramm.* & Haun. nihil enim de varietate monetur. Pejus *Princeps.* Fran. *Boend.* & uterque Leid. *Principem* Agripp.

Mox.] Eodem anno, nullo intermisso tempore. ANNA.

Corrupto exercitu.] Qui ad Sullam defecit. EAD.

Semet occidit.] Asseverante etiamnum *Plutarcho: tum Fimbriae milites e castris solis elapsi tunicis Sullanos amplexati sunt familiariter, & operum adjutores se fecerunt, potissimam impertientes operam. eam conspicatus Fimbria mutationem, cum Sullâ in gratiam redire posse desperans, intra vallum sibi necem conscivit.* L. quoque *Florus* Epitome octogesima tertia, Fimbriam Ilium cepisse, parumque abfuisse, quin Regem caperet, scribit, additque eum impetrasse a servo, cervice praebita, ut se interficeret. quae curiosus lector animadvertere valebit. MACH. Et *Appianus* Bell. Mithr. p. 355. Fimbriam Palladium ibi invenisse Idem scribit. p. 346. & *Servius* ad *Virg.* lib. II. Aen. vers. 166.

CAPUT LXXI.

ARGUMENTUM.

Primo mercenarius, deinde venator, latro, dux bellum sumit, Claudium & Nigidium opprimit, pacem petit & bellum renovat, & a duobus satellitibus pecunia corruptis perimitur Viriathus Lusitanus.

1 Viriathus genere Lusitanus, ob paupertatem primo mercenarius, deinde alacritate vector, audacia latro, ad postremum dux, bel-

Bellum adversum Romanos sumsit, eorumque Inperatorem Claudium Unimanum, dein C. Nigidium oppressit. Pacem a populo 2 maluit

1 *Viriatus.*] Vulgati: Ego vero aspirationem extremae syllabae addidi, sequutus libros nostros scriptos, & monumenta antiquitatis: sequutus & Graecam consuetudinem. *Appianus* enim in Bello Hispaniensi Οὐρίαθος scribit. *Diodorus* vero lib. III. fragmentorum Οὐρίατθος, ubi justitia ejus in praedae partitione commemoratur. ut & a *Cicerone* in Officiis. SCHOTT. *Viriachus*, *Viriatus*, *Viriacus* MSS. *Viriatus* etiam Editi. sed alterum probant Viri docti. Cel. *Drakenb.* ad *Silium* lib. x. vers. 220. Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. XVII. §. 15. *Oudend.* ad *Obseq.* de Prod. cap. LXXXI. *Fabric.* ad *Orosium* lib. v. cap. IV. & *Keuchen.* ad *Frontinum* lib. II. Strat. cap. v. ex. 7. *Viriathini* est in MS. apud *Sueton.* Galb. cap. III. §. 4. licet adspirationem non agnoscant Editi.

Lusitanus.] *Lusitania* autem a *lusibus* Bacchi dicta, ut *Plinius* ait. MACH. Lusitani Hispaniae populi supra Tagum fluvium. ANNA.

Mercenarius.] Libri melioris notae *mercennarius* duplici *nn.* SCHOTT.

Victor.] Coëgit me librorum MSS. consensus, ut *venator* reponerem: sic enim ad unum omneis legebant: Typis vero scripti constanter, *vector*. *Venatorem Florus* disertim & in Historiae Romanae compendio, & in *Livii* Epitoma LII. vocat. Verum, ut quod sentio dicam, vulgata lectio ferri potest, ut sit quasi gradatio. Primo miles mercennarius & gregarius: mox *victor* ab hoste saepe rediit alacritate pugnandi: deinde latrociniis se exercuit, opesque comparavit: tandem & justum duxit exercitum. Vulgatam etiam lectionem tuetur *Oros.* lib. v. cap. IV. *Postremo*, inquit, *exercitus praetorum & Consulum Romanorum vincendo*, *fugando*, *subigendo*, *maximo terrori Romanis omnibus fuit.* Multos ex latronibus duces & Imperatores belli factos meminimus. Talis & climax apud Epitomarum Scriptores: *Ex pastore venatore latro*, *ex latrone dux exercitus.* SCHOTTUS. *Flor.* lib. II. cap. XVII. *Caeterum Lusitanos Viriathus erexit vir calliditatis acerrimae*, *qui ex venatore latro*, *ex latrone subito Dux*, *atque Imperator*, *&*, *si fortuna cessisset*, *Hispaniae Romulus.* Supra autem *alacritate* interpretor propter alacritatem corporis. Et hic alacritas est agilitas, velocitas. Sed non omittendum, quod olim Illustris *Salmasius* notavit apud *Trebellium Pollionem* libros omnes pro *venator* habere *vector*. Quod postea imperiti homines corruperunt legendo *victor* & *venator*. *Vector* antiqua vox, id est bene valens, robustus, qui sese pedibus vehit. Unde pro *venatore* quod opus sit viribus maximis ad hoc opus. Sic apud Graecos παράβολος, qui est audax, etiam de venatore & confectore dici consuevit. Eadem voce usus est *Trebellius Pollio* in Gallienis: *Nam quum taurum ingentem in arenam misisset*, *exissetque ad eum feriendum vector.* Item *Manilius*:

Et pacare metu sylvas & vivere vector.

Ut indicat vetus scriptura *victor*. ANNA. Evolve *Salmas.* ad *Treb. Pollion.* Gallien. cap. XII. cujus sententiam confirmant priscae Editiones & Codices tantum non omnes, cum unus & alter *victor* legat, de quali mutatione vide *Bersman.* ad *Lucan.* lib. v. vers. 581. Ceterum *Keuchen.* ad *Frontin.* lib. II. Strat. cap. v. ex. 7. per *latronem* intelligit, militem mercede conductum. Verum est, olim milites mercede conductos *Latrones* fuisse dictos, ut post *Scaligerum* docuit Doct. *Abram.* ad *Cicer.* pro Mil. cap. IV. Sed non ideo haec vox ubique eo sensu est exponenda. Mercenarius miles non fuit, cum ipse ex Lusitania ortum duceret, & numquam mercede conductus, sed semper *latro*, id est, praedator, insidiator appellatur. *Livii* Epit. LII. *Florus* lib. II. c. XVII. §. 15. *Vellejus* lib. II. cap. I. §. 3. *Orosius* lib. v. cap. IV. & clarius id constat ex *Cicer.* lib. II. de Off. cap. XI. ARNTZ.

Claudium Unimanum.] Idem *Florus*: *Claudium Unimanum paene ad internecionem exercitus cecidit.* ANNA.

C. Nigidium.] *C. Vitidium* reponit *Lycosthenes* ex *Livio*, *Orosio* & *Eutropio*. *C. Vetilius* (ut vocat *Appianus* in Ibericis, vel M. ut *Liviana* Epitoma) ante Cl. Unimanum a Viriatho captus & interfectus est. *Livius*, *Diodorus*, *Appianus*, *Orosius* fuga evasisse ait. *Unimanum* quoque libri antiqui *Mumanum* & *Numanium* appellant. Vitiose ni fallor. SCHOTT. Ignoro quis iste fuerit *Nigidius.* Legunt viri docti *Vetidium*, qui praetor exercitu caeso, vix Viriathi manus effugit. ANNA. *Nigidium* absque ulla varietate in omnibus script. & Editis. Nec *Vetidium* recipio, cum ille praecesserit, & ante Unimanum fuerit victus. Fortasse clades haec minoris fuit momenti, ut eam cum nomine ducis simul silentio involverit antiquitas. ARNTZ.

Oppressit.] De Praetoribus IV. caesis vide *Appianum*, & *Florum* lib. II cap. 17. & *Epitoma* libri LII. SCHOTT. *Not. Min.*

2 *A Popilio.*] Locus haud dubie mendosus, qua-

maluit integer petere, quam victus; & cum alia dedisset, & arma 3 retinerentur, bellum renovavit. Caepio cum vincere aliter non posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriathum humo deposi-

quales in hoc auctore animadverti plurimos, Scripserat ille, *a pop. Rom.* factum est a corruptoribus *a Popilio.* O facinus indignum! ergone quod libet, licet? *Appianus* nostram sententiam confirmat. Sic enim Latine loquitur: *Viriathus eruptione facta exercitum Q. Fabii Serviliani proconsule fratris Cn. Servilii Capionis Consulis ann.* DCXII. *fugavit: nec secunda fortuna elatus, cum honestam finiendi belli occasionem oblatam intelligeret, pacem his conditionibus petiit, ut ipse socius populi Romani esset: quique sectam suam sequuti essent: quae quisque haberet, teneret: quae a populo Romano pax confirmata est.* Amicus quidam meus mendum odoratus, pro *Popilio*, libris manuscriptis destitutus emendabat *Quincto Fabio Serviliano. M.* enim *Popilium* Laenatem tertio post anno DCXIV. Consulem fuisse meminerat. Verum non longius a vera scriptura abeamus. Idem error in *Flori* Historiarum Manuscriptis libro II. fuit: in quibus est *Pompilio* vel *Popilio* pro *Servilio Caepione*, qui Viriathum proditione interficiendum curavit. legendum enim ibi: *sed a Servilio violata victoria est.* SCHOTT. Palatinus noster unus etiam *a populo*, nisi quod non habeat *Romano.* In altero erat *a Popilio.* GRUT. *Schotti* emendatio placuit etiam Cel. *Graevio* ad *Florum* II. XVII. fin. *a Popilio* tamen *Boend.* Leid. pr. Editio *Mach. Ald.* &c. *A populo.* quatuor reliqui, cum Agripp. & Veneta. Potuit Noster *Populum* simpliciter accipere pro populo Romano, uti saepe Romani scriptores, si de rebus urbanis loquantur. ARNTZEN.

Et cum alia dedisset, & arma retinerentrr.] In MSS. *Et cum Italia decessisset & aurum peteretur.* Quam lectionem probarem, sed in Italia Viriathum fuisse non puto: Fecit hanc pacem Q. Fabius Servilianus aequis conditionibus in Lusitania, cum Hispanias pro consule administraret A. U. C. DCXII. Nec Viriathus bellum renovavit, sed Caepio frater, & successor Serviliani. DCXIII. *Cicero* II. Officiorum. *Multo majores opes* Viriathus *Lusitanus latro habuit, cui quidem etiam exercitus nostri, imperatoresque cesserunt: quem C. Laelius, is qui sapiens usurpatur, Praetor fregit, & comminuit: ferocitatemque ejus ita repressit, ut facile bellum reliquis traderet.* SCHOTT. Scribe: *cum alia dedidisset.* ANNA. MSS. *Schotti* hic error est apertus, quare melius tuentur receptam omnes vel Scripti vel Editi. Nec debuerat in *dedidisset* veram lectionem mutare Eruditissima Femina; immo tantum abest, ut si *dedidissent* legeretur, majori cum verosimilitudine *dedissent* restitui posset ex illa distinctione quam inter voces *dare* & *dedere* observavimus sup. cap. XXIII. §. 2. *Dare* enim est, sua bona, obsides, arma &c. offerre. *Caesar* lib. II. Bell. Gall. cap. XXXV. §. 1. *Mitterentur legati ad Caesarem, quae se obsides daturas, inperata facturas, pollicerentur.* lib. III. cap. I. §. 4. *Missis ad eum undique legatis obsidibusque datis.* & eod. lib. cap. XVI. §. 5. *Amicitiam fecerant, obsides dederant.* & lib. VI. cap. IX. §. 7. *Si amplius obsidum velit, dare pollicentur.* Auctor lib. VIII. de Bell. Gall. cap. III. §. 5. *Civitates sine ulla poena dedisse obsides. Eutropius* lib. III. c. XXI. *Quinquaginta millia pondo darent. Justinus* lib. XXIV. cap. V. §. 3. *Nisi principes suos obsides dederint.* Alia ratione minus belle tentavit Eruditiss. *Valesius Ammianum Marcellinum* lib. XIV. cap. XI. sub fin. *Idem Mancinum post inperium dedit Numantinis.* reponens *dedidit*, quod in textum deinceps fuit admissum, sed *dare* de hominibus etiam dici pro *dedere* eleganter observat Doct. *Davisius* ad *Caesarem* lib. III. Bell. Gall. cap. XI. §. 4. & Cl. *Cortius* ad *Sallustium* Jug. cap. LXXV. §. 5. Et sequentia verba, *arma retinerentur*, veriora sunt, quam ut ea ullo modo in dubium vocare debuerat Erudit. *Schottus.* Hoc enim addit, cum ceteroquin illi, qui a Romanis pacem inpetrarent, debuerint arma tradere. Ex innumeris testimoniis, quibus haec res firmari posset, vide *Livium* XXV: XXIX. XXVIII: XXIV. XXIX: III. XXXIX: II. *Caesar.* lib. II. Bell. Gall. cap. XIII. §. 1. cap. XV. §. 2. cap. XXXI. §. 3. cap. XXXII. §. 2. lib. III. cap. XXI. §. 3. lib. VII. cap. XI. §. 3. *Justinum* lib. I. cap. VII. §. 12. *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 11. Sic victis populis arma & ferrum ablatum fuisse ex sacris etiam litteris docuere alii. ARNTZ.

3 *Caepio.*] *Florus* Epit. LIV. *Viriathus a proditoribus consilio Servilii Caepionis interemptus est, & ab ejus exercitu multum comploratus, ac nobilissime tumulatus.* MACH. Q. Servilius Caepio An. U. C. 613. ANNA. *Vincere eum* ediderat *Schottus.* Nostri omnes cum Editt. aliter sentiunt, nec pronomen addere res exigit.

Duos satellites.] *Appianus tres satellites* fuisse scribit, non *duos.* SCHOTT. *Not. Min.*

Humi.] Ergone convenit, ut non nisi *humi* pro-

positum peremerunt. Quae victoria, quia emta erat, a Senatu non 4 probata.

prostratus interficeretur? Apagesis cum illa lectione. Mediolanense exemplar *humo*, ubi quidam aspirationem forte adjecit, cum *vino* reperisset: In quibusdam vidi *rivo*. Praestare ausim, *vino* germanam esse hujus loci scripturam, quod a libris antiquis sit, & rei, qua de agitur, propria. *Vino* enim depositi dicti, qui ita *vino* obruti; ut ratio ipsa sua sede deturbetur, neque pes, neque manus satis suum officium faciat. Euclio ille *Plautinus* in Aulularia:

Ut me deponat vino, eam affectat viam.

Id est: hoc agit, ut me somno sepelit ebrium factum. *Nonius* pro alienare exponit: forte, pro alienata & perturbata mente reddere. *Adrianus Turnebus* tralationem ab oneribus deductam putat lib. XXIV. Advers. cap. XXIII. Forte eodem pertinet illud Curculione.

Propino magnum poculum, ille ebibit:
Caput deponit, condormiscit.

Idem Mostellaria:

Ecce autem hic deposivit caput & dormit: Suscita.

Appianus obdormientem interfectum ait: quare si quis ita legit, *qui humi depositum peremerunt*, non *perimerent*, non peccabit: auctorem enim quo se tueatur, habet *Appianum*. SCHOTT. *Vino* etiam Palatinus primus, non *humo*, adeo ut nihil veniat mutandum. GRUT. Etiam *vino* praefert Leid. sec. Fran. Agripp. & Ven. Sed non crediderim Auctorem nostrum imitari voluisse tales locutiones, quae scenae magis quam Historiae conveniant, quare etiam apud solum *Plautum* occurrit, ut aliae multae Metaphorae, in quibus ille suam sibi quaerebat elegantiam, quaeque in comoediis laudantur. Vide quae collegit *Taubm.* ad *Plaut.* Aul. III. VI. 39. & Casin. III. V. 15. Nec emendatio haec satis convenit narrationi *Appiani* de Bell. Hisp. p. 502. referentis, cum in armis quievisse, quo ad obeunda negotia promtior esset. Quare tueor, quod optimi Codices & Editiones malunt: *humo depositum*. De dormientibus quoque hoc verbum adhibet *Ovidius* lib. III. Am. El. V. vers. 20.

Cornigerum terrae deposuisse caput.

Lib. XI. Met. vers. 648.

- - - Rursus molli languore solutum
Deposuitque caput.

Hoc *Virgilius* Ecl. VI. vers. 14.

Silenum pueri somno videre jacentem.

Nec offendat *humo*, cum alii mallent in genitivo ponere, quod etiam velle videtur *Schottus*. Sed defendit idem *Ovidius* lib. III. Am. El. XI. vers. 10.

Ingenuum dura ponere corpus humo.

Lib. II. Art. vers. 524.

Perfer, & immunda ponere corpus humo.

Et lib. X. Met. 556.

- - - Libet hoc requiescere tecum
Et requievit humo.

Adde lib. II. Art. vers. 238. & alibi. ARNTZ.

4 *A Senatu.*] Antiquo more omissa praepositione Leid. sec. scribit *Senatu non probata*, pro *Senatui*, quomodo tertium casum terminarunt etiam Antiqui. *Caesar* lib. I. Bell. Civ. cap. I. §. 2. *Senatu Reipublicaeque se non defuturum pollicetur.* *Gellius* lib. IV. Noct. Att. cap. XVI. *Sed non omnes concedunt in casu dativo* Senatui *magis dicendum, quam* Senatu. Inf. Epit. cap. XII. §. 3. *Gratulari se ait Senatu & populo.* est in Leid. Codice, pro quo etiam Editiones *Senatui*. *Frontinus* lib. III. Strat. cap. V. ex. I. *Omnia victu necessaria in montes comportasse.* Sic habent MSS. *Scriverii* pro vulgato *victui*. Adde *Passer.* ad *Tibull.* lib. I. El. VIII. *Munck.* ad *Hyginum* Poët. Astron. lib. III. cap. XXVII. *Vossium* lib. IV. de Art. Gramm. cap. XVIII. *Ryckium* ad *Tacitum* lib. III. Ann. cap. XXX. *Rivium* & *Cortium* ad *Sall.* Jug. cap. VI. §. I. Elegans autem est constructio *probare alicui*. *Cicer.* lib. I. ad Fam. Epist. VII. *Haec sententia sic & illi & nobis probabatur.* lib. VI. Epist. XII. *Quae facimus, ea optimo cuique probata esse cupimus.* *Ovidius* Epist. XVII. Her. vers. 125.

Contenta est oculis hominum mea forma probari.

Suetonius Tiber. cap. XLVII. *Nisi Senatui justas necessitatum caussas probassent.* & *Tacitus* lib. I. Ann. cap. LXXV. *Probare caussam Senatui jussit.* *Curtius* lib. VIII. cap. VIII. §. 5. *Hermolao Parricidarum supplicia non probari.* Et quae notatunt Viri Clarissimi *Burmannus* ad *Ovid.* lib. II. Am. El. II. vers. 33. & *Dukerus* ad *Flor.* lib. I. cap. XVIII. §. 16. Porro de emta victoria vide *Grotium* in not. ad Jus Bell. & Pac. lib. III. cap. IV. §. 18. num. 4. ARNTZ.

C A-

CAPUT LXXII.

ARGUMENTUM.

Ex eloquentia gloriam pauper parit, in Hispania corniculo meret, in Sardinia stipendia facit, juri reddendo aedilis studet, legem consul fert, Decium praetorem jubet assurgere, Ligures & Gantiscos domat, viam Aemiliam censor sternit, pontem Mulvium facit, Opimium contra Gracchum, Marium contra Glauciam armat, socios & Latium ad arma se coëgisse senex negat M. Aemilius Scaurus.

1 Marcus Aemilius Scaurus nobilis, pauper, nam pater ejus, quamvis patricius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. 2 Ipse primo dubitavit, honores peteret, an argentariam faceret, sed eloquentiae consultus, ex ea gloriam peperit. Primo in Hispa-

1 *Scaurus.*] *Scauri* dicuntur, qui talos pedum tumentes, & exporrectos habent, in qua familia fuit Sullae privignus, qui theatrum temporarium fecit, in quo fuit scena miranda, de qua *Plinius* plura libro trigesimo sexto ait. Idem Scaurus in aedilitate tercentum sexaginta columnas marmoreas in urbem invexit ad scenam erigendam. MACH. Unde *Horat.*

Scaurum pravis fultum male talis.

Sat. III. ANNA. *Titum Scaurum* eum appellat *Frontinus* lib. IV. cap. I. ex. 13. *Marcum* autem lib. IV. cap. III. ex. 13. Ut fortasse priori loco praenomen corruperunt Librarii.

Carbonarium.] Quale solent ii qui bracteas attenuant. MACH. *Officium* libri Vet. & *Carbonum* quidam. Audio & *Petrum Ramum*, Lutetiae oratorem doctissimum & eloquentissimum, carbonario patre natum. Quod ideo retuli, ne studiosus se ex infimis emergere posse diffidat; tametsi vilibus natus majoribus. Vide exempla similia apud *Val. Max.* lib. III. cap. IV. SCHOTTUS. *Carbonarum* Lugd. pr. *Carbonum* Gramm.

2 *Peteret.*] Infinite MSS. *petere*, *facere.* SCHOTT. Infinitivum quoque exhibent uterque Leid. *Boend.* Fran. Ed. Agripp. & Ven. reliqui omnes receptam melius tuentur. Nam *dubitare*, si sensu deliberandi occurrat, secum habet verbum modi subjunctivi. *Nepos* Thras. cap. I. §. I. *Dubito, an hunc primum omnium ponam.* *Tacitus* lib. XIII. Ann. cap. L. *Dubitavit Nero, an cuncta vectigalia omitti juberet.* & lib. IV. Hist. cap. LXIII. *An Coloniam Agrippinensem diripiendam exercitibus suis permitterent, dubitavere.* Et eodem modo, ac Noster, omissa priori dubitandi particula *Justinus* lib. XXI. cap. II. §. 4. *Diu dubitavit, imperium deponeret, an bello resisteret.* Vide *Gronovium* Elegantiarum Patrem ad *Senecam* Suas. VI. De negligenda dubitatione in priori orationis parte, confer *Ovidii* sospitatores *Heinsium* & *Burmannum* ad Epist. XII. Her. vers. 149. Cl. *Drak.* ad *Silium* lib. IV. vers. 78. Comm. ad *Val. Maximum* lib. V. c. IV. exem. 6. & quae nos infra c. LXXIII. §. 5. Initio hujus paragraphi excepto solo *Boend.* omnes Codices *item* legunt, ut antiquiores Editiones cunctae *idem.* ARNTZ.

Argentariam.] Ac omnium metallorum candentes laminas. facta enim ligna in carbones redigunt ad fornaces. *Argentaria* est locus ubi foditur argentum: auraria ubi aurum. MACHAN. Id est, rei nummariae negotiationem. ANNA.

Consultus.] MSS. *Consultans.* Malo *consultus*, *Horat.* lib. I. Oda. XXXIV.

Parcus Deorum cultor & infrequens
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro.

SCHOTT.

Gloriam.] Tentaveram olim, *gratiam*, quia in republica Rom. defendendis in judicio reis & infelicium miseriis sublevandis plebis favorem captabant, qua de re *Livius* lib. XXII. cap. XXVI. *Toga & forum placuere, proclamando pro sordidis hominibus, caussisque adversus rem & famam bonorum, primum in notitiam populi, deinde ad honores pervenit.* *Cicer.* lib. II. de Off. cap. XIX. *Quid enim Eloquentia praestabilius, vel admiratione audientium, vel spe indigentium, vel eorum, qui defensi sunt, gratia.* & Orat. pro Lege Manil. cap. I. *Gratia* autem proprie est aura illa popularis. *Caesar*

Hispania corniculum meruit; sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Aedilis, juri reddendo magis, quam muneri edendo studuit. Praetor adversus Jugurtham tamen ejus pecunia victus. Consul legem de

4 5

Caesar lib. I. Bell. Gall. cap. XVIII. §. 3. *Magna apud plebem propter liberalitatem gratia. Livius* lib. VI. cap. XXXIV. *Affinitas haud spreta gratiam Fabio ad vulgum quaesierat. Sallustius* Jug. cap. IV. §. 3. *Conviviis gratiam quaerere. Livius* lib. XXXIII. cap. XXII. *Cicero* pro Mur. cap. VIII. & XVIII. *Nepos* Att. cap. VI. §. 2. *Sueton.* Caes. cap. XIX. §. I. *Pacati* Paneg. cap. VII. §. 2. Quare recte gloriam & gratiam distinguit alibi *Livius* lib. IV. cap. XII. *Postremo annonae quoque levatae haud immeritam & gratiam & gloriam tulit.* Confunduntur haec duo saepissime a Librariis, qualia exempla invenies apud Nobil. *Heins.* ad *Ovid.* Epist. XXI. Her. vers. 62. Cel. *Burm.* ad lib. III. ex Pont. Ep. II. vers. 27. & Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XIII. vers. 664. ARNTZ.

Corniculum.] Sic Vulgati. *Corniculo*, auferendi casu legit *Sigonius* lib. II. de Antiquo Jure Provinciarum. *Suetonius* in libro de Illustribus Grammaticis: *Orbilius*, inquit, *prima apparituram fecit magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Et *cornicularium* Tribuni militaris ministrum fuisse idem acute conjectat ex *Valerii Max.* lib. VI. cap. I. de pudicitia, & *Frontini* lib. III. Strategem. cap. XIV. Apud *Suetonium* quoque in Domitiano cap. XVII. *Clodianus Cornicularius* quidam est. Vide ibi *Torrentium*, & *Turnebum* lib. V. cap. X. *Bapt. Pium* Annotat. poster. cap. LXXVII. Vide *Asconium Pedian.* Verrina III. Apud *Livium* vero extr. libro X. L. Papirius Cursor suos, ob rem fortiter gestam, captamque Aquiloniam & Cominium coronis aureis, torquibus, armillis, & corniculis donat. Unde aliud quid esse colligere liceret, vulgatamque lectionem defendere, *corniculum meruit.* SCHOTT. *Corniculum* diminutivum a *cornu*: & ut in exercitu *cornu*, sic in cohortibus tribuni militum *corniculum* dicitur. Ut qui *corniculo* merebant, *Cornicularii* dicebantur. In aliis codicibus legitur *corniculum meruit*, quae lectio defendi potest, nam ex *Livio* discimus cornicula fuisse inter donatica ornamenta militaria, ut torques, Phaleras, armillas. ANNA. *Corniculum* constanter omnes Editiones & scripti, nisi quod ab alia manu *curriculum* adponat *Gramm.* Ego antiquam scripturam non ausus sum deserere. Confer *Stewech.* ad *Veget.* lib. II. cap. VII. Corniculum videtur fuisse ornamentum galeae, non omnibus militibus commune, sed quo ornabantur illi, qui res bene gesserant. Hinc cornicularius honoratior miles, qui tale corniculum meruerat. Nota Elegantissimae *Annae* petita est a *Turnebo* lib. V. Adv. cap. X. ARNTZ.

Oreste.] Sic Fasti scribunt, *L. Aurelius Orestes*, qui cum M. Aimilio Lepido Consul fuit, anno U. C. DCXXVII. MSS. nostri *Horneste*, alii *Horeste.* Et mox *Marsis* pro *Magis* vitiose profecto. SCHOTT.

4 *Aedilis.*] Horum erant alii cereales, alii curam ludorum atque aedium habentes. In hoc magistratu sumptuosissimus fuit. MACH.

Juri redendo.] Vide l. I. D. de Aedilitio Edicto; & Institut. de Jure Naturali Gentium & Civili. SCHOTT. *Not. Min.* Urbis & annonae curatores aediles erant, & de iis rebus omnibus, quae ad hoc pertinerent, *jus* dicebant. ANNA.

5 *Praetor adversus Jugurtham pugnavit, tamen.*] Sic *Colinaeus*, in reliquis vulgatis *pugnavit* recte abest. *Jugurtha enim belli moram redimebat*, inquit, *Sallustius.* MSS. omnes *Jugurthae adversus tandem*, vere: Nonnulli *aversus. Legatus Calpurnio* scribendum suadet *Sallustius.* Sic enim Jugurthino: *Calpurnius parato exercitu, legat sibi homines nobiles, factiosos: quorum auctoritate, quae deliquisset, munita fore sperabat: in quis fuit Scaurus*, &c. Post paullo: *Ubi Jugurtha pecunia per legatos tentare, bellique quod administrabat, asperitatem ostendere coepit animus aeger, avaritia facile conversus est. Caeterum socius & administer omnium consiliorum assumitur Scaurus: qui tametsi a principio plerisque ex factione ejus corruptis, acerrime Regem impugnaverat, tamen magnitudine pecuniae a bono honestoque in pravum abstractus est.* Quo loco *tamen* pro *tandem* posuit: quare nihil muto. Sic enim & *Nonius Marcellus* explicat ex III. Historiarum ejusdem *Sallustii.* Idem *Sallustius* diserte ait C. Memmium Trib. plebis populum rogasse, uti L. Cassius, qui eo anno praetor erat, ad Jugurtham mitteretur, eumque interposita fide publica, Romam deduceret: quo facilius indicio Regis, Scauri & reliquorum, quos pecuniae captae arcessebant, delicta patefierent. SCHOTT. *Legatus Calpurnii Jugurthae adversus: tandem ejus* ediderat ex Historiae veritate optimus *Schottus*, quod malo exemplo secuti erant reliqui. *Sallust.* Jug. cap. XXVIII. Quid si Auctor vocem *praetoris* minus proprie adhibuerit, pro eo, qui Legatus erat. Sed potius inter non infrequentes *Aurelii* errores posuerim.

Consul.] An. U. C. 638. ANNA.

6 de ſumtibus & libertinorum ſuffragiis tulit. P. Decium Praetorem tranſeunte ipſo ſedentem, juſſit adſurgere, eique veſtem ſcidit, ſel- 7 lam concidit; ne quis ad eum in jus iret, edixit. Conſul Ligures 8 & Gantiſcos domuit, atque de his triumphavit. Cenſor viam Ae- 9 miliam ſtravit; Pontem Mulvium fecit. Tantumque auctoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum; Marium contra Glauciam & 10 Saturninum privato conſilio armaret. Idem filium ſuum, quia praeſidium

Sumptibus.] Cupediis ganeae ne urgerentur, ſuffragiisque ingentibus dividerentur. MACH.

6 *Publium Decium Praetorem.*] Praenomen in Mediolanenſi afuit. & pro *in jus iret*, conjuncte erat, *inviſeret.* corrupte. SCHOTT.

Adſurgere.] Honoris gratia. MACH. Etiam *equo deſcendere* a lictoribus jubebantur. Exemplum apud *Val. Max.* lib. VIII. cap. V. Plura de hoc ritu *Juſtus Lipſius* noſter in Electis diſſeruit. SCHOTT. Male *tranſeuntem ipſo ſedente* Leid. pr. *exſurgere.* Haun.

Sella.] Per ἀντίστιχον, quaſi *ſedam* dixere, inde *ſubſellium.* MACH.

7 *Conſul.*] Τὸ *Conſul* videtur abundare, nam de uno & eodem conſulatu hic ſermo eſt. ANN.

Ligures.] Reperi nuper apud *Lucium Florum* etiam trans Alpes incolere *Ligures*, quandoquidem inquit, *Tranſalpinos Ligures vicit.* MACH.

Gantiſcos.] Alii *Canriſcos*, manuſcripti *Cauriſcos.* In Volaterrano hi abſunt, forte ſupra adſcriptum gloſſema, quod finitimi ſint Liguribus populi: poſt in textum per fas per nefas irrupit: Triumphi Capitolini de Liguribus tantum triumphaſſe Scaurum ſcribunt anno DCXXXVIII. poſt Romam conditam. SCHOTT. *Gantiſcos* legere *Onuphrium* monuit *Ortelius* in Theſ. voce *Gantiſci*, hos eos eſſe, quos *Genticos* appellat *Avienus* eodem loco exiſtimat. de vitio ſuſpectum habet locum Erudit. *Pighius* tom. III. Ann. p. 103. Sed ſatis conſtat, *Victorem* in Epitome ſua eos ſaepe ſecutos eſſe hiſtoricos, qui accuratiſſime & diligentiſſime minimas etiam res fuerunt proſecuti, qui cum ut reliqui hujus temporis ſcriptores hodie perierint, non ſtatim omnia debemus rejicere, quae unus tantum reliquerit, praeſertim ſi aliorum narrationi non adverſetur, & ſi conſpirent Codices cum Editionibus, quod certe hic faciunt, excepto ſolo Leid. qui *ſantifices* ſcribit. ARNTZ.

8 *Cenſor.*] An. U. C. 644. ANNA.

Viam.] De *viarum* nobilitate lege *Strabonem* libro quinto, ubi de Appia, Valeria & Latina loquitur. MACH. A MSS. eſt, & lucem adfert. SCHOTT. *Aemiliam* per Piſas, Lunam, Sabbatos, Dertonam usque pertinuit; nam alia fuit Aemilia Flaminiam excipiens. *Strab.* lib. V. ANNA. *Viam* abeſt a Fran. Haun. & antiquioribus Editis.

Mulvium.] Ab ipſo poſt dictum Aemilium. *Juvenalis:*

Cum tibi vicinum ſe praebeat Aemilius pons.

In via Flaminia, qui Mulvius dicebatur, erat diſtans ultra lapidem unum; de quo *Salluſtius* in Catilinario: *ponto Mulvio per inſidias Allobrogum comitatus deprendunt.* MACH. *Mulvium* MSS. ſcribunt per quintam vocalem, ut & in *Salluſtii* libris ſcriptis vidi, a *M. Mulvio*, cujus apud *Ciceronem* mentio XIII. ad Atticum, & ſic *Valer. Max.* lib. VIII. cap. I. ex veteribus libris reſtituendus. Quidam pontem Aemilium vocat. SCHOTT. *Emilium* Leid. ſec. & Haun. *Milinum* Fran. *Milvium Boend. Gramm.* & Antiquae Edit. *Mulvium* Leid. pr. Eaedem varietates apud *Lactant.* de Perſec. cap. XLIV. Var. Lect. ad *Eutropium* lib. VIII. cap. XVII. *Molvius* antique pro *Mulvius* Scholaſt. Juven. ad Sat. VIII. verſ. 239. Confer Eruditam diſſertationem *Nicolai de Nourry* ad *Lactant.* cap. XI. artic. 3. *Mulvium* tamen hodie praeferunt ex antiquis Lapidibus & veteribus libris, Graecorum auctoritate ſuffulti, qui Μάλβιον dicunt. Vide *Giphan.* in Collect. *Lucr.* voce *obſidere* & *Dausq.* part. II. Orthogr. p. 203. quosque laudarunt multiplicis lectionis viri *Dukerus* ad *Florum* lib. III. cap. XXIII. §. 6. & *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. XLV. §. 1. *Mulvium* etiam inf. in Epit. cap. XL. §. 7. exhibet Codex *Gudianus*, cujus excerpta pro ingenuo, quo eſt in promovendis litteris ſtudio, ad me transmiſit Erud. *Cortius.* Ita eſt in optimis Editionibus, *Martialis* lib. III. Epigr. XIV. & lib. IV. Epigr. LXIV. & *Livii* lib. XXXVII. cap. LI. ARNTZ.

9 *Opimium.*] Vide ſuperius cap. XVII. ubi de Graccho, & reliquis tribunis. MACH.

Privato conſilio.] Non puto Scaurum *privato conſilio* Marium contra Glauciam & Saturninum armaſſe, ſed Senatusconſulto quod ad eam rem factum fuit, *viderent conſules ne quid detrimenti caperet Reſpublica.* ANNA. Vide *Cicer.* Orat. I. in

sidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere. Ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit. Scaurus senex cum a Vario Tribuno plebis argueretur, quasi socios & Latium ad arma coëgisset, ad populum, ait: Varius Sucronensis Aemilium Scaurum ait socios ad arma coëgisse, Scaurus negat, utri potius credendum putatis? 11

in Catil. cap. II. & multos alios. Sed privato consilio hic erit, quia ille privatus senatui auctor fuerit, ut tale Senatusconsultum fieret, quo tota Resp. Coss. permitteretur. Turpi consensu Fran. *Boend.* Haun. Leid. pr. Agripp. & Ven. pro *Marium* scribunt *Varium*. Leid. sec. *Varum*. Haun. etiam *Saturnum*. *Boend. Saturnium*. ARNTZ.

10 *Praesidium.*] Quia loco jusso hostis impetum non sustinuerat. MACH. Pro *Idem*, *inde* est in Leid. sec.

Vetuit.] *Vetavit* libri antiqui. SCHOTTUS. *Suum* omittit *Boend. vetavit* restituunt eodem modo Fran. *Gramm.* Agripp. & Ven. sed utrumque male, quod docet *Frontinus*, apud quem tantum non eadem haec verba leguntur, lib. IV. Strateg. cap. I. ex. 13. In conspectum suum *venire* vetuit. *Adolescens verecundiae ignominia pressus* mortem sibi conscivit. quare minus recte *acquisivit* Leid. pr. supra *qui praesidium* non absurde Leid. sec. quamvis recepta melius defenditur ex *Frontino* loco laud. qui *quod* dicit. ARNTZ.

11 *Socios.*] Confoederatos populo Romano. MACH. *Valer.* lib. III. cap. VII. aliam caussam affert accusati Scauri. SCHOTT. Unde bellum *sociale*, quod & Latinum dictum est. ANN.

Ad populum.] Sic lego. MSS. omnes, *apud populum*. Sic & Parisinus, Coloniensis, & Mediolanensis. SCHOTT. *Ad Boend.* Agripp. & Ven. quomodo alibi mutari vidimus sup. cap. LX. §. 2. Infra de Caesar. cap. III. §. 8. *Egregia ad populum inter partes* (seu *patres*) *cum militibus gessit.* *Cicero* pro Mil. cap. XV. *Privato Milone & reo ad populum, accusante P. Clodio.* & lib. II. de Orat. cap. XII. *Mandata sint exponenda aut in Senatu ab Imperatore, aut ad Imperatorem aut ad Regem, aut ad populum aliquem a Senatu.* *Livius* lib. XXVII. cap. X. *Iisque gratiae & in Senatu & ad populum actae.* Summus *Gronovius* lib. IV. Obs. cap. VI. Nobil. *Heins.* ad *Ovidium* lib. IV. Fast. vers. 310. & quis non? Nec offendat, quod proxime haec particula praecedat, talia enim apud Nostrum obvia, qui ad hasce minutias parum adtendit. Porro ea omnia *ad populum* usque *coëgisse* non adparent in Leid. sec. ARNTZ.

Varius Sucronensis.] Sic lego. Mediolanensis: *Varius Veronensis Aemilium Scaurum ait & socios arma coegisse.* non placet. *Aldinus* codex: *Surius Sucronensis*, sed oblitus se paullo ante Tribunum plebis *Varium* appellasse: sequitur tamen eam lectionem *Lycosthenes*, *Asconium* arbitrum constituo, sic enim ad illa *Ciceronis* pro M. Scauro. *Ab eodem etiam lege Varia custos ille Reipublicae proditionis est in crimen vocatus: vexatus a Q. Vario Tribuno plebis non multo ante. Innixus* (inquit *Pedianus*) *anno* LXXII. *nobilissimis juvenibus processit in forum: deinde accepto respondendi loco dixit: Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem Senatus socios in arma ait concitasse: M. Scaurus princeps Senatus negat: testis nemo est. Utri vos, Quirites, convenit credere? Qua voce ita omnium commutavit animos, ut ab ipso etiam Tribuno dimitteretur.* Legendum igitur perspicue, *Varius Sucronensis*. *Sucrone* enim Hispaniae opido oriundus, non *Verona*, quae Italiae est. Exstat in agro Valentino mentio *Variorum* familiae hac inscriptione.

D. M.
L. VARIO PROCLO AN. XV.
VARIA PROCLA FILIO
PIENTISSIMO.

Abest autem hic lapis non longe a porta Sucronensi, quae Valentia Sucronem ducebat, qua Saetabim ibatur, ut docet *Strabo*: sive sit *Sucro* opidum maritimum, quod nunc Cullera, cui proximum Suéca: in quo vestigium nominis corrupti apparet: sive sit, quae nunc Alzita amphipolis Contestanorum: ambit enim illam fluvius Sucro. Est enim opidum hoc multis antiquitatis monumentis insigne, nec procul a mari remotum. De Scauri paupertate, industria, ceterisque ibidem *Asconius*, *Cicero* pro Murena, & *Plutarch.* de Fortuna Rom. Vide & *Quinctil.* lib. V. cap. XII. Inst. ubi & de Iphicratis simili dicto ex *Aristotele* lib. II. de Arte Dicendi non longe ab extremo. SCHOTT. *Surius Sucronensis* *Ald.* & *Gryph.* *Varius Veronensis* Agripp. Ven. *Machan.* omnesque scripti, excepto *Grammiano* Codice, qui veram scripturam videtur recipere, nulla enim varietas ad *Valerium Maximum* lib. III. cap. VII. exem. 8. & lib. VIII. cap. VI. §. 4. ARNTZ.

CAPUT LXXIII.

ARGUMENTUM.

Legem - - - - tribunus plebis fert, Glauciae sellam concidit, quendam, qui se Tib. Gracchi filium fingeret, subornat, Siciliam - - - - novis colonis destinat, ut Glauciam consulem faceret, Memmium competitorem necandum curat, a Mario in Capitolio obsidetur & in deditionem accipitur, in curiam fugiens lapidibus & tegulis interficitur L. Appulejus Saturninus.

1 Lucius Appulejus Saturninus, Tribunus plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut veteranis centena agri jugera in Africa dividerentur; Intercedentem Baebi-2 um collegam, facta per populum lapidatione submovit. Glauciae Praetori, quod is eo die, quo ipse concionem habebat, jus dicendo partem populi avocasset, sellam concidit, ut magis popularis 3 videretur. Quendam libertini ordinis subornavit, qui se Tiberii 4 Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Grac-

1 *Lucius Appulejus Saturnius.*] Adeundus *Florus* lib. III. cap. XVI. ANNA.

Veteranis.] Veterani dicebantur qui post vicena stipendia honestam missionem erant consequuti. EAD.

Centena.] *Appianus* lib. primo: *quippe Appulejus legem tulit, tellurem omnem, quaecunque Romanorum ditioni subdita esset, fore dividendam, ea in provincia, quae Galatia appellabatur. Cimbri nempe Celtarum genus, eam occuparant, quam Marius recens illis ademptam, quasi non ulterius ad Galatas spectaret, Romani juris fecerat.* MACH. *Centena* abest in Parisino: lege videlicet juberi in singula capita incertum agrorum numerum attribui, sed ut quisque merebatur. SCHOTT. *Centena,* abest & a *Gramm.* Fran. Agripp. & Ven. Sed durius quid sonat, si *agri jugera* simpliciter ita ponantur, ut non adderetur numerus. Facilis est error, cum *centena* una littera *C* scribi soleat. ARNTZ.

Jugerum.] Seu *juger* spatium est centum & quadraginta pedum in longitudine, *Plinio* attestante. MACH.

In Africa.] Nam Galatia contermina Bithyniae in Asia existit, in qua divisione *Appianus* sentit. IDEM.

Per populum.] Quia instabat legis promulgatione populus. IDEM.

2 *Glauciae.*] *Appianus: non multo post Appulejus, ut Metelli ulcisceretur injuriam tribunatum petens Glauciam Praetorem observare coepit, Tribunorum electione praesidentem.* IDEM.

Praetori.] Quem infra Appuleji *satellitem* vocat. ANNA.

Concionem habebat.] Orabat; de *concione* alias dictum. MACH.

Jus dicendo.] MSS. *jus dando.* SYLB. Et in margine Editionis suae *Schottus.* inf. cap. LXXV. *Praetor inter cives jus dixit. Livius* lib. XXIII. cap. XXXII. *Cicero* lib. XIII. ad Famil. Epist. XIV. *A Volcatio, qui Romae jus dicit. Sueton.* Caes. cap. XVI. §. 2. *Permanere in Magistratu & jus dicere ausus.* Et ita frequenter alii. *Jus dicendi* Leid. pr. *indigendo* Leid. sec. ARNTZ.

Avocasset.] Removisset. MACH. Lege *avocasset* ex MSS. Vulgati *advocasset*, non probo. SCHOTT. *Avocasset* jam olim edidit *Machan.* ceterae Editiones & sex MSS. *advocasset.* Prior tamen lectio se etiam adprobavit Erud. *Pighio* tom. III. Ann. p. 173.

Ut magis popularis.] Eo quod tam dolenter ferret a concione sua avocatum fuisse populum. ANN. Nisi mavis: *concidit. Ut m. p. videretur, quendam.*

3 *Quendam.*] Nomine Quinctium. Vide supra Metello Numidico. EAD. *Subordinavit* Edit. *Mach.* & *Tiberii* delent *Gramm.* Agripp. & Ven.

4 *Sempronia - - -.*] MSS. *Sempronia ducta, nec* &c. Reliqua absunt. SCHOTT. Ita certe *Gramm.*

Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiae agnoſceret. Saturninus Aulo Nonio competitore 5 interfecto Tribunus plebis refectus, Siciliam, Achajam, Macedoniam novis colonis deſtinavit, & aurum, dolo, an ſcelere? Caepionis partum, ad emtionem agrorum convertit. Aqua & igni inter- 6 dixit ei, qui in leges ſuas non juraſſet. Huic legi multis Nobili- 7 bus

Gramm. Fran. Agripp. & Ven. Mox *adduci* non legitur in Leid. pr. *adici* eſt in Fran. forte pro *allici*, ut *Dictys* Cret. lib. I. cap. XVIII. *Neque pretio neque gratia allici potuit.* Sed recepta lectio loco movenda non eſt. *Cicero* Part. Orat. cap. XIV. *Si miſericordia inpulſi, ſi praemio, ſi gratia adducti.* ARNTZ.

5 *Aulo Nonio.*] *Aulo Mummio* legendum e *Lucii Flori* Epitome libri LXIX. ubi ait: *Saturninus, adjuvante Mario, & per milites occiſo Aulo Mummio competitore Tribunus plebis per vim creatus.* MACH. *Aulo Nonio.* Sic emendo ex *Appiani* lib. I. qui Νόνιον vocat: quamqum in vulgatis *Plutarchi* libris corrupte ὁ Ὀνὶς φόνος pro ὁ Νόνις legitur. & *Plutarchi* Mario, qui Αὖλον Νόνιον vocat: Epitoma *Livii* LXIX. & *Oroſ.* lib. V. cap. XVII. *Aulum Numium: Annium* vero *L. Annaeus Florus*, *Valerius Maximus A. Mumium* vel *Numium* lib. IX. c. VII. & Colonienſis noſter codex. *A. Mummium* Mediolanenſe exemplum vetus & unus MSC. *A. Nummium* reliqui, *A. Numium.* Pariſ. alii *A. Mumium.* Nam vulgata lectio *Aulo Memmio* ferri non poteſt, qui mox erat nominandus in tertio Tribunatu plebis Appuleji. SCHOTT. Palatinus primus *Numio*, ſecundus *Mumio.* Nihil incertius iſtius hominis nomine. Quibusdam enim etiam aliorum libris eſt, *Munius*, aliis *Mummius*, nonnullis *Nonius*, denique quibusdam *Numius.* ſed nec deſunt qui *Memmium* vocant. GRUT. *Aulio Mumio* Leid. pr. *Aulio Munio* Leid. ſec. *Aulo Nummio* Fran. *Aulo Mumio Boend.* Agripp. & Ven. *Aulo Mummio* Haun. & *Gramm.* *Aulo Memmio Ald.* & *Gryph.* *Aulio Mummio Mach.* In tanta varietate verum dicere difficile eſt, niſi *Mummium* retineamus, agnoſcentes inter ipſos ſcriptores diſſenſum, vel, quod praefero, *Aulo Nonio* admittamus cum Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. XVI. §. I. Eadem perturbatio eſt apud *Val. Max.* lib. IX. cap. VII. exem. 3. ubi confer. Commentatores. ARNTZ.

Interfecto.] *Appianus* fugientem in diverſorium interfectum eſſe ait. MACH. Mox *reſcitus* pro *refectus* quod fortaſſe non ſtatim rejiciendum, pro iterum creatus. *Sciſcere* enim proprium verbum de plebe Romana.

Colonis.] Habitatoribus: inde *coloniae* dictae. MACH.

Aurum.] Tholoſanum aurum intelligit, quod Servilius Caepio, vaſtato opido ex illius templis diripuit. An. U. 647. ANNA. Non eſt refingendum *aut dolo aut ſcelere*, quomodo eſt in Leid. pr. vel *dolo aut ſcelere*, ut *Boend. Gramm.* Agripp. & Ven. nec, *dolo ut ſcelere.* quae lectio eſt Leid. ſec. vindicavimus jam hujus lectionis veritatem ſup. cap. LXXII. §. 2. cum prima dubitandi particula omitti ſoleat. *Juſtinus* lib. XVI. cap. IV. §. 15. *Conſulant ſibi ipſi, jubeant abire ſe, an malint cauſſae popularis ſocium remanere.* *Petronius* Satyr. cap. XCI. *Ego te reliqui, an tu prodidiſti.* *Florus* lib. I. cap. I. §. 12. *Dubium clypeos an armillas.* *Sulpitius Severus* Hiſt. Sacr. lib. I. cap. XXIX. §. 3. *Stupri injuria, an verecundia, parum definio.* Adde *Heinſ.* ad *Ovidium* lib. IV. Met. verſ. 436. & lib. II. Faſt. verſ. 394. *Drakenb.* ad *Silium* lib. IV. verſ. 78. *Cort.* ad *Sall.* Catil. cap. LII. §. 10. & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. V. verſ. 569. ARNTZ.

Caepionis.] De quo in ſuperiore capite vide. MACH. In excuſis antiquis *Scipionis*, non recte. Vide *Cornificium* lib. I. Rhetoricorum ad Herennium, qui aliter haec narrat. Deinde *aquam & ignem interdixit ei* libri quidam ſcripti. SCHOTT.

6 *Aqua & igni interdixit.*] In exſilium miſit. MACH. *Aqua & igni interdicere*, formula qua Romani utebantur, cum quem mori juberent. ANNA. Voluit dicere, *in exſilium abire.*

7 *Huic legi.*] MSS. *Huic legi multi nobiles obrogantes cum tonuiſſet, & clamaret: jam inquit* &c. nominandi caſu. Pariſinus & Colonienſis: *Hac lege multi nobiles abrogantes, cum tonuiſſet, clamavit. Jam, inquit.* quare *obrogantibus* malim, & addo, *clamavit* addicente & Mediolanenſi. Quid ſi legamus; *quaſi tonuiſſet clamavit.* ex *Appiano.* Mox *quieſcentis* iidem libri. Tonare die ſereno prodigii loco habitum. *Homerus* Od. I. *Virg.* lib. IX. Aen. *Audiit* &c. *Seneca* in Thyeſt. 248. SCHOTT. Varia etiam eſt noſtrorum Codicum ſcriptura. *Multi Nobiles abrogantes. Gramm.* *Multi Nobiles adrogantes.* Fran. *Multis Nob. abrogan-*

bus abrogantibus cum tonuisset, clamavit: Jam, inquit, nisi quie- 8 scitis, grandinabit. Metellus Numidicus exsulare quam jurare ma- 9 luit. Saturninus tertio Tribunus Plebis refectus, ut satellitem suum Glauciam Praetorem faceret, Memmium competitorem ejus in campo

brogantibus Boend. Haun. *Mach. Ald. Gryph.* &c. *Multis volentibus arrogantiam cum tenuisset.* Leid. sec. forte voluit intelligi *damnari* vel tale quid librarius. & *tenuisset* pro tenuisset caussam, sed haec nihil sunt. *tenuisset* tamen etiam legitur in Leid. pr. *Huic lege multi nobiles arrogantes.* Agripp. & Ven. Non video caussam, cur quidquam mutarem. *Abrogare* enim casui tertio recte jungi vidimus ad cap. LXV. §. 5. Mox in *Boend. Jam nisi, inquit.* Non raro *inquit* post secundam vocem ponitur, ut apud *Hirtium* Bell. Alex. cap. XV. *Videris mihi, inquit, Caesar, vereri. Livium* lib. XXVI. cap. XXXI. *Non adeo majestatis, inquit, populi Romani inperiique hujus oblitus sum. Senec.* lib. IV. de Benef. cap. XXXIII. *Quid si, inquit, nescis.* lib. V. cap. XXV. *Diis quoque, inquam, Homericus ille saeerdos allegat officia.* Sed haec varietas suspicionem injicit, *inquit* a sciolo esse intrusam cum recte abesse possit, & ab aliis scriptoribus centies omittatur. *Sall.* Jug. c. LXIV. §. 2. *Livius* lib. XXVI. cap. XXVII. *Virg.* lib. III. Aen. vers. 539. *Apulej.* lib. IV. Met. p. 145. *Plinius* lib. I. Epist. V. *Huic suppliciter (ut est cum timet abjectissimus) rogo mane videas Plinium domi.* Ubi male duo Bodlej. & unus, quem olim contuli, Codex interserunt: *rogo, inquit, mane* contra morem *Plinii.* Sic enim paullo post: *Evigilaram, nuncius a Spurinna,* ubi iterum *ait* intrudit iniqua *Plinio* manus & aliis locis. Confer *Pricaeum* ad Act. Apost. cap. V. §. 9. Et Epist. Crit. contra Notas *Bentl.* in *Phaedr.* p. 28. fin. *Justin.* lib. XXXIV. cap. III. §. 6. *Senatum adiit, obsidemque se vivo fratre venisse*, quod suppleri debet, Senatum adiit, & inquit, obsidem se venisse, adeo ut amplectenda non sit Summi *Grotii* emendatio lib. III. de Jur. Bell. & Pac. cap. III. §. 56. legentis: *obsidem inquiens se*; quare talem constructionem felicius defendit Erud. *Cortius* ad *Sallust.* Jug. cap. LXXXI. §. 1. Offendunt autem in compendio conjunctae hae voces: *clamavit, inquit*, cum alterutrum tantum necessarium esset, quare priscae Editiones vocem *clamavit* non admisere, quae tamen in *Schotti* fuit Codicibus & a Nostris confirmatur, nisi quod de Haun. & *Gramm.* illud pro certo dicere non audeam, cum nulla illic varietas annotetur. Quare hic consensus MSS. me coëgit, ut nunc alia sentiam & utramque vocem audeam defendere. *Justinus* lib. I. cap. VIII. §. 13. *Caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici regina* jubet, *cum hac exprobratione, satia te,* inquit, *sanguine* ubi illud *inquit* etiam suspectum habet Doctissimus *Schefferus. Virgilius* lib. II. Aen. vers. 76.

> *Ille haec deposita tandem formidine fatur.*
> *Cuncta equidem tibi rex (fuerit quodcunque) fatebor*
> *Vera*, inquit.

Et lib. V. vers. 547.

> *Epytidem vocat, & fidam sic* fatur *ad aurem:*
> *Vade age, & Ascanio, si jam puerile paratum*
> *Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum*
> *Ducat avo turmas & sese ostendat in armis*
> *Dic*, ait.

Ubi confer *Servium.* ARNTZ.

Nisi quiescitis.] Vox imperiosissima, *quiescite. Terentius, Plautus, Cicero.* ANNA.

8 *Metellus Numidicus exsulare quam jurare maluit.*] *Appianus. Metellus autem non solum jusjurandum renuit, sed, ut prius instituerat, constante animo, & intrepido adstitit.* Ac paullo inferius. *Metellus his de caussis urbe ejectus.* Profectus est autem teste *Lucio Floro* Rhodum in spontaneum exsilium, ut alibi diximus. MACH.

9 *Tertio Tribunus.*] An. U. 653. ANNA.

Praetorem.] Adjeci *Consulem* ex *Annaeo Floro, Appiano* lib. I. & *Orosio* lib. V. cap. XVII. quem non recte *Lycosthenes* intellexit: quae vox a sciolis sublata locum corrupit, & licet Praetor, non tamen Consul factus est. *Cicero* de Claris Oratoribus. SCHOTT. *Florus*: *Quippe ut satellitem furoris sui Glauciam consulem faceret, Cajum Memmium competitorem interfici jussit.* ANNA. *Consulem* non habent MSS. neque ulla Editio ante *Schottum*, quare cum ipsius *Victoris* possit esse error, qui saepe in nominibus *Praetorum* & *Consulum* non est accuratissimus, sequor Codices scriptos, & consensum Editorum.

Mummium.] *Appianus. Sed, cum Mumius dignior existeret, veriti illum Glaucia & Appulejus, nonnullos ad eum cum lignis in ipsa electione praemittunt, qui Mumium spectantibus cunctis, interfecere. Florus: Cajum Mumium candidatum consulatus, quem maxime actionibus suis adversarium timebat, interemit.* MACH. *Mummium* competitorem

po Martio necandum curavit. Marius Senatusconsulto armatus, 10 quo censeretur, darent operam Consules ne quid Respublica detrimenti caperet; Saturninum & Glauciam in Capitolium persequutus obsedit, maximoque astu incisis fistulis, in deditionem accepit; nec deditis fides servata. Glauciae fracta cervix. Appulejus cum 11 in Curiam fugisset, lapidibus & tegulis desuper interfectus est. Ca- 12 put

titorem ejus appello, non *Mummium*, ut vulgo scriptum vidi, defectus alioqui a libris MSS. qui legunt: *Numium competitorem suum.* SCHOTT. *Mumium* & *Mummium* omnes Editt. & MSS.

Campo Martio.] Ager Tarquiniorum ejectorum confiscatus *Livio* scribente Marti dicatus exstitit. MACH.

10 *Marius.*] Vide supra in Mario patre. ANNA.

Senatusconsulto.] *Appianus: Senatu eos iterum occidi mandante, turbatus Marius nonnullos armis instruxit, & tardante eo, alii aquarum fistulas, quae ad templum confluebant, incidunt.* MACH. Coss. erant C. Marius VI. & L. Valerius Flaccus, quibus Senatus Remp. dederat. *Cicero* Catil. I. & Philipp. VIII. Sed historiam pleniorem lege pro Rabirio perduellionis reo, *Orosio* V. XVII. *Fabric.* locus antea perturbato ordine scriptus. MSS. *quo censetur, dent operam.* Alii: *quo censeretur darent op. Coss.* Porro hoc *Senatusconsulto* difficillimo Reipublicae tempore, Consulibus plena imperii potestas tradebatur. *Cicero* Philipp. V. In Miloniana & alibi saepe. *Sallustius* in Catilinaria, & in fine orationis Philippi adversus Lepidum lib. I. Historiarum. *Caesar* lib. I. Belli Civilis initio, & lib. VII. Belli Gallici. *Asconius* in argumento Milonianae. Epitoma *Livii* lib. CIX. & *Vegetius* lib. III. cap. I. Rei Militaris, ubi legendum *Consules alter ambove* ex MSS. quae antiquitus his litteris notabantur. A. A. V. ut nuper *Ludovicus Carrio* in Antiquis Lectionibus docuit. [*Salus populi suprema lex esto. Cic.* III. de Legibus.] SCHOTT. *Censeretur* scripti omnes, nisi quod *censuerunt* Haun. *Censerentur* Agripp. & Ven. *censeretur Ald. Gryph.* & reliqui, quod in *censebatur* primus mutarat *Schottus*, nescio quo jure. Mox *detrimentum* male Fran. *Livius* lib. VI. cap. XIX. *Ne quid ex pernitiosis consiliis M. Manlii respublica* detrimenti *capiat.* Adde de ipso S. C. Eruditissimum *Wasse* ad *Sallustium* Catil. cap. XXX. & *Brisson.* lib. II. Form. p. 211. Eleganter igitur dicit tali Senatusconsulto *armatum* fuisse Marium, quomodo *Livius* lib. IV. cap. LIII. *Hoc decreto Consul armatus. Cicero* Orat. pro Milone cap. I. *Temeritatem concitatae multitudinis auctoritate publica armare.* & Imperator Noster in Prooem. Inst. princ. *Imperatoriam Majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam.* Quae locutio neminem debuerat offendere. ARNTZEN.

In Capitolium persecutus.] *Questu, id est,* lamentatione. Unde subdit *Appianus: Saufejus templo ignem immisit, siti se moriturum autumans. Glaucia & Saturninus, Marium sibi auxilio adesse rati, se tradidere.* Non enim placet ut exponatur *quaestu* pro lucro, quia huic non convenit sententiae. MACH. MSS. pleniores: *in Capit. coëgit confugere: ibi eos persecutus obsedit, maximoque aestu*, non *astu* legunt quod tum, forte, anni tempus ad potum invitaret. Mediolanensis proxime accedebat: *maximo quaestu.* illudque adhaesit ex priori *maximoque. Gryphius* mox *in deditionem accepit*, MSS. *eos coëgit*, & *crura* Glauciae fracta dicunt non *cervicem.* de quibus quisque statuat. SCHOTT. *Quaestu* cuncta MSS. Editio Agripp. & Ven. Sed *Aldus*, *Gryphius* & sequentes nobis dederunt *astu*, quod laudo, si e codicibus veteribus sit depromtum, ceteroquin *quaestu* pro utilitate exponi posset. Sed illud malo. Illud *aestu* nimis est argutum. Ratio erroris apparet, quae in praecedenti Syllaba quaerenda est. Ceterum in reliquis verbis nulla est apud nos varietas, nisi quod pro *deditis* Leid. pr. praeferat *debita.* non placet. ARNTZ.

Fistulis.] Canalibus, quibus aqua in Capitolium perducebatur. ANNA.

11 *Cum in Curiam fugisset.*] At *Floro* teste, *cum ducibus factionis in Curiam receptus est, ibi eum facta irruptione, populus fustibus saxisque coopertum in ipsa quoque morte laceravit.* ANNA. *In frigiam* oscitanter Fran.

12 *Rabirius.*] *Ravirius* in MSS. *u* pro *b* positum, ut saepe in antiquis libris, & monumentis, ut *avitus* pro *habitus*, *aveo* pro *habeo*, *Favio* pro *Fabio*, & contra. Post Cicerone Consule anno DCXC. urbis conditae C. *Rabirius* accusatus fuit perduellionis a T. Labieno, cujus patruus Q. Labienus cum Saturnino occisus fuerat. Cicero eum defendit: oratio in manibus est, sed imperfecta. *Dio* lib. XXXVII. *Suetonius*, *Cicero* in Pisonem & in

put ejus Rabirius quidam Senator per convivia in ludibrium circumtulit.

in Oratore. *Paullus Orosius* lib. v. cap. XVII. SCHOTT. *Ravirius* Leid. sec. *Boend.* Agripp. & Ven. quae litterarum confusio maxime est pervulgata. Et si quis auctoritates desideret, juvat adscribere *Lipsium* lib. II. Var. Lect. cap. XXVIII. *Victor.* ad *Cicer.* lib. III. ad Famil. Epist. VIII. p. 151. *Grang.* ad *Juven.* Sat. III. vers. 168. *Bongars.* ad *Justinum* lib. I. cap. I. §. 4. *Rutgers.* Venus. Lect. cap. VI. p. 264. & cap. VIII. *Ciofan.* ad *Nasonem* lib. x. Met. vers. 114. *Freinsh.* ad *Curtium* lib. VII. cap. VI. §. II. *Gudium* ad *Phaedrum* lib. III. fab. XIII. vers. 10. *Munck.* ad *Albric.* de Deor. Imag. cap. VI. atque Eundem Epistola ad Nobil. *Heinsium* in Syll. Epist. Cl. *Burman.* tom. v. p. 366. Cel. *Schulting.* ad ff. de Edendo th. XVIII. *Graev.* ad *Florum* lib. II. cap. XII. §. 5. & lib. IV. cap. XII. §. 49. *Drakenb.* ad *Silium* lib. I. vers. 621. & *Cort.* ad *Sallust.* Catil. cap. XXXV. §. 6. Pejus *Tabirius* Edit. *Mach. Rarius* Leid. pr. *Ranirius* Fran. sed hoc sine dubio erit pro *Ravirius.* ARNTZ.

Senator.] *Cicero* pro Rabirio, Equitem tantum dicit fuisse, non Senatorem. SCHOTTUS. *Not. Min.*

CAPUT LXXIV.

ARGUMENTUM.

Munus quaestorium dat, Ptolemaeum Sullae conciliat, Africam praetor regit, Cottam Chalcedone obsessum liberat, Cyzicum obsidio solvit, Mithridatem Ponto expellit, signorum & tabularum amore flagrat, & mente alienata desipit L. Licinius Lucullus.

1 Lucius Licinius Lucullus nobilis, disertus & dives, munus quaesto-2rium amplissimum dedit. Mox per Murenam in Asia classem Mithri-

1 *Lucius Lucullus.*] In scriptis libris *L. Licinius Lucullus* est, ut & in Tabulis Capitolinis. SCHOTTUS. Ejus insignem laudationem vide apud *Cicer.* Academic. Quaest. lib. II. ANNA. Atque eodem modo in nostris MSS. & Editionibus ante *Aldum*, quare debuimus fugientem vocem revocare.

Disertus.] Quanta vero fuerit eloquentia, hinc arbitror posse perfacile judicari. *Ferunt enim Hortensium causidicum, & Sisenam Historicum ex joco in rem seriam, ut fit plerumque, conversos composuisse poëmata oratione Graeca pariterque Latina lingua proposita eo, quem dedisset sors, stylo, eaque lingua uterentur. Lucullus Marsicum cum scriberet bellum, obtigit ei sorte Graeca oratio, defluxit enim ad nos usque Marsici belli Historia Graeco sermone scripta.* MACH. Quare Sulla libros Commentariorum suorum XXII. illi dedicavit, emendandosque tradidit. *Plutarchus* prorsa Graece bellum scripsisse conjectat; quem vide. SCHOTT.

Dives.] *Horatius* libro primo epistolarum ad Numicium id ostendit:

> - - - *Chlamydes Lucullus, ut ajunt:*
> *Si posset centum scenae praebere rogatus,*
> *Qui possum tot? ait, tamen & quaeram, & quot habebo,*
> *Mittam, post paullo scribit, sibi millia quinque*
> *Esse domi chlamydum.*

MACH.

Munus.] Ludum. IDEM.

Quaestorium.] Quale quaestores existentes agere solebant. IDEM. *Quaestiorum* Leid. pr. & *Gramm.* pejus *Equestrium Boend.*

2 *Mox per Murenam.*] Volve solers lector de his *Plutarchum* in Luculli vita, ne plura transcribere cogar. Quod enim *Aurelius* summatim; Historicus *Plutarchus* prolixius asserit, quendam adolescentulum collegam in Consulatu, qui legatus a Mithradate 60. naves cum omnibus militibus

Mithridatis, & Ptolemaeum Regem Alexandriae Consuli Sullae conciliavit. 3 Praetor Africam justissime rexit. 4 Adversus Mithridatem missus, collegam suum Cottam Chalcedone obsessum liberavit. 5 Cyzicum obsidione solvit; Mithridatis copias ferro & fame afflixit, eumque regno suo, id est, Ponto expulit. 6 Quem rursum cum Tigrane

bus & quatuor militum, millia miserat. MACH. Haec in MSS. partim *minister Murenae in Asia:* partim *Ministro Murenae* leguntur, forte vitiose pro *ministerio Murenae.* Hanc autem lineam alteri postposui, salva sententia; exigente id temporum ratione. SCHOTTUS. Scilicet dederat *Schottus: Ptolemaeum R. A. C. S. c. & mox per M. in A. C. M.* ideo, ne tempora confunderentur, quod fit, si ita verba leguntur, ut a nobis sunt edita, sed talia sine MSS. tentari non debent, praesertim in eo Auctore, qui temporum rationem non ita accurate observare solet. MSS. & Priscae Editiones volunt id, quod edidimus. *Murenae* tamen pro *per Murenam* uterque Lugd. Et paullo aliter Haun. *Ampl. dedit duabus in Asia classem Mith. per Muraenam & Ptolemaeum. Mox* hic idem erit quod *deinde*, adeo ut non necesse sit hoc referre ad continuam temporis successionem. l. 22. §. 4. ff. ad S. C. Trebell. l. 24. Quae in fraud. Cred. *Servius* ad *Virgil.* lib. I. Georg. vers. 24. & Cel. *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. X. §. 8. & cap. XIX. §. 2. ARNTZ.

Murenam.] L. Licinium Murenam. ANNA.

Classem.] Sc. *Syllae conciliavit.* Vide *Plutarchum* in Lucullo. EAD.

Sullae.] Sub quo primo meruit. MACH.

Conciliavit.] *Plutarchus* initio Luculli non conciliasse, sed conciliare conatum non potuisse scribit. SCHOTT. *Not. Min.* Anno U. C. 665. ANNA.

3 *Praetor Africam.*] An. U. C. 676. EAD.

4 *Adversus.*] *Adversus Mithridatem Consul missus* amplius est in MSS. SCHOTT. *Not. Min.* Anno U. C. 679. ANNA. *Consul* abest ab Editis ante *Schottum* & omnibus Manu exaratis.

Cottam Chalcedoniae.] *Chalcedone* legendum, & ita MSS. recte, sed *Cottiam* scribunt, non recte. Est enim M. Aurelius Cotta collega L. Licinii Luculli anno DCLXXIX. Sic enim *Eutropius*, *Appianus* in Mithradaticis & *Plutarchus* in Lucullo nominant. SCHOTTUS. *Chalcedon*, Bithyniae Urbs ad Bosphorum Thracium. ANNA.

5 *Cyzicum.*] Ponti urbem, quam Mithradates iratus Rex infestabat, quia X. naves contra se & tria hominum millia in Chalcedonicam pugnam miserant. MACH. *Cyzicum obsidio solvit* ita b. f. scriptum reperi, quam lectionem utpote venustam immutare religio sit. Vide quae in Tarquinium Superbum, & Quinctium Cincinnatum annotavimus. Quidam tamen Codices *Cyzicon* graeca desinentia femin. gen. scribunt. SCHOTTUS. *Cyzicon* uterque Leid. & *Gramm.* cum quondam Editis. *Cicicon* Fran. *Cicion. Boend.* Qualiter *Ovidius* lib. I. Trist. El. X. vers. 29.

Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris,
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus.

Melius tamen *Cyzicum* in prosae Scriptoribus praeferrem. *Cicero* lib. V. in Verr. cap. XLVIII. & lib. XIV. ad Fam. Epist. IV. Epit. *Livii* XCV. *Florus* lib. III. cap. V. §. 15. &c. Confer supra cap. LXIX. §. 4. *Obsidione* hic cum nostris Codicibus retinuimus, uti superius quoque locis a *Schotto* prolatis, ubi videri potest. ARNTZ.

Solvit.] An. U. C. 680. ANNA.

Mithridatis copias.] Dicam profecto quod *Plutarchus* in comparatione Cimonis & Luculli recenset: *Caeterum post Lucullum quid egit Tigranes dignum memoria? quid Mithradates? quum is superioribus cladibus obrutus, atque confractus, nec modo suas adversus Pompejum copias extra vallum educere ausus fuerit, sed sola fuga saluti consulens in Bosphorum se recepit: Tigranes vero nudus atque inermis coram Pompejo supplex humi quum procubuisset; sublatum propriis manibus e capite diadema ad illius pedes deposuit.* MACH.

Afflixit.] *Subegit* Libri scripti & fortasse rectius. SCHOTT. An. U. C. 681. ANNA.

Eumque regno suo Ponto.] MSS. brevius: *eumque rursum cum Tigrane Rege Armeniae venientem magna facilitate superavit. Nimius in ambitu signorum & tabularum amore flagravit.* Retineo tamen *habitu* quod *Horatius Flaccus* lib. I. Epist. ad Numicium profusum & nimium Luculli habitum notet.

Ne fueris hic tu: Chlamydes Lucullus (ut ajunt)
Si posset centum scenae praebere, rogatus, &c.

Vide *Plutarchum* extremo Lucullo, ubi & *Horatii Flacci* meminit. sed ducentas se habere chlamydes, inquit *Plutarchus. Horatius* quinque millia, poëticōs. SCHOTT. *Habitu* Pall. MSS. non *ambitu* quod in aliorum Scriptis; destruiturque a *Plu-*

7 grane Rege Armeniae subveniente magna felicitate superavit. Nimius in habitu. Maxime signorum & tabularum amore flagravit. 8 Post cum alienata mente desipere coepit, tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est.

tarchi Lucullo in fine, ut & *Horatii* Epist. VI. lib. I. versu 40. quemadmodum annotatum quoque aliis. GRUT. Hic *habitum*, *vestitum* interpretor, in quo nimium ac profusum fuisse notum est. *Pontus* in Asia notus est. ANNA. Placet quod in omnibus est Exemplaribus, excepto solo Leid. pr. ubi nihil de varietate in excerptis monetur, *suo Regno*, *id est*, *Ponto*. Quomodo jam ediderat Agripp. & Veneta; locutio usitatissima veteribus, si rem clarius velint proponere. *Florus* lib. III. cap. III. §. 6. & *Duker.* ad Eundem lib. IV. cap. II. §. 15. Passim Erudit. *Cortius* ad Epistolas *Cicer.* l. 24. ff. de Ann. Leg. l. 7. §. 8. de Pactis. sup. de Orig. Gent. cap. VI. §. 6. Inf. in Epit. & alibi. ARNTZ.

Expulit.] An. U. C. 682. ANNA.

6 *Superavit.*] An. U. C. 684. EAD.

7 *Signorum & tabularum.*] *Adeo, ut Xerxes Togatus a Tuberone diceretur: nam basilicam, atque balneorum & deambulationum apparatus, picturas, statuas omneque ejusmodi rerum studium ad luxum arbitror referenda.* MACH. Paullo supra pro *nimius* legebat Haun. *nimis*, corrupte autem Leid. sec. *minus.*

Alienata mente.] *Plutarchus. Ferunt, eum sub mortem adversa mentis valetudine captum paullatim contabuisse. Porro Cornelius Nepos non aetate mala, neque naturali morbo, sed medicamentis a Callisthene quodam liberto suo corruptum in id incidisse prodit: Callisthenem vero ea sibi medicamina propinasse. qui eum amatorium habuisse crediderat, Lucullumque tantum ab rationis usu abfuisse, ut, vel eo vivente, omnis rei familiaris cura Marci fratris consilio gubernata fuerit.* Equidem ex hoc testimonio, quum videam plerisque in locis *Cornelii Nepotis* fidem a *Plutarcho* citari, arbitror hunc omnino esse, quem interpretandum sumpsimus, compilatumque ab aliquo, ut *Trogum* a *Justino*, quum alia citet e *Cornelio* Graecus Historicus: quae in eodem nunc non reperiantur. MACH. Fran. Leid. pr. & Haun. quibuscum facit Editio *Mach. aliena.*

Desipere coepit.] *Coepisset* scripta lectio. *Plutarchus* hic *Cornelium Nepotem* laudat Auctorem, de quo in Fragmentis. Ceterum lege Laetoria cautum erat, ut iis, qui furiosi, vel prodigi essent, curatores darentur: qui eos circumscripsissent, judicio publico tenerentur. *Cicero* III. de Nat. Deor. & Offic. III. *Capitolinus* in Antonino Philosopho. De Lucullo quoque vide *Tertullianum* in Apologetic. cap. XI. SCHOTTUS. *Coepit* melius ex omnibus Scriptis & Editt. defenditur. De lege Laetoria vide *Cujacium* lib. XIX. Obs. cap. XXXIII. Doctores ad §. 3. Inst. de Curat. & ad *Caji* Instit. lib. I. tit. VIII. ARNTZ.

CAPUT LXXV.

ARGUMENTUM.

Parvulus a muliere obvia salutatur, Jugurtham in deditionem quaestor accipit, bello Cimbrico - - - operam legatus navat, jus dicit & Ciliciam Praetor habet, Samnites Hirpinosque superat, Mario resistit, Mithridatem consul fudit, Archelaum vincit, Piraeeum recipit, Medos & Dardanos superat, Carbonem Italia expellit, Marium filium & Telesinum vincit, Felicem se appellat, proscriptionis tabulas proponit, 9000 dedititiorum caedit, sacerdotum numerum auget, tribuniciam potestatem minuit, dictaturam deponit & phthiriasi interit L. Cornelius Sulla.

Corne-

Cornelius Sulla in fortuna Felix dictus, cum parvulus a nutrice 1 ferretur, mulier obvia, Salve, inquit, puer tibi & Reipublicae tuae felix, & statim quaesita quae haec dixisset, non potuit inveniri. Hic Quaestor Marii, Jugurtham a Boccho in deditionem 2 accepit. Bello Cimbrico & Teutonico legatus, bonam operam na-3 vavit. Praetor inter cives jus dixit. Praetor Ciliciam provinciam 4 habuit. Bello sociali Samnitas, Hirpinosque superavit. Ne mo-5 numenta 6

1 *Sulla.*] Scribo, non *Sylla:* auctoribus Capitolinis Lapidibus & Libris membraneis: tametsi *Cicero* in Oratore *Sylla* scribi & pronuntiari velle videatur. De significatione *Sullae Plutarchus* in Coriolano: aliter *Sextus Pompejus* interpretatur. De *Sullae* autem origine *Sallustius* in Jugurthino, quem locum citat *Servius* in VII. Aen. SCHOTTUS.

In fortuna.] *Plinius* Naturalis Historiae lib. VII. cap. XLIII. *Unus hominum ad hoc aevi foelicis sibi cognomen asseruit, Lucius Sulla civili nempe sanguine, ac patriae oppugnatione adeptus, etiam quibusdam foelicitatis inductus argumentis, quod proscribendo tot millia civium trucidare potuisset. O prava interpretatio, & futuro tempore infoelix!* & filium Faustum, filiam Faustam insolenter appellavit. MACHANEUS. *A Fortuna* Libri veteres melius quam *in fortuna. Plinius* lib. II. cap. LIV. & lib. VII. cap. XLIII. Sullae felicitatis ostentum fulmine datum Auctor est. Quam temeritatem cum stultitia conjunctam refellit *Tertullianus* Apologetici cap. XI. SCHOTT. *A fortuna*, id est, *propter fortunam.* Quare se Graece ἐπαφρόδιτον dicebat, a jactu talorum venereo, quem felicissimum dicunt. ANNA. *In fortuna* tamen omnes Scripti & Editi, pro quamdiu felici usus est fortuna, cum adsentatione familiari hoc nomen adquisierit, quod tamen communi usu receptum non fuit, cum fatis concessisset, adeoque voluit Auctor, praecipue hoc cognomen obtinuisse, cum viveret. Ad hanc felicitatem Sullae respicit *Livius* lib. XXX. cap. XLV. *Lucanus* lib. II. vers. 582. *Lampridius* in Comm. cap. VIII. *Plutarchus* in Sulla p. 473. *Suidas* in Σύλλας. *Solinus* Polyh. cap. I. fine. *Florus* lib. III. cap. V. §. 2. Paneg. Incert. Constant. dict. cap. XX. §. 4. *Savaro* ad *Sidon. Apoll.* lib. II. Epist. XIII. p. 167. & Erud. *Cortius* ad *Sall.* Jug. cap. XCV. §. 4. Mox quoque scripsimus *haec dixisset* ex MSS. (excepto *Gramm.* qui cum *Schotto hoc* legit) & Editt. veteribus. ARNTZ.

2 *Quaestor Marii.*] An. U. C. 647. Consules autem in provinciis Quaestores habebant, qui pecunias militares administrarent, sibique ad ministeria belli praesto essent. ANNA.

A Boccho.] Rege Mauritaniae socero ipsius Jugurthae. Dubitavit autem barbarus, utrum Sullam Numidae, an Jugurtham Sullae traderet: tandem, *Sallustio & Plutarcho* scribentibus, Jugurtham Sullae tradidit. MACH.

In deditionem accepit.] *Sallustius* in fine Belli Jugurthini: *Jugurtha Sullae vinctus traditur, & ab eo ad Marium deductus.* ANNA.

3 *Bello Cimbrico.*] De quo superius in Mario lege. MACH.

Legati.] In castris provisores necessariorum dicuntur. IDEM.

4 *Praetor.*] An. U. C. 657. ANNA.

Praetor Ciliciam.] Imo post praeturam, non in *Ciliciam;* sed in Cappadociam missus. Cilicia Asiae regio ad mare Mediterraneum e regione Cypri. Cappadocia supra Ciliciam. EAD. Immo Cappadociae ex S. C. adjecta etiam erat *Cilicia*, ut recte Erud. *Pighius* tom. III. Ann. p. 213.

5 *Bello sociali.*] Quod initium habuit ab Italis, quibus promissa erat civitas, a Fulvio, Graccho, deinde

7 numenta Bocchi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum & Chaeroneam praelio fudit. Archelaum praefectum ejus Athenis vicit. Portum Piraeeum recepit.
8 Medos, & Dardanos in itinere superavit. Mox cum rogatione Sulpicia

deinde a Druso, nec poterant promissa assequi: sociarunt igitur arma cum pluribus populis, maxime Samnitibus, & Irpinis Campaniae. MACHAN.

Hirpinos.] *Irpinos* MSS. absque spiritu. SCHOTTUS. *Not. Min.* Contigui populi sunt Samnitibus. ANNA. *Irpinos* ex suis MSS. ediderat *Schottus*, sed adspirationem addendam esse suadet perpetuus consensus aliorum Codicum & Editionum tum hic tum apud *Livium* Epit. LXXV. aliisque locis. *Ciceron.* lib. I. de Divin. c. XXXVI. *Plinium* lib. III. Hist. Nat. cap. XI. *Servium* ad *Virg.* lib. VII. Aen. vers. 563. *Hirpinus* exstat in lapide ap *Grang.* ad *Juven.* Sat. VIII. vers. 53. Et favet ipsa Etymologiae ratio, cum *Hirpinos* a lupis appellatos esse, qui Sabinorum lingua *Hirpi* vocantur, tradat *Servius* ad *Virg.* lib. XI. Aen. vers. 785. *Irpini* tamen praeferre videtur *D. Heinsius* ad *Silium* lib. XI. vers. II. Porro *Samnitas* scripsi faventibus Scriptis. ARNTZ.

6 *Monumenta Bocchi.*] Vel signa, vel imagines intellige, quibus Bocchus Jugurtham Sullae in manus tradens ostendebatur. Et ita non Boccho, sed sibi favebat Sulla. Nam eam laudem quod sibi traditus fuerat Jugurtha, ita cupide asserebat, ut anulo signatorio sculptam illam traditionem haberet, unde *Plin.* lib. XXXVIII. cap. I. *Sulla Dictator traditione Jugurthae semper signavit.* ANN.

7 *Consul Asiam sortitus.*] Anno U. C. 665. EADEM.

Orchomenum & Chaeroneam.] Boeotiae urbes. Prolixum esset memorare, uti cum Mithradate congressus fuerit Sulla. *Plutarchum* itaque evolve, quo laboris nostri sis particeps. MACH. Antiqua lectio *Orthomenam & Chaeroniam:* quemadmodum *Heraclia* & *Heraclea* dicimus, mutata ει diph. in *i* vel *e* longum. Ordo autem temporis flagitat, ut *Chaeroneam* praecedat. SCHOTTUS. Nam primum Athenas & Piraeum Sulla recepit, mox apud *Chaeroneam*, deinde apud *Orchomenon* Boeotiae urbes Mithradatis copias dissipavit. Vide *Florum* lib. III. cap. V. ANN. *Ceroniam Boend.* Editio *Mach.* Ven. & Agripp. *Cherionam* Leid. sec. Priori modo variatur etiam ad *Florum* lib. III. cap. V. §. II. Nec aliter ordinem temporis neglexit *Plutarchus* Lucullo p. 493. Τὰς δὲ Σύλλα πρὸς Ὀρχομενῷ καὶ περὶ Χαιρώνειαν ὑμνουμένας ἀριστείας. ARNTZ.

Archelaum.] Hic dicebatur maximus Regum praefectus, quo suadente, ac amico effecto, Sulla pacem cum Mithradate certis foederibus composuit. MACH. *Praelio* vocat ex fide Librorum MSS. SCHOTT. *Mithridatem apud Orchomenum & Chaeroneam praelio fudit. Archelaum praefectum ejus Athenis vicit.* Nihil abeunt ab hac scriptura Palatini ambo, estque sanissima. GRUT. *Praelio* recte ex nostris abundat, sed tamen agnoscunt veteres Editi. scribentes *Archelaum praelio praefectum.*

Athenis vicit.] MSS. legunt, *cathenis vinxit* pro *Athenis vicit*, quomodo *Plauti* locum Asinaria commutatum vidi in *Nonio Marcello* colere: vulgo legitur, *O cathenarum colone:* Libri MSS. *Ac Athenarum colone.* SCHOTT. *Apud Athenas* Boend. & Haun.

Piraeeum.] *Portum Athenarum.* MACH. *Piraeenum* Mediolanensis. SCHOTT.

Recepit.] Multis admotis machinis & tormentis. Ita, ut *Plutarchus* scribit, in obsidione Athenatum decem millibus mulatium jugorum quotidiana ad machinarum apparatum impendebatur opera. MACH.

Medos.] A Medo filio Medeae dictos aliqui sentiunt. IDEM. *Enetos Dardanosque* pro *Medos Dardanos* ex *Appiano* emendavi. SCHOTTUS. *Eneti* populi Paphlagoniae, *Dardani* in Phrygia. ANNA. *Enetos* exprimi curaverat Erud. *Schottus*, quem secure secuti erant posteriores. In Paphlagonia eos collocat Elegantissima *Anna*, & recte, sed quomodo hos in itinere potuit superare, cum res in Europa gesta sit, quae caussa fuit, ut apud bellissimam feminam error errorem traxerit. Etenim haec Asiae tribuens, etiam de Dardanis Asiaticis sequentia intelligenda putat. Potius hos populos in Europa & quidem Illyridis parte quaesivisset. Vide *Aethici* Cosmogr. pag. 728. Edit. *Gron.* quem locum, ut sua tantum non omnia, sublegit *Orosio* lib. I. cap. II. ut, qui hunc scriptorem emendare aggredi velit, cum fructu illum queat conferre: distinguit Δαρδανεῖς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίδος. *Aelianus* lib. IV. Var. Hist. cap. I. *Livius* lib. XXVI. cap. XXV. *Inde Dardanorum urbem sitam in Macedonia, transitum Dardanis facturam, cepit.* *Strabo* lib. VII. p. 485. Geogr. Ἰλλυριῶν δὲ Αὐταριάται καὶ Δαρδάνιοι καὶ Δαρδάνιοι. *Eutrop.* lib. V. cap. VII. Auctori nostro *Medi*

picia imperium ejus transferretur ad Marium, in Italiam regressus, corruptis adversariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit; Marium apud Sacriportum, Telesinum apud portam Collinam vicit. 9 Mario Praeneste interfecto, Felicem se edicto appellavit. Proscri- 10 ptio-

Medi & *Dardani* populi sunt Europae, & priores a Sulla esse vexatos constat e *Plutarcho* Sulla p. 467. b. Αὐτὸς εἰς τὴν Μηδικὴν ἐνέβαλε. *Ipse in medicam incurrit, vexatoque late agro in Macedoniam regreditur.* Melius igitur apud *Appianum* de Bell. Mithr. p. 348. ubi legitur Ἐνετοὺς καὶ Δαρδανέας, reponunt Μῆδες κ. Δ. Et Medos Macedoniae finitimos fuisse patet ex *Livio* lib. XXVIII. cap. V. ubi nunciabatur, *Medos proxima Macedoniae incursuros.* ubi per diphtongum *Maedos*, uti Graeci Μαῖδες, vocat *Sigonius* & *Cellarius* lib. II. Geogr. cap. XV. p. 856. unde fortasse & hic *Maedos* & apud *Plutarch.* Μαιδικὴν scribendum erit. Sed simplicem scripturam defendit Eruditorum princeps *Casaubonus* ad *Strabon.* lib. VII. Geogr. p. 453. & 486. Edit. noviss. In Nostri loco omnes Editiones & MSS. in *Medos* consentiunt, solus Leid. sec. habet *modo.* ARNTZ.

In itinere.] *En marche.* Dum scilicet ab expeditione Mithradatica revertebatur. ANNA.

8 *Rogatione.*] Id est, lege: quia Sulpicius ipso sceleratior Mario, teste *Plutarcho*, exercitum contra Mithridatem destinavit: qui deinde servo prodente a Sulla interfectus est. MACH. *Legatione* Mediolanensis, non probo. ut nec illam distinctionem: *Ad Marium in Italiam regressus.* SCHOTT. *Mox* abest a quibusdam Codicibus. SYLB. Certe ab Editione *Schotti*, sed cum nihil monuerit de defectu hujus particulae, crederem potius negligentia Typothetarum hoc esse commissum, quorum fidem secutus optimus *Sylb.* ita in Codd. abesse credidit. Est in omnibus nostris. Sed haec leviora sunt. *In Italia* Fran.

Imperium ejus.] Id est, provincia ejus. ANN.

Corruptis adversariorum exercitibus.] Aliter paullo *Vellejus. Crescebat interim in dies Sullae exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque & sanissimo. Felici deinde circa Capuam eventu Scipionem Norbanumque consules superat: quorum Norbanus acie victus; Scipio ab exercitu suo desertus ac proditus, inviolatus a Sulla dimissus est.* Sed Scipionis exercitum a Sulla corruptum diserte narrat *Plutarchus* in Sulla, & huc referendum *Sallustii* fragmentum. *Cujus adversa voluntate colloquio militibus permisso, corruptio facta paucorum, & exercitus Sullae datus est.* EAD.

Carbonem.] Cn. Papirium *Carbonem* consulem EADEM.

Expulit.] *Plutarchus.* Carbo qui contrariam factionem timebat ab ejus exercitu fugam noctu faciens tandem in Africam navi se recepit. MACH. Anno U. C. 671. ANNA. Non displicet, quod in Haun. *ex Italia*, & turbato ordine *Boend. ex exercitibus Carbonem Italia*, nisi mavis ibi praepositionem e sequenti voce esse repetitam. Hoc interim certum est praepositionem in hac locutione nonnunquam abundare. *Lucanus* lib. II. vers. 574.

Expulit armatam patriis e sedibus urbem.

Sed non tanta est unius Codicis auctoritas, ut veram ideo scripturam tentare velim. *Livius* Epit. LXXXVIII. *Ad Faventiam Fidentiamque Caeso, Italia expulit.* & Epit. CIX. *Cn. Pompejum ceterosque partium ejus Italia expulit.* supra Noster cap. XXXIII. §. 5. *Pyrrhum Epirotam Italia expulit.* ARNTZ.

Marium.] Legendum est, *Marium* & *Pontium Telesinum*, ex *Appiano* referente: *Marcum autem Lamponium ex Lucania & Pontium Thelesinum ex Samnio & Capuanum Guttam septuaginta hominum millia adducentes, ut Marium juniorem ab obsidione liberarent, Sulla via interea quadam, per quam patebat aditus, ab itinere exclusit.* MACHAN. Mediolanensis aliter: *Marium* & *Pontium Telesinum apud portam Coll.* & mox: *posuit* pro *proposuit.* SCHOTT. Post *Marium*, *filium* de suo addiderat *Schottus*, quod Auctori suo remisimus Auctoritate MSS. & Codd. omnium. Illud *Pontium* nemo agnoscit, neque etiam in Epitome requiritur; geminus locus *Flor.* lib. III. cap. XXI. §. 23. *Apud Sacriportum Collinamque portam debellatae omnes hostium copiae. Ibi Marius, hic Telesinus oppressi.* ARNTZ.

Apud Sacriportum.]. Vide supra in Mario filio. ANNA.

Collina.] *Lucanus* secundo.

Aut Collina tulit stratus quot porta catervas.

MACH. *Collina*, quae Quirinalis & Agonalis dicta. ANNA.

Vicit.] *Plutarchus. Quum Marianorum terga vertentium, qui diutius sustinere nequirent, magna strages fuit: Marius sese Praeneste fuga subtrahens, obseratas portas offendens fune superne demisso quum se immisisset, in murum receptus est.* MACH.

9 *Mario.*] Juvene. supra. ANNA. Hoc loco ex glossemate *filio* addit *Gramm.*

ptionis tabulas primus proposuit. Novem millia deditorum in villa 11 publica cecidit. Numerum sacerdotum auxit, Tribuniciam potesta-12 tem minuit. Republica ordinata Dictaturam deposuit, unde sperni coe-

Praeneste interfecto.] *Appianus. Quibus conspectis Praenestini, quod omnes Carbonis copias deletas audissent, Norbanum ex Italia aufugisse, reliquas vero Italiae urbes ad Sullam concessisse: civitatem Lucretio dedere, Mario aggerem per cuniculos ingresso, nec multo post interempto manu propria Lucretius cervicem abscidit, caputque ad Sullam misit: id fori in medio ante rostra Sulla cum appendisset: juventa Consulis irrisa, inquit, remigem prius esse oportere, quam ad gubernaculum manus admovere.* MACH. Corrupte mox *dicto* Leid. pr.

10 *Proscriptionis tabulam.*] *Plutarchus. Sulla igitur extemplo octoginta proscripsit millia senatorum, communicato consilio, omnibus aegre ferentibus: imo interjecto die ducentos & viginti adjecit: deinde tertio non pauciores adjecit.* MACH. *Flor.* lib. III. cap. XXI. *Proposita est ingens illa tabula: Et ex ipso equestris ordinis flore ac senatus duo millia electi, qui mori juberentur, novi generis edictum.* ANNA. *Posuit* etiam *Gramm.* Leid. sec. Agripp. & Ven.

Novem millia.] Alii XIX. *Millia dedititiorum* legunt, quot & *Liviana* Epitome lib. LXXXVIII. *Augustinus* de Civitate Dei lib. III. cap. XXVIII. septem dumtaxat millia civium Romanorum interfecta: *Valerius Maximus* lib. IX. cap. II. quatuor legiones obtruncatas affirmat. *Plutarchus* ἑξακισχιλίους numerat. *Annaeus Florus* lib. III. Rerum Romanarum quatuor millia. *Orosius* V. tria tantum numerat, nisi mendosus codex est. Quatuor aut quinque millia fuisse creditur, inquit *Strabo* lib. V. Geographiae, & quidem Samnites, quos vivos edicto capi Sulla vetuerat. SCHOTT. Exemplar nostrum unum, VIIII. unde factum forte ut irrepserit in Epitome *Liviana*, *octo millia*: dum librarii scilicet non putant novem eo modo exprimi: inde etiam factum ut iidem saepe pro XXXX. repraesentarint *triginta*. GRUT. Admodum variant Veteres in tradendo numero occisorum. Duas legiones memorat *Seneca* de Benef. lib. V. cap. XVI. quas septem millia fuisse exponit lib. I. de Clem. cap. XII. ubi adde *Lipsium*. Alii varie vel augent vel minuunt illum numerum ad VI. Legiones adscendit Scholiastes *Lucani* lib. VII. vers. 307. Inspice *Plut.* Sulla p. 471. *Sigon.* ad *Livium* Epit. LXXXVIII. *Vignoli* de Col. Anton. cap. II. p. 22. seqq. & Viros Erud. ad *Florum* lib. III. cap. XX. §. 24. Varietati fortasse caussam dedit, quod alii solos numerarint cives Romanos, alii sub iis etiam comprehenderint Samnitas, qui simul ibi fuerunt trucidati. Et facile sub Tyrannis latet veritas, multis saevitiam supra modum extollentibus, ceteris rem mitioribus verbis excusantibus. ARNTZ.

Villa publica.] In campo erat Martio teste *Livio* lib. V. *Valerio Maximo* lib. IX. cap. III. *Augustino* de Civitate Dei lib. III. cap. XXVIII. Non illud celabo male in utroque *Livii* abbreviatore *via publica* pro *villa publica* legi. SCHOTTUS. *Publius Victor* Descriptione Urbis in regione IX. *Villa publica, ubi primum populi census est actus in Campo Martio.* ANNA. Idem error in *via* & *villa* erat apud *Liv.* Epit. LXXXVIII. teste *Sigonio*. De Loco ubi caedes facta, vide Commentatores modo laudatos & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. II. vers. 197.

11 *Numerum Sacerdotum auxit.*] Id est, ampliavit *numerum Sacerdotum* & Augurum, ut essent quindecim. ANNA.

Tribuniciam potestatem.] *Appianus: Tribuniciam vero potestatem adeo perfregit ac debilitavit, ut fere ad nihilum redegerit, quum ex lege prohiberetur, qui se Tribunum gessisset, ulterius potestatem habere posse.* MACH. Leges tulit, *Ne tribunis plebis alios Magistratus capere liceret: ne ad eos provocatio esset, ne leges ferre possent: ne etiam concionari ipsis liceret*, atque ita tantum intercessio illis relinquebatur. ANNA.

12 *Dictaturam deposuit.*] *Appianus: tantum huic viro animi, & felicitatis affuit, ut fori medio dicere auderet. ideo se Dictaturam deponere, ut eorum, quae fecisset, rationem subire posset, si quis exigeret.* MACH.

Spe deceptus.] Corrige *sperni coeptus* ex Libris antiquis MSS. Nullam enim spem conceperat, quamobrem dictaturam abdicaret. Supra paullo, *imminuit* iidem praeferunt. SCHOTT. *Spe deceptus* omnes Editiones & Codices, nisi quod *receptus* Fran. & Leid. sec. Posset retineri *spe deceptus*, quoniam speraverat, in summa dignitate se Romae tranquille posse aetatem transigere, quod aliter accidit, cum vel ipsi pueri ei illuderent, ut notum est.

Puteolos.] *Strabone* autumante in Campania opidum a *putore* aquarum sulfurearum dictum. MACH. Alii Cumas concessisse scribunt. *Puteoli* e regione Cumarum. ANNA.

Phthiriasis.

coeptus, Puteolos concessit, & morbo, qui phthiriasis vocatur, interiit.

Phthiriasis.] Pedicularis morbus dicitur; nam φθὶρ, ῥος, pediculum indicat, ἀπὸ τῦ φθίνω, tabesco. *Plinius* in septimo: *Age, non excitus vitae ejus omnium proscriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente se ipso corpore, & supplicia sibi gignente.* MACH. *Animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu, convulso pectore, spiritum cruore ac minis mistum evomuit*, inquit *Val. Max.* lib. IX. cap. III. Pediculari autem morbo praeter Sullam perierunt, Acastus Peliae filius: Alcman poëta: Pherecydes Syrus, Callisthenes Olynthius in carcere, & Mucius Jurisconsultus. Eunus quoque servus, qui primus in Sicilia bellum excitavit. *Plutarchus* in Sulla extremo & *Helladius* in Chrestomathia apud *Photium* in Bibliotheca pag. 870. Adde & septimum Herodem Judaeum. SCHOTT. Glossa est, quod pro *phthiriasis* in *Grammiano* Codice legitur, *pedicularis.*

CAPUT LXXVI.

ARGUMENTUM.

A septem Persis oriundus sexjuges equos regit, L. *gentium ore loquitur, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expellit, ut, quicunque Romanus esset, interficeretur, literas per Asiam mittit, Graeciam & insulas occupat, a Sulla, Lucullo & Pompejo vincitur, venenum frustra sumit, & in caedem suam manum trepidantis percussoris Galli adjuvat Mithridates Rex Ponti.*

Mithridates Rex Ponti, oriundus a septem Persis, magna vi animi & corporis, ut sexjuges equos regeret, quinquaginta gentium [1]

1 *Mithridates.*] Rex Ponti Euxini patriae, inde Euxini, id est, hospitales dicti. Est autem prope Maeotida. Circa hunc locum erant plures provinciae, tum ad Asiam, tum ad Europam attinentes, quibus ipse Rex imperabat. MACH. Libri quidam scripti vitiose *Mithrydates* per *y* habebant: lego *Mithradates* prima vocali in secunda syllaba ex nummis antiquis, quomodo inscriptos plurimos videre licet in Fastis *Huberti Goltzii* Antiquarii diligentissimi. SCHOTT. Adde *Simson.* Chonic. ad Ann. 3885. Var. Lect. ad *Quinctil.* lib. VIII. Decl. cap. III. p. 708. & quae supra ad cap. LXX. disputavimus.

A septem Persis.] De illis *Herodotus* libro tertio, & *Justinus* primo Epitomarum suarum plura scribunt. ii enim magos interfecerunt, qui dolose pro ipsis regnabant. deinde hinnitu equi Darium Regem constituere. MACH. De his *Polybius* lib. V. *Joseph.* XI. Antiquit. Judaic. *Strabo* XV. extremo Geographiae. *Ammianus Marcellinus* XXIII. *L. Florus* Artabazem, qui ante Mithridatem regnavit, a VII. Persis oriundum facit lib. III.

2 tium ore loqueretur. Bello sociali diffidentibus Romanis, Nico-
3 medem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expulit. Litteras per totam Asiam misit, ut quicunque Romanus esset, certa die inter-
4 ficeretur; & factum est. Graeciam insulasque omnes, excepta Rho-
5 do, occupavit. Sulla eum praelio vicit, classem ejus proditione Archelai

III. cap. v. SCHOTT. Sed *a septem Persis* usque ad Artabazen ita intricata successio, ut nihil certi dici possit. Vide quae ad *Florum* notavimus lib. III. cap. v. ANNA. Vide *Prideaux* Hist. Jud. part. II. lib. v. p. 460. mox: *magni animi* Codex *Boend.* sed vulgata melius defenditur ex iis, quae attulit Erud. *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. v. §. 1. *Cicero* lib. I. de Orat. cap. XXXVIII. *Prope singularis & divina vis ingenii videtur.* & pro C. Rabir. cap. VII. *Et animi vim & infirmitatem corporis ostenderet.*

Duarum & viginti gentium.] *Gellius* libro decimo septimo capite decimo septimo: *Mithridates autem Ponti atque Bithyniae Rex inclytus, qui a Cnaeo Pompejo bello superatus est, duarum & viginti gentium, quas sub ditione habebat, linguas percalluit, earumque omnium gentium viris haud unquam per interpretem colloquutus est. sed, ut quemque ab eo appellari usus fuit, proinde lingua & oratione ipsius, non secus ac gentilis ejus esset, loquutus est.* MACH. MSS. omnes & Libri excusi antiqui aliter, *quinquaginta gentium:* verum ὑπερβολικῶς, *Plinius* avunculus vulgatam lectionem tuetur, ut veritari proximam lib. VII. cap. XXIV. Natur. Histor. & lib. XXV. cap. XXI. *Solinus* cap. VII. Polyhistoris. *Agell.* lib. XVII. & *Valerius* lib. VIII. cap. VII. SCHOTT. *Schotti* MSS. omnes: *quinquaginta gentium.* Pall. *quinquagesimo gentium.* Verum pro altera stant ceteri auctores. GRUT. Ego omnino puto, hic alios auctores secutum fuisse Nostrum, qui ut rei novitatem augerent, minimas etiam dialectos videntur computasse, & ex hisce separatam linguam effecisse, ut ita numero rotundo *quinquaginta* exirent. Ita est in Fran. & *Gramm.* & reliquis ante *Aldum* Editis. *quinquagesimo* uterque Leid. *Boend.* & Haun. sed is error natus ex stupida Monachorum ignorantia, qui cum *L.* legeretur, divinare debebant, *quinquaginta*, an *quinquagesimus* scribere satius esset. Non aegre ferat Lector, si in Eruditorum conjecturis recipiendis, & pro vera lectione obtrudendis soleo esse cautior fortasse, quam par est. Reliquis omnibus etiam adsentitur *Quinctilianus* lib. XI. Inst. cap. II. fine. *Mithridates cui duas & viginti linguas, quot nationibus inperabat, traditur notas fuisse.* ARNTZ.

2 *Nicomedem.*] Is est, de quo Caesaris in vita *Suetonius* refert MACH.

Ariobarzanem.] *Colinaeus Ariobarzanam.* Veteres libri *Ariobarzanem*, vel *nen.* SCHOTT.

Expulit.] An. U. C. 663. Sed sexto post anno, pace facta cum Sulla, suam quisque provinciam recepit. Vide quae ad *Florum* notavimus lib. III. cap. v. nam & hinc firmabis. ANNA.

3 *Interficeretur.*] *Cicero* in Oratione de Lege Manilia. *Vos tot civium Romanorum millibus uno nuntio, atque uno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis?* MACH.

Et factum est.] Uno die octoginta millia Romanorum caesa sunt. An. U. 666. ANNA.

4 *Excepta Rhodo.*] *Florus: Excepta Rhodo quae pro nobis stetit: caeterum Cyclades, Delos, Euboea & ipsum Graeciae decus Athenae, tenebantur.* EADEM. *Excepto Boend.* & Agripp. de quali constructione vide Nobil. *Heinsium* ad *Ovid.* lib. XI. Met. vers. 55. *Vossium* lib. I. de Art. Gramm. c. XII. p. 131. & quae sup. cap. XLII. §. 2. adnotata sunt.

5 *Sulla eum praelio vicit.*] *Cicero* Oratione de Lege Manilia. *Triumphavit & Sulla: triumphavit L. Murena item de Mithradate.* MACH.

Proditione Archelai.] Mihi illud *proditione Archelai* semper suspectum de mendo fuit, verum Libri nihil variant. Pugnat cum historia: credo scripsisse, *repugnante Archelao*, aut simile. Archelaus cum classe regia Sullae se tradidit. Epitoma *Livii* LXXXII. & *Orosius* lib. VI. cap. II. SCHOTT. *Not. Min.* *Proditione Archelai* & noster Palatinus, neque repugnat Historia. *Livii* enim Epitoma LXXXII. *Archelaus cum classe regia Sullae se tradidit.* GRUT. Eo tamen loco *Orosii* scribitur, M. Marium ducem fuisse constitutum *in locum Archelai, qui se ad Sullam cum uxore liberisque contulerat.* Alii tamen narrant, & hisce potissimum fides est habenda, tentasse quidem Sullam, ut Archelaum ab Rege abduceret, sed frustra. vide *Appian.* de Bell. Mithr. p. 348. & 353. & *Plutarch.* in Sulla. p. 466. Ex *Livio* exsculpi non potest fuisse proditorem Archelaum, neque enim quaeritur, an classis fuerit tradita Sullae, hoc enim concedente Mithridate accidit, sed an fuerit proditione tradita. Et hoc videtur esse contra

chelai intercepit; Ipsum apud Orchomenum oppidum fudit, & nisi, adversum Marium festinans, qualemcunque pacem componere maluisset. Deinde eum Cabiris resistentem Lucullus fudit. Mithridates post a Pompejo nocturno praelio victus, in regnum confugit, ubi per seditionem popularium a Pharnace filio in turre obsessus, venenum sumsit. Quod cum tardius biberet, quia adversum venena

contra historiae veritatem. Constat tamen descivisse Archelaum ab Mithridate ex ipso *Plutarcho* in Lucullo p. 496. e. Sed videtur factum, postquam ex pacis legibus jam ipse Rex classem tradiderat. ARNTZ.

Apud Orchienum opidum fudit & oppressit, & potuit capere nisi adv. Mar.] O homines obliviosos, qui non meminerant proximo capite ad Orchomenum a Sulla pugnam factam. MSS. aliter *apud oppidum Dardanum fudit: & oppressisset, nisi* &c. haec enim *potuit capere* abundant ex iisdem. Vides igitur ex *oppressisset* factum, ut saepe, *oppressit, &c.* SCHOTT. *Dardanum* Leid. sec. Haun. *Boend.* Fran. Agripp. Ven. & *Mach. Dardanium* Leid. pr. *Cardamum Gramm. Orchienum Ald.* & *Gryph. Orchomenum Schott.* Sed tota haec paragraphus foedissimis Librariorum ineptiis est agitata, ut difficile sit veram *Aurelii* manum agnoscere. *Orchomenum* debuit scribere Noster, sed an ita scripserit, ego non definio. In sequentibus non video, cur rejiciam omnium Editionum & Codicum auctoritatem; scio tersius esse, quod produxit *Schottus*, sed solet non raro ineptire Noster, & sine ratione ταυτολογεῖν. Quare antiquam lectionem reduxi invitis fortasse iis, qui me inventis frugibus glande vesci objicient. Quisque fruatur suo Genio. Ego malo garrientem dare *Aurelium*, quam aliorum bene inventa contra veritatem apponere. Et si quis vellet, aliquo colore haec lectio defendi posset, non solum *fudit*, verum penitus *oppressit*, quin etiam *capere potuisset* &c. ARNTZ.

Nisi adversum Marium.] *Florus: Et debellatum foret, nisi de Mithridate triumphare cito quam vere maluisset.* ANNA.

Eum Cabiris.] Qui Mithridaticum antidotum saluberrimum confecit. De victoria Sullae nuper diximus. *Juvenalis* quoque ait:

Pontica ter victi cautus Mitridatica Regis.

MACH. MSS. *eum acrius*, male, Parisinus *agris*, alii *argis* inde fecerant. Mox *popularium* melius, quam *popularem* libri Veteres. SCHOTT. *Cabiri* populi in Ponto. Ibi *Cabira urbs.* Vide *Plutarchum* Lucullo & *Eutrop.* lib. VI. ANNA. *Agris* uterque Leid. & Agripp. *Argis* Fran. *Boend. Gramm. Mach.* & Ven. *Cum agriis* Haun. *Cabiris* *Aldus* primus dedit eumque secutus *Gryphius* ceterique, si ex MSS. bene est, certe historiae satis facit. *Plutarch.* in Lucull. p. 500. & seqq.

Fudit.] An. U. 680. ANNA. *Praelio fudit.* Haun.

7 *A Pompejo.*] Ut ait *Plutarchus:* Revera Luculli res gestae imperium Pompeji exornarunt. MACH.

Nocturno praelio.] Ad Lunae splendorem, ut *Plutarchus* in vita narrat: *delusos regios milites umbra Lunae.* IDEM. *Eutrop.* lib. VI. *Mox ei* (Pompejo) *delatum bellum etiam contra Regem Mithridatem & Tigranem; quo suscepto, Mithridatem in Armenia minore, nocturno praelio vicit, castra diripuit.* Vide & *Flor.* lib. III. cap. V. datum praelium an. U. 687. ANNA. Mox *refugit* Leid. pr.

Per seditionem.] *Florus. Per defectionem civium Pharnacisque filii scelere praeventus, male tentatum veneno spiritum ferro expulit.* ANNA. Pro *in turre* Leid. pr. legit *in carcere.* sec. *in currere* & *Boend. in curia.* Auctior est Haun. addens *filio suo.*

Venenum sumpsit.] *Plutarchus* in Pompejo ita recitat: *Mithridatem per filii Pharnacis seditionem mortem sibi conscivisse, ac omnia, quae ipse possederat, Pharnacem sibi sortitum: denique his gestis Pharnacem ad se Romam scriptitasse.* MACH.

8 *Tardius biberet.*] MSS. *Quod cum id tardius ebiberet.* Vascosanus: *cum id tardius subiret.* scilicet praecordia, non damno. Hic mihi locus manum injecit, & paullisper consistere, quamlibet properantem ad finem, jubet. *Obducere* enim antiqui eleganter dixerunt, pro ebibere vel exsorbere: quod in *Cicerone* Tuscul. I. reponendum *Petro Victorio* in Variis Lect. lib. XV. assentior. sic enim habet: *Theramenes cum conjectus in carcerem* XXX. *jussu tyrannorum, venenum ut sitiens obduxisset, reliquum sic e poculo ejecit, ut id resonaret. Quo sonitu reddito, ridens, propino, inquit, hoc pulcro Critiae.* Ubi quidam ex illo *Xenophontis* lib. II. Ἑλλην. ἐπεὶ τὸ κώνειον ἔπιε, *ebibisset* vel *obbibisset* legerunt. Emendandus in hoc verbo & *Seneca* Scriptor gravissimus libro de Divin. Provid. cap. III. Sic enim locum legendum censeo. *Male tractatum*

na multis antea medicaminibus corpus firmarat, inmissum percusso- rem

ſtatum Socratem judicat, quod illam potionem publice miſtam non aliter, quam medicamentum immortalitatis obduxit, & de morte disputavit usque ad ipſam. vulgati *eduxit* invenuſte. Poſt paullo ſic lege & interpunge ex MSS. *Quanto magis huic invidendum, quam illis quibus gemma miniſtratur, quibus expletus eſt animus. Omnia pati dictus, exſectae virilitatis, aut dubiae, ſuſpenſam auro nivem diluit.* SCHOTT. *Subiret*, id eſt, *penetraret.* Sic alicubi *Virgilius.* ANNA. Invitis iterum omnibus Codd. & Editt. *Schottum* volui, aegerrime licet, ſequi, cum, quia facillima eſt varietas, tum quod alia lectio *biberet* vix commodum ſenſum efficeret. *Ovidius* lib. v. Met. verſ. 437.

Denique pro vivo vitiatas ſanguine venas
Lympha ſubit.

Hoc dicitur, *medicamentum concipere venis* apud *Curtium* lib. III. cap. VI. §. 11. Sed retraxi me, quia vulgatam lectionem ita malim exponere, cum venenum tardius ſuccos exureret & conſumeret. Notum enim eſt, *bibere* tribui omnibus illis rebus, quae liquidum aliquid ad ſe trahentes efficiant, ut exareſcat. Ita *prata bibunt* apud *Virgil.* Ecl. III. fin. ubi vid. *La Cerda. Tela bibunt cruorem* apud *Silium* lib. VI. verſ. 293. Ubi adde accuratiſſimum illius Poëtae Interpretem *Drakenb.* & ad lib. XVII. verſ. 413. *Statium* ad *Tibull.* lib. II. El. I. p. 328. & ſimilia. Sic *bibere* dicitur venenum, cum per venas diſperſum medullas ſuccumque urit & exſiccat. *Lucanus* lib. IX. verſ. 741.

Ecce ſubit virus *tacitum, carpitque medullas*
Ignis edax, *calidaque incendit viſcera tabe.*
Ebibit *humorem, circum vitalia fuſum*
Peſtis.

Eadem eſt Metaphora apud *Senecam* in Herc. Oet. verſ. 914.

Exedit *artus virus, ut fama eſt, hydrae.*
Inmenſa peſtis conjugis membra abſtulit.

Et verſ. 1226.

Exedit *artus penitus, & totas malum.*
Hauſit *medullas.*

Et quae huc pertinentia adtulit Nobil. *Heinſius* Adv. in *Tibull.* p. 461. Ad verbum quod ſpectat *obducere*, de cujus ſignificatione hac occaſione agere voluit Erud. *Schottus*, confer, quae nuperrime notavit Cl. *Burmannus* ad *Phaedrum* ſuum lib. I. fab. XIV. verſ. 9. Si *bibere* hic vulgato ſenſu velis exponere, ſequentia verba nullum fundunt ſenſum, quid enim tardius *biberet*, quia corpus contra venena firmarat? Ea tamen notione, qua nos accepimus, magis videtur eſſe poëticum. Sed talia tam accurata lance apud Noſtrum non ſunt pendenda. ARNTZ.

Multis antea medicaminibus.] *Gellius* lib. XVII. cap. XVI. *Scriptum etiam a Laeneo Pompeji liberto Mithridatem illum Ponti Regem medicae rei, & remediorum id genus ſolertem fuiſſe, ſolitumque anatis ſanguinem miſcere medicamentis, quae digerendis venenis valent, ſanguinemque earum potentiſſimum eſſe in ea confectione, ipſum autem regem aſſiduo talium medelarum uſu, a clandeſtinis epularum inſidiis caviſſe. Quamobrem victus a Romanis, fruſtra venena violentiſſima feſtinandae necis gratia expertus, ſeipſum gladio tranſegit.* MACH. De Mithridate autem ſic etiam *Seneca* Rhetor noſter: *Habuit malum medicamentum Mithridates. Quis enim alius debebat habere quam parricida?* ad quem locum vide quae notamus de medicamine, quod Graecis φάρμακον. SCHOTT. Mithradates puer adhuc, cum illum veneno tutores peterent, *antidota ſaepius bibit; & ita ſe adverſus inſidias exquiſitis tutioribus remediis ſtagnavit, ut ne volens quidem ſenex mori potuerit. Juſtin.* lib. XXXVII. ANNA.

Inmiſſum.] Sic in omnibus, niſi quod, Leid. ſec. *& ipſum*, ſed tum neque ſenſus ſatis cohaeret, & frigidam facit orationem, quaſi ille Gallus inter percuſſores primum locum obtineret. Magis proprie eſt *inmittere percuſſorem*, ut apud *Florum* lib. I. cap. VII. §. 2. Inmiſſisque *in eum* percuſſoribus. lib. III. cap. I. §. 8. *Maſſivam* inmiſſo percuſſore *confecit. Tacit.* lib. III. Ann. cap. XVI. *Nec illum ſponte extinctum*, *verum* inmiſſo percuſſore. & quae Doctiſſimus *Oudend.* ad *Lucanum* lib. II. verſ. 202. ARNTZ.

Sithocum.] Libri calamo & typis exarati & *Livii* Epitoma CII. *Bithocum* nuncupant: *Appianus* Βίτοιτον ſcribit, *Bitoeton.* quomodo utrobique fortaſſe ſcribendum. SCHOTT. Alii libri *Bithocum.* Pal. ſec. *Siticum. Appianus* vocat Βίτοιτον, & forſan appellandus *Bituitus.* GRUT. *Liv.* vocat *Bithocum.* forſan *Bithico* legendum. ANNA. *Situcum* Leid. pr. *Scithocum* Leid. ſec. *Toſicum* Fran. & *Gramm.* ſed ab alia manu *Sithocum. Bithocum* Edit. Agripp. *Bitoetum* ſcribendum eſſe iisdem argumentis volebat *Fabricius* ad *Oroſium* lib. VI. cap. V. & *Sigon.* ad *Livii* l. l. ſed talia ſunt incerta. Cur *Bithicum* praeferat dulciſſima *Anna*, vellem rationes addidiſſet, neque enim eas comminiſci queo. Si *Appianum* debeamus ſequi, quod quidem malim & ego, cum in ejus Codicibus nulla conſpiciatur varietas, cum *Grutero* ſcribo *Bituitum*, non *Bitoetum*. Vide illum Bell. Mith. p. 410.

rem Gallum Sithocum auctoritate vultus territum revocavit, & in caedem suam manum trepidantis adjuvit.

p. 410. Ubi tamen haec aliter narrat. ARNTZ. *Adjuvit.*] Ex posteriori latinitate *adjuvavit* Fran. de qua hujus verbi flexione cum aliis egere Cl. *Burmannus* ad *Petr.* cap. XVIII. p. 61. & *Hearne* ad *Plinii* lib. IV. Epist. XV. *Audivit* Leid. sec. *Adivit* Leid. pr. Turpes errores in re facili. *Seneca* lib. III. de Benef. cap. XXII. *Alius mortem Domini adjuvit, alius decepit. Ovidius* lib. I. Am. El. VII. vers. 66.

Quamlibet infirmas adjuvet *ira* manus.

ARNTZ.

CAPUT LXXVII.

ARGUMENTUM.

Sullae partes sequitur, Siciliam recipit, Numidiam Massinissae restituit, triumphat, Lepidum Italia fugat, Sertorium vincit, piratas subigit, Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad venenum compellit, Albanos - - - - penetrat, in Hircanum mare pervenit, Caesarem exercitum dimittere jubet, Urbe pellitur, in Pharsalia vincitur, ad Ptolemaeum Regem fugit, & ejus imperio occiditur Cn. Pompejus Magnus.

Cn. Pompejus Magnus, civili bello Sullae partes sequutus, ita [1] egit, ut ab eo maxime diligeretur. Siciliam sine bello a proscriptis recepit. Numidiam Hiarbae ereptam, Masinissae restituit. [2] Vigin-

1 *Magnus.*] Devicta Africa, ita pronuntiante Sulla, appellatus. MACH. Pro *bello*, *praelio* *Boend.* & pro *Sullae*, *Sullanos* Leid. sec.

Ita egit, ut ab eo diligeretur.] Qui a primo potissima caussa fuit, ut Cinna interficeretur, & Carbonem interfici damnatum jussit, internecinos Sullae hostes. MACH.

Siciliam a proscriptis recepit.] Et quotquot proscriptionem Sullanam praeoccupando, fugerant in Siciliam, hanc ut propugnaculum tutum ceperant, sed audientes Pompejum cum exercitu adventare, facile cesserunt. IDEM. *A* non apparet in Fran. Leid. sec. Agripp. & Ven. quod vitio cumulans prior Codex *proscriptus* legit.

2 *Numidiam.*] *Plutarchus* in Pompejo: *aliae confestim civitatum paruere, aliae vi captae. Hiarbas Rex tum comprehensus, qui cum Domitio belli societatem inierat: cui successit Hiempsal. Prospera ergo fortuna Pompejus fretus, robori militum fidens, Numidiam impetit, in quam, quod diebus pluribus peragrandum erat, agmine concitato excurrens, ea subegit omnia, quibus obviam factus est.* MACH.

Hiarbae.] *Hiaerbae* antiqui Libri & *Plutarchus* in

3 Viginti sex annos natus triumphavit. Lepidum acta Sullae rescindere volentem, privatus Italia fugavit. Praetor in Hispaniam pro Consulibus missus Sertorium vicit. Mox piratas intra quadragesimum

in Pompejo Ἰαρβας. *Hieram* Epitoma *Liv.* LXXXIX. vocat. confer cum his *Plinii* lib. VII. cap. XXVI. SCHOTT. Non praetereundum est esse, qui ubique pro *Hierba Hierta* scribendum putent, verumque nomen esse *Hierta.* ANNA. Ita *Fabric.* ad *Orosium* lib. v. cap. XXI. & *Vinet.* ad *Eutrop.* lib. v. cap. IX. *Jarbae* etiam MSS. & vetustae Editiones. Sed alia scriptura videtur esse verior, cum punica vocabula adspiratione gaudeant. ut *Hiempsal* &c. Aliter tamen sentit *Bernecc.* ad *Justin.* lib. XVIII. cap. VI. §. 1. & *Neapol.* ad *Nasonem* lib. III. Fast. vers. 552. Non constant sibi in ea scriptura Editores *Servii*, cum ad lib. I. Aen. vers. 371. *Hiarbas.* ad lib. IV. vers. 36. *Jarbas* scribant. ARNTZ.

Masinissae.] Haec mihi suspecta sunt. Legendum puto: *Numidiam Hierbae ereptam, Hiempsali restituit.* Quod ex historia verum est. *Plutarchus* in Pompejo. Εἶλε δὲ τῶν βασιλέων Ἰάρβαν τὸν συμμαχήσαντα Δομιτίῳ, τὴν δὲ βασιλείαν Ἰάμψαλι παρέδωκε. Id est, *Ex Regibus autem Hiarbam, qui cum Domitio militaverat, cepit, & ejus regnum Hiempsali tradidit.* Hinc pendet *Sallustii* fragmentum Histor. lib. I. *Id bellum excitabat metus Pompeji victoris Hiempsalem in regnum restituentis.* Miror tam insigne mendum Viros Doctissimos latuisse. ANNA.

Viginti sex annos natus.] XXVI. *annorum.* MSS. Abbreviator *Livii*, & *Eutropius* XXIV. annorum faciunt. Triumphasse puto Anno U. C. DCLXXII. SCHOTT. Triumphavit Anno U. C. 672. quo regnum Hiempsali restituit. ANNA. *Annorum* etiam in nostris MSS. & Edit. *Mach.* sed *Boend.* Fran. & Haun. non expungunt illud *natus*, quod tamen alii faciunt. repugnant ceterae Editiones. XXVII. est in Haun. Vide *Pighium* tom. III. Ann. p. 274. quocum confer Erud. *Hearn.* ad *Eutrop.* lib. v. cap. IX.

3 *Lepidum.*] M. Aemilium Lepidum Consulem An. U. C. 675. Sed vide omnino *Flor.* lib. III. cap. XXIII. ANNA.

Abrogavit.] Diversa Historici scribunt. *Plutarchus: quare Pompejus adversus Lepidum dux declaratus, hic enim tum multa in Italia occupaverat, & citeriorem Galliam per Brutum superatam videbat; caetera Pompejus facile vicit:* & paullo post, *amissa Italia Lepidus in Sardiniam fugit, ubi morbo comitiali moestior, non ex adversa, ut ajunt, fortuna, sed quod in literulam quandam incidit, ex qua adulteram uxorem cognovit. Appianus: Lepidus a Senatu accersitus, nec ille, quamobrem vocaretur, ignarus, universo cum exercitu profectus, quasi cum eo urbem ingressurus, prohibitus subinde, ad arma per praeconem omnes connumerat, ex adverso Catulus bellum vicissim vere denuntiat, post in odium praelio, antequam campum Martium ingrederetur, inito, ab utrisque superatus est Lepidus: nec multum illi adversatus, in Sardiniam enavigavit; quo in loco distillationis morbo correptus cessit e vita.* MACH. *Fugavit* melius in MSS. dicimus enim *Abrogare* alicui *Magistratum*, *abrogare* vero aliquem *Italia*, legere non memini: nisi forte scriptum hic fuit, *ablegavit.* sic in Sulla pro *rogatione, legatione* in quibusdam Excusis est. SCHOTT. *Abrogavit* etiam quinque Scripti & Editt. Leid. sec. pro *Italia fugavit*, legit *obnegavit.*

4 *Praetor in Hispaniam.*] Anno U. C. 676. ANN.

Hispaniam.] Ab *Hispali* urbe dictam auctore *Trogo Pompejo.* MACH. Ab *Hispano* debuisset scribere, nec recte urbem putat fuisse. Vide *Justinum* lib. XLIV. cap. I.

Proconsul.] MSS. *pro Consulibus*, perspicue verum. Ita enim dixerat Philippus, non *pro Consule*, sed *pro Consulibus* mittere se Pompejum. *Cicero* Philipp. XI. & in oratione pro Lege Manilia extrema. Vulgata illa lectio *Proconsuli* corrupta est ex compendiis literarum. Alii *Proconsule.* SCHOTTUS. *Proconsul* Agripp. & Ven. *Proconsuli* *Aldus*, *Gryph.* & cet. sed *pro Consulibus* omnes MSS. quod retinendum, & firmandum ex iis, quae adtulit *Hottom.* ad *Cicer.* Leg. Manil. cap. XXI.

Sertorium vicit.] Contra quem fugitivum Sullae, & superstitem Carboniae fugae, primo Metellus pugnavit, idem cyclops, senexque Imperator a juvene Pompejo superatus, ad poenam amicorum praecipuam in convivio foedissime trucidatus a custodia militari. MACH. Vide *Flor.* lib. III. cap. VI. ANNA.

Mox.] An. U. C. 687. EAD.

Piratas.] Qui nemini commercium liberum, sed omnia invia, clausaque tenebant, Gabinius rogationem tulit, qua Pompejo Cilicum provincia demandabatur, in qua celeriter felici victoria potitus est, tamen sponte se, fama audita Pompeji, maris vastatoribus dedentibus, tum enixissime nonnullis debellatis, per coloniasque distributis. MACH. *Intra quadraginta dierum spatia* Haun.

5 Tigranem

mum diem subegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad venenum compulit. 5 Deinde mira felicitate nunc in septentrione Albanos, Colchos, Heniochos, Caspios, Hiberos, nunc in oriente Parthos, Arabas, atque Judaeos cum magno sui terrore penetravit. 6 Primus in Hircanum, Rubrum, & Arabicum mare usque pervenit. 7

5 *Tigranem ad deditionem.*] Cum urbes castellaque ejus caperent, in extrema deductus, audita Pompeji clementia sese dedidit, conditionibusque a Pompejo oblatis acquievit. MACH.

6 *Mira facilitate rerum.*] MSS. pleniores: *facilitate & celeritate, nunc in septentrionem* &c. *nunc in orientem.* Sic & in Lucullo supra *facilitate*, ubi vulgo Codices *felicitate*. SCHOTT. *Celeritas* in negotiis perficiendis laudata in Pompejo est respectu belli Piratici, quod brevi tempore confecit, ut *Florus* lib. III. cap. VI. §. 15. *Quid prius in hac mirere victoria?* velocitatem *quod quadragesimo die parta est? an* felicitatem, *quod ne una quidem navis amissa est. Cicero* pro Lege Man. cap. XII. *At haec qua* celeritate *gesta sunt quamquam videtis, tamen a me in dicendo praetereunda non sunt. Orosius* lib. VI. cap. IV. *Quos Cn. Pompejus post multam quidem vastationem mira tamen* celeritate *compressit.* quare cum praesertim de bello piratico eam laudem meruerit Pompejus, non necesse est, hanc vocem hic intrudere, quae commodiori loco paullo ante fuerat ponenda, quare & abest a nostris omnibus cum Scriptis, tum Editis, si *Schottum* eumque secutos excipias, qui addiderant *& celeritate*, sed uncis tamen incluserant, ut fieri solet, si suspecta sint verba. Porro quod *facilitate* alios habere Codd. monuerat Vir Erudit. parum accommodatum est, & melius receptam apud nos tuentur omnes. Talem *felicitatem* in Magno extollit *Cicer.* pro Lege Man. cap. XVI. *Reliquum est, ut de* felicitate *pauca dicamus* & mox: *Terra marique, quantaque* felicitate *gesserit.* In aliis itidem Inperatoribus eodem modo fortuna laudari solet. *Livius* lib. XXVIII. cap. XXXII. *In provincia simul virtute tanta &* felicitate *perdomita.* lib. XXXVIII. cap. XLVIII. *Pro* felicitate *mea exercitusque mei.* & lib. XLI. cap. XVI. *Gloriaretur, sua virtute ac* felicitate *neminem jam cis Alpes hostem Populi R.* Quod haec duo apud *Schottum* ita conjungantur, forte a Librariis irrepsit ex *Eutropio*, qui hoc bellum describens addit lib. VI. cap. XII. *Quod intra paucos menses ingenti* felicitate & celeritate *confecit.* Et alibi laceros pannos ex eo Auctore adsutos esse *Aurelio* vidimus ad c. VII. §. 8. cap. XXXV. §. 12. & cet. Male in nuperrimis Editionibus erat: nunc *in septentrione, nunc in oriente*, quod vitium ab *Aldo* commissum ceteri maluerunt imitari, quam malum fortasse incuria ortum tollere. certe *nunc*, *nunc* melius olim Editi cum Manuscriptis. *Livius* lib. II. cap. XLV. Nunc *jubet Etruscos probra jacere*, nunc *armatis sibi quisque lingua promtum hostem offerre.* lib. XXXIV. cap. XIII. Nunc *hac parte*, nunc *illa praedatum milites in hostium agros educebat.* lib. XLV. cap. XXX. Nunc *bello exercentes*, nunc *in pace miscentes ritus suos. Iscanius* lib. IV. Bell. Troj. vers. 224.

Nunc *terra serpens*, nunc *aëra sulcans.*

Florus lib. I. cap. XXVI. §. 5. *Justin.* lib. VIII. cap. V. §. 7. *Orosius* lib. V. cap. XX. Nunc *caedendo*, nunc *ad deditionem cogendo plurima exercitus parte privavit.* de tali variatione in *nunc* & *tunc* Vide Nob. *Heinsium* Adverf. ad *Tibull.* p. 464. Cel. *Burmann.* ad *Ovid.* Epist. XVIII. Her. vers. 95. & passim multos. *In septentrionem* & *nunc morientes* Fran. *In septentrionem* & *in Orientem* *Mach.* ARNTZ.

Albanos & Colchos.] *Albani* & *Colchi*, intra mare Caspium & Pontum Euxinum. ANNA.

Heniochos.] *Eniochos* MSS. libri: *Enochios* Parisinum exemplum. Vide *Paterculum*. SCHOTT. Ad littus eorum Caspii maris in Margiana. ANN. *Enochios* Agripp. & Ven. *Eniochos Boend. Eniocos* Leid. sec. *Emiothas* Fran. *Ervias* Haun. *Gnochios Gramm.* sed vix digna sunt talia, ut adscribantur. *Colchos* & *Heniochos* ignorat Leid. pr. Malim tamen retinere adspirationem. Quanta lectionum monstra ex hac voce prodierint vide in notis ad *Ovid.* lib. I. Tr. El. X. vers. 35. ad *Lucan.* lib. II. vers. 591. & Var. Lect. ad lib. III. vers. 270.

Caspios.] Ad mare Caspium. ANNA.

Iberi.] Montem incolunt Taurum. MACH. *Hiberos* MSS. & Editt.

Parthos.] Supra sinum Persicum. ANNA.

Judaei.] Pertinacissimum genus, vel a *Juda*, vel quasi *Idaei*, de quibus lege *Strabonem*. Cepit autem Aristobulum Regem eorum. MACH.

7 *Hircanum*] Idem, ut *Ptolemaeus*: quod, ut angusto, ita longo etiam, freto primum terras, quasi fluvius, atque justus alveus includit, in tres sinus diffunditur contra os ipsum, & reliqua. IDEM.

Rubrum.] De quo ita *Pomponius Mela*: *Rubrum mare Graeci, sive quia ejus coloris est, sive quia ibi*

8 venit. Moxque diviso orbis inperio, cum Crassus Syriam, Caesar Galliam, Pompejus urbem obtineret; post caedem Crassi, Caesa-
9 rem dimittere exercitum jussit. Cujus infesto adventu urbe pulsus, in Pharsalia victus, ad Ptolemaeum Alexandriae Regem fugit. Ejus

Eritra regnavit, ἰξυθρὰν θάλασσαν *appellarunt*, *procellosum*, *asperum*, *profundum*, & *magnorum animalium*, *magis quam caetera*, *capax*, *primo recedentes oras aequaliter impellit*, & *ut non intret interius aliquantum patens sinus errat*, *Arabiamque alluit*. IDEM. *Caspium* accrevit e MSS. quod mare in vulgatis desideratur, & mox *jubet* pro *jussit* iidem praeferunt. SCHOTT. *Rubrum* & *Arabicum* idem, nam mare *Rubrum Arabicum* etiam dicitur. ANNA. Voluit *Schottus*: *Hirc. Caspium*, *Rubrum*. sed hoc est contra omnes MSS. & Editiones.

8 *Moxque.*] An. U. C. 693. ANNA.

Diviso.] Placet scripta lectio: *Mox cum diviso orbis inperio Crassus Syriam.* SCHOTTUS. *Not. Min.* Attamen illa lectio non debebat de loco turbare scripturam omnium Editionum, quae confirmatur ex nostris MSS. *moxque diviso O. I. cum Crassus.* Emendationem *Schotti* receperant sequentes Editores. De hac divisione *Seneca* de Const. Sap. cap. 11. p. 392. *Quam totus orbis in tres divisus satiare non poterat.* & *Lucanus* lib. IX. vers. 266.

- - - Unum Fortuna reliquit
Jam tribus e dominis.

ARNTZ.

Syriam.] Satis constat Crassum auri cupiditate in Parthiam profectum, cujus faeculentia ditissimi summates hac quoque tempestate, aeterno judicio, nunquam explentur, sed more hydropici,

Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.

Qui deinde dolo Surenae circumfundentis, vi in equum sublatus est. *Lucanus:*

Assyrias Latio maculavit sanguine Carras.

Et crudelissime interfectus fuit, capite ad Regem Hyrodem allato. Jason fabularum actor, scribente *Plutarcho*, illud multis telis perfodit, ac quasi fures debacchando pro ludibrio circumtulit. *Petrarcha* in Triumphis vernaculo rythmo ita accedere videtur opinioni, ut aurum in ore liquefactum fuerit: *vide Ciro de sangue avaro e Crasso de oro, e l'uno & l'atro nebe tanto, che pareva a ciascuno amaro.* MACH. Vide *Flor.* lib. III. cap. XI. ANNA.

Galliam.] Quam per decennium domuit. In *Suetonio* leges, ejusque commentariis. MACH. *Flor.* lib. III. cap. X. ANNA.

Urbem.] Imo *Hispaniam*, sed nec ideo *Urbem* reliquit, quippe provinciam suam per legatos Afranium & Petrejum administravit. EAD.

Caedem Crassi.] Qui in Syria Carris trucidatus est. EAD.

Caesarem dimittere exercitum.] Inquit ipse *Caesar: neque obscure duae legiones Caesari detrahuntur:* quas (ut idem in fine Belli Gallici asserit) a Pompejo retentas, caussa vero potissima bellorum civilium haec fuit, quia Caesar sibi ipsi timeret, noluit exercitum deponere: petebat enim consulatum ac triumphum. Senatus alterum libens daturus erat, & dicebat: triumphare si vis, accede more aliorum Imperatorum; sin consulatus competitor esse velis, accede privatus humiliter in campo Martio suffragia rogaturus: timebat vero Caesar, si non obtineret Consulatum, ac sine officio, & militibus in provincia viveret, *ne rationem actorum reddere cogeretur*, affirmante *Suetonio*, *cum M. Cato identidem*, *nec sine jurejurando denuntiaret*, *delaturum se nomen ejus*, *simulac primum exercitum dimisisset*, *cumque vulgo fore praedicarent*, *ut*, *si privatus redisset*, *Milonis exemplo*, *circumpositis armis*, *caussam apud judices diceret.* MACH.

9 *Infesto adventu.*] Jam contra Senatusconsultum Rubiconem transierat, Picenum, Umbriam, Etruriam occuparat. territus itaque cum Senatu Pompejus ab urbe discessit Brundisium usque, ut maria cum maritimis locis in potestate sua praeoccuparet. IDEM.

In Pharsalia.] A *Pharsalis* opido dicta. idem operi *Lucani* titulus. Causa victoriae Caesaris: sex cohortes, legionibus eductae, decimae legioni a tergo locatae, jussaeque sunt quietem agere a tergo ac hostibus ignotae esse: erant numero tria millia virorum, quae obsistendo, equites Pompejanos longis jaculis per frontes ac ora feriebant: juvenes autem nobiles hujus inexperti pugnae adversae, manibus protegendo oculos, terga dedere. reliqui Caesareorum impetum non ferentes saluti suae fuga consuluere, cum Pompejus ad castra accelerans, & vestem sumens infortunio congruam, inde egressus tandem Larissam applicuit: caetera in vita ejus perlege. ID. *Pharsalia* Thessaliae regio, inter Pharsalum & Enipeum fluvium. ANNA.

Victus.] An. U. C. 705. EAD.

Ad Ptolemaeum.] Dubitabat Pompejus, an ad Parthos

[Ejus inperio ab Achilla & Pothino satellitibus occisus est.] Hujus 10 latus sub oculis uxoris & liberorum a Septimio Ptolemaei praefecto mucrone confossum est. Jamque defuncti caput gladio praecisum, 11 quod usque ad ea tempora fuerat ignoratum. Truncus Nilo jacta- 12 tus,

Parthos confugeret, an ad Jubam Mauritaniae Regem, tandem Lentulo apud *Lucanum* hortante lib. VIII. in Aegyptum profectus, ubi regnabat regulus filius. patri ejus ingentia beneficia contulerat Pompejus. Ptolemaei praeceptoris nomine Theodoti, dicentis hominem mortuum non solere nocere, sententia condemnatus & a Septimio & Achilla indigne trucidatus, indigne vitam cum morte commutavit. MACH.

Fugit.] MSS. *confugit.* Adduntque, *ejus inperio ab Achilla & Pothino satellitibus occisus est.* Nec quicquam praeterea est: subsequitur enim Julius Caesar, ceterique, quos hic damus, eadem manu & stylo eodem, nisi judicans vehementer hallucinor. Scripsi autem, ne quem offendat, *Pothino*, aspiratione in secundam syllabam traducta, tametsi vulgati in priore appingant, sequutus MSS. librorum vestigia, in quibus constanter *Potinus* vel *Potinius*: sequutus & Graecos *Appianum*, *Dionem*, & *Plutarchum* in Caesare & Pompejo: qui Ποθεινὸς scribunt, primamque corripiunt *Lucanus* & *Martialis*, quae in haeretico Φωτεινῷ longa est. Fuit autem *Pothinus* nutricius Ptolemaei, cujus consilio Pompejus Magnus, cum Pelusium accessisset, necatus est. *Caesar* lib. III. de Bello Civili, aliique. SCHOTT. Periodus istaec. *ejus inperio* &c. non comparet in Palatinis, habet tamen sequens: *Hujus latus* &c. usque ad finem, quod tamen non agnoscunt *Schotti* nostri exemplaria scripta. GRUT. *Fugit* tamen malunt Editt. & MSS. Periodus vero *ejus inperio* aberat ab omnibus vel Editionibus vel Scriptis sine dubio vi intrusa, sed uncis includere quam omnino rejicere maluimus, licet facile constet falsam esse, cum, si haec admittatur, sequentia male cohaereant, quae tamen genuina esse adfirmant inpressi olim & manu exarati ad unum omnes. *Pothinum* scribendum esse adspiratione in media syllaba docuerunt etiam *Dausquius* Orthogr. part. II. p. 249. *Scriver.* ad *Martialem* lib. III. Epigr. LXVI. & lib. V. Epigr. LXIX. atque Comment. ad *Lucanum* lib. VIII. vers. 483. ARNTZ.

10 *Ab Achilla - - - -.*] Alii horum consilio, Septimii vero desertoris sui gladio trucidatum Pompejum ferunt. *Flor.* lib. IV. cap. II. ANNA.

A Septimio.] Mediolanense exemplum *a Photino*, alii *a Theodoto* Ptolemaei praeceptore. Nec mirum, variant enim narrantium sententiae, teste *Plutarcho* & *Appiano*. Est autem *L. Septimius*, cujus *Caesar* meminit tanquam desertoris, & *Dio.* l. XLII. SCHOTT. *Septimo* uterque Leid. *Boend.* & Haun. Pro *confossum* vero idem *Boend.* habet *interfectus*. *Lucanus* lib. VIII. vers. 618.

Sed postquam mucrone latus *funestus Achillas*
Perfodit.

Seneca de Brevitate Vitae cap. XIV. *Alexandrina perfidia deceptus*, *ultimo mancipio* transfodiendum *se praebuit.* & *Val. Maximus* lib. III. cap. II. exem. 12. *Vi doloris accensus* latus *Crassi sica* confodit. ARNTZ.

11 *Itemque defuncti.*] *Aldus Jamque.* SCHOTTUS. Ita non solum *Aldus*, sed omnes Editiones ante & post *Schottum* cum nostris MSS.

Praecisum caput.] *Lucanus* octavo Pharsaliae.

- - - *Tunc arte nefanda*
Summota est tabes capiti, *raptoque cerebro*,
Exsiccata cutis, *putrisque effluxit ab alto*
Humor, *& infuso facies solidata veneno est.*

Cum antea de incessione dixisset,

- - - *Dum lumina nuda rigescunt*,
Suffixum caput est.

MACH. Perpetua est confusio in similibus compositis, quae a *scindere* & *caedere* componuntur, ut *s* vel duplicetur sine necessitate, vel abjiciatur, ubi id fieri non oportebat, quare hic etiam *praescissum* habebat Leid. pr. sed male. *Livius* lib. XXIII. cap. XXIV. *Spolia corporis* caputque *ducis* praecisum *Boji ovantes intulere.* lib. XXXVIII. c. XXIV. *Jugulati* praecisum caput *ipsa involutum veste ferens.* lib. XL. cap. VI. Caput *mediae canis* praecisae *& prior pars cum extis.* *Seneca* Suas. VII. p. 43. *Praebenti inmotam cervicem*, caput praecisum *est.* *Val. Maximus* lib. IX. cap. II. ex. ext. 5. Caput *ejus & pedes* praecisos *matri misit.* Infra Epit. cap. XXVIII. §. 2. *Medio* capite *supra ordines dentium* praeciso. Quod idem *excidere caput* dixit *Capitol.* in Clodio Alb. cap. IX. Caput *ejus* excisum *pilo circumtulit.* *Quintil.* Decl. III. cap. XIII. *An nobis* caput *barbarus hostis* excidat. *Orosius* lib. V. cap. XII. Caput *Gracchi* excisum *consuli allatum est.* Ita *excidere manus* apud *Dict. Cret.* lib. III. cap. XV. & *Vulcat. Gallican.* in Avid. Cassio cap. IV. similiter *abscisum* & *abscissum* permutantur in Epit. cap. XXIII. ubi vide. ARNTZ.

Ignoratum.] Qui *ignoratum* pro *adoratum* mordicus

tus, a Servio Codro rogo inustus, humatusque est, inscribente se-
13 pulcro, HIC POSITUS EST MAGNUS. Caput ab Achilla Ptolemaei satellite,

dicus retinent, nihil gravius in eos dicam, quam in luce caligare, tametsi libri IV. excusi ita legant. SCHOTT. Tam pulcram nobis lectionem *adoratum* primus procuravit *Aldus*, quam unicam amplectitur clarissimus *Schottus*; Sed ego non libenter coecum numen adoro, quod in aliorum cerebro natum publicae superstitioni exponitur. *Ignoratum* volunt omnes olim Editi & MSS. Ignotus enim erat gladii usus in abscidendis capitibus sub libera Rep. cum hanc in rem securibus uterentur, ut voluerit Noster indicare primum hoc in Pompejo fuisse tentatum, quod firmat *Lucanus* lib. VIII. vers. 672.

Tum nervos venasque secat, nodosaque frangit
Ossa diu, nondum artis erat caput ense rotare.

Sine arte igitur fuit abscisum Pompejo caput, unde recte illo loco Scholiastes: *Adhuc illo tempore nesciebant semel amputare caput a cervice.* quod expone, si vis, nesciebant gladio uno ictu caput amputare; hoc enim inter inelegantes Carnificum artes recencebatur. *Cicero* lib. v. in Verr. cap. XLV. & *Tacitus* lib. XV. Ann. cap. LXVII. sub Inperatoribus demum usus gladii fuit inventus. *Lactantius* lib. v. Div. Inst. cap. XIII. p. 335. *Non Tyrannicas jussiones, non Praesidum gladios tremunt.* Confer magnum *Lipsium* ad *Tacit.* l. l. *Casaub.* ad *Suetonium* Aug. cap. XV. *Schulting.* ad *Quinctil.* Decl. I. cap. X. & Comment. ad *Florum* lib. II. cap. v. §. 3. *Adoratum* tamen, si ita voluissent codices, posset defendere *Ammianus Marcellinus* lib. XIV. cap. XI. p. 64. *Ita colligatis manibus in modum noxii cujusdam latronis cervice abscissa* (melius *abscisa*) *ereptaque vultus & capitis dignitate, cadaver est relictum informe, paullo ante urbibus & Provinciis formidatum. Seneca* Consol. ad Marciam cap. XX. p. 285. *Vidit Aegyptium Carnificem & sacrosanctum Victoribus corpus satelliti praestitit.* & *Plinius* lib. VI. Epist. X. *Neglectumque cinerem sine titulo, sine nomine jacere, cujus memoria orbem terrarum gloria pervagetur.* Neque ideo tamen vera lectio damnanda erit. ARNTZEN.

12 *Nilo.*] Poëticum est pro *in Nilum*, *Virgilius: projecit fluvio*, &c. id est, *in fluvium.* ANN. Et *Muncker.* ad *Hyginum* fab. XV.

Jactatus.] Malim *jactus*, quamvis libri IV. excusi *jactatus* legant. SCHOTT. Malim *jactatus* cum Palatinis. GRUT. Male quidem *Nilo jactatus.* ANNA. Si alternis vicibus haec vel illa vox probanda sit, ego malim *jactatus*, cum cunctis MSS. Edit. Ven. & *Mach.* nec caussam video, cur alii voluerint eam damnare. *Lucan.* lib. VIII. vers. 698.

Litora Pompejum feriunt, truncusque vadosis
Huc illuc jactatur aquis.

ARNTZ.

A Servio Codro.] *Lucanus*:

E latebris pavidus decurrit ab aequore Codrus.

Ac paullo inferius,

Sic fatus, parvos juvenis procul aspicit ignes,
Corpus vile suis, nullo custode cremantes.

MACH. *Codri* nominis vestigium nullum habet Palatinorum prior, quod tamen haustum e *Lucani* libro VIII. Pharsaliae versu 715. *Plutarchus* pietatem istam adscribit *Philippo*, *liberto Pompeji.* GRUT. *Codro* ab uno abest Fran, sed reliqui MSS. & Editiones *Servio Codro* constanter scribunt. De cognomine hoc accurate disputat Eruditissimus *Oudend.* ad *Lucanum* lib. VIII. vers. 715. qui existimat non *Codrum* esse appellandum, sed *Cordum*, quomodo apud *Lucanum* ediderat *Grotius*; adeoque hic reponendum ex *Tacito*, *Caesio Cordo*; sed cum aliter sentiant MSS. & eo loco & hic, nihil novandum duco. *Codros* iis temporibus Romae notos fuisse ostendit *Codrus* Poëta, cujus mentionem facit *Virg.* Ecl. VII. vers. 22. ad quem locum *Servius* & Schol. *Juvenalis* Sat. I. vers. 2.

Vexatus toties rauci Theseïde Codri.

Cordus exstat apud *Plinium* Ind. lib. VII. & quos adtulimus sup. cap. XIV. Itaque cum nihil certi de vero hujus hominis cognomine constat, MSS. lectionem admisi. Si quid mutandum, quod non puto, scribi posset *a servo rogo* &c. ut *Codro* ex sequenti *rogo* male traxerit originem, quare etiam deesse in Fran. monuimus. Fuit enim iste libertus Pompeji, teste *Plut.* Pomp. p. 661. quem ille *Philippum* vocat. *Servum* appellavit ad augendam rei indignitatem, unde *Appianus* tantum dicit λοιπὸν σῶμα τὶς ἔθαψεν, *quidam*, homo vilioris conditionis, lib. II. Bell. Civ p. 788. ARNTZEN.

Inscribente sepulcro.] *Inscribendo in ejusdem sepulcro*, Mediol. qui mox ita interpungit. *Ab Achilla satellite Aegyptio, velamine involutum.* SCHOTT.

Hic situs est Magnus.] Usurpatur a *Lucano* lib. VIII. Belli Pharsalici hemistichii loco. Solet fere concise *Magni* nomine laudari, quod a Sulla Dictatore, qui eum ob singularem virtutem amabat, datum recordor: quo nomine & Persas, Re-

tellite, Aegyptio velamine involutum cum annulo Caesari praesentatum est, qui non continens lacrymas, illud plurimis & pretiosissimis odoribus cremandum curavit.

ges suos appellare solitos, refert *Plutarchus*. Exempla infinita poëtarum sunt, ut me multitudo deterreat vel in uno *Lucano*. Vide & versus in fragmento *Petronii Arbitri*. Adrianus autem Imperator in Aegyptum veniens collapsum jam vetustate Pompeji sepulcrum instauravit addito hoc versu:

Ossa Viri Magni tenui quam clausa sepulcro.

Auctor *Xiphilinus* ea *Dione* in Adriano. Vide *Egnatium* ad *Spartiani* Adrianum. Meminit & Montis Cassii non procul Aegypto sepulcro Pompeji celebris lib. IV. cap. IX. *Nic. Nicolaius* Geographus Regius. SCHOTT. Hanc inscriptionem hemistichii loco retulit *Lucanus*:

HIC SITUS EST MAGNUS, placet hoc, fortuna! sepulcrum
Dicere.

Unde non abs re conjectare quis possit apud nostrum legendum esse absque voce *Pompejus*, *hic situs est Magnus*, nam *Magni* nomine concise Pompejus vocabatur. ANNA. *Hic positus est* omnes Editiones ante *Aldum*, qui videtur hoc ex sententia *Lucani* mutasse, ut Noster cum illo potissimum poëta loqueretur. Sed *positus* quoque confirmant nostri scripti, qua voce uti voluit *Aurelius*, ne Poëtam videretur agere. *Ovidius* lib. IV. Trist. El. III. vers. 45.

Et cinis in tumulo positus jacuisset avito.

Albinov. ad *Liviam* vers. 69.

Vix posito Agrippa, tumuli bene janua clausa est.

Tale tamen hemistichium supra est in Hannibale: *Hannibal hic situs est.* Deinde *Pompejus* exsulat ab omnibus scriptis, pro quo primam tantum litteram *P* locant priscae Editiones. Facile ea possumus carere, quod viderat quoque Praestantissima *Anna*, cujus judicium secutus est Doctiss. *Oudendorp.* ad *Lucan.* lib. VIII. vers. 715. De sepulcro Pompeji plura *Erhard.* ad *Petron.* Sat. c. CXX. p. 565. Ceterum in nota *Schotti* ipse Auctor voluerat verba ultima a *meminit* &c. ad finem deleri, ut monuit in add., sed cum ceteri post eum Editores illa exhibuerint, & hic legi passus sum. ARNTZ.

13 *Caput ab Achilla.*] *Plutarchus* in fine vitae Pompeji ita scribit: Caeterum non multo post Caesar in Aegyptum sic perturbatam provinciam profectus, afferentem Pompeji caput, ut scelus, execratus est, ab ipso avertit, gemmam vero Pompeji cum suscepisset, occulte illacrimavit (ejus gemmae signum erat ensis) Achillam atque Photinum jugulavit. Claudat itaque opusculum nostrum carmen vernaculum laureati poëtae *Petrarchae* ita canentis nonagesimo septimo cantu:

Cesare poi ch'el traditor de Egypto
Gli fece el dono de l'honorata testa
Celando la legreza manifesta
Pianse con gli ochi fora, si come e scripto.

Lucanus idem afferit,

Utque fidem vidit sceleris, tutumque putavit,
Jam bonus esse socer, lacrymas non sponte cadentes
Effugit, gemitusque expressit pectore laeto.

MACH.

Preciosissimis odoribus cremandum.] Idem eodem in loco ita carmine comprobat,

- - - Vos condite busto
Tanti colla ducis, sed non ut crimina tantum
Vestra tegat tellus: justo date thura sepulcro,
Et placata caput, cineresque in littore fusos
Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.

IDEM.

ADDITAMENTUM VIRORUM ILLUSTRIUM

EX LIBRIS ANTIQUIS MANU DESCRIPTIS.

CAPUT LXXVIII.

ARGUMENTUM.

Divus dicitur, Thermo contubernalis in Asiam proficiscitur, impudicitiae infamatur, Dolabellam judicio opprimit, Rhodum petit, a piratis capitur & redimitur, Lusitaniam, Galliam & Britanniam subigit, Pompejum in Pharsalia vincit, Pharnacem fugat, Jubam, Scipionem & Pompeios juvenes vincit, a Cassio & Bruto occiditur Cajus Julius Caesar.

1 Cajus Julius Caesar, veneratione rerum gestarum Divus dictus: contubernalis Thermo in Asiam profectus, cum saepe ad Ni-
2 comedem Regem Bithyniae commearet, inpudicitiae infamatus est.
3 Mox Dolabellam judicio oppressit. Dum studiorum caussa Rhodum petit,

1 *Divus dictus.*] A C. Octavio, Imperatore & Caesare creato. Siquidem ludis, quos ei Octavius haeres consecrato edebat, stella crinita per VII. dies fulsit; creditumque esse animam Caesaris in coelum recepti: dictumque *Julium sidus*. *Plutarchus* in Caesare. *Horat.* lib. I. Carmin. Oda XII. & *Sueton.* c. LXXXVIII. SCHOTT.

Quae hic a *Schotto* addita sunt augmenta, in sex, quibus usi sumus, Codicibus non apparent, quare ea leviori tantum cura perlustravimus.

Thermo.] De quo *Sueton.* cap. XI. SCHOTT.

2 *Dolabellam.*] De quo *Suetonius* cap. IV. At illum repetundarum postulatum, tandem adsolutum dicit. IDEM.

4 *Rhodum*

petit, a piratis captus & redemtus, eosdem & postea captos punivit. 4 Praetor Lusitaniam, & post Galliam, ab Alpibus usque, & Oceanum bis classe transgressus, Britanniam subegit. 5 Cum ei triumphus a Pompejo negaretur, armis eum urbe pulsum in Pharsalia vicit. 6 Capite ejus ablato flevit & honorifice sepeliri fecit. mox a satellitibus Ptolemaei obsessus, eorum & Regis nece Pompejo parentavit. 7 Pharnacem Mithridatis filium fama nominis fugavit. 8 Jubam & Scipionem in Africa. Pompejos juvenes in Hispania apud Mundam oppidum ingenti praelio vicit. 9 Deinde ignoscendo amicis odia cum armis deposuit, nam Lentulum tantum, & Afranium, & Faustum Sullae filium jussit occidi. 10 Dictator in perpetuum factus a senatu; in curia, Cassio & Bruto caedis auctoribus tribus & viginti vulne-

3 *Rhodum petit.*] Ut Apollonio Moloni clarissimo tum dicendi magistro operam daret: hunc audivit & Cicero. IDEM.

Captus.] Circa Pharmacusam insulam, & redemptus L. talentis. Piratas captos, primum strangulatos, cruci, ut inter jocum minatus saepe fuerat, suffixit. *Sueton.* cap. LXXIV. in Caesare. L. Fenestella in Epitoma apud *Diomedem* Grammaticum decollasse ait. IDEM.

4 *Praetor Lusitaniam.*] An. U. C. 693. ANN.

Post.] An. U. C. 694. 95. 96 & 97. EAD.

Bis.] Semel an. U. C. 698. iterum an. 699: EAD.

5 *Cum ei triumphus negaretur.*] Opinor aliam caussam fuisse: quod in sententiam Scipionis Metelli S. C. factum esset, Caesarem, nisi intra certam diem exercitum dimitteret, contra remp. facturum videri, & ipse proximis comitiis absentis sui rationem haberi volebat. *Sueton.* Caes. XXVIII. *Torr.* & XXIX. XXX. SCHOTT.

In Pharsalia vicit.] Supra in Pompejo. ANN.

6 *Ablato.*] Vox haec sine dubio corrupta est ex *oblato*, cum praecisum Pompeji caput tanquam egregium munus Caesari obtulerint Aegyptii. Vide *Lucanum* lib. IX. vers. 1010. *Livium* Epit. CXII. *Cum ei Theodotus* caput *Pompeji & annulum* obtulisset. *Celsum* in Vita Caes. p. 214. *Pompeji* caput *atque annulus* offertur. Hanc vocem per προσφέρειν exprimunt eadem in re Graeci, *Plutarch.* in Pomp. p. 662. & *Appian. Alex.* lib. II. Bell. Civ. p. 792. ARNTZ.

Mox.] An. U. C. 706. ANNA.

Obsessus.] In regia, *Flor.* lib. IV. cap. II. EAD.

Regis nece.] Qui aqua suffocatus periit. EAD.

7 *Pharnacem.*] Eum Caesar quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie. EAD.

8 *Jubam.*] Mauritaniae Regem. Vide *Flor.* IV. II. apud Thapson Africae opidum pugnatum an. U. C. 707. EAD.

Mundam.] Boeticae urbem in inferiori Hispania. EAD.

Vicit.] An. U. C. 708. Vide *Flor.* IV. II. EAD.

9 *Lentulum.*] Tametsi MSS. sic legant, credo scribendum *L. Caesarem*, quem cognatum suum utpote sibi semper infestum, jussit occidi. *Dio* lib. XLIII. *Sueton.* cap. LXXV *Afranium*, cui semel in Hispania ignoverat, & quem quia iterum arma contra se tulerat, jussit occidi. *Caesar* extremo Commentario primo Belli Civilis. *Florus* CX. Epitome *T. Livii: Vellejus Paterculus* II. lib. & *Ann. Florus* lib. IV. L. vero Cornelium Faustum Sullam interfici jussit, quod gener Cn. Pompeji Magni esset, & de vindicta suspectus. *Paullus Orosius* lib. VI. cap. XVI. & *L. Ann. Florus* lib. IV. filiam Pompeji cum liberis etiam interemtam scribunt, si recte codices habent; a quibus *Appianus* lib. II. Belli Civilis, & seu *Hirtius*, seu *Oppius* dissentiunt, qui incolumitatem a Caesare datam affirmant. SCHOTT. *Lentulum* tamen minime nominat *Florus* lib. IV. cap. II. §. ultimo, sed neque a quoquam positus inter eos, quos interfecit Caesar. itaque jure ambigunt de veritate scripturae viri docti. GRUT. Pro *amicis* sensus videtur requirere, ut legamos *inimicis*.

10 *In perpetuum.*] Admonendum semel perpetuo in MSS. esse unica dictione *imperpetuum*. Dictus autem a M. Aemilio Lepido, ejus anni Praetore, qui post III. Vir. R. P. C. factus est. *Plutarchus* a senatu dictum ait, & undecim dies gessisse scribit. Vide *Caesar.* Comm. II & III. initio

 de

vulneribus occifus eft; cujus corpore pro roftris pofito, fol orbem fuum celaffe dicitur.

de Bello Civili. SCHOTT. Contra leges. Dictaturae imperium tantum femeftre & nunquam in annum proregatum invenias, nifi id per extremam Reip. neceffitatem factum fit. ANNA.

Occifus eft.] An. U. C. 709. EAD. Quod hic fcribit Nofter de Eclypfi folis falfum effe oftendit fummus *Scaliger* de Emend. Temp. lib. v. p. 441.

CAPUT LXXIX.

ARGUMENTUM.

In familiam Juliam transfertur, Brutum & Caffium, Sextum Pompejum & Marcum Antonium debellat, reliquam orbis partem domat, Jani portas claudit, Dictator fit perpetuus, & Divus Auguftus appellatur Octavianus Caefar.

1 Caefar Octavianus ex Octavia familia in Juliam tranflatus, in ultionem Julii Caefaris, a quo heres fuerat inftitutus, Brutum & 2 Caffium caedis auctores in Macedonia vicit. Sextum Pompejum Cn. Pompeji F. bona paterna repetentem, in freto Siculo fuperavit. 3 Marcum Antonium Confulem Syriam obtinentem, amore Cle- 4 opatrae devinctum, in Actiaco Ambraciae litore debellavit. Reliquam

1 *Caefar Octavianus.*] In his breviores erimus, quod exftent copiofae de his Veterum lucubrationes, *Suetonii*, *Dionis*, *Sex. Aurelii Victoris*, eorumque qui Caefarum vitas confcripfere. SCHOTTUS.

Octavia Familia.] Velitris oriunda. ANNA.

In Macedonia vicit.] In Campis Philippicis an. U. C. 711. Vide *Flor.* lib. IV. cap. VII. EAD.

2 *Sextum Pompejum.*] *Florus* lib. IV. c. VIII. EAD.

In freto Siculo.] *Tota mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppreffus eft. Florus* An. U. C. 717. EAD.

3 *Confulem.*] Vox *Confulem* mihi fufpecta eft. Neque enim tunc conful erat Antonius. EAD. Sed accipiamus hanc vocem generaliori fignificatione, de quocunque Inperatore vel Duce, qui bellum gerit, quomodo aliquoties fupra, adde Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. II. cap. XIV. §. 5.

In Actiaco Ambraciae litore.] An. U. C. 722. Vide

quam orbis partem per legatos domuit. Huic Parthi ſigna, quae Craſſo ſuſtulerant, ultro reddiderunt. Indi, Scythae, Sarmatae, 5 Daci, quos non domuerat, dona miſerunt. Jani gemini portas 6 bis ante ſe clauſas, primo ſub Numa; iterum poſt primum Punicum bellum; ſua manu clauſit. Dictator in perpetuum factus, a ſe- 7 natu, ob res geſtas Divus Auguſtus eſt appellatus.

Vide *Flor.* lib. IV. cap. XI. ANNA.

Reliquam orbis partem.] *Flor.* lib. IV. cap. XII. EAD.

4 *Suſtulerant.*] *Abſtulerant* alii: *Horat.* lib. IV. Od. XV.

Et ſigna noſtro reſtituit Jovi.

SCHOTT.

Ultro reddiderunt.] Idem *Florus. Parthi quoque quaſi victoriae poeniteret, rapta clade Craſſiana, ultro ſigna retulere.* Sed falſum eſt, ſigna Romana a Parthis reddita, cum Phraatis filium Auguſtus remiſiſſet. Quare ſciens & volens *Horatius* etiam falſus eſt lib. IV. Od. XV.

- - - Tua, Caeſar, aetas
Fruges & agris rettulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Jovi,
Derepta Parthorum ſuperbis
Poſtibus.

ANNA. Quid ſibi velit hac nota belliſſima Femina, ego non percipio, utique certum eſt ſigna a Parthis Romam eſſe relata, cum in eo tantum diſſentiant Veteres, utrum hoc metu Auguſti fecerit Phraates, an ut filium redimeret. Vide *Freinsh.* ad *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 63. Quare fortaſſe voluit *Anna* indicare, ſigna non *reddita ultro*, ſed potius *redemta* eſſe. Sed tum non video, quare *Horatium* falſi accuſet. ARNTZ.

5 *Inde Scythae.*] Sic MSS. ſcribe *Indi, Scythae:* adſtipulante *Sexto Aurelio Victore* in Auguſto. SCHOTT. *Horat.* lib. IV. Od. XIV.

Te cantaber non ante domabilis
Medusque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô tutela praeſens
Italiae, Dominaeque Romae!

Indi ultra & intra Gangem noti ſunt, *Scythae* ad ultimam ſeptemtrionis plagam ſupra mare Caſpium. ANNA.

Sarmatae.] Ad fluvium Rham, qui in mare Caſpium incurrit. EAD.

Daci.] Ad Danubium.

6 *Jani gemini.*] Jani templum tempore Numae Pompilii, a quo aedificatum eſt, clauſum anno ab U. C. XLII. & annis prope XL. Iterum C. Atilio Bulbo II. T. Manlio Torquato Coſſ. anno DXVIII. poſt primum Punicum bellum & uno anno duntaxat clauſum. *Oroſius* III. cap. VIII. lib. IV. cap. XII. tertio poſt Caeſaris Auguſti ad Actium de Antonio & Cleopatra victoriam, pace terra marique parta, anno IↃCCXXIV. *Livius* lib. I. ab U. C. *Suet.* in Auguſto cap. XXIII. ubi pro *tertio clauſit* in veteribus MSS. eſt *ter cluſit: L. Annaeus Florus, Oroſius* lib. III. cap. VIII. & IV. cap. XXII. *Plutarchus* de Fortuna Romana & alii. SCHOTT. Luculenter in hac materia verſatus eſt accuratiſſimus *Maſſonius* in Jani Templo Chriſto naſcente Reſer. & praeſertim Janum ter ab Auguſto clauſum fuiſſe evincit ſect. II. cap. I. & ſeqq.

Portas.] Quae apertae bellum: clauſae pacem indicabant. ANNA.

Poſt primum Punicum bellum.] An. U. C. 519. EAD.

Clauſit.] Ter clauſit. Vide quae apud *Flor.* lib. IV. cap. XII. dicta ſunt. EAD.

7 *Dictator in perpetuum.*] De hoc ſupra dictum. Hunc honorem Auguſtus fortiter repulit. EAD.

Auguſtus.] Ut, dum terras colebat, ipſo nomine & titulo conſecraretur. *Auguſtus* enim majeſtatis divinae vox eſt, qua, quae diis conſecrata ſunt, inſigniuntur. EAD.

CAPUT LXXX.

ARGUMENTUM.

Sociorum caussae ut se favere dicat non adducitur, Pto'emaei pecuniam summam cum fide Romam perducit, Pompeji partes sequitur, & illo victo Uticae semet occidit Cato Praetorius.

1 Cato Praetorius, Catonis Censorii pronepos, cum in domo avunculi Drusi educaretur, nec pretio, nec minis potuit adduci a Q. Popedio Silone Marsorum Principe, ut favere se caussae Socio-2 rum diceret. Quaestor in Cyprum missus ad vehendam ex Ptolemaei hereditate pecuniam, cum summa eam fide perduxit; prae-2 terea conjuratos puniendos censuit. Bello civili, Pompeji partes sequutus est; quo victo exercitum per deserta Africae duxit, ubi 4 Scipioni Consulari delatum ad se inperium concessit. Victis partibus Uticam concessit, ubi filium hortatus, ut clementiam Caesaris experiretur, ipse lecto Platonis libro, qui de bonis mortis est, semet occidit.

1 *Catonis Censorii.*] Cujus supra vita est descripta cap. XLVII. Vide genealogiam Catonum ex *Ciceronis* libro de laude M. Catonis apud *Agellium* lib. XIII. cap. XVIII. & *Macrob.* lib. VI. c. II. SCHOTT.

Nec minus.] E caenaculo enim praecipitaturum minabatur. IDEM.

A Qu. Popedio.] Sic emendo: in MSS. erat *ab Pedio*, pro *a Q. Popedio* vel *Pompedio*, de quo diximus in Metellum Pium: ubi vulgati codices *Q. Pompejum* corrupte scribunt. *Plutarchus* in Mario *Pompedium* appellat. IDEM.

Caussae sociorum.] Qui jus civitatis sibi a Druso promissum armis repetebant. Inde bellum *sociale*, de quo supra. ANNA.

2 *Quaestor in Cyprum missus.*] Vide quae apud *Florum* dicta sunt lib. III. cap. IX. EAD. Mox credo legendum esse *ad advehendam* ex illis quae notavimus sup. ad cap. XIX. §. 2. & *Torren.* ad *Valer. Max.* lib. I. cap. VIII. exem. 2. ARNTZEN.

Heriditate.] Cave hic *haereditatem* ita accipias quasi populum Romanum Ptolemaeus haeredem fecerit. Nam contra est. *Haereditate*, id est, bonis. Vivo enim adhuc Ptolemaeo, Clodius ei infensus legem tulit, ut ejus bona publicarentur, & Cyprus in provinciae formam redigeretur. Missus igitur Cato, qui ejus bona ad populum Romanum transferret. ANNA.

Conjuratos.] Lentulum & alios. Ejus orationem vide apud *Sallustium* Catilinaria. EAD.

3 *Per deserta Africae.*] *Vellejus* lib. II. cap. LIV. *Eorumque* (Jubae & Scipionis) *copias auxerat Marcus Cato, ingenti cum difficultate itinerum locorumque inopia, perductis ad eos legionibus: qui vir cum summum ei a militibus deferretur imperium, honoratiori parere maluit.* EAD.

4 *Uticam.*] Maritimam Africae urbem prope Carthaginem. EAD.

Platonis libro.] Φαίδων ἢ περὶ ψυχῆς. Vide *Valer. Max.* lib. III. cap. II. SCHOTT. Qui *Phaedon* dicitur, de immortalitate animae hic egit *Plato*. In eum librum extat *Callimachi* epigramma quod interpretes non intellexerunt: illud vide editionis nostræ pag. 135. ANNA.

CAPUT LXXXI.

ARGUMENTUM.

Genus ab Attio Tullo ducit, Athenis Antiochum philosophum audit, Rhodi Molonem rhetorem magistrum habet, Siciliam quaestor habet, Verrem repetundarum aedilis damnat, Ciliciam latrociniis praetor liberat, conjuratos consul capite punit, in exsilium agitur, Romam redit, Pompejum bello civili sequitur, a Caesare veniam accipit, Antonium hostem judicat, & fugiens occiditur M. Tullius Cicero.

Marcus Tullius Cicero, genere Arpinas, patre Equite Romano 1 natus, genus a Tullo Attio Rege duxit. Adolescens Roscia- 2 no judicio eloquentiam, & libertatem suam adversum Sullanos ostendit, ex quo veritus invidiam Athenas studiorum gratia petivit, ubi

1 *Marcus Tullius Cicero.*] Hujus vitam carptim delibabimus: neque enim copiose persequi est animus, tantum in fontes digitum intendam. Extat enim Ciceronis per annos consulares tam accurate digesta historia a *Francisco Fabricio* Marcodurano, post *Plutarchum*, *Sebastianum Corradum*, & *Benedictum Herbestum*, ut omneis omnium in Ciceronem conatus exiguo libello superasse videatur. Illum autem manuscripto nostro quoque usum (ex Clivia enim liber allatus est) constat: Ait enim se in vetusto codice de Viris illustribus vitam Ciceronis breviter comprehensam legisse, quae hac appendice inclusa est: caeterum *Fabricii* vitam nisi invidae Parcae magno rei litterariae damno abrupissent, *Demosthenis* vitam inchoatam olim, ac similiter contextam, & jam ut audio affectam, haberemus: quam haeredum beneficio aliquando editum iri confido. SCHOTT.

Arpinas.] Arpinum urbs apud Hirpinos. ANN.

Patre equite Romano.] At fulloniam fecisse, ac vites oleasque semper coluisse *Q. Fufius Calenus* apud *Dionem* lib. XLVI. ait. Meminit patris sui Ciceto II. de Legib. & Epistola V. lib. I. ad Atticum. SCHOTT.

Genus a Tito Tatio Rege.] *Eusebius* in Chtonicis & *Plutarchus* in vita Ciceronis genus ad Volscorum Regem retulere, sed *Tullum Attium* nominant: tametsi quidam codices Τύλλος Ἄππιος pro Ἄττιος male: in Coriolano vero Ἀμφίδιος, non minus vitiose scribunt. *Dionysius Halicarnasseus* semel Τύλλος Ἀτίδιος: alibi recte semper appellat: quo de in Coriolano nostro quoque mentio facta. *Silius Italicus* lib. VIII. *Tullum* quoque vocat.

Tullius aeratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto. &c.

IDEM. Et quae breviter supra nos cap. XIX.

2 *Rosciano judicio.*] Contra L. Sullae dominantis opes Sextum Roscium Amerinum parricidii reum defendit. *Cic.* Offic. II. Et primam caussam in Bruto vocat, publicam scilicet: nam pro Quinctio privatam apud Aquilium Gallum judicem egit anno aetatis XXVI. post Romam conditam DCLXXII. *Quinctil.* lib. XII. cap. VI. Vide *Agellium* lib. XV. cap. XXVIII. qui *Corn. Nepotem*, ut *Fenestellam Pedianus*, erroris convicit, de anno actionis Roscianae: disces ibidem & annum nati Ciceronis. Dixit & pro Q. Roscio comoedo anno DCLXXVII. aetatis XXXI. ut recte *Fabricius*, repugnantibus reliquis, defendit. SCHOTTUS. Cum Roscius Amerinus Romae occisus esset, ejus bona tanquam proscripti Sulla hastae subjecit, ea emit Chrysogonus ejus libertus duobus millibus nummum. Sed cum filius idemque haeres Roscii patris bona ita vendita esse aegre ferret, eaque sexagies esse demonstraret, Sulla coargui se graviter tulit, & Roscii filii nomen opera Chrysogoni de parricidio deferendum curavit. Cum Roscii patrocinium ob Sullae metum nemo susciperet, adolescens ad Ciceronem confugit, qui annos natus XXVII. eum contra Sullae dominantis opes defendit. Victor in caussa, magna in admiratione fuit, & ipse *Cicero* in Bruto sic scribit: *Itaque prima caussa publica pro Sexto Roscio dicta tantum commendationis habuit, ut non ulla esset, quae non nostro digna patrocinio videretur.* ANN.

Ex quo veritus invidiam.] Sic & *Eusebius* in Chronicis, *Calenus* apud *Dionem* lib. XLVI. & *Plutarchus*. Ipse tamen in Bruto eam caussam dicit

ubi Antiochum Academicum philosophum studiose audivit. Inde eloquentiae gratia Asiam, post Rhodum petiit, ubi Molonem Graecum, Rhetorem tum disertissimum magistrum habuit; qui flesse dicitur quod per hunc Graecia eloquentiae laude privaretur. Quae-3 stor Siciliam habuit. Aedilis C. Verrem repetundarum damnavit. 4 Praetor Ciliciam latrociniis liberavit. Consul conjuratos capite punivit.

cit in Graeciam proficiscendi fuisse, quod infirmitate corporis vocis contentionem in dicendo latera non ferrent. Triennium ergo a patria studiorum caussa afuit, temperavitque vocem; ut ad orandum paratior redierit, & validior. SCHOTT.

Athenas studiorum gratia.] Post biennium quam Roscium defenderat. ANNA.

Ubi Antiochum.] Ascalonitam scilicet, ut *Plutarchus* vocat: de quo *Cicero* I. de Natura Deorum, in Bruto, Lucullo, & I. de Legibus, *Plutarchus* in Cicerone & Lucullo. SCHOTT.

Audivit.] Sex menses. *Cicer.* in Bruto. *Cum venissem Athenas, sex menses cum Antiocho veteris Academiae nobilissimo, & prudentissimo Philosopho, fui, &c. post a me Asia tota peragrata est.* ANNA.

Molonem.] MS. C. noster *Milonem* depravate scripserat, nescio quid de Annio Milone, quem Cicero reum caedis Clodianae defenderat, somnians. *Molonem* omneis appellant: quem audivit anno aetatis XXIX. DCLXXV. post Romam conditam. Antea quoque Romae eidem operam dederat aetatis XX. ab U. C. DCLXVI. testis *Cicero* ipse in Bruto: *Plutarchus* in Cicerone & Caesare. *Strabo* lib. XIV. *Quinctilianus* lib. III. cap. I. *Sueton.* in Julio. *Valer.* lib. II. cap. I. Rursus anno XXVI. aetatis, DCLXXII. post U. C. cum legatus *Molo* ad Senatum Romanum de praemiis venerat: Rhodos enim sola bello Mithradatico in fide Romana permansit. *Cicero* in Bruto. Ad Praeturam usque Graece declamasse auctor est *Suetonius* de Claris Rhetoribus. Noster c. LXXVI. & *Paterculus* libro priore post primam lacunam. *Juvenalis* Satyra X. de eloquentia plerumque perniciosa:

- - - Saevus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenae.
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.

SCHOTT.

Qui flesse dicitur.] *Plutarchus* tristem fingit, neque orante Cicerone Graece laetitiam prae se tulisse. SCHOTT. Apollonius Molo Latinae linguae rudis Ciceronem oravit, ut Graece declamaret, in quo cum ideo illi obtemperasset, quod putaret se ita melius corrigi posse, Apollonius neque orante Cicerone laetitiam prae se tulit, & cum perorasset, defixus in cogitatione diu sedit, quod ubi Ciceronem aegre ferre sensit, haec ejus vox erupit: *Te equidem, M. Tulli collaudo & admiror. Sed me Graecorum fortunae miseret, cum videam doctrinae & eloquentiae laudem, quae sola nobis reliqua erat, per te ad Romanos translatam esse.* ANNA.

3 *Quaestor.*] Urbanus aetatis anno XXXI. U. C. DCLXXVII. *Cicero* in Pisonem. Verrina VII. Famil. lib. VII. epist. XXXI. SCHOTT.

Siciliam habuit.] Anno insequenti. Quaestor autem erat Lilybaetanus, praetore Sexto Peducaeo, ut *Asconius*: & M. Curtio, ut ipse oratione post reditum in senatu affirmat. Accidebat autem ut unus quaestor duorum Praetorum esset. *Nicolaus Gruchius* II. de Comitiis. Duplex vero in Sicilia Quaestor erat. unus Lilybaetanus: alter Syracusanus dictus. *Plutarchus*, *Asconius Pedianus* & *Cicero* pro Plancio, Verrina II. & VII. IDEM. Latius haec omnia, unde sua hausit Doct. *Schottus*, tractat *Fabricius* in Histor. Cicer. p. 69.

Aedilis.] An. U. C. 683. aetatis suae 37. ANNA.

C. Verrem.] Verres ex Praetura Siciliam provinciam per triennium tenuerat, atque in ea fuerat libidinose, avare, crudeliterque versatus, quare repetundarum reus a Siculis postulatus est, quorum patrocinium suscepit Cicero. EAD.

Praetor Ciliciam.] Fuit urbanus Praetor A. U. C. DCXXCVII. Aetatis XLI. Ciliciam vero Provinciam Consularem privatus sorte obtinuit DCCII. ab U. C. aetatis LVI. auctore *Plutarcho* & *Cicerone* ad Attic. lib. V. Epist. XV. Fam. lib. III. Epist. VI. Itaque Praetor hic non eum significat, qui jurisdictioni in urbe praeest, sed qui cum imperio extraordinario in provinciam missus est. Graecis στρατηγός. SCHOTT. De hac significatione vocis *Praetoris* supra egimus c. LXIII. §. 2.

Liberavit.] Vide ad Atticum lib. V. Epist. XX. Famil. lib. II. Epist. X. lib. XV. Epist. IV. ANN.

Consul.] An. U. 690. aetatis suae 45. EAD.

Conjuratos.] Lentulum, Cethegum, Statilium, Gabinium, & alios, qui cum Catilina conjuraverant. EAD.

4 *Invidia*

nivit. Mox invidia P. Clodii, inſtinctuque Caeſaris & Pompeji, 4 quos dominationis ſuſpectos, eadem, qua quondam Sullanos, libertate perſtrinxerat, ſollicitatis Piſone & Gabinio Conſulibus, qui Macedoniam, Aſiamque provincias in ſtipendium opera hujus acceperant, in exſilium actus; mox ipſo referente Pompejo rediit, eumque civili bello ſequutus eſt. Quo victo veniam a Caeſare ultro 5 accepit; quo interfecto Auguſtum fovit; Antonium hoſtem judicavit. Et cum III. Viros ſe feciſſent, Caeſar, Lepidus, Antoniusque, 6 concordia non aliter viſa eſt inter eos jungi poſſe, niſi Tullius necaretur; qui, inmiſſis ab Antonio percuſſoribus, cum forte Formiis

4 *Invidia P. Clodii.*] Qui tunc Tribunus plebis erat. EAD.

Sullanos.] Cum Roſcium defendit. EAD.

Sollicitatis.] Clodius pactus cum Conſulibus, Gabinio Syriam, Babylonem, Perſas, Piſoni Achajam, Theſſaliam, Graeciam, Macedoniam, omnemque Boeotiam dedit. EAD.

Piſone & Gabinio.] L. Calpurnius Piſo Caeſonius & A. Gabinius Conſules in Faſtis Capitolinis nominantur anno, ni fallor, DCXCV. SCHOTT.

Macedoniam Aſiamque.] Hoc loco *Schottus* pro *Aſiam*, quod erat in MS. repoſuerat *Syriam*, quod ſcilicet exiſtimaret, nimis generale illud eſſe. Sed tamen eo modo emendare neceſſe non eſt, cum non ſolum Syria, verum & aliae Aſiae Regiones Gabinio fuerint attributae, ut conſtat ex *Cicer.* pro Domo cap. XXIII. *Alteri Syriam, Babylonem, Perſas integerrimas pacatiſſimasque gentes ad diripiendum tradidiſſes.* ut non mirum ſit, ſi talem Provinciam *Aſiam* appellet, quomodo *Cicero* Ciliciam *Aſiam* dixit lib. I. ad Quint. Fratr. Epiſt. I. *Quare cura, ut hic annus qui ad laborem tuum acceſſit, idem ad ſalutem Aſiae prorogatus eſſe videatur; quoniam in te retinendo fuit Aſia felicior, quam nos in deducendo.* Similiter *Provincia Aſia* occurrit apud *Tacitum* lib. XIII. Ann. cap. XLIII. & Agric. cap. VI. Et certius lectionis hujus veritas confirmatur ex *Floro* lib. IV. cap. II. §. 12. qui ſcribit Caeſarem Gallias, Craſſum *Aſiam* invaſiſſe provinciam, per quam *Syriam* eſſe intelligendam conſtat ex *Livii* Epit. CV. *Craſſo* Syria *& Parthicum bellum, Caeſari Gallia & Germania dabantur.* ARNTZ.

Opera hujus.] Legendum opinor *operae hujus*, qua de re vide *Sigonium* ſup. 283. SYLBURG. *Opera hujus* intelligi debet de P. Clodio. ſed tale quid vix patitur verborum nexus. itaque non immerito locus haberi queat ſuſpectus de mendo. GRUT. Neque hic locus medicina eget, cum *hic* etiam ſi ſolitarie ponatur non ad proxime praecedens ſed ad ulterius referri ſoleat. Exempla vide apud Cel. *Burmannum* ad *Quinctil.* lib. II. Inſt. cap. V. & Erud. *Cortium* ad *Salluſt.* Jug. cap. XVIII. §. 9. ſimilis eſt locus *Flori* lib. I. cap. XXVI. §. 7. *Ac de ſpurio quidem ſupplicium Pater ipſius ſumſit. Hunc Quinctii dictatoris imperio in medio foro Magiſter Equitum Servilius Ahala confodit.* Si *Sylburgii* conjectura reciperetur, potius Noſter ſcripſiſſet, *hujus operae.* ARNTZ.

In exſilium actus.] An. U. C. 695. aetatis ſuae XLVIII. ANNA.

Referente.] Id eſt, in Senatu verba faciente. EAD.

Pompejo.] Imo L. Mummio Tribuno plebis, & adjuvante Pompejo. EAD.

Civili Bello.] Caeſaris & Pompeji. EAD.

Sequutus eſt.] Vide lib. XIV. Epiſt. VII. Famil. & orat. pro Ligario. Tunc Cicero annum agebat LVIII. EAD.

5 *Ultro.*] Nam praeterquam quod Dolabellae id negotii dediſſet Caeſar victor, ut ad Ciceronem ſcriberet, ut quam primum in Italiam rediret: ipſe literas ad eum ex Aegypto miſit, ut eſſet idem, qui fuiſſet. *Cicero* Epiſtola ult. lib. XIV. ad Fam. & orat. pro Q. Ligario. Vide lib. XI. ad Attic. extrem. SCHOTT.

Antonium.] Coſ. An. U. C. 709. aetatis Ciceronis LXIII. ANNA.

6 *Et cum III. viros.*] An. U. C. 710. Vide *Flor.* lib. IV. cap. VI. EAD.

Concordia non aliter viſa eſt.] Antonius enim nullam conditionem accipere ſeſe dicebat, niſi primus Cicero interficeretur, primis diebus pro Ciceronis ſalute certavit Octavius; ſed tertio demum die ceſſit, ejusque vitam prodidit. EAD.

Formiis quieſceret.] Ita & *Euſebius* in Chronicis. Ad Cajetam in villa ſua, inquit *Valerius* Memora-

Formiis quiefceret, inminens exitium corvi aufpicio didicit, & fugiens occifus eft. Caput ad Antonium relatum.

morabilium lib. I. cap. IV. & *Plutarchus*: *Appianus* vero ad Capuam Ciceronis villam collocat: inde fe a fervis lectica ad mare deferri juffit. Idem *Plutarchus* plures corvos infaufta aufpicia dediffe ait. SCHOTT.

Corvi.] Cum Cicero fervis fe ad Cajetam deportandum navigio commififfet, ubi praedia habebat, & blandum aeftate etefiarum diebus perfugium, e facello Apollinis quod ibidem fupra mare erat, corvi cum clangore ad ejus navem, quae ad littus appellebatur, confeftim advolarunt atque ex utraque parte antennae infidentes partim crocitarunt, partim rudentum capita roftris tutuderunt: idque fignum omnibus infauftum eft vifum. Cicero tamen egreffus in villam fe recepit, & quieti dedit. Ibi corvorum magna pars trifti voce ad feneftram affedit: Unus in lectum devolavit, & roftro veftem, qua Cicero tectus erat, paullatim ab ore ipfius removit. *Plutarchus* Cicerone. *Val. Max.* lib. I. cap. IV. ANNA.

Aufpicio.] Anno priore DCCIX. aliud prodigium exitium ipfi Ciceroni portendere videbatur: Minervae enim fimulacrum, quod in Capitolio, priusquam ex urbe in exfilium abiret, dedicaverat, cum hac infcriptione.

MINERVAE CUSTODI
URBIS.

Vi turbinis diffipatum membris, pronum jacuit, fractis humeris, brachiis, & capite. *Julius Obfequens* & *Dio* libro XIV. & *Auguft.* Civitatis lib. III. cap. XXX. SCHOTT.

Fugiens.] Lectica per filveftres & opacas ambulationes. ANNA.

Occifus eft.] Ab Herennio Centurione & C. Popilio Laenate tribuno militum, quem parricidii reum olim defenderat. quo de vide *Val. Max.* lib. V. cap. III. & *Senecam* in Declamationibus & Suaforiis. Caput & manus dextera, qua Philippicas fcripferat, pro roftris, ubi faepe verba faciens cum ftupore hominum auditus fuerat, in contumeliam ab Antonio collocata. Spectaculum mehercle, horrendum, facinus crudele & impium, five auctorem five percufforem fpectes. Vixit igitur Cicero annos LXIII. menfes II. dies. 5. SCHOTT.

CAPUT LXXXII.

ARGUMENTUM.

Philofophiam & eloquentiam difcit, Cytheridem amat, in Ciliciam quaeftor proficifci non vult, Pompejum bello civili fequitur, a Caefare veniam accipit, Galliam proconful regit, Caefarem occidit, ab Augufto vincitur, & Stratoni cervicem praebet Marcus Brutus.

1 Marcus Brutus avunculi Catonis imitator, Athenis Philofophiam,
2 Rhodi eloquentiam didicit. Cytheridem mimam cum Antonio

nio & Gallo poëta amavit. Quaestor in Galliam proficisci noluit, 3 quod is bonis omnibus displicebat. Cum Appio Claudio in Cilicia 4 fuit, & cum ille repetundarum accusaretur, ipse ne verbo quidem infamatus est. Civili bello a Catone ex Cilicia retractus, Pompe- 5 jum sequutus est. quo victo, veniam a Caesare accepit, & Proconsul Galliam rexit, tamen cum aliis conjuratis in curia Caesarem occidit. Et ob invidiam veteranorum in Macedoniam missus, ab Au- 6 gusto in campis Philippiis victus, Stratoni cervicem praebuit.

2 *Cytheridem.*] *Mimum* male in MS. *Cytheris* autem Meretrix, Volumnii liberta, Antonium in Galliam sequuta est: quam cum Cor. Gallus poëta eximius perdite amaret: ab illa spretus, repulsam impatienter tulit. Hunc igitur x. Ecloga *Virgilius* inducit, illamque Lycoridem nominat:

- - - Tua, Galle, Lycoris
Perque niveis alium, perque horrida castra sequuta est.

Quo loco vide *Servium*, & *Ciceronem* Philipp. II. Idem lib. x. Epist. XII. ad Attic. *M. Antonius Cytheridem secum lectica aperta portat, altera uxorem.* SCHOTT.

3 *In Galliam.*] Omissum est nomen Imperatoris, cui Brutus Quaestor esse noluit, fortasse igitur legendum: *Quaestor cum Caesare in Galliam proficisci noluit.* Caesar enim per illos annos Galliae proconsul fuit. SYLB.

Cum Appio socio.] Sic scriptum reperi, unde conjeci pro *socio*, *Clodio* primum fuisse. *Clodii* enim, *Claudii* ipsi, post dicti sunt migrante diphthongo *au* in *o* ut & *Aula* in *Olla* & similia. SCHOTT.

Cum ille repetundarum.] Eum accusavit P. Cornelius Dolabella. ANNA.

5 *Proconsul Galliam rexit.*] Cisalpinam intellige, a Julio Caesare ad bellum Africanum proficiscente, ei praefectus; auctor *Appianus* lib. II. *Cicero* ad Famil. lib. VI. Epist. VI. qui ad illum quinque Epistolas misit, quae lib. XIII. exstant. Immemor tamen beneficii, de caede Casaris cogitavit, & perfecit. SCHOTT.

6 *Ob invidiam Veteranorum.*] Qui Caesarem diligebant & ejus necem impatienter ferebant. ANN.

Philippiis.] In MSS. assidue, ut non incuria quadam, sed de industria accidisse videatur. Urbs certe Philippi numero multitudinis appellantur. SCHOTT. Non debuerat igitur contra manuscripti Auctoritatem peccare Vir doctissimus, reponendo in textum *Philippicis*, praesertim cum notum sit, adjectiva illa Regionum & in *icus* & *ius* terminari, *Philippius* & *Philippicus*, uti illud eadem hac in voce patet ex *Vellejo* lib. II. cap. LXXXVI. §. 2. *Aut in campis Philippiis, si sic licuisset.* ubi alii itidem *Philippicis*, alii *Philippis*. neglecta una littera, quod fortasse etiam errori ansam dedit apud *Valerium Maximum* lib. I. cap. VII. exem. I. *In campis Philippis Romani exercitus concurrerunt.* uti exstat in Vet. Editt. & MSS. levi mutatione pro *Philippiis*. Ita *Pharsalius* apud Nobil. *Heinsium* ad *Claudian.* VI. Cons. Hon. vers. 400. & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. VI. vers. 576. & lib. VII. vers. 787. qui hoc idem de aliis vocibus observavit ad lib. II. vers. 49. & lib. VI. vers. 402. Similiter *Troïus* apud *Nicolaum Heinsium* ad *Ovid.* Epist. I. vers. 78. quae vox ita emendatior occurrit apud *Senecam* in Cod. scripto in Agam. vers. 637.

Secura metus Troïa pubes
Sacros gaudet tangere funes.

ARNTZ.

Stratonis.] Pro liberti nomine, librarii *Strabonis* scripserant, *strabi* & ipsi fortasse, quos inter caecos Reges esse pueri didicerunt. Vide *Valer. Max.* lib. VI. c. V. & *Plutar.* in Bruto. SCHOTTUS. *Ipse quoque uni comitum suorum confodiendum praebuit latus. Florus* lib. IV. cap. VII. ANNA.

CAPUT LXXXIII.

ARGUMENTUM.

In Syria Crassi quaestor est, Osacem superat, Caryota cognominatur, Caesarem oppugnat, civili bello Pompejum sequitur, a Caesare veniam accipit, conjurationis adversus Caesarem auctor est, ab Antonio vincitur, & Pandaro jugulum praebet C. Cassius Longinus.

1 Cajus Cassius Longinus Quaestor Crassi in Syria fuit, post cujus 2 caedem, collectis reliquiis in Syriam rediit. Osacem praefe-3 ctum regium apud Orontem fluvium superavit. Dein quod coëmtis Syriacis mercibus foedissime negotiaretur, Caryota cognomi-4 natus est. Tribunus plebis Caesarem oppugnavit. Bello civili 5 Pompejum sequutus classi praefuit. A Caesare veniam accepit, tamen adversus eum conjurationis auctor cum Bruto fuit, & in caede dubitanti cuidam, vel per me, inquit, feri; magnoque exercitu comparato, in Macedonia Bruto conjunctus in campis Philippiis ab Antonio victus, cum eandem fortunam Bruti putaret, qui Caesarem

2 *Osacem.*] Sic emendo de ingenio. *Osaces* enim appellatur dux Parthorum insignis, qui [*Paterculus* II. XLVI. vide & *Vulcatium Gallicanum* in Avidio Cassio initio, *Paullum Orosium* VII. cap. XIII.] Pacori, filii regis Orodis [Sic & *Florus* appellat de quo *Oros.* VI. cap. IV. *Appiano* Ὀρώζης. *Dioni* vero Ὀρώδης est. aliis Horodis Albanorum Rex] nomine &c. in Syriam exercitum ductavit. *Dio* lib. XL. *Justinus* XLII. *Plutarchus* & *Cicero* lib. V. ad Attic. Epist. XX. & lib. II. ad Famil. Epist. X. & Philippica II. In MSS. *Lysacen* scriptum inveni & *Sysacen*: quem non agnosco. SCHOTT. Quae parenthesibus inclusa sunt, in addendis deleri jusserat Vir Erud. sed cum a sequentibus Editoribus tamen recepta sint, & hic exprimi sum passus.

Orontem.] In Syria. ANNA.

Superavit.] An. U. C. 702. EAD.

3 *Syriacis.*] *Horatius* Od. lib. I. cap. XXXI.

- - - Dive & aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce.

Fuere autem *Syri* mercatores. *Strabo*, *Mela* libro I. cap. XII. *Ezech.* XXVII. *Syrus negotiator tuus.* D. *Hieron.* Epist. ad Demetriadem *avidissimos mortalium Syros* vocat. Et *Salvianus* lib. IV. de Vero Judicio, *negotiatorum & Syrorum vitam nihil aliud esse* ait, *quam meditationem doli & trituram mendacii.* SCHOTT.

Caryota.] *Varro* lib. II. de Re Rust. cap. I. extr. *Non scitis palmulas Caryotas Syria parere in Judaea, in Italia non posse.* De Caryotis saepe *Plinius*, meminitque *Strabo* lib. XVII. Geogr. SCHOTT. *Caruota* seu *Caryota* proprie sonat eum, qui Caryotis palmulis negotiatur, quarum palmularum mentio apud *Dioscoridem* lib. I. cap. CXLIX. & *Aëtium* lib. II. cap. XXX. Nec non apud *Varronem* de Re Rust. lib. II. cap. I. & apud *Plinium* compluribus in locis. Simili scommate Vespasianus ab Alexandrinis dictus est Κυβιοσάκτης, ut in ejus vita tradit *Suetonius* c. XIX. SYLB. Quippe cum in Syria tantum *caryotae* nascantur, iis praecipue negotiabatur. ANNA. Et Vir stupendae lectionis *Salmasius* ad *Solinum* p. 927.

5 *Vel per me*, inquit, *feri.*] Sic apud *Justinum* Gobrias Magum *medium amplexus*, *cunctantibus sociis, ne ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi Mago ferrum jussit.* ANNA.

Cum eandem fortunam.] Brutus Augusti, Antonius vero Cassii castra devicerat, Cassius autem cum *rapido impetu recipientes* se Bruti equites *videret: fugere arbitratus, transactum de partibus ratus,*

rem vicerat, Pindaro liberto jugulum praebuit. Cujus morte audi- 6 ta, Antonius exclamasse dicitur, Vici.

ratus, uni de proximis auferendum praebuit caput. Vide *Flor.* lib. IV. cap. VII. EAD. Mox pro *Pandaro* melius *Pindaro* restituit *Vossius* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. LXX. §. 2.

CAPUT LXXXIV.

ARGUMENTUM.

Apud Mundum vincitur, Siciliam petit, mare obsidet, Italiam vexat, se Neptuni filium confitetur, pace facta cum Antonio & Caesare epulatur, rupto foedere victus in Asiam fugit & occiditur Sextus Pompejus.

Sextus Pompejus in Hispania apud Mundam victus, amisso fratre, 1 reliquiis exercitus collectis Siciliam petiit, ubi ruptis ergastulis mare obsedit. Interceptis commeatibus Italiam vexavit; & cum 2 mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est, eumque bobus auratis & equo placavit. Pace facta epulatus in navi cum Anto- 3 nio & Caesare non invenuste ait: Hae sunt meae Carinæ, quia Romae in Carinis domum ejus Antonius tenebat. Rupto per eundem 4 Anto-

1 *Apud Mundam victus.*] *Flor.* lib. IV. cap. II. ANNA.

Amisso fratre.] Cn. Pompejo, quem praelio profugum Cesonius apud Lauronem opidum consequutus, pugnantem interfecit. EAD.

Ruptis ergastulis.] *Flor.* lib. IV. cap. VIII. *Contractisque infelicis belli reliquiis, quum insuper ergastula armasset, Siciliam, Sardiniamque habebat. Jam & classe medium mare insederat.* EAD.

2 *Neptuni se filium.*] Unde & *Nuptunius* ab *Horatio* dicitur per derisum. EAD. Et *Dacer.* ad *Horat.* Epod. IX. vers. 7. Quare crediderim nummum, quem Clar. *Havercampus* ad illustrandum *Josephum* adtulit, quemque Vir harum rerum peritissimus de Cn. Pompejo exponit tab. I. num. 16. potius pertinere ad Sextum Pompejum, cum in illo & Tridens Neptuni & delphinus conspiciatur, & *Nasidius*, cujus nomen ab altera parte legitur, classi Sext. Pompeji praefuerit. ARNTZ.

Confessus est.] Id est, palam professus est. ANNA.

3 *Hae sunt meae Carinae.*] Hac lepida ambiguitate Antonio exprobravit eum ex proscriptione domum suam, quae in *Carinis* erat, possidere. Vide *Dionem.* EAD.

Carinis.] Ad Telluris aedem, in qua regione Pompejorum domus. *Suetonius* de Lenaeo Grammatico: *Docuit in Carinis ad Telluris, in qua regione*

Antonium foedere, Sextus ab Augusto per Agrippam navali praelio victus in Asiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occisus est.

gione Pompejorum domus fuerat. Sic enim emendandum censeo. SCHOTT. Jocus Sexti Pompeji de carinis refertur etiam a *Vellejo* lib. II. cap. LXXVII. *Sueton.* in libro de Illustribus Grammaticis Pompejorum domum fuisse scribit in carinis ad aedem Telluris. SYLB. Carinae Regio Urbis Romanae inter lautissimas, unde *Virgilius:*

Lautis mugire carinis.

ANNA.

Rupto per eundem Antonium.] Antonius in hac pugna afuisse dicitur, & in Asia non procul Lesbo adversus Medos rem male gessisse: quare suspicor legendum, *eundem Pompejum;* nam ille latrociniis rursus mare vexarat, nec pacem, quam acceperat, praestabat. Vide *Orosium* VI. cap. XVIII. (legendum puto) *Continuo* inquit, *cum contra pactum Pompejus fugitivos adlegeret, & hostis habitus est.* SCHOTT. *Eutrop.* lib. VII. *Interim Pompejus pacem rupit: Et navali praelio victus, fugiens ad Asiam, interfectus est.* ANNA. Potius existimarim, *Antonium* a glossatoris manu interrepsisse, & *eundem* referendum ad Pompejum, neque tum quidquam debet offendere, quod sequatur *Sextus*, cum tales constructiones novae non sint. In prioribus Editionibus conjectura *Schotti* haec legebatur: *Rupto per eundem Pompejum foedere, ab Augusto.* Sed contra mentem Viri optimi, qui tres ultimas voces expungi jusserat in Add. Tamen vulgatas Editt. secutus est Doct. *Hesselius* ad *Vibium* p. 75.

CAPUT LXXXV.

ARGUMENTUM.

In expeditionibus Julio Caesari comes est, ei diadema imponere tentat, mortuo honores divinos decernit, Augustum perfidiose tractat, ab illo victus in Galliam fugit, Brutum occidit, in gratiam cum Caesare redit, triumvir proscriptionis auctor est, Parthis bellum infert, ab illis & deinde ab Augusto vincitur, & necem sibi consciscit Marcus Antonius.

1 Marcus Antonius in omnibus expeditionibus Julio Caesari comes, Lupercalibus diadema ei inponere tentavit, mortuo divinos hono-

1 *Lupercalibus.*] Hoc est, XV. Kal. Martii. SCHOTT. *Sueton.* cap. LXXIX. *Et Lupercalibus pro Rostris a Consule Antonio admotum saepius capiti suo diadema repulerit, atque in Capitolium Jovi Opt. Max. miserit.* ANNA.

Inponere tentavit.] Et imposuit unus e Lupercis Antonius. Caesar vero in sella reposuit: quod invidiosum fuit, tamquam regnum affectaret, unde M. Aemilius Lepidus se avertisse dicitur, & displicere sibi servitutem, moestitia vultus declarasse.

honores decrevit. Augustum perfidiose tractavit, a quo apud Mu- 2 tinam victus, Perusii fame domitus, in Galliam fugit. Ibi Lepidum sibi collegam adjunxit. Brutum, exercitu ejus corrupto, occidit. Reparatis viribus in Italiam regressus cum Caesare in gratiam rediit. Triumvir factus proscriptionem a Lucio Caesare avunculo suo coe- 3 pit. In Syriam missus bellum Parthis intulit, a quibus victus, vix 4 tertiam partem de quindecim legionibus in Aegyptum perduxit; ibi Cleopatrae amore devinctus in Actiaco litore ab Augusto victus est. In Alexandriam regressus, cum habitu regio in solio regali se- 5 disset, necem sibi conscivit.

rasse. Vide *Plutarchum* in Antonio, *Dionem*, *Appianum* & *Ciceronem* Philipp. II. III. & XIII. idemque Epistola quadam apud *Quinctilianum* lib. IX. cap. III. *Data Lupercalibus: quo die Antonius Caesari.* Norat *Quinctilianus* aposiopesin esse & *Diadema imposuit* exaudiendum. SCHOTT.

Mortuo.] *Sueton.* cap. LXXXIV. *Laudationis loco consul Antonius per praeconem pronuntiavit senatus consultum, quo omnia ei divina simul atque humana decreverat*, &c. ANNA.

2 *Augustum perfidiose tractavit.*] *Lacerabat furtis haereditatem, ipsum insectabatur probris, cunctis artibus cooptationem Juliae gentis inhibere non desinebat. Flor.* lib. IV. cap. IV. EAD.

Perusii fame domitus.] Certe hic aliquid turbatum est, neque enim M. Antonius *Perusii fame domitus*, sed L. Antonius. EAD. Confundit praenomina duorum, quae supina negligentia in unum hominem confert. de victo M. Antonio, & fame domito Lucio ita *Lucan.* lib. I. vers. 41.

His, Caesar, Perusina fames, Mutinaeque Labores
Accedant fatis.

Et *Vell. Paterc.* lib. II. cap. LXXIV.

In Galliam fugit.] Pendent a superioribus, *apud Mutinam victus.* Idque ex historiae fide *Vellej.* lib. II. cap. LXIII. ANNA.

Ibi Lepidum sibi collegam adjunxit.] Factum id a. d. III. Kal. Junii anno DCCX. U. C. quo nuntio accepto Octavianus Caesar caussam Optimatium sine cunctatione deseruit. *Cicero* ad Famil. lib. X. Epist. XXIII. *Plutarchus* in Antonio. *Appian.* lib. III. & *Paterculus* libro posteriori. Lepidus igitur pridie Kal. Quinctileis sententiis omnibus hostis a senatu judicatus est, caeterique qui una cum illo a Republica defecerant. Quibus tamen ad sanitatem redeundi, ante Kal. Septembris potestas facta fuit. *Cicero* ad Famil. lib. XII. Epist. X. ad Brutum Epistola XVI. & XIX. Dio. lib. XLVI. SCHOTT. Antonius fuga transgressus Alpes primo per colloquia repulsus a M. Lepido, qui Pontifex Maximus in C. Caesaris locum furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur: mox saepius in conspectum veniens militum, cum & Lepido omnes imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat sobrius, per aversa castrorum proruto vallo, militibus receptus est: qui titulo imperii cedebat Lepido, cum summa virium penes eum foret. ANNA.

Brutum.] Decimum Brutum Vellej. cap. LXIV. *D. Brutus desertus primo a Planco, post etiam insidiis ejusdem petitus, paullatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hospitis cujusdam nobilis viri, nomine Cameli, domo ab iis, quos miserat Antonius, jugulatus est.* EAD.

3 *Triumvir factus.*] An. U. C. 710. EAD.

4 *In Syriam missus bellum P.*] Ann. U. C. 717. Vide *Flor.* lib. IV. cap. X. EAD.

De quindecim legionibus.] Sedecim habet *L. Annaeus Florus* lib. IV. & in Syriam profugisse; alii in Ciliciam ad illum venisse Cleopatram referunt. SCHOTT.

In Actiaco littore.] Juxta Ambracium sinum. ANNA.

Augusto victus.] An. U. C. 722. EAD.

CAPUT LXXXVI.

ARGUMENTUM.

A Ptolemaeo fratre & marito pellitur, ad Caesarem venit, Ptolemaei regnum & necem ab eo impetrat, Antonio jungitur, cum eo vincitur, & aspidibus admotis perit Cleopatra regina.

1 Cleopatra Ptolemaei Regis Aegyptiorum filia, a fratre suo Ptolemaeo eodemque marito, quem fraudare regno voluerat, pulsa, ad Caesarem bello civili in Alexandriam venit. ab eo specie sua & 2 concubitu, regnum Ptolemaei & necem inpetravit. Haec tantae libidinis fuit, ut saepe prostiterit; tantae pulcritudinis, ut multi 3 noctem illius morte emerint. Postea Antonio juncta, cum eo victa, cum se illi inferias ferre simularet in Mausoleo ejus, admotis aspidibus periit.

1 *A Fratre suo Ptolomaeo.*] Fuit hic Auletis filius, Aegypti rex XIII. ut puto: Cleopatra vero XIV. qua devicta Aegyptum in provinciae formam redegit Augustus. Notandum autem Junonem quandam fuisse Celopatram: quae regis & soror & conjux. *Dio* lib. XLII. de Caesare. *Brissonius* de Jure Connub. p. 5. Lacedaemone enim & Athenis dimidium licebat, Alexandriae totum. *Seneca* in Αποκολοκυνθώσει seu Ludo de Morte Claudii. Spartanis autem uterinam, id est, eadem matre natam sororem ducere licebat: Atheniensibus germanam, hoc est eodem patre natam. Alexandrinis vero & germanam, & uterinam. Auctor *Corn. Nepos* in praefatione & in Cimonis Vita (quae tamen loca interpretes male explicaunt) *Plutarch.* extrem. Themistocle. Vide *Alexandrum Ab Alex.* lib. II. cap. XXIV. & *Turnebum* lib. XIIX. Adversariorum. Pulcher exstat apud *Philonem Judaeum* libro de Specialibus Legib. initio super hac re locus, quem non pigebit illustrandae rei adscribere. Ο Ἀθηναῖος Σόλων ὁμοπατρίοις ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν: ὁ δὲ Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἔμπαλιν, τὸν ἐπὶ ταῖς ὁμογαστρίοις γάμον ἐπιτρέψας. τὸν πρὸς τὰς ὁμοπατρίους ἀπεῖπεν, ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων, χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν, ὡς ἡμίεργα διαταττομένων, ἐυφόρησεν εἰς ἀσέλγειαν. Porro de Cleopatra vide *Tertullianum* extremo libro ad Martyres, & Historicos Rom. omneis. Haec enim ut virgo Vestalis Ilia, seu Rea Silvia Historiam inchoavit, ita claudit. Prostratae libidinis & illiciti concubitus utraque poenas dedit: haec veneno, illa humi viva defossa. Hic igitur omnis Historiae fructus est uberrimus, ut aliorum exemplis admoniti, ab his potissimum vitiis declinemus per quae regna saepenumero mutantur, & provinciae (quod velimus, nolimus, pro dolor, cernimus) in alium statum, conditionem, adeoque & religionem demigrant. SCHOTT. Sic Ptolemaei & soror & conjux fuit Berenice. *Hygin.* lib. II. *Theocrit.* Hym. in Ptolem. de ea.

Ἐκ θυμοῦ στέργουσα κασίγνητόν τε πόσιν τε.

Ex animo diligens fratremque virumque.

Id est, Ptolemaeum. Et illud sane Regibus Aegypti familiare. ANNA.

Ad Caesarem bello civili.] An. U. C. 706. EAD.

3 *Cum eo victa.*] Ad Actium, supra. EAD.

In Mausoleo ejus.] *Florus* lib. IV. cap. XI. *Incautiorem nacta custodiam, in Mausoleum se, sepulcra Regum sic vocant, recipit. Ibi maximos, ut solebat, induta cultus, in differto odoribus solio, juxta suum se collocavit Antonium, admotisque ad venas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est.* EAD. De genere hujus mortis conferatur *Bochartus* part. II. Hier. lib. III. cap. I. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. II. vers. 417. & Gemma apud *Augustin.* In Gemm. part. I. num. 78.

SEXTUS

SEXTUS AURELIUS VICTOR

DE

CAESARIBUS.

HISTORIAE

ABBREVIATAE

PARS ALTERA.

SEXTUS AURELIUS VICTOR
DE
CAESARIBUS.
HISTORIAE
ABBREVIATAE
PARS ALTERA.

Ab Augusto Octaviano, id est, a fine Titi Livii, usque ad Consulatum decimum Constantii Augusti, & Juliani Caesaris tertium.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Augusti cognomento dicitur, morbo Nolae consumitur, externarum gentium domitor, doctorum, necessariorumque percultor, pater patriae habetur, & ut Deus colitur Octavianus.

Anno Urbis septingentesimo fere vicesimoque secundo etiam i mos Romae incessit, uni prorsus parendi. Namque Octavianus

vianus patre Octavio, atque adoptione magni avunculi Caesaris, ac mox Procerum consulto ob victoriam patriam placide exercitam, Augusti cognomento dictus, illectis per dona militibus, atque annonae curandae specie vulgo, ceteros haud difficulter subegit. 2 Eoque modo annis quatuor circiter & quadraginta actis, morbo Nolae consumtus, adjectis inperio civium Rhaetis, Illyricoque, ac 3 pacata externarum gentium ferocia, nisi Germaniae. Quamquam tertius

1 *Septingentesimo fere*, &c.] Imperium Augusti hic noster orditur a pugna Actiaca ut plurimi, alii a sexto ejus consulatu an. U. C. 725. alii denique a primo ejus consulatu an. U. C. 710. quos sequuntur qui Augustum imperasse ajunt an. 56. ANNA. Et *Freinshem.* ad *Flori* prooem. lib. 1. §. 1.

Vicesimoque duobus.] Sic integre scriptum habet calamo exaratus codex, pro *secundo*. Quae res statim initio operis conturbare lectorem queat; verum insolens non est auctori nostro numerum cardinalem ordinali & retro vicissim commutare, ut Grammaticorum filii appellant. Sic in Tiberio infra disertim reperi: *Cum imperium tres atque viginti, aevi octogesimum, uno minus annos egisset.* In Gordiano: *Periit sexennio imperii.* Et Severo, *annis regni duodeviginti exstinctus est.* Quae si quis afferat non ab auctore, sed a librariis esse, qui compendio notisque signatos numeros efferre recte non poterant, animus est non vehementer contra pugnare. Certe apud *Tacitum* reperias saepe, *una & vicesima*, *duo & vicesima legio*, *una & vicesimani*, Histor. Augustae lib. II. & IV. nisi quis composita esse malit, ut *undevicesimus* & *duodevicesimus*. Erit fortasse qui sic interpungendum putet, *vicesimoque*, *duobus etiam;* ut ἐλλειπτικῶς *additis*, vel simile exaudiatur. Sed haec lubens volensque refero ad III. Viros Stlitibus judicandis, a quibus ad populum provocare religio sit. SCHOTT. *Vicesimoque secundo* libuit exprimere, quamvis adnotaverit amicissimus *Schottus* codicem calamo exaratum integre scriptum habuisse, *vicesimoque duobus.* aliis enim in MSS. fere scribitur, DCCXX. *que* II. adeo ut librario potius imputari debeat hujusmodi resolutio. Porro si credendum est stylo, alius est auctor hujus libelli, quam cui attribuitur superior. GRUT. Et cum in Epitoma legatur, *vicesimoque secundo*, ita exprimere malui, ne novum quid intruderem, quod forsan negligentiae Librariorum tantum tribuendum.

Etiam.] Idem valet ac *rursus*, *iterum.* ANN. Immo vult dicere, Romae etiam esse incoeptum regnari, cum antea libera illa fuisset urbs.

Magni avunculi.] Male subditicius *Victor*, qui hactenus circumfertur, *majorem avunculum* facit, *Suetonii* errorem sequutus Augusto cap. VII. qui tamen tanquam sui oblitus cap. XXIV. *sororis nepotem* appellat. Vide l. JCtus. §. quarto gradu. D. de Grad. & Affin. SCHOTT. Optime hic Caesar enim Augusti *Magnus Avunculus* fuit, id est, Avunculi Avunculus. ANNA.

Patriam.] Lege *partium.* C. Cassii imaginibus adscribi solebat, *Duci Partium* Tacit. XVI. Annali. SCHOTT. Non absurde legendum putat *Schottus: partium*, sed ita tamen, ut & sua sit indoles scripturae receptae. GRUT. Omnino legendum, *ob victoriam partium*, hoc est, Bruti, Cassii, Antonii. ANNA. *In Patriam* restituebat *Barthius* lib. LIV. Adverf. cap. XIII. Sed hanc *Schotti* conjecturam veriorem esse aestimabat sagacissimus *Gronovius* lib. IV. Obs. cap. V. p. 70. Cujus judicium lubens sequor, nisi mavis *Actiacam.* ARNTZ.

Augusti cognomento dictus.] Anno quarto post devictum Antonium Augusti nomen accepit. ANNA.

Illectis per dona militibus, atque annonae curandae specie vulgo, caeteros haud difficulter subegit.] Sumpsit a *Tacito*, qui inquit lib. I. Annal. cap. I. *ubi militem donis; populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit;* &c. GRUT. Ex hoc loco *Taciti* confirmatur id, quod olim conjeceram, *vulgus* pro *vulgo* esse reponendum. Intelligit enim milites, plebem & Patres, nisi revoces *illecto.*

2 *Annis quatuor circiter quadraginta actis.*] Post victum Antonium scilicet. Nam tunc natus erat ann. 76. ANNA.

Nolae.] In Picentinis non longe a Neapoli. EAD.

Rhaetis.] In Alpibus. EAD.

Nisi Germaniae.] Pro *excepta Germania*, vel praeterquam Germanorum ferocia. Sic mox utitur voce *absque*. SCHOTT. Simili significatione *Terentius* Heaut. Act. I. Sc. I. vers. 89.

- - - Corrasi omnia
Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumtum exercerent suum.

Sallu-

tertius post Numam victo Antonio, Janum clauserit, quod jure Romano, quiescentibus bellis accidebat. Mores viro civiles lepidique; flagrante haud modice luxuria, ludorumque cupidine atque ad somnum intemperantie. Doctorum, qui abunde erant, necessariorumque percultor, cum eloquentiae studio, ac religionibus mire retineretur. *Pater patriae*, ob clementiam, ac Tribunicia potestate perpetuo habitus. hincque uti Deo, Romae provinciisque omnibus 4 5 6

Sallustius Jug. cap. LXXV. §. 3. *Igitur omnia jumenta sarcinis levari jubet, nisi frumento dierum decem.* & *Ovidius* Epist. II. vers. 27.

Dic mihi quid feci, nisi non sapienter amavi.

De *Ferocia* Germanorum *Claudianus* III. Cons. Hon. vers. 18.

Te nascente ferox *toto Germania Rheno*
Intremuit.

Senec. Herc. Fur. vers. 1324. &c. ARNTZ.

3 *Janum clauserit.*] Vide supra Viros Illustres in Augusto. ANNA.

4 *Civiles.*] *Civilis* & *civilitas* non est id quod Gallice sonat. Princeps *civilis* est, qui non tyrannus, non ferox, non impotens est. Contra *incivilis* ille dicitur qui *cives* & populos suos pro belluis habet. *Civilitatis* Augusti aliquot exempla persequitur *Sueton.* cap. LVI. ANNA. Hinc confirmatur vera lectio apud *Ovidium* lib. IV. Tr. El. IV. vers. 13. qui de Augusto:

Ipse Pater Patriae, quid enim civilius isto.

In aliis est *communius*. Sed illud etiam *Suetonius* Aug. cap. LI. §. 1. *Clementiae civilitatisque ejus multa & magna documenta sunt.* & in Epit. cap. I. §. 20. Adde *Baudium* ad *Plin.* Paneg. cap. LXXVIII. §. 3. ARNTZ.

Luxuria.] *Luxuria* proprie de profusis impensis dicitur, & *luxuriosus*, prodigus, profusus, sumptuosus. Sed hic per *luxuriam*, libidinem & in voluptate solutionem intelligo, quomodo sequioris aevi scriptoribus accipitur. Vide Epitomen. ANNA.

Ludorum cupidine.] Huc pertinere arbitror ista *Suetonii* cap. LXXV. *Festos & solennes dies profusissime, nonnunquam joculariter tantum, celebrabat.* EAD.

Intemperantie.] Quinta inflexione, ut *intemperies* & *materies*. Pugnant autem haec cum *Suetonio* LXXVIII. cap. Mox *mire teneretur* legi mavult Vir Eruditissimus *Franc. Schottus* JCtus, Frater carissimus, & vero Syllaba geminata videtur. SCHOTT. Locum hunc examinat *Casaubonus* noster commentariis ad *Suetonii* Augustum capite LXXVIII. qui consulatur. GRUT. Modici tamen somni Augustum fuisse patet ex *Suetonio* cap. LXXVIII. ANNA.

5 *Necessariorumque.*] *Necessarii* dicuntur, vel cognati, vel affines. EAD.

Eloquentiae studio.] *Sueton.* cap. LXXXIV. *Eloquentiam studiaque liberalia ab aetate prima & cupide, & laboriosissime exercuit.* EAD.

Religionibus.] De Augusti pietate *Sueton.* cap. XXXI. EAD.

Retineretur.] Forte *detineretur*, aut simpliciter, *teneretur*, quod & aliis in mentem venit. GRUT. Sed compositum hoc verbum saepe pro simplici *tenere* accipitur. *Seneca* Medea vers. 67.

Et cornu retinet divite copiam.

Quaeque Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. XX. §. 3. Si quid erit mutandum, sine dubio praeferendum erit simplex *teneretur* cum facillime ultima syllaba vocis *mire* sequenti adhaeserit. ARNTZ.

6 *Tribunicia potestate perpetuo habitus.*] *Sueton.* cap. XXVII. *Tribuniciam potestatem perpetuam recepit, in qua semel atque iterum per singula lustra collegam sibi cooptavit.* Hac dignitate Augustus sacrosanctus tribunorum instar fiebat. ANNA. Et Ill. *Spanhem.* de Usu Num. Diss. XII. p. 424.

Romae.] In urbe tamen hoc honore abstinuisse dicit *Suetonius*. Sed templi *Romae* in Palatio Augusto dicati meminit *Plin.* lib. XII. cap. XIX. *In Palatii templo, quod fecerat Divo Augusto conjux Augusta.* Item lib. XXV. c. IV. ANN. Haec repetita ex notis Doct. *Torrentii* ad *Sueton.* Aug. cap. LII. Sed Vir de posteritate optime meritus, haec loca nullo modo adtulit, ut demonstraret, Augusto *vivo* templa Romae esse posita, qui honos ei demum habitus est mortuo & in deorum numero relato. Concedimus quidem, eum cum adhuc terras coleret, a multis Scriptoribus *Deum Numenque* esse appellatum, qualia exempla collegit Britanniae decus *Bentlejus* ad *Horat.* lib. II. Ep. I. vers. 16. Sed hoc privata factum est auctoritate, cum adulandi libidine elogiis suis & laudationibus modum non statuerent Poëtae. Nec tamen unquam tale quid factum fuit publico consilio,

bus per urbes celeberrimas, vivo, mortuoque templa, sacerdotes, 7 & collegia sacravere. Felix adeo (absque liberis tamen simulque conjugio) ut Indi, Scythae, Garamantes, ac Bactri legatos mitterent orando foederi.

filio, ut vivo templum in ipsa Urbe ei dedicaretur. Accuratissimus igitur *Vignoli* de Col. Anton. Pii cap. v. p. 82. existimat hanc esse mentem Auctoris: *quod vivo Augusto templa cum Sacerdotibus in Provinciis, Romae vero post ejus obitum sacrata institutaque fuerint.* Sed an hunc sensum verba queant ferre, admodum dubito, certe expositio videtur longius quaesita. Neque tamen aliud quidquam invenio, nisi confugiamus ad errorem Victoris, vel verba nonnulla mutatione ita scribamus: *Huicque uti* (vel *&*) *Deae Romae, Provinciis omnibus.* Uti indicet, in provinciis *Augusto* & *Romae* communi nomine dedicata fuisse templa, quod vivo Augusto accidisse constat ex *Suetonio* in Aug. cap. LII. §. 1. *Templa quamvis sciret etiam Proconsulibus decerni solere, in nulla tamen Provincia, nisi* communi suo Romaeque nomine *recepit.* & ex similibus apud Ill. *Spanhemium* de Usu Num. diss. XII. p. 489. & diss. XIII. p. 650. de Dea *Roma* vide quae latius in diss. de Col. Com. cap. III. §. 7. Porro de aliis Augusti templis posses inspicere *Suetonium* Tiber. cap. XL. §. 1. cap. XLVII. §. 1. in Calig. cap. XXI. *Strabon.* lib. IV. p. 292. *Grang.* ad *Juven.* Sat. I. vers. 40. &c. ARNTZ.

Per urbes celeberrimas.] Ut in Asia, Pergami, in Bithynia, Nicomediae, &c. ANNA.

Collegia.] Sacerdotum collegia intelligo. EAD.

7 *Absque liberis tamen simulque conjugio.*] Id est, praeterquam in liberis, vel si liberos excipias. Et in Caligula, *immaturo absque Octaviani interitu*, id est, praeterquam quod Augustus ad seram & maturam senectutem pervenit. Quomodo usurpat & *Ammianus Marcellinus* & id aetatis Scriptores. *Plauti* illud totiens obvium, *absque illo esset; absque te foret*, pro sine te. in Capteivis, Menaechmis, Bacchidibus, Trinummo. Et *Terentii* Phormione & Hecyra: *Quam fortunatus caeteris sim rebus, absque una haec foret.* SCHOTT. Vult dicere fuisse fortunatiorem Principem quam patrem aut maritum. adeo ut de eo intelligenda veniant ista *Plinii* Panegyrico ad Trajanum cap. LXXXIII. *Multos illustres foris claros domestica destruebat infamia; & ne maximi viderentur hoc efficiebat quod mariti minores erant.* De hac domestica infelicitate, diximus plura ad illud *Taciti: Ut valida Divo Augusto in Rempublicam fortuna; ita domi improspera fuit, ob impudicitiam filiae ac neptis, &c.* lib. III. Annal. cap. XXIV. GRUT. In iis enim infelicissimus fuit Augustus. Quarre & saepe istud *Homeri* usurpabat.

> Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.
> *Utinam debuissem sine conjuge vivere & sine liberis mori.*

ANNA.

Judaei.] Expresse scriptum, sed haud dubie *Indi* legendum. Idem mendum insederat in *Victoris* Augusto supra inter Illustres Viros. SCHOTTUS. *Indos* hic pro *Judaeis* habent unanimi consensu *Florus* lib. IV. cap. XII. & *Suetonius* in Aug. cap. XXI. SYLB. *Horatius* Carm. sec. vers. 55.

> *Jam* Scythae *responsa petunt, superbi Nuper & Indi.*

Adde lib. I. Od. XII. vers. 56. *Orosius* lib. VI. cap. XXI. *Interea Caesarem legati* Indorum *&* Scytharum *toto orbe transmisso, tandem ibi invenerunt.* *Strabo* lib. XV. Geogr. p. 1006. & 1047. *Rufus* in Breviar. cap. XIX. aliique.

Garamantes.] De Garamantis apud *Tranquillum* pax: eos *L. Annaeus Florus*, sive is *Seneca* est, M. Durnio subigendos datos esse scribit. De Bactris aeque altum silentium. SCHOTT. *Garamantes* Libyae Populi. ANNA.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Imperium complectitur, bonis initiis perniciosus est, Capreas insulam obtentui flagitiis quaerit, Cappadocas subigit, Getulorum latrocinia comprimit, & cohortes praetorias in castra ad urbem redigit Claudius Tiberius Nero.

Dein

Dein Claudius Tiberius Nero in Augusti liberos e privigno re- 1 dactus arrogatione, ubi quae metuebantur, satis tuta animadvertit, Inperium complexus est, cujus nomen astu abnuebat, subdolus & occultior, hisque saepe simulando infensus, quae maxime cuperet, & insidiose deditus, quae odio erant; ingenio ad repentina longe acriore; bonis initiis idem perniciosus, quaesitissimis in omnem

1 *Claudius Tiberius Nero.*] In nominibus istis *Claudius Tiberius Nero* Anastrophe est infra quoque 532. 24. itemque supra 493. 44. *Menenius Agrippa Lanatus.* & 492. 12. *Tarquinius Sextus.* & 66. 17. ex *Livio*, *Manlius Cnaeus.* Itemque apud *Julium Capitolinum* bis terve *Antoninus Marcus.* In his enim praenomina Tiberius, Agrippa, Sextus, Cnaeus, Marcus naturae ordine debebant praecedere. SYLB. Adde *Gronov.* ad *Senec.* Epist. XL. & *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. XXI. §. 18.

Privigno.] Propter Liviam Drusillam matrem suam, quae Augusto nupsit. *Privignus* dicitur, qui antequam mater secundo nuberet, est progenitus. ANNA.

Arrogatione.] Adoptionis duae sunt species, aut per praetorem aut per populum. Per praetorem adoptio, per populum arrogatio dicitur. Per populum, hoc est, per populi rogationem. Vide Comment. Juris & *Gellium* lib. V. c. XIX. EAD.

Quae metuebantur.] *Nam & servus Agrippa Clemens nomine non contemnendam manum in ultionem domini comparavat, & L. Scribonius Libo vir nobilis res novas clam moliebatur, & duplex seditio militum in Illyrico & in Germania exorta est. Sueton.* in Tib. Ner. XXV. EAD. Cum *cunctandi* Tiberio *caussa* (sunt Verba *Suet.* Tib. XXV.) fuerit *metus undique imminentium discriminum*, malim scribere: *metuebat ante*, *satis* &c. Sed tamen & recepta potest se tueri.

Cujus nomen astu obtinebat.] Ita scriptum erat, sed recentissima manu in *abnuebat* mutatum, forte ex auctoritate formis editorum. *Johanni Olivario* J. C. non displicebat antiquam illam vocem retineri, nam *obtinere*, ut *pertinere*; unde *obstinatus*, & *pertinax.* SCHOTT. *Obtinebat* veteris libri scriptura est, sed recentiori manu pro ea repositum *abnuebat* ut infra in Epitome cap. II. §. 6. & apud *Sueton.* in Tiberio c. XXIV. SYLBURG. Aut reponendum *abnuebat*, quemadmodum restat in altera Epitoma infra capite secundo, aut rescribendum, *cujus nomine astu abstinebat.* quae heic dicit *Olivarius;* auribus meis lapides sunt. GRUT.

Ingenio ad repentina longe acriore.] Explicat infra Epitome *Repentinis responsionibus aut consiliis melior quam meditatis.* Ut *Sueton.* LXX. *Affectatione & morositate nimia obscurabat stylum, ut aliquanto ex tempore quam a cura praestantior haberetur.* ANNA.

Bonis initiis idem perniciosus.] Suspicabar aliquando legendum, *bonis initiis*, *fine perniciosus;* ut velit egregium vita famaque imperii principio, sed postremo in scelera ac dedecora prorupisse; quemadmodum de eo loquitur *Tacitus* lib. VI. Annal. cap. LI. GRUT. Nihil mutandum; neque *Victoris* ea mens est. Dicit bonis initiis perniciosum fuisse Tiberium, quod civilem admodum inter initia, at paullo minus quam privatum agendo, sic perfidiose populum Romanum sibi conciliarit. ANNA. *Cicero* in Bruto cap. XXXIV. *L. Bestia* bonis initiis *orsus Tribunatus*, *tristes exitus*

omnem fere aetatem sexumque libidinibus; atque atrocius puniens 2 insontes, suos pariter externosque. Adhuc dum urbes & conventus [adhuc] exsecratur, Capreas insulam quaesierat flagitiis obten- 3 tui. Quare solutis militiae artibus direpta pleraque juris Romani, nihilque praeter Cappadocas, idque inter exordia, in provincia subactum, remoto rege Archelao, compressaque Getulorum latrocinia, quae

xitus habuit Consulatus. & *Sulp. Severus* lib. II. Hist. Sacr. cap. XLIV. fine. *Hoc vero modo concilium dimissum*, bono initio *foedo excitu est consummatum.*

Atrocius puniens insontes.] Ejus crudelitatis exempla pete ex *Sueton.* cap. LX. & LXI. ANNA.

2 *Adhuc.*] Quoniam bis repetitum, alterutrum tollendum, vel forte *adeo execratur*, legendum. *Victori* vero familiare *adhuc* pro *adhaec*, ut nihil aeque. quod monere placuit, ne quis aut damnet tanquam infrequens, aut veluti mendum mutet. SCHOTT. Fatuum esse alterum ex his duobus *adhuc* nemo non videt. Ego cum tam abrupte positum sit hoc odium in urbes & conventus, existimo aliud prorsus latere. Nimirum mentionem ejus loci, quo velut in exsilium actus aetate optima Tiberius, post eum solitudinis cultum capreis repetisse dicatur. Scribam itaque: *Adhuc dum urbes & conventus a Rhodo exsecratur.* Fuit autem Rhodi aliquamdiu Tiberius protsus hominum coetu exemtus, vitans etiam praeternavigantium allocutiones, ut auctor *Suetonius* cap. XII. *Fuit vero toto octennio Rhodi Tiberius*, ut sane insularem illum secessum merito traxisse illum capreas scripserit *Victor.* Haec BARTHIUS lib. LIV. Adv. cap. XIII. Sed lubens fateor, nondum me capere hujus sententiae acumen, vel quomodo haec verba talem interpretationem patiantur. Non enim Rhodi permansit proprio judicio Tiberius, cum exsulem ibi magis egisse scribat *Tacitus* lib. I. Ann. cap. IV. & *Suetonius* Tib. cap. LIX.

Omnia si quaeras, & Rhodos exsilium est.

Adeo ut minus verisimile fiat, eum jam in imperio positum tam inamoenum secessum repetere voluisse, ut exsilii sibi imaginem proponeret, cum praesertim & Rhodi *contra voluntatem* remanserit, teste *Suet.* cap. XIV. Neque abrupte positum est odium in urbes, cum ejus rei caussam satis reddat sequentibus verbis, ne in omnium oculos incurrerent ejus flagitia, cum secessus hisce sceleribus videretur adcommodatior, quam loca mille testibus repleta. Ego cum *Schotto* secundum *adhuc* deleo, uti negligenter a dormiente Librario repetitum, nisi pro eo mavis scribere *adulter.* ARNTZ.

Capreas insulam.] In mari Tyrrheno e regione Surrenti Campaniae opidi. ANNA.

Flagitiis obtentui.] Sic *Tacitus* loquitur: *deletae omnes copiae forent, ni victorem exercitum attinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus.* Hist. Aug. lib. II. Mox pro *solitis*, quod in manuscripto est, leg. *solutis* ex *Suetonio* cap. XLI. Vulgata editio *resolutis.* SCHOTT. Id est, ut esset obtentui flagitiis suis, id est, ut flagitia tegeret. Sic *Tacitus* loquitur Hist. Augustae lib. II. ANN. Et *Ryckius* ad *Tacit.* lib. I. Hist. c. XLIX.

3 *Solutis.*] Huc pertinent verba *Suet.* cap. XLI. *Reipublicae quidem curam usque adeo abjecit, ut postea non decurias equitum unquam suppleverit, non Tribunos militum, praefectosque, non provinciarum praesides ullos mutaverit: Hispaniam & Syriam per aliquot annos sine consularibus legatis habuerit: Armeniam a Parthis occupari, Moesiam a Dacis Sarmatisque: Gallias a Germanis vastari neglexerit: magno dedecore Imperii nec minori discrimine.* ANN.

Inter exedra.] Veteris libri scriptura est; quam religiose, qua fieri poterit, in textu retinebo, ut divinare cuique sit integrum. *Olivarius* ex edito *inter exordia* legendum censet, cui assentior; sic enim infra in Alexandro Severo loquitur, *Paulloque inter exordia patriae reddito.* *Dio* refert ad annum Tiberii quartum, quo ipse tertium, & Germanicus iterum Coss. fuere. Recte igitur *inter exordia.* SCHOTT. Placet & mihi conjectura *Johannis Olivarii*, *inter exordia.* GRUT. Nihil potest hac lectione esse certius, quare vel in ipsum textum eam admittere non dubitavi, cum & ita alio loco loquatur Auctor, pro quo ceteri frequentius dicunt *inter initia.* *Tacitus* lib. III. Hist. cap. XVIII. *Laeto inter initia Equitum suorum praelio.* *Justinus* lib. XI. cap. II. §. 4. Inter initia *multas gentes rebellantes compescuit.* & lib. XXI. cap. I. §. 3. *Sed Dionysius* inter initia *regni Avunculos Fratrum suorum tollere gestiebat.* *Sulp. Severus* Hist. Sacr. lib. II. cap. XLVII. §. 5. *Arbitrantes posse* inter initia *malum comprimi.* l. 3. §. 2. ff. Quod vi aut clam. l. 2. §. 5. De dolo mal. except. Cl. *Burm.* ad *Petronium* cap. XLIII. & ceteri. ARNTZ.

Remoto Rege Archelao.] Quem ad se per blanditias

quae Tacfarinate duce passim proruperant. Praetorias quae dispersae proximis municipiis, seu Romae, quaeque per domos habebantur, in castra apud urbem redegit; qua tenebantur Praefecturam appellans, vel augens, Praetorio; Nam ceteros Paritorum Praesidesque Augustus instituerat.

ditias extractum non remiserat. Vid. *Suet.* XXXVII. ANNA.

Quae de Farnace.] Ita manuscripti. Legendum tamen ex *Tacito*, *quae Tacfarinate duce*, quo de lib. II. & III. Annal. *Pharnacis* Syri mentio est in *Eutropii* manuscriptis Trajano lib. VIII. SCHOTT. *Tacfarinate* scribendum erit, si *Taciti* auctoritate standum. GRUT. Est hujus mentio apud *Tac.* lib. II. cap. LII. lib. III. cap. XXXII. lib. IV. cap. XIII. & alibi. Neque mirum est ex ignoto vocabulo & adeo barbaro duas voces fecisse Librarios, scilicet non adeo stupidi erant, ut nunquam de Pharnace, seu ut est in MSS. Farnace, aliquid inaudivissent. Et durius esset, *prorumpere de duce*, quod vix latinum credo. De Pharnace Syro quod *Schottus* habet, nihil huc pertinet, & turbant apud *Eutrop.* lib. VIII. cap. III. admodum MSS.

4 *Praetorias.*] Cohortes scilicet. ANNA.

Dispersae.] Per centurias, inquit *Dio* lib. LVII. SCHOTT.

Proximis municipiis seu Romae.] *Sueton.* Augusto cap. XLIX. *Certum numerum, partim in urbis, partim in sui custodiam allegit.* Et mox: *neque tamen unquam plures, quam tres cohortes in urbe esse passus est: easque sine castris, reliquas in hiberna & aestiva circa finitima opida dimittere assuerat.* Quae faciunt illi loco illustrando: *nam ceteros paritorum*, *Paullus* JCtus. vid. l. 3. D. de officio Praefect. Vigilum, qui *Tribunos* ab Augusto esse appellatos ait. SCHOTT.

Municipiis.] *Municipia* civitates quae *muniis* & honoribus populi Romani fruebantur. ANNA.

In castra apud urbem redegit.] Consilio Aelii Sejani. *Cor. Tacit.* IV. Annal. *Dio* LVII. *Plinius* lib. IV. cap. V. *Tranq.* Tiberio cap. XXXVII. *Romae castra constituit, quibus Praetorianae cohortes vagae ante id tempus & per hospitia dispersae continerentur.* vide & Octavio c. XLIX. SCHOTTUS. Ea *castra* fuere inter portas Viminalem & Tiburtinam. ANNA.

Perfecturam appellans vel augens praetorio.] Cum antea *Praefecti* cohortium Praetoriarum dicerentur, *Praefecti Praetorio* dici coepere; & vim *praefecturae* modicam antea, hoc Sejani commentum intendit. *Tacitus* initio lib. IV. Vide l. unic. D. de Offic. Praefecti Praetorio. SCHOTT. Erat *praefectus praetorio* qui militibus iis praeerat, quos Imperatores in sui custodiam legerant, & cingulo una cum gladio ab Imperatore donabatur. ANNA.

Nam caeteros paritorum praesidesque.] Per *paritores praesidesque* eos intelligo, quos *partim in urbis partim in sui custodiam* Augustus *adlegit.* Vide *Sueton.* XLIX. EAD. *Apparitorum* sibi legendum videri adscripserat in margine sui exemplaris Erud. *Gruterus.*

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Aventibus cunctis diligitur, immania animi pudore ac parendi spe diu obtegit, senatus - - - - - caede terrarum orbem foedat, sororum stupro ac matrimoniis nobilibus illudit, Jovem & Liberum se asserit, in ora maris oceani conchas umbilicosque legit, dominum dici atque insigne regni capiti nectere tentat, & confoditur Caius Caesar Caligula.

R r   Igitur

1 Igitur Claudio fato an insidiis oppresso, cum inperium tres atque viginti, aevi octogesimum uno minus annos egisset, Cajus Caesar cognomento Caligula aventibus cunctis deligitur, majorum gra-2tiae parentisque. Namque per filiam proavus Augustus, genere materno, Agrippa; Drusus, Germanici pater, e quo is oriebatur, 3 avi erant. Quorum modestia atque inmaturo, absque Octaviani, interitu, vulgus, simul matris fratrumque, quos Tiberius exitio inter-

1 *Claudio Tiberio.*] Manuscripti *Claudio Ferian*, quod ex *Tiberio jam* factum apparet ab imperitis librariis; nam quod orae recenti manu adscriptum erat *fere jam* nauci non est. SCHOTT. Ego suspicior scriptum *Victori: Igitur Claudio senio an insidiis.* cum incertum fuerit genus mortis Tiberianae, nam alii defecisse, alii Macronis jussu interstinctum putaverunt. Vide *Tacit.* ext. Ann. VI. Sed & Veneni a Cajo dati suspicionem fuisse notat *Suetonius*, quas potius insidias dixerit *Victor*. BARTHIUS lib. LIV. Adv. cap. XIII. Dura certe *Schotti* est conjectura ex *ferian insidiis* efficere *Tiberio jam insidiis.* Arrident magis illa *Barthii*, nisi mecum existimes propius ad litterarum ductum & elegantiam scribi posse: *Fato an insidiis. Fatum* pro tempore naturali morti destinato frequens est apud bonos Auctores. *Justinus* lib. IX. cap. VIII. §. 3. *Qui partim* fato, *partim* ferro *periere.* & lib. XXXIX. cap. IV. §. 5. *Spiritumque non* fato *sed* parricidio *dedit.* Quibus in locis eodem modo haec duo, mors naturalis & insidiae, inter se opponuntur. Vid. *Vorst.* ad *Just.* lib. II. cap. II. §. 13. Et certe dubium fuisse, an fato an insidiis perierit testatur *Suetonius* cap. LXXIII. Quare cum certe una ex quatuor hisce conjecturis esset recipienda, *ferian* enim nemo intelliget, & certior lectio ad manus non sit, fortasse mihi aequior visus sum quam par est. Sed suam cuique relinquimus sententiam & liberum judicium. ARNTZ.

Insidiis.] Vide quae in Epitome ad Tiberium dicta sunt. ANNA.

Octogesimum uno minus.] Imo anno aevi LXXVII. mense IV. mortuus est Tiberius, vide infra in Epitome. EAD.

Gratiae.] Id est, in *Gratiam.* EAD.

2 *Proavus.*] Augustus Proavus Caligulae per Juliam filiam & Agrippinam neptem. Agrippa avus maternus per Agrippinam filiam. Germanicus avus paternus, qui ex Antonia minore Germanicum Caligulae patrem genuit, ipse Germanici & Agrippinae filius. Quae cum ita sint, adderem *paterno Drusus Germanici pater*, quod ab oscitante vel festinante scriba omissum videtur, si S. P. Q. literatus auctores fieri vellent. SCHOTTUS. Bene monet *Schottus* interferendum, *Agrippa*, *paterno Drusus*, Tale enim quid postulat sententia & veritas. GRUT. Sed quid opus vocem *paterno* hic velle interponere, cum ex seqq. verbis: *Pater*, *a quo is* (Sc. Caligula) *oriebatur*, satis declaretur, eum hic de genere paterno loqui, ut supra de materno. Adeoque hoc voluit omittere, ne videretur ταυτολογεῖν. ARNTZ.

E quo.] Germanico. ANNA.

3 *Quorum.*] Drusi, Germanici, &c. EAD.

Absque Octaviani.] Id est, si *Octaviani* Augusti interitum excipias, qui non immaturus fuit, sed ad seram & maturam senectam pervenit. EAD.

Matris.] Agrippinae, quam primum in Pandata-

Interceperat, permovebatur. Qua caussa nitebantur omnes casum 4 tantae familiae lenire adolescentuli spe; Tum quia natus in exercitu [unde cognomentum calceamento militari quaesiverat] legionibus carus acceptusque habebatur. Praeterea prudentissimus quisque si- 5 milem fore sui credebat, quod longe secus, quasi naturae lege; quae crebro tanquam ex industria malos e bonis; agrestes e doctioribus, & ceteros hujuscemodi seu contra gignit. Quo demum ex- 6 emplo sapientium plures caruisse liberis utilius duxere. Ceterum in 7 Caligula haud quaquam vero plurimum aberant; quippe qui diu inmania animi ita pudore, ac parendi specie obtexerat, uti merito vulgaretur, neque meliores famulos neque atrociorem dominum illo fuisse. Denique nactus potestatem, uti talia ingenia veteris solent

datariam insulam relegavit, oculoque per Centurionem verberibus excusso mortuam inedia est criminosissime insectatus. *Sueton.* Tiberio LIII. cap. Neronem & Drusum fratres Caligulae ab senatu hostes judicatos criminante Tiberio fames absumsit. Idem Tiber. cap. LIV. & Calig. cap. VII. *Tacit.* V. Annali & *Dio* LVIII. lib. SCHOTT.

4 *Tantae familiae.*] Afflictae domus. *Sueton.* Calig. cap. XIII. IDEM.

Calciamento militari.] Quod caliga dicitur; inde *Caligula* quasi parva *caliga*, quod eo calciamento ad demerendos milites uteretur; nam gregariorum tantum militum calciamentum fuit. Ut ex *Tacit.* lib. I. Annal. Vide & *Sueton.* cap. IX. ANNA.

Similem fore sui.] An *suis?* patri, avo, proavo: quod sequentia confirmant: an *similem sui?* uti de se Tiberius ambigue initio dicere solebat, *similem se semper sui futurum. Tranq.* Tiber. cap. LXVII. Sed illud immaue quantum praefero. SCHOTT. Requirunt sequentia, ut cum *Schotto* legamus *suis.* GRUT. Et sic laudat *Is. Casaub.* ad *Spartian.* Severo cap. XX.

Sapientum plures.] Copiose haec *Aelius Spartianus* extremo Severo. Nota autem *agrestes*, *doctis* opponi, ut infra Vespasiano, *bonis indocti & prudentibus inertes.*

Homine enim *imperito numquam quidquam injustius.*

Terentius Adelphis. SCHOTT.

Seu contra.] Hoc est, e malis bonos, ex agrestibus doctiores, &c. ANNA.

6 *Caruisse liberis utilius duxere.*] Luculentus super hac re ac lectu dignissimus locus est apud *Aelium Spartianum* in Severo. *Et reputanti mihi, Diocletiane Auguste, neminem prope magnorum virorum optimum & utilem filium reliquisse satis claret. Denique aut sine liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plerique, ut melius fuerit de rebus humanis sine posteritate decedere.* Inde elegantes Graeci: Ἡρώων παῖδες λῶβαι. ANNA. Vel Ἡρώων τέκνα πήματα. Vide *Erasmum* in Prov. tit. *Degenerantium in pejus.*

7 *Neque meliores famulos.*] Veteres libri. Rectius tamen *meliorem famulum* ex *Tranquilli* cap. X. & *Taciti* VI. Annal. qui Passieni Oratoris dictum esse scribit, quem *Plinius* lib. XVI. Nat. Histor. cap. XLIV. & *Seneca* saepe laudant. SCHOTT. Legendum *neque meliorem famulum. Sueton.* cap. X. *Tantique in avum, & qui juxta erant obsequii, ut non immerito sit dictum nec servum meliorem ullum, nec deteriorem Dominum fuisse.* Alioqui barbarum est *meliores famulos*, *atrociorem Dominum.* ANNA.

8 *Uti talia ingenia veteris solent.*] Dubites utrum legas in MSS. *recens* an *veteris solent anni mensibus.* Illud ut referas ad imperii initium: hoc ad id tempus quod Tiberii mortem antecessit: ideo quod populares fere sint qui magistratus ambiunt, & simulant vultum, verba, preces, blanditias: deinde nacti quod cupierant, personam illam exuunt; ut Appius Decemvir. Ita fere *Q. Tullius* de Petit. Consulatus. Sed huic repugnare videtur illud, *nactus Potestatem.* Quid si *veteris olim anni mensibus* legas? *Petrus Pithoeus*, quem ego ob singularem doctrinae conjunctam humanitatem pro eo ac debeo amore complector, *deteri solent* legendum divinabat. Et mox *inter Patres.* ἐυςοχῶς. Quae autem populariter, quaeque liberaliter in populum & civiliter gesserit *Sueton.* cap. XV. deinceps & *Dio* lib. LIX. SCHOTTUS. Forte *verti solent.* *Petrus Pithoeus* divinabat

lent anni mensibus, egregia ad populum inter partes cum militibus gessit. delataque conjuratione, quasi minus credens, praedicaret, vix convenire in eum, cujus vita nullius oneri aut incommodo esset. 9 Sed repente caesis primum vario facinore innocentium paucioribus, tanquam belluae hausto sanguine ingenium exercuit; itaque deinceps triennium consumtum, cum senatus atque optimi cujusque multi-

nabat *deteri solent.* non male. Sed neque sic tamen, meo judicio, locus persanatur. GRUT. Lege cum *P. Pithaeo: Ingenia deteri solent.* vel cum *Grutero: verti solent.* Dicit eos qui regnum ambiunt, primo populares ac civiles esse, sed mox personam illam exuere, fierique saevos, atroces. ANNA. Neque hisce conjecturis locum hunc persanari recte meo etiam judicio censuit *Gruterus*, cum in altiori vitio cubare videatur, quod nisi ope MSS. quibus destituimur, tolli non possit. Quis enim, qui humane loqui velit, unquam dicet, aliquid mutari *anni mensibus.* Nam exponere uti quidam facit, *talia ingenia verti solent perinde uti menses anni*, nihil est, duae enim tantum sunt hujus principis mutationes, vel cum optimus esset famulus, vel cum atrocissimus dominus, neque semel factus tyrannus postea ad meliorem rediit mentem. Ipse tentabam: *uti talia ingenia victis insolentia mentibus*, id est, uti talia ingenia gerunt res, faciunt, si per insolentiam majores spiritus sumunt, seu, quod infra dicit cap. v. §. 3. *mutato per licentiam ingenio.* Errore calami scripserat Librarius *insolentai*, unde alius omisso *in* ex similitudine praecedentis syllabae, vel quod *insolent* scribentis errorem esse crederet, fecerat, *solent anni*, cum ultima vox ita saepe *ãi* in MSS. reperiatur. Et sic deinceps error errorem traxit. De tali Ellypsi verbi *facere* & similibus V. Cl. *Periz.* ad *Sanctii* Minerv. lib. IV. cap. V. num. II. & *Cortium* ad *Sallust.* Catil. cap. XXX. §. 2. *Vincere* autem dicuntur omnes mali affectus, qui hominem in deteriora abripiunt. Ita *victus voluptatibus* apud *Arnob.* lib. IV. Adv. Gent. p. 141. *victus cupiditate* apud *Lactant.* lib. III. Div. Inst. cap. XI. fin. cui opponitur *invictus cupiditatibus animus* apud *Livium* lib. XXXIX. cap. XL. Quod *Pithoeus* volebat *inter Patres*, solennis quidem est illarum vocum varietas, de qua *Demsterus* ad *Rosinum* lib. I. cap. XVIII. *Periz.* ad *Ampel.* lib. Mem. cap. XXV. & sup. apud Nostrum cap. I. §. 1. Neque tamen sic satis bene procedere videtur sententia. ARNTZEN.

Praedicaret] Ἀνακόλουθον. Forte *praedicavit.* Confundit enim saepe librarius *r* & *v* litteras, quisquis haec descripsit. *Sueton.* c. XV. extremo. SCHOTT. Vel subintelligendum, *ita ut.* ANN.

Cujus vita.] Pro *nullius* congruentius fortasse legas *nullis* vel *nulli usquam.* SYLB. Tanquam innuat, *fidelissimam esse custodiam Principis ipsius innocentiam*, ut loquitur *Plinius* Paneg. ad Trajanum cap. XLIX. Itaque recte scribit *Dio Cassius* apud *Xiphilinum* de Tito Imp. τάς τε δίκας τὰς τῆς ἀσεβείας οὔτ' αὐτός ποτε ἐδέξατο, οὔτ' ἄλλοις ἐπέτρεψεν. λέγων ὅτι, Ἐγὼ μὲν οὐδὲν οὔθ' ὑβρισθῆναι, οὔτε προπηλακισθῆναι δύναμαι· οὔτε γὰρ ἄξιόν τι ἐπηγορίας ποιῶ, οὔτέ μοι μέλει τῶν ψευδῶς λεγομένων: *De crimine impietatis nunquam cognovit, neque permisit aliis ut cognoscerent. Nemo enim, inquit, injuria me afficere, aut insequi contumelia potest, propterea quod nihil ago quod reprehendi mereatur: ea vero quae falso de me dicuntur, prorsus negligo.* GRUT. *Sueton.* cap. XV. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiquam invisus esset, negavitque se delatoribus aures habere.* ANN.

9 *Tanquam belluae hausto sanguine.*] *Lucanus* lib. I. Pharsaliae versu 330.

Sic & Sullanum solito tibi lambere ferrum
Durat, Magne, sitis: nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

SCHOTT. Recte hunc locum exponit *Barth.* ad *Claudian.* lib. II. in Ruf. vers. 8. mox malim *exeruit*, id est, repente factis ostendit, aperuit, quo esset ingenio: Accommodatus est locus *Senecae* Herc. Oet. vers. 255.

Secreta mentis ore confuso exserit.

Quem jam adduxere *Scheff.* & *Burm.* ad *Phaedrum.* lib. I. Fab. XII. de tali confusione agit Erud. *Oudend.* ad *Lucan.* lib. III. vers. 693. Licet diffiteri nolim probam esse locutionem *exercere ingenium*, cum id jam docuerit Cl. *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. II. §. 1. & *Ovid.* lib. I. Am. El. VIII. vers. 41.

Nunc Mars externis animos exercet in armis.

Sed ille sensus huic loco minus videtur adcommodatus, praesertim cum minus conveniat quod additur, *repente exercuit.* quare prius praeferam. ARNTZ.

multiplici clade terrarum orbis foedaretur. Quin etiam sororum 10 stupro ac matrimoniis illudens nobilibus Deorum habitu incedebat, cum Jovem se ob incestum; ex choro autem Bacchanali Liberum se assereret. Neque secus contractis ad unum legionibus, spe in 11 Germaniam transgrediendi, conchas umbilicosque in ora maris Oceani legi jussit. Cum ipse nunc fluxo cultu Venerioque interesset; 12 nunc armatus spolia a se non ex hominibus, sed coelestium capi dictitaret, scilicet quod hujusmodi pisces Graecorum dicto, quis augendi

Senatus atque optimi cujusque.] *Sueton.* c. XXVI. ANNA.

10 *Ob incestum.*] Scilicet sororum. *Suet.* XXIV. cap. *Ex thoro autem Bacch.* impressi *e choro.* sup. *matronis nobilibus illudens* tentabam, sed bene habet. Sic enim *Suetonius* Julium Caesarem ne *provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse* dicit cap. LI. & vulgata editio numero LIII. SCHOTT. *Ex choro*, & ego malim ut infra in Epitome. Et *choros* vocat *Sueton.* cap. XXXVII. Bacchantium *choro* sese Bacchi habitu inferebat. ANNA. Exsulet illud *thoro*, quod hic nihil est. *chorus* est illa turba hominum sacra Bacchi celebrantium *Virgilius* lib. VI. Aen. vers. 517.

Illa chorum simulans, evantis Orgia circum
Ducebat Phrygias.

Tacitus lib. XI. Ann. cap. XXXI. *Hedera vinctus, gerere cothurnos, jacere caput, strepente circum procaci choro.* Eandem Antonii stultitiam referens, illud *comitatum* appellat *Seneca* Suas. I. p. 5. *Nam cum Antonius vellet se Liberum Patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi juberet, habitu quoque &* comitatu *Liberum imitaretur.* Nec aliter Pelei & Thetidis nuptias referens, ubi homines deorum etiam nomina adsumserunt, *chorum* memorat *Dict. Cret.* lib. VI. cap. VII. Porro de inepta illa aliorum etiam Principum dementia, qui humanam naturam abdicantes, se deos esse credi volebant, tum alios, tum consule Cl. *Burm.* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. LXXXII. fine. De Heliogabalo *Lampridium* in Ejus Vita cap. XXVIII. *Junxit sibi & leones, Matrem magnam se appellans. Junxit & tigres, Liberum se vocans.* ARNTZ.

11 *Neque secus.*] Hoc est, quamvis inter choros ac symphonias discumberet, *non secus*, &c. ANNA.

Spe in Germaniam.] Credo *specie in Britanniam* scripsisse *Victorem*, librarii *spe;* illud tamen non damno: *spem* enim de bello militibus fecerat. Et quod ad Oceanum ageret, in Britanniam cogitasse propius a vero abest: nam Brittannica expeditione haec gesta *Xiphilinus* & *Orosius* aliique auctores sunt. SCHOTT. Omnino in vulgata lectione standum ex *Sueton.* cap. XLV. XLVI. ANNA.

Conchas umbilicosque.] *Cicero* II. de Orat. ait Scipionem dicere solitum se *repuerascere cum ad Cajetam una cum Laelio amico suo conchas legeret & umbilicos.* Eadem *Valer. Max.* lib. VIII. cap. VIII. ubi in quibusdam MSS. *obeliscos* pro *umbilicos* legas. SCHOTT. *Umbilicos* vocat teretes lapillos, calculos littorales, quod sint ad instar *umbilici:* neque enim de illa herba, quam *Veneris umbilicos* vocavere, intelligendum est. Sic parvos ac rotundos calculos *umbilici* figura exuberantes *Valerius umbilicos* appellat de Scipione & Laelio: *Constat namque eos Cajetae ac Laurenti vagas littoribus conchulas & umbilicos lectitasse.* ANNA. Haec conjunguntur eodem modo ab *Ovidio* lib. II. Am. El. XI. vers. 13.

Nec medius tenues conchas, *pictosque* lapillos
Pontus habet: bibuli litoris ista mora est.

Apulej. Apol. p. 297. *Quaesisse de litore* conchulam *striatam, testam hebetem*, calculum *teretem.* Adde *Erasmum* in Prov. tit. *Inanis opera* p. 329. & *occupatio* p. 549. & *Turn.* lib. XXIV. Adv. cap. XLVI.

12 *Nunc fluxo cultu.*] *Sueton.* LII. *Nonnunquam socco muliebri: plerumque vero aurea barba, fulmen tenens, ac fuscinam, aut caduceum Deorum insignia, atque etiam Veneris cultu conspectus est.* ANNA.

Hujusmodi pisces.] Conchae tamen istae quae in littore leguntur, proprie *pisces* non sunt, sed *piscium* exuviae. Sed audi magnum *Salmasium* Exercit. *Plin. Hujusmodi pisces de conchis accipiendum potius videtur. Conchae tamen proprie non sunt pisces; praesertim quae in littore leguntur, exuviae sunt, & superficies animalis, non animal ipsum. Ridicule itaque pisces pro conchis illis dixisset, puto scripsisse* Victorem: quod hujusmodi calces. *Antiquarius est in multis auctor ille, & calces dixit pro calculis, vel minutis lapillis.* Festus; *ex quo genere sunt calces, qui per diminutionem*

13gendi omnia ſtudium eſt, Nympharum lumina accepiſſet. His elatus dominum dici, atque inſigne regni capiti nectere tentaverat. Qua

nem dicuntur calculi. Ea voce uſi Plautus *&* Lucilius *aliique: calces ſunt* ψῆφοι. *Imperitus aliquis piſces correxit in illo* Victoris *loco, quia praeceſſerat de conchis lectis.* EAD.

Quis augendi omnia.] De Graecorum vanitate multa *Cicero* pro Flacco, & *Juvenalis* Sat. x.

- - - *Quidquid Graecia mendax*
Audet in hiſtoria.

SCHOTTUS. Ideo & *mendax* Graecia dicta. ANNA.

Nympharum lumina.] Ὄμματα Graeci forte appellarunt, quae Latini *ocellatos. Varro* Marcipore. *Altera exorat patrem libram ocellatorum: altera verum ſemodium margaritarum.* Apud *Nonium.* Sic apud *Suetonium* Octavius *ocellatis nucibusque* ludit, cap. LXXXIII. ita enim ibi legendum e MSS. potius quam *oſcillatis* vel *oſſillis.* Hanc mihi conjecturam ocellus Europae *Scaliger* ſuppeditavit, conſultus a me in corona doctiſſimorum hominum, dum Lutetiae pomeridianis horis tanquam in Athenaeo convenire ſolerent. *Propert.*

Et venit e rubro concha Erycina ſalo.

Sic apud *Plautum* Rudente ſervus ad Venerem de Virginibus naufragis:

Te ex concha natam eſſe autumant cave tu harum conchas ſpernas.

Hiſpani hodie concham *una Venera* appellant: Umbilicus herba, Italis quoque *umbilico di Venere. Dioſcordi* credo Κοτυληδών. SCHOTT. Umbilicos illos ſive calculos littorales oculi ſpecie nitentes, ocellos, vel ocellatos dixere. Scribit *Suetonius*, Auguſtum ſolitum ludere *ocellatis nucibusque*, ubi *ocellati* calculi ſunt in formam ocelli facti, vel oculi modo lucentes. Graeci vero quibus omnia augere mos eſt, non oculos tantum; ſed *Nympharum* oculos dixere. *Suetonius* concharum tantum meminit: *Poſtremo*, inquit, *quaſi perpetraturus bellum directa acie in littore Oceani, ac baliſtis machinisque diſpoſitis, nemine gnaro ac opinante quidnam coepturus eſſet, repente ut conchas legerent galeasque & ſinus replerent imperavit, ſpolia Oceani vocant, Capitolio Palatioque debita. Victor* ſententiam addidit, ſententiamque immutavit: quod enim hujusmodi calces ſive calculos Graeci *Nympharum ocellos* & *lumina* etiam vocarunt finxit dixiſſe Caligulam, non ex hominibus, ſed ex coeleſtibus, ſpolia cepiſſe, quod lapillos ex Oceano reportaſſet, quos *Nympharum* oculos Graeci appellarent. Solet ille quaedam in hiſtoria praeter veterum ſententiam innovare, praecipue in his dictis & jocis. Lapilli igitur iidem ſive calculi, qui *umbilici* quibusdam dicti ſunt, *ocelli* vel *ocellati*, vel etiam *Nympharum ocelli* ab aliis videntur appellati. Nec in his lapidibus figura multum diverſa eſt oculi & umbilici. Uterque enim protuberat in rotundo. *Varro* in Marcipore: *Altera exorat patrem libram ocellatorum, altera ſemodium margaritorum. Ocellati*, non *ocellata* dicendi & ſubaudiendum calculi. Imo *ocellati* pro *ocelli*, ut *matulata* pro *matula: Caucatus* pro *caucus* & ſimilia ſexcenta. Quemadmodum porro calculis oculi nomen dederunt, ita & viciſſim oculis calculi. Nam & ψῆφον Graeci in oculo appellant pupillam, καὶ τὸ μέλαν. *Artemidorus:* τὸ δὲ ἀμβλυώττειν, ἔνδειαν ἀργυρίου δηλοῖ, ἐπειδὴ καὶ τὰ ὄμματα ψήφους ἔχει. *Caecutire*, inquit, *argenti penuriam ſignificat, quoniam oculi etiam calculos habent.* Plura vide apud *Salmaſium* in Exercitationibus *Plinianis.* Illud tantum addam ridicule feciſſe *Victorem*, qui ex eo quod calculi illi quos collegerat Caligula, *Nympharum* oculi dicerentur a Graecis, fatuum illud dictum affinxit Imperatori, *ſpolia a ſe non ex hominibus, ſed coeleſtium rapi;* quaſi vero oculi inter ſpolia numerari unquam poſſint, non magis mehercule quam capita ſive alia quaevis membra hoſtibus amputata. ANNA. *Salmaſius* l. l. p. 496. legebat. *quod hujusmodi calces* pro calculos. Ideo quod conchae proprie non ſint piſces, praeſertim ſi in litore legantur. Alio plane modo Erud. *Schottus* lib. III. Obſ. cap. XXI. *Quod hujusmodi ſpecus g. d. q. a. o. s. e. Nympharum duci accepiſſet* vel *Nympharum limina. Quod*, addit, *ejusmodi ſpecus cavitates ſunt & cavernae littorum maris, ubi fere conchae & umbilici reperiuntur in piſcatu.* Mira profecto ratio ideo *conchas* dici *lumina Nympharum*, quod ab his in antris ſuis pedibus calcarentur, cur igitur non potius pedes fuiſſent vocatae. Videtur certe aliquid vitii latere, niſi ſtatuamus, abuſive Noſtrum *conchas* appellaſſe *piſces*, & ideo *lumina* eſſe vocata, quod vario colore & fulgore coruſco oculorum ſplendorem imitentur & quidem *Nympharum*, quo a mari expellerentur. Non videtur *Victorem* inſpexiſſe *Keuchenius* ad Sammon. p. 166. cum dicat *Aurel. Vict.* lapidem ſpecularem vocare ὄμματα νυμφῶν, qui ſine dubio ex Interpretibus ſapere didicerat. ARNTZ.

13 *Dominum.*] Congruentius legeris *dominum ſe dici*, vel *dominus dici.* GRUT.

Inſigne regni.] Puta diadema, purpuram, ſceptrum, &c. *Sueton.* cap. XXII. *Nec multum abfuit*

Qua caussa auctore Chaerea moti, quibus Romana virtus inerat, 14 tanta pernicie Rempub. confosso eo levare: praelatumque excellens Bruti facinus ejecto Tarquinio foret, si per Quirites modo militia exerceretur. Verum ubi cives desidia externos, Barbarosque in 15 exercitum cogere libido incessit; corruptis moribus libertas oppressa atque habendi auctum studium. Interim dum senatus decreto 16 gentem Caesarum, etiam muliebri sexu, omnemque affinitatem armati persequuntur, forte unius ortus Epiri e cohortibus, quae Palatium per opportunos locos obsidebant, Tit. Claudium occultantem se reperit deformi latebra, protractoque eo exclamat apud socios; si sapiant, adesse principem. Et sane quia vecors erat, mi- 17 tissimus videbatur inprudentibus, quae res adversum nefariam patrui

fuit quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret. ANNA.

14 *Auctore Cerea.*] Scribendum *Chaerea.* is erat *Cassius Chaerea cohortis Praetoriae Tribunus, qui primas sibi partes trucidandi Caji depoposcerat.* *Sueton.* LVI. Caeterum has lectionum varietates, ut minuta, persequentem, ridebunt indocti magistelli: sed eos vicissim

Discipulorum inter jubeo plorare cathedras.

SCHOTT.

Praelatum Bruti facinus.] Reddita populo Romano libertate & abolito imperio. Ita de Bruto & Cassio *L. Florus* lib. IV. *Brutus & Cassius sic C. Caesarem, quasi Tarquinium Regem depulisse regno videbantur.* De Senatus in asserenda libertate consensu *Suet.* extremo Caligula. IDEM.

Foret.] Id est, fuisset. ANNA.

Exerceretur.] Id est, exercita fuisset. EAD.

16 *Senatus decreto.*] De senatus consensu *Sueton.* cap. ult. *Et senatus in asserenda libertate adeo consensit, ut Coss. primo non in Curiam, quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocaret.* EADEM. Paullo superius malueram *Civis desidia.* quod libido incesserat externos in militiam legere propter desidiam civium, Vox enim ea singulari numero etiam multitudinem continet. *Sever.* in fragm. de Cicer:

Abstulit una dies civis decus.

Forte unius ortus Epiri.] Sic veteres codices: unde *unius cortis Epiri centurio;* pro, *cohortis*, tentabam: frustra. legendum enim, *forte unus ortus Epiri*, pro *Epiro.* sic infra Severo, *ortus Miliae* & *orto Syriae* Alexandro. Quid si *Fortunius* nomen illi proprium fuerit? quem *Suetonius* gregarium militem, non centurionem facit, & usurpat τὸ *forte* Claudio cap. LXX. liberum judicium facio lectoris.

Si quis tamen haec quoque si quis
Captus amore leget.

SCHOTTUS. Sed hunc locum pluribus conjecturis suspectiorem reddere non necessarium judico, cum vera sit lectio, *forte unus ortus Epiri.* Sic enim *unus* pro aliquis, quidam, accipitur apud *Sulpit. Sever.* Vit. Mart. cap. VIII. §. 2. *Unum e Familia servulum laqueo sibi vitam extorsisse.* ubi conferendus *Vorstius*, *Donat.* ad *Terent.* Andr. Act. 1. Sc. 1. vers. 91. & *Pricaeus* ad Euang. *Matthaei* cap. VIII. §. 19. cum Comment. ad *Petron.* cap. XXVI. *Epiri* autem constructione non infrequenti pro ex Epiro, de qua Cl. *Dukerus* ad *Florum* lib. 1. cap. XVIII. §. 11. & *Cortius* ad *Sallust.* Jug. cap. XV. §. 1. ARNTZ.

Titum Claudium.] Lego *Tiberium.* Est enim *Tiberius* Claudius Germanicus. Natus error, quod praenomen varie una alterave litera signaretur. Mirum tamen & in vulgatis quibusdam libris *Victoris* suppositicii *Titum* appellari male. MS. mox *Patri Neronis*, restitue *Patrui.* SCHOTT.

Deformi latebra.] *Sueton.* in Claudio cap. X. *Prorepsit ad solarium proximum, interque praetenta foribus vela se abdidit.* Quare non video, cur eam *deformem latebram* vocet *Victor.* ANNA. Quia deforme & minus decorum videretur puerili adeo metu affici, ut caecas latebras quaereret, vel potius, quod post vela parieti vel foribus praefixa non adeo mundus sit locus, quin plurimo pulvere sordeat, & sic cellam Janitoris *pudendam latebram* appellat *Tacitus* lib. III. Hist. c. LXXXV.

17 *Quia vecors erat, mitissimus videbatur inprudentibus.*] Multa super talibus interpretationibus adduximus ad ista *Taciti* de Galba: *Sed claritas natalium, & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapientia vocaretur:* lib. 1. Histor. cap. XLIX. GRUT.

Patrui

trui Neronis mentem auxilio, neque apud fratris filium Caligulam invidiae fuit. quin etiam militares plebisque animos conciliaverat, dum flagrante suorum dominatione, ipse contemptui miserabilior 18 haberetur. Talia plerisque memorantibus, repente eum, nullo reretractante, quae aderant turbae circumsistunt, simulque affluebant reliqui militum & vulgi magna vis. Quod ubi Patres accepere, mit-19 tunt ocius ausum comprimere. Sed postquam variis, tetrisque seditionibus civitas cunctique ordines lacerabantur, tanquam ex in-20 perio omnes dedere se. Ita Romae Regia potestas firmata, proditumque apertius *mortalium conatus* vacuos a Fortuna cassosque esse.

Patrui.] Quia Nero frater fuit Drusi qui *pater* fuit Claudii. ANNA.

Fratris.] Germanici. EAD.

Suorum.] Neronis, Caligulae. EAD.

Ipse contemptui miserabilior haberetur.] Junge *haberetur contemptui.* EAD.

18 *Mittunt ocyus ausum comprimere.*] Id est, *ut ausum comprimant.* *Miserunt* Tribunum plebis qui eum in Curiam vocaret. *Suet.* cap. x. EAD. Supra pro *turbae circumsistunt* mallet aliquis *turmae*, sed male, cum *turbae* plurali numero quoque pro multitudine hominum sumatur, ut apud *Sulpit. Sev.* in Vita Mart. cap. VIII. §. 2. *Exclusisque omnibus turbis* & cap. IX. §. 2. *Dispositis jam in itinere civium turbis.*

19 *Variis tetrisque seditionibus.*] *Verum postero die senatu segniore in exequendis conatibus, per taedium ac dissensionem diversa consentiunt*, &c. *Sueton.* cap. x. ANNA.

Tanquam ex Imperio.] Id est, tanquam aliquo imperante. EAD.

20 *Vacuos a fortuna cassosque esse.*] Id est, conatus hominum, si a Fortuna destituantur, plane vacuos & irritos esse. *cassosque* ergo, id est, etiam cassos & vacuos esse. Allusit etiam ad mimum *Publii Syri*:

Fortuna unde aliquid fregit cassum.

Cujus me *Petrus Pithoeus* admonuit. SCHOTT. Meo animo illud *que* notat *quoque*, ut velit auctor quidquid conantur mortales, nisi & adjuventur a fortuna, cassum quoque esse irritumque. Sic usurpatur & *Livio* lib. XLII. cap. V. *Per eundem Appium eodemque modo compositae in Perraebia res*: neque aliter *Plinius* libro IV. Epist. XIX. sub finem: *Nam cum matrem meam parentis loco venerere; meque a pueritia statim formare, laudare, talemque qualis nunc uxori meae videor, ominari solebas*: itaque nihil ibi mutandum cum doctissimis Viris. sic & noster infra cap. XX. *cum sanctique hujuscemodi*, &c. hoc est, *cum etiam sancti*, &c. itaque nec ibi aliquid mutandum. GRUTERUS.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Pleraque egregie consultat, vitia comprimit, imperio Romano fines retinet aut dat, Brittanniam adit, annonae egestatem componit, censum novat, uxoris libertorumque delinimentis ad quaevis turpia abstrahitur, & veneno interimitur Claudius.

Igitur Claudius, quamquam ventri foede obediens, vecors juxta at- 1
que inmemor, pavidusque animi & ignavior esset; pleraque per
formidinem tamen egregie consultabat, Nobilitatis praecipue con-
siliis, quae metu colebatur: Quippe *stolidorum ingenia* proinde agunt,
uti monitores sunt. Denique bonis auctoribus compressa per eum 2
vitia, ac per Galliam Druidarum famosae superstitiones; lata jura
quam commodissima; curatum militiae officium; retenti fines, seu
dati inperio Romano, Mesopotamia per orientem, Rhenus, Da-
nubiusque, ad septemtrionem; & a meridie Mauri accessere pro-
vinciis, demtis Regibus post Jubam; caesaque Musalamiorum ma-
nus;

1 *Ventri foede obediens.*] *Cibi vinique quocumque & tempore & loco appetentissimus. Sueton.* cap. XXXIII. ANNA.

Atque immemor.] *Inter caetera in eo mirati sunt omnes, & oblivionem & inconsiderantiam. Sueton.* cap. XXXIX. EAD.

Pavidusque animi.] *Sed nihil aeque quam timidus ac diffidens fuit. Sueton.* cap. XXXV. *Animi* autem subintellecta praepositione *in* quae genitivum regit, ut *aeger animi*, *aeger rerum temere motarum. Florus.* vel potius subintellecta mente: *aeger mente animi.* Vide *Sanctium.* EAD.

Nobilitatis praecipue consiliisque metu colebatur.] Lege ut edendum curavi, *nobilitatis praecipuae consiliis quae metu colebatur.* SCHOTT. Non video rationem, cur *praecipue* non adverbialiter potius accipiam, reddit enim ita caussam, cur vecors recte Reip. consulere potuerit & hoc retinet *Barthius* lib. LIV. Adv. cap. XIII. ubi etiam pro *proinde*, *perinde* laudat.

Stolidorum ingenia proinde agunt, uti monitores sunt.] Unde non frustra quaesitum prudentibus, num potior Princeps fatuus, cui consilium sapiens, Principe quidem bono, sed cujus consiliarii mali. de qua re nos plura ad *Livium.* GRUT. Et Erud. *Wasse* ad *Sallustium* in omissis ad p. 442.

2 *Drysularum.*] Emenda *Druydarum* vel *Druidarum. Suet.* Claudio XXV. *Druidarum religionem apud Gallos dirae immanitatis & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit.* SCHOTTUS. Galli autem sacerdotes suos *Druidas* vocabant. ANNA.

Superstitiones.] Repete *compressae.* EAD.

Lata jura quam commodissima.] Vide *Suet.* cap. XXII. & seq. EAD.

Curatum militiae officium.] Huc refer *Sueton.* c. XXV. *Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem, alam: post alam tribunatum legionis daret, stipendiaque instituit, & imaginariae militiae genus, quod vocatur* super numerum, *quo absentes & titulo tenus fungerentur.* EAD. Mox malim *seu additi.*

Mauri accessere.] Sub Claudio in Mauritania Romanos bellum gessisse testatur *Plinius* Aedemone liberto Ptolemaei mortem, qui Caligulae jussu Romae percussus fuerat, ulciscente. ANNA. Quomodo autem hic locus de *Mesopotamia* intelligendus sit tradit *Lipsius* lib. I. de Magn. Rom. cap. III. p. 672.

nus; ſimul, ultima occaſus, Britanniae partes contuſae, quam ſo-
3 lam adiit, Oſtia profectus mari, nam cetera duces curavere. Adhuc annonae egeſtas compoſita, quam Caligula induxerat, dum adactis toto orbe navigiis, pervium mare theatris curribusque damno
4 publico efficere contendit. Neque ſecus cenſu novato, cum ſenatu motis pluribus laſcivum adoleſcentem, quem ſibi probatum parens adſeruerat, retinuiſſet, Cenſorem & liberis patrem debere eſſe,
5 recte adjecerat. Aſt ubi Meſſalinae conjugis, ſimulque libertorum delinimentis, quibus ſemet dediderat, in pravum abſtractus, non illa modo Tyrannorum admiſſa, verum quae poſtremum genus mu-
6 lierum, atque ſervile quibat facere viro amenti dominoque. Namque uxor primo paſſimque, quaſi jure, adulteris utebatur: eoque extincti cum ſuis plerique, ingenio, ſeu metu abſtinentes; dum per-
7 vagatis mulierum artibus peti ſe a petitis criminatur. Dehinc atrocius accenſa, nobiliores quasque nuptas, & virgines, ſcortorum
8 modo ſecum proſtituerat, coactique mares uti adeſſent. Quod ſi qui talia horruerat, adficto crimine, in ipſum omnemque familiam ſaevie-

Demtis Regibus poſt Jubam.] Reges Mauritaniae poſt Jubam, fuere, Juba II. & ejus filius Ptolemaeus; ſed falſum eſt Mauritaniam *demptis Regibus* a Claudio in Provinciae formam redactam. Illud enim jam Caligula fecerat, occiſo Ptolemaeo, eamque, ſi bene memini, *Tingitanae* & *Caeſarienſis* nominibus diſtinxerat. ANNA. Non a Caligula ſed a Claudio Mauritaniam diviſam eſſe in *Caeſarienſem* & *Tingitanam* melius docuit *Noldius* in Hiſt. Idumaea p. 358. Ed. Cl. *Haverc.* attamen in eo falli *Victorem*, quod *Ptolemaeum* praetereat.

Muſalamiorum.] *Muſalamii*, ſi vera lectio, Africae proprie populi. Qui & *Miſulami*, vel *Miſulani* dicti. ANNA. De varia hujus vocis ſcriptura vide *Rycquium* ad *Taoitum* lib. II. Ann. c. LII. & *Dukerum* ad *Florum* lib. IV. cap. XI. §. 40. Ab his dictos eſſe hodiernos *Muſulmannos* Proceres Turcarum exiſtimabat *Barthius* lib. LIV. Adverſ. cap. XIII. ARNTZ.

Ultima Occaſus.] Appoſitio *Ultima occaſus Britanniae partes contuſae.* Per Brittanniae partes, quae *occaſus ultima* ſunt, Iverniam, Scotiam & adjacentes Inſulas intelligit. ANNA.

Oſtia.] Ab Oſtia. *Sueton.* XVII. *Huc cum ab Oſtia navigaret*, &c. EAD.

3 *Adactis toto orbe navigiis.*] Vide *Suetonium* in Caligula cap. XIX. & infra in Epitome Claudium. De hac egeſtate *Seneca: Septem aut octo certe dierum cibaria ſupererant, dum ille pontes navibus jungit, & viribus Imperii ludit, aderat ultimum malorum obſeſſis quoque, alimentorum egeſtas. Exitio paene ac fame conſtitit, & quae famem ſequitur, rerum omnium ruina, furioſi, & externi, & infeliciter ſuperbi Regis imitatio.* EAD.

Pervium mare.] Sinum Bajanum. EAD.

4 *Cenſu novato.*] *Euſebius* in Chronico numero M. M. LXI. ex interpretatione *Hieronymi:* deſcriptione Romae facta ſub Claudio inventa ſunt civium Romanorum LXVIII. centena, XLIV. millia. Idem *Tacit.* XI. Annal. Sed *Euſebii* Graeca habent, ut optime notavit *Scaliger.* XCVII. millia amplius: quod diſcrimen haud exigui momenti eſt. EAD.

Laſcivum adoleſcentem.] *Sueton.* cap. XVI. *Recognitione equitum juvenem probri plenum, ſed quem pater probatiſſimum ſibi affirmabat, ſine ignominia dimiſit, habere dicens cenſorem ſuum.* EAD.

5. *Meſſalinae.*] Valeriam Meſſalinam Barbari Meſſalae filiam vocat *Suetonius.* EAD.

6 *Pervagatis.*] Et in ſacris, & in profanis literis, teſtes Joſephus, Bellerophon, Hippolytus, &c. EAD. Paullo ſupra locus ita ex Epitoma eſt ſanandus: *primo paſſim, quaſi* abjecta voeula *que*, utpote ex ſequenti voce originem trahens. De ſimilibus corruptelis, cum vel neglectum ſit *que* vel fruſtra repetitum, conſule *Heinſ.* ad *Ovid.* Epiſt. XIV. verſ. 91. ſic *quoque* pro ſimplici *que* ſaepe nobis dederunt ſcribae, ut notatum eſt ſupra

saeviebatur. Namque Claudium, uti supra docuimus, natura performidolosum, injecto metu sui agitabant, maxime conjurationis; quo commento liberti etiam, quos vellent, perditum ibant. Qui primo sceleribus collubentes, ubi pares patronae facti sunt, eam quoque ignaro, quasi jubente tamen, domino, per satellites interfecere. Et sane in id progressa mulier erat, uti, animi ac pellicum gratia Ostiam profecto, Romae nuptias cum altero frequentaret. & hinc notior, dum mirum videtur apud Inperatorem virum, quam Inperatori nuptam esse. Ita liberti potestatem nacti summam stupris, exsilio, caede, proscriptionibus, omnia foedabant, eoque herilem stultitiam perpulere, uti senex fratris filiam in nuptias concupisceret. Quae quamvis superiore absurdior haberetur, idcircoque paria extimisceret, veneno conjugem interemit. Hujus anno sexto, cum quatuordecim regnarit, octingentesimus Urbis mire celebratus, visusque apud Aegyptum Phoenix, quam volucrem ferunt anno

9 10 11 12 13 14

pra Vir. Ill. cap. XLII. fin. Ita sententia erit: *primo* sola libidinem exercuit, *dehinc* alias etiam Virgines & nuptas secum prostituit. ARNTZ.

10 *Collubentes.*] Nescias an & *cohibentes* in MSS. legas paene fugientibus literis: pro quo *conniventes* Johannes Olivarius reponebat. forte & *colludentes* ferri queat. Et mox Idem legendum censet: *dum mirum videtur apud Imperatorem virum, viro quam Imperatori nuptam esse*, ut ἀρχαϊκῶς exaudiatur, *potius*. SCHOTT. Praefero, quod ultimo loco conjecit *Schottus*, *colludentes*. cujus verbi significatio apud JCtos maxime frequens & vulgo nota.

Ignaro, quasi jubente tamen, domino.] *Tacit.* in fine lib. XI. Annal. ANNA.

11 *Pellicum gratia.*] *Pellices* duas nominat *Tacit.* lib. XI. Calpurniam & Cleopatram, quarum Claudius corpori maxime insueverat, missas a Narcisso ad subeundam delationem. SCHOTT.

Cum altero.] C. Silio. Vid. *Tacit.* lib. XI. Annal. ANNA. Scio *alter* passim poni pro quovis alio, quod dudum Eruditi exemplis planum fecerunt, ut ad *Phaedrum* lib. I. fab. XIX. vers. 3. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. LV. El. I. vers. 18. & *Taubm.* ad *Virgil.* Ecl. 3. vers. 71. Non ineleganter tamen hoc loco scribi posse existimo *adultero*. Certe ita Silius vocatur apud *Tacitum* lib. XI. Ann. cap. XII. & XXVI. Hoc vitium potuit & infra irrepsisse cap. seq. §. 11. *Illa per alteros ad Patrui nuptias, atque alienorum cruciatibus mariti exitium - - - - uterque in sui scelus processerunt.* ubi itidem mali m *adulteros*. quae sequuntur verba, sana sunt, nec ullam emendationem desiderant, quasi dicat: non tam debere mirari, feminam, publicae libidinis victimam, Inperatori nuptam fuisse, sed hoc multo magis mirum videri, eam, cum maritum haberet Inperatorem, ausam fuisse conjuge vivente adulterum sibi matrimonio conjungere, & hoc erit, *apud Inperatorem virum nuptam esse*. Et hoc confirmat inf. Epitome, cum dicat: *Ut magis videretur sub Inperatore, viro quam Inperatori, nupta esse*. Id est, quod magis mirandum videretur, sub Inperatore marito, alteri eam, quam Inperatori nuptam esse. *Vir* enim speciali significatione notat maritum, quod notum ex *Scopp.* ad *Phaedr.* lib. I. fab. XVIII. vers. 4. *Pricaeo* ad *Matth.* cap. I. §. 6. & multis. ARNTZ.

12 *Fratris filiam.*] Germanici Agrippinam, Matrem Neronis ex Domitio Ahenobarbo. SCHOTT.

13 *Paria.*] Eadem quae Messalinae evenerant. ANNA.

Veneno.] *Sueton.* XLIV. *Tacit.* lib. XII. in fine. EAD.

14 *Anno sexto.*] Imperii scilicet. Sed falsum est, *anno sexto* hujus Imperii octogesimum Urbis annum celebratum fuisse, cum Claudius Imperium susceperit ann. U. C. 793. EAD.

Quatuordecim regnarit.] Regnavit ann. 13. mens. 8. dies 20. EAD.

Phoenix.] De *Phoenice* audi *Solin.* cap. XXXVI. *Apud eosdem* (Arabas) *nascitur, avis phoenix, aquilae magnitudine, capite honerato, in conum* plumis

anno quingentesimo ex Arabis memoratos locos advolare; atque in Aegaeo mari repente insula ingens emersit, nocte qua defectus lunae

plumis extantibus, cristatis faucibus, circa collum fulgore aureo, postera parte purpureus, absque cauda, in qua roseis pennis coeruleus inscribitur nitor. Probatum est quadraginta & quingentis eum durare annis. Rogos suos struit cinnamis, quos prope Panchajam concinnat, in Solis Urbem strue altaribus superposita. Et paullo post; *Quinctio itaque Plautio, & Sexto Papinio Coss. Aegyptum phoenix involavit, captusque anno octingentesimo Urbis conditae. jussu Claudii principis in comitio publicatus est.* Vide *Tacit.* Annal. lib. VI. in medio. EAD.

Anno quinquagesimo.] Expresse MS. noster. vulgo editi *quingentesimo.* In annis mire variant Historici, quos recensere non vacat. vide *Melam Pomponium*, *Plinium*, *Solinum*, & *Tacitum*, qui VI. Annali Paullo Fabio, L. Vitellio Coss. phoenicem conspectum ait, qui fuit annus, ut opinor, U. C. IↃCCXXCVII. Mox *ex Arabia* impressi Libri. SCHOTT. *Quinquagesimo Schotti* membranae. Nam Palatina Bibliotheca isto auctore destituitur, sed malim cum ante editis *quingentesimo*, etsi enim mire varient in annis Auctores, nemo tamen *quinquagesimum* posuit, multi *quingentesimum.* GRUT. Maxime pervulgatum esse quingentorum annorum spatium auctor est *Tacit.* lib. VI. cap. XXVIII. ubi *Vertran.* Cui praeter ceteros adsentiunt *Horapollo* lib. I. Hier. cap. XXXV. & Scholiast. *Lucani* lib. VI. vers. 680. Confer quae *Salmas. Plin.* Exerc. p. 388. & cet. *Gatakerus* lib. I. Advers. Misc. cap. II. & *Bochartus* part. II. Hieroz. lib. VI. cap. V. ARNTZEN.

Ex Arabis memoratos locos.] Lege, *ex Arabiae memoratis locis advolare.* Ut *memoratis locis* valeat *locis celebratis, fabulosis.* Vel *ex Arabia memoratos locos*, ut per *memoratos locos* Aegyptum intelligat, de qua linea superiori. Sed non ita placet. ANNA. Curnam receptam lectionem attentare velit bellissima Femina, nulla est ratio, prima enim emendatio locum suum tueri non potest, cum non tam ipsa Arabiae loca sint *fabulosa* quam ipsa avis. Neque altera mutatio ex Epitome petita necessaria est, cum & eo loco optimi Codices *ex Arabis* praeferant, sic scilicet nomina populorum pro ipsis regionibus ponuntur, quomodo *Justinus* lib. I. cap. V. §. 10. *Lepus in Persas Cyro ferendus fido servo traditur.* & cap. VI. §. 3. *Ut in Persis genitum audivit.* ARNTZ.

Insula ingens.] *Xiphilinus* parvam insulam prope Theram insulam apparuisse scribit ex *Dione*, qui & de solis Lunaeque defectione eleganter disputat in Claudio. Ipse *Dio* lib. XL. SCHOTT. Insula triginta stadiorum repente emersit nocte inter Theram & Theramenem die ult. Decemb. ann. U. C. 798. ANNA. Hos annos non convenire, sed DCCC. U. C. annum vertere cum anno V. Claudii jam observavit *Samuel Petitus* lib. I. Obs. cap. I. p. 5. adjiciens, deceptum esse Nostrum, quod de Phoenice referat ad Annum DCCC. qui visus fuit DCCLXXXVII. sed errorem esse natum ex confusione duorum Consulatuum Vitellii, qui in illos annos inciderunt: Potius dixeris, errare cum illis, qui existimarunt, volucrem illam, quae anno DCCC. Romam allata est, fuisse Phoenicem, quem errorem in *Solino* notavit *Salmas.* in Exerc. p. 390. & de errore in supponendo calculo annorum agit etiam *Scaliger* de Emend. Temp. p. 467. Ceterum quomodo tales insulae nascantur pulcre colligitur ex *Seneca* lib. II. Nat. Quaest. cap. XXVI. *Cum insula in Aegaeo mari surgeret, spumabat interdiu mare, & fumus ex alto ferebatur. Nam demum prodebat ignem, non continuum, sed ex intervallis emicantem, fulminum more, quoties ardor inferius jacentis superum pondus evicerat. Deinde saxa revoluta rupesque, partim illaesae, quas spiritus, antequam verteretur, expulerat, partim exesae, novissime cacumen exusti montis emicuit. Postea altitudini adjectum, & saxum illud in magnitudinem insulae crevit. Idem nostra memoria accidit.* Novarum igitur hatum insularum caussa est; quod materia sulphurea & bituminosa sub maris fundo delitescens ignem concipiat, & se vi sua elastica exserens terram superinpositam secum in sublime ferat; quae iterum decidens tantam molem facit, ut supra aquarum superficiem emineat. Nec hisce exemplis nostra tempora destituuntur, in quibus celeberrimum est, quod mense Julio MDCXXXVIII. contigit, quodque Vir summus *Petrus Gassendus* sibi relatum narrat in Comment. ad *Diogen. Laërt.* tom. I. p. 545. Posteaque accuratius descripsit Eruditissimus Jesuita *Athanasius Kircherus* in Mundo Subt. lib. II. c. XII. qui locus omnino cum illo *Senecae* conferri meretur, cum apud utrumque eadem Phaenomena appareant. Aliud exemplum, quod hujus seculi anno VII. accidit ex Historia Academiae Regiae Paris. Expert. *Nieuwentitius* protulit, ut me monuit non infrequens harum deliciarum cultor *Gulielmus Arntzenius*, Frater mei amantissimus. ARNTZ.

Defectus lunae.] Qui accidit nocte quae sequuta est ultimum diem Decembris. Unde *Dio* Insulae

nae acciderat. Tetrum funus, uti quondam in Prisco Tarquinio, 15 diu occultatum; dum arte mulieris corrupti custodes, aegrum simulant, atque ab eo mandatam interim privigno, quem paullo ante in liberos adsciverat, curam Reipublicae.

sulae ortum ad sequentem annum refert. ANNA.

15 *Tetrum funus.*] Tu vide ne *caeterum* scripserit *Victor*: quo enim *tetrum* pertinet. Mors ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. *Suetonius* cap. XLV. SCHOTT. Adhaeserim conjectaneo *Schotti* nostri: *ceterum funus.* GRUT. Vel *tetrum* est, quia indigno modo, scilicet per venenum, sublatus fuit Claudius, similiter *teterrimum genus morbi* est apud *Valer. Max.* lib. I. cap. I. ex. 21. Vel potius *tetrum funus* est, cum cadaver jam putredinem contraxerit, & malum odorem spargat. *Lucret.* lib. II. vers. 415.

In nares hominum, cum tetra cadavera *torrent.*

Et lib. VI. vers. 1152.

Spiritus ore foras tetrum *volvebat odorem,*
Rancida quo perolent projecta cadavera *ritu.*

Quae expositio ex eo etiam confirmatur, quod dicit, *funus* diu *fuisse* occultatum. ARNTZ.

Prisco Tarquinio.] Vide supra Viros Illustres in Servio Tullio. ANNA.

Privigno.] Neroni, conjugis suae Agrippinae ex Domitio Ahenobarbo, filio. EAD.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Per quinquennium urbem auget, reliquum vitae magno dedecore agit, in matrem & optimos quosque saevit, novam sedem regno quaerere parat, & undique desertus ictu semet transfigit L. Domitius Nero.

Eo modo L. Domitius [nam id certe nomen Neroni, patre Do- 1 mitio, erat] Inperator factus est. Qui cum longe adolescens 2 dominatum parem annis vitrico gessisset, quinquennium tamen tantus

1 *Domitius.*] Domitius Ahenobarbus a Patre Domitio Ahenobarbo, avus Lucius Domitius vocabatur. ANNA.

Nam id certe.] Locum hunc glossema foedavit, quod ex ora, ut fit, in contextum irrepsit: ὀβελίζω igitur. Domitia autem gens non agnovit alia praenomina, quam *Lucii* & *Cnaei*. *Suetonius* Nerone. SCHOTT.

2 *Longe adolescens.*] Id est, *admodum adolescens.* Natus erat annos septemdecim, cum Imperium suscepit. ANNA.

Parem annis.] Quatuordecim. *Suetonius* Claudio

tus fuit, augenda urbe maxime, uti merito Trajanus saepius testaretur, procul differre cunctos Principes Neronis quinquennio; quo etiam Pontum in jus provinciae, Polemonis permissu, redegit; cujus gratia Polemoniacus Pontus appellatur; itemque Cottias Alpes, 3 Cottio Rege mortuo. Quare satis compertum neque aevum inpedimento virtuti esse, eam facile mutari, corrupto per licentiam ingenio, omissamque adolescentiae quasi legem, perniciosius repeti. 4 Namque eo dedecore reliquum vitae egit, uti pigeat, pudeatque memorare hujusmodi quemquam, nedum rectorem gentium, fuisse. 5 Qui dum psallere per coetus, Graecorum invento, in certamen coronae coepisset; eo progressus est, uti neque suae, neque aliorum pudicitiae parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie, palam senatu, dote data, cunctis festa more celebrantibus, in 6 manum conveniret lecto ex omnibus prodigiosis. Quod sane in eo 7 [narrantur scelera Neronis] levius aestimandum. Quippe noxiorum

dio & Nerone. *Xiphilinus* annos XIII. menses octo. Paullo minus XIV. annos, *Tacitus* XVII. Annal. *Vitrico*, Claudio scilicet. SCHOTT.

Quinquennium.] Per quinquennium. ANNA.

Augenda Urbe.] Nam *formam aedificiorum urbis novam excogitavit: Et ut ante Insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: easque sumptu suo extruxit. Destinarat etiam Ostia tenus moenia promovere, atque inde fossa mare veteri urbi inducere. Sueton.* Neron. cap. XVI. EAD.

Quo.] Quinquennio scilicet. EAD.

Pontum in jus provinciae.] *Sueton.* cap. XVIII. *Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio, in provinciae formam redegit.* EAD.

Polemonis.] Urbem Ostia tenus promovere destinaverat. Excogitavit quoque aedificiorum formam novam, aedificatis ante insulas & domos porticibus. *Tranquil.* cap. XVI. de *Ponto Polemoniaco* & *Cottiis Alpibus* praeter *Plinium*, *Ammianum*, & *Suetonium*, meminit & *Vopiscus* Aureliano. Ex *Victore* haec citat *Paullus Diaconus* lib. II. Longobardorum, quamquam, ut alibi dixi, editi Libri corrupte legant, *Hos dictores*, pro, *Victoris revincit auctoritas.* SCHOTT. *Polemon* hic erat *Polemonis* illius filius, qui Zenonis Oratoris Laodicensis filius fuit. ANNA.

Cottias Alpes.] Quae sunt supra Alpes maritimas. EAD.

3 *Omissamque adolescentiae quasi legem.*] Licentiam, petulantiam quasi *legem adolescentiae* vocat, quia ea in omnes fere adolescentes cadit. EAD.

5 *Psallere per coetus.*] Vide *Sueton.* cap. XX. & XXI. EAD. Pro *dum* scribe *cum* ex iis, quae diximus ad Vir. Ill. cap. VIII. §. 4.

Graecorum invento.] A *Graecis* enim musici Agones instituti. ANNA.

Palam.] Addit impressus *convocato senatu*, non necessario. SCHOTT. *Palam Senatu*, id est, coram Senatu. ANNA.

More.] Fortasse legendum: *cunctis festa sollemni more celebrantibus*, ut *Suetonius* cap. XXVIII. dicit, *Per sollemne nuptiarum celeberrimo officio.* vel, *de more celebr.* SYLB. Sed simpliciter *more* pro *de more*, *solenni more* dici docuit jam Nobil. *Heinsius* ad *Phaedr.* lib. I. fab. XII.

In manum conveniret.] In manum vel in matrimonium convenire proprie dicitur mulier quae nubit. Quare hic optime Auctor de Nerone usurpavit. ANNA.

Lecto ex omnibus.] Doryphoro liberto, *Sueton.* cap. XXIX. Pythagoram *Tacitus* lib. XV. Annalium vocat, unum ex illo contaminatorum grege exoletorum. SCHOTT.

6 *Narrantur scelera Neronis.*] Locus diu nos torsit, veritatem tandem diu multumque quaesitam, ut ille clamabat, εὕρηκα, glossema nimirum esse, quod nota culpae damna & obelisco fode. Aliquando sic tentaveram, ut compendio *prodigiosiss.* id est, prodigiosissimo scil. liberto scriptum fuerit. vel sic: *lectis ex omnibus prodigiosis, quot sane in eo narrantur scelera, levius aestimandum:* ut τὸ *Neronis* duntaxat expungatur & *quot* scribatur,

rum vinctis modo, pelle tectus ferae, utrique sexui genitalia vultu contrectabat; Exactor parium majore flagitio. Atque inter haec 8 matrem etiam contaminavisse plures habent; dum ea quoque dominandi ardore, scelere quolibet subjici filium cupit. Id ego, quan- 9 quam scriptoribus diversa firmantibus, verum puto. Namque ubi 10 mentem invaserint vitia, nequaquam verecundiae externis societa-

te

tur, deinde periodus inchoet a *lectis*. Sed illud haut dubie rectum est. IDEM. Inclusa *Schotto* videntur per Glossema esse intrusa, sed legi etiam posset: *inter ea, quae narrantur scelera Neronis*. SYLB. Vel minori mutatione, *in eis, quae*, & certe talis emendatio videtur sensui adcommodatior.

7 *Noxiorum vinctis modo, pelle.*] Transposita dure ut alias non raro pro *noxiorum modo vinctis*, id est more. Amicus quidam meus sic interpungebat: *noxiorum vinctis, modo ferae, pelle tectus*. non improbo; sed illud magis ad editi Breviarii sensum, & *Suetonii*, qui ad stipitem deligatos non tamen sontes fuisse ait. Quid si *modo lusus* scripserit *Victor*, quod postea a librario omissum sit? Sic enim *Tranquillus* cap. XXIX. *quasi genus lusus excogitaret quatenus ferae pelle contectus emitteretur e cavea*. Sustineo. Mox *exsector marium* conjiciebat Eruditus Juvenis *Petrus Pantinus*. nihil tamen muto. SCHOTT. Hunc locum melius exponit summus *Gronovius* lib. I. Obs. cap. VIII.

Exactor parium.] Paria de gladiatoribus proprie dicuntur. Sed quomodo paria exigebat Nero majore flagitio? Aliquid latet. Divinabunt alii. ANNA.

8 *Dum ea quoque dominandi ardore.*] Vide *Tacit.* Annal. XIV. in principio. EAD.

10 *Nequaquam verecundiae externae.*] Sic legendum videtur pro *externis*, quod in MSS. est; vel ut doctissimus *Olivarius* divinabat, *invaserint vitia nequam, verecundiae externae societate immanius datur peccandi consuetudo*. SCHOTTUS. Locus corruptissimus. accessit non unus medicus, sed qui tamen parum juvit adfectas voces, mea quidem sententia. interim apparet illud *externis* minime mutandum, opponitur enim ei quod sequitur, *in suos agens*. Potius verbum *societate* transformandum in *satietate*; ut dicat idem quod Sextus Tarquinius apud *Livium* lib. I. cap. LIII. f. *Vetat mirari, si qualis in cives, qualis in socios, talis ad ultimum in liberos esset: in seipsum postremo saeviturum, si aliena desint*. posset & illud *humanius* mutari in *in majus*. sed quid desperatis cupio mederi, contra praeceptum *Hippocratis*. GRUTERUS. Dum meliora afferantur, placet *Olivarii* conjectura. Ait cum mens improba vitiis dedita est, si *externorum* verecundia accedat, fit consuetudo immanius peccandi, consuetudo nova adeoque dulciora affectans, & postremo contra eos ipsos quos invasit, convertens. Quod a Nerone & Agrippina proditum magis & confirmatum, &c. nil aliud video. ANNA. Locus in altissimo vitio cubans, quem vix nisi ope meliorum codicum sanari posse existimem. Tentabam tamen scribere: *nequaquam verecundiae externae satietate humanis datur* &c. id est, frustra conceceditur peccandi consuetudo hominibus, qui sanati sunt inminere verecundiae seu pudicitiae externorum, sed illi ulterius progredientes, tandem etiam suos affectant. *Verecundia* tribuitur illis, qui quamvis furta committant, illa tegere, & nullis consciis perpetrare cupiunt. *Ovidius* lib. I. Am. El. V. vers. 7.

Illa verecundis lux est praebenda puellis,
Qua timidus latebras speret habere pudor.

Statietas quoque vox hac in re propria. *Terent.* Phorm. Act. V. Sc. V. vers. 6.

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere.

Valerius Maximus lib. VII. cap. III. exem. 10. *Infelicis animi impetum satietate concubitus licentis resolutum.* Quod scripsi *humanis* idem erit, quod *hominibus*, quo sensu hanc vocem saepius occurrere monuerunt *Vorstius* ad *Just.* lib. XLII. cap. III. §. 2. & Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. VII. vers. 5. Porro *peccare* in militia veneris notat stuprum seu adulterium committere. *Propert.* lib. II. El. V. vers. ult.

Quam peccare pudet, Cynthia, tuta sat est.

Eod. libro El. XXIV. vers. 107.

Quam facere ut nostrae nolint peccare puellae.

Tibull. lib. IV. El. XIV. initio:

Rumor erat crebro nostram peccare puellam.

Adde El. VII. vers. 9. & lib. I. El. VII. vers. 16. *Ovidius* Epist. XVII. vers. 41.

At peccant aliae, Matronaque rara pudica est.

Et obvia talia, de quibus etiam Erud. *Westerhovius* ad *Terent.* Andr. Act. V. Sc. III. vers. 25. Quo modo suo ἁμαρτάνω & ἁμαρτωλὸς utuntur graeci.

te humanius datur peccandi consuetudo, nova, & eo dulciora, ad-
11 fectans, ad extremum in suos agens. Quod his proditum magis, dum quasi quodam progressu, illa per alteros ad Patrui nuptias, atque alienorum cruciatibus mariti exitium; hic paullatim ad sacerdotem Vestae, deinde in se, postremo uterque in sui scelus processe-
12 runt. Neque blandimentis talibus tamen coalescere potuere, sed eo praeceps dati, dum insidiantur invicem, mater perversa interiit.
13 Igitur cum omne jus fasque parricidio trivisset, ac magis, magisque in optimos saeviretur, conjuravere plures varia sane tempesta-
14 te, ad liberandam Rempublicam. Quis proditis, caesisque inmanior, urbem incendio, plebem feris vulgo emissis, senatum pari morte tollere decreverat, nova sede regno quaesita, maximeque incitante legato Parthorum, qui forte inter epulas, aulicis, uti mos est, canentibus, cum sibi citharistam poposcisset; responso dato, liberum esse, adjecerat, sumeret ipse quem vellet e suis, ostentans
15 qui convivio aderant, quod liber sub inperio nullus haberetur. Ac ni

graeci. *Lucae* Euang. cap. VII. §. 34. *Elsner*. ad Euang. *Joann.* cap. VIII. §. 11. & *Munckerus* ad *Anton. Liber*. p. 337. Videant alii, si quid melius. ARNTZ.

Nova & eo dulciora.] Nam illicita praevalent. *Tacit*. lib. XIII. de Nerone. Et *Lampridius* Severo. *homines illicita magis poscunt, prohibitaque furore prosequuntur.* Pueris perpetuo in ore natat, *Nitimur in vetitum*. SCHOTT.

11 *His.*] Nerone & Agrippina. ANNA.

Per alteros.] Pallantem libertum Claudii adulterum. *Tacitus* XII. Annal. initio. SCHOTTUS. *Adulteros* mihi scribendum videri monui jam supra cap. praec. §. 11.

Patrui.] Claudii. ANNA.

Alienorum cruciatibus.] Et mulierum & virorum, Lolliae, Calpurniae, Statilii, Tauri, Domitiae, Lepidae. *Tacitus*. Legendum *in mariti exitium*, vel *ad ἀπὸ κοινȣ* repetendum. SCHOTT.

Hic.] Nero. ANNA.

Sacerdotem Vesta.] Vestali virgini Rubriae vim intulit, *Sueton*. XXVIII. Ibidem de Matris concubitu. de interitu vero cap. XXXIV. & *Tacitus* lib. XIV. Ann. SCHOTT.

Deinde in se.] Cum scilicet Doryphoro denupsit. ANNA.

Uterque in sui scelus.] Cum mater & filius incestantur. EAD.

12 *Praeceps.*] Pro *in praeceps*. Sic alibi loquitur. EAD.

Dati.] *Dari* MSS. quomodo inf. alibi loquitur. SCHOTT.

Perversa.] Eversa, ejecta. ANNA.

13 *Plures.*] Senatores, equites, milites, feminae quoque. SCHOTT.

Varia tempestate.] Romae conjuratione Pisoniana Silio Nerva & Attico Vestino Coss. A. U. C. IↃCCCXIIX. *Tacitus* Annali XV. & Viniciana, Beneventi, *Sueton*. XXXVI. cap. IDEM. Hinc nummus Neronis cum inscriptione: JUPITER LIBERATOR in Thes. Brand. *Begeri* tom. II. p. 625.

14 *Quis proditis.*] Per Milichum Flavii Scaevini libertum, *Tac*. XV. SCHOTT.

Urbem incendio.] Anno praecedente C. Lecanio, M. Licinio Coss. ibidem *Tacitus*. Inf. *pari modo* malim. IDEM.

Pari morte.] Una & eadem morte, veneno scilicet. Vide *Sueton*. XXXIV. ANNA. Melius scribes: *pari more*. Mox vide, an rectius foret: *nova caede regno quaesito*, id est, cum vellet acquirere regnum, idque firmius reddere interficiendo Senatum & plebem.

Quod liber sub inperio nullus haberetur.] Unde ex decoro Alexander ad legatos Darii apud *Curtium* libro IV. cap. II. *Eadem liberalitate dat mihi filiam suam; nempe quam scio alicui servorum suorum nupturam.* verum nos etiam de eo statu plura, ad *Taciti* librum I. Historiarum cap. XVI. sub finem. GRUT.

15 *Hispa-*

ni Galba, qui Hispaniae praesidebat, cognito mandatum sui exitium, quamquam senecta aetate, inperio correpto subvenisset; tantum facinus haud dubie patraretur. Verum ejus adventu desertus 16 undique, nisi ab spadone, quem quondam exsectum formare in mulierem tentaverat, semet ictu transegit, cum inplorans percussorem, diune ad mortem quidem meruisset cujusquam officium.

Hic finis Caesarum genti fuit, quem fore prodigiorum multa de- 17 nuntiavere, praecipueque eorum praediis arescens lauri nemus dicatum triumphantibus; atque interitus gallinarum, quae adeo multae, albaeque, aptiores erant religionibus, ut iis Romae habeatur hodie locus.

15 *Hispaniae praesidebat.*] Hispaniae proconsul erat. ANNA.

Cognito.] Id est, cum cognovisset, sic supra in Origine Gentis Romanae. *Traditur autem, non proviso quod propinquus flumini esset, ripa depulsus*, &c. EAD.

Mandatum sui exitium.] *Suet.* Nerone XLII. & Galba IX. Et de spadone Sporo, Neron. XXXVIII. SCHOTTUS. Pro *correpto* mox legi posset *corrupto*, quamvis nec receptam velim damnare.

16 *Percussorem.*] Rectius procedet oratio, si distinguas: *percussorem diu, ne ad* &c. Porro de Caesarum gente exstincta, quae in Nerone defecit adi Ill. *Spanhem.* de Usu Num. diss. XII. p. 345. ARNTZ.

17 *Eorum praediis arescens lauri nemus.*] Vide *Sueton.* cap. I. Galbae. ANNA.

Gallinarum.] *Gallina alba Liviae Vejentanum suum revisenti ramulum lauri in gremium demiserat, nutriri alitem placuit, & tanta pullorum soboles provenit, ut hodie quoque ea villa ad Gallinas vocetur. Suetonius. Plin.* lib. XV. cap. ult. *Villam* istam *Tiberi impositam juxta nonum* ab urbe *lapidem via Flaminia* describit. EAD.

Ut his.] Scriptum pro *iis*, ut *hisdem* pro *iisdem*. De loco Romae *Ad Gallinas albas Suet.* cap. I. Galbae. P. Victor & Sex. Rufus in libello de Regionibus Urbis Romae juxta Decem tabernas collocant; ille in sexta regione, hic in regione Alta semita. SCHOTT. Adeo multae albaeque ut iis, &c. quae in medio sunt, parenthesi includenda. *Iis* autem, pro *de iis*. ANNA.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Romam ingreditur, cuncta vastat & polluit, & ad lacum Curtium caeditur Galba.

1 At Galba, haud ſecus nobilis e gente clariſſima Sulpiciorum, ubi Romam ingreſſus eſt, quaſi luxuriae aut etiam crudelitati auxilio ventitaſſet; rapere, trahere, vexare, ac foedum in modum va-2 ſtare cuncta, & polluere. Quîs rebus inteſtabilior (dum gravius offendunt quos mollius conſulturos ſpes erat) ſimul quia opes militum nimis pecuniae cupidus attenuaverat, Othone auctore interficitur; qui praelatum adoptione ejus Piſonem inpatientius dolens, 3 accenſas cohortes, armataſque in forum deduxerat. Quo cum lorica tectus Galba tumultum leniturus contenderet, ad lacum Curtium caeſus eſt menſe Inperii ac die ſeptimo.

1 *Galba.*] *T. Galba* in MSS. relicto forte, ut ſolet, literae ſpatio. Dictus autem *Servius Sulpicius, Galba.* Imperite quidam *Sergius*, quod gentile nomen. SCHOTT. De hoc nomine vide *Sueton.* cap. III. Imperium ſuſcepit an. U. 820. in fine. ANNA. Et ita ſtupido errore non ita pridem apud *Suetonium* edidit Vir doctus: *Sergius Sulpicius Galba* & *Joberts* in Cogn. Numiſm. Antiq. p. m. 403. Dudum enim *Sergiorum* familia in Catilina defecerat. At agnoſcendus eſt error Sculptorum in illis nummis, in quibus ſcribitur: SERG. GALBA, niſi & ſuppoſititios eos credamus. Duos tales protulit *Ryckius* ad *Tacit.* lib. IV. Ann. cap. XVII. & lib. II. Hiſt. cap. XLVIII. §. 5. talem obſervavi in Theſ. Brandenb. tom. II. p. 626. ΣΕΡΓΙ. ΓΑΛΒΑ. ΑΥΤΟ. ΚΑΙΣ. ΣΕΒ Certum tamen & hoc eſt, etiam poſt Catilinam *Sergios* memorari. Ita enim, ut reliqua mittam, *Sergius Paullus* notus eſt ex Sacris Litteris, Actor. cap. XIII. §. 7. verum facile crediderim eos libertinae fuiſſe conditionis, qui ex illuſtriſſima hac gente originem duxerint. quod genus hominum ſaepe ad maximas etiam dignitates evectum eſſe, teſtantur abunde Hiſtoriae. Adde *Relandi* Viri Conſultiſſimi Faſtos Conſulares p. 161. & 365. Sed priori loco aeque *Servius* quam *Sergius* legi poteſt. Ceterum de pronomine *Servius* ſuo more erudite diſputat Illuſtriſſimus *Spanhemius* de Uſu Numiſm. Diſſ. X. §. 4. & nonnulla habet *Schottus* ad Vir. Ill. cap. XLVII. §. 7. ARNTZ.

E gente clariſſima Sulpiciorum.] De qua vide *Sueton.* cap. III. ANNA.

Crudelitati.] Interfectis Ciconio Varrone Coſ. deſignato & Petronio Turpiliano conſulari, *Tacit.* lib. I. Hiſtor. Aug. trucidatis multis milibus inermium militum. Vide *Suet.* cap. XII. de claſſiariis. *Luxuriae* autem ſuſpecta vox, cum avaritiae potius de eo fama percrebuerit. Ibidem *Tranquillus*, ſed mox *Victor* pecuniae cupidum vocat, quare nihil mutandum cenſeo. SCHOTT.

Rapere, trahere.] Subaudi coepit. ANN. De hoc loco egit Vir plurimae lectionis *Waſſe* ad *Salluſtium* Catil. cap. XXI. Mox *dum* per *proinde* exponit *Caſaub.* ad *Spartiani* Severum cap. I. quod tamen neceſſarium non eſt.

2 *Piſonem.*] Frugi Licinianum *Suet.* XVII. c. Erat ergo in Calpurniam gentem adoptatus ex Liciniâ, ideo recte M. Licinio Craſſo & Scribonia genitum intelligimus tranſiſſe in domum L. Calpurnii Piſonis: inde porro in Sulpiciorum gentem adoptatum a Galba Imperatore. SCHOTT.

3 *Ad Lacum Curtium.*] *Tacitus* lib. I. Hiſt. Aug. *Lorica tectus lintea* (inquit *Suet.* X. c.) *non profutura adverſus ictus. Tacitus pectus mumitum, tectumque* ſcribit. SCHOTT. *Lacus Curtius* in foro ſic dictum a *Curtio* quodam, qui ſe in eum cum equo praecipitem miſit. ANNA.

Menſe Inperii ac die ſeptimo.] *Tertio & ſeptuageſimo aetatis anno, inperii menſe ſeptimo. Sueton.* cap. XXIII. EAD.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Potentiam invadit, a Vitellio pellitur, & mortem ſibi conſciſcit Salvius Otho.

Igitur

Igitur Salvius Otho, Neroni quoque quondam criminose familia- 1 ris, haud multo fine adolescentiae grandior potentiam invadit. Qui dies fere quinque & octoginta praecognitis moribus potitus, 2 postquam a Vitellio, qui e Gallia descenderat, Veronensi praelio pulsus est, mortem sibi conscivit.

1 *Salvius Otho.*] Male qui *Silvium* vocant reclamantibus nummis antiquis Graecis Ὄθων, ut & in MSS. erat, forte quod N. litera repeteretur. SCHOTT.

Neroni quoque familiaris.] Et Nero salutatus est, non recusans: Et Neronis cognomen epistolis suis ad Praesides quosdam Provinciarum adjecit. *Suet. Oth.* II. III. & VII. cap. & *Cornel. Tacit.* I. Hist. Augustae. IDEM.

Haud multo.] *Suetonius* cap. XI. *Imperii* XCV. *die*, *aetatis tricesimo octavo.* duobus annis adolescente major, si modo quot pueritiae, totidem adolescentiae, anni octodecim, nec plures tribuantur. SCHOTT. *Haud multo fine adolescentiae grandiori*, id est, non ita dudum adolescentiam praetergressus. fuisse tamen *triginta octo annorum* prodidit *Suetonius* cap. XI. vitae ejus. fuit ergo duobus annis adolescente major, si modo quot pueritiae, totidem adolescentiae anni, octodecim nempe adsignentur, ut recte annotatum *Schotto* nostro. GRUT.

Potentiam invadit.] Imperium suscepit anno Urb. 821. ANNA.

2 *Quinque & octoginta.*] *Quinque & nonaginta Suetonius* & *Eutropius.* Sed valde confusa sunt tempora & initia horum trium Imperatorum, Galbae, Othonis, Vitellii, quare illis tribus conjunctim annus unus, additis diebus XXII. assignandus est, quia alius alii non successit; sed duo simul eodemque tempore imperium tenuere. EAD.

Veronensi proelio.] Apud Betriacum *Suet.* Oth. cap. IX. Vitellio X. non procul a confluentibus Padi & Adduce fluminum. *Tacit.* lib. II. Hist. Aug. SCHOTT. Et *Scaliger* ad *Eusebium* p. 198.

Mortem sibi conscivit.] Vide *Suetonium* cap. X. XI. ANNA.

CAPUT VIII.

Argumentum.

Imperium capit, Sabinum ceterosque adversae partis cum Capitolio cremat, per scalas Gemonias pertrahitur, & in Tiberim dejicitur Aulus Vitellius.

1 Ita ad Aulum Vitellium poteftas delata; quae progreffu funeftior talibus initiis foret, fi Vefpafianus aliquamdiu Judaeorum bello; 2 quod Neronis juffu fufceperat, inpenfius attineretur. Is ubi gefta per Galbam, ipfumque oppreffum accepit; fimul quoniam legati Moefiae, Pannonicique exercitus hortantium venerant, Inperium 3 capit. Namque milites praedicti, poftquam Othonem praedem praetoriis, Vitellium Germanicianis legionibus factum comperere, aemuli,

1 *Aulum Vitellium.*] An. U. C. 821. ANNA.

Talibus initiis.] Quod fufo civium fanguine imperium adeptus, vide *Suet.* cap. XI. & XII. EAD.

Foret.] Pro *fuiffet.* & infra *attineretur*, detentus fuiffet. EAD.

Quod Neronis juffu fufceperat.] Poftquam ibi Ceftius clade affectus. *Jofeph.* lib. II. cap. XXIII. & XXIV. & initio lib. III. EAD.

2 *Is.*] Vefpafianus. EAD.

Legati Moefiae pannonicique exercitus.] Octavo Imperii Vitellii menfe defciverunt. *Tranq.* XV. Vitellio *Legati* Mucianus in Syria; Aponius in Moefia; Fabianus in pannonia *Tacit.* V. Hift. extr. Ceterum *hortantium*, an *hortatum* legendum? Idem *Cornel.* II. lib. Hift. Mutiani fuafionem vocat. SCHOTT. Minus commode procedit oratio, nifi admittamus *hortatum venerant.* GRUT. Etiam *hortatum* praeferebat *Sylburgius*, nec tamen magis emendatio hic neceffaria, quam apud *Terentium* Eun. Act. III. Sc. III. verf. II.

- - - *Huc evafit, quam pridem* Pater
Mihi & Mater mortui *effent.*

Et *Juftin.* lib. IX. cap. ult. §. 7. Mifericordia *in eo &* perfidia *pari jure* dilectae. Sic hic Moefiae & Pannonici exercitus jungunt fibi genitivum pluralem pro fingulari, notiffimum Syllepfidos genus, quas frequentiffimas in *Salluftio* fuo obfervavit accuratiffimus *Cortius* & *Sanctius* in Min. lib. IV. cap. X. Pro *Moefiae* non pejus legeretur *moefiaci.* ARNTZ.

Venerant.] *Sueton.* cap. XV. *Octavo Imperii menfe defciverunt ab eo exercitus Moefiarum, atque Pannoniae: Item ex transmarinis, Judaicus & Syriacus, ac pars in abfentis, pars in praefentis Vefpafiani verba jurarunt.* ANNA.

3 *Milites praedicti.*] Nempe Moefiae & Pannoniae. EAD.

Othonem praedem praetoriis.] Totidem verbis literisque MSS. ex quo fi *praedictum* formes, inutilis & ruftica repetitio erit: *praefidem* potius vel *praefectum* repraefentare videtur. Ego, donec melius quid proferatur, vel aliud exemplar nactus ero, tanquam gloffema damno, & ἐλλειπτικῶς *Imperatorem a praetoriis* exaudiam. SCHOTT. *Schotti* exemplar interjungit, *praedem praetoriis*, & forte ita libuit loqui auctori. GRUT. *Praetoriis* quorum animum erga fe fidemque Otho, copiis quas Vitellius praemiferat, appropinquantibus, paene internecione ampliffimi ordinis expertus eft. *Sueton.* Othon. cap. VIII. ANN. Quid fi ex eo facias *Principem?* Sup. cap. III. §. 16. *Si fapiant, adeffe principem.* ceteroquin malim *Schotto* adfentiri, qui in fua editione hanc vocem deleverat.

Vitellium Germanicianis legionibus.] *Sueton.* Oth. cap. VIII. *Sub idem vero tempus Germaniciani exercitus in Vitellii verba juraverant.* ANNA.

Germanicianis Vitellium.] Veteres libri. dubites igitur *Germanicis* ne, an *Germanianis* (qui exercitus in Albino Capitolino vifuntur) legas: fed *Germanicianis* ut *Illyricianis Suetonio*, haut dubie germana

aemuli, ut inter ſe ſolent, ne diſſimiles viderentur, Veſpaſianum perpulere; in quem jam Syriacae cohortes ob egregia vitae conſenſerant. Quippe Veſpaſianus nova Senator familia, Reatinis majoribus, induſtria rebusque pacis ac militiae longe nobilis habebatur. 4 Hujus legatorum in Italiam transgreſſu, fuſisque apud Cremonam ſuis, Vitellius ab Sabino, Urbi praefecto, Veſpaſiani fratre, ſeſtertium millies pepigerat, arbitris militibus Inperio decedere. 5 Sed poſtquam mox circumventum ſe nuntio ratus eſt, quaſi renovato furore ipſum ceterosque adverſae partis, cum Capitolio, quod ſaluti remedium ceperant, cremavit. Aſt ubi vera eſſe, ac propinquare hoſtes patefactum eſt, productus e tugurio, quo ſe abdiderat, janitoris, injecto laqueo, parricidarum more, ad ſcalas Gemonias, perque eas petractus; ſimul ictibus, quantum quisque valuerat, confoſſo corpore in Tiberim dejicitur tyrannidis octavo menſe, annos natus ſeptuaginta & quinque amplius. 6

Hi omnes, quos paucis attigi, praecipueque Caeſarum gens, adeo litteris 7

germana lectio eſt: quae legiones a *Germanico* Caligulae patre, & quia ex *Germonis* conſtabant, nuncupatae. itaque vocat ſaepius *Tranquillus* cap. VIII. Oth. hac eadem de re. Vide & Galba cap. XX. Tiberio XXV. & Veſpaſiano cap. VI. ubi & de Moeſiaco exercitu. SCHOTT.

Factum.] Imperatorem ſcilicet. ANNA.

Perpulere.] Ut Imperium caperet. EAD.

Syriacae cohortes.] Vide notam ante hanc ſextam. EAD.

4 *Nova ſenator familia.*] *Nova familia*, hoc eſt, quae nullos honores geſſerat, & erat ſine ullis majorum imaginibus. *Sueton.* cap. I. Veſpaſ. *Gens Flavia obſcura illa quidem, ac ſine ullis majorum imaginibus.* EAD.

Reatinis majoribus.] Avus ejus Titus Flavius Petro municeps *Reatinus.* Vide *Sueton.* cap. I. *Reate* oppidum in Sabinis. EAD.

5 *Cremonam.*] *Tacitus* lib. III. Hiſt. Aug. Legati autem Arrius Varus, Primus Antonius & Mucianus. SCHOTT. *Cremona* ſupra Padum a Veſpaſiani militibus incenſa cum annos ſex & ducentos ſtetiſſet. Vide *Tacit.* Hiſtoriarum lib. III. ANNA.

Seſtertium millies.] Hoc valet 2500000. aureos. Eadem ſumma apud *Sueton.* cap. XV. EAD.

Ipſum.] Flavium Sabinum, quem inermem neque fugam coeptantem, cum a ſordidiſſima plebis parte ad ſupplicium peteretur, Vitellius eripere non potuit. Neque confoſſum laceratumque & abſciſſo capite truncum in Gemonias tractum *Tacitus* narrat lib. XIX. Sed *Tranquillum* ſequitur *Victor*, qui oppreſſum ſuccenſo templo Jovis Opt. Max. Sabinum exponit Vitellio. c. XV. SCHOTTUS.

Ceteros adverſae partis.] Reliquos Flavianos. *Suetonius* ibidem. ANNA.

6 *E tugurio.*] *Suetonius Cellulam Janitoris* vocat, Vitellio. *Pudendam latebram Tacitus* III. Hiſt. Auguſtae. SCHOTT.

Quo ſe abdiderat, janitoris injecto laqueo, &c.] Laborat diſtinctio. malim, *quo ſe abdiderat, janitoris; injecto laqueo.* nam *laqueum janitoris* non agnoſco: videatur *Tranquillus* capite XVI. & XVII. GRUT. Atque ita hunc locum diſtinguit *Barthius* lib. II. Adverſ. cap. IV.

Ad ſcalas Gemonias.] *Scalae Gemoniae* locus non longe a foro, in quem damnatorum cadavera uncis trahebantur. ANNA.

Quantum quisque valuerat.] *Minutiſſimis ictibus excarnificatus. Suetonius.* SCHOTTUS. Melius *Suetonius Tacitusque*, qui adtribuunt annos *quinquaginta & ſeptem.* GRUT.

Septuaginta & quinque amplius.] In verſus numerus *Suetonii & Taciti*, *quinquaginta & ſeptem*, quem annum explebat, *Tacito* III. Hiſt. extr. *Dio* quinquaginta quatuor annos vixiſſe ait. Similem locum Pertinace vulgatae editionis emendare memini, ubi pro *ſeptem atque ſexaginta*, *ſex atque ſeptuaginta* legendum. SCHOTT.

litteris culti, atque eloquentia fuere, ut ni cunctis vitiis (absque Augusto) nimii forent; tantae artes profecto texissent modica flagitia. 8 Quîs rebus quamquam satis constet praestare mores; tamen cuique praesertim summo Rectori, utroque, si queat, juxta opus; sin autem vitae proposito in inmensum progrediente, elegantiae satis atque auctoritatis sumat eruditionem.

7 *Absque Augusto.*] Id est, excepto Augusto. Si *Augustum* excipias. De hoc loquendi modo supra. ANNA.

Modica.] Excusi *immodica*, non recte. SCHOTTUS. Sententiam Doctissimi *Schotti* & veram lectionem tuentur infra in Epitome duo Codices, exhibentes *modica*. Dicit enim eorum eruditionem caussam fuisse, ut minora, quae committebantur, vitia negligerentur, & eorum doctrinae condonarentur, quomodo hunc locum legit & exposuit *Guntherius* de Off. Dom. Aug. lib. I. cap. XXX. p. m. 166. ARNTZ.

Quibus rebus.] Nota pro *quare*. ANNA.

Utroque.] Et moribus & eloquentia. ANNA.

Vitae proposito in inmensum progrediente.] Ait Imperatori, eloquentia opus esse, sin vero *vitae proposita*, hoc est, quae sibi agenda proposuit, *in inmensum progrediantur*, ita ut eloquentiae & literis vacare nequeat, saltem elegantiae atque auctoritatis eruditionem, quae sibi satis sit, sumat. EAD. Forte haec verba ita possunt exponi: adsumat seu adsciscat eam eruditionem, curet, ut ea doctrina sit tinctus, eaque utatur, qua vitam recte instituere, & auctoritatem sibi possit adquirere sic genitivi illi pendebunt a vocula *satis*. Refertur autem *Elegantia* ad rationem & institutum vitae *Nepos* Att. cap. XIX. §. 2. *Consecutus nulla alia re, quam elegantia vitae. Livius* lib. XXXV. cap. XXXI. *Magnae tum ob eleganter actam vitam auctoritatis.* & *Florus* lib. I. cap. V. *Regnum ultro petens accepit ob industriam & elegantiam.* In aliis Editionibus hic male legitur *editionem* pro *eruditionem*. ARNTZ.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Terrarum orbem exsanguem fessumque reficit, divinis deditus est, vitae specie vitiorum plura abolet, aerarii inopia novas vectigalium pensiones exquirit, probrosiorem quemque senatu movet, Vologesum Parthorum Regem in pacem, Syriam in provinciam cogit Vespasianus.

Hoc

[1] Hoc item ex genere Vespasianus, sanctus omnia, facundiae haud egens promendis quae senserat, exsanguem diu, fessumque terrarum orbem brevi refecit. [2] Namque primum satellites tyrannidis, nisi qui forte atrocius longe processerant, flectere potius maluit, quam excruciatos delere. Prudentissime ratus, nefaria ministeria a pluribus metu curari. [3] Dein conjurationum multas scelere inulto abscedere patiebatur; comiter, uti erat, stultitiae arguens, qui ignorarent quanta moles molestiaque inperio inesset. [4] Simul divinis deditus (quorum vera plerisque negotiis compererat) successores fidebat liberos Titum ac Domitianum fore. [5] Praeterea legibus aequissimis monendo, quodque vehementius est, vitae specie vitiorum plura aboleverat. [6] Infirmius tamen, uti quidam prave putant, adversum pecuniam; cum satis constet, aerarii inopia, ac labe urbium,

1 *Sanctus omnia.*] Id est, per omnia, Graecorum more, ἅγιος πάντα, sub. κατά. ANNA. *Vellejus* lib. II. cap. XLVI. §. XI. *Vir cetera Sanctissimus inmunisque voluptatibus.* ubi conferendus *Schegk. Salmasius* ad *Trebellii Pollionis* Triginta Tyrannos cap. XXXIII. *Gronov.* ad *Senec.* Consol. ad Marc. cap. XXV. & *Davis.* ad *Cicer.* lib. I. de Nat. Deor. cap. XXII.

Brevi refecit.] Ita emendavi. nam in MSS. *prebire fecit*, legebatur. Solent enim *u* & *b* saepe commutari. quid si, *probe refecit?* SCHOTT. Sed brevi refecit infra etiam est in Epitome §. 5.

3 *Conjurationum multas.*] Forsan *conjuratorum multos*, ob ea quae sequuntur, *stultitiae arguens.* Tamen & recepta lectio stare potest. ANNA.

4 *Divinis deditus.*] *Tacit.* Hist. Aug. lib. II. *Caeteri responsa vatum & siderum motus referre: Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox rerum dominus Seleucum quendam Mathematicum rectorem & praescium palam habuerit.* Vide *Suet.* Vespas. cap. ult. unde hic *videbat* potius legendum discas licet. SCHOTT.

Quorum vera.] Ut de filiis infra, quos certo regnaturos videbat. ANNA.

Successores fidebat liberos.] *Sueton.* cap. ult. *Convenit inter omnes, tam certum eum de sua suorumque genitura semper fuisse, ut post assiduas in se con jurationes ausus sit affirmare senatui, aut filios sibi successuros, aut neminem.* EAD.

5 *Vitae specie vitiorum plura aboleverat.*] Sic & *Tacitus* lib. III. Annal. cap. XV. *Sed praecipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit; antiquo ipse cultu victuque. obsequium inde in principem & aemulandi amor, validior quam poena ex legibus & metus.* ubi de hac imitatione plura. GRUT. Talia occurrunt apud *Pacatum* Paneg. cap. XIII. *Casaub.* ad *Lamprid.* Alex. Sev. cap. XLI. *Baudium* ad *Plinii* Paneg. cap. XLV. §. 6. & *Wasse* ad *Sallust.* Jug. cap. LXXXIX.

6 *Infirmius tamen.*] *Infirmus* infra in Epitome. Si *infirmius* retineas, subaudiendum erit, egit, se gessit, vel similia. ANNA.

Uti quidam prave putant.] Notare videtur *Tranquillum* cap. XVI. Eadem forma dicendi de Tiberio *Tacitus* Annali III. *satis firmus adversus pecuniam.* quod idem alibi aliis verbis explicat. SCHOTT. *Suetonium* notat, qui cap. XVI. *Sola est, in qua merito culpetur, pecuniae aviditas.* Et *Tacitum*, qui Histor. lib. II. *Prorsus si avaritia abesset, antiquis ducibus par.* Quanquam *Suetonius* eodem loco ait verisimilius videri eum *ad manubias, & rapinas necessitate compulsum.* ANN.

Labe urbium.] Eleganter pro *clade.* Sic infra in Severo *labem publicam* vocat. Et in Gallieno, *quos labes Murfina reliquos fecerat.* Et apud *Diomedem Ennius:*

Certare abnuëo, metuo legionibus labem.

Quod ex oratione Fabii Cunctatoris sumptum esse videtur. Et *Plautinus* parasitus Capteiveis:

Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido:

Quanta sumini absumedo, quanta callo calamitas.

Puer mox interpretatur:

Clades calamitasque & intemperies modo in nostram advenit domum.

Aliquando etiam hiatum terrae significat, ut *Ciceroni* interrogatione in Vatinium. SCHOTTUS. *Eumenius* pro Rest. Schol. cap. IX. §. 4. *Ne fana, longe omnium in hac urbe pulcherrima, labes media deformet.*

um, novas eum neque aliquamdiu poſtea habitas, vectigalium pen-
7 ſiones exquiſiviſſe. Namque Romae Capitolium, quod conflagraſ-
ſe ſupra memoravimus, aedes Pacis, Claudii monumenta, Amphi-
theatri tanta vis, multaeque aliae, ac forum coepta ac patrata.
8 Adhuc per omnes terras, qua jus Romanum eſt, renovatae urbes
cultu egregio, viaeque operibus maximis munitae, & cavati mon-
9 tes per Flaminiam, prono transgreſſu. Quae tot tantaque brevi
confecta, intactis cultoribus; prudentiam magis quam avaritiam
10 probavere; ſimul cenſu more veterum exercito, ſenatu motus pro-
broſior quisque; ac, lectis undique optimis viris, mille gentes com-
poſitae, cum ducentas aegerrime reperiſſet, exſtinctis ſaevitia Ty-
11 rannorum plerisque. Ac bello Rex Parthorum Vologeſus in pacem
coactus, atque in provinciam Syria, cui Palaeſtinae nomen, Judaei-
que adnitente filio Tito, quem transgrediens in Italiam reliquerat
externae militiae, moxque victorem Praefectura Praetorio extulerat.
Unde

deformet. & cap. XVIII. §. 1. *Quum videat omnia, quae priorum labe conciderant* Adde *Mamert.* Paneg. Maxim. Herc. cap. IV. §. 2. Nob. *Heinſ.* ad *Silium* lib. VIII. Punic. verſ. 21. & *Daviſ.* ad *Cicer.* lib. II. de Nat. Deor. cap. V. ARNTZ.

Novas.] Ut urinae *Sueton.* cap. XXIII. & fimi equini *Tzetzes* Chiliade prima. ANNA.

7 *Supra.*] In Vitellio. EAD.

Aedes Pacis.] Quae Foro proxima, cujus hodieque viſuntur veſtigia ad laevam, via ſacra ad Mariae cognomento novae fanum tendentibus. EAD.

Claudii monumenta.] Templum divi *Claudii* in Coelio monte coeptum ab Agrippina. ſed a Nerone prope funditus deſtructum: Item amphitheatrum urbe media, ut deſtinarat Auguſtus. *Suet.* cap. IX. *Vologeſes* autem eidem & *Tacito* dicitur, non *Vologeſus.* SCHOTT. *Vologeſus* tamen eſt in hodiernis Editionibus *Suetonii*, utraque terminatione uſurpatur a *Tacito*, attamen receptam tuetur *Stephanus Byzant.* in Βολογεσιὰς & Illuſt. *Spanhem.* de Praeſt. & Uſu Numism. Diſſ. VIII. p. 463.

Ac forum.] De foro a Veſpaſiano extructo amplius quaerendum. ANNA. Meminit & hujus fori Veſpaſiani *Symmachus* lib. X. Epiſt. LXXVIII. uti jam docuit *Nardinus* in Roma Veter. lib. III. cap. IX. p. 1015.

8 *Adhuc.*] Hac voce utitur pro *adhaec* jam ſupra. ANNA.

Renovatae urbes.] *Sueton.* cap. XVII. *Plurimas per totum orbem civitates terrae motu aut incendio afflictas, reſtituit in melius.* EAD.

Per Flaminiam.] Viam quae per Hetruſcos in Umbriam tendit. Sed *Paullus Diaconus* lib. IX. montes juſſu Veſpaſiani prope Puteolos excavatos dicit. EAD.

10 *More veterum.*] Nam cenſus a Servio Tullio Rege inſtitutus. EAD.

Senatu motus.] *Submotis indigniſſimis, & honeſtiſſimo quoque Italicorum ac provincialium allecto.* *Sueton.* cap. IX. ANNA. *Mille gentes* recte exponit *Caſaub.* ad *Suet.* Caeſ. cap. XLI. per mille gentes patricias, quae & bellis civilibus, praeterea caedibus & ſaevitia priorum Caeſarum admodum erant inminutae. *Livius* lib. V. cap. XIV. *Indignum Diis viſum honores vulgari, diſcriminaque* gentium *confundi.* lib. VI. cap. XL. *Ex quo adſciti ſumus ſimul in Civitatem & Patres, enixe operam dediſſe, ut per nos aucta potius, quam imminuta majeſtas earum* gentium *dici vere poſſet.* & lib. VII. cap. VI. *Ne deinde turbato* gentium *jure comitia haberentur.*

11 *Atque in provinciam Syria, Judaeique.*] *Sub hoc Judaea Romano acceſſit Imperio: & Hieroſolyma, quae fuit Urbs clariſſima Palaeſtinae. Eutropius.* ANNA. Hunc locum culpat *Caſaub.* Adverſ. *Baron.* Exerc. I. num. 6.

Reliquerat externae militiae.] Hoc eſt, ad *externam militiam.* ANNA.

Praefectura praetorio extulerat.] *Sueton.* in Tito cap. VI. *Praefecturam quoque praetorii ſuſcepit, nunquam ad id tempus niſi ab equite Romano adminiſtratam.* Inde *Plinius* in Praefatione ad Titum. *Triumphalis ac Cenſorius tu, ſexiesque Conſul, ac*
Tribuni-

Unde etiam honos is, ingens a principio, tumidior, atque alter ab Augusto inperio fuit. Verum hac tempestate dum honorum hone- 13 stas despectatur, mistique bonis indocti, ac prudentibus inertes sunt, fecere nomen plerique potentia vacuum insolens per injurias, subjectum pessimo cuique, & annonae specie rapax.

Tribuniciae potestatis particeps, & (quod his nobilius fecisti dum illud patri pariter & equestri ordini praestas) praefectus praetorio. EAD.

13 *Bonis indocti.*] Nota *Indoctos* opponi *bonis*, quia scilicet

Homine inperito nunquam quidquam injustius. *Terentius* Adelphis. EAD. Haec repetita sunt ex *Schotto* sup. cap. III. §. 5. Sed *bonus* hic idem est quod doctus, accipitur enim haec vox de omnibus illis, qui artem suam intelligunt, qui scientes rerum sunt. *Cerda* & *Emmen.* ad *Virg.* Ecl. V. init. *Grang.* ad *Juven.* Sat. III. vers. 71. &c.

Insolens.] Nunquam antea nisi ab Equite Romano administratam, *Sueton.* Tito c. VI. SCHOTTUS. Et *Valesius* ad *Ammian.* lib. XIV. cap. X. p. 54.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Inperium adipiscitur, patrem imitatur & anteit, per priores Principes concessa firmat, in conspiratoribus tuendis est facilis, potestates fato dari asserit, amphitheatri opus perficit, & veneno interit Titus.

Caeterum Titus, postquam inperium adeptus est, incredibile [est] 1 quantum, quem imitabatur, anteierit, praesertim litteris, clementiaque ac muneribus. Denique cum concessa per priores Prin- 2 cipes firmari ab insequentibus mos esset; simul inperium cepit, talia possidentibus edicto sponte cavit, prospexitque. Neque minus 3 sancte

1 *Titus.*] Inperium suscepit, An. U. C. 831. post Christ. N. 79. ANNA.

2 *Dum concessa per priores.*] Ex instituto Tiberii, *Sueton.* Tito cap. VIII. SCHOTT. Scripsi *cum* ut Auctor Epitomes §. 8. *Dum* enim hic locum suum tueri non potest. Confer ad Vir. Ill. cap. VIII. §. 4.

Simul inperium.] Pro *simulac inperium* &c. sic

 saepe

ſancte facilis in tuendis, qui forte in ſe conſpiraſſent; adeo ut cum ampliſſimi ordinis duo, abnuere cogitatum ſcelus nequirent; Patresque cenſuiſſent de confeſſis ſupplicium ſumendum, deductos in ſpectaculum ſe utrimque adſidere juſſit, petitoque ex induſtria gladiatoris, quorum pugnae viſebantur, gladio, quaſi ad explorandam aciem, uni atque alteri committere; 4 Quîs perculſis, & conſtantiam mirantibus: Videtisne, inquit, poteſtates fato dari, fruſtraque tentari facinus potiundi ſpe, vel amittendi metu? 5 Ita biennio poſt, ac menſes fere novem, Amphitheatri perfecto opere, lautusque veneno

ſaepe *Horatius*. ANNA.

Edicto.] Cujus meminit *Dio*. EAD.

Sponte.] Ultro, a ſe peti non paſſus eſt. *Suetonius* Tito cap. VIII. EAD. Quid ſi mox legas *ſanctus & facilis.*

Ampliſſimi ordinis.] Id eſt, Senatorii. Senatus enim *ampliſſimus ordo* vocabatur. *Duos patricii generis. Suet.* cap. IX. ANNA.

Deductus.] *Deductos* vulgata editio. Aliter *Suet.* cap. IX. SCHOTT. Cum videatur in Epitoma, *deductos in ſpectaculum, ſecum utrimque adſidere juſſit*, non video cur non & heic locum ſuum obtinere poſſit. GRUT. *Deductos* vera eſt ſcriptura, quae etiam in Epit. ab omnibus Codicibus confirmatur, ſed quod cenſuit *Gruterus*, ex ea etiam hic locum ſuum obtinere poſſe illud *ſecum utrimque*, fallitur Vir Erud. cum illic vitioſe contra MSS. & noſtros & quos vidit Doct. *Schottus* edatur *ſecum utrimque*, cum eſſe debeat *ſe utrimque*. Solet enim *adſidere* ſibi etiam jungere quartum caſum. *Valerius Flaccus* lib. V. verſ. 535.

- - - *Cuperem haud tali vos tempore tectis*
Adveniſſe meis, quo me *gravis* adſidet *hoſtis.*

Ubi videndus Nob. *Heinſius* & ad *Silium* lib. IX. verſ. 624. & lib. XII. verſ. 453. Erud. *Cortius* ad *Salluſt.* Jug. cap. XI. §. 3. *Dextra* Adherbalem adſedit. *Appulejus* lib. VIII. Met. p. 206. *Mentita dominae tarditatem, quaſi* parentem adſideret *aegrotum, facile ſepelivit ad ſomnum.* & lib. IX. p. 225. *Lanificio domeſtico* deſtrictam *inſeparabilis* adſidebat. *Utrimque* autem eſt ab utraque parte, vel, ut dicit *Suet.* cap. IX. *circa ſe collocatis.* ARNTZEN.

Petitoque.] Melius *Suetonius. Oblata ſibi ornamenta pugnantium inſpicienda porrexit.* De more. Solebant enim editori gladios exhibere, ut videret ſatisne eſſent acuti. ANNA. Vide *Lipſium* ad *Tacit.* Ann. lib. III. exc. G. & lib. II. Sat. cap. XIX. Hoc enim moris erat, ut prius quam pugnam committerent, vel propoſitam pattarent necem acumen gladii tentarent. *Salluſt.* Jug. cap. CV. §. 4. *Igitur ſe quiſque expedire, arma atque tela tentare, intendere. Suetonius* Ner. cap. XLIX. §. 3. *Duos pugiones, quos ſecum extulerat,* (ita MS.) *arripuit, tentata utriusque acie.* & Othone cap. XI. *Arripuit duos pugiones, & explorata utriusque acie, mox malim committeret.* ARNTZ.

4 *Poteſtates.*] *Principatum. Suetonius.* ANNA.

Fruſtraque tentari facinus.] Inde Marcus Antoninus Imperator ad Verum reſcribens. *Si Caſſio divinitus debetur Imperium, non poterimus interficere, etiamſi velimus: ſcis enim proavi tui dictum, ſucceſſorem ſuum nullus occidit.* EAD.

5 *Biennio poſt.*] Videtur legendum, *biennium*, pro, *poſt biennium. Menſes* duntaxat *duos diesque viginti* numerat *Suet.* cap. XI. SCHOTT. & SYLB. Sed commode tamen defenditur recepta ſcriptura, cum conſtet, particulas copulativas non raro connectere caſus diverſos. *Vellejus Paterc.* lib. II. cap. LXXXIX. §. 6. *Tot extra Italiam domique opera. Virgil.* lib. II. Aen. verſ. 457.

Ad ſoceros & avo puerum Aſtyanacta trahebat.

Alia fortaſſe infra ad Epitomen cap. X. §. 4. ubi ſcripti volunt: *Per theatra & caſtris invidioſa jactantes.* & *Oudend.* ad *Lucanum* lib. VI. verſ. 154. ARNTZ.

Profecto opere.] Quid ſi *perfecto*? Suetonius *dedicato.* SCHOTT. *Sueton.* VII. *Amphitheatro dedicato, thermisque juxta celeriter extructis munus edidit apparatiſſimum largiſſimumque.* Illud Veſpaſianus extruxit, Titus dedicavit. ANNA. *Lauti* vox meis naribus parum elauta. quam enim habet ſententiam? ſcribamque libens: *Amphitheatri perfecto opere Lautibusque*, vel *Lautiisque.* Cenſeo enim duo opera commemorari ab eo, Titi Amphitheatrum & Thermas, quas infrequentiori nomine *Lautus* appellat, uti *Feſtus*, *Lautulas*, *loca ubi lavandi uſum exercebant.* Durum hoc mihi ipſi videretur, niſi *Victorem* cogitarem, & reliquam ejus adfectatae novitatis Phraſin. Haec magnus LIPSIUS de Amphith. cap. VI. Ego cum

veneno interiit, anno aevi quadragesimo; cum ejus pater septuagesimo obiisset, Inperator decennii. Hujus sane mors adeo provinciis luctui fuit, uti, generis humani delicias appellantes, orbatum orbem deflerent. 6

cum illis non facio, qui tam secure novas voces usuque incognitas solent fingere. *Lautia* sunt munera legatis praeberi solita, ut lautius & magnificentius epulas possint instruere, adeoque nihil commune habent cum thermis, quamvis & alii a lavando ea munera velint deducere. *Lautulae* apud *Festum* locus sunt extra urbem. Non pejus scribi posset: *Amph. perfecto opere, ludisque.* Constat enim in dedicatione Amphitheatri ludos eum exhibuisse dierum centum. *Sueton.* Tito cap. x. *Eutrop.* lib. VII. cap. XXI. & alii. Attamen & vulgata lectio suum habet sensum, ut existimarit auctor, super coenam veneno petitum esse Titum, adeoque ad indicandum tempus hoc, dicit, eum veneno interiisse, postquam se lavaverat, id est, cum mensae accumberet. De ratione antiquorum, qui lauti coenam sumebant, omnia sunt pervulgata. *Demster.* ad *Rosin.* Ant. lib. I. cap. XIV. p. 63. *Britann.* ad *Juven.* Sat. I. vers. 143. *Adamus* lib. III. Obs. cap. XXXV. *Elsn.* ad Euang. *Joann.* cap. XIII. §. 10. & alii passim. Hanc expositionem videtur certiorem reddere *Plutarchus* de Tuend. San. p. 123. Πολλὺς δὲ καὶ λυτρὸν ἀπώλεσεν, ὐδὲν ἐν ἀρχῇ μέγα κακὸν ἔχοντας, ἀλλ' ἢ τὸ μὴ δύνασθαι μηδὲ ὑπομένειν γεύσασθαι τροφῆς ἄλυτυς. ὧν καὶ Τίτος ἦν ὁ Αὐτοκράτωρ. *Multos autem & balneum perdidit, nullum ab initio magnum malum habentes, sed quod non possent, neque sustinerent nisi lauti cibos gustare. In illis fuit Inperator Titus.* ARNTZEN.

Veneno interiit.] *Dio* ait *periisse conjectum in arcam ligneam nive oppletam. Plutarchus balneo extinctum*, alii aliter. *Suetonius febre*, nulla *veneni* facta mentione. Et infra in Epitome. ANNA.

Anno aevi quadragesimo.] *Altero & quadragesimo. Suetonius, Eutropius.* Sed desunt menses tres. EAD.

Septuagesimo.] Vide notata in Epitom. Vespas. EAD.

6 *Generis humani delicias.*] *Sueton.* cap. I. *Titus, cognomine paterno, amor ac deliciae generis humani.* EAD.

Orbatum orbem.] Plenius Excusi, *quasi perpetuo custode orbatum terrarum orbem deflerent.* SCHOTTUS. Et hoc mihi magis arridet. GRUT.

CAPUT XI.

Argumentum.

Fratris nece amens praedas, caedem, supplicia agit, dominus deusque dicitur, Dacos & Cattos devincit, mensem e suo nomine appellat, opera per patrem - - - - inchoata absolvit, bonos caedit, libidine flagrat, interficitur, & gladiatoris more fertur Domitianus.

Igitur

1 Igitur Domitianus fratris atque Inperatoris optimi nece, privato ſcelere publicoque amentior, ſimul maculoſae adoleſcentiae, prae- 2 das, caedem, ſupplicia agere occoepit. Major libidinum flagitio, ac plus quam ſuperbe utens Patribus. Quippe qui ſe Dominum Deumque dici coëgerit; quod confeſtim ab inſequentibus remotum, va- 3 lidius multo poſthac deinceps retulere. Sed Domitianus primo clementiam ſimulans, neque adeo iners domi, belloque tolerantior vi- 4 debatur. Idcircoque Dacis & Cattorum manu devictis, Septembrem Octobremque menſes, Germanici ſuperiorem; e ſuo nomine alterum appellaverat. multaque opera inchoata per patrem, vel fra- 5 tris ſtudio, atque in primis Capitolium abſolvit. Dehinc atrox caedibus bonorum, ſegnisque ridicule, remotis procul omnibus, muſcarum agmina perſequebatur, poſtquam ad libidinem minus virium erat, cujus foedum exercitium Graecorum lingua κλινοπάλην vocabat; hinc-

1 *Domitianus.*] An. U. C. 833. ANNA.

Maculoſae.] Id eſt, famoſae, Vide *Suetonium.* EAD.

Praedas, caedem, ſupplicia.] Vide *Sueton.* cap. x. EAD.

2 *Patribus.*] Quorum nobiliſſimos interfecit. *Sueton.* x. EAD.

Dominum Deumque.] *Pari arrogantia cum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolam, ſic coepit: Dominus & Deus noſter ſic fieri jubet. Unde inſtitutum poſthac, ut ne ſcripto quidem ac ſermone cujusquam appellaretur aliter. Sueton.* XIII. EAD.

Deinceps retulere.] Lucem magnam intuleris ſententiae, immittendo literam, *deincipes retulere.* intelligit enim Principes aliquot longo intervallo ſequentes, Diocletianum & Maximinum, Domini Deique nomine impotenter abuſos. de quo priore conſulatur infra caput XXXIX. Dixiſſe autem veteres *deinceps*, *deincipis*, & notat diſerte *Feſtus*, & nos exemplis probavimus in libellis Suſpicionum. GRUT. *Gruterus: Deincipes retulere.* declinatur enim *deinceps*, *deincipis*. ſed recepta lectio ſtabit. ANNA.

3 *Primo clementiam.*] Vide *Sueton.* IX. EAD.

4 *Dacis & Cattorum.*] *Sueton.* cap. VI. de *Dacis* alibi. *Catti* in Germania hodie *Heſſen.* EAD.

Germanici ſuperiorem.] Supple *nomine*, pro *Germanicum.* nec inſolens illi temporum caſuumque mutatio conjunctione connexorum. Dicis cauſſa, infra Dioclet. *Huic cultu numinis Herculii cognomentum acceſſit, uti Valerio Jovium.* pro *Jovii. Poſt duos autem triumphos Germanici cognomine aſſumpto, Septembrem menſem & Octobrem ex appellationibus ſuis Germanicum Domitianumque transnominavit. Suet.* Domit. cap. XIII. SCHOTT.

Multaque opera.] *Sueton.* cap. V. *Plurima & ampliſſima opera incendio abſumpta reſtituit: in queis & Capitolium quod rurſus arſerat: ſed omnia ſub titulo tantum ſuo, ac ſine ulla priſtini auctoris memoria. Novam autem excitavit aedem in Capitolio cuſtodi Jovi, & forum quod nunc Nervæ vocatur. Item Flaviae templum gentis, & ſtadium & Odeum, & Naumachiam.* ANNA. Quae de Capitolio a Patre inchoato ſcribit, minus adcurata ſunt; Vespaſianus enim incoepit & dedicavit Capitolium, ſed illud brevi poſt ejus exceſſum iterum flammis fuerat deletum, quare novum aedificavit & dedicavit Domitianus, uti melius docuit *Plutarchus* Poplic. p. 104. Hanc ἀνιστορησίας in Noſtro jam notarant *Marcilius* ad *Sueton.* Veſpaſ. cap. VIII. & *Lipſius* de Magn. Rom. lib. III. cap. V. p. 771.

5 *Segnisque ridicule remotis.*] *Torrentius* legit e *Suetonii* cap. III. *ſtylisque ridicule &c.* non ita abſurde. haud temere tamen damnaverim lectionem receptam, quae reſpicere videtur ad ſuperiora illa: *neque adeo iners domi, belloque tolerantior videbatur.* GRUT.

Foedum exercitum.] *Exercitium* credo ſcripſit, ut vulgati praeferunt: quos hac in parte mutilos eſſe docuimus. *Suetonius: velut exercitationis genus;* cap. XXII. SCHOTT. Κλινοπάλη vox petita ab arte Palaeſtritarum, inter quos illi maxime laudabantur, qui quamvis jam in terram projecti ſuccumberent, tamen arte ſua adverſarium poſſent ſuperare. Eo reſpicit *Martialis* lib. XIV. Epig. CCI.

Hunc

hincque jocorum pleraque; Nam percunctanti cuidam, Quisquamne in Palatio esset, responsum: ne musca quidem, nisi forte apud palaestram. 6 Is ergo magis magisque saevitia nimius, eoque suspectior etiam suis, libertorum consilio, uxore non ignara, quae amorem histrionis viro praetulerat, poenas luit; quinto & quadragesimo anno vitae, dominationis circiter quintodecimo. 7 At Senatus gladiatoris more funus ferri, radendumque nomen decrevit. 8 Quo moti milites, quibus privatae commoditates dispendio publico largius procedunt, auctores necis ad supplicium petere, more suo seditiosius, coeperunt. 9 Qui vix aegreque per prudentes cohibiti, tandem in gratiam Optimatum convenere. 10 Neque minus per se 11 molie-

Hunc amo, qui vincit, sed qui succumbere novit,
Et melius didicit τὴν ἀνακλινοπάλην.

Haec lectio profecta est a *Salmasio*. Exerc. *Plin.* p. 206. nisi melius ex scriptis reponeretur

Non amo, quod vincat, sed quod succumbere novit.

Id est, non ideo amo quod vincit, sed quod succumbendo vincit. Quod autem haec pugna erat in terra procumbentium, ad lecticariam luctam eam transtulit inpurus Inperator, quomodo & alii vocabulis Palaestrae usi sunt in re amatoria. Exempla sunt apud *Salas* ad *Petronium* Sat. cap. XXI. & *Lucian.* Asino p. 80. ARNTZ.

6 *Hincque.*] Quod muscas persequebatur. ANNA.

Responsum.] A Vibio Crispo. *Sueton.* III. EAD.

7 *Libertorum consilio.*] *Oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspiratione*, *Sueton.* XIV. EAD.

Uxore non ignara.] Domitia Longina vel Domitilla. *Tranquill.* cap. I. & III. de Paride histrione. SCHOTT.

Histrionis.] Qui *Paris* vocabatur. ANNA. *Viro* autem pro amore Viri, ut apud *Justinum* lib. II. cap. XIV. §. 10. *Atheniensium virtus ceteris praelata.* Ubi plura *Vorstius*.

Quintodecimo.] Additis diebus quinque. ANN.

8 *Gladiatoris more funus ferri.*] Id est, ut unco in spoliarium traheretur, ut solebant *gladiatorum* cadavera. Haec noster ex *Suetonio* finxit cap. XXIII. *Senatus adeo laetatus est ut repleta certatim curia, non temperaret quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret.* Quarum acclamationum exempla pete ex *Lampridio* in Commodo. *Qui senatum occidit, in spoliario ponatur, qui Senatum occidit, unco trahatur*, &c. Verum *Suetonius* paullo ante scribit *cadaver ejus populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllidem nutricem in suburbano suo Latina via funerasse.* ANNA. Cl. *Bauldri* ad *Lactant* de Mort. Persec. cap. III. hic malebat, uti est in Epitoma, *efferri*, sed sine ulla necessitate. Vide quae notamus ad Vir. Ill. cap. LXI. fine.

Radendumque nomen.] *Eradendos ubique titulos, abolendumque omnem memoriam. Suetonius.* EAD.

9 *Milites.*] Qui *gravissime tulere occisum eum, parati & ulcisci nisi duces defuissent, quod quidem paullo post fecere, expostulatis ad poenam pertinacissime caedis auctoribus. Suetonius.* EAD.

Auctores necis.] Parthenium, Stephanum, Clodianum, Maximum & Saturnium. *Suet.* c. XVII. SCHOTT.

11 *Per se.*] Sed deerant duces, *Suet.* c. XXIII. IDEM. Locus, si quid video corruptus. Cur enim hic repetit milites bellum fuisse molitos, cum jam dixerat, eos in gratiam convenisse cum Optimatibus, aut cur caussam addit amissionem praedarum, an hoc antea non exposuerat, commoda eorum dispendio publico largius procedere. Non dubito igitur rescribere conjunctis vocibus *Persae*, qui ideo aegre ferebant inmutatum esse Inperium, quod praecedentes Inperatores mittendis ultro muneribus pacem emissent, a qua re alieni fuerunt sequentes Caesares Nerva & Trajanus. Jure igitur turpem hanc inertiam in Domitiano culpat, & Trajani industriam laudibus effert hac etiam in parte *Plinius* in Paneg. c. XII. *Accipimus obsides ergo non emimus, nec ingentibus damnis inmensisque muneribus paciscimur ut vicerimus.* Ubi inspiciendi Commentatores. Et illud est, quod dicit *Florus* Prooem. lib. I. *sub Trajano Principe inperium movisse lacertos.* Ad quem locum commode *Begerus* adfert nummnm Trajani cum hac inscriptione: REX. PARTHIS. DATUS. Adde eundem in Thesauro Brandenb.

moliebantur bellum, quod his conversum inperium moestitiae erat, ob omissionem praedarum per dona munifica.

12 Hactenus Romae, seu per Italiam orti inperium rexere, hinc advenae; nescio quoque an, ut in Prisco Tarquinio, longe meliores.

13 At mihi quidem audienti multa legentique, plane compertum, urbem Romam externorum virtute, atque insitivis artibus praecipue crevisse.

tom. II. p. 649. & *de Bie* Numism. Aurea tab. XVII. *Plinius* iterum Paneg. cap. XIV. *Non incunabula haec tibi Caesar & rudimenta, cum puer admodum parthica lauru gloriam patris augeres, cum ferociam superbiamque Parthorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes.* Nec minus gloriose de Trajano *Martialis* lib. XII. Epigr. VIII.

Dixit Praeside gloriosa tali,
Parthorum Proceres, Ducesque Serum,
Thraces, Sauromatae, Getae, Britanni,
Possum ostendere Caesarem, venite.

Suo igitur more *Persas* dixit pro *Parthis*. *Anna* ad cap. XIII. §. 3. cap. XVI. §. 4. In Epitome cap. I. §. 8. cap. IX. §. 18. aliisque locis longo ordine. Quamvis hunc usum ignorantes saepe *Parthos* obtruserint librarii, ubi *Persas* scripserat ipse auctor. ita apud *Sextum Rufum* in Brev. cap. XVII. inveni in Scripto: *Is quum pacem, missa a Persis legatione, rogaretur.* Hodie in inpressis legimus *Parthis*. & cap. XIX. *Persae ad satisfactionem tam audacis admissi obsides dederunt.* Quo loco etiam *Parthi* circumfertur in vulgatis. *Horatius* lib. I. Od. II. vers. 21.

Audiet Cives acuisse ferrum,
Quo graves Persae *melius perirent.*

Ut monuerat jam ad eum locum *Torrentius* & *Casaubonus* ad *Lampridii* Alex. Severum cap. LV. initio. De Pace vero hoc modo haud raro ab ignavis Principibus emta, ne multa congeram adde solum *Claudianum* lib. I. Consul. Stilic. vers. 209.

Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat, & foeda requiem mercede pacisci.

Non absimilis est correctio ingeniosissimi *Burmanni* ad *Ovidium* Epist. I. Her. vers. 3. pro *certe* restituentis *per te:*

Troja jacet per te, Danais invisa puellis.

Illa conjectura de Persis si recipiatur, sequens *his* non ad milites, sed ad Persas erit referendum. ARNTZ.

His.] Militibus. Malim, *Iis*. ANNA.

Omissionem.] An *amissionem?* sed illo frequentius utitur. & ita disertim scriptum. Infra libenter legerem: *Hinc advenae quoque, nescio an, ut in Prisco Tarquinio longe meliores: ac mihi quidem*, si MS. auctoritas suffragaretur. SCHOTT.

Praedarum per dona munifica.] Hoc est, praedarum quibus ditabantur per dona munifica vesani principis. ANNA.

12 *Ut in Prisco Tarquinio.*] Qui advena omnibus ante se principibus melior fuit. EAD.

13 *Externorum virtute.*] *Sicut sane brevi laetior Reipublicae status evenit, abstinentia & moderatione insequentium principum. Suetonius* in fine. EADEM.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Legionum arbitrio inperium capit, forum Pervium dedicat, & inperio se abdicat Nerva.

Quid

Quid enim Nerva Narnienſi prudentius, magisque moderatum? 1 Qui cum extrema aetate apud Sequanos, quo tyranni defecit 2 metu, Inperium arbitrio legionum cepiſſet; ubi proſpexit niſi, a ſuperioribus robuſtioribusque corpore animoque geri non poſſe, menſe ſexto ac decimo ſemet eo abdicavit, dedicato prius foro, quod appellatur Pervium, quo aedes Minervae eminentior conſurgit, & magnificentior. Id cum ſemper egregium ſit metiri quantum queas, 3 neque ambitione praeceps agi; tum in inperio, cujus adeo cupidi morta-

1 *Quid enim Nerva* &c.] Haec & ſequentia, ceu falſa ac portentoſa, ſugillat *Joſephus* noſter *Scaliger* in Animadverſionibus *Euſebianis*, ad annum MMCXIII. GRUT.

Nerva.] Qui Inperator factus an. U. C. 848. ANNA.

Cretenſi.] Forte ſcriptum erat, ut in vulgata *Narnienſi.* nam illud *maximeque* pro *magisque* indocti ſcribae & ſomnolenti harpydiis unguibus foedatum quis non videt. SCHOTT. Scribendum *Narnienſi.* Nam opido *Narnienſi* genitus. *Narnia* autem in ea Umbriae parte quae Sabinis contigua. ANNA. Neque hoc in textum recipere dubitavi, inepta enim eſt vox *Cretenſi*, & *Narnienſi* multis partibus praetulit etiam Illuſtriſſimus *Spanhemius* Orbe Rom. Exerc. II. cap. XXII. p. 525. Addidit autem *Narnienſi*, ut doceat, eum, quod ante dixerat, peregrinum fuiſſe.

2 *Extrema aetate.*] Annum agebat ſexageſimum, cum Imperium ſuſcepit. ANNA.

Apud Sequanos.] Falſum. Romae Imperator ſalutatus. EAD.

Defecit.] Alii, *quod tyrannidis fecit metu.* Alii *quo tyrannidis fugit metu* tentabant. fruſtra. SCHOTT. *Defecit*, id eſt, declinavit, aufugit. ANNA. Mallet aliquis: *deſedit.*

Quod appellatur Pervium.] Ita ſcriptum integre abſque litura. *Nicolaus Faber* vir doctiſſimus repugnante libro *Nervium* reponebat. Nihil tamen demuto. Nam hoc forum quantumvis a *Nerva* dedicatum *Nervium* appellari potuerit; dictum eſt *Tranſitorium*; quod inde in tria fora tranſitus pateret. *Pervium* ergo ab uſu, *Nervium* ab auctore. *Lampridius* Alex. Severo: *In foro Divi Nervae quod Tranſitorium dicitur.* In quarta urbis regione collocat *P. Victor* & *Sextus Rufus* in regione templi Pacis cum templo Divi Nervae. μεθώδειον & ᾠδεῖον Graeci appellant, Latine *Methodeum & Odeum*; quod a Domitiano primum exſtructum: auctores *Eutropius* lib. VII. extremo, & *Suetonius* Domitiano cap. V. Poſtea *Nervae* dictum, vel *Nervium* a dedicatore, & *Tranſitorium* ſeu *Pervium.* Certat igitur de probitate utraque lectio. SCHOTT. Vide an aliquid receptae lectioni ſubſidii ſit in his verſibus *Martialis* lib. X. Epigr. XXVIII.

Pervius exiguos habitabas ante Penates,
Plurima qua medium Roma terebat iter.

Agit de Jano, cujus templum fuit in foro Nervae ſeu tranſitorio. locus hic jam laudatus eſt a *Donato* In Roma Vet. lib. II. cap. XXIII. & *Lipſio* de Magn. Rom. lib. III. cap. VII. Ceterum de abdicato a Nerva inperio confer *Bauldry* ad Auctorem de Mortib. Perſec. c. XVIII. & Ill. *Spanhem.* Diſſ. XII. de Praeſt. & Uſu Numism. p. 514. ARNTZ.

3 *Tum in Inperio.*] Egregium eſt, ſcilicet. ANNA.

4 *Suffecti*

4 mortales sunt, ut id vel ultima senectus avide petat. Huc accedit quod suffecti virtute quantus consilio esset, magis magisque patefecit.

4 *Suffecti virtute.*] Virtute ejus quem suffecerat, substituerat. EAD.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Dacas, Sacas, Sardonios in provinciam domat, gentes inter Indum & Euphratem bello concutit, Danubio pontem inponit, coloniarum plerasque deducit, a Domitiano coepta opera ornat, annonae consulit, cursum vehicularium instituit, aequus, clemens, patiens, in amicos fidelis est, & morbo perit Ulpius Trajanus.

1 Namque Ulpium Trajanum Italica urbe Hispaniae ortum, amplissimi ordinis tamen atque consulari loco, adrogatum accepit & dedit. 2 Hoc aegre clarior domi, seu militiae reperietur. Quippe 3 primus, aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit, domitis in provinciam Dacorum pileatis Sacisque nationibus, Decibalo

1 *Ulpium Trajanum.*] An. U. C. 850. ANN.

Italica urbe.] *Italica Urbs* in Boetica. EAD.

Amplissimi ordinis.] Id est, Senatorii: de quo supra. EAD.

Consulari loco.] Cujus pater primum Consul fuit. *Eutropius.* EAD.

Adrogatum.] Id est, adoptatum. De adrogatione alibi dictum. EAD.

Accepit, dedit.] Veteres libri. Alterutrum forte superat. SCHOTT.

2 *Hoc.*] In sexto casu. ANNA.

3 *Pileatis.*] Πιλοφόρους vocat *Xiphilinus* e *Dione*, *Pilatos* vertit *Merula*: *qui pileos gestabant Blancus*, ubi *pila* quidam impresserunt, qui & iter conditum ait per Ponticas paludes. Pro *Sacisque Iazygisque* legendum ex *Dione* videtur. Mox *de Decibalo Rege ac Dardaniis. Dardanis, Sauromatis, Sarmatis* legendumne sit, aliorum esto judicium, nam *Sardonios*, quod in MS. reperi, ut rectum sit vereor. SCHOTT. Et mihi ignoti sunt *Sardonii* populi. Legebat *Schottus*, *ac Dardanios*, quod non placet; nec *Sauromatas*, quod ex *Eutropio* verum esset, ni nimium ab scriptura recederet. Forte an Sacarum reguli cujusdam nomen latet. ANNA. *Sardonios* quoque suspectos habebat *Ortelius* in Thes. Nec displicet, quod censebat cultissima

balo Rege ac Sardonios; simul ad ortum Solis cunctae gentes, quae inter Indum & Euphratem amnes inclytos sunt, concussae bello, atque Inperati obsides Persarum Regi, nomine Cosdroë, & inter ea iter conditum per feras gentes, quo facile ab usque Pontico mari in Galliam permeatur. Castra suspectioribus atque opportunis locis 4 exstructa; ponsque Danubio inpositus; ac deductae coloniarum pleraeque. Adhuc Romae a Domitiano coepta fora, atque alia multa, 5 plusquam magnifice coluit ornavitque, & annonae perpetuae mire consultum, reperto firmatoque Pistorum collegio; simul noscendis ocius, quae ubique e Rep. gerebantur, admota media publici cursus. Quod equidem munus satis utile, in pestem orbis Romani ver- 6 tit

tissima *Anna*, latere nomen reguli, quid si littera *s* a sequenti voce adhaeserit, cum *Sardonio* scripserit Auctor. Sed talia sunt incerta, praesertim cum nescio quo fato optimus Principum non eos, quos ejus gesta meruerunt, nactus sit Historicos, qua in re feliciores fuerunt alii ante & post eum Inperatores. ARNTZ.

Sacisque.] Sacae Asiae gens juxta scythiam. ANNA.

Decibalo Rege.] Decibalus Daciae rex fuit. EAD. Et mihi ignoti sunt *Sardonii* populi. Legebat *Schottus* ac *Dardanios*, quod non placet; nec *Sauromatas*, quod ex *Eutropio* verum esset, ni nimium ab scriptura recederet. Forte an Sacarum reguli cujusdam nomen latet. ANNA.

Ad ortum solis.] Vide *Eutropium*, qui fuse. EAD.

Cui bello atque inperanti.] Haec MSS. lectio, quae si placet, aliquid desit necesse est. SCHOTT.

Persarum.] Parum accurate Cosdroëm *Persarum* Regem dicit noster, qui *Parthorum* Rex fuit: Nimirum ad sua tempora respexit, quibus *Parthi Persarum* nomine complectebantur. ANNA. Et supra cap. XI. §. II.

Cosdroë.] Suidas Χοσρόην vocat sine d. SYLB *Casdroës* Artabani, Parthorum Regis, filius. Scribitur autem varie. Sine *d. Cosroes*, Graecis Κοσρόης, cum *d.* Κοσδρόης. Et hic. Cum *χ.* χοσρόης. Et dempto *χ.* vel *κ.* 'Οσδρόης *Osdroes* & provincia *Osdroena*. ANNA. Et Ill. *Spanh.* de Usu Num. diss. XIII. p. 578.

Iter conditum.] Trajanus Ponticas paludes lapidibus stravit, & pontes maximos struxit. ANN.

4 *Ponsque Danubio.*] Vix biennio aedificatus. Habuit pilas viginti ex lapide quadrato, altitudinis, absque fundamentis, pedum 150. latitudinis, 60. distabantque inter se pedibus 170. junctae superiori parte fornicibus. EAD.

5 *Adhuc.*] Pro *adhaec*, jam saepius. EAD.

A Domitiano capta fora.] Pro *capta* legendum potius coepta. SYLB. Praestat reponamus, *coepta*, uti etiam volebat *Sylburgius* noster. GRUT. Hanc conjecturam merito etiam secuti sunt *Lipsius* lib. I. Elect. cap. VIII. & ad *Plinii* Paneg. cap. LI. & *Nardinus* in Roma Veteri lib. VII. cap. IX. Mox malim reponere *excoluit* ex voce praecedenti.

Pistorum.] *Pistores* intellige quos vulgo dicimus *Boulangers*. ANNA. Ex hoc loco colligebat doctissimus *Lipsius* lib. I. Elect. cap. VIII. p. 667. jam a Trajano institutum fuisse, ut populo non annona, ut fieri solebat, sed panis distribueretur; a cujus sententia recessit, & ad Aurelianum hujus rei usum retulit *Salmasius* ad *Vopisci* Aurel. cap. XXXV. Reliqua etiam illustrantur a *Spanhemio* de Usu Numism. Diss. XIII. p. 542.

Simul noscendi socius.] Emendabat *noscendis ocius* vere, litera una migrante, Cl. *Puteanus* Consiliarius Regius, cui dici non potest quantum debeam ob singularem humanitatem in communicandis MSS. quibus referta bibliotheca est: nec ego solum, sed omnes quotquot studio & industria nostra aliquando juvabuntur. SCHOTT.

Erepta.] Divinabam *e rep.* quod scriptum repperisset librarius *e re pca.* Vehicularium autem cursum appellant alii, de quo *Amm. Marcellinus* lib. XXI. IDEM.

Admota media cursus publici.] De institutione publica cursus hic fallitur *Victor* & *Spartianus*, qui Adriano tribuit. *Statim*, inquit, *cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere gravarentur.* Illum enim multo ante instituerat Augustus, ut celerius cognosci posset quid in quaque provincia gereretur. Vide apud *Spart.* notata a viris doctissimis. ANNA. Scilicet ad cap. VII. vitae Hadriani.

tit posteriorum avaritia, insolentiaque, nisi quod his annis suffectae 7 vires Illyrico sunt, Praefecto medente Anatolio. Boni, malique in Repub. nihil est, quod in diversum traduci nequeat moribus Prae- 8 sidentium. Aequus, clemens, patientissimus, atque in amicos perfidelis, quippe qui Surae familiari opus sacraverit, quae Suranae 9 sunt. Usque eo innocentiae fidens, uti Praefectum Praetorio Saburanum nomine, cum insigne potestatis, uti mos erat, pugionem daret, crebro monuerit: Tibi istum ad munimentum mei committo, si recte agam; sin aliter, in me magis; quod Moderatorem omnium 10 vel errare minus fas sit. Quin etiam vinolentiam, quo vitio, uti Ner-

6 *In pestem.*] Arguunt leges & Constitutiones Imperatorum sequentium Codici libro XII. insertae. Mox *Profecto* scriptum erat non *praefecto*. SCHOTT. Cum angariae & veredi possessionibus & patrimoniis indicerentur, certum est eo onere multas civitates & provincias fuisse vexatas. Hinc illae tot leges, tot insequentium principum constitutiones ad sublevandum publicum cursum promulgatae. Quas vide lib. XII. Cod. ANN.

Praefect. medente Anatolio.] *Ammianus Marcellinus* lucidissime hanc rem lib. XIX. extremo exponit: *Quodque Anatolio regente tunc per Illyricum praefecturam, necessaria cuncta velante tempus coacta sine ullius dispendio affluebant. nec enim dispositionibus unquam alterius praefecturae (ut inter omnes constat) ad praesens Arctoae provinciae bonis omnibus floruerunt, correctione titubantium benevola & solerti, vehicularia res jacturis ingentibus quae clausere domus innumeras & censuali professione*, &c. Meminit & lib. XXI. *His annis* autem scilicet ante Constantii decimum, Juliani autem tertium Consulatum: cujus apud eundem *Marcellinum* mentio exstat lib. XX. initio. SCHOTT.

8 *Quippe qui Surae familiari.*] Eae forte sunt Thermae, quas *Albertinus* Syriacas dictas, nescio quo auctore, scribit: certe in Aventino fuerunt Palatinum versus, ut commemorat *Victor*, *Volaterranus*, & *Martialis* lib. VI.

Quique videt propius magni certamina Circi,
Laudat Aventinae vicinus Sura Dianae.

In *Spartiani* Adriano corrupte olim legebatur *Suburano* pro *Sura*, teste *Baptisto Egnatio*: huic autem ἐπιτρέπειν εἰῶθα τὰ πολλὰ γράφειν. *Julianus* Λόγῳ περὶ Καισάρων. IDEM.

Praefectum Praetorio, Saburanum.] Nescio quid de *Saburra* saburrati ipsi cogitarunt, qui hanc lectionem commenti sunt. Ex *Dione* & *Xiphilino* idem hic est *Licinius Sura*: quare hic *Suburanum* vel *Suram nomine* a glossa esse crediderim. *Sidon. Apoll.* Carm. V.

Vix habuit mores similes, cui teste Senatu
In se etiam tractum commiserat Ulpius ensem.

SCHOTT. Pro *Saburano* substituendus fortasse *suranus*, qui a *Panvinio* bis Consul ponitur; at *L. Licinius sura* ter. *Schottus* commation hoc per glossema intrusum esse putat. SYLB. Non injuria suspectae sunt voces duae postremae Viris Eruditis. Per glossema intrusae sunt, nam de Licinio sura adhuc loquitur. GRUTERUS. Haec a glossa esse suspicantur viri docti, quod quae hic a *Victore* dicuntur, ea ad *Licinium Suram*, de quo supra, pertineant. Ego vero dubito. Hic enim de praefecto forsan loquitur *Victor*, cui anno primo Imperii Trajanus ensem tradidit, quamvis *Saburusne* vocatus fuerit, satis non liquet. At *Suranum* illum anno tantum quinto Imperii praefectum praetorio Trajanus fecit. ANNA. Quod hic de alio Praefecto comminiscitur post *Sylburgium* doctissima *Anna* mihi nullo modo fieri potest verosimile, cum credi vix possit, bis eodem dicto confidentiam animi aperuisse Trajanum; quod si etiam factum fuisset, non omnes Historici id unanimi consensu ad unum Suram traxissent. De alio cum altum sit silentium aperte mendo laborare Nostrum, judicavit jam olim *Livinejus* ad *Plinium* Paneg. cap. LXVII. §. 8. & hunc locum laudans, eas voces *Saburanum nomine* praetermittit *Savaro* ad *Sidon.* carm. V. vers. 663. De confusione nominum, *surae*, *surani* & *saburani* confer *Casaub.* & ceteros ad *Spart.* Hadrian. cap. III. p. 31. ARNTZ.

10. *Vinolentiam.*] De Trajani vinositate *Dio Cassius*, *Lampridius* in Alexandro Severo, & *AElius Spartianus* de Adriano: *Quandoquidem & indulsisse vino se dicit Trajani moribus obsequentem.* Ai-

Nerva, angebatur, prudentia molliverat; curari vetans jussa post longiores epulas. His virtutibus acto Inperio annos prope viginti, 11 cum terrae motu gravi apud Antiochiam ceteraque Syriae extremis adficeretur, rogatu Patrum militiam repetens, morbo periit, grandaeva aetate; adscito prius ad Inperium Hadriano cive propinquoque

Atque ob hoc se a Trajano locupletissime muneratum. ANNA.

Angebatur.] Scribendum *agebatur*. *Agi vitio* tam Latine dicitur, quam falsum est vitio angi vitiosum, quo delectatur. Sic alibi dixit Noster *agi libidine* numero 39. *Quippe Herculejus libidine tanta agebatur*. Haec ex *Casauboni* in *Spartianum* notis desumpta sunt. ANNA. Vir summus *Isaacus Casaubonus* emendare ait: *agebatur*, non ex mente *Victoris*. Nam is nativum illud vitium non parum molestiae dedisse Trajano dicit, priusquam molliretur. Scite exprimit hoc verbo Viri cordati naturam, qui quod tollere non potest, eo tamen vitio contristatur atque angitur. Ita eo verbo usi scriptores. quod si alioqui vexari & inquietari, ut loquitur *Petronius*, id solum expones, non erit opus correctione. *Sidon.* IV. Epist. XXIII. *Occulte angere, quod filius publico moerore confisitur*. BARTHIUS Adverf. lib. XXIV. cap. XIX. Sed tamen non ea videtur mens *Aurelii*, ut molestiam, quam ipsum illud vitium Trajano adferret, his verbis exprimeret, sed potius vult indicare, laborasse eum eodem malo, quo Nerva, quos ideo hic jungit, ut vitium ipsum, non vero moerorem propter illud designaret, quare *Casauboni* emendationem malim amplecti. Sic enim mihi videntur distinguendae voces *agi* & *angi*, ut *agamur* vitiis, quae naturalia nobis sint, *angamur* iis malis, quae aliunde obveniunt. Priori sensu *agimur* libidine, cupidine, nativis vitiis, altero autem *angimur* dolore, aegritudine, metu &c. *Seneca* Herc. Fur. verf. 405.

Sed ille regno pro suo, nos inproba
Cupidine acti.

Sed confunduntur vulgo talia. ita apud *Cicer.* pro Arch. cap. XI. recte Cel. *Graevius* defendit. *Neque tot curis vigiliisque angeretur*. Apud *Orosium* lib. IV. cap. XII. retinendum: *Per totum annum doloribus & cruciatibus angatur*, licet MSS. quos alii & quem ergo contulere, malint *agatur*, quam vocem corruptam esse judico apud eundem lib. IV. cap. XVIII. *gravissima pestilentia uterque exercitus agebatur*. Praeferrem *angebatur*, quod vitium apud *Curtium* lib. V. cap. III. §. 21. optime sustulit *Modius*. Nec aliam magni *Lipsii* & *Perizonii* secutus judicium amplector lectionem apud *Valerium Maximum* lib. VIII. cap. XI. exemp. ext. I. *Athenae solicitudine angerentur*. *Appulejus* de Habit. Doct. Plat. p. 22. *Nec futuris modo angitur malis, verum etiam praeteritis transactisque torquetur*. Ipse *Aurelius* infra cap. XXVI. §. 3. *Quorum metu haud inane angebatur*. Comicus Phormione Act. I. Sc. III. verf. 8.

At non quotidiana cura haec angeret animum.

Attamen non tantam inter has voces differentiam agnoscit Erud. *Cortius* ad *Sallustii* Catil. cap. V. §. 7. & ad lib. I. Fragm. Hist. p. 949. *Casauboni* emendationem reperies in notis ad vitam Hadriani cap. III. p. 25. Mox *longiores epulas* scio quomodo exponi posset; attamen necessarium non est, ut semper longiores epulas sequatur ebrietas. Commodior vox esset, si *largiores* scribamus. *Largae Epulae*, quibus genio & liberiori Baccho indulgetur. *Livius* lib. XL. cap. XIV. *Si die festo inter aequales largiore vino sum usus*. *Curtius* lib. VIII. cap. VI. §. 14. *Epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum*. Eodem libro cap. IX. §. 30. & cap. XII. §. 17. *Super coenam largiore vino usus*. *Valerius Max.* lib. II. cap. II. ex. 9. *Horatius* lib. III. Od. XVIII. verf. 6. *Martialis* lib. IX. Epigr. XXXV.

Atque inter mensas largo jam nectare fusus.

Et magnus *Burmannus* ad *Phaedrum* lib. II. fab. VI. verf. 15. ARNTZ.

11 *Annos prope viginti.*] Desunt menses quinque, dies quindecim. ANNA.

Terrae motu.] Hunc terrae motum describunt *Dio* & *Xiphilinus*: factus est anno U. C. 867. post C. N. 115. duobus circiter annis post diem obiit Trajanus. EADEM.

Apud Antiochiam, ceteraque Syriae extremis adficeretur.] Locus impeditus, mutilus enim. Terrae motum autem *Dio* in Trajano & *Xiphil.* describunt. SCHOTT. Mutilus est locus; fortasse talis quaepiam requiritur lectio: *Quum terrae motu gravi apud Antiochiam ceteraque Syriae, bona Asiae parte concussa, reliqua bellorum calamitatibus extremis afficeretur*. SYLB. Posset tolli asteriscus, dummodo rescriberetur, *extremius afficeretur*. GRUT. Divinabam. *Cum terrae motu gravi Antiochia caeteraque Syriae extrema afficerentur*, &c. *Antiochia caeteraque Syriae extrema*; id est, *Antiochia* totumque ejus territorium. *Antiochia* enim *in extremo Syriae* sita est. ANNA. Sed hoc est vi mederi, quales conjecturae ridiculum saepe faciunt hoc studiorum genus, praesertim in illis locis, quae sine multa difficultate exponi possunt. Itaque *extremis* sublato asterisco

12 que. Abhinc divisa nomina Caesarum atque Augusti, inductumque in Rempublicam, uti duo, seu plures summae potentiae, dissimiles 13 cognomento ac potestate dispari sint. Quamquam alii Plotinae, Trajani conjugis favore Inperium adsequutum putent, quae viri testamento haeredem regni institutum simularat.

asterisco hic erit, extremis vitae temporibus Trajani. *Nepos* Hamilc. cap. II. *Sed extremo, cum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem Inperatorem fecerunt.* *Tacitus* lib. XI. Ann. cap. XXXVII. *Tanta inter extrema superbia agebat.* Integre dixerat *Ovidius* lib. VI. Met. vers. 675.

Hic dolor ante diem, longaeque extrema senectae Tempora.

Et *extremis temporibus Nepos* Phoc. cap. II. vel *extremis* erit extremo & gravissimo periculo. Conf. *Cortium* ad *Sall.* Jug. cap. XXIII. Sed fortasse malles hoc loco: *ceteraque Syriae extrema*, uti *extrema Libyae* apud *Lucan.* lib. IX. vers. 598. *Extrema Galliae* apud *Florum* lib. III. cap. III. §. I. & passim. ARNTZ.

Morbo.] Profluvio ventris. Apud Seleuciam. ANNA.

Grandaeva aetate.] Annis natus 63. EAD.

Propinquoque.] Imo & Consobrino. Vide infra in Epitome. sed praeter hoc jus cognationis erat & vinculo affinitatis conjunctus, nam Sabina Hadriani uxor sorore Trajani Marciani fuit genita. EAD.

12 *Abhinc.*] Nisi haec ad Adrianum referas, palam errabit *Victor*, neque enim a Trajano divisa fuerunt nomina Caesarum atque Augusti, sed Adriano demum imperante; nam Lucius AElius Verus ab Adriano in successionem Imperii adoptatus primus Caesar dici coeptus est. EAD. Notatum hoc jam *Guthcrio* de Off. Dom. Aug. lib. I. cap. XLII. *Boeclero* ad *Herodianum* lib. II. cap. XV. §. 5. & *Spanhemio* de Usu & Praest. Num. diss. XII. p. 352.

Divisa nomina Caesarum atque Augusti.] Cum antea Caesaris & Augusti nomina Imperatoribus tantum propria, institutum est ut ea dividerentur & Augusti Imperatores, Caesares vero qui ab Imperatoribus adoptati imperiique haeredes designati fuerant, dicerentur, sicut Aelius Verus, candidatus Imperii, primus Caesar dictus est. *Spartianus* in prologo AElii Veri: *In animo mihi est*, inquit, *Diocletiane Auguste! tot principum maxime, non solum eorum qui principem locum, in hac statione quam temperas, retentarunt, ut usque ad divum Adrianum feci, sed illorum etiam qui vel Caesarum nomine appellati sunt, nec principes aut Augusti fuerunt, vel quolibet alio genere, aut in famam, aut in spem principatus venerunt, cognitionem numini tuo spernere: quorum praecipue de AElio Vero dicendum est, qui primus tantum Caesaris nomen accepit, adoptione Adriani familiae principum adscriptus.* Et inde est quod capite sequenti legas: *Tibur secessit permissa Urbe Lucio Aelio Caesari.* ANNA.

13 *Quamquam alii Plotinae.*] Haec sic a superioribus pendent. *Adscito prius ad Imperium Adriano cive propinquoque, quamquam alii*, &c. *Spartian.* Adriano: *Nec desunt qui factione Plotinae, mortuo jam Trajano, Adrianum in adoptionem adscitum esse prodiderint, supposito qui pro Trajano fessa voce loqueretur.* EAD. Et ita haec non satis concinne cohaerere censebat *Boeclerus* l. l. sed non opus est, ut ad superiora referamus, cum voluerit Auctor ostendere, alios existimare tum temporis nondum ortam fuisse distinctionem inter Augustos & Caesares, ideo, quod post obitum demum Trajani ex Testamento existiterit heres inperii favore Plotinae. Sed alium mortuo Trajano fuisse suppositum fabulam esse fictamque historiam facile adsentior *Dodwello* in Praelect. XVII. §. 4.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Pace ad Orientem composita Romam regreditur, caerimonias...... curat, rus proprium Tibur secedit, L. Aelio Caesari urbem permittit, quae luxus & lasciviae essent prospicit, Aelio mortuo Antoninum Caesarem jubet, & tabe interit Aelius Hadrianus.

Igi-

Igitur AElius Hadrianus eloquio, togaeque studiis accommodatior, [1] pace ad Orientem composita Romam regreditur. Ibi Graecorum [2] more, seu Pompilii Numae, caerimonias, leges, gymnasia, doctoresque curare occoepit, adeo quidem, ut etiam ludum ingenuarum [3] artium, quod Athenaeum vocant, constitueret. Atque initia Ce- [4] reris, Liberaeque, quae Eleusina dicitur, Atheniensium modo Roma per-

1 *Aelius Hadrianus.*] Sic melius scribitur cum aspiratione, & ita constanter nummi & lapides. Graeci tamen fere semper cum tenui 'Αδριανός. Imperium suscepit an. U. C. 889. post Ch. N. 117. quo mortuus Trajanus. ANNA.

Pace ad Orientem.] *Spartianus: Adeptus Imperium ad priscum se statim morem instituit, & tenendae per orbem terrarum paci operam impendit. Nam deficientibus his nationibus quas Trajanus subegerat, Mauri lacessebant, Sarmatae bellum inferebant, Britanni teneri sub Romana ditione non poterant, Aegyptus seditionibus urgebatur, Lycia denique ac Palaestina rebelles animos efferebant, quare omnia trans Euphratem ac Tigrim reliquit, exemplo ut dicebat Catonis qui Macedonas liberos pronuntiavit quia teneri non poterant.* EAD.

Romam regreditur.] *Praeposito Syriae Catilio Severo, per Illyricum Romam venit. Spartianus.* EAD.

2 *Pompilii Numae.*] *Qui sacra, caerimonias omnemque cultum Deorum immortalium docuit. Florus.* EAD. Et *Salmasius* ad *Capit.* Antonino Pio in fine.

3 *Athenaeum.*] Ita emendavi, nam obscure in M. S. erat. meminit ejus *Lampridius*: *Ad Athenaeum audiendorum & Graecorum & Latinorum Rhetorum, vel Poëtarum causa frequenter processit*, de Alex. Severo. *Pertinax quo die processionem ad Athenaeum paraverat, ut audiret poëtam, ob sacrificii praesagium distulit*, *Julio Capitolino* auctore. Idem Gordianis initio, *Ubi adolevit, in Athenaeo controversiis declamavit, audientibus etiam Imperatoribus suis.* Ex quibus colligitur publicum fuisse, in quo poëmata orationesque recitarentur. SCHOTT. Et hanc lectionem confirmant *Sirmondus* ad *Sidon. Apoll.* lib. II. Epist. IX. *Salmas.* ad *Capit.* Anton. Pio cap. XI. & *Nardin.* in Roma Veteri lib. V. cap. XIII.

Quae Eleusina dicitur.] An *Eleusinia dicuntur?* Illud ad cognomentum Deae, plaustraque Eleusinae matris; hoc ad initiorum nomen. SCHOTT. Legendum: *quae Eleusina dicuntur.* Ut optime *Salmasius* apud *Spartianum*. Cereris quidem sacra e Graecia assumpta, longe ante Hadrianum Roma percoluit; sed illa, quae Eleusina dicebantur, nunquam Romae percepta sunt. Quin & multo ante ea Romam transferre frustra conatus Claudius. Eleusina sacra suscepit quidem Hadrianus. *Spartianus. Post hoc per Asiam & Insulas ad Achajam navigavit, & Eleusina sacra exemplo Herculis Philippique suscepit.* Sed *suscepit*, id est, *initiatus est.* Nam falsum omnino ea sacra Romam translata. Quare vel nos penitus fallit *Victor*, vel, ut optime apud *Spartianum* doctissimus *Casaubonus*, imitatus fuerit Romae Hadrianus sacra illa, non ex Attica Romam transtulerit, ut Claudius cogitarat. ANNA. Verisimile est, Auctorem Nostrum non recte intellexisse eos, quos secutus est, Auctores, cum non haec sacra Romam transtulerit Inperator, sed tantum hisce Athenis fuerit initiatus. Sic potius crediderim, quam adsentiri *Salmasio* ad *Spart.* Hadriano cap. XXII. qui putat, confudisse *Aurelium* sacra Cere-

 ris

5 percoleret. Deinde, uti solet, tranquillis rebus, remiſſior rus proprium Tibur ſeceſſit, permiſſa Urbe Lucio Aelio Caeſari. Ipſe, 6 uti beatis locupletibus mos, palatia exſtruere, curare epulas, ſigna, tabulas pictas; poſtremo omnia ſatis anxie proſpicere, quae luxus 7 laſciviaeque eſſent. Hinc orti rumores mali, injeciſſe ſtupra puberibus, atque Antinoi flagraviſſe famoſo miniſterio, neque alia de cauſſa urbem conditam ejus nomine, aut locaſſe Ephebo ſtatuas. Quae

ris cum Eleuſinis Initiis, & fortaſſe Inperatorem hunc aliquid muraſſe in eorum ſacrorum ritu. Sed de hac etiam re, perinde ac de translatione Initiorum ſilent antiqui ſcriptores. Porro eodem loco Vir ſummus, ut & ad cap. XIII. legit: *Eleuſina dicuntur*, pro quo ibidem: *Eleuſinia dicuntur* Doctorum princeps *Caſaubonus*. Neutrum neceſſarium duco eſſe. Quod enim *Eleuſinam* dicat Cererem, ideo eſt, ut hoc cognomine ab ea Cerere, quae Romae jam antea colebatur, poſſet diſtingui. *Eleuſina* enim Epitheton Cereris, a qua deinde dicta ſunt *Eleuſinia*, (ſeu *Eleuſina*, utrumque enim dicitur V. Cl. *Havercamp.* ad *Tertull.* Apol. cap. VII.) ſacra celebrata in honorem Cereris Eleuſinae. *Arnobius* lib. VI. Adv. Gent. p. 193. *Celei Virgines non in* Cereris Eleuſinae *humationis habuiſſe perhibentur officia. Lactantius* lib. I. Divin. Inſt. cap. XXI. *Sacra vero* Cereris Eleuſinae *non ſunt his diſſimilia. Servius* ad *Virg.* lib. I. Aen. verſ. 655. *Athenienſium Nobiliſſimae Virgines* Eleuſinae Cereri *ſacra facerent.* ARNTZ.

5 *Lucio Aelio Caeſari.*] Sic excuſi. *Aelius*, & nummi antiqui. MSC. noſter nunc *Elius*, nunc *Helius* aſpiratione Graeca. SCHOTT. *L. Aelii Caeſaris* ab Adriano adoptati mentio eſt etiam in *Panvinii* Faſtis, qui ante adoptionem *L. Caejonium Commodum Verum* appellatum fuiſſe ſcribit. In *Schotti* MS. nunc *Elius* eſt, nunc *Helius*. Sed *Aelium* per diphthongum *ae* probat etiam apud *Suidam* Αἴλιος Ἀδριανός. SYLB. Vide notam penultimam ſuperioris capitis. Hic Lucius Aelius antea L. Cejonius, Commodus, Verus, poſtea vero ab Hadriano adoptatus Lucius Aelius Caeſar dictus. ANNA. Supra nonnihil offendit illud *proprium*, quid enim neceſſe talia addere. Reponerem *prope Tibur.* Ita appellatur ipſa urbs, cui adjacebat rus, *Villa Tiburtina* dicta, uti conſtat ex *Spart.* Hadr. cap. XXIII, & XXVI. Hiſce in locis ob frigidam coeli temperiem hortos ſuos excolebant delicatiores Romani, in quibus ſe abdere conſueverant tempore aeſtivo. Unde *Tibur* quidem pro villa Tiburtina ſimpliciter dixit *Statius* lib. I. Silv. III. verſ. I.

Cernere facundi Tibur glaciale Vopiſci.

Sed an ferri poſſit *Rus Tibur* videant alii. Ego vehementer dubito, niſi diſtinguas *Rus proprium*, *Tibur*. Sed tamen prius malim. De Hortis Tiburtinis nonnulla *Freinsh.* ad *Florum* lib. I. cap. XI. §. 7.

6 *Beatis locupletibus.*] Ampliſſimus *Cuperus* lib. III. Obſ. cap. I. oſtendens *Beatos* ſaepe poni pro illis, qui in re lauta verſantur, qui divites ſunt, exiſtimavit hic vel excidiſſe particulam *&*, vel ultimam vocem ſuam gloſſatori debere originem. Hoc vix crediderim, cum ea ſignificatio *beati* notior ſit, quam ut ab aliquo ex margine addi potuiſſet *locupletibus*. Ita *Propert.* lib. II. El. XVI. verſ. 25.

Nec mihi muneribus nox ulla eſt emta beatis.

El. XIX. verſ. 33. *Horat.* lib. I. Od. IV. verſ. 14. *Ovid.* lib. I. Am. El. XV. verſ. 34. *Senec.* Herc. Fur. verſ. 166.

—— *Hic nullo fine beatas*
Componit opes, gazis inhians.

Ita duo Scripti noſtri & alii apud *Gronovium*, pro *beatus*. *Claudian.* Conſ. Olyb. & Prob. verſ. 47. *Grang.* ad *Juven.* Sat. I. verſ. 39. qua ſignificatione μακάριος Graecis adhibetur. *Menander* in Fragm. p. 104. & *Munckerus* ad *Anton. Liber.* Metam. cap. XXXIV. Quare ſi res mei eſſet judicii, alteram ego rationem ex hiſce duabus praeferrem, cum ſimiliter & aliis hae voces particula copulativa connectantur. *Lactant.* lib. V. Divin. Inſt. cap. XXII. *Potentes, beatos & divites fieri ſinat. Arnob.* Adv. Gentes lib. VII. p. 231. *Poſt coenarum ditium & locupletium ſaginas. Salvianus* lib. I. de Gubern. Dei p. m. 5. *Nequaquam ergo pro his dolendum, quod non ſunt divites ac beati.* Verum tamen optimum mihi videtur, nihil mutare, cum ex ratione ſui ſeculi locutus credatur Auctor, quod duo Epitheta idem ſignificantia conjungit. Contraria plane notione *Juvencus* Presb. lib. I. Euang. Hiſt. verſ. 102.

Suſtulit ille thronum ſaevis, fregitque ſuperbos,
Largifluis humiles opibus ditavit egentes.

Quamobrem neque quidquam mutat hunc locum citans *Waſſe* ad *Sall.* Catil. cap. XI. p. 45. Alio modo

Quae quidem alii pia volunt, religiosaque; quippe Hadriano cupiente fatum producere, cum voluntarium ad vicem Magi poposcissent, cunctis retractantibus, Antinoum objecisse se referunt; hincque in eum officia supradicta. 8 Nos rem in medio relinquemus; quamquam in remisso ingenio suspectam aestimantes societatem aevi longe inparilis. 9 Interim Aelio Caesare mortuo, cum ipse animo parum valeret, idcircoque despectui haberetur, ad creandum Caesarem Patres convocat. 10 Quibus propere accurrentibus forte Antoninum conspexit senis soceri, aut genitoris anxios gressus levantem manu. 11 Quo mire oblectatus, adoptatum legibus Caesarem jubet, statimque ab eo senatus, cui ludibrio fuerat, magnam partem necati. Neque 12 multo post apud Bajas tabe interiit, anno inperii, absque mense, vice-

modo *Beatis* hic exponit per *Inperatoribus* Doctissimus *Savaro* ad *Sidonium* Carm. v. vers. 57. ARNTZ.

7 *Conditam ejus nomine.*] Antinoum Urbem in Aegypto. ANNA.

8 *Hadriano cupiente fatum producere, cum.*] *Spartianus: Antinoum suum, dum per Nilum navigat, perdidit, quem muliebriter flevit: de quo varia fama est aliis eum devotum pro Hadriano asserentibus,* &c. *Et Graeci quidem, volente Hadriano, eum consecraverunt, oracula per eum dari asserentes*, &c. Veterum autem haec fuit persuasio posse alicujus produci fata, si ejus vicem subiret alter alieni fati vicarius. Exempla passim in Graecorum & Romanorum historiis. Nota interim hoc Antinoi pro Hadriano sacrificium ab homine pagano pium vocari & religiosum. Sed non praetereundum fuisse etiam qui crederent Antinoum ab ipso Hadriano immolatum, ut extispicio puerilis victimae futura exploraret. Et ita scribit *Dio.* ANNA.

Voluntarium ad vicem.] ἑκουσίας ψυχῆς ἐδεῖτο *Xiphilinus*, quem lege. hic & Adrianum ipsum divinationibus & Magicis artibus cujusvis generis curiose usum scribit. SCHOTT.

9 *In remisso ingenio.*] *Remissum ingenium* vocat voluptatibus addictum. Nam de eadem re loquens *Spartianus. Alii*, inquir, *quod & forma ejus ostentat, & nimia voluptas Hadriani.* ANNA.

Suspectam aestimantes societatem aevi longe inparilis.] Egregie *Plautus* Persa:

Scio fidei herili ut soleat impudicitia opprobrari:
Nec subigi queant umquam, ut pro ea fide habeant judicem.

SCHOTT. Ut enim placet *Aristoteli* lib. VIII. Ethicorum cap. 12. *est amicitia tantum aetatis paris:* de qua re, nos non vulgaria, in Discursibus nostris. GRUT.

11 *Forte Antoninum conspexit.*] *Jul. Capitol.* vel *Spartian.* in Antonino Pio. *Pius cognominatus est a senatu, vel quod socerum fessa jam aetate manu praesente senatu levaverit.* Idem paullo post. *Mortuo Aelio Vero, quem sibi Hadrianus adoptaverat & Caesarem nuncupaverat, dies senatus habebatur, eo Arrius Antoninus soceri vestigia levans venit, atque idcirco ab Hadriano dicitur adoptatus.* ANNA.

Gressus levantem.] Quod *levare gressus* dicit *Victor*, eodem modo *levare vestigia* dixit *Capitolinus. Heliodorus* & *AEschylus* βαστάζειν ἴχνος. *levare vestigium.* Ut apud *Capitolinum* notavit doctissimus *Salmasius.* EAD. Scilicet ad Anton. Pium cap. II. Posset etiam legi: *genitoris*; ut eadem pietate socerum sublevavit, qua parentem deberet.

Caesarem jubet.] Pro Caesarem renuntiat, ut infra cap. XXXIX. §. 17. & XLI. §. 15. Quamquam structurae lex hic potius legendum dictat: *Caesarem appellari jubet.* SYLB. Vide notata capite superiori. ANNA.

12 *Tabe.*] Longo morbo. Quem ideo *lectualem morbum* vocat *Spartianus.* EAD. *Salm.* ad *Spart.* Hadr. cap. XXIII. & ad Anton. Philos. cap. VI.

Absque mense, vicesimo secundo.] *Xiphilinus* imperasse ait annos XX. menses XI. unde quis legendum conjiciat *uno & vicesimo.* Sed *Spartianus* a nobis stat. SCHOTT. Idem *Eutropius. Obiit in Campania major sexagenario, Imperii anno* XXI. *mense* X. *die* XXIX. Sed falsus numerus. Obiit enim anno Imperii XX. mense. X. die XXIX. ANNA.

Sene-

13 vicesimo secundo, senecta viridiore. At patres ne Principis oratu quidem ad Divi honorem eidem deferendum flectebantur; tantum 14 amissos sui ordinis tot viros moerebant. Sed postquam subito prodiere, quorum exitium dolori erat, quique suos complexi, censent quod abnuerant.

Senecta viridiore.] Id est robustiori, ab arboribus ducta metaphora. *Virgilius: Cruda Deo, viridisque senectus.* Et Horatius: *Virent genua.*

Principis.] Antonini Pii. *Spartianus. Nec appellatus esset Divus, nisi Antoninus rogasset. Eutropius. Senatus ei tribuere noluit divinos honores. Tamen cum successor ipsius Titus Aurelius Fulvius Antoninus hoc vehementer exigeret, & universi Senatores palam resisterent, tandem obtinuit.* EAD.

Tantum admissus sui ordinis.] Ita vetus liber. Legendum tamen *amissos.* Interfectos enim falso putabant. Quos quia Antoninus servasset, Pii cognomentum sortitus est, *Dio, Spartianus, Capitolinus.* SCHOTT.

Subito prodiere.] Quos enim Hadrianus occidi jusserat, eos Antoninus reservavit. *Spartianus. Et ob leves offensas plurimos jussit occidi, quos Antoninus reservavit.* Et *Capitolinus* in Antonino Pio, cum rationes affert, cur Pius dictus sit: *Vel quod eos quos Hadrianus per malam valetudinem occidi jusserat, reservavit.* ANNA.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Familiae veterrimae vir, urbis senator, moribus probus, annis viginti idem manet; & filiae viro Reipublicae consultat Aurelius Antoninus Pius.

Aurelio Antonino cognomentum Pii. Hunc fere nulla vitiorum labes maculavit. Vir veterrimae familiae, e Lanuvino municipio,

1 *Aurelio Antonino.*] In MSC. pro *Aurelio*, *Attelio* male scriptum erat. SCHOTT. Anno U. 910. post Ch. 135. ANNA.

2 *Veterrimae familiae.*] Sed quae Romae serius innotuit. Indicat *Spartianus.* Et inde *Eutropius. Genere*, inquit, *claro, sed non admodum vetere.* De Antonini majoribus vide *Capitolini* initium. EAD.

E Lanuvino municipio.] Lanuvium municipium in via appia. EAD. *Casaub.* ad *Capit.* Anton. Pio

cipio, Senator urbis; adeo aequalis, probiſque moribus, uti plane docuerit, neque jugi pace, ac longo otio abſoluta ingenia corrumpi, eoque demum fortunatas urbes fore, ſi regna ſapientiae ſint. denique 4 annis, quibus publica egit, viginti idem manſit, celebrato magnifice Urbis nongenteſimo. Niſi forte triumphorum expertem, ſocordiae videtur; quod longe ſecus eſt, cum majus haud dubie ſit, neque 5 quemquam turbare auſum compoſita, neque ipſum oſtentandi ſui bellum feciſſe quietis gentibus. Quinetiam maribus fruſtratus, filiae 6 viro Reipublicae conſultavit.

Pio cap. I. & *Gatak.* ad *Anton.* de Reb. ſuis lib. I. §. 16.

Senator Urbis.] Nam coloniarum & municipiorum decuriones dicti ſunt Senatores, & coetus eorum minor ſenatus, vel etiam ſenatus ſimpliciter. ANNA.

Jugi pace ac longo otio.] *Jugi pace*, id eſt, pace perenni, continua. Cave tamen credas ſub Antonino arma nunquam fuiſſe mota; nam falſum eſt: Antoninus enim, ut ait *Capitolinus*, *per legatos ſuos plurima bella geſſit. Nam & Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit, alio muro ceſpititio ſummotis barbaris ducto, & Mauros ad pacem poſtulandam coegit, & Germanos & Dacos & multas gentes. Atque Judaeos rebellantes contudit per praeſides ac legatos.* Et *Pauſanias* in Arcadicis: *Antoninus prior*, inquit, *ultro quidem bellum nemini unquam intulit: laceſſitus vero hoſtes valde repulit, & res magnas geſſit.* Caute igitur accipiendus eſt *Victor* & ex *Capitolino* & *Pauſania* exponendus infra: *Neque quemquam turbare auſum compoſita, neque ipſum*, &c. ANNA. Confer. *Caſaub.* ad *Capit.* Anton. Pium cap. v.

Abſoluta.] Perfecta. ANNA. Vide *Lindenb.* ad *Ammian. Marcell.* lib. XIV. cap. x. ſub fin.

Fortunatas urbes.] Alludit ad divini *Platonis* ſententiam lib. v. de Rep. Ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσαι φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν ξυμπέσῃ δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία; τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσιν. δοκῶ δὲ, οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. Quae a *Cicerone* tranſlata in eleganti illa epiſtola ad Q. Fratrem de Provincia adminiſtranda: *Ille quidem*, inquit, *princeps ingenii & doctrinae Plato, tum denique fore beatas Reſp. putavit, ſi aut docti aut ſapientes homines eas regere coepiſſent; aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent.* Quam etiam Antonino Philoſopho ſemper in ore fuiſſe, nec in ore tantum, ſed & moribus expreſſiſſe, auctor eſt *Capitolinus.* SCHOTT. In quam ſententiam *Prudentius* lib. I. Cont. Symmachum verſ. 30.

Nimirum pulcre quidam doctiſſimus: Eſſet
Publica res, *inquit*, *tum fortunata ſatis ſi*
Aut reges ſaperent, aut regnarent ſapientes.

Ubi conſulendus *Weitzius* & *Gatakerus* ad *Antoninum* de Rebus ſuis lib. I. §. 14. ARNTZ.

Si regna ſapientiae ſint.] Hoc eſt, ſi ſapientes tantum regnent.

Annis, quibus publica egit, viginti.] Infra tamen in Epitome *Victor* alter ait regnaſſe Antoninum annis XXIII. nec longe a vero diſtat: regnavit enim an. XXII. menſes ſeptem, dies viginti ſex. quamvis pugnant veterum ſententiae. EAD.

Celebrato magnifice urbis nongenteſimo.] Privatus ergo *urbis nongenteſimum magnifice celebravit.* Aliter tamen hic *Victor.* Quod ridiculum. Anno enim urbis 910. Imperium ſuſcepit Antoninus, ſed forſan aliquid turbatum. EAD. Haec minus ſubducta ratione ſcripſit belliſſima femina, cum Antoninus non ſuſceperit inperium anno DCCCX. ſed DCCXCI. quem errorem jam detexerat accuratiſſimus *Vignoli* in Columna Anton. cap. IV. p. 64. Neque tamen alius hujus nongenteſimi celebrati facit mentionem, cum tamen teſtimonia ſuperſint de octingenteſimo Claudii & milleſimo Philipporum. Confer ſummum *Scaligerum* de Emend. Temp. lib. v. p. 493.

5 *Triumphorum.*] Malim: *Triumphorum eſſe expertem.* SYLB.

Neque quemquam turbare auſum.] At turbarunt multi, ſed ſtatim per legatos compreſſi, nuſquam poſtea rebellarunt. Vide ſupra *jugi pace ac longo otio.* ANNA.

Oſtentandi ſui.] Subauditur *cauſſa*, vel *gratia*, ut alibi quoque paſſim, cum apud Hiſtoricos, tum apud Juriſconſ. SYLB.

Filiae viro.] Aurelio Antonino Philoſopho, quem filiae ſuae Fauſtinae maritum dederat. ANN.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

In familiam atque inperium ab Antonino Pio adſciſcitur, Lucium Verum in potentiae ſocietatem accipit, Perſas ſuperat, Marcomannos petit, bonas artes florere facit, urbes multas condit, deducit, reponit, ornat, triumphos agit & interit M. Aurelius Antoninus.

1 Namque M. Bojonium, qui Aurelius Antoninus habetur, eodem oppido, pari nobilitate, philoſophandi vero, eloquentiaeque 2 ſtudiis longe praeſtantem in familiam atque inperium adſcivit. Cujus divina omnia domi, militiaeque facta, conſultaque; quae inprudentia regendae conjugis attaminavit, quae in tantum petulantiae proruperat, ut in Campania ſedens, amoena litorum obſideret, ab legen-

1 *M. Bojonium.*] Sunt qui dubitent hic ne *Bojonius* ſit: ac Pium quidem *Bojonium*, philoſophum *Cejonium* appellandum putant. Ego vero *L. Cejonium Commodum* L. Veri patrem, qui ab Adriano adoptatus prior mortuus eſt, vocatum didici ex *Capitolino*. SCHOTT. De *Bojonii* nomine dubitant hic nonnulli, ac Pii potius id, quam Philoſophi eſſe cenſent, ſicuti ſcilicet Epitome cap. XV. & *Eutropius* lib. VIII. cap. VIII. *Bojonium* Pium nominant, praeſertim cum & *Capitolinus* illum vocet T. Aurelium Fulvium Bojonium Antoninum Pium, hunc M. Annium verum Antoninum. Sed ferri *Bojonii* nomen etiam hic poteſt propter adoptionem; qui Philoſophus a Pio adoptatus nomen ejus ſumpſit. SYLB. *Capitolinus* & *Eutropius* Antoninum Pium *Bojonium* vocant propter aviam ſcilicet maternam, quae *Bojonia Procella* vocabatur. Quare igitur *Victor* Marcum Antoninum *Bojonium* vocet non video, niſi Marcum propter adoptionem *Bojonium* dictum credamus. Imperium ſuſcepit an. U. 933. poſt Ch. 161. ANNA.

Eodem oppido.] Ex *Capitolino* tamen Marcus Romae natus in monte Coelio, in hortis. EAD.

Pari nobilitate.] Imo *nobilior* Marcus: cujus familia in originem recurrens a Numa probatur ſanguinem trahere; item a Rege Selentino. *Capitolinus*, *Eutropius*. EAD.

Philoſophandi.] Et inde *Philoſophus* dictus. EAD. Vide tamen *Paulum Voet* ad *Herodian.* p. 34.

2 *Uti Campania ſedens.*] Inde repoſui, *ut in Campania ſedens.* Quid ſi *in Campaniam ſecedens? Fauſtinam ſatis conſtat apud Cajetam conditiones ſibi & nauticas & gladiatorias elegiſſe: Julius Capitolinus.* Dicta autem *Arnia Valeria Fauſtina*, quae in edito *Eutropio*, *Galeria*, qui & apud *Lorium* (numero ſingulari) mortuum ſocerum ſcribit. SCHOTT. Vel: *uti Campaniam ſecedens.* Nomi-

gendos ex nauticis, quia plerumque nudi agunt, flagitiis aptiores. Igitur Aurelius, socero apud Lorios, anno vitae post quintum & 3

septuagesimum mortuo, confestim fratrem Lucium Verum in societatem potentiae accepit. Ejus ductu Persae, cum primum superavis- 4 sent, ad extremum triumpho cessere, Rege Vologeso. Lucius pau- 5 cis diebus moritur, hincque materies fingendi, dolo consanguinei circumventum; Quem ferunt, cum invidia gestarum rerum angere- 6 tur, fraudem inter coenam exercuisse. Namque lita veneno cultri 7 parte

Nomina enim regionum ad morem urbium sine praepositione poni certissimum est, & vulgo notum, illud autem verbum huic rei proprium. *Sueton.* Aug. xcviii. fine. *A desidia secedentium illuc e comitatu suo. Appulejus* lib. v. Met. p. 171. *Ille quidem montano scortatum tu vero marino natatu secesseritis. Juven.* Sat. iii. vers. 4.

Janua Bajarum est, & gratum litus amoeni
Secessus.

Posset tamen *sedens* hac notione retineri, ut apud Eundem Sat. x. vers. 93.

Principis augusta Caprearum in rupe sedentis.

Ubi *Vet. Schol.* Frequenter enim tribuitur hoc verbum illis, qui otiosi agunt. *Cicero* lib. xii. ad Att. Epist. xliv. *Quid enim sedere totos dies in villa ista.* Hoc jam multis exemplis docuere plures. *Torrent* ad *Sueton.* Caes. cap. iv. *Vorst.* ad Valer. Max. lib. vii. cap. iv. ex. 5. Comment. ad *Justin.* lib. xxxi. cap. iii. §. 9. & ad *Silium* lib. xii. vers. 64. ARNTZ.

3 *Lorios.*] *Laurium* vocat *Capitolinus*, *Lorium Eutropius* in via Aurelia. ANNA. *Jornandes* lib. i. de Regn. Succ. p. 695. *Defunctus est in villa sua Loris nuncupata. Cassiod.* in Chron. *Antoninus Pius apud Lorium villam suam moritur.* Ita & alii quare eam scripturam praetulere Viri docti ad *Capit.* Anton. Pio cap. i. & *Scaliger* ad *Euseb.* Chron. p. 220.

Post quintum & septuagesimum.) Imo post annos 74. menses sex. Vide quae in Epitome. ANN. Adde *Casaub.* & *Salm* ad *Capit.* Anton. Pium cap. xii.

Fratrem Lucium Verum.) *Fratrem* per adoptionem scilicet. Nam *Lucius Verus*, Aelii Veri, qui ab Adriano adoptatus fuerat, filius fuit. Marcus vero Annii Veri, qui Faustinae Antonini Pii uxoris frater fuit. ANNA. Hanc in rem multa docte congessit *Ezechiel Spanhemius* ad *Juliani* Orat. i. p. 47.

4 *Persae.*] Suo more *Persas* pro Parthis ponit, ut alibi dictum. ANNA.

Cum primum superavissent.] Interfecto legato Severiano, caesis legionibus. *Capitolinus* in Vero. EAD.

Rege Vologeso.] Hic Vologesus seu Vologeses secundus hujus nominis Osdroë genitus fuit. EAD.

Lucius paucis diebus moritur.] Cum per annos fere novem Marco fratri Imperii particeps fuisset. EAD.

7 *Lita veneno.*] Totidem paene verbis *Capitolinus* Antonino & Vero. Non dissimile in *Plutarchi* Artoxerxe, cujus mater Parysatidis nomine, Statyrae uxori ejus infesta, illam hoc modo sustulit, dissectae in convivio avis, ryntacen Persae vocant, eam partem quae cultri alterum latus toxi-

parte, vulvae frustum, quod de industria solum erat, eo praecidit, consumtoque uno, uti mos est, inter familiares, alterum, qua virus contigerat, Germano porrexit. 8 Haec in tanto viro credere, nisi animi ad scelus proni, non queunt. 9 Quippe cum Lucium satis constet Altini Venetiae urbe consumtum, tantumque Marco sapientiae, lenitudinis, innocentiae ac litterarum fuisse, ut is Marcomannos, cum filio Commodo, quem Caesarem suffecerat, petiturus, philosophorum obtestantium circumfunderetur, ne se expeditioni aut pugnae prius committeret, quam sectarum ardua & occulta explanavisset. 10 Ita incerta belli ejus salute, doctrinae studiis metuebantur; tantumque illo inperante floruere artes bonae, ut illam gloriam etiam tem-

toxico oblitum attigerat, edendum praebuit. SCHOTT.

8 *Haec in tanto viro credere, nisi animi ad scelus proni, non queunt.*] Unumquemque enim vita ante acta, aut damnat aut absolvit. Hinc *Sallustius* Catilin. cap. XLVIII. *Sed ubi Tarquinius Crassum nominavit, hominem nobilem, maximis divitiis, summa potentia; alii rem incredibilem rati, &c.* *Quintilianus* Declamatione CCCX. *Damnatus est adulterii; sed postea fortiter pugnando ostenderat, non eos esse mores suos, non suam vitam, ut in illo credibilia haec crimina forent.* Acute igitur *Publius* noster *Syrus* (quid ni enim meum vocem, qui ei suum dedi habitum, suam habitudinem?)

Probi delicta judex legens, deterit.

GRUT. *Capitolinus* in fine Veri; *Sed hoc nefas de Marco putari, quamvis Veri & cogitata & facta mereantur.* Paullo superius. *Nota est fabula quam Marci non capit vita.* ANNA.

9 *Altini Venetiae urbe.*] *Capitolinus* in Vero. *Sed non longe ab Altino subito in vehiculo, quem apoplexin vocant correptus Lucius depositus vehiculo detracto sanguine Altinum conductus, quum triduo mutus vixisset, apud Altinum periit.* EAD.

Tantumque in arte sapientiae.] Lego, *tantumque Marco sapientiae.* SCHOTT.

Marcomannos.] *Capitolinus*: *Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Vandalis simul etiam Quadis extinctis, servitio liberavit, & Romae cum Commodo, quem jam Caesarem fecerat, filio ut diximus suo triumphavit.* Et alibi. ANNA.

Cum filio Commodo.] Filium suum Commodum in expeditionem Marcomannicam secum ducere nunquam cogitavit Antoninus. Quin & eum admodum puerum reliquit cum profectus est, ut discimus ex *Galeno*, qui tunc temporis vivebat, & Imperatori familiaris erat. EAD.

Quem Caesarem suffecerat.] Vide quae supra in Trajano dicta sunt. Num. 13.

Philosophorum.] Fortasse legendum: *Philosophorum turba circumfunderetur, obtestantium, ne se exped.* Qua de re vise *Vulcatium Gallicanum* in Avidio Cassio. SYLB. Nove dictum, pro *circumfunderetur Philosophis obtestantibus.* ideoque *Casaubonus* noster emendabat *obtestantium vi circumfunderetur.* GRUT. Apud *Vulcatium Gallicanum* qui in Avidio Cassio *Victori* genuina. *Tantum enituit in Philosophia* (Marcus) *ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis ne quid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione, sed serio, ut praecepta Philosophiae ederet, nec ille timuit; sed per ordinem paraeneseon, hoc est praeceptionum, triduo disputavit.* ANNA. Reperies hanc *Casauboni* conjecturam cap. III.

Sectarum ardua.] Omnium Sectarum Philosophicarum difficultates. ANNA.

10 *Ita incerta belli ejus salute, doctrinae studiis metuebantur.*] Vel *belli* sumitur adverbialiter, quemadmodum usurpatur *Plauto* ac *Sallustio*, aut ea vox delenda. at idem amicus noster, rursum immissa praepositione, legebat, *belli, in ejus salute metuebantur.* GRUT. Sed legendum omnino, *Ita incerta belli ejus saluti & doctrinae studiis metuebantur.* Sensu aperto & facili. *incerta belli* eodem modo dictum quo apud *Horatium*, *acuta belli*: *Florum*, *subita belli.* ANNA. *Salmasius* ad *Vulc. Gall.* cap. III. *Ejus salute* exponit *per ejus salutem*, cujus salus, doctrinae studiorum salus esse existimabatur ab omnibus; vel rescribit: *ejus saluti & doctrinarum studiis metuebantur*, id quod hoc loco secuta est doctiss. Femina. Ego puto receptam lectionem cum *Salmasio* posse retineri & exponi, licet durius sit. Sed talia apud Auctorem nostrum multa sunt. ARNTZ.

11 *Ve-*

temporum putem. Legum ambigua mire distincta, vadimoniorum- 11 que solenni remoto, denuntiandae litis operiendaeque ad diem commode jus introductum. Data cunctis promiscue civitas Romana; 12 multae urbes conditae, deductae, repositae, ornataeque; atque in primis Poenorum Carthago, quam ignis foede consumserat; Asiaeque Ephesus, ac Bithyniae Nicomedia constratae terrae motu, aeque ac nostra aetate Nicomedia Cereali Consule. Triumphi acti ex nati- 13 onibus, quae Regi Marcomaro ab usque urbe Pannoniae, cui Carnuto

11 *Vadimoniorumque solenni remoti.*] An *sollenni more denuntiandae litis?* an *sollenni more remoto*, *denuntiandae litis?* Sustineo. SCHOTT. Legerim littera unica mutata: *sollemni remoto.* GRUT. Hic haerent viri docti. Leges: *Vadimoniorum sollennia remota*, *& denuntiandae litis operiendaeque ad diem commode jus introductum.* Hic mos veteribus fuit, ut qui *litem* vellet intendere, adversario *denuntiaret*, ut in jus veniret: si nollet, vel eum cogeret, vel vades acciperet, qui die constituto eum sistere reciperent. Haec *vadimoniorum sollennia removit* Antoninus, induxitque, ut qui litem intenderet, is sine ullo vadimonio ad diem operiretur. Et haec est vera hujus loci expositio. Quam me monuit eruditissimus *Andreas Dacerius.* ANNA. Simplicissima lectio est illa *Gruteri* & haud dubie vera, quae etiam sententia est magni *Gothofr.* ad l. 1. Cod. Theod. de Denunc. & Edit. Resc. & *Marcilii* ad §. 15. Inst. de Action. Olim scilicet vadimonii condictio in usu erat, quam sustulit Antoninus inducendo litis denunciationem. ARNTZ.

12 *Promiscue civitas.*] Sic emendo: nam MSS. *promissi* vel *promissa*, utrumque abjudico. Illud rectum esse confirmat lex XVII. D. de Statu Homin. *In orbe Romano qui sunt*, *ex constitutione D. Antonini cives Romani effecti sunt.* Ita enim legendum docuit, non ut in vulgatis, *in urbe Roma*, *Andreas Alciatus* lib. II. Dispunct. & hinc Roma communis omnium patria; l. *Roma.* XXXIII. D. ad l. Municipalem. Catena Patrum Graeca in D. *Lucae* de Gestis Apostolorum caput XXII. ubi se civem Romanum Centurioni divus Paullus praedicat, magna temporis historiaeque ignoratione: *Tempore*, inquit, *Adriani contigit*, *ut omnes Romani efficerentur.* Nam quamquam & Antoninus, Adrianus cognominatus; longo tamen post tempore quam Paullus fuit, regnare coepit. SCHOTT. Legem tulit Antoninus per quam civitas Romana omnibus data. Nec desunt qui eam Hadriano tribuant. Sed falsi sunt. Hadrianus enim aliquot civitatibus tantum hoc jus concessit non omnibus. Quod fecit Antoninus: probant Jurisconsulti: Et *Chrysostomus* in Acta Apostol. ἀπὸ Ἀδριανοῦ φασὶ πάντας εἶναι Ῥωμαίους, τὸ δὲ παλαιὸν οὐκ οὕτως ἦν. Id est, *Ab Hadriano dicunt omnes factos esse Romanos*, *hoc vero non ita vetustum fuit.* ANN. Sed haec civitas Romano orbi concessa non fuit a Marco Antonino, sed ab Antonino Caracalla, quo inperante *Ulpianus*, cujus est lex illa XVII. libros ad Edictum composuit. Maluit Cel. *Burmannus* de Vectig. p. 220. hunc *Victoris* errorem expositione mitigare, verum illis potius adsensum praebeo, qui appellationis similitudine lapsum esse Nostrum crediderunt. Confer. *Grotium* in Flor. Spars. p. m. 102. *Spanhem.* in Orb. Rom. diss. II. p. 184. & Cl. *Schulting.* ad ff. de Stat. Hom. p. 79. Quae pertinent ad veram illius legis lectionem post *Alciatum* confer *Constant. Landum* in Exerc. libello p. 1401. tom. III. Thes. Jur. & *Anton. Augustinum* de Excusat. p. 1578. tom. IV. ejusd. Thes. ARNTZ.

Terrae motu.] Nicomedia corruit, anno scilicet Urbis 1110. post C. N. 358. Coss. Tiberio Fabio Titiano: Cereali Neratio. quo tempore *Victor* florebat, ut in Prolegomenis dictum est. ANNA.

Nicomedia a Cereali.] Repone *Nicomedia Cereali.* Consul fuit *Cerealis* Neratius cum Fabio Tatiano, A. U. C. M. CXII. post Constantii Augusti consulatum IX. qui annus hujus historiae finem biennium antecedit, ut in Prolegomenis docui. De Nicomedia & terraemotu copiose *Ammianus* lib. XVII. SCHOTT. Et *Scaliger* ad *Euseb.* Chron. p. 256.

13 *Ex nationibus quae Regi.*] Falsum est omnes gentes quae ad bellum Marcomannicum societatem junxerant, Regi Marcomaro fuisse subditas. *Capitolinus. Omnes gentes ab Illyrici limite usque Galliam conspiraverant*, *ut Marcomanni*, *Narisci*, *Hermunduri & Quadi*, *Suevi*, *Sarmatae*, *Latringes & Buri. Hi aliique cum Victovalis*, *Sosibes*, *Sicobotes*, *Roxolani*, *Bastarnae*, *Alani*, *Peucini*, *Costoboci.* ANNA.

Regi Marcomanno.] *Marcomaro* disertim Vetus

 Co-

14 to nomen est, ad media Gallorum protendebantur. Ita anno Inperii octavo decimoque, aevi validior, Vendobonae interiit, maximo 15 gemitu mortalium omnium. Denique qui sejuncti in aliis Patres, ac vulgus, soli omnia decrevere, templa, columnas, sacerdotes.

Codex, & *Carnuto*. *Eutropius Carnuntum* lib. IIX. & *Spartianus* Severo vocant. Nationes autem Quadi, Vandali, Sarmatae, Suevi. SCHOTT. Legendum videtur. Regi *Marcomanorum*. SYLB. *Regi Marcomaro*. MSC. *Schotti*; sed an non potius fuerit? *Regi Marcomanno*, ut ponatur pro *Marcomannorum Rege*. GRUT. *Carnutum* Panoniae opidum Norico regno proximum. ANN.

Ad media Gallorum.] Melius *Capitolinus* loco supra laudato: *Ab Illyrici limite usque Galliam.* Cur igitur Noster *ad media Galliae?* nimirum, ut optime apud *Capitolinum Casaubonus*, res in Sequanis turbatas respicit, de quibus mox *Capitolinus*. *Res in Sequanis turbatas censura & auctoritate repressit.* EAD.

14 *Anno Inperii octavo decimoque.*] Imo nono decimoque, & diebus undecim. hunc errorem errarunt & *Capitolinus* & *Eutropius*, nisi exscriptoribus potius tribuamus. EAD.

Vendobonae.] In Ilyria. Alii obiisse dicunt apud Sirmium in Pannonia. EAD.

15. *Qui sejuncti in aliis patres ac vulgus.*] Retineri lectio haec potest, tum quia a MSS. est, tum quia *Capitolino* gemina dicit. *Prius* inquit *quam funus conderetur, quod nunquam antea factum fuerat, nec postea, Senatus Populusque non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.* *Nic. Faber quae sejunctim aliis Patribus ac vulgus*, non improbo, sequitur enim *soli*. SCHOTT.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Saeva dominatione detestabilis, bellum in Quados prospere gerit. Septembrem Commodum appellat, thermas juxta moenia instituit, & interficitur Commodus.

1 At filius saeva a principio dominatione detestabilior habebatur, praecipue per majorum controversam memoriam, quae posteris usque

1 *At filius.*] Commodus. Qui Imperium suscepit an. 932. post C. 180. ANNA.

Saeva a principio dominatione.] *Capitolinus*, ubi de morte Marci Antonini. *Nam jam Commodus turpem se & cruentum ostentabat.* EAD.

Majorum.] Hadriani, Antoninioi nA Philosophi. EAD. Mox scriberem *conversam*, ut significet in locum optimorum principum malos successisse rectores, vel certe *contraversam* id est, oppositam, si inter se conferantur facta majo-

usque eo gravis eſt, ut abſque communi in inpios odio, quaſi corruptores generis exſecrabiliores ſint. Bello plane inpiger, quo in 2 Quados proſpere geſto, Septembrem menſem Commodum appellaverat. Moenia Romana potentia vix digna, lavandi uſui inſtituit. 3 Inmiti prorſus feroque ingenio, adeo quidem ut gladiatores, ſpecie 4 depugnandi, crebro trucidaret, cum ipſe ferrum objectum veronibus

majorum & ſcelera nepotum; haec vox ſaepius ita eſt corrupta, quod multis locis docuit ὁ πάνυ *Salmaſius* ad *Solin* p. 206. 225. 300. &c. poſtque eum Cl. *Gronovius* ad *Ammian. Marcell.* lib. XXII. cap. VIII.

Quae poſteris uſque eo gravis.] Ait bonorum principum memoriam, poſteris, qui ab eorum virtute deflectunt, ita gravem eſſe & noxiam, ut abſque eo, quo premuntur odio, quod in impios omnibus commune, velut corruptores generis humani habeantur & exſecrabiliores ſint. ANNA.

2 *Quados.*] *Quadi* Germaniae populi ad Danubium, ſupra Illyriam. EAD.

Septembrem menſem Commodum appellaverat.] Idem *Eutropius* & *Euſebius*, ſed falſum eſt ex *Dione*, qui menſium appellationes novas, quas de ſuis cognominibus Commodus impoſuit, ſolus ſic ex ordine recenſet.

Ἀμαζόνιος,	Amazonius,	Januarius,
Ἀνίκητος,	Invictus,	Februarius,
Εὐτυχὴς,	Felix,	Martius,
Εὐσεβὴς,	Pius,	Aprilis,
Λούκιος,	Lucius,	Majus,
Αἴλιος,	Aelius,	Junius,
Αὐρήλιος,	Aurelius,	Julius,
Κόμμοδος,	Commodus,	Auguſtus,
Αὔγουστος,	Auguſtus,	September,
Ἡράκλειος,	Herculeus,	October,
Ῥωμαῖος,	Romanus,	November,
Ὑπεραίρων,	Exuperatorius,	December.

Unde patet Auguſtum menſem *Commodum* dictum, non vero Septembrem, ut *Victor* & *Eutropius*, probat *Lampridius* in Commodo. *Menſes quoque in honorem ejus pro Auguſto Commodum, Auguſtum pro Septembri, Herculeum pro Octobri*, &c. Ubi vide quae a viris doctiſſimis notata ſunt. ANNA. Scilicet ad cap. XI. *Lampridii* in Vita Commodi & *Scal.* ad *Euſeb.* p. 225.

3 *Moenia Romana potentia vix digna.*] *Joſephus Scaliger* in Animadverſionibus *Euſebianis* reponendum putabat, *Amoenia*, id eſt, loca vacantia in ambitu urbis. Gloſſarium ἀκταὶ vertit. Intelligit thermas Commodianas, de quibus & *Lampridius*: *Opera ejus, praeter lavacrum, nulla exſtant.* GRUT. *Scaliger* legebat *Amoenia*, quod hic nemo probabit. Nam ut alia mittam, cur adjiceret *Victor potentia vix digna.* Doctiſſimus *Salmaſius* apud *Lampridium* in Commodo *Moenia* hic interpretatur quaelibet opera atque aedificia publica. Et verum eſt *Moenia* quandoque ita eſſe accipienda; ſed hoc loco vix adduci poſſum ut credam. Neque enim *Romana*; imo neque *potentia vix digna Victor* adjeciſſet. Quid igitur? moenia Romana lavandi uſui inſtituiſſe ait Commodum: quia Thermas juxta ea ad pedem ſcilicet montis Viminalis aedificavit. ANNA. *Scaligeri* nota eſt ad *Euſeb.* p. 225. et *Salmaſii* ad *Lampr.* Comm. cap. XVII. locus difficillimus, ex quo me non expedio, neque enim capio acumen doctiſſimae Feminae, nam quo modo moenia inſtituere notabit, Thermas aedificare juxta moenia, praeterquam quod *Romana* non ad *moenia* ſed ad *potentia* referenda videantur. Ego potius cum *Salmaſio* Interpretor *moenia* per opera publica. Confer *Eundem* ad *Tertull.* Pall. p. 171.

4 *Ferrum objectum veronibus.*] Legendum *Olivario* videbatur, *cum ipſe ferro objectus mucronibus plumbeis uteretur.* vel, *objectus vero mucronibus plumbeis*, &c. Quid ſi *peronibus*, vel, ut alibi ſcriptum, *veronibus? Nic. Faber* ſic divinabat, *cum ipſi ferro objecto veronibus plumbeis uterentur.* SCHOTT. *Lipſius* Saturn. lib. II. cap. XIX. legit: *Ipſe ferro obtecto veronibus plumbeis uteretur.* *Olivarii* & *Fabri* conjecturae apud *Schottum* minus videntur ἐυστοχοι. SYLB. & GRUT. Mendoſe ſcriptus hic locus. Reſtituebat *Lipſius. Cum ipſe ferro obtecto veronibus.* Ut mens ſit mala fraude pugnaſſe Commodum, & velut luſoriis armis uteretur, uſum veris, ferrum enim obduxiſſe duntaxat laminis e plumbo: Cum gladium ipſum putarent eſſe e plumbo. Haec *Lipſius*, ſed nimis lure. *Salmaſius* apud *Lampridium. Cum ipſi ferro obtecto mucronibus plumbeis uterentur.* Gladiatores, cum quibus pugnabat Commodus, plumbeos tanquam mucrones habebant, aut ferrum cujus in extremo erant mucrones plumbei; ſed non placet, non enim gladiatorum tantum; ſed etiam Commodi arma deſcribit *Victor*: legendum omnino: *Cum ipſe ferro, objectus veronibus plumbeis*,

5 bus plumbeis uteretur. Cumque eo modo plures confeciſſet, forte eum Scaeva nomine, audacia ac robore corporis pugnandique arte pervidens, ab ſtudio tali deterruit, qui ſpreto gladio, quem inutilem 6 cernebat, ſufficere utrique ait, quo armabatur ipſe. Eo metu, ne inter congreſſum, uti ſolet, extorto pugione conficeretur, Scaevam removit, atque ad alios formidoloſior, in feras belluaſque ferociam 7 convertit. Quîs rebus cum inſatiabilem ſanguinis cuncti horreſcerent, conjuravere (ne) in eum maxime proximus, quippe dominationi adeo fidus nemo, ipſique ſatellites, dum inceſtam mentem pravamque putant, & Commodum quidem primo occultatius veneno 8 petivere, anno regni tertio fere atque decimo. Cujus vis fruſtrata per cibum, quo ſe caſu repleverat; cum tamen alvi dolorem cauſſare- 9 tur, auctore medico, principe factionis, in palaeſtram perrexit. Ibi per miniſtrum unguendi (nam forte is quoque e conſilio erat) faucibus,

beis, uteretur. Lucenti ferro utebatur in pugna Commodus, gladiatores veronibus plumbeis quibus fidenter ſe objiciebat. ANNA. Nihil neceſſe videtur tot modis tentare locum, qui nullo vitio laborat. Senſus eſt. Ipſe utebatur gladio juſto, qui objectus erat plumbeo ſeu obtuſo adverſarii gladio. Quod *uti* poſuerit cum quarto caſu, ſententiam efficit duriorem; quomodo tamen multi locuti fuerunt apud *Gunth.* Lat Reſt. p. 1215. & *Cortium* ad Jug. *Sall.* cap. XII. *Plumbei* autem *verones* erunt gladii obtuſi, uti apud *Cicer.* lib. I. ad Att. Epiſt. XVI. *Cum illum plumbeo gladio jugulatum iri tamen diceret.* Conf. *Salm.* ad *Lampr.* Comm. cap. V. ARNTZ.

Scaeva nomine.] MSS. *ſaeva.* hinc error ſupra librariis objectus, ut *Saeva a principio* ſcripſerint, tanquam proprium nomen *Saeva* fuerit, qui Commodus eſt. SCHOTT.

Pugnandique arte pervidens.] Puto legendum *Pugnandique arte pervigens* vel *perurgens.* ID. *Schott.* legendum putat *pervigens* ſeu *perurgens.* Sed non minus aptum fortaſſis *perfidens* ſeu *praefidens.* SYLB. GRUT. & ANNA. Niſi potius mavis *praevalens*, uti ſupra Orig. Gent. Rom. cap. VII. §. 2. *Livium* lib. V. cap. XV. & alios.

Gladio.] Suo ſcilicet, quia plumbeus erat. ANNA.

Ipſe.] Commodus. EAD.

7 *Quîs reus cum inſtabilem ſanguis.*] Puto legendum: *quibus rebus cum inſatiabilem ſanguinis.* & mox: *conjuravere ire in eum.* SCHOTT.

Proximus quippe.] Forte *proximus quiſque dominationi*, vel *proximi quippe dominationi.* Paullo poſt: *pronamque* pro *pravamque.* Quid ſi: *dum incertam mentem pronamque putant?* deinde *cujus fruſtratu* lege, vel adde *cujus vis fruſtrata*; & *tandem* pro *tamen.* Rurſum *cibi per miniſtrum ungendi*, repone *ibi* vel *ubi.* Alipten graeci ἀλείπτην vocant. Narciſſum autem Commodi Strangulatorem vocat *Spartianus*, quem adeo leonibus poſtea objecerit *Herodianus* lib. I. extremo. SCHOTT. Lege & diſtingue: *Conjuravere in eum proximus quiſque, dominationi adeo fidus nemo. Proximus quiſque:* nam Marcia, Laetus praefectus praetorio, & Eclectus cubiculi cuſtos, conjuravere. ANNA.

Dum inceſtam mentem pravamque putant.] forte *brutamque*, de qua re diximus plura, ad *Taciti* lib. XIV. Annal. cap. II. ubi inquit: *Nec toleraturos milites profani principis imperium.* GRUT.

Tertio fere atque decimo.] Anno duodecimo, menſe octavo, die decimo quinto. ANNA.

8 *Per cibum.*] *Herodianus:* ἢ τῆς προεγκειμένης τροφῆς ἅμα ποτῷ πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον, ἢ διὰ τὸ προλαμβανόμενον, ὅπερ εἰώθασι βασιλεῖς ἑκάστοτε πρὸ πάσης τροφῆς λαμβάνειν κώλυμα δηλητηρίων. Id eſt, *ſive ipſo cibo quem ante ſumpſiſſet, multaque mori potione virus expellente: ſeu quoniam principibus mos eſt, antequam cibum capiant, medicamento uti, quo venena prohibeantur.* EAD. Interpoſui cum *Schotto* & *Sylburgio* voculam *vis*, quam praecedens ſyllaba abſorpſerat. *Curtius* lib. X. cap. X. §. 16. *Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem eſſe conſtat.*

9 *Per miniſtrum unguendi.*] Qui athletas ungebat in gymnaſio. ἀλείπτην Graeci vocant. *Palaeſtritam* vocat infra Epitomiſta. Quia ſcilicet ἀλείπτης γυμναστὴς etiam dicebatur, eratque Gymnaſii

bus, quasi arte exercitii, brachiorum nodo validius pressis, exspiravit. Quo cognito senatus, qui ob festa Januariorum frequens primo luci convenerat, simul plebes hostem Deorum atque hominum appellavere, radendumque nomen sanxere, confestimque Praefecto Urbi Aulo Helvio Pertinaci inperium defertur.

mnasii magister qui athletis exercendi leges dabat. Ut patet ex *Aristotele* & *Plutarcho*. ANNA.

Pacchiorum.] An *Tusciarum?* Amicissimus *Olivarius brachiorum*. SCHOTT. Malim *Bracchiorum*, aut *fasciarum* cum aliis, aut simile quid. GRUT. Lege *nodo*. Brachiorum autem nodum dixit, quod Graeci in palaestra *ἅμμα* vocant, Latini *nodum* & *nexum*, scilicet brachiorum circa collum implicationem & strangulationem Gloss. nexum, *ἅμμα ἐπὶ πάλης δεσμός*. Vide *Salmasium* apud *Lampridium*. ANNA. *Brachiorum nodo* unanimi Eruditorum consensu hoc loco fuit receptum, nec est, cur de veritate hujus lectionis dubitemus post *Salm.* ad *Lampr.* Comm. cap. XVII. *Scalig.* ad *Euseb.* Chron. p. 226. *Valesf.* ad *Ammian. Marcell.* lib. V. cap. II. fine & *Cuperum* in Observ. lib. I. cap. XII. p. 90. *Nodus* seu *nexus* est inplicatio illa brachiorum circa collum, qua Athletae adversarios strangulabant. De qua arte vide, quae collegere *Faber* lib. I. Agon. cap. XX. Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. III. vers. 33. & Erud. *Oudend.* ad *Lucanum* lib. IV. vers. 614. ARNTZ.

10 *Ob festa Januariorum.*] Festum Calendarum Januariarum quo Romani invicem se colebant, & numismata alter alteri, caeteraque omnifariam munera, ut apud nos hodie, missitabant. ANNA. Et eo die Senatum ante lucem convenire solitum fuisse docuit *Savaro* ad *Sidonium Apollinarem* lib. VIII. Epist. VI. p. 500.

Primo luci.] Pro *prima luce* genere masculino, ut docent *Fl. Charisius Sosipater* & *Non. Marcellus*. *Plautus* in Cistell.

Cum primo luci nisi ambo occidero. Terent. Adelph.

Caeterum rus cras cum filio cum primo luci ibo hinc. Id est, simulatque diluxerit. Et *Cicer.* III. Offic. *Luce claro in foro saltet*: sic enim legit *Nonius*. Idem Aul.

Luce claro diripiamus aurum matronis palam. Paullo post: *Publius Aelius* vel *Helvius* aliis dicitur, hic *Aulus Helvius*. SCHOTT. *A. Helvius Pertinax* a *Panvinio* in Fastis dicitur *P. Helvius*. Itemque apud *Julium Capitolinum* in *Erasmi* editione; in *Egnatii* vero editione *P. Aelius*, quam scripturam probat *Lipsius* Elect. lib. I. cap. XXX. SYLB.

CAPUT XVIII.

Argumentum.

Omnis doctrinae, antiquissimis moribus, immodice parcus est, & jugulatur Aulus Helvius Pertinax.

1 Hic doctrinae omnis ac moribus antiquissimis, inmodice parcus 2 Curios aequaverat Fabriciosque. Eum milites, quîs exhausto jam perditoque orbe satis videtur nihil, inpulsore Didio, foede jugulavere octogesimo inperii die.

1 *Inmodice parcus.*] *Capitolinus. Et cum verbis esset affabilis, re erat illiberalis ac prope sordidus ut dimidiatas lactucas & carduos in privata vita convivis apponeret. & nisi quod missum esset edulium quotquot essent amici novem libras carnis per tres missus ponebat.* Sed vide *Dionem*. ANNA.

2 *Milites.*] Praetoriani. EAD.

Foede jugulavere.] Vide *Dionem* & *Herodianum*. ANNA.

Octogesimo Inperii die.] Idem *Eutropius*: sed omnino imperavit diebus 87. siquidem Imperium suscepit ipsis Calendis Januariis an. U. 945. post C. 192 caesus vero die 28. Martii. *Capitolinus*. imperavit mensibus II. diebus XXVII. EAD.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Ex vigilum praefectura ad dominatus insignia procedit, urbani juris scientia praestat, cupito non diu potitur, & obtruncatur Didius Julianus.

1 At Didius Salvius Julianus fretus Praetorianis, quos in societatem promissis magnificentioribus perpulerat, ex Praefectura Vigilum

1 *At Didius an Salvius.*] Puto *an Salvius? scripsisse haesitantem & quaerentem praenominis veritatem & narrationis qua misere excidit.* Proavus illi fuit *Salvius* Julianus bis consul praefectus Urbi & Jurisconsultus. *Orosius* lib. VII. c. 16. Imperatorem Jurisconsultum facit, male. SCHOTT. In *Panvinii* Fastis non dubitative alterutrum Juliani nomen ponitur, sed utrumque conjunctim exprimitur sic: *Imp. Caes. M. Didius Salvius M. F. Commodus Severus Julianus.* SYLB. Dubitat Julianum *Didium* an *Salvium* vocet, cum a proavo paterno *Didio* Severo, *Didius*, a materno *Salvio* Juliano, *Salvius*, possit cognominari; Censet tamen vir maximus & omni politiori doctrina cumulatissimus *Aegidius Menagius* hic verba ista, *an Salvius*, addititia esse: adi Illum in Amoenitatibus Juris Civilis p. 136. ANNA. Non male *Orosius* hunc Inperatorem *Jurisconsultum* dicit, cum ex hoc capite, ex Epitoma aliisque constet eum fuisse *jure peritissimum*. Porro hoc loco *Schottus* ceterique eum secuti expresserant: *At Didius (an Salvius?)* sed crediderim ego veram scripturam subodoratum fuisse *Sylburgium*, ejecta particula *an* scribentem: *Didius Salvius Julianus.* Hunc enim

lum, ad insignia dominatus processit. Genus ei pernobile, Juris- 2 que urbani praestans scientia, quippe qui primus edictum, quod varie inconditeque a Praetoribus promebatur, in ordinem composuerit. Hincque satis compertum, cohibendae cupidini, ingenium ni 3 juvet, eruditionem imbecillem esse. Cum praeceptor & asper qui- 4 dem, rectius vivendi, in facinus processerit, quod novo supplicio plectendum ediderat. Neque tamen cupito potitus diu. Namque eum, acceptis ilico quae acciderant, Septimius Severus, qui forte Sy-

enim Inperatorem *Salvium* etiam appellat *Eutropius* lib. VIII. cap. XVII. cum *Didium* dicat *Spartian.* in ejus vita cap. I. unde confici potest, utrumque hoc nomen ei fuisse proprium, quod latius demonstrare aggressus est, qui et hoc loco *Didius Salvius* restituebat, Celeb. *Schminckius* in praefat. ad Syntagma Criticum. ARNTZ.

Promissis magnificentioribus.] Nam vicena quina millia promiserat. *Dio* & *Spartianus.* ANNA.

Ex praefectura vigilum.] Praefectus vigilum dictus qui praeerat 7. cohortibus vigilum, quas Augustus creaverat adversus incendia & nocturnos fures. EAD.

2 *Genus ei pernobile.*] *Spartianus* in hac vita: *Proavus fuit Salvius Julianus, bis Consul Praefectus urbi, & Jurisconsultus quod magis eum nobilem fecit.* Vide ibi doctissimum *Casaubonum*, qui totum stemma descripsit. EAD.

Qui primus edictum.] Bene monitum Jureconsultis, nepoti tribui heic perperam ab Auctore quod proavi fuerat. Consulatur *Spartianus Casauboni.* GRUT. Proavus enim ejus maternus Salvius Julianus, hoc Divo Hadriano imperante. *Eutropius. Post eum Salvius Julianus Rempublicam invasit; Vir nobilis & Juris peritissimus; nepos Salvii Juliani qui sub Divo Hadriano perpetuum composuit edictum.* Censebat idem *Aegidius Menagius* haec verba, *quippe qui primus edictum*, &c. esse interpretamentum quod ad τὸ *juris urbani praestans scientia*, sciolus quidam adnotaverit. Verum huic sententiae repugnat quod sequitur. *Hincque satis compertum*, &c. Item *cum praeceptor & asper quidem rectius vivendi.* Quod necessario ad superiora habet anaphoram: magistrum enim rectius vivendi vocat Julianum, quod edictum perpetuum, ut ipse opinabatur, composuerit. ANNA. Aperto seu Auctoris seu Librarii vitio hic laborat locus, quare etiam plurimorum Eruditorum offendit oculos. *Bertrandus* in Vita Salvii Juliani & post eum *Schminckius* praef. ad Synt. Crit. scribunt: *quippe qui pronepos Salvii Juliani, qui.* vel quod repetitio pronominis offenderet: *quippe pronepos* (seu *nepos*) *Salvii.* sed talis emendandi ratio mihi semper est suspecta, cum sic, si cui libuerit, omnia vel tollere liceat vel inserere. Faciliori ratione hanc rem adgressus est cultissimi ingenii & eximiae doctrinae Vir *Marcilius* ad §. 7. Inst. de Jure Natur. & amplitudine non magis quam eruditione clarior *Corn. van Bynkershoek* in Praeterm. ad l. 2. de Orig. Jur. in fin. restituentes: *quippe quod primum* seu *prius*, ut haec particula ad ipsum genus, non vero ad solum Inperatorem referatur. Sed huic emendationi videtur obstare, quod sequitur, eum *asperum praeceptorem* fuisse *rectius vivendi*, unde confici potest, praecedentia etiam illa de Didio Juliano esse capienda, ad eumque ab Auctore nostro esse relata. Ego cum illis facio, qui similitudini nominum hunc errorem tribuunt, inter quos nomen etiam profitetur suum *Casaubonus* ad *Spartiani* Julian. cap. I. & Ill. *Spanhem.* Orb. Rom. p. 184. & 265. Edit. Londin. pro *promebatur* conjiciebat politissimus *Bynkersh.* l. l. *proponebatur.* ARNTZ.

Edictum quod varie inconditeque a praetoribus.] Praetores olim edicta, hoc est leges annuas scribebant, & quo edicto superioris anni praetor usus fuerat, eo insequens praetor fere non utebatur. Quare varie inconditeque a praetoribus promebatur: postea vero constitutum est ut edictum unum componeretur, ex quo omnes in posterum praetores perpetuo jus dicerent, quod idcirco perpetuum fuit appellatum. Hujus scriptor Salvius Julianus, maternus Juliani Imperatoris proavus. ANNA.

In facinus processerit.] Dum Pertinacem occidit. EAD.

Quod novo supplicio plectendum ediderat.] Haec certe de Juliano non capio. *In facinus processit quod novo supplicio plectendum ediderat.* An Julianus post caedem Commodi legem tulit quae juberet parricidas novis suppliciis affici? dubito, neque id apud ullum auctorem legi. Lego: *Quod novo supplicio plectendum erat.* ANNA.

Potitus diu.] Nam imperavit tantum mensibus duobus, diebus quinque. EAD.

Syriae legatus, in extremis terris bellum gerebat, Inperator creatus, pontem proxime Mulvium acie devicit; missique qui fugientem insequerentur apud palatium Romae obtruncavere.

Syriae Legatis.] Constat ex *Herodiano* Historico graeco & *Spartiano* non Syriae Proconsulem, sed Pannoniis praefuisse Severum. Nam apud Carnuntum Pannoniae Opidum Augustus a Legionibus dictus est. *Spart.* SCHOTT. Ut Severus *Syriae legatus* hic dicitur, ita in Juliano *Spartiani*, *Erasmi* editio habet, *Pescennius Niger in Illyrico*, *Septimius Severus in Syria.* Atque adeo cum hic apud *Victorem* mox sequatur, *in extremis terris bellum gerebat*, Severus aut Syriae aut Britanniae, remotioribus scilicet Provinciis, praefuisse videtur. Sed, si diligentius excutiamus, inveniemus in *Spartiani* verbis modo citatis vitiosam a librariis factam esse transpositionem, & cum *Egnatio* legendum, *Pescennius Niger in Syria*, *Septimius Severus in Illyrico.* Sic enim non modo *Xiphilinus* & *Herodianus* Nigrum Syriae, Severum Pannoniis atque Illyrico, Albinum Britanniae praefuisse tradunt; sed ipse etiam *Spartianus* in Severi vita Severum a Germanicis legionibus apud Carnuntum Imperatorem appellatum narrat. Nec repugnat quod sequitur, *in extremis terris. Herodianus* enim diserte scribit, Severum omnibus legionibus, quae per Germaniam & Pannonias Rheni atque Istri ripis ad arcendas barbarorum incursiones erant impositae, ducem praefuisse, & Noster hic paullo post, Rheno Danubioque Romanum imperium ad Septemtrionem definitum fuisse docet. SYLB. Ex *Herodiano* tamen & aliis constat Severum non *Syriae*; sed Pannoniis praefuisse. Nimirum hunc cum Pescennio Nigro, qui *Syriae* praeerat, confudit, qui ambo a Juliano eodem tempore descivere. *Spartianus. Ergo Pescennius Niger in Syria, Septimius Severus in Illyrico cum exercitibus, quibus praesidebant, a Juliano descivere.* ANNA.

Pontem proximo Mulvium acie devicit.] *Eutropius. Victus a Severo apud Milvium pontem interfectus in palatio.* EAD.

Prome.] Forte *prone*; vel *Romae*, quod propius a vero abest: nam ad balneas Palatinas Romae est interfectus. SCHOTT.

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

Cohortes Praeterias militia eximit, Salvii nomen, scripta & facta, sed frustra, aboleri jubet, corrigendis moribus nimium clemens habetur, Pescennium Nigrum & Albinum mori cogit, Pertinacis cognomentum habet, nullo congressu nisi victor discedit, Persas subigit, Arabas in ditionem redigit, illorumque cognomento dicitur, Britanniam aggreditur, Tripoli gentes summovet, in suos severius animadvertit, studiis est deditus, & morbo exstinguitur Septimius Severus.

Igi-

Igitur Septimius, Pertinacis nece, simul flagitiorum odio, dolore, 1 atque ira commotior, cohortes Praetorias statim militia exemit, cunctisque partium caesis, Helvium Senatus consulto inter Divos refert; Salvii nomen, atque ejus scripta factave aboleri jubet; quod unum effici nequivit. Tantum gratia doctarum artium valet, ut 2 scriptoribus ne saevi mores quidem ad memoriam officiant; Quin 3 etiam mors hujuscemodi, ipsis gloriae, exsecrationi auctoribus est. Cum omnes, praecipueque posteri, sic habent, illa ingenia nisi pu- 4 blico latrocinio ac per dementiam opprimi non potuisse. Quo bonis 5 omnibus ac mihi fidendum magis, qui rure ortus, tenuique indocto pa-

1 *Commotior.*] MSC. *commodior*, male. videatur oratio Pertinacis lib. II. apud *Herodianum*. Et quomodo exautorati milites Praetoriani ultra centesimum ab urbe lapidem exulare coacti sunt. SCHOTT.

Cohortes praetorias.] Eas quam longissime discedere jussit, indicta capitis poena, si quis intra centesimum ab Urbe lapidem conspiceretur. Vide *Herodianum* qui fuse. ANNA.

Cunctisque partium caesis.] *Partium*, Pescennii Nigri scilicet, & Albini. EAD.

Helvium inter divos refert.] Pertinacis cognomen etiam initio statim assumsisse *Herod.* auctor est, ut necis Pertinacis ultorem. Adhaec non modo Illyricis, sed Romano etiam populo gratissimum. lib. II. Mox *execrationi auctoribus* legi etiam potest. Et inf. *Quae fato quodam, bonorum partu fecunda, quos eduxerit, tamen quemque.* Scriptam tamen lectionem non damno. Rursum *quem quamquam exacta aetate* malim si per libros liceret, vel pro *astruentes* forte *statuentes* scripsit *Victor*. Vide *Spartianum*. Idem de Augusto elogium in impresso Breviario. SCHOTT. *Spartianus: Pertinacem contra militum voluntatem in Deos retulit.* ANNA.

Salvii nomen atque ejus scripta.] *Spartianus: Salvii Juliani decreta jussit aboleri, quod non obtinuit.* ANNA.

Actoribus.] Vel etiam *auctoribus*. Respexit ad ad isthaec *Taciti* de Cordo Cremutio: *Libros per Aediles cremandos censuere Patres; sed manserunt occultati & editi. quo magis secordiam eorum irridere libet, qui praesenti potentia creaunt exstingui posse etiam sequentis aevi memoriam. nam contra, punitis ingeniis crescit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eadem saevitia usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam pepererunt.* lib. IV. Annal. cap. XXXV. fine. GRUT. Post *Schott.* & *Sylb.* Et edidi *Auctoribus*; Nam *auctores mortis* sunt, quorum jussu & instinctu aliquis interficitur. *Ovidius* lib. VIII. Met. vers. 449.

At simul est auctor necis editus, excidit omnis
Luctus.

Seneca Herc. Oetaeo vers. 1177.

O turpe fatum, femina Herculeae necis
Auctor fertur.

Suetonius Ner. cap. XXXIII. *Cujus necis, & si non Auctor, at conscius fuit.* & in Tito cap. IX. *Nec auctor posthac cujusquam necis, nec conscius.* Noster hoc cap. §. 9. Nec novo exemplo illud facimus, cum jam aliis observatum sit, ita voces *auctor* & *actor* inter se confundi. Nob. *Heins.* ad *Claudian.* lib. II. Stilic. vers. 3. Cel. *Gronov.* ad *Livium* lib. II. cap. LVI. *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. V. §. 20. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XVII. vers. 490. & *Cortius* ad *Sall.* Catil. cap. III. §. 2. ARNTZ.

4 *Sic habent.*] Sic existimant. ANNA.

5 *Qui jure ortus tenuique indocto patre.*] Haec corruptissima sunt. Emendavit *Casaub.* *Qui rure ortus tenui, atque indocto patre in haec tempora vitam praestiti studiis tantum honestiorem. Quod equidem gentis nostrae reor, quae fato quodam bonorum parum foecunda, quos eduxit tamen cunque ad celsa suos habet.* ANNA. *Casaubonus* faciebat *ortus tenui, atque indocto* &c. tentabam & ego, *qui rure ortus tenui, quamquam docto patre.* GRUT. Locus sine dubio varie corruptus, quem diversis etiam modis tentare adgressi sunt Eruditi. Mihi ex parte plurimum arridet sententia *Casauboni* ad *Spartian.* Sever. cap. XVII. attamen in omnibus adsentiri nequeo. Pauci credo dubitabunt, quin corrupte legatur *tenuique indocto.* Scilicet haec profecta sunt a librario; qui ita scripsit secutus morem sui seculi, cum voces diversae, quae conjunctione distinguendae erant, connecterentur adjecta copula ad primam vocem. Hanc rem saepe corruptelae ansam praebuisse docuit Cl. *Cortius* ad

patre in haec tempora vitam praestiti, studiis tantis honestiorem. 6 Quod equidem gentis nostrae reor, quae fato quodam bonorum parte foecunda, quos eduxit tamen, quemque ad celsa suos habet. Velut Severum ipsum, quo praeclarior in Repubica fuit nemo, qui, quamquam exacta aetate, mortuum justitio elogioque lugendum sanxere; 7 adstruentes illum justum nasci, aut emori minime convenisse. Scilicet quod corrigendis moribus nimium, postquam ad veterum innocentiam, quasi mentium sanitatem, pervenerant, clementem habuere. Ita

Sall. Jug. cap. LV. §. I. & cap. LXII. §. 9. quare & hic scriberem *tenuique & indocto.* Eodem modo peccatum apud *Celsum* de Vita Caes. p. 221. *Quibus olim Consul teque tuum regnum honestavi.* lege: *teque & tuum.* Erroris caussa ultima praecedentis & prima littera sequentis vocis. Alii transpositis vocibus *te tuumque.* Deinde illud *tantis* retineri recte potest, pro, quae tam magnum quid & praeclarum possunt efficere, quae tantum valent inter mortales. ARNTZ.

In haec tempora.] Sub Constantio & Juliano. ANNA.

6 *Quos eduxit tamen cumque.*] *Casaubonus. Quos eduxit tamen, cumque,* Junge *quoscumque. Horatius. Quam rem cumque ferox.* EAD.

Ad celsa habet.] An *adhibet*, aut aliud quid substituendum? *Sylburgio* placet *subvehit.* GRUT. Id est, ad celsa promovet. Et hanc rem sui ipsius exemplo firmare potuit *Victor*, qui Panoniae secundae Consularis praefuit, & multo post Urbi etiam praefectus fuit. ANNA.

Velut Severum ipsum.] Haec pendent a superioribus: *Praecipueque posteri sic habent illa ingenia nisi publico latrocinio ac per dementiam opprimi non potuisse; velut Severum ipsum,* &c. EAD.

Qui quamquam.] Malebat Doctissimus *Schottus* plaudente *Sylburgio*: *quem quamquam*, cum offenderet insolentior locutio. Sed non litant Viri Eruditi, ratio enim loquendi est, quam graeci ἀνακόλουθον appellant, si praecedat nominativus, ubi ex ordine constructionis alius casus videretur requiri. *Terentius* Hec. Act. III. sc. I. vers. 6.

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,
Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est.

Quo loco haesitarunt docti interpretes, cum viderent requiri dativum, *omnibus nobis*, quod etiam post *Faërnum* in textum nuper admisit vir magnus, melius *Donatus* nominativum hunc *absolutum* (haec enim vox non mutanda est in *Soloecum*) dixerat. *Hirtius* Bell. Afric. cap. XXV. §. I. *Rex Juba, cognitis Caesaris difficultatibus copiarumque paucitate, non est visum dari spatium convalescendi.* Quo loco inspiciendus *Davisius* & ad lib. I. Bell. Gall. cap. XVIII. *Lucanus* lib. IX. vers. 777.

Vincula nervorum, & laterum textura, cavumque
Pectus, & abstrusum virus vitalibus omne,
Quidquid homo est, aperit pestis

Offendit & hoc eo loco Virum doctissimum, cum *laterum texturam* debuisset scribere Poëta. Confer Cel. *Burmannum* ad *Phaedr.* lib. III. fab. XX. vers. 6. & lib. V. fab. IX. Graecis hoc admodum est familiare, de quibus *Casaub.* ad *Polyaen.* lib. I. Strat. cap. XVIII. & *Perizon.* ad *Aelianum* lib. II. Var. Hist. cap. XI. Et haec ita possent construi, qui quamquam exacta esset aetate, cum moreretur, mortuum tamen &c. ARNTZ.

Justitio.] Justitium est Juris statio, cum ob luctum jus non dicitur. ANNA.

Elogioque.] Id est, laudatione. Apud antiquos tamen & probos Latinitatis auctores semper *elogium* pro rationis redditione ponitur, cur aliquis vel laude, praemio, vel probro, vel poena dignus sit. EAD.

Illum justum nasci.] Lege: *illum aut nasci, aut emori minime convenisse.* Ex *Spartiano* in Severo: *De hoc senatus ita judicavit, illum aut nasci non debuisse, aut non mori.* Illud *justum* natum ex voce *justitio* quae praecessit. *Salmasius* apud *Spartianum.* EAD. Cap. XVIII. Nisi mavis construere, justum esse, minime convenisse, illum nasci aut mori.

Scilicet quod.] Hic rationem tantum reddit cur Severum emori minime decebat, quia scilicet Romani postquam ad veterum innocentiam quasi ad mentium sanitatem pervenerant, clementissimum illum corrigendis moribus experti sunt: *Spartianus* vero utramque rationem reddit, cur vel nasci, vel mori minime debebat. *Quod*, inquit, *& nimis crudelis, & nimis utilis Reipublicae videretur.* ANNA.

Apud

Ita honeſtas, quae principio anxia habetur, ubi contigerit, voluptati 8 luxuriaeque eſt.

Peſcennium Nigrum apud Cyzicenos, Clodium Albinum Lugduni 9 victos coëgit mori. Quorum prior, Aegyptum dux obtinens, bellum moverat ſpe dominationis; Alter Pertinacis auctor occidendi, cum eo metu in Britannos, quam provinciam a Commodo meruerat, transmittere nitebantur, in Gallia invaſerat inperium. Horum 10 infinita caede crudelior habitus ac cognomento Pertinax. Quamquam ob vitae parſimoniam ſimilem, ipſum magis adſciviſſe plures pu-

Apud Cyzicenos.] Apud Cyzicum ad Propontida victum fuiſſe Nigrum ſcribit *Spartianus. Deinde conflixit cum Nigro, eumque apud Cyzicum interemit, caputque ejus pilo circumtulit. Herodianus* vero apud Iſſicum ad Taurum montem. EAD.

Lugduni.] Idem *Herodianus. Spartianus* apud *Trinurtium.* Qui locus non procul Lugduno. EAD.

Pertinacis auctor occidendi.] Quod literas Commodi in Albini odium idem Pertinax publicaſſet. Quare Albinus occidendi Pertinacis Juliano auctor fuit. *Jul. Capitol.* Albino. Eſt inf. Clodius quidam Balbinus, ut in Gordiano extr. notavimus. SCHOTT. *Eutropius. Sub eo etiam Clodius Albinus, qui in occidendo Pertinace ſocius fuerat Juliano, Caeſarem ſe in Gallia fecit.* ANNA.

Eo metu.] Quo propter caeſi Pertinacis invidiam tenebatur. EAD.

10. *Ob vitae parſimoniam.*] Haec ex *Spartiano* transſcripſit *Victor* ut alia multa. Sed hodie verba *Spartiani* mutila ſunt. En tibi illa. *Denique cognomentum Pertinacis, non tam ex ſua voluntate quam ex morum parſimonia videtur habuiſſe. Nam & infinita multorum caede crudelior habitus, & eum quidam ex hoſtibus,* &c. Ubi illud *nam* nimis oſtendit aliquid in ſuperioribus omiſſum. Ridiculus enim ſit *Spartianus*, ſi dicat *Severum ex morum parſimonia Pertinacis cognomentum habuiſſe.* quod *infinita multorum caede crudelior habitus*, at illud dicit tamen niſi aliquid turbatum fuiſſe fateamur. Ego quidem ex iſto *Victoris* loco *Spartiano* medicinam fieri debere arbitror, nam & idem alibi ejuſdem ope & opera convaleſcit. Legendum: *Denique cognomentum Pertinacis non tam ex ſua voluntate ac morum parſimonia, quam ex acerbitate videtur habuiſſe. Nam & infinita multorum caede crudelior habitus,* &c. Vide tamen ſi lubet quae viri doctiſſimi notavere. EAD. Supra pro *infinita* conjiciebat *inita* in margine ſui exemplaris docta *Gruteri* manus.

Ipſum magis adſciviſſe.] Nomen ſcilicet *Pertinacis*. Quid ſi *parſimoniam ſenilem* pro *ſimilem*. Avaritia enim *ſenum* propria. Et illud verbum in parcum & avarum apte cadit. *Plautus* Capteiveis:

Quid tu ais, tenaxne pater ejus?
PH. immo aedepol pertinax.

Et extrema Caſina:

——— *quo argumento?*
OL. nimis tenax es.

Qui verſus in libris quibuſdam abeſt: At auctori noſtro altera notio placuit. *Cognomentum Pertinacis non tam ſua voluntate quam ex morum parſimonia videtur habuiſſe. Aelius Spartianus*, qui hic

putent; nobis mens ad credendum prona, acerbitati inpositum.
11 Nam cum quidam hostium, quem tamen, uti bellis civilibus solet, conditio loci ad Albinum detulerat, caussa exposita, novissime conclusisset: Quid, quaeso, faceres, si tu esses? Ille respondit: Ea per-
12 ferrem, quae tu. Quo dicto, factoque durius nihil bonis; cum sanctique hujuscemodi dissensiones, quamvis studiosius coeptas, fortunae increpent, magisque in protegendis, quam ad perdendum ci-
13 ves, verum corrumpi patiantur. At iste delendarum cupidus factionum, quo deinceps mitius ageret, necessitudinem facti ulcisci maluit, ne paullatim spe veniae in labem publicam per conjurationes pro-

hic adeo aut mutilatus aut corruptus, ut absque libris veteribus & MSS. restitui posse desperem; quos ubi nactus ero, auctores illos licet minorum gentium aggrediar. Infra *mens ad credendum* lege, non *metus*, licet in MS. comparet. SCHOTT. sed *similem* vera est lectio; talis nempe parsimonia, quae & in Pertinace fuerat culpata. De adsumtione hujus nominis vide Ill. *Spanhem.* De Usu Num. diss. XII. p. 508.

11. *Uti bellis civilibus.*] Ut de Q. Ligario *M. Tullius.* SCHOTT.

Conditio loci ad Albinum detulerat.] Ita est: saepe apud alium sumus corpore, apud alium animo. deprehensus enim aliquis, incendio bellico, quid, quaeso, faciat saluti suae convenientius, quam ut eas sequatur partes, inter quas versari cogitur? Egregie *Ammianus* de Juliani decreto lib. XXI. cap. 23. f. *Nigrinus, ut acerrimus belli instinctor, exustus est vivus. Romulus vero post eum & Sabostius curiales, convicti, sine respectu periculi, studia sevisse discordiarum, poenali consumpti sunt ferro. residui omnes abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem necessitas egerat, non voluntas. id enim aequitate pensata statuerat placabilis Imperator & clemens.* Verum nos de ea necessitate abunde multa congessimus ad *Taciti* librum I. Annalium, capitis 55. extremo. GRUT. Id est, conditio loci ad Albini partes impulerat. Conditio loci, quia scilicet propter vicinitatem inter ejus partes versari quotidie cogebatur. ANNA.

Quid, quaeso, faceres, si tu esses.] Lego: *Quid, quaeso faceres, si tu hic esses.* Captivus orationi suae quam apud Severum habuerat, ut graves causas se habuisse doceret cur Albini partes sequutus esset, subjecit, quid fecisses, si eodem loco fuisses. Ostendens se necessitate, non voluntate arma sumpsisse. Sed respondit Imperator *ea perferrem quae tu*, & statim interfici eum jussit. ANNA. *Terentius* in Andr. Act. II. sc. I.

Tu si hic sis, aliter sentias

Nisi propius ad ductum litterarum mavis scribere: *is esses.*

Quo dicto factoque durius nihil bonis: cum sanctique hujuscemodi: &c.] *Casaubonus* noster, *nihil: cum boni sanctique, hujuscemodi*, &c. GRUT. Sed Vir Eruditus suo libro adscripserat: *sancti quique*, quod ferri potest, nisi malles *quoque*, de qua varietate vidimus ad Vir. Ill. cap. XLII. Sed neutrum necesse est, si *que* exponamus per *quoque*, uti supra hanc significationem exemplis illustrare voluit *Gruterus* ad Caesar. cap. III. fin.

Studiosius coeptas.] Ita vet. lib. Restitue *studio susceptas fortunae increpent*, id est, imputent. SCHOTT. *Increpent*, Id est, imputent, & omnem indignationem in eam vertant. ANNA.

Magisque, in protegendis, quam ad perdendum cives, verum corrumpi patiantur.] Ergo nec boni sunt, nedum sancti, quibus alia omnia placent. & certum est non esse; uti luculenta diatriba ostendi apud *Livium* lib. XXXII. capitis XXII. ipso fine, alteraque libro XLII. cap. XXIX. p. sed & eandem aequitatem propugnavimus abunde ad illa *Taciti* lib. III. cap. LXIX. m. *Subierunt obsidium etiam feminae; inter quas maxime insignis Verulana Gracilia, neque liberos, neque propinquos, sed bellum sequuta.* GRUT. *In protegendis civibus verum corrumpi patitur* V. G. Imperator qui quamvis sciat cives suos voluntate sua, nulla alia necessitate contra se arma sumpsisse? iis tamen veniam indulget, quasi id necessitate compulsi fecerint. Contra *ad perdendum cives*, qui eos jubet interfici, quasi voluntate sua arma sumpserint, etsi sciat eos necessitate impulsos fecisse. ANNA.

13 *At iste delendarum.*] *Spartianus. Fuit praeterea delendarum cupidus factionum.* EAD.

Necessitudinem facti.] Eleganter *necessitudinem facti*, vocat omnes factionis conscios. EAD.

Ani-

procederetur, ad quas vitio temporum animos intelligebat; neque ego abnuo ea delictorum, quae grassari inmodice coeperint, plus paene quam severe excidenda esse. Felix ac prudens, armis praecipue, 14 adeo, ut nullo congressu nisi victor discesserit, auxeritque Inperium, subacto Persarum Rege nomine Abgaro. Neque minus Arabas, si- 15 mul

Animos intelligebat.] omissum forsitan a librario *proclives*, *pronos*, *inclinari*, vel aliud simile. Quid si *intendebant* pro *intelligebat*? sed conjectura duntaxat. Mox *eadem lictorum* erat in eodem, ex qua lectione nihil fuit elicere. SCHOTT. & SYLB. Ego loco subveniebam syllaba addita, *animatos intelligebat*; aut adeo *animosas intelligebat*. GRUT. Etiam *Casaub.* ad *Spart.* Sev. cap. XVIII. supplebat: *vitio temporum pronos animos intelligebat.* Quomodo excuditur in Editione Parisiensi, cum in repetita Edit. Lugdunensi Batav. omittatur *animos* & pro *paullatim* inepte legatur *Pallatium.* Sed & illa Editio multis in locis priori est deterior. Non repudiarem reponere ex similitudine vocis *agi animos* pro animos incitari, inpelli. *Senec.* Herc. Fur. vers. 406.

Sed ille regno pro suo, nos inproba
Cupidine acti.

Hippol. vers. 541.

——— *quaeque succensas agit*
Libido mentes.

Cic. de Sen. cap. XXI. *Cum semper* agitetur animus. Cl. *Burm.* & *Scheff.* ad *Phaedrum* lib. IV. fab. XII. vers. 3. ARNTZ.

Plus paene quam severe.] Id est, *severissime.* ANNA.

14 *Nullo congressu nisi victor.*] *Prope a nullo congressu nisi victor, Persarum Regem Abgarum subegit, Arabas in ditionem accepit. Adiabenam in tributarios coëgit. Britanniam (quod maximum ejus Imperii decus est) muro per transversam Insulam ducto, utrimque ad finem Oceani munivit, unde etiam Britannici nomen accepit. Tripolin, unde oriundus erat, contusis bellicosissimis gentibus securissimam reddidit. Spartianus.* Quae integra posui ut cum his *Victoris* conferantur. EAD. Male hoc loco edunt *decesserit* nonnulli. Vide *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. XLIX. §. 2. & *Torren.* ad *Val. Max.* lib. III. cap. II. §. 8.

Rege Agarro.] Non me fugit *Abagarum* ab *Aelio Spartiano* appellari: verum quia de lectionis illius integritate etiam *Baptista Egnatius* dubitat, exempli veteris scripturam bona fide repraesentavi. SCHOTT. Non dubitandum de integritate lectionis *Spartianeae*, rescribendumque *Abgaro.* visantur modo Animadversiones *Casauboni.* GRUT. & ANNA. Multa de hoc rege disputavit Illustr. *Spanhemius* de Usu Num. diss. VIII. th. X. p. 534. sed quod pace tanti Viri dixerim, non aeque, ut mihi quidem videntur, omnia accurata. Primo enim loco confundit hunc Abgarum Septimii Severi, cum alio, qui sub Alexandro Severo vixisset. Nummi tamen, qui illic loci adferuntur pertinent ad Septimium, non autem ad Alexandum Severum, quos nollem confudisse virum harum rerum peritissimum. Deinde p. 536. existimat, *Spartianum* & *Victorem*, vel errasse utrumque, quod *Persarum* regem fecerint, qui dicendus tantum esset *Edessenorum* vel *Oesrhoenorum*, qualis revera exstitisset, vel Librariorum esse vitium, qui *Persarum* posuerunt, pro *Edessae*, *Edessenorum* vel *Oesrhoenorum.* Sed non cogitavit vir praestantissimus usum illius vocis apud scriptores hujus temporis, qui *Persas* pro populis Asiae & praesertim Parthis accipiunt. Qua de significatione nos aliquid supra cap. XI. §. II. & alibi. Potuit igitur esse, ut latius fines suos hic rex prorogarit, quam quidem sui praecessores. Admisi igitur post alios, tum etiam *Boeclerum* ad *Herodianum* lib. III. cap. IX. §. 5. *Abgaro.* Attamen contra hanc lectionem ea moveri posset difficultas, quod apud *Herodian.* l. laud. dicatur Severo obsides dedisse filios, magnumque sagittariorum numerum auxilio misisse. Praeterea quod in nummis nostri Inperatoris honorifice semper de eo mentio occurrat, ut ΒΑCΙΛ. ΜΕΓ. ΑΒΓΑΡΟC. Rex magnus, vel simpliciter ΒΑCΙΛΕΥC. qui titulus devictis regibus non dabatur. Sed dicendum eum in fide non mansisse & post mota infeliciter arma esse devictum. Qua in opinione confirmat me nummus apud *Begerum* tom. II. Thes. Brand. p. 693. in quo ab una parte legitur SEPT. SEV. . . . . XI. PART. MAX. quae litterae respiciunt ad cognomen *Parthici*, in altera parte Inperator equo insidens prostratum hominem telo minatur cum hac inscriptione VIRTUS AUG. Hic prostratus idem erit *Abgarus*, quod ex tiara seu tegmento capitis colligo, nam & eo ornatu in ceteris nummis depingitur ut apud *Spanh.* dicto loco & *Patinum* in Num. Inper. p. m. 284. latius patet. Adde *Casaub.* ad *Capit.* Anton. Pio cap. IX. & ad *Spart.* Sev. cap. XVIII.

16 mul adortus ut est, in ditionem redegit, provinciae modo. Adiabena quoque, ni terrarum macies despectaretur, in tributarios con-
17 cessisset. Ob haec tanta Arabicum, Adiabenicum, & Parthici cogno-
18 mento Patres dixere. His majora aggressus, Britanniam, quae ad ea utilis erat, pulsis hostibus, muro munivit, per transversam insu-
19 lam ducto, utrimque ad finem Oceani. Quin etiam Tripoli, cujus
20 Lepti oppido oriebatur, bellicosae gentes summotae procul. Quae factu ardua facilius eo patrabantur, quo inplacabilis delictis strenuum
21 quemque praemiis extollebat. Denique ne parva latrocinia quidem inpunita patiebatur, in suos animadvertens magis, quod vitio Du-
22 cum, aut etiam per factionem fieri vir experiens intelligeret. Philosophiae, declamandi, cunctis postremo liberalium deditus studiis; idem-

XVIII. *Scalig.* ad *Euseb.* Chron. p. 231. & *Ryckium* ad *Tacit.* lib. XII. cap. XII. §. 3. ARNTZ.

16 *Adiabena.*] Assyriae regio. ANNA.

17 *Arabicum*, *Adiabenicum*, *Parthicum.*] Vetus inscriptio: L. SEPTIMIUS. SEVERUS. PIUS. PERTINAX. AUG. ARABIC. ADIABENICUS. PARTHICUS. &c. EAD. Et *Scaliger* ad *Euseb.* Chron. p. 228. de Arabibus victis *Sext. Rufus* in Brev. cap. XXI. *Arabas interiores obtrivit & Arabiam provinciam fecit.* Ita restituo ex MS. Codice pro *obtinuit. Jornandes* de Regn. Succ. *Arabes quoque interiores ita cecidit, ut regionem eorum Romanam faceret provinciam. Zosimus* etiam lib. I. cap. VIII.

18. *Quae ad ea utilis.*] *Olivarius* vestigiis MSS. inspectis *quoad utilis erat*, reponebat. Nos, *quae adeo utilis*, tentaveramus. SCHOTT. Non male *Olivarius*, quamvis poterat adhuc retineri syllaba *ea*: quam tamen *Casaubonus* mutabat in *ei*. GRUT. Optime *Salmasius* apud *Spartianum. Quod ea utilis erat.* Respexit enim *Victor* ad id, quod dixerat de Adiabena quam despexit propter terrarum maciem Severus, nec propterea tributariam fecit, at Britanniam, *quod ea utilis esset*, muro transverso munivit. ANNA. Nunc sequor *Salm.* ad *Spart.* cap. XVIII. Ante ipse tentaveram. *Qua adibilis erat*, id est, quo usque potuit perveniri. *Inadibilis* laudat *Vossius* lib. III. de Vit. Serm. cap. XVI. ex *Sidon.* Apoll. lib. II. Epist. XII. ubi alia *Savaro.*

Muro.] Cespititio scilicet. Muri similes *valli* proprie dicuntur. Quare infra Epitomista vocat hunc murum, *vallum per* XXXII. *passuum millia a mari ad mare deduxit. Spartianus* utrumque posuit *murum & vallum*, quasi dubitans utro modo appellaret. ANNA. Haec *Salm.* ad *Spart.* cap. XVIII. & *Scalig.* videndus ad *Euseb.* p. 229.

Per transversa inter insulam.] Emendavi primum ab ingenio quomodo excudendum curavi; mox a *Spartiano* totidem verbis eadem scribente meam conjecturam confirmari libenter legi. Non illud silentio praetereundem, integram hanc paginam, quod mirere, in *Spartiano* legi, quem cum his comparans lector, oleum operamque bene collocatam existimet. Videbit sane quantum sibi scriptores antiqui in alienis mutuandis indulserint. SCHOTT.

19 *Tripoli.*] *Tripolis* & Urbis & regionis Africae nomen est. Hic pro regione sumitur. ANN.

Cujus Lepti oppido.] Tripolis opidum Leptis ad Cyniphum fluvium. EAD.

Proculque factu.] Lego *procul*, *quae factu*. Recte mea quidem sententia, & ad *Spartiani* sensum accommodate. Quod sequitur MS. *facilius ea patrabantur quo implacabilis delictis.* forte *eo* & *quo implacabilior delictis.* SCHOTT. *Spartianus. Idem cum implacabilis delictis, tum ad eligendos industrios quosque judicii singularis.* ANNA.

21 *Ne parva quidem latrocinia.*] *Latronum ubique hostis. Spartianus.* EAD.

Aut etiam praefectorum.] MSC. *Perfectionem* scripserat, unde *per factionem*, vel quod huc magis pertinet, *praefectorum* effici potest. lector viderit. Infra *liberalium*, *artium* subaudiendum. SCHOTT. Sed an *Praefecti* non etiam inter *duces* numerandi erunt. Multis partibus melius erit rescribere *per factionem* cum titulo seu nomine factionis & partium innocentissimum quemque spoliarent. Cl. *Burm.* ad *Ovidium* Epist. XX. Her. vers. 140.

Candida per caussam brachia saepe tenet.

22 *Philosophiae*, *declamandi*, *cunctis.*] *Spartianus. Philosophiae ac dicendi studiis satis deditus, doctrinae quoque nimis cupidus.* ANNA.

Ab

idemque abs se texta ornatu & fide paribus composuit. Legum conditor longe aequabilium. Huic tanto domi forisque, uxoris probra summam gloriae demsere; quam adeo famose amplexus est, uti cognita libidine, ac ream conjurationis, retentarit. Quod cum infimo turpe, tum potentibus; & illi magis, cui non privati; neque singuli, aut flagitiosi; verum Inperia, exercitus, atque ipsa vitia concessere. Nam cum pedibus aeger bellum moraretur, idque milites anxie ferrent, ejusque filium Bassianum, qui Caesar una aderat, Augustum fecissent; in tribunal se ferri, adesse omnes, Inperatoremque ac Tribunos, Centuriones ac cohortes, quibus auctoribus acciderat, sisti, reorum modo, jussit. Quo metu stratus humi victor, cum tantorum exercitus veniam precaretur: Sentitisne, inquit, pulsans manu, caput

23 24 25 26

Abs se texta.] Emendabat *Casaubonus* noster, *abs se gesta.* GRUT. Scilicet ad *Spart.* Sev. cap. III.

Ornatu & fide paribus composuit.] Libros vitae suae privatae & publicae scriptos reliquerat Severus, quos *pari ornatu ac fide* scripsisse dicit *Victor*. Et *Spartianus*. *Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem, solum tamen vitium crudelitatis excusans.* Aliter tamen de illis Severi commentariis sentit *Dio*, qui *fidei* Severum non usquequaque litasse in illa scriptione ostendit his verbis: λέγω γὰρ, inquit, οὐχ ὅσα ὁ Σεβῆρος ἔγραψεν, ἀλλ' ὅσα ἀληθῶς ἐγένετο. *Dico enim non quaecumque Severus scripsit, sed quaecunque vere facta sunt.* Si enim recte haec verba interpreteris, alia loquebatur veritas, alia scripserat Severus. ANN. Quae ea sublegit *Casaub.* ad *Spart.* cap. III. & *Salm.* cap. XVIII.

23 *Uxoris probra.*] Juliae. *Domi tamen minus cautus, qui famosam adulteriis Juliam uxorem tenuit, etiam conjurationis consciam. Spartianus.* In MS. *retentavit* scriptum compendio pro *retentaverit.* SCHOTT.

24 *Cui ipsa vitia concessere.*] Qui vitia superasset. Doctissimus *Olivarius pedum vitium* intelligit, quo laborabat Severus, ut *Lampridius vitium concionis* dixit de surdastro. SCHOTT. Vitia pedum videlicet, ut recte interpretatus *Olivarius.* SYLB. & GRUT. Nimium tribuit Afro Imperatori Afer scriptor, cum ait *ipsa vitia* illi *concessisse.* Magnus revera princeps Severus, quique severitate sua reformavit multa in melius, quare etiam *fundator Imperii* in quadam inscriptione nominatur. *Casaubonus* apud *Spartianum.* cap. XVIII. ANN. Nisi mavis ex praecedenti Syllaba *Saevitia*, ut velit, Inperatorem abolevisse Saevitiae maculam, quod laborante Rep. ea necessaria haberetur, ut factiones extinguerentur, adeoque concessit saevitia pluribus in remp. meritis. Tentaverat loco etiam laudato magnus *Casaubonus: ipsa vita* praefero tamen ex omnibus receptam lectionem.

25 *Nam.*] Lege: *Jam. Casaubonus.* ANNA.

Cum pedibus aeger bellum moraretur.] Ad verbum ex *Spartiano*, aliquibus tamen immutatis, quare non parcam ponere, ut, quid sibi *Victor* permiserit, animadvertas. *Idem cum pedibus aeger bellum moraretur, idque milites anxie ferrent, ejusque filium Bassianum, qui una erat, Augustum fecissent, tolli se atque in tribunal ferri jussit: adesse deinde omnes tribunos, centuriones duces, & cohortes, quibus auctoribus id acciderat: sisti deinde filium qui Augusti nomen acceperat, quumque animadverti in omnes auctores facti praeter filium juberet, rogareturque omnibus ante tribunal prostratis, caput contingens ait, tandem sentitis caput imperare, non pedes.* Sed quod hic scribunt & *Spartianus* & *Victor*, milites Bassianum Augustum appellasse & fecisse, invito ipso & insciente Severo, prorsus falsum est: quippe jam ante, post bellum Parthicum, consentiente patre appellatus est Imperii particeps Bassianus, ut idem Spartianus: qui vero particeps Imperii, is omnino & Augustus censebatur. Puto hoc commentum esse *Maximi*, a quo hanc fabulam hauserunt *Spartianus* & *Victor*. Haec *Salmasius* pluribus apud *Spartianum.* EAD. Et *Scaliger* ad *Eusebii* Chronicon p. 228.

Anxie ferrent.] Ita legendum ex *Spartiano*, qui ad verbum gemina scribit. Mox *eorum more* in MS. est, quod nescio an ceteris, mihi certe non satisfacit. *Reorum modo* tentabam. SCHOTT.

26 *Quo metu stratus humi victor.*] Transposita pro: cum tantorum *victor* exercitus *stratus humi* veniam precaretur. ANNA.

Tantorum veniam.] Vetus scriptura; sed ad numerum ne, an ad delicti & personarum qualitatem

27 put potius, quam pedes inperare? Neque multo post Britanniae municipio, cui Eboraci nomen, annis regni duodeviginti morbo 28 exstinctus est. Ortus medie humilis, primo litteris, deinde inbutus foro, quo parum commodante, uti rebus artis solet, dum tentat aut 29 exquirit varia melioraque, conscendit Inperium. Ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia, quasi testis 30 vitae mortalium, cuncta, inquit, fui; conducit nihil. Funus quod liberi Geta Bassianusque Romam detulerant, mire celebratum, illatumque Marci sepulcro, [quem] adeo percoluerat, ut ejus gratia Commodum inter Divos referri suaserit, fratrem appellans; Bassianoque

tem referendum? Doctissimus *Olivarius factorum* rectum putabat. SCHOTT.

Sentitisne, inquit, pulsans manu, caput potius quam pedes inperare.] Videtur excidisse vox, bisque scribenda, hoc modo, *manu caput, caput potius quam.* quomodo item video placuisse *Casaubono;* laetorque carum illud caput mecum conspirare: sum enim longe diversus ab eis, qui in emendatiunculas hasce adeo scrupulose inquirunt, a sene primum, an ab alio prius conceptae nataeque sint, tanquam si eorum forent filiae, magnamque etiam ipsis paraturae forent haereditatem. cujus frigidissimi certaminis, ita me profecto pudet, ut caecus esse cuperem ac surdus, ne id aut viderem aut audirem; nisi pusillas illas animas arbitrarer, videri magis Criticos, quam esse; imo ne videri quidem, nisi sibi. GRUT. Sed brevitas hujus Scriptoris, propter quam multis etiam locis obscurus est, non patitur hanc vocem repeti, quae subintelligi eleganter possit. *Salmasius* distinguebat: *pulsans manu caput, potius imperare.* Sed nihil omnino, vel in distinctione, vel in verbis mutandum est. ANNA.

27 *Annis regni duodeviginti.*] De isto loquendi genere dictum supra ad cap. I. §. I. SYLB. Idem *Herodianus* & *Spartianus.* Sed imperavit tantum an. 17. menses 7. dies 3. ANNA.

Morbo.] Arthridite. Infra in Epitome. EAD.

28 *Ortus Mediae humili.*] Olivarius legendum putabat *ortus enim ex humili*, ex *Lampridii* Severo. quid si, ut *Nicolaus Faber*, *ortus familia humili*, seu potius *ortus in aede humili?* MSC. enim *Mediae humili*: qualis sitne in agro Lepitano vicus aliquis *Media* dictus, ignorare me fateri non pudet; nec cur pudere debeat video. Infra sane sic loquutus de Alexandro. *Syriae orto*, ubi forte *Urbe* exaudiendum. SCHOTT. Alii aliter: ego suspicabar legi posse; *Ortus medio humili*, ut velit e medio hominum statu, quamvis & eo humiliore ortum; tanquam nimirum parentes neque domi nobiles fuerint, neque a faece plebis. sic *Victoris* Epitome cap. XXXV. *genitus patre mediocri.* GRUT. *Salmasius. Ortus mediocriter humilis.* *Casaubonus*: *Ortus Lepti ex humili patre.* Ante vocem *primo* omiserat librarius *τὸ pre* hoc est *patre.* in voce corruptissima *Mediae*, ex L. factum M. & ex P. inverso, d. ANNA. Ita emendavit *Casaub.* ad cap. I. & XVIII. *Salm.* autem ad cap. I: quem ut minime mutantem expressi: in tanta varietate suum cuique sit judicium, nec alias conjecturas coacervare necesse est.

Quo parum commodante, uti rebus artis solet, dum tentat aut exquirit varia &c.] *Res artae* (sic enim MSS. fere & meliores libri. vulgati *arctae*) sunt angustae & modicae. SCHOTT. Ne ambiguus sit sermo, legendum distinguendumque, *ubi rebus arctis solet, dum* &c. res enim arctae in causa, cur quidvis tentaret Severus. GRUT.

29 *Cuncta*, inquit, *fui, conducit nihil.*] *Spartianus. Hujus dictum est cum eum ex humili per literarum & militiae officia ad Imperium plurimis gradibus fortuna duxisset. Omnia*, inquit, *fui, & nihil expedit.* Et his verbis Severus quaecumque de rerum humanarum vanitate *Salomon* scripsit in divino illo libello qui Ecclesiastes inscribitur, amplexus est. ANNA.

30 *Sepulcro . . . adeo.*] Asterisco notare satis habui dum jactura sarciatur, & lacunae *Victoris* impleantur ex alio exemplari, quale in Ubiis Coloniae Agrippinae apud *Jo. Metellum Sequanum* esse audio ex bibliotheca *Corn. Gualtheri* v. c. *Spartianus: quem ex omnibus Imperatoribus tantum coluit, ut & Commodum in divos referret.* Hinc hiatum implendum censeo, ut *hunc*, vel, *quem adeo percoluerat*, legas. Iterum *Spartianus*; *Iratus Senatui Severus Commodum inter Divos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de Senatu posset ulcisci, primusque inter milites Divum Commodum pronuntiavit*

que Antonini vocabulum addiderat; quod ex illo post multos dubiosque eventus, auspicia honorum cepisset patrocinio fisci. Proinde la- 31 borantibus secundarum initia earumque auctores memoriae sunt.

At posteri, quasi bellum inter se mandatis accepissent, confestim se- 32 cessere. Ita Geta, cui nomen paterno ab avo erat, cum ejus modestiore

tiavit; Post: *Commodum in Senatu & concione laudavit: Deum appellavit: infamibus displicuisse dicit.* SCHOTT. Neque mihi post *Salm.* ad *Spart.* cap. XIX. dubium est, quin interseri debeat *quem.* aperta enim est imitatio. Itaque ut aliquis huic loco sensus constaret unculis inclusi.

Addiderat.) Potest & *indiderat* legi, SCHOTT. *Ovidius* lib. IX. Met. 356.

At puer Amphissos (namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen) *materna rigescere sensit*
Ubera

Uti recte defendit Cel. *Burm.* Pueri sciunt illud *Virgilii:*

At Puer Ascanius, cui nunc cognomen *Julo*
Additur.

Addiderit reponit loco laudato *Salmasius* ὁ πάνυ.

Ex illo.] Antonino. ANNA.

Auspicia honorum cepisset, patrocinio fisci.] *Patrocinium fisci, honorum auspicium* vocat, quia is primus officiorum & honorum gradus fuit. *Spartianus* in Geta in hac historia: *Dicunt aliqui non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, cum id Marcus adoptivum habuerit; sed in ejus qui Pius cognominatus est, Adriani scilicet successoris: Et quidem ob hoc quod Severum ille ad fisci advocationem delegerat ex formulario forensi, quum ad tantos processus ei patuisset dati ab Antonino primi gradus, vel honoris auspicium.* Advocatum autem fisci eligebant Imperatores ex corpore Advocatorum, qui in diversis foris postulabant. EAD.

Patrocinio fisci deinde laborantibus.] Labes rursum hic & hiatus, aut mire salebrosus locus, ut depositus & deploratus esse videatur. Quare veteri more ante januam colloco, si forte a praetereunte curari queat: dubites enim rectiusne *deliberantibus.* Et mox *earum quae adjutores* legas. Quid si referamus ad ea, quae Codice scribuntur de Proximis Sac. Scrinior. l. *Hac lege.* Item de Palatinis sacrarum Largitionum l. *Scriniis.* Sed haec refero ad aetatis nostrae Papinianum, *Jacobum Cujacium*, Doctorem meum. SCHOTT. *Casaubonus* tolli posse putat asteriscum, dum modo rescribatur, *proinde laborantibus*, ut *proinde* ponatur pro *adeo*, quemadmodum idem infra dixerat in Caro: *proinde arduum, fatalia devertere.* videatur ipse: absit enim ut non eam pedibus in ejusdem sententiam GRUT. Sensus est, Severus Bassianum filium Antoninum vocavit ejus Antonini gratia, ex quo fisci patrocinium, honorum auspicium suscepit, adeo novis hominibus primus mitioris fortunae gradus ejusque auctores memoriae adhaerent. *Laborantes* vocat *Victor* novos homines qui emergere laborant. *Secundarum initia* primum illum honorum gradum, per quem emergere incipiunt. Et *Secundarum auctores* eos, qui primi jacentes attollunt & producunt. ANNA. Ita recte hunc locum ex mente summi *Casauboni* exposuit bellissima femina, quem vide ad *Spartianum* cap. I.

32 *Posteri.*] Geta & Bassianus. ANNA.

Quasi bellum inter se mandatis accepissent.] Id est, *mandatum* eis esset *bellum* ultima parentis voluntate. quemadmodum Dido apud *Virgil.* lib. IV. Aeneid.

33 stiore ingenio frater angeretur, obsessus interiit. Quae victoria Papiniani exitio foedior facta, ut sane putant memoriae curiosi, quippe quem ferunt illo tempore Bassiani scrinia curavisse, monitumque, uti mos est, destinando Romam quam celerrime componeret, dolore Getae dixisse; haudquaquam pari facilitate velari parricidium, qua 34 fieret; Idcirco morte affectum. Sed haec inprobe absurda sunt, cum con-

Aeneid. versu 622.

Tum vos, ô Tyrii, stirpem & genus omne futurum
Exercete odiis; cinerique haec mittite nostro
Munera: nullus amor populis, nec foedera sunto, &c.

GRUT. *Mandata* enim hic sensu speciali pro ultima voluntate seu testamento accipiuntur. *Propertius* lib. III. El. V. vers. 9.

Flens tamen extremis dedit haec mandata querelis.

Virgil. Ecl. V. vers. 41.

——— *Mandat fieri sibi talia Daphnis.*

Justinus lib. XII. cap. XV. §. 3. *Quibusdam mandata ad parentes eorum dederit.* lib. XXXIX. cap. III. §. II. *Florus* lib. I. C. IX. §. I. *Apulejus* lib. X. Met. p. 251. Cel. *Burm.* ad *Ovid.* lib. I. Tr. El. II. vers. 55. Ad praesentem locum facit *Livius* lib. XXI. cap. V. *Velut Italia ei provincia decreta, bellumque romanum ei mandatum esset. Lucanus* lib. IX. vs. 84.

Tu pete bellorum casus, & signa per orbem,
Sexte, Paterna move, namque haec mandata reliquit.

Et *Silius* lib. XV. vers. 805.

——— *Mea si suprema referre*
Fratri verba paras, mando Capitolia Victor
Exurat.

Cui nomen paterno ab avo.] Nam Severi pater *Geta* vocabatur. ANNA.

Cum ejus modestiore ingenio.] Hanc Getæ *modestiam, humilitatem* vocat *Spartianus* in Antonino Caracalla. *Fratrem magna ejus humilitate despexit.* EAD.

33 *Papiniani exitio.*] Refellit *Spartianus* & fabellam vocat, quod Praefecti non esset orationem dictare: sed quasi fautorem Getae cum pluribus occisum. In Caracalla, Severo, & Geta. vide & *Zosimum* lib. I. Hist. Novae. ubi & de Ulpiani J. C. exitio. Illius exstare Romae in urna argentea dicitur haec Inscriptio:

AEMILIO. PAULLO. PAPINIANO. PRAEFECTO. PRAETORIO. JURISCONSULTO. QUI. VIXIT. ANNOS. XXXVI. DIES. X. MENS. III. PAPINIANUS. HOSTILIUS. EUGENIA. GRACILII. TURBATO. ORDINE. IN. SENIO. HEU. PARENTES. FECERUNT. FILIO. OPTIMO. SCHOTT.

Bassiani scrinia curavisse.] Scrinia loculi & capsae, in quibus principis acta quae ad jus pertinent, asservantur. Quibus qui praefecti erant, *Scriniorum magistri* dicebantur. Fuere item *scrinia* alia: quorum alia *Scrinia memoriae*: *Scrinia epistolarum*: *Scrinia libellorum*: *Scrinia dispositionum*: *Scrinia largitionum*: Quae singula suos habuere praefectos, qui *magistri memoriae, magistri epistolarum, magistri libellorum* &c. dicebantur. Libellorum autem *scrinia curavisse* sub Severo Papinianum cognoscitur ex L. *rescriptum*, 12. D. de Distr. Pig. quamvis hic *Victor* eum *scriniorum Magistrum* videtur intelligere. ANNA.

Destinando Romam.] Credidi aliquando scripsisse *Victorem*, *dictando orationem quam celerrime componeret*; cujus conjecturae nondum me poenitet. *orationem* alii exaudiunt, alii *destinanda* legunt. SCHOTT. Accedo illis, qui malunt *destinanda*; sensus enim maxime sic patet. GRUT. Et ita optime *Casaubonus* apud *Spartianum*. Nam existimat *Victor* patratam caedem Getae, priusquam ex Britannia Romam ambo fratres reverterentur; cum tamen certum sit occisum Getam Romae in Palatio, nec confestim; sed cum annum unum diesque XXII. cum fratre Imperium obtinuisset. Sed fuere qui aliter traderent historiam ejus caedis. Per *destinanda Romam* orationem intellige, qua & in senatu & ad populum facinus dilueret Papinianus. *Spartian. Multi dicunt Bassianum occiso fratre illi* (*Papiniano*) *mandasse, ut & in senatu pro se & apud populum facinus dilueret: Illum autem respondisse non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri.* ANNA. Confer virum summum ad *Spart.* Caracall. cap. VIII. & *Guil. Grotium* de Vit. Jurisc. lib. II. cap. IX. Ego existimo majus latere vitium, cum non verosimile mihi fiat, in re tam aperta errare potuisse Nostrum. Certum enim est in ipsa urbe occisum fuisse Getam, adeo ut dici non possit Papinianum dictasse, quae Romam mittenda erant. Nisi longius a ductu litterarum abesset, mallem legere, *monitumque uti motum excitatum Romae quam.* Certe ingentem mo-

cönſtet ſatis, Praefecturam Praetorio geſſiſſe, neque incondite illum virum tantam contumeliam inponere potuiſſe, cui amori ac magiſterio erat.

motum Romae fuiſſe tradit *Herodian.* lib. IV. cap. IV. §. II. Videant Eruditiores.

Dolore Getae.] Id eſt, quem ex occiſo Geta perceperat. Deſiderio Getae. ANNA.

34 *Praefecturam praetorio geſſiſſe.*] Quo nomine orationem dictare non poterat, ut addit *Spartianus.* Imperatores enim non ſolebant praefectorum praetorii ingenio formare aut epiſtolas, aut orationes. Nam vel quaeſtores ipſorum, & qui ſcrinia curabant, eas componebant, vel qui erant ab epiſtolis. Vel interdum dicendi magiſtri, niſi etiam ipſi ſuopte ingenio ſcriberent. EAD.

Neque incondite illum virum, &c. cui amori & magiſterio erat.] Legendum videbatur *Caſaubono*, immiſſa adhuc negatione, & addito nomine, *Neque non incondite, &c. qui amori & magiſterio Getae erat.* ego heic nihil video, nihil explico, quod tolerabilem conſtituat ſententiam. GRUTT. Recte *Caſaubonus.* Ait *Victor* virum illum, nempe Baſſianum, non potuiſſe, non incondite adeo contumelioſam provinciam, dictandi ſcilicet orationem, qua caedem Getae excuſaret, imponere ei, qui Getae amori ac magiſterio fuerat. ANN. Ita *Caſaub.* ad vitam Carac. cap. VIII. Licentior eſt correctio, quae neque ſic ſenſui ſatisfacit. Unde enim patebit; Papinianum Getae *magiſterio* fuiſſe. Neſcio quid alii judicent, mihi non inprobabile videtur pro *magiſterio* reponere *miniſterio*, ut ſit ſenſus. Illum virum ſc. Papinianum non potuiſſe tantopere acerbis verbis laedere & contumelia afficere Inperatorem, a quo ipſe amabatur, & in cujus miniſtros numerabatur. Erat enim praefectus Praetorio, ſed & huic expoſitioni obeſſe videtur vox *amori*, niſi dicamus, ideo hoc poſuiſſe *Victorem*, quod Baſſianus & Geta fuerint a Severo moriente Papiniano, commendari, ut hac re poſtea multum apud utrumque valuerit. Certum tamen eſt ideo interfectum fuiſſe Papinianum, quia crederetur Getae faviſſe. ARNTZ.

Ac magiſterio erat.] Dubito an hic Papinianum libellorum Getae *magiſtrum* fuiſſe dicat, an revera magiſtrum; id eſt, doctorem, rectorem, quippe cui praecipue & Antoninum, & Getam a Severo commendatum ſcribit *Spartianus.* ANNA.

CAPUT XXI.

Argumentum.

Caracalla dicitur, Alamannos devincit, Juliam novercam conjugem affectat, Aegypti ſacra Romam deportat, urbem operibus auget, & moritur Antoninus.

Cae-

1 Caeterum Antoninus incognita munerum specie urbem Romanam adjiciens, quod indumenta in talos demissa largiretur, *Caracalla* dictus, cum pari modo vesti Antonianas nomine suo daret. 2 Alamannos gentem populosam, ex equo mirifice pugnantem, prope Moenum amnem devicit. patiens, communis, tranquillusque; pari fortuna, & eodem matrimonio, quo pater. Namque Juliam novercam, 3 cujus facinora supra memoravi, forma captus, conjugem adfectavit; cum illa factiosior, adspectui adolescentis, praesentiae quasi ignara, semet dedisset intecto corpore adserentique, vellem, si liceret, uti: petu-

1 *Antoninus.*] Imperium suscepit an. U. C. 963. post C. 211. ANNA.

Adjiciens.] Pro augens: forsitan *adiens.* SCHOTT. Fortasse legendum *adficiens*, vel adeo *adliciens*, quod & *Casaubono* nostro venerat in mentem. GRUT. Mox legendum est *demissa* pro *dimissa* ex *Spartiani* Carac. cap. IX. *A vestimento quod populo dederat demisso usque ad talos.* & *Ovid.* lib. III. Am. El. II. vers. 25.

Sed nimium demissa jacent tibi pallia terrae.

Uti recte defendit Cel. *Burmannus. Val. Maximus* lib. IV. cap. V. exem. 8. *Siquidem utraque togam manu demisit, ut inferior pars corporis tecta collaberetur.*

Caracalla dictus.] A *caracallis* quas populo largiebatur. *Caracalla* a *calaca*, unde nostrum *casaca. Caracallas* primus talares fecit Antoninus, quae antea breviores erant, easque de nomine suo Antonianas vocavit. ANNA.

Vesti Antonianas.] Puto legendum, *Vestes Antoninianas:* ut *Thermas Antoninianas* appellat *Eutropius.* De *communis* notione ad vulgatam Editionem in Pertinace dicere memini. SCHOTT. Verissime *Casaubonus cum pari modo vesti Antonianae nomen e suo daret.* Caracallas de suo nomine Antoninus Antonianas appellavit. *Spartianus. Ipse Caracalli nomen accepit a vestimento quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod ante non fuerat, unde hodieque Antonianae dicuntur caracallae hujusmodi, in usu maxime Romanae plebis frequentatae.* ANNA. Ad Carac. cap. IX. Sed de *Antoninianis* nec apud *Eutropium* sibi constant exemplaria. Confer *Scalig.* ad *Euseb.* Chron. p. 230. Libentissime autem in emendatione hujus loci *Casaubono* adsentior. *Jornandes* Regn. Succ. p. m. 696. *Ejusmodi vestium genera Romae de manibus erogans, sibi nomen Caracalla & vesti Antoniniana dederit.* Scribe *de manubiis.* Infra ex Gallia eas devexisse tradit Epitomator. Similis mutatio est in Vir. Ill. cap. XXXIII. §. 9. Et hoc igitur loco *Antoniniana* retineri posset. ARNTZ.

2 *Alamannos.*] *Alamannos* seu *Alamanos* per *a* in secunda Syllaba scribunt etiam *Eusebii* membranae. Itemque apud *Suidam* in Juliano Apostata est Αλαμαννικὸν ἔθνος. SYLB. Unde & ipse se *Alemannicum* vocavit. *Alemanni* autem Germaniae populi ad Moenum amnem, & hi diu a Germanis distincti, postea vero circa Constantini tempora toti Germaniae nomen dedere, quae ab illis Alemannia dicta, hodieque ita dicitur. ANNA.

Ex equo mirifice pugnantem.] Atque etiam nunc tota illa gens ex equo mirifice pugnat. EAD.

3 *Juliam novercam.*] Severus duas habuit conjuges, priorem *Martiam*, alteram *Juliam.* Quarum quae Caracalli mater fuerit diversae veterum sententiae. Victor priori natum putat, idemque *Spartianus* & *Eutropius.* At *Dio Cassius* & *Herodianus* Juliae vere filium credidere. Et ex hac varietate factum est, ut de ejus vitae etiam tempore dubitetur. Qui enim Martiae filium faciunt, eum ajunt vixisse annis XLIII. qui Juliae, annis ferme triginta, ut infra in Epitome. At *Dio Cass.* ann. XXIX. Sed *Dioni* potius videtur habenda fides. Qui & Antoninum vidit, & proprius ac familiarius cum eo loquutus est. Plura *Casaubonus* apud *Spartianum* in Caracallo. EAD. *Salm.* ad *Spart.* Sev. cap. XVIII. & XX. atque *Casaub.* ad *Spart.* Carac. cap. IX. & *Bauldri* ad Auctorem de Mort. Pers. cap. XXXIX.

Supra memoravi.] In Severo: *Huic tanto domi forisque uxoris probra summam gloriae dempsere.* &c. ANNA.

Conjugem affectavit.] Idem *Spartianus.* EAD.

Intecto.] MSC. *intellecto*, male. SCHOTT.

Quae pudorem velamento.] supra paullo *uti* redundare videtur; ut infra deesse *si libet.* Apud *Herodotum* Clio de uxore Candaulis Gyges: ἅμα κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή: *Mulier cum tunica pudorem ponit.* SCHOTT. Malim: *pudorem una cum velamento exuerat.* SYLB.

Li-

petulantius multo (quippe quae pudorem velamento exuerat) respondisset: libet? plane licet. Aegypti sacra per eum deportata Romam, 4 atque aucta urbs magno accessu Viae novae, & ad lavandum absoluta opera pulcri cultus. Quibus confectis cum Syriam circumgrederetur, 5 anno potentiae sexto moritur. Corporis reliqua luctu publico relata Romam, 6 atque inter Antoninos funerata sunt.

Libet? plane licet.] Huic execrando Juliae responso addit *Spartianus. An nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere?* ANNA.

4 *Aegypti sacra.*] Ea sunt Isidis, quae aut primus Romam deportavit, aut celebritati eorum majorem reverentiam addidit. *Spart.* SCHOTT. *Spartianus. Sacra Isidis Romam deportavit & templa ubique magnifica eidem Deae fecit.* Sed & ante Antoninum Commodus Romae sacra Isidis coluit. Quam contrarietatem advertens *Spartianus* subjungit: *In quo quidem mihi mirum videtur, quemadmodum sacra Isidis primum per hunc Romam venisse dicantur, quum Antoninus Commodus ita ea celebraverit ut & Anubim portaret & pausas ederet, nisi forte iste addidit celebritati, non eam primus invexit.* Doctissimus *Casaubonus* putat *Spartianum* & *Victorem* hic sequutos esse errorem *Marii Maximi* quem studiose transcribunt. Vel alium, quicumque is fuerit, qui hoc primus scripsit. ANNA. Sed magna cum varietate haec Aegyptiorum sacra Romae fuerunt culta, ab his enim admissa, ab aliis iterum rejecta, praesertim si non auctoritate publica invaluerant. Ita libera Rep. *Isidis & Serapis fana Romae diruenda censuit Senatus* apud *Val. Max.* lib. I. cap. III. ex. 3. Sed hujus Deae sacra deinde Romae restituta fuisse patet ex *Ovid.* lib. I. Am. El. VIII. vers. 74.

Et modo quae caussas praebeat Isis erit

Et lib. II. Tr. vers. 297. Queritur id de suo tempore *Lucanus* lib. VIII. vers. 831.

Nos in templa tuam romana recepimus Isin.

Adde *Propertium* lib. II. Eleg. XXIV. vers. 3.

Atque utinam Nilo pereat quae sacra tepente
Misit matronis Inachis Ausoniis.

Rursum Aegyptiacos ritus conpescuisse Tiberium narrat *Suet.* in ejus Vit. cap. XXXVI. Adde Cl. *Havercampum* ad *Tertull.* Apol. cap. VI. Sine dubio Caracalla aliquid in hisce sacris mutavit & ceremonias magis Aegyptiorum Ritibus convenientes instituit, vel ante se damnatas iterum revocavit. ARNTZ.

Viae novae.] Non illius quae a Velabro inter Capitolium & Palatinum montem ducebat in forum, de qua *Ovid.* VI. Fastor.

Qua via Romano nunc nova juncta foro.

Sed quae prope Severi Septizonium declinans ab Appia Aventinum versus, & rursus in eam sub Thermis Antoninianis incidens inter plateas Romanas omnium fuit pulcerrima. *Spartianus.* SCHOTT. *Spartianus. Idem viam novam munivit quae est sub ejus Thermis. Quo pulcrius inter Romanas plateas non facile quidquam invenias.* ANNA. Et *Nardinus* in Roma Vet. lib. VII. cap. VI.

Ad lavandum.] Tanta mole & artificio structae hae Thermae fuerunt, ut etiam docti architecti tales fieri posse negarent. Idem *Spart.* Caracalla. SCHOTT. Thermae Antonianae, in latere Aventini via Ardeatina. *Spartian. Opera Romae reliquit Thermas nominis sui eximias, quarum cellam olearem architecti negant posse ulla imitatione, qua facta est, fieri. Nam ex aere vel cupro cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota concredita est: Et tantum est spatium ut id ipsum fieri negent potuisse docti mechanici.* ANNA.

5 *Circumgrederetur.*] Vel *circumgraderetur.* corrupte MSC. *circumcrederetur.* SCHOTT.

Anno potentiae sexto.] *Anno Imperii VI. mense II. Eutropius* vere, adde modo quatuor dies. ANNA.

Moritur.] Inter Edessam & Charras a centurionibus duobus occisus. EAD. Sed de genere mortis omnes non eadem scribunt. A Martiali interfectum tradit *Herodian.* lib. IV. cap. XIII. Propria morte obiisse *Sext. Rufus* in Brev. cap. XXI. Ab Hostibus circumventum fuisse occisum *Orosius* lib. VII. cap. XVIII. Auctorem caedis nunquam fuisse cognitum *Zosimus* lib. VI. c. IX. Non addito nomine *Militem* necis auctorem statuit Epitomator Noster cap. XXI. Alii aliter. Vide *Scalig.* ad *Euseb.* p. 231. Quod addit *Rufus* eum *ibidem sepultum fuisse*, de sola crematione intelligendum est, quo sensu *sepelire* passim occurrere alibi vidimus. Inde cremata ossa & cineres dicebantur *reliquiae*, vel ut Noster hic, *reliqua*, de quibus *Vorstius* ad *Just.* lib. IX. cap. IV. §. 4. Hinc superstitiosus ille circa Reliquias sanctorum cultus apud Pontificios. ARNTZ.

6 *Inter Antoninos.*] *Spartianus. Corpus ejus Antoninorum sepulcro illatum est, ut ea sedes reliquias ejus acciperet, quae nomen addiderat.* ANNA.

CAPUT XXII.

ARGUMENTUM.

Inperatores appellantur & interficiuntur Opilius Macrinus & Diadumenus.

1 Dehinc Opilius Macrinus, qui Praefecturam Praetorio gerebat, Inperator, ejusque filius *Diadumenus* nomine Caesar a legioni-2bus appellatur. Quibus, eo quod ingens amissi Principis desiderium 3 erat, adolescentem Antoninum vocavere. Horum nihil praeter sae-4vos atque inciviles animos interim reperimus. Qua gratia mensibus ferme quatuor ac decem vix retento inperio; per quos creati fuerant, interfecti sunt.

1 *Opilius Macrinus.*] Ann. U. C. 969. post C. 217. ANNA.

Diadumenus.] In nummis veteribus dicitur etiam *Diadumenianus*, ut *Hermogenes*, *Hermogenianus*. EAD. *Diadumenianus* dictus est, postquam in gentem Antoninorum transiisset, quae ratio mutandi ea occasione nominis apud Romanos notissima est. Antea *Diadumenus* appellabatur.

Caesar a legionibus appellatur.] *Caesarem* tantum Diadumenum appellatum scribit *Herodianus*. quare & *Capitolinus* in Macrino. *Sciendum praeterea*, inquit, *quod Caesar fuisse dicatur, non Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre Imperio tradiderunt.* Verum *Lampridius* in Diadumeno, non *Caesarem*; sed Imperatorem, adeoque Augustum cum patre vocatum narrat, ejusque orationem ad milites ponit, additque: *Herodianus Graecus scriptor haec praeteriens, Diadumenum tantum Caesarem dicit puerum a militibus nuncupatum, & cum patre occisum.* Hanc *Lampridii* sententiam sequuntur *Eutropius* & infra Epitomista: *Opilius Macrinus cum filio Diadumeno Imperatores facti.* ANNA. In nummis, quae certissima sunt antiquitatis monumenta, *Caesar* appellatur, certe in illis, quos videre licuit. Apud Ill. tamen *Spanhem.* de Usu Num. diss. XII. pag. 509. exstat haec ἐπιγραφή: M. OPEL. ANTONINUS DIADUMENIANUS AUG. *Quibus* autem, quod sequitur, expone, *per quos milites.* ARNTZ.

3 *Horum nihil praeter saevos atque inciviles.*] *Capitolinus* aliquot exempla crudelitatis Macrini commemorat, ut qui & *Mezentius* populari dicto, & domestica appellatione *Macellinus* dictus sit, ut cujus domus specie macelli sanguine servulorum cruentaretur. SCHOTT. *Lampridius* in Diadumeno: *Hic tamen XIV. mense Imperii ob incivilem patris atque asperum principatum interfectus est cum patre, non suo nomine; quamvis etiam istum ultra aetatem saevisse in plerosque reperiam, ut docent literae ab hoc eodem ad patrem missae.* ANNA.

4 *Ferme quatuor ac decem.*] Desunt dies tantum tres. EAD.

Interfecti sunt.] In Cappadocia. EAD.

CAPUT XXIII.

Argumentum.

Heliogabalus dicitur, Solis simulacrum Romam transfert, mulieribus petulantibus inpurior est & opprimitur Marcus Antoninus.

Accitusque Marcus Antoninus Bassiano genitus, qui patre mortuo, 1 in Solis sacerdotium, quem Heliogabalum Syri vocant, tanquam asylum insidiarum metu confugerat, hincque *Heliogabalus* dictus; translatoque Romam Dei simulacro in palatii penetralibus [palatia] constituit. Hoc inpurius ne inprobae quidem aut petulantes mulieres fuere; quippe orbe toto obscoenissimos perquirebat, visendis tractandisve artibus libidinum ferendarum. Haec cum auge- 2 ren-

1 *Marcus Antoninus.*] An. U.C. 970. post C. 218. ANNA.

Bassiano genitus.] Sic quidem vulgo credebatur. Vide *Dionem* & *Lampridium*. Mater fuit Soëmis soror Juliae matris Caracalli. EAD.

Patre mortuo.] *Lampridius: Hic fertur occiso Macrini factione patre, ut dicebatur, Antonino in templum Dei Heliogabali confugisse velut in asylum, ne interficeretur a Macrino, qui saevissime cum filio luxurioso & crudeli exercuit Imperium.* EAD.

Quem Heliogabalum Syri vocant.] Non *Heliogabalum* Syri, quod dimidiatum Graecum est ἥλιος. Sed *Alahgabal*, id est, *Deus mons*, quod Deus ille esset e saxo rudi & impolito in modum plane montis. Graeci vero nomen hoc deflectentes ejus asperitatem proxime ad sonum linguae suae emollire conati sunt pronuntiantes ΗΛΙΟΓΑΒΑΛΟC. Vide quae viri doctissimi apud *Lampridium* notavere: Et quae ab Illustrissimo *Bocharto*, & quae a *Seldeno* scripta sunt. EAD.

Palatia constituit.] Prior vox inepte repetita superat, quamobrem uncis inclusi, dum melius aliquid eruatur. SCHOTT. Uncis circumsepitur illud *Palatia*, ceu supervacuum. Sed enim si scribamus *pallacia*, locum suum belle tuebitur; ut dicat auctor, lupanaria constituisse Heliogabalum in penetralibus palatii. *pallacium* fictum a *pallacibus* seu *pellicibus*. de re ipsa *Lampridius* cap. XIV. *Lupanaria domi amicis, clientibus, & servis exhibuit.* GRUT. *Gruteri* lectio si admitteretur, mera esset ἀνακολουθία, *Translato Romam Dei simulacro in palatii penetralibus lupanaria constituit.* Omnes intelligunt quid dicam. ANNA. Recte Erud. Femina vitium emendationis *Gruterianae* observat, pro qua ego malim, nec majori cum mutatione *palam*. Constat enim, eum voluisse neglectis reliquis Diis, solius hujus Dei sacra inducere, quare *palam* hujus simulacrum constituit, ut ab omnibus coleretur. *Lampr.* cap. III. *Id agens ne quis Romae Deus, nisi Heliogabalus coleretur.*

2 *Visendis tractandisve artibus libidinum ferendarum.*

rentur in dies, ac magis magisque Alexandri, quem comperta Opilii nece Caesarem nobilitas nuncupaverat, amor cumularetur, in castris Praetoriis tricesimo regni mense oppressus est.

rum.] Erit fortasse, qui *libidinum ferarum* reponet. *Olivarius* noster ita legendum videri consultus respondit: *fingendis tractandisque artibus libidinum non ferendarum.* Et sic *Lampridius* de eodem Elagabalo: *Coëgit scriptores nonnullos nefanda, immo potius non ferenda ejus dicta ae libidine disputare.* Alibi, egregie vasatos perquisivisse. *Petrus* vero *Pithoeus*: *Visendis tractandisve partibus* (vel *artubus libidinum foedarum.*) Sic supra Nerone, ut & in Epitoma excusa, *Genitalia vultu contrectabat.* Eruditus Lector arbitrabitur. SCHOTT. Cum non unus medicus huic accesserit loco, quid vetat & meam me adferre symbolam? conjeci olim: *Perquirebat visendos tractandosve artubus libidinum Verendarum.* videtur enim respexisse ad illa *Lampridii* cap. VIII. *Idque diligenter curatum est, ut ex tota penitus urbe, atque ex nauticis monobelos quaereret, sic eos appellabat qui viriliores videbantur.* Ex quo loco apparet, & heic rescribendum, non, ut hactenus receptum, *quippe orbe toto*, sed magis, *quippe urbe tota.* GRUT. *Visendis*, id est, perquirendis, investigandis. Nescio an alibi reperiatur. *Olivarius fingendis.* Sed non temere damnanda altera lectio. Pro *ferendarum* ego suspicabar *nefandarum.* ANNA. Ego probo: *partibus libidinum nefandarum.* Eo enim nefanda turpissimorum monstrorum libido processit, ut quod re ipsa perficere nequirent, inpuris violarent contrectationibus. Sed auribus parco.

3 *Alexandri.*] De quo capite sequenti. ANN.

Pompilii.] Legendum procul dubio *Opilii*, Macrini scilicet. Sic enim *Lampridus* totidem verbis: *quem Caesarem Senatus Macrino interempto appellaverat. Victor Nobilitatem* pro *Senatu* dixit, quo de alibi. De Azylo sacerdotii Syriae Solis, vel, ut alii, Jovis, idem *Lampridius* gemina refert, quem vide, & *Herodianum* lib. V. SCHOTT.

Nobilitas.] Senatus enim, interfecto Macrino, Alexandrum Caesarem nuncupavit, consentiente Heliogabalo. ANNA.

Tricesimo regni mense.] *Tricesimo secundo Eutropius*, sed ambo falsi sunt. Regnavit enim an. 3. menses 9. dies 4. Vide *Dionem.* EAD.

CAPUT XXIV.

ARGUMENTUM.

Adversum Xerxem bellum movet, in Galliam contendit, legionum plerasque tumultuantes abjicit, & trucidatur Aurelius Alexander.

Statumque

Statimque Aurelio Alexandro Syriae orto, cui duplex, Caesarea, 1 & Arca nomen est, militibus quoque annitentibus Augusti potentia delata. Qui, quanquam adolescens, ingenio supra aevum 2 tamen, confestim apparatu magno bellum adversum Xerxem Persarum Regem movet; quo fuso fugatoque, in Galliam maturrime contendit; quae Germanorum direptionibus tentabatur. Ibi tumul- 3 tuantes legionum plerasque constantissime abjecit, quod in praesens gloriae, mox exitio datum. Nam dum tantae severitatis vim mili- 4 tes inhorrescunt, (unde etiam Severi cognomentum accesserat) agentem casu cum paucis vico Britanniae, cui vocabulum Sicila, trucidavere. Opus urbi florentissimum celebrio fabricatus est; matris- 5 que

1 *Aurelio Alexandro.*] Anno U. C. 974. post C. 221. ANNA.

Syriae orto.] Forte *urbe* exaudiendum. V. Septim. Sever. §. 28. SCHOTT. Et quis dubitabit veram esse hanc constructionem, vulgare enim est, nomina regionum poni eodem modo ac nomina urbium. Vide quae sup. cap. III. §. 16.

Caesarea & Arca nomen est.] MSS. disertim *Archa. Flavio Josepho* lib. V. Antiquitatum Judaicarum Ἀρκὴ est, & Ἀκτίπους, Judaeae urbs in tribu Aser. *Arcena* vero *Lampridio* initio Severi alia. SCHOTT. Illustrat haec ipsa *Scaliger* in Animadversionibus *Eusebianis*, anno MMCCXLII. GRUT. *Arca* sine aspirata. *Ptolemaeus.* Ἄρκη, vel Ἄρκαι. *Caesarea* & *Arca* dicebatur. Unde & *Lampridio* in hac vita *Arca Caesarea* dicitur, eadem etiam *Arcena* apud eundem initio. ANN. Sed summum *Scalig.* falso nostrum accusare parebit ex *Lamprid.* cap. XIII.

2 *Adversum Xerxem.*] De expeditione in Persas, qua victus *Xerxes*, *Eutropius* lib. VIII. & *Orosius* VII. c. XVIII. *Herodianus* vero *Artaxerxem* nominat & *Lampridius*, & tam re quam nomine potentissimum Regem fusum fugatumque scribit SCHOTT. Hic est *Artaxerxes*, qui devicto & occiso Artabano Rege Parthorum ultimo, primus antiquum Persarum in Oriente Imperium renovavit. Eum alii obscuro & ignobili loco natum, alii magnum fuisse dicunt. ANNA. *Dassem* pro *Xerxem* in scripto Codice apud *Sext. Rufum* inveni cap. XXII. adde *Casaub.* ad *Lamp.* cap. LV.

Quo fuso, fugatoque.] Idem *Lampridius*, idque se apud multos & in annalibus dicit reperisse, additque: *Sed quidam dicunt a servo suo eum proditum non vicisse Regem, sed ne vinceretur fugisse. Quod contra multorum opinionem dici non dubium est iis qui plurimos legerint. Nam & amisisse illum exercitum dicunt, fame, frigore, ac morbo, ut Herodianus auctor est contra multorum opinionem.* ANNA. Mox posset scribi *terrebatur.*

3 *Ibi tumultuantes.*] *Lampridius. Sed quum ibi quoque seditiosas legiones comperisset, abjici eas praecepit.* ANNA.

4 *Unde etiam Severi cognomen.*] Propter ejus severitatem *Severi* nomen a militibus ei inditum scribit etiam *Lampridus.* EAD.

Vico Britanniae.] *Lampridius. Verum Gallicanae mentes, ut sese habent durae ac retorridae, & saepe Imperatoribus graves severitatem hominis nimiam, & longe majorem post Heliogabalum non tulerunt. Denique agentem eum cum paucis, in Britannia, ut alii volunt, in Gallia, in vico cui Sicila nomen est, non ex omnium sententia; sed latrocinantium modo quidam milites, & hi praecipue qui Heliogabali praemiis effloruerant, quum Severum principem pati non possent, occiderunt.* EAD.

Cui vocabulum Sicila.] Ita repono. nam MSC. hac parte mendosus, *in vocabulum Sicilia. Agentem cum paucis in Britannia, ut alii volunt, in Gallia in vico cui Sicila nomen. Lampridius* totidem verbis. SCHOTT. Pro *Sicila* melius veteres libri *Sicilia*, qui vicus Galliae Transpadanae fuisse videtur non longe a Moguntiaco, cum Alexandrum Moguntiaci occisum quidam ferunt. ANNA. Et *Scaliger* ad *Euseb.* p. 233.

5 *Celebrio fabricatus est.*] Assentior doctissimo *Olivario*, quem honoris causa saepius usurpo, qui *Serapium fabricatus est* legebat vel *Isium & Serapium.* Sup. quoque *nam dum tantae severitatis vim.* Opera Alexandri sunt thermae & circus. Ita *Lampridius* : *Isium & Serapium decenter ornavit additis signis & deliacis & omnibus mysticis. In matrem Mamaeam unice pius.* cet. SCHOTT. Sed cum *Lampridius* dicat Serapium *ornasse* tantum, non vero *fabricatum* Alexandrum; aliud quaeren-

dum

6 que cultu, quae nomine Mammaea erat, plus quam pius. Adhuc Domitium Ulpianum, quem Heliogabalus Praetorianis praefecerat, eodem honore retinens; Paulloque inter exordia patriae reddito, juris auctoribus, quantus erga optimos atque aequi studio esset, edo-
7 cuit. Neque ultra annos tredecim Inperio functus Rempub. reliquit
8 firmatam undique. Quae jam tum a Romulo ad Septimium certa-
9 tim evolans Bassiani consiliis, tamquam in summo constitit. Quo ne confestim laberetur Alexandri fuit. Abhinc dum dominandi suis quam subigendi externos cupientiores sunt, atque inter se armantur, magis Romanum statum quasi abrupto praecipitavere, inmissique in inperium promiscue boni malique, nobiles atque ignobiles ac Bar-

dum est. Puto: *Opus urbi florentissimum & celeberrimum fabricatus est.* Ut Thermas intelligat, quas Alexander juxta eas, quae Neronianae fuerunt, constituit, aqua inducta quae Alexandrina nunc dicitur. Ut ait *Lampridius.* Vel: *Opus Urbe florentissimum celeberrimumque fabricatus est, matris cultu, quae Mammaea erat, plusquam pius.* Ut diaetas intelligat quas nominis Mammaeae in Palatio fecit Alexander. Idem *Lampridius.* cap. XXVI. *In matrem Mammaeam unice pius fuit, ita ut Romae in Palatio faceret diaetas nominis Mammaeae, quas imperitum vulgus hodie ad Mammas vocat:* Nihil aliud succurrit. ANNA. Nec mihi, nisi faciliorem esse emendationem *celebreque*, sed res eodem redit.

6 *Domitium quem Heliogabalus.*] *Lampridius. Paullum & Ulpianum in magno honore habuit, quos praefectos ab Heliogabalo alii dicunt factos, alii ab ipso. Domitius Ulpianus*, & *Julius Paullus* Jurisconsulti nobilissimi. EAD.

Paulloque.] J. C. tum laudat, cujus ut & Ulpiani mentio frequens apud *Lampridium* Alexandro & Elagabalo. SCHOTT.

Inter exordia patriae reddito.] Libenter fateor, neque pudet fateri, me ista non capere *inter exordia patriae reddito*, an ut Ulpianum & Silvinum Rhetorem sic & Paullum Heliogabalus removerat, quem Alexander postea revocavit, *patriaeque reddidit?* At de Paullo id me legisse non memini. Quare legendum putabam *Paulloque inter exordia pariter reddito.* Ut subintelligatur *honore* quod praecedit. Ulpianum eodem honore retinens Paulloque eodem honore inter *exordia* Imperii sui *reddito* Juris auctoribus, &c. Praefecturam Praetorianam intelligit, quam Paullo Alexander restituit; quippe qui eam sub Heliogabalo possedisset, nihil tamen temere pronuntio. Fieri enim potuit ut inter alios Heliogabalus Paullum etiam removerit. ANNA. Quam ultimam sententiam, & per se satis verisimilem, etiam amplectitur *Guilielmus Grotius* Vit. Jur. lib. II. cap. X.

Atque aequi studio esset.] Forte *studiosos*, nisi intelligas, *quantus aequi studio esset*, pro, quanto studio amplecteretur aequum & bonum. SCHOTT. Cum *Schotto* legendum: *aequi studiosos*, vel expungenda conjunctio *atque.* SYLB. Ait Alexandrum dum praecipue Juris auctores colit, ostendisse quantus esset erga optimos, & aequi studiosos. Sed nihil mutandum. Juris auctoribus atque *aequi studio* ostendit quantus esset erga optimos. ANNA. Vereor ut acutior sit bellissimae Feminae expositio, cum turbatior verborum ordo eam respuat, certe si ita intelligi voluisset, natura rei postulabat: *auctoribus atque aequi studio edocuit, quantus.* Sine dubio *studiosos* vera est lectio, & ita jam olim conjeceram, postea a viro doctissimo confirmatus. Nisi mavis *aequi studium*, vel *atque* exponere per *praesertim.*

7 *Neque ultra annos tredecim.*] Imperavit an. XIII. diebus IX. ANNA.

8 *A Romulo ad Septimium certatim evolans.*] Ait Rempublicam quae *a Romulo ad Septimium* usque Severum vix servata est, tandem Bassiani consiliis in summo discrimine constitisse, ita ut Alexandri fuerit quo ne illa rueret: distingue igitur: *Quae jam tum a Romulo ad Septimium certatim evolans, Bassiani consiliis tanquam in summo constitit.* EAD. Non recte *certatim evolans* interpretatum per *vix servata est*, cum esse deberet, per varios gradus, & celeriter ad summum dignitatis fastigium adscendens, cum in eum locum pervenisset, ut ulterius non haberet, quo progrederetur, celeriter iterum corruisset malis Bassiani consiliis, nisi Alexander successisset. Et eam expo-

Barbariae multi. Quippe ubi paſſim confuſaque omnia, neque ſuo 10 feruntur modo, quique fas putant, uti per turbam, rapere aliena officia, quae regere nequeunt, & ſcientia bonarum artium foede corrumpunt. Ita fortunae vis licentiam nacta, perniciosa libidine 11 mortales agit, quae diu quidem virtute, uti muro prohibita, poſtquam paene omnes flagitiis ſubacti ſunt, etiam infirmis genere inſtitutoque publica permiſit.

poſitionem firmant ſequentia.

9 *Ac Barbari.*] MS. *ac Barbarae*, ut illud *Flacci* Epiſt. II.

Graecia Barbariae lento colliſa duello.

Mox: *Sparſa confuſaque* pro *paſſim* vidi qui audacter reponerent. SCHOTT. *Barbariae* pro *Soli Barbarici* excuſari graeco more poteſt. Sunt tamen qui malint: *Barbari multi.* SYLB. *Barbariam* Graeci & Latini quidquid fuit extra limites agri ſui vocavere. ANNA. Erat cum cogitarem *barbariae aemuli*, nunc nihil muto. *Ovidius* lib. V. Triſt. El. I. verſ. 45.

——— *Poenae modo parte levata*
Barbariem, rigidos effugiamque Getas.

Lib. III. ex Pont. Ep. I. verſ. 5.

Nam mihi Barbaria vivendum ſemper in iſta

Lib. IV. Tr. El. I. verſ. 22. *Lucan.* lib. VIII. verſ. 811.

——— *Adde ſubactam*
Barbariem genteſque Dagos.

Abrupto autem dixit, quomodo *Ammian.* lib. XIV. cap. I. *Quae abrupte mariti fortunas trudebat in exitium praeceps.* Ceterum *paſſim* egregie ruetur Erud. *Waſſ.* ad *Sall.* Jug. cap. XXI. p. 283. *Broukh.* ad *Tibullum* lib. II. El. III. verſ. 41. *Coler.* ad *Val. Max.* lib. V. cap. III. ex. exr. 3. & *Schulting.* ad *Quinctil.* Decl. IV. cap. XIII. idem eſt, ac ſi dixiſſet, indiſtincte, ſine ullo ordine, ſine ullo delectu. *Ovidius* lib. XIV. Met. verſ. 680.

Nec toto paſſim vagus errat in orbe.

Curtius lib. V. cap. VI. §. 6. *Paſſimque obvii caedebantur. Juſtin.* lib. V. cap. VI. §. 4. *Caeduntur paſſim, aut fugientes capiuntur.* & centum aliis locis. ARNTZ.

10 *Uti per turbam.*] Fieri ſolet, ſupple. ANN.

Scientia.] *Inſcientia*, qui reponunt, ſic explicant, *quique fas putant*, pro unuſquiſque fas & licitum putat. *uti per turbam, rapere aliena officia.* cet. Autographum tamen *ſcientia* praefert. SCHOTT. Cum ſequatur infra, *etiam infirmis genere inſtitutoque publica permiſit*, non abs re eſt ſuſpicari reſtituendum, *& inſcientia.* nam certe ſcientia bonarum artium nullam unquam corrupit rempublicam; multas potius correxit & erexit. verum de ea re nos plura ad illa *Taciti* Agricolae capite 4. *Memoria teneo ſolitum ipſum narrare, ſe in prima juventa ſtudium philoſophiae, acrius ultra quam conceſſum Romano ac Senatori hauſiſſe, ni prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coercuiſſet*, &c. GRUTT. Haec lectio vera erit, vel certe reponendum *ſcientiam.* Nihil enim eſt, quod litterarum ſtudia foedius corrumpit, quam ſi in indignos ampliſſimi magiſtratus conferantur, nec ſuus ſit eruditioni locus, quis enim ſublatis praemiis virtutem amplecteretur. Hoc, ut propiora tempora, quae invidiae ſubjacent, praeteream, ex multis unus docet *Claudianus* Conſ. Manlii Theod. verſ. 261.

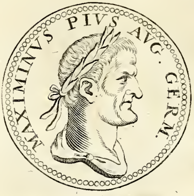
Creſcite virtutes, foecundaque floreat aetas.
Ingeniis patuit campus, certuſque merenti
Stat favor, ornatur propriis induſtria donis,
Surgite ſopitae, quas obruit ambitus, artes.

Ubi inſpiciendus *Barthius.* Mox malim *infimis genere.* ARNTZ.

CAPUT XXV.

ARGUMENTUM.

Legionum ſuffragiis & Patribus approbantibus potentiam capit Cajus Julius Maximinus.

1 Namque Cajus Julius Maximinus, praeſidens rei bellicae, primus e militaribus, litterarum fere rudis, potentiam cepit ſuffragiis 2 legionum. Quod tamen etiam Patres, dum periculoſum exiſtimant inermes armato reſiſtere, approbaverunt, filiuſque ejus pari nomine Cajus Julius Maximinus Caeſar factus eſt.

1 *Cajus Julius Maximinus.*] Graeci & Latini ſcriptores *Maximinum* tantum nominant: At in Vett. inſcriptionibus CAJUS JULIUS VERUS MAXIMINUS, dicitur. Non dubitat doctiſſ. *Caſaub.* id ſtudio feciſſe hominem ſuperbiſſimum diſſimulandae origini barbaricae, ut illa tot nomina aſſumeret. ANNA. *Caſaub.* ad *Capit.* Maxim. init.

Praeſidens Trebellicae.] Sic vetus codex. *Triballicae* alii. forte *Triballis Iſauriae*, e qua ipſe oriundus. *Nicolaus Faber rei bellicae* legendum videri ſuggeſſerat; & vero *Capitolinus* omni exercitui praefectum ſcribit. *Herodianus* vero lib. VI. legionibus tyronum Alexandri. SCHOTT. Ex *Capitolino: His rebus conſpicuum virum Alexander, magnorum meritorum judex, in ſuam perniciem omni exercitui praefecit.* Quamquam hic & *Capitolini* & *Victoris* fides ſuſpecta eſt. *Herodianus* enim tyronibus tantum praefectum dicit. Τὸν δὲ Μαξιμῖνον τοῦτον, inquit, διὰ τὴν προειρημένην στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστησε πάσῃ τῇ τοῦ στρατοῦ νεολαίᾳ, ὡς ἀσκοίη τε αὐτοὺς τὰ στρατιωτικὰ, καὶ εἰς τὸ πολεμεῖν ἐπιτηδείους παρασκευάζοι. Id eſt, *Hunc igitur Maximinum propter ante dictam militarem ſcientiam, Tyronibus univerſis Alexander praefecerat, ut eos ad militiae munera exerceret, atque ad bellandum idoneos redderet.* ANNA. Merito *Fabri* emendationem laudat *Salmaſ.* ad *Capit.* Maxim. cap. VII. Niſi quis vellet exiſtimare latere nomen iſtius alae, cui eum praefuiſſe ſcribit *Zoſimus* lib. I. cap. XIII.

Primus e militaribus.] *Maximinus primum e corpore militari & nondum Senator, ſine decreto Senatus, Auguſtus ab exercitu appellatus eſt. Julius Capitolinus.* Inf. Gloſſema in inſulam deportetur ex ora in ſeriem, ut fit, irrepſit. SCHOTT. Intelligit ſcilicet *C. J. Maximinus.*

Litterarum fere rudis.] *Semibarbarus & vix adhuc Latinae linguae. Capitolinus.* ANNA.

Potentiam cepit.] An. U. C. 987. poſt. C. 235. EAD.

2 *Approbaverunt.*] Hoc ex *Herodiano* & *Capitolino* falſum eſt. EAD.

C A-

CAPUT XXVI.

Argumentum.

Absens ab exercitu princeps fit, seditione excipitur, Carthaginem petit, & interit Antoninus Gordianus, Caesaresque constituuntur Clodius Pupienus & Caecilius Balbinus.

Quîs biennium summis potitis, haud incommode praelio gesto contra Germanos, repente Antoninus Gordianus Africae Proconsul ab exercitu Princeps apud Thydri oppidum absens fit. Quo ut accitus pervenit tanquam ea re creatus foret, seditione excipitur; qua lenita facile Carthaginem petit. Ibi cum auertendis prodigiis, quorum metu haud inane angebatur, rem divinam solitis ageret, repen-

1 *Biennium.*] Ex tabulis tamen patet annum unum rerum summa potitos Antoninos, cum Gordianus Imperator factus. ANNA.

Apud Thydri oppidum.] *Tisdrum* opidum & *Tysdrum* vocat *Capitolinus* Maximinis, qui haec paullo aliter: Invitum purpuram accipere coactum Gordianum, a militibus armis telisque obsessum. supra MS. *summis potitus*, male pro *potitis*, vel *qui* legendum. SCHOTT. *Thystrum Herodianus*, sed facile δ in τ. In Africa propria. ANN. Varia est ubique hujus urbis scriptura, ut solet esse in illis vocibus, in quibus *h* reperitur, quae ex una syllaba in alteram rejicitur, nec quidquam etiam familiarius, quam litterarum *y. u.* & *i.* confusio. Vide quid de vera scriptura sentiant *Casaub.* ad *Capit.* Maxim. cap. XIV. & *Davisius* ad *Hirtium* de Bell. Afric. cap. XXXVI. quem tamen non sequor, quod eo loco *Tisdrae* scribat, cum omnes faciant secundae flectionis. ARNTZ.

Absens fit.] Nam eum, dum Thydri erat, Mauricius quidam juxta Tysdrum in agro suo concionabundus Imperatorem proclamavit, quo facto Tysdrum cum militibus petiit, ubi Gordianum invenit. ANNA.

2 *Quo ut accitus pervenit.*] Atqui apud Tysdrum erat Gordianus, cum Imperator factus est. *Herodianus*, *Capitolinus*. Vide notam superiorem. EAD.

Tanquam care creatus.] Repone *ea re*, id est, ideo, idcirco. Mox *qua imita*, quidam *inita* restituunt propter perfidiam punicam. mihi *linita* pro *lenita* antique scriptum videtur. SCHOTT.

Seditione excipitur.] Prorsus fide caret, & a caeteris omnino dissentit, qui Gordianum omnium quasi uno ore Imperatorem factum dicunt. ANN.

Solitis ageret.] Malim *solitus ageret*. EADEM. Sed nihil mutandum intelligitur enim vel *temporibus* vel *moribus*. Vide supra ad Orig. Gent. Rom. cap. XX. & ita si exponeretur, minus fortasse offendisset Erud. *Bulengerum* de Sortibus lib. I. cap. VI. prope fin. qui ideo *sollicitus* hic reponit, frequentius tamen numero singulari *solito* adhibent optimi Scriptores. Supra pro *inane* malim *vane*. ARNTZ.

4 *Verum*

4 repente hoſtia partum edidit. Id haruſpices, atque ipſe maxime; nam hujus ſcientiae uſu inmodice prudens erat, ita accepere, illum quoque deſtinatum neci, verum liberis pariturum inperium; progreſſique conjectu longius liberi quoque exitum denuntiavere, mitem atque innoxium praeſantes fore, ut illud pecus, nec diuturnum tamen 5 ſubjectumque inſidiis. Interim Romae comperto Gordiani interitu, hortante Domitio, Urbi Praefectus, reliquique indices vulgo cae-6 duntur per Praetorias cohortes. Quippe Gordianus, poſtquam delatum ſibi inperium cognovit, praemia amplum in modum oſtentans Romam legatos ac litteras deſtinaverat, quibus necato eo fruſtratos ſe milites angebantur, genus hominum pecuniae cupidius, fidumque 7 ac bonum ſolo quaeſtu. At Senatus metuens, ne nullis rectoribus, ſpecie captae urbis, atrociora acciderent, primo poteſtatum vices, mox

4 *Verum liberis pariturum Imperium.*] Lego *libero*, vel *liberi*. Neque enim rectum eſſe poteſt, cum Gordianos tantum duos *Victor* agnoſcat. Adde quod addit mox mitem atque innoxium praeſantes fore. Liberum ſcilicet: *Libero* autem numero ſingulari pro *filio* jam alibi uſus eſt. ANN. Et hisce cultiſſimae Feminae conjecturis facillime potuiſſemus carere. *Liberi* enim, licet plurali numero efferatur, ſignificationem tamen habet ſingularem pro filio vel filia. *Florus* lib. IV. cap. III. §. 2. *Niſi aut Pompejus liberos, aut Caeſar heredem reliquiſſet.* Atqui unus tantum ſupererat *Sextus.* Ibi ſegetem exemplorum contulit decus noſtrum *Dukerus* & ad lib. I. cap. VII. §. 10. *Schottus* infr. ad Epit. cap. XII. §. 9. l. 148. ff. de V. S. *Non eſt ſine liberis, cui vel unus filius unave filia eſt.* l. 101. §. 1. ff. de Cond. & Dem. *Volo reſtituas ſi ſine* liberis *decedas, conditio deficit ex voluntate, vel* uno filio *ſuperſtite relicto.* Ita de uno filio *Seneca* Oedip. verſ. 880.

I, perge propero regiam greſſu pete,
Gratare matri liberis auctam domum.

Weſterb. ad *Terentii* Hec. Act. II. Sc. I. verſ. 15. & *Cort.* ad *Sall.* Jug. cap. X. in fine. ARNTZ.

Liberi quoque exitum.] Pro filii numero ſingulari, ut & typis editum Breviarium in Netva num. 25. *Ulpianus* l. *Nemo praedo.* 126. De Reg. Juris: *locupletior non eſt factus, qui liberum acquiſivit.* & *Modeſtinus* l. *Jus autem.* 35. D. de Pactis. & *Juſtin.* Inſtitut. lib. III. tit. VII. de Servili Cognat. Contra l. *Non eſt.* 148. D. de Verb. Signific. *Conjectu* autem dixit pro *conjectura*, ἀρχαϊκῶς. SCHOTTUS. Et *Munckerus* ad *Hyginum* fab. IX.

Urbi praefectus.] Forſan rectius *Judices*, Latiori videlicet ſignificatione pro *magiſtratus*, ut alibi non rato. SYLB. Praefectus Urbi Sabinus nomine. Indices vero vocat *Victor*, quos *Herodianus* & *Capitolinus* delatores & accuſatores: Sed hic etiam *Victor* falſus eſt qui ait, eos caeſos fuiſſe, comperto Gordiani interitu, cum certum ſit eos poſt Gordianum Imperatorem factum occiſos. *Herodianus*, *Capitolinus*. ANNA.

Praemia amplum in modum.] Capitolinus. *Sed vicit Gordianorum legatio, quae bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur: & ingens militibus ſtipendium, populo agri atque congiaria promiſſa.* Ex Herodiano. EAD.

Deſtinaverat.] Id eſt, miſerat. Sic ſupra *Romam deſtinanda.* EAD.

Genus hominum pecuniae cupidius, fidumque ac bonum ſolo quaeſtu.] Multum huic ſcriptori debent viri militares; adeo ſaepe moribus eorum notandis liberalis eſt; quemadmodum & ſupra capite XVIII. & XI. GRUT.

7 *Poteſtatum vices.*] Quaſi Caeſarum legatos, vicarios, & locum tenentes. Sic infra in Aemiliano *Summam poteſtatum* dixit, pro imperio. SCHOTT. *Schottum* certe hic locus fefellit: ait enim *Victor*, ſenatum Imperii vices inſtituiſſe, duos Imperatores elegiſſe, metu tyrannidis. Et ita expreſſe *Herodianus*: *προστησαμένους ἑαυτῶν χειροτονηθέντας βασιλέας. οὓς ἠθέλησαν μερίσαι τὴν ἀρχήν, ὡς μὴ πάλιν ἴσην ἐξουσίαν, εἰς τυραννίδα πάλιν ἐξοκείλῃ.* I. *Conſtitutis ſibi regibus quos per vices imperium adminiſtrare voluerunt. Ne ſumma poteſtas in tyrannidem deſciſceret.* ANNA. Sed ſi ita exponatur, quid ſibi volunt duae voculae *primo* & *mox*, quae certe diverſa tempora denotant. & apud *Herodianum* *μερίσαι τὴν ἀρχὴν* non eſt, *per vices inperium adminiſtrare*, ſed *pari poteſtate imperium*

mox conscriptis junioribus, Clodium Pupienum, Caecilium Balbinum Caesares constituit.

perium tenere. Voluit Auctor noster indicare speciem fuisse interregni, cum ante, quam hi duo Inperatores fuerint electi, viginti constituti sint Viri, qui Remp. curarent. *Capitol.* in Gord. cap. xxii. *Ex viginti viris, quos ad Remp. tuendam delegerant, Papienum sive Maximum & Clodium Balbinum Augustos appellavit.* Adde *Zosimum* lib. i. cap. xv. ARNTZ.

Conscriptis junioribus.] Haec ex istis *Herodiani* verbis intelligenda existimo: ἥτε νεολαία πάσα ἠθροίζετο, ὅπλοις τε αὐτοσχεδίοις; καὶ τοῖς προστυχοῦσιν ὡπλίζετο, *juniores omnes conscripti, & subitariis armis ac tumultuariis ornati.* ANNA.

Clodium Cupienum, Caecilium Balbinum Caess.] Sic MSC. noster: & post, *Clodio Caecilioque*, a cujus fide temere abire religio sit. Ille *Maximus Pupienus*, non, ut hic, *Cupienus Capitolino* vocatur. In MSS. tamen & vulgatis editionibus omnibus *Pupianus*, per primam vocalem scriptum constanter reperi: hic vero *Clodius Balbinus* eidem est. Nec clam me est Graecos *Maximum* fere appellare, Latinos *Pupienum;* sed diversa nomina a diversis attributa in unum quadrant. Unus igitur idemque est *Maximus* & *Pupienus.* Nummi antiqui utriusque, quales aliquot apud me servo, sic exprimunt. IMP. CAES. D. CAEL. BALBINUS. AUG. Altera ex parte duae dexterae junctae, FIDES. MUTUA. AUGG. In aliis, IMP. M. CLOD. PUPIENUS. MAXIMUS. AUG. Altera ex parte, CONCORDIA. AUGG. S. C. Quomodo & *Pomponius Laetus*, non malus auctor, appellat. Unde necessario efficitur in utroque nomine peccatum, leg. quod in *Victore*, *Clodium Pupienum*, *Caelium Balbinum Caess. constituit*, non *Cupienum*, neque *Caecilium:* nec recte a *Capitolino Clodium Balbinum* vocari, nata haut dubie de *Ceelio* voce corrupta *Clodii*: Ridicule vero *Orosius* l. vii. qui fratres fuisse scribit, cum alter nobilis; ignobilis alter fuerit, Capitolino auctore. SCHOTT. Mendose etiam *Cupienum* hic vulgari notavit ὁ πάνυ *Salmasius* ad *Vopisci* Div. Aurel. cap. xli. ad *Capit.* Max. & Balb. cap. i. & ad *Tertullianum* de Pall. p. 167. quod quidem verum, non etiam illud, quod adfert contra illos, qui ad hunc locum putant *Maximi* nomen esse praetermissum in nummo, cui haec ἐπιγραφή: IMP. C. M. CLOD. PUPIENUS. AUG. Quae inscriptio ex Viri magni sententia ita esset legenda: *Cajus Maximus Clodius Pupienus Augustus.* Pace tantorum manium in re levissima apertus error, cum haec potius sit illarum litterarum expositio. *Imperator Caesar Marcus Clodius Pupienus Aug.* Litteram enim C. *Caesarem* indicare, patet ex multis numismatibus hujus Inperatoris, in quibus clarius legitur IMP. CAES. Secundo loco cognomen *Maximi* nunquam praeponitur in inscriptionibus, sed post Pupienum collocatur. Multa reperies apud *Occonem* auctum a *Biragio* Num. Inper. p. 334. *Begerum* tom. ii. Thes. Brand. p. 722. *Patin.* Num. Imp. p. m. 366. ceterosque. Nec dubitare amplius sinunt illi nummi, in quibus & littera M. & cognomen MAXIMI reperitur, uti IMP. C. M. CLOD. PUPIEN. MAXIM. AUG. id est. *Inperator Caesar Marcus Cl.* &c. quales sunt in Nummis ducis Croyiaci & Arschotani tab. lvii. & *De Wilde* Num. Aur. tab. xl. Ceterum nihil certius est, vel ex his ipsis Antiquitatum monumentis, quam pro *Caecilium* verum nomen fuisse *Caelium.* Sed cui ille error sit adscribendus, Auctori nostro an Descriptorum ineptiae, malim hoc loco dubitare, quam intempestive quidquam in ipso textu mutare. Monuisse sufficiat. ARNTZ.

Caesares constituit.] Imo Augustos, hoc est, Imperatores. ANNA. Attamen uterque titulus, ut jam vidimus, in nummis conjungitur.

CAPUT XXVII.

ARGUMENTUM.

Augustus a militibus creatur, in Persas proficiscitur, bellum insigniter gerit, & Marci Philippi insidiis perit Gordianus Gordiani filius.

1 Iisdemque per Africam diebus milites Gordianum Gordiani filium, qui forte contubernio patris praetextatus, ac deinceps Praefectus Praetorio intererat, Augustum creavere; neque sane factum nobilitas aspernata. 2 Denique accito eo, inter inplana urbis atque ipso sinu Praetoriae manus acie deletae per gladiatorum familias tironumque exercitum. 3 Dum haec Romae geruntur, Julii Maximini, quos forte ea tempestate Thracia retinebat, acceptis quae evenerant,

1 *Gordianum Gordiani filium.*] Contra omnes & Graecos Augg. scriptores, qui tres Gordianos agnoscunt, ut Gordiani filium XLVI. annos agentem. Caetera *Capitolinus.* SCHOTT. Gordianos duos hic tantum agnoscit, patrem & filium, Gordianumque tertium, Gordiano scilicet ex filia nepotem praetermittit. Vel potius Gordiani filium dicit qui Gordiani nepos fuit. Immemor scilicet Gordiani filium una cum patre in Africa fuisse occisum. Vide infra in Epitome. ANNA. Varie hoc loco, ut sunt apud alios Historicos res Gordianorum maxime turbatae, etiam Nostrum errasse docet Ill. *Cuperus* in Hist. trium Gordian. p. 31. & in Doctissima dissertatione de Gordianis *Spanhemius* de Usu Num. Diss. XI. p. 343. Puto tamen Auctores suos secutum esse Nostrum, qui hunc Gordianum *Filium* non *Nepotem* faciebant, cui sententiae favet *Capit.* in Max. & Balb. cap. IX. *Merito Avi & Avunculi, seu patris, ut quidam dicunt.* Nisi mavis cum *Salmasio* posteriores voces delere, id quod vix crediderim. ARNTZ.

Ac deinceps praefectus Praetorio.] Falsum est Gordianum tertium *praefectum Praetorio* fuisse, neque enim per aetatem poterat, & Scriptores, unde haec *Victor*, sic tangit *Capitolinus. Hic accedit*, inquit, *alia Scriptorum imperitia, qui praefectum Praetorii fuisse Gordianum parvulum dicunt, ignorantibus multis collo saepe vectum, ut militibus ostenderetur.* Imo & eum etiam, cum Caesar factus est, impositum in humeros per mediam multitudinem milites ferebant ostentantes plebi ac nepotulum Gordiani dictitantes. Vide *Herodian.* lib. VII. paullo ante finem. ANNA.

2 *Denique accito eo inter implana Urbis.*] De bello intestino hic loquitur *Victor*, quod post Gordianum Caesarem factum Romae agitatum est, duobus Maximini militibus, qui audiendi curiosiores curiam ingressi, dum Senatus habebatur ultra aram quoque Victoriae penetraverant, a Gallicano Senatore interemptis. Vide *Herodian.* lib. VII. in fine. EAD.

3 *Thracia.*

rant, Italiam propere petunt. Eos Pupienus Aquilae obsidione 4 confecit, postquam praelio victos reliqui paullatim deseruerant. Horum inperio ad biennium per hujusmodi moras annus quaesitus. 5 Neque multo post tumultu militarium Clodio Caecilioque Romae in- 6 tra Palatium caesis, Gordianus solus regnum obtinuit. Eoque an- 7 no lustri certamine, quod Nero Romam invexerat, aucto firmatoque, in Persas profectus est, cum prius Jani aedes, quas Marcus clauserat, patentes more veterum fecisset. Ibi gesto insigniter bel- 8 lo, Marci Philippi Praefecti Praetorio insidiis periit sexennio Inperii.

3 *Thracia.*] Imo Pannonia. EAD.

4 *Aquilae obsidione.*] Credo *Aquilejae* legendum ex *Capitolini* Maximinis. SCHOTT. *Aquileja* Urbs supra Venetos. ANNA.

5 *Horum inperio ad biennium.*] Ait imperio Maximinorum, cum biennium durasset, annum alterum accessisse per superiores tumultus, & moras. Quod & sensit *Eutropius*, dum scripsit eos imperasse triennio & paucis diebus. Sed e fastis constat Maximinos Imperatores factos, die 18. Martii an. U. 987. occisos mense Octobri an. U. 990. tumultus vero a die Maii 27. an. U. 988. usque ad eorundem Maximinorum mortem perseverasse: ita ut Maximinorum imperio, quod fuit anni unius, mensium duorum, dierum VII. per diversarum factionum tumultus & moras, annus unus & menses fere quinque quaesiti sint. EAD.

6 *Clodio.*] C. Clodio Maximo Pupieno. EAD.

Caecilioque.] Balbino. Quamvis Balbinum *Caecilium* vocatum nusquam inveni, sed Caelium. Nummus apud *Onuphrium*. Jam supra. EAD.

7 *Eoque anno.*] U. C. 892. post C. 240. EADEM.

Lustri certamine, quod Nero.] Tranquillus Nerone: *instituit & quinquennale certamen primus omnium Romae, more Graeco triplex, Musicum, Gymnicum, Equestre: quod appellavit Neronia.* c. XII. & Vespasiano cap. IV. *Tacitus Ludicrum quinquennale* in morem certaminis vocat. Idem *Suet.* Neroneum agona Neron. cap. XI. XXI. & XXIII. & *Tacitus* XIV. Annal. instituisse referunt. *Aurelius Victor* supra *psallere per coetus, Graecorum invento in certamen corona coepit.* SCHOTT. Nero quartum Consul anno Christi 60. certamen instituit, quod quinto quoque anno peragebatur, a Gordiano autem firmatum anno Christi 240. & tunc lustrum actum tricesimum septimum. ANNA. Accuratius de hoc certamine disputat *Scaliger* de Emend. Temp. p. 469.

Jani aedes.] A. U. C. CIↃCCCCXCIIII. Praetextato & Attico Coss. *Gordianus aperto Jano gemino, quod signum erat indicti belli, profectus est contra Persas ingenti exercitu. Jul. Capitolinus* Gord. Juniore & *Cassiodorus*. Ducta uxore Tranquillina, *Eutropius* lib. IX. quem etiam auctorem laudat *Orosius* cap. XIX. lib. VII. *Admodum puer*, inquit, *in orientem ad bellum Parthicum profecturus*, sicut Eutropius *scribit, Jani portas aperuit: quas utrum post Vespasianum & Titum aliquis clauserit, neminem scripsisse memini: tamen eas ab ipso Vespasiano post annum apertas* Cornelius Tacitus *prodit. Taciti* locus hodie, quod sciam, non exstat. SCHOTT. De portis Jani, quae apertae bellum, clausae pacem significabant, apud *Florum* dictum est. ANNA. Confer *Casaub.* ad *Suetonii* Aug. cap. XXII.

Quas Marcus clauserat.] Marcum Imperatorem clausisse nullus quod sciam Scriptor prodidit. Et mirum videtur clausum hic dici ab eo principe cujus temporibus vix ulla ab hostibus fuit quies, & qui etiam in expeditione obiit, bello cum maxime ardente. ANNA. Haec *Casaub.* ad *Capit.* Gordian. cap. XXVI.

8 *Sexennio Imperii.*] *Capitolinus. Imperavit Gordianus annis sex.* ANNA.

CAPUT XXVIII.

ARGUMENTUM.

Ad Orientem res componunt, apud Arabiam oppidum condunt, Romam veniunt, annum millesimum ludis celebrant & cadunt Marcus Julius Philippus pater & Cajus Julius Saturninus Philippus filius.

1 Igitur Marcus Julius Philippus Arabs Thraconites, ſumto in conſortium Philippo filio rebus ad Orientem compoſitis, conditoque apud Arabiam Philippopoli oppido, Romam venere, exſtructoque trans Tiberim lacu, quod eam partem aquae penuria fatigabat, an-2 num Urbis milleſimum ludis omnium generum celebrant. Et quoniam nomen admonuit, noſtra quoque aetate poſt mille, centeſimus,

1 *Marcus Julius Philippus.*] Sumpſit Imperium an. U. C. 996. poſt C. N. 244. ANNA.

Arabs Thraconites.] Ex ea Arabiae parte, quae *Thraconitis* dicitur, quae in Palaeſtina. EAD.

Sumto in conſortium Philippo filio.] *Zonaras*: κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποίησε. *Participem Imperii fecit.* Sed *Zoſimus* eum tantum Caeſarem factum ſcribit. ὃν ἐτύχε τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξίᾳ τιμήσας. *Quem Caeſaris dignitate honeſtaverat.* EAD. Sed diſtinguenda tempora, cum non initio, ſed ludis ſecularibus dictus ſit *Auguſtus. Occo* Num. Imp. p. 350. unde eſt, quod in nummis ludos iſtos antecedentibus *Caeſar* appelletur. ita poſtea SAECULARES AUGG. numero multitudinis monumenta exhibent. Et talia apud Numismaticos quotidie obvia. Ante ſaeculum igitur milliarium *Caeſaris*, poſtea *Auguſti* nomine decoratur.

Philippo.] Qui Cajus Julius Saturninus Philippus dicebatur; ſed poſtquam patris imperii particeps factus eſt, iisdem, queis pater, nominibus dici coeptus. ANNA.

Philippopoli.] Ubi olim Boſtra, Urbs in ſacris literis notiſſima, Idumeae caput. EAD. *Scal.* ad *Euſebii* Chron. p. 235. & Ill. *Spanh.* de Uſu Num. Diſſ. XI. p. 254.

Annum urbis milleſimum ludis omnium generum celebrant.] *Capitolinus* in Gordiano tertio: *Nam omnia haec Philippus exhibuit ſecularibus ludis & muneribus atque Circenſibus quum milleſimum ab Urbe condita annum in Conſulatu ſuo & filii ſui celebravit.* ANNA.

2 *Nomen.*] Philippi. EAD.

Centeſimo Conſule.] Melius, ut edendum curavi, *Centeſimus*: reſpondet enim *frequentatus*, ſi Latine intelligo: niſi ἀπὸ κοινοῦ *centeſimus* exaudias. Mirum profecto & milleſimo anno *Philippos* AA. *coſſ.* fuiſſe. Similis de anno centeſimo ſine ludis celebrato querela apud *Zoſimum* Hiſtoriae novae lib.

mus, Consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, solennibus frequentatus; adeo in dies cura minima Romanae urbis. Quod equi- 3 dem denuntiatum illo tempore prodigiis portentisque. Ex quîs unum memorare brevi libet. Nam cum Pontificum lege hostiae ma- 4 ctarentur, suis utero maris, feminarum genitalia apparuere. Id 5 haruspices solutionem posterorum portendere, vitiaque fore potiora

lib. II. ab initio, quem legisse delectabit. *Philippus* autem & Salia *Coss.* fuere anno CIƆCI. post U. C. si Fasti consulares non fallunt, triennio ante Constantii Augusti consulatum quinctum. De bestiis vero quas exhibuit Philippus, lege *Capitolinum* extr. Gordiano Juniore. SCHOTT.

Nullis, uti solet, sollennibus frequentatus.] An. U. 1100. neglectos fuisse seculares ludos queritur *Victor*. Eorum ludorum inita ratione, qui Philippis imperantibus acti sunt an. urbis millesimo. *Zozimus* vero Constantino & Licinio tertium consulibus eos neglectos dicit, hoc est an. U. 1065. post. C. N. 313. quo eos factos oportuit, inita scilicet ratione ludorum qui anno duodecimo Severi acti sunt Fabio Cilone, Septimio II. & M. Annio Libone Coss. An. U. 956. post C. 204. Sed nulla apud *Zozimum* Philippi Imperatoris ludorum mentio, quos scilicet praetermisit, quod extra suum tempus acti fuere. Notabis interim existimasse *Victorem* ludos seculares centesimo quoque anno agi debuisse, quod falsum est: eorum enim spatium centum & decem annorum esse debuit, quod ex *Zozimo* facile probatur. ANNA. Multa de neglectu ludorum & Auctoris nostri querela *Scaliger* ad *Euseb.* Chron. p. 234. & 235. de Emend. Temp. p. 390. & *Leibnitii* Diss. de Numis Gratiani p. 318. Qui inter alia hic reponit *cura minuitur Romanae urbis*. Sine necessitate offendit Virum Doctum vocula *minima*, quae hic sensu comparativo capienda est, pro *cura minor Reip. Rom. Sulpitius Severus* Hist. Sacr. lib. II. cap. III. §. 5. *Imperium quartum, idque Romanum intelligitur, omnibus ante regnis validissimum. Apulejus* lib. VII. Metam. p. 195. *Omnibus ille quidem puer deterrimus.* quem locum varie Viri Docti tentarunt, sed tamen haec est scriptura Codicum, eamque contra alios melius recepit, quam defendit *Beroaldus*. Adi *Vossium* lib. VII. Gramm. cap. XVII. ARNTZ.

5 *Solutionem posterorum.*] Dissolutionem, mores dissolutos & effeminatos significat. Post *frustratum* puto dividendum in *frustra tum iri*, pro, *tum frustra iri* aestimans, cui alterum *tum quia* respondeat: nihil tamen pronuntio. Ita contra *pro-merito* in unam dictionem coalescere debere per ὀφὶν existimo, ut ea forma dicatur qua *Pro-consule*, *Pro-praetore*: designetque puerum *meritorium*, ut conjicio; neque enim legere alibi memini. Eruditores velim de hoc loco arbitrentur. SCHOTTUS. *Casaubonus* legit *similem pro meritorio ephebum*, ut intelligatur locus ubi prostituebantur. GRUT. Vult Auctor, Philippum virilis scorti consuetudinem removisse duas ob caussas, & ut Haruspicum Responsis solutisque moribus occurreret, & quod inter pueros inpuros quendam conspexisset forma filio suo quam simillimum. Sed sic offendunt voces *pro merito*, quae an *Schottus* ex aliorum sententia recte exposuerit, ego nescio, mihi certe non satisfacit. Nemo enim ita potuit loqui. Haec est ratio, quamobrem pedibus in eorum sententiam discedere maluerim, qui *pro meritorio* scribunt, inter quos *Barthius* lib. XLVIII. Adv. cap. VI. *Casaubonus* ad *Lampr.* Alex. Sev. cap. XXIV. & *Salmasius* ad *Vopiscum* in Tacit. c. X. Est enim *meritorium* locus, ubi nefarium illud hominum genus prostituebatur. *Spartian.* Pesc. Nigro. cap. III. *Pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis meritoria.* Diligentissimus etiam *Tollius* huic loco manum admovit in Add. ad *Ausonium* p. 776. substituens: *meritorium Ephebum*, vel *stupro merentem Ephebum.* Verum illi adeo felici esse non licuit, quod & hic aliisque, praesertim in Praefatione, locis profitetur, ut per librorum non admodum opulentam copiam aliorum bene inventis obtemperare potuerit. Quare haec conjectura, ni fallor, multis pro illa priori sordebit. Interim nescio, quid huic, uti & reliquis Viris Eruditis in mentem venerit, quod hic *existimans* laudent, pro *aestimans*, cum hae tamen voces idem designent, & *aestimare* judicandi sensu ponatur. *Phaedrus* lib. IV. fab. XVII. vers. 15.

Turpe aestimantes aliquid commissum a suis.

Valerius Max. lib. V. cap. I. ex. II. *Jacentem non hostem, sed civem, deposito aestimans odio.* Ita plurimorum Codd. consensu melius reduxit Erud. *Torrenius* pro vulg. *existimans*. *Suetonius* Aug. c. XXXV. *Plinius* Paneg. cap. XXXVIII. *Effusio, & quidvis potius quam liberalitas aestimanda.* quae lectio est MS., vulgo corrupte. Male putavit magnus *Bentlejus* ad *Phaedr.* lib. III. fab. IV. & Clarissimus

6 ra interpretati. Quod frustratum iri aestimans Inperator Philippus, tum quia forte praeteriens, filii similem pro merito Ephebum conspexerat, usum virilis scorti removendum honestissime consultavit; 7 Veruntamen manet; quippe conditione loci mutata pejoribus flagitiis agitatur, dum avidius periculosa, quibusque mortales prohiben- 8 tur, petunt. Huc accedit, quod longe aliud Etruscorum artes cecinerant, quae bonis parte plurima jacentibus mollissimum quemque 9 beatum fore adserebant. Eos ego ignorasse verum plane puto. Etenim quamvis rerum omnium prospero successu, pudore amisso tamen, fortunatus quis esse potest? cum eodem retento, cetera tole- 10 rabilia sint. His actis filio Urbi relicto, ipse quamquam debili per aetatem corpore, adversum Decium profectus, Veronae cadit, pul- 11 so amissoque exercitu. Quîs Romae compertis, apud castra Praetoria filius interficitur. Annos potentiae quinque egere.

rissimus *Ryckius* ad *Tacitum* lib. XIII. Ann. cap. XVII. *aestimare* nondum temporibus *Taciti* pro existimare dixisse. Exempla post Viros Doctos non congero, ex multis vidisse satis sit *Davis*. ad *Caesar*. lib. III. Bell. Civ. cap. XCV. & CII. *Cort*. ad *Sall*. Catil. cap. VIII. §. 2. Celeb. *Burmann*. ad *Phaedr*. loc. laud. *Scheff*. ad *Just*. lib. III. c. VII. §. 4. & lib. X. c. I. §. 3. ARNTZEN.

7 *Veruntamen manet*.] Notare videtur exsecrandum & infandum flagitium sua tempestate durasse. Puto non defore qui *verum tamen* divisis dictionibus pronuntiandum censeat. ANNA.

Quippe conditione loci mutata, pejoribus flagitiis agitur.] All. *agitatur*. Id est, quoniam prohibito publico dedecore, in privatas cupiditates homines convertuntur, quippe qui illicita magis poscant, prohibitaque furore persequuntur. Vide *Lamprid*. in Alexandro Severo. EAD. Capite scilicet XXIV.

8 *Bonis parte plurima jacentibus*.] Hoc est, virtutibus *parte plurima* prostratis. ANNA. Vel potius *bonos* opponit *mollissimis* & hominibus perditis.

Mollissimum.] Luxuriosissimum, delicatissimum. ANNA.

9 *Pudore amisso, tamen fortunatus*.] Distingue potius *pudore amisso tamen, fortunatus quis esse potest*: Et interrogative efferatur quasi dicat nullus. De pudore auctor noster quaedam sup. Nerone. SCHOTT. Egregie. hinc & Lucretia apud *Livium* libro I. cap. LVIII. rogata *satin' salvae? minime*, inquit. *quid enim salvi est mulieri amissa pudicitia?* a cujus moribus mirum quantum diversa Sempronia apud *Sallustium* Catilinariae cap. XXV. *ei cariora semper omnia, quam decus atque pudicitia fuit*. &c. GRUT.

10 *Veronae cadit*.] In praelio contra Decium. Vide *Zozim*. lib. I. ANNA.

11 *Filius interficitur*.] Contra *Zozimus* filium cum patre in praelio caesum dicit. EAD. Sed ab Interprete *Zosimi* in errorem abducta est Doctiss. Femina, in Graeco enim textu praecedit Patrem cum multis in praelio cecidisse, & deinde etiam periisse filium. Ἔπεσον πολλοὶ, καὶ αὐτὸς δὲ σὺν αὐτοῖς ἀναιρεῖται, καὶ τοῦ παιδὸς ἀποσφαγέντος. Et hoc confirmant *Eutropius*, *Orosius*, *Eusebius*, *Cassiodorus*, aliique.

Annos potentiae quinque.] Idem *Eutrop*. alii ajunt sex, quos sequor. ANNA. *Septem* numerat *Orosius* & *Jornandes*.

CAPUT XXIX.

Argumentum.

Militiae gradu ad inperium conspirat, filium Etruscum Caesarem facit, & cum illo in acie cadit Decius.

Et Decius Sirmiensium vico ortus, militiae gradu ad inperium con- 1 spiraverat, laetiorque hostium nece, filium Etruscum nomine, Caesarem facit; statimque eo in Illyrios praemisso, Romae aliquantum moratur moenium gratia, quae instituit, dedicandorum. Et 2 interea ad eum Jotapiani [qui Alexandri tumens stirpe, per Syriam tentans nova, militum arbitrio occubuerat] ora, uti mos est, inopinato

1 *Decius.*] Ann. U. C. 1002. post C. 250. ANNA.

Sirmiensium vico.] *Syrmienses* vel melius *Sirmienses* in Pannonia, ubi *Sirmium* Urbs. EAD.

Militiae gradu.] Nam praefectus in Pannoniam contra Marinum missus. *Zozimus.* EAD.

Hostium.] Philipporum. EAD.

Etruscum.] In Nummis & Lapidibus: Q. HERENNIUS ETRUSCUS MESSIUS DECIUS AUG. DECII. AUG. F. EAD.

2 *Jotapiani.*] Hunc *Papianum* vocat *Zozimus*, corrupte, ut optime doctissimus *Casaubonus*, eumque non Decii; sed Philipporum tempore Imperatorem factum scribit. EAD. *Casaub.* de defectu Historiae inter Gordianum & Valerianum, quae leguntur post notas ejus ad *Capit.* Vitam Max. & Balb.

Alexandri tumens stirpe.] Non dubium est, quin hic etiam historiae Scriptores *Victor* transcripserit, quorum hodie 11. libri desiderantur; ubi de iis qui post Gordianum tertium usque ad Valerianum imperium tenuere. Quare multa nobis vel ignota, vel dubia sunt. ANNA.

Ora.] Pro capite dixit, ut & alibi *Capitolinus*; locus tamen non occurrit. Sic post paullo *Nobilitas* pro Senatu & Patribus accipitur, ut & supra Gordiano filio & inf. Gallieno, opponiturque *Militibus* & *Cohortibus Praetoriis.* Mox *parvum videri*, malim, quam *parum.* SCHOTT. Non erat insigniendus locus asterisco * *ora* &c. omnia quippe cohaerent. *Ora* enim pro ipso capite usurpat. Ut *Capitolinus*, alii, sicut recte annotatum a *Schotto.* GRUTER. *Virgilius* lib. VIII. Aen. vers. 196.

- - - Foribusque adfixa superbis
Ora virum tristi pendebant pallida tabo.

Ubi *Servius*: *Ora virum*, *id est*, *capita.* *Lucanus* lib. II. vers. 122.

- - - Cujus laceris pendentia canis
Ora ferens miles festae rorantia mensae
Inposuit.

lib. IX. vers. 138 & 279.

 Nostra

pinato feruntur; ſimulque per eos dies Lucio Priſco, qui Macedonas praeſidatu regebat, delata dominatio, Gothorum concurſu, 3 poſtquam direptis Thraciae plerisque illo pervenerant. Qua cauſſa Decio quam potuit maturrime Roma digreſſo, Julius Valens cupientiſſimo vulgo Inperium capit. Verum utrique mox caeſi, cum 4 Priſcum nobilitas hoſtem patriae cenſuiſſet. Decii Barbaros trans Danubium perſectantes Bruti fraude cecidere, exacto regni biennio. 5 Sed Deciorum mortem plerique illuſtrem ferunt. Namque filium audacius congredientem cecidiſſe in acie; patrem autem cum perculſi milites ad ſolandum Inperatorem multa praefarentur, ſtrenue dixiſſe: Detrimentum unius militis parum videri ſibi. Ita refecto bello cum inpigre decertaret, interiiſſe pari modo.

Noſtra quoque inviſo quisquis feret ora Tyranno.

Ex quibus ſimul patet, abſciſa ducum adverſariorum capita Victoribus oblata fuiſſe.

Lucio Priſco.] IMP. CAES. LUCIUS PRISCUS AUG. in Nummis: hunc Philippi Imperatoris fratrem fuiſſe puto, quem a Philippo fratre Syriacis exercitibus praefectum fuiſſe dicit *Zozimus*. ANNA. Sed multi talem nummum videre cum Ill. *Spanhemio* de Uſu Num. Diſſ. XI. p. 254. fortaſſe deſiderabunt fruſtra, apud quem alia multa in Noſtro hoc & ſequenti capite lucem accipiunt.

Gothorum.] Qui antea *Getae* dicti. Notus eorum ſitus. ANNA.

Illo.] In Macedoniam. EAD.

3 *Julius Valens.*] *Licinianus* vulgata Epitomae editio. SCHOTT. De hoc neque apud Graecos, neque apud Latinos hiſtoricos quicquam reperias. ANNA. Phraſis, quae ſequitur, *Salluſtiana* Jug. cap. LXXXIV. §. 1. *At Marius cupientiſſima plebe Conſul factus.*

4 *Bruti fraude cecidere.*] Sic etiam *Eutropius*, ſed perperam. quod enim mirum eſt, nomen loci in nomen hominis deſcivit. in *Abruto* enim Decii periere, ut liquet ex Geticis *Jornandis*, ex *Caſſiodoro* & *Euſebii* Chronico, ubi conſulatur noſter ille *Scaliger*. GRUT. Imo Galli qui poſtea imperavit. Unde igitur hic nomen *Bruti*? dicam: Scriptum fuerat: *In Abruto fraude cecidere. Abrutum* vocat locum ubi Decii cecidere. Et ita *Dexippus* apud *Georgium Monachum*. ἐπανιοῦσι δὲ Σκύθαις ἐπὶ τὰ σφέτερα ὁ αὐτὸς Δέκιος ἐπιθέμενος ἀναιρεῖται ἐν Ἀβρύτῳ τῷ λεγομένῳ φόρῳ Θεμαρανίῳ σὺν τῷ παιδί. Id eſt, *revertentibus autem Scythis in caſtra ſua, ipſe Decius incumbens, occiditur in Abruto dicto foro Themaranio, cum ipſo filio.* Urbem *Abrutum* vel *Abritum* in Moeſia ponunt Geographi. Et juxta eam, locum quem vocant *Foroterebronii*. At *Zozimus* narrat Decium patrem ad ripam Tanaïdis occubuiſſe, filium vero paullo poſt Galli Imperatoris fraude necatum. ANNA. Non inſpecto *Eutropio* male *Scaligerum* intellexiſſe videtur *Gruterus*. Nihil enim de *Bruto Eutropius*, neque hoc voluit indicare *Scaliger*. Si hic nomen loci lateret, cur additum eſt *fraude*, quod nemo illorum tradidit, qui ab hoſtibus necatum vel in palude ſubmerſum ſcribunt. Cum varie Decii mors narretur, cur potiſſimum apud Noſtrum aliquid mutem, cum reliquis omnibus de hac re diſſentere concedatur. V. Doct. *Nic. de Nourry* ad Auct. de Mort. Perſ. cap. VII. Art. 1. Si velis corrigere leviori mutatione ſcriberes: *Abruti*, quae conſtructio nota ſatis. *Toinardus* ad *Lactant.* Mort. Perſ. cap. IV. p. 355. ARNTZ.

Exacto regni biennio.] Cum biennio ipſe & filius imperaſſent. *Eutropius*, ſed falſo. Nam ad ſummum regnarunt annum unum, menſes quatuor. Quamvis res ſatis incerta. ANNA.

5 *Detrimentum unius militis parum videri ſibi.*] Reponendum cum *Schotto*, *parvum*. celſiſſimi animi vocem jure miremur. neque etiam degener Craſſus amiſſo filio, apud *Plutarchum* in vita ejus: Ἐμὸν ὦ Ῥωμαῖοι, τοῦτο τὸ πένθος ἴδιον ἐστιν. ἡ δὲ μεγάλη τύχη καὶ δόξα τῆς Ῥώμης ἐν ὑμῖν ἕστηκε σωζομένοις: *Meus eſt, milites, privatus hic luctus. inclita fortuna & gloria urbis Romae in veſtra conſiſtit incolumitate.* GRUT.

CAPUT XXX.

Argumentum.

Gallo & Hostiliano Augusta inperia decernunt Patres, & pestilentia saeviente interit Hostilianus.

Haec ubi Patres comperere, Gallo Hostilianoque Augusta Inperia, [1] Volusianum Gallo editum Caesarem decernunt. Dein pestilentia [2] oritur, qua atrocius saeviente, Hostilianus interiit, Gallo Volusianoque favor quaesitus, quod anxie studioseque tenuissimi cujusque exsequias curarent.

1 *Gallo Hostilianoque.*] Unum eundemque facit *Eutropius* lib. IX. SCHOTT. & SYLB. Unum eundemque *Eutropius* videtur facere: *Mox Imperatores creati sunt Gallus Hostilianus & Galli filius Volusianus.* Sed, ut optime monuit *Casaubonus*, scripserat *Eutropius Gallus*, *Hostilianusque.* Nam diversi sunt. Ille, C. VIBIUS TREBONIANUS GALLUS: Hic, HOSTILIANUS PERPENNA. ANNA. Sola distinctione sanari potest *Eutropius: Gallus*, *Hostilianus & Galli filius.* Emendatio *Casauboni* est post notas ejus in *Capit.* Vita Max. & Balb. Cum sequatur in *Eutropio: ambo profecti*, id nil *Casaubonii*, vel nostrae (quam video jam praeoccupasse *Rupertum*) obest, si illud de *Augustis*, non *Caesare* etiam intelligatur. Multa eleganter *Spanhemius* disputat de Usu Num. Diss. XI. p. 256. ARNTZ.

Augusta inperia.] Repete *decernunt.* Factum an. U. 1004. post C. 252. ANNA.

Caesarem.] Imo Augustum. *Zozimus* & infra in Epitome. EAD.

2 *Pestilentia oritur.*] Qua sola inperium nobilitatum. *Eutropius*, *Orosius.* Vide quae ad Epitomam notavi. SCHOTT. *Zozimus:* ὁ οὐχ ἧττον ἢ τοῦ πανταχόθεν ἐπιβρίσαντος πολέμου καὶ ὁ λοιμὸς πόλεσί τε καὶ κώμαις ἐπιγενόμενος, εἴ τι λελειμμένον ἦν ἀνθρώπειον γένος διέφθειρεν, οὔπω πρότερον, ἐν τοῖς φθάσασι χρόνοις ὁ τάυτην ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἐργασάμενος. Id est, *nihilominus vero bello ex omnibus partibus ingravescente, lues etiam, & in opidis & in vicis subsequuta, quidquid erat humani generis reliquum absumpsit: cum nunquam superioribus seculis tantam hominum stragem dedisset.* ANNA.

Hostilianus interiit.] In Epitome. *Nec multum post pestilentia consumptus est.* De Hostiliano. EADEM.

CAPUT XXXI.

ARGUMENTUM.

Summam poteſtatem arripit, Interamnae victoriam aufert, & morbo abſumitur Aemilius Aemilianus.

1 Igitur his Romae morantibus, Aemilius Aemilianus ſummam po-2 teſtatem corruptis militibus arripuit. Ad quem expugnandum profecti, Interamnae ab ſuis caeduntur, ſpe praemii majoris ab Aemilio, cui nullo labore ſeu detrimento victoria obveniebat; ſimul quia inmodici per luxum laſciviamque, officia benevolentiae 3 corruperant. His ſane omnibus biennio profecit. Nam Aemilianus quoque tres menſes uſus modeſto inperio, morbo abſumtus eſt, cum Proceres primo hoſtem, dein exſtinctis ſuperioribus, pro fortuna,

1 *Aemilius Aemilianus.*] Julius Aemilius Aemilianus diverſus ab illo Aemiliano, qui ſub Gallieno imperium invaſit, & a Theodoro victus, de quo in Epitome. ANN. Unde hoc nomen *Aemilii*, praeterquam ex Noſtro, petierit optima *Daceria*, neſcio, neque apud alium legere memini. Ego prius *Aemilius* crediderim vitium Librarii ex propria voce ortum, vel legendum *C. Julius Aemilianus*, ſic enim appellatum volunt. Et mox *Aemiliano.* ARNTZ.

Corruptis militibus.] Pannonicis qui eum Inperatorem crearunt. ANNA.

Arripuit.] Ann. U. 1005. poſt C. 253. EADEM.

2 *Interamnae ab ſuis.*] *Eutropius. Interamnae interfecti ſunt non completo biennio. Interamna* autem hic ea eſt quae in Umbria ad fluvium *Nar.* Nam alia eſt in via Latina. Alia item alibi. EAD.

3 *Biennio profecit.*] An *biennium praefuit?* Sic videtur. Deinceps *cum eum Proceres.* Excuſa editio *quatuor* menſes, Noſter *tres.* SCHOTT. Sed fortaſſe non minus apte legerimus *biennium ſuffecit.* SYLB. Non male *Schottus*, ſed melius *Sylburgius*, *biennium ſuffecit;* niſi nimium abiret a literis vocis vitioſae. GRUT. Niſi mavis expoſitione lenire, hiſce omnibus inperium profecit ſeu utilitatem adtulit tantum ad biennium. Et hoc malo, ni praeferas *biennium. Proficere* pro utile eſſe *Symmach.* lib. II. Epiſt. LXXXIX. *Ut commendationi eorum adjecta pagula proficiat.* Et ſic optimi etiam ſcriptores. ARNTZ.

Morbo abſumtus eſt.] *Zozimus* a ſuis interemptum dicit. Vide Epitom. ANNA.

Dein exſtinctis ſuperioribus pro fortuna, uti ſolet.] Diſtingue: *Dein extinctis ſuperioribus, pro fortuna, uti ſolet, Auguſtum,* &c. Primo Senatus Aemilianum hoſtem judicaverat, verum poſtea

na, ut solet, Augustum appellavissent. At milites, qui contracti 4 undique apud Rhaetias ob instans bellum morabantur

stea interemptis superioribus, Gallo & Volusiano, scilicet, pro fortuna, hoc est, secundum fortunam, fortunam sequuti, eum Augustum appellavere. EAD.

4 *Qui contractu undique.*] *Contracti* ut legatur auctor sim. SCHOTT.

Apud Rhaetias.] Alpes, ubi Valerianus. *Eutropius. Hinc Licinius Valerianus in Rhoetia & Norico agens, ab exercitu Inperator, & mox Augustus est factus.* ANNA.

CAPUT XXXII.

ARGUMENTUM.

A militibus delatum inperium arripit, per Mesopotamiam bellum diuturnum instruit, & dolo circumventus interit Licinius Valerianus.

Licinio Valeriano Inperium deferunt. Qui quamquam genere satis claro, tamen, uti mos tum etiam erat, militiam sequebatur. 1 2 Ejus filium Gallienum Senatus Caesarem creat, statimque Tiberis 3 adulta aestate diluvii facie inundavit. Prudentes perniciosum Rei- 4 publicae cecinere adolescentis fluxo ingenio, quia Etruria accitus venerat, unde amnis praedictus. Quod equidem confestim evenit. 5 Nam

1 *Deferunt.*] Ann.U.C.1006. post C.254. ANN.

2 *Genere satis claro.*] *Pollio: Valerianus: Inperator nobilis genere, patre Valerio.* EAD.

Militiam.] Ad unum Valerianum pertinet, lege igitur meo periculo *sequebantur*. Deinde *adulta aestate* pro *aetate*. Non illud celabo Lectorem *Illicinio Valeriano* pro *Licinio* Scriptum fuisse. Inf. Rursus Glossema, quia locum reddit inpeditum, stylo verso expungendum. SCHOTT.

Caesarem creat.] Augustum *Zozimus*. ANNA.

Aestate Diluvii facie.] Pro *aetate* procul dubio legendum *aestate*, uti monuit *Schottus* noster, SYLB. & GRUT. *Diluvii facie* hoc est, specie diluvii, genus loquendi minus usitatum. Eo tamen usus *Lampridius* in Commodo: *per faciem lupanarium.* Et *Juvenalis: facie majoris vivere census.* ANNA.

4 *Adolescentis fluxo ingenio.*] Id est, ob adolescentis fluxum ingenium. Fluxum vocat molle, voluptatibus deditum. EAD.

 Unde

Nam dum ejus pater bellum per Meſopotamiam anceps diuturnumque inſtruit, Perſarum Regis, cui nomen Sapor erat, dolo circumventus, foede laniatus interiit, inperii anno ſexto, aetate robuſtiore.

Unde amnis.] Qui & ideo *Etruſcus* dictus. EADEM.

5 *Pater.*] Poſt hanc vocem in vulgatis editionibus legebatur: *dolo erat circumventus*, ſed illud, ut e ſequentibus natum rejiciendum cenſuerunt Viri Docti & *Anna*, quorum judicium ſum ſecutus. ARNTZ.

Perſarum Regis dolo circumventus.] Sapor a Valeriano petiit ut ſecum in colloquium veniret, Valerianus nulla prudentia cum paucis ad eum profectus, quaſi de pace colloquuturus, ab hoſtibus ſubito comprehenditur, & in hac fortuna apud Perſas vivendi finem fecit. *Zozimus.* Alii aliter. ANNA. Diſſenſum Hiſtoricorum hoc decus tegere conantium examinat *Barthius* ad *Statium* lib. 11. Theb. verſ. 713.

Foede laniatus.] Diſcoriatus & ſale conſperſus. ANNA.

Aetate robuſtiore.] Cum tamen major eſſet annis LXX. EAD.

CAPUT XXXIII.

ARGUMENTUM.

Ingebum & Regallianum regnandi cupidos devincit, rem Romanam quaſi naufragio dat, civilibus motibus atrocioribus excipitur, in Mediolani obſidio telo trajicitur, & inperii inſignibus morte inſtante ad Claudium Patres ſubigentem deſtinatis Divus dicitur Licinius Gallienus.

1 Sub idem tempus Licinius Gallienus, cum a Gallia Germanos ſtre-
2 nue arceret, in Illyricum properans deſcendit. Ibi Ingebum, quem

2 *Ingebum.*] *Ingenuum Trebellius Pollio* & *Eutropius* lib. IX. quorum hic *Trebellianum* vocat, quem *Regallianum* Noſter, qui & *Regillianus* aliis eſt. *Pannonos* ſcriptum erat in Vet. lib. unde vel *Pannonios* vel *Pannonas* effici queat. SCHOTTUS. *Ingenuum* vocant *Trebellius Pollio*, & *Eutropius.* In nummis INGENUS. ANNA. Falli hic Auctorem, cum hoc bellum ab Adoleſcente Gallieno geſtum ſit, docet *Salm.* ad *Treb. Poll.* Trig. Tyr. cap. IX. *Pannonos*, quod judicio *Schotti* in *Pannonios* erat mutatum, reduxi. Si enim a *Dacia*, *Dacus*, ab *Italia*, *Italus.* &c. cur non eodem modo

quem curantem Pannonos, comperta Valeriani clade, inperandi cupido incesserat, Mursiae devicit; moxque Regallianum, qui receptis militibus, quos Mursina labes reliquos fecerat, bellum duplicaverat. His prospere, ac supra vota cedentibus, more hominum, secundis solutior, rem Romanam quasi naufragio dedit, cum Salonino filio, cui honorem Caesaris contulerat, adeo uti Thraciam Gothi libere progressi, Macedonas Achaeosque & Asiae finitima occuparent; Mesopotamiam Parthi; Orienti latrones seu mulier dominaretur; Alemannorum vis tunc aeque Italiam; Francorum gentes, 3

modo & a *Pannonia* fieri posset *Pannonus*? Quamvis nesciam alios ita esse locutos. Inf. Epit. cap. XXXVII. §. 3. ita unus Codex. Sed tamen contra MS. tantum non debemus nobis sumere in eo Scriptore, quem vel in singularibus, aliisque inusitatis verbis gloriolam captasse diceres. ARNTZ.

Comperta Valeriani clade.] *Trebellius Pollio* Ingenui rebellionem narrat Fusco, vel, ut alii, Tusco, & Basso Coss. rebellavit ergo iste contra Valerianum non contra Gallienum. Iis enim Coss. vivebat Valerianus & bellum Persicum parabat. Et vivente adhuc patre contra eum profectus Gallienus. Consentit *Eutropius. Nam juvenis*, inquit, *in Gallia & Illyrico multa strenue fecit occiso apud Mursiam Ingenuo & Trebelliano.* ANNA.

Mursiae.] In Pannonia inferiori. EAD.

Regallianum.] Alii *Regillianum*, vel unico L. *Regilianum.* A *Regilius*, *Regilianus.* At *Regalianus*, a *Regalis*. Hunc *Trebellianum* vocat *Eutropius*, corrupte ut puto. EAD.

Receptis militibus quod Mursina labes.] *Pollio*: *Imperator est factus auctoribus imperii Moesis, qui cum Ingenuo fuerant ante superati.* EAD.

3 *Salonino filio.*] Saloninus de matris nomine dictus, quae Cornelia Salonia Pipa dicebatur. Alii quod apud Salonas natus. EAD.

Libere progressi.] Quid si *pergressi*, a qua voce aetas illa non abhorruit. In MS. *Traccha* fere scribitur, aspiratione in secundam syllabam tralata. SCHOTT. *Thraciam Gothi. Pollio* in Gallienis: *Gothi & Clodius de quo dictum est superius, occupatis Thraciis, Macedoniam vastarunt, Thessalonicam obsederunt, neque usquam quies mediocriter salutem ostentare visa est.* ANNA. Vel *ut in Thraciam.*

Latrones.] Syri. *Vopiscus* in Aureliano. *Mulier* vero Zenobia Odenati uxor, qua de *Pollio* in Tyrannis. SCHOTT.

Alemannorum vi, tunc aeque.] *Olivarius* haec a superioribus interpunctione sejungenda monuit, & sic concipienda: *Alemannorum tunc equi Italiam, Francorum gentes direpta Gallia Hispaniam possiderent* (nam in vet. *possiderunt*, non recte) deletque illud *vi.* Supra certe in Caracalla *Alemannorum gentem populosam, ex equo mirifice*, ut hodieque (nam peditatus inutilis) *pugnantem* laudat. qui locus facit conjecturae *Olivarianae* confirmandae. De his totidem paene verbis *Eutrop.* lib. IX. *Alamanni*, inquit, *vastatis Galliis in Italiam irruperunt; Germani usque ad Hispanias penetraverunt & civitatem nobilem Tarraconem expugnaverunt.* Ergo iidem olim Franci qui Germani. De *Alemannis* vero in praesens hoc monebo: *Alamannos* prima vocali in secunda syllaba fere in antiquis libris scribi: hodie vero *Alemannos*, & Gallica lingua *Allemans*, quod nobis sonat, quasi omnium horarum homines. Olim justius Germani a fide integritateque dicti, quae praecipue in sacramento militari praestanda est. De his sic *Agathias* Graecus lib. I. Historiarum Latine loquens: *Alemanni, Asinio Quadrato viro Italicensi fides habenda est, qui res Germanorum diligenter perscripsit, adventicii sunt, & ex varia hominum colluvione, quod sane eorum cognomento praefertur.* IDEM. Legi potest *Alamannorum vis.* SYLB. *Olivarii* conjectura ingeniosior fortasse quam verior. GRUTER. Ego vero non incommode legi posse arbitror: *Alemannorum vis tunc aeque Italiam, Francorum Gentes direpta Gallia, Hispaniam possiderent. Alemannorum vis*, pro *Alemannis*, ut *vis Herculis* pro *Hercule*, &c. ANNA. Sensui satisfacit conjectura *Sylburgii*, nisi paullum frigeat *tunc aeque.* Fortasse nimium a ductu litterarum abirem reponens: *Alemanni Rhaetiam atque Italiam.* uti *Orosius* lib. VII. cap. XXII. *Germani Alpibus, Rhaetia, totaque Italia penetrata.*

Francorum Gentes.] Franci iidem olim qui Germani. Et *Germanos* vocat *Eutropius* quos hic Francos. *Alemanni vastatis Galliis in Italiam irruperunt; Germani usque in Hispaniam penetraverunt, & civitatem nobilem Tarraconem expugnaverunt.* ANNA.

Tarraco-

gentes, direpta Gallia, Hispaniam possiderent, vastato ac paene direpto Tarraconensium oppido, nactisque in tempore navigiis pars in usque Africam permearet, & amissa trans Istrum, quae Traja-4 nus quaesierat. Ita quasi ventis undique saevientibus, parvis ma-5 xima, ima summis orbe toto miscebantur. Simulque Romam pestilentia grassabatur, quae saepe curis gravioribus, atque animi despe-6 ratione oritur. Inter haec ipse popinas, ganeasque obiens, lenonum ac vinariorum amicitiis haerebat, expositus Saloninae conjugi 7 atque amori flagitioso filiae Attali Germanorum Regis, Pipae no-8 mine. Qua caussa etiam civiles motus longe atrociores orti. Namque

Tarraconensium oppido.] In ipso maris Mediterranei littore fere e regione Balearium. EAD.

Persin usque.] Vetusta lectio, unde divisis dictionibus Cl. *Puteanus* & *Nic. Faber pars in usque Africam permearent:* Illud tamen malo. SCHOTTUS.

Amissa trans Istrum quae Trajanus.] *Dacia, quae a Trajano ultra Danubium fuerat adjecta, amissa est. Eutropius.* ANNA.

5 *Pestilentia.*] *Pollio* in Gallienis: *Nam & pestilentia tanta extiterat vel Romae, vel in Achaicis urbibus, ut uno die quinque millia hominum pari morbo perirent.* EAD.

Grassabatur.] Dictum videtur pro *vastabat*, vel *populabatur.* nove. Legendus *Pollio* de hac lue & strage. Supra *ventis undique* corruptus ibi falsa interpolatione MS. SCHOTT. Insolens structurae genus, communis loquendi mos postulat, vel *Romae pestilentia grassabatur*, vel *Romam pestilentia populabatur*, seu *vastabat.* SYLB.

Quae saepe curis gravioribus.] Hoc est, quae saepe oritur quasi malorum cumulus. Dum curae graviores incumbunt, animique ad desperationem redacti sunt. ANNA.

6 *Lenonum ac vinariorum.*] Forte *mimorum.* hos enim conjungit *Trebellius Pollio* Salonino. *Semper*, inquit, *noctibus popinas dicitur frequentasse, & cum lenonibus, mimis, scurrisque vixisse.* Emendandus & in hac voce *Suetonius* de Illustr. Gramm. in Melisso: *Libellos ineptiarum qui nunc jocorum scribuntur, instituit absolvitque centum & quinquaginta: quibus & alios diversos postea addidit* In MSS. est, *quibus & animos diversi operis addidit.* forte legendum, *mimos diversi operis.* Et in *Capitolini* Maximinis legitur *minus scurra* in omnibus editis, repone *mimus scurra.* SCHOTT. Sed dextere interpretatur *vinarios* istos *Dousa* ille noster in *Plautinis* Explanationibus suis ad Poenulum. GRUT. *Schottus: Lenonum ac mimorum.* Male, nam *lenones* & *vinarios* conjungit *Victor*, ut *Pollio*, vinum & stupra: *Dies ac noctes vino ac stupris perdidit orbem terrarum.* ANNA. Nec placere potest illud *Lindenbrogii*, qui apud *Jungerm.* ad *Polluc.* Onom. lib. VII. segm. 193. legendum censet *Ninnariorum*, de quo *Isidor.* in Glossis: *Ninnarius, cujus Uxor moechatur & tacet.* Sed ad stabiliendam veram lectionem vide ibi & apud *Torrent.* ad *Sueton.* Claud. c. XL. ARNTZ.

Saloninae conjugi atque amori, &c.] Hic diversam videtur facere Saloninam a Pipa Germanorum Regis filia, quae tamen una & eadem est, ut infra Epitome & *Pollio.* Quare hic legendum est, ut optime *Salmasius*, *Saloninae conjugis atque concubinae amori flagitioque*, &c. Et ita plane legerat Epitomista. Eam conjugem & concubinam vocat *Victor*, quia pro uxore quidem habita; sed non creditae sunt nuptiae, quas civis Romanus cum peregrina contraxisset. ANNA. *Salm.* ad *Pollion.* Gall. cap. III. sed ille minori mutatione *amori flagitioso* retinet, quod etiam non erat mutandum. & potest sincera lectio conservari, si locutionem statuamus ἓν διὰ δυοῖν, pro amori conjugali flagitioso. Apud *Justin.* lib. II. cap. II. §. 9. *Lanae & vestium* pro vestium lanearum. ubi *Graev.* & *Gron.* ad cap. III. §. 7. *Ovidius* lib. I. Am. El. XIV. vers. 25.

Quam se praebuerunt ferro *patienter* & igni *Juvenalis* Sat. I. vers. 72.

Per famam & populum *nigros efferre maritos.* *Cerda* ad *Virg.* Ecl. II. vers. 8. *Pompon. Mela* lib. I. cap. VIII. *Ture atque odoribus abundat.* Ita apud Graecos Act. Apost. cap. XIV. §. 13. *ταύρους καὶ στέμματα. Palaeph.* de Incred. cap. VI. Ἄνδρες τε καὶ ὅπλα. Ubi *Toll.* & *Paull. Pater.* ARNTZ.

Germanorum Regis.] Epitome *Marcomannorum Regis. Pollio, Barbari Regis filiam.* ANNA.

Pipae nomine.] *Pipara* vocatur *Pollioni.* Ex quo

que primus omnium Postumus, qui forte Barbaris per Galliam praesidebat, Inperium ereptum ierat; explosaque Germanorum multitudine, L. Aeliani bello excipitur, quo non minus feliciter fuso, suorum tumultu periit, quod flagitantibus Moguntiacorum direptiones, quia L. Aelianum juverant, abnuisset. Igitur eo occiso, Marius ferri quondam opifex, neque etiam tum militiae satis clarus, regnum capit. Proinde cuncta ad extremum reciderant, uti talibus inperia ac virtutum omnium decus ludibrio essent. Hinc denique joculariter dictum, nequaquam mirum videri, si rem Romanam Marius resi- 8 9 10 11

quo & *Lolliani bello* legendum, non, ut est in veteri exemplo, *Leliani belli*. Qui hic *Germanorum* Rex Attalus, *Marcomannorum* est in vulgata Editione. SCHOTT.

8 *Posthumus.*] In nummis C. CASSIUS POSTHUMIUS LABIENUS. *Zozimo* Ποςῦμος. ANNA. Neque tamen talem nummum vel inter meos, vel alibi licuit reperire. Testatur tamen idem, unde haec hausta, Summus *Casaub.* ad *Poll.* Trig. Tyr. cap. III. cum omnes POSTUMUM referant, & LATIENUM, pro LABIENO, qua de re etiam non debuerat dubitare *J. Meierus* de Postumo Aureo p. 205. male infra in Epit. distinguitur: *Cassius, Labienus, Postumus*, cum conjuncte legendum sit: *Cassius Latienus Postumus.* ARNTZ.

Barbaris per Galliam praesidebat.] *Zozimus.* Ποςῦμος ἀρχὴν ἐν Κελτοῖς τῶν ςρατιωτῶν ἐμπεπιςευμένος. Id est, *Postumus cui imperium apud Celtas creditum fuerat.* ANNA.

Explosa.] Id est, discussa, fugata. EAD.

Quod flagitantibus.] *Eutropius. Seditione militum interfectus est, quod Moguntiacum, quae adversum eum rebellaverat, Lolliano res novas moliente, diripiendam militibus tradere noluisset.* EAD. Veram scripturam corrupit dubio procul Vir Doctus, ego potius apud *Pollionem* Trig. Tyr. cap. V. reponerem pro *Lollianus*, *L. Aelianus.* Video tamen *Lolliani* nummum exstare apud *Octonem Biragi* p. 396. de Numm. Inper. sed dubiae fidei. In Epitome inf. cap. XXXII. §. 4. sine varietate Manuscripti omnes *Aelianus* exprimunt, quod exemplum & hic sequi fas erat, potius, quam ex *Leliano* facere *Lollianum.* Separa modo litteras, & sua sponte *L. Elianus* seu *Aelianus* evadet. Et quid facilius? Laudo igitur Clar. *Havercampum*, qui in *Eutropio* lib. IX. cap. IX. *L. Aelianus* exprimi curavit, nec aliter ibi volebat Erud. *Heumannus.* Conf. *Spanhem.* de Numism. diss. XI. p. 264. Sed non *L. Aelianum*, verum contractis in unum litteris *Laelianum* scribit *Bandurus* Numism. tom. I. p. 315. idque numismatum inscriptionibus defendit, in quibus est. IMP CLAELIANUS, quod exponit. *Imp. C. Laelianus.* Sed eodem jure distinguere licet *Imp. C. L. Aelianus*, praesertim cum ipse adferat nummum, in quo est. *Imp. C. Aelianus.* Magis illi faveret, si vera esset inscriptio, quam exhibet: IMP. C. ULP. COR. LAELIANUS. De qua tamen dubitare non desino, immo potius repudio. ARNTZ.

Maguntiacorum.] Restituo *Moguntiacorum.* Aliam porro caussam reddit *Pollio*, Tyrannis; occisum nimirum a militibus suis Postumum, quod nimio eos labore fatigaret. Pro nobis facit *Eutropius.* SCHOTT. *Maguntiacum*, vel ut alii, *Moguntiacum* Germaniae Urbs ad Rhenum. *Mayence.* ANNA.

9 *Marius ferri quondam opifex.*] *Marius ex fabro,*

reficere contenderet, quam Marius ejusdem artis, auctor stirpisque 12 ac nominis, solidavisset. Hoc jugulato post biduum, Victorinus deligitur belli scientia Postumo par, verum libidine praecipiti; qua cohibita in exordio, post biennii inperium, constupratis vi plerisque, ubi Attitiani conjugem concupivit, facinusque ab ea viro patefactum est, accensis furtim militibus per seditionem Agrippinae 13 occiditur. Tantum Actuariorum, quorum loco Attitianus habebatur, in exercitu factiones vigent, ut arduum petentibus malitia patraretur; genus hominum, praesertim hac tempestate, nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandasque quasi ab natura factum; annonae dominans, eoque utilia curantibus & fortunis aratorum infestum, prudens in tempore his largiendi, quorum vecordia damnoque opes contraxe-14 rit. Interim Victoria, amisso Victorino filio, legionibus grandi pecunia comprobantibus, Tetricum Inperatorem facit; qui familia nobili, praesidatu Aquitanos tuebatur, filioque ejus Tetrico Caesa-15 rea insignia inpartiuntur. At Romae Gallienus pacata omnia, ignaris

bro, ut dicitur, ferrario triduo tantum imperavit. Pollio. EAD.

11 *Marius.*] C. Marius pater de quo supra in Viris Illustribus. Sed incertum opifexne ferrarius fuerit. Ejus origo etiam incerta. EAD. De ea disputat Erud. *Wasse* ad *Sall.* Jug. cap. LXVII.

12 *Post biduum.*] *Triduum Pollio*, sed nihil pugnant, nam tertio die interfectus. Breve, hercle, regnum; quantus fere Consulatus Caninii Rebeli, de quo Ciceronis jocus apud *Macrobium* lib. II. cap. III. Saturnaliorum & *Tacitus* III. Hist. *Suetonius* Caesare cap. LXXVI. & Nerone XV. SCHOTT.

Victorinus.] Hunc tamen ante Marium collocat *Pollio*. Nostrum sequitur *Eutropius*. ANNA.

Actitiani conjugem.] Mox duplici *tt Attitianum* nuncupat, & addendum esset *actuarii*, nisi post aperte diceret. Corruptus hodieque & *Eutropius* lib. IX. *Agrippinae occisus est Acturio quodam machinante dolum, imperii sui anno secundo.* lege, me auctore, *Actuario quodam, Pollione* calculum addente, vel *Attiliano quodam*, nam in MSC. *Eutropii Authoriano* reperi. SCHOTT.

Agrippinae.] Quae Urbs Ubiorum ad Rhenum, hodie *Cologne.* ANNA.

13 *Actuariorum.*] *Actuarii* iidem qui Notarii: inde dicti, quod *acta* notis exciperent. l. *Actuarii*; & l. *Paen.* C. de Erog. Mil. Anno. De his Titulus lib. XII. Cod. extr. De Numerariis & Actuariis & Chartulariis & Adjutoribus. *Sueton.* Caesare LV. *Orationem pro Q. Metello non inmerito Augustus existimat magis ab actuariis exceptam, male subsequentibus verba dicentis.* SCHOTTUS.

Ut arduum petentibus malitia patraretur.] Id est, ut caedes illa Victorini ab iis, qui *arduum petebant*, perficeretur. Ut ostendat quantum urgeret actuariorum factio, qui tales satellites haberent. ANN. Mox pro *utilia curantibus* doctissimus *Valesius* ad *Ammian. Marcell.* lib. XX. cap. V. legebat *vilia.* Quae certe lectio ab hoc loco est alienissima, tum enim non adeo in vitio poneretur, si Actuarii eos, qui Vilia tractarent & nugacia, persequerentur. Nec verba cohaerent. Ipse tentabam *altilia*, ut intelligerentur, quibus animalium & ceterorum alimentorum in exercitu cura esset commissa. *Du Cange* in Gloss. Med. Lat. hac voce. Sed meliora me docuit Summus *Gronovius* de Pecun. Vet. lib. II. cap. VII. *utilia* & *utensilia* notare alimenta & cibos militum. Adi ipsum, nec de veritate dubitabis. Hi autem Actuarii poterant annonam curantibus infesti esse, quia ipsi eam a conductoribus acciperent, & militibus erogarent. *Du Cange* in *Actuarius*; ad quod genus Actuariorum respicit Noster, potius quam ad eos, de quibus *Schottus* hic & *Lindenb.* ad *Ammian.* lib. XXV. cap. X. ARNTZ.

14 *Victoria.*] Matronae nomen proprium, quae & *Victorina Pollioni*: *Mater Castrorum* appellata est, & *Augustae* nomine affecta. SCHOTTUS. *Pollio* in Tetrico: *Interfecto Victorino & ejus filio, mater ejus Victoria sive Victorina Tetricum Senatorem pop Rom. praesidatum in Gallia regentem ad imperium hortata, quod ejus erat ut plerique loquuntur,*

ignaris publici mali, inprobe ſuadebat, crebro etiam, uti rebus ex voluntate geſtis ſolet, ludos ac feſta triumphorum, quo promtius ſimulata confirmarentur, exercens. Sed poſtquam periculum pro- 16 pinquabat, tandem Urbe egreditur. Namque Aureolus, cum per 17 Rhaetias legionibus praeeſſet, excitus, uti mos eſt, ſocordia tam ignavi ducis, ſumto Inperio Romam contendebat Eum Gallienus 18 apud pontem, cui ex eo Aureoli nomen eſt, fuſum acie Mediolanum coëgit. Quam urbem dum machinationibus omnis generis 19 oppugnat, ab ſuis interiit. Quippe Aureolus, ubi ſolvendi obſidii 20 ſpem inanem videt, Ducum Gallieni Tribunorumque nomina, quaſi deſtinata ab eo ad necem, aſtu compoſuit, litterasque e muro, quam occultiſſime potuit, abjecit, quae forte a memoratis repertae, metum ſuſpicionemque injecere mandati exitii, verum eas effluxiſſe incuria miniſtrorum. Qua cauſſa Aureliani conſilio, cujus gratia 21 in exercitu atque honor praeſtabant, ſimulata proruptione hoſtium, nullis, uti re trepida ac repentina ſolet, tectum ſtipatoribus, tabernaculo educunt nocte intemperata, teloque trajicitur, cujusnam, per tenebras incertum. Ita auctoris necis errore, an quia bono 22 publico

tur, *affinis*, *Auguſtum appellari fecit*, *filiumque ejus Caeſarem nuncupavit*. ANNA.

15 *Inprobe ſuadebat.*] Videtur legendum *perſuadebat*, ſenſus enim exigit. SCHOTT. Nil muta. ſimplicem namque vocem pro compoſita *perſuadere* frequenter adhiberi oſtendit *Barthius* ad *Claudianum* Conſ. Manlii verſ. 212.

Ludos ac feſta triumphorum.] Vecordior iſte adhuc Vitellio *Taciti*, *qui nuntios cladis occultans*, *ſtulta diſſimulatione*, *remedia potius malorum quam mala differebat*, lib. III. Hiſt. cap. LIV. ubi nos, de hujusmodi Principum ſtultitia, plura. GRUT. *Pollio* in Gallienis: *Ludos Circenſes*, *ludosque ſcenicos*, *ludos gymnicos*, *ludicram etiam venationem*, *& ludos gladiatorios dedit*: *populumque quaſi Victorialibus diebus*, *ad feſtivitatem ac plauſum vocavit*. ANNA.

17 *Per Rhaetias legionibus praeeſſet.*] Illyricianos exercitus rexiſſe ait *Pollio*. EAD.

18 *Eum Gallienus apud Pontem cui ex eo.*] *Pollio* occiſum eo loci Aureolum non a Gallieno, ſed a Claudio. *Hunc eundem*, inquit, *Aureolum Claudius interfecto jam Gallieno apud eum pontem interemit*, *qui nunc pons Aureoli nuncupatur*. *Zozimus* interfectum ait a Claudii militibus poſtquam ſe Claudio dediſſet. Quam ſententiam videtur ſequi Epitome. EAD.

Aureoli.] Pons *Aureoli* vel *Aureolus* in agro Mediolanenſi, nunc vulgo *Pontirolo*. EAD.

20 *Aſtu compoſuit.*] Nihil tale neque *Zozimus*, neque *Pollio*. EAD.

A Memoratis.] Ducibus & Tribunis. EAD.

21 *Qua cauſſa.*] Ita ſcriptum. forte *quo caſu* legendum. Aurelianus hic poſtea Imperator effectus. Supra Librarius male *Aurelii Pontem* ſcripſerat, qui ab auctore *Aureolus* eſt dictus etiam in Breviario hactenus edito, & *Mediolanum cogit* malim, quam *coëgit*. SCHOTT.

Aureliani.] Certe hic *Aurelianus* locum habere non poteſt, & ex *Zozimo* & *Pollione* legendum *Heracliani conſilio*; hic erat praefectus Praetorio. ANNA. Vulgatae Editiones mox *honore*, male.

Simulata proruptione hoſtium.] Aureolum cum copiis omnibus adeſſe ſimulantes, metum injecerunt, quare arma amens capit, equum inſilit, & ſigno dato militibus ut ſe ſequerentur, interim ſolus adequitat; itaque eum dux turmae nudum conſpicatus, interficit. Vide *Zozimum*. ANNA.

Nocte intemperata.] Pro *intempeſta*. quod non temere alibi reperias. SCHOTT. Neſcio an nox intempeſta, *nox intemperata* recte dicatur. ANN. Ita *intemperantia coeli* pro *intemperie* obſervat apud *Saxon. Grammat.* in Notis *Stephanius* p. 180.

22 *Auctoris necis nec rore an quia.*] Si divinare liceat, credo *Victorem* exaraſſe, *auctoris necis ne errore an quia*. Quamquam *ne* abeſſe poteſt, quod

23 publico acciderat, inulta caedes fuit. Quamquam eo prolapsi mores sunt, uti suo, quam Reipub. magisque potentiae, quam gloriae 24 studio plures agant. Hinc quoque rerum vis ac nominum corrupta, cum plerumque potior flagitio, ubi armis superaverit, tyrannidem 25 amotam vocaverit, damno publico oppressos. Quinetiam aliquanti pari libidine in caelestium numerum referuntur, aegre exsequiis digni. 26 Quîs ni fides rerum gestarum obstitisset, quae neque honestos praemiis memoriae frustrari sinit, neque inprobis aeternam illustremque famam procedere, ne cuiquam peteretur virtus; cum verum illud atque unicum decus pessimo cuique gratia tribueretur, demtum inpie 27 bonis. Denique Gallienum subacti a Claudio Patres, quod ejus ar-28 bitrio Inperium cepisset, Divum dixere. Nam cum profluvio sanguinis, vulnere tam gravi, mortem sibi adesse intelligeret, insignia inperii ad Claudium destinaverat, honore Tribunatus Ticini reti-29 nentem praesidiariam manum. Quod sane extortum, cum neque Gallieni flagitia, dum urbes erunt, occultari queant; & quisque pessi-

quod *Tacito* familiare esse norunt, qui in eo auctore non admodum hospites sunt. *Olivarius* sic concinnabat: *auctoris necis errore ne an quia*: ideo Gallieni inulta caedes fuit, aut quia auctor ejus ignorabatur, aut quia bono publico acciderat. SCHOTT. Egregie locum constituit *Schottus* noster & omnia adhuc clariora forent, ejecto illo *ne*, ut & ipse quoque vidit. GRUT. Ait caedem auctoris inultam fuisse, incertum propterne *errorem necis*, id est, quod ejus auctor ignorabatur, an quia bono publico acciderat. ANNA.

23 *Eo sunt prolapsi mores, uti suo quam Reipublicae, magisque*, &c.] De hac querela, non adspernenda accumulamus ad *Taciti* ista: *Paucis judicium, aut Reipublicae amor.* &c. lib. I. Histor. cap. XII. GRUT.

24 *Hinc quoque rerum vis ac nominum corrupta.*] Similiter Cato apud *Sallustium* Catilin. cap. LII. §. I. *Jampridem equidem nos vera rerum vocabula amisimus, quia bona aliena largiri*, &c. Sed & nos de ea falsa nominum interpretatione plura apud *Tacitum* lib. XI. Annal. cap. XVII. f. *Falso libertatis vocabulum obtendi*, &c. IDEM.

Dum plerumque.] Locus lectu quam intellectu difficilior: Rerum, inquit, vis & nominum corrupta: nam qui flagitio potior est, is si armis superior sit, tyrannos amotos, damno publico oppressos, vocat. SCHOTT.

25 *Aliquanti.*] Dictum pro aliquot. SCHOTTUS. *Veget.* lib. II. de Re. Mil. c. III. *Praeterea necesse est morbo aliquantos debilitari atque dimitti, aliquantos militiam deserere.* ut apud Eund. lib. III. cap. XXIII. init. & lib. IV. cap. XXIII. *Spartian.* Hadr. cap. VII. *Pessimis aliquantis multa largitus est. Eutrop.* lib. IV. cap. XXVII. *Barthius* lib. XXV. Adv. cap. XIII. & qui non? Adi supra de O. G. R. cap. XVIII.

26 *Ne cuiquam.*] Liquet jurare *nequiquam* scribendum pro frustra. quomodo antiqui libri plerumque praeferunt, quamvis in MSC. *ne cuiquam* divisim calamo exararint. quod defendit *Olivarius*, pro nullo vel a nullo. Quid si *nae cuiquam* pro certe ab aliquo peteretur virtus? q. d. minime. Egregia vero laus historiae, cujus veritate a maleficiis saepe deterreantur improbi. SCHOTT.

28 *Insignia Inperii ad Claudium.*] Contra *Zozimus* & *Pollio* a militibus electum Claudium, & a Senatu postea comprobatum. ANNA.

Honore tribunatus.] Id est, qui Tribunus Ticini praesidium retinebat. EAD.

Ticinum.] Urbs in Gallia Transpadana, in agro Mediolanensi, ubi Insubres. EAD.

29 *Quod sane extortum.*] Divini honores extorti, non sponte delati. Supra: *Subacti a Claudio patres*, &c. EAD.

Dum urbs erit.] Vidi qui legendum censerent, ut de Roma duntaxat intelligatur. SCHOTTUS. Ego malim *dum urbes erunt*, quam ut quidam conjecerunt, *Urbs*, ut de Roma intelligatur. nocuit enim toti imperio luxuria Gordiani: itaque nulli non *urbi* memorandus cum infamia. GRUTER.

Quisque

pessimus erit, par similisque semper ipsi habebitur. Adeo Princi- 30 pes atque Optimi mortalium, vitae decore, quam quaesitis nominibus atque compositis, quantum conjiciatur, caelum adeunt, seu fama hominum Dei celebrantur modo. At Senatus comperto 31 tali exitio, satellites propinquosque per scalas Gemonias praeceps agendos decrevit, patronoque fisci in Curiam perduci effossos oculos pependisse satis constat, cum inruens vulgus, pari clamore, Terram matrem, Deosque Inferos precaretur, sedes inpias uti Gallieno darent. Ac nisi Claudius confestim recepta Mediolani urbe, tan- 32 quam postulato exercitus parcendum, qui forte eorum supererant, praecepisset, nobilitas plebesque atrocius grassarentur. Et Patres 33 quidem, praeter commune Romani malum orbis, stimulabat proprii ordinis contumelia. Quia primus ipse, metu socordiae suae, ne 34 inperium ad Optimos Nobilium transferretur, Senatum militia vetuit, etiam adire exercitum. Huic novem annorum potentia fuit. 35

Quisque pessimus erit.] Pro, *quisquis* vel *quicanque*. SCHOTT. *Davis.* ad *Minuc. Felic.* Octav. cap. XIII. & Erud. *Cortius* ad *Sall.* Catil. c. XVII. §. 7. *Plinius* Paneg. c. LXVIII. *Quisque est dignior*, *cum sit nemo non dignior*, *omnes timentur.* Ita eo loco scripti.

30 *Optimi.*] *Optimos mortalium* vocare videtur, e quorum corpore Impetator legi solet, & unde status Optimatium Romae constituebatur; qui Graecorum Aristocratiae respondet, post paullo *Optimos nobilium* vocat. SCHOTT. Sic vocat nobilissimos quosque. ANNA.

Quam quaesitis.] Subintelligitur, *potius*. EAD.

Quantum conjiciatur.] Praestare ausim fuisse *conjicitur*, hoc est, hominum judicio. SCHOTTUS.

31 *Satellites, propinquosque.*] Gallieni scilicet. ANNA.

In Curiam perduci.] *Perducto*, *Jo. Olivarius* auferendi casu, & fortasse ad auctoris sensum accommodate. SCHOTT. Facile mutaveris illud *perduci* in *perducto*, sed ita non sanabitur loci vulnus. quo etiam fotte adficitur vox *pependisse*. certe stare vix potest, permanente illo *perduci*. GRUTER. Ego putabam: *Patronique fisci in curiam perducti*, *effossos oculos pependisse*, &c. Patroni oculi effossi pependerunt, hoc est, poenas luerunt. Neque vitiosum est illud *pependisse*, ut putavit doctissimus *Gruterus*. de Patronis sive Advocatis fisci alibi dictum. ANN. Sed hic locus ab ingenio melius tentari potest, quam sanari. Simplicissima mihi videtur *Olivarii* conjectura. Sed desperaris locis sine MS. inhaerere non liber. Durius erit, si *per duces*, uti tentaveram, scribamus, ut duces & principes Senatus intelligantur.

Terram matrem, *deosque inferos.*] Sic enim ex formula in diris illis. *Terra mater*, *vosque Dii inferi*, &c. ANNA.

Sedes inpias.] Id est, ubi impii *inclusi poenam expectant.* Ex *Virgilio* VI. Aeneidos notae illae sedes. EAD.

32 *Tanquam postulato exercitus.*] Id est, tanquam exercitus postulasset. EAD.

Parcendum qui forte eorum.] Supple, *iis: parcendum iis qui forte*, &c. EAD.

Grassarentur.] Pro grassatae fuissent. EAD.

34 *Ne inperium ad optimos nobilium transferretur*, *Senatum militia vetuit.*] Non quaevis obvia de ignavionibus istis prompsimus ad illa *Taciti: Clarum inde inter Germanos Frisium nomen*; *dissimulante Tiberio damna*, *ne cui bellum permitteret.* lib. IV. Annal. cap. LXXIV. GRUT. *Salmas.* ad *Capit.* Anton. Phil. cap. XXII.

35 *Novem annorum.*] Gallienus post patrem Valerianum solus imperium obtinuit annos novem. *Eutrop.* IX. lib. cum patre septem, & solus octo annis imperavit, vixit quinquaginta, inquit vulgata Epitoma. SCHOTT. Et *Salm.* ad *Poll.* Gallien. cap. I.

CAPUT XXXIV.

ARGUMENTUM.

Reipublicae vitam dono dat, & nullo exercitus detrimento Gothos summovet Inperator Claudius.

1 Sed Claudii Inperium milites, quos fere contra ingenium perditae res subigunt recta consulere, ubi adflicta omnia perspexere, avide approbant, extolluntque, viri laborum patientis, aequique ac 2 prorsus dediti Reipublicae. Quippe ut longo intervallo Deciorum 3 morem renovaverit. Nam cum pellere Gothos cuperet, quos diuturnitas nimis validos, ac prope incolas effecerat, proditum ex libris Sibyllinis est, primum ordinis amplissimi victoriae vovendum. 4 Cumque is, qui esse videbatur, semet obtulisset, sibi potius id muneris

1 *Claudii.*] An. U. C. 1020. post C. 268. ANNA.

Perditae res subjungunt.] Non assequor, nec concoquere hoc possum. Reposui parva facta immutatione *subigunt* vocem *Plautinam*. Et mox *patientis*, generandi casu, quamvis accusandi scriptus liber, pertinetque ad τὸ *Claudii*. SCHOTT. Eadem quoque ratio vulgi, e quo genere hominum fere constituitur militia. *Sallustius* Catilin. cap. XXIII. f. *Sed ubi periculum advenit, invidia atque superbia post fuere*, &c. Consulatur *Thucydides* non longe a limine libri septimi. GRUT. *Schotti* emendationem amplectitur Doct. *Wasse* ad *Sallust.* Catil cap. XXIV. fine.

Viri.] Refer ad *Claudii* quod priori versu legitur. ANNA.

2 *Quippe ut longo intervallo Deciorum morem renovaverit.*] Falsum est Claudium se pro salute Patriae devovendo, Deciorum morem renovavisse, ut produnt multi; Nam pestilentia mortuus Claudius. *Pollio: Finito bello Gothico, gravissimus morbus increbuit, tunc cum etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit & familiare virtutibus suis petiit coelum.* Et *Zozimus.* Ἀψαμένου δὲ τοῦ λοιμοῦ καὶ Ῥωμαίων, ἀπέθανον μὲν πολλοὶ στρατεύματος, τελευτᾷ δὲ καὶ Κλαύδιος. Id est, *Cum vero apud Romanos pestis saeviret, cum alii complures in exercitu mortui sunt, tum etiam Claudius vivendi finem fecit.* EAD.

Longo intervallo.] A P. Decio Mure, qui se bello Latino devovit, usque ad Claudii tempora anni sunt circiter DC. EAD.

Deciorum morem.] Se pro patria devovendi, qui mos Deciis sollennis fuit. EAD.

3 *Ordinis amplissimi.*] Id est, senatus. Jam alibi. EAD.

4 *Cum-*

neris competere oſtendit, qui revera Senatus atque omnium Princeps erat. Ita nullo exercitus detrimento fuſi Barbari ſubmotique, 5 poſtquam Inperator vitam Reipublicae dono dedit; Adeo bonis 6 ſalus civium ac longa ſui memoria cariora ſunt, quae non gloriae modo, verum etiam ratione quadam poſterorum felicitati proficiunt. Hoc ſiquidem Conſtantius & Conſtantinus, atque Inperatores no- 7 ſtri *** corporisque acceptior militibus, praemiorum ſpe, ſeu laſciviae. Quo aegra aſperiorque victoria fuit, dum, uti mos ſubdi- 8 tis erat, ſtudio inpune peccandi, remiſſa Inperia promtius quam utilia defendunt.

4 *Cumque is.*] Pomponius Baſſus. Vide in Epitome. *Pomponio Baſſo qui tunc erat ſe offerente.* SCHOTT, & ANNA.

Oſtendit.] Claudius. ANNA.

5 *Vitam R. P. dono dedit.*] Ut Codrus Athenienſis & Decii Romani qui ſe pro Republica devotarunt. *Cicero. Eutropio* autem hic morbo abſumptus eſt. SCHOTT. Mox ſcribi poſſet *proſpiciunt.*

7 *Corporisque acceptior.*] Aſteriſcos poſui; locus enim deploratus, quem ſine alterius MSC. ope in integrum reſtitui poſſe deſpero. Ab ingenio lacunam explere nolui: periculoſa enim divinatio. Deſunt certe verſus aliquot de initio imperii Aureliani, & forte etiam de Quinctilio Claudii fratre paucis a regno diebus interempto. SCHOTT. Id facile probabis ex initio ſequentis capitis: *Igitur Aurelianus ſucceſſu tanto vehementior*, quae neceſſario ad ea, quae hic dicta ſunt, referenda. ANNA.

8 *Remiſſa inperia.*] *Remiſſa* vocat *inperia* minus ſevera, ubi omnia omnibus permiſſa ſunt, & impune peccatur. EAD.

CAPUT XXXV.

ARGUMENTUM.

In Perſas progreditur, Italiam repetit, Gallia Germanos demovet, Tetrici legiones caedit, monetae opifices poenae metu bellum facientes delet, Soli fanum conſtituit, Urbem muris circumſepit, & miniſtri ſcelere circumventus interit Aurelianus.

Caete-

1 Caeterum Aurelianus successu tanto vehementior, confestim qua-
2 si belli reliquiae superessent, in Persas progressus est. Quîs de-
letis, Italiam repetivit, cujus urbes Alamannorum vexationibus af-
3 fligebantur, simul Germanis Gallia demotis. Tetrici, de quo su-
4 pra commemoravimus, caesae legiones, proditore ipso duce. Nam
Tetricus, cum Faustini Praesidis dolo corruptis militibus plerumque
peteretur, Aureliani per litteras praesidium inploraverat, eique ad-
5 ventanti, producta ad speciem acie, inter pugnam se dedit. Ita,
uti rectore nullo solet, turbati ordines oppressi sunt. Ipse post cel-
sum biennii Inperii in triumphum ductus, Lucaniae Correcturam,
6 filioque veniam atque honorem Senatorum cooptavit. Neque secus
intra Urbem monetae opifices deleti, qui cum auctore Felicissimo
ratio-

1 *Aurelianus.*] Imperium suscepit an. U. 1022. post C. 270. ANNA.

2 *Cujus urbes Alamannorum vexationibus.*] Vide *Zozimum*, qui hoc, antequam in Persas Imperator progrederetur, factum dicit. EAD.

3 *Prodito ipso Duce.*] Jurare liquet *proditore* scripsisse *Aurelium* in Aureliano, flagitante historiae veritate apud *Trebellium Pollionem* Tyrannis, & *Flavium Vopiscum* Aureliano, & *Eutropium* lib. IX. usus autem tumultuantibus militibus in literis hoc *Virgiliano* l. VI. Aeneid.

Eripe me his invicte malis - - -

SCHOTT. *Ipso Tetrico exercitum suum prodente, quod ejus scelera ferre non posset. Vopiscus* in Aureliano. *Pollio* in Tetrico seniore: *Quod militum suorum impudentiam & procacitatem ferre non posset.* Sed verior *Vopiscus*. ANNA.

5 *Post celsum biennii Inperii.*] Quis hic *Celsus* sit quaero: nec me fugit de triginta Tyrannis *Celsum* vicesimum octavum a *Pollione* collocari: atqui in Africa, non, ut Tetricus in Gallia, imperium invasit. Quare in mentem venit legendum. *Ipse post celsum biennii inperium*: ut sublimitatem & summam potestatem intelligas *celsum imperium*: quae familiaris ejus aetatis formula est. Tetricus enim senior in Gallia imperium occupaverat tenuitque per annos duos. Epitoma impressa. SCHOTT. Valde εὐστόχως *Schottus*, *ipse post celsum biennii imperium*; ut sublimitatem & summam potestatem intelligamus. nam sic & infra cap. XLI. dixit; *post biennii augustum Imperium fusus.* GRUT. Nolo dubitare, an *celsus* hic nomen sit an adjectivum, cum hoc verissimum, sed in eo haereo, an *inperii* hoc loco retineri non possit, ut neutrum, quomodo frequenter alibi, secum habeat genitivum. *Livius* lib. XXI. cap. XXXIII. *In inmensum altitudinis dejecit. Solinus* Polyh. cap. XXXII. *Inter objecta rupium. Grang.* ad *Juven.* Sat. I. vers. 135. & *Sciopp.* lib. III. Verisi. cap. I. Porro *celsus* de ampla dignitate & honore accipitur. *Symmach.* lib. III. Epist. LXIX. *Celsum virtutibus & honoribus virum.* & lib. X. Epist. XXXII. *Ille semper magistratibus suis celsior.* De hac emendatione etiam videndus *Columbus* ad Auctorem de Mort. Persec. cap. XX. p. 295. Similiter de illa voce an nomen sit an adjectivum dubitatum etiam fuit apud *Juven.* Sat. VIII. vers. 198. ARNTZ.

Correcturam Lucaniae.] Sic & *Vopiscus* Aureliano; *Trebellius* vero Tyrannis, *Correctorem* totius Italiae factum scribit, id est, Campaniae, Samnii, Lucaniae, Brutiorum, Apuliae, Calabriae, Etruriae, atque Umbriae, Piceni & Flaminiae, omnisque annonariae regionis. Infra Diocletiano, *Venetiae correctura*. De *Correctoribus*, qui aliquam provinciae partem regendam susceperant, vide *Cassiodorum* lib. III. Variarum, qui nunc doctorum hominum opera integrior prodiit. Mox *Senatorium* legi posset quinque syllabis, & *cooptavit* positum pro inpetravit. *Vopiscus* non senatu motum sed relictum filium ait. SCHOTT.

Felicissimo rationali.] Sic *Eutropius*. Ei *fisci procurationem mandatam Vopiscus* scribit, appellatumque servorum ultimum in Epistola ad Ulpium patrem, ubi nescio quos Monetarios commentus est *Johannes Baptista Egnatius*, quem & *Eutropius*, & *Victor* noster refellunt: nam de nummaria nota disertim uterque & *Suidas* voce Μονητάριοι, ubi & Felicissimi hujus infelicissimi exitus meminit. vide *Const.* Impp. lib. XI. Cod. tit. *de Murilegulis*

rationali nummariam notam corrosissent, poenae metu bellum fecerant, usque eo grave, ut per Coelium montem congressi, septem fere millia bellatorum confecerint. His tot tantisque prospere gestis 7 fanum Romae soli magnificum constituit, donariis ornans opulentis, ac ne unquam, quae per Gallienum evenerant, acciderent, muris Urbem quam validissimis laxiore ambitu circumsepsit; simulque usus porcinae carnis, quo plebi Romanae affatim cederet, prudenter munificeque prospectavit; deletaeque fiscales & quadruplatorum, quae Urbem miserabiliter affecerant, calumniae, consumtis igni tabulis monumentisque hujusmodi negotiorum; atque ad Graeciae morem decre-

lis & gynaciariis & procuratoribus. Et lib. IX. tit. *de falsa moneta.* SCHOTT. *Salmasius* ad *Vopisci* Aurel. cap. XXXVIII. & *Gutherius* de Off. Dom. Aug. lib. III. cap. XIX. Veritatem historiae firmabit *Eutrop.* lib. IX. cap. XIV. si pro *interfecto* legere licuerit *praefecto.*

Nummariam notam corrosissent.] Hoc est, *Nummos corrosissent,* ut ponderis quantitatem minuerent. ANNA.

Septem fere millia bellatorum confecerint.] *Vopiscus* in Aureliano: *Fuit sub Aureliano etiam Monetariorum bellum Felicissimo Rationali auctore: quod acerrime severissimeque compescuit, septem tamen millibus suorum interemptis.* Vide & ipsius Aureliani epistolam, quae ibidem posita est. EAD.

7 *Fanum Romae soli magnificum.*] *Vopiscus: Templum Solis magnificentissimum constituit.* EAD. Ille locus exstat cap. XXXIX. cum idem dixisset cap. XXXV. *Templum Solis fundavit, & Pontifices roboravit.* Lege levi mutatione & transpositione litterae *cooptavit,* quae vox, uti norunt omnes, de lectione Pontificum propria. *Scaliger* ad *Euseb.* p. 239. volebat: *porticibus roboravit.* quod merito displicuit *Salmasio,* qui nescio an melius receptam defendere fuit conatus. ARNTZ.

Quae per Gallienum evenerant.] *Vopiscus*: *Quum videret posse fieri, ut aliquid tale iterum, quale sub Gallieno evenerat, proveniret, adhibito consilio Senatus, muros Urbis Romae dilatavit.* Timebat autem Barbarorum in Italiam irruptionem. ANN.

Laxiore ambitu circumsepsit.] *Ut quinquaginta prope millia murorum ejus ambitus teneant. Fl. Vopiscus,* qui de his omnibus copiose. SCHOTT.

Prudenter munificeque prospectavit.] *Vopiscus* apertius: *Idem Aurelianus & porcinam carnem populo Romano distribuit, quae hodieque dividitur.* Fuit tum institutus praefectus dividendae porcinae, cujus meminit *Zozimus.* lib. II. Λουκιανὸς τῶ χοιρείου κρέως ὢν χορηγὸς *Lucianus porcinae carnis praebitor fuit.* ANNA.

Quadruplatores.] *Vopiscus* etiam delatores *Quadruplatoribus* addit: quem lector cum his *Victorianis* componet, & tanquam cum Bitho Bacchium committet. *Asconius* Verrina III. *Quadruplatores, accusatores sive delatores criminum publicorum sub poena quadrupli: sive quod ipsi ex damnatorum bonis quos accusaverant, quartam partem consequebantur.* Eadem ille in divinationem *Ciceronis. Plautus* Persa,

Ubi quadruplator quempiam injexit manum.

SCHOTT. *Vopiscus* quem hic transcribit: *Item quadruplatores ac delatores ingenti severitate persequutus est: tabulas publicas ad privatorum securitatem exuri in foro Trajano semel jussit.* ANNA.

Consumptis igni tabulis, monumentisque hujuscemodi negotiorum.] Nimirum, ut pessimi Principum obliterata aerarii monumenta e latebris suis protrahunt; sic eadem bonae potestates igne consumunt, tanquam calumniandi materiem unicam: ut prolixe probavimus ad *Taciti* lib. XIII. Annal. cap. XXIII. GRUT. Et similem in aliis Principibus liberalitatem laudat *Gronovius* de Pec. Vet. lib. IV. cap. III.

Ad gratiae morem.] Adulterata lectio: quare res sibi suas habere jubeo ademptis clavibus. Repono invito MSC. *ad Graeciae morem,* id est Atheniensium. Significat enim totiens decantatam legem ἀμνηστίας Atheniensibus primum Thrasybulo auctore usurpatam, de qua *M. Tullius* Philippica I. quem *Cic.* locum hic *Vopiscus* & *Orosius* lib. II. cap. XVII. & lib. VII. cap. VI. laudant, & *M. Vellejus Paterculus* lib. II. *Et illud,* inquit, *decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum a Cicerone oblivionis praeteritarum rerum decreto Patrum comprobatum est. Plutarchus* Polit. τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα scitum illud Atheniensium vocat. Subscribo igitur sententiae *Fr. Fabricii* eruditissimi viri; vehementer falli eos qui in *Cicero-*

decreta abolitione, inter quae avaritiae peculatum, provinciarum praedatores, contra morem militarium, quorum e numero erat, 8 immane quantum insectabatur. Qua caussa ministri scelere, cui secretorum officium crediderat, circumventus, apud Caenofrurium interiit, cum ille praedae conscientia delictique, scripta callide composita Tribunis, quasi per gratiam, prodidisset, quibus interfici 9 jubebantur, illique eo metu accensi facinus patravere. Interea milites, omisso Principe, Legatos statim Romam destinant, uti suopte 10 arbitratu Patres Inperatorem deligerent. Quibus hoc ipsorum potissimum convenire munus respondentibus, rursum legiones ad

ne Μὴ μνησικακεῖν pro ἀμνηστίαν substituerunt. lege *Val. Max.* lib. IV. cap. I. *Corn. Nepotem* Thrasybulo, & *Xenoph.* lib. II. ἑλληνικῶν. *Justinum* lib. V. SCHOTT. *Vopiscus: Amnestia etiam sub eo delictorum publicorum decreta est de exemplo Atheniensium.* ANNA.

Avaritiae peculatum, provinciarum praedatores.] *Vopiscus. Fures provinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum est persequutus, ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusque puniret.* EAD.

Militarium.] Pro *militum.* Non semel. Ut & alii Scriptores ejusdem seculi. EAD.

Quantum spectabatur.] Puto legendum *sectabatur*, vel potius *insectabatur*, omissa praepositione a librario in praecedenti voce *quantum* absumpta. *Fures provinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum est persequutus, ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusque puniret. Vopiscus.* Ubi noster *contra militarium morem* legisse videtur. SCHOTT. An fuit *suspectabatur?* aut, ut *Schotto* videbatur, *sectabatur* vel potius *insectabatur.* GRUT. & SYLB. Et hoc sequitur *Salmasius* quoque ad *Vopisc.* Aurel. cap. XXXIX.

8 *Ministri scelere.*] *Olivarius Mnesthei* legendum censebat. & sane *Mnestheus* a *Flavio Vopisco* appellatur, notarius secretorum: qui breve nominum conscripserit & manu Mucaporis interficiendum curarit. SCHOTT. Quod non necesse. Hunc *Erotem* nominat *Zozimus.* ANNA. Nil muta. *Vopisc.* in Tacit. cap. II. *Interfecto fraude Aureliano calliditate* servi *nequissimi.*

Caenofrurium.] *Caenophrurium* (sic enim imprimitur) mansionem inter Heracleam & Byzantium. In *Antonii Schoonhovii* viri diligentissimi *Eutropio Zenophrurium* ex MSS. reperias. SCHOTTUS. Καινὸν φρούριον, vel unica voce Καινοφρούριον, id est, *novum castellum*, munitissimum hoc castellum scribit *Polybius*, & in eo gazam suam Mithridatem habuisse. ANNA. *Scalig.* ad *Euseb.* p. 240. Comm. ad *Lactant.* de Mort. Pers. cap. VI. & *Jornandes* de Regn. succ. p. 699.

Scripta callide composita.] *Breve nominum mixtis iis quibus Aurelianus vere irascebatur, cum iis de quibus nihil asperum cogitabat. Vopiscus*, quem vide. ANNA.

9 *Omisso Principe.*] Pro, amisso, ut alias saepe, num. XI. Inf. contra *amisso* posuit pro *omisso*, nisi mendosus liber, num. XXXVII. sic & *retracto* pro *detracto*, alibi, nisi forte scribae culpa, quam praestare non debeo, acciderit. SCHOTT. & GRUT. Clar. *Burman.* ad *Phaedrum* lib. I. fab. XIII.

Uti suopte arbitratu Patres.] *Vopiscus. De Imperatore deligendo exercitus retulit ad Senatum, idcirco quod nullum de his faciendum putabat qui tam bonum principem occiderant. Verum Senatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit, sciens non libenter jam milites accipere Imperatores eos quos Senatus elegerit. Denique id tertio factum est, ita ut per sex menses Imperatorem Romanus orbis non habuerit.* ANNA.

Deligerent.] *Dilegerent* malo ex *Sexto Pompejo* lib. IV. de Verb. Signific. SCHOTT.

10 *Ipsorum potissimum convenire munus.*] Olet glossam τὸ *convenire.* Delere tamen aut oblitterare non ausim sine libris. Post *electionem* vel *legendi jus* credo scripsisse, non *legiones*, & statim *certabatur.* SCHOTT. Illud *convenire* hic quoque expunxit *Casaub.* ad *Vopisc.* Aurel. cap. XL. Laborat sine dubio sententia, cui leviori opera succurri posset, si scribamus *ipsorum uni*, quae ultima vox ob similitudinem duarum praecedentium litterarum absorpta est, ut velit, munus Inperatoris potissimum convenire uni ex militibus. Petierant nempe Legiones, ut Senatus *ex suo ordine Principem legeret* apud *Vopiscum* in Tacito cap. II. illi hoc detrectarunt, cum renunciarent, ex militibus potius hoc fieri debere. ARNTZ.

11 *Ita*

ad eos rejiciunt. Ita utrimque pudore ac modestia decertabatur, 11 rara in hominibus virtute, rebus praesertim hujusmodi, ac prope ignota militibus. Tantum ille vir severitate atque incorruptis arti- 12 bus potuit, ut ejus necis auctoribus exitio, pravis metui, simulata dubiis, optimo cuique desiderio, nemini insolentiae aut ostentationi esset. Atque etiam soli, quasi Romulo, interregni species obvenit, longe vero gloriosior. Quod factum praecipue edocuit, cuncta in 13 orbis

11 *Ita utrimque pudore ac modestia decertabatur.*] Inde *honestissimum certamen* appellatum *Plinio* lib. VII. Epist. VII. *speciosum* vero eidem Panegyrico ad Trajanum capite LXXIX. m. videatur & *Symmacchus* lib. I. Epistol. LXXXVI. f. lib. IV. Epist XXXIX. m. *P. Syrus:*

Humanitatis optima est certatio.

GRUT.

12 *Simulata dubiis.*] Fuit cum divinarem leg. *simul & dubiis.* videbam enim facile aliquid corruptum, referendumque ad *Aurelianum*, non ad *necis.* Latine enim dixisse oportuit, *ut necis suae auctoribus*, nisi soloecismum facere voluerit. post tamen subiit *Victorem* forte declinasse *neces* nominandi casu, pro *nex*, ἀρχαικῶς. Quod si verum esse persuadeo, *simulata* recte habet, significatque sparsum quasi de morte illius rumorem, ut dubii deposita persona qua tegebantur, cognosci queant. Inf. malim *praecipue docuit*: repetita enim praeced. vocis littera videtur. Pro *nequeat* male in MS. *neque*; quod mendum ex compendiis natum quis non videt? forte repererat *nequit.* *Tacitum* autem *Corn.* prudentissimum scriptorem est imitatus, ut verba prope appendere voluisse videatur: Sic enim ille de Vespasiano III. Annali, re altius propter elegantiam a nobis repetita: *praecipuus astricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque: obsequium inde in Principem, & aemulandi amor, validior quam poena ex legibus & metus: nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices; ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora; sed nostra quoque aetas multa laudis & artium imitanda posteris tulit.* Reliqua luxata & mutila. De rerum omnium conversione disputat eleganter Pythagoras apud *Ovid.* lib. XV. Transformat. ubi περὶ μετεμψυχώσεως - - -

Nihil est toto quod perstet in orbe.
Cuncta fluunt, &c.

Mitto & Platonicum annum Magnum, SCHOTTUS. Hic hiatum codicis notaverat *Casaubonus* ubi scriptum: *Ut ejus - - - - - necis Auctoribus.* Atque ipsi desiderari videbatur vocabulum *mors* aut simile aliud. Sine quo, ajebat, ruit tota periodus. Verum nullum ego hic vitium, nullum defectum agnosco. *Ut ejus necis auctoribus exitio.* Notandum tantum *necis* hic in nominandi casu pro *nex*, ut veteres loquebantur. De Aureliani autem *nece* hic loquitur *Victor*; quod ideo moneo quia doctissimus *Salmasius* de *nece* Romuli hoc putavit intelligendum. *Simulata dubiis* autem sparsi rumores quasi de morte illius, ut *dubii* deposita persona, qua tegebantur, cognosci possent. ANNA. Neque haec verba ad quemquam alium, quam ad ipsum Aurelianum sunt referenda, qui vitae integrirate tantum effecerat, ut etiam mortis ipsius Auctores deinde punirentur. *Ejus* enim pro *suus* & vice versa saepe poni notum est, & docuerunt *Ernstius* ad *Nepot.* Att. cap. X. §. 4. *Barthius* ad *Rutilium* lib. I. vers. 292. Viri Docti ad *Justinum* lib. XI. cap. XI. §. 11. & nos supra ad Vir. Ill. cap. XXII. §. 2. Si de nece cum *Schotto* cogites; non video, quomodo recte dicatur, eam *metui*, *desiderio*, *insolentiae* & *ostentationi* fuisse. Quaenam enim quaeso esset *insolentia* vel *ostentatio* culpa aliorum interfici? nec mors ejus *desiderio* erat, cum optimus quisque longiorem ei vitam precaretur, multo minus pravis *metui*, qui hac re potius delectabantur. Refer igitur ad Aurelianum, & scribe: *stimulo dubiis*, id est, incitamento fuit, calcar dubiis subdidit, ut virtutem sequerentur. Ita passim *stimulus* ponitur. Pro omnibus videatur *Broukh.* ad *Tibull.* lib. II. El. IV. vers. 29. *Dubii* erunt, qui in utramque partem versantur, nescientes, quid potius amplectantur, virtutes an vitia, inde eos medios inter *pravos & optimos* collocat *Victor.* Nota *Casauboni* & *Salmasii*, quos memorat Anna, videatur ad *Vopisci* Tacit. init. ARNTZ.

Soli quasi Romulo.] *Vopiscus* in Tacit. initio: *Quod post excessum Romuli novello adhuc Romanae Urbis inperio factum, Pontifices, penes quos scribendae historiae potestas fuit, in litteras retulerunt, ut interregnum, dum post bonum principem bonus alius quaeritur, iniretur, hoc post Aurelianum, habito inter Senatum, exercitumque Romanum non invido, non tristi; sed grato religiosoque certamine sex totis mensibus factum est.* ANNA.

 Longe

orbis modo verti, nihilque accidere, quod rursum naturae vis ferre nequeat aevi spatio. 14 Adhuc virtutibus Principum res tollati facile, vel afflictas, easque firmiores praeceps vitiis dari.

Longe vero gloriosior.] Quod nullae in hoc seditiones quae in Romuli interregno agitatae sunt. EAD.

13 *Cuncta in orbis modo verti.*] De eo naturae tacito recursu, multa nos ad *Tacitum* lib. III. Annal. cap. LV. *Nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis; ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur.* GRUT. Sic *Salomon* in divino illo libello, qui Ecclesiastes inscribitur, cap. I. vers. 9. ANNA. *Salm.* ad *Spart.* Sev. cap. XVIII.

14 *Praeceps.*] Adverbialiter, ut alibi. ANNA.

CAPUT XXXVI.

ARGUMENTUM.

Inperator creatur, Aureliani necis auctores excruciat, & moritur Tacitus, & inperium invadit ejus frater Florianus.

1 Igitur tandem Senatus, mense circiter post Aureliani interitum sexto, Tacitum e consularibus mitem sane virum, Inperatorem creat, cunctis fere laetioribus, quod militari ferocia legendi jus Principis Proceres recepissent. 2 Quae tamen laetitia brevis, neque exitu tolerabili fuit. Namque Tacito confestim a ducentesima regni luce

1 *Inperatorem creat.*] An. U. 1027. post C. 275. ANNA.

Cunctis fere laetioribus.] *Vopiscus* in Tacito. *Nec tacendum est, & frequenter intimandum, tantam Senatus laetitiam fuisse quod eligendi principis cura ad ordinem amplissimum revertisset, ut & supplicationes decernerentur & hecatombe promitteretur a singulis.* EAD.

Militari ferocia.] At quo modo *militari ferocia?* cum curam illam saepius ad exercitum Senatus, & ad Senatum exercitus refuderit, donec coacti patres. EAD. Apertior esset sententia, si interserere liceret *a militari ferocia*, pro post. In sua manu habebat senatus id, quod antea feroces milites faciebant.

Legendi jus Principis.] De contentione Senatus &

luce Tyanae mortuo, cum tamen prius auctores Aureliani necis, maximeque Mucaperem ducem, quod ipſius ictu occiderat, excru-

ciaviſſet, Florianus ejusdem frater, nullo Senatus ſeu militum conſulto Inperium invaſerat,

& militum, & de ſententia Taciti Imperatoris *Vopiſcus* Aureliano: de interregno Aureliani caedem ſequuto idem initio Taciti. SCHOTT.

2 *A ducenteſima regni luce.*] Imperavit menſibus ſex, diebus viginti. *Vopiſus*, & *Eutropius* menſibus tantum ſex, minus vere. ANNA.

Tyanae.] In Capadocia. Infra Epitome ait Tarſi mortuum. EAD.

Mortuo.] Interemptus eſt inſidiis militaribus, ut alii dicunt, ut alii, morbo interiit. Vide *Vopiſcum*. EAD.

Cum tamen prius auctores Aureliani necis.] *Vopiſcus. Et prima quidem illi cura Imperatoris facti haec fuit, ut omnes qui Aurelianum occiderant, interimeret, bonos malosve, quum jam ille vindicatus eſſet.* Apud *Zozimum* tamen legas Probum Imperatorem de iis, qui Aurelianum interfecerant, poenas ſumpſiſſe. EAD. Hoc quidem verum eſt, ſed ille tantum reliquias interfectorum delevit, qui poſt Tacitum ſupererant. *Vopiſcus* in Probo cap. XIII.

Mucaperem ducem, quod ipſius ictu.] *Malitia Notarii ſui, & manu Mucaperis interemptus eſt. Vopiſcus.* Exſtat Aureliani epiſtola ad *Mucaperem* apud eundem *Vopiſcum*. ANNA.

Nullo Senatus.] *Vopiſcus: Non Senatus auctoritate; ſed ſuo motu, quaſi haereditarium eſſet Inperium.* EAD.

CAPUT XXXVII.

Argumentum.

Inperator fit, Galliam - - - - vinetis replet, Barbarorum gentes atterit, Saturninum & Bonoſum dominatum tentantes caedit & trucidatur Probus.

Qui

1 Qui uno menſe aut altero vix retentata dominatione apud Tarſum 2 ab ſuis interficitur. Poſt quem Probum in Illyrico factum accepere, ingenti belli ſcientia exercitandisque varie militibus, ac 3 duranda juventute prope Hannibalem alterum. Namque ut ille oleis Africae pleraque per legiones, quarum otium Reipublicae atque ductoribus ſuſpectum rebatur, eodem modo hic Galliam Pannoniasque & Moeſorum colles vinetis replevit; poſtea ſane quam Barbarorum attritae gentes ſunt, quae noſtris principibus ſuorum ſcelere interfectis,

1 *Uno meuſe aut altero.*] Duobus menſibus, & diebus vigiuti in imperio fuit. *Eutropius.* ANN.

Retentata.] Sic veteres, pro *retenta.* Infra quoque *Tarſum* absque ſpiritu. *Vopiſcum* autem ſequitur, nam Tarſi mortuum Tacitum Auctor vulgata Epitoma. SCHOTT.

Tarſum.] In Cilicia. ANNA.

Ab ſuis interficitur.] Cum Probum Imperatorem factum accepiſſent. Vide *Zozimum* & *Vopiſcum*, a quibus hic *Victor* diſſentit. EAD. Adeoque hic reponendum: *Ab ſuis interficitur, poſtquam Probum*, conjunctis vocibus, quae vulgo diviſim leguntnr, contra mentem auctoris, cum *occiſus ſit* Florianus *a militibus, qui Probum audierant inperare, quem omnis exercitus legerat*, uti eſt apud *Vopiſc.* in Florian. cap. I. & in Probo cap. X. ARNTZ.

2 *In Illyrico factum.*] Imo in oriente. Nam Probus Syriam, Phoenicem, Palaeſtinam & Aegyptum tunc obtinebat. Vide *Zozimum. Vopiſcus* etiam ab orientalibus exercitibus Imperatorem factum ſcribit. Putabam legendum: *In Illyrico natum.* Nam Sirmio oriundus Probus. Factus eſt eſt autem Imperator an. U. C. 1028. poſt. C. 276. ANNA.

3 *Ut ille oleis.*] Ita repoſui; nam MSS. *ut ille utile olei*, corrupte altera voce repetita. Ne quis autem in Italia novellaret cavit Domitianus. *Sueton.* cap. VII. & cauſam alibi reddit *Philoſtratus.* De oleis quoque vide quaedam in Alexandro Severo *Lampridii.* Mox forte melius *ductoribus*, quam *doctoribus*, & *ab exercitu.* SCHOTT.

Otium Reip. atque doctoribus ſuſpectum.] Non male *Schottus*, *ductoribus* & vero otium militare omnium aliorum progenerare negotium, non parce oſtendi ex Graeca Latinaque hiſtoria in Commentariis ad lib. I. Annal. *Taciti*, cap. XVI. m. GRUT. Hannibal quo ne legiones otioſae eſſent multa Africae loca oleis conſevit. ANN. Adde Doctiſſimum *Berneccerum* ad *Juſtinum* lib. XX. cap. I. §. I.

Eodem modo hic Galliam, Pannoniam, & Moeſorum colles.] *Vopiſcus: Gallis omnibus & Hiſpanis ac Britannis, hinc permiſit ut vites haberent, vinumque conficerent.* Poſt Domitianum qui primus ne quis in Italia novellaret edixerat, ubi obſervatum fuit ut promiſcui non eſſet juris vites inſtituere; ſed eorum tantum qui ab Imperatore veniam impetraſſent. ANNA.

Poſtea ſane quam.] Ait repletos vinetis colles, poſtquam Barbaros Saturninumque & Bonoſum devicit, & ſic intelligenda vox *hinc*, quae ſupra in loco *Vopiſci.* De Barbaris, quos vicit Probus, fuſe *Vopiſcus.* EAD.

Satur-

fectis, inruperant; simul caesis, Saturnino per Orientem, Agrippinae Bonoso exercitu, nam utrique dominatum tentaverant, sumta, cui duces praeerant, manu. Qua caussa receptis omnibus pacatisque dixisse proditur, brevi milites frustra fore. Hinc denique 4 magis irritati paullo cis sextum annum apud Sirmium trucidavere, cum ad siccandam lacunis ac fossa urbem ipsi patriam adigerentur, quae palustri solo hiemalibus aquis corrumpitur. Abhinc militaris 5 potentia convaluit, ac senatui inperium, creandique jus Principis ereptum ad nostram memoriam; incertum an ipso cupiente per desidiam, an metu seu dissensionum odio. Quippe amisso Gallieni e- 6 dicto, refici militia potuit, concedentibus modeste legionibus, Tacito regnante, neque Florianus temere invasisset, aut judicio, manipularium cuiquam, bono licet, inperium daretur, amplissimo ac tanto ordine in castris degente. Verum dum oblectantur otio, si- 7 mulque divitiis pavent, quarum usum affluentiamque aeternitate majus putant, munivere militaribus ac paene Barbaris viam in se ac posteros dominandi.

Saturnino.] Hic alius ab eo qui Gallieni temporibus Imperium invasit: dux fuit limitis orientalis, quo de *Fl. Vopiscus*: de altero *Treb. Pollio*, hunc vero *Bonosum* natum dicebat Aurelianus, ut biberet, non ut viveret. *Vopiscus* Bonoso & Probo. SCHOTT. Hunc locum ita scribit *Theod. Marcilius* ad *Suetonium* Domit. cap. VII. *Caeso Saturnini per Orientem, Agrippinae Bonosi exercitu (n. u. d. t.) sumta, cui duces praeerant manu, eaque caussa*, &c.

Brevi milites frustra fore.] Hoc est, brevi milites inutiles fore. *Vopiscus*: *His addidi* (sic lego non *addidit*. Etsi aliter viri docti) *dictum ejus grave, si unquam eveniat salutare, Reipublicae brevi milites necessarios non futuros.* ANNA.

4 *Paullo cis sextum annum.*] Imperavit annos sex, menses quatuor. *Vopiscus* annos quinque tantum tribuit. EAD.

Cum ad siccandam lacunis ac fossa Urbem.] *Vopiscus*: *Nam cum Sirmium venisset ac solum patrium effoecundari cuperet & dilatari, ad siccandam quandam paludem multa simul millia militum posuit, ingentem parans fossam, qua dejectis in altum navibus, loca Sirmiensibus profutura siccaret. Hoc permoti milites confugientem eum in turrem ferratam, quam ipse speculae causa editissimam exaedificaverat, interemerunt anno imperii sui quinto.* EAD.

Ipsi.] Probo. Supra *Vopiscus*: *Patrium solum.* EAD.

Palustri solo.] *Paludes plerasque siccavit, atque in his segetes agrosque constituit*, *Vopiscus*. SCHOTT.

5 *Militaris potentia.*] Militum potentia; nam ad eos rediit jus creandi principis, quod Patres in Tacito Augusto creando receperant. ANNA.

6 *Amisso.*] Pro *omisso*. ut ante contra usurpare diximus. *Edicto*, quo vetabantur militare Patres supra. SCHOTT.

Refici militia potuit.] Ait abrogato edicto Gallieni militia restaurari potuit, exercitu modeste patribus cedente, regnante Tacito, neque senatu in castris conversante, Florianus motu suo imperium occupasset, neque id in judicio, cuiquam militum quamvis bono, datum fuisset. ANNA.

7 *Simulque divitiis pavent, quarum usum affluentiamque aeternitate majus putant.*] Unde & apud *Sallustium* Catilin. cap. LII. Cato: *Sed per Deos immortales, vos ego appello, qui semper domos, villas, signa, tabulas vestras pluris quam rempublicam fecistis*, &c. Adeatur *Tacitus* lib. VI. Annal. cap. XXVII. m. ubi nos de hac desidia prolixius. GRUT.

Aeternitate majus.] Pro *majus*, *magis* substitue. SCHOTT. Nihil muta, est Enallage generis optimis quibusque Scriptoribus usitata *usum & affluentiam putant majus*, duo substantiva diversi generis sibi adjungunt neutrum adjectivum, de qua constructione vide post alios *Wopkens* Lect. *Tull.* lib. II. cap. VII. p. 162.

Militaribus.] Id est, militibus. Jam saepius. ANNA.

CAPUT XXXVIII.

Argumentum.

Ad Galliae munimentum Carinum majorem filium mittit, Numeriani comitatu in Mesopotamiam pergit, & fulminis tactu conflagrat Carus.

1 Igitur Carus Praefectura pollens Praetorii, augusto habitu, liberis 2 Caesaribus Carino Numerianoque. Et quoniam cognita Probi morte Barbarorum quique opportune invaserant misso ad munimentum Galliae majore filio, Numeriani comitatu in Mesopotamiam per-

1 *Praefectura pollens Praetorii.*] *Praefectus praetorii a Probo factus. Vopiscus.* ANNA.

Augusto habitu.] Omissum forte *induitur*, vel simile: mutila alioqui oratio. Post lege *opportuna invaserant* accusandi casu, id est, sibi & finibus suis proxima. *Mesopotaniam* perpetno scribit per N vetus codex. Mox *inconsultae* per diphtongum idem. SCHOTT. Fortasse nocuit loco vox insolens, suitque, *augustatur habitu.* nec enim auctori huic novum fingere vocabula. GRUT- Nisi malis legere: *Augustus habetur.* Creatus Imperator an. U. C. 1034. post C. 282. ANNA.

Liberis Caesaribus Carino Numerianoque.] *Liberis Caesaribus nuncupatis. Vopiscus.* EAD.

2 *Opportune.*] Ita fere fit; mutato Principe ostenditur licentia turbarum, tam domesticis, quam extraneis. Domesticorum discordias examinavi ad *Taciti* librum I. Annal. cap. XVI. Extraneorum ad illa ejusdem Auctoris lib. II. cap. LXIV. *Rhescuporis audita mutatione Principis, immittere latronum globos*, &c. GRUT. Frustra hunc locum tentavit Doct. *Schottus*, ea enim sententia, qua voluit *Gruterus*, exponendus est, ut *opportune* sit opportuno tempore, idonea occasione. *Cicer.* pro Cluen. c. LX. *Opportune adest homo summa fide. Curtius* lib. VI. cap. VI. §. 12. *Cujus materia opportune alebatur. Symmachus* lib. II. Epist. LXXXI. *Ut opportune singulis, quae missa sunt, offerantur.* Et ita passim *Terent.* Necesse non fuisset addere *Victorem* barbaros *opportuna* loca invasisse, cum illud vel ipso tacente intelligi potuisset, quis enim tam amens hostis, qui talia negligeret, ut nemine resistente proxima quaeque finibus suis occuparet. ARNTZ.

Misso ad munimentum Galliae majore filio.] Carino *Vopiscus: Et ita quidem ut Carinum ad Gallias tuendas cum viris lectissimis destinaret, secum vero Numerianum adolescentem, cum lectissimum, tum etiam disertissimum, duceret.* ANNA.

Numeriano comitatu.] Aut generandi casu *Numeriani*, aut *comitatus* legendum videtur. SCHOTTUS. & SYLB. Vel *Numeriano comitante.*

Pergit protinus.] Quid si *protenus* scripserit? quomodo veteres litteratores adverbium loci distinguunt. SCHOTT. Si Veterum Grammaticorum acumen sequamur, non quidem hic *protenus*, sed *protinus* scribendum erat, id est, statim pergit in Mesopotamiam. Sic enim *Servius* ad *Virgil.* I. Ecl.

pergit protinus, quod ea Perſarum quaſi ſolenni bello ſubeſt. Ubi 3 fuſis hoſtibus, dum gloriae inconſulte avidior, Cteſiphonta urbem Parthiae inclytam transgreditur, fulminis tactu conflagravit. Id 4 quidam jure ei accidiſſe referunt. nam cum oracula docuiſſent, adusque oppidum memoratum perveniri victoria licere, longius delatus poenas luit. Proinde arduum fatalia devertere, eoque futuri notio 5 ſuperflua. At Numerianus, amiſſo patre ſimul confectum aeſtimans 6 bellum, cum exercitum reductaret, Apri Praefecti Praetorio ſoceri inſidiis exſtinguitur. Quîs caſum detulit adoleſcentis oculorum 7 dolor. denique diu facinus occultatum, dum clauſum lectica 8 cadaver, ſpecie aegri, ne vento obtunderetur acies, geſtabatur.

Ecl. verſ. 13. Protenus *per e adverbium loci*, *per i* protinus *adverbium temporis*, quae ultima ſignificatio ad hunc locum pertinet. Adde *Fl. Clarum* Grammaticum de Latin. p. m. 239. *Brantium* ad *Caeſar.* lib. II. Bell. Gall. cap. IX. *Dausq.* de Orthogr. part. II. p. 255. & *Barthium* ad *Statium* lib. III. Theb. verſ. 43. Haec diſtincto ſi vera eſt, multa loca in optimis quibusque Editionibus erunt depravata, ſed malim credere, figmentum eſſe Grammaticorum; neque enim posſum excogitare, cum utraque vox ex *tenus* ſit conſtituta, cur illa *e* retineret, haec vero in *i* mutaret. ARNTZ.

3 *Avidior.*] *Vopiſcus: Verum cum avidus gloriae, praefecto ſuo maxime jurgante, qui & ipſius & filii ejus quaerebat exitium, cupiens imperare longius progreſſus eſt, ut alii dicunt morbo, ut plures fulmine interemptus eſt.* ANNA.

Urbem Parthiae.] Perſarum. De *Cteſiphontae* urbis fato *Vopiſcus* Caro extremo & *Pomponius Laetus* in Diocletiano. Poſt *futuri notio perflua* MS. depravate pro *ſuperflua*. Elegans de divinatione ſententia, qua de eodem modo *Cicero* & *Ammianus* lib. XXI. initio. SCHOTT.

4 *Nam cum oracula docuiſſent.*] *Vopiſcus*, poſtquam Calphurnii epiſtolam recitavit, quae aegritudine mortuum Carum ſcribit: cap. IX. *Hanc ego*, inquit, *epiſtolam idcirco indidi quod plerique dicunt vim fati quandam eſſe ut Romanus princeps Cteſiphontem tranſire non poſſit: Ideoque Carum fulmine abſumptum quod eos fines transgredi cuperet, qui fataliter conſtituti ſunt.* Atqui ut optime ibidem *Caſaubonus*, conſtat Romanos ultra Cteſiphontem & Tigrim provincias habuiſſe Transtigranas, quas a Galerio partas, reſtituit Perſis Jovianus.

5 *Arduum.*] Difficile. EAD.

6 *Apri Praefecti.*] Corruptus & hic vetus codex. *A praefecti* omiſſa altera ſyllaba, quod ſequens dictio ab iisdem elementis inchoaret. Dictus autem *Arrius Aper Vopiſco* Numeriano, qui & de *Apro* fatali multa. SCHOTT. *Factione Arrii Apri ſoceri ſui, qui invadere conabatur imperium, occiſus eſt. Vopiſcus.* ANNA.

7 *Quîs caſum detulit.*] Quibus Apri inſidiis cauſſam & occaſionem detulit Numeriani oculorum dolor. SCHOTT. Quibus inſidiis *caſum*, id eſt, occaſionem, dedit Numeriani dolor oculorum. Hunc dolorem contraxerat Numerianus, quod nimio fletu oculos corrupiſſet. ANNA.

8 *Specie aegre vento.*] Edendum curavi *ſpecie aegri; ne vento*, vere. SCHOTT.

CAPUT · XXXIX.

ARGUMENTUM.

Ob ſapientiam deligitur, ex auro primus veſtem quaerit, ſerici • • • • vim plantis concupiſcit, dominus & Deus dicitur, adoratur, Carino ſuorum ictu intereunti congreditur, Maximianum Inperatorem jubet, bellorum mole urguetur, & inperium ponit Diocletianus.

1 Sed poſtquam odore tabeſcentium membrorum ſcelus proditum eſt, Ducum conſilio Tribunorumque Valerius Diocletianus domeſticos regens ob ſapientiam deligitur, magnus vir, his moribus tamen: 2 Quippe qui primus ex auro veſte quaeſita, ſerici ac purpurae 3 gemmarumque vim plantis concupiverit. Quae quamquam plus quam civilia, tumidique & affluentis animi, levia tamen prae caeteris. 4 Namque ſe primus omnium poſt Caligulam Domitianumque Dominum

1 *Odore tabeſcentium.*] *Foetore tamen cadaveris res eſſet prodita. Vopiſcus.* ANNA.

Domeſticos regens.] *Vopiſcus* Numeriano. Hi Comites dicti, viri illuſtres *Ammiano* lib. XXI. & XXVI. vide Tit. de Domeſticis Protectoribus XII. Codic. *Suidae* οἰκειακοὶ ςρατιῶται dicuntur. SCHOTT. *Domeſticos tunc regentem. Vopiſcus. Domeſtici* autem dicebantur milites, qui non in acie; ſed *domi* lateris protegendi ſacri curam habebant. Eorum alii equites, alii pedites fuerunt. Qui vero in acie protegere latus principis ſolebant, *protectores* dicebantur. ANNA.

Deligitur.] An. U. C. 1036. poſt C. 284. EAD.

His moribus.] Sic ſupra alicubi, & *Terentius.* EAD.

2 *Primus ex auro veſte quaeſita.*] Infra tamen Epitome ait Aurelianum primum aurata omni veſte uſum. EAD. *Plantis* mox expone pro *pedibus*, & lege Commentatores ad *Vopiſci* Aurel. c. XLIX.

4 *Poſt Caligulam poſt Domitianumque.*] Veteris libri ſcriptura haec eſt, alterutra praepoſitio delenda. Mox *communem habitum ſupergreſſi* dixit, pro, de privatis facti illuſtres, & in omnium oculis verſantes, dignitateque praeſtantes. Noſtrate proverbio eleganter haec exprimuntur:

Als niet coemt tot iet:
Kent iet hem ſelven niet.

Claudianus:

Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum. SCHOTT. *Schottus* edidit: *omnium Caligulam poſt, Domitianumque*, eumque ſecutus *Scaliger* ad *Euſeb.* p. 244. & *Caſaub.* ad *Vopiſci* Numer. cap. XIII. neſcio an melius.

Caligu-

num palam dici passus, & adorari se, appellarique uti Deum. Quîs rebus, quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos quosque, maxime ubi alta accesserunt, superbia atque ambitione inmodicos esse. Hinc Marius Patrum memoria; hinc iste nostra, com- 6 munem habitum supergressi, dum animus potentiae expers, tanquam inedia refecti, insatiabilis est. Quo mihi mirum videtur, no- 7 bilitati plerosque superbiam dare, quae gentis Patriciae memor, molestiarum, quîs agitatur, remedio, eminere paullulum pluris habet. Verum haec in Valerio obducta ceteris bonis, eoque ipso 8 quod Dominum dici passus, parentem egit; satisque constat, prudentem virum edocere voluisse, atrocitatem rerum magis, quam nominum efficere. Interim Carinus eorum, quae acciderant, cer- 9 tior, spe facilius erumpentes motus sedatum iri, Illyricum propere Italiae

Caligulam.] Supra in Caligula cap. III. num. 10. *Hic elatus Dominum dici atque insigne regni capiti nectere tentaverat.* ANNA.

Domitianum.] Supra in Domitiano cap. XI. num. 2. *Quippe qui se Dominum Deumque dici coëgerit, quod confestim ab insequentibus remotum, validius multo posthac deinceps retulere.* EAD. Et *Joannes Rhodius* ad *Scribonium Largum* p. 12.

5 *Compertum habeo, humillimos quosque maxime, ubi alta accessere, superbia atque ambitione immodicos,* &c.] Ratio in promptu: minus idonei sunt ferendo eam mutationem rerum, quae fit ita subito & praeter rationem, uti fere loquitur Cleon apud *Thucydidem* libro III. deinde, immodica elati spe, ita majora semper appetunt, tanquam nullae exstarent in rerum natura vicissitudines rerum, quemadmodum innuit apud eundem scriptorem Lacedaemoniorum legatio, libro IV. tales videlicet si non ore, at corde tamen, iterant: *Major sum, quam cui possit Fortuna nocere.* Verum nos felicitatem istam subitam probe excussimus in Dissertationibus nostris, ad *Taciti* lib. III. Annal. cap. LXVI. *Junio Othoni literarium ludum exercere vetus ars fuit: mox Sejani potentia Senator, obscura initia impudentibus ausis propellebat;* uti etiam ad lib. V. Histor. cap. IX. ubi est: *Antonius Felix per omnem saevitiam ac libidinem jus regium, servili ingenio, exercuit.* GRUT.

6 *Tanquam inedia refecti.*] Id est, tanquam qui se post inediam & longam famem reficiunt, epulis admoti. Et eleganter ait potentiae expertes insatiabiles esse tanquam famelicos qui epulis admoti, fercula integra, & struices patinarias oculis devorant. ANNA.

7 *Quo mihi mirum videtur.*] Cum certum sit humillimos quosque, ubi alta accesserunt, superbia immodicos esse, sibi mirum videri ait multos esse qui nobilitati superbiam tribuant, quae quidem nobilitas gentis patriciae memor aliquantulum supra caeteros eminere pluris facit, remedio scilicet molestiarum quibus agitatur, hoc est, ut molestiis, quibus agitatur, remedium habeat. Nobilitatem autem praecipue molestiis ait agitari, quod illi plures curae, majora pericula subeunda. EAD.

Molestiarum, queîs agitatur, remedio, eminere paullulum pluris habet.] Non absurda profecto ratio, quam pluribus examinavi ad illa Asinii apud *Tacitum* lib. II. Annal. cap. XXXIII. *Nisi forte clarissimo cuique plures curae, majora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum est,* &c. GRUT.

8 *Haec in Valerio obducta caeteris bonis.*] Versum παροιμιώδη Graecorum alludit,

Ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀπωθεῖται ψόγον.

Hoc est, *aliis in bonis hoc avertit dedecus. Cas.* ANNA. *Casaub.* ad *Vopisc.* Numer. cap. XIII.

Parentem egit.] Ait Valerium cum se Dominum dici passus est, eo potius parentem quam tyrannum egisse. ANNA. Se gessit tanquam Parentem. *Justinus* lib. I. cap. VI. §. 16. *Nepotemque in illo magis, quam victorem egit.* lib. VII. c. V. §. 9.

9 *Spe facilius erumpentis metus.*] Lege & interpunge, *spe facilius erumpentes, motus sedatum iri.* & supra *officere.* Non infiteor tamen scriptam lectionem *efficere* defendi posse. mox *ageret* pro regeret positum. SCHOTT. Pro *metus* cum *Schotto* praetulerunt *motus* omnes, qui huic scriptori ad

10 Italiae circuitu petit. Ibi Julianum pulsa ejus acie, obtruncat. Namque is cum Venetos Correctura ageret, Cari morte cognita, Inperium avens eripere, adventanti hosti obviam processit. 11 At Carinus ubi Moesiam contigit, ilico Margum juxta Diocletiano congressus, dum victos avide premeret, suorum ictu interiit, quod libidine inpatiens militarium nuptas adfectabat, quarum infestiores 12 viri iram tamen doloremque in eventum belli distulerant. Quo prosperius cedente, metu ne hujusmodi ingenium magis magisque victoria insolesceret, sese ulti sunt. Is finis Caro, liberisque, Nar- 13 bone patria, Inperium biennii fuere. Igitur Valerius prima ad exercitum concione, cum educto gladio Solem intuens obtestaretur, ignarum cladis Numeriani, neque Inperii cupientem se fuisse, Aprum proxi-

admoverunt manus legitimo consensu. *Motus* de bello tumultuario dici norunt pueri.

10 *Ibi Julianum.*] Ait in Illyrico Julianum victum. Alii in campis Veronensibus. ANNA.

Cum Venetos correctura ageret.] Id est, cum Venetos correctura regeret, cum Venetorum corrector esset. De Correctoribus supra dictum. EAD.

11 *Ilico Marcum juxta.*] Ita scriptum diserte. Quidam *Murgum; Margum* alii in *Eutropio* lib. IX. impresserunt. *Murtium* est in *Vopisci* Carino: qui & occubuisse ait victum a Diocletiano, quicum antea multis praeliis feliciter conflixerat. SCHOTT. *Margus* Moesiae Urbs inter Viminatium Urbem & Aureum montem. ANNA. *Cellar.* Geogr. Ant. lib. II. cap. VIII. *Cassiod.* in Chron. *apud Margum victus.*

Libidine impatiens militarium multas affectabant.] Aliter *libidinis.* loquitur de uno Carino qui matrimonia militum corrumpebat, ut *Eutropius* ait. Emenda igitur *nuptias affectabat*, vel quod propius a veteri scriptura abest, *mulieres affectabatur:* Assentietur facile qui literarum ductus considerabit veteris lectionis, *multas affectabant.* Repererat forte librarius noster *muli. affectabatur.* Ut & mox, *quare* vel *qua re infestiores Viri*, in quo nihil demuto. SCHOTT.

12 *Quo prosperius cedente, metu ne hujusmodi ingenium magis magisque victoria insolesceret; sese ulti sunt.*] Ergo caveant sibi Principes isti Venerei; cum ne feliciras quidem ipsos tueatur, sed magis praecipitet: attendat item prudens; & metuat mutationem status sub Rege suo, maxime alioquin florente, si vitiis istis adfinis fuerit. GRUT.

Liberisque.] Nummeriano & Carino. ANNA.

Narbone patria.] Narbone in Gallia genitum Carum plures crediderunt, ut ex hoc *Sidonii* Carmine de Narbone videre est;

Quidquid Caesaribus ferax creandis
Felix prole virum, simul dedisti,
Natos cum genitore principantes.
Nam quis Persidis expeditionem,
Aut victricia castra praeteribit
Cari principis, & perambulatum,
Romanis legionibus Niphatem
Tum cum fulmine captus Imperator
Vitam fulminibus parem peregit.

Idem voluit & *Zonaras* cum scripsit ex antiquioribus Graecis Κάρος τὸ γένος Γαλάτης ἦν; Sed eos falli putavit *Scaliger* qui ait Carum *Narbonensem* ex Illyrico fuisse: *Narbonam* enim nobilem in Illyrico Coloniam a *Plinio* a *Ptolemaeo* memorari. *Ptolemaeus* in descriptione Illyrici meminit quidem Ναρβῶνας κολωνίας ἐπισήμου. Sed *Plinius* eam *Naronam* non *Narbonam* vocat. vere. *Narona* enim a *Nare*, vel *Narone* fluvio cui apposita. EAD. Haec *Salmasius* ad *Vopisci* Carum cap. IV. Adde Illust. *Spanhemium* de Numism. diss. XII. p. 357. & Cel. *Havercampum* ad *Eutropium* lib. IX. cap. XVIII.

13 *Ad exercitum contione.*] Emendo manuducente *Vopisco* & *Eutropio*, *Tunc habita est ingens contio. Is prima militum contione:* nam *conditione* MSC. depravate turbante librarium antiqua scribendi forma *contione* per Tau. quare misso repudii libello, lectionis illius condirione non utar. SCHOTT. *Jornandes* p. 700. *Ilico Aprum in militum* concione *percussit. Eusebius* Chron. p. 178. *Inperator electus statim Aprum in militum* concione. *percussit.*

Aprum proxime adstantem.] Idem *Vopiscus*, &. alii. Sed ii omnes hoc a Valeriano post mortem Nume-

proxime adſtantem ictu tranſegit, cujus dolo, ut ſupra docuimus, adoleſcens bonus facundusque & gener occiderat. 14 Ceteris venia data, retentique hoſtium fere omnes, ac maxime vir inſignis Ariſtobulus Praefectus Praetorio per officia ſua. 15 Quae res poſt memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit, civili bello, fortunis, fama, dignitate, ſpoliatum neminem, cum pie admodum manſueteque geri laetemur, exſilio, proſcriptioni, atque etiam ſuppliciis & caedibus modum fieri. 16 Quid ea memorem, adſciviſſe conſortio multos externosque, tuendi prolatandive gratia Juris Romani. 17 Namque ubi comperit Carini diſceſſu, Aelianum Amandumque per Galliam excita manu agreſtium ac latronum, quos Bagaudas incolae vocant, populatis late agris pleraſque urbium tentare. Maximia-

num

Numeriani, & ante Carini adventum factum dicunt. *Eutropius* iisdem verbis. *Is prima militum concione juravit Numerianum nullo ſuo dolo interfectum, & cum juxta eum Aper, qui Numeriano inſidias fecerat, conſtitiſſet, in conſpectu exercitus manu Diocletiani gladio percuſſus eſt. Poſtea Carinum*, &c. ANNA.

Facundusque.] *Vopiſcus* in Caro vocat *diſertiſſimum*. Et alibi, *eloquenti autem praepollentem*. EAD.

14 *Ariſtobulus.*] Eodem anno Conſul cum Diocletiano. SCHOTT.

15 *Quae res poſt memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit.*] Equidem mi *Victor*, magni facio judicium tuum. & nae Principes magno ſuo cum fructu Caeſares tuos ſaepe evolverent. utinam modo aut clariore uſus ſtylo, aut meliore. verum omnia uni data non ſunt. GRUT. Incredibilis, vel potius quam quis ſperare non poſſet. ANN.

16 *Multos.*] Ut *Maximianum*, *Corauſium*, &c. ANNA. Agnoſce & hic imitationem *Salluſtianam* in Catil. cap. XIII. §. 1. *Nam quid ea memorem, quae niſi iis, qui videre, nemini credibilia ſunt.* ut monuit etiam diligentiſſimus *Cortius*.

Diſceſſu.) Morte. ANNA.

17 *Helianum Amandumque.*] *Aelianus* eidem *Eutropio* eſt. SCHOTT. *Aelianum, Amandumque. Eutropius. Cum tumultum ruſticani in Gallia concitaſſent, & factioni ſuae Bagandarum nomen imponerent, duces autem haberent Amandum & Aelianum, ad ſubigendos eos Maximianum Herculium Caeſarem miſit, qui levibus praeliis agreſtes domuit, & partem Galliae reformavit.* ANNA. *Helianus* itidem in Leid. Codice eſt apud *Eutrop.* ſed *Aelianus* apud *Oroſium* lib. VII. cap. XXV. quod dubio procul praeferendum. teſtibus etiam antiquis monumentis. Hi enim duo in Numiſmatibus dicuntur: IMP. C. L. AELIANUS. P. F. AUG. & IMP. C. CN. SAL. AMANDUS. P. F. AUG. apud *Occonem* a *Biragio* auctum p. 428. & *Spanhem.* diſſ. XI. de Numiſm. p. 264.

Bagaudas incolae.] Lectio vetus. *Bagandas* vocat *Eutropius* extremo lib. IX. *Oroſius* lib. VII. c. XXV. *Vacaudas: Baccharidae* in *Euſebii* Chronicis reperiuntur. Sed haec quia diligentiſſime *Vinetus* ad

num ſtatim fidum amicitia, quamquam ſemiagreſtem, militiae ta-
18 men atque ingenio bonum, Inperatorem jubet. Huic poſtea cultu numinis, Herculei cognomentum acceſſit; uti Valerio Jovium. unde etiam militaribus auxiliis longe in exercitum praeſtantibus no-
19 men inpoſitum. Sed Herculius in Galliam profectus, fuſis hoſtibus
20 aut acceptis, quieta omnia brevi patraverat. Quo bello Carauſius, Menapiae civis, factis promtioribus enituit, eoque eum, ſimul quia gubernandi (quo officio adoleſcentiam mercede exercuerat) gnarus habebatur, parandae claſſi ac propulſandis Germanis maria infeſtanti-

ad *Eutropium* notavit, laborem nobis ademit, neque neceſſe habeo repetere: quibus adde *Vargos* Arverniae dictos indigenas latrunculos, auctor *Sidonius* lib. VI. Epiſt. IV. SCHOTT. *Bagandae*, vel *Vocandae* populi circa Alpes. ANNA. Adcuratius haec *Scaliger* ad *Euſeb.* p. 243. *Rittersh.* ad *Salvian.* lib. v. de Gubern. Dei p. 166. & *Du Cange.* in Gloſſ.

Semiagreſtem.] *Eutropius*, *Herculius autem propalam ferus*, *& incivilis ingenii*, *aſperitatem etiam ſuam vultus horrore ſignificans.* ANNA.

Militiae tamen atque ingenio bonum.] Nota militiae in ſecundo caſu, ingenio, vero in ſexto. Subintelligitur *peritum. Militiae peritum*, &c. EAD.

Inperatorem jubet.] Imo Caeſarem. Et *Inperatorem* anno fere poſt, cum Corauſius purpuram induiſſet. Vide *Eutropium.* & inde eſt quod infra *Victor* ſcribit anno minorem Maximiano potentiam fuiſſe quam Diocletiano; cum revera annis duobus minor fuerit. EAD.

18 *Cultu numinis.*] Herculis ſcilicet. EAD.

Herculei.] Ita vetus liber, ab *Hercule*, quem religioſe colebat, mox tamen *Herculius* ſcriptum. Et *Jovium* pro *Jovii* poſitum, ſed caſuum commutatio, ut ſupra proxime, & in Domitiano non infrequens auctori noſtro. SCHOTT. Refer *Herculei* ad *numine*, ut dicatur a cultu Numinis *Herculei* Maximianum accipiſſe nomen Herculii. *Prop.* lib. IV. El. VII. verſ. 82.

Et numquam Herculeo Numine pallet ebur.

Nomen inpoſitum.] Quid an Jovia vel Joviana; an Herculea auxilia vocabantur? Nihil tale me apud alios legiſſe memini. ANNA. Non debuerat in re notiſſima dubitare Feminarum decus. *Ammian. Marcell.* lib. XXII. cap. III. *Praeſentibus Jovianorum Herculianorumque Principibus & Tribunis.* Alia *Stewech.* ad *Veget.* lib. I. de Re Mil. cap. XVII. & Ill. *Spanhem.* de Uſu Num. diſſ. XII. p. 495.

20 *Corauſius.*] *Carauſius Eutropio* per primam vocalem, & *Carauſio* nominandi caſu vulgatae editioni. SCHOTT. Rectius per primam vocalem *Carauſius Euſeb. Oroſius*, *Jornandes*, reliqui, & ipſi nummi id teſtantur, quos vide cum apud alios, tum apud *Begerum* tom. II. Theſ. Brand. p. 783.

Menapiae.] Hanc lectionem ſuſpectam habet *Ortelius* & legendum putat *Manapiae.* Nam *Manapia* Urbs Irlandiae. Sed videndum num *Menapia* ſtare poſſit a *Menapiis* Galliae populis, quos *Strabo* cum Morinis continuat in maritimis Belgii, & *Caeſar* quoque indicat ibi eſſe. Sunt pars Hollandiae & Brabantiae maritimae. ANNA.

Gubernandi.] Id eſt, naves regendi. Sic opinor. EAD. Mox *Adoleſcentiam exercuerat* ſequitur *Salluſt.* Catil. cap. v. §. 2. *Ibique juventutem ſuam exercuit.* ubi *Cortius.*

Propulſandis Germanis.] Francis & Saxonibus, idem *Eutropius: cum apud Bononiam*, inquit, *per tractum Belgicae & Armoricae pacandum mare accepiſſet*, *quod Franci & Saxones infeſtabant*, *multis Barbaris ſaepe captis.* Unde conjicio mox legendum: *cum non parum multos*, vel potius *cum Barbarorum multos* e veſtigiis ſcripturae veteris odoratus hanc lectionem: *barum* enim praefert. Muto tamen ſententiam cum ejusdem haec lego. *conſulto admittebantur ab eo Barbari cum tranſeuntes cum praeda exciperet*, *atque ita ſe ditaret.* Sed in haec ſibi quisque pro arbitrio ſuo per me licere exiſtimet. SCHOTT. Amplector *Schotti*, *quia Barbarorum multos.* ita tamen, ut putem fuiſſe amplius, *quia Barbarum parum multos*, ut ſimilitudo vocis ſecundae cauſam praebuerit ſcribae, cur primam totam omitteret. GRUT. Et in *Schotti* ſententiam deſcendit *Sylburgius* & *Anna.* Recte puto viderunt corruptum eſſe hunc locum Viri Eruditi, ſed an ſalutarem medicinam adhibuerint dubito. Praepoſitus erat Carauſius claſſi, ut piraticas rapinas Germanorum inhiberet, isque a Maximiano juſſus eſt occidi; non quod parum Barbarorum opprimeret, contrarium enim dicit *Eutropius: multis Barbaris ſaepe captis*, ſed quod praedam ſibi vindicaret, quodque ipſos etiam Barba-

ſtantibus, praefecere. Hoc elatior, cum parum multos opprimeret, neque praedae omnia in aerarium referret, Herculii metu, a quo 21 ſe caedi juſſum compererat, Britanniam hauſto Inperio capeſſivit. Eodem tempore Orientem Perſae; Africam Julianus, ac nationes 22 Quinquegentanae graviter quatiebant. Adhuc apud Aegypti Ale- 23 xandriam Achilleus nomine dominationis inſignia induerat. His 24 de cauſſis Julium Conſtantium, Galerium Maximianum, cui cognomen Armentario erat, creatos Caeſares in affinitatem vocant. Prior 25 Herculii privignam, alter Diocletiano editam ſortiuntur, diremtis prioribus conjugiis, ut in Nerone Tiberio ac Julia filia Auguſtus quondam fecerat. His ſane omnibus Illyricum patria fuit, qui 26 quam-

Barbaros permitteret libere inpetum facere, ut onuſtos praeda iterum poſſet ſpoliare. Res igitur, quantum ad Germanorum piratas pertinet, feliciter geſſit, quare apud Noſtrum *parum* ferri non debet, & pro eo ſcribendum *paronum*. Sunt *Parones* naves piraticae, quibus utebantur *Germani* praecipue, teſte *Iſidoro* lib. XIX. Orig. cap. I. Paro *navigium Piratarum aptum, & ex iis ita vocatum. Cicero*:

Tunc ſe fluctigero tradit mandatque paroni.

Myoparo quaſi minimus paro, *idem & carabus. Eſt enim parva ſcapha ex vimine facta, quae contexta crudo corio genus navigii praebet, quales utuntur* Germanorum Piratae *in Oceani litoribus.* Adde & *Feſtum* in voce *Myoparo* & *Parones. Suidas* in Παρῶναι. *Saxo Gramm.* Hiſt. Danic. lib. VIII. p. 145. *Syvaldus undecim ſalum paronibus ſulcat.* Ubi conferendus *Stephanius. Voſſius* in Etym. & *Du Cange* Gloſſ. in *paro.* Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. III. cap. VI. §. 4. & quae *Vorſtius* ad *Val. Maximum* lib. II. cap. VIII. ex. 5. *Apulejus* Apol. p. 295. *Qui* myoparones *quaeſierit, pirata erit.* Corio contextum eſſe hoc navigii genus, vidimus ex *Iſidoro*, hinc a piratis mare Britannicum *pelle* ſulcari ſcribit *Sidonius Apollinaris* carm. VII. verſ. 370.

Quin & Aremoricus piratam *Saxona tractus.*
Sperabat, cui pelle *ſalum ſulcare Britannum*
Ludus, & adſueto glaucum mare findere lembo.

Adeundus ibi *Savaro* & ad lib. VIII. Epiſt. XII. *Voſſius* ad *Caeſar.* lib. I. Bell. Civ. cap. LIV. Apud Scholiaſten *Juvenalis* Sat. IV. verſ. 77. invenio in antiq. Edit. *Ex quibus Liburnae Paraſia nomen accepit*, poſteriores mutarunt in *Liburnae paraſemo nomen*, ut ad naviculae παράσημον referatur. ARNTZ.

22 *Orientem Perſae.*] Narſeo duce de quo infra. ANNA.

Julianus.] Meminit & Epitome. diverſus eſt ab illo Juliano. quem ſuperiori capite Carinus obtruncat. EAD. De variis Julianis in Africa diſputat more ſuo elegantiſſime Ampl. *Bynkershoek* de Relig. Pereg. p. 276. & de hoc Tyranno Illuſt. *Spanhemius* de Praeſt. Num. diſſ. VI. p. 600. Editionis minoris.

Quinquegentanae nationes.] *Africam Quinquegentiani infeſtabant. Narſeus orienti bellum inferebat. Eutropius, Oroſius.* In illo tamen μνημονικὸν ἁμάρτημα deprehendas, qui oriente Achilleum bellum moviſſe ait; mox vero ſubjungit, *Narſeus orienti bellum inferebat.* forte legendum. *In meridie*, pro, *in oriente. Pomponius Laetus Gentianos* illos vocat, quos fuiſſe *quinquagenarios* & ſupra eum numerum auctor eſt. SCHOTT. *Quinquegentani*, vel *quinquegentiani* iidem ſunt ac Pentapolitani in Libya. Saepe enim apud meliores Graecos, πόλις, gentem ſignificat. Exempla apud *Homerum* P. ANNA.

23 *Achilleus.*] Achillès, Achilleus, ut Uliſſes Uliſſeus. *Horatius.* EAD. Vide magnum *Gronovium* lib. IV. Obſerv. cap. XV.

25 *Prior Herculii privignam.*] Theodoram; Galerius Diocletiani filiam Valeriam. *Eutropius.* Vulgata Epitoma. SCHOTT. *Eutropius. Atque ut eos etiam affinitate conjungeret, Conſtantius privignam Herculii Theodoram accepit, ex qua poſtea ſex liberos Conſtantini fratres habuit: Galerius filiam Diocletiani Valeriam: ambo uxores quas habuerant repudiare compulſi.* ANNA.

Auguſtus quondam fecerat.] Qui Tiberium Agrippinam uxorem praegnantem dimittere coëgir, Juliamque filiam ſuam ducere. *Sueton.* Auguſt. cap. LXIII. Tiber. cap. VII. EAD.

26 *His ſane omnibus Illyricum patria fuit.*] *Eutropius* tamen Maximianum Galerium in Dacia haud longe a Sardica natum dicit. EAD. Sed latiori

quamquam humanitatis parum, ruris tamen ac militiae miſeriis in-
27 buti, ſatis optimi Reipublicae fuere. Quare conſtat ſanctos prudenteſque ſenſu mali promtius fieri, contraque expertes aerumna-
28 rum, dum opibus ſuis cunctos aeſtimant, minus conſulere. Sed horum concordia maxime edocuit virtuti ingenium, uſumque bonae militiae, quanta his Aureliani Probique inſtitutio fuit, paene ſat
29 eſſe. Denique Valerium, ut parentem, ſeu Dei magni ſuſpiciebant modo; Quod quale quantumque ſit, ab Urbis conditore ad noſtram
30 aetatem propinquorum facinoribus patefactum eſt. Et quoniam bellorum moles, de qua ſupra memoravimus, acrius urguebat, quaſi partito inperio, cuncta quae trans Alpes Galliae ſunt, Conſtantio

latiori ſenſu utitur voce *Illyrici*, quae Daciam ſub ſe continet. Illuſtr. *Cuperus* ad *Lactant.* Mort. Perſ. cap. XXXV. p. 207.

Humanitatis parum.] Supple, *habuere.* ANN.

Juris tamen & militiae miſeriis inbuti.] Pro miſeriis haud ſcio, an rectius legamus *miniſteriis.* SYLB. *Miſeriis* heic tolerari poſſet, dummodo loqueretur auctor de iis, quae Principes iſti paſſi fuerant cum adhuc eſſent privati, intelligeretque legibus militiisque Romanis nimium preſſam Illyricum: quod mihi videtur. alias facile mutarim eam vocem in *inſulis.* GRUT. *Juris* ac *militiae miſeriis* eos *imbutos* dicit quod ex Illyrico eſſent, quam legibus ac *militiis* Romanis vexatam fuiſſe veriſimile eſt. *Sylburgius* legebat *miniſteriis*, quaſi eos *Victor* Reipublicae dicat profuiſſe, quod *Juris* ac *militiae* ſatis eſſent periti. Sed obſtat quod infra legitur *Sanctos prudenteſque ſenſu mali promptius fieri.* Nihil igitur mutandum. Non tacendum tamen quandam editionem habere *ruris militiaeque.* Quae vera lectio eſſe poteſt. ANNA. Inbutus miſeriis, quae militiam comitabantur. *Ovidius* Fpiſt. XIII. Heroid. verſ. 51.

Sed timeo, quotieſque ſubit miſerabile bellum. Quod dicit Eruditiſſima *Anna* in vulgatis Editionibus eſſe *ruris*, illud ego multum quidem praeferendum judico; quid enim ſit *miſeria juris* non concoquo. *Ruris miſeria* eſt, quod ab ineunte aetate duram egerunt vitam, unde *ſemiagreſtem* dixit Maximianum. Sic Galerius ex Parentibus agrariis originem duxit, & ipſe paſtor fuit, unde Armentarii cognomen invenit. *Nourry* ad Auct. de Mort. Perſ. cap. XII. art. I. Peccat tamen eadem illa Editio, mox ita diſtinguens: *miſeriis inbuti ſatis, optimi Reip. fuere*, cum diſtinctio minor ponenda eſſet poſt *inbuti*, & *ſatis* referendum ad *optimi*, nam *ſatis* etiam additur ſuperlativis. *Durantinus* de Conjur. Catil. cap. XVIII. Edit. *Cort. Exſtatque oratio* ſatis pulcherrima, *quae Lucii Catilinae nomine ſcripta fertur in vulgus.* Plane eodem modo, uti eſt in l. 2. §. 46. ff. de Orig. Jur. *Exſtat ejus oratio* ſatis pulcherrima, *quae inſcribitur pro Q. Ligario.* uti eam lectionem feliciter defendunt *Rupertus* in Ench. p. 423. & Ampl. *Bynkersh.* in Praeterm. p. 93. Quibus largiori manu addi meretur Eruditiſſimus *Munckerus* ad *Fulgentii* Mythol. cap. XXVI. ARNTZ.

27 *Fieri.*] Homines ſcilicet, ſanctiores & prudentiores evadunt dum adverſam fortunam experiuntur. Quod multis in locis teſtatur divinus Propheta. ANNA.

Dum opibus ſuis cunctos.] Id eſt, dum tanti faciunt homines quantum habeant. Notum illud *Horatii*

Quia tanti quantum habeas, ſis.

EAD.

28 *Inſtitutio fuit.*] Melius forte *inſtituto* vel *inſtitutione* auferendi caſu utrumque: Imperatores autem Aurelianus Probuſque ante Carum & Tacitum fuere. SCHOTT. Nihil hic mutandum. Ait concordiam Herculii & Conſtantii oſtendiſſe virtutem ſatis eſſe ingenium & uſum bonae militiae, *quanta*; id eſt, tanta, tam magna in his, Herculio, ſcilicet, & Conſtantio, *Aureliani & Probi inſtitutio fuit.* Nam conſtat Probum, Conſtantium & Herculium inſtituiſſe. *Vopiſcus* de Probo: *Duces praeclariſſimos inſtituit; nam ex ejus diſciplina Carus, Diocletianus, Conſtantius, Aſclepiodotus, Herculius*, &c. ANNA. *Inſtitutione* etiam volebat *Petavius* ad *Juliani* Orationem I. p. 66.

29 *Valerium.*] Diocletianum. ANNA.

Quod quantum ſit.] Ait eorum Imperatorum morte, qui ab inde uſque Romulo ad Conſtantium propinquorum ſuorum ſcelere occiſi ſunt, patefactum eſſe quale, quantum, & quanti faciendum

tio commiſſa; Africa Italiaque Herculio, Illyricique ora ad usque Ponti fretum, Galerio, cetera Valerius retentavit. 31 Hinc denique parti Italiae invectum tributorum ingens malum. Nam cum omnis eadem functione moderataque ageret, quo exercitus atque Inperator, qui ſemper aut maxima parte aderant, ali poſſent, penſionibus inducta lex nova. 32 Quae ſane illorum temporum modeſtia tolerabilis in perniciem proceſſit his tempeſtatibus. 33 Interim Jovio Alexandriam profecto, provincia credita Maximiano Caeſari, uti relictis finibus in Meſopotamiam progrederetur, ad arcendos Perſarum inpetus. 34 A quîs primo graviter vexatus, contracto confeſtim exercitu e veteranis ac tironibus, per Armeniam in hoſtes contendit; quae ferme ſola ſeu facilior vincendi via eſt. 35 Denique ibidem Narſeum Regem in ditionem ſubegit, ſimul liberos, conjugesque & aulam regiam. 36 Adeo victor, ut ni Valerius, cujus nutu omnia gerebantur, incertum qua cauſſa, abnuiſſet, Romani faſces in provin-

ciendum ſit cum in regni partem adſcitus Imperator, Imperatotem qui adſcivit veluti parentem ſeu ad inſtar Dei magni ſuſpicit. EAD.

30 *Quaſi partito inperio.*] Ita legendum divinavi, quamvis compendio ſcriptum eſſet q̃ p̃. Mox pro *moderataque* forte *moderateque*. Infra rurſum ita diſtinguendum videtur: *in perniciem proceſſit his tempeſtatibus. Interim Jovio.* Et mox: *poſtque juſſis ac munimento* legendum videtur. SCHOTT.

Ponti.] Euxini. ANNA.

Cetera.] Aegyptum. EAD. Quae ad hanc diviſionem & ad intellectum hujus ceterorumque capitum pertinent, peti poſſunt ex iis, quae doctiſſ. *Nourry*, ceterique viri Eruditi notarunt ad *Lactantium* de Mortibus Perſ. Illud hic non agimus.

31 *Functione.*] Id eſt, annona. *Functione* annonaria. Tota autem Italia fuit annonaria, functionemque conferebat ad exercitum comitatumque Imperatoris alendum. ANNA. *Salmas.* ad *Treb. Pollion.* Trigint. Tyr. cap. xxiv.

Moderataque.] *Moderateque* melius quidem. Sed *moderataque*, etiam ſtare poteſt. ANNA. Ampl. *Cuper.* ad *Lactant.* de Mort. Perſ. cap. vii.

Penſionibus.] Id eſt, tributis. ANNA.

32 *In perniciem proceſſit. His tempeſtatibus.*] Mire animo meo ſatisfacit interpunctio *Schotti: Proceſſit his tempeſtatibus. Interim.* Notandum interea quod dicit. firmat enim egregie illud *Velleji* lib. ii. cap. iii. f. *Non ibi conſiſtunt exempla unde coeperunt, ſeu quamlibet in tenuem recepta tramitem, latiſſime evagandi ſibi viam faciunt.* GRUTER. Ait hanc Tributorum legem quae ſub Diocletiano, Galerio, Herculio per modeſtiam temporum tolerabilis fuit, ſub Conſtantino, in perniciem proceſſiſſe. Nimirum quod admodum tunc temporis aucta fuerit. ANNA.

35 *Jovio.*] Diocletiano, qui quod Jovem praecipue coleret, *Jovius* dictus. EAD.

Relictis finibus.] Quos tuebatur totius Illyrici orae usque ad Ponti fretum praepoſitus. EAD.

34 *A quîs primo graviter vexatus.*] *Eutropius. Galerius Maximianus primo adverſum praelium, exin ſecundum, habuit inter Callinicum Carrasque congreſſus. Cum inconſulte magis quam ignave dimicaſſet.* EAD.

Quae ferme ſola ſeu facilior vincendi via.] Quod forſan ab aliis partibus munita Meſopotamia propter crebriores fluviorum anfractus, ab Armenia tantum venientibus nuda expoſita eſt. Nihil aliud video. EAD. Niſi fortaſſe in celeritate voluerit hanc conſtitiſſe victoriam, quod inparatis ſupervenerit.

35 *Narſeum Regem.*] Regulus Armenus hic fuit, qui & *Narſes* dicitur, ut ſupra Achilles & Achilleus. ANNA. Lege *Cuperum* ad Auct. de Mort. Perſ. cap. ix. p. 143.

36 *Incertum qua cauſſa.*] Ob invidiam, ut multi credidete. Conſtituerat Maximianus Caeſar non prius ab armis recedere quam Perſidem in Provinciae formam redegiſſet, ſed Diocletianus impediit. Hoc reſpicit *Vopiſus* in Caro cum ſcribit: *Licet plane ac licebit per ſacratiſſimum Caeſarem*

37 vinciam novam ferrentur. Verum pars terrarum tamen nobis utilior quaesita; quae cum acrius reposcuntur, bellum recens suscep-
38 tum est, grave admodum perniciosumque. At in Aegypto Achil-
39 leus facili negotio pulsus, poenas luit. Per Africam gestae res pari modo; solique Carausio remissum insulae inperium, postquam jussis ac munimento incolarum contra gentes bellicosas opportunior
40 habitus. Quem sane sexennio post Allectus nomine dolo circum-
41 venit. Qui cum ejus permissu summae rei praeesset, flagitiorum
42 & ob ea mortis formidine, per scelus inperium extorserat. Quo usum brevi, Constantius, Asclepiodoto, qui Praetorianis Praefectus
43 praeerat, cum parte classis ac legionum praemisso, delevit. Et interea caesi Marcomanni, Carporumque natio translata omnis in
44 nostrum solum, cujus fere pars jam tum ab Aureliano erat. Neque minore studio pacis officia vincta legibus aequissimis, ac remoto pestilenti frumentariorum genere, quorum nunc agentes rerum simillimi

rem Maximianum Persas vincere atque ultra eos progredi; Et futurum reor, si a nostris non deferatur promissus Numinum favor. ANNA. *Casaub.* ad *Vopisci* Carum cap. IX. Idem *Cuperus* loc. laud. p. 147.

Ferrentur.] Pro, lati fuissent. ANNA.

37 *Verum pars terrarum.*] Locus sane difficilis, ait forsan: etsi fasces Romani in Persidem perferri non potuerunt. Utilior tamen *pars terrarum* nobis parata, nempe Mesopotamia, quae dum acrius reposcitur &c. nihil aliud video. EAD.

38 *Achilleus facili negotio pulsus.*] *Diocletianus obsessum Alexandriae Achilleum* VIII. *fere mense superavit. Eutropius.* EAD.

39 *Per Africam.*] *Maximianus quoque Augustus bellum in Africa profligavit. Eutropius.* EAD.

Solique Carausio remissum.] *Eutropius. Cum Carausio tamen, cum bella frustra tentata essent contra virum rei militaris peritissimum ad postremum pax convenit.* EAD.

Insulae.] Brittanniae. EAD.

40 *Sexennio post.*] Post septennium *Eutropius* lib. IX. extr. Allectus autem triennium Britanniam tenuit, qui ductu Asclepiodoti Praefecti Praetorio est oppressus. Ita Britanniae decimo anno receptae. SCHOTT.

43 *Carporum natio.*] *Carpis & Basternis subactis, Sarmatis victis, quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt. Eutropius.* supra *martis formidine* legebatur male. SCHOTTUS. *Carpi* populi circa Danubium. ANNA.

Cujus fere pars jam tum ab Aureliano erat.] Latet quid mendi sub illo *fere*, aut rescribendum, *cujus fere pars media jam tum*; aut *pars altera jam tum*, uti placebat *Casaubono.* GRUT. Carporum autem copias ab Aureliano afflictas scribit *Vopiscus:* sed eorum partem ab eodem in Romanos fines translatam nemo, quod sciam, praeter *Victorem*, prodidit. ANNA. *Casaubonum* vide ad *Vopisci* cap. XXX. Conjeceram *cujus fusa* (vel *caesa*) *pars.* Sed malim jam credere post *erat* aliquid desiderari, ipsam vocem supplere difficile est, quid voluerit tamen non obscure apparet. de victis vario tempore Carpis confer Ill. *Cuper.* ad *Lactant.* de Mort. Pers. cap. IV. Quod de *Legibus* addit, dubitare nemo potest, qui modo fugitivo oculo septem priores Codicis Justinianei libros perlustravit. Ill. *Spanhemius* ad *Juliani* Orat. I. p. 57. Neque enim ullus est Inperator, cujus plures exstant leges. ARNTZ.

44 *Remoto pestilenti frumentariorum genere.*] *Frumentarii* dicebantur milites legionibus certo numero adscripti, & ab Imperatoribus instituti ut iis minima, maxima quae in provinciis gerebantur, celerrime nuntiarent. Iidem vehiculariae rei praeerant. Frumentum militare, vel annonam militarem transvehendam a provinciis curabant, unde *frumentarii* vocati. Si plura cupis, vide quae a doctissimo *Salmasio* apud *Spartianum* in Hadriano dicta sunt. ANNA.

Agentes rerum.] De his rursum, Tit. De *Agentibus in rebus;* lib. XII. ad quem vide quae *Jac. Cujacius* J. C. princeps annotavit, & *Adr. Turne-*

limi ſunt. Qui cum ad explorandum annuntiandumque, qui forte 45 in Provinciis motus exiſterent, inſtituti viderentur, compoſitis nefarie criminationibus, injecto paſſim metu, praecipue remotiſſimo cuique, cuncta foede diripiebant. Simul annona, Urbis ac ſtipendiariorum ſalus anxie, ſoliciteque habita; honeſtiorumque provectu, & e contra, ſuppliciis flagitioſi cujusque, virtutum ſtudia augebantur. Veterrimae religiones caſtiſſime curatae. Ac mirum in modum novis adhuc cultisque moenibus, Romana culmina & ceterae urbes ornatae, maxime Carthago, Mediolanum, Nicomedia. Neque 46 tamen cum haec agerent, extra vitia fuerunt. Quippe Herculius libidine tanta agebatur, ut ne ab obſidum corporibus quidem animi labem comprimeret. Valerio parum honeſta in amicos fides erat, diſcordiarum ſane metu; dum enuntiationibus poſſe agitari quietem conſortii putat. Hinc etiam quaſi truncatae vires Urbis, inminuto 47 Praetoriarum cohortium atque in armis vulgi numero, quo quidem plures

Turnebus lib. XIII. Adverſariorum cap. X. *D. Hieronymus* in Abdiam πυροφόρους LXX. Interpretum frumentarios vertit. de quibus quaedam etiam in *Aelii Spartiani* Hadriano. Gloſſarium vetus, quod apud Cl. *Puteanum* vidi, illos Μαγιστριάνους vocat. SCHOTT. *Hieronymus* in *Abdiam* cap. I. *Eos enim quos nunc agentes in rebus, vel veredarios appellant, veteres frumentarios nominabant.* ANNA. *Caſaub.* & *Salm.* ad *Spart.* Hadr. cap. XI. & *Valeſius* ad *Ammian. Marcell.* lib. XV. cap. III.

45 *Ecqui forte.*] Ita ſcripſit *Victor*. Mendoſe in veteri libro *haec qui*. Rurſus infra, *inermis* pro *in armis* reponendum videtur, & mox forte *excellentis naturae*. SCHOTT.

Compeſitis nefarie criminationibus, injecto paſſim metu, praecipue remotiſſimo cuique, cuncta faede diripiebant.] Decies & amplius iſthaec ſi legerentur viris Principibus; ſub alterius perſona ſentirent notari adminiſtros ſuos; imo veluti in ſpeculo contemplarentur ſuorum oppreſſiones, ſed quid haec ad me, qui non curo rempublicam; GRUTER.

Annona.] Rectius, ſi diſtinxeris, *ſimul annona urbis, ac ſtipend. ſalus.* SYTB.

Stipendiariorum.] Eorum qui ſtipendia tributa pendebant. ANNA.

Anxie ſoliciteque habita.] Hoc eſt, multa cum cura tractata. Per Imperatorum ſcilicet modeſtiam. EAD.

Ac mirum in modum novis adhuc.] Diſtinguo: *Ac mirum in modum, novis adhuc cultisque moenibus; Romana culmina*, &c. Romana, inquit, culmina, hoc eſt, Roma caeteraeque Urbes mirum in modum ornatae, Thermis ſcilicet, vel aliis quibuslibet operibus, ad hoc novis cultisque moenibus. EAD. *Novis adhuc altisque* laudat *Spanh.* ad *Julian.* Orat. I. pag. 57. fortaſſe calami vitio, non enim rationem addit, neque ea mutatio magnopere videtur requiri.

46 *Ut ne ab obſidum quidem corporibus animi labem comprimeret.*] Quae tamen eadem verecundia apud eum eſſe debebant, qua apud parentes aut tutores. Interim faede ſaepe tractari iſthaec fidei pignora, oſtendimus ad *Livii* librum XXVI. cap. XLIX. Imo, eo potiſſimum, obſides electos forma eleganti, palam item fecimus ad *Livii* librum II. cap. XIII. ipſo fine. addatur & Noſter cap. XLI. ſub finem. GRUT.

Enuntiationibus.] *Par des rapports.* ANNA. *Enunciatoribus* laudat *Cuper.* ad *Lactant.* p. 195.

47 *In armis.*] *Schotto* placet *inermis*. ego neutrum ſatis intelligo; cum neſciam ſuper qua hiſtoria auctor loquatur. GRUT. Exponit hunc locum Ill. *Cuperus* ad *Lact.* de Mort. Perſ. cap. XXVI. Ubi putat per *vulgus in armis* intelligi poſſe *cohortes Urbanas*, quae tum temporis ex vulgo lectae videntur. Ita *vulgus in armis* erit vulgus armatus, de qua locutione adi Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. II. verſ. 132. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. I. §. 15. *Oudend.* ad *Lucan.* lib. I, verſ. 423. *Dict. Cret.* lib. II. cap. XXXI. *Quos ſecum habuit in armis eſſe jubet.* nec aliter cap. XXXV. & XXXVII. Id Graeci, unde haec locutio petita, dicunt ἐν ὅπλοις. *Lucianus* Amor. p. 875.

48 plures volunt inperium posuisse. Namque inminentium scrutator, ubi fato intestinas clades, & quasi fragorem quendam inpendere comperit status Romani, celebrato regni vicesimo anno, valentior curam R.P. abjecit, cum in sententiam Herculium aegerrime traduxisset, cui anno minus potentia fuerat. Et quamquam aliis alia aestimantibus veri gratia corrupta sit, nobis tamen excellenti natura videtur ad communem vitam spreto ambitu descendisse.

875. & *Polyaenus* lib. II. Strateg. cap. XIII. ex. 6. Praefero tamen, quod *Schottus* & *Baluzius* ad *Lactant.* eod. cap. malunt, *inermis.* & sic cap. seq. §. 5. & 24. *Vulgum* & *turmas praetorias* jungit. ARNTZ.

Quo.] Id est, quarum. ANNA.

Inperium posuisse.] Diocletianum scilicet. EAD.

48 *Inminentium scrutator.*] *Zozimus.* Ἴσως γὰρ ἢ προῄδει τὴν κατέξουσαν τὰ πράγματα σύγχυσιν, οἷα καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον ἀεὶ προσκείμενος ἀγχιστείᾳ. Id est, *Nam fortassis etiam rerum futuram perturbationem prospiciebat, ut qui semper circa sacra versatur.* EAD. *Lactantius* cap. x. *Ut erat pro timore scrutator rerum futurarum.* Ibi multa Docti.

Intestinas clades.] Bella civilia a Constantino, Maxentio, Severo, &c. de quibus infra. ANN:

Curam R. P.] Id est. Romani populi, forsan Reipublicae. EAD.

Cum in sententiam Herculium.] Cum in sententiam suam Herculium difficillime traxisset, ut pariter imperium deponeret. *Eutropius. Cui aegre collega obtemperavit.* EAD.

Cui anno minus potentia fuerat.] Certe legendum *anno minor potentia fuerat.* Vel *anno minus aeque potentia fuerat.* Quanquam alii duobus annis minorem Herculio potentiam fuisse scribunt. Sed supra *Victor* eum a Diocletiano Imperatorem factum dicit, cum tantum Caesar factus est. Vide quae ibi dicta sunt. EAD.

Excellenti natura.] Male *Schottus excellentis naturae.* EAD.

CAPUT XL.

ARGUMENTUM.

Diocletiano & Herculio succedunt Constantius & Armentarius, Caesares destinantur Severus & Maximinus. Constantino mortuo in Britannia inperium capit Constantinus, Romae Severo, Galerio, Alexandro pereuntibus Inperator confirmatur, Carthaginem & Africae pulcriora vastari, diripi, incendi jubet, & insidiis intercipitur Maxentius.

Igitur

Igitur Constantio, Armentarioque his succedentibus, Severus Maximinusque Illyricorum indigenae Caesares, prior Italiam, poste- 1

rior in quae Jovius obtinuerat, destinantur. Quod tolerare nequiens Constantinus, cujus jam tum a puero ingens potensque animus ardore 2

1 *His.*] Diocletiano, & Herculio. ANNA.
Succedentibus.] An. U. C. 1056. post C. 304. EAD.

Prior Italiam; posteriorque in quae Iovius.] Ita scriptum reperi. Horridus sermo. quid si sic locus concipiatur? *priori Italia*, *posteriori quae Jovius obtinuerat*, *destinantur*. Nihil pronuntio; conjectura tantum mea. SCHOTTUS. *Schottus* ambigit an legendum sit: *priori Italia*, *posteriori*, *quae Jovius obtinuerat*, *destinantur*. Sed ferri & MS. lectio potest per Brachylogiam graecam, cujus plenior forma & sententia est haec: prior destinatur in Italiam; posterior in ea, quae Jovius obtinuerat. SYLB. Ita *Schottus* legebat. Sed nil necesse. Prior Italiam, posterior in ea quae Diocletianus obtinuerat, destinantur, id est, mittuntur. Severo Italia, Maximino quae ad orientem sita sunt, contigerunt. *Zozimus*. ANN. Et pro sua facilitate *in ea*, *quae* video expressisse *Junckerum*, emendatio quae clariorem hanc sed non veriorem efficit lectionem. Laudabiliter primam Auctoris manum tuetur post *Sylburgium* comtissimi ingenii Femina. Quin vel optimi Scriptores demonstrativum pronomen ante relativum omittunt. Post Cl. *Cortium* actum non agimus ad *Sallust.* Jug. cap. CVIII. fine: *Bocchum magis punica fide*, *quam ob quae praedicabat*. Quare *Lipsius* apud *Plinium* Paneg. cap. LIX. *Praeter id*, *quod est arduum* voculam demonstrativam rejicit, quem tamen ibi non sequimur. Hoc modo defendendus *Seneca* lib. III. de Ira cap. XXX. *Carissimis irascimur*, *quod minora nobis praestiterint*, *quam mente concepimus*, *quam quae alii tulerint.* ubi vel particulam addunt, vel pronomen *quae* elidunt. ARNTZ.

2 *Constantius.*] Scribe *Constantinus*, ex Epitome vulgata. ut contra §. 14. *Memoria mea Constantinum*, ubi *Constantium* legendum contendit Nic.

ardore inperitandi agitabatur, fugae commento, cum ad fruſtrandos inſequentes publica jumenta, quaqua iter egerat, interficeret, in Britanniam pervenit; (nam is a Galerio religionis ſpecie, ad 3 vicem obſidis tenebantur.) Et forte iisdem diebus ibidem Conſtan- 4 tium patrem vitae ultima agebant. Quo mortuo cunctis, qui ade- 5 rant, adnitentibus, inperium capit. Interim Romae vulgus, tur-

maeque Praetoriae Maxentium, retractante diu patre Herculio, In- 6 peratorem confirmant. Quod ubi Armentarius accepit, Severum Caeſarem, qui caſu ad urbem erat, arma in hoſtem ferre propere 7 jubet. Is circum muros cum ageret, deſertus a ſuis, quos praemiorum illecebris Maxentius traduxerat, fugiens obſeſſusque Ravennae

Nic. Faber. SCHOTT. Conſtantii filius. ANN.

Publica jumenta, quaqua iter ageret.] Jumenta, quae publice alebat Respublica ad uſum publici curſus. Idem *Zozimus.* EAD.

Religionis ſpecie.] Ait Galerium ſub ſpecie religionis Conſtantinum retinuiſſe, qui tamen eum loco obſidis retinebat. EAD.

Ad vicem obſidis.] Pro, obſidis loco. Sic enim legendum cenſui; non *ad ducem*; quamvis in MSC. compareat, ex quo nihil fuit elicere. Sic ſup. Hadriano, *cum voluntarium ad vicem magi popoſciſſent.* SCHOTT.

3 *Ibidem.*] In Britannia. ANNA.

Vitae ultima agebant.] Pro *urgebant*, codex MSC. vulgata editio: *iisdem diebus Conſtantinum parentem fata ultima perurgebant.* SCHOTT. Nota locutionem, pro *vitae ultima agebat Conſtantius.* ANNA.

5 *Retractante.*] Pro, *detractante.* familiari auctori noſtro, *ut Adhuc* pro *Adhaec.* & ſane proclivis error literae unius, niſi conſtanter ita ſcriptum eſſet. SCHOTT. Sup. cap. III. §. 18. *Nullo retractante, quae aderant turbae circumſiſtunt.* & cap. XIV. §. 8. *Cunctis retractantibus Antinoum objeciſſe ſe referunt. Spartian.* Adrian. cap. XII. *Retractantibus Italicis, vehementiſſime, ceteris prudenter & caute conſuluit.* ita excerpta Codicis MS. & ex Palatino jam reduxerat *Salmaſius*, quem vide & ad *Spartian.* Getam cap. IV. *Lamprid.* Heliog. cap. XXXV. & ad *Capit.* Gord. cap. VIII. Haec loca adferre debui, ne quis inconſideratius adſenſum praebeat florentiſſimae doctrinae Viro *Baluzio* ad *Lactant.* de Mort. Perſ. cap. XXVI. qui falſam *Schotti* reprehendit obſervationem, *retractare* idem eſſe quod *detractare*, ipſeque per ſimplex *tractare* exponit, contra mentem Auctoris. Et tamen hanc ſignificationem aliquot exemplis ei illuſtrare placuit, de qua nemo antea dubitabat. Vide, quem mox *Anna* citat, *Eutropium.* ARNTZ.

6 *Patre Herculio.*] Qui & ipſe *in concione exercitus filium Maxentium denudare conatus, ſeditionem & convicia militum tulit. Eutropius.* ANNA.

In hoſtem.] Maxentium. EAD.

7 *Circum muros.*] Romae. *Zozimus* ait Severum Mediolano profectum. EAD.

Ravennae

nae obiit. Hoc acrior Galerius, adſcito in conſilium Jovio, Licinium vetere cognitum amicitia Caeſarem, creat Auguſtum, eoque ad munimentum Illyrici, ac Thraciae relicto, Romam contendit. Ibi cum obſidione diſtineretur, militibus eadem qua ſuperiores via attentatis, metu ne deſereretur, Italia deceſſit, paulloque poſt vulnere peſtilenti conſumtus eſt, cum agrum ſatis Reipublicae commodantem, caeſis immanibus ſilvis atque emiſſo in Danubium lacu Pelſone, apud Pannonios feciſſet. Cujus gratia provinciam uxoris nomine Valeriam appellavit. Huic quinquennii inperium, Conſtantio annuum fuit, cum ſane uterque potentiam Caeſarum annos tredecim geſſiſſent. Adeo miri naturae officiis, ut ea ſi a doctis pectoribus proficiſcerentur, neque inſulſitate offenderent, haud dubie praecipua haberentur. Quare compertum eſt eruditionem, elegantiam, comitatem praeſertim, Principibus neceſſarias eſſe, cum ſine his naturae bona quaſi incomta, aut etiam horrida deſpectui ſint; contraque ea Perſarum Regi Cyro aeternam gloriam paraverint. At memoria mea Conſtantinum, quamquam ceteris promtum virtutibus,

8 9 10 11 12 13 14

Ravennae obiit.] Idem *Eutropius*, at *Zozimus* ait Severum fuga Ravennam elapſum. Quo intellecto, Ravennam contendit. Quumque perſpexiſſet Severum hac invitum ejici non poſſe, quod munita foret & commeatu abundaret, ſacramentis ſuis eum deludens perſuaſit, ut Romam veniret; quo pergens Severus, ubi ad locum venit quem tres tabernas vocant, ab inſidiis, quas ibidem Maxentius poſuerat, adprehenſus necatus cervicibus laqueo fractis. Haec *Zozimus*. EAD.

8 *Licinium.*] *Dacia oriundum* Galerio *notum antiqua conſuetudine. Eutropius.* EAD. Illuſtr. *Cuperus* ad *Lactant.* Mort. Perſ. cap. XXIX. volebat: *Caeſarem creat & Auguſtum*, ut auctor indicaret uno eodemque tempore Caeſarem eſſe factum & Auguſtum, cum ex ejus ſententia, qui Auguſti creandi eſſent, ante, quam hoc titulo inſignirentur, dicis cauſſa Caeſares fuerint dicti. Verum hanc emendationem ipſe rejicit in praefatione ad illas notas. Unde vero firmari queat talis Caeſareae dignitatis titulus dicis cauſſa, ego quidem non video, nec habet haec opinio ſatis firmum apud Veteres fundamentum. Sed cum & alii ſcriptores Licinium majorem Caeſarem fuiſſe teſtentur, libentius hic agnoſco diſſenſum Hiſtoricorum, qui hiſce temporibus non eſt infrequens, praeſertim cum ad parvum tantum temporis ſpatium ea dignitate videatur uſus, nam in nummis eodem anno aliis *Caeſar*, aliis *Auguſtus* appellatur. apud *Occonem* p. 452. Conferendus *Pagius* de Coſſ. Caeſar. p. 158. cur autem in nummis diceretur *Caeſar*, ſi major illi *Auguſti* dignitas ſtatim fuiſſet conceſſa. ARNTZ.

9 *Qua ſuperiores.*] Attentati fuerant ſcilicet a Maxentio. Supra. ANNA.

Vulnere peſtilenti.] Ulcere unde vermes enati, uterque oculus putredine evulſus, carnes etiam oſſibus ſuis deciderunt. EAD.

Lacu Pelſone.] Qui in Norico. *Perſo* vocatur a *Plinio*. EAD. Et *Cellarius* Geogr. p. 350.

10 *Provinciam.*] Pannoniae partem quae inter Dravum & Danubium. ANNA.

11 *Quinquennii Inperium.*] In annalibus tamen eum plus annis ſeptem regnaſſe invenies. EAD. *Scaliger* ad *Euſeb.* Chron. p. 246. & *Baluz.* ad *Lactant.* cap. XX.

Conſtantio annuum.] Imo biennii. ANNA.

12 *Naturae officiis.*] *Naturae officia* vocat quae mox *naturae bona.* Dona naturae. EAD.

13 *Perſarum Regi Cyro.*] *Xenophon.* Φῦναι δὲ Κῦρος λέγεται καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέστατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι, τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. SCHOTTUS. Id eſt, *dicitur Cyrus, hodieque a Barbaris praedicatur, forma quidem pulcerrimum fuiſſe, animo vero humaniſſimum, dicendi etiam cupidiſſimum, ita ut amore laudis nullum non laborem exantlaret,*

15 tibus, ad usque astra votis omnium subvexere. Qui profecto si munificentiae atque ambitioni modum, hisque artibus statuisset, quîs praecipue adulta ingenia gloriae studio progressa longius in contra-
16 rium labuntur, haud multum abesset Deo. Is ubi vastari urbem, atque Italiam comperit, pulsosque seu redemtos exercitus, & Inpe-
17 ratores duos, composita pace per Gallias, Maxentium petit. Ea tempestate apud Poenos Alexander pro-Praefecto gerens, dominatui stolide incubuerat, cum ipse debili aetate, agrestibus ac Pannonicis parentibus vecordior, milites, tumultuarieque quaesiti, armo-
18 rum vix medium haberetur. Denique eum a Tyranno missi paucissimis cohortibus Rufius Volusianus Praefectus Praetorio, ac milita-
19 res duces levi certamine confecere. Quo victo, Maxentius Carthaginem terrarum decus, simul Africae pulcriora vastari, diripi, incendique jusserat; ferus, inhumanusque ac libidine multo tetrior.
20 Adhuc pavidus & inbellis, atque in desidiam foede pronus, usque eo, ut flagrante per Italiam bello, fusisque apud Veronan suis, ni-
21 hilo segnius solita curaret, neque patris exitio moveretur. Namque

laret, omnibusque sese periculis objiceret. ANNA.

14 *Constantinum.*] *Constantium* hic reponendum censet *Nic. Faber.* SYLBURG. GRUT. & ANNA. Mox malim: *comtum virtutibus.*

15 *Gloriae studio.*] Repono. Nam MSC. *gloriam* corrupte; nisi *gloriarum* quis malit. Et mox: *Rufius Volusianus* idem mendose. SCHOTT.

16 *Is.*] Constantinus, sed ego aliquid turbatum esse arbitror; neque unquam apud ullum auctorem legi Constantium adversus Maxentium bellum gessisse. ANNA. Sed nihil erit turbatum si in superioribus *Constantinum* reponamus. *Zosimus* lib. II. cap. XV.

Pulsosque seu redemtos exercitus.] Severi, & Galerii. ANNA.

Inperatores duos.] Pulsos seu redemptos, Severum & Galerium. EAD.

17 *Alexander.*] Natione Phryx. *Zozimus.* EADEM.

Ipse.] Maxentius. EAD.

Armorum.] Melius si legas *armorumque.* EADEM.

18 *A Tyranno.*] Maxentio. EAD. Hoc nomine eum saepe appellari docuit *Baluzius* ad *Lactantium* Mort. Pers. cap. XLIV.

Paucissimis cohortibus.] Subauditur *cum.* ANN.

Rufius Volusiauus.] Ῥȣ́φιον Βολȣσιανὸν vocat *Zozimus* Rufium Volusianum. EAD. *Rufius* recte MS. quod male mutat *Schottus*, & post eum alii. *Zosimus* lib. II. cap. XIV.

19 *Carthaginem terrarum decus.*] Non mirum, si scriptor Afer *Carthaginem* vocet *decus terrarum.* ANNA.

20 *Nihilo segnius.*] Jurare liquet, *nihilo sequius* scripsisse *Aurelium*, pro *nihilominus*, vel *non minus bene. Livius* lib. II. *Invitus, quod sequius sit, de meis civibus loquor.* pro, *minus bonum.* SCHOTT. Jurato credunt *Sylburgius*, *Gruterus* & *Anna.* Sed tuto poterat Vir doctissimus illius jurisjurandi fidem interponere tali in re, cum perjurii poena apud Litterarum cultores nondum legibus sit constituta. Nec tamen aliter in optimis quibusque scriptoribus hanc vocem mutandam esse voluit *Nic. Heinsius* ad *Ovidium* lib. II. Met. vers. 809. & Erud. *Cortius* ad *Sallust.* Jug. cap. LXXV. §. 10. Laudo illam locutionem, sed nondum a me possum inpetrare, ut ubique hoc Librariorum vitium & negligentiam esse culpem. *Livius* lib. VIII. cap. XVIII. *Per infrequentiam comitia* nihilo segnius *perficiunt.* lib. XXXV. cap. VIII. *Cum pergeret* nihilo segnius *referre, ut supplicatio decerneretur.* lib. XLV. cap. X. Nec *eo* segnius *judicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur.* Scio, illam etiam vocem retinuisse Cel. *Burmannum* apud *Ovidium* lib. VII. Met. vers. 770. & *Val. Flaccum* lib. III. Argon. vers. 85.

- - - Non segnius *ille*
Occupat arva furor.

Si

que Herculius natura inpotentior, ſimul filii ſegnitiae metuens, inconſulte inperium repetiverat. Cumque ſpecie officii dolis compoſitis Conſtantinum generum tentaret acerbe, jure tandem interierat. 22 Sed Maxentius atrocior in dies, tandem urbe in Saxa rubra millia ferme novem aegerrime progreſſus, cum caeſa acie fugiens ſemet Romam reciperet, inſidiis, quas hoſti apud pontem Mulvium locaverat, in transgreſſu Tiberi interceptus eſt, tyrannidis anno ſexto. 23 Hujus nece incredibile quantum laetitia, gaudioque ſenatus ac plebes exſultaverint, quos in tantum afflictaverat, uti Praetorianis caedem vulgi quondam annuerit, primusque inſtituto peſſimo munerum ſpecie Patres aratoresque pecuniam conferre prodigenti ſibi cogeret. 24 Quorum odio Praetoriae legiones, ac ſubſidia factionibus aptiora, quam urbi Romae, ſublata penitus, ſimul arma atque uſus indumenti militaris. 25 Adhuc cuncta opera, quae magnifice conſtruxerat, Urbis fanum, atque Baſilicam, Flavii meritis 26 Patres

Si hoc admitti poſſit in tantis Auctoribus, cur in *Aurelio* id vitio vertam. *Tacitus* lib. VI. Ann. c. XIII. Neque ſegnius *Couſules edixere*. ubi etiam ſibi volebat *ſequius* magnus *Lipſius*. *Dict. Cretenſ.* lib. IV. cap. XX. *Facile ſcuto decutiens*, haud ſegnius *imminere*. *Apulejus* Apol. p. 321. *Mox tamen talem feminam* nihilo ſegnius *volui*. Sed de illa aetate nemo dubitabit. Adde *Brantium* ad *Caeſarem* lib. II. Bell. Civ. cap. VII. ARNTZEN.

22 *Specie officii.*] Tanquam ipſe ſe Conſtantino vellet conjungere, ſi eum interficere conabatur. ANNA.

Jure tandem.] Lege *tamen*, ex compendiis natum mendum. SCHOTT. Diſtingue & lege: *tentaret*, *acerbe*, *tamen interierat*. *Eutropius*. *Poenas dedit juſtiſſimo exitu*. ANNA.

23 *Saxa rubra,*] Locus circa Tibur novem millibus paſſuum ab Urbe diſtans. Hodie *Grotta roſſa*, ut ajunt. EAD.

Tiberi interceptus eſt.] Non minus recte forſan legerimus: *in transgreſſu Tiberis*. SYLB. Rupto ponte propter vim oneris. *Zozimus*. Infra tamen Epitome ait lapſu equi in profundum demerſum. ANN. *Cuperus* ad *Lactant*. cap. XLIV. Et de tempore, quo perierit, *Baluzius* ad Eund. cap. dicto.

24 *Numerum ſpecie.*] Forte *munerum*, quod propius ad ſcripturae veteris veſtigia accedit, quam *Numinum*. Sed ſi *munerum*, quomodo *primus?* Juſſere multis retro ſaeculis Auguſtus, Caligula, alii, ut ſtrenae Kal. Januariis ſibi offerrentur. *Suetonius* Octavio cap. XLII. Caligula LVII. ἐπέχω igitur. Mox *optiora* pro *aptiora* male in veteri libro. & infra *vimanet*. SCHOTT. Sed ſi *munerum* ſcripſiſſet *Victor*, non video cur inſtitutum peſſimum vocaſſet, retineo igitur *Numinum*. Aliquando enim veteres *numina* ſolebant ſtipe venerari. ANNA. *Munerum* tamen praefert Ampl. *Cuper*. ad *Lactant*. cap. XLIV. ſed per ea intelligit ludos, ſpectacula, quae edere deſtinaverat, quo nomine pecunias corradebat, nemini ea hujus vocis ſignificatio ignota poteſt eſſe. *Juven*. Sat. III. verſ. 36.

Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgus.

Specie eſt *praetextu*.

25 *Ac ſubſidia.*] Milites qui pro ſubſidio erant, Urbanas cohortes puto intelligit. ANNA.

Sublata penitus.] *Zozimus*. Ὁ Κωνσταντῖνος ὀλίγοις μὲν τισι τῶν ἐπιτηδειοτάτων Μαξεντίῳ δίκην ἐπέθηκε, τοὺς δὲ πραιτοριανοὺς στρατιώτας ἐκτρίψας καὶ τὰ φρούρια τὰ τούτους ἔχοντα καθελών, &c. Id eſt, *Conſtantinus de paucis quibusdam Maxentio familiariſſimis poenas exegit; Praetorianis militibus e medio ſublatis & caſtellis dirutis, in quibus eſſe conſueverant.* EAD.

26 *Urbis fanum atque Baſilicam.*] De Urbis fano atque Baſilica a Maxentio conſtructis nihil quidquam comperi. Niſi Urbis fanum idem ſit quod Veneris & Romae Templum dicebatur, in via ſacra, de quo *Prudentius* contra Symmachum. Inter ſingularia certe & digna admiratione loca, Urbis templum numerat *Marcellinus*. EAD.

Flavii.] Conſtantini. EAD.

27 Patres ſacravere. A quo etiam poſt Circus maximus excultus mirifice, atque ad lavandum inſtitutum opus ceteris haud multo diſpar. 28 Statuae locis quam celeberrimis, quarum plures ex auro, aut argenteae ſunt; tum per Africam ſacerdotium decretum Flaviae genti, Cirtaeque oppido, quod obſidione Alexandri ceciderat, repoſito 29 exornatoque, nomen Conſtantina inditum. Adeo acceptius praeſtantiusque Tyrannorum depulſoribus nihil eſt, quorum gratia eo 30 demum auctior erit, ſi modeſti ipſi atque abſtinentes ſint. Quippe humanae mentes fruſtratae boni ſpe, aſperius offenduntur, cum mutato rectore flagitioſo aerumnarum vis manet.

27 *Ad lavandum inſtitutum opus.*] Thermae Conſtantini in Quirinalis deſcenſu, ſeptemtrionem verſus ex ſententia Laeti & Martiani. Eorum magnae ruinae, aedificia quaedam quadrata, quaedam rotunda, altiſſimis fornicibus extant: quorum unum per centum fere gradus aſcendimus. *Fabricius.* EAD.

28 *Cirtaeque oppido.*] *Cirta* Numidiae urbes ad Pagydam fluvium. EAD.

Conſtantina.] Alii *Conſtantiam* a Conſtantio Caeſare. Dictum & *Nicephorium*, quod ab Alexandro Magno conditore inſigni victoria ibi parta illuſtris eſſet. *Plinius*, *Strabo*, *Stephanus.* Templi Jovis Nicephorii mentio apud *Spartianum* Adriano. *Niſibena Conſtantina* vocatur in libro, qui inſcribitur *Notitia Provinciarum.* *Strabo* vero κύϱτα per υ ſcriptum habet. Virta ab Alexandro quoque conditum oppidum nominatur a *Marcellino* lib. XX. SCHOTT. *Conſtantinam* Numidiae Metropolim agnoſcit etiam S. *Auguſtinus*, & Carthaginenſis Concilii Canones. Sed eſt etiam alia Conſtantina, & plures Conſtantiae, ut docet Theſaurus *Ortelii.* SYLB. Lapſum hic eſſe *Schottum*, dum hanc Conſtantinam *Nicephorum* eſſe dictam ſcribit, obſervat *Cuper.* ad *Lactant.* cap. XLIV.

CAPUT XLI.

ARGUMENTUM.

Maximino fuſo & fugato orbis Romani poteſtatem ſibi quaerunt ob diverſos mores minus congruentes Conſtantinus & Licinius, Caeſarum imperio adſciſcuntur Criſpus, Conſtantinus & Licinianus, pace rupta pellitur & opprimitur Licinius, Caeſares fiunt Conſtans & Dalmatius, in Perſas tendens excedit Conſtantinus pater, interficitur Dalmatius, fatali bello cadit Conſtantinus filius, Magnentii omnia exſtinguentis ſcelere circumvenitur Conſtans, & dominationem occupat Vetranio.

CA-

Dum haec in Italiam geruntur, Maximinus ad Orientem, post biennii augustum Inperium fusus fugatusque a Licinio, apud Tarsum perit. 1 Ita potestas orbis Romani duobus quaesita, qui quamvis per Flavii sororem nuptam Licinio, connexi inter se erant, ob diversos mores tamen anxie triennium congruere quivere. 2 Namque illi praeter admodum magna cetera, huic parsimonia, & ea quidem agrestis, tantummodo inerat. 3 Denique Constantinus cunctos hostes honore ac fortunis manentibus texit, recepitque, eo pius, ut etiam vetus veterrimumque supplicium patibulorum & cruribus suffringendis primus removerit. 4 Hinc pro conditore seu Deo habitus. Licinio ne insontium quidem ac nobilium Philosophorum servili more cruciatus adhibiti modum fecere. 5 Quo sane variis praeliis pulso, cum eum prorsus opprimere arduum videretur, simul adfinitatis gratia recepti consortio, adscitique inperio Caesarum 6 com-

1 *In Italiam.*] Male in veteri libro. SCHOTT. Qui ab aliis secutus edidit *in Italia*. Sed scimus solere ea confundi ab optimo quoque.

Post biennii.] Imo post *triennii*. ANNA.

2 *Duobus.*] Constantino & Licinio. EAD.

Flavii sororem.] Constantiam. EAD.

3 *Illi.*] Constantino. EAD.

Praeter admodum magna cetera.] Foedatus locus, ita purgandus: *illi praeter modum magna caetera*, vel forte, *illi praeter modum magnificentia; huic parsimonia*, quae adversa sunt Dialecticis. De magnificentia vide quae notavi ad *Nepotis* fragmenta in Attici vitam. SCHOTT. Possemus etiam legere. *illi praeter admodum pauca, magna cetera.* Sed *Schotti* lectio ad antithesin congruit melius. SYLB. Lepide etiam *Sylburgius*, immissa voce; *admodum pauca, magna caetera.* possem & ego micare in tenebris, sed tanti non est, ut sanis excipiar. GRUT.

4 *Vetus veterrimumque.*] An *teterrimumque?* sed non est insolens id aetatis auctoribus quasi per correctionem rem repetendo intendere, pro, *etiam veterrimum*. Caeterum de crucis supplicio a Constantino sublato *Zozomenus* lib. I. cap. VIII. Ecclesiast. Historiae, *Nicephorus* lib. VII. cap. XLVI. & l. ult. Cod. Theodos. de Paga. Sacrif. & Templ. De cruribus suffringendis, *Cicero* in Antonianis & pro Sex. Rosc. SCHOTT. Tamen *teterrimis* laudat *Elmenh.* ad *Arnobium* Advers. Gentes. p. 25. receptum amplectitur *Lipsius* de Cruce lib. I. cap. XI. & lib. III. cap. XIV. Supra pro *texit*, malim *rexit*, quod est, mite in eos inperium exercuit, vel inperio nondum subjectos in potestatem redegit. de honore vero *conditoribus* habito, quod sequitur, adi Ill. *Spanhem.* de Num. Diss. IX. p. 565.

communes liberi Crispus Constantinusque Flavio geniti, Licinianus 7 Licinio. Quod equidem vix diuturnum, neque his qui adsumebantur felix fore, defectu Solis foedato iisdem mensibus die, patefactum. 8 Itaque sexennio post rupta pace apud Thracas Licinius pulsus Chal- 9 cedona concessit. Ibi ad auxilium sui Martiniano in Inperium coo- 10 ptato, una oppressus est. Eo modo Respub. unius arbitrio geri coepit, liberis Caesarum nomina diversa retentantibus; namque ea tem- 11 pestate Inperatori nostro Constantio insigne Caesaris datum. Quorum cum natu grandior, incertum qua caussa, patris judicio occidisset, repente Calocerus Magister pecoris camelorum Cyprum insu- 12 lam specie regni demens capessiverat. Quo excruciato, ut fas erat, servili aut latronum more, condenda urbe formidandisque religionibus

Adscitique Inperio Caesarum.] Crispus, Constantinus & Licinianus Caesares facti an. U. 1062. post C. 315. ANNA.

7 *Defectu Solis foedato iisdem mensibus die.*] Atqui Eclipsis Solis sequenti anno facta est die sexta Julii. EAD.

8 *Chalcedona.*] In Bithynia ad Bosphorum. EAD.

9 *Martiano.*] *Martianus* officiorum magister. Epit. Vulg. n. 59. SCHOTT. Qui ordinum Palatinorum dux erat, Romani magistrorum officiorum vocant. Vide *Zozimum.* ANNA.

Una opressus est.] *Zozimus* scribit Licinium & Martinianum Chalcedone fugatos Nicomediam petiisse; ibique obsessos Constantino se dedidisse: Ubi Martinianus occisus, Licinius Thessalonicam ablegatus; sed ei paullo post contra fidem laqueo vita adempta. EAD.

10 *Caesarum nomina diversa.*] Forsan: *liberis Caesarum nomina diverse retentantibus.* EAD.

11 *Natu grandior.*] *Crispus* nomine. EAD.

Incertum qua caussa.] Vide *Zozimum* lib. II. EAD.

Demens capessiverat.] Vetus lectio *compescive- rat*, mendose. post paullo forte legendum: *formandisque religionibus.* SCHOTT.

12 *Servili aut latronum more.*] Cruci suffixum fuisse videtur innuere quod servorum, & latronum supplicium fuit. *Hieronymus* tamen scribit vivum combustum. ANNA.

Condenda Urbe formidandisque.] Legerem: *Condendae Urbi, formidandisque religionibus ingentem animum avocavit, simul novando militiae ordini.* Hoc est, animum applicuit Urbi condendae, &c. Locum autem huic Urbi inter Troadem & vetus Ilium elegit, fundamenta jecit, & muri partem aliquam in altum egit, sed cum eum facti poenituisset, Byzantium concessit, eam amplificavit. Vide *Zozimum.* ANNA. Sed intelligendum erit, avocavit animum a bello & reliquis curis condenda urbe, vel scribendum *advocavit*, id est, animum applicuit. *Cicero* lib. I. Tusc. Quaest. cap. XXXI. *Nisi animum ad se ipsum advocamus.* ubi alii quoque dederunt *avocamus.*

Formidandisque religionibus.] Adulatorie haec dicit

nibus ingentem animum avocavit, ſimul novandae militiae ordine. Et interea Gothorum Sarmatarumque ſtratae gentes, filiusque cunctorum minor, Conſtans nomine, Caeſar fit. 13 Cujus gratia Reipublicae permiſtionem fore oſtentorum mira prodidere; quippe ea nocte, quae commiſſi inperii diem ſequebatur, igni continuo coeli facies conflagravit. 14 Abhinc conſumto fere biennio, fratris filium, cui ex patre Dalmatio nomen fuit, Caeſarem juſſit, adſiſtentibus valide militaribus. 15 Ita anno inperii triceſimo ſecundoque, cum totum orbem tredecim tenuiſſet, ſexaginta natus atque amplius duo, in Perſas tendens, a quîs bellum irrumpere acceperat, rure proximo Nicomediae, Achyronam vocant, exceſſit, cum ad id tetrum ſidus regnis, quod crinitum vocant, portendiſſet. 16 Funus relatum in urbem ſui nominis. 17 Quod ſane P. R. aegerrime tulit, quippe cujus armis, legibus, clementi inperio, quaſi novatam urbem Romanam arbitraretur. Pons per Danubium ductus, caſtra caſtellaque pluribus locis commode poſita. 18 Remotae olei frumentique adventiciae praebitiones, quibus Tripolis ac Nicaea acerbius angebantur. 19 Quae 20 res

cit *Victor*, ut alia bene multa. Produnt enim hiſtorici Conſtantinum res divinas proculcaſſe. Vide *Zozimum*. Caeternm *formidandis* dixit vocabulo religionibus accommodato. ANNA.

Novandae militiae ordine.] Lege: *Novando*. *Zozimum* vide, qui militiam a Conſtantino corruptam ſcribit. EAD. Sed ſolent Epitheta ita transponi, ut aliquando voci non ſuae jungantur. *Broukh.* ad *Tibull.* lib. II. El. I. verſ. 49.

13 *Gothorum Sarmatarumque.*] Vide *Zozimum* & *Cedrenum*. ANNA.

14 *Permiſtionem.*] Σύγχυσιν, confuſionem. EAD. *Waſſe* ad *Salluſtium* Jugurt. cap. XLV. fin.

15 *Cui ex patre Dalmatio nomen fuit.*] Vocabatur tamen pater ejus *Anabalianus*. Forſan. *Dalmatius Anabalianus*. ANNA.

16 *Triceſimo ſecundoque.*] Atqui imperavit tantum annis 30. menſibus novem, diebus 27. mortuus an. U. 1089. C. 337. die Maji 22. EAD.

Cum totum orbem tredecim tenuiſſet.] Id eſt, cum ſolus imperaſſet annis tredecim; & verum eſt. EAD.

Sexaginta natus atque amplius duo.] Alii dicunt annis natum 66. Verius. EAD.

Bellum irrumpere acceperat.] Quid ſi *occoeperat*? Et mox delenda praepoſitio *ad*, ſupererat enim repetita forte eadem dictione. de Cometis quaedam ad Editionem vulgatam Veſpaſiano. SCHOTTUS. Aptius cum *Schotto* legemus *occoeperat*. SYLB. Sed *acceperat* hic eſt audierat, cognoverat. *Cicero* de Senect. c. XXI. *Ut eas non tum primum accipere videantur, ſed reminiſci.* & c. XVII. *Marcum quidem Valerium Corvum* accepimus *ad centeſimum annum vixiſſe.* lib. I. ad Fam. Epiſt. IX. *Sed quod de illo* acceperant, *aut etiam ſuſpicabantur. Virgilius*:

Accipe *nunc Danaum inſidias.*

Cortius ad *Salluſt.* Catil. cap. VI. §. I. De cometa proxime ad hunc locum adludit *Lucanus* lib. I. verſ. 528.

- - - Crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometem.

Ad id poſſet exponi pro praeterea. ARNTZ.

Achyronam.] *Caſſiodorus* & *Euſebii* codex MS. vocant *Acyronem*. *Ortelius* etiam *Ancyronem* affert pro eodem. SYLB. Villam publicam vocat *Victor*. Nicomediae enim poſitam villam ſuam publicam habebat Conſtantinopolis, ut Roma ſuam extra Urbem. ANNA.

17 *In Urbem ſui nominis.*] Conſtantinopolim. EAD.

Quippe cujus.] Adulatorie haec omnia. EAD.

18 *Caſtra caſtellaque.*] His plane contraria ſcribit *Zozimus*; qui ait opida & caſtella quae a Diocletiano in limitibus ubique poſita fuerant; a Conſtantino ſublata, praeſidiaque in opidis minime eorum egentibus collocaſſe. EAD. Vide tamen Ill. *Spanhem.* ad *Julianum* Orat. I. p. 63.

19 *Tripolis ac Nicaea.*] *Tripolis* in Africa, *Nicaea* in Bithinia. ANNA.

20 *Quae*

res ſuperiores Severi inperio, gratantes civi obtulerant, verteratque gratiam muneris in perniciem posterorum diſſimulatio. Alteros Marcus Bojonius afflixerat multa, quod Hipparchum praeſtanti ingenio indigenam fuiſſe ignoraviſſent. Fiſcales moleſtiae ſeverius preſſae, cunctaque divino ritui paria viderentur, ni parum dignis ad publica aditum conceſſiſſet. 21 Quae quamquam ſaepius accidere, tamen in ſummo ingenio atque optimis Reipublicae moribus, quamvis parva vitia, elucent magis, eoque notantur facile; quin etiam acrius ſaepe officiunt, cum ob auctoris decus in virtutes potiſſimum acci-

20 *Quae res.*] Locus ſpurce contaminatus. Ita ſcripſit *Victor*, *quas res*, ſcilicet praebitiones, *Superiores* Tripolitani *Civi* Severo *obtulerant:* Erat enim Lepti oriundus ſup. niſi forte mavis: *quorum ſuperiores*, Tripolitani videlicet. SCHOTT. Frumentum ſcilicet & oleum. ANNA. De hac re deligenter egit Cel. *Burman.* De Vectig. cap. III. p. 43. ubi recte *diſſimulatio* contra *Gothofr.* qui volebat *diſtimulatio* defendit.

Alteros M. Bojonius.] Ubi *Cejonius* quidam malunt, non ſequor. Deinceps *gratiam muneris* germana lectio, ut opinor, non *muneribus*. Et mox *ſeverius repreſſae* repugnante libro excudi juſſeram; ſi operae imperium accepiſſent. SCHOTTUS. Lege cum *Caſaubono: Verteratque gratiam muneris hujus in perniciem.* Ait poſteriorum diſſimulationem, *vertiſſe gratiam muneris* illius in perniciem, nam poſteri, hoc eſt Imperatores qui Severum ſequuti ſunt, diſſimulantes hanc praebitionem a Tripolitanis gratuito Severo fuiſſe oblatam, quaſi debitam poſthac exegerunt, multumque etiam adauxerunt. ANN. Ad *Spartiani* Sev. cap. XVIII. *Schotti* etiam emendationem amplectitur hic *Gruterus.*

Marcus Bojonius.] Marcus Antoninus Philoſophus. ANNA.

Hipparchus.] Nicaeus aſtrologus ſcripſit in Arati & Eudoxi Phaenomena, & de ſyntaxi ſtellarum fixarum. vide *Suidam* & *Servium* in primum Georg. *Virgilii.* Laudat ſaepe *Plinius* in Nat. Hiſt. SCHOTT. Floruit ſub. Ptolemaeo Philadelpho. ANNA.

Indigenam fuiſſe ignoraviſſent.] *Caſaubonus* conjicit: *fuſtibus necaviſſent*, vel *fuſtigatum necaviſſent.* Ego propius Characteres lectionis receptae *fuſte ignominiaviſſent.* Amat enim Noſter uſurpare voces novas, & tamen admodum energeticas. GRUT. Quis credat ſaevum adeo fuiſſe ſapientiſſimum principum, ne dicam virorum, ut rei tam levis *ignorantiam*, tam gravi poena caſtigaret? an M. Tullium quiſquam laudaſſet, ſi reperto Syracuſis monumento Archimedis, quod *indigenae* pridem *ignorabant*, publice in eos propterea poſtulaſſet animadverti? Id vero non minus dictu ineptum, quam factu futurum fuiſſet iniquum. Cenſeo ſcribendum *fuſtibus necaviſſent.* Vel *fuſtigatum necaviſſent;* Ut veſtigia literarum propius ſequamur. *Caſaubonus.* ANNA. Sed ſi ita ſcripſiſſet Auctor, cur *indigenam* addidiſſet niſi *indignum* ſcribas, pro inmeritum, qua ratione *Ovid.* lib. x. Met. verſ. 627.

Indignamque necem pretium patietur amoris.

Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XIII. verſ. 606. Neque enim erat tanti Inperatoris, inpedire, ne juſtitia ſuo ordine adminiſtraretur. Malim tamen retinere ego ſcriptam lectionem, quid enim mirum, ſi Inperator Philoſophiae ſtudioſiſſimus tam ſupinam negligentiam & inſcitiam damnaverit, ut ſic bono praeſidio in poſterum munita Philoſophantium exiſtimatio non ita facile negligeretur, & inter ampliſſima urbium decora recenſeretur, ſibi tales poſſe vindicare cives. ARNTZ.

Fiſcales moleſtiae.] Sic vocat exactiones quibus fiſcus principis augebatur. Sed vide *Zozimum*, qui contraria plane ſcribit. ANNA. Volebat hic *Schottus* reponi *repreſſae.* Sed ſimplex eſt pro compoſito, quod centies. *Tacit.* lib. IV. Hiſt. c. III. *Paucos erumpere auſos circumjecti preſſere.* quo loco etiam *Faërnus oppreſſere* ſine neceſſitate.

Ni parum dignis.] Conſtanti hoc tribuit vulgata Epitoma num. 63. non Conſtantino patri. SCHOTT. Sed in Conſtantinum competere patet ex *Zozimo.* ANNA.

21 *Quae quamquam ſaepius accidere.*] Mihi hic aliquid deeſſe videtur, & ſenſus ridiculus efficitur. Lego: *Quae quamquam haud ſaepius accidere.* Sed forſan intelligit, *quae quamquam* ſub aliis principibus *ſaepius accidere*, tamen magis elucent in principe ſummo ingenio & optimis moribus. EAD.

Cum ob auctoris decus in virtutes potiſſimum.] Omnino; veluti non parce oſtendimus ad *Tacitum* lib.

accipiuntur, atque ad imitandum invitamento ſunt. Igitur confe- 22 ſtim Dalmatius, incertum quo ſuaſore, interficitur, ſtatimque triennio poſt minimum maximumque, fatali bello Conſtantinus cadit. Qua Conſtans victoria tumidior, ſimul per aetatem cautus parum, 23 atque animi vehemens, adhuc miniſtrorum pravitate execrabilis, atque praeceps in avaritiam, deſpectumque militarium, anno poſt triumphum decimo, Magnentii ſcelere circumventus eſt, externarum ſane gentium compreſſis motibus. Quarum obſides pretio quae- 24 ſitos pueros venuſtiores, quod cultius habuerat, libidine hujusmodi arſiſſe pro certo habetur. Quae tamen vitia utinam manſiſſent. 25 Namque Magnentii, utpote gentis Barbarae, diro atroque ingenio, ſimul his quae poſt accidere, adeo exſtincta omnia ſunt, ut illud inperium haud injuria deſideraretur. Tum quia Vetranio littera- 26 rum

lib. I. Hiſtor. cap. V. f. *ut haud minus vitia Principum amarent, quam olim virtutes verebantur.* GRUT. Id eſt: vitia eorum quos extra peccandi aleam poſitos putamus, gravius offendunt, dum virtutes putamus, eaque etiam quaſi virtutes amplectimur. ANNA.

22 *Incertum quo ſuaſore.*] Imo ſuaſore Euſebio Nicomedienſi, qui Dalmatium ejusque patrem Anabalianum quaſi Conſtantinum interfeciſſent, criminatus eſt. EAD.

Triennio poſt.] Poſt mortem Conſtantini patris & caedem Dalmatii. EAD.

Cadit.] Non longe ab Aquileja, & in fluvium Alſam projectus. EAD.

23 *Anno poſt triumphum decimo.*] Poſt triumphum de fratre Conſtantino relatum. EAD.

Magnentii ſcelere.] Vide *Zozimum.* EAD.

24 *Quarum obſides pretio quaeſitos pueros venuſtiores quod cultius habuerat.*] Obſides electos forma eleganti palam fecimus ad *Livii* lib. II. cap. XIII. *Turnebus.* EAD.

25 *Utpote gentis Barbarae.*] Utpote qui eſſet e *gente Barbara.* γένος μὲν ἕλκων ἀπὸ βαρβάρων. *Zozimus. Genus a barbaris ducens*, vide Epitomen. EAD. Pro *atroque* mox mallem *tetroque*, quae vox teſte *Nonio* de Prop. cap. IV. hac voce *crudelem* ſignificat. *Cicero* lib. IV. in Verr. cap. LV. *Videte, quanto tetrior hic Tyrannus Syracuſanus fuerit. Sulpitius* ad Eundem lib. IV. ad Famil. Epiſt. XII. *Ab homine teterrimo acerbiſſima morte eſt affectus.* Ubi tamen nuperrimi Editores *deterrimo* exprimere maluerunt. *Atrocique* hoc loco conjiciebat Illuſt. *Spanhemius* ad *Julian.* Orat. I. p. 219.

Simul his quae poſt accidere.] Magnentianorum cum Potentiano pugnas intellige, de quibus infra. ANNA.

Illud Inperium.] Conſtantii ſcilicet. Ait diro atroque ingenio Magnentii utpote barbari, atque iis quae poſt evenere, ita corrupta atque extincta omnia fuiſſe, ut non immerito Conſtantis Imperium, quamvis foedum, deſideraretur. EAD.

Haud injuria deſideraretur.] Nimirum nihil eſt quod comparatio non faciat bonum vel malum: uti non parca exemplorum farragine oſtendimus ad illa *Livii* libro XXIV. cap. V. *Vix quidem ulli bono moderatoque regi facilis erat favor apud Syracuſanos ſuccedenti, tanta caritate Hieronis. verum enimvero Hieronymus, veluti ſuis vitiis deſiderabilem efficere vellet avum*, &c. ſed & de eadem re multa quoque coacervavimus ad iſta *Taciti: Ne Tiberium quidem caritate, aut Reipublicae cura ſucceſſorem adſcitum; ſed quoniam arrogantiam ſaevitiamque ejus introſpexerit, comparatione deterrima ſibi gloriam quaeſiviſſe.* lib. I. Annal. cap. X. f. GRUT.

26 *Vetranio.*] Vetus liber. *Eutropio & Ammiano Veteranio* pentaſyllabus eſt: illum lib. X. extremo, hunc XV. lege. SCHOTT. Et vocalem intermediam eſſe ponendam cenſebat *Henricus Valeſ.* ad *Ammian.* lib. XV. cap. I. ſed merito aliam ſententiam ſecutus eſt ad eundem locum Eruditiſſimus ejus frater *Hadrianus*, praeſertim quod ira velint nummi, quales reperies in Numm. *Arſchotani* tab. LXV. n. 23. *Beger.* rom. II. Theſ. Brand. p. 816. *Occon. Biragi* p. 486. firmantque id MSS. infra in Epitoma & apud *Eutropium.* Latius conferatur Ill. *Spanhem.* de Uſu Num. diſſ. XI. p. 267. ad *Juliani* orat. I. p. 186. & 203.

Litterarum prorſus expers.] *Eutropius. Verum probum*

rum prorſus expers, & ingenio ſtolidior, idcircoque agreſti vecordia peſſimus, cum per Illyrios peditum magiſterio milites curaret, dominationem, ortus Moeſiae ſuperioris locis ſqualidioribus, inprobe occupaverat.

probum ac morum veterum, ac jucundae civilitatis; ſed omnium liberalium artium expertem: adeo ut ne elementa quidem prima literarum, niſi grandaevus, & jam Imperator acceperit. ANNA.

Cum per Illyricos peditum magiſterio.] Pannoniorum exercituum ducem vocat *Zozimus*. *Peditum magiſter* qualis erat magiſter equitum. EAD.

CAPUT XLII.

ARGUMENTUM.

Vetranionem facundiae vi inperio dejicit, Potentiano, Magnentio, Decentio, Patricio, Gallo, Silvano oppreſſis Julianum Caeſarem Tranſalpinis praeficit, & inperium Auguſtum placidus, clemens, litterarum prudens - - - - - regit Julius Conſtantius.

1 Eum Conſtantius cis menſem decimum, facundiae vi dejectum in-2 privatum otium removit. Quae gloria poſt natum inperium, 3 ſoli proceſſit eloquio, clementiaque. Nam cum magna parte utrimque exercitus conveniſſent, habita ad ſpeciem judicii concione, quod fere vix aut multo ſanguine obtinendum erat, eloquentia patravit. 4 Quae res ſatis edocuit, non modo domi, verum militiae quoque dicendi

1 *Facundiae vi.*] Ita ſcribendum. Vetus male *facundi avi*. SCHOTT. Haec aliter paullo *Zozimus*, qui ait Conſtantium, ne cum duobus ei dimicandum foret, ad Vetranionem legatos miſiſſe amicitiam petentes, ſimulque ut in unum copiae cogerentur, & publicum de gerendo adverſus Magnentium bello conſilium caperent. His deceptus Vetranio ad Conſtantium venit, una in ſolium ad hoc paratum aſcendit: Conſtantius milites prior alloquitur, qui confeſtim exutum purpura Vetranionem ſolio deturbant, ut privatus viveret, eique Conſtantius in Bythynia victum aſſignavit. ANNA. Mox pro *patravit* legi etiam poſſet *paravit*. & pro *vix*, *vi*.

4 *Dicendi copiam reſtare.*] Vetus male. Nam *praeſtare*, rectum eſt. Magna ſane laus eloquentiae.

cendi copiam praestare, qua demum vel ardua proclivius eo conficiuntur, si modestia atque integritate superet. Quod maxime co- 5 gnitum e nostro Principe; Quem tamen quo minus statim in hostes alios ad Italiam contenderet, hiems aspera, clausaeque Alpes tardavere. Interim Romae corrupto vulgo, simul Magnentii odio Po- 6 tentianus materna stirpe Flavio propinquus, caeso Urbi Praefecto, armataque gladiatorum manu Inperator fit. Cujus stolidum inge- 7 nium adeo plebi Romanae, Patribusque exitio fuit, uti passim domus, fora, viae, templaque cruore, ac cadaveribus opplerentur, bustorum modo. Neque per eum tantum, verum etiam advolanti- 8 bus Magnentianis, qui tricesimo die, triduo minus, hostem perculerant. Sed jam antea, cum externi motus suspectarentur, Magnen- 9 tius fratri Decentio Gallias, Constantius Gallo, cujus nomen suo mutaverat, Orientem, Caesaribus commiserant. Ipsi inter se acri- 10 oribus praeliis per triennium congressi, ad extremum Constantius fugientem in Galliam persequutus vario ambos supplicio semet adegit interficere. Et interea Judaeorum seditio, qui Patricium nefarie 11 in regni specie sustulerant, oppressa. Neque multo post ob saevitiam 12 atque animum trucem, Gallus Augusti jussu interiit. Ita longo in- 13 tervallo annum fere post septuagesimum, relata ad unum cura Reipublicae. Quae recens quieta a civili trepidatione, Silvano in In- 14 perium coacto, tentari rursus occoeperat. Is namque Silvanus in 15 Gallia

tiae. SCHOTT. Pro *resistere* ponitur, ut puto. ANNA.

5 *Quod maxime cognitum e nostro Principe.*] A quo tamen modestiam & integritatem longe abfuisse testatur *Zozimus*. EAD.

Hiems aspera, clausaeque Alpes tardavere.] Pulcra figura: quemadmodum enim mare & aperitur suo tempore, & clauditur; sic & Alpes; sed alio tamen modo. Inde de Cimbris *Florus* libro II. cap. III. *Hi jam (quis crederet?) per hiemem quae altius Alpes levat, Tridentinis jugis in Italiam provoluti, ruina descenderant.* GRUT.

6 *Potentianus.*] Aliis vocatur *Nepotianus*, Constantini ex sorore Eutropia nepos fuit. *Zozimus.* ANNA. Sine dubio & hic erit lapsus Librariorum.

7 *Bustorum modo.*] Lego, nam vitiosus etiam hac in parte liber calamo exaratus. Ad sepulcra principum virorum gladiatorum paria a lanistis committi & ad mutuam necem depugnare solere nemo ignorat, nisi hospes admodum in literis. Mox pro *Magnianis*, licet in MS. comparet, repone *Magnentianis*. non enim operae dicto audientes sunt. SCHOTT.

9 *Gallo.*] Patrueli suo. ANNA.

10 *Ipsi.*] Constantius & Magnentius. EAD.

Ambos.] Magnentium & Decentium. Vide infra in Epitome. EAD. Scripsi *vario ambos supplicio* cum Erudit. *Spanhemio* ad *Julian.* Orat I, p. 255.

11 *In regni specie.*] Melius *in regni speciem.* ANNA.

Oppressa.] I. Gallum Caesarem. EAD.

12 *Ob saevitiam.*] *Scenicum atque animum trucem* erat in Vet. Cod. quod sequetur, qui probabit. De Silvano autem *Ammian.* lib. XV. SCHOTTUS. *Eutropius* de Gallo: *Vir natura ferus & ad tyrannidem pronior, si suo jure imperare licuisset.* ANNA.

13 *Annum fere post septuagesimum.*] Ab excessu Cari Imperatoris usque ad mortem Magnentii, hoc est per annos 69, fere semper penes duos Imperatores potestas fuit. EAD.

14 *Recens.*] Adverbialiter. EAD.

 15 *Pede-*

Gallia ortus Barbaris parentibus, ordine militiae, ſimul a Magnentio ad Conſtantium transgreſſu, pedeſtre ad magiſterium adoleſcen-
16 tior meruerat. E quo dum altius per metum, ſeu dementiam conſcendiſſet, legionem, a quîs praeſidium ſperaverat, tumultu, octa-
17 vum circa ac viceſimum diem trucidatus eſt. Qua cauſſa ne quid apud Gallos natura praecipites novaretur, praeſertim Germanis ple-

raque earum partium populantibus, Julianum Caeſarem, cognatione acceptum ſibi, Tranſalpinis praefecit; Isque nationes feras bre-
18 vi ſubegit, captis famoſis regibus. Quae quamquam in ejus fortuna,

15 *Pedeſtre ad magiſterium.*] Supra paullo *Vetranio pedeſtri magiſterio milites curat.* Is erat qui *pedeſtris* militiae Rector & magiſter peditum. Qualis olim erat & Magiſter equitum. SCHOTTUS. Praepoſitio *ad* videtur expungenda, vel ea retenta pro *meruerat* legendum, *pervenerat.* SYLB. Videtur abundare praepoſitio *ad*, ut & *Sylburgius* prodidit. GRUT. Vel ſubintelligendum *admoveri*, vel ſimile quid. ANNA.

17 *Gallos natura praecipites.*] Gentem inquietam, quaeque conſtantem Principem requirat, notat *Vopiſcus* Saturnino & Caro. *Trebellius Pollio* initio Gallienorum. Objectam Gallis levitatem refellere conatur *Johannes Bodinus* Methodi Hiſtor. cap. v. SCHOTT.

Julianum.] Galli fratrem, patruelem ſuum. ANNA.

Praefecit.] An. U. C. 1108. poſt C. 356. EAD.

Nationes feras brevi ſubegit.] *Eutropius. A quo moaicis copiis apud Argentoratum Galliae Urbem ingentes Alamannorum copiae extinctae ſunt, Rex nobiliſſimus captus.* EAD.

Famoſis.] Nobilibus, inclytis. Chonodamarium & Vadomarium intelligit. Vide *Ammianum.* EAD.

Quae quamquam in ejus fortuna, Principis tamen & conſilio accidere.] Putat idem noſter amicus ante *&* *conſilio*, deeſſe *auſpicio*, vel ſimile quodpiam nomen. at ego potius adhuc expunxerim voculam, *in*, ut *fortunam* accipiat pro *ductu*, *conſilium* autem pro *auſpiciis.* nam alioquin *conſilium* complectitur etiam *auſpicia. Tacitus* lib. III. Annal. cap. XLVII. p. *Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum Senatui ſcripſit; neque dempſit aut addidit vero: ſed fide ac virtute legatos, ſe conſiliis ſuperfuiſſe*, &c. Interim, peculiariter heic accipit *fortunam* Auctor noſter. Vulgo enim obtinebat, ut ejusdem eſſet *fortuna*, cujus erat & auſpicium. Unde *Juſtinus* lib. II. cap. XXI. *Ibique praclium commiſſum: ſed fortuna Regis cum duce mutata non eſt*, &c. & apud *Curtium* lib. V. cap. IX. Nabarzanes: *Diis adverſis bellum inimus, & pertinax fortuna Perſas urgere non deſinit. novis initiis & ominibus opus eſt. Auſpicium & inperium alii trade interim*, &c. de qua re nos plura ad *Taciti* librum II. Hiſtor. cap. XXXIII. p. Caeterum & Ducibus ſubalternis ſuam etiam *fortunam* adſcribebant nonnulli. Hinc Darii illud apud eundem *Curtium* lib. III. cap. VI. *Quippe quae per duces ſuos acta erant cuncta damnabat ;*

ratus

na, Principis tamen & consilio accidere. Quod adeo praestat, ut Tiberius, Galeriusque subjecti aliis egregia pleraque, suo autem ductu atque auspicio minus paria experti sint. At Julius Constan- 20 tius annos tres atque viginti Augustum inperium regens, dum externis motibus, modo civilibus exercetur, aegre ab armis abest. Quis tyrannide tantorum depulsa, sustentoque interim Persarum in- 21 petu, genti Sarmatarum magno decore considens apud eos Regem dedit. Quod Cnaeum Pompejum in Tigrane restituisse, vix- 22 que

ratus pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. quae ipsa verba excussimus ad illa *Taciti* lib. I. Histor. cap. LXXIX. f. *Laeto Othone, & gloriam in se trahente, tanquam & ipse felix bello, & suis ducibus, suisque exercitibus Rempublicam auxisset.* GRUT. Nihil mutandum. Ait haec omnia etsi *in fortuna* Juliani acciderint, tamen & consilio Principis Constantii accidisse. ANNA. Sed haec non accuratius a doctissima Femina exponuntur, quam ab Auctore nostro, si vera haec est lectio, scripta sunt. Mirifice mihi satisfacit felicissima *Freinshemii* conjectura ad *Curtium* lib. V. cap. IX. §. 4. reponentis: *quae quamquam vi ejus, fortuna Principis tamen & consilio accidere.* Haec ipsa est *Aurelii* manus, ni omnia me fallant. *Vis* est efficacia in bello, virtus, quae eo sensu *consilio* opponitur. *Wasse* ad *Sallust.* Jug. cap. V. Et *Fortuna* tribuitur illi, penes quem sunt auspicia, Inperatori, non vero ei, qui sub Inperatoris auspicio bellum administrat. *Claudianus* Bell. Gildon. vers. 500.

Illius auspiciis *inmensa per aequora miles*
Non plaustris Arctove regor. contemne Booten
Navita, turbinibus mediis permitte carinas.
Si mihi tempestas Libyen ventique negabunt,
Augusti Fortuna *dabit.*

Barthius ibi alia adfert, quibus adde *Pacatum* in Paneg. cap. XL. §. 2. *Sed fatearis necesse est, quantum te in hoc bello, tantum* fortunam *tuam egisse post bellum.* Praeterea hanc conjecturam admittendam esse patet, quia mox *ductu & auspicio* sequatur; jam autem illas voces *auspicium* & *Fortunam* idem velle patet ex loco *Claudiani*, quem supra attulimus & exemplis a *Demstero* prolatis ad *Rosini* Antiq. lib. II. cap. XVI. In textu tamen nihil mutavi, ne offenderem eos, qui corruptissimis etiam lectionibus aliquem sensum conciliare non sine tortuoso labore sedulo allaborent. ARNTZ.

19 *Quod.*] Consilium. Ut ostendat consilium fortunam antecellere, Tiberii & Galerii exempla proponit. qui dum aliorum consiliis paruerunt, egregia pleraque moliti sunt, suo autem ductu multo minora, Tiberius quidem privatus Augusti auspiciis Rhaeticum Vindelicumque bellum, Pannonicum, Germanicumque aliaque felicissime gessit. Galerius autem Caesar Diocletiani auspiciis Achilleum vicit, Alexandriam cepit, Narsen fugavit, bellum Persicum confecit. ANNA. Sed haec vocula tam ad *fortunam* quam *consilium* referenda erit, si Doctissimum *Freinshemium* sequamur.

20 *Annos tres atque viginti.*] Post mortem patris, nam duodecim cum patre imperaverat. ANNA.

Dum externis motibus, modo civilibus exercetur, &c.] Plenius & dilucidius legemus: *Modo externis motibus, modo civilibus.* SYLB. Bis ponenda videtur vox una, *cum externis motibus modo, modo civilibus exercetur.* GRUT.

Aegre.] Vix. Et revera nunquam ab armis quietus fuit Constantius. ANNA.

21 *Magno decore.*] Locus postulat *dedecore*, nisi aliter interpungas. SCHOTT. Minime heic locum potest habere aliorum *dedecore*; quocunque etiam modo interpungatur versus; ut pluribus exemplis ostendimus ad *Taciti* lib. XIII. Annal. c. XXXIV. *Et Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim a Lucullo Pompejoque recipere,* &c. GRUTER. Aperte contra mentem Auctoris, qui ait magno *decore* a Constantino Regem Sarmatis impositum. ANNA.

22 *Quod Cnaeum Pompejum in Tigrane.*] *Florus*, lib. III. cap. V. *Cnaeus interim Magnus rebelles Asiae reliquias sequens, per diversa gentium terrarumque volitabat. Nam sub orientem sequutus Armenios, captis ipso capite gentis Artaxatis, supplicem jussit regnare Tigranem.* EAD.

Restituisse.] *Praestitisse*, vel potius *restituendo* legendum. SCHOTT. Vel supervacua est vox *restituisse*, vel mutanda in aliam. non male Schottus *praestitisse*. sed magis inclino, ut putem totam vocem manasse ab ingenio librarii. GRUT. Nec rejiciendum quod *instituisse* legat Doct. *Freinshem.* ad *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 43.

23 que paucos majorum fecisse comperimus. Placidus, clemensque pro negotio, litterarum ad elegantiam prudens; atque orandi genere leni jucundoque; laboris patiens ac destinandi sagittas mire promtus; Cibi omnis, libidinis, atque omnium cupidinum victor; cultu genitoris satis pius, suique nimis custos; gnarus vita bonorum 24 Principum Reipublicae quietem regi. Haec tanta, tamque inclyta, tenue studium probandis provinciarum ac militiae rectoribus, simul ministrorum parte maxima absurdi mores, adhuc neglectus 25 boni cujusque foedavere. Atque uti verum absolvam brevi, ut Imperatore ipso clarius, ita apparitorum plerisque magis atrox nihil.

Vixque paucos majorum.] De Augusto vide *Sueton.* cap. XXI. & Tiberio eundem cap. IX. *Ducto ad orientem exercitu regnum Armeniae Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit.* De Nerone qui Tiridati diadema imposuit *Sueton.* c. XIII. ANNA.

23 *Ornandi genere.*] Scriptum depravate, pro *orandi*, *Ammiano* auctore & Epitom. SCHOTTUS.

Gnarus vita bonorum Principum Reipublicae quietem regi.] Omnino vere. Mutatione enim Principis cujusque; non extranei tantum, sed & domestici nostri rebus student novis; adeo ut ex vero dici queat; mutato Principe, omnia domi mutari, omnia foris. *Polybius* post regum aliquot mortes, infit lib. IV. Historiarum capite altero: Οὕτω δ' τοιαύτης περὶ πάσας τὰς δυναστείας καινοποιίας οὔσης, ἔμελλε πραγμάτων ἔσεσθαι καινῶν ἀρχή. τοῦτο γὰρ δὲ πέφυκε καὶ φιλεῖ συμβαίνειν κατὰ φύσιν· ὃ καὶ τότε συνέβη γενέσθαι: *Hoc igitur modo innovatis ubique locorum potestatibus, quin novandarum quoque rerum principia nascerentur, nullum erat dubium: quippe ita natura comparatum est: neque aliter tunc evenit.* Ea de caussa, tanquam insolens quid, scribit Athalaricus Rex apud *Cassiodorum* libro VIII. Variarum Epistola XVI. *Innovatio Regis, sine aliqua confusione transivit.* ut & antea *Claudianus* lib. I. de Laudibus Stiliconis, vers. 158.

Nil ibi barbariae motus, nil turbida rupto
Ordine tentavit novitas; tantoque remoto
Principe, mutatas orbis non sensit habenas.

Sed haec reservanda erant nobis, ad illa *Livii* libro XXVIII. cap. XXIV. *Scipio ipse gravi morbo implicitus, graviore tamen fama; cum ad id quisque quod audierat (insita hominibus libidine alendi de industria rumores,) adjiceret aliquid, provinciam omnem, ac maxime longinqua ejus turbavit: apparuitque quantam excitura molem vera fuisset clades, cum vanus rumor tantas procellas excivisset. non socii in fide, non exercitus in officio mansit.* &c. ad eum quippe non absurda forsan collegimus ex Graecorum Latinorumque historicorum memoriis. GRUT.

24 *Neglectus boni cujusque.*] Id ipsum, ad fastidium usque, saepe deplorat *Ammianus Marcellinus*, qui legatur. Et vero, qua ratione ulla res ibi bene geri potest, ubi virtutis praemia possidet ambitio? ubi mali praeferuntur bonis? Quomodo autem poena ac praemio bellissime omnia administrentur, petendum a *Polybio* lib. VI. cap. XII. aliisque, quorum verba sparsim operi suo intermiscuit *Stobaeus*. IDEM.

25 *Clarius.*] Ita vetus liber. quid si *praeclarius*, quod τῷ *atrox* opponi queat? sed illa non inusitata id aetatis scriptoribus loquendi forma, pro, melius, humanius. SCHOTT.

Apparitorum.] At quidquid ii peccant, peccat ipse Princeps. itaque quei laudare potes eum, cui mali administri? In eum enim competunt illa *P. Syri:*

Nisi vindices delicta, improbitatem adjuves.

Item:

Injuriam ipse facias, ubi non vindices.

Nec non:

Qui culpae ignoscit uni, suadet pluribus, &c. GRUT. Hic *Apparitores* dicit, quos supra *ministros* vocavit. ANNA.

SEXTI

SEXTI AURELII VICTORIS
EPITOME
DE
CAESARIBUS.

DE

VITA ET MORIBUS

INPERATORUM

ROMANORUM,

Excerpta ex Libris

SEXTI AURELII VICTORIS,

A Caesare Augusto usque ad Theodosium Inperatorem.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Octavio patre genitus Cajus Caesar, deinde Augustus cognominatur, Tribuniciam potestatem exercet, Aegyptum in provinciae formam redigit, ejusque fossas labore militum patefacit, Cantabros, Aquitanos - - - - superat, trans Rhenum vastatum Romanum exercitum perdolet, erga cives clemens, in amicos fidus, studiis liberalibus incumbit, leges alias fert, alias corrigit, aedificiis Romam auget, toto corpore, sed oculis magis pulcher, in vitiis, quibus ipse indulget, ulciscendis acer est, Nolae interit, & multis novisque honoribus decoratur Octavianus.

1 Anno Urbis conditae septingentesimo vicesimo secundo; ab exactis vero Regibus quadringentesimo octogesimoque, mos Romae repetitus uni prorsus parendi, pro Rege Inperatori vel 2 sanctiori nomine Augusto appellato. Octavianus igitur patre Octavio Senatore genitus, maternum genus ab Aenea per Juliam famili-am

De *vita*.] Vulgatam libri inscriptionem retinui: non celabo tamen lectorem, quam in MS. *Petri Pithoei* viri doctissimi ἐπιγραφὴν repperi: *Incipit libellus de vita & moribus Imperatorum, breviatus ex libris Sex. Aur. Victor. a Caesare Augusto usque ad Theodosium.* A quo vetus codex Floriacensis, qui est *Petri Danielis*, non admodum variat, nisi quod *Victorini* pro *Victoris* integre scriberet. Quomodo & *Elgaldus* Coenobii Floriacensis monachus, in vita Roberti regis appellat: Sed is Bibliothecae suae librum MS. religiose secutus est. Depravatum hoc nomen in *Paulli Diaconi* vulgatis editionibus, qui lib. De Gestis Longobardorum secundo, Apenninas Alpes describens, *Sunt*, inquit, *qui Alpes Cotias & Apenninas unam dicant esse provinciam: sed hos Victoris* (excusi quidam *dictores*, male, meliores lib. *Victorini*) *revincit historia, quae Alpes Cotias per se provinciam appellat.* Quae hodieque in Nerone exstant novae veterisque editionis *Aurelii Victoris*: de quo quidem auctore plura in Prolegomenis dicere memini. Ceterum antiqui l. exemplum, quod nuper *Jac. Cujacius* JCtorum nostri temporis facile princeps Biturigibus ad me misit, SEX. AUR. VICTORINI disertim praefert: ut forte Racemator hic a *Victore* cujus quaedam exscribebat, *Victorinum* sese appellarit: quo de alii judicabunt. Mihi certe studio fuit, indicare quam feliciter Lavernae litasset, & unde potissimum uvas decerpsisset; a *Tranquillo* nimirum, *Victore*, *Ammiano*, *Eutropio*, ceteris. Hinc factum, ut major quam vellem, hic Commentarius appareat. SCHOTT.

Sexti Aurelii Victoris.] Historiam Augustam, aut ejus saltem Epitomen, eodem tempore cum *Eutropii* breviario, inter conferendos scriptores varios diversaque exemplaria, Burdigalae emendavimus. anni sunt jam plus undeviginti. Eam nunc tandem in lucem emittere visum est, & in ejus editione haec paucula monere. Exemplaria nostra fuerunt impressa omnia praeter unum membraneum: quod nobis commodavit *Josephus Cassianus*, regius consiliarius. De auctore istius Breviarii nihil comperi: neque satis scio quis iste *Victor*, qui Romanam historiam ab Octaviano Augusto ad Theodosium Magnum sit persequutus. *Julius Capitolinus Aurelii Victoris* cognomento *Primi* in Opilio Macrino meminit. *Verba denique* (inquit) *Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat, haec fuerunt: Macrinum, libertinum hominem, prostibulum,* &c. sed *Victor* hic Primus, & *Julius Capitolinus* Theodosium illum multis saeculis antecesserunt. Alius floruit sub Juliano Augusto *Victor* historicus; quem sic celebrat *Ammianus Marcellinus* libro vicesimo primo: *Imperator revertitur Nessum, copiosum opidum: quo inde expedite cuncta disponeret suis utilitatibus profutura. Ubi Victorem apud Sirmium visum, scriptorem historicum, exinde venire praeceptum, Pannoniae secundae consularem praefecit: & honoravit aenea statua, virum sobrietatis gratia multilaudum, multo post Urbi praefectum.* Inter cujus Juliani principatum, & ejusdem Theodosii mortem, quia non sunt anni plures, quam triginta duo, potest, qui a Juliano sit ita honoratus, post Theodosium vixisse, atque de rebus scripsisse Theodosii. VINETUS.

1 *Anno urbis conditae septingentesimo vicesimo secundo, ab exactis vero Regibus quadringentesimo octogesimoque, mos Romae repetitus uni prorsus parendi, pro Rege Inperatori, vel sanctiori nomine, Augusto appellato.*] Haec non sunt in *Cassiani* vetusto codice: qui sic incipit; *Octavianus patre Octavio senatore*, &c. Quot autem annis regnatum sit initio Romae, discrepant auctores. *Titus Livius* annos putat ducentos & quadraginta quatuor. Quem numerum si ex septingentis & viginti duobus subducas, reliqui fiunt quadringenti & septuaginta octo anni ab exactis regibus ad monarchiam Augusti. VINETUS. Desunt circiter anni duo. Reges exacti anno mundi 3442. Augustus pugnavit ad Actium ann. 3919. & ab Actiaca victoria Augusti imperium orditur Epitomista *Victorem* sequutus. ANNA. Neque illa verba apparent in Leid. sec.

Sanctiori nomine.] Editio *Laurentii Abstemii*, quae est Augustae edita, habet, *severiori*: vulgata tamen lectio magis placet ex *Sueton.* c. VII. sic enim dicis causa appello. Nam *Suetonius* scriptus, libris fere, non capitibus, numerisque divisus est. SCHOTT.

2 *Ab Aenea per Julianum familiam.*] *Juliam* vulgo

am sortitus, adoptione vero Caji Caesaris majoris avunculi, Cajus Caesar dictus, deinde ob victoriam Augustus cognominatus est. 3 Iste in inperio positus, Tribuniciam potestatem per se exercuit. 4 Regionem Aegypti inundatione Nili accessu difficilem inviamque paludibus in provinciae formam redegit. 5 Quam ut annonae Urbis copiosam efficeret, fossas incuria vetustatis limo clausas, labore militum pate-

vulgo appellant: sed vetus liber *Julam*, quot syllabis ille cognominatus fertur apud *Virgilium*, unde gens haec appellata. VINET. Nam Augustus matrem habuit Attiam filiam Juliae sororis C. Caesaris, & sic maternum genus ad Aeneam referebat. ANNA. *Julam* itidem Leid. sec. sed male. Vide Vir. Ill. cap. LXXIX. §. 1. Et quae adduximus ad Orig. Gent. Rom. cap. XV. §. 5. & *Ryck.* ad *Tacitum* lib. IV. Ann. cap. IX.

Majoris avunculi.] Sic apud *Suetonium Tranquillum*, sed hoc aliquando puto me didicisse ex *Paullo* libro tricesimo octavo Digestorum, titulo decimo, & lege decima ejus tituli, quod matris meae frater meus est *avunculus*: & *avunculi* mei *avunculus*, meus est *magnus avunculus*: & mei *magni avunculi avunculus*, meus *major avunculus*. Octavianus autem, id est Octavii filius naturalis, in alienam familiam inductus, Augustus cognominatus, matrem habuit naturalem, Attiam, filiam Juliae sororis Caji Julii Caesaris a Bruto & Cassio interfecti: quemadmodum docuimus in iis, quae in *Eutropii* Breviarium scripsimus. Interfectus ergo ille Caesar Julius, Octaviani Augusti fuit non *avunculus major*, sed *magnus* tantum *avunculus*. VINET.

3 *Per se.*] Collegam tamen semel atque iterum sumpsit. Supra in Caesaribus. ANNA. Supra in Leid. pr. est: *iste inperio positus*, unde facile fieret: *iste inperio potitus*. sed potest defendi altera lectio a *Curtio* lib. VI. cap. X. §. 25. *In illo fortunae gradu positum etiam venerari necesse erat.*

4 *Regionem Aegypti.*] Perturbatus locus; quem si libri MSS. paterentur, sic reponerem ex XVIII. *Suetonii*, unde, ut plerique, transcriptus est. *in Provinciae formam redactam, ut annonae*, &c. vel illa: *inundatione Nili accessu difficilem inviamque paludibus*, sic collocanda: *quam inundatione Nili accessu difficilem inviamque paludibus ut annonae.* De *Aegypto* Romanorum horreo multa Geographi. SCHOTT. Sed si quis diligentius *Suetonium* cum Nostro comparet, facile videbit, nihil hic esse turbatum, & omnia sano ordine procedere, ex una enim *Suetonii* periodo duas facit, narrans primo, in Provinciae formam redactam esse Aegyptum, & mox, fossas vetustate clausas patefactas fuisse, ut feracior haec regio esset.

5 *Annonae Urbis.*] *Annonae* in dandi casu, id est, ad *annonam*. De hoc *Sueton.* cap. XVIII. *Aegyptum in Provinciae formam redactam, ut feraciorem habilioremque annonae urbicae redderet, fossas omnes in quas Nilus exaestuat, oblimatas longa vetustate, militari opere detersit.* ANNA.

Labore militum patefecit.] Scilicet miles Romanus nunquam erat otiosus: legimusque passim per ipsum quaevis structa. Certe impensos aedificando theatro, templo, classi: imo oleas, vineasque plantasse; fluviosque nunc derivasse, nunc detersisse, nunc muniisse; nec minus exstruxisse pontes, siccasse paludes, fossas duxisse, scrutatosque auri argentique venas: denique vias stravisse, colonias exustas restaurasse, urbesque magnas aedificasse, exemplo plus uno ostendi ad *Livii* librum XI. ubi epitome habet: *Lucius Postumius Consularis,*

6 patefecit. Hujus tempore ex Aegypto Urbi annua ducenties cente-7 na millia frumenti inferebantur. Iste Cantabros & Aquitanos, Rhaetos, Vindelicos, Dalmatas numero provinciarum Populo Romano conjunxit. Suevos, Cattosque delevit, Sicambros in Galliam transtulit. Pannonios stipendiarios adjecit. Getarum populos 8 Basternasque lacessitos bellis ad concordiam compulit. Huic Persae obsides

laris, quoniam cum exercitui praeesset, opera militum in agro suo usus esset, damnatus est. GRUT.

6 *Ducenties centena millia.*] Modiorum scilicet. Modius autem paullo plus minusve Romanis pendit xxv. libras. ANNA. Et hic locus offendit Viros etiam eruditissimos. Etenim *Lipsius* ad *Tacitum* lib. vi. Ann. cap. xiii. ita supplet: *millia modium frumenti.* Paullo aliter *Gruterus* in margine sui libri: *Millia modia frumenti*, de qua tamen constructione vide *Gland.* ad *Hirtii* Bell. Afric. cap. xxxvi. §. 2. & summum *Gronovium* de Pecun. Vet. lib. i. cap. vii. Sed tales conjecturae hoc loco non requiruntur, cum recte *modiorum* subintelligatur, quod monuit jam ad *Tacitum* idem *Gronovius*, ut & ad *Livium* lib. xliii. cap. vi. *Et ex Africa Legati simul Carthaginiensium, tritici decies centum millia & hordei quingenta.* & ad *Senec.* Brev. Vitae cap. xviii. *Ut tibi multa millia frumenti bene committerentur.* Aliam etiam medicinam adhibet *Lipsius* lib. ii. de Magn. Rom. cap. x. cum credat, hanc frumenti copiam fidem veri superare, rescribit: *Ad centies centena millia.* ARNTZ.

7 *Cantabros.*] In Hispania. ANNA.

Aquitanos.] Aquitania Galliae pars, *Guyenne.* EAD.

Raetos.] Alii *Rhaetos*, *Pithoei* codex *Rethos* scribit: Floriacensis *Rhetos.* Et mox: *provinciarum numero populo Romano conjunxit.* Lege *Suetonium* xxi. cap. SCHOTT. *Rhaeti* ad Alpes degunt. ANNA. *Populo Romano* confirmant omnes scripti apud me, nec video, cur ferri non posset.

Vindelici.] Rhaetis vicini etiam ad Alpes degunt. ANNA.

Dalmatas.] In Illyrico ad mare Adriaticum. EAD. *Dalmatas* omnes hic Scripti & Editi. Vide ad Vir. Ill. cap. xliv. §. 4.

Suevi.] Et *Catti* Germaniae populi. ANNA.

Sicambros.] Aliter *Suetonius*, Suevos & Sicambros deditos in Galliam traduxisse, atque in proximis Rheno agris collocasse cap. xxi. Rectius igitur Augustana Editio delet *delevit.* Porro in MSS. libris Lapidibusque antiquis *Sygambri* appellantur, ut & Συγάμβροι a *Strabone* lib. vii. cui nostrum *y* respondet. SCHOTT. Est haec *Laurentii Abstemii* editio. quod, si ei accedunt MSS. codices, approbo. GRUT. Loco hoc deceptus vir doctissimus putavit delendam superiorem vocem *delevit*, & *Suevos* ad *transtulit* referendam. Apud *Suetonium* enim pro *Suevos* legendum esse *Ubios*, jam diu est cum probavit doctissimus *Casaubonus*, neque Suevos in Galliam translatos apud ullum Veterum vel Geographorum, vel Historicorum leges. Sed Sicambros & Ubios, qui ambo ad latus Rheni Teutonicum olim siti, perpetuisque Suevorum incursionibus vexati, transduci faciles fuere. *Delevit* vero illos per privignum suum Claudium Drusum. Vide *Florum* lib. iv. cap. vii. ANNA. Neque ulla est in nostris MSS. vel Editis variatio. Sed *Sygambros* habet Guelf. *Frigambros* Leid. i. *Sigambros* Leid. sec. & simili modo solet fere ubique variari. *Torrent.* ad *Horatium* lib. iv. Od. ii. vers. 36. & Cel. *Dukerus* ad *Florum* lib. iv. cap. xii. §. 25.

Pannonios.] *Pannonii* in Illyria. Eos Augustus per Tiberium subegit. ANNA.

Stipendiariis.] *Stipendiarios* MSS. nostri praeferunt, accusandi casu ut & Veronensis editio longe optima, quam ego omnium primam typis editam fuisse opinor, a *Joh. Jucundo*, cujus & in *Caesaris* Commentarios industria exstat, erutam. Hic mihi quarti manuscripti instar est, ita praeclara veteris scripturae vestigia retinet, nihil paene ab illis evarians. SCHOTT. Et *stipendiarios* firmatur ab omnibus nostris, quod sine necessitate loco suo erat motum. vult enim, Pannonios, quos stipendiarios effecerat, *numero Provinciarum* adjecit, quae voces ex prioribus sunt repetendae. Posset quoque legi, *stipendiarios effecit*, sed tutius credo expositione mitigare. *Vell. Paterc.* lib. ii. cap. xxxix. §. 3. *Vindelicos ac Noricos Pannoniamque & Scordiscos novas imperio nostro subjunxit provincias.* ARNTZ.

Getarum populos.] Supra Dalmatiam, in his Daci. ANNA.

Basternas.] Supra Dacos degunt. EAD.

8 *Persae obsides obtulerunt.*] De Parthis *Sueton.* cap. xxi. *Obsidesque insuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regno concertantibus, non nisi ab ipso electum comprobaverunt.* EAD.

Gre[illegible]

obſides obtulerunt, creandique Reges arbitrium permiſerunt. Ad 9 hunc Indi, Scythae, Garamantes, Aethiopes legatos cum donis miſerunt. Adeo denique turbas, bella, ſimultates exſecratus eſt, 10 ut niſi juſtis de cauſſis numquam genti cuiquam bellum indixerit. Jactantisque eſſe ingenii & leviſſimi dicebat, ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id eſt, folia infructuoſa in diſcrimen per incertos eventus certaminum ſecuriatem civium praecipitare. Ne- 11 que Inperatori bono quidquam minus quam temeritatem congruere. Satis celeriter fieri, quidquid commode gereretur. Armaque niſi 12 majoris emolumenti ſpe, nequaquam movenda eſſe, ne compendio tenui,

Creandique regis.] MSS. & Veronenſis Editio praeferunt *creandique reges.* SCHOTT. *Tacit.* Annal. XII. *Experimento cognitum eſt Barbaros malle Roma petere Reges quam habere.* ANNA. *Regis* fortaſſe ſenſui erit adcommodatius, & ipſe mallem. Sed cum *Schotti* Codices & noſtri habeant *Reges*, victus tot MSS. auctoritate lectionem non negligendam duxi. Scilicet certum eſt, non ſemper Veteres obſervare Grammaticorum Praecepta, qui jubent haec gerundia vertenda eſſe in adjectiva. *Caeſar* lib. V. Bell. Gall. cap. XXXVIII. §. 2. *Ne ſui in perpetuum liberandi atque* ulciſcendi Romanos *occaſionem dimittant. Livius* lib. IV. cap. I. *Ut populo poteſtas eſſet* Conſules faciendi. Adde lib. II. cap. XLIII. lib. VIII. cap. II. lib. XXIV. cap. XXIV. lib. XXVI. cap. XXVII. lib. XXVIII. cap. XXXVI. lib. XXXVIII. cap. XLVII. lib. XLII. cap. XXXVII. *Quae cauſſa Romanis aut in Graeciam* transjiciendi copias, *aut* urbes occupandi *eſſet. Cicero* pro Sextio cap. XII. *Veniſſe tempus* ulciſcendi ſe. Sed ſimilia ſunt innumera, quae piget memorare. ARNTZ.

10 *Adeo namque turbas.*] *Denique* habent MSS. & infra *bellum indixerit jactantisque.* melius. SCHOTT. Revocanda editio MSS. olimque excuſorum, *Adeo denique turbas.* GRUT. *Denique* & noſtri omnes vel Scripti vel Editi, uti etiam illud *indixerit*, quod praeferendum jubentibus Codicibus, ceteroquin perinde eſſet, quid eligas. Quare etiam illas voces ſolet jungere *Livius*, ut lib. VI. cap. XXVI. *Quibus bellum indixiſtis intuliſtisque.* lib. XXXVIII. cap. XLVIII. *Non ideo populus Romanus his bellum indixit aut intulit. Cicero* lib. I. in Verrem cap. XXXI. *Ei civitati bellum indici atque inferri ſolere.* Talia in Epitome ferri non poſſunt, ceteroquin legi poſſet: *indixerit aut intulerit.* ARNTZ.

Ut niſi juſtis de cauſſis.] *Suetonius* XXI. *Nec ulli genti ſine juſtis & neceſſariis cauſis bellum intulit.* ANNA.

Cuiquam bellum intulerit.] Reſtituenda iterum eorundem codicum ſcriptura, *indixerit.* GRUT. Mox Leid. ſec. *Jactantis ingenii & levis eſſe dicebat.*

Folia infructuoſa.] In eandem ſententiam apud *Macrobium Cicero* VI. de Repub. *Quamquam ſapientibus conſcientia ipſa factorum egregiorum ampliſſimum virtutis praemium eſt; tamen illa divina virtus non ſtatuas plumbo inhaerentes, nec triumphos areſcentibus laureis; ſed ſtabiliora quaedam & viridiora praemiorum genera deſiderat.* Eidem lib. II. ad Attic. *Cato pro centum millibus eſt*, qui currum triumphantis ſequebantur. SCHOTT.

11 *Neque Inperatoribus - - -.*] *Sueton.* XXV. *Nihil autem minus in perfecto duce quam feſtinationem, temeritatemque convenire, arbitrabatur, crebro itaque illa jactabat,*

- - - Σπεῦδε βραδέως;
Ἀσφαλὴς γάρ ἐστ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

Et, ſat celeriter fieri, quidquid fiat ſatis bene. ANNA.

Quidquid commodo geritur.] MSS. *gereretur*, & Auguſtana Editio *quod.* Iidem ſcribunt, ut & Veron. *Majoris aemolomenti ſpe.* SCHOTTUS. Veronenſis liber, *emolomenti ſpe.* Sunt, qui putant etiam legi poſſe; *Majoris molimenti cauſſa.* ut apud *Juſt.* SYLB. *Gereretur* cum Editis omnes ſcripti, niſi quod ex ſolo Leid. ſec. nulla notata ſit diverſitas, qui tamen cum aliis pro *emolumenti cauſſa*, reponit *ſpe* ex *Suet.* Aug. cap. XXV. *Symmachus* lib. X. Epiſt. XXXIV. *Speratum emolumentum tanquam popularis ignovit.*

12 *Armaque.*] *Suetonius* ibidem. *Praelium quidem aut bellum ſuſcipiendum omnino negabat, niſi cum major emolumenti ſpes, quam damni metus oſtenderetur. Nam minima commoda non minimo ſectantes diſcrimine, ſimiles ajebat eſſe aureo hamo piſcan-*

tenui, jactura gravi, petita victoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cujus abrupti amissique detrimentum, nullo capturae lucro 13 pensari potest. Hujus tempore trans Rhenum vastatus est Romanus exercitus, atque Tribuni & Propraetor. Quod in tantum accidisse perdoluit, ut cerebri valido incursu parietem pulsaret, veste capillo-

piscantibus: cujus abrupti damnum nulla captura pensari posset. ANNA.

Hamo aureo piscantibus.] *Reti aurato, purpura coccoque funibus nexis piscatum* Neronem auctor *Sueton.* Ner. cap. XXX. & *Orosius* lib. VII. cap. VII. *Eutropius* vero lib. VII. *blatteos funes* vocat, quod illi *purpureos.* SCHOTT.

13 *Hujus tempore.*] An. U. C. 762. Imperii sui 40. ANNA.

Trans Rhenum.] In Germania. EAD.

Romanus exercitus.] Cui praeerat Quintilius Varus. EAD.

Et Propraetor caesus.] *Caesus* afuit a MSS. *Tres legiones cum duce Quinctilio Varo, legatisque, & auxiliis omnibus caesae. Tranquillus* cap. XXIII. & Tiberio XVII. *Tacitus* de Moribus Germanorum Q. Sulpicio Camerino, C. Poppejo Sabino Coss. a. d. IV. Non. Sextiles, quo & Cannensis clades accepta. *Dio* lib. LVI. *L. Annaeus Florus* lib. IV. *Paterculus* lib. II. praeter tres legiones totidemque alas, etiam sex cohortes numerat. SCHOTTUS. *Caesus* & a nostris exsulat omnibus praeter Editt. Leid. sec. etiam *Exercitus, Tribuni, & Praetores.*

Quod in tantum perdoluit.] Nota Latinitatem, *in tantum* pro *adeo. Sueton.* XXIII. *Adeo namque consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloque summisso, caput interdum foribus illideret, vociferans: Quintili Vare! redde legiones, diemque cladis quotannis moestum habuerit ac lugubrem.* ANNA.

Valido incussu.] Pro *incussu*, MSS. *incursu*, quomodo & Basilienses Editiones *Frobenii* & *Andr. Cratandri* & supra iidem, *in tantum accidisse perdoluit.* Adeo consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloque submisso caput interdum foribus illideret, vociferans, *Quintili Vare, redde Legiones*, diemque cladis quotannis moestum habuerit ac lugubrem. *Suetonius* cap. XXIII. *Orosius* lib. VI. cap. XXI. SCHOTTUS. *Accidisse* etiam interponunt omnes Editi quos vidi ante *Schottum* & Scripti, excepto solo Leid. sec. de quo nihil audeo pronunciare, quod & in sequenti voce accidit, ubi si ab eo MS. discesseris, omnes MSS. & Editt. justa conspiratione *incursu*, quod merito placebat Elegantissimo *Cortio*, qui promisit, latius se hanc lectionem defensurum & probaturum, quem librum avide expetimus, ad *Lucanum* lib. VI. vers. 161.

- - - *Confringite tela*
Pectoris incursu.

Interim, dum meliora exspectamus, optimam lectionem defendit *Seneca* de Const. Sap. cap. III. *Nec secari adamas, nec caedi vel deteri potest; sed incurrentia ultro retundit*, de Vita Beat. cap. XXVII. *Apulejus* sub finem lib. VII. *Ipsum quidem saepe incursare calcibus potuisti.* Quo pacto *Plautus* Poen. Act. IV. Sc. I. vers. 3.

Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus.

Rudente Act. III. Sc. IV. vers. 17. & Asin. Act. I. Sc. I. vers. 21. Cel. *Burman.* ad *Phaedr.* lib. II. fab. VII. vers. 8. *Martial.* lib. I. Epigr. IX.

Pectore nec nudo strictos incurris in enses.

Quinctil. lib. IX. cap. I. p. 761. *In latera atque in terga incurrere datur.* Ubi male alii *incutere. Apul.* lib. VIII. Met. p. 214. *Nonnunquam morsibus suos incursantes musculos. Incursus* enim & *incurrere* a re militari ad quaevis alia transferuntur, hinc minus casto sensu *incurrere servis* dixit *Juven.* Sat. VI. vers. 31. *Sororem incurrere Apulej.* lib. X. Met. p. 250. Porro de hoc capitis incursu confer *Barthium* ad *Statium* lib. V. Theb. vers. 642. Mox *veste, capillo ac reliquis* omissa priori copula Leid. sec. Sed nullus est ex Nostris Codex, cui minus tribuam, ita nil fere praeter ineptas oscitantis Librarii aberrationes continet. *Sallust.* in Jug. cap. LXXXIII. §. 2. *Praedem captivos*que & *inpedimenta. Livius* lib. XXXVI. cap. XL. *Arma signa*que & *spolia omnis generis transvexit.* lib. XLV. cap. I. *Veris nunciis Fabii Lentuli*que & *Metelli adventu firmatum est. Suetonius* Claudio cap. XXII. §. I. *Quaedam circa Ceremonias civilem*que & *militarem morem correxit. Seneca* Herc. Fur. vers. 927.

- - - *Stet suo coelum loco*
*Tellus*que & *Aether.*

Sulpitius Severus lib. I. Hist. Sacr. cap. LIII. §. 4. *Urbem muros*que ac *templum solo stravit. Ammian Marcell.* lib. XV. cap. V. initio. *Galliae caedes acerbas rapinas*que & *incendia.* Haec & alibi,

capilloque ac reliquis lugentium indiciis deformis. Avunculi quoque inventum vehementer arguebat, qui milites commilitones, novo blandoque more appellans, dum adfectat carior fieri, auctoritatem principis emolliverat. Denique erga cives clementissime versatus est. In amicos fidus exstitit. Quorum praecipui erant ob taciturnitatem Maecenas, ob patientiam laboris, modestiamque Agrippa. Diligebat praeterea Virgilium. Rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas constantissimus. Liberalibus studiis, praesertim eloquentiae, in tantum incumbens, ut nullus, ne in procinctu quidem, laberetur dies, quin legeret, scriberet, declamaret. Leges

14 15 16 17

bi, licet minutiora, ut revera sunt, videantur, fuerunt corrupta, de qua re *Gronov.* ad *Livium* lib. v. cap. XLVIII. *Wasse* ad *Sall.* Catil. cap. IX. & Jug. cap. VI. & nos inf. cap. VIII. §. 4. ARNTZ.

14. *Avunculi.*] Caesaris. ANNA.

Milites commilitones.] *Tranquillus* Caes. LXVII. Augusto XXV. cap. *Caesar* ipse III. Commentar. Belli Civilis. Missionem vero cum urbis periculo flagitantes, *Quirites* appellabat. Idem *Sueton.* Caesare LXX. cap. Quae sequuntur petenda ex cap. LVII. & LXVI. ejusdem. SCHOTT.

16 *Ob taciturnitatem Maecenas, ob patientiam - - - - Agrippa.*] Ἀνιστορήτως haec dicit, nisi a *Suetonio*, unde exscripta sunt, dissenserit. *Desideravit* (inquit *Tranq.* c. LXVI.) *nonnunquam & M. Agrippae patientiam, & Maecenatis taciturnitatem* &c. fefellit forte Racematorem vocis *desideravit* ἀμφιβολία. Usitatius enim ille dixisset: *Desideravit in Agrippa patientiam, & Maecenate taciturnitatem.* Desideramus enim, quibus alii praediti, ipsi caremus: & milites aliquot desideratos dicimus. Desideramus vero in aliquo, quae deficiunt eum. *Flaccus* tamen nobiscum facit, qui in reticendis gravioribus *Maecenatis* prudentiam laudat lib. II. Satyra VI.

Et quae rimosa bene deponuntur in aure.

Ea, inquit, credebat, quae homini pleno rimarum, hac illac perfluenti, credi tuto possent. *Tacitus* etiam III. Annali *Maecenati* secreta Augusti innixa fuisse scribit: *Agrippam* vero fortem vocat idem Venusinus *Pindarus* Od. I. VI. & *Paterculus* virtute, labore, vigilia, periculo invictum. Verum ita ego *Suetonium* explicandum puto, taciturnum quidem *Maecenatem*, & constantem *Agrippam* fuisse; eas tamen virtutes nonnunquam, quod ab iis recessissent, desiderasse: hoc enim vult, cum *nonnumquam* dicit: quomodo gemina scripserint auctores. IDEM. Neque taciturnus Maecenas apud *Suetonium*, neque patiens modestusque Agrippa. VINET. Haec minime pugnant, uno tantum in casu desideravit patientiam ceteroquin Agrippae propriam, & taciturnitatem, qua ab omnibus commendatur Maecenas. Adde *Barthium* lib. XXIV. Adv. cap. XIV.

Rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas constantissimus.] Ad illud etiam exemplum amores suos direxit *Propertius*, ubi inquit:

Nec cito desisto; nec temere incipio.

Interim tyro notet, Imperatoribus etiam suos fuisse amicos; sed bonis duntaxat. nam sequiores profecto tale quid infra fastigium suum putabant. *Pacatus* Paneg. ad Theodosium; cap. XVI. *Ecquis Imperatorum unquam putavit amicitiae cultum in regia laude ponendum? humilis haec virtus, dubiumque an virtus, judicabatur; nec palatiis digna sed periculis habebatur.* GRUT. *Sueton.* cap. LXVI. *Amicitias neque facile admisit, & constantissime retinuit.* ANNA.

17 *Nullus.*] Non habet vetus codex. VINET. Nec Leid. sec.

Ne in procinctu quidem.] *In procinctum* legit Augustanus Codex. Vide *Festum Pompejum.* SCHOTTUS. Hoc est cum militaribus negotiis intentus. *In procinctu* esse dicuntur qui ad pugnam parati & cincti sunt. *Sueton.* LXXXIV. *Mutinensi bello, in tanta mole rerum & legisse & scripsisse, & declamasse quotidie traditur.* ANNA.

Legeret, scriberet, declamaret.] Eadem eodem ordine verba apud *Suetonium* cap. LXXXIV. sed in veteri tamen codice, *dictaret* pro *declamaret.* VINETUS. *Quin legeret, scriberet, declamaret,* Haec si legunt nostri aevi potentatus; necesse est plerosque eorum aut erubescere, aut arbitrari animam fuisse Augusto plusquam scholasticam, hoc est, eo morbo laborantem; ne abstinere posset studiis imperium regenti prorsus supervacuis. GRUTERUS. *Dictaret* quoque Leid. sec. quo

perti-

18 Leges alias novas, alias correctas protulit suo nomine. Auxit, or-
19 navitque Romam aedificiis multis, isto glorians dicto, Urbem la-
20 teritiam reperi, relinquo marmoream. Fuit mitis, gratus, civilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, sed oculis magis. Quorum aciem clarissimorum siderum modo vibrans, libenter accipiebat cedi ab intendentibus tamquam Solis radiis adspectui suo. A cujus facie cum quidam miles oculos averteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre
21 non possum. Nec tamen vir tantus vitiis caruit. Fuit enim paullulum inpa-

pertinent verba *Spartiani* in Hadr. cap. xx. *Uno tempore scripsit, dictavit, audivit, & cum amicis fabulatus est.* Sed haec alio spectant, cum Hadrianus ea simul faceret, quae Augustus diversis temporibus, quamvis uno quidem eodemque die. Quare nihil innovandum. ARNTZ.

16 *Leges alias novas.*] Ut de Adulteriis & Pudicitia: quae inde Julia dicta. *Sueton.* XXXIV. J. Conf. lib. XLVIII. Digest. tit. V. & de Famosis Libellis, cap. LV. *Tranq.* l. XVI. D. de Poenis. & tit. lib. IX. Cod. SCHOTT.

Alias correctas.] Ut sumptuariam, & de maritandis ordinibus: quae post retractata Papia Poppaea dicta. *Tacitus* III. Annali. *Ulp.* Institut. tit. XI. & XIV. videndus *Horat.* lib. III. Oda VI. & lib. IV. Oda. V. & XV. & carmine seculari. IDEM. *Suo nomine* ut glossema expungere malebat *Boecler.* ad *Vell. Paterc.* lib. II. cap. LXXXIX. §. 4. Sed vult eas leges *Julias* esse dictas, ut norunt Tirones. *Leges alias aliis correctis prot.* volebat Lugd. pr. ARNTZ.

19 *Aedificiis multis.*] *Suetonius* XXVIII. XXIX. & XXX. de Urbis pomoerio prolato. *Tacit.* XII. Annali & *Vopiscus* in Aureliani vita. SCHOTT.

Urbem lateritiam.] Vide *Suet.* XXIX. allusit Augustus ad antiquissima Romanorum aedificia, de quibus *Varro* Ταφῇ Μενίππου. *Antiqui nostri domibus lateritiis paullum modo lapidibus suffundatis, ut humorem effugerent, habitabant.* Et hoc Augusti dictum *Dio* non ad urbis ornatum; sed ad imperii firmitatem trahit. ANNA.

20 *Civilis animi, lepidi.*] Male vulgo distingunt, *Civilis, animi lepidi: Civilis animi, & lepidi* libri veteres. SCHOTT. Et omnes Editi & Scripti praeter Leid. sec. Mox *magnis* pro *magis* Editio altera *Gryphii.*

Aciem.] Floriacensis *acies* numero multitudinis. Lege *Sueton.* LXXIX. *Plinius* vero lib. VII. cap. XXXVII. Nat. Hist. *glaucos oculos* illi tribuit, *quos diligentius spectari iracunde ferebat.* Ibidem de Tiberii oculis quibus noctu in tenebris cernebat, & *Suet.* Tib. c. LXVIII. *Sextus* Chaeronensis Philosophus lib. I. Pyrrhoniarum Hypotheseων c. XIV. SCHOTT. Pluralis numerus est in Leid. pr. ipsam vocem ignorat alter Codex.

Ab intendentibus.] Veronensis codex *ab intuentibus tamquam Solis radiis aspectu suo.* Et mox τὸ *oculos* afuit ab omnibus impressis, pro quo *Gryphii* Editio *se* habet. Infra pro *vir tantus* Augustanus Codex habet, *nec tamen virtus vitiis caruit.* SCHOTT. *Gaudebatque si quis sibi acrius contuenti quasi ad fulgorem solis vultum summitteret.* *Suetonius* LXXIX. Pro *intendentibus* quidam *intuentibus* melius. ANNA. Omnino verum est *intendentibus* de illis, qui rectis oculis attente intuentur. *Cicer.* lib. IV. Acad. Quaest. cap. XXV. *Intendi longius acies non potest.* & lib. IV. Tusc. Quaest. cap. XVII. *Acrem in omnes partes aciem intendit.* Vox haec majorem emphasin habet, multoque est huic loco adcommodatior, quare pro *intendere* posuit *diutius intueri Lampridius* Alex. Severo cap. XIV. *Nimius ardor oculorum, & diutius intuentibus gravis.* Mox *adspectu* omnes Editi ante *Schottum.* ARNTZ.

Solis radiis.] Vidi qui *Horatiana* illa de sole ad Augusti oculos referrent, Oda II. & V. lib. IV. SCHOTT. Mox *dum quidem* Guelf. Leid. pr. & Editt. male. dictum saepius.

21 *Nec tamen vir tantus vitiis caruit.*] At quis caruit? *Optimus ille est, qui minimis urgetur,* inquit ex vero *Horatius.* Unde & *Seneca* libro III. de Ira cap. XXIV. *Pro quocunque respondeamus nobis; sapientissimos quoque viros multa delinquere: neminem esse tam circumspectum, cujus non diligentia aliquando sibi excidat; neminem tam maturum, cujus non gravitatem in aliquod fervidius factum casus impingat; neminem tam timidum offensarum, qui non in illas, dum vitat, incidit.* GRUTERUS.

Leviter iracundus.] MSS. duo & Veronenses *leniter*, rectius. Vide infra in Theodosio & quae illic

inpatiens, leviter iracundus, occulte invidus, palam factiosus; porro autem dominandi, supra quam aestimari potest, avidissimus, studiosissimus aleae lusor. Cumque esset cibi ac vini multum, aliquatenus vero somni abstinens, serviebat tamen libidini usque ad probrum vulgaris famae. Nam inter duodecim catamitos, totidemque puellas accubare solitus erat. Abjecta quoque uxore Scribonia, 22 23

illic annotavi. *Horatius* quoque.

Irasci facilis, tamen ut placabilis esset.

ut solent praestantissima ingenia: *bonum* enim *apud virum*, inquit Mimus, *cito moritur iracundia.* SCHOTT. *Leniter iracundus*, probat vir doctissimus. Sed ego malim *leviter*; *leviter* enim irascitur, qui cito placabilis, neque tamen *leniter*. ANNA. *Leniter* scriptura est Guelf. & reliquarum Editionum. Neque tamen ullis exemplis patet adeo lenem fuisse Augustum, qui etiam severissime iram suam exercuit. Multa sunt exempla apud Historicos. *Ovidius* quidem lib. v. El. II. Trist. vs. 60.

Sed tua peccato lenior ira meo est.

Sed ille pro ea, qua vivebat, conditione loquitur, neque etiam scimus nos hodie, qua in re peccatum Poëtae constiterit. Praefero itaque cum pluribus *leviter*, & ita ediderat jam *Schottus*. ARNTZ.

Dominandi avidissimus.] Supra dixit ab ambitione alienum fuisse, quod lauros contemserit; Nihilominus dominandi cupidine flagitare potuit. SCHOTT. Haec non pugnant cum superioribus ubi Augustum ambitione vacuum innuit, & de Augusto quasi privato intelligenda sunt, qui sic regnandi avidissimus fuit, idemque imperio parto ab omni ambitione alienus. Et huc referenda ista *Sueton*. cap. XXI. *Tantum absuit a cupiditate quoquomodo imperium vel bellicam gloriam augendi ut quorundam barbarorum principes in Aede Martis Ultoris jurare coëgerit mansuros se in fide ac pace quam peterent.* ANNA.

Studiosissimus aleae lusor.] *Pithoei* codex, & quatuor vulgati quibus usus sum, Augustanus, Basilienses duo, & *Gryphii*: quod incisum addant, non placet. jam enim de discendi studio etiam in castris dixerat. *Sueton*. lege cap. LXXI. & LXXXIII. Cui etiam repugnant cap. LXXVI. & LXXVII. quae sequuntur. ubi MSS. *multum* non *multi*, praeclare, si recte interpunges, & cum *abstinens* conjungas. Hoc enim vult: Mirandum magis hominem sobrium libidini addictum fuisse. Non infiteor eleganter dici *Horatio*.

Multi Damalis meri.

Lib. I. Od. XXXVI. Et Ciceroni: *Hospitem multi cibi & joci.* Sed Noster alio respicit. SCHOTT. Et hoc nomine male audiebat. Sed hunc *rumorem nullo modo expavit, lusitque simpliciter & palam oblectamenti causa, etiam senex. Sueton.* LXXI. ANNA. Mitigant vitii reprehensionem Guelf & Editi per positivum *studiosus*. sup. *cupidissimus* pro *avidissimus* Leid. pr. *Frobeniana* Editio & altera *Gryphii*. Sed *multum* tuentur MSS.

22 *Somni abstinens serviebat libidini.*] *Tranquill.* LXXVIII. vide & LXVIII. & deinceps capita aliquot de libidinis infamia. τὸ vulgaris in Veron. Edit. afuit. recte. SCHOTT. Si vox *vulgaris* conspicitur in MSS. exemplaribus, non est profecto exterminanda, quia ea destituitur editio Veronensis. aliud enim est male audire, aliud male audire vulgo & passim. GRUT. *Somni* Leid. sec. *somno* Leid. pr. *serviebat* autem eleganter, ut *servire voluptatibus* apud *Lactant*. lib. III. div. Inst. cap. XVII.

Inter duodecim catamitos.] Malim *sex*, si libri suffragarentur, auctoritate *Tranquilli* qui cap. LXX. coenam ejus δωδεκάθεον dictam ait, *in qua deorum dearumque habitu discubuerint convivae: ipse pro Apolline fuerit ornatus.* Forte ex numerorum compendiis, unde infinita in optimos auctores menda irrepserunt, corruptum. Mox MSS. *accubare* legunt. SCHOTT. Pro *Catamitis* sunt, qui *Catamisthos* malint, ut sint, qui mercede pudicitiam prosternunt. SYLB. *Catamitus* pro *Ganymedes* veteres dicebant. Et inde *Catamiti* similes Ganymedi pueri dicti sunt. ANNA. Constanter tamen *duodecim* omnes retinent, & posset diversa convivia respicere, quod tamen non crediderim, potius lapsum auctorem errore numeri, cum convivas duodecim simul sumens eos iterum in mares & feminas distinxerit, quod non faciendum fuerat, cum jam ante duplicatus esset numerus. Porro ex nostris etiam hic *accubare* reducendum erat, quae vox recte ad mensas refertur. *Livius* lib. XXIX. cap. XLIII. *Tum illam infra eum accubantem negasse.* & lib. XLI. cap. II. *Stratos lectos in quaestorio invenisset, Regulus accubans epulari coepit.* *Cicero* Orat. II. Catil. cap. V. *qui mihi accubantes in conviviis eructant sermonibus suis caedem.* ARNTZ.

23 *Amorae*

nia, amore alienae conjugis possessus, Liviam quasi marito concedente sibi conjunxit. Cujus Liviae jam erant filii Tiberius & Drusus. 24 Cumque esset luxuriae serviens, erat tamen ejusdem vitii severissimus ultor, more hominum, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam & Poëtam Ovidium, qui & Naso, pro eo, quod tres libellos amatoriae artis conscripsit, exsilio

23 *Amore alienae conjugis.*] Idem *Dio. Suetonius* refert, Augustum scripsisse *se cum Scribonia divortium fecisse morum ejus perversitatem pertaesum.* ANNA.

Quasi marito concedente.] Bene *quasi.* invito enim marito abductam diserte meminit *Tacitus* lib. v. Annal. cap. 1. 3. interim miser ille, maluit videri ultro *cedere*, quam periclitari salutis. Consulantur Discursus nostri, quos *Tacito* accommodavi lib. vi. Annal. capitis primi, fine. GRUT. *Sueton.* LXII. *Ac statim Liviam Drusillam matrimonio Tiberii, Neronis, & quidem praegnantem abduxit.* Ubi *abduxit* proprie vim notat. ANNA.

Cujus Liviae.] *Cui Liviae* Veronensis codex. *Sueton.* de his LXII. & LXIII. SCHOTT.

24 *Luxuriae serviens.*] Familiari sequioris aevi scriptoribus notione utitur, pro *libidini. Sine Cerere enim & Libero friget Venus.* Supra *libidini serviisse* dixit; hic *luxuriae.* Intellige legem Juliam de Adult. & Pudicit. *Nullis polluitur casta domus stupris.* Oda. v. & xv. lib. iv. Eleganter *Tacit.* III. Ann. de Silani exsilio: *Adulteros*, inquit, *filiae & neptis morte ac fuga punivit Augustus: nam culpam inter viros ac feminas vulgatam gravi nomine laesarum religionum ac violatae majestatis appellando, clementiam majorum suasque ipse leges egrediebatur.* Vide *Suet.* Calig. cap. XXIII. Adulatur enim familiae Augustae *Val. Maximus* lib. vi. cap. 1. SCHOTT. Haec probant, quae supra in Caesaribus dicta sunt in Augusto: *flagrante haud modice luxuria.* ANNA.

More hominum, qui.] Eleganter haec *Plinius* Junior lib. VIII. Epist. XXII. SCHOTT. Inde acute *Publius Syrus*,

> *Plerique ubi aliis maledicunt faciunt convitium*
> *sibi.*

Ac rotunde *Dio Cassius* lib. XXXVI. Πολλῷ γὰρ τοῦ ῥᾶον ἄλλοις ἐπιτιμῶσι τινες, ἢ ἑαυτοῖς παραινοῦσι καὶ προχειρότατά γε ἐφ' οἷς τιμωρίας ἀξίους τοὺς πέλας εἶναι νομίζουσιν, αὐτοὶ ποιοῦσιν. ὥστε μηδεμίαν πίστιν, ἐξ ὧν ἑτέροις ἐγκαλοῦσιν, ὅτι καὶ μισοῦσιν αὐτὰ λαμβάνειν. *Longe proclivius alios quidam reprehendant, quam seipsos admoneant; facillimeque fit, ut quarum rerum caussa poena dignos alios judicant, has ipsi easdem admittant: ut argumento non sit, propter quas alios accusant, has ipsos odisse.* addatur *Aristoteles* fine capitis XII. Rhetorices ad Alexandrum. GRUT. *Plin.* lib. VIII. Epist. XXII. *Nostine hos, qui omnium libidinum servi, sic aliorum vitiis irascuntur, quasi invideant, & gravissime puniunt, quos maxime imitantur?* ANNA. Adde omnino, si tanti, *Rittershus.* ad *Salvianum* p. m. 173. Mox edebatur, *nam & poëtam*, nos mediam voculam cum omnibus MSS. rejecimus.

Amatoriae artis conscripserat, exsilio damnavit.] Haec absunt a tribus MSS. & lacunam reliquerant librarii, dubitantes forte de rei veritate, aut verecundiae causa. Disputant etiam docti. Duae enim exsilii causae, libri de Arte, & error, quem ipse *Naso* studio supprimit II. Trist.

> *Perdiderint cum me duo crimina, carmen & error:*
> *Alterius facti culpa silenda mihi est.*

Et alibi:

> *Et quid praeterea peccarim quaerere noli:*
> *Ut pateat sola culpa sub Arte mea.*

Veronensis editio, *quod tres libellos de Arte amandi ediderat: quodque esset laeti animi vel amoeni, in exsilium misit. Oblectabatur omnium generum spectaculis, praecipue*, &c. Nihil tamen demuto. *Sidon. Apollin.* Car. IX. 261.

> *Non qui tempore Caesaris secundi*
> *Aeterno incoluit Tomos reatu.*

Et carmine XXIII. 157.

> *Et te carmina perlibidinosa*
> *Notum Naso tener, Tomosque missum,*
> *Quondam Caesareae nimis puellae*
> *Ficto nomine subditum puellae.*

Exsulatum abiit anno imperii Augusti secundo & quinquagesimo: obiit vero quinto Tiberii, juxta Tomos sepultus. *Euseb.* Chronicis. SCHOTT. Haec verba favent lectioni Codicis *Puteanei* apud *Ovidium* lib. IV. Tr. El. IV. vers. 39.

> *Aut liber, aut error nobis, prius obfuit error.*

Quodnam verum fuerit *Ovidii* crimen hodie ignoratur, vide tamen post *Ciofanum* ad lib. II. Trist. vers. 7. accuratissimum *Massonum*, quem nobis nuper auctiorem dedit clarissima *Burmanni* Editio, ad annum U.C. DCCLXII. p. 86. *Amatoriae artis conscripserat exsilio damnarat* omiserunt Leid.

filio damnavit. Quodque eſt laeti animi, vel amoeni, oblectabatur 25 omni genere ſpectaculorum, praecipue ferarum incognita ſpecie & infinito numero. Annos ſeptem & ſeptuaginta ingreſſus, Nolae 26 morbo interiit. Quamquam alii ſcribant dolo Liviae extinctum, 27 metuentis, ne, quia privignae filium Agrippam, quem odio novercali in inſulam relegaverat, reduci compererat, eo ſummas rerum adepto, poenas daret. Igitur mortuum, ſeu necatum, multis no- 28 visque honoribus ſenatus cenſuit decorandum. Nam praeter id quod antea Patrem Patriae dixerat, templa tam Romae, quam per urbes celeberrimas ei conſecravit, cunctis vulgo jactantibus, utinam aut non naſceretur, aut non moreretur. Alterum peſſimi incoepti, exi- 29 tus praeclari alterum. Nam & in adipiſcendo principatu oppreſſor libertatis eſt habitus, & in gerendo cives ſic amavit, ut tridui frumento in horreis quondam viſo ſtatuiſſet veneno mori, ſi e provinciis claſſes interea non venirent. Quibus advectis, felicitati ejus, 30 ſalus

Leid. pr. & Guelf. loco tamen vacuo relicto. *Amatoriae artis* aberat a Leid. ſec. ut & *exſilio damnarit.* Ceterum editi ante *Schottum*: *conſcripſit*, qui *conſcripſerat* legit. ARNTZ.

25 *Praecipue ferarum.*] *Sueton.* cap. XLIII. & XLV. SCHOTT. Et *Lipſius* de Amphitheatro c. V.

26 *Annos ſeptem & ſeptuaginta.*] *Septuageſimo & ſexto aetatis anno. Suetonius.* ANNA.

Nolae interiit.] *Sueton.* XCVIII. & *Paterc.* lib. II. extremo. ubi etiam templum ei aedificatum, *Sueton.* Tiberio cap. XL. & XLVII. *Eutropius* Atellae opido Campaniae mortuum ait, lib. VII. Ceterum *Tranquillus* LXXVI. aetatis anno, minus XXXV. diebus periiſſe ait cap. C. SCHOTT.

27 *Dolo Liviae.*] Ficu veneno infecta. *Dio.* IDEM.

Privignae.] Juliae, Scriboniae & Auguſti filiae. *Sueton.* LXIII. ANNA.

In inſulam relegaverat.] *Suetonius* tamen eum ab Auguſto, non a Livia in inſulam transportatum dicit cap. LXV. EAD. Sed *relegavit* eſt, fecit, ut relegaretur, qualia *revocavit*, *damnavit*, &c. Vide ſupra ad Vir. Ill. cap. LXIII. §. I.

28 *Patrem patriae dixerat.*] Per Valerium Meſſallam. Formulam vide apud *Sueton.* LVIII. Infra de Trajano. Tiberius hoc nomen detrectavit. *Suet.* Tib. cap. XXVII. *Tacitus* II. Annali. ſupra *honorandum* pro *decorandum* Cod. Auguſtanus. SCHOTT.

Tam Romae quam per urbes.] De honoribus vivo mortuoque habitis *Sueton.* LII. LVII. LIX. &c. Quin etiam urbes ei Caeſareae nomine ab exteris gentibus conditae. *Plinius*, *Stephanus*, *Tranquillus*, *Joſephus* & *Eutropius.* IDEM. Mox *ei* ignorat uterque Lugdunenſis.

Utinam aut non.] Non exſtat locus in *Sueton.* niſi quod de Sextili & Septembri, illo funeſto, hoc vero natali menſe, Auguſti nomine appellando contenderint cives: capite penultimo. Nova *Victoris* editio Septimio Severo elogium hoc tribuit, ut & *Spartianus*, *Quamquam*, inquit, *exacta aetate mortuum, juſtitio elogioque lugendum Patres ſanxere: aſtruentes illum juſtum naſci, aut emori minime conveniſſe.* SCHOTT.

Naſceretur.] Pro *natus eſſet*, *moreretur* pro *mortuus eſſet.* ANNA. *Juſtinus* lib. XIII. cap. II. §. II. *Non propter maternas modo ſordes, quod ex Lariſſaeo ſcorto naſceretur.* Ubi *Vorſtius. Gronovius* ad *Livium* lib. XXXIV. cap. XI. Inf. §. 31. & in Caeſaribus aliquoties. mox *alterum* [*enim*] *peſſimi* mediam vocem unculis incluſerat *Schottus*, ſigno eam vocem in ſuis MSS. deſiderari, quae cum nec in noſtris exſtaret, abire juſſimus. ARNTZ.

Felicitati ejus.] Rectius MSS. & Veronenſis auferendi caſu *felicitate ejus ſalus patriae.* SCHOTTUS. Si hoc exſtat in omnibus MSS. & exoletis editionibus, id ſequamur ſane, quamvis vulgatae nihilominus ſua eſt vis & venuſtas, ſed alio ſenſu; ut velit nimirum vitam Auguſto in tuto poſitam, advecto illo frumento. ſed malim tamen ſcripturam priorem; ut innuat fato Auguſti debitum frumenti tam tempeſtivi adventum. GRUT. Quamvis Guelf. & Leid. pr. *Schotti* lectionem amplectantur, malim tamen ſequi Leid. ſec. & & Editiones, ut dicat, Populum R. fortunae & feli-

salus patriae est attributa. Inperavit annis quinquaginta & sex, duo-
31 decim cum Antonio, quadraginta vero & quatuor solus. Qui certe numquam aut Reipublicae ad se potentiam traxisset, aut tam diu ea potiretur, nisi magnis naturae & studiorum bonis abundasset.

felicitati Augustae debere, in tempore advectum esse frumentum. Sic felicitas populi saepe tribuitur fortunae Augustorum. Diximus supra ad Caesar. cap. XLII. §. 18. & multa collegit *Demsterus* ad *Rosinum* lib. II. cap. XVI. adde Cel. *Burmann.* ad *Ovidium* lib. I. El. II. Trist. vers. 102. Hinc in senatu Principibus acclamabatur: *Felicior Augusto, melior Trajano.* apud *Eutropium* lib. VIII. c. V. confer Eundem lib. VII. c. VIII. & Illust. *Spanhem.* de Usu Num. diss. XII. p. 441. *Florus* lib. IV. cap. II. §. 29. *Omnia felicitatem Caesaris sequebantur.* Pertinent huc, quae alibi *Claudianus*:

O nimium dilecte Deo, cui militat aether,
Et conspirati veniunt ad classica venti.

ARNTZ.

30 *Annos quinquagenta Sex.*] *Plutarchus* lib. de Fortuna Romanorum LIV. tantum numerat. de praestanti indole morumque integritate Augusti *Suet.* cap. XXVIII. & LXXII. & alibi. SCHOTT. Sine conjunctione numerum hunc notat vetus codex. VINETUS. *Ex eo Rempub. per* XLIV. *annos solus obtinuit, ante enim* XII. *annis cum Antonio & Lepido tenuerat. Ita ab initio principatus ejus usque ad finem* LVI. *anni fuerunt. Eutropius.* ANNA. Conjunctionem addunt praeter Leid. sec. scripti & omnes Editiones. Per Editiones autem eas intelligo, quae ante *Schottum* prodiere, quod semel monuisse sufficiat. Leid. sec. ut solet esse nugax, VII. scribit. Vide tamen *Spanhem.* de Numism. diss. XII. p. 426. Porro pro *annos*, quod est apud *Schottum*, eaedem Editiones & Guelf. cum Leid. pr. malunt *annis*. *Lactant.* lib. IV. Divin. Inst. cap. V. *septem & viginti annis tenuit principatum. Spartian.* Hadrian. cap. XXVI. *Inperavit annis* XXI. & Anton. Carac. cap. IX. *Vixit autem Bassianus annis* XLIII. *Inperavit annis sex. Justin.* lib. XLIII. cap. I. §. 13. *Quae trecentis annis caput regni fuit.* Verum in talibus auctoritate non pugnandum, sed vel numero vel bonitate Codicum, optimo tamen seculo, credo casum quartum praetulissent. *Livius* lib. I. cap. XXXI. & XXXV. *Virgil.* lib. I. Aen. vers. 276. mox: *quadraginta vero &* Guelf. Leid. sec. & Editi, quod non video cur negligerem. ARNTZ.

31 *Potiretur.*] Pro *potitus esset.* ANNA.

Nisi magnis naturae & studiorum bonis abundasset.] Sic est, ut inquit *Horatius* lib. IV. oda. IV.

Doctrina sed vim promovet insitam;
Rectique cultus pectora roborant.

Et *Victor* in Caesaribus capite XL. *Quare compertum est eruditionem, elegantiam, comitatem praesertim, Principibus necessarias esset cum sine his naturae bona quasi incompta, aut etiam horrida despectui sint,* &c. GRUTERUS.

Abundasset.] Tantum de Augusto: In quo eo prolixiores fuimus, quod nova editio breviter perstringat. Adhaec digitos in fontes, unde vulgata non satis pure hausta, intendere placuit. Nunc pretium operae fore credidi, si fragmentum Breviarii imperii Augusti, a nemine, quod sciam, editum, publici usus facerem: quod *Augerius Busbequius*, V. C. in Byzantina legatione Ancyrae in lapides incisum, quantum a Turcica vastatione reliquum factum est, describendum curavit: & nobiscum humaniter communicavit. Ejus sic meminit extremo Augusto *Tranquillus*: *De tribus voluminibus, uno mandata de funere suo complexus est: altero indicem rerum a se gestarum, quem vellet incidi in aeneis tabulis, quae ante Mausoleum statuerentur: tertio breviarium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset; quantum pecuniae in aerario, in fiscis & vectigaliorum residuis. Adjecit & libertorum servorumque nomina, a quibus ratio exigi posset.* Meminit ejusdem, si ita placet, formulae imperii cap. XXVIII. vocatque Rationarium. Et in Caligula c. XVI. *Rationes imperii ab Augusto proponi solitas, sed a Tiberio intermissas publicavit. Tacitus* quoque I. Annali de Tiberio loquens: *Proferri libellum recitarique jussit. Opes publicae continebantur, quantum civium sociorumque in armis, quot classes, regna, provinciae, tributa aut vectigalia, & necessitates, & largitiones: Quae cuncta sua manu perscripserat Augustus; addideratque consilium coërcendi inter terminos imperii, incertum metu an per invidiam.* Haec in foro proposita fuisse verisimile est: post Gothica direptione urbis Romae alio translata. *M. Vellejus Paterculus* lib. II. *Divus Augustus praeter Hispanias aliasque genteis, quarum titulis forum ejus praenitet, paene idem, facta Aegypto stipendiaria, quantum pater ejus Gallia, in aerarium reditus contulit.* Quare quantum quantum id est, *Busbequio* acceptum referatur. SCHOTTUS. Quod sequitur monumentum sine ullis notis huic capiti annecti curaverat *Schottus*; aliter visum fuit Variarum notarum Collectoribus. Nos ne nasuti, studiosum carpendi genus, habeant quid, quod offendat, & hic addimus, sed plane eo ordine, quo ab illis erat propositum, solum hoc moneo, *Lipsii* notis addenda esse ea, quae scripsit idem Vir praeclarus lib. II. de Magn. Rom. cap. XIII.

Ancyrae

Ancyrae in suburbio.

SERIES I.

Rervm gestarvm Divi Avgvsti qvibus orbem Terrarvm imperio popvli Romani svbjecit Et impensarvm qvas in rempublicam popvlvmqve Romanvm fecit incisarvm in dvabvs ahaeneis pilis qvae svnt romae Positae exemplar svbjectvm.

Annos. vndevIgIntI. natvs. exercItvm. prIvato. ConsIlIo et prIvata Impensa comparavI (1) terqve. M..... factIonIs. oppressam. In lIb..rtatem (2) vIndIcavI.... decretIs. HonorIfIcIs. ordInem. (3) svvm. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

LIPSIUS.

1 *Terque. M.....* Palam est eum loqui de primo exercitu comparato. Igitur expleam, *perque. M. Antoni. factionis.* quod valet Factiones, ut lapide hoc plerumque scriptum. Si placet ternarius numerus: possis legere, *terque. meam. patriam. factionib.* id est Factionibus. *Ter* autem, nempe primo Antoniano bello, Philippico, Actiaco.

2 *Vindicavi....* Expleo, si prior nostra conjectura sedet, *remp.*

3 *Suum.* Puto fuisse, *summum. Summus* ordo, senatus est.

CASAUBONUS.

Vivo Augusto aras & templa fuisse in provinciis posita testantur & historici & alia prisci aevi monumenta. Primus ipse hoc in honorem patris sui vel imperaverat, vel petentibus concesserat, ut est apud *Dionem* lib. LI. Quod postquam semel institutum est, pleraeque pro magno beneficio postularunt sibi jus dari arae ponendae, aut templi, in aliqua suarum urbium, ubi communi nomine populi totius provinciae honoris ejus caussa, & sacra facerent & ludos ederent: talis in Gallia Lugdunensis ara, ad quam sexaginta populos convenire solitos refert *Strabo.* talis in altera Galliae parte ara Narbonensis, & in aliis provinciis aliae, tum Augusto, tum Julio Caesari positae: tanto quidem studio & adulatione, ut earum urbium incolae, quae hujusmodi templa apud se haberent, non alio magis nomine superbirent, quam quod essent istorum νεοφύτων numinum aeditui: quemadmodum olim in senatu Romano Laetorium esse loquutum refert *Suetonius* lib. II. cap. V. Sic interpretor veteres illos nummos, in quibus exstat vox ΝΕΩΚΟΡΩΝ. cujusmodi sunt cum alii, tum isti ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ. ΣΕΒΑΣΤΑ. ΝΕΩΚΟΡ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΘΕΟΣ & ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Antiquarii, quorum diligentiae & industriae plurimum debemus, falso existimant, in hujusmodi nummis vocem νεωκόρος idem significare ac νεόκτιστος: quae Graeci sermonis imperitia pluribus arguenda non est. Sunt etiam nummi in quibus adjecta particula δὶς. ut ΚΝΩΣΙΕΩΝ, ΔΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ, & ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ ΔΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Ea vocula putem (si ullus in re perobscura conjecturae locus) geminum templum notari, alterum D. Julio, alterum D. Augusto sacrum. Porro inter alias urbes quae mature templum Augusto extruxerunt, urbs Ancyra fuit. Nam ibi divinos honores Augusto vivo fuisse exhibitos, testis ipse in edicto, quod refert *Josephus* in Originum lib. XVI. cap. X. verba edicti sunt, τότε ψήφισμα τὸ δοθέν μοι ὑπ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας ἧς ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὑπὲρ Καΐου Μαρκίου Κηνσωρίνου, καὶ τοῦτο τὸ διάταγμα κελεύω ἀνατεθῆναι ἐν ἐπισημωτάτῳ τόπῳ γενηθέντι μοι (malim ἀνατεθέντι

 μοι)

μοι) ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας ἐν Ἀγκύρῃ· ἐὰν δέ τις παραβῇ τι τῶν προειρημένων, δώσει δίκην οὐ μετρίαν. ἐστηλογραφήθη ἐν τῷ Καίσαρος ναῷ. Vulgo legitur in *Josephi* codd. ἐν ἀργύρῃ: nullo ſenſu. Quare etiam *Rufinus Joſephi* vetus interpres ea verba omiſit. Sed docuit nos in magno opere de Emend. Temporum *Joſephus Scaliger*, unicum literarum decus, legendum eſſe Ἀγκύρῃ. qua conjectura meo judicio nihil certius. Etſi ſubit mirari, cur commune Aſiae ei potius civitati illum honorem habuerit, quam Epheſo, quae erat per illa tempora πρόσχημα & velut metropolis Aſiae. At Ancyra non Aſiae ſed Galatiae tantum metropolis erat. Sed cauſſa fortaſſe fuit, quod Auguſtus peculiari cura & amore hanc urbem proſequeretur. Reperio enim etiam conditorem Ancyrae Auguſtum fuiſſe: cujus rei auctorem habeo *Johannem Tzetzem*, qui id narrat chiliade prima, capite de Mida. Olim non totius Galatiae, ſed partis tantum Tectoſagum metropolis ea urbs fuit. verum poſtquam tota Galatia per Auguſtum in unam provinciam eſt redacta, totius Galatiae caput eſſe coepit: quod non ex *Strabone* diſcas, quem mirari ſatis non poſſum, tam levem harum rerum feciſſe mentionem: ſed ex iſta veteri inſcriptione quam Romae extare teſtimonio doctorum virorum diſcimus.

Λ. ΦΑΒΙΟΝ.
ΚΕΙΛΩΝΑ
ΤΟΝ. ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΕΠΑΡΧΟΝ ΡΩΜΗϹ.
ΥΠΑΤΟΝ. ΤΟΒ.
Η. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙϹ.
ΤΗϹ. ΓΑΛΑΤΙΑϹ.
ΑΝΚΥΡΑ.
ΤΟΝ ΕΑΥΤΗϹ.
ΠΡΟϹΤΑΤΗΝ.

Hinc eſt quod legimus apud *Suidam*, *Ancyranos* dictos eſſe, qui olim appellabantur Ἐλληνογαλάται Auctor Itinerarii antiquiſſimi a *Petro Pithoeo* editi, hanc urbem nunquam Ancyram ſimpliciter: ſed ſemper cum adjectione Ancyram Galatiam aut Galatiae nominat. Similiter & Graeci, Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας, ut apud *Epiphanium* lib. III. in Marcello Ancyrano. vel una voce Ἀγκυρογαλατίαν, ut apud *Athanaſium* in epiſtola quadam patrum Sardicenſium. Mortuo Auguſto quin multa ambitioſe decreta in ejus honorem fuerint & Ancyrae & in aliis pleriſque provinciarum nemo dubitabit qui eorum temporum adulationes noverit. Tunc temporis videntur Ancyrani, & petiiſſe & impetraſſe a ſenatu facultatem transferendi in templum Auguſti quod in ipſorum urbe erat, hunc rerum geſtarum ejus indicem, quem manu Graecorum linguae Latinae prorſus imperitorum fuiſſe vel Romae deſcriptum, vel poſtea ſculptum, res clamat ipſa: adeo multa ſunt perperam & contra omnem Latinitatem expreſſa. Multa in hoc nobiliſſimo vetuſtatis monumento nuper erudite animadverſa ſunt ab eruditiſſimo clariſſimoque viro *Juſto Lipſio*; conabimur & nos aliquam illi lucem ex hiſtoria adferre.

Et impenſarum quas in rempubl. populumque Romanum fecit.] Non parum gloriari ſolitus fuit hoc nomine Auguſtus, ut refert *Dio* non uno loco: & in teſtamento quoque ſuo fecerat idem harum impenſarum mentionem. Breviter indicant illa apud *Suetonium* in compendio earum tabularum, *Quod pene omne cum duobus paternis patrimoniis caeteriſque haereditatibus in Rempubl. abſumpſiſſet.*

Annos undeviginti natus.] *Vellejus Paterculus* lib. II. 61. *C. Caeſar XIX. annum ingreſſus, mira auſus, ac ſumma conſecutus, privato conſilio, majorem ſenatu pro Republ. animum habuit.* Ubi vides adulationem hominis: ambitioſe enim uſus eſt voce *ingreſſus*. Melius Auguſtus, *natus*: nam anno qui praeceſſit caedem Julii, nono Kal. Octob. ingreſſus annum XIX. erat, ac jam totum ferme confecerat, quando contra Antonium pro Optimatibus bellum primum ſuſcepit. Atque haec Octavii aetas in equeſtri ſtatua fuerat notata, quam ei ſenatus in Roſtris poſuerat, teſte eodem *Vellejo*. *Florus*, qui Octavium quando furori Antonii coepit reſiſtere, ait fuiſſe *intra decem & octo annos tenerum*, ad calculum Octavii annos parum exegerat.

Exercitum privato conſilio & privata impenſa comparavi.] *Florus* de Octavio: *revocatis ad arma veteranis, privatus, quis crederet? conſulem aggreditur.* Idem elogium ab hiſtoricis etiam Pompejo non multo natu grandiori tribuitur. *Vellejus*, II. 20. *Cn. Pompejus* XXIII. *annos natus, abhinc annos* CXIII. *privatis ut opibus, ita conſiliis magna auſus, magnificeque conata exſecutus ad vindicandam, reſtituendamque dignitatem patriae, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis ejus clientelis refertus erat, contraxit exercitum.*

Ordinem ſuum.] Nihil putem mutandum in his verbis, ſed ſententiam aperte mutilam ita explendam. *ſenatus decretis honorificis ordinem ſuum mihi communicavit*, vel *in ordinem ſuum me adſcivit.* Decreta quae ait, nota ſunt ex *Cicerone* & hiſtoricis. *Dio* inter alia iſtud fuiſſe ait, τὸ βουλεύειν Καίσαρα ἐν τοῖς τεταμιευκόσι. quo dicendae ſententiae jus inter quaeſtorios Octavio tributum.

II. PA-

II.

PATRICIORVM. NVMERVM. AVXI. CONSVL. QVINTVM.
IVSSV. POPVLI. ET. SENATVS. SENATVM. TER. LEGI. ET.
IN. CONSVLATV. SEXTO. CENSVM. POPVLI. COLLECA. M.
AGRIPPA. EGI. LVSTRVM. POST. ANNVM. ALTERVM. ET.
QVADRAGESIMVM. FECI. (LEGI) QVO. LVSTRO. CIVIVM.
ROMANORVM. CENSITA. SVNT. CAPITA QVADRAGIENS.
CENTVM. MILLIA. ET. SEXAGINTA. TRIA . . . . . . CVM.
NVPER. LVSTRVM. SOLVS. FECI. LEGI. (1) CENSORVM. . . . SINIO.
COS. QVO. LVSTRO. CENSA. SVNT. CIVIVM. (2) ROMANORVM . . .
QVADRAGENS. CENTVM. MILLIA ET. DVCENTA. TRIGINTA.
TRIA . . . . IN. CONSVLATV. FI . . . . . CVM. NVPERRIME.
LVSTRVM. (3) CVM. LEGA. TIBERIO. SEXTO. POMPEIO. ET. SEXT.
APVLEIO. COS. QVO. LVSTRO. (4) ROM. CAPITVM. QVADRAGENS.
CENTVM. MIL . . . . . IGINTA. ET. SEPTEM. MIL. LEGI. PNO.
. . . . . EXEMPLA. MAIORVM. EXOLESCENTIA. IAM. EX. NOS. . . . . .
MVLTARVM. RERVM. EXEMPLA. IMITANDA. . . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

LIPSIUS.

1 *Censorum.* Puto ſic: *Cenſorino. & Aſinio.* qui *Coſſ.* fuere anno DCCXLVII. Quod *Dio* ſolitarium hunc cenſum referre videtur ad annum DCCLVII. de recenſu Italico tantum agit.

2 *Romanorum* .... In hiatu ſcribe, *Capita.*

3 *Cum lega.* Facito *Conlega.*

4 Exple, *cenſa ſunt.*

CASAUBONUS.

Patriciorum numerum auxi conſul quintum.] Poſtrema verba non carent difficultate, ſive illa cum præcedentibus conjungas, ſive cum ſequentibus: ſaepius enim Auguſtus & patriciorum numerum auxit, & ſenatum legit. Vide *Dionem* in ſecundo ejus conſulatu lib. XLIX. & lib. LII. ſub finem in actis anni DCCXXV. qui Coſſ. habuit Caeſarem V. & Sex. Apulejum. De eo anno loquitur hic Auguſtus: nam eodem & ſenatum ordinavit, & patricias gentes ſupplevit.

Conſulatu. ſexto. cenſum. populi. collega. M. Agrippa. egi.] Huc refer notam *Euſebii* in Chronico ad numerum MDCCCCLXXXIX. *cenſu Romae agitato inventa ſunt civium Romanorum* XLI. *centena &* LXIV. *millia.*

Juſſu populi & ſenatus.] *Dio* lib. XLIX. ψηφισαμένης τῶν βουλῆς. & lib. LII. τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιτρεψάσης. de populo altum ſilentium: *Tacitus* contra, lege Saenia hoc negotium Auguſto fuiſſe mandatum ſcribit. Vere igitur Auguſtus juſſum ſe ait a populo & ſenatu.

In conſulatu ſexto cenſum populi collega M. Agrippa egi.] Anno priore conſul quintum cenſuram ſive regimen morum ſuſceperat Auguſtus: ſed cenſus eo anno non eſt actus: cum maximam ejus partem Roma afuerit.

Luſtrum poſt annum alterum & quaarageſimum feci.] Tot anni ſunt a noviſſimis cenſoribus Cn.

Lentulo & L. Gellio, qui lustrum condiderunt anno DCLXXXIV. ad hoc lustrum Augusti anno DCCXXVI. factum.

Feci legi.] *Facere lustrum & condere lustrum* Latina sunt. *Lustrum legere* quid sit nescio. Ita tamen mox iterum sculptum: meo judicio latet mendum.

Cum nuper lustrum solus feci.] Si ita scripsit, *nuper* posuit pro postea.

Asinio Cos.] Anno vigesimo post lustrum superius U. C. DCCXLVI.

In consulatu fi.] Haec verba nihil hic significant: prorsusque erratum lapicidae esse videntur.

Cum nuperrime.] Anno uno & vigesimo post proximum lustrum U. C. DCCLXVII. Ex hoc loco apparet paucis diebus ante suum ex Urbe novissimum discessum, scriptum hoc ab Augusto breviarium. *Suetonius* lib. II. cap. XCVII.

Cum lega Tiberio.] *Suetonius* lib. III. cap. XXI.

Mil..... iginta & septem mil.] Scr. *millia triginta & septem millia.* Postrema vox vacat; non enim solet addi a Latine loquentibus: tamen ferri potest: & fortasse ita paullo ante expleri debent lacunae post vocem tria, duobus locis. Ad hunc porro censum pertinent *Eusebii* verba in Chronico ad numerum MMXXVIII: *Augustus cum Tiberio filio suo censum Romae agitans invenit hominum nonagesies tercentena millia*, cujus loci immanissimum numerum, ex hoc lapide corrigendum esse recte observat *Josephus Scaliger.*

Legi Pno....... exempla majorum.] *Legi* ad superiora referri non potest. Scribo *lectus Pontifex Max. Suetonius* lib. II. de Augusto Pontifice maximo: *nonnulla etiam ex antiquis ceremoniis abolita restituit, ut Salutis Augurium, Diale Flaminium, Sacrum Lupercale, ludos seculares & compitalitios.* De eodem studio Augusti imitandi exempla majorum vide cap. LXXXIX. *Horatius* de eodem;

> *Et veteres revocavit artes,*
> *Per quas Latinum nomen & Italae.*
> *Crevere vires, famaque & imperii*
> *Porrecta majestas ad ortum*
> *Solis ab Hesperio cubili.*

Ex nos.] Scribo *ex nostra Rep.*

Multarum rerum exempla imitanda.] Sententia tale quid postulat, *multarum rerum imitanda proposui*, aut sic potius *multa restitui*, *aliaque exempla imitanda proposui.* Videtur enim duplicem laudem sibi tribuere, quod fugientia majorum instituta revocaverit, quodque multa ipse egregia instituerit, quae futura sint exempla posteris ad imitandum proposita.

III. Ho-

III.

HONORIS. MEI. CAVSA. SENATVS. POPVLVSQVE. RO-
MANVS. ANNVM. QVINTVM. ET. DECIMVM (1) AGENTIS.
CONSVLIS. DESIGNAVIT. VT. (2) CVM. MAGISTRATVM. INIRENT.
POST. QVINQVENNIVM. EX. EO. DIE. (3) DEDVCTI IN.
(4) EORVMVE. INTERESSENT. CONSILIIS. PVBLICIS. DECREVIT.
SENATVS. EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM.
(5) . . . HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT.
LIBRI. ROMANI. VIRITIM. (6) . . CENOS. NVMERAVI. EX. TESTAMEN-
TO. PATRIS. MEI. ET. (7) NOMINI. MEO. (8) . . . DRINGENOS. EX.
BELLORVM. MANVBIIS. CONSVL. QVINTVM. DEDI. ITERVM.
AVTEM. IN. CONSVLATV. DECIMO. EX. PATRIMONIO. MEO.
BIS. QVADRINGENOS. CONGIARI. VIRITIM. ITERVM. AERE.
MERVI. ET. CONSVL. VNDECIMVM. DVODECIM. FRVMENTATIO-
NES. FRVMENTO. PRIVATIM. (9) COLVMEIO. EMENSVS. SVM.
ET. TRIBVNICIA. POTESTATE. DVODECIMVM. QVADRINGENOS.
NVMMOS. TERTIVM. VIRITIM. DEDI. (10) QVALIMEA. CONGIARIA.
FRVMENTI. (11) . . . NVM. NVNQVAM. MINVS. QVINQVAGINTA. ET.
DVCENTA . . . . SIA. (12) DVODEVIGINTESIMVM. CONSVL. TRECENTIS.
ET. VIGINTI. MILLIBVS. PLEBIS. VRBANAE. SEXAGENOS. SEX-
AGENOS. DENARIOS. VIRITIM. DEDI. ET QVINIS. MILITVM
MEORVM. CONSVL. QVINTVM. EX. MANIBIIS. VIRITIM. MILLIA.
NVMMVM. SINGVLA. DEDI. ACCEPERVNT. ID. TRIVMPHALE.
CONGIARIVM. IN. COLONIAS. HOMINVM. CIRCITER. CENTVM.
ET. VIGINTI. MILLIA. CONSVL. TERTIVM. DECIMVM. SEXAGENOS.
DENARIOS. PLEBI. QVAE. TVM. FRVMENTVM. PVBLICVM. (13) ACCE DEDI.

LIPSII.

1 Valet, Agentes Consules: estque sermo de L. & C. Caesaribus.

2 Puto, *eum*.

3 Puto, *quo*.

4 Facio, *Forum*. & divido, *ut interessent*, sententia longe alia.

5 Explerem *Juv. c.* id est, principem juventutis Cajum.

6 Substituo, *centenos, vicenos*. ex *Dionis* XLIV. qui diserte scribit Octavianum ipsum ita tradidisse (hic nimirum) etsi alii (inter quos *Suetonius*) trecenos scribant.

7 Valet, Nomine.

8 Scribe *quadringenos*. ex *Dionis* LI. qui exprimit hanc ipsam summam congiarii, in eodem V. consulatu.

9 Fac *coëmpto*.

10 Puto, *qualia*.

11 Expleo, *medimnum*.

12 Erravit sculptot largiter, faciendumque *duodecimum*.

13 Facio, *accepit*.

CASAUBONUS.

Annum quintum & decimum.] Hoc fortasse verum de Lucio: nam Cajum XIV. natum annos creatum fuisse consulem ex historia *Dionis* & veteri lapide, qui hoc diserte continet, notum est. Quod igitur in altero verum erat, utrique συλληπτικῶς Augustus tribuit.

Agentis.] Scribe *agentes filios*.

Consules designavit.] *Suetonius* cap. LXIV. Sed vide historiam *Dionis* in anno DCCXLVIII. libro LV.

Interressent consiliis publicis.] Vide supra ad cap. XXXVIII.

Principem . . . . hastis argenteis donatum appellaverunt.] Mirum ita Augustum loqui, quasi alter

alter tantum filiorum eo honore fuerit affectus: nam certum est, ambos *principes juventutis* esse appellatos. etiam de hastis argenteis dissentit *Dio*, qui aureas vult fuisse lib. LV.

Libri Romani viritim.] *Pro liberis Romani viritim.* sed, illud *liberis* emblema est ascititium: nunquam enim Augustus ita loquutus: verum, civibus Romanis, aut *tribubus Romanis.*

Cenos numeravi ex testamento patris mei.] Lego, *Trecenos nummos* (vel *sestertios*) *num.* *Suetonius* in Julio Caesare cap. LXXXIII. *Populo hortos circa Tiberim publice & viritim trecenos sestertios legavit.* Sed notamus ad haec verba *Suetonii Dionem*, qui ipsum Octavium laudat, in numero dissentire, & pro trecenis ponere *centenos vicenos.* quare ita potius hoc quoque loco rescribendum fortasse fuerit.

Consul quintum.] Post triumphum Actiacum. vide *Dionem* lib. LI.

In consulatu decimo.] Reversus ex bello Cantabrico. *Dio* lib. LIII.

Bis quadringenos congiarii viritim.] *Dio*, τῷ δήμῳ καθ' ἑκατὸν δραχμὰς δώσειν ὑπέσχετο, id est, *populo viritim quadringenos nummos daturum se promisit.* Quare *bis* hoc loco, si ita scripsit Augustus, valet, iterum, πάλιν.

Iterum. aere. merui. et. Consul. und.] Assentior viris eruditis, qui corrigendum putant, *iterum aere meo viritim consul undecimum.*

Duodecim frumentationes.] Videtur dicere toto illo anno se privatis sumptibus aluisse turbam frumentantium: nam in anno duodecim frumentationes, id est, frumenti largitiones fiebant. Vide cap. II. De his gratuitis frumentationibus intelligit *Suetonius* cap. XLI.

Emensus sum.] *Suetonius* dict. cap. *viritim admensus est.*

Tribunitia potestate duodecimum.] Is fuit annus U. C. DCCLI. quo rediit Augustus Romam ex itinere Gallico, triennio ante suscepto. Eodem anno ludi votivi pro reditu Augusti a Tiberio Nerone Cos. sunt editi, & Augustus in locum Lepidi demortui Pont. Max. creatus, ludos Pontificales ut videtur edidit. Hae fuere causae liberalitatis hoc tempore collatae. Vide *Dionem* lib. LIV.

Qualimea congiaria frumenti.... num.] Conclamatus per me locus, ad cujus lucem, neque nos olim, neque alii post nos efferre quicquam potuimus quod videatur vel mediocriter probandum. Omnino apparet Ancyranos usos esse in monumento hoc in saxum incidendo opera lapicidae & negligentissimi & linguae Latinae ignarissimi: quod in urbe Asiae ita accidisse, ubi nulla admodum Latinae linguae notitia erat, mirari nemo debet: quum etiam Romae & in Italia ab id genus hominibus similia persaepe peccarentur. Haec sunt quae *Cicero* appellat *errata fabrilia* ad Atticum lib. VI. epistola prima.

Frumenti.....num.] Lego cum *Lipsio*, *frumenti medimnum*: sed haec verba importune huc intrusa sunt: nam oratio ita fuerat continuanda, *Qualia mea congiaria nunquam minus quinquaginta & duo.*

Duodecimum Consul.] Hoc anno Cajum filium Augustus die tirocinii in forum sollemni cum pompa deduxit: quae fortasse occasio fuit hujus liberalitatis: nam ita solitum fieri, sequentium principum historiae docent. *Suetonius* cap. XXVII.

Trecentis & viginti millibus plebis urbanae.] Haec fuit frumentantium turba ante Julii Caesaris recensum & ordinationem, qui ad centum quinquaginta millia eam redigit. ut narrat *Sueton.* lib. I. cap. XIV. Augusto, ut mox sequitur, & *Dio* testatur, τὸ σιτοδοτούμενον πλῆθος εἰς εἴκοσι μυριάδας κατέκλεισε. Verum ad congiarium accipiendum quam ad frumentationes major, uti vedetur, numerus admittebatur. Fortasse tamen etiam frumentum accipientium ante Augusti constitutionem hic numerus fuit, estque hoc illud πλῆθος ἀόριστον quod vocat *Dio* lib. LV.

Sexagenos sexagenos denarios viritim dedit.] Tolle alterum *sexagenos*, vel fac *sexagenos senos*, aut *septenos*. Sic Claudius congiarium dedit, τοῖς σιτοδοτουμένοις denarios septuagenos quinos: *Dio* lib. LVIII.

Et quivis militum meorum consul quintum.] Intelligit donativum quod dedit post illos tres triumphos, quos egit anno U. C. DCCXXV. Vox *quivis* sine dubio corrupta ex numero militum qui congiarium acceperunt: qui cum expressus non sit ab historicis, jure tantum arbitrario constitui hujus loci lectio potest. Lego autem, *Et quinquag. mill. militum meorum.*

In colonias hominum circiter centum & viginti millia.] Deest verbum. Scribo *millia misi.* vide supra, cap. XLVI. non solum autem numerum deductarum coloniarum annotabant: sed etiam civium qui id beneficium acceperant. Sic in Julio *Suetonius*: *Octoginta civium millibus in colonias distributis.*

Consul tertium decimum.] Eo anno Lucium filium in forum deduxit, ut biennio ante Cajum, sicut modo diximus.

III. Seriei

III. Seriei continuatio.

EA. MILLIA. HOMINVM. PAVLLO. PLVRA. QVAM. DVCENTA.
FVERVNT. (1) AGRIS. QVOS. IN. CONSVLATV. MEO. QVARTO. ET.
POSTEA. CONSVLIBVS. (2) MARCO. ET. CN. LENTVLO. AVGVRE.
ADSIGNAVI. MILITIBVS. SOLVI. MVNICIPIIS. PA . . . (3) ERTIVM.
CIRCITER. SEXGENSIM. ITINERIS. EMIT. QVAM. ROMANIS.
(4) ERAE . . . NVMERAVI. . . . . QVOD. PRO. AGRIS. PROVINCIA-
LIBVS. SOLVI. VNVS. ET. SOLVS. OMNIVM. QVI. DEDVXERVNT.
COLONIAS. MILITVM. IN. PROVINCIIS. AD. MEMORIAM. AETATIS.
MEAE. FECI. POSTEA. NERONE. ET. CN. PISONE. CONSVLIBVS. ITEM-
QVE. (5) GANTISSIMO. ET. D. LELIO. CONSVLIBVS. ET. (6) L. CANINIO.
ET. Q. FABRICIO. CONSVLIBVS. (7) QVOS. EMERITIS. STIPENDIIS.
IN. SVA. MVNICIPIA. (8) PRAEM . . . PERSOLVI. QVAM. (9) . . . INSEST.
MILI. . . . . IMPENDI.
QVATER. (10) AVI. AERARIVM. ITA. VT. SESTERTIVM. MILLIA.
. . . . . . QVINGENTA. DED . . . . . RAVI. AERARIO. DETVLI. . . . .
QVOD. EX. CONSILIO. . . . . MILITIBVS.
QVIN. . . . .
. . . . MERVISSENT. HS. MIL. . . . . .
. . . . O. DETVLI. . . . .
. . . . (11) CN. P. LENTVLO. . . . .
VLES. FVERVNT. CVM. D. . . . . CERENT. . . . CENTVM.
MILLIBVS HOMINVM. . . . . . O. . FRV. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

LIPSII.

1 Videtur legendum, *Pro. agris.*
2 Intelligit M. Licinium Crassum.
3 Fuit, *sestertium.*
4 *Praetoribus*, exple. Nam hi tunc Aerario praeerant.
5 C. *Antistio.* reponito.
6 Horum alter hodie non in Fastis, & male hunc C. praenominant.
7 Expleam *militibus.*
8 Malim *remisi.*
9 Fuit, *quam. in. rem.*
10 Anne *administravi?*
11 Intelligit duos Lentulos una consules, an. DCCXXXVI.

CASAUBONI.

In consulatu meo quarto.] Videtur referendum ad historiam quam refert *Suetonius* cap. XVII. cum Augustus Brundusium venire coactus est, & desideria militum tumultuantium ordinare.

Consulibus Marco & Cn. Lentulo.] Male sculptum pro *M. Crasso & Cn.* non enim ita scripserat Augustus, ut est expressum. Horum consulatus incidit in annum DCCXI. Vide *Dionem* lib. LIV. In cujus verbis obscuram harum impensarum Augusti mentionem reperio: ὁ Αὔγουστος, inquit, πολλὰ μὲν ἀναλώσας ὡς ἑκάστοις, πολλὰ δὲ παρ' ἑτέρων λαβὼν ἀνεκομίσθη.

Circiter sexgensim.] Scribe *circiter sexagiens Im.* hoc est, sexagies & semel centum millibus. *Sexa-*

giens pro *ſexagies*, ea conſuetudine ſcribendi qua *totiens*, *quotiens*. Quia tamen hic numerus videtur infra modum pecuniae expenſae in emptionem agrorum, fortaſſe ſcribendum *ſexcenties*, aut *ſeptingenties* I.

Itineris emit.] Nihil hic video quod ad verborum reſtitutionem: ſententiam quidem ſatis certo aſſequi mihi videor. commemorat enim agros a ſe militibus ſuis emptos, partim de municipiis partim de ipſo pop. Rom. qui, ut videtur, agros publicos nondum diviſos aliquos habuit. Hos Auguſtus veteranis & legionariis ſuis diviſit, & pretium illorum praetoribus qui aerarium adminiſtrabant numeravit. Hoc ni fallor Auguſtus voluit: ſed videntur omiſſa quaedam verba. *Emi* ſaltem legendum, non *emit*.

Romaniſ. . . . . . . era.] Aliorum deſcriptio habet, *prae.* quod firmat emendationem *Lipſii praetoribus*. Sed an ita loquutus Auguſtus *Romanis praetoribus?* non videtur, potius *Romae* ſcripſiſſe eum putem.

Qui deduxerunt colonias militum.] Ut Sulla, Julius Caeſar, & triumviri. coloniarum militarium meminit *Vellejus* lib. priore.

Quater . . . . . . avi aerarium.] Lego, *Quater levavi aerarium*, aut *ſuſtentavi*. vult dicere quod *Dio* in actis anni DCCXXVI. initio lib. LIII. ἐπειδὴ χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἐδέησεν, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ· *Levare aerarium*, pro inopiam aerarii levare, breviter & eleganter dictum.

Seſtertium millia. . . . . . . quingenta.] Scripſerat fortaſſe, *millies & quingenties*.

Oppoſito latere.

SERIES I.

CVRIAM. ET. CONTINENS. ET. (1) CHALCIDICVM. TEMPLVMQVE.
APOLLINIS. IN. PALATIO. CVM. PORTICIBVS. AEDEM DIVI. IVLII.
LVPERCAL. PORTICVM. AD. CIRCVM. FLAMINIVM. QVEM. SVM.
APPELLARI. PASSVS. EX. NOMINE. EIVS. QVI. PRIOREM. EODEM.
IN. SOLO. FECERAT. OCTAVIANI. PVLVINAR. AD. CIRCVM.
MAXIMVM. AEDES. IN. CAPITOLIO. IOVIS. FERETRI. ET. IOVIS.
TONANTIS. AEDEM. QVIRINIS. AEDES. MVNDO. ET. IVNONIS.
(2) . . . . ET. IOVIS. LIBERTATIS. IN. AVENTINO. AEDEM. LARVM.
IN. SVMMA. SACRA. VIA. AEDEM. DEVM. PENATIVM. IN. VELIA.
AEDEM. IVVENTATIS. AEDEM. MATRIS. MAG. DEIAE. IN PALACIO. FECI.
(3) SERTORIVM. ET. POMPEIVM. THEATRVM. VTRVMQVE.
OPVS. IMPENSA. GRANDI. REFECI. SINE. VLLA. INSCRIPTIONE.
NOMINIS. MEI. RIVOS. AQVARVM. COMPLVRIBVS. LOCIS. VETVSTATE.
LABENTES. REFECI. ET. AQVAM. QVAE. (4) MARIA. APPELLATVR.
DVPLICAVI. FONTE. NOVO. IN. RIVVM. EIVS. IMMISSO. FORVM.
IVLIVM. ET. BASILICAM. QVAE. FVIT. INTER. AEDEM. CASTORIS.
ET. AEDEM. SATVRNI. CAEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A.
PATRE. MEO. PERFECI. ET. EANDEM. BASILICAM. (5) CONSVMMATAM.
IN. . . . . AMPLIATO. EIVS. SOLO. SVB. TITVLO . . . . (6) NOMINIS.
FILIORVM. (7) . . . . VIVVS. NON. PERFECISSEM. PERFECI. AB. HAE-
REDIBVS (8) . . . . . VIRGINE. EXEMPLVM. DEVM. IN. VRBE. CONSV . . .
FECI. FLVVIO. PRAETERMISSO. QVOD. TEMP. . . . . ET. . . . .

LIPSIUS.

1. *Dionem* vide LI. in actis anni DCCXXV.

2. Forte *Minervae*, quia jungi haec tria numina Romanis ſolita.

3. Plane

3 Plane non capio.
4 *Martia.*
5 Esse debeat *consumptam incendio. ampl.*
6 Puto, c. & L.
7 *Cum.*
8 *Aqua.*

CASAUBONUS.

Curiam. et. continens. et. Chalcidicum.] *Dio* in quinto Augusti consulatu lib. LI. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διετέλεσε, τό, τε Ἀθήναιον, καὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὠνομασμένον καθιέρωσε. hoc aedificium postea Domitianus refecit, ut est auctor *Eusebius* in Chronico, ad numerum MMCV. ubi de Chalcidico plura beatae memoriae vir, *Josephus Scaliger*, ὁ πάνσοφος.

Cum porticibus.] Ex isto loco scribimus apud *Suetonium* cap. XXIX. quod fugit nos monere, *Addit porticus cum bibliotheca Latina Graecaque.* sic codd. *Memmianus*, Vitarb. & *Groslotii*, non ut vulgo, *Addita porticus.*

Porticum ad circum Flaminium, quem sum app. p.] Leve mendum falsi notam Augusto inurit. Lege *quam.* & de porticu Cn. Octavii accipe, quam refecisse ait, & sivisse appellari veteri nomine. Ea fuit regione urbis nona ad Circum Flaminium, ut hic Augustus narrat. & confirmat *P. Victoris* descriptio. Scribo deinde *Octaviam*, non *Octaviani.* pulvinar Octaviani nusquam legi: nec puto sic accipiendum.

Aedes in Capitolio Jovis Feretrii & Jovis Tonantis.] Hanc fecit primus: *Suetonius*, *Dio.* illam vetustate dilapsam refecit. *Livius* libro quarto.

Aedem quirinis.] Barbare, pro *Quirini.* *Dio* in actis anni DCCXXXIX. τὸν τοῦ Κυρίνου ναὸν καθιέρωσεν ἐκ καινῆς οἰκοδομήσας.

Aedem Deum Penatium in Velia.] Hanc quoque refecit non fecit. *Dionys. Hal.* lib. I. loquens de penatibus, νεὼς ἐν Ῥώμῃ δείκνυται τῆς ἀγορᾶς οὐ πρόσω, κατὰ τὴν ἐπὶ Καρίνας φέρουσαν ἐπίτομον ὁδὸν ἱδρυμένος, ὑπεροχῇ σκοτεινός, οὐ μέγας. λέγεται δὲ κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν Οὐέλιαι τὸ χωρίον: ita scribi debet hic locus: nam olim falsus sum, cum ex vulgata lectione corrupta ὑπελαίαις, emendabam ὑποπαλαίαις. nihil quidem inepti continet ea conjectura, ut illa fatua quorundam & vesana hariolatio, quam refutabamus: vera tamen non est. *Varro*, de Vita Populi Rom. lib. XIII. *Tullium Hostilium in Veleis, ubi nunc est aedes Deum Penatum.* Meminit etiam *Festus*, in voce *Mutium.*

Sertorium.] Lego *Diribitorium.* quod mirandum aedificium ab Agrippa inchoatum, perfecit post illius obitum Augustus, & publicavit, sine ulla nominis sui inscriptione: Lege *Dionem* in anno DCCLVII. lib. LV. Hoc nisi est, putem intelligi aliquam ex astructis aedibus Pompejano theatro, de quibus fecimus mentionem ad cap. XXXI. Ea aedificia saepe incensa, saepe restituta. *Vellejus* de Tiberio; *Quam magnifico animi temperamento, Cn. quoque Pompeji munera absumpta igni restituit.*

Duplicavi, fonte novo in rivum ejus immisso.] *Julius Frontinus* de Aquaeductibus Urbis Romae. *Augustus in supplementum Martiae quoties siccitates agerent, auxilio aliam aquam ejusdem bonitatis opere subterraneo perduxit usque ad Martiae rivum, quae ab inventore appellatur Augusta.*

Conti-

Continuatio I. Seriei,

Oppisito latere.

VLTORIS. TEMPLVM. (1) QVORVMQVE. AVGVSTVM. ET. TEMPLVM.
APOLLINIS. IN. SOLO. MAGNAM PARTEM. (2) . . . EMTO. FECI.
QVOD. (3) SVO. NOMINE. M. MARCELLI. (4) VENERI. . . . . MANIBVS.
IN CAPITOLIO. ET. IN. AEDE. DIVI. IVLII. ET. IN. AEDE.
APOLLINIS. ET. IN. AEDE. VESTAE. ET. IN. TEMPLO. MARTIS.
(5) VICTORIS. CONSECRAVI. QVAE. MIHI. CONSTITERVNT. CIRCITER.
MILLENIS. AVRI. CORONARI. PONDO. TRIGINTA. QVINQVE.
MILLIVM. MVNICIPIIS. ET. COLONIIS. ITALIAE. CONFERENTIBVS.
(6) AC. TRIVMPHOS. MEOS. QVINTVM. CONSVL. (7) REMISI. ET POSTEA.
QVOTIESCVNQVE. IMPERATOR. M. . . . AVRI. CORONARIVM.
NON. ACCEPI. DECERNENTIBVS MVNICIPIIS. . . QVAE. ANTE. DECREVERAM.
TEMPVS. DEFVNCTARVM. AFRICANARVM.
MEO. NOMINE. AVT. FILIORVM. MEORVM.
ET. NEPOTVM. IN. CIRCO. . . . AVT. IN. FORO. AVT. IN.
AMPHITHEATRIS. POPVL. . . . QVIBVS. CONFECTA. SVNT. BESTIARVM.
CIRCITER. TRIVM. MILLIVM. ET. QVINGENTA. NAVALIS. PRAELII.
SPECTACVLVM. (8) POPVL. . . . LIBERVM. IN. QVO. LOCO. NVNC.
NEMVS. EST. CAESARVM. CAVATO. (9) . . . LONGITVDINE MILLE.
ET. OCTINGENTOS. PEDES. IN. LATITVDINE. PEDES. DVCENTI.
IN. QVO. TRIGINTA. ROSTRATAE. NAVES. TRIREMESQVE. PLVRIMAE.
(10) . . . RVMORES. INTER. SE CONFLIXERVNT. (11) . . . . RVNT.
PRAETER. REMIGES. MILLIA. . . . CIRCITER. . . . .
IN. TEMPLIS. OMNIVM. CIVITATVM. (12) P. . . . . ET. ASIAE. VICTOR.
ORNAMENTA. REPOSVI. QVAE. SPOLIATIS. TEMPLIS. (13) . . . . PRIVATIM.
POSSEDERAT. STATVAE. (14) . . . . . QVADRAGENIS. ARGENTEIS.
STETERVNT. IN. VRBE. AC. CIRCITER. QVAS. IPSE. SVSTVLI. EX.
QVA. DE. PECVNIA. DONA. AVREA. IN. AEDEM. APOLLINIS. MEO.
NOMINE. ET, (15) FILIORVM. QVAE. MIHI. STATVERVNT. HONOREM.
HABVERVNT. POSVI.

LIPSIUS.

1 *Forumque.*
2 *A. me.*
3 *Sub.*
4 Reſtituto haec: *generi. dedicavi. e. manubiis.*
5 *Ultoris.*
6 An.
7 Hoc ipſum *Dio* notat in iſto ipſo conſulatu, LI.
8 E *Suetonio* legam *Populo. exhibui. ad Tiberim. in. quo. loco.*
9 *Solo. in.*
10 Lego: *Praeter. minores. inter.*
11 *Ciciderunt:* vel *occubuerunt.*
12 *P. . . . . et.*] Anne fuit, *Peloponneſi. &?* credo. Ea enim loca maxime vaſtavit Antonius.
13 *Templis. . . . . .* Expleo, *Antonius.* furta enim ejus & ſacrilegia norat.
14 Haec legam, *Plures. quadringenis. Argenteae.*
15 Lego: *illorum. qui.*

C A.

CASAUBONUS.

Quod suo nomine.] Quo refertur istud *quod?* manifestissime deest in fine superioris versus aliquid. Lego totam sententiam hoc modo, *Theatrum quoque sub nomine M. Marcelli generi ex manubiis. Suetonius: Quaedam opera sub nomine alieno fecit, ut theatrum Marcelli.* repete ex proximo, *feci.* nam ut alii describunt nobis hoc marmor, minimum intervallum relictum est vacuum ante vocem *manibus.* quod eo libentius amplector, quia necessario post hanc dictionem apponenda alia est: aperte enim sequentia manca sunt & claudicant.

In Capitolio.] Scribe *dona in Capitolio.*

Quae mihi constiterunt circiter millenis auri coronarI pondo, triginta quinque millium.] Donaria Augusti partim ex auro conflata erant, partim margaritis gemmisque maximae indicaturae ornata. Utrumque hic ab eo fuerat expressum: & auri inquam, pondus, quod in ἀναθήματα impendisset, & pecunia qua constarent, tum manupretium, tum ornamenta alia. Auri ait fuisse circiter mille pondo: reliquam impensam triginta quinque millium: haec vero summa depravatissime & ineptissime notata est. taceo quod Latinitas eam lectionem non patitur. Omnino scripserat Augustus, XXXV. *HS.* quod est *tricies quinquies HS.* faber sculptor, vel is potius qui Romae descripsit, & in numerorum interpretatione peccavit insulse, & in nota *HS.* quam putavit millenarii numeri esse indicem. Stabilimus hanc nostram & emendationem & interpretationem auctoritate *Suetoniani* loci, qui isti plane geminus est, cap. XXX. *Aedes sacras opulentissimis donis adornavit: utpote qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties HS. una donatione contulerit.*

Quotiescunque Imperator M . . . . auri coronarium non accepi.] Lego, *quotiescunque Imperator sum appellatus, aurum coronarium non accepi.* Moris veteris fuit, ut quotiescunque duces exercituum re feliciter gesta Imperatores salutarentur a suis, provinciae & sociae civitates ac reges dono darent illis coronas aureas, vel auri tot pondo: quod appellatum est *aurum coronarium.* Sub Impp. retenta est consuetudo: nam illi toties salutabantur Imperatores quoties ipsorum auspiciis hostis insigni clade afficiebatur: vide quae notamus ad lib. I. cap. LXXVI. & salutato aurum coronarium ex ritu offerebatur, non solum a provincialibus sed etiam ab Italiae coloniis & municipiis: a quibus se non accepisse gloriatur Augustus. *Dio* in quinto consulatu Augusti, lib. LI. παρὰ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ Ιταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στεφάνοις προσῆκον οὐκ ἐδέξατο. Simile est quod narrat *Spartianus* de Hadriano: *Aurum coronarium Italiae remisit, in provinciis minuit.* idem esse factum aliquando & a Juliano testis *Ammianus Marcellinus.*

Tempus defunctarum Africanarum.] Non solum corrupta sunt ista, sed etiam mutila, & perturbata, sententia tamen non obscura: narrat enim magnificentiam suam in venationibus exhibendis. qua de re libro singulari plura, ubi hunc locum tractamus. Fortasse autem scripserat Octavius: *Spectacula amplius mille ducentarum Africanarum.* ut in unam summam contrahatur numerus Africanarum, ad populi voluptatem exhibitarum. quem quidem numerum vereor ne justo minorem longe faciam. quum certum sit, unis aliquando ludis sexcentas Africanas Augustum exhibuisse: ut in commissione ludorum quibus Marcelli theatrum dedicabat. *Dio* lib. LIV. κἀν τῇ πανηγύρει τῇ διὰ τοῦτο γενομένῃ, καὶ θηρία Λιβυκὰ ἑξακόσια ἀπεσφάγη.

In Templis.] Pridem quo ista pertinerent indicavimus ad lib. XIII. *Strabonis.* notat diligentissimus ille scriptor de quibusdam signis furto Antonii sublatis, ab Augusto restitutis. *Plinius* quoque lib. XXXIV. cap. VIII. *Fecit Myro & Apollinem, quem a Triumviro Antonio sublatum restituit Ephesiis divus Augustus, admonitus in quiete.* Exemplum hujus aequitatis a P. Scipione, quem Siculis ablata signa & Romam illata restituisse *Plutarchus* scribit in Apophthegmatis: Εὑρὼν ait, τὴν πόλιν ἀνδριάντων Ἑλληνικῶν καὶ ἀναθημάτων ἀπὸ Σικελίας μεστὴν, ὅσα ἦν ἐκ Σικελίας, ἐκήρυξε τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων παρόντας ἐπιγινώσκειν καὶ κομίζεσθαι.

Statuae.] Adi caput LII. de iis enim statuis intelligit Augustus, de quibus ibi *Tranquillus.*

I I.

MARE PACAVI. A. PRAEDONIBVS. . . . . DOMIBVS. . . . .
. . . . SVIS. . . . (1) CONTRA. REM. . . . .
. . . . DOMINI. . . . .

. . . .

LIPSIUS.

1 Puto haec fuisse de servis, quos coërcuit, ne contra rem famamve domini venirent, ut audirentur.

CASAUBONUS.

Mare pacavi a praedonibus.] Vide ad illa cap. XCVIII. *per illum se vivere: per illum navigare.*

I I I.

REGIS PARTHORVM. . . . .

. . . .

A. ME. GENTES. . . . . . THORVM. ET. MEDORVM. . . . .

. . . .

IN. CONSVLATV. . . . .

Caetera

Caetera quoque corrosa & corrupta.

CASAUBONUS.

Regis Parthorum.] Pertinet ad missos obsides, & reddita signa a Parthis, quae M. Crasso & M. Antonio ademerant. Nota historia: supra c. XXI.

A me gentes . . . . thorum & Medorum.] *Parthorum & Med.* loquebatur de Parthis & Medis qui regem ab ipso petierunt. *Strabo*, *Tacitus*, *Suetonius*, *Dio*, alii.

Clusius amicus noster de hoc lapide sic ad me scripsit.

Antonii Verantii, Archiepiscopi Strigoniensis exemplar (quod, dum Caesarei Legati munere apud Turc. Imp. fungeretur descripsit) sequutus sum, uti ab ejus nepote Fausto Verantio (qui nunc supremus Ungariae Secretarius est) accepi anno 1576. propterea versuum in singulis paginis numerum, characterum formam, vocabulorum divisiones, atque interdum repetitiones, ut in ipsius exemplari erant, observavi, existimans expressum esse ad normam Tabularum quae Ancyrae sunt. Verum alterum exemplar quod apud D. *I. Sambucum* postea vidi, nullum versuum numerum, nihil quidquam simile observatum habere deprehendi. Anno autem 1584. proficiscenti Constantinopolim, U. C. *Lewenclawio* cum Mag. D. *Henrico de Liechtenstain* Caesareo Legato, *Verantii* exemplar dedi, ipsum pro nostra amicitia obnixe orans, ut si per occasionem Ancyram proficisceretur, diligenter cum Tabulis illis conferret, & an per omnia responderet, observaret. Ille quidem, ob gravem Legati morbum, quo etiam istic extinctus est, id praestare non potuit: sed binos Nobiles Germanos Byzantii invenit, qui superiore hyeme Ancyrae fuerant, & quae in Tabulis incisa diligenter exceperant. Cum iis contulit *Verantianum* exemplar, per omnia respondere deprehendit, nisi quod pro *collega.* serie. 11. versu 3. *conlega* habuerunt, & in continuatione 1. series opposito latere versu 10. *quotiescumque* pro *quociescumque.* Alioqui eorum exemplar minus integrum fuit *Verantiano:* corrumpuntur enim quotidie Tabularum characteres Turcarum militum insolentia; praesertim cum Christianos eas inscriptiones excipere conspiciunt, quod binis illis nobilibus Germanis describentibus accidit.

Cum illustris Heros *Augerius Busbequius* Viennae ageret, meo rogatu omnes schedarum fasciculos evolvit, ut Ancyranarum Tabularum exemplar ab ipso, dum Caes. Legatus ad Turc. Imp. esset, exceptum, inveniret, quod mihi traderet, sed frustra: postea enim succurrit, id alicui, cujus nomen excidisset, mutuo datum, & non restitutum. Illius sane exemplar eo libentius habuissem, quoniam minus mendosum existimassem quam reliqua.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Annos viginti tres imperat, Caldius Biberius Mero nominatur, in armis prudens, eloquio clarus, quae nollet, velle se ſimulat, principatum delatum ficte abnuit, Cappadocas in provinciam redigit, Getulos reprimit, Maraboduum circumvenit, inſontes ſuos pariter externosque punit, militiae artes ſolvi ſinit, & Caligulae inſidiis exſtinguitur Claudius Tiberius.

1 Claudius Tiberius Liviae filius, Caeſaris Octaviani privignus in-2 peravit annis viginti tribus. Iſte, quia Claudius Tiberius Nero dicebatur, eleganter a jocularibus, Caldius Biberius Mero ob 3 vinolentiam nominatus eſt. Satis prudens in armis, ſatisque fortuna-

1 *Annis viginti tribus.*] *Suet.* Tib. c. LXXIII. *Tacit.* VI. Annal. extremo: ubi & de Tiberio ſummatim quaedam. SCHOTT. Ita vetus Codex. Alii *viginti quatuor* numerant. Vide *Eutropium* noſtrum de his temporibus, ſicubi haeres. VINET. Mortuus eſt anno imperii vigeſimo tertio nondum exacto, deerant menſes ſex & dies viginti ſex. ANNA. Conſentiunt in *annis viginti quatuor* omnes Editiones contra MSS. ex quibus Leid. ſec. more ſuo negligenter XXXIII.

2 *Quia Claudius Nero.*] Ita excuſi omnes: adde ex MSS. & Veronenſi *Tiberius*: cui *Biberius* altera ex parte reſpondeat. Nero autem lingua Sabina fortem ſignificat. *Suet.* cap. I. & *Agellius* lib. XIII. cap. XXI. Noct. Attic. *Caldius* vero, quod calidis potiſſimum potionibus Romani Veteres delectarentur. Hinc Thermopolia *Plautina*. Lege *Sueton.* cap. XLII. Tiberio. SCHOTT.

Caldius Biberius Mero.] *Sueton.* cap. XLII. *In caſtris tyro etiam tum propter nimiam vini aviditatem pro Tiberio* Biberius, *pro Claudio* Caldius, pro *Nerone*, Mero *vocabatur.* In eo autem eſt joci elegantia quod per *Caldius* ad potiones calidas, quibus Romani delectabantur, alluſum. *Mero* ad merum. *Biberius* ad bibere. praeterea quod primae literae nominis *Tiberius Nero*, *T.* & *N.* facile in *B.* & *M.* commutantur. ANNA. Ad hujus joci ſimilitudinem ſimilem elegantiam captat *Raderus* ad *Martialem* lib. I. Epigr. XXXV. p. 117. ſed vix credo eum Viris Doctis ſatisfacere. Largiori cum fructu conſules *Voſſium* lib. V. Inſt. Orat. cap. V. num. I.

3 *Satis prudens in armis.*] *Suetonius* IX. XVI. XVII. XIX. & XXI. SCHOTT. Nam & Rhaeticum, Vindelicum, Pannonicum & Germanicum bellum geſſit: Vide *Suet.* cap. IX. ANNA. Neſcio mox quid velit ſibi Leid. pr. cum ſcribat *ante ſuſciperet inperium*, niſi fuerit, *ante, quam ſuſciperet.* ſed potius videntur talia ex gloſſemate eſſe nata. inf. c. VI. & XXXIX. §. I. *Donec inperium ſumeret. Sulpitius Severus* lib. I. Hiſt. Eccl. cap. XLI. §. 3. *Voluntate populi, ut ſupra retulimus, ſumſit*

tunatus ante sumtum inperium sub Augusto fuit, ut non inmerito Reipublicae dominatus ei committeretur. Inerat ei scientia littera- 4 rum multa. Eloquio clarior, sed ingenio pessimo, truci, avaro, insidioso, simulans ea se velle, quae nollet, his quasi infensus, quibus consultum cupiebat, his vero, quos oderat, quasi benevolus apparens. Repentinis responsionibus aut consiliis melior, quam 5 meditatis. Denique delatum a Patribus principatum (quod quidem 6 astu

sumsit inperium. Justinus lib. XXXVIII. cap. VIII. §. I. *Post annos tres & viginti sumti regni.* ARNTZ.

4 *Inerat scientia litterarum.*] *Tranquillus* LXX. & LXXI. Mathematicae quoque addictus c. LXIX. De eloquentia *Tacitus* Annal. XIII. *Tiberius artem quoque callebat, qua verba expenderet tam validis sensibus, aut consulto ambiguus: Clarior tamen eloquio Germanicus, Tiberii adoptione filius, Claudii Imp. frater.* Idem *Tacit.* Annal. II. extremo, & *Suet.* initio Caligulae. Ceterum τὸ *multa* afuit ab editis libris omnibus demto Veronensi. SCHOTTUS. Sed addit uterque Lugdunensis & Guelf.

Ingenio pessimo, truci.] *Sueton.* cap. XLVI. & deinceps. rursum LVII. & LXI. *Eutrop.* & *Oros.* lib. VII. SCHOTT.

Simulans ea se velle quae nollet.] Vide supra in Caesaribus. ANNA. Leid. sec. *insidiose simulans,* qui mox etiam non male pro *infensus* malebat *infestus.* Nota quidem distinctio inter has Voces, neque tamen ea perpetua est, sed *infestus* solet etiam pro *infenso* accipi. *Livius* lib. III. cap. LXV. *Trebonius Tribunus plebis* infestus *Patribus.* Epitoma XLVIII. *Id nunciantes* infestum *jam senatum Carthaginiensibus,* infestiorem *fecerunt. Severus* Aetna vers. 52.

Provocat infestus *cunctos ad praelia Divos.*

Aldina etiam editio legit *infensus. Nepos* Hamilc. cap. III. *Fidenti animo atque* infesto *Romanis. Seneca* in Hercule Fur. vers. 1013.

Nullus salutis Hercule infesto *est locus.*

Sic optime Codex Etruscus, firmante illud altero Codice Traject. pro *irato*, quas voces ideo jungit *Livius* lib. XLII. cap. IX. *Legionibus extemplo Pisas in hibernacula missis* iratus *Patribus*, infestus *Praetori.* Adde lib. IV. cap. LIII. *Justinum* lib. XXXV. cap. I. §. 2. *Suetonium* in Caesare cap. XIX. & Tiberio cap. XIII. *Hyginum.* fab. CLXVI. *Lactant.* de Mort. Pers. cap. XX. & alios. Ita recte pro irato dixit *Ovidius* Ibid. vers. 471.

Aut Jovis infesti *telo feriare trisulco.*

Nihil tamen auctoritate unius Codicis apud Nostrum erit in textu mutandum, cum & edita lectio possit esse vera, & sic exstet supra apud Auctorem de Caesaribus. ARNTZ.

5 *Repentinis responsionibus.*] Etiam in stylo *ex tempore quam a cura praestantior habebatur. Sueton.* cap. LXX. Moriens tamen Augustus dicebat *miserum populum Romanum, qui sub tam lentis maxillis esset futurus.* SCHOTT.

6 *Delatum a Patribus.*] Vetus Codex *incidêre in exitia.* VINET. *Tranquillus* cap. XXIV. & XXV. Paullo post Vulgati legunt *perfecerat*, & *bonos quoque* Veron. praefert. ut & infra *incidêre* pro *incessêre*, quae & scripta lectio est & Augustani Codicis. SCHOTT. Legendum *incidere;* utique cum sic restet in MSS. *Schotti* & Vet. Editt. GRUT. Posset etiam legi *arcessere.* Sed nil temere innovandum. ANNA. *Incidêre exitia* lectio verior est, quam ut Eruditissima *Anna* vel quisquam alius de ea debuisset dubitare. Sic etiam est in Guelf. & Leid. pr. sed alter habet *incidere in exitia*, male factum, quia ignorabat hoc verbum ab illius aetatis hominibus construi cum quarto casu absque praepositione. *Quinctilianus* Decl. CCCXXXIII. *Alioqui nemo est, qui non calumniae* genus *possit* incidere. ubi frustra praepositionem inmittit Vir doctus. *Tacitus* lib. III. Hist. cap. XXIX. *Ad praesens disjecit obruitque*, quos inciderat. *Symmachus* lib. VII. Epist. LXXXIX. *Ne* incidat invidiam *contumaciae.* Ibi nihil facilius esset, quam reponere *in invidiam.* sed aliud suadet stylus illius scriptoris, qui eod. lib. Epist. XXXVIII. quid *amaritudinis* incidissem dixerat, & lib. VIII. Epist. II. *Captum leporem gloriatus, aprum serviles* manus *adseris* incidisse. Aliquoties ita loquitur *Appulejus* in Metamorphosi (in reliquis enim libris legere non memini) ut lib. II. p. 120. Fortunam *scaevam an saevam verius dixerim miser* incidit. & paullo post: *Tam diram immo vero Ulyxeam* peregrinationem incidant. lib. VI. p. 176. *Quod meas potissimum* manus incidisti. Ibi etiam sine ulla vi legi posset *in manus*, si talia ubique & apud quemcunque scriptorem essent adhibenda. Eod. iterum lib. p. 179. *Proximam* convallem *latenter* incidebat. & lib. IX. p. 227. *Asini faciem timentem* familiarem incidi. Conferatur Eruditissimus *Munckerus* ad *Lactantium* Narr. Fabul. p. 195.

aſtu fecerat) ficte abnuere, quid ſinguli dicerent, vel ſentirent atro- 7 citer explorans, quae res bonos quosque peſſum dedit. Aeſtimantes enim ex animo eum longa oratione inperialis moleſtiae magnitudinem declinare, cum ſententias ad ejus voluntatem promunt, in- 8 cidêre exitia poſtrema. Iſte Cappadocas in provinciam, remoto Archelao Rege eorum, redegit. Getulorum latrocinia repreſſit. 9 Maraboduum Suevorum Regem callide circumvenit. Cum inmani furore inſontes & noxios, ſuos pariter externosque puniret, reſolutis militiae artibus, Armenia per Parthos, Moeſia a Dacis, Pan- 10 nonia a Sarmatis, Gallia a finitimis gentibus direptae ſunt. Iſte poſt

195. & 282. Ex his jam paet, quam ſecure Viri Docti ſecuti ſint *Lambinum* apud *Lucretium* lib. IV. verſ. 571. ubi omnes MSS.

At quae pars vocum non aures incidit *ipſas.* Ille reponebat *accidit*, malo exemplo. ARNTZ.

8 *Cappadocas.*] Et apud *Suetonium* & *Cornelium Tacitum* libro ſecundo, *Maraboduum* & *Maroboduum* imprimunt, quem quatuor tantum ſyllabis *Marobodum* vetus liber appellat. Originis autem non diverſae, ut ſuſpicor, fuit *Marobaudes*, nomen ejus magiſtri militum, qui Gratianum Auguſtum prodidit apud Pariſios. VINET. *Suet.* cap. XXXVII. extr. ubi & de *Maraboduo* Germano, quem *Marabodum* ſcribunt *Cujacii* & *Pithoei* Codd. MSS. *Marobodum* vero Floracen. Accidere haec An. U. C. IↃCCLXX. de his lege *Tacitum* II. Annali, ubi Archelaum quinquaginta jam annos in Cappadocia regnaſſe ſcribit. SCHOTTUS. *Morobodum* Leid. pr. *Arebodum* Leid. alter.

Callide.] Per blanditias atque promiſſa ad ſe pertractum non dimiſit. ANNA.

9 *Noxios ſuos.*] Τὸ *noxios* redundat, & abeſt a MSS. & nova editione: recte. Veronenſis vero *& noxios.* De crudelitate Tiberii *Sueton.* cap. L. usque ad LXVIII. SCHOTT. Haud temere abjecerim illud *noxios*, uti aliis placet. ita enim videtur dictum, quemadmodum *Salluſtio* Catilinae cap. LI. §. 3. *Poſt ubi paullatim licentia crevit, juxta bonos & malos libidinoſe interficere.* Ita & noſter infra capite XIII. *Is dum perſequitur pecunioſos, inſontes pariter noxiosque*, &c. GRUT. Leid. pr. & Guelf. *inſontes & noxios*, quod eo praeferam, quamvis & illud ferri poſſit, quod Leid. ſec. & Editi ſine copula *inſontes*, *noxios.* Et ita volebat, quod ex Hiſtoria Miſcella ad *Eutropium* lib. VII. cap. XI. adfert Cl. *Havercampus.* Hoc loco merito judicium *Schotti* deſidero.

Reſolutis.] Melius *ſolutis* nova editio; Auguſtana *relictis.* Corrupta autem diſciplina militaris per Piſonem largitione. ambitu, licentia, abſente Germanico. *Tacitus* II. & III. Annali ſaepius. Lege *Sueton.* cap. XLI. SCHOTT. Non video quid tantopere interſit, cum compoſita haec vox centies notione ſimplicis ſumatur. *Tacitus* lib. I. Hiſt. cap. LI. Diſciplinam, *quam in pace inexorabilem diſcordiae Civium* reſolvunt. Mox *Armeniae* numero multitudinis Guelf. ſed aliter *Sueton.* cap. XLI. & deinde etiam *Galliae* Leid. alter. ARNTZ.

Finitimis gentibus.] Germanis. ANNA.

10 *Septuageſimum octavum.*] Sic *Tacitus* extremo VI. Annali, & *Sueton.* LXXIII. cap. fine menſibus. MSS. duo & Veronenſis legunt, *poſt octogeſimum octavum annum. Cujacii* vero ſcriptus codex *poſt octogeſimum annum.* Novus *Victor*, vel potius Vetus verusque *octogeſimum uno minus* illi tribuit. *Eutropius Eliae Vineti* LXXXIII. niſi mendum eſt typographi. Nata varietas ex notis quibus numeri exprimuntur. quae res infinitis auctorum veterum locis corrumpendis anſam dedit. Mortuus autem *tertio & viceſimo Inperii anno*, *decimo ſeptimo Kal. April. Cn. Acerronio Proculo*, *C. Pontio Nigrino Coſſ.* qui eſt, ut puto, U. C. IↃCCXC. *Tacitus* Annali VI. & *Sueton.* LXXIII. cap. ubi Coſſ. nomina, quia corrupte leguntur, ita ex antiquis inſpectionibus, *Corn. Tacito*, & Faſtis Capitolinis reſtituenda. SCHOTT. *Octogeſimum octavum* ſolito in numeri errore Guelf. & Leid. pr. paullo ſuperius pro *iſte* Leid. ſec. & prima *Gryphiana* volebant *ipſe*, quod non diſplicebit ex nota magni *Burmanni* ad *Ovidium* lib. V. Tr. Eleg. I. verſ. 45.

Inſidiis Caligulae.] *Dato a Cajo lento ac tabifico veneno. Suet.* ibidem & Calig. cap. XII. *Tacitus* VI. Annali extremo: *Interclusa anima traditus eſt mortalitatem expleviſſe.* SCHOTT. *Alii in remiſſione fortuitae febris cibum deſideranti, negatum* nonnull

post septuagesimum octavum annum, & mensem quartum, insidiis Caligulae exstinctus est.

nonnulli pulvinum injectum, cum extractum sibi deficienti anulum mox resipiscens requisisset. Sueton. LXXIII. ANNA.

Exstinctus est.] Miseni *in villa Luculliana. Sueton.* XXXIX. LXXIII. & LXXV. & *Tacit.* VI. Annali. In *Campania*, *omnium gaudio*, *Eutropius* lib. VII. SCHOTT. De villa Misenensi post Historicos vide commentaria ad *Phaedrum* lib. II. fab. V.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Annos quatuor inperat, Caligulae cognomentum sortitur, sorores stupro maculat, Jovem & Liberum se adserit, dominum se appellari jubet, in sinu Puteolano curru bijugi decurrit, & interit Cajus Caesar.

Caligula inperavit annos quatuor. Iste filius fuit Germanici, & [1] quia natus in exercitu fuerat, cognomentum calceamenti mili- [2] taris, id est, Caligulae sortitus est. Ante principatum omnibus ca- [3] rus,

1 *Annos quatuor.*] *Vixit annos viginti novem, imperavit triennio & decem mensibus, diebusque octo. Sueton.* cap. LIX. *Natus annis quinque & viginti mensibus quinque & diebus quatuor exceptis, inperium arripuit. Xiphilinus* ex *Dione*. SCHOTTUS. Et Auctor de Causs. Corrupt. Eloq. cap. XVII.

2 *Iste filius Germanici.*] Ita vulg. MSS. & Veronensis excusus. *Iste filius fuit Germanici, & quia.* Et mox: *id est, Caligula sortitus est* Τεχνικῶς, ut dialecticorum filii loquuntur. De cujus nominis caussa *Tacitus* I. Annali. *Sueton.* cap. VIII. IX. & XXII. initio, & LII. Caligam *Dio* lib. XLVIII. στρατιωτικὸν ὑπόδημα vocat, unde *Caligatus* militis epitheton factum Jur. Cons. & *Suetonio* Augusto cap. XXV. Vitellio VII. extremo. Vespasiano VIII. SCHOTT. *Filius fuit Germanici, & quia* constanter scripti & Editiones. Mox Leid. sec. *Cognominatus est Calligula h. est calciamentum militare.* sed male; ipsum enim calceamentum *Caliga* dictum, unde nomen *Caligula*. *Sidonius* Carm. VII. vers. 105.

Et caligas Caji, Claudi censura secuta est.

Seneca de Const. Sap. cap. XVIII. Viri Docti ad lib. V. de Benef. cap. XVI. & multi. scripsi tamen *Caligula* cum Guelf. & Leid. pr.

3 *Ante principatum.*] Lege *Sueton.* cap. XIII. XIV. & XV. SCHOTT.

Dominum.]

rus, acceptusque fuit, in principatu vero talis, ut non inmerito 4 vulgaretur, atrociorem illo dominum non fuiſſe. Denique tres ſo- 5 rores ſuas ſtupro maculavit. Incedebat habitu deorum ſuorum. Jovem ob inceſtum; e choro autem Bacchanali Liberum ſe adſerebat. 6 De quo neſcio an decuerit memoriae prodi, niſi forte quia juvat de Principibus noſſe omnia, ut inprobi ſaltem famae metu talia decli- 7 nent. In palatio matronas nobiles publicae libidini ſubjecit. Pri- 8 mus diademate inpoſito, Dominum ſe juſſit appellari. In ſpatio 9 trium

Dominum.] Nam ſe Dominum inviſo ea tempeſtate nomine, juſſerat appellari, ut & conſulari dominatione Regis nomen odioſiſſimum Pop. Rom. fuit. *Tranq.* x. ſic jactatum fuiſſe ait; *nec ſervum meliorem ullum, nec deteriorem dominum fuiſſe.* IDEM.

4 *Trec ſorores.*] *Agrippina, Druſilla, Livilla, Sueton.* cap. VII. & XXIV. *ex una etiam filia* inceſtu *nata eſt. Eutrop.* lib. VII. IDEM.

5 *Habitu Deorum.*] *Jovis, Veneris, Neptuni, Mercurii, Bacchi, Herculis. Sueton.* XXII. & LII. cap. & *Dio.* IDEM.

Ob inceſtum.] Sororum. ANNA.

E choro autem.] Vetus codex, *Jovem ob inceſtum inter matronas, choro autem.* VINET. In ſcripto *Cujacii* praepoſitio afuit. Alii codices. *E thoro autem Bacchanali.* Choros vocat *Sueton.* XXXVII. Veronenſis vero ſic totum hunc locum legit: *Induens ſe habitu Deorum ſuorum Jovem ob inceſtum, choro baccnantium Liberum ſe aſſeruit.* Porro autem *Xiphilinus* auctor eſt finxiſſe, rem ſe cum Luna habuiſſe. SCHOTTUS. Praepoſitionem *e* omittit Guelf. & Leid. pr. Proxime ad *Vinetum* accedit Leid. ſec. *Inter matronas, choro autem bacchanali Liberum ſe eſſe aſſerebat.* ſed vide, quae diximus breviter ſupra ad Caeſares cap. III. §. 10.

6 *Quia juvat.*] *Tacitum* III. Annali eſt imitatus: *Praecipuum*, inquit, *munus annalium reor, ne virtutes ſileantur: utque pravis dictis ſatisque ex poſteritate & infamia metus ſit.* Et ſane is eſt Hiſtoriae fructus uberrimus, ut ex aliorum erratis diſcamus in melius vitam moresque ad bene beateque vivendum componere. Lege elegantiſſimam epiſtolam *Plinii* lib. IX. quae eſt XXVII. SCHOTT.

Ut inprobi ſaltem famae metu talia declinent.] Non poſtremus profecto hiſtoriae fructus abſterrere malos ab improbitate ſolita, metu infamiae, non tam praeſentis, quam poſtumae. *Tacitus* lib. III. cap. LXV. ubi nos plura. Addatur ejusdem Auctoris lib. XIV. cap. LXIV. finis. GRUT.

7 *Matronas nobiles.*] *Sueton.* XLI. & *Xiphilinus.* SCHOTT.

8 *Primus diademate capiti.*] Tò *capiti* afuit a libris calamo exaratis, & qui cum his fere conſpirat, Veronenſi codice optimo. Atqui *Suetonius* impoſuiſſe negat, ſed amicorum ſuaſu deterritum; Dei tamen Dominique nomen aſſumpſiſſe. c. XXII. & Vitellio cap. II. *Euſebius* vero Chronicis Domitianum Domini Deique nomen primum vindicaſſe affirmat. Vide infra numerum XXIII. & L. Ubi ſui oblitus auctor Aurelianum Inperatorem primum apud Romanos diadema capiti innexuiſſe ſcribit. IDEM. Alter etiam *Victor* dicit tantum tentaſſe *capiti* adnectere diadema, quare & hic eleganter ex genio Linguae additum fuerat, faventibus multorum teſtimoniis. *Livius* Epit. CXVI. *Diadema* capiti *ſuo* impoſitum *in ſella repoſuit. Vellejus* lib. II. cap. LIX. §. 6. *Veluti coronam tanti mox Viri* capiti inponens. *Seneca* Thyeſte verſ. 544.

Inpoſita capiti *vincla venerando gere.*

Juſtinus lib. IX. cap. VII. §. 10. *Pauſaniae* capiti *coronam auream* inpoſuit. *Latini Pacati* Paneg. cap. XLV. §. 2. *Quisquis* inponere capiti *diadema meditabatur. Ammian. Marcell.* lib. XIV. c. XI. Capiti *Coracis Aurigae coronam* inpoſuit. *Guntherus Ligurinus* de Geſt. Barb. lib. I. verſ. 446.

Inpoſuit capiti *geſtamina regia ſacro.*

Sed qua auctoritate eam vocem hoc loco admiſerit, nos quidem ignoramus, cum in nullis MSS. neque antea Editis inveniatur, & uſu multo frequentiori ſimpliciter ad hiberi ſoleat. Vide etiam Ill. *Spanhem.* diſſ. XII. de Uſu Num. p. 388. ARNTZ.

In ſpatio.] A *Suetonio* eſt, ex quo locus hic quia laborat, medica manu perſanari poteſt. Natum autem mendum conjicio, quod ſcripſerit Racemator, *inſignis quercea:* Imperitus librarius fecit *inſignisque aerea.* hic igitur, ſi meo arbitratu res agatur, legendum hunc locum paucis additis immutatisque cenſeo: *ſolidatam. Primo die phalerato equo inſignis quercea corona quaſi triumphans*

Poſtridie

trium millium, quod in sinu Puteolano inter moles jacet, duplici ordine naves contexens, arenae aggestu ad terrae speciem viam solidatam, phalerato equo insignis quercea corona, quasi triumphans indutus aureo paludamento, curru bijugo decucurrit. dehinc a mi- 10 litibus confossus interiit.

Postridie indutus aureo paludamento curru bijugi decurrit. Sic fere *Sueton.* cap. XIX. *Xiphilinus* ex *Dione: in mari*, inquit, *equitare cupiebat ponte inter Puteolos & Baulos facto, qui locus oppositus civitati distat ab ea amplius tria milia pass. Tranquill.* vero sinum Puteolanum trium millium & sexcentorum fere passuum intervallo patuisse: non ut *Dio*, ab Urbe quem ponte, Xerxis exemplo, straverit. Assentior itaque *Laevino Torrentio* viro doctissimo, qui *ad Puteolanas moles* legendum censet potius, quam *& Puteolanas moles.* Quem autem *aggerem terrenum Suetonius* vocat, noster *arenae aggestum*: quare tentanda lectio non est. Hunc vide & cap. XXXII. Calig. Rursum LIII. cap. de Alexandri thorace, quem *Xiphilinus* in hoc specioso triumpho induere solitum refert. Non celabo Veronensem editionem, *curuli jugo decucurrit*, & Augustanum cod. *quasi triumphantis* legere, & supra *arenae adgestae*, *terrae speciem. Seneca* videndus lib. de Brevitate Vitae cap. XVIII. quo loco & aegre illi est quod vidit & *Torrentius*: cui medicinam facere posse videor, si, quod est in vulgaris etiam optimis, *gratissime* in *gravissime* commutem, & pro *potens pontes* reponam. MS. tamen qui apud me est *potens navibus jugis* disertim scribit. Cum dicit *quod decedebat populo Romano superstite*, alludit ad illam vocem Tyrannicam, *Utinam populus Romanus unam cervicem haberet. Sueton.* cap. XXX. Non dissimilis est illa Neronis, nec minus exsecranda, apud *Sueton.* c. XXXVIII. Neron. & *Senecam* quoque lib. II. de Clementia, ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί, *me mortuo vel terra igni conflagret.* SCHOTT. Mira est conspiratio inter omnes MSS. & Editiones in voces *insignisque aerea*, unde in eam incidi opinionem, potuisse & ipsum *Victorem* hoc loco secutum esse corruptum *Suetonii* codicem. Certe illa inmutatio *Schotti*, quasi voces *phalerato equo insignis quercea corona quasi triumphans* conjungendae essent, stare minime potest, cum nec *equo*, neque *quercea corona* triumpharent, sed *laurea*, uti sciunt Tirones. *Claudianus* lib. I. in Eutrop. vers. 503.

> - - - *Illustrat servilis laurea Crassum.*

Et II. Consul. Stilic. vers. 20.

> *Ipse albis veheretur* equis, currumque *secutus*
> Laurigerum.

Potius *quasi triumphans* referendum est ad aureum paludamentum, & tamen distinguenda varia tempora cum vel *equo*, vel *curru* decurreret. Mox etiam tres scripti *curru bijugo*, quod non reprehendendum. *Lucretius* lib. V. vers. 1298.

> *Quam bijugo curru belli tentare pericla.*

Silius Italicus lib. II. vers. 82.

> *Pars comitum bijugo curru, pars cetera dorso*
> *Fertur equi.*

Ovidius lib. IX. Met. vers. 272.

> *Quadrijugo curru radiantibus intulit astris.*

Plinius Paneg. cap. XXII. *Inportari solebant, non dico quadrijugo curru.* Talia non debebant contra MSS. mutari. ARNTZ.

10 *A militibus.*] Duce Chaerea. ANNA.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Annos quatuordecim inperat, inperator fit, libertorum & conjugis inperiis subjectus est, Scribonianum Camillum occidit, Mauros provinciis addit, Musulamios caedit, libertos ad summos honores producit, Agrippinam fratris filiam uxorem ducit, & ab illa veneno tollitur Claudius Tiberius.

 Clau-

1 Claudius Tiberius, Drusi, Tiberii fratris, filius, Caligulae patruus, inperavit annos quatuordecim. 2 Iste, cum senatus censuisset, gentem Caesarum exterminari, deformi latebra latere repertus a militibus, quia vecors erat, mitissimus videbatur inprudentibus, Inperator effectus est. 3 Hic ventri, vino, libidini foede obediens, vecors & prope hebes, ignavus ac pavidus, libertorum & con-

1 *Claudius Tiberius.*] *Cujacii*, *Pithoei* & *Danielis* MSS. & de vulgatis Veronensis & Augustanus *Claudius Titus* integre praeferunt, forte quod *Ti.* compendio scriptum reperissent, quod tamen *Tiberius* valet. Mox *Decimi Tiberii* pro *Drusi Gryphii* & Basil. Editt. Neutrum placet, nec me Librorum consensus deterret, quod forte ex eodem exscripti sunt. SCHOTT. *Titus* etiam omnes MSS. & supra ad Caesares cap. III. §. 16. ubi errore Typothetarum in textu pro *Tib.* (quomodo passim etiam in nummis vel *Ti.*) *Tit.* expressum video. in *Druso* nulla est variatio, nisi quod quaedam Editiones in margine *Decimi* itidem reponant.

Caligulae patruus.] Quia Caligula filius fuit Germanici, qui Claudii frater fuit. Vide *Sueton.* cap. VII. ANNA.

Annos quatuordecim.] Vide supra in Caesaribus. EAD.

2 *Exterminari*, *deformi latebra latens.*] MSS. legunt *gentem Caesarum exterminare*, *deformi latebra latere repertus:* non *exterminari* & *latens.* Paullo post: *& mitissimus* conjunctio redundat in iisdem scriptis libris, & sane abesse potest, si commode interpungatur. SCHOTT. Neque *&* supra apparet, tamen retineri potest pro *etiam.* ANNA. *Latere* quoque Leid. pr. & Guelf. copulam *&* abjiciunt omnes MSS. quare contra eos nihil peccavimus.

Deformi latebra.] *Sueton.* cap. X. & supra in Caesaribus. ANNA.

3 *Ventri*, *vino.*] *Tranquillus* Claudio c. XXXII. & XXXIII. *foede* in vulgatis legitur non generandi casu. SCHOTT. Et sic etiam in MSS. quod tamen fieri ideo potuit, quia in illis rarius diphthongi reperiantur, ut talia pro ingenio fere possint mutari, si requirit sententia, & adverbium debere esse conferenti alium *Victorem* patebit, ubi dubitatio nulla restat, quia ille medias voces *vino libidini* omittat, & sic illa vox praeponitur verbis ad indicandam rei turpitudinem. sup. Caesar cap. XVI. §. 13. *Ignis foede consumserat.* cap. XXIV. §. 10. *Foede corrumpunt.* cap. XXXII. §. 5. *Foede lamatus interiit.* inf. cap. XLI. §. 21. *Foede temulentus.* Vulgatam tamen scripturam sequitur Doct. *Cortius* ad *Sallustium* Catil. cap. I. §. 1. ARNTZ.

Prope hebes.] De ingenii *hebetudine* animique consternatione cap. XXXVI. & deinceps usque ad XLI. Mirandum tamen, licet tardi ingenii esset, *neque infacundum*, *neque indoctum fuisse*, *pertinaciter liberalibus studiis deditum.* Idem cap. XL. & sequentibus. *Tacitus* XIII. Annali *Nec in Claudio*, inquit, *quoties meditata dissereret*, *elegantiam requireres.* SCHOTT.

Ignarus.] *Tacit.* XII. Annali de Julio Peligno ob *ignaviam* animi Claudio Imperatori caro acceptoque. *Erat Claudio perquam familiaris cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret.* Quem locum eo profero, quod hactenus mutilum recte amicissimus *Lipsius* restituerit. IDEM.

Libertorum & conjugis inperiis.] Vidi qui *libertorum*

conjugis inperiis subjectus fuit. Hujus tempore Scribonianus Camillus intra Dalmatias Inperator creatus, continuo occiditur. Mauri provinciis accessere. Caesa Musulamiorum manus est. Aqua Claudia Romae introducta. Hujus uxor Messalina primo passim, quasi jure, adulteriis utebatur. Ex quo facto plures metu abstinentes, exstincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasque nuptas & virgines scortorum modo secum proposuerat, coactique mares, ut adessent. Quod siquis talia horruerat, adficto crimine, in

4

5

torum conjugis impressit. Nihil muto. vide *Tranqu.* Vitellio cap. II. SCHOTT. Supra in Caesaribus. *Ast ubi Messalinae conjugis, simulque libertorum delinimentis quibus semet dediderat, in pravum abstractus*, &c. *Tacit.* XIII. Annal. *Claudius libertos, quos rei familiari praefecerat, sibique & legibus adaequavit.* ANNA.

4 *Scribonianus Camillus.*] Eadem *Suetonius* XIII. & XXXV. *Furius* praenomine intra quintum diem oppressus. *Tacitus* lib. I. Histor. extremo: *Scriboniani contra Claudium simul audita* & coërcita. De Pseudo Camillo idem lib. II. Hist. SCHOTTUS. *Sueton.* XIII. *Bellum civile movit Furius Camillus Scribonianus Dalmatiae legatus, verum intra quintum diem oppressus est.* ANNA. Mox *Dalmatas* MSS. & Editi non *Delmatas.* Vide ad Vir. Ill. cap. XLIV.

Mauri provinciis accessere.] Basilienses duo & *Gryphii Mauri provinciis a Caesare pulsi: caesa Musulamiorum manus est.* Augustanus codex, *Mauri provinciis a Caesare caesa insulanorum manus est:* verum corrupte, & Veronensis: *Mauri provinciis acressere. Caesa usu laniorum manus. Cujacii* scriptus liber *Musulamiorum* per *n.* habet & *accessere*, unde vulgati *a Caesare.* SCHOTT.

Caesa Musulamiorum.] De vocabuli *Musulaniorum* corruptione monuimus in commentario *Flori.* VINET. Vide in Caesaribus. ANNA.

5 *Aqua Claudia Romae inducta.*] *Sueton.* XX. *Claudiae aquae gelidos & uberes fontes, quorum alteri Caeruleo, alteri Curtio & Albudino nomen est, simulque rivum Anienis novi lapideo opere in Urbem perduxit.* EAD.

Inducta.] Malim *introducta*, quod in MSS. reperi & aliis. A. U. C. IↃCCCC. Sulla & Tutiano Coss. *Claudius consummavit duos aquaeductus a Caligula incohoatos; Unum vocavit Anionem novum; alterum aquam Claudiam.* *Julius Frontinus* de Aquae Ductibus. Lege *Sueton.* cap. XX. & quae annotavi ad *Victorem* de Viris Illustribus in Appio Claudio & Curio Dentato: nam *Victoris* esse dubitent alii, equidem ambigere desino auctoritate librorum MSS. SCHOTT. Quandoquidem restat in MSS. & Edd. Vett. *introducta* id vocis restituendum est. GRUT. Utrumque rectum est, sed cum hoc probent Guelf. Leid. pr. & Editiones, tutius eos sequemur, cum necesse non sit, ut idem scriptor iisdem semper utatur verbis, praesertim cum hosce scriptores diversos esse non dubitem.

Primo clam mox.] Has duas voces *clam mox* quae in vulgatis sunt, eo sustuli, quod neque erant in ullo vetere libro, & historiae veritati repugnent: neque certe in *Victore* ipso comparent, qui omnes & *adulteris* legunt, non *adulteriis.* de Valeriae autem Messalinae inexplebili libidine copiose *Tacitus* XI. Ann. *Dio* lib. LVIII. *Suetonius* XXVI. & alibi, & *Juven.* Sat. VI. SCHOTT. Indicat *Schottus* noster, duas illas voces, *clam, mox*, in nullo inveniri MSS. suorum, & historiae veritati repugnare. at enim optime conveniunt filo sententiae; neque contradicunt ulli scriptores. etsi enim haud etiam a venere Messallinae clandestina exorsi sunt, tamen natura rerum tale quid requirit. itaque, tantum abest, uti alteram editionem *Victoris* heic sequendam putem, ut pronuntiem, & vitium ibi haerere. nam si palam utebatur adulteris; quomodo potuit eos accusare qui ei obsequi non audebant, tanquam ipsam se petiissent? quod statim post ibidem narratur. GRUT. Editum fuit olim *primo* [*clam, mox*] *passim*, quod recte damnat ex suis libris Doct. *Schottus*, cui adsensum praebent nostri omnes, & vide ad ipsos Caesares §. 6. oppositio enim non quaerenda est inter *primo* & *passim*, sed inter *primo* & *dehinc.* *Adulteris* apud me sola Editio *Frobeniana*, de qua lectione nihil licet definire, cum utrumque queat defendi, ut *matrimonia* pro uxoribus, *servitia* pro servis, & similia a Viris Doctis centies inculcata. *Lampridius* in Heliog. cap. XXV. *Mimicis adulteriis ea quae solent simultato fieri, effici ad verum jussit.* Ita ex Palatino codice *Salmasius* & Cel. *Havercampus* ad *Tertullianum* Apolog. cap. XLVII. ARNTZ.

5 *Adessent.*]

in ipsum, omnemque familiam ejus saeviebatur; ut magis videretur 6 sub Inperatore, viro quam Inperatori, nupta esse. Ita liberti ejus potestatem summam adepti, stupris, exsilio, caede, proscriptioni- 7 bus, omnia foedabant. Ex quibus Felicem legionibus Judaeae praefecit. Possidio eunucho post triumphum Britannicum, inter militarium fortissimos, arma insignia tamquam participi victoriae dono 8 dedit. Polybium inter consules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini

5 *Adessent.*] Pro *adessent* nescio cur *adissent* MSS. tres scripserint. *To talia* afuit a Veronensi, quidam & *saeviebat* excuderunt. SCHOTTUS. Non frustra fortasse erit scriptura *adissent*, quam confirmant Nostri, excepto Leid. sec. si plusquam perfectum exponatur per praeteritum *adirent*, id est, rem haberent cum illis. Vide *Gronovium* ad *Livium* lib. XXXIV. cap. XI. & *Vorstium* ad *Justinum* lib. XII. cap. II. §. 8. sed alterum malo. Mox *ejus* ignorant Guelf. & Editiones. ARNTZ.

Ut magis videretur.] Hinc certe aliquid excidit: vide supra in Caesaribus: inde facile supplebis. ANNA.

Sub Inperatore viro quam.] Alii sic interpungunt: *sub Inperatore vir, quam.* *Frobenii* editio, *ut magis videretur ipsa inperare viro, quam inp. nupta esse*: nec desunt qui legant: *sub Inperatore vir quam sub Inperatore nupta esse.* Editio nova: *Et hinc notior, dum mirum videtur apud Inperatorem virum, viro quam Inperatori nupta esse.* SCHOTT.

6 *Potestatem adepti.*] *Potestatem summam adepti*, MSS. & Veronensis. IDEM. Quomodo etiam Guelf. Leid. pr. & ceterae Editiones.

7 *Felicem.*] Qui Pallantis viri antiquae parsimoniae & moderationis frater, dissimilis ingenii, *Judaeae inpositus cuncta malefacta inpune sibi ratus est, tanta potentia subnixo. Tacit.* XII. Annal. Porro *Antonius Felix* appellatus. Huic Hierosolymae praefecto stitit se Divus Paullus de haeresi accusatus. D. *Lucas* Actorum Apost. cap. XXIV. ubi & Drusillam uxorem ejus nominat. SCHOTTUS. Quae Drusilla Antonii & Cleopatrae neptis erat teste *Tacito* lib. V. Hist. cap. IX.

Judaeae praefecit.] Quam cum Ventidio Cumano (qui Galilaeam curabat, ut Samaritani Felici parebant) orta inter eos contentione, turbavit: damnatusque pro utriusque flagitio Cumanus, opera Quadrati Syriae Rectoris: qui belli incendium, quod paene eruperat, restinxit. quietemque provinciae reddidit. vide *Josephum* & *Tacit.* XII. Ann. extr. Tumultuata quoque Judaea sub Caligula est. auctor *Dio* lib. IX. *Tacitus* V. Hist. IDEM.

Possidio Eunucho.] *Possidonio* inflectunt MSS. omnes. *Possidioni* codex Veronensis. *Possidio* Basiliensis. *Possidae post triumphum* Augustanus absque *eunuchum.* Caeterum *Posidem* spadonem vocat *Tranqu.* c. XXVIII. & *Juvenalis* Satyr. XIV.

Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.

Verum a *Posidio Posidianae* aquae dictae in sinu Bajano sunt, *Plinio* lib. XXX. cap. II. *Arma* autem *insignia* hastam puram idem vocat *Suetonius.* IDEM. *Possidio* Leid. pr. & Editt. *Possidonio* Guelf. & Leid. sec. qui in terminatione licet dissentiant, duplicem tamen consonantem agnoscunt, alienus non essem, si quis *Possidi* vel *Posidi* scriberet, abjecta ultima vocali. Mox male Leid. pr. *armorum insignia.* Neque etiam cum *Schotto* solam *hastam puram* hic innui crediderim, verum & alia arma. *Livius* lib. XL. c. VI. *Praeferuntur primo agmini* arma insignia *omnium ab ultima origine Macedoniae Regum.* lib. XLII. cap. LXI. *Dona ex his aliis* arma insignia, *aliis equos, quibusdam captivos dono dabat.* lib. XLV. c. XXXV. *Ornata Macedonicis spoliis non* insignium *tantum* armorum. *Virgilius* lib. II. Aen. vers. 389.

Mutemus clypeos, Danaumque insignia *nobis*
Aptemus. dolus an virtus quis in hoste requirat?
Arma *dabunt ipsi.*

Servius ibi *insignia* per *arma omnia* exponit. *Curtius* lib. IV. cap. XIII. §. I. Armis insignibus *equi virique splendebant.* ARNTZ.

Polybium.] A studiis. *Polybium* MSS. & Veronensis praeferunt geminata jota; cum *y* in secunda syllaba *Dio.* Ad hunc exstat hodieque *Senecae* consolatio in morte fratris. Habuit & Augustus libertum cognominem. meminit *Sueton.* Octavio cap. CI. SCHOTT. Omnes olim Editiones male *Polybum*, magis ridicule Leid. sec. *Plolibum.* laudabilius veram lectionem tuentur Guelf. & Leid. I. *Polybium.* Adde *Suetonium* Claud. cap. XXVIII.

8 *Narcissus: Pallas.*] Hic a rationibus; ille ab epistolis:

num se gerens ipsius domini, Pallasque praetoriis ornamentis sublimatus, adeo divites, ut caussante eo inopiam fisci, lepidissime famoso elogio vulgatum sit, abunde ei pecuniam fore, si a duobus libertis in societatem reciperetur. Hujus temporibus visus est apud 9 Aegyptum Phoenix, quam ferunt volucrem anno quingentesimo ex Arabis memoratos locos advolare, atque in Aegaeo mari repente insula emersit. Hic Agrippinam Germanici fratris sui filiam uxo- 10 rem

epistolis: hic cum Agrippina, tanquam nuptiarum cum patruo conciliator; ille cum Messallina, quam tandem interficiendam curavit, consueverat. *Tacit.* XI. XII. & XIV. Annali, & *Juven.* Sat. XIV. Huic praetoria; illi quaestoria insignia, S. C. decerni passus. *Tacit.* XI. Ann. extr. & *Tranqu.* XXVIII. De his ornamentis erit, cum dicere licebit copiose. De Pallante lege si vacat, *Plinii* epist. XXIX. libri VII. & sextam libri VIII. SCHOTTUS. Et Scholiastes *Juvenalis* Sat. I. vers. 109. De Libertis Dominis ipsius domini similia scribit *Vellejus* de Pompejo Magni filio lib. II. cap. LXXIII. §. I. *Libertorum suorum libertus, servorumque servus. Plinius* in Paneg. cap. LXXVIII. *Plerique principes cum essent Civium domini, libertorum erant servi.* Unde Heliogabalum *mancipium Eunuchorum* appellat *Lampridius* Alex. Severo cap. XXIII.

Praetoriis ornamentis.] Praetexta toga, sella curuli, lictoribus, fascibus. ANNA.

Sublimatus.] Pro ornatus dixit. Vide *Sext. Pompejum* de Verborum Signif. *Limen* etiam *superum* dicitur *Plauto* Bacchidibus, Sce. Atridae, & Mercatore:

Limen superum inferumque salve, simul autem vale.

Factum id autem A. post U. C. IϽCCV. *Tacit.* XII. Ann. SCHOTT. *Sublimatus*, id est, clarus, evectus. *Festus. Sublimavit, dixit Cato, id est, in altum extulit, Originum lib.* II. *In Maximum decus atque in excelsissimam claritudinem sublimavit. Id autem dicitur a limine superiori, quia supra nos est.* ANNA. *Appulejus* de Deo Socr. p. 51. *Humilia sublimare.* lib. III. Met. p. 158. *In altum sublimata.* & sic saepius ille. *Augustinus* de Civit. Dei lib. XXII. cap. IV. *Savaro* ad *Sidonium Apollinarem* lib. III. Epist. I.

Dives.] Scriptum forte erat *dites*, unde inepti librarii audacter suo more *dives* fecerunt: sic enim contaminare tamquam Harpyis unguibus optimos libros solent. *Jac. Cujacii* & *Pithoei* codex disertim, cum quo & Veronensis facit, *divites:* probe: infra enim, dicto famoso sparsum de duobus libertis: & horum *divitiae* adagioni locum fecerunt. Ad haec *Tranquillus*, unde fere sumpta haec quae de XII. Caesaribus referuntur, hos ut in praemiis ingentibus ornamentisque; ita & in fortunis quo jure, quaque injuria quaesitis conjungit, *ut querente*, inquit, *eo quondam de fisci exiguitate, non absurde sit dictum, abundaturum si a duobus libertis in consortium reciperetur.* Porro de fisco inf. cap. XLII. num. 19. SCHOTT. Audacter retinent *dives* Leid. I. & Editiones.

Elogio.] *Elogium* hic est, brevis inscriptio, titulus. ANNA.

9 *Quingentesimo.*] *Quinquagesimo* tantum est in *Victore*, ubi de phoenice quaedam notare memini. SCHOTT.

Ex Arabis memoratos locos.] *In Arabia* alii. *Pithoeanus* & *Cujacianus* codices *ex Arabis.* Floriacensis vero *ex Arabum memoratis locis.* SCHOTTUS. Cum sit in omnibus MSS. *Arabis* aut *Arabum*, in uno praeterea, *memoratis locis*, fere suspicor scribendum: *Ex Arabum memoratis locis.* GRUT. *Gruteri* suspicionem confirmat Leid. pr. qui plane ita legit, sed diximus jam supra ad Caesar. cap. IV. §. 14. veram esse lectionem: *Ex Arabis memoratos locos.* quomodo Guelf. Leid. sec. & *Aldina* Editio. Iis quae ibi breviter monuimus, adde *Nepotem* Agesilao cap. IV. §. I. *Cum jam animo meditaretur proficisci in Persas.* Eumene cap. VIII. §. 4. *Qua ex Medis ad adversariorum hibernacula posset perveniri.* quomodo aliquoties est locutus tersissimus scriptor. Adde Cel. *Burmannum* ad *Vellejum* lib. II. cap. XL. §. I. ARNTZ.

Insula emersit.] *Anno imperii ejus quinto inter Theram & Therasiam insula de profundo emicuit triginta stadiorum spatio extensa. Orosius* lib. VII. cap. VI. De Vulcani insula, quae anno circiter IϽLXIIX. U. C. apparuit, idem lib. IV. c. XX. SCHOTT.

10 *Hic.*] Conjeceram legendum *Hinc.* Quam lectionem postea ab Augustano codice confirmatam libenter accepi. De Agrippina, quae Neronem flagitium hominis protulit, multa *Tacit. Dio*, alii. De ejus vero morte *Sueton.* Neron. c. XXXIV. De Tanaquilis industria *Livius* lib. I. Annal. & *Victor* noster de Viris Illustr. cap. VII. SCHOTTUS.

rem duxit, quae filio inperium procurans, primo privignos insidiis
11 multiformibus, dehinc ipsum conjugem veneno interemit. Vixit annos sexaginta quatuor; cujus funus, ut quondam in Tarquinio
12 Prisco, diu occultatum. Dum arte muliebri corrupti custodes aegrum simulant, Nero privignus ejus inperii jura suscepit.

Filio.] Neroni. ANNA.
Privignos.] Non memini me legisse Agrippinam Claudii filios insidiis petisse; nam Britannicum Nero, non Agrippina, veneno interemit. EAD.
11 *Annos sexaginta quatuor.*] Desunt menses IX. EAD.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Annos tredecim inperat, quinquennio tolerabilis, magno dedecore reliquum vitae agit, & ictu gladii semet transfigit Domitius Nero.

1 Domitius Nero, patre Domitio Aënobarbo genitus, matre Agrip-
2 pina, inperavit annos tredecim. Iste quinquennio tolerabilis visus. Unde quidam prodidere, Trajanum solitum dicere, procul
3 distare cunctos principes Neronis quinquennio. Hic in urbe amphithea-

1 *Patre Domitio.*] *Cnaei* praenomine, *Sueton.* Neron. cap. V. in Galba vero male *Lucius* appellatur c. VI. Avus enim *L. Domitius* erat. *Ahenobarbus* rectius scribunt aspirationis nota libri calamo exarati, numi vett. &, ut *Plautino* verbo utar, lapides literati, & marmora, quae in Capitolio Romae bono publico effossa fastos consulares exhibent. vide *Plutarchum* in vita Paulli Aemilii. SCHOTT.

Annos tredecim.] Et menses VII. dies 28. ANNA. VIII. Leid. sec. *ann.* XIIII. prima manus in Guelf. *Bis quater denos Claudii & Neronis annos* memorat *Tacitus* vel quisquis demum sit Auctor Dialogi de Oratoribus c. XVII. Mox *inde* pro *unde* priscae Editiones.

2 *A Neronis.*] Istud *a* in Caesaribus non apparet. ANNA. Praepositionem admittunt omnes Editi, & cum iis *Lipsius* lib. II. Elect. cap. IX. quae est vulgatissima loquendi ratio. sed cum aliter sentirent omnes apud me MSS. iis repugnare non potui. *Ovidius* lib. VIII. Met. vers. 438.

Discite raptores alieni, dicit, honoris,
Facta minis quantum distent.

Qua

phitheatrum & lavacra construxit. Pontum in jus provinciae Polemonis reguli permissu redegit, a quo Polemoniacus Pontus appellatus est, itemque Cottias Alpes, Cottio Rege mortuo. Eo namque dedecore reliquum vitae egit, ut pudeat memorare hujuscemodi quemquam. Eo progressus est, ut neque suae, neque aliorum pudicitiae parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie, palam convocato senatu dote dicta, cunctis festa de more frequentantibus, nuberet. Pelle tectus ferae, utrique sexui genitalia vultu contrectabat. Matrem etiam stupro contaminavit, quam postmodum interemit. Octaviam & Sabinam cognomento Poppaeam in matrimonium duxit, viris earum trucidatis. Tunc Galba Hispaniae Proconsul & Cajus Julius inperium corri-

4 5 6

Qua constructione huic verbo dativum addi recte docuit ingeniosissimus *Burmannus* ad *Quinctilianum* lib. v. Inst. cap. x. p. 397. Hoc tamen loco *quinquennio* malim esse ablativum, quomodo idem *Ovidius* lib. IV. Fast. vers. 362.

Cum tanto Phrygiâ Gallica distet humus.

Ubi alii etiam *a Phrygia*. Vid. *Heinsium*. & lib. III. ex Pont. Epist. II. vers. 46.

Qui Geticâ longe non ita distat humo.

Verum illis locis haec verba possent videri construi, tanquam si nomina essent urbium, quae tamen ratio non procedit apud *Juvenalem* Sat. XIV. vers. 98.

Nec distare putant humanâ carne suillam.

ARNTZ.

3 *Amphitheatrum.*] In Campo Martio. *Tacit.* Annal. XIII. ANNA.

Lavacra.] *Is aedificavit Romae Thermas, quae ante Neronianae dictae, nunc Alexandrinae appellantur. Eutropius.* EAD.

4 *Polemonis.*] Eadem *Sueton.* cap. XVIII. *Eutrop.* lib. VII. cap. XIV. *Eusebius* Chronicis, & *Vopiscus* Aureliano. Male qui cum diphthongo impresserunt; Graecis enim scribitur Πολέμων, ῶνος. Male quoque *Gothias Alpes* quidam ediderunt. Duplici Tau plerique scribunt. *Cottius* autem rex dicebatur, quod in Alpibus *Cottiis* regnum obtinuerat, & vias ita dictas muniverat. De his copiose *Ammian. Marcellinus* lib. XV. Urbes XII. quarum *Plinius* meminit lib. III. cap. XXX. Nat. Histor. cis Alpes nobis sitae in Pedemontana regione, quae hodie duci Allobrogum, vulgo Sabaudiae, paret. Illud non praetereundum censeo, citari a *Paullo Diacono* de Gestis Longobardorum locum hunc, & *Victorinum* in plerisque libris nominari: qua de re initio dicere memini. SCHOTT. Harum Alpium meminit *Pacatus* in Paneg. cap. XXX. §. 2. & cap. XXXVIII. §. 2. *Mamertinus* Genet. Maxim. Herc. cap. IX. *Sidonius* carm. VII. vers. 527.

- - - *Quam saxa nivalia Cotti Despectant.*

Ubi male *Cocti* editum. Confer *Ryckium* ad *Tacitum* lib. IV. Histor. cap. LXVIII. Paullo supra *appellatur*, *itemque* Guelf. *Idemque* vetustae Editiones. ARNTZ.

5 *Pudeat memorare hujuscemodi quemquam.*] Lacuna subest; nam in nova *Victoris* editione, unde haec, ut pleraque, ad verbum mutuatus hic, quisquis auctor est, addit *hujuscemodi quemquam nedum rectorem gentium fuisse:* quamquam de industria forte truncavit. probum enim adhuc sensum retinet. Verecundiam enim in historico desiderat, qui hujusmodi ἄχθος ἀρούρης nefanda flagitia commemorare vereatur, nisi publice interesset vitia detegendo notari. Supra noster in Calig. cap. IV. §. 6. & in eundum sensum *Zosimus* auctor elegans de hoc ipso Nerone loquens. SCHOTT.

Festa de more.] Praepositionem praeterit solus Guelf. uti sup. Caesar. §. 5. *Ovidius* lib. XII. Met. vers. 711.

Hic patrio de more Jovi cum sacra parasset.

Postea *Matremque* Editiones *Gryphianae*. ARNTZEN.

Cognomento Poppaeam.] *Suetonio* tamen vocatur *Poppaea Sabina*, Nerone cap. XXXV. & Othone cap. III. & *Tacito* XIV. Ann. ext. & I. Hist. nisi forte sic interpungendum, *Sabinam cognomento*, *Poppaeam*. SCHOTT. Per anastrophen Auctor dixit, pro *Poppaeam cognomento Sabinam*, ut ex *Suetonio* & *Cornelio Tacito* manifestum est. SYLBURG. *Pompejam* Leid. sec. quomodo corrumpit etiam MS. apud *Suetonium*.

6 *In Hispania procul & Cajus.*] Ita vulgati omnes corrupte. repone ut in III. MSS. & Veronensi

7 corripuere. Ubi adventare Nero Galbam didicit, Senatusque ſententia conſtitutum, ut more majorum collo in furcam conjecto virgis ad necem caederetur, deſertus undique, noctis medio, egresſus Urbem ſequentibus Phaone, Epaphrodito, Neophytoque & ſpadone Sporo, quem quondam exſectum formare in mulierem tentaverat, ſemet ictu gladii tranſegit, adjuvante trepidantem manum inpuro, de quo diximus, eunucho, cum ſane prius nullo reperto, a quo

nenſi optimo reperi, *Hiſpaniae proconſul & Cajus.* Sic fere germanus *Victor*, *Ac ni Galba qui Hiſpaniae praeſidebat.* Antea C. Julius Vindex Gallos adverſus Neronem commoverat, *Sueton.* XL. Deinde Galba Hiſpanias cap. XLII. poſt caeterorum exercituum defectio inſequuta eſt. cap. XLVII. SCHOTT. Revocanda ſcriptura MSS. *Schotti* & primae Editionis: *in Hiſpania Procunſul.* GRUTER. *Hiſpaniae Proconſul* noſtri quoque ſcripti, de qna lectione nemo ſanior dubitabit. Supra Noſter Caeſar. cap. XXVI. §. I. *Africae Proconſul.* & *Capitolinus* in Gordiano cap. V. & apud alios frequentiſſime. Editiones in corruptam lectionem turpiter conſpirant.

7 *More majorum collo.*] Ex *Sueton.* XLIX. qui Claudio cap. XXXIV. *antiqui moris ſupplicium* vocat. SCHOTT.

Ad necem caederetur.] Addit *Eutropius*, *atque ita praecipitaretur de ſaxo*, lib. VII. Vide aliud inf. in Didio Juliano capite XIX. Haec autem olim a Romulo poena in perduelles conſtituta lege horrendi carminis apud *Livium*, qui arborem infelicem appellat, velato capite, cervice in furcam inſerta virgis ad necem caedi.

DUUMVIRI. PERDUELLEM. JUDICENT. SI. A. II. VIRIS. PROVOCARIT. PROVOCATIONE. CERTATO. SI. VINCENT. CAPUT. OBNUBITO. ARBORI. INFELICI. SUSPENDITO. VERBERATO. VEL. INTRA. POMOERIUM. VEL. EXTRA. POMOERIUM.

SCHOTT. *Tacitus* lib. IV. Ann. cap. XXX. *Dictis dein ſententiis*, *ut Serenus* more majorum *puniretur.* *Savaro* ad *Sidonium Apollinarem* lib. III. Epiſt. XII. Latius hanc rem excuſſit *Franc. Ramos* Error. *Tribon.* de Poenis Parric. lib. II. p. 58. *Lipſius* lib. III. de Cruce cap. II. & *Voſſius* ad *Caeſarem* lib. VI. Bell. Gall. cap. XLIV.

Sequentibus Faone Epafroditoque.] Per *f* litteram & jota *Neophitoque* praeferunt MSS. Mirum profecto praeteritum ſilentio Dorophorum libertum, ſcelus hominis, cui etiam, ſicut ipſi Sporo, denupſit. *Suet.* cap. XXIX. quem tamen alii Pythagoram appellant. illud *Nero* ut gloſſema ſtylo verſo fodiendum cenſeo, quamobrem uncis incluſi. Nec enim comparet in MSS. tribus &, quam ſaepius laudo, Veronenſi Editione, optimae fidei proxime ſcriptos Codices. SCHOTT. Hunc ita declinat *Dio.* *Phaontem* typographi apud *Suetonium.* VINET. *Faone &* Leid. ſec. *Eupaphrodito* Leid. pr. Sed quod praetereundum non erat, Guelf. & Leid. ſec. *egreſſus urbe* ſcribunt. *Virgilius* lib. II. Aen. verſ. 713.

Eſt urbe egreſſis *tumulus*, *templumque vetuſtum*
Deſertae Cereris.

Suetonius Auguſto cap. LIII. §. 3. *Non temere* urbe *oppidove ullo* egreſſus. Quae tamen conſtructio, licet frequentior multo ſit, non tamen ubique cum negligentibus Librariis eſt inculcanda, nam & hoc verbum quartum caſum recipit. Sic in nonnullis MSS. apud *Valerium Maximum* lib. VII. cap. III. ex. ext. 10. *Et protinus ipſe* urbem egreſſus *eſt.* Idem lib. I. cap. I. ex. obſ. 2. Urbem egredi *paſſus non eſt.* lib. II. cap. VI. exem. 10. *Horun* moenia egreſſo *vetus ille mos Gallorum occurrit.* & lib. IX. cap. VI. ex. ext. 2. *Cum binis veſtimentis* urbem *inexpugnabilibus muris cinctam* egreſſos. *Salluſtius* Fragm. Hiſtor. lib. III. p. 978. Edit *Cortii*: *Poſtquam* egreſſus anguſtias. Adde Virum illum doctum ad Hiſtorici iſtius Jugurtham cap. XXXV. §. 10. & lib. I. Fragm. Hiſt. p. 954. cum Nobiliſſimo *Nicolao Heinſio* ad *Ovidium* lib. II. Met. verſ. 388. *Lucanus* lib. V. verſ. 510.

- - - Tentoria *poſtquam*
Egreſſus, *vigilum ſomno cedentia membra*
Tranſiluit.

Appulejus lib. IV. Metam. p. 150. *Et* portam *Civitatis* egreſſi *monumentum quoddam conſpicamur.* Mox etiam cum *Schotti* Codicibus faciunt noſtri MSS. illud *Nero* tanquam otioſum abdicantes. Edebatur vulgo: *quem quondam* [*Nero*] *exſectum.* ARNTZ.

Eunucho Sporo.] Dele τὸ *Sporo*, cum quod a libris veteribus ſcriptis afuit & Veronenſi, tum quia *Suetonius*, unde haec fere ſumpta, Epaphrodito a libellis tribuit cap. XLIX. & Domitiano c. XIV.

a quo feriretur, exclamaret, Itane nec amicum habeo, nec inimicum? dedecorose vixi, turpius peream. Periit anno aetatis tricesimo secundo. 8 Hunc Persae in tantum dilexerunt, ut legatos mitterent orantes copiam construendi monumenti. 9 Ceterum adeo cunctae

xiv. extremo. Et forte obliterandum utrumque *Eunucho Sporo*, quod ex voce Epaphrodito, quem tantum libertum fuisse didici, fictum factumque ab imperitis librariis puto: propterea quod proxime de *Sporo* mentionem habuisse, & impurum appellare viderent, acuti scilicet homines: sed eruditi lectoris judicium facio. SCHOTT. *Sporo* etiam abest a Leid. pr. & Guelf. Sed *Eunucho* satis defendi potest ab Auctore Caesarum cap. v. §. 16. qui *Spadonem* memorat. De Neronis morte non omnia certa sunt, praesertim apud Christianos scriptores. Dubitat enim *Sulpitius Severus* lib. II. cap. XXIX. §. 5. *Incertum an ipse sibi mortem consciverit, certe corpus illius interemtum. Unde creditur, etiamsi se gladio ipse transfixerit, curato vulnere ejus servatus.* Pugnant haec duo *interemtum* & *servatum*, quare pro *interemtum* repono *non inventum.* ut de Aenea *Servius* ad *Virgilium* lib. XII. Aen. vers. 794. *Nec ejus esset cadaver inventum.* De ipso Nerone *Augustinus* lib. XX. de Civit. Dei cap. XIX. *Alii vero nec eum occisum putant, sed subtractum potius, ut putaretur occisus, & vivum occultari.* Ideo igitur, quod corpus ejus non fuit inventum, eum *sanatum*, uti pro *servatum* legi posset, credidere Patres, qui cum Antichristum vel Antichristi Praecessorem futurum vane argumentati sunt. Videantur Commentatores ad *Augustini* laudatum locum, ad *Lactantium* de Mort. Pers. cap. II. & alibi. ARNTZ.

Itane.] Totidem verbis *Tranquillus* cap. XLVII. extremo. quod sequitur, *dedecorose vixi, turpius peream*, aut male exscripsit centonum consarcinator, aut tunc aliter, atque hodie lectum in *Sueton.* XLIX. *Vivo deformiter, ac turpiter;* ubi forte addendum *morior*, *pereo*, &c. De Imperii aetatisque annis idem cap. XL. & LVII. Periit Anno U. C. ut opinor IↃCCCXXI. M. Trachalo Turpiliano. C. Silio Italico Poëta Coss. Quorum hic ut novissimus a Nerone factus est Consul; ita reliquis omnibus, quos Nero Consules fecerat, superstes fuit. *Plinius Caecilius* lib. III. Epist. VII. SCHOTT. Maluissem, *pereo*, vel adhuc amplius, *turpius pereo.* Interim minime mirum videri debebat Neroni, turpi vitae accedere mortem turpem. haud aliter enim fieri solet. De Dicaearcho *Polybius* libro XVII. cap. XXXV. Παρὰ φύσιν γὰρ ἐνστησάμενος τὸν αὑτοῦ βίον, εἰκότως παρὰ φύσιν καὶ τῆς εἱμαρμένης ἔτυχε: *Qui cum vitam instituisset contra naturam; merito etiam contra naturam fato est functus. Vellejus* libro II. cap. LXIII. *Juventius Laterensis, vir vita ac morte consentaneus.* Idem de Rufo Egnatio libro eodem c. XCI. f. *Abditusque carceri, cum conscii facinoris mortem dignissimam vita sua obiit.* Denique de Agrippa capite CXII. f. *Moxque crescentibus indies vitiis, dignum furore suo habuit exitum.* GRUT. *Sueton.* cap. XLIX. *Interdum segnitiem suam his verbis increpabat: Vivo deformiter ac turpiter.* Sed aliter noster, neque ideo dicendum est in *Suetonio* aliquid deesse. ANNA.

8 *Periit anno aetatis.*] Idem *Sueton.* cap. LVII. praetermisso itidem Imperii tempore quod fuit annorum XIII. mens. VII. dier. 28. quamquam aliter *Josephus*, *Zonaras*, *Clemens*, *Eusebius*, & alii. Qui inter se omnes dissentiunt. EAD.

Orantes copiam.] Hinc intelligendus *Suetonius. Quin etiam Vologesus Parthorum Rex, missis ad senatum legatis, de instauranda societate hoc etiam magnopere oravit, ut Neronis memoria coleretur.* EAD. *Orantes* in *petentes* mutat uterque Lugd. *Caesar.* lib. VI. Bell. Gall. cap. XXXII. §. I. *Legatos ad Caesarem miserunt oratum. Livius* lib. XXI. cap. VI. *Legati a Saguntinis Romam missi orantes.* lib. XXXVIII. cap. XV. *Legatos ad Consulem orantes opem miserunt.* supra de Caesar. cap. I. fine. *Legatos mitterent orando foederi.* Unde & *Oratores* dicuntur Legati. *Servius* ad *Virgilium* lib. XI. Aen. vers. 100. & multi alii. Hae voces quidem ejusdem sunt notionis hac in re, ut patet ex *Caesare* lib. IV. Bell. Gall. cap. XI. §. I. Legati *ne longius progrederetur*, orabant. *Quum id non impetrassent*, petebant. & lib. VI. cap. IX. §. 6. Legatos *mittunt*, *qui doceant*, *neque ex sua civitate auxilia in Treviros missa*, *neque ab se fidem laesam*, petunt *atque* orant. Sed in talibus tutius est sequi plurimorum & optimorum MSS. consensum. supra etiam *dilexerant* Guelf. & ambo Lugd. ARNTZ.

Monumenta.] Alii *monumenti* generandi casu & per *u* in secunda syllaba. Parthorum autem Regem Vologesum per legatos senatum orasse de instauranda societate colendaque memoria Neronis, *Suetonius* auctor est cap. LVII. ubi & de pseudo-Nerone & Parthorum in eum studio, quo de *Tacit.* lib. I. Histor. Augustae sub initium, & co-

cunctae provinciae omnisque Roma interitu ejus exsultavit, ut plebs induta pileis manumissionum, tanquam saevo exemta domino triumpharet.

piose libro sequenti. SCHOTT. *Monumenti* tamen Guelf. Leid. pr. & priscae Editiones.

9 *Induta pileis.*] Ibidem *Tranquill.* & Tib. cap. IV. Vide quae notavi olim ad Viros illustres in Cinnam cap. LXIX. Post paullo sic interpungo: *tanquam, saevo exempta domino, triumpharet:* ut tamquam *triumphasse* intelligas, speciemque *triumphi* exhibuisse: in quo raso capite *pileis induti* comitabantur. *Suetonius* enim *plebem pileatam* tantum *tota urbe discurrisse* ait. SCHOTT. *Aevo* erat a prima manu in Guelf. Sed hoc Epitheton frequens de injusta servitute & tyrannide. *Livius* lib. XLII. cap. XLI. *Qui neque in servos quidem saeva atque injusta inperia probant. Seneca* Herc. Furente vers. 936.

- - - Non saevi ac truces
Regnent Tyranni.

Et vers. 1255.

- - - Quisquis in toto furit
Rex saevus orbe.

Dominus autem dicitur, qui in liberum populum Tyrannidem exercet. De triginta Tyrannis Atheniensium *Seneca* de Tranq. Animae cap. III. *Cum inter triginta Dominos liber incederet. Phaedrus* lib. I. fab. XV. *Justinus* lib. V. cap. X. & passim. Verum levissima hic videtur latere macula, cum pro *Domino* conjicerem scribendum *Dominio.* Dicimus enim *eximere servitio, obsidione, periculo* non vero *eximere servis, obsessis* &c. adeo ut ipsi rei hoc verbum tribuatur, non vero hominibus, *Livius* lib. XXXIV. cap. LII. *Capitibus rasis secuti, qui servitute exemti fuerant. Sulpitius Severus* lib. II. Hist. Sacrae cap. XV. §. 4. *Reliquiis saltem servitio nuper exemtis.* Ita *eximere obsidione* apud *Livium* lib. XXXI. cap. XIV. lib. XXXVI. cap. XIII. lib. XXXVII. cap. XXII. & XXVI. lib. XXXVIII. cap. XV. *Gronovium* ad Eundem lib. XXXIII. cap. XXIII. *Eximere periculo* l. 43. pr. ff. de Admin. & Peric. Tut. *Justin.* lib. XXXV. cap. II. §. I. *Ammian. Marcell.* lib. XIV. cap. II. fin. & talia ubique sunt obvia. *Dominio* igitur idem erit ac si dixisset, servitio, Tyrannide, dominatione vel, ut dicit *Mamert.* Genethl. Maxim. Herc. cap. V. §. 3. *Saevissimo dominatu liberare. Quinctilianus* Decl. XIII. cap. XI. *Premitur quidem obnoxia infirmitas, & paucorum* dominio *subjecta plebes. Lactantius* lib. IV. Div. Inst. cap. X. *Et primo quidem non* dominio *Regum subjecti fuerunt.* lib. VI. cap. XIII. *Cujus infirmitas triplici modo subjacet* dominio *peccati. Appulejus* lib. VIII. Metam. p. 207. *Tunc illi, mutati* dominii *novitatem metuentes.* quomodo ibi in plerisque Editionibus, cum *domini* dederit *Elmenhorstius. Seneca* de Vita Beata cap. V. *Vides autem, quam malam & noxiam servitutem serviturus sit, quem voluptates doloresque, incertissima* dominia *inpotentissimaque alternis possidebunt.* & de Constant. Sapientis cap. XIII. *Sed postremos, sed venales, sed novum aucupantes* dominium. Uti edidit summus *Gronovius*, qui & alia adfert loca. Quod autem ibi & ad *Justinum* lib. II. cap. V. §. 4. eum locum ita scribendum suspicetur: *non armorum sed* dominiorum *jure vincendos*, pro *dominorum*, in eo me non habet adsentientem. *Ovidius* enim Epist. III. Heroidum in fine:

- - - Sed domini *jure venire jube.*

Lactantius lib. V. Inst. Div. cap. VI. *Quasi* jure dominorum *perculsis.* Attamen non raro voces *dominum* & *dominium* inter se permutantur. Ita §. 3. Inst. de Libert. pro *domini manumissoris* legit *Grotius* in Florum Sparf. p. 20. & *Augustinus* lib. III. Emendat. cap. VII. *Dominii.* Adde *Torrentium* ad *Suetonium* Tiber. cap. LIX. *Munckerum* ad *Fulgentium* Myth. lib. III. cap. VI. & Cel. *Burmannum* ad *Quinctilianum* Decl. VI. cap. XX. ARNTZ.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Septem menses diesque totidem inperat, in adolescentes infamis, ad vescendum intemperans est, trium amicorum consilio cuncta disponit, provincias egregie administrat, militem severe tractat & occiditur Galba.

Galba

Galba nobili Sulpiciorum gente progenitus, inperavit menſes ſe- 1 ptem, dieſque totidem. Iſte in adoleſcentes infamis, ad ve- 2 ſcendum intemperans fuit. Trium amicorum conſilio, id eſt, Vinnii, Cornelii & Iceli cuncta diſponens, adeo ut intra Palatinas aedes pariter habitarent, & vulgo paedagogi dicerentur. Hic ante 3 ſumtam dominationem multas provincias egregie adminiſtravit, militem ſeveriſſime tractans, ita ut ingreſſo eo caſtra vulgaretur ſtatim: *Diſce militare miles, Galba eſt, non Gaetulicus.* Cum ſeptuage- 4 ſimum

1 *Galba.*] Praenomen ei *Servii*, non *Sergii*, quod gentile nomen eſt. Hoc alii ante nos ex lapidibus litteratis, libris veteribus & numiſmatis docuerunt. SCHOTT. Mox *Pithoei* liber: *Sulpiciorum gente*. SYLB. *Genere* omnes, quas vidi, Editiones & Leid. ſec. *gente* tamen Guelf. & Leid. pr. & ſupra in Caeſaribus. Et hoc magis proprium.

Inperavit menſes ſeptem.] Vide quae ſupra in Caeſaribus, in Othone dicta ſunt. ANNA.

2 *Trium amicorum.*] *Sueton.* cap. XIV. *Regebatur trium arbitrio, quos una & intra palatium habitantes, nec unquam non adhaerentes, paedagogos vulgo vocabant. Hi erant T. Vinius legatus ejus in Hiſpania, cupiditatis immenſae: Cornelius Laco, ex aſſeſſore praefectus Praetorii, arrogantia ſocordiaque intolerabilis: Libertus Icelus, paullo ante anulis aureis, & Martiani cognomine ornatus, ac jam ſummi equeſtris gradus candidatus.* EAD.

Junii.] MSS. omnes diſerte *Vinnii* duplici *nn.* Lege litera tranſpoſita *Vinii*, non *Junii*, qui *Plutarcho* eſt Τίτος Ὀυίνιος vel Ὀβίνιος, ut & in marmoribus antiquis, *T. Vinius*. Repoſitum igitur nomen a doctis in veterem poſſeſſionem, unde furcis exturbatum erat, in *Tacito* I. Hiſtoriae Auguſtae, & *Tranqu.* Galba cap. XIV. SCHOTTUS Geminata media conſona tamen omnes Noſtri, ſed *Junii* Editt.

Cornelii & Icelii.] *Iceli* pro *Coelii*. *Icelii* vetus liber. Ita apud *Suet.* & *Tacit.* hic triſyllabus & tetraſyllabus eſt. VINET. Gallica editio *Gryphii*, *Caelii*. male. *Icelii* MSS. rectius. Dictus autem *Cajus Icelius*, *Martiani* cognomine ornatus. Quamquam *Vertranius Maurus Hicellium* aſpirationis nota ſcribendum putet, & geminato *ll.* ad I. lib. Hiſt. *Taciti*: qui de his libertis, nequiſſimis flagitiorum ſervis legendus. Alter *Cornelius Lato* ex Aſſeſſore praefectus praetorii. Ibidem *Suetonius* & *Tacitus*. Mox *intra* repoſui ex MSS. Veronenſi & *Suetonio*. Ruſtice enim *inter aedes* antea legebatur in vulgatis omnibus. SCHOTT. *Icelii* Guelf. & Leid. pr. *Iaeli* Leid. ſec. *Caelii* Editiones. ſed hominis corruptiſſimi nomen varias a Librariis corruptiones & mutationes ſubiit. *Lipſius* ad *Tacitum* lib. I. Hiſt. cap. XIII.

Paedagogi.] Quaſi ita Galbam regerent ut paedagogi pueros ſolent. ANNA.

3 *Multas provincias.*] Aquitaniam, *Sueton.* c. VI. Africam cap. VII. & Hiſpaniam cap. VIII. & IX. *Tacit.* I. Hiſtor. Aug. SCHOTT.

Militem ſeveriſſime tractans.] *Laudata olim & militari fama celebrata ſeveritas ejus.* Erat, & *vox ejus pro Republica honeſta, ipſi anceps, legi a ſe militem, non emi.* *Tacitus* initio I. Hiſt. Auguſtae, & *Tranq.* cap. XVI. IDEM.

Diſce miles militare.] Sic & *Suetonius* Trochaicum

ſimum tertium aetatis annum ageret, dum factione Othonis accenſas legiones lorica tectus lenire contenderet, ad lacum Curtium caeſus eſt.

cum extulit. MSS. noſtri, *Diſce militare miles.* ſed nihil intereſt, neque, ut ille dicebat, in eo poſitae fortunae Graeciae. IDEM. Inverſo ordine etiam omnes MSS. & Editiones.

Non Gaetulicus.] Lentulo Gaetulico a Gajo Caeſare ſubſtitutus fuerat Galba. ANNA.

4 *Septuageſimum tertium.*] Idem *Sueton.* c. ult. EADEM.

Lorica tectus.] Lintea, *Sueton.* XIX. *Tacitus* & *Plutarchus thoracem* vocant. De linea lorica plura ad *Cornelium Nepotem*, qui vulgo male *Aemilio Probo* inſcribitur, in vita Iphicratis. Caeterum Otho lorica ferrea tectus occurrit: diſerte *Tacitus* II. Hiſtor. SCHOTT.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Menſes quatuor inperat, vita omni turpis, a Vitellio victus ſemet gladio transfigit Salvius Otho.

1 Salvius Otho ſplendidis ortus majoribus, ex oppido Ferentano, inperavit menſes tres, vita omni turpis, maxime adoleſcentia.

1 *Salvius Otho.*] Qui *Sylvius* imprimunt, imperite faciunt. SCHOTT.

Splendidis majoribus.] *Origo illi e municipio Ferentino, pater Conſularis, avus Praetorius: maternum genus impar, nec tamen indecorum.* &c. *Tacit.* II. Hiſt. Aug. Idem ſupra paullo. *Vitellius ventre & gula ſibi ipſi hoſtis, Otho luxu, ſaevitia, audacia, maxime in juventa, Reip. exitioſior ducebatur.* MSS. tamen, & Veronenſis *Ferentano* per primam vocalem efferunt, & opidum non municipium faciunt. In Etruria collocat *Plinius* lib. III. & *Strabo* V. qui Φερεντῖνον ſcribit. Infra *Betriacum*, non *Bebriacum* recte ſcribunt iidem ut in optimis *Suetonii* Codicibus. *Plutarcho* etiam Βητριακόν. In nonnullis *Bedriacum* reperias per delta, ob affinitatem mutarum *t* & *d*. SCHOTTUS. *Ferentano* Guelf. & Leid. pr. de quo *Ryckius* ad *Tacit.* lib. XV. Ann. c. LIII. qui etiam *Betriacum* recipiunt. Vide Commentatores ad *Tacit.* lib. II. Hiſt. c. XXIII. *Dausq.* Orthogr. part. II. p. 57. & ſic pars optima MSS. apud *Eutrop.* lib. V. c. XVII. adde *Fabric.* ad *Oroſium* lib. VII. c. VIII.

Menſes quatuor.] *Tres*, Veronenſis, & ita notis Romanis ſcripſerant omnes ſcripti codices III. Pronus error typographorum, ut ſolet, addita litera. *Tranquillus* & *Eutropius nonageſimo & quin-*

to

tia. Hic a Vitellio primum apud Placentiam, dehinc apud Betriacum victus, semet gladio transfixit anno aetatis tricesimo septimo. adeo amabilis militibus propriis, ut plerique corpore ejus viso suis manibus interierint.

to imperii die, *voluntaria morte obiisse affirmant*, *aetatis tricesimo octavo*. Noster vero septimo. *Tacitus* a nobis stat, lib. II. Hist. ubi & de justis & inferiis illi datis, *Quidam*, inquit, *militum juxta rogum interficere se*, *non noxa*, *neque ob metum*; *sed aemulatione decoris*, *& caritate Principis*. Lege & *Suetonium* cap. XII. SCHOTT. *Tres* confirmatur a tribus MSS.

2 *Apud Placentiam victus.*] Atqui Spurinna Placentiam tenens Caecinnam Vitellianum ducem oppugnantem sustinuit, & obsidionem solvere coëgit. *Tac.* II. Hist. & vicisse Othonem disertim, *Suetonius* cap. IX. SCHOTT. *Et tribus*, inquit, *Suetonius*, *verum mediocribus praeliis*, *apud Alpes*, *circaque Placentiam*, *& ad Castoris*, *quod loco nomen est*, *vicit*, *novissimo*, *maximoque apud Bebriacum fraude superatus est*. *Placentia* in Gallia Cispadana, ad fluvios Eridanum & Trebiam. ANNA.

Anno aetatis XXXVII.] XXXVIII. *Suet.* Sed suo more ille annum inchoatum pro pleno numerat. EAD. *Octavo* Leid. sec. & Editio *Gryphiana*.

Suis manibus interierint.] *Multi praesentium militum cum plurimo fletu*, *manus ac pedes jacentis exosculati*, *fortissimum virum*, *unicum Inperatorum praedicantes*, *ibidem statim nec procul a rogo vim suae vitae attulerunt*. *Sueton.* cap. ult. ANNA. *Interirent*. Leid. sec.

CAPUT VIII.

Argumentum.

Menses octo inperat, crudelis, avarus, profusus est, a Vespasiano superatur, & per scalas Gemonias trahitur Vitellius.

Vitellius ortus familia nobili, patre Lucio Vitellio ter consule; inperavit menses octo. Iste mente crudelis avarusque cum profusione

1 *Ter consule.*] *Tertio Gryphius* excudit. In Fastis Capitolinis Consul fuit semel cum Claudio, & Censor anno, ut opinor, IↃCCCI. post U.C. Avus eques Romanus, domo Nuceria, & rerum Augusti procurator. *Suet.* Vitell. c. II. SCHOTT. *Sueton.* c. II. *Lucius ex Consulatu Syriae praepositus*, &c. *mox cum Claudio principe*, *duos insuper ordinarios consulatus censuramque gessit*. ANNA.

3 fusione fuit. Hujus tempore Vespasianus in Oriente principatum arripuit, a cujus militibus certamine sub muris Urbis habito superatus, e Palatio, quo se abdiderat Vitellius, vinctis a tergo mani-4 bus, productus, circumducitur ad spectaculum vulgi. Ac ne homo inpudens in extremis saltem malorum, quae gesserat, rubore faciem demitteret, subjecto in mentum gladio, seminudus, multis coeno

Menses octo.] Et diem unum *Eutropius* lib. VII. De Aetate lege *Tacitum* III. Hist. ext. qui liber in Vitellii vita consumitur. SCHOTT.

2 *Iste mente crudelis.*] MSS. & Veronensis. *Iste tumens, crudelis.* placet: superbiae enim exempla congessit *Tranqu.* cap. X. SCHOTT. & SYLB. Hanc scripturam confirmant quoque omnes nostri, & recte. *Tumens* adhibetur optime de homine superbo, qui opibus & potentiae fidens se super alios extollit. *Ausonius* Epigr. XXVI.

Quidam superbus *opibus & fastu* tumens
Tantumque verbis nobilis.

Justinus lib. XXXIX. cap. II. §. I. *Alexander occupato Syriae regno*, tumens *successu rerum*, *spernere Ptolemaeum* superba *insolentia coepit.* ARNTZEN.

Cum profusione.] Luxuriae enim saevitiaeque deditus. *Sueton.* cap. XIII. *Tacit.* II. Annali. *Prorsus*, inquit, *si luxuriam temperaret, avaritiam non timeres.* Epularum foeda & inexplebilis libido ideo etiam in inferiorem Germaniam missum a Galba sperante *provincialibus copiis profundam ejus gulam posse expleri*, auctor idem *Tranquillus* c. VII. Vitellii. De hoc ventre lege *Tacitum* II. III. & IV. Hist. Aug. SCHOTT.

3 *Principatum arripuit.*] Lege *Sueton.* cap. XV. *primatus* codex Veronensis. IDEM.

Sub muris Urbis habito.] *Praelia ante Urbem multa & varia, sed Flavianis consilio ducum praestantibus saepius prospera. Tacit.* lib. III. Histor. ANNA.

Vinctis a tergo.] *Vinctus* scripsit *Pithoei* codex. *religatis post terga manibus*, &c. *Suetonius* cap. XVII. *Tacit.* III. Annali extr. *Pudenda latebra semet occultans, ab Julio Placido Tribuno cohortis protrahitur: vinctae pone tergum manus, laniata veste, foedum spectaculum ducebatur.* SCHOTT. Codex quoque Guelf. a priori manu *vinctus*, quod tamen ab alio fortasse ex depravatis Codicibus mutandum non fuerat. *Sulpicius Severus* lib. II. Hist. Sacr. cap. V. §. 3. *Itaque vincti pedibus in medias flammas conjiciuntur.* ubi *Drusius* conjecerat *compedibus.*

Subjecto in mentum gladio.] *Sueton.* XVII. *Donec religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissa, seminudus in forum tractus est, inter magna rerum verborumque ludibria, per totum viae Sacrae spatium, reducto coma capite, ceu noxii solent, atque etiam mento mucrone gladii subjecto, ut visendam praeberet faciem, neve summitteret: quibusdam stercore & coeno incessentibus*, &c. ANNA. Si MSS. Codices faverent, scriberem *subrecto*, quomodo dudum est, quod monuerint Viri Eruditi scribendum apud *Suetonium* in Vitell. cap. XVII. *Mento mucrone gladii subrecto.* quomodo etiam est in excerptis Codicis MS. tum apud *Lipsium* ad *Plinii* Paneg. cap. XXXIV. & apud *Perizonium* ad *Sanctium* lib. III. cap. III. nota 132. Multum illustrandae huic voci adtulit utilissima Cel. *Drakenborchi* diligentia ad *Silium* lib. X. vers. 253. & Cl. *Duker.* ad *Florum* lib. I. cap. XVI. §. 12. Sed defendi potest recepta scriptura, quod *subjici* dicantur gladii, qui ab inferiori parte corpus petunt, adeo ut per vulnus adscendant. *Ovidius* lib. II. Am. Eleg. XIV. vers. 27.

Vestra quid effoditis subjectis viscera telis.

Ubi tamen non refugerem, si quis *subrectis* mallet. alia res est apud Eundem lib. VII. Metam. vers. 599.

Exiguo tinxit subjectos sanguine cultros.

Quamvis non satis percipiam, cur ibi *subjectos cultros* dicat, cum utique agat de sacrificio Superorum, in quibus cultri inponebantur, cum in Inferorum supponerentur. *Servius* ad *Virg.* lib. III. Georg. vers. 492. & *Emmenes.* ad lib. VI. Aen. vers. 248. Nisi dicamus generaliori sensu illam vocem hic adhiberi, vel *subjectos* cultros esse in terram depositos. Sed hoc alii viderint. Interim ne quid mutetur apud Nostrum inpedire suo quoque testimonio videtur *Eutropius* lib. VII. c. XVIII. *Subjecto ad mentem gladio.* Hinc *subjicere* est ab humo in altum tollere, Adi *Burmannum* ad Auctorem Elegiae de Morte Drusi vers. 256. Ceterum Leid. pr. vulgato errore scribit *dimitteret.* cum *demitteret* ad terram submitteret exponi debeat. Solent enim illi, qui ad poenam ducerentur demisso vultu incedere, ne a populo agnoscerentur. *Appulejus* lib. III. Metam. p. 129. *Et quamquam capite in terram, immo ad ipsos inferos jam dejecto, moestus incederem. Florus* lib. I. cap. XVIII. §. 28. *Quae non*

no fimoque & ceteris turpioribus dictu purgamentis vultum ejus incessentibus, per scalas Gemonias trahitur, ubi Sabinum Vespasiani fratrem necari permiserat. Numerosis ictibus confossus interiit. 5 Vixit annos quinquaginta septem. Hi omnes, quos paucis attigi, 6 praecipue Caesarum gens, adeo litteris culti atque eloquentia fuere, ut ni cunctis vitiis (absque Augusto) nimii forent, profecto texissent modica flagitia.

non sine sensu captivitatis, *submissis cervicibus*, *victores equos sequebantur*. Quare indignatur Deïanira, quod Iöle captiva vultus non tegat, & populum audeat intueri apud *Ovidium* Epist. IX. Her. vers. 125.

Nec venit incultis captarum more capillis
Fortunam vultus fassa tegendo suos.
Ingreditur late lato spectabilis auro,
Qualiter in Phrygia tu quoque cultus eras.
Dat vultum populo sublime sub Hercule victo
Oechaliam vivo stare Parente putes.

Lucanus lib. II. vers. 508.

Captivum traxere Ducem, civisque superbi
Constitit ante pedes. Vultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum cervice poposcit.

Barthius ad *Claudianum* lib. I. in Rufin. vers. 53. & Ampl. *Cuperus* lib. I. Observ. cap. XII. p. 100 Statim cum omnibus MSS. reposuimus *coeno*, *fimoque & ceteris*. Veteres, cum tres quatuorve res conjungerent, duas penultimas voces eo modo connectebant, cum priores nullo vinculo cohaererent. *Livius* lib. IV. cap. VI. *Hanc modestiam aequitatemque & altitudinem animi*. lib. XXI. cap. LII. *Ingentem terrorem caedemque ac fugam*. lib. XXIX. cap. XVII. *Scelus libidinemque & avaritiam solus ipse exercere in socios vestros satis haberet*. lib. XXXVI. cap. XLIII. Eruditissimus *Cortius* ad *Sallustium* Jug. cap. VI. §. 3. cap. LV. §. I. *Sulpicius Severus* lib. I. cap. XXXI. §. 3. *Ex sententia Principum Augurumque & Sacerdotum*. Et quae dedimus sup. cap. I. Epit. §. 13. & infra cap. XLVII. §. 3. ARNTZ.

Ubi Sabinum.] Ex *Tacito* tamen constat pro gradibus palatii confossum Sabinum fuisse, & postea in Gemonias pertractum. Illum vide III. Histor. Supra autem in Caesaribus auctor Sabinum cum Capitolio crematum dicit *Suetonium* sequutus. ANNA.

5 *Numerosis ictibus.*] *Minutissimis ictibus excarnificatus cum fratre L. Vitellio & filio Germanico. Sueton.* XVIII. *Jugulatus in Tiberim dejectus communi caruit sepultura. Eutropius* lib. VII. & *Orosius*. *Ad Gemonias ubi corpus Flavii Sabini jacuerat, propulere. Tacit.* III. Hist. Idem supra paullo *capite truncatum Sabinum*, *in Gemonias tractum* scribit. *Suetonius* vero Capitolio, quo cum Flavianis confugerat, incenso oppressum: Noster vero *Orosium* forte sequutus, vivum ad scalas protractum, ibique interfectum. SCHOTT.

Vixit annos LVII.] *Vixit annos* LXXII. Augustanus codex; Veronensis vero LXVII. neutrum probo: ex compendiis notisque numerorum menda nata, ut fere in antiquis auctoribus. SCHOTTUS. LVII. *Suetonius*, *Tacitus*, *Eutropius*, quidam tres fere annos detrahunt. ANN. Guelf. LVIII.

6 *Litteris culti.*] Ex *Cornelio Tacito* sub initium tertii decimi Annalis. Memini videre ab *Hadriano Barlando* viro, ut tum tempora ferebant, eloquenti libellum editum de Litteratis Urbis Romae Principibus. SCHOTT.

Nimii forent.] Floriac. *dediti forent*. Omnes vero MSS. *modica* praeferunt, non *immodica*, & recte. confirmat eam lectionem & novus *Victor*, in quo vocis *absque* notitiam ex antiquis Auctoribus explicavi. Porro *traxissent immodica flagitia Gryphius* edidit. SCHOTT. Nimium tribuitur litteris: legendum cum MSS. *texissent modica flagitia*. GRUT. Et sic Guelf. & Leid. pr. pro *nimii* vero *dediti* Leid. idem.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Annos decem inperat, inimicitias oblivifcitur, amicorum motus fert, cauffidicorum dicta contemnit, terrarum orbem reficit, aerarii inopia - - - nova vectigalia exquirit, opera reparat & nova inftituit, vias munit, Vologefum in pacem cogit, Syriam, Ciliciam, Thraciam, Commagenem provinciis addit, inftitutum uniforme omni inperio tenet & interit Vefpafianus.

1 Vespafianus inperavit annos decem. 2 Hujus inter cetera bona illud fingulare fuit, inimicitias oblivifci, adeo, ut Vitellii hoftis fui filiam locupletiffime dotatam fplendidiffimo conjungeret viro. 3 Ferebat patienter amicorum motus, contumeliis eorum, ut erat facetiffimus, jocularibus refpondens. Namque Licinium Mucianum,

1 *Annos decem.*] Sex diebus exceptis. Male *Eutropius. Annum agens imperii nonum & diem feptimum.* ANNA.

2 *Inimicitias.*] *Offenfarum & inimicitiarum minime memor executorve. Vitellii hoftis fui filiam fplendidiffime maritavit, dotavitque etiam & inftruxit. Sueton.* XIV. EAD.

Hoftis fui filiam.] Pronomen afuit a Floriacenfi & Veronenfi, & tollerem, nifi in melioribus *Suetonii* libris effet totidem verbis cap. XIV. ubi vulgati *fibi* non ita recte. *filium* tamen *Mucianus interfici jufferat, manfuram difcordiam obtendens, ni femina belli reftinxiffet. Tacitus* IV. Hift. Aug. extr. SCHOTT. *Sui* delet itidem Guelf. major hiatus eft in utroque Leid. qui *hoftis fui* ignorant.

3 *Amicorum motus.*] *Monitus* codex Veronenfis fed illud malo, affentiente *Tranqu.* XIII. Quod fequitur *dictis* recte abeft a MSS. omnibus & Veronenfi. De jocis (fic enim infra appellat) idem cap. XXII. & XXIII. *Plautus ridicularia* vocat Truculento. SCHOTT. *Dictis jocularibus* habent prifcae Editiones, fed primam vocem a MSS. abeffe animadvertens *Schottus*, eam uncis inclufe-rat. In hac fententia ab omnibus noftris Codicibus confirmati, plane eam ut inutilem rejecimus. Ita *ridicularia* apud *Plautum* Afin. Act. II. Sc. II. verf. 64. & Trinummo Act. I. Sc. II. verf. 28. *Horatius* lib. I. Sat. I. verf. 23.

Praeterea ne fic, ut qui jocularia, ridens
Percurram, quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat.

Et Cel. *Burmannus* ad *Phaedrum* lib. IV. fab. I. initio. Supra corrupte Lugd. fec. *ut eratorum facentiffimus.* nifi ex eo volueris facere: *ut erat ore facetiffimus.* Idem in Augufto, quod probrofis in fe dictis arrideret, laudat *Seneca* lib. I. de Clem. cap. X. ARNTZ.

Licinium Mucianum.] Hunc *Licinium*, *Licinum* tribus fyllabis quaedam ex noftris exemplaribus fcribunt. Alterum nomen eft Μουκιανὸς apud *Dionem*,

cianum, quo adjutore ad inperium pervenerat, fiducia meritorum insolentem, lepide flectebat, adhibito aliquo utrique familiari, id unum dicens: Nosti me virum esse. Sed quid mirum in amicis, 4 cum etiam Caussidicorum obliqua dicta & Philosophorum contumaciam contemneret? Iste exsanguem diu fessumque terrarum or- 5 bem brevi refecit. Namque primum satellites tyrannidis, nisi qui forte atrocius longe processerant, flectere potius maluit, quam excruciatos delere, prudentissime ratus, nefaria ministeria a pluribus metu

num, id est, *Mucianus*: sicut *Mucius* non per *t*, sed per *c* scribi debet. VINET. MSS. scribunt per *t*. *Mutianus*. Lapides tamen literati per *c*. & Graecis Μυκιανὸς est, quo instigante & adjuvante arripuit Vespasianus imperium. Legendus *Tacitus* lib. II. III. & IV. Histor. & *Sueton*. VI. & XIII. apud quem ita hoc extulit: *Ego tamen vir sum.* Erat enim Mucianus impudicitia infamis. Jocus igitur ex ambiguo. SCHOTT. *Licinum* Leid. sec. Ex glossa est, quod Leid. pr. pro *adjutore* praeferat *adjuvante*. *Sallustius* Jugurtha c. LXXX. *Quis adjutoribus Regem adgressus*. *Cicero* pro Sextio cap. XVII. *His se adjutoribus in re gerenda esse usurum dicebat*. *Valerius Maximus* lib. VII. cap. III. ex. ext. 2. *Sex adjutoribus ejusdem dignitatis adsumtis*. Mox *venerat* uterque etiam Leidensis. & contra omnes MSS. sequens *lepide* non admittunt Editi. ARNTZ.

Fiducia meritorum insolentem.] Qui Principibus operam dat, Luna videri debet, atque omne suum lumen acceptum ferre soli; quemadmodum non infrugifera forte diatriba ostendi ad illa *Taciti* de Silio: *Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantia, immodice jactantis, suum militem in obsequio duravisse; cum alii ad seditiones prolaberentur: neque mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi fuisset. Destrui per haec fortunam suam Caesar, imparemque tanto merito rebatur. nam beneficia eo usque laeta sunt, dum videntur exsolvi posse; ubi multum ante venere; pro gratia odium redditur.* lib. IV. Annal. c. XVIII. GRUT.

Nosti me virum esse.] Sensus nimium fere patet. & tamen plus quam ridiculus est *Scipio Ammiratus* sub finem Discursus octavi, libro I. in *Tacitum*, ubi interpretatur illud Vespasiani ad Mucianum, cujus meminit *Suetonius* capite XIII. *Ego tamen vir sum.* quippe nihil aliud vult, quam quod Valerius Asiaticus, qui objectanti ipsi mollitiam corporis Suilio; *victo silentio prorupit reus, & interroga, inquit, Suili, filios tuos; virum me esse fatebuntur*. lib. XI. Annal. c. II. p. IDEM.

Cerda ad *Virgilium* Ecl. III. vers. 7.

4 *Obliqua dicta.*] *Figuras Sueton.* cap. XIII. & Domit. X. *Morsus figuratos Macrob.* lib. VII. Saturn. vocat. de Demetrio Cynico Philosopho *Tacitus* IV. Hist. *Sueton. Dio.* SCHOTT. *Eutrop.* convicia. Graeci σκώμματα, ὑπονοίας. Figurarum exempla sunt haec. *Aelius Spartianus* in Severo: *Damnabantur plerique cur jocati essent, alii cur tacuissent, alii cur pleraque figurata dixissent, ut quod esset Imperator vere nominis sui, vere Pertinax, vere Severus.* ANN. *Martialis* lib. VII. Epigr. LXI.

Et notet obliqua garrulitate cliens.

Suetonius Domit. cap. II. *Carpsit obliquis Orationibus & Edictis.* Apud *Tacitum* lib. II. Ann. c. LV. *Oblique perstringere*, quomodo aliquoties ille Auctor locutus, & *Quinctilianus* lib. IX. Inst. cap. II. *Obliquas sententias* dixit non uno loco. Adde *Gevart.* ad *Statium* lib. I. Silv. II. vers. 27. & *Dukerum* ad *Florum* lib. IV. c. II. §. 9. ARNTZ.

Philosophorum contumaciam.] *Demetrium Cynicum in itinere obvium sibi post damnationem, ac neque assurgere, neque salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit canem appellare. Sueton.* XIII. ANNA.

5 *Iste exsanguem.*] Eadem quae in Caesaribus. EAD.

Prudentissime ratus, nefaria ministeria a pluribus metu curari.] Vere. unde & pertinax apud *Capitolinum* cap. V. Falconi: *Juvenis es Consul; nec parendi scis necessitatem. paruerunt inviti Commodo: sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint ostenderunt.* Curtius Montanus apud *Tacitum* lib. IV. Histor. cap. XLII. *Haec certe*, inquit, *Nero non coëgit, nec dignitatem aut salutem illa saevitia redemisti. Sane toleremus istorum defensiones qui perdere alios, quam periclitari ipsi maluerunt.* ubi nos plura: quemadmodum etiam eodem quidem libro, sed sectione octava. ibi enim luculenter ostendi, *scelerum tyrannicorum illud esse vel maximum, quod nemo omnium satis tutus sit, si recte faciat*, uti loquitur fere Lepidus Consul apud *Sallustium* in fragmentis. GRUT.

6 metu curari. Praeterea legibus aequiſſimis monendo, quodque ve-
7 hementius eſt, vitae ſpecie vitiorum plura aboleverat. Infirmus tamen, uti quidam prave putant, adverſus pecuniam, cum ſatis conſtet aerarii inopia & clade urbium novas eum neque poſtea habi-
8 tas vectigalium penſiones exquiſiviſſe. Hic Romam deformem incendiis veteribus ac ruinis, permiſſa, ſi domini deeſſent, volentibus aedificandi copia, Capitolium, aedem Pacis, Claudii monumen-
9 ta reparavit, multaque nova inſtituit. Per omnes terras, qua jus Romanum eſt, renovatae urbes cultu egregio; viae operibus maxi-
10 mis munitae ſunt. Tunc cavati montes per Flaminiam ſunt prono
11 transgreſſu, quae vulgariter Pertunſa petra vocitatur. Mille gentes compoſitae, cum ducentas aegerrime reperiſſet, exſtinctis ſaevitia
12 tyrannorum pleriſque. Rex Parthorum Vologeſus metu ſolo in pa-
13 cem coactus eſt. Syria, cui Palaeſtina nomen eſt, Ciliciaque ac Thracia

7 *Uti quidam prave putant.*] In his *Corn. Tacit.* II. Hiſt. Aug. *Prorſus, ſi avaritia abeſſet, antiquis ducibus par.* SCHOTT. Mox pro *habitas*, *agitatas* conjiciebat in margine libri ſui *Gruterus*.

8 *Deformem incendiis.*] Iisdem verbis *Sueton.* cap. VIII. & IX. De Capitolii varia fortuna primaque origine *Plutarchus*. *Poplicola* & *Tacitus* III. Hiſtor. Auguſtae legendi. Infra *prono transgreſſui* *Cujacii* Codex, & *Pertunſa Petra* conſtanter omnes ſcribunt. SCHOTT. *Sueton.* VIII. *Vacuas areas occupare & aedificare, ſi poſſeſſores ceſſarent, cuicumque permiſit.* ANNA. *Transgreſſui* Guelf. Leid. pr. & magna pars Editorum, qui etiam *Pertuſa* exprimunt, cum MSS. Codices omnes *Pertunſa* amplectuntur. Supra pro *tunc cavati.* Leid. ſec. *concavati*, qui infra pro *pleriſque* legit *praeliiſque*. male.

10 *Pertunſa.*] Hunc tamen locum prope Puteolos locat *Paullus Diaconus*. Vide in Caeſaribus. ANNA.

12 *In pace.*] *In pacem* accuſandi caſu MSS. quae lectio nimium quantum praeſtat. In *Suetonio* VI. *Vologeſus* optimi libri inflectunt. SCHOTT. *In pacem* noſtri omnes.

13 *Syria ſeu Palaeſtina, nec non Cilicia Trachea & Commagene.*] Vetus Codex: *Syria, cui Palaeſtina nomen eſt, Ciliciaque ac Thracia & Commagene.* locus etiam apud *Eutropium* corruptus. VINET. Vulgati fere omnes: *Syria ſeu Palaeſtina, nec non Cilicia Trachea*, fere omnes, niſi quod *Tracheta Cratandri* editio praeferat; MSS. vero noſtri, & Veronenſis *Syria cui Palaeſtina nomen eſt, Ciliciaque ac Trachia & Comagene:* quam lectionem in ſuis MSS. etiam reperit doctiſſimus *Vinetus*. Floriacenſis tamen *Tracia & Commagena* ſcribit pet primam vocalem. *Eutropius Trachiam Ciliciam, Iracheam Commagenem, quae ſub Regibus amicis erant, in provinciarum formam redegit.* Apud *Suetonium* quoque cap. VIII. *Trachiam* in antiquis libris ſcriptum fuiſſe teſtatur *Theodorus Pulmannus* noſter, qui jam diu ſuam in emendandis auctoribus fidem diligentiamque doctis probavit. Atqui ea jam inde a Claudii impetio in ditionem populo Romano conceſſerat. *Euſebius* Chronic. Ciliciam vero multo ante Servilius domuit, de eaque & Iſauris triumphavit, & Iſauricus dictus. Aſſentior itaque *L. Torrentio*, qui *Trachiam* in *Eutropio* expungit, & doctiſſimo *Turnebo* qui *Tracheam Ciliciam* in *Suetonio* legendum cenſet, quod duplex ea Geographis ſit: & Claudius Imperator Polemoni, adempto Boſporo Thracio, Ciliciae partem attribuerit: auctor *Dio.* Confirmatur & auctoris noſtri auctoritate: cujus tamen MSS. *Ciliciaque ac Trachia* ſcribunt. Illud non celabo, perpetuo ita ſcribere eosdem, tametſi *Thraciam* ſignificare vellent, ex hoc forte loco erroris origine imperitis librariis objecta. SCHOTTUS. *Cilicia Trachea*, eſt *Cilicia* maritima, *Trachea* ab aſperitate dicta. τραχὺς, τραχεῖα, *asper, aspera.* Commagena ad Euphratem. ANN. Nemo ignorat, quam lato ſenſu *Thracia* apud Veteres ſumi ſoleat, quare hic capi poſſit de parte aliqua Thraciae nondum devicta, uti quoque idem ſtatuitur a Viris Doctis in *Cilicia*, jam enim antea provincia haec fuerat conſularis. Unde nullum apud

Thracia & Commagene, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis accessere. Judaei quoque additi sunt. Hic monentibus amicis, ut caveret a Metio Pompofiano, de quo sermo percrebuerat regnaturum, Consulem fecit, alludens tali cavillo, quandoque memor erit tanti beneficii. Institutum vero uniforme omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publicisque actibus absolutis caros admittere, dum salutatur calceamenta sumens & regium vestitum. Post autem negotiis, quaecumque advenissent, auditis, exerceri vectatione, deinde requiescere, postremo ubi lavisset, remissiore animo convivium curabat. Plura dicere studium coëgit Inperatoris boni, quem ab Augusti morte post annos sex & quinquaginta Romana respublica exsanguis saevitia tyrannorum, quasi fato quodam, ne

14 15 16

apud me dubium fuit, quin admittenda foret omnium Codicum etiam nostrorum perpetua scriptura. In varias tamen partes discessionem fecerunt Eruditorum sententiae, quae latius videri possunt in Commentariis ad *Sueton.* Vesp. c. VIII. *Eutropium* lib. VII. cap. XIX. *Scalig.* ad *Eusebium* p. 200. apud Nob. *Heinsium* ad *Ovidium* lib. I. Artis vers. 78. & alios. Nemo tamen, quod video, sollicitavit *Orosium* lib. VII. cap. IX. *Thracia*, *Cilicia*, *Commagene tum primum redactae in provincias.* Ceterum pro *Trachea*; *Tracheta* est in Editionibus *Gryphianis* & *Commagena* Leid. pr. ARNTZ.

Augustophratensem.] Sic in libro Notitiae Imperii *Augustofretensis*, dicitur & *Euphratesia*, & *Augusta Euphratesia.* ANNA. Et Illustr. *Spanhemius* Orb. Rom. Exerc. II. cap. XIV.

14 *A Metio Pompesiano.*] Sic scribitur apud *Suetonium.* in *Dionis* epitome est Μέτιος Πομπεσιανός. extraordinarius consul fuit. VINETUS. *Suetonius genesim habere imperatoriam*, cap. XIV. & Domit. cap. X. idcirco interfectum ait. Caeterum *Mettium* & *percrebruerat* geminatis consonantibus scribunt: De hoc certant *Manutius* & *Lambinus.* Haec autem periodus, ut quod sentio dicam, supra collocanda erat post *Mucianum.* Sed centones consarcinavit, & *Suetonii* fere ordinem in describendo sequutum apparet. SCHOTTUS. *Metho* solus Guelf. qui cum Leid. pr. scribit *regnaturum fore.* Leid. sec. *regnaturo.* Deinde *percrebruerat* Guelf. & Leid. pr. quae est solennis confusio. Vide varias Lectiones *Graevii* ad *Ciceronem* lib. X. ad Famil. Epist. X. Act. I. in Verr. c. I. & Orat. pro Mur. cap. XXV. Neque tamen ipse Vir Clarissimus in hac voce exprimenda sibi constat, multis quippe locis litteram caninam abjicit, aliis addit, uti lib. IV. in Verr. cap. XXX. XLIII. &c. quod summa cum fide secuti sunt posteriores. Quantum dissentiant de vera scriptura Critici, largam exemplorum copiam exhibebit Clar. *Drakenborchius* ad *Silium* lib. X. vers. I. ARNTZ.

15 *Institutum.*] *Sueton.* XXI. *Ordinem vitae fere hunc tenuit. in principatu maturus semper, ac de noctu evigilabat: deinde perlectis Epistolis, officiorumqae omnium breviariis, amicos admittebat, ac dum salutabatur, & calceabat ipse sese & amiciebat: post decisa quaecumque obvenissent negotia, gestationi & inde quieti vacabat.* ANNA.

Vigilare de nocte.] Noctibus uti solitum Vespasianum testis quoque *Plinius Caecilius* lib. III. ubi de avunculo agit, qui ante lucem ad eum commeare solitus erat. SCHOTT.

Publicisque actibus.] *Perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis. Sueton.* supra. ANN.

Quaecumque advenissent.] Ex *Tranquillo* sumpta, qui tamen *obvenissent* dixit, rectius. Et pro *auditis*, *decisis;* quod amplius, gestationi & deinde quieti vacabat cap. XXI. Porro de Caligula idem cap. III. *usum assidua equi vectatione post cibum.* Sic enim interpungendum recte docuit *Laevinus Torrentius*, de Domitiano vero cap. XIX. SCHOTT.

16 *Post annos sex & quinquaginta.*] Si Vespasiani imperium ducas ab anno, quo Vitellius occisus, anni erunt ab Augusti morte LV. ANNA.

Quasi fato.] Corrupte *facto* Guelf. *Suetonius* Vesp. cap. IV. §. 8. *Esse in fatis. Virgilius* lib. II. Aen. vers. 13.

- - - *Fracti bello fatisque repulsi.*

Et ibi male *factis* Codex scriptus, qualia innumera Librariorum peccata recensere facile esset, si otium per

17 ne penitus rueret, adsequuta est. Itaque annum agens vitae absque uno septuagesimum, seriis joca, quibus delectabatur, admiscens, 18 interiit. Quippe primo cum crinitum sidus apparuisset, Istud, inquit, ad Regem Persarum pertinet, cui capillus effusior. Deinde ventris eluvie fessus, & adsurgens, stantem, ait, Inperatorem excedere terris decet.

permitteret, aut res ipsa postularet. Vide Cl. *Drakenb.* ad *Silium* lib. XI. vers. 9. Melius Leid. pr. supra: *Romana res.* Notum Pueris:

Moribus antiquis stat res Romana virisque.

ARNTZ.

17 *Annum agens vitae.*] *Exstinctus est* IIX. *Kalend. Julii, annum gerens aetatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum. Sueton.* cap. XXIV. SCHOTT. Quippe natus 17. Novembr. ann. post C. N. IX. mortuus die 24. Jun. an. LXXIX. & ita *Suetonius.* ANNA.

18 *Crinitum sidus.*] A *Suetonio* est cap. XXIII. *Cometam* vocant Physici, de quo *Plinius* lib. II. cap. XXV. & *Seneca* Quaest. Natur. lib. VII. *Summis potestatibus exitium portendere vulgo putatur.* Idem *Sueton.* Nerone cap. XXXVI. & Claudio cap. XLVI. *Tacitus* de Neronis aetate Annali XIV. *Sidus Cometes effulsit, de quo vulgi opinio est tamquam mutationem regnis portendat.* SCHOTT.

Cui capillus effusior.] Romanos barbam ponere, in luctu vero summittere solitos; contra Regulos externos fecisse constat: *Sueton.* Calig. cap. VI. *Xiphilin.* in Trajano (qui tamen Hadrianum Imperatorem mentum non rasisse ait) *Tacitus* Hist. IV. de Civili & lib. de Moribus German. SCHOTT. *Ad Parthorum Regem qui capillatus esset. Sueton.* ibidem, ergo Parthi, qui Persae. eos autem capillatos, veteres docent, & nummi & lapides ostendunt. ANNA. In Codice Gembl. legitur apud *Manilium* lib. I. vers. 841.

- - - Parthosque capillos

Mentitur parvos ignis glomeratus in orbes.

Pro quo *parvosque* habet *Scaliger*, melius *Gronovius sparsosque* Observ. p. 89. Confer. *Grang.* ad *Juven.* Sat. VI. vers. 407.

Ventris eluvie.] *Alvo usque ad defectionem soluta. Suetonius.* Quare non placet Germanicorum & Gallicorum exemplarium τὸ *ingluvie.* SCHOTTUS.

Stantem, Inperatorem excedere.] Hinc Julius Caesar *repentinum inopinatumque vitae exitum, tamquam commodissimum praeferebat. Sueton.* Caesare c. LXXXVII. Quod dictum & Turbo usurpavit apud Hadrianum Imperatorem teste *Xiphilino* e *Dione.* IDEM.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Annos duos - - - - inperat, studiis - - - est deditus, avaritiae & intemperantiae quasi signa profert, magnificae est liberalitatis, potestates fato dari adserit, in Campania & Romae quod fuit vexatis subvenit & febri interit Titus.

Titus

Titus vocabulo patris etiam Vespaſianus dictus, matre liberta Domitilla nomine genitus, inperavit annos duos & menſes duos dieſque viginti. 2 Iſte a puero praeclaris ſtudiis, probitatis, militiae, litterarum inſtantiſſime deditus, quo contenderit, animi & corporis muneribus oſtendit. 3 Hic ubi patriae curam ſuſcepit, incredibile eſt, quantum, quem imitabatur, anteierit, praecipue clementia, liberalitate, honorificentia ac pecuniae contemtu, quae eo amplius grata fuere, quod ex nonnullis a privato adhuc patratis, aſperior, luxuriaeque & avaritiae amans credebatur fore. 4 Namque praefecturam praetorianam patre inperante adeptus ſuſpectum quemque & oppoſitum ſibi inmiſſis, qui per theatra & caſtris invidioſa jactantes ad

1 *Matre liberta.*] *Suetonius* Veſp. cap. III. ubi *Libertam delegatam* legendum conjectat doctiſſimus *Torrentius*, quod & hoc loco probatur, & *L.* Antiqui pro *Liberto* vel *Libertu* ſaepe ſcribunt. De Titi Eloquentia virtuteque bellica, quibus domi militiaeque claruit, *Plinius* Avunculus in eleganti illa praefatione operis Natur. Hiſt. ad Titum & *Suetonius* Tito III. & IV. cap. SCHOTT. *Flavia Domitilla Statilii Capellae equitis Rom. Sabratenſis ex Africa delegata olim, Latinaeque conditionis, ſed mox ingenua & civis Romana recuperatorio judicio pronunciata. Sueton.* Veſpaſiano III. ANN. Et Illuſtr. *Spanhemius* de Praeſtant. & Uſu Num. Diſſ. XI. p. 284.

Domitilla.] *Domitius*, *Domitianus*, *Domitilla*, quintam literam *t*, non *c* debent habere. VINETUS. Per *c* tamen corrupte Leid. ſec. & Editiones.

2 *A puero praeclaris ſtudiis.*] *In puero ſtatim corporis animique dotes explenduerunt, magis ac magis deinceps per aetatis gradus*, &c. *Armorum & equitandi peritiſſimus, Latinae Graecaeque linguae, vel in orando vel in fingendis poëmatibus promptus, & facilis ad extemporalitatem usque. Suet.* c. III. ANN. Mox: *quantum quem* Guelf. Leid. ſec. & ſupra Auctor de Caeſaribus, quorum lectionem firmat Leid. ſec. qui lapſu Amanuenſis *quantumque* repraeſentat, ut ad ſolum Veſpaſianum patrem referatur.

3 *Patratis.*] *Paratis* MSS. *privatis aſperior* vulgati fere omnes, quaſi *a privato* ita dictum ſit, ut *a pueris.* Mox *Luxuriaeque & avaritiae amans credebatur*, Veronenſis editio ut abſit *fore*: vide infra in Theodoſio, & *Sueton.* cap. VI. &, unde haec ſumpta ad verbum ſunt, VII. qui *ſubmiſſis* & *depoſcerent* habet, ubi Noſter *inmiſſis* & paullo poſt *poſcerent*, non ita recte. SCHOTT. Omnes ſcripti *patratis.* Editiones *privatis.* Sed melius deinde Edit. & MSS. *luxuriaeque* agnoſcunt, de quo cap. VIII. §. 4. & alibi.

4 *Suſpectum quemque.*] *Suſpectiſſimum quemque ſibi, ſummiſſis qui per theatra & caſtra quaſi conſenſu ad poenam depoſcerent, haud cunctanter oppreſſit. Sueton.* VI. ANNA.

Per theatra & caſtra.] In Veronenſi & MSS. vario caſu. SCHOTT. *Suetonium* exprimunt hoc loco Editiones, qui ſcripſit *per theatra & caſtra*, ſed ex eo non ſtatim ſequitur eam conſtruendi rationem

ad poenam poſcerent, quaſi criminis convictos oppreſſit. In quîs Caecinam conſularem adhibitum coenae, vix dum triclinio egreſſum, 5 ob ſuſpicionem ſtupratae Berenicis uxoris ſuae, jugulari juſſit. Jurgia autem ſub patre venumdata; rapinarum cupidum, unde Neronem cuncti opinantes vocantesque ſummam rerum nactum graviter 6 acceperant. Sed haec in melius converſa adeo ei inmortalem gloriam contulere, ut Deliciae atque amor humani generis appellare-7 tur. Denique ut ſubiit pondus regium, Berenicem nuptias ſuas ſperantem regredi domum, & enervatorum greges abire praecepit. 8 Quo facto, quaſi ſignum protulit mutatae intemperantiae. Dehinc cum

tionem debuiſſe ſervare Noſtrum, certe cum *Schotti* Codicibus repugnent omnes noſtri MSS. quorum ſcriptura fortaſſe mutata eſt a ſciolo, qui neglecta Veterum lectione primis artis grammaticae diſciplinis aetatem conſecraverat, contra quas peccaſſe nefas credebatur. Sed aliter viſum *Livio* lib. XXII. cap. XI. *Navibus, quae ad urbem* Romanam aut Oſtiae *eſſent*. *Suetonio* Caeſare cap. XVI. §. 2. *Ut comperit paratos, qui* vi ac per arma *prohiberent*. Sed quid operam perdo, neque enim opus eſt multa conferre & exemplorum ſegetem adduxit diligentiſſimus *Cortius* ad *Ciceronem* lib. I. ad Famil. Epiſt. VII. in fine. lib. XI. Epiſt. XI. ad *Salluſtium* Catil. cap. XXV. §. 2. Jug. cap. VII. §. 1. & cap. L. §. 3. Cel. *Perizonius* ad *Sanctium* lib. I. cap. XVIII. & quae ſupra ad Caeſares cap. X. §. 4. & cap. XXXIX. §. 17. *Nepos* Datame cap. III. §. 1. *Hominem maximi* corporis *terribili*que facie.

In quibus Caecinam.] Hic eſt Aulus Caecina apud *Suetonium*. *Caecina* autem varie ſcribitur in noſtris exemplaribus, *Caecinna*, *Cecina*, *Cecinna*. VINET. MSS. antique *in queis* & ſimplici *n Caecinam* recte ſcribunt. Dictus enim *A. Licinius Caecina*. Rurſum haec a *Suetonio* ſunt, qui tamen tanquam conjurationis non adulterii reum, confodi juſſum ait. SCHOTT. Editiones litteram *n* geminant contra ſententiam Eruditorum & ſcribendi rationem, de qua *Manutius* ad *Ciceronem* lib. VI. ad Famil. Epiſt. V. & *Dausquius* part. II. Orthogr. p. 48. Praeterea Editiones *in queis*, pro quo terſius *in quîs* Guelf. hanc enim formam praeferunt Doctiores Cl. *Drakenb.* ad *Sil. Ital.* lib. I. verſ. 14. & Cel. *Cortius* ad *Salluſtium* Jug. cap. LXXX. §. 5. ARNTZ.

Berenices.] Legendum puto, ſicut apud *Suetonium* ſcribitur. Effertur enim ſicut *Penelope*. ea eſt *Beronice*, *o* pro *e*, in ſecunda ſyllaba apud *Dionem* idemque nomen *Veronica*. VINET. *Berenicis* libri veteres inflectunt. *Uxoris* eam nomine dignabatur, *nuptias* tantum *pollicitus*. *Sueton.* cap. VII. *Tacit.* II. Hiſt. Auguſtae. SCHOT. Hujus Judaicae Feminae nomen apud Graecos per *o*, apud Latinos per *e* exprimi monet magnus *Graevius* ad *Suetonium* Tito cap. VII. ſed & in graeca inſcriptione apud *Ryckium* ad *Tacitum* lib. II. Hiſt. cap. II. eſt BERENEIKHN. Hujus & in Act. Apoſt. cap. XXV. & apud *Joſephum* paſſim mentio. *o* etiam Leid. ſec. qui cum reliquis vel Editis vel ſcriptis *Berenicis*. ARNTZ.

5 *Jurgia.*] Id eſt, jura: ſic *Catullus* & infra Nerva *jurgiorum diſceptator* dicitur. Divine igitur *Torrentius*, qui in *Suetonio cognitionibus patriis* repoſuit, ita flagitante hiſtoriae veritate, pro quo vulgo *concionibus*: corrupte haud dubie. SCHOTT.

Vocantes, opinantesque.] MSS. & Veronenſis optime *opinantes vocantesque*, quos ſequor. & *Suetonius*: *Propalam alium Neronem & opinabantur, & praedicabant*, cap. VII. IDEM. Quod firmant omnes noſtri & naturalis ordo.

6 *Sed haec in melius.*] *Suetonius*. *Ac illi ea fama pro bono ceſſit, converſaque eſt in maximas laudes: neque ullo vitio reperto, & contra virtutibus ſummis.* ANNA.

7 *Enervatorum.*] *Delicatorum*. Idem *Tranquillus*, qui tamen ſpectare tantum eos deſiiſſe Titum ſcribit, non ejeciſſe; Domitianum vero ſcena hiſtrionibus interdixiſſe; in Domitiano cap. VII. Quid ſi eunuchos non hiſtriones intelligas? quibus Reginae, Aegypti praeſertim, uti ſolent. *Terent.* Eunucho.

Contaminatum congregem turpium
Morbo virorum.

Vocat *Horat.* I. Carminum; ita enim reſtituit doctiſſimus *Scaliger*. SCHOTT.

8 *Signum protulit.*] Non male etiam *praetulit*: ſic facem novae nuptae praeferebant: & vide *Servium*

cum donata concessave a prioribus principibus firmare insequentes solerent, simul inperium cepit, talia possidentibus edicto sponte cavit. Quadam etiam die, recordans vesperi nihil se cuiquam prae- 9 stitisse, venerando coelestique dicto, Amici, ait, perdidimus diem, quia erat magnificae liberalitatis. Clementiam vero usque eo per- 10 duxit, ut amplissimi ordinis duo cum adversus eum conjurassent, neque abnuere cogitatum scelus quirent, monuerit primo, post deductos in spectaculum se utrimque adsidere jusserit, petitoque ex industria mirmillonum, quorum pugnae visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, uni atque alteri commiserit; quibus perculsis & constantiam mirantibus diceret, Videtisne Potestates fato dari, frustraque tentari facinus potiundi spe, vel amittendi metu? Fra- 11 trem quoque Domitianum parantem insidias militumque animos sollicitantem flens saepius obtestatus est, ne parricidio adsequi cuperet, quod & se volente esset obventurum ei, & jam haberet, cum sit particeps potestatis. Hujus tempore mons Vesuvius in Campania 12 ardere

vium ad initium VIII. Aeneid. Illud *soleret* quamvis in scriptis Codicibus comparet, non placet. Sed illud, *simul imperium*, venustum *Horatii* more. res nota ex *Suetonio* cap. VIII. Addit *Cratandri* editio, *cavit vel concessit*. Augustanus Codex initio *damnata concessave* pro *donata*. & hic *concessit* pro *cavit*. IDEM. Omnes Editiones *simul ut inperium*. sed praeferendum, quod *Schotto* placuit & Codicibus Guelf. & Leid. sec. firmaturque ab Auctore Caesarum supra §. 2. *Ovidius* Rem. Amor. vers. 413.

At simul ad metas venit finita voluptas.

Cicero de Harusp. Responsis cap. I. *Simul ad Cn. Lentulum Cos. adspexit.* quod recte reduxit Cel. *Graevius* & *Perizonius* ad *Sanctii* Minervam in add. ad p. 305. Quo fortasse modo legendum apud Eundem in Vatinium cap. II. *Simul ad te adspexi*, pro quo invenio *simulac*. *Vellejus* lib. II. cap. LXXXVIII. §. 1. *Interficiendi simul in urbem revertisset Caesaris consilia inierat.* Sed de hac voce copiose satis ante nos Viri Docti egerunt, *Lambinus* ad *Horatium* lib. I. Od. IV. vers. 17. *Freinshem.* ad *Florum* lib. II. cap. XVII. vers. 16. *Scheff.* ad *Phaedrum* lib. III. fab. XIV. vers. 3. Cl. *Burmann.* ad lib. II. fab. IV. vers. 14. *Gronovius* ad *Senecam* lib. I. de Ira cap. I. & ad *Livium* lib. VI. cap. XXXI. *Brantius* ad *Caesarem* lib. IV. Bell. Gall. cap. XXXV. *Graevius* ad *Ciceronem* lib. XIV. ad Famil. Epist. VII. *Cortius* ad lib. VI. Epist. XIX. & *Sallustium* Jug. cap. VII. §. 4. ARNTZEN.

9 *Recordans vesperi.*] *Atque etiam recordans supra coenam, quod nihil cuiquam tota die praestitisset, memorabilem illam meritoque laudatam vocem edidit: amici! diem perdidi. Sueton.* VIII. ANN.

Perdidimus diem.] Laudat aureum hoc dictum praeter *Tranquillum* cap. VIII. *Ausonius* in Panegyrico. Scitum illud Apellis: *Nullam hodie lineam duxi.* SCHOTTUS. *Erat enim magnificae* Leid. alter.

10 *Amplissimi ordinis duo.*] *Patricii generis*, inquit *Sueton.* IX. Simile factum Nervae tribuit *Xiphilinus* ex *Dione*, in quem Crassus Calpurnius Crassorum nepos conjuraverat: cujus & in Trajano idem meminit. SCHOTT.

Deductos.] *Eductos* Veronensis. illud malo. Mox *secum utrumque assidere* idem conjungit. ceteri vulgo omnes *se utrimque*. Et post paullo *potestatem* Veron. De insidiis Domitiani *Sueton.* IX. & Domit. II. cap. SCHOTT. Vide, quae dicta sunt ad Caesares, ubi de hoc loco latius.

Mirmillonum.] Gladiatorum, quorum alii retiarii, Threces alii, *mirmillones*, sequutores, &c. *Mirmillones*, qui e Gallia venerant, dicebantur. ANNA.

11 *Fratrem.*] Vide *Sueton.* IX. EAD.

12 *Hujus tempore.*] An. U.C. 731. post C.N. 79. *Quaedam sub eo fortuita ac tristia acciderunt. Ut conflagratio Vesuvii, in Campania: & incendium Romae per triduum, totidemque noctes, item pestilentia quanta non temere alias. Sueton.* VIII. EAD.

ardere coepit; incendiumque Romae ſine nocturna requie per triduum fuit. 13 Lues quoque, quanta vix unquam antea, fuit. 14 Quibus tamen malis, nullo vexato, pecunia propria ſubvenit, cunctis remediorum generibus, nunc aegrotantes per ſemetipſum reficiens, 15 nunc conſolans ſuorum mortibus afflictos. Vixit annos quadraginta unum, & in eodem, quo pater, apud Sabinos agro febri interiit. 16 Hujus mors, credi vix poteſt, quantum luctus Urbi provinciisque intulerit, adeo ut eum delicias publicas, ſicut diximus, appellantes quaſi perpetuo cuſtode orbatum terrarum orbem deflerent.

Veſuvius.] Varie appellatur & ſcribitur mons ille *Plinii* avunculi morte & incendio nobilis. *Veſubius* ſcriptum habent codices, quibus uſus ſum, calamo exarati, ex frequenti commutatione *b* & *u*; ut Hiſpanis *vonum* bonum ſapit. Vidi qui *Veſevius* vel *Veſebius* ſcriberent. Eſt apud me vita Plinii majoris *Suetonio* inſcripta MS. ex bibliotheca *Pithoei*, ubi *Veſuium* appellatum video, extrita tertia *u* litera. juxta Neapolim eſt, ad mare vergens. Eleganter incendium hoc deſcripſit *Dio*, qui Βέσβιον appellat, ut *Veſevum Maro.* Vide *Sueton.* VIII. cap. & *Abrahami Ortelii* amiciſſimi civis mei Synonymiam Geographicam, accurate diligenterque concinnatam. SCHOTT. Nota diverſitas ipſorum Veterum in hujus montis appellatione. *Veſubius* Gramm. *Bebius* Lugd. pr. ex quo fieri poteſt *Vevius*, ſeu *Vesvius*, *Besbius* ſeu *Vesbius.* quod tamen poëticum magis eſt, ut & *Veſevus.* Adi *Dausquium* de Orthogr. part. II. p. 329. Comment. ad *Silium* lib. XII. verſ. 152. & Cl. *Dukerum* ad *Florum* lib. I. cap. XVI. §. 5. in MS. *Suetonii* invenio *Bebius* & *Veſebius.*

Ardere coepit.] Vide de Veſuvii montis incendio elegantiſſimam *Plin.* Epiſtolam lib. VI. Ep. XVI. ANNA.

13. *Lues.*] Proprie de peſtilentia. FAD.

14 *Quibus malis nonnullis vexatis.*] Sic quatuor vulgati Gallici & Germanici. Veronenſis & MSS. *Quibus tamen malis nullo vexato.* vere, ad *Suetonii*, unde exſcripta ſunt, ſenſum. Alio reſpexerunt emendatores illi, aut aliud agebant. SCHOTTUS. & GRUT. Verum non ideo recepta lectio temere damnanda. Non ſolum enim eos reſpicit, qui Urbis, ſed etiam reliquos omnes, qui Veſuvii montis incendio læſi ſunt. Neque minus ea ad *Suetonii* mentem facit, qui ibidem: *In his tot adverſis ac talibus, non modo principis ſollicitudinem, ſed & parentis affectum unicum praeſtitit: nunc conſolando quatenus ſuppeteret facultas.* ANN. Interferit *tamen* Guelf. Leid. ſec. & priſcae Editiones. & duo priores ſcripti veriſſimam lectionem confirmant: *nullo vexato*, quod refer ad onus vectigalium, quae a Civitatibus exigeret; huic opponit *propria pecunia ſubvenire. Multa vexatis* corrupte more ſuo Leid. ſec. qui & mox *efficiens.* & inferius *eodem quoque*, *quo.* Leid. pr.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Annos quindecim imperat, Cattos Germanosque vincit, aedificia vel coepta, vel a fundamentis conſtruit, bibliothecas reparat, ſagittarum doctus eſt, libidine & ſaevitia furit, & multis vulneribus confoditur Domitianus.

Domitianus Vespasiani & Domitillae libertae filius, germanus 1
Titi, inperavit annos quindecim. Iste primo clementiam si- 2
mulans, neque adeo iners domi, belloque tolerantior videbatur,
idcircoque Cattos Germanosque devicit. jus aequissime dixit. Ro- 3
mae multa aedificia vel coepta, vel a fundamentis construxit. Bi- 4
bliothecas incendio consumtas petitis undique, praesertim Alexan-
dria, exemplis, reparavit. Sagittarum tam doctus fuit, ut inter 5
patentes

1 *Vespasiani.*] Afuit a vulgatis omnibus Nos e MSS. & Veronensi reposuimus, nisi *etiam* pro *&* legere mavis. Qui & *Domitillae*, ut *Domitianus* per *t* scribunt MSS. & numi qui sunt *Augerii Busbequii* V.C. Editi libri *Domicillae*. Infra illud *vel coepta* requiro in Veronensi libro, & certe abesse potest, ut patet ex *Suetonio* c. v. SCHOTTUS.

Annos quindecim.] Et dies 5. ANNA.

2 *Domi bellique.*] Aliter in Caesaribus: *Neque adeo iners domi, belloque tolerantior.* EAD. Editiones fere distinguunt: *iners, domi bellique.* melius tamen *Aldus: iners domi, bellique.* sed in alterius *Victoris* lectionem conspirant omnes MSS. *belloque* praeferentes, quos sum secutus, certior interim, praeferendam esse aliarum Editionum scripturam, si illa a Codicibus firmaretur. *Eutropius* lib. VIII. cap. v. *Post ingentem igitur gloriam* belli domi*que quaesitam. Dictys Cretensis* lib. I. Belli Troj. cap. v. *Cujus maxime in ea tempestate* domi belli*que consilium valuit. Appulejus* in Florid. p. 344. Praeclare edita *fatigaberis admirando, vel* belli *ausa, vel* domi *provisa. Symmachus* lib. I. Epist. XLIII. *Nemo enim* belli *notus aut* domi *clarus exsortem praemii sensit industriam.* Copiosius hanc formulam vindicavit Nobilissimus *Heinsius* ad *Ovidium* lib. XII. Met. vers. 185. & post Eum Celeb. *Perizonius* ad *Sanctium* lib. IV. cap. IV. nota 128. & Eruditissimus *Cortius* ad *Sallustium* Jug. cap. XLI. §. 7. & LIII. §. 2. ARNTZ.

4 *Incendio consumtas.*] Tralata huc ad verbum ex *Sueton.* cap. XX. nisi quod *absumptas* habet, melius. Atque bello Alexandrino bibliotheca ea conflagrarat: quomodo ergo inde allati libri? Sustineo. SCHOTT. Sed haec Bibliotheca postea instaurata fuit instinctu Cleopatrae, inpetrata ab Antonio Bibliotheca Pergamena, adeo illa alienis & libris & liberis suum auxit inperium. Vide *Lipsium* Synt. de Biblioth. cap. II. & VII. *Falsterum* Quaest. Rom. lib. II. cap. II. & IV. & *Salden.* de Usu Libr. cap. II. lib. I.

5 *Sagittarum.*] Rursus a *Suetonio* est XIX. qui tamen *pueri* habet, non *viri.* Pronomen *ejus* adscripsi ex Veronensi. Idem de saevitia cap. X. & XI. *τὸ caedibus* afuit ab eodem Veronensi. SCHOTTUS. Unius codicis testimonio tantum non tribuo, ut ideo omnium aliorum fidem rejicerem. Neque enim sententia tam absolute requirit, ut novam particulam *ejus* invito Auctori adjiciamus contra MSS. & Editiones, qui etiam mox *caedibus* tuentur. Hoc vero loco *sagittare* Leid. sec. qui error vel natus est ex nota Librariorum, qua in fine vocis facile *um* & *e* confunditur, vel quod existimaret homo bonus, minus recte *doctum* cum gignendi casu jungi, de qua constructione magnus *Bentlejus* ad *Horatium* lib. III. Od. VIII. vers. 5, *Claudianus* in Eutropium lib. II. vers. 381.

patentes digitos extentae manus viri procul positi spicula transvo-
6 larent. Dehinc atrox caedibus, bonorum supplicia agere coepit,
ac more C. Caligulae dominum sese deumque dici coëgit; segnisque
7 ridicule, remotis omnibus, muscarum agmina persequebatur. Fu-
rens libidine, cujus foedum exercitium Graecorum lingua κλινοπάλην
8 vocabat. Hinc percontanti cuidam, quisquamne in palatio esset,
9 responsum: ne musca quidem. His ejus saevitiis, ac maxime injuria
verborum, qua se scortum vocari dolebat, accensus Antonius, cu-
10 rans Germaniam superiorem, inperium corripuit. Quo per Nor-
banum Appium acie strato Domitianus longe tetrior, in omne ho-
minum

- - - *Abundans*
Corporis, exiguusque animi, doctissimus artis
Quondam lanificae.

ARNTZ.

6 *More Caligulae.*] *C.* pronomen addunt MSS. *Eusebius* vero Chronicis Domitianum primum sibi Domini nomen vindicasse ait supra cap. III. SCHOTT. Praenomen addunt & nostri scripti.

Segnisque.] *Pithoei* codex *dignisque*. quod forte non rejiciendum, ut de honoratioribus aulicis accipiamus. *Cujacii* & *P. Danielis signisque*, quomodo & Veronensis. At quare *segnis* qui horas diligenter operi faciundo publicisque negotiis agendis partiebatur? *Laevin. Torrentius* in *Suetonium* de ingenio *stylisque* tentabat: quam lectionem utinam confirmarent libri veteres. Favet satis, unde haec transcripta sunt, *Tranq.* codex. *Muscas*, inquit, *captare ac stylo praeacuto configere*. c. III. SCHOTT. *Signisque* Editiones & Manu exarati Codices.

7 Κλινοπάλην.] Latinis literis MSS. duo *clinopalem*. *Cujacii* κλινπάλην. Veronensis vero καινομὴν; quae vox nescio an alibi exstet, a καίνομαι facta. Mendae occasionem dedit Graecarum literarum capitalium similitudo Α. & Λ. *Martialis* lib. XIIII. Epigrammatum, qui & ipse Domitiani aequalis:

Non amo qui vincit, sed qui succumbere novit:
Et didicit melius τὴν ἀνακλινοπάλην.

SCHOTT.

8 *Responsum.*] A Vibio Crispo, de cujus jocis etiam *Xiphilinus*. Rursum locus hic mutilus est & male consarcinatus; addendum enim erat, *ne musca quidem nisi apud palaestram*, Quod si non impetro; transposita quaedam esse nemo non videt: quid enim iis quae de libidine interjecta sunt, respondet? IDEM. Post *responsum* voluntate Codicum verbum substantivum *est* abjecimus.

Ne musca quidem.] Sic *Suetonius*. Sed plenius in Caesaribus. Locum adi. ANNA.

9 *Scortum.*] Pro puero meritorio. Utitur *Suetonius* quoque Vitellio cap. III. & *Victor* noster de Viris Illustr. Catone. SCHOTT. Sic est, non unus Principum periit ob verborum licentiam effrenem. Sunt enim multi in aula, qui perferant omnia fanda ac nefanda, sed ea tamen deinde etiam nolunt exprobrari, aut objici. exemplum exstat luculentum apud *Aristotelem* lib. V. Politicorum cap. X. ubi Ambraciae tyranno insidiae sunt, διὰ τὸ συμπίνοντα μετὰ τῶν παιδικῶν, ἐρωτῆσαι αὐτὸν, εἰ ἤδη ἐξ αὐτοῦ κύει. GRUT. Illud *se* uncis incluserat *Schottus*, & abest a Guelf. & Leid. pr. recte, puto.

Antonius.] L. Antonius Superioris Germaniae Praeses. Vide *Sueton.* VI. hoc factum est decimo sexto Domitiani Consulatu. An. U. 844. post C. N. XCII. ANNA.

10 *Norbanum Appium.*] *Lapium Norbanum* scribit vetus codex. *Dio Lucium Maximum* vocat, qui Lucium Antonium Germaniae Praesidem interfecit, qui bellum civile moverat. VINET. Postulat susceptum negotium, ut quae in veteribus exemplaribus reperi, bona fide repraesentem, etiam quae damnem, ut aliis etiam ansa detur verum exsculpendi. Floriacensis *Narbonum Lappium* vocat. Veronensis *Norbasum Lappium: Normanium Appium* Germanicae & Gallicanae editiones. Hujus nomen in *Suetonio* non exstat, nisi quod cujusdam *Norbani* consulatus meminit Vitellio cap. III. Ille vero L. Antonius Saturninus dictus, in quem lepide lusit *Martialis* lib. IV. epigram. XI. SCHOTT. Crediderim vitio librariorum in nota *Schotti* legi *Antoninus*, cum *Antonius* esse debeat, ut vel ex ipso *Martialis* loco patet. Porro *Narbonum Lappium* Guelf. *Norbonum Lappium* Leid. pr. *Lapium Norbanum* Leid. sec. Unde scribendum conjiceres *L. Appium Norbanum* vel *Norbanum & L. Appium*: certe *Lappius* quid sit non video.

minum genus, etiam in suos, ferarum more grassabatur. Igitur 11 metu crudelitatis & conscientiae suae conjuravere plerique, inpulsoribus Parthenio procurante cubiculum, & Stephano, & tum ob fraudem interceptae pecuniae supplicium suspectante, Clodiano, adscita etiam in consilium tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis histrionis a principe cruciatus formidante. Domitianum multis 12 vulneribus confodiunt, post annum quintum & quadragesimum vitae. At Senatus gladiatoris more funus efferri, radendumque no- 13 men decrevit. Hujus tempore seculares ludi celebrati sunt. 14

Hactenus Romae, seu per Italiam orti inperium rexere, hinc ad- 15 venae. Unde compertum est, urbem Romam externorum virtute crevisse. Quid enim Nerva prudentius aut moderatius? quid Trajano divinius? quid praestantius Hadriano?

video. *Norbanum* verum esse hujus Ducis nomen docet *Martialis* lib. IX. Epigr. LXXXIV. qui de hoc bello:

Cum tua sacrilegos contra, Norbane, furores,
Staret pro domino Caesare sancta fides.

Mox *deterior* pro *tetrior* habent omnes Editiones. ARNTZ.

11 *Stephano.*] Procuratore Domitillae. *Sueton.* XVII. *Zonaras* interfectum ait, patrata caede Tyranni, ab iis qui conjurationis conscii non erant. de hoc inf. cap. XII. *Clodianus* vero Cornicularius fuit; de quo officio militari dicere memini ad Viros illustres in Aemilio Scauro. De Domitio & Paride histrione ejusque discipulo *Suetonius* c. III. & X. SCHOTT. *Clodianum* interceptae pecuniae reum dicit; *Suetonius* vero Stephanum. *Stephanus*, inquit, cap. XVII. *Domitillae procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, consilium operamque obtulit.* Rescribendum puto: *Parthenio procurante cubiculum, & Stephano tum ob fraudem interceptae pecuniae supplicium suspectante, & Clodiano, adscita etiam*, &c. ANNA.

13 *Efferri.*] *Per vespillones populari sandapila: & senatus eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decrevit. Sueton.* XVII. & XXIII. SCHOTT. Et *Lipsius* de Amphitheatro c. XXI.

14 *Seculares ludi.*] Computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, sed quo Augustus olim ediderat. *Sueton.* IV. cap. *Tacitus* XI. Annali, se iis intentius adfuisse scribit sacerdotio XV. Virali praeditum, post Praetorem. Dolendum vero libros, quibus res Imperatoris Domitiani composuit, intercidisse. Annus hic, opinor, fuit U. C. IↃCCCXLI. SCHOTT. Quamquam nec plane eam rationem servaverit. Augustus enim quintos ludos saeculares fecit an. ante C. N. 15. hos vero Domitianus an. post C. N. 88. desunt igitur anni septem ut justus annorum qui ludos saeculares intercurrebant, numerus impleatur. ANNA. Cl. *Graevius* ad *Suetonii* Domitianum cap. IV.

15 *Moderatius.*] *Laetior Reipublicae status evenit abstinentia & moderatione insequentium Principum. Sueton.* Domit. extr. SCHOTT.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Menses tredecim, dies decem inperat, rumore orto vivere & adfore Domitianum trepidat, sed confirmatur, a senatu gratanter excipitur, Junii Maurici dicto admonetur, interfectoribus Domitiani ad exitium postulatis consternatur, Trajanum adoptat, & vitam finit Coccejus Nerva.

Coccejus

1 Coccejus Nerva oppido Narnienſi genitus, inperavit menſes ſe-
2 decim, dies decem. Iſte cum inperium ſuſcepiſſet, mox rumore orto, vivere atque adfore Domitianum, perinde trepidavit, ut colore mutato, verbis amiſſis, vix conſiſteret. Sed a Parthenio confirmatus, recepta fiducia, ad ſolenne delenimentun converſus
3 eſt. Qui cum in curiam a Senatu gratanter exceptus eſſet, ſolus ex omnibus Arrius Antoninus vir acer eique amiciſſimus conditionem inperantium prudenter exprimens, amplexus eum, gratulari ſe ait Senatui & populo provinciiſque, ipſi autem nequaquam, cui ſatius fuerat malos ſemper principes eludere, quam tanti oneris vim ſuſtinentem, haud moleſtiis modo & periculis ſubjici, ſed famae etiam inimicorum pariter & amicorum; qui cum ſe mereri omnia praeſumunt, ſi quidquam non extorſerint, atrociores ſunt ipſis quoque hoſti-

1 *Menſes tredecim.*] *Menſes* XVI. *& dies* X. ſic MSS. omnes rectius: tot enim numerant *Xiphilinus* & *Eutropius*: qui tamen in aetate diſcrepant. Hic ſeptuageſimo, & altero anno mortuum ſcribit; ille quincto & ſexageſimo additis menſibus & diebus decem. SCHOTT. & GRUTER. Supra in Caeſaribus *Victor. Menſe ſexto ac decimo ſemet eo abdicavit.* Idem *Eutropius*, niſi quod addit dies octo. ANNA. Guelf. & Leid. 1. recte XVI. Nimium largitur Leid. alter XVII. numerans. Error facillimus cum ex V. Librarii duas rectas fecerint lineolas II.

2 *Verbis amiſſis.*] Ita repoſui ex MSS. *amicis*, quod eſt in *Vincti* editione, vereor ne operarum ſomnium ſit. Adjuvat & Veronenſis, qui etiam ſupra *trepidavit mente* addit. SCHOTT.

Parthenio.] Domitiani cubiculum procurante, capite ſuperiori. ANNA. Mox *in curia* Guelf. *Aldus* & *Gryphius*.

3 *Arrius Antoninus.*] In vulgatis quibusdam *Arius Antonius* appellatur. Infra *non moleſtiis* MSS. & Veronenſis *haud moleſtiis*, unde Codices quidam *aut* male impreſſerant. Inſignis hic locus communis neſcio unde exſcriptus. SCHOTTUS. *Arrius Antoninus* avus maternus Antonini Pii. Hoc tangit *Capitolinus. Avus maternus Arrius Antoninus, bis Conſul, homo ſanctus & qui Nervam miſeratus eſſet quod imperare coepiſſet.* Utinam vero Nervae & Trajani vitae, vel a *Capitolino*, vel a *Spartiano* ſcriptae ſupereſſent, ſine dubio, quod optime monuit apud *Capitolinum Caſaubonus*, quae de Arrio in hac Epitome narrantur, ea ex amiſſis vitis unius horum ſcriptorum ad verbum tranſcripta reperiremus. ANNA. *Caſaub.* ad *Capit.* Anton. Pio cap. III. & *Reineſius* Var. Lect. lib. II. cap. VII. Male Leid. alter *Arcius.* Paullo poſt idem Codex: *gratulari ſe ait ſenatu* ex conſuetudine veterum, de qua nonnulla ad Vir. Ill. cap. LXXI. *Servius* ad *Virgilium* Ecl. V. verſ. 29. lib. III. Aen. verſ. 541. *Philarg.* ad lib IV. Georg. verſ. 158. *Ryckius* ad *Tacitum* lib. XII. cap. LXII. Deinde *haud moleſtiis* in-

impreſſi

hostibus. Iste quidquid antea poenae nomine tributis accesserat, 4 indulsit; adflictas civitates relevavit; puellas, puerosque natos parentibus egestosis sumtu publico per Italiae oppida ali jussit. Hic 5 ne accessu malevolorum terreretur, Junii Maurici constantis viri dicto ita admonetur. Qui convivio familiari adhibitus, cum Vejentonem consulari honore functum quidem apud Domitianum, tamen multos occultis criminationibus persequutum, adesse vidisset; inter colloquia mentione Catulli facta calumniatoris praecipui, dicente

pressi cum MSS. quoque nostris. Et paullo post etiam *subici*, uterque Leid. de qua scriptura vide ad Vir. Ill. cap. XXXV. ARNTZ.

Atrociores sunt ipsis quoque hostibus.] Id innumeri experti sunt, tuque etiam, Cai Juli Caesar. ita enim de te *Vellejus* lib. II. cap. LVI. *Neque illi tanto viro & tam clementer omnibus victoriis suis uso, plus quinque mensium principalis quies contigit. quippe cum mense Octobri in Urbem revertisset, Idibus Martiis, conjurationis auctoribus Bruto & Cassio, quorum alterum, promittendo Consulatum, non obligaverat; contra differendo Cassium offenderat*, &c. GRUT. In eandem sententiam alia collegit *Brantius* in notis Politicis ad *Caesarem* lib. I. Bell. Civ. cap. XXXIV.

4 *Indulsit.*] Haec omnia de Hadriano *Spartianus*. ANNA.

Parentibus egestosis.] Antiquus liber habet *egestuosis*. Insolens utrumque satis. VINET. *Egestuosus* etiam Leid. sec. quam scripturam secuta est bellissima *Anna*, non invito *Adamo* ad *Salvianum* lib. II. de Gubern. Dei p. 33.

5 *Hic ne accessum malignorum terreret.*] Ita *Vinetus* edendum curavit, nescio quos libros sequutus. MSS. nostri & vulgati, quotquot vidi, omnes sine ulla varietate, *Hic ne accessu malivolorum terreretur*, non improbo. exstat historia apud *Plinium* Caecil. lib. IV. epistola XXII. quem locum felici interpunctione idem Vinetus emendat. SCHOTT. Sic quidem *Vineti* editio, sed nolentibus MSS. & vetustius cusis, in quibus concorditer, *Hic ne accessu malignorum terreretur*; quod revocandum. sed errat noster auctor, si ea de caussa id putat pronuntiatum a Maurico. cum enim idem apophthegma retulerit *Plinius* lib. IV. Epistola XXII. apparet dictum esse a viro gravissimo, ut ostenderet, etiam sub optimis Imperatoribus foveri malos. & ita sane est; qui omnem aversatur malitiam, non ea tamen se expedit Princeps; adeo aulicae potentiae elementis immixta est: quemadmodum nimis prolixe forsan, sed tamen nonnullo tyronum bono ostendimus, ad illud *Taciti* lib. IV. Historiarum cap. XLII. f. *Optimus est post malum Principem dies primus.* GRUT. Vel legendum, *ne accessum malignorum timeret*. Tamen & altera lectio retineri potest, *ne terreret accessum malignorum*, hoc est, ne malignos se accedere prohiberet. Imo & haec magis ad mentem *Plinii* videtur facere. Vide infra. Per *malignos*, calumniatores intellige. ANNA. Reduxi injuria expulsam lectionem, quam tuentur etiam nostri Codices.

Junii Maurici.] Trisyllabus hic *Mauricus*, tetrasyllabus est *Mauritius* in vetusto codice: *sed Mauricum* etiam appellant epistolae *Plinii*, tribus tantum syllabis. Est autem fortasse *Mauricus*, unde isti *Mauritii* dicti sint, ut imperator *Mauricius*, qui a suis militibus interfectus traditur anno Christi sexcentesimo tertio: quare non *Mauritii* per *t*, ut in vetere libro, caeterum per *c Mauricii*, dicendi videantur: quomodo illos Graeci per *κ* Μαυρίκιος scribunt, & vetusta marmora *Mauricios*. De Casperio autem lege *Dionem*. VINET.

Constantis viri.] Junii Maurici, quo viro nihil firmius, nihil verius. *Plin.* Epist. XXII. lib. IV. ANNA.

Qui convivio.] Hanc historiam sic *Plinius* loco supra laudato. *Idem* (Mauricius) *apud Nervam Imperatorem, non minus fortiter. Coenabat Nerva cum paucis. Vejento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, quum hominem nominavi. Incidit sermo de Catullo Messallino, qui luminibus orbatus ingenio saevo mala caecitatis addiderat, non verebatur, non erubescebat, non miserebatur. Saepius a Domitiano non secus ac tela, quae & ipsa caeca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. De ejus nequitia sanguinariisque sententiis in commune omnes super coenam loquebantur, tum ipse Imperator: quid putamus passurum fuisse, si viveret, & Mauricus, nobiscum coenaret?* EAD.

Mentione Catuli.] Geminari debere liquidam in hoc nomine, monuimus in commentario *Eutropii*. *Juvenalis* satyra quarta;

cente Nerva, quid nunc faceret, si Domitiano supervixisset? Nobiscum, inquit Mauricus, coenaret. Hic jurgiorum disceptator & 6 scientissimus & frequens fuit. Calpurnium Crassum, promissis ingentibus animos militum pertentantem, detectum, confessumque Tarentum cum uxore removit, Patribus lenitatem ejus increpantibus. Cumque interfectores Domitiani ad exitium poscerentur, tantum est consternatus, ut neque vomitum, neque inpetum ventris 7 valuerit differre. & tamen vehementer obstitit, dictitans aequius esse mori, quam auctoritatem inperii foedare, proditis potentiae su-8 mendae auctoribus. Sed milites neglecto principe, requisitos, Petronium uno ictu, Parthenium vero demtis prius genitalibus, & in os conjectis, jugulavere, redemto magnis sumtibus Casperio; qui scelere

Et cum mortifero prudens Vejento Catullo. VINET. *Catuli* Editiones, sed melius scripti. Mox *dicenti* Leid. pr. unde scribi posset *dicenti Nervae*, sed sine necessitate, uti jam monuimus ad Vir. Ill. cap. LXIV. §. 3. & *Schottus* ad cap. LXVI. §. 2. *Vellejus Paterculus* lib. II. cap. IV. §. 4. *Interrogante Tribuno Carbone, quid de Tib. Gracchi caede sentiret, respondit.*

Nobiscum, inquit Mauricus, coenaret.] Respondit Mauricus Nervae, Coenaret hic nobiscum Catullus Messallinus, si nunc viveret. Sic ergo distingue apud *Plinium* in epistola vicesima secunda libri quarti: *quid putas passurum fuisse, si viveret? & Mauricus: Nobiscum coenaret.* VINET.

Jurgiorum.] Sic supra in Vespasiano, *Jurgia*, id est, *jura.* ANNA.

6 *Tarentum.*] In Salentinis ad littus maris. EADEM.

7 *Proditis potentiae sumendae auctoribus.*] Nam Domitiani interfectoribus adjuvantibus Nerva imperium invasit. EAD. Superius *valuerit* Guelf. Leid. optimus & priscae Editiones, pro quo *Schottus valeret*, qui etiam expresserat *aequius esse mortem subire*, pro quo omnes alii, si a Leid. sec. discesseris, *mori.* Quamvis haec posterior vox facilius a glossa oriri potuerit, tamen consensui omnium non repugno.

8 *Sed milites neglecto Principe.*] Fit saepe, & eo alludit illud *Senecae* lib. I. de Clementia cap. X. *Hoc est ignoscere, cum scias multos futuros qui pro te irascantur, & tibi alieno sanguine gratificentur; non dare tantum salutem, sed praestare.* De Augusto *Suetonius*: *Laudavit quidem pietatem tantopere pro se indignantium: caeterum & illacrimavit, & vicem suam conquestus est, quod sibi soli non liceret amicis quatenus vellet irasci,* &c. de qua mansuetudine, nos non inepta ad illa Capitonis apud *Tacitum* libro III. Annal. cap. LXX. *Sane lentus in suo dolore esset Caesar; Reipublicae injurias ne largiretur.* GRUT.

Petronium, Stephanum.] Tò *Stephanum* in nullo MSS. comparet nec in Veronensi, Augustano & *Gryphii*, & recte. quis enim duos uno ictu interemptos credat? Suspicor supra adscriptum *Secundum*: indeque factum ab aliquo ludimagistro *Stephanum*, quod eum supra inter percussores Domitiani nominatum recordaretur. Atqui *Zonaras* non malus auctor, in caede ipsa Imperatoris *Stephanum* quoque interfectum refert ab ignaris conjurationis. Non igitur a Neronis militibus. *Eutropius* sane *Petronium Secundum* Praefectum praetorio nominat, cum de Nervae auxiliatoribus ad regnum adipiscendum loquitur sub initium lib. VIII. & Parthenium interfectorem Domitiani: quem *Orosius* spadonem facit lib. VII. cap. II. *Tranquillus* vero *Maximum* duntaxat libertum inter ejus percussores numerat, in Domitiano cap. XVII. SCHOTT. & GRUT. Unde in posterioribus quidem Editionibus illa lectio *Petronium Stephanum uno ictu* profecta sit, me fugit, certe in antiquis quas inspexi, secunda vox aberat, quod & ab optimis scriptis confirmatur, & a rei veritate, cum vel illa ipsa scriptura repugnet sensui communi, nisi intelligas, id voluisse auctorem, successive quidem periisse, sed tamen uno tantum vulnere accepto, ut opponantur iis, qui per partes lacerarentur, quod evenit Parthenio, qui demtis prius testiculis periit. Verum ceteri quoque historici duos solummodo memorant. Statim pro *genitalibus* Leid. sec. *testiculis*, quomodo etiam in margine sui libri *Gruterus*. ARNTZ.

Casperio.] Sic vulgati. *Casperi* MSS. duo inflectunt.

ſcelere tam truci inſolentior, Nervam compulit referre apud populum gratias militibus, quia nefandos peſſimosque omnium mortalium peremiſſent. Hic Trajanum in liberi locum, inque partem im- 9 perii cooptavit, cum quo tribus vixit menſibus. Qui dum ſugge- 10 rente ira, voce quam maxima, contra quendam Regulum nomine inclamaret, ſudore correptus eſt. Quo refrigeſcente, horror cor- 11 poris nimius initia febri praebuit, nec multo poſt, vitam finivit, anno aetatis ſexageſimo tertio. Cujus corpus a Senatu ut quondam 12 Auguſti

flectunt. *Caſpari* Veronenſis, a quo forte Chriſtianum nomen ortum. *Emperio* Auguſtana editio habet. *Aelianum Caſperium Dio* vocat, Praefectum praetorio, quam etiam dignitatem ſub Domitiano geſſerit. SCHOTT. Corruptum lege *Segerio*. *Xiphilinus* Domitiano: Ἐπέθεντο δ' αὐτῷ καὶ συνεσκευάσαντο τὴν πρᾶξιν Παρθένιος ὁ πρόκοιτος αὐτοῦ καὶ Συγήριος (male Σύγηρος) ἐν τῇ προκοιτίᾳ καὶ αὐτὸς ὤν. *Martialis* lib. IV.

Sigeriosque meros, Partheniosque ſonas.

GROTIUS. Doctiſſimus *Grotius* legebat *Sigerio*, quem *Xiphilinus* Domitiani cubicularium fuiſſe dicit; meminit *Martial.* lib. IV. Ep. LXXIX.

Sigeriosque meros Partheniosque ſonas.

ANNA. Solus Guelf. *Casperi.*

Apud populum.] Veronenſis *ad populum.* & mox *quod peſſimos nefandosque omnium*, quomodo & MSS. Iidem *cooptavit* pro *adoptavit.* Obſerva vero *Liberi* ſingulari numero dici, ut & in *Victoris* Gordiano. vide Notas. Unam filiam *liberos* vocat contra *Terentius* numero multitudinis, Hecyra, & *Cicero* de Aruſpicum Reſponſis. SCHOTT. Quod in ſuis eſſe *cooptavit* monet, non *adoptavit*, idem ex noſtris recepimus, niſi quod Leid. ſec. *coadoptavit*, ſine dubio, ut varietatem lectionis notaret, de quo more diximus ad Vir. Ill. cap. VIII. Licet autem vox *cooptare* proprie ſpectet ad collegia ſacerdotum, quo ſenſu apud *Ciceronem*, *Livium*, *Suetonium* frequens eſt, tamen pro adoptare etiam dixit *Appulejus* lib. IV. Met. p. 154. *Quem filium publicum omnis ſibi civitas cooptavit.* & de adminiſtratione Reip uſurpavit *Suetonius* in Aug. cap. XXVII. ARNTZ.

Nefandos.] Petronium ſcilicet & Parthenium. ANNA.

9 *Tribus vixit menſibus.*] *Annis* MSS. Veronenſis & Auguſtanus codex. Mox Baſilienſis *Cratandri: ſuggerente ira, nocte voce quam maxima.* SCHOTT. Contra fidem hiſtoriae *annis* tres ſcripti, ſed veram lectionem retinent Editi, qui etiam mox *nocte* interponunt.

11 *Quo refrigeſcente.*] Haec abſunt usque ad *eo die* in utraque Baſilienſi, Auguſtana, & Lugdunenſi editionibus. MSS. vero. *Horror corporis nimium initia febri praebuit.* Veronenſis a *Vineto* nihil variat, niſi quod *praebuit* legit. *Pithoei* MSS. *refrigerante* praefert. SCHOTT. Solus Guelf. *nimium*, qui tamen cum Leid. ſec. *initia febri praebuit.*

Horror.] Eleganter, pro *tremor*: ſic *horror ſoli. Florus: Nec illum horrorem ſoli*, &c. ANNA. Longe melius vocis ſignificatio haec illuſtratur a *Scribonio Largo* comp. XCV. *Tollit praeterea horrores febrem praecedentes*, & Illuſtriſſimo *Cupero* lib. II. Obſerv. cap. XV.

Anno aetatis ſexageſimo tertio.] *Eutropius. Aetatis* LXX. *& altero anno.* Sed ambo falſi ſunt. Nam natus erat an. LXVI. ANNA.

12 *A Senatu quondam.*] Aliter libri ſcripti & Veronenſis *ut quondam Auguſti honore delato in ſepulcro Auguſto.* Floriacenſis tamen *relato*, *Cujacii relicto.* SCHOTT. *Honore relato*, amplector; ut velit ab Auguſto hunc alterum eſſe cui honor is obtigerit, ut humeris Senatorum deferretur ad ſepulcrum. *relatum*, eſt rurſum latum, ac repetitum. alluſit forte ad ea, quae habemus in *Victoris* Caeſaribus fine capitis XXXV. GRUT. Puto leviſſima immutatione: *Cujus corpus a ſenatu quondam Auguſto honore delato, in ſepulcro Auguſti ſepultum eſt.* τὸ *ut* quod apparet in MSS. a poſtrema ſyllaba vocis *ſenatu* inverſa natum. Ordo hic eſt. *Cujus corpus in ſepulcro Auguſti ſepultum eſt honore quondam a ſenatu Auguſto delato.* De Auguſto qui Senatorum humeris in campum delatus *Sueton.* cap. C. ANN. Particulam *ut* non eſſe hoc loco exturbandam vel addita vox *quondam* oſtendit, ut appareat oppoſitionem eſſe factam inter ſepulturam Auguſti & Nervae. Praeterea Guelf. & Leid. pr. pro ea pugnant. Illi ipſi ſcribunt *Auguſti honore*, & recte, niſi ſi conjiciamus etiam praecedentem litteram *m* abſorbuiſſe praepoſitionem *in*, quamvis illa non neceſſario requiratur. Itaque poſita diſtinctione poſt *delatum* (pro qua tamen voce *delato* Guelf. *relicto* Leid. pr.) ſen-

13 Augusti honore delatum, in sepulcro Augusti sepultum est. Eoque die, quo interiit, Solis defectio facta est.

tentia haec erit, cadaver humeris senatorum latum in Mausoléo fuisse sepultum. *Delatum* erit compositum pro simplici, vel, quomodo mallem reponere, *elatum*. ARNTZ.

13 *Solis defectio.*] Hanc Eclipsin Solis post obitum Nervae diebus quinquaginta tribus factam ex tabulis patet. Nam obiit Nerva die 27 Januarii, accidit Eclipsis die Martii 21. ANNA.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Annis viginti imperat, virtutes quasi temperamento miscet, lavacra condit, in malorum remedium divinitus datus creditur, exuritur, humatur & pater patriae dicitur Ulpius Trajanus.

1 Ulpius Trajanus ex urbe Tudertina, Ulpius ab avo dictus, Trajanus a Trajo paterni generis auctore, vel de nomine Trajani patris

1 *Ex urbe Tudertina.*] Mihi ignota est *Tudertina urbs*. Etsi nota esset, non ideo Epitomistae crederem. Trajanus enim ex Italica Hispaniae urbe, non ex *Tudertina*. Vide in Caesaribus. ANNA. *Tuder* non ignota urbs est Umbriae, cujus incolae *Tudertes* & *Tudertini*, & hinc dici potest *urbs Tudertina*, ut urbs Romana & similia passim. Quid si origine Hispanus, nativitate vero Tudertinus fuerit Optimus Principum. Neque hoc videtur displicere magno *Lipsio* ad *Plinii* Paneg. cap. XIII. §. 5. qui & ibi *in urbe Turdetana* conjiciebat. Sed in eo fine dubio fallus est. Confer *Dodwellum* Prael. Camd. IV. ad *Spartiani* Hadrian. §. 6. Nec crediderim huic rei illustrandae multum facere verba *Plinii* Paneg. l. l. qui memorat Trajani *patrium morem*, *patriam virtutem*, quasi ibi necessario Italica seu Romana intelligenda esset. Cum utique constet, Italicae incolas fuisse Romanos, Scipio enim ibi milites vulneribus defessos reliquit, inde municipium fuit, & postea Colonia. Captat potius benevolentiam Principis orator, qui mallet Romanae quam externae Civitati adscribi. Confer *Casaubonum* ad *Spartiani* Hadr. cap. 1. & *Cellarium* Geogr. lib. II. cap. I. p. 53. Et tamen hoc argumentum primum movit *Lipsium*, & ulterius ursit *Dodwellus*. Ego fidem Auctoris nostri damnare non audeo, potius suspendo judicium, cum veritatem pro certo adfirmare prohibuerit iniquitas temporum. *Romae* eum vindicat *Benevenutus de Rambaldis* Libro August. in Ejus vita. *Trajanus ortus Romae, cujus antiqui fuerunt Hispani*. Leid. sec. habet *Tudesti-*

patris fic appellatus, inperavit annis viginti. Iste talem se Reipublicae praebuit, qualem vix aegreque exprimere valuerunt summorum scriptorum miranda ingenia. [2] Hic inperium apud Agrippinam nobilem Galliae coloniam suscepit, habens diligentiam in re militari, in civilibus lenitatem, in sublevandis civitatibus largitionem. [3] Cumque duo sint, quae ab egregiis principibus exspectentur, sanctitas domi, in armis fortitudo, utrobique prudentia, tantus erat in eo maximarum rerum modus, ut quasi temperamento quodam virtutes miscuisse videretur; nisi quod cibo vinoque paullulum deditus erat. [4] Liberalis in amicos, & tamquam vitae conditione par, societatibus perfrui. [5] Hic ob honorem Surae, cujus studio inperium arripuerat, lavacra condidit. [6] De quo supervacaneum videtur cuncta velle nominatim prodere, cum satis sit excultum atque emendatum [7]

tum

destina. ARNTZ.

Annis viginti.] Imo annos XIX. menses sex, dies XV. ANNA. *Annos* Leid. alter. qui mox cum Leid. priori *valuerint*.

2 *Summorum scriptorum.*] Explebit lectorem vel unus *Plinii* Panegyricus. Dolendum eos intercidisse qui Trajani vitam copiose in literas miserunt, *Marium Maximum*, *Fabium Marcellinum*, *Aurelium Verum*, *Statium Valentem:* quos laudat *Lampridius* in Alexandro Severo. Ceterum postea in Senatu Principibus felicis omnis & augurii caussa acclamabatur: *Esto felicior Augusto, melior Trajano.* S. C. quoque factum est, ut *Optimus* appellaretur. *Dio*, *Eutropius*. SCHOTT. Scripsit & ejus vitam *Aelius Spartianus*, sed quae temporis injuria periit. Et hanc maxime ab Epitomista respici verisimile est, cum ab ejusdem vitis, quae supersunt, multa ab eo videamus esse transcripta. ANNA.

3 *Apud Agrippinam.*] *Eutropius. Imperator autem apud Agrippinam civitatem in Galliis factus est. Agrippina Colonia*, hodie *Cologne*. EAD. Sed utrumque errare vidit *Dodwellus* Camden. Prael. VI. ad *Spartianum*.

4 *Cibo vinoque.*] De vinolentia infra quoque in Theodosio cap. XLIX. Scitum illud Catonis, *Unum Caesarem sobrium ad Rempublicam accessisse. Sueton.* Caesare LIII. Herba parietina dictus infra cap. XLIII. De Pompeja Plotina cap. XLIV. & in Theodosio plura. SCHOTT. Scripsimus *nisi quod cibo* cum omnibus MSS. pro quo ceterae Editiones *quia*.

5 *Liberalis.*] Quemadmodum in amicos comis esset rationem ipse reddit apud *Eutropium: Liberalis in cunctos: publice privatimque ditans omnes, & honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognovisset.* SCHOTT. & ANNA.

Societatibus perfrui.] Id est, *perfruebatur*. Sic non semel indefinitos pro imperfectis reperias. De hac Trajani civilitate *Eutropius. Romae, & per provincias aequalem se omnibus exhibens; amicos salutandi caussa frequentans, vel aegrotantes, vel cum festos, dies habuissent; convivia cum iisdem indiscreta vicissim habens. Saepe in vehiculis eorum sedens.* ANNA.

6 *Lavacra.*] In Caesaribus. EAD. Et *Bellorius* in Fragmentis vestigii veteris Romae ad tab. IV. tom. IV. Thes. Rom.

7 *Prodere.*] *Promere* scriptum habeo: vulgo *prodere*. SCHOTT. Posset defendi utrumque. *Promere caussam* dixit *Rutilius* Itin. lib. I. vers. 287. pro quo *prodere caussam* apud *Ovidium* lib. V. Fast. vers. 698. Censeo tamen *prodere* praeferendum, cui multum favet additum adverbium *nominatim*. & agnoscit Leid. sec. *Claudianus* lib. I. in Rufin. vers. 251.

- - - *Quis prodere tanta relatu*
Funera, quis caedes posset deflere nefandos.

Lucanus lib. V. vers. 176.

- - - *Nec tantum prodere Vati,*
Quantum scire licet.

Justinus lib. XII. cap. VI. §. 17. *Ab ipso rege ad prodenda memoriae acta ejus accitus.* Si quis tamen alteram scripturam malit amplecti, non vehementer pugnabo, cum & proba sit & fortassis facilius corruptioni obnoxia ob rariorem usum, unde etiam expositio erit librarii in Leid. pr. ubi *scribere* Lectori obtrudebatur. Nec infrequens est inter *prodere* & *promere* mutatio. Cl. *Burmannus* ad *Valerium Flaccum* lib. VII. vers. 357. ad *Ovi-*

dium

8 tum dixiſſe. Fuit enim patiens laboris, ſtudioſus optimi cujusque ac bellicoſi, magis ſimpliciora ingenia aut eruditiſſimos, quamvis 9 ipſe parcae eſſet ſcientiae moderateque eloquens, diligebat. Juſtitiae vero ac juris humani divinique tam repertor novi, quam inve- 10 terati cuſtos. Quae omnia eo majora viſebantur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perdito atque proſtrato ſtatu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportune datus; usque eo, ut adveniens inperium ejus pleraque mirifica denunciaverint. In quîs praecipuum, cornicem e faſtigio Capitolii Atti- 11 cis ſermonibus effatam eſſe, καλῶς ἔςαι. Hujus exuſti corporis cineres relati Romam, humatique Trajani foro ſub ejus columna, & imago ſuperpoſita, ſicuti triumphantes ſolent, in Urbem invecta, 12 Senatu praeeunte & exercitu. Eo tempore multo perniciofius, quam ſub Nerva, Tiberis inundavit, magna clade aedium proximarum;

dium lib. v. Faſt. verſ. 508. cum variantibus lectionibus *Cortii* ad *Lucanum* lib. I. verſ. 625. *Claudianus* lib. I. de Rapt. Proſ. verſ. 3.

Junonis thalamos audaci prodere cantu.

Ubi omnino conferendus eſt *Nicolaus Heinſius.* ARNTZ.

8 *Eruditiſſimos*, &c. *diligebat.*] Callide. quamvis enim eruditiſſimus ipſe non erat, habebatur tamen. neque enim videtur amare poſſe & colere doctos indoctus. quippe juxta Catilinam *Salluſtii: Idem velle, idem nolle, ea demum firma eſt amicitia.* GRUT. Editiones *magisque ſimpliciora* habebant, ſed particulam adjectam uncis incluſerat Erud. *Schottus*, & nos ex omibus MSS. delevimus.

9 *Juris humani.*] Teſtis liber x. epiſt. *Plinii*, ſi illius eſt; qui ad illum omnia retulit. SCHOTTUS. Mox *quo per multos* Leid. uterque.

10 *In remedium.*] Moviſſe lacertos Remp. ſub Trajano inquit *L. Annaeus Florus* & *Sex. Rufus* in Breviario. *Electus* pro *datus* eſt in Auguſtano Codice. SCHOTT.

In quibus.] Aliter hic locus in MSS. Veronenſi & Baſilienſi utroque legitur, *in queis praecipuum cornicem e faſtigio Capitolii Atticis ſermonibus effatam eſſe καλὸς hujus.* Auguſtanus codex *affata καλὸς. Cujus. Sueton.* vero extremo lib. XII. Domitiani temporibus accidiſſe ait. infra *invehi* Veronenſis & MSS. pro *invecti.* SCHOTT. *Ante paucos*, inquit, *quam occideretur, menſes cornix in Capitolio eloquuta eſt,* ἔςαι πάντα καλῶς. *Nec defuit qui oſtentum ſic interpretaretur.*

Nuper Tarpejo quae ſedit culmine cornix,

Eſt bene, non potuit dicere; dixit, erit.

ANNA. Eſt lectio, quam repraeſentamus Codicum omnium. Lineola, quae litterae *m* indicium eſt, & verbo ſubſtantivo neglectis *Aldus* & *Gryphius* : *In queis pr. cornicem - - - effata.* Editio *Schotti*: *In quibus pr. cornix - - - effata.* Memoratae Editiones Virum optimum in errorem induxerunt, ut primum caſum praeferret, cum alius error multo eſt apertior, neglectum ſcilicet eſſe punctum litterae *a* ſuperinſcriptum. Omnes MSS. καλὸς, ex quibus ſolus Guelf. ἔςαι omittit. Praeterea *e faſtigio* Codices & Editiones, quas vidi, omnes, a quibus receſſit *Pitiſcus*, ubi fortaſſe incuria Librariorum, certe ſine neceſſitate, *a faſtigio* reperitur. *Propertius* lib. III. El. II. verſ. 13.

Cum me Caſtalia ſpeculans ex arbore Phoebus
Sic ait, aurata nixus ad antra lyra.

Lucanus lib. v. verſ. 16.

Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.

Ibi nonnulla Eruditiſſimus *Oudendorpius.* ARNTZEN.

11 *Trajano foro.*] Quod forum Ulpium ſive Trajani ab Ulpio Trajano dictum. *Apollodorus* Architectus fuit. Columna in medio ſita, cujus altitudo hodieque apparet pedum CXXVIII. ANN.

Imago ſuperpoſita.] Hanc Hadrianus invexit. *Spartianus. Quum triumphum ei ſenatus, qui Trajano deditus erat detuliſſet, recuſavit ipſe, atque imaginem Trajani curru triumphali vexit, ut optimus Imperator ne poſt mortem quidem triumphi amitteret dignitatem.* EAD. *Ut triumphantes* Guelf.

12 *Tiberis inundavit.*] Vide *Plinium* lib. III. cap.

marum? & terrae motus gravis per provincias multas, atroxque pestilentia famesque & incendia facta sunt. Quibus omnibus Trajanus per exquisita remedia plurimum opitulatus est, statuens, ne domorum altitudo sexaginta superaret pedes, ob ruinas faciles, & sumtus, siquando talia contingerent, exitiosos. Unde merito Pater Patriae dictus est. Vixit annis sexaginta quatuor. 13 14

cap. v. Nat. Histor. Inundavit & sub Othone, *Sueton.* c. VIII. *Tacitus* I. Hist. Angustae. Mox *aedium proximarum* amplius est in MSS. quibus fere Veronense exemplar consentit. De terrae motu, fame & peste *Dio Cassius*, *Orosius*, alii. SCHOTT. *Proximarum* addunt omnes scripti.

Per provincias multas.] In Graecia, Asia, Galatia, Syria. *Eusebius*, *Dio*. ANNA.

13 *Statuens ne domorum.*] Augustus P. Rutilii Rufi exemplo aedificiis modum imposuit, ne aedes altius LXX. pedes tollere liceret. Trajanus ad LX. revocavit. *Sueton.* Octavio cap. LXXIX. *Strabo* lib. v. Geograph. Exstat Neapoli in marmore lex aedificantium, cujus prima pars truncata est. SCHOTT. Pulcra ad hunc locum petes e *Barnabae Brissonii* libro I. cap. I. Selectarum ex Jure Civili Antiquitatum. GRUT. *Gothofredus* ad l. I. Cod. Just. de Aedif. privatis. & *Lipsius* ad *Tacitum* lib. XV. Ann. cap. XLIII.

Sexaginta superaret pedes.] Notatum numerum hic reperimus, in aliis *sexaginta*, in membraneo codice *quadraginta*. VINET. XL. itidem Leid. sec.

14 *Sexaginta quatuor.*] Variant Historici. Sexagesimo secundo aetatis, ventris profluvio, imperii undevigesimo, additis mensibus & diebus XV. mortuum, auctor est *Dio*, *Eutropius*, & *Orosius*. SCHOTT. *Annis* Leid. pr. cum Editionibus. pro quo *annos* apud *Schottum*. De aetate addendus *Lipsius* ad *Plinium* Paneg. cap. IV. in fine.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Annis viginti duobus imperat, Atheniensium studia & mores haurit, locos • • • • nominibus recenset, inmensi laboris est, ad vitia & virtutes quasi arbiter genitus, simulator est & dissimulator, ad lacessendum & respondendum acer, Sabinam uxorem prope servilibus injuriis & ad mortem voluntariam compellit, & miserabili exitu consumitur Aelius Hadrianus.

Aelius

1 Aelius Hadrianus stirpis Italicae, Aelio Hadriano Trajani principis consobrino Adriae orto genitus, quod oppidum agri Picenii etiam mari Adriatico nomen dedit, inperavit annis viginti duobus. 2 Hic Graecis litteris inpensius eruditus, a plerisque Graeculus appellatus est. Atheniensium studia moresque hausit, potitus non sermone tantum, sed & ceteris disciplinis, canendi, psallendi, medendi-

1 *Stirpis Italicae.*] Legitur in MSS. *Italae*, quod tamen abjudico. *Italica* enim Hispaniae urbs, quae & Trajani patria. An vero & Silii poëtae? ἐπέχω & *amplius* pronuncio. SCHOTT. MSS. *Schotti Italae*, super quo videantur *Casauboni* nostri animadversiones ad *Spartiani* Hadrianum capite primo. GRUT. *Stirpis Italicae* est ex Italica Hispaniae Urbe oriundus. Sed nescio an hoc sensu dici possit *Stirpis Italicae*, imo verum est quod apud *Spartianum* notavit illustrissimus *Casaubonus*, *stirpis Italicae* nil aliud velle quam Ἰταλικȣ̃ γένȣς. Ita ut *Victor* Hadrianum, non *Italica* Hispaniae Urbe oriundum dicat; sed plane e contrario dissimulans originem illius Hispanicam, aut quasi rem notam omnibus praetermittens, Italiae quantum potest, afferat. Quin plerique libri scripti non *Italicae*, sed *Italae* praeferunt eo loci. Et ipse *Victor* se ipsum explicat, dum addit *Aelio Hadriano Adriae orto genitus*. ANNA. Omnes mei Codices & Editi *Italicae*.

Aelio Hadriano Adriae orto genitus.] *Spartianus* primulo initio. *Origo Imperatoris Hadriani vetustior a Picentibus, posterior ab Hispaniensibus manat: siquidem Adria ortos majores suos apud Italicam Scipionum temporibus resedisse, in libris vitae suae Hadrianus ipse commemorat. Hadriano pater Aelius Hadrianus cognomento Afer, fuit consobrinus Trajani Imperatoris*, &c. ANNA.

Trajani principis consobrino.] Aelio Aelii Hadriani Imperatoris avo conjux fuit Ulpia, M. Ulpii Trajani soror, Trajani Augusti amita. Trajanus igitur Imperator & pater Hadriani Caesaris, ut ex fratre & sorore nati amitini, invicem fuerunt. Quos etiam consobrinos nominare solent Latini, ut & Jurisconsultus notat. *Casaubonus* apud *Spartianum*. EAD.

Oppidum agri Piceni.] In inferiori parte juxta Vestinos, ad mare. ANNA. Leid. sec. *mari Adriatici*, sed nihil mutandum ex *Justino* lib. XX. cap. I. §. 9. *Adria quoque Illyrico mari proxima, quae & Adriatico mari nomen dedit.* Dissentit vero Auctor noster ab reliquis scriptoribus, qui Adriatici maris nomen non deducunt ab Adria Piceni, sed ab Adria oppido in Venetis. Vide *Berneccerum* ad *Justinum* laudato loco & *Cellarium* Geogr. lib. II. cap. IX. p. 403. ARNTZ.

Annis XXII.] Vulgati tres XII. duntaxat numerant. SCHOTT. *Duodecim Aldus*, *Gryphius* & alii.

2 *Graeculus appellatus.*] Ex *Spartiano*. *Imbutusque impensius Graecis studiis, ingenio ejus sic ad ea declinante, ut a nonnullis Graeculus diceretur.* ANNA.

Hausit.] *Auxit* editi omnes. *Cujacii* & Veronensis addit *potitus*, *non sermone*. *Frobenianus* vero, *peritus non sermone*. *Cratandri*, *Gryphii* & Augustana editio, *poëtico non sermone tantum*. SCHOTT. *Hausit potitus* Guelf. & Leid. pr. Nescio an alii ita locuti sint, sed in hoc Auctore mihi non displicet, qui non ubique linguae castitatem servat. Et fortassis non minus dura erit sententia *haurire studia sermone & disciplinis*. Si illud displiceat conjeceram scribendum *penitus*. Certe vocem aliquam excidisse constat, quia omnes etiam Editiones lacunam suppleant interponendo vel *poëtico* vel *peritus*. ARNTZ.

Medendique scientia.]. Vereor ne legendum sit *numerandique* ex *Spartiano*, qui & Matheseos peritum facit in Aelio Vero. SCHOTT. Pro *medendi Schottus* mavult *numerandi* ex *Spartiano*. sed non minus verum fortasse *modulandi*. SYLBURG. *Spartianus*. quem fere Epitomista sequitur, *Fuit poëmatum & literarum omnium studiosissimus, Arithmeticae, Geometriae, picturae peritissimus, jam psallendi & cantandi scientiam prae se ferebat.* Ubi nulla mentio *medendi scientiae*. Sed ejus loco Arithmeticam Hadriano tribuit *Spartianus*. Quare non immerito hunc locum Epitomistae suspectum habuere viri doctissimi *Schottus* & *Casaubonus*. Quorum prior legendum putat *numerandique scientia*, vere. Idque ego olim antequam *Schottum* legissem, subodorata fueram *Spartianum* legendo. Priori syllaba *nu* deperdita ex reliquis *merandi* imperiti librarii fecere *medendi*. ANNA. Nulla hic apparet in scriptis diversitas, & cur fieri non posset, ut addat aliquid ex aliis scriptoribus Epitomator, quod a *Spartiano* erat neglectum. Quod si omnia ad mentem *Spartiani* sint refingenda, eodem jure apud illum cap. XIV. possem reponere. *Litterarum omnium studiosissimus, artis medi-*

dendique scientia, musicus, geometra, pictor, fictorque ex aere vel marmore proxime Polycletos & Euphranoras. Proinde omnino ad ista & facetus, ut elegantius unquam raro quidquam humanae res expertae videantur. 3 Memor supra quam cuiquam credibile est, locos, negotia, milites, absentes quoque nominibus recensere. 4 Inmensi laboris, quippe qui provincias omnes passibus circumierit, agmen comitantium praevertens, cum oppida universa restitueret, augeret ordinibus. 5 Namque ad specimen legionum militarium, fabros,

medicae, *Geometriae*, *picturae peritissimus.* Pari enim ratione corrumpi potuit *Spartianus*, qua Noster. Durius praeterea loquendi genus *numerandi peritus*, pro Arithmetico seu Mathematico, non ita simpliciter ea voce utuntur Latini. Si *modulandi* cum Doctissimo *Sylburgio* arrideat, rationem quaero, cur *canendi*, *psallendi* & *musicum* eum esse addiderit Noster, utique illa omnia *modulationem* in se continent. Et sic salva erit Viri amicissimi *Danielis Vinkii* sententia, qui diligentissimus medicae artis vindex & assertor Nostri auctoris testimonio Principem hunc inter Aesculapii cultores retulit in Amoenitatibus Philologico-Medicis Sect. III. cap. IV. §. 3. ARNTZ.

Geometra.] MSS. consentiunt, nisi quod geometer declinant, & infra *fictorque.* excusi tres addunt *fictor aemulatorque.* Post paullo, *proinde omnino ad ista & facetus ut elegantius umquam raro quidquam*, MSS. praeferunt & Veronensis. Quidam pro *erat factus* legunt *effectus*, alii *effictus.* SCHOTT. *Fictorque* etiam Guelf. *Geometer* volebat quoque *Gudius* teste Cl. *Burmanno* praefat. ad *Phaedrum*, sed dissentiunt ab eo omnes nostri Codices. Et ita aliquoties ipse *Cicero.*

Polycletos & Euphranoras.] Nobilissimos pictores. ANNA.

Perinde omnino ad ista erat factus, ut elegantius.] MSS. *Schotti* una cum Editione principe: *proinde omnino ad ista & facetus, ut elegantius umquam raro quidquam*, quod placet, dummodo abjiciatur *unquam.* sane *proinde* illo aevo notabat, *adeo*, uti supra diximus ad *Schotti Victorem* capite vicesimo. GRUT. De vocum *proinde* & *perinde* vel confusione vel significatione multa collegere *Manutius* ad *Ciceronem* lib. X. ad Famil. Epist. IV. Celeberrimus *Graevius* ad Eundem lib. X. Epist. XI. & XXIV. *Wasse* ad *Sallustium* Jug. cap. IV. fine. *Cortius* ad Catil. cap. XII. §. 5. *Burmannus* ad *Quinctilianum* lib. VIII. Inst. cap. III. p. 708. & *Westerhovius* ad *Terentium* Heaut. Act. I. Sc. I. vers. 13. Deinde pro *ad ista erat factus*, quae scriptura est Editionis *Schotti*, omnes manu exarati *ad ista & facetus*, quam scripturam amplectimur, exponendo *&* per etiam. Turpius corruperunt ea, quae sequuntur, primarum editionum Curatores, qui omnes *elegantius nunquam raro*, pro quo deinde *Schottus el. nunquam quidquam*, qui tamen melius ex MSS. didicerat, nam omnes vere hic cum omnibus nostris tuentur *unquam raro.* Insolentior harum particularum usus ad extrema illa remedia coëgit Viros doctos, sed defendit hanc dictionem *Justinus* lib. III. cap. V. §. 14. *Itaque tantis animis concursum est, ut* raro unquam *cruentius praelium fuerit.* & *Quinctilianus* lib. V. Inst. cap. VII. p. 382. *Difficilior hoc, quod* raro unquam *possunt ante judicium scire, quid testis dicturus.* ARNTZ.

3 *Memor supra quam cuiquam credibile est.*] *Spartianus. Fuit memoriae ingentis, facultatis immensae, nam & ipse orationes dictavit, & ad omnia respondit.* Et paullo infra. *Nomina plurimis sine nomenclatore reddidit, quae semel & congesta simul audiverat, ut nomenclatores saepius errantes emendaverit. Dixit & veteranorum nomina, quos aliquando dimiserat. Libros statim lectos & ignotos quidem plurimis memoriter reddidit. Uno tempore scripsit, dictavit, audivit, & cum amicis fabulatus est.* SCHOTT. & ANNA. Dictio *Sallustiana* Catil. cap. V. §. 3. ubi alia Viri Docti.

4 *Passibus.*] Pro *pedibus*, *passibus* libri scripti & Veronensis. SCHOTT. Ex *Spartiano: Exemplo etiam virtutis suae caeteros adhortatus, quum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet.* Sed rem auget noster, nescio an vere. ANNA. Hoc etiam loco contra omnes MSS. *pedibus* fuit expressum, cum constanter & recte illi *passibus. Cicero* Orat. pro Marc. cap. II. *disjunctissimas terras citius cujusquam passibus potuisse peragrari.* & *Arnobius* Adv. Gent. lib. I. p. 5. *Xerxes mare terris inmitteret, & gressibus maria transiret.* ARNTZ.

Oppida universa restitueret.] Id est, *opida per totum orbem restitueret.* Quae scilicet vel horrore soli, aut quolibet alio casu prostrata fuerant. ANN.

Augeret ordinibus.] Fabrum scilicet, carpentariorum,

bros, perpendiculatores, architectos, genusque cunctum exstruen-
6 dorum moenium seu decorandorum in cohortes centuriaverat. Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atque virtutes quasi arbiter genitus, inpetum mentis quodam artificio regens, ingenium invidum, triste, lascivum, & ad ostentationem sui insolens, callide tegebat, continentiam, facilitatem, clementiam simulans, contraque
7 dissimulans ardorem gloriae, quo flagrabat. Acer nimis ad lacessendum pariter & respondendum seriis, joco, maledictis, referre carmen carmini, dictum dictui, prorsus ut meditatum crederes adversus omnia

riorum, ferrariorum, omnisque generis artificum. EAD. Hinc passim RESTITUTORIS titulo ornatur in nummis veteribus, quales frequentes invenies apud *Occonem Biragi* p. 176. *Begerum* tom. II. Thes. Brand. p. 657. & Illustrissimum *Spanhemium* de Usu Num. Diss. XIII. p. 625. ARNTZ.

5 *Centuriaverat.*] Verbum militare, id est, *in centurias allegerat.* De *centuriis* non est hic dicendi locus. ANNA.

6 *Varius*, &c.] Ex *Spartiano* hoc quoque. *Idem severus, laetus: comes, gravis: lascivus, cunctator: tenax, liberalis, simulator: saevus, clemens & semper in omnibus varius.* EAD.

Inpetum mentis.] *Impetus* MSS. Augusti. *imperii*, quod non placet, nisi *ac vitia atque virtutes* legas. SCHOTT. *Mentis quasi artificio* Leid. pr.

Tegebat.] *Tegebat Cujacii* Codex, vulgo *regebat*. SCHOTT. Sane miror quid moverit Virum Eruditissimum, ut contra justissimam conspirationem omnium Codicum & Editionum, quas vidi, hoc loco exprimi voluerit *regebat*, quae vox multis partibus deterior est ea lectione, quam ipse jam ex MS. eruerat. Melius Cl. *Cortius* hanc varietatem notans in Guelf. adscripserat: *recte ex* Sallust. *Jug. cap.* XV. *n.* 4. *Ceterum vitia sua callide occultans.* Eleganter vocem *tegere* adhibent Latini de iis, qui animi sensus externa specie norunt occultare, ne quis eorum consilia praenoscat aut detegat. *Tacitus* lib. VI. Ann. cap. XX. *Inmanem animum subdola modestia tegens.* *Claudianus* lib. I. in Ruf. vers. 99.

- - - *Simulare fidem, sensusque minaces*
Protegere, & blando fraudem praetexere risu.

Mamertinus Paneg. Julian. cap. XXVI. §. 2. *A quibus ingenita crudelitas figmento laetitiae tegebatur.* *Appulejus* lib. V. Metam. p. 165. *Thesaurumque penitus abditae fraudis vultu laeto tegentes.* & lib. VIII. p. 203. *Quamvis laetus ageret, vultu tamen gaudium tegit.* Supra Caesar. cap. III. §. 7. Talia facile confundi docuit *Scioppius* lib. II. Veris. cap. XVII. & XVIII. Cl. *Burmannus* ad *Quinctil.* decl. VIII. in fine. & Cel. *Drakenb. ad Silium* lib. II. vers. 382. ARNTZ.

Clementiam simulans.] Veronensi & *Frobenianus clementiamque simulans ardore gloriae*, reliqua absunt. Et mox *acer nimis ad lacess.* MSS. & Veronensis. Deinde pro *dicto*, *dictu* iidem. SCHOTTUS. *Ardore* solus Lugd. secundus. sed pro *acerrimus*, quae vox alias occupat Editiones *acer nimis* MSS. quod secuti sumus uti & infra *dictum dictui* omnes omnino Codices, quorum auctoritati repugnare nolui, licet alibi illam vocem legere non meminerim. Sed tamen ideo talia statim non sunt rejicienda, si semel tantum occurrant. Non paucas enim voces periisse nemo credo negabit; & quisque fere scriptor aliquid sibi habet proprium & singulare, quod apud alios vel nunquam vel raro saltem inveniatur. Ita *transjugare Pomponio Melae* lib. II. cap. II. lin. 128. reddidit *Isaacus Vossius*, qui in talibus saepe solet esse liberalior. Nunquam legi verbum *praesaevire*, tamen nemo puto mecum detrectabit apud *Plinium* ex MS. in pristinum locum restituere Paneg. c. V. §. 8. *Illum tumultum praesaeviisse crediderim*, ut, si Deo ita fuerit visum, ad ipsum latius demonstrabimus. Sed ad rem *dictum* secunda flexione pro dicteriis, jocis solet esse frequentissimum. Ex multis vide *Phaedrum* lib. II. Prol. vers. 9. & lib. III. fab. XI. vers. 2. & quae ad illa loca adduxere docti Interpretes. *Plautum* Capt. Act. III. Sc. I. vers. 22. *Terent.* Eun. Act. III. Sc. II. vers. 45. *Petron.* Sat. cap. XI. *Macrob.* lib. II. Sat. cap. I. Nob. *Heinsium* ad *Ovidium* lib. III. Fast. vers. 695. & Epist. ad *Schefferum* tom. V. Syll. Epist. p. 29. & *Lindenbr.* ad Paneg. in Pison. p. 318. Mox *meditatum* dixit, ut *Plinius* in Paneg. cap. III. §. 5. *Quam qui meditatum carmen intulerit.* *Lactantius* lib. I. Div. Inst. cap. V. *In Helicone carmen illud effudit, sed meditatus venerat & paratus.* *Terentius* Andria Act. II. Sc. IV. vers. 3.

Venit

nia. Hujus uxor Sabina, dum prope servilibus injuriis adficitur, 8 ad mortem voluntariam compulsa. Quae palam jactabat, se, quod inmane ingenium probavisset, elaborasse, ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur. Hic morbo succutaneo, quem diu 9 placi-

Venit meditatus alicunde ex solo loco.
Tacitus vel quisquis Auctor de Orator. cap. VI. *Sive accuratam meditatamque adfert orationem.* ARNTZ.

8 *Uxor Sabina.*] Aliter *Spartianus. quandoquidem etiam Sabina uxor non sine fabula veneni dati ab Hadriano defuncta est.* ANNA. Post *compulsa* delevimus voculam *est*, quae aberat a MSS. & Editionibus.

Quae palam.] Aliter tres scripti codices. *Quae palam jactabat se, quod immane ingenium probavisset, elaborasse, ne.* Sic & Augustanus, nisi quod *persuasisset* non *probavisset* habuit longe alio sensu. & Veronensis *gestabat* pro *jactabat*. Vidi qui, *Ne ex eo humani generis pernicies gravidaretur*, excusserunt. SCHOTT. Malim *elaborasset*, *im. ing. pertulisset*, *& quam elaborasset*. In MSS. *quae palam jactabat se, quod immane ingenium probavisset, elaborasse ne*, &c. Quod valde arridet. Pro quo legi potest *quum*, ut propius accedas ad *quam*. ANNA. *Probavisset* est quoque scriptura Codicis Guelf. pro quo *perravisset* Leid. sec. Sed ex illis Librariorum aberrationibus vera lectio posset exsculpi, quam praefert Leid. pr. *perpavisset*. Praepositionum *pro* & *per* adeo frequens est confusio, ut fere talia judicio Lectoris potius, quam auctoritate librorum discernenda sint, & sic *probavisset*, erit pro *perbavisset*, & commutata littera *b.* & *p.* *perpavissit*, *& elaborasse*, *ne ex eo* &c. *perpavisset*, id est, sustentasset, aluisset, cum illo quotidiano convictu vitam egisset. dicitur hoc verbum de animalibus *Varro* lib. IV. de L. L. p. 25. *Pecus ab eo, quod perpascat.* & *Phaedrus* lib. III. fab. VII.

Cani perpasto macie confectus lupus
Forte occurrit.

Et inde transfertur ad homines vilioris conditionis, nullius frugi, ad servos. *Cicero* pro Milone cap. II. *Quos P. Clodii furor rapinis & incendiis & omnibus exitiis publicis pavit.* *Casaubonus* ad *Spartiani* Hadrianum cap. XI. *Horatius* lib. II. Sat. VI. vers. 66.

Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus.

L. II. ff. §. I. ad Exhibend. & l. 21. ff. §. ult. de Donat. inter Vir. & Uxorem: *Si convenerat, uti se mulier pasceret, suosque homines.* Sed jam re accuratius examinata malim scribere, quod & *Schottus* ex suis protulit Codicibus: *probavisset*, *elaborasse*, pro quo Editi *& elaborasse*. Tum sensus erit: quod cognorat saevam ejus naturam, omni cura effecisse, ne paternorum vitiorum heredem proferret in lucem. Et haec erit vera Auctoris manus, cum illa altera lectio *pertulisset* a nullis MSS. confirmetur, & solummodo nitatur auctoritate plerarumque Editionum, quae etiam contra voluntatem Codicum hic dederant *jactabat*, *quam*. Melius omnes nostri *jactabat se*, *quod*, id est, se extollebat, de se magnifice loquebatur, patientiam suam & moderationem praedicans. *Cicero* lib. II. de Oratore cap. LII. *Eo magis, si intolerantius* se jactant. & lib. eod. cap. LVIII. *Illudi nolunt, nisi si* se *forte* jactant. *Ovidius* Epist. XVII. vers. 151.

Quod bene te jactas *& fortia facta recenses.*

Justinus lib. XVIII. cap. VII. §. 10. *Nusquamne* te *aliis* jactare *potuisti.* *Casaubonus* ad *Persium* Sat. IV. vers. 15. & *Lambinius* ad *Horatium* lib. I. Od. II. vers. 18. Et hic erit earum vocum sensus, si legere velimus *perpavisset*, sed cum multo magis arrideat *probavisset*, *se* referendum ad *elaborasse*. ARNTZ.

Ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur.] Quasi vero liberi similes esse semper soleant parentibus, & non potius contra eveniat; uti videndum in *Spartiani* Severo. GRUT.

9 *Morbo subtercutaneo.*] In Veronensi & MSS. *succutaneus morbus* appellatur & *dolore arduus*, pro quo vulgo *ardens*. Rursus *occultius* pro *occultis* iidem. ut infra *perseverant* numero multitudinis. Ceterum indicem Dignitatum Romanarum & Administrationum tam civilium, quam militarium in Occidentis regionibus Hadriano imperante edidit *Georgius Fabricius* Chemnicensis, una cum Antiquitatum Monumentis, urbeque Roma. SCHOTT. *Morbo subtercutaneo*, id est, aqua intercute. ANNA. *Succutaneo* uterque Leid. & placebat *Keuchenio* ad *Sammonicum* vers. 501. Sed non video caussam, cur in corruptam lectionem conspirent MSS. *arduus* retinentes, pro quo melius editi *ardens*. *Cicero* pro Milone cap. VII. *Quis tum non gemuit? quis non* arsit dolore? lib. II. ad Atticum Epist. XIX. Ardet dolore, *& ira noster Pompejus.* lib. IX. Epist. VI. *Non angor*, *sed* ardeo dolore. & lib. V. de Finibus cap. XXXI.

placide pertulerat, victus, dolore ardens, inpatiensque, plures e 10 Senatu exstinxit. A Regibus multis pace occultis muneribus inpe- 11 trata, jactabat palam, plus se otio adeptum, quam armis ceteros. Officia sane publica, & palatina, nec non militiae in eam formam statuit, quae paucis per Constantinum inmutatis hodie perseverant. 12 Vixit annos sexaginta duos; dehinc miserabili exitu consumtus est, cruciatu membrorum fere omnium confectus, in tantum ut crebro sese interficiendum ministrorum fidissimis precans offerret, ac, ne in semetipsum saeviret, custodia carissimorum servaretur.

Is cum arderet *podagrae* doloribus. Mox pro *exstinxit*, ex glossa *interfecit* habet Leid. pr. & *occultius* solus Guelf. *perseverant* omnes Codices, *Aldus* & *Gryph.* ARNTZ.

10 *A Regibus multis pace.*] *Spartianus. Regibus multis plurimum detulit; a plerisque vero etiam pacem redemit.* ANNA.

11 *Officia sane publica & palatina.*] *Spartianus. Siquidem ipse post Caesarem Octavianum labantem disciplinam incuria superiorum principum, retinuit, ordinatis & officiis, & impendiis.* Quid autem immutatum sit ab Hadriano de priori Augusti ordinatione circa officia & universam rempublicam, accuratissime a peritissimo historiae Romanae viro *Onuphrio Panvino* dictum est. EAD. Haec sublecta *Casaubono* ad *Spartiani* Hadrian. cap. x.

12 *Annos sexaginta duos.*] Et menses quinque, dies novemdecim. ANNA. *Annis sexaginta duobus* Leid. pr. Confer *Scaligerum* ad *Eusebium* Chron. p. 218.

Ut crebro sese.] *Spartianus. Hadrianus autem ultimo vitae taedio jam affectus gladio se transfigi a servo jussit*, &c. *& post testamentum quidem iterum se conatus occidere, subtracto pugione, saevior factus est, petiit & venenum a medico, qui se ipse ne daret occidit.* ANNA.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Annos viginti tres inperat, sine exemplo vivit, vultu justitiam ornat, salutandus priusquam prodeat panem degustat, labores ad patrisfamilias speciem exsequitur, sceleris in semetipsum cupidos indagari non vult, & febri consumitur Antoninus Bojonius Pius.

Antoninus

Antoninus Fulvius, seu Bojonius dictus, postea etiam Pius cognominatus, inperavit annos viginti tres. [1] Iste ab Hadriano in filium adoptatus, cujus gener fuerat, [2] tantae bonitatis in principatu fuit, ut haud dubie sine exemplo vixerit. Quamvis eum Numae [3] contulerit aetas sua, cum orbem terrae nullo bello per annos viginti tres auctoritate sola rexerit, adeo trementibus eum atque amantibus cunctis Regibus nationibusque & populis, ut parentem seu patronum magis quam dominum inperatoremve reputarent, omnesque uno ore in coelestium morem propitium optantes de controversiis

1 *Annos viginti tres.*] Vide in Caesaribus. ANNA. ***Fulvum*** verum fuisse Antonini cognomen, non ***Fulvium*** volunt ***Salmasius*** ad ***Capit.*** in Ejus Vita cap. I. & *Vignolius* Columma Anton. cap. VI. quam sententiam juvat, quod in Leid. sec. *Flavus* reperiatur.

2 *Cujus gener fuerat.*] Falsum est Antoninum Pium Hadriani *generum* fuisse, quippe qui Anniam Faustinam Annii Veri filiam uxorem habuerit. ANNA.

3 *Quamvis eum.*] Absunt a Veronensi usque ad, *adeo trementibus eumque amantibus.* sic enim quidam legunt. SCHOTT.

Eum Numae contulerit aetas sua.] *Capitolinus* in Pio, initio: *Et qui merito Numae Pompilio ex bonorum sententia comparatur.* Et in fine: *Et qui rite comparetur Numae cujus felicitatem, pietatemque & securitatem, ceremoniasque semper obtinuit.* ANNA. Mox *per ann.* XXIV. Codex Guelf.

Auctoritate sola.] *Capitolinus. Parthorum Regem ab Armentorum expugnatione solis literis repulit, Abgarum Regem ex orientis partibus, sola auctoritate deduxit.* ANNA.

Adeo trementibus eum atque amantibus.] Sic est, nonnunquam duo isthaec conjunguntur, timere & amare. *Ammianus* lib. XXVII. cap. XXI. de Praetextato: *Adeptus est id quod raro contingit, ut cum timeretur, amorem non perderet civium.* videatur idem quoque libro XXV. cap. XIV. pr. ut & *Capitolini* Gordianus cap. XXVIII. nec non *Victoris* Antoninus Pius, capite Epitomes XV. p. GRUT.

Cunctis Regibus.] *Capitolinus. Caussas regales terminavit.* Quod ambitiose ait Epitomista de *cunctis Regibus*, verius interpreteris tu de regulis aliquot Orientis populorum, qui suos illa tempestate reges habuerunt: sed fere ex Imperatoris Romani ordinatione, ut Albani, Iberi, Zydritae, Lazi, Apsilae, Abasgi, Lanigae & alii. *Casaubonus.* ANNA.

Inperatoremve putarent.] Ita *Colinaeus* excudit. Veronensis *& inperatorem vere putarent*: unde nostra lectio cusa est, quae tamen non displicet. Habebat autem frequenter in ore Scipionis illud: *Malle se unum civem servare, quam mille hostes perdere. Jul. Capitolinus.* SCHOTT. Leid. pr. & *Frobeniana* Editio *Inperatoremve putarent. Aldus* & *Gryphius Inperatorem vere putarent.*

Uno ore in caelestium morem.] Ita vulgati, quos quidem viderim omnes, excepto uno Veronensi, qui cum scriptis libris legit, *in morem caelestium.* Nam illa *uno ore* superant, facta ex illo *in morem.* SCHOTT. Abest & primae Editioni & MSS. *Schotti uno ore*, adeo ut cum iis legendum sit: *omnesque in morem coelestium*, ejecto altero, nato ex illo *morem.* GRUT. Non abundant, ut volunt viri doctissimi; imo & necessaria sunt, *Uno ore poscerent*, &c. ANNA. *Omnesque in morem coelestium* Guelf. & Leid. pr. nisi quod hic *que* non admittat. Non video, cur hic magis *uno ore* superaret, quam apud *Terentium* Andria Act. I. Sc. I. vers. 69.

> *Cum id mihi placebat, tum* uno ore omnes *omnia*
> *Bona dicere.*

Et Phorm. Act. IV. Sc. II. vers. 19.

> *Nam ceteri quidem hercle amici* omnes *modo*
> Uno ore *auctores fuerunt.*

Dictym Cretensem lib. V. Bell. Troj. cap. III. *Singuli vel inter se* omnes *finem miseriarum deprecantes. Ad postremum* uno ore *patriam redimendam clamant.* lib. eodem cap XVI. *Discedentes* uno ore omnes *lacerare utrumque Regem neque abstinere maledictis.* lib. VI. cap. XIV. Cuncti, *qui aderant,* uno ore *exitialem pronunciant.* Sic quod *Paullus* ad Romanos cap. XV. §. 6. dicit ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεόν, recte vulgatus Interpres transtulit: *Ut* unanimes uno ore *honorificetis Deum. Aristophanes* Equit. vers. 667.

> Οἱ δ' ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον.
> *Illi* uno ore omnes *reclamabant.*

Ubi Scholiastes: Ὁμοθυμαδὸν καὶ μιᾷ φωνῇ. & Eras-

4 siis inter se judicem poscerent. Quin etiam Indi, Bactriani, Hyrcani legatos misere, justitia tanti inperatoris comperta, quam or-
5 nabat vultu serie pulcro, procerus membra, decenter validus. Priusquam salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum praecordia per jejunium sanguine, viribus exesis interciperetur, eoque actui publicorum minime sufficeret, quae incredibili diligentia ad speciem optimi Patrisfamilias exsequebatur. Appe-

Erasmus in Adagiis p. m. 57. ARNTZ.

4 *Ad quem.*] Veronensis cum scriptis libris *quinetiam* pro *ad quem etiam*, & *Bactriani* populi in iisdem, & *vultu serie pulcro*, pro quo vulgati *sereno & pulcro*. SCHOTT. MSS. & Veronensi adstipulantur *Aldus*, *Gryphius* ceteraeque Editiones cum Guelf. & Leid. pr. reponentes *quin*, & recte, ut augeat id, quod priori paragrapho praecesserat. Mox etiam *Bactriani* omnes scripti, nisi quod corrupte *Bactrani* Leid. sec. In iis quae sequuntur haereo dubius, quid eligam. Unanimi conspiratione Editiones *vultu sereno & pulcro*, sensu quidem optimo, si liceret tuto credere *Aldo*, quem reliqui deinde fideliter sunt secuti. Sed hoc inpedit consensus MSS. *Schotti* cum Guelf. & Leid. sec. qui *vultu serie pulcro*. Si *serie* nove dictum accipiamus pro *serio*, sensus erit hic, Inperatorem & pulcritudinem & gravitatem ore praetulisse, cujus formae non minus auctoritatis quam gratiae inesset, ut de Tito *Suetonius* in ejus Vita cap. III. Adde *Lipsium* ad *Plinium* Paneg. cap. IV. §. 7. *Gellius* lib. I. cap. XIX. *Tarquinius* ore *jam* serio, *atque attentiore animo fit*. *Horatius* lib. II. Sat. II. vers. 125.

Explicuit vino contractae seria frontis.

Atque ita *serius* est gravis. Celeb. *Burmannus* ad *Quinctilianum* Decl. XIX. c. VII. cum *Vineto* ad *Ausonium* Parent. II. vers. 6. & *Savarone* ad *Sidonium Apollinarem* lib. I. Epist. IX. p. 67. qui lib. V. Epist. X. *Serium* & *pulcrum* opponit: *Erubescebat jam etiam tunc vir* serius, *&* formae dote *placuisse*, *quippe cui merito ingenii suffecisset adamari*, *& vere optimus quisque morum praestantius* pulcritudine *placet*. Talia secundae flectionis adverbia utramque terminationem nonnunquam pati notum est, & docuit *Joannes Gerh. Vossius* lib. IV. de Anal. cap. XIX. Sed non minus arridet, quod est in Leid. pr. *vultus series pulcra*, ut series sit apta illa partium dispositio in facie, quae suo ordine justoque ornatu sunt dispositae *Serenus Sammonicus* de Medic. vers. 11.

Membrorum series certo deducta tenore
Ut stet.

Cum in dubio res sit, excusatius, si quid admissum foret, peccare volui, ut tutius tegar omnium, si a Leid. sec. discesseris, MSS. patrocinio & auctoritate. Posset tamen eadem facilitate, ac in Editis, scribi *serio & pulcro*. ARNTZ.

Procerus membra, *decenter validus.*] Distingue, ut optime *Casaubonus* apud *Capitolinum*: *procerus membra decenter*, *validus*. *Procerum membra decenter* vocat, quem *Capitolinus* statura elevata decorum. *Fuit statura elevata decorus*. ANNA. Ego hanc emendationem reperio apud *Salmasium* ad *Capitolini* Anton. Pium cap. XIII. & ad Verum cap. II.

5 *Priusquam salutandus.*] *Capitolinus*. *Antequam salutatores venirent*, *panem siccum comedit ad sustentandas vires*. Bene mane salutabantur Imperatores. Iique nihil degustabant priusquam salutarentur, sed hora demum tertia vel quarta, vel etiam sexta qui non prandebant. ANNA.

Actuum publicorum laboribus.] Veronensis & MSS. *Actui publicorum minime sufficeret*. deest *laboribus*. sup. vero *panis aliquantum*. Inf. pro *instantibus*, *instigantibus* excudit *Frobenius*. SCHOTTUS. Nihil etiam video caussae, cur non revocari debeat MSS. librorum lectio: *eoque actui publicorum minime sufficeret*. GRUT. Ita melius MSS. Sed distinctio sic mutanda: *Eoque actui publicorum minime sufficeret*, *quae incredibili*, &c. *Quae*, publica scilicet. ANNA. Atque id volunt omnes nostri. Quod sequitur de *diligentia ad speciem optimi Patrisfamilias*, non aliena sunt, quae habet *Florus* lib. I. cap. VI. fine: *Ac si maxima Civitas minimae domus diligentia contineretur*. ubi monet Clarissimus *Dukerus* diligentiam proprie Patribus familias tribui. Quo sensu *Cicero* lib. IV. ad Herenn. cap. XXV. *Non est ista diligentia*, *sed avaritia*, *ideo quod diligentia est accurata conservatio suorum*. & Cel. *Burmannus* ad *Quinctil.* Decl. XIII. cap. II. similiter verba אשת חיל, quae varie vertuntur, Proverb. cap. XII. §. 4. per *mulierem diligentem* exponit vulgara versio. Nonnihil quoque locum Auctoris Nostri illustrat *Cicero* pro Dejot. cap. IX. *Tetrarcha Nobilis*, *sed* optimus Paterfamilias, *&* diligentissimus *agricola*. ARNTZ.

6 Semet-

Appetentia gloriae carens, & ostentatione; adeo mansuetus, ut in- 6 stantibus Patribus ad eos, qui contra eum conjuraverant, persequendos, compresserit quaestionem, praefatus necesse non esse, sceleris in semetipsum cupidos, pertinacius indagari, ne si plures reperirentur, quantis odio esset, intelligeretur. Igitur apud Lorios villa 7 propria, millibus passuum duodecim ab Urbe, febri paucorum dierum post tres atque viginti annos inperii consumtus est. Ob cujus 8 honorem templa, sacerdotes atque infinita alia decreta sunt. Usque 9 eo autem mitis fuit, ut cum ob inopiae frumentariae suspicionem lapidibus a plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare, quam ulcisci seditionem.

6 *Semetipsum.*] Pro *ipsum*, ita *seipsum* apud *Capitolinum. Solusque omnium prope principum prorsus sine civili sanguine & hostili, quantum ad seipsum pertinet, vixit.* Sic enim ea aetate loquebantur. ANNA. Haec *Salmasius* ad *Capitolinum* Anton. Pio cap. XIII.

7 *Igitur.*] *Cum esset annorum septuaginta duorum* absunt haec a MSS. & Veronensi & certe librarii non auctoris manum olent. *Eutropius* enim LXXIII. habet. *Capitolinus* septuagenarium tantum facit. Novus *Victor* vel vetus potius, aetatis septuaginta quinque annos illi tribuit, imperii viginti dumtaxat. SCHOTT. Omnino vixit annos 74. menses sex. ANNA. *Gryphius* & post eum reliqui ediderunt: *Igitur, cum esset annorum septuaginta duorum, apud.* sed quinque illa verba media in MSS. non apparere recte monet *Schottus*, & absunt a nostris & Editione *Aldina*.

Apud Lorios.] *Laurium* vocat *Capitolinus. Lorium Eutropius.* fuit in Aurelia via, quae in Etruriam ducebat. ANNA.

Millibus passuum duodecim.] Ita reposui ex *Eutropio* lib. VIII. & *Oros.* VII. astipulantibus vulgatis optimis. Et mox *tres atque viginti* sic enim paullo ante *Victor*: & in numeris minor numerus cum articulo, non digito vel composito numero, ut Arithmeticorum filii appellant, cohaeret. Absurde igitur in quibusdam *tres atque duodecim*, & supra *viginti* transpositis vocibus: valde ut mirer in secunda editione *Vineti*, hominis alioqui perspicacissimi, oculos haec fugisse. SCHOTT.

8 *Templa, sacerdotes.*] *Capitolinus. A senatu divus est appellatus, cunctis certatim adnitentibus, quum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent. Decreti etiam sunt omnes honores qui optimis principibus ante delati sunt. Meruit & Flaminem & Circenses, & Templum, & sodales Antonianos.* ANNA.

9 *Ratione exposita.*] Huc pertinent verba *Capitolini: Omnium quae gessit & in senatu, & per edicta rationem reddidit.* Similium edictorum mentio apud *Sueton.* August. cap. XXVIII. EAD.

Placare, quam ulcisci seditionem.] Haec vere resipiunt Principem; qui meminit dictum *Senecae; haud quidquam esse gloriosius, Principe impune laeso,* libro I. de Clementia cap. XX. f. item: Nec quidquam pulcrius existimo in fastigio collocatis, quam multarum rerum veniam dare, nullius petere. Exemplum talis moderationis invenire est apud *Tranquillum* c. XVIII. Claudii. GRUT-

---

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Annos decem & octo inperat, aerumnis publicis quasi defensor objicitur, Lucium Annium Verum in inperii partem adsciscit, vultum nunquam mutat, philosophiae & Graecis litteris studet, regii cultus instrumentum distrahit, & morbo consumitur Marcus Antoninus.

Marcus

1 Marcus Aurelius Antoninus inperavit annos decem & octo. Iste 2 virtutum omnium, coeleſtisque ingenii exſtitit, aerumnisque publicis quaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profecto quaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani. 3 Quippe ab armis nusquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant, terraemotus non ſine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebrae, locuſta-

1 *Marcus autem Antoninus.*] *M. Aur.* melior codicis *Pithoei* noſtri ſcriptura, quod & in Floriacenſi alia manu erat emendatum. Scripſerat auctor *Aūr.* una commutata litera ſic factum *aut.* SCHOTTUS. *Aurelius* integris litteris uterque Leid. recte & id placebat *Merico Caſaubono* ad *Antoninum* de Reb. ſuis. lib. I. §. 15. *Aldus* peſſime *Antonius.* Mox pro *annos*, *annis* Leid. pr. & Editi ante *Schottum.*

Annos decem & octo.] Vide quae in Caeſaribus dicta ſunt. ANNA.

2 *Publicis.*] Codex *Pithoei*, Veronenſis & Floriacenſis rectius quam *plurimis.* Veron. mox *quies unquam erat*, & infra, *locuſtarum ſpecies infeſtae prorſus; ut nihil*, ſic interpungit. SCHOTTUS. *Plurimis* quoque Leid. ſec. qui & *abjectus* pro *objectus.*

Et enim niſi ad illa tempora natus eſſet, profecto.] Scilicet, ſaepe fortuna regni aut reipublicae ab uno pendet, ut innuit *Polybius* libro I. cap. XXXV. lib. VI. cap. XLI. lib. VIII. cap. VIII. unde de Cajo Mario *Salluſtius* fine Jugurthinae: *Ea tempeſtate ſpes atque opes civitatis in illo ſitae.* Deque eodem *Florus* lib. III. cap. III. *Actum erat, niſi Marius illi ſaeculo contigiſſet*, &c. *Livius* lib. VIII. cap. X. *Caeterum inter omnes cives ſociosque praecipua laus belli ejus penes Conſules fuit: quorum alter omnes minas periculaque ab Diis ſuperis inferisque in ſe unum vertit: alter ea virtute, eoque conſilio in proelio fuit, ut facile conveuerit inter Romanos Latinosque, qui ejus pugnae memoriam poſteris tradiderunt, utrius partis Titus Manlius dux fuiſſet, ejus futuram haud dubie fuiſſe victoriam.* ubi nos plura. GRUT. Vide ſi dubitas, tum alios qui vitam ſcripſerunt, tum *Ariſtidem* in oratione Panegyrica, qui providentiae numinum pulcerrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam neceſſario Reipublicae tempore ſummae rerum praefectus ſit. *Zonaras* etiam in eandem ſententiam: Οὐ μέντοι ἀξίως τῆς ἀρετῆς ἐυδαιμόνησεν ἐντεῦθεν ἢ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄντις ἀυτὸν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις ἢ ἐξαισίοις χρησάμενος πράγμασιν, ἀυτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. Hinc illud *Ammiani Marcellini* de funeſtiſſimis & turbulentiſſimis imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam ſi imperium Marcus regeret Antonius aegre ſine collegis ſimilibus, & magna ſobrietate conſiliorum lenire luctuoſos Reipublicae poterat caſus.* CASAUB. Quae hoc capite adparent *Merici Caſauboni* notae repetitae ſunt ex Prolegomenis Ejus ad *Antoninum* de Rebus ſuis, ubi inter cetera teſtimonia hoc quoque caput reperies.

3 *Orientem, Illyricum, Italiam, Galliam.*] Parthos, Marcomannos, Sequanos, &c. ANN. Bene dixit *bella fervebant*, uti *Oroſius* prol. lib. V. *Olim cum bella toto orbe fervebant. Nazarius* Paneg. Conſtant. cap. XXVIII. *Non amas bella, niſi ferventem hoſtem in gradu ſuo praeciſa fuga teneat.*

Terraemotus.] Ut in Aſia. Huc refero iſta *Capitolini:*

custarum species agris infestae, prorsus ut prope nihil, quo summis angoribus adteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo inperante saevierit. Credo divinitus adtributum, ut, dum mun- 4 di lex, seu natura aliunde quid Hominibus incognitum gignit, re- ctorum consiliis tamquam medicinae remediis leniantur. Is propin- 5

quum

pitolini: Opidis labentibus auxilium tulit. ANNA.

Inundationes fluminum.] *Capitolinus. Sed interpellavit istam felicitatem securitatemque Imperatoris prima Tiberis inundatio, quae sub illis gravissima fuit, quae res & multa urbis aedificia vexavit & plurimum animalium interemit & famem gravissimam peperit.* EAD.

Lues crebrae.] *Capitolinus* in Vero. *Fuit ejus fati ut in eas provincias, per quas rediit, Romam usque luem secum deferre videretur, & nata fertur pestilentia in Babylonia, ubi de templo Apollinis ex arcula aurea, quam miles forte inciderat, spiritus pestilens evasit, atque inde Parthos orbemque complesse.* Vide & *Ammianum Marcellinum* lib. XXIII. EAD.

4 *Mundi lex.*] Eleganter & ex intima Philosophia, pro fatum. Graeci pariter νόμον eodem sensu: ut apud *Marcum Aurelium Antoninum* non semel. Hoc ipsum *Seneca*, & iisdem fere verbis; (quae fortasse tum *Victori* huic, aut undecumque *Victor*, in mente) Nat. Quaest. III. cap. XXIX. *Origo mundi* (explicabimus in *Anton.* lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minus solem & lunam, & vices siderum, & animalium ortus, quam quibus mutarentur terrena* (i. e. non minus quibus mutarentur terrena, quam solem & lunam & vices siderum: ut peculiari idiotismo, ne dicam κακοζηλίᾳ, *Senecam* loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc merito addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctissimi) *continuit. In his fuit inundatio, quae non secus quam hyems, quam aestas lege mundi venit.* MERICUS CASAUB.

Aliunde quid.] Sic vulgati. MSS. *aliudve* & Veronensis, additque *ea mala gignit.* Praeclare sic *Cicero* Paradox. *Cum tibi sive Deus, sive mater, ut ita dicam, rerum omnium Natura dederit animum, quo nihil est praestantius, neque divinius; sic te ipsum abjicies atque prosternes, ut nihil inter te atque quadrupedem aliquid putes interesse.* SCHOTTUS. *Lucret.* V.

> *Usque adeo res humanas vis abdita quaedam*
> *Obterit, & pulcros fasces*, &c.

Quod autem *Lucretius vim abditam*; alii liberius *invidentiam numinis*, τὸν φθόνον τῶν θεῶν: quae male sana opinio mentibus antiquorum, cujusque generis, cujuscunque professionis ita penitus inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulserat, voces exciderint parum piae & ἀπευκταὶ testes veteris superstitionis. CASAUB. *Hominibus incognitum.* Deus scilicet, quem ignorabat homo paganus. ANNA. *Aliunde* Leid. sec. cum antiquis Editionibus, sed voces, quae sequuntur, *ea mala* absunt ab omnibus Editt. & MSS. uti etiam ab illis, quae vidit *Schottus*, cum dicat Veronensem addere *ea mala*, non vero reliquos etiam manuscriptos. Quare veterem ego scripturam sum secutus. Caeca enim antiquitas duo plerumque statuit, quibus humanarum rerum curam tribuerent, vel *Deum* (sive *fatum* seu *mundi legem* quod idem. *Lipsius* lib. I. Physiol. Stoic. Diss. XII.) vel *Naturam*. Jam haec duo cum statuerit, cur Noster tertium adderet *aliud*, quo certe deum debuit intelligere, quem tamen jam agnoverat, simulac *mundi legem* seu fatum memorare

quum suum Lucium Annium Verum, ad inperii partem novo benevolentiae genere adscivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens, ictu sanguinis, quem morbum Graeci ἀπόπληξιν vocant,

taret; ut mittam, addere ipsum, *divinitus* id esse attributum. Sensus planus erit, prudentia principum collapsos hominum animos erigi atque sedari, si forte seu divinitus aliquid evenerit, quod novitate sua terrorem potuisset incutere. *Aliunde* notat caussam externam, si res non ipsorum hominum culpa accidit, uti *terraemotus*, *inundationes*, *lues*, *locustas* &c. quare cum *Aldo* & omnibus Codicibus mox scribendum *leniantur*. *Cicero* lib. I. de Natura Deorum cap. X. *Quod ita multa sunt incommoda in vita, ut ea sapientes commodorum compensatione leniant.* Ex quo loco posset conjici etiam hic *incommodum* pro *incognitum* oportere scribi, sed sine necessitate, ut mihi quidem videtur. *Schottus* ediderat: *Aliunde quid hominibus incognitum ea mala gignit.* ARNTZ.

5 *Propinquum suum.*] Fratris uxoris suae filium. Vide in Caesaribus. ANNA.

L. Annium Verum.] *Capitolinus* nunc *L. Aurelium Verum Commodum*, nunc *L. Aelium* vocat; *L. Annaeum Verum* Veronensis liber appellat. SCHOTT. *Annium* omittit Leid. prior.

Qui Verus inter.] Augustanus codex, *Qui Veronam inter atque Concordiam* corrupte, ut patet ex *Capitolino*. SCHOTT.

Concordiam.] *Concordia* Urbs Aquilejam inter & Altinum. ANNA.

Ictu sanguinis quem morbum Graeci ἀπόπληξιν vocant.] Ab *Eutropio* mutuatus haec; quae quam vera sint, viderit S. P. Q. Medicus; nam mihi N. L. *Amplius* igitur pronuntio. Si quis conjecturae locus, *ictu sanguinis* superesse videtur, legendumque *morbo quem Graeci ἀπόπληξιν* (Veronensis *ἀποπληξίαν*) *vocant.* Sic fere ex *Eutropio*, *Orosius* lib. VII. cap. XV. *casu morbi quem apoplexian Graeci vocant*, *suffocatus interiit.* De Valentiniani interitu simile quid Divus *Hieronymus* Chronicis. Nisi forte persuasum Epitomae auctori, quod vulgo, cum quis repentina morte corruit, evenire id gutta sanguinis e capite in cor delata: ideoque *ictum sanguinis* vocasse. *Capitolinus* certe detracto sanguine Altinum perductum, triduoque mutum vixisse auctor est. Ἀποπληξία stupor corporis mentisque vertitur & languor. *Galeno* autem libro Definitionum, ἐστι κατοχὴ διανοίας μετὰ ἀναισθησίας καὶ παρέσεως τοῦ σώματος. Qui & libro περὶ προγνώσεως copiose de morte L. Veri. SCHOTT. Hunc locum perperam sollicitat vir Eruditus. *Eutropius* unde sumpsit: *subito sanguine ictus, casu morbi, quem graeci apoplexin vocant.* Quod vero *ictum sanguinis* hic vocat *Victor*, alibi *impetum sanguinis* dixit in Valentiniano: *Anno aevi quinto & quinquagesimo, impetu sanguinis voce amissa sensu integer exspiravit.* *Ammianus* eumdem *ictum tanquam e coelo exspirasse* scribit lib. XXX. *Paulatimque lenitus & ad molliora propensior, tanquam ictus e coelo, vitalique via voceque simul obstructa suffectus igneo lumine cernebatur, & repente cohibito sanguine letali sudore perfusus, ne laberetur spectantibus exulibus concursu ministrorum vitae secretioris ad conclave ductus est intimum.* In ejusmodi autem subitis & repentinis morbis frequenter, & *ictus* & *impetus* nominibus utuntur, quibus τὸ ἀποπληκτικὸν exprimunt morbi genus. Nec dubium, quin ἀποπλήξεις vocent ejusmodi species morborum, per quas impetu ruentis sanguinis & vitales vias obstruentis momento quis eripitur & suffocatur. SALMASIUS ad *Capitolinum* Anton. Phil. cap. XIV. Non parum negotii facessivit hic locus viris doctis, *Eliae Vineto* & *Andreae Schotto* Jesuitae: qui frustra adhibitis in consilium medicis, & omnibus tentatis, cum alias expedire se non posset, ad ultimum illud, *ure*, *seca*, confugere coactus, voces illas *ictu sanguinis* expungi voluit. Sed recte asseruit & explicavit vir summus Cl. *Salmasius*, harum literarum magnum decus, commentariis in Historiae Augustae Scriptores praeclarissimis. Ego miror, quid in his verbis (in quorum scriptura cum *Victore Eutropius* & Miscellae Historiae collector consentiunt) viris doctis adeo insolens, vel improprium, aut obscurum denique visum sit. Nam *ictus*, si verbi ipsius vis attendatur, non alia certe vox ἀπόπληξιν melius exprimit. Quod tamen si non esset, at ob symptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgo fulmine *icti* dicuntur) & *apoplectico* morbo correptos, affinitatem, non insulsa tamen esset aut absurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque attonitorum utrisque, tam iis qui morbo corripiuntur, quam qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor *Cornelius Celsus* nos docet) commune nomen. Cur *sanguinis* autem, quamvis non omnis *apoplexia* ab impetu sanguinis *ictus* dicatur, sufficit, quod inter generales morbi illius caussas a medicis praestantissimis vis subita *sanguinis* recensetur. Ut taceam, quod πλῆθος ἰχῶρος huic ipsi Lucio fatale fuisse

vocant, undecimo inperii anno exstinctus est. Carminum, maxime 6 Tragicorum, studiosus, ingenii asperi atque lascivi. Post cujus o- 7 bitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit. A principio vitae tranquillissimus, adeo, ut ab infantia vultum nec ex gaudio, nec

fuisse vetus apud *Suidam* scriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ἐγκαταληφθῆναι (pro quo vitiose in *Xiphilino* meo ἐγκαταλειφθῆναι) ὑπὸ τοῦ αἵματος πολλοῦ τε καὶ ἀθρόου ἐκπέσοντος, *Dio* in Adriani vita testis est; quod quid aliud est, quam *ictu*, vel *impetu sanguinis*. CASAUB. Qui *ictum* hic exponit per *inpetum* juvari posset loco incerti Auctoris Elegiae ad Liviam vers. 227.

Jamque rogi flammas exstinguere fluminis ictu.

Sed durior tamen est locutio *ictus sanguinis* pro *apoplexia*. Nec usitatior illa, quae apud *Eutropium* legitur *sanguine ictus*. Conjeceram olim *ictu fulminis*, & *fulmine ictus*, ut missa de coelo fulmine huic morbo initium dederint, quomodo eundem morbum describit *Ammianus* lib. XXX. cap. VI. *tanquam ictus e coelo.* Sed nonnihil obesse huic conjecturae videtur sequens illud *quem*, nisi exponas per qualem. Certe magnam convenientiam esse inter duo haec malorum genera, inter fulminis ictu attonitum & apoplexia correptum constat ex *Celso* lib. III. de Medic. cap. XXVI. *Attonitos quoque raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. Hunc ἀποπληξίαν Graeci appellant.* Unde *Ovidius* lib. I. Trist. El. III. vers. II.

Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
Vivit, & est vitae nescius ipse suae.

Certe *ictus* vox est hac in re propria. *Seneca* Hippol. vers. 1132.

Humida vallis raros patitur
Fulminis ictus.

Livius lib. XLV. cap. XXIII. *Nec ob id quemquam* fulmine ictum *audivimus. Ovidius* lib. IV. Tr. El. III. vers. 69. l. 6. ff. ad Leg. Rhod. de Jactu. *Horat.* lib. III. Od. XVI. vers. II. *Orosius* lib. IV. cap. IV. & lib. V. cap. XV. *Sigonius* ad *Livium* lib. I. cap. XXX. Doct. *Oudend.* ad *Obsequentem* de Prod. cap. LXXXVII. & multi alii. ARNTZ.

Undecimo.] Sic *Capitolinus. Inperavit cum fratre annis undecim.* Sed falsum est: Nam novem tantum numerantur. ANNA. Communis est ille multorum error. Vide late *Nic. Toinardum* ad *Lactantium* Mort. Persec. cap. XXXIX. p. 383.

6 *Carminum.*] *Capitolinus* in Vero: *Amavit autem in pueritia versus facere, post orationes*, &c. ANNA.

Ingenii asperi atque lascivi.] *Ingenii asperi* fuisse his verbis innuit *Eutropius. Vir ingenii parum civilis, reverentia tamen fratris nihil unquam atrox ausus.* Contra tamen *Capitolinus* in Vero. *Fuit voluptuarius & nimis laetus, & omnibus deliciis, ludis, jocis, decenter aptissimus.* EAD. Vide *Salmasium* ad *Capitolinum* Anton. Philos. cap. XVI.

7 *A principio.*] Rursus ab *Eutropio* est, *Julius Capitolinus* iisdem verbis in Antonino medio. Cum utroque igitur tota haec pagina comparanda est, inde enim ad verbum transscripta: Disces denique quantum hic racemator sibi permiserit. SCHOTT. Ita *Eutropius. A principio vitae tranquillissimus, adeo ut in infantia quoque vultum nec ex gaudio, nec ex moerore mutaret: Philosophiae deditus Stoicae*, &c. quae ex *Capitolino. Erat enim ipse tantae tranquillitatis, ut vultum nunquam mutaverit moerore, vel gaudio, Philosophiae deditus Stoicae.* ANNA.

Vultum.] Abest a Veronensi, ut antique dictum sit quemadmodumdum apud *Sallustium vertit* pro *vertitur*: caeteraque apud *Priscianum*. Abest & *peritissimus*, quod sequitur. SCHOTT. De usu vocis *mutare* eo, quo voluit Doct. *Schottus*, sensu inspice ad Vir. Ill. cap. XVI. & Ejus notas. Erud. *Cortium* ad *Sallustium* Jugurtha cap. XXXVIII. §. 10. Sed Veronensi obest auctoritas omnium MSS. qui hic melius illam ruentur vocem cum *Capitolino* & *Eutropio*, quos sequitur *Benev. de Grimbald.* in libro August. in Vita hujus Inperatoris: *Sanctitate vitae omnibus praeponendus, nunquam* mutans vultum. Neque adeo antiquitatis studiosus est Epiromator, ut talia statim arripi debeant, & tanquam suspecta uncorum carcere includi, quod *Schottus* fecerat, repugnante *Horatio* lib. I. Epist. I. vers. 90.

Quo teneam vultus mutantem *Prothea nodo.*

Valerio Maximo lib. VI. cap. II. exem. 7. *At is neutra in parte* mutato vultu. lib. VI. cap. IX. exem. ext. 5. *Semel duntaxat* vultum mutavit. Adde lib. VII. cap. III. ex. ext. 9. Auctorem Tragoediae, quae Octavia inscribitur, vers. 710.

Quae subita vultus *caussa* mutavit *tuos.*

Lucanum lib. VII. vers. 564.

Quem pugnare juvet, quis vultum *cive peremto*
Mutet.

Magis placet, abundare mox *peritissimus*, quae vox

nec ex moerore mutaverit. Philosophiae studens, litterarumque Graecarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cum aerario exhausto largitiones, quas militibus inpenderet, non haberet, neque indicere provincialibus aut senatui aliquid vellet, instrumentum regii cultus, facta in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream

vox aberat & a Guelf. & Leid. pr. ARNTZ.

Nec ex gaudio.] Ex *Capitolino* & hoc *Victor*: nisi vetius utrumque ut alia pleraque, ex aliquo vetustiore. Meminit & *Gregorius Nazianzenus* in Jul. Στηλιτ. δευτ. his verbis: Ὅτι τοσοῦτον ἀόργητος ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τοὺς τῶν πώποτε βασιλέων ἀτρέπτους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ᾽ ἂν ἔτι γένοιτο τοῦ προσώπου τι παρατρέψαντας, ἢ πάθους ἴχνος ἐπισημαίνοντας, &c. CASAUB.

8 *Hic permisit viris clarioribus.*] Eadem ad verbum *Eutropius*, & ex *Capitolino*. *Tunc viris clarioribus permisit, ut eodem cultu quo & ipse, vel ministeriis similibus convivia exhiberent.* ANNA.

Ut convivia eodem cultu.] Haec est illa κοινονομοσύνη (fructus certe ejus e pluribus unus) quam a patre suo didicerat Antoninus. Ad eandem & illa *Eutropii* referenda: *Hic cum omnibus Romae aequo jure egit, ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio*, &c. quae doctissimus & elegantissimus *Eutropii* paraphrastes apud *Suidam* non bene ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exsequitur: Τόν τε γοῦν ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἐβίω, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθεὶς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. Atqui Antoninus ipse lib. I. cap. XIII. ideam imperii κατὰ ἰσότητα καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea, ad quae fratris exemplum ipsi profuerat, commemorat. Haec generalis verborum expositio, quam ad *Victoris* mentem potissimum hic facere ex ordine narrationis persuasum habeo: ad *Capitolini* vero mentem, ex qua *Victor* hausit, non item. Peculiaris enim ratio, quae Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad *Capitolinum* fuse explicat venerandae mihi memoriae pater *Isaacus Casaubonus*. CASAUB. Et *Paullus Voet* ad *Herodiani* Marcum & Commodum p. 53.

Ministris.] *Ministeriis* apud *Julium Capitolinum*. VINET. Unde liquet, nisi haec scriptura ab exscriptoribus per incogitantiam sit, eos apud *Capitolinum ministeria*, *ministros* esse interpretatos. Quo sensu & alibi legitur. Verum malim *ministeriis*; ita ut *Capitolinus ministeria* vocet non *ministros*, sed vasa, poculaque aurea & argentea quae *ministeria* proprie dicebantur. Et haec permissio necessaria fuit ut suppellectilis Imperatoriae sectionem perageret: quis enim eam emere ausus fuisset? ANNA. Haec jam antea ad *Capitolinum* cap. XVII. notarant *Casaubonus* & *Salmasius*, quod monere oportuerat. Credo recte hanc ibi vocem exponi, sed & *Eutropium* & nostrum Auctorem, *Capitolinum*, vel eum, ex quo ille sua hausit, non bene inspexisse, aut certe non bene intellexisse, cum uterque pro *ministeriis*, *ministris* legeret, vel quod malim *ministeria* per *ministros* verteret. Vide illum lib. VIII. cap. XIV. Quem si cum *Capitolino* & Nostro conferas, facile videbis, non nostri potissimum seculi esse vitium, ut inpudentissima furta & litterarum plagia committantur & auferantur inpune. Adde de ipsa voce *Pignorium* de servis p. m. 101. & Celeberrimum *Burmannum* ad *Petronium* cap. XXXI. *Justinus* lib. XV. cap. II. §. 7. *Amicosque ejus cum privati instrumenti ministerio remittit*, pro *ministris* est exponendus ex cap. praec. §. 8. ARNTZ.

Hic cum.] Mihi suspectum est τὸ *hic*, & ex superiori membro natum videtur. Lego, *& hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse & ministeriis similibus exhiberent, & cum*; &c. Ea enim sic cohaerere debent ut ideo hanc permissionem datam intelligamus quod supellectilis suae sectionem pararet; cumque simul eam dederit, instrumentum sui cultus distrahere coepisse. Id vero non fiet si *hic* retineatur. ANNA. Sed talia in hoc compendio non sunt nova, & centies in Auctore de Viris Illustribus duae periodi ab una eademque auspicantur voce.

Aerario exhausto.] Haec usque ad *hujus tempore Eutropius* ad verbum ex *Capitolino*, quem vide & confer. ANNA.

Distraxit.] *Vendit en détail.* EAD.

Uxoriam ac suam sericam.] Idem *Eutropius*; verum *Capitolinus*. *Et vestem uxoriam sericam & auratam.* Bene. *Serica* enim & *aurata* vestis proprie fuit Augustae, non Augusti. Videlicet ut alibi, hic etiam rationem temporis sui habuit *Victor*.

auream vestem, multa ornamenta gemmarum, ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post 10 victoriam tamen emtoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt, molestus nulli fuit, qui maluit semel emta retinere. 11 Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, exstinctus est. Ipse 12 vitae anno quinquagesimo nono, apud Vendobonam morbo consumtus est. De ejus morte nuntio Romam pervecto, confusa luctu 13 publico Urbe, senatus in curia veste tetra amictus, lacrimans convenit.

tor. Quo *serica* veste Augusti etiam utebantur. EAD. Haec debentur *Salmasio* ad laud. *Capitolini* locum. Ceterum Leid. pr. habet *uxoria*, quod accipi posset pro *res uxorias*, id est, ornamenta, instrumenta & elegantiores cultus, quibus operosae esse solent mulieres. Sic ingeniose, neque enim solet aliter, *Burmannus* ad *Ovidium* lib. II. Amor. El. III. vers. 9.

Ista mares tractent, tu res depone viriles.

Cum vulgo *spes* circumferatur, minus concinne. Addendus Doctissimus *Westerhovius* ad *Terentium* Heaut. Act. II. Sc. III. vers. 48. Sed receptam in *Victore* scripturam tuentur *Eutropius* & *Capit.* Mox corrupte optimus Guelf. *continuo*. *Menses continui* sunt menses non interrupti, qui continenter & junctim numerantur, quorum nulli dies alii negotio destinantur. *Livius* lib. XLII. cap. LV. *Prioribus* continuis diebus *nunquam ante horam quartam hostis adparuerat.* lib. XLV. c. IX. *Quum* quadriennium continuum *bellatum esset.* *Suetonius* Augusto cap. XXIII. *Per continuos menses barba capilloque submisso.* *Valerius Maximus* lib. II. cap. IV. exem. 4. *Ludosque & lectisternia* continuis *tribus* noctibus *fecit.* In jure nostro nihil est frequentius. ARNTZ.

10 *Molestus nulli fuit.*] Sic jubet lex ult. de Quadr. Praescript. & Institut. de Usucap. & longi temp. Praescript. SCHOTT.

11 *Hujus tempore.*] An. U. C. 927. post C. 175. ANNA.

Cassius.] Praeses Asiae. De quo vide *Vulcatium Gallicanum* in Historia Augusta. EAD.

12 *Ipse vitae anno quinquagesimo nono apud Vendobonam.*] De annis vitae Marci & loco mortis aliter *Tertullianus*, *Dio*, *Capitolinus*, alii, qui nec ipsi in omnibus inter se consentiunt. Eorum rationes hic expendere longum esset, & minime necessarium; cum jam ab aliis satis accurate praestitum sit. CASAUB. Et *Scaliger* ad *Eusebium* Chron. p. 225.

Apud Vendobonam.] Antiquus codex *B* pro *V* hic habet. In Pannonia obivisse mortem anno Christi centesimo & octogesimo secundo in *Eusebii* Latinis Chronicis legimus. VINET. *Bendobonam* Guelf. Leid. sec. *Aldus* & *Gryph.* Mox *Romae* Leid. sec.

13 *Veste terra amictus.*] *Veste trita indutus* Veronensis non male. quid si *atrata?* Infra lege *pari consensu* ex eodem & MSS. SCHOTT. Non displicet *Schotti*: *Atrata*. Et sequenda lectio MSS. & Editionis antiquissimae: *pari consensu*. GRUT. Nescio quomodo illud *trita* placere potuerit *Schotto*, cum multo leviori mutatione *atra* legeretur, quia atris vestibus procederent, cum funus alicujus lugerent. *Ovidius* lib. VI. Met. vers. 288. & lib. VIII. vers. 448. *Juvenalis* Sat. III. vers. 213. *Lactantius* de Mortibus Persecutorum cap. XXXIX. *Dougtaeus* Anal. Sacr. part. I. exc. XCIV. *Perizonius* ad *Aelianum* lib. XII. Var. Hist. cap. I. &c. Atque ita postea vidi velle quoque *Casaubonum* ad *Capitolinum* Antonin. Phil. cap. XVIII. Neque tamen recepta lectio removenda est. Praeterquam enim quod sordidis vestimentis uterentur lugentes, id quod ex innumeris locis constat, *teter* nonnunquam idem est quod *ater*. *Arnobius* Adv. Gentes lib. VII. p. 225. *Hic albentibus, ille tetris.* ubi confer *Stewechium*. Ita p. 226. *Ut tetrae his hostiae nigerrimique admoveantur coloris.* *Prudentius* Cathem. Hymn. II. vers. 69.

Tu sancte, qui tetram picem
Colore tinguis lacteo.

Pro *Amictus*, *Aldus* & *Gryphius* ceterique *indutus*, quos merito deseruit *Schottus* & nostri scripti, tunc enim usitatius *vestem* dixisset. *Terentius* Eun. Act. IV. Sc. IV. vers. 41.

- - - *Et eam est indutus.*

Ibi quoque vulgo *ea*. Sed aliud firmant optimus Codicum numerus, quibus accedunt Manuscriptum nostrum & duo alia, quae inspeximus. Mox etiam scripturam Viri Eruditi *pari consensu* amplectitur Leid. sec. me plane invito, cum ea ab ignorantibus librariis orta, quos fugiebat, *sensum* pro sententia accipi. *Cicero* lib. I. ad Famil. Epist. IX. *Unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Nepos*

14 venit. Et quod de Romulo aegre creditum eſt, omnes pari ſenſu praeſumſerunt, Marcum coelo receptum eſſe. Ob cujus honorem templa, columnae multaque alia decreta ſunt.

pos Alcib. cap. v. §. 3. *Erat enim eodem quo Alcibiades ſenſu.* & *Curtius* lib. vi. cap. vi. §. 9. *Totisque caſtris unus omnium ſenſus ac ſermo erat.* ARNTZ.

14 *Aegre creditum eſt.*] Neque *creditum* fuiſſet, niſi ſacramento fidem feciſſet Proculus. ANNA.

Praeſumpſerunt.] *Praeſumere* eſt anticipatam rei cujusdam notitiam habere. EAD.

Marcum coelo receptum eſſe.] i. e. coelitibus adſcriptum, & divum, imo deum factum. CASAUB. *Phaedrus* lib. iv. fab. xi.

Coelo receptus *propter virtutem Hercules.*

Ovidius Epiſt. xix. Her. verſ. 135.

Flavaque Laodice, coelo*que* recepta *Celaeno.*

De Romulo *Quinctilianus* lib. iii. Inſt. cap. vii. *Quod ipſum quoque* coelo receptum *temporis ejus homines non dubitaverint. Valerius Maximus* lib. ix. cap. xv. exemp. 1. *Poſtquam ille* coelo receptus *eſt*, *in urbem rediit. Tacitus* lib. 1. Ann. cap. xliii. *Tua Dive Auguſte* coelo recepta *mens. Rutilius* lib. 1. Itiner. verſ. 47.

Inter ſidereos Roma recepta *polos.*

Sed facile abeſſe poſſet, quod in ultima nota addit Vir doctus: *immo Deum factum.* Haec ſuperflua ſunt nec quidquam illuſtrant, cum ſatis eſſet *Divum* dixiſſe, quae vox propria de conſecratis Inperatoribus. Hanc rem melius illuſtrat Celeberrimus *Havercampus* ad *Tertulliani* Apolog. c. xxi. p. 210. ARNTZ.

15 *Templa*, *columnae*, *multaque alia.*] Bene interſerit MSS. Pithoei, *columnae*, *ſacerdotes*, *multaque*, &c. SYLB. & GRUT.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Annos tredecim inperat, ſaevus, avarus, infidus, gladiator eſt, & a palaeſtrita compreſſis faucibus exſpirat Aurelius Commodus.

1 Aurelius Commodus Marci Antonini filius, Antoninus & ipſe di-2 ctus, inperavit annos tredecim. Hic qualis futurus eſſet, in ipſo primordio oſtendit. Nam cum in ſupremis moneretur a parente,

1 *Annos tredecim.*] Vide in Caeſaribus. ANN. Supra *Marci* deſideratur in omnibus MSS.

In ipſo primordio.] *Saeva a principio dominatione deteſtabilior habebatur.* Supra in Caeſaribus. ANN.

2 *Ab*

rente, attritos jam Barbaros ne permitteret vires recipere, reſpondit, ab incolumi quamvis paullatim negotia perfici poſſe, a mortuo nihil. 3 Saevior omnibus libidine atque avaritia, crudelitate, nulli fidus, magisque in eos atrox, quos ampliſſimis honoribus donisque ingentibus extulerat. 4 In tantum depravatus, ut gladiatoriis armis ſaepiſſime in amphitheatro dimicaverit. 5 Huic Marcia generis libertini, forma tamen meretriciisque artibus pollens, cum animum ejus penitus devinxiſſet, egreſſo e balneo veneni poculum obtulit. 6 Ad extremum ab inmiſſo validiſſimo palaeſtrita compreſſis faucibus exſpiravit, anno vitae triceſimo ſecundo.

2 *Ab incolumi quamvis.*] Veronenſis *ab incolumi vis paullatim. Capitolinus* extremo Antonino, ubi haec narrat, ita corruptus, ut nullum ſenſum elicere potuerim: adeoque ſine veteri codice ſanari poſſe deſperem. SCHOTT. Haec aliis verbis, ſed in eandem ſententiam narrat *Capitolinus* in vita Marci: *Mors autem talis fuit. quum aegrotare coepiſſet, filium advocavit, atque ab eo primum petiit, ut belli reliquias non contemneret, ne videretur Rempublicam prodere: Et quum filius ei reſpondiſſet cupere ſe primum ſanitatem; ut vellet, permiſit, petens tamen ut exſpectaret paucos dies, ut ſimul proficiſceretur.* Qui locus ſi quisquam alius, planus eſt, eum tamen viri doctiſſimi corruptiſſimum & difficillimum clamant: cum reſpondet Commodus cupere ſe primum ſanitatem, quid aliud ait quam quod hic Epitomiſta *omnia ab incolumi quamvis paullatim perfici poſſe, a mortuo nihil?* Ut vellet permiſit Marcus, petens tamen ut paucos dies expectaret, ut ipſe Marcus ſimul proficiſceretur. Non quod ſe ſimul cum Commodo Romam profecturum Marcus ſperaret; ſed cum ait, ut ſimul proficiſceretur, de vita eum intellexiſſe certum eſt. Probant quae ſubjungit *Capitolinus. Deinde abſtinuit cibo potuque, mori cupiens, auxitque morbum.* ANNA. Superius *vires* aberat a Leid. pr. qui cum Guelf. *reſponderat.* Mox erat in Editis: *a mortuo* [*vero*] *nihil*, contra fidem Codicum.

3 *In eos atrox quos ampliſſimis honoribus donisque ingentibus extulerat.*] Quod monſtro ſimile. Ita enim natura comparatum eſt, ut cariores habeamus, quos promovimus, in quos multa contulimus, & fecimus quaſi opus noſtrum. *Seneca* lib. IV. de Benef. cap. XV. *Non mentior ſi dixero neminem non amare beneficia ſua, neminem non ita compoſitum animo, ut eum libentius videat, in quem multa congeſſit; cui non cauſſa ſit iterum dandi beneficii ſemel dediſſe*, &c. GRUT.

4 *Ut gladiatoriis armis ſaepiſſime.*] *Lampridius* in Commodo: *Inter haec refertur in literas pugnaſſe illum ſub patre trecenties ſexagies quinquies. Item poſtea tantum palmarum gladiatoriarum confeciſſe, vel victis retiariis vel occiſis, ut mille contingerent.* ANNA.

5 *Veneni poculum.*] *Quod cum minus operaretur, per athletam, cum quo exerceri ſolebat, eum ſtrangulaverunt. Lampridius* Commodo. Athletam autem hunc *Eclectum Aelii Veri libertum* vocat *Capitolinus* in Vero extremo. *Spartianus* autem Severo *Narciſſum* quendam *Commodi ſtrangulatorem* facit, quem hoc nomine *leonibus objecerit* Severus, qui & *Divum appellare* auſus eſt *Commodum, ut ſe de ſenatu ulciſceretur. Vivus* tamen *etiamnum hoſtis generis humani judicatus. Oroſius*, qui & *in domo Veſtiliani ſtrangulatum ait.* SCHOTT. Etiam *Herodianus* ſcribit Commodum, immiſſo Narciſſo quodam ſtrenuo & audaci adoleſcente, in cubiculo ſtrangulatum. ANNA.

C A-

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

Dies octoginta quinque inperat, obtruncatur, fortunae pila vocatur, & divus appellatur Helvius Pertinax.

1 Helvius Pertinax inperavit dies octoginta quinque. Iste coactus repugnansque inperium suscipiens, tale cognomentum sortitus 2 est. Origine ortus sordida, praefecturam Urbi agens, inperator effectus, scelere Juliani multis vulneribus obtruncatur annos natus septem atque sexaginta. Hujus caput tota Urbe circumvectum est.

1 *Helvius Pertinax.*] *Aelius Pertinax* vocatur *Orosio* & menses sex imperavisse lib. VII. cap. XVI. To *imperavit* huc ex praecedenti linea odiose inculcatum. Exturbandum igitur & obelo fodiendum. SCHOTT. Illud *inperavit* abest & a nostris Codicibus & *Frobeniana* Editione. Olim Editi exprimebant: *coactus imperavit, repugnansque suscipiens.*

Dies octoginta quinque.] *Octoginta* supra *Victor.* Vide. ANNA. *Diebus* Leid. pr.

Ille coactus.] *Vim paene afferentibus atque impense rogantibus universis, vix dubitabundus sellam Imperatoriam conscendit.* Vide *Herodianum* & *Capitolinum* qui *eum Imperium horruisse* scribit. ANN.

Tale cognomentum sortitus est.] A pertinacia in imperio recusando *Pertinax* dictus. Aliter *Capitolinus. P. Helvio Pertinaci pater libertinus Helvius successus fuit, qui filio nomen ex continuatione lignariae negotiationis, quod pertinaciter eam rem gereret, imposuisse fertur.* EAD.

2 *Origine gentis.*] Tres MSS. *origine ortus sordida.* quomodo & Veronensis. SCHOTTUS. MSS. & primogenita editio: *origine ortus sordida.* Ideoque reducendum in suam possessionem. GRUTER. Nam & ejus *pater tabernam coctilitiam in Liguria exercebat.* Auctor *Capitolinus.* ANN. MSS. volunt *ortus sordida*, quod cum a *Schotti* Codicibus confirmetur, potius illud recipiendum existimavi, pro quo *origine gentis sordida* exhibent Editiones. *Livius* lib. XXII. cap. XXV. *Loco non humili solum sed etiam sordido ortus. Sordidus* est abjectus, contemtus, vilis. *Livius* lib. I. cap. LVIII. *Ut in sordido adulterio necata dicatur. Appulejus* lib. V. Met. p. 171. *Sordidis amoribus inimicam cruciares.* & Erud. *Cortius* ad *Ciceronem* lib. II. ad Famil. Epist. XII. ARNTZ.

Praefecturam Urbis agens.] Gradus omnes, per quos ad imperium Pertinax processit, persequitur *Capitolinus.* ANNA. *Urbis* Leid. pr. sed *Eutropius* lib. VIII. cap. XVI. *Praefecturam urbi tunc agens.* Mox idem codex *obtruncatus est.*

Septem atque sexaginta.] Tu vide ne *sex atque septuaginta* scripserit suppostitius *Victor* & librarius in notis, ut fere peccarit, transponendis. feceritque *septem atque sexaginta.* sed mihi meum placet somnium; propius enim abest a vero. No-

eſt. Hoc exitu obiit vir ad humanae converſationis exemplum per 3 laboris genera univerſa ad ſummos provectus, usque eo ut Fortunae vocaretur pila. Nam libertino genitus patre apud Ligures in agro 4 ſqualido Lollii Gentiani, cujus in praefectura quoque clientem ſe eſſe libentiſſime fatebatur, fuit doctor litterarum, quae a Grammaticis traduntur. Blandus magis quam beneficus, unde eum Graeco nomine χρηστολόγον appellavere. Numquam injuria accepta ad ulciſcen-

runt qui libros veteres tractant quoties erratum in numeris, alio dictante male exceptis a librariis oſcitantibus, & ad finem nimis, lucri ſtudio, properantibus. Similem ſcribarum errorem in *Victoris* Vitellio deprehendi. SCHOTT. Sed haec emendatio Viri optimi omnino falſa eſt, vixit enim revera Pertinax annis ſexaginta ſex, & aliquot menſibus, ut procedat *Victoris* ſcriptura, ſi annum incoeptum pro complecto numeremus. Natus quippe eſt Vero & Bibulo Coſſ. interfectus Falcone & Claro Coſſ. ita ut intermedium tempus LXVI. annos expleat. *Capitolinus* Pert. cap. XV. cujus computatio per Conſules erit accurata, ſi cum *Caſaubono* ibi ſcribamus, *annis* LXVI. ARNTZEN.

3 *Hujus caput.*] *Capitolinus. Caput ejus conto fixum milites qui, eum occiderant, per Urbem in caſtra pertulerunt.* ANNA.

Ad humanae converſationis exemplum.] Rerum humanarum vicem, volubilitatem, inconſtantiam, *humanam converſationem* vocat. Nam *converti & converſari* idem ſonant. EAD. *Hunc exitum* Leid. ſec. *Obire mortem* ponitur recte pro Veterum ratione dicendi. *Feſtus* in vocibus: *Mortem obiiſſe.* quomodo aliquoties apud *Plautum* & *Terentium*. *Cicero* Orat. V. Phil. cap. XVII. *Nondum tertio & triceſimo anno mortem obiit.* & *Tacitus* multis in locis. an & ad hanc formam dicere voluit *obire exitum?* non crediderim, lapſus eſt huic deſcriptori ſatis frequens, qui fortaſſe ſuperſcriptam lineolam finxit, ubi nihil tale reperiretur. ARNTZ.

Univerſa adſumtus provectusque eo ut.] Aliter longe MSS. *ad ſummos provectus usque eo, ut Fortunae.* Nec diſſentit Veronenſis, niſi quod *honores* addit, *ad ſummos provectus honores uſque eo ut.* Huc pertinet illud *Plauti* Captivis:

Dii nos quaſi pilas homines habent.

Eundem fortunae commutationem expertus Septimius Severus, qui & Pertinacis nomen induit, ut tandem exclamaret: *omnia fui, conducit nihil.* *Spartianus* & *Victor*. SCHOTT. Aut aliud quid latet, aut reſcribendum *ad ſummam provectus; usque eo,* &c. GRUT. Veram lectionem vidiſſe Virum Doctiſſimum certiſſimum mihi eſt, cum & ſic omnes apud me ſcripti & ipſa emendandi ratio ſuadeat. Sed durior eſt locutio ſi intelligas honores vel tale quid. Ego *Viros* ſuppleo ex praecedenti *obiit vir* &c. Nec multum diſſimilia illa *Symmachi* lib. VII. Epiſt. XCIV. *Quum igitur te meritorum ratio ſummis proximum faciat.* Ubi *Viris* interpretatione addere ipſe ſenſus exigit. ARNTZ.

4 *Apud Ligures.*] *Capitolinus. Natus eſt Pertinax in Apennino in Villa Martis.* ANNA. *Ager ſqualidus* eſt malignus, non fertilis, qui non ſufficit ad alendos homines vel pecora, ſterilis. *Claudianus* lib. II. de Rapt. Proſ. verſ. 339.

Squalentesque novem detexit jugera campi.

lib. III. verſ. 239.

- - - *Squalent rubigine prata.*

Et lib. I. in Eutrop. verſ. 244.

- - - *Incendia fumant,*
Muris nulla fides, ſqualent populatibus agri.

Victor alter de Caeſar. cap. XLI. fine & *Eumenius* Paneg. pro Reſtaur. ſcholis cap. XXI. *Britanniamque ſqualidum caput ſilvis & fluctibus exſerentem.* *Guntherus Ligur.* lib. IV. de Geſt. Frederici Barb. verſ. 187.

Squalida torpet humus.

Celeberrimus *Drakenborchius* ad *Silium* lib. XII. verſ. 375. Eruditiſſimus *Oudend.* ad *Lucanum* lib. V. verſ. 39. *Fulgentius* lib. I. Myth. p. 9. *Squalebat viduus ſulcis ager.* ARNTZ.

Lollii Gentiani.] Hunc non *Lollium Gentianum*, ſed *Lollium Avitum* vocat *Capitolinus* Pertinacis patris patronum. ANNA. Erravit Noſter, vel qui poſt eum Epitomen hanc deſcripſit. Vide *Caſaub.* ad *Capit.* Pert. cap. I. & VII. cum *Relando* in Faſt. Conſul. p. 114. & 118.

Fuit doctor litterarum, quae a Grammaticis.] Contra Dionyſius Syracuſanus tyrannus ex ſolio in piſtrinum literarium detruſus, ubi pro ſceptro & diademate ferulas & virgas tractaret, veteris regni ſpecimen. *Juſtinus* lib. XXI. extremo. SCHOTT. *Capitolinus. Puer literis elementariis & calculo imbutus, datus etiam Graeco Grammatico, atque inde Sulpitio Apollinari, poſt quem idem Pertinax Grammaticen profeſſus eſt.* ANNA.

ſcendum ductus. Amabat ſimplicitatem, communem ſe adfatu, con-
6 vivio, inceſſu praebebat. Huic mortuo Divi nomen decretum eſt, ob cujus laudem ingeminatis, ad vocis usque defectum, plauſibus, adclamatum eſt, Pertinace inperante ſecuri viximus, neminem timuimus, patri pio patri Senatus, patri omnium bonorum.

5 *Χρηστολόγον.*] Veronenſis *χρηστόατον*, depravate. *Capitolinus* totidem paene vocibus; ſic dictum *quod verbis magis quam re ipſa benignus eſſet.* Sed hac tota de re vide doctiſſ. *Pithoei* Subſecivarum Lectionum lib. II. cap. III. SCHOTT. Χρηστόλογον non male ſcribunt accentu in antepenultima. Significat enim eum, qui habet χρηστοὺς λόγους, ſeu τὸν χρηστὸν ἐν λόγοις, verbis tantum benignum, cujus benignitas intra verba dumtaxat conſiſtit. Nam χρηστολόγος (accentu in penultima) ſignificat potius eum, qui de bonis ſeu benignis verba facit, ut ἀστρολόγος, τερατολόγος, & ſimilia. SYLB. *Coelius Rhodiginus* lib. XXIV. Ant. Lect. cap. VI.

Communem ſe adfatu.] *Comem* Veronenſis. Nihil demuto: infra enim in Decio & in Theodoſio *cois* pro *comis* ponitur. Graecorum imitatione, qui κοινὸς hac notione uſurpant: ut *Demoſthenes* περὶ στεφάνων, & *Phocylides* apud auctorem Etymologici. Sic optimum exemplar MS. *Corn. Nepotis*, ſive is *Aemilius Probus* eſt, quod mihi doctiſſimus juxta ac humaniſſimus *Puteanus* utendum dedit, in Miltiade pro *mira comitas* diſertim *communitas* ſcriptum praefert. Vox rarius uſitata; forte, quod cum *cois* compendio reperiſſent, ſemper *comis* legerint. Sic & in *Terentii* ſe ipſum cruciante Actu V. ſcriptum in melioribus libris idem me monuit:

Quemquamne animo tam communi aut leni putas:

Quamquam idemne valeat *cois* quod *comis* liquido affirmare *Muretus* non poſſit. Et apud *Tranqu.* in Claudio c. XXI. *Nec ullo ſpectaculi genere communior aut remiſſior erat.* SCHOTT.

6 *Ad usque defectum.*] Adde ex MSS. & Veronenſi *vocis usque*: manca alioqui ſententia, nullo ſenſu procedens. Concinnius fortaſſis ordine concipiatur lectio, *ingeminatis plauſibus ad vocis usque defectum acclamatum eſt.* Nihil tamen pronuncio. IDEM. *Vocis* contra Editiones quoque addunt omnes noſtri.

Patri pio, patri ſenatus.] Acclamationes iſtae, hic aliter accipiendae ſunt, quam eae, quibus Imperatoribus in terris adhuc morantibus fauſta omnia precabantur: quippe mortuo Pertinaci & jam etiam conſecrato, non erat cur amplius *feliciter* dicerent. Igitur *patri pio, patri ſenatus, patri omnium bonorum* ſcilicet, libenter omnes honores decernimus, cenſemus deferendos, vel ſimilia. ANNA.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Menſibus ſeptem inperat, & factioſus . . . . decollatur Didius Julianus.

Didus

Didius Julianus ortu Mediolanensis, inperavit mensibus septem. 1 Vir nobilis, jure peritissimus, factiosus, praeceps, regni avidus. Hoc tempore Niger Pescennius apud Antiochiam, in Pan- 2 noniae Sabaria Septimius Severus, creantur Augusti. Ab hoc Se- 3 vero Julianus in abditas palatii balneas ductus, extenta damnatorum modo cervice, decollatur, caputque ejus in rostris ponitur.

1 *Ortu Mediolanensis.*] Vide *Spartianum. Mediolanum* in Gallia Transpadana. ANNA. *Dydimus* Guelf.

Mensibus septem.] Falsum: Imperavit tantum mensibus duobus, diebus quinque. ANNA. Idem error est apud *Eutropium* lib. VIII. c. XVII. quid si inprudenter *duo* & *quinque* simul computaverint, & exinde *septem* finxerint menses. Mox *juris* vult Leid. pr. utrumque rectum, sed illud etiam est in multis MSS. apud *Eutropium* loc. laud.

2 *Pescennius.*] *Piscennius* scripti libri & Veronensis. *Pescenninus* vulgati tres. SCHOTT. Scriptis libris adsentiuntur Guelf. & Leid. pr.

Apud Antiochiam.] *Ab exercitibus Syriacis quos regebat, Imperator est appellatus. Spartianus* in Nigro. ANNA.

In Pannoniae Sabaria.] *Sabaria* sive *Savaria*, urbs superioris Pannoniae. *Spartianus* scribit Severum Imperatorem appellatum apud Carnutum ejusdem Pannoniae opidum. EAD.

3 *Ab hoc Severo.*] Severo tribuit, quod jussu tribuni per gregarium militem factum est. *Spartianus. Missi tamen a senatu quorum cura per militem gregarium in Palatio, idem Julianus occisus est, fidem Caesaris implorans, hoc est Severi.* EADEM.

Extenta damnatorum modo cervice.] Tale quid fieri solitum, haurire est ex formula vulgari, *praebere* aut *porrigere cervicem. Seneca* Epistola LXXXII. *Mors illa quae in Catone gloriosa est, in Bruto statim turpis est & erubescenda. hic est enim Brutus, qui cum periturus mortis moras peteret, ad exonerandum ventrem secessit, & evocatus ad mortem, jussusque praebere cervicem; Praebebo, inquit, ita vivam. Marcellus Eserninus: Non indignabitur cervicem hostis porrigere; indignabitur clienti.* GRUTER. *Tacitus* lib. XV. Ann. cap. LXVII. *Admonitusque fortiter protendere cervicem, utinam, ait, tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputavisset* &c. ubi *Lipsius*, & nonnulla collegimus sup. ad Vir. Ill. c. LXVIII. fine.

Decollatur.] Pro capite truncatur. *Sueton.* Caligula: *Miles decollandi artifex, quibuscumque e custodia capita amputabat.* cap. XXXII. Utitur & *Seneca.* Translate vero *Plautus* Capteiveis:

Si spes cocnatica decollabit.

Et Casina:

Si sors decollassit, gladium faciam culcitam.

Operae est occasione hujus verbi fragmentum *Fenestellae* ex *Diomede* eruere: quod ad *Suetonium*, *Plutarchum*, & illa *Victoris*, quae ad Viros Illustres primi e MSS. addidimus capita illustranda pertineat. Sic enim ille lib. II. Epitomes: *Quemadmodum Caesar a piratis captus sit, utque eos postea ceperit & decollaverit. Tranquillus* vero Caesare cap. LXXIV. & *Plutarchus jugulatos cruci suffixos* ait. *Victor* noster de Viris Illustribus *simpliciter piratas captos & punitos*: quo genere supplicii, tacitus praeterit. SCHOTT. Sed an omnibus illis locis ita legendum sit litigant Eruditi. Certe apud *Plautum* per unum *l decolare* malunt *Lambinus* ad Capt. Act. III. Sc. I. fin. & magnus *Gronovius* ad *Livium* lib. XXVII. cap. XVII. Scribunt Grammatici *decollare* antiquis esse, de collo deponere, unde putant Viri docti deductum esse metaphoram *decollare spem* &c. pro deponere. Ego vero malim *decollare* apud *Plautum* notare, cervices praecidere. Nam quod dicat Cel. *Gronovius*, tempore Caesaris nondum cognitam fuisse *artem caput ense rotare*, adeoque tempore *Plauti* non potuisse in usu esse *decollare* pro caput praecidere, verum est, si modum intueamur, cum post ea tempora *ense* perficeretur, quod antea *securi* fiebat, Vid. ad Vir. Ill. cap. LXXVII. §. II. Ipsa igitur capitis praecisio notissima fuit stante Rep. quamvis alia ratione ea poena sumeretur. Et hoc firmari puto verbis, quae ex *Plauti* Casina Act. II. Sc. IV. vers. 28. adtulit *Schottus*, ubi videtur duo mortis genera opponere, si sors capite plecteretur, ipse in gladium volebat incumbere. Si vero malis *decollare* a crumena e collo suspensa deducere, non pugno, praesertim cum destituamur testimoniis veterum (si *Plautum* & *Lucilium* excipiamus) apud quos illa vox caput praecidere significet. Posterioribus temporibus eo sensu occurrit non semel. *Scribonius Largus* Compos. Mec. CXCIV. *Palpitare lingua similiter decollatorum capitum.* & *Du Cange* Gloss. Med. Latin. hac voce. ARNTZ.

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

Annos decem & octo inperat, Pescennium interimit, Albinnm occidit, filios successores relinquit, vallum a mari ad mare deducit, bellicosus, ingenio acer, in amicos inimicosque vehemens, honores venumdari non patitur, litteris - - - - - instructus, & exspirat Septimius Severus.

1 Septimius Severus inperavit annos decem & octo. Hic Pescenni-
2 um interemit, hominem omnium turpitudinum. Sub eo etiam

Albinus,

1 *Annos decem & octo.*] *Eutropius. Decessit Eboraci admodum senex imperii anno* XVIII. *mense* IV. Sed falsus est: Imperavit tantum annis XVII. mensibus VII. diebus III. Siquidem imperium suscepit Kalend. Jun. ann. U. DCCCCXLV. post C. N. CXCIII. mortuus an. DCCCCLXIII. post C. N. CCXI. die 4. Februarii. ANNA. *Annis* Leid. pr. & Editiones.

2 *Hominem omnium turpitudinum.*] *Moribus turpem* vocat *Spartianus* & *libidinis effrenatae ad omne genus cupiditatum.* ANNA. Id est, omnibus vitiis addictum, qui ad omnia scelera pronus erat. Vide *Barthium* lib. XXVI. Advers. c. XXVI. Legit tamen Leid. sec. *omnium turpissimum.* quae si scriptura placuerit, defendere se potest *Quinctiliani* testimonio Decl. II. cap. I. *Homo omnium, quos umquam miseros fecere virtutes, innocentissimus. Appuleji* lib. III. Metam. p. 135. *Omnium quidem nequissimus audacissimusque lorus iste.* Mox §. 5. *bellicossimus omnium*, cum iis, quae supra ad Vir. Illust. cap. LXIX. dicta sunt. Sed veterem lectionem longe praeferimus. *Plautus* Pseud. Act. IV. Sc. VII. vers. 99.

Quem ego hominem nullius coloris novi.

Hominem

Albinus qui in Gallia se Caesarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Severus filios suos successores relinquit, Bassianum & Ge- 3 tam. Hic in Britannia vallum per triginta duo passuum millia a 4 mari ad mare deduxit. Fuit bellicosissimus omnium, qui ante eum 5 fuerunt. Acer ingenio, ad omnia quae intendisset in finem perseverans. Benevolentia, quo inclinasset, mirabili ac perpetua. Ad quaerendum diligens, ad largiendum liberalis. In amicos inimicos- 6 que pariter vehemens, quippe qui Lateranum, Cilonem, Anulinum, Bassum, ceterosque alios ditaret, aedibus quoque memoratu dignis, quarum praecipuas videmus, Parthorum quae dicuntur ac Laterani. Hic nulli in dominatu suo permisit honores venumdari. Latinis lit- 7 teris

Hominem maximi corporis dixit *Nepos* in Datame cap. III. & *Homo minimae fortunae* est apud *Symmachum* lib. X. Epist. XVI. ARNTZ.

Vallum.] Murum vocat supra *Victor*: locum adi. Iisdem verbis *Eutropius*. *Vallum per* XXXII. *millia passuum a mari ad mare deduxit*. ANNA. Modo supra priscae Editiones agnoscebant: *filios suos successores suos rel.* sed talis inutilis vocum repetito & abundantia in Historico, nedum in Epitomes scriptore, toleranda non est. Merito ergo exsulat a scriptis.

Per triginta duo.] Ex *Eutropii* libro VIII. ut pleraque. Mendum adhuc haeret in *Orosio*, etiam eo quem *Franciscus Fabricius* vir doctissimus recensuit: legitur enim *per* CXXXIII. *pass.* M. Centenarius redundat ex *Dione*, & *Spartiano*: quorum hic, etiam Adrianum, in vita illius scribit, primum in Britannia, correcta disciplina murum per octoginta millia passuum duxisse. SCHOTT.

5 *In finem perseverans.*] Alludere ad nomen videtur, nec enim *Severi* nomine contentus, *Pertinacis* addidit. vide *Spartianum*. Post in *Anullino* lambda geminatur in MSS. & Veronensi. Infra tamen Diocletiano *Anulinus* est: ubi vulgo *Amilinus*. SCHOTT. *Amilium* hic quoque Editi, sed *Anullinum* per duplicatum *l*. solus Leid. pr. mox idem Codex *inclinasset se*, quod vel factum ex repetitione ultimae syllabae, vel quia non cogitaret hoc verbum simpliciter ita poni non addito, *se*, *animum*, *mentem*, vel simili. *Cicero* lib. II. de Orat. cap. XLIV. *Sua sponte*, *quo inpellimus*, *inclinant*. de Senectute cap. VI. *Cum sententia Senatus inclinaret ad pacem*.

6 *Laeteranum Chilonem Amilinum Bassum.*] Hic sic legendum & distinguendum censeo: *Lateranum*, *Cilonem*, *Anulinum*, *Bassum*. *Laseranum Cassiodorus* consulem facit, Rufino collega, sub Imperatore Septimio Severo: qui ut suspicor, trium syllabarum est *Laternus*, apud *Dionem*. *Chilones* & *Cilones* veteres Latini habuerunt, *Carisio* & *Festo* auctoribus: sed quem cum spiritu *Chilonem* hic impressum legimus, & inter consules *Cassiodori*, & in Commodo *Lampridii*, & Carracalla *Spartiani*; vetus liber scribit sine spiritu, & ita habet impressum *Censorinus*: quomodo & apud *Dionem* appellatur Κίλων. *Anulini* vocabulum varie corruptum reperiri, monuimus in *Eutropii* commentario. *Bassi* denique cum Gentiano consulis, quo anno decessit Severus Augustus, meminit *Cassiodorus*: & *Bassi* praefecti Urbi *Spartianus* in Severo. VINET. *Cilonem* contra Editos omnes MSS. quod Viri etiam Eruditi amplectuntur libentius. Confer *Dausquium* Orthogr. part. II. p. 81. & Virum dignissimum, cui longior vita contigisset, *Cortium* ad Orationem in Sallustium cap. VI. In marmoribus antiquis utroque modo occurrit, sed illa saepe ab ignorantissimis erroribus absolvi non possunt. Exempla de hac voce sunt apud *Gruterum* passim, & ostendit diligentissimus *Petrus Relandus* Fast. Consul. p. 104. &c. Diversa tamen nomina esse *Cilo* & *Chilo*, credendum Grammaticis. *Festi* locum attulerant *Lipsius* ad *Tacitum* lib. XII. Annal. cap. XXI. *Menagius* ad *Diogenem Laërtium* lib. I. segm. 68. & *Colerus* ad *Valerium Maximum* lib. IX. cap. XI. exem. 4. ARNTZ.

Parthorum quae dicuntur ac Laterani.] Aedes *Laterani* memorantur a *Capitolino* in Antonino Philosopho. In secunda Urbis regione esse ait *Casaubonus*. ANNA.

7 *Honores venumdari.*] Vereor ne μνημονικὸν ἁμάρτημα sit, quod nemo eam illi laudem tribuat: falsus forte in nomine: Severi enim Alexandri proprium hoc, qui magistratuum nundinationem detestatus est: cum judicaret, necesse esse, ut qui emerit, vendat. Legendus *Lampridius* Alexandro. Non dissimile Pescennio Nigro tribuit *Spartianus*: Judicem

teris sufficienter instructus. Graecis sermonibus eruditus. Punica eloquentia promtior, quippe genitus apud Leptim provinciae Africae. 9 Is dum membrorum omnium, maxime pedum, dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum gravis ac plurimae carnis avidius invasit, quem cum conficere non posset, cruditate pres- 10 sus, exspiravit. Vixit annos sexaginta quinque.

Judicem nec dare nec accipere debere: ideoque salaria iis constituit. SCHOTT. De Severo Alexandro *Lampridius*. *Honores juris gladii nunquam vendi passus est, dicens: necesse est ut qui emit, vendat; ego non patiar, mercatores potestatum, quos si patiar, damnare non possum. Erubesco enim punire illum hominem qui emit & vendit.* Quem locum frustra sollicitat vir doctissimus. ANNA. *Venumdare*. Guelf. Mox *graecis sermonibus eruditus* Editionibus ante *Schottum* aberat, certe quas videre contigit.

10 *Annos sexaginta quinque.*] Sic notat vetus codex rectius, quam alii, *septuaginta:* sicut ostendimus in commentario *Eutropii*. VINETUS. LXX. *And. Cratandri* & *Gryphii* Editiones propius verum. Octoginta enim novem annorum facit non semel *Spartianus*. Moriturus autem jussit signum Tribuno dari, *Laboremus*. ut Helvius Pertinax: *Militemus*. Idem *Spartianus*. Supra paullo *cruditatem passus* est in Editis quatuor. SCHOTTUS. Vixit annis LXV. modo dempseris menses duos diesque quatuor. ANN. Quod miror, *qui ei negabatur*, reperio in Leid. pr. & Guelf. Codices, si conspirent, raro peccantes. An *cibum* intelligamus! sed tum requiro auctoritatem, qui ita locutus sit. Novi equidem, relatum non semper respondere suo substantivo, sed tum fere aliud nomen sequi solet, ad quod refertur, ex. gr. *veneni, quae medicina*. Si *venenus* adjectivum statui posset, res facilius procederet. Sed quid fortassis in aperto librarii mendo laboramus, praesertim in tali voce, quae propter similitudinem abbreviandi plures patitur varietates. *Cruditatem passus* & *annos* LXX. apud nos editi, aliter scripti. Leid. etiam pr. *annis*. ARNTZ.

CAPUT XXI.

ARGUMENTUM.

Annos sex imperat, avi materni nomine Bassianus dicitur, de nomine vestis Caracalla cognominatur, fratrem Getam perimit, Magnum & Alexandrum se appellari jubet, novercam uxorem ducit & interficitur Aurelius Antoninus.

Aurelius

Aurelius Antoninus Baſſianus Caracalla, Severi filius, Lugduni genitus, inperavit ſolus annos ſex. Hic Baſſianus ex avi materni nomine dictus eſt. At cum e Gallia veſtem plurimam devexiſſet, talaresque caracallas feciſſet, coëgiſſetque plebem ad ſe ſalutandum indutam talibus introire, de nomine hujuſce veſtis Cara- 1 2

calla cognominatus eſt. Hic fratrem ſuum Getam peremit; ob quam cauſſam, furore poenas dedit Dirarum inſectatione, quae non inmerito ultrices vocantur, a quo poſt furore convaluit. Hic corpore 3

2 *Ex avi materni nomine.*] Patre ſcilicet Juliae, nota: nam hic Juliae filium facit. Juliae pater Basſianus vocabatur. Vide not. §. 7. & viri inconſtantiam ride. ANNA.

Talaresque caracallas feciſſet.] Quae breviores antea. Vide in Caeſaribus. ANNA. Male hinc *indutam talaribus* mox ſcribit Leid. pr.

3 *Furore poenas.*] Hoc nusquam de Caracalla memini legere. Adrianum quidem furore laboraſſe auctor eſt *Lampridius* ſub initium Alagabali. SCHOTT.

Ultrices vocantur.] Ut apud Poëtarum principem,

Ultricesque ſedent in limine dirae.

VIII. Aen. quae & lib. XII. depinguntur. Sic furiis agitatus Oreſtes & Ajax Poëtis. Et Neroni matris interfectae ſpecies obverſatur apud *Suet.* cap. XLIV. & XLVI. & Othoni manes Galbae, Othone cap. VII. Eleganter *Tacitus* de Tiberio loquens VI. Annali, initio, vel, ut alii diſtinguunt, quincto: *Non fruſtra*, inquit, *praeſtantiſſimus ſapientiae firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe aſpici laniatus & ictus quando ut corpora verberibus; ita ſaevitia, libidine, malis conſultis animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris, ſuasque poenas ipſe fateretur.* Sed non vacat campum hunc ingredi. ID. *Virgilius* lib. IV. Aen. verſ. 610.

Et dirae ultrices *& Dii morientis Eliſſae.*

lib. VI. verſ. 579. *Valerius Flaccus* lib. V. Argon. verſ. 446.

Ultrices *ſpectant a limine* dirae.

Seneca Medea verſ. 13. & Octavia, ſi illius eſt Auctor, verſ. 966. Eruditisſimus *Oudendorpius* ad *Lucanum* lib. x. verſ. 337.

4 *Corpore Alexandri Macedonis conſpecto.*] Quidam tamen ſcribunt Octavium, & Severum ſolos eſſe Imperatorum qui *Alexandri Magni corpus*, quod Alexandriae ſervabatur, inſpexerint: Et Severum quidem monumentum occluſiſſe ne quis illud in poſterum videret. Ergo illud una cum patre conſpexiſſe Caracallam neceſſe eſt. Si huic racematori fides habenda. Neque enim me hoc alibi legiſſe memini. Et fuit etiam cum de recepta lectione dubitarem, legeremque *ore*, non *corpore*. Sed nihil auſim pronunciare. ANNA. Sed cur non de corpore manu Pictoris vel ſtatuarii expreſſo melius interpretamur? *Ovidius* lib. II. Tr. verſ. 522.

- - - *Ut priſca Virorum*

Artifici fulgent corpora picta manu.

Quis in mortuo, praeſertim in quo oris lineamenta delere coacta fuerat longinquitas temporis, trucem frontem agnoſceret, vel converſam ad laevum humerum cervicem? ARNTZ.

Magnum.]

re Alexandri Macedonis conſpecto, Magnum atque Alexandrum ſe juſſit appellari, adſentantium fallaciis eo perductus, ut truci fronte, & ad laevum humerum converſa cervice, quod in ore Alexandri 5 notaverat incedens, fidem vultus ſimillimi perſuaderet ſibi. Fuit 6 inpatiens libidinis, quippe qui novercam ſuam duxit uxorem. Cum Carras iter faceret, apud Edeſſam ſecedens ad officia naturalia, a milite,

Magnum.] Sic etiam vocat *Paullus* I. C. in Veterum Prudentum Fragmentis, quae immortali *P. Pithoei* beneficio cum *Moſis* legibus comparata circumferuntur, Tit. III. de Adulterio: *Magnus*, inquit, *Antoninus pepercit eis qui adulteros inconſulto calore ducti, interfecerunt.* SCHOTTUS. Et humaniorum non minus litterarum quam juris ſcientiſſimus *Schultingius* ad *Ulpiani* Fragmenta tit. XX. §. 10.

Adſentantium.] Non vacat de *adſentatoribus* dicere: exemplorum enim multitudo deterret. Hoc tantum monebo lectorem me in Auguſtano codice *adſectantium* reperiſſe, pro *aſſentantium.* SCHOTT.

Truci vultu.] *Spartianus. Egreſſus vero pueritiam, ſeu patris monitis, ſeu calliditate ingenii, ſive quod ſe Alexandro Magno Macedoni aequandum putabat, reſtrictior, gravior, vultu etiam truculentior factus eſt.* ANNA.

Ad laevum humerum converſa cervice.] *Levicum* Veronenſis. Simile de Platonis diſcipulis alibi legitur: ſed libris deſtitutus ſtudioſo lectori quaerendi laborem mando. SCHOTT. Quomodo in nummis hodie conſpicitur Alexander. ANNA.

Quod in ore.] *Quod more* idem Veronenſis praefert: nil muto. Simile ſupra XV. *Julius Caeſar Gadibus Alexandri viſa imagine ingemuit, &c. Sueton.* cap. VII. Ea ſignare literas aliquamdiu ſolitus Auguſtus. Octav. cap. L. Vide infra in Aureliano. *Plautinum* illud huc quadrat de Milite Glorioſo:

Itaque Alexandri praeſtare praedicat formam ſuam.

SCHOTT.

Fidem vultus ſimillimi perſuaderet ſibi.] Habent & hoc aſſentatores, ut etiam falſiſſima Principibus perſuadeant. ſimileque prorſus iſti eſt quod de Pyrrho Rege legimus apud *Lucianum* libello adverſus indoctum libros plures ſibi comparantem; is enim adeo ab adulatoribus captus erat, ut putaretur eſſe expreſſa Alexandri Magni effigies, donec a vetula Lariſſae hoſpita monitus, hanc opinionem exſuit, ſi modo exſuit. ſunt enim reges multi, qui malunt eſſe quam videri. GRUTERUS.

5 *Inpatiens.*] *Inpatientis libidinis* rurſus eſt in Veronenſi. *Eutropius*, unde haec ad verbum deſcripta, nihil variat. Et *Carris* legunt Baſileenſes Uterque & *Aedeſſam* cum diphthongo. *Carras autem profectus Luni Dei gratia, die natali ſuo* VIII. *idus Apriles ipſis Megalenſibus. Spartianus.* Qui & de Luno Deo quaedam, unde & Alogabalus Imperator nomen acceperit. *Herodian.* lib. VI. SCHOTT.

Novercam ſuam.] Juliam. Igitur Marciae filius fuit. Sed vide quam parum ſibi conſtans ſit. Idem mox Juliae, non Marciae filium facit. Juliae enim filium fuiſſe neceſſe eſt, ſi hic annos fere triginta tantum vixit, ut dicit infra. Nimirum racemator iſte cum diverſos auctores *Dionem*, *Aurelium*, *Spartianum* tranſcribit, & ſingulis fidem habet, graviter lapſus eſt. Niſi qui dicat eum ſcripſiſſe *matrem ſuam.* Et τὸ *novercam* Exſcriptores huc intruſiſſe cum id apud *Aurelium* legerent. Non attendentes ſcilicet hic Epitomiſtam alios auctores ſequi. ANNA.

6 *Carras.*] *Carrae* & *Edeſſa* Urbes in Meſopotamia, non longe ab Euphrate. EAD. *Carris* Editi. male *Ediſſam* Leid. ſec.

Ad officia naturalia.] *Cum levandae veſicae gratia ex equo deſcendiſſet, rurſuſque in equum levaretur*, a milite quodam Macrini Praefecti praetorii juſſu *latus confoſſum*: *Spartianus. Oroſ.* vero lib. VII. *ab hoſtibus circumventum* ait: *Sextus Rufus* in Breviario, *propria morte obiiſſe, & in Oſroëna ſepultum*, non, ut noſter, Romam corpus relatum. Quem auctorem priusquam de manibus deponam, liber duobus locis emendare, quae etiam in Brugenſi editione longe optima corrupta ſunt. Ad medium: *Nunc eas partes totumque Orientem:* repone ex MSS. *nunc Eoas partes.* hactenus enim de Occidentali & VII. trionali plaga egerat. Poſt paullo lege ex iisdem, *ne quid tamen P. R. non viris* (*viribus* alii) *partum haberet*, *armis* (vulg. male *arma*) *per nos ab Antiocho Syriarum Rege maximo eſt vindicata.* de Aſia enim ſermo eſt. SCHOTT.

7 *Fere triginta.*] *Spartianus* & *Eutropius* XLIII. annos numerant. Conjicio ſcriptum fuiſſe *fere tres & quadraginta.* SCHOTT. XXIX. *Dio.* Juliae ergo

milite, qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est. Vixit 7
annos fere triginta. Corpus ejus Romam relatum est.

ergo filius fuit. Et verum est. Vide notam ante hanc quartam, & quae in Caesaribus dicta sunt. ANNA. Tu vide *Casaubonum* ad *Spartiani* Carac. cap. IX.

CAPUT XXII.

Argumentum.

Ab exercitu inperatores creati menses quatuordecim inperant & obtruncantur Macrinus & Diadumenus.

Macrinus cum Diadumeno filio ab exercitu inperatores creati, 1
inperaverunt menses quatuordecim. & ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo, quia Macrinus militarem luxuriam stipendiaque profusiora comprimeret.

1 *Inperatores creati.*] Idem *Eutropius*. Vide in Caesaribus. ANNA. Mox τὸ & non comparet in Leid. pr. & vetustis Editionibus.

Militarem luxuriam, &c.] *Capitolinus*. Fuit *Macrinus, tamen in vita inperatoria paullo rigidior, & austerior, sperans se ante acta omnia posse oblivioni dare, quum ipsa severitas illius occasionem reprehendendi & lacerandi ejus daret.* ANN.

CAPUT XXIII.

Argumentum.

Biennio & mensibus octo inperat, Heliogabalus dicitur, probris omnibus se contaminat, & interficitur Aurelius Antoninus Varius.

1 Aurelius Antoninus Varius, idem Heliogabalus dictus, Caracallae ex Soemea consobrina occulte stuprata filius inperavit biennio & mensibus octo. 2 Hujus matris Soemeae avus Bassianus nomine, fuerat Solis sacerdos, quem Phoenices, unde erat, Heliogabalum nominabant, a quo iste Heliogabalus dictus est. 3 Is cum Romam ingenti militum & senatus exspectatione venisset, probris se omnibus contaminavit. Cupiditatem stupri, quam adsequi naturae defectu non poterat, in se convertens, muliebri nomine Bassianam se pro Bassiano jusserat appellari. Vestalem virginem quasi matrimonio

1 *Semea consobrina.*] *Concubina* Augustano Codici. In MSS. & Veronensi *Soemea* scribitur cum *oe* diphthongo. Ab *Herodiano* Σοαιμὶς lib. v. appellatur ,. & *Xiphilino*. *Semiamiram Capitolinus* Macrino, & *Lampridius* Alagabalo vocant, *Semia*, Syra *Eutropio* est lib. IIX. Porro regnasse autumat *Orosius* lib. IIX. annis quatuor. SCHOTTUS. *Soemea* confirmant Leid pr. & Guelf. &. in antiquis Numismatibus constanter satis vocatur JULIA SOAEMIAS. supra pro *Varius* scribit *Varus* Guelf. *Verus* Leid. sec. uterque male. Vide *Lampridium* in Nostri Vita cap. I. & II.

Consobrina.] Fuit vir quidam Bassianus nomine, cui filiae Julia & Moësa. Julia Caracallam, Moësa Semeam & Mammaeam filias habuit. Vides Semeam & Caracallam *consobrinos*. Ex hac Semea & eodem Caracalla natus Heliogabalus. Ex Mammaea Alexander Severus. ANNA.

2 *Heliogabalum.*] In Caesaribus. EAD.

A quo iste.] Aliter tamen *Victor* supra. EAD.

Heliogabalus.] Ἐλαιαγάβαλος est *Herodiano*: *Dioni* Ἐλιογάβαλος, Αβῖτος, καὶ Σαρδανάπαλος. in numis vero antiquis fere *Alagabalus*, vel *Elagabalus* reperias: & Phoenicibus Sol est, vel, ut quidam, Juppiter, inquit *Lampridius*: qui & inde sic dictum ait, quod interempto Macrini factione Caracalla patre, in templum Dei Alagabali ne interficeretur, velut in asylum confugisset. Et ita *Victor* ipse nunc primum a nobis erutus. Graecis etiam Sol ἥλιος dictus. Forte huc pertinent, quae de Luno Deo refert *Spartianus* Caracalla. Locus vero aut insigniter depravatus, quem sine libris mutare non ausim; aut a *Lampridio* & *Herodiano* longe diversa narrat Racemator iste. SCHOTT. Ideoque pro *solis* aliquot Editiones in margine addunt *Jovis*, sed aliud persuadent nummi hujus Inperatoris, in quibus passim SANCT. DEO SOLI. SOLI ELAGABAL. SACERDOS DEI SOLIS ELAGABAL. & similes, quos in Numismatibus Inperatorum Romanorum reperies frequentissimos. Confer quae nupertime ad *Eutropium* lib. VIII. cap. XXII. collecta sunt.

3 *Ingenti militum & senatus expectatione.*] *Lampridius*. *Nactus imperium Romam nuntios misit: excitatisque omnibus ordinibus, omni etiam populo, ad nomen Antoninum quod non solum titulo, ut in Diadumeno fuerat, sed etiam in sanguine redditum videbatur, quum se Antoninum Bassiani filium scripsisset, ingens ejus desiderium factum est.* ANNA.

Vestalem virginem.] Aquiliam Severam vocat *Xiphilinus*. Mox quoque *M. Aureliam* pro *Marcellum* rectius quis legendum putet. Aurelium enim Alexandrum *Orosius*, *Spartianus* & *Rufus* nomi-

nio jungens suo; abscisisque genitalibus, matri se Magnae sacravit. Hic Marcellum, qui post Alexander est dictus, consobrinum suum, 4 Caesa-

nominant. supra *Naturae defectu nondum poterat* melius est in MSS. SCHOTT. Distingue. *Muliebri nomine Bassianam se pro Bassiano jusserat appellari, Vestalem virginem quasi matrimonio jungens suo.* Aliter nullus sensus. ANNA. *Nondum* recepimus etiam ex priscis Editionibus & nostris manuscriptis, vixit enim tantum *annos sedecim*, quod in ultimo capite tradit Noster.

Abscissisque genitalibus.] Pro ea voce, quae omnes occupat Editiones, Manu exarati Codices exhibent *abscisis*, quod haud dubie verum. *Abscidere*, diversa vox ab *abscindere*, adhibetur a Veteribus, si de parte aliqua corporis humani decruncata mentio fiat. *Lucanus* lib. VIII. vers. 674.

At postquam trunco cervix abscisa recessit.

Saepissime autem hae voces inter se confunduntur, uti dudum monuerunt Eruditissimus *Munckerus* ad *Fulgentium* lib. III. Mythol. cap. V. *Const. Fan.* ad *Ovid.* lib. XII. Met. vers. 362. *Davis.* ad *Caesarem* lib. VII. Bell. Gall. cap. LXXIII. §. 2. Cel. *Gronovius* ad *Senecam* de Constant. Sapient. cap. I. Inde legendum erit apud *Livium* lib. IV. c. XIX. *Caputque abscisum victor spiculo gerens.* & cap. XLVIII. *Non brachium abscisum Consulem ex tam ancipiti praelio submovit.* Eodem modo corrupte editur lib. XXXI. cap. XXXIV. *Gladio hispaniensi detruncata corpora brachiis abscissis.* non dubito inutiliter geminatam litteram *s* ejicere. uti lib. XXII. cap. XXXIII. est: *praecisisque manibus dimissus.* *Lucretius* lib. III. vers. 654.

Et caput abscisum calido virenteque trunco.

Quod recipiendum ex MSS. pro quo *abscissum* turpat Editiones. Nec aliter muto apud *Martialem* lib. II. Epigr. LXXXII.

Abscisa servum quid fingis, Pontice, lingua.

Et lib. III. Epigr. LXXX.

Abscisa est quare samia tibi mentula testa.

Vellejus Paterculus lib. II. cap. XXVII. §. 3. *Cujus abscisum caput ferri gestarique circa Praeneste jussit.* Sic enim & ibi mallem, ut recte editum est eodem libro cap. LXVI. §. 2. & CXIX. fin. *Seneca* in Thyeste vers. 1038.

Abscisa cerno capita & avulsas manus.

Ita restituo ex duobus Codicibus, a quibus recte hic locus constituitur, cum ceteri habeant *abscissa.* *Claudianus* lib. I. in Eutrop. vers. 280.

Unguinis & reliquum phrygiis abscidere cultris.

Quam scripturam reduxerunt Codices *Heinsiani* & *Rhodius* ad *Scribonium Largum* Compos. Med. p. 164. Confer *Berneccerum* ad *Justinum* lib. XV. c. III. §. 4. *Vorstium* ad *Valerium Maximum* lib. I. cap. I. ex. 18. Erud. *Oudendorpium* ad *Lucanum* lib. III. vers. 33. Cl. *Cannegieterum* ad *Avianum* fab. XXX. vers. 2. *Orosius* lib. V. cap. XVI. *Abscisis enim cum crine verticibus.* quae mutatio fit fide MS. pro vulgato *abscissis.* Sed quid plura, eandem emendandi rationem observandam esse existimo omnibus illis locis, ubi de rebus natura sua animatis sermo est, quod ipsa quantitas in *abscidit*, media brevi & *abscidit* media producta in Poëtis clarius exigit & demonstrat. quam viam certissimo conatu insistunt Celeb. Viri *Gronovius* ad *Senec.* Phoen. vers. 194. & *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. II. §. 2. Et si in illo tempore rei veritas negari non possit, cur hoc fraudi esset participio, ubi per mensuram poëticam haec dignosci non possunt. Hinc apud *Suetonium* in Calig. cap. XXXII. §. 6. lego *manibus abscisis.* *Albericum* Philos. de Deor. Imag. init. *Virilia abscisa.* *Spartian.* Sever. cap. XI. *Caput abscidi jussit.* l. I. pr. C. de Off. Praef. Praet. Afr. *Abscisis radicitus linguis.* *Ammian. Marcell.* lib. XIV. cap. XI. *cervice abscisa.* Contra *abscindere* & *abscissus* praefero, si de aliis rebus sit sermo, quae vi aliqua abrumpuntur. *Propertius* lib. III. El. IX. vers. 65.

Coclitis abscissos testatur semita pontes.

Et lib. IV. El. IV. vers. 70.

Strymonis abscissos fertur aperta sinus.

Curtius lib. VII. cap. XI. §. 1. *Petra undique abscissa & abrupta.* *Claudianus* lib. I. de Rapt. Proserp. vers. 143.

- - - *Abscissos interluit aequore montes.*

Ex his defendenda lectio apud *Livium* lib. XLIV. cap. V. *Qua rupes abscissae erant.* ARNTZ.

4 *Marcellum.*] *Schottus* conjicit legendum: *M. Aurelium.* Sed respexit fortassis Auctor ad sortis Praenestinae responsum, quod Alexandro super Heliogabali insidiis consulenti datum est his verbis:

- - - *Si qua fata aspera rumpas,*
Tu Marcellus eris.

Ut in Alexandri vita refert *Lampridius.* SYLBURGIUS. Legit *Schottus: M. Aurelium* forsan satis temere. Nam ex *Dione* Alexander Mammaeae & Varii *Marcelli* filius fuit: Quare *Marcellus* dici potuit. Inde illi sors in templo Praenestinae: apud *Lampridium.*

- - - *Si qua fata aspera rumpas,*
Tu Marcellus eris.

ANNA. Adde *Casaubonum* ad *Lampridii* Alexandrum cap. I.

Consobrinum suum.] Propter matrem Mammae-

5 Caesarem fecit. Ipse tumultu militari interfectus est. Hujus cor-6 pus per Urbis vias, more canini cadaveris, a militibus tractum est, militari cavillo appellantium, indomitae rabidaeque libidinis catulam. Novissime cum angustum foramen cloacae corpus minime reciperet, usque ad Tiberim deductum, adjecto pondere, ne umquam 7 emergeret, in fluvium projectum est. Vixit annos sedecim, atque ex re, quae acciderat, Tiberinus Tractitiusque appellatus est.

am sororem Semeae quae Heliogabali mater fuit. Vide not. 2. Fuere qui Heliogabalum Alexandri patruum facerent. Sed falso. Vide *Lampridium*. ANNA.

6 *A milite.*] Melius est in MSS. *a militibus*. Iidem contra ut & Veronens. *ex re*, *quae acciderat*, numero singulari. *Tractinusque* est in August. & Veron. In *Cujacii* MS. *Trartiriusque*. SCHOTT. Nescio cur melius scribi *militibus* plurali numero statuat Vir doctus, nisi solam ob hanc caussam, quod fidei MSS. sit obtemperandum; ceteroquin Romani scriptores saepius hac in voce utuntur singulari, cum tamen de pluribus instituatur sermo. *Livius* lib. XXII. cap. XXII. *Ibi milite exposito profectus Scipio fratri conjungitur*. lib. XXXIII. cap. XXXVI. *Fatigato per diem totum milite via facienda*. lib. XXXV. cap. XXIX. *Extemplo terga dedit Tyranni miles*. *Vellejus* lib. II. cap. LXXXV. §. 3. *Fugientis Reginae*, *quam pugnantis militis sui*, *comes esse voluit*. *Suetonius* Claud. cap. I. §. 7. *Circa quem stato die quotannis miles decurreret*. Sic & alii, & *Justinum* lib. XI. cap. VI. §. I. eo modo emendavit ex MS. *Schefferus*. Clar. *Gronovius Livium* lib. VII. cap. XXXV. Adde *Stephanium* ad *Saxonem* Histor. Dan. lib. V. p. 117. Praeferunt tamen & duo nostri *a militibus*. in Leid. vero sec. utraque vox desideratur. Obsecutus igitur sum MSS. praesertim quod adjectivum multitudinis sequatur. ARNTZ.

Militari cavillo appellantium.] Non possum concoquere *a milite appellantium*. Quare legebam *appellantibus*, *vel appellante*. ANNA. Sed vide *Perizonium* ad *Sanctium* lib. IV. cap. III. Si *milite* retineamus, facilius scriberes *appellante eum*. Mox pro *& rabidae* ex omnibus scriptis dedimus *rabidaeque*.

Novissime cum angustum foramen.] *Lampridius*. *Sed cum non cepisset cloacula fortuito*, *per pontem Aemilium*, *annexo pondere ne fluitaret*, *in Tiberim abjectum est*, *ne unquam sepeliri posset*. ANNA. *Angusto foramine cloaca* Leid. pr. *Angustia cloacae foramen corpus ejus*. Leid sec. deinde *usque Tiberim* idem codex, de qua forma diximus ad Vir. Ill. cap. XXXIV. *deductum* pro *ductum* Auctori reddidimus cum MSS. & priscis Editionibus. Et sic *ex re*, *quae acciderat* confirmant MSS. omnes.

7 *Annos sedecim.*] Aliis XVIII. ANNA.

Tiberinus, *Tractitiusque.*] *Appellatus est post mortem*, *Tiberinus*, *Tractitius & impurus*. *Lampridius*. EAD. *Tractiriusque* Leid. uterque.

CAPUT XXIV.

ARGUMENTUM.

Annos tredecim inperat, & accurrenti percussori cervices praebet Severus Alexander.

Severus

Severus Alexander inperavit annos tredecim. Hic bonus reipublicae, fuit aerumnosus. 1 Sub hoc inperante Taurinus Augustus 2 effectus, ob timorem ipse se Euphrate fluvio abjecit. Tunc etiam 3 Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander 4 vero cum deseri se ab stipatoribus vidisset, matrem sibi caussam fuisse mortis exclamans, adcurrenti percussori, obvoluto capite, cervices valide compressas praebuit, anno vitae vicesimo sexto. Hujus

1 *Hic bonus.*] *Bonis* vulgati fere omnes. Veronensis *hic bonus P.R. fuit aerumnosus.* Infra quoque *compressus* integrius cum MSS. qui mox ita legunt: *ut illa ipsa permodica, si mensae prandioque superessent. quamvis convivio reponerentur.* Ex quibus nullus idoneus sensus elici potest. SCHOTTUS. Aerumnosus ob amissum contra Persas exercitum. Vide *Herodian.* & nota hic a *Victore* dissentire. ANNA.

2 *Taurinus Augustus effectus est.*] Hoc apud alium me legisse non memini. EAD. Mox *Euphrati fluvio objecit* praefert *Gryphius*, & quae eum secutae sunt Editiones. Melius *Aldus* & MSS. *Euphrate fluvio abjecit.* In qua constructione frequentius praepositionem addunt, qui castissime loquuntur, uti diximus ad Vir. Ill. cap. I. §. 2. Non omnino tamen alienus *Curtius* lib. X. cap. V. §. 19. *Laceratisque crinibus humi corpus abjecit.* Phrasin *objicere fluvio* scio latine dici, verum sensu admodum ab hoc loco alieno. *Caesar* lib. I. Bell. Civ. cap. LXIV. §. 4. *Timebat tantae magnitudinis flumini exercitum objicere.* & *Pacatus* in Paneg. cap. XXXIV. §. 3. *Quorum se fugae inpervius ripis amnis objecit.* ARNTZ.

3 *Maximinus.*] De quo capite sequenti. ANN. *Maximus* Leid. pr.

4 *Matrem sibi caussam.*] *Herodianus.* Τῇ τε μητρὶ περιπλακεὶς, καὶ, ὥς φασιν, ἀποδυρόμενός τε καὶ αἰτιώμενος ὅτι δι' ἐκείνην ταῦτα πάσχει, ἀνέμενε τὸν φονεύσοντα. Id est, *Matrique implicitus, &, ut ajunt, conquerens atque incusans quod ob illam talia pateretur, expectabat interfectorem.* ANNA. *Semet* habent Editiones, sed adjectam particulam unculis incluserat *Schottus*, ut moneret in suis desiderari, quare cum & a nostris omnibus abesset, deleri passus sum. Deinde grammaticorum praecepta eludebant Guelf. & Leid. pr. reponentes *ab stipatoribus.* ita *ab spe Livius* lib. XXII. cap. XV. *Ab sede Pierius* ad *Virgil.* lib. I. vers. 626. *Ab suis Caesar* lib. VII. Bell. Gall. cap. IV. §. 5. cap. XII. §. 13. *Livius* lib. XXII. cap. XVIII. *Ab se Caesar* lib. VII. Bell. Gall. cap. XX. §. 7. *Ab senatu Livius* lib. II. cap. LX. lib. III. cap. LXX. lib. IV. cap. VII. lib. VI. cap. XXI. lib. XXII. cap. XXII. lib. XXXVIII. cap. LVIII. lib. XXXIX. cap. XXXIII. lib. XL. cap. XLII. Quare & in Vir. Ill. cap. XLIV. §. 5. *Ab senatu triumphum oblatum recusavit* retinere non dubitavi, quamvis quatuor vel quinque codices *a* praeferrent. ARNTZ.

Valide compressas.] Vestibus scilicet iis quibus caput obvolverat. ANNA. *Valde* Leid. pr. post *cervices* voculam *suas* expunximus cum omnibus Codicibus, & *Schotto*, qui uncis incluserat.

Compressas.] MSS. *Schotti*, *compressus.* neutra lectio satisfacit. GRUT. Sed cur *compressas* minus placere debeat non video cum recte *extentae* cervici opponatur supra cap. XIX. §. 3. & quae attu-

5 Hujus mater Mammaea eo filium coëgerat, ut illa ipſa permodica, ſi menſae prandioque ſupereſſent, quamvis alteri convivio reponerentur.

attulimus ad Vir. Ill. cap. LXVIII. Primus tamen caſus eſt in Guelf. & Leid. ſec. quod quidem minus mihi ſatisfacit, niſi ex eo refinxeris *confuſus*, quod equidem non amplecterer.

Viceſimo ſexto.] Verius *Lampridius*. Vixit annis XXIX. menſibus III. diebus VII. ANNA.

Ut illa ipſa.] Verior fortaſſis haec lectio: *ut illa ipſa quae menſae prandioque ſupereſſent, quamvis permodica, alteri convivio reponerentur.* SYLBURG. Non fit mihi dubium a gloſſa ortum, *illa ipſa.* GRUT. *Caſaubonus: Ut illata, quamvis ipſa permodica*, &c. *Salmaſius: ut ilia ipſa* &c. Vel *illa ipſa.* *Illa* pro hilla, inteſtina ſcilicet farta. Sed vix eſt ut non *illa ipſa* ſimpliciter ſcripſerit Epitomiſta; id eſt, *ea ipſa.* Et nihil impedit, quin ita recte intelligantur. Porro Alexandri mater non ſolum avara, ſed & ſordide parca. *Herodian.* in fine Alexandri. ANNA. Has Virorum Eruditorum emendationes invenies in notis ad *Lampridii* Alex. Severum cap. LIX. Majori mutatione idem *Caſaubonus* ad *Suetonium* Tiber. cap. XXXIV. *Ut illata quamvis permodica, ſi menſae prandioque ſupereſſent, quamvis ſemeſa, alteri* &c. ex Hiſtoria miſcella. Nimis haec recedunt a ſcripta lectione, quam in ſuis libris invenit *Schottus*, quibus noſtri accedunt & ita ediderat *Aldus.* Temeritatis eſt talia ex ingenio in ipſum recipere textum, praeſertim cum ſenſu fortaſſe non inconcinno vulgata lectio defendi queat. Illae ipſae coenarum reliquiae, permodicae quidem, non familiae apponebantur, ſed in aliud tempus reſervabantur, etiam convivio, non modo cum ſolus ſibi coenaret Inperator, verum etiam cum convivas exciperet. Notum quippe eſt *convivium* dici, ſi inſtructis epulis alios advocamus ad coenam, unde a convivendo hoc verbum deducendum eſt. *Cicero* in Catone cap. XIII. & Scholiaſtes *Juvenalis* ad Sat. III. verſ. 250.

CAPUT XXV.

ARGUMENTUM.

Annos tres inperat, & cum filio diſcerpitur Julius Maximinus.

1 Julius Maximinus Thrax, ex militaribus, inperavit annos tres.
2 Is dum perſequitur pecunioſos, inſontes pariter noxioſque, apud

1 *Thrax.*] *Hic de vico Thraciae vicino Barbaris; Barbaro etiam patre & matre genitus, quorum alter e Gothis, alter ex Alanis genitus eſſe perhibeatur. Capitolinus.* ANNA. *Tracus* Leid. pr. quae gemina terminatio in ſimilibus vocabulis incognita non eſt. de hac ipſa voce eſt apud Nobiliſſimum *Nicolaum Heinſium* ad *Ovid.* lib. VI. Met. verſ. 455. dein *ex* ſcripſimus pro *e* cum omnibus codicibus.

Annos

Aquilejam seditione militum discerptus est una cum filio, concla-

mantibus cunctis militari joco, ex pessimo genere ne catulum habendum.

Annos tres.] Vide quae supra in Gordiano dicta sunt. ANNA.

2 *Dum persequitur pecuniosos.*] *Capitolinus. Dum sine judicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit, omnium bona sustulit,* &c. EAD.

Apud Aquilejam.] Abest ab omnibus MSS. & Veronensi. Augustanus Codex, *apud seditionem mil.* SCHOTT. *Apud seditionem* Guelf. sed meliori sensu *apud Aquilejam* abest in Leid. sec. Attamen utramque vocem a *Victore* profectam esse facile mihi persuaderi patior.

Militari joco.] Significat credo joco, qualia triumphantis currum prosequentes milites jiculariter canere solebant impune. *Sueton.* Caesare cap. XLIX. SCHOTT.

Ne catulum.] Non dissimile illud *Aristophanis* ἐν Βατράχοις.

Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν.
Μάλιστα δ᾽ λέοντα μὴ ἐν πόλει τρέφειν.

Quam quidem ille sententiam Aeschylo tribuit. Pericli vero ab inferis revocato veluti oraculum *Val. Maximus* lib. VII. cap. II. IDEM. Scribendum *nec catulum*, vel *ne catulum quidem.* SYLBURG. Id est,

Non juvat leonis catulum in Urbe nutrire.
Praecipue vero leonem ipsum ne in Urbe nutrias.

ANNA. Quod ex conjectura *nec* volebat doctissimus *Sylburgius*, id volunt uterque Lugdunensis. Neque tamen ulla hic necessaria est varietas, nam & *ne*, pro *ne* seu *nec quidem*, poni nemo paullo humanior nescit, & qui dubitet, inspiciat Celeb. *Dukerum* ad *Florum* lib. III. c. XVII. §. 2. ARNTZ.

CAPUT XXVI.

ARGUMENTUM.

Principatum arripiunt & intereunt pater & filius Gordiani; regnum invadunt & perimuntur Pupienus & Balbinus.

Hujus

1 Hujus inperio duo Gordiani, pater & filius principatum arripien-
2 tes, unus post unum interiere. Pari etiam tenore Pupienus & Balbinus regnum invadentes, peremti sunt.

2 *Pupienus.*] De Pupieno (qui in MSS. omnibus *Pupianus* est) & Balbino ad *Victorem* nostrum plura. SCHOTT. Hoc caput superiori adnectunt olim Editi & MSS. Guelf. & Leid. pr. sed receptam distinctionem servavimus, quia Lectoribus molesta esse soleat, toties capita variare, cum ita difficilior evadat loci alicujus investigatio, praesertim quod hac in parte res eodem recidat. Porro *Pupianus* est in omnibus MSS. & plerisque Editis. Dein etiam Lugd. sec. *Albinus*. Interim nota locutionem *unus post unum*, pro quo alii dixissent *alter post alterum*. Nec tamen aliter est in versione vulgata Euangelio *Joannis* c. VIII. §. 9. *Audientes autem unus post unum exibant*. ARNTZ.

CAPUT XXVII.

ARGUMENTUM.

Annos sex inperat & occiditur Gordianus Gordiani ex filia nepos.

1 Gordianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romae clarissimo patre;
2 inperavit annos sex. Apud Ctesiphontem, a Philippo Praefe-
cto

1 *Nepos Gordiani ex filia.*] *Capitolinus. Hic natus est, ut plures asserunt, ex filia Gordiani, ut unus aut duo, nam amplius invenire non potui, ex filio qui in Africa periit.* Si ex filia *Gordiani* natus, ignoratur pater tam illustris capitis. ANNA.

2 *Ctesiphontem.*] Quae Urbs ad Tigrim sita. EAD.

Anno

cto praetorio accensis in seditionem militibus, occiditur anno vitae undevicesimo. Corpus ejus prope fines Romani Persicique inperii 3 positum nomen loco dedit Sepulcrum Gordiani.

Anno vitae vicesimo.] Vetus Codex: *undevicesimo. Capitolinus vicesimo & secundo* ex *Junio Cordo*. VINET. Vulgati quatuor *vicesimo*, quot & *Capitolinus* memorat. SCHOTT. *Undevicesimo*, nam annum agebat decimum tertium cum imperium suscepit, & regnavit an. 6. ANNA. Supra *praefecto Praetorii*. Leid. pr.

3 *Prope fines.*] Apud Circejum Castrum *Capitolinus* Gordiano. xx. Miliaribus a Circessio. *Eutrop.* lib. IX. & *Oros.* lib. VII. cap. XIX. & *Sex. Rufus*. Mentio Circusii, quod in *Capitolino Egnatius* reponendum censet, apud *Ammianum Marcell.* lib. XXIII. Titulus eidem Gordiano positus exstat apud eundem *Capitolinum*. SCHOTT. *Sepulcrum Gordiani* ad Circejum Castrum in finibus ubi Aborras fluvius immiscetur Euphrati. *Capitolinus. Gordiano sepulcrum milites apud Circejum Castrum fecerunt in finibus Persidis, titulum hujuscemodi addentes, & Graecis, & Latinis, & Persicis, & Judaicis, & Aegyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur:* DIVO GORDIANO VICTORI PERSARUM, VICTORI GOTTHORUM, VICTORI SARMATARUM, DEPULSORI ROMANARUM SEDITIONUM, VICTORI GERMANORUM: SED NON VICTORI PHILIPPORUM. Hunc titulum postea evertit Licinius Imperator, qui videri voluit a Philippis originem ducere. ANNA. Quod eodem fere redit *sepulcro* praefert Lugd. sec.

CAPUT XXVIII.

ARGUMENTUM.

Annos quinque inperat, & interficitur Marcus Julius Philippus, Romae occiditur Cajus Julius Saturninus filius.

Marcus Julius Philippus inperavit annos quinque. Veronae ab 1 exercitu interfectus est, medio capite supra ordines dentium 2 praeciso. Filius autem ejus Cajus Julius Saturninus, quem poten- 3 tiae

3 *Cajus Julius Saturninus.*] *Eutropius*, *Cassiodorus*, & alii Philippum juniorem appellant. VINET. Vulgo fere omnes *Gallus Julius*. non probo. De Ludis saecularibus ad *Victoris* Philippum quaedam notavi. Vide & singularem *Onufrii Panvini* libellum. Decius hic integer fere ab *Eutropio* est: Infra *Lucinianus* est in MSS. Veron. & tribus vulgatis per quinctam vocalem. SCHOTTUS.

tiae fociaverat, Romae occiditur agens vitae annum duodecimum. Adeo feveri & triftis animi, ut jam tum a quinquenni aetate nullo prorfus cujusquam commento ad ridendum folvi potuerit, patremque ludis fecularibus petulantius cachinnantem, quamquam adhuc 4 tener, vultu notaverit averfato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobiliffimo latronum ductore.

TUS. *Gallus* prifcas occupat Editiones, quod inde ortum, quoniam *Gajus* per *G.* fcribi foleat in vetuftis exemplaribus, inde & pro *Cajus*, *Gajus* eft in utroque Lugd.

Ludis fecularibus.] Qui anno Urbis millefimo acti funt. Supra. ANNA.

Vultu notaverit averfato.] Oportet fuerit Tiberio fimilis, de quo *Tranquillus* capite XXI. *Nec illud quidem ignoro, aliquos tradidiffe, Auguftum palam, nec disfimulanter morum ejus diritatem adeo improbaffe, ut nonnunquam remisfiores hilarioresque fermones fuperveniente eo abrumperet.* GRUT. Solenni aberratione eft in Leid. fec. & Editione *Gryphiana*, *adverfato.* Melius conferes cum *Ovidio* lib. III. Am. El. IX. verf. 45.

Avertit vultus, Erycis quae posfidet agros.

lib. II. Art. verf. 615.

- - - Hoc quoque vifo
Avertit vultus faepe puella fuos.

Lucano lib. IX. verf. 1036.

Non primo Caefar damnavit munera vifu.
Avertitque oculos.

ARNTZ.

CAPUT XXIX.

ARGUMENTUM.

Menfes triginta inperat, filium Decium Caefarem facit, & fubmergitur Decius.

1 Decius e Pannonia inferiore, Bubaliae natus, inperavit menfes 2 triginta. Hic Decium filium fuum Caefarem fecit, vir artibus cunctis, virtutibusque inftructus, placidus & communis domi, in ar- 3 mis promtiffimus. In folo Barbarico inter confufas turbas gurgite paludis

1 *Bubaliae.*] Non longe a Sirmio. ANNA. *Bubalia* contra fententiam MSS. antea Editi.

Menfes triginta.] *Victor* fupra. *Peracto regni biennio.* Sed horum Imperatorum tempora valde obfcura. ANNA.

3 *In folo Barbarico.*] Alii alibi. Vide in Caefaribus.

paludis submersus est, ita ut nec cadaver ejus potuerit inveniri. Filius vero ejus bello exstinctus est. Vixit annos quinquaginta. Hujus temporibus Valens Licinianus Inperator effectus est. 4 5

saribus. *Solum Barbaricum* vocat interiorem Germaniam. EAD. Mox infra *ut ne cadaver* vellet Leid. pr. de quo nihil certi statui potest, utrumque enim rectum, ut paullo supra vidimus, cum potiori tamen numero faciendum.

5 *Valens.*] Quatuor *Valentes* Imperatores hoc in rerum Romanarum Breviario memorantur. *Valens* hic Licinianus qui cum paucis diebus in Illyrico imperasset, occisus fuit. *Valens*, qui sub Gallieno in Macedonia imperium iuvasit, & inter triginta tyrannos a *Trebellio Pollione* recensetur. *Valens*, quem morte multavit Licinius. & *Valens* frater Valentiniani Augusti, quem Gothi interfecerunt. VINET. Confer Illustr. *Spanhem.* de Usu Num. Diss. XI. p. 254. Dein *Lucinianus* Guelf. Leid. sec. cum Editis. *Licianus.* Leid. pr.

CAPUT XXX.

Argumentum.

Annos duos inperant Vibius Gallus & Volusianus, Inperator creatur & pestilentia consumitur Hostilianus Perpenna.

Vibius Gallus cum Volusiano filio inperaverunt annos duos. Horum temporibus Hostilianus Perpenna a Senatu Inperator creatus, 1 2

1 *Virius.*] Pro *Virius* habet *Valerius*, antiquus liber. *Vibium Pomponius Laetus* vocat. Hunc autem *Gallum Eutropius* & *Orosius Gallum Hostilianum* appellant. VINET. Lege *Vibius* ex antiquis nummis, in quibus est, C. VIBIUS TREBONIANUS GALLUS AUG. Vide, quae jam ad Auctorem de Caesaribus notata sunt. *Virius* tamen praefracte defendunt Guelf. & Leid. pr. consentientibus olim Editionibus. *Varius Gallius* Leid. sec. Nos ex antiquis monumentis melius sapere didicimus. Mox etiam *inperavit* optimus Leidensis. Sed norunt Pueri illud Poëtae:

- - - Remo cum *fratre* Quirinus
Jura dabunt.

2 *Horum temporibus.*] Supra tamen *Victor* videtur innuere Gallum & Hostilianum eodem tempore a senatu Imperatores creatos. ANNA.

Perpennam.] *Perpennam* vero, sive *Perpernam*, *Hostilianum*, aliunde non novi. VINET. *Perpenna*, quod tamen cognomen Hostiliani fuisse alibi non memini me legere, constans est omnium scriptura, pro qua aliis locis *Perperna* praetulerunt Viri docti, de quibus *Ryckius* ad *Tacitum* lib. III. Ann. cap. LXII. & Erud. *Dukerus* ad *Florum* lib. II. cap. XX. §. 6. Haud absurde conjici potest per errorem unum fecisse Auctorem nostrum

tus, nec multo poſt peſtilentia conſumtus eſt.

noſtrum ex duobus Inperatoribus, qui eodem peſtilentia abſumti ſunt, Cajus ſcilicet Valens Hoſtilianus & Marcus Perpenna Licinianus. Adi *Occonem Biragi* Numism. Inper. p. 356. & 357. ARNTZ.

Peſtilentia conſumtus.] Qua ſola imperium horum inſigne, ad ultionem caedis Chriſtianorum a Decio factae. *Oroſius* VII. cap. XXI. & XXII. *Zonaras* II. Annali. *Eutrop.* IX. & *Euſebius* Chronicis, qui & Cypriani libellum laudat de mortalitate (ſic enim vocat δυσφημίας vitandae cauſſa pro *peſtilentia*) temporis hujus occaſione conſcriptum, qui hodieque in manibus eſt. SCHOTT.

CAPUT XXXI.

ARGUMENTUM.

In Moeſia fit Inperator, Interamnae victoriam aufert, & interit Aemilianus.

1 Sub his etiam Aemilianus in Moeſia Inperator effectus eſt, contra quem ambo profecti, apud Interamnam ab exercitu ſuo caeduntur, anno aetatis pater ſeptimo circiter & quadrageſimo, creati in 2 inſula Meninge, quae nunc Girba dicitur. Aemilianus vero menſes quatuor

1 *In Moeſia.*] Ita diphthongum ſecundam habuit hoc nomen regionis, in vetuſto codice. Graeci *Myſiam* appellant, ut alibi oſtendimus. VINETUS.

Apud Interamnam.] *Interamnem* habet Baſil. & Auguſtanus. Mox *menſe quarto dominatus* generandi caſu *Pithoei* Codex. & infra ſic legit: *Apud Spoletum, ſive inter Ocriculum Narniamque & Urbem Romam.* &c. reliqua deſunt. *Cujacii* cum vulgatis conſentit. Rurſus *tribus minus quinquaginta* MSS. omnes, pro quo vulgati *quatuor minus quinque.* SCHOTT.

Septimo circiter.] Veronenſis *ſeptimo circiter &* XL. niſi forte tranſpoſitae literae, ut fit, a XL. adeo impedita omnia: ſed in aetate non tanti eſt: de imperii annis ſingulorum magis laborandum, ut qua fieri poteſt, temporum ſeries conſtet. IDEM.

In Inſula Meninge.] Quae Graecis Μήνιγξ. Lotophagorum Inſula in Africo mari. VINET. & ANNA.

Quae nunc Gerba.] Hodieque etiam nomen retinet, nam *Gerbi*, *Zerbi* vocatur. VINET. & ANNA.

2 *Menſes quatuor dominatus.*] Supra *Victor* menſes tres imperio uſum ſcribit. ANNA. Unde fortaſſe cum *Pithoei* Codice, *Aldo*, *Gryphioque* non pejus ſcribes *menſe quarto Domin.* ut indicet quartum menſem incoeptum quidem, non tamen completum fuiſſe.

Spoletium.]

quatuor dominatus, apud Spoletium, ſive pontem, quem ab ejus caede Sanguinarium accepiſſe nomen ferunt, inter Ocriculum Narniamque, Spoletium & urbem Romam regione media poſitum. Fuit autem Maurus genere, pugnax, nec tamen praeceps. Vixit 3 annis, tribus minus, quinquaginta. 4

Spoletium.] Urbem in inferiore parte Umbriae. ANNA.

Quem ab ejus caede.] Nemo tamen, quod ſciam hunc Aemilianum interemptum dicit, & ſupra *Victor* ait eum poſt tres menſes modeſti imperii, morbo abſumptum. Quamvis *Zoſimus* a ſuis interemptum dicit. Vide in Caeſaribus. EAD.

Inter Otriculum Narniamque, Spoletium.] Dele illud *Spoletium*, nam e ſuperiori verſu huc intruſum. *Inter Otriculum Narniamque & Urbem Romam.* non ſatis placent haec. Ratio eſt quod qui locus inter *Otriculum* & *Urbem Romam* eſſe dicitur, is non recte inter *Urbem Romam Narniamque* eſſe dicetur, ut ex eorum poſitione ſatis conſtat. Quare legebam: *inter Otriculum Narniamve & Urbem Romam regione media poſitum.* EAD. Neque vel illa emendatio poteſt ferri, non enim *Spoletium*, cujus tamen ſupra meminit, eſt inter Ocriculum & Narniam, ſed ſupra utramque urbem poſita civitas. & nihil auxilii eſt in ſcriptis vel Editis, qui omnes receptam tuentur, niſi quod poſteriores *Spoletum* exarent. Si conjecturae res eſſet, pro *Narniam* divinare liceret *Nurſiam*. Hae enim tres Urbes in triangulo poſitae ſunt ita, ut apertum latus claudat Roma, adeo ut in Nari fluvio, poſtquam ille Velini aquis auctior procedit, pons ille ſanguinarius fuerit. Non ſuccurrit melius, & ſi addicerent manuſcripti videtur ſublata difficultas, quae contra accuratam Geographiae Auctoris noſtri cognitionem non temere moveri poſſet. Ceterum *Ocriculum* cum utroque Leid. *Aldo* & *Gryphio* ſcripſimus, non *Otriculum*, quae mutatio a *Schotto* eſt profecta. Sed inſpice tu *Ryckium* ad *Tacitum* lib. III. Hiſt. cap. LXXVIII. & *Dausquium* in laudabili opere de Orthographia part. II. p. 325. ARNTZ.

3 *Pugnax, nec tamen praeceps.*] Quod rarum eſt. De Jugurtha *Salluſtius* c. VII. *At ſane, quod difficillimum imprimis eſt, & proelio ſtrenuus erat, & bonus conſilio: quorum alterum ex providentia timorem; alterum ex audacia temeritatem plerumque adferre ſolet.* GRUT. MSS. omnes *Maurus genere pugnans.* Sed pleraque talia participia in *ans* deſinentia in adjectiva in *ax* mutant hodie artis criticae periti. Exempla dabit Celeberrimus *Drakenborchius* ad *Silium* lib. IV. verſ. 235. & lib. X. verſ. 398. Fortaſſe ſuperſtitioſior haberi merear, ſi plus apud me valeat antiquorum Codicum reverentia, quam ut iis audeam adverſari. Nec tamen omnino fides deroganda illis, qui ante nos auctores ediderunt, qui cuncti hic *pugnax* exprimunt. Lege de illa emendandi ratione in conjecturis ſagaciſſimum *Burmannum* ad *Ovidium* lib. II. Am. El. VI. verſ. 23. ARNTZ.

4 *Quatuor minus quinquaginta.*] Liber Membranaceus: *annos* III. *minus* L. hoc eſt, *annos, tribus minus, quinquaginta.* VINET. Et ſic Gulelf. & Leid. ſec.

CAPUT XXXII.

Argumentum.

Annos quindecim inperat, filium Gallienum Auguſtum, & ejus filium Cornelium Valerianum Caeſarem facit & a Sapore Perſa ſuperatur Licinius Valerianus; in Moeſia Inperator fit Regillianus; in Gallia Caſſius Labienus Poſtumus; apud Moguntiacum dominatum invadit Aelianus, in Aegypto Aemilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus.

1 Licinius Valerianus cognomento Colobius inperavit annos quindecim, parentibus ortus ſplendidiſſimis, ſtolidus tamen & multum iners, neque ad uſum aliquem publici officii conſilio ſeu geſtis 2 accommodatus. Hic filium ſuum Gallienum Auguſtum fecit, Gal-

3 lienique filium Cornelium Valerianum Caeſarem. His inperantibus Regillianus in Moeſia, Caſſius Latienus Poſtumus in Gallia, Gallieni

1 *Lucinius.*] *Licinius Cujacii* ſcriptus codex, ut & ſupra cap. XXIX. SCHOTTUS. *Lucinius* Leid. pr. *Lucinus* alter.

Inperavit annos quindecim.] Captus tamen a Perſis anno ſexto imperii. Sed illis ſex annis, ſi novem addas, quos in imperio fuiſſe Gallienum Valeriani filium, ſcriptores prodiderunt, *quindecim* fient anni, quos tot imperaſſe Valerianum & Gallienum conſtat. ANNA.

Stolidus tamen & multum iners neque ad.] Inde *Dionyſius* Epiſcopus Alexandrinus in Epiſtola ad Hermammonem ſcribit Valerianum, τῇ βασιλείᾳ παρὰ τὴν ἀξίαν ἐπιμανῆναι. *In inperio ultra decus inſaniiſſe.* EAD.

Publici officii.] Excuſi tres: *ad uſum aliquem publicum officio, conſilio. Trebellius* autem *Pollio* contra, *nobili ſtirpe ortum, moribus lauaatis*, &c. SCHOTT.

2 *Cornelium Valerianum.*] Cornelium Valerianum Salonium. ANNA.

3 *Regillianus.*] Vide in Caeſaribus. EAD. Hic Editiones noſtrae & MSS. *Religianus.* In Caeſaribus eſt *Regallianus.* De ea re jam diſputare non vacat, nec mea multum intereſt. Interim *Regilianum*, quod malim, vel *Regalianum* dicendum eſſe, ex eo mihi perſuadeo, quod a *Regi* deducatur apud *Trebellium Pollionem* Trig. Tyr. cap. x. ad quod vide duobus in locis *Salmaſium. His Inperatoribus* ſcripſerat Leid. pr.

In Moeſia.] *A Moeſiacis legionibus Inperator eſt dictus. Pollio.* ANNA.

Caſſius.] Editiones pleraque: *Caſſius Labienus Poſtumus*,

ni filio interfecto, Inperatores effecti sunt. 4 Pari modo Aelianus apud Moguntiacum, in Aegypto Aemilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus dominatum invasere. 5 Valerianus vero in Mesopotamia bellum gerens, a Sapore Persarum Rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos ignobili servitute consenuit. 6 Nam quamdiu vixit Rex ejusdem provinciae, incurvato eo pedem cervicibus ejus inponens, equum conscendere solitus erat.

Postumus, sine distinctione; rectius. Est enim unus idemque Inperator, qui a *Panvinii* Fastis in triginta Tyrannorum Catalogo quintus ordine ponitur, appellaturque *Imp. C. C. Junius Cassius Postumus Labienus P. F. Aug.* A *Trebellio* quoque in Victorino, *Junius Postumus.* SYLBURG. *Cassius Postumius Labienus* in nummis. Vide in Caesaribus. ANNA. Mutationis caussam reddidimus ad *Caesar.* cap. XXXIII. §. 8.

In Gallia.] Supra *Victor*: *Barbaris per Galliam praesidebat.* Locum adi. ANNA.

Gallieni filio interfecto.] Salonino, quem Gallienus eidem Postumio crediderat. Vide *Pollionem* in Postumio. EAD.

4 *Aelianus.*] Hic idem est qui *Pollioni* & aliis *Lollianus* dicitur, ut optime *Casaubonus.* In Fastis quidem *Aeliani* cujusdam a Lolliano diversi facta mentio, sed qui eos scripserunt, hoc loco decepti sunt. EAD. Vide *Casaub.* ad *Pollionis* Trig. Tyr. cap. v.

Apud Moguntiacum, in Aegypto.] Sic vetus codex. Quem locum indocti ad hunc modum corruperant *apud Moguntiam, cum in Aegypto.* Restituimus & in *Eutropii* breviario corruptum nomen. VINET.

In Aegypto Aemilianus.] Qui Aegypti praefectus fuit. Vide *Pollionem.* Diversus est ab *Aemiliano* illo de quo superiori capite, & supra in Caesaribus. ANNA.

Apud Macedonas Valens.] Qui proconsulatum Achaiae gubernabat. Vide *Pollionem.* EAD.

Mediolani Aureolus.] Supra *Victor*: *Qui per Rhoetias legionibus praeerat.* *Pollio* vero: *Illyricianos exercitus regens.* EAD.

5 *Valerianus in Mesopotamia.*] Rursus *Eutropiana* sunt. De XXX. Tyrannis, quorum plerique hic nominantur. *Trebellius Pollio* legendus. SCHOTT. Mox vocem *consenuit* huic rei admodum propriam non solum imitati sunt, verum etiam quasi de manu in manum tradidere priores & sequentes Historici, seu Historicorum compilatores. *Pollio* in Valer. cap. VII. *Eutropius* lib. IX. cap. VII. *Orosius* lib. VII. cap. XXII. *Festus Rufus* in Breviar. cap. XXIII. *Freculphus* lib. III. c. IX. *Benevenut. De Rambaldis* in Vita hujus Inperatoris & alii. ARNTZ.

6 *Incurvato eo pedem cervicibus.*] Eodem contumeliae genere affectum ferunt Bajazetem a Tamberlante, cum praelio victus in ejus potestatem venisset. ANNA. Mox *adscendere* vetustae Editiones.

CAPUT XXXIII.

ARGUMENTUM.

Annos octo inperat, in locum Cornelii filii Saloninum subrogat, pellicum amori diverso deditus est, adversus Aureolum proficiscitur & a suis interit Gallienus.

Gallienus

1 Gallienus quidem in loco Cornelii filii sui Salonianum alterum filium subrogavit, amori diverso pellicum deditus, Saloninae conjugis, & concubinae, quam per pactionem, concessa parte superioris Pannoniae, a patre Marcomannorum Rege matrimonii specie susceperat, Pipam nomine. 2 Novissime adversus Aureolum profectus est. Quem cum apud pontem, qui ex ejus nomine Aureolus appellatur, obtentum detrusumque Mediolanum obsedit, ejusdem Aureoli

1 *Saloninum.*] *Saloninum Pollio:* sic dictus vel quod apud *Salonas* natus esset, vel a matre *Salonina.* Quin & *Piparam* concubinam nominat. *Victor* noster *Pipam* concise absque litura. SCHOTTUS. *In loco* Guelf. Leid. pr. & *Aldus.* quod mutavit deinceps *Gryphius*, ut multa, male. Talia enim in sequioris aevi scriptoribus repudianda non sunt, si a consensu MSS. proficiscantur, quibus saepe pro eo ac debet non adhibetur fides. *Lactantius* de Mort. Persec. cap. XXIX. *Inperium Licinio daret substituto in Severi loco.* Ubi tumultuariae operae facile tribuo, quod *in locum* nobis emendaverit *Jacobus Tollius.* Supra in Vir. Ill. cap. XV. §. 1. *Quia in loco Tricipitini Collegae Consulem non subrogaverat.* Ita invenio in Codice Chartaceo, quem, postquam jam ille libellus typis erat expressus, mihi obtulit *Jacobus Philippus Dorvillius*, Vir non varia eruditione, quam vitae elegantia commendatior. *Hyginus* fab. LXXVII. *Postea Jovis in stellarum numero retulit.* Sed multa similia proferre esset bonas horas perdere. *Salonianum* hic defendunt omnes Codices. ARNTZ.

Saloninae conjugis & concubinae.] Supra in Caesaribus. ANNA.

Marcomannorum Rege.] *Germanorum.* Supra *Victor.* Locum adi. EAD.

Pipam.] *Pipiam* habebat vetus Codex, eandemque vocat *Piparam Trebellius Pollio.* VINET. *Pipiam* est scriptura Leid. sec. Pro *matrimonii specie* Leid. pr. *patrimonii:* error manifestus, de quali varietate vide sis *Colerum* in Parergis Juris cap. VI. Pro *specie* posset legi *spe.* Illam sollicitaverat ea spe, fore, ut aliquando uxorem duceret. *Livius* lib. XXVII. cap. XXXI. *Spe regiarum nuptiarum in Macedoniam asportata fuerat. Ovidius* Epist. VIII. Heroïdum vers. 178.

Pro spe conjugii tempora parva peto.

lib. XII. Metam. vers. 505.

- - - *Qui tantus erat, Junonis ut altae*
Spem caperet.

Claudianus Gigant. vers. 40.

Hic sibi promittit Venerem, speratque Dianae
Conjugium, castamque cupit violare Minervam.

Ubi tamen *spiratque* recepit Nobil. *Heinsius*, verum vulgata ideo contemnenda non est. Hoc vero loco *specie* defendi potest, quia verae non erant nuptiae, cum matrimonium civis Romani cum peregrina nullum esset. At hisce temporibus libido erat pro legibus, nec hisce se vinculis Inperatores teneri crededant. ARNTZ.

2 *Aureoli commento.*] Quali, explicat *Victor* ipse, unde haec sunt: diversa vero *Trebellius Pollio* in Gallienis immissis a Martiano, & Cecropio Delmatarum duce percussoribus interemptus circa Mediolanum. SCHOTTUS. *Apud Mediolanium* Guelf. & Lugd. pr.

3 *Cum patre septem (&) solus octo.*] Imo cum patre

Aureoli commento a suis interiit. Regnavit annos quindecim, cum 3 patre septem, solus octo. Vixit annos quinquaginta.

patre sex, & novem solus. Ut supra dictum. ANNA. Copulativam vocem & cum MSS. rejecimus, jam antea uncis incluserat *Schottus*.

CAPUT XXXIV.

ARGUMENTUM.

Annis duobus inperat, Alamannorum magnam multitudinem fundit, Reipublicae vitam suam dono dat, divique vocabulo, & aurea statua, imagineque clypeata donatur Claudius; illi succedit & interimitur frater Quintilius.

Claudius inperavit annis duobus. Hunc plerique putant Gordiano fatum, dum adolescens a muliere matura instituueretur ad uxorem. 1

1 *Annis duobus.*] Veronensis desertim: *annum unum, mensibus novem.* SCHOTT. Melius in veteri Codice. *Annum unum, mensibus novem.* Quidam ajunt imperasse annum unum, menses decem, dies quinque. ANNA. *Inperavit annum. Hunc* Leid. pr. *Annum unum, mensibus octo* Leid. sec. sed in receptam lectionem conspirant omnes Editi, neque ullam varietatem in aliis adnotatam reperio.

Dum adolescens a muliere.] *Cratandri* & *Gryphii* codices, *dum ab Licensa muliere.* Augustana editio, *dum alii Licensa muliere.* forte corrupte pro *a Licensa.* Hic mihi aqua haeret: nam morem instituendi ad uxorem apud antiquiorem auctorem legere non memini. *Paullus* enim *Diaconus* hinc exscripsit. SCHOTT. *Casaubonus* emendandum putat, *in muliere Dalmatica instituueretur*, &c. GRUTERUS. Hanc emendationem instituit magnus *Casaubonus* eam ob rationem, quod non a muliere instituueretur, sed in muliere aliqua suas vires periclitaretur. Verum dicat mihi aliquis, an verba *instituueretur in muliere* tale quid possint indicare, ne jam loquendi illud genus in dubium vocem. Ni valde fallar, res eodem redibit. Quare unice probo sententiam *Salmasii*, qui recte locum vitio carere judicavit. Fuit enim & haec consuetudo apud seculum prius, ut adolescentes, antequam ad legitimos thalamos admitterentur, in illa τῆς ἀφροδίτης palaestra exercerentur, ne novitii in arenam descenderent, cum eam artem recte a Virgine addisci posse non crederent Veteres. Res haec mei non est judicii, vide tu viros laudatos ad *Trebellii Pollionis* Claudium cap. XI. Turpiusculum est, sed ab hoc loco non alienum Epigramma *Martialis* lib. XI. Epigr. LXXIX. ubi dat sponso consilium (talibus consiliis corrupti hujus seculi mores sine monitore abundant) ut antea in meretrice experiatur, quam in virgine suae militiae tirocinium deponat. Claudis

2 xorem. Hic Claudius Gallieni morientis sententia Inperator designatus, ad quem Ticini positum per Gallonium Basilium indumenta regia direxerat exstinctoque a suis Aureolo, receptis legionibus adversum gentem Alamannorum haud procul a lacu Benaco dimicans 3 tantam multitudinem fudit, ut aegre pars dimidia superfuerit. His diebus Victorinus regnum cepit. Claudius vero, cum ex fatalibus libris, quos inspici praeceperat, cognovisset sententiae in Senatu dicendae primi morte remedium desiderari, Pomponio Basso, qui tunc erat, se obferente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono Reipublicae dedit, praefatus neminem tanti ordinis pri-4 mas habere quam ipsum Inperatorem. Ea res sicut erat cunctis grata, non divi vocabulum modo, sed ex auro statuam prope ipsum Jovis

dit Epigramma his verbis:

Ergo suburanae tironem trade magistrae,
Illa virum faciet; non bene virgo docet.

Et hinc patres permittebant in Comoediis, ut dum licitum erat & aetas ferebat, amarent filii. Vide *Terentium* Andria Act. II. Sc. VI. vers. 12. Multo minus *matura* hic mutandum in *Dalmatica*, hanc eamque levissimam ob caussam, quod *Claudius originem ex provincia Dalmatarum videretur ostendere* teste *Pollione* loc. laud. qui tamen alios aliter tradere ibidem adnotat. Haec prurigo est emendandi. *Maturus* dicitur de aetate tali, quae rebus agendis apta est. Ita *matura virgo* plus semel apud *Ovidium*. Sed hic forte (nam data opera id raro fieri solet) inspicio *Minellianum* illum heroëm *Junckerum*, qui pro suo captu *matura* exponit per *jam seniore*. Apparet malum fuisse medicum, vel artem tenere eos magistros, quae apud nos ignoratur, qua senes & vetulae mulieres possint parere. Talium librorum abortum fecisse nonnullos Germanos (de *Junckeris* similibusque loquor) facile adfirmanti adsentior, sed similium liberorum partum non aeque percipio. Vide de hoc sensu vocis *maturae* Commentaria ad *Petronium* cap. LXXXVII. *Barthium* ad *Statium* lib. II. Theb. vers. 204. *Symmachum* lib. VI. Epist. III. *Sororem Pompejani olim viro maturam.* Mox *designatur* legit Guelf. non male. ARNTZ.

2 *Exstinctoque a suis Aureolo.*] A suis, a Claudii militibus interpretor. Vide notata in Caesaribus. ANNA.

Receptis regionibus.] Qui me audiet, ita reponet, *receptis legionibus adversus gentem Germanorum.* Sic enim MSS. & Veronensis. vulgati omnes *regionibus & aciem.* SCHOTT. Illam lectionem confirmant omnes mei Codices, nisi quod *Alamannorum* retineant.

Lacu Benaco.] Ad fluvium Mintium Mantua notum. ANNA. *Benaci* priores Editores.

3 *His diebus Victorinus regnum cepit.*] Falsum est. Sub Gallieno enim imperium invasit *Victorinus*, ut supra in Caesaribus. ANNA. *Bandurius* in Numism. tom. I. p. 355. *Censorinus* hoc loco reponit. sed eodem redit, cum & ille triginta Tyrannis sub Gallieno accenseatur. Interim Guelf. habet *Victorianus.* Leid. pr. *Victrinus.*

Fatalibus libris.] Sibyllinis. ANNA. *Livius* lib. XXII. cap. IX. *Decem Viri libros Sibyllinos adire jubentur, qui inspectis fatalibus libris. Vopiscus* Aureliano cap. XIX. *Jubetur ut inspiciantur fatales libri.* vel simpliciter *fata* apud *Ciceronem* Orat. III. Catil. cap. V. & Orat. IV. cap. VI. Multa alia collegit *Castal.* ad *Claudii Rutilii* Itener. vers. 52.

Sententiae in Senatu dicendae primi.] *Primus sententiae dicendae*, est qui *primus in senatu sententiam* debet dicere. ANNA.

Pomponio Basso qui tunc erat, se obferente.] Vide in Caesaribus. EAD.

Ipse.] Claudius. Sed vide quae in Caesaribus dicta sunt. EAD. Mox *tantis ordinibus* nescio quomodo amplectuntur omnes scripti apud me, sed ante nos nemo hic variavit. Vox ea numero multitudinis posterioribus ita usurpata fuit. *Symmachus* lib. IX. Epist. XLVIII. *Datis ad Ariminensium magistratus atque ordines minacibus litteris.* Postea *quam ipsum* expressi cum iisdem manuscriptis. *quoniam Inperatorem* edidit *Aldus. Habere ipsum Inperatorem Gryph.*

4 *Ex auro statuam prope ipsum Jovis simulacrum.*] *Pollio; Illi, quod nulli antea, populus Romanus sumptu suo in Capitolio ante Jovis Opt. Max. templum*

Jovis simulacrum, atque in curia imaginem auream proceres sacravere.

Huic successit frater ejus Quintilius. Is paucis diebus inperium 5 tenens interemtus est.

plum statuam auream decem pedum collocavit. ANN. Et hic varia est scriptura. Pro *sic erat*, *sicut erat* volebat Lcid. pr. porro omnes voculam *ut* abjiciebant. deinde *sacravere* reponentes, atque ita *Aldus*, qui in praecedenti membro: *ea res sicut erat* * *cunctis gratia. Gryphius: Ea res sic erat cunctis grata, ut non - - - - sacraverint* & eam scripturam amplexi sunt reliqui Editores. Quid ego cum scriptis mutaverim, videbit Lector, cui ego suam sententiam non invideo. ARNTZ.

Imaginem auream.] *Clypeum aureum* vocant summo consensu *Pollio*, *Eutropius*, *Orosius*. His quoque frater ejus *Quinctilius*, ut & in MSS. vocatur. *Trebellio* vero *Pollioni* trisyllabus est. SCHOTT. *Clypeum Aureum* vocant alii Scriptores. *Pollio: Illi Clypeus aureus, vel ut Grammatici loquuntur, Clypeum aureum senatus totius judicio in Rom. curia collocatum est.* Clypeus aureus est imago Clypeata, ut Itali vocant, *un buste.* Quales hodie pictores nostri faciunt. Sed vide quae a viris doctissimis apud *Pollionem* dicta sunt. ANNA. Sed tamen & *clypeum* & *auream statuam* memorat *Trebell. Pollio* in Claud. cap. III. *Eutropius* lib. IX, cap. XI. & *Orosius* lib. VII. cap. XXIII.

5 *Quintilius.*] *Quintillum Pollio.* Κύντιλλον *Zosimus.* ANNA. *Quintilius* omnes scripti & Editi.

Is paucis diebus.] *Septima decima die interemptus. Pollio*, *Eutropius.* At *Zosimus* ait post paucos menses. ὀλίγους βιώσαντος μῆνας. *Cum paucos vixisset menses.* Nisi scriptum ab illo fuerit ὀλίγους βιώσαντος ἡμέρας. Quod & doctissimo *Casaubono* in mentem venit. ANNA. Ad *Pollionis* Claudium cap. XII.

CAPUT XXXV.

ARGUMENTUM.

Annis quinque, mensibus sex inperat, Romanum orbem triennio ab invasoribus receptat, monetarios rebellantes compescit, primus diadema capiti innectit, gemmisque & aurata veste utitur, Urbem muris sepit, porcinae carnis usum instituit, Tetricum provehit & interficitur Aurelianus.

1 Aurelianus genitus patre mediocri, &, ut quidam ferunt, Aurelii clariſſimi Senatoris colono inter Daciam & Macedoniam, 2 inperavit annis quinque, menſibus ſex. Iſte haud diſſimilis fuit Magno Alexandro, ſeu Caeſari dictatori. Nam Romanum orbem triennio ab invaſoribus receptavit, cum Alexander annis tredecim per victorias ingentes ad Indiam pervenerit, & Cajus Caeſar decennio ſubegerit Gallos, adverſum cives quadriennio congreſſus. Iſte in Italia tribus praeliis victor fuit, apud Placentiam, juxta amnem Metau-

1 *Genitus patre mediocri.*] *Modicis ortus parentibus. Vopiſcus.* ANNA.

Annis quinque.] *Annum* pro *annis quinque* exemplar unum MSS. SCHOTT. Melius *Vopiſcus. Imperavit annis ſex, minus paucis diebus.* ANNA. *Menſibus ſex* aberat a Guelf. & prioribus inpreſſis. *& menſibus ſex* Leid. pr.

2 *Romanum orbem.*] Sic emendavi auctoribus libris & *Vopiſco. Romanam urbem*, quod hactenus legebatur, concoquere non poſſum. Terminos enim & limites propagati imperii ſignificat. SCHOTT. *Vopiſcus. At eadem reddita fuerat* (reſpub.) *Aureliano toto penitus orbe vincente.* ANNA.

Ab invaſoribus.] Suevis, Sarmatis, Gothis, &c. EAD.

Alexander annos tredecim.] Veronenſis. *Annis vix* x. *Curtium* vide, & de Graecis *Plutarchum* & *Arrianum*, qui lib. VII. regnaſſe ait A. XII. M. VIII. Viceſimo enim anno regnum arripuit, tertio & triceſimo exſtinctus. *Cicero* Philipp. V. & *Oroſ.* III. lib. cap. XXIII. Infra non diſplicet legi *ſubegerit* veteribus libris auctoribus, qui mox *Septiminus Imperator* praeferunt. Rurſum *victos*, vulgati *victor.* & poſt paullo *viſebatur.* SCHOTTUS. *Subegerit* ut legamus etiam noſtri poſtulant Codices. *Suetonius* Caeſare cap. XLIX.

Gallias Caeſar ſubegit, Nicomedes Caeſarem. *Sulpicius Severus* lib. II. cap. IX. §. 5. *Aethiopiam bello premeret & ſubegiſſet. Vegetius* lib. I. de Re Militari cap. I. *Romanum ſibi orbem ſubegiſſe:* ubi etiam *ſubjeciſſe* praeferunt variantes Lectiones. Sed nugarum ſatis, vide ſupra etiam ad Viros Ill. cap. XXXV. §. 4.

Decennio.] Imo *annis novem.* Vide *Suetonium.* ANNA.

Quadriennio.] Imo *annis* fere *ſex.* EAD.

Iſte.] Aurelianus. EAD.

Apud Placentiam.] Ubi primo clade affectus. EAD.

Amnem Metaurum ac fanum Fortunae.] In ſuperiori parte Umbriae, in ipſo maris littore. EADEM. Quod ſequitur *Ticinenſibus in campis* legunt omnes Editiones, ſed *Schottus* praepoſitionem mediam unculis incluſerat; & abeſt ea ab omnibus noſtris MSS. nec magnopere deſiderari debet. *Livius* lib. XXIV. cap. XLVIII. *Collatisque aequo* campo *ſignis.* lib. XXV. cap. IX. *Ut quo res poſtulet occurrere libero* campo *poſſet.* lib. XXIX. c. XXXII. *Adeptusque eam patentibus prope Clupeam urbem* campis. *Florus* lib. IV. cap. XII. §. 20. *Sarmatae patentibus* campis *inequitant. Claudianus* Bell. Get. verſ. 641.

Cimbrica tempeſtas, aliasque inmiſſa per Alpes
Iisdem procubuit campis.

Salluſtius

Metaurum ac fanum Fortunae, poſtremo Ticinenſibus campis. Hujus tempore apud Dalmatas Septiminus Inperator effectus, mox a ſuis obtruncatur. Hoc tempore in urbe Roma monetarii rebellarunt, quos Aurelianus victos ultima crudelitate compeſcuit. Iſte primus apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmisque, & aurata omni veſte, quod adhuc fere incognitum Romanis moribus viſebatur, uſus eſt. Hic muris validioribus & laxioribus Urbem ſepſit. Porcinae carnis uſum populo inſtituit. Hic Tetricum, qui Inperator ab exercitu in Galliis effectus fuerat, correctorem Lucaniae provexit, adſpergens hominem eleganti joco, Sublimius habendum regere aliquam Italiae partem, quam trans Alpes regnare. Noviſſime fraude ſervi ſui, qui ad quosdam militares viros amicos ipſius

3 4 5 6 7 8

Salluſtius Jug. cap. CI. §. 11. *Spectaculum horribile* campis *patentibus ſequi*, *fugere*. ubi recte eam praepoſitionem ejecit Doctiſſimus *Cortius*, qui tamen nullam varietatem adnotat cap. CV. §. 3. ubi reperitur: *repente* in campis *patentibus ſeſe oſtendit*. quomodo conſtanter apud Noſtrum inf. cap. XXXVIII. §. 6. In campis *Veronenſibus occiditur*. Quare utrumque recte dici certum eſt. *Livius* lib. XXIV. cap. XLI. lib. XXV. cap. XII. & alibi. *Ovidius* lib. VI. Faſt. verſ. 722. *Juſtinus* lib. XI. cap. VI. §. 10. De praepoſitione illa temere intruſa diximus ad Viros Illuſtres cap. II. §. 3. & *Barthius* ad *Statium* lib. IX. Theb. verſ. 637. ARNTZ.

3 *Septimius.*] *Epitimium* vocat *Zoſimus*, ut puto. Uter vero corrupte pronuntiare non audeam. ANNA. *Septimus* erat in Guelf. ex quo, ſuperſcriptis litteris *in*, factum erat *Septiminus*, quod recepi cum veteribus libris *Schotti*. Non diſplicet, quod deinde *Roma* omittat Leid. ſec. nam urbem ſimpliciter pro *Roma* dici norunt pueri, nec neceſſe habuerat id multis exemplis probare Erud. *Cortius* ad *Salluſtium* Catil. cap. LII. §. 15. Similiter *Romam* ſeu *Romanam* rejecit *Freinshemius* apud *Florum* lib. I. cap. XIII. §. 21. Sed tale quid non tentandum contra Manuſcriptos. ARNTZEN.

4 *Victos.*] Editiones habent *victor*, & illi lectioni videtur favere *Vopiſcus* in Aurel. cap. XXI. cum vero *victos* & *Schotti* libri & mei requirant cur ſine neceſſitate fidei eorum repugnarem. Et totidem verbis haec reperiuntur apud *Eutropium* lib. IX. cap. XIV. qui etiam ſupra ſimpliciter: *Monetarii in urbe rebellaverunt*. ARNTZ.

5 *Primus apud Romanos diadema.*] At ſupra in Caligula ſcripſit Epitomiſta. *Primus diademate capiti impoſito*, *Dominum ſe juſſit appellari*. Quod cum a ſe ſcriptum non recordaretur, & apud alios ſcriptores legiſſet id tantum tentaſſe Caligulam, hic de Aureliano prodit quod verum eſt. Is enim primus *diadema* capiti impoſuit. Caeſar enim ſibi oblatum in Capitolium miſit. Antonius habuit, ſed non Romae. ANN. *Caſaub.* ad *Lampridium* Heliogab. cap. XXIII. *Chiflet.* de Aur. Numism. cap. IV. & *Spanhemius* de Uſu Num. Diſſ. XII. p. 388. *Cedrenus* hujus conſuetudinis auctorem demum facit Conſtantinum, eos conciliare conatur *Valeſius* ad *Ammianum* lib. XXI. c. I. prope init. ego potius erraſſe crediderim. ARNTZ.

Gemmisque & aurata omni veſte.] *Vopiſcus*: *Tunc illae veſtes, quas in templo Solis videmus, conſertae gemmis.* ANNA. Errorem hoc loco Noſtri notavit & culpat *Staniſlaus Kobierzyckius* de Luxu Romanorum lib. I. cap. VIII. Sequenti verſu *viſebatur* cum *Schotto* volebant omnes etiam Codices. ARNTZ.

7 *Adſpergens hominem.*] Veronenſis *aſſerens hominem eleganti loco*; perperam forte pro *joco*. Diverſum Caeſaris de ſe dictum exſtat, *Malle ſe in Alpium opidulo primum eſſe, quam Romae ſecundum. Plutarchus.* Ceterum de *correctura* quaedam ad *Victorem* diximus, quibus adde l. *de omnibus* D. de Offic. Praeſid. & l. unic. Cod. Ut omnibus Jud. SCHOTT. *In Galliis factus* ſcribit Leid. ſec.

Quam trans Alpes.] In Aquitania ſcilicet, ubi praeſidatum regens Tetricus imperium invaſerat. ANNA.

8 *Fraude.*] *Eutropiana* ſunt ad verbum usque ad Florianum fere, quem cum hac Epitoma comparandum cenſeo, ut conſarcinatoris induſtria vel audacia potius appareat: qua *Victoris* nomine auctoritateque ſubditicium librum hactenus obtrudit. SCHOTT.

ipsius, nomina pertulit adnotata, falso manum ejus imitatus, tamquam Aurelianus ipsos pararet occidere, ab iisdem interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim & Heracleam est. 9 Fuit saevus & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filii so-10 roris interfector. Hoc tempore septem mensibus interregni species evenit.

Servi sui.] Mnesthei. ANNA.

Nomina pertulit adnotata.] *Pertulit adnotata* absque *nomina* MSS. *Vopiscus*, *breve nominum* appellat. Hinc *Breviarium* vox non inepta, *Plinio*, *Suetonio* in Augusto cap. ult. Vespasiano cap. XXI. & *Senecae* Epist. XXXIX. usitata. SCHOTT.

Itineris medio quod inter.] Ad Caenophrurium. Vide in Caesaribus. ANNA. *Eracliam* in sequentibus pro *Heracleam* Leid. pr. *Aradiam* alter.

9 *Etiam filii sororis interfector.*] Imo *filiae sororis*, ut *Vopiscus* ex plurium sententia. Qui tamen alibi ait: *Addunt nonnulli, filium sororis, non filiam, ab eodem interfectum.* Quos secutus *Eutropius*. *Trux omni tempore, etiam filii sororis interfector.* Et *Eutropium* hic noster bona fide transcripsit. ANNA.

Septem mensibus.] *Sex* tantum *Vopiscus*. VINETUS.

CAPUT XXXVI.

ARGUMENTUM.

Inperium suscipit, & inperii ducentesimo die moritur Tacitus; ei succedit, & incisis a semetipso venis consumitur frater Florianus.

1 Tacitus post hunc suscepit inperium, vir egregie moratus, qui ducentesimo inperii die apud Tarsum febri moritur.

Huic

1 *Apud Tarsum.*] *Tyanae Victor* mortuum dicit. ANNA. *Febre* uterque Leid. & *emoritur* Guelf.

2 *Exercitus Equitum Probum.*] Totidem paene verbis haec *Vopiscus* Floriano. Tò *equitum* non comparet in *Vopisco*: *Probum*, inquit, *omnis exercitus legerat*, & vereor ne supersit. Veronensis enim & *Cujacii* liber *Equitium Probum* nominat, nescio quam vere. *Vopiscus* enim & numi veteres *Aurelium Valerium Probum* appellant; vulgati fere omnes *Equitantium*. Lector viderit. Infra certe in Valentiniano *Equitius* quidam nominatur. c. XLV. §. 10.

Huic successit Florianus. Sed cum magna pars exercitus Equitium Probum militiae peritum legisset, Florianus dierum sexaginta quasi per ludum inperio usus, incisis a semetipso venis, effuso sanguine consumtus est.

§. 10. SCHOTT. Veron. & *Cujacii* liber *Equitium Probum* vocant, cui lectioni patrocinatur aliquo modo, quod in Probi nummis equi effigies sculpta visitur. SYLB. Et ego hic libenter ignorantiam profiteor meam. tamen cum MSS. *Equitium* scribendum censui, si forte & hoc nomen tulisset ante inperium, quod nobis alia non reliquerint monumenta, cum ipso inperante in desuetudinem abierit. *Equitum* edidit *Schottus*, vellem docuisset, quid per *exercitum Equitum* debeam intelligere. Quod de equis numismatibus hujus Inperatoris insculptis profert *Sylburgius*, non magis verum est, quam de reliquis Inperatoribus, in quibus currus triumphales, currus Solis &c. apparent, non ideo illi *Equitii* fuerunt dicti vel *Curules*. ARNTZ.

Dierum sexaginta.] *Uno mense aut altero vix retentata dominatione.* Supra *Victor*. ANNA.

Incisis a semetipso venis.] Aliter supra *Victor* & *Vopiscus*. Hic vero Epitomista Floriano tribuit quod alii Quintillo Claudii fratri, quem *Zosimus* ait simulac intellexisset factum Imperatorem Aurelianum, consilium a suis accepisse, ut mortem sibi consciscceret ac multo se meliori viro sponte sua de imperio cederet. Quod & fecisse perhibetur a medico quodam vena secta, continuatoque fluxu sanguinis donec exaruisset. Idem *Zonaras*. EAD.

CAPUT XXXVII.

ARGUMENTUM.

Annos sex inperat, Saturninum, Proculum & Bonosum opprimit, vineas - - - habere permittit, Almam & Aureum vineis conserit & occiditur Probus.

Probus

1 Probus genitus patre agresti, hortorum studioso, Dalmatio nomi-
2 ne inperavit annos sex. Iste Saturninum in Oriente, Procu-
3 lum & Bonosum Agrippinae Inperatores effectos oppressit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari Almam montem apud Sirmium, & Aureum apud Moesiam superiorem, vi-
4 neis conseruit. Hic Sirmio in turri ferrata occiditur.

Patre agresti.] *Vopiscus: Probus oriundus e Pannonia civitate Sirmiensi nobiliore matre quam patre, patrimonio moderato, affinitate non magna.* Item: *Probo ut quidam in literas retulerunt pater nomine Maximus fuit.* ANNA.

Dalmatio sanguine.] Liber membranaceus *nomine* pro *sanguine*. Sed alii *Maximum* vocant Patrem Probi. Vide *Flavium Vopiscum*. VINETUS. MSS. & Veronensis *nomine*. Idem *Vopiscus quinque* dumtaxat *annos* attribuit: qui & de his Tyrannis, ut & Firmo legendus. SCHOTT. Inperite & hic corruptus locus, cum ignavum librariorum genus vim vocis *nominis* non intelligerent, quae idem denotat, quod gentem, sanguinem, genus. *Livius* lib. VI. cap. II. *Ad exstinguendum nomen Romanum arma ceperant.* Qui passim eo modo solet loqui. *Justinus* lib. II. cap. IV. fine. *Brevi tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.* *Lucanus* lib. VII. vers. 391.

- - - Tunc omne Latinum
Fabula nomen erit.

Frontinus lib. I. Strateg. cap. II. §. 2. *Cum animadvertisset non alienos nomini Romano.* *Servius* ad *Virgilium* lib. VI. Aen. vers. 758. & lib. XII. vers. 514. *Bernec.* ad *Justinum* lib. XII. cap. IV. §. I. Cel. *Gronovius* ad *Livium* lib. I. cap. III. Ingeniosissimus *Nicolaus Heinsius* ad *Ovidium* Epist. II. Her. vers. 50. & Epist. XVII. vers. 60. ubi vulgo quoque *sanguine* circumferebatur. Et nonnulla *Cort.* ad *Sallust.* Catil. c. LII. §. 24. ARNTZ.

3 *Opere militari Almam montem.*] Ex *Eutropio* ad verbum. *Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari Almam montem apud Sirmium, & Aureum apud Moesiam superiorem vineis consevit.* *Opere militari*, id est, militari manu, militarium (militum) manu, opera. *Vopiscus. Ipse Almam montem in Illyrico circa Sirmium militari manu fossum lecta vite consevit.* ANNA. Supra *Pannonos* legit Lugd. sec. vide ad Caesares cap. XXXIII. §. 2.

Conseruit.] Pro *consenuit*, *conseruit*. MSS. & *Syrmio* iidem & Veronensis. Vulgati *Sirmii* generandi casu, & cum iῶta, ut Graeci. Herodianus lib. VII. Σίρμιν μεγίστην Παιόνων πόλιν facit. *Almum* quoque montem vocat *Eutropius*, unde haec verbotenus exscripta. SCHOTT. *Conseruit* non solum omnes scripti, sed & Editiones, de qua forma vide *Vossium* lib. III. de Anal. cap. XXX. Vulgo distinguunt Grammatici inter *consero*, *consevi*, & *consero*, *conserui*, sed tamen hanc utramque vocem ejusdem esse originis apparet. Nec debuerat exemplum suum sequi doctissimus *Schottus* in sequenti voce *Sirmio*, quam contra codicum & Editionum fidem in *Sirmii* transtulerat infelici incoepto. *Florus* lib. IV. cap. II. §. 19. *Prima* Arimino *signa cecinerunt.* Nec enim ibi arridet sententia magni Viri, *Arimini* reponentis. *Hyginus* fab. LXVII. *Dum haec Thebis geruntur*, Corintho *Polybus decedit*, id est, in Corintho, Corinthi. *Justinus* lib. XVIII. cap. IV. §. 3. *Cum interim rex Mutgo* Tyro *decedit.* & Commentatores ad Ejusdem lib. V. cap. IV. §. I. *Jam Sesto Mindarus & Pharnabazus Lacedaemoniorum duces exspectabant.* Multa quoque collegit Doctiss. *Munckerus* ad *Hyginum* fab. CCXLVII. ARNTZ.

4 *In turri ferrata.*] Vide in Caesaribus. ANN.

CAPUT XXXVIII.

ARGUMENTUM.

Annos duos inperat, Carinum & Numerianum Caesares facit, & fulminis ictu interit Carus: per insidias occiditur Numerianus: omnibus se sceleribus inquinat & trucidatur Carinus.

Carus Narbonae natus inperavit annos duos. Iste confestim Carinum & Numerianum Caesares fecit. Hic apud Ctesiphonta

ictu fulminis interiit. Numerianus quoque filius ejus, cum oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, inpulsore Apro, qui socer

1 *Narbonae.*] Potest & *Narbone* tertia inflexione legi. VINET. Romae alii, alii Mediolani, quidam in Illyrico asserunt: *Vopiscus. Sidonius* vero *Apollinaris* in eleganti Narbonae descriptione *Narbonensem* quoque facit. Versus ob venustatem non pigebit adscribere.

Quid quod Caesaribus ferax creandis,
Felix prole virum, simul dedisti
Natos cum genitore principantes?
Nam quis Persidis expeditionem,
Aut victricia castra praeteribit
Cari Principis, & perambulatum
Romanis legionibus Niphatem?
Tum cum fulmine captus Inperator
Vitam fulminibus parem peregit.

SCHOTT.

In Lecticula.] Praepositio illa *Schotto* suspecta fuit, quod declarant duae unculae, in quas eam dam-

5 ejus erat, per insidias occisus est. Cum dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper invadere posset inperium, foetore cadaveris 6 scelus est proditum. Hinc Sabinus Julianus invadens inperium, a 7 Carino in campis Veronensibus occiditur. Hic Carinus omnibus se sceleribus inquinavit. Plurimos innoxios fictis criminibus occidit. Matrimonia nobilium corrupit. Condiscipulis quoque, qui eum in 8 auditorio verbi fatigatione taxaverunt, perniciosus fuit. Ad extremum trucidatur ejus praecipue tribuni dextera, cujus dicebatur conjugem polluisse.

damnaverat. sed injuria, cum Patroni adsint omnes MSS. & Editiones, & ipse *Ovidius* lib. IV. Tristium Eleg. II. vers. 45.

Hoc simul in *curru*, *Caesar*, *victore* veheris. *Cicero* Orat. II. Phil. cap. XXIV. Vehebatur in *essedo Tribunus Plebis*. Orat. pro Milone cap. XX. *Cum alter* veheretur in *Rheda penulatus*. Adeoque non mutanda fuerat verissima scriptura apud *Eutropium* lib. IX. cap. XVIII. In *lecticula* veheretur. De more illo, quo morbo inpediti duces in lectica vecti iter facerent confer *Gebhardum* ad *Cornelium Nepotem* Hannibale c. IV. §.3. ARNTZEN.

6 *In campis Veronensibus.*] In Illyrico ait *Victor*. ANNA.

7 *Matrimonia nobilium.*] *Nobilia Eutropius* unde haec fere ad verbum, ut supra illa de Apro. Malim *Militum* si libri auctores fierent ex *Aurelio Victore*. Infra *vel levi fatigatione taxaverant*. Idem *Eutropius*. SCHOTT.

Condiscipulis quoque.] Ex *Eutropio* ad verbum. *Carinus se sceleribus coinquinavit*, *plurimos innoxios fictis criminibus occidit*, *Matrimonia nobilia corrupit: condiscipulis quoque qui eum in auditorio*, *vel levi fatigatione taxaverant*, *perniciosus fuit.* *Joannes Antiochensis*: Καρῖνος ὠμότατος ἦν ὃς καὶ τοὺς ποτὲ ἐν τῷ παιδευτηρίῳ σκώψαντας εἰς αὐτὸν ἠμύνατο. Id est, *Carinus saevissimus erat*, *quippe qui condiscipulos*, *qui eum in schola verbis fatigaverant*, *ultus est*. ANNA.

Verbi fatigatione.] *Eutropius. Vel levi fatigatione taxaverant.* Nihil tamen mutandum. *Verbi fatigatio*, vel *fatigatio* simpliciter nihil aliud est quam *scomma*, ut optime apud *Vopiscum Salmasius*. *Fatigare* aliquem *verbis* vel jocis, pro mordere, lacessere, quod & *fatigare* simpliciter & absolute dixerunt. *Severus Sulpitius* in dialogis. *Sed supersedendum est ne Gallus sese existimet fatigari.* Et *fatigatio* pro *scommate* apud eundem: *tum ille sicut est verecundissimus*, *aliquantulum erubescens dum fatigationem meam accepit.* Ut & apud *Eutropium* supra. EAD. Non credo ipsum *Junckerum* intellexisse suam expositionem, cum haec ita vertat: *Qui eum taxaverant in auditorio*, *ideo quod fatigaretur loquendo.* si verba ea capiamus, ut capienda sunt, tanto commentatoti dignissimus evadet sensus, si modo ullus inest. Melius fecisset, si, cum ipse nihil invenire posset, aliorum bene inventis obtemperasset, quod fecit bellissima Femina ex *Salmas.* ad *Vopisc.* Carino initio. Adde *Savaronem* ad *Sidonium* lib. I. Epist. VIII. & *Carolum du Fresne* in Gloss. Med. Latin. hac voce. ARNTZ.

Taxaverunt.] Notandum dixisse Epitomistam *Verbi fatigatione taxare*, quod unica voce *fatigare*, vel *taxare* dixerunt Latini pro *ludere*, jocis vexare. *Terent.* *Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio*, ubi *Donatus*: *Tetigerim*, inquit, *luserim*, *fatigaverim*; *nam tangere cum multa*, *tum etiam hoc significat: taxare*, autem ab antiquo *tago* pto, *tango*, *tetigi*, *taxum*, & *tactum*. ANN. Et haec habet loco laud. *Salmasius*. supra pro *in auditorio*, *in adjutorio* corrumpit uterque Leidensis,

C A-

CAPUT XXXIX.

Argumentum.

Annis viginti quinque inperat, Maximianum Augustum facit, Constantium & Armentarium Caesares creat, Carausionem, Achilleum & Julianum opprimit, imperiales fasces relinquit, & venenum haurit Diocletianus.

Diocletianus Dalmata Anulini senatoris libertinus, matre pariter [1] atque oppido nomine Dioclea, quorum vocabulis, donec inperium sumeret, Diocles appellatus, ubi orbis Romani potentiam cepit, Grajum nomen in Romanum morem convertit, inperavit annis viginti quinque. Is Maximianum Augustum effecit. Constan- [2]

tium

1 *Dalmata Anulini Senatoris.*] *Eutropius. Dalmatia oriundum, virum obscurissime natum: adeo ut a plerisque scribae filius, a nonnullis Anulini senatoris libertinus fuisse credatur.* ANNA.

Anulini senatoris.] *Amilini* libri aliquot. Mentio *Anulini* cujusdam supra cap. xx. n. *6*. cum Laterano Cilone & Basso, ut Imp. Severi amicissimi. Mox *Libertus* est in Veronensi, & *Charausio* cum Spiritu, ut & in MSS. quibus usus sum, omnibus. SCHOTT. Sequentia verba *matre pariter* &c. luxata vel suo loco mota esse censet *Cuperus* ad *Lactant.* de Mort. Pers. c. XIX. fine. sed nulla in nostris Codicibus hujus vitii apparent vestigia. Porro ex more Veterum fecit, quod in Romanam Remp. transiens peregrinum nomen mutaverit, ut latius demonstravimus in diss. de

 Civi-

tium & Galerium Maximianum cognomento Armentarium, Caesares creavit, tradens Constantio Theodoram Herculii Maximiani 3 privignam abjecta uxore priori. Hoc tempore Charausio in Galliis, Achilleus apud Aegyptum, Julianus in Italia Inperatores effecti, 4 diverso exitu periere. E quibus Julianus acto per costas pugione, 5 in ignem se abjecit. Diocletianus vero apud Nicomediam sponte 6 inperiales fasces relinquens, in propriis agris consenuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum inperium rogaretur, tamquam pestem aliquam detestans, in hunc modum respondit. Utinam Salonae possetis visere olera nostris manibus instituta, profecto 7 numquam istud tentandum judicaretis. Vixit annos sexaginta octo, ex quîs communi habitu prope novem egit. Morte consumtus est, ut

Civitate Paulli cap. III. §. 8. & seq.

Annis viginti quinque.] Imo *viginti* tantum & supra *Victor* ait celebrato magnifice imperii vigesimo, imperium deposuisse. ANNA.

3 *Charausio in Galliis.*] Apud alios rectus est *Carausius*. VINETUS. Cum adspiratione etiam nostri manu exarati. Sed aliter & quidem recto casu terminante in *us* scribunt nummi. Vide *Begerum* tom. II. Thes. Brand. p. 783. & *Spanhemium* de Usu Numism. diss. XI. p. 265.

5 *Nicomediam.*] In Bithynia e regione Propontidis. ANN. *Faces* corrupte pro *fasces* Leid. sec.

In propriis agris.] *In villa quae haud procul a Salonis est. Eutropius Salonae* autem vel *Salona* in Delmatia. ANNA.

6 *Herculio.*] At constat Herculium eadem qua Diocletianum die, imperium deposuisse, ita ut in Salonas unus, alter in Lucaniam concederet. Sed haec aliquanto post facta sunt, Maxentio Herculii filio Imperatore creato per praetorianorum tumultum, quapropter imperium resumpsit *Herculius*, Diocletianumque per literas adhortatus est ipse etiam depositam resumeret potestatem, quas Diocletianus irritas habuit. Vide *Eutrop.* initio lib. X. & *Zosim.* lib. II. EAD.

Instituta.] Legi etiam possit *insita*, si libri MSS. faverent. *Cicero* Catone dixit *dimensa atque descripta*, de arbotibus, quod e *Xenophontis* Oeconomico καταμετρήσαντός σοι καὶ διατάξαντος conversum apparet. SCHOTT. Cur & huic lectioni dicam scribat vir doctissimus, nulla est ratio. Etenim *insita* proprie dicitur de arboribus, si felicius fructuum genus deteriori trunco applicetur, de qua re *Plinius* lib. XVII. Hist. Nat. cap. XIV. XV. & XVIII. & alii cum *Emmenessio* ad *Virgilium* Ecl. I. vers. 74. At ego, quamvis parcissimus sim hortorum cultor, illud tamen intelligo, tales insitiones in oleribus non procedere. Sed *instituere* vox est de eo, qui frumenta justo ordine serit, & arbores dirigit. *Varro* de Re Rust. lib. I. cap. XXVII. *Ad alia arandum aut fodiendum, ut si segetes instituas. Cicero* Orat. Agrar. II. contra Rullum cap. XXV. *Jugera* CC. *in quibus olivetum fieri potest, jugera* CCC. *ubi institui vineae possunt. Suetonius* in Galba cap. I. *Observatum est sub cujusque obitum, arborem ab ipso institutam elanguisse.* Idem de Illustribus Grammaticis cap. XXIII. §. 5. *Agros adeo coleret, ut vitem manu ejus institutam satis constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse.* sic *instituendi salicti caussa* est in l. 3. §. 3. ff. Arb. furt. caes. junge his multiplicis eruditionis *Gothofredum* ad l. 61. pr. ff. Loc. Cond. Sed si liceat dicere, quid sentiam, valde amplector scripturam, quae est in *Gryphianis* Editionibus, *oleta* pro *olera*, quamvis *Aldus* & *Schottus* repugnent, nec in excerptis nostrorum codicum ulla varietas adnotetur, verum tam exigua illarum litterarum varietas facillime vel oculos diligentissimi cujusvis potest fugere. ARNTZEN.

7 *Communi habitu.*] Pro privatus, ut ad *Victorem* monui. *Voluntariam* scriptus liber & Veronensis. SCHOTT. *Ex quîs* dedimus ex MS. Guelf. & omnibus ante *Schottum* editionibus. Idem tamen codex & Editt. mox satis inconcinne *voluntariam* tuentur. Decepit eos, quod tanto intervallo haec vox a *morte* removeatur, & praecedat proxime substantivum quarti casus. Quid *mors* sit *voluntaria* expositione non eget. *Cicero* de Claris Orat. cap. XXVII. Morte voluntaria *se a severitate judicum vindicavit. Valerius Maximus* lib. III. cap. V. exem. I. *Cum ei* morte voluntaria absumi *satius fuerit.* Adde lib. VIII. cap. IX. ex. ext. 3. & lib. IX. cap. II. ex. ext. 2. *Curti-*

ut

ut ſatis patuit, per formidinem voluntaria. Quippe cum a Conſtantino atque Licinio vocatus ad feſta nuptiarum, per ſenectam, quo minus intereſſe valeret, excuſaviſſet, reſcriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio faviſſe, ac Maximino favere, ſuſpectans necem dedecoroſam, venenum dicitur hauſiſſe.

us lib. v. cap. vi. §. 7. *Multi ergo hoſtium manus* voluntaria morte *occupaverunt. Suetonius* Caligula cap. xxvi. *Paucos poſt dies* voluntaria morte *periiſſe mentitus.* in Nerone cap. xxxiv. §. 8. & Galba cap. iii. §. 11. *Quinctilianus* lib. ix. cap. 11. p. 792. *Obliti tot exemplorum circa* voluntariam mortem. *Juſtinus* lib. iv. cap. v. §. 10. *A captivitate gladio &* voluntaria morte *ſe vindicat. Ammianus Marcellinus* lib. xiv. cap. viii. *Ideoque hauſto veneno* voluntaria morte *deleto.* De anno vero & genere mortis diſſentiunt Hiſtorici. Vide *Scaligerum* ad *Euſebii* Chron. p. 249. & quae adnotata ſunt ad Auctorem de Mortibus Perſecutorum cap. xlii. ARNTZ.

CAPUT XL.

ARGUMENTUM.

Auguſti appellantur Conſtantius & Armentarius: Caeſares fiunt Severus, Maximinus & Conſtantinus: Inperatores creantur Maxentius, Licinus, Alexander & Valens.

His diebus Conſtantius Conſtantini pater, atque Armentarius Caeſares, Auguſti appellantur, creatis Caeſaribus, Severo per Italiam, Maximino Galerii ſororis filio per Orientem, eodemque tem-

1 *Sororis filio.*] Μαξιμῖνον ἀδελφῆς ὄντα παῖδα τῦ Γαλλερίε. *Maximinum Gallerii ſororis filium. Zoſimus.* ANNA.

Itinere Lavicano.] Quam & per *b* viam *Labicanam* appellatam reperies. VINET. Via *Lavicana* intra Eſquilinum & Coelium ad *Lavicorum* opidum ducebat, & ad Latinam viam terminabatur. ANNA.

Ad tres tabernas.] Ita repoſui ex MSS. & Veronenſi optimo. *Romae intra tabernas* Baſilienſis uterque, quod aut numeris obſcure ſcriptum reperiſſent iii. vel quod haeſitarent, ad utras, *decem* ne an *tres tabernas* accidiſſet. Romae in ſexta regione a *P. Vict.* x. *tabernae* collocantur. *Tres tabernae* a *Sex. Rufo* in regione Exquilina cum collegio Viminali, & x. *tabernae* in regione Alta ſemita in libellis, de regioni-

2 tempore Conſtantinus Caeſar efficitur. Maxentius Inperator in vil-

la ſex millibus ab urbe diſcreta, itinere Lavicano; dehinc Licinius Auguſtus efficitur; parique modo Alexander apud Carthaginem Inperator fit; ſimilique modo Valens Inperator creatur, quorum exitus iſte fuit.

3 Severus ab Herculio Maximiano Romae ad tres tabernas exſtingui-

gionibus urbis Romae. mox *ex urbe* iidem ſcripti Libri. SCHOTT. Et ſupra *Victor* ait Ravennae obiiſſe. *Tres Tabernae* locus dicebatur circa Romam in via Appia. ANNA. Veriſſimam lectionem optime revocavit dubio procul Vir egregius, quam tamen corruperant omnes editi. Et extra urbem ejusdem fuerunt nominis loca, de quibus *Lindenbr.* ad *Ammianum* lib. XVI. cap. XI. & *Corradus* ad *Cicer.* lib. II. ad Atticum Epiſt. X. Quae non recte diſtinxiſſe videtur Vir magnus ad *Euſebium* Chron. p. 247. quod tamen fieri debere adjecta vox *Romae* ſuadebat. De *Tribus* Romae *Tabernis* agit *Argolus* ad *Panvinium* de Ludis Circenſ. lib. I. cap. V. Deinceps *ex urbe* cum *Schotti* libris Guelf. & Leid. ambo, ut recte monuit, qui utrumque illum codicem in mei gratiam contulit, Frater conjunctiſſimus *Otto Arntzenius* Diſſ. de Milliario Aureo Sect. III. §. 4. Praepoſitionem *ex* poſſes exponere per *ab;* uti *Caeſar* lib. I. Bell. Civ. cap. XIV. §. 3. *Cn. Pompejus pridie* ex urbe *profectus iter ad Legiones habebat.* Cum tamen Pompejus cum inperio non in urbe, ſed ad urbem moraretur, unde eodem lib. cap. XXXIII. §. 2. dicitur: *Pompejus diſcedens* ab urbe. Aliam lectionem expreſſerant ante nos omnes, & ea eſt apud *Livium* lib. XXVII. cap. XXXVII. *Utraque decimum lapidem* ab urbe. *Martialem* lib. I. Epigr. XIII.

Signat vicina quartus ab urbe *lapis.*

Eutropium lib. I. cap. VIII. *Octavo decimo milliario* ab urbe *poſitam.* Et apud multos alios frequentiſſima, quae res fortaſſe errori dedit cauſſam.

Supra

guitur, funusque ejus Gallieni ſepulcro infertur, quod ex Urbe abeſt per Appiam millibus novem. 4 Gallerius Maximianus, conſumtis genitalibus defecit. 5 Maximianus Herculius a Conſtantino apud Maſſiliam obſeſſus, deinde captus, poenas dedit mortis genere poſtremo, fractis laqueo cervicibus. 6 Alexander a Conſtantini exercitu jugulatur. 7 Maxentius dum adverſus Conſtantinum congreditur, paullo ſuperius a ponte Mulvio, in pontem navigiis compoſitum ab latere ingredi feſtinans, lapſu equi in profundum demerſus eſt, voratumque limo, pondere thoracis, corpus vix repertum. 8 Maximinus apud Tarſum morte ſimplici periit. 9 Valens a Licinio morte multatur. 10 Fuerunt autem morum hujusmodi. Aurelius Maximianus cognomento Herculius ferus natura, ardens libidine, conſiliis ſtolidus, ortu agreſti Pannonioque. Nam etiam nunc haud longe Sirmio eminet locus palatio ibidem conſtructo, ubi parentes ejus exercebant opera mercenaria. 11 Aetate interiit ſexagenarius, annorum viginti Inperator. 12 Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Fauſtam conjugem Conſtantini; cujus patri Conſtantio tradiderat Theodoram privignam. 13 Sed Maxentium ſuppoſitum ferunt arte

Supra *Severus Caeſar ab* &c. interſerit Guelfelbutenſis. ARNTZ.

5 *Poenas luit.*] Iidem ſcripti libri *poenas dedit.* SCHOTT. Priſcae tamen Editiones, ut & ipſe *Schottus*, omnes expreſſere: *poenas mortis genere poſtremo fractis laqueo cervicibus luit.* Corrupte in utraque editione *Gryphius* poſterius verbum omiſit. Prior quidem ſcriptura damnanda non eſt, atque idem eſt ſenſus. ſed non debuerat repugnare Codicum ſuorum conſenſui Vir doctus, quibus & noſtrorum MSS. accedit auctoritas. *Virgilius* lib. I. Georg. verſ. 405. *Ovidius* Epiſt. XXI. Her. verſ. 32.

Commentis poenas doque dedique tuis.

Plinius lib. I. Epiſt. XV. *Dabis poenas, non dico quas.* *Juvenalis* Sat. III. verſ. 278.

Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat poenas.

Juſtinus lib. XXXVI. c. IV. §. 8. *Victus poenas inconſultae avaritiae ſanguine dedit.* Mitto alia, quae & apud eum ceterosque longo ordine loca recenſeri poſſent, neque enim ſordidam diligentiam Lector deſiderabit. ARNTZ.

Fractis laqueo cervicibus.] Idem *Eutropius*: at *Zoſimus* ait *morbo apud Tarſeum extinctum.* ANN.

6 *Alexander a Conſtantini exercitu jugulatur.*] *Suffocatum* dicit *Zoſimus.* EAD.

7 *Mulvio.*] Pons *Molvius* in noſtris MSS. in *Salluſtii* aliisque *Mulvius*, & *egreditur* iidem: vulgo *congreditur*. SCHOTT. Vide quae ſupra ſcripſimus ad Vir. Ill. cap. LXXII.

Lapſu equi.] *Ruina pontis. Zoſimus.* Vide in Caeſaribus. ANNA.

8 *Maximinus.*] *Maximianus* quidam libri male impreſſerunt. SCHOTT. *Ad Tarſum*, eſt in codice Guelf. ut diximus ad Vir. Ill. cap. LX. Adde notata ad eundem libellum cap. LXXII. §. II. *Waſſe* ad *Salluſtium* Catil. cap. XXXI. & magnum *Gronovium* ad *Livium* lib. VII. cap. VII. *Apud Tarſum* expono per *Tarſi*, quam loquendi rationem non infrequentem eſſe hujus aetatis ſcriptoribus jam docuit *Vorſtius* ad *Sulpitium Severum* Hiſt. Sacr. lib. II. cap. XI. Quid ſit *morte ſimplici periit*, exponit Illuſtriſſimus *Cuperus* ad *Lactantium* Mort. Perſec. cap. XLIX. ARNTZ.

Morte ſimplici.] *Fuſus fugatusque a Licinio apud Tarſum periit.* Supra *Victor.* ANNA.

9 *Valens.*] *Zoſimus* ſcribit ita inter Conſtantinum & Licinium foedus initum, ut *Valens* e medio tolleretur. EAD.

11 *Annorum viginti Inperator.*] Alii ajunt regnaſſe annis XVIII. EAD.

13 *Suppoſitum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auſpicio praviſſimi coepti a puero.*] Videtur illud *muliebri* mutandum in *mulieris*, uti conjungatur voci *laborantis*. vult enim

ideo

arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auſpicio gratiſſimi
14 partus coepti a puero. Is Maximianus carus nulli umquam fuit, ne
15 patri, aut ſocero quidem Galerio. Galerius autem fuit [licet inculta agreſtique juſtitia] ſatis laudabilis, pulcer corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrariis, paſtor armentorum, un-
16 de ei cognomen Armentarius fuit. Ortus Dacia Ripenſi, ibique ſepultus eſt, quem locum Romulianum ex vocabulo Romulae matris
17 appellarat. Is inſolenter affirmare auſus eſt, matrem more Olympiadis Alexandri Magni creatricis compreſſam dracone ſemet con-
18 cepiſſe. Galerius Maximinus ſorore Armentarii progenitus, veroque nomine ante inperium Daca dictus, Caeſar quadriennio, dehinc per

ideo ſuppoſitum partum, uti retineretur animus mariti. *Quinctilianus* Declamatione I. *Alius diceret, maritum & uxorem, niſi liberis initiarentur, non fortiſſimis corporum vinculis inhaerere.* conſulatur *Euripidis* Medea verſu 490. *Senecae* Hercules Oetaeus, verſu 407. GRUT.

Auſpicio.] *Gratiſſimi coepti* Auguſtanus codex. MSS. omnes *gratiſſimi partus coepti a puero*, quomodo & Veronenſis. Mox etiam *ſocio* perperam pro *ſocero* ſcripſerant. SCHOTT. Corruptiſſimae hoc loco ſunt omnes Editiones, quaedam *auſpicio praviſſimi coepti a puero*, aliae *a. gratiſſimi coepti a. p.* exhibentes. Primus veram lectionem eruit Eruditiſſimus *Schottus*, qui tamen corruptam ſcripturam maluit ſequi. Quod edidi tamen confirmant etiam omnes apud me codices, & lectio eſt ab ipſo Auctore profecta, recteque ita citat hunc locum *Valeſius* ad Excerpta de Conſtantino Magno p. m. 712. Maritis enim eae conjuges ſolent eſſe gratiores, quae liberos edunt, ſterilitas enim invidioſa & ſuſpecta; multo etiam gratiores, ſi filium edant, quam filiam, praeſertim ubi ſucceſſor ſperatur. *Quinctilianus* Decl. XVIII. cap. III. *Suſpicax maritus nihil umquam potuit objicere niſi filium, quae pudicitiae prima fiducia eſt, edidit partum.* Et hinc eſt, quod puellae ſi natae eſſent, juſſu patris exponerentur, qua de re ſcribit *Aelianus* lib. XIII. Var. Hiſt. c. I. initio: Ταύτην ὁ πατὴρ γενομένην ἐξέθηκεν. ἔλεγε γὰρ, οὐ θυγατέρων, ἀλλ' ἀῤῥένων δεῖσθαι. *Heliodorus* Aethiop. lib. IV. p. 174. *Antoninus Liberalis* Metam. cap. XVII. Οὗτος, ἐπειδὴ ἐγκύμων ἦν ἡ Γαλάτεια, ηὔξατο μὲν ἄῤῥενα γενέσθαι αὐτῷ παῖδα, προηγόρευε δὲ τῇ γυναικὶ, ἐὰν γεννήσῃ κόρην, ἀφανίσαι. *Is cum uxor gravida eſſet, voto maſculam ſibi prolem expetens, edixit conjugi, ſi filiam peperiſſet, uti ne eam tolleret.* Conſulendus ibi *Munckerus*, qui elegantiſſimis notis multo hunc libellum jucundiorem reddidit. Inſignis hanc in rem eſt locus *Appuleji* lib. X. Met. p. 249. Adde *Plautum* Caſina prol. verſ. 41. & Ciſtellaria Act. I. Sc. III. verſ. 33. *Puer* vero hic ad ſexum refertur, & puellae opponitur, quomodo Veteres dixerunt *Puer* & *Puera*, *Donato* teſte ad *Terentium* Andria Act. III. Sc. II. verſ. 10. *Servio* ad *Virgilium* lib. II. Aen. verſ. 598. *Seneca* Hippol. verſ. 577. *Sueton.* Caligula cap. VIII. *Juſtin.* lib. XIII. cap. II. §. 5. *Roxanes exſpectari partum, quae exacto menſe octavo matura jam ex Alexandro erat; & ſi puerum peperiſſet, hunc dari ſucceſſorem Patri.* lib. XLIII. cap. II. §. 4. *Hygin.* fab. LXXXVII. *Salas* ad *Petronium* cap. XXII. &c. ARNTZ.

14 *Is Maximianus.*] Miror hunc errorem hic tamdiu haeſiſſe. Lege *Maxentius.* ANNA. Hoc tamen vitium viderunt ante & ſuſtulerunt *Valeſius* ad Excerpta de Vita Conſtant. p. 711. *Baluſius* ad *Lactantium* Mort. Perſ. cap. XXVI. poſtea & *Cuperus* ad Eundem cap. XVIII. p. 171. & 174. cum tamen corrupta ſcriptura confirmetur ab omnibus MSS. nihil temere in textum recepi, cum vel lapſus ipſius Auctoris eſſe poſſit. ARNTZ.

15 *Satis laudabilis.*] *Eutropius. Galerius vir & probe moratus, & egregius in re militari.* ANNA.

16 *Dacia Ripenſi.*] Sic dicta quia ad Danubii ripam ſita ad diſtinctionem Daciae Mediterraneae. Dacia ripenſis Moeſiam primam & Moeſiam ſecundam diſterminat. EAD.

Romulianum ex vocabulo.] *Romulianam*, prima declinatione, vetus Codex. VINET. Vulgati omnes *Romulianum etiam vocabulo.* MSS. & Veronenſis. *Romulianum ex vocabulo.* SCHOTTUS. Quod ſequitur de matre a dracone compreſſa aliter narrat *Lactantius* Mort. Perſ. cap. IX. qui Martem patrem facit. De Olympiade inſpice *Savaronem* ad *Sidonium Apollinarem* carm. II. verſ. 80. & 121. & *Aelianum* lib. I. Var. Hiſt. cap. XXV.

18 *Daza*

per Orientem Auguſtus triennio fuit; ortu quidem atque inſtituto paſtorali, verum ſapientiſſimi cujusque ac litteratorum cultor, ingenio quieto, vini avidior. Quo ebrius quaedam corrupta mente 19 aſpera jubebat, quod cum pigeret factum, differri, quae praecepiſſet, in tempus ſobrium ac matutinum ſtatuit. Alexander fuit Phryx 20 origine, ingenio timidus, inferior adverſus laborem vitio ſenectae aetatis.

18 *Daza dictus.*] Sic *Daza* alia ex noſtris exemplaribus, alia *Dara*, alia *Daca*. VINETUS. Noſtri Codices *Daca*, niſi quod Guelf. litteram addat *Dacia*. *Dara* pro varia lectione in margine poſuerat *Gryphius*. Mox *inſtitutione* Leid. pr.

19 *Qui cum pigeret facti, differri quae praecepit.*] Sic editi libri. *Quod cum pigeret* & mox *cepiſſet* pro *praecepiſſet* MSS. duo. Veronenſis vero *Quod cum pigeret, factumque differri praecepiſſet in tempus.* Gemina ſunt quae de Trajano refert *Victor* ipſe: *Vinolentiam*, inquit, *quo vitio, uti Nerva, angebatur, prudentia molliverat, curari vetans juſſa poſt longiores epulas.* Nec diſſimilia de Alexandro Magno referunt interfecto Clito: qui & Jove Ammone natum ſe putabat. SCHOTT. *Quod* melius ex MSS. reduci exiſtimavi.

20 *Alexander fuit Phryx origine.*] *Zoſimus* ad verbum fere. Ἀλεξάνδρῳ Φρυγί τε ὄντι τὸ γένος, καὶ δειλῷ, καὶ ἀτόλμῳ καὶ πρὸς πάντα πόνον ὀκνοῦντι καὶ προσέτι γεγηρακότι. Id eſt, *Alexandro, qui natione Phryx erat, & timidus, & formidoloſus, & ad omnem laborem ſuſcipiendum piger, & inſuper aetate provectus.* ANNA.

Senectae.] *Aetatis* amplius eſt in MSS. SCHOTTUS. Et recte quidem. *Senectus* enim adjectivum eſt, quod variis ſubſtantivis adjungi docuit *Voſſius* lib. III. de Anal. cap. XXV. & lib. IV. c. XIII. & *Schotti* MSS. accedunt Guelf. & Leid. pr. cum Editis *Plautus* Caſina Act. II. Sc. III. verſ. 23.

> Senecta aetate *unguentatus per vias, ignave, incedis.*

Et verſ. 41.

> *Mirum, ecaſtor*, te ſenecta aetate *officium tuum*
> *Non meminiſſe.*

Dictys Cretenſis lib. III. de Bell. Trojano cap. XXI. *Neque dubium cuiquam, quin contemtui ſit adoleſcentiae* ſenecta aetas. Supra de Caeſar. cap. V. §. 15. *Quamquam* ſenecta aetate *inperio correpto ſubveniſſet. Servius* ad *Virgilium* lib. V. Aen. verſ. 758. *Senatores autem alii a* ſenecta aetate, *ut graeci γερουσίαν, dicunt.* & ad lib. XI. verſ. 198. ARNTZ.

CAPUT XLI.

ARGUMENTUM.

Omnibus abſumtis inperii jura retinent Conſtantinus & Licinius, Caeſares fiunt Criſpus, Conſtantinus & Licinianus, pace rupta fugam petit & jugulatur Licinius, Caeſares fiunt Conſtantini liberi & Delmatius, morbo conſumitur Conſtantinus, necatur Delmatius, Inperii partes ſibi ſumunt Conſtantinus, Conſtantius & Conſtans, interficiuntur Conſtantius & Conſtans, & inperium corripit Vetranio.

 His

1 His omnibus absumtis, inperii jura penes Constantinum & Licinium devenere.

2 Constantinus Constantii Inperatoris & Helenae filius, inperavit annis triginta. Hic dum juvenculus a Galerio in urbe Roma religionis specie obses teneretur, fugam arripiens, atque ad frustrandos insequentes, publica jumenta, quaqua iter egerat, interfecit, & ad patrem in Britanniam pervenit; & forte hisdem diebus ibidem Con-

2 *Constantii Inperatoris.*] In MSS. *Constantis*, non recte. SCHOTT.

Annis triginta.] Vide quae infra dicta sunt. ANNA. *Annos* edidit *Schottus*, aliter ac vetustae Editiones & MSS.

Publica jumenta.] Equos publicos cursui deputatos: sicut idem, ut puto, Constantinus loquitur in titulo *de cursu publico:* qui est quinquagesimus primus libri duodecimi codicis Justiniani: & quos appellare *dispositos equos* videtur *Titus Livius* libro tricesimo septimo. VINET. Quae ad historicam veritatem pertinent illustrata reperies apud Interpretes ad *Lactantium* de Mortibus Persec. cap. XXIV.

Quaqua iter ageret.] *Cujacii*, *Pithoei*, & Veronensis codex *quaqua iter egerat interfecit*, *& ad patrem in Britanniam situm pervenit*. Floriacensis *quibus iter egerat*. Haec a *Victore* desumpta, si qui forte comparare velit, nisi quod *vitae ultima agebant* legit. Porro *Erocus*, *Crocus* Alemannorum Rex in MSS. appellatur. Et *Idem* pro *item*. Ita perpetuo *Mediolanium* sex syllabis scriptum repperi. SCHOTT. Dedimus quoque hoc loco nostrorum etiam Codicum & Editionum priscarum scripturam, pro qua *Schottus: quaqua iter ageret*, *interficiens*. Sed *situm* interponit solus Guelf. Deinde *Croco* malunt uterque Leid. *Idem* olim editi, Guelf. & Leid. prior, qui mox *Mediolanium*. Sequenti versu pro *hisdem*, quod praeferunt Editiones & omnes manu scripti Codices, reposuerat *Schottus: eisdem*, plane ut §. 4. *hisdem diebus*, quam formam in posterioris certe aevi Scriptoribus male rejici & in *iisdem* mutari existimo. *Dictys Cretensis* lib. II. de Bello Trojano cap. XLII. *Hisdem fere diebus Barbari paravere eruptionem.* & lib. III. cap. I. *Hisdem fere diebus nuntius apportatur.* Ita praefert optima *Stephani* Editio, quam neglexere posteriores. *Plinius* lib. III. Epist. IV. *Recordarer quanta pro hisdem Baeticis pericula subiissem.* sic habet codex scriptus, uti lib. IV. Epist. XIII. *Hisdemque religio addatur.* sed adi Elegantissimum *Broukhusium* ad *Propertium* lib. IV. El. VII. vers. 7. qui ibi edidit:

Eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos.

Ego maluissem *hosdem* retinere. Alia *Cortius* ad *Sallustium* Catil. cap. XIII. §. I. Postea recte *perurguebant*, interposita vocali, quomodo & infra idem liber cap. XLIII. §. 2. dudum est, quod monuere Viri docti ita esse scribendum, ut in optimis quibusque MSS. & in ipsis Pandectis Florentinis reperitur. Vide *Pierium* ad *Virgilium* lib. III. Georg. vers. 200. & lib. I. Aen. vers. 115. *Rhodium* ad *Scribonium Largum* comp. LXVI. *Scriverium* ad *Vegetium* lib. III. de Re Milit. cap. XVII. lib. V. cap. VII. & XI. *Schottum* infra cap. XLII. §. 14. *Munckerum* ad *Fulgentii* Mythol. lib. III. cap. VII. Eruditiss. *Oudendorpium* ad *Lucanum* lib. I. vers. 147. ARNTZ.

4 *Fili-*

Constantium parentem fata ultima perurguebant. Quo mortuo, 3 cunctis qui aderant adnitentibus, sed praecipue Eroco Alamannorum Rege, auxilii gratia Constantium comitato, inperium capit. Hic sororem suam Constantiam Licinio Mediolanum accito conjungit; 4 filiumque suum Crispum nomine, ex Minervina concubina susceptum, item Constantinum, hisdem diebus natum oppido Arela-

tensi, Licinianumque Licinii filium, mensium fere viginti, Caesares effecit. Verum enimvero ut inperia difficile concordiam custodiunt, 5 discidium inter Licinium Constantinumque exoritur; primumque apud Cibalas juxta paludem Hiulcam nomine, Constantino nocte

4 *Filiumque suum Crispum nomine.*] *Zosimus.* Κωνσταντῖνος μὲν καθίστησι Καίσαρα Κρίσπον ἐκ παλλακῆς αὐτῷ γεγονότα, Μινερβίνης ὄνομα, ἤδη νεανίαν ὄντα, καὶ Κωνσταντῖνον, οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐν Ἀρελάτῳ τεχθέντα, ἀναδείκνυται δὲ σὺν αὐτοῖς Καῖσαρ καὶ ὁ Λικινίου παῖς Λικινιανὸς, εἰς εἰκοστὸν προελθὼν μῆνα τῆς ἡλικίας Id est, *Constantinus Caesarem dicit Crispum ex concubina Minervina nomine natum, jam adolescentem; item Constantinum ante non multos dies in Arelatensi opido natum. Cum iisdem Caesar designatus Licinii filius Licinianus qui jam vigesimum tantum aetatis diem attigerat.* Male interpres. *Qui jam aetatis annum vigesimum ingressus erat.* ANNA. Alii tamen legitimam uxorem fuisse Minervinam scripsere, de qua re videndus Illustrissimus *Spanhemius* ad *Juliani* Orat. I. p. 64.

5 *Diffidium.*] *Discidium* disertim MSS. de cujus vocis elegantia *Gabriel Faërnus* ad *Terentium.* Veronensis *discordia* excusum habet, ut *concordiae* altera ex parte respondeat. Augustanus liber supra. *Difficile cum concordia custodiuntur:* non male. Sic *Liciniumque* corrupte *Gryphius* pro *Licinianumque.* SCHOTT. Melius in MSS. *discidium* quod distractionem & divortium aliquando significat, a *discindendo*, id est, *dirimendo.* Ut *excidium* ab *excindendo. Diffidium* vero dissensionem a *diffidendo*, illud corporis, hoc animi. *Terent.* Andr. act. IV. sc. II.

Valeant qui inter nos discidium volunt.

Ubi male quaedam editiones habent *diffidium.* ANNA. *Lactantius* lib. VII. Divin. Inst. cap. III. *Seminibus inter se passim coëuntibus: quibus iterum resolutis, discidium atque interitum secuturum.* Sic equidem malim ibi, non cum Editis *diffidium. Solinus* Polyh. cap. I. p. 7. *Inter plurima humi discidia.* Ubi Gryphiana edito male *disfidia.* sed talia exempla, ubi haec confunduntur, innumera sunt. Ex multis accipe pauca. Commentatores ad *Ciceronem* pro Ligar. cap. II. & VI. & Orat. II. Phil. cap. VIII. ad *Ovidium* lib. XIV. Met. vers. 79. *Barthius* & *Heinsius* ad *Claudianum* Bell. Gild. vers. 241. *Gronovius* ad *Livium* lib. XXV. cap. XVIII. *Broukhusius* ad *Propertium* lib. II. El. XIX. vers. 16. & ad *Tibullum* lib. I. El. V. vers. I. Frustra dissentit *Scioppius* lib. II. Veris. cap. VIII. quem cum ipsa res, tum posterorum omnium convincit auctoritas, & hoc loco nostri MSS. ARNTZ.

Hiulcam.] *Vulcam* vetus exemplar. VINETUS. Cibalae vel Cibalis Urbs in Pannonia, non longe

a Sir-

nocte castra Licinii irrumpente, Licinius fugam petiit, Byzanti-
6 umque fuga volucri pervenit. Ibi Martinianum officiorum magi-
7 strum Caesarem creat. Dehinc Constantinus acie potior apud Bithyniam adegit Licinium pacta salute indumentum regium offerre per uxorem. Inde Thessalonicam missum, paullo post eum Marti-
8 nianumque jugulari jubet. Hic Licinius annum dominationis fere post quartumdecimum, vitae proxime sexagesimum, occidit. avaritiae cupidine omnium pessimus, neque alienus a luxu venerio, asper admodum, haud mediocriter inpatiens, infestus litteris, quas per inscitiam inmodicam, virus ac pestem publicam nominabat, prae-
9 cipue forensem industriam. Agraribus plane ac rusticantibus, quod ab eo genere ortus altusque erat, satis utilis, ac militiae custos ad
10 Veterum instituta severissimus. Spadonum & aulicorum omnium vehemens domitor, tineas soricesque palatii eos appellans.

11 At Constantinus obtento totius Romani inperii, mira bellorum felicitate, regimine, Fausta conjuge, ut putant, suggerente, Crispum

a Sirmio ibi *palus Hiulca*. Vide *Zosimum*, qui locum describit. ANNA.

Byzantiumque.] Hic historiam conturbat Epitomista. Nam post pugnam ad Cibalas iterum in Thracia pugna commissa, postquam pax inter Imperatores facta, qua post septennium dirempta, ad Urbem Hadrianopolin in Thracia pugnatum, quo praelio victus Licinius *Byzantium* fugit; unde a Constantino fugatus Chalcedona petiit, ibique sibi adjunctum socium Martinianum Caesarem dicit. Inde ad Nicomediam fuga elapsus ibique obsessus Constantino supplex factus est, eumque adlata purpura Imperatorem ac dominum vocavit. Constantinus ibidem Martinianum satellitibus occidendum tradidit, & Licinium Thessalonicam ablegavit, eique paullo post laqueo vitam ademit. EAD.

6 *Officiorum magistrum.*] Hoc est, Palatinorum ordinum ducem. Jam supra. EAD.

8 *Post quintum decimum.*] *Quartum decimum* Veron. & MSS. Rursus *occidit* pro *occiditur* & *venerio* per jota, ut *aetherio*, quod antiquarii jam pridem ex MSS. & lapidibus litteratis monuerunt. August. tamen Codex *luxu ventris* praefert. SCHOTTUS. Licinius Imperator factus an. U. 1062. post C. N. 310. dignitatem amisit an. U. 1076. post C. 324. occisus vero sequenti anno. ANNA. *Quartum decimum* confirmant Editiones & MSS. (si a Leid. sec. discesseris) qui etiam mox *occidit* amplectuntur. supra in Caesar. cap. XLI. §. 11. *Cum natu grandior patris judicio occidisset.* *Ovidius* Epist. VII. Her. vers. 113.

Occidit internas conjux mactatus ad aras.

& multis locis. Mox pro *venerio*, *ventrio* corrumpit Guelf. Paullo post *inscientiam* volebat Leid. primus.

Praecipue forensem industriam.] Equidem quod ad Caussidicinam attinet, si talis fuit tempore Licinii, qualis est hodie, jure merito vocavit *pestem publicam*. Nam quid aliud quaeso est! GRUT. *Ammianus Marcellinus* lib. XXX. cap. IV.

9 *Agraribus.*] Horrida vox & agrestis, qua offensus *Frobenius*, *agrariis* impressit. Mox Veronensis: quod *ab eo genere ortus auctusque erat* pro *altusque. Pithoei* Codex *alitusque*. SCHOTT. *Agraribus* quoque MSS. non *agrariis*, uti substitutum in *Frobenii* editione, quod offenderentur voce altera. GRUTER. *Agrariis* Editiones: at MSS. *agraribus* quod magis placet, ob vocis rusticitatem. ANNA. Et nostri MSS. Levior mutatio est (nec tamen mutandum credo) *agralibus*, quae vox jam nota Lexicographis.

10 *Tineas, soricesque.*] Quod omnia corrodunt, foedant. ANNA. Et *Lindenbrochius* ad *Ammianum Marcellinum* lib. XIV. cap. XI.

11 *Romani inperii.*] Tò *imperii* afuit a *Cujacii* & *Pithoei* libris. Floriacensis *Romaniae mirae felicitate* scripsit. SCHOTT. Nec agnoscit *inperii* Guelf. pro quo etiam Leid. pr. *Romaniae*.

Fausta conjuge suggerente.] *Apollinaris* lib. V. Epist. VIII. *Non figuratius Constantini domum vitamque videtur vel pupugisse versu gemello Consul Alavi-*

ſpum filium necari jubet. Dehinc uxorem ſuam Fauſtam in balneas 12 ardentes conjectam interemit, cum eum mater Helena dolore nimio nepotis increparet. Fuit vero ultra, quam aeſtimari poteſt, laudis 13 avidus. Hic Trajanum herbam parietariam ob titulos multos aedibus inſcriptos, appellare ſolitus erat. Hic pontem in Danubio conſtruxit. Habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo 14 diademate. Commodiſſimus tamen rebus multis fuit; calumnias ſedare legibus ſeveriſſimis; nutrire artes bonas, praecipue ſtudia litterarum; legere ipſe, ſcribere, meditari, audire legationes & querimonias provinciarum. Cumque, liberis filioque fratris Delmatio 15 Caeſaribus confirmatis, tres & ſexaginta annos vixiſſet, ex quibus dimidios ita, ut tredecim ſolus inperaret, morbo conſumtus eſt; irriſor potius quam blandus, unde proverbio vulgari, Trachala de- 16 cem

Ablavius vel momordiſſe diſticho tali clam Palatinis foribus appenſo.

Saturni aurea ſaecla quis requirat?
Sunt haec gemmea ſed Neroniana.

Quia ſcilicet praedictus Auguſtus iisdem fere temporibus exſtinxerat conjugem Fauſtam calore balnei; filium Criſpum frigore veneni. SCHOTT. Ibi conſulendus *Savaro* & *Scaliger* ad *Euſebii* Chron. p. 250.

12 *Uxorem ſuam Fauſtam.*] Vide *Zoſimum.* ANNA. Deinceps *dolore* in *ardore* mutant *Aldus* & *Gryph.* minus recte, quamvis & *ardor* dicatur de deſiderio, quod ex amore oritur. *Valer. Max.* lib. IX. cap. XIII. ex. ext. 3. &cet. quomodo *ardere dolore* dixit *Cicero* pro Mil. cap. VII.

13 *Fuit vero.*] Editio Veronenſis ad matrem refert: *Fuit vero mater ultra laudis avida.* Idem liber *multis aedibus* infra. SCHOTT. *Multis* quoque uterque Leid.

Herbam parietariam.] *Parietinam* Liber *Caſſiani.* VINET. *Parietinam Ammianus Marcellinus* lib. XXVII. SCHOTT. Quod ut herba iſta parietibus adhaeret, ſic Trajani nomen ubique in aedibus inſcriptum viſeretur. Vide *Ammianum* lib. XXVII. ANNA. Cap. III. *Parietinam* Leid. ſec.

14 *Commodiſſimus.*] Appellatio fauſta, ut contra *incommodus*, atrox, dirus, ubi de malo principe. ANNA.

Studia litterarum.] *Studia* deeſt in Veronenſi, qui mox *pronunciare* pro *provinciarum* legit. non placet. SCHOTT. Pro *legationes* ſuppoſuit *legatos* Leid. ſec. non cogitans, haec ita poni, ut *ſervitia* pro ſervis, *matrimonia* pro uxoribus & familia. *Caeſar* lib. I. Bell. Gall. cap. XXXIV. *Ei* legationi *Arioviſtus reſpondit.* *Nepos* Epamin. cap. VII. §. 4. *Quo cum omnium ſociorum conveniſſent* legati, *coram frequentisſimo* legationum *conventu ſic Lacedaemoniorum Tyrannidem coarguit.* *Tacitus* lib. IV. Hiſt. cap. LXVIII. *Trevirorum* legatio *illic opperiebatur.* *Juſtinus* lib. VIII. cap. IV. §. 3. *Non pacis amore, ſed belli metu*, legationes *venere.* lib. XXX. cap. III. §. 5. & *Tennulius* ad *Frontinum* lib. I. cap. II. exem. I. Paullo poſt *Dalmatio* volunt Codices, & ſic ſupra in Caeſaribus editur, neſcio Librariorum culpa, an Auctoris. Aliter hic omnes Editi, & vere ad nummos ſi provocemus apud *Occonem* & reliquos, monente id etiam Illuſtriſſimo *Spanhemio* Diſſ. XI. de Uſu Numiſm. p 266. ARNTZ.

15 *Tres & ſexaginta annos.*] Sed vixit annos LXVI. ANNA.

Tredecim ſolus.] Imo duodecim tantum. EAD.

16 *Tracala decem.*] In aliquibus exemplaribus aſpirat mediam ſyllabam *Trachala*, ſicut apud *Feſtum Trachali.* *Decem* autem anni, & *duodecim*, & *decem* videntur eſſe triginta duo anni hujus imperii: qui triginta ſolum ſupra numerati ſunt. Sed hic variant & auctores & exemplaria, ſicut monuimus in commentario *Eutropii.* VINETUS. Notavit *Feſtus Trachalos* dici Ariminenſes maritimos homines, Conſtantinus igitur decem annis, *Trachalus* ſive *Trachala* praeſtantiſſimus dictus quod irriſor eſſet, ſed minime blandus: notum enim maritimos homines irriſores eſſe, &c. nihil aliud video. ANNA. Hunc locum multi non intellexerunt, neque mirum, cum variis difficultatibus laboret. de voce *Trachala* per litteras *Sarravius* conſuluit *Salmaſium*, quae exſtant in *Sarravianis* Epiſtolis num. LXXVII. LXXX. & LXXXI. Ille

cem annis praeſtantiſſimus, duodecim ſequentibus latro, decem
17 noviſſimis pupillus, ob profuſiones inmodicas nominatus. Cor-
18 pus ſepultum in Byzantio, Conſtantinopoli dicta. Quo mortuo,
19 Delmatius militum vi necatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio
redacta eſt, Conſtantino, & Conſtantio, ac Conſtante filiis Con-
ſtanti-

volebat τρόχαλα, ut alluſio fieret ad ternas illas mutationes, Is ſubſtituebat, *tria cappa.* ſed fruſtra. Neque enim de veritate receptae lectionis dubitabimus, ſi *Cedrenum* audiamus p. 269. Καὶ παχὺς τὴν αὐχένα, ὅθεν καὶ Τραχηλᾶν αὐτὸν ἐπωνόμαζον. *Et craſſus erat cervice, unde etiam Trachalam ipſum nominabant.* Τράχηλα ut notum graecis cervices notant. Videatur *Du Freſne* Gloſſ. Med. Latin. in *Trachala* & Cel. *Burmannus* ad *Quinctilianum* lib. VI. Inſt. cap. III. p. 554. Et ſic *Trachala* non ad *praeſtantisſimus* ſolum, ſed ad omnia reliqua tempora, cum *latro* fuerit vel *pupillus*, referendum erit. Inde facile inducor, ut, ne *praeſtantisſimus* ſuo ſubſtantivo deſtituatur, quo exprimatur, quid decem primis annis fuerit, quaque praecipue re claruerit, ut, inquam, nulla fere mutatione ſcribam: *Trachala, decem annis praeſtantisſimus dux, decem ſequentibus.* Hoc modo ipſe Auctor ſibi contrarius eſſe deſinit, cum initio hujus capitis dixiſſet Conſtantinum inperitaſſe *annos triginta*, & hic numeret ex vulgata lectione annos XXXII. Decem prioribus annis res fortiter geſſit, ſequentibus in ſuos ſaeviit, & ultimis adeo profuſionibus & largiſſimis inpenſis neglecta Reip. cura deditus fuit, ut vel ideo tanquam *pupillus* tutore indigere videretur, qui ejus nomine res adminiſtraret. Vel *pupillus* ideo, quod ultimo aetatis tempore videretur quaſi repueraſcere, & mentis vigorem amittere. *Pupillus* enim eſt parvus puer, quo ſenſu *Apulejus* lib. II. Met. p. 124. *Pupillus ego Mileto profectus.* & in Apolog. p. 320. *formoſa pupilla.* quomodo *pupulus* apud *Senecam* Epiſt. XII. ſed prius magis placet. Ceterum hunc locum, uti per litteras mihi ſignificavit, ita legendum & diſtinguendum cenſebat Clariſſimus atque Amiciſſimus *Cannegiterus: Cumque liberis filioque fratris Delmatio Caeſaribus confirmatis tres & ſexaginta annos vixiſſet (ex quibus dimidios ita, ut tredecim ſolus, inperarit) morbo conſumtus eſt irriſor potius, quam blandus. Unde proverbio vulgari Thracola decem annis praeſtantisſimus, duodecim ſequentibus latro, decem novisſimus popillus ob profuſiones immodicas nominatus. Thracolam* dici hunc Inperatorem volebat vir Eruditisſimus ob nimium in Thraces & Thraciam ſtudium, ut nomen compoſitum eſſet ad formam atque ad imitationem *publicolae.* Deinde pergit: *Pupillum*, ut editi libri habent, quis Imperatorem dixerit? *Lampridium* unum in Alex. Sev. cap. XV. cujus ſimiliter corrupti ſunt libri, ut dudum doctis Viris eſt animadverſum, non moror. deinde quis hominem ob perfuſionem *pupillum* dixerit, ſiquidem ex jure Romano conſtat omnem profundendi occaſionem ereptam eſſe pupillis, non tantum tutoribus datis, ſed fide cum ad pecuniam mutandam, tum etiam ad ſolvendam negata. *Popillus* vero, ut legendum cenſeo, a *popino* eſt, & ea vox luxurioſo recte accommodatur: *Horatius* quidem contemtisſimae atque extremae luxuriae hominem ita appellatum ſignificat lib. II. Serm. VII. verſ. 39.

Imbecillis, iners, ſi quidvis, adde popino.

Ut autem a *corona*, *coronula*, *corolla*, ſic a *popina*, *popinula*, quod eſt in gloſſis, *popilla.* & a *popino*, *popinulus*, *popillus.* Ita Vir Doctisſimus. Sed dudum haec ſcripſeram, cum caſu evolvens Lexicon *Hofmanni* voce *Trachala* laudari videam *Suarezium* Epiſc. Vaſion. in III. Epiſt. de ea voce Romae edit. qui ex MSS. *Sexti Rufi* haec verba protulit: *L. Caſſio quaeſtore Craſſi reliquias colligente Pamphyliam obtinebat; ad bellum Epirotarum miſſus: ditisſimum fortunatisſimumque ducem prioribus decem annis invenies, duodecim continuis perditisſimum graſſatorem, decem novisſimis, ob immenſa donaria, pupullum nequisſimum.* Haec quisque facile videt, neque in Craſſum quadrare neque in Casſium, ſed loco non ſuo ibi a gloſſatore aliquo eſſe intruſa. Vide *Rufi* Brev. cap. XVII. ubi nil variant Editi, nec qui ad manus eſt ſcriptus codex. ARNTZ.

17 *In Byzantio.*] *Giſanius* ex veteri Codice legit: *ſepultum Byzantio*, ut ſupra in Probo: *Syrmio in turri ferrata occiditur.* SYLB. *Ex Byzantio* Guelf. & Leid. ſec. corrupte. niſi velis ita ſupplere, quamvis durius, ſepultum eſſe corpus in urbe ex Byzantio Conſtantinopoli dicta, id eſt, quae ante Byzantium, poſtea alio nomine fuit inſignita.

19 *Conſtantinum &c.*] Auferendi caſu MSS. & vulgati aliquot, *ita ad tres redacta dominatio eſt orbis Romani: Conſtantino & Conſtantio ac Conſtante filiis:* quam recte ipſi viderint: Et mox *Delmatius Trachiam.* ut & Veronenſis. SCHOTTUS. Sextum tamen caſum praeferunt & ſcripti noſtri & Editi, quare ablativus erit, ut dicunt, abſolutus; ad tres inperium pervenit, cum tot filii, id
eſt,

ſtantini. Hi ſinguli has partes regendas habuerunt; Conſtantinus 20 junior cuncta trans Alpes; Conſtantius a freto Propontidis, Aſiam atque Orientem; Conſtans Illyricum, Italiamque & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniamque, & Achajam; Anibalianus Delmatii Caeſaris conſanguineus, Armeniam, nationesque circumſocias. Interim ob Italiae, Africaeque jus diſſentire ſtatim Conſtan- 21 tinus & Conſtans. Conſtantinus latrocinii ſpecie dum incautus foedeque

eſt, heredes exſiſterent. *Juſtinus* lib. II. cap. III. §. 16. *Uxorum flagitatione revocantur, per legatos denunciantibus.* ibi nonnulla Viri Litterati & Cel. *Dukerus* ad *Florum* lib. IV. cap. XII. §. 28. *Defuncto ibi fortiſſimo Juvene, ipſi, quod nunquam alias, Senatus cognomen ex Provincia dedit.* Atque poſt eum Cl. *Cortius* ad *Salluſtium* Jug. c. LXIII. §. 1. Unde quartum caſum, niſi ab ingenio, acceperit Eruditiſſimus *Schottus*, vellem addidiſſet. Sed talia multa in ejus editione, ubi non allata MSS. auctoritate receptam lectionem mutavit. ARNTZ.

20 *Conſtantinus junior cuncta trans Alpes.*] Mendum turpe: Lege *Conſtantinus ſenior. Zoſimus.* Κωνσαντῖνος μὲν πρεσβύτερος ἅμα τῷ νεωτάτῳ Κώνσαντι τὰ ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἅπαντα, καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰλλυρίδα πρὸς τούτοις ἔλαχεν ἔχειν. ἔτι δὲ τὰ περὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον, καὶ τὴν ὑπὸ Καρχηδόνα λιβύην. Κωνσαντίῳ δὲ τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν ἑῴαν, καὶ Αἴγυπτον ἐπετέτραπτο. Id eſt, *Conſtantinus quidem natu maximus cum minimo natu Conſtante, omnia trans Alpes ſita, & Italiam & Illyricum ſortitus eſt. Praeterea Ponto Euxino finitima, & Africae omnia ad Carthaginem usque Conſtantio datum eſt quidquid eſſet in Aſia, & Oriente & Aegypto.* Unde vides *Zoſimum* ab Epitomiſta tranſcriptum. ANN. Natu quidem maximus inter fratres erat hic Conſtantinus, ſed *junior* dicitur reſpectu parentis, ut ab eo, non a Fratribus diſtingueretur; neque enim hoc opus erat, cum ille inter eos ſolus Conſtantinus diceretur. Hinc tollendum vitium ex *Beneven. de Ramb.* in Vita Conſtantis: *Conſtans & Conſtantinus filii Conſtantini occiſo frater eorum Conſtantino.* Scribe priori loco *Conſtantius.* Aliud igitur agebat comtiſſimi ingenii Femina, cum Auctorem hoc loco turpis mendi reum ageret. De uſu vocis *junior* vide *Salmaſium* & *Gruterum* ad *Pollionis* Saloninum Gallienum cap. I. Nil magis frequens in Numismatibus, in quibus obviam FL. CONTANTINUS JUN. NOB. CAES. apud *Occonem*, *Patinum*, *Begerum* ceterosque, atque ita in hoc ipſo, quem additum videtis, nummo. Meliores Latini dixiſſent *Conſtantinus filius.* ARNTZ.

Anniballianus.] Scribitur & *Anibalianus* neutra geminata conſonante: habetque A pro I alicubi in ſecunda ſyllaba nomen hoc. VINET. Ἀναβαλλιανὸς vocatur *Zoſimo.* ANNA.

21 *Ob Italiae Africaeque jus.*] *Zoſimus.* Κωνσαντίνῳ δὲ καὶ Κώνσαντι περὶ τῆς ὑπὸ Καρχηδόνα Λιβύης καὶ Ἰταλίας γενομένης ἀμφισβητήσεως, &c. Id eſt, *Caeterum controverſia mota inter Conſtantinum & Conſtantem de pertinente ad Carthaginem Africa deque Italia.* EADEM.

Conſtans coeperunt.] Supereſt ex MSS. & Veronenſi, & illud infra *ductus.* SCHOTT. Rejecimus ex *Schotti* noſtrisque Codicibus inutilem vocem, quam addiderunt ignorantes Librarii, quibus

deque temulentus in aliena irruit, obtruncatus est, projectusque in
22 fluvium, cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileia. Constans vero venandi cupidine dum per silvas saltusque erraret, conspiravere aliquanti militares in ejus necem, auctoribus Chrestio & Marcellino, simulque Magnentio; qui ubi patrandi negotii dies placuit, Marcellinus natalem filii simulans plerosque ad coenam rogat. Itaque in multam noctem convivio celebrato, Magnentius quasi ad ventris
23 solita secedens, habitum venerabilem capit. Ea re cognita, Constans fugere conatus, apud Helenam oppidum Pyrenaeo proximum, a Gaisone cum lectissimis misso interficitur anno tertio decimo Augustae

bus inusitatum erat, ita infinitivum construi intellecta hoc vel tali aliquo verbo finito. *Sallustius* Jug. cap. VII. §. *6*. *Igitur Inperator omnes fere res asperas per Jugurtham agere, in amicis habere, magis magisque in dies amplecti. Dictys Cretensis* de Bello Troj. lib. II. cap. XLIX. *Quae ubi accepere, qui in consilio erant, admirari magnificentiam regis, maxime Patroclus.* Quid multa in re notiori, similia videantur apud *Perizonium* ad *Sanctium* lib. IV. cap. V. *Freinshem.* ad *Florum* lib. IV. cap. IV. §. 2. *Vorstium* ad *Justinum* lib. II. cap. III. §. 7. *Cortium* ad *Sallustium*. Jug. XCVIII. §. 2. & Erud. *Oudendorp.* ad *Lucanum* lib. VI. vers. 318. Mox *cupidine ductus* cur ediderit Cl. *Schottus*, non video. Ipse enim profitetur esse contra MSS. & Veron. Neque tamen ex vetustis ante Eum editionibus ullam vidi, ubi haec vox reperiretur. quapropter & jussu nostrorum codicum Ipsius Auctoritatem deserui. ARNTZ.

22 *Militares.*] Pro *milites* jam saepius. ANN.

Chrestio.] Hujus *Chrestii* non meminit *Zosimus*. Sed Marcellini, quem aerarii praefectum dicit, & Magnentii. EAD. *Charistio* est in Leid. sec.

Et Marcellino.] Pro tetrasyllabo trisyllabus est *Marcellus* hic in antiquo libro. VINET. Mox *Marcellus* Leid. sec. sed hic nullam varietatem reperio.

Natalem filii simulans.] *Zosimus.* Γενέθλιον ἄξειν ἡμέραν οἰκείου παιδὸς ὁ Μαρκελλῖνος εἰπὼν, ἐκάλει πρὸς ἑστίασιν ἄλλους τε πολλοὺς ἐξέχοντας τοῦ στρατοπέδου, καὶ Μαγνέντιον σὺν αὐτοῖς, &c. *Marcellinus natalem filii se celebraturum dicens cum alios multos in castris dignitate praestantes, tum Magnentium invitabat.* ANNA.

Quasi ad ventris.] *Zosimus.* Μαγνέντιος διά τι δῆθεν τῶν ἀναγκαίων ἐξαναστὰς ἐκ τοῦ δείπνου. *Magnentius, quasi rei necessariae caussa de mensa surgens,* &c. reliqua vide. EAD.

Ventris secreta.] *Solita* melius iidem. Supra *officia naturalia* vocavit cap. XXI. *6*. Mox *fuerint* pro *fierent* Editi libri. SCHOTT. Scribendum fide MSS. *ad ventris solita dec.* GRUT. Et hoc suo testimonio comprobant nostri.

Habitum venerabilem.] Βασιλικὴν στολήν. *Regiam stolam. Zosimus.* ANNA. Adde Ill. *Spanhemium* ad *Juliani* Orat. I. p. 185.

24 *Apud Helenam.*] Retinet nomen, nam ab Hispanis *Elna* dicitur. ANNA.

Aevi

guſtae dominationis (nam Caeſar triennio fuerat) aevi ſeptimo viceſimoque. 24 Hic fuit debilis pedibus manibusque, articulorum dolore; fortunatus coeli temperie, fructuum proventu, nulla a Barbaris formidine; quae profecto majora fierent, ſi provinciarum rectores non pretio, ſed judicio provexiſſet. 25 Hujus morte cognita, Vetranio magiſter militum inperium in Pannonia apud Murſiam corripuit, quem Conſtantius non poſt multos dies regno exuit, grandaevae aetati non vitam modo, ſed etiam voluptarium otium concedens. Fuit autem prope ad ſtultitiam ſimpliciſſimus.

Aevi ſeptimo viceſimoque.] Vixit annis fere XXIX. EADEM.

25 *Vetranio magiſter militum.*] Pannoniorum exercituum dux. *Zoſimus.* EADEM.

Murſiam.] *Murtium* alii, & mox *grandaeva aetate.* SCHOTT. *Murſam* vocat *Zoſimus.* ad Dravum fluvium ſita eſt ſupra Sirmium. ANN.

In fine capitis *voluptuarium* exſtat in Guelf. & Leid. pr. faventibus priſcis Editionibus, ſed alterum melius tuentur *Borrichius*, *Dausquius*, *Voſſius* ceterique cum *Salmaſio* ad *Capitolini* Verum c. 11. ut enim a *voluntas* eſt *voluntarius*, ſic a *voluptas* deducitur *voluptarius*. de Hiſtoria ipſa confer *Spanhem.* ad *Julianum* p. 186. & 203.

CAPUT XLII.

ARGUMENTUM.

Caeſares creantur Gallus & Decentius, Auguſti nomen rapit & opprimitur Nepotianus, apud Murſiam vincitur & latus transfodit Magnentius, laqueo vitam finit Decentius, occiditur Gallus, perimitur Silvanus, Caeſar fit, Chonodomarium & Baldomarium Reges capit & Auguſtus pronuntiatur Claudius Julianus & febri interit Conſtantius.

1 Conſtantius Gallum fratrem patruelem Caeſarem pronuntiat, ſororem Conſtantinam illi conjungens. 2 Magnentius quoque Decentium conſanguineum ſuum trans Alpes Caeſarem creavit. 3 His diebus Romae Nepotianus Eutropiae Conſtantini ſororis filius, hortanti-

tantibus perditis, Augusti nomen rapit, eum octavo die vicesimoque Magnentius oppressit. 4 Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiam dimicans vicit. In quo bello paene nusquam amplius Romanae consumtae sunt vires, totiusque inperii fortuna pessumdata. 5 Dehinc cum se Magnentius in Italiam recepisset, apud Ticinum plures fudit; incautius, &, ut in victoria solet, audacius persequentes. 6 Nec multo post apud Lugdunum coangustatus, gladio occulte proviso, ictum pulsu parietis juvans, transfosso latere, ut erat vasti corporis, vulnere naribusque & ore cruorem effundens, mense inperii quadragesimo secundo, aetatis anno prope quinquagesimo, exspiravit. 7 Ortus parentibus barbaris, qui Galliam inhabitant. legendi studio promtus, sermonis acer, animi tumidi, & inmodice timidus, artifex tamen ad occultandam audaciae specie formidinem. 8 Ejus morte audita Decentius laqueo fascia composito, vitam finivit. 9 Hoc tempore Gallus Caesar a Constantio occiditur. Inperavit annos quatuor. 10 Silvanus Inperator effectus die inperii vicesimo

3 *Nepotianus.*] *Potentianum* vocat *Victor*. ANN.
Perditis.] *Proditis* pro *perditis* *Jacobi Cujacii* scriptus liber. SCHOTT. *Proditoribus* Leid. pr. deinde *eum octavo* reposuimus ex omnibus scriptis, pro *quem oct.* ut exhibent editiones.

Octavo die, vicesimoque.] *Tricesimo die triduo minus.* Supra *Victor*. ANNA.

4 *In quo bello.*] Vide *Zosimum*, qui fuse. EAD.
Paene nusquam.] Ita MSS. Veronensis *in quo bello, nusquam amplius, Romanae consumptae sunt vires totiusque inperii fortuna pessumdata.* SCHOTTUS. *Nusquam* omnes nostri, pro quo *nunquam* vulgo edebatur, qualem varietatem jam notavimus supra ad Vir. Ill. cap. 11. §. 13. *Plinius* lib. VI. Epist. XXV. *Deinde nusquam comparuisse*, quod in *nunquam* corrumpit scriptus codex. Et in sequentibus *fortuna pessumdata* MSS. nisi quod *forma* praeferat Leid. sec.

5 *Ticinum.*] Tres editi *Thicanum* & post *pulsi parietis*. SCHOTT. *Ortelius* videndus Thes. Geogr. in *Thicanum*.

6 *Mense inperii quadragesimo secundo.*] Veronensis. *inperii quadragesimo, aetatis prope quinq. anno exspiravit.* *Pithoeanus* codex, Floriacensis & *Cujacii*, *aetatis prope quinquaginta annos exspiravit.* Mox τὸ *barbaris* omissum in libris typo notatis, ab iis fortasse qui *barbaros* se vocari moleste ferrent. SCHOTT. Ἔτη βασιλεύσας τρία, καὶ μῆνας ἔτι πρὸς τούτοις ἕξ. *Zosimus. Quum regnasset annis tribus & mensibus praeterea sex.* ANNA. Non recte *barbaris* omisit *Aldus* & *Gryphius*, namque ex barbaris parentibus originem traxisse pluribus probavit *Spanhemius* Orbe Rom. Exerc. 11. cap. XX. & ad *Julianum*. Orat. I. p. 219.

7 *Ortus parentibus qui Galliam inhabitant.*] *Zosimus.* Γένος μὲν ἕλκων ἀπὸ βαρβάρων, μετοικήσας δὲ εἰς Λετοὺς ἔθνος Γαλατικὸν, παιδείας τε τῆς Λατίνων μετασχών. ἐν μὲν τοῖς πλεονεκτήμασι τῆς τύχης θρασὺς, δειλὸς δὲ ἐν ταῖς περιστάσεσι. τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ φύσει κακοήθειαν κρύψαι δεινὸς, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι τὸν αὐτοῦ τρόπον εὐήθης εἶναι καὶ χρηστὸς νομιζόμενος. Id est, *Originem generis a barbaris ducens. Sed qui transmigraverat apud Letos Galliae populos, Literis Latinis satis eruditus. Audax fortuna prospera, timidus adversa, occultandae pravitati naturae insitae mirus artifex, iis etiam qui ejus ingenium ignorabant, simplex & bonus apparens.* ANNA. Paullo post *audita* absque dubio incuria Typothetarum neglexerant in sua Editione Variorum notarum Curatores.

8 *Laqueo fasciae ad collum posito.*] Rectius MSS. *laqueo fascia composito:* quomodo & Veronensis. SCHOTT. Cum *Zosimo* consentit vulgata lectio: βρόχῳ περιστρέψας τὸν τράχηλον, &c. ANNA. Sequimur MSS. omnes quibus nihil detrahit *Zosimus*.

9 *Annos quatuor.*] *Annos tres*, antiquus liber. Scribit in Chronicis *Hieronymus*, Gallum fuisse creatum Caesarem, anno Christi trecentesimo quinquagesimo septimo, & interfectum trecentesimo quinquagesimo nono. VINET. MSS. & Veronensis *annos* IV. praeferunt, ut editiones fere

cesimo octavo perimitur. Fuit ingenio blandissimus. Quamquam 11 barbaro patre genitus, tamen institutione Romana satis cultus &

patiens. Constantius Claudium Julianum, fratrem Galli, honore 12 Caesaris adsumit, annos natum fere tres atque viginti. Iste in cam- 13 pis Argentoratensibus apud Gallias, cum paucis militibus, infinitas hostium copias delevit. Stabant acervi montium similes, fluebat 14 cruor fluminum modo, captus Rex nobilis Chonodomarius; fusi omnes optimates; redditus limes Romanae possessionis; ac postmodum

re omnes: quae lectio praeterquam quod MSS. auctoritate nitatur, etiam *Ammiano Marcellino extremo* XIV. probatur. Non me fugit *Vinetum* lectionem mutasse. SCHOTT. *Quatuor* MSS.

12 *Fere tres atque viginti.*] Ex annalibus tamen constat tunc annos XXVI. natum fuisse. ANNA.

13 *Campis Argentoratensibus apud Gallias.*] Eos etiam in Gallia collocat *Ausonius* Mosella vers. 3.

Aequavit Latias ubi quondam Gallia Cannas.

Quod sint citra Ellum fluvium, ubi terminatur *Gallia* Sequanica. *Marcellinus: Argentoratus barbaricis cladibus nota* SCHOTT. *Apud Argentoratum Gallia Urbem ingentes Alemannorum copiae extinctae sunt. Eutropius. Argentoratum*, hodie *Strasbourg*. ANNA.

14 *Stabant acervi.*] Ex *Ammiano Marcellino* lib. XVI. extremo. *Ceciderunt*, inquit, *in hac pugna Romani quidem* CCXLIII. *Rectores vero quatuor: ex Alemannis sex millia corporum sunt inventa in campis constrata, & inaestimabiles mortuorum acervi per undas fluminis ferebantur.* SCHOTTUS. *Stephanius* ad *Saxonem* Hist. Danica lib. 11. p. 78. & Cel. *Burmannus* ad *Valerium Flaccum* lib. VI. vers. 596. *Cicero* Orat. III. In Catil. c. X. *Omnis hic locus acervis corporum & civium sanguine redundavit.* & Orat. IV. cap. VI. *Cerno animo sepulta in patria miseros atque insepultos acervos Civium.* Quod addit fluxisse cruorem *fluminum modo*, poëtis magis est usitata loquendi ratio, quam majori tumore superat *Florus* lib. 1. cap. XIII. ubi incendiorum vestigia Gallici *sanguinis inundatione* deleta memorat. ARNTZ.

Chonodomarius.] *Nodomarius*, *Cassiani* & *Gryphii* Lugdunensis typographi exemplaria. *Badomarius* vero *Baldomarus* est in membraneo codice, quatuor tantum syllabis, sed *l* inter *a* & *d* interjecta. Eundem *Ammianus Marcellinus* libro quartodecimo & vicesimo sexto & alibi pentasyllabum facit: sed *Vadomarium* V pro B scribit. VINET. *Nodomarius* nostri quoque MSS. Veronensis & Augustanus codex: *Marcellino Gundomadus* est lib. XIV. Alter *Baldomarius* pentasyllabus iisdem libris. *Ammiano Vadomarius.* Mox *Urguere* scribunt MSS. ut infra XLIII. Sic dixit *Ausonius* ad Pontium Paulinum:

Occidui me ripa Tagi, me Punica laedit
Barcino: me bimaris juga ninguida Pirenaei.

SCHOTT. *Nodomarius* priori loco Guelf. & Leid. sec. cum plerisque editis. Alterum regem *Baldomarium* appellat Leid. pr. *Baldomarum* Leid. alter.

Redditus limes.] *Eutropius. Submotique ultra Rhenum Germani, & finibus suis Romanum imperium restitutum.* ANNA.

dum cum Alamannis dimicans, potentiſſimum eorum Regem Bal-
15 domarium cepit. Hic a militibus Gallicanis Auguſtus pronuntiatur.
16 Hunc Conſtantius urguere legationibus, ut in ſtatum nomenque pri-
ſtinum revertatur. Julianus mandatis mollioribus refert ſe ſub nomi-
17 ne celſi inperii multo officioſius pariturum. His Conſtantius magis
magisque ardens dolore, atque, ut erat talium inpatiens, in radicibus
Tauri montis apud Mopſocrenen febri acerrima, quam indignatio
nimia vigiliis augebat, interiit anno aevi quarto & quadrageſimo,
inperii nono atque triceſimo, verum Auguſtus quarto viceſimoque;
octo ſolus, cum fratribus atque Magnentio ſedecim, quindecim Cae-
18 ſar. Felix bellis civilibus, externis lacrymabilis; mirus artifex in
ſagittis; a cibo vinoque & ſomno multum temperans, patiens la-
boris, facundiae cupidus, quam cum adſequi tarditate ingenii non
19 poſſet, aliis invidebat. Spadonum aulicorumque amori deditus &
uxorum, quibus contentus nulla libidine transverſa aut injuſta
20 polluebatur. Sed ex conjugibus, quas plurimas ſortitus eſt, prae-
cipue Euſebiam dilexit, decoram quidem, verum per Adamantias
&

16 *Hic Conſtantius.*] *Hunc* Veron. MSS. *hinc* melius & infra *his*. Male qui haec a ſuperioribus, ut alias ſaepe, titulo quodam diviſerunt, cohaerent enim cum prioribus. Poſt *reverti* Veronenſis absque *ut*. SCHOTT. Supra *Hinc a milit.* Guelf. hoc loco *hinc Conſtantinus* Leid. pr. & deinceps *His Conſtantius* Guelf & Leid. optimus.

Nomenque priſtinum revertatur.] Caeſaris. ANN.

17 *Apud Mopſocrenem.*] *Amm. Marcellinus* lib. XXI. *Petiit per vias difficiles Myandam Ciliciae ultimam hac pertingentibus ſtationem, ſub Tauri montis radicibus poſitam.* ſic enim *Rob. Stephani* Editio: *Gryphii* vero longe integrior *Mopſueſtiam*. Idem imperii vitaeque anno quadrageſimo & menſibus paucis exſtinctum ſcribit. SCHOTT. *Mopſocrene*, Μοψουκρήνη Urbs in Cilicia ad radices montis Tauri, Latine *Mopſi fons*, a *Mopſo* Mantus filio. Unde & quibusdam Μοψουεστία, *Mopſueſtia* dicitur, *Mopſi domus*. *Ammianus* lib. XXI. *Petiit per vias difficiles Mopſueſtiam Ciliciae ultimam hac pertingentibus ſtationem, ſub Tauri montis radicibus poſitam.* Male opinor *Roberti Stephani* editio, quae *Myandam*, pro *Mopſueſtiam* repraeſentat. ANNA. Adde quoque doctos Commentatores ad Eundem *Ammianum* lib. XIV. cap. VIII. & lib. XXI. cap. XV. cum *Ortelio* in *Hemopſoneſtia*.

Aevi quarto ac quadrageſimo.] Natus enim an. U. MLXIX. poſt C. CCCXVII. mortuus vero an. U MCXIII. poſt. C. CCCLXI. Caeſar dictus anno aetatis quinto. ANNA.

18 *Felix bellis civilibus.*] *Et cujus in civilibus magis quam in externis bellis ſit laudanda fortuna.* *Eutropius*. EAD. Et *Spanhemius* ad *Julianum* Orat. I. p. 168. Quod dicit *mirus artifex* credo hanc formulam corruptam eſſe apud *Ammianum* lib. XIV. cap. V. *Ut erat in complicandis negotiis artifex dirus.* ſcribo *mirus*.

Multum intemperans.] *Temperans* MSS. & Veronenſis & certe confirmatur ea lectio *Ammiani* hiſtorica narratione lib. XXI. Similem locum ſupra in Auguſto emendavi §. 21. *multum abſtinens*. SCHOTT. Hoc firmant omnes noſtri.

20 *Amantias.*] Antiquus liber *per adamantias*. VINET. *Adamantias* MSS. & Veronenſis codex longe optimus. SCHOTT. Vulgo *Amantias*. ſed rectius *Schotti* & *Vineti* Codices MSS. *Adamantias*. *Jacobus Durantius* Variarum lib. II. c. XVII. mavult *amentias*. Sed *adamantias* retineri poſſe cenſeo, ſive mulieres eo nomine, ſive gemmas amori conciliando efficaces intelligamus, ut *Gorgonias* pro philtro accepit idem *Durantius*. SYLBURG. Illud *Gorgonias* inſana emendandi prurigine reducere volebat idem *Durantius* l. l. apud *Quinctilianum* Decl. XV. cap. VII. & exponit per *potiones amatorias, quibus exhauſtis in amicarum conſpectu quidam quaſi lapideſcunt.* argute ſane, qui tales nobis ineptias fingunt. Sed ſi *Amentiae*
(ſic

& Gorgonias, & alia inportuna ministeria vexantem famam viri contra, quam feminis modestioribus mos est, quarum saepe praecepta maritos juvant. Namque ut ceteras omittam, Pompeja Plotina, 21 incredibile dictu est, quanto auxerit gloriam Trajani; cujus procuratores cum provincias calumniis agitarent, adeo ut unus ex iis diceretur locupletium quemque ita convenire: Quae habes [ad mensam]? alter, Unde habes? tertius, Pone quae habes; illa conjugem corripuit; atque increpans, quod laudis suae esset incuriosus, talem reddi-

(sic enim legit) & *Gorgoniae* φίλτρα notabunt, quid sibi velint verba *& alia inportuna ministeria*. Haec utique indicare videntur *Gorgonias* & *Amantias* homines fuisse, non medicamenta. Quaenam autem fuerint, dicere non licet, & Oedipo opus est. Si tamen quis vera haec esse nomina non credat, posset per *Adamantias* (sic enim volunt quoque nostri Codices, excepto Leid. sec.) intelligere ancillas veneficas; *adamantis* enim herba est magica & venefica, de qua *Salmasius* in *Plinianis* Exercitationibus p. 768. Per *Gorgoneas* autem *saevas*, *pessimas*, & ad quaevis scelera promtas, quomodo hanc vocem exponit *Servius* ad *Virgilium* lib. VII. Aen. vers. 341. & *Barthius* ad *Statium* lib. II. Theb. vers. 277. ARNTZ.

Inportuna.] *Importunus*, dira & atrox appellatio, qui neque quiescit, neque alios sinit quiescere. ANNA.

Ministeria.] *Ministeria* pro *ministris*. EAD.

Quarum saepe.] In eandem sententiam *Amm. Marcellinus* initio lib. XIV. cap. I. de Constantii credo uxore loquens, stimulos admovente: cum virum potius lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam reducere utilia suadendo deberet. SCHOTT.

21 *Procuratores.*] Qui fiscalium rerum *procurationem* gerebant, *procuratores* fisci, *procuratores* Caesaris dicti. ANNA.

Locupletum quemque.] *Locupletissimum quemque* Veronensis. & mox duae voces *ad mensam* non huc pertinent. Relegandae igitur: absunt enim in MSS. & Veronensi, qui *quare habes? alter unde habes: tertius pone quod habes* praeferunt. Rursum *laudis suae incuriosus*. SCHOTT. In MSS. & Veronensi Editione: *quare habes? alter unde habes*. &c. Sed altera lectio stare potest. Vide *J. F. Gronovium* lib. IV. Observat. cap. XXIV. in *mensis* enim pecuniae reponebantur unde *mensarii*, & *mensularii* dicti. ANNA. *Unus ex his*, non *ex iis*, omnes scripti, qui cum Editionibus *locupletium* non *locupletum* expressere. nam utroque modo hic genitivus terminari solet. *Apulejus* lib. IX. Met. p. 234. *Liberali legum praesidio de insolentia locupletium consueverint vindicari*. *Arnobius* lib. VII. Adv. Gent. p. 231. *Coenarum ditium & locupletium saginas*. Atque hinc facile fit, quod in Veronensi conspicitur, *locupletissimum quemque*, quomodo *quisque* eleganter saepe secum habet adjectivum superlativi gradus. *Caesar* lib. I. Bell. Civ. cap. XXXIX. §. 2. *fortissimus quisque*. *Livius* lib. XXIII. cap. XVIII. & XXVIII. cap. XIII. *promtissimus quisque*. lib. XXIV. cap. I. *Levissimus quisque*. *Plinius* lib. IX. Epist. V. *Honestissimus quisque*. *Mamertinus* Paneg. Julian. cap. XXV. §. 2. *Cum vilissimus quisque bonorum & divitiarum potitus foret, ab his optimus quisque abigebatur procul*. & alii, inter quos Erud. *Cortius* ad *Sallustium* Catil. cap. VIII. §. 5. Hanc scripturam recipit *Gronovius* loco laud. quem tamen contra MSS. non sequor. Voces *ad mensam*, quamvis viri magni patrocinio tueantur, admodum tamen mihi suspectae sunt. An igitur Procuratores sola ea bona rapiebant, quae quis ad mensam seu mensarios habebat, cum de reliquis possessionibus posset esse securus. Praeterea in nullo nostrorum codicum comparent, nisi quod corrupte Leid. sec. *ad menses*. Crediderim semidoctum aliquem de grege Monachorum, cum meminisset *ponere*, quod verbum sequitur, proprie esse conviviorum, existimasse mentionem mensae hic desiderari, quam lacunam ipse de suo liberaliter supplevit. Attamen summi *Gronovii* auctoritas tantum apud me valuit, ut potius uncis includere, quam omnino ejicere sim ausus. Unanimi etiam conspiratione scribitur *quare habes*, pro quo Editi, *quae habes*. *Propertius* lib. II. Eleg. XXIII. vers. 98.

Cur haec tam dives? quis dedit? unde dedit?

ARNTZ.

Quod laudis esset incuriosus] Non male MSS. *Schotti*, & Veronensis, *laudis suae esset*. GRUT. Et sic omnes scripti. *Increpitans* Leid. pr.

Inprobans & detestans.] *Exact. improbas detestans* Veronensis & scripti libri. Vidi qui *auctiones* pro *exactiones* excuderant. Inde *quod ea crescente* artus

reddidit, ut postea exactiones inprobas detestans, fiscum lienem vocaret, quod eo crescente artus reliqui tabescant.

artus reliqui tabescunt. SCHOTT. Longe melius *Schotti* Codices & impressio Veronensis: *exactiones improbas detestans.* nec enim quaevis exactio cives exhaurit, sed nimia, sed *improba.* GRUT. Favent omnes Nostri, & *ea crescente* Guelf. & Leid. pr. ut *lien* genere feminino videatur usurpasse.

Fiscum lienem vocaret.] *Claudius Minos:*

Humani quod splen est corporis, in populi re
Hoc Caesar fiscum dixerit esse suum:
Fisco aucto, reliqui tabescunt corporis artus,
Fisco aucto arguitur civica pauperies.

ANNA.

Quod eo crescente.] Sic fisco ditescente exhauritur Respublica. Aliam etiam caussam reperisse videor, quod quemadmodum spleneticis lien sedirionem facit in praecordiis, utar enim *Plautinis*: ita & bella civilia seditionesque ex fisci incremento nascuntur. Hinc cinctos lienosos incedere utile esse dixit *Aristoteles* lib. III. De Partibus Animalium: quod atrae bilis *lien*, ut hepar sanguinis sic conceptaculum: hic in dextro, ille in sinistro latere *Plautus* Casina.

Perii, cor linosum opinor habeo, jamdudum salit:
De labore pectus tundit - - - -

Et Mercatore:

Perii, seditionem facit lien, occupat praecordia.

Rursus Curcul.

Quasi zona liene cinctus ambulo.

Mox,

Lien necat; renes dolent.

Et,

Lien directus est.
Pa. *ambula, id lieni optimum est.*

Laudata igitur non immerito vox Pertinacis Inperatoris. *Sanctius est*, inquit, *P. C. inopem Remp. obtinere, quam ad divitiarum cumulum per discriminum atque dedecorum vestigia pervenire. Plinius* Junior in aureo illo Panegyrico de *fisco* quaedam. Non enim vacat, nec si vacaret, liberet campum illum ingredi. SCHOTT.

CAPUT XLIII.

ARGUMENTUM.

In Persas proficiscitur, conto percutitur, & sanguine vacuatus deficit philosophus, Graecus, Numina superstitiose colens - - - - Julianus.

1 Igitur Julianus redacta ad unum se orbis Romani curatione, glo-
2 riae nimis cupidus, in Persas proficiscitur. Illic a transfuga quodam in insidias deductus, cum eum hinc inde Parthi urguerent, e castris

2 *Parthi.*] Pro Persae. ANNA. Supra *orbis curatione* omissa voce *Romani.* quomodo frequenter alii, & *Petronius* cap. CXIX.

Orbem jam totum Romanus victor habebat.

Prudentius Apotheosi vers. 454.

Perfidus ille Deo, quamvis non perfidus orbi.

Uti ibi lege, non *urbi*, etiam teste *Valesio* ad *Ammianum* lib. XXV. cap. IV. initio. Unde queritur *Ovidius* sibi *orbem ultimum* habitari, id est, ultimas terras Inperii Romani lib. I. Tr. El. I. vers. ult.

Longa via est propera, nobis habitabitur orbis
Ultimus.

Ubi minus recte *ultimus* per *paene ultimus* exponit *Ciofanus.* Nec alio sensu Cilices dicuntur *ultimae gentes Ciceroni* lib. XV. ad Fam. Ep. IX. & *Nepoti* Attico cap. XX. §. 4. *Bentlejus* ad *Horatium* lib. I. Od. XXXV. vers. 29. *Manutius* ad *Ciceronem* lib. I. Epist. IX. p. 87. Verum hoc loco ea vox praetereunda non erat, cum *orbis Romanus* mox *Persis* opponatur l. 17. ff. de Statu Homin. *In orbe Romano qui sunt.* &c. centum talia praetereo lubens. ARNTZ.

E castris jam positis.] Veron. *urgerent, armis jam positis.* mox *ad praelium* in eodem deficit. & in

castris jam positis, arrepto tantum clypeo, procurrit. Cumque inconsulto ardore nititur ordines ad praelium componere, ab uno ex hostibus & quidem fugiente, conto percutitur. Relatusque in tabernaculum, rursusque ad hortandos suos egressus, paullatim sanguine vacuatus, circa noctis fere medium defecit, praefatus, consulto sese de inperio nihil mandare, ne uti solet in multitudine discrepantibus studiis amico, ex invidia rei, discordia exercitus periculum pararet. Fuerat in eo litterarum ac negotiorum ingens scientia; eo juverat philosophos, & Graecorum sapientissimos.

3 4 5

in MS. uno *insulto* pro *inconsulto*. Forte *insulso* repererat Librarius. nihil tamen demuto. SCHOTT.

3 *Conto percutitur.*] Sub dextera axilla *Ammianus*. ANNA. Priscae Editiones habent *ab uno ex hostibus & quidem surgente*, male, cum respiciatur ad morem plerarumque gentium & praesertim Parthorum, qui equis insidentes & fugam simulantes tela conjiciebant in persequentes hostes. Et hac in re adhibetur vox *fugere* & *fuga*. *Ovidius* Remed. Amoris vers. 155.

Ecce fugax *Parthus*, *magni nova caussa triumphi*,
Jam videt in campis Caesaris arma suis.

Horatius lib. II. Od. XIII. vers. 17.

Miles sagittas & celerem fugam
Parthi.

Ubi bene multa magnus *Bentlejus*, quae huc pertinent, is tamen audiendus non est, quod pro *celerem* reponat *reducem*, quasi prius epitheton huic rei minime conveniret. *Ovidius* lib. III. Amoris vers. 786.

Ut celer *aversis utere* Parthus *ejus.*

Silius Italicus lib. X. vers. 12.

Quae redit in pugnas fugientis *arundine Parthi.*

Vide quae illic Clar. *Drakenborchius*. *Livius* lib. XXV. cap. XLVIII. *Partim sagittis ex equo utentes, & a quo nihil satis tecti sit*, *aversos* refugiente *equo tertius figentes*. *Nemesianus* Cyneg. vers. 74.

Imbellemque fugam *referam*, *clausasque pharetras*
Parthorum.

Adeundi illic Interpretes & *Berneccerus* ad *Justinum* lib. XLI. cap. II. §. 7. Schol. *Lucani* lib. I. vers. 230. *Stephan.* ad *Saxonem* Hist. Danic. lib. V. p. 129. *Barthius* ad *Claudianum* IV. Cons. Honor. vers. 531. ARNTZ.

4 *Amicorum*, &c.] MSS. *amico ex invidia rei p. discordia.* Veronensis apertius, *discrepantibus studiis amico ex invidia reipub. discordiam exercitus periculum pararet.* Editi tres, *ex invidia rei p. discordia exercitus periculum pararet.* Factum erat forte ex *rei p. Reipubl.* Hinc lectionum varietas, de qua eruditus lector arbitrabitur. SCHOTTUS. MSS. *ex invidia rei p. discordia.* At Veron. pro abbreviato *reip.* scribit *Reipublicae.* Sic enim locum edidit: *discrepantibus studiis amico ex invidia Reipublicae discordiam exercitus periculum pararet.* Quae scriptura cum intricata sit, nescio an haec sit commodior: *amico invidiam*, *Reipublicae discordiam*, *exercitui periculum pararet.* Apud *Ammianum* sane lib. XXV. Juliani morientis haec extrema sunt ad suos verba: *Super Imperatore creando caute reticeo*, *ne per imprudentiam dignum praeteream*, *aut nominatum*, *quem habilem reor*, *antepostito forsam alio*, *in discrimen ultimum trudam. ut alumnus autem Reip. frugi opto bonum post me reperiri Rectorem.* Simili etiam sententia orationem suam claudit Tacitus apud *Flavium Vopiscum* in Vita Aureliani. SYLB. Editi tres: *ex invidia Reip. discordia exercitus periculum pararet.* quos sequor. Ne discrepantibus studiis amicorum discordia exercitus ex invidia nata Reipublicae periculum pararet. ANNA. *Aldus* & *Gryphius*: *Amicorum ex invidia rei prae discordia.* Non ineptum est, quod conjecit *Sylburgius*. certe *amico* scribendum esse volunt omnes MSS. & deinceps in Editionibus est *rei* non *Reipublicae*. quomodo sine illa emendatione sensus erit simplicissimus: Ne discordia exercitus pararet periculum amico, discrepantibus aliorum studiis ex invidia rei. Nihil melius video, quamvis & *prae discordia* retineri posset, & tum *pararet* ad ipsum Julianum referri, quod & rectum erit, si *prae* omiseris, sic enim *discordia* sexto casu caussam atque modum exprimet. Optime huc facit locus *Vopisci* in Aurel. cap. XLI. *Electi* periculum *erit & eligentis* invidia. ARNTZ.

5 *Aequaverat.*] Veronensis & MSS. *eo juverat*, ut cum praecedenti cohaereat. Basiliensis duo *eo juvaverat* ediderunt. Mox pro *quam validior* scripti libri & Veron. *quo validus*, vulgo omnes *quam vali-*

6 mos. Usu promtior corporis, quam validus quidem, sed brevis fuit. 7 Haec minuebat quarundam rerum neglectus modus. Cupido laudis inmodica; cultus Numinum superstitiosus; audax plus, quam Inperatorem decet, cui salus propria, cum semper ad securitatem 8 omnium, in bello maxime conservanda est. Ita illum cupido gloriae flagrantior pervicerat, ut neque terraemotu, neque plerisque praesagiis, quibus vetabatur petere Persidem, adductus sit finem ponere ardo-

validus. SCHOTT. Forsan melius MSS. & Veronensis Editio: *corporis*, *quo validus quidem* &c. GRUT. *In quibusdam Philosopho propior. Eutropius*. ANNA. Unde *Schottus*, eumque secuti, acceperint suum *aequaverat* divinare nequeo, ipse primus dedit, professus tamen esse contra MSS. etiam suos, illis addo, quibus ipse sum usus. Hos in tanta incertitudine sequor, & eo expono per ea re, ea scientia. Simile quid de Antonino Philosopho dixerat alter *Victor* supra de Caesar. c. XV. §. 9. *Philosophorum obstantium vi circumfunderetur, ne se expeditioni aut pugnae prius committeret, quam sectarum ardua & occulta explanavisset.* Nec majori auctoritate rejecit Vir Doctissimus *quam validus*, (quod occuparat omnes antea editiones & MSS.) quasi incognitum esset post comparativum sequi positivum, talia exempla invenies apud *Joan. Fred. Gronovium* ad *Livium* lib. I. c. XXV. & *Cortium* ad *Sallustium* Jugurt. cap. XVI. §. 5. ARNTZ.

Sed brevis fuit.] Neque enim totum triennium imperavit, quamvis alii aliter. ANNA. Ridicule. haec enim ad corpus referenda sunt, non ad annos inperii; hinc Julianus *mediocris staturae* dicitur *Ammiano* lib. XXV. cap. IV. ubi *Valesius*. *Ovidius* lib. II. Am. El. IV. vers. 35.

Haec habilis brevitate *sua est*, *corrumpor utraque*
Conveniunt voto longa brevisque *meo*.

Et lib. III. Art. vers. 263.

Si brevis *es*, *sedeas*, *ne stans videare sedere.*

Martialis lib. II. Epigr. LXXVII.

Et puerum Bruti dixeris esse brevem.

ARNTZ.

7 *Cupido laudis immodica.*] Gloriae avidus ac per eam animi plerumque immodici. ANN. Sequenti membro Leid. sec. *cultus nimium superstitiosus*. cui scripturae favet quod de Juliano *Ammianus* adnotat lib. XXV. cap. IV. *Praesagiorum sciscitationi* nimiae *deditus*, *ut aequiparare videretur in hac parte principem Hadrianum;* Superstitiosus *magis quam sacrorum legitimus observator*. Sed receptam praetulerim, nam *superstitiosus* satis indicat, peccasse in eo, quod anili & inepto cultu Deos prosequeretur; vox enim illa apud ipsas gentes in vitio ponebatur, inde *vanam superstitionem* dixit *Virgilius* lib. VIII. Aen. vers. 187. ubi *Servius*: *superstitio est timor superfluus & delirus*, quem confer ad lib. VI. vers. 596. *Cicero* lib. II. de Divin. cap. LX. *Superstitio inbecilli animi atque anilis*. & lib. II. de Natura Deorum cap. XXVIII. *Ita factum est in superstitioso & religioso*, *alterum vitii nomen*, *alterum laudis*. ARNTZ.

Cui salus propria.] *Amm.* lib. XIX. *Nec enim abnuimus salutem legitimi principis propugnatoris bonorum & defensoris*, *unde salus quaeritur aliis consociato studio inveniri debere*. SCHOTT.

Tum maxime in bello.] Mallem *in bello maxime conservanda est*, absque *tum*: sic enim Veronensis & MSS. Post *abductus sit* Augusl. Codex. SCHOTT. *Tum* abest quoque a nostris, qui *in bello maxime* dederunt.

8 *Ingens globus coelo labi.*] *Coelo labi ante* Veronensis & Floriacensis & scripti libri. *coelo labiente diem* Cujacianus & Pithoeanus. Unde Gryphius *coelo labente diem*. Caeterum de expeditione in Persas Juliani vide *Sex. Rufum* extremo Breviario, qui in duobus MSS. antiquissimis *Festus Dictator*, non *Sextus* appellatur: quod obiter monendum putavi. SCHOTT. Pro *ingens globus* rectius legemus *igneus globus*. *Ammianus* certe flagrantissimam facem et nitorem igneum vocat ex genere τῶν διαϊττόντων. SYLBURG. Rectius legas *igneus globus*, cum *Sylburgio*, adstipulante *Ammiano*. GRUT. *Labante* cum *Gryphio* (non *labente* ut est in *Schotti* notis) *Aldus*. *Lapsus* editio *Frobeniana*. utrumque male. Melius Leidenses quoque Codices *coelo labi ante diem*, ex quo deinceps contractis in unum duabus vocibus suam scripturam concinnarunt, quam minime hic necessariam esse adjecta temporis significatione *noctu* sensus declarat. Verbum ipsum *labi* de talibus meteoris haud infrequens. *Livius* lib. XLI. cap. XXI. *Faces eadem nocte plures per coelum lapsae sunt*. *Virgilius* lib. II. Aen. vers. 693.

- - - *De coelo lapsa per umbras*
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

Seneca Phoenis. vers. 530.

Aut

ardori; ac ne noctu quidem visus ingens globus coelo labi ante diem belli cautum praestiterit.

- - - *Aut qualis cadit*
Delapsa coelo stella.
Claudianus lib. I. Rapt. Proserp. vers. 232.
Praepes sanguineo dilabitur igne cometes
Prodigiale rubens.
Frontinus lib. I. Strateg. cap. XII. ex. 6. *Quum fax de coelo nocte delapsa. Capitolinus* in Anton. Philos. cap. XIII. *Concionabundus ignem de coelo lapsurum. Arnobius* adv. Gentes lib. VII. p. 227. *Audire desidero, aut coelo aliquid lapsum. Ammianus* lib. XXV. cap. II. *Corpora enim qui credit aut coelo posse labi. Eginhartus* in Vita Caroli c. XXXII. *Vidit repente coelitus delapsam cum ingenti lumine facem.* ibi inspice *Goldastum*, qui inter reliqua adfert locum e *Sigeberto Gemblacensi* de Stephano Papa: *Apparuit magnum signum in coelo*, globus *scilicet* igneus *a parte australi declinans.* &c. Qui locus favet *Sylburgio*, cujus egregia est conjectura, quam vellem a MSS. juvari. Simpliciter tamen eo sensu hac voce est usus *Cicero* lib. I. de Divin. c. XLIII. *Cum coelum discessisse visum est, atque in eo animadversi* globi. Audacius est quod & illic excidisse vocem existimet *Davisius*, scribendumque: *in eo* ignei *animadversi* globi. quam opinionem nec sibi placere testatus est nuper Vir Doctus *Wopkens* in Lect. *Tull.* lib. III. cap. IV. *Manilius* lib. I. vers. 837.
Et globus *ardentis sequitur sub imagine barbae.* Vide quae collegit ad *Frontini* laudatum locum *Keuchenius.* ARNTZ.
Diem belli.] J. E. *per diem belli.* Sed malim *die belli.* ANNA.

CAPUT XLIV.

ARGUMENTUM.

Menses octo inperat, insignis corpore - - - repente interit Jovianus.

Jovianus genitus patre Varroniano in solo agri Singidonensis provinciae Pannoniae inperavit menses octo. Ejus patri, cum liberos

1 *Incola agri Singidonensis.*] *Insula* MSS. *Pithoei*; *Danielis* vero in solo agri *Sigindonensis*, quomodo fere & Veronensis, qui mox dicere legit. SCHOTT. *Singidonum* Urbs Pannoniae non procul a Sirmio. ANNA. *Insula* Guelf. *Aldus* & *Gryphius.* in *solo* uterque Lugdunensis, quod sumus secuti. Pro *Jovianus* omnes olim Editiones *Jovinianus*, uti & mox.

Inperavit menses octo.] *Decessit inperii mense septimo. Eutropius.* factus est Imperator ann. U. 1115. post C. 363. mense Junio mortuus anno sequenti mense Februario. ANNA.

ros crebros amitteret, praeceptum fomnio eft, eum, qui jam in-
3 ftante uxoris partu edendus foret, diceret Jovianum. Hic fuit in-
4 fignis corpore, laetus ingenio, litterarum ftudiofus. Hic dum a Perfide hieme afpera mediaque Conftantinopolim accelerans, cruditate ftomachi, tectorio novi operis gravatus [effet] repente interiit, annos gerens proxime quadraginta.

4 *Cruditate ftomachi tectorio novi operis gravatus.*] Legendum putavi. *Cruditate ftomachi*, *vel tectorio novi operis.* *Eutropius. Multi exanimatum opinantur nimia cruditate; inter coenandum enim epulis indulferat: alii odore cubiculi, quod ex recenti tectorio calcis, grave quiefcentibus erat: quidam nimietate prunarum quas gravi frigore adoleri multas jufferat.* *Tectorium* dicitur cataplasma quo parietes induuntur. EAD. Superius *dum* uncis incluferat *Schottus*, fed apud nos abeft a folo Leid. fec. & quod fequitur *effet* non reperitur quoque in utroque Lugd.

Annos gerens proxime quadraginta.] *Eutropius. Aetatis, ut qui plurimum ac minimum tradunt, tertio & trigefimo anno.* ANNA.

CAPUT XLV.

ARGUMENTUM.

Annos duodecim minus diebus centum inperat, Valentem in inperio focium adfcifcit, Gratianum Auguftum creat, & decens vultu - - - exfpirat Valentinianus fenior, regnum invadens exftinguitur Firmus, & Inperator creatur Valentinianus junior.

1 Valentinianus inperavit annos duodecim, minus diebus centum.
2 Hujus pater Gratianus mediocri ftirpe ortus apud Cibalas, Funarius appellatus eft, eo, quod venalicium funem portanti quinque
3 milites nequirent extorquere. Eo merito adfcitus in militiam, usque ad praefecturae praetorianae potentiam confcendit; ob cujus apud

1 *Inperavit.*] Electus eft an. U. 1116. poft C. 364. mortuus an. U. 1127. poft C. 375. ANN.

2 *Cibalas.*] In Pannonia. Jam fupra. EAD.

3 *Aggeritur.*] Puto legendum *oggeritur*, quod in

pud milites commendationem, Valentiniano inperium resistenti oggeritur. Hic Valentem consanguineum suum sibi socium in inperio 4 adscivit, ac demum Gratianum filium, necdum plene puberem, hortatu socrus & uxoris Augustum creavit. Hic Valentinianus fuit 5 vultu decens, solers ingenio, animo gravis, sermone cultissimus. Quamquam esset ad loquendum parcus, severus, vehemens, infectus tamen vitiis, maximeque avaritiae, cujus cupitor ipse fuit acer, & in his quae memoraturus sum, Hadriano proximus. Pingere ve- 6 nustissime, meminisse, nova arma meditari; fingere cera seu limo simula-

in omnibus MSS. & Veronensi comparet. SCHOTTUS. MSS. & Veron. *oggeritur*, ea scilicet forma qua *obtruditur*. SYLB. *Oggeritur* omnes mei. *Plautus* Pseud. Act. III. Sc. II. vers. 23.

Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt. *Appulejus* Apologia p. 315. *Quidquid larvarum oculis tuis oggerat.* & Florid. p. 357. *Quibus mos est oggerere semet otiosis Praesidibus.*

4 *Ac demum Gratianum filium.*] Quem Augustum proclamavit anno quarto imperii. ANNA.

5 *Quamquam enim.*] *Quamquam esset* Veronensis MSS. *haesit* pro *esset*, in quibus & τὸ *vehemens* desideratur. Mox *infectus vitiis Pithoei*, *Cujacii* MSS. & Veronensis. non placet, nec illud *cupitor* pro *punitor*. Inde *memoratus sum* scripti libri, vulgatam tamen lectionem ut castiorem praefero. SCHOTT. *Quamquam haesit ad* Leid. pr. *Quamquam esset ad.* Leid. alter. & *quamquam enim haesit ad.* Guelf. *Quamquam esset* confirmat *Paullus Diaconus*, qui haec & multa iisdem narrat verbis initio libri undecimi. *Vehemens* abest ab utroque Leid. Pro *infestus* omnes mox scripti *infectus*, quae videtur vera scriptura, quamvis displiceat eruditissimo *Schotto*. Per voculam enim *tamen* reliquis virtutibus, quas memoraverat, addit, eum infectum fuisse vitiis, & maxime vitio avaritiae. Quod in eo Inperatore damnat itidem *Ammianus* lib. XXX. cap. VIII. Deinceps si contra unanimem Codicum consensum *punitor* retineamus, multum favebit, quod cap. II. §. 24. supra dixerat: *Cumque esset luxuriae serviens, erat tamen ejusdem vitii severissimus ultor, more hominum, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt.* Sed non reperio apud alios, eum in avaros poenam aliquam statuisse, (quis enim Principum hoc unquam cogitavit?) sed quidem, ut eorum possessiones ad se traheret, insidias struxisse potentioribus; testatur id *Ammianus* eo, quem dixi, loco. ideoque *cupitor* expressi, ut magis auctor respiciat ad sensum, quam ad verba praecedentia, & *pecuniae* vel tale quid intelligatur, vel, si ita velis & hoc placet magis, ipsa vox *vitii*, quae proxime erat repetenda. ARNTZ.

6 *Genera vetustissimorum meminisse.*] Lego: *pingere venustissime, meminisse*, ex Veronensi & MSS. Floriacensis tamen *vetustissime*. Editi libri *genera vetustissimorum meminisse* excuderunt, forte quod arma sequerentur, quae, ut conjicio, ad gentilitia insignia homines curiosi (qui nihil praeter fumosas imagines alienasque virtutes admirantur) retulerunt, ut in genealogiis recensendis excelluisse Valentinianum dicat, sed nihil agunt. Caeterum de Adriani artibus supra c. XIV. unde sententiam de hoc loco meam confirmari posse video. SCHOTT. *Schottus* ex MSS. & Veron. mavult: *pingere venustissime, meminisse.* Sed cum ex veteribus libris quidam *vetustissime* habeant, sic etiam legere possumus: *Pingere, vetustissimorum meminisse.* SYLB. *Genera vetustissimorum meminisse*, tamen nil tale de Hadriano me legisse memini. Sed hic tantum memoria Hadriano proximum fuisse Valentinianum dicit Epitomista. Nam supra de Hadriano: *Memor supra quam cuiquam credibile est, locos, negotia, milites absentes quoque nominibus recensere.* ANNA. Lectionem *Schotti* comprobant omnes Codices, & confirmatur ex iis, quae cap. XIV. dicta sunt & *Ammiano Marcellino* lib. XXX. cap. IX. *Scribens decore venusteque pingens & fingens, & novorum inventor armorum.* Altera scriptura satis est inepta, nec melius a quibusdam exponitur.

Nova arma meditari.] Nescio an idem de Hadriano auctores prodiderint. ANNA. Sed Hadrianus rei militaris fuit peritissimus, multaque nova instituit, ut norunt doctiores cum *Salmasio* ad *Spartiani* Hadrianum cap. X. & *Stewechio* ad *Vegetium* lib. I. de Re Mil. cap. VIII.

Fingere terra.] *Cera* MSS. *terra* vulgati. SCHOTT. Legendum cum MSS. *cera*. GRUTER. MSS. *Cera*. Huc refer quae supra de Hadriano: *Pictor, fictor ex aere, vel marmore pro-*

mulacra, prudenter uti locis, temporibus, ſermone, atque, ut breviter concludam, ſi ei foedis hominibus, quîs ſeſe quaſi fidiſſimis prudentiſſimisque dederat, carere, aut probatis eruditisque moni-
7 toribus uti licuiſſet, perfectus haud dubie princeps enituiſſet. Hujus tempore Firmus apud Mauritaniam regnum invadens, exſtingui-
8 tur. Valentinianus apud Bergentionem legationi Quadorum reſpondens, anno aevi quinto & quinquageſimo, inpetu ſanguinis, voce
9 amiſſa, ſenſu integer, expiravit. Quod quidem intemperantia ci-
10 bi, ac ſaturitate, qua artus diffuderat, accidiſſe plures retulere. Ita-

que

xime Polycletos & Euphranoras. Et *Dionis* verba: ἔπλασε καὶ ἔγραψε, *finxit & pinxit.* ANNA. *Cera* plerique MSS. id quod ſecutus eſt *Paullus Diaconus*, qui totidem verbis *fingere cera ſeu limo ſimulacra.* & ita debere legi ſatis adparet ex addita voce *limo*, ne Auctor bis idem dicat. *Virgilius* Ecl. VIII. verſ. 80.

Limus *ut hic dureſcit, & haec ut* cera *liqueſcit.*

Servius ibi: *Fecerat illa duas imagines, alteram ex limo, alteram ex* cera: *Ovidius* Epiſt. VI. Heroid. verſ. 91.

Devovet abſentes ſimulacraque cerea *figit.*

Juſtinus lib. XXXVI. cap. IV: §. 4. *Ab hoc ſtudio aerariae artis fabricae ſe tradidit*, cerisque fingendus. *Munckerus* ad *Hyginum* fab. CIV. & Nobiliſſimus *Heinſius* ad *Ovidium* Epiſt. Heroidum XIII. verſ. 152. *Juvenalis* Sat. VIII. verſ. 19.

Tota licet veteres exornent undique cerae
Atria; Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

Imagines namque familiarum cereae erant, de quibus *Cortius* ad *Salluſtium* Jug. cap. IV. ARNTZ.

Sermonibus.] *Sermone* ſingulari numero iidem ſcripti. SCHOTT. Ita noſtri & *Paullus Diaconus. Ammianus* lib. XXX. cap. IX. de hoc Inperatore: *Memoria ſermoneque incitato quidem, ſed raro.*

Si ei infidis hominibus.] *Foedis hominibus quîs ſeſe* MSS. & Veronenſis. Antiquitus excuſi, *Atque ut breviter concludam, ſemper criminibus, queis ſeſe* corrupte. Quidam libri. *Si infidis careret:* SCHOTT. Praeſtat MSS. librorum lectio: *ſi ei foedis hominibus, queis ſe* &c. GRUT. MSS. *foedis*, non probo propter τὸ *fidiſſimis*, quod ſequitur. ANNA. Non hic neceſſarium eſt Epitheton, quod *infidis* opponatur, nam tum aliud requireretur merito, quod τῷ *prudentiſſimis* eſſet contrarium. melius eſt recipere cum omnibus MSS. tale adjectivum, quod ad utrumque referri poteſt.

7 *Hujus tempore.*] Anno decimo ejus imperii. ANNA.

Firmus.] Contra quem miſſus Theodoſius. Vide *Ammianum*. EAD. *Firmius* Leid. pr. corrupte.

8 *Apud Bergentionem.*] *Bregitionem* habent alia exemplaria, ut & *Ammianus* libro triceſimo. *Hieronymus* & *Oroſius Brigitionem* appellant. VINET. *Bregaetium* aliis dicitur; Urbs in Pannonia ſuperiori. ANNA.

Inpetu ſanguinis.] Hic eſt *ictu ſanguinis.* Vide quae ſupra in L. Annio Vero dicta ſunt. EAD. Mox *ſenſus integer* Leid. alter, quomodo *Horatius:*

Integer vitae, ſcelerisque purus.

Ovi-

que eo mortuo, Valentinianus adhuc quadriennis, auctore Equitio, ac Merobaude e propinquo, ubi cum matre fuerat, allatus, creatus est Inperator.

Ovidius lib. IX. Met. verf. 440.

- - - *Qui*, *dum fuit integer aevi*,
Terruerat magnas, *ipso quoque nomine*, *gentes*.

Et multa talia apud Poëtas.

9 *Quod quidem.*] Aliter *Ammianus* qui ait *ex iracundia subito concidisse*. ANNA.

Saturitate.] *Securitate* MSS. uterque & Veronensis codex, non probo. SCHOTT. Neque ego, licet velint MSS. Mox iidem & Editiones *detulere* non *retulere*, pro narravere. *Virgilius*:

Detulit armari classem cursusque parari.

Ea frequenter confunduntur. Vide ad *Valer. Maximum.* lib. I. cap. I. de Relig. observ. exem. 3. sed ibi omnino *delata* retinendum, non enim Augures habebant potestatem *referendi* ad Senatum, sed quidem *deferendi*, ut notum est.

Equitio.] *Aequitio & Merobaudo e propinquo creatur Imperator.* Floriacensis & *Cujacii* MSS. vide quae notavi cap. XXXVI. SCHOTT. Haec sunt mendosa, expediunt MSS. Ubi: *Ac Merobaude e propinquo*, *ubi cum matre erat*, *allatus*, &c. Allatus e propinquo, ubi erat cum matre. ANN. Eam praepositionem praecedens littera deleverat, quam e MSS. reducimus. Alii non *quadriennem*, sed *quinquennem* faciunt, qua de re *Valesius* ad *Ammianum* lib. XXX. cap. X. & Ill. *Spanhemius*. Diss. XII. de Usu Num. p. 381.

CAPUT XLVI.

ARGUMENTUM.

Annos tredecim, *menses quinque regnat*, *cum Gothis bello commisso saucius in casa deportatur*, *ignique supposito concrematur Valens*, *tyrannidem invadens extinguitur Procopius*.

Valens una cum Valentiniano germano suo, de quo diximus, regnavit annos tredecim, menses quinque. [1] Hic Valens cum Gothis lacrymabili bello commisso, sagittis saucius, in casa deportatur vilissima; [2] ubi supervenientibus Gothis, ignique supposito, incendio

1 *Annos tredecim.*] *Decem* dumtaxat vulgati omnes. & mox, *mutare judicia*, *verus*, *in amicos fidus*. Infra quoque, *Procopius Tyrannus cadens exstinguitur*. Veronensis vero amplius, *periculo*

3 dio concrematus eſt. In quo probanda haec fuere. Fuit poſſeſſoribus conſultor bonus. mutare judices rarius. in amicos fidus. iraſci ſine 4 noxa ac periculo cujusque. ſane valde timidus. Hujus temporibus Procopius tyrannidem invadens exſtinguitur.

cujusquam inſuetus. Sane valde timidus. SCHOTTUS. Lege *duodecim.* ex notis mendum natum XIII. pro XII. ANNA.

2 *Concrematus eſt.*] Anno tertio poſt mortem Valentiniani. Regnavit an. XIV. menſ. IV. ANN. Cum optimis MSS. edidi: *in caſa deportatur viliſſima.* non *in caſam d. viliſſimam,* ut vulgo Editiones. Sic *deducere in Ida monte* dixit *Hyginus* fab. XCII. ubi multa *Munckerus.* confer quae ſupra c. XXXIII. diximus.

3 *Mutare judices rarius.*] Quaedam editt. *Mutare judicia rarius.* Quod magis placet. Et ſic cum ſuperioribus continuanda exiſtimo. *Fuit poſſeſſoribus conſultor bonus, mutare judicia rarius.* Ut ſenſus ſit, ita poſſeſſoribus faviſſe Valentem, ut *rarius,* quod ſemel *judicatum fuerat, demutaret.* ANN.

Noxa.] Id eſt, damno. EAD.

4 *Hujus temporibus.*] Et Diocletiani potius, cujus imperii anno primo imperium ſumpſit Procopius. Sed ideo potius hunc Valentis temporibus aſſignat Epitomiſta, quia per eum debellatus Procopius. Vide *Ammianum.* EAD.

CAPUT XLVII.

ARGUMENTUM.

Cum patre, patruo, fratre, Theodoſio & Arcadio inperat, Alamannos ſuperat, Theodoſio inperium committit, litteris haud mediocriter inſtitutus - - - - exercitum negligit, ejusque odia contra ſe concitat, & a Maximo fugatur & exſtinguitur Gratianus.

1 Gratianus genitus Sirmii, inperavit cum patre Valentiniano annos octo, dies octoginta quinque; cum patruo & fratre tres, cum eodem fratre ac Theodoſio quatuor, & his omnibus accedente Arcadio, men-

1 *Cum patruo & fratre.*] Valente patruo, fratre Valentiniano. ANNA. *Sirmi* Guelf. *Sirmio* Leid. pr. de qua conſtructione egimus ſupra cap. XXVII.

Tres.] Deſunt circiter menſes tres. ANNA.

Et cum his omnibus.] Valentiniano ſcilicet ac Theodoſio. EAD. *Et cum* hoc loco Editiones exhibent, ſed praepoſitionem uncis claudebat *Schottus,*

mensés sex. Hic apud Argentariam oppidum Galliae triginta Alamannorum millia in bello exstinxit. 2 Hic cum animadvertisset, Thraciam Daciamque tamquam genitales terras possidentibus Gotthis, Taïphalisque atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accito ab Hispania Theodosio, cunctis faventibus, degenti annum a tricesimo tertium, inperium committit. 3 Fuit autem Gratianus litteris haud mediocriter institutus; carmen facere, ornate loqui, explicare controversias Rhetorum more. nihil aliud 4

tus, cum eam sui MSS. non agnoscerent, quod cum nec nostri faciant, ea vocula ex superioribus erit repetenda.

Accedente Arcadio.] Theodosii filio. An. U. MCXXXV. post C. CCCLXXXIII. sexto mense post Gratianus occisus. ANNA.

2 *Apud Argentarium.*] *Argentariam* prima declinatione legimus in antiquo libro, & apud *Paullum* monachum, & *Ammianum Marcellinum* libro tricesimo primo. VINET. Hic fem. gen. libri veteres, qui & *Trachiam* scribunt, partim *Traciam* & *Gothos Hunosque* non geminatis consonantibus. Opidum forte illud quod hodieque nomen retinet in agro Lemovicum, *Argenton*. *Argenteum* amnem Galliae Narbonensis fluvium celebrat *Plinius* & *M. Tullius* lib. x. Epistolarum. SCHOTT. MSS. *Argentariam* faemin. fine. itidemque *Ammianus Marcell. Cassiodorus*, *Hieronymus*, *Paulus Diaconus*. SYLB. Libri veteres *Argentariam*, ut & *P. Diaconus*. sed *Argentaria* Urbs mihi aeque ignota. Et dubito, an sit opidum illud in agro Lemovicum quod vulgo vocamus *Argenton*. quod *Schottus* suspicatur esse, praesertim cum ex *Ammiano* certum si Gratianum non longe a Rheno has Alamannorum copias extinxisse. Putabam *Argentoratum*. Nodum solvent eruditi: neque enim quidquam audeo. ANNA. *Argentariam* recte quoque nostri. Lectu digniora sunt, quae de situ hujus urbis attulit doctissimus *Valesius* ad *Ammianum* lib. XXXI. cap. x. & post eum *Cellarius* Geogr. Ant. lib. II. cap. III. p. 182. *Argentariam oppidum Galliarum* vocat *Orosius* lib. VII. cap. XXXIII. Ceterum non multo deterius post legeretur *millia uno bello*. Uno enim praelio id factum fuisse constat. *Bellum* pro *praelio* dici exemplis confirmavimus ad Vir. Ill. cap. LIII. Porro *millia* desideratur in omnibus meis scriptis, quod fortasse ex compendio numeri millenarii, qui per *m* exprimitur, originem traxit. Cum enim scripserat Auctor: *Alamannorum m bello exstinxit*. Stupidus deinde Librarius ignorans quid sibi littera *m* vellet, ex eo *in* fecit, qui error facilis & obvius, ut patet ex his, quae notamus ad Vir. Ill. cap. LXVI. §. 2. Scio *Diaconum* eodem modo scribere: XXX. *Millia Alamannorum in praelio interfecta*. Sed potuit & ille in corruptum codicem incidere. ARNTZ.

3 *Taifalis.*] *Taifalisque* MSS. *Froben. Thaiphalis*, *And. Cratandri Triballisque*; post *degenti* idem scribunt, pro quo hactenus excusi *agenti*. SCHOTTUS. Quid. Cod. *Thaiphalis*, at non item *Suidas* apud quem prima tenui legitur Ταΐφαλος. SYLB. *Taifali*, vel ut alii, *Tafali*, Dacica gens circa Hierasum fluvium ex *Mamertini* panegyrico notissima, & ex *Ammiano* lib. XXXI. ANNA. *Taifalisque* seu *Taiphalisque* omnes manu exarati, quorum jam sub Trajano meminit *Eutropius* lib. VIII. cap. II. Conjunctivam particulam adjecimus ex scriptis & Editionibus. sup. cap. XV. §. 3. *Regibus nationibusque & populis*. cap. XLII. §. 6. *Vulnere naribusque & ore cruorem effundens*. §. 18. *A cibo vinoque & somno multum temperans*. Multa supra ad cap. VIII. §. 4. *Degenti* uterque Leid.

Hunnis.] *Hunni*, & *Alani* populi in Sarmatia Europaea supra paludem Moeotidem. ANNA. *Unis* Leid. sec. *Hunis* Leid. prior. Nec honorificentius his populis testimonium exhibet *Claudianus* lib. II. in Rufin. vers. 270.

- - - *Qui nos aut turpibus Hunnis*
Aut inpacatis famulos praestabit Alanis.

Seneca Thyest. vers. 629.

- - - *An ferus Ister fugam*
Praebens Alanis.

Nonnulla huc pertinentia *Freherus* ad *Ausonium* Mosella vers. 9. & *Barthius* ad *Claudian.* lib. I. in Ruf. vers. 321.

Ab Hispania.] Quo tanquam in exilium voluntarium concesserat metu Valentis. ANNA.

4 *Controversias Rhetorum.*] *Controversa Rhetorum* Veronensis, *Cujacii* MS. & *Pithoei*: cujus etiam opera *Quinctiliani* Declamationes seu *Controversiae* propediem in integrum restitutae, Deo favente, apparebunt, una cum *Salviano* Massiliensi Episcopo altera parte ampliore: sic enim hortante

ud die noctuque agere quam spiculis meditari, summaeque voluptatis
5 divinaeque artis credere ferire destinata. Parcus cibi somnique; & vini ac libidinis victor, cunctisque fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam Reipublicae gerendae scientiam animum intendisset, a qua
6 prope alienus, non modo voluntate, sed etiam exercitio fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad se transtulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeoque Barbarorum comitatu & prope amicitia capitur, ut nonnunquam eodem habi-

tante me vir humanissimus juxta ac doctissimus facturum recepit. Quam etiam spem nobis fecit Cl. *Puteanus* fore, ut cum MSS. plurimis comparatos Panegyricos brevi in vulgus exire patiatur. Nam quae *Senecae* nomine circumferuntur *Controversiae* seu Declamationes, ut germanae *Senecae* Neroniani sint vereor; patris potius illius esse credo. hoc volui nescius ne esses. SCHOTT. *Controversa* Guelf.

Ferire perite sibi destinatâ.] *Perite sibi* Locum hunc, ut opinio mea fert, glossema hoc foedavit, in insulam igitur deportetur. Afuit certe a Veronensi, nedum a MSS. omnibus. SCHOTT. Recte damnavit vir laudatissimus glossema, quod repudiant omnes, quos vidi, & *Paullus Diaconus*, sed in eo peccat Guelf. quod *distinata* scribat contra vim vocis. *Curtius* lib. VII. cap. V. §. 41. *Namque adeo certo ictu destinata feriebat. Eumenius* Paneg. Constant. cap. VIII. §. 1. *Non enim ulla Persarum Cydonumve tela tam certis jactibus destinata fixerunt. Dictys Cretensis* lib. III. Bell. Troj. cap. I. *Sagittarum dominus & destinata feriendi arte mirabilis.* Eodem libro cap. XVIII. *Ulyxes cum Merione destinatum confixere.* Ubi male Eruditissima illius scriptoris Interpres *destinatam* reponit, cum utique *locum* subintelligendum foret. *Livius* lib. XXI. cap. LIV. *Omnes copias ad destinatum jam ante consilio, avidus certaminis eduxit.* Haeret ibi Vir magnus, & *locum* interponunt Scripti, quae vox si a Codicibus abesset, non magnopere desiderarem. *Vegetius* lib. III. de Re. Mil. cap. II. *coepto itinere ad destinata perveniunt.* lib. eod. cap. VI. fin. *Inpedito itinere circumveniatur exercitus, priusquam ad destinata perveniat. Symmachus* lib. II. Epist. LXVII. *Facili itinere ad destinata pervenimus.* lib. III. Epist. LXII. & lib. IX. Epist. LXXIII. De illa vocis *destinare* significatione agit *Barthius* ad *Statium* lib. VIII. Theb. vers. 438. & *Savaro* ad *Sidonium* lib. I. Epist. II. ARNTZ.

5 *Parcus cibi somnique & vini.*] Totus hic locus in quibusdam legitur, *ferire destinata, cibique vini ac libidinis victor: cunctisque* (Veronensis *cunctis*) *esset plenus, si ad cognoscendam* ut absint, *parcus somnique* & *bonis.* Linea sequenti *regendae* est in MSS. qui & *neglegeret* quatuor *e* disertim pingunt. ut infra cap. seq. §. 2. *intellegamus.* SCHOTT. Nihilo pejus MSS. *reip. regendae.* GRUT. Priori membro nil variant MSS. & *Paullus Diaconus.* sed pro *gerendae*, *regendae* Guelf. & totam vocem ignorat Leid. sec. Scilicet insolentius Librario videbatur loquendi genus *gerere remp.* ideoque illud in notiorem multo phrasin mutavit, quo tamen auxilio potuissemus facile carere. *Spartianus* in Aelio Vero cap. III. *Eum, quem non multum ad* Remp. gerendam *probaret, ob hoc tantum adoptasse. Lampridius* in Alex. Severo cap. XLVI. *Eos esse promovendos, qui per se* Remp. gerere *possent. Justinus* lib. XIX. cap. II. §. 3. *Per hos* res *Carthaginiensium ea tempestate* gerebantur. Hunc locum eodem modo emendare conatur *Schefferus*, cujus tamen emendationes in eo scriptore non semper eadem facilitate procedunt. *Pomponius* l. 2. §. II. de Orig. J. *Senatus non perinde omnes* Provincias *probe gerere poterat.* Ubi etiam *regere* voluerat *Muretus*, sed priorem lectionem merito defendit *Cujacius* ad illam legem, & Elegantiarum peritissimus Vindex *Bynkershoekius* Praeterm. de O. J. p. 33. Quoties has voces corruperit indocta natio, non opus est docere. Inspice tamen Eleg. *Brouckhusium* ad *Tibullum* lib. III. El. III. vers. 22. *Davisium* ad *Caesarem* lib. V. cap. XVII. §. 2. *Cortium* ad *Sallustium* Jug. cap. LVIII. §. 4. & Erud. *Oudendorp.* ad *Lucanum* lib. IV. vers. 662. *Neglegeret* exprimit deinde Guelf. & sequenti capite *intellegimus* (non *intellegamus*, ut scribit *Schottus*) idem codex cum Leid. pr. Vetustae editiones *intelligimus.* Illa scriptura exstat in ipsis ff. Florentinis, tum apud alios, ut *Vegetium* lib. I. de Re Mil. cap. III. *Umbrae neglegens.* uti edidit *Scriverius. Scribon. Largum* comp. CIII. *Unusquisque intellegit.* & comp. CXXII. *Ut intellegant.* Vide *Dausquium* Orthogr. part. II. p. 167. & 209. *Cortium* ad *Sall.* Catil. cap. X. §. 4. Jug. c. XXX. §. 22. ARNTZ.

A qua.]

habitu iter faceret, odia contra ſe militum excitavit. Hoc tempore 7

cum Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuiſſet, & in Galliam transmiſiſſet, ab infenſis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugavit, nec mora exſtinxit, qui vixit annos XXXVIII.

A qua.] Scientia. ANNA.

6 *Capitur.*] Concinnior erit membrorum ſimilitudo, ſi legamus *caperetur*. SYLB. Scribere debebat, *caperetur* ut ſupra *negligeret*. Verum ſic ſolet hic auctor. ANNA. Sed MSS. *capi*. quod placet prae Editis, qui omnes *capitur*. Per conjunctionem diverſos modos conjungi certum eſt, & vide *Perizon.* ad *Sanctium* lib. I. cap. XVIII. §. I. Quomodo in ſcripto Codice reperi apud *Senecam* Phoen. verſ. 291.

- - - Tu inpii belli minas
Averte vivus, tuque vecordes potes
Inhibere Juvenes.

Caperetur tamen legit *Paullus Diaconus*, ſed ille ſolet talia mutare, quae ſibi duriora videbantur.

Eodem habitu.] Habitus cultusque inſolentia atque immodeſtia ſemper odioſa; odioſa & Caecinae apud *Corn. Tacitum* lib. II. Hiſtoriae Auguſtae. *Ornatum*, inquit, *ipſius*, *municipia & coloniae in ſuperbiam trahebant*, *quod verſicolore ſagulo braccas*, *tegmen barbarum indutus togatos alloqueretur*. De *Maximo* autem vide *Sidonium Apollinarem* lib. II. Epiſt. tertiadecima. SCHOTT. Valde vero ſibi eos demeretur Princeps, quorum utitur veſtitu; ut pluribus oſtendimus ad *Taciti* illa libro I. Annal. cap. XLI. *Militari vocabulo Caligulam appellabant; quia plerumque ad conciliand a vulgi ſtudia, eo tegmine pedum induebatur;* ut & ad illa ejusdem lib. II. Annal. cap. LIX. de Germanico: *multaque in vulgus grata uſurpavit; ſine milite incedere, pedibus intectis, & pari cum Graecis amictu.* GRUT.

7 *Maximus apud Britanniam.*] Anno ultimo imperii Gratiani. ANNA. *Ad Britanniam* Guelf.

Exſtinxit.] Prope Lugdunum. ANNA.

Qui vixit annos triginta octo.] *Annos viginti novem* liber calamo ſcriptus. Sed hi numeri ſunt utrique falſi, ſi ſua tempora ſatis noverunt *Hieronymus* & *Proſper:* qui Gratianum eſſe natum anno Chriſti trecenteſimo ſexageſimo tertio, & occiſum anno Chriſti trecenteſimo octogeſimo ſeptimo, ſcripſerunt. Sic enim non plus viginti quatuor annos vixerit Gratianus. VINET. Veronenſis XXVIII. niſi operarum incuria X. ſignum decuſſatim poſitum omiſſum. MSS. duo XXXVIIII. id eſt, *triginta novem*. *Cujacii* vero exemplum antiquiſſimum denario minus XXIX. SCHOTT. At quomodo vixiſſe potuit annis XXXVIII. ſi regnavit tantum annis XVI. fuitque nondum plane pubes Imperator creatus, ut ſupra Auctor. In Annalibus reperies eum vixiſſe annis tantum XXIV. ANNA. XXXIX. Guelf. ubi tamen prior numerus X inducta linea delebatur. unde & XXIX. ſcribit Leid. ſec. Corrumpere potuit Librarius X pro V ut poſuerit XXIX. cum eſſe deberet XXIV. nihil facilius, nec tamen quidquam pronuntio. ARNTZ.

CAPUT XLVIII.

ARGUMENTUM.

Annos decem & ſeptem inperat, Hunnos & Gothos praeliis diverſis vincit, cum Perſis pacem pangit, Maximum ejusque filium Victorem necat, Eugenium & Argobaſtem ſuperat, Trajani virtutes aemulatur, vitia deteſtatur, majorum geſta cognoſcit, ſed ſuperba & crudelia exſecratur, excedit, & Arcadio & Honorio Rempublicam quietam relinquit Theodoſius.

1 Theodoſius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hiſpanus, originem a Trajano principe trahens, a Gratiano Auguſto apud Sirmium Inperator effectus, regnavit annos decem 2 & ſeptem. Huic ferunt nomen ſomnio parentes monitos ſacraviſſe, 3 ut Latine intelligimus, A Deo datum. De hoc etiam oraculo in Aſia divulgatum eſt, eum Valenti ſucceſſurum, cujus nomen e Θ & 4 E & O atque Δ Graecis litteris initiaretur. Qua cognatione principii deceptus Theodorus, cum ſibi inperium deberi praeſumeret, ſcele-

1 *Patre Honorio.*] Alii patrem etiam Theodoſium vocant. ANNA.

A Trajano.] Qui & ipſe Hiſpanus erat. EAD.

Annis viginti ſeptem.] Scribendum *decem* pro *viginti*, quomodo habet *Caſſiani* noſtri codex. Vide *Proſperi*, & *Oroſii*, & *Casſiodori* rationes. VINET. Rurſum numeri variant. factum id propter notarum compendia. Vulgati omnes, quos vidi demto Veronenſi XXVII. Infra pro Δ *graecis* iidem *a graecis*. moxque *cognitione principii*. neutrum placet. SCHOTT. Imperavit tantum annos XVI. Nam Imperator factus an. U. MCXXXI. poſt C. N. CCCLXXIX. die 16. Januarii. mortuus an. U. MCXLVII. poſt C. N. CCCXCV. die 17. ejusdem menſis. ANNA. Mox *intelligimus* MSS. *intelligimus* priſcae *Editiones*, pro quo *Schottus intelligamus*. vide ad caput praecedens modo dicta.

2 *A Deo datum.*] Nam Θεοδόσιος, id eſt, *Deo datus*. ANNA. *E Deo* Guelf.

3 *De hoc etiam.*] *Ammianus Marcellinus* libro viceſimo nono. VINET.

4 *Qua cognatione principii.*] Quod nomen ſuum ab iisdem literis initiaretur. ANNA.

Praeſumeret.] Amplius MSS. *Deberi praeſumeret, ſceleſtae cupidinis ſupplicia perſolverat.* Eleganter vero probum illud Veronenſe exemplar; quo ſolo fere ſcipione vulgatam editionem prope collapſam ſtabilire atque conſtituere me potuiſſe, ut reliqua defeciſſent ſubſidia librorum, confidebam.

ſceleſtae cupidinis ſupplicia perſolvit. Fuit autem Theodoſius propagator Reipublicae atque defenſor eximius. Nam Hunnos & Gothos, qui eam ſub Valente defatigaſſent, diverſis praeliis vicit. Cum Perſis quoque petitus pacem pepigit. Maximum autem tyrannum qui Gratianum interfecerat, & ſibi Gallias vindicabat, apud Aquilejam exſtinxit, Victoremque ejus filium, intra infantiae annos a Maximo patre Auguſtum factum, necavit. Eugenium quoque tyrannum atque Arbogaſtem ſuperavit, deletis eorum decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confiſus viribus Arbogaſtis, poſtquam apud Viennam Valentinianum exſtinxerat, regnum invaſit, ſed mox ſimul cum vita inperium perdidit, Fuit autem Theodoſius moribus & corpore Trajano ſimilis, quantum ſcripta veterum & picturae docent. Sic eminens ſtatus, membra eadem, par caeſaries, os absque eo, quod illi aliquantum vellendo ſteriles genae,

5 6 7 8

bam. ſic igitur praefert, *Cum ſibi imperium deberi praeſumeret, ſcelus coeptae cupiditatis perſolverat.* Infra quoque *appetitus* pro *petitus* venuſte pro ſollicitatus. SCHOTT. *Deberi* interponunt noſtri & *Paullus Diaconus*, in reliquis nihil mutant, niſi quod *perſolverat* Guelf.

6 *Maximum.*] Vide *Ammianum*. ANN. Videtur Noſter adverſari reliquis Hiſtoricis, qui intra Aquilejae muros, non apud eam urbem Maximum interfectum eſſe tradidere. adde *Sulpitium Severum* in Vita Martini cap. xx. & qui Inperatori hanc victoriam gratulatur, *Pacatum* c. XXXVII. ubi in fine ſcribo: *Gratulantes annis ſenes, pueros tibi longam ſenectutem voventes*, non *ſervitutem*, quod commaculat editiones. confer ſequentia. Sed hoc loco diſſenſum tolles, ſi *apud Aquilejam* exponas *Apulejae*, quomodo praepoſitio iſta urbium vel regionum nominibus addi conſuevit, ut denotet, non *ad* ſed *in* aliquo loco factum, uti jam antea monuimus praecedenti capite XL. §. 8. *Auſonius* Paneg. cap. XIII. *Municipalem Scholam apud Viſintionem Lugdunumque variando, non aetate quidem, ſed vilitate conſenuit. Sulpitius Severus* lib. I. Hiſt. cap. v. §. 2. *Inde apud Carras una cum Patre diverſatus eſt.* lib. II. cap. XVII. §. 2. *Apud Babyloniam defunctus eſt.* cap. XXXI. §. 6. *Apud Hieroſolymam Epiſcopus fuit.* quibus omnibus locis videndus *Vorſtius*, *Junius* ad *Tertull.* de Spectac. cap. III. & *Heumannus* ad *Eutropium* lib. v. cap. VI. Sed quod ibi exiſtimet Vir Doctus ita quoque locutum eſſe *Ciceronem* lib. XVI. ad Fam. Epiſt. III. credo eum falli, nam ibi *apud Alyziam* eſt, quod ſuperiori epiſtola dixerat *ad Alyziam*, non in ipſa urbe Alyzia, neque enim ſic loquuntur caſtiores Latini. ARNTZ.

7 *Eugenium.*] Qui Grammaticam olim docuerat ab Arbogaſte Franco Imperator creatus. ANN.

Superavit.] Anno imperii ſui ultimo. EAD.

Poſtquam apud Viennam Valentinianum exſtinxerat.] Arbogaſtes ſcilicet. Is enim apud Viennam Valentinianum laqueo curavit interfici anno XVI. Imperii Theodoſii. EAD.

Cum vita inperium.] A Theodoſii ſatellite occiſus. Arbogaſtes vero biduo poſt ſibi manus infert. EAD.

8 *Fuit autem Theodoſius.*] Quae ſequuntur omnia fere ad verbum apud *Paullum Diaconum* legas. EAD. Mox *moribus & vita* Leid. alter.

Quantum ſcripta veterum & picturae docent.] Quae picta, & quae ſcripta exſtabant ab veteribus de Trajano, & non de Theodoſio. Scripta namque antiquorum hominum & picturas non adduceret de Theodoſio, qui Theodoſium coaevus vidiſſet, ejusque mores perſpexiſſet. Niſi forte haec poſtrema de Theodoſio (quae iisdem verbis in eo leguntur, quod *Eutropii* breviario ſubjecit *Paullus Diaconus*) ad *Victoris* hiſtoriam ab iis eſſe adjecta velis, quibus veterum ſcripta contaminare nulla fuit religio. VINET. Guelf. & priſcae Editiones *pictura edocet*, ut praecedentis vocis littera ſequenti adhaeſerit ſine neceſſitate. *Tertullianus* Apol. cap. x. *Saturnum itaque, quantum litterae docent.* ARNTZ.

Os, absque eo.] *Paullus Diaconus* addit, *ſimiles os ſimile, absque eo*, in quibusdam exemplaribus. VINET. Ceterum hanc deſcriptionem confer cum illa *Plinii* Paneg. cap. IV. unde nonnulla ad illuſtrationem peti poſſunt.

 Vellen-

nae, neque tam ingentes oculi erant, nescio an & tanta gratia, tan-
9 tusque flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens vero prorsus similis, adeo ut nihil dici queat, quod non ex libris in istum videatur transferri. Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se ceteris putans, in omnes homines honorificus, verum effusius in bonos; simplicia ingenia aeque diligere, erudita mirari, sed innoxia; largiri magno animo magna; amare cives vel privato contubernio cognitos, eosque honoribus, pecunia, beneficiis ceteris munerare, praesertim quorum erga se vel patrem aspero
10 casu officia probaverat. Illa tamen, quibus Trajanus adspersus est, vinolentiam scilicet & cupidinem triumphandi, usque eo detestatus, ut

Vellendo.] Passive. ANNA.

Nescio an & tanta gratia, tantusque flos.] Ea enim ex picturis colligi non possunt. His innuit Epitomista se Theodosium vidisse, qui sic ejus oris *florem* & *gratiam*, & *incessus dignitatem* praedicet. Unde liquet *Paullum Diaconum* qui eadem habet, ab isto transcripsisse, contra quod viro doctissimo *Vineto* visum fuit, qui putavit haec ab aliquo, qui *Paullum Diaconum* legisset, huic Epitomae fuisse adjecta. EAD.

9 *Communis.*] *Barthius* Advers. lib. XVIII. cap. VII. per *popularem* exponit. Est is, qui se super inferiores non superbe extollit, sed erga minores benignus est & facilis. *Cicero* de Senect. cap. XVII. *Ceteris in rebus communem erga Lysandrum atque humanum fuisse*, ut recte eum locum constituit Cel. *Graevius*. Adde de Amicit. cap. XVIII. *Schott.* supra ad Epit. cap. XVIII. §. 5. Eleganter mox loquitur Noster *erudita mirari*, cum *mirari* saepe sit aliquam rem ita probare, ut eam imitari & consequi cupiamus, *optima enim* (utor verbis *Servii* ad *Virgilium* lib. VIII. Aen. vers. 517.) *ingenia necesse est, ut ea, quae mirantur, imitentur.* Hoc de Inperatore suo praedicat infra §. 11. *Ovidius* Epist. II. Her. vers. 77.

Quod solum excusat, solum miraris in illo
Heredem patriae perfide fraudis agis.

Et sic libenter vellem secutus scripti Codices fidem apud *Martialem* reponere lib. I. Epigr. XL.

Si quis erit recti custos, mirator honesti,
Et nihil arcano qui roget ore Deos.

Corruperunt elegantiam Poëtae, quicunque Librarii *imitator* reposuerunt, quod tamen novum non esse crimen docuerunt *Ovidio* restituendo Duumviri *Heinsius* & *Burmannus* ad loc. laud. & ad *Virgilii* locum Jesuita doctissimus *La Cerda*. *Ovidius* Epist. V. Her. vers. 81.

Non ego miror opes, nec me tua regia tangit.

Cicero lib. II. de Officiis cap. XX. *Sed corrupti mores depravatique sunt admiratione divitiarum.* *Justinus* lib. XI. cap. X. §. 1. Hoc modo graeci suum θαυμάζειν adhibent, ut *Arrianus* Exp. Alex. lib. IV. p. 164. Edit. *Gron.* Θαυμάζοντα δὲ ἤδη τὰ Περσῶν καὶ Μήδων, quod verti potuisset cum *Curtio* lib. VI. cap. VI. §. 2. *Persicae regiae, par deorum potentiae, fastigium aemulabatur.* *Suidas* in Θαυμασταὶ, *Casaubonus* ad *Theophrasti* Charact. cap. V. p. 46. & Ampl. *Cuperus* lib. II. Observ. cap. I. ARNTZ.

Erga se.] MSS. & Veronensis auctiores *erga se vel patrem aspero casu.* Rursum: *vinolentiam scilicet, & cupidinem triumphandi.* SCHOTT. Non improbanda quorundam impressorum librorum scripturae: *erga se velut patrem.* SYLB. Bene MSS. *erga se vel patrem aspero* &c. Inde *Stephani* editio: *erga se velut patrem*, minus recte; quamvis eam non improbandam censeat *Sylburgius*. GRUT. Corrupte ut puto apud *Paullum Diacon. Erga se velut patrem.* forsan pro: *Erga se vel in patrem.* ANNA. *Vel patrem* & *scilicet* similiter interserit Guelf. Leid. pr. *Aldus* & *Gryphius*. sed ille *velut patrum*, hic *velut patrem*. Denique non *munerari*, sed *munerare* MSS.

10 *Vinolentiam.*] *Usum Trajanus post secundam mensam potandi usque ad quinque pocula instituerat: eum Alexander Severus inter amicos militares reservavit. Aelius Lampridius*, & supra cap. XIII. n. 4. de triumphandi cupiditate quaedam etiam ad Augustum octavium. SCHOTT. Nam cibo vinoque deditus fuit. Supra suo loco. De triumphandi cupidine qua Trajanus tenebatur. Vide in Caesaribus. *Vires Romanas trans Istrum propagavit.* Et *ad ortum Solis cunctae gentes quae inter Indum & Euphratem amnes inclytos sunt concussae bello.* ANNA. Post *detestatus* voculam *est*, quam *Schottus* jam uncis incluserat, non agnoscunt MSS. optimae

ut bella non moverit, ſed invenerit; prohibueritque lege miniſteria laſciva pſaltriasque comeſſationibus adhiberi; tantum pudori tribuens & continentiae, ut conſobrinarum nuptias vetuerit, tamquam ſororum. Litteris, ſi nimium perfectos contemplemur, mediocriter do- 11 ctus; ſagax plane, multumque diligens ad noſcenda majorum geſta. E quibus non deſinebat execrari, quorum facta ſuperba, crudelia, 12 libertatique infeſta legerat, ut Cinnam, Marium, Sullamque, atque univerſos dominantium, praecipue tamen perfidos & ingratos. Ira- 13 ſci ſane rebus indignis, ſed flecti cito, unde modica dilatione emolliebantur aliquando ſevera praecepta. Habuitque a natura munere, 14 quod

optimae fidei. & pro *invenerit* non bene Leid. ſec. *imminuerit*.

Miniſteria laſciva.] *Miniſteria* pro miniſtris, ut alibi. ANNA.

Pſaltriasque.] Uti eas veteribus adhiberi mos fuit. Haec nota ſunt. EAD. *Savaro* ad *Sidonium* lib. 1. Epiſt. 11. p. 20.

Tanquam ſororum.] Tres editi *reorum*. Hujusmodi autem nuptiae Claudii Inperatoris cum Agrippina: ſupra cap. IV. n. 10. vide *Tacitum* extremo quarto Annali. Tulit & Coccejus Nerva, *ne fratris filiam uxorem ducere* liceret. *Xiphilinus* e *Dione*. Mox *ſi nimium perfectos* MSS. & Veronenſis optimus, & *morum geſta* Vulgati aliquot: nihil demuto: Et mox iidem *execrari veterum facta ſuperba, crudelia, libertati infeſta quae legerat: ac Cinnam, Marium, Sullamque.* MSS. *libertatique infeſta legerat.* MSS. tamen *Sillam* hic per *i* praeferunt. SCHOTT. MSS. & quaedam Editiones: *ſi nimium perfectos* more Graeco, qui ἄγαν & λίαν ſaepe uſurpant pro ἄκρως, *ſumme*. SYLB. *Nimium Aldus*, *Gryphius*, Guelf. & Leid. pr. quod amplector. Si enim *nimium* addatur nomini, haec duo conjuncta ſuperlativum gradum exprimunt. *Propertius* lib. II. El. XXIII. verſ. 99.

O nimium noſtro felicem tempore Romam.

Spartianus Hadriano cap. XXI. *A militibus propter curam exercitus nimiam multum adamatus eſt.* *Claudianus* Conſ. Olyb. & Prob. verſ. 30.

Aut nimias laudes ignoret Olybri.

Lib. I. in Rufin. verſ. 166.

- - - Nimiumque elatus avaro
Paſcitur intuitu.

Eutropius lib. X. cap. XVI. *Nimius religionis Chriſtianae inſectator.* qui locus ſic vel ſine emendatione exponi poteſt. *Symmachus* lib. V. Epiſt. LXXIV. *Eſſe in illis ſcientiam juris idoneam nimis.* *Dictys Cretenſis* lib. III. cap. XIII. *Quarum Diomedea nimium Juveni & omni affectu dilecta fuerat.* *Rittershuſius* ad *Gunth. Ligur.* de Geſt. Fred. Barb. lib. II. verſ. 104.

Urbs opulenta nimis.

Et *Columbus* ad *Lactantium* Mort. Perſec. cap. XXVI. ARNTZ.

11 *Ad cognoſcenda.*] Libri veteres ad *Noſcenda*. Et ſic apud *Paullum Diaconum*. ANNA. Favet Guelf. & Leid. pr. cum vetuſtis Editionibus. Ex iisdem MSS. mox dedimus *libertatisque*.

12 *Cinnam, Marium, Sullamque.*] De quorum crudelitate ac ſuperbia vide *Florum*. ANNA.

13 *Severa praecepta.*] Melius *Cujacii* MSS. *ſevere praecepta*. SCHOTT. *Severe* Leid. pr.

14 *A naturae munere.*] *A natura* MSS. & Veronenſis, ex quibus τὸ *didicerat* ſuperare didici: furcis igitur ejiciatur. Mihi ſane hic dignus vindice nodus videtur, qui manum ad finem properanti injicit; & cujus ſolius cauſſa non male in caſtiganda hac Epitoma tempus poſuiſſe, nec operam in edendo luſiſſe videar. Conjecturam proponam, poſt eam argumentis, qua potero, confirmabo. Floriacenſis codex, *quod Auguſtus a philoſophiae doctore - - - -.* Hinc forte ſpatium vacuum relictum ab haeſitante librario, quem in vacua mitteret (obliteratis vel vetuſtate, perfidia, errore, vel dubitationis cauſſa nominibus, ut ſupra in Auguſto de *Ovidii* ſcriptis cap. I. n. 24. admonui) *Athenodorum* ne an *Livium*: Graecum illum; hunc Romanum. Nam Auguſtana editio, *Andreae Cratandri* & *Sebaſtiani Gryphii* aliter paullo haec notant: *Unde modica dilatione emolliebatur. Aliquando ſevera praecepta habuit de Livio, vel quod Auguſtus a philoſophiae doctore didicerat: qui cum*, &c. Quae lectio non fruſtra eſt in tribus editis. Sed qui Patavinus Livius Theodoſii aequalis? Non magis quam Livius Andronicus poëta: nam ille Tiberii principatu obiit. *Euſebius* Chronicis. Transpoſita igitur verba aliquando ſic collocare tentabam: *ſevera praecepta habuit, ut de Livio*

15 quod Augustus a philosophiae doctore. Qui cum vidisset eum facile commoveri, ne asperum aliquid statueret, monuit, ubi irasci coepisset, quatuor atque viginti Graecas litteras memoria recenseret, ut illa concitatio, quae momenti est, mente alio traducta, parvi 16 temporis interjectu languesceret. Melior haud dubie, quod est rarae vir-

Livio Augustus philosophiae doctore: qui cum. Sed magis est ut absque ulla transpositione intelligamus de T. Livii philosophicis scriptis praecepta hausisse Theodosium. Philosophica enim Livium praeter historica in literas misisse, posterisque tradidisse, *Seneca* philosophus & ipse docet, Epist. c. & cum M. Tullii & Asinii Pollionis philosophicis committit; adeoque Fabiani Papirii anteponit. Locum quia corruptus est, ut legendum censeo, apponam. *Scripsit*, inquit, *& Dialogos, quos non magis philosophiae annumerare possis quam historiae. & ex professo Philosophiam continentes libros.* Nam quomodo doctissimus *Pincianus* tentat, coactior lectio, nec a MSS. est. Sed aurem vellit historiae veritas, jubetque meminisse ab Athenodoro Stoico consilium hoc datum Augusto, auctoribus *Plutarcho*, *Suida*, *Juliano*, *Zosimo*, *Glyca*, *Manasse*, caeteris; quos exscribere longum esset ei qui terram videns vela contrahit. Contentus igitur qui in manibus est paucorum, *Julianum* inperatorem de Inperatoribus loquentem ἐν τῷ περὶ Καισάρων λόγῳ citasse. Heic enim ita inducitur Augustus: Παρέσχον ἐμαυτὸν τῇ φιλοσοφίᾳ χειροήθη, ὥστε καὶ τῆς Ἀθηνοδώρου παῤῥησίας ἠνεσχόμην οὐκ ἀγανακτῶν, ἀλλ᾽ εὐφραινόμενος ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ τὸν ἄνδρα καθάπερ παιδαγωγὸν ἢ πατέρα μᾶλλον αἰδούμενος. ἄρειον δὲ φίλον καὶ συμβιωτὴν ἐπιγράφομαι. *Plutarchus* certe in vita Poplicolae, Athenodori quaedam advocat, Octaviae Caesaris sorori inscripta. *Tranquillus* etiam literis Augusti Athenodorum Claudio Tiberio appositum docet, quicum quotidie versaretur, usuque sapientior efficeretur. Claudio cap. IV. Idem tamen cap. XLI. Livium quoque familiarem fuisse, adeoque scribendae historiae auctorem Claudio exstitisse. Quid si igitur loco *didicerat*, quod in MSS. afuisse jam diximus, vel *Livio*, vel *Athenodoro* (uterque enim Augusto juxta familiaris) scriptum fuerit? Sed haec conjectura tantum nostra, non τεκμήριον. Vulgatam igitur lectionem *Frobenii* & *Vineti* retinere placet, quasi philosophi nomen auctoris memoriam fugerit; dum veritas Democriti puteo mersa in apricum proferatur, Temporis enim filia est. SCHOTT. MSS. & Veron. *a natura.* a quibus etiam sequenti versu abest inclusum *didicerat*. In quibusdam editionibus legitur hic locus: *Unde modica dilatione emolliebatur. Aliquando severa praecepta habuit de Livio, vel quod Augustus, a Philosophiae doctore didicerat.* In qua lectione *Gifanio* παρεμβεβλημένα videntur ista, *aliquando severa praecepta.* SYLB. Vox *didicerat* delenda, suadentibus libris calamo exaratis, in quibus non visitur. iidem quoque habent *a natura* tantum. GRUT. *Didicerat* apud *Paullum Diaconum* non comparet, apud eum tamen legitur *a naturae munere.* Quare non temere damnandum. In Floriacensi codice. *Quod Augustus a Philosophiae doctore - - - -.* Unde suspicabatur *Schottus* deesse nomen Athenodori qui hoc Augusto consilium dedit. Sed illud utique non praetermisisset *Paullus Diaconus*, si temporibus suis ita scriptum invenisset. ANNA. Nescio quas in loco apertissimo turbas excitent Viri docti, simplicissima est lectio MSS. quae tentari non debebat conjecturis minus necessariis, sensus est, tantum Theodosium naturae beneficio profecisse, quantum Augustus litterarum disciplina. Haec ita opponuntur apud *Ciceronem* pro Archia cap. VII. *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse & sine* doctrina, *naturae ipsius habitu prope divino, per se ipsos & moderatos & graves exstitisse fateor. Etiam illud adjungo, saepius ad laudem atque virtutem* naturam *sine* doctrina, *quam sine natura voluisse* doctrinam. *Horatius* lib. I. Epist. XVIII. vers. 100.

Virtutem doctrina *paret*, naturane *donet.*

Cicero iterum Oratione pro Mur. cap. XXX. *Fatebor me quoque in adolescentia, diffisum* ingenio *meo, quaesisse adjumenta* doctrinae. Quod rationem loquendi spectat, non multum abit *Ovidius* lib. IV. ex Pont. Epist. V. vers. 31.

Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
Quam prius a miti Caesare munus habet.

Si quis tamen *naturae munere* voluerit, non magnopere pugnabo. ARNTZ.

15 *Monuit, ut.*] *Ut* non comparet in MSS. agnoscit tamen *Paullus Diaconus.* ANNA. Abest & a nostris. & uncis incluserat *Schottus.*

16 *Rarae.*] *Clarae* Vulg. & mox *grave pondus.* Rursum *benigni principes*, quod mirum quantum placet. Iidem *sollicitus attendere*, *Cujacii* & *Pithoei* liber *Sollicititius* scriptum habent. SCHOTTUS.

Post

virtutis, post auctam annis potentiam regalem, multoque maxime post civilem victoriam. Nam & annonae curam sollicitius attendere, 17 & auri argentique grande pondus sublati, atque expensi a tyranno, multis e suo restituere, cum benigni principum, & quidem vix fundos solerent nudos, ac deformata praedia, concedere. Jam illa 18 minutiora, & ut dicitur, intra aulam, quae quidem quia occulta sunt, magis naturae hominum curiosae oculos auresque ad se trahunt; Patruum colere tamquam genitorem; fratris mortui sororisque liberos habere pro suis, cognatos affinesque parentis animo complecti; elegans laetumque convivium dare, non tamen sumtuosum; miscere colloquia pro personis, studia dignitatibus, sermone cum

Post civilem victoriam.] De Maximo. ANNA.

17 *A Tyranno.*] Maximo, *Paullus Diaconus*, *A Tyrannis.* Ut Maximus pater & Victor filius intelligantur. EAD.

Benigni Principum.] Vulgati *benigni principes.* *Benigni* dicuntur liberales: ut contra *maligni*, parci, sordidi. ANNA. *Horatius* lib. II. Od. XVIII. vers. 9.

At Fides & ingeni
Benigna vena est.

Phaedrus lib. I. fab. XXIII.

Namque ista subita me jubet benignitas
Vigilare.

Ubi Cl. *Burmannus* &c. Nec caussa est, cur *principes* ex Editionibus praeferat vir doctus, cum ita legatur contra omnes MSS. & non male Leid. sec. *principium.* Nomen enim hoc utroque modo genitivum pluralem terminat. *Cicero* pro Ligario cap. VI. *Partim studiis a communi utilitate aberrantibus Principium dignitas erat paene par.* Ita in scripto Codice inveni, & numerus orationis exigit. *Quinctilianus* Decl. XI. cap. II. *Habet hoc mali principium innocentia.* sic quidem MS. quod contuli, cum nonnullis, quae laudat *Burmannus.* Adde *Dukerum* ad *Florum* lib. II. cap. V. fine & lib. III. c. XXI. §. 13. cum *Cortio* ad *Sall.* Jug. LXXIV. In praecedenti vero idem Codex Lugdunensis male *e suis restituere*, quasi non eleganter Latini dicerent *de suo*, *de meo* & sim. *Livius* lib. IV. cap. LIX. *Quum ante id tempus* de suo *quisque functus eo munere esset.* lib. XXXIV. cap. IV. *Quae* de suo *poterit, parabit.* *Suetonius* Caesare cap. XIX. *Nummos* de suo *communi nomine per centurias pronunciaret.* *Terentius* Adelph. Act. I. Sc. II. vers. 37.

Olet unguenta de meo.

Justinus lib. XXXVI. cap. III. fin. *Facile tum Romanis* de alieno *largientibus.* *Plinius* Paneg. cap. XLIII. *Quotusquisque Principum ne id quidem in patrimoniis nostris suum duxit*, *quod esset* de suo. *Phaedrus* lib. IV. fab. XIX. fin.

Libitina ne quid de tuo *faciat lucrum.*

Ubi nonnulla *Schefferus.* Quibus exemplis quis moveri posset, ut & hic *de* non *e* scribi oportere contenderet. Sed nihil necesse puto. ARNTZ.

Fundos solerent.] Ait Theodosium multum pondus auri quod a Maximo expensum fuerat, multis de suo reddidisse, cum principes, iique benigni vix quidem *fundos nudos & deformata praedia* iis soleant reddere, quibus per vim fuerant adempta. ANNA.

18 *Miscere colloquia.*] Quod de Augusto *Sueton.* LXXIV. *Coenam trinis ferculis, aut, cum abundantissime, senis, praebebat, ut non nimio sumptu, ita summa comitate; nam & ad communionem sermonis tacentes, vel submississime fabulantes provocabat.* Idem de Trajano *Plinius.* *Non provocas, reddisque sermones?* EAD.

Studio dignitatibus.] Malo, quod est in MSS. Veron. & Aug. *studia dignitatibus.* in quibus libris τὸ *pro* afuit. Iidem libri veteres *illecebram* vel *inlecebram* scribunt, & Editiones *ambulat: magnis.* Post rursum *ad vescendi continentiam.* Pro *utrique* MS. cum Veron. *utrisque filiis.* SCHOTT. Ego lectionem alteram sequor, & Theodosium intelligo *colloquia miscuisse pro personis, earumque studio & dignitate.* Et ita plane *Paullus Diaconus.* ANNA. Attamen a MSS. non est recedendum sine summa necessitate, *pro* tamen omnes habent codices. *Illecebram* numero singulari Guelf. quod & in veteri codice se reperisse testatur *Vinetus*, nec apud alios est novum. *Cicer.* lib. I. de Leg. cap. XI. *Quae est illecebra turpitudinis.* *Plaut.* Men. Act. II. Sc. III. vers. 4.

Munditia illecebra animo est amantum.

Symmachus lib. I. Epist. XLVII. *Soli aut coeli illecebram* dixit. Postea *utrisque filiis* omnes manu exarati

19 cum gravitate jucundo; blandus pater, concors maritus. Exercebatur neque ad illecebram, neque ad lassitudinem; ambulationibus magis, cum esset otium, reficiebat animum; ac vescendi continentia valetudinem regebat; sicque in pace, rebus humanis, annum agens quinquagesimum, apud Mediolanum excessit; utramque Rem-

publicam utrisque filiis, id est, Arcadio & Honorio, quietam relin-
20 quens. Corpus ejus eodem anno Constantinopolim translatum atque sepultum est.

exarati & *Paullus Diaconus.* ARNTZ.

Sermone cum gravitate jucundo.] Sic *Corn. Nepos* in eleganti illa T. Attici vita: *Comitas*, inquit, *ejus non sine severitate erat: neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu utrum eum amici magis vererentur, an amarent.* Plura exempla ad eum locum attulimus in Fragmentis *Nepotianis:* quare hic inculcare putidum esset. Supersedendum igitur. SCHOTT.

19 *Rebus humanis.*] Junge cum *excessit rebus humanis.* ANNA.

Excessit, Annum a Christo nato trecentesimum nonagesimum septimum fuisse putat Prosper, at annum ab urbe Roma condita millesimum centesimum quadragesimum septimum Haloander, quo tempore, *excessit* Theodosius Augustus. VINET. Vide supra. ANNA.

Utramque rempublicam.] Romanam & Constantinopolitanam. EAD.

Id est.] Non agnoscit *Paullus Diaconus.* EAD.

20 *Eodem anno.*] Post mortem mense octavo. EAD.

F I N I S.

PETRUS

PETRUS NANNIUS
DE
CLARIS CORNELIIS.
CAROLUS SIGONIUS
DE
VITA SCIPIONIS.
NEC NON
DEDICATIONES
ET
PRAEFATIONES
VIRORUM DOCTORUM.

PETRI NANNII
ALCMARIANI
DE
CLARIS ROMAE CORNELIIS
AD
CORNELIUM MUSIUM DELPHIUM.

CAPUT I.

De nominis Etymologia.

Derivatio nominis Corneliorum in varias opiniones spargi poteſt, alias tamen aliis veriſimiliores. Sunt qui putant *Cornelios* nomen ſumpſiſſe ab arbore *corno* haſtilibus idonea, Virgilius Georgicon ſecundo.

At myrtus validis haſtilibus & bona bello
Cornus. - - -

Idem Aeneidos nono:

- - - *Volat Itala Cornus*
Aëra per medium, ſtomachoque infixa ſub altum
Pectus abit.

Ut genere teli author generis Corneliorum plurimum inclaruerit. Eſt inter arbores ſativas ſpecies quaedam corni arboris, cujus baccae etiam nunc *Cornelia* appellantur. Alii putant a *cornu* eos eſſe dictos, quod apud Romanos nunc buccinam ſignificat, nunc alas ſive extrema latera exercitus, quo nomine dextra ſiniſtraque altarium nuncupamus: quin & eſſe in exercitu officium quod *Corniculum* vocant, eſſe & *corniculum* inter dona militaria, quae virtutis cauſſa donantur. Sed haec longius abſcedunt a nomine *Cornelii*, ut etiam oppidum Latinorum *Corniculum* Plinio, Stephano autem *Corniclus* ſive *Corniculus* dictus. Veriſimile eſt authorem praeclaram operam victoriae in altero cornu

inter pugnandum praestitisse. Dictos autem potius a *cornu* quam a *corno Cornelios* esse, id potissimum arguit quod secunda syllaba longa est, quae in congeneribus brevis est. Ut enim a *Quinto Quintius* per diminutivum & *Quintilius*, *Quintilianus:* a *Sexto Sextius*, *Sextilius*, *Sextilianus:* a *Septimo*, *Septimius*, *Septimilius*, *Septimillus*, *Septimilianus*, ubi secunda syllaba brevis est, ita olim verisimile est primo dictum fuisse *Cornueum*, & ob vastitatem soni & per crasim mutatum esse *Corneum* media longa, duabus vocalibus in unum coalescentibus, postea hypocoristicως *Cornelium*, in quam opinionem nos descendimus, atque ideo hanc derivationem libentius amplectimur, quod summam dignitatem etiam apud Hebraeos vocabulum *Cornu* prae se ferat. Illic enim *Cornu* regium genus designat, ut in eo versu Zachariae: *Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui.* quibus verbis jacentem stirpem Davidicam in domo Bethlemica, non in Bethel aut Hierusalem quasi natali solo sacerdotum, sed in patria vera Davidis & recto stemmate erectam fuisse. Sed haec de etymologia vocabuli. Nunc quae gens Corneliorum sit paucis exponenda est.

CAPUT II.

Quae gens Cornelia.

Corneliorum gentem clarissimam apud Romanos a Scipionibus oriundam esse nemo dubitarit, qui diligentius vetustati & historiarum monumentis incumbat, & pro irrefutabili documento sunt verba Suetonii in vita Julii Caesaris, *Ad eludendas*, inquit, *vaticinationes quibus felix & invictum in provincia Africa fataliter Scipionum nomen ferebatur, despectissimum quendam ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium vitae Salutioni nomen erat, secum in castris habuit.*

Primus author generis *Cornelius Scipio*, cui frater Cn. Scipio, ambo clarissimi duces, qui in Hispaniis Asdrubalem in Italiam ut fratri Annibali se conjungeret, quae res certissimum exitium Romanis attulisset, suis corporibus excluserunt. Cornelius autem Scipio Cornelium Scipionem Africanum & Lucium Scipionem Asiaticum utrumque ex devictis provinciis nominatum ex se reliquit. Ac jam deinde posteritas Cornelii Scipionis Aphricani, non *Scipiones* se amplius, sed *Cornelios* appellarunt, nomine proprio paullatim gentili abeunte, ut in Pisonibus, Fabiis, Valeriis caeterisque familiis sub uno nomine se late propagantibus factum est. Est ergo hujus generis author *Cornelius Scipio* Africani pater, cujus plurima leges apud Livium lib. III. belli Punici. De Scipione Aphricano victore Annibalis & Siphacis & qui Carthaginem tributariam fecit, frustra insumitur omnis commemoratio, quum nihil sit celebratius hoc viro. Filium iste reliquit valetudinarium, qui adoptavit in nomen familiamque Scipionem Numantinum Africanum

canum juniorem, ita appellatum quod Numantiam Carthaginemque deleverat, hujus plurima mentio apud Ciceronem in Somnio Scipionis.

Hactenus certi gradus, nunc omissa serie sparsim, qui ex hac gente rebus famaque nobilitati exierint, recensendi.

Primum se offert *L. Cornelius Sylla* primus apud Romanos perpetuus dictator *Felix* cognomine, in bello Jugurthino quaestor Marii Iugurtham a Bocho in deditionem accepit. In bello Teutonico & Cimbrico legatus bonam operam navavit. Bello sociali Samnites Herpinosque superavit. Mithridatem apud Orchomenum & Cheronaeam proelio fudit. Medos, Dardanos in itinere superavit. Carbonem Italia expulit. Marium apud Sacriportum, Telesinum apud portam Collinam profligavit. Dominatum nactus crudelissime exercuit, primus tum tyrannorum tyrannidem tandem deposuit.

L. Cornelius Cinna flagitiosissimus ut inquit Plinius secundus remp. summa crudelitate vastavit. Octavium Consulem Collegam suum obtestantem ne exules revocaret vocatis ad pileum servis interfecit, Janiculum occupavit, iterum ac tertio se ipse Consulem fecit. Et hic quoque dominatum crudelissime exercuit.

P. Cornelius P. F. Lentulus Spinther aedilis fuit Cicerone Cos. de quo Plinius lib. IX. cap. XXXIX. & lib. XIX. cap. I. Ipse Consul factus restitutionem Ciceronis enixissime juvit. Unde ille & Deum & salutis suae auctorem vocat. de quo interpretes epist. ad familiares Ciceronis Manucius & Glandorpius

Cornelius Lentulus Sura vir Consularis alioqui moribus teterrimus; quum sub Syllae dominatu plurimos cives occiderat & ob relata capita pretium acceperat, Sector acerbissimus a Sylla debite appellatus, ut solveret quae pro bonis in confiscatione emptis deberet, sura sua verberanda praebuit, ut mos est pueris ubi in ludo victi sunt, qua de caussa *Sura* quoque nominatus est. Conjuraverat is in necem Senatus cum Catilina, ac proinde in carcere cui nomen Tulliano est a Cicerone necatus. Horum trium Corneliorum eventa caussam mihi subjecere, cur de fatis Corneliae gentis mihi dicendum sit.

STEMMA
CORNELIORUM SCIPIONUM.

- L. Cornelius Cn. F. Scipio *Cos.* CCCCLV.
  - Cn. Cornelius L.F.Cn.N. Scipio Asina *Cos.* CCCCXCIII. & CCCCXCIX.
    - P. Cornelius Scipio Asina *Cos.* DXXXIII.
  - L. Cornelius Scipio *Cos.* CCCCXCIIII.
    - Cn Cornelius Scipio Calvus *Cos.* DXXXII.
      - Cornelius Scipio
        - Cn. Cornelius Scipio Hispalus *Cos.* DLXXVIII.
          - L. Cornelius Hispalus *Praetor* DCXV.
            - Cn. Cornelius Hispalus *qui bene facere nescivit.*

- L. Cornelius Scipio
  - L. Cornelius Scipio
    - Pomponia — P. Cornelius *Cos.* DXXXVI.
      - P. Scipio Africanus *Cos.* DXLIX. DLX. — Tertia Aemilia
        - P. Cornelius Scipio Africanus *praetorius.*
          - P. Scipio Africanus Aemilianus *Cos.* DCVI. & DCXX. — Sempronia
        - Cornelia Major *nupta P. Scipioni Nasicae Corculo.*
        - Cornelia minor
          - Sempronia
          - Tib. C. Gracchi.
      - L. Scipio Asiaticus *Cos.* DLXIV.
        - L. Scipio Asiaticus *Praetor* DLXXIX.
          - L. Scipio Asiaticus *moribus perditiss.*
            - L. Scipio Asiaticus
              - L. Scipio Asiaticus *Cos.* DCLXXI.
            - Caecilia *Metelli Macedon. F.*
    - Cn. Cornelius Scipio
      - Cornelia
      - P. Cornelius Scipio Nasica *vir opt. Cos.* DLXIII.
        - P. Scipio Nasica *bis Cos. & censor dictus Corculum.*
          - P. Cornelius Nasica *Cos.* DCXVI. & DM. *Serapion**
            - P. Cornelius Nasica *Cos.* DCXLIII. (— Caecilia *Metelli Macedon. F.*)
              - Licinia *Crassi oratoris filia.* — P. Scipio Nasica *periit in exilio.*
                - Scribonia *Augusti* — P. Scipio
                  - P. Scipio *Cos.* DCCXXXVIII.
                    - Scipio
                      - P. Scipio *Cos.* DCCCVIII.
                      - Cornelia — Q. Volusius Saturninus.
                        - Q. Volusinus Saturninus.
                  - Cornelia *nupta L. Aemilio Paullo.*
                - L. Licinius Crassus Scipio
                - Q. Metellus Scipio — Lepida.
                  - Cornelia *primum uxor Crassi, deinde Pompei.*

CAPUT

CAPUT III.

Fata Corneliae gentis.

Omnium opinione receptum fuit qualis Achilles fuit liberis Priami, tales Scipiones esse Aphricanis: quod multorum ejus gentis fortissimis factis probatum. Cn. & Cor. Scipiones Asdrubalem in Hispania superarunt. Corn. Scipio Aphricanus major Annibale debellato Carthagini leges servitutis imposuit. Cornelius Scipio Africanus minor eandem urbem excidit. Sibyllina carmina tribus Corneliis regnum & dominatum Romae promiserunt. Quod in duobus Cornelio Sylla & Corn. Cinna verum esse patuit. Cornelius Lentulus Sura idem sibi promittens ac tertium se fore suspicatus, cupide conjurationem amplexus est & periit. Sed quod ad decus istius gentis, raro nullis familiis nisi regiis certa fata constituta fuere. Hinc & illud Turni:

- - - *Nil me fatalia terrent*
Si qua Phryges prae se jactant responsa deorum
- - - *Sunt & mea contra*
Fata mihi. - - -

Olim familiae plebejae nullum habebant auspicium, patritiae habebant. Postea concessum est etiam plebejos habere auspicium si in magistratu essent, hoc est eam fortunam quam aves illis augurio addicerent, dum consultis avibus in expeditionem eunt. Hinc inferiores duces non *suo* sed *auspicio Consulis* dicuntur bellum gerere. Et diversum esse cepit *suo ductu* aliquid agere & *suo auspicio.* Quum enim nulla opera Consulis in re agenda versata est, ejus *auspicio* tantum gesta nominantur. quum suo marte aliquid fecit, *suo ductu* gessisse dicitur. Hinc Caroli Caesaris *auspicio* Roma & Rex Gallorum captus dicitur, ejusdemque *ductu* Tunis expugnata, & Saxonum Princeps bello superatus. Nunc de caeteris Corneliis, quia incertum est qua familia prognati sint, secundum studia professionesque sigillatim dicendum erit, quare non omnium catalogum perficiam (esset enim infinitum) sed potissimum quosque in suam classem concenturiabo, ut magnifice & militariter loquar.

CAPUT IV.

Duces belli.

Publius Cornelius Nasica a Senatu vir optimus judicatus, Matrem Deum hospitio suscepit (ut Plinius ait) quum adversus auspicia Consulem se a Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicavit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium urbem Dalmatarum expugnavit.

Impe-

Imperatoris nomen a militibus, a Senatu triumphum recusavit oblatum. Eloquentia primus, Jurisprudentia consultissimus, ingenio sapientissimus fuit, unde vulgo *Corculum* dictus, teste Cicerone in Tusculanis quaestionibus. Bis consul fuit.

Cornelius Cossus occiso Larte Tolumnio rege Hetruscorum opima spolia, hoc est, quae dux duci detrahit, ad Jovem Pheretrium reportavit, quod decus non nisi tertio Romanis usque ad tempora Titi Livii contigit, quorum primus Romulus, secundus hic Cornelius, tertius Marcus Marcellus.

Publius Cornelius Rufus dictator sed vitio creatus dictatura abiit. Meminit hujus Livius lib. VIII. decadis primae. Cneus Cornelius Consul una cum M. Marcello ibidem a Livio commemoratur.

Marci Cornelii, qui consulatum gessit vertente se magno anno, mentionem Plinius major facit lib. VII. cap. XIV.

Cornelius Balbus de Garamantibus triumphavit, Gadibus natus sed ex patre in civem adoptato, quod solum externo homini in libera civitate contigit.

Cornelius Merenda ob virtutem aurea corona donatus. quod rarum est apud Romanos: apud Athenienses frequens, ubi Demosthenes ob refectos muros Athenienses hoc honore ornatus fuit.

Cornelius Cato collega Pompei ejus, qui magnum Pompejum genuit, contra Marsos fortissime pugnans interficitur.

Cornelius Fuscus Domitiani auspicio bellum intulit Dacis, qui nunc Transylvani appellantur.

Vates.

Cornelius Patavinus sacerdos eodem die omnia, quae in Pharsalica pugna gerebantur, Patavii motu gestuque corporis repraesentavit, ac tandem exclamavit, Vicit Caesar, teste Julio Obsequente.

Cornelii Culleoli praedictiones narrat Cicero lib. I. de Divinatione.

His tanquam proximum genere Sacerdotem subjiciemus: quippe quum omnes augures Sacerdotes erant. Si quidem, teste Cicerone, omnis divinatio aut afflatu mentis, aut scientia constet, & augures scientia ad divinationes nitantur.

Cornelius Cetegus flamen quia exta parum rite admovisset, flaminio abiit.

CAPUT V.

Scriptores.

Cornelius Gallus eximius poëta, charissimus Virgilio, cujus exstant praeclarae adhuc aliquot reliquiae, primus Aegypti praeses ob conjurationem ab Octavio occisus.

Cornelium Nepotem quam elegans sit scriptor ex vita Pomponii Attici

ci cognoſcere licet, dictio certe venuſtiſſima & ſimpliciſſima, in disponendo nihil illo accuratius, in fide nihil ſanctius.

Cornelius Calvus orator inſignis fuit. A Pomponio Mela ut Cosmographus allegatur. Plinius ab illo in ſuis ſcriptis plurima mutuo ſumpſit.

Cornelius Tacitus Belgicae procurator, Caeſarum vitam triginta voluminibus complexus eſt, meritoque tanti habitus eſt Publio Annio Tacito, ut ejus effigiem omnibus in Bibliothecis collocari edicto mandaverit, librosque tanta cura aſſervari, ut ſingulis annis Decuriones civitatum ejus hiſtoriam deſcribendam novis exemplaribus curare juſſi ſint, in publicisque archivis ſervare.

Cornelius Severus ſummam in re poëtica de ſe praebuit ſpem ſcripto primo libro belli Siculi. Sed juvenis periit.

Cornelius Licinius Calvus egregius poëta, Catulli ſodalis & peramicus.

His addatur unus pictor inſignis *Cornelius Picius* qui aedem virtutis Vespaſiano reſtituenti pinxit.

Poſt ſcriptores quid ſupereſt niſi ut ſubjiciam *Corniculariam* Plautianam ſcilicet comoediam quae Cornelios propinquitate vocis valde attingit.

Nunc ad *Cornelias* regrediendum, quas pauciſſimas pauciſſimis attingam, ne me putares nihilo ex morbo emendatiorem factum, libenter in commemoratione feminarum haerere, quanquam habeamus in Travetenſi horario, ut puto de virginibus, nam nunc Romana lego.

Femineus ſexus noſtris memoratus in horis.

Cornelia Gracchorum mater pudiciſſima a qua illi non minus eloquentiam, quam admirabilem habuere, quam nutrimentum accepere. Fuit autem illa Aphricani majoris filia, Tiberii Gracchi uxor.

Cornelia Pompei magni uxor optima, in cujus laudibus aſſiduus Lucanus eſt.

Corneliam ex genere Scipionum ſexageſimo ſecundo anno peperiſſe Voluſium Saturninum poſtea Conſulem, Plinius inter miracula refert.

Plura non addam. Nam vulgato proverbio *omne trinum perfectum.*

Cornelii autem omnes vetuſtiſſimo genere ſepeliendi terrae intodiebantur, usque ad Cornelium Syllam, qui metuens taliones, utpote qui Marii ſepulchrum diſturbaverat, corpus ſuum cremari juſſit.

CAPUT VI.

De legibus Corneliis.

Omnes leges quas Sylla tulit, *Corneliae* appellantur, non proprio illius nomine, ſed gentilitio, qua ratione *leges Juliae* partim a C.

Caesare partim ab Augusto latae nomen accepere, quod idem evenit in *legibus Gracchanis* & *Sempronianis*.

Lex Cornelia testamentaria, contra eos qui falsas tabulas subjiciunt, aut ullam operam ad eam rem praebent, capitale supplicium servis, caeteris publicatio bonorum, & deportatio, in poenam constituta. ut videre licet ff. ad L. Corneliam de falsis & Liboniano Senatusconsulto.

Lex Cornelia nummaria, ne quis privatim pecuniam cudat. Author Asconius Pedianus.

Lex Cornelia de legatis, ne legatis externarum nationum pecunia ad usuram detur.

Lex Cornelia de iis qui solvuntur legibus, ne quis in Senatu legibus solvatur nisi ducenti in Consilio adsint Senatores.

Lex Cornelia de edicto perpetuo, ut praetores in albo describerent in initio sui magistratus, quo jure per totum annum uti vellent, nec pro libidine & tempore edicta variarent.

Lex Cornelia de sicariis & veneficis, qua lege tenentur homicidae, venenarii, incendiarii, falsi testes, corruptus judex ut innocens ad capitalem sententiam judicio circumveniretur, ut ff. ad L. Corneliam de sicariis & veneficis. Sed quid ego haec? Susi tibi hac in parte optimam operam praestabunt & enucleatissime tradent. Nam res ista, ut scis, plane aliena est a meo foro.

CAPUT VII.

De tribu Cornelia.

Fuit & Romae *tribus Cornelia*. Sylla manumissis decem millibus servorum eos tribum fecit, ut per se suffragium ferrent, non aliis tribubus admiscerentur. quod Latini quum post longa ob eam rem bella nunquam impetrarunt, datum tandem ut veteribus tribubus admiscerentur.

CAPUT VIII.

De locis Corneliis.

Cornelii forum oppidum in octava regione Italiae a Plinio describitur. Colonia illa Romana est deducta a Cornelio Sylla.

Cornelia castra in Aphrica apud Bragadam sunt, incertum an ab Aphricano majore quum ibi exercitum haberet, aut a minore quum Carthaginem exscinderet nomen traxerit.

Obsignabo nunc omnia gemma, quo tutiora sint scripta.

Est *Corneola* gemma insignis colore humani unguis. quamobrem *Onychis* quoque dicitur quod *unguem* sonat, sed Graeca voce maluerunt Roma-

Romani uti. In hoc genere eſt & *Sardonyx*, quae principatum in gemmis tenet, olim a Polycrate Samiorum Tyranno in mare abjecta, ut tanto damno, fortunae invidiam expiaret. Hanc geſtavit primus Romanorum Cornelius Aphricanus veſtri generis patriarcha. in ſignandis tabulis oportuniſſima, quia (ut ait Plinius) ſola gemmarum ceram non trahit. Hac ego Sarda Corneola ſcripta mea conſigno & claudo, teque cum Cornelio Suſio optime valere expeto.

INDEX CAPITUM.

De nominis etymologia	cap. I.	*Cornelii ſcriptores*	cap. V.
Quae gens Cornelia	II.	*De legibus Corneliis*	VI.
Fata Corneliae gentis	III.	*De tribu Cornelia*	VII.
Duces belli Cornelii	IV.	*De locis Corneliis*	VIII.

F I N I S.

A. S.

LECTORI SALUTEM.

F*eci libenter, ut P. Corn. Scipionis Africani vitam a Carolo Sigonio contextam ſubjungendam curarem Scriptori de viris domi militaeque illuſtribus urbis Romae, clarisque Corneliis Romanis: tribus potiſſimum de cauſſis, cum quia illos auctores haec illuſtrabit, tum quia in Plutarchi parallelis non legitur, ſed a Donato quodam Acciajolo conſcripta, qualem & Anton. Bandinellus fecit: at neuter ad Sigonii laudem induſtria ſua pervenit. denique quia Antiquitatum Rom. Hiſtoriae Sigonii libris Bononiae ac Lutetiae evulgatis hanc deeſſe vitam doleo, ut &* de Dialogis *disputationem ejusdemque Notas ad Sulpicii Severi chronicon Eccleſiaſticum. Nos hic ſumma capita numeris indicavimus, ne quaerendo lector defatigeris. Ut autem in conſpectu promtuque ſint auctores, quos ſecutus ille eſt, margini aſcribendos curavimus. Vale mi lector & fruere.*

CARO-

CAROLI SIGONII
DE
VITA, ET REBUS GESTIS
P. SCIPIONIS AEMILIANI
LIBER.

AD ILLUSTRISSIMUM PRINCIPEM,
JOACHIMUM FREDERICUM,

Marchionem Brandeburgensium, Ducem Pomeraniae, &c. & Administratorem Archiepiscopatus primarii Magdeburgensis, Dominum suum clementissimum.

Ex omnibus, qui philosophiae vim atque usum verbis exprimere, ac ratione definire conati sunt, illustrissime Domine, nemo mihi aut elegantius dixisse aut commodius sensisse videtur, quam qui philosophiam similitudinem atque imitationem quandam divinae esse naturae scripserunt. Etenim cum Deus in eo totus sit sapientissimorum hominum sententia occupatus, ut aut se ipsum, qui fons est veritatis, intueatur, aut hominum utilitati salutique prospiciat; profecto, qui se Deo similem reddere prorsus voluerit, is se totum investigandae veritati tradiderit, aut operam certe suam ad alienas tuendas rationes accommodaverit. Haec autem duo philosophiam & honeste profiteri & accurate praestare facile intelligemus, si ad utramque illius partem animum mentemque nostram traducere voluerimus: Quarum altera naturas ac potestates rerum ita indagat; ut in una tamen veri notitia conquiescat: altera vero, ad agendum progressa, totam se ad commoda & rationes hominum porrigit atque explicat. Itaque qui priorem nacti laudem sunt, hos fere excellentes virtute viros, qui posteriorem etiam adjunxerunt, eos ve-

ro Deo simillimos homines, jure dicere consuevimus. Huc autem cum ceteros homines intueri, tum eos praesertim, quibus Deus, ut aliis praeessent hominibus, dedit, nemo, opinor, negabit. Neque enim cum rectori populorum ipsa eorum, quibus praesit, salus praecipue sit proposita, aut falsa rerum opinione imbutus, aut ipsa gentium commoda aversatus, prodesse illis, aut perfecte poterit unquam aut voluerit, sed is demum, qui recta administrandi ratione perspecta omne suum studium in eorum, quos rexerit, utilitatibus sibi collocandum existimaverit. Hujus autem generis homines cum semper pauci fuerint, tamen hoc tempore quam paucissimi numerantur, non solum propter incredibilem rei difficultatem, sed etiam propter depravatam horum saeculorum consuetudinem; quod quos annos in studiis literarum & rectis actionum officiis percipiendis consumere deberent, eos fere in iis, quae corporibus oblectamentum potius, quam quae animis ornamentum afferant, homines ponere soliti sint. Quamobrem incredibile profecto memoratu est, quantam ego voluptatem animo meo capiam, cum te adolescentem splendidissimo genere natum atque excellentissimo ingenio praeditum, ita aetatem adhuc tuam instituisse; ex multis audio, ut non minoribus opibus ad juvandos homines accessurus sis, quam praeclara adhuc tibi honestarum disciplinarum ad verum cognoscendum praesidia compararis. Quod cum non minus eximia patris, avique tui, summorum principum imitatione, quam optimi & eruditissimi praeceptoris Thomae Hubneri institutione, sis consecutus, non horum tu quidem temporum, sed vetustorum, ut video, annalium insigne aliquod expressisti ad memoriam posteritatis exemplum. Quorum in hoc genere unum mihi semper prae caeteris magnopere placuit P. Scipionis Aemiliani: quem virum non tam rei bellicae, quam doctrinae & eloquentiae, & omnis denique humanitatis laude florentissimum, cum praeclara Paulli Aemilii parentis sui, clarissimi viri, imitatione, tum frugifera in primis Polybii, magistri eruditissimi, consuetudine accepimus esse perfectum. Itaque cum ego summa hujus viri admiratione captus jam tum, cum adolescens eram, facta, dictaque, ac vitam denique ejus omnem, ex variis veterum scriptorum commentariis collegissem, ac meo arbitrio digessissem, faciendum mihi putavi, ut eximiae meae erga te observantiae testimonio, ac certo devoti obsequii monumento, eam nunc in tuo multo clarissimo nomine divulgarem: praesertim vero cum humanissimis tuis ad me literis ad respondendum impulsus aliquid me tibi ejusmodi debere officii arbitrarer. Quare quamquam ipse es in ea familia natus, quae excellenti majorum suorum suppeditanda memoria, ex quibus septem jam Electores imperii numerantur, te ad omne decus, atque honestatem excitare per se satis possit: patrem autem Jo. Georgium, avumque Joachimum Secundum ex iis, quos dixi, Septemviris unum habes, qui te domesticis imbuere virtutis praeceptis, atque honestis inflammare ad

ad summa omnia exemplis queant, non puto tamen fore inutile, si ad ad has tantas opportunitates praestantis etiam quondam apud Romanos & virtute & fama viri cognitionem & imitationem adjunxeris: quem constat in utroque, de quo dicebam, & intelligendi & agendi officio, unum aetate sua percelluisse. Habet enim antiquorum virorum perspecta virtus majus nescio quid, quam recentium, ad nostros animos acerrimo quodam verae laudis & solidae gloriae stimulo incitandos. Verum ad rem aggrediamur.

VITAE
P. CORN. SCIPIONIS AFRICANI
SUMMA CAPITA.

Numeri iis qui ad oram interiorem scripti sunt, respondent.

1 *Gens Aemilia.*
2 *Proavus, avus & pater P. Scipionis.*
3 *Genus & educatio.*
4 *Adoptio.*
5 *Tirocinium bello Persico.*
6 *Graecia perlustrata cum patre Paullo.*
7 *Dictum patris Paulli de bono imperatore.*
8 *Paulli triumpho interfuit.*
9 *Familiaritas Laelii.*
10 *Polybii.*
11 *Panaetii.*
12 *Terentii.*
13 *Xenophontis libro delectatus est.*
14 *Legatio Hispaniensis.*
15 *Missus a Lucullo ad Massanissam*
16 *Tribunatus militum & res in Africa gesta.*
17 *Catonis testimonium de Scipione.*
18 *Hereditatem regiam divisit.*
19 *Consularia comitia Scipionis.*
20 *Res in Africa gesta.*
21 *Situs Carthaginis.*
22 *Captivi Romanorum ab Asdrubale necati.*
23 *Consilium Polybii de muricibus ferreis.*
24 *Templum Apollinis spoliatum.*
25 *Excidium Carthaginis.*
26 *Spolia Siciliae restituta.*
27 *Ludi Victoriae a Scipione facti.*
28 *Praeda divisa.*
29 *Oratio ejus de gestis suis.*
30 *Argentum latum in triumpho.*
31 *Cognomen Africani hereditarium.*
32 *Aequales Scipionis.*
33 *Mancini factum iniquo animo tulit.*
34 *Galbae & Cottae bellum Viriathinum ademit.*
35 *Legatio ante censuram.*
36 *Annus censurae Scipionis.*
37 *Altercatio cum Appio.*
38 *Voti publici forma moderata.*
39 *Notati ab eo.*
40 *Oratio ad populum habita in censu-*

censura.
41 *Dies dicta Scipioni.*
42 *Legem Tabellariam fovit.*
43 *Mancinum dedi permisit.*
44 *Comitia quibus iterum Cos. factus est.*
45 *Bellum Numantinum.*
46 *Delectus habitus ad bellum Numantinum.*
47 *Forma exercitus renovata.*
48 *Consilium Scipionis illo bello.*
49 *Jugurtha miles Scipionis.*
50 *Marius.*
51 *Ti. Gracchus, Lucilius, Rutilius, Asellio.*
52 *Somnolentia ejus.*
53 *Fames Numantinorum.*
54 *Deditio Numantinorum.*
55 *Celia potus.*
56 *Triumphus Numantinus.*
57 *L. Cottam accusavit.*
58 *Dictum ejus adversus plebem.*
59 *Mors.*
60 *Virtutes.*
61 *Polybius missus in Africam.*
62 *Orationes ejus.*
63 *Sol geminatus.*

Plutarch. in Numa & Paullo.

1 Aemilia gens Romae clarissima fuit; non solum sanguine, verum etiam vetustate. Mamercus enim, Numae regis filius, quem propter incredibilem sermonis leporem Graeco nomine Aemilium appellarunt, auctor hujus generis traditur. Cujus rei argumento est Mamercini cognomen, quod ab eo acceptum gens Aemilia fere in perpetuum conservavit. Ab hoc deinde, quasi ab uberrimo quodam fonte, plures aliae ejusdem gentis familiae, nempe Barbulae, Lepidi, & Paulli, manarunt. Cum autem reliquorum praestantissima virtus in rep. enituit, tum maxime Paullorum, e quibus hic Scipio genus traxit, qui P. Aemilii Paulli ab ineunte adolescentia nomen tulit.

Fasti Capitol. Plutarch. in Paullo, Livius lib. 22. & 45. Zonaras Tomo 2.

2 Proavus enim hujus M. Aemilius Paullus, quem M. F. L. N. fuisse vetustissima lapidum monumenta testantur, consul bello Punico primo cum Ser. Fulvio Nobiliore fuit, anno ab urbe condita quadringentesimo nonagesimo octavo. Quo in bello majore fortitudine, quam fortuna est usus. Siquidem re praeclare in Africa gesta, & classe hostium maxima tum depressa, tum capta, cum victor in Siciliam se referret, gravissima tempestate jactatus, majorem classis suae partem amisit, proximo tamen anno de Cossurensibus, & Poenis navalem triumphum pro consule egit. Avus L. Aemilius Paullus primo consulatu de Illyriis triumphavit, secundo contra Annibalem cum Terentio Varrone profectus, eo animo fuit, ut ubi collegam ab iniquo committendo proelio oratione deterrere non potuit, ipso pugnae auctore se in fugam conjiciente Varrone, mortem sibi potius oppetendam, quam tam turpem capessendam fugam esse statuerit. Jam patre L. Aemilio Paullo nihil Romae clarius, atque illustrius fuit, ut qui priore consulatu Ligurum, posteriore Macedonum opibus bello fractis, diu Romae principatum auctoritatis & gloriae obtinuerit.

Plutarch. in Paullo.

3 Hic autem Paullus duas, ut scribit Plutarchus, uxores habuit. Earum una Papiria fuit, C. Papirii Masonis, clarissimi viri, filia, qua cum ille parum explorata

plorata caussa divortium fecit, cum duos jam filios ex ea Quintum & Publium suscepisset. Publius autem Ap. Claudio, & M. Sempronio coss. natus anno urbis DLXVIII. educatus ita accurate ac liberaliter est, ut neque diligentius neque rectius ad omnis excellentiam laudis egregius puer aliquis erudiri potuerit: hoc autem sedulitate in primis, ac diligentia patris: qui accepta in secundi consulatus petitione repulsa, totum se contulerat ad filios suos ingenuis disciplinis atque honestis artibus omnibus instruendos. Itaque Romana eos disciplina & patria prout ipse imbutus erat, Graecis autem litteris, atque doctrinis paullo aliquanto ambitiosius instituendos curavit: quippe non grammaticae solum, ac rhetoricae doctoribus accersitis, sed pictoribus etiam, & fictoribus, atque nobilibus in primis venandi, atque equitandi magistris: usque adeo ut iis erudiendis ipse saepe etiam interfuerit. Factum est autem, ut hic puer cum ad omnem virtutem satis, ut in illa primae aetatis potuit imbecilitate, jam profecisset, non in Aemilia familia manserit, sed in Corneliam se contulerit: nimirum a P. Scipione, P. Africani, qui Annibalem bello devicerat, filio adoptatus: quem Cicero scribit tenui admodum fuisse valetudine, sed insigni tamen eloquentia, & multo, quam pater ejus Africanus fuerat, uberiore doctrina. Ab his ergo nobilissimis sive generis, sive disciplinae incunabulis profectus adolescens clarissimus, ita ad omnem perpetuo ex virtute laudem contendit, nihil ut aliud versare in animo visus fuerit, quam ut ingentem patris Paulli, avique Africani summorum virorum gloriam, tum bellicam adaequaret, tum domesticam anteiret. Id quod quibus ille rebus gerendis sit assecutus, brevi, & quidem a primo illius tirocinio demonstrabo.

4 *Cic. in Bruto, Plut. in Paullo, Livius in epitoma lib. 48.*

5 Prima ille stipendia, annos natus decem & septem, in Macedonia fecit, patre ipso Paullo iterum consule atque imperatore, bello eo, quod tum cum Macedonum rege Perseo gravissimum gerebatur: in quo illud ad perpetuam illius memoriam insigne edidit, quod regem ipsum Persem gravi a patre proelio pulsum, tam acriter, & cupide est persecutus, ut longo temporis spatio nusquam apparens cecidisse in proelio creditus sit. Accessit ad prudentiam adolescentis augendam, ac disciplinam ejus militarem instituendam, quod parta victoria pater, dum legati Roma ad res Macedonicas componendas, regionemque constituendam venirent, cum Graeciam circuire, eaque loca perlustrare decrevisset, quae, ut inquit Livius, nobilitata fama, tum auribus magis accepta erant, quam oculis cognita, hunc perpetuo sibi comitem esse voluit: ut facile judicari possit, quae Paullus ex re bellica haberet, vel usu, vel ratione comperta, ea tum in illa peregrinatione omnia filio tradidisse: siquidem Scipionem multa militaria patris documenta in sermone accipimus usurpasse: quorum memorabile illud: Bonum imperatorem nunquam ad decertandum adduci oportere, nisi vel summa cum necessitas cogat, vel egregia occasio adhortetur.

Liv. lib. 45. Plut. in Paul. Scriptor de Viris illustrib. in Scipione Aemiliano.

6 *Liv. lib. 45.*

7 *Gellius lib. 13. c. 3. Val. l. 7. c. 2.*

8 His positis sub tanto imperatore militiae rudimentis, reliquum tempus

Liv. lib. 45.

pus omne, quod inter Macedonicum patris triumphum, quem ipſe cum fratre Fabio Aemiliano cohoneſtavit, & Luculli, cui poſtea legatus fuit, conſulatum interceſſit, partim in legitimis ſtipendiis conficiendis, partim in rectiſſimis ſtudiis literarum concelebrandis, quantum perſpici poteſt conjectura, traduxit. Fuit enim hic vir praeſtantiſſimae cujusque artis ac diſciplinae mirifice ſtudioſus: cujus rei non minimo illud eſt argumento, quod nemo tum extitit paullo aut ingenii aut doctrinae elegantia copiaque ornatior, cujus ipſe aut non intimus familiaris, aut non aſſiduus auditor eſſe cupiverit. [*Cic. in Laelio.*] [9] Siquidem C. Laelio nobiliſſ. & eruditiſſ. adoleſcente, eo, qui Sapiens poſtea dictus eſt, tam familiariter uſus eſt, ut cum eo non res domeſticas ſolum & bellicas communicarit, ſed ſtudia ipſa etiam cognitionis atque ſcientiae: quibus ipſi remoti ab oculis populi magnam temporis partem impertiebant. [10] [*Suidas in voce Polybius, Vellejus lib. 1.*] Polybium autem Megalopolitanum, virum doctiſſimum atque eloquentiſſimum non ſolum domi liberalium ſtudiorum ducem, ſed etiam militiae bellicorum periculorum participem habuit. [*Suidas in voce Panaetius, Vellejus lib. 1.*] Cum Panaetio porro viro tum in Stoica diſciplina praeclaro non ſolum & domi & [11] foris conjunctiſſime vixit, ſed etiam praecepta & doctrinam ejus ſaepe ad res maximas gerendas adhibuit. [*Cic. Tuſc. lib. 1. Donatus in vita Terentii, Cic. in Epiſt. ad Attic. lib. 8. 7.*] Nam P. Terentio Poëtae elegantiſſimo tantus cum hoc & eo, quem nominavi, Laelio uſus interceſſit, ut multi pro- [12] pterea fabulas ejus non a Terentio, ſed aut a Laelio, aut a Scipione ſcriptas eſſe crediderint. Ex omnibus autem doctrinae commentariis uno Xenophontis libro mirifice eſt delectatus eo, in quo ita philoſophus ille regis Cyri vitam ac diſciplinam eſt perſequutus, ut omnia diligentis, ac moderati imperii officia in unius perſona regis effinxerit. [*Quinct. lib. 10. Cic. in epiſt. ad Q. Fratrem lib. 1.*] Ex [13] quo intelligi poteſt, virum hunc non tam naturae bonis, quibus abundavit, inſtructum, quam ſtudii atque doctrinae praeſidiis, quae nunc plerique negligunt, ipſe ſibi graviſſima comparavit, ornatum ad tantum, quo poſtea pervenit, immortalitatis & gloriae faſtigium aſcendiſſe.

[*Appianus in Iberica, Entropius lib. 4. Oroſius lib. 4. Livius Epitoma lib. 48 Scriptor de Viris illuſtrib. Florus de Reb. in Hiſpania geſtis, Plinius lib. 37. Vellejus lib. 1.*]

[14] Bellicarum autem virtutum, quod memoriae proditum ſit, primum ille ſpecimen dedit in conſulatu imperioque Luculli. Nam cum bellum adverſus Celtiberos in Hiſpania parum proſpere à multis ducibus geſtum totam civitatem ita perculiſſet, ut nemo reperiretur, qui legatus Lucullo, aut tribunus militum, ire vellet, hic progreſſus in medium, quanquam erat jam in Macedoniam deſignatus, magno animo auſus eſt dicere, ſe militiae onus in Hiſpaniam, quodcunque fuiſſet impoſitum, ſubiturum: qua voce univerſae illius animos juventutis nova quadam militandi cupiditate viſus eſt accendiſſe. Legatus igitur L. Lucullo imperatori profectus, incredibile eſt, quantum opinionem de ſe omnium ſuperavit, in omni militari officio dextre ac fortiter obeundo. Quarum rerum ſi unum atque alterum maxime ad commemorationem illuſtre monumentum attulero, abunde me muneri ſatis feciſſe meo exiſtimabo. Obſidebat forte Lucullus Vaccaeorum oppidum Intercatiam

tiam, ac cives tota manu congredi non audentes quotidie ad proelium evocabat, cum eximia corporis magnitudine miles quidam proceſſit in medium, &, quanta maxima voce potuit, Romanorum fortiſſimum quemque increpitans ad pugnam ſaepius provocavit. Huic ergo cum Scipio ſeſe, ceteris obmuteſcentibus, ac prope attonitis, oſtendiſſet, tantum virtute perfecit, ut non inſolentem ſolum barbarum, congreſſus comminus, interfecerit, ſed ſuos etiam in ſpem belli ejus bene feliciterque conficiendi adduxerit. Poſt haec cum Lucullus in oppidum vi perrumpere ſtatuiſſet, omnium in ſe pariter ipſe ora convertit, cum muros urbis non ſine maximo ſui periculo, primus aſcendit. Quibus de rebus non ſolum apud ſuos, ſed etiam apud hoſtes magnus haberi jam erat coeptus. Neque vero tam magnitudinem ac celſitatem animi hoſtes admirabantur, quam juſtitiam & fidem amplectebantur. Nam cum Romanus imperator, neque obſidione neque oppugnatione potiri oppido potuiſſet, ſed a muris in profundam vallem repulſus, ac multis difficultatibus affectus, conditiones pacis Intercatienſibus ferre coactus eſſet; non ante illi eas accipere in animum induxerunt, quam ſpondente Scipione, & privatim fidem ſuam interponente conſcriptae ſunt. Quin idem etiam tantum jam erat apud Imperatorem auctoritatis adeptus, ut cum auxilia a Maſiniſſa, Numidiae rege, populi Ro. ſocio, ſibi eſſent petenda, quem potius, quam Scipionem, ad eum mitteret, habuerit neminem. Erat tum rex ille graviſſimo bello Carthaginenſium implicatus, jamque acies ex utraque parte ad proeliandum erant inſtructae, cum Scipio ad eum pervenit. Itaque a filio regis humaniſſime, honeſtiſſimeque acceptus, eorum, ut res prope ipſa cogebat, inter ſe pugnam ex edito quodam colle ſpectavit. Qua ex re tantum voluptatis accepit, ut ſaepe poſtea glorians dicere ſolitus fuerit, duos tantum ante ſe ejusmodi fuiſſe ſpectaculo delectatos, Jovem, cum ab Ida, Neptunum, cum a Samothracia acies inter ſe ad Ilium, Homero teſte, concurrentes ſpectarunt. Cum autem fama adventus ejus totam jam eſſet ferme Africam pervagata, tanta fuit juſtitiae illius inter eas gentes opinio, ut eum non tam Maſiniſſa, quam Poeni de pace arbitrum, quaſi imperatorem, aſciverint. Appianus tamen elephantis, quorum cauſſa venerat, a rege acceptis, ipſum ſcribit retro ſe ad Lucullum e veſtigio contuliſſe.

15 *Appianus in Iberica & Libyca, Val. lib. 3. cap. 5. & lib. 2. c. 5.*

16 *Appianus in Libyca, Oroſius lib. 4. Livius epitoma lib. 49. & 50. Suidas in voce Phameas, Vellejus lib. 1. De Viris illuſtr.*

Duobus inde poſt annis, cum Manio Manilio conſuli bellum Carthaginenſibus inferenti tribunus militum obtigiſſet, exiſtimari vix poteſt, quantum ceteris omnibus & animi & conſilii magnitudine anteceſſerit. Nam cum conſul oppugnatione urbis ſaepe fruſtra tentata per quandam murorum partem, quae paullo ante dejecta, nondum probe fuerat reſtituta, ex improviſo irrumpere cogitaſſet, ac Scipio Poenos praerepto Imperatoris conſilii ſuos ita diſpoſuiſſe audiſſet, ut alii armati Romanorum impetum ſuſtinerent, alii inermes ligna, & lapides in eos ingredientes ex loco ſuperiore conjicerent, quin maximum propulſaret, quod ſuis imminere periculum providebat, haud

sibi esse cunctandum censuit. Quare cum cohortes suas in plures partes distribuisset, easque non procul a muris ex intervallo constituisset, datis mandatis effecit, ut non eos solum, qui in urbem irrumpere, sed illos etiam, qui lacessentibus instare hostibus cuperent, a certamine cohiberent. Quanquam apud Livium invenio hanc consilii temeritatem non consuli asscribi, sed duobus militum tribunis, quos ille scribit, cum neglectos ab una parte muros cum cohortibus invasissent, & ab hostibus vehementius premerentur, a Scipione esse potissimum conservatos: cui illam etiam deberi laudem adjungit, quod paucis equitibus adjuvantibus castellum Romanorum nocturna oppugnatione hostium liberarit. Post autem cum Poeni summa vi ex urbe silentio noctis egressi castra Romanorum adorti essent, unus item extitit Scipio, qui subito consilio salutem attulerit. Etenim e portis castrorum egressus iis, quae a proelio longius aberant, cum impetum in Carthaginenses fecisset, illos repentina irruptione ita perterrefecit, ut extemplo relictis castris intra moenia se receperint. Quibus rebus tantum jam terroris omnibus, simulque tantam virtutis opinionem attulerat, ut Himilco Phameas, strenuus sane hostium praefectus, qui magno alias incommodo Romanos milites, quoties frumentarentur, affecerat, Scipione copias adducente, nusquam se ostenderet: quod animadverterat, Scipionem non, ut alios, temere in campos exire, sed certis ante in locis equites peditesque paratos adversus hostiles, sicunde emergerent, insidias collocare. Quam laudem cum obscurare, aut aliquo modo minuere tribuni reliqui vellent, hoc iccirco facere Phameam dictitabant, quod a Scipione inire gratiam cuperet, quo cum summa vetustas esset, atque jam inde usque ab uno ejus Africano amicitia instituta. Quin etiam paucis post diebus cum Romani a populatione reverterentur, magno periculo circumventi, ejusdem prudentia sunt ac fortitudine conservati. Etenim cum Poenorum milites navium Romanarum praesidium invasissent, simulque cives in urbe ad arma conclamavissent, Scipio, consule sese, quod clamoris caussam ignoraret, castrorum munitionibus continente, subito cohortes suas, quibusdam cum accensis praeire facibus jussis, eduxit: non ut per noctem proelio dimicaret, sed ut hostibus tumultuosius omnia pervagantibus majoris speciem multitudinis objiceret, eosque perterrefactos in urbem confugere, omissa navium, ut fecit, oppugnatione, compelleret. His de rebus adeo in ore civium omnium erat, ut M. Cato senex, qui superioris Africani magnitudinem allatrare antea consueverat, quid de iis, qui tum in Africa militabant, sentiret, interrogatus, de Scipione versum Homericum usurparet: *Iste viget solus, reliqui velut umbra vagantur.* Jam vero quantum consulem ipsum etiam rei bellicae prudentia anteïerit, aperte ostendit: primum, cum ei dissuasit, ne adversus Asdrubalem ad Nepherim tum castra habentem, contenderet, quod per angusta, ac difficilia loca iter faciendum esset: deinde,

Plutarch. in apophtegmatis Catonis, & in Catone majore, Livius epitoma lib. 49.

17

deinde, cum eundem jam per tria ferme ſtadia ad Asdrubalis caſtra progreſſum admonuit, ne aut flumen quoddam trajiceret, ut facilem ſuis, ſi res poſceret, receptum relinqueret, aut certe ſe ante fluvium firmi valli praeſidio communiret, quo ſe, ſi forte pelleretur, referre ſtatim, ac ſine periculo poſſet. Quod conſilium, quanquam ab aliis tribunis ita irriſum, ut quidam etiam gladium ſe abjecturum eſſe diceret, ſi Scipio, non Manilius imperaret, prudentiſſimum fuiſſe, haud ita multo poſt rei eventus declaravit. Nam cum commiſſo trans flumen proelio Asdrubal ſuas in caſtra copias, ubi a Romanis legionibus nihil accipere detrimenti poterat, reduxiſſet, ratus, id quod res monebat, Romanos, inopia commeatus ex iis locis movere coactos, ſibi occaſionem aliquam ad ſe adoriendum daturos, obſervato eo tempore, quo pedem referentes in tranando flumine impediti ordines propter anguſtias vadorum interrupiſſent, eductis copiis undique in eos invadit, ac ſecum acie dimicare vel iniquiſſimo loco compellit. Tum Scipio cum exercitum Romanum ſummum in diſcrimen adductum videret, ac ſibi maturandum ad eos, quoquo modo poſſet, ſublevandos exiſtimaret, ſatis, ut in re trepida, ſalutare conſilium capit: ad trecentos equites, quos ſecum habebat, aliis quot maxime potuit, advocatis, mandavit, ut alii jacula, ſagittasque in hoſtes conjicerent, alii iis, qui feſſi jaculando eſſent, recentes, integrique ſuccederent, atque orbe quaſi quodam opportuna pugnantium vice certarent. Ita cum juſſa ab omnibus diligentiſſime fierent, Asdrubal eos, qui flumen tranſibant, relinquere coactus, ſe totum in Scipionem ad omnes partes adequitantem, ac pugnam univerſam conſilio, ac fortitudine ſuſtinentem convertit. Scipio ſuis fluminis commode trajiciendi ſpatio dato ipſe poſt ſe ab ejus impetu facile liberavit. In eo proelio praeter ceteros tribuni militum tres ex iis, quibus maxime pugnae placuerat ſententia, ceciderunt. Interea Romanis, poſtquam in caſtra perventum eſt, cohortes aliquot, quae ſe a flumine proelii ejus initio in editum collem quendam ſubduxerant, ab Asdrubale obſideri magnoque in periculo poſitas eſſe, renunciatum eſt. Omnibus eo nuncio graviſſime perturbatis, cum quidnam opus eſſet facto, conſultaretur, ceteri quidem deſerendos eos, nec paucorum conſervandorum cauſa tam multos tantis periculis objiciendos cenſebant. At Scipio haudquaquam ſe paſſurum teſtatus, viros fortes ſubſidii inopia in manus hoſtium pervenire, paucis equitibus delectis, & commeatu paucorum dierum ſumpto, ad hoſtes profectus, diverſis e partibus in eos impetum fecit, ac repente circumventos fugi ſalutem petere coegit. Quo ex facto tantum laudis adeptus eſt, ut ad ſuos rediens, ubi procul cum ſociis viſus eſt incolumis adventare, magno ab omnibus clamore, atque ingenti plauſu exceptus ſit, & Manilius conſul, eo obſidionali corona donato, ſe in eos acrius animadverſurum edixerit, qui illius in recipiendis copiis mandato non paruiſſent. Angebat interim ea cura pleroſque, quod occiſorum

tribunorum corpora honore ſepulturae carerent, ejusque rei procuratio depoſci a Scipione tacitis prope vocibus omnium videbatur. Id quod ille ſentiens, quendam dimitti ex captivis Carthaginenſium juſſit, eumque ad Asdrubalem proficiſci, praecipiens, ut verbis ab eo ſuis ſepulturam cadaveribus poſceret. Qua ille re cognita, ſive quod hoc humanitatis eſſe cenſeret, ſive quod Scipionem metuens, ei obſequi potiſſimum cuperet, corpora tribunorum, ex annulis aureis, cum ceteri ferreo uterentur, ſcrutatus, diligentiſſime ſepelienda curavit. His de rebus conſul, ac tribuni militum, & univerſus exercitus, cum legati ad res Africae inviſendas a ſenatu miſſi adeſſent, ea de Scipione narrarunt, ut incredibile videretur, laudes cujusquam aut pluribus aut gravioribus praeconiis poſſe celebrari. Quae eadem cum poſtea Romae in ſenatu oratione legatorum exponerentur, non illum ordinem ſolum magna ſpe, ac voluptate complerunt, ſed populum etiam ſic ei conciliarunt, ut proximis comitiis, quibus L. Piſo, & Sp. Poſtumius conſules facti ſunt, conſul a multis centuriis diceretur. Erant Maſiniſſae regi filii multi: quorum tres ex uxore, reliqui e concubina ſuſcepti. Hos rex eum male inter ſe concordes eſſe, ac morbo & aetate confectus, finem ſibi vitae adeſſe animadverteret, petiit a Manilio per literas, ut ad ſe Scipionem mitteret. Nam ſe ex ejus ſententia patrimonium ſuum inter filios dividere velle. Miſſus Scipio cum regem mortuum offendiſſet, tamen quod eundem audiebat ante mortem praecepiſſe filiis, ut ſibi rebus in omnibus morem gererent; regiam inter eos hereditatem ita diviſit, ut poſſeſſiones quidem iis, quos rex e concubina genuerat, aſſignarit, legitimos vero theſauris ac vectigalibus, & regio praeterea nomine peraeque omnes affecerit. Micipſae porro, qui reliquos anteibat aetate, & paci inprimis ſtudebat, Cirtam urbem regiam, Guluſſae, qui militaribus erat artibus eruditus, belli pacisque poteſtatem, Manaſtabili, qui omnium minimus erat natu, quoniam excellere juſtitia intelligebat, quae inter populos controverſa eſſent, cognoſcenda permiſit. Quin etiam Guluſſam, quem virum ſtrenuum eſſe cognoverat, ad belli Punici ſocietatem adduxit. Atque hoc autore ſaepe Phameae poſtea inſidias evitavit, quibus Romanos ille perpetuo appetebat. A quo, tantum abfuit, ut Scipio caperetur, ut eundem illum potius ad ſe cum ipſius equitatu traduxit. Id quod hoc modo adminiſtratum eſſe accepimus. Jacebat inter duos montes vaſtiſſima quaedam vallis, ejusque ab una parte Asdrubal, ab altera Scipio copias per tramites quoſdam ducebat. Scipio vero, qui Phameae quotidie novas inſidias aliquas metuebat, cum tribus praegreſſus comitibus locum omnem diligentius explorabat. Quod animadvertens Phameas, praemiſſis copiis ſuis cum uno & ipſe comite proceſſit obviam: cumque ita appropinquaſſent, ut alter alterum audire poſſet. Cur, incipit Scipio, ſaluti tuae, Phameae, non conſulis, poſtea quam communi non poteſt? At ille: Quae poteſt ſalus, inquit, inveniri tam perdi-

Appianus in Libyca. Liv. Epit. lib. 50. Eutropius lib. 4. Oroſius lib. 4. Valer. lib. 5, cap. 2.

18

perditis Carthaginensium rebus, ac Romanis a me tam graviter irritatis? Tum Scipio, Polliceor, si quid in me fidei est, inquit, tibi apud Romanos, si ad nos te contuleris, nec veniam, nec gratiam defuturam. Ego vero, inquit ille, te dignissimum judico, cujus fidei me committam, sed ut hoc fieri possit, profecto vides: atque his dictis ambo recesserunt. Paucis post diebus, cum iterum Manilius castra ad Nepherim haberet, nuncius quidam e Gulussae exercitu epistolam Scipioni reddit, in qua haec scripta erant: Hodie ad locum illum veniam, ubi collocuti sumus: tu fac, ut quibuscum tibi visum fuerit, praesto sis. Haec Scipio, quanquam a quo mitterentur, non extabat, mitti a Phamea suspicatus, consulem, quid opus esset facto, consuluit. Is etsi, ne quid subesset insidiarum, veritus, de Scipionis salute magnopere laborabat: cum tamen ire concessit, ea lege, ut Phameae impunitate promissa, praemia ea tantum ostenderet, quae fides, & virtus ejus postea meruisset. At his quidem verbis opus non fuit. Nam Phameas ubi primum in conspectum Scipionis venit; satis ei se de sua salute credere dixit: ceterum, ut gratiam sibi Romanorum compararet, fide & officio annixurum. His rebus dictis postridie ejus diei se ad proelium instruit, ac cum ceteris ducibus in medium progressus, quasi magna alia de re verba facturus: Si patriae, commilitones, inquit, ferre auxilium licet, nullum adhuc periculum communis salutis caussa recuso: Sin autem res in eum locum adducta est, ut ejus conservandae spes nulla sit reliqua, cur non nostrae tandem saluti consulimus? equidem quam pro me ipso, eandem pro omnibus, qui me secuti fuerint, fidem accepi: vos, ut tempus admonet, quae in rem vestram sunt futura, deligite. Atque his dictis ipse ad Romanos cum duobus millibus & ducentis equitibus transiit. Scipioni cum Phamea redeunti exercitus obviam laetis clamoribus quasi triumphanti progressus est. Post cum Manilius utrumque Romam dimisisset, ubi Scipionem navem conscensurum esse percrebuit; continuo universus se ad litus exercitus effudit, cumque & laudibus & precibus, ut sibi imperator reverteretur, est prosecutus. Romam autem cum venissent, eorum alter a senatu amplissime collaudatus, alter magnifice donatus ad reliquias belli ex fide conficiendas est excitatus.

Cum autem L. Piso consul, bellum sortitus, L. Mancino classis praefecto, atque hoc ipso Phamea secum in Africam ductis, tota aestate nihil profecisset, ac magnam praeterea cladem ad Carthaginem accepisset, populus autem Romanus Poenos propterea animos recepisse, seque ad bellum acrius instruxisse cognosceret, omnem in unum Scipionem cogitationem converterat. Ita cum res reminisceretur, quas legatus in Hispania, ac tribunus militum in Africa administrasset, proximis eum comitiis aedilitatem tum primum petentem consulem declaravit. Cum autem a Patribus, salvis legibus, consulem adhuc eum fieri non posse per aetatem admoneretur, eo cupiditate provectus est, ut

19 *Vellejus lib. 1. Liv. epitom. lib.*

50. *Plutarchus in Apophthegm. Scipionis, Appianus in Libyca, Eutropius lib. 4. Cic. in Laelio. Val. lib. 8. c. 15. Plutarch. in politicis.*

Appianus in Libyca, Orosius lib. 4. Eutrop. lib. 4. Florus de bello Punico, Livius epitom. lib. 51. Strabo lib. 18.

Liv. epit. lib. 51. Strabo lib. 17. Appianus in Libyca, Orosius lib. 4.

ut ex Romuli, & Tullii legibus penes se comitiorum esse jus, dixerit, ita ut suffragiis cuique, quod vellet, vel dare vel detrahere posset. Ita permittente senatu Scipio, legibus solutus, magno populi studio, cum C. Livio consul renunciatus, idemque extra sortem bellum cum Poenis in Africa gerere jussus est. Itaque exercitum tantum, quantus ante superiores clades fuerat, habendi, itemque à sociis, & a regibus & a civitatibus, quot vellet, & quos ipse probaret, educendi facultatem adeptus, omnibus rebus ex sententia comparatis, quas ad bellum necessarias putavit, Uticam advehitur: quae urbs circiter octo millia passuum a Carthagine distans sponte se hujus belli initio populo Romano dediderat. Tum Piso educto ex hybernis exercitu interiora loca adortus premebat obsidione. Mancinus autem legatus Carthaginis partem, quae neglecta videbatur, quod rupes asperae, & inviae undique essent, adortus, scalis clam appositis, urbem ingredi conabatur: jamque perterritos Poenos insequens portam urbis intraverat, cum imminente nocte, ad quam pugna perducta erat, rerum necessariarum inopiam, imminensque periculum contemplatus, nuncios statim ad principes Uticensium mittit, qui eos, quanto ipse in periculo sit, quantaque commeatuum penuria afficiatur, edoceant, eosque e vestigio, ut sibi subsidio sint, rogent. His Scipioni, cum forte vespere Uticam accessisset, tertia ferme vigilia nunciatis, milites tuba confestim vocari, ab adolescentibus Uticensium commeatum ad naves comportari jubet. Post captivos quosdam dimissos Carthaginensibus nunciare jubet, mox affore Scipionem. Inde equitibus aliis post alios missis, qui Pisonem ad opem Mancino ferendam excirent, atque militibus interea in naves impositis Utica solvit, iis admonitis, ut cum hostibus appropinquassent, erecti super tabulata in illos ora converterent. His rebus a Scipione pro tempore raptim instructis, Mancinus prima luce Carthaginensibus ex omni parte urgentibus quingentos, quos solos in armis habuit, duobus hostium millibus a fronte opposuit: jamque vulnere accepto a muris pulsus profligari videbatur, cum subito Scipionis naves armatorum manu refertae, magnoque cursu Carthaginem contendentes in alto apparuere. Quibus conspectis Poeni, qui a captivis Scipionem suis subsidio venire didicerant, statim substitere. Illis cedentibus Scipio Mancini milites jam periculo proximos suis navibus excipit, ipse non procul Carthagine castra ponit. Interea Poeni ex muris per stadia quinque progressi vallum jaciunt, in eoque spatio Asdrubalem, & Bythiam collocant: quorum uni sex millia peditum parebant, alteri equites mille satis ad dimidicandum, si ita res postularet, instructi. Scipio autem cum exercitum a Pisone acceptum, avaritiae ac desidiae deditum, atque omnibus probris, ignavia Pisonis, affectum animadverteret; ante eum sibi emendandum esse constituit, quam ad pugnam aliqua ratione descenderet. Itaque concione advocata, omniumque ordinum centurionibus adhibitis, primum vehementer

20

21

ter eos accusavit, quod eam belli rationem instituissent, quae nec majorum suorum disciplinae, nec populi Romani dignitatis foret: deinde vero docuit, ex praesentibus moribus factum esse, ut crebris proeliorum offensionibus majores spiritus Poeni sumpsissent, & quos Romani ante contempserant, eos nunc reformidare coacti essent. Post autem cum inutilium hominum multitudine, atque omnibus quae in castris redundabant, sublatis, satis sese milites ad pristinam revocasse disciplinam putasset; insidiis per noctem positis, Megara, qui locus erat urbis amplissimus, cumque moenibus ipsis urbis conjunctus, aggredi statuit. Ita praemissis aliquot e suis, quia ab una parte hostes imparatos invaderent, ipse cum aliis ab altera cum securibus, scalis, ac vectibus, ad duo millia passuum, silentio magno, procedit. Cum perceptis a Poenis insidiis vox e muris edita esset, hostes adesse monentis, tum Scipio, & cum eo sui omnes clamorem sustulerunt. Qui autem a contraria parte constiterant, vehementius extulerunt vocem ita, ut Poeni tot hostibus undique ac tam repente circumsistentibus, magnopere terrerentur. Sed res tamen Scipioni, licet tentaret omnia diligentius, prout ipse statuerat, non processit. Erat tum forte privati cujusdam turris extra muros urbis deserta: cujus fastigium altitudinis prope moenia ipsa urbis aequabat, a quibus non longius aberat: hanc cum adolescens quidam audacter ascendissent, accitis propere aliis, ab ea ad muros urbis hastis asseribusque trajectis pontem facere instituerunt: per quem cum ad moenia, inde ad Megara pervenissent, statum refractis portis, Scipionem cum quatuor hominum millibus receperunt. Hac re cognita adeo ingens luctus intus Carthaginenses excepit, ut urbs ab hostibus capta eodem vestigio videretur. Itaque tumultu facto, clamoreque edito omnes se repente contulerunt in arcem, tam ii, qui in urbe erant, quam ii, qui foris in vallo consederant. Scipio autem cum Megarorum campum angustiorem, eumque arboribus obsitum, ac dumis & vepribus impeditum conspicaretur, veritus, ne insequenti exercitui difficile iter esset, aut in aliquas insidias ipse incideret, quibus erat ille maxime locus idoneus, gradum sibi referendum esse constituit. Postridie ejus diei Asdrubal Megara capta indigne ferens, captivos omnes Romanorum in muris statuit, eo maxime in loco, in quo a suis facile conspici possent, eosque ibi crudeliter per contumeliam Romanorum variis excruciatos tormentorum generibus

22 interfecit: scilicet, ut Carthaginenses acerbiore in Romanos odio incitati, cum eos a se tam graviter violatos scirent, omnem in armis salutis suae spem collocarent. Quae res contra evenit, atque ille putarat. Poeni enim nova ejus crudelitate summum in timorem adducti ab eo valde alienati sunt, quod factorum atrocitate viam sibi misericordiae ac salutis interclusisset. Cum autem praecipue a senatoribus incusaretur, ac nimiae crudelitatis argueretur, nonnullos eorum interficiendos curavit, ut qui manifeste tyrannidem affectans, se tanto firmiorem

Appianus in Libycis Suidas in voce Asdrubal, Obsequens.

Kkkk rem

rem fore putaret, quanto omnibus formidabilior fieret. Scipio interea ratus, Carthaginem nisi obsidione expugnari non posse, eam, quo ad potuit, circumvallare instituit: primum autem Isthmo omni, qui est a terra, potitus, non longe ab urbe fossam a mari ad mare per tria millia passuum duxit, cum continenter foderet simul, & pugnaret. Ea fossa perfecta, aequalem huic alteram in continentem versus effecit, hisque duas alias similes a lateribus commisit ita, ut quadratum opus efficeretur. Omnes antem sudibus praeacutis, stipitibusque transversis munivit. Quae vero urbi propinquior erat, eam muro per tria millia passuum sepsit, cujus altitudo pedes duodenos supergressa est, propugnaculis ac turribus exceptis, in muro ex intervallo dispositis, latitudo dimidio amplior fuit. In medio turrim altissimam excitavit, & super ipsam quadratum e ligno propugnaculum quatuor sublatum contignationibus statuit, ex quo procul, quae fierent in urbe, prospiceret. Haec intra viginti dies, totidemque noctes, exercitu perpetuo laborante, ac vicissim operi succedente, simulque pugnante, ac vix somnum aut cibum capiente, perfecta sunt. Ita intra spatium illud deductis copiis hoc boni est assecutus, ut uno tempore & castra metaretur, & hostes re omni frumentaria intercluderet, quae a terra deferretur, quod Isthmo excepto reliquis partibus Carthago mari allueretur. Atque hinc malorum omnium in Carthaginenses origo manavit. Nam cum maxima ex agris in urbem turba se conjecisset, neque commeatus quidquam, aut terra propter munitiones, aut mari propter classem Romanorum, supportaretur, res eos frumentaria deficere coepit: quamquam Bythias praefectus equitum novam quandam rationem excogitarat importandi frumenti. Nam cum jampridem ad commeatum deferendum missus, nec clam accedere, nec Scipionis vallum vi superare auderet, illum navibus imponi jubebat, quae secundi vim venti expectantes haud ita multo post plenis in portum velis ferebantur, cum Romanorum triremes propter scopulos, & undarum fluctus inter se non possent haerere, aut naves ob earum impetum impedire. Sed hoc modicum erat, nec nisi magno spirante vento subvehi poterat, totumque ab Asdrubale triginta millibus militum solis dividebatur, quos sibi ex omnibus ipse delegerat. Ex quo efficiebatur, ut fame acrius civitas reliqua premeretur. Scipio autem cum ne minimum quidem invehi vellet, ostium portus, quod ad occidentem spectabat, neque longe a terra aberat, obstruere commodissimum statuit esse. Ita aggerem perlongum a mole quadam, quae inter stagnum & mare porrecta, Lingua dicebatur, in pelagus eductum, ostio ipsi portus opponit, eumque totum saxis ingentibus, & densis firmat, ne opus undarum alluvie solveretur. Id opus primum Carthaginenses irridere, atque vocibus e muris increpitare, quod ea machinatio compararetur, quae nunquam habitura finem videretur. Ubi vero toto in eam rem incumbente, neque dies aut noctes intermittente exercitu, se omnino portu illo

illo marique interclufos & prohibitos cognoverunt; haud plane animis conſternati, alterum ex contraria parte orientem verſus effodere ſtatuerunt. Ergo in urbe ita occulte, ut ne captivi quidem Romani, quidquam Scipioni nunciare poſſent, naves primum ex vetere materia refecerunt. Strabo duobus menſibus CXX auctuarias naves conconſtructas ſcribit, cum antiqua materia ſuppeteret, & fabrorum multitudo conducta nunquam ceſſaret. Deinde portum pelago in medio, qua nullam molem ob profunditatem, vimque ventorum educi poſſe confidebant, ſuffoderunt, magno etiam mulierum ac puerorum, una perpetuo laborantium ſtudio. His rebus completis triremes, ac quinqueremes, myoparones, aliaque complura navigia paratiſſima atque omni genere armorum inſtructiſſima e portu profecta Romanis adverſa conſtitere. Romanos autem, & os portus improviſo patefactum, & longus navium ordo celeriter e portu erumpens, adeo exterruit, ut, ſi Poeni eorum naves, nautis ac remigibus vacuas, e veſtigio invaſisſent, eas nullo ferme negotio opprimere potuerint. At illi tantum, ut ſe oſtentarent, claſſem movere, inde ſe in portum celeriter recepere. Poſt triduum cum proelium maritimum committere ſtatuiſſent, ſeque ad id Romani nullo interpoſito ſpatio rebus omnibus compoſitis inſtruxiſſent; ſigno dato, magno clamore ab utraque parte concurſum eſt, eaque pugna, cum remigum utrinque ac gubernatorum militumque virtus atque audacia eniteret, eſt usque ad ſolis occaſum magna contentione perducta, cum illi in ejus diei caſu ſummae victoriae, hi ſummae ſalutis eventum conſiſtere arbitrarentur. In eo proelio Romani ab Afrorum ſcaphis magnis detrimentis affecti ſunt: quae parvae, ac ſumma levitate praeditae majoribus eorum, gravioribusque navibus ſuccedentes, puppibus perforatis, ac remis & gubernaculis amputatis, ex eorum conſpectu ſe repente proripiebant. Sole occidente Poenis ſeſe recipere viſum eſt, non quo proelio cederent, ſed ut poſtridie alacrius ad dimicandum redirent. Ea de cauſſa cum breviores Carthaginenſium ſcaphae praegredientes, ac navigandi velocitate ſe impedientes, aditum portus intercluſiſſent; majores naves, cum progredi non poſſent, Aggerem petiere. Is locus ante moenia urbis fuit ampliſſimus, in quo pacatis rebus negotiatores onera ſua exponere conſueverant: verum hoc imminente bello brevi muro munitus eo conſilio fuerat, ne hoſtes ut patenti in loco ſub muris aliquando verſarentur. Huc ergo ob portus inopiam Poeni delati converſo impetu proelium inſtaurarunt, cum alii ab aggere, alii e navibus, alii e muro pugnarent. Ac Romanis quidem & levis navigatio, & facilis conſiſtentibus navibus dimicatio erat: cum autem regrederentur, difficili ac tarda graviorum navium agitatione a circumcurſantibus Poenis magna ſaepe incommoda accipiebant: quoad quinque Sidetarum naves, quae Scipionem ejus adductae ſtudio ſequebantur, commodiorem quandam evadendi rationem oſtenderunt: quippe magno intervallo in mare an-

choras jaciebant, ab iisque longis funibus demiſſis, magno in hoſtes aut remorum aut undarum impetu ferebantur: proelio vero commiſſo, funes a puppi trahentes, nullo negotio recedebant: quas deinde ſecuti reliqui magna ſane detrimenta hoſtibus intulerunt. Eo proelio ad noctem dirempto, Carthaginenſium naves, quotquot incolumes fuere, urbem petierunt. Scipio poſtridie mane Aggerem aggreſſus, quod opportunum id admodum portus propugnaculum eſſet, arietibus machinisque multis admotis, partem muri dejecit. Ea re compulſi Poeni, quamquam omnibus defeſſi malis, rei etiam frumentariae ad ſummam inopiam adducti erant, nocte e muris ad machinas Romanorum incendenda erumpunt: cum autem propius ad eas accedere nequirent, omni aditu terra marique praeſepto, nudi, facibus extinctis, ne conſpecti praevenirentur, plerique natantes exierunt, ad easque delati ignem intulerunt. Re a Romanis percepta, fit proelium atrox, cum ab utraque parte multi & vulnerarentur & caderent. Poenorum autem virtus incredibilis, atque animi magnitudo ſumma fuit: quorum cum in ora pectoraque adverſa, gladii eſſent telaque multa conjecta, non ante tamen pugnare deſtiterunt, quam aut opera ſuccenſa, aut pulſos loco Romanos conſpexerunt. Turbatis ex hoc tumultu rebus, cum trepidatio in caſtris Scipionis orta eſſet, qualis nunquam antea extitiſſet; ille cum equite accurrens, ac terrorem mortis illis injiciens, qui terga dediſſent, plurimos conſervavit. Romani totam noctem armati traduxerunt, hoſtium maxime deſperatione permoti. Poeni incenſis operibus Romanorum in urbem ſe recipiunt: poſtridie murum, qui labefactus erat, inſtaurant, turresque ſuper ipſum multas aedificant. Romani cum alias machinas comparant, tum aggerem validiſſimum contra turres hoſtium extruunt: ex quo cum faces emittere inſtituiſſent, hoſtes loco depellunt, eosque perſequi fugientes incipiunt: verum cum ingreſſum cruore, ac limo terra madefacta non ſuſtineret, haud ita multo poſt deſinunt. Aggere Poenorum potitus Scipio, eum foſſa & muro lapideo ſepſit, ac quatuor hominum millibus firmavit, qui in hoſtes ſagittas, ac jacula contorquerent. Ineunte hieme cum plurimos eſſe in ea regione Scipio comperiſſet, qui Poenos commeatu, ceterisque rebus juvarent, quin eos de medio tolleret, haud ſibi dubitandum putavit. Itaque aliis in alias partes dimiſſis, ipſe in Diogenem, quem Asdrubalis rebus favere didicerat, Nepherim verſus per ſtagnum, Laelio terreſtri itinere circummiſſo, contendit, ut vero eo pervenit, caſtra duobus ſtadiis longe a Diogene poſuit, & Guluſſam ibi, ut eum quieſcere non pateretur, reliquit, ipſe modo Carthaginem, modo Nepherim petens, tanti belli molem magno conſilio, nec minori animi praeſentia ſuſtinebat. Duabus turribus ad Nepherim collapſis, locum inſidiis datum arbitratus, mille delectos homines in inſidiis poſt Diogenem locat, tria millia a fronte conſtituit, quibus cum ipſe, qua turres prociderant, aſcendit, non conferta multitudine ſtipatus, ſed per partes

partes agmen ducens, ne priores loco moti aliis ſubſequentibus terga darent. Cum clamore ac ſtrepitu Romanorum omnia perſonarent, Afris ad pugnam concurrentibus, ii, qui a tergo diſpoſiti erant, ut mandatum eis fuerat, vallum audacter, ne ſuſpicante quidem quoquam, invadunt, atque tranſcendunt. Quare Afri perculſi, cum multo plures hoſtes, quam quos conſpicabantur, adeſſe putarent, in fugam conjiciuntur. Ex contraria parte Guluſſa, magna Numidarum manu, & praeterea elephantis inſtructus, eos adortus, caedem ingentem facit. Eo proelio ad ſeptuaginta millia hominum cum inutilibus caeſa eſſe dicuntur, ad decem millia capta, circiter quatuor evaſiſſe. Capta Nepheris eſt poſt duos & viginti dies, quam obſideri a Scipione coepta eſt, cum multa ibi incommoda hibernorum difficultate temporum pertuliſſet. Qua victoria complures praeterea Libyae urbes ad eum defecerunt, ipſe vehementer ad Carthaginem expugnandam accenſus eſt: cujus rei cauſſa prorogatum ei in alterum annum imperium fuerat. Itaque cum Poenorum opes in dies magis minuerentur, quod neque ex Libya, quae tota fere in ejus poteſtatem conceſſerat, neque mari, aut propter Romanorum praeſidium, aut propter minus idoneum ad navigandum anni tempus, commeatus quidquam ſubveheretur, Byrſam arcem, ac portum cognomento Cothonem aggredi ſtatuit: quod putabat, eo propugnaculo ſuperato, praeſidioque dejecto, reliquas ſe urbis partes in ſuam poteſtatem eſſe nullo negotio redacturum. Id praeſentiens Aſdrubal portus partem nocte ſuccendit. Dum autem cum omnibus Poenis in eam partem intentus, Scipionem cum ſuis eadem irrupturum confidit, interim C. Laelius a tergo per ambitum Cothonis navibus circumvectus ex altera parte longe aliter, quam Poenus putaverat, magno clamore ſublato, impreſſionem facit. Romanorum vim Poeni etſi primum pro viribus propulſare conati; cum diuturnitate inediae langueſcentes diu ſuſtinere non poſſent, in omnes partes paſſim fugam capeſſunt: eos fugientes inſecutus Scipio partim caecidit, partim cepit: pauci in urbem ſe conjicientes vix mortis periculum evitarunt. 23 Scipioni Cothonis muro potito cum Polybius ſuaderet, ut circa moenia murices ferreos ſpargeret, aut vadis tabulas cuſpidibus praefixas ſubjiceret, ne ſubita hoſtis eruptione in ejus procurrere munitiones poſſet, ridicule ſe facturum eſſe ille reſpondit, ſi prope parta jam, atque explorata victoria, rationem quaereret, ne cum hoſtibus dimicaret: neque vero ejusdem eſſe, capere aliquos velle, ac timere. Poſt haec quod & nox ſuberat, & ipſe militibus ex ſuperiore totius diei labore fatigatis, parum ſe proficere poſſe intelligebat, ſub armis tota nocte quievit. Ubi illuxit, cum ſe per muros urbis, qua parte ceciderant, intuliſſet, urbem, fruſtra renitentibus Poenis, ingreditur cum gravioris armaturae militum quatuor millibus, qui, cum in templum Apollinis introiiſſent, aureum ſimulachrum ejus, & inauratos 24 parietes expilarunt. Quam eorum audaciam adeo perſecutum Apollinem

Plutar. in Apophthegmat. Scipionis. Valer. lib.3 ap.8.

Val. lib. 1. cap. 2.

nem esse crediderunt, ut, qui aureum ei amiculum detraxerat, ejus manus haud ita multo post abscissae inter fragmenta repertae sint. Ti. Gracchus cum C. Fannio muros urbis primus ascendit, cum esset Scipionis uxoris frater, idemque in eo bello contubernalis. Irruptione Romanorum in urbem magna Carthaginensium pars in arcem confugerat, & ex ea pugnabat. Eam cum Scipio adoriri statueret, tres ad illam a foro ducere vias inveniebat, quae frequentibus atque altis civium aedificiis undequaque erant instructae. Cum autem quantum subire periculum posset, si ea ingrederetur, animadverteret: hoc consilii coepit: prima aedificia sibi occurrentia occupat, hinc & proximas aedes lignis asseribusque transmissis viarum intervallo conjungit, ac per ea, tanquam per pontes ingreditur, aliis, ut proelium in vicis cum obvio quoque misceant, imperat. Quo fiebat, ut omnia clamore, gemitu, ac lamentationibus explerentur, cum alii ferro interea caederentur, alii e tectis praecipites agerentur. Ubi vero ad arcem pervenit, tum tribus partibus illato incendio, reliquus in urbem exercitus accersitus est. Urbis interea ipsius miserabilis inprimis ac teter aspectus erat, cum aedificia alia flammarum incendio deflagrarent, alia vi atque impulsu hominum, ingenti cum fragore ac strepitu prolabentia, secum pueros, mulieres, senes, ceteramque turbam, qui pavore se intra tecta conjecerant, aut semianimes, aut saucios, aut incendio afflatos, attraherent. Quin etiam fabri, ceterique, qui jussu Scipionis ad apperiendum militibus iter immissi erant, rem multo etiam acerbiorem reddebant, cum interim fossas, reliquaque depressa urbis loca mortuis, viventibusque sine discrimine replerent. Atque haec quidem sex dierum spatio gesta sunt. Scipio autem, ne milites diuturno labore defatigarentur, munera partito exercitu permutavit, cum ipse quotidie rebus omnibus, vix aut somnum aut cibum capiens, interesset. Tandem vero labore confectus excelso quodam in loco consedit, ex quo facile omnia, quae gesserat, circumspicere poterat. Interea qui in arce erant, urbis eversione, ac deorum ira perculsi, cum se in extremum omnino casum adductos, nullamque spem salutis sibi reliquam esse viderent; legatos ad Scipionem de deditione miserunt. Qui ad eum profecti velamenta supplicum, Aesculapii ritu, cujus e templo descenderant, porrigentes, seque ad ejus pedes abjicientes, fidem ac misericordiam ejus implorare coeperunt, inprimisque eum orare, ut sibi vel iniquissima conditione exire ex arce permitteret. Omnibus praeterquam fugitiuis, ac transfugis exeundi potestate a Scipione facta, patefactis arcis portis, extemplo ex ea se hominum ad quinquaginta millia ejecerunt: primum agmen mulierum inprimis miserbile fuit ad XX. millia, alterum virorum ad XXX. transfugae autem, qui ad nongentos fuerunt, cum propter impositum arci praesidium locum non esse eruptioni viderent; se in Aesculapii templum cum Asdrubale, & uxore, ac liberis ejus contulerunt, atque ad pugnam ex eo loco se instruxerunt. Post haec omnibus

Appianus in Libycis Florus de bello Punico, Liv. Epit. lib. 51. Val. lib. 3. cap. 2. Orosius & Eutropius lib. 4.

bus ad falutis desperationem adductis, Asdrubal paulatim se suorum e concilio subducens, cum sibi extremis saltem urbis temporibus quoad posset, consulendum putaret, supplex ad Scipionem e templo confugit. Eum humaniter acceptum, atque ad pedes suos sedere jussum, Scipio transfugis conspiciendum proposuit. Transfugae primum habuere silentium, spectaculi novitate permoti: deinde viri perfidiam voce maxima criminantes, desperatione acti in templum incendium intulerunt, ac sese in illud continuo conjecerunt. Asdrubalis uxorem memoriae proditum est; cum paullo ante integris rebus a marito, ut se ad victorem conferret, impetrare non potuisset, hoc tempore se, quantum per aerumnas licuit, exornasse, liberisque tribus parvis ante se constitutis haec ex arce cum audiente Scipione locutam esse: Jam iram profecto tuam explesti, Scipio, cum Carthaginenses deviceris, Asdrubalemque ipsum, qui tibi unus capiendus relinquebatur, habeas in potestate: de eo tu quidem, ut libebit, utque nostrae fortunae convenit, statuito, qui conjugem, qui liberos, qui templa, qui patriam prodidit suam. Inde ad Asdrubalem conversam addidisse: Tu vero sceleratissime ac perfidissime hominum omnium, quandoquidem Carthaginis imperatorem te fuisse gloriaris, cur non huic, propter quem sedes, poenas persolvis? me quidem certe, ac liberos meos hodierno die haec flamma conficiet: atque his rebus dictis filios eam suos interfecisse, seque cum iis in ignem medium injecisse, Asdrubalem post sibi necem conscivisse, proditum est. Urbs interea decem ac septem dies incendio conflagravit. Quam quidem per septingentos ferme annos, postquam condita fuerat, rebus omnibus floruisse, ac plurimum terra ac mari potuisse, eandemque navibus, armis, viris, opibus nulli cessisse, audacia vero ac fortitudine civium longe ceteras superasse, cum memoria Scipio repeteret, nunc autem eandem fame, ferro, ignique vastatam intueretur, humanae conditionis ac fortunae misericordia, & quadam quasi religione tactus, vehementer illachrymavit: cumque inde paulisper esset in tam tristi cogitatione versatus, tum demum Homeri versum pronuciavit: Jamque dies aderit, quo concidat Ilion ingens. Et Priamus, Priamique cadat plebs armipotentis. Quarum vocum rationum quaerenti Polybio, haec eadem ne aliquando Romae acciderent, se vereri respondit. His rebus gestis navem spoliis ornatam Romam nunciatum victoriam misit, itemque in Siciliam alias, quae Siculis nunciarent, ut jam tandem quaecunquae sibi superioribus bellis Carthaginenses eripuissent, recuperatum venirent. Narrat Cicero, Scipionem convocatis Siculis omnibus, quod diutissime, saepissimeque Siciliam vexatam a Carthaginensibus esse cognosset, omnia conquiri jussisse, simulque pollicitum illis esse, magnae sibi curae fore, ut omnia civitatibus, quae cujusque fuissent, restituerentur: tumque alia, quae quondam fuerant Himera sublata, Thermitanis esse reddita, alia Gelensibus, alia Tyndaritanis, alia Agrigentinis, in quibus fuerit signum

26 *Appianus Eutrop. Epit Liv. Cicero de signis, Pedianus in Divinationem, Plutarch. in Apophth.*

gnum Apollinis pulcherrimum, Myronis arte confectum, ac nobilis ille Taurus, quem Phalaris habuisse dicebatur, & Dianae simulachrum quoddam ex aere cum summa atque antiquissima praeditum religione, tum singulari opere artificioque perfectum. Quibus rebus administratis sacrificia ludosque fecit, ac fugitivos, quoscunque nancisci potuit, bestiis dilaniandos objecit. Praedam vero omnem militibus praeter aurum, argentumque, & insignes statuas dispartivit: omnibus laborum praemia largitus, illis, qui templum Apollinis spoliarant, exceptis: inde arma, equos, machinasque inutiles more patrio discinctus, Marti Palladique sacratas incendit. Adjicit Plutarchus, eum ex praeda neque servum neque libertum sumere, aut emere cuiquam permisisse, cum omnes passim praedarentur atque diriperent. Romae interim ingens gratulatio orta: supplicationes, sacrificia diis immortalibus facta: ludi ac certamina edita: Scipio in coelum laudibus latus, qui populum Romanum ingenti cura ac diuturna liberavisset, eumque vere orbis terrarum dominum deleta Carthagine reddidisset: Decem legati a senatu missi, qui Africam cum Scipione constituerent, uti e republica, fideque sua esse censerent. His mandatum est, ut si quid superesset urbis, disturbarent: quae civitates Poenis studuissent earum urbes everterent: quae pro se stetissent, praemiis eis agrisque donarent. Quibus rebus perfectis Scipio, consecrato demum de consilii sententia urbis Carthaginis solo, atque Africa in provinciae formam redacta, exercitum Romam deportavit: habitaque de rebus gestis oratione, splendidissimum de Poenis & de Carthagine triumphum egit, quippe argento, auro, statuis, omnibusque monumentorum generibus ornatissimum, quae Poeni superioribus temporibus ad se ex omni fere terrarum parte transtulerant: argenti quater millia, quadringenta & septuaginta millia pondo praelata. Cum autem urbis opulentissimae campos factus unus praeter ceteros imperatores milites maxime suos ditasset, tanta tamen abstinentia fuit, ut nihil in domum suam converterit, Africani tantum cognomine ex victoria illa contentus, quod item fuerat adoptionis beneficio hereditarium consecutus.

Val. lib. 2. cap. 2. Livii Epit. lib. 51. (27) *Appianus in Libyc. Plut. in Apophth.* (28) *Festus.* (29) *Plin. lib. 33. cap. 11. Cic. de Offic. lib. 2.* (30) *Eutrop. lib. 4.* (31) *Cicer. in Somnio.*

Quibus rebus factum est, ut nomine Scipionis neque gravius jam quidquam esset in civitate, neque illustrius. Etenim quamquam aequales habebat virtute admodum atque nobilitate praestantes, L. & Sp. Mummios, Q. Metellum, L. Furium, C. Laelium, P. Rupilium, ac Q. Pompejum: postremos tamen cum populari studio, tum rerum gestarum magnitudine anteibat: L. autem Mummium, qui iisdem temporibus consul res maximas excisa Corintho gessit, longe vicit humanitate, atque elegantia morum. Nam Q. Metelli, qui adhuc praetor tantum fuerat, res in Macedonia gestae, haud quaquam cum rebus Scipionis erant conferendae. Eam ob caussam accidit, ut ipse L. Mancini factum periniquo animo ferret, qui, quo die ipse de Carthagine triumphavit, non tam Carthaginis situm, in quam ille prior irruperat, quam oppugnationes ejus pictas in foro proponens, atque spectanti

Cicer. in Laelio, Vell. lib. 1. (32) *Plin. lib. 35. cap. 4.* (33)

ſpectanti populo ſingula exponens, ea comitate conſulatum erat adeptus. Sententiam autem ejus in ſenatu plurimum valuiſſe, ex eo intelligi poteſt, quod Ser. Galba, & L. Cotta conſulibus poſt biennium in ſenatu contendentibus, uter adverſus Viriathum in ulteriorem Hiſpaniam mitteretur, rogatus ipſe ſententiam, cum neutrum eorum mittendum eſſe cenſuiſſet, quod alterum nihil habere, alteri nihil ſatis eſſe aſſereret, eo dicto effecit, ut neutri provincia mandaretur.

34 *Val. lib. 7. cap. 4.*

Poſtero anno a ſenatu legatus, ad regum & gentium animos perſpiciendos, eſt miſſus. Neque vero ignoro Valerium ſcripſiſſe, eum ad hunc honorem poſt duos conſulatus, duosque triumphos evectum: ſed me magis Ciceronis auctoritas movet, qui Scipionem legationem hanc obiiſſe ante cenſuram ſcribit: cujus mittendae haec cauſſa fuit. Vexabat maria omnia ingens piratarum Cilicum multitudo, magnas tum incredibili regum Syriae ignavia vires nacta, tum nova quadam ſervorum exportandorum licentia: quos ipſi eo etiam avidius rapiebant, quo Romani poſt Carthaginem & Corinthum everſas, opulentiores & delicatiores effecti, ad eos mercandos in Delum frequentius multo, quam antea, veniebant: ubi mercatus erat totius Graeciae celeberrimus, & praedonibus ad ipſa comportanda mancipia commodiſſimus. Creverat autem eorum etiam numerus quod Aegypti reges, Syris inimici, illorum arma fovebant, Rhodii vero non prohibebant. Hanc igitur ob cauſſam Romanis, quamquam non admodum eorum, qui ultra Taurum regnarent, potentiam metuentibus, viſum eſt legatum P. Scipionem cum Sp. Mummio & L. Metello in Aegyptum, Syriam, Aſiam, & Graeciam mittere, ut ſociorum Regum, civitatumque erga ſe voluntates & animos explorarent. In ea legatione incredibilis atque divina quaedam Scipionis eſt abſtinentia cognita, qui pauciſſimis ſtipatus ſervis tam longo itineri ſe commiſerit: apud alios ſeptem, apud alios quinque reperio: his unum etiam praeceptorem Panaetium plerique aſſcribunt, alii C. Laelium pro Panaetio nominant: ſunt etiam, qui adjiciant, ex quinque ſervis cum unus in itinere deceſſiſſet, alium eum Roma confeſtim, ne ſibi in emendo ſervo ſumptus faciendus eſſet, accerſiviſſe. Huic autem Alexandriam introeunti Ptolemaeus rex is, qui Phyſcon eſt dictus, obviam egreſſus riſum maximum dicitur exciviſſe: nec ſine cauſſa. Erat enim ore deformi & ſtatura corporis parva, & ſagina ventris non homini, ſed belluae ſimilis, quam foeditatem nimiam tenuitas etiam veſtis ejus augebat, cum ea populo imprudentius indicaret, quae verecundo homini velanda inprimis fuiſſent. Eo vero aegre propter corporis mollitiem incedente, ac raro in publicum prodeunte, Scipio in aurem Panaetio: Jam Alexandrini fructus, inquit, aliquid ex adventu noſtro coepernnt, quod noſtra cauſſa regem ſuum in publico ambulantem viderunt. Ut autem Ptolemaeus Romanis riſum, ſic contra Scipio admirationem Alexandrinis movit. Itaque magno ad eum concurſu facto, quod ejus oculis intuendi

35 *Lib. 8. cap. 5.* *In Lucullo.*

36 *Faſti Capit. Juſtinus lib. 38. Athenaeus lib. 6. Valer. lib. 4. cap. 4. Plut. in Apophth.*

endi cupidissimi essent, de cujus virtute multa ante auribus accepissent, ubi navi egressum forte capite involuto prodeuntem viderunt, omnibus ab illo precibus, ut capitis involucra dimoveret, atque optatissimum os sibi suum ostenderet, contenderunt, suique demum voti compotes facti, clamore eum ac plausu maximo universi consalutarunt.

Plut. in Apophth. Paulli, & in Politicis.

Metello vero & Maximo consulibus ille censuram gessit: in eo magistratu competitores habuit L. Mummium, de quo ante diximus, & Ap. Claudium, qui superiore anno consul fuerat, quo cum ipsi, quia ambo in patricii locum petebant, omnis contentio intercessit. Cum autem censoria comitia haberentur, Scipioni popularium turba suffragabatur, Appium optimates deducebant, quibus Claudia gens plurimum omni tempore studuit. Itaque ut Scipionem Appius hominibus abjectissimis, & obscurissimo loco natis stipatum venire in forum vidit; magna voce: O Paulle Aemili, inquit, nonne si quis apud mortuos sensus residet, gravissime stomacharis, quod filium tuum praeco Aemilius, & rabula Licinius ad censuram deducant? Paullus enim Scipionis pater, etsi plebi deditus fuerat maxime, nunquam tamen a patribus desciverat, neque plebis gratia quidquam aut dixerat aut fecerat unquam, quo popularis videretur, sed ita optimatium partes amplexus erat, ut non minus plebi jucundus esset, quam qui esset summopere popularis. Eam ob rem cum accensis utrinque animis in contentionem quandam virtutis officiique venissent, atque Appius audiente Scipione gloriose in campo dixisset, singulos se cives nominatim sine nomenclatore salutare, quos Scipio ne de facie quidem nosset: Vere narras, inquit hic. Ego enim, non ut multos cognoscerem, sed ut nemini ignotus essem, elaboravi. Petebat autem & ipse a civibus, ut, cum ambo in bello Celtiberico stipendia meruissent, ex legatorum ac tribunorum militum, qui ei bello interfuissent, testimonio, merito praemio utrumque decorarent. Ita Appio dejecto cum L. Mummio censor est declaratus: quo in magistratu facile majorum suorum laudi virtutique severitatis opinione respondit. Primum enim equum juveni cuidam ademit, qui, cum opipare eo tempore epularetur, quo Carthago oppugnabatur, libum urbis Carthaginis instar sodalibus diripendum proposuit: cujus notae caussam cum quaereret adolescens, quia me, inquit, in expugnanda Carthagine antevertisti. An vero hic Ti. Claudius Asellus fuerit, parum liquet. Claudium certe Asellum constat equo ab eo fuisse spoliatum, aerariumque relictum. Idem tribu alium movit, quod cum esset patris Paulli centurio in Macedonia, in proelio non affuerat: eo se custodiae caussa in castris remansisse dicente, quaerenteque a Scipione, cur notaretur: quia non amo, inquit, nimium diligentes. Cum in equitum censu C. Licinius Sacerdos citatus prodiisset, clara voce, ita ut omnis concio audiret, dixit, se scire, illum verbis conceptis pejerasse. Itaque si quis contra dicere vellet, usurum esse eum testimonio suo: nemine contra dicente,

37

Val. lib. 4. cap. 1.

38

Plut. in Apophth. Cic. de Orat. lib. 2. Valer. lib. 4. cap. 1. & in Orat. pro Cluentio.

39

te, Traduc equum, inquit, Sacerdos, ne ego in te videar accusatoris
40 simul, & testis, & censoris, & judicis partes egisse. Quin etiam orationem idem habuit ornatissimam, qua populum ad mores majorum suorum imitandum hortatus est: in qua inter cetera, quae ex praesentibus moribus improbavit, hoc etiam posuit, quod filius adoptivus patri adoptatori inter praemia patrum prodesset. Non praetereundum etiam illud, quod cum M. Fulvius censor pilas pontis in Tiberim locasset, ipse cum Mummio iis pilis fornices imponendos locavit. Lustrum alii a Mummio, alii ab ipso conditum prodiderunt. In eo vero condendo eximiam moderati inprimis animi laudem tulit. Etenim cum in solito, ut inquit Valerius, sacrificio scriba ex publicis tabulis solenni precationes carmine praeiret, quo dii, ut populo Romano res meliores, amplioresque facerent, rogabantur: Satis, inquit hic, bonae ac magnae sunt: itaque precor potius, ut eas incolumes servent: atque ita in tabulis publicis corrigi jussit. Cujus auctoritatem secuti deinceps ceteri eandem in condendis lustris verecundiam votorum adhibuerunt. In eo vero male audivit, quod Mummio collegae parum amicus fuisse visus est: siquidem & in dedicatione aedis Herculis cum epulum splendide apparavisset, amicos omnes praeter Mummium invitavit, & abiens magistratu pro rostris dixit, se ex dignitate reip. omnia fuisse gesturum, si Quirites sibi collegam vel aliquem, vel omnino nullum dedissent.

Gell. lib. 5. cap. 19. & lib. 4. c. 20.

41 Cum autem censura abiisset, dies ei dicta est ad populum ab Asello tribuno pl. eo, cui ipse equum censor ademerat: quo in judicio tanta constantia fuit, ut neque barbam radi desierit, neque solito cultu reorum fuerit; tantam facultatem adhibuit, ut accusatorem ipsum facile, cum brevibus dictis aliquot, tum perpetua oratione abjecerit. Nam praeter cetera cum ille lustrum infelix objiceret: Noli mirari, inquit: is enim, qui te ex aerariis exemit (hic autem fuerat Mummius) lustrum condidit, & taurum immolavit. Lepido autem & Mancino consulibus, a multis est hominibus improbatus, quod M. Antium Brisonem, qui ope Lepidi consulis legi Cassiae tabellariae repugnabat, de
42 sententia auctoritate sua deduxerit. Quin etiam in eo a multis est reprehensus, quod cum decretum a senatu fuisset, ut L. Mancinus consul cum quaestore Ti. Graccho, qui Numantini foederis principes fuissent, nudi hostium dederentur; Gracchum uxoris suae fratrem ea deditione exemerit; Mancinum vero, cujus intime familiaris erat, dedi permiserit.

Gell. lib. 3. cap. 4. Cic. de Orat. lib. 2.

43 Ceterum bellum hoc populus Rom. multis ante annis cum Celtiberis gerebat: jamque omnes in potestatem ditionemque concesserant, unis tantum Numantinis exceptis, qui arma magno conatu retinebant, ac multo majore inferebant. Nam cum Q. Pompejum, P. Laenatem, L. Mancinum & M. Lepidum consules, aut cum exercitu fudissent, aut in angustum locum perductos turpissimis secum pacisci conditionibus

Vell. lib. 2. Cic. de Off. lib. 2. Appian. Iberic. Orosius lib. 5. De viris illustr. in Mancino.

bus coegissent, ac Piso consul tanquam ad superiora damna resarcienda profectus, agros tantum Numantinorum, regionemque Pallantinorum depopulatus in hiberna exercitum deduxisset, populus Rom. belli diuturnitatem ac turpitudinem indignatus, Scipionem, spectatae tot in bellis virtutis ac prudentiae ducem, ad id bellum mittere statuit. Cum autem consul iterum, lege id vetante, creari non posset legibus, ut ante, cum ne tum quidem peteret, atque adeo etiam absens esset, solutus est. Factus ergo magna populi voluntate, majore reip. ab eo bene gerendae spe, Scipio consul, ac bellum Numantinum extra sortem gerere jussus, continuo animum ad belli necessarios apparatus intendit. Igitur diffidens veteri exercitui, cujus ignavia saepe male ante pugnatum esse non ignorabat; alias praeterea sibi copias comparandas, auxilia undique colligenda, arma, tela, equos & cetera instrumenta militiae expedienda putat: in delectu autem habendo neminem ex veteribus legionibus sumit, quod alio bello detinerentur, verum novos milites omnes conscribit. Cum autem Italici frequentes, studio atque amore ipsius, ad id bellum nomina darent, senatus, veritus ne proprio Italia praesidio nudaretur, non solum id eos vetuit facere, sed ne pecunias quidem ex praeparatis Scipionem passus est sumere, verum annuas pensiones, quarum exigendarum nondum venerat tempus, attribuit. Quorum alterum Scipio, quod ad stipendium in bellum suppeditandum pertinebat, minime se indigne dixit ferre, quod suas & amicorum suorum facultates putaret ad id bellum sustinendum satis multas futuras: de altero vero, quod milites Italiae fortissimos secum ad bellum difficilimum educere vetabatur, senatum leviter reprehendit. Quare consensu ejus multos, qui ultro nomina profitebantur, quos reges civitatesque miserant: ac praeterea clientes amicosque quingentos conscripsit. Atque his ac reliquis necessariis rebus apparatis partem exercitus ad quatuor millia hominum fratri Fabio tradidit: ipse ante eum quam maximis itineribus potuit, cum paucis in Hispaniam in castra ire contendit. Eo cum venisset, non protinus hostes adortus est, ut eos tanquam incautos imparatosque circumveniret: quod exploratum haberet, nunquam eos homines otio adeo luxuriaque diffluere, ut non ipsa naturae ferocitate apparatus aliorum facile superarent. Verum cum acceptum a Pisone exercitum ita incontinentem, imbellemque factum esse intelligeret, ut nihil se talibus moribus e majorum dignitate gerere posse confideret; non ante sibi bellum attingendum est arbitratus, quam praesentem intemperantiam ad antiquam continentiam revocasset, ac milites more majorum laborare coëgisset. Itaque edixit primum, ut institores, & scorta, quae ad duo millia in castris erant, atque omne genus ariolorum, quos milites praeteritis exanimati cladibus ad futuros casus praecipiendos adhibebant, e castris excederent, ac ne quis victimarum exta rerum futurarum cognoscendarum caussa inspiceret, & ne aut in castris, aut in agmine ser-

vum

Marginal notes: 44 — *Cic. in Laelio, in Somnio. Val lib. 8. c. 10. Appian. Iberica, Liv. Epit. lib. 56.* 45 — *Appian. Iberica, Vell. lib. 2. Florus de bello Numantino, Orosius lib. 5. Frontin. lib. 4. cap. 7. De Vir. illust.* 46 — *Appian. Iberica, Plutar. in Apophth. Scipion.* 47 — *Vel. lib. 2. cap. 1. Liv. lib. 57. Frontinus lib. 4. cap. 1. Plut. in A-*

vum quisquam aut jumentum, aut lixam haberet: adhaec vaſa omnia, praeter ollam, & veru, & fictile poculum, & argenteum haud duabus libris gravius, haberi prohibuit: utque crudo obſonio ſtantes in prandio, pane autem vel pulte, & carne aſſa, vel elixata diſcumbentes in coena veſcerentur, edixit: militem lavari vetuit, aut unctum ab alio confricari, quod mulos aliaque jumenta diceret, quia manus non haberent, alterius opera indigere. Cum Memmii tribuni militum jumenta gemmatis vaſculis, & Thericleis onuſta intercepiſſet: Tu mihi, inquit, aliquantiſper, at tibi, & patriae in perpetuum nequam eris. Alio clypeum ornatiſſimum oſtentante: Scutum, inquit, adoleſcens, ornatum eſt, ſed Romanum virum decet dextrae fidere magis, quam ſiniſtrae: neque vero ſe illius in eo exornando diligentiam admirari adjecit, cum in clypeo, quam in gladio, plus praeſidii collocaret. Quin etiam lectulos ſuſtulit, primusque ipſe in ſtramentis cubuit: militesque equum in itinere vetuit aſcendere, nequiſſimum eum appellans, qui ſuis pedibus ingredi non poſſet. Neque tamen cum ſatis continentes ſe reddidiſſe illos arbitraretur, cum hoſte ſibi adhuc decertandum, ſed variis eos ante in operibus exercendos putabat. Itaque quotidie transverſis itineribus exercitum ducebat, & caſtra movebat, militesque nunc altiſſimos muros ſtruere, nunc deturbare, modo novas foſſas ducere, modo veteres implere jubebat, cum interim fodientes diceret luto inquinari debere, quos madere hoſtium ſanguine oporteret. Eam ob rem jumenta omnia, ne milites onere levarentur, vendiderat, eosdemque in itinere triginta dierum frumentum, ac ſeptenos vallos ferre cogebat, ita ut frigora & imbres pati, ac vada fluminum tranare pedibus aſſueſcerent. Aegre propter onus incedenti dicebat: Cum gladio recte vallare didiceris, vallum ferre deſinito. Eo ſe nimio pondere premi querente: Merito, dicebat: huic enim ligno magis, quam gladio fidis. Quendam ſcutum nimis apte moventem, aliud amplius graviusque juſto ferre coëgit: rogatusque cur id faceret: Quia tu melius, inquit, ſcuto, quam gladio uteris. Quin etiam a laborantibus militibus nunquam diſcedebat, pulloque indutus ſagulo caſtra obiens turpitudinem ſe militum ſuorum lugere dicebat. Iter faciens quadrato agmine incedebat, ne, ut ceteris ante acciderat, ab hoſtibus imparatus opprimeretur: in agmine vero modo in primis, modo in poſtremis, modo in medio aderat, ut omnes in officio contineret: quem extra ordinem deprehendiſſet, ſi Romanus erat, vitibus, ſi ſocius, virgis caedebat: aegrotos in equos imponebat: mulos nimio onere preſſos levabat, partemque oneris peditatui dabat: ſua cuique munera diſtribuerat, ut certi eſſent, qui excubias agerent, qui foſſas facerent, qui vallum jacerent, qui muros ſtruerent, qui tentoria locarent. Hunc igitur in modum cum veteres milites ad priſtinam continentiam revocaſſet, ac laborum patientes reddidiſſet, ine-

pophth. Scipio. Aelianus lib. XI. Appianus in Iberica, Florus de bello Numantino.

unte aestate Numantinam versus castra movit. Erat autem ejus hoc consilium, ut nec nimis firma ad stationes loca deligeret, nec copias ullo modo diduceret: ne, si quid a principio detrimenti cepisset, ab hostibus, a quibus adhuc irridebatur, omnino contemneretur: nec proelio eos ultro lacesseret, quod genus belli ac Numantinorum vires, quantae essent, non ignotas haberet: verum frumenta illorum incenderet, & agros perpetuis populationibus devastaret. Cum autem direptis agris castra propius urbem sibi putaret movenda, duo esse itinera, quibus eo perveniri posset, inveniebat, unum angustam, atque difficile, alterum quanquam aliquando superiore longius, tamen multo & facilius & expeditius. Multis autem suadentibus, ut breviorem viam iniret, haud sibi parendum existimavit: quod timendum sibi diceret, ne si angustiore via exercitum duceret, repentinam in se hostes eruptionem facerent, jumentis, plaustris, & impedimentis reliquis implicatum, neque ea de caussa satis vel ad pugnandum vel ad pedem referendum paratum: quod si illi fecissent, sibi magno detrimento ac multorum virorum fortium morte, ipsam etiam victoriam constituram: duci autem prudenti imprimis ejus rei habendam rationem esse, ut nunquam, nisi aut monente occasione, aut urgente necessitate certaret: neque enim turpius quidquam in re militari posse contingere, quam si quid imperator ejusmodi commisisset, ut sibi dicendum esset, Non putaram: quod re diligentius explorata & agitata, quae ferro agerentur, opus esset administrari: quod ipsum medicorum confirmabat exemplo, qui non ante ad urendum, aut secandum membrum adducerentur, quam experti essent, quid proficere medicamentis possent: hisque rebus dictis simul tribunis militum imperat, ut longiore itinere agmen ducant, atque ita exercitum in fines Vaccaeorum perducit. Ibi frumento, quantum plurimum potuit, coacto, omne, praeterquam quod sibi necessarium futurum esse arbitrabatur, incendit. Cum autem in Vaccaeis morans quosdam Pallantinorum equites sub Complanii collibus in insidiis latentes sensisset in suos saepe, quoties frumentatum exirent, impetum facere; Rutilium Rufum tribunum militum cum delecta equitum manu ad eorum incursiones continendas immittit. Is cum ad manus cum Pallantinis venisset; illud fecit imprudentius, ut eos terga dantes usque ad collem insequeretur: quo postquam pervenit, patefactis insidiis, statim ille suis, ne hostem insequi aut adoriri contenderent, imperat, sed pilis tantum eum a se, quoad possent, propulsarent. Scipio antem interea, cum Rutilium longius, quam mandatum fuerat, studio pugnandi progressum videret, quod evenerat, ne accideret, veritus, eum cum reliquo exercitu suo sequi coepit: eumque ad locum insidiarum venisset, equitatum in duas partes distribuit, eumque per partes signa in hostes inferre, jactisque jaculis gradum sensim referre, quoad se cum reliquis copiis conjungerent, jussit: atque

Val. lib. 7. cap. 2.

48

atque ita equites incolumes in campum reduxit. Moturus interim ex Vaccaeis castra, cum flumen ad trajiciendum difficile in medio situm esse, ad idque hostium esse insidias collocatas, audisset; priore itinere relicto, longiorem alteram viam, sed ab insidiis tutiorem ingressus est. Ibi aquarum inopia multos effodere puteos est coactus: in quibus plerisque cum aqua amarior inveniretur, pars jumentorum siti confecta est, homines vix incolumes evaserunt: atque inde per fines Caucaeorum in agrum Numantinorum hiemandi caussa progressus est. Eo tempore cum rex Numidarum Micipsa pop. Romano equitum & peditum auxilia mitteret, Jugurtham Manastabilis fratris filium cum XII. elephantis misit: quem virum post & in amicis Scipio habuit, & ad res gravissimas periculosissimasque adhibuit. Non praetereundum etiam hoc loco illud, C. Marium, qui postea septies consul fuit, adhuc adolescentem prima ad Numantiam stipendia imperatore Scipione fecisse: quo in bello cum prae se animi magnitudinem eximiam ferret, haud imperatorem latuit, quippe cujus in conspectu ferocissimum hostium quendam confecerit. Quare ab eo cum aliis honoribus multis, tum vero testimonio illo judicii sui gravissimo est ornatus. Etenim cum forte quodam die post coenam sermo de imperatoribus incidisset, & ex iis, qui aderant, quidam, sive consulto, sive casu, de Scipione quaesisset, quem similem sui ducem pop. Rom. post se habiturum, putaret, Scipio leniter percusso Marii humero, huncce respondit. Hic enim praestanti, inquit, virtute vir erit, quod ea de se dat in adolescentia signa, ex quibus, qualis futurus sit, cum paullum aetate processerit, facile possumus augurari. Addo etiam, C. Gracchum Tiberii fratrem, & Lucilium poëtam in eodem exercitu Scipionis stipendia meruisse: Rutilium vero Rufum & Sempronium Asellionem scriptores Romanae historiae luculentos tribunos militum eidem imperatori fuisse, easque res, quibus ipsi interfuerunt, memoriae prodidisse. Cum autem Scipio prorogato sibi in alterum annum imperio studium omne in populando ac vastando Numantino agro collocaret, accidit, ut quodam die ad pagum nescio quem, valle rupeque altissima cinctum, rem cum Numantinis prospere, quamquam omnino aliud cogitans, gesserit. Etenim cum magna pars militum pago, equites autem nonnulli agris diripiendis essent intenti, ab hostibus, qui non procul a pago in insidiis subsederant, circumventi, vix satis firmi ad se tutandum esse videbantur, nisi propere Scipio ad signa, quae extra pagum fuerant relicta, consistens, suis repente per tubicinem evocatis, equitum auxilio succurrisset, atque hostes turpiter fugere coegisset, quos tamen haud longius persecutus, se intra munitiones suas paucis ab utraque parte desideratis recepit. Atque ita quidem Appianus. Paullus tamen Orosius, cum partem aestatis, inquit, totamque hyemem ne tentata quidem pugna transegisset, hoc illum demum profecisse, quod ubi pugnandi copia facta est, Romani impetu Numantinorum oppres-

Margin: 49 — Appian. Iberic. Sallustius in Jugurth.; 50 — Plut. in Mario, Vellej. lib. 2.; 51 — Plut. in Gracchis, Vell. lib. 2. Appian. Iberic. Gell. lib. 2 c. 13.

oppressi cum terga vertissent, increpatione minisque imperatoris erecti, conversis signis hostem fugarunt. Quare cum Numantinorum seniores suos objurgarent, quod quos antea saepe fugassent, eos nunc fugissent: Non est, cur quisqu m hoc miretur, inquit, juvenis quidam: quia pecudes adhuc eaedem sunt illae quidem, quae antea, sed pastor est alius. Qua ex re quamquam magnam voluptatem Scipio cepit, tamen nihil inconsulte, ac temere adversus Numantinos audendum esse professus est. Post haec cum bina castra ad Numantiam posuisset; quorum unis ipse praeerat, alteris fratrem Fabium praeposuerat, accidit, ut a Numantinis sese ex urbe proripientibus saepe pugna provocaretur. Ille autem cum iis haud esse certandum ratus, quos non ratio, sed desperatio in aciem incitaret, omnino proelium detractabat: cum illud suum repeteret, bonum imperatorem nunquam ad ferrum, nisi ad extremum, ut medicum, oportere confugere: quin etiam a nonnullis propterea ut nimis tardus, ac prope somniculosus accusatus, respondit, se a matre sua imperatorem genitum esse, non militem. Ergo a proelio committendo abhorrens, animum ad hostes obsidione premendos, atque inedia & fame conficiendos intendit. Ea caussa fecit, ut literas per omnes socias civitates dimitteret, a quibus auxilia peteret. Quae cum ad diem omnia convenissent, urbem hoc modo circumvallare instituit. Primum copiis suis atque auxiliis civitatum in multas partes distributis, ut totam undique urbem fossa valloque cingerent, imperavit: cujus valli latitudinem ad pedes denos, altitudinem ad vicenos perduxit: quod si ab incurrentibus hostibus opere forte prohiberentur, se interdiu purpureo velo, noctu ignibus fieri certiorem jussit. His perfectis alteram fossam post hanc ducere coepit, & murum erigere, qui in altitudinem pedes decem, in latitudinem octo pateret: in eoque turres, jugeri inter se intervallo distantes, excitavit: cumque stagnum quoddam cum moenibus conjunctum muro sepire non posset, aggere valido circumdedit. Post autem cum fluvium Durium per urbem labentem Numantinis commodissimum esse sensisset, tum ad commeatus comportandos, quos secundum nacti ventum parvis in urbem naviculis invehebant, tum ad homines emittendos, qui se undis obruentes foras enatabant, omnino usum ejus etiam eripere statuit. Eam ob rem, ubi propter ipsius latitudinem rapiditatemque ponte jungi non posse animadvertit; castella in utraque ripa constituit, ab iisque proceras trabes, firmissimis funibus utrinque sustentatas in aquam demisit, ensium mucronibus circumfixas: quae magno fluminis impetu circumductae prohiberent, ne quis navigando, aut natando clam exire, aut introire posset. Ex quo Numantini inopia rei frumentariae simul & consilii laborare coeperunt, cum nec quidquam necessarium in urbem liceret invehere, nec, quid foris ageretur, ulla ratione cognoscere. His rebus ita constitutis, super turres catapultas ad jacienda tela collocavit, omnibusque non cohortibus solum, sed etiam centuriis fun-

Plut. in Politic. Marcell. lib. 17. Plut in Apophth. Front. lib. 2. cap. 7. Appianus Iberic.

52

Val. lib. 7. c. 7. Appian. Iberic.

53

funditores & fagittarios interjecit. In muris autem viros ex intervallis dispofuit, qui omnium, quaecunque gererentur, clamore edito, eoque inde ab aliis deinceps excepto & proximis tradito, certiorem fe continuo facerent. Iis vero, qui in turribus erant, edixit, ut fi quid fciri opus effet, id figno dato denunciarent: quae vero certius a fe cognofci oporteret, ea ut per nuncios indicarent. Praeterea totum exercitum fexaginta millium hominum quadripartito divifit: quorum alios pro muris voluit excubare, alios in ufus neceffarios, fi quo forte contendendum effet, refervavit: viginti porro millia, quae ufu poftulante pugnarent, totidemque quae fi quid iis durius accidiffet, fubfidio effent, conftituit, iisque locum fuum cuique attribuit, ex quo decedere cuiquam injuffu fuo prohibuit: qua diligentia effecit, ut quoties hoftes impetum feciffent, tum omnes, qui ad id parati erant, in eam partem, ex qua fignum datum fuiffet, fe proriperent, eorumque impreffionem reprimerent: quoties vero muri cuftodias invafiffent (faepe autem modo ab una, modo ab alia parte id fecerunt) partim multitudine fignorum, quae ad ceteros excitandos e turribus edebantur, partim afpectu eorum, qui fumma cum celeritate accurrebant, tum nunciorum huc & illuc volitantium copia, tum fortitudine eorum, qui vallum murumque defenderent, poftremo tubarum, quae bellicum e turribus canebant, altiffimo perterriti fono, nihil omnino proficerent. Hac ergo ratione Scipio cum feptos Numantinos teneret, putabat haud diutius obfidionem effe toleraturos: cum neque virorum, neque armorum, neque annonae quidquam iis poffet ab ulla parte fuppeditari. Quod fi qui forte aliquo modo urbe frumentatum exiffent, eos tamen interfici vetabat, quod diceret, eo citius abfumpturos eos frumentum, quod haberent, quo plures fuiffent. Cum autem Numantini ita jam fame afflictarentur, ut longius ferre non poffent, Rhetogenes quidam cognomento Caraunius, vir fpectatae inter fuos fortitudinis atque virtutis extitit, qui periclitanti patriae ultimis ejus temporibus auxilium ferre conatus fit. Is fodalibus quinque, quos in fuam pertraxerat fententiam, totidemque famulis atque equis affumptis, noctis filentio, fpatium illud, quod inter urbem & munitiones erat cum trajeciffet, fcalis fecum allatis munitiones fuperat, ac cuftodes imparatos adortus, remiffis famulis, equos, quos fcalis fubvexerat, confcendit, ac protinus fingulas Arevacum urbes adit, fimulque eos docet, quanto res Numantinorum in periculo fint: videndum eis diligenter effe, ne fimilis ad eos cafus recideret: optimam autem ad id rationem futuram, fi cognatae civitati maxime neceffario tempore fubvenirent. Haec oratio nullius populi animos permovit, nifi Lutienfis: quae civitas a Numantia quadraginta ferme millia paffuum diftat: cujus cum juventus omnis fubfidio Numantinorum animis effet propenfa, majores natu veriti, ne quid pravis adolefcentum confiliis detrimenti acciperent, confeftim Scipionem certiorem faciunt. Ea de cauffa Scipio hora noctis octava magna manu fine impedimentis accurrit, & ante lucem urbem exercitu circum-

ſedit, ſimulque, ut juventutis principes poteſtatem ſibi dederentur, poſtulavit. Civibus eos evaſiſſe dicentibus, ſeſe bello civitatem perſequuturum demonſtrat: qua de cauſſa traditi ſunt ei juvenes ad quadringentos, quibus cum prodendi exempli cauſſa manus praecidiſſet, extemplo motis caſtris Numantiam ſe recipit. Tum demum Numantini temporibus coacti ſex ad eum legatos miſerunt: quorum princeps Avarus laudata Numantinorum animi magnitudine, magnifice apud Scipionem loquutus, Numantinos ſe dedere ei paratos dixit, ſi tolerabilia imperarentur: ſin minus, omnino ſe in acie interfici malle, quam non libertatem retinere, quam a majoribus accepiſſent. Scipio cum ex captivis, quo ſtatu res in urbe eſſent, comperiſſet, veram ſine ulla exceptione deditionem fieri, ſimul urbem, arma, ipſos atque omnia ſua fidei & poteſtati ſuae committi velle, reſpondit. Haec cum legati populo Numantinorum exponerent, quanquam non aliud a Scipione reſponſum exſpectabant, tamen ira incenſi, libertatis amore ac praeſenti calamitate acerbius efferati, & de ſua ferme poteſtate dejecti, Avarum, caeteroſque legatos, tantorum malorum nuncios interficiunt, ſuſpicati, ne illi publica ſalute neglecta aliquid cum Scipione privatim de incolumitate propria pepigiſſent. Poſtremo ad id inopiae omnium rerum venerunt, ut omnibus generibus ciborum deficientibus ac fructibus, jumentis herbiſque omnibus conſumptis, lora, detractaſque ſcutis pelles, ubi feruida moliſſent aqua, comeſſe incoeperint: quibus confectis ſe ad morientium hominum cadavera tranſtulerunt: cum interim aegrotorum nullam rationem haberent, ac pro ſe quiſque, quo plus poſſet, imbecilliori vim faceret: ad haec gravis eos etiam peſtilentia invaſerat, quam diutina concluſio & mutatio victus praeterea teterrimus cadaverum odor tota paſſim jacentium urbe vulgaverat, quibus illi victi ac ſuperati malis tandem in poteſtatem Scipionis venerunt. Hoc tamen quemadmodum factum ſit, aliter ab Appiano atque a ceteris traditum eſt. Hos enim narrat ille diuturnis incommodis conflictatos, conſilium tandem ſe Scipioni dedendi coepiſſe, ſeque horrido incomptoque capillo ad eum ſupplices contuliſſe: Scipionem autem poſtulatis eorum auditis juſſiſſe, ut eodem illo die arma conſtitutum quendam in locum omnia comportarent, ipſi poſtridie in alium omnes convenirent: ea re audita Numantinos petiiſſe, ut diem ſibi ad id faciendum produceret, quod adhuc in urbe non pauci eſſent, qui libertatis amore ſibi mortem adferre, vel ferro, vel fame, cuperent: quorum ubi alii ſeſe alio modo interemiſſent, reliquos die tertio, ubi imperatum fuerat, in praeſcriptum locum ſe contuliſſe, deformes, truculento aſpectu, ac multo ſordidiore habitu, ita ut ea fortuna facile miſericordiam commovere in animis etiam hoſtium poſſent: ex quibus cum paucos Scipio ad triumphum ſepoſuiſſet, reliquos ſub haſta vendidiſſe, urbemque funditus evertiſſe. Appiano autem Strabo & Valerius aſſentiri videntur, quorum ille paucos cedentes muros tradidiſſe ſcribit, hic Scipionem urbem ingredientem multos reperiſſe ait, qui membra trucidatorum corporum

ſinu

Strabo lib. 3. Valer. lib. 7. cap. 6. Florus de bello Numant. Oroſius lib. 5. Eutrop. lib. 4. Front. lib. 4. Val. lib. 2. c. 2.

54

ſinu ſuo veſcendi cauſſa geſtarent. Sin autem Floro & Oroſio credimus, Numantini cum eruptione facta extremum experiri auxilium ſtatuiſſent, carne prius ſemicruda & largiore potione ſumpta ſe ingurgitarunt, non vini, cujus is locus minime ferax eſt, ſed ſucci tritici ar-
55 tificioſe collecti, quam Celiam incolae vocant. Scipio eorum conſilio cognito, haudquaquam pugnandi copiam fecit. Id aegre primum Numantini tulerunt, quod ſibi nec patriam defendere, nec glorioſam mortem pugnando liceret oppetere: deinde vero cum repentina eruptione, ſi quid extremis proficere temporibus poſſent, tentare decreviſſent, ex improviſo Romanos invaſerunt, ac magno ſpatio atrociter, non ſine Romanorum periculo aliquo dimicarunt: ipſorum tamen res multo fuit deterior, qui fortiſſimo quoque ex ſuis amiſſo, praelio exceſſerunt, ita tamen, ut compoſitis ordinibus, nec veluti fugientes ſe reciperent, nec oblata ad ſepulturam cadavera ſuorum acciperent. Poſtremo omnia experti, quod res nulla proceſſerat, decernunt ex oppido profugere, atque ex hoſtium manibus occulte, ſi poſſent, evadere. At eorum incoeptum uxores nimio virorum amore flagrantes ruptis cingulis equorum impediunt. Quare ultima deſperatione ad moriendum impulſi, portas urbis clauſerunt, ac ſe, duces, patriamque, ferro, veneno, & ſubjecto undique igne perdiderunt. Theogenes autem vir genere, pecunia, honoribusque in civitate praeſtans, vicum ſuum, qui erat in urbe pulcherrimus, cum nutrimentis ignis raptim contractis combuſſiſſet, protinus diſtrictis gladiis duobus in medio conſtitutis, binos viros ea conditione inter ſe decertare juſſit, ut qui victus eſſet, abſciſſis a capite cervicibus in ardentia tecta conjiceretur: qua ratione cum omnes prorſus vicinos ſuos neci tradidiſſet, tum ſe ipſum quoque in ignem injecit. Scipio autem urbem ingreſſus nihil omnino praedae invenit, quod aurum, argentum, arma, veſtes, ceteraque ejusmodi omnia igne abſumpta eſſent, ac ne unum quidem Numantinorum in vincula catenasve conjecit, quod omnes periiſſent. Ita de Numantiae excidio duplex fama eſt: alii a Numantinis, alii a Scipione incenſam ſcribunt. Urbe deleta, reliquam ille regionem in fidem accepit, ceteras, quae defecerant, Hiſpaniae civitates, partim vi, partim deditione in poteſtatem ſuam redegit: agrum Numantinum oppidis vicinis diſtribuit: labentes in fide populos confirmavit, reliquis tributa impoſuit: haec omnia intra annum, ac tres menſes adminiſtravit,
56 quartodecimo, poſtquam Carthaginem exciderat, anno: conſtitutaque ex decem legatorum ſententia provincia, Romam ad triumphum exercitum deportavit, in quo XII. millia pondo argenti tulit: triumphavit autem poſtero anno, quo Laenas & Rupilius conſulatum geſſe-
57 runt: ex eoque Numantini cognomen invenit. Hac de cauſſa factum eſt, ut cum L. Cottam virum conſularem florens ipſe recentis victoriae gloria poſtulaſſet, quanquam graviſſimis de criminibus reum, tamen condemnare nequiverit, quod veriti ſint judices, ne non judicaſſe, ſed accuſatoris amplitudini damnationem ejus donaſſe viderentur.

Plin. lib. 22. cap. ult.

Plin. lib. 33. cap. 11. Cic. Philip. 11. Appian. in Iberica.

Cic. pro Mur. in Bruto, in Verrem, Pedianus, Val. lib. 8. c. 1.

Cum Scipio in Hispania bellum gerebat, Ti. Gracchus uxoris frater, atque superioris Africani ex filia nepos, cum tribunus plebis statum reipublicae agrariis legibus, & magistratus continuatione convellere conaretur, Romae ab optimatibus duce Scipione Nasica fuerat interfectus: cujus interitu in castris nunciato, Scipio, quo erat erga bonos & erga remp. animo, Homericum versum in hanc sententiam pronunciarat: Sic abeant utinam, audebunt qui talia cuncti. Quare cum 58 post Numantinum triumphum C. Carbo Gracchanarum legum subscriptor, & Tiberii studiorum imitator, ipsum in rostra productum, quid de Ti. Gracchi morte sentiret, interrogasset, in pristina persistens sententia non dubitavit dicere, Ti. Gracchum, si animum occupandae reip. habuisset, jure interfectum sibi videri: quibus vocibus cum graviter plebis animos, cujus praecipue commodis Tiberius inservierat, offendisset; ab incitata multitudine, quod nunquam alias antea, est explosus. Qua ille novitate permotus: Silete vos, inquit, quibus Italia non est mater, sed noverca. Plebe autem reclamante: Non efficietis inquit, ut solutos metuam, quos huc vinctos adduxi. Tum populus memoria repetens, quae sibi virtute ejus, & patris, atque avi, provinciae accessissent, tantorum virorum reverentia motus obmutuit. Alii, cum legem a Carbone promulgatam de eodem tribuno pl. reficiendo pro concione dissuaderet, hoc ab eo dictum esse prodiderunt. Postero anno, M. Aquilio, C. Tuditano consulibus, seditiones agrorum dividendorum, quae paullo post necem Ti. Gracchi consederant, iterum vehementius exarserunt, C. Graccho, C. Carbone & M. Fulvio triumuiris agros Italiae ex lege Tiberii dividentibus. Quam partitionem inique ferentes Italici ad P. Scipionem universi confugiunt, eumque orant, ne se miseris suis temporibus deserat, atque a levissimis hominibus agris suis spoliari permittat. Quorum repudiare preces Scipio haud rectum esse existimans, quod eorum praeclara usus opera difficillimis in bellis fuisset, in senatu quidem legem agrariam palam improbare ausus non est, ne forte populi voluntatem vehementius a se disjungeret, sed cum de agrorum ex lege dividendorum difficultate dissereret, aequum sibi videri, dixit, non a triumviris, qui suspecti facile esse possent iis, quorum res dividerentur, caussas cognosci. Plebs autem cum Scipionem pro commodis sociorum contra rem suam venire animadverteret, cui bis ipsa consulatum contra leges mandasset, duoque extra sortem bella gravissima detulisset, ac tot honores semper, tamque singulares & eximios exquisisset, ab eo prorsus alienata est. Hinc Gracchus ceterique, qui plebis partes tuebantur, occasionem nacti, Scipionem quotidie palam criminari ad populum, quod agrariam Tiberii legem abrogare, urbemque civium caede ac sanguine contaminare tentaret: usque adeo, ut plebs incensa Scipionem hanc caussam pro rostris agentem clamoribus iterum sibilisque interpellaverit, eumque ad maledicta, ut ante, compulerit. Tum vero cum operae Gracchanae sublato clamore tyrannum interficiendum esse dicerent,

Val. lib. 6. cap. 2. Plut. in Gracchis. Vell. lib. 2. Cic. de orat. De viris illust. Cic. in Laelio, Liv. Epit. lib. 59. Appianus primo Civilis, Orosius lib. 5.

Praes-

Praeclare patriae oppugnatores, inquit, me ante de medio tollere cupiunt, quod nec Scipione vivente Romam interituram, nec Roma intereunte Scipionem victurum esse existiment. Itaque cum M. Fulvius in eum pro concione acerbissime perorasset, ipse populum de periculo contestatus, quod sibi pro patria laboranti parari ab improbis hominibus comperisset, eadem agendi caussa in senatum se contulit. Quo dimisso domum reductus est a patribus conscriptis, sociisque Latinis, qui omnem in eo salutis tum suae spem collocarant.

59 Atque hic dies ultimus P. Scipioni illuxit. Nam cum tabula apud se posita, in qua scripturus nocte videbatur ea, quae ad populum postridie essent agenda, validus vespere cubitum discessisset, postridie mane mortuus in lectulo, annum vix sextum & quinquagesimum natus, inventus est, ita ut illatae vis non obscura quaedam signa in faucibus apparerent. Quibus autem auctoribus interemptus sit, parum convenit. Sunt, qui, quod infirma valetudine esset, eum sua sponte e vita cessisse tradiderint: alii, quod ea, quae Italicis pollicitus fuerat, praestare non posset, sibi veneno mortem conscivisse: nonnulli insidiis & veneno a socru Cornelia necatum, verita, ne lex a Tiberio filio lata, auctoritate illius abrogaretur: idque factum esse filia Sempronia ejus uxore non repugnante, vel fratrum gratia, quos ipse caussa reipub. oppugnabat, vel inveterato quodam odio, quo in alterum alter incensus erat. Constantior fuit fama, eum a C. Graccho, & C. Carbone, & inimicis suis ceteris suffocatum: siquidem servi ejus, si Appiano credimus, in tormentis habiti, ab exteris eum quibusdam noctu domi latentibus oppressum esse confessi sunt, sed eorum nomina divulgare plebis gratia adhuc iratae, & necis ejus non ignarae ausi non sunt. Ut vero mors ejus emanavit in vulgus, magno omnes prope dolore tristitiaque confecit. Metellus quidem Macedonicus, quo cum ille apertissimas & maximas exercuerat inimicitias, cum interemptum Scipionem conclamari audisset, se in publicum repente proripuit, atque omni simultate deposita, tristi vultu & flebili voce: Accurrite, accurrite, inquit, cives. Moenia enim nostrae urbis eversa sunt: siquidem Scipioni Africano domi suae quiescenti nefaria vis est allata. Ejus cadaver, (ut in Romulo Plutarchus prodit) palam in omnium conspectu jacuit, & liberam omnibus suspicandi facultatem dedit. Apud alios elatum esse capite obvoluto invenio, ne livor in ore appareret. Neque tamen cum tantas ille res gessisset, tantamque reip. gloriam peperisset, publico funere elatus, sed amplissimo tamen totius maerentis civitatis judicio, atque gravissimo altero item Macedonici testimonio est ornatus. Nam cum funus instrueretur, Macedonicus filiis suis, quos quatuor clarissimos habuit, dixit: Ite filii, & funebri Scipionis lecto humeros vestros subjicite, & ejus exequias celebrate. Nunquam enim funus majoris civis videbitis. Illud adjungens: se diis gratiam habere pro salute urbis Romae vel maximam, quod apud Ro-

Cic. in Laelio, in Somnio, Appian. 1. Civil. Liv. Epit. l. 59. Plut. in Gracchis. in Romulo, Vell. lib. 2. Orosius lib. 5. Cic. epist. ad Q. Frat. lib. 2. de orat. lib. 2. orat. pro Milone, Officiis 1. pro Murena. Val. lib. 4. cap. 1. De viris illustrib. Plin. lib. 7. cap. 44. Plut. in Apophth. Metelli Macedon. Val. lib. 5. cap. 3. Marcell. lib. 25.

manos potiſſimum, non apud alios Scipio eſſet natus. Neceſſe enim fuiſſe, ibi eſſe terrarum imperium, ubi ille fuiſſet. Quod idem in oratione ſua poſuit Q. Fabius, Q. Fabii fratris filius, cum illum pro roſtris eodem, quo ſepultus eſt, die laudavit. Praeter Appianum alii magni ſane ſcriptores conſentiunt, de nece Scipionis nullam eſſe habitam quaeſtionem. Quod ſi ita habuit, minus ei certe dolendum fuit, cum idem Scipioni avo, aliisque compluribus optimis civibus, fortisſimisque viris contigerit, ut poſt multa atque egregia ſua in rempub. beneficia, aut extra patriam in exilio morerentur, aut alia ratione ingratam erga ſe civitatis voluntatem experirentur. Plutarchus quidem plebem ab eo judicio conſtituendo idcirco refugiſſe tradit, quod metuerit, ne quaeſtionibus habitis, in C. Gracchum tum plebis principem, tanquam ejus necis auctorem, quidquam ſeverius ſtatuendum eſſet. Scipionem tamen poſt mortem populus Romanus ita dilexit, ut Q. Tubero ſororis filius, vir eruditiſſimus, propterea in praeturae petitione repudiatus ſit, quod rogatus a Q. Fabio, qui epulum Scipionis patrui ſui nomine populo dabat; ut triclidium ſterneret, lectulos Punicanos pelliculis hoedinis ſtraviſſet, & vaſa Samia expoſuiſſet, neque Africani, divini hominis, cujus tum memoria mortis honorabatur, rationem duxiſſet.

Vell. lib. 2. Cic. Off. in Laelio, de orat. Plutar. in Apophth. de forto Rom. in polit. Plin. lib. 33. cap. 2. & lib. 7. c. 27. Aelian. lib. 11. Vellejus lib. 1. Frontinus lib. 4. cap. 3. Plin. ubi de Mauritania.

60 Cujus, ut bellicas laudes praetercam, quarum magnitudine facile gloriam maximi cujusque ante ſe imperatoris aequavit, adeo multae atque illuſtres domeſticae virtutes extiterunt, ut, illis etiam detractis, clariſſimus vir & praeſtantiſſimus civis neceſſario habendus fuerit. Primum enim, quod in tam occupata militaribus negotiis & cogitationibus vita, admiratione digniſſimum fuit, adeo liberalia ſtudia omnemque ingenuam diſciplinam amavit, ut nemo illo elegantius intervalla negotiorum otio diſtinxerit, ſed ſemper inter arma & ſtudia verſatus, aut corpus periculis, aut diſciplinis animum exercuerit. 61 Cujus rei non minimo illud ſit argumento, quod cum in Africa bellum maximum ac difficillimum gereret, Polybium tamen, quem nunquam a ſe dimittere conſueverat, claſſe tradita, ad regionem illam omnem perluſtrandam, moresque illarum gentium perſcrutandos miſerit. Quin etiam idem ſaepe urbe excedere, & perdiu ruſticari conſuevit, aut ut deſiderium populo ſui aliquod excitaret, aut ut invidiae aliquid detraheret, & reſpirandi locum illis daret, quos virtutis ſuae ſplendor offenderet, aut certe, ut liberius ſtudiis rectiſſimis literarum inſerviret, atque a reip. curis gravioribus paulisper animum cum familiari ſuo Laelio relaxaret. Quos ambos usque adeo repueraſcere ſolitos prodidit Cicero, ut ſaepe conchas etiam & umbilicos ad Cajetam & Lucrinum legere aſſueverint. 62 Eloquentiae vero laude usque adeo praeſtitit, ut omnes ante ſe cives ſuos dicendi gloria anteceſſerit. Cujus rei monumento multae orationes fuerunt, quas ille ornatiſſimas diverſarum cauſſarum ſcripſit: quae temporum omnes vetuſtate conſumptae ſunt. In contrahen-

Gell. lib. 7. c. 11. & lib. 2. c. 20. Macrob. lib. 7. Sat. Cic. in Laelio. Feſt.

trahendis autem conſervandiſque amicitiis tam diligens fuit, ut quotidianis Polybii inſiſtens praeceptis nunquam e foro diſcederet, quin civium alicujus, qui quoquo modo ſibi occurriſſent, benevolentiam collegiſſet: & quodam tempore, cum conſulatum petere decreviſſet, quia amicum pro alio prehenſare audivit, ipſe petitionis cogitationem omnem abjecerit, quod amico repugnante, atque adeo etiam non ſuffragante, decorum ſibi non putaret honorem eſſe illum futurum. Neque vero vocem ullam vehementius reprehendere in amicitiae ratione ſolebat, quam ejus qui dixiſſet, ita amare oportere, ut aliquando oſurus eſſet: quod negaret, quemquam amicum ejus eſſe poſſe, cui ſe poſſe eſſe inimicum exiſtimaret. Memorabile etiam illud moderationis ejus in Q. Pompejum exemplum fuit. Petebat forte C. Laelius conſulatum, eumque Scipio officii atque honoris cauſſa in campum deducebat. Cum autem Q. Pompejum conſulatum pariter eſſe petiturum audiſſet, rogavit illum, an & ipſe eum petere magiſtratum in animo haberet: is cum negaſſet, ſeque praeſto Laelio futurum pollicitus fuiſſet, fefellit tamen ſpem opinionemque Scipionis, cum paullo poſt, ipſum pro ſe in foro prehenſare, allatum eſt: quam rem ceteris aegre ferentibus Scipio ridens: Stulte facimus, inquit, qui non tamquam homines, ſed tamquam deos precaturi, diu tempus conſumimus, tibicinem exſpectantes. Ferebatur enim Pompejus tibicinis filius. Laelius etiam apud Ciceronem ſummam ejus erga matrem pietatem, eximiamque in ſorores liberalitatem magnopere praedicat. Nam qualis erga fratrem Fabium fuerit, ipſe aperte declaravit, cum Africani hereditate contentus, univerſo ei patrimonio ceſſit. Jam continentia tanta fuit, ut iter faciens cum amicis accepto pane veſci ſaepe ſolitus ſit, tanta abſtinentia, ut cum Antiochus rex apud Numantiam munera ad eum miſiſſet ampliſſima, ea ipſe, non, ut vulgo alii, occultarit, ſed inſpectante exercitu in tabulas referre quaeſtorem juſſerit, atque ex iis ſe fortiſſimum quemque audientibus omnibus donaturum eſſe, profeſſus ſit, & quod mirandum admodum videatur, toto aetatis ſuae ſpatio nihil vendiderit, nihil emerit, nihil aedificarit, moriensque XXII. libras argenti tantummodo, duas & ſelibram auri reliquerit: ea demum pietate ac religione, ut non ſolum Caſtoris aedem reficiendam curarit, ſed Herculis etiam atque Virtutis dedicare voluerit. Denique cum tria fuerint, quae civem Romanum ad altiſſimum gradum dignitatis evexerint, ut optimus eſſet orator, optimus imperator, optimuſque ſenator; haec, etiamſi ante in Catone; multo tamen expreſſiora atque illuſtriora floruerunt in Scipione. Quae omnia dii immortales judicio prope ac teſtimonio ſuo comprobaſſe viſi ſunt, cum eodem anno, quo Scipio, ſol alter, interiit, ſolem ipſum geminatum prodigioſe, ut ſcribit Cicero, mortalibus oſtenderunt.

Nat. Deorum.

F I N I S.

PARS

PARS PRAEFATIONIS ALDINAE,

PRAEMISSAE EPISTOLIS PLINIANIS.

Addidimus praeterea duos libros, alterum ejusdem Plinii de iis, qui vel in armis vel in administranda Rep. clari extiterunt, alterum Suetonii Tranquilli de claris Grammaticis & Rhetoribus. Nec me latet a quibusdam hos libros utrosque Tranquillo potius adscribi, idque Divi Hieronymi auctoritate, qui in eo libro, quem & ipse scripsit de Viris Illustribus, Tranquillum se imitaturum dixit, his verbis: *Hortaris Dexter, ut Tranquillum sequens Ecclesiasticos scriptores in ordine digeram, & quod ille in enumerandis gentilium litterarum Viris fecit Illustribus, id ego in nostris faciam.* Haec Divus Hieronymus. Sed illi hac eadem Hieronymi auctoritate redarguuntur. Non enim testatur Hieronymus Tranquillum scripsisse de Viris in re militari atque in Rep. administranda claris, quemadmodum in hoc Secundi libro licet videre, sed de iis tantum, qui in litteris fuere illustres, quos ipse gentilium litterarum illustreis dicit. Id vero fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris grammaticis & rhetoribus inscribitur, quem secutus divus Hieronymus Dextri rogatu de iis scripsit, qui in litteris sacris fuere illustres. Esse autem Plinii Secundi eum librum, in quo Viri clari in armis & in Rep. administranda enumerantur, tutatur Titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu scripti habentur, sub Plinii nomine, non Suetonii aut Cornelii Taciti aut cujusquam alius legitur. Hos vero libellos de Viris illustribus, ut correctores exirent in manus litteratorum, Joannes Babtista Egnatius, vir in utraque lingua Eruditissimus & Polyhistor maximus mecum accurate quidem, sed cursim, quod parum daretur otii, recognovit. Vale Venetiis mense Novembri DCVIII.

SCHOT-

SCHOTTI DEDICATIO
AD
ISABELLAM
AUSTRIAM GALLIAE
REGINAM.

Si prifci illi mortales, Sereniffima Regina, in Deorum numerum retulerunt, qui ex hominibus nati reperta re aliqua ad communem vitae ufum, hominumque inter ipfos focietatem neceffaria juverunt; quos Semones & Medioxumos appellabant: certe laude praemiisque digni mihi videntur, qui ut ab aliis inventa, in lucemque producta, illuftrarent, augerent, melioremque in ftatum reducerent, eo ftudium omne diligentiamque contulerunt, maxime vero, qui ea quae in omnium ignoratione verfabantur, & hactenus latuerant, publice tamen profutura exiftimarent; in apertum referre voluerunt. Quod cum in iis quae corporis fortunaeque bona Philofophi vocarunt, verum fit; tum vero in iis quae ad animum, divinae particulam aurae, unde potiffimum Platonicis homines fumus; pertinent, longe veriffimum: puta inventis artibus libero homine dignis, fcriptisque & ingenii monumentis editis, unde & animi cultus & immortalitas comparatur: quod haec tanto illis praeftantiora bona fint, quanto animus corpori, divina humanis antiftant. Plurimi fane in illuftrandis veterum auctorum monumentis majorum memoria elaborarunt: pauci, quod voluerunt, funt affecuti: pauciffimi poft vindicatas a Gothica barbarie literas, quae vere humanos efficiant, auctores e tenebris in lucem revocare, & tamquam a fuga retrahere potuerunt. In quae ego exempla refpiciens, Bibliothecas luftrando incidi forte in Aurelium Victorem, defideratum hactenus, nobiliffimum Hiftoriae Auguftae fcriptorem, ideoque etiam aenea ftatua a Conftantio Imperatore honoratum: cujus titulo fubditicius hactenus libellus cincumfertur. Cum itaque hortantibus amicis, viris doctiffimis ut publici ufus facerem; cui more majorum infcriberem, cogitanti mihi; nulli potius quam tibi me debere cognovi laborem in emendando meum: multis fane nominibus. cum quia me in familiam fuam vocavit honoris mei gratia Augerius Busbequius, quem tu fpectatae virtutis ergo rebus tuis in Gallia praefecifti: tum vero quod patre, avo, majoribus nata, qui Caefares Chriftiani orbis clavum tenerunt. in iis Carolum V. patruum magnum, cui a Carolo Magno poft

hominum memoriam conſtat parem fuiſſe neminem: qui cum Solimano Turcarum tyranno ſigna ſaepe contulit, & profligavit. Nihil enim de Ferdinando avo & Maximiliano patre dicam. Fratrem habes Rodolphum, qui de inſtauranda religione majorum, componendisque diſcidiis Galliae Belgicae, ſedulam operam navat: quae res bene vertat ipſi, Eccleſiae Dei totique orbi Chriſtiano: qui pacem incredibili deſiderio optat, armaque potius in Turcam immanem hoſtem converti. *Ipſa* vero Caroli IX. Galliarum Regi Chriſtianiſſimo nupta, ita imperium temperaſti, ut in omnium oculis verſans, elogium Optimae Reginae, abſit verbo invidia, merito ſis adepta: hodieque adeo omnium ſermone votisque abſens deſiderata, ut te Regina beatam Galliam appellent; orbatam vero hodie deplorent. Vidimus ipſi lacrumantes cives, cum tu, Rege fatis extincto, Viennam cogitares, nec ut maneres induci poſſes: nihilominus Mariam Iſabellam unicam gnatam tuam, qui tibi, ut dicere ſolebas, *mortis ſolatia fructus*, tamquam pignus reliquiſti; quam ſic diſcedens appellabas: *Macte filia, & vive: tamen ut ſis vitalis metuo: quod omen Deus avertat. Caeterum in ea tempora nata es, quibus firmare animum expedit conſtantibus majorum exemplis. Salve & vale.* Haec tu non ſine lacrumis. Poſt eadem patrem ſecuta & immatura morte praerepta: Gallia interim tuam communemque ſortem dolente. Elata igitur magnifico funere a. d. IV. Non. Apriles, & cum patris majorumque cineribus oſſa compoſita in exſtructo ab avia Regina Catharina Medicea mauſoleo ad Divi Dionyſii. Sed quid ego vulnus, cui jam dies ipſa cicatricem obduxit, refrico? Ad VICTOREM redeo, quem ſpes eſt fore ut libens accipias: & tui nominis auſpicio in Bibliothecis collocari ſinas, cui Imperator doctrinae cauſſa ſtatuam erexit, & Urbi praefecit. Pollicentur hoc praeclarae virtutes tuae, quas in te eſſe ſitas tota Gallia teſtis eſt, pietatem, modeſtiam, fidem, liberalitatem. Quae aegrotos viſere ipſa & conſolari ſolebas: obaeratos qui ob grande aes alienum, quod ſolvendo non eſſent creditoribus addicti, in compedibus aetatem erant acturi; aere diſſoluto liberali cauſſa manu aſſerere: Virgines nobiles pauperes dotare; ne laeſa pudicitia in familiae dedecora prolaberentur: In omnes denique benefica & benigna, ut omnibus virtutis facem praetuliſſe videaris: Senati columen; praeſidium populi; omnium vero commune perfugium: deteſtans Julias, Meſſallinas, Agrippinas & Fauſtinas, infelices Impp. conjuges: laudans atque proponens Plotinam Trajani, optimi Principis: quae aſſidue increpando effecit, ut maritus exactiones nimias deteſtans, Fiſcum lienem appellaret: quod eo creſcente reliqui artus tabeſcant. Deus O. M. te diu ſuperſtitem R. P. Chriſtianae ſervet, cui me meaque ſtudia, do dico addico. Lutetiae Pariſiorum a. d. III. Kal. Januarii, anni a partu Virginis CIƆ. IƆ. LXXIIX.

Tibi addictiſſ. cliens
ANDREAS SCHOTTUS.

E E 2

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ

ΕΙΣ

τὴν πάνυ δέσποιναν.

Μουνογενὴς θυγάτηρ Καρόλου βασιλῆος ἀγαυοῦ,
  Ἔπλετο δεσποινῶν χρυσέη ἀγλαΐη.
Θαῦμα φυῆς νοερῆς, καὶ πολλῶν ἐλπὶς ἐάων,
  Κάλλεϊ καὶ χάρισιν πάντας ἐφελκομένη.
Ἀλλὰ μινυνθαδίην νηλειὴς ἥρπασε μοῖρα,
  Τηξαμένη συγερῶς ἁρμονίην ῥέθεος.
Τίς συνοδυρομένων ὀλολυγὰς, πένθεα, κλαυθμοὺς,
  Τίς στοναχὰς πάντων φθέγξεται ἀμφαδίην;
Δάκρυα σεμνοτάτης μητρὸς καὶ κήδεα λυγρὰ,
  Αἲ αἲ, τὶς προσορᾷ στῆθος ἔχων ἀπαθές;
Φείδεο τῶν κρυερῶν ὀδυνῶν, ὦ πότνια μῆτερ,
  Οὐ γὰρ σὴ θυγάτηρ ὤλετ' ἀποιχομένη.
Ζῇ δ' ἐτεῶς προγόνους ναίοντας ἐν αἰθέρι λαμπρῷ
  Δερκομένη δῖον καὶ Κάρολον πατέρα.
Ουδεὶς γὰρ τοίης ἡρωΐδος ἄξιος ἦεν,
  Ἀρχῶν τῶν χθονίων κρέσσονες οὐρανίδαι.

Ν. Γουλίνιος.

EPITAPHIUM
MARIAE ISABELLAE
GALLIAE PRINCIPIS.

Unica magnanimi Karoli quae filia Regis,
  Haec Reginarum splendor honosque fuit.
Mirum opus ingenii, multorum spesque bonorum,
  Quam Venus & Charites dotibus extulerant:
Invida sed rapit immaturo Parca dolore,
  Et letho solvit corporis harmoniam.

Quis tristes vulgi planctus, luctusque, doloresque,
Et gemitus numero dixerit innumeros?
Quis matris lacrymas, & lessum funeris ergo?
Aspicis, heu, quisquam & ferrea corda geris?
Parce pias lacerare genas castissima mater:
Occidit ipsa licet filia, non periit:
Vivit enim atque suos heroas in aethere claro
Indigetes inter cernit & illa patrem:
Non erat in terris tanta quis Principe dignus:
Antistant nostris omnia caelicolae.

And. Schottus vertebat.

Obiit anno cIↃ.IↃ.LXXIIX. a. d. IV. Non. April. Vixit annos quinque, menses V. dies VI.

IN

AURELII VICTORIS

HISTORIAM,

Primum ab AND. SCHOTTO in lucem editam.

Orbis in arce sitos summa Regesque Ducesque
Non est sive malos, sive latere bonos:
Sed premit in vita livor pia facta bonorum,
Terror at ipse malos dissimulare jubet.
Posteritas sola est simplex & candida judex,
Cuique adhibere decet vel sine teste fidem.
Sunt tamen & partem testes in utramque fideles,
Si quorum in seras scripta relata manus.
Qualis & AURELI VICTORIS *pagina nuper*
Est super Augustis edita Caesaribus.
Qua velut in speculo cujusque notabile factum
Postera seu damnent saecula sive probent.
Exemplum grave Principibus per saecla futuris,
Quos laus pro meritis, vel manet opprobrium.
Non igitur tenuis debetur gratia, si quis
Historicos veteres eruit e tenebris.

Eruit

Eruit Andreas *ut nuper* Schottius *istum*
VICTOREM, *annosum vinceret ut senium.*
Libera vox cujus moneat per saecla potentes,
Dum vivunt, famae consuluisse suae.
At tibi, cui labor hic sacer est pia Regis & olim
Gallorum conjunx, Caesaris & soboles,
Magna venit libro lecto capienda voluptas
Collatis priscis ad nova temporibus.
Augustis, Nervis, Trajanis denique plures
Cum possis proavos aequiparare tuos,
Praecipueque patrem Magni cognomine dignum,
Quique hodie certat laude Rodolphus avis.
Quorum facta pii mittent in saecla nepotes
Carminibus vates, Historici historiis:
Austriacae ne fama domus peritura sit olim,
Per quam nec veterum scripta perire licet.
Ad te pars etiam tantae non ultima laudis
O Busbeke, domus cui pia cura, venit.
Nam tua nota fides meruit domus Elisabethae
Ut data sit curae tota tuenda tuae.
Cujus apud Gallos cum cuncta negotia cures,
In re nil majus Principis esse putas,
Quam domui e scriptis doctorum quaerere famam,
Et doctos ideo Principis aere foves.
Quod bene providit tua mens ad singula sollers,
Austria gens divum crescat ut in numerum.
Non Aquilae faciunt, non pulvinaria divos:
Sed divos faciunt carmina, & historiae.

Jo. Auratus Poëta *Regius.*

ΕΙΣ

ΑΝΔΡΕΑΝ ΣΧΟΤΤΟΝ.

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἐσθλὸν τετελεσμένον ἔργον
Δεῖ σιγῇ κατέχειν, μηδὲ καλυπτέμεναι.
Ἃ χρόνος ἠμαύρωσεν ἰὼν, ἀρίδηλα τίθεσθαι,
Πᾶσι φιλαρχαίοις ἔργον ἀγητὸν ἔφυ.
Οἷον ὅδ᾽ αἰζηὸς κεχαρισμένος ἠδὲ νοήμων,
Νυκτὸς ἀπ᾽ ὀρφναίης εἰς φάος ἠγάγετο.

Κρεῖττον ὅσῳ σκοτίης φάος ὄμμασιν ἠελίοιο,
Τόσσῳ τερπνοτέρην Σχόττος ἔμιξε χάριν.
Εἶδ' ἄγε Σχόττε, τεὸν κλέος οὔποτ' ἀμυδρὸν ὀλεῖται,
Ὃς μάλα τοὺς ἀφανεῖς εἰς φαέθοντ' ἀνάγεις.

N. Γουλένιος.

IN

EUNDEM.

Felix stirpe Deum Mavortia Roma, duellis
Edidit Illustreis justitiaque Viros:
Quorum armis jussisque potens famam intulit astris,
Imperium terris clausit, & Oceano.
Obruta sed longa tot nomina nocte perissent,
Ni facis Historicae flama tulisset opem:
Hac duce terrarum Dominos bene saecula norant
Postuma, dum radiis splenduit illa suis:
At postquam immitis tacta est fuligine ab aevi,
Perdidit & patrium jam peregrina jubar;
Paullatim consumta atram migrabat in umbram,
Secum una involvens tot monumenta Ducum.
Non tulit hoc, lucisque novae miseratus egentem est
SCHOTTUS, *& ingenio clarus & eloquio:*
Ac velut Aetnaeo flamam e cratere perennem,
Et roris latices addidit ambrosii,
Semper ut Illustres maneant Victorque Virique,
Nec metuant aevi deteriora Notae:
Sic quod, SCHOTTE, *suo Victori Roma Virique,*
Hoc debent Victor, Roma, Virique tibi.

Jo. Olivarius J. C.

ANDREAS

ANDREAS SCHOTTUS LECTORI SALUTEM.

Quidnam esse caussae dicemus, erudite Lector, cur a reperta divina arte typographica pauci in illustrandis eruendisque Veterum auctorum scripris operam posuerint; plerique vero suas ineptias vulgo obtrudere & se deridendos praebere maluerunt somniis, versiculis & declamationibus? de iis loquor quisquiliis, quae simul prodeunt scombros, thus

Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis

Tunicae vestiunt. An quia, cum omnes honoris studio ducantur, in his uberiorem esse laudis segetem, tamquam propria sint, opinantur? atqui

Nullum jam dictum, quin dictum sit prius,

Inquit Comicus: illic vero, contra atque Poëta canit, non

In tenui labor; at tenuis sit gloria?

An quia φιλαυτίᾳ quadam nostra amamus; veterea alienaque fastidimus? An potius quia

- - - Tenet insanabile multos
Scribendi cacoëthes, & aegro in corde senescit,

Hinc tot ἡμερόβιοι libelli, qui, ut Plautinis utar,

Quasi solstitialis herba, paulisper sunt:
Repente exorti sunt, repentino occidunt.

Horat. lib. II. epist. 2. Pers. Sat. 1. Catul. & Mart. lib. 13. Epig. Terent. Eun. Prologo. Virgil. IV. Geor. initio. Juven. Sat. 7. Plautus Pseudolo.

Atque utinam Principum auctoritas temerariam hujusmodi audaciam licentiamque refrenaret, & Aristarchis librorum, ut olim Censoribus liberorum, censura mandaretur: denique ut Alexander Severus justissimus Imperator exemplo in Vetronium Turinum, quod incertos eventus vendidisset, edito; fumo tollerent, qui fumos vendunt. Viderat hoc in rem Jurisprudentiae fore Justinianus Imperator, qui, ne quis Commentariis vastum Juris Oceanum augeret, sola Παράτιτλα componi cavit: quamquam neglecta ab ipsis etiam Prudentibus ad nostram usque memoriam Principis Constitutis. Equidem in ea sum haeresi, ut Amore sui antiquos scriptores, partim etiam invidia, & aetatis illius imperitia neglegi coepisse putem; quod fontibus relictis rivulos sectari apud saeculum prius corrupto quodam judicio maluerunt. Hinc factum, ut Varronis, Ciceronis, Livii, aliorumque multo maxima pars interciderit: Nonnulli integre perierint, quorum praeter nomen, nihil ad nos pervenire potuit. Quo in numero Trogus Pompejus, &

Aelius Lampridius Alex. Severo. Justin. De conceptione Digestorum, §. 9.

AURE-

Aurelius Victor eſt: uterque majorum memoria ob diſpendioſa Compendia, ſi dis placet, deperditus. Victor tamen, quod mirere, in manibus doctorum hominum fuit: qui quamobrem prefferint, non aliam cauſſam video (nec enim invidia in eos cadit aut neglegentia) quam quod portentis mendorum, librarii vitio monſtroſus pleroſque a labore deterruerit, & ingreſſu ſtatim impetum ipſum retardarit, atque infregerit. Quod adeo illis uſuveniſſe, de me domi conjecturam facio, cum oblatum mihi MS. exemplar, (quod ſtudio in illuſtranda Hiſtoria noſtro faveret) a Theod. Pulmanno, eruditiſſimo viro, legere coepiſſem: ſed de in integrum reſtitutione deſperantem animarunt doctiſſimi aliquot viri quibus oſtenderam, & conjecturis juverunt: nam juvenis ipſe imberbis cum dignus vindice nodus incideret, conſulere eos, a quis numquam niſi doctior diſcederem, ſoleo. In iis (humanitatis eſt enim agnoſcere per quem profeceris) Jo. Olivarius J. C. eloquentiae doctor apud Duacenates diſertiſſimus: Lutetiae vero Cl. Puteanus & Nic. Faber, Regii Conſiliarii, & doctiſſimum par fratrem Pithoeorum, non obſcura Galliae lumina. Horum ego uſu & conſuetudine ita delector, ut me Galliae, quod praefiſcine dixerim, ſatias capere non queat, ob ſingularem conjunctam cum eruditione humanitatem & benivolentiam erga hominem exterum: cui nihil quod in bibliothecis eſſet manu ſcriptorum celare aut negare voluerunt.

Verum quae de Auctore comperta habeo, operae eſt referre. Victores plures fuiſſe conſtat: quis vero, & idem ne fetus hiſtoriae hujus, veteriſque Epitomae, legitimus pater, non facile demonſtravero. Mihi quidem dubium non eſt, quin hujus verus auctor ſit Victor ille, cujus Amm. Marcellinus honorifice meminit, de Conſtantio loquens, in quem noſter deſinit: *Imperator revertitur Neſſum copioſum opidum: quo inde expedite cuncta diſponeret ſuis utilitatibus profutura: ubi* Victorem *apud Sirmium viſum ſcriptorem hiſtoricum, exindeque venire praeceptum, Pannoniae ſecundae Conſularem praefecit, & honoravit aenea ſtatua virum ſobrietatis gratia multilaudum, multo poſt Urbi praefectum.* Ex quo libro Conſtantii imperii floruiſſe colligere eſt; a quo ſtat fides auctoritaſque libri manu deſcripti, in quo hic titulus erat: Aurelii Victoris historiae Abbreviatae ab Augusto octaviano, id est, a fine Titi Livii usque ad consulatum decimum Constantii Augusti, et Juliani caesaris tertium incipiunt feliciter. Quos Coſſ. nominat idem Marcellinus initio libri viceſimi. *Conſulatu*, inquit, *Conſtantii decies, terque Juliani in Britanniis cum Scotorum Pictorumque gentium* ccı. Fuit autem hic poſt U. C. annus opinor CIↃ. CXIII. A partu virginis CCCLXII. ſecundum Euſebii calculum. Manuſcripti vero, cujus apud omnes auctoritas plurimum valere debet, ἐπιγραφὴ haec, quamvis ad illum de Impp. libellum proprie pertineat, quod ex Epitoma Liviana conſtet in Auguſto ſcriptorem Patavinum finiiſſe Annales, qui Tiberii principatu exceſſerit; praecedebat tamen titulum Commentarii

Amm. Marcel. lib. XXI.

tarii de Origine Urbis Romae, quem his addendum curavimus; & Viros Illuſtres, novem eadem manu adſcriptis, hactenus non editis: quos ejusdem eſſe auctoris ex ſtylo Jovem lapidem jurare liquet, quisquis ille eſt: nam Aurelio Victori, ſi loco poſita Inſcriptio eſt, attribuit, nec ſtylus abjudicat: ut ἀνακεφαλαιώσει quadam breviter rerum geſtarum memoriam ad Auguſtum usque repetat: indeque accuratius Impp. vitas recenſeat. Nam Cornelii Nepotis, Plinii Nepotis, Suetonii, aut Aemilii Probi non eſſe, in Prolegomenis Notisque ad Viros Illuſtres & Fragmentis Corn. Nepotis docuimus; eos refellendo qui contra diſputant. Sed ad VICTOREM redeo. De ſe ipſe non obſcure indicat, qua tempeſtate vixerit. Sic enim in Hadriano vulgatae editionis. *Officia*, inquit, *publica & Palatina, nec non militiae in eam formam ſtatuit, quae paucis poſt Conſtantinum immutatis hodie perſeverant.* In nova vero editione in Conſtantino ſic ait: *At memoria mea Conſtantinum* (forte Conſtantium) *quamquam ceteris promptum virtutibus.* cet. In M. Antonino Philoſopho, *Nicomediam ſua aetate terraemotu quaſſatam* ſcribit, *Cereali Coſ.* Excepit autem cum Fabio Tatiano Neratius Cerealis Conſtantii Auguſti Conſulatum IX. qui annus U. C. CIↃ.CXI. hujus Hiſtoriae finem biennium antecedit. Et in Julio Philippo, *quod annus poſt* CIↃ *centeſimus ſua tempeſtate ſine ludis ſaecularibus magna rei Romanae negligentia exceſſerit*, expoſtulat: quae & apud Zoſimum querela eſt. De vita ſua moribusque copioſius in Severo: *Quo bonis omnibus ac mihi fidendum magis, qui rure ortus, tenuique indocto patre in haec tempora vitam praeſtiti ſtudiis tantis honeſtiorem. Quod equidem gentis noſtrae reor, quae facto quodam bonorum partu foecunda, quos eduxit, quemque ad celſa ſuos habet.* Ob quae merita, credo, aenea ſtatua a Conſtantio Imperatore caeterisque honoribus auctus, ut ex Amm. diximus, qui eum *ſobrietatis gratia multilaudum* vocat. Afrum fuiſſe hinc conjicias, quod in ea laudanda multus eſt: alibi *terrarum decus* appellans. Nono autem poſt anno, quam Conſtantius Aug. X. & Julianus Caeſar III. Conſulatum geſſere in Faſtis Sextum Aurelium Victorem Coſ. factum una cum Valentiniano comperi U. C. anno CIↃ. CXXII. ab orbe redempto CCCLXXI. quem hiſtoricum ipſum videri olim in Adverſaria mea retuleram, ambigens tamen utrius hiſtoriae Auguſtae, novae ne an vulgatae. Poſt Ant. Auguſtino J. C. doctiſſimo, quem honoris cauſſa libens uſurpo, eadem de auctore veteris editionis in mentem veniſſe magna cum voluptate legi: qui tamen U. C. annum CIↃ. CXX. neſcio quos Faſtos ſecutus numerat, in praeclaro illo opere de Familiis Rom. una cum Fulvii Urſini, viri optime de litteris & Antiquitate meriti utiliſſimis laboribus, Roma nuper allato: ſed ei fortaſſe noſtrum *Victorem* videre nondum contigit. Igitur cum uterque in eandem inciderit aetatem, ut de ſe ipſi teſtantur, & Ammianus de alterutro meminerit; uter libellus Conſularis illius & Praefecti Urbis ſit, diſputari poteſt: praeſertim cum VICTORINUS in tribus MSS. vulgatae editio-

Zoſimus lib. II. Hiſt. novae init.

Marcel. lib. 21.

Lib. 21. Hiſt.

editionis quibus usus sum, constanter appelletur, ut in Commentariis docui. Mihi quidem in re tam incerta a memoriaque nostra longe posita tutissimum videtur Varronis morem & consilium sequi, qui Plautinas comoedias ab adulterinis ex stylo jocisque discernebat. Hujus itaque perpetuus orationis ductus, stylus historicus ejus aetatis proprius, tamquam filum haerens placet, ac prudentissimum esse scriptorem in judicando crebrisque sententiis apparet: Illius centones legere videor ex Suetonio, Eutropio, Ammiano, Orosio, aliis tamquam fasces rude compositos, ut ex Notis apparebit. videas ex nostro Aurelio integras periodos transscripsisse, ut ex illo Paullum Diaconum in historiis. Deprehendi quoque e Severo Spartiani nostrum integram paginam huc transtulisse. Quare si impetro germanum hunc esse Victoris partum, illum vero suppositititium; non me laboris mei diligentiaeque poenitebit: sin duos cognomines eadem tempestate floruisse quis afferat, non vehementer contra pugnabo: tantum quid sentio testificor. alterum tamen ab altero mutuatum constat, verum a nostro existimo: superstes enim fuit, quod in Theodosii filios Arcadium & Honorium historiam Vulgata editio perducat. Caeterum laudat Aurelium Victorem Hieronymus epist. ad Paullum Concordiensem, qui de persecutionibus Ecclesiae scripserit: *Propter memoriam*, inquit, *persecutionum Aurelii Victoris historiam desidero.* Hunc Fr. Balduinus eundem esse credidit, cujus hactenus Epitoma Historiae Augustae circumfertur; sed vereor (ignoscant mihi manes Balduini) ne fallatur: nullum enim hic ne Christianismi quidem vestigium. Cum enim in Aureliano de suilla carne Victor uterque agat; noster vero in Constantino de antiquissimo supplicii genere crucibus suffigendi, crurumque suffringendorum; de Judaeorum abstinentia ab esu carnis suillae, & CHRISTI Servatoris nostri morte, ut tamen oportebat, verbum nullum: De persecutionibus sub Nerone, Decio, Diocletiano, caeteris multo minus. Profecto si idem esset, hic certe, aut nusquam vestigia apparerent: nec seorsum de Persecutionibus Christianorum scripsisse verisimile est, quin hic se proderet. Adde, quod homo Christianus de ludis saecularibus, idolis illis non exhibitis, conquestus minime fuisset. Quae cum ita sint, efficitur plures Victores historiae Augustae scriptores fuisse: unum etiam CHRISTO nomen dedidisse, quod mihi dubium amplius non est: Vel ejus ita nomen in Historia viguisse, ut plurimi sua, quo commendabiliora essent, titulo ejus evulgarint, ipsumque intercidisse, ut propter Epitomarum scriptores Trogus integer, & Livii multo maxima pars. Et certe infinitos libros falsis auctorum nominibus circumferri, aliquando, Deo faciente, singulari libro docebimus. Denique quis scit an non Harpyae manus germanum Victorem contaminarint, mireque distraxerint? quemadmodum Diaconus Eutropio locupletando, Festo castrandro (quod idem ille Verrio Flacco praestitisset) alia paene nomina formamque induerat. Tantum de Aureliis.

Agell. lib. 3. cap. 3.

Epistola 21.

Nunc

Nunc de aliis videamus, a quibus hic fetus abjudicatur. De *Aurelio Victore*, *Primi* cognomento non necesse habeo dicere: quod idoneus, quem quaerimus, auctor libelli nostri esse non possit: Nam quae ex eo citat Opilio Macrino Jul. Capitolinus, non hic comparent, ut nec in vulgato Aurelio. & ille Macrini imperio vixit, qui centum amplius annis a Theodosio afuit. Priscianus Aurelii cujusdam haec laudat lib. VIII. Gramm. *Ab his Gallos adortos, ex insidiis plurimos necatos* [1] ἐφονευθέντας. Et lib. I. Victorem Grammaticum citat. Memini quoque videre *Victorem* Episcopum Uticensem de persecutione Vandalica in Africa. quem esse librum a D. Hieronymo desideratum qui autumant, dupliciter falluntur. Ille enim universam Ecclesiae persecutionem a capite arcessiverat: & eam opinionem temporum ratio refellit, cum is Hieronymum longo post tempore sit secutus. Praeterea Victores Episcopos, Mauritaniae alterum Tunnonensium, ut alii, Tunnonensium Africae; Gennadio, Isidoro, caeterisque celebratos: nihil enim ad nostrum hunc: quamquam hic ab orbe condito historiam contexuit, Justiniano, ut putatur, familiaris: quem laudat praeter Othonem Frisingensem lib. V. cap. VI. Ado Viennensis initio Chronologiae: sic enim ex veteribus libris ibi legendum: non, ut editi, *Turonensis*. Vale erudite Lector: & nostris candide fruere. quae si tibi probavero, caussam non dico, quin Nepotem, Melam, Frontinum, Curtium, & Sidonium jure stipulationis post exigas.

Jul. Capitol. in Opilio Macr.

Prisc. lib. 8. Gramm.

Epist. XXI. ad Paullum Concord.

Ado Viennensis emendatus.

1 Ex Aldina Prisciani Editione scribendum ἐφοδευθέντας vel ἐπιχειρηθέντας, expositio enim est non propinquioris participii, *necatos*, sed remotioris, *adortos*. SYLB.

SERENISSIMO

DELPHINO

S. P. D.

ANNA TANAQUILLI FABRI FILIA.

Postquam ingenii tui celeritate & maturitate factum est, DELPHINE SERENISSIME, ut studia mea vix jam studiis tuis prodesse amplius possint, illud mihi tantum superest, ut quos Historiae Romanae Scriptores invictissimi tui parentis jussu in usum tuum Notis illustravi, eos Augusto tuo nomini nunc inscribam, sub auspiciis tuis Galliarum juventuti profuturos. Tamen, DELPHINE SERENISSIME, si Te subinde Aulicarum deliciarum illecebris, quae Te circumstant, eripere, & Imperatorum, virorumque illustrium factis perlegendis vacare non digne-

digneris multa invenias certe, quae Te mira quadam voluptate perfundant; Quid enim tibi jucundius quam legendo cognoſcere Te eo parente natum eſſe,

Quo nihil majus, meliusve terris
Fata donavere, bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priſcum.

Tum & illud voluptatis ex Hiſtoricis noſtris percipies, quod legendo cernes Te ab inviċtiſſimo tuo parente excitatum fortiſſimi cujusque virtutes ante imitatum eſſe, quam eas leċtione cognoſceres. Sed ne Te blanditiis tantum allicere videatur Hiſtoria, multa erunt quae peċtus tuum omni eruditione imbutum egregie roborare poſſint, & prudentiam, quam jam aſſequutus es, alere. Imperatoria illa vere virtute nunc maxime Tibi opus eſt, DELPHINE SERENISSIME, ut expeċtationi, quam de Te ingentem commoviſti, reſpondeas; nihil a Te niſi eximium, nihil niſi praeter reliquorum omnium Principum conſuetudinem poſtulatur, idque omne Te praeſtaturum ſpondet Rex Sapientiſſimus, qui Te in partem curarum ſuarum jam vocat, conſiliorumque ſuorum omnium participem facit. Felices itaque Gallias quae Sapientiſſimum Lodoicum Regem habeant! Felices quae Te, DELPHINE SERENISSIME, jamjam tanto oneri ſubeuntem, eique parem aſpiciant. Faxit modo Deus Opt. Max. ut prole Tibi ſimili ſanċtiſſima tui conjux Alma Viċtoria, earum diuturnae felicitati cito conſultet. Vale diu, DELPHINE SERENISSIME, & vive.

Pariſiis Prid. Id. Jun. 1681.

ANNAE TANAQUILI FABRI FILIAE

PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

Utiliſſimos Aurelii libellos juſſu Inviċtiſſimi Regis jam pridem cura mea multis locis & emendatos, & explicatos nunc habebis, Leċtor. Iis quidem antehac Viri doċtiſſimi, Schottus, Gruterus, Machaneus, Vinetus felicem operam navarunt; ſed dum multa vel negligunt, vel in aliud tempus reſervant, eos ita elucidare non potuerunt, ut alienae induſtriae nihil reliquerint. Multa itaque vel poſt illos inveni quae non meam, ſed doċtiſſimorum hominum diligentiam poſtulaſſent.

laffent. Quare illis ego tractandis quum me parum, & ab ingenio, & a doctrina inftructam cernerem, illud ftudium & eum laborem adhibui, ut tuto gloriari poffim hocce totius Hiftoriae Romanae compendio vere aureo puerorum teneras mentes recte jam imbui poffe, nihil enim mihi praetermififfe videor quod ad rerum explicationem faceret, vel ad locorum emendationem.

De tota autem hac noftra commentandi ratione nihil eft, quod tecum agam, Lector. Per totum orbem jam fama percrebuit Sapientiffimi & invictiffimi Regis benignitate, Illuftriffimique Montauzerii Ducis confilio Latinos omnes auctores, & in ufum SERENISSIMI DELPHINI, & in Gallicae juventutis gratiam Notis & Interpretationibus illuftrari: tamen fi plura defideras, ea tibi petenda funt ex iis quae Floro noftro praemifimus.

Nunc de quatuor libellis qui hoc volumine continentur, tecum paucis agendum eft.

Jam olim viris doctiffimis perfuafum fuit libellum DE ORIGINE GENTIS ROMANAE, non effe ejusdem Victoris qui fcripfit DE VIRIS ILLUSTRIBUS, ET DE CAESARIBUS; fed alius cujusdam, five ante, five poft Aurelium Victorem vixerit. Ante Aurelium vixiffe exiftimant, qui eum Afconium Pedianum dicunt. Sed multa repugnare videntur: Primo ftilus qui plane diverfus eft, fecundo ipfum libelli argumentum; neque enim is mos fuit antiquis ita argumenta librorum fuorum conficere. Deinde cum ipfe Victorem Afrum laudet, inde facile colligi poteft eum Aurelii Victoris libellos legiffe. Nam qui aliter potuiffet prima fronte ipfe fe Hiftoriam fuam usque ad Confulatum decimum Conftantii perducturum recipere. At, inquies, argumentum illud tantum adulterinum, & ab aliquo exaratum, ut non magis libello DE ORIGINE GENTIS ROMANAE, quam reliquis duobus libellis DE VIRIS ILLUSTRIBUS, & DE CAESARIBUS inferviret. Ipfum vero libellum DE ORIGINE GENTIS ROMANAE, genuinum Afconii foetum effe. Quod enim Afconius Patavinus fuerit, & hic nofter dicat fe de Origine Patavina librum edidiffe, inde probari Afconium utriusque libelli auctorem habendum. Sed fic etiam nihilo plus agas, quamvis enim daretur Patavinum fuiffe Afconium, non inde fequi poffet nullum alium de Origine Patavina fcribere potuiffe. Neque etiam fi daretur & Patavinum fuiffe Afconium, & eum de Origine Patavina aliquid fcripfiffe, non ideo verum effet Afconium hunc libellum exaraffe DE ORIGINE GENTIS ROMANAE; fed illud utique, hujus libelli Auctorem, ut fibi fidem conciliaret, verum Afconii nomen falfo fibi adfcripfiffe. Quod & faepe alias factum eft. Jure igitur eruditiffimus Gerardus Voffius hunc noftrum Aurelio Victore recentiorem effe affeveravit. Eum tu, vel Afconium dicito, vel alium, ut lubet, modo conftet eum poft Aurelium Victorem natum effe, quod & plane indicat hic libellus. Fateor me olim in alteram partem iviffe; fed eo me impulerat locus ifte

ex cap. XXIII. *Horum omnium opinionibus diversis repugnat nostrae memoriae proclamans Historia Liviana:* Dum enim verba illa *nostrae memoriae proclamans*, idem valere censeo quam, *quae memoria nostra*, vel *nostro tempore scripta est*; inde factum ut cum doctissimo Joanne Metello hujus libelli auctorem Asconium Pedianum crediderim. Nunc vero sententiam demuto, & verba illa interpretor, *Historia Liviana quae memoriae nostrae recens est*, *quae memoriae nostrae βοᾷ clamat.* Nunc ad reliquos.

Libellus de Caesaribus a Sexto Aurelio Victore vere scriptus est, qui sub Imperatoribus Constantio & Juliano Consul fuit cum Valentiniano, anno ab Urbe condita CIƆCXXI. Ipse plane sua tempora testatur, in Marco Antonino Philosopho, in Julio Philippo, in Constantino, &c.

At de libello DE VIRIS ILLUSTRIBUS, res plane incerta. Eum alii Cornelio Nepoti, alii Plinio Novocomensi, alii Suetonio vindicant. Nonnulli, & in iis Vossius, Aurelio Victori. Non exiguae molis est tantas lites dirimere, quare eas ne tentabo quidem. Illud tantum mihi monuisse sufficiet, libellum DE VIRIS ILLUSTRIBUS, alio stilo scriptum videri, quam illum alterum DE CAESARIBUS, cujus dictio inaequalis, saepe ferrea, & crebrioribus etiam sententiis aspersa, in quibus tamen eluceat judicium Scriptoris eximium. Igitur, vel hinc suspicari saltem licet libellum DE VIRIS ILLUSTRIBUS, ab alio quam ab Aurelio Victore scriptum fuisse. Nam & eodem modo Marcus Terentius Varro genuinas Plauti fabulas ab adulterinis discernebat, ex stilo scilicet & jocis. Huc accedit etiam, in Viris Illustribus, & in Caesaribus contraria legi, quippe Auctor Virorum Illustrium scribit Caesarem Augusti nomine consecratum ob res gestas, postquam dictator perpetuus factus esset. Aurelius vero in Caesaribus narrat eum Augusti nomen accepisse ob victoriam partium placide exercitam. Et haec sane discrepantia me nunc etiam impellit, ut duos hosce libellos diversis auctoribus tribuam: etsi contra sentiant Viri docti. Pergamus igitur ad Epitomen.

Hujus libelli auctorem a superiori diversum, qui tamen & ipse Sextus Aurelius Victor dictus & Urbi praefectus fuerit ex hac inscriptione probare nititur doctissimus Vossius.

JERUM. PRINCIPUM. CLEMENTIAM.
ANCTITUDINEM. MUNIFICENTIAM.
SUPERGRESSO.
D. N. FLAVIO. THEODOSIO PIO. VICTORI.
SEMPER AUGUSTO.
SEXT. AURELIUS VICTOR V. C. URBI PRAEF.
JUDEX SACRARUM COGNITIONUM.
D. N. M. Q. E.

Sed inde potius colligi posse arbitror hunc Aurelium Victorem, cujus in

in hac infcriptione mentio, eumdem effe ac fuperiorem, qui fic vitae fuae tempus usque ad Arcadii & Honorii principatum perduxit. Illud tamen fcrupulum tibi movere poffit, cur fi Aurelius Victor fub Arcadio & Honorio vixerit, idem in Caefarum vitis ultra Julianum non pergat: verum multa etiam in cauffa effe potuerunt, cur Aurelius Victor in Juliano operi fuo modum dederit. Nam fortaffe reliquorum Imperatorum vitas non tam praetermifit, quam eas ad majorem fcribendi diligentiam refervavit, quod de fe fcribit Eutropius. Ut vere dicam quod fentio, libellum DE CAESARIBUS auctiorem olim fuiffe reor, & Theodofii vitam amplexum. Sed paullo poft quum aliquis ejusdem fere aetatis ex hoc libello, & aliis nempe Suetonio, Eutropio, Ammiano, Epitomen, vel in fui ipfius, vel in aliorum ufum texuiffet, ita factum effe ut libellus DE CAESARIBUS paullatim neglectus in manus hominum venerit, & multis mendis inquinatus & parte fui etiam mutilus. Hanc iniquam fortem per Abbreviatores fuos multi alii experti funt, ut Trogus Pompejus per Juftinum, Livius per Florum, &c.

Haec funt, Lector, quae tecum communicata volui. Aequo animo feram te aliter fentire, imo & omnino parata fum has partes defe-rere, ubi primum per te mihi datum fuerit tutiorem fententiam amplexari. De his utique certius pronuntiare potuiffem fi mihi Vir Illuftris & admodum Reverendus Huetius Abbas Alnetanus ea mihi communicare potuiffet, quae jam olim fuper auctoribus noftris accurate difputaverat. Sed ea fatali quadam forte, quae femper bellis rebus invidet, periere. Eorum jactura aeque tibi mihique dolenda eft. Vale.

EDITORUM LUGDUNENSIUM
PRAEFATIO
AD
LECTOREM.

Exit ex officina noftra, benevole lector, auctor non minus clarus, quam neceffarius ad Hiftoriae Romanae cognitionem: & quidem ornatu nitidiffimo fpeciofiffimoque, nec habent caeterae editiones, quo ad hanc noftram comparari poffint. Quod ad characteres, imagines, & chartam attinet, nullis fumptibus pepercimus: quod ad Textum & Notas, multis partibus emendatiores, locupletioresque damus. Et ut dictis facta exaequemus, haec in veftibulo operis te fcire voluimus. Ufi fumus duobus exemplaribus, altero, ut vulgo loquimur, in Octavo,

altero

altero in Folio. Exemplo esse potest curae in emendando nostrae totus Machaneus nova luce, nova facie conspicuus. Neque enim ulla fere annotatio est ejus, (absit invidia dicto) in qua non correctum quaedam ire necessum habuerimus. Quid de Graecis dicam, quae foedum in morem litteris Latinis & ne sic quidem sine mendis exarata erant? Multis autem modis auctiora prodire quibus illustratur Victor, testes erunt Notae Andreae Schotti, viri indefessi erga litteras laboris: nam in margine editionis primae nonnunquam Lectores ablegabat ad Notas, quae nusquam erant. Ergo ex Marnii editione ann. MDCIX. quod ei accesserat huc transferre visum nobis fuit, ita tamen ut ne illa quidem omitteremus, quae in prima editione habebantur, admissis etiam, quae Schottus ipse aut addenda aut corrigenda censuit. Hoc igitur ordine discreta ac digesta omnia, quae hic exhibemus, accipe. *In originem Urbis Romae* Notae Andreae Schotti. Tum Joannes Metellus Sequanus ad Stephanum Pighium de auctoris nomine disputans. In librum *De Viris Illustribus* Notae & Commentarii Andreae Schotti, subjunctis etiam Dominici Machanei Scholiis sed magnam partem in integrum restitutis. Dein Schottus ipse de Auctore. In *Caesares* Annotationes ejusdem Schotti. Quibus adjecimus & viri celeberrimi, qui quondam decus Germaniae, Jani Gruteri animadversiones. Sequitur altera pars *De vita & moribus Imperatorum Romanorum* cum continuis quoque Notis & Emendationibus Andreae Schotti, nec non Clarissimi Viri Eliae Vineti: nisi quod in calce hujus operis annexos habeas Commentarios minime contemnendos Jani Gruteri. Tot tantorumque virorum Lucubrationes hic omnes integras, & in meliorem ordinem composita, nonnullas etiam emendatas, & ab operarum admissis liberatas in hunc unum fasciculum collegimus. Sed nec insuper habuimus fragmentum illud nobile de Breviario Imperii Augusti, & quidem cum auxiliis, quae praestiterunt ei duo lumina patriae suae, alterum Belgii, alterum Galliae, Justum Lipsium dico & Isaacum Casaubonum. Adhaec *Fragmentum* ipsum sua forma lineisque excudi curavimus, quod Scottus antea continua serie, lineisque parum distinctis publicarat, contra quam in Inscriptionibus fieri amat. His tantis subsidiis nixum Sextum Aurelium Victorem quid est, quod amplius desiderari pateremur; cum nullus fere sit, qui dum Historiae Romanae operam dat, illum non in subsidium adsciscat. nec credimus quenquam esse tam inertem aut ignavum, ut non & ipse, quorum quondam a ludimagistris tenuem auditionem acceperit, investigare velit, qui genus, unde domo sint Principes illi populi, terrarum domini, Romani. Vale & dum majora molimur, his in praesens fruere.

LECTO-

LECTOREM
BENEVOLUM
SALVERE JUBET
SAMUEL PITISCUS.

SEXTUS AURELIUS VICTOR quis fuerit, Christianus an Ethnicus, aut quo seculo vixerit, ego nullus disputo. Nobiliores has quaestiones commentationibus suis doctissimis discusserunt Johannes Metellus, Andreas Schottus, Johannes Gerhardus Vossius, Martinus Hankius, Anna Fabri, Christophorus Cellarius. Hoc tantummodo moneo, pro seculi, quo vixit, ratione HISTORIAE ROMANAE non incuriosum edidisse BREVIARIUM. Nec mirum. Fuit enim *scriptor prudens & optimus* Barthio, imo *prudentissimus in judicando & crebris sententiis* Schotto, *historicus optimus* Annae Fabri, *nobilissimus Historiae Augustae scriptor, ideoque etiam aenea statua a Constantio Imperatore honoratus* Schotto narrante, cujus *judicium eximium in sententiis elucet* eadem Anna teste, & quod *magni fecit* Gruterus, cuique ea de re *bona apud priscos auctoritas fuit*, ut auctorem habemus Barthium, & cujus *libellos* pronuntiant non tantum *elegantissimos* Casaubonus, sed etiam *utilissimos* Anna, & ex illis *multa disci posse*, nos docet Barthius. Hinc factum, ut in illum certatim commentati sint eruditissimi utriusque sexus homines. Hinc factum ut illum vel unius seculi spatio aliquoties typis suis descripserint non unius urbis typographi. Et cum ultimae editionis exemplaria longo jam a tempore distracta essent, & novam Aurelii editionem dudum desiderasset eruditus orbis, se apud hunc praeclare depositurum censuit typographus, si iterata editione novum illum exhiberet. Me itaque consuluit, & quid in illa sibi faciendum esset moneri voluit. Rogatus e loco respondi id quod erat, non tantum commeutarios Schotti, Machanei, Vineti, Gruteri & Annae ipsi contextui esse subjiciendos, verum etiam Lycosthenis & Sylburgii, imo selectiores, quae in virorum doctorum Observationibus, Miscellaneis, Adversariis, Conjectaneis, Collectaneis, Electis, Epistolicis Quaestionibus, Lectionibus Variis aut Antiquis, aliisque, quocunque veniant nomine, diatribis & lucubrationibus invenirentur, operis calci illis esse substernendos: &, quare enim hoc premerem? spicilegium aliquod meum ultimo loco illis omnibus esse addendum. Pulcerrima haec prima fronte sibi visa esse dicebat, & utroque pollice consilium meum laudabat typographus. Verum cum Lycosthenem, quem ex instructissima sua bibliotheca Vir Clarissimus & literatissimus Thomas Crenius mihi miserat, evolvisset, & impensarum in illo describen-

do faciendarum rationem iniiſſet, nimiamque in quam novus hic Aurelius hoc modo excreviſſet, molem obſervaſſet, coepit me rogare, ut conſilium mutarem, & hanc hujus Auctoris, quam moliebar, editionem in aliud tempus differrem. Ut igitur ſcias, quid hac editione, praeſtiterim paucis haec accipe. Andreae Schotti editionem, qua contentum etiam ſe fuiſſe propalam fatetur Janus Gruterus, accuratiſſimam ſum ſequutus. Contextum, ut commodius indicibus utaris, in paragraphos diſtinxi. Capitibus ſingulis, ut quid unumquodque tradat primo intuitu videas, breviarium, ſive argumentum, quod vocant praefixi? Ex quatuor commentariis, ne cramben ſaepius coctam tibi apponerem, aut inutili labore typographum fatigarem, ſcriptoribus tum veteribus, tum neotericis idem ſaepe proferentibus (συμπίπτουσι γὰρ ἀλλήλοις, ut olim de illis in Adagiorum Collectaneis Zenobius) unum confeci: Schotti uno paragrapho plura horum ſcriptorum loca, etiam diverſos vel viros Illuſtres, vel Caeſares deſcribentia, dum quaecunque codex, quem verſabat, illi ſuggeſſit, antequam alium evolveret, congeſſiſſe videtur, explicantis notas ſeparavi, & loco illis debito collocavi. Auctorum teſtimonia perperam laudata, quae in alieno labore memoria mihi dictavit, apud quem & quo loco legantur, cum cura notavi. Editionum, auctorum laudatorum, explicatorum, emendatorum, notatorum, antiquitatumque & rerum indices abſolutiſſimos & certiſſimos adjeci. Commentatorum dedicationes & praefationes, quarum copia mihi fuit, & eruditorum de Aurelio Victore judicia praemiſi. Andreae quoque Schotti Epiſtolam, hactenus ineditam, Juſto Lipſio inſcriptam, quam opera Theodori Janſonii ab Almeloveen, Viri Literatiſſimi & mihi amiciſſimi mecum communicavit Vir Clariſſimus Petrus Deinothus, ſuperioribus ſubnexui. Hiſce, *Benevole Lector*, utere & vale.

AMPLISS. VIRO

AUGERIO BUSBEQUIO

Exlegato Byzantino, & ſupremo Curiae Iſabellae Reginae Praefecto,

ANDREAS SCHOTTUS

LIB. MER. D. D.

Vetus ea doctiſſ. hominum querela eſt, ampliſſ. Busbequi, Hiſtoricorum vett. & quidem majorum gentium cladem calamitatemque non

non aliunde invectam, quam ab Epitomarum ſcriptoribus: qui dum ſe compendio & temporis & rei familiaris ſtudere Lectori credulo pollicentur, nae illi majus ſe diſpendium facere non vident. Hinc enim factum. ut de Graecis Polybii prudentiſſimi, me hercle, ſcriptoris, Diodori atque Dionis; de Latinis vero T. Livii multo maxima pars interciderit: idque Xiphilinis & Floris aliisque ἀνωνύμοις acceptum eſſe referendum: adeoque Juſtini opera Trogum integrum amiſſum, fruſtraque hactenus exſpectari, cum ſex M. Tullii de Repub. libris, neſcio in quo infelici terrarum angulo deliteſcentibus. Nec ab hac ſtrage immunis AURELIUS VICTOR fuit, qui partim divulſus, alteri, tamquam alienus partus ſuppoſitus; puta Viri illuſtres: partim in tenebris deſpectus jacuit, hiſtoria nimirum Auguſta, quam primi nos, quod praefiſcine dixerim, in lucem eruimus, & cum judicio emendavimus, hortatu tuo, & auſpiciis Iſabellae reginae Galliae: cujus rebus cum tu in Gallia impoſitus eſſes; Epitomam tibi me debere exiſtimavi, quae inde exſcripta hactenus circumferretur; antiquorum lib. & MSS. ope non emendatiorem tantum factam, ſed & ſtudio induſtriaque noſtra illuſtriorem: id operam dando, ut ex quibus potiſſimum auctoribus deſumta ea eſſet, cognoſci queat. Nec enim cui potius deberem occurrebat, qui me nondum de facie notum, ſtudiorum cauſſa, civilisque tumultus patriae, Galliam luſtrantem; & Luteriae in doctorum hominum ingeniorumque celebritate atque frequentia verſantem, indeque in Italiam diſciplinarum omnium antiquitatisque parentem cogitantem, ut Plauti noſtri uſurpem,

Dum illae conſileſcunt turbae, atque irae leniunt;

in familiam tuam, honoris mei gratia, quod felix fauſtumque ſit, invitaſti, quicum de ſtudiis colloqui, dum a publicis negotiis integrum eſſet, liceret; atque ex litteris, ut hactenus ſemper, voluptatem oblectationemque caperes. Merebatur & virtus tua; qui octennali legatione Byzantina apud Turcarum Imp. Solimanum cognitus probatusque Ferdinando Caeſari, deinde Maximiliano II. carus acceptusque liberis ejus praefectus: mox in Galliam Orator miſſus es. quae omnia praeclare obita nomen & decus cum omni poſteritate adaequarunt.

Deinde quia Bibliothecam tuam patere mihi, libris meis domi relictis, voluiſti; omniaque quae ex longa & diutina peregrinatiene collegiſſes, magnisque ſumptibus paraſſes, libenter communicaſti; monumenta rariſſima, numismata, & inſcriptiones. Quis enim neſcit ſtudium in raris & exoticis conquirendis tuum? quibus ſpoliis Chriſtianum orbem ditaſti, collectis herbis peregrinis, medicis ipſis nomine uſuque incognitis, quibus Matthiolum medicorum coryphaeum ad Dioſcoridem illuſtrandum mire juviſti. Taceo amplius ducenta exemplaria Graeca calamo exarata, ſumma diligentia, induſtria atque impenſis in Graecia collecta: quorum bona pars aut numquam aut non integre antehac edita. quae in Auguſta bibliotheca Viennae, dum in Galliam

iter adornares, tamquam tuae in R. P. litterariam voluntatis monumentum ſempiternum, exſtare voluiſti. Qua in re cum Fuggeris, Mendozis atque Sambucis contendiſſe videris. Nihil dicam de tuo in litteratos ſtudio, quorum conatus re conſilioque juvas, & qua potes, promoves: ut certatim tibi lucubrationes merito offerant homini undequaque doctiſſimo. Quare ſpes habet animum fore, ut noſtros labores boni conſulas, atque ſi tantum ab re tua otii tibi eſt, recenſeas politiſſimo judicio tuo: denique ab invidorum calumniis tuearis atque defendas. Vale. Lutetiae in aedibus tuis a. d. XIV. Kal. Mart. Anni ſalutis CIƆ. IƆ. LXXIX.

IDEM AD LIBRUM.

CAESAREOS *proceres, & quîs concuſſa tyrannis*
Concidit Imperii divina potentia; quando
In pejus ruere occoepit, retroque referri,
VICTOR *habes, tandem fato meliore renaſcens,*
Quisquis es: ambigua nam nomina voce recluſit
Ille mihi nuper Delphis conſultus Apollo:
VICTOR ERIT DOMITIS MONSTRIS, SEU VICTORINUS.
Quare age, ne dubita victor volitare per ora
Docta virum, auſpiciis Augeri nobilis: hujus
Inclyta fama vehet penna metuente reſolui:
Jam levior, mendis craſſisque erroribus actis,
AEthera fer ſuper in dias te luminis oras:
Viciſti: indomitum jacet alto vulnere monſtrum.

INDEX
VOCUM & LOCUTIONUM
IN
SEXTUM AURELIUM VICTOREM

in quo

O. Originem Gentis Romanae, V. I. Viros Illuſtres, C. Caeſares, E. Epitomen de Caeſaribus: numerus prior Capita, poſterior Capitum verſiculos denotat.

A.

A barbaris formido E. 41: 24. doctis pectoribus proficiſci C. 40: 12. freto Propontidis E. 41: 20. fundamentis E. 11: 3. Janiculo haud procul O. 3: 1. Jano & Saturno conditoribus O. natura munere habere E. 48: 14. patre aris admoveri V. I. 42: 1. patre relinqui V. I. 53: 1. patre redemtionem occulram ſperare V. I. 66: 7. principio C. 17: 1. puero C. 40: 2. E. 10: 2. quinquenni aetate E. 28: 3. ſeptem Perſis oriundus V. I. 76: 1. ſuis interire E. 33: 2. tergo E. 8: 3. triceſimo tertium annum agere E. 47: 3.

Ab Achille oriundus V. I. 35: 1. Aede honoris in Capitolium tranſire V. I. 32: 3. antiquis O. 21: 4. armis aegre abeſſe C. 42: 20. armis quies E. 16: 3. avo paterno nomen C. 20: 32. avunculo occidi V. I. 10: 1. epiſtolis E. 4: 8. infantia E. 16: 7. ſtudio tali C. 17: 5. ſuis caedi C. 31: 2. ſuis interfici C. 27: 1. usque Pontico mari C. 13: 3. usque urbe Pannoniae C. 16: 13.

Abdicare filium petulantiſſimum V. I. 17: 1. ſe inperio C. 12: 2. ſe magiſtratu V. I. 21: 3. 44: 2.

Abdere ſe C. 8: 6. in abditas palatii balneas duci E. 19: 3.

Adducere in ſecretum V. I. 21: 3.

Aberrigines O. 4: 3.

Abeſſe O. 22: 2. a Palatio O. 23: 1. aegre ab armis C. 42: 20. haud multum Do C. 40: 15. plurimum C. 3: 7.

Abgatus C. 20: 14.

Abhinc C. 13: 12. 24: 9. 37: 5. 41: 15.

Abjicere conſtantiſſime pleraſque legionum tumultuantes C. 24: 3. curam C. 39: 48. litteras e muro C. 33: 20. parvulos in Tiberim V. I. 1: 2. pueros alveo inpoſitos in Tiberim O. 20: 3. ſe Euphrate fluvio E. 24: 2. ſe in ignem E. 39: 4. *abjici* eo O. 20: 2. *abjecta* uxore E. 1: 23. 39: 2.

Abire E. 10: 7. ad Deos V. I. 2: 13.

Ablegari per ſpeciem legationis V. I. 64: 9.

Abluere manus V. I. 7: 12.

Abnuere C. 14: 14. 20: 13. 39: 36. aſtu C. 2: 1. cogitatum ſcelus C. 10: 3. E. 10: 10. flagitantibus C. 33: 8. principatum ficte E. 2: 6.

Abolere plura vitiorum C. 9: 5. E. 9: 6. *aboleri* C. 20: 1. *abolitione* decreta C. 35: 7.

Aborigines O. 4: 1. 2. 3. Aboriginum Rex Latinus O. 12: 4. 13: 1.

Abrogare legi V. I. 73: 7. legibus V. I. 65: 5. magiſtratum V. I. 64: 4.

Abrupti hami detrimentum E. 1: 12.

Abrupto quaſi C. 24: 9.

Abs ſe texta componere C. 20: 22.

Abſceſſum Romanorum cognoſcere V. I. 59: 3.

Abſciſis genitalibus, matri ſe Magnae ſacrare E. 23: 3.

Abſens Camillus dictator dictus V. I. 23: 9. Princeps fit Antoninus Gordianus C. 26: 1. victus Cajus Marius filius V. I. 68: 3. abſente eo V. I. 40: 2. abſentes quoque milites nominibus recenſere E. 14: 23.

Abſolvere brevi C. 42: 25. Capitolium C. 11: 4. *abſolutus* glorioſe V. I. 47: 7. reus V. I. 57: 3. *abſoluta* ingenia C. 15: 3. opera pulcri cultus ad lavandum C. 21: 4. abſolutis publicis actibus E. 9: 15.

Absque Augusto C. 8: 7. E. 8: 6. communi in inpios odio C. 17: 1. conjugio, liberis C. 1: 7. mense, vicesimo secundo inperii anno, interire C. 14: 12. uno septuagesimus E. 9: 17. eo quod E. 48: 1.

Abstinere Hispania V. I. 41: 2. seditionibns V. I. 2: 13. *Abstinens* somni E. 1: 22. abstinentes C. 40: 29. metu C. 4: 6. E. 4: 5.

Abstrahere caudis boves O. 7: 2. abstrahi Albam O. 22: 3. in pravum C. 4: 5. misericordia V. I. 12: 4.

Absumi hausto veneno V. I. 42: 6. morbo C. 31: 3. absumtis omnibus E. 41: 1.

Absurdi mores C. 42: 24. inprobe absurda C. 20. 34. *absurdior* haberi C. 4: 13.

Abundare magnis naturae & studiorum bonis E. 1: 31. *abunde* docti C. 1: 5. ei pecuniam fore E. 4: 8.

Academicus Philosophus Antiochus V. I. 81: 2.

Acamas O. 1: 8.

Acca Larentia O. 20: 3. 21: 1.

Accedere alicui C. 39: 18. alta C. 39: 5. provinciis C. 4: 2. E. 4: 4. 9: 13. tributis E. 12: 4. in conspectum V. I. 72: 10. accedit huc C. 28: 8. accesserat severi cognomentum C. 24: 4. accedente Arcadio E. 47: 1. *Accessu* difficilis regio E. 1: 4. malevolorum terreri E. 12: 5. magno Viae novae urbs aucta C. 21: 4.

Accelerare E. 44: 4.

Accendere milites ad vindicandum facinus V. I. 21: 3. *accendi* atrocius C. 4: 7. E. 4: 5. accensus saevitiis E. 11: 9. accensi metu C. 35: 8. accensis furtim militibus C. 33: 12. in seditionem militibus C. 27: 2. accensas cohortes in forum deducere C. 6: 2. legiones lenire E. 6: 4.

Accidere C. 35: 7. 39: 9. 41: 21. 42: 19. E. 45: 9. acciderat auctoribus his C. 20: 25. bono publico C. 33: 22. quae acciderunt ilico acceptis C. 19: 4. ne acciderent atrociora Senatus metuebat C. 26: 7. accidisse ei jure referunt C. 38: 4.

Accipere aliquem in deditionem O. 15: 2. V. I. 17: 3. 37: 5. 10. 52: 2. in societatem potentiae C. 16: 3. obsidem V. I. 51: 2. aliquid C. 3: 18. C. 40: 6. bellum inter se quasi mandatis C. 20: 32. Dictaturam V. I. 17: 4. domum publice in Capirolio V. I. 24: 4. graviter E. 10: 5. libenter E. 1: 20. mentem quasi divinam V. I. 49: 3. naves longas V. I. 40: 1. nomen C. 37: 2. E. 31: 2. Nympharum lumina C. 3: 12. oppressum C. 8: 2. optionem munerum V. I. 19: 1. provincias in stipendium V. I. 81: 4. veniam V. I. 81: 5. 82: 5. 83: 5. virginem nobilem inter obsides V. I. 13: 1. *accipi* potissimum in virtutes C. 41: 21. acceptus cognatione C. 42: 17. haberi C. 3: 4. omnibus E. 3: 3. accepta injuria E. 18: 5. navicula V. I. 67: 5. pecunia prodere V. I. 66: 6. potestate V. I. 12: 2. accepto gravi vulnere V. I. 7: 4. praesidio V. I. 26: 1. acceptos cibos per omnia membra differere V. I. 18: 3. acceptis hostibus C. 39: 19. obsidibus V. I. 12: 5. sociis V. I. 39: 3. quae acciderant. C. 19: 4. evenerant C. 27: 3. *acceptior* militibus C. 34: 7. acceptius nihil est C. 40: 29.

Accitus V. I. 3: 1. C. 23: 1. 26: 2. 27: 2. 32: 4. E. 41: 4. accitum patrem rogare V. I. 30: 3.

Accomodatus ad usum E. 32: 1. accommodatior eloquio togaeque studiis. C. 14: 1.

Accubare inter catamitas & puellas E. 1: 22.

Accubuisse in litore O. 10: 5.

Accurrere propere C. 14: 11.

Accusare aliquem V. I. 47: 7. accusari in Senatu V. I. 66: 12. quadragies quater V. I. 47: 7. repetundarum V. I. 49: 17. 82: 4. *Accusationem* dimittere V. I. 28: 2. *Accusator* ipse esset & judex V. I. 21: 2. malorum assiduus V. I. 47: 7.

Acer cupitor E. 45: 5. ingenio E. 20: 5. nimis ad lacessendum E. 14: 7. sermonis E. 42: 7. vir E. 12: 3. acres in ulciscendis vitiis E. 1: 24. *acrior* C. 40: 8. acriore longe ad repentina ingenio C. 2: 1. *acrius* C. 41: 21. urguere C. 39: 30. reposci C. 39: 37. acrioribus praeliis congredi C. 42: 10. *acerrima* febri interire E. 42: 17. acerrime dimicare O. 14: 2. resistere V. I. 34: 4.

Acerbe aliquem tentare C. 40: 21. *acerbius* angi C 41: 19 *acerbitati* inpositum C. 20: 10.

Acervi montium similes stabant E. 42: 14.

Achaeos fundere V. I. 61: 2. occupare C. 33: 3.

Achaja E. 41: 20. devicta V. I. 60: 1. Achajam novis colonis destinare V. I. 73: 5. Achaicus V. I. 60: 1.

Achilla (ab) satellite occidi V. I 77: 10. Caesari praesentari V. I. 77: 13.

Achille (ab) oriundus V. I. 35: 1.

Achilleus nomine C. 39: 23. Inperator effectus E. 39: 3. pulsus luit poenas C. 39: 38.

Achivorum principes pietate moti O. 9: 4. Achivis Ilio prodito O. 9: 1. Achivis mediis elabi O. 1: 5.

Achyrona C. 41: 16.

Acies ne vento obtunderetur C. 38: 8. aciem hostium sustinere V. I. 11: 1. in collem subducere V. I. 4: 11. Latinorum fundere V. I. 16: 2. oculorum clarissimorum siderum modo vibrare E. 1: 20. ad aciem quasi explorandum C. 10: 3. E. 10: 3. 10. in aciem copias producere O. 14: 2. exercitu ducto V. I. 27: 3. procedere V. I. 23: 6. acie ad speciem producta C. 35: 4. caesa C. 40: 23. deleri C. 27: 2. devincere C. 19: 4. fundi C. 33: 18. potior E. 41: 7. pulsa C. 39: 10. sterni E. 11: 10. in acie cadere C.

C. 29: 5. laborare V. I. 26: 5.
Acilii Glabrionis adventu excitus V. I. 54: 3. ſub M. Acilio Glabrione V. I. 47: 3.
Acilius Piſo O. 10: 2.
Acquieſcere ſub arboris umbra O. 20: 4.
Acronem devincere V. I. 2: 4.
Actaeus (Petillius) V. I. 49: 17.
Actiaco Ambraciae litore in aliquem debellare V. I. 79: 3. vinci V. I. 85: 4.
Actuariorum factiones C. 33: 13.
Ad alios formidoloſior C. 17: 6. biennium annus quaeſitus C. 27: 5. credendum mens prona C. 20: 10. extremum C. 5: 5. 10. 16: 4. E. 5: 5. 17: 6. magiſterium pedeſtre merere C. 42: 15. munimentum relinqui C. 40: 8. necem virgis caedi E. 5: 7. noſtram aetatem C. 39: 29. Orientem C. 28: 1. ortum ſolis C. 13: 3. partem imperii adſciſcere C. 16: 5. perdendum cives C. 20: 12. reges adeundos mitti V. I. 56: 7. ſcelus proni animi C. 16: 8. ſpecimen legionum militarium E. 14: 5. veterum innocentiam pervenire C. 20: 7. urbem eſſe C. 40: 6. usque aſtra C. 40: 14. oppidum C. 38: 4.
Adamare V. I. 21: 2.
Adamantias (per) viri famam vexare E. 42: 20.
Adclamantibus omnibus V. I. 38: 3. adclamatum eſt ob laudem E. 18: 6.
Adcurrere E. 24: 4.
Addere O. 1: 6. V. I. 58: 8. collem urbi V. I. 7: 6. montem Coelium V. I. 4: 4. montes Aventinum & Janiculum V. I. 5: 2. vocabulum Antonini C. 20: 30. additi ſunt Judaei E. 9: 13. additis Januario & Febr. V. I. 3: 1.
Addicentibus avibus V. I. 3: 1. addictam jam filiam occidere V. I. 21: 3.
Adducere principum filios V. I. 23: 1. ſimulacrum matris Deum V. I. 46: 3. tantum captivorum V. I. 57: 2. adduci V. I. 49: 8. E. 43: 8. nec precibus nec minis V. I. 73: 4. nec pretio, nec minis V. I. 80: 1.
Adeo C. 40: 12. 41: 25. 42: 7. fidus C. 17: 7. praeſtat C. 42: 19. Victor C. 39: 36.
Adfatu ſe communem praebere E. 18: 5.
Adfectare E. 1: 14. militarium nuptas C. 39: 11. nova C. 5: 10. novercam conjugem C. 21: 3. regnum V. I. 17: 5. adfectati regni in ſuſpicionem venire V. I. 15: 2. ſuſpicione V. I. 24: 5.
Adferre vim O. 22: 2. allatus e propinquo E. 45: 10.
Adficere urbem miſerabiliter C. 35: 7. adfici gravi terrae motu C. 13: 11. morte C. 20: 33. praeſenti poena O. 18: 3. ſervilibus injuriis E. 14: 8. adfecta mater ultimo aetatis O. 19: 1.
Adficto crimine in aliquem ſaevire C. 4: 8. E. 4: 5.
Adfines parentis animo complecti E. 48: 18. adfinitatis gratia recipi C. 41: 6. adfinitatem omnem perſequi C. 3: 16.
Adfirmare E. 40: 17. natos dignos patre evaſuros O. 20: 1. poſteris O. 1: 2.
Adfligere copias fame & ferro V. I. 74: 5. adfligi C. 35: 2. adflictos mortibus ſuorum conſolari E. 10: 14. adflictae res C. 35: 14. adflictas civitates relevare E. 12: 4. adflicta omnia proſpicere C. 34: 1.
Adfluere C. 3: 18. adfluentis animi C. 39: 3. adfluentiam divitiarum aeternitate majus putare C. 37: 7.
Adgredi majora C. 20: 18. tribunatum plebis V. I. 20: 1.
Adherbalem obſidem ſumere V. I. 66: 7.
Adhiberi coenae E. 10: 4. commeſſationibus E. 48: 10. convivio familiari E. 12: 5. adhibito familiari E. 9: 3. adhibiti cruciatus C. 41: 5.
Adhuc V. I. 7: 8. E. 35: 5. annonae egeſtas compoſita C. 4: 3.
Adiabena in tributarios conceſſiſſet C. 20: 16.
Adiabenicum dicere C. 20: 17.
Adigere C. 42: 10. E. 41: 7. adigi ad ſiccandam lacunis ac foſſa urbem patriam C. 37: 4. adactis clavis introrſum V. I. 40: 4. toto orbe navigiis C. 4: 3.
Adjicere C. 5: 14. Pannonios ſtipendiarios E. 1: 7. urbem Romanam incognita munerum ſpecie C. 21: 1. adjecto pondere C. 23: 6. adjectis imperio civium Rhaetis Illyricoque C. 1: 2.
Adimere equum ignominiae cauſſa V. I. 63: 2. ademtis regnis O. 1: 1.
Adipiſci conſulatum V. I. 56: 1. criminando V. I. 67: 1. imperium C. 10: 1. otio E. 14: 10. praefecturam praetorianam E. 10: 4. regnum V. I. 6: 5. ſummam poteſtatem E. 4: 6. ſummas rerum E. 1: 22. in adipiſcendo principatu E. 1: 29.
Adire Britanniam V. I. 56: 1. coelum C. 33: 30. exercitum C. 33: 34. ſenatum V. I. 12: 1. aditum concedere C. 41: 34. ſenatum V. I. 12: 1. aditum concedere C. 41: 20. aditis fatis O. 10: 1.
Adjungere ſibi collegam V. I. 85: 2.
Adjuvare manum trepidantis in caedem ſuam V. I. 76: 8. adjuvante inpuro manum trepidantem E. 5: 7. ſocero V. I. 20: 1. adjuvari locorum anguſtia V. I. 45: 4.
Adloquio ultimo inpetrato V. I. 21: 3.
Adminiſtrare imperium V. I. 7: 5. provincias E. 6: 3. regnum V. I. 6: 5. adminiſtrari male V. I. 50: 2. adminiſtranda ſacra certo ritu aliquem edocere O. 8: 1. adminiſtrationem Herculis ſacrorum ſervos publicos edocere O. 8: 5.
Admirari aliquem V. I. 38: 15. virtutem alicujus V. I. 13: 3. admiratione cum magna omnium

duci

duci V. I. 2: 2.
Admiscere sertis joca E. 9: 17.
Admittere caros E. 9: 15. mulieres O. 8: 5. admitti C. 4: 5. ad commedenda exta O. 8: 2. admittuntur Pinarii O. 8: 4.
Admodum grave bellum C. 39. 37. magna C. 41: 3. pie C. 39. 15.
Admonere aliquem V. I. 66: 12. admonuit nomen C. 28: 2. admoneri dicto E. 12: 5. extis ac somniis C. 13: 2. admonitu Oraculi Italiam petere O. 9: 1.
Admoveri aris V. I. 42: 1. admota media C. 13: 5. admotis aspidibus perve V. I. 86: 3.
Admugire O. 7: 3.
Adnectere se Saturno O. 3: 3.
Adnitente Tito C. 9: 11. adnitentibus cunctis C. 40: 4. E. 1: 3. militibus C. 24: 1.
Adnotare plenissime O. 1: 6. adnotata nomina ad aliquem perferre E. 35: 8.
Adolescere O. 2: 4. 19: 7. V. I. 7: 4. adulta aestate C 32: 3. ingenia C. 40: 15. *adolescens* V. I. 81: 2. C. 24: 2. 32: 4. 38: 7. E. 34: 1. bonus C. 39: 13. consularibus vitis praelatus est V. I. 63: 3. lascivus C. 4: 4. longe C. 5. 2. adolescentis adspectui semet dare intecto corpore C. 21: 3. adolescentem Antoninum vocare O. 22: 2. in adolescentes infamis E. 6: 2. adolescentuli spe lenire casum familiae C. 3: 4. Adolescentia E. 7: 1. maculosa C. 11: 1. adolescentiae fine haud multo grandior C. 7: 1. lex quasi C. 6: 3. adolescentiam mercede exercere officio quodam C. 39: 20. adolescentior meruerat C. 42: 15.
Adoptare sibi aliquem O. 2: 2. adoptari V. I. 58: 1. in filium E. 15: 2. adoptatum legibus Caesarum jubere C. 14: 11. *adoptione* Cajus Caesar dici E. 1: 2. praelatus Piso C. 6: 2.
Adorari C. 39: 4.
Adoriri Arabas C. 20: 5.
Adpetere amicitiam alicujus cupidissime O. 7: 4.
Adria E. 14: 1. Adriaticum mare ib.
Adrogatum accipere & dare C. 13: 1.
Adscendere muros V. I. 58: 3. adscendentes dejicere V. I. 24: 4.
Adsciscere C. 20: 10. ad inperii partem E. 16: 5. consortio multos externosque C. 39: 16. in familiam atque imperium C. 16: 1. in liberos C. 4: 15. adscisci in consilium E. 11: 11. in matrimonium O. 9: 1. adscitus comes V. I. 10: 2. adscitus merito in militiam E. 45: 3. adscito ad Imperium Hadriano C. 13: 11. in consilio Jovis C. 40: 8. imperio C. 41: 6.
Adsequi Imperium favore C. 13: 13.
Adserere C. 21: 3. 28: 8. se Jovem E. 3: 5. se Liberum e choro Bacchanali ib.
Adsidere V. I. 56: 3. C. 10: 3.
Adsidue V. I. 63: 1.
Adsistentibus valide militaribus C. 41: 15.
Adspectus. E. 1: 20. adspectui adolescentis semet dare intecto corpore C. 21: 3. ad adspectum virginis V. I. 49: 8.
Adspergere hominem eleganti joco E. 35: 7. adspergi E. 48: 10.
Adstantem proxime ictu transigere C. 39: 13.
Adstruere C. 20: 6.
Adsumere aliquem honore Caesaris E. 42: 12. adsumi C. 41: 7. coelo O. 14: 3. adsumtus est gener V. I. 7: 4.
Adsurgere V. I. 72: 6. E. 9: 18.
Adteri angoribus summis E. 16: 3.
Adtrahere boves aversas in speluncam O. 6: 2.
Advecta classe advenarum multitudo O. 13: 1. advectum frumentum V. I. 19: 2. advectis classibus E. 1: 30.
Advenae collocari O. 13: 5. advenae O. 1: 2. C. 11: 12. E. 11: 15. advenarum multitudo. O. 13: 1. cum advenis copias suas conjungere O. 13: 2.
Advenire E. 13: 10. negotiis quaecumque advenissent, auditis E. 9: 15. advenienti aquila pileum sustulit V. I. 6: 3. *Adventare* C. 35: 4. adventanti hosti obviram procedere C. 39: 10. Adventitiae praebitiones C. 41: 19. *Adventus* C. 5: 16. adventu excitus. V. I. 54: 3. infesto V. I. 77: 9.
Adversariorum exercitibus corruptis V. I. 75: 8. adversarios vincere V. I. 69: 2.
Adverso Tiberi subvehi V. I. 22: 3. vehi V. I. 46: 1. adversis auspiciis V. I. 64: 6. omnibus V. I. 31: 1. vulnetibus V. I. 35: 4. *adversum* pecuniam infirmus C. 9: 6. Poenos proficisci V. I. 41: 1. Romanos V. I. 17: 1. Vejentes V. I. 14: 1. Xerxem bellum movere C. 24: 2. adversus Carthaginienses V. I. 39: 1. hydram V. I. 35: 7. laborem inferior E. 49: 20.
Advertisse classem Argivam traditur O. 12: 2.
Advocato M. Livio Pontifice V. I. 27: 3. Senatu V. I. 7: 17. advocatis patre & conjuge V. I. 9: 4.
Advolare C. 4: 14. memoratos locos E. 4: 9. advolantibus Magnentianis C. 42: 8.
Adulterum marito interficiendum tradere V. I. 55: 2. adulteris quasi jure uti C. 4: 6.
Aeacida Romanos vincere posse V. I. 35: 2.
Aedes Minervae C. 12: 2. pacis C. 9: 7. Romulo constituta V. I. 2: 14: sub clivo Capitolino O. 3: 6. aedem dedicare V. I. 16: 3. facere V. I. 7: 9. pacis reparare E. 9: 8. Vestae facere V. I. 3: 1. ab aede honoris V. I. 32: 3. aedes memoraru dignae E. 20: 6. aedium proximarum magna clades E. 13: 12. aedibus

bus inscribi E. 41. 13. aedes Jani patentes facere C. 27. 7. intra aedes Palatinas habitare E. 6. 2.
Aedificare V. I. 7. 9. carcerem V. I. 5. 2. circum maximum V. I. 6. 8. portas Jano gemino V. I. 3. 1. Templum V. I. 46. 3. *aedificandi* copia volentibus permissa E. 9: 8. *aedificia* coepta construere E. 11. 3. *aedificiis* multis Romam ornare E. 1. 19.
Aedilis V. I. 72. 3. 81. 3. aedilis munus magnificentissimum dare V. I. 66. 1. *aedilitatem* petere V. I. 58. 5.
Aegaeo in mari insula emersit C. 4. 14. E. 4. 9.
Aegates apud insulas V. I. 41. 1.
Aeger pedibus C. 20. 25. *aegrum* simulare C. 4. 15. *aegra* asperiorque victoria C. 34. 8. *aegre* ab armis abesse C. 42. 20. ferre V. I. 66. 10. superesse E. 34. 2. *aegerrime* ferre C. 41. 17 progredi C. 40. 23. reperire C. 9. 10. traducere C. 39. 48.
Aegrotantes reficere E. 10. 14.
Aegypti regionem in provinciae formam redigere E. 1. 4. Sacra Romam deportata C. 21. 4. *Aegyptum* obtinere C. 20. 9. apud *Aegyptum* Phoenix visus C. 4. 14. E. 4. 9. in *Aegyptum* perducere V. I. 85. 4. ex *Aegypto* inferri E. 1. 6. in *Aegypto* dominatum invadere E. 32. 4. *Aegyptio* velamine involvi V. I. 77. 13. *Aegyptiorum* regis filia V. I. 86. 1.
Aelianus C. 39. 17. dominatum invasit E. 32. 4.
Aelius Hadrianus C. 14. 1. E. 14. 1.
Aelio (L.) Caesari urbe permissa C. 15. 5.
Aelio Caesare mortuo C. 14. 10.
Aemilianus accipit imperium C. 31. 1. absumtus est morbo C. 31. 3. Imperator effectus est C. 31. 1. caeditur E. 31. 2. in aegypto dominatum mansit E. 32. 4. P. Scipio V. I. 58. 1.
Aemilius (L.) Paulus V. I. 56. 1.
Aemilius (M.) Scaurus V. I. 72. 1.
Aemilio (à L.) superari V. I. 54. 4.
Aemuli milites C. 8. 3
Aeneas O. 15. 5. 51. E. 1. 2. condidit *aenum* ex suo nomine O. 9. 4. constituit urbem condere O. 12. 1. interceptus in tempestatis subitae confusione, nusquam deinde comparuit O. 14. 2. petit Idam, Italiam O. 9. 1. Rutulis obsistere non desiit O. 13. 6. Rutulos bello persequi instituit O. 14. 1. sorte Apollinis delphici monitus O. 12. 3. aenea de adventu volumen conscribere O. 15. 4. filius, an nepos potior O. 17. 4. Aeneam Euxini matrem extulisse O. 10. 1. patrio bello pulsum O. 13. 3. potitum rerum O. 14. 1. proditorem patriae fuisse. O. 9. 2. recordatum O. 11. 2. Vivum coelo adsumtum O. 14. 3. ab Aenea Lavinia gravida relicta O. 16. 1. sortiri genus E. 1. 2.
Aenum condere O. 9. 4. ab *aequiculis* transferre V. I. 5. 4.
Aequimelium dictus locus V. I. 17. 5.
Aequus C. 13. 8. vir C. 34. 1. aequo animo dispendium ferre O. 6. 3. aequi studium C. 14. 6. aequis partibus haeredes instituere O. 19. 1. *Aequius* est mori, quam auctoritatem inperii foedare E. 12. 7. *Aequissimis* legibus monere C. 9. 5. E. 9. 6. pacis officia vincta C. 39. 44. aequissime jus dicere E. 11. 2. *aequare* Curios Fabriciosque C. 18. 1. domum solo V. I. 17. 5. aequabilium longe legum conditor C. 20. 23. aequabilis C. 15. 3.
Aeris signandi usus C. 3. 4. tantum congestum est V. I. 32. 4. aere alieno opprimi V. I. 29. 3. sublato ib. infuscato O. 14. 2. obscuto O. 19. 5. ex aere fictor E. 14. 2. *aerarium* Saturni O. 3. 6. aerarii inopia C. 9. 10. E. 9. 7. in aerarium referre C. 39. 20. aerario exhausto E. 16. 9.
Aerumnae Aeneae O. 1 5. aerumnarum expertes C. 39. 27. vis manet C. 40. 30. aerumnis publicis quasi defensor objici E. 16. 2. *Aerumnosus* E. 24. 1.
Aesculapii fanum proximum petiit anguis V. I. 22. 3. ad Aesculapium arcessendum Epidauro V. I. 22. 1.
Aestate adulta C. 32. 3.
Aestimare C. 26. 6. 38. 6. E. 2. 7. cunctos opibus suis C. 39. 27. suspectam societatem C. 14. 9. aestimantibus aliis alia C. 39. 48. aestimari E. 41. 12.
Aetas E. 15. 3. grandaeva C. 13. 11. aetatis annum septuagesimum tertium agere E. 6. 4. senectae vitio E. 40. 20. ultimo adfecta mater O. 10. 1. aetatem agere V. I. 49. 18. puerorum virginumque injuriae obnoxiam scire V. I. 13. 4. ad aetatem nostram C. 39. 29. in aetatem fere omnem C. 2. 1. per aetatem debili corpore C. 28. 10. parum cautus C. 41. 23. propter inpuberem aetatem V. I. 14. 6. aetate peracta C. 20. 6. extrema C. 12. 2. nostra C. 16. 12. robustiore C. 32. 5. senecta C. 5. 15. sexagenarius E. 4. 11. à quinquenni aetate E. 28. 3.
Aeterna fama C. 33. 26. aeternam gloriam parare C. 40. 13. *Aeternitate* majus putare usum divitiarum C. 37. 7.
Aevum C. 5. 3. aevi longe inparilis societas C. 14. 9. octogesimum uno minus annum agere. C. 3: 1. aevi validior C. 16. 4. ingenio supra aevum C. 24. 2.
Afranius V. I. 78. 9.

Africa C. 39. 30. 40. 19. 41. 20. Africae ob jus diſſentire E. 41. 22. pleraque oleis replere C. 37. 3. Proconſul C. 26. 1. provincia E. 20. 8. pulcriora vaſtari jubere C. 40. 19. Africam graviter quatere C. 39. 22. juſtiſſime regere V. I. 74. 3. in Africam revocari V. I. 42. 6. trajicere V. I. 67. 5. claſſem V. I. 40. 1. 49. 12. in uſque Africam permeare C. 33. 3. per Africam C. 27. 1. res geſtae C. 39. 39. ſacerdotium decretum Flaviae genti C. 40. 28. in Africa V. I. 53. 1. 58. 4. 78. 8. Africanus ex virtutibus nominari V. I. 49. 1. Africani ex filia nepos V. I. 64. 1. Africani Scipionis filium remittere V. I. 54. 4.

Agamemnon Rex O. 9. 1. 3.

Ager ſqualidus E. 18. 4. agri centena jugera veteranis dividere V. I. 73. 1. jugera quaterna dena dividere populo viritim V. I. 33. 5. jugera quingenta data publice V. I. 33. 10. modum non parvum ad incolendum accipere O. 5. 3. plus quingenta jugera habere. V. I. 20. 3. 64. 13. propter ſterilitatem metuere O. 12. 5. Singidonenſis in ſolo E. 44. 1. tantum V. I. 11. 2. 33. 2. 3. agrum ſatis Reip. commodantem facere C. 40. 9. Laurentem occupare O. 13. 1. in agrum Laurentem egredi O. 12. 4. tendere O. 13. 5. in agrum uberiorem transmigrare O. 12. 5. in agro Falerno V. I. 43. 4. agrorum ad emtionem aurum convertere V. I. 73. 5. agris dividendis Triumviros conſtituere V. I. 65. 4. agris infeſta locuſtorum ſpecies E. 16. 3. agros colere V. I. 19. 2. plebi permittere. 66. 4. agris acceptis V. I. 66. 10. late populatis C. 39. 17. relictis V. I. 23. 5. in agris propriis conſeneſcere E. 39. 5. *Agraribus* ſatis utilis E. 41. 9. *Agrariorum* cauſa ſuſcepta V. I. 58. 10. agrariis parentibus ortus E. 40. 15. agrarias leges ferre V. I. 65. 3. agrariis legibus reſiſtere V. I. 66. 9. *Agreſti* ortu E. 40. 10. patre genitus E. 37. 1. agreſtis juſtitia E. 40. 15. parſimonia C. 41. 3. vecordia C. 41. 26. agreſte genus hominum O. 4. 1. agreſtium manu excita C. 39. 17. agreſtes e doctioribus gignere C. 3. 5. agreſtibus parentibus vecordior C. 40. 17. *Agriculturam* edocere O. 3. 2. ad agriculturam reverti V. I. 17. 4.

Agere C. 4. 1. C. 39. 31. 46. aevi octogeſimum uno minus annum C. 3. 1. annum vitae ſeptuageſimum absque uno E. 9. 17. ante currum V. I. 67. 1. armentum nobile O. 7. 1. 2. bonorum ſupplicia E. 11. 6. bovem in Aventinum V. I. 7. 11. carpentum ſuper corpus V. I. 7. 19. circum muros C. 40. 7. Correctura Venetas C. 39. 10. cum aliquo V. I. 37. 3. cum patre V. I. 58. 1. fortunae gratias V. I. 56. 4. inperium C. 3. 1. ita V. I. 77. 1. mitius C. 20. 13. mortales libidine pernicioſa C. 24. 11. parentem C. 39. 8. praedas C. 11. 1. praefecturam urbi E. 18. 2. publica C. 15. 4. quinque annos potentiae C. 28. 11. recte C. 13. 9. reliquam aetatem in exſilio V. I. 49. 18. reliquum vitae dedecore C. 5. 4. E. 5. 5. rem divinam C. 26. 3. ſtudio potentiae magis quam gloriae C. 33. 23. ſupplicia C. 11. 1. agebant ultima vitae Conſtantium C. 40. 3. egerat quaqua iter C. 40. 2. agentes rerum C. 39. 44. acturus quid eſſet V. I. 61. 5. agi C. 33. 31. in exſilium V. I. 7. 19. 8. 5. 10. 5. 62. 2. 81. 3. libidine C. 39. 46. praeceps ambitione C. 12. 3. actum erat de inperio Romano V. I. 48. 1. cum ageretur de pace Pyrrhi V. I. 34. 10. ut ageretur de familia V. I. 64. 5. acto per coſtas pugione E. 39. 4. acto virtutibus imperio C. 13. 11. acti triumphi C. 16. 13. actis annis C. 1. 2. *Acta* alicujus reſcindere V. I. 77. 3. *Actui* publicorum minime ſufficere E. 15. 5. actibus publicis abſolutis E. 9. 15. *Actionibus* alicujus reſiſtere V. I. 66. 8. *Agitare* aliquem C. 4. 9. inperium orbis V. I. 35. 1. provincias calumniis C. 42. 21. agitari ardore inperitandi C. 40. 2. enuntiationibus C. 39. 46. moleſtiis C. 39. 7. pejoribus flagitiis C. 28. 7.

Aggerem facere V. I. 7. 6.

Aggeſta arenae E. 3. 9.

Agillaeorum Rex Mezentius O. 14. 1.

Agmen comitantium praevertens E. 14. 4.

Agmina muſcarum perſequi C. 11. 5. E. 11. 6.

Agnoſcere dedecus familiae V. I. 73. 4.

Agrippa C. 3. 2. E. 1. 16. Menenius V. I. 18. 1. 2. Agrippam reducere, relegare E. 1. 27. per Agrippam vinci V. I. 84. 4.

Agrippina E. 5. 1. Agrippinae occidi C. 13. 12. 37. 3. Proculus & Bonoſus Inperatores effecti E. 37. 2. Agrippinam fratris filiam uxorem ducere E. 4. 10. apud Agrippinam, nobilem Galliae coloniam, inperium ſuſcipere E. 13. 3.

Ahala (Servilius) Magiſter equitum V. I. 17. 5.

Ajo Te Aeacida &c. V. I. 35. 2. ait. V. I. 4. 12. 7. 4. 30. 4. 33. 2. 35. 7.

Alacritate Vector Viriathus Luſitanus V. I. 71. 1.

Alamannorum gens E. 34. 2. Rex Erocus E. 41. 3. triginta millia in bello exſtinguere E. 47. 2. vexationibus adfligi C. 35. 2. Alamannos devincere C. 21. 2. cum Alamannis dimicare E. 42. 14.

Alani E. 47. 3. ex Alanis 47. 6.

Alba ſus O. 17. 1. equis albis triumphare V. I. 23. 4. gallinae albae C. 5. 17

Alba Urbs O. 22. 3. V. I. 4. 2. Longa O. 17. 1. Albae regnare O. 17. 5. Albam abſtrahi O. 22.

O. 22. 3. diruere V. I. 4. 2. ex colore suis pergere O. 21. 4. cognominare O. 17. 1. rursus referri O. 17. 2.

Albanus mons O. 17. 1. Albanum in lacum praecipitari O. 18. 3. prolabi O. 18. 4. Albano in monte consulem interficere V. I. 66. 12. triumphare V. I. 45. 6. Albanorum Dux Metius Fufetius V. I. 4. 10. Rex Silvius Procas O. 19. 1. V. I. 1. 1. tres vulnerati V. I. 4. 6. Albanis bellum indicere V. I. 4. 1. Albanos penetrare V. I. 77. 6. Romam transire jussit V. I. 4. 2. inter Albanos & Romanos bellum exortum V. I. 4. 5.

Albinus Caesarem se facit, occiditur E. 20. 2. ad Albinum deferre C. 20. 9. 11.

Albulam circa flumen pasci O. 6. 2. in flumen depulsus O. 18. 1.

Alcmena atque Jove genitus Hercules traditur O. 7. 1.

Aleae lusor studiosissimus E. 1. 21. aleatores optionem ponunt collusoribus O. 3. 5.

Alere O. 3. 2. uberibus V. I. 1. 3. ali sumtu publico E. 12. 4. altus ab eo genere E. 41. 9.

Alexander C. 40. 17. ad Indiam pervenit E. 35. 2. fit Inperator E. 40. 2. jugulatur E. 40. 6. Phryx origine E. 40. 20. qui post dictus est E. 23. 4. Alexandri amor cum cumularetur C. 23. 3. Magni corpore conspecto E. 21. 4. fuit, ne Respublica confestim laberetur C. 24. 9. obsidione cadere C. 40. 28. stirpe tumere C. 29. 2. Alexandro (Aurelio) Augusti potentia delata C. 24. 1. Magno haud dissimilis E. 35. 2. Alexandrum atque Magnum se appellari jussit Aurelius Antoninus E. 21. 4.

Alexandria C. 39. 33. apud Alexandriam AEgypti C. 39. 23. in Alexandriam regredi V. I. 85. 5. venire V. I. 86. 1. Alexandria exemplis petitis E. 11. 4.

Algido in monte militare V. I. 21. 2. obsideri V. I. 17. 1.

Alienus (non) a luxu venerio E. 41. 8. prope a scientia E. 47. 5. alieno labore quaeri V. I. 60. 1. alienae conjugis amore possessus E. 1. 23. alienae aere opprimi V. I. 29. 3. sublato ib. in aliena irruere E. 41. 21. *Alienata* mente desipere V. I. 74. 8.

Alios (ad) formidolosior C. 17. 6. alias novas, alias correctas suo nomine leges proferre E. 1. 18. alio mente traducta E. 48. 15. *Aliquamdiu* C. 9. 6. *Aliquanti* in numerum caelestium referuntur C. 33. 25. militares conspiravere E. 41. 22. *Aliquantum* C. 29. 1. *Aliquantulum* panis degustare E. 15. 5.

Allectus nomine C. 39. 40.

Alliam apud fluvium V. I. 23. 7. Alliensis dies est dictus ib.

Alludere cavillo E. 9. 14.

Almam montem vineis conserere E. 37. 3.

Alpes clausae C. 42. 5. Cottiae C. 5. 2. E. 5. 4. trans Alpes C. 39. 30. E. 41. 20. regnare E. 35. 7. Alpibus patefactis V. I. 42. 3. ab Alpibus usque V. I. 78. 4.

Alsa fluvius E. 41. 21.

Alter C. 20. 9. Consul V. I. 20. 1. altero consulatu V. I. 57. 2. alteram ferocem, mitem alteram habere filiam V. I. 7. 15. *Alternis* inperare V. I. 1. 1. In *Altaria* ture dato O. 3. 7.

Altini Venetiae urbe consumi C. 16. 9. inter Altinum atque Concordiam E. 16. 5.

Alto (in) stare V. I. 46. 1. alta accedere C. 39. 5. alte subvolare V. I. 6. 3. altiori ex loco V. I. 7. 4. altius conscendere C. 42. 16. Altitudo domorum C. 13. 13.

Alveo inpositos pueros in Tiberim abjicere O. 20. 3. alveum abhaesisse ib.

Alvi dolorem caussari C. 17. 8.

Amandus C. 39. 17.

Amare cives E. 1. 29. 48. 9. mimam Cytheridem V. I. 82. 2. simplicitatem E. 18. 5. amans avaritiae, luxuriae E. 10. 3. amabilis militibus propriis E. 7. 1. *Amor* Alexandri C. 23. 2. generis humani E. 10. 6. amori alicui esse C. 20. 34. diverso pellicum deditus E. 33. 1. flagitioso expositus C. 33. 6. spadonum, aulicorumque & uxorum deditus E. 42. 19. amorem histrionis viro praeferre C. 11. 7. ob amorem E. 11. 11. mulieris V. I. 43. 5. amore alienae conjugis possessus E. 1. 23. capi O. 19. 5. Cleopatrae V. I. 79. 3. 85. 4. conjugis V. I. 57. 4. *Amatoriae* artis libellos conscribere E. 1. 24.

Amata Latini regis uxor O. 13. 5.

Ambigua legum mire distincta C. 16. 11. ambigue respondere V. I. 35. 2.

Ambitioni modum statuere C. 40. 15. per ambitionem V. I. 44. 3. ambitione inmodici C. 39. 5. praeceps agi C. 12. 3. *Ambitiosus* V. I. 66. 1. *Ambitu* laxiore circumsepire urbem muris quam validissimis C. 35. 7. spreto ad communem vitam descendere C. 39. 48.

Ambo V. I. 48. 2. C. 42. 10. E. 31. 1. se mutuis vulneribus occiderunt V. I. 10. 6.

Ambraciae litus Actiacum V. I. 79. 3. in Ambraciam oppidum cogi V. I. 52. 2.

Ambulantibus incommodam radicem excidi jubere V. I. 31. 6. Ambulationibus animum reficere E. 48. 19.

Ambustus (Fabius) V. I. 20. 1.

Amens vir C. 4. 5. amentior privato scelere publicoque C. 11. 1.
Amictus Senatus tetra veste E. 16. 13. virginum nubentium specie E. 5. 5.
Amicus V. I. 52. 3. 61. 5. amico parare periculum E. 43. 4. amicorum consilio cuncta disponere E. 6. 2. famae subjici E. 12. 3. motus patienter ferre E. 9. 2. amicis gratulantibus, inquit V. I. 35. 5. ignoscere V. I. 78. 9. amicos hostesve communes habere O. 13. 3. in amicos fidus E. 1. 15. 46. 3. liberalis E. 13. 5. perfidelis C. 13. 8. vehemens E. 20. 6. amicis monentibus E. 9. 14. *Amicitiam* conjungere cum aliquo V. I. 49. 10. cupidissime adpetere O. 7. 4. foedere inire O. 13. 3. Amicitia fidus C. 39. 17. vetere cognitus C. 40. 8. amicitiis lenonum ac vinariorum haerere C. 33. 6. ad amicitias recipiendas rarus E. 1. 16.
Amittere crebros liberos E. 44. 2. filios V. I. 56. 3. oculum V. I. 11. 1. robur exercitus V. I. 35. 5. amittendi metus C. 10. 4. E. 10. 10. *amitti* E. 1. 12. amissi principis ingens desiderium C. 22. 2. amisso exercitu C. 28. 10. fratre V. I. 84. 1. pudore C. 28. 9. socero O. 13. 6. Victorino C. 33. 14. amissa voce E. 45. 8. amisso Gallieni edicto C. 37. 6. amissos sui ordinis tot viros moerere C. 14. 13. amissa trans Istrum, quae Trajanus quaesierat C. 33. 3. amissis verbis E. 12. 2.
Amnis praedictus C. 32. 4. juxta Amnem Metaurum E. 35. 2. prope amnem Moenum C. 21. 2. inter amnes inclytos Indum & Euphratem C. 13. 3.
Amoeni animi E. 1. 25. amoena litorum obsidere C. 16. 2.
Amovere libertinos tribubus V. I. 32. 2. amotam tyrannidem vocare C. 33. 24.
Amphitheatri perfecto opere C. 10. 5. tanta vis accepta ac capta C. 9. 7. Amphitheatrum construere E. 5. 3. in Amphitheatro dimicare E. 17. 4.
Amplecti C. 20. 23. E. 12. 3. caput V. I. 7. 1.
Ampliatus est M. Manlius Capitolinus V. I. 24. 6.
Amplum in modum praemia ostentare C. 26. 6. amplissimi ordinis esse C. 13. 1. duo C. 30. 3. E. 10. 10. primus C. 34. 3. amplissimo ordine in castris degente C. 37. 6. amplissimum munus quaestorium dare V. I. 1. 74. amplissimis aliquem efferre honoribus E. 17. 3.
Amulius fratri optionem dedit O. 19. 2. imperium fratri non dedit V. I. 1. 1. regnum obtinuit O. 19. 3. Sacerdotem Vestae Ream Silviam praefecit V. I. 1. 1. Amulium & Numitorem haeredes instituere O. 19. 1. V. I. 1. 1. Ream Silviam compressisse tradunt O. 19. 5. regem pueros Faustulo servo necandos dedisse, tradit Valerius O. 21. 1. Amulio interfecto O. 21. 4. oppresso O. 22. 4. ab Amulio mitti O. 22. 2.
Anatolio Praefecto medente C. 13. 6.
Anceps bellum C. 32. 5.
Anchisa conjiciente O. 11. 1.
Anchisen bello patria pulsum cognoscere O. 13. 3. patrem humeris gestare O. 9. 1.
Ancillas (inter) offendere V. I. 9. 2.
Anconae lapidibus occidi V. I. 69. 4.
Ancus Marcius V. I. 5. 1. Anci ab liberis interfici V. I. 6. 10. Anci regis familiaritatem consequi V. I. 6. 5.
Andriscus V. I. 61. 1.
Angi C. 26. 6. metu haud inane C. 26. 3. modestiore alicujus ingenio C. 20. 32. rerum gestarum invidia C. 16. 6. vitio C. 13. 10. *Angoribus* summis adteri E. 16. 3. *Angustia* locorum adjutus V. I. 45. 4. in angustiis V. I. 26. 1. claudi V. I. 39. 3.
Anxia honestas habetur C. 20. 8. anxios gressus genitoris manu levare C. 14. 11. anxie C. 30. 2. ferre C. 20. 25. satis omnia prospicere C. 14. 6.
Anguis ad navem Romanam perrexit V. I. 22. 2. cujus sexus fuisset occisus V. I. 57. 4. fanum petiit V. I. 22. 3. angues duo cum repsissent V. I. 57. 4.
Anibalianus E. 41. 20.
Anienem aquam in urbem inducere V. I. 33. 9. 34. 8.
Anii sacerdotis Apollinis filia O. 9. 5.
Animadvertere C. 4. 1. E. 47. 3. in suos C. 20. 21. Trojanos militariter instructos O. 13. 2.
Animus clemens E. 48. 9. ingens potensque C. 40. 2. potentiae expers C. 39. 6. animi adfluentis C. 39. 3. amoeni E. 1. 25. desperatione oriri C. 33. 5. gratia proficisci C. 4. 11. immania diu obtegere C. 3. 7. labem comprimere C. 39. 46. lepidi E. 1. 20. severi & tristis E. 28. 3. tumidi E. 42. 7. vi magna V. I. 76. 1. animum alicujus penitus devincire E. 17. 5. avocare C. 41. 12. intendere E. 47. 5. mariti tenere E. 40. 13. ob trucem interire C. 42. 12. animo aequo dispendium ferre O. 6. 3. gravis E. 45. 5. magno magna largiri E. 48. 9. parentis cognatos complecti E. 48. 18. parum valere C. 14. 10. remissiore convivium curare E. 9. 15. robustiores superioresque C. 12. 2. ex animo E. 2. 7. animos militares plebisque conciliare C. 3. 17. militum pertentare E. 12. 6. saevos atque inciviles reperire C. 22. 3. sollicitare E. 10. 11.
Annium [L.] Verum, ad imperii partem adsciscere E. 16. 5.

An-

Annonae curam sollicitius attendere E. 48. 17. curandae specie C. 1. 1. egestas composita C. 4. 3. specie rapax C. 9. 13. annonae dominans genus hominum C. 33. 13. perpetuae mire confultum C. 13. 5. Urbis copiosam efficere Aegypti regionem E. 1. 5. Annonam plebi distribuere V. I. 7. 7. annona gravi V. I. 19. 2.
Annuli (sub) gemma V. I. 42. 6. cum annulo praesentari V. I. 77. 13. annulos petere V. I. 2. 6.
Annuntiandum (ad) instituti C. 39. 45.
Annus quaesitus est ad biennium C. 27. 5. annum agere E. 6. 4. 28. 3. 48. 19. in duodecim menses distribuere V. I. 3. 1. tertium a tricesimo degere E. 47. 3. Urbis millesimum celebrare C. 28. 1. anno interjecto V. I. 35. 12. minus C. 39. 48. potentiae sexto C. 21. 5. regni vicesimo celebrato C. 39. 48. annorum XIII. filium praetexta bullaque donare V. I. 6. 9. viginti quatuor Praetor P. Scipio V. I. 49. 7. annos gerere proxime quadraginta E. 44. 4. ingredi. E. 1. 26. natus septuaginta & quinque amplius C. 8. 6. viginti sex triumphavit V. I. 77. 2. ante annos ultro consul fieri V. I. 58. 5. intra annos infantiae E. 48. 6. annis novissimis E. 41. 16. regni duodeviginti C. 20. 27. viginti idem manere C. 15. 4.
Anseris clangore excitatus V. I. 24. 4.
Antecellens forma & virtute O. 6. 1.
Anteferre veteri ac Romano militi E. 47. 6.
Anteire clementia, honorificentia, liberalitate, litteris, muneribus ac pecuniae contemtu C. 10. 1. E. 10. 3.
Antemnates bellum sumserunt V. I. 2. 5.
Antenor elapsus tutus O. 1. 5. Antenorem in Italiam esse pervectum ib. patriae proditorem fuisse O. 9. 2. ab Antenore Ilio Achivis prodito O. 9. 1.
Antias [Valerius] O. 19. 4.
Antigonus Rex Macedoniae V. I. 35. 11.
Antilius V. I. 65. 5.
Antinoi famoso ministerio flagrare C. 14. 7.
Antinoum objecisse se referunt C. 14. 8.
Antiochia C. 13. 11. E. 19. 2.
Antiochus Rex Syriae V. I. 54. 1. conflixit apud Sipylam montem, occisus, relegatus victus est V. I. 54. 5. Antiochi bello V. I. 49. 16. Antiocho qui adfuerant V. I. 55. 1. Antiochum Academicum philosophum studiose audire V. I. 81. 2. Regem Syriae vincere V. I. 53. 1. ad Antiochum confugere V. I. 42. 6. deficere V. I. 52. 2.
Antiquorum hominum simplicitas O. 1. 2. ab antiquis homines tardae naturae Remores dicti O. 21. 4. antiquissimis moribus C. 18. 1.
Antium provecti sunt legati V. I. 22. 3.
Antonianas vesti nomine dare C. 21. 1. ab Antonianis militibus occidi V. I. 84. 4.
Antoninus Aurelius C. 16. 1. Bassianus E. 21. 1. Caracalla C. 21. 1. Commodus E. 17. 1. Gordianus Africae Proconsul C. 26. 1. Fulvius seu Bojonius dictus E. 15. 1. Marcus C. 23. 1. E. 16. 1. 7. Varius E. 23. 1. Antonini Marci filius E. 17. 1. Antonino Aurelio cognomentum Pii C. 15. 1. E. 15. 1. Antoninum anxios gressus manu levantem conspicere C. 14. 11. vocare adolescentem C. 22. 2. inter Antoninos funerari C. 21. 6.
Antonius exclamasse dicitur, Vici. V. I. 83. 6. corripuit Imperium E. 11. 9. Marcus Julio Caesari Comes V. I. 85. 1. Antonium Marcum debellare V. I. 79. 3. hostem judicare V. I. 81. 5. ad Antonium caput Ciceronis relatum V. I. 81. 6. per Antoninum foedere rupto V. 84. 4. Antonio victo C. 1. 3. ab Antonio percussores immissi V. I. 81. 6. vinci V. I. 83. 5. cum Antonio amare V. I. 82. 2.
Anulini Senatoris Libertinus E. 39. 1. Anulinum ditare E. 20. 6.
Aper quousque imperium invadere posset E. 38. 5. Apri Praefecti Praetorio insidiis exstingui 38. 6. Aprum ictu transfigere C. 39. 13. Apro inpulsore E. 38. 4.
Apertius proditum C. 3. 20.
Apium O. 12. 1. 4.
Ἀπὸ τοῦ καίειν quod est incendere, Cajetae appellatio O. 10. 4.
Ἀπὸ τοῦ πεινᾶν Cur Pinarii dicti? O. 8. 3.
Apollinis Delphici sorte moneri O. 12. 3. Apollinem de bello consulere V. I. 35. 1. ab Apolline stuprari O. 2. 1. ex Apolline genitus O. 2. 3.
Ἀποσπλῆξις E. 16. 5.
Apparatu magno bellum movere C. 24. 2.
Apparere O. 23. 3. E. 9. 18. apparuerunt duo Juvenes V. I. 16. 3. ne appareret livor in ore V. I. 58. 10.
Apparitorum plerisque magis atrox nihil C. 42. 25.
Appellare aliquem delicias generis humani C. 10. 6. delicias publicas E. 10. 16. herbam parietariam E. 41. 13. Aram maximam O. 6. 4. Augustum C. 31. 3. e suo nomine C. 11. 4. hostem Deorum atque hominum C. 17. 10. mensem Septembrem Commodum C. 17. 2. milites commilitones E. 1. 14. nominibus raptarum V. I. 2. 12. Patres a pietate V. I. 2. 11. provinciam Valeriam uxoris nomine C. 40. 10. Remuriam O. 23. 1. appellari O. 23. 1. Augustus E. 1. 1. Caesar, Inperator C. 22. 1. muliebri nomine E. 23. 3. Patronus V. I. 24. 4. Quirinus V. I. 2. 14.

ſe juſſit Aurelius Antoninus Magnum atque Alexandrum E. 21. 4. Caligula dominum E. 3. 8. ſororium tigillum V. I. 4. 9. Tiberinus Tractitiusque E. 23. 7. uti Deus C. 39. 4.
Appelli O. 9. 4.
Appetentia gloriae carens E. 15. 6.
Appia via unde dicta V. I. 34. 7. per *Appiam* ex urbe abeſſe millibus novem E. 40. 3.
Appius Claudius V. I. 82. 4. adamavit Virginiam V. I. 21. 2. illexit Potitios O. 8. 5. necatus eſt in carcere V. I. 21. 4. Caecus V. 34. 1. Caudex V. I. 37. 1. Norbanus E. 11. 10. uſque *Appium* Claudium Cenſorem O. 8. 4.
Appio Claudio reſiſtente V. I. 20. 2.
Appoſiti faſces lictorii foribus V. I. 20. 1. *appoſitis* cuſtodibus O. 17. 2.
Apprehendere naves hoſtium manibus ferreis V. I. 38. 1. *apprehenſus* V. I. 12. 3.
Approbare C. 25. 2.
Appuleja Lex V. I. 62. 2.
Appulejus (L.) Saturninus V. I. 73. 1. deſuper tegulis interficitur V. I. 73. 11. *Appulejum* interimere V. I. 67. 3. ab *Appulejo* damnari V. I. 23. 4.
Aptiores flagitiis C. 16. 2. religionibus C. 5. 17. *Aptiora* factionibus ſubſidia C. 40. 25.
Apud Aquilejam E. 25. 2. Zorios C. 16. 3. E. 15. 7. Nolam V. I. 45. 4. Sipylum montem V. I. 53. 1. Tarſum C. 41. 1. Vendobonam E. 16. 12.
Apulia V. I. 48. 2.
Apulis [de] triumphare V. I. 32. 1.
Aqua Claudia Romae introducta E. 4. 5. *aquae* hauriendae cauſſa V. I. 2. 6. penuria C. 28. 1. ſalſae ſtagna O. 12. 4. *aquam* Anienem in urbem inducere V. I. 33. 9. 34. 8. petere in uſum ſacrorum O. 19. 5. 20. 1. ad aquam profluentem deportari O. 20. 2. *aqua* & igni interdicere V. I. 73. 6. *aquas* apud Sextias V. I. 67. 2. *aquis* hiemalibus corrumpi C. 37. 4.
Aquila pileum ſuſtulit V. I. 6. 3.
Aquilae obſidio C. 27. 4.
Aquilejam [apud] E. 25. 2. 48. 6. non longe ab *Aquileja* E. 41. 21.
Aquiliis [cum] conjurare V. I. 10. 5.
Aquitanos conjungere E. 1. 7. tueri C. 33. 14.
Ara maxima conſecrata O. 6. 7. *arae* ſacrari ib. *Aram* dedicare O. 6. 5. *aris* admoveri V. I. 42. 1. dextram inponere V. I. 12. 3.
Arabia C. 28. 1. *Arabs* Thraconites ib. *Arabas* adoriri, in deditionem redigere C. 20. 15. penetrare V. I. 77. 6. ex *Arabis* advolare C. 4. 14. E. 4. 9. *Arabicum* dicere C. 20. 17. mare V. I. 77. 7.
Arare V. I. 11. 2. arantem nudum offendere V. I. 17. 1. *Aratorum* fortunis infeſtum genus hominum C. 33. 13. *Aratores* cogere C. 40. 24.
Arbacos domare V. I. 61. 3.
Arbiter quaſi genitus ad vitia atque virtutes E. 14. 6. *arbitro* adſcito O. 23. 1. *Arbitris* militibus C. 8. 5. *Arbitrari* C. 41. 17. *Arbitratu* ſuopte deligere C. 35. 9. *Arbitrium* reges creandi permittere E. 1. 8. *arbitrio* Legionum C. 12. 2. militum C. 29. 2. unius geri C. 41. 10.
Arbogaſtem ſuperare E. 48. 7.
Arbor Ruminalis O. 20. 4. ad *arborem* fici obhaerere O. 20. 3. ab *Arbuſto* appellari O. 10. 5.
Arca [Urbs] C. 24. 1.
Arcam in ligneam injici V. I. 40. 4. *arca* in lapicea poni V. I. 42. 6.
Arcadiae familiaris Deus Pan O. 5. 3.
Arcadius E. 48. 19. *Arcadio* accedente E. 47. 1.
Arcas Euander O. 5. 1.
Arcere Germanos C. 33. 1. ad *arcendos* inpetus C. 39. 3.
Arceſſendum [ad] Aeſculapium V. I. 22. 1. *arceſſitus* V. I. 65. 5. in auxilium V. I. 4. 11. arceſſita Mater Deum V. I. 46. 1.
Archelai proditio V. I. 76. 5. *Archelaum* vincere V. I. 75. 7. *Archelao* rege remoto C. 2. 3. E. 2. 8.
Architectos in cohortes centuriare E. 14. 5.
Arcus pluvia hebetati V. I. 53. 1.
Arcula V. I. 3. 3.
Ardeae eſſe V. I. 9. 1. in obſidione V. I. 8. 5. Ardeam concedere V. I. 23. 4.
Ardere E. 10. 12. 42. 17. dolore E. 14. 9. libidine C. 41. 24. E. 40. 10. in *ardentes* balneas conjici E. 41. 12. *Ardor* dominandi C. 5. 8. triumphandi E. 1. 10. *ardori* finem ponere E. 43. 8. *ardorem* gloriae diſſimulare E. 14. 6. *ardore* inperitandi agitari C. 40. 2. mti inconſulto E. 43. 3.
Arduum fatalia devertere C. 38. 5. petere C. 33. 13. videtur C. 41. 6. *ardua* proclivius conficiuntur C. 42. 4. Sectarum explanare C. 16. 9.
Arelatenſi oppido natus E. 41. 4.
Aremulus Silvius O. 18. 2.
Arenae aggeſtus E. 3. 9.
Areſcens lauri nemus C. 5. 17.
Argentaria oppidum Galliae. E. 47. 2.
Argenti grande pondus reſtituere E. 48. 17. xxxii. libras relinquere V. I. 58. 11. *Argentariam* facere V. I. 72. 2. *Argenteae* ſtatuae C. 40. 28.
Argentoratenſibus in campis E. 42. 13.
Argiva Claſſis O. 12. 2.
Argos oppugnare V. I. 35. 10.

Argue-

Arguere Senatum V. I. 24. 5. ſtultitiae C. 9. 3. vehementer inventum alicujus E. 1. 14.
Argui ab aliquo V. I. 72. 11. pecuniae interverſae V. I. 33. 8.
Ariobarzanem Cappadocia expellere V. I. 76. 2.
Ariſtobulus Praefectus Praetorio C. 39. 14.
Arma cum retinerentur V. I. 71. 2. armorum medium O. 40. 17. *Arma* in hoſtem ferre C. 40. 6. inſignia dono dare E. 4. 7. Jovis fugere O. 1. 1. nova meditari E. 45. 6. ad *arma* cogere V. I. 72. 11. concitare aliquem O. 13. 5. *Armis* & equo donatis retinere V. I. 43. 5. gladiatoriis dimicare E. 17. 4. praecipue felix C. 20. 14. quaſi novata urbs Romana C. 41. 17. ſuperare C. 33. 24. vim denuntiare O. 16. 2. vincere V. I. 78. 5. vinci V. I. 67. 4. ab *Armis* quies E. 16. 3. *cum armis* deponere odia V. I. 78. 9. *in armis* C. 39. 47. fortitudo E. 13. 4. promtiſſimus E. 29. 2. ſatis prudens E. 2. 3. *Armari* C. 17. 9. inter ſe C. 24. 9. *armatus* V. I. 11. 1. Senatus Conſulto V. I. 73. 10. *armato* reſiſtere C. 25. 2. *armata* gladiatorum manus C. 4. 26. familia V. I. 65. 5. *armati* lapidibus ac ſudibus O. 13. 2. cum *armatis* paſtoribus pergere O. 21. 4.
Armenia E. 41. 20. per Parthos deripitur E. 2. 9. *Armeniae* Rex Tigranes V. I. 74. 6. per *Armeniam* in hoſtes contendere C. 39. 34.
Armentarius C. 39. 24. 40. 1. 6. E. 40. 15. Caeſar Auguſtus appellatus E. 40. 1. *Armentarii* ſorore progenitus E. 40. 18. *Armentarium* Caeſarem creare C. 39. 24. E. 39. 2.
Armentum nobile agere O. 7. 1. 3. *armentorum* paſtor E. 40. 15.
Arpinas V. I. 67. 1. genere M. T. Cicero V. I. 81. 1.
Arripere equum V. I. 13. 1. fugam E. 41. 2. principatum E. 26. 1. regnum E. 24. 3. ſummam poteſtatem C. 31. 1. tyrannidem E. 16. 3. 47. 7.
Arrepto clypeo E. 43. 2.
Arrius Antoninus E. 12. 3.
Arrogatione redigi C. 2. 1.
Arrogatum accipere & dare C. 13. 1.
Ars exercitii C. 17. 9. *artis* amatoriae libellos conſcribere E. 1. 24. auctor C. 33. 11. divinae credere E. 47. 4. fidem firmare V. I. 6. 7. medicae peritia O. 1. 9. Res C. 20. 28. *arte* captus V. I. 40. 3. muliebri corrumpi E. 4. 12. muliebri ſupponi E. 40. 13. pugnandi pervidens C 17. 5. *artes* C. 40. 15. bonae floruere C. 16. 10. Etruſcorum longe aliud cecinerant C. 28. 8. libidinum ſerendarum C. 23. 1. tantae C. 8. 7. *artium* bonarum ſcientia C. 24. 10. doctarum gratia C. 20. 2. ingenuarum ludum conſtituere C. 14. 3. *artes* bonas nutrire E. 41. 14. *artibus* incorruptis tantum poſſe C. 35. 12. inſitivis praecipue creſcere C. 11. 13. meretriciis pollere E. 17. 5. mulierum pervagatis C. 4. 6. *Artifex* mirus E. 42. 18.
Artificio quodam inpetum mentis regere E. 14. 6.
Articulorum dolor E. 41. 24.
Artus humani à ventre diſcordarunt V. I. 18. 2. 3. reliqui tabeſcunt E. 42. 21. *artus* diffuderat E. 45. 9.
Arunte [cum] congredi V. I. 10. 6.
Arva regere O. 3. 1.
Arx O. 15. 1. *arcem* conſtituere O. 3. 1. obſidere V. I. 37. 2. in *arcem* perducere V. I. 2. 6. *arce* praeſidium deducere V. I. 37. 3.
Aſcanius O. 9. 3. idem qui Euryleo, appellatus Rex O. 14. 5. inperii Latinorum ſummam adeptus O. 15. 1. jurejurando ſe purgat O. 16. 3. poſtquam exceſſiſſet e vita O. 17. 4. *Aſcanii* conſilio O. 15. 2. metu O. 16. 1. *Aſcanium* Jove ortum crediderunt O. 15. 5. ab *Aſcanio* interfici O. 16. 2. videri O. 14. 4.
Aſclepiodotus C. 39. 42.
Aſculanae defectionis invidiam ſuſtinere V. I. 65. 2.
Aſia C. 16. 12. E. 41. 20. 48. 3. *Aſiae* finitima occupare C. 33. 3 *Aſiam* petere V. I. 81. 2. provinciam in ſtipendium accipere V. I. 81. 4. ſortiri V. I. 75. 7. in *Aſiam* ablegari V. I. 64. 9. fugere V. I. 84. 4. proficiſci V. I. 70. 1. 78. 1. refugere V. I. 54. 3. per *Aſiam* totam litteras mittere V. I. 76. 3. *Aſiaticus* Scipio V. I. 53. 1. 57. 1. *Aſiatici* Aſiatici Scipionis provincia V I. 55. 1.
Aſper admodum E. 41. 8. praeceptor C. 19. 4. *aſpero* caſu E. 48. 9. *aſpera* hiems C. 42. 5. E. 44. 4. *aſperum* aliquid ſtatuere E. 48. 15. ingenium E. 16. 6. *aſperior* E. 10. 3. victoria C. 34. 8. *aſperius* offendi C. 40. 30.
Aſpernari factum C. 27. 1.
Aſpidibus admotis perire V. I. 86. 3.
Aſſerere O. 9. 8. ſe Liberum C. 3. 10.
Aſſidere utrimque C. 10. 3. E. 10. 10.
Aſtra [ad usque] ſubvehere C. 40. 14.
Aſtu componere C. 33. 20. facere E. 2. 6. Inperii nomen abnuere C. 2. 1. maximo V. I. 73. 10.
Aſylum C. 23. 1. convenis patefacere O. 23. 7. V. I. 2. 1.
Athenae V. I. 75. 7. *Athenas* petere ſtudiorum gratia V. I. 81. 2. *Athenis* Philoſophiam diſcere V. I. 82. 1. *Athenienſium* modo C. 14. 4. Rex Erechtheus O. 2. 1. ſtudia hauriri E. 14. 2.

Athenaeum C. 14. 3.
Atilius Calatinus V. I. 39 1. gloriose triumphavit V. I. 39. 4. Marcus regulus Consul. V. I. 40. 1. ab *Atilio* inveniri V. I. 39. 3.
Atrox caedibus bonorum C. 11. 5. E. 11. 6. in eos, quos extulerat E. 17. 3. nihil magis plerisque apparitorum C. 42. 25. pestilentia E. 13. 12. *atroces* tyranni E. 13. 10. *Atrocior* Dominus C. 3. 7. E. 3. 3. in dies C. 40. 23. atrociores amici hostibus ipsis E. 12. 3. *atrocioribus* Hunnis E. 47. 3. *Atrocius* accendi C. 4. 7. E. 4. 5. grassari C. 33. 32. longe procedere C. 9. 2. E. 9. 5. punire insontes C. 2. 1. saevire C. 30. 2. *atrociora* ne acciderent, senatus metuebat C. 26. 7. *Atrocitas* rerum magis, quam nominum efficit C. 39. 8. *Atrociter* explorare E. 2. 6.
Attali ex haereditate V. I. 64. 5. Germanorum Regis filia C. 33. 6.
Attaminare C. 16. 2.
Attendere sollicitius annonae curam E. 48. 17.
Attentatis militibus C. 40. 9.
Attenuare opes militum C. 6. 2.
Atticis sermonibus effari E. 13. 10.
Attineri inpensius C. 8. 1.
Attingere paucis C. 8. 7. E. 8. 6.
Attitianus C. 33. 13. *Attitiani* conjugem concupiscere C. 33. 12.
Attius Navius augur V. I. 6. 7. Tullus Dux V. I. 19. 3. Rex V. I. 81. 1.
Attonitum videre V. I. 31. 6.
Attrahere aliquem O. 22. 2.
Attribui E. 1. 30.
Attriti Barbari E. 17. 2. *attritae* Barbarorum gentes C. 37. 3.
Avarus E. 8. 2. *avaro* ingenio E. 2. 4. *Avaritia* E. 45. 5. posteriorum C. 13. 6. *avaritiae* amans E. 10. 3. cupido E. 41. 8. peculatus C. 35. 7. *avaritiam* probare C. 9. 9. in *avaritiam* praeceps C. 41. 23. propter *avaritiam* V. I. 65. 6. *avaritia* omnibus saevior E. 17. 3.
Auctor artis C. 33. 11. conjurationis V. I. 83. 5. nominis C. 33. 11. paterni generis E. 13. 1. stirpis C. 33. 11. *auctoris* ob decus C. 41. 21. *auctore* Homero O. 9. 8. Othone interfici C. 6. 2. *Auctores* juris C. 24. 6. secundatum laborantibus memoriae sunt C. 20. 31. *auctoribus* necis exitio esse C. 35. 12. exsecrationi esse C. 20. 3. *Auctores* Aureliani necis excruciare C. 36. 2. necis ad supplicium petere C. 11. 9. *auctoribus* bonis vitia compressa C. 4. 2. *caedis* Cassio & Bruto V. I. 78. 10. *Auctoritas* V. I. 57. 3. *auctoritatis* atque elegantiae satis eruditionem sumere C. 8. 8. *auctoritati* alicujus caedere V. I. 2. 14. *auctoritatem* Inpetii foedate E. 12. 7. principis emollire E. 1. 14. *auctoritate* compescere V. I. 49. 5. deterritus V. I. 6. 7. Numinum cogi O. 13. 2. tantum posse V. I. 72. 9. terrae orbem regere E. 15. 3. vultus deterrere V. I. 67. 6. terreri V. I. 76. 8. ex *auctoritate* Patrum cremari V. I. 5. 3.
Audax plus quam Inperatorem decet E. 43. 7. *Audacius* congredi C. 29. 5. *Audaciae* species E. 42. 7. *audacia* latro V. I. 71. 1. pervidens C. 17. 5.
Audere O. 7. 2. 22. 2. C. 15. 5. *Ausum* comprimere C. 3. 18.
Audire aliquem studiose V. I. 81. 2. legationes & querimonias provinciarum E. 41. 14. *audientes* dicto. V. I. 7. 4. *Audita* morte E. 42. 8. re V. I. 7. 18. *auditis* negotiis E. 9. 15.
Avehere V. I. 35. 9.
Avens Imperium eripere C. 39. 10. aventibus cunctis C. 3. 1.
Aventinum occupare V. I. 21. 3. 65. 5. urbi addere V. I. 5. 1. in *Aventinum* bovem agere V. I. 7. 11. usque perferre O. 22. 3. in *Aventino* auspicari O. 23. 2. Dianae aedem aedificare V. I. 7. 9. *sub Aventino* aram dedicare O. 6. 5.
Aventinus Silvius O. 18. 5.
Averni circa lacum O. 9. 6.
Avertere oculos E. 1. 20. *Averti* difficilius C. 35. 15. *aversas* boves in speluncam adtrahere O. 6. 2. *avertendis prodigiis* C. 26. 3.
Auferre V. I. 78. 6.
Aufidius O. 18. 4.
Augere gloriam alicujus E. 42. 21. Imperium C. 20. 14. Romam E. 1. 19. *augendi* omnia studium C. 3. 12. *Augeri* in dies C. 23. 2. *augebuntur* virtutum studia C. 39. 45. *Aucta* Urbs C. 21. 4. *auctum* studium habendi C. 3. 15. *aucto* lustri certamine C. 27. 7. *augenda* urbe tantus C. 5. 2.
Augur Attius Navius V. I. 6. 7. *Augurio* in castra deduci V. I. 59. 4. Victor Romulus V. I. 1. 4. *Auguriorum* perita V. I. 6. 4.
Augustophratensem quam nominare E. 9. 13.
Augustus cognominari E. 1. 2. creari E. 19. 2. Divus appellari V. I. 79. 7. effici E. 24. 2. 40. 2. 18. fieri E. 48. 6. Gratianus E. 48. 1. habuit à Philosophiae doctore E. 48. 14. in Nerone Tiberio ac Julia filia fecerat C. 39. 25. proavus per filiam C. 3. 2. pronuntiari E. 42. 15. *Augusti* à morte E. 9. 16. atque Caesarum nomina divisa C. 13. 12. cognomento dici C. 1. 1. in liberos redactus C. 2. 1. in sepulcro sepeliri E. 12. 12. jussu interire C. 42. 12. nomen rapere E. 42. 3. potentia C. 42. 1.

24. I *Augustum* appellare C. 31. 3. creare C. 40. 8. E. 45. 4. efficere E. 39. 2. facere C. 20. 25. E. 32. 2. fovere V. I. 81. 5. Inperium regere C. 42. 20. post biennii inperium C. 41. 1. *augusto* habitu C. 38. 1. ab *augusto* inperio alter C. 9. 12. vinci V. I. 82. 6. 84. 4. 85. 4. *augusta* inperia C. 30. 1. *augustiore* forma visus Romulus V. I. 2. 13.

Avibus addicentibus V. I. 3. 1. vetantibus V. I. 59. 1.

Avidus laudis E. 41. 13. regni E. 19. 1. *Avide* C. 39. 11. approbare C. 34. 1. petere C. 12. 3. *Avidior* inconsulte gloriae C. 38. 3. vini E. 40. 18. *avidius* cibum invadere E. 20. 9. periculosa petere C. 28. 7. *Avidissimus* dominandi. E. 1. 21.

Aula regia C. 39. 35. intra *Aulam* ut dicitur E. 48. 18. *Aulicorum* amori deditus E. 42. 19. vehemens domitor E. 41. 10. *Aulicis* canentibus C. 5. 14.

Aulus Helvius Pertinax C. 17. 10. 18. 1. Hostilius Mancinus V. I. 59. 1. Nonius V. I. 73. 5. Postumius O. 15. 4. Sulpicius patricius V. I. 20. 1. Vitellius C. 8. 1.

Avocare animum C. 41. 12. concionem V. I. 65. 5. partem populi V. I. 73. 2.

Aurelianus inperat E. 35. 1. interficitur in itinere E. 35. 8. Successu vehementior C. 35. 1. ultima crudelitate monetarios compescuit E. 35. 4. *Aureliani* consilium C. 33. 21. institutio quanta fuit C. 39. 28. necis auctores excruciare C. 36. 2. post interitum C. 36. 1. praesidium inplorare C. 35. 4.

Aurelius Antoninus C. 16. 1. Bassianus Caracalla E. 21. 1. Commodus E. 17. 1. Marcus E. 16. 1 Pius C. 15. 1. Varius E. 23. 1. *Aurelii* colonus E. 35. 1. *Aurelio* Alexandro Augusti potentia delata C. 24. 1.

Aureolus dominatum invasit E. 32. 4. ducum nomina astu composuit C. 33. 20. excitus C. 33. 17. *Aureoli* commento interire E. 33. 2. adversus *Aureolum* proficisci ib. *Aureolo* à suis exstincto E. 34. 2.

Aures naturae hominum curiosae ad se trahere E. 48. 18.

Aureum vineis conserere E. 37. 3.

Auri duas et semilibram relinquere V. I. 58. 11. multum redactum E. 16. 9. sublati grande pondus E. 48. 17. *Aurum* ad emtionem agrorum convertere V. I. 73. 5. habentibus inperare V. I. 33. 7. offerre ib. *Auro* expensum fertur caput V. I. 65. 6. ingenti ad se transferre E. 47. 6. ex auro C. 39. 2. statua E. 34. 4. statuae C. 40. 28. *aureo* hamo piscari E. 1. 12. *aurea* imago E. 34. 4. vestis E. 16. 9. corona donari V. I. 17. 2. obsidionali donari V. I. 58. 4. *aureo* paludamento indutus E. 3. 9. *aurea* vasa E. 16. 9. *aurata* omni veste uti E. 35. 5.

Auspicium E. 40. 13. corvi V. I. 81. 6. *Auspicio* suo minus paria experiri C. 42. 19. *Auspicio* O. 23. 1. 2. 3. honorum capere C. 20. 30. repetere V. I. 31. 1. adversum auspicia V. I. 44. 2. *auspiciis* adversis V. I. 64. 6. *Auspicari* O. 11. 3. 23. 2. *Auspicanti* apparere O. 23. 3. *Auspicato* Romam vocare O. 23. 7.

Avus qui sibi fuisset O. 21. 4. *Avo* Numitori regno restituere V. I. 1. 4. Similis V. I. 5. 1. *Avum* regno restitutum O. 22. 4. *Avo* Numitore arbitro adscito O. 23. 1. *avitae* injuriae. O. 19. 4.

Avunculi imitator V. I. 82. 1. in domo educari V. I. 80. 1. magni adoptione C. 1. 1. Majoris adoptione E. 1. 2. ab *Avunculo* occidi V. I. 10. 1.

Auxilii gratia aliquem comitari E. 41. 3. *Auxilio* luxuriae ventitare C. 6. 1. ad *auxilium* sui C. 41. 9. in *Auxilium* arcessitus V. I. 4. 11. *Auxiliis* militaribus nomen inpositum C. 39. 18.

B.

BAcchanali e choro C. 3. 10. ex choro E. 3. 5.

Bactri miserunt legatos C. 1. 7.

Bactriani legatos miserunt E. 15. 4.

Baculus sambuceus V. I. 10. 2.

Baebium submovere V. I. 73. 1.

Bagaudas quos incolae vocant C. 39. 17.

Bajano (in) quod est O. 9. 6.

Bajas (apud) interire C. 14. 2.

Balbinus E. 26. 2.

Baldomarius potentissimus Alamannorum rex E. 42. 14.

Balneo (e) egredi E. 17. 5. in *balneas* abditas palatii duci E. 19. 3. ardentes conjici E. 41. 12.

Barbaro patre genitus E. 42. 11. *Barbari* attriti E. 17. 2. fusi submotique C. 34. 5. *Barbarorum* comitatus. E. 47. 6. gentes attritae C. 37. 3. quique opportune invaserunt C. 38. 2. *Barbaris* praesidere C. 33. 8. viam munire C. 37. 7. *Barbaros* persectari C. 29. 4. *Barbaris* parentibus ortus C. 42. 7. *a barbaris* nulla formido E. 41. 24. *Barbariae* multi C. 24. 9. *Barbarico* in solo E. 29. 3.

Basilicam facere V. I. 47. 5. sacrare C. 40. 26.

Baſſiana E. 23. 3.

Baſſianus C. 20. 30. E. 20. 3. 21. 1. Solis ſacerdos E. 23. 2. *Baſſiani* conſiliis certatim evolare C. 24. 8. ſcrinia curare C. 20. 33. *Baſſiano* Antonini vocabulum addere C. 20. 30. *Baſſianum* Auguſtum facere C. 20. 25. ſucceſſorem relinquere E. 20. 3.

Baſſilius Gallonius E. 34. 2.

Baſſus E. 20. 6. Pomponius E. 34. 3.

Baſternas ad concordiam compellere E. 1. 7.

Beatum fore molliſſimum quemque adſerebant C. 28. 8. *beatis* locupletibus uti mos C. 14. 6.

Belluae tanquam hauſto ſanguine C. 3. 9. in *belluas* ferociam convertere C. 17. 6.

Bellum anceps C. 32. 5. *Belli* cauſſam quaerere V. I. 42. 2. dies E. 43. 8. in apparatu V. I. 68. 3. ingens ſcientia C. 37. 2. reliquiae C. 35. 1. ſalute incerta C. 16. 10. ſcientia C. 33. 12. *Bello* finem inponere V. I. 41. 1. Macedonico intereſſe V. I. 52. 2. *Bellum* confectum aeſtimare C. 38. 6. deponere V. I. 12. 5. duplicare C. 33. 2. exortum V. I. 4. 5. facere gentibus quietis C. 15. 5. usque eo grave C. 35. 6. finire V. I. 4. 2. 10. gerere V. I. 17. 1. 30. 1. indicere V. I. 4. 1. E. 1. 10. inferre O. 18. 1. 5. V. I. 3. 2. 53. 1. 55. 1. 85. 4. inter ſe quaſi mandatis accipere C. 20. 32. moliri C. 11. 11. morari C. 20. 25. movere C. 20. 9. 24. 2. parare V. I. 69. 4. renovare V. I. 71. 2. ſumere V. I. 2. 3. 71. 1. ſuſcipere V. I. 39. 37. *Bello* Antiochi V. I. 49. 16. Cimbrico V. I. 75. 3. civili V. I. 77. 1. 80 3. 81. 4. 82. 5. 83. 4. 86. 1. C. 39. 15. concuſſae gentes C. 13. 3. domare V. I. 34. 6. exſtingui E. 29. 4. fatali C. 41. 22. flagrante C. 40. 20. in pacem cogi C. 9. 11. inpiger C. 17. 2. inſigniter geſto C. 27. 8. lacrimabili commiſſo E. 46. 2. Latino V. I. 26. 4. 28. 4. Latinos domare V. I. 5. 1. omiſſo V. I. 19. 4. perſequi O. 14. 1. Punico primo V. I. 38. 1. 41. 1. refecto C. 29. 5. Samnitico V. I. 26. 1. ſociali V. I. 63. 1. 75. 5. 76. 2. ſolenni C. 38. 2. ſtrenuus V. I. 8. 2. Syriaco V. I. 47. 3. tolerantior videri C. 11. 3. E. 11. 2 de *bello* Apollinem conſulere V. I. 35. 1. in *bello* ſalus propria maxime conſervanda eſt E. 43. 7. *Bellorum* mira felicitas E. 41. 11. moles acrius urguebat C. 39. 30. *Bella* fervebant E. 16. 3. exſecrari E. 1. 10. non movere ſed invenire E. 48. 10. *Bellis* civilibus C. 20. 11. felix, lacrimabilis externis. E. 42. 18. laceſſitos populos ad concordiam compellere E. 1. 7. quieſcentibus C. 1. 3. *Bellicoſi* ſtudioſus E. 13. 8. *Bellicoſae* gentes ſummotae C. 20. 19. *Bellicoſiſſimus* omnium E. 20. 5. *Bellare* adverſum Vejentes V. I. 14. 1. *Bellatorum* ſeptem fore millia conficere C. 35. 6.

Benacus lacus E. 34. 2.

Beneficus E. 18 5. *Beneficii* memor E. 9. 14. *Beneficium* quaſi referre V. I. 12. 4. *Beneficio* obligari V. I. 30. 4. *Beneficiis* ceteris munerare E. 48. 9.

Benevolus E. 2. 4. *Benevolentiae* novum genus E. 16. 5. officia corrumpere C. 31. 2. *Benevolentia* mirabili, perpetua animi E. 20. 5.

Benigni principum E. 48. 17. *Benigne* excipi O. 5. 3.

Berenicis ſtupratae ob ſuſpicionem E. 10. 4. *Berenicem* regredi domum praecipere E. 10. 7.

Bergentionem (apud). exſpirare E. 45. 8.

Betriacum (apud) vinci E. 7. 2.

Bibere venenum tardius V. I. 76. 8.

Biberius Caldius Mero. E. 2. 2.

Bibliothecas incendio conſumtas reparare E. 11. 4.

Biduum (poſt) C. 33. 12.

Biennium C. 26. 1. poſt *biennii* inperium C. 33. 12. 39. 12. ad *biennium* annus quaeſitus C. 27. 5. *biennio* inperare E. 23. 1. poſt C. 10. 3. proficere C. 31. 3.

Bijugo curru decurrere E. 3. 9.

Bithinia C. 16. 12. E. 41. 7. ad *Bithiniae* regem Nicomedem commeare V. I. 78. 1. Pruſiam concedere V. I. 42. 6. *Bithinia* expellere V. I. 76. 2.

Blandus magis quam beneficus E. 18. 5. pater E. 48. 18. *blando* more E. 1. 14. blandiſſimus ingenio E. 42. 11. *blandimentis* coaleſcere C. 5. 12.

Bocchi monumenta V. I. 75. 6. *Boccho* prodere V. I. 66. 6. à *Boccho* in deditionem accipere V. I. 75. 2.

Bojonius (Marcus) C. 16. 1. C. 41. 20. Pius E. 15. 1.

Bonoſus C. 37. 3. E. 37. 2.

Bonus adoleſcens C. 39. 13. Conſultor E. 46. 3. Reipublicae E. 24. 1. *Boni* Inperatoris ſtudium E. 9. 15. bonum militiae atque ingenio Inpeperatorem jubere C. 39. 17. *bonam* operam navare V. I. 4. 1. 75. 3. *bonum* factum V. I. 49. 17. genus hominum ſolo quaeſtu C. 26. 6. *boni* nihil eſt, quod in diverſum traduci nequeat C. 13. 7. *bono* publico acciderat C. 33. 22. *boni* in Inperium promiſcue inmiſſi C. 24. 9. *bonorum* caedibus atrox C. 11. 5. omnium pater E. 18. 6. parte foecunda C. 20. 6. ſupplicia agere E. 11. 6. *bonis* indocti miſti C. 9. 13. inpie unicum decus demtum C. 33. 26. omnibus diſplicere V. I. 82. 3. ſalus civium ac longa ſui memoria cariora ſunt C. 34. 6. *bonos* quosque peſſum dare E. 2. 6. in bo-

nos effusius honorificus E. 48. 9. *bonis* auctoribus vitia compressa C. 4. 2. parte plurima jacentibus C. 28. 8. è bonis malos gignere C. 3. 5. *bonae* artes floruere C. 16. 10. *bonarum* artium scientia C. 24. 10. *bonas* artes nutrire E. 41. 14. *bona* publicata sunt V. I. 24. 7. *bonorum* paternorum substantia O. 19. 2. *bona* paterna repetere V. I. 79. 2. *bonis* ceteris abduci C. 39. 8. initiis perniciosus C. 2. 1. magnis abundare E. 1. 31. *Bonitatis* tantae esse E. 15. 2.

Bos mirae magnitudinis nata V. I. 7. 10. *bovem* in Aventinum agere V. I. 7. 11. inmolare V. I. 7. 13. de *bove* vesci O. 8. 4. *boves* inclusae O. 7. 3. *boves* aversas in speluncam adtrahere O. 6. 2. ejus generis in Graecia instituere O. 7. 1. jungere O. 5. 4. *bobus* auratis Neptunum placare V. I. 84. 2.

Brachiorum nodo C. 17. 9.

Brevis fuit E. 43. 6. laetitia C. 36. 2. *brevi* confici C. 9. 9. memorare C. 28. 3. reficere C. 9. 1. *brevius* iter V. I. 30. 2.

Britanniae municipium C. 20. 27. partes contusae C. 4. 2. vicus C. 24. 4. *Britanniam* capessere C. 39. 21. munire C. 20. 18. subigere V. I. 78. 4. apud *Britanniam* Tyrannidem arripere E. 47. 7. in *Britanniam* pervenire C. 40. 2. E. 41. 2. in *Britannia* vallum deducere à mari ad mare E. 20. 4. post *Britannicum* triumphum E. 4. 7. in *Britannos* transmittere C. 20. 9.

Brundusium usque V. I. 34. 7.

Brutus (L. Junius) dictus ob stultitiam V. I. 10. 1. Marcus V. I. 82. 1. *Bruti* eandem fortunam putare V. I. 83. 5. facinus excellens C. 3. 14. *Brutum* vincere V. I. 79. 1. occidere V. I. 85. 2. *Bruto* caedis auctore occidi V. I. 78. 10. cum Bruto esse V. I. 83. 5.

Bubaliae natus E. 29. 1.

Bulla praetextaque filium XIII. annorum donare V. I. 6. 9.

Bustorum modo C. 42. 7.

Byzantium fuga volucri pervenire E. 41. 5. in *Byzantio* Constantinopoli dicta. E. 41. 17.

C.

Cabiris resistere V. I. 76. 6.

Cachinnantem petulantius notare E. 28. 3.

Cacus Euandri servus O. 6. 2. *Caco* interfecto O. 7. 4.

Cadaver lectica clausum C. 38. 8. non potuit inveniri E. 29. 3. *cadaveris* canini morte per vias urbis trahi E. 23. 6. foetore scelus est proditum E. 38. 5. *cadaveribus* oppleri C. 42. 7.

Cadere V. I. 39. 3. apud Cannas V. I. 56 1. in acie C. 29. 5. praelio V. I. 26. 4. *cadit* Constantinus C. 41. 22. *cecidit* fortissime dimicans V. I. 2. 7. cecidere Decii C. 29. 4. *ceciderunt* duo Romanorum V. I. 4. 6. *Casus* E. 38. 7. *casum* lenire C. 3. 4. *casu* aspero E. 48. 9.

Cadum ligneum proferre V. I. 33. 8.

Caecilius (Q) Metellus V. I. 61. 1. Numidicus V. I. 62. 1. *Caecilium* Balbinum Caesarem constituere C. 26. 7. *Caecilio* Romae intra Palatium caeso C. 27. 6.

Caecina consularis E. 10. 4.

Caecus Appius Claudius V. I. 34. 1. *caecari* V. I. 34. 3.

Caedere novem millia deditorum V. I. 75. 10. *ceciderunt* Galli Romanum exercitum V. I. 23. 7. Numantini viginti millia Romanorum V. I. 59. 4. *Caedi* C. 37. 3. ab exercitu E. 31. 1. suis C. 31. 2. ad lacum Curtium E. 6. 4. per praetorias cohortes C. 26. 5. virgis ad necem E. 5. 7. *caesus* est Galba C. 6. 3. *caeso* Caecilio C. 27. 6. urbi Praefecto C. 42. 6 *caesa* Musalamiorum manus C. 4. 2. E. 4. 4. *Caesa* acie C. 40. 23. *caesi* Marcomanni C. 39. 43. utrique C. 29. 3. caesos filios virgis securi percutere V. I. 10. 5. *caesis* cunctis C. 20. 1. inimicis V. I. 67. 6. *caesae* Tetrici legiones C. 35. 3. *caesis* immanibus silvis C. 40. 9. *Caedes* V. I. 83. 5. E. 31. 2. inulta C. 33. 22. *Caedis* auctores V. I. 78. 10. 79. 1. invidia V. I. 66. 13. *caedem* agere C. 11. 1. in *caedem* suam manum trepidantis adjuvare V. I. 76. 8. post *caedem* Crassi V. I. 77. 8. *caede* infinita crudelior haberi C. 20 10. omnia foedare C. 4. 12. E. 4. 6. in *caede* peccare V. I. 12. 3. *Caedibus* modum fieri C. 39. 15. bonorum atrox C. 11. 5. E. 11. 6.

Caeninenses contra Romanos bellum sumserunt V. I. 2. 3.

Caenofrurium (apud) interire C. 35. 8.

Caepio. V. I. 71. 3. *Caepionis* aurum partum ad emtionem agrorum convertere V. I. 73. 5. *Caepionem* de saxo praecipitare V. I. 66. 8.

Caerimonias curare C. 14. 2.

Caesar O. 9. 6 10. 4. 11. 3. 17. 3. 20. 3. appellari C. 22. 1. Bassianus C. 20. 25. Cajus O. 16. 4. E. 1. 2. 35. 2. cognomento Caligula C. 3. 1. Decius E. 29. 2. effici E. 40. 1. fieri C. 25. 1. Galerius Maximinus E. 40. 1. C. Julius V. I. 78. 1. Lucius O. 15. 4. Marcellus E. 23. 4. Severus C. 40. 6. *Caesaris* adoptione C. 1. 1. clementiam experiri V. I. 80. 4. honorem alicui conferre C. 33. 3. honore aliquem adsumere E. 42. 12. in ultionem V. I. 79. 1. insigne datum C. 41. 10. instinctu V. I. 81. 4. *Caesari* Dictatori haud dissimilis E. 35. 2. Lucio AElio urbe permissa C. 14. 5. *Caesarem* creare C. 33. 3. 49.

3. 40. 8. E. 41. 2. ad creandum Patres convocare C. 14. 10. decernere C. 30. 1. dimittere exercitum jubere V. I. 77. 8. facere C. 39. 1. *E.* 32. 2. jubere V. I. 77. 8. legibus adoptatum C. 14. 11. nuncupare C. 23. 2. occidere V. I. 82. 5. oppugnare V. I. 83. 4. praeficere C. 42. 17. pronuntiare E. 41. 1. se facere E. 20. 2. vincere V. I. 83. 5. à *Caesare* veniam accipere V. I. 81. 5. 82. 5. 83. 5. Lucio proscriptionem coepit M. Antonius. V. I. 85. 3. cum *Caesare* epulari V. I. 84. 3. in gratiam redire V. I. 85. 2. *Caesares* C. 38. 1. 40. 1. *Caesarum* atque Augusti nomina divisa C. 13. 12. gens litteris culta C. 8. 7. genti finis fuit C. 5. 17. gentem persequi C. 3. 16. inperio adsciti C. 41. 6. liberi C. 41. 10. potentiam gerere C. 40. 11. *Caesaribus* committere C. 42. 9. *Caesares* constituere C. 26. 7. creare C. 37. 3. E. 39. 2. 40. 1. creatos in affinitatem vocare C. 39. 24. efficere E. 41. 4. facere C. 29. 1. *Caesaribus* confirmatis E. 41. 15. *Caesarea* insignia alicui inpertiri C. 33. 14.

Caesarea C. 24. 1.

Caesaries par E. 48. 8.

Caesonem abdicare V. I. 17. 1.

Cajetae cognomen O. 10. 4. portus O. 10. 3.

Cajus Caesar O. 16. 4. E. 1. 2. E. 35. 2. Cassius Longinus V. I. 83. 1. cognomento Caligula C. 3. 1. Duilius V. I. 38. 1. Gracchus V. I. 65. 1. Julius Caesar V. I. 78. 1. Maximinus C. 25. 1. Saturninus E. 28. 3. Veturius V. I. 30. 1.

Calamitate decisum V. I. 56. 4.

Calatinus Atilius V. I. 39. 1.

Calceamenti militaris, id est, Caligulae cognomentum sortiri E. 3. 2. calceamento militari cognomentum quaerere C. 3. 4. calceamenta sumere E. 9. 15.

Caldius Biberius Mero E. 2. 2.

Calidia rogatione revocari V. I. 62. 3.

Caligula C. 3. 1. 39. 4. E. 3. 2. induxerat egestatem annonae C. 4. 3. *Caligulae* insidiis exstingui E. 2. 10. more cogere E. 11. 6. patruus E. 4. 1.

Callidus V. I. 7. 2. *callidum* genus hominum C. 33. 13. *callide* C. 35. 8. E. 14. 6. circumvenire aliquem E. 2. 8.

Calocerus Magister pecoris Camelorum C. 41. 11.

Calpurnius Crassus E. 12. 6. Flamma V. I. 39. 3.

Calumniam (per) quid negare V. I. 45. 6. *Calumniae* fiscales deletae C. 35. 7. *Calumnias* sedare E. 41. 14. *calumniis* agitare E. 42. 21. *Calumniator* praecipuus Catullus E. 12. 5.

Camarinam (ad) festinare V. I. 39. 3.

Camena oppidum O. 17. 6.

Camillus V. I. 29. 1. Furius V. I. 23. 1. Scribonianus Inperator creatus E. 4. 4. *Camilli* virtute servari V. I. 23. 9.

Campania E. 10. 12. in *Campania* sedere C. 16. 2.

Campo (in) Martio necari V. I. 73. 9. Raudio vinci V. I. 67. 2. in *Campis* Argentoratensibus infinitas hostium copias delere E. 42. 13. Philippicis vinci V. I. 82. 6. 83. 5. Veronensibus occidi E. 38. 6.

Candidis equis apparere V. I. 16. 3.

Canere C. 32. 4. versus O. 4. 6. versibus O. 5. 2. *cecinerant* artes Etruscorum longe aliud C. 28. 8. *canentibus* aulicis C. 5. 14. *canendi* scientia E. 14. 2.

Canes euntem numquam latraverunt V. I. 49. 2. *Canini* cadaveris more trahi E. 1. 7.

Cannas (apud) cadere V. I. 56. 1. superare V. I. 42. 4. *Cannensi* clade V. I. 49. 5.

Cantabros numero provinciarum Populo Romano conjungere E. 1. 7.

Canusium perducere V. I. 49. 6.

Capere E. 42. 14. auspicia honorum C. 20. 30. Carthaginem V. I. 49. 7. filium V. I. 54. 4. habitum venerabilem E. 41. 22. Janiculum V. I. 11. 1. Inperium C. 8. 2. 29. 3. 33. 27. 40. 4. E. 10. 8. oppida ducenta & hominum ducenta millia V. I. 40. 2. Panormum V. I. 39. 2. Persen V. I. 56. 3. potentiam orbis Romani E. 39. 1. quid detrimenti V. I. 73. 10. quinqueremem V. I. 33. 2. regnum C. 33. 9. E. 34. 3. urbem V. I. 42. 5. *cepi* tantum hominum V. I. 33. 2. *Capi* V. I. 78. 3. C. 3. 12. E. 32. 5. 40. 5. amicitia E. 47. 6. amore O. 19. 5. forma C. 21 3. *Captus* M. Atilius Regulus V. I. 40. 3. rex nobilis Chonodomarius E. 42. 14. *captum* ante currum agere V. I. 67. 1. filium gratis recipere V. I. 49. 16. *capti* sunt hostes V. I. 38. 1. *captos* punire V. I. 78. 3. *captis* famosis regibus C. 42. 17. Coriolis, urbe Volscorum V. I. 19. 1. *Capaces* pueri disciplinae liberalis O. 21. 3. *capessere* insulam Cyprum C. 41. 11. *Captivae* Ocresiae filius V. I. 7. 1. captivorum de redemtione pangere V. I. 43. 7. tantum adducere V. I. 57. 2. *captivos* gratis reddere V. I. 35. 7. inter *captivos* V. I. 55. 2. de *captivis* permutandis V. I. 40. 2. *capturae* nullo lucro pensari potest E. 1. 12.

Capillus effusior E. 9. 18. *Capillo* deformis E. 1. 13.

Capitolium quod conflagravit. C. 8. 5. 9. 7. *Capitolii* è fastigio effari E. 13. 10. ob conspectum ampliari V. I. 2. 6. *Capitolium* absolvere C. 11. 4. incipere V. I. 8. 4. petere V. I. 64. 6. reparare E. 9. 8. in *Capitolium* confugere V. I. 24. 3. exercitum perducere V. I. 2. 6. fugere

gere V. I. 23. 9. ire V. I. 49. 2. 17. persequi V. I. 64. 7. 73. 10. transire V. I. 32. 3. venire V. I. 65. 5. ob *Capitolium* defensum V. I. 24. 1. cum *Capitolio* cremare C. 8 5. in *Capitolio* consecrare V. I. 2. 4. dedicare V. I. 43. 6. domum publice accipere V. I. 24. 4. *Capitolinus* dictus Manlius V. I. 24. 1. ne quis postea vocaretur V. I. 24. 8. sub *Capitolino* clivo aedes O. 3. 6.

Cappadocia expellere V. I. 76. 2. *Cappadocas* in provinciam redigere E. 2. 8. praeter Cappadocas nihil subactum C. 2. 3.

Caprae (ad) paludem exercitum lustrare V. I. 2. 13.

Capreas insulam quaerere C. 2. 2.

Caprino sanguine hausto semianimis domum referri V. I. 66. 11.

Capuam colonos mittendos censere V. I. 65. 3. occupare V. I. 29. 3.

Caput Didii Juliani in rostris ponitur E. 19. 3. defuncti gladio praecisum V. I. 77. 11. potius imperat quam pedes C. 20. 26. praesentatum est Caesari V. I. 77. 13. tota urbe circumvectum E. 18. 2. *Capiti* diadema innectere E. 35. 5. insigne regni nectere C. 3. 13. *caput* amplexa est flammae species V. I. 7. 1. auro expendere V. I. 65. 6. circumferre in ludibrium V. I. 73. 12. gentium urbem futuram, cognitum est V. I. 8. 4. hominis invenire ib. perpetuo diademate exornare E. 41. 13. projicere ante vallum V. I. 48. 3. referre ad Antonium. V. I. 81. 6. ad Opimium V. I. 65. 6. velamento obducere O. 12. 2. ad caput manum referre V. I. 64. 6. *Capite* ablato flere V. I. 78. 6. medio praeciso E. 28. 2. obvoluto, cervices praebere E. 24. 4. efferri V. I. 58. 10. punire conjuratos V. I. 81. 4.

Caracalla cognominari E. 21. 1. 2. dictus Antoninus C. 21. 1. *Caracallae* filius E. 23. 1.

Caracallas facere E. 21. 2.

Carausius Menapiae civis C. 39. 20. *Carausio* remissum insulae Imperium C. 39. 39.

Carbonarium negotium exercere V. I. 72. 1.

Carbonem Italia expellere V. I. 75. 8.

Carcerem aedificare V. I. 5. 2. in *carcerem* conjici V. I. 24. 5. 67. 5. duci V. I. 53. 2. 57. 1. mitti V. I. 40. 3. è *carcere* educi V. I. 47. 4. in carcere libertinos necare V. I. 36. 2. necari V. I. 21. 4.

Carere foedis hominibus E. 45. 6. vitiis E. 1. 21. *carens* appetentia gloriae E. 15. 6. *caruisse* liberis utilius ducere C. 3. 6.

Carinae hae sunt meae V. I. 84. 3. in *Carinis* domum tenere ib.

Carinus Illyricum petit C. 39. 9. interiit C. 39. 11. omnibus se sceleribus inquinavit E. 38. 7. *Carinii* discessus C. 39. 17. *Carinum* Caesarem facere E. 38. 2. *Carino* Caesare C. 38. 1. a *Carino* occidi E. 38. 6.

Carmen carmini referre E. 14. 7. facere E. 47. 7. *Carminum* maxime Tragicorum studiosus E. 16. 6. à *Carmine* non Carmenta O. 5. 2. *Carmina* à Carmenta appellata ib. de *Carminibus* Carmentis dicta ib.

Carmenta non appellata à carmine O. 5. 2.

Carmentis dicta de carminibus O. 5. 2. invitata ad sacrum non adfuit O. 6. 7. *Carmentis* Nymphae filius O. 5. 1.

Carnis gravis cibum avidius invadere E. 20. 9. porcinae usum instituere C. 35. 7. E. 35. 6.

Carnutum oppidum C. 16. 13.

Carpentum super corpus agere V. I. 7. 19.

Carporum natio C. 39. 43.

Carras iter facere E. 21. 6.

Carthago novis moenibus ornata C. 39. 45. Poenorum C. 16. 12. terrarum decus C. 40. 19. *Carthaginis* fortuna vinci V. I. 48. 4. *Carthaginem* capere V. I. 49. 7. delere V. I. 58. 5. delendam censere V. I. 47. 8 fugere V. I. 38. 2. petere C. 26. 2. regredi V. I. 40. 4. vincere V. I. 49. 17. *Carthaginienses* obsidebant arcem Mamertinorum V. I. 37. 2. *Carthaginiensium* cum duce agere V. I. 37. 3. *Carthaginiensibus* victis leges inponere V. I. 49. 15. *Carthaginienses* Messana expellere V. I. 37. 4. contra *Carthaginienses* mitti V. I. 38. 1. 39. 1.

Carus Praefectura pollens Praetorii C. 38. 1. E. 38. 1. *Cari* morte cognita C. 39. 10. *Caro* is finis C. 39. 12.

Carus haberi C. 3. 4. nulli. E. 40. 14. omnibus E. 3. 3. *caros* admittere E. 9. 15. *carior* fieri E. 1. 21. *Carissimorum* custodia servari E. 14. 12.

Caryota cognominari V. I. 83. 3.

Casa (in) deportari vilissima E. 46. 2.

Casperius magnis sumtibus redemtus E. 12. 8.

Caspios penetrare V. I. 77. 6.

Cassi mortalium conatus C. 3. 20.

Cassius O. 7. 1. exstinctus est E. 16. 11. Latienus Postumius Inperator efficitur E. 32. 3. Longinus Quaestor V. I. 83. 1. *Cassium* caedis auctorem vincere V. I. 79. 1. *Cassio* caedis auctore V. I. 78. 10.

Castella commode posita C. 41. 18.

Castissimae feminae manu moveri posse V. I. 46. 1.

Castorem reri V. I. 16. 3.

Castra suspectioribus locis exstructa C. 13. 4. *Castra* capere V. I. 16. 2. collocare O. 14. 2. conjungere V. I. 48. 2. ingredi E. 6. 3. irrumpere E. 41. 5. perrumpere V. I. 49. 13.

ponere V. I. 14. 2. 19. 3. 35. 6. 42. 6. C. 41. 18. vicina habere V. I. 35. 13. apud *Castra* Praetoria interfici C. 28. 11. in *castra* deduci V. I. 59. 4. properare V. I. 60. 2. redire V. I. 58. 1. venire V. I. 12. 12. per *castra* hostium media V. I. 49. 6. *castris* egredi V. I. 13. 1. exuere V. I. 51. 1. e castris jam positis procurrere E. 43. 2. in *castris* V. I. 42. 1. degere C. 37. 6. parte relicta V. I. 48. 2. Praetoriis opprimi C. 23. 2.
Casum deferre insidiis C. 38. 7.
Cato O. 12. 5. 15. 5. M. censor V. I. 53. 2. Marcus Porcius V. I. 47. 1. Praetorius V. I. 80. 1. semet occidit V. I. 80. 4. *Catonis* Censorii pronepos V. I. 80. 1. imitator V. I. 82. 1. Marci industria ejici V. I. 54. 3. à *Catone* retrahi V. I. 82. 5.
Cattorum manu Dacisque devictis C. 11. 4. *Cattos* delere E. 1. 7. devincere E. 11. 2.
Catullus praecipuus calumniator E. 12. 5.
Catulum (ne) habendum ex pessimo genere E. 25. 2. *Catulam* indomitae rabidaeque libidinis appellare E. 23. 6.
Cavati montes C. 9. 8. E. 9. 10.
Caudex (Appius Claudius) V. I. 37. 1.
Caudinae Furculae V. I. 30. 3.
Caudis boves abstrahere O. 7. 2.
Cavere V. I. 66. 12. ab aliquo E. 9. 14. possidentibus edicto sponte C. 10. 2. E. 10. 8. *Cautus* E. 43. 8. parum per aetatem C. 41. 23.
Cavillo alludere E. 9. 14. militari appellare E. 23. 6.
Caussae sociorum favere V. I. 80. 1. *caussam* belli quaerere V. I. 42. 2. exponere V. I. 7. 11. *caussa* agrariorum suscepta V. I. 58. 10. exposita C. 20. 11. *caussas* leves continere V. I. 3. 3. *caussis* de his C. 39. 24. de justis E. 1. 10. *Caussari* alvi dolorem C. 17. 8. *caussante* inopiam E. 4. 8. *Caussidicorum* dicta obliqua contemnere E. 9. 4.
Cedere C. 35. 7. ad extremum triumpho C. 16. 4. feliciter V. I. 2. 3. prospere ac supra vota C. 33. 3. prosperius C. 39. 12. quomodo milites *cederent*, docere V. I. 45. 3. *Cedi* libenter accipere E. 1. 20.
Celasse dicitur sol orbem suum V. I. 78. 10.
Celeberrimas (per) urbes C. 1. 6. E. 1. 18. quam *celeberrimis* locis statuae C. 40. 28. *celebrare* annum urbis millesimum ludis omnium generum C. 28. 1. insigni laude V. I. 52. 3. *celebrantibus* cunctis C. 5. 5. *Celebrari* C. 33. 30. *Celebratus* mire octingentesimus urbis annus C. 4. 14. *celebrato* magnifice urbis nongentesimo anno C. 15. 4. *celebratum* mire funus, C. 20. 30. *celebrato* convivio in multam noctem E. 41. 22. *celebrati* sunt ludi seculares E. 11. 14.
Celere (a) Centurione occidi O. 23. 7. V. I. 1. 4.
Celeriter satis fieri E. 1. 11. *Celeritate* mira pestilentia sedata est V. I. 22. 3. pari regredi V. I. 48. 3.
Celsi Inperii sub nomine E. 42. 16. post celsum biennii Inperii C. 35. 5.
Celtiberos domare V. I. 47. 2.
Censere O. 3. 7. C. 10. 3. 14. 14. E. 4. 2. aliquem hostem patriae C. 29. 3. Carthaginem delendam V. I. 47. 8. colonos mittendos V. I. 65. 3. conjuratos puniendos V. I. 80. 2. decorandum quem multis novisque honoribus E. 1. 28. quid faciendum V. I. 38. 2. *censeri* V. I. 73. 10. *Censor* V. I. 44. 3. 47. 4. 50. 3. 53. 2. 57. 3. 72. 8. C. 4. 4. libertinos tribubus amovit V. I. 32. 1. usque *censorem* Appium Claudium O. 8. 4. *censores* eosdem saepius fieri ex usu Reip. non est V. I. 32. 2. à *censoribus* notari V. I. 17. 1. *censuram* obtinere V. I. 34. 9. *Census* incognitus V. I. 7. 8. *censum* ordinare ib. *censu* exercito C. 9. 10. novato C. 4. 4.
Centum agri jugera habere V. I. 20. 3. Patres in curiam legere V. I. 6. 6. quinquaginta jugera habere V. I. 20. 4. Senatores à pietate Patres appellare V. I. 2. 11. in *centenos* homines distribuere O. 22. 3. *centena* agri jugera dividere V. I. 73. 1. *centesimus* nullis frequentatus solennibus C. 28. 2. *centurias* constituere V. I. 7. 8. equitum tres instituere V. I. 2. 11. numero duplicare V. I. 6. 7. *centuriare* in cohortes E. 14. 5. *centurionis* Virginii filia V. I. 21. 2. *centurioni* in custodiam dari V. I. 55. 2. à *centurione* Celere occidi O. 23. 7. V. I. 1. 4. *centuriones* adesse jubere C. 20. 25.
Cera fingere simulacra E. 45. 6.
Cerealis Consul C. 16. 12.
Cerebri valido incursu parietem pulsare E. 1. 17.
Cereris initia percolere C. 14. 4. *Cereri* spolia consecrare V. I. 27. 1.
Cernere gladium inutilem C. 17. 5. ventrem otiosum V. I. 18. 2.
Certamen (in) Coronae C. 5. 5. *certamine* habito E. 8. 3. levi conficere C. 40. 18. lustri aucto firmatoque C. 27. 7. paucorum rem finire V. I. 4. 5. singulari congredi V. I. 10. 6. suspenso O. 13. 2. trigeminorum bellum finire V. I. 4. 2. 10. per *certaminum* incertos eventus C. 24. 8. *Certatim* evolare consiliis alicujus E. 1. 10.
Certo (pro) haberi C. 41. 24. *Certior* eorum, quae acciderant C. 39. 9.
Cervix fracta Glauciae V. I. 73. 10. *Cervici* induere torquem detractam V. I. 28. 4.

Cervicem praebere V. I. 82. 6. *Cervice* conversa ad humerum laevum E. 21. 4. externa E. 19. 3. *cervicibus* pedem inponere E. 32. 6. *cervices* valide compressas percussori praebere E. 24. 4. *Cervicibus* laqueo fractis E. 40. 5.
Cessante segniter Consule V. I. 64. 7.
Ceteros instituere C. 2. 4. *Ceteris* praevalere O. 7. 2. haud multo dispar opus C. 40. 27. *Cetera* retentare C. 39. 30. sunt tolerabilia C. 28. 9. *Ceteris* insulis decedere V. I. 41. 2. beneficiis munerare E. 48. 9. bonis obduci C. 39. 8. solo habitu differre E. 48. 9. prae ceteris levia C. 39. 3.
Chaerea auctore moveri C. 3. 14.
Chaeroneam (apud) praelio fundere V. I. 75. 7.
Chalcedona concedere C. 41. 8. *Chalcedone* obsideri V. I. 74. 4.
Charausio Inperator effectus E. 39. 3.
Charopae Principis pastores V. I. 51. 1.
Chonodomarius Rex nobilis captus E. 42. 14.
Choro (e) Bacchanali Liberum se adserere E. 3. 5.
Chrestio Auctore E. 41. 22.
Χρυσολόγον appellare E. 18. 5.
Cibalas (apud) E. 41. 5. 45. 2.
Cibi intemperantia E. 45. 9. multum abstinens E. 1. 22. parcus E. 47. 5. quod fuerat consumto O. 10. 5. *Cibo* vinoque paullulum deditum esse E. 13. 4. *Cibum* gravis ac plurimae carnis avidius invadere E. 20. 9. pueris pleno ore ingerere O. 20. 4. per *cibum* veneni vis frustrata C. 17. 8. à *cibo* multum temperans E. 42. 18. *cibos* acceptos differere V. I. 18. 3.
Cicatrices in pectore habere V. I. 24. 2.
Cicero (Marcus Tullius) V. I. 81. 1.
Cilicia provinciis accessit E. 9. 13. *Ciliciam* latrociniis liberare V. I. 81. 3. provinciam habere V. I. 75. 4. ex *Cilicia* retrahi V. I. 82. 5. in *Cilicia* esse V. I. 82. 4.
Cilonem ditare E. 20. 6.
Cimbarionis oppidum O. 10. 1.
Cimbros vincere V. I. 67. 2.
Cincinnatus (Lucius Quinctius) Dictator V. I. 17. 1. 25. 1.
Cincius (Lucius) O. 17. 3. 18. 1.
Cineam (per) legatum potentum gratia cum quaereretur V. I. 34. 10.
Cineres corporis exusti Roman relati E. 33. 1.
Cinna (L. Corn.) flagitiosissimus V. I. 69. 1. *Cinnae* saevissimus satelles V. I. 70. 1. *Cinnam* execrari E. 48. 12. *Cinnana* dominatione revocari V. I. 67. 6.
Circa noctis fere medium deficere E. 43. 4. radices montis Palatii O. 20. 3. radices montis sepeliri O. 18. 5.
Circensibus ludis V. I. 56. 5.
Circuitu petere Illyricum C. 39. 9. *circum* praecordia E. 15. 5. Circumdare oppido nova moenia V. I. 5. 2. urbi murum ligneum V. I. 6. 9.
Circumduci ad spectaculum vulgi E. 8. 3.
Circumferre caput alicujus per convivia V. I. 72. 12.
Circumfundi obtestantium Philosophorum C. 16. 9. *circumfusus* draco V. I. 49. 1. *circumfusis* copiis oppidum tenetur O. 15. 2.
Circumgredi Syriam C. 21. 5.
Circumire provincias passibus E. 14. 4.
Circumquaque O. 17. 6.
Circumsepire urbem muris C. 35. 7.
Circumsistere aliquem repente C. 3. 18.
Circumsociae nationes E. 41. 20.
Circumvehi tota urbe E. 18. 2.
Circumvenire aliquem callide E. 2. 8. *Circumveniri* O. 13. 5. C. 8. 5. dolo C. 32. 5. 39. 40. consanguinei C. 16. 5. in dimicando O. 18. 5. scelere C. 35. 8. 41. 23.
Circus Maximus O. 7. 2. mirifice excultus C. 40. 27. *circum* maximum aedificare V. I. 6. 8. in *circo* foros facere V. I. 8. 3.
Cirtae oppido nomen Constantina inditum C. 40. 28.
Cis mensem decimum C. 42. 1.
Citharistam sibi poscere C. 5. 14.
Citra Hiberum V. I. 41. 2.
Civis V. I. 7. 10. *cive* ad inperium adscito C. 13. 11. *civium* inperio adjici C. 1. 2. salus C. 34. 6. securitatem in discrimen praecipitare E. 1. 10. *civibus* inperium quaerere V. I. 7. 14. oppidum reddere V. I. 23. 10. *Cives* amare E. 1. 29. 48. 9. libido incessit C. 3. 15. obsidione liberare V. I. 26. 3. servare in bello V. I. 26. 3. ad *cives* perdendum C. 20. 12. apud *cives* se invidiosum videre V. I. 4. 10. erga *cives* clementissime versari E. 1. 15. inter *cives* jus dicere V. I. 75. 4. a *civibus* Patronus appellari V. I. 24. 4. *civica* corona donari V. I. 26. 3. *civilis* animi esse E. 1. 20. post *civilem* victoriam E. 48. 16. *civili* bello C. 39. 15. aliquem sequi V. I. 77. 1. 80. 3. 81. 4. 82. 5. 83. 4. a *civili* trepidatione quieta Resp. C. 42. 14. *civiles* mores C. 1. 4. motus C. 33. 7. *civilibus* motibus exerceri C. 42. 20. plus quam *civilia* C. 39. 3. *civilibus* bellis C. 20. 11. felix E. 42. 18. in *civilibus* lenitatem habere E. 13. 3. *civitas* lacerabatur tetris seditionibus C. 3. 19. Romana cunctis promiscue data C. 16. 12. *civitatem* communire O. 17. 1. condere V. I. 1. 4. Latinis permittere V. I. 66. 4. promissam flagitare V. I. 66. 11 *civitatum* interitus E. 16. 3. *Civitates* adflictas relevare E. 12. 4.

singulas litteras mittere V. I. 47. 2. *Civitatibus* hostilia praesidia dejicere V. I. 39. 1. a *civitatibus* finitimis conjugia petere V. I. 2. 1.
Clades magna proximarum aedium E. 13. 12. urbium E. 9. 7.
Cladis Numeriani ignarus C. 39. 13. *Clade* Cannensi V. I. 49. 5. comperta C. 33. 2. multiplici foedari C. 3. 9. *clades* intestinae C. 39. 48.
Clam omnia subministrare O. 21. 4.
Clamere V. I. 73. 7. *clamore* pari precari C. 33. 31.
Clangore Anseris excitari V. I. 24. 4.
Clarus militiae C. 33. 9. *claro* satis genere C. 32. 2. *clarior* domi C. 13. 12. eloquio E. 2. 4. *clariorem* sonum facere O. 18. 2. *clarius* nihil Inperatore C. 42. 25. *clarioribus* viris permittere E. 16. 8. *clarissimo* patre ortus E. 27. 1. e *clarissima* gente Sulpiciorum C. 6. 1. *Clarissimi* nominis urbem condere. O. 2. 5. *clarissimorum* siderum modo E. 1. 20.
Classis cum parte C. 39. 42. dux Hannibal V. I. 38. 2. *classi* parandae praeficere C. 39. 20. praeesse V. I. 83. 4. *classem* Argivam advertisse traditur O. 12. 12. hostium superare V. I. 39. 2. incendere O. 10. 4. proditione intercipere V. I. 76. 5. trajicere in Africam V. I. 40. 1. 49. 12. validam magis quam decoram fabricare V. I. 38. 1. *classe* advecta advenarum multitudo O. 13. 1. cum magna in Italiam devenire O. 2. 4. transgredi Oceanum V. I. 78. 4. *classes* duae condemnarant Claudium V. I. 57. 3. si non venirent E. 1. 29. *classes* constituere V. I. 7. 8.
Claudere aedes Jani C. 27. 7. Jani gemini portas V. I. 79. 6. C. 1. 3. *claudi* in angustiis V. I. 39. 3. *clausum* lectica cadaver. C. 38. 8. *Clausas* limo fossas patefacere E. 1. 5.
Claudia aqua Romae introducta E. 4. 5.
Claudia Virgo Vestalis V. I. 46. 2.
Claudius C. 33. 32. a populo reus factus V. I. 17. 3. Appius V. I. 82. 4. Caecus V. I. 34. 1. Inperator designatus. E. 34. 2. Julianus E. 42. 12. Nero V. I. 48. 2. 50. 2. ovans urbem introiit V. I. 48. 5. Potitios illexit O. 8. 5. Tiberius C. 2. 1. E. 2. 1. 4. 1. vitam Reipublicae dono dat E. 34. 3. Unimanus Inperaror Romanorum V. I. 71. 1. *Claudii* inperium approbare C. 34. 1. monumenta coepta C. 9. 7. reparare E. 9. 8. *Claudium* injecto metu agitare C. 4. 9. Tit. reperire C. 3 16. ad *Claudium* insignia inperii destinare C. 33. 28. usque Appium *Claudinm* Censorem O. 8. 4. *Claudio* Appio resistente V. I. 20. 2. cum Nerone amicitiam jungere V. I. 50. 2. oppresso C. 3. 1. a *Claudio* Patres subacti C. 33. 27.
Clavis introrsum actis V. I. 40. 4.
Clemens animus E. 48. 9. pro negotio Julius Constantius C. 42. 23. Trajanus C. 13. 8. *clemens* inperium C. 41. 17. *clementem* aliquem habere C. 20. 7. *clementissime* erga cives versari E. 1. 15. *clementiam* alicujus experiri V. I. 80. 4. simulare C. 11. 3. E. 11. 2. 14. 6. usque eo perducere E. 10. 10. ob *clementiam* Pater Patriae haberi C. 1. 6. *clementia* aliquem anteire C. 10. 1. 3. a *clementia* morum Ovicula V. I. 43. 1.
Cleopatra Ptolemaei filia V. I. 86. 1. *Cleopatrae* amore devinctus V. I. 79. 3. 85. 4.
Clientem se fateri E. 18. 4. subornare V. I. 21. 2.
Cloacam maximam facere V. I. 8. 3. *cloacae* angustum foramen E. 23. 6.
Clodiano inpulsore E. 11. 11.
Clodii (P.) invidia V. I. 81. 4. *Clodium* Albinum mori cogere C. 20. 9. Pupienum Caesarem constituere C. 26. 7. *Clodio* Romae caeso C. 27. 6.
Cloeliam inter obsides accipere V. I. 13. 1.
Cloelio Graccho duce V. I. 17. 1.
Clusium Italiae oppidum obsidere V. I. 23. 5.
Clypeo tantum arrepto procurrere E. 43. 2. *clypeos* telis quater O. 18. 2.
Cneus Malius Vulso V. I. 55. 1. *Cneus* Marcius V. I. 19. 1. Pompejus Magnus V. I. 77. 1.
Coalescere blandimentis C. 5. 12.
Coangustatus E. 42. 6.
Coccejus Nerva E. 12. 1.
Cocles Horatius pro ponte Sublicio stetit V. I. 11. 1.
Codrus Servius V. I. 77. 12.
Coelium montem urbi addere V. I. 4. 4. per *Coelium* montem congredi C. 35. 6.
Coelum V. I. 66. 5. *coeli* facies igni continuo conflagravit C. 41. 14. fulgor O. 23. 3. temperies E. 41. 24. *coelo adsumi* O. 14. 3. recipi E. 16. 14. *coelo* editi O. 1. 2. labi E. 43. 8. nubilo O. 19. 5. tantum imbrium effusum O. 14. 2. tonante O. 18. 2. *coeleste* dictum E. 10. 9 *coelestis* ingenii exsistere E. 16. 2. in *Coelestium* morem E. 15. 3.
Coëmtis mercibus V. I. 83. 3.
Coenae adhiberi E. 10. 4. ad *coenam* rogare E. 41. 22. inter *coenam* C. 16. 6. a *coena* redire V. I. 38. 3. *coenare* E. 12. 5.
Coenum V. I. 66. 5. *coeno* vultum incessere E. 8. 4.
Coepit V. I. 7. 17. ardere mons Vesuvius E. 10. 12. bonorum supplicia agere domitianus E. 11. 6. flere V. I. 4. 8. 7. 5. M. Antonius proscriptionem V. I. 85. 3. *coeperunt* V. I. 2.

I. 2. 7. C. 11. 3. 20. 13. ubi *coepiſſet* E. 48. 15. *coeptus* ſperni Sulla V. I. 75. 12. *coeptae* diſſenſiones C. 20. 12. *coepta* aedificia E. 11. 3. fora C. 13. 5. monumenta C. 9. 7.
Coetus (per) pſallere C. 5. 5.
Cogere C. 40. 24. E. 11. 6. 9. 16. Barbaros in exercitum C. 3. 15. Patres V. I. 33. 10. plebem E. 21. 2. *Cogi* bello in pacem C. 9. 11. 11. 2. in conſilium O. 13. 2. in Inperium C. 42. 14. in pacem E. 9. 12. Numinum auctoritate O. 13. 2. *coacta* paſtorum manu C. 22. 3. *Coacti* mares C. 4. 7. E. 4. 5. *coactos* in urbem in deditionem accipere V. I. 52. 2.
Cogitatum ſcelus non abnuere C. 10. 3. E. 10. 10.
Cognatione acceptus C. 42. 17. conjuncta Prochyta O. 10. 1. principii deceptus E. 48. 4.
Cognatos affinesque parentis animo complecti E. 48. 18.
Cognomen Manlii ejuravit Gentilitas V. I. 24. 8. merere moribus V. I. 8. 1. *cognomentum* C. 15. 1. Herculei C. 39. 18. Severi C. 24. 4. *Cognomentum* quaerere C. 3. 4. ſortiri E. 3. 2. 18. 1. *Cognomento* addito O. 3. 7. Auguſti dici C. 1. 1. Caligula C. 3. 1. diſſimiles O. 13. 12. Lanatus V. I. 18. 1. Parthici aliquem dicere C. 20. 17. Pertinax C. 20. 10. *cognominare* ex ſuo nomine O. 2. 4. urbem O. 12. 4. *cognominari* Auguſtus E. 1. 2. Caracalla E. 21. 2. Caryota V. I. 83. 3.
Cognoſcere abſceſſum Romanorum V. I. 59. 3. ex fatalibus libris E. 34. 3. Inperium ſibi delatum C. 26. 6. *Cognoſci* ab hoſtibus O. 9. 1. *Cognitus* vetere amicitia C. 40. 8. *cognita* commentatione O. 1. 6. morte C. 38. 2. 39. 10. E. 41. 25. re V. I. 21. 3. E. 41. 23. *Cognitum* V. I. 8. 4. ex libris V. I. 46. 1. *cognitos* privato contubernio amare E. 48. 9. ad cognoſcendam Reipublicae gerendae ſcientiam E. 47. 5.
Cohiberi C. 19. 3. 33. 12. *cohibiti* vix aegreque C. 11. 10.
Cohortes loco pulſae V. I. 61. 4. Syriacae C. 8. 3. *cohortium* Praetoriarum numero inminuto C. 39. 47. *Cohortes* armatas in forum deducere C. 6. 2. jubere adeſſe C. 20. 25. Praetorias militia eximere C. 20. 1. ſervare V. I. 58. 4. in *cohortes* centuriare E. 14. 5. per *cohortes* Praetorias caedi C. 26. 5. *cohortibus* pauciſſimis conficere C. 40. 18. e *cohortibus* C. 3. 16.
Colchos penetrare V. I. 77. 6.
Colere agros V. I. 19. 2. patruum tanquam genitorem E. 48. 18. plus quam magnifice C. 13. 5. ſeditiones V. I. 19. 2. virtutem V. I. 2. 13. *coli* metu C. 4. 1. pro Deo V. I. 2. 14. vid. *culti*.
Collatiam petere V. I. 9. 2. redire V. I. 9. 3.
Collatinus Tarquinius V. I. 9. 1. *Collatini* in domum venire V. I. 9. 3. cum *Collatino* conjurare V. I. 10. 4.
Collega V. I. 15. 2. 26. 4. 5. 27. 5. 49. 12. 58. 9. 64. 4. 73. 1. 74. 4. *Collegae* ſe conjungere V. I. 48. 2. *Collegam* dare V. I. 74. 4. ſibi adjungere V. I. 85. 2. *Collegio* piſtorum reperto firmatoque C. 13. 5. *Collegia* alicui ſacrare C. 1. 6.
Colligi veſtigiis O. 7. 2. *collectos* conjugi educandos dare V. I. 1. 3. collectis nummis V. I. 15. 6. reliquiis V. I. 23. 9. 83. 1.
Collinam (apud) portam vincere V. I. 75. 8.
Collis O. 23. 1. *Collem* Laviniae arcis occupare O. 15. 1. Quirinalem urbi addere V. I. 7. 6. in *collem* aciem ſubducere V. I. 4. 11. *Colle* in Quirinali Romulus viſus V. I. 2. 14. *Colles* Moeſorum vinetis replere C. 37. 3.
Collocare caſtra ſub Lavinio O. 14. 2. *Collocari* advenae O. 13. 5.
Colloquium ſecretum inpetrare V. I. 28. 2. per *colloquium* O. 13. 2. *Colloquia* miſcere E. 48. 18. inter *colloquia* E. 12. 5.
Collubentes ſceleribus C. 4. 10.
Collum obtorquere V. I. 66. 9. *Collo* in furcam conjecto E. 5. 7.
Colluſoribus optionem ponere O. 3. 5.
Colobius cognomento E. 32. 1.
Colonia Galliae nobilis E. 13. 3. *Coloniam* deducere V. I. 5. 3. *Coloniae* deductae ſunt O. 17. 6. *Coloniarum* pleraeque deductae C. 13. 4. *Colonis* novis deſtinare Siciliam V. I. 73. 5. *Colonos* Capuam mittendos cenſere V. I. 65. 3.
Columna (ſub) Trajani humari E. 13. 11. *Columnae* decretae ſunt E. 16. 14. *Columnas* decernere C. 16. 15.
Comedere apium O. 12. 1. 4. cruſtam de farreis menſis O. 10. 5. ad comedenda exta admitti O. 8. 2.
Comes V. I. 85. 1. adſcitus V. I. 10. 2. *comitibus* diſtribuere O. 5. 3. *Comitari* aliquem E. 41. 3. numero matronarum V. I. 19. 4. *comitantium* agmen praevertere E. 14. 4. *Comitatus* C. 38. 2. *comitatu* barbarorum capi E. 47. 6.
Comitas praeſertim Principibus neceſſaria eſt C. 40. 13. *comiter* ſtultitiae arguere C. 9. 13.
Comitio (in) collum obtorquere V. I. 66. 9. *Comitiis* Patres auctores fieri cogere V. I. 33. 10. *Comitiali* morbo repente concidere V. I. 66. 11.
Commagene provinciis acceſſit. E. 9. 13.
Commeare ad aliquem V. I. 18. 1. *Commeatibus* maritimis opportuna colonia V. I. 5. 3. *Commeatibus* inpeditas naves deprimere V. I. 41. 1. interceptis V. I. 84. 2.
Commemorare C. 35. 3.
Commendare populo ſalutem ſuam V. I. 64. 4.

ob *Commendationem* apud milites E. 45. 3.
Commentatione (in) adnotare O. 1. 6.
Commentum C. 4. 9. Aureoli E. 33. 2. *commento* prorsus nullo ad ridendum solvi E. 28. 3.
Commessationibus adhiberi E. 48. 10.
Commigrare Etruriam V. I. 6. 1.
Commilitones milites appellare E. 1. 4.
Committere ad munimentum C. 13. 9. Caesaribus C. 42. 9. Imperium alicui E. 47. 3. se expeditioni C. 16. 9. uni atque alteri C. 10. 3. *Committi* alicui E. 2. 3. *Commissi* Imperii diem sequi C. 41. 14. *commisso* bello lacrymabili E. 46. 2. *commissa* cuncta Constantio C. 39. 30.
Commodantem satis Reipublicae agrum facere C. 40. 9. *commodante* parum foro C. 20. 28
Commode poni C. 41. 18. *Commodissimus* rebus multis E. 41. 14. quam *commodissima* jura lata C. 4. 2. *Commoditates* privatae C. 11. 9.
Commodus C. 16. 9. *Commodum* inter Divos referri suadere C. 20. 30. a *Commodo* provinciam merere C. 20. 9.
Commorari Gabiis O. 21. 3.
Commoveri facile E. 48. 15. *commoti* Galli V. I. 23. 7. *Commotior* ira C. 20. 1.
Communicaretur ne Consulatus cum plebejis, resistere V. I. 34. 4.
Communire civitatem O. 17. 1.
Communis C. 21. 2. E. 48. 9. domi E. 29. 3. utilitas O. 3. 3. *Communem* habitum supergredi C. 39. 6. se praebere convivio E. 18. 5. ad *communem* vitam descendere C. 39. 48. *communi* habitu annos agere E. 39. 7. titulo dedicare V. I. 16. 3. *Communes* liberi C. 41. 6. *communes* habere hostes amicosque O. 13. 3.
Comparato magno exercitu V. I. 83. 5. *comparata* reddere E. 16. 10.
Comparere nusquam V. I. 2. 13.
Compellere V. I. 28. 2. E. 12. 8. ad concordiam E. 1. 7. ad venenum V. I. 77. 5. *Compelli* esurie O. 11. 1. voluntariam ad mortem E. 14. 8. *compulsus* necessitate V. I. 29. 3.
Compendium tenue E. 1. 12.
Comperite O. 22. 3. V. I. 44. 2. C. 8. 3. 30. 1. 39. 48. 42. 22. E. 1. 27. vera C. 9. 4. *comperta* Imperatoris justitia E. 15. 4. re O. 7. 4. *Compertum* E. 11. 15. habere C. 39. 5. satis C. 5. 3. 19. 3. *comperto* educatoris indicio O. 21. 4. Quîs Romae *compertis* C. 28. 11.
Compescere victos ultima crudelitate E. 35. 4.
Competere alicui C. 34. 4. *Competentibus* duobus unam speciosam V. I. 59. 2. *Competitorem* necandum curare V. I. 73. 9. *Competitore* interfecto V. I. 73. 5.
Compingere in vincula V. I. 1. 2.
Complecti C. 14. 14. cognatos parentis animo E. 42. 18. imperium C. 2. 1.
Componere C. 20. 33. abs se texta C. 20. 22. astu nomina C. 33. 20. edictum in ordinem C. 19. 2. genus indocile O. 3. 3. opes O. 3. 2. ordines ad praelium E. 43. 3. qualemcunque pacem V. I. 76. 5. *Composito* fascia laqueo E. 42. 8. *composita* annonae egestas C. 4. 3. *composita* pace C. 14. 1. per Gallias pace C. 40. 16. *compositis* dolis C. 40. 22. compositae mille gentes C. 9. 10. E. 9. 11. *compositis* nefarie criminationibus C. 39. 45. rebus ad Orientem C. 28. 1. *composita* callide Scripta C. 35. 8. *composita* turbare C. 15. 5. *compositis* nominibus C. 33. 30.
Comportatis in urbem multis rebus O. 14. 2.
Comprimere animi labem C. 39. 46. ausum C. 3. 18. militarem luxuriam stipendiaque profusiora E. 22. 1. quaestionem E. 15. 6. Ream O. 19. 5. seditionem V. I. 29. 3. *Comprimi* a Marte O. 20. 1. V. I. 1. 1. Dracone E. 40. 17. *compressis* motibus C. 41. 23. *compressas* cervices percussori praebere E. 24. 4. *compressis* faucibus E. 17. 6. *compressa* Getulorum latrocinia C. 2. 3. vitia C. 4. 2.
Comprobantibus legionibus grandi pecunia C. 33. 14.
Conari E. 41. 23. *Conatus* mortalium esse vacuos C. 3. 20.
Concedere V. I. 49. 12. ad Prusiam V. I. 42. 6. ad Volscos V. I. 19. 3. aditum ad publica C. 41. 25. Ardeam V. I. 23. 4. Chalcedona C. 41. 8. Cumas V. I. 8. 6. grandaevae aetati E. 41. 25. in tributarios C. 20. 16. in voluntarium exsilium V. I. 49. 10. imperium alicui V. I. 80. 3. nudos fundos ac deformata praedia E. 48. 17. pacem petentibus V. I. 41. 2. Puteolos V. I. 75. 12. Uticam V. I. 80. 4. *concessere* ipsa vitia C. 20. 24. concedente quasi marito E. 1. 23. *concedentibus* modeste legionibus C. 37. 6. *concessa* superioris Pannoniae parte E. 33. 1. *concessum* est V. I. 38. 3. 56. 5. *concessa* firmare E. 10. 8. firmari mos cum esset C. 10. 2.
Conchas legi jubere C. 3. 11.
Concidere repente V. I. 66. 11.
Concidere sellam V. I. 72. 6. 73. 2.
Conciliare V. I. 74. 2. magnum populi favorem O. 16. 4. militares animos C. 3. 17. pacem V. I. 2. 9.
Concio ad exercitum C. 39. 13. *Concionis* frequentia O. 16. 5. *Concionem* avocare V. I. 65. 5. habere V. I. 73. 2. in *concionem* procedere V. I. 2. 13. *Concione* habita C. 42. 3. prima ad exercitum C. 39. 13. in *concione* V. I. 33. 2. populi V. I. 15. 4.
Concipi V. I. 49. 1. *conceptum* per scelus factum O. 19. 6.
Concitare ad arma O. 13. 5. Volscos V. I. 19. 3.

3. *Concitato* Latio V. I. 16. 1. *Concitatio* ut languesceret E. 48. 15.
Conclamantibus cunctis E. 25. 2.
Concludere breviter E. 45. 6. novissime C. 20. 11.
Concordia Urbs E. 16. 5.
Concors maritus E. 48. 18. *Concordia* V. I. 81. 6. edocuit C. 39. 28. *Concordiam* custodire E. 41. 5. ad *concordiam* compellere E. 1. 7.
Concremari incendio E. 46. 2.
Concubina E. 33. 1. 41. 4. *Concubitu* inpetrare V. I. 86. 1.
Concupiscere conjugem C. 33. 12. fratris filiam in nuptias C. 4. 12. vim gemmarum C. 39. 2.
Concurrere V. I. 4. 6. *concurrebatur* ad adspectum virginis V. I. 49. 8. *Concursus* Gallorum C. 29. 2.
Concussae gentes bello C. 13. 3.
Condemnare V. I. 57. 3. aliquem injuste V. I. 50. 3. *Condemnari* V. I. 50. 1. apud Duumviros V. I. 4. 9.
Condere Aenum O. 9. 4. civitatem V. I. 1. 4. lavacra E. 13. 6. urbem O. 1. 5. 4. 6. 11. 2. 12. 5. 23. 1. 2. C. 14. 7. *Condendae* sedis fatalis locus O. 11. 1. *condenda* urbe animum avocare C. 41. 12. *conditam* a Majoribus urbem possidere V. I. 54. 1. *conditum* iter C. 13. 3. *Condito* Philippopoli oppido C. 28. 1. *conditae* urbes multae C. 16. 12. *Conditor* legum longe aequabilium C. 20. 23. ab *Conditore* Urbis ad nostram aetatem C. 39. 29. pro *Conditore* haberi C. 41. 4. *Conditio* loci C. 20. 11. *Conditionem* dissuadere V. I. 40. 2. ferre V. I. 59. 2. inperantium prudenter exprimere E. 12. 3. *Conditione* loci mutata C. 28. 7. pacem concedere petentibus V. I. 41. 2. vitae par E. 13. 5. *conditiones* turpissimas discutere magnifica oratione V. I. 34. 10.
Condiscipulis perniciosus E. 38. 7.
Condonatus lacrymis patris V. I. 4. 9.
Conducit nihil C. 20. 29.
Conferre alicui honorem Caesaris C. 33. 3. aliquid ad instruendam vitam O. 1. 2. immortalem gloriam E. 10. 6. nihil in domum suam V. I. 60. 3. Numae E. 15. 3. pecuniam prodigenti C. 40. 24. *collato* cum collega somnio V. I. 26. 5. *collatis* quadrantibus aliquem sepelire. V. I. 18. 7.
Confestim C. 17. 10. 24. 2. 33. 32. 35. 1. E. 38. 2. evenire C. 32. 5. interfici C. 41. 22. labi C. 24. 9. secedere C. 20. 32.
Conficere cibum E. 20. 9. levi certamine C. 40. 18. plures C. 17. 5. *confici* C. 21. 5. 42. 4. cruciatu membrorum E. 14. 12. extorto pugione C. 17. 6. *confectum* aestimare bellum C. 38. 6. *confectis* rebus V. I. 5. 5.
Confirmare immortalitis famam O. 14. 4. Inperatorem C. 40. 5. *confirmari* C. 33. 15. *confirmatis* Caesaribus E. 41. 15.
Confisus viribus E. 48. 7.
Confiteri E. 12. 6. se Fortuna Carthaginis vinci V. I. 84. 4. se Neptuni filium V. I. 84. 2. de *confessis* supplicium sumere C. 10. 3.
Conflagrare V. I. 4. 4. C. 9. 7. *conflagravit* Coeli facies C. 41. 14. fulminis tactu C. 38. 3.
Conflare alicui magnam invidiam O. 16. 2.
Confligere V. I. 54. 4. cum hostibus V. I. 16. 1.
Confodere aliquem multis vulneribus E. 11. 12. *Confodi* a militibus E. 3. 10. numerosis ictibus E. 8. 5. *confossum* latus mucrone V. I. 77. 10. *confosso* Cajo Caes. Caligula C. 3. 14. *confosso* corpore ictibus C. 8. 6.
Confugere ad aliquem V. I. 8. 5. 16. 1. 42. 6. ad montes O. 4. 2. ad Volscos V. I. 17. 1. in Capitolium V. I. 24. 3. in regnum V. I. 76. 7. in Solis sacerdotium C. 23. 1. in urbem V. I 31. 2. Praeneste V. I. 68. 4.
Confusa urbe luctu publico E. 16. 3. *confusae* mentes O. 14. 2. inter *confusas* turbas E. 29. 3. *Confusa* omnia C. 24. 10. in *confusione* tempestatis subitae O. 14. 2.
Congestum est tantum aeris V. I. 32. 4.
Congredi C. 39. 11. adversum cives E. 35. 2. adversus Constantinum E. 40. 7. audacius C. 29. 5. per Coelium montem C. 35. 6. singulari certamine C. 41. 2. inter *congressum* C. 17. 6. *congressu* nullo nisi victor discedere C. 10. 14.
Congruere anxie triennium C. 41. 2.
Conjectu longius progredi C. 26. 4. *Conjici* in carcerem V. I. 24. 5. 67. 5. quantum conjiciatur C. 33. 30. *conjectam* in balneas uxorem interimere E. 41. 12. *conjectis* genitalibus in os E. 12. 8.
Conjungere alicui sororem E. 41. 4. 42. 1. amicitiam cum aliquo V. I. 49. 10. castra cum aliquo V. I. 48. 2. copias cum advenis O. 13. 2. feroces V. I. 7. 16. hostis filiam viro E. 9. 2. Populo Romano Dalmatas numero provinciarum E. 1. 7. se alicui V. I. 48. 2. sibi Liviam E. 1. 23. *Conjunctus* Bruto V. I. 83. 5.
Conjurare ad Rempublicam liberandam C. 5. 13. adversus aliquem V. I. 12. 4. E. 10. 10. contra aliquem E. 15. 6. cum Aquiliis & Vitelliis V. I. 10. 5. in aliquem C. 17. 7. in exitium Regum V. I. 9. 5. metu conscientiae E. 11. 11. crudelitatis ib. capite punire *conjuratos* V. I. 81. 3. puniendos censere V. I. 80. 3. *Conjurationis* auctor V. I. 83. 5. metu maxime agitare C. 4. 9. ream retentare C. 20. 23. *Conjuratione* delata C. 3. 8. *Conjurationum* mul-

tas abscedere pati scelere inulto C. 9. 3. per *conjurationes* ne procederetur. C. 20. 13.
Conjux auguriorum perita V. I. 6. 4. *Conjugis* alienae amore possessus E. 1. 23. amore interfici V. I. 57. 4. delinimentis in pravum abstrahi C. 4. 5. & libertorum inperiis subjectus E. 4. 3. regendae inprudentia C. 16. 2. *Conjugi* collectos educandos dare V. I. 1. 3. exponi C. 33. 6. suadere V. I. 7. 3. *Conjugem* alicujus polluere E. 38. 8. concupiscere C. 33. 12. corripere E. 42. 21. interficere & in ignem praecipitare V. I. 60. 2. novercam adsectare C. 21. 3. Regem salutare. V. I. 7. 19. suam unusquisque cum laudaret V. I. 9. 1. veneno interimere C. 4. 13. E. 4. 10. *Conjuge* advocato V. I. 9. 4. & liberis a se rejectis V. I. 40. 4. suggerente E. 41. 11. cum *conjuge* in exsilium agi V. I. 7. 19. *Conjuges* inde deprecatae V. I. 2. 9. *Conjuges* in deditionem subigere C. 39. 35. ex *Conjugibus* praecipue diligere E. 42. 20. absque *Conjugio* C. 1. 7. *Conjugia* petere V. I. 2. 1. *conjugiis* prioribus diremtis C. 39. 25.
Connecti inter se C. 41. 2.
Conqueri de aerumnis O. 1. 5.
Consanguineus E. 41. 20. 42. 2. *Consanguinei* dolo circumveniri C. 16. 5. *Consanguineum* sibi socium adsciscere E. 45. 4.
Conscendere equum E. 32. 6. inperium C. 20. 28. usque ad praefecturae praetorianae potentiam E. 45. 3.
Conscientia praedae C. 35. 8. *Conscientiae* metus E. 11. 11.
Consciscere sibimet mortem O. 13. 8. V. I. 72. 10. C. 7. 2. necem V. I. 85. 5.
Conscribere libellos amatoriae artis E. 1. 24. volumen O. 15. 4. *conscriptis* junioribus C. 26. 7.
Consecrare alicui templa E. 1. 28. Cereri spolia V. I. 27. 1. Jovi Feretrio spolia opima V. I. 25. 2. 45. 2. *consecrata* ara Maxima O. 6. 7. *consecratum* Aeneae templum O. 14. 4. *consecrato* Jovi vino O. 15. 3. post *consecrationem* Romuli V. I. 2. 1.
Consenescere ignobili servitute E. 32. 5. propriis in agris E. 39. 5.
Consentire in aliquem C. 8. 3. *Consensu* omnium Latinorum Rex declarari O. 13. 7. populi liberari V. I. 24. 5. servorum opprimi V. I. 36. 1.
Consequi dignitatem & familiaritatem V. I. 6. 5. Praeturam V. I. 59. 4. consequutis tonitrubus O. 14. 2.
Conserere manum cum hoste V. I. 31. 1. pugnam V. I. 2. 7.
Conserere montem vineis E. 37. 3.
Conservanda est maxime salus propria E. 43. 7.
Confidens C. 42. 21.
Consilium C. 12. 4. quaerere V. I. 26. 4. scire V. I. 61. 5. in *consilium* adscisci C. 40. 8. E. 11. 11. *consilio* ad publici officii usum non accommodatus E. 32. 1. alicujus classem incendere O. 10. 4 amicorum cuncta disponere E. 6. 2. ducum Tribunorumque deligi C. 39. 1. libertorum poenas luere C. 11. 7. praediti O. 1. 2. Principis accidere C. 42. 18. privato armare V. I. 72. 9. proprio agere V. I. 61. 5. quantus esset C. 12. 4. spreto V. I. 54. 5. utroque inprobato V. I. 30. 4. e *consilio* esse C. 17. 9. *Consilia* Aureliani C. 33. 21. Nobilitatis C. 4. 1. *Consiliis* alicujus certatim evolare C. 24. 8. Rectorum leniri E. 16. 4. repentinis melior quam meditatis E. 2. 5. stolidus E. 40. 10.
Consulere Apollinem de bello V. I. 35. 1. minus C. 39. 27. Oraculum O. 2. 2. recta C. 34. 1. *Consulturos* quos mollius spes erat. C. 6. 2. *consultum* alicui cupere E. 2. 4. mire perpetuae annonae C. 13. 5. *Consultus* eloquentiae V. I. 72. 2. *Consultissimus* juris scientia V. I. 44. 6. nullo Senatus seu militum *Consulto* inperium invadere C. 36. 2. *consulta* divina C. 16. 2. *consulto* nihil mandare E. 43. 4. *Consultor* bonus possessoribus esse E. 46. 3. *Consultare* egregie C. 4. 1. honestissime C. 28. 6. Reipublicae C. 15 6.
Consistere O. 21. 2. in montibus O. 4. 2. summo C. 24 8. vix E. 12. 2.
Consobrinus principis Trajani E. 14. 1. *Consobrinum* suum Caesarem facere E. 23. 4. *Consobrina* occulte stuprata E. 23. 1. *Consobrinarum* nuptias vetare E. 48. 10.
Consolari afflictos E. 10. 14. *Consolatione* Dei recreari O. 20. 1.
Consortii quietem agitare C. 39. 46. *Consortio* externos adsciscere C. 39. 16. recipi C. 41. 6.
Conspicere C. 14. 11. Ephebum pro merito C. 28. 6. *Conspecto* corpore Alexandri Macedonis E. 21. 4. ob *Conspectum* Capitolii ampliari V. I. 24. 6. in *conspectu* populi librum rationum scindere V. I. 49. 17.
Conspirare ad inperium militiae gradu C. 29. 1. contra Romanos V. I. 27. 3. in aliquem C. 10. 3. in necem alicujus E. 41. 22. *Conspiravit* se anguis V. I. 22. 2.
Constans E. 41. 19. 20. 21. Caesar fit C. 41. 13. victoria tumidior C. 41. 23.
Constantiam Licinio conjungere E. 41. 4.
Constantina nomen Cirtae oppido inditum C. 40. 28.
Constantinopolis E. 35. 8. 41. 17. *Constantinopolim* accelerare E. 44. 4. transferri E. 48. 20.
Constantinus C. 34. 7. adegit Licinium offerre E. 41. 7. cadit bello fatali C. 41. 22. Caesar effi-

efficitur E. 40. 1. Crispum filium necari jubet E. 41. 11. Flavio genitus C. 41. 6. inperavit E. 41. 2. inperio adscitus C. 41. 6. tolerare nequiens C. 40. 2. *Constantini* ab exercitu jugulari E. 40. 6. conjugem gignere E. 40. 12. *Constantinum* ad usque astra subvehere C. 40. 14. Caesarem efficere E. 41. 4. tentare acerbe C. 40. 22. adversus *Constantinum* congredi E. 40. 7. penes *Constantinum* inperii jura devenere E. 41. 1. paucis per *Constantinum* inmutatis E. 14. 11. *Constantino* castra irrumpente E. 41. 5.

Constantius C. 34. 7. aegre ab armis abest C. 42. 20. Caesar Angustus appellatur E. 40. 1. Claudium Julianum honore Caesaris adsumit E. 42. 12. commiserat Orientem Gallo C. 42. 9. delevit Allectum C. 39. 42. dejicit Vetranionem inperio facundiae vi C. 42. 1. interit E. 42. 17. vicit E. 42. 4. *Constantii* filius Constantinus E. 41. 2. *Constantio* annuum fuit inperium C. 40. 11. commissa cuncta C. 39. 30. insigne Caesaris datum C. 41. 10. Theodoram tradere E. 39. 2. *Constantium* Caesarem creare C. 39. 24. E. 39. 2. comitari E. 41. 3. fata ultima perurguebant E. 41. 2. vitae ultima agebant C. 40. 3. *Constantio* succedente C. 40. 1.

Constare C. 8. 8. 9. 6. 20. 34. 39. 27. *Constantis* viri dicto admoneri E. 12. 5. *Constantissimus* ad retinendas amicitias E. 1. 16. *constantissime* abjicere C. 24. 3. *Constantiae* Romanae vir V. I. 12. 1. *Constantiam* mirari C. 10. 4. E. 10. 10.

Consternari tantum E. 12. 6. *Consternati* Romani fugere coeperunt V. I. 2. 7.

Consterni terrae motu C. 16. 12.

Constituere O. 6. 3. arcem O. 3. 1. Caesares C. 26. 7. Curiam Hostiliam V. I. 4. 3. in Palatii penetralibus C. 23. 1. ludum ingenuarum artium C. 14. 3. magnificum fanum Soli C. 35. 7. sedem O. 7. 1. sibi totidem V. I. 33. 6. urbem O. 2. 4. *Constitui* Senatus sententia E. 5. 7. *constituta* aedes V. I. 2. 14. est statua V. I. 12. 7. *Constitutum* est templum V. I. 22. 3. fortunae muliebri V. I. 19. 5.

Construere aedificia E. 11. 3. amphitheatrum E. 15. 3. magnifice C. 40. 26. pontem E. 41. 13. *constructo* Palatio E. 40. 10. *construendi* monumenti copiam orare E. 5. 8.

Constupratis vi plerisque C. 33. 12.

Consualia ludos simulare V. I. 2. 2.

Consuescere V. I. 33. 8. *Consuetudo* peccandi C. 5. 10.

Consul V. I. 19. 2. 28. 4. 40. 1. 43. 1. 44. 4. 47. 2. 50. 1. 2. 51. 1. 52. 1. 53. 1. 55. 1. 56. 3. 57. 2. 62. 1. 63. 2. 67. 1. 70. 1. 72. 5. 75. 7. 81. 3. aegre fieri V. I. 61. 3. alter ex plebe ut crearetur, lex V. I. 20. 1. ante annos fieri V. I. 49. 12. 58. 5. iterum et tertio V. I. 27. 2. primus factus V. I. 20. 2. qui quater V. I. 15. 6. quinquies V. I. 45. 7. ter E. 8. 1. ultro fieri V. I. 67. 2. *Consulis* praeco V. I. 65. 5. *Consuli* aliquem conciliare V. I. 74. 2. utrique somnio cum obvenisset V. I. 26. 4. *Consulem* debellare V. I. 79. 3. facere E. 9. 14. interfecturi cum essent V. I. 66. 2. iterum et tertium se facere V. I. 69. 3. non subrogare V. I. 15. 2. obsidione liberare V. I. 17. 1. 39. 3. se nominatum comperire V. I. 44. 2. *Consule* duce proficisci V. I. 14. 1. segniter cessante V. I. 64. 7. *Consules* darent operam V. I. 73. 10. inter *Consules* incedere E. 4. 8. *Consulibus* sollicitatis V. I. 81. 4. pro *Consulibus* mitti V. I. 77 4. sub *Consulibus* V. I. 26. 1. *Consularis* E. 10. 4. *Consulari* inperium concedere V. I. 80. 3. *Consularem* Senatu movere V. I. 47. 4. *Consulari* honore fungi E. 12. 5. loco esse C. 13. 1. *Consulari* potestate esse V. I. 20. 1. *Consularibus* viris praeferri V. I. 63. 3. *Consulares* tres filios videre V. I. 61. 6. e *Consularibus* Inperatorem creare C. 36. 1. *Consulatus* ne communicaretur cum plebejis V. I. 34. 4. *Consulatum* criminando adipisci V. I. 67. 1. invadere V. I. 68. 8. recusare V. I. 28. 5. *Consulatu* altero V. I. 57. 2. primo. V. I. 56. 1. 69. 2. quarto V. I. 69. 4. septimo V. I. 27. 3. 67. 6.

Consumere foede C. 16. 12. *Consumi* C. 16. 7. 9. febri paucorum dierum E. 15. 7. incendio E. 11. 4. miserabili exitu E. 14. 12. morbo C. 1. 2. E. 16. 12. 41. 15. morte E. 39. 7. pestilentia E. 30. 2. sanguine effuso E. 36. 2. vulnere pestilenti. C. 40. 9. *consumto* quod fuerat cibi O. 10. 5. uno uti mos est. C. 16. 8. *consumtae* sunt vires Romanae E. 42. 4. *consumtis* igni tabulis C. 35. 7. *consumtis* genitalibus deficere E. 40. 4.

Contaminare matrem stupro C. 5. 8. E. 5. 5. se omnibus probris E. 23. 3.

Contemnere contumaciam Philosophorum E. 9. 4. obliqua dicta Caussidicorum ib. *contemtui* haberi C. 3. 17. *contemtu* pecuniae anteire E. 10. 3.

Contemplari nimium perfectos E. 48. 11.

Contendere C. 4. 3. 33. 11. E. 6. 4. 10. 2. aliquo C. 6. 3. in Galliam C. 24. 2. in hostes C. 39. 34. Romam C. 33. 17. 40. 8. *Contentio* est orta de obtinendo inperio O. 17. 4. non finitur O. 23. 1. *Contentionis* perniciosus exitus O. 23. 5. *Contentus* O. 2. 4. aliqua

qua re E. 42. 19.
Contexere naves duplici ordine E. 3. 9.
Continere leves quasdam facrorum cauffas V. I. 3. 3. *Continentiae* tantum tribuere E. 48. 10. *Continentiam* fimulare E. 14. 6. *Continentia* vefcendi valetudinem regere E. 48. 19.
Contingere C. 20. 8. E. 13. 13. Moefiam C. 39. 11.
Continuo igni caeli facies conflagravit C. 41. 14. per *continuos* duos menfes E. 16. 9. *continuo* occidi E. 4. 4.
Conto percuti E. 43. 3.
Contra caput V. I. 35. 14. Germanos C. 26. 2. ingenium C. 34. 1.
Contradicere V. I. 34. 5.
Contrahere opes C. 33. 13. *contracto* confeftim exercitu C. 39. 34. *contracti* undique milites C. 31. 4. *Contractis* ad unum legionibus C. 3. 11.
Contrebiam apud oppidum cohortes loco pulfae V. I. 61. 4.
Contrectare vultu C. 5. 7. E. 5. 5.
Controverfiae difceptatores fumere O. 23. 1. *Controverfias* explicare E. 47. 4.
Contubernio patris intereffe C. 27. 1. *Contubernio* privato cognitas amare E. 48. 9. in *Contubernio* Regiorum juvenum effe V. I. 9. 1. *Contubernalis* V. I. 78. 1.
Contumaciam Philofophorum contemnere E. 9. 4.
Contumelia proprii ordinis ftimulabat Patres C. 33. 33. *contumeliam* inponere C. 20. 34. *contumeliis* jocularibus refpondere E. 9. 3.
Conturbari a Marte O. 20. 1.
Contufae partes Britanniae C. 4. 2.
Convalefcere V. I. 7. 4. a furore E. 21. 3.
Convaluit militaris potentia C. 37. 5.
Convenire C. 42. 3. aliquem E. 42. 21. in aliquem C. 3. 8. in manum C. 5. 5. minime C. 20. 6. primo luci C. 17. 10. tandem in gratiam Optimatum C. 11. 10. *convenit* Senatus lacrimans E. 16. 13. cum *conveniffet* V. I. 26. 5. *Convenis* afylum patefacere O. 23. 7. V. I. 2. 1. *Conventus* exfecrari C. 2. 2.
Converfationis humanae ad exemplum E. 18. 3.
Convertere Grajum nomen in Romanum morem E. 39. 1. in domum fuam V. I. 33. 8. in fe E. 23. 3. *Converti* in melius E. 10. 6. *converfa* cervice ad laevum humerum E. 21. 4. *Converfum* inperium C. 11. 11. *Converfi* Vejentes ad dolos V. I. 14. 3.
Convivio adeffe C. 5. 14. alteri reponi E. 24. 5. familiari adhiberi E. 12. 5. *Convivium* curare E. 9. 15. laetum elegansque dare E. 48. 18. *Convivio* in multam noctem celebrato E. 41. 22. in *convivio* deprehendere V. I. 9. 1. liberiore conjugem laudare V. I. 9. 1. jugulari V. I. 47. 4. pulfare V. I. 54. 5. *Convivia* exhibere E. 16. 8.
Convocare Patres C. 14. 10. *convocato* Senatu E. 5. 5.
Coopertis diluvio terris O. 4. 2.
Cooptare filio veniam atque honorem Senatorum C. 35. 5. in liberi locum inque partem inperii E. 12. 9. *Cooptari* in inperium C. 41. 19.
Copiam conftruendi monumenti orare E. 5. 8. *Copia* aedificandi volentibus permiffa E. 9. 8. *Copias* affligere fame et ferro V. I. 74. 5. educere adverfus finitimos O. 18. 1. hoftium infinitas delere E. 42. 13. in aciem producere O. 14. 2. fuas cum advenis conjungere O. 13. 2. fuas incunctanter educere O. 13. 1. *Copiis* circumfufis oppidum tenetur O. 15. 2. inferior O. 14. 2. ingentibus in Italiam trajicere V. I. 48. 1. pedeftribus quinqueremem hoftium capere V. I. 37. 4. *Copiofam* efficere Regionem C. 1. 5.
Cora O. 17. 6.
Corculum vulgo dici V. I. 44. 6.
Cordus Mutius V. I. 12. 1.
Corinthum fignis tabulisque fpoliare V. I. 60. 3. *Corinthios* vincere V. I. 60. 2. adverfus *Corinthios* mitti V. I. 60. 1.
Coriolis urbe Volscorum captis, *Coriolanus* dici V. I. 19. 1.
Cornelius Coffus Magifter equitum V. I. 25. 1. L. Cinna V. I. 69. 1. *Cornelii* confilio difponere E. 6. 2. in loco fubrogare E. 33. 1. *Cornelium* Valerianum Caefarem facere E. 32. 2. *Corneliae* conjugis amore V. I. 57. 4.
Corniculani Publii filius V. I. 7. 1.
Corniculum merere V. I. 72. 3.
Cornix effata eft E. 13. 10.
Cornu V. I. 26. 5. inclinante V. I. 27. 3.
Corona quercea E. 3. 9. in *Coronae* certamen C. 5. 5. ob *Coronam* lauream E. 1. 10. *Corona* aurea et obfidionali donari V. I. 17. 2. 58. 4. civica donari V. I. 26. 3. fub *Corona* vendere V. I. 58. 8.
Corpus in Tiberim miffum V. I. 64. 8. per urbis vias tractum eft E. 23. 6. pofitum prope fines inperii E. 27. 3. quafi unum Senatus et populus V. I. 18. 4. Romam relatum E. 21. 7. fepultum E. 41. 17. 48. 20. translatum Conftantinopolim E. 48. 20. voratum limo, vix repertum E. 40. 7. usque ad Tiberim deductum, in fluvium projectum eft E. 23. 6. *Corporis* et animi muneribus oftendere E. 10. 2. exufti cineres E. 13. 11. magna vis V. I. 76. 1. reliqua Romam relata C. 21. 6. robur C. 17. 5. vafti effe E. 42. 6. *Corpus* filiae hume-

mero gerere V. I. 21. 3. firmare V. I. 76. 8. in foro positum lugere V. I. 10. 7. minime recipere E. 23. 6. pretio vulgare O. 21. 1. super *corpus* carpentum agere V. I. 7. 19. *Corpore* alicui similis E. 48. 8. conspecto E. 21. 4. ictibus confosso C. 8. 6. infirmo V. I. 53. 1. insignis E. 44. 3. intecto C. 21. 3. per aetatem debili C. 28. 10. pro rostris posito V. I. 78. 10. quaestum facere O. 21. 2. superiores robustioresque C. 12. 2. viso V. I. 7. 19. E. 7. 2. *Corpora* in Tiberim praecipitare V. I. 68. 2. ab obsidum *Corporibus* ne quidem animi labem comprimere C. 39. 46.

Correctorem Lucaniae aliquem provehere E. 35. 7.

Correcturam Lucaniae cooptare C. 35. 5. *Correctura* Venetos agere C. 39. 10.

Corrigere exercitum V. I. 59. 1. rem V. I. 4. 10. *Correcta* militum disciplina V. I. 58. 6. *Correctas* leges proferre E. 1. 18. *Corrigendis* moribus nimium clemenrem habere C. 20. 7.

Corripere inperium E. 5. 6. 11. 9. 41. 25. *Corripi* sudore E. 12. 10. *Correptus* oculorum dolore E. 38. 4. *correpto* inperio subvenire C. 5. 15. *Correptis* inperii insignibus V. I. 70. 2.

Corrodere nummariam notam C. 35. 6.

Corruere V. I. 66. 12.

Corrumpere foede C. 24. 10. matrimonia nobilium E. 38. 7. officia benevolentiae C. 31. 2. Potitios pretio V. I. 34. 3. *Corrumpentes* quod nunc vulgo naviandi dicunt O. 3. 5. *Corrumpi* C. 20. 12. longo otio C. 15. 3. palustri solo hiemalibus aquis C. 37. 4. ad *Corrumpendam* Lucretiam redire V. I. 7. 3. *Corrupto* exercitu V. I. 70. 1. 4. 85. 2. *Corrupta* gratia veri C. 39. 48. vis rerum C. 33. 24. *Corrupta* mente aspera jubere E. 40. 19. *Corrupto* per licentiam ingenio C. 5. 3. *Corrupti* custodes C. 4. 15. E. 4. 12. *Corruptis* exercitibus V. I. 75. 8. militibus C. 31. 1. 35. 4. moribus C. 3. 15. *Corruptores* generis quasi exsecrabiliores sunt C. 17. 1.

Corvinus dictus Valerius V. I. 29. 2.

Corvus insedit galeae V. I. 29. 2. *Corvi* auspicium V. I. 81. 6. *Corvos* vocavere manus ferreas V. I. 38. 1.

Cosdroë, Regi Persarum obsides inperati C. 13. 3.

Cossum Cornelium Magistrum equitum habere V. I. 25. 1.

Cote artis suae fidem firmare V. I. 6. 7.

Cottam liberare V. I. 74. 4.

Cottias Alpes in jus provinciae redigere C. 5. 2. E. 5. 4.

Cottio Rege mortuo C. 5. 2. E. 5. 4.

Crassus Syriam obtinet V. I. 77. 8. *Crassi* post caedem V. I. 77. 8. 83. 1. Quaestor in Syria V. I. 83. 1. *Crasso* Parthi sustulerant signa V. I. 79. 4. Calpurnium *Crassum* removere E. 12. 6. C. *Crassum* Triumvirum constituere V. I. 65. 4.

Creare Augustum C. 27. 1. E. 45. 4. Caesarem C. 32. 3. E. 41. 6. 42. 2. Caesares E. 39. 2. Decem-Viros legibus scribendis V. I. 21. 1. Inperatorem C. 36. 1. *Creandi* Reges arbitrium permittere E. 1. 8. *Creari* Consul V. I. 20. 1. Inperator C. 19. 4. E. 4. 4. 30. 2. 31. 1. 40. 2. 45. 10. per aliquem C. 22. 4. re aliqua C. 26. 2. *Creantur* Augusti E. 19. 2. *Creabatur* plebejus magistratus V. I. 33. 10. *Creandi* Principis jus ereptum C. 37. 5. ad *Creandum* Caesarem Patres convocare C. 14. 10. *Creatus* primus consul V. I. 10. 5. *Creati* Inperatores E. 22. 1. *Creatos* Caesares in affinitatem vocare C. 39. 24. *Creatis* Caesaribus E. 14. 1. decem Tribunis V. I. 21. 3. *Creatrix* Alexandri Magni Olympias E. 40. 17.

Crebros liberos amittere E. 44. 2. *Crebrae* lues E. 16. 3. *Crebro* C. 17. 4. E. 14. 12. monere C. 13. 9.

Credere O. 1. 2. V. I. 72. 11. C. 3. 5. 16. 8. alicui secretorum officium C. 35. 8. auctoritati alicujus V. I. 2. 14. minus C. 3. 8. summae voluptatis divinaeque artis E. 47. 4. ad *Credendum* mens prona C. 20. 10. *Creditus* Publius Scipio, filius Jovis V. I. 49. 1. *Credita* Provincia Maximiano Caesari C. 39. 33. *Creditum* est aegre E. 16. 14. *Credibile* E. 14. 3.

Cremare aliquem C. 8. 5. *Cremandum* curare caput pretiosissimis odoribus V. I. 77. 13. *Cremati* sunt libri ex auctoritate Patrum V. I. 3. 3.

Cremeram apud fluvium castra ponere V. I. 14. 2.

Cremona C. 8. 5.

Crescere E. 42. 21. externorum virtute E. 11. 15. praecipue insitivis artibus C. 11. 13.

Creusam stupratam ab Apolline enixam puerum ferunt O. 2. 1.

Criminis convicti E. 10. 4. *Crimini* dari V. I. 23. 4 *Crimine* adficto in aliquem saevire C. 4. 8. E. 4. 5. eo V. I. 50. 3. *Criminibus* fictis innoxios occidere E. 38. 7. *Criminari* C. 4. 6. *Criminando* consulatum adipisci V. I. 67. 1. *Criminationibus* nefarie compositis C. 39. 45. occultis persequi E. 12. 5. *Criminose* familiaris alicui C. 7. 1.

Crinitum sidus cum apparuisset E. 9. 18. quod vocant C. 41. 16.

Crispus Flavio genitus C. 41. 6. *Crispum* Caesa-

ſarem efficere E. 41. 4. necari jubere E. 41. 11.

Critolao duce privare V. I. 60. 2.

Crucis poenam effugere V. I. 38. 3. *Cruciatu* membrorum confici E. 14. 12. *Cruciatus* adhibiti C. 41. 5. *Cruciatus* formidare E. 11. 11. *Cruciatibus* alienorum C. 5. 11.

Crudelis mente E. 8. 2. *Crudelia* alicujus facta legere E. 48. 12. *Crudelitatis* metu conjurare E. 11. 11. *Crudelitati* quaſi auxilio venditare C. 6. 1. *Crudelitatem* ob nimiam occidi V. I. 69. 4. *Crudelitate* omnibus ſaevior E. 17. 3. ſumma Rempublicam vaſtare V. I. 69. 1. ultima victos compeſcere E. 35. 4.

Cruditas ſtomachi E. 44. 4. *Cruditate* premi E. 20. 9.

Cruor fluebat fluminum modo E. 42. 14. *Cruorem* vulnere naribusque & ore effundere E. 42. 6.

Cruribus ſuffingendis ſupplicium removere C. 41. 4.

Cruſtas comedere de farreis menſis O. 10. 5.

Cruſtumium colonia eſt deducta O. 17. 6. *Cruſtumini* bellum adverſus Romanos ſumſerunt V. I. 2. 5.

Cryſtallina pocula diſtrahere E. 16. 9.

Cteſiphonta urbem Parthiae inclytam transgredi C. 38. 3. apud *Cteſiphonta* ictu fulminis interire E. 38. 3. apud *Cteſiphontem* occidi E. 27. 2.

Cubiculum Lucretiae irrumpere V. I. 9. 3. procurare E. 11. 11.

Culmina novis moenibus ornata C. 39. 45.

Culpa in eadem perſeverare V. I. 24. 6.

Culti litteris atque eloquentia E. 8. 6. *Cultis* moenibus urbes ornatae C. 39. 45. *Cultius* habere 41. 24. *Cultiſſimus* ſermone E. 45. 5. *Cultus* Numinis C. 39. 18. Numinum ſuperſtitioſus E. 43. 9. *Cultus* pulcri opera abſoluta C. 21. 4. Regii inſtrumentum E. 16. 9. *Cultu* egregio urbes renovatae E. 9. 9. eodem convivia exhibere E. 16. 8. fluxo Venerioque intereſſe C. 3. 12. Matris, quae nomine Mammaea erat, plus quam pius C. 24. 5. *Cultor* ſapientiſſimi cujusque ac litteratorum E. 40. 18. *Cultoribus* intactis C. 9. 9.

Cultri parte veneno lita C. 16. 8. *Cultro* ſe occidere V. I. 9. 4.

Cumas concedere V. I. 8. 6.

Cumulare aliquem ingentibus praemiis O. 16. 3. *Cumulari* divinis honoribus O. 3. 7.

Cunctator dici V. I. 14. 6. 43. 1.

Cun[illegible] genus in cohortes centuriare E. 14. 5. *Cuncti* horreſcunt C. 17. 7. ordines lacerabantur C. 3. 19. *Cunctorum* filius minor C. 41. 13. *Cunctis* grata res E. 34. 4. promiſcue data civitas Romana C. 16. 12. *Cunctos* hoſtes tegere C. 41. 4. opibus ſuis aeſtimare C. 39. 27. *Cunctis* adnitentibus C. 40. 4. E. 41. 3. conclamantibus E. 25. 2. faventibus E. 47. 3. fere laetioribus C. 36. 1. retractantibus C. 14. 8. *Cunctis* artibus inſtructus vir E. 29. 2. *Cuncta* Conſtantio commiſſa C. 39. 30. inquit Septimius Severus, fui, conducit nihil C. 20. 29. remediorum genera E. 10. 14. *Cunctis* liberalium deditus ſtudiis C. 20. 22. *Cuncta* vaſtare C. 6. 1. *Cunctis* plenus bonis E. 47. 5. vitiis nimii C. 8. 7. E. 8. 6.

Cuniculum (per) fuga tentata V. I. 68. 4.

Cupere C. 34. 3. alicui conſultum E 2. 4. aliquid maxime C. 2. 1. *Cupiens* inperii C. 39. 13. *Cupiente* Hadriano C. 14. 8. Senatu C. 37. 5. *Cupientes* deſerere compeſcere V. I. 49. 5. *Cupientiores* dominandi ſuis quam ſubigendi externos C. 24. 9. *Cupientiſſimo* vulgo inperium capere C 29. 3. *Cupito* non diu potiri C. 19. 4. *Cupitor* acer E. 45. 5. *Cupidus* factionum delendarum C. 20. 13. facundiae E. 42. 18. nimis gloriae E. 43. 1. pecuniae C. 6. 2. rapinarum E. 10. 5. *Cupidi* mortales ſunt inperii C. 12. 3. ſceleris E. 15. 6. *Cupidum* habendi genus hominum C. 33. 13. *Cupidius* pecuniae hominum genus C. 26. 6. *Cupidiſſime* Herculis appetere amicitiam O. 7. 4. *Cupiditas* dirimendi praelia cum univerſos utriusque partis ineſſet O. 14. 2. ſtupri E. 23. 3. *Cupido* gloriae vehementior E. 43. 8. inperandi C. 33. 2. laudis inmodica E. 43. 7. venandi E. 41. 22. *Cupidinis* ſceleſtae ſupplicia perſolvere E. 48. 4. *Cupidini* cohibendae eruditionem inbecillem eſſe C. 19. 3. *Cupidine* triumphi bellum alicui inferre V. I. 55. 1. *Cupidinum* omnium victor C. 42. 23.

Cura minima Romanae urbis C. 28. 2. Reipublicae privigno mandata C. 4. 15. *Curam* annonae ſollicitius attendere E. 48. 17. patriae ſuſcipere E. 10. 3. R. P. abjicere C. 39. 48. *Curas* experiri C. 20. 29. *Curis* gravioribus oriri C. 33. 5. *Curioſi* memoriae C. 20. 33. *Curioſae* naturae hominum oculos auresque ad ſe trahere E. 48. 18. *Curare* aliquem interimendum, necandum O. 19. 4. V. I. 73. 9. caerimonias, leges, gymnaſia, doctoresque C. 14. 2. convivium E. 9. 15. ducem interficiendum V. I. 70. 1. epulas, ſigna, tabulas pictas C. 14. 6. exſequias tenuiſſimi cujusque anxie ſtudioſeque C. 30. 2. frumentum dandum V. I. 19. 2. Germaniam ſuperiorem E. 11. 9 milites C. 41. 26. Pannonos C. 33. 2. ſcrinia C. 20. 33. utilia C. 33. 13. *Curari* metu C. 9. 2. E. 9. 5. vetans juſſa poſt longio-

res

res epulas C. 13. 10. *Curatum* militiae officium C. 4. 2. *Curatae* castissime religiones veterrimae C. 39. 45. *Curandae* annonae specie C. 1. 1. *Curatione* orbis Romani ad unum redacta E. 43. 1.
Curiam Equitibus permittere V. I. 66. 4. Hostiliam constituere V. I. 4. 3. obsidere V. I. 68. 2. ad *Curiam* properare V. I. 7. 18. in *Curiam* a Senatu gratanter excipi E. 12. 3. Centum Patres legere V. I. 6. 6. fugere V. I. 73. 11. perduci C. 33. 31. servos legere V. I. 36. 1. in *Curia* imaginem auream sacrare E. 34. 4. occidere V. I. 82. 5. occidi V. I. 78. 10. Senatus convenit lacrimans E. 16. 13. in *Curias* distribuere V. I. 2. 12.
Curiatii tres apud Albanos V. I. 4. 6. ex *Curiatiis* unus V. I. 4. 8.
Curibus oppido Sabinorum accitus V. I. 3. 1. populum a *Curibus* oppido Sabinorum Quirites vocare V. I. 2. 10.
Curios aequare Fabriciosque C. 18. 1.
Curius (M.) Dentatus V. I. 33. 1. a *Curio* superari V. I. 35. 8.
Currum (ante) agere V. I. 67. 1. *Curru* bijugo decurrere E. 3. 9. *Curribus* mare pervium efficere C. 4. 3. *Cursus* publici media admota C. 13. 5. *Cursor* a velocitate V. I. 31. 1. a *Cursore* Papirio securi paene percuti V. I. 32. 1.
Curtium ad lacum caedi C. 6. 3. E. 6. 4.
Curulibus (in) nobilissimos senum venerari V. I. 23. 8.
Custos inveterati juris E. 13. 9. militiae severissimus E. 41. 9. sui nimis C. 42. 23. *Custode* quasi perpetuo orbatum terrarum orbem deflere E. 10. 16. *Custodes* arte mulieris corrupti C. 4. 15. E. 4. 12. *Custodibus* appositis, nescio, quantis O. 17. 2. deceptis V. I. 13. 1. *Custodire* fideliter mysteria O. 8. 6. *Custodiunt* inperia difficile concordiam E. 41. 5. *Custodia* neglecta O. 7. 2. in *Custodiam* dari V. I. 55. 2. quasi ad *Custodiam* sequi E. 21. 6. *Custodia* carissimorum servari E. 14. 12. per *Custodias* medias somno oppressas evadere V. I. 26. 2.
Cyprum insulam capessere C. 41. 11. in *Cyprum* mitti V. I. 80. 2.
Cypseli tyrannidem fugere V. I. 6. 1.
Cyro Persarum Regi aeternam gloriam parare C. 40. 13.
Cytheridem mimam amare V. I. 82. 2.
Cyzicenos (apud) vinci C. 20. 9.
Cyzicum obsidione solvere V. I. 74. 5.

D.

Daca dictus Galerius Maximinus ante inperium E. 40. 18.
Dacia E. 35. 1. *Daciam* possidere E. 47. 3. *Dacia* Ripensi ortus E. 40. 16. *Daci* dona miserunt V. I. 79. 5. *Dacorum* pileatis Sacisque nationibus in provinciam domitis C. 13. 3. *Dacis* & Cattorum manu devictis C. 11. 4. a *Dacis* Moesia direpta E. 2. 9.
Dalmatia E. 41. 20. intra *Dalmatias* Inperator creari E. 4. 4. *Dalmatarum* urbem Delminum expugnare V. I. 44. 4. *Dalmatas* Populo Romano conjungere E. 1. 7. apud *Dalmatas* Inperator effici E. 35. 3.
Dalmatius interficitur C. 41. 22. *Dalmatio* genitus E. 37. 1.
Damno alicujus opes contrahere C. 33. 13. *Damno* publico C. 4. 3. 33. 24. *Damnare* aliquem repetundarum V. I. 81. 3. exsilio E 1. 24. *Damnari* V. I. 23. 4. 24. 7. *Damnatorum* modo E. 19. 3.
Danubius accessit provinciis C. 4. 2. *Danubio* pons inpositus C. 13. 4. in *Danubium* lacu Pelsone emisso C. 40. 9. per *Danubium* pons ductus C. 41. 18. trans *Danubium* Barbaros persectari C. 29. 4. in *Danubio* pontem construere E. 41. 13.
Dardanos in itinere superare V. I. 75. 7.
Dare adrogatum C. 13. 1. alicui inperium V. I. 1. 1. alicui mulierem emtam dono V. I. 43. 5. alicui nepotes nutriendos O. 19. 7. collectos conjugi educandos V. I. 1. 3. conjugem V. I. 20. 1. dono C. 34. 5. dono arma insignia E. 4. 7. in matrimonium V. I. 7. 15. leges O. 3. 3. locum sepulcro publice V. I. 18. 7. munus magnificentissimum Aedilis V. I. 66. 1. munus quaestorium amplissimum V. I. 74. 1. nomen loco E. 27. 3. noxae O. 6. 4. operam V. I. 73. 10. optionem O. 19. 2. V. I. 2. 6. poenas mortis genere postremo E. 1. 27. 40. 5. pueros uxori nutriendos O. 20. 3. pugionem insigne potestatis C. 13. 9. rem Romanam quasi naufragio C. 33. 3. sedes inpias C. 33. 31. visceratione publice V. I. 32. 4. *Dari* divinitus E. 13. 10. exitio, gloriae C. 24. 3. potestates fato, inquit Titus C. 10. 4. E. 10. 10. praeceps C. 5. 12. vitiis praeceps C. 35. 14. *Dabatur* corona V. I. 26. 3. *Data* civitas Romana cunctis promiscue C. 16. 12. domus publice V. I. 33. 10. *Datum* est crimini V. I. 23. 4. insigne Caesaris Constantio C. 41. 10. publice tantum agri V. I. 11. 2. Responsum somno V. I. 7. 10. *Dato* invicem jurejurando O. 13. 3. V. I. 40. 4. responso C.

5. 14. ſigno V. I. 2. 2. ture in altaria O. 3. 7. *Dati* inperio Romano fines C. 4. 2. ſumtus publice V. I. 40. 2. *Data* auſpicia O. 23. 2. Mutio prata V. I. 12. 6.
De controverſiis E. 15. 3. exercitu pluribus corruptis E. 24. 3. induſtria C. 16. 7. more E. 5. 5. nocte vigilare E. 9. 15.
Debellare Marcum Antonium V. I. 79. 6.
Debere V. I. 7. 12. 33. 6. *Deberi* ſibi inperium praeſumere E. 48. 4.
Debilis pedibus E. 41. 24. *Debili* aetate C. 40. 17. *Debili* corpore per aetatem C. 28. 10.
Decantandi jus tibicinibus adimere V. I. 34. 3.
Decedere V. I. 7. 19. 18. 7. inperio C. 8. 5. Sicilia V. I. 41. 2. ſua ſponte V. I. 65. 1. voluntaria morte V. I. 67. 6.
Decem legatos mittere V. I. 22. 1. Tribunis creatis V. I. 21. 3. *Viros* legibus ſcribendis creare V. I. 21. 1. magiſtratu ſe abdicare praecipere, morte aut exſilio punire V. I. 21. 3. *Decimum* cis menſem C. 42. 1. usque ad conſulatum Conſtantii O. init. *Decimo* poſt triumphum anno C. 41. 23. *Decima* profanata apud aram Maximam O. 6. 7. *Decimam* fructuum regibus ſuis praeſtare O. 6. 6. pecoris ſui profanare O. 6. 5.
Decenni obſidione Vejos domare V. I. 23. 3. *Decennii* Inperator C. 10. 5. *Decennio* ſubigere Gallos E. 35. 2.
Decentius vitam finivit E. 42. 8. *Decentio* Caeſari Gallias committere C. 42. 9. *Decentium* Caeſarem creare E. 42. 2.
Decernere C. 5. 14. alicui templa, columnas, ſacerdotes C. 16. 15. E. 16. 4. Caeſarem C. 30. 1. mortuo divinos honores V. I. 85. 1. *Decreta* abolitione C. 35. 7. *Decretum* eſt nomen Divi Helvio Pertinaci mortuo E. 18. 6. Sacerdotium Flaviae genti C. 40. 28. *Decreto* Senatus gentem Caeſarum perſequi C. 3. 16.
Decertare inpigre C. 29. 5. *Decertabatur* utrimque pudore ac modeſtia C. 35. 11.
Decet Inperatorem ſtantem terris excedere E. 9. 18. 43. 7. an *Decuerit* memoriae prodi E. 3. 6. *Decens* vultu E. 45. 5. *Decenter* validus E. 15. 4. *Decus* verum atque unicum C. 33. 26. virtutum omnium C. 33. 10. *Decus* terrarum vaſtare C. 40. 19. ob *Decus* auctoris C. 41. 21. *Decore* magno C. 42. 21. vitae caelum adire C. 33. 30. *Decoram* diligere Euſebiam E. 42. 20. fabricare claſſem V. I. 38. 1. *Decorandum* aliquem cenſere honoribus multis novisque E. 1. 28. *Decorandorum* moenium cunctum genus in cohortes centuriare E. 14. 5. *Dedecus* familiae agnoſcere V. I. 73. 4. ob *Dedecus* mortem ſibi conſciſcere V. I. 72. 10. *Dedecore* agere reliquum vitae C. 5. 4. E. 5. 5. *Dedecoroſam* necem ſuſpectare E. 39. 7. *Dedecoroſe* vivere, turpius perire E. 5. 7.
Decibalus Rex C. 13. 3.
Decidere in fluvium O. 14. 3.
Decidi calamitate V. I. 56. 4.
Decipi V. I. 12. 2. *Deceptus* cognatione principii E. 48. 4. inſidiis V. I. 45. 7. *Deceptis* Cuſtodibus V. I. 13. 1.
Decius (P.) Mus Conſul V. I. 26. 4. *Decii* filius Conſul V. I. 27. 1. filium ſuum Caeſarem fecit E. 29. 1. 2. miſſus V. I. 36. 2. ſe & hoſtes Diis Manibus devovit V. I. 27. 3. Sirmienſium viro ortus C. 29. 1. Tribunus militum V. I. 26. 1. *Decii* devotione ſuperare Latinos V. I. 28. 4. adverſum *Decium* proficiſci C. 28. 10. *Decio* Roma digreſſo C. 29. 3. a *Decio* Tribuno plebis die dicta V. I. 19. 3. *Decii* Bruti fraude cecidere C. 29. 4. *Deciorum* morem renovare C. 34. 1. mortem plerique illuſtrem ferunt C. 29. 5.
Declamare E. 1. 17. *Declamandi* ſtudiis deditus C. 20. 22.
Declarari Rex O. 13. 7. 17. 4.
Declinare aliquid metu famae E. 3. 6. inperialis moleſtiae magnitudinem E. 2. 7. *Declinato* paullulum nomine O. 15. 5.
Decollari E. 19. 3.
Decurrere bijugo curru E. 3. 9.
Dedere ſe alicui V. I. 23. 2. ſemet delinimentis conjugis C. 4. 5. *Deditus* amori diverſo pellicum E. 33. 1. amori ſpadonum aulicorumque & uxorum E. 42. 19. inſidioſe quae odio erant C. 2. 1. inſtantiſſime praeclaris ſtudiis E. 10. 2. Numantinis V. I. 59. 4. paullulum cibo vinoque E. 13. 4. prorſus Reipublicae C. 34. 1. *Deditorum* novem millia caedere V. I. 75. 80. *Deditionis* periculum effugere V. I. 64. 2. ad *Deditionem* compellere V. I. 77. 5. in *Deditionem* accipere O. 15. 2. V. I. 17. 3. 52. 2. 73. 10. 75. 2.
Dedicare aram O. 6. 5. communi titulo V. I. 16. 3. Pani Deo fanum O. 5. 3. ſignum Herculis in Capitolio V. I. 43. 6. *Dedicatum* forum quod appellatur Pervium C. 12. 2. *Dedicandorum* moenium gratia C. 29. 1.
Deducere armatas cohortes in forum C. 6. 2. Oſtium coloniam, in oſtia Tiberis V. I. 5. 3. praeſidium arce V. I. 37. 3. vallum a mari ad mare E. 20. 4. *Deduci* in inſidias V. I. 30. 1. E. 43. 2. in ſpectaculum C. 10. 3. E. 10. 10. usque ad Tiberim E. 23. 6. *Deductus* augurio in caſtra V. I. 59. 4. *Deductae* coloniae O. 17. 6. Coloniarum pleraeque C. 13. 4. multae urbes C. 16. 12.
Defatigare Rempublicam E. 48. 5.
Defendere libertatem V. I. 18. 6. remiſſa inperia

ria promtius quam utilia C. 34. 8. *Defensum* ob Capitolium V. I. 24. 1. *Defensor* quasi objectus aerumnis publicis E. 16. 2. Reipublicae eximius E. 48. 5.
Deferri alicui Divi honorem C. 14. 13. inperium C. 32. 1. primum locum O. 3. 7. funus Romam C. 20. 30. *Deferri* in Italiam O. 5. 1. *Defertur* inperium Aulo Helvio Pertinaci C. 17. 10. *Delatus* longius C. 38. 4. *Delatum* principatum ficte abnuere E. 2. 6. *Delata* Augusti potentia C. 24. 1. dominatio C. 29. 2. potestas C. 8. 1. *Delata* conjuratione C. 8. 8. *Delatum* ad se inperium alicui concedere V. I. 80. 3. sibi inperium cognoscere C. 26. 6.
Defessus vigiliis & labore V. I. 68. 3.
Deficere V. I. 18. 3. E. 43. 4. consumtis genitalibus E. 40. 4. metu Tyranni C. 12. 2. *Defectus* lunae accidit C. 4. 14. naturae E. 23. 3. ad vocis usque *Defectum* E. 18. 6. *Defectu* Solis patefactum C. 41. 7. *Defectio* Solis facta est E. 12. 13. *Defectionis* invidiam sustinere V. I. 65. 2.
Deflere orbem terrarum perpetuo quasi custode orbatum E. 10. 16.
Deformis veste, capilloque ac reliquis lugentium indiciis E. 1. 13. *Deformem* veteribus incendiis Romam reparare E. 9. 8. *Deformi* latebra latere E. 2. *Deformata* praedia concedere E. 48. 17.
Degere annum a tricesimo tertium E. 47. 3. in castris C. 37. 6.
Degustare aliquantulum panis E. 15. 5.
Dejicere praesidia hostilia civitatibus V. I. 39. 1. *Dejici* in Tiberim C. 8. 6. *Dejectus* facundiae vi C. 42. 1. gradibus V. I. 7. 18.
Delabi in insidias V. I. 14. 3.
Delere C. 39. 42. Carthaginem V. I. 58. 5. excruciatos C. 9. 2. E. 9. 5. infinitas hostium copias E. 42. 13. Suevos Cattosque E. 1. 7. *Deleti* monetae opifices C. 35. 6. *Deletis* decem millibus pugnatorum E. 48. 7. Persis C. 35. 2. *Deletae* acies Praetoriae manus C. 27. 2. fiscales & quadruplatorum calumniae C. 35. 7. *Delendam* Carthaginem censere V. I. 47. 8. *Delendarum* factionum cupidus C. 20. 13.
Delicias generis humani appellare C. 10. 6. E. 10. 6. publicas aliquem appellare E. 10. 16. *Deliciis* Campaniae elanguescere V. I. 42. 5. *Delectari* aliqua re E. 9. 17. *Delectatus* ubertate pabuli O. 7. 1.
Delicti conscientia C. 35. 8. *Delictorum* ea excidenda esse C. 20. 13. *Delictis* inplacabilis C. 20. 20.
Deligere Inperatorem C. 35. 9. *Deligi* cunctis aventibus C. 3. 1. ob sapientiam C. 39. 1. cum *Delectis* ad aliquem properare V. I. 48. 2.
Delinimentis conjugis semet dedere C. 4. 5.
Delminum urbem Dalmatarum expugnare V. I. 44. 4.
Delphos ire V. I. 10. 2. mitti O. 2. 1. petere O. 2. 2. *Delphici* Apollinis sorte moneri O. 12. 3.
Delum ad insulam pervehi O. 9. 5.
Demens C. 41. 11. per *Dementiam* altius conscendere C. 42. 16. opprimi C. 20. 4.
Demere secures fascibus V. I. 15. 4. *Demtum* verum atque unicum decus C. 33. 26. *Demtis* Regibus post Jubam C. 4. 2. *Demtis* genitalibus C. 12. 8.
Demergi in profundum E. 40. 7.
Demetrium obsidem accipere, pecunia mulctatum in regnum restituere V. I. 51. 2.
Demittere faciem rubore E. 8. 4. *Demissa* in talos indumenta largiri C. 21. 1.
Dena quaterna agri jugera viritim populo dividere V. I. 33. 5.
Dentium supra ordines medio capite praeciso E. 28. 2.
Denuntiare alicui vim armis O. 16. 2. exitum C. 26. 4. finem C. 5. 17. inperium alicujus E. 13. 10. *Denuntiari* prodigiis portentisque C. 28. 3. *Denuntiandae* litis jus introductum C. 16. 11.
Depelli ripa O. 14. 3. *Depulsus* in Albulam flumen O. 18. 1. *Depulsoribus* Tyrannorum nihil acceptius est C. 40. 29.
Deperire O. 18. 1.
Deponere bellum V. I. 12. 5. Dictaturam V. I. 17. 4. 75. 12. odia V. I. 78. 9. *Depositum* humo perimere V. I. 71. 3.
Deportari ad aquam profluentem O. 20. 2. Romam C. 21. 4. *Deportatur* Valens in casa vilissima E. 46. 2.
Deposcere in servitutem V. I. 21. 2. sibi hostes V. I. 14. 1.
Depravari in tantum E. 17. 4.
Deprecatae conjuges V. I. 2. 9.
Deprehendere regias nurus in convivio & luxu V. I. 9. 2.
Deprimere naves V. I. 41. 1.
Depugnandi specie, gladiatores trucidare C. 17. 4.
Deridiculi gratia V. I. 10. 2.
Descendere O. 20. 3. V. I. 2. 6. ad communem vitam C. 39. 48. ad Tiberim V. I. 7. 13. e Gallia C. 7. 2. in forum V. I. 65. 5. in Illyricum C. 33. 1.
Deserere Italiam V. I. 49. 5. praelio victos C. 27. 4. praesidium V. I. 72. 10. *Deseri* V. I. 70. 4. C. 40. 9. a stipatoribus E. 24. 4. a

suis C. 40. 6. undique C. 5. 16. E. 5. 7. per *Deserta* Africae exercitum ducere V. I. 80. 3.
Desiderari E. 34. 3. *Desiderium* ingens C. 22. 2. *Desiderio* optimo cuique esse C. 35. 12.
Desidia C. 3. 15. in *Desidiam* foede pronus C. 40. 20. per *Desidiam* C. 37. 5.
Designare locum idoneum O. 23. 1. *Designari* Inperator E. 34. 2.
Desilire a templo lunae V. I. 65. 5. in proximam insulam V. I. 22. 3.
Desinere O. 13. 6. E. 48. 12.
Desipere V. I. 74. 8.
Desistere ab oppugnatione V. I. 23. 5.
Despicere ad populum V. I. 7. 4. *Despectui* esse C. 40. 13. haberi C. 14. 10. in *Despectum* militarium praeceps C. 41. 23.
Despectari C. 20. 16. *Despectatur* honorum honestas C. 9. 13. *Despicari* V. I. 23. 8.
Desperare O. 6. 3. *Desperatione* animi oriri C. 33. 5.
Desponsari O. 13. 4.
Destinare insignia inperii ad aliquem C. 33. 28. Macedoniam novis colonis V. I. 73. 5. Romam legatos ac litteras C. 26. 6. 35. 9. *Destinandi* sagittas mire promtus C. 42. 23. *Destinando* Romam quam celerrime componere C. 20. 33. *Destinari* ad necem C. 33. 20. neci C. 26. 4. *Destinantur* Caesares C. 40. 1. *Destinatae* sunt duae familiae ad Herculis sacra V. I. 34. 2. *Destinata* ferire.
Detegi E. 12. 6.
Detergere lambitu O. 20. 3.
Deterrere ab studio tali C. 17. 5. *Deterreri* auctoritate auguris V. I. 6. 7.
Detestari aliquid usque eo E. 48. 10. exactiones inprobas E. 42. 21. tanquam pestem E. 39. 6. *Detestabilior* haberi C. 17. 1.
Detractare judicium contra leges V. I. 62. 4.
Detrahi jussit Magister equitum equis frenos V. I. 16. 2. *Detractam* torquem cervici induere V. I. 28. 4.
Detrimentum unius militis C. 29. 5. *Detrimenti* quid capere V. I. 73. 10. *Detrimentum* lucro pensare E. 1. 12. *Detrimento* nullo C. 34. 5.
Devastare Italiam V. I. 46. 1.
Devehere vestem plurimam e Gallia E. 21. 2.
Devenire in Italiam O. 1. 3. 2. 4. 9. 4. penes aliquem E. 41. 1.
Devertere fatalia arduum C. 38. 5. in Campaniam V. I. 42. 5.
Devincere acie C. 19. 4. Alamannos C. 21. 2. Cattos Germanosque E. 11. 2. *Devicto* hoste V. I. 29. 2. *Devicta* Achaja V. I. 60. 1. *Devictis* Dacis & Cattorum manu C. 11. 4.
Devincire penitus animum alicujus E. 17. 5. *Devinctum* amore debellare V. I. 79. 3. 85. 4.
Devovere se & hostes Diis Manibus V. I. 26. 5. *Devotione* Decii Latinos superare V. I 28. 4.
Deus Dominusque dici C. 11. 2. E. 11. 6. *Dei* consolatione recreari O. 20. 1. magni modo suspicere aliquem C. 39. 29. modo celebrari C. 33. 30. simulacro Romam translato C. 23. 1. *Deo* aurum donum ferre V. I. 10. 2. uti templa sacrare C. 1. 6. *Deum* respondisse O. 2. 2. vehere V. I. 22. 3. uti se adorari, appellarique pati C. 39. 4. *Deo* haud multum abesse C. 40. 15. a *Deo* datus E. 48. 2. pro *Deo* coli V. I. 2. 14. haberi C. 41. 4. *Deorum* atque hominum hostem appellare C. 17. 10. colendorum ritum inducere O. 3. 3. habitu incedere C. 3. 10. E. 3. 4. Penatum simulacra visa O. 11. 3. 12. 5. *Deum* Mater a Pessinunte arcessita V. I. 46. 1. Matris simulacrum adducere V. I. 46. 3. Matrem hospitio recipere V. I. 44. 1. *Diis* aliis sacrificium cum fit O. 3. 7. Manibus se vovere, devovere V. I. 26. 5. 27. 3. supplicare V. I. 49. 17. *Deos* honore inpertiendos esse O. 6. 6. inferos precari C. 33. 31. ut venerari V. I. 23. 8. ad *Deos* abire V. I. 2. 13. *Deam* orare V. I. 46. 2. *Dea* ab eadem admonitus O. 19. 4.
Dextram aris inponere V. I. 12. 3. hostis referre V. I. 59. 2. *Dextra* alicujus trucidari E. 38. 8.
Diadema capiti innectere E. 35. 5. inponere V. I. 85. 1. poscere V. I. 64. 7. *Diademate* inposito E. 3. 8. perpetuo caput exornare E. 41. 13.
Diadumenus Caesar appellatur C. 22. 1. E. 22. 1.
Diaeo duce V. I. 60. 2.
Dialem flaminem instituere V. I. 3. 1.
Dianae Ephesiae aedem facere V. I. 7. 9.
Dicari triumphantibus C. 5. 17.
Dicere aliquem cognomento Parthici C. 20. 17. Divum C. 33. 27. filium Coeli & Terrae O. 1. 2. jus aequissime E. 11. 2. jus inter cives V. I. 75. 4. Patrem Patriae E. 1. 28. plura E. 9. 6. strenue C. 29. 5. *Dicendi* copia praestat C. 42. 4. *Dicendo* jus partem populi avocare V. I. 73. 2. *Dictu* incredibile E. 42. 21. *Dici* Brutus V. I. 10. 1. Caracalla C. 21. 1. Caudex V. I. 37. 1. Cunctator V. I. 14. 9. Dictator V. I. 16. 1. 17. 1. 23. 9. Divus V. I. 78. 1. Dominus Deusque C. 39. 4. E. 11. 6. Felix V. I. 75. 1. Heliogabalus C. 23. 1. Poplicola V. I. 15. 5. *Dictus* dies Alliensis V. I. 23. 7. locus Aequimelium V. I. 17. 5. vicus Sceleratus V. I. 7. 19. *Dictam* diem audire V. I. 28. 1. *Dicta* die V. I. 19. 3. dote E. 5. 5. *Dictum* venerandum coelesteque E. 10. 9.

20. 9. *Dictum* dictui referre E. 14. 7. *Dicto* in voluntatem tracto V. I. 35. 3. quo durius nihil bonis C. 20. 12. *Dicta* obliqua Caussidicorum contemnere C. 9. 4. *Dictare* O. 18. 2. *Dictator* V. I. 25. 1. 28. 3. dici V. I. 16. 1. 17. 1. 23. 9. in perpetuum fieri, V. I. 78. 10. 79. 7. quaesitos juvenes non reperit V. I. 16. 3. *Dictatori* Caesari haud dissimilis E. 35. 2. *Dictaturam* accipere, deponere V. I. 17. 4. 75. 12. *Dictitare* C. 3. 12. E. 12. 7.

Didius Salvius Julianus C. 19. 1. E. 19. 1. *Didio* inpulsore C. 18. 2.

Dies relatus inter nefastos V. I. 14. 4. 23. 7. ut laberetur nullus E. 1. 17. *Diem* dictam audire V. I. 28. 1. obire V. I. 15. 6. perdere E. 10. 9. ante *Diem* belli E. 43. 8. octavum & vicesimum C. 42. 16. intra quadragesimum piratas subigere V. I. 77. 4. *Die* dicta V. I. 19. 3. 23. 4. foedato Solis defectu patefactum C. 41. 7. ipso judicii V. I. 31. 3. noctuque E. 47. 4. triumphali V. I. 17. 3. *Dierum* paucorum febri consumi E. 15. 7. sexaginta quasi per ludum inperio uti E. 36. 2. in *Dies* atrocior C. 40. 23. augeri C. 23. 2. 28. 2. per eos C. 29. 2. post paucos V. I. 22. 3. *Diebus* hisdem E. 41. 2. iisdem C. 40. 3. paucis mori C. 16. 5.

Differre ceteris solo habitu E. 48. 9. Latinorum postulata V. I. 66. 11. procul C. 5. 2. vomitum, inpetum ventris E. 12. 6. *Differri* in tempus sobrium ac matutinum E. 40. 19. *Dilatione* modica emolliri E. 48. 13. petita ad inquirendum O. 16. 3.

Difficilis accessu regio E. 1. 4. *Difficilius* ab honestate quam Sol a suo cursu averti posse V. I. 35. 15. haud *Difficulter* C. 1. 1.

Digesta ex auctoribus O. init.

Digitos inter patentes transvolare E. 11. 5.

Digni aegre exsequiis C. 33. 25. parum *Dignis* ad publica aditum concedere C. 41. 20 *Dignos* patre natos evasuros affirmare O. 20. 1. *Dignis* memoratu aedibus ditare E. 20. 6. vix *Digna* moenia Romana potentia C. 17. 2. *Dignitas* C. 39. 15. in incessu E. 48. 8. *Dignitatem* consequi pecunia & industria V. I. 6. 5. summam portendi intelligere V. I. 7. 2. contra *Dignitatem* multa facere V. I. 66. 5. *Dignitates* E 48. 18. *Dignari* V. I. 62. 3.

Digredi a Troja O. 9. 4. qui *Digrediebantur* equo Durio O. 1. 7. *Digresso* Decio Roma C. 29. 3.

Diligere magis simpliciora ingenia E. 13. 8. materno honore O. 16. 3. simplicia ingenia E. 48. 9. *Diligi* maxime ab aliquo V. I. 77. 1. *Diligens* ad quaerendum E. 20. 5. multum E. 48. 11. *Diligentiam* habere in re militari E. 13. 3. *Diligentia* incredibili exsequi E. 15. 5.

Diluvii facie Tiberis inundavit C. 32. 3. *Diluvio* terris coopertis O. 4. 2.

Dimicare E. 34. 2. fortius V. I. 25. 1. fortissime V. I. 2. 7. saepissime in amphitheatro E. 17. 4. *Dimicandi* signum dare O. 13. 2. ad *Dimicandum* Tempore electo O. 14. 2. in *Dimicando* circumveniri O. 18. 5. cum *Dimicaretur* acerrime O. 14. 2.

Dimidia pars E. 34. 2. *Dimidios* ex annis ita vivere E. 41. 15.

Diminutionem (per) appellare O. 15. 5.

Dimittere accusationem V. I. 28. 2. exercitum V. I. 77. 8. *Dimitti* per simultatem V. I. 70. 1. *Dimittendos* omnes V. I. 30. 4.

Dioclea matre pariter atque oppido E. 39. 1.

Diocles appellatus E. 39. 1.

Diocletianus C. 39. 1. E. 39. 1. sponte inperiales fasces relinquit E. 39. 5. *Diocletiano* editam sortiri C. 39. 25. *Diocletiano* congredi C. 93. 11.

Dirarum insectatio E. 21. 3.

Dirigere indumenta regia ad aliquem E. 34. 2.

Dirimere praelia utriusque partis O. 14. 2. *Diremtum* praelium O. 14. 3. *Diremtis* prioribus conjugiis C. 39. 25.

Diripi C. 40. 19. a finitimis gentibus E. 2. 9. *Direpta* Gallia C. 33. 3. *Direpto* paene Tarraconensium oppido C. 33. 3. *Direpta* pleraque juris Romani C. 2. 3. *Direptis* Thraciae plerisque C. 29. 2. *Direptiones* Moguntiacorum C. 33. 8. *Direptionibus* Germanorum tentari C. 24. 2.

Diruere Albam V. I. 4. 2. muros V. I. 47. 2. *Diruta* est domus V. I. 24. 7.

Dirum ingenium C. 41. 25.

Disce militare miles E. 6. 3. *Disciplinae* liberalis capaces pueri O. 21. 3. *Disciplina* militari correcta V. I. 58. 6. *Disciplinis* potiri E. 14. 2.

Discedere nullo congressu nisi victor C. 20. 14.

Disceptatione rei permissa O. 17. 4. *Disceptator* jurgiorum scientissimus & frequens E 12. 5. *Disceptatores* controversiae inmortales Deos sumere O. 23. 1.

Discerpi seditione militum E. 25. 2.

Discidium exoritur E. 41. 5.

Discordia exercitus E. 43. 4. *Discordia* male administrari V. I. 50. 2. perire V. I. 18. 4. *Discordiarum* metus C. 39. 46. *Discordarum* a ventre humani artus V. I. 18. 2.

Discrepantibus studiis E. 43. 4.

Discreta villa ab urbe sex millibus E. 40. 2.

Discurrere O. 22. 1.

Discutere turpissimas conditiones magnifica oratione V. I. 34. 19.

Disertus V. I. 74. 1. *Disertissimum* magistrum habere V. I. 81. 2.
Disjectis quae cum illa erant O. 20. 1.
Dispari potestate esse C. 13. 12. *Dispar* haud multum ceteris opus C. 40. 27.
Dispendium aequo animo ferre O. 6. 3. *Dispendio* publico largius C. 11. 9.
Dispersum montibus altis genus componere O. 3. 3. *Dispersae* Praetoriae proximis municipiis C. 2. 4.
Displicere bonis omnibus V. I. 82. 3.
Disponere cuncta amicorum consilio E. 6. 2.
Dissentire ob jus Italiae Africaeque E. 41. 21. *Dissensionum* odio C. 37. 5. *Dissensiones* fortunae increpare C. 20. 12.
Differere acceptos cibos per omnia membra V. I. 18. 3.
Diffidentibus Romanis V. I. 76. 2.
Dissimilis alicui E. 35. 2. *Dissimiles* cognomento C 13. 12. ne viderentur C. 8. 3.
Dissimulare ardorem gloriae E. 14. 2. *Dissimulatio* C. 41. 20.
Dissuadere conditionem in Senatu V. I. 40. 4.
Distare procul E. 5. 2.
Distincta mire legum ambigua C. 16. 11.
Distrahere instrumentum Regii cultus E. 16. 9. *Distrahi* in diversa V. I. 4. 13.
Distribuere annum in XII. menses V. I. 3. 1. comitibus O. 5. 3. homines in centenos O. 22. 2. plebi annonam V. I. 7. 7. plebem in triginta curias V. I. 2. 12. populum V. I. 7. 7.
Ditare E. 20. 6.
Ditionem (in) redigere O. 20. 15. subigere C. 39. 35.
Diu C. 19. 4. *Diuturnus* C. 26. 4. *Diuturnum* bellum C. 32. 5. *Diuturnitas* nimis validos effecerat C. 34. 3.
Diversus sexus O. 9. 1. *Diverso* amori pellicum deditus E. 33. 1. *Diverso* exitu perire E. 39. 3. in *Diversum* traduci moribus Praesidentium C. 13. 7. ex *Diverso* V. I. 14. 3. ob *Diversos* mores C. 41. 2. *Diversa* firmare C. 5. 9. nomina retentare C. 41. 10. in *Diversa* distrahi V. I. 4. 13. *Diversis* praeliis vincere E. 48. 4. *Diversitate* morum omnium mentes lenire V. I. 7. 15.
Dives V. I. 74. 1. ob *Divitias* occidi V. I. 10. 17. *Divitiis* pavent C. 37. 7.
Dividere libertinos in quatuor urbanas tribus V. I. 57. 3. quaterna dena jugera agri V. I. 33. 5. *Dividi* populo V. I. 64. 5. Veteranis V. I. 73. 1. *Diviso* orbis inperio V. I. 77. 8. *Divisa* Caesarum atque Augusti nomina C. 13. 12. *Dividendis* agris Triumviros constituere V. I. 65. 4.
Divino ritui cuncta paria viderentur C. 41. 20. *Divinae* artis credere E. 47. 4. *Divinam* rem interrumpere O. 22. 2. solitis agere C. 26. 3. *Divina* Majestate servari V. I. 70. 3. re facta O. 22. 5. *Divinos* honores mortuo decernere V. I. 85. 1. *Divinis* honoribus cumulari O. 3. 7. quid *Divinius* Trajano E. 11. 15. *Divinitus* V. I. 2. 8. E. 13. 10. 16. 4.
Divo (sub) requiescere V. I. 68. 3.
Divulgari E. 48. 3.
Divus Augustus appellari V. I. 79. 7. dici V. I. 78. 1. *Divi* honorem deferre C. 14. 13. nomen decernere alicui E. 18. 6. vocabulum sacrare E. 34. 4. *Divum* aliquem dicere C. 33. 27. inter *Divos* referre, referri C. 20. 1. 30.
Docere C. 15. 3. 38. 4. 39. 13. quomodo milites cederent, nec terga praeberent V. I. 45. 3. quantum *Docent* scripta veterum & picturae E. 48. 8. *Docuit* M. Marcellus Hannibalem vinci V. I. 45. 4. *Doctus* mediocriter litteris E. 48. 11. sagittarum E. 11. 5. a *Doctis* pectoribus proficisci C. 40. 12. e *Doctioribus*, naturae quasi lex, crebro agrestes gignit C. 3. 5. *Doctor* litterarum E. 18. 4. a *Doctore* Philosophiae aliquid habere E. 48. 14. *Doctores* curare C. 14. 2. *Doctrinae* omnis C. 18. 1.
Dolabella V. I. 78. 2.
Dolere V. I. 66. 10. E. 11. 9. aliquid inpatientius C. 6. 2. *Dolor* articulorum E. 41. 24. membrorum omnium E. 20. 9. nimius E. 41. 12. oculorum C. 38. 7. vulnerum V. I. 4. 7. *Dolori* esse C. 14. 14. *Dolorem* alicui caussari C. 17. 8. differre C. 39. 11. *Dolore* ardere E. 14. 9. commotior C. 20. 1. dicere C. 20. 33. oculorum correptus E. 38. 4. puniri V. I. 40. 4.
Dolus V. I. 73. 1. per *Dolum* regno exui & interfici V. I. 6. 10. *Dolo* circumveniri C. 32. 5. consanguinei circumveniri C. 16. 5. exstingui E. 1. 27. occidere C. 39. 13. occultari E. 30. 5. peti C. 35. 4. *Dolis* compositis C. 40. 22. *Dolose* repromittere V. I. 2. 6.
Domare Arbacos V. I. 61. 3. Celtiberos V. I. 47. 2. Etruscos V. I. 7. 5. Galliam V. I. 57. 2. Latinos Sabinosque V. I. 8. 2. Ligures & Gantiscos V. I. 72. 7. reliquam orbis partem V. I. 79. 4. Vejos V. I. 23. 3. *Domitus* fame V. I. 85. 2. *Domitis* in provinciam Dacorum pileatis Sacisque nationibus C. 13. 3. *Domitor* vehemens spadonum E. 41. 10.
Dominus appellari E. 3. 8. atrocior C. 3. 7. E. 3. 8. dici Deusque C. 11. 2. E. 11. 6. *Domini* ipsius *Dominum* se gerere E. 4. 8. se palam dici pati C. 39. 4. *Domini* gentium omnium V. I. 2. 13. *Dominio* restituere libertinos

in servitutem V. I. 36. 2. de *Dominis* periturum cum V. I. 57. 4. *Dominari* menses quatuor E. 31. 2. Orienti C. 33. 3. suis C. 24. 9. *Dominandi* ardor C. 5. 8. avidissimus E. 1. 21. viam in se ac posteros munire C. 37. 7. *Dominans* annonae genus hominum C. 33. 13. *Dominantium* universos exsecrari E. 48. 12. *Dominatus* ad insignia procedere C. 19. 1. *Dominatui* stolide incumbere C. 40. 17. *Dominatum* invadere E. 32. 4. parem annis vitrico gerere C. 5. 2. tentare C. 37. 3. in *Dominatu* nulli permittere honores venumdari E. 20. 7. *Dominatio* Augusta E. 41. 23. delata Lucio Prisco C. 29. 2. orbis Romani ad tres redacta est E. 41. 19. *Dominationis* circiter anno quinto decimo C. 11. 7. insignia C. 39. 23. pacto V. I. 21. 2. spe C. 20. 9. suspectos perstringere V. I. 81. 4. *Dominationi* adeo fidus nemo C. 17. 7. *Dominationem* inprobe occupare C. 41. 26. ante *Dominationem* sumtam E. 6. 3. *Dominatione* Cinnana revocari V. I. 67. 6. flagrante C. 3. 17. retentata C. 37. 1. saeva detestabilior haberi C. 17. 1.

Domitia in consilium adscita E. 11. 11.

Domitianus fratris nece amens C. 11. 1. grassatur E. 11. 10. inperat E. 11. 1. primo clementiam simulat C. 11. 3. *Domitiani* interfectores E. 12. 6. *Domitiano* supervivere E. 12. 5. *Domitianum* adfore rumor ortus E. 12. 2. confodere multis vulneribus E. 11. 12. obtestari E. 10. 11. apud *Domitianum* consulari honore fungi E. 12. 5.

Domitillae libertae filius E. 11. 1. *Domitilla* liberta genitus E. 10. 1.

Domitius Inperator factus est C. 5. 1. Nero inperat E. 5. 1. scribit O. 12. 1. 3. tradit O. 18. 4. *Domitium* Ulpianum eodem honore retinere C. 24. 6. *Domitio* Aënobarbo patre genitus C. 5. 1. E. 5. 1. hortante C. 26. 5.

Domus diruta V. I. 24. 7. publice data est ob merita V. I. 33. 10. *Domum* accipere V. I. 24. 4. diruere V. I. 15. 3. habere V. I. 15. 2. redire V. I. 7. 19. regredi V. I. 49. 12. E. 10. 7. refugere V. I. 7. 18. 60. 2. semianimis referri V. I. 66. 11. solo aequare V. I. 17. 5. in *Domum* alicujus venire V. I. 9. 3. suam convertere V. I. 33. 8. suam nihil conferre V. I. 60. 3. in *Domo* alicujus educari V. I. 7. 1. 80. 1. *Domus* passim cruore ac cadaveribus opplentur C. 42. 7. *Domorum* altitudo ne superaret sexaginta pedes E. 13. 13. per *Domos* haberi C. 2. 4. *Domi* clarior C. 13. 2. dicendi copia praestat C. 42. 4. forisque tantus C. 20. 23. iners C. 11. 3. E. 11. 2. militiaeque divina facta C. 16. 2. militiaeque multa gerere V. I. 27. 2. *Domesticos* regere C. 39. 1. *Domiciliis* exaedificatis O. 5. 3.

Dono dare V. I. 43. 3. C. 39. 5. dare Reipublicae vitam suam E. 34. 3. *Dona* mittere V. I. 79. 5. per *Dona* milites illecti C. 1. 1. munifica C. 11. 11. *Donis* militaribus ornari V. I. 24. 2. cum *Donis* legatos mittere E. 1. 9. *Donare* filium XIII. annorum praetexta bullaque V. I. 6. 9. *Donari* corona aurea & obsidionali V. I. 17. 3. corona civica V. I. 26. 3. equo & armis V. I. 43. 5. farre V. I. 24. 4. obsidionali aurea V. I. 58. 4. *Donata* firmare E. 10. 8. *Donariis* opulentis fanum ornare C. 35. 7.

Dos uxori non potuit exsolvi V. I. 56. 6. *Dote* data C. 5. 5. dicta E. 5. 5. *Dotata* locupletissime filia E. 9. 2.

Draco circumfusus parvulo V. I. 49. 2. *Dracone* mater compressa E. 40. 17.

Drepanum munitissima civitas V. I. 39. 1.

Druidarum famosae superstitiones C. 4. 2.

Drusus, Germanici pater C. 3. 2. Liviae filius E. 1. 23. Marcus Livius V. I. 66. 1. *Drusi* in domo educari V. I. 80. 1.

Dubio procul O. 1. 5. *Dubii* C. 35. 12. post *Dubios* eventus C. 20. 30. *Dubie* C. 15. 5. haud *Dubie* E. 45. 6. 48. 16. *Dubitare* V. I. 70. 3. 72. 3. 83. 5.

Ducere aliquem in triumphum V. I. 56. 3. exercitum V. I. 80. 3. fratris filiam uxorem E. 4. 10. genus ab aliquo V. I. 81. 1. in matrimonium E. 5. 5. novercam suam uxorem E. 21. 5. periculosum O. 19. 4. secum servos V. I. 58. 7. summum nefas O. 12. 2. utilius C. 3. 6. *Ducebant* quo duo itinera V. I. 30. 2. *Duci* ad ulciscendum E. 18. 5. cum magna omnium admiratione V. I. 2. 2. in abditas palatii balneas E. 19. 3. in carcerem V. I. 53. 2. 57. 1. in triumphum C. 35. 5. opportunitate V. I. 31. 1. *Ductu* alicujus triumpho cedere C. 16. 4. suo minus paria experiri C. 42. 19. *Ductor* latronum nobilissimus E. 28. 4. *Ductoribus* suspectum rebatur otium legionum C. 37. 3. *Dux* V. I. 4. 10. 18. 1. 26. 4. 38. 2. 39. 1. 2. 41. 1. 60. 2. 71. 1. C. 2. 3. 20. 9. 36. 2. *Ducis* ignavi socordia C. 33. 17. propter perfidiam V. I. 4. 2. *Ducem* in deditionem accipere V. I. 17. 3. interficere V. I. 23. 6. 25. 1. 63. 1. interficiendum curare V. I. 70. 1. quadrupedem urbi condendae futuram, responsum est O. 11. 2. sequi O. 22. 3. sibi facere necessitate compulsum V. I. 29. 3. singulari praelio fundere V. I. 45. 1. vincere V. I. 2. 4. *Duce* Consule proficisci V. I. 14. 1. ipso proditore legiones caesae C. 35. 3. privare V. I. 60. 2. a *Duce* hostium in insidias deduci V. I. 30. 1. cum

Duce Carthaginiensium agere V. I. 37. 3. *Duces* C. 9. 2. 37. 3. *Ducum* consilio deligi C. 39. 1. nomina astu componere C. 33. 20. vitio fieri C. 20. 21. *Ducibus* pastoribus provinciam ingredi V. I. 51. 1. a *Ducibus* donis militaribus ornari V. I. 24. 2.

Duilius (C.) Dux V. I. 38. 1. *Duilio* concessum est V. I. 38. 4.

Dulciora adfectare C. 5. 10.

Duplex nomen C. 24. 1. *Duplici* ordine naves contexere E. 28. 4. *Duplicare* bellum C. 33. 2. numero equitum centurias V. I. 6. 7.

Duranda juventute Hannibal prope alter C. 37. 2.

Durio equo digredi O. 1. 7.

Duumviros (apud) condemnari V. I. 4. 9.

E.

E balneo egredi E. 17. 5. consilio esse C. 17. 9. consularibus C. 36. 1. contra C. 39. 45. fastigio E. 13. 10. militaribus C. 25. 1. Principe maxime cognitum C. 42. 5. veteranis ac tironibus exercitus contractus C. 39. 34. vita excedere O. 17. 4.

Eboraci cui nomen C. 20. 27.

Ebrius vino E. 40. 19.

Edere facinus C. 19. 4. partum C. 26. 3. volumen O. 15. 4. *Edidit* Rea Silvia Romulum & Remum V. I. 1. 1. *Editum* montem speculari O. 17. 1. *Editi* gemini O. 19. 5. *Editos* coelo & terra credere O. 1. 2. *Edendus* qui foret E. 44. 2.

Edessam (apud) interfici E. 21. 6.

Edicere O. 23. 7. V. I. 1. 4. 72. 6. *Edictum* in ordinem componere C. 19. 2. *Edicto* cavere possidentibus C. 10. 2. E. 10. 8. Gallieni amisso C. 37. 6. se Felicem appellare V. I. 75. 9.

Ediscendarum Graecarum Latinarumque litterarum gratia Gabiis commorari O. 21. 3.

Edocere C. 24. 6. 39. 13. 28. agriculturam O. 3. 2. disciplinam colendi ruris O. 3. 3. Italicos homines legere & scribere O. 5. 4. praecipue C. 35. 13. sacra certo ritu administranda O. 8. 1. satis C. 42. 4. servos publicos administrationem sacrorum Herculis O. 8. 5. *Edocti* Pinarii tam religione quam etiam pietate O. 8. 6.

Educare aliquem ut liberos suos V. I. 7. 3. *Educari* in domo alicujus V. I. 7. 1. 80. 1. *Educandos* dare collectos conjugi V. I. 1. 3. *Educatoris* Faustuli indicio comperto O. 21. 4.

Educere ad vitam compositam O. 3. 2. copias incunctanter O. 13. 1. tabernaculo C. 33. 21. *Educi* e carcere V. I. 47. 4. *Educto* gladio C. 39. 13.

Eduliis aliis consumtis O. 12. 1.

Effari Atticis sermonibus E. 13. 10.

Efferre amplissimis honoribus donisque ingentibus E. 17. 3. victorem Praefectura Praetorio C. 9. 11. *Efferri* E. 11. 13. obvoluto capite V. I. 58. 10. *Elatus* superbia V. I. 24. 5.

Efficere C. 39. 8. Ægypti Regionem copiosam annonae Urbis E. 1. 5. Augustum E. 39. 2. Caesares E. 41. 4. contendit Claudius pervium mare C. 4. 3. prope incolas C. 34. 3. *Effici* C. 20. 1. Augustus E. 24. 2. 40. 2. Caesar E. 40. 1. Inperator E. 18. 2. 29. 5. 31. 1. 35. 3. 7. 42. 10. 48. 1. *Effectum* caput gravius infuso auro V. I. 65. 6. *Effecti* sunt Inperatores E. 32. 3. 39. 3.

Effluere e naribus V. I. 66. 9. incuria ministrorum C. 33. 20.

Effossi oculi C. 33. 31.

Effugere periculum deditionis V. I. 64. 2. poenam crucis V. I. 38. 3.

Effulsit serena facies O. 14. 3.

Effundere cruorem vulnere naribusque & ore E. 42. 6. *Effuso* sanguine consumi E. 36. 2. *Effusum* tantum imbrium repente coelo O. 14. 2. *Effusior* capillus E. 9. 18. *Effusius* honorificus in bonos E. 48. 9.

Egere pecuniae V. I. 66. 5. haud *Egens* facundiae C. 9. 1. *Egestas* annonae composita C. 4. 3. *Egestosis* parentibus nati E. 12. 4.

Egeriae Nymphae jussu omnia facere V. I. 3. 2.

Egnatius tradit O. 23. 6.

Ego sub corona vendidi V. I. 58. 8.

Egredi E. 43. 4. e balneo E. 17. 5. in agrum Laurentem O. 12. 3. noctu castris V. I. 13. 1. triclinio E. 10. 4. urbe C. 33. 16. *Egressa* virgo solito instituto que O. 20. 1.

Egregio cultu urbes renovatae C. 9. 8. E. 9. 9. *Egregium* est metiri quantum queas C. 12. 3. ab *Egregiis* Principibus exspectari E. 3. 4. *Egregia* gerere C. 3. 8. pleraque experiri C. 42. 19. ob *Egregia* facinora V. I. 19. 1. vitae in aliquem consentire C. 8. 3. *Egregie* consultare C. 4. 1. moratus vir E. 36. 1.

Ejici industria alicujus V. I. 54. 3. *Ejectus* Tarquinius V. I. 16. 1. *Ejecto* Tarquinio C. 3. 14.

Ejurare cognomen alicujus V. I. 24. 8.

Elabi e sedibus V. I. 22. 2. mediis Achivis O. 1. 5.

Elaborare E. 14. 8.

Elanguescere deliciis V. I. 42. 5. luxuria V. I. 54. 2.

Eleganti joco hominem adspergere E. 35. 7. *Elegans*

gans convivium dare E. 48. 18. *Elegantius* E. 14. 2. *Eleganter* E. 2. 2. *Elegantia* Principibus necessaria est C. 40. 13. *Elegantiae* satis atque auctoritatis eruditionem sumere C. 8. 8.
Elephanto objicere V. I. 66. 6. *Elephantorum* novitate turbare V. I. 35. 3.
Eleusina quae dicitur C. 14. 4.
Elicio Jovi litare V. I. 4. 4.
Eligere pueros virginesque V. I. 13. 4. *Eligi* Dux V. I. 18. 1. *Electo* ad dimicandum tempore O. 14. 2.
Elogio famoso lepidissime vulgari E. 4. 8. lugendum sancire C. 20. 6.
Eloquens moderate E. 13. 8. *Eloquentiae* consultus V. I. 72. 2. gratia V. I. 81. 2. laude privari ib. studio mire retineri C. 1. 5. studiis longe praestans C. 16. 1. *Eloquentiae* incumbens E. 1. 17. *Eloquentiam* discere V. I. 82. 1. suam ostendere V. I. 81. 2. *Eloquentia* culti C. 8. 7. E. 8. 6. magnus V. I. 66. 1. primus V. I. 44. 6. quid patrare C. 42. 3. *Eloquium* C. 42. 2. *Eloquio* togaeque studiis accommodatior C. 14. 1. *Eloquio* clarior E. 2. 4.
Elucere magis C. 41. 21.
Eludere Principes malos E. 12. 3.
Eluvie ventris fessus E. 9. 18.
Emancipati filii nomine quid possidere V. I. 20. 4.
Emendari E. 13. 7.
Emenso longo mari O. 9. 4.
Emere noctem morte V. I. 86. 2. *Emta* victoria a Senatu non probata V. I. 71. 4. *Emtam* mulierem alicui dono dare V. I. 43. 5. *Emta* semel retinere E. 16. 10. *Emtoribus* pretia restituere E. 16. 10. ad *Emtionem* agrorum aurum convertere V. I. 73. 5.
Emergere E. 23. 6. *Emersit* insula ingens C. 4. 14. E. 4. 9.
Eminere C. 39. 7. *Eminet* locus E. 40. 10. *Eminens* status E. 48. 8. *Eminentior* C. 12. 2.
Emisso in Danubium lacu Pelsone C. 40. 9. *Emissis* feris plebem tollere C. 5. 14.
Emollire auctoritatem Principis E. 1. 14. *Emolliri* modica dilatione E. 48. 13.
Emolumenti majoris spe E. 1. 12.
Emori illum minime convenisse C. 20. 6.
Enervatorum greges E. 10. 7.
Enitere E. 45. 6.
Eniti puerum O. 2. 1. 16. 1. porculos triginta O. 11. 3.
Enna munitissima civitas V. I. 39. 1.
Ennius O. 4. 6. 20. 3. Quinctus V. I. 52. 3. ab *Ennio* institui V. I. 47. 1.
Enumeratio O. 1. 7.
Enuntiandi optionem ponere collusoribus O. 3. 5. *Enuntiationibus* agitari C. 39. 46.
Eo O. 20. 2. cogere E. 24. 5. progredi E. 5. 5. usque C. 35. 6. E. 15. 9.
Epaphroditus E. 5. 7.
Ephebo statuam locare C. 14. 7. *Ephebum* filii similem conspicere C. 28. 6.
Ephesus Asiae constrata terrae motu C. 16. 12. *Ephesiae* Dianae aedem facere V. I. 7. 9.
Epidauro arcessere V. I. 22. 1.
Epiri ortus C. 3. 16.
Epirotam Pyrrhum Italia expellere V. I. 33. 5.
Epistolis (ab) E. 4. 8.
Epulas curare C. 14. 6. publice dare V. I. 32. 4. inter *Epulas* canere C. 5. 14. post *Epulas* longiores vetare, jussa curari C. 13. 10. *Epulari* in navi V. I. 84. 3. *Epulandi* jus tibicinibus in publico adimere V. I. 34. 1.
Equidem C. 20. 6. 28. 3. 32. 5. 41. 7.
Equitio auctore Inperator creari E. 45. 10.
Equus phaleratus E. 3. 9. *Equi* lapsu in profundum demergi E. 40. 7. *Equum* alicui ignominiae caussa adimere V. I. 53. 2. arripere V. I. 13. 1. conscendere E. 32. 6. sumere V. I. 19. 1. *Equo* Durio digredi O. 1. 7. & armis donatis V. I. 43. 5. Neptunum placare V. I. 84. 2. ex *Equo* mirifice pugnare C. 21. 2. *Equis* frenos detrahere V. I. 16. 2. insidere V. I. 32. 3. *Equos* sexjuges regere V. I 76. 1. *Equis* albis triumphare V. I. 23. 4. candidis insigni virtute apparere V. I. 16. 3. Romam petere V. I. 9. 2. *Eques* Romanus V. I. 81. 1. *Equites* in Senatu lecti laetabantur V. I. 66. 10. Romani equis insidentes V. I. 32. 3. *Equitum* centurias numero duplicare V. I. 6. 7. magister V. I. 16. 2. 17. 5. 25. 1. 32. 1. 43. 3. tres centurias instituere V. I. 2. 11. *Equitibus* curiam permittere V. I. 66. 4. cum *Equitibus* societatem aegre ferre V. I. 66. 10. *Equestris* statua V. I. 13. 5.
Erechtheus Rex Atheniensium O. 2. 1.
Erga cives clementissime versari E. 1. 15. optimos quantus C. 24. 6.
Ergastulis ruptis V. I. 67. 6. 84. 1.
Eripere inperium C. 39. 10. provinciam alicui V. I. 67. 4. se manibus O. 11. 2. Suessam Pometiam Volscis V. I. 8. 2. *Ereptum* Inperium ire C. 33. 8. *Ereptam* Hiarbae Numidiam restituere V. I. 77. 2. *Ereptum* Senatui inperium creandique jus Principis C. 37. 5.
Erocus Alamannorum Rex E. 41. 3.
Errare O. 13. 3. C. 13. 9. per silvas saltusque E. 41. 22. *Erroris* finis O. 11. 1. *Errore* auctoris necis C. 33. 22.
Eruditus graecis sermonibus E. 20. 7. inpensius litteris graecis E. 14. 2. *Eruditis* monitoribus uti E. 45. 6. *Erudita* ingenia mirari E. 48. 9. *Eruditissimos* diligere E. 13. 8. *Eruditis* Principibus necessaria est C. 40. 13. *Eruditio-*

ditionem inbecillem esse cohibendae cupidini C. 19. 3. sumere elegantiae satis atque auctoritatis C. 8. 8.

Erumpere urbe O. 15. 3. *Erumpentes* motus C. 39. 9.

Esquilias urbi addere V. I. 7. 6.

Esse. vide *sum.*

Ἐσται καλῶς E. 13. 10.

Esurie compelli O. 11. 1.

Etruriae ad Regem confugere V. I. 8. 5. nobile oppidum V. I. 36. 1. in *Etruriam* commigrare V. I. 6. 1. *Etruria* accitus C. 32. 4. ex *Etruria* auxilium sibi adsciscere O. 14. 1.

Etruscorum artes longe aliud cecinerant C. 28. 8. Rex Porsena V. I. 11. 1. *Etruscos* bello domare V. I. 34. 6. saepe domare V. I. 7. 5.

Etruscum nomine Caesarem facere C. 29. 1.

Evadere in superiorem locum V. I. 26. 1.2. 39. 3. *Evasuros* natos patre dignos affirmare O. 20. 1.

Euander Arcas O. 5. 1.3. boves restitui fecit O. 6. 4. Italicos homines legere & scribere edocuit O. 5. 4. justitiae excellentissimae vir O. 6. 4. transvectus in Italiam O. 5. 3. *Euandri* servus Cacus O. 6. 2. *Euandrum* hospiti obviam ivisse O. 7. 2.

Euboea (in) luxuria elanguescere V. I. 54. 2.

Evenire C. 27.3. 35.7. confestim C. 32. 5. *Evenit* interregni species E. 35. 10. per *Eventus* certaminum incertos E. 1. 10. post *Eventus* multos dubiosque C. 20. 30.

Eugenius confisus viribus E. 48. 7. *Eugenium* Tyrannum superare ib.

Evitantem mulionem praecipere V. I. 7. 19.

Eunucho arma insignia dono dare E. 4. 7. *Eunucho* inpuro manum trepidantem adjuvante E. 5. 7.

Evolare certatim consiliis C. 24. 8.

Euphranoras proxime E. 14. 2.

Euphratem inter & Indum cunctae gentes bello concussae C. 13. 3. *Euphrate* fluvio se abjicere E. 24. 2.

Euryleo idem qui Ascanius O. 14. 5. *Euryleove* filio praeposito O. 14. 2.

Eusebiam praecipue diligere E. 42. 20.

Eutropiae Constantini Sororis filius E. 42. 3. ex *Eutropia* Maxentium & Faustam gignere E. 40. 12.

Euxini matrem efferre O. 10. 1. *Euxinius* sinus ib.

Ex aliquo auspicia honorum capere C. 20. 30. animo E. 2. 7. Arabis E. 4. 9. equo mirifice pugnare C. 21. 2. gratia nimia V. I. 66. 10. industria E. 10. 10. libris Solonis leges translatae V. I. 20. 1. militaribus E. 25. 1. Praefectura Vigilum C. 19. 1. voluntate C. 33. 15.

Exaedificatis domiciliis O. 5. 5.

Exanimis inveniri domi V. I. 58. 10.

Exarata arcula cum libris a Terentio quodam V. I. 3. 3.

Excedere e vita O. 17. 3. finibus O. 6. 3. nocte O. 9. 1. rebus humanis E. 48. 19. terris E. 9. 18. tricesimo secundoque inperii anno C. 41. 16. *Excessit* centesimus annus post mille C. 28. 2.

Excellens facinus C. 3. 14. *Excellentissimae* justitiae vir O. 6. 4.

Excidi jubere radicem ambulantibus incommodam V. I. 31. 6. *Excidenda* ea delictorum esse C. 20. 13.

Excipere aliquem O. 1.3. 4.4. *Excipi* bello C. 33. 8. benigne hospitio O. 3. 1. gratanter a Senatu in curiam E. 12. 3. hospitaliter benigneque O. 5. 3. legionibus ab infensis E. 47. 7. *Excepta* insula Rhodo V. I. 76. 4. Metia tribu V. I. 50.1.3.

Excitare contra se odia militum E. 47. 6. *Excitari* clangore anseris V. I. 24. 4.

Excitus adventu V. I. 54. 3. Aureolus C. 13. 17. *Excita* lupa vagitu puerorum O. 20. 3.

Exclamare, matrem sibi caussam mortis fuisse E. 24. 4. *Exclamasse* dicitur Antonius, Vici V. I. 83. 6.

Excogitare V. I. 5. 4.

Excolere terram O. 5. 4.

Excruciare auctores Aureliani necis C. 36. 2. *Excruciato* quo C. 41. 12. *Excruciatos* delere C. 9. 2. E. 9. 5.

Excultum atque emendatum dicere E. 13. 7.

Excusare per senectam E. 39. 7.

Exemplum C. 3. 6. Patris imitari V. I. 27. 3. virtutis & pietatis sumere V. I. 19. 1. ad *Exemplum* humanae conversationis E. 18. 3. *Exemplo* eorum aedificare V. I. 7. 9. novo V. I. 64. 4. sine *Exemplo* vivere E. 15. 2. *Exemplis* Alexandria petitis E. 11. 4.

Exercere adolescentiam C. 39. 20. fraudem inter coenam C. 16. 6. ingenium C. 3. 9. ludos ac festa triumphorum C. 33. 15. negotium carbonarium V. I. 72. 1. opera mercenaria E. 40. 10. Tribunitiam potestatem per se E. 1. 3. *Exerceri* neque ad illecebram neque ad lassitudinem E. 48. 19. vectatione E. 9. 15. si *Exerceretur* modo militia per Quirites C. 3. 14. *Exercitus* C. 37.3. 39.31. Romanus vastatus est E. 1. 13. tironum C. 27. 2. *Exercitus* discordia E. 43. 4. nullo detrimento C. 34. 5. reliquiis collectis V. I. 84. 1. robur amittere V. I. 35. 5. *Exercitui* inponere V. I. 31. 1. *Exercitum* adire C. 33. 34. convenire C. 42. 3. corrigere V. I. 59. 1. dimittere V. I. 77. 8.

77. 8. ducere V. I. 80. 3. facere V. I. 67. 6. lustrare V. I. 2. 13. negligere E. 47. 6. perducere in Capitolium V. I. 2. 6. reductare C. 38. 6. Romanum Galli ceciderunt V. I. 23. 7. vincere singulari praelio V. I. 2. 4. ad *Exercitum* concio C. 39. 13. profugere V. I. 21. 3. in *Exercitum* barbaros cogere C. 3. 15. *Exercitu* clauso V. I. 26. 1. confestim contracto C. 39. 34. corrupto V. I. 70. 1. 4. 85. 2. in aciem ducto V. I. 27. 3. magno comparato V. I. 83. 5. facto V. I. 2. 1. praeeunte E. 13. 11. pulso C. 28. 10. Rutulorum coacto O. 13. 5. viso V. I. 35. 7. ab *Exercitu* caedi E. 31. 1. civica corona donari V. I. 26. 3. Inperator effici E. 35. 7. Inperatores creati obtruncantur E. 22. 1. interfici E. 28. 2. jugulari E. 40. 6. lapidibus occidi V. I. 69. 4. de *Exercitu* pluribus corruptis E. 24. 3. in *Exercitu* nasci C. 3. 4. E. 3. 2. vigere C. 33. 13. *Exercitus* pulsi C. 40. 16. *Exercitibus* corruptis V. I. 75. 8. *Exercitium* foedum libidinis C. 11. 5. E. 11. 7. *Exercitii* ars C. 17. 9. *Exercitio* prope alienus ab aliqua re E. 47. 5. *Exercitandis* militibus, Hannibal prope alter C. 37. 2.

Exesis viribus E. 15. 5.

Exhausto jam perditoque orbe C. 18. 2. *Exhausto* aerario E. 16. 9.

Exhibere convivia E. 16. 8. *Exhiberi* sibi partum jussit Amulius O. 19. 6.

Exigere reliquum vitae tempus V. I. 8. 6. *Exigens* hoc supplicii a rea V. I. 12. 3. *Exacta* aetate C. 20. 6. *Exacto* regni biennio C. 29. 4. *Exactis* mensibus O. 19. 5. ab *Exactis* Regibus E. 1. 1. *Exactiones* inprobas detestari E. 42. 21. *Exactor* parium majore flagitio C. 5. 7.

Exiguum patrimonium V. I. 58. 11.

Eximere militia cohortes Praetorias C. 20. 1. *Eximi* saevo domino E. 5. 9. *Eximius* bellator E. 40. 15. Reipublicae propugnator atque defensor E. 48. 5.

Exire repente O. 20. 3. *Exitus* E. 18. 3. 40. 2. *Exitum* liberi quoque denuntiare C. 26. 4. *Exitu* diverso perire E. 39. 3. miserabili consumi E. 14. 12. tolerabili non esse C. 26. 2. *Exitium* dolori erat C. 14. 14. mandatum C. 5. 15. Papiniani C. 20. 33. *Exitii* mandati metum injicere C. 33. 20. *Exitio* dari C. 24. 3. esse necis auctoribus C. 35. 12. plebi Romanae C. 42. 7. *Exitium* inminens corvi auspicio discere V. I. 81. 6. ad *Exitium* posci E. 12. 6. in *Exitium* Regum conjurare V. I. 9. 5. *Exitio* intercipere C. 3. 3. patris non moveri C. 40. 20. *Exitia* postrema incidere E. 2. 7. *Exitiosos* ob sumtus E. 13. 13.

Existimare O. 1. 2. V. I. 61. 5. periculosum C. 25. 2 sibi ita faciundum O. 19. 4.

Exorari ab aliquo O. 21. 1.

Exordio (in) libido cohibita C. 33. 12. inter *Exordia* C. 2. 3. patriae reddi C. 24. 6.

Exoritur discidium E. 41. 5. *Exortum* quum fuisset bellum V. I. 4. 5.

Exornare habitum regium gemmis C. 41. 13. *Exornari* C. 40. 28.

Expavescere indecenter fasces lictorios foribus adpositos V. I. 20. 1.

Expedi secures V. I. 31. 5. *Expeditioni* se committere C. 16. 9. in *Expeditionibus* comes V. I. 85. 1.

Expellere Cappadocia V. I. 76. 2. Carthaginienses V. I. 37. 4. Hispania V. I. 63. 2. Italia V. I. 75. 8. Pergamo V. I. 70. 2. regno V. I. 74. 5. *Expulsi* dolebant V. I. 66. 10.

Expensum auro fertur caput V. I. 65. 6.

Experiri E. 14. 2. clementiam alicujus V. I. 80. 4. graviora C. 20. 29. placuit V. I. 9. 1. *Experiens* vir C. 20. 21.

Expers animus potentiae C. 39. 6. prorsus litterarum C. 41. 26. triumphorum C. 15. 5. *Expertes* aerumnarum C. 39. 27.

Expiandi gratia V. I. 4. 9.

Explanare ardua & occulta sectatum C. 16. 9.

Explicate controversias E. 47. 4.

Explorare C. 39. 45. ad *Explorandam* aciem C. 10. 3. E. 10. 10. *Explorandos* hostes V. I. 37. 3.

Explosa Germanorum multitudo C. 33. 8.

Exponere caussam sacerdoti Romano V. I. 7. 11. leges V. I. 21. 1. rem V. I. 9. 4. *Exponentes* speculari O. 20. 3. *Expositus* conjugi C. 33. 6. *Exposita* caussa C. 20. 11. ratione placare E. 15. 9.

Exptimere prudenter inperantium conditiones E. 12. 3. vix aegreque E. 13. 2.

Exprobrare luxuriam V. I. 66. 9.

Expugnare pudicitiam V. I. 9. 3. Syracusas V. I. 45. 5. urbem V. I. 44. 4. ad *Expugnandum* proficisci C. 31. 2.

Exquirere novas vectigalium pensiones C. 9. 6. E. 9. 7. varia plerioraque C. 20. 28. per *Exquisita* remedia opitulari E. 13. 13.

Exsanguis Respublica Romana E. 9. 16. *Exsanguem* diu fessumque orbem terrarum brevi reficere C. 9. 1. E. 9. 5.

Exsecrari conventus C. 2. 2. turbas, bella, simultates E. 1. 10. *Exsecrabilis* ministrorum pravitate C. 41. 23. *Exsecrabiliores* quasi corruptores generis sunt C. 17. 1. *Exsecrationi* auctoribus esse C. 20. 3.

Exsectum spadonem in mulierem formare C. 5. 16. E. 5. 7.

Exsequi incredibili diligentia E. 15. 5. *Exsequias*

quias tenuissimi cujusque anxie studioseque curare C. 30. 2. *Exsequiis* aegre digni C. 33. 25.
Exsistere O. 2. 2. V. I. 2.13. 15.6. *Exstitit* virtutum omnium coelestisque ingenii E. 16. 2. cum *Exstitissent* saepe victores V. I. 14. 2.
Exspectari ab egregiis Principibus E. 13.4. *Exspectatione* ingenti militum & Senatus venire E. 23.3.
Exspirare C. 17. 9. E. 17. 6. 20. 9. 42. 6. inpetu sanguinis E. 45. 8.
Exstinguere plures e Senatu E. 14. 9. *Exstingui* C.4.6. E.4.5. 45.7. 46. 4. 47.2. dolo E. 1. 27. insidiis C. 38. 6. E. 2. 10. sanguinis ictu E. 16. 5. *Exstincti* plerique cum suis C. 4. 6. *Exstinctis* plerisque E. 9. 11. superioribus C. 31. 3. *Exstincta* adeo omnia sunt C. 41. 25.
Exstructo lacu trans Tiberim C. 28. 1. *Exstructa* castra suspectioribus atque opportunis locis C. 13.4. *Exstruenda* moenia C. 14. 5.
Exsul regnis ademtis O. 1. 1. de *Exsulibus* revocandis legem ferre V.I.69. 2. in *Exsilium* agi V. I. 7.19. 8.5. 10.5. 62.2. 81.4. ire V. I. 57. 3. voluntarium concedere V. I. 49. 18. *Exsilio* damnare E. 1. 24. omnia foedare C. 4. 12. E. 4. 6. punire V. I. 21. 3. vindicare necem V. I. 9. 5. ab *Exsilio* revocare V. I. 63. 1. *Exsulare* V. I. 73. 8. Smyrnae V. I. 62. 2.
Exsultare interitu alicujus E. 5. 9. permissis judiciis V. I. 66. 10.
Exta ad comedenda admitti O. 8. 2. *Extis* ac somniis admoneri O. 13. 2.
Extenta manus E. 11. 5. *Extenta*, damnatorum modo, cervice decollari E. 19. 3.
Exterminari E. 4. 2.
Externae militae relinquere C. 9. 11. *Externi* motus cum suspectarentur C. 42. 9. *Externorum* virtute crescere C. 11.13. E. 11. 15. *Externos* punire atrocius C. 2. 1. E. 2. 9. subigere C. 24. 9. dum *Externis* motibus, modo civilibus exerceretur C. 42. 20. *Externarum* gentium ferocia pacata C. 1. 2. motibus compressis C. 41. 23. *Externis* bellis lacrymabilis E. 42. 18. *Extrema* aetate inperium capere C. 12. 2. *Extremis* in terris bellum gerere C. 19. 4. ad *Extremum* C. 16. 4. E. 5.5. 38.8. cuncta reciderant C. 33. 10.
Extimescere paria C. 4. 13.
Extollere C. 34. 1. strenuum quemque praemiis C. 20. 20.
Extorquere E. 12.3. 45.2. inperium per scelus C. 39. 41. *Extorto* pugione confici C. 17. 6. *Extortum* quod C. 33.29.
Exuere castris V. I. 51. 1. regno E. 41. 25. *Exui* regno V. I. 6. 10.
Exurere tunicam V. I. 61. 5. *Exusti* corporis cineres Romam relati E. 13. 11.

F.

Fabius Ambustus V. I. 20. 1. Pictor O. 20. 1. Quinctus ... Maximus Cunctator V. I. 43. 1. Quinctus ... Rutilius Maximus V. I. 32. 1. solus ad bellum ne mitteretur V. I. 34. 5. *Fabio* Rutilio edicere V.I. 31. 1. ad Q. *Fabium* Maximum genus propagare V. I. 14. 6. *Fabio* Consule duce proficisci V. I. 14. 1. a *Fabio* maximo frustratus V. I. 42. 6. *Fabii* progressi ad unum occidione perierunt V. I. 14. 3. tres Roma missi sunt V. I. 23. 5. *Fabiorum* familia Vejentes sibi hostes deposcit V. I. 14. 1. *Fabios* Remus separatim suos appellavit O. 22. 1.
Fabricius medicum vinctum reduci jussit V. I. 35. 14. missus contra Pyrrhum V. I. 35. 12. qui difficilius ab honestate, quam Sol a suo cursu averti potest V. I. 35. 15. *Fabricio* captivos gratis reddere V. I. 35. 7. a *Fabricio* superari V. I. 35.8. *Fabricios* aequare Curiosque C. 18. 1.
Fabros in cohortes centuriare E. 14. 5. *Fabricare* classem magis validam quam decoram V. I. 38. 1. *Fabricari* opus urbi florentissimum celebrio C. 24. 5. *Fabricatis* navibus O. 9. 1.
Fabula regredi V. I. 18. 5.
Facere aedem Vestae V. I. 3. 1.2. aedes Jani patentes C. 27. 7. aggetem V. I. 7. 6. aliquem Augustum C. 20. 25. E. 32. 2. Caesarem C. 29. 1. E. 23.4. 29.2. 32.2. Consulem E. 9. 14. Inperatorem C. 33. 14. Romanis hostem V. I. 42. 6. argentariam V. I. 72. 2. astu E. 2. 6. bellum gentibus quietis C. 15. 15. usque eo grave C. 35.6. Caesares E. 38. 2. carmen E. 47. 4. exercitum V. I. 67. 6. ita O. 18. 2. E. 1.20. iter E. 16.5. 21.6. 47.6. modum C. 41. 5. multa contra dignitatem V. I. 66. 5. omnes tribus, excepta Metia aerarias V. I. 50. 3. pontem V. I. 72. 8. quaestum corpore O. 21. 1. reliquum C. 33. 2. sacra O. 8. 4. satellitem Praetorem V. I. 73. 9. se Caesarem E. 20. 2. tertium Consulem V. I. 69. 3. sibi Ducem V. I. 29. 3. sonum clariorem O. 18. 2. stipendia V. I. 72. 3. talares caracallas E. 21. 2. *Feci* & victus sum V. I. 38. 3. Quid *Faceres*, si tu esses? C. 20. 11. *Facta* ardua C. 20. 20. *Factus* dictator in perpetuum V. I. 78. 10. 79. 7. Inperator C. 5. 1. primus Consul V. I. 20. 2. reus a populo V. I. 57. 3.

57. 3. *Facto* exercitu magno V. I. 2. 1. impetu V. I. 26. 5. 27. 4. *Facta* defectio Solis E. 12. 13. victoria foedior C. 20. 33. *Facta* lapidatione aliquem submovere V. I. 73. 1. mentione E. 12. 5. re divina O. 22. 1. *Facta* incendia E. 13. 12. *Factum* C. 20. 12. quod praecipue edocuit C. 35. 13. *Facti* necessitudinem ulcisci C. 20. 13. per scelus concepti celandi gratia O. 19. 6. *Facta* C. 20. 1. divina C. 16. 2. *Facta* superba, crudelia, libertatique infesta legere E. 48. 12. *Factio* Othonis E. 6. 4. *Factionis* princeps C. 17. 8. per *Factionem* C. 20. 21. *Factiones* actuariorum C. 33. 13. *Factionum* delendarum cupidus C. 20. 13. *Factionibus* aptiora subsidia C. 40. 25. *Factiosus* palam E. 1. 21. Vir E. 19. 1. *Factiosior* Julia C. 21. 3.

Facetus E. 14. 2. *Facetissimus* E. 9. 3.

Facies coeli conflagravit igni continuo C. 41. 14. serena cum effulsisset O. 14. 3. *Faciem* rubore demittere E. 8. 4. *Facie* diluvii Tiberis inundavit C. 32. 3. a *Facie* alicujus oculos avertere E. 1. 20. in *Facie* tantus flos E. 48. 8.

Facilis in tuendis C. 10. 3. *Facili* negotio pelli C. 39. 38. ob *Faciles* ruinas E. 13. 13. *Facilior* vincendi via C. 39. 34. *Facile* commoveri E. 48. 15. mutari C. 5. 3. notari C. 41. 21. *Facilius* patrari C. 20. 20. *Facilitatem* simulare E. 14. 6. *Facilitate* pari haud quaquam velari parricidium C. 20. 33.

Facinus excellens C. 3. 14. occultatum diu C. 38. 8. patefactum est C. 33. 12. varium C. 3. 9. *Facinus* frustra tentare C. 10. 4. E. 10. 10. tantum patrare C. 5. 15. ad *Facinus* vindicandum milites accendere V. I. 21. 3. in ... procedere C. 19. 4. *Facinora* alicujus memorare C. 21. 3. ob egregia V. I. 19. 1. *Facinoribus* propinquorum patefactum est C. 39. 29.

Facundus adolescens C. 39. 13. *Facundiae* cupidus E. 42. 18. haud egens C. 9. 1. vi dejectus C. 42. 1.

Falerno in agro aliquem includere V. I. 43. 4.

Falisci se dediderunt V. I. 23. 2. *Faliscos* obsidere V. I. 23. 1.

Fallere O. 5. 3. *Falso* E. 35. 8. *Fallaciis* adsentantium eo perduci E. 21. 4.

Famae metu aliquid declinare E. 3. 6. usque ad probrum vulgaris E. 1. 22. *Famae* inimicorum pariter ac amicorum subjici E. 12. 3. *Famam* aeternam illustremque inprobis procedere C. 33. 26. alicujus vexare E. 42. 20. inmortalitatis confirmare O. 14. 4. *Fama* hominum Dei celebrari modo C. 33. 30. nominis aliquem fugare V. I. 78. 7. spoliatus nemo C. 39. 15. *Famoso* elogio lepidissime vulgari E. 4. 8. ministerio flagrare C. 14. 7. *Famosis* Regibus captis C. 42. 17. *Famosae* Druidarum superstitiones C. 4. 2. *Famose* uxorem amplecti C. 20. 23.

Fames facta E. 13. 12. *Fame* affligere copias V. I. 74. 5. domari V. I. 85. 2. perire V. I. 33. 3. vincere V. I. 58. 6.

Familia Fabiorum Vejentes sibi hostes deposcit V. I. 14. 1. Julia a Julo manavit O. 15. 5. nova C. 8. 4. *Familiae* casum lenire C. 3. 4. dedecus agnoscere V. I. 73. 4. veterrimae vir C. 15. 2. *Familiam* omnem Potitiorum exstinctam ajunt O. 8. 6. in *Familiam* adsciscere C. 16. 1. omnem saeviebatur C. 4. 8. E. 4. 5. *Familia* armata Aventinum occupare V. I. 65. 5. nobili C. 33. 14. E. 8. 1. nobilissima ortus V. I. 57. 1. de *Familia* agere V. I. 64. 5. ex ... Octavia in Juliam transferri V. I. 79. 1. ex ... primus V. I. 32. 1. *Familiae* duae destinatae ad Herculis Sacra V. I. 34. 2. per *Familias* gladiatorum deleri C. 27. 2. *Familiaris* Arcadiae Deus Pan O. 5. 3. criminose alicui C. 7. 1. *Familiari* opus sacrare C. 13. 8. *Familiari* utrique aliquo adhibito E. 9. 3. *Familiari* convivio adhiberi E. 12. 5. in *Familiaritatem* alicujus se insinuare O. 5. 3.

Famuli meliores C. 3. 7.

Fando (a) dici O. 4. 5.

Fanum urbis C. 40. 26. *Fanum* constituere magnificum C. 35. 7. dedicare Pani Deo O. 5. 3. petere V. I. 22. 3. juxta *Fanum* Fortunae E. 35. 2.

Farre donari V. I. 24. 4. *Farrei* orbes O. 12. 1. *Farreis* de mensis O. 10. 5.

Fas ne esset feminae vesci O. 6. 7. omne parricidio terere C. 5. 13. putare C. 24. 10. vel errare Moderatorem omnium minus est C. 13. 9. ut erat C. 41. 12.

Fasces Romani C. 39. 36. *Fascibus* secures demere V. I. 15. 4. *Fasces* inperiales sponte relinquere E. 39. 5. lictorios indecenter expavescere V. I. 20. 1.

Fastigio (e) Capitolii effari E. 13. 10.

Fateri se clientem E. 18. 4.

Fatigare C. 28. 1. *Fatigatione* verbi aliquem taxare E. 38. 7.

Fatum producere C. 14. 8. *Fato* inpendere C. 39. 48. opprimi C. 3. 1. potestates dari C. 10. 4. E. 10. 10. quodam adsequi E. 9. 16. *Fata* ultima perurguebant Constantium E. 41. 2. *Fatis* aditis O. 10. 1. *Fatalis* locus sedis condendae O. 11. 1. *Fatali* bello cadere C. 41. 22. ex *Fatalibus* libris cognoscere E. 34. 3. *Fatalia* devertere arduum C. 38. 5.

Faucibus brachiorum nodo validius pressis exspirare C. 17. 9. E. 17. 6.

Favere

Favere alicui E. 39. 7 caussae sociorum V. I. 80. 1. *Faventibus* cunctis E. 47. 3. *Favor* quaesitus C. 30. 2. *Favorem* populi magnum alicui conciliare O. 16. 4. *Favere* inperium adsequi C. 13. 13.
Faunus regnavit in Italia O. 4. 5. 7. *Fauni* in familiaritatem se insinuare O. 5. 3. Indigenae O. 3. 2. ad *Faunum* rem perferre ita, uti erat gesta O. 7. 4.
Faustam gignere E. 40. 12. in balneas ardentes conjectam interimere E. 41. 12. *Fausta* suggerente E. 41. 11.
Faustinus Praeses C. 35. 4.
Faustulus interfectus O. 23. 5. pastor collectos conjugi educandos dedit V. I. 1. 3. pastorum magister O. 19. 7. subulcus pueros sustulit O. 20. 3. *Faustuli* educatoris indicio comperto O. 21. 4. *Faustulo* servo pueros necandos dare O. 21. 1. *Faustulo* inspectante O. 20. 4.
Faustum Sullae filium jubere occidi V. I. 78. 9.
Febri initia praebere E. 12. 11. *Febri* acerrima interire E. 10. 15. 42. 17. mori E. 36. 1. paucorum dierum consumi E. 15. 7.
Februario addito V. I. 3. 1.
Feciale jus ab Aequiculis transferre V. I. 5. 4.
Felix adeo ut C. 1. 7. armis C. 20. 14. bellator E. 40. 15. bellis civilibus E. 42. 8. dici in fortuna V. I. 75. 1. *Felicem* legionibus Judaeae praeficere E. 4. 7. se edicto appellare V. I. 75. 9. *Felicissimo* rationali auctore nummariam notam corrodere C. 35. 6. *Felicissime* provenire O. 23. 4. *Feliciter* cedere V. I. 2. 3. fundere C. 33. 8. mari uti V. I. 84. 2. *Felicitas* mira bellorum E. 41. 11. *Felicitati* adtribui E. 1. 30. posterorum proficere C. 34. 6. *Felicitate* magna superare V. I. 74. 6. mira penetrare V. I. 77. 6.
Feminae castissimae manu moveri posse V. I. 46. 1. *Feminae* ab ea re divina in totum remotae O. 6. 7. *Feminarum* genitalia apparuere C. 28. 4. *Feminis* modestioribus contra quam mos est E. 42. 20.
Ferae pelle tegi C. 5. 7. E. 5. 5. *Ferarum* incognita species E. 1. 25. more grassari E. 11. 10. in *Feras* ferociam convertere C. 17. 6. *Feris* emissis plebem tollere C. 5. 14. *Ferus* C. 40. 19. natura E. 40. 10. *Ferum* populum religione mollire V. I. 3. 1. *Fero* ingenio C. 17. 4. *Feris* mentibus vitam moresque insinuare O. 3. 3. *Feras* nationes brevi subigere C. 42. 17. per *Feras* gentes iter conditum C. 13. 3.
Fere C. 25. 1. 35. 6. 39. 43. 42. 3. 13. E. 35. 5.
Ferentanum oppidum E. 7. 1.
Feretrio Jovi spolia opima consecrare V. I. 2. 4. 45. 2.
Ferias Latinas instituere V. I. 8. 2.
Ferire destinata E. 47. 4. securi V. I. 31. 2. *Feri* per me V. I. 83. 5. *Feriri* E. 5. 7.
Feroci mitem in matrimonium dare V. I. 7. 15. *Ferocem* miti in matrimonium dare. ib. *Feroces* morum similitudo conjunxit V. I. 7. 16 *Ferocia* militaris C. 36. 1. externarum gentium pacata C. 1. 2. *Ferociam* in feras convertere C. 17. 6.
Ferre aegre V. I. 66. 10. agrarias & frumentarias leges V. I. 65. 3. alicui inferias V. I. 86. 3. anxie C. 20. 25. arma in hostem C. 40. 6. cum non posset V. I. 21. 1, Deo donum V. I. 10. 2. dispendium aequo animo O. 6. 3. indigne O. 13. 5. legem V. I. 15. 5. 20. 1. 64. 3. 69. 2. 72. 5. 73. 1. leges utiles V. I. 3. 2. motus amicorum patienter E. 9. 2. non posse fulmen oculorum E. 1. 20. *Ferunt* C. 16. 6. 20. 33. E. 31. 2. 48. 2. Maxentium suppositum E. 40. 12. plerique mortem Deciorum illustrem C. 29. 5. *Ferri* a nutrice V. I. 75. 1. ad aliquem C. 29. 2. filiorum humeris ad sepulcrum V. I. 61. 6. in tribunal C. 20. 25. irrevocabili inpetu V. I. 16. 2. lectica in Senatum V. I. 34. 10. more gladiatoris funus Senatu decrevit C. 11. 8. suo modo C. 24. 10. *Fertur* O. 23. 7. V. I. 1. 4. 5. 4. 35. 15. *Lata* l. x per vim V. I. 20. 2. 62. 2. *Lata* jura quam commodissima C. 4. 2. *Fertilia* in loca transmigrare O. 12. 5.
Ferri opifex C. 33. 9. *Ferrum* objectum veronibus plumbeis uti C. 17. 4. *Ferro* adfligere copias V. I. 74. 5. *Ferreas* manus instituere V. I. 38. 1. *Ferrata* in turri occidi E. 37. 3.
Fervebant bella E. 16. 3.
Fessus ventris eluvie E. 9. 18. *Fessum* terrarum orbem brevi reficere C. 9. 1. E. 9. 5.
Festa cunctis more celebrantibus. C. 5. 5. de more cunctis frequentantibus E. 5. 5. triumphorum exercere C. 33. 15. ad *Festa* nuptiarum vocari E. 39. 7. ob ... Januariorum Senatus frequens convenerat C. 17. 10.
Festinare E. 40. 7. ad Camarinam V. I. 39. 3. adversum aliquem V. I. 76. 5. *Festinantibus* insidias statuere V. I. 30. 3.
Fici ad arborem obhaerere O. 20. 3.
Fidenates bellum adversus Romanos sumserunt V. I. 2. 5. Fidei Romanorum hostes V. I. 25. 1. *Fidenates* adversum Romanos incitare V. I. 4. 10.
Fidere successores liberos fore C. 9. 4. *Fidendum* bonis omnibus C. 29. 5. *Fidens* usque

que

que eo innocentiae C. 13. 9. *Fidus* in amicos E. 1. 15. 46. 3. nulli E. 17. 3. *Fidum* amicitia Inperatorem jubere C. 39. 17. *Fidum* genus hominum solo quaestu C. 26. 2. *Fidissimis* ministrorum sese interficiendum offerre E. 14. 12. quasi sese dare E. 45. 6. *Fiducia* nimia opum V. I. 54. 1. recepta E. 12. 2. *Fiducia* meritorum insolens E. 9. 3. virium spondere O. 22. 3.

Fides deditis non est servata V. I. 73. 10. incolumitatis si daretur O. 16. 5. parum honesta in amicos C. 39. 46. rerum gestarum ni obstitisset C. 33. 26. *Fidei* Romanorum hostes Fidenates V. I. 25. 1. satisfacere V. I. 43. 7. *Fidem* artis suae firmare V. I. 6. 7. vultus simillimi persuadere sibi E. 21. 4. *Fide* accepta O. 16. 5. cum summa pecuniam perducere V. I. 80. 2. pari componere C. 20. 22. *Fidelissimus* Romanis Hiero fuit V. I. 37. 5. *Fideliter* mysteria custodire O. 8. 6.

Fieri Caesar C. 41. 13. Censor V. I. 32. 2. per factionem C. 20. 21. Princeps ab exercitu C. 26. 1. quid placeret V. I. 30. 3.

Filius cunctorum minor C. 41. 13. Jovis creditus Publius Scipio V. I. 49. 1. *Filii* emancipati nomine possidere V. I. 20. 4. similem pro merito Ephebum conspicere C. 28. 6. sororis interfector E. 35. 9. *Filio* inperium procurare E. 4. 10. *Filium* captum gratis recipere V. I. 49. 16. Coeli & Terrae Saturnum esse dixerunt O. 1. 2. eo cogere E. 24. 5. Etruscum nomine Caesarem facere C. 29. 1. gignere post octoginta annos V. I. 47. 8. hortari V. I. 80. 4. in conspectum vetare accedere V. I. 72. 10. Mithridatis Pharnacem fama nominis fugare V. I. 78. 7. Neptuni se confiteri V. I. 84. 2. Numidarum Regis obsidem domi suae sumere V. I. 66. 7. parvulum manu trahere O. 9. 1. petulantissimum abdicare V. I. 17. 1. Philippi Persen capere V. I. 56. 3. quolibet scelere subjici cupere C. 5. 8. remittere patri V. I. 54. 4. securi percutere V. I. 28. 4. Sullae Faustum occidi jubere V. I. 78. 9. XIII. annorum praetexta bullaque donare V. I. 6. 9. in *Filium* adoptari E. 15. 2. *Filio* Fauni Latino regnante O. 9. 1. Gallieni interfecto E. 32. 3. majore misso C. 38. 2. Urbi relicto C. 28. 10. a Filio obsideri V. I. 76. 7. *Filiorum* quatuor pater V. I. 61. 6. *Filiis* utrisque Rempublicam quietam relinquere E. 48. 19. *Filios* duos amittere V. I. 56. 4. habere V. I. 1. 1. Principum adducere V. I. 23. 1. successores relinquere E. 20. 3. Tarquinii pari animo videre V. I. 7. 15. virgis caesos securi percutere V. I. 10. 5. *Filia* speciosissima O. 2. 1. *Filiae* ultimo adloquio inpetrato V. I. 21. 3. *Filiam* alicui conjugem dare V. I. 20. 1. alteram ferocem, mitem alteram habere V. I. 7. 15. fratris sui uxorem ducere E. 4. 10. hostis sui splendidissimo conjungere viro E. 9. 2. jam addictam videre V. I. 21. 3. *Filias* locare V. I. 59. 2.

Fimo vultum alicujus incessere E. 8. 4.

Fingere cera seu limo simulacra E. 45. 6. se filium Tiberii Gracchi V. I. 73. 3. stultitiam V. I. 10. 1. *Fingendi* materies C. 16. 5. *Fictis* criminibus innoxios occidere E. 38. 7. *Ficte* abnuere E. 2. 6. in *Fictilibus* meis haec malo esse V. I. 33. 7. *Fictos* ex aere vel marmore E. 14. 2.

Finis C. 39. 12. hic Caesarum genti fuit C. 5. 17. *Finem* bello inponere V. I. 41. 1. illam esse miseriarum errorisque conjicere O. 11. 1. ponere ardori E. 43. 8. ad *Finem* Oceani utrimque C. 20. 18. in ... perseverare E. 20. 5. *Fine* adolescentiae haud multo grandior C. 7. 1. *Fines* retenti C. 4. 2. *Fines* malo liberare O. 7. 4. prope *Fines* E. 27. 3. *Finibus* excedere O. 6. 3. *Finire* bellum trigeminorum certamine V. I. 4. 2. 10. contentionem O. 23. 1. rem paucorum certamine V. I. 4. 5. vitam E. 42. 8. *Finiri* V. I. 62. 3. *Finitimorum* feminas vi rapere V. I. 2. 3. adversus *Finitimos* bellum inferentes, copias educere O. 18. 1. *Finitimis* bellum inferentibus O. 18. 5. regionibus diligenter circumspectis O. 17. 1. a *Finitimis* civitatibus conjugia petere V. I. 2. 1. gentibus diripi E. 2. 9. *Finitima* Asiae occupare C. 33. 3.

Firmare corpus adversus venena V. I. 76. 8. diversa C. 5. 9. donata concessave a prioribus Principibus E. 10. 8. fidem artis suae V. I. 6. 7. *Firmari* ab insequentibus C. 10. 2. *Firmata* regia potestas Romae C. 3. 20. *Firmatam* Remp. relinquere C. 24. 7. *Firmato* lustri certamine C. 27. 7. repertoque pistorum collegio C. 13. 5.

Firmus exstinguitur E. 45. 7.

Fisci inopia E. 4. 8. patrocinium C. 20. 30. patronus C. 33. 31. *Fiscum* lienem vocare E. 42. 25. *Fiscales* calumniae deletae C. 35. 7. molestiae severius pressae C. 41. 20.

Fistulis incisis V. I. 73. 10.

Flaccus (Valerius) V. I. 70. 1. a Valerio *Flacco* Romam solicitari V. I. 47. 1.

Flagitare promissam civitatem V. I. 66. 11. *Flagitantibus* abnuere C. 33. 8.

Flagitio libidinum major C. 11. 2. majore parium exactor C. 5. 27. potior C. 33. 24. *Flagitiorum* formido C. 39. 41. odio commotior C. 20. 1. *Flagitiis* aptiores ex nauticis legere C. 16. 2. *Flagitia* occultare C. 33. 29. te-

gere modica C. 8. 7. E. 8. 6. *Flagitiis* pejoribus agitari C. 28. 7. subigi C. 24. 11. *Flagitioso* amori expositus C. 33. 6. *Flagitioso* rectore mutato C. 40. 30. *Flagitiosum* foedus probare V. I. 64. 1. *Flagitiosi* concessere C. 20. 24. *Flagitiosissimus* V. I. 69. 1.

Flagrare ardore gloriae E. 14. 6. maxime signorum & tabularum amore V. I. 74. 7. *Flagrante* dominatione C. 3. 17. haud modice luxuria C. 1. 4. *Flagrantior* gloriae cupido E. 43. 8.

Flamines tres instituere V. I. 3. 1.

Flaminiam (per) montes cavati C. 9. 8. E. 10. 9.

Flaminius (Quintus) *Flaminii* filius V. I. 51. 1. *Flaminium* superare V. I. 42. 4. L. *Flaminium* Senatu movere V. I. 47. 4. per T. *Flaminium* repeti V. I. 42. 6.

Flamma (Calpurnius) Tribunus militum V. I. 39. 3.

Flammae species caput amplectitur V. I. 7. 1. *Flammarum* fulgoribus consequutis O. 14. 2.

Flavius (Cajus) Fimbria V. I. 70. 1. *Flavii* meritis sacrare C. 40. 26. per sororem inter se connecti C. 41. 2. *Flavio* propinquus C. 42. 6. *Flaviae* genti sacerdotium decretum per Africam C. 40. 28.

Flectere lepide E. 9. 3. satellites tyrannidis E. 9. 5. *Flecti* cito E. 48. 13. ne Principis oratu quidem C. 14. 13. nullis civium legationibus V. I. 19. 4.

Flere honorem inmaturum V. I. 68. 1. *Flevit* Cajus Julius Caesar V. I. 78. 6. *Flens* saepius obtestari E. 10. 11. *Flesse* dicitur Molo V. I. 81. 2.

Florianus Inperium invasit C. 36. 2. interficitur ab suis C. 37. 1. successit E. 36. 2.

Flos an tantus in facie E. 48. 8. *Floruere* artes bonae C. 16. 10. *Florentissimum* opus C. 24. 5.

Fluere fluminum modo E. 42. 14. *Flumen* Albula O. 6. 2. 18. 1. circa *Fluminis* Numici stagnum O. 14. 2. *Flumini* propinquus O. 14. 3. *Flumine* relabente O. 20. 3. vivo manus abluere V. I. 7. 12. *Fluminum* inundationes E. 16. 3. modo fluere E. 42. 14. apud *Fluvium* Alliam V. I. 23. 7. Cremeram V. I. 14. 2. Veserim V. I. 26. 4. 28. 4. in ... decidere O. 14. 3. projici E. 23. 6. 41. 21. *Fluvio* Euphrate se abjicere E. 24. 2.

Foco (in) rapas torrere V. I. 33. 7.

Foecunda parte bonorum C. 20. 6.

Foedus percutere V. I. 2. 10. 59. 4. flagitiosum probare V. I. 64. 1. *Foedere* amicitiam inire O. 13. 3. icto V. I. 4. 6. per Senatum inprobato V. I. 59. 4. rupto V. I. 84. 4. ex *Foedere* omnes sub jugum mittere V. I. 30. 4. *Foederatum* Romanis Saguntum evertere V. I. 42. 2.

Foedus C. 6. 1. *Foedum* exercitium libidinis C. 11. 5. E. 11. 7. *Foedis* hominibus carere E. 45. 6. *Foedior* victoria facta C. 20. 33. *Foede* consumere C. 16. 12. corrumpere C. 24. 10. cuncta diripere C. 40. 3. jugulare C. 18. 2. laniari C. 32. 5. pronus in desidiam C. 40. 20. ventri obedire C. 4. 1. *Foedissime* negotiari V. I. 83. 3. *Foedare* C. 42. 24. auctoritatem inperii E. 12. 7. omnia stupris, exsilio, caede, proscriptionibus C. 4. 12. E. 4. 6. *Foedatus* orbis terrarum multiplici clade C. 3. 9. *Foedato* die Solis defectu C. 41. 7.

Foeni manipulis varie formatis O. 22. 3.

Foetore cadaveris scelus est proditum E. 38. 5.

Foetus suis quot essent O. 12. 5.

Folia ob infructuosa E. 1. 10.

Fons, qui erat in luco Martis O. 20. 1.

Foribus apponi V. I. 20. 1.

Foris domique C. 20. 23.

Forma O. 3. 4. in *Formam* provinciae redigere E. 1. 4. statuere E. 14. 1. *Forma* antecellere O. 6. 1. augustiore videri V. I. 2. 13. capi C. 21. 3. pollere E. 17. 5. ex *Forma* cognominare O. 17. 1. *Formare* in mulierem C. 5. 16. E. 5. 7. *Formatis* varie foeni manipulis O. 22. 3. ad *Formandos* mores aliquid conferre O. 1. 2.

Formido nulla a Barbaris E. 41. 24. *Formidinem* occultare E. 42. 7. per *Formidinem* egregie consultare C. 4. 1. voluntaria morte consumi E. 39. 7. *Formidolosior* ad alios C. 17. 6. *Formidare* cruciatus E. 11. 11. *Formidandis* religionibus ingentem animum avocare C. 41. 12.

Formiis quiescere V. I. 81. 6.

Fors dederat equum V. I. 13. 1. *Forte* V. I. 7. 16. C. 10. 3. 17. 5. 27. 1. 39. 45. 40. 3.

Fortissimus Quaestor V. I. 47. 1. *Fortissimo* cuidam mulierem emtam dono dare V. I. 43. 5. inter *Fortissimos* militarium E. 4. 7. *Fortissime* dimicare V. I. 2. 7. *Fortitudo* in armis E. 13. 4.

Fortuna C. 42. 8. eadem V. I. 35. 7. totius Inperii pessumdata E. 42. 4. *Fortunae* juxta fanum victor E. 35. 2. pila vocari E. 18. 3. vis mortales agit C. 24. 11. *Fortunae* gratias agere V. I. 56. 4. increpare C. 20. 12. muliebri templum est constitutum V. I. 19. 5. *Fortunam* eandem putare V. I. 83. 5. timere V. I. 10. 1. sequi V. I. 4. 11. *Fortuna* Carthaginis vinci V. I. 48. 4. pari qua pater C. 21. 2. a *Fortuna* vacuos cassosque esse mortalium conatus C. 3. 20. in ... Felix dici V. I. 75. 1. pro ... Augustum appellare C. 31. 3. *Fontunarum* de statu sciscitari O. 10. 1. *Fortu-*

Fortunis aratorum infestum genus hominum C. 33. 13. *Fortunis* manentibus cunctos hostes tegere C. 41. 4. spoliatus nemo C. 39. 15. *Fortunatus* coeli temperie, fructuum proventu E. 41. 24. quis esse potest? C. 28. 9. satis E. 2. 3. *Fortunatae* urbes C. 15. 3.
Forum quod appellatur pervium dedicatum C. 12. 2. Romae coeptum ac patratum C. 9. 7. Romanum V. I. 2. 7. in *Forum* armatas cohortes deducere C. 6. 2. descendere V. I. 65. 5. properare V. I. 7. 19. *Foro* inbutus C. 20. 28. in *Foro* corpus positum V. I. 10. 7. statua equestris posita V. I. 13. 5. *Fora* coepta plusquam magnifice colere C. 13. 5. cruore ac cadaveribus opplere C. 42. 7. *Forensem* industriam virus ac pestem publicam nominare E. 41. 8.
Fossa urbem siccare C. 37. 4. *Fossae* Quiritium sunt dictae V. I. 8. 3. *Fossas* facere V. I. 7. 6. labore militum patefacere E. 1. 5.
Fovere aliquem V. I. 81. 5.
Francorum gentes C. 33. 3.
Frangere aliquantulum praesentem iram vulgi O. 16. 3. aliquem mora V. I. 14. 6. 43. 2. ut *Frangerentur* vires V. I. 30. 4. *Fracta* Glauciae cervix V. I. 73. 10. *Fractis* laqueo cervicibus E. 40. 5. *Fragorem* quendam status Romani inpendere comperire C. 39. 48.
Frater in quam fortunam inciderat V. I. 10. 1. occidit sororem V. I. 4. 8. *Fratris* filiam in nuptias concupiscere C. 4. 12. uxorem ducere E. 4. 10. filium Caesarem jubere C. 41. 15. mortui liberos pro suis habere E. 48. 18. nece amentior C. 11. 1. *Fratri* tutela est permissa V. I. 74. 8. *Fratrem* appellare C. 20. 30. in societatem potentiae accipere C. 16. 3. perimere E. 21. 3. regno fraudare V. I. 86. 1. vinculis liberatum O. 22. 4. *Fratre* amisso V. I. 84. 1. legato V. I. 53. 1. a *Fratre* laudari V. I. 53. 1. pelli V. I. 86. 1. *Fratres* Hannibalis Hispania expellere V. I. 49. 9. Herculejos opprimere V. I. 63. 2.
Fraudem inter coenam exercere C. 16. 6. ob *Fraudem* interceptae pecuniae supplicium suspectare E. 11. 11. *Fraude* perire V. I. 7. 16. servi interfici E. 35. 8. ad *Fraudes* patrandas velandasque C. 33. 13. *Fraudare* regno V. I. 86. 1. *Fraudari* regno O. 23. 4.
Fregellanae defectionis invidiam sustinere V. I. 65. 2.
Frequens jurgiorum disceptator E. 12. 5. *Frequentibus* praeliis vinci V. I. 52. 2. *Frequentia* concionis O. 16. 5. *Frequentare* nuptias C. 4. 11. *Frequentantibus* cunctis festa de more E. 5. 5. *Frequentari* nullis solennibus C. 28. 2.
Fretum piscatoria navi trajicere V. I. 37. 3. ad usque Ponti *Fretum* C. 39. 30. a *Freto* Propontidis E. 41. 20. *Freto* in Siculo superare V. I. 79. 2.
Fretus Praetorianis C. 19. 1.
Fronte truci incedere E. 21. 4.
Fructuum decimam regibus praestare O. 6. 6. proventu fortunatus E. 41. 24.
Fruges in Graecia primum inventas ostendit Euander O. 5. 4.
Frumentum advectum V. I. 19. 2. *Frumenti* adventiciae praebitiones remotae C. 41. 19. ducenties centena millia Urbi inferebantur E. 1. 6. *Frumento* tridui in horreis quondam viso E. 1. 29. *Frumentariorum* pestilenti genere remoto C. 39. 44. ob *Frumentariae* inopiae suspicionem E. 15. 9. *Frumentarias* leges ferre V. I. 65. 3.
Frustra milites brevi fore C. 37. 3. *Frustrari* V. I. 42. 6. C. 26. 6. 28. 6. praemiis memoriae C. 33. 26. responsa haud pati E. 34. 3. *Frustratus* maribus C. 15. 6. *Frustrata* vis veneni per cibum C. 17. 8. *Frustratae* mentes boni spe C. 40. 30. ad *Frustrandos* insequentes E. 41. 2.
Fugere V. I. 2. 7. C. 40. 7. E. 41. 23. ad aliquem V. I. 77. 9. arma Jovis O. 1. 1. caesa acie C. 40. 23. Carthaginem V. I. 38. 2. in Asiam V. I. 84. 4. Capitolium V. I. 23. 9. Curiam V. I. 73. 11. tyrannidem V. I. 6. 1. *Fugiens* occisus est Cicero V. I. 81. 6. *Fugientem* insequi C. 19. 4. persequi C. 42. 10. a *Fugiente* conto percuti E. 43. 3. *Fuga* per cuniculum tentata V. I. 68 4. *Fugae* commento C. 40. 2. in modum properare V. I. 59. 3. *Fugae* interesse V. I. 68. 3. *Fugam* arripere E. 41. 2. facere O. 15. 3. petere E. 41. 5. simulare V. I. 4. 7. *Fuga* volucri Byzantium pervenire E. 41. 5. *Fugare* aliquem fama nominis V. I. 78. 7. E. 47. 7. *Fugari* C. 24. 2. 41. 1. *Fugatus* Hannibal V. I. 42. 6. *Fugatis* nubibus O. 14. 3.
Fulgores flammarum O. 14. 2.
Fulmen oculorum E. 1. 20. *Fulminis* ictu interire E. 38. 3. tactu conflagrare C. 38. 3. *Fulmine* ictus O. 18. 3. V. I. 4. 4.
Fulvius Antoninus seu Bojonius dictus E. 15. 1. Marcus Nobilior Consul V. I. 52. 1. *Fulvium* Flaccum Triumvirum agris dividendis constituere V. I. 65. 4.
Funarius appellari E. 45. 2.
Fundamentis (a) aedificia construere E. 11. 3.
Fundere V. I. 76. 5. 6. Achaeos bis praelio V. I. 61. 2. aciem Latinorum V. I. 16. 2. Corinthios V. I. 60. 2. ducem Gallorum V. I. 45. 1. multitudinem E. 34. 2. praelio V. I. 51. 1. 75. 7.

75. 7. *Fundi* C. 33.8.18. 41.1. *Fuso* praesidio O. 15. 3. *Fusi* Barbari C. 34. 5. omnes optimates E. 42. 14. *Fusis* hostibus C. 38.3. 39.19. Sallentinis triumphare V. I. 40.1.
Fundum vendere V. I. 43.7. *Fundos* nudos concedere E. 48. 17. *Funditus* perire V.I. 34.3.
Funem venalicium portare. E. 45.2. *Funali* praelucente V. I. 38. 3.
Fungi consulari honore E. 12.5. inpetio C. 24. 7. primis honoribus per ordinem V. I. 67.1. *Functione* eadem moderataque agere C. 39.31.
Funus relatum in urbem sui nominis C. 41. 17. ceterum diu occultatum C. 4.15. E. 4.11. *Funeris* gratia V. I. 47.9. *Funus* gladiatoris more ferre, efferre C. 11.8. E. 11.13. Romam deferre C. 20. 30. sepulcro inferre E. 40.3. *Funerata* sunt reliqua corporis C. 21.6. *Funestior* potestas progressu foret C. 8. 1.
Furculae Caudinae V. I. 30.3.
Furens libidine E. 11. 7. *Furore* inmani punire E. 2.9. poenas dare E. 21. 3. quasi renovato C. 8.5. a *Furore* convalescere E. 21.3.
Furinae in lucum pervenire V. I. 65.5.
Furtum detectum O. 7. 2.3. accensis *Furtim* militibus C. 33.12. *Furacissimus* Cacus praeter cetera O. 6.2.

G.

Gabii O. 17.6. *Gabiis* commorari O. 22.3. *Gabios* in potestatem redigere V. I. 8. 2.
Gabinius Consul V. I. 81.4.
Gaetulicus E. 6.3.
Gaisone (a) interfici E. 41.23.
Galba est, non Gaetulicus E. 6. 3. Hispaniae Proconsul C. 5.15. E. 5.6. nobili Sulpiciorum gente progenitus C. 6.1. E. 6.1. *Galbam* accusare V. I. 47. 7. per *Galbam* gesta accipere C. 8. 2.
Galeae insidere V. I. 29. 2.
Galerius C. 40.8. 42.19. E. 40.4. 15.17. *Galerio* Illyrici ora commissa C. 39.30. non cautus E. 40.14. *Galerium* Maximianum Caesarem creare E. 39.2. in affinitatem vocare C. 39.24. a *Galerio* ad vicem obsidis teneri C. 40. 2.
Gallia V. I. 78.4. C. 4.2. 33.3. E. 2.9. *Galliae* ad munimentum mitti C. 38.2. nobilis colonia E. 13.3. *Galliam* domare V. I. 57.2. inhabitare E. 42. 7. obtinere V. I. 77.8. regere V. I. 82.5. subigere V. I. 78.4 vinetis replere C. 37.3. in *Galliam* contendere C. 24. 2. fugere V. I. 85.2. fugientem persequi C. 42. 10. proficisci V. I. 82.3. C. 39.19. Sicambros transferre E. 1.7. transmittere E. 47. 7. per ... bella fervebant E. 16. 3. plerasque urbium tentare C. 39.17. praesidere Barbaris C. 33.8. *Gallia* Germanis demotis C. 35.2. a *Gallia* Germanos strenue arcere C. 33.1.e... descendere C. 7.2. vestem plurimam devehere E. 21.2. in ... Cimbros vincere V. I. 67. 2. Inperator effici E. 32.3. *Gallias* alicui committere C. 42. 9. sibi vindicare E. 48.6. apud *Gallias* in campis Argentoratensibus E. 42.13. per ... pace composita C. 40.16. in *Galliis* Inperator effici E. 35.7. *Gallicos* thesauros supprimere V. I. 24.5. a *Gallicanis* militibus Augustus pronuntiari E. 42. 15. *Gallus* interiit C. 42.12. E. 42.9. *Galli* ora oculosque verberare V. I. 29.2. *Gallo* Augusta Inperia decernere C. 30.1. Orientem committere C. 42. 9. favor quaesitus C. 30.2. *Gallum* percussorem deterrere V. I. 67.5. Sithocum auctoritate vultus territum revocare V. I. 76.8. adversum ingentem *Gallum* provocatorem procedere V. I. 29. 1. cum *Gallo* poëta Cytheridem mimam amare V. I. 82.2. *Galli* contra Romanos conspirarunt V. I. 27.3. Senones V. I. 23.5.7. 8. ad media *Gallorum* portendi C. 16.13. *Gallos* adscendentes dejicere V. I. 24.4. inprovisos internecione occidere V. I. 23. 9. monere V. I. 23.5. subigere E. 35.2. vineas habere permittere E. 37.3. apud *Gallos* natura praecipites, ne quid novaretur C. 42. 17. de *Gallis* triumphare V. I. 32. 1. *Gallograecis* bellum inferre. V. I. 55. 1.
Gallienus C. 33. 1. 15.18. E. 33.1. *Gallieni* edicto amisso C. 37.6. filium Caesarem facere E. 32.2. filio interfecto E. 32.3. flagitia, dum urbes erunt, occultari nequeunt C. 33. 29. morientis sententia Inperator designari E. 34. 2. sepulcro inferri E. 40.3. Tribunorumque nomina astu componere C. 33. 20. uti *Gallieno* sedes inpias darent C. 33.31. *Gallienum* Caesarem creare C. 32.3. facere Augustum E. 32. 2. Patres Divum dixere C. 33. 27. per *Gallienum* quae evenerant C. 35.7.
Gallinarum interitus C. 5.17.
Gallonius Basilius E. 34. 2.
Ganeas obire C. 33.6.
Gantiscos domare V. I. 72.7.
Garamantes Augusto legatos miserunt C. 1.7. E. 1.9.
Gaudere V. I. 66. 10. *Gaudio* exsultare C. 40. 23.
Gauri montis in angustiis V. I. 26.1.
Gellius (Sextus) O. 16.4.
Gemini Jani portas claudere V. I. 79.6. Jano *Gemino* portas aedificare V. I. 3.1. *Gemini* editi O. 15.5. *Geminos* parere O. 20.2.
Gemitu maximo omnium mortalium interire C. 16.14.

Gem-

Gemma sub annuli venenum habere V. I. 42. 6. *Gemmarum* multa ornamenta E. 16. 9. vim plantis concupiscere C. 39. 2. *Gemmis* habitum regium exornare E. 41. 13. uti E. 35. 5.
Gemonias ad scalas pertrahi C. 8. 6. per scalas trahi E. 8. 4. praeceps agi C. 33. 31.
Genae steriles E. 48. 8.
Gener E. 15. 2. a Tarquinio adsumtus V. I. 7. 4. dolo occiderat. C. 39. 13. *Generum* acerbe tentare C. 40. 22. ad *Generum* suum confugere V. I. 16. 1.
Geniali e toro repere V. I. 57. 4.
Gens Alamannorum E. 39. 2. Caesarum C. 8. 7. E. 4. 2. 8. 6. Pinaria O. 8. 2. populosa C. 21. 2. Potitiorum funditus periit V. I. 34. 3. virûm truncis, & duro robore nata O. 3. 2. *Gentis* nostrae hoc reor C. 20. 6. Patriciae memor C. 39. 7. *Genti* Caesarum finis fuit C. 5. 17. *Gentem* Caesarum persequi C. 3. 16. *Gente* nobili Sulpiciorum progenitus E. 6. 1. e *Gente* clarissima Sulpiciorum C. 6. 1. *Gentes* Barbarorum attritae C. 37. 3. bellicosae summotae C. 20. 19. mille compositae C. 9. 10. E. 9. 11. *Gentium* caput urbs futura V. I. 8. 4. contra jus V. I. 23. 6. externarum ferocia pacata C. 1. 2. Minorum appellati sunt centum Patres V. I. 6. 6. omnium domini V. I. 2. 13. quinquaginta ore loqui V. I. 76. 1. rector C. 5. 4. *Gentibus* quietis bellum facere C. 15. 5. per *Gentes* feras iter conditum C. 13. 3. a *Gentibus* finitimis diripi E. 2. 9. *Gentilitas*. V. I. 24. 8.
Gentianus (Lollius) E. 18. 4.
Genus benevolentiae novum E. 16. 5. indocile O. 3. 3. hominum agreste O. 4. 1. cupidius pecuniae C. 26. 6. nequam, venale. C. 33. 13. pernobile C. 19. 2. *Generis* corruptores exsecrabiliores C. 17. 1. humani deliciae. C. 10 6. libertini Marcia E. 17. 5. paterni auctor E. 13. 1. Romani in Origine O. 12. 5. *Genus* ducere a Tullio Attio Rege V. I. 81. 1. maternum sortiri E. 1. 2. propagare V. I. 14. 6. *Genere* ab eo ortus E. 41. 9. Arpinas V. I. 81. 1. Hispanus E. 48. 1. Lusitanus V. I. 71. 1. magnus V. I. 66. 1. materno V. I. 35. 1. Maurus E. 31. 31. mortis postremo poenas dare E. 40. 5. orandi leni jucundoque C. 42. 23. paterno V. I. 35. 1. pestilenti frumentariorum remoto C. 39. 44. satis claro C. 32. 2. Tusculanus V. I. 47. 1. *Genera* cuncta remediorum E. 10. 14. *Generum* omnium ludi C. 28. 1. per *Genera* universa laboris E. 18. 3.
Geometra E. 14. 2.
Gerere C. 40. 17. bellum adversum Romanos, Samnites V. I. 17. 1. 30. 1. C. 19. 4. bellum in Mesopotamia E. 32. 5. corpus filiae humero V. I. 21. 3. dominatum C. 5. 2. egregia C. 3. 8. multa domi militiaeque V. I. 27. 2. Praefecturam Praetorio C. 20. 34. 22. 1. praelium V. I. 10. 6. sinistris in manibus V. I. 2. 6. *Gerens* annos proxime quadraginta E. 44. 4. *Geri* C. 27. 3. 39. 15. commode E. 1. 11. nutu alicujus C. 39. 36. ubique C. 13. 5. *Gesta* male re V. I. 38. 3. *Gesto* insigniter bello C. 27. 8. praelio C. 26. 1. prospere bello C. 17. 2. *Gestae* res per Africam C. 39. 39. *Gestarum* rerum fides C. 33. 26. invidia angi C. 16. 6. ordinem in tabula pictum publice ponere V. I. 56. 2. veneratione Divus dici V. I. 78. 1. ob *Gestas* res Augustus appellari V. I. 79. 7. superbus V. I. 58. 8. *Gestis* rebus ex voluntate C. 33. 15. *Gesta* per Galbam accipere C. 8. 2. *Gesta* majorum noscenda E. 48. 11. *Gestis* prospere tot tantisque C. 35. 7. in *Gerendo* principatu E. 1. 29. *Gerendae* Reipublicae scientia E. 47. 5. *Gestare* prae se humeris O. 9. 1. *Gestari* specie aegri C. 38. 8.
Germaniam superiorem curare E. 11. 9. in *Germaniam* transgrediendi spes C. 3. 11. *Germanorum* direptionibus tentari C. 24. 2. multitudine explosa C. 33. 8. Rex Attalus C. 33. 6. *Germanis* propulsandis aliquem praeficere C. 39. 20. *Germanos* arcere C. 33. 1. devincere E. 11. 2. contra *Germanos* praelio gesto C. 26. 1. *Germanis* Gallia demotis C. 35. 2. pleraque populantibus C. 42. 17. *Germanici* filius E. 3. 1. pater C. 3. 2. *Germanicianae* legiones C. 8. 3.
Germanus Titi E. 11. 1. *Germano* alterum porrigere C. 16. 8. cum *Germano* suo regnare E. 46. 1.
Geryone superato O. 7. 1.
Geta obsessus interiit C. 20. 32. *Getae* dolore dicere C. 20. 33. *Getam* fratrem perimere E. 21. 3. Successorem relinquere E. 20. 3.
Getarum populos ad concordiam compellere E. 1. 7.
Getulorum latrocinia compressa C. 2. 3. reprimere E. 2. 8.
Gignere filium post octoginta annos V. I. 47. 8. *Gignit* natura aliunde quid hominibus incognitum E. 16. 4. naturae quasi lex malos e bonis C. 3. 5. *Genitus* apud Leptim provinciae Africae E. 20. 8. oppido Narniensi E. 12 1. patre agresti E. 37. 1. mediocri E. 35. 1. quasi arbiter ad vitia atque virtutes E. 14. 6. Sirmii E. 47. 1. traditur Hercules Iove atque Alcmena O. 7. 1. communes liberi Flavio *Geniti* C. 41. 6. *Genitoris* anxios gressus manu levare C. 14. 11. cultu satis pius C. 42. 23. tanquam *Genitorem* Patruum colere E. 48. 18. *Genitales* terrae E. 47. 3. *Genitalia* feminarum apparere suis utero maris C. 28. 4. *Genitalia*

utrique sexui vultu contrectare C. 5. 7. E. 5. 5. *Genitalibus* abscisis matri se Magnae sacrare E. 23. 3. consumtis deficere E. 40. 4. demtis & in os conjectis E. 12. 8.

Glabrionis (Acilii) adventu excitus V. I. 54. 3. sub M'Acilio *Glabrione* Tribunus militum V. I. 47. 3.

Gladii ictu semet transfigere E. 5. 7. *Gladio* educto C. 39. 13. Gladiatoris petito C. 10. 3. in mentum subjecto E. 8. 4. mirmillonum petito E. 10. 10. occulte proviso E. 42. 6. praecisum caput V. I. 77. 11. semet transfigere E. 7. 2. spreto C. 17. 5. stricto compellere V. I. 28. 2. *Gladiatoris* gladio petito C. 10. 3. more ferri, efferri C. 11. 8. E. 11. 13. *Gladiatorum* armata manu Inperator fieri C. 42. 6. per familias deleri C. 27. 2. *Gladiatores* crebro trucidare C. 17. 4. *Gladiatoriis* armis saepissime dimicare E. 17. 4.

Glauciae fracta cervix V. I. 73. 11. Praetori sellam concidere V. I. 73. 2. *Glauciam* in Capitolium persequi V. I. 73. 10. Praetorem interimere V. I. 67. 3. satellitem *Glauciam* Praetorem facere V. I. 73. 9.

Globus ingens coelo labi visus E. 43. 8.

Gloria soli processit eloquio clementiaque E. 42. 2. temporum C. 16. 10. *Gloriae* appetentia carere E. 15. 6. ardorem dissimulare E. 14. 6. inconsulte avidior C. 38. 3. nimis cupidus E. 43. 18. studio agere C. 33. 23. longius progredi C. 40. 15. summam demere C. 20. 23. *Gloriae* alicui esse C. 20. 3. dari C. 24. 3. proficere C. 34. 6. *Gloriam* aeternam parare C. 40. 13. augere E. 42. 21. immortalem alicui conferre E. 10. 6. parere V. I. 72. 2. sibi facto consilioque quaerere V. I. 7. 14. *Gloriose* absolvi V. I. 47. 7. triumphare V. I. 39. 4. *Gloriosior* longe interregni species C. 35. 12. *Glorians* dicto E. 1. 19.

Gordianus (Antoninus) Africae Proconsul C. 26. 1. praemia ostentat C. 26. 1. solus regnum obtinuit C. 27. 6. E. 27. 1. *Gordiani* interitu comperto C. 26. 5. sepulcrum E. 27. 3. *Gordianum* Augustum creare C. 27. 1. *Gordiano* Claudium satum plerique putant E. 34. 1. *Gordiani* duo, unus post unum interiere E. 26. 1.

Gorgonias (per) viri famam vexare E. 42. 20.

Gothi Thraciam popularent C. 33. 3. *Gothorum* concursus C. 29. 2. gentes stratae C. 41. 12. *Gothos* pellere E. 34. 3. vincere E. 48. 5. *Gothis* possidentibus Thraciam Daciamque E. 47. 3. supervenientibus E. 46. 2. cum *Gothis* lacrimabili bello commisso ib.

Gracchus (Cajus) V. I. 65. 1. Tiberius Sempronius V. I. 57. 1. 64. 1 Tribunus plebis intercessit V. I. 93. 2. Tiberii *Gracchi* filium se fingere V. I. 73. 3. se mentiri V. I. 62. 1. *Gracchum* jure caesum videri, respondere V. I. 58. 8. opprimere V. I. 64. 7. contra *Gracchum* aliquem armare V. I. 72. 9. Cloelio *Graccho* duce V. I. 17. 1. Tiberio ... auctore V. I. 59. 4. a *Graccho* fugari V. I. 42. 6. se Consulem nominatum comperire V. I. 44. 2.

Gradu militiae ad Inperium conspirare C. 29. 1. *Gradibus* dejectus V. I. 7. 18. *Gressus* anxios Genitoris manu levare C. 14. 11.

Graecia per Ciceronem eloquentiae laude privatur V. I. 81. 2. ad *Graeciae* morem C. 35. 7. *Graeciam* occupare V. I. 54. 1. 76. 4. in *Graeciam* regredi V. I. 35. 10. in *Graecia* boves instituere O. 7. 1. fruges primum inventae O. 5. 4. *Graecorum* dicto accipere C. 3. 12. inventum C. 5. 5. lingua vocare C. 11. 5. sapientissimos juvare E. 43. 5. *Graecos* liberos pronuntiare V. I. 51. 4. *Graeca* appellatio O. 4. 2. *Graeca* lingua dici O. 21. 4. *Graecis* sermonibus eruditus E. 20. 7. *Graecarum* litterarum peritissimus E. 16. 7. *Graecas* litteras memoria recensere E. 48. 15. *Graecis* litteris initiari E. 48. 3. inpensius eruditus E. 14. 2. institui V. I. 47. 1. *Graeculus* E. 14. 2. *Grajum* nomen in Romanum morem convertere E. 39. 1.

Grammaticis (a) tradi E. 18. 4.

Grandi pecunia legionibus comprobantibus C. 33. 14. *Grande* pondus E. 48. 17. *Grandior* haud multo fine adolescentiae C. 7. 1. natu C. 41. 11. *Grandaeva* aetas C. 13. 11. *Grandaevae* aetati vitam concedere E. 41. 25.

Grandinare V. I. 73. 7.

Grassari atrocius C. 33. 32. inmodice C. 20. 13. more ferarum in omne hominum genus E. 11. 10. *Grassabatur* Romam pestilentia C. 33. 5.

Gratia an & tanta in facie E. 48. 8. doctorum artium tantum valet C. 20. 2. *Gratiae* majorum parentisque deligi C. 3. 1. *Gratiam* parare V. I. 73. 1. in *Gratiam* redire V. I. 18. 3. 85. 2. tandem convenire C. 11. 10. ex *Gratia* nimia V. I. 66. 10. pro ... reddenda V. I. 54. 4. *Gratias* fortunae agere V. I 56. 4. referre militibus E. 12. 8. *Gratus* E. 1. 20. *Grata* res cunctis E. 34. 4. *Grata* quae fuere E. 10. 3. *Gratissimus* E. 40. 13. *Gratis* recipere captum filium V. I. 49. 16. reddere captivos V. I. 35. 7. *Gratari* O. 7. 4. *Gratantes* civi obtulerant C. 41. 20. *Gratanter* excipi E. 12. 3. *Gratulari* Senatui ac populo provinciisque E. 12. 3. *Gratulantibus* amicis V. I. 35. 5. ad *Gratulandum* venire V. I. 4. 13.

Gratianus E. 45. 2. 47. 1. *Gratiano* legiones infensae E. 47. 7. *Gratianum* Augustum crea-

re E. 45. 4. fugare E. 47. 7. interficere E. 48. 6.

Gravis animo E. 45. 5. motus terrae E. 13. 12. *Gravis* annona V. I. 19. 2. jactura E. 1. 12. memoria C. 17. 1. *Gravis* ac plurimae carnis cibum avidius invadere E. 20. 9. *Grave* vulnus C. 33. 29. *Gravi* vulnere accepto V. I. 7. 4. *Gravius* effectum caput V. I. 65. 6. *Gravioribus* curis oriri C. 33. 5. *Graviora* experiri C. 20. 29. *Gravius* offendere C. 6. 2. perseverare V. I. 24. 6. *Gravissime* aliquem increpare V. I. 31. 5. *Graviter* accipere E. 10. 5. Romanos urguere V. I. 16. 1. cum *Gravitate* jucundus sermo E. 48. 18. *Gravatus* tectorio novi operis E. 44. 4. *Gravida* Lavinia relicta est O. 16. 1. *Gravidari* E. 14. 8.

Greges enervatorum abire praecipere E. 10. 7.

Gubernandi gnarus C. 39. 20. *Gubernator* morbo absumtus O. 9. 6.

Gurgite paludis submergi E. 29. 3.

Gymnasia curare C. 14. 2.

H.

Habere a natura munere E. 48. 14. Philosophiae doctore ib. aliquem clementem C. 20. 7. amicos hostesve communes O. 13. 3. castra vicina V. I. 35. 13. compertum C. 39. 5. concionem V. I. 73. 2. conditam pecuniam O. 3. 6. diligentiam, lenitatem, largitionem, largitiones E. 13. 3. 16. 9. domum V. I. 15. 2. filium V. I. 7. 15. filios V. I. 1. 1. fratris mortui sororisque liberos pro suis E. 48. 18. in laevis V. I. 2. 6. jugera agri centum V. I. 20. 3. magistrum equitum V. I. 20. 1. obviam sororem V. I. 4. 8. primas E. 34. 3. provinciam V. I. 75. 4. Rhetorem disertissimum magistrum V. I. 81. 2. Siciliam ib. sublimius E. 35. 7. summum Inperii V. I. 7. 10. summam potestatem Romae V. I. 10. 3. venenum sub annuli gemma V. I. 42. 6. viginti tres cicatrices in pectore V. I. 24. 2. *Habeo* itane nec amicum, nec inimicum? E. 5. 7. *Habes* quae? unde? pone. E. 42. 21. *Habent* sic omnes C. 20. 4. *Habentibus* aurum inperare V. I. 33. 7. *Habendi* cupidum genus hominum C. 33. 13. studium auctum C. 3. 15. *Haberi* absurdior C. 4. 13. alicui par similisque C. 33. 29. contemtui C. 3. 17. crudelior C. 20. 10. despectui C. 14. 10. detestabilior C. 17. 1. in sacris O. 8. 6. legionibus carus acceptusque C. 3. 4. loco alicujus C. 33. 13. longe nobilis rebus pacis ac militiae C. 8. 4. oppressor libertatis E. 1. 29. per domos C. 2. 4. pro conditore seu Deo C. 41. 4. *Habetur* honestas anxia C. 20. 8. nullus sub Inperio liber C. 5. 14. *Habita* est venditio E. 16. 9. *Habendum* ne catulum ex pessimo genere E. 25. 2. *Habendum* annuis vicibus regnum alicui relinquere V. I. 1. 1. *Habitum* communem supergredi C. 39. 6. regium gemmis exornare E. 41. 13. venerabilem capere E. 41. 22. *Habitu* augusto C. 38. 1. communi annos agere E. 39. 7. Deorum incedere C. 3. 10. eo visus O. 14. 4. eodem iter facere E. 47. 6. regio in solio regali sedere V. I. 85. 5. solo ceteris differre E. 48. 9. in *Habitu* nimius V. I. 74. 7. *Habitare* intra aedes Palatinas E. 6. 2.

Hadrianus (Ælius) C. 14. 1. E. 14. 1. *Hadriano* proximas E. 45. 5. *Hadriano* ad Inperium adscito C. 13. 11. cupiente fatum producere C. 14. 8. quid praestantius? E. 11. 15.

Haerere amicitiis lenonum ac vinariorum C. 33. 6.

Haeres regni institutus C. 13. 13. *Haeredes* instituere aequis partibus O. 19. 1. *Haereditate* ex Attali esse V. I. 64. 5.

Hamilcaris filius Hannibal V. I. 42. 1. Hamilcare Duce V. I. 39. 2. mortuo V. I. 42. 2. de *Hamilcare* naves longas accipere V. I. 40. 1.

Hamo aureo piscari E. 1. 12.

Hannibal dux classis V. I. 38. 2. habebat venenum sub annuli gemma V. I. 42. 6. *Hamilcaris* filius V. I. 42. 2. Hic situs est V. I. 42. 6. prope alter C. 37. 2. *Hannibalis* ante vallum projicere V. I. 48. 3. frater Hasdrubal V. I. 48. 1. fratres Hispania expellere V. I. 49. 9. insidiis decipi V. I. 45. 7. *Hannibali* se jungere V. I. 48. 1. *Hannibalem* frangere mora V. I. 14. 6. 43. 2. in agro Falerno includere V. I. 43. 4. praelio navali praeficere V. I. 54. 4. repetere V. I. 51. 5. superare V. I. 49. 14. vinci docere V. I. 45. 4. *Hannibale* Italiam devastante V. I. 46. 1. cum Hannibale castra conjungere V. I. 48. 2.

Haruspices ita accepere C. 26. 4. interpretati sunt C. 28. 5.

Hasdrubal frater Hannibalis V. I. 48. 1. *Hasdrubalis* caput projicere V. I. 48. 3. castra perrumpere V. I. 49. 13. *Hasdrubalem* Hispania expellere V. I. 49. 9. vincere V. I. 48. 2. de *Hasdrubale* triumphare V. I. 50. 2.

Hastae insidere V. I. 27. 3.

Haud dubie C. 15. 5. E. 45. 6. 48. 16. inane C. 26. 3. incommode C. 26. 1. longe E. 40. 10. mediocriter E. 47. 4. procul E. 34. 2. quaquam C. 20. 33. secus C. 6. 1.

Haurire Atheniensium studia moresque E. 14. 2. venenum E. 39. 7. *Hausto* caprino sanguine semianimis domum referri V. I. 66. 11. sanguine tanquam belluae ingenium exercere C. 3. 9.

3. 9. *Hausto* Inperio C. 39. 21. *Hauriendae* aquae caussa sacrorum descendere V. I. 2. 6.
Hebes prope E. 4. 3. *Hebetati* arcus V. I. 63. 1.
Helena E. 41. 12. *Helenae* filius E. 41. 2.
Helenam apud oppidum Pyrenaeo proximum interfici E. 41. 23.
Heliogabalus C. 23. 1. 24. 6. E. 23. 1. 2.
Helvius Pertinax E. 18. 1. Aulo *Helvio* Pertinaci Inperium defertur C. 17. 10. *Helvium* inter Divos referre C. 20. 1.
Heniochos penetrare V. I. 77. 6.
Heraclea V. I. 35. 3. 60. 2. E. 35. 8.
Herbam parietariam aliquem appellare E. 41. 13.
Hercules appellatus Recaranus quidam O. 6. 1. Jove atque Alcmena genitus O. 7. 1. 3. 4. *Herculis* ad sacra destinari V. I. 34. 3. amicitiam cupidissime appetere O. 7. 4. praedam violare O. 7. 2. sacrorum administrationem servos publicos edocere O. 8. 5. signum in Capitolio dedicare V. I. 43. 6. *Herculi* adversus hydram fuit fortuna V. I. 35. 7. ab *Hercule* oriundus V. I. 35. 1. *Herculeos* fratres opprimere V. I. 63. 2. *Herculea* sacra servos publicos edocere V. I. 34. 3. in partem *Herculaneam* O. 6. 6.
Herculius in Galliam profectus C. 39. 19. E. 39. 6. Inperium repetiverat C. 40. 21. libidine tanta agebatur C. 39. 46. *Herculii* metu C. 39. 20. privignam sortiri C. 39. 25. *Herculio* Africa commissa C. 39. 30. *Herculium* in sententiam traducere C. 39. 48. *Herculio* diu retractante C. 40. 5.
Herdonius (Turnus) O. 13. 4.
Hetennium patrem rogare V. I. 30. 3.
Hiarbae Numidia erepta V. I. 77. 2.
Hiberos penetrare V. I. 77. 6.
Hiberum (citra) V. I. 41. 2.
Hieme aspera mediaque C. 42. 5. E. 44. 4. *Hiemales* aquae C. 37. 4.
Hiero Rex Syracusanus V. I. 37. 2. *Hieronem* in deditionem accipere V. I. 37. 5.
Hinc inde aliquem urguere E. 43. 2.
Hipparchus C. 41. 20.
Hircanum in mare usque pervenire V. I. 77. 7.
Hirpinos superare V. I. 75. 5.
Hispania V. I. 58. 2. 6. 61. 3. 63. 2. 64. 1. 72. 3. 78. 8. *Hispaniae* Italica urbe ortus C. 13. 1. Proconsul E. 5. 6. *Hispaniae* praesidere C. 5. 15. *Hispaniam* domare V. I. 57. 2. possidere C. 33. 3. in *Hispaniam* mitti V. I. 49. 7. 77. 4. *Hispania* abstinere V. I. 41. 2. expellere V. I. 49. 9. 63. 2. ab *Hispania* accitus E. 47. 3. in ... vinci V. I. 84. 1. genere *Hispanus* E. 48. 1.
Historia Liviana O. 23. 7. Priscorum O. init. *Historiae* veteris ignoratione O. 1. 4.
Histrionis amorem praeferre C. 11. 7. E. 11. 11.
Hiulcam juxta paludem irrumpere E. 41. 5.
Hodie O. 3. 5. 8. 2. V. I. 42. 6. C. 5. 17.
Homero auctore O. 9. 8.
Homo inpudens E. 8. 4. omnium turpitudinum E. 20. 1. *Hominis* caput invenire V. I. 8. 4. *Hominem* eleganti joco adspergere E. 35. 7. *Homines* feri, adsueti rapto vivere O. 3. 2. tardae naturae ab antiquis remores dicti O. 21. 4. *Hominum* antiquorum simplicitas O. 1. 2. atque Deorum hostem aliquem appellare C. 17. 10. ducenta millia capere V. I. 40. 2. genus pecuniae cupidius C. 26. 6. agreste O. 4. 1. nequam C. 33. 13. in omne genus ferarum more grassari E. 11. 10. naturae curiosae oculos auresque ad se trahere E. 48. 18. tantum capere V. I. 33. 2. 3. *Homines* Italicos edocere O. 5. 4. ut senum nobilissimos interficere V. I. 23. 8. in *Homines* omnes honorificus E. 48. 9. *Hominibus* foedis carere E. 45. 6. *Humanae* conversationis ad exemplum E. 18. 3. *Humanam* post memoriam C. 39. 15. *Humani* generis deliciae C. 10. 6. *Humani* artus discordarunt ab ventre V. I. 18. 2. *Humanae* mentes boni spe frustratae C. 40. 30. *Humanis* rebus excedere E. 48. 19. *Humanius* C. 5. 10. *Humanitatis* patum C. 39. 26.
Honor C. 9. 12. 33. 21. 28. 35. 5. *Honoris* ab aede in Capitolium transire V. I. 32. 3. gratia V. I. 12. 7. *Honorem* Caesaris alicui conferre C. 33. 3. Divi deferre C. 14. 13. inmaturum flere V. I. 68. 1. ob *Honorem* E. 13. 6. 15. 8. 16. 4. *Honore* Caesaris aliquem adsumere E. 42. 12. consulari fungi E. 12. 5. eodem retinere C. 24. 6. inpartiri O. 6. 6. materno diligere O. 16. 3. privari V. I. 69. 2. *Honorum* auspicia capere C. 20. 30. honestas despectatur C. 3. 13. in insignibus V. I. 23. 8. *Honores* divinos mortuo decernere V. I. 85. 1. non recte tribuere V. I. 50. 3. petere V. I. 72. 2. *Honoribus* amplissimis aliquem efferre E. 17. 3. multis novisque decorandum quem censere E. 1. 28. munerare E. 48. 9. primis fungi V. I. 67. 1. *Honorare* muneribus dignis V. I. 16. 1. *Honoratus* annuo matronarum luctu V. I. 15. 6. *Honorificus* in omnes homines E. 48. 9. *Honorifice* sepeliri V. I. 78. 6. *Honorificentia* anteire E. 10. 3. *Honestos* praemiis memoriae frustrari non sinere C. 33. 26. *Honestissime* consultare C. 28. 6. *Honestas* anxia habetur C. 20. 8. honorum despectatur C. 3. 13. ab *Honestate* difficilius averti quam Sol a suo cursu V. I. 35. 15.
Honorio Rempublicam quietam relinquere E. 48. 19. *Honorio* patre genitus E. 48. 1.
Horatius Cocles V. I. 11. 1. unus fugam simu-

larit

lavit V. I. 4. 7. *Horatii* trigemini apud Romanos V. I. 4. 6.
Horrere talia C. 4. 8. E. 4. 5. *Horrescere* insatiabilem sanguinis C. 17. 7. *Horror* nimius corporis E. 12. 11. non *Horribilis* anguis V. I. 22. 2.
Hortari filium V. I. 80. 4. *Hortante* Domitio C. 26. 5. legati Moesiae, Pannonicique exercitus *Hortantium* C. 8. 2. *Hortantibus* perditis E. 42. 3. ad *Hortandos* suos egredi E. 43. 4. *Hortatu* socrûs & uxoris E. 45. 4.
Hortorum studiosus E. 37. 1.
Hospiti obviam ire O. 7. 4. *Hospitem* tantum & equum sumere V. I. 19. 1. *Hospitio* benigne excipi O. 3. 1. recipere V. I. 44. 1. *Hospitaliter* excipi O. 5. 3.
Hostia partum edidit C. 26. 3. *Hostiae* cum mactarentur C. 28. 4. *Hostiarum* pellibus occursantes O. 22. 1.
Hostiliam Curiam constituere V. I. 4. 3.
Hostilianus Perpenna Inperator creatus E. 30. 2. *Hostiliano* Augusta Iuperia decernere C. 30. 1. 2.
Hostilius (Aulus) Mancinus V. I. 59. 1. Numantinis deditus V. I. 59. 4. *Hostilio* duce V. I. 4. 5.
Hostis E. 9. 2. *Hostis* dextram referre V. I. 59. 2. *Hosti* adventanti obviam procedere C. 39. 10. insidias locare C. 40. 23. *Hostem* aliquem judicare V. I. 81. 5. appellare C. 31. 3. Deorum atque hominum appellare C. 17. 10. facere V. I. 42. 6. percutere in praelio V. I. 6. 9. in *Hostem* arma ferre C. 40. 6. *Hoste* devicto V. I. 29. 2. cum *Hoste* manum conserere V. I. 31. 1. *Hostes* Romanorum fidei Fidenates V. I. 25. 1. sunt territi V. I. 4. 12. *Hostium* aciem sustinere V. I. 11. 1. arcus hebetati V. I. 53. 1. cum irrisu V. I. 38. 1. de manubiis V. I. 33. 9. Dux V. I. 30. 1. in leges foedus percutere V. I. 59. 4. magnam classem superare V. I. 39. 2. naves apprehendere V. I. 38. 1. nece laetior C. 29. 1. per media castra V. I. 49. 6. praesidium depellere V. I. 47. 3. proruptione simulata C. 33. 28. quidam C. 20. 11. retenti fere omnes C. 39. 14. *Hostibus* magno terrori esse V. I. 39. 3. *Hostes* amicosve communes habere O. 13. 3. cunctos tegere C. 41. 4. devovere Diis Manibus V. I. 26. 5. 27. 3. propinquare patefactum C. 8. 6. terrere V. I. 26. 1. vincere V. I. 17. 3. ad *Hostes* explorandos V. I. 37. 3. transfugere V. I. 43. 5. adversum ... subitos inopinatosque copias educere O. 13. 1. in ... contendere C. 42. 5. inpetu facto V. I. 26. 5. 27. 4. *Hostibus* fusis fugatisque O. 13. 7. C. 38. 3. ipsis atrociores amici E. 12. 3. pulsis C. 20. 18. ab *Hostibus* cognosci O. 9. 1. obsideri V. I. 39. 3. prosterni O. 18. 5. recipere V. I. 44. 1. cum ... confligere V. I. 16. 1. ex ... unus E. 43. 3. *Hostilis* civitatis muros adscendere V. I. 58. 3. *Hostili* de praeda V. I. 33. 8. *Hostilia* praesidia dejicere V. I. 39. 1.
Hostus Hostilius fortissime dimicans cecidit V. I. 2. 7.
Humerum ad laevum cervice conversa E. 21. 4. *Humero* corpus filiae gerere V. I. 21. 3. *Humeris* filiorum ad sepulcrum ferri V. I. 61. 6. patrem gestare O. 9. 1. 3.
Humi stratus victor C. 20. 26. *Humo* depositus V. I. 71. 3. *Humatus* est truncus V. I. 77. 12. *Humati* cineres exusti corporis E. 13. 11.
Humilis ortus C. 20. 28. *Humili* loco natus V. I. 67. 1. *Humillimo* loco ortus E. 28. 4. *Humillimi* quique superbia atque ambitione inmodici C. 39. 5.
Hunni E. 47. 3. *Hunnos* vincere E. 48. 5.
Hydram (adversus) fortuna V. I. 35. 7.
Hyrcani legatos mittunt E. 15. 4.

I.

Jacere inter moles E. 3. 9. *Jacentibus* parte plurima bonis C. 28. 8.
Jactare invidiosa per theatra & castris E. 10. 4. palam E. 14. 8. 10. *Jactantis* ingenii esse E. 1. 10. *Jactantibus* cunctis E. 1. 28. *Jactatur* Nilo truncus V. I. 77. 12.
Janitoris e tugurio produci C. 8. 6.
Janus & Saturnus conditores O. pr. prior advenerat O. 1. 13. 3. 7. *Jani* aedes patentes facere C. 27. 7. Gemini portas claudere V. I. 79. 6. *Janum* claudere C. 1. 3. *Jano* omisso O. 3. 2. regnante O. 3. 1. *Janiculum* montem urbi addere V. I. 5. 2. occupare V. I. 69. 2. primo inpetu capere V. I 11. 1. urbem ex suo nomine cognominare O. 2. 4. 3. 7. a *Janiculo* haud procul arcem constituere O. 3. 1. in *Janiculo* sepeliri V. I. 3. 3. *Januario* addito V. I. 3. 1. *Januariorum* ob festa convenire C. 17. 10.
Iceli consilio cuncta disponere E. 6. 2.
Jctus fulmine O. 18. 3. V. I. 4. 4. *Jcto* foedere V. I. 4. 6. *Jctum* pulsu parietis juvare E. 42. 6. *Jctu* alicujus occidere C. 36. 2. adstantem transfigere C. 39. 13. fulminis interire E. 38. 3. gladii semet transfigere E. 5. 7. sanguinis exstingui E. 16. 5. suorum interire C. 39. 11. *Jctibus* numerosis confodi C. 8. 6. E. 8. 5.
Idam petere O. 9. 1.
Identidem se recipere O. 17. 2.
Idibus Quinctilibus V. I. 32. 3.
Idoneus locus O. 23. 1.
Jejunium (per) sanguine frigescente E. 15. 5.

Ignavior Claudius C. 4. 1.
Ignis C. 16. 12. in *Ignem* praecipitare V. I. 60. 2. se abjicere E. 39. 4. *Igni* & aqua interdicere V. I. 73. 6. continuo coeli facies conflagravit C. 41. 14. suppofito E. 46. 2. tabulis consumtis C. 35. 7.
Ignobili servitute consenescere E. 32. 5. *Ignobiles* in Inperium inmissi C. 24. 9.
Ignominiae caussa equum alicui adimere V. I. 53. 2. *Ignominiam* per summam V. I. 8. 6.
Ignorare C. 9. 3. parentes atque originem O. 1. 2. verum C. 28. 8. *Ignoratus* tubae usus O. 9. 8. *Ignoratum* fuerat V. I. 77. 11. *Ignoratio* veteris historiae O. 1. 4.
Ignoscere amicis V. I. 78. 9. *Ignota* prope virtus militibus C. 35. 11.
Ilium incendi jubere V. I. 70. 3. *Ilio* ab Antetore Achivis prodito O. 9. 1.
Illicere aliquem O. 8. 5. *Illectis* per dona militibus C. 1. 1. ad *Illecebram* non exerceri E. 48. 19. *Illecebris* praemiorum traducere C. 40. 7.
Illucescere cum coepisset O. 19. 5.
Illudere C. 3. 10.
Illustris fama C. 33. 26. *Illustrem* plerique mortem Deciorum ferunt C. 29. 5.
Illyricum C. 39. 25. E. 41. 20. *Illyrici* ad munimentum C. 40. 8. ora C. 39. 30. *Illyrico* vires sunt suffectae C. 13. 6. *Illyricum* petere C. 39. 9. in *Illyricum* descendere C. 33. 1. per... bella fervebant E. 16. 3. *Illyrico* inperio civium adjecto C. 1. 2. in *Illyrico* Inperator fieri C. 37. 2. *Illyricorum* indigenae C. 40. 1. in *Illyrios* praemitti C. 29. 1. per... milites curare C. 41. 26. de *Illyriis* triumphare V. I. 50. 1.
Ima summis toto orbe miscebantur C. 33. 4.
Imago aurea E. 34. 4. produci solet V. I. 47. 9. superposita E. 13. 11.
Imbrium tantum repente coelo effusum O. 14. 2. *Imbribus* tonitrubusque disjectis O. 20. 1.
Imitari aliquem C. 10. 1. exemplum patris V. I. 27. 3. falso manum alicujus E. 35. 8. sacrificiis V. I. 4. 4. ad *Imitandum* invitamento esse C. 41. 21. *Imitator* Catonis V. I. 82. 1.
In amicos fidus E. 1. 18. E. 46. 3. consilium adsciscì C. 40. 8. dies augeri C. 23. 12. O. 28. 2. extremis terris C. 19. 4. facinus procedere C. 19. 4. haec tempora C. 20. 5. incessu dignitas E. 48. 8. inimicos vehemens E. 20. 6. inmensum C. 8. 8. Inperii partem adsciscere E. 16. 5. Inperium cogi C. 42. 14. cooptari C. 41. 9. Inperio positus E. 1 13. insidias delabi, deduci V. I. 14. 3. 30. 1. E. 43. 2. insignibus honorum V. I. 23. 8. Italiam devenire O. 1. 3. geri C. 42. 1. pervehi O. 1. 5. judicium vocari V. I. 20. 4. jus provinciae redigere C. 5. 2. labem publicam C. 20. 13. morem coelestium E. 15. 3. omnem aetatem C. 2. 1. Persas proficisci E. 43. 1. progredi E. 35. 1. tendere C. 41. 6. praesens C. 29. 3. Quados bello prospere gesto C. 17. 2. supremis E. 17. 2. tanto viro C. 16. 8. usque Africam permeare C. 33. 3.
Inanem spem videre C. 33. 20.
Inbecillis eruditio C. 19. 3.
Inbellis C. 40. 20.
Inbutus foro, litteris C. 20. 28. *Inbuti* ruris ac militiae miseriis C. 39. 26.
Incautus E. 41. 21. *Incautius* persequi E. 42. 5.
Incedere habitu Deorum E. 3. 4. inter consules E. 4. 8. truci fronte E. 21. 4. *Incessu* communem se praebere E. 18. 5. *Incessere* vultum alicujus coeno fimoque E. 8. 4. *Incessit* libido cives C. 3. 15. *Incesserat* Ingebum inperandi cupido C. 33. 2.
Incendere classem O. 10. 4. domum V. I. 60. 2. *Incendi* jubere Ilium V. I. 70. 3. *Incendium* Romae per triduum fuit E. 10. 12. *Incendio* concremari E. 46. 2. consumi E. 11. 4. urbem tollere decernere C. 5. 14. *Incendia* sunt facta E. 13. 12. *Incendiis* veteribus deformis E. 9. 8.
Incertum per tenebras C. 33. 21. quo suasore C. 41. 22. qua caussa C. 39. 36. 41. 11. *Incerta* prorsus omnia experiri C. 20. 29.
Incestam mentem pravamque putare C. 17. 7. *Incesti* falso suspecta V. I. 46. 2. ob *Incestum* se Jovem adserere E. 3. 5.
Inchoata opera absolvere C. 11. 4.
Incidere exitia postrema E. 2. 7. in eandem fortunam V. I. 10. 1.
Inciens scrofa O. 11. 2.
Incisis a semet ipso venis E. 36. 2. fistulis V. I. 73. 10.
Incitare adversum aliquem V. I. 4. 10. *Incitante* maxime legato Parthorum C. 5. 14. *Incitari* V. I. 7. 17.
Inclamare voce quam maxima E. 12. 10.
Inclinare E. 20. 5. *Inclinante* parte V. I. 26. 5. *Inclinante* cornu V. I. 27. 3.
Inclusae boves O. 7. 3.
Inclyta urbs C. 38. 3. *Inclytos* inter amnes gentes C. 13. 3. *Inclyta* C. 42. 24.
Incognitus census V. I. 7. 8. *Incognita* ferarum specie E. 1. 25. *Incognitum* quid hominibus gignere E. 16. 4. visebatur E. 35. 5.
Incolere jugera quingenta O. 12. 5. ad *Incolendum* non parvum agri modum accipere O. 5. 3. *Incolarum* munimentum C. 39. 39. *Incolas* prope efficere C. 34. 3.
Incolumis V. I. 26. 2. ab *Incolumi* negotia perfici possunt E. 17. 2. *Incolumem* relinquere O. 10. 1.

10. 1. *Incolumes* reliquias perducere V. I. 49. 6. *Incolumitatis* fidem dare O. 16. 5.
Incommoda ambulantibus radix V. I. 31. 3. *Incommodo* esse C. 3. 8.
Incomta naturae bona C. 40. 13.
Incondite C. 20. 34. promi C. 19. 2.
Inconsulte gloriae avidior C. 38. 3. *Inperium* repetere C. 40. 21.
Incorruptis artibus tantum posse C. 35. 12.
Incredibili diligentia exsequi E. 15. 5. *Incredibile* dictu E. 42. 21.
Increpare aliquem E. 41. 12. 42. 21. fortunae C. 20. 12. gravissime V. I. 31. 5. *Increpantibus* Patribus lenitatem E. 12. 6. *Increpari* E. 39. 7.
Inculta justitia E. 40. 15. *Inculti* indigenae O. 3. 1.
Incumbere liberalibus studiis E. 1. 17. stolide dominatui C. 40. 17.
Incunctanter copias educere O. 13. 1.
Incuria E. 1. 5. *Incuria* ministrorum effluere C. 33. 2. *Incuriosus* laudis E. 42. 21.
Incursu valido cerebri, parietem pulsare E. 1. 13.
Incurvatus E. 32. 6.
Incutiendae monetae in formam usum ostendere O. 3. 4.
Indagari pertinacius E. 15. 6.
Inde V. I. 2. 9. 49. 18. E. 43. 2.
Indecenter expavescere V. I. 20. 1.
Indiam (ad) pervenire ingentibus victoriis E. 35. 2. *Indi* dona miserunt V. I. 79. 5. legatos mittebant C. 1. 7. E. 1. 9. 15. 4.
Indicare nomen suum O. 20. 1. *Indices* reliqui caeduntur C. 26. 5. *Indicium* profiteri O. 16. 5. *Indicio* educatoris Faustuli comperto O. 21. 4. *Indiciis* lugentium deformis E. 1. 13.
Indicere bellum alicui V. I. 4. 1. E. 1. 10. provincialibus aut Senatui E. 16. 9.
Indigena C. 41. 20. *Indigenae* Fauni O. 3. 2. Illyricorum C. 40. 1. rudes incultique O. 2. 4.
Indigetem Patrem appellari placuit O. 14. 4.
Indignis rebus irasci E. 48. 13. *Indigna* multa pati V. I. 36. 2. *Indigne* ferre O. 13. 5. *Indignatio* nimia E. 42. 17.
Indocto patre ortus C. 20. 5. *Indocti* misti bonis C. 9. 13. *Indocile* genus O. 3. 3.
Indomitae libidinis catula E. 23. 6.
Inducere aquam Anienem in urbem V. I. 33. 9. 34. 8. egestatem annonae C. 4. 3. ritum colendorum Deorum religionesque O. 3. 3. *Induci* in Rempublicam C. 13. 12. *Inducta* lex nova pensionibus C. 39. 31.
Induere cervici torquem detractam V. I. 28. 4. *Indutus* aureo paludamento E. 3. 9. *Induta* plebs pileis manumissionum E. 5. 9. *Indumenti* militaris usus C. 40. 25. *Indumentum* regium afferre E. 41. 7. *Inaumenta* in talos demissa largiri C. 21. 2. regia ad aliquem dirigere E. 34. 2.
Indulgere E. 12. 4. vehementer vitiis E. 1. 24.
Indum inter & Euphratem gentes C. 13. 3.
Industriam forensem virus ac pestem publicam nominare E. 41. 8. *Industria* consequi V. I. 6. 5. ejici V. I. 54. 3. longe nobilis haberi C. 8. 4. de *Industria* C. 16. 7. ex . . . C. 3. 5. 10. 3. E. 10. 10.
Inedia refici C. 39. 6.
Inerat huic parsimonia C. 41. 3. universos utriusque partis dirimendi praelia cupiditas O. 14. 2.
Inermes armato resistere, periculosum existimare C. 25. 2.
Iners domi videri C. 11. 3. E. 11. 2. *Inertes* prudentibus sunt misti C. 9. 13.
Infamis in adolescentes E. 6. 1. *Infamari* inpudicitiae V. I. 78. 1. ne verbo quidem V. I. 82. 4.
Infectus vitiis E. 45. 5.
Infensus C. 2. 1. E. 2. 4. ab *Infensis* legionibus exceptus E. 47. 7.
Inferos Deos precari C. 33. 31. *Inferior* adversus laborem E. 40. 20. copiis C. 14. 2. *Inferior* Pannonia E. 29. 1. *Infimo* turpe C. 20. 24.
Inferre O. 1. 8. 3. 7. bellum alicui V. I. 3. 2. 85. 4. *Inferri* ex Ægypto E. 1. 6. sepulcro alicujus E. 40. 3. ut *Inferretur* omne vinum agri Latini O. 13. 2. *Inferias* alicui ferre V. I. 86. 3.
Infestus adventus V. I. 77. 9. litteris E. 41. 8. *Infestum* genus hominum fortunis aratorum C. 33. 13. *Infestae* agris species locustarum E. 16. 3. *Infesta* libertati facta E. 48. 12. *Infestiores* viri C. 39. 11. *Infestantibus* Germanis maria C. 39. 40.
Infinitus numerus E. 1. 25. *Infinitas* hostium copias delere E. 42. 13. *Infinita* alia E. 15. 8.
Infirmus adversus pecuniam E. 9. 7. *Infirmo* corpore V. I. 53. 1. *Infirmius* adversum pecuniam C. 9. 6.
Infrequens ob amorem mulieris V. I. 43. 5.
Infuscato aere O. 14. 2.
Infusum aurum V. I. 10. 2. *Infuso* plumbo V. I. 65. 6.
Ingebum devincere C. 33. 2.
Ingenium C. 4. 6. 19. 3. fluxum C. 32. 4. ne insolesceret victoria C. 39. 12. quantum est C. 39. 5. stolidum C. 42. 7. *Ingenii* asperis atque lascivi E. 16. 6. coelestis existere E. 16. 2. jactantis & levissimi esse E. 1. 10. ob tarditatem V. I. 28. 1. tarditate adsequi non posse E. 42. 18. *Ingenium* exercere C. 3. 9. inmane probare E. 14. 8. invidum callide tegere E. 14.

E. 14. 6. *Ingenio* ad repentina longe acriore C. 2. 1. blandiſſimus E. 42. 10. diro atroque C. 41. 25. inmiti prorſus feroque C. 17. 4. laetus E. 44. 3. modeſtiore angi C. 20. 32. per licentiam corrupto C. 5. 3. peſſimo, truci, avaro, inſidioſo E. 2. 4. praeſtanti C. 41. 20. ſapientiſſimus V. I. 44. 6. ſolers E. 45. 5. ſtolidior C. 41. 26. ſupra aevum C. 24. 2. in *Ingenio* remiſſo C. 14. 9. ſummo C. 41. 21. *Ingenia* C. 3. 8. 20. 4. *Ingenia* abſoluta longo otio non corrumpuntur C. 14. 3. adulta gloriae ſtudio progreſſa longius C. 40. 15. miranda E. 13. 1. ſimpliciora diligere E. 13. 8. ſtolidorum agunt proinde uti monitores ſunt C. 4. 1. *Ingenuorum* puerorum inſignia V. I. 6. 9. *Ingenuarum* artium ludum inſtituere C. 14. 3.

Ingens globus E. 43. 8. *Ingentem* animum avocare C. 41. 12. *Ingens* belli ſcientia C. 37. 2. litterarum ac negotiorum ſcientia E. 43. 5. multitudo V. I. 29. 3. *Ingenti* exſpectatione venire E. 23. 3. *Ingens* deſiderium C. 22. 2. malum tributorum invectum C. 39. 31. *Ingens* ſimulacrum mirari V. I. 22. 2. *Ingenti* auro ad ſe transferre E. 47. 6. praelio vincere V. I. 78. 8. *Ingentes* oculi E. 48. 8. *Ingentes* per victorias] E. 35. 2. *Ingentibus* donis efferre E. 17. 3. promiſſis animos militum pertentare E. 12. 6.

Ingerere pueris cibum ore pleno O. 20. 4.

Ingratos execrari E. 48. 12.

Ingredi annos ſeptem & ſeptuaginta E. 1. 26. caſtra E. 6. 3. in pontem navigiis compoſitum E. 40. 7. Provinciam V. I. 51. 1. 70. 2. Romam C. 6. 1.

Inhabitare Galliam E. 42. 7.

Inhorreſcere vim tantae ſeveritatis C. 24. 4.

Inhumanus C. 40. 19.

Injicere metum mandati exitii C. 33. 20. ſtupra puberibus C. 14. 7. *Injici* in arcam ligneam V. I. 40. 4. *Injectus* metus C. 4. 9. 39. 45. *Injecto* laqueo C. 8. 6.

Inimicus V. I. 57. 1. cum *Inimico* amicitiam jungere V. I. 50. 2. *Inimicorum* famae ſubjici E. 12. 3. *Inimicos* trucidare V. I. 68. 2. *Inimicis* caeſis V. I. 67. 6. *Inimicitias* oblivisci E. 9. 2.

Inique dividere praedam V. I. 23. 4.

Inire amicitiam foedere O. 13. 3.

Initia Cereris percolere C. 14. 4. febri praebere E. 12. 11. *Initiari* e Graecis litteris E. 48. 3.

Injuria V. I. 19. 2. *Injuriae* obnoxia aetas V. I. 13. 4. *Injuriam* ulciſci V. I. 67. 6. *Injuria* accepta E. 18. 5. verborum accendi E. 11. 9. de *Injuria* tacere V. I. 55. 2. *Injuriarum* ultores O. 19. 7. *Injurias* avitas perſequi O. 19. 4. *Injuriis* ſervilibus adfici E. 14. 8.

Injuſte nulla libidine pollui E. 42. 19. *Injuſte* condemnare V. I. 50. 3.

Inmani furore punire E. 2. 9. *Inmane* quantum C. 35. 7. *Inmania* animi obtegere C. 3. 7. *Inmanior* C. 5. 14.

Inmaturum honorem flere V. I. 68. 1. *Inmaturo* interitu permoveri C. 3. 3. *Inmatura* morte praereptus V. I. 5. 5.

Inmemor juxta atque vecors C. 4. 1.

Inmenſus labor E. 14. 4. in *Inmenſum* vitae propoſito progrediente C. 8. 8.

Inmerito E. 2. 3. 33. 21. 3.

Inminens exitium corvi auſpicio diſcere V. I. 81. 6. *Imminentium* ſcrutator C. 39. 48.

Inminutus numerus C. 39. 46.

Inmite prorſus ferumque ingenium C. 17. 4.

Inmittere, qui domum diruerent V. I. 15. 3. *Inmitti* E. 10. 4. 17. 6. *Inmiſſus* percuſſor V. I. 76. 8. *Inmiſſum* percuſſorem vultus auctoritate deterrere V. I. 67. 5. *Inmiſſo* percuſſore V. I. 66. 12. *Inmiſſi* in inperium promiſcue boni malique C. 24. 9. percuſſores V. I. 6. 10. 81. 6.

Inmodica laudis cupido E. 43. 7. *Inmodici* per luxum laſciviamque C. 31. 2. ob *Inmodicas* profuſiones E. 41. 16. *Inmodice* graſſari C. 20. 13. parcus C. 18. 1. prudens C. 26. 4. timidus E. 42. 7.

Inmolare bovem O. 8. 4. V. I. 7. 10. 13. ſcrofam O. 11. 2. *Inmolata* ſue O. 12. 2.

Inmortales Deos diſceptatores controverſiae ſumere O. 23. 1. *Inmortalitatis* famam confirmare O. 14. 4.

Inmutata per Conſtantinum pauca E. 14. 11.

Innocentium paucioribus vario facinore caeſis C. 3. 9. *Innocentiae* tantum C. 16. 9. *Innocentiae* usque eo fidens C. 13. 9. ad *Innocentiam* veterum pervenire C. 20. 7.

Innoxius C. 26. 4. *Innoxios* fictis criminibus occidere E. 38. 7. *Innoxia* ingenia E. 48. 9.

Inopia aerarii C. 9. 6. E. 9. 7. fiſci E. 4. 8. ob *Inopiae* frumentariae ſuſpicionem E. 15. 9.

Inopinabilis res C. 39. 15. *Inopinatos* adverſum hoſtes copias educere O. 13. 1. *Inopinato* ferri C. 29. 2.

Inpartribus V. I. 4. 7. *Inparilis* longe aevi ſocietatem ſuſpectam aeſtimare C. 14. 9.

Inpartiri honore O. 6. 6. *Inpartiuntur* Caeſarea inſignia Tetrico C. 33. 14.

Inpatiens E. 14. 9. 42. 17. haud mediocriter E. 41. 8. libidinis E. 21. 5. libidine C. 39. 11. paullulum E. 1. 21. *Inpatientius* aliquid dolere C. 6. 2.

Inpeditas commeatibus naves deprimere V. I. 41. 1. *Inpedimento* eſſe virtuti C. 5. 3.

Inpendere C. 39. 48.

Inpendere largitiones militibus E. 16. 9. *Inpensius* attineri Judaeorum bello C. 8. 1. eruditus E. 14. 2.

Inperare C.16.11. 20.26. E.10.4. 16.3. 17.1. 22.1. 47.1. alternis V. I. 1. 1. aurum habentibus V. I.31.7. biennio E. 23. 1. protinus O. 20. 2. *Inperantium* conditionem prudenter exprimere E. 12. 3. *Inperandi* cupido incesserat Ingebum C. 33. 2. *Inperari* sibi soli putare V. I. 47. 2. *Inperati* obsides Persarum Regi C. 13. 3. *Inperitandi* ardore agitari C. 40.20. *Inperator* V.I. 58.4. C.28.6. 33.4. 34.5. 39.31. E. 40. 2. appellari C. 22. 1. creari E. 4.4. 30.2. 45.10. decennii C. 10. 5. designari E. 34. 2. effici E. 4. 2. 18.2. 29.5. 31.1. 35.3.7. 42.10. 48.1. fieri C. 5. 1. 42.6. E. 40. 2. vel sanctiori nomine Augustus pro Rege appellari E. 1. 1. vitam Reipublicae dono dedit C. 34. 5. *Inperatoris* boni studium E. 9. 16. nomen recusare V. I. 44. 5. optimi nece amentior C. 11. 1. *Inperatori* viro nupta C. 4. 11. E. 4. 5. *Inperatorem* adesse jubere C. 20. 25. confirmare C. 40. 5. creare C. 36. 1. decet stantem terris excedere E. 9. 18. deligere C. 35. 9. facere C. 33. 14. reputare E. 15. 3. Romanorum opprimere V. I. 71. 1. solari C. 29. 5. tanti ordinis primas habere, praefari E. 34. 3. *Inperatore* ipso clarius nihil C. 42. 25. *Inperatores* C. 24. 7. creati E. 22. 1. effecti E. 32. 3. *Inperatores* duos pulsos comperire C. 40. 16. *Inperium* clemens C. 41. 17. conversum C. 11. 11. ereptum Senatui C. 37. 5. insulae C. 39. 39. ne ad optimos nobilium transferretur C. 33.34. oggeritur E. 45. 3. quinquennii C. 40. 11. *Inperii* auctoritatem foedare E. 12. 7. celsi sub nomine E. 42. 16. commissi diem sequi E. 41. 14. cupidus C. 12. 3. cupiens C. 39. 13. in partem adsciscere, cooptare E. 12. 9. 16.5. insignia ad aliquem destinare C. 33. 28. insignibus correptis V. I. 70. 2. jura devenere penes Constantinum E. 41. 1. jura suscipere E. 4. 12. sexennio perire C. 27. 8. sexto anno interire C. 32. 5. summam habere V. I. 7. 10. totius fortuna pessumdata E. 42.4. tricesimo secundoque anno C. 41. 15. *Inperio* civium adjici C. 1. 2. moles molestiaque inest C. 9. 3. Romano fines dati C. 4. 2. *Inperium* adipisci C. 20. 1. adsequi favore C. 13. 13. agere C. 3. 1. alicui dare, concedere V. I. 1. 1. 80.3. arripere E. 13. 6. augere C. 20. 14. Augustum regere C. 42. 20. avide approbare C. 34. 1. capere C. 8.2. 10.2. 12.2. 29.3. 33.27. 40.4. E. 10. 8. 41.3. committere E. 47. 3. complecti C. 2. 1. conscendere C. 20. 28 corripere E. 11. 9. deferre C. 17. 10. denunciare E. 13. 10. eripere C. 39. 10. ereptum ire C. 33. 8. filio procurare E. 4. 10. invadere C. 20. 9. 36. 2. liberis parere C. 26. 4. orbis agitare V. I. 35. 1. per scelus extorquere C 39. 41. perdere E. 48. 7. ponere C. 39. 47. quaerere civibus V. I. 7. 14. recte administrare V. I. 7. 5. regere C. 11. 12. E. 11. 15. sibi deberi praesumere E. 48. 4. sibi delatum cognoscere C. 26. 6. sumere E. 39. 1. suscipere E. 12.2. 13.3. 18.1. 36.1. tenere E. 34. 5. ad *Inperium* adsciscì C. 13. 11. conspirare militiae gradu C. 29. 1. pervenire E. 9. 3. recipiendum rogari E. 39. 6. ante ... sumtum E. 2. 3. in ... adsciscere C. 16. 1. cogi C. 42. 14. cooptari C. 41. 9. immitti C. 24. 9. post ... biennii C. 33. 12. augustum C. 41. 1. *Inperio* aequari V. I. 43. 3. alicujus occidi V. I. 77. 10. annos viginti acto C. 13. 11. decedere C. 8. 5. fungi C. 24. 7. hausto C. 39. 21. modesto uti C. 31. 3. omni uniforme institutum tenere E. 9. 15. orbis diviso V. I. 77. 8. partito C. 39. 30. sexaginta dierum quasi per ludum uti E. 36. 2. sumto C. 33. 17. vix retento C. 22. 4. de *Inperio* nihil mandare E. 43. 4. obtinendo contentio est orta O. 17. 4. Romano actum erat V. I. 48. 1. ex ... tanquam C. 3. 19. in ... positus E. 1. 3. sibi socium adsciscere E. 45. 4. sub ... nullus liber habetur C. 5. 14. *Inperia* concessere C. 20. 24. difficile concordiam custodiunt E. 41. 5. sunt ludibrio C. 33. 10. *Inperiis* libertorum & conjugis subjectus E. 4. 3. *Inperia* Augusta alicui decernere C. 30. 1. remissa promtius quam utilia defendere C. 34. 8. *Inperialis* molestiae magnitudo E. 2. 7. *Inperiales* fasces sponte relinquere E. 39. 5.

Inpetrare V. I. 40. 4. amicitiam societatemque Latinorum O. 15. 4. colloquium secretum V. I. 28. 2. veniam lacrymis, precibus V. I. 31. 3. *Inpetrata* redemtione V. I. 55. 2. *Inpetrato* ultimo filiae adloquio V. I. 21. 3. *Inpetratis* legatis V. I. 23. 7.

Inpetum mentis artificio quodam regere E. 14. 6. ventris differre E. 12. 6. *Inpetu* in hostes facto V. I. 26. 5. 27.4. irrevocabili ferri V. I. 16. 2. Persarum sustento C. 42. 21. primo Janiculum capere V. I. 11. 1. sanguinis exspirare E. 45. 8. ad *Inpetus* Persarum arcendos C. 39. 33.

Inpiger bello C. 17. 2. *Inpigre* decertare C. 29. 5.

Inpios (in) odium commune C. 17. 1. *Inpias* sedes dare C. 33. 31. *Inpie* bonis demi C. 33. 26.

Inplacabilis delictis C. 20. 20.

Inplana (inter) urbis C. 27. 2.

Inplorare percussorem C. 5. 16. praesidia alicujus C. 35. 4.

Inponere bello finem V. I. 41. 1. contumeliam C. 20. 34. dextram aris V. I. 12. 3. diadema V. I. 85. 1. exercitui V. I. 31. 1. leges victis V. I. 49. 15. pedem cervicibus E. 32. 6. *Inponi* acerbitati C. 20. 10. *Inposita* zona navem movere V. I. 46. 2. *Inpositum* diadema E. 3. 8. nomen C. 39. 18. *Inpositos* alveo pueros in Tiberim abjicere O. 20. 3.

Inportuna ministeria E. 42. 20.

Inpotentior natura C. 40. 21.

Inprobi C. 33. 26. E. 3. 1. *Inprobae* mulieres C. 23. 1. *Inprobas* exactiones detestari E. 42. 21. *Inprobe* absurda C. 20. 34. dominationem occupare C. 41. 26. suadere C. 33. 15. *Inprobari* a Senatu V. I. 43. 7. *Inprobatum* foedus V. I. 30. 4. 59. 4. *Inprobato* utroque consilio V. I. 30. 4.

Inprovisos Gallos internecione occidere V. I. 23. 9.

Inprudens V. I. 65. 5. *Inprudentibus* mitissimus videri C. 3. 17. E. 4. 2. *Inprudentia* conjugis regendae C. 16. 2.

Inpuberem propter aetatem V. I. 14. 6.

Inpudicitiae infamari V. I. 78. 2.

Inpulsor C. 18. 2. E. 38. 4. *Inpulsores* E. 11. *Inpulsus* O. 10. 4.

Inpunita ne quidem parva latrocinia pati C. 20. 21.

Inpurus manum trepidantem adjuvans E. 5. 7.

Inquinare se omnibus sceleribus E. 38. 7.

Inquirendum (ad) dilatione petita O. 16. 3. *Inquisito* per colloquium O. 13. 2.

Insatiabilis C. 39. 6. *Insatiabilem* sanguinis horrescere C. 17. 7.

Inscitiam per inmodicam E. 41. 8.

Inscribere sepulcro V. I. 77. 12. *Inscriptus* liber O. 1. 6. *Inscriptum* est in arca lapidea V. I. 42. 6. ob *Inscriptos* multos aedibus titulos E. 41. 13.

Insecratio Dirarum E. 21. 3.

Insequi fugienrem C. 19. 4. *Insequentes* frustrari C. 41. 2. E. 41. 2. singulos per intervalla interficere V. I. 4. 7. ab *Insequentibus* firmari C. 10. 2. removeri C. 11. 2. *Insequuturi* metu O. 16. 1.

Insidere equis V. I. 32. 3. galeae V. I. 29. 2. *Insidiarum* metus C. 23. 1. *Insidiis* subjectus C. 26. 4. *Insidias* hosti locare C. 40. 23. parare E. 10. 11. statuere festinantibus V. I. 30. 3. in *Insidias* deduci V. I. 30. 1. E. 43. 2. delabi V. I. 14. 3. per .... occidi E. 38. 4. *Insidiis* alicujus exstingui C. 38. 6. E. 2. 10. decipi V. I. 45. 7. hostium claudi V. I. 26. 1. intercipi C. 40. 23. multiformibus privignos interimere E. 4. 10. opprimi C. 3. 1. perire C. 27. 8. *Insidiari* invicem C. 5. 12. ad *Insidiandum* opportunum tempus nancisci O. 22. 2. *Insidiosum* ingenium E. 2. 4. *Insidiose* deditus, quae odio sunt C. 2. 1.

Insignis corpore E. 44. 3. vir C. 39. 14. *Insigni* laude celebrare V. I. 52. 3. *Insignia* arma dono dare E. 4. 7. *Insigne* potestatis pugionem dare C. 13. 9. regni capiti nectere C. 3. 13. *Insignia* Caesarea inpartiuntur Tetrico C. 33. 4. ingenuorum puerorum V. I. 6. 9. *Insignia* dominationis induere C. 39. 23. Inperii ad aliquem destinare C. 33. 28. ad *Insignia* dominatus procedere C. 19. 1. *Insignibus* Inperii correptis V. I. 70. 2. nullis uti V. I. 66. 3. sumtis V. I. 17. 1. in *Insignibus* honorum interficere V. I. 23. 8. *Insigniter* bello gesto C. 27. 8.

Insinuare se in familiaritatem O. 5. 3. vitam moresque feris mentibus O. 3. 3.

Insistere hastae V. I. 27. 3.

Insitivis artibus crescere C. 11. 13.

Insolens fiducia meritorum E. 9. 3. *Insolens* ingenium ad ostentationem sui E. 14. 6. per injurias C. 9. 13. *Insolentior* truci scelere E. 12. 8. *Insolenter* adfirmare E. 40. 17. *Insolentia* posteriorum C. 13. 6. *Insolentiae* nemini esse C. 35. 12.

Insontium cruciatus modum non fecere C. 41. 5. *Insontes* atrocius punire C. 2. 1. E. 2. 9. persequi E. 25. 2.

Inspici praecipere fatales libros E. 34. 3.

Instare E. 47. 3. *Instans* uxoris partus E. 4. 2. *Instans* ob bellum morari C. 31. 4. *Instantibus* Patribus E. 15. 6. *Instantissime* praeclaris litterarum studiis deditus E. 10. 2.

Instinctu alicujus in exsilium agi V. I. 81. 5.

Instituere V. I. 32. 3. boves in Graecia O. 7. 1. ceteros Paritorum Praesidesque C. 3. 4. equitum centurias tres V. I. 2. 11. ferias Latinas V. I. 8. 2. flamines, sacra V. I. 3. 1. haeredes aequis partibus O. 19. 1. ludos magnos V. I. 6. 8. manus ferreas V. I. 38. 1. moenia C. 29. 1. multa nova E. 9. 8. populo usum porcinae carnis E. 35. 7. vectigal Salinarum V. I. 5. 2. usui lavandi C. 17. 3. *Institui* a muliere matura ad uxorem E. 34. 1. haeres V. I. 79. 1. litteris Graecis V. I. 47. 1. *Institutus* haud mediocriter litteris E. 47. 4. regni haeres C. 13. 13. *Institutum* opus ad lavandum C. 40. 27. *Instituti* ad explorandum C. 39. 45. *Instituta* manibus olera visere E. 39. 6. *Institutum* uniforme omni inperio tenere E. 9. 15. *Instituto* pessimo cogere C. 40. 24. ad *Instituta* veterum E. 41. 9. *Institutio* quanta fuit C. 39. 28. *Institutione* Romana satis cultus E. 42. 11.

Instruere bellum anceps diuturnumque C. 32. 5. *Instructus* sufficienter latinis litteris E. 20. 4. vir

vir cunctis artibus virtutibusque E. 29. 2. *Instructos* militariter Trojanos animadvertere O. 13. 2. ad *Instruendam* vitam aliquid conferre O. 1. 2.
Instrumentum regii cultus distrahere E. 16. 9.
Insula ingens repente emersit C. 4. 14. E. 4. 9. *Insulae* imperium C. 29. 39. *Insulam* Capreas quaerere C. 2. 2. Cyprum specie regni capessere C. 41. 11. ad *Insulam* Delum pervehi O. 9. 5. in ... proximam desilire V. I. 22. 3. relegare E. 1. 27. per ... tranversam murum ducere C. 20. 18. in *Insula* Meninge E. 31. 1. *Insulas* Graeciae occupare V. I. 54. 1. omnes occupare V. I. 76. 4. apud Ægates, *Insulas* inter Siciliam & Africam, naves deprimere V. I. 41. 1. *Insulis* intra Italiam Africamque decedere V. I. 41. 2.
Insulsitate offendere C. 40. 12.
Intactis cultoribus C. 9. 9.
Intecto corpore semet dare C. 21. 3. *Integumento* esse O. 13. 2.
Integer V. I. 4. 7. 71. 2. sensu E. 45. 8. *Integritate* superare C. 42. 4.
Intelligere O. 1. 4. 9. 23. 4. V. I. 18. 3. C. 20. 13. 21. E. 48. 2. mortem sibi adesse C. 33. 28. omnia septa V. I. 68. 4. regnum portendi V. I. 6. 4. summam dignitatem portendi V. I. 7. 2. *Intellecta* re V. I. 4. 12.
Intemperans ad vescendum E. 6. 2. *Intemperantia* cibi E. 45. 9. *Intemperantiae* mutatae signum proferre E. 10. 8. *Intemperanties* ad somnum C. 1. 4. *Intemperata* nocte C. 33. 21.
Intempesta nocte V. I. 26. 1. 49. 2.
Intendere E. 20. 5. animum ad aliquid E. 47. 5. ab *Intendentibus* cedi libenter accipere E. 1. 20.
Inter coenam C. 16. 6. colloquia E. 2. 5. congressum C. 17. 6. Divos referri C. 20. 30. exordia C. 24. 6. familiares C. 16. 7. inclytos amnes Indum & Euphratem C. 13. 3. pugnandum V. I. 38. 1. se armari C. 29. 9. se bellum accipere quasi mandatis C. 20. 32.
Interamnae ab suis caedi C. 31. 2. apud *Interamnam* ab exercitu suo caedi E. 31. 1.
Intercatiam apud oppidum vincere V. I. 58. 2.
Intercedere V. I. 53. 2. *Intercedentem* submovere V. I. 73. 1. *Intercedente* Octavio V. I. 64. 4.
Intercipere classem V. I. 76. 5. exitio C. 3. 3. regnum V. I. 6. 5. victoriam alieno labore quaesitam V. I. 60. 1. *Intercipi* viribus exesis E. 15. 5. *Interceptus* Æneas nunquam comparuit O. 14. 2. *Interceptae* pecuniae fraus, reus V. I. 53. 2. E. 11. 11. *Interceptis* commeatibus Italiam vexare V. I. 84. 2. *Intercepta* a praedonibus ossa perierunt V. I. 45. 8.
Interdicere aqua & igni V. I. 73. 6.
Interesse E. 39. 7. bello Macedonico V. I. 52. 2. contubernio patris C. 27. 1. fluxo cultu Venerioque C. 3. 12. fugae non pugnae V. I. 68. 3.
Interficere conjugem V. I. 60. 2. ducem Senonum V. I. 23. 6. 25. 1. jumenta publica E. 41. 2. legatos V. I. 25. 1. Octavium V. I. 69. 2. per satellites C. 4. 10. Q. Popedium V. I. 63. 1. senum nobilissimos V. I. 23. 8. singulos insequentes per intervalla V. I. 4. 7. *Interfecturi* cum essent Latini Consulem V. I. 66. 12. *Interfici* O. 23. 5. V. I. 1. 4. 57. 4. C. 6. 2. 35. 8. E. 41. 23. a milite E. 21. 6. ab exercitu E. 28. 2. ab suis C. 33. 14. certa die V. I. 76. 3. lapidibus & tegulis V. I. 73. 11. manu servi V. I. 65. 6. per dolum V. I. 6. 10. servi fraude E. 35. 8. tumultu militari E. 23. 5. *Interfecto* Amulio O. 21. 4. Caco O. 7. 4. Caesare V. I. 81. 5. Lauso O. 15. 3. Mario V. I. 75. 9. *Interfecti* sunt, per quos creati fuerant C. 22. 4. *Interfectis* scelere principibus C. 37. 3. *Interficiendum* aliquem alicui tradere V. I. 55. 2. ducem curare V. I. 70. 1. sese fidissimis ministrorum offerre E. 14. 12. *Interfector* filii sororis E. 35. 9. *Interfectores* Domitiani E. 12. 6.
Interjecto anno V. I. 35. 12. *Interjectu* parvi temporis languescere E. 48. 15.
Interimere O. 13. 6. E. 20. 1. conjugem veneno C. 4. 13. E. 4. 10. matrem E. 5. 5. privignos insidiis multiformibus E. 4. 10. uxorem suam E. 41. 12. *Interimi* E. 34. 5. *Interimendum* aliquem curare O. 19. 4.
Interire C. 16. 14. 20. 32. 30. 2. E. 9. 17. 26. 1. 40. 11. ab suis C. 33. 19. apud Caenofrurium C. 35. 8. febri E. 10. 15. fulminis ictu E. 38. 3. ictu suorum C. 39. 11. morbo V. I. 75. 12. pari modo C. 29. 5. senecta viridiore, tabe C. 14. 12. suis manibus E. 7. 2. 8. 5. veneno C. 10. 5. *Interiit* mater perversa C. 5. 12. *Interitus* V. I. 2. 7. civitatum E. 16. 3. Gallinarum C. 5. 15. *Interitu* alicujus exsultare E. 5. 9.
Internecione occidere V. I. 23. 9.
Interpellari a nullo O. 9. 1.
Interpretari vitia potiora fore C. 28. 5.
Interregnum V. I. 3. 1. *Interregni* species evenit C. 35. 12. E. 35. 10.
Interrogari E. 1. 20.
Interrumpere rem divinam O. 12. 2. donec *Interrumperetur* pons a tergo V. I. 11. 1.
Intervallum longum C. 34. 2. 42. 13. per *Intervalla* singulos insequentes interficere V. I. 4. 7.
Interversae pecuniae argui V. I. 33. 8.
Intestabilior C. 6. 2.

Inte-

Inteſtinae clades C. 39. 48.
Intorquere ralum V. I. 65. 5.
Intra Dalmatias Inperator creari E. 4. 4. Italiam V. I. 41. 2. Palatium C. 27. 6. paucos dies V. I. 5. 5. ſex menſes V.I. 42.2. urbem C. 35. 6. in *Interioribus* locis urbem condere O. 1. 5. *Intima* penetrare ib.
Intrare urbem V. I. 23. 8.
Introducta Romae aqua Claudia E. 4. 5. *Introductum* jus C. 16. 11.
Introire urbem V. I. 23.4. 52.1. *Introierunt* urbem Livius triumphans, Nero ovans V. I. 48. 5.
Intueri praeſentia O. 23. 4.
Invadere avidius cibum gravis ac plurimae carnis C. 20. 9. conſulatum V. I. 68. 1. dominatum E. 32. 4. inperium C. 36. 2. menſas ſacratas O. 11. 1. mentem C. 5. 10. opportune C. 38. 2. potentiam C. 7. 1. regnum E. 26. 2. 45.7. 48.7. temere C. 37. 6. tyrannidem E. 46. 4. ab *Invaſoribus* orbem Romanum receptare E. 35. 2.
Invehere Romam C. 27. 7. *Invehi* in urbem E. 13. 11.
Invenire bella E. 48. 10. caput hominis V. I. 8. 4. *Inveniri* V. I. 39.3. 58.10. 67.5. 75.1. E.29. *Inventum* Graecorum C. 5. 5. *Inventum* alicujus vehementer arguere E. 1. 14.
Invenuſte V. I. 84. 3.
Inveſtigare Laviniam O. 16. 3.
Inveterati juris cuſtos E. 13. 9.
Invia paludibus regio E. 1. 4.
Invicem inſidiari C. 5. 12.
Invidia caedis V. I. 66. 13. veteranorum V. I. 82. 6. *Invidiae* eſſe C. 3. 17. ſubtrahi V. I. 64. 9. *Invidiam* magnam alicui conflare O. 16. 2. ſuſtinere V. I. 65. 2. vereri V.I. 81. 2. in *Invidiam* venire V. I. 66. 10. *Invidia* rerum geſtarum angi C. 16. 6. ex *Invidia* peculatus reus V. I. 50. 1. rei E. 43. 4. *Invidus* occulte E. 1. 21. *Invidum* ingenium E. 14. 6. *Invidioſum* ſe videre apud cives V. I. 4. 10. *Invidioſa* jactare E. 10. 4. *Inviſus* plebi V. I. 61. 3.
Invitamento eſſe ad imitandum C. 41. 21.
Inulta caedes fuit C. 33. 22. *Inulto* ſcelere C. 9. 3.
Inundavit Tiberis diluvii facie C. 32. 3. E. 13. 12. *Inundatio* Nili E. 1. 4. *Inundationes* fluminum E. 16. 3.
Involutum Ægyptio velamine caput V.I. 77. 13. *Involutis* ſiniſtris manibus O. 13. 2.
Inuſtus rogo V. I. 77. 12.
Inutilem cernere gladium C. 17. 5.
Inuus O. 4. 7.
Jobum Latini etiam Aſcanium appellarunt O. 15. 5.
Joco eleganti aliquem adſpergere E. 35. 7. militari conclamare E. 25. 2. reſpondere E. 14. 7. *Jocorum* pleraque C. 11. 5. *Joca* ſeriis admiſcere E. 9. 17. a *Jocularibus* nominari E. 2. 2. *Jocularibus* reſpondere contumeliis E. 9. 3. *Joculariter* huic dictum C. 33. 11.
Jotapiani ora inopinato feruntur C. 29. 2.
Jovianus E. 44. 1. 2.
Jovius C. 40. 1. *Jovio* Alexandriam profecto C. 39. 33. in conſilium adſcito C. 40. 8. *Jovium* cognomentum Valerio acceſſit C. 39. 18.
Iram aliquantulum frangere O. 16. 3. differre C. 39. 11. *Ira* commotior C. 20. 1. *Irarum* memor O. 14. 1. *Iacundus* leviter E. 1. 21. *Iraſci* rebus indignis E. 48. 13. ſine noxa ac periculo cujusque E. 46. 3. ubi coepiſſet E. 48. 15.
Irridere V. I. 1. 4. *Irrideri* a ſorore V.I. 20. 1. cum *Irriſu* hoſtium manus ferreas inſtituere V. I. 38. 1. *Irriſor* potius quam blandus E. 41. 16.
Irritati milites C. 37. 4.
Irruere in aliena E. 41. 21. *Irruens* vulgus C. 33. 31.
Irrumpere C. 37. 3. bellum, accipere C. 41. 16. caſtra alicujus E. 41. 5. cubiculum Lucretiae V. I. 9. 3.
Iſtrum (trans) amiſſa, quae Trajanus quaeſierat C. 33. 3. vires Romanas propagare C. 13. 3.
Ita demum redire V. I. 40. 4.
Italia C. 8. 5. 33.3. E. 41. 20. quibus noverca, non mater eſt V. I. 58. 8. *Italiae* ad eam oram pervehi O. 10. 3. circuitu Illyricum propere petere C. 39. 9. ob jus diſſentire E. 41. 21. oppidum, Cluſium obſidere V. I. 23. 5. partem regere E. 35. 7. promontorium O. 9. 6. Rex Faunus, Picus O. 4. 4. 5. *Italiam* deſerere cupientes compeſcere V. I. 49. 5. Hannibale devaſtante V. I. 46. 1. petere O. 9. 1. C. 27. 3. repetere C. 35. 2. rotam ſignis tabulisque replere V. I. 60. 2. vaſtari comperire C. 40. 16. vexare V. I. 84. 2. in *Italiam* deferri O. 5. 1. devenire O. 1. 3. 9. 4. geri C. 41. 1. pervehi O. 1. 5. 4. 2. regredi V. I. 35. 9. 75. 8. 85. 2. Saturnus primus veniſſe creditur O. 1. 1. ſe recipere E. 42. 5. trajicere V. I. 42. 3. 48. 1. transgredi C. 9. 11. transvehi O. 5. 3. Trojani devenerunt O. 4. 1. per... bello flagrante C. 40. 20. bella fervebant E. 16. 3. orti inperium rexere C. 11. 12. E. 11. 15. *Italia* decedere C. 40. 9. expellere V. I. 33. 5. fugare V. I. 77. 3. ex *Italia* adſciſcere O. 8. 1. revocari V. I. 49. 14. in ... clariſſimi nominis urbem condere O. 12. 5. primus boves junxit Euander O. 5. 4.

regnare

regnare O. 9. 1. Teutonas vincere V. I. 67. 2. *Italica* stirps E. 14. 1. *Italica* urbe Hispaniae ortus C. 13. 1. *Italicos* homines legere & scribere edocere O. 5. 4.
Iter conditum per feras gentes C. 13. 3. Lavicanum E. 40. 2. *Itineris* in medio interfici E. 35. 8. *Iter* agere C. 40. 2. E. 41. 2. facere E. 16. 5. 21. 6. 47. 6. ex *Itinere* longo refici O. 7. 1. in ... Medos & Dardanos superare V. I. 75. 7. *Itinera* duo quo ducebant V. I. 30. 2.
Juba C. 4. 2. *Jubam* vincere V. I. 78. 8.
Jubere V. I. 4. 3. 16. 2. 21. 2. 35. 14. 47. 4. 56. 3. 57. 4. 70. 3. C. 4. 10. 10. 3. 20. 1. E. 3. 8. 21. 4. 40. 19. Caesarem legibus adoptatum C. 14. 11. fratris filium Caesarem C. 41. 15. *Juberi* O. 23. 2. *Jussa* turba decedere V. I. 7. 19. *Jussus* V. I. 3. 2. 4. 12. 13. 7. 18. C. 8. 1. *Jussa* curari, post longiores epulas, vetare C. 13. 10.
Jucundum genus orandi C. 42. 23.
Judaeae legionibus Felicem praeficere E. 4. 7. *Judaei* additi sunt C. 9. 11. E. 9. 14. *Judaeorum* bello inpensius attineri C. 8. 1. seditio oppressa C. 42. 11. *Judaeos* penetrare V. I. 77. 6.
Judicare E. 39. 6. aliquem hostem V. I. 81. 5. *Judicari* V. I. 44. 1. 46. 3. *Judicatur* Lucretia pudicissima V. I. 9. 2. *Judex* V. I. 21. 2. *Judicem* poscere E. 15. 3. *Judices* rarius mutare E. 46. 3. *Judicium* C. 37. 6. *Judicii* ad speciem concione habita C. 42. 3. ipso die supervenire V. I. 21. 3. *Judicium* contra leges detractare V. I. 62. 4. in *Judicium* vocari V. I. 20. 4. *Judicio* aliquem opprimere V. I. 78. 2. omnium, Rex appellari O. 14. 5. patris occidere C. 41. 11. provinciarum rectores provehere E. 41. 24. Rosciano eloquentiam ostendere V. I. 81. 2. *Judicia* Senatui permittere V. I. 66. 4. *Judiciis* permissis V. I. 66. 10.
Jugera agri centena dividuntur veteranis V. I. 73. 1. quingenta publice data V. I. 33. 10. *Jugera* agri centum habere V. I. 20. 3. 4. quaterna dena populo dividere V. I. 33. 5. quingenta incolere O. 12. 4.
Jugi pace non corrumpi C. 15. 3.
Jugis Thermopylarum occupatis V. I. 47. 3.
Jugulum praebere V. I. 83. 5. *Jugulare* E. 12. 8. aliquem foede C. 18. 2. *Jugulari* V. I. 47. 4. C. 33. 12. E. 10. 4. 41. 7. ab exercitu E. 40. 6. *Jugulandum* se praebere V. I. 68. 4.
Jugurtha V. I. 72. 4. *Jugurtham* captum ante currum agere V. I. 67. 1. in deditionem accipere V. I. 75. 2. de *Jugurtha* Rege Numidiae triumphare V. I. 62. 1.
Julianus C. 39. 10. 22. E. 39. 3. 4. 43. 1. Claudius E. 42. 12. 16. Didius Salvius C. 19. 1. E. 19. 1. *Juliani* scelere obtruncari E. 18. 2. *Julianum* Caesarem Transalpinis praeficere C. 42. 17.
Julius Caesar O. 18. 5. Cajus E. 5. 6. Cajus ... Caesar V. I. 78. 1. Maximinus Caesar factus est C. 25. 1. 2. E. 25. 1. Saturninus occiditur E. 28. 3. Marcus ... Philippus Arabs Thraconites C. 28. 1. E. 28. 1. Proculus vir nobilis V. I. 2. 13. Valens inperium capit C. 29. 3. *Julii* Caesaris in ultionem V. I. 79. 1. *Julio* Caesare comes V. I. 85. 1. diadema inponere ib. *Julii* Maximini Italiam propere petunt C. 27. 3. *Julia* C. 39. 25. *Juliam* novercam conjugem adfectare C. 21. 3. *Julia* familia E. 1. 2. manavit a Julo O. 15. 5. in *Juliam* familiam transferri V. I. 79. 1.
Julo cui cognomen O. 9. 3. *Julum* Latini Ascanium appellarunt O. 15. 5. Inter *Julum* & Silvium Postumum contentio est orta O. 17. 4.
Jumenta publica interficere C. 40. 2. E. 41. 2.
Jungere amicitiam cum inimico V. I. 50. 1. boves O. 5. 4. se V. I. 48. 1. tauros O. 3. 2. Vestalem virginem matrimonio quasi suo E. 23. 3. *Juncta* concordia V. I. 81. 6. Cleopatra Antonio V. I. 86. 3. *Junctas* in summo perticas dare O. 22. 3.
Junioribus conscriptis C. 26. 7.
Junius (L.) Brutus, stultitiam finxit V. I. 10. 1. *Junii* Maurici constantis viri dicto admoneri E. 12. 5.
Jupiter O. 1. 5. *Jovis* filius creditus Publius Scipio V. I. 49. 1. in cella quam diutissime sedere V. I. 49. 3. prope simulacrum E. 34. 4. *Jovi* Elicio litare V. I. 4. 4. Feretrio spolia opima consecrare V. I. 2. 4. 25. 2. 45. 2. statore aedem vovere V. I. 2. 8. vinum publice votum consecratumque O. 15. 3. *Jovem* ob incestum se adserere C. 3. 10. E. 3. 5. *Jove* atque Alcmena genitus traditur Hercules O. 7. 1. ipso superior O. 18. 2. ortum crediderunt Ascanium O. 15. 5.
Jurare V. I. 33. 8. 57. 3. 73. 8. in legem V. I. 62. 2. odium perenne in Romanos V. I. 42. 1.
Jurgia venumdata E. 10. 5. *Jurgiorum* disceptator E. 12. 5.
Jus introductum C. 16. 11. Principis creandi, legendi C. 36. 1. 37. 5. Romanum C. 1. 3. 9. 8. E. 9. 9. *Juris* auctores C. 24. 6. humani divinique repertor E. 13. 9. Romani pleraque direpta C. 2. 3. tuendi prolatandive gratia C. 39. 16. scientia consultissimus V. I. 44. 6. Urbani scientia praestans C. 19. 2. *Juri* reddendo studere V. I. 72. 3. *Jus* adimere V. I. 34. 1. aequissime dicere V. I. 75. 4. E. 11. 2. feciale transferre V. I. 4. 1. omne fasque parricidio terere C. 5. 13. contra *Jus*

gentium V. I. 23. 6. in... ire V. I. 72. 6. provinciae redigere E. 5. 4. ob... Italiae Africaeque dissentire E. 41. 21. *Jure* accidere C. 38. 4. caedi V. I. 58. 8. interire C. 40. 22. peritissimus E. 19. 1. propinquitatis V. I. 9. 3. quasi adulteris, adulteriis uti C. 4. 6. E. 4. 5. regnum adipisci V. I. 6. 5. *Jura* quam commodissima lata C. 4. 2. *Jura* inperii suscipere E. 4. 12. 41. 1. *Jurejurando* firmare V. I. 2. 13. invicem dato O. 13. 3. V. I. 40. 4. se purgare O. 16. 3.

Justus C. 20. 6. *Justis* de caussis E. 1. 10. *Justissimus* Praetor V. I. 47. 1. *Justissime* regere V. I. 74. 3. *Justitia* inculta agrestisque E. 40. 15. *Justitiae* custos E. 13. 9. excellentissimae vir O. 6. 4. repertor E. 13. 9. *Justitiam* ab tantam V. I. 3. 2. 23. 2. *Justitia* tanti Inperatoris comperta E. 15. 4.

Juvare aliquem C. 19. 3. 33. 8. ictum pulsu parietis E. 42. 6. Philosophos & Graecorum sapientissimos E. 43. 5. *Juvat* de Principibus nosse omnia E. 3. 6.

Juvenculus E. 41. 2.

Juvenes duo candidis equis apparuerunt V. I. 16. 3. profecti V. I. 59. 3. *Juvenum* Regiorum in contubernio esse V. I. 9. 1. *Juvenibus* regiis comes adscitus V. I. 10. 2. *Juvenes* nobilissimos compescere V. I. 49. 5. quaesitos non reperire V. I. 16. 3. *Juventus* reliqua V. I. 23. 9. *Juventute* duranda Hannibal prope alter C. 37. 2.

Juxta amnem Metaurum E. 35. 2. Margum C. 39. 11. paludem Hiulcam nomine E. 41. 5.

K.

Καίειν quod est incendere O. 10. 5.
Kal. die XVI. Augusti, Galli exercitum Romanum ceciderant V. I. 23. 7.
Καλῶς ἔσται E. 13. 10.
Κλινοπάλη C. 11. 5. E. 11. 7.

L.

Labes Mursina C. 33. 2. vitiorum C. 15. 1. *Labem* animi comprimere C. 39. 26. in *Labem* publicam ne procederetur C. 20. 13. *Labe* urbium C. 9. 6.

Labi coelo E. 43. 8. confestim C. 24. 9. in contrarium C. 40. 15. ut nullus *Laberetur* dies E. 1. 17. *Lapsu* equi in profundnm demergi E. 40. 7. quasi uno ruere E. 16. 2.

Labor C. 31. 2. *Laboris* genera universa E. 18. 3. inmensi E. 14. 4. patiens C. 42. 23. E. 13. 8. 42. 18. patientia E. 1. 16. *Laborem* experiri C. 20. 28. adversus *Laborem* inferior E. 40. 20. *Labore* defessus V. I. 68. 3. militum fossas patefacere E. 1. 5. nullo obvenire C. 31. 2. quaeri V. I. 60. 1. *Laborare* in acie V. I. 26. 5. *Laborantis* animum tenere E. 40. 13. *Laborantibus* secundorum initia memoriae sunt C. 20. 31.

Labris (in) verruca V. I. 43. 1.

Lacedaemonii militis arte capi V. I. 40. 3. a Nabide *Lacedaemonio* filium obsidem accipere V. I. 51. 3.

Lacerari variis terrisque seditionibus C. 3. 19.

Lacessendum (ad) acer nimis E. 14. 7. *Lacessitos* bellis populos ad concordiam compellere E. 1. 7.

Lacrymas non continere V. I. 77. 13. *Lacrymis* patris condonari V. I. 4. 9. patrem ab exilio revocare V. I. 63. 1. veniam inpetrare V. I. 31. 3. *Lacrymans* convenit Senatus E. 16. 13. *Lacrymabilis* externis bellis E. 42. 18. *Lacrymabili* bello commisso E. 46. 2.

Lacus Albanus O. 18. 3. 4. Benacus E. 34. 2. ad *Lacum* Curtium caedi C. 6. 3. E. 6. 4. apud... Regilli cum hostibus confligere V. I. 16. 1. *Lacu* Pelsone in Danubium emisso C. 40. 9. trans Tiberim exstructo C. 28. 1. *Lacunis* siccari C. 37. 4.

Laelio (Cajo) plurimum uti V. I. 58. 7.

Laetorio (P.) resistente V. I. 65. 5.

Laetus ingenio E. 44. 3. *Laeti* animi E. 1. 25. *Laetum* convivium dare E. 48. 18. *Laetior* hostium nece C. 29. 1. *Laetioribus* fere cunctis C. 36. 1. *Laetitia* brevis C. 36. 2. *Laetitia* exsultare C. 40. 24. in *Laetitia* filios amittere V. I. 56. 4. *Laetari* V. I. 66. 10. C. 39. 15.

Laevini exercitu viso V. I. 35. 7. *Laevinum* consulem turbare V. I. 35. 3.

Laevis (in) habere V. I. 2. 6.

Lambitu detergere O. 20. 3.

Lana quo pensitari solebat O. 22. 2. in *Lanificio* offendere V. I. 9. 2.

Lanatus cognomento V. I. 18. 1.

Languescere parvi temporis interjectu E. 48. 15.

Laniari faede C. 32. 5.

Lanuvino e municipio C. 15. 2.

Lapidem mordicus sublatum quam longissime perferre O. 22. 2. ad *Lapidem* quartum ab urbe V. I. 19. 3. tertium V. I. 42. 6. vicesimum ab urbe castra ponere V. I. 35. 6. *Lapidibus* a plebe Romana perstringi E. 15. 9. ac sudibus armari O. 13. 2. & regulis desuper interfici V. I. 73. 11. occidi V. I. 69. 4. viam sternere V. I. 34. 7. *Lapideum* murum urbi circumdare V. I. 6. 9. *Lapidea* in arca poni V. I. 42. 6. *Lapidatione* per populum facta aliquem submovere V. I. 73. 1.

Laqueo fascia composito vitam finire E. 42. 8.

fractis

fractis cervicibus E. 40. 5. injecto C. 8. 6.
Larentiae (Accae) pueros nutriendos dare O. 20. 3. 21. 1.
Largiri animo magno magna E. 48. 9. indumenta in talos demissa C. 21. 1. *Largiendi* prudens C. 33. 13. ad *Largiendum* liberalis E. 20. 5. relinquere V. I. 66. 5. *Largitionem* habere in sublevandis civitatibus E. 13. 3. *Largitiones* non habere E. 16. 9. *Largius* procedere C. 11. 9.
Lartem Tolumnium ducem interficere V. I. 25. 1.
Lascivus adolescens C. 4. 4. *Lascivum* ingenium callide simulare E. 14. 6. 16. 2. *Lasciva* ministeria E. 48. 10. *Lascivia* C. 14. 6. *Lasciviae* spes C. 34. 7. per *Lasciviam* inmodici C. 31. 2.
Lassitudo E. 48. 19.
Laterani aedes E. 20. 6. *Lateranum* ditare ib.
Latere deformi latebra E. 4. 2. in palude V. I. 67. 4. *Latebra* deformi se occultare C. 3. 16. *Latebris* omnibus scrutatis O. 6. 3.
Lateritiam urbem reperire E. 1. 19.
Laticenus (Cassius) Postumus E. 32. 3.
Latium vocari O. 3. 3. *Latium* ad arma cogere V. I. 72. 11. *Latio* concitato V. I. 16. 1. *Latinus* ad Tiberim descendit V. I. 7. 13. bovem in Aventinum egit V. I. 7. 11. Rex Aboriginum O. 3. 7. 12. 4. 13. 1. 5. *Latini* Regis filia O. 13. 4. *Latino* cuidam bos mirae magnitudinis nata V. I. 7. 10. *Latino* interfecto O. 13. 8. regnante O. 9. 1. 10. 5. Silvio coloniae deductae sunt O. 17. 6. a *Latino* jugera quingenta data O. 12. 4. *Latini* crediderunt O. 15. 5. cum interfecturi essent consulem V. I. 66. 12. Legatos miserant O. 15. 2. urbe eruperunt O. 15. 3. *Latinorum* aciem fundere V. I. 16. 2. consensu Rex declarari O. 13. 7. judicio Rex appellari O. 14. 5. populis persuadere V. I. 7. 9. postulata differre V. I. 66. 11. summam inperii adipisci O. 15. 1. vulgus O. 16. 2. *Latinis* civitatem permittere V. I. 66. 4. *Latinos* bello domare V. I. 5. 1. 8. 2. superare V. I. 28. 4. de *Latinis* Priscis triumphare V. I. 6. 8. *Latinarum* litterarum ediscendarum gratia Gabiis commorari O. 21. 4. *Latinis* ferias instituere V. I. 8. 2. *Latinas* litteris sufficienter instructus E. 20. 7. *Latine* intelligere E. 48. 2.
Latraverunt canes numquam euntem V. I. 49. 2.
Latro O. 7. 1. V. I. 71. 1. E. 41. 16. *Latrones* C. 33. 3. *Latronum* manu excita C. 39. 17. more excruciari C. 41. 12. nobilissimus ductor E. 28. 8. *Latrocinii* specie E. 41. 21. *Latrocinio* publico opprimi C. 20. 4. *Latrocinia* Getulorum compressa C. 2. 3. E. 2. 8. *Latrocinia* parva ne quidem inpunita pati C. 20. 21.
Latus mucrone confossum V. I. 77. 10. transfossum E. 42. 6. ab *Latere* ingredi E. 40. 7.
Lavare in stagno O. 12. 4. *Lavandi* usui instituere C. 17. 3. ad *Lavandum* absoluta opera pulcri cultus C. 21. 4. institutum opus C. 40. 27. *Lautus* veneno interiit Titus C. 10. 5. *Lavacra* condere E. 13. 6. constituere E. 5. 3.
Laudare conjugem V. I. 9. 1. sororis virum nolle V. I. 62. 4. *Laudari* virtutis nomine V. I. 53. 1. *Laudatum* corpus lugere V. I. 10. 7. magnifice sepeleire V. I. 27. 5. *Laudabilis* satis E. 40. 15. *Laudis* avidus E. 41. 13. incuriosus E. 42. 21. inmodica cupido E. 43. 7. ob *Laudem* ingeminatis plausibus E. 18. 6. *Laude* insigni celebrare V. I. 52. 3. privari V. I. 81. 2.
Lavicanum iter E. 40. 2.
Lavinia Æneae uxor O. 9. 5. 13. 4. gravida relicta O. 16. 1. *Laviniae* incolumitatis fides si daretur O. 16. 5. *Laviniam* in matrimonium adsciscere O. 9. 5. investigare O. 16. 3. reducere in urbem, restituere O. 16. 5. Trojano advenae collocatam, indigne fere O. 13. 5. ex *Lavinia* gigni O. 17. 4. *Lavinium* O. 11. 3. 12. 4. 13. 4. 7. 16. 3. 17. 2. *Laviniae* arcis collem occupare O. 15. 1. *Lavinia* litora O. 9. 5.
Laurens quae ora appellata est O. 10. 5. *Laurentem* agrum occupare O. 13. 1. in agrum egredi O. 12. 4. tendere O. 13. 5.
Lauri nemus arescens C. 5. 17. *Lauream* ob coronam E. 1. 10.
Lausus collum Laviniae arcis occupavit O. 15. 1. *Lauso* interfecto O. 15. 3.
Laxior ambitus C. 35. 7. *Laxioribus* muris urbem sepire E. 35. 6.
Lecto (in) serpens apparuit V. I. 49. 1. *Lectica* clausum cadaver C. 38. 8. in Senatum ferri V. I. 34. 10. in *Lecticula* vehi E. 38. 4.
Legatus V. I. 34. 10. 40. 4. 49. 16. 58. 2. 67. 1. 70. 1. 75. 3. C. 5. 14. 19. 4. *Legati* V. I. 5. 4. Deum vehentes V. I. 22. 3. missi V. I. 17. 1. Moesiae Pannonicique exercitus hortantium venerunt C. 8. 2. *Legatorum* in Italiam transgressus C. 8. 5. *Legatos* mittere O. 15. 2. V. I. 22. 1. C. 1. 7. E. 10. 9. 15. 4. missos interficere V. I. 25. 1. Romam destinare C. 26. 6. 35. 3. inter *Legatos* solicitari V. I. 35. 12. per ... petere V. I. 2. 1. reliquam orbis partem domare V. I. 79. 4. reperi V. I. 13. 2. *Legatis* in deditionem petitis, non inpetratis V. I. 23. 6. Samnitum aurum offerentibus V. I. 33. 7. *Legationis* per speciem ablegari V. I. 64. 9. *Legationi* Quadorum respondere E. 45. 8. *Legatione* Romana repeti V. I. 42. 6. *Legationes* audire E. 41. 14. *Legationibus* nullis civium flecti V. I. 19. 4. urguere E. 42. 16.

Legere E. 1. 17. 41. 14. centum Patres in curiam V. I. 6. 6. facta superba, crudelia, libertatique infesta E. 48. 12. libertinos in Senatum V. I. 34. 1. militiae peritum E. 36 2. virgines Vestales V. I. 3. 1. *Legendi* studio promtus E. 42. 7. *Legendi* Principis jus C. 36. 1. ad *Legendos* ex nauticis flagitiis aptiores C. 16. 2. *Lecti* in Senatu Equites laetabantur V. I. 66. 10. *Lectis* undique optimis viris C. 9. 10. cum *Lectissimis* mitti E. 41. 23.

Legionem in Siciliam transducere V. I. 37. 4. *Legiones* Germanicianae C. 8. 3. Praetoriae C. 8. 3. 40. 25. Tetrici caesae C. 35. 3. *Legionum* arbitrio inperium capere C. 12. 2. cum parte praemitti C. 39. 42. militarium ad specimen E. 14. 5. plerasque tumultuantes constantissime abjicere C. 24. 3. suffragiis potentiam capere C. 25. 1. tumultu trucidari C. 42. 16. *Legionibus* carus acceptusque C. 3. 4. Judaeae Felicem praeficere E. 4. 7. praeesse C. 33. 27. *Legiones* accensas lenire E. 6. 4. rejicere C. 35. 10. per *Legiones* pleraque Africae oleis replere C. 37. 3. *Legionibus* ad unum contractis C. 3. 11. modeste concedentibus C. 37. 6. pecunia grandi comprobantibus C. 33. 14. receptis E. 34. 2. a *Legionibus* Caesar appellari C. 22. 1. ab... infensis excipi E. 47. 7. de... quindecim vix tertiam partem in Ægyptum perducere V. I. 85. 4.

Lenire accensas legiones E. 6. 4. omnium mentes morum diversitate V. I. 7. 15. spe C. 3. 4. tumultum C. 6. 3. *Leniri* rectorum consiliis E. 16. 4. *Lenita* seditione C. 26. 2. *Lenitatem* in civilibus habere E. 13. 3. increpare E. 12. 6. *Lenitudinis* tantum C. 16. 9.

Lenonum amicitiis haerere C. 33. 6.

Lentulum jubere occidi V. I. 78. 9.

Lepidi animi esse E. 1. 20. *Lepidi* mores C. 1. 4. *Lepide* flectere E. 9. 3. *Lepidissime* vulgari E. 4. 8.

Lepidus III. Virum se fecit V. I. 81. 6. *Lepidum* Italia fugare V. I. 77. 3. sibi collegam adjungere V. I. 85. 2.

Lepti oppido oriri C. 20. 19. E. 20. 8.

Letale vulnus V. I. 7. 4.

Levare manu anxios genitoris gressus C. 14. 11. Rempublicam pernicie C. 3. 14. *Levandorum* uberum gratia mammas praebere O. 20. 3.

Leucopetrum (ad) Corinthios vincere V. I. 60. 2.

Leves quandam sacrorum caussas continere V. I. 3. 3. *Levia* prae ceteris C. 39. 3. *Levius* hoc in eo aestimandum C. 5. 6. *Levissimi* ingenii esse E. 1. 10.

Lex adolescentiae C. 5. 3. lata V. I. 20. 2. mundi E. 16. 4. nova pensionibus inducta C. 39. 31. Oppia V. I. 47. 6. quasi naturae C. 3. 5. *Legi* abrogare V. I. 73. 7. *Legem* ferre V. I. 15. 5. 20. 1. 64. 3. 69. 2. 72. 5. 73. 1. *Lege* prohibere E. 48. 10. sciscere V. I. 20. 3. sua puniri V. I. 20. 4. *Legum* ambigua mire distincta C. 16. 11. *Legibus* abrogare V. I. 65. 5. agrariis resistere V. I. 66. 9. scribendis Decem-viros creare V. I. 21. 1. *Leges* agrarias & frumentarias ferre V. I. 65. 3. alias novas, alias correctas suo nomine proferre E. 1. 18. curare C. 14. 2. dare O. 3. 3. inponere V. I. 45. 15. utiles & plures ferre V. I. 3. 2. contra *Leges* judicium detractare V. I. 62. 4. in... hostiumque foedus percutere V. I. 59. 4. non jurare V. I. 73. 6. *Legibus* adoptatum Caesarem jubere C. 14. 11. aequissimis monere C. 9. 5. pacis officia vincta C. 39. 44. munire V. I. 1. 4. novatam quasi urbem Romanam arbitrari C. 41. 17. sine *Legibus* O. 4. 1.

Liber de origine Patavina O. 1. 6. Platonis de bonis mortis V. I. 80. 4. *Librum* rationum scindere V. I. 49. 17. *Libri* cremati V. I. 3. 3. *Librorum* Sibyllinorum ex responso V. I. 46. 1. cum *Libris* arcula V. I. 3. 3. ex... cognitum V. I. 46. 1. fatalibus cognoscere E. 34. 3. Sibyllinis proditum est. C. 34. 3. Solonis transferri V. I. 21. 1. in... Pontificalium O. 7. 1. *Libello* amatoriae artis conscribere E. 1. 24.

Liber sub inperio nullus habetur C. 5. 14. *Liberum* genus hominum O. 4. 1. *Liberiore* in convivio V. I. 9. 1. *Libere* progredi C. 33. 3. *Libertas* oppressa C. 3. 15. *Libertatis* oppressor E. 1. 29. *Libertati* infesta facta E. 48. 12. *Libertatem* defendere V. I. 18. 6. ostendere V. I. 81. 2. ob *Libertatem* potius mori placuit O. 15. 2. *Libertate* perstringere V. I. 81. 4. *Liberto* jugulum praebere V. I. 83. 5. *Liberti* quos vellent, perditum ibant C. 4. 9. summam potestatem nacti, omnia faedabant C. 4. 12. E. 4. 7. *Libertorum* consilio poenas luere C. 11. 7. delinimentis in pravum abstrahi C. 4. 5. inperiis subjectus E. 4. 3. a *Libertis* in societatem recipi E. 4. 8. *Liberta* matre gigni E. 10. 1. 11. 1. *Libertinus* Anulini Senatoris E. 39. 1. *Libertino* patre gigni E. 18. 4. de *Libertinorum* suffragiis legem ferre V. I. 72. 5. *Libertinos* aut in carcere necare, aut dominis restituere V. I. 36. 2. in quatuor urbanas tribus dividere V. I. 57. 3. in Senatum legere V. I. 34. 1. tribubus amovere V. I. 32. 2. *Libertini* ordinis quendam subornare V. I. 73. 3. *Libertini* generis Marcia E. 17. 5. *Liberalis* ad largiendum E. 20. 5. in amicos E. 13. 5. *Liberalis* disciplinae capaces pueri O. 21. 3. cunctis *Liberalium*

ralium deditus studiis C. 20. 22. *Liberalibus* studii incumbere E. 1. 17. *Liberalitatis* magnificae esse E. 10. 9. nimiae esse V. I. 66. 5. *Liberalitate* anteire E. 10. 3. populi tantum aeris congestum est V. I. 32. 4. *Liberare* Ciliciam latrociniis V. I. 81. 3. consulem V. I. 39. 3. fines malo O. 7. 4. obsidione cives V. I. 17. 1. 26. 3. *Liberari* consensu populi V. I. 24. 5. vinculis O. 22. 4. ad *Liberandam* Rempublicam conjurare C. 5. 13.

Liberi funus Romam detulerant C. 20. 30. successores C. 9. 4. *Liberorum* sub oculis confodi V. I. 77. 10. *Liberis* inperium parere C. 26. 4. is finis fuit C. 39. 12. ob paupertatem sumptus publice dati V. I. 40. 2. tutor relictus V. I. 6. 5. *Liberos* crebros amittere E. 44. 2. fratris sororisque pro suis habere E. 48. 18. in ditionem subjicere C. 39. 35. ut suos educare V. I. 7. 3. in *Liberos* adsciscere privignum C. 4. 15. Augusti redigi arrogatione C. 2. 1. *Liberis* a se rejectis V. I. 40. 4. Caesaribus C. 38. 1. caruisse, utilius ducere C. 3. 6. absque *Liberis* E. 1. 7. *Liberi* exitum denuntiare C. 26. 4. in locum cooptare E. 12. 9.

Liberum se adserere ex Choro Bacchanali C. 3. 10. E. 3. 5. *Liberae* initia percolere C. 14. 4.

Libet! plane licet C. 21. 3. *Libentissime* fateri E. 18. 4. *Libido* incessit cives C. 3. 15. praeceps C. 33. 12. *Libidinis* indomitae rabidaeque catula E. 23. 6. inpatiens E. 21. 5. tantae esse V. I. 86. 2. victor C. 42. 23. E. 47. 5. *Libidini* foede obedire E. 4. 3. publicae matronas nobiles subjicere E. 3. 7. servire E. 1. 22. ad *Libidinem* minus erat virium E. 11. 5. *Libidine* ardere E. 40. 10. cognita C. 20. 23. furens E. 11. 7. inpatiens C. 39. 11. pari C. 33. 25. perniciosa mortales agere C. 24. 11. saevior omnibus E. 17. 3. tanta agi C. 39. 46. tetrior C. 40. 19. transversa pollui nulla E. 42. 19. *Libidinum* ferendarum artes C. 23. 2. flagitio major C. 11. 2. *Libidinibus* quaesitissimis in omnem fere aetatem sexumque C. 2. 1.

Libras argenti XXXII. relinquere V. I. 58. 11.

Libyssa V. I. 42. 6.

Licet plane C. 21. 3. *Licere* C. 38. 4. *Licentiam* nancisci C. 24. 11. ob *Licentiam* dos uxori non potuit exsolvi V. I. 56. 6. per ... corrumpi C. 5. 3.

Licinianus inperio adscitus C. 41. 6. *Licinianum* Caesarem efficere E. 41. 4.

Licinius C. 41. 5. Augustus efficitur E. 40. 2. Gallienus C. 33. 1. Lucius ... Lucullus nobilis V. I. 47. 1. Macer O. 19. 5. 23. 5. occidit E. 41. 8. pulsus C. 41. 8. Stolo Consul primus factus V. I. 20. 2. Valerianus C. 32. 1. E. 32. 1. *Licinii* castra irrumpere E. 41. 5. *Licinio* nupta Flavii soror C. 41. 2. E. 41. 4. Stoloni plebejo filiam conjugem dare V. I. 20. 1. *Licinium* Augustum creare C. 40. 8. Mucianum lepide flectere E. 9. 3. penes *Licinium* Inperii jura devenere E. 41. 1. a *Licinio* fugari C. 41. 1.

Lictor, expedi secures V. I. 31. 5. cum *Lictoribus* in castra properare V. I. 60. 20. *Lictorios* fasces indecenter expavescere V. I. 20. 1.

Lienem fiscum vocare E. 42. 21.

Ligatis post terga manibus O. 22. 2.

Ligneam in arcam injici V. I. 40. 4.

Ligures domare V. I. 72. 7. apud *Ligures* libertino patre genitus E. 18. 4. de *Liguribus* triumphare V. I. 43. 1. 56. 1.

Lilybaeo civitate hostilia praesidia dejicere V. I. 39. 1.

Limes Romanae possessionis redditus E. 42. 14.

Limo claudi E. 1. 5. simulacra fingere E. 45. 6. voratum corpus E. 40. 7.

Lingua Graeca O. 21. 4, Graecorum C. 11. 5.

Lita veneno cultri pars C. 16. 7.

Litare Jovi Elicio V. I. 4. 4.

Litis denuntiandae operiendaeque ad diem commode jus introductum C. 16. 11.

Littera una mutata O. 4. 3. *Litterarum* ad elegantiam prudens C. 42. 23. doctor E. 18. 4. ediscendarum gratia Gabiis commorari O. 21. 3. fere rudis C. 25. 1. Graecarum peritissimus E. 16. 7. ingens scientia E. 43. 3. ob scientiam O. 5. 3. omnium peritissima O. 5. 2. prorsus expers C. 41. 26. scientia multa E. 2. 4. studia nutrire E. 10. 2. 41. 14. studiosus E. 44. 3. tantum C. 16. 9. *Litteris* infestus E. 41. 8. *Litteras* accipere V. I. 62. 3. e muro abjicere C. 33. 20. Graecas Latinasque ediscere O. 21. 4. legere V. I. 62. 3. mittere V. I. 47. 2. 76. 3. quatuor atque viginti memoria recensere E. 48. 15. Romam destinare C. 26. 6. per *Litteras* praesidium inplorare C. 35. 4. *Litteris* anteire C. 10. 1. cultus C. 8. 7. E. 8. 6. Graecis inpensius eruditus E. 14. 2. institui V. I. 47. 1. haud mediocriter institutus E. 47. 4. inbutus C. 20. 28. Latinis sufficienter instructus E. 20. 7. mediocriter doctus E. 48. 11. *Litterarii* ludi magister V. I. 23. 1. *Litteratorum* cultor E. 40. 18.

Litus Ambraciae Actiacum V. I. 79. 3. 85. 4. *Litori* ora proxima O. 1. 5. *Litore* paullulum procedere O. 12. 4. in ... accumbere O. 10. 5. externo esurie compelli O. 11. 1. sacrificium peragere O. 12. 2. *Litora* Lavinia O. 9. 5. *Litorum* amoena obsidere C. 16. 2.

Liviae erant filii E. 1. 23. *Liviam* fibi conjungere ib. *Livius* O. pr. anxius V. I. 66. 11. Marcus... Drufus V. I. 66. 1. Salinator V. I. 50. 1. triumphans urbem introiit V. I. 48. 5. *Livio* collegae fe conjungere V. I. 48. 2. advocato M. *Livio* Pontifice V. I. 27. 3. *Liviana* hiftoria O. 23. 7.

Livor in ore ne adpareret V. I. 58. 10.

Locri colonia deducta eft O. 17 6. *Locros* regredi V. I. 35. 9.

Locupletium quemque ita convenire E. 42. 21. uti beatis *Locupletibus* mos C. 14. 6. *Locupletiffime* dotata hoftis filia E. 9. 2.

Locus C. 5. 17. Æquimelium dictus V. I. 17. 5. eminet E. 40. 10. fatalis fedis condendae O. 11. 1. qui Furculae Caudinae vocabatur V. I. 30. 3. *Loci* a qualitate dici O. 16. 1. conditio C. 20. 11. conditione mutata C. 28. 7. *Locum* idoneum defignare O. 23. 1. primum deferre O. 3. 7. recipere V. I. 61. 4. fepulcro dare V. I. 18. 7. in *Locum* alicujus fubrogare V. I. 15. 2. liberi cooptare E. 12. 9. fuperiorem evadere V. I. 26. 1. 39. 3. *Loco* Actuariorum haberi C. 33. 13. humili natus V. I. 67. 1. humillimo ortus E. 28. 4. ex *Loco* altiori ad populum defpicere V. I. 7. 4. in ... filii filium fubrogare E. 33. 1. *Loci* ejusmodi lupanaria dicta O. 21. 2. *Locorum* anguftia V. I. 45. 4. *Locos* memoratos advolare E. 4. 9. recenfere E. 14. 3. per opportunos *Locos* Palatium obfidere C. 3. 16. in *Loca* fertilia transmigrare O. 12. 5. *Locis* fqualidioribus fuperioris Moefiae ortus C. 41. 26. fufpectioribus atque opportunis caftra exftructa C. 13. 4. uti prudenter E. 45. 6. in interioribus locis urbem condere O. 1. 5. *Locare* Ephebo ftatuas C. 14. 7. filias V. I. 59. 2.

Locuftarum fpecies infeftae agris E. 16. 3.

Lolliani bello excipi C. 33. 8. *Lollianum* juvare ib.

Lollius Gentianus E. 18. 4.

Longam, civitatem ex forma cognominare O. 17. 1. *Longa* in pace urbes regere O. 3. 7. *Longo* intervallo C. 34. 2. mari emenfo O. 9. 4. otio corrumpi C. 15. 3. *Longe* acriore ad repentina ingenio C. 2. 1. aequabilium legum conditor C. 20. 23. atrocius procedere C. 9. 2. gloriofior interregni fpecies obvenit C. 35. 12. fecus C. 15. 5. tetrior Domitianus E. 11. 10. *Longius* delatus C. 38. 4. progredi conjectu C. 26. 4. quam *Longiffime* perferre O. 22. 2.

Loqui ore quinquaginta gentium V. I. 76. 1. ornate E. 47. 4. ad *Loquendum* parcus E. 45. 5.

Lorica tegi C. 6. 3. E. 6. 4.

Lorios (apud) mori C. 16. 3. confumi E. 15. 7.

Lucaniae correctura C. 35. 5. E. 35. 7. de *Lucanis* ovare V. I. 33. 4.

Luceres a Lucumone appellare V. I. 2. 11. *Luceriam* Apulam a Samnitibus obfideri, dicere V. I. 30. 2.

Luci primo convenire C. 17. 10. *Luce* orta O. 9. 1. a *Luce* ducentefima C. 36. 2.

Lucinianus (Valens) Inperator effectus eft E. 29. 5.

Lucius Annius Verus E. 16. 5. Appulejus Saturninus V. I. 73. 1. Caefar O. 15. 4. V. I. 85. 53. Cincius O. 18. 1. Cornelius Cinna V. I. 69. 1. Licinius Lucullus V. I. 74. 1. Mummius Achaicus V. I. 60. 1. Papirius V. I. 31. 1. Paullus Æmilius V. I. 56. 1. Quinctius Cincinnatus V. I. 17. 1. Tarquinius Prifcus V. I. 6. 1. Valerius V. I. 15. 1. Verus C. 16. 3. Vitellius E. 8. 1. *Lucio* Ælio Caefari urbs permiffa C. 14. 5. Prifco dominatio delata C. 29. 2. *Lucium* Altini Venetiae urbe confumtum, fatis conftat C. 16. 9.

Lucretia pudiciffima judicatur V. I. 9. 2. *Lucretiae* cubiculum irrumpere V. I. 9. 3. necem exfilio vindicare V. I. 9. 5. propter ftuprum conjurare V. I. 10. 4. *Lucretiae* ftuprum inferre V. I. 8. 5. *Lucretiam* in lanificio offendere V. I. 9. 2.

Lucretii Ædilis manu in Tiberim mitti V. I. 64. 8. per *Lucretium* Ofellam obfideri V. I. 68. 4.

Lucro capturae nullo penfari E. 1. 12.

Lucullus (Lucius Licinius) V. I. 74. 1. fudit Mithridatem V. I. 76. 6. *Lucullo* legatus V. I. 58. 2. M. *Lcullo* tutela permiffa eft V. I. 74. 8.

Lucumo dici V. I. 6. 2. a *Lucumone* Luceres appellare V. I. 2. 11.

Lucus Furinae V. I. 65. 5. in *Luco* Martis Amulium, Ream Silviam compreffiffe tradunt O. 19. 5. 20. 1.

Ludi Litterarii magifter V. I. 23. 1. *Ludum* ingenuarum artium conftituere C. 14. 3. per *Ludum* quafi inperio uti E. 36. 2. *Ludi* feculares celebrati funt E. 11. 14. *Ludorum* cupido C. 1. 4. *Ludos* exercere C. 33. 15. magnos inftituere V. I. 6. 8. fimulare V. I. 2. 2. *Ludis* Circenfibus vefte triumphali uti V. I. 56. 5. omnium generum annum urbis millefimum celebrare C. 28. 1. E. 28. 3. *Lufus* genus fimulare O. 22. 2. *Lufor* aleae ftudiofiffimus E. 1. 21. *Ludibundi* difcurrerant O. 22. 1. *Ludibrio* alicui effe C. 14. 11. 33. 10. in *Ludibrium* caput alicujus per convivia circumferre V. I. 73. 12.

Luere paenas C. 11. 7. 39. 38. E. 38. 4. *Lues*, quanta vix unquam antea fuit E. 10. 13. *Lues* crebrae E. 16. 3.

Lugduni

Lugduni genitus E. 21. 1. vinci C. 20. 9. apud *Lugdunum* exſpirare E. 42. 6. occidi E. 20. 2.
Lugentium indiciis deformis E. 1. 13. mortuum juſtitio elogioque lugendum ſancire C. 20. 6. *Luctus* quantum E. 10. 16. *Luctui* eſſe provinciis C. 10. 6. *Luctu* annuo Matronarum honorari V. I. 15. 6. confuſa urbs E. 16. 13. corporis reliqua Romam relata C. 21. 6.
Lumina Nympharum accipere C. 3. 12.
Luna fefellit O. 5. 3. *Lunae* a templo diſilit V. I. 65. 5. defectus qua nocte acciderat C. 4. 14.
Lupercal, qui locus nunc dicitur O. 22. 1. *Lupercalibus* diadema alicui inponere tentare V. I. 85. 1.
Lupus Martiae tutelae eſt O. 20. 4. *Lupa* accurrit ad vagitum V. I. 1. 3. dicta mulier O. 21. 1. excita puerorum vagitu O. 20. 3. *Lupanaria* ejusmodi loci dicta O. 21. 2.
Luſitanium ſubigere V. I. 78. 4. *Luſitanus* genere V. I. 71. 1.
Luſtri certamine aucto firmatoque C. 27. 7. *Luſtrare* exercitum V. I. 2. 13.
Lutatius O. 9. 2. 11. 3. 13. 7. 18. 1. (Quinctus) Catulus V. I. 41. 1.
Luxus quae eſſent ſatis anxie proſpicere C. 14. 6. per *Luxum* inmodici C. 31. 2. a *Luxu* Venerio non alienus E. 41. 8. in... deprehendere V. I. 9. 2. *Luxuriae* amans E. 10. 3. *Luxuriae* eſſe C. 20. 8. quaſi auxilio ventitare C. 6. 1. ſervire E. 1. 24. *Luxuriam* exprobrare V. I. 66. 9. militarem comprimere E. 22. 1. *Luxuria* elangueſcere V. I. 54. 2. haud modice flagrante C. 1. 4. paene perire V. I. 36. 1.
Lyſimachiae repetundae ſpecie V. I. 54. 1.

M.

Macedonia E. 35. 1. 41. 20. *Macedoniae* Rex Antigonus V. I. 35. 11. *Macedoniam* novis colonis deſtinare V. I. 73. 5. provinciam accipere V. I. 81. 4. ſortiri V. I. 51. 1. in *Macedoniam* mitti V. I. 82. 6. *Macedonia* domita, Macedonicus V. I. 61. 1. in... cum patre agere V. I. 58. 1. vincere V. I. 79. 1. vinci V. I. 83. 5. *Macedonum* Regem capere V. I. 56. 3. *Macedonas* occupare C. 33. 3. regere C. 29. 2. inter *Macedonas* dominatum invadere E. 32. 4. Metellus *Macedonicus* V. I. 60. 2. Paulli *Macedonici* filius V. I. 58. 1. *Macedonico* bello intereſſe V. I. 52. 2.
Machaon primus O. 1. 8.
Machinationibus omnis generis urbem oppugnare C. 33. 19.
Macies terrarum C. 20. 16.
Macrinus (Opilius) Inperator appellatur C. 22. 1. E. 22. 1.
Mactarentur cum hoſtiae lege Pontificum C. 28. 4.
Maculoſa adoleſcentia C. 11. 1. *Maculare* C 15. 1.
Maecenas ab taciturnitatem praecipuus E. 1. 16.
Magi cum popoſciſſent C. 14. 8.
Magis *Magisque* C. 23. 2. dolore ardere E. 42. 17. in optimos ſaevitur C. 5. 13. patefacere C. 12. 4. ſaevitia nimius C. 11. 7. *Maxime* ab aliquo diligi V. I. 77. 1. cupere C. 2. 1. flagrare V. I. 74. 7. incitare C. 5. 14.
Magiſter equitum V. I. 16. 2. 17. 5. 32. 1. 43. 3. ludi litterarii V. I. 23. 1. paſtorum O. 19. 7. pecoris O. 16. 1. C. 41. 11. *Magiſtrum* diſertiſſimum habere V. I. 81. 2. officiorum Caeſarem creare E. 41. 6. *Magiſterio* alicui eſſe C. 20. 34. pedeſtre ad *Magiſterium* adoleſcentior metuerat Silvanus C. 42. 15. *Magiſterio* peditum milites per Illyrios curare C. 41. 26. *Magiſtratus* plebejus creabatur V. I. 33. 10. *Magiſtratum* abrogare V. I. 64. 4. ſibi prorogare V. I. 21. 2. *Magiſtratu* ſe abdicare V. I. 21. 3. 44. 2. *Magiſtratus* ſeditioſos non ferre V. I. 21. 1. a *Magiſtratibus* legem ad populum ferre V. I. 15. 5.
Magnentius Decentio Gallias commiſit C. 42. 9. *Magnentii* diro atroque ingenio exſtingui C. 41. 25. odio C. 42. 6. ſcelere circumveniri C. 41. 23. *Magnentianis* advolantibus C. 42. 8.
Magnus avunculus C. 1. 1. genere & eloquentia V. I. 66. 1. hic eſt poſitus V. I. 77. 12. *Magno* terrori eſſe hoſtibus V. I. 39. 3. *Magno* acceſſu urbs aucta C. 21. 4. apparatu bellum movere C. 24. 2. *Magna* clades E. 13. 12. claſſis O. 2. 4. exercitus pars E. 36. 2. *Magnae* Matri ſe ſacrare E. 23. 3. *Magna* felicitate ſuperare V. I. 74. 6. cum *Magna* omnium admiratione duci V. I. 2. 2. *Magno* pretio frumentum populo dandum curare V. I. 19. 2. *Major* libidinum flagitio C. 11. 2. natu frater O. 19. 2. *Majore* filio miſſo C. 38. 2. *Majorum* controverſa memoria C. 17 1. pauci C. 42. 22. *Majoribus* Reatinis C. 8. 4. ſplendidis ortus E. 7. 1. a *Majoribus* poſſidere V. I. 54. 1. *Maximus* Circus O. 7. 2. excultus mirifice C. 40. 27. ob virtutem V. I. 32. 1. *Maximum* Circum aedificare V. I. 6. 8. Pontificem creare V. I. 31. 1. ad Q. Fabium *Maximum* genus propagare V. I. 14. 6. a Fabio *Maximo* fruſtratus V. I. 42. 6. *Maxima* ara conſecrata O. 6. 7. *Maximam* appellare aram O. 6. 5. quam *Maxima* voce inclamare E. 12. 10. *Maximarum* rerum tantus modus E. 13. 4. *Maxima* parvis toto orbe miſcebantur C. 33. 4.

C. 33. 4. *Maximis* opetibus viae munitae C. 9. 8. *Magnitudinis* mirae nata bos V. I. 7. 10. *Magnitudine* corporis ceteris praevalere O. 7. 2. a *Magnitudine* virium appellari O. 21. 4. *Majestate* divina servari V. I. 70. 3. *Magnificae* liberalitatis esse E. 10. 9. *Magnificam* per se victoriam insigni laude celebrare V. I. 52. 3. *Magnifica* oratione conditiones turpissimas discutere V. I. 34. 10. *Magnificum* soli Romae fanum constituere C. 35. 7. *Magnificentior* quo aedes Minervae consurgit C. 12. 2. *Magnificentioribus* promissis in societatem perpellere C. 19. 1. *Magnificentissimum* munus dare V. I. 66. 1. *Magnifice* celebrari C. 15. 4. construere opera C. 40. 26. sepeliri V. I. 27. 5. 35. 11. 45. 7. plusquam *Magnifice* colere C. 13. 5.

Magonem Hispania expellere V. I. 49. 9.

Magulsam Boccho prodere V. I. 66. 6.

Mali rumores orti C. 14. 7. *Malorum* adsiduus accusator V. I. 47. 7. *Malos* e bonis gignere C. 3. 5. *Malum* commune Romani orbis C. 33. 33. ingens tributorum C. 39. 31. *Mali* publici ignari C. 33. 15. sensu promtius fieri C. 39. 27. *Malo* fines liberare O. 7. 4. *Malis* cunctis remediorum generibus subvenire E. 10. 14. *Male* administrari V. I. 50. 2. re gesta V. I. 38. 3. *Malitia* C. 33. 13. *Maledictis* respondere E. 14. 7. *Malevolorum* accessu terreri E. 12. 5.

Mamertinos ad liberandos mitti V. I. 37. 2.

Mamilium ad Tusculanum confugere V. I. 16. 1.

Mammaea C. 24. 5. E 24. 5.

Mammas praebere O. 20. 3.

Manavit Julia familia a Julo O. 15. 5.

Mancinus (Aulus Hostilius) V. I. 59. 1. 4. *Mancino* Quaestor V. I. 64. 1.

Mandati exitii metum injicere C. 33. 20. *Mandatum* sui exitium cognito C. 5. 15. *Mandatis* mollioribus E. 42. 16. *Mandatis* quasi bellum inter se accipere C. 20. 32.

Manere C. 15. 4. 28. 7. in sacris O. 22. 1. *Manentibus* fortunis C. 41. 4.

Manibus se Diis vovere, devovere V. I. 26. 5. 27. 3.

Manilius (M) Inperator V. I. 58. 4.

Manipulis faeni varie formatis O. 22. 3. *Manipulares* dicuntur milites O. 22. 4. *Manipularium* cuiquam inperium dare C. 37. 6.

Manlius (Cnaeus) Vulso V. I. 55. 1. ob defensum Capitolium Capitolinus dictus V. I. 24. 1. Titus.... Torquatus V. I. 28. 1. *Manlii* cognomen ejurare V. I. 24. 8. *Manlio* Torquato collega V. I. 26. 4. cum *Manlio* in Capitolium fugere V. I. 23. 9.

Mansuete geri C. 39. 15.

Manus Musalamiorum caesa C. 4. 2. E. 4. 4. *Manus* extentae inter patentes digitos tranvolare E. 11. 5. *Manum* conserere cum hoste V. I. 31. 1. falso imitari E. 35. 8. praesidiariam retinere C. 33. 28. referre ad caput V. I. 64. 6. trepidantis adjuvare V. I. 76. 8. trepidantem adjuvare E. 5. 7. in *Manum* convenire C. 5. 5. *Manu* anxios genitoris gressus levare C. 14. 11. castissimae feminae moveri V. I. 46. 1. cui duces paeerant sumta C. 37. 3. gladiatorum armata C. 42. 6. latronum excita C. 39. 17. pastorum coacta O. 22. 3. pulsare C. 20. 26. sua Jani Gemini portas claudere V. I. 79. 6. sua interficere V. I. 25. 1. trahere parvulum filium O. 9. 1. *Manus* Praetoriae acie deletae C. 27. 2. *Manus* abluere V. I. 7. 2. ferreas instituere V. I. 38. 1. *Manibus* in sinistris gerere V. I. 2. 6. olera instituta E. 39. 6. post terga ligatis O. 22. 2. sinistris involutis O. 13. 2. de *Manubiis* hostium inducere V. I. 33. 9. *Manumittere* temere servos V. I. 36. 1. *Manumissionum* pileis induta plebs E. 5. 9.

Maraboduum callide circumvenire E. 2. 8.

Marcellus (Marcus) V. I. 45. 1. *Marcellum* Caesarem facere E. 23. 4. a *Marcello* fugari V. I. 42. 6.

Marcia veneni poculum obtulit E. 17. 5.

Marcius (Cneus) Coriolanus dictus V. I. 19. 1.

Marcomanni caesi C. 39. 43. *Marcomannorum* Rex E. 33. 1. *Marcomannos* petere C. 16. 9.

Marcomarus Rex C. 16. 13.

Marcus Æmilius Scaurus V. I. 72. 1. Antoninus C. 23. 1. E. 16. 7. Atilius Regulus Consul V. I. 40. 1. Aurelius Antoninus C. 16. 1. E. 16. 1. Brutus V. I. 82. 1. Curius Dentatus V. I. 33. 1. Fulvius nobilior V. I. 52. 1. Jani aedes clauserat C. 27. 7. Julius Philippus Arabs Thraconites C. 28. 1. E. 28. 1. Livius Drusus V. I. 66. 1. Marcellus V. I. 45. 1. Octavius O. 12. 2. 19. 5. *Marci* Catonis industria V. I. 54. 3. Philippi Praefecti Praetorio insidiis perire C. 27. 8. sepulcro funus illatum C. 20. 30. *Marcum* coelo receptum esse, praesumere E. 16. 14.

Mare Adriaticum E. 14. 1. Arabicum, Hircanum, Rubrum V. I. 77. 7. *Maris* Oceani in ora C. 3. 11. per mollitiam V. I. 22. 3. *Mare* obsidere V. I. 84. 1. pervium theatris curribusque efficere C. 4. 3. ad *Mare* usque superum V. I. 33. 1. *Mari* feliciter uti V. I. 84. 2. longo emenso in Italiam devenire O. 9. 4. multum posse V. I. 38. 1. proficisci C. 4. 2. ab usque Pontico *Mari* in Galliam permeatur C. 13. 3. in... Aegeo insula emersit C. 4. 14. E. 4. 9. *Maria* duo invenire C. 13. 3.

inse-

infeſtare C. 39. 20. multa permetiri O. 9. 6. *Marinae* aquae ſpecies O. 12. 4.

Marem anguem interfici jubere V. I. 57. 4. *Mares* coacti uti adeſſent C. 4. 7. *Maribus* fruſtratus C. 15. 6.

Marianorum militum gratiam parare V. I. 73. 1.

Maritus concors E. 48. 18. *Mariti* exitium C. 5. 11. tenere animum E. 40. 13. *Marito* adulterum interficiendum tradere V. I. 55. 2. *Marito* quaſi concedente E. 1. 23. a *Marito* pelli V. I. 86. 1.

Marius (Cajus) V. I. 67. 1. ferri quondam opifex, regnum capit C. 33. 9. 11. filius V. I. 68. 1. Senatusconſulto armatus V. I. 73. 10. *Marii* Quaeſtor V. I. 75. 2. *Mario* reſiſtere V. I. 75. 6. *Marium* contra Glauciam armare V. I. 72. 9. exſecrari E. 48. 12. vincere V. I. 75. 8. adverſum *Marium* feſtinare V. I. 76. 5. *Mario* Praeneſte interfecto V. I. 75. 9.

Marmore (ex) fictor E. 14. 2. *Marmoream* urbem relinquere E. 1. 19.

Maro opinionem ſequi metuit O. 7. 4. *Maronis* Muſa teſtatur O. 1. 1.

Marſorum a Principe Q. Popedio Silone adduci V. I. 80. 1. ducem interficere V. I. 63. 1. de *Marſis* triumphare V. I. 32. 1.

Martinianum Caeſarem creare E. 41. 6. jugulari jubere E. 41. 7. *Martiniano* in Inperium cooptato C. 41. 9.

Mattis in luco comprimi O. 19. 5. 20. 1. ſacerdotes Salios inſtituere V. I. 3. 1. a *Marte* comprimi O. 20. 1. V. I. 1. 1. *Martio* in campo necari V. I. 73. 9. *Martiae* tutelae eſſe O. 20. 4. *Martialem* flaminem inſtituere V. I. 3. 1.

Maſiniſſae reſtituere V. I 77. 2. *Maſiniſſam* in ſocietatem recipere V. I. 49. 11.

Maſſiliam (apud) obſideri E. 40. 5.

Mater adfecta ultimo aetatis O. 10. 1. compreſſa dracone E. 40. 17. Deum a Peſſinunte arceſſita V. I. 46. 1. flevit honorem inmaturum V. I. 68. 1. perverſa interiit C. 5. 2. quae fuiſſet O. 21. 4. quibus Italia non eſt V. I. 58. 8. *Matris* cultu plus quam pius C. 24. 5. Deum ſimulacrum adducere V. I. 46. 3. interitu permoveri C. 3. 3. *Matri* ſe Magnae ſacrare E. 23. 3. *Matrem* contaminare C. 5. 8. Deum hoſpitio recipere V. I. 44. 1. efferre O. 10. 1. oſculari V. I. 30. 3. ſibi mortis cauſſam fuiſſe exclamare E. 24. 4. ſtupro contaminare E. 5. 5. Terram, Deosque Inferos precari C. 33. 31. a *Matre* moveri V. I. 19. 4. cum ... ſimul venire O. 5. 1. *Matres* Trojanae claſſem incenderunt O. 10. 4. *Materno* honore diligere O. 16. 3. *Materna* ſtirpe propinquus C. 42. 6. *Maternum* genus C. 3. 2. *Materno* genere oriundus ab Achille V. I. 35. 1.

Matrimonii ſpecie ſuſcipere E. 33. 1. in *Matrimonium* adſciſci O. 9. 5. dare V. I. 7. 15. ducere E. 5. 5. *Matrimonio* eodem quo pater C. 21. 2. *Matrimoniis* nobilibus illudere C. 3. 10. *Matrimonia* nobilium corrumpere E. 38. 7. *Matronae* luxerunt corpus in foro poſitum V. I. 10. 7. *Matronarum* luctu annuo honorati V. I. 15. 6. numero comitari V. I. 19. 4. *Matronis* ornamenta repetentibus reſiſtere V. I. 47. 6.

Materies fingendi C. 16. 5.

Matura a muliere ad uxorem inſtitui E. 34. 19. *Maturrime* in Galliam contendere C. 24. 2. quam potuit C. 29. 3. *Maturare* O. 23. 2.

Matutinum in tempus differri E. 40. 19.

Mauritaniae principem Magulſam prodere V. I. 66. 6. *Mauri* acceſſere provinciis C. 4. 2. E. 4. 4. *Maurorum* cum Rege amicitiam conjungere V. I. 49. 10. *Mauricus* E. 12. 5.

Mauſoleum V. I. 86. 3.

Maxentius Inperator E. 40. 2. inſidiis interceptus eſt C. 40. 23. lapſu equi in profundum demerſus eſt E. 40. 7. praemiorum illecebris traduxerat C. 40. 7. *Maxentium* gignere E. 40. 12. Inperatorem confirmare C. 40. 6. petere C. 40. 16. ſuppoſitnm ferunt E. 40. 13.

Maximianus Gallerius E. 40. 4. Herculius E. 40. 5. Herculii *Maximiani* privigna E. 39. 2. *Maximiano* Caeſari provincia credita C. 39. 33. *Maximianum* Auguſtum efficere E. 39. 2. Galerium Caeſarem creare ib. Inperatorem jubere C. 39. 17.

Maximinus (Cajus Julius) filius Caeſar factus eſt C. 25. 2. Illyricorum indigena Caeſar C. 40. 1. perit C. 41 1. potentiam cepit C. 25. 1. regnum arripuit E. 24. 3. Julii *Maximini* Italiam propere petunt C. 27. 3.

Mederi C. 13. 6. *Medendi* ſcientia E. 14. 2. *Medicaminibus* multis corpus adverſum venena firmare V. I. 76. 8. tanquam *Medicinae* remediis leniri rectorum conſiliis E. 16. 4. *Medicus* Pyrrhi V. I. 35. 13. 14. *Medico* auctore C. 17. 8.

Mediocri ſtirpe ortus E. 45. 2. *Mediocriter* doctus litteris E. 48. 11. haud *Mediocriter* inpatiens E. 41. 8. inſtitutus litteris E. 47. 4.

Mediolani dominatum invadere E. 32. 4. urbe recepta C. 33. 32. *Mediolanum* acciri E. 41. 4. cogere C. 33. 18. detruſus E. 33. 2. novis cultisque moenibus ornare C. 39. 45. apud *Mediolanum* excedere E. 48. 19.

Meditari E. 41. 14. nova arma E. 45. 6. ſpiculis E. 47. 4. *Meditatum* ut prorſus crederes E. 14. 7. *Meditata* conſilia E. 2 5.

Medium inter conſules aliquem incedere facere E. 4. 8.

E. 4. 8. *Media* hieme E. 44. 4. regione positus E. 31. 2. circa *Medium* fere noctis E. 43. 4. in *Medium* procedere V. I. 2. 9. proferre V. I. 33. 8. *Medio* capite praeciso E. 28. 2. noctis E. 5. 7. in *Medio* itineris interfici E. 35. 8. rem relinquere C. 14. 9. per *Medias* custodias evadere V. I. 26. 1. per *Media* hostium castra V. I. 49. 6. *Media* admota C. 13. 5.

Medos superare V. I. 75. 7.

Membra eadem C. 48. 8. per *Membra* omnia acceptos cibos differere V. I. 18. 3. *Membrorum* fere omnium cruciatu confici E. 14. 12. tabescentium odore scelus proditum est C. 39. 1.

Meminisse E. 45. 6. *Memor* beneficii E. 9. 14. gentis patriciae C. 39. 12. irarum O. 14. 1. praeteritorum tum etiam futuri O. 3. 7. supra quam cuiquam credibile est E. 14. 3. *Memoria* sui longa C. 34. 6. *Memoriae* curiosi C. 20. 33. praemiis honestos frustrare C. 33. 26. *Memoriae* prodere O. 5. 2. prodi E. 3. 6. sunt laborantibus secundarum initia earumque auctores C. 20. 31. ad *Memoriam* nostram C. 37. 5. officere C. 20. 2. per *Memoriam* majorum controversam C. 17. 1. post... humanam C. 39. 15. *Memoria* recensere E. 48. 15. *Memorare* C. 39. 30. E. 45. 5. brevi C. 28. 3. facinora C. 21. 3. piget C. 5. 4. *Memorantibus* plerisque talia C. 3. 18. *Memoratu* dignae aedes E. 20. 6. *Memoratum* oppidum C. 38. 4. *Memoratos* locos advolare E. 4. 9. a *Memoratis* reperiri C. 33. 20.

Menapiae civis Carausius C. 39. 20.

Menenius Agrippa Lanatus V. I. 18. 1. decessit tanta paupertate V. I. 18. 7.

Meninge in insula E. 31. 1.

Mens ad credendum prona C. 20. 10. Neronis nefaria C. 3. 17. prorsus similis E. 48. 9. *Mentis* inpetum artificio quodam regere E. 14. 6. *Mentem* divinam accipere V. I. 49. 3. incestam pravamque putare C. 17. 7. ubi invaserint vitia C. 5. 10. *Mente* alienata desipere V. I. 74. 8. alio traducta E. 48. 15. corrupta E. 40. 19. crudelis E. 8. 2. *Mentes* confusae O. 14. 2. humanae frustratae boni spe, asperius offenduntur C. 40. 30. ad *Mentium* quasi sanitatem pervenire C. 20. 7. *Mentibus* feris vitam moresque insinuare O. 3. 3. *Mentes* omnium morum diversitate lenire V. I. 7. 15. *Mentione* facta E. 12. 5.

Mensae superesse E. 24. 5. *Mensarum* vice O 11. 1. *Mensas* illas esse intelligere ib. sacratas invadere O. 11. 1. *Mensis* de farreis crustam etiam comedere O. 10. 5.

Mensem septembrem Commodum appellare C. 17. 2. eis *Mensem* decimum C. 42. 1. *Mense* uno aut altero dominatione vix retentata C. 37. 1. absque *Mense* annus C. 14. 12. *Menses* in XII. annum distribuere V. I. 3. 1. per *Menses* duos continuos E. 16. 9. *Mensibus* exactis O. 19. 5. septem interregni species evenit E. 35. 10.

Mensuras constituere V. I. 7. 8.

Mentiri se filium V. I. 62. 1.

Mentum (in) gladio subjecto E. 8. 4.

Mercenarius V. I. 71. 1. *Mercenarii* militis arte capi V. I. 40. 3. *Mercenaria* opera exercere E. 40. 10.

Mercibus Syriacis coëmtis foedissime negotiari V. I. 83. 3.

Mercurii filius O. 5. 1.

Merere cognomen moribus V. I. 8. 1. cujusquam officium ad mortem C. 5. 16. provinciam C. 20. 9. *Mereri* omnia E. 12. 3. pro *Merito* C. 28. 6. *Meritorum* fiducia insolens E. 9. 3. *Meritis* alicujus sacrare C. 40. 26.

Meretriciis pollere artibus E. 17. 5.

Mero (Caldius Biberius) E. 2. 2.

Merobaude auctore E. 45. 10.

Mesopotamia accessit provinciis C. 4. 2. *Mesopotamiam* occupare C. 33. 3. ad *Mesopotamiam* progredi C. 39. 33. per ... bellum instruere C. 32. 5. in *Mesopotamia* bellum gerere E. 32. 5.

Messalina, quasi jure, adulteriis utebatur E. 4. 5. *Messalinae* delinimentis in pravum abstrahi C. 4. 5.

Messana Carthaginienses expellere V. I. 37. 4.

Metaurum apud flumen V. I. 48. 2. juxta amnem E. 35. 2.

Metellus (Quinctus Caecilius) Macedonicus V. I. 60. 2. 61. 1. Numidicus exsulare quam jurare maluit V. I. 73. 8. Pius V. I. 63. 1. *Metello* legatus V. I. 67. 1.

Metiri quantum queas egregium est C. 12. 3.

Metius Fufetius Dux Albanorum V. I. 4. 10. quadrigis religatus & in diversa distractus est V. I. 4. 13. *Fufetio* duce V. I. 4. 5. a *Metio* Pomposiano cavere E. 9. 14. *Metia* tribu excepta V. I. 50. 1. 3.

Metri genus O. 4. 5.

Metuere O. 7. 4. E. 1. 27. ne atrociora acciderent C. 26. 7. *Metuens* segnitiae filii C. 40. 21. *Metui* studiis doctrinae C. 16. 10. *Metus* C. 4. 6. 9. 20. 26. amittendi C. 10. 4. E. 10. 10. *Metui* esse pravis C. 35. 12. *Metum* experiri C. 20. 29. injicere mandati exitii C. 33. 20. per *Metum* altius conscendere C. 42. 16. *Metu* abstinere C. 4. 6. E. 4. 5. accendi C. 35. 8. cogi E. 9. 12. coli C. 4. 1. curari C. 9. 2. E. 9. 5. haud inane angi C. 26. 3. Italia decedere C. 40. 9. mortis attonitum videre

dere V. I. 31. 6. passim injecto C. 39. 45. sui injecto agitare C. 4. 9.
Mezentii Regis Agillaeorum auxilium adsciscere O. 14. 1. *Mezentio* cedere ib. *Mezentium* continuis praeliis persequi C. 15. 1. fugam facere coëgerunt Latini O. 15. 3. ad *Mezentium* legatos mittere O. 15. 2.
Migrare volentem retinere V. I. 23. 10.
Miles quidam cum oculos averteret E. 1. 20. *Militis* mercenarii arte capi V. I. 40. 3. unius detrimentum parum sibi videri, dicere C. 29. 5. *Militi* Romano anteferre E. 47. 6. *Militem* severissime tractare E. 6. 3. voluntarium se offerre V. I. 24. 1. *Miles* militare disce E. 6. 3. a *Milite* interfici E. 21. 6. *Milites* Augustum creavere C. 27. 1. faede jugulavere Aulum Helvium Pertinacem C. 18. 2. jugulavere Parthenium, Petronium E. 12. 8. legatos Romam destinant C. 35. 9. moti C. 11. 9. occuparunt Aventinum V. I. 21. 13. perculsi C. 29. 5. praedicti C. 8. 3. vim severitatis inhorrescunt C. 24. 4. undique contracti C. 31. 4. *Militum* animos promissis ingentibus pertentare E. 12. 6. animos sollicitare E. 10. 11. arbitrio occumbere C. 29. 2. disciplina correcta V. I. 58. 8. ingenti exspectatione venire E. 23. 3. labore patefacere fossas E. 1. 5. magister inperium corripuit E. 41. 25. Marianorum gratiam parare V. I. 73. 1. nullo consulto C. 36. 2. odia contra se excitare E. 47 6. opes attenuare C. 6. 2. reliqui affluebant C. 3. 18. seditione discerpi E. 25. 2. Tribunus V. I 26. 1. 29. 1. 39. 3. 47. 3. vi necari E. 41. 18. *Militibus* acceptior C. 34. 7. gratias referre E. 12. 8. impendere largitiones E. 16. 9. propriis adeo amabilis E. 7. 2. *Milites* absentes quoque nominibus recensere E. 14. 3. accendere ad vindicandum facinus V. I. 21. 3. brevi frustra fore dixisse proditur Probus C. 37. 3. commilitones appellare E. 1. 14. *Militibus* annitentibus C. 24. 1. attentatis C. 40. 8. corruptis C. 31. 1. 35. 4. furtim accensis C. 33. 12. in seditionem accensis E. 27. 2. per dona illectis C. 1. 1. receptis C. 33. 2. talibus orbem terrarum subigere V. I. 35. 4. a *Militibus* Augustus pronuntiari E. 42. 15. confodi E. 3. 10. nomen Inperatoris oblatum recusare V. I. 44. 5. occidi V. I. 84. 4. reperiri E. 4. 2. superari E. 8. 3. trahi per urbis vias E. 23. 6. *Militia* refici potuit C. 37. 6. si modo per Quirites exerceretur C. 3. 14. *Militiae* artibus solutis, resolutis C. 2. 3. E. 2. 9. bonae usus C. 29. 28. clarus C. 33. 9. clarior C. 13. 2. domique divina omnia facta C. 16. 2. domique multa gerere V. I. 27. 2. gradu ad inperium conspirare C. 29. 1. miseriis inbuti C. 39. 26. novandae ordo C. 41. 12. ob egregia facinora V. I. 19. 1. officium curatum C. 4. 2. officia in eam formam statuere E. 14. 11. ordine merere C. 42. 5. peritus E. 36. 1. praeclaris studiis instantissime deditus E. 10. 2. principes securi percutere V. I. 70. 4. quoque dicendi copia praestat C. 42. 4. Rectores C. 42. 24. *Militiae* externae relinquere C. 9. 11. *Militiam* repetere C. 13. 11. sequi C. 32. 2. tolerare V. I. 18. 2. in *Militiam* merito adscisci E. 45. 3. *Militia* eximere cohortes Praetorias C. 20. 1. *Militare* disce miles E. 6. 3. *Militantis* in Algido filium adamare V. I. 21. 2. *Militaris* Tribunus V. I. 20. 1. *Militari* joco conclamare E. 25. 2. tumultu interfici E. 23. 5. *Militaris* potentia convaluit C. 37. 5. *Militarem* ferociam comprimere E. 22. 1. in re *Militari* diligentiam habere E. 13. 3. *Militaris* calceamenti cognomentum sortiri E. 3. 2. indumenti usus C. 40. 25. *Militari* calceamento cognomentum quaerere C. 3. 4. opere montem vineis conserere E. 37. 3. *Militares* aliquanti conspiravere E. 41. 22. viri E. 35. 8. *Militarium* contra morem C. 35. 7. despectus C. 41. 23. inter fortissimos E. 4. 7. nuptas adsectare C. 39. 11. tumultus C. 27. 6. *Militaribus* viam munire in se dominandi C. 37. 7. *Militares* animos conciliare C. 3. 17. duces levi certamine conficere C. 40. 28. *Militaribus* valide adsistentibus C. 41. 15. *Militarium* legionum ad specimen E. 14. 5. *Militaribus* auxiliis nomen inpositum C. 39. 18. *Militariter* instrui O. 13. 2.
Mille (post) centesimus excessit annus C. 28. 2. *Millia* ducenta hominum capere V. I. 40. 2. fere septem bellatorum conficere C. 35. 6. passuum E. 15. 7. *Millibus* novem ex Urbe abesse E. 40. 3. sex ab Urbe discreta villa E. 40. 2. vendere ducentis V. I. 43. 7. *Millesimum* Urbis annum celebrare C. 28. 1. *Millies* sestertium pangere C. 8. 5.
Mimiam Cytheridem amare V. I. 82. 2.
Minervae aedes quo eminentior consurgit C. 12. 2. templum stetit inviolatum V. I. 70. 3.
Minervina concubina E. 41. 4.
Minis non adduci V. I. 73. 4. 80. 1. *Minacibus* rescriptis acceptis E. 39. 7.
Minister unguendi C. 17. 9. *Ministri* scelere circumveniri C. 35. 8. *Ministrorum* fidissimis interficiendum sese offerre E. 14. 12. incuria effluere C. 33. 20. parte maxima absurdi mores C. 42. 24. *Ministris* similibus convivia exhibere E. 16. 8. *Ministerium* ventri negare V. I. 18. 2. *Ministerio* famoso flagrare C. 14. 7. *Ministeria* nefaria C. 9. 2. E. 9. 5. *Ministeria*

lasciva commessationibus adhiberi lege prohibere E. 48. 10. per *Ministeria* inportuna famam viri vexare E. 42. 20.
Minorum gentium Patres centum V. I. 6. 6. *Minus* credere C. 3. 8. fas est C. 13. 9. quo *Minus* E. 39. 7. *Minima* cura C. 28. 2. *Minime* convenire C. 20. 6. sufficere E. 15. 5. *Minuere* potestatem Tribunitiam V. I. 75. 11. *Minutiora* quae occulta sunt E. 48. 18.
Minturnis in palude latere V. I. 67. 4.
Minucius Rufus Tribunus plebis V. I. 65. 5. Q. *Minucium* Consulem obsidere V. I. 17. 1. Magistrum equitum inperio sibi aequari, pati V. I. 43. 3. a *Minucio* donari V. I. 17. 2.
Mirari constantiam E. 10. 10. erudita ingenia E. 40. 9. ingens simulacrum V. I. 22. 2. *Mirus* artifex E. 42. 18. *Mirum* in modum C. 39. 45. *Mira* bellorum felicitas E. 41. 11. celeritas V. I. 23. 3. felicitas V. I. 77. 6. *Mirae* magnitudinis bos nata V. I. 7. 10. *Miris* naturae officiis C. 40. 12. *Mira* ostentorum prodidere C. 41. 13. *Mire* distingui C. 16. 11. funus celebratum C. 20. 30. memor O. 3. 7. promtus C. 42. 23. *Mirifica* denuntiare E. 13. 10. *Mirifice* excoli C. 40. 27. pugnare ex equo C. 21. 2.
Mirmillonum gladio petito E. 10. 10.
Miscere colloquia pro personis E. 48. 18. virtutes quasi temperamento quodam E. 13. 4. *Miscebantur* toto orbe parvis maxima, ima summis C. 33. 4. *Misti* bonis indocti C. 9. 13.
Miseni ex nomine urbem *Misenon* appellatum O. 9. 6.
Miseriarum finis O. 11. 1. *Miseriis* militiae inbui C. 39. 26. *Miserabili* exitu consumi E. 14. 12. *Miserabilior* contemptui haberi C. 3. 17. *Miserabiliter* urbem adficere C. 35. 7. *Misericors* E. 48. 9. *Misericordia* Regis abstrahi V. I. 12. 4.
Mithridates Rex Ponti V. I. 76. 1. victus praelio nocturno V. I. 76. 7. *Mithridatis* classem Sullae conciliare V. I. 74. 2. copias ferro & fame adfligere V. I. 74. 5. filius V. I. 78. 7. *Mithridatem* ad venenum compellere V. I. 77. 5. Pergamo expellete V. I. 70. 2. praelio fundere V. I. 75. 7. adversus *Mithridatem* mitti V. I. 74. 4.
Mitis C. 26. 4. vir C. 36. 1. usque eo E. 15. 9. *Mitem* feroci in matrimonium dare V. I. 7. 15. *Mitissimus* videbatur inprudentibus C. 3. 17. E. 4. 2. *Mitius* agere C. 20. 13.
Mittere dona V. I. 79. 5. legatos V. I. 22. 1. C. 1. 7. E. 15. 4. litteras V. I. 47. 2. 76. 3. ocius C. 3. 18. sub jugum V. I. 30. 4. transfugas simulatos V. I. 30. 2. *Mitti* ab aliquo O. 23. 2. ad bellum V. I. 34. 5. Reges adeundos V. I. 58. 7. adversus Corinthios V. I. 60. 1. contra Pyrrhum V. I. 35. 12. cum lectissimis E. 41. 23. in carcerem V. I. 40. 3. in Macedoniam V. I. 82. 7. Thessalonicam E. 41. 7. *Missus* legatus V. I. 40. 1. 51. 5. sub tigillum V. I. 4. 9. *Missi* legati V. I. 17. 1. qui fugientem insequerentur C. 19. 4. sunt Roma tres Fabii V. I. 23. 5. *Missos* ad se legatos interficere V. I. 25. 1. *Mittendos* Capuam colonos censere V. I. 65. 3.
Modus fit suppliciis & caedibus C. 39. 15. rerum quarundam neglectus E. 43. 6. tantus rerum maximarum E. 13. 9. *Modum* agri non parvum ad incolendum accipere O. 5. 3. facere C. 41. 5. in amplum praemia ostentare C. 26. 6. in foedum cuncta vastare C. 6. 1. *Modo* Atheniensium C. 14. 4. damnatorum E. 19. 3. noxiorum C. 5. 7. pari C. 21. 1. 29. 5. reorum C. 20. 25. scortorum E. 4. 5. suo ferri C. 24. 10. *Modica* dilatione emolliri E. 48. 13. *Modica* flagitia regere C. 8. 7. E. 8. 6. *Moderata* agere C. 39. 31. quid *Moderatius* Nerone? E. 11. 15. *Moderate* eloquens E. 13. 8. *Moderatorem* omnium vel errare minus fas est C. 13. 9. *Modesto* inperio uti C. 31. 3. *Modesti* si ipsi sint C. 40. 29. *Modestiore* alicujus ingenio angi C. 20. 32. *Modestioribus* feminis mos est E. 42. 20. *Modeste* concedere C. 37. 3. *Modestia* E. 1. 16. tolerabilis in perniciem processit C. 39. 32. *Modestia* ac pudore utrimque decertabatur C. 35. 11. alicujus permoveri C. 3. 3. superare C. 42. 4.
Moelium (Spurium) regnum adfectantem, occidi jubere V. I. 17. 5.
Moenium dedicandorum gratia C. 29. 1. exstruendorum cunctum genus in cohortes centuriare E. 14. 5. *Moenia* nova oppido circumdare V. I. 5. 2. Romana potentia vix digna instituere C. 17. 3. *Moenibus* novis cultisque ornari C. 39. 45. Urbem munire O. 22. 7. V. I. 1. 4.
Moenum prope amnem C. 21. 2.
Moerere amissos sui ordinis tot viros C. 14. 3. ex *Moerore* vultum non mutare E. 16. 7. *Moestitiae* esse C. 11. 11.
Moesia a Dacis diripitur E. 2. 9. *Moesiae*, Pannonicique exercitus hortantium legati C. 8. 2. superioris locis squalidioribus ortus C. 41. 26. *Moesiam* contingere C. 39. 11. apud *Moesiam* superiorem, Aureum montem vineis conserere E. 37. 3. in *Moesia* Inperator effici E. 31. 1. 32. 3. *Moesorum* colles vinetis replere C. 37. 3.
Moguntiacum (apud) dominatum invadere E. 32. 4. *Moguntiacorum* direptiones C. 33. 8.
Moles bellorum acrius urguebat C. 39. 30. quanta inperio inest C. 9. 3. ingenti *Mole* sepulcrum inponit O. 9. 7.

Mo-

Moleſtus nulli E. 16. 10. *Moleſtia* quanta inperio ineſt C. 9. 3. *Moleſtiae* inperialis magnitudinem declinare E. 2. 7. *Moleſtiae* fiſcales ſeverius preſſae C. 41. 20. *Moleſtiarum* remedium C. 39. 7. *Moleſtiis* ſubjici E. 12. 3.

Moliri bellum C. 11. 11.

Molliora mandata E. 42. 16. *Molliſſimum* quemque beatum fore adſerere C. 28. 8. *Mollius* conſulere C. 6. 2. per *Mollitiam* maris V. I. 22. 3. *Mollire* vinolentiam prudentia C. 13. 10.

Molonem Graecum, Rhetorem diſertiſſimum magiſtrum habere V. I. 81. 2.

Momenti quae eſt concitatio E. 48. 15.

Monere crebro C. 13. 9. Gallos V. I. 23. 5. legibus aequiſſimis C. 9. 5. E. 9. 6. *Monente* reſponſo V. I. 22. 1. *Monentibus* amicis E. 9. 14. *Moveri* a parente in ſupremis E. 17. 2. ſorte Apollinis Delphici O. 12. 3. *Moniti* parentes ſomnio E. 48. 3. *Monitores* uti ſunt, ſtolidorum ingenia proinde agunt C. 4. 1 *Monitoribus* probatis eruditisque uti E. 45. 6.

Monetae in formam incutiendae uſus O. 3. 4. opifices deleti C. 35. 6. *Monetarii* in urbe Roma rebellarunt E. 35. 4.

Mons Veſuvius ardere coepit E. 10. 12. *Montis* Gauri in anguſtiis V. I. 26. 1. Palatii circa radices, ſepeliri O. 18. 5. 20. 3. Tauri in radicibus E. 42. 17. *Montem* editum ſpeculari O. 17. 1. Tarpejum tenere V. I. 2. 7. vineis conſerere E. 37. 3. apud *Montem* Sipylum vincere V. I. 53. 1. per ... Coelium congredi C. 35. 6. ultra ... Taurum V. I. 45. 5. *Monte* occupato O. 2. 4. in *Monte* Albano interfecturi cum eſſent Latini Conſulem V. I. 66. 12. triumphare V. I. 45. 6. Algido Q. Minucium Conſulem obſidere V. I. 17. 1. Palatino locum deſignare O. 23. 1. *Montes* cavati C. 9. 8. E. 9. 10. *Montium* a cacuminibus appellari O. 4. 2. ſimiles acervi ſtabant E. 42. 14. *Montes* addere urbi V. I. 4. 4. 5. 2.

Monumenti conſtruendi copiam orare E. 5. 8. *Monumenta* Claudii Romae coepta ac patrata C. 9. 7. E. 9. 8. ne tollerentur V. I. 75. 6. *Monumentis* hujusmodi negotiorum igni conſumtis C. 35. 7.

Mopſocrenem (apud) febri acerrima interire E. 42. 17.

Mora E. 47. 7. *Mora* frangere V. I. 14. 6. 43. 2. per *Moras* annus quaeſitus C. 27. 5. *Morari* aliquantulum Romae C. 29. 1. bellum C. 20. 25. ob inſtans bellum C. 31. 4. *Morantibus* his Romae C. 31. 1.

Morbus comitialis V. I. 66. 11. *Morbo* abſumi O. 9. 6. conſumi C. 1. 2. E. 16. 12. 39. 7. 41. 15. exſtingui C. 20. 27. interire V. I. 75. 12. E. 1. 26. perire C. 13. 11. ſalvi V. I. 3. 3. ſuccutaneo vinci E. 14. 9.

Mors hujuscemodi, ipſis gloriae, exſecrationi auctoribus eſt C. 20. 3. occultatur E. 38. 5. Titi adeo provinciis luctui fuit C. 10. 6. E. 10. 16. *Mortis* de bonis libro lecto V. I. 80. 4. formido C. 39. 41. genere poſtremo poenas dare E. 40. 5. metu attonitum videre V. I. 31. 6. *Mortem* Deciorum plerique illuſtrem ferunt C. 29. 5. ipſam ſibimet conſciſcere O. 13. 4. V. I. 72. 10. C. 7. 2. ſibi adeſſe intelligere C. 33. 28. ad *Mortem* officium cujusquam merere C. 5. 16. voluntariam compelli E. 14. 8. poſt ... dos uxori non potuit exſolvi V. I. 56. 6. *Morte* affici C. 20. 33. audita V. I. 83. 6. cognita C. 38. 1. 39. 10. emere noctem V. I. 86. 2. immatura praeripi V. I. 5. 5. multari E. 40. 9. pari ſenatum tollere C. 5. 14. primi remedium deſiderari E. 34. 3. ſimplici perire E. 40. 8. voluntaria conſumi, decedere E. 39. 7. V. I. 67. 6. *Mortibus* ſuorum adflictos conſolari E. 10. 14. *Mortales* cupidi ſunt inperii C. 12. 3. quibus prohibentur C. 28. 7. ſolent aeri E. 16. 3. *Mortalium* conatus vacui a Fortuna caſſique C. 3. 20. omnium maximo gemitu interire C. 16. 14. omnium nefandos peſſimosque perimere E. 12. 8. optimi C. 33. 30. vitae quaſi teſtis C. 20. 29. *Mortalibus* futura praecinere O. 10. 1. perniciosa libidine agere *Mortales* C. 24. 11. *Mori* aequius eſt quam auctoritatem Inperii foedare E. 12. 7. paucis diebus C. 16. 5. potius placuit ob libertatem O. 15. 2. veneno E. 1. 29. *Moriens* petiit ab uxore V. I. 49. 19. *Morientis* ſententia Inperator deſignari E. 34. 2. *Mortui* fratris liberos pro ſuis habere E. 48. 10. *Mortuo* divinos honores decernere V. I. 85. 1. ſacerdotes uti Deo ſacrare C. 1. 6. *Mortuum* juſtitio elogioque lugendum ſancire C. 20. 6. Ælio Caeſare *Mortuo* C. 14. 10. Cottio Rege C. 5. 2. E. 5. 4. Hamilcare V. I. 42. 2.

Mos cum eſſet C. 10. 2. erat ſubditis, ſtudio inpune peccandi C. 34. 8. inceſſit Romae, uni prorſus parendi C. 1. 1. E. 1. 1. permanſit O. 8. 4. quis non erat O. 3. 2. ut eſſet O. 6. 6. uti beatis locupletibus C. 14. 6. uti eſt C. 5. 14. 16. 8. 29. 2. 33. 17. uti tum erat C. 32. 2. *Moris* antea cum eſſet O. 6. 6. ad *Morem* Graeciae C. 35. 7. in ... coeleſtium E. 15. 3. Romanum convertere Grajum nomen E. 39. 1. *More* canini cadaveris per urbis vias trahi E. 23. 6. celebrare feſta C. 5. 5. ferarum graſſari E. 11. 10. gladiatoris Senatus funus efferri decrevit C. 11. 8. E. 11. 13. hominum qui acres ſunt E. 1. 24. latronum excruciari C. 41. 12. majorum virgis caedi E. 5. 7. novo blando-

b'andoque appellare E. 1. 14. Olympiadis Alexandri Magni creatricis E. 40. 17. parricidarum C. 8. 6. Rhetorum E. 47. 4. servili cruciatus adhibiti C. 41. 5. suo O. 1. 4. C. 11. 9. veterum C. 9. 10. 27. 7. *Mores* absurdi C. 42. 24. civiles, lepidi C. 1. 4. saevi C. 20. 2. *Morum* a clementia V. I. 43. 1. diversitate omnium mentes lenire V. I. 7. 15. hujusmodi esse E. 40. 9. similitudo feroces conjunxit V. I. 7. 16. *Moribus* Romanis adhuc fere incognitum visebatur E. 35. 5. *Mores* Athenienses haurire E. 14. 2. insinuare vitamque O. 3. 3. ad *Mores* formandos aliquid conferre O. 1. 2. ob ... diversos non congruere C. 41. 2. *Moribus* alicui similis E. 48. 8. *Moribus* antiquissimis C. 18. 8. cognomen mereri V. I. 8. 1. corrigendis nimium clementem habere C. 20. 7. corruptis C. 3. 15. praecognitis C. 7. 2. Praesidentium in diversum traduci C. 13. 7. probis C. 15. 3. *Moratus* egregie vir E. 36. 1.

Movere bellum spe dominationis C. 20. 9. 24. 2. navem Zona inposita V. I. 46. 2. Senatu V. I. 47. 4. *Moveri* a matre V. I. 19. 4. manu castissimae feminae V. I. 46. 1. neque patris exitio C. 40. 20. pietate O. 9. 4. *Movenda* arma nequaquam E. 1. 12. *Motus* Senatu probrosior quisque C. 9. 10. *Motus* terrae gravis E. 13. 12. *Motu* terrae gravi affici C. 33. 11. prolabi O. 18. 4. *Motus* civiles longe atrociores orti C. 33. 7. externi cum suspectarentur C. 42. 9. qui exsisterent C. 39. 45. *Motus* amicorum patienter ferre E. 9. 3. *Motibus* externarum gentium compressis C. 41. 23. externis, modo civilibus exerceri C. 42. 20.

Mucaperem ducem excruciare C. 36. 2.

Mucianum (Licinium) lepide flectere E. 9. 3.

Mucrone confossum latus V. I. 77. 10.

Mulier dominatur C. 33. 3. in id progressa C. 4. 11. obvia V. I. 75. 1. *Mulieris* arte corrupti custodes C. 4. 15. ob amorem V. I. 43. 5. *Mulierem* lupam dictam O. 21. 1. in *Mulierem* formare C. 5. 16. E. 5. 7. a *Muliere* matura ad uxorem institui E. 34. 1. *Mulieres* corpore quaestum facientes O. 21. 2. improbae, petulantes C. 23. 1. *Mulierum* artibus pervagatis C. 4. 6. genus C. 4. 5. *Mulieres* admittere O. 8. 5. *Muliebris* sexus C. 3. 16. *Muliebris* ars E. 40. 13. *Muliebri* fortunae templum est constitutum V. I. 19. 5. *Muliebri* arte custodes corrupti E. 4. 12. *Muliebri* nomine appellari E. 23. 3.

Mulionem evitantem praecipere V. I. 7. 19.

Multari morte E. 40. 9. *Multatum* pecunia in regnum restituere V. I. 51. 2.

Multus sanguis ut efflueret e naribus V. I. 66. 9. *Multa* litterarum scientia E. 1. 4. in *Multam* noctem E. 41. 22. *Multi* in inperium inmissi C. 24. 9. *Multos* externosque consortio adsciscere C. 39. 16. post non *Multos* dies E. 41. 25. *Multae* Urbes conditae C. 16. 12. *Multa* prodigiorum C. 5. 17. *Multa* indigna pati V. I. 36. 2. *Multis* medicaminibus corpus firmare V. I. 76. 8. *Multum* cibi ac vini E. 1. 22. diligens E. 48. 11. iners E. 32. 1. mari posse V. I. 38. 1. temperans E. 42. 18. haud *Multum* abesse Deo C. 40. 15. *Multo* officiosius E. 42. 16. perniciosius E. 13. 12. validius C. 11. 2. neque *Multo* post C. 14. 12. 27. 6. *Multitudo* advenarum classe advecta O. 13. 1. ingens V. I. 29. 3. utriusque sexus V. I. 2. 2. *Multitudinem* fundere E. 34. 2. *Multitudine* Germanorum explosa C. 33. 8. *Multiformis* E. 14. 6. *Multiformibus* insidiis privignos interimere E. 4. 10. *Multiplex* E. 14. 6. *Multiplici* clade orbis terrarum foedatur C. 3. 9.

Mulvius pons E. 40. 7. *Mulvium* pontem facere V. I. 72. 8. apud *Mulvium* pontem insidias locare C. 40. 23. proxime ... acie devincere C. 19. 4.

Mummius (Lucius) Achaicus V. I. 60. 1. 3. *Mummio* triumphandos tradere V. I. 61. 2. *Mummio* collega segniore V. I. 58. 9.

Mundam apud oppidum vincere V. I. 78. 8. 84. 1.

Mundi lex E. 16. 4.

Munire legibus V. I. 1. 4. militaribus viam in se ac posteros dominandi C. 37. 3. moenibus O. 23. 7. V. I. 1. 4. muro C. 20. 18. *Muniri* locum a Trojanis coeptum O. 13. 4. *Munitae* sunt viae maximis operibus C. 9. 8. E. 9. 9. *Munimentum* C. 39. 39. ad *Munimentum* committere C. 13. 9. Galliae mitti C. 38. 2. Illyrici relinqui C. 40. 8.

Munus satis utile C. 13. 6. *Muneris* gratia C. 41. 20. id C. 34. 4. optionem dare V. I. 2. 6. *Muneri* edendo studere V. I. 72. 3. *Munus* magnificentissimum dare V. I. 66. 1. quaestorium amplissimum dare V. I. 74. 1. a natura *Munere* habere E. 48. 14. *Munerum* optionem accipere V. I. 19. 1. species C. 21. 1. 40. 24. *Muneribus* animi & corporis ostendere E. 10. 2. anteire C. 10. 1. dignis honorare V. I. 16. 3. occultis pax inpetrata E. 14. 10. *Munerare* honoribus, pecunia, beneficiis ceteris E. 48. 9. *Municipium* Britanniae C. 20. 27. e Lanuvino *Municipio* C. 15. 2. Municipiis proximis dispergi C. 2. 4. *Munifica* dona C. 11. 11. *Munifice* prospectare C. 35. 7. *Munificentiae* modum statuere C. 40. 15.

Muria de turdis V. I. 66. 9.

Murrhina pocula E. 16. 9.

Mursiae devincere C. 33. 2. apud *Mursiam* dimicare

care E. 41. 25. 42. 4. *Murfina* labes C. 33. 2.
Murum lapideum urbi circumdare V. I. 6. 9. *Muro* munire Britanniam C. 20. 18. e *Muro* literas abjicere C. 33. 20. uti... virtute prohiberi C. 24. 11. *Muros* civitatis hoftilis adfcendere V. I. 58. 3. diruere V. I. 47. 2. circum *Muros* agere C. 40. 7. *Muris* quam validiffimis urbem circumfepire C. 35. 7. validioribus & laxioribus urbem fepire E. 35. 6. fub *Muris* urbis E. 8. 3.
Mus (Decius) V. I. 36. 2.
Mufa Maronis teftatur O. 1. 1.
Mufalamiorum manus caefa C. 4. 2. E. 4. 4.
Mufca ne quidem C. 11. 6. E. 11. 8. *Mufcarum* agmina perfequi C. 11. 5. E. 11. 6.
Muficus E. 14. 2.
Mutare nomen C. 42. 9. nomina V. I. 6. 7. rarius judices E. 46. 3. *Mutari* facile C. 5. 3. *Mutato* rectore flagitiofo C. 40. 30. colore E. 12. 2. *Mutatae* intemperantiae fignum proferre E. 10. 8. *Mutata* loci conditione E. 28. 7.
Mutinam (apud) vinci V. I. 85. 2.
Mutius Cordus, Senatum adiit V. I. 12. 1. *Mutio* prata data, ab eo *Mutia* appellata V. I. 12. 6.
Myfteria fideliter cuftodire O. 8. 6.

N.

Nabide (a) Lacedaemonio filium obfidem accipere V. I. 51. 3.
Nancifci licentiam C. 24. 11. poteftatem C. 3. 8. rerum fummam E. 10. 5. fibi opportunum tempus ad infidiandum O. 22. 2. Tarpejam virginem V. I. 2. 6. *Nacti* liberti fummam poteftatem C. 4. 12. *Nactis* in tempore navigiis C. 33. 3.
Narbonae natus E. 38. 1.
Narbone patria C. 39. 23.
Narciffus ab epiftolis E. 4. 8.
Naribus cruorem effundere E. 42. 6. e *Naribus* effluere V. I. 66. 9.
Narniam inter & Ocriculum E. 31. 2. *Narnienfi* Nerva quid prudentius C. 12. 1. *Narnienfi* oppido genitus E. 12. 1.
Narfeum Regem in ditionem fubigere C. 39. 35.
Nafci humili loco V. I. 67. 1. in exercitu C. 3. 2. E. 3. 4. Narbonae E. 38. 1. parentibus egeftofis E. 12. 4. patre, Equite Romano V. I. 81. 1. *Natus* novem annos V. I. 42. 1. feptuaginta annos & quinque amplius C. 8. 6. *Nata* bos mirae magnitudinis V. I. 7. 10. poft *Natum* imperium C. 42. 2. *Natos* patre dignos evafuros, adfirmare O. 20. 1. *Natalem* filii fimulare E. 41. 22. *Natu* grandior C. 41. 11. major O. 19. 2. *Natio* Carporum omnis tranflata C. 39. 43. *Nationes* feras brevi fubigere C. 42. 17. *Nationibus* Dacorum pileatis Sacisque in provinciam domitis C. 13. 3. trementibus E. 15. 3. *Natura* aliunde quid hominibus incognitum gignit E. 16. 4. *Naturae* bona quafi incomta C. 40. 13. bonis abundare E. 1. 31. defectus E. 23. 3. hominum curiofae oculos auresque ad fe trahere E. 48. 18. officiis miri C. 40. 12. quafi lex C. 3. 5. tardae homines O. 21. 4. vis C. 35. 13. *Natura* excellenti videri C. 39. 48. ferus E. 40. 10. inpotentior C. 40. 21. a *Natura* munere habere E. 48. 14. quafi factum C. 33. 13. ad *Naturalia* officia fecedere E. 21. 6.
Nafica (Publius Scipio) V. I. 44. 1. Scipio V. I. 64. 7. 9. templum aedificavit V. I. 46. 3.
Navare bonam operam V. I. 4. 1. 75. 3.
Navis O. 3. 4. *Navem* aut caput fubeffe O. 3. 5. movere Zona inpofita V. I. 46. 2. ad *Navem* redire V. I. 22. 3. *Navi* pifcatoria fretum trajicere V. I. 37. 3. in *Navi* epulari V. I. 84. 3. *Navium* ad ufum Silvas publicare V. I. 5. 2. *Naves* hoftium manibus ferreis apprehendere V. I. 38. 1. longas accipere V. I. 40. 1. ordine duplici contexere E. 3. 9. fexcentas deprimere V. I. 41. 1. *Navibus* paucis claffem hoftium magnam fuperare V. I. 39. 2. trecentis proficifci V. I. 41. 1. *Navicula* accepta V. I. 67. 5. *Navali* praelio fuperari V. I. 54. 4. vinci V. I. 84. 4. ex *Nauticis* aptiores flagitiis legere C. 16. 2. *Naufragio* quafi Rem Romanam dare C. 33. 3. *Naufragio* pecunia relata eft V. I. 35. 9. inter *Navigandum* capere V. I. 54. 4. *Navigii* longi taedio claffem incendere O. 10. 4. *Navigiis* compofitus pons E. 40. 7. in tempore nactis C. 33. 3. toto orbe adactis C. 4. 3.
Ne quidem verbo infamari V. I. 82. 4.
Necare libertinos in carcere V. I. 36. 2. *Necari* E. 1. 28. 8. 4. in carcere V. I. 21. 4. jubere Crifpum E. 41. 11. facerdotem O. 19. 6. vi militum E. 41. 18. *Necandum* aliquem curare V. I. 73. 9. *Necandos* pueros fervo dare O. 21. 1. *Nex* Polydori O. 9. 5. *Necis* auctoris errore C. 33. 22. auctoribus exitio effe C. 35. 12. auctores ad fupplicium petere excruciare C. 11. 9. 36. 2. *Neci* deftinari C. 26. 4. *Necem* dedecorofam fufpectare E. 39. 7. exfilio vindicare V. I. 9. 5. inpetrare V. I. 86. 1. Regis repromittere V. I. 12. 1. fibi confcifcere V. I. 85. 5. ad *Necem* deftinari C. 33. 20. virgis caedi E. 5. 7. *Nece* commotior C. 20. 1. comperta C. 23. 2. hoftium laetior C. 29. 1.
Neceffariorum percultor C. 1. 5. *Neceffitate* compelli

pelli V. I. 29. 3.
Nectere insigne regni capiti C. 3. 13.
Nefandos omnium mortalium perimere C. 12. 8.
Nefas summum dicere O. 12. 2. *Nefaria* mens C. 3. 17. *Nefaria* ministeria C. 9. 2. E. 9. 5. *Nefarie* C. 39. 45. 42. 11.
Nefastos inter dies referri V. I. 14. 4.
Negare ventri ministerium V. I. 18. 3. *Negari* a Senatu V. I. 45. 6. 78. 5.
Negligere exercitum E. 47. 6. *Neglectus* modus rerum quarundam E. 43. 7. *Neglecta* custodia O. 7. 2. *Neglectus* boni cujusque C. 42. 24.
Negotii patrandi dies E. 41. 22. *Negotium* carbonarium exercere V. I. 72. 1. *Negotio* facili pelli C. 39. 38. *Negotiorum* ingens scientia E. 43. 5. *Negotia* recensere E. 14. 3. *Negotiis* plerisque vera comperire C. 9. 4. quaecunque advenissent, auditis E. 9. 15. *Negotiari* foedissime V. I. 83. 3.
Nemeae Graecos liberos pronuntiare V. I. 51. 4.
Nemo dominationi adeo fidus C. 17. 7. Severo praeclarior C. 20. 6. *Nemini* insolentiae esse C. 35. 12. *Neminem* timere E. 18. 6.
Nemus lauri arescens C. 5. 17.
Neophytus E. 5. 7.
Neoptolemus O. 1. 8.
Neotericorum quisque asseveravit O. pr.
Nepos ex filia V. I. 5. 1. 64. 1. *Nepotis* nimio dolore increpare E. 41. 12. *Nepotes* veros Faustulo dare nutriendos O. 19. 7.
Nepotianus E. 42. 3.
Neptuni filium se confiteri V. I. 84. 2.
Nequam genus hominum C. 33. 13. *Nequitiae* versutus O. 6. 2.
Nequire C. 10. 3. 20. 1. 24. 10. E. 20. 9.
Nero Claudius V. I. 48. 2. 3. 5. Tiberius Imperium complexus est C. 2. 1. E. 2. 2. L. Domitius Imperator factus est C. 5. 1. E. 5. 1. Romam invexerat lustri certamen C. 27. 7. *Neronis* jussu bellum suscipere C. 8. 1. mens nefaria C. 3. 17. quinquennium C. 5. 2. E. 5. 2. scelera C. 5. 6. *Neroni* id certe nomen erat C. 5. 1. quondam criminose familiaris Salvius Otho C. 7. 1. *Neronem* cuncti opinantes vocantesque E. 10. 5.
Nerva Coccejus Narniensis C. 12. 1. E. 12. 1. *Nervae* corpus a Senatu ut quondam Augusti honore delatum E. 12. 12. *Nervam* compellere E. 12. 8. *Nerva* quid prudentius? C. 12. 1. E. 11. 15.
Nicaea C. 41. 19.
Nicomedes Bithyniae Rex V. I. 78. 1. *Nicomedem* Bithynia expellere V. I. 76. 2. *Nicomedia* C. 16. 12. 39. 45. 41. 16. E. 39. 5.
Nicostraten post dictam de carminibus O. 5. 2.
Niger Pescennius creatur Augustus E. 19. 2. Pescennium *Nigrum* mori cogere C. 20. 9.
Nigidium (C.) opprimere V. I. 71. 1.
Nihil amplius V. I. 33. 8. conducit C. 20. 29. *Nihil* horum reperire C. 22. 3. *Nihilo* segnius C. 40. 20. *Nihil* ominus V. I. 43. 3.
Nili inundatio E. 1. 4. *Nilo* jactatus truncus V. I. 77. 12.
Nimis C. 6. 2. 34. 3. E. 14. 7. *Nimius* corrigendis moribus C. 20. 7. dolor E. 41. 12. horror corporis E. 12. 11. in habitu V. I. 74. 7. saevitia C. 11. 7. *Nimia* indignatio E. 42. 13. *Nimiae* liberalitatis esse V. I. 66. 5. *Nimiam* ob crudelitatem V. I. 69. 4. severitatem V. I. 61 3. *Nimia* ex gratia V. I. 66. 10. opum fiducia bellum Romanis inferre V. I. 54. 1. *Nimii* ni forent cunctis vitiis C. 8. 7. E. 8. 6.
Nisi Germaniae ferocia C. 1. 2. victor nullo congressu discedere C. 20. 14.
Niti C. 3. 4. 20. 9. E. 43. 3.
Nobilis longe haberi C. 8. 4. Rex Chonodomarius captus E. 42. 14. vir V. I. 2. 13. E. 19. 1. *Nobilis* Galliae colonia E. 13. 3. *Nobilem* virginem inter obsides accipere V. I. 13. 1. *Nobili* familia ortus C. 33. 14. E. 8. 1. *Nobile* oppidum V. I. 36. 1. *Nobile* armentum agere O. 7. 1. *Nobiles* in Imperium immissi C. 24. 9. *Nobilium* ad optimos ne Imperium transferetur C. 33. 34. matrimonia corrumpere E. 38. 7. Philosophorum cruciatus C. 41. 5. *Nobilibus* multis legi abrogantibus V. I. 73. 7. *Nobiles* matronas publicae libidini subjicere E. 3. 7. *Nobilibus* matrimoniis illudere C. 8. 10. Marcus Fulvius *Nobilior* V. I. 52. 1. *Nobiliores* quasque nuptas scortorum modo secum proponere, prostituere C. 4. 7. E. 4. 5. *Nobilissimus* latronum ductor E. 28. 4. *Nobilissima* familia ortus V. I. 57. 1. *Nobilissimos* juvenes compescere V. I. 49. 5. senum ut Deos venerari V. I. 23. 8. *Nobilitas* atrocius grassaretur C. 33. 32. Caesarem nuncupaverat C. 23. 2. factum non est aspernata C. 27. 1. hostem patriae censet C. 29. 3. ita accepit V. I. 64. 7. *Nobilitatis* adversum superbiam libertatem defendere V. I. 18. 6. consilia C. 4. 1. *Nobilitati* plerosque superbiam dare C. 39. 7. *Nobilitate* pari C. 16. 1.
Nocuit nihil draco circumfusus V. I. 49. 1.
Nodus brachiorum C. 17. 9.
Nolae morbo consumi, interire C. 1. 2. E. 1. 26. apud *Nolam* vinci V. I. 45. 4.
Nolle V. I. 32. 2. E. 2. 4.
Nomen admonuit C. 28. 2. auxiliis militaribus inpositum C. 39. 18. Constantina inditum C. 40. 28. cui ex patre fuit C. 41. 15. Divi decretum est mortuo E. 18. 6. Getae paterno ab avo erat C. 20. 32. Graecis e litteris cujus initiaretur

tiaretur E. 48.3. Romanum E. 47.3. Talassii, ut omnibus nuptiis invocaretur V. I. 2.3. utrumque etiamnum in sacris manet O. 22.1. *Nominis* clarissimi urbem condere O. 12. 5. fama fugare V. I. 78. 7. mutandi caussa O. 18.1. *Nomen* abnuere astu C. 2. 1. alicui sacrare E. 48.2. Augusti rapere E. 42.3. Grajum in Romanum morem convertere E. 39.1. Inperatoris recusare V. I. 44. 4. loco dare, inditum O. 10: 1. E. 27. 3. monti ex se dare O. 18. 5. mutare C. 42.9. potentia vacuum insolens facere C. 9. 13. radendum decernere C. 11. 8. E. 11. 13. sancire C. 17. 10. suum indicare O. 20. 1. *Nomine* allectus C. 39. 40. eodem esse O. 10. 2. Etruscus C. 29. 1. ex suo appellare, cognominare, nuncupare, vocare O. 2. 4. 23. 1. 7. filii emancipati possidere V. I. 20. 4. muliebri appellari E. 23. 3. pari C. 25. 2. privato V. I. 14.1. sanctiori Augustus appellari E. 1.1. suo basilicam facere V. I. 47. 5. leges proferre E. 1. 18. de *Nomine* vestis Caracalla cognominari E. 21.2. sub . . . celsi inperii E. 42. 16. *Nomina* Caesarum atque Augusti divisa C. 13. 12. *Nominum* atrocitas, C. 39. 8. vis corrupta C. 33. 24. *Nomina* adnotata ad aliquem perferre E. 35. 8. mutare V. I. 6. 7. Tribunorum astu componere C. 33. 20. *Nominibus* quaesitis atque compositis C. 33. 10. raptarum appellare V. I. 2. 12. recensere E. 14.3. *Nominare* forensem industriam virus ac pestem publicam E. 41. 8. *Nominari* Caldius Biberius Mero E. 2. 2. ex virtutibus V. I. 49. 1. *Nominatim* cuncta prodere E. 13.7.

Nongentesimo Urbis magnifice celebrato C. 15.4.

Norbanum Appium (per) sterni E. 11. 10.

Nosse omnia de Principibus juvat E. 3. 6. *Nosti* me virum esse E. 9. 3. *Noscendis* ocius admota media publici cursus C. 13. 5. ad *Noscenda* majorum gesta E. 48. 11. *Notio* futuri superflua C. 38. 5.

Notam nummariam corrodere C. 35. 6. *Notare* aliquid in ore E. 21. 4. vultu aversato petulantius cachinnantem E. 28. 3. *Notari* facile C. 41. 21. *Notatus* a censoribus V. I. 17. 1.

Novacula fidem artis suae firmare V. I. 6. 7.

Noverca quibus est Italia V. I. 58. 8. *Novercam* conjugem adfectare C. 21. 3. uxorem ducere E. 21. 5. *Novercali* odio aliquem relegare E. 1. 27.

Novus mos E. 1. 14. *Novae* Viae urbs magno accessu aucta C. 21. 4. *Novum* benevolentiae genus E. 16. 5. *Novi* juris repertor E. 13. 9. *Novo* supplicio plecti C. 19. 4. *Novas* leges proferre E. 1. 18. vectigalium pensiones exquirere C. 9. 6. *Nova* arma meditari E. 45. 6. & eo dulciora adfectare C. 5. 10. moenia oppido circumdare V. I. 5. 2. *Novis* moenibus ornari C. 39. 45. *Novissime* E. 33. 2. 35. 8. concludere C. 20. 11. *Novitate* elephantorum aliquem turbare V. I. 35. 3. *Novandae* militiae ordo C. 41. 12. *Novato* censu C. 4. 4. *Novatam* quasi urbem Romanam arbitrari C. 41. 17.

Nox V. I. 24. 4. *Noctis* medio urbem egredi E. 5. 7. *Noctem* morte emere V. I. 86. 2. in *Noctem* multam convivio celebrato E. 41. 22. *Nocte* castra irrumpere E. 41. 5. intemperata tabernaculo educere C. 33. 21. intempesta in Capitolium ire V. I. 49. 2. per medias custodias evadere V. I. 26. 1. media in castra redire V. I. 58. 1. una castra perrumpere V. I. 49. 13. *Noctu* dieque nihil aliud agere quam spiculis meditari E. 47. 4. egredi castris V. I. 13. 1. excedere O. 9. 1. visus ingens globus coelo labi E. 43. 8. *Nocturno* praelio vinci V. I. 76. 7.

Noxae dare O. 6. 4. *Noxiorum* vinctis modo C. 5. 7. *Noxios* persequi E. 25. 2. punire E. 2. 9.

Nubere V. I. 59. 2. E. 5. 5. *Nubentium* virginum specie amictus C. 5. 5. E. 5. 15. *Nupta* Licinio Flavii soror C. 41. 2. Viro Inperatori C. 4. 11. E. 4. 5. *Nuptas* militarium adfectare C. 39. 11. quasque nobiliores scortorum modo secum proponere, prostituere C. 4. 7. E. 4. 5. *Nuptu* solenni filias locare V. I. 59. 2. *Nuptiae* V. I. 2. 3. C. 5. 11. *Nuptiarum* ad festa vocari E. 39. 7. *Nuptias* consobrinorum vetare E. 48. 10. cum altero frequentare C. 4. 11. sperare E. 10. 7. ad *Nuptias* Patrui procedere C. 5. 11. in . . . fratris filiam concupiscere C. 4. 12. *Nuptiis* omnibus Talassii nomen ut invocaretur V. I. 2. 3.

Nubibus apertis fugatisque O. 14. 3. *Nubilo* coelo O. 19. 5.

Nudi quia plerumque agunt C. 16. 2. *Nudos* fundos concedere E. 48. 17.

Nulli fidus E. 17. 3. molestus E. 16. 10. *Nullo* capturae lucro pensari E. 1. 12. *Nullis* rectoribus C. 26. 7. *Nullis* viribus moveri posse V. I. 46. 1.

Numa Pompilius V. I. 3. 1. *Numae* Pompilii more caerimonias curare C. 14. 2. *Numae* conferri E. 15. 3. *Numam* Pompilium sacrificiis imitari V. I. 4. 4. post *Numam* tertius Janum clausit Octavianus C. 1. 3. sub *Numa* portae Jani Gemini primo clausae V. I. 79. 6.

Numantiam fame vincere V. I. 58. 6. ad *Numantiam* venire V. I. 59. 1. *Numantinus* V. I. 58. 6. *Numantini* filias locabant V. I. 59. 2. *Numantinis* Mancinus deditur V. I. 59. 4. adver-

adversum *Numantinos* proficisci V. I. 59. 1.
Numerianus Caesar C. 38. 1. E. 38. 2. 4. insidiis exstinguitur C. 38. 6. *Numeriani* cladis ignarus C. 39. 13. comitatus C. 38. 2.
Numerus ferarum infinitus E. 1. 25. provinciarum E. 1. 7. *Numerum* sacerdotum augere V. I. 75. 11. in *Numerum* coelestium referri C. 33. 25. *Numero* equitum centurias duplicare V. I. 6. 7. inminuto C. 39. 47. matronarum comitari V. I. 19. 4. e *Numero* militarium esse C. 35. 7. ex . . . porcorum recordari O. 17. 1. *Numerosis* ictibus confodi E 8. 5.
Numici fluminis circa stagnum O. 14. 2. super ripam O. 14. 4.
Numidiae de Rege triumphare V. I. 62. 1. *Numidiam* ereptam restituere V. I. 77. 2. in *Numidia* Metello legatus V. I. 67. 1. *Numidarum* Regis filium obsidem domi suae sumere V. I. 66. 7. Quinctus Caecilius Metellus, *Numidicus* V. I. 62. 1. 73. 8.
Numinum auctoritate cogi O. 13. 2. superstitiosus cultus E. 43. 7.
Numitor cum privatum omne regno praetulisset O. 19. 3. *Numitoris* filium interimendum curare O. 19. 4. *Numitori* optionem dare O. 19. 2. Regnum restituere V. I. 1. 4. *Numitorem* alios subdidisse O. 19. 7. & Amulium haeredes instituere O. 19. 1. in regnum restituere O. 21. 4. *Numitore* arbitro adscito O. 23. 1. clam omnia subministrante O. 21. 3. a *Numitore* exorari O. 21. 1.
Nummo posito opertoque O. 3. 5. *Nummis* a populo collectis V. I. 15. 9. *Nummariam* notam corrodere C. 35. 6.
Nuncupare aliquem Caesarem C. 23. 2. ex suo nomine O. 23. 1.
Nuntius C. 8. 5. *Nuntiare* O. 23. 2.
Nurus regias in convivio & luxu deprehendere V. I. 9. 2.
Nutaret cum victoria V. I. 16. 2.
Nutrire bonas artes, studia litterarum E. 41. 14. *Nutriendos* dare pueros, veros nepotes O. 19. 7. 20. 3. *Nutricis* ex nomine appellari O. 10. 3. a *Nutrice* ferri V. I. 75. 1.
Nymphae Carmentis filius O. 5. 1. Nympharum lumina accipere C. 3. 12.

O.

Ob amorem E. 11. 11. auctoris decus C. 41. 21. fraudem E. 11. 11. honorem E. 16. 14. instans bellum C. 31. 4. ruinas faciles E. 13. 13. saevitiam atque animum trucem C. 42. 12. sumtus exitiosos E. 13. 13. vitae parsimoniam similem C. 20. 10.
Obducere caput velamento O. 12. 2. *Obducta* haec ceteris bonis C. 39. 8.
Obediens foede libidini, ventri, vino C. 4. 1. E. 4. 3.
Obhaerere fici ad arborem O. 20. 3.
Objicere aliquem elephanto V. I. 66. 6. *Objecisse* se Antinoum referunt C. 14. 8. *Objici* aerumnis publicis quasi defensor E. 16. 2. *Objectum* ferrum veronibus plumbeis uti C. 17. 4.
Obire C. 10. 5. diem V. I. 15. 6. *Obiens* popinas ganeasque C. 33. 6. post *Obitum* E. 16. 7.
Oblectari omni genere spectaculorum E. 1. 25. otio C. 37. 7. *Oblectatus* mire C. 14. 11.
Obligari beneficio V. I. 30. 4.
Obliqua dicta caussidicorum contemnere E. 9. 4.
Oblivisci inimicitias E. 9. 2.
Obnoxia injuriae aetas V. I. 13. 4.
Obrui scutis V. I. 2. 6.
Obscoenissimos toto orbe perquirere C. 23. 1.
Obsidere amoena litorum C. 16. 2. arcem V. I. 37. 2. Clusium Italiae oppidum V. I. 23. 5. Curiam V. I. 68. 2. Faliscos V. I. 23. 1. mare V. I. 84. 1. Palatium C. 3. 16. Q. Minucium Consulem V. I. 17. 1. urbem V. I. 12. 1. *Obsideri* V. I. 30. 2. 39. 3. 68. 4. 70. 4. E. 40. 5. a filio V. I. 76. 7. satellitibus V. I. 78. 6. *Obsessum* liberare V. I. 74. 4. *Obsidione* conficere C. 27. 4. cum distineretur C. 40. 8. Cyzicum solvere V. I. 74. 5. decenni Vejos domare V. I. 23. 3. liberare cives V. I. 26. 3. liberare consulem V. I. 17. 1. vallari V. I. 58. 4. in *Obsidione* Ardeae V. I. 8. 5. *Obsidii* solvendi spem inanem videre C. 33. 20. *Obsidionali* corona aurea donari V. I. 17. 2. 26. 3. 58. 4. *Obses* dum teneretur hic E. 41. 2. *Obsidis* ad vicem teneri C. 40. 3. *Obsides* Persarum Regi inperati C. 13. 3. *Obsidum* a corporibus ne quidem animi labem comprimere C. 39. 26. *Obsides* offerre E. 1. 8. inter *Obsides* virginem nobilem accipere V. I. 13. 1. *Obsidibus* acceptis V. I. 12. 5.
Obsistere Rutulis O. 13. 6. *Obsistentes* interfecti O. 23. 5.
Obstare vehementer E. 12. 7. ni *Obstitisset* rerum gestarum fides C. 33. 26.
Obstrepente populo V. I. 58. 8.
Obtegere inmania animi C. 3. 7.
Obtentui flagitiis Capreas insulam quaerere C. 2. 2.
Obtestari C. 39. 13. E. 10. 11. *Obtestantium* philosophorum circumfundi C. 16. 9.
Obtinere censuram V. I. 34. 9. regnum O. 19. 3. C. 27. 6. Syriam, Galliam, urbem V. I. 77. 8. 79. 3. de *Obtinendo* inperio contentio orta est O. 17. 4. *Obtento* totius Romani inperii regimine E. 41. 11.
Obtorquere collum in comitio V. I. 66. 9.
Obtrectatoribus (ab) Cunctator dictus V. I. 14. 6.

Obtrun-

Obtruncare C. 19. 4. 39. 10. *Obtruncari* a suis E. 35. 3. 41.21. ab exercitu E.22.1. multis vulneribus E. 18. 2.

Obtunderetur (ne) acies vento C. 38. 8.

Obvenire O. 23. 1. C. 31.2. E. 10.11. *Obvenit* interregni species C. 35.12. cum *Obvenisset* utrique Consuli somnio V. I. 26. 4.

Obvia mulier V. I. 75. 1. *Obviam* alicui esse O. 2. 3. ire hospiti O.7.4. procedere adventanti hosti C. 39. 10. quem habere O.2.2.

Obvoluto capite elatus V. I. 58. 10.

Occidere aliquem veneno V. I. 35. 13. Gallos inprovisos internecione V. I. 23. 9. pro purpurato regem V. I. 12. 2. provocatorem V. I. 28.3. se cultro V. I. 9. 4. mutuis vulneribus V. I. 10. 6. semet V. I. 70.4. 80. 4. sororem V. I. 4. 8. *Occidi* O. 23. 7. V. I. 1. 4. 7. 4. 8. 1. 10. 1. 17. 5. 19. 4. 54. 5. 57. 4. 65. 5. 69. 4. 77. 10. 78. 9. 10. C. 33. 9. E. 20. 2. 27. 2. 28. 3. 37. 3. 38. 7. 42. 9. *Occisos* videre Romanos V. I. 35. 4. *Occidendos* omnes V. I. 30. 4. *Occidione* ad unum perire V. I. 14. 3.

Occidere dolo alicujus C.39.13. ictu alicujus C. 36.2. *Occidit* Licinius E. 41. 8.

Occoepit Ælius Hadrianus caerimonias curare C. 14. 2. Domitianus supplicia agere C. 11. 1. *Occoeperat* rursus tentari C. 42. 14.

Occultam redemtionem sperare V. I. 66. 7. *Occultis* criminationibus persequi E. 12. 5. *Occulta* quia sunt E. 48.18. *Occulta* & ardua sectarum explanare C. 16. 9. *Occultis* muneribus pax inpetrata E. 14. 10. *Occultior* C. 2. 1. *Occulte* E. 1. 21. 23. 1. 42. 6. quam *Occultissime* potuit C.33.20. *Occultari* C.33.29. dolo E.38.5. ad *Occultandam* formidinem artifex E. 42. 7. *Occultatum* diu funus E. 4.11. *Occultatius* quem veneno petere C. 17.7.

Occumbere V. I. 45. 7. arbitrio militum C. 29. 2.

Occupare Aventinum V. I. 21. 3. 65.5. Capuam V. I. 29. 3. collem Laviniae arcis O. 15. 1. Graeciam insulasque ejus V. I. 54. 1. Janiculum V. I. 69. 2. inprobe dominationem C. 41. 26. insulas V. I. 76. 4. Laurentem agrum O. 13. 1. Macedonas, Achaeosque & Asiae finitima C. 33. 3. regnum scelerte V. I. 3. 1. Thermopylas V. I. 54. 3. *Occuparant* libertini rusticas tribus V. I. 57. 3. *Occupato* monte O. 2. 4. *Occupatis* Thermopylarum jugis V. I. 47. 3.

Occursantes quosque sibimet verberantes O. 22. 1.

Oceani ad finem C. 20. 18. *Oceanum* bis classe transgredi V. I. 78. 4. *Oceani* maris in ora conchas umbilicosque legi jubere C. 3. 11.

Ocius mittere C. 3. 18. noscendis, admota media publici cursus C. 13. 5.

Ocresiae captivae filius V. I. 7. 1.

Ocriculum inter Narniamque E. 31.2.

Octavia familia V. I. 79. 1. *Octaviam* in matrimonium ducere E. 5. 5. Marcus *Octavius* O. 12. 2. 19. 5. *Octavium* interficere V. I. 69. 2. *Octavio* collega intercedente V. I. 64. 4. patre Senatore gigni C. 1. 1. E. 1. 2. ab *Octavio* collega prohiberi V. I. 69. 2. *Octavianus* Caesar V. I. 79.1. C. 1. 1. E. 1. 2.

Octingentesimus Urbis mire celebratus C. 4. 14.

Octo V. I. 49. 4. E. 23. 1. *Octavum* circa ac vicesimum diem obtruncari C. 42. 16. *Octoginta* V. I. 47. 8. E. 18. 1. *Octogenarius* Galbam accusavit V. I. 47. 7. *Octobrem* mensem e suo nomine appellare C. 11. 4.

Oculum amittere in praelio V. I. 11. 1. *Oculi* ingentes E. 48. 4. omnium ut praestringerentur O. 14. 2. *Oculorum* dolor C. 38. 7. E. 38. 4. ferre fulmen E. 1. 20. *Oculos* avertere ib. effossos pependisse C.33.31. naturae hominum curiosae ad se trahere E. 48. 18. *Oculis* magis pulcher E. 1. 20. sub *Oculis* Uxoris V. I. 77. 10.

Odium C. 40. 25. 42. 6. *Odio* esse C. 2. 1. E. 15.6. *Odium* perenne in Romanos jurare V. I. 42. 1. *Odio* dissensionum C. 37. 5. flagitiorum commotior C. 20. 1. novercali aliquem relegare E. 1. 27. absque *Odio* in inpios communi C. 17. 1. *Odia* cum armis deponere V. I. 78. 9. militum contra se excitare E. 47. 6.

Odore tabescentium membrorum prodi C. 39.1. *Odoribus* pretiosissimis cremari V. I. 77.13.

Ofellam (per Lucretium) obsideri V. I. 68. 4.

Offendere gravius C. 6. 2. inter ancillas in lanificio V. I. 9. 2. nudum arantem V. I. 17.1.

Offerre se voluntarium militem V.I.24.1. semet C. 34. 4. sese interficiendum E. 14. 12. veneni poculum E. 17 5. *Oblatum* triumphum recusare. V. I. 44. 5.

Officere ad memoriam C. 20. 2. *Officium* militiae curatum C. 4. 2. *Officii* publici ad usum non accommodatus E. 32.1. specie dolis compositis tentare C. 40. 22. *Officium* cujusquam merere C. 5. 16. secretorum alicui credere C. 35. 8. *Officio* quodam adolescentiam mercede exercere C. 39. 20. *Officia* supradicta C. 14. 8. *Officiorum* magistrum Caesarem creare E. 41. 6. *Officia* ad naturalia secedere E. 21. 6. aliena rapere C. 24. 10. benevolentiae corrumpere C. 31. 2. per sua retineri C. 39. 14. probare E. 48. 9. publica & palatina in eam formam statuere E. 14. 11. multo *Officiosius* E. 42. 17.

Oggeritur inperium resistenti E. 45. 3.

Ogulnius (Q.) princeps V. I. 22. 1. 2.
Olei frumentique adventiciae praebitiones remotae C. 41. 19.
Oleis Africae pleraque replere C. 37. 3.
Olera visere E. 39. 6.
Olympiadis Alexandri Magni creatricis more E. 40. 17.
Olympo ab aetherio venit Saturnus O. 1. 1.
Ominibus adversis progredi V. I. 31. 1.
Omittere ceteras E. 42. 21. *Omisso* Jano O. 3. 3. principe C. 35. 9. *Omisso* bello V. I. 19. 4. ob *Omissionem* praedarum C. 11. 11.
Omnis doctrinae C. 18. 1. aurata *Omni* Veste uti E. 35. 5. *Omni* quinquennio censuram obtinere V. I. 34. 9. *Omnes* fere hostium rerenti C. 39. 14. *Omnium* bellicosissimus E. 20. 5. pessimus E. 41. 8. princeps C. 34. 4. *Omnibus* bonis fidendum C. 20. 5. *Omnibus* acclamantibus V. I. 38. 3. territis V. I. 29. 1. *Omnium* cupidinum victor C. 42. 23. per *Omnes* terras C. 9. 8. *Omnes* tribus aerarias facere V. I. 50. 3. ab *Omnibus* tribubus condemnari V. I. 50. 1. *Omnia* adeo exstincta sunt C. 41. 25. *Omnium* fere membrorum cruciatus E. 14. 12. *Omnia* praedae in aerarium referre C. 39. 20. prorsus incerta experiri C. 20. 29. quieta brevi patrare C. 39. 11.
Oneris tanti vim sustinere E. 12. 3. *Oneri* esse C. 3. 8. *Oneribus* inpeditas naves deprimere V. I. 41. 1. *Onustus* pietatis sarcina O. 9. 1. spoliis V. I. 4. 8. *Onerosa* inter alia illud quoque adjicere O. 15. 2.
Ope retinere regnum V. I. 8. 5. *Opum* nimia fiducia V. I. 54. 1. *Opes* componere O. 3. 2. contrahere C. 33. 13. militum attenuare C. 6. 2. *Opibus* cum magnis a Troja digredi O. 9. 4. cunctos aestimare C. 39. 27. *Opitulari* plurimum E. 13. 13.
Operam bonam navare V. I. 4. 1. 75. 3. *Opus* ad lavandum institutum C. 40. 27. *Opus* florentissimum fabricari C. 24. 5. sacrare C. 13. 8. *Opere* Amphitheatri perfecto C. 10. 5. militari montem vineis conserere E. 37. 3. *Opera* pulcri cultus absoluta C. 21. 4. *Opera* inchoata absolvere C. 11. 4. mercenaria exercere E. 40. 10. *Operibus* maximis viae munitae C. 9. 8. E. 9. 9. *Opifex* ferri regnum capit C. 33. 9. *Opifices* monetae deleti C. 35. 6.
Operiendae litis jus introductum C. 16. 11.
Opilius Macrinius Inperator appellatur C. 22. 1. *Opilii* nece comperta C. 23. 2.
Opima spolia Jovi Feretrio consecrare V. I. 2. 4. 25. 2. 45. 2.
Opimii Consulis praeco V. I. 65. 5. *Opimium* contra Gracchum armare V. I. 72. 9. ad *Opimium* referri V. I. 65. 6. ab *Opimio* vinci V. I. 65. 5.
Opinionem utramque sequi O. 7. 4. 9. 7. *Opinionibus* diversis repugnare O. 23. 7.
Oppia lege ornamenta erepta V. I. 47. 6.
Oppidum agri Picenii Adria E. 14. 1. circumfusis copiis tenetur O. 15. 2. quod vocatur Cimbarionis O. 10. 1. *Oppido* Cirtae nomen Constantina inditum C. 40. 28. cives reddere & civibus *Oppidum* V. I. 23. 10. Italiae Clusium obsidere V. I. 23. 5. ad usque *Oppidum* memoratum pervenire C. 38. 4. apud . . . Contrebiam V. I. 61. 4. Intercatiam V. I. 58. 2. Mundam V. I. 78. 8. Orchomenum V. I. 76. 5. Senam V. I. 48. 2. Thydri C. 26. 1. in . . . Ambraciam cogi V. I. 52. 2. *Oppido* Narniensi genitus E. 12. 1. Philippopoli apud Arabiam condito C. 28. 1. Sabinorum accitus V. I. 2. 10. 3. 1. Tarraconensium paene vastato C. 33. 3. ex *Oppido* Ferentano E. 7. 1. *Oppida* coloniae deductae sunt O. 17. 6. *Oppida* ducenta capere V. I. 40. 2. universa restituere E. 14. 4. per Italiae *Oppida* puellas puerosque alere E. 12. 4.
Oppleri cruore ac cadaveribus C. 42. 7.
Opportuna maritimis commeatibus ostia colonia V. I. 5. 2. *Opportunum* rempus O. 22. 2. *Opportunis* locis castra exstructa C. 13. 4. *Opportunior* C. 39. 39. *Opportune* C. 38. 2. E. 13. 10. *Opportunitate* duci V. I. 31. 1.
Oppositum sibi opprimere E. 10. 4.
Opprimere aliquem judicio V. I. 71. 1. 78. 2. prorsus C. 41. 6. Herculejos fratres V. I. 63. 2. Inperatores E. 37. 2. *Opprimi* in castris Praetoriis C. 23. 2. publico latrocinio ac per dementiam C. 20. 4. *Oppressum* Galbam accipere C. 8. 2. *Oppresso* Amulio O. 22. 4. *Oppressa* ingens multitudo aere alieno V. I. 29. 3. libertas C. 3. 15. seditio Judaeorum C. 42. 11. *Oppressi* consensu servorum V. I. 36. 1. ordines turbati C. 35. 5. *Oppressor* libertatis E. 1. 29.
Oppugnare Argos V. I. 35. 10. Urbem omnis generis machinationibus C. 33. 19. ab *Oppugnatione* desistere V. I. 23. 5.
Optare V. I. 13. 4. *Optimus* Inperator C. 11. 1. vir judicatus V. I. 44. 1. 46. 3. *Optimi* cujusque clade terrarum orbis foedatur C. 3. 9. cujusque studiosus E. 13. 8. Patrisfamilias ad speciem E. 15. 5. *Optimo* cuique desiderio esse C. 35. 12. *Optimi* mortalium coelum adeunt C. 33. 30. satis qui Reipublicae fuere C. 39. 26. ad *Optimos* nobilium ne inperium transferretur C. 33. 34. erga . . . quantus esset C. 24. 6. in . . . cum magis magisque saeviretur C. 5. 13. *Optimis* viris undique lectis C. 9. 10. *Optimates* omnes fusi E. 42. 14. *Optimatum*

matum in gratiam tandem convenire C. 11. 10. *Optionem* alicui dare O. 19. 2. muneris dare V. I. 2. 6. munerum accipere V. I. 19. 1. ponere colluſoribus enuntiandi O. 3. 5.

Ora litori proxima O. 1. 5. ad eam Italiae *Oram* O. 10. 5. in *Ora* maris Oceani C. 3. 11. in *Oris* latere O. 3. 3.

Orare copiam conſtruendi monumenti E. 5. 8. Deum V. I. 46. 2. *Orandi* genere leni jucundoque C. 42. 23. *Orando* foederi legatos mittere C. 1. 7. *Oratu* non flecti C. 14. 13. *Oratio* longa E. 2. 7. *Oratione* magnifica turpisſimas conditiones diſcutere V. I. 34. 10. *Oraculi* admonitu Italiam petere O. 9. 1. *Oraculum* conſulere O. 2. 2. *Oraculo* divulgari E. 48. 3. *Oracula* cum docuiſſent C. 38. 4.

Orbatum terrarum orbem deflere C. 10. 16. E. 10. 16.

Orbis terrarum multiplici clade foedatur C. 3. 9. *Orbis* in modo verti C. 35. 13. inperium agitare V. I. 35. 1. inperio diviſo V. I. 77. 8. partem reliquam per legatos domare V. I. 79. 4. Romani commune malum C. 33. 33. curatio E. 43. 2. dominatio E. 41. 19. in peſtem vertere C. 13. 6. potentiam capere E. 39. 1. *Orbem* Romanum ab invaſoribus receptare E. 35. 2. ſuum celaſſe dicitur ſol V. I. 78. 10. terrae auctoritate ſola regere E. 15. 3. terrarum exſanguem diu feſſumque reficere C. 9. 1. E. 9. 5. orbatum deflere C. 10. 6. E. 10. 16. ſubigere V. I. 35. 4. totum tenere C. 41. 16. per *Orbem* terrarum cenſus adhuc incognitus erat V. I. 7. 8. *Orbe* perdito C. 18. 2. toto navigiis adactis C. 4. 3. obſcoeniſſimos perquirere C. 23. 1. ſummis ima miſcebantur C. 33. 4. *Orbes* farrei O. 12. 1.

Orchomenum apud oppidum V. I. 75. 7. 76. 5.

Ordo militiae C. 42. 15. *Ordinis* ampliſſimi eſſe C. 10. 3. 13. 1. E. 10. 10. libertini quendam ſubornare V. I. 73. 3. primum victoriae vovere C. 34. 3. proprii contumelia C. 33. 33. ſui tot viros amiſſos moerebant C. 14. 13. tanti neminem primas habere E. 34. 3. *Ordinem* rerum geſtarum in tabula pictum publice ponere V. I. 56. 2. per *Ordinem* primis honoribus fungi V. I. 67. 1. in . . . componere edictum C. 19. 2. *Ordine* ampliſſimo ac tanto in caſtris degente C. 37. 6. duplici naves contexere E. 3. 9. *Ordines* cuncti lacerabantur C. 3. 19. turbati oppreſſi ſunt C. 35. 5. *Ordines* ad praelium componere E. 43. 3. ſupra *Ordines* dentium medio capite praeciſo E. 28. 2. *Ordinibus* augere E. 14. 4. ad *Ordinandam* provinciam mitti V. I. 55. 1. *Ordinata* Republica V. I. 75. 12.

Oreſte (ſub.) in Sardinia ſtipendia facere V. I. 72 3.

Oretanos ſuperare V. I. 52. 1.

Oriri animi deſperatione atque curis gravioribus C. 33. 5. ex aliquo C. 3. 2. *Oritur* peſtilentia C. 30. 2. cum *Orirerentur* ſeditiones V. I. 3. 1. *Orienti* dominari C. 33. 3. *Orientem* alicui committere C. 42. 9. Perſae graviter quatiebant C. 39. 21. rebus ad *Orientem* compoſitis C. 28. 1. per . . . omnem bella fervebant E. 16. 3. in *Oriente* opprimere E. 37. 2. *Ortus* ab eo genere E. 41. 9. Dacia Ripenſi E. 40. 16. humillimo loco E. 28. 4. nobili, nobiliſſima familia V. I. 57. 1. E. 8. 1. Origine ſordida E. 18. 2. parentibus agrariis, ſplendidiſſimis E. 32. 1. 40. 15. patre clariſſimo E. 27. 1. ſplendidis majoribus E. 7. 1. ſtirpe mediocri E. 45. 2. tenui patre C. 20. 5. *Orto* rumore E. 12. 2. *Orta* eſt contentio O. 17. 4. *Orta* luce O. 9. 1. ſeditione V. I. 2. 13. *Orti* civiles motus longe atrociores C. 33. 7. per Italiam inperium rexere C. 11. 12. E. 11. 15. rumores mali C. 14. 7. *Ortus* medie humilis C. 20. 28. ad *Ortum* Solis C. 13. 3. *Ortu* agreſti Pannonioque E. 40. 10. Mediolanenſis E. 19. 1. paſtorali E. 40. 18. ab *Ortu* Solis V. I. 29. 2. *Oriundus* a ſeptem Perſis V. I. 76. 1. ab Hercule V. I. 35. 1. *Originem* a Trajano principe trahere E. 48. 1. ignorare O. 1. 2. *Origine* ſordida ortus E. 18. 2. in *Origine* generis Romani O. 12. 5.

Ornare donariis opulentis C. 35. 7. juſtitiam vultu ſerie pulcro E. 15. 4. plusquam magnifice C. 13. 5. Romam multis aedificiis C. 13. 5. *Ornari* militaribus donis V. I. 24. 2. *Ornatae* urbes C. 16. 12. *Ornate* loqui E. 47. 4. *Ornamenta* multa gemmarum E. 16. 9. *Ornamenta* erepta repetere V. I. 47. 6. *Ornamentis* praetoriis ſublimatus E. 4. 8.

Orontem apud fluvium ſuperare V. I. 83. 2.

Ortiagontis Regis uxor V. I. 55. 2.

Os E. 48. 8. genitalibus in *Os* conjectis E. 12. 8. *Ore* cruorem effundere E. 42. 6. pleno cibum pueris ingerere O. 20. 4. uno poſcere E. 15. 3. in *Ore* alicujus aliquid notare E. 21. 4. ne livor adpareret V. I. 58. 10. *Ora* Jotapiani inopinato feruntur ad Decium C. 29. 2. *Ora* verberare V. I. 29. 2. *Osculari* matrem, terram V. I. 10. 3.

Oſacen ſuperare V. I. 83. 2.

Oſſa Romam remiſſa, a praedonibus intercepta perierunt V. I. 45. 8.

Oſtendere C. 34 4. E. 17. 2. animi & corporis muneribus E. 10. 2. eloquentiam ſuam V. I. 81. 2. *Oſtentorum* mira C. 41. 14.

Oſtentare C. 5. 14. praemia amplum in modum C. 26. 6. *Oſtentandi* ſui bellum facere C. 15. 5. *Oſtentationi* eſſe nemini C. 35. 12. ad *Oſtenta-*

stentationem sui E. 14. 6. *Ostentatione* carere E. 15. 6.
Ostiam coloniam, in ostia Tiberis deducere V. I. 5. 3. proficisci C. 4. 11. *Ostia* mari proficisci C. 4. 2.
Otho (Salvius) potentiam invadit C. 7. 1. E. 7. 1. *Othonis* factione accendi E. 6. 4. *Othonem* praedem praetoriis legionibus factum comperire C. 8. 3. *Othone* auctore interfici C. 6. 2.
Otium cum esset E. 48. 19. legionum Reipublicae suspectum rebatur C. 37. 3. *Otium* voluptarium concedere E. 41. 25. *Otio* longo corrumpi C. 15. 3. oblectari C. 37. 3.
Ovans V. I. 33. 4. 48. 5. 52. 1.
Ovicula a clementia morum V. I. 43. 1.
Ovidium Poëtam, qui & Naso, exsilio damnare E. 1. 24.

P.

Pabuli ubertate delectari O. 7. 1.
Paedagogi E. 6. 2.
Paene V. I. 32. 1. 36. 1. C. 20. 13. 24. 11. 33. 3. 39. 28. E. 42. 4.
Palaestina provinciis accessit E. 9. 13. *Palaestiniae* cui nomen C. 9. 11.
Palaestra C. 11. 6. in *Palaestram* pergere C. 17. 8. *Palaestrita* a validissimo inmisso compressis faucibus exspirare E. 17. 6.
Palam convocato senatu E. 5. 5. dici C. 39. 4. jactare E. 14. 8. 10. senatu C. 5. 5.
Palatium O. 5. 3. *Palatii* abditas in balneas duci E. 19. 3. in penetralibus C. 23. 1. montis circa radices O. 20. 3. tineae soricesque E. 41. 10. *Palatium* per locos opportunos obsidere C. 3. 16. apud *Palatium* obtruncare C. 19. 4. intra . . . caedi C. 27. 6. *Palatio* constructo E. 40. 10. a *Palatio* abesse O. 23. 1. e . . . produci E. 8. 3. in . . . matronas nobiles publicae libidini subjicere E. 3. 7. quisquamne esset C. 11. 6. E. 11. 8. *Palatia* exstruere C. 14. 6. intra *Palatinas* aedes habitare E. 6. 2. *Palatina* officia E. 14. 11.
Pallas Euandri filius O. 5. 3. praetoriis ornamentis sublimatus E. 4. 8. *Pallanteum* O. 5. 3.
Paludamento aureo indutus E. 3. 9. viso flere V. I. 4. 8.
Paludis gurgite submergi E. 29. 3. ad Caprae *Paludem* exercitum lustrare V. I. 2. 13. in *Palude* latere V. I. 67. 4. *Paludibus* invia regio E. 1. 4. *Palustri* solo hiemalibus aquis corrumpi C. 37. 4.
Pan Deus Arcadiae O. 4. 7. 5. 3. *Pani* Deo fanum dedicare O. 5. 3.
Pangere cum hostibus V. I. 43. 7. millies sestertium C. 8. 5. pacem E. 48. 6.
Panis aliquantulum degustare E. 15. 5.
Pannonia a Sarmatis est direpta E. 2. 9. *Pannoniae* ab usque urbe C. 16. 13. provinciae agri Singidonensis in solo E. 44. 1. superioris parte concessa E. 33. 1. *Pannonia* ex inferiore E. 29. 1. *Pannonias* vinetis replere C. 37. 3. *Pannonos* curare C. 33. 2. *Pannonia* ortu E. 40. 10. *Pannonios* stipendiarios adjicere E. 1. 7. vineas habere permittere E. 37. 3. apud *Pannonios* facere C. 40. 9. *Pannonici* Moesiaeque exercitus hortantium legati venerant C. 8. 2. *Pannonicis* parentibus vecordior C. 40. 17.
Panormum capere V. I. 39. 2.
Papiniani exitium C. 20. 33.
Papirius (Lucius) Cursor V. I. 31. 1. de Samnitibus triumphavit V. I. 31. 4. Romam regressus ad auspicia repetenda V. I. 31. 1. a *Papirio* Cursore securi paene percuti V. I. 32. 1.
Par alicui haberi C. 33. 29. scientia belli C. 33. 12. vitae conditione E. 13. 5. *Pari* modo interire C. 24. 5. sensu praesumere E. 16. 14. tenore perimi E. 26. 2. *Par* caesaries E. 48. 8. nobilitas C. 16. 1. *Pari* fortuna C. 21. 2. *Pari* nomine C. 25. 2. *Pares* patronae ubi facti sunt C. 4. 10. *Paria* cuncta ritui divino C. 41. 20. *Paria* extimescere C. 4. 13. *Pariter* habitare E. 6. 2. lacessere & respondere E. 14. 7. matre atque oppido E. 39. 1. persequi insontes noxiosque E. 25. 2. regnare O. 23. 1. vehemens in amicos inimicosque E. 20. 6.
Parare aliquem occidere E. 35. 8. bellum V. I. 68. 3. 69. 4. gloriam aeternam C. 40. 13. gratiam militum V. I. 73. 1. insidias E. 10. 11. periculum E. 43. 4. *Parandae* classi praeficere C. 39. 20.
Parcere C. 33. 32. neque suae neque aliorum pudicitiae C. 5. 5. E. 5. 5. parto O. 3. 2. *Parcus* ad loquendum E. 45. 5. cibi somnique E. 47. 5. inmodice C. 18. 1. *Parcae* scientiae esse E. 13. 8.
Parendi prorsus uni mos Romae incessit C. 1. 1. E. 1. 1.
Parentis animo complecti cognatos affinesque E. 48. 18. majorumque gratiae deligi C. 3. 1. *Parentem* agere C. 39. 8. ut *Parentem* reputare, suspicere C. 39. 29. E. 15. 3. a *Parente* in supremis moneri E. 17. 2. *Parentes* atque originem ignorare O. 1. 2. monitos somnio E. 48. 2. *Parentibus* agrariis, barbaris, splendidis ortus C. 42. 15. E. 32. 1. 40. 15. 42. 7. egestosis nasci E. 12. 4. *Parentare* Pompejo Regis nece V. I. 78. 6.
Parere geminos O. 20. 2. gloriam V. I. 72. 2.

Parta victoria O. 14. 1. *Partum* aurum V. I. 73. 5. *Parto* parcere O. 3. 2. *Partum* edere C. 26. 3. sibi exhiberi jubere O. 19. 6. *Partu* uxoris instante E. 44. 2.
Paridis histrionis ob amorem E. 11. 11.
Parietis pulsu ictum juvare E. 42. 6. *Parietem* pulsare valido cerebri incursu E. 1. 13. *Parietariam* herbam quem appellare E. 41. 13.
Paritorum ceteros instituere C. 2. 4.
Pars dimidia E. 34. 2. magna exercitus E. 36. 2. *Partis* adversae ceteri C. 8. 5. utriusque praelia dirimere O. 14. 2. *Parti* Italiae invectum ingens tributorum malum C. 39. 31. *Partem* aliquam Italiae regere E. 35. 7. magnam senatus necati C. 14. 11. vix tertiam perducere V. I. 85. 4. ad *Partem* inperii adsciscere E. 16. 5. in . . . inperii cooptare E. 12. 9. *Parte* bonorum foecunda C. 20. 6. cultri veneno lita C. 16. 7. magna utrimque convenire C. 42. 3. maximam adesse C. 39. 31. quarta regni promissa V. I. 35. 12. regni privare V. I. 53. 1. superioris Pannoniae concessa E. 33. 1. a *Parte* una O. 3. 4. cum ... classis praemitti C. 39. 42. in . . . una, altera O. 19. 2. *Partes* Britanniae contusae C. 4. 2. *Partium* cunctis caesis C. 20. 1. earum pleraque C. 42. 17. *Partes* alicujus sequi V. I. 77. 1. 80. 3. *Partibus* aequis haeredes instituere O 19. 1. victis V. I. 80. 4. *Partito* inperio C. 39. 30. *Particeps* potestatis E. 10. 11. tanquam *Participi* victoriae E. 4. 7.
Parsimonia agrestis C. 41. 3. ob *Parsimoniam* vitae similem C. 20. 10.
Parthenium jugulare E. 12. 8. *Parthenio* inpulsore E. 11. 11. a *Parthenio* confirmari E. 12. 2.
Parthi cum hinc inde urguerent E. 43. 2. Mesopotamiam occupant C. 33. 3. signa ultro reddiderunt V. I. 79. 4. *Parthorum* legato maxime incitante C. 5. 14. quae dicuntur E. 20. 6. Rex C. 9. 11. *Parthis* bellum inferre V. I. 85. 4. *Parthos* penetrare V. I. 77. 6. apud *Parthos* ignobili servitute consenescere E. 32. 5. per . . . Armenia est direpta E. 2. 9.
Parum animo valere C. 14. 10. digni C. 41. 20. honesta in amicos fides C. 39. 46. humanitatis C. 39. 26. multos opprimere C. 39. 20. videri C. 29. 5.
Parvulus a nutrice cum ferretur V. I. 75. 1. *Parvulo* draco nihil nocuit V. I. 49. 1. *Parvulum* manu trahere O. 9. 1.
Passim adulteris uti C. 4. 6. E. 4. 5. injecto metu C. 39. 45. multos constitisse O 4. 2. prorumpere C. 2. 3. ubi confusaque omnia C. 24. 10.
Passuum millibus duodecim ab Urbe E. 15. 7. *Passibus* circumire omnes provincias E. 14. 4.
Pastor V. I. 1. 3. armentorum E. 40. 15. magnarum virium O. 6. 1. pecorum O. 22. 2. *Pastorum* magister O. 19. 7. manu coacta O. 22. 3. *Pastoribus* adunatis V. I. 1. 4. cum armatis pergere O. 21. 4. ducibus V. I. 51. 1. *Pastorali* ortu atque instituto E. 40. 18.
Patavium urbem condere O. 1. 5. de *Patavina* origine O. 1. 6.
Patentes facere aedes Jani C. 27. 7. *Patefacere* Asylum convenis V. I. 1. 4. fossas labore militum E. 1. 5. *Patefieri* C. 39. 29. 41. 7. *Patefactum* est facinus C. 33. 12. hostes propinquare C. 8. 5.
Pater blandus E. 48. 18. cognomento quodam addito O. 3. 7. conditionem tulit V. I. 59. 2. exercuit negotium carbonarium V. I. 72. 1. filiam occidit V. I. 21. 3. Janus O. 3. 7. intercessit V. I. 53. 2. patriae C. 1. 6. quatuor filiorum V. I. 61. 6. quomodo fieri posset O. 2. 2. *Patris* contubernio interesse C. 27. 1. corpore viso V. I. 7. 19. exemplum imitari V. I. 27. 3. judicio occidere C. 41. 11. lacrymis condonari V. I. 4. 9. neque exitio moveri C. 40. 20. *Patri* filium remittere V. I. 54. 4. pio, Senatus, omnium bonorum E. 18. 6. restitui V. I. 49. 8. saevitia similis V. I. 68. 2. socius & miles in castris V. I. 42. 1. somnio est praeceptum E. 44. 2. *Patrem* accitum rogare V. I. 30. 3. efferre O. 9. 3. liberis & Censorem esse debere C. 4. 4. notare vultu aversato E. 18. 3. patriae dicere E. 1. 28. revocare ab exsilio V. I. 63. 1. servare V. I. 49. 4. vitae ultima agebant C. 40. 3. ad *Patrem* pervenire E. 41. 2. per . . . multa opera inchoata C. 11. 4. *Patre* advocato V. I. 9. 4. agresti genitus E. 37. 1. amisso C. 38. 6. barbaro genitus E. 42. 11. clarissimo ortus E. 27. 1. digni nati O. 20. 1. equite Romano natus V. I 81. 1. libertino genitus E. 18. 4. mediocri genitus E. 35. 1. Varroniano genitus E. 44. 1. a *Patre* aris admoveri V. I. 42. 1. collocari O. 2. 1. relegari V. I. 28. 1. relicti regni parte privare V. I. 53. 1. cum . . . agere V. I. 58. 1. pervehi O. 10. 5. *Patres* approbaverunt C. 25. 2. Gallienum Divum dixere C. 33. 27. Inperatorem ut deligerent C. 35. 9. sejuncti C. 16. 15. ubi haec accepere, comperere C. 3. 18. 30. 1. *Patrum* ex auctoritate cremari V. I. 3. 3. memoria C. 39. 6. rogatu militiam repetere C. 13. 1. *Patres* a pietate appellare V. I. 2. 10. auctores fieri cogere V. I. 33. 10. centum in Curiam legere V. I. 6. 6. pecuniam conferre cogere C. 40. 24. stimulabat proprii ordinis contumelia C. 33. 33. *Patribus* instantibus E. 15. 6. lenitatem increpantibus E. 12. 6. plusquam

superbe

superbe uti C. 11. 2. a *Patribus* secedere V. I. 18. 2. *Paterno* ab avo nomen cui erat C. 20. 32. *Paterni* generis auctor E. 13. 1. *Paternum* regnum repetere V. I. 7. 17. *Paterno* genere ab Hercule oriundus V. I. 35. 1. *Paterna* bona repetere V. I. 79. 2. *Patriam* ob victoriam placide exercitam C. 1. 1. urbem siccare C. 37. 4. *Patrio* regno non contentus O. 2. 4. *Patriae* curam suscipere E. 10. 3. hostis C. 29. 3. *Patrem* dicere E. 1. 28. 13. 14. proditorem Aeneam fuisse O. 9. 2. salus attributa est ejus felicitati E. 1. 30. *Patriae* reddi C. 24. 6. in *Patriam* redire V. I. 13. 3. *Patricius* V. I. 72. 1. *Patricio* filiam conjugem dare V. I. 20. 1. *Patricium* nefarie sustulerant C. 42. 11. *Patriciae* gentis memor C. 39. 7. *Patrimonium* exiguum V. I. 58. 11. *Patrimonii* totius summa O. 19. 2. *Patrui* ad nuptias procedere C. 5. 11. *Patruum* amore captum tradere O. 19. 5. tanquam genitorem colere E. 48. 18. *Patrisfamilias* optimi ad speciem E. 15. 5. *Parricidarum* more pertrahi C. 8. 6. *Parricidium* haud quaquam pari felicitate velari, qua fieret C. 20. 33. *Parricidio* adsequi E. 10. 11. omne jus fasque terere C. 5. 13.

Pati O. 22. 3. V. I. 4. 7. 36. 2. 43. 3. 57. 1. C. 20. 12. 39. 4. E. 20. 9. 34. 3. *Patiens* C. 21. 2. laboris C. 42. 23. E. 13. 8. 42. 8. laborum vir C. 34. 1. *Patientissimus* C. 13. 8. *Patienter* amicorum motus ferre E. 9. 3. *Patientia* laboris E. 1. 16.

Patibulorum supplicium removere C. 41. 4.

Patrare brevi omnia quieta C. 39. 19. eloquentia C. 42. 3. facinus C. 35. 8. *Patrari* C. 5. 15. 33. 13. E. 10. 3. *Patrabantur* eo facilius ardua facta C. 20. 20. *Patrata* Romae Claudii monumenta C. 9. 7. *Patrandi* negotii dies E. 4. 22. ad *Patrandas* fraudes genus hominum C. 33. 13.

Patronus appellari V. I. 24. 4. fisci C. 33. 31. *Patronae* ubi pares facti sunt C. 4. 10. *Patrocinium* fisci C. 20. 30.

Paucorum certamine rem finire V. I. 4. 5. *Paucos* ex Alanis anteferre E. 47. 6. majorum vix fecisse C. 42. 22. post dies V. I. 22. 3. *Paucis* diebus mori C. 16. 5. cum *Paucis* militibus E. 42. 13. *Paucis* attingere C. 8. 7. E. 8. 6. *Paucioribus* caesis C. 3. 9. *Paucissimis* cohortibus conficere C. 40. 18.

Pavent divitiis C. 37. 7. *Pavidus* C. 40. 20. animi C. 4. 1. E. 4. 3.

Paullus (Lucius Aemilius) V. I. 56. 1. *Paulli* Macedonici filius V. I. 58. 1. *Paullum* superare V. I. 42. 4.

Pauper adeo exstitit V. I. 15. 6. ob *Paupertatem* V. I. 40. 2. 56. 6. 71. 1. 72. 1. *Paupertate* tanta decedere V. I. 18. 7.

Pax jugis C. 15. 3. *Pacis* ac militiae rebus C. 8. 4. aedes coepta ac patrata C. 9. 7. E. 9. 8. officia aequissimis legibus vincta C. 39. 44. *Pacem* concedere petentibus V. I. 41. 2. conciliare V. I. 2. 9. pangere E. 48. 6. petere a populo V. I. 71. 2. qualemcunque componere V. I. 76. 5. in *Pacem* bello cogi C. 9. 11. E. 9. 12. *Pace* composita C. 14. 11. 40. 16. facta V. I. 84. 3. inpetrata E. 14. 10. rupta C. 41. 8. de *Pace* Pyrrhi cum ageretur V. I. 34. 10. in . . . longa urbes regere O. 3. 7. *Pacata* externarum gentium ferocia C. 1. 2. *Pacata* omnia inprobe suadere C. 33. 15. *Pacatis* omnibus C. 37. 3. *Pactum* cum a Senatu inprobaretur V. I. 43. 7. *Pacto* dominationis magistratum sibi prorogare V. I. 21. 2. eo deficere V. I. 18. 3. per *Pactionem* matrimonii specie suscipere E. 33. 1.

Peccare in caede V. I. 12. 3. *Peccandi* consuetudo C. 5. 10. studio inpune mos erat subditis C. 34. 8.

Pectore (in) cicatrices habere V. I. 24. 2. a *Pectoribus* doctis proficisci C. 40. 12.

Peculatus reus V. I. 50. 1. *Peculatum* avaritiae insectari C. 35. 7.

Pecuniae contemtus E. 10. 3. cupidius genus hominum C. 26. 4. interceptae fraus E. 11. 11. interceptae reus V. I. 53. 3. interversae argui V. I. 33. 8. nimis cupidus C. 6. 2. *Pecuniam* avehere V. I. 35. 9. conditam habere O. 3. 6. conferre C. 40. 24. cum summa fide perducere V. I. 80. 2. ei abunde fore E. 4. 8. adversus *Pecuniam* infirmus E. 9. 7. infirmius C. 9. 6. *Pecunia* accepta illicere, prodere O. 8. 5. V. I. 66. 6. corrumpere V. I. 71. 3. dignitatem consequi V. I. 6. 5. egere V. I. 66. 5. multatum in regnum restituere V. I. 51. 2. munerare E. 48. 9. propria liberare, subvenire V. I. 24. 5. E. 10. 14. vinci V. I. 72. 4. *Pecuniosos* persequi E. 25. 2.

Pecus C. 26. 4. *Pecoris* magister O. 16. 1. C. 41. 11. sui decimam profanare O. 6. 5. *Pecora* ex diverso proferre V. I. 14. 3. pascere O. 7. 2. reficere O. 7. 1.

Pedem cervicibus inponere E. 32. 6. *Pedum* dolor E. 20. 9. *Pedes* inperare C. 20. 26. sexaginta superare 13. 13. *Pedibus* aeger C. 20. 25. debilis E. 41. 24. *Peditum* magisterio milites curare C. 41. 26. *Pedestre* ad magisterium merere C. 42. 15. *Pedestribus* copiis quinqueremem hostium capere V. I. 37. 4.

Pejoribus flagitiis agitari C. 28. 7.

Pelle ferae tegi C. 5. 7. E. 5. 5. *Pellibus* hostiarum occursantes verberare O. 22. 1. involvi O. 13. 2.

Pellere

Pellere Gothos C. 34. 3. *Pelli* praelio C. 7. 2. *Pulsus* cum esset Pyrrhus V. I. 35. 12. facili negotio C. 39. 39. Licinius C. 41. 8. urbe V. I. 77. 9. *Pulsum* urbe armis vincere V. I. 78. 5. *Pulso* exercitu 28. 10. *Pulsa* acie C. 39. 10. *Pulsis* hostibus C. 20. 18. *Pulsae* cohortes loco V. I. 61. 4. *Pulsu* parietis ictum juvare E. 42. 6. *Pulsare* manu C. 20. 26. parietem valido cerebri incursu E. 1. 13. sodales V. I. 54. 5.

Pellicum diverso amori deditus E. 33. 1. gratia C. 4. 11.

Penatium Deorum simulacra transferre O. 11. 3. 17. 2. *Penates* Deos prae se ferre O. 9. 1.

Penes Pinarios sacra rededisse O. 8. 6.

Penetrare Illyricos sinus O. 1. 5. intima ib. magno sui terrore V. I. 77. 6. in *Penetralibus* palatii C. 23. 1.

Penitus animum alicujus sibi devincire E. 17. 5. ruere E. 9. 16. tolli C. 40. 25.

Pensari nullo capturae lucro potest E. 1. 12.

Pensionibus inducta nova lex C. 39. 31. *Pensiones* novas vectigalium exquirere C. 9. 6. E. 9. 7.

Pensitari quo lana solebat O. 22. 2.

Penuria aquae C. 28. 1.

Per aetatem debili corpore C. 28. 10. parum cautus C. 41. 23. conjurationes C. 20. 13. eos dies C. 29. 2. Galliam C. 39. 17. moras C. 27. 5. oppida Italiae E. 12. 4. scelus O. 19. 6. theatra & castris invidiosa jactare E. 10. 4. triduum E. 10. 12. turbam C. 24. 10.

Peragere sacrificium O. 12. 2.

Peragratis vicinis regionibus O. 6. 3.

Percolere aliquem C. 20. 30. initia Cereris Liberaeque C. 14. 4. *Percultor* doctorum necessariorumque C. 1. 5.

Percontari E. 11. 8.

Perculsi milites C. 29. 5. *Perculsis* quis C. 10. 4. E. 10. 10.

Percunctanti responsum C. 11. 6.

Percutere foedus V. I. 2. 10. in leges hostium foedus V. I. 59. 4. in praelio hostem V. I. 6. 9. principes militiae securi V. I. 70. 4. securi filios virgis caesos V. I. 10. 5. *Percuti* conto E. 43. 3. *Percussus* paene securi V. I. 32. 1. *Percussori* adcurrenti cervices praebere E. 24. 4. *Percussorem* inmissum deterrere V. I. 67. 5. inplorare C. 5. 16. *Percussore* inmisso corruere V. I. 66. 12. *Percussoribus* inmissis occidi V. I. 6. 10. 81. 6.

Perdere inperium cum vita E. 48. 7. *Perdidimus* diem E. 10. 9. ad *Perdendum* cives C. 20. 12. *Perditum* quosdam ire C. 4 9. *Perdito* orbe C. 18. 2. statu Romano E. 13. 10. *Perditis* hortantibus E. 42. 3. *Perditae* res C. 34. 1.

Perducere exercitum in Capitolium V. I. 2. 6. pecuniam cum summa fide V. I. 80. 2. reliquias incolumes per media hostium castra V. I. 49. 6. sabinos in arcem V. I. 2. 6. usque eo clementiam E. 10. 10. *Perduci* eo E. 21. 4. in Curiam C. 33. 31.

Perferre C. 20. 11. lapidem quam longissime O. 22. 2. nomina adnotata ad aliquem E. 35. 8. placide E. 14. 9. rem ad aliquem O. 7. 4.

Perficere sacra ritu pleno O. 12. 2. *Perfici* E. 17. 2. *Perfectus* princeps E. 45. 6. *Perfecto* opere Amphitheatri C. 10. 5. nimium *Perfectos* contemplari E. 48. 11.

Perfidelis in amicos C. 13. 8. *Perfidos* exsecrari E. 48. 12. propter *Perfidiam* ducis diruere Albam V. I. 4. 2. *Perfidia* cognita O. 9. 5. *Perfidiose* tractare V. I. 85. 2.

Performidolosus natura C. 4. 9.

Pergami obsideri V. I. 70. 4. *Pergamo* Mithridatem expellere V. I. 70. 2.

Pergere ad navem Romanam V. I. 22. 2. in palaestram C. 17. 8. protinus Albam O. 21. 4.

Periculum propinquabat C. 33. 15. *Periculum* alicui parare E. 43. 4. deditionis effugere V. I. 64. 2. extremum instare nomini Romano E. 47. 3. subire O. 12. 2. *Periculo* terreri V. I. 37. 5. sine *Periculo* cujusque E. 46. 3. *Periculis* subjici E. 12. 3. *Periculosum* ducere O. 19. 4. existimare C. 25. 2. *Periculosa* avidius petere C. 28. 7. *Periculosius* iter V. I. 30. 2. *Periclitanti* subvenire V. I. 43. 3.

Perimere fratrem suum E. 21. 3. pessimos omnium mortalium E. 12. 8. *Perimi* E. 42. 10. pari tenore E. 26. 2.

Perinde trepidare E. 12. 2.

Perire descordia V. I. 18. 4. forte, fraude V. I. 7. 16. insidiis C. 27. 8. luxuria V. I. 36. 1. morbo C. 13. 11. morte simplici E. 40. 8. suorum tumultu C. 33. 8. veneno V. I. 60. 2. *Periit* funditus gens Potitiorum V. I. 34. 3. *Perierunt* ad unum occidione Fabii V. I. 14. 3. ossa Romam remissa V. I. 45. 8. *Periturum* eum de dominis V. I. 57. 4.

Peritus litterarum Graecarum E. 16. 7. militiae E. 36. 2. *Perita* auguriorum V. I. 6. 4. *Peritissimus* jure E. 19. 1. *Peritissima* Carmentis omnium litterarum O. 5. 2.

Permeare in usque Africam C. 33. 3. *Permeatur* in Galliam C. 13. 3.

Permensus multa maria O. 9. 6.

Permistio C. 41. 14.

Permittere arbitrium reges creandi E. 1. 8. Gallos & Pannonios vineas habere E. 37. 3. in patriam redire V. I. 13. 3. nulli honores venumdari E. 20. 6. plebi agros V. I. 66. 4. viris clarioribus E. 16. 8. *Permissus* Aeneas

ire quo vellet O. 9. 1. *Permissa* aedificandi copia volentibus E. 9. 8. est tutela fratri V. I. 74. 8. *Permissa* disceptione O. 17. 4. urbe Lucio Aelio Caesari C. 14. 15. *Permissis* judiciis Senatus exsultabat V. I. 66. 10. *Permissu* alicujus summae rei praeesse C. 39. 41. Polemonis Reguli C. 5. 2. E. 5. 4.
Permoveri inmaturo cujusdam interitu C. 3. 3.
Permutandis de captivis Romam mitti V. I. 40. 4.
Perniciem (ad) humani generis gravidari E. 14. 8. in . . . procedere C. 39. 32. vertere C. 41. 20. *Pernicie* omni atrociores E. 47. 3. tanta Rempub. levare C. 3. 14. *Perniciosus* bonis initiis C. 2. 1. condiscipulis E. 38. 7. *Perniciosum* canere C. 32. 4 exitum contentionis fuisse O. 23. 5. *Perniciosa* libidine mortales agere C. 24. 11. *Perniciosum* bellum susceptum C. 39. 37. *Perniciosius* repeti C. 5. 3.
Pernobile genus C. 19. 2.
Perpacare Samnites V. I. 33. 1.
Perpellere in societatem C. 4. 12. 8. 3. 19. 1.
Perpendiculatores in cohortes centuriare E. 14. 5.
Perpenna (Hostilianus) Inperator creatus E. 30. 2.
Perpetuus quasi custos E. 10. 6. *Perpetuae* annonae mire consultum C. 13. 5. *Perpetua* ac mirabili benevolentia E. 20. 5. virginitate teneri V. I. 1. 1. *Perpetuo* diademate caput exornare E. 41. 13.
Perquirere orbe toto obscoenissimos C. 23. 1.
Perrumpere castra V. I. 49. 13.
Persae dilexerunt Domitium Neronem E. 5. 8. obsides obtulerunt E. 1. 8. Orientem graviter quatiebant C. 34. 22. triumpho cessere C. 16. 4. *Persarum* a Rege superari C. 32. 5. E. 32. 5. ad regem istud pertinet E. 9. 18. adversum Regem bellum movere C. 24. 2. inpetu sustento C. 42. 21. inpetus arcere C. 39. 33. Regis dolo circumvenire C. 32. 52. regi obsides inperati C. 13. 3. solenni quasi bello subesse C. 38. 2. in *Persas* proficisci C. 27. 7. E. 43. 1. progredi C. 35. 1. tendere C. 41. 16. a *Persis* septem oriundus V. I. 76. 1. cum . . . pacem pangere E. 48. 5.
Persectari barbaros C. 29. 4.
Persen capere V. I. 56. 3. victum pertinaciter persequi V. I. 58. 1.
Persequi agmina muscarum E. 11. 6. avitas injurias O. 19. 4. bello O. 14. 1. fugientem C. 42. 10. gentem Caesarum C. 3. 16. in Capitolium V. I. 64. 7. incautius, audacius E. 42. 5. occultis criminationibus E. 12. 5. pecuniosos, insontes pariter noxiosque E. 25. 2. Senonum reliquias V. I. 29. 1. victum pertinaciter V. I. 58. 1. *Persequentibus* resistere V. I. 65. 5. ad eos *Persequendos* qui conjuraverant E. 15. 6.
Perseverare in eadem culpa V. I. 24. 5. in finem E. 20. 5.
Persolvere supplicia sceleſtae cupidinis E. 48. 4.
Persona (ex) Veneris conqueri O. 1. 5. pro *Personis* colloquia miscere E. 48. 18.
Perstringere dominationis suspectos eadem libertate V. I. 81. 4. *Perstringi* lapidibus a plebe Romana E. 15. 9.
Persuadere Latinorum populis V. I. 7. 9. sibi fidem vultus simillimi E. 21. 4.
Pertentare animos militum ingentibus promissis E. 12. 6.
Perticas in summo junctas dare O. 22. 3.
Pertinax cognomento C. 20. 10. Helvius E. 18. 1. *Pertinacis* auctor occidendi C. 20. 9. nece commotior C. 20. 1. Aulo Helvio *Pertinaci* Praefecto Urbi inperium defertur C. 17. 10. *Pertinace* inperante E. 18. 6. *Pertinacius* indagari E. 15. 6. *Pertinaciter* victum persequi V. I. 58. 1.
Pertrahi ad Regem V. I. 12. 3. ad scalas Gemonias, perque eas C. 8. 6.
Pertunsa Petra E. 9. 10.
Pervagatus totam Siciliam superavit V. I. 39. 2. *Pervagatis* mulierum artibus C. 4. 6.
Pervehi in Italiam O. 1. 5. 4. 2. *Pervecto* de morte nuntio Romam E. 16. 13.
Pervenire ad Indiam E. 35. 2. inperium E. 9. 3. patrem E. 41. 2. veterum innocentiam C. 20. 7. Byzantium fuga volucri E. 41. 5. in Hircanum usque mare V. I. 77. 7. *Perveniri* ad usque oppidum victoria licere C. 38. 4.
Pervidens arte pugnandi C. 17. 5.
Pervium quod appellatur forum C. 12. 2. *Pervium* mare theatris curribusque efficere C. 4. 3.
Perurguebant Constantium fata ultima E. 41. 2.
Perusii fame domitus V. I. 85. 2.
Pescennius Niger E. 19. 2. 20. 1. *Pescennium* Nigrum mori cogere C. 20. 9.
Pessimus omnium E. 41. 8. quisque erit C. 33. 29. vecordia agresti C. 41. 26. *Pessimo* cuique subjectum C. 9. 13. *Pessimi* incoepti E. 1. 29. *Pessimo* ingenio E. 2. 9. ex *Pessimo* genere E. 25. 2. *Pessimos* omnium mortalium perimere E. 12. 8.
Pessinunte (a) arcessita Mater Deum V. I. 46. 1.
Pessum dare bonos quosque E. 2. 6. *Pessum* data fortuna totius inperii E. 42. 4.
Pestem publicam forensem praecipue industriam nominare E. 41. 8. tanquam detestari E. 39. 6. in *Pestem* orbis Romani vertere C. 13. 6. *Pestilentia* atrox E. 13. 12. est sedata V. I. 22. 3. oritur C. 30. 2. Romam grassabatur C. 33. 5. ob *Pestilentiam* legatos mittere V. I. 22.

22. 1. *Pestilentia* consumi E. 30. 2. *Pestilentem* Sardiniam sortiri V. I. 65. 1.
Petere ab uxore V. I. 49. 19. ad supplicium C. 11. 9. aedilitatem V. I. 58. 5. aliquem veneno C. 17. 7. amicitiam Romanam, Romanorum V. I. 37. 5. 54. 4. aquam O. 19. 5. 20. 1. Asiam, post Rhodum V. I. 81. 2. avide C. 12. 3. avidius periculosa C. 28. 7. auxilium V. I. 36. 2. Collatiam V. I. 9. 2. Delphos O. 2. 2. fanum V. I. 22. 3. honores V. I. 72. 2. Idam, Italiam oraculi admonitu O. 9. 1. Marcomannos C. 16. 9. Persidem E. 43. 8. Rhodum V. I. 78. 3. Romam V. I. 2. 6. 9. 2. 23. 7. Siciliam V. I. 84. 1. solitudinem V. I. 59. 1. veniam V. I. 12. 1. urbem V. I. 28. 1. *Petentibus* pacem concedere V. I. 41. 2. *Peti* a petitis C. 4. 6. ne *Peteretur* cuiquam virtus C. 33. 26. *Petitus* pacem pepigit E. 48. 5. *Petito* gladiatoris gladio C. 10. 3. gladio mirmillonum E. 10. 10. *Petita* victoria E. 1. 12. *Petita* dilatione ad inquirendum O. 16. 3. *Petitis* legatis in deditionem V. I. 23. 7. *Petitis* exemplis Alexandria E. 11. 4. in *Petitione* Praeturae praeferri V. I. 63. 3.
Petillio ab Actaeo repetundarum accusari V. I. 49. 17.
Petra Pertunsa E. 9. 10.
Petronium milites jugulavere E. 12. 8.
Petulantes mulieres C. 23. 1. *Petulantius* cachinnantem notare E. 28. 3. multo respondere C. 21. 3. *Petulantissimum* filium abdicare V. I. 17. 1. in tantum *Petulantiae* prorumpere C. 16. 2.
Phaleratus equus E. 3. 9.
Phaone sequente E. 5. 7.
Pharnacem fama nominis fugare V. I. 78. 7. a *Pharnace* obsideri V. I. 76. 7.
Pharsalia (in) vincere V. I. 78. 5. vinci V. I. 77. 9.
Philippus (Marcus Julius) Arabs Thraconites pater C. 28. 1. E. 28. 1. Inperator frustratum iri aestimans C. 28. 6. Marci *Philippi* Praefecti Praetorio insidiis perire C. 27. 8. E. 27. 2. *Philippum* admonere V. I. 66. 12. Regem praelio fundere V. I. 51. 1. *Philippo* consule C. 28. 2. filio in consortium sumto C. 28. 1. a *Philippo* occidi E. 27. 2. *Philippiis* in campis vinci V. I. 82. 6. 83. 5. *Philippopoli* oppido condito C. 28. 1.
Philosophiae a Doctore habere E. 48. 14. studiis deditus C. 20. 22. *Philosophiae* studens E. 16. 7. *Philosophiam* discere V. I. 82. 1. *Philosophus* Academicus V. I. 81. 2. *Philosophorum* contumaciam contemnere E. 9. 4. nobilium cruciatus C. 41. 5. obtestantium circumfundi C. 16. 9. *Philosophos* juvare E. 43. 5. *Philosophandi* studiis praestans C. 16. 1.
Phoenix visus apud Aegyptum C. 4. 14. E. 4. 9.
Phryx origine E. 40. 20.
Phthiriasis qui vocatur morbus V. I. 75. 12.
Picenii agri oppidum E. 14. 1.
Picus advenientes excepit O. 4. 4. *Picum* advolasse, Martiae tutelae esse O. 20. 4.
Piget memorare C. 5. 4. cum *Pigeret* factum E. 40. 19.
Pileum sustulit aquila advenienti V. I. 6. 3. ad *Pileum* vocari V. I. 69. 2. *Pileis* manumissionum plebs induta E. 5. 9. *Pileatis* nationibus domitis C. 13. 3.
Pinarius posterique ejus submoti O. 8. 2. *Pinarium* edocere O. 8. 1. *Pinarii* admitterentur O. 8. 4. *Pinariorum* familia ad Herculis sacra est destinata V. I. 34. 2. *Pinarios* ἀπὸ τοῦ πεινᾶν dictos O. 8. 3. penes *Pinarios* sacra resedisse O. 8. 6. *Pinariae* gentis nemini licet O. 8. 2.
Pindaro liberto jugulum praebere V. I. 83. 5.
Pingere venustissime E. 45. 6. *Pictum* in tabula ordinem publice ponere V. I. 56. 2. *Pictas* tabulas curare C. 14. 6. *Pictis* tabulis spoliare V. I. 52. 2. Fabius *Pictor* O. 20. 1. E. 14. 2. *Picturae* quantum docent E. 48. 8.
Pipa C. 33. 6. E. 33. 1.
Piraeum portum recipere V. I. 75. 7.
Piratas subigere V. I. 77. 4. a *Piratis* capi V. I. 78. 3.
Piscis C. 3. 12. *Piscatoria* novi fretum trajicere V. I. 37. 3.
Pisidis bellum inferre V. I. 55. 1.
Piso (Acilius) O. 10. 2. 13. 8. 18. 3. *Pisonem* adoptione praelatum inpatientius dolere C. 6. 2. *Pisone* Consule sollicitato V. I. 81. 4.
Pistorum collegio reperto firmatoque C. 13. 5.
Pius Aeneas O. 9. 7. cognominatus Antonius Fulvius E. 15. 1. eo C. 41. 4. plus quam cultu matris C. 24. 5. Quinctus Metellus V. I. 63. 1. *Pie* geri C. 39. 15. *Pietatis* & virtutis exemplum V. I. 19. 1. sarcina onustus O. 9. 1. *Pietate* moveri O. 9. 4. tam quam etiam religione edoceri O. 8. 6. a *Pietate* Patres appellare V. I. 2. 11.
Placare Neptunum bobus auratis & equo V. I. 84. 2. seditionem ratione exposita E. 15. 9.
Placentiam (apud) victor E. 35. 2. vinci E. 7. 2.
Placere O. 23. 1. *Placuit* dies patrandi negotii E. 41. 22. experiri V. I. 9. 1. rem paucorum certamine finire V. I. 4. 5.
Placidus C. 42. 23. E. 29. 2. *Placidas* urbes regere O. 3. 7. *Placide* exercita victoria patria C. 1. 1. perferre E. 14. 9.
Plane compertum C. 11. 13. putare C. 28. 8.
Plantis concupiscere serici ac purpurae gemmarumque vim C. 39. 2.

Platonis libro lecto V. I. 80. 4.

Plausibus ingeminatis E. 18. 6.

Plautus *In partem*, inquit, *Herculaneam*, id est, decimam O. 6. 6.

Plebes C. 17. 10. 33. 32. 40. 24. *Plebs* acceptis agris gaudebant V. I. 66. 10. induta pileis manumissionum triumphat E. 5. 9. ut agros coleret non seditiones V. I. 19. 2. *Plebis* animos conciliare C. 3. 17. Tribunus V. I. 19. 3. 23. 4. 28. 1. 49. 17. 53. 2. 64. 3. 65. 3. 5. 66. 4. 67. 3. 73. 1. 2. 5. 83. 4. Tribunos creare V. I. 18. 6. tribunatum adgredi V. I. 20. 1. *Plebi* agros permittere V. I. 66. 4. annonam distribuere V. I. 7. 7. invisus V. I. 61. 3. Romanae affatim cedere C. 35. 7. exitio esse C. 42. 7. *Plebem* cogere E. 21. 2. distribuere in triginta curias V. I. 2. 12. tollere feris emissis C. 5. 14. a *Plebe* Romana perstringi lapidibus E. 15. 9. ex . . . ut crearetur Consul V. I. 20. 1. *Plebejus* Magistratus V. I. 33. 10. *Plebejo* filiam conjugem dare V. I. 20. 1. ne cui liceret plus centum jugera agri habere V. I. 20. 3. *Plebeja* cum Sororem salutaret V. I. 20. 1. cum *Plebejis* ne consulatus communicaretur V. I. 34. 4.

Plecti novo supplicio C. 19. 4.

Plenus cunctis bonis E. 47. 5. necdum *Plene* puberem Augustum creare E. 45. 4. *Plenissime* annotare O. 1. 6.

Plerique C. 29. 5. E. 34. 1. *Plerisque* apparitorum magis atrox nihil C. 42. 25. talia memorantibus C. 3. 18. *Pleraeque* coloniarum deductae C. 13. 4. *Plerasque* legionum tumultuantes constantissime abjicere C. 24. 3. *Pleraque* jocorum C. 11. 5. *Plerisque* negotiis vera comperire C. 9. 4. *Plerumque* C. 33. 24.

Plotinae favore Inperium adsequi C. 13. 13.

Plumbo infuso gravius effectum caput V. I. 65. 6. *Plumbeis* veronibus ferrum objectum uti C. 17. 4.

Plus audax quam Inperatotem decet E. 43. 7. paene quam severe C. 20. 13. quam magnifice C. 13. 5. pius C. 24. 5. superbe C. 11. 2. *Plures* putant C. 20. 10. sapientium C. 3. 6. summae potentiae C. 13. 2. *Plures* conficere C. 17. 5. fundere E. 42. 5. *Pluribus* corruptis E. 24. 3. Senatu motis C. 4. 4. *Plura* dicere E. 9. 16. vitiorum vitae specie abolere C. 9. 5. E. 9. 6. *Plurimae* carnis cibum avidius invadere E. 20. 9. *Plurimam* vestem e Gallia devehere E. 21. 2. *Plurima* parte C. 28. 4. *Plurimas* sortiri conjuges E. 42. 20. *Plurimum* abesse C. 3. 7. opitulari E. 13. 13.

Pluvia hebetati cum fuissent arcus hostium V. I. 53. 1.

Poculum veneni adferre E. 17. 5. *Pocula* crystallina & murrhina E. 16. 9.

Poenae metu bellum facere C. 35. 6. nomine tributis accedere E. 12. 4. *Poenam* crucis effugere V. I. 38. 3. ad *Poenam* poscere E. 10. 4. *Poena* praesenti adfici O. 18. 3. *Poenas* date E. 1. 27. 21. 3. 40. 5. luere C. 11. 7. 38. 4. 39. 39.

Poenorum Carthago C. 16. 12. apud *Poenos* pro Praefecto gerens C. 40. 17. puniri V. I. 38. 3. adversum . . . proficisci V. I. 41. 1. a *Poenis* in angustiis claudi V. I. 39. 3.

Polemonis permissu C. 5. 2. E. 5. 4. *Polemoniacus* Pontus ib.

Pollens Praefectura Praetorii C. 38. 3.

Polliceri O. 14. 1. si *Pollicitaretur* sibi quidquam V. I. 35. 13.

Pollucem reri V. I. 16. 3.

Polluere conjugem alicujus E. 38. 8. cuncta C. 6. 1. *Pollui* nulla libidine transversa aut injusta E. 42. 19.

Polybium inter consules medium incedere facere E. 4. 8.

Polycletos E. 14. 2.

Polydori nex O. 9. 5.

Polymnestoris perfidia O. 9. 5.

Pometia colonia deducta est O. 17. 6.

Pompeja Plotina, quanto auxerit gloriam Trajani E. 42. 21.

Pompejus (Cn.) hic situs est V. I. 77. 12. Magnus V. I. 77. 1. Sextus V. I. 79. 2. 84. 1. Urbem cum obtineret V. I. 77. 8. *Pompeji* exercitum corrigere V. I. 59. 1. instinctu in exsilium agi V. I. 81. 4. partes sequi V. I. 80. 3. *Pompejo* parentate V. I. 78. 6. *Pompejum* (Cnaeum) in Tigrane restituisse, comperimus C. 42. 22. sequi V. I. 82. 5. 83. 4. *Pompejo* referente redire V. I. 81. 4. victo V. I. 80. 3. a *Pompejo* vinci V. I. 76. 7. *Pompejos* juvenes vincere V. I. 78. 8.

Pompilii Numae more caerimonias curare C. 14. 2.

Pomponio Basso se obferente E. 34. 3. a *Pomponio* Trib. pleb. dies dicta V. I. 28. 1.

Pomponis filius V. I. 3. 1.

Pondus grande auri argentique sublati E. 48. 17. thoracis E. 40. 7. *Pondus* regium subire E. 10. 7. *Pondere* adjecto, in fluvium projici E. 23. 6. *Pondera* constituere V. I. 7. 8.

Ponere castra V. I. 14. 2. 19. 3. 35. 6. 42. 6. collusoribus optionem enuntiandi O. 3. 5. finem ardori E. 43. 8. publice ordinem rerum gestarum V. I. 56. 2. regnum, summam totius Inperii, paternorum bonorum substantiam O. 19. 2. *Pone* quae habes E. 42. 21. *Poni* in rostris E. 19. 3. *Positum* corpus prope fines inperii C. 27. 3. e *Positis* jam castris

ſtris procurrere E. 43. 2.
Pons a tergo interrumpitur V. I. 11. 1. cui Aureoli nomen eſt C. 33. 18. E. 33. 2. Danubio inpoſitus C. 13. 4. navigiis compoſitus E. 40. 7. per Danubium ductus C. 41. 18. ſanguinarius E. 31. 2. *Pontem* in Danubio conſtruere E. 41. 13. Mulvium facere V. I. 72. 8. apud *Pontem* Mulvium inſidias locare C. 40. 23. in *Ponte* Sublicio reſiſtere V. I. 65. 5. pro . . . ſtare V. I. 11. 1.
Pontificem Maximum creare V. I. 3. 1. per *Pontificem* ſe & hoſtes Diis Manibus devovere V. I. 26. 5. *Pontifice* advocato V. I. 27. 3. *Pontificum* in Annali O. 17. 3. 5. lege C. 28. 4. *Pontificatus* in petitione Conſularibus viris praeferri V. I. 63. 3. *Pontificalium* in libris traditur O. 7. 1.
Pontius patrem rogavit V. I. 30. 3. *Pontio* Teleſino ſe jugulandum praebere V. I. 68. 4. a *Pontio* Teleſino in inſidias deduci V. I. 30. 1.
Pontus Polemoniacus C. 5. 2. E. 5. 4. *Ponti* ad usque fretum C. 39. 30. Rex V. I. 76. 1. *Pontum* in jus provinciae redigere C. 5. 2. E. 5. 4. *Ponto* expellere Mithridatem V. I. 74. 5. *Pontico* ab usque mari C. 13. 3.
Popedium (Q.) interficere V. I. 63. 1. a Q. *Popedio* adduci V. I. 80. 1.
Popinas obire C. 33. 6.
Poplicola dici V. I. 15. 5.
Populus V. I. 31. 3. C. 3. 8. regreſſus eſt fabula V. I. 18. 4. 5. Romanus cum a Patribus ſeceſſiſſet V. I. 18. 2. cum ſeditioſos magiſtratus ferre non poſſet V. I. 21. 1. *Populi* conſenſu liberari V. I. 24. 5. in concione V. I. 15. 4. in conſpectu V. I. 49. 17. liberalitate tantum aeris congeſtum eſt V. J. 32. 4. magnum favorem conciliare O. 16. 4. partem jus dicendo avocare V. I. 73. 2. totius viribus uti V. I. 8. 3. vitia non ſufferre V. I. 28. 5. *Populo* dividi V. I. 64. 5. gratulari E. 12. 3. Romano Dalmatas numero provinciarum conjungere E. 1. 7. porcinae carnis eſum inſtituere C. 35. 7. E. 35. 7. ſalutem ſuam commendare V. I. 64. 6. viritim dividere V. I. 33. 5. *Populum* ferum religione mollire V. I. 3. 1. in quatuor tribus diſtribuere V. I. 7. 7. ad *Populum* a magiſtratibus legem de provocatione ferre V. I. 15. 5. deſpicere V. I. 7. 4. progredi V. I. 56. 4. provocare V. I. 4. 9. apud . . . militibus gratiam referre E. 12. 8. queri V. I. 15. 5. per . . . lapidatione facta V. I. 73. 1. *Populo* obſtrepente V. I. 58. 8. a *Populo* conceſſum eſt V. I. 56. 5. reus fieri V. I. 57. 3. *Populis* Latinorum perſuadere V. I. 7. 9. *Populis* trementibus E. 15. 3. *Popularis* ut magis videretur V. I. 73. 2. *Popularium* per ſeditionem V. I. 76. 7. *Populoſam* gentem devincere C. 21. 2. *Populantibus* Germanis pleraque earum partium C. 42. 17. *Populatis* late agris C. 39. 17.
Porcius (Marcus) Cato V. I. 47. 1.
Porcorum ex numero O. 17. 1. *Porculos* triginta eniti O. 11. 3. *Porcinae* carnis eſum populo inſtituere C. 35. 7. E. 35. 7.
Porrigere alicui C. 16. 7. *Porrecta* eſt in longum civitas O. 17. 1.
Porſena Rex Etruſcorum V. I. 11. 1. 12. 1. virginem nobilem inter obſides accepit V. I. 13. 1. *Porſenae* in caſtra venire V. I. 12. 2. ad *Porſenam* confugere V. I. 8. 5. a *Porſena* repeti V. I. 13. 2.
Porta Scelerata eſt appellata V. I. 14. 5. *Portam* apud Collinam vincere V. I. 75. 9. Trigeminam reſiſtere V. I. 65. 5. *Portae* Jani Gemini bis clauſae V. I. 79. 6. patuerunt tardius V. I. 70. 3. *Portas* aedificare Jano Gemino V. I. 3. 1. Jani Gemini claudere V. I. 79. 6.
Portendere C. 41. 16. ſolutionem poſterorum C. 28. 5. *Portendi* regnum V. I. 6. 4. ſummam dignitatem intelligere V. I. 7. 2. *Portentis* denuntiari C. 28. 3.
Portus Cajetae qui locus nunc appellatur O. 10. 3. *Portum* Pyraeum recipere V. I. 75. 7.
Poſcere ad poenam E. 10. 4. diadema V. I. 64. 7. ſibi citthariſtam C. 5. 14. uno ore E. 15. 3. cum *Popoſciſſent* voluntarium ad vicem Magi C. 14. 8. *Poſci* ad exitium E. 12. 6.
Poſſe moveri V. I. 46. 1. multum mari V. I. 38. 1. tantum auctoritate, ſeveritate V. I. 72. 9. C. 35. 12. *Potuiſſem* orbem terrarum ſubigere V. I. 35. 4. *Potens* animus C. 40. 2. *Potentum* gratia cum pretio quaereretur V. I. 34. 10. *Potentibus* turpe C. 20. 24. *Potentes* Romanos videre V. I. 35. 1. *Potentiſſimus* Alamannorum Rex E. 42. 14. *Potentia* Auguſti delata Aurelio Alexandro C. 24. 1. militaris convaluit C. 37. 5. minus anno cui fuerat C. 39. 48. *Potentiae* anno ſexto C. 21. 5. expers animus C. 39. 6. in ſocietatem accipere C. 16. 3. quinque annos agere C. 28. 11. ſtudio agere C. 33. 23. ſumendae auctores proditi E. 12. 7. ſummae duo ſeu plures C. 13. 12. *Potentiae* ſociare E. 28. 3. *Potentiam* capere C. 25. 1. E. 39. 1. gerere C. 40. 11. invadere C. 7. 1. Reipublicae ad ſe trahere E. 1. 31. usque ad praefecturae praetorianae *Potentiam* conſcendere E. 45. 3. *Potentia* Romana vix digna moenia C. 17. 3. vacuum nomen C. 9. 13. *Poteſtas* delata ad Aulum Vitellium C. 8. 1. orbis Romani duobus quaeſita C. 41. 2. Regia Romae firmata C. 3. 20. Tribunicia C. 1. 6. *Poteſtatis* inſigne pugionem

dare C. 13. 9. particeps E. 10. 11. *Poteſtatem* nanciſci C. 3. 8. prorogare V. I. 64. 6. ſummam adipiſci E. 4. 6. arripere C. 31. 1. habere V. I. 10. 3. nanciſci C. 4. 12. Tribuniciam minuere V. I. 75. 11. per ſe exercere E. 1. 3. in *Poteſtatem* redigere V. I. 8. 2. *Poteſtate* accepta V. I. 12. 2. conſulari eſſe V. I. 20. 1. diſpari eſſe C. 13. 12. *Poteſtatum* vices conſtituere C. 26. 7. *Poteſtates* fato dari C. 10. 4. E. 10. 10.

Poſſidere Lyſimachiam V. I. 54. 1. Hiſpaniam C. 33. 3. regnum firmiſſime O. 19. 4. *Poſſidentibus* edicto ſponte cavere C. 10. 2. *Poſſeſſus* amore alienae conjugis E. 1. 23. *Poſſeſſionibus* venditis V. I. 56. 6. *Poſſeſſoribus* conſultor bonus E. 46. 3.

Poſſidio eunucho dono dare E. 4. 7.

Poſt auctam annis potentiam regalem E. 48. 16. civilem victoriam ib. mille centeſimus exceſſit annus C. 28. 2. multos dubioſque eventus C. 20. 30. neque multo C. 27. 6. non multos dies E. 41. 25. obitum E. 16. 7. *Poſtero* die O. 2. 2. V. I. 9 4. *Poſtera* die V. I. 4. 13. *Poſteri* confeſtim ſeceſſere C. 20. 32. ſubmoti O. 8. 2. *Poſterorum* felicitate proficere C. 34. 6. ſolutionem portendere C. 28. 5. *Poſteris* adfirmare O. 1. 2. in *Poſteros* dominandi viam munire C. 37. 7. *Poſteriorum* avaritia, inſolentiaque C. 13. 6. *Poſtremo* genere mortis poenas dare E. 40. 5. *Poſtrema* exitia incidere E. 42. 14. *Poſtremo* C. 5. 11. 20. 22. E. 35. 2.

Poſtulata Latinorum differre V. I. 66. 11.

Poſtumius (Aulus) O. 15. 4. Dictator dictus V. I. 16. 1. Spurius, Samnitibus deditus, nec receptus eſt V. I. 30. 1. 4. a *Poſtumio* optionem munerum accipere V. I. 19. 1.

Poſtumus (Caſſius Latienus) E. 32. 3. primus omnium C. 33. 8. *Poſtumo* par belli ſcientia C. 33. 12.

Potentianus Inperator fit C. 42. 6.

Pothino a ſatellite occidi V. I. 77. 10.

Potior acie E. 41. 7. an eſſet nepos O. 17. 4. plerumque flagitio C. 33. 24. *Potiora* vitia fore C. 28. 5. *Potius* C. 34. 4. *Potiſſimum* accipi in virtutes C. 41. 21. convenire C. 35. 10. quid putare O. 9. 3. *Potiri* non diu cupito C. 19. 4. potentia Reipublicae diu E. 1. 31. rerum O. 14 1. ſummis C. 26. 1. *Potiundi* ſpes C. 10. 4.

Potitium adſciſcere O. 8. 1. *Potitio* ad comedenda exta admiſſo O. 8. 2. *Potitiorum* familia ad Herculis ſacra eſt deſtinata V. I. 34. 2. gens funditus periit V. I. 34. 3. omnis familia exſtincta O. 8. 6. *Potitios* illicere O. 8. 5. pretio corrumpere V. I. 34. 3. *Potitiis* ſacra facientibus O. 8. 3.

Prae ceteris levia C. 39. 3.

Praebere cervicem V. I. 82. 6. febri initia E. 12. 11. jugulum V. I. 83. 5. mammas O. 20. 3. percuſſori adcurrenti cervices E. 24. 4. ſe communem adfatu, convivio, inceſſu E. 18. 5. ſe jugulandum V. I. 68. 4. terga V. I. 45. 3. *Praebitiones* adventitiae remotae C. 41. 19.

Praeceps agendos ſatellites decernere C. 33. 31. ambitione agi C. 12. 3. eo dati C. 5. 12. in avaritiam C. 41. 23. nec tamen E. 31. 3. vir E. 19. 1. vitiis dari C. 35. 14. *Praecipiti* libidine C. 33. 12. apud Gallos natura *Praecipites* C. 42. 17. *Praecipitare* conjugem in ignem V. I. 60. 2. corpora in Tiberim V. I. 68. 2. de Saxo Tarpejo V. I. 66. 8. in diſcrimen E. 1. 10. ſtatum Romanum quaſi abrupto C. 24. 9. *Praecipitari* de Saxo Tarpejo V. I. 24. 7. in Albanum lacum O. 18. 3.

Praecidere C. 16. 7. *Praeciſum* caput V. I. 77. 11. *Praeciſo* medio capite E. 28. 2.

Praecinere futura verſibus O. 4. 5. *Praecinente* tibicine V. I. 38. 3.

Praecipere V. I. 2. 6. 7. 19. 21. 3. C. 33. 32. E. 10. 7. 40. 9. *Praeceptum* eſt ſomnio E. 44. 2. *Praecepta* feminarum ſaepe maritos juvant E. 42. 20. *Praeceptor* aſper rectius vivendi C. 19. 4. *Praecipuus* calumniator Catullus 12. 5. *Praecipui* amici E. 1. 16. *Praecipuae* aedes E. 20. 6. *Praecipua* haud dubie haberentur C. 40. 12. *Praecipue* C. 17. 1. 20. 14.

Praeclarus exitus E. 1. 29. *Praeclaris* ſtudiis inſtantiſſime deditus E. 10. 2. *Praeclarior* Severo fuit nemo C. 20. 6.

Praeco Opimii Conſulis V. I. 65. 5. per *Praeconem* pronuntiare V. I. 51. 4.

Praecognitis moribus potiri C. 7. 2.

Praedae conſcientia C. 35. 8. omnia in aerarium referre C. 39. 21. *Praedam* Herculis violare O. 7. 2. inique dividere V. I. 23. 4. de *Praeda* hoſtili in domum ſuam convertere V. I. 33. 8. *Praedarum* ob omiſſionem C. 11. 11. *Praedas* agere C. 11. 1. *Praedatores* provinciarum inſectari C. 35. 7. a *Praedonibus* intercipi V. I. 45. 8.

Praedia C. 5. 17. *Praedia* deformata concedere E. 48. 17.

Praedicti milites C. 8. 3.

Praediti conſilio ac ſapientia O. 1. 2.

Praeeſſe claſſi V. I. 83. 4. legionibus C. 33. 17. ſummae rei C. 39. 41. qui Praetorianis Praefectus *Praeerat* C. 39. 42. *Praeſentem* iram frangere O. 16. 3. *Praeſenti* poena adfici O. 18. 3. in *Praeſens* C. 24. 3. *Praeſentiae* quaſi ignara C. 21. 3. *Praeſentia* intueri O. 23. 4. *Praeſentatum* eſt caput Caeſari V. I. 77. 13.

Prae-

Praeeunte senatu & exercitu E. 13. 11.

Praefari C. 26. 4. 29. 5. E. 15. 6. 34. 3. 43. 4.

Praeferre regno privatum omne cum facultatibus O. 19. 3. viro histrionis amorem C. 11. 7. *Praelatus* adoptione C. 6. 2. est adolescens Consularibus viris V. I. 63. 3.

Praeficere Judaeae regionibus E. 4. 7. parandae classi ac propulsandis Germanis C. 39. 20. praelio V. I. 54. 4. Praetorianis C. 24. 6. Transalpinis C. 42. 17. Vestae sacerdotem V. I. 1. 1. *Praefectus* Praetorianis qui praeerat C. 39. 42. Praetorio C. 13. 9. 27. 8. 39. 14. 40. 18. E. 27. 1. regius V. I. 83. 2. Urbi C. 8. 5. 17. 10. 26. 5. 42. 6. usque ad *Praefecturae* Praetorianae potentiam conscendere E. 45. 3. *Praefectaram* appellare C. 2. 4. Praetorianam adipisci E. 10. 7. Praetorio gerere C. 20. 34. 22. 1. Urbi agere E. 18. 2. *Praefectura* Praetorii pollere C. 38. 1. Praetorio victorem efferre C. 9. 11. ex *Praefectura* vigilum ad insignia dominatus procedere C. 19. 1.

Praelium diremtum O. 14. 3. ad *Praelium* ordines componere E. 43. 3. in . . . procedere O. 14. 4. *Praelio* apud Syracusas in deditionem accipere V. I. 37. 5. fundere V. I. 51. 1. 61. 2. 75. 7. gesto C. 26. 1. Ingenti vincere V. I. 78. 8. navali vinci V. I. 84. 4. nocturno vinci V. I. 76. 7. singulari fundere V. I. 45. 1. Veronensi pelli C. 7. 2. vincere V. I. 58. 2. victos deserere C. 27. 4. in *Praelio* cadere V. I. 26. 4. *Praelia* dirimere O. 14. 2. *Praeliis* acrioribus congredi C. 42. 10. continuis persequi O. 15. 1. diversis vincere E. 48. 5. frequentibus vinci V. I. 52. 2. variis pelli C. 41. 6. inter *Praeliantes* circumveniri O. 13. 5.

Praelucente funali, e coena publice redire V. I. 38. 4.

Praemii majoris spe C. 31. 2. *Praemiorum* illecebris traducere C. 40. 7. spe C. 34. 7. *Praemia* ostentare amplum in modum C. 26. 6. *Praemiis* ingentibus cumulare O. 16. 3. memoriae honestos frustrari C. 33. 26. strenuum quemque extollere C. 20. 20.

Praemitti cum parte classis C. 39. 42. in Illyrios C. 29. 1.

Praeneste colonia deducta est O. 17. 6. *Praeneste* confugere V. I. 68. 4. *Praeneste* interfici V. I. 75. 9. *Praenestinum* Praetorem gravissime increpare V. I. 31. 5.

Praeponi castris O. 14. 2.

Praereptus inmatura morte V. I. 5. 5.

Praesagiis non adduci E. 43. 8.

Praesidere Barbaris per Galliam C. 33. 8. rei bellicae C. 25. 1. *Praesidentium* moribus in diversum traduci C. 13. 7. *Praesidis* Faustini dolo peti C. 35. 4. *Praesides* instituere C. 2. 4. *Praesidium* arce deducere V. I. 37. 3. deserere V. I. 72. 10. hostium depellere V. I. 47. 3. inplorare C. 35. 4. sperare C. 42. 16. *Praesidio* accepto V. I. 26. 1. fuso O. 15. 3. *Praesidia* hostilia dejicere V. I. 39. 1. *Praesidiaria* manus C. 33. 28. *Praesidatu* Aquitanos tueri C. 33. 14. Macedonas regere C. 29. 2.

Praestare copiam dicendi militiae quoque C. 42. 4. longe in exercitum C. 39. 18. mores satis constat C. 8. 8. nihil cuiquam E. 10. 9. non potuit V. I. 5. 5. Regibus decimam fructuum O. 6. 8. *Praestat* adeo C. 42. 19. cujus gratia in exercitu atque honor *Praestabant* C. 33. 21. *Praestans* juris Urbani scientia C. 19. 2. philosophandi eloquentiaeque studiis C. 16. 1. *Praestanti* ingenio C. 41. 20. *Praestantius* nihil est C. 40. 29. quid Hadriano E. 11. 15. *Praestantissimus* decem annis Trachala E. 41. 16.

Praestringerentur ut oculi omnium O. 14. 2.

Praesul quorum primus vocatur V. I. 3. 1.

Praesumere inperium sibi deberi E. 48. 4. cum *Praesumant* se omnia mereri. E. 12. 3. *Praesumta* temere multa O. 23. 4.

Praeter cetera O. 6. 2. eum duos servos secum ducere V. I. 58. 8. malum commune C. 33. 33. saevos animos C. 22. 3. speluncam armentum agere O. 7. 3.

Praeteriens forte C. 28. 6. *Praeteriti* quaerebantur V. I. 66. 10. *Praeteritorum* mire memor, tum etiam futuri O. 3. 7.

Praetexta bullaque filium XIII. annorum donare V. I. 6. 9. *Praetextatus* qui forte contubernio patris C. 27. 1.

Praetor V. I. 47. 1. 49. 7. 57. 2. 59. 1. 61. 1. 63. 1. 74. 8. 75. 4. 77. 4. 78. 4. 81. 3. *Praetori* sellam concidere V. I. 73. 2. *Praetorem* gravissime increpare V. I. 31. 5. interimere V. I. 67. 3. satellitem suum facere V. I. 73. 9. sedentem jubere adsurgere V. I. 72. 6. a *Praetoribus* varie inconditeque promi C. 19. 2. *Praetoriae* legiones penitus sublatae C. 40. 25. manus acie deletae C. 27. 2. turmae Inperatorem confirmant C. 40. 5. *Praetoriarum* cohortium numero inmiminuto C. 39. 47. *Praetorias* cohortes in castra redigere C. 2. 4. militia eximere C. 20. 1. per *Praetorias* cohortes caedi C. 26. 5. apud *Praetoria* castra interfici C. 28. 11. *Praetoriis* in castris opprimi C. 23. 2. ornamentis sublimatus E. 4. 8. *Praetorio* Praefectus C. 13. 9. 27. 8. 39. 14. 40. 18. E. 27. 1. *Praetorianis* caedem vulgi annuere C. 40. 24. Praefectus

fectus qui praeerat C. 39. 42. *Praetorianis* fretus C. 19. 1. *Praeturae* in petitione praeferri V. I. 63. 3. *Praeturam* consequi V. I. 59. 4. in *Praetura* Sardiniam subigere V. I. 47. 1.

Praetorius (Cato) V. I. 80. 1.

Praevertens agmen comitantium E. 14. 4.

Prandio superesse E. 24. 5. *Prandium* cum mensis comesset O 12. 3.

Prata Mutio data, Mutia appellata V. I. 12. 6.

Pravam incestamque mentem putare C. 17. 7. in *Pravum* abstrahi C. 4. 5. *Pravis* metui esse C. 35. 12. *Prave* putare C. 9. 6. E. 9. 7. *Pravitate* ministrorum execrabilis C.41.23.

Precibus ab exsilio revocare V. I. 63. 1. non adduci V. I. 73. 4. veniam inpetrare V. I. 31. 3. *Precari* inferos Deos C. 33. 31. veniam C. 20. 26. quasi *Paecario* regnare V. I. 7. 5.

Pressis validus faucibus C. 17. 9.

Pretio corpus vulgare O. 21. 1. corrumpere V. I. 34. 3. magno populo dare V. I. 19. 2. non adduci V. I. 80. 1. quaeri V. I. 34. 10. rectores provinciarum provehere E. 41. 24. *Pretia* emtoribus restituere E. 16. 10 *Pretiosissimis* odoribus cremari V. I. 77. 13.

Princeps factionis C. 17. 8. fit absens Antoninus Gordianus C. 26. 1. omnium atque Senatus C. 34. 4. perfectus E. 45. 6. Saturnus O. 1. 4. *Principis* amissi ingens desiderium C. 22. 2. Charopae ducibus pastoribus provinciam ingredi V. I. 51. 1. consilio accidere C. 42. 18. creandi jus ereptum Senatui C. 37. 5. emollire auctoritatem E. 1. 14. legendi jus recipere C. 36. 1. oratu ne quidem flecti C. 14. 13. *Principem* adesse C. 3. 16. Mauritaniae prodere V. I. 66. 6. *Principe* neglecto E. 12. 8. omisso C. 35. 9. Q. Ogulnio legatos mittere V. I. 22. 1. a *Principe* cruciatus formidare E. 11. 11. Marsorum minis non adduci V. I. 80. 1. Trajano originem trahere E. 48. 1. e . . . cognitum C. 42. 5. *Principes* caelum adeunt C. 33. 30. pietate moti O. 9. 4. *Principum* benigni E. 48. 17. bonorum vita C. 42. 23. filios adducere V. I. 23. 1. virtutes C. 35. 14. *Principes* cunctos distare procul Neronis quinquennio E. 5. 2. malos eludere E. 12. 3. militiae securi percutere V. I. 70. 4. per *Principes* priores concessa C. 10. 2. *Principibus* scelere interfectis C. 37. 3. a *Principibus* egregiis exspectari E. 13. 4. prioribus donata concessave firmare E. 10. 8. de . . . omnia nosse juvat E. 3. 6. *Principatum* arripere E. 8. 3. 26. 1. delatum ficte abnuere E. 2. 6. ante *Principatum* omnibus carus E. 3. 3. in *Principatu* adipiscendo oppressor libertatis haberi E. 1. 29. talis E. 3. 3. tantae bonitatis esse E. 15. 2. *Principii* cognatione deceptus E. 48. 1. a *Principio* C. 9. 12. 17. 1. vitae E. 16. 7.

Prior quorum C. 20. 9. utri eorum *Priori* secunda auspicia obvenissent O. 23. 1. *Priorem* Janum in Italiam devenisse certum est O. 1. 3. *Priora* adfirmare O. 23. 4. *Prioribus* conjugiis diremtis C. 39. 25. *Primus* consul V. I. 10. 5. 20. 2. eloquentia V. I. 44. 6. ex ea familia ob virtutem Maximus V. I. 32. 1. in Italiam Saturnus creditur venisse O. 1. 1. Machaon O. 1. 8. omnium V. I. 7. 8. 20. 4. ordinis amplissimi C. 34. 3. Romanorum ducum V. I. 40. 1. *Primum* dixisse Saturnum, non ante quam nemo, sed principem O. 1. 4. intelligemus pro principe O. 1. 9. *Primo* consulatu legem ferre V. I. 69. 2. inpetu Janiculum capere V. I. 11. 1. luci convenire C. 17. 10. *Prima* Tullia conjugem Regem salutavit V. I. 7. 19. *Primo* Punico bello V. I. 41. 1. *Primis* honoribus per ordinem fungi V. I. 67. 1. *Primas* habere E. 34. 3. in ipso *Primordio* ostendere E. 17. 2.

Priscorum ex omni historia O. pr.

Priscus Tarquinius C. 11. 12. Lucio *Prisco* delata dominatio C. 29. 2. *Priscum* hostem patriae censere C. 29. 3. petere V. I. 7. 4.

Pristinam in statum reverti E. 42. 16. in *Pristinam* sedem se recipere O. 17. 2.

Privare duce V. I. 60. 2. parte regni V. I. 53. 1. sobole V. I. 1. 1. stipendio V. I. 50. 3. *Privari* laude eloquentiae V. I. 81. 2. *Privatus* V. I. 77. 3. a *Privato* patrari E. 10. 3. in *Privatum* otium removere C. 42. 1. *Privato* consilio armare V. I. 72. 9. contubernio cognitos amare E. 48. 9. scelere publicoque amentior C. 11. 1. *Privati* cui concessere C. 20. 24. *Privatae* commoditates C. 11. 9.

Privignus inperii jura suscepit E. 4. 12. Octaviani Caesaris E. 2. 1. *Privigno* cura Reipublicae mandata C. 4. 15. e *Privigno* in Augusti liberos redigi arrogatione C. 2. 1. *Privignos* insidiis multiformibus interimere E. 4. 10. *Privignam* Herculii sortiri C. 39. 25. E. 39. 2.

Pro merito filii similem Ephebum conspicere C. 28. 6. personis colloquia miscere E. 48. 18. Praefecto gerens Alexander C. 40. 17.

Proavus per filiam C. 3. 2.

Probis moribus C. 15. 3. *Probitatis* studium E. 10. 2. *Probare* flagitiosum foedus V. I. 64. 1. inmane ingenium E. 14. 8. officia alicujus E. 48. 9. prudentiam magis quam avaritiam C. 9. 9. *Probandis* rectoribus provinciarum tenue studium C. 42. 24. *Probanda* haec fuere E. 46. 3. non *Probata* victoria a Senatu V. I. 71.

I. 71. 4. *Probatis* monitoribus uti E. 45. 6.
Probrum (usque ad) vulgaris famae E. 1. 22. *Probra* uxoris C. 20. 23. *Probris* se omnibus contaminare E. 23. 3. *Probrosior* quisque Senatu motus C. 9. 10.
Probus Inperator fit C. 37. 2. E. 37. 1. *Probi* institutio quanta fuit C. 39. 28. morte cognita C. 38. 2. Equitium *Probum* legere E. 36. 2.
Procâs Rex Albanorum V. I. 1. 1.
Procedere eloquio clementiaque C. 42. 2. in aciem V. I. 23. 7. concionem V. I. 2. 13. facinus C. 19. 4. medium V. I. 2. 9. praelium O. 14. 2. perniciem C. 39. 22. publicum V. I. 64. 6. sui scelus C. 5. 11. largius C. 11. 9. longe atrocius E. 9. 5. obviam adventanti hosti C. 39. 10. paululum e litore O. 12. 4. veste aut pellibus O. 13. 2. *Processit* Didius Julianus ex Praefectura Vigilum ad insignia dominatus C. 29. 1. Romulus adversus Tatium V. I. 2. 7. ne *Procederetur* in labem publicam C. 20. 13.
Proceres C. 31. 3. 36. 1. E. 34. 4. *Procerum* consulto C. 1. 1.
Procerus membra E. 15. 4.
Prochytam sepelire O. 10. 1.
Procinctu (in) ne quidem E. 1. 17.
Proclamans memoriae historia Liviana O. 23. 7.
Proclivius eo confici C. 42. 4.
Proconsul Africae C. 26. 1. Galliam rexit V. I. 82. 5.
Procopius exstinguitur E. 46. 4.
Procul differre C. 5. 2. distare E. 5. 2. dubio O. 1. 5. omnibus remotis C. 11. 5.
Proculum opprimere E. 37. 2.
Procurare inperium filio E. 4. 10. *Procurante* Parthenio cubiculum E. 11. 11. *Procuratores* cum provincias calumniis agitarent E. 42. 21.
Procurrere e castris E. 43. 2.
Prodere alicui accepta pecunia V. I. 66. 6. cuncta nominatim E. 13. 7. memoriae O. 5. 2. Tribunis scripta callide composita C. 35. 8. *Prodidere* mira ostentorum C. 41. 14. *Prodi* memoriae E. 3. 6. *Proditur* O. 22. 2. C. 37. 3. *Proditum* apertius C. 3. 20. est scelus C. 39. 1. his magis C. 5. 11. *Prodito* Ilio Achivis O. 9. 1. *Proditis* auctoribus potentiae sumendae E. 12. 7. quîs C. 5. 14. ut *Proditor* occidi V. I. 19. 4. *Proditorem* patriae Aeneam fuisse O. 9. 2. *Proditore* ipso duce C. 35. 3.
Prodigenti pecuniam conferre C. 40. 24.
Prodigiorum multa C. 5. 17. *Prodigiis* avertendis, rem divinam solitis agere C. 26. 3. denuntiari C. 28. 3. *Prodigiosis* ex omnibus legi C. 5. 5.
Prodire subito C. 14. 14. priusquam salutandus *Prodiret* E. 15. 5.
Producere copias in aciem O. 14. 2. fatum C. 14. 8. *Produci* ad testimonium V. I. 73. 4. e Palatio E. 8. 3. e rugurio janitoris C. 8. 6. solet imago V. I. 47. 9. *Producta* acie ad speciem C. 35. 4.
Profanare decimam pecoris sui O. 6. 5. ut Herculi decimam *Profanari* mos esset O. 6. 6. *Profanata* decima apud aram Maximam O. 6. 7.
Proferre cadum ligneum in medium V. I. 33. 8. leges alias novas, alias correctas E. 1. 18. pecora ex diverso V. I. 14. 3. signum mutatae intemperantiae E. 10. 8.
Proficere nihil O. 16. 3. posterorum felicitati C. 34. 6. *Profecit* omnibus his biennio C. 31. 3.
Proficisci adversum Poenos V. I. 41. 1. adversus Aureolum E. 33. 2. Alexandriam C. 39. 33. contra aliquem E. 33. 2. in Asiam V. I. 70. 1. 78. 1. Galliam C. 39. 19. in Persas C. 27. 7. E. 43. 1. mari C. 4. 2. Ostium C. 4. 11. urbe V. I. 6. 2.
Profiteri indicium O. 16. 5. *Professus* ipse V. I. 66. 5.
Profluentem ad aquam deportari O. 20. 2. *Profluvio* sanguinis mortem sibi adesse cum intelligeret C. 33. 28.
Profugere in silvam O. 16. 1. urbe V. I. 69. 2. *Profugus* regno O. 3. 1. *Profugum* prodere V. I. 66. 1.
Profundum (in) demergi E. 40. 7.
Profusione (cum) avarus E. 8. 2. *Profusiones* ob inmodicas E. 41. 16. *Profusiora* stipendia comprimere E. 22. 1.
Progenitus nobili Sulpiciorum gente E. 6. 1. sorore E. 40. 18.
Progredi ad populum V. I. 56. 4. aegerrime C. 40. 23. eo C. 5. 5. E. 5. 5. in Mesopotamiam C. 39. 33. Persas C. 35. 1. libere C. 33. 3. longius C. 26. 4. 40. 15. *Progrediente* vitae proposito in inmensum C. 8. 8. *Progressu* quodam C. 5. 11. 8. 1.
Prohibere lege ministeria lasciva psaltriasque E. 48. 10. *Prohiberi* ab aliquo V. I. 69. 2.
Projicere caput ante vallum V. I. 48. 3. *Projici* in fluvium E. 23. 6. 41. 21.
Prolabi terrae motu O. 18. 4. *Prolapsi* sunt mores eo C. 33. 23.
Prolatandi gratia juris Romani C. 39. 16.
Promere sententias ad voluntatem alicujus E. 2. 7. *Promebatur* edictum varie inconditeque a Praetoribus C. 19. 2. facundiae haud egens *Promendis* quae senserat C. 9. 1. *Promtus* legendi studio E. 42. 7. mire destinandi sagittas C. 42. 23. *Promtum* virtutibus ad usque astra votis omnium subvexere C. 40. 14. *Promtior* punica eloquentia E. 20. 8. usu corporis

quam validus E. 43. 6. *Promtioribus* factis enitescere C. 39. 20. *Promtissimus* in armis E. 29. 2. *Promtius* defendere C. 34. 8. fieri sensu mali C. 39. 27. quo simulata confirmarentur C. 33. 15.

Promiscue civitas Romana cunctis data C. 16. 12. inmitti 24. 9.

Promittere Regem V. I. 5. 5. *Promittens* se occisurum V. I. 35. 13. *Promissam* civitatem flagitare V. I. 66. 11. *Promissis* ingentibus animos militum pertentare E. 12. 6. magnificentioribus in societatem perpellere C. 19. 1.

Pronuntiare aliquem Caesarem E. 42. 1. Graecos liberos per praeconem V. I. 51. 4. *Pronuntiari* Augustus E. 42. 15.

Pronus foede in desidiam C. 40. 20. *Prono* transgressu montes cavati C. 9. 8. E. 9. 10. *Prona* ad credendum mens C. 20. 10. *Proni* ad scelus animi C. 16. 8.

Propagare genus V. I. 14. 6. vires Romanas C. 13. 3. *Propagator* Reipublicae eximius E. 48. 5.

Prope ad stultitiam simplicissimus E. 41. 25. alienus ab aliqua re E. 47. 5. fines E. 27. 3. incolas efficere C. 34. 3. ipsum Jovis simulacrum E. 34. 4. *Proximus* annus V. I. 67. 3. *Proxima* o a O. 15. 5. *Proximum* oppidum E. 41. 23. *Proxime* C. 19. 4. E. 14. 2.

Properare ad curiam V. I. 7. 18. cum delectis ad Hasdrubalem V. I. 48. 2. in castra V. I. 60. 2. in forum V. I. 7. 19. in Illyricum C. 33. 1. *Properantium* in modum fugae Romanorum abscessum cognoscere V. I. 59. 3.

Propere accurrere C. 14. 11. jubere C. 40. 6. petere Illyricum C. 39. 9. Italiam C. 27. 3.

Propinquus Flavio C. 42. 6. flumini O. 14. 3. *Propinquo* ad Inperium adscito C. 13. 11. e *Propinquo* allatus E. 45. 10. *Propinquorum* facinoribus patefieri C. 39. 29. *Propinquos* per scalas Gemonias praeceps agendos decernere C. 33. 31. *Propinquare* hostes patefactum est C. 8. 6.

Propitium optare E. 15. 3.

Proponere proscriptionis tabulas V. I. 75. 10. secum nobiliores quasque nuptas & virgines scortorum modo E. 4. 5. ad *Propositum* reverti O. 2. 1. *Proposito* vitae in inmensum progrediente C. 8. 8.

Propontidis a freto E. 41. 20.

Propraetor E. 1. 13.

Proprii ordinis contumelia C. 33. 33. *Propria* villa E. 15. 7. *Propria* pecunia liberare V. I. 24. 5. subvenire E. 10. 14. *Proprium* rus Tibur secedere C. 14. 5. *Proprio* consilio agere V. I. 61. 5. *Propriis* militibus adeo amabilis E. 7. 2. in *Propriis* agris consenescere E. 39. 5.

Propulsandis Germanis maria infestantibus praeficere C. 39. 20.

Prorogare potestatem V. I. 64. 6. sibi magistratum dominationis pacto V. I. 21. 2.

Prorsus aliquem opprimere C. 41. 6. expers litterarum C. 41. 26. incerta omnia experiri C. 20. 24.

Prorumpere in tantum petulantiae C. 16. 2. *Proruperant* latrocinia Getulorum passim C. 2. 3. *Proruptione* hostium simulata C. 33. 21.

Proscriptionis tabulas proponere V. I. 75. 10. *Proscriptioni* modus fit C. 39. 15. *Proscriptionem* coepit Marcus Antonius V. I. 85. 3. *Proscriptionibus* omnia foedare C. 4. 12. E. 4. 6. a *Proscriptis* recipere Siciliam V. I. 77. 1.

Prosequi O. 11. 3.

Proserpinae pecuniam avehere tentare V. I. 35. 9.

Prospectare prudenter C. 35. 7.

Prosper omnium rerum successus C. 28. 9. *Prospere* bello gesto C. 17. 2. cedere C. 33. 3. tot tantisque gestis C. 35. 7. *Prosperius* cedere C. 39. 12.

Prospicere C. 12. 2. omnia anxie satis C. 14. 6.

Prostare V. I. 86. 2.

Prosterni ab hostibus O. 18. 5. ictu tegulae V. I. 35. 10. *Prostrato* statu Romano E. 13. 10.

Prostituere secum nobiliores quasque nuptas & virgines scortorum modo C. 4. 7.

Protegi C. 20. 12.

Protendi ad media Gallorum C. 16. 13.

Protinus inperare O. 20. 2. pergere O. 21. 4. C. 38. 2.

Protrahi C. 3. 16.

Provehere aliquem correctorem Lucaniae E. 35. 7. *Provectus* ad summos E. 18. 3. *Provecti* sunt legati Deum vehentes Antium V. I. 22. 3. *Provectu* honestiorum virtutum studia augebantur C. 39. 45.

Provenire feliciſſime O. 23. 4. *Proventus* fructuum E. 41. 24.

Proverbium (in) venire V. I. 57. 2. *Proverbio* vulgari nominari E. 41. 16.

Provincia credita Maximiano Caesari C. 39. 33. *Provinciae* in formam redigere E. 1. 4. in jus Pontum redigere C. 5. 2. E. 5. 4. modo in ditionem redigere C. 20. 15. Rex E. 32. 6. *Provinciam* eripere V. I. 67. 3. habere Ciliciam V. I. 75. 4. ingredi V. I. 51. 1. 70. 2. merere C. 20. 9. uxoris nomine appellare C. 40. 10. ad *Provinciam* ordinandam mitti V. I. 55. 1. in . . . cogi C. 9. 11. domari C. 13. 3. novam fasces Romani ferrentur C. 39. 36. redigere E. 2. 8. in *Provincia* subigi C. 2. 3. *Provinciae* cunctae omnisque Roma exsultavit E. 5. 9. *Provinciarum* numero Dalmatas Populo Romano conjungere E. 1. 7.

prae-

praedatores C. 35. 7. querimonias audire E. 41. 14. rectores C. 42. 24. E. 41. 24. *Provinciis* accedere C. 4. 2. E. 4. 4. 9. 13. gratulari E. 12. 3. luctum inferre E. 10. 16. omnibus vivo mortuoque templa facrare C. 1. 6. *Provincias* calumniis agitare E. 42. 21. egregie adminiftrare E. 6. 3. in ftipendium accipere V. I. 81. 4. omnes paffibus circumire E. 14. 4. *Provincialibus* indicere E. 16. 9.

Provifo (non) ripa depulfus O. 14. 3.

Provocare ad populum V. I. 4. 9. de *Provocatione* a magiftratibus ad populum legem ferre V. I. 15. 5. *Provocatorem* occidere V. I. 28. 5. fingulari praelio vincere V. I. 58. 2. adverfum Gallum *Provocatorem* procedere V. I. 29. 1.

Prudens C. 20. 14. futurorum O. 5. 2. inmodice ufu fcientiae alicujus C. 26. 4. largiendi C. 33. 13. litterarum ad elegantiam C. 42. 23. fatis in armis E. 2. 3. *Prudentibus* mifti inertes funt C. 9. 13. *Prudentes* fenfu mali promtius fieri C. 39. 27. per *Prudentes* vix aegreque cohiberi C. 11. 10. *Prudentius* quid Nerva? E. 11. 15. *Prudentiffimus* quisque C. 3. 5. *Prudentiffimis* quafi hominibus fefe dare E. 45. 6. *Prudentia* utrobique E. 13. 4. *Prudentiam* magis quam avaritiam probare C. 9. 9. ob *Prudentiam* occidi V. I. 10. 1. *Prudentia* mollire vinolentiam C. 13. 10. *Prudenter* exprimere E. 12. 3. profpectare C. 35. 7. uti locis E. 45. 6. *Prudentiffime* reri C. 9. 2. E. 9. 5.

Prufiam (ad) Bithyniae Regem concedere V. I. 42. 6. mitti V. I. 51. 5.

Pfallere per coetus C. 5. 5. *Pfallendi* fcientia E. 14. 2. *Pfaltrias* comeffationibus adhiberi prohibere E. 48. 10.

Pfeudophilippum vincere V. I. 61. 1.

Ptolemaei hereditas V. I. 80. 2. praefectus V. I. 77. 10. Regis Aegyptiorum filia V. I. 86. 1. regnum & necem inpetrare V. I. 86. 1. fatelles V. I. 77. 13. fatellites V. I. 78. 6. *Ptolemaeum* Regem Alexandriae Sullae conciliare V. I. 74. 2. ad *Ptolemaeum* fugere V. I. 77. 9. a *Ptolemaeo* fratre eodemque marito pelli V. I. 86. 1.

Puberem necdum plene Auguftum creare E. 45. 4. *Puberibus* ftupra injicere C. 14. 7.

Publicus curfus C. 13. 5. luctus C. 21. 6. E. 16. 13. *Publico* fumtu ali E. 12. 4. *Publicae* libidini matronas nobiles fubjicere E. 3. 7. *Publicam* peftem, forenfem praecipue induftriam nominare E. 41. 8. in *Publicam* labem ne procederetur C. 20. 13. in *Publica* villa novem millia deditorum caedere V. I. 75. 10. *Publicum* difpendium C. 11. 9. *Publici* mali ignari C. 33. 15. officii ad ufum non accommodatus E. 32. 1. *Publico* bono acciderat C. 33. 22. in *Publicum* procedere V. I. 64. 6. *Publico* damno opprimi C. 33. 24. latrocinio opprimi C. 20. 4. privatoque fcelere amentior C. 11. 1. in *Publico* epulandi decantandique jus V. I. 34. 1. repente concidere V. I. 66. 11. *Publicos* fervos adminiftrationem Sacrorum Herculis edocere O. 8. 5. V. I. 34. 3. *Publicis* actibus abfolutis E. 9. 15. *Publicis* aerumnis quafi defenfor objici E. 16. 2. *Publicas* delicias aliquem appellare E. 10. 16. *Publicorum* actui minime fufficere E. 15. 5. *Publica* agere C. 15. 4. jumenta interficere C. 40. 2. E. 41. 2. ad *Publica* aditum concedere C. 41. 20. *Publice* accipere domum V. I. 24. 4. domus data V. I. 33. 10. redire a coena V. I. 38. 3. fepeliri V. I. 15. 6. fumtus dati V. I. 40. 2. tantum agri dare V. I. 11. 2. vifcerationem & epulas dare V. I. 32. 4. *Publicare* ad ufum navium V. I. 5. 2. *Publicata* funt bona V. I. 24. 7.

Publius Decius V. I. 27. 1. Scipio Aemilianus V. I. 58. 1. Africanus V. I. 49. 1. Nafica V. I. 44. 1. *Publii* Corniculani filius V. I. 7. 1.

Pudeat (uti) memorare C. 5. 4. *Pudicam* fi fciret V. I. 46. 2. *Pudiciffima* judicatur Lucretia V. I. 9. 2. *Pudicitiae* neque fuae neque aliorum parcere C. 5. 5. E. 5. 5. *Pudicitiam* expugnare V. I. 9. 3. *Pudori* tantum tribuere E. 48. 10. *Pudorem* exuere C. 21. 3. *Pudore* ac modeftia decertabatur C. 35. 11. amiffo C. 28. 9. animi inmania diu obtegere C. 3. 7.

Puer ex Apolline genitus O. 2. 3. *Puerum* eniti O. 2. 1. 16. 1. *Puer* falve V. I. 75. 1. a *Puero* C. 40. 2. E. 10. 2. 40. 13. *Pueri* abjecti erant O. 20. 4. liberalis difciplinae capaces O. 21. 3. *Puerorum* ingenuorum infignia V. I. 6. 9. vagitu lupa excita O. 20. 3. *Pueris* cibum ingerere O. 20. 4. iisdem tradere V. I. 23. 1. *Pueros* alveo inpofito in Tiberim abjicere O. 20. 3. eligere V. I. 13. 4. parentibus egeftofis natos ali jubere E. 12. 4. *Puellae* pater conditionem tulit V. I. 59. 2. inter *Puellas* accubare E. 1. 22.

Pugionem poteftatis infigne dare C. 13. 9. *Pugione* extorto C. 17. 6. per coftas acto E. 39. 4.

Pugnae non intereffe V. I. 68. 3. fe committere C. 16. 9. *Pugnam* conferere V. I. 2. 7. inter *Pugnam* fe dare C. 35. 4. *Pugnae* vifebantur C. 10. 3. E. 10. 10. *Pugnare* contra inperium V. I. 28. 4. mirifice ex equo C. 21. 2. ut *Pugnaret* omnibus acclamantibus V. I. 38. 3. *Pugnandi* arte pervidens C. 17. 5. inter *Pugnandum* V. I. 29. 2. 38. 1. *Pugnans* cecidit Calpurnius Flamma V. I. 39. 3. *Pugnatorum*

decem millibus deletis E. 48. 7. *Pugnax* E. 31. 3.

Pulcer corpore E. 40. 15. toto corpore sed oculis magis E. 1. 20. *Pulcri* cultus opera C. 21. 4. vultu serie *Pulcro* ornare E. 15. 4. *Pulcriora* Africae vastari jubere C. 40. 19. *Pulcerrima* virgo cum duceretur V. I. 2. 2. *Pulcerrimam* virginem restitui jubere V. I. 49. 8. *Pulcritudinis* tantae esse V. I. 86. 2.

Punica eloquentia promtior E. 20. 8. post primum *Punicum* bellum V. I. 79. 6. *Punico* bello primo V. I. 38. 1. 41. 1.

Punire captos V. I. 78. 3. conjuratos capite V. I. 81. 3. Decem-viros aut morte aut exsilio V. I. 21. 3. insontes atrocius C. 2. 1. insontes & noxios suos pariter externosque E. 2. 9. *Puniri* re male gesta V. I. 38. 3. sua lege V. I. 20. 4. vigiliis ac dolore V. I. 40. 4. *Puniendos* conjuratos censere V. I. 80. 2.

Pupienus obsidione confecit C. 27. 4. regnum invadens peremtus est E. 26. 2. *Pupienum* Clodium Caesarem constituere C. 26. 7.

Pupillus nominatus Constantinus E. 41. 16.

Purgare se jurejurando O. 16. 3. *Purgamentis* dictu turpioribus vultum incessere E. 8. 4.

Purpurae vim plantis concupiscere C. 39. 2. *Purpuratum* pro Rege occidere V. I. 12. 2.

Putare fas C. 24. 10. mentem incestam pravamque C. 17. 7. prave C. 4. 6. *Putant* plerique E. 34. 1. cum *Putaret* unaquaeque civitas V. I. 47. 2.

Puteolos concedere V. I. 75. 12. in *Puteolano* sinu inter moles quod jacet E. 3. 9.

Pyrenaeo oppidum proximum E. 41. 23.

Pyrrhus Epirotarum Rex V. I. 35. 1. pulsus cum esset a Romanis V. I. 35. 12. *Pyrrhi* de pace cum ageretur V. I. 34. 10. medicus ad Fabricium venit V. I. 35. 13. *Pyrrho* Fabricius jussit dici V. I. 35. 14. *Pyrrhum* Epirotam Italia expellere V. I. 33. 5. se veneno occisurum promisit medicus V. I. 35. 13. contra *Pyrrhum* mitti V. I. 35. 12.

Q.

Quadorum legationi respondere E. 45. 8. in *Quados* bello prospere gesto C. 17. 2.

Quadriennis adhuc Inperator est creatus E. 45. 10.

Quadrigis Metius religatus & in diversa distractus est V. I. 4. 13.

Quadrupedem urbi condendae futuram ducem, responsum quod esset O. 11. 2.

Quaerere a Senatu V. I. 38. 2. caussam belli V. I. 42. 2. cognomentum C. 3. 4. gloriam facto consilioque V. I. 7. 14. inperium civibus ib. insulam flagitiis obtentui C. 2. 2. sedem O. 4. 2. ad *Quaerendum* diligens E. 20. 5. *Quaeri* O. 1. 9. V. I. 75. 1. cum *Quaereretur* gratia potentum V. I. 34. 10. *Quaesitus* annus ad biennium C. 27. 5. favor C. 30. 2. *Quaesitam* alieno labore victoriam intercipere V. I. 60. 1. *Quaesita* regno nova sede C. 5. 14. veste ex auro C. 39. 2. *Quaesiti* tumultuarie C. 40. 17. *Quaesitos* juvenes non reperire V. I. 16. 3. *Quaesitis* nominibus C. 33. 30. *Quaesitissimis* in omnem fere aetatem sexumque libidinibus C. 2. 1. *Quaestionem* comprimere E. 15. 6. *Quaestor* V. I. 47. 1. 59. 4. 64. 1. 65. 1. 66. 3. 75. 2. 80. 2. 81. 2. 82. 3. 83. 1. *Quaestorium* munus amplissimum dare V. I. 74. 1. mulieres corpore *Quaestum* facientes O. 21. 1. *Quaestu* solo fidum genus hominum C. 26. 6.

Qualis hic futurus esset E. 17. 2. a *Qualitate* loci dici O. 16. 1. *Qualemcunque* pacem componere V. I. 76. 5.

Quam celerrime C. 20. 33. commodissima jura lata C. 4. 2. maturrime C. 29. 3. *Quamquam* C. 20 6. 24. 2. 28. 10. 33. 33. 39. 17. *Quamvis* V. I. 4. 7. E. 28. 3.

Quantum ingenium est C. 39. 5. quod quale *Quantumque* sit C. 39. 29. *Quantis* odio esset E. 15. 6. appositis custodibus nescio *Quantis* O. 17. 2. *Quantum* luctus mors intulerit E. 10. 16. quisque valet C. 8. 6.

Quasi ad explorandam aciem E. 10. 10. ad ventris solita secedere E. 41. 22. defensor E. 16. 2. facto quodam E. 9. 16. jure E. 4. 5. matrimonio suo jungere E. 23. 3. partito inperio C. 39. 30. temperamento quodam virtutes miscere E. 13. 4. testis vitae mortalium C. 20. 29.

Quatere clypeos telis O. 18. 2. *Quassata* classis V. I. 40. 1.

Quatuor viginti annorum Praetor V. I. 49. 7. ad *Quartum* ab urbe lapidem V. I. 79. 3. *Quarto* consulatu V. I. 27. 3. *Quarta* regni parte promissa V. I. 35. 12. *Quater* consul V. I. 15. 6. quadragies accusatus V. I. 47. 7. *Quaterna* dena agri jugera viritim populo dividere V. I. 33. 5. *Quadrantibus* collatis sepelire V. I. 18. 7. *Quadruplatorum* calumniae deletae C. 35. 7.

Quercu (de) quae dabatur corona V. I. 26. 3. *Quercea* corona E. 3. 9.

Queri apud populum V. I. 15. 3. marito V. I. 20. 1. *Querimonias* provinciarum audire E. 41. 14.

Quid mihi cum tali victoria V. I. 35. 5. *Qui* essent O. 13. 2. *Quidam* hostium C. 20. 11. miles E. 1. 20. *Quisquamne* in Palatio esset C. 11. 6. E. 11. 8. *Quisque* probrosior Sena-

tu

tu motus C. 9. 10. prudentissimus C. 3. 5. quantum valuerat C. 8. 6. *Cujusque* sapientissimi cultor E. 40. 18. *Quique* Barbarorum C. 38. 2.
Quidem (ne) verbo infamari V. I. 82. 4.
Quies nusquam ab armis E. 16. 3. *Quietem* consortii enuntiationibus agitari posse C. 39. 26. Reipublicae regi vita bonorum principum C. 42. 23. per *Quietem* visa simulacra Deorum O. 12. 5. *Quiescere* V. I. 73. 7. 81. 6. *Quiescentibus* bellis C. 1. 3. *Quietam* relinquere utramque Rempublicam E. 48. 19. *Quieto* ingenio E. 40. 18. *Quietis* gentibus bellum facere C. 15. 5. *Quieta* omnia brevi patrare C. 39. 19.
Quin etiam C. 33. 25.
Quinctius (Lucius) Cincinnatus Dictator V. I. 17. 1. 25. 1. *Quinctium* necessitate compulsum sibi ducem facere V. I. 29. 3. non recipere in censum V. I. 62. 1.
Quinctus Caecilius Metellus Macedonicus V. I. 61. 1. Ennius V. I. 52. 3. Fabius Maximus Cunctator V. I. 43. 1. Fabius Rutilius V. I. 32. 1. Lutatius Catulus V. I. 41. 1. Metellus Pius V. I. 63. 1.
Quingenta agri jugera publice data V. I. 33. 10.
Quinquegentanae nationes graviter quatiebant Africam C. 39. 22.
Quinquennii ab aetate E. 28. 3. *Quinquennii* imperium huic fuit C. 40. 11. *Quinquennio* Neronis procul distare cunctos principes C. 5. 2. E. 5. 2. omni censuram obtinere V. I. 34. 9.
Quinqueremem hostium capere V. I. 37. 4.
Quinquies Consul M. Claudius Marcellus V. I. 45. 7. *Quinquaginta* annis minus tribus vivere E. 31. 4. centum jugera habere V. I. 20. 4.
Quintilius E. 34. 5. *Quintilii* O. 22. 1.
Quirinus Romulus est appellatus V. I. 2. 14. *Quirinalem* collem urbi addere V. I. 7. 6. instituere V. I. 3. 1. *Quirinali* in colle Romulum visum V. I. 2. 13. *Quiritium* illae fossae sunt dictae V. I. 8. 3. *Quirites* populum vocare V. I. 2. 10. per *Quirites* si modo militia exerceretur C. 3. 14.
Quondam C. 7. 1. 33. 9. 39. 25. 40. 24.

R.

Rabidae libidinis catula E. 23. 6.
Rabirius Senator caput in ludibrium circumtulit V. I. 73. 12.
Radere nomen C. 11. 8. *Radendum* nomen decernere E. 11. 13. sancire C. 17. 10.
Radicem ambulantibus incommodum excidi jubere V. I. 31. 6. circa *Radices* montis Palatii O. 20. 3. montis sepeliri O. 18. 5. in *Radicibus* Tauri montis E. 42. 17.
Radiis tamquam Solis E. 1. 20.
Rami atque asper victu venatus alebat O. 3. 2.
Ramnenses a suo nomine appellare V. I. 2. 11.
Rapas in foco torrere V. I. 33. 7.
Rapere aliena officia C. 24. 10. cuncta C. 6. 1. nomen Augusti E. 42. 3. *Rapi* turbine O 18. 3. *Raptae* in medium processerunt V. I. 2. 9. sunt virgines V. I. 2. 2. *Raptarum* nominibus appellare V. I. 2. 12. ob *Raptas* bellum adversus Romanos sumere V. I. 2. 5. *Rapto* vivere O. 3. 2. *Rapax* annonae specie C. 9. 13. *Rapinarum* cupidus E. 10. 5.
Rarus ad recipiendas amicitias E. 1. 16. *Rara* virtus C. 35. 11. *Rarae* virtutis esse E. 48. 16. *Rarius* judicia mutare E. 46. 3. *Raro* E. 14. 2.
Raudio in campo vincere V. I. 67. 2.
Ravennae obire C. 40. 7.
Rea Silvia Sacerdos Vestae peperit geminos O. 19. 4. 20. 2. 21. 1. V. I. 1. 1.
Reatinis majoribus Vespasianus C. 8. 4.
Rebellare ne possent Celtiberi V. I. 47. 2. *Rebellarunt* monetarii E. 35. 4.
Recaranus aram dedicavit inventori Patri O. 6. 5. cum desperasset O. 6. 3. quidam O. 6. 1. sanxit, ne cui feminae fas esset O. 6. 7. *Recarani* hospitis boves subripere O. 6. 2.
Recens quieta Respublica C. 42. 14.
Recensere memoria quatuor atque viginti Graecas litteras E. 48. 15. nominibus locos, negotia, milites absentes quoque E. 14. 3.
Reciderant cuncta ad extremum C. 33. 10.
Recipere ab hostibus Tarentum V. I. 43. 6. captum filium gratis V. I. 49. 16. hospitio V. I. 44. 11. in censum V. I. 62. 1. in societatem V. I. 49. 11. in urbem V. I. 2. 10. 10. 5. jus Principis legendi C. 36. 1. locum V. I. 61. 4. portum Piraeum V. I. 75. 7. se domum V. I. 66. 12. Siciliam sine bello V. I. 77. 1. non *Receptus* Mancinus V. I. 59. 4. *Recepta* Mediolani urbe C. 33. 32. *Receptis* militibus C. 33. 2.
Recordari vesperi E. 10. 9.
Recusare consulatum V. I. 28. 3. Inperatoris nomen V. I. 44. 5.
Reddere captivos gratis V. I. 35. 7. oppidum civibus & cives oppido V. I. 23. 10. signa ultro V. I. 79. 4. *Reddi* patriae C. 24. 6. pro *Reddenda* quasi gratia V. I. 54. 4. *Reddendo* juri studere V. I. 72. 3. *Reddita* est Cloelia V. I. 13. 2.
Redigere in ditionem C. 20. 15. Gabios in potestatem V. I. 8. 2. Pontum in jus provinciae C. 5. 2. E. 5. 4. *Redigendum* in urbem tradere

dere V. I. 23. 1. *Redigi* in Augusti liberos e privigno arrogatione C. 2. 1.
Redimi V. I. 78. 3. magnis sumtibus E. 12. 8. *Redemtionem* occultam sperare V. I. 66. 7. *Redemtione* inpetrata V. I. 55. 2. de *Redemtione* captivorum cum hostibus pangere V. I. 43. 7.
Redire a coena publice V. I. 38. 3. Collatiam V. I. 9. 3. domum V. I. 7. 19. in gratiam V. I. 18. 3. 85. 2. in patriam V. I. 13. 3. in Syriam V. I. 83. 1. jubere cohortes V. I. 61. 14. *Rediit* ad navem anguis V. I. 22. 3. M. Tullius Cicero referente Pompejo V. I. 81. 4. cum *Rediret* spoliis onustus V. I. 4. 8.
Reduci jussit Fabricius vinctum ad dominum V. I. 35. 14. *Reductare* exercitum C. 38. 6.
Referre dextram V. I. 59. 2. inter Divos C. 20. 1. manum ad caput V. I. 64. 6. quasi beneficium V. I. 12. 4. rem ad suos V. I. 59. 3. *Referunt* Antinoum se objecisse E. 14. 8. *Retulere* validius multo posthac deinceps C. 11. 2. *Referente* Pompejo M. Tullius Cicero rediit V. I. 81. 4. *Referri* domum V. I. 66. 11. in numerum coelestium C. 33. 25. inter Divos C. 20. 30. Romam V. I. 49. 19. C. 21. 6. *Relatus* est dies inter nefastos V. I. 14. 4. 23. 7. *Relata* est ea naufragio V. I. 35. 10. *Relatum* est caput V. I. 65. 6. 81. 6. est corpus V. I. 35. 11. Romam E. 21. 7.
Reficere aegrotantes E. 10. 14. animum E. 48. 19. brevi orbem terrarum diu exsanguem fessumque C. 9. 1. rem Romanam C. 33. 11. *Refici* militia potuit C. 37. 6. *Refectus* Saturninus tertio Tribunus Plebis V. I. 73. 9. *Refecto* bello V. I. 29. 5.
Refrigescente quo E. 12. 11.
Refugere domum V. I. 7. 18. 60. 2. Tarentum V. I. 35. 8.
Regallianum devincere C. 33. 2.
Regere domesticos C. 39. 1. inperium C. 11. 12. E. 11. 5. Italiae partem E. 35. 7. justissime V. I. 74. 3. Macedonas praesidatu C. 29. 2. sexjuges equos V. I. 76. 1. sola auctoritate terrae orbem E. 15. 3. valetudinem vescendi continentia E. 48. 19. urbes O. 3. 7. *Regendae* conjugis inprudentia C. 16. 2. *Regendas* habere has partes E. 41. 20. *Recta* consulere C. 34. 1. *Recte* inperium administrare V. I. 7. 5. si agam C. 13. 9. *Rectius* vivendi asper praeceptor C. 19. 4. *Rector* summus C. 8. 8. *Rectorem* gentium hujusmodi fuisse C. 5. 4. *Rectore* flagitioso mutato C. 40. 30. nullo uti solet C. 35. 5. *Rectores* provinciarum E. 41. 24. *Rectorum* consiliis tanquam medicinae remediis leniri E. 16. 4. *Rectoribus* nullis ne atrociora acciderent C. 26. 7. *Regimine* totius Romani inperii obtento E. 41. 11. *Regionem* Aegypti in provinciae formam redigere E. 1. 4. *Regione* media poni E. 31. 2. *Regionibus* finitimis diligenter circumspectis O. 17. 1. vicinis pervagatis O. 6. 3. *Rex* Antiochus V. I. 54. 1. Ascanius appellatus est omnium Latinorum judicio O. 14. 5. Attalus C. 33. 6. Baldomarius E. 42. 14. Chonodomarius ib. creatus Tullus Hostilius V. I. 4. 1. cum occisus esset V. I. 7. 4. Decibalus C. 13. 3. declaratus est Aeneas omnium Latinorum consensu O. 13. 7. ejusdem provinciae E. 32. 6. Erechtheus O. 2. 1. Erocus E. 41. 3. Faunus O. 9. 5. Hiero V. I. 37. 2. Latinus O. 3. 7. Maraboduus E. 2. 8. Marcomannorum E. 33. 1. Marcomatus C. 16. 13. Mithridates V. I. 76. 1. Nicomedes V. I. 78. 1. Picus O. 4. 4. Ptolemaeus V. I. 74. 2. Pyrrhus V. I. 35. 1. Sapor C. 32. 5. Silvius Procas O. 17. 4. 19. 1. V. I. 1. 1. Vologesus C. 9. 10. 16. 4. Tigranes V. I. 74. 6. *Regis* auxilium adsciscere O. 14. 1. familiaritatem consequi V. I. 6. 5. misericordia abstrahi V. I. 12. 4. necem repromittere V. I. 12. 1. ob simultatem profugus V. I. 66. 6. Ortiagontis uxor V. I. 55. 2. *Regi* Persarum obsides inperati C. 13. 3. *Regem* Antiochum vincere V. I. 53. 1. conjugem salutare V. I. 7. 19. Macedonum capere V. I. 56. 3. Philippum praelio fundere V. I. 51. 1. ad *Regem* Alexandriae fugere V. I. 77. 9. pertrahi V. I. 12. 3. Porsenam confugere V. I. 8. 5. Prusiam concedere V. I. 42. 6. referri V. I. 35. 11. Syriae confugere V. I. 42. 6. adversum *Regem* Persarum bellum movere C. 24. 2. *Rege* Archelao remoto C. 2. 3. Cottio mortuo C. 5. 2. E. 5. 4. Persarum subacto C. 20. 14. a *Rege* Sapore superari E. 32. 5. Tullo Attio genus ducere V. I. 81. 1. de . . . Jugurtha triumphare V. I. 62. 1. cum Syphace Maurorum *Rege* amicitiam conjungere V. I. 49. 10. pro . . . Inperator vel sanctiori nomine Augustus appellari E. 1. 1. *Reges* creandi arbitrium permittere E. 1. 8. ad *Reges* adeundos mitti V. I. 58. 7. per . . . sibimet succedentes O. pr. *Regibus* demtis C. 4. 2. famosis captis C. 42. 17. ab *Regibus* exactis E. 1. 1. *Regulus* E. 12. 10. Marcus Atilius *Regulus* Consul V. I. 40. 1. *Reguli* Polemonis permissu E. 5. 4. post *Regalem* potentiam auctam E. 48. 16. *Regale* solium V. I. 85. 5. *Regius* habitus V. I. 85. 5. Praefectus V. I. 83. 2. *Regium* habitum gemmis exornare E. 41. 13. *Regia* potestas Romae firmata C. 3. 20. *Regium* indumentum offerre E. 41. 7. pondus subire E. 10. 7. *Regiorum* juvenum in contubernio esse V. I. 9. 1. *Regiis* juvenibus comes adscitus V. I. 10. 2.

Regias mores in convivio & luxu deprehendere V. I. 9. 2. *Regia* indumenta ad aliquem dirigere E. 34. 2. cum *Regia* conflagrare V. I. 4. 4. *Regnare* E. 33. 3. 46. 1. 48. 1. in Italia O. 9. 1. pariter O. 23. 1. quasi precario V. I. 7. 5. trans Alpes E. 35. 7. *Regnante* Jano O. 3. 1. Latino Silvio coloniae deductae sunt O. 17. 6. Tacito C. 37. 6. *Regni* a ducentesima luce C. 36. 2. adfectati in suspicionem venire V. I. 15. 2. adfectati suspicione in carcerem conjici V. I. 24. 5. annis duodeviginti morbo exstingui C. 20. 27. avidus E. 19. 1. biennio exacto cecidere Decii C. 29. 4. haeredem institutum simulare C. 13. 13. in specie tollere C. 42. 11. insigne capiti nectere C. 3. 13. mense tricesimo opprimi C. 33. 2. quarta parte promissa sollicitari V. I. 35. 12. relicti parte privare V. I. 53. 1. specie insulam capessere C. 41. 11. summam in urbe tenere O. 23. 1. *Regno* privatum omne cum facultatibus praeferre O. 19. 3. *Regnum* adfectare V. I. 17. 5. administrare V. I. 6. 5. annuis vicibus habendum filiis relinquere V. I. 1. 1. rapere C. 33. 9. E. 34. 3. in una parte ponere O. 19. 2. intercipere V. I. 6. 5. invadere E. 26. 2. 45. 7. 48. 7. obtinere O. 19. 3. C. 27. 6. paternum repetere V. I. 7. 17. portendi intelligere V. I. 6. 4. restituere V. I. 1. 4. retinere tentare V. I. 8. 5. scelefte occupare V. I. 8. 1. in *Regnum* confugere, restituere V. I. 51. 2. 76. 7. restitui O. 21. 4. *Regno* expellere V. I. 74. 5. exuere E. 41. 25. fraudare V. I. 86. 1. fraudari O. 23. 4. patrio non contentus O. 2. 4. profugus Saturnus O. 3. 1. *Regna* si sapientiae sint C. 15. 3.

Regillianus fit Inperator E. 32. 3.

Regillo (a L. Aemilio) superari V. I. 54. 4.

Regredi domum E. 10. 7. in Graeciam V. I. 35. 10. in Italiam V. I. 35. 9. 85. 2. Romam C. 14. 1.

Rejicere rursum legiones C. 35. 10. *Rejectis* a se conjuge & liberis V. I. 40. 4.

Relabente flumine O. 20. 3.

Relegare in insulam E. 1. 27. *Relegari* a patre rus V. I. 28. 2. *Relegatus* Antiochus V. I. 54. 5.

Relevare adflictas civitates E. 12. 4.

Religionis specie C. 40. 3. E. 41. 2. *Religione* avo similis V. I. 5. 1 populum ferum mollire V. I 3. 1. tam *Religione* quam etiam pietate edocti Pinarii O. 8. 6. *Religiones* veterrimae castissime curatae C. 39. 45. *Religionibus* aptiores erant Gallinae C. 5. 17. *Religionibus* formidandis ingentem animum avocare C. 41. 12. mire retineri C. 1. 5. *Religiosa* C. 14. 8.

Relinquere in sicco V. I. 1. 2. libras XXXII. argenti, duas & semilibram auri V. I. 58. 11. regnum V. I. 1. 1. Rempublicam firmatam undique C. 24. 7. sponte fasces Inperiales E. 39. 5. victoriam V. I. 27. 4. urbem marmoream E. 1. 19. utramque Rempublicam quietam E. 48. 19. *Relictus* domi V. I. 14. 6. liberis tutor V. I. 6. 5. *Relicta* est Lavinia gravida ab Aenea O. 16. 1. *Relicta* parte V. I. 48. 2. *Relicti* regni parte privare V. I. 53. 1. *Relictis* agris V. I. 23. 5. *Reliquam* aetatem agere in exsilio V. I. 49. 18. orbis partem per legatos domare V. I. 79. 4. *Reliquum* vitae tempus exigere V. I. 8. 6. *Reliqui* indices C. 26. 5. militum C. 3. 18. *Reliqua* corporis C. 21. 6. *Reliquiae* belli C. 35. 1. *Reliquias* incolumes perducere V. I. 49. 6. Senonum persequi V. I. 29. 1. *Reliquiis* collectis V. I. 23. 9. 83. 1. 84 1.

Remedium primi morte desiderari E. 34. 3. saluti capere C. 8. 5. in *Remedium* malorum opportune dari E. 13. 10. *Remediorum* cunctis generibus E. 10. 14.

Remittere filium patri V. I. 54. 4. *Remisso* in ingenio C. 14. 9. *Remissa* inperia promtius quam utilia defendere C. 34. 8. *Remissior* rus proprium Tibur secessit C. 14. 5. *Remissiore* animo convivium curare E. 9. 15.

Remmius V. I. 66. 2.

Remores qui dicti O. 21. 4.

Removere aliquem C. 17. 6. in privatum otium C. 42. 1. vetus veterrimumque supplicium patibulorum & cruribus suffringendis C. 41. 4. *Removeri* ab insequentibus C. 11. 2. *Remoto* Rege Archelao C. 2. 3. E. 2. 8. *Remoto* solenni vadimoniorum C. 16. 11. *Remotis* procul omnibus C. 11. 5. E. 11. 6. *Remotae* feminae in totum O. 6. 7. olei frumentique adventiciae praebitiones C. 41. 19. *Remotissimo* cuique metu injecto C. 39. 45. *Removendum* usum virilis scorti honestissime consultare C. 28. 6.

Remuriam ex suo nomine appellare O. 23. 1.

Remus cum auspicaretur in Aventino O. 23. 2. Fabios appellavit O. 22. 1. postquam intellexit se regno fraudatum O. 23. 4. vallum transiluit, & a Celere Centurione rutro fertur occisus O. 23. 7. V. I. 1. 4. vultures VI. viderat V. I. 1. 4. *Remum* edidit Rea Silvia V. I. 1. 1. & Faustulum interfectos O. 23. 5. fiducia virium spopondisse O. 22. 3. non esse occisum tradere O. 23. 6. pecorum pastorem attrahere O. 22. 2. videlicet a tarditate dictum O. 21. 4. *Reme* quid affirmas priora? O. 23. 4.

Renovare bellum V. I. 71. 2. morem Deciorum C. 34. 2. *Renovato* quasi furore C. 8. 5. *Renovatae* urbes cultu egregio C. 4. 8. E. 9. 9.

Reparare bibliothecas incendio consumtas E. 11. 4. Romam, Capitolium, aedem pacis, Claudii monumenta E. 9. 8. *Reparatis* viribus in Italiam regredi V. I. 85. 2.

Repente O. 20. 3. V. I. 46. 1. C. 3. 18. 26. 3. E. 44. 4. *Repentina* re uti solet C. 33. 21. *Repentinis* responsionibus melior quam meditatis E. 2. 5. ad *Repentina* ingenio longe acriore C. 2. 1.

Reperire aegerrime C. 9. 10. occultantem se desormi latebra C. 3. 16. urbem lateritiam E. 1. 19. non *Reperit* Dictator quaesitos juvenes V. I. 16. 3. *Reperietur* aegre clatior domi seu militiae hoc C. 13. 2. si *Reperirentur* plures E. 15. 6. *Reperto* firmatoque Pistorum collegio C. 13. 5. *Repertae* forte litterae C. 33. 20. *Repertor* juris E. 13. 9.

Repetere bona paterna V. I. 79. 2. Hannibalem V. I. 51. 5. imperium inconsulte C. 40. 21. Italiam C. 35. 2. militiam C. 13. 11. regnum paternum V. I. 7. 17. *Repetentibus* resistere V. I. 47. 6. ad res *Repetendas* quo jure legati uterentur V. I. 5. 4. ad *Repetenda* auspicia Romam regredi V. I. 31. 1. *Repetitus* Romae mos uni prorsus parendi E. 1. 1. Romana legatione V. I. 42. 6. *Repetita* Cloelia per legatos V. I. 13. 2. *Repetundarum* accusari V. I. 49. 17. 82. 4. damnare V. I. 81. 3.

Replere Africae pleraque oleis, Galliam Pannoniasque & Moesorum colles vinetis C. 37. 3. se cibo C. 17. 8. totam Hispaniam signis tabulisque V. I. 60. 3.

Reponi alteri convivio E. 24. 5. *Reposito* exornatoque oppido Cirtae C. 40. 28. *Repositae* multae urbes C. 16. 12.

Reposci acrius C. 39. 37.

Reprimere latrocinia Getulorum E. 2. 8.

Repromittere necem Regis V. I. 12. 1. quibus dolose *Repromissis* V. I. 2. 6.

Repsissent (cum) duo angues e geniali toro V. I. 57. 4.

Repugnans imperium suscipiens E. 18. 1.

Repulsus a Valerio Flacco V. I. 42. 6. tempestatibus ib. *Repulsas* post duas Consul aegre factus V. I. 61. 2. post tres Consulatum adipisci V. I. 56. 1.

Reputare ut parentem seu patronum magis quam dominum Imperatoremve E. 15. 3.

Requie sine nocturna E. 10. 12. *Requiescere* E. 9. 15. sub divo V. I. 68. 3.

Reri V. I. 16. 3. C. 9. 2. 37. 8. *Ratione* exposita placare E. 15. 9. quadam posterorum felicitati proficere C. 34. 6. *Rationum* librum in conspectu populi scindere V. I. 49. 17.

Res cunctis grata erat E. 34. 4. quae post memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit C. 39. 15. *Rei* ex invidia E. 43. 4. frumentariae ob suspicionem E. 15. 9. *Rei* bellicae praesidere C. 25. 1. *Rem* ad suos referre V. I. 59. 3. corrigere V. I. 4. 10. divinam interrumpere O. 12. 2. solitis agere C. 26. 3. exponere V. I. 9. 4. finire paucorum certamine V. I. 4. 5. in medio relinquere C. 14. 9. perferre O. 7. 4. Romanam quasi naufragio dare C. 33. 3. reficere C. 33. 11. *Re* audita V. I. 7. 18. cognita V. I. 21. 3. E. 41. 23. comperta O. 7. 4. divina facta O. 22. 1. ea tanquam creatus foret C. 26. 2. intellecta V. I. 4. 2. male gesta V. I. 38. 3. qua ille territus V. I. 12. 5. trepida ac repentina uti solet C. 33. 21. in *Re* militari diligentiam habere E. 13. 3. *Res* adflictae C. 35. 14. humanae E. 14. 2. perditae C. 34. 1. *Rerum* atrocitas C. 39. 8. gestarum fides C. 33. 26. invidia C. 16. 6. ordo V. I. 56. 2. veneratione V. I. 78. 1. maximarum modus tantus E. 13. 4. potiri O. 14. 1. quarundam neglectus modus E. 43. 7. successu prospero C. 28. 9. summam nancisci E. 10. 5. summas adipisci E. 1. 27. *Rebus* indignis irasci E. 48. 13. ad *Res* repetendas quo jure legati uterentur V. I. 5. 4. ob . . . gestas Divus Augustus appellari V. I. 79. 7. superbus V. I. 58. 8. *Rebus* ad Orientem compositis C. 28. 1. artis uti solet C. 20. 28. confectis V. I. 5. 5. ex voluntate gestis C. 33. 15. humanis excedere E. 48. 19. multis in urbem comportatis O. 14. 2. pacis ac militiae longe nobilis haberi C. 8. 4, quîs cum horrescerent multi C. 17. 7. *Respublica* ne male administraretur discordia V. I. 50. 2. ne quid detrimenti caperet V. I. 73. 10. exsanguis saevitia tyrannorum E. 9. 16. unius arbitrio geri coepit C. 41. 10. *Reipublicae* cura ad unum relata C. 42. 13. curam abjicere C. 39. 48. curam privigno mandare C. 4. 15. de utilitate quaedam suggerere V. I. 66. 12. dominatus ut committeretur ei E. 2. 3. ex usu non esse V. I. 32. 2. optimi mores C. 41. 21. permistionem fore ostentorum mira prodidere C. 41. 14. potentiam ad se trahere E. 1. 31. propagator atque defensor eximius E. 48. 5. quietem vita bonorum principum regi C. 42. 23. scientia gerendae E. 47. 5. studio agere C. 33. 23. *Reipublicae* bonus E. 24. 1. commodare C. 40. 9. consultare filiae viro C. 15. 6. felix V. I. 75. 1. imminere V. I. 56. 4. otium legionum suspectum rebatur C. 37. 3. perniciosum prudentes cecinere C. 32. 4. prorsus deditus C. 34. 1. se talem praebere E. 13. 2. *Rempublicam* levare pernicie C. 3. 14. salvam qui vellent V. I. 64. 7. tenere E. 16. 7. vastare

ftare V. I. 69. 1. undique firmatam relinquere C. 24. 7. utramque quietam relinquere E. 48. 19. ad *Rempublicam* liberandam conjurare E. 5. 13. in . . . induci C. 13. 12. *Republica* ordinata V. I. 15. 12. e *Rep.* quae ubique gerebantur C. 13. 5. in . . . praeclarior nemo fuit Severo C. 20. 6.
Refcindere acta alicujus V. I. 77. 3.
Refcriptis minacibus acceptis E. 39. 7.
Refiftere actionibus alicujus V. I. 66. 8. legibus agrariis V. I. 66. 9 Mario V. I. 75. 6. perfequentibus V. I. 65. 5. *Reftitit* acerrime V. I. 34. 4. exercitus feu forte feu divinitus V. I. 2. 8. matronis V. I. 47. 6. *Refiftenti* imperium oggeritur E. 45. 3. *Refiftentem* fundere V. I. 76. 6. *Refiftente* Appio Claudio V. I. 20. 2.
Refpondere O. 2. 2. V. I. 58. 8. C. 20. 11. 35. 10. E. 1. 20. 17. 2. 39. 6. contumeliis jocularibus E. 9. 3. feriis, joco, maledictis E. 14. 7. *Refpondens* legationi Quadorum E. 45. 8. follennia verba V. I. 27. 3. *Refponfum* eft V. I. 10. 3. percontanti cuidam E. 11. 8. percunctanti cuidam C. 11. 6. *Refponfum* fomno datum V. I. 7. 10. *Refponfo* daro V. I. 57. 4. C. 5. 14. monente V. I. 22. 1. ex *Refponfo* librorum Sibyllinorum V. I. 46. 1. *Refponfa* fruftrari haud pati E. 34. 3. *Refponfionibus* repentinis melior quam meditatis E. 2. 5.
Reftituere è fuo E. 48. 17. in regnum V. I. 51. 2. libertinos dominis in fervitutem V. I. 36. 2. Mafiniffae Numidiam V. I. 77. 2. regnum V. I. 1. 4. oppida univerfa E. 14. 4. pretia emtoribus E. 16. 10. Tarquinios in urbem tentare V. I. 11. 1. *Reftitui* in regnum O. 21. 4. juffit virginem V. I. 49. 8. *Reftitutum* avum regno O. 22. 4.
Retentare ream conjurationis C. 20. 23. *Retentantibus* liberis Caefarum nomina diverfa C. 41. 10. *Retentata* dominatione C. 37. 1.
Retinere Populum Romanum V. I. 23. 10. praefidiariam manum C. 33. 28. femel emta E. 16. 10. rentare regnum V. I. 8. 5. *Retineri* mire religionibus C. 1. 5. cum *Retinerentur* arma V. I. 71. 2. *Retento* pudore C. 28. 9. *Retento* inperio C. 22. 4. *Retenti* fines C. 4. 2. hoftium fere omnes C. 39. 14.
Retractante diu patre C. 40. 5. nullo C. 3. 18. *Retractantibus* cunctis C. 14. 8.
Retrahi ex Cilicia V. I. 82. 5.
Reverti ad agriculturam V. I. 17. 4. ad propofitum O. 2. 1. in ftatum nomenque priftinum E. 42. 16. *Reverfus* fecuri cum ferire voluit V. I. 31. 2.
Revocare ab exfilio V. I. 63. 1 territum V. I. 76. 8. *Revocante* nefcio qua voce profectus V. I. 59. 1. *Revocari* Cinnana dominatione V. I. 67. 6. in Africam V. I. 42. 6. populus cum non poffet V. I. 18. 2. rogatione Calidia V. I. 62. 3 de *Revocandis* exfulibus legem ferre V. I. 69. 2.
Reus abfolutus eft V. I. 57. 3. factus a populo V. I. 24. 6. 57. 3. interceptae pecuniae V. I. 53. 2. peculatus V. I. 50. 1. *Ream* conjurationis retentare C. 20. 23. a *Rea* hoc fupplicii exigere V. I. 12. 3.
Rhaetias (apud) milites undique contracti morabantur C. 31. 4. per . . legionibus praeeffe C. 33. 17. *Rhaetos* numero provinciarum Populo Romano conjungere E. 1. 7. *Rhaetis* inperio civium adjectis C. 1. 2.
Rhegium V. I. 37. 4.
Rhenus C. 4. 2.
Rhefus primus excogitaffe fertur jus feciale V. I. 5. 4.
Rhetorem tum difertiffimum magiftrum habere V. I. 81. 2. *Rhetorum* more controverfias explicare E. 47. 4.
Rhodi eloquentiam difcere V. I. 82. 2. *Rhodum* ftudiorum cauffa petere V. I. 78. 3. 81. 2. *Rhodo* excepta V. I. 76. 4.
Ridendum (ad) nullo prorfus cujufquam commento folvi E. 28. 3. *Ridicule* fegnis C. 11. 5. E. 11. 6.
Ripa depelli O. 14. 3. *Ripenfi* Dacia ortus E. 40. 16.
Ritui divino cuncta paria viderentur C. 41. 20. *Ritum* colendorum deorum inducere O. 3. 3. *Ritu* certo adminiftrari O. 8. 1. pleno facra perficere O. 12. 2.
Robur exercitus amittere V. I. 35. 1. & duro *Robore* nata O. 3. 2. corporis pugnandique arte pervidens C. 17. 5. *Robuftiore* aetate C. 32. 5. a *Robuftioribus* corpore animoque geri C. 12. 2.
Rogare accitum patrem V. I. 30. 3. ad coenam E. 41. 22. *Rogari* ad recipiendum inperium E. 39. 6. *Rogatu* Patrum militiam repetere C. 13. 11. *Rogatione* Calidia revocari V. I. 62. 3. Sulpicia cum inperium transferretur ad Marium V. I. 75. 8. provinciam Sullae eripere V. I. 67. 3.
Rogo inuftus truncus V. I. 77. 12.
Roma externorum virtute atque infitivis artibus praecipue crevit C. 11. 13. E. 11. 15. omnis interitu Neronis exfultavit E. 5. 9. *Romae* aliquantum morari C. 29. 1. Capitolium coeptum ac patratum C. 9. 7. dum haec geruntur C. 27. 3. his morantibus C. 31. 1. incendium fuit per triduum fine nocturna requie E. 10. 12. mos inceffit uni prorfus parendi C. 1. 1. E. 1. 1. orti inperium rexere C. 11. 12. Potentianus Inperator fit C. 42. 6. quis compertis

tis C. 28. 11. regia potestas firmata C. 3. 20. Soli magnificum fanum constituere C. 35. 7. summam potentiam eum habiturum V. I. 10. 3. templa consecrare E. 1.28. vulgus Inperatorem confirmat C. 40. 5. *Romae* appropinquare V. I. 2. 6. *Romam* aedificiis multis ornare E. 1. 19. contendere C. 33. 17. deportari C. 21. 4. equis petere V. I. 9. 2. ex suo nomine vocare O. 23. 7. exusti corporis cineres relati E. 33. 11. funus deferre C. 20. 30. ingredi C. 6. 1. invehere C. 27. 7. legatos ac litteras destinare C. 26. 6. 35. 9. mitti V. I. 40. 4. nuntio pervecto E. 16. 13. ossa remissa V. I. 45. 8. pestilentia grassabatur C. 33. 5. petere V. I. 6. 2. 23. 7. referri V. I. 49. 19. E. 21. 7. regredi V. I. 31. 1. C. 14. 1. semet recipere C. 40. 23. solicitari V. I. 47. 1. transferri C. 23. 1. transire V. I. 4. 3. venire V. I. 3. 1. C. 28. 1. E. 23. 7. vocare V. I. 1. 14. *Roma* auxilium petere V. I. 36. 2. digredi C. 29. 3. tres Fabii missi sunt V. I. 23. 5. in urbe *Roma* monetarii rebellarunt E. 35. 4. *Romanus* exercitus vastatus est E. 1. 13. populus cum seditiosos magistratus ferre non posset V. I. 21. 1. P. hoc aegerrime tulit C. 41. 17. quicunque esset certa die interficeretur V. I. 76. 3. *Romani* orbis curatione ad unum redacta E. 43. 1. dominatio ad tres redacta est E. 41. 19. in pestem vertere C. 13. 6. potentiam rapere E. 39. 1. potestas duobus quaesita C. 41. 2. *Romano* militi anteferre E. 47. 6. Populo conjungere E. 1. 7. *Romanum* exercitum Galli ceciderunt V. I. 23. 7. in morem Grajum convertere nomen E. 39. 1. orbem ab invasoribus receptare E. 35. 2. retinere V. I. 23. 10. statum quasi abrupto praecipitare C. 24. 9. *Romano* statu perdito atque prostrato E. 13. 10. *Romana* civitas cunctis promiscue data C. 16. 12. Respub. exsanguis saevitia tyrannorum E. 9. 16. virtus C. 3. 14. *Romanae* constantiae vir V. I. 12. 1. possessionis limes redditus E. 42. 14. urbis in dies cura minima C. 28. 2. *Romanae* plebi affatim cedere C. 35. 7. plebi ingenium stolidum exitio fuit C. 42. 4. *Romanam* ad navem anguis perrexit V. I. 22. 2. amicitiam petere V. I. 54. 4. rem quasi naufragio dare C. 33. 3. reficere C. 33. 11. urbem incognita munerum specie adjicere C. 21. 1. quasi navatam arbitrari C. 41. 17. *Romana* institutione satis cultus E. 42. 11. legatione repeti V. I. 42. 6. potentia vix digna moenia C. 17. 3. *Romanum* jus C. 1. 3. 9. 8. *Romani* inperii prope fines E. 27. 3. totius regimine obtento E. 41. 11. juris pleraque direpta C. 2. 3. *Romano* inperio fines dati C. 4. 2. *Romani* consternati fugiunt V. I. 2. 7. cum adversum Vejentes bellarent V. I. 14. 1. equites V. I. 32. 3. fasces in provinciam novam ferrentur C. 39. 36. finitimorum feminas cum vi rapuissent V. I. 2. 3. *Romanorum* amicitiam petere V. I. 37. 5. ducum primus V. I. 40. 1. duo ceciderunt V. I. 4. 6. fidei hostes Fidenates V. I. 25. 1. in modum fugae properantium abscessum cognoscere V. I. 59. 3. viginti millia ceciderunt V. I. 59. 4. *Romanis* bellum inferre V. I. 2. 7. 35. 3. 54. 1. dicere V. I. 30. 2. fidissimus fuit Hiero V. I. 37. 5. foederatum Saguntum evertere V. I. 42. 2. hostem facere V. I. 42. 6. moribus incognitum visebatur E. 35. 5. tradi V. I. 42. 6. *Romanos* graviter urguere V. I. 16. 1. videre occisos V. I. 35. 4. potentes V. I. 35. 1. vincere posse ajo te Aeacida V. I. 35. 2. adversum *Romanos* bellum gerere V. I. 17. 1. adversus . . . concitare V. I. 19. 3. eandem fortunam fuisse V. I. 35. 7. sumere bellum V. I. 2. 5. 71. 1. apud . . . erant trigemini Horatii V. I. 4. 6. contra . . . conspirare V. I. 27. 3. in . . . odium perenne jurare V. I. 42. 1. inter . . . & Albanos quum bellum fuisset exortum V. I. 4. 5. *Romanis* diffidentibus V. I. 76. 2. a *Romanis* foedus inprobatum V. I. 30. 4. pelli V. I. 35. 12. *Romanae* vires consumtae sunt E. 42. 4. *Romanas* vires trans Istrum propagare C. 13. 3. *Romana* culmina & ceterae urbes ornatae C. 39. 45.

Romulianum aliqnem locum ex vocabulo Romulae matris appellare E. 40. 16.

Romulus ad fratrem cum venisset, quaesissetque quaenam illa auspicia fuissent O. 23. 3. adversus Caeninenses processit V. I. 2. 4. Tatium processit V. I. 2. 7. aedem vovit Jovi Statori V. I. 2. 8. augurio victor V. I. 1. 4. & Remus de condenda urbe cum inter se tractarent O. 23. 1. foedus percussit V. I. 2. 10. postquam hoc comperisset O. 22. 3. pro Deo cultus, & Quirinus est appellatus V. I. 2. 14. Quintilios appellavit O. 22. 1. quod tum aberat O. 22. 2. *Romuli* post consecrationem V. I. 3. 1. soli, quasi *Romulo*, interregni species obvenit C. 35. 12. qui nuntiarent O. 23. 2. *Romulum* Albam cum armatis pastoribus protinus perrexisse, virium a magnitudine appellatum O. 21. 4. edere V. I. 1. 1. visum augustiore forma V. I. 2. 13. a *Romulo* ad Septimium certatim evolare C. 24. 8. secundus V. I. 25. 2. tertius V. I. 45. 2. ulterius vixisse Remum O. 23. 6. de . . . quod aegre creditum est E. 16. 14.

Ronillae colonia deducta est O. 17. 6.

Rosciano judicio eloquentiam & libertatem suam ostendere V. I. 81. 2.

Rostris (pro) poni V. I. 78. 10.

Ru-

Rubrum & Arabicum mare usque pervenire V. I. 77. 7. *Rubore* faciem demittere E. 8. 4.
Rudis litterarum C. 25. 1. *Rudes* apud indigenas regnare O. 3. 1.
Ruere penitus E. 9. 16. uno quasi lapsu E. 16. 2. *Ruinas* ob faciles E. 13. 13. *Ruinis* Roma deformis E. 9. 8.
Rufius Volusianus Praefectus Praetorio C. 40. 18.
Ruminalem illam arborem dictam, quod pecus solitum sit sub ejus umbra *Ruminare* O. 20. 4.
Rumore orto E. 12. 2. *Rumores* mali orti C. 14. 7.
Rupta pace C. 41. 7. *Ruptis* ergastulis V. I. 67. 6. 84. 1.
Ruris ac militiae miseriis inbuti C. 39. 26. colendi disciplinam edocere O. 3. 3. *Rus* proprium secedere C. 14. 5. relegari V. I. 28. 1. *Rure* proximo Nicomediae excedere C. 41. 16. qui ortus C. 20. 5. *Rusticas* tribus occupare V. I. 57. 3. *Rusticantibus* satis utilis E. 41. 9.
Rursus V. I. 24. 6. C. 42. 14. E. 43. 4.
Rutilio (Fabio) edicere V. I. 31. 1.
Rutro Remus fertur occisus O. 23. 7. V. I. 1. 4.
Rutulorum exercitu coacto O. 13. 5. *Rutulis* obsistere O. 13. 6. *Rutulos* bello persequi O. 14. 1.
Ῥώμην Graeca lingua virtutem dici certum est O. 21. 4.

S.

SAbaria (in Pannoniae) Septimius Severus Augustus creatur E. 19. 2.
Sabina uxor Aelii Hadriani E. 14. 8. *Sabinam* cognomento Poppaeam in matrimonium ducere E. 5. 5.
Sabini bellum adversus Romanos sumserunt V. I. 2. 5. *Sabinorum* ab oppido populum vocare V. I. 2. 10. *Sabinos* bello domare V. I. 8. 2. 34. 6. in arcem perducere V. I. 2. 6. in urbem recipere V. I. 2. 10. ad *Sabinos* confugere V. I. 17. 1. adversum . . . bonam operam navare V. I. 4. 1. dux eligi V. I. 18. 1. apud . . . interire E. 10. 15. de *Sabinis* triumphare V. I. 6. 8. 15. 1. 18. 1. 33. 4.
Sabinus Julianus inperium invadens occiditur E. 38. 6. *Sabinum* Vespasiani fratrem necari permittere E. 8. 4. ab *Sabino*, urbi praefecto sestertium millies pangere C. 8. 5.
Saburanum crebro monere C. 13. 9.
Sacis nationibus in provinciam domitis C. 13. 3.
Sacriportum (apud) sub divo requiescere V. I. 68. 3. 75. 8.
Sacrorum caussa aquae hauriendae descendere V. I. 2. 6. leves quasdam caussas continere V. I. 3. 3. *Sacra* Herculea servos publicos edocere V. I. 34. 3. plurima instituere V. I. 3. 1. ad Herculis *Sacra* duae familiae sunt destinatae V. I. 34. 2. in *Sacris* manere O. 22. 1. *Sacrare* alicui nomen E. 48. 2. meritis Flavii C. 20. 26. opus C. 13. 8. se Matri magnae E. 23. 3. *Sacravere* proceres non Divi vocabulum modo, sed ex auro statuam, atque imaginem auream E. 34. 4. *Sacratas* mensas secum habere O. 10. 5. invadere O. 11. 1. *Sacerdos* bovem immolavit V. I. 7. 13. Solis E. 23. 2. Vestae O. 19. 4. *Sacerdoti* Romano caussam exponere V. I. 7. 11. *Sacerdotem* necari jubere O. 19. 6. Vestae Ream Silviam fieri jubete O. 19. 4. V. I. 1. 1. *Sacerdotes* atque infinita alia decreta sunt E. 15. 8. *Sacerdotum* numerum augere V. I. 75. 11. *Sacerdotes* corrumpere pretio V. I. 34. 3. decernere C. 16. 15. Martis Salios XII. instituere V. I. 3. 1. *Sacerdotium* Flaviae genti per Africam decretum C. 42. 12. in *Sacerdotium* Solis confugere C. 23. 1. *Sacrificium* aliis Diis cum fit O. 3. 7. solenne ut id esset O. 22. 1. *Sacrificium* peragere in litore O. 12. 2. ad *Sacrificia* uti V. I. 33. 8. *Sacrificiis* aliquem imitari V. I. 4. 4.
Saepius quae quamquam accidere V. I. 32. 2. C. 41. 21. *Saepissime* E. 17. 4.
Saevus fuit Aurelianus E. 35. 9. *Saeva* dominatio C. 17. 1. *Saevo* dominio eximi E. 5. 9. *Saevi* mores C. 20. 2. *Saevos* praeter animos C. 22. 3. *Saevior* omnibus libidine, avaritia, crudelitate E. 17. 3. *Saevissimus* satelles V. I. 70. 1. ob *Saevitiam* interire C. 42. 12. *Saevitia* nimius C. 11. 7. patri similis V. I. 68. 2. plerique tyrannorum exstinctis C. 9. 10. E. 9. 11. tyrannorum exsanguis Respublica Romana E. 9. 16. *Saevitiis* accendi E. 11. 9. *Saevire* in aliquem adficto crimine C. 4. 8 in semet ipsum E. 14. 12. *Saevientibus* undique quasi ventis C. 33. 4. *Saeviebatur* in omnem familiam E. 4. 5. cum *Saeviretur* magis magisque in optimos C. 5. 13.
Sagax plane E. 48. 11.
Sagittarum doctus E. 11. 5. *Sagittas* destinandi mire promtus C. 42. 23.
Saguntum Romanis foederatum evertere V. I. 42. 2.
Salinarum vectigal instituere V. I. 5. 2.
Salios Martis Sacerdotes XII. instituere V. I. 3. 1.
Sallentinis fusis triumphare V. I. 40. 1.
Sallustius quomodo dicat quaeritur O. 4. 1.
Salonae utinam possetis visere olera E. 39. 6.
Saloninae conjugi expositus C. 33. 6. *Saloninus* filius C. 33. 3. E. 33. 1.
Salvius (Didius) Julianus C. 19. 1. Otho C. 7. 1. E. 7. 1. *Salvii* nomen, atque ejus scripta factave aboleri jubere C. 20. 1.
Salus civium ac longa sui memoria adeo bonis cariora

cariora sunt C. 34. 6. propria Imperatori in bello maxime conservanda est E. 43. 7. *Saluti* remedium Capitolium capere C. 8. 5. *Salutem* suam populo commendare V. I. 64. 6. *Salute* pacta E. 41. 7. *Salutare* conjugem Regem V. I. 7. 19. sororem V. I. 20. 1. dum *Salutatur* calceamenta sumens & regium vestitum E. 9. 15. *Salutandus* priusquam prodiret E. 15. 5. *Salve* puer, tibi & Reipublicae tuae felix V. I. 75. 1. *Salvam* Rempublicam qui vellent V. I. 64. 7.

Sambuceo baculo aurum infusum Deo donum ferre V. I. 10. 2.

Samnites cum conspirassent contra Romanos V. I. 27. 3. *Samnitum* legatis inquit V. I. 33. 7. *Samnitibus* Postumius deditus V. I. 30. 5. *Samnitas* bello domare V. I. 34. 6. bello sociali superare V. I. 75. 5. adversum *Samnites* bellum gerere V. I. 30. 1. progredi V. I. 31. 1. de *Samnitibus* triumphare V. I. 27. 1. 31. 4. 32. 1. 33. 1. *Samnitem* ob victoriam V. I. 32. 1. *Samnitico* bello V. I. 26. 1.

Samothracas (apud) capere V. I. 56. 3.

Sancire mortuum justitio elogioque lugendum C. 20. 6. nomen radendum C. 17. 10. *Sanctus* omnia C. 9. 1. *Sanctos* sensu mali promtius fieri constat C. 39. 27. *Sancte* facilis in tuendis C. 10. 4. *Sanctitas* domi E. 13. 4.

Sane C. 27. 1. 31. 3. 36. 1. 39. 26. 40. 11. E. 46. 3.

Sanguis multus ut e naribus efflueret V. I. 66. 9. *Sanguinis* ictu exstingui E. 16. 5. impetus E. 45. 8. insatiabilem horrescere C. 17. 7. profluvio, cum mortem sibi adesse intelligeret C. 33. 28. *Sanguine* effuso consumi E. 36. 2. frigescente circum praecordia per jejunium E. 15. 5. hausto caprino concidere V. I. 66. 11. hausto ingenium exercere tanquam belluae C. 3. 9. multo obtineri C. 42. 3. *Sanguinarius* fuit Aurelianus E. 35. 9. *Sanguinarium* nomen accipere E. 31. 2.

Sanitatem quasi ad mentium pervenire C. 20. 7.

Sapere C. 3. 16. *Sapientium* plures caruisse liberis utilius duxere C. 3. 6. *Sapientissimus* ingenio V. I. 44. 6. *Sapientissimi* cujusque cultor E. 40. 18. *Sapientissimos* Graecorum juvare E. 43. 5. *Sapientiae* regna C. 15. 3. tantum C. 16. 9. ob *Sapientiam* deligi C. 39. 1. *Sapientia* praediti O. 1. 2.

Sapor cui nomen erat C. 32. 5. a *Sapore* Persarum Rege superari E. 32. 5.

Sarcina pietatis onustus O. 9. 1.

Sardiniam domare V. I. 57. 2. pestilentem sortiri V. I. 65. 1. subigere V. I. 47. 1. *Sardinia* decedere V. I. 41. 2. in *Sardinia* stipendia facere V. I. 72. 3. *Sardi venales* V. I. 57. 2.

Sardonii C. 13. 3.

Sarmatae dona miserunt V. I. 79. 5. *Sarmatarum* genti Regem dare C. 42. 21. gentes stratae C. 42. 21. a *Sarmatis* Pannonia direpta E. 2. 9.

Satelles Cinnae saevissimus V. I. 70. 1. *Satellitem* praetorem facere V. I. 73. 9. ab Achilla Ptolemaei *Satellite* caput praesentatum est V. I. 77. 13. *Satellites* conjuravere C. 17. 7. *Satellites* duos pecunia corrumpere V. I. 71. 3. tyrannidis flectere C. 9. 2. E. 9. 5. per *Satellites* interficere C. 4. 10. à *Satellitibus* obsideri V. I. 78. 6. occidi V. I. 77. 10.

Satis anxie omnia prospicere C. 14. 6. constat C. 9. 6. 16. 9. 20. 34. 33. 31. fortunatas E. 2. 3. optimi C. 40. 11. prudens E. 2. 3. Reipublicae commodare C. 40. 9. videtur nihil C. 18. 2. utile munus C. 13. 6. *Sat* paene C. 39. 28. *Satius* cui fuerat E. 12. 3. *Satisfacere* fidei suae V. I. 43. 7.

Saturitate accidisse plures retulere E. 45. 9.

Saturninus (Lucius Appulejus) V. I. 73. 1. 9. Apulejum *Saturninum* Trib. plebis interimere V. I. 67. 3. *Saturnino* per Orientem caeso C. 37. 3. E. 37. 2.

Saturnus condidit arcem O. 3. 7. primus in Italiam venisse creditur O. 1. 1. profugus regno O. 3. 1. urbem condidisse traditur O. 4. 6. *Saturni* aerarium O. 3. 6. *Saturno* se annectere O. 3. 3. *Saturnum* a Jano postea venientem exceptum esse O. 1. 3. Coeli & Terrae filium esse dixerunt O. 1. 2. *primum* dixisse Virgilium, non ante quem nemo, sed *principem* O. 1. 4. a Jano & *Saturno* conditoribus O. pr. *Saturnios* versus quos dicimus, quod genus metri in vaticinatione *Saturniae* primum proditum est O. 4. 5. *Saturniam* arcem suo nomine constituere O. 3. 1. 7.

Saucius sagittis E. 46. 2.

Saxa in rubra progredi C. 40. 23.

Saxo de Tarpejo aliquem praecipitare V. I. 66. 8.

Scaeva nomine eum ab tali studio deterruit C. 17. 5. *Scaevam* removere C. 17. 6.

Scalas ad Gemonias pertrahi C. 8. 6. per Gemonias praeceps agendos decernere C. 33. 31. trahi E. 8. 4.

Scaurus (Marcus Aemilius) nobilis V. I. 72. 1. 11.

Scelus proditum est C. 39. 1. E. 38. 5. *Sceleris* in semet ipsum cupidi E. 15. 6. *Scelus* cogitatum cum abnuere nequirent C. 10 3. E. 10. 10. ad *Scelus* proni animi C. 16. 8. in sui... procedere C. 5. 11. per . . . imperium extorquere C. 39. 41. *Scelere* alicujus circumveniri C. 35. 8. 41. 23. obtruncari E. 18. 2. aurum Caepionis partum, ademtionem agrorum

con-

convertere V. I. 73. 5. interfectis principibus C. 37. 3. inulto abscedere C. 9. 3. quolibet subjici filium cupit mater C. 5. 8. privato publicoque amentior C. 11. 1. truci insolentior E. 12. 8. *Scelera* Neronis C. 5. 6. *Sceleribus* collubentes C. 4. 10. *Sceleribus* omnibus se inquinare E. 38. 7. *Scelestae* cupidinis supplicia persolvere E. 48. 4. *Sceleste* regnum occupare V. I. 8. 1. *Sceleratus* vicus dictus V. I. 7. 19. *Scelerata* porta est appellata V. I. 14. 5.
Scindere librum rationum in conspectu populi V. I. 49. 17. vestem V. I. 42. 6.
Scipio (Publius) Aemilianus V. I. 58. 1. Africanus V. I. 49. 1. 54. 4. Asiaticus V. I. 53. 1. Nasica Gracchum oppressit V. I. 44. 1. 64. 7. 9. *Scipionis* Africani filium capere, patri remittere V. I. 54. 4. Asiatici provinciam ordinare V. I. 55. 1. *Scipioni* inperium concedere V. I. 80. 3. *Scipionem* Asiaticum in carcerem duci non pati V. I. 57. 1. P . . . . superare apud Ticinum V. I. 42. 4. vincere V. I. 78. 8. a *Scipione* Africano adoptari V. I. 58. 1. superari V. I. 42. 6.
Scire aetatem quorum injuriae obnoxiam V. I. 13. 4. consilium V. I. 61. 5. si *Sciret* pudicam V. I. 46. 2. *Scientissimus* jurgiorum disceptator E. 12. 5. *Scientia* belli ingens C. 33. 12. 37. 2. bonarum artium C. 24. 10. canendi, medendi, psallendi E. 14. 2. juris Urbani praestans C. 19. 2. litterarum ac negotiorum ingens E. 43. 5. litterarum multa E. 2. 4. *Scientiae* parvae esse E. 13. 8. usu inmodice prudens C. 26. 4. ad *Scientiam* Reipublicae gerendae cognoscendam animum intendere E. 47. 5. *Sciscere* lege V. I. 20. 3. *Sciscitatum* de statu fortunarum venire O. 10. 1. legatos mittere O. 15. 2.
Scortum vocari E. 11. 9. *Scorti* ad spectaculum V. I. 47. 4. virilis usum removere C. 28. 6. *Scortorum* modo secum proponere E. 4. 5. prostituere C. 4. 7.
Scribere E. 1. 17. *Scribendis* legibus Decem-viros creare V. I. 21. 1. *Scripta* veterum quantum docent E. 48. 8. *Scripta* callide composita Tribunis prodere C. 35. 8. factave alicujus aboleri jubere C. 20. 1. *Scriptorum* summorum miranda ingenia E. 13. 2. *Scriptoribus* ne saevi quidem mores ad memoriam officiunt C. 20. 2. *Scriptoribus* diversa firmantibus C. 5. 9.
Scribonia uxore abjecta E. 1. 23.
Scribonianus Camillus continuo occiditur E. 4. 4.
Scrofa inciens O. 11. 2.
Scrutatis latebris omnibus O. 6. 3. *Scrutator* inminentium C. 39. 48.
Scutis obrui V. I. 2. 6.
Scythae dona miserunt V. I. 79. 15. ut legatos mitterent orando foederi C. 1. 7.
Secedere ad officia naturalia E. 21. 2. confestim C. 20. 32. rus C. 14. 5. quasi ad ventris solita E. 41. 22. cum *Secessisset* populus a Patribus V. I. 18. 12.
Secretum colloquium V. I. 28. 2. in *Secretum* abducere V. I. 21. 3. *Secretorum* officium alicui credere C. 35. 8.
Sectarum ardua & occulta explanare C. 16. 9.
Sectione facta in foro Trajani E. 16. 9.
Seculares ludi celebrati sunt E. 11. 14. 28. 3.
Secundus ab Romulo Cornelius Cossus V. I. 25. 2. *Secundarum* initia earumque auctores laborantibus sunt memoriae C. 20. 31. *Secunda* auspicia O. 23 1. *Secundis* solutior C. 33. 3.
Securi ferire V. I. 31. 2. paene percuti V. I. 32. 1. percutere filium V. I. 28. 4. filios virgis caesos V. I. 10. 5. militiae principes V. I. 70. 4. *Secures* expedire V. I. 31. 5. fascibus demeret V. I. 15. 4.
Securi viximus E. 18. 6. *Securitatem* civium in discrimen praecipitare E. 1. 10. ad *Securitatem* omnium E. 43. 7.
Sedare calumnias legibus severissimis E. 41. 14. *Sedata* est pestilentia V. I. 22. 3. spe *Sedatum* iri facilius erumpentes metus C. 39. 9.
Sedere in Campania C. 16. 2. in solio regali V. I. 85. 4. *Sedentem* jubere adsurgere V. I. 72. 6. *Sedis* condendae fatalis locus O. 11. 1. *Sedem* constituere O. 7. 1. in pristinam se recipere O. 17. 2. quaerere O. 4. 2. *Sede* nova regno quaesita C. 5. 14. *Sedes* inpias dare C. 33. 31.
Seditio Judaeorum oppressa C. 42. 11. populorum V. I. 76. 7. *Seditionem* comprimere V. I. 20. 3. ulcisci E. 15. 9. in *Seditionem* militibus accensis E. 27. 2. *Seditione* excipi C. 26. 2. militum discerpi E. 25. 2. orta V. I. 2. 13. *Seditiones* colere V. I. 19. 2. cum orirentur V. I. 3. 1. *Seditionibus* abstinere V. I. 2. 13. *Seditiosus* Tribunus plebis V. I. 73. 1. *Seditiosum* genus hominum C. 33. 13. *Seditiosos* interimere V. I. 67. 3. Magistratus non ferre V. I. 21. 1. *Seditiosius* ad supplicum petere C. 11. 9.
Segnis ridicule C. 11. 15. E. 11. 6. *Segniore* collega V. I. 58. 9. *Segniter* cessare V. I. 64. 7. *Segnitiae* filii metuens C. 40. 21.
Sejuncti Patres C. 16. 15.
Sellam concidere V. I. 72. 6. 73. 2.
Semiagrestem Imperatorem jubere C. 39. 17.
Semianimis domum relatus V. I. 66. 11. inventus V. I. 39. 3.
Semilibram auri & duas relinquere V. I. 58. 11.
Seminudus per scalas Gemonias trahitur E. 8. 4.
Sempronius O. 10. 4. Tiberius . . . Gracchus V. I. 57. 1. *Sempronium* Longum superare V. I. 42.

I. 42. 4. *Sempronia* Gracchorum soror V. I. 73. 4.
Senam apud oppidum V. I. 48. 2.
Senator V. I. 73. 12. C. 8. 4. urbis C. 15. 2. *Senatoris* clarissimi colonus E. 35. 1. *Senatorum* honor C. 35. 5. *Senatores* centum a pietate Patres appellare V. I. 2. 11. *Senatus* ac plebes quantum laetitia gaudioque exsultaverint C. 40. 24. dat publice locum sepulcro V. I. 18. 7. decrevit funus gladiatoris more ferri, nomenque radendum C. 11. 8. E. 11. 13. & populus quasi unum corpus discordia pereunt, concordia valent V. I. 18. 4. Gallienum Caesarem creat C. 32. 3. in curia veste tetra amictus, lacrimans convenit E. 16. 13. metuens ne atrociora acciderent C. 26. 7. permissis judiciis exsultabat, societatem cum Equitibus aegre ferebat V. I. 66. 10. Tacitum e consularibus Inperatorem creat C. 36. 1. *Senatus* atque optimi cujusque multiplici clade terrarum orbis foedatur C. 3. 9. decreto gentem Caesarum persequi C. 3. 16. ingenti exspectatione venire E. 23. 3. magnam partem necari C. 14. 11. sententia constitutum E. 5. 7. *Senatui* gratulari E. 12. 3. indicere E. 16. 9. judicia permittere V. I. 66. 4. *Senatum* adire V. I. 12. 1. arguere V. I. 24. 5. militia vetare C. 33. 34. pari morte tollere C. 5. 14. in *Senatum* lectica ferri V. I. 34. 10. libertinos legere V. I. 34. 1. non venire V. I. 65. 5. per . . . foedere inprobato V. I. 59. 4. *Senatu* advocato V. I. 7. 14. convocato E. 5. 5. movere V. I. 47. 4. motus probrosior quisque C. 9. 10. pluribus motis C. 4. 4. praeeunte E. 13. 11. a *Senatu* Divus Augustus appellatus V. I. 79. 7. in curiam excipi E. 12. 3. Inperator creatus E. 30. 12. inprobari V. I. 43. 7. Nervae corpus ut quondam Augusti honore delatum E. 12. 12. quaerere quid sit faciendum V. I. 38. 2. victoria emta non probata V. I. 71. 4. vir optimus judicatus V. I. 44. 1. e . . . plures exstinguere E. 14. 9. in . . . accusari V. I. 66. 12. ait V. I. 58. 9. lecti equites laetabantur V. I. 66. 10. *Senatusconsulto* armari V. I. 73. 10. nullo inperium invadere C. 36. 2. ex *Senatusconsulto* seditiosos interimere V. I. 67. 3.
Senex V. I. 34. 10. Claudius fratris filiam in nuptias concupivit C. 4. 12. Scaurus cum argueretur V. I. 72. 11. *Senum* nobilissimos primo ut Deos venerari V. I. 23. 8. *Senecta* viridiore C. 14. 12. *Senectae* aetatis vitio inferior adversus laborem E. 40. 20. per *Senectam* excusare E. 39. 7. *Senecta* aetate C. 5. 15. *Senectus* vel ultima avide petit inperium C. 12. 3.
Senones Galli cum Clusium Italiae oppidum obsiderent V. I. 23. 5. *Senonum* ducem interficere V. I. 23. 6. reliquias persequi V. I. 29. 1.
Sentire V. I. 31. 1. *Sensu* integer E. 45. 8. pari praesumere E. 16. 14. *Sententiae* in Senatu dicendae primi morte remedium desiderari E. 34. 3. in *Sententiam* Herculium aegerrime traducere C. 39. 48. *Sententia* de sua triumphare V. I. 45. 6. morientis Inperator designari E. 34. 2.
Sepeliri circa radices montis O. 18. 5. honorifice V. I. 78. 6. in Janiculo V. I. 3. 3. in sepulcro Augusti E. 12. 12. magnifice V. I. 27. 5. 35. 11. 45. 7. publice V. I. 15. 6. *Sepultum* corpus E. 41. 17. *Sepulcrum* Gordiani E. 27. 3. *Sepulcro* alicujus inferri C. 20. 30. E. 40. 3. inscribere V. I. 77. 12. locum publice dare V. I. 18. 7.
Sepire urbem muris validioribus & laxioribus E. 35. 6. *Septa* omnia intelligere V. I. 68. 4.
Septem fere bellatorum millia conficere C. 35. 6. triginta militaribus donis a suis ducibus ornatus V. I. 24. 2. *Septies* Consul Cajus Marius V. I. 67. 1. *Septuagesimum* vitae annum agere absque uno E. 9. 17. *Septembrem* mensem Commodum appellavit Commodus V. I. 17. 2. Germanici nomine appellaverat Domitianus C. 11. 4.
Septentrionem (ad) Rhenus Danubiusque accessere provinciis C. 4. 2. in *Septentrione* Albanos penetrare V. I. 77. 6.
Septiminus Inperator effectus est apud Dalmatas E. 35. 3.
Septimius Severus Inperator creatus C. 19. 4. 20. 1. a Romulo ad *Septimium* C. 24. 8. a *Septimio* Ptolemaei praefecto confodi V. I. 77. 11.
Septimulejo (a) caput ad Opimium relatum V. I. 65. 6.
Sequanos (apud) Inperium arbitrio legionum capere C. 12. 2.
Sequi aliquem V. I. 64. 7. 81. 4. 82. 5. diem inperii commissi C. 41. 14. ducem suum O. 22. 3. fortunam V. I. 4. 11. militiam C. 32. 2. opinionem utramque O. 7. 4. 9. 7. partes alicujus V. I. 77. 1. 80. 3. quasi ad custodiam E. 21. 6. ut *Sequeretur*, si pudicam sciret V. I. 46. 2.
Serendi usum edocere O. 5. 4. *Satum* Gordiano Claudium plerique putant E. 34. 1.
Serici vim plantis concupiscere C. 39. 2. *Serica* vestis E. 16. 9.
Seriis joca admiscere E. 9. 17. *Seriis* respondere E. 14. 7. *Serie* pulcro vultu justitiam ornare E. 15. 4.
Sermonis acer E. 42. 7. *Sermone* cultissimus E. 45. 5. cum gravitate jucundo E. 48. 18. non tan-

tantum potiri E. 14. 2. prudenter uti E. 45. 6. *Sermonibus* Graecis eruditus E. 20. 7.
Serpens in lecto matris apparuit V. I. 49. 1.
Sertorium Hispania expellere V. I. 63. 2. vincere V. I. 77. 4.
Servare cives in bello V. I. 26. 3. cohortes V. I. 58. 4. patrem singulari virtute V. I. 49. 4. *Servari* custodia carissimorum E. 14. 12. divina Majestate V. I. 70. 3. *Servata* fides non est deditis V. I. 73. 10.
Servilius Ahala equitum magister V. I. 17. 5.
Servire libidini E. 1. 22. luxuriae E. 1. 24. in *Servitium* deposcere V. I. 21. 2. *Servitutem* subire C. 15. 2. in *Servitutem* restituere libertinos dominis V. I. 36. 2. *Servitute* ignobili consenescere E. 32. 5. *Servi* fraude interfici E. 35. 1. *Servos* publicos administrationem sacrorum Herculis edocere O. 8. 5. V. I. 34. 3. temere manumittere, dein in curiam legere V. I. 36. 1. *Servis* ad pileum vocatis V. I. 69. 2. *Servile* genus C. 4. 5. *Servili* more cruciatus adhibiti C. 41. 5. more excruciari C. 41. 12.
Servius Tullius cum educaretur V. I. 7. 1. filiam alteram ferorem, mitem alteram habens V. I. 7. 15. jussu Tarquinii gradibus dejectus, & demum refugiens interfectus est V. I. 7. 18. quasi precario regnare coepit V. I. 7. 5. *Servio* Tullio dicto audientes ut essent petere V. I. 7. 4. *Servio* Tullio occiso V. I. 8. 1.
Sestertium millies pangere ab aliquo C. 8. 5.
Severus E. 45. 5. *Severi* adeo animi E. 28. 3. *Severa* praecepta E. 48. 13. *Severissimus* militiae custos E. 41. 9. vitii ultor E. 1. 24. *Severissimis* legibus calumnias sedare E. 41. 14. plus paene quam *Severe* excidi C. 20. 13. *Severius* premi C. 41. 20. *Severissime* tractare militem E. 6. 3. *Severitatis* vim inhorrescere C. 24. 4. *Severitatem* non sufferre V. I. 28. 5. ob nimiam plebi invisus V. I. 61. 3. *Severitate* tantum posse C. 35. 12.
Severus Alexander inperavit annos tredecim E. 24. 1. exstinguitur Romae ad tres tabernas E. 40. 3. Illyricorum indigena Caesar C. 40. 1. Septimius Inperator creatur C. 19. 4. E. 19. 2. successores filios relinquit E. 20. 3. *Severi* cognomentum accesserat C. 24. 4. filius E. 21. 1. *Severum* Caesarem arma in hostem ferre propere jubere C. 40. 6. *Severo* Caesare per Italiam creato E. 40. 1. nemo praeclarior in Republica fuit C. 20. 6. a *Severo* Julianus decollatur E. 19. 3.
Sexaginta & tres naves longas accipere V. I. 40. 1. natus atque amplius duo C. 41. 16. *Sexagenarius* aetate E. 40. 11.
Sexcentas naves deprimere V. I. 41. 1.
Sexennio inperii perire C. 27. 8. post rupta pace C. 41. 8.
Sexjuges equos regere V. I. 76. 1.
Sextus Gellius O. 16. 4. Pompejus V. I. 79. 2.
Sexus diversus O. 9. 1. *Sexus* utriusque multitudo venit ad ludos V. I. 2. 2. *Sexui* utrique genitalia vultu contrectare C. 5. 7. E. 5. 5. *Sexum* fere in omnem quaesitissimis libidinibus C. 2. 1.
Sibyllam mortalibus futura praecinere O. 10. 1. *Sibyllinorum* librorum ex responso V. I. 46. 1. ex libris *Sibyllinis* proditum est C. 34. 3.
Sicambros in Galliam transferre E. 1. 7.
Sicco (in) relinquere V. I. 1. 2. ad *Siccandam* lacunis ac fossa urbem patriam adigi C. 37. 4.
Sicila vicus Britanniae C. 24. 4.
Siciliam habere V. I. 81. 2. novis colonis destinare V. I. 73. 5. petere V. I. 84. 1. sine bello a proscriptis recipere V. I. 77. 1. totam pervagari V. I. 39. 2. in *Siciliam* trajicere V. I. 35. 8. . . . transducere legionem V. I. 37. 4. inter . . . & Africam insulae V. I. 41. 1. *Sicilia* decedere V. I. 41. 2. e . . . frumentum advectum V. I. 19. 2. in . . . Tribunus militum V. I. 47. 1. *Siculo* in freto superare V. I. 79. 2.
Sidus crinitum E. 9. 18. tetrum C. 41. 16. *Siderum* clarissimorum modo E. 1. 20.
Signum dimicandi dare O. 13. 2. Herculis in Capitolio dedicare V. I. 43. 6. *Signo* eo quo quisque facilius suum sequeretur ducem O. 22. 3. suis dato V. I. 2. 2. *Signorum* amore maxime flagrare V. I. 74. 7. *Signa* curare C. 14. 6. ultro reddere V. I. 79. 4. *Signis* spoliare V. I. 52. 2. 60 3. *Signandi* aeris usum ostendere O. 3. 4. *Significatione* ex ea esse O. 1. 7.
Silentio petito O. 16. 5.
Silone (a Q. Popedio) Marsorum Principe non adduci V. I. 80. 1.
Silvam (in) profugere O. 16. 1. a *Silvis Silvanus* O. 4. 7.
Silvanus Inperator effectus E. 42. 10. pedestre ad magisterium adolescentior meruerat C. 42. 15. *Silvano* in inperium coacto C. 42. 14.
Silvius a loci qualitate dictus est O. 16. 1. Aremulus O. 18. 2. Aventinus regnavit O. 18. 5. Procas Rex Albanorum O. 19. 1. Rex declaratus est ab universis O. 17. 7. *Silvii* filius O. 18. 1. inter Silvium Postumum & Julum contentio orta est de obtinendo inperio O. 17. 4. *Silvio* Latino regnante coloniae deductae sunt O. 17. 6. *Silvii* usque ad conditam Romam Albae regnaverunt O. 17. 5.
Similis avo V. I. 5. 1. hamo aureo piscantibus E. 1. 12. ipsi habebitur C. 33. 29. patri V. I. 68. 2. Trajano E. 48. 8. *Similem* filii pro merito Ephebum conspicere C. 28. 6. sui fore

credebat prudentissimus quisque C. 3. 5. *Similis* meus E. 48. 9. *Similem* ob vitae parsimoniam C. 20. 20. *Similes* montium stabant acervi E. 42. 14. *Similes* trecentos adversus eum conjurasse V. I. 12. 4. *Similibus* ministris convivia exhibere E. 16. 8. *Simillimi* vultus fidem persuadere E. 4. 4. *Simillimi* quorum nunc sunt agentes rerum C. 39. 44. *Similitudo* morum V. I. 7. 16.

Simplici morte perire E. 40. 8. *Simplicia* ingenia diligere E. 48. 9. *Simpliciora* ingenia diligere E. 13. 8. *Simplicissimus* prope ad stultitiam E. 41. 25. *Simplicitas* antiquorum hominum tanta creditur fuisse O. 1. 2. *Simplicitatem* amare E. 18. 5.

Simulare aegrum C. 4. 15. E. 4. 12. clementiam E. 11. 3. E. 11. 2. 14. 6. fugam V. I. 4. 7. genus lusus O. 22. 2. ludos V. I. 2. 2. natalem E. 41. 22. *Simulans* se facere jussu Egeriae nymphae V. I. 3. 2. se velle ea, quae nollet E. 2. 4. ejus necis *Simulata* dubiis C. 35. 12. *Simulata* proruptione hostium C. 33. 21. *Simulato* somnio O. 19. 4. *Simulatas* transfugas mittere V. I. 30. 2. *Simulata* quo promtius confirmarentur C. 33. 15. *Simulacrum* ingens mirari V. I. 22. 2. matris Deum adducere V. I. 46. 3. prope ipsum Jovis *Simulacrum* statuam ex auro proceres sacravere E. 34. 4. *Simulacro* Dei Romani translato C. 23. 1. *Simulacra* Deorum Penatium transferre O. 11. 3. 12. 5. 17. 2. fingere cera seu limo E. 45. 6. *Simultatem* ob Regis V. I. 66. 6. per *Simultatem* dimitti V. I. 70. 1. *Simultates* exsecrari E. 1. 10.

Singidonensis agri in solo E. 44. 1.

Singuli concessere C. 20. 24. hi partes has regendas habuerunt E. 41. 20. *Singulos* insequentes interficere V. I. 4. 9. ad *Singulas* civitates litteras mittere V. I. 47. 2. *Singulari* virtute servare V. I. 49. 4. *Singulare* illud fuit inter cetera bona E. 9. 2. *Singulari* in certamine congredi V. I. 10. 6. praelio fundere V. I. 45. 1. vincere V. I. 2. 4. 58. 2.

Sinistra (a) Remo prius visos O. 23. 2. *Sinistris* in manibus gerere V. I. 2. 6.

Sinus Euxinus unde dictus O. 10. 1. *Sinu* ipso urbis Praetoriae manus acie deletae C. 27. 2. *Sinus* Illyricos penetrare O. 1. 5.

Sipylum apud montem confligere V. I. 54. 5. vincere V. I. 53. 1.

Sirmii genitus E. 47. 1. apud *Sirmium* Imperator effectus E. 48. 1. montem Almam vineis conserere E. 37. 3. trucidare E. 37. 4. *Sirmio* haud longe E. 40. 10. in turri ferrata occidi E. 37. 4. *Sirmiensium* vico ortus C. 29. 1.

Sisti jubere cohortes reorum modo C. 20. 25.

Sithocum Gallum percussorem immissum auctoritate vultus territum revocare V. I. 76. 8.

Smyrnae exsulare V. I. 62. 2.

Sobole privare V. I. 1. 1.

Sobrium in tempus differri E. 40. 19.

Socer senex C. 14. 11. *Socero* adjuvante V. I. 20. 1. amisso O. 13. 6. mortuo C. 16. 3. *Socrus* hortatu Augustum creare E. 45. 4.

Socius & miles Patri in castris fuit Hannibal V. I. 42. 1. *Socium* sibi aliquem in imperio adsciscere E. 45. 4. *Socios* ad arma cogere V. I. 72. 11. apud *Socios* exclamare C. 3. 16. *Sociis* trecentis acceptis V. I. 39. 3. *Sociali* bello V. I. 63. 1. 75. 5. 76. 2. *Societas* C. 5. 10. *Societatem* cum Equitibus aegre ferre V. I. 66. 10. longe imparilis aevi suspectam aestimare C. 14. 9. in *Societatem* perpellere C. 19. 1. potentiae accipere C. 16. 3. recipere V. I. 49. 11. recipi E. 4. 8. *Sociare* aliquem potentiae E. 28. 3.

Socordiae metu C. 33. 34. nisi forte triumphorum expertem *Socordiae* videtur C. 15. 5.

Sodalibus (a) occidi V. I. 54. 5.

Soemea E. 23. 1. 2.

Sol a suo cursu averti non potest V. I. 35. 15. orbem suum celasse dicitur V. I. 78. 10. *Solis* ab ortu V. I. 29. 2. ad ortum C. 13. 3. defectio E. 12. 13. defectus C. 41. 7. in Sacerdotium confugere C. 28. 1. radii E. 1. 20. sacerdos E. 23. 2. *Soli* magnificum fanum constituere C. 35. 7. *Solem* intueri C. 39. 13.

Solandum ad Imperatorem multa praefari C. 29. 5.

Solenni nuptu filias locare V. I. 59. 2. *Solenne* bellum C. 38. 12. sacrificium O. 22. 1. ad *Solenne* delinimentum converti E. 12. 2. *Solenni* vadimoniorum remoto C. 16. 11. *Solennibus* nullis frequentari C. 28. 2.

Solere O. 22. 2. E. 32. 6. 48. 17. *Solet* imago produci V. I. 47. 9. uti *Solet* ne trepida ac repentina C. 33. 21. rectore nullo C. 35. 5. *Solito* institutoque egredi O. 20. 1. *Solita* curare C. 40. 20. *Solitis* rem divinam agere C. 26. 3.

Solers ingenio E. 45. 5.

Solidare C. 33. 11. *Solidata* via E. 3. 9.

Sollicite habita salus stipendiariorum C. 39. 45. *Sollicitius* annonae curam attendere E. 48. 17. *Sollicitare* animos militum E. 10. 11. *Sollicitari* non poterat Fabricius V. I. 35. 12. *Sollicitatis* Pisone & Gabinio consulibus V. I. 81. 4.

Solonis ex libris leges translatae V. I. 21. 1.

Solvere Cyzicum obsidione V. I. 74. 5. *Solvi* nullo prorsus commento cujusquam ad ridendum E. 38. 3. *Solvendi* obsidii spem inanem videre C. 33. 20. *Solutum* genus hominum O. 4. 1. *Solutis* artibus militiae C. 2. 3. *Solutior* secundis C. 33. 3. *Solutionem* posterorum portendere C. 28. 5.

Solum

Solum in nostrum translata natio C. 39. 43. in *Solo* agri Singidonensis E. 44. 1. Barbarico gurgite paludis submergi E. 29. 3.
Solus Valerius processit adversum ingentem Gallum provocatorem V. I. 29. 1. *Soli* Aureliano interregni species obvenit C. 36. 12. Carausio remissum insulae inperium C. 39. 39. *Solo* habitu differre ceteris E. 48. 9. quaestu bonum genus hominum C. 26. 6. *Sola* vincendi via C. 39. 34. *Solitudo* ut futura fuerit V. I. 33. 2. *Solitudinem* petere V. I. 59. 1.
Somni abstinens E. 1. 22. parcus E. 47. 5. *Somno* datum responsum V. I. 7. 10. oppressas per custodias evadere V. I. 26. 2. a *Somno* multum temperans E. 47. 18. *Somnio* cum collega collato V. I. 26. 5. moneri E. 48. 2. obvenire V. I. 26. 4. praeceptum est E. 44. 2. simulato O. 19. 4. *Somniis* admoneri O. 13. 2.
Sonum clariorem facere O. 18. 2.
Sordida origine ortus E. 18. 2.
Sorices palatii E. 41. 10.
Soror Gracchorum Sempronia V. I. 73. 4. *Sororis* filii interfector E. 35. 9. liberos habere pro suis E. 48. 18. virum noluit laudare V. I. 62. 4. *Sororem* obviam habere V. I. 4. 8. salutare V. I. 20. 1. suam alicui conjungere E. 41. 4. *Sorore* Tarquinii superbi genitus V. I. 9. 1. a *Sorore* irrisa V. I. 20. 1. *Sororum* stupro illudere C. 3. 10. *Sorores* stupro maculare E. 3. 4. *Sororium* quod tigillum appellatur V. I. 4. 9.
Sorte Apollinis Delphici moneri O. 12. 3. *Sortiri* Asiam V. I. 75. 7. cognomentum E. 3. 2. 18. 1. genus maternum E. 1. 2. Macedoniam V. I. 51. 1. pestilentem Sardiniam V. I. 65. 1. plurimas conjuges E. 42. 20.
Spado exsectus C. 5. 16. Sporus E. 5. 7. *Spadonum* amori deditus E. 42. 19. vehemens domitor E. 41. 10.
Spatium aevi C. 35. 13. in *Spatio* trium millium curru bijugo decurrere E. 3. 9.
Species flammae caput amplexa est V. I. 7. 1. interregni evenit E. 35. 10. obvenit soli Aureliano C. 35. 12. ad *Speciem* acie producta C. 35. 4. optimi Patrisfamilias E. 15. 5. *Specie* aegri gestari C. 38. 8. annonae curandae C. 1. 1. 9. 13. audaciae E. 42. 7. depugnandi C. 17. 4. captae urbis C. 26. 7. incognita ferarum oblectari E. 1. 25. latrocinii E. 41. 41. Lysimachiae repetundae V. I. 59. 1. matrimonii suscipere E. 33. 1. munerum incognita urbem Romanam adjicere C. 21. 1. nubentium virginum amictus C. 5. 5. E. 5. 5. officii C. 40. 22. parendi ac pudore animi inmania diu obtegere C. 3. 7. religionis E. 41. 2. sua regnum inpetrare V. I. 86. 1. vitae vitiorum plura abolere C. 9. 5. E. 9. 6. *Species* locustarum agris infestae E. 16. 3. *Speciosam* filiam locare V. I. 59. 2. *Speciosissima* filia O. 2. 1. ad *Specimen* legionum militarium E. 14. 5.
Spectaculum quam finiretur V. I. 62. 3. ad *Spectaculum* scorti V. I. 47. 4. vulgi circumduci E. 8. 3. in . . . deduci C. 10. 3. E. 10. 10. *Spectaculorum* omni genere oblectari E. 1. 25.
Speculari exponentes O. 20. 3. montem editum O. 17. 1.
Speluncam (in) aversas boves adtrahere O. 6. 2. boves abstrahere caudis O. 7. 2. praeter . . . armentum agere O. 7. 3.
Sperni V. I. 75. 12. *Spreto* ambitu ad communem vitam descendere C. 39. 48. gladio C. 17. 5.
Spes C. 6. 2. 39. 9. potiundi C. 10. 4. E. 10. 10. *Spem* inanem videre C. 33. 20. *Spe* adolescentuli lenire casum familiae C. 3. 4. dominationis bellum movere C. 20. 9. majoris emolumenti E. 1. 12. majoris praemii C. 31. 2. praemiorum seu lasciviae C. 34. 7. veniae C. 20. 13. sine *Spe* veniae V. I. 25. 1. *Sperare* nuptias E. 10. 7. praesidium C. 42. 16. redemtionem occultam V. I. 66. 7. *Sperata* temere O. 23. 4.
Spicula transvolabant inter patentes digitos extentae manus E. 11. 5. *Spiculis* meditari E. 47. 4.
Splendidis ortus majoribus E. 7. 1. *Splendidissimo* viro filiam hostis sui conjungere E. 9. 2. *Splendidissimis* parentibus ortus E. 32. 1.
Spoletium E. 31. 2.
Spolia coelestium a se capi dictitare C. 3. 12. Cereri consecrare V. I. 27. 1. opima Jovi Feretrio consecrare V. I. 2. 4. 25. 2. 45. 2. *Spoliis* onustus V. I. 4. 8. *Spoliare* Aetolos signis tabulisque pictis V. I. 52. 2. Corinthum signis tabulisque V. I. 60. 3. *Spoliatum* neminem fortunis, fama, dignitate C. 39. 15.
Spondere O. 22. 3. V. I. 35. 14. *Sponsi* paludamento viso V. I. 4. 8. *Sponso* virginem pulcherrimam restitui jubere V. I. 49. 8.
Sponte sua decedere V. I. 65. 1.
Sporus spado E. 5. 7.
Spurius Postumius Consul V. I. 30. 1. *Spurium* Moelium regnum adfectantem occidi jubere V. I. 17. 5.
Squalidioribus locis Moesiae superioris ortus C. 41. 26.
Stabant acervi montium similes E. 42. 14. *Stetit* Mater Deum repente in alto V. I. 46. 1. templum Minervae inviolatum V. I. 70. 3. *Stantem* Inperatorem terris excedere decet E. 9. 18. *Status* eminens E. 48. 8. *Status* Romani omnia uno quasi lapsu ruissent E. 16. 2. *Statum* Roma-

manum quasi abrupto praecipitare C. 24. 9. in *Statum* pristinum reverti E. 42. 16. *Statu* Romano perdito atque prostrato E. 13. 10. de *Statu* fortunarum suarum sciscitari C. 10. 1.
Stagnum quod est inter Misenon Avernumque O. 10. 1. *Stagna* ad duo aquae salsae pervenire O. 12. 4. in *Stagnis* aquae marinae species est ib. *Stagnaverat* Tiberis magnis imbribus O. 20. 3.
Statilium (Marium) transfugere ad hostes volentem, equo & armis donatis retinere V. I. 43. 5.
Statuere aliquid asperum E. 48. 15. in formam E. 14. 11. modum munificentiae atque ambitioni C. 40. 15. *Statua* equestris Cloeliae in foro posita V. I. 13. 5. posita Cocliti in Vulcanali V. I. 11. 2. Scaevolae honoris gratia constituta est V. I. 12. 7. *Statuam* ex auro sacrare E. 34. 4. *Statuae* ex auro aut argenteae sunt C. 40. 28. *Statuas* Ephebo locare C. 14. 7. ponere, tollere V. I. 44. 3.
Steriles genae E. 48. 8.
Sternere viam lapidibus V. I. 34. 7. 72. 8. *Sterni* acie E. 11. 10. *Stratus* humi C. 20. 26.
Sthenelum cum nominasset O. 1. 8.
Stipatoribus nullis tegi C. 33. 21. ab *Stipatoribus* deseri E. 24. 4.
Stipendium (in) accipere provincias opera alicujus V. I. 81. 4. *Stipendio* privare V. I. 50. 3. *Stipendia* facere V. I. 72. 3. profusiora comprimere E. 22. 1. *Stipendiariorum* salus anxie soliciteque habita C. 39. 45. *Stipendiarios* Pannonios adjicere E. 1. 7.
Stirps Italica E. 14. 1. *Stirpis* auctor C. 33. 11. *Stirpe* Alexandri tumere C. 29. 2. materna propinquus C. 42. 6.
Stolidus E. 32. 1. consiliis E. 40. 10. *Stolidum* ingenium C. 42. 7. *Stolidorum* ingenia proinde agunt, uti monitores sunt C. 4. 1. *Stolidior* ingenio C. 41. 26. *Stolide* dominatui incumbere C 40. 17.
Stomachi cruditate interire E. 44. 4.
Stramine (ex) apii mensae O. 12. 4.
Stratoni cervicem praebere V. I. 82. 6.
Strenuum quemque praemiis extollere C. 20. 20. *Strenue* C. 33. 1.
Studere juri reddendo V. I. 72. 3. *Studens* Philosophiae E. 16. 7. *Studium* aequi C. 24. 6. Inperatoris boni E. 9. 16. omnia augendi C. 3. 12. tenue C. 42. 24. *Studio* alicujus inperium arripere E. 13. 6. eloquentiae mire retineri C. 1. 5. gloriae agere C. 33. 23. inpune peccandi, mos erat subditis C. 34. 8. legendi promtus E. 42. 7. neque minori pacis officia vincta C. 39. 44. ab *Studio* tali deterrere C. 37. 5. *Studia* C. 16. 10. 20. 5. E. 48. 18. virtutum augebantur C. 39. 45. *Studiorum* bonis magnis & naturae abundare E. 1. 31. caussa Rhodum petere V. I. 78. 8. gratia Athenas petere V. I. 81. 2. *Studiis* cunctis liberalium deditus C. 20. 22. liberalibus incumbens E. 1. 17. praeclaris instantissime deditus E. 10. 2. togae accommodatior C. 14. 1. *Studia* Atheniensium haurire E. 14. 2. litterarum nutrire E. 41. 14. *Studiis* discrepantibus E. 43. 4. Philosophandi praestare C. 16. 1. *Studiosus* carminum maxime Tragicorum E. 16. 6. litterarum E. 44. 3. optimi cujusque ac bellicosi E. 13. 8. *Studiosissimus* aleae lusor E. 1. 21. *Studiose* aliquem audire V. I. 81. 2. *Studiosius* C. 20. 12.
Stultitiae comiter arguere C. 9. 3. *Stultitiam* fingere V. I. 10. 1. herilem eo perpellere C. 4. 12. ad *Stultitiam* prope simplicissimus E. 41. 25.
Stupri cupiditas E. 23. 3. *Stupro* sororum illudere C. 3. 10. *Stuprum* inferre V. I. 8. 5. propter *Stuprum* Lucretiae V. I. 10. 4. *Stupro* matrem contaminare E. 5. 5. sorores maculare E. 3. 4. *Stupra* puperibus injicere C. 14. 7. *Stupris* omnia foedare C. 4. 12. E. 4. 6. *Stuprari* E. 10. 4. 23. 1. *Stuprata* vi uxor Regis Ortiagontis V. I. 55. 2.
Suadere inprobe C. 33. 15. inter Divos referri C. 20. 30. *Suasore* quo incertum C. 41. 22.
Sub annuli gemma venenum habere V. I. 42. 6. idem tempus C. 33. 1. inperante E. 24. 2. Lavinio castra collocare O. 14. 2.
Subdere alios O. 19. 7. *Subditis* mos erat, studio inpune peccandi C. 34. 8.
Subducere aciem in collem V. I. 4. 11.
Subigere brevi feras nationes C. 42. 17. Britanniam V. I. 78. 4. externos C. 24. 9. Gallos E. 35. 2. in ditionem C. 39. 35. orbem terrarum I. I. 35. 4. piratas V. I. 77. 4. Sardiniam V. I. 77. 1. *Subigi* flagitiis C. 24. 11. *Subacto* Persarum Rege C. 20. 14. *Subacti* a Claudio Patres C. 33. 27.
Subjicere Matronas nobiles publicae libidini E. 3. 7. *Subjici* aliis C. 42. 19. molestiis, periculis, famae inimicorum pariter ac amicorum E. 12. 3. quolibet scelere C. 5. 8. inperiis libertorum & conjugis E. 4 3. insidiis C. 26. 4.
Subire periculum O. 12. 2. pondus Regium E. 10. 7. servitutem O. 15. 2. in *Subitae* tempestatis confusione O. 14. 2. *Subito* consilio agere V. I. 61. 5. *Subiti* hostes O. 13. 1. *Subitis* turbinibus aere infuscato O. 14. 2. *Subito* prodire C. 14. 14.
Sublevandis in civitatibus largitionem habere E. 13. 3.
Sublicio in ponte V. I. 65. 5. pro ponte stare V. I. 11. 1.

Sublimius habere E. 35. 7. *Sublimatus* praetoriis ornamentis E. 4. 8.
Submergi gurgite paludis E. 29. 3.
Subministrare omnia clam O. 21. 4.
Submittere fasces in concione populi V. I. 15. 4.
Submovere aliquem lapidatione per populum facta V. I. 73. 1. *Submoti* Barbari C. 34. 5. posteri Pinarii O. 8. 2.
Subornare clientem V. I. 21. 2. quendam libertini ordinis V. I. 73. 3.
Subripere boves O. 6. 2.
Subrogare aliquem in locum alicujus V. I. 15. 2. in loco alicujus E. 33. 1.
Subsidia factionibus aptiora penitus sublata C. 40. 25.
Substantiam omnem paternorum bonorum in altera parte ponere O. 19. 2.
Substratum apium comedere O. 12. 1. 4.
Subtrahi invidiae V. I. 64. 9.
Subveheretur (cum) anguis adverso Tiberi V. I. 22. 3.
Subvenire Armeniae V. I. 74. 6. inperio correpto C. 5. 15. pecunia propria E. 10. 14. periclitanti V. I. 43. 3.
Subulcus Faustulus O. 20. 3.
Subvolare alte V. I. 6. 3.
Succedere alicui E. 34. 5. 36. 2. 48. 3. *Succedentes* sibimet Reges O. pr. *Succedentibus* his C. 40. 1. *Successore* non veniente V. I. 65. 1. *Successores* liberi C. 9. 4. *Successu* prospero omnium rerum C. 28. 9. vehementior C. 35. 1.
Sucronensis (Varius) V. I. 72. 11.
Sudibus armari O. 13. 2.
Sudore corripi E. 12. 10.
Suessam Pometiam Volscis eripere V. I. 8. 2.
Suevorum Regem Maraboduum callide circumvenire E. 2. 8. *Suevos* delere E. 1. 7.
Sufferre severitatem V. I. 28. 5.
Sufficere filium Caesarem C. 16. 9. minime actui publicorum E. 15. 5. utrique C. 17. 5. *Suffecti* virtute magis magisque patefacere C. 12. 4. *Suffectae* sunt vires Illyrico C. 13. 6. *Sufficienter* instructus litteris Latinis E. 20. 7.
Suffringendis cruribus supplicium removere C. 41. 4. *Suffragiis* legionum potentiam capere C. 25. 1. de *Suffragiis* libertinorum legem ferre V. I. 72. 5.
Suggerere quaedam de Reipublicae utilitate V. I. 66. 2. *Suggerente* conjuge E. 41. 11. ira E. 12. 10.
Sulla (Cornelius) in fortuna Felix dictus V. I. 75. 1. Mithridatem praelio vicit V. I. 76. 5. *Sullae* acta rescindere V. I. 77. 3. filius Faustus V. I. 78. 9. partes sequi V. I. 77. 1. *Sullae* consuli classem Mithridatis & Ptolemaeum conciliare V. I. 74. 2. provinciam eripere V. I. 67. 4. contra *Sullam* bellum parare V. I. 68. 3. 69. 4. a *Sulla* obsideri V. I. 70. 4. adversum *Sullanos* libertatem suam ostendere V. I. 81. 2.
Sulpicius Dictator V. I. 68. 3. *Sulpiciorum* e gente clarissima C. 6. 1. *Sulpicia* Rogatio V. I. 67. 3. 75. 8.
Sum. *Sunt* laborantibus memoriae secundarum initia earumque auctores C. 20. 31. *Erat* Getae nomen ab avo paterno C. 20. 32. *Fui* cuncta, inquit Septimius Severus, conducit nihil C. 20. 29. *Fuit* Alexandri ne confestim Respublica laberetur C. 24. 9. ut *Fuerit* futura tanta solitudo V. I. 33. 2. *Esse* alicui amori ac magisterio C. 20. 34. integumento O. 13. 2. ludibrio C. 14. 11. 33. 10. bonitatis tantae E. 15. 2. civilis animi & lepidi E. 1. 20. corporis vasti E. 42. 6. doloti C. 14. 14. e consilio C. 17. 9. exitio, metui, desiderio, insolentiae, ostentationi C. 35. 12. exsecrationi auctoribus C. 20. 3. jactantis ingenii & levissimi E. 1. 10. invidiae C. 3. 17. invitamento ad imitandum C. 41. 21. luxuriae voluptatibusque C. 20. 8. magno terrori hostibus V. I. 39. 3. moestitiae C. 11. 11. morum hujusmodi E. 40. 9. odio E. 15. 6. parcae scientiae E. 13. 8. provinciis luctui C. 10. 6. satius E. 12. 3. virtutis rarae E. 48. 16. virtuti impedimento C. 5. 3. *Fore* ei pecuniam abunde E. 4. 8. mollissimum quemque beatum adserere C. 28. 8. vitia potiora C. 28. 5. qualis *Futurus* esset E. 17. 2. *Futuri* memor O. 3. 7. notio superflua C. 38. 5. *Futura* mortalibus praecinere O. 10. 1.
Sumere bellum adversus, contra aliquem V. I. 2. 3. 5. 71. 1. calceamenta & Regium vestitum E. 9. 15. inmortales Deos disceptatores controversiae O. 23. 1. inperium E. 39. 1. obsidem domi suae V. I. 66. 7. supplicium de confessis C. 10. 3. tantum equum & hospitem V. I. 19. 1. venenum V. I. 76. 7. *Sumta*, cui duces praerant, manu C. 33. 3. *Sumtis* insignibus V. I. 17. 1. *Sumendae* potentiae auctoribus proditis E. 12. 7. *Sumtu* publico ali E. 12. 4. *Sumtus* publice dati V. I. 40. 2. ob *Sumtus* exitiosos E. 13. 13. *Sumtibus* magnis redimi E. 12. 1. de *Sumtibus* legem ferre V. I. 72. 5. *Sumtuosum* convivium E. 48. 11.
Suo (e) restituere E. 48. 17. in *Suos* ferarum more grassari E. 11. 10. a *Suis* exstingui E. 34. 2. interire E. 33. 2. obtruncari E. 35. 3.
Superbus V. I. 66. 1. ob res gestas V. I. 58. 8. Tarquinius cognomen moribus meruit V. I. 7. 17. 8. 1. Tarquinii *Superbi* sorore genitus V. I. 9. 1. 10. 1. *Superba* facta E. 48. 12. plus

quam *Superbe* Patribus uti C. 11. 2. *Superbiae* tantae esse O. 18. 2. *Superbiam* dare nobilitati C. 39. 7. adversum *Superbiam* nobilitatis V. I. 18. 6. *Superbia* inmodici humillimi quique C. 39. 5.
Superesse C. 33. 32. 35. 1. mensae prandioque E. 24. 5.
Superflua notio futuri C. 38. 5.
Supergredi communem habitum C. 3 . 6.
Superposita imago E. 13. 11. 9
Superstituosus cultus Numinum E. 43. 7.
Supervacaneum videtur E. 13. 7.
Supervenisset (cum) pater V. I. 21. 3. *Supervenientibus* Gothis E. 46. 2.
Supervivere E. 12. 5.
Supplicare Diis V. I. 49. 17. *Supplicem* non tueri V. I. 31. 2. *Supplicii* hoc exigere V. I. 12. 2. *Supplicium* sumere de confessis C. 10. 3. suspectare E. 11. 11. vetus veterrimumque patibulorum & cruribus suffringendis removere C. 41. 4. *Supplicio* novo plecti C. 19. 4. vario interficere C. 42. 10. *Suppliciis* modum fieri C. 39. 15. *Supplicia* bonorum agere C. 11. 1. E. 11. 6. sceleſtae cupidinis persolvere E. 48. 4. *Suppliciis* flagitiosi cujusque virtutum studia augebantur C. 39. 45.
Suppositum aliquem ferre E. 40. 12. *Suppositum* tigillum viae V. I. 4. 9.
Suppressisse Senatum Gallicos thesauros arguere V. I. 24. 5.
Supra aevum C. 24. 2. ordines dentium medio capite praeciso E. 28. 2. quam cuiquam credibile est E. 14. 3. vota cedere C. 33. 3. *Superare* Hirpinos V. I. 75. 5. Latinos V. I. 28. 4. magna felicitate V. I. 74. 7. Medos V. I. 75. 7. modestia atque integritate C. 42. 4. Oretanos V. I. 52. 1. paucis navibus magnam hostium classem V. I. 39. 2. pedes sexaginta E. 13. 13. P. Scipionem, Sempronium Longum, Flaminium, Paullum & Varronem V. I. 42. 4. *Superari* O. 7. 1. V. I. 54. 4. E. 32. 5. ad *Superum* mare usque V. I. 33. 1. *Superiorem* ipso Jove se esse praedicare O. 18. 2. in *Superiorem* locum evadere V. I. 26. 1. *Superioris* Moesiae squalidioribus locis ortus C. 41. 26. Pannoniae parte concessa E. 33. 1. *Superiorem* Germaniam curare E. 11. 9. *Superiores* corpore animoque C. 12. 2. *Superioribus* exstinctis C. 31. 3. *Supremo* tempore V. I. 61. 6. in *Supremis* a parente moneri E. 17. 2. *Summus* rector C. 8. 8. *Summae* potentiae duo seu plures C. 13. 12. voluptatis credere E. 47. 4. *Summam* per ignominiam V. I. 8. 6. potestatem arripere C. 31. 1. potestatem eum habiturum V. I. 10. 3. *Summa* crudelitate Rempublicam vastare V. I. 69. 1. in *Summo* consistere C. 24. 8. *Summorum* scriptorum miranda ingenia E. 13. 2. *Summis* angoribus atteri E. 16. 3. *Summis* ima toto orbe miscebantur C. 33. 4. potiri C. 26. 1. *Summam* gloriae demere C. 20. 23. imperii habere V. I. 7. 10. regni tenere O. 23. 1. rerum nancisci E. 10. 5. totius patrimonii in altera parte ponere O. 19. 2. *Summas* rerum adipisci E. 1. 27.
Surae familiari opus sacravit Ulpius Trajanus, quae *Suranae* sunt C. 13. 8. E. 13. 6.
Sus alba O. 17. 1. *Suis* illius quot foetus essent O. 12. 5. utero maris feminarum genitalia apparuere C. 28. 4. *Suem* triginta porculos peperisse O. 12. 5. *Sue* immolata sacrificium peragere O. 12. 2.
Suscipere bellum C. 8. 1. curam patriae E. 10. 3. imperium E. 12. 2. 18. 1. 36. 1. jura imperii E. 4. 12. matrimonii specie E. 33. 1. *Suscipi* ex concubina E. 41. 4. *Suscepta* agrariorum caussa V. I. 58. 10. *Susceptum* est recens bellum C. 39. 37. *Suscepta* sunt publice vota pro M. Livio Druso V. I. 66. 12.
Suspenso certamine O. 13. 2.
Suspicere Dei magni modo C. 39. 28. *Suspectus* quisque E. 10. 4. *Suspecta* falso Claudia incesti V. I. 46. 2. *Suspectam* aestimare societatem aevi longe inparilis C. 14. 9. *Suspectum* otium C. 37. 3. *Suspectos* dominationis perstringere V. I. 81. 4. *Suspectior* suis Domitianus C. 11. 7. *Suspectioribus* atque opportunis locis castra exstructa C. 13. 4. *Suspectare* necem dedecorosam E. 39. 7. supplicium E. 11. 11. cum *Suspectarentur* externi motus C. 42. 9. *Suspicionem* injicere mandati exitii C. 33. 20. in *Suspicionem* venire V. I. 15. 2. ob . . . rei frumentariae E. 15. 9. stupratae Berenicis E. 10. 4. *Suspicione* regni adfectati in carcerem conjici V. I. 24. 5.
Sustineri aciem hostium V. I. 11. 1. invidiam defectionis V. I. 65. 12. vim tanti oneris E. 12. 3.
Syphacis castra perrumpere V. I. 49. 13. cum *Syphace* amicitiam conjungere V. I. 49. 10.
Syracusas expugnare V. I. 45. 5. praelium apud *Syracusas* V. I. 37. 5. *Syracusanus* Rex Hiero V. I. 37. 2.
Syria cui Palaestinae nomen in provinciam coacta C. 9. 11. E. 9. 13. *Syriae* ad Regem confugere V. I. 42. 6. cetera C. 13. 11. legatus Septimius Severus C. 19. 4. ortus C. 24. 1. Rex V. I. 54. 1. Regem vincere V. I. 53. 1. *Syriam* circumgredi C. 21. 5. obtinere V. I. 77. 8. 79. 3. in *Syriam* mitti V. I. 85. 4. redire V. I. 83. 1. per . . . nova tentare C. 29. 2. *Syri* C. 23. 1. *Syriacae* cohortes C. 8. 3. *Syriacis* mercibus coemtis V. I. 83. 3.

INDEX.

T.

TAbe interire C. 14. 12. *Tabescere* E. 42. 21. *Tabescentium* membrorum odor C. 39. 1.
Tabernas ad tres E. 40. 3. in *Tabernaculum* referri E. 45. 4. *Tabernaculo* educere C. 33. 21. in *Tabernaculo* Ogulnii conspiravit se anguis V. I. 22. 2.
Tabula (in) pictum rerum gestarum ordinem publice ponere V. I. 56. 2. *Tabularum* amore maxime flagrare V. I. 74. 7. *Tabulas* pictas curare C. 14. 6. proscriptionis proponere V. I. 75. 10. *Tabulis* duodecim leges ex libris Solonis translatas exponere V. I. 21. 1. igni consumtis C. 35. 7. pictis spoliare V. I. 52. 2. 60. 3.
Tacere de injuria V. I. 55. 2. *Taceant*, quibus Italia noverca V. I. 58. 8. ob *Taciturnitatem* Maecenas praecipuus E. 1. 16.
Tacfarinate duce Getulorum latrocinia passim proruperant C. 2. 3.
Tacitum Inperatorem creare C. 36. 1. E. 36. 1. *Tacito* confestim a ducentesima regni luce Tyanae mortuo C. 36. 2. regnante C. 37. 6.
Tactu fulminis conflagrare C. 38. 3.
Taedio longi navigii classem incendere O. 10. 4.
Taïphalis possidentibus Thraciam Daciamque tamquam genitales terras E. 47. 3.
Talares caracallas facere E. 21. 2.
Talem se praebere Reipublicae E. 13. 2. quid mihi cum *Tali* victoria V. I. 35. 5. *Talibus* militibus brevi orbem terrarum subigere potuissem V. I. 35. 4.
Talum intorquere V. I. 65. 5. in *Talos* indumenta demissa largiri C. 21. 1.
Tanaquil despiciens ad populum ex altiori loco, ait: V. I. 7. 4. intellexit summam dignitatem portendi V. I. 6. 4. 7. 2.
Tantus augenda urbe C. 5. 2. flos E. 48. 8. rerum maximarum modus E. 13. 4. *Tanta* dignitas, gratia E. 48. 8. vis C. 9. 7. ob *Tantam* justitiam Falisci se dediderunt V. I. 23. 2. *Tantum* aeris populi liberalitate congestum est V. I. 32. 4. agri, hominum capere V. I. 33. 2. 3. auctoritate posse V. I. 72. 9. captivorum adducere V. I. 57. 2. imbrium repente coelo effusum O. 14. 2. posse severitate atque incorruptis moribus C. 35. 12. sapientiae, lenitudinis, innocentiae ac litterarum C. 16. 9. tribuere pudori E. 48. 10. in *Tantum* depravatus E. 17. 4. petulantiae prorumpere C. 16. 2.
Tardius portae patuerunt V. I. 70. 3. venenum bibere V. I. 76. 8. ob *Tarditatem* ingenii & linguae rus relegari V. I. 28. 1. *Tarditate* ingenii non adsequi E. 42. 18. a *Tarditate* Remus dictus O. 21. 4.
Tarentum colonos mittendos censere V. I. 65. 3. pelli a Romanis V. I. 35. 12. recipere V. I. 43. 6. refugere V. I. 35. 8. removere E. 12. 6. *Tarentinorum* auxilio bellum Romanis inferre V. I. 35. 3.
Tarpejam virginem nancisci V. I. 2. 6. *Tarpejum* montem tenere V. I. 2. 7. *Tarpejo* de saxo praecipitare V. I. 24. 7. 66. 8.
Tarquinius Collatinus V. I. 9. 1. dignitatem atque etiam Anci Regis familiaritatem consequutus est V. I. 6. 5. ejectus V. I. 16. 1. Lucius Priscus V. I. 6. 1. C. 11. 12. Sextus nocte Collatiam rediit ad corrumpendam Lucretiam V. I. 9. 3. Superbus cognomen moribus meruit V. I. 8. 1. regnum paternum repetere coepit V. I. 7. 17. *Tarquinii* cum filio Arunte singulari certamine congredi V. I. 10. 6. filios pari animo videre V. I. 7. 15. jussu gradibus dejici V. I. 7. 18. Prisci in domo educari V. I. 7. 1. Superbi sorore genitus V. I. 10. 1. *Tarquinium* Priscum petere V. I. 7. 4. *Tarquinio* ejecto C. 3. 14. uti quondam in Prisco C. 4. 15. a *Tarquinio* gener adsumi V. I. 7. 4. *Tarquinios* in urbem restituere tentare V. I. 11. 1. ad *Tarquinios* in urbem recipiendum conjurare V. I. 10. 5. *Tarquiniis* urbe proficisci V. I. 6. 2.
Tarraconensium oppido paene vastato C. 33. 31.
Tarsum (apud) interfici C. 37. 1. mori E. 38. 1. perire C. 41. 1. E. 40. 8.
Tatius (T.) optionem muneris dedit V. I. 2. 6. adversus *Tatium* Romulus processit V. I. 2. 7. a Tito *Tatio* *Tatienses* appellare V. I. 2. 11.
Tauri montis in radicibus interire E. 42. 17. ultra *Taurum* montem relegari V. I. 54. 5.
Taurinus Augustus est effectus E. 24. 2.
Tauros jungere O. 3. 7.
Taxare aliquem verbi fatigatione E. 38. 7.
Tegere callide ingenium E. 14. 6. modica flagitia C. 8. 8. E. 8. 6. veste cultrum V. I. 9. 4. *Tegi* lorica C. 6. 3. E. 6. 4. pelle ferae C. 5. 7. E. 5. 5. stipatoribus nullis C. 33. 21. *Tectorio* novi operis gravari E. 44. 4. *Tegulae* ictu prosterni V. I. 35. 10. *Tegulis* desuper interfici V. I. 73. 11.
Telesino (Pontio) se jugulandum praebere V. I. 68. 4. *Telesinum* vincere V. I. 75. 8. a Pontio *Telesino* in insidias deduci V. I. 30. 1.
Telo trajici C. 33. 21. *Telis* clypeos quatere O. 18. 2.
Temere invadere C. 37. 6. sperata felicissime proventura sunt O. 23. 4. *Temeritatem* non congruere Inperatori bono E. 1. 11.
Temperans multum a cibo vinoque & somno E. 42. 18. quasi *Temperamento* quodam virtutes misce-

miſcere E. 13. 4. *Temperies* coeli E. 41. 24.
Templum conſtitutum V. I. 19. 5. 22. 3. eo loco Aeneae conſecratum O. 14. 4. Minervae V. I. 70. 3. *Templum* aedificare V. I. 46. 3. a *Templo* Lunae deſilite V. I. 65. 5. *Templa* cruore, cadaveribus opplentur C. 42. 7. decreta ſunt E. 15. 8. 16. 14. *Templa* alicui decernere C. 16. 15. ſacrare, conſecrare C. 1. 6. E. 1. 28.
Tempus opportunum O. 22. 2. *Temporis* parvi interjectu langueſcere E. 48. 15. *Tempus* reliquum vitae exigere V. I. 8. 6. in *Tempus* ſobrium ac matutinum differri E. 40. 19. ſub . . . idem C. 33. 1. *Tempore* ad dimicandum electo O. 14. 2. illo C. 20. 33. 28. 3. ſupremo V. I. 61. 6. in *Tempore* C. 33. 3. 13. *Temporum* gloria C. 16. 10. vitio C. 20. 13. in haec *Tempora* vitam praeſtiti C. 20. 5. *Temporibus* prudenter uti E. 45. 6. Trojanis tubae uſum ignorantum adſerere O. 9. 8. *Tempeſtatis* ſubitae in confuſione O. 14. 2. *Tempeſtate* varia conjurare C. 5. 13. *Tempeſtatibus* repelli V. I. 42. 6.
Temulentus V. I. 54. 5. E. 41. 21.
Tendere in agrum Laurentem O. 13. 5.
Tenebras (per) incertum C. 33. 21.
Tenere domum alicujus V. I. 84. 3. inperium E. 34. 5. mariti animum E. 40. 13. montem Tarpejum V. I. 2. 7. ſummam regni O. 23. 1. *Teneri* C. 2. 4. obſes E. 41. 2. perpetua virginitate V. I. 1. 1. *Tenetur* oppidum copiis circumfuſis O. 15. 2. *Tener* quamquam adhuc E. 28. 3. *Tenore* pari peremti ſunt E. 26. 2.
Tentare Capuam occupare V. I. 29. 3. dominatum C. 37. 3. exſectum ſpadonem in mulierem formare C. 5. 16. E. 5. 7. inſigne regni capiti nectere C. 3. 13. pecuniam Proſerpinae avehere V. I. 35. 9. regnum retinere V. I. 8. 5. Tarquinios in urbem reſtituere V. I. 11. 1. varia melioriaque C. 20. 28. *Tentari* direptionibus Germanorum C. 24. 2. fruſtra facinus potiundi ſpe C. 10. 4. rurſus occoeperat C. 42. 15. *Tentandum* nunquam inperium judicare E. 39. 6. *Tentata* fuga per cuniculum V. I. 68. 4.
Tenuique indocto patre ortus C. 20. 5. *Tenue* compendium E. 1. 12. *Tenuiſſimi* cujusque exſequias anxie ſtudioſeque curare C. 30. 20.
Terentio a quodam arcula cum libris exarata V. I. 3. 3.
Terere omne jus faſque parricidio C. 15. 13.
Tergo (a) interrumpitur pons V. I. 11. 1. manibus vinctis E. 8. 3. *Terga* praebere V. I. 45. 3. poſt *Terga* manibus legatis O. 22. 2.
Terrae excolendae gratia O. 5. 4. motu conſterni C. 16. 12. gravi affici C. 13. 11. E. 13. 12. motu prolabi O. 18. 4. orbem auctoritate ſola regere E. 15. 3. *Terram* matrem Deosque inferos precari C. 33. 31. oſculari V. I. 10. 3. *Terra* editos credere O. 1. 2. *Terrae* genitales E. 47. 4. *Terrarum* macies C. 20. 16. orbis foedatur multiplici clade C. 3. 9. orbem deflere E. 10. 16. reficere C. 9. 1. E. 9. 5. ſubigere V. I. 35. 4. per orbem cenſus adhuc incognitus erat V. I. 7. 8. per omnes *Terras*, qua jus Romanum eſt, renovatae urbes cultu egregio C. 9. 8. *Terris* diluvio coopertis O. 4. 2. excedere E. 9. 18. in *Terris* extremis bellum gerere C. 19. 4.
Terrere hoſtes V. I. 26. 1. *Terreri* acceſſu malevolorum E. 12. 5. periculo V. I. 37. 5. *Territus* re illa V. I. 12. 5. *Territum* percuſſorem auctoritate vultus, revocare V. I. 76. 8. *Territi* ſunt hoſtes V. I. 4. 12. *Territis* omnibus V. I. 29. 1. *Terrori* magno hoſtibus eſſe V. I. 39. 3. cum *Terrore* ſui magno penetrare Judaeos V. I. 77. 6.
Teſtis quaſi vitae mortalium C. 20. 29. ad *Teſtimonium* produci V. I. 73. 4. *Teſtari* ſaepe C. 5. 2. verſibus O. 1. 1. *Teſtamento* viri haeredem regni inſtitutum ſimulare C. 13. 13.
Tetra veſte Senatus amictus E. 16. 13. *Tetrum* funus diu occultatum C. 4. 15. *Tetris* variisque ſeditionibus lacerari C. 3. 10. longe *Tetrior* Domitianus E. 11. 10.
Tetricus Aureliani praeſidium inploraverat C. 35. 4. *Tetrici* legiones caeſae C. 35. 3. *Tetrico* Caeſarea inſignia inpartiuntur C. 33. 14. *Tetricum*, correctorem Lucaniae provexit Aurelianus E. 35. 7. Inperatorem facere C. 33. 14.
Teutonas in Italia vincere V. I. 67. 2. *Teutonico* bello V. I. 75. 3.
Texta abs ſe ornatu & fide paribus componere C. 20. 22.
Thermo contubernalis V. I. 78. 1.
Thermopylarum jugis occupatis V. I. 77. 3. *Thermopylas* occupare V. I. 54. 3.
Theatro (in) ludis forte litteras accipere V. I. 62. 3. per *Theatra* & caſtris invidioſa jactare E. 10. 4. *Theatris* curribusque pervium mare efficere contendere C. 4. 3.
Theodorus cognatione principii deceptus E. 48. 4. *Theadoram* Conſtantio tradere E. 39. 2. 40. 12.
Theodoſius Inperator effectus E. 48. 1. *Theodoſio* ab Hiſpania accito E. 47. 3. cum *Theodoſio* inperare E. 47. 1.
Thermantia matre genitus Theodoſius E. 48. 1.
Theſauros Gallicos ſupprimere V. I. 24. 5.
Theſſalonicam mitti E. 41. 7.
Thoanta cum nominaſſet O. 1. 8.
Thoracis pondere voratum limo corpus vix reperſum E. 40. 17.

Tara-

Thracia quos forte ea tempestate retinebat C. 27. 3. *Thraciae* ad munimenrum relinqui C. 40. 8. plerisque direptis C. 29. 2. *Thraciam* appelli O. 9. 4. Gothi libere progressi C. 33. 3. possidere E. 47. 3. in *Thracia* possidere V. I. 54. 1. *Thrax* Julius Maximinus E. 25. 1.

Thraconites Arabs C. 28. 1.

Thydri apud oppidum Princeps fit C. 26. 1.

Tiberis inundavit diluvie facie C. 32. 3. E. 13. 12. *Tiberis* in ostia deducere V. I. 5. 3. *Tiberim* trajicere V. I. 13. 1. ad *Tiberim* descendere V. I. 7. 13. in . . . abjicere parvulos V. I. 1. 2. corpora praecipitare V. I. 68. 2. decidere V. I. 11. 1. dejici C. 8. 6. mitti V. I. 64. 8. pueros alveo impositos abjicere O. 20. 3. trans . . . Mutio prata data V. I. 12. 6. usque ad . . . deduci E. 23. 6. *Tiberi* adverso subvehi V. I. 22. 3. 46. 1. in transgressu intercipi C. 40. 23. *Tiberinus* appellari E. 23. 7.

Tiberius (Claudius) Nero in Augusti liberos redactus C. 2. 1. 39. 25. 42. 19. E. 1. 23. 2. 1. 4. 1. Sempronius Gracchus V. I. 57. 1. 64. 1. Silvius, Silvii filius O. 18. 1. *Tiberio* Graccho auctore, in leges hostium foedus percutere V. I. 59. 4.

Tibicine praecinente, a coena publice redire V. I. 38. 4. *Tibicinibus* jus epulandi decantandique in publico adimere V. I. 34. 1.

Tibur colonia deducta est O. 17. 6. *Tibur* secedere C. 14. 5.

Ticini poni E. 34. 2. retinere praesidiariam manum C. 33. 28. apud *Ticinium* patrem singulari virtute servare V. I. 49. 4. plures fundere E. 42. 5. superare V. I. 42. 4. *Ticinensibus* campis victor E. 35. 2.

Tigillum (sub) mitti V. I. 4. 9.

Tigranem ad deditionem compellere V. I. 77. 5. *Tigrane* Rege Armeniae subveniente V. I. 74. 6. in *Tigrane* Cnaeum Pompejum restituisse C. 42. 22.

Timere neminem E. 18. 6. *Timidus* immodice E. 42. 7. valde E. 46. 3. ob *Timorem* se Euphrate fluvio abjicere E. 24. 2.

Tineas soricesque palatii spadones & aulicos appellare E. 41. 10.

Tiphatam (apud) domus data V. I. 33. 10.

Tironum exercitus C. 27. 2. e *Tironibus* confestim exercitu contracto C. 39. 34.

Titulos ob multos aedibus inscriptos E. 41. 13.

Titus C. 10. 1. Manlius Torquatus V. I. 28. 1. Tatius V. I. 2. 6. Vespasianus E. 10. 1. *Titi* Germanus, Domitianus E. 11. 1. *Titum* Claudium occultantem se reperire deformi latebra C. 3. 16. successorem fore fidere C. 9. 4. *Tito* adnitente C. 9. 11.

Togae studiis accommodatior C. 14. 2.

Tolerare tributum & militiam V. I. 18. 2. *Tolerantior* bello C. 11. 3. E. 11. 2. *Tolerabilis* visus E. 5. 2. *Tolerabili* exitu non esse C. 36. 2. *Tolerabilis* modestia C. 39. 32. *Tolerabilia* cetera sunt C. 28. 9.

Tollere alicui signa V. I. 79. 4. plebem feris emissis, senatum morte, urbem incendio C. 5. 14. *Sustulit* aquila advenienti pileum V. I. 6. 3. censor statuas V. I. 44. 3. ne *Tollerentur* monumenta Bocchi V. I. 75. 6. *Sublatum* mordicus lapidem, quinam eorum quam longissime perferret O. 22. 2. *Sublato* aere alieno V. I. 29. 3.

Tolumnium (Lartem) interficere V. I. 25. 1.

Tonare V. I. 73. 7. *Tonante* coelo O. 18. 2. *Tonitru* subsequuto O. 23. 3. *Tonitrubus* consequutis O. 14. 2. disjectis O. 20. 1.

Toro e geniali cum duo angues repsissent V. I. 57. 4.

Torquem detractam cervici induere V. I. 28. 2. Titus Manlius *Torquatus* V. I. 28. 1.

Torrere rapas in foco V. I. 33. 7.

Toto orbe obscoenissimos perquirere C. 23. 1. summis miscebantur ima C. 33. 4. *Totam* Siciliam pervagari V. I. 39. 2. *Tota* urbe circumvehi E. 18. 2. in *Totum* removeri O. 6. 7.

Trachala praestantissimus E. 41. 16.

Tractitius appellari E. 23. 7.

Tradere O. 4. 6. 23. 6. V. I. 61. 2 Canstantio Theodoram E. 39. 2. marito adulterum interficiendum V. I. 55. 2. vinctum ludi litterarii magistrum V. I. 23. 1. *Traditur* a Grammaticis E. 18. 4. *Tradi* O. 1. 2. 9. 4. 6.

Traducere aegerrime in sententiam C. 39. 48. illecebris praemiorum C. 40. 7. *Traduci* in diversum moribus Praesidentium C. 13. 7. *Traducta* mente alio E. 48. 15.

Tragicorum carminum maxime studiosus E. 16. 6.

Trahere ad se naturae hominum curiosae oculosauresque E. 48. 18. Reipublicae potentiam E. 1. 31. cuncta C. 6. 1. parvulum filium manu O. 9. 1. *Trahi* per scalas Gemonias E. 8. 4. urbis vias E. 23. 6. *Tracto* dicto in voluntatem V. I. 35. 3. *Tractare* inter se O. 23. 1. militem severissime E. 6. 3. perfidiose V. I. 85. 2. *Tractandis* artibus libidinum ferendarum perquirere E. 23. 1.

Trajanus a Trajo paterni generis auctore sic appellatus E. 13. 1. plurimum est opitulatus E. 13. 13. quae quaesierat amissa C. 33. 3. quibus adspersus est detestari E. 48. 10. saepius testatus fuit C. 5. 2. E. 5. 2. Ulpius ex urbe Tudertina, ab avo dictus E. 13. 1. Italica urbe Hispaniae Ortus C. 13. 1. *Trajani* conjugis Plotinae favore Inperium adsequi C. 13. 13. so-

13. foro humari E. 13. 11. gloriam augere E. 42. 21. in foro ſectione facta E. 16. 9. patris de nomine appellari E. 13. 1. principis conſobrinus E. 14. 1. *Trajano* moribus & corpore ſimilis E. 48. 8. *Trajanum* Ulpium adrogatam accipere & dare C. 13. 1. herbam parietariam appellare E. 41. 13. in liberi locum inque partem inperii cooptare E. 12. 9. *Trajano* quid divinius E. 11. 15. a *Trajano* principe originem trahere E. 48. 1.

Trajicere claſſem in Africam V. I. 40. 1. 49. 12. 67. 5. fretum navi piſcatoria V. I 37. 3. in Italiam ingentibus copiis V. I. 42. 3. 48. 1. in Siciliam V. I. 35. 8. Tiberim V. I. 13. 1. *Trajici* telo C. 33. 21.

Trajo (a) Trajanus dictus E. 13. 1.

Tranquillus C. 21. 2. rebus *Tranquillis* C. 14. 5. *Tranquilliſſimus* E. 16. 7.

Trans Alpes C. 39. 30. E 35. 7. Danubium C. 29. 4. Iſtrum C. 33. 3. Tiberim V. I. 12. 6. 17 1. C. 28. 1.

Tranſalpinis praeficere C. 42. 17.

Transducere legionem in Siciliam V. I. 37. 4.

Transferre ab Aequiculis V. I. 5. 4. aliquem ad ſe ingenti auro E. 47. 6. Sicambros in Galliam E. 1. 7. ſimulacrum Deorum Penatium O. 17. 2. *Transferri* ad aliquem V. I. 75. 8. Conſtantinopolim E. 48. 20. in aliquem E. 48. 9. in Juliam familiam V. I. 79. 1. ne *Transferretur* inperium ad optimos nobilium C. 33. 34. *Translata* omnis natio Carporum C. 39. 43. *Translatum* Herculis ſignum in Capitolio dedicare V. I. 43. 6. *Translato* Romam Dei ſimulacro C. 23. 1. *Translatas* ex libris Solonis leges, duodecim Tabulis exponere V. I. 21. 1.

Transfigere ſemet gladio E. 7. 2.

Transfoſſo latere E. 42. 6.

Transfugere ad hoſtes volentem retinere V. I. 43. 5. *Transfugiendi* veniam petere V. I. 12. 1. a *Transfuga* in inſidias deduci E. 43. 2. *Transfugas* ſimulatos mittere V. I. 30. 2. *Transfugio* ſimulato V. I. 8. 2.

Transgredi in Italiam C. 9. 11. Oceanum V. I. 78. 4. *Transgreſſu* a Magnentio ad Conſtantium C. 42. 15. prono montes ſunt cavati C. 9. 8. E. 9. 10. in *Transgreſſu* Tiberi intercipi C. 40. 23.

Tranſigere aliquem ictu C. 39. 13. ſemet ictu gladii C. 5. 16. E. 5. 7.

Tranſilire vallum O. 23. 7. V. I. 1. 2.

Tranſire in Capitolinm V. I. 32. 3. Romam Albanos jubere V. I. 4. 3. *Transeuntibus* boves admugiſſe O. 7. 3.

Transmigrare in loca fertilia atque uberiorem agrum O. 12. 5.

Transmittere in Britannos C. 20. 9. in Galliam E. 47. 7.

Transnare ad ſuos V. I. 11. 1.

Transverſam per inſulam muro ducto C. 20. 18. *Transverſa* nulla libidine pollui E. 42. 19.

Transvolare inter patentes digitos extentae manus E. 11. 5.

Traſimenum (apud) perire V. I. 51. 1. ſuperare V. I. 42. 4.

Trebiam (apud) Sempronium Longum ſuperare V. I. 42. 4.

Trecenti ſex profecti V. I. 14. 1. *Trecentos* ſimiles conjuraſſe V. I. 12. 4. *Trecentis* ſociis acceptis V. I. 39. 3. cum *Trecentis* pugnare V. I. 39. 3. *Trecentis* navibus proficiſci V. I. 41. 1.

Tredecim totum orbem tenere C. 41. 16.

Trementibus Regibus E. 15. 3.

Trepida re C. 33. 21. *Trepidare* perinde E. 12. 2. *Trepidantis* manum in caedem ſuam adjuvare V. I. 76. 8. *Trepidantem* manum adjuvare E. 5. 7. a *Trepidatione* civili quieta Reſpublica C. 42. 14.

Tres Albanorum vulnerati V. I. 4. 6. Curiatii ib. Fabii V. I. 23. 5. *Tribus* inpar V. I. 4. 7. ad *Tres* dominatio orbis Romani redacta eſt E. 41. 19. *Tribus* minus quinquaginta annis vivere E. 31. 4. *Tres* & ſexaginta longas naves accipere V. I. 40. 1. *Tertius* a Romulo V. I. 45. 2. poſt Numam, Janum clauſit Octavianus C. 1. 3. ad *Tertium* lapidem ab urbe V. I. 42. 6. *Triginta* ſeptem militaribus donis ornari V. I. 24. 2. *Triceſimo* inperii anno ſecundoque excedere C. 41. 15. a *Triceſimo* tertium annum degere E. 47. 3.

Tribuere pudori & continentiae tantum E. 48. 10. tantos honores V. I. 50. 3. *Tribui* peſſimo cuique C. 33. 26. *Tributum* tolerare V. I. 18. 2. *Tributorum* ingens malum invectum C. 39. 31. *Tributis* accedere E. 12. 4. in *Tributarios* concedere C. 20. 16.

Tribunal (in) ferri C. 20. 25.

Tribunus V. I. 58. 4. militum V. I. 26. 1. 28. 3. 29. 1. 39. 3. 47. 1. 3. militaris V. I. 20. 1. plebis V. I. 19. 3. 23. 4. 28. 1. 49. 17. 53. 2. 64. 3. 65. 3. 5. 66. 4. 67. 3. 73. 1. 2. 5. 83. 4. a *Tribuno* ſecretum colloquium inpetrare V. I. 28. 2. *Tribuni* atque Romanus exercitus vaſtatus eſt E. 1. 13. non tuebantur ſupplicem V. I. 31. 2. *Tribunorum* conſilio deligi C. 39. 1. nomina aſtu componere C. 33. 20. *Tribunis* ſcripta callide compoſita prodere C. 35. 8. *Tribunos* adeſſe jubere C. 20. 25. plebis creare V. I. 18. 6. *Tribunis* decem creatis V. I. 21. 3. *Tribuniciam* poteſtatem minuere V. I. 75. 11. per ſe exercere C. 1. 6. E. 1. 3. *Tribunatus* honore Ticini

cini retinere praesidiariam manum C. 33. 28. *Tribunatum* plebis adgredi V. I. 20. 1.

Tribus in quatuor populum distribuere V. I. 7. 7. urbanas dividere libertinos V. I. 57. 3. omnes, Metia excepta, aerarias facere V. I. 50. 3. rusticas occupare V. I. 57. 3. *Tribubus* amovere libertinos V. I. 32. 2. ab omnibus *Tribubus* condemnari V. I. 50. 1.

Tricipitini in locum Consulem non subrogare V. I. 15. 2. cum *Tricipitino* conjurare V. I. 10. 4.

Triclinio egredi E. 10. 4.

Triduum (per) Romae incendium fuit sine nocturna requie E. 10. 12. *Tridui* frumentum E. 1. 29. *Triduo* minus C. 42. 8.

Triennium anxie congruere C. 41. 2. per *Triennium* acrioribus praeliis inter se congredi C. 42. 10. *Triennio* post minimum maximumque C. 41. 22. Romanum orbem ab invasoribus receptare E. 35. 2.

Trigemina porta V. I. 65. 5. *Trigemini* Horatii V. I. 4. 6. *Trigeminorum* solo certamine bellum finire V. I 4. 2. 10.

Tripolis angebatur C. 41. 19. *Tripoli* bellicosae gentes summotae procul C. 20. 19.

Tristis animi E. 28. 3. *Triste* ingenium callide tegere E. 14. 6.

Triumphus cum ei negaretur V. I. 45. 6. 78. 5. *Triumphi* cupidine bellum inferre V. I. 55. 1. die ducem hostium ante currum agere V. I. 17. 3. *Triumpho* cedere C. 16. 4. *Triumphum* oblatum recusare V. I. 44. 5. in *Triumphum* ducere V. I. 56. 3. duci C. 35. 5. post . . . Britannicum E. 4. 7. *Triumphi* acti C. 16. 13. *Triumphorum* expers C. 15. 5. festa exercere C. 33. 15. *Triumphali* veste ludis Circensibus uti V. I. 56. 5. *Triumphare* V. I. 15. 1. 40. 1. 77. 2. E. 5. 9. de Aetolis V. I. 52. 2. Apulis & Nucerinis, Samnitibus, Gallis, Umbris, Marsis atque Tuscis V. I. 32. 1. Hasdrubale V. I. 50. 2. Illyriis V. I. 50. 1. Jugurtha V. I. 62. 1. liguribus & Gantiscis V. I. 43. 1. 56. 1. 72. 1. Sabinis & Latinis V. I. 6. 8. 18. 11. 33. 1. 4. Samnitibus V. I. 27. 1. 31. 4. sua sententia V. I. 45. 6. equis albis V. I. 23. 4. gloriose V. I. 39. 4. *Triumphans* Livius urbem introiit V. I. 48. 5. quasi *Triumphans* aureo paludamento indutus E. 3. 9. *Triumphantem* filium videre V. I. 61. 6. *Triumphantes* sicut solent E. 13. 11. *Triumphantibus* dicari C. 5. 17. *Triumphandi* ardor E. 1. 10. cupidinem detestari E. 48. 10. *Triumphandos* Achaeos tradere V. I. 61. 2.

Triumvir factus Marcus Antonius V. I. 85. 3. *Triumviros* agris dividendis constituere V. I. 65. 4.

Troja (a) digredi O. 9. 4. *Trojano* advenae Laviniam collocatam indigne ferre O. 13. 5 *Trojanos* in Italiam devenisse O. 4. 1. militariter instructos animadvertere O. 13. 2. transmigraturos & urbem clarissimi nominis condituros O. 12. 5. *Trojanae* matres classem incenderunt O. 10. 4. *Trojanis* temporibus tubae usum ignoratum O. 9. 8.

Truncus Nilo jactatus V. I. 77. 12. Gensque virum *Truncis*, & duro robore nata O. 3. 2. *Truncatae* quasi vires urbis C. 39. 47.

Trux omni tempore E. 35. 9. ob *Trucem* animum interire C. 42. 12. *Truci* fronte incedere E. 21. 4. *Truci* ingenio E. 2. 4. scelere insolentior E. 12. 8. *Trucidare* crebro gladiatores E. 17. 4. inimicos V. I. 68. 2. *Trucidavere* milites Probum C. 37. 4. *Trucidari* C. 42. 16. E. 38. 7. *Trucidatis* viris E. 5. 5.

Tubae usum Trojanis temporibus ignoratum O. 9. 8. *Tubicinem* Misenum fuisse O. 9. 6.

Tubero O. pr. 17. 3.

Tudertina ex urbe Ulpius Trajanus E. 13. 1.

Tueri Aquitanos praesidatu C. 33. 14. non *Tuebantur* Tribuni supplicem V. I. 31. 2. *Tuendi* gratia Juris Romani C. 39. 16. in *Tuendis* facilis C. 10. 3. *Tutus* quoniam latuisset O. 3. 3. satis *Tuta* animadvertere quae metuebantur C. 2. 1. *Tutius* iter V. I. 30. 2. *Tutissimo* loco in Velia domum habere V. I. 15. 2. *Tutela* fratri permissa est V. I. 74. 8. *Tutelae* Martiae est lupus picusque O. 20. 4. *Tutor* liberis relictus V. I. 6. 5.

Tullia cum conjuge in exsilium acta est, prima conjugem Regem salutavit, properavit in forum V. I. 7. 19. a *Tullia* incitari V. I. 7. 17.

Tullius Marcus Cicero, nisi necaretur V. I. 81. 1. 6. Servius V. I. 7. 4. 15. occiso Servio *Tullio* V. I. 8. 1.

Tullus Hostilius Rex creatus, magna voce ait V. I. 4. 1. 12. ad gratulandum *Tullo* venire V. I. 4. 13. duce Attio *Tullo* V. I. 19. 3. a *Tullo* Attio Rege genus ducere V. I. 81. 1. ab *Tullo* in auxilium arcessitus V. I. 4. 11.

Tumere stirpe Alexandri C. 29. 2. *Tumidi* animi C. 39. 3. E. 42. 7. *Tumidior* honos C. 9. 12. victoria C. 41. 23.

Tumultum lenire C. 6. 3. *Tumultu* militari interfici E. 23. 75. militarium regnum obtinere C. 27. 6. suorum perire C. 33. 8. *Tumultuantes* legionum plerasque constantissime abjicere C. 24. 3. *Tumultuarie* quaesiti C. 40. 17.

Tunicam exuere V. I. 61. 5.

Turbam (inter) immisso percussore corruere V. I. 66. 12. uti per *Turbam* C. 25. 10. *Turba* decedere V. I. 7. 19. in *Turba* occidi V. I. 65. 5. *Turbae* circumsistunt C. 3. 18. *Turbas* exsecrari E. 1. 10. inter *Turbas* confusas E. 29. 3. *Turbare* composita C. 15. 5. *Turbati* ordines oppressi sunt C 35. 5. *Turbine* rapi O. 18. 3. *Turbinibus* subitis aere infuscato O. 14. 2.

Turno Herdonio desponsari O. 13. 4. *Turnum* Amatae matruelem fuisse O. 13. 8. concitare ad arma O. 13. 5. interimere O. 13. 6. *Turno* occiso O. 14. 1. repudiato O. 13. 5.

Turpis omni vita E. 7. 1. *Turpioribus* dictu purga-

gamentis vultum alicujus incessere E. 8. 4. *Turpissimas* conditiones discutere V. I. 34. 10. *Turpitudinum* omnium homo E. 20. 1.
Turri (in) ferrata occidi E. 37. 4. obsideri V. I. 76. 7.
Tusci cum contra Romanos conspirassent V. I. 27. 3. de *Tuscis* triumphare V. I. 32. 1.
Tusculum colonia deducta est O. 17. 6. *Tusculanus* genere V. I. 47. 1. ad Mamilium *Tusculanum* confugere V. I. 16. 1.
Tyanae mori C. 36. 2.
Tyranni metu deficere C. 12. 2. *Tyrannum* Eugenium superare E. 48. 7. Maximum exstinguere E. 48. 6. a *Tyranno* mitti C. 40. 18. *Tyrannorum* depulsoribus acceptius praestantiusque nihil est C. 40. 29. illa admissa C. 4. 5. plerisque saevitia exstinctis C. 9. 10. E. 9. 11. saevitia exsanguis Romana Respublica E. 9. 16. pet *Tyrannos* perdito atque prostrato statu Romano E. 13. 10. *Tyrannidis* octavo mense in Tiberim dejici C. 8. 6. satellitis flectere C. 9. 2. E. 9. 5. *Tyrannidem* amotam vocare C. 33. 24. arripere E. 47. 7. Cypseli fugere V. I. 6. 1. invadere E. 46. 4. *Tyrannide* depulsa C. 42. 21.
Tyrrhum, ad magistrum patrii pecoris, in silvam profugere O. 16. 1. petito silentio professum indicium O. 16. 5.

V.

Vacuum nomen potentia C. 9. 13. *Vacuos* esse a fortuna cassosque mortalium conatus. C. 3. 20. *Vacuatus* sanguine E. 43. 4.
Vadimoniorum solenni remoto C. 16. 11.
Vagitum (ad) lupa accurrit V. I. 1. 3. *Vagitu* Puerorum lupa excita O. 20. 3.
Valens apud Macedonas dominatum invasit E. 32. 4. Inperator creatus E. 40. 2. Julius cupientissimo vulgo inperium capit C. 29. 3. Lucinianus Inperator effectus est E. 29. 5. morte multatur E. 40. 9. sagittis saucius in casa deportatur vilissima E. 46. 2. una cum Valentiniano regnavit E. 46. 1. *Valenti* succedere E. 48. 3. *Valentem* sibi socium in inperio adsciscere E. 45. 4. sub *Valente* Rempublicam defatigare E. 48. 5.
Valentinianus exspiravit E. 45. 8. Inperator est creatus E. 45. 10. *Valentiniano* resistenti inperium oggeritur E. 45. 3. *Valentinianum* exstinguere E. 48. 7. cum *Valentiniano* inperare, regnare E. 46. 1. 47. 1.
Valere concordia V. I. 18. 4. parum animo C. 14. 10. tantum C. 20. 2. quantum quisque *Valet* C. 8. 6. *Validus* decenter E. 15. 4. *Valido* incursu cerebri parietem pulsare E. 1. 13. nimis *Validos* Gothos efficere C. 34. 3. *Validior* aevi C. 16. 14. *Validioribus* muris Urbem sepire E. 35. 6. *Validissimus* palaestrita E. 17. 6. quam *Validissimis* muris Urbem laxiore ambitu circumsepire C. 35. 7. *Valide* compressas cervices praebere E. 24. 4. *Validius* faucibus pressis C. 17. 9. multo C. 11. 2. *Valetudinem* vescendi continentia regere E. 48. 19.
Valeriam provinciam uxoris nomine appellare C. 40. 10.
Valerianus (Licinius) dolo circumventus, foede laniatus interiit E. 32. 5. *Valeriani* clade comperta C. 33. 2. Licinio *Valeriano* Inperium deferre C. 32. 1. Cornelium *Valerianum* Caesarem facere E. 32. 2.
Valerius Antias O. 19. 4. cetera retentavit C. 39. 30. Corvinus dictus V. I. 29. 2. Diocletianus ob sapientiam deligitur, cum educto gladio Solem intuens obtestaretur C. 39. 1. 13. Lucius triumphavit V. I. 15. 1. ni abnuisset C. 39. 36. Tribunus militum solus processit V. I. 29. 1. *Valerio* Flacco Consuli legatus V. I. 70. 1. parum honesta in amicos fides erat C. 39. 46. per *Valerium* Pontificem se & hostes Diis Manibus devovere V. I. 26. 5. ut parentem, seu Dei magni suspicere modo C. 39. 29. a *Valerio* Flacco repelli V. I. 42. 6. Romam solicitari V. I. 47. 1. sub ... Maximo Consule V. I. 26. 1.
Valle (in) ubi nunc est Circus Maximus pasci O. 7. 2.
Vallum a mari ad mare deducere E. 20. 4. transilire O. 23. 7. V. I. 1. 4. *Vallatas* cohortes obsidione servare V. I. 58. 4.
Varius Aelius Hadrianus E. 14. 6. *Varia* tempestate conjurare C. 5. 13. *Vario* facinore innocentium paucioribus caesis C. 3. 9. *Variis* tetrisque seditionibus lacerari C. 3. 19. *Varia* melioraque exquirere C. 20. 28. *Variis* praeliis pelli C. 41. 6.
Varius Aurelius Antoninus E. 23. 1. Sucronensis V. I. 72. 11. a *Vario* Tribuno plebis argui ib.
Varro O. pr. *Varronem* apud Cannas superare V. I. 42. 4.
Varroniano patre genitus Jovianus E. 44. 1.
Vasa aurea distrahere E. 16. 9.
Vasti corporis esse E. 42. 6. *Vastare* cuncta foedum in modum C. 6. 1. Rempublicam V. I. 69. 1. *Vastari* urbem comperire C. 40. 16. *Vastatus* est Romanus exercitus E. 1. 13.
Vates O. 4. 6. in *Vaticinatione* Saturniae quod genus metri primum proditum est O. 4. 5.
Uberum levandorum gratia mammas praebere O. 20. 3. *Uberibus* parvulos alere V. I. 1. 3. in *Uberiorem* agrum transmigrare C. 12. 5. *Ubertate* populi delectari O. 7. 1.
Ubi coepisset E. 48. 15. exercitus robur amittam V. I. 35. 5. Tatius praecepit V. I. 2. 6. quae *Ubique* e Rep. gerebantur C. 13. 5.
Vecors juxta atque inmemor C. 4. 1. E. 4. 2. quia erat C. 3. 17. *Vecordior* agrestibus ac Pannonicis parentibus C. 40. 17. *Vecordia* agresti pessimus C. 41. 26. aliorum opes contrahere C. 33. 13.

Vector alacritate, Viriathus Lusitanus V. I. 71. 1.
Vehemens animi C. 41. 23. pariter in amicos inimicosque E. 20. 6. quamquam esset E. 45. 5. *Vehementior* successu C. 35. 1. *Vehementer* indulgere vitiis E. 1. 24. obstare E. 12. 7. *Vehementius* quod est C. 9. 5. E. 9. 6.
Vehere Deum V. I. 22. 3. *Vehi* adverso Tiberi V. I. 46. 1. in lecticula E. 38. 4. ad *Vehendam* pecuniam mitti V. I. 80. 2. *Vectigal* Salinarum instituere V. I. 5. 2. *Vectigalium* novas pensiones exquirere C. 9. 6. E. 9. 7.
Vejentonem cum vidisset adesse E. 12. 5.
Vejos domare V. I. 23. 3. murare V. I. 23. 10. *Vejentes* ad dolos conversi V. I. 14. 3. bellum adversus Romanos sumserunt V. I. 2. 5. *Vejentes* adversum Romanos incitare V. I. 4. 10. sibi hostes deposcere V. I. 14. 1. adversum *Vejentes* bellare V. I. 14. 1. de *Vejentibus* triumphare V. I. 15. 1.
Vel per me, feri V. I. 83. 5.
Velari haudquaquam parricidium pari facilitate C. 20. 33. ad *Velandas* fraudes C. 33. 13. *Velamento* caput obducere O. 12. 2. pudorem exuere C. 21. 3. *Velamine* Aegyptio involvi V. I. 77. 13.
Velia (in) domum habere V. I. 15. 2.
Velle Rempublicam salvam V. I. 64. 7. *Vellem*, si liceret, uti C. 21. 3. *Voluntate* prope alienus ab aliqua re E. 45. 7. *Voluntaria* morte decedere V. I. 67. 6.
Vellendo qnod illi aliquantum steriles genae E. 48. 8.
Velocitate (a) Cnrsor V. I. 31. 1.
Venale genus hominum C. 33. 13. *Venales* Sardi V. I. 57. 2. *Venalicium* funem portare E. 45. 2.
Venando (in) interimendum aliquem curare O. 19. 4.
Vendere fundum suum V. I. 43. 7. sub corona V. I. 58. 8. *Venditis* possessionibus V. I. 56. 6. *Venditio* habita est per duos continuos menses E. 16. 9. *Venditione* longa res in proverbium venit V. I. 57. 2.
Vendobonae interire C. 16. 14. apud *Vendobonum* morbo consumi E. 16. 12.
Veneni poculum offerre E. 17. 5. vice cibum invadere E. 20. 9. *Venenum* haurire E. 39. 7. sumere V. I. 76. 7. ad *Venenum* aliquem compellere V. I. 77. 5. *Veneno* aliquem perere C. 17. 7. hausto absumi V. I. 42. 6. interimere conjugem C. 4. 13. E. 4. 10. interire C. 10. 5. linere C. 16. 7. mori E. 1. 29. occidere V. I. 35. 13. perire V. I. 60. 2. adversum *Venena* corpus firmare V. I. 76. 8.
Venerari senum nobilissimos ut Deos V. I. 23. 8. *Venerandum* coelesteque dictum E. 10. 9. *Veneratione* rerum gestarum Divus dici V. I. 78. 1. *Venerabilis* anguis V. I. 22. 2. *Venerabilem* habitum capere E. 41. 22.
Venetos correctura agere C. 39. 10. *Venetiae* urbe Altini consumi C. 16. 9.
Venia ceteris data C. 39. 14. *Veniae* sine spe V. I. 25. 1. spe ne procederetur in labem publicam C. 20. 13. *Veniam* inpetrare V. I. 31. 3. precari C. 20. 26. transfugiendi petere V. I. 12. 1. ultro accipere V. I. 81. 5. 82. 5.
Venire ab aetherio Olympo O. 1. 1. ad aliquem O. 23. 2. V. I. 2. 2. ad gratulandum V. I. 4. 13. Numantiam V. I. 59. 1. in Capitolium V. I. 65. 5. castra V. I. 12. 2. in domum alicujus V. I. 9. 3. invidiam V. I. 66. 10. Italiam O. 3. 1. proverbium V. I. 57. 2. Senatum V. I. 65. 5. suspicionem V. I. 15. 2. nocte V. I. 35. 13. Romam V. I. 3. 1. C. 28. 1. E. 23. 3. qua die *Venit*, Carthaginem cepit V. I. 49. 7. *Venientem* Saturnum excipere O. 1. 3. non *Veniente* successore V. I. 65. 1. *Venientes* advenae O. 1. 2. *Ventitare* quasi luxuriae aut etiam crudelitati auxilio C. 6. 1.
Venis a semetipso incisis E. 36. 2.
Vennonius O. 20. 1.
Vento ne obtunderetur C. 38. 8. *Ventis* undique saevientibus C. 33. 4.
Ventris eluvie fessus E. 9. 18. inpetum differre E. 12. 6. quasi ad solita secedere E. 41. 22. *Ventri* foede obedire C. 4. 1. E. 4. 3. *Ventrem* acceptos cibos per omnia membra differere V. I. 18. 3. otiosum cernere V. I. 18. 2.
Venumdari honores nulli permittere E. 20. 6. *Venumdata* jurgia E. 10. 5.
Venus O. 1. 5. *Venerem* praedixisse O. 11. 1. *Venerio* cultu interesse C. 3. 12. a *Venerio* luxu non alienus E. 41. 8. *Venustiores* pueri C. 41. 24. *Venustissime* pingere E. 45. 6.
Verberare ora oculosque V. I. 29. 2 *Verberantes* quosque sibimet occursantes pellibus hostiarum O. 22. 1. *Verberandum* aliquem tradere V. I. 23. 1.
Verbi fatigarione aliquem taxare E. 38. 7. ne *Verbo* quidem infamatus V. I. 82. 4. *Verborum* injuria accendi E. 11. 9. *Verba* solennia respondere V. I. 27. 3. *Verbis* amissis E. 12. 2.
Vereri invidiam V. I. 81. 2. *Verecundiae* societas C. 5. 10.
Veronae cadere C. 28. 10. interfici E. 28. 2. apud *Veronam* fundi C. 40. 20. *Verorensi* praelio pelli C. 7. 2. *Veronensibus* in campis occidi E. 38. 6.
Veronibus plumbeis ferrum objectum uti C. 17. 4.
Verrem (C.) repetundarum damnare V. I. 81. 3.
Verrius O. pr.
Verruca (a) in labris *Verrucosus* V. I. 43. 1.
Versutus nequitiae O. 6. 2.
Vertere gratiam muneris in perniciem C. 41. 20. in pestem orbis Romani C. 13. 6. *Verti* in modo orbis C. 35. 13. *Versibus* canere O. 5. 2. futura praecinere O. 4. 5.
Verum decus C. 33. 26. *Veri* gratia corrupta est C. 39. 48. *Verum* absolvere brevi C. 42. 25.

plane ignorare C. 28. 9. *Vera* comperire C. 9. 4.

Verus ictu sanguinis exstinctus est E. 16. 5. Lucium Annium *Verum* ad inperii partem adsciscere ib. in societatem potentiae accipere C. 16. 3.

Vescendi continentia valetudinem regere E. 48. 19. ad *Vescendum* intemperans E. 6. 2.

Veserim apud fluvium castris positis V. I. 26. 4. Latinos superare V. I. 28. 4.

Vespasianus ex genere hoc item, sanctus omnia C. 9. 1. E. 9. 1. longe nobilis habebatur industria rebusque pacis ac militiae C. 8. 4. principatum in Oriente arripuit E. 8. 3. *Vespasiani* frater Sabinus C. 8. 5. E. 8. 4. *Vespasianum* perpellere C. 8. 3.

Vespillo unde ille dictus V. I. 64. 8.

Vestae ad sacerdotem procedere C. 5. 11. sacerdotem Ream Silviam fieri jubere O. 19. 4. *Vestae* aedem facere V. I. 3. 1. *Vestalis* Virgo V. I. 46. 2. *Vestalem* virginem quasi matrimonio suo jungere E. 23. 3. *Vestales* virgines legere V. I. 3. 1.

Vestis uxoria, serica, aurea E. 16. 9. *Vestis* de nomine cognominari E. 21. 1. *Vestem* alicui scindere V. I. 72. 6. plurimam e Gallia devehere E. 21. 2. *Veste* ex auro quaesita C. 39. 2. omnia aurata uti E. 35. 5. tegere cultrum V. I. 9. 4. tetra Senatus amictus E. 16. 13. triumphali uti V. I. 56. 5. *Vestitum* Regium sumere E. 9. 15.

Vesuvius mons ardere coepit E. 10. 12.

Vetare jussa post longiores epulas curari C. 13. 10. nuptias consobrinarum E. 48. 10. Senatum militia C. 33. 34. *Vetantibus* avibus V. I. 59. 1. *Vetabatur* petere Persidem E. 43. 8.

Veteri ac Romano militi anteferre E. 47. 6. *Vetere* cognitus amicitia C. 40. 8. *Vetus* supplicium C. 41. 4. *Veterum* ad innocentiam quasi mentium sanitatem pervenire C. 20. 7. more C. 9. 10. 27. 7. *Veteribus* incendus deformis E. 9. 8. *Veterrimae* familiae vir C. 15. 2. *Veterrimum* supplicium C. 41. 4. *Veterrimae* religiones castissime curatae C. 39. 45. *Vetustatis* incuria E. 1. 5. *Veteranorum* invidia V. I. 82. 6. ut *Veteranis* centena agri jugera dividerentur, legem ferre V. I. 73. 1. e *Veteranis* exercitu contracto C. 39. 34.

Vetranio dominationem inprobe occupaverat C. 41. 26.

Veturius (Cajus) Consul V. I. 30. 1. a *Veturia* matre moveri V. I. 19. 4.

Vexare cuncta C. 6. 1. famam viri contra, quam feminis modestioribus mos est E. 42. 20. Italiam V. I. 84. 2. *Vexatus* graviter C. 39. 34. *Vexato* nullo E. 10. 14. *Vexationibus* Alamannorum afligi C. 35. 2.

Via solidata E. 3. 9. vincendi sola seu facilior C. 39. 34. *Viae* novae magno accessu Urbs aucta C. 21. 4. *Viam* Aemiliam sternere V. I. 72. 8. usque Brundusium lapidibus sternere V. I. 34. 7. *Viae* cruore ac cadaveribus opplentur C. 42. 7. munitae sunt maximis operibus C. 9. 8. E. 4. 9. per *Vias* Urbis trahi E. 23. 6.

Vibius Gallus cum Volusiano filio inperaverunt E. 30. 1.

Vibrare aciem oculorum clarissimorum siderum modo E. 1. 20.

Vicem (ad) Magi cum voluntarium proposuissent C. 14. 8. obsidis teneri C. 40. 3. *Vice* veneni cibum avidius invadere E. 20. 9. *Vices* potestatum constituere C. 26. 7. *Vicibus* annuis regnum habendum relinquere V. I. 1. 1.

Victor Afer O. pr. *Victorem* necare E. 48. 6.

Victoria Tetricum Inperatorem facit C. 33. 14.

Victorinus deligitur belli scientia Postumo par C. 33. 12. regnum cepit E. 34. 3. *Victorino* filio amisso C. 33. 14.

Vicus Britanniae cui vocabulum Sicila C. 24. 4. sceleratus dictus V. I. 7. 19. *Vico* Sirmiensium ortus C. 29. 1. *Vicinis* regionibus peragratis O. 6. 3. *Vicina* castra habere V. I. 35. 13.

Videre Carthaginienses multum mari posse V. I. 38. 1. filios pari animo V. I. 7. 15. Romanos occisos V. I. 35. 4. se invidiosum apud cives V. I. 4. 10. spem inanem obsidii solvendi C. 33. 20. tres filios Consulares & unum triumphantem V. I. 61. 6. *Videri* Gracchum jure caesum respondere V. I. 58. 8. *Videtur* excellenti natura C. 39. 48. supervacaneum E. 13. 7. *Videbatur* mitissimus inprudentibus C. 3. 17. E. 4. 2. tolerantior bello C. 11. 3. E. 11. 2. ut magis popularis *Videretur* V. I. 73. 2. ne *Viderentur* dissimiles C. 8. 3. *Visus* apud Aegyptum Phoenix C. 4. 14. ingens globus coelo labi E. 43. 8. *Visum* Romulum augustiore forma firmare V. I. 2. 13. *Viso* exercitu V. I. 35. 7. *Viso* paludamento V. I. 4. 8. patris corpore V. I. 7. 19. *Visa* ei per quietem Deorum Penatum simulacra O. 12. 5. *Visu* hoc Tanaquil summam dignitatem portendi intellexit V. I. 7. 2. *Visere* olera E. 39. 6. *Visebatur* incognitum Romanis moribus E. 35. 5. *Visebantur* eo majora E. 13. 10. pugnae E. 10. 10.

Viennam (apud) aliquem exstinguere E. 48. 7.

Vigere in exercitu C. 33. 13.

Vigilum ex praefectura C. 19. 1. *Vigiliis* ac dolore puniri V. I. 40. 4. augere E. 42. 17. defessus V. I. 68. 3. *Vigilare* de nocte E. 9. 15.

Vilissima in casa deportari E. 46. 2.

Villa sex millibus ab Urbe discreta E. 40. 2. in *Villa* publica novem millia deditorum credere V. I. 75. 10.

Viminalem Urbi addere V. I. 7. 6.

Vincere adversarios V. I. 69. 2. Archelaum V. I. 75. 7. armis V. I. 78. 5. Carthaginem V. I. 49. 17. Corinthios V. I. 60. 2. diversus praeliis E. 48. 5. fame Numantiam V. I. 58. 6. Hasdrubalem V. I. 48. 2. ingenti praelio V. I. 78. 8. posse Romanos V. I. 35. 2. provocatorem,

rem ſingulari praelio V. I. 58. 2. Pſeudophilippum V. I. 61. 1. Sertorium V. I. 77. 4. Teleſinum V. I. 75. 8. Teutonas V. I. 67. 2. *Vici* exclamaſſe dicitur Antonius V. I. 83. 6. *Vinci* ab Antonio V. I. 83. 5. Auguſto V. I. 82. 6. 84. 4. 85. 2. 4. Opimio V. I. 65. 5. apud Memdam V. I. 48. 1. armis V. I. 67. 4. in Pharſalia V. I. 77. 9. morbo ſuccutaneo E. 14. 9. pecunia V. I. 72. 4. ſe confiteri V. I. 48. 4. *Victus* Antiochus V. I. 54. 5. Mithridates nocturno praelio V. I. 76. 7. ſum inquit Hannibal V. I. 38. 3. *Victum* flere V. I. 56. 3. tam pertinaciter perſequi V. I. 58. 1. *Victo* Antiocho V. I. 42. 6. Antonio C. 1. 3. *Victa* Cleopatra cum Antonio V. I. 86. 3. *Victi* ſunt hoſtes V. I. 4. 12. 38. 1. *Victis* Carthaginienſibus leges inponere V. I. 49. 15. *Victos* avide premere C. 39. 11. in deditionem accipere V. I. 52. 2. *Victis* Piſidis & Gallograecis V. I. 55. 2. Volſinienſibus V. I. 37. 1. *Victis* partibus V. I. 80. 4. *Victor* augurio V. I. 1. 4. domum regreſſus V. I. 49. 12. humi ſtratus C. 20. 26. *Victorem* Praefectura Praetorio extulerat C. 9. 11. *Victores* cum ſaepe exſtitiſſent V. I. 14. 2. *Victores* eos futuros V. I. 26. 4. *Victoria* aegra aſperiorque C. 34. 8. cum nutaret V. I. 16. 2. emta non probata V. I. 71. 4. nullo labore cui obveniebat C. 31. 2. petita E. 1. 12. *Victoriae* particeps E. 4. 7. *Victoriae* primum ordinis ampliſſimi vovendum C. 34. 3. *Victoriam* alieno labore quaeſitam intercipere V. I. 60. 1. ob patriam placide exercitam C. 1. 1. E. 1. 2. Samnitem V. I. 32. 1. per ſe magnificam inſigni laude celebrare V. I. 52. 3. poſt civilem E. 48. 16. ſuis relinquere V. I. 26. 5. 27. 4. *Victoria* inſoleſcere C. 39. 12. quid mihi cum *Victoria* tali V. I. 35. 5. ut in … ſolet E. 42. 5.

Vinciri ſe paſſus eſt O. 22. 3. *Vinctum* reduci jubere V. I. 35. 14. tradere V. I. 23. 1. *Vinctis* a tergo manibus E. 8. 3. noxiorum *Vinctis* modo C. 5. 7. in *Vincula* ipſam Amulius compegit V. I. 1. 2. *Vinculis* liberari O. 22. 4.

Vindelicos numero provinciarum Populo Romano conjungere E. 1. 17.

Vindemia ex omni vino Jovi publice voto conſecratoque O. 15. 3.

Vindicare necem exſilio V. I. 9. 5. ſibi Gallias E. 48. 6. ad *Vindicandum* facinus milites accendedere V. I. 21. 3.

Vini avidior E. 40. 18. multum abſtinens E. 1. 22. victor E. 47. 5. *Vino* obediens E 4. 3. paullulum deditus E. 13. 4. *Vinum* agri Latini inferre O. 15. 2. *Vino* Jovi pulice voto conſecratoque O. 15. 3. a *Vino* multum temperans E. 42. 8. *Vinariorum* amicitiis haerere C. 33. 6. *Vineas* habere E. 37. 3. *Vinetis* replere Moeſorum colles C. 37. 3. *Vinolentiam* deteſtari E. 48. 10. prudentia mollire C. 13. 10. ob *Vinolentiam* Caldius Biberius Mero nominatus eſt E. 2. 2.

Vinnii conſilio cuncta diſponere E. 6. 2.

Violare Herculis praedam O. 7. 2.

Vir acer E. 12. 3. conſtans E. 12. 5. egregie moratus E. 36. 1. experiens C. 20. 21. ille tantum potuit ſeveritate atque incorruptis moribus C. 35. 12. magnus C. 39. 1. optimus V. I. 44. 1. 46. 3. prudens C. 39. 8. Romanae conſtantiae V. I. 12. 1. veterrimae familiae C. 15. 2. *Viri* famam vexare E. 42. 20. procul poſiti manus extenta E. 11. 5. *Viro* hiſtrionis amorem praeferre C. 11. 7. Imperatori nupta E. 4. 5. ſplendidiſſimo filium hoſtis ſui conjungere E. 9. 2. *Virum* me eſſe noſti E. 9. 3. ſororis laudata nolle V. I. 62. 4. *Viro* filiae Reipublicae conſultare C. 15. 6. in *Viro* tanto haec credere nonqueunt C. 16. 8. *Viri* militares E. 35. 8. *Viris* clarioribus permittere E. 16. 8. Conſularibus praeferri V. I. 63. 3. tot *Viros* ſui ordinis amiſſos moerere C. 14. 13. *Viris* optimis undique lectis C. 9. 10. trucidatis E. 5. 5. *Virilis* ſcorti uſum removere C. 28. 6. *Viritim* dividere V. I. 33. 5.

Virgilius O. 1. 5. *Virgilium* diligere E. 1. 16.

Virginiam, Virginii Centurionis filiam adamare V. I. 21. 2.

Virgis ad necem caedi E. 5. 7. caeſos filios ſecuri percutere V. I. 10. 5.

Virgo egreſſa ſolito inſtitutoque O 20. 1. Veſtalis V. I. 46. 2. *Virginem* nobilem inter obſides accipere V. I. 13. 1. pulcherrimam reſtitui jubere V. I. 49. 8. Tarpejam nanciſci V. I. 2. 6. Veſtalem quaſi matrimonio ſuo jungere E. 22. 3. *Virgines* raptae ſunt V. I. 2. 2. *Virginum* nubentium ſpecie amictus C. 5. 5. E. 5. 5. *Virgines* eligere V. I. 13. 4. ſcortorum modo ſecum proponere, proſtituere C. 4. 7. E. 4. 5. Veſtalas legere V. I. 3. 1. *Virginitate* perpetua teneri V. I. 1. 1.

Viriathus genere Luſitanus V. I. 71. 1. *Viriathum* humo depoſitum perimere V. I. 71. 3.

Viridiore ſenecta tabe interire C. 14 12.

Viridomarum ſingulari praelio fundere V. I. 45. 1.

Virtus ne cuiquam peteretur C. 33. 26. rara, ignota C. 35. 11. Romana C. 3. 14. *Virtutis* & pietatis exemplum V. I. 19. 1. quod eſt rarae E. 48. 16. *Virtuti* inpedimento eſſe C. 5. 3. *Virtutem* admirari V. I. 13. 3. colere V. I. 2. 13. ob *Virtutem* Maximus V. I. 32. 1. *Virtute* antecellere O. 6. 1. ceteris praevalere O. 7. 2. externorum creſcere C. 11. 13. E. 11. 15. in hominibus rata C. 35. 11. inſignis V. I. 16. 3. ſingulari ſervare V. I. 49. 4. 58. 4. uti muro prohiberi C. 24. 11. *Virtutes* Principum C. 35. 14. *Virtutum* omnium decus C. 33. 10. omnium exſtitit E. 16. 2. ſtudia augebantur C. 39. 45. *Virtutes* quaſi temperamento quodam miſcere E. 13. 4. ad *Virtutes* atque vitia quaſi arbiter genitus E. 13. 4. in … potiſſimum accipi C. 41. 21.

Virtutibus acto inperio C. 13. 11. ceteris promtus C. 40. 14. instructus vir E. 29. 2. ex *Virtutibus* nominari V. I. 49. 1.
Virus C. 16. 7. *Virus* ac pestem publicam litteras nominare E. 41. 8.
Vis aerumnarum manet C. 40. 30. Alamannorum C. 33. 3. fortunae C. 24. 11. magna animi & corporis V. I 76. 1. magna vulgi C. 3. 18. naturae C. 35. 13. rerum corrupta C. 33. 24. tanta C. 9. 7. *Vim* alicui adferre O. 22. 2. armis denuntiare O. 16. 2. serici ac purpurae gemmarumque plantis concupiscere C. 39. 2. tanti oneris sustinere E. 12. 3. per *Vim* lata lex V. I. 62. 2. *Vi* facundiae dejici C. 42. 1. militum necari E. 41. 18. rapere V. I. 2. 3. stuprari V. I. 55. 2. veneni frustrata C. 17. 8. *Vires* Romanae consumtae sunt E. 42. 4. suffectae sunt Illyrico C. 13. 6. Urbis quasi truncatae C. 39. 47. ut frangerentur V. I. 30. 4. *Virium* a magnitudine Romulus appellatus O. 21. 4. fiducia O. 22. 3. magnarum pastor O. 6. 1. minus C. 11. 5. *Viribus* confisus E. 48. 7. *Vires* recipere E. 17. 2. Romanas trans Istrum propagare C. 13. 3. *Viribus* exesis intercipi E. 15. 5. totius populi uti V. I. 8. 3.
Viscerationem publice dare V. I. 32. 4.
Vitellius ortus familia nobili E. 8. 1. quo se abdiderat E. 8. 3. *Vitellii* filia E. 9. 2. *Vitellium* Germanicianis legionibus praedem factum comperire C. 8. 3. ad Aulum *Vitellium* potestas delata C. 8. 1. a *Vitellio* pelli, vinci C. 7. 2. E. 7. 2. cum *Vitelliis* conjurare V. I. 10. 5.
Vitii ejusdem severissimus ultor E. 1. 24. *Vitio* angi C. 13. 10. Ducum fieri C. 20. 21. senectae aetatis E. 40. 2. *Vitia* compressa C. 4. 2. ipsa cui concessere C. 20. 24. parva elucent magis, eoque notantur facile, quin etiam acrius saepe officiunt C. 41. 21. quae utinam mansissent C. 41. 24. ubi mentem invaserint C. 5. 10. *Vitiorum* labes C. 15. 1. plura abolere C. 9. 5. E. 9. 6. *Vitiis* vehementer indulgere E. 1. 24. *Vitia* potiora fore interpretari C. 28. 5. ad *Vitia* atque virtutes quasi arbiter genitus E. 14. 6. *Vitiis* cunctis nimii C. 8. 7. E. 8. 6. infectus E. 45. 1. non carere E. 1. 21. in *Vitiis* ulciscendis qui acres sunt E. 1. 24.
Vivere annis tribus minus quinquaginta E. 31. 4. dedecorose E. 5. 7. permissos ut vellent O. 4. 4. rapto assueti homines O. 3. 2. sine exemplo E. 15. 2. *Viximus* securi E. 18. 6. rectius *Vivendi* asper praeceptor C. 19. 4. *Vivo* sacerdotes & collegia sacrare C. 1. 6. *Vivum* Aeneam caelo adsumtum creditum est 14. 3. *Vita* cujus nullius oneri aut incommodo esset C. 3. 8. *Vitae* a principio E. 16. 7. annum duodecimum agere E. 28. 3. conditione par E. 13. 5. decus C. 33. 30. ob egregia in aliquem consentire C. 8. 3. parsimoniam similem C. 20. 10. proposito inmensum progrediente C. 8. 8. reliquum dedecore agere C. 5. 4. E. 5. 5. specie vitiorum plura abolere C. 8. 5. E. 9. 6. ultima Constantium agebant C. 40. 3. *Vitam* ad communem spreto ambitu descendere C. 39. 48. compositam educere O. 3. 2. instruendam aliquid conferre O. 1. 2. finire E. 12. 11. 42. 8. Reipublicae dono dare C. 34. 5. E. 34. 3. studiis tantis honestiorem praestare C. 20. 5. *Vita* omni turpis E. 7. 1. cum *Vita* inperium perdere E. 48. 7.
Vix aegreque exprimere E. 13. 2. consistere E. 12. 2. digna Romana potentia moenia C. 17. 3. medium armorum haberetur C. 40. 17.
Ulcisci injuriam V. I. 67. 6. necessitudinem facti C. 20. 13 seditionem E. 15. 9. sese C. 39. 12. ad *Ulciscendum* dici E. 18. 5. in *Ulciscendis* vitiis qui acres sunt E. 1. 24. in *Ultionem* Julii Caesaris V. I. 79. 1. *Ultor* severissimus vitii ejusdem E. 1. 24. *Ultores* injuriarum O. 19. 7. *Ultrices* Dirae E. 21. 3.
Ulpianum (Domitium) Praetorianis praeficere, eodem honore retinere C. 24. 6.
Ulpius Trajanus Italica urbe Hispaniae ortus C. 13. 1. E. 13. 1.
Ultra annos tredecim C. 24. 7. quam aestimari potest E. 41. 13. Taurum montem V. I. 54. 5. *Ulterius* a Romulo vivere O. 23. 6. *Ultimo* adloquio inpetrato V. I. 21. 3. aetatis adfecta mater O. 10. 1. *Ultima* occasus C. 4. 2. senectus C. 12. 3. *Ultima* crudelitate victos compescere E. 35. 4. *Ultima* fata perurguebant Constantium E. 41. 2.
Ulyxes in classe erat O. 12 2. *Ulyxem* cum nominasset C. 1. 8.
Umbilicos in ora maris Oceani legi jubere C. 3. 11.
Umbra (sub) arboris acquiescere O. 20. 4.
Umbri cum conspirassent contra Romanos V. I. 27. 3. de *Umbris* triumphare V. I. 32. 1.
Unde V. I. 2. 13. 34. 3. 42. 6.
Undique C. 9. 10. 24. 7. 31. 4. 33. 4. E. 5. 7.
Unguendi minister C. 17. 9.
Uniforme institutum omni inperio tenere E. 9. 15.
Unmanum (Claudium) opprimere V. I. 71. 1.
Universos cum cupiditas inesset praelia utriusque partis dirimendi O. 14. 2. dominantium exsecrari E. 48. 12. *Universa* oppida restituere E. 14. 4. per *Universa* genera laboris E. 18. 3.
Unus ex Curiatiis V. I. 4. 8. ea gente V. I. 14. 6. ex his V. I. 23. 6. Horatius V. I. 4. 7. post unum interire E. 26. 1. *Uni* atque alteri committere C. 10. 3. prorsus parendi mos Romae incessit C. 1. 1. E. 1. 1. ad *Unum* contrahere C. 3. 11. occidione perierunt V. I. 13. 3. orbis Romani curatione redacta E. 43. 1. *Uno* aut altero mense dominatione vix retentata C. 37. 1. die quantum arari potuisset V. I. 11. 2. lapsu quasi ruere E. 16. 2. ab *Uno* ex hostibus conto percuti E. 43. 3. *Una* nocte castra Hasdrubalis & Syphacis perrumpere V. I. 49. 13. *Uno* ore poscere E. 15. 3. *Unicum* decus C. 33. 26.

INDEX.

Unusquisque cum laudaret conjugem suam V. I. 9. 1. *Unaquaeque* civitas cum putaret sibi soli inperari V. I. 47. 2.

Vocis (ad) usque defectum E. 18. 6. *Voce* amissa E. 45. 8. magna ait V. I. 4. 2. nescio qua revocante V. I. 59. 1. quam maxima inclamare E. 12. 10. *Vocare* Achyronam C. 41. 16. ex nomine suo O. 23. 7. fiscum lienem E. 42. 21. populum Quirites V. I. 2. 10. Romam V. I. 1. 4. sidus crinitum C. 41. 16. tyrannidem amotam C. 33. 24. quas *Vocavere* corvos V. I. 38. 1. *Vocari* ad festa nuptiarum E. 39, 7. in judicium V. I. 20. 4. pila fortunae E. 18. 3. Praesul V. I. 3. 1. scortum E. 11. 9. *Vocantur* Dirae non immerito ultrices E. 21. 3. *Vocabatur* locus Furculae Caudinae V. I. 30. 3. *Vocatis* ad pileum servis V. I. 69. 2. *Vocabulum* alicui addere C. 20. 30. cui Sicilia C. 24. 4. quae *Vocitatur* vulgariter Pertunsa petra E. 9. 10.

Volantes pariter sex vultures O. 23. 2. *Volucri* fuga Byzantium pervenire E. 41. 5. *Volucrem* Phoenicem ferunt advolare C. 4. 14.

Volesi filius, Lucius Valerius V. I. 15. 1.

Vologesus Rex Parthorum, metu solo in pacem coactus est C. 9. 11. 16. 4. E. 9. 12.

Volscorum urbe Coriolis captis V. I. 19. 1. *Volscis* Suessam Pometiam eripere V. I. 8. 2. ad *Volscos* concedere V. I. 19. 3. confugere V. I. 17. 1.

Volsinii luxuria paene perierunt V. I. 36. 1. *Volsiniensibus* victis V. I. 37. 1.

Volumen conscribere atque edere O. 15. 4.

Volumnia ab uxore moveri V. I. 19. 4.

Voluptaris summae credere E. 47. 4. *Voluptati* esse C. 20. 8. *Voluptarium* otium concedere E. 41. 25.

Volusianus (Rufius) Praefectus Praetorio C. 40, 18. *Volusiano* favor quaesitus C. 30. 2. *Volusianum* Caesarem decernere C. 30. 1.

Vomitum non differre E. 12. 6.

Voratum corpus limo E. 40. 7.

Vovere aedem V. I. 2. 8. se Diis Manibus V. I. 26. 5. *Vovendum* primum ordinis amplissimi victoriae C. 34. 3. *Voto* vino Jovi publice O. 15. 3. *Vota* suscepta sunt publice V. I. 66. 12. supra *Vota* his cedentibus C. 33. 3. *Votis* omnium ad usque astra subvehere C. 40. 14.

Urbs aucta magno accessu C. 21. 4. inclyta C. 38. 3. *Urbis* a conditore ad nostram aetatem C. 39. 29. annonae copiosum ut efficeret E. 1. 5. annum millesimum ludis omnium generum celebrare C. 28. 1. captae species C. 26. 7. fanum C. 40. 26. inter inplana C. 27. 2. nongentesimo magnifice celebrato C. 15. 4. novae condendae tempus advenisse O. 17. 1. octingentesimus mire celebratus C. 4. 14. per vias trahi E. 23. 6. Romanae cura minima C. 28. 2. salus anxie soliciteque habita C. 39. 45. Senator C. 15. 2. sub muris certamine habito E. 8. 3. vires quasi truncatae C. 39. 47. *Urbi* collem addere V. I. 7. 6. condendae quadrupedem futuram ducem responsum O. 11. 2. luctum inferre E. 10. 16. montem Coelium addere V. I. 4 3. montes addere V. I. 5. 2. praefectus C. 8. 5. 26. 5. 42. 6. praefecto imperium defertur C. 17. 10. praefecturam agere E. 18. 2. *Urbem* circumsepire muris quam validissimis C. 35. 7. E. 35. 6. clarissimi nominis condere O. 4. 6. 12. 5. 23. 1. constituere O. 2. 4. eam caput gentium futuram cognitum est V. I. 8. 4. expugnare V. I. 44. 4. incendio tollere C. 5. 14. intraverunt Galli victores V. I. 23. 8. introire V. I. 33. 4. 48. 5. nocte petere V. I. 28. 2. obsidere V. I. 12. 1. omnis generis machinationibus oppugnare C. 33. 19. patriam siccare C. 37. 4. posse capere V. I. 42. 5. Romanam incognita munerum specie adjicere C. 21. 1. quasi novatam arbitrari C. 41. 17. vastari comperire C. 40. 16. ad *Urbem* esse C. 40. 6. apud . . . praetorias cohortes in castra redigere C. 2. 4. in . . . inducere V. I. 34. 8. invehi E. 13. 11. recipere V. I. 2. 10. 10. 5. redigi V. I. 23. 1. relatum funus C. 41. 17. Tarquinios restituere tentare V. I. 11. 1. *Urbe* Altini Venetiae consumi C. 16. 9. augenda tantus C. 5. 2. confusa luctu publico E. 16. 3. egredi C. 33. 16. Latini eruperunt O. 15. 3. Mediolani recepta C. 33. 32. pelli V. I. 77. 9. 78. 5. permissa Lucio Ælio Caesari C. 14. 5. progredi C. 40. 23. profugere V. I. 69. 2. ab usque *Urbe* Pannoniae, cui Carnuto nomen est C. 16. 13. de . . . condenda inter se tractare O. 23. 1. in . . . Roma monetarii rebellarunt E. 35. 4. *Urbes* ceterae ornatae C. 39. 45. dum erunt C. 33. 29. multae conditae, deductae, ornatae, repositae C. 16. 12. renovatae cultu egregio C. 9. 8. E. 9. 9. *Urbium* clades E. 9. 7. plerasque tentare C. 39. 27. *Urbes* fortunatas fore C. 15. 3. per celeberrimas templa alicui sacrare, consecrare C. 1. 6. E. 1. 28. in *Urbanas* quatuor tribus libertinos dividere V. I. 57. 3.

Urguere aliquem hinc inde E. 43. 2. legationibus E. 42. 16. *Urguebat* acrius bellorum moles C. 39. 30. cum *Urgueret* graviter Romanos V. I. 16. 1.

Usque ad mare superum V. I. 33. 1. probrum vulgaris famae E. 1. 22. eo C. 13. 9. 17. 1. 35. 6. E. 10. 10. 15. 9. 48. 10. in mare pervenire V. I. 77. 7. *Ab usque* Pontico mari C. 13. 3. *Ad usque* Ponti fretum C. 39. 30. *In usque* Africam permeare C. 33. 3.

Ut solet C. 31. 3. *Uti* mos est C. 29. 2. solet C. 17. 6. 20. 11. 35. 5.

Uterque sexus C. 5. 7. *Utriusque* sexus multitudo cum venisset V. I. 2. 2. *Utrique* Consuli somnio cum obvenisset V. I. 26. 4. sufficere C. 17. 5. *Utriusque* partis praelia dirimere O. 14. 2. *Utramque* opinionem sequi O. 9. 7. Rempublicam quietam relinquere E. 48. 19. *Utrumque*

nomen

nomen quorum etiamnum in facris manet O. 22. 1. *Utroque* confilio inprobato V. I. 30. 4. *Utrique* mox caefi C. 29. 3. *Utrisque* filiis relinquere E. 48. 19. *Utrisque* de gentibus triumphare V. I. 15. 1. *Utrinque* ad finem Oceani C. 20. 18. adfidere C. 10. 3. E. 10. 10. decertabatur C. 35. 11. *Utrobique* prudentia E. 13. 4.
Uti adulteris quafi jure C. 4. 6. E. 4. 5. aliquo plurimum V. I. 58. 6. aurata omni vefte gemmisque E. 35. 5. cado ligneo V. I. 33. 8. feliciter mari V. I. 84. 2. ferrum objectum plumbeis veronibus C. 17. 4. inperio E. 36. 2. modefto inperio C. 31. 3. monitoribus probatis eruditisque E. 45. 6. nullis infignibus V. I. 66. 3. patribus plus quam fuperbe C. 11. 2. prudenter locis, temporibus, fermone E. 45. 6. vellem fi liceret C. 22. 3. viribus totius populi V. I. 8. 3. *Utilis* fatis agraribus plane ac rufticantibus E. 41. 9. *Utilis* ad ea quae erat C. 20. 18. *Utiles* leges & plures ferre V. I. 3. 2. *Utilia* curare C. 33. 13. Inperia defendere C. 34. 8. *Utilior* terrarum pars quaefita C. 39. 37. *Utilitas* communis C. 3. 3. de *Utilitate* Reipublicae aliquid fuggerere V. I. 66. 2. *Ufui* lavandi inftituere V. I. 17. 3. *Ufum* divitiarum aeternitate majus putare C. 37. 7. porcinae carnis populo inftituere E. 35. 7. ferendi edocere O. 5. 4. fignandi aeris ac monetae in formam incutiendae oftendere O. 3. 4. tubae Trojanis temporibus ignoratum O. 9. 8. virilis fcorti removere C. 28. 6. ad *Ufum* navium publicare V. I. 5. 2. publici officii non accommodatus E. 32. 1. in . . . facrorum aquam petere O. 19. 5. 20. 1. *Ufu* corporis promtior quam validus E. 43. 6. fcientiae alicujus inmodice prudens C. 26. 4. ex *ufu* Reipublicae V. I. 32. 2.
Uticam concedere V. I. 80. 4.
Vulcanali (in) ftatua pofita V. I. 11. 2.
Vulcatius O. 10. 2.
Vulgus Inperatorem confirmat C. 40. 5. inruens C. 33. 31. permovebatur modeftia C. 3. 3. *Vulgi* ad fpectaculum circumduci E. 8. 3. caedem Praetorianis annuere C. 40. 24. in armis numero inminuto C. 39. 47. magna vis C. 3. 18. praefentem iram aliquantulum frangere O. 16. 3. *Vulgo* corrupto C. 42. 6. cupientiffimo C. 29. 3. usque ad probrum *Vulgaris* famae E. 1. 22. *Vulgariter* vocitari E. 9. 10. *Vulgare* corpus pretio O. 21. 1. ut *Vulgaretur* merito E. 3. 7. ftatim E. 6. 3. *Vulgatum* lepidiffime famofo elogio E. 4. 8.
Vulnus grave C. 33. 28. *Vulnere* cruorem effundere E. 42. 6. gravi fed non letali accepto O. 7. 4. peftilenti confumi C. 40. 9. *Vulnerum* dolor ut patiebatur V. I. 4. 7. *Vulneribus* adverfis occifos videre Romanos V. I. 35. 4. aliquem confodere E. 11. 12. mutuis obtruncari E. 18. 2. mutuis fe ambo occiderunt V. I. 10. 6. tribus & viginti occidi V. I. 78. 10.
Vultures duodecim apparuiffe O. 23. 3. V. I. 1. 4. fex a finiftra Remo prius vifos O. 23. 2. V. I. 1. 4.
Vultus auctoritate deterrere V. I. 67. 5. auctoritate territum percufforem revocare V. I. 76. 8. fimillimi fidem fibi perfuadere E. 21. 4. *Vultum* inceffere E. 8. 4. nec ex gaudio nec ex moerore mutare E. 16. 7. *Vultu* contrectare C. 5. 7. E. 5. 5. decens E. 45. 5. notare averfato petulantius cachinnantem E. 28. 3. ferie pulcro ornare E. 15. 4.
Vulvae fruftum praecidere C. 16. 7.
Uxor Claudii, quafi jure adulteris utebatur C. 4. 6. E. 4. 5. Latini Regis Amata O. 13. 5. Regis Ortiagontis V. I. 55. 2. *Uxoris* hortatu Auguftum creare filium E. 45. 4. inftans partus E. 44. 2. nomine provinciam appellare C. 40. probra fummam gloriae demfere C. 20. 23. fub oculis mucrone confodi V. I. 77. 10. *Uxori* dos non potuit exfolvi V. I. 56. 6. *Uxorem* fratris fui filiam ducere E. 4. 10. novercam fuam ducere E. 21. 5. fuam interimere E. 41. 12. ad *Uxorem* inftitui a muliere matura E. 34. 1. *Uxore* abjecta E. 1. 13. 39. 2. non ignara C. 11. 7. ab *Uxore* petere V. I. 49. 19. *Uxorum* amore deditus E. 42. 19. *Uxoriam* veftem diftrahere E. 16. 9.

X.

Xanthippi arte capi V. I. 40. 3.
Xerxem (adverfum) Perfarum Regem bellum movere C. 24. 2.
Xipheo collocari O. 2. 1.

Z.

Zona inpofita navem movere V. I. 46. 2.

INDEX II.

INDEX II.

Earum rerum & verborum, quae in Notis explicantur.

A.

A *nomine ſuo appellare*. 59.
Ab ſequente *r*. 138. ſequente *ſ*. 541.
Abdicare ſe magiſtratu & *abdicare magiſtratu*. 123.
Abdicatio liberorum. 109.
Abducere & *adducere* confunduntur. 122.
Abgarus. 369.
Abjicere in flumen. 49.
Abire ad Deos. 60.
Ablativus pro genitivo, *Corintho* pro *Corinthi*. 560. ablativus abſolutus. 575. abſolutus pro dativo. 244. abſolutus participiorum, ut *inquiſito* &c. 26. 29.
Aborigines. 10.
Abrogare cum dativo. 247.
Abrupto. 383.
Abſcidere. 539.
Abſque. 310.
Abſtinere cum ablativo. 61.
Abſtrahere boves. 15.
Acamas. 5.
Acca Larentia. 38.
Accipere. 437.
Accubare. 455.
Acervi corporum. 579.
Aciem intendere 454.
Acilius & *Attilius* confunduntur. 201.
Actor & *Auctor* confunduntur. 365.
Actuarii. 402.
Ad pro apud 234. 267. 567. *ad perfectum*. 6. *ad unum*. 102.
Adamantiae. 581.
Addere comitem. 93. *Addere nomen*. 373.
Addictus. 122. *Addicunt aves*. 62.
Adducere & *abducere* confunduntur. 122.
Adducere & *advehere*. 116.
Adgredi honores. 119.
Adjectiva regionum terminantur in *icus* & *ius*. 299.
Adire ad Deos. 60.
Adria. 512.
Adſcendere & *eſcendere* commiſcentur. 228.
Adſidere cum accuſativo. 338.
Adſiduus hoſtis. 137.
Advehere. 116. *Advehere* & *avehere* confunduntur. 166.
Adverſum corpus. 134.
Adulteria. 479.
Adunare. 50.
Advocare animum. 436.
Aegates. 182.
Aelianus. 421.
Aenus 19.
Aeſculapii aedes. 127.
Aeſtas pro anno. 129.
Aeſtimare pro exiſtimare. 391.
Aetna & Enna confunduntur. 176.
Agere. 245. *Agere parentem*. 419. *Agere regnum*. 200. *Agentes rerum*. 427. *Agi* de animo. 369. *Agi libidine* &c. 347.
Agris & *Aris* confunduntur. 130.
Ait. 270.
Alamanni. 376.
Alexander Epheſius. 18.
Alexander Magnus quot annos regnum tenuerit. 556.
Alexandrina Bibliotheca. 501.
Aliquanti. 404.
Allienſis. 131.
Alter. 323.
Alternis. 48.
Alveus de navigio rudi. 38.
Ἁμαρτάνειν. 327.
Amata. 26.
Ambiguitas oraculorum. 163.
Amittere pro omittere. 410.
Ἀμνηστίας lex 409.
An ſemel poſitum. 264. 269.
Ἀνακόλουθος. 366.
Anchiſes quando ſit mortuus. 22.
Ancon. 258.
Ancyra. 459.
Ἄνδρες. 165.
Angi dolore &c. 347.
Anio. 162.
Annales Pontificum. 2.
Annus a quo in XII. Menſes diviſus. 64.
Anſer ſervator Romae. 134.
Ante currum agere duces. 111.
Antias. 2.
Antoniniana. 376.
Antullius. 248.
Apertum coelum. 29.
Ἀποπληξία. 522.
Appia via. 161.

Hhhhh *Apud*

Apud Tarsum &c. pro Tarsi. 567. 595.
Aquila omen inperii. 75.
Ara Maxima. 14.
Arca. 381.
Arcades indigenae. 12.
Archelaus. 280.
Ardeliones. 89.
Ardere dolore. 515.
Aremulus. 35.
Argentaria. 591.
Aris & *agris* confunduntur. 130.
Arma insignia. 480. Arma tradebant victi. 262.
Armatus decreto, *lege*, &c. 271.
Ἀρπαγὶς, de lupis. 38.
Arx Saturnia. 7.
Ascanius an idem Julo. 19. Euryleon dictus. 28.
Asia. 297.
Asylum. 52.
Athenaeum. 348.
Athenodorus. 598.
Athletae adverlarios brachiis strangulabant. 361.
Atilius. 175.
Atrae vestes. 525.
Attius Tullus. 117.
Auctor necis. 365.
Audiens dicto. 81.
Avehere. 166.
Avertere vultus. 546.
Augurium pro auspicio. 50.
Augustus pro consecrato. 60. Augusti & Caesaris nomina divisa. 348. Augusto vivo templa dicata. 310.
Auspicia repetere. 151.

B.

B & *V*. confunduntur. 272.
Bagaudae. 422.
Balneo utebantur ante coenam. 339.
Barbaria. 383.
Beatus. 350.
Bellum pro praelio. 220. *Bellum Antiochi*, *Latinorum*, &c. 210. *Bellum sumere*. 54. *Belli domique*. 501.
Benignus. 599.
Berenice. 498.
Betriacum. 488.
Bibere. 282.
Bijugo curru. 477.
Bonum factum. 211. *Bonis initiis*. 311.
Bos Luca. 164.
Bovillae. 34.
Brachiorum nodus. 361.
Brevis. 584.
Brundusium. 161.
Brutus. 93. Brutum anno luxerunt Matronae. 95.

C.

Cadere pro graviter vulnerari. 177. *cecidit dimicans*. 57.
Cadus. 158.
Caecina. 498.
Caecinenses. 54.
Caenofrurium. 410.
Caere urbs. 127.
Caesar Augustalium libros scripsit. 30. *Caesaris* & *Augusti* nomina divisa. 378.
Caliga. 475.
Camarina. 177.
Cameria. 33.
Canes custodes templorum. 208.
Capere & *rapere* confunduntur. 57.
Capiti inponere. 476.
Caprae palus. 59.
Caput gladio abscidebant. 288.
Caracalla. 376.
Carausius. 422. 564.
Carinae. 301.
Carthaginienses. 171.
Caryota. 300.
Castoris aedes. 101. *Castores*. ib.
Cato Censorius. 294. Catonis magistratus. 203.
Caudex. 170.
Cerea simulacra. 588.
Ceres Eleusina. 350.
Cervicem praebere. 257.
Charops. 214.
Chonodomarius. 579.
Chorus. 317.
Χρηστολόγος. 530.
Cilo. 533.
Civilis. 309.
Cl. & *d.* confunduntur. 190.
Classem & *classe trajicere*. 179.
Claudia Virgo. 198.
Cloelius. 109.
Coadunare. 49.
Codrus. 288. *Codrus* & *Cordus* confunduntur. 98.
Coelo pro ad coelum. 29. *coelo recipi*. 526.
Coelo & Terra editi. 3.

Co-

Colonia deducta ob sterilitatem. 130.
Comis & *communis* confunduntur. 530.
Comitatus passive. 117.
Comitialis Morbus. 252.
Communis. 530. *Communis hostis*. 26.
Compingere in Vincula. 49.
Conciliare pacem. 58.
Condonare alicui. 70.
Conferre pecuniam. 115.
Conficere. 178.
Confodere. 178. *Confodere latus*. 287.
Confugere. 257.
Conjicere in carcerem. 136.
Consenescere. 551.
Consilium. 3.
Consobrinorum nuptiae. 597.
Consortio pro consortium. 110.
Conspirare. 126.
Constantina. 434.
Constupratus. 37.
Consualia. 52.
Consul. de Proconsule vel Propraetore. 216. 241. 292.
Continentia. 224.
Continuus. 525.
Contio. 105.
Cooptare filium. 507.
Copulativae conjunctiones diversos casus jungunt. 338. 498.
Coquere liba. 157.
Cordus. 98.
Corniculana. 79.
Cornicularius. 265.
Corona civica. 140. Corona obsidionalis. 110.
Corpus & *pectus* confunduntur. 134.
Correctura. 408.
Corrigere. 229.
Corrumpi pretio. 160.
Corvi & *Manus ferreae*. 173.
Corvinus dicendus an *Corvus* Valerius. 146.
Cottiae Alpes. 483.
Crucis supplicium sublatum. 435.
Cum & *dum* commutantur. 89. *Cum magna gloria mori*. 90. *Cum* & *tum* commutantur. 23.
Cunctari. 86.
Cunctator. 189.
Curru bijugo. 477.
Cypselus. 75.
Cytheris. 299.
Cyzicon. 273.

D.

D. & cl. confunduntur. 190.
Damnare. 240. Damnati demisso vultu ibant. 490.
Dardani. 276.
Dare & *dedere*. 129. *Dare obsides*, *arma* &c. 261. *Dare poenas* 567.
Dativus pro genitivo. 183. Dativus quartae declinationis in *u* terminatur. 263. 504.
De meo, *de suo*. 599.
Decedere. 246. *Decedere* cum Ablativo sine praepositione. 86.
Decidere. 224.
Decio datae duae Coronae. 110.
Decollare. 531.
Dedere se. 129.
Dedicare aliquem. 108.
Deditus, *nec receptus*. 233.
Deducere coloniam. 73. *Deducere in insidias*. 148.
Deferre & *referre* commutantur. 589.
Dejicere cum Ablativo sine praepositione. 176.
Deinceps substantive. 340.
Delectus. 205.
Delminum. 193.
Demittere & *dimittere* confunduntur. 259. *Demittere vestem*. 376.
Dentatus. 155.
Deponi. 263.
Desiluit. 127.
Despicere ex alto. 80.
Destinata. 592.
Detracto. 239.
Devertere. 187.
Devovere se. 143.
Diadema quis primus Inperatorum capiti inposuerit. 557.
Diadumenianus. 378.
Dialis Flamen. 63.
Diana Aventina. 83. Diana Ephesia. 82.
Dicere jus. 268.
Dictum pro dicterio. 514. *Dictum* de oraculo. 164. *Dicto audiens*. 81.
Dies judicii. 121. *Dies triumphi*. 111.
Digerere. 113.
Diligentia de Patre familias. 518.
Dimicans cecidit. 57.
Dirae Ultrices. 535.
Discedere. 246.
Discidium. 671.

Distare cum Dativo vel Ablativo. 483.
Diverso (ex) 101.
Divinitus seu forte. 57.
Docere. 196.
Doctrina & *Natura* opponuntur. 598.
Doctus cum Genitivo. 501.
Dominium. 486.
Dominus pro Tyranno. 486.
Domum & *donum* confunduntur. 135. *Domi bellique.* 501.
Donare alicui. 70.
Donum & *domum* permiscentur. 135. Dona militaria. 133.
Dos soluto matrimonio reddebatur. 225.
Drusilla. 480.
Dubito, an. 264.
Duces captos ante currum agere. 111. Duces re male gesta puniti. 175.
Duilius. 172.
Dum & *cum* commiscentur. 89.

E.

E *fastigio.* 510.
Edere libros. 30.
Edictum perpetuum. 363.
Educere & *deducere* confusa. 73.
Efferre pro sepelire. 236.
Ego per energiam. 230.
Egredi cum Accusativo & Ablativo. 484.
Ejicere. 106.
Ejus pro suus. 125. 411.
Elabi de serpentibus. 125.
Eleusina. 350.
Elicius Jupiter. 67.
Emancipati 120.
Ἐν ὅπλοις. 427.
Enallage generis. 415. Enallage temporis. 43.
Ἕνεκα subauditur. 55.
Enna & *Aetna* confunduntur. 176.
Ennius. 217.
Ephesia Diana. 82.
Epulum & *Epulae* quid differant. 155.
Escendere. 228.
Est omittitur. 206.
Evasit incolumis. 140.
Euboïcus sinus. 21.
Euporus. 249.
Euryleon idem qui Ascanius. 28.
Euxinius sinus. 21.
Euxinus vel Euximus. 21.
Ex diverso. 101.
Excidere arborem. 152. *Excidere caput, manus.* 287.
Excitatus. 135. 220.
Excitus. 135.
Eximere servitio, obsidione &c. 486.
Exire ab bellum. 101. *Exire* cum supino in *um.* 38.
Existimare & *aestimare* commiscentur. 391.
Expellere ex. 277.
Exserere. 316.
Extremus. 347.

F.

F*abricare naves.* 173.
Facere exercitum. 52.
Facies. 397. *Facies coeli.* 29.
Familia & *filia* commutantur. 31.
Fatales libri. 554.
Fatum. 314. *fatum* & *factum* confunduntur. 495.
Felicitas. 285. *Felicitas Augusti.* 458.
Felix Praefectus Judaeae. 480.
Felix Sulla. 275.
Feroces Germani. 309.
Ferreae manus. 174.
Ferri ad sepulcrum. 236.
Fervere de bellis. 520.
Filia & *familia* confunduntur. 31. *Filiis* pro filiabus. 118.
Fiscus, lien. 582.
Flamen Dialis. 63.
Flaminius & *Flamininus* confunduntur. 214.
Flamma omen regni. 80.
Foedus pro sponsione. 149.
Fori. 88.
Fors dedit, tulit, &c. 99.
Forte seu divinitus. 57. *Forte* & *sorte* confunduntur. 85.
Fortuna in bello. 443.
Forum Nervae. 343. Forum pervium. 343.
Frangere hostem. 186.
Fratrum & sororum nuptiae. 304.
Frumentarii. 426.
Frustrari hostem. 186.
Fufetius. 67.
Fugientes Parthi pugnabant. 583.
Fulmine ictus. 523.
Furina. 248.
Furiosi Curatores accipiunt. 274.

G.

Genitivus omissa voce *caussa* vel *gratia*. 55. Genitivus pluralis in *um* & *ium*. 131. 157. 599.
Gentes. 336.
Gerere Rempublicam. 592.
Germani feroces. 309.
Gerundia in *di* cum Accusativo. 451. Gerundia in *dum* an semper in adjectiva vertantur. 95.
Gladio caput abscidebant. 288.
Globus de Meteoris. 585.
Gloria & *gratia* commutantur. 265.
Gorgoneae. 581.
Gratia. 264.
Guttum ligneum. 158.

H.

Hannibal. 103.
Harpagones. 174.
Heniochi. 285.
Henna. 176.
Herculanea pars. 14.
Herculeus & Herculius. 422.
Herculiani. 422.
Hiarbas. 284.
Hic abundat. 142. 191. *Hic* ad ulterius refertur. 297.
Hiems pro toto anno. 129.
Hinc, *inde*. 85.
Hirpini. 276.
Hodieque. 188.
Horror in febri. 507. *Horror* & *horrere* de serpentibus. 127.
Humani. 327.
Humero & *humeris gerere*. 122.

I.

Jactare se. 515.
Janus. 8. Janus cognominatur *Pater*. 9. Jani templum clausum. 293.
Icelius vel Icelus. 487.
Icere foedus. 68. *Ictus fulmine*. 623.
Id est 274.
Ignominiare. 438.
Illecebra. 599.
Imitari & *mirari* confusa. 596.
In cum Accusativo & Ablativo. 78. 228. 252. 552. 590. &c. *in* saepe frustra intruditur. 53. 557. 562. *In armis*. 427. *In conspectu* & *in conspectum venire*, *esse* &c. 102. *In hoc tempore*. 134.
Inadibilis. 370.
Incestus sec. declin. 198.
Incidere cum quarto casu. 473.
Inciens. 23.
Inclinare. 533.
Incolumis evasit. 140.
Incurrere. 452.
Inde, *hinc*. 58.
Indi. 310.
Indicere aut *inferre bellum*. 551.
Indigetes. 29.
Indignus de servis. 169. *Indigna mors*. 438.
Inducere aquam 159. *Inducere in insidias*. 148.
Indutus vestem. 525.
Inferre bellum. 451.
Infestus pro infensus. 473.
Infinitivus sine verbo. 576.
Infrequens miles. 191.
Injuria de vi virgini illata. 100.
Inmittere percussorem. 282.
Inponere capiti. 476. *Inponere* pro praeponere. 151.
Inprovisus. 132.
Inquit. 270.
Inscribere. 188.
Insignia arma. 480.
Insitus de arboribus. 564.
Instituere segetes &c. 564.
Insula emersit in mari. 324.
Integer cum Genitivo. 589.
Intendere aciem oculorum. 454.
Inter exordia. 312.
Interesse bello. 216.
Interficere exercitum. 131.
Internecione occidere. 132.
Inuus. 11.
Jocularia 492.
Joviani. 422.
Ire de exercitu. 206. *Ire* cum supino in *um*. 33.
Irrumpere cum Accusativo. 92.
Is abundat. 142. 191.
Isidis sacra. 377.
Jubere Caesarem. 351.
Judex. 114.
Judicii dies. 121.
Julianus. 423.
Julii a Julo originem trahunt. 31.
Julus an idem Ascanio. 19.
Jungere amicitiam. 213. *Jungere se*. 205.
Junior. 575.

Jupiter Elicius. 67.
Jurgia. 498.
Jus dicere. 268. *Jure caesus.* 230.

K.

קבר. 167.
Κλινοπάλη. 340. 502.

L.

Labes. 335.
Labi de serpentibus. 125. *Labi* de stellis. 584.
Lacus Regilli. 107.
Laetoria lex. 274.
Lar. 138.
Larentia. 38. 49.
Largus. 347.
Latrare cum quarto casu. 207.
Latro. 261.
Laurentum. 22.
Legati decem. 125. Legati sacrosancti. 137.
Legatio. 573.
Legere in Senatu. 252.
Lex pro Plebiscito. 243. Lex Laetoria. 274. Leges ab Augusto latae. 454
Liber pro filio. 386. *Liberi* de uno filio. 386.
Liberti ingrati. 170.
Libri fatales. 554.
Libyssa. 188.
Licentia. 225.
Lien. 582.
Ligneum guttum. 158.
Locupletium. 581.
Lorium. 355.
Lucatius & *Lutatius* confunduntur. 19.
Luceria & *Nuceria* confunduntur. 153.
Ludi Consualia. 52. *Ludi magni.* 77.
Lunae templum. 248.
Lusus & *Luxus* commutantur. 91.
Lutatius & *Lucatius* commutantur. 19.
Luxus. 91.

M.

Maedi seu Medi. 276.
Magnificus de pompa funeris. 167.
Μαχαίριος. 350.
Malacia. 126.
Mamilius. 107.
Mandare & *Mandatum.* 374.
Manilius, *Mamilius* & *Manlius* commutantur. 107. 228.
Manius & *Marcus* confunduntur. 155.
Manubiae. 159.
Manus ferreae. 174.
Marcius. 72.
Margus. 420.
Maritus pro sponso. 69.
Marius in palude latuit. 255.
Matura mulier. 554.
Maurici. 505.
Maximus, cognomen. 139.
Medi. 276.
Meditatus. 514.
Mercenarii milites. 180.
Meretrices nudae prostabant. 39.
Meritorium. 391.
Messalina. 479.
Metaurus & *Metaurum.* 205.
Metellus a quot filiis elatus. 237.
Metuo cum infinitivo. 16.
Miles pro militibus. 540. *Miles infrequens.* 191.
Militaria dona. 133.
Mimus. 400.
Ministerium Reipublicae. 81. *Ministeria.* 524
Ministrare Rempublicam. 81.
Mirari. 596.
Misenum Urbs. 20.
Misenus gubernator & Tubicen. 20.
Mithridates. 260. 279. quot linguis loqueretur. 280.
Modia per Ellipsin intelliguntur. 450.
Modus amori. 183.
Moenia sancta sunt. 50
Mollicies maris. 126.
Molo. 296.
More majorum puniri. 484.
Mors voluntaria. 564. *Mortem obire.* 529.
Movere senatu. 202.
Mox. 273.
Mucianus. 493.
Mulcare & *Multare* confunduntur. 215.
Multare morte. 215.
Mulvius Pons. 266.
Muria. 251.
Mus & *Murena commutantur.* 169.
Musalamii. 322.
Mutare. 107. *Mutare vultum.* 523. *Mutare* & *nutare* confunduntur. 107.
Myoparones. 423.

N.

Narbo. 420.
Narcissus. 481.
Natura & *Doctrina* opponuntur. 598.
Navia. 9.
Navigium pro navigatione. 22.
Ne quid respublica detrimenti capiat. 271.
Nec non &c. 18. *Nec non etiam*. 17.
Neglegere. 592.
Neotericus. 3.
Neronis mors. 485.
Nervae forum. 343.
Nihilo segnius. 432.
Nimium felix. 597.
Ninnarius. 400.
Nisi. 308.
Nodus Brachiorum. 361.
Nomen. 560. *Eo nomine* pro eam ob caussam. 213. *Nomine* & *sanguine* confunduntur. 560. Nomen praeponitur praenomini. 56. 311.
Non a librariis omissum. 16.
Norbanus. 502.
Nuceria & *Luceria* confunduntur. 153.
Nudus. 110.
Numerus cardinalis pro ordinali. 308.
Numicius & *Numicus*. 28.
Nunc, *nunc*. 285.
Nunquam, *nusquam* confusa. 60.
Nuptiae fratrum & sororum. 304.
Nusquam comparuit. 60. *Nusquam* & *nunquam* confusa. 578.
Nutare. 107.
Nymphae conjuges mortalium. 64.

O.

Obducere. 281.
Obediens dicto. 81.
Objicere fluvio. 541.
Obire mortem. 529.
Obliqua dicta. 493.
Obnoxius injuriae. 100.
Obsides. 427. 439. Obsides etiam Feminae. 99.
Obsidione eximere. 486.
Obsidium. 89. 110.
Occidere copias. 131. 233.
Occidione occidere. 102.
Occisio. 102.
Ocellati. 318.
Ocriculum. 549.
Offerre caput. 291.
Oggerere. 587.
Omittere pro amittere. 410.
Omnis pro totus. 162.
Ὀμοθυμαδόν. 517.
Opportune. 416.
Ora pro capite. 393.
Oracula fortibus dabantur. 24.
Orare de Legatis. 485.
Orbis. 582.
Ordinare Provinciam. 222.
Ornare milites, *Provinciam*. &c. 222.
Osaces. 300.
Ostia. 73.
Ovidius cur relegatus. 456.

P.

Palatium pro monte. 12.
Pallas. 481.
Parones. 423.
Parthi fugientes pugnabant. 583.
Participia juncta verbis ejusdem significationis. 101.
Partim semel positum. 123.
Pascere. 515.
Passim. 383.
Pater cognomen Jani. 9.
Pax emta. 342.
Peccare. 327.
Pectore vulnera excipere. 134.
Pecunia a Jano signata. 9.
Pedestres copiae. 171.
Pelli patria. 26.
Per vim. 238.
Percrebrescere. 495.
Percussorem inmittere. 282.
Perducere milites. 56.
Perduellionis reus. 69.
Perinde & *proinde* commutantur. 513.
Perpascere. 515.
Perperna. 547.
Perrepere. 125.
Persae. 342.
Persen. 224.
Perstringere oculos. 28.
Pervium forum. 343.
Philippi filius an Augustus creatus a Patre. 390.
Philippus. 299.
Phoenix. 324.
Phthiriasis. 279.
Picus Saturni filius. 10.

Pietat

Pietas de Parentibus. 58.
Pileus insigne libertatis. 258.
Pinarii. 17. 160.
Pisidae. 222.
Plebicola. 106.
Plumbeus gladius. 360.
Plures pro plurimi. 64.
Poenas dare. 567.
Polemon. 483.
Πόλεμος. 221.
Polybius. 480.
Pomponius & *Pompejus* confunduntur. 144.
Pontifex unde. 63.
Popedius. 241.
Popillus. 574.
Poplicola. 105.
Populus sepelirent. 115.
Posides. 480.
Postumius. 107.
Pothinus. 287.
Praebere cervicem. 257.
Praeceptus & *praereptus* confunduntur. 74.
Praecisus. 287.
Praenomen Nomini postponitur. 56. 311.
Praereptus morte. 74.
Praestrigiae. 29.
Praestringere & *perstringere* commutantur. 28.
Praeter ceteros. 13.
Praetor pro Consule. 232. *Praetor* pro Propraetore. 241.
Praevalens. 360.
Premere. 438.
Primus pro principe. 4. *Primo luci.* 361.
Princeps Legationis. 125.
Principium pro Principum. 579.
Pro, id est, ante. 96.
Probare. 263.
Procas. 47.
Prochyta. 22.
Prodere. 509.
Producere milites. 56.
Proficisci. 101. *Profecti* & *provecti* confunduntur. 126.
Promere & *prodere* confunduntur. 509.
Pronuntiare. 215.
Protenus & *protinus.* 416.
Provehere. 126.
Provinciae sorte divisae. 200.
Provocatio. 105.
Publice sepeliri. 106.
Puellae exponebantur. 568.
Puer refertur ad sexum 568.
Pugnans cecidit. 57.
Pupienus. 387.
Pupillus. 574.

Q.

Qua re. 69.
Quadruplator. 409.
Quaerere gloriam, *imperium.* 84.
Quam pro postquam. 111.
Quanti pro quam multi. 33.
Quassari de navibus. 179.
Que sequente *&*. 452. 491. 591. *Que* pro *quoque.* 320. *Que* & *quoque* commutantur 188.
Qui pro quis. 40. *Qui estis?* formula. 26. *Qui salvam Rempublicam vellent.* 245.
Quid mihi cum. 165.
Quisque prô quisquis. 405. *Quisque* cum plurali. 201. *Quisque* cum superlativo. 581.

R.

Rapax de vento. 35.
Rapere de lupo. 38. *Rapere vi.* 53. *Rapere virgines.* 57. *Rapi turbine.* 35. *Raptus morte.* 74. *Raptus* & *Ruptus* commutantur. 35. *Rapto vivere.* 7.
Rapidus de vento. 35.
Raro unquam. 513.
Rastrum & *Rutrum* permutantur. 51.
Rea Silvia. 48.
Recaranus. 13.
Recipi coelo. 526.
Referre & *deferre* confunduntur. 589.
Regens domesticos. 418.
Regere & *gerere* commutantur. 592. *Regere* & *tegere* commutantur. 514.
Regilianus. 550.
Regilli lacus. 107.
Regulus de permutandis captivis missus. 180. Ejus poena. 181.
Reliquiae. 232. 208. *Reliquiae* de cineribus. 377.
Remittere pro permittere. 19.
Remores. 40.
Remulus. 35.
Remuria. 42.
Remus & Romulus. 48.
Repetere auspicia. 151.
Residere. 17.
Respondere de somnio. 83.

Re-

Retinere. 309.
Retractare pro detractare. 430.
Revocare & *Revocare ab exsilio*. 240.
Rex de filio Regis. 92.
Ridicularia. 492.
Roma dea. 310.
Romana Urbs. 78.
Ruptus & *Raptus* confunduntur. 35.
Rutrum. 51.

S.

S. adjecta sine necessitate. 121. *s*. pro *r*. 103.
Sacerdotia adolescentibus permissa. 241.
Saevus de Tyranno. 486.
Saguntum. 184.
Salii. 63.
Salinator. 212.
Sanctus omnia. 335.
Sanguine & *nomine* confunduntur. 560.
Sardi venales. 226.
Sardinia pestilens. 246.
Satietas. 327.
Satis cum superlativo. 424.
Saturnia Arx. 7.
Scaurus. 264.
Scipio Jovis filius. 207.
Sciscere legem. 119.
Scortum. 502.
Scrinia. 374.
Scrofa. 23.
Secedere. 113. *Secedere* de his, qui in litore vel ruri agunt. 355.
Seculares ludi neglecti. 391.
Sedere de otiosis. 355.
Senatores quot lecti sub Regibus. 76.
Senatu pro *Senatui*. 263. 504. *Senatu movere*. 202.
Senecta aetas. 569.
Sensus pro sententia. 525.
Sepelire. 167.
Sequius & *Segnius* commutantur. 432.
Sergius. 330.
Series membrorum. 518.
Serius. 518.
Servitio eximere. 486.
Servius & *Sergius* confunduntur. 203.
Sicambri. 450.
Sigerius. 507.
Signa & tabulae in triumpho circumlata. 217.
Simul pro simulac. 493.
Sinus Euboïcus & Euxinius. 21.
Sipylus. 218.
Sive sequente *seu*. 252.
Sodales. 221.
Soemea. 538.
Solennia vota, *sacra &c*. 40.
Solito pro solito more. 37.
Somnus pro somnio. 83.
Sordidus. 528.
Sororum & Fratrum nuptiae. 304.
Sors & *fors* commutantur. 85. 99. Sorte divisae provinciae 200. Sortibus dabantur oracula. 24.
Species & *spes* confusa. 219.
Speciosus. 232.
Spes conjugii. 552.
Spira. 126.
Squalere de agris. 529.
Suadere pro persuadere. 408.
Sub divo. 256.
Subjectus & *subrectus* permutantur. 490.
Sublimare. 481.
Submittere fasces. 105.
Subrectus. 490.
Subrogare. 104.
Suessa Pometia. 87.
Sulla. 275. Sulla quot Cives Romanos interfecerit. 278.
Sumere bellum. 54 *Sumere imperium*. 472.
Summa imperii. 83.
Superba Nobilitatis. 114.
Superbus. 87.
Superlativus pro comparativo. 391.
Superstitio. 584.
Sura. 346.
Suscipere vota. 253.
Suus pro ejus. 125.
Syllepsis. 332.
Syri Mercatores. 300.

T.

Tacfarinas. 313.
Taïphalis. 591.
Talassio. 53.
Tamen pro *tandem*. 265. *Tamen* & *tantum* confunduntur. 217.
Tarquinius Superbus an filius Prisci Tarquinii 85.
Tegere. 514. *Tegere veste*. 92.
Templum Aesculapii. 127. Templum Jani clausum. 293.
Tenere hostem. 140.

Tergeminus. 66.
Terra mater. 94.
Terrere & *tenere* commifcentur. 140.
Teter 439. *Teter* pro ater. 525. *Tetrum funus.* 325.
Teutoni. 254.
Θαυμάζειν. 596.
Theſſander. 5.
Thracus. 542.
Thysdrum. 385.
Tiberinus Silvius, an *Tiberius.* 34.
Tibur. 350.
Tolerare. 113.
Tonitru die fereno. 269.
Torques foem. genere. 144.
Totus pro omnis. 162.
Trachala. 573.
Trahere filium. 18.
Trajanus unde ortus. 508.
Trajicere claſſem. 179.
Tranſiluit. 50.
Transnare. 97.
Transvectio. 154.
Tres tabernae. 566.
Tribuni Plebis. 114.
Trigeminus. 66.
Triumphare. 235.
Triumphi dies. 111.
Τροφή. 91.
Tuba olim incognita. 20.
Tum jam. 142. *Tum* & *cum* confunduntur. 23.
Tumens. 490.
Tunc & *nunc* commifcentur. 285.
Turbae. 320.
Turbine rapi. 35.

V.

V & *B* confunduntur. 272.
Valerius Poplicola, an *Publius* an *Lucius* dictus. 103.
Valeſius. 103.
Varius Sucronenſis. 267.
Varus caeſus. 452.
Vector. 261.
Vehi in curru. 562.
Vendere ſub corona. 230.
Venire de exercitu. 206.
Verbum ſubſtantivum omittitur. 206.
Verruca. 189.
Verſutus cum genitivo. 13.
Veſeris. 141.
Veſtem indutus. 525.
Veſuvius. 500.
Veto ſequente *jubeo.* 209.
Vetranio. 439.
Vi vincere. 54.
Victor & *Vector* confunduntur. 261.
Villa publica. 278.
Vincere. 316.
Vinctus pedibus. 490.
Violare. 15.
Vir. 165. *Vir* pro ſponſo. 69.
Viriathus. 261.
Viridomarus. 194.
Viſus pro prodigio. 80.
Vivere rapto. 7.
Ultrices Dirae. 535.
Unquam raro. 513.
Unus. 319. *Unus poſt unum.* 544. *Uno ore.* 517.
Voleſus. 103.
Vologeſus. 336.
Voluntaria mors. 564.
Voluptarius. 577.
Voluſus. 103.
Vota ſuſcipere. 253.
Urguere. 570.
Usque pro usque ad. 161.
Ut primum. 119. *Ut* ſequente *ita* vel *ſic.* 190.
Vulnera in pectore. 134.
Vultum mutare. 523.

X.

Xanthippus. 180.
Xerxes. 381.
Xuthus. 6.

INDEX III.
AUCTORUM VETERUM,

qui in notis vel emendantur vel illustrantur.

A.

Aethicus. 276.
Albericus Gentilis. 539.
Alpheus Aritus. 128.
Ammianus Marcellinus. 262. 288. 580.
Appianus. 277.
Appulejus. 66. 122. 391. 486.
Arnobius. 79.
Auctor Moreti. 122.
Augustinus. 180.
Avianus. 128.
Avienus. 126.

B.

Beneventus de Rambaldis. 575.

C.

Caesar. 97. 126.
Capitolinus. 226. 387. 388. 400. 527.
Carisius. 110.
Catonis disticha. 179.
Celsus de Vita Caesaris. 18. 38. 99. 207. 366.
Cicero. 50. 72. 102. 109. 123. 145. 162. 175. 187. 204. 210. 244. 252. 281. 347. 361. 410. 436. 439. 499. 585. 599.
Claudianus. 552.
Cornelius Nepos. 137. 158. 239. 241.
Curtius. 347.

D.

Dictys Cretensis. 33. 99. 570. 592.
Dionysius Halicarnassensis. 467.
Donatus. 366.

E.

Ennius. 162.
Eutropius. 58. 64. 114. 186. 395. 402. 409. 410. 483. 494. 531. 562. 597.

F.

Felix. Vide *Minucius*.
Fenestella. 119.
Festus. 79. 152. 226.
Florus. 77. 262. 278. 560.
Frontinus. 131. 132. 161. 264.

G.

Glossae. 29.
Guntherus Ligurinus. 34. 99.

H.

Horatius. 583.
Hyginus. 13. 59. 123. 201.

I.

Jesaias. 167.
Institutiones Juris. 486.
Joannes. 156.
Jornandes. 376.
Josephus. 459.
Iscanius. 178. 179.
Isidorus. 120.
Justinus. 116. 122. 125. 166. 486. 524. 592.

L.

Lactantius. 48. 50. 124. 139. 164. 193. 552. 571.
Lampridius. 479.
Livius. 68. 81. 91. 97. 122. 127. 128. 136. 153. 201. 206. 278. 282. 539. 592.
Lucanus. 91.
Lucretius. 145. 474. 539.
Lycophron. 23.

M.

Macrobius. 9.
Manilius. 261. 496.

Martialis. 98. 183. 246. 341. 539. 596.
Minucius Felix. 7.

N.

Nepos. 54. 69. 78. 81. 184. 234. 530.
Nonius. 52. 263 276 361.
Nummi. 301. 369. 387. 390.

O.

Orosius. 55. 102. 111. 136. 157. 169. 186. 257. 278. 302. 347. 362. 387. 423. 533. 539.
Ovidius. 51. 192. 199. 247. 309. 483. 490. 525.

P.

Pandectae. 22. 93. 123. 142. 367. 424. 592.
Panegyrici. 14. 35. 595.
Paullinus. 105. 161.
Paullus Diaconus. 596.
Persius. 251.
Plautus. 110. 127. 263. 276. 367. 531.
Plinius Major. 82. 97. 189. 237.
Plinius Minor. 83. 107. 134. 142. 145. 270. 320. 391. 405. 429. 514.
Plutarchus. 64. 145. 164. 203. 269. 295.
Propertius. 198.
Prudentius. 105. 582.

Q.

Quinctilianus. 29. 452. 473. 599.

R.

Rutilius. 121. 136.

S.

Sallustius. 89. 265.
Salomonis Proverbia. 518.
Scholiastes Juvenalis. 423.
Seneca Philosophus. 29. 62. 72. 130. 183. 281. 429. 477. 592. 598.
Seneca Tragicus. 57. 66. 99. 101. 116. 152. 183. 198. 239. 299. 350. 473. 539. 593.
Servius. 11. 17. 19. 21. 79.
Severus. 473.
Sextus Rufus. 342. 370. 536. 584.
Siculus Flaccus. 244.
Sidonius Apollinaris. 158. 423.
Silius. 179.
Solinus. 28. 59. 176. 571.
Spartianus. 346. 349. 364. 367. 430. 512.
Statius. 35.
Suetonius. 81. 83. 95. 97. 132. 135. 142. 183. 211. 261. 293. 308. 318. 338. 400. 450. 453. 377. 485. 490. 492. 494. 495. 497. 498. 539.
Sulpitius Severus. 198. 485. 490.
Symmachus. 190.

T.

Tacitus. 76. 140. 433. 438. 478.
Terentius. 116. 366. 525. 530. 571.
Tertullianus. 3.

V.

Valerius Maximus. 83. 181. 217. 241. 266. 299. 317. 347. 391. 484. 589.
Vegetius. 33. 122. 131. 132. 271.
Vellejus Paterculus. 299. 529.
Virgilius. 5. 53. 99. 166. 215.
Vitruvius. 82.
Vopiscus. 409. 410. 415.

X.

Xiphilinus. 507.

F I N I S.

VICIT VIM VIRTVS